Ex Libris Ssae Congnis [illegible]

Ex Libris Ill.mi Card.lis Pivattis

W.

M · TVLLII CICERONIS OPERVM TOMVS · SEPTIMVS

Continens

Epiſtolas, ad { *T. Pomponium Atticum,* *M. Iunium Brutum,* *Quinctum fratrem:*

&

In eas Paulli Manutij Commentarium.

AD . ILLVSTREM . VIRVM

MATTHAEVM · SENAREGAM

CVM . PRIVILEGIIS

VENETIIS . CIↃ IↃ XXCIII

Apud Aldum.

A. C. P.

ILLVSTRI · VIRO
MATTHAEO · SENAREGAE

VIx credas, ornatiſsime Senarega, quam ſaepe occurrit animus meus ad initia noſtrae ueteris neceſsitudinis; quanta etiam cum uoluptate contemplor diuinum ingenium tuum; quantum praeterea me recreat, meminiſſe, quae a Paullo patre meo ſaepius de te audiui; cum te, iuuenem ad gloriam, ad honores, ad Patriae utilitatem, & perpetuum decus natum, tam prudenter optimus uir, tui amantiſsimus, dicere ſoleret. Equidem, dum ego quoque tuas uirtutes intueor, dum res a te praeclare geſtas pro Patria conſidero, dum tot legationes in maximis, grauiſsimisq. negotijs omnium conſenſu tibi demandatas perpendo; laetor ſummopere iudicio Patris mei, tibi uero, & Ampliſsimae Genuenſi Reip. mirum in modum gratulor: tibi praecipue, qui ea praeſtitiſti pro communi Patriae ſalute, quae praeſtare nemo certe potuiſſet. ut facile Nobiliſsima Genuenſis Ciuitas poſt Deum opt. max. tibi acceptum referat, quod nunc ſua ampliſsima fulgeat dignitate, quod hodie tutiſsima, ac tam dulci fruatur libertate. Licet quamplurimi fuerint, ut ingenue fatear, quod negare non poſſum, qui te in primis auctorem fuiſſe ciuilis perturbationis uoluerint: tantam dicebant fuiſſe eloquentiae tuae, tantam ingenij tui ſubtilitatem,

tantam etiam apud omnes auctoritatem, & admirabilem prudentiam in magnis rebus tuo arbitratu tractandis. ceterum ijdem poſtea uno conſenſu affirmarunt, & palam nunc teſtantur, ac praedicant, te uindicem libertatis, auctorem quietis, Patriae tandem liberatorem exſtitiſſe. Non ſolum uero, ſi longius intueri uolumus, Genuenſis Reſp. per te firmiſsimis confirmata eſt fundamentis, ſed uniuerſa Italia, immo etiam Chriſtiana Religio: quae, tuo conſilio, tua auctoritate nixae, pulcherrimam urbem, Italiae ueluti emporium, nobis conſeruarunt. Nam tu, alter Mucius, alter Horatius, pro Patriae ſalute, apud ſummum Pontificem Gregorium XIII. incredibili ingenij tui uirtute, eloquentia, prudentia, pietate omnibus fere horis ſolicitus eras, eaque omnia tam grauiter, tam ſtudioſe, tam amanter tractabas, quae optime ſciebas periclitanti Patriae neceſſaria eſſe. ut, magna omnium admiratione, eximia tua facultate dicendi, ſingulari erga Patriam pietate, incredibili animi tui doloris inſinuatione, ſummus Pontifex commotus, ſtatim animum, cogitationesq. omnes contulerit, ut pio uoto, ac deſiderio tuo ſatisfaceret, & Genuenſi Reip. nimium ciuili diſcordia afflictae, et iam undique hoſtium concurſu circumuentae, auxilium, opportunamq. opem afferret. Tuae autem legationis tam illuſtre munus, tuum etiam tam ſingulare erga Patriam ſtudium proprijs litteris ſanctiſsimus Pater comprobare uoluit. quarum exemplum, iniuriam certe facerem uirtuti, neque recte agerem cum optima ſummi Pontificis uoluntate, niſi hoc in loco his meis litteris addi uellem. Hoc certe non erit minimum huic Ciceronis libro ornamentum, quem ego, Patris interpretatione exornatum, tuo inſcribi a me nomini uolui; ut hoc meo labore fructum amoris, & ueteris obſeruantiae in te meae ex tua gloria uberrimum capiam. Deberi autem hoc opus uel ea maxime de cauſſa tibi iudicaui, quod, cum adoleſcens eſſes, relictoq. Louanienſi celeberrimo gymnaſio, te Ve-

netias

netias contuliſſes, ut Patrem meum uideres, & cognoſceres, cui cariſsimus, gratiſsimusq. fuiſti, dum apud eum iucundiſsime totus in litterarum ſtudio uiueres, in Etruſcam linguam id tranſtuliſti; quod nunc, maxima ingenij tui laude, per manus hominum circumfertur. Deus opt. max. te diu nobis incolumem ſeruet.
Vale. Venetijs, Idib. Maij CIↃ IↃ XXCIII.

Tibi, tuiſq. uirtutibus deuinctiſsimus,

Aldus Mannuccius, Paulli F. Aldi N.

GREGORIVS·PAPA·XIII.

Dilectis filiis, Nobili uiro, Duci, Gubernatorib. & Procuratorib. Reip. Genuenſis.

DILECTI *filij, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Matthaeo Senaregae, ueſtro Legato, ad uos redeunti, iudicauimus deberi noſtrum teſtimonium ſingularis prudentiae, modeſtiae, uigilantiae, grauitatis, &, quod caput eſt, fidei, ac religionis, ſummaeq. erga Patriam caritatis. haec enim omnia magna cum laude, dum apud nos fuit, praeſtitit in ueſtris negotijs. Quibus de cauſſis exiſtimamus debere eum eſſe uobis omnibus in rebus commendatiſſimum. In quo & eam illi caritatem tribuetis, quae optimo ciui debetur, & nobis gratiſſimum facietis. Datum Romae, apud Sanctum Petrum, ſub anulo Piſcatoris, Die vij. Aprilis. M D LXXVI. Pontificatus noſtri anno quarto.*

AD . ILL.MVM ET . REVER.MVM

S. ANGELI . CARDINALEM PONTIFICIVM . IN . PICENO LEGATVM RAINVTIVM . FARNESIVM

PAVLLI . MANVTII IN . SVOS . COMMENTARIOS CICERONIS . EPISTOLARVM AD . ATTICVM

PRAEFATIO

BENE audire, qui eſt recte factorum fructus, omnes fere uolumus, ampliſſime, ac praeſtantiſſime Rainuti.: ipſum quidem recte facere, unde illud quaſi ex fonte deducitur, paucorum hominum ſemper fuit. eſt enim tum perfectae naturae, tum doctrinae ſingularis, ut tamen natura ſine doctrina facile poſſit ad laudem peruenire; doctrina ſine natura laudabilis numquam, turpis etiam ſaepe ſit. itaque uel in agris inculto homines ingenio uirtutem tamen coluere: doctrinis autem eruditi uiri, quae ad bene agendum eſſe inſtrumenta debuerant, iis ad perniciem ſuarum ciuitatum ſunt abuſi. quid de Piſiſtrato Graecae hiſtoriae loquuntur? quid noſtrae de Caeſare? doctum utrumque, & eloquentem fuiſſe; iis tamen utrumque ſenſibus, ut, exempla maiorum, & legum ſanctiſſima iura contemnentes, libertatem ſuis ciuibus eripere praeclarum duxerint. ergo prima laus bonitatis eſt; quae nihil, niſi ſe ipſum, ſpectat, ipſa ſibi finis eſt; altera doctrinae; quae niſi ad bonitatem referatur, laudabilis non eſt, ideoque, ut laudetur, finem ſequitur ſe ipſa praeſtantiorem. quod ſi quis eſt, qui alterum cum altero coniunxerit, ut & bonus ſit, & idem doctrinis inſtitutus; neque rectum ideo ſolum cupiat, quia ſit ipſe ad rectum natura propenſus, ſed quia, quod rectum non eſt, id eſſe turpiſſimum intelligat: hic eſt, quem in uita humana diuina bona conſecutum putemus. praeclara res, ſed exemplo minus nota: id autem, ut ego opinor, ob eam cauſſam, quod unuſquiſque, in uitam Principis, tamquam in ſpeculum, intuens, ad illius ſimilitudinem ſe ipſe fingit, & format. ideoq. uiri ſapientes alterutrum recte cupiuerunt: ut aut reges philoſopharentur, aut regnarent philoſophantes: utrum eſſet, futurum, ut ex uirtute penderemus. Quod ſi fuit ullum tempus, cum homines rationes, & cogitationes ſuas in philoſophia conſtituerent: tum profecto coepit eſſe, cum auus tuus, ad Chriſtianae Reipublicae, nimium magno periculo fluctuantis, gubernacula Dei iuſſu accerſitus, ſedit in ſede Pontificia Pontifex digniſſimus, ea praeditus non ſolum auctoritate, ſed etiam ſapientia, ut hic nos in tantis tempeſtatibus ſeruare ſolus a naufragio poſſit. cumq. laudandus eſt maxime, quod optime ipſe ſentit, optimis ſemper in ſtudiis, conſiliiſq. defixus; tum, quod optimos uiros adſciuit ſibi & conſiliarios, & ſuae

uoluntatis

uoluntatis adminiſtros. in quo ego tantum ſoleo ponere;ut, ſi mihi ad alterutrum eligendum optio detur, non bonum Principem malim cum bonis adminiſtris, quam bonum cum ſui diſſimilibus. ſed bene, quod habemus utrumque: & Pontificem, qualem res poſcebat; & Collegium tali Pontifice digniſſimum. itaque nunc emergit uirtus: honeſtum reuocatur: deſertae per multos annos litterae patronos habent, diuque,ut auguror,habebunt. tu,Rainuti, fraterq. tuus, duo clariſſima Italiae lumina,uterque Cardinalis, & Cardinalis uterque optimus, praeclaram conſuetudinem tenebitis ab auo traditam. certe enim non ideo te Patauij per tot annos ſummi doctores erudierunt, ut ea, quae tantis uigiliis quaerebas, conſecutus negligeres. amabis eadem, & fouebis: tuumq. erit proprium ſtudium non ſolum colendae uirtutis, ſed etiam ornandae. refer animum ad eos, qui,multis ante ſaeculis exſtincti, tamen in laude uiuunt: omnes reperies his gradibus adſcendentes ad immortalitatem perueniſſe, quorum tu quia facta imitaris; non dubito, quin eorum ſemper florentibus nominibus ita tuum nomen inſeras,ut numquam exareſcat. Materiem habes ad gloriam, Anconitanam prouinciam; quam nunc ita regis adoleſcens, ut ea praeſtes, quae ſaepe deſideramus in ſenibus. quae quamquam ad eos ſolum, quibus cum poteſtate praees, pertinere uideantur: tamen illa tuae ditionis terminis non continentur. ſcis conſuetudinem famae. illa nos per ora hominum ſublimes uehit: benefacta ſimul & malefacta aeque circumfert: ſed benefacta laudibus excipiuntur, malefacta conuiciis exploduntur. itaque noli putare,te Picentibus ſolis eſſe continentem, eſſe iuſtum, eſſe beneficum. Picentes haec uident, longinqui audiunt, & praedicant.te aiunt eſſe, ad quem aditus omnibus pateat: cui ſit iuſtitiae, ſit pietatis antiquiſſima cura; cuius & poteſtas timeatur, cum omnia poſſis; & bonitas diligatur, cum idem non plus licere tibi uelis, quam quantum leges praeſcribant. Macte, adoleſcens laudibus eximie, imitator aui, maiorumq. tuorum. recte cogitaſti, In imperio laudem non eſſe, niſi cum is, qui imperat, imperio dignus eſt. quod quia tibi ſiue a natura, ſiue a diſciplina, ſiue, ut ego arbitror, ab utraque ſimul contigit: quod ad naturā attinet, referimus ad Deum: de diſciplina, te ipſum & laudamus, qui ad haec praeclara inuigilaueris;& amamus, quia ſunt amabiles uirtute praediti. Me quidem & multis abhinc annis, cum Romae te uidiſſem, atque allocutus eſſem, in tui obſeruantiam uoluntas inclinauit, iam tum de tua indole exſpectantem ea, quae conſecuta ſunt: & poſtea Pataiuj, cum in ſtudiis optimarum artium totus eſſes, iudicium impulit. haec tua Picentina legatio quaſi operis perpolitio fuit: in qua theſauros philoſophiae,multorum annorum ſtudio congeſtos, explicas, & cum prouincia communicas. itaque, cum ego multo ante, quam iſtam tibi adminiſtrationem ſummus Pontifex demandaſſet, eos commentarios, quibus epiſtolas ad Atticum illuſtrare ſum conatus, in tuo nomine emittere ſtatuiſſem; poſtea ſimul cum tuis laudibus creuit uoluntas mea. Eos igitur nunc emitto, ſerius omnino, quam nonnulli exſpectauerant: ſed meam tarditatem opus ipſum excuſat. epiſtolas ad Atticum interpretanti properandum non fuit. aliis in rebus poſſum eſſe quantumuis ſtrenuus: in hac qui poſſum eſſe non tardus? primum multa difficilia, deinde non iiſdem cauſſis omnia, ſed alia propter breuitatem, alia propter hiſtorias, alia propter mores. Huc adde, quod mihi quibuſdam in locis non ſatis fuit explicare ea, quae aperta non erant: ſed tentaui, num etiam paullo floridius poſſem, quam noſtri grammatici ſolent. Neque tamen ſum neſcius, fore multos, qui me in his commentariis, ut hebetem, quia nonnulla minus acute uiderim, uel fortaſſe etiam ut caecum, quia prorſus non uiderim, reprehendant. qui ſi mihi, cur id faciant, cauſſas afferant probabiles: non committam, ut iidem me etiam ut pertinacem poſſint reprehendere. amo enim ueritatem, neque eam in me ipſo magis, quam in alio; itaque complectar, ſicubi eam uidero. Tibi uero, clariſſime Rainuti, quod in has Ciceronis epiſtolas laboris impendi, maxime ob eam cauſſam cupio probari; ut,ſi qui uere iudicare aut propter inſcitam non poſſunt, aut propter maleuolentiam nolunt, eos a conſilio detrahendi tua deterreat auctoritas. Venetiis, ∞ D XLIIX.

IN·EPISTOLAS
M·TVLLII·CICERONIS
AD
T·POMPONIVM·ATTICVM
PAVLLI·MANVTII
COMMENTARIVS

De ordine Epiſtolarum Libri Primi.

ANTE quam ad explanandum aggrediar, ordo ipſe poſtulat, vt agatur de ordine epiſtolarum huius libri: quae, vt infra deſcriptum eſt, rectius, opinor, diſponentur, quam quo modo ab imperitis librarijs collocatae nunc leguntur.

Quantum dolorem, epiſtola I.

Hoc puto cum alijs argumentis, tum hoc praecipue, quod, ante nullas ad Atticum miſiſſe litteras, indicat ipſe non obſcure, cum ait: Numquam a Pomponia noſtra certior ſum factus, eſſe, cum litteras dare poſſem. porro autem neque mihi accidit, vt haberem, qui in Epirum proficiſceretur; neque dum te Athenis eſſe audiebamus.

Non committam, epiſtola 2.

Cum ſuperiorem proximam oſtenderim primam eſſe; ſecundus huic locus debeatur, neceſſe eſt. iterat enim & de litterarum miſſione, & de Quincti fratris animo erga Pomponiam. Exiſtimo etiam (& haec, quae ſcribimus, ſcribimus opinantes, gratias habituri, ſi quis meliora dederit) hanc epiſtolam diuidi in duas oportere: vt prior in eo terminetur, Quid agas omnibus de rebus,

& quid acturus ſis, fac nos quam diligentiſſime certiores: quae eſt aptiſſima epiſtolae clauſula: deinde altera incipiat, Apud matrem recte eſt; quale eſt etiam ſequentis epiſtolae initium. Priorem autem ſcripſit, nullis Attici litteris reſpondens, vt res declarat; alteram, cum reſponderet, acceptis ab Attico litteris paullo poſt, quam ipſe ſcripſerat. Puto etiam vnam non eſſe epiſtolam hac de cauſſa, quod de ſignis non ſcripſiſſet duobus locis, ſed coniunctim. niſi ſi hoc dicas, per aliquot dies in manibus habitam, & extremam partem, ſpatio interiecto, acceptis ab Attico litteris, eſſe additam.

Apud te, epiſtola 3.

Tertia eſt, quia ſcribit, ſe Cincio pecuniam curaſſe: quam curaturum, ſcripſit in proxima ſuperiore.

Nimium raro, epiſtola 4.

Haec ſuperiorem proxima ſequitur. in illa enim dubitat, vtrum Lentulìnani Atticus vti poſſit; in hac ex Lentuli ſermone affirmat.

Cum eſſem, epiſtola 5.

Cum enim in ea, quam tertia ſede conſtituimus, ita ſcripſiſſet, Tulliola tuum munuſculum flagitat, me vt ſponſorem appellat; in hac, vt Atticum de munuſculo magis vrgeret: Tulliola, inquit, iocans tibi diem dat, ſponſorem non appellat. &, quoniam in hac epiſtola, ſigna Megarica nondum in nauim impoſita, ſignificatur; in illa vero, cuius initium eſt, Crebras, iam in Formianum aduecta perſpicuum eſt: nimirum apparet, hanc ante illam eſſe collocandam. quod cum ita ſit; illud, quod in hac ita ſcriptum eſt, De comitijs meis, accipio de praetorijs: nam de conſularibus non poteſt: cum illa, quam poſt hanc eſſe ſcriptam oſtendimus, a Cicerone praetore ſcripta ſit, vt C. Macri condemnatio declarat: quem condemnatum a Cicerone praetore, teſtes locupletes affirmant, Valerius, & Plutarchus.

Et mea ſponte, epiſtola 6.

In hac quia ſcribit idem, quod in proxima ſuperiore, vt ſibi Attici libri conſeruentur; de comitijs praetorijs, non de conſularibus, puto ſignificari. & in hac quidem, ſtatos comitiorum dies iam praeterijſſe, manifeſtum eſt: in illa, nondum adueniſſe. ergo & haec poſt illam conſtituatur; & de comitijs praetorijs intelligamus.

Crebras, epiſtola 7.

Cum de comitijs praetorijs in duabus ſuperioribus agatur; ordo poſtulat, vt haec ſequatur proxima, quam praetor ſcripſit, cum C. Licinium Macrum condemnaſſet. Valerius, Plutarchus.

Petitionis, epiſtola 8.

Haec vero cum anno, qui eſt praeturam conſecutus, ſcripta ſit, (ſcripta eſt enim Cotta & Torquato cos. cum Cicero prenſaret) recte hunc locum ſibi vindicabit, proxime poſt eam, quae in praetura ſcripta eſt.

Abste

Abs te, epiſtola 9.

Haec quoque prenſationis anno, ſed in extremo, conſulibus iam ante deſignatis Caeſare, & Figulo, ſcripta eſt, haud multo ante menſem Ianuarium, cum dicat, Tuo aduentu nobis opus eſt maturo; deinde inferat, Ianuario ineunte cura ut Romae ſis. accerſit autem Atticum ad comitia ſua, conſularia uidelicet, non praetoria; quia Catilinam appellat competitorem ſuum: qui competitor eſſe non potuit in petitione praeturae. quo enim anno praeturam Cicero geßit, Africam Catilina propraetor adminiſtrabat, ut eſt in oratione pro Coelio. ergo praeturam geßit ante Ciceronem. &, cum in hac epiſtola Atticum accerſat ad comitia ſua conſularia; manifeſtum eſt, in epiſt. 7. de comitijs conſularibus accipi non poſſe; ubi Atticum tantum abeſt ut accerſat, ut etiam prohibeat.

Teucris illa, epiſtola 10.

Inter hanc, & proximam ſuperiorem integrum triennium intereſt: tantum enim diſtat conſulatus Meſſallae, & Piſonis, cuius haec initio ſcripta eſt, a conſulatu Cottae, & Torquati, quo in extremo ſcriptam oſtendimus proximam ſuperiorem. neque tamen hoc toto triennio Atticum abſuiſſe credatur. fuit enim Romae Cicerone conſule, ut oſtendit epiſt. 15. l. 1. & 1. l. 2. ſed, cum Romam maxime Ciceronis cauſſa rediјſſet, poſtea rurſus in Graeciam ad ſua negotia reuerſus eſt. Nunc, quibus quaeque conſulibus ſcripta, oſtendamus.

I.	*Quantum dolorem,*	L. Caecilio Metello Cretico, Q. Marcio Vatia cos.
II.	*Non committam,*	iјſdem conſulibus.
III.	*Apud te,*	C. Calpurnio Piſone, M'. Acilio Glabrione cos.
IV.	*Nimium raro,*	iјſdem conſulibus.
V.	*Cum eſſem,*	iјſdem conſulibus.
VI.	*Et mea ſponte,*	iјſdem conſulibus.
VII.	*Crebras,*	M. Aemilio Lepido, L. Volcatio Tullo cos.
IIX.	*Petitionis,*	L. Aurelio Cotta, L. Manlio Torquato cos.
IX.	*Abs te,*	iјſdem conſulibus.
		L. Iulio Caeſare, C. Marcio Figulo cos. nullae litterae: M. Tullio Cicerone, C. Antonio, nullae: D. Iunio Silano, L. Licinio Murena, nullae.
X.	*Teucris,*	M. Pupio Piſone Calpurniano, M. Valerio Meſſalla cos.

Reliquae epiſtolae recto ordine diſpoſitae. quarum primae quinque iјſdem conſulibus, id eſt Piſone, & Meſſalla, ſcriptae ſunt: tres uero poſtremae Afranio, & Metello Celere cos.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM

LIBER. I.

Cicero S. D. Attico. I.

PETITIONIS NOSTRAE, *quã tibi ſummae curae eſſe ſcio, huiuſmodi ratio eſt, quod adhuc coniectura prouideri poſſit. Prenſat unus P. Galba, ſine fuco, & fallacijs, more maiorum. negatur. ut opinio eſt hominum, non aliena rationi noſtrae fuit illius haec praepropera prẽſatio. nam illi ita negant uulgo, vt mihi ſe debere dicant. ita quiddam ſpero nobis profici, cum hoc percrebeſcit, plurimos noſtros amicos inueniri. nos autem initium prenſandi facere cogitaramus eo ipſo tempore, quo tuum puerum cum his litteris proficiſci Cincius dicebat. In campo, comitijs tribunicijs, ad* XVI. *kal. Sext. competitores, qui certi eſſe uidebantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe, ut frontem ferias. ſunt, qui etiam Caeſonium putent. Aquillium nõ arbitramur; qui denegat, & iurauit morbum, & illud ſuum regnum iudiciale oppoſuit. Catilina, ſi iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. de Aufidio, & Palicano, non puto te exſpectare, dum ſcribã. de ijs, qui nunc petunt, Caeſar certus putatur. Thermus cum Silano contendere exiſtimatur: qui ſic inopes & ab amicis, & exiſtimatione ſunt, vt mihi uideatur non eſſe* ἀδυνάτον, *Curium obducere. ſed hoc praeter me nemini uidetur. noſtris rationibus maxime conducere videtur, Thermum fieri cum Caeſare. nemo eſt enim ex ijs, qui nunc petunt, qui, ſi in noſtrum annum reciderit, firmior candidatus fore uideatur: propterea quod curator eſt uiae Flaminiae: quae cum erit abſoluta, ſane facile* * *eum libenter nunc ceteri conſuli acciderim. Petitorum haec eſt adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo ſummã adhibebimus diligentiã: & fortaſſe, quoniam uidetur in ſuffragijs multum poſſe Gallia; cum Romae a iudicijs forum refrixerit, excurremus menſe Septembri legati ad Piſonem, ut Ianuario reuertamur. Cum perſpexero uoluntates nobilium, ſcribam ad te. cetera ſpero prolixa eſſe, his dumtaxat urbanis competitoribus: illam manũ, tu, mihi, cura, ut praeſtes, quoniam propius abes, Pompeij, noſtri amici. nega me ei iratum fore, ſi ad mea comitia non uenerit. Atque haec huiuſmodi ſunt. Sed eſt, quod abs te mihi ignoſc peruelim. Caecilius, auunculus tuus, a P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere coepit cum eius fratre Caninio Satyro de ijs rebus, quas eum dolo malo mancipio accepiſſe de Vario diceret. una agebant ceteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is, quẽ putabant magiſtrum fore, ſi bona venirent, L. Pontius. uerum hoc ridiculum eſt, de magiſtro nunc cognoſcere. rogauit me Caecilius, ut adeſſent contra Satyrum. dies fere nullus eſt, quin hic Satyrus domum meam uẽtitet. obſeruat L. Domitium maxime: me habet proximum. fuit & mihi, & Quincto fratri magno uſui in noſtris petitionibus. ſane ſum perturbatus, cum ipſius Satyri familiaritate, tum Domitij, in quo uno maxime ambitio noſtra nititur. demonſtraui haec Caecilio: ſimul & illud oſtendi, ſi ipſe unus cum illo uno contenderet, me ei ſatisfacturum fuiſſe: nunc in cauſſa uniuerſorũ creditorum, hominum praeſertim ampliſſimorum, qui ſine eo, quem Caecilius ſuo nomine perhiberet, facile communem cauſſam ſuſtinerent, aequum eſſe, eum & officio meo conſulere, & tempori. durius accipere haec mihi uiſus eſt, quam vellem, & quam homines belli ſolent. & poſtea prorſus ab inſtituta noſtra paucorum dierum cõſuetudine longe refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoſcas, & me exiſtimes humanitate eſſe prohibitum, ne contra amici ſummam exiſtimationem miſerrimo eius tempore uenirem; cum is omnia ſua ſtudia, & officia in me contuliſſet. quod ſi uoles in me eſſe durior, ambitionem mihi putabis obſtitiſſe. ego autem arbitror, etiam ſi id ſit, mihi ignoſcẽdum eſſe:* ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην. *uides enim, in quo curſu ſimus, & quam omnes gratias non modo retinendas, uerum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me cauſſam probaſſe, cupio quidem certe. Hermathena tua ualde me delectat, & poſita ita belle eſt, ut totum gymnaſium* ἡλίου ἀνάθημα *eſſe uideatur. multum te amamus. L. Iulio Caeſare, C. Marcio Figulo cos. Filiolo me auctum ſcito, ſalua Terentia.*

EXPLANATIO

PETITIONIS *noſtrae,* } peti conſulatum a Cicerone, uideo eſſe qui credant: imperite: non enim petit, ſed prenſat, anno ante, quam petat: idq. ex conſuetudine; quod, quid de quaque tribu ſperandum, aut timendum eſſet, tanto ante ſcire non alienum uidebatur. nam, etſi non tributis, ſed centuriatis comitijs conſulatus daretur: cum tamen ex omnibus tribubus eſſent centuriae; (erant enim claſſiũ partes; & claſſes ipſae ex uniuerſo populo) prenſare tributis comitijs, & cuiuſq. tribus animum tentare, non inutile putabant. itaq. & in oratione pro Milone, cũ de conſularibus comitijs, ideſt centuriatis, loquitur, Conuocabat, inquit de Clodio, tribus: ſe interponebat. Nec deſunt huius generis exempla: quae, ne ſatietatem afferat copia, libenter praetermitto. HVIVSMODI *ratio eſt,* } ſtatus hic eſt: ita ſe habet noſtra petitio.

petitio. CONIECTVRA } nondum enim explorate iudicari poterat. PRENSAT } prenſare,& prendere,eſt rogare.prenſamus enim eos,a quibus aliquid ſtudioſe petimus. VNVS *P.Galba*} non,unus ſine fuco,ac fallacijs; ſed unus ex competitoribus : ideoque,ne coire cum inſequentibus poſſet, interpoſui quam grammatici notam ſubdiſtinctionis appellant.quod enim infert, Non aliena rationi noſtrae fuit illius haec praepropera prenſatio;unum ſcilicet prenſare Galbã,non obſcure ſignificat. Sed occurritur a quibuſdam,negantibus unum prenſare Galbam,cum,paucis interiectis verſibus,& de Antonio, & de Cornificio legatur. Qui,puto,uidentur aliquid dicere; cum tamen nihil plane dicãt.neq.enim animaduertunt,quod magnopere oportuit, Ciceroni per plures dies hanc epiſtolam in manibus fuiſſe,ut in eã aliud alio tempore conijceret;neq. prius miſſam,quam conſules deſignati ſunt Caeſar,& Figulus:quos tamen aperte indicat nondum fuiſſe deſignatos,cum ſcripſit illam partẽ,De ijs,qui nunc petunt, Caeſar certus putatur.Ergo & prẽſauit primo ſolus Galba,& idem poſtea cum Antonio, & Cornificio. Prima epiſtolae pars deſinit in eo,Dicebat;ſecunda,Acciderim. Huius autem generis epiſtolarum,quae pluribus diebus ſcriptae ſint,exemplum eſt in epiſtola Coelij,quae eſt 9.lib.8. fam.& in ea, quae prima eſt lib.3. ad Q. fratrem. Quod ad competitores Ciceronis in conſulatus petitione pertinet; ſex omnino fuerunt, duo patricij, P.Sulpicius Galba, L.Sergius Catilina,qui poſtea,coniuratione facta,caeſus eſt, quattuor plebeij,ex quibus duo nobiles, C.Antonius, M.Antonij oratoris filius, L.Caſſius Longinus; duo,qui tantum non primi ex familijs ſuis magiſtratum adepti erant, Q.Cornificius, & C.Licinius Sacerdos.ſolus Cicero ex competitoribus equeſtri loco natus.Haec Pedianus. MORE *maiorum.* } ſine largitione,ſine fuco,& fallacijs. Honores,inquit Nepos de Attico,non petijt,cum ei paterent propter uel gratiam, uel dignitatem; quod neque peti more maiorum, neque capi poſſent conſeruatis legibus in tam effuſis ambitus largitionibus, neque geri ſine periculo, corruptis ciuitatis moribus. In oratione etiam pro Cluentio cum laude uſurpatur. Acta, inquit, eſt cauſſa more maiorum, ſine ui, ſine metu, ſine periculo. Poſſet hoc tamen, More maiorum, cum ſequentibus coniungi. Sed & Nepotis locus ualde me mouet,& uerbum,Negatur,per ſe poſitum, quiddam habere videtur elegãtius. PRAEPROPERA } quod ante me prenſat,qui tamen plura in populum R.beneficia contuli. MIHI *ſe debere* } propter defenſas multorum cauſſas. Quinctus frater in commentariolo de petitione conſulatus. IN *campo comitijs tribunicijs* } ſatis docet hic locus,tribunos pl.ante cõſules ſolitos eſſe deſignari.nam, conſularia comitia nondum facta,declarant, quae paullo poſt ſequuntur. Creatos autem ante reliquos magiſtratus,eo etiam conſentaneum eſt,quod magiſtratum inibant IV.idus Dec.cum reliqui magiſtratus Kalendis Ian.quod Dionyſius aperte docet. CERTI } certo petituri, certi competitores.non enim explano, Certi, gratioſi ad populum : cum inferat, Sunt, qui etiam Caeſonium putent:ſubaudi,petiturum. ANTONIVS, } hic in aedilitate,& praetura, Ciceronis fuerat collega, fuitq. poſt etiam in conſulatu.Plura Pedianus,vbi orationem explanat in toga candida;& Quinctus frater de petitione. AVT *riſiſſe,aut ingemuiſſe,* } quod Cornificius,neque clarus a maioribus, neque ſua uirtute commendatus, tamen certus eſſe uideatur. RISISSE, } ſtultitiam Cornificij, de conſulatu cogitantis. INGEMVISSE}, temporum condicionem,cum ea quae ſummis viris parere ſolis debeant, etiam infimi ſperare audeant.Simile illud lib.1.de Orat.Potes oratores putare eos,quos multas horas exſpectauit,cũ in campum properaret,& ridens,& ſtomachans Scaeuola? VT *frontem ferias.* } Gemitus dolorem indicat, percuſſio frontis etiam indignationem. Oratores, qui frontem ferirent,Cicero laudat in Bruto, Quinctilianus improbat libro II.quod ſcenicum id magis,quam oratorium,videretur. Non diſpliceret haec diſtinctio : Ingemuiſſe.vt frontem ferias,ſunt, qui etiam Caeſonium putent. AQVILLIVM} C. Aquillium Gallum,iuris ſcientia clarum:quem Ciceronis anno petiturum,ſimile ueri videbatur, quod eodem item anno collega fuiſſet in praetura.Pro Cluentio.Eius exſtant adhuc nonnulla. IVRAVIT *morbum,* } ne uideretur animo humili,atque abiecto,qui conſulatum anno legitimo non peteret, ualetudinem,& ſimul iuris ciuilis occupationem,excuſauit.ſic infra,ep.12.l.12.Veniam, & ipſe perpetuũ morbum iurabo.Ne cenas Appuleij,augur auguris,obire cogeretur. REGNVM *iudiciale.* } iuris interpretãdi munus: in quo ita excellebat,ut quaſi regnare uideretur, omnibus, qui maiore aliqua de cauſſa in iudicium irent,ad vnum conſilij cauſſa confluentibus. OPPOSVIT } contra rogantes,ut peteret,hoc oppoſuit,ut diceret,ſe gerendo magiſtratui uacare non poſſe, occupatum in iure reſpondendo. Tale illud ad Quinctum fratrem,lib.2.epiſt.Mea factum eſt inuiſa uerecundia, ut te proficiſcens non tollerem.oppoſuiſti ſemel ἀντίλεκτον cauſſam,Ciceronis noſtri ualetudinem:conticui.iterum Cicerones: quieui. SI *iudicatum erit &c.* } antequam uerba Ciceronis explanemus,libet quaedam de Catilina ἐν ἐπιτομῇ ſubſcribere.Ex praetura Africam obtinuit, Lepido,& Volcatio cos.quo anno Cicero praetor fuit.id Cicero ipſe declarat in oratione pro Coelio, his uerbis: Fuit aſſiduus mecum praetore me. non nouerat Catilinam.Africam tum praetor ille obtinebat.ſecutus eſt annus: cauſſam de pecunijs repetundis Catilina dixit.Ex his uerbis ſatis conſtat,Catilinam reuerſum eſſe Romam eo anno,qui eſt Ciceronis praeturã conſecutus,id eſt eo, quo ſcripta eſt epiſtola prima huius libri: quo anno Cotta,& Torquatus conſulatum geſſerunt.quod ideo monere uolui,ne quis in errorẽ inducatur ex illis Pediani verbis, quae ſunt in oratione,quam habuit Cicero in toga candida: quae uidentur ſignificare Catilinam redijſſe Romam Lepido potius,& Volcatio,quam,vt diximus,Cotta,& Torquato cos.ſic igitur in ea oratione: A quibus Catilina conſulatum petis? a principibus ciuitatis? qui tibi, cum L.Volcatius conſul in conſilio fuiſſet, ne petendi quidem poteſtatem eſſe uoluerunt. Cauſſamque, cur eius habita ratio non ſit, ponit Aſconius interpres,quia quaerebatur repetũdarum. nam, etſi legati Afri Roma venerunt Lepido,& Volcatio cos.

&in

& in ſenatu de rapinis Catilinae queſti ſunt: non tamen eo anno Catilina in urbem redijt, cum tamen redire ſe uelle,& conſulatum petere,iam ſignificaſſet.quod conſilium abiecit poſtea, deterritus ea legatione,& ſpe obtinendi conſulatus amiſſa, cum audiſſet, conſulem Volcatium habuiſſe publicum conſilium,an eius rationem habere deberet, ſi peteret conſulatum.abſens igitur ab oratoribus Africanis accuſatus eſt Catilina in ſenatu. quod eiuſdem Pediani verbis oſtendemus.ſic enim ſcripſit in explanatione orationis,quam proxime nominauimus.Catilina, inquit, ex praetura Africam obtinuit, quam cum grauiter uexaſſet, legati Afri in ſenatu iam tum abſente illo queſti ſunt; multaeque graues ſententiae in ſenatu de eo dictae ſunt.querellae igitur fuerunt in ſenatu aduerſus Catilinam abſentem,rapinarũ cauſſa, Lepido,& Volcatio cos.accuſatus autem eſt anno ſequenti, cum ex Africa redijſſet,Cotta,& Torquato cos.quod idem Pedianus ibidem proxime docet his uerbis: Ante annum,quam haec dicerentur, Catilina,cum redijſſet ex Africa,Torquato,& Cotta cos.accuſatus eſt repetundarum a P.Clodio adoleſcente, qui poſtea inimicus Ciceronis fuit.defenſus eſt Catilina,ut Feneſtella tradit, a M.Cicerone. Et Cicero in oratione pro Sulla,Parens tuus,ait,Torquate, conſul reo de pecunijs repetundis Catilinae fuit aduocatus. Iam igitur,teſtibus Cicerone,& Pediano, Catilinam redijſſe ex Africa, & accuſatum eſſe repetundarum Cotta,& Torquato cos.oſtendimus.quod cum ita ſit; apparet adminiſtratam eſſe ab eo Africam per biennium.nam,ſi conſulatum petere cogitauit Lepido & Volcatio cos.certe non id cogitauit eo ipſo anno,quo profectus erat in prouinciam,ſed tum ſcilicet, cum iam integrum annum Africae praefuiſſet.quattuor igitur proxime conſequentibus annis aut petere uoluit conſulatum Catilina, nec tamẽ petiit, aut petijt, & repulſam tulit.primus annus fuit Lepido, & Volcatio cos.quo anno,cum decedere ex Africa voluiſſet conſulatus petendi cauſſa, poſtea non deceſſit,& a cõſulatus petitione deſtitit.deterritus enim eſt,ut iam dixi,Afrorum legatione,& grauiſſimis aduerſus eum abſentem ſenatus decretis: de quibus mẽtionem facit Cicero in oratione aduerſus ipſum,& C. Antonium competitores. Alter annus fuit Cotta,& Torquato cos. quo anno petere quidem uoluit conſulatum, ſed prohibitus eſt, quod intra legitimos dies profiteri nequiuerit.nam quaerebatur repetundarum.atque hoc & ſatis aperte Salluſtius declarat,& ipſe Cicero in hac epiſtola non obſcure, cum ait: Catilina, ſi iudicatum erit meridie non lucere,certus erit competitor. Et in altera epiſtola,cum ait: Hoc tempore Catilinam,competitorẽ noſtrum,defendere cogitamus.Tertium annum fuiſſe liquet eum,quo M. Cicero, & C. Antonius deſignati conſules ſunt,Caeſare,& Figulo cos. quo anno petijt Catilina,& repulſam paſſus eſt, ut & ipſe Cicero, & omnes hiſtoriae demonſtrant. Quartus annus fuit Cicerone, & Antonio cos. cum, deiecto Catilina, Silanus,& Murena conſulatum ſunt adepti. idque, ut omittam hiſtoricos tum Graecos, tum Latinos, ſatis ex orationibus Ciceronis aduerſus ipſum licet intelligere. Bis igitur tantum Catilina conſulatum petijt, cum tamen quater petere voluerit. & de duabus petitionibus Cicero ſignificat his uerbis in oratione pro Coelio: Deinceps fuit annus,quo ego conſulatum petiui. petebat Catilina mecum. numquain receſſit. tot igitur annos uerſatus in foro ſine ſuſpicione,ſine infamia, ſtuduit Catilinae iterum petenti. Et in epitome Liuiana ita ſcriptum eſt: Catilina bis conſulatum petijt, & repulſam paſſus eſt. Abſoluimus quod ad petitiones attinet. de accuſationibus autem agemus infra, epiſt. 14.in illo loco: Bis abſolutum eſſe Catilinam. Redeo ad epiſtolam. Beroaldus homo fuit, ut illa tempora ferebant,ſatis doctus: peccauit tamen ſaepe,quod humanum eſt,uel memoria,uel iudicio lapſus, is hoc in loco, primum contra veteres libros, deinde contra ueritatem ipſam legendum opinabatur, pro, Meridie non lucere, Meridie non liquere. eumque alij poſtea ſunt ſecuti. qui ſi paullo attentius Ciceronis ſententiam examinaſſent; aliter ſine dubio ſenſiſſent. quid enim? non hoc Cicero ſignificat, fore Catilinam certum competitorem,ſi iudicum ſententijs abſoluatur? atqui non ambigitur. at uero,non liquere,num ualet,abſoluere? potius indicium fuit condẽnationis,vt ex oratione pro Cluentio,& ex deprauatis Aſconij verbis in III.Verrina facile tamen colligitur. Hoc igitur Cicero dicit. Si a iudicibus abſoluetur Catilina,meus erit in conſulatu competitor.erat enim reus repetundarum,adeo manifeſtis criminibus, ut eum iudicare inſontem nemo poſſet, niſi idem iudicaret meridie non lucere. abſolutus tamen eſt,accuſatore P. Clodio praeuaricante,ut in oratione de haruſpicum reſponſis, & Pediani commentarijs traditum eſt: conſulatumque petijt,& repulſam tulit. Non me praeterit, doctos quoſdam uiros legendum opinari, Si iudicatum erit,eius rationem haberi licere. nam reorum in petitione magiſtratuum ratio non habebatur. quod ex lib. de claris orat. in mentione Seruilij Glauciae, & Pediani interpretatione orationis contra competitores habitae,(ubi rationem Catilinae, de repetundis accuſati,non eſſe habitam a conſule Volcatio ſignificat) itemque ex agraria II. licet animaduertere,in eo loco,Reus denique, quo minus decem vir fieri non poſſit, hac lege non excipitur. Quibus equidem commoueor exemplis: ſed mihi numquam ea, quae a ueteribus libris tam longe diſtet, correctio probabitur. PALICANO} arbitror hunc eſſe M.Lollium Palicanum,de quo his uerbis accuſatione III. in Verrem: Oblitos ne igitur hos putatis eſſe, quemadmodum ſit iſte ſolitus uirgis plebem Romanam concidere? quam rem etiam tribunus pl. in concione egit, cum eum, quem uirgis iſte ceciderat,in proſpectum populi Romani produxit. Quo loco Pedianus tribunum pl.ait eſſe M. Lollium Palicanum. Et de claris oratoribus: Cn.Carbonem, M.Marium, aptiſſimos cognoui turbulentis concionibus: quo in genere nuper L. Quinctius fuit: aptior etiam Palicanus auribus imperitorum. Item infra ep.16.& Pedianus in Diuin. QVI *nunc petunt,*} ut proximis comitijs conſules deſignentur. nã ceteri, quos nominauit,non petebant, ſed prenſabant ad inſequentis anni petitionem. CAESAR} is eſt,quem a triumuiris proſcriptum ſoror Iulia,Antonij triumuiri mater,ſeruauit. Plutarchus. CERTVS *putatur.*}

putatur.} hic Certus,accipio alio ſenſu,atque ſupra. non enim dicit, Certus competitor putatur; cum iam dixerit, De ijs, qui nunc petunt: ſed, putatur fore,ut conſul deſignetur. THERMVS } Q. Minucius Thermus, plebeius, is, opinor, qui poſtea partem Aſiae propraetor adminiſtrauit: vt fam.l. 2.ep.18. & l.13.ep.53. & hic epiſt. 13.& 20.l. 5. SILANO } D.Iunio Silano, qui cum L.Licinio Murena conſul fuit, proxime poſt Ciceronem,& Antonium. CVRIVM *obducere :* } contra illos in campum Martium ducere Q. Curium, aleatorem notiſſimum: in quem eſt illud Calui, apud Aſconium: Et talis Curius pereruditus. &, OBDVCERE, proprie: quia candidatos amici & clientes in Campum, honoris cauſſa, deducebant. unde illud epiſt.1.l.2. Cum candidatum deducerem, quaerit ex me, num conſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare. Aut, CVRIVM *obducere*, Curij vitia obtegere; cum horum tam infamis uita ſit. Sic, Obducta cicatrix, dicitur. IN *noſtrum annum* } in eum, qui proxime ſequitur. NOSTRVM autem, quod is erat annus, quo per leges ei petere conſulatum liceret: ut in epiſtola ad Caſſium: Haec tolerabilia, illud non ferendum, quod eſt, qui ueſtro anno conſulem filium ſuum futurum putet. Et in Rullum: Eſt illud ampliſſimum, Quirites, quod hoc honore ex nouis hominibus primum me, multis poſthabitis, affeciſtis, quod prima petitione, quod anno meo. Et ad petendum conſulatum legitimus erat annus aetatis XLIII. ut latius in libro de Magiſtratibus. FIRMIOR } Thermo. cũ enim Flaminiam uiam muniuerit, cuius curator eſt: firmiſſimus erit candidatus. itaque uidetur e re mea eſſe, nunc eum deſignari cum Caeſare; ne, in noſtrum annum reiectus, abſoluta Flaminia petat. SANE *facile eum &c.* } quis eſt tam lynceus, qui ſententiam tantis in tenebris uideat? uerba uero reſtituere quis ſine uetuſtis exemplaribus poſſit? at illa, quae quidẽ ego uiderim, cum uulgatis libris conſentiunt. unum, quod in bibliotheca D.Marci, a Beſſarione Cardinali cum alijs innumerabilibus dono datum, aſſeruatur, diſcrepat in uno, ſed ſcriptura nihilo minus deprauata: habet enim, Numititeri, vbi eſt in impreſſis, Nunc ceteri. Doctiſſimo viro, Carolo Sigonio, placet ſic: Quae cum erit abſoluta, ſane facile eũ nunc Caeſari conſulem addiderim. vt, Libenter, tollatur, tamquam interpretatio verbi, Facile. Ego nihil aufero, parua tantum mutatione ita lego, ac diſtinguo: Quae tum erit abſoluta, ſane facile. eum libenter nunc Caeſari conſulem addiderim. Ceteri autem, pro Caeſari, mẽdoſe factum eſt, ex eo fortaſſe, quia ſcriptum eſſet, C^ri. ADHVC *informata,* } nondum perfecta, ſed rudis adhuc, & impolita. quaſi dicat, non certa, & explorata, ſed, ut coniectura prouideri poteſt, habes, inquit, quod ego de petitoribus cogito. intelligit autem ſimul & qui prenſant, & qui petunt. INFORMARE } verbum a Formis deductũ. & eſt, cum quid non perfecte formatum, ſed in aliquam formae ſimilitudinem redactum. Sic, Informata proſcriptio, quae tantum eſſet animo deſignata, ep.6.l.11. MVLTVM *poſſe Gallia,* } ciſalpinae Galliae, cui Piſo praeerat, ciſpadana pars fuit, quae ſuffragij ius cum tota Italia lege Pompeia obtinuerat, ſicuti Tranſpadana ius Latij eadem lege. ad Quinctum fratrem lib.2. Magna manus, inquit, ex Piceno, & Gallia exſpectatur, vt etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo reſiſtamus. Et oratione II. in Antonium: Ex omnium omnibus flagitijs nullum turpius uidi, nullum audiui, quam, quod, qui magiſter equitum fuiſſe tibi uiderere, in proximum annum conſulatum peteres, uel potius rogares, is per municipia, coloniaſque Galliae, a qua cum conſulatus noſter petebatur, non rogabatur, petere conſulatum ſolebamus, cum caligis, & lacerna cucurriſti. Hirtius autem, quo libro proſequitur, quae de Gallico bello Caeſar praetermiſerat, in eo libro ſic: T. Labienum Galliae Togatae praefecit, quo maiore commendatione conciliaretur ad conſulatus petitionem. Per ciſpadanam igitur Galliam eunti ad Piſonem Ciceroni tranſeundum erat. Eſt autem Ciſalpina, ſiue Togata Gallia, quae incipit a Rubicone ad mare ſuperum; ab Arno autem ad inferum terminatur alpibus. CVM *Romae a iudicijs forum refrixerit,* } circiter idus Sextilis iudicia dimittebantur, ſubſequentibus ludorum diebus, quorum primi votiui XVII. Kal. Sept. committebantur: nec fere ad uſque Ianuarium menſem repetita iudicia calebant. ideo infert, Vt Ianuario reuertamur: cum obire tempus iudiciorum uellet, in quibus propter eloquentiam uigebat. LEGATI } non, legati ad Piſonem, ſed, excurremus ad Piſonem, legati. quam autem hic legationem ſignificat? liberam, opinor: quia ſenatori ab urbe diutius abeſſe, niſi iure liberae legationis impetrato, non licebat. AD *Piſonem* } C.Calpurnium Piſonem, qui biennio ante cũ M'. Acilio Glabrione conſul fuerat. eſt autem ſciendum; etſi Cicero de Gallia Togata hic intelligat, non ideo tamen intelligi oportere, Piſonem ei praefuiſſe. praefuit enim Narbonenſi, vt ex Dione conſtat. ideoq. pacificatorem Allobrogum, qui ſunt Narbonenſis Galliae populi, Cicero illum infra nominat. hoc igitur Cicero ſperabat; cum per Galliam Togatam iret ad Piſonem, Narbonenſem Galliam procõſulem adminiſtrantem, aliquid ſe in tranſitu poſſe proficere, appellandis, rogandiſq. colonijs, & municipijs. & eſt hic non primus, ſed alter annus, quo Narbonenſem Galliam Piſo regebat. uſitatum enim erat, ut nõ modo annua, uerum etiam bima, interdum etiam trima, & quadrima prouinciarum eſſet adminiſtratio. itaque Macedoniae bienniũ praefuit C.Cotta, Ciliciae triẽnium Lentulus Spinther, Macedoniae quadriennium C. Antonius. vt alia mittantur exempla. CETERA } reſpexit ad proximum mẽbrum: Illam manum tu mihi cura ut praeſtes Pompeij noſtri amici. Vt ſit ordo: tu mihi eos praeſta, qui cum Pompeio abſunt. ego cetera ſpero fore ut uolumus. HIS *dumtaxat urbanis competitoribus:* } modo ne, qui reipublicae cauſſa abſunt, eorum aliquis ad petitionem ueniat. nam, quos mihi ex ijs, qui nunc in urbe ſunt, uideo competitorns fore, neminem pertimeſco. Sic, Vrbani, pro, Ex urbe, dixit ep.48. l. 12. Hanc ego huius loci ſinceram duco ſententiam. quidquid alij dixerint, ita non improbo, amicitiae cauſſa, vt, quo ſuadet ratio, libentius inclinem. ILLAM *manum* } nobiles uiros, cum Pompeio in Aſiam ad bellum Mithridaticum profecto. CVRA *ut praeſtes,* } effice, ut meam petitionem

adi uuent,

adiuuent, miſſis Romam epiſtolis ad propinquos, & familiares. QVONIAM *propius abes*, } cum tu in Graecia ſis, minus abes a Pompeio, quam ego, qui ſum Romae: itaque per litteras & cum ipſo potes, & cum ijs, qui una ſunt, de honore meo commodius agere. Eſt autem, Propius abeſſe, minus diſtare, quo modo locutus eſt & in Tuſc. I. Quo propius aberat antiquitas ab ortu, & diuina progenie, hoc melius ea fortaſſe, quae erant uera, cernebat. Et libro. de Sen. A morte propius abſum. AD *mea comitia* } ſatis erit, ſi me illa manus litteris adiuuet: non peto, ut mea cauſſa Romam ad comitia ueniat. CAESCILIVS, *auunculus tuus* } de hoc Nepos in Attici uita, & Valerius lib. 7. cap. 9. DOLO *malo* } quod inter Varium, & Caninium diceret conueniſſe, ut ad fraudandos Varij creditores earum rerum uenditio fieret, quas mancupio uenditas, ab eo, qui emiſſet, repetere non licebat, niſi ſi dolo malo emptas eſſe conſtaret: quod Caecilius factũ affirmabat. LVCVLLVS, } alij de Lucio Lucullo accipiunt, ego de Marco fratre. Nam Lucius ab expeditione Mithridatica nondum redierat. redijt enim M. Catone tribuno pl. ut ſcribit Plutarchus: Cato autem tribunatum geſſit Murena, & Silano cos. ut idem Plutarchus, & in oratione pro Murena, id eſt, biennio poſt, atque eo amplius, quam hac ſcripta ſunt. P. SCIPIO, } hic eſt Scipio ſocer poſtea Pompeij, quem ex adoptione Metelli Pij Q. Metellum Pium Scipionem eſſe appellatum ſcribit Dio. lib. XL. MAGISTRVM } auctionis, cum in auctione bona uenirent, ut inter heredes, aut creditores diuiderentur; de ſententia coheredum, aut creditorum eligebatur qui praeeſſet auctioni. is Magiſter dicebatur: vt l. 6. ep. I. De hereditatum poſſeſſionibus, de bonis poſſidendis, magiſtris faciundis. Et Quinctilianus lib. VI. dictum recitat Ciceronis in Plaetorij matrem: ludum habuiſſe, dum uixit: magiſtros, poſtquam mortua ſit. ita infamem ſignificauit & ab impudicitia, dum uiueret; & mortuam, ab aere alieno. Item pro Quinctio: Cui magiſtri fiunt, domini conſtituuntur, qui, qua lege, qua condicione pereat, pronuncient. SI *bona uenirent*, } ſi bona Varij, Caninio adempta, in auctione uenirent, ut ex ea pecunia ſatisfieri creditoribus poſſet. OBSERVAT } aſſectationis officio colit: ut illud Philippica II. Poſtea cuſtoditus ſum a te, tu a me obſeruatus in petitione quaeſturae. Et in epiſtola ad Gallum: Ego te in conſulatu obſeruaram. Obſeruare enim dicuntur, qui aliquem officij honoriſue cauſſa deducunt, & reducunt. DOMITIVM } Ahenobarbum, Porciae uirum, quae Catonis ſoror erat. fuit aliquot poſt annis conſul cum Ap. Claudio Pulchro, mox in cauſſa Milonis quaeſitor; poſtremo ſucceſſor Caeſari datus, ut eſſet proconſul in Gallia; orto inter Caeſarem, & Pompeium ciuili bello, Pompeium ſecutus: Corfinij captus, & incolumis dimiſſus; cum ſe rurſus ad Pompeium contuliſſet in acie Pharſalica a M. Antonio eſt interfectus. ETIAM *ſi id ſit*, } etiam ſi propter ambitionem peccauerim. ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην } Homerus Iliados χ pronunciat hos uerſus de Achille, qui Hectorem contento curſu ſequebatur.

ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην
„ ἀρνύσθην, ἅτε ποσὶν ἀέθλια γίνται ἀνδρῶν,
„ ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέος ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

& Latine Virgilius:
„-Neque enim leuia, aut ludicra petuntur
„ Pramia, ſed Turni de uita, & ſanguine certant,

Senſus eſt. Quod auunculo tuo non ſatisfecerim, & cauſſam fateor ambitionem fuiſſe, & mihi tamen arbitror eſſe ignoſcendum, quod, ut uides, haec me ambitio, quaſi curſus quidam, non ad ludicrum, aut inane praemium, ſed ad conſulatum ferat. NON *modo retinendas*, } quod in Satyro feci. HERMATHENA *tua ualde me delectat, & poſita ita belle eſt, ut totum gymnaſium* ἡλίου ἀνάθημα *eſſe uideatur*. } ſtatuam, inquit, Mercurij, & Mineruae, mihi a te miſſam, in gymnaſio meo, Academia, ita belle conſtitui, ut illuſtrare tamquam Sol totum gymnaſium nideatur. ἀναθήματα uocabantur, quae in templis, ornatus maxime gratia, dicata Deis ponebantur. qua ratione, ἡλίου ἀνάθημα dixit Cicero pro Solis dedicatio: quaſi dixerit: ita ornat Hermathena tua, tamquam ἀνάθημα, Academiam meam, ut Sol ipſe, qui cuncta illuſtrat, uniuerſo gymnaſio dicatus eſſe uideatur. Putat uir doctrina, & humanitate excellens, mihiq. uetere neceſſitudine coniunctus, Pompilius Amaſaeus, legendum, ἡλίου αὔγασμα, ideſt, Solis ſplendor: quia ſcriptum reperit in ſuo libro ſatis antiquo, eliu auaſma. ſententia non diſſimilis. uerum, cum & in meo, & in alijs antiquis libris uideam ſcriptum eſſe, ἡλίου ἀνάθημα, & Hermathena illa in Ciceronis gymnaſio ἀναθήματος loco fuerit: argute mihi uidetur, ἡλίου ἀνάθημα, Cicero ſubiunxiſſe, ut ſimile ſimili redderet, & augeret etiam comparatione Solis Hermathenae ornamentũ. Qui pro, ἡλίου ἀνάθημα, legunt, ἑρμαθῆμα, ijs non aſſentior; tum quia diſcedunt a ueteribus libris; tum etiam, quia ſententia magis augetur, & ex ipſo quaſi Sole ſplendorem accipit, ſi legatur, ἡλίου ἀνάθημα. De Academia ſic Plinius lib. 31. cap. 2. Digna memoratu uilla eſt, ab Auerno lacu Puteolos tendentibus impoſita litori, celebrata porticu, ac nemore, quam & uocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum, ibi compoſitis uoluminibus eiuſdem nominis; in qua & monumentum ſibi inſtaurauerat. huius in parte prima, exiguo poſt obitum ipſius, Antiſtio Vetere poſſidente, eruperunt fontes calidi, perquam ſalubres oculis, celebrari carmine Laureae Tullij, qui fuit e libertis eius, ut protinus noſcatur etiam miniſterium eius ex illa maieſtate. Ponam enim ipſum carmen, dignum ubique, & non ibi tantum, legi.

Quo tua Romanae uindex clariſſime linguae
Silua loco melius ſurgere iuſſa uiret,
Atque Academiae celebratam nomine uillam,
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus.
Hic etiam apparent lymphae non ante repertae,
Languida quae infuſo lumina rore leuant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures, oculis quae medeantur, aquae.

Mvltvm *te amamus.*} de Hermathena: ut in proxima inferiore epiſtola: Te multum amamus, quod ea abs te diligenter, paruoq. curata ſunt. & ep. 2. l. 7. L. Ivlio *Caeſare, C. Marcio Figulo cos.* } docui, non uno die ſcriptam epiſtolam: &, cur dubitetur, cauſſa non eſt. ſcripſerat illud ante comitia conſularia, De ijs, qui nunc petunt, Caeſar certus putatur: & illud, Noſtris rationibus conducere uidetur, Thermum fieri cum Caeſare. Comitijs uero habitis, cum Caeſaris & Figuli deſignationem ſignificare uellet, argute, eorum nominibus epiſtolam clauſit. Deſignatis, cur non addiderit, quidam ſine cauſſa mirantur: quaſi uero ita peregrinaretur Atticus in rebus Romanis, ut hoc anno gerere conſulatum neſciret Cottam, & Torquatum, Caeſarem autem, & Figulum in proximum eſſe deſignatos. Figulum autem quem hic nominat, ante appellauit Thermum: quod ex Minucijs in Marcios adoptione tranſijſſet, uetere cognomine conſeruato.

Cicero S. D. Attico. 2.

Abs te *tam diu nihil litterarum? Ego de meis ad te rationibus ſcripſi antea diligenter. hoc tempore Catilinam, competitorem noſtrum, defendere cogitamus. iudices habemus, quos uolumus, ſumma accuſatoris uoluntate. ſpero, ſi abſolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: ſin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus eſt maturo. nam prorſus ſumma hominum eſt opinio, tuos familiares, nobiles homines, aduerſarios honori noſtro fore. ad eorum uoluntatem mihi conciliandam maximo te mihi uſui fore uideo, quare Ianuario ineunte, ut conſtituiſti, cura ut* Romae *ſis. Auiam tuam ſcito deſiderio tui mortuam eſſe, & ſimul, quod uerita ſit, ne Latinae in officio non manerent, & in montem Albanum hoſtias non adducerent. eius rei conſolationem ad te L. Sauſeium miſſurum eſſe arbitror. Nos hic te ad menſem Ianuarium exſpectamus: ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios miſſis? nam ad me de eo nihil ſcripſiſti. Signa, quae nobis curaſti, ea ſunt ad Caietā expoſita. nos ea non uidimus. neque enim exeundi Roma poteſtas nobis fuit. miſimus, qui pro uectura ſolueret. te multum amamus, quod ea abs te diligenter, paruoq. curata ſunt. Quod ad me ſaepe ſcripſiſti de noſtro amico placando, feci, & expertus ſum omnia: ſed mirandum in modum eſt animo abalienato: quibus de ſuſpicionibus, etſi audiſſe te arbitror, tamen ex me, cum ueneris, cognoſces. Salluſtium praeſentem reſtituere in eius ueterem gratiam non potui. hoc eo ad te ſcripſi, quod is me accuſare de te ſolebat. in ſe expertus eſt illum eſſe minus exorabilem, meum ſtudium nec tibi defuiſſe. Tulliolam C. Piſoni L. F. Frugi deſpondimus. Vale.*

EXPLANATIO

De meis *ad te rationibus* } de petitione conſulatus. Competitorem *noſtrum* } non quia peteret, ſed quia petiturus uideretur. nam Comitiorum dies longe aberat, utpote quae anno proximo non ante Quinctilem menſem futura eſſent. petijt autem, & repulſam tulit, ut ſupra demonſtratum eſt. Defendere } crimine repetundarum. eſt enim ſcripta haec epiſtola Cotta, & Torquato cos. quo anno Catilina cauſſam dixit de repetundis: ut iam probauimus. & apparet, poſt deſignatos Caeſarem & Figulum iudicium illud eſſe factum: cum hanc epiſtolam ſcriptam eſſe conſtet poſt eam, quae ante eſt impreſſa, in qua de Caeſare, & Figulo deſignatis in extremo legitur. Catilinam tamen a Cicerone non eſſe defenſum, probat Aſconius contra Feneſtellam in explanatione orationis aduerſus competitores. Svmma *accuſatoris uoluntate* } ex iudicum numero & accuſator, & reus reijciebant, quos putarent ſibi uel inimicos, uel, ut ut Aſconij uerbis utar, ex aliqua re incommodos fore. Habemus, inquit, iudices quos uolumus, accuſatore non reijciente. Accuſatorem autem P. Clodium intelligit. Aſconius. Sin *aliter acciderit*} ſi nobis minus erit coniunctus in ratione petitionis. Tvos *familiares, nobiles homines,* } maxime Q. Hortenſium ſignificat, iam inde a Verris accuſatione ſibi infenſum: quem infra quoque Attici familiarem appellat, epiſtola ultima lib. 2. & Nepos in uita. Nobiles autem homines, quia ſummos honores geſſerat Hortenſius. erat enim tum conſularis. de quo & in oratione pro Quinctio: Dicet Hortenſius, excellens ingenio, nobilitate, exiſtimatione. Et Pedianus haec in argumento Diuinationis: Defendebatur Verres ab Hortenſio, facile & principe in ſenatu propter nobilitatem, & in foro ob eloquentiam rege cauſſarum. Nobiles igitur, etiam qui patricij non erant, dicebantur. erant enim Hortenſij plebeij. Desiderio *tui* } qui tam diu abeſſes. Qvod *uerita ſit* } deridet ſuſpicioſae aniculae inanem ſuperſtitionem. Latinae } mulieres. & feſtiue, quod mulier de mulieribus laboraret. nam, ſi

ad hiſtoriam reſpicimus, ex populis Lstinis non tam mulieres, quam uiri in montem Albanum hoſtias adducebant: &, quattriduano ſacrificio facto, accepta carne in ſuam quiſque ciuitatem digreſſi reuertebant. ea dicta Viſceratio: quoniam ex hoſtijs carnes in partes caeſae diſtribuerentur. & uiſceratio mox a Caeſare populo data, apud Suetonium. Ferias autem Latinas, maximo Romanorum Latinorũq. magiſtratuum conuentu, conſules prouocabant, cum interea cum populo agere non liceret: ut ob eam cauſſam Latinae aliquando a conſulibus inſtaurarentur, cum tribunis pl. obſiſtere uellent, populares ferre cupientibus. itaque ad Q. fratrem lib. 2. Conſul, inquit, Lentulus dies comitiales exemit omnes. nam etiam Latinae inſtaurantur: nec tamen deerant ſupplicationes. ſic legibus pernicioſiſſimis obſiſtitur, maxime Catonis. Liuius, Strabo, Plutarchus, Dionyſius. Eivs *rei conſolationem* } Ridiculum eſt conſolationem compoſitam ob mortem uetulae plus quam ſeptuagenariae. etiam ſuſpecta eſt mihi locutio, Eius rei conſolationem. legendum putat homo doctus, amicus meus, Conflationem. nam & id obſcure tetigerat, cum dixit, Verita eſt. neque enim uerita erat, ne celebrarentur Latinae, ſed, bellum inter Latinos & Romanos ne ſuſcitaretur. Savfeivm} equitem Romanum, philoſophum Epicureum, Attici familiarem. ep. 6. l. 4. & 1. l. 7. & Nepos in uita. Ex *quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios miſſis?*} genus loquendi, quod in re parum certa ueteres uſurpabant: ut libro. xi. De Quincto filio nihil audiui: ſed quaere ex Diochare, Caeſaris liberto. is dicitur uidiſſe an euntem, an iam in Aſia? Et in Bruto: Summa ſenectute M. Cato, legem ſuadens in Galbam, multa dixit: quam orationem in Origines ſuas retulit, paucis ante quam mortuus eſt an diebus, an menſibus? Nec diſſimile illud ep. 12. Proximus Pōpeio ſedebam: intellexi hominem moueri: utrum, Craſſum inire eam gratiam, quam ipſe praetermiſiſſet, an eſſe tantas res noſtras, quae tam libenti ſenatu laudarentur? De *noſtro amico placando,* } Lucceium intelligit. infra: Accedebat hortator Salluſtius, ut agerem quam diligentiſſime cum Lucceio de ueſtra uetere gratia reconcilianda. De *te* } Salluſtius me accuſare ſolebat, quod Lucceium tibi non placarem. Nec *ſibi* } qui etiam ipſius Salluſtij cauſſa laboraui. C. Pisoni } is cum uita exceſſiſſet, exſulante Cicerone, haud multo poſt nupſit Tulliola Furio Craſſipedi, ut in epiſt. 4. libri 11. ad Q. fratrem, & in epiſtola 7. l. 1. ad Lentulum; tertio, P. Cornelio Dolabellae, cum Cicero Ciliciam proconſul adminiſtraret, ut fam. epiſt. 19. l. 8. & deprehenditur error Plutarchi, & Pediani, qui Tulliolam bis dumtaxat nupſiſſe falſo credunt, Piſoni, & P. Lentulo: cum Lentulus inter Ciceronis generos nemo uſquam nec ab ipſo Cicerone, nec ab alijs nominetur.

Cicero S. D. Attico 3.

Crebras exſpectationes nobis tui commoues. nuper quidem, cum te iam aduentare arbitraremur, repente abs te in menſem Quinctilẽ reiecti ſumus. nũc uero ſentio, quod commodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus, quod ſcribis. obieris Quincti fratris comitia; nos longo interuallo uiſeris; Acutilianam controuerſiam transegeris. hoc me etiam Peducaeus, ut ad te ſcriberem, admonuit. putamus enim utile eſſe, te aliquando iam rem tranſigere. mea interceſſio & eſt, & fuit parata. Nos hic incredibili ſingulari populi uolũtate de C. Macro tranſegimus. cui cum aequi fuiſſemus, tamen multo maiorem fructum ex populi exiſtimatione, illo damnato, cepimus, quam ex ipſius, ſi abſolutus eſſet, gratia cepiſſemus. Quod ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt: & ornamentum Academiae proprium meae; quod & Hermes commune omnium, & Minerua ſingulare eſt eius gymnaſij. quare uelim, ut ſcribis, ceteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes. Quae mihi antea ſigna miſiſti, ea nondum uidi. in Formiano ſunt: quo ego nunc proficiſci cogitabam. illa omnia in Tuſculanum deportabo. Caietã, ſi quando abundare coepero, ornabo. Libros tuos conſerua: & noli deſperare, eos meos facere poſſe. quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum diuitijs, atque omnium uicos, & prata contemno. Vale.

EXPLANATIO

Qvincti *fratris comitia:* } quibus aedilitatem Quinctus petebat. nam praeturam geſſit triennio poſt, Silano, Murena cos. proximiſq. conſulibus Piſone, & Meſſalla, ex pratura eſt in Aſiam profectus: petijt igitur aedilitatem Lepido, & Tullo conſulatum gerentibus, geſſit Cotta, & Torquato, quoniam inter aedilitatem & praeturam biennium interſit neceſſe eſt, uacuum ordinarijs honoribus. Acvtilianam *controuerſiam* } uide in epiſtola ſequenti, & in ea, quae ab hac eſt tertia. Pedvcaevs, } Sex. Peducaeus, Attici amiciſſimus. Nepos in Attici uita. De *C. Macro tranſegimus.* } Non alienum eſt ſubijcere, quae Valerius, & Plutarchus tradunt: Valerius his uerbis: C. Licinius Macer, uir praetorius, Calui pater, repetundarum reus, dum ſententiae dicerentur, in Maenianum conſcendit: deinde M. Ciceronem, qui id iudicium cogebat, praetextam ponentem cum uidiſſet, miſit ad eum, qui diceret, ſe non damnatum, ſed reum, perijſſe, nec ſua bona haſtae poſſe ſubijci: ac protinus, ſudario, quod forte in manu habebat, ore & faucibus coartatis, incluſo ſpiritu, poenam morte praecurrit. qua cognita re, Cicero de eo nihil pronunciauit. igitur illuſtris ingenij orator, ab inopia rei familiaris, & a crimine domeſticae dãnationis in uſitato paterni fati genere uindicatus eſt. Plutarchus ſic: Στρατηγίαν μετιὼν τὴν ἁμα σὺν αὐτῷ πολλῶν καὶ μεγάλων, πρῶτος ἁπάντων ἀνηγορεύθη, καὶ τὰς κρίσεις, ἔδοξε καθαρῶς καὶ καλῶς βραβεῦσαι: λέγεται δὲ καὶ Λικίνιος Μάκερ, ἀνὴρ καὶ καθ' αὑτὸν ἰσχύων ἐν τῇ πόλει μέγα, καὶ Κράσσῳ χρώμενος βοηθῷ, κρινόμενος

κλο

λοπῆς, ὑπ' αὐτοῦ τῇ δυνάμει καὶ σπουδῇ πεποιθὼς, ἔτι τὴν ψῆφον τῶν κριτῶν διαφερόντων, ἀπαλλαγεὶς οἴκαδε, κείρασθαί τε τὴν κεφαλὴν κατὰ τάχος καὶ καθαρὸν ἱμάτιον ὡς νενικηκὼς λαβὼν αὖθις εἰς ἀγορὰν προϊέναι, τοῦ δὲ Κράσσου περὶ τὴν αὔλειον ἀπαντήσαντος αὐτῷ καὶ φράσαντος ὅτι πάσαις ἑάλωκε ταῖς ψήφοις, ἀναστρέψας, καὶ κατακλιθεὶς ἀποθανεῖν. Sed Pedianus, ubi explanat oratione̅ pro Cornelio, in eade̅ pagina loquitur pugnantia. dicit enim, primo praetorem fuiſſe Ciceronem M'. Lepido, L. Volcatio cos. deinde, paucis interiectis uerſibus L. Cotta, L. Torquato: errore ita manifeſto, ut Pedianum tam foede lapſum, mihi perſuadere no̅ poſſim peccatum potius a librario ſuſpicer. utrum igitur probamus? ego non dubito, quin praeturam geſſerit Lepido, & Volcatio cos. cum enim aedilis fuiſſet Hortenſio, & Metello cos. ut ex libro de claris oratoribus, & ex accuſationibus in Verrem notiſſimum eſt; aedilitas autem a praetura biennio diſtet, ut apparet ex epiſtola ad Furnium, fam. lib. x. praeturam geſſerit, neceſſe eſt, Lepido, Volcatio cos. ſiquidem honores omnes adeptus eſt anno ſuo, ut gloriatur in II. de Officijs. non eſſet autem praeturam adeptus anno ſuo, ſi eam geſſiſſet Cotta, & Torquato cos. nam ita inter aedilitatem & praeturam triennium intereſſet: cum biennium modo interſit, ut ex locis intelligitur. De hoc Macro uide quae ſcripta ſunt in Bruto. Cvi *cum aequi fuiſſemus*} quem cum iure damnaſſem. Praetor enim hanc epiſtolam ſcripſit, quod iam oſtendi. De *Hermathena*} quamquam & Mercurij & Mineruae ſignu̅ hoc fuerit: quale tamen ſignum, & qua figura fuerit, utrum bicorpore, an bicipiti, aut bifronte, an etia̅ in una baſe duo ſigna fuerint, dubitari poteſt. ſed in hac difficultate uir ſummae doctrinae, & exquiſitae induſtriae Fuluius Vrſinus opem tulit, inuento antiquo nummo, cuius ex una parte cernitur effigies Hadriani Imperatoris, ex altera ſignum hoc: cuius interpretatio haec eſt. Inferior pars lapis eſt quadrangula figura: quae Mercurium ſignificat: itaque uocatur Ἑρμῆς τετράγωνος. Superior uero pars cum galea, clypeo, haſta Mineruam deſignat. ita fit Hermathena. Quadratis enim lapidibus, Mercurium ea figura referentibus, capita uel deorum, uel praeſtantium uirorum, qui de rep. benemeriti eſſent, imponere Athenienſes conſueuerunt, Mercurij nomine cum eorum nominibus coniuncto, quorum effigies quadrato lapide cernebatur. auctor eſt Plutarchus, accuſatum eſſe Alcibiadem, quod una nocte eiuſmodi omnia ſigna deieciſſet.

Academiae *proprium meae*} haec Ciceronis uilla fuit, celebrata porticu, & nemore: quam nominauit Academiam ab exemplo Athenarum. Plin. lib. xxxi. Commvne *omnium*} gymnaſiorum, quia litteris, & ingenijs praeeſſe creditur Mercurius. uel, Commvne *omnium*, } non gymnaſiorum, ſed hominum: quibus felicitatem promittere uidetur. & hoc ad diuitias potius, quam ad litteras, refero. nam Lucianus in uotis, & Communem appellatum eſſe Mercurium, & diuitiarum cauſſa, ſignificat his uerbis: Κοινὸς Ἑρμῆς φασὶ, καὶ ἐς μέσον φέρων τὸν πλοῦτον. Ariſtoteles autem lib. II. ad Theodectem: Καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι, τὸν Ἑρμεῖν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν. μόνος γὰρ καλεῖται Κοινὸς Ἑρμῆς. Minerva, *ſingulare eius gymnaſij.*} cur Mineruae ſtatua proprium & ſingulare ornamentum Academiae Ciceronis? quia & Academia gymnaſium erat Athenis, unde ſuam uillam Cicero nuncupauit; & Athenae a Minerua conditae, ac nominatae: ſiquidem Graeci Ἀθήνην Mineruam uocant. uel, quod Mineruam Cicero praecipue coleret, cuius etiam ſignum domi habuit, ut ait Plutarchus. Evm *locum*} Academiam noſtram. Caietam,} uillam in agro Caietano. Si *quando abundare coepero*, } ſi quando erit, ut mihi pecunia ſuperet. Ornabo.} ſignis. Conserva, } quia ſe uenditurum Atticus ſignificauerat. Sic infra: Bibliothecam tuam caue cuiquam deſpondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. nam ego omnes meas uindemiolas eo reſeruo, ut illud ſubſidium ſenectuti parem. Et epiſt. 9 Libros caue cuiquam tradas; nobis eos conſerua. Noli *deſperare*} uelim ſperes, me tamen poſſe tantam pecuniam cogere, ut emere tuos libros poſſim. Vicos, *& prata*} urbanas, ruſticaſque diuitias. Vicus duplex eſt, in urbe, & extra urbem. de utroque diximus ep. 10. lib. 2. fam. hic de urbano accipiendum. Pratis uero inter praedia ruſtica primas partes tributas a ueteribus, ait Columella l. 2. c. 17. & lib. 3. cap. 3. & Varro l. 1. de re r. c. 7. & Cicero Parad. vi.

Cicero S. D. Attico. 4.

QVANTVM *dolorem acceperim, & quanto fructu ſim priuatus, & forenſi, & domeſtico, Lucij, fratris noſtri morte; in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. nam mihi omnia, quae iucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoque id moleſtum ſit; cum & meo dolore moueare, & ipſe omni uirtute, officioq. ornatiſſimũ, tuiq. & ſua ſponte, & meo ſermone amantem, affinẽ, amicumq. amiſeris. Quod ad me ſcribis de ſorore tua; teſtis erit tibi ipſa, quantae mihi curae fuerit, ut Quincti fratris animus in eam eſſet is, qui eſſe deberet. quem cum eſſe offenſiorem arbitrarer, eas litteras ad eum miſi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarem ut errantem. itaque ex ijs, quae poſtea ſaepe ab eo ad me ſcripta ſunt, confido ita eſſe omnia, ut & oporteat, & uelimus. De litterarum miſſione, ſine cauſſa abs te accuſor. numquam enim a Põponia noſtra certior ſum factus, eſſe cui litteras dare poſſem. porro autem neque mihi accidit, ut haberem, qui in Epirum proficiſceretur: neque dum te Athenis eſſe audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras; ut primum a tuo digreſſu Romam ueni, confeceram: ſed accidit, ut & contentione nihil opus eſſet; & ego, qui in te ſatis conſilij ſtatuerim eſſe, mallem Peducaeum tibi conſilium per litteras, quam me dare; etenim, cum multos dies aures meas Acutilio dediſſem, cuius ſermonis genus tibi notum eſſe arbitror; non mihi graue duxi ſcribere ad te de illius querimonijs; cum eas audire, quod erat ſubodioſum, leue putaſſem. ſed abs te ipſo, qui me accuſas, unas mihi ſcito litteras redditas eſſe; cum & otij ad ſcribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Quod ſcribis, etiam ſi cuius animus in te eſſet offenſior, a me recolligi oportere: quid dicas? neque id neglexi, ſed eſt miro quodam modo affectus. ego autem, quae dicenda fuerunt de te, nõ praeterij: quid autem contendendum eſſet, ex tua putabam uoluntate ſtatuere oportere; quam ſi ad me perſcripſeris, intelliges, me neque diligentiorem eſſe uoluiſſe, quam tu eſſes; neque negligentiorem fore, quam tu uelis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus eſt, te ita ſcripſiſſe, nihil eſſe iam, quod laboraret; quoniam hereditas uſucapta eſſet. id mirabamur, te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur eſſe puella, nihil uſucapi poſſe. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quae tibi mãdaui, & quae tu intelliges conuenire noſtro Tuſculano, uelim, ut ſcribis, cures; quod ſine moleſtia tua facere poteris. nam nos ex omnibus moleſtijs, & laboribus uno illo in loco conquieſcimus: quo fratrem quotidie exſpectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, ſororem tuam, & matrem maxime diligit, ſalutemq. tibi plurimam adſcribit, & Tulliola, deliciae noſtrae. Cura, ut ualeas; & nos ames; & tibi perſuadeas, te a me fraterne amari.*

EXPLANATIO

LVCII, *fratris noſtri*} patruelis, de quo in 2. de Oratore, & 5. de Finibus, utrobique in prooemio, & apud Pedianum, & in Verrem. AFFINEM} quia frater fuit ſororis tuae uiro, Quincto fratri meo. SORORE *tua*} Q. Ciceronis uxore. MISI.} erat enim Quinctus in agro Arpinati. epiſt. 6. SI *cuius animus*} Lucceium intelligit, de quo ep. 9. QVID *dicas?*} de mea uidelicet intelligentia; qui ne id quidem neglexi, quod fortaſſe negligendum fuit: quantum enim hoc oneris eſt, quod mihi poſt multa mandata ſuperimponis, ut, ſi cuius animus in te ſit offenſior, ego recolligam? NEQVE *id*} ne id quidem: ut in epiſtola ad Torquatũ prima lib. 6. Qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes. Et ad Paetum, ep. 15. lib. 9. Quod altera epiſtola purgas te, non diſſuaſorem mihi emptionis Neapolitanae fuiſſe, ſed auctorem commorationis urbanae, neque ego aliter accepi. NIHIL *eſſe iam, quod laboraret;*} Tadius cum ab herede neſcio quid emiſſet; idq. poſtea compertum eſſet non ad eum, qui uendidiſſet, ſed ad puellam, quae eſſet in tutela, pertinere: poſtulantibus puellae tutoribus reſtituere male emptum cogebatur. VSVCAPTA} capta res dicitur, quam a nobis occupatam nemo repetiit intra tempus lege definitum. ergo is, qui Tadio quiddam ex hereditate uendiderat, recte ſe aiebat uendidiſſe: eam enim hereditatem uſucepiſſe, quod autem uſucaptum eſſet, legibus ad ſe pertinere. DE *tutela legitima,*} in lege uidetur ita ſcriptum fuiſſe? Si quis quid uſu ceperit, id uſucapionis iure ad illum pertineto; ut ex bonis tamen pupillorũ, qui ſint in tutela legitima, nihil uſucapi poſſit. Hanc exceptionem dicit Atticum ignorare; quam ſi teneret, hereditatem, quae eſſet in tutela legitima, iniquo uſucapionis iure uſurpatam, recte uendi potuiſſe non putaret. Tutelae autem legitimae dicuntur, quae, cum quis inteſtato mortuus eſt, eis liberis lege dantur. dari autem agnatos, & cõſanguineos, item patronos, id eſt eos, qui ad legitimam hereditatem admitti poſſunt, ſcribit Vlpianus in conſuetudine fuiſſe, & patronos ob eam cauſſam, ut, qui ſperarent ſucceſſionem, ijdem ea bona ſtudioſius tuerentur. pro Flacco. IN *qua dicitur eſſe puella,*} audio, inquit, qui tutores puellae ſunt, eos nõ a patre, ſed a lege datos. itaque, cum tutela legitima ſit, ex eius puellae bonis uſucapere nihil potuit is, qui Tadio uendidit. GAVDEO *tibi placere.*} gaudeo te delectari poſſeſſione, quam in Epiro emeris. Et ſane omnis Attico pecuniae redditus in Epiroticis & urbanis poſſeſſionibus cõſtabat, ut in eius uita Nepos tradit. QVAE *tibi mandaui,*} loquitur de ſignis. epiſt. 2. 3. 5. 6. 7. 8. LABORIBVS} quos agendis cauſſis grauiſſimos ſuſtinebat, Tuſc. 1. Cum defenſionum laboribus eſſem aliquando liberatus.

Cicero S. D. Attico. 5.

NON *committam poſthac, ut me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis. tu modo uideto, in tanto otio ut par mihi ſis. Domum Rabirianam Neapoli, quam tu iam dimenſam, & exaedificatam animo habebas, M. Fonteius emit* HS cccIɔɔɔxxx. *id te ſcire uolui, ſi quid forte ea res ad cognitiones tuas pertineret. Q. frater, ut mihi uidetur, quo uolumus animo eſt in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinati praedio erat, & ſecum habebat hominẽ* χρηστομαθῆ *D. Turranium. Pater nobis deceſſit ad* VIII. *kal. Dec. Haec habebam fere, quae te ſcire uellem. Tu, uelim, ſi qua ornamenta* γυμνασιώδη *reperire poteris, quae loci ſint eius, quem tu non ignoras, ne praetermittas. Nos Tuſculano ita delectamur, ut nobiſmet ipſis tum denique, cum illo uenimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus ſis, fac nos quamdiligentiſſime certiores. Apud matrem recte eſt; eaq. nobis curae eſt. L. Cincio* HS xxcɪɔ *conſtitui me curaturũ idibus Febr. tu, uelim, ea, quae nobis emiſſe, & paraſſe ſcribis, des operam, ut quamprimum habeamus. & uelim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere poſſis. omnem ſpem delectationis noſtrae, quam, cum in otiũ uenerimus, habere uolumus, in tua humanitate poſitam habemus. Vale.*

EXPLANATIO

TV *iam dimenſam*, } tu eam conſtitueras emere; &, quaſi iam emiſſes, ita eius exaedificationem animo deſignabas. HS cccIɔɔɔxxx. } ſeſtertijs centum triginta millibus, id eſt ſcutatis noſtrae monetae 3900. Et, ut de numeris aliquanto latius diſſeramus, de quibus uideo Priſcianum incerte locutum; antiquas notas, quibus praeter ceteras uſi ſunt ueteres Latini, & earum ſignificationem e regione ſubijciam. quod ad numerum figurarum attinet, tredecim erunt, totidem, quot Priſcianus agnoſcit: in ipſis autem figuris, quiddam eſt, cur ab eo diſſentiam.

Antiquae notae;		ſignificatio.
I	1	unus
V	5	quinque
X	10	decem
L	50	quinquaginta
C	100	centum
Iɔ	500	quingenta
CIɔ	1000	mille
Iɔɔ	5000	quinque millia
CCIɔɔ	10000	decem millia
Iɔɔɔ	50000	quinquaginta millia
CCCIɔɔɔ	100000	centum millia
Iɔɔɔɔ	500000	quingenta millia
CCCCIɔɔɔɔ	1000000	decies centena millia,

Non erat autem, inquit Plinius, apud ueteres numerus ultra centum millia. itaque & hodie multiplicantur haec, ut, decies centena millia, aut ſaepius, dicatur. Atque hae notae, ſi figuram conſideres, eaedem omnes ſunt, niſi quod in quinque primis deprehenditur diſſimilitudo. nam, cum ſcribimus cIɔ, ſiue Iɔɔ, & inde quae ſubſequuntur; non plus duabus utimur notis, I & c, hoc tamen obſeruantes, ut c poſt I non tamquam auerſa, ſed quaſi reſpiciens, conſtituatur. ſic unamquamque ſummam, quam uolueris immenſam, explicari primis quinque notis animaduertes. Haec eſt prima conſideratio: ſequitur altera, quod a prima nota ad uſque eas, quas in extremo poſui, alterius modo in quincuplum ſumma creſcit, modo in duplum; quod, ipſas notas qui perſequi ſingulas uoluerit, intelliget. Priſcianus autem hanc rationem tractat imperite. primum, mille ſic ait notari, x, & decem millia ſic cxɔ. in quo repugnat uetuſtatis obſeruatio, triplex enim genus eſt, quod antiquitatem maxime teſtatur, lapides, libri, nummi. & cum ego in ſingulis non ita negligenter ſim uerſatus, numquam tamen x, pro mille comperi, numquam cxɔ pro decem millibus. ſed idem labat in ſua ſententia: infert enim paullo poſt; Decem millia, quod uerisſimilius eſt, notantur per M, circumſcriptam ex utroque latere; & M putat mille ſignificare, quia nominis prima ſit littera. quorum alterum concedo, ut M mille ualeat: alterum, quia cum ratione pugnat, concedere non poſſum, ut M ideo mille ſignificet, quod in uerbo Mille princeps occurrat littera. mihi enim dubium non eſt, quin M inde ſit deriuata, quod ueteres pro quingentis hac utebantur figura Iɔ, unde, contra Priſciani ſententiam, qui de origine D neſcio quid ridicule comminiſcitur, facta eſt D, negligentia ſimul & ignorantia deſcribentium, dum antiquas notas elementa putãt. ergo pro quingentis, ut dixi, ſcribebant Iɔ, pro mille cIɔ; unde fluxit M, errorem creante ſimilitudine; quod M quandoque ita ſcribitur cIɔ, ut minimum diſcrepare uideatur a cIɔ, in antiquis autem libris & alias figuras pro mille uſurpatas licet animaduertere, ut ω, & cIɔ, quas peperit minus accurata librariorum feſtinatio, id agentium, ut cIɔ uno calami ductu perficerent. etiam ∞, & cIɔ pro mille reperias; quae deriuatae ſunt ab cIɔ, corruptae ſcilicet a corrupta. Quaeritur etiam, cur I quan-

quandoque pro I poſita reperiatur, ut in hac figura, CCCIↃↃↃ, & ſimilibus. huius quoque mutationis culpam ſuſtinet librariorum inſcitia: qui cum antiquam notam, I, longiuſculam uiderent, exempli gratia ſic, CCCIↃↃↃ, decepti ſimilitudine conſonantem L putarunt, & pro CCCIↃↃↃ ſcripſerunt CCCLↃↃↃ. Haec de numerorum notis. reliqua erant nonnulla: quae, quia ſatietati legentium placet occurrere, praetermitto. hac de re paullo plenius egit Aldus filius in libris de Quaeſitis per epiſtolam. PATER *nobis deceſſit* } ut ipſi ratiocinamur, hanc epiſtolam ſcripſit multo ante petitionem cõſulatus: idq. ſatis uidemur probaſſe, cnm de ordine harum epiſtolarum diceremus. hoc ſi ita eſt; non recte ſcripſit Pedianus, Ciceronem in petitione conſulatus patrem amiſiſſe. ſed idem de duobus etiam Ciceronis generis errauit, Furium Craſſipedem non agnoſcens. Quod autem nonnulli, Patro nobis deceſſit, putant legendum: infirma coniectura eſt. nam de Patrone uiuo multis poſt annis mentio, ut ep. XI. & 19. l. 5. & 2. l. 7. LOCI *ſint eius*, } Academiae. ep. 3. 7. & 9. APVD *matrem* } Attici: quam extulit annorum nonaginta, natus ipſe tunc ſeptem & ſexaginta. Caeciliae gentis eam fuiſſe, conijcitur; cum & Caecilius frater eius fuerit, is, qui Atticum teſtamento adoptauit; & mulieres nomine familiarum appellarentur. L. CINCIO } qui Romae curabat Attici negotia. HS XXCD } ſeſtertiorum uiginti millia quadringenta, hoc eſt, ſcutati 612. cum enim haec linea — ſuperimponitur notae, ad eius notae ſignificationem addit millia. C uero cum praeponitur his notis, & D & M, detrahit centum. & omnino de ſequenti nota antecedens minor nota tantum demit, quantum ipſa ſignificat; ut IV, ualet quattuor; VL, quadragintaquinque; XC, nonaginta; & huiuſmodi. CONSTITVI } non eſt decem, ut iuris ciuilis imperiti ſuſpicari poſſent; ſed genus quoddam ſignificatnr obligationis, iure praetorio introductum: de quo integer eſt titulus in Pandectis, de Conſtituta pecunia inſcriptis. CVRATVRVM } pro ſignis Megaricis mihi a te emptis, in epiſtola ſequenti. EA } ſigna. IN *tua humanitate* } ſpero, inquit, fore, ut tu mihi, quae tua humanitas eſt, bibliothecam conficias, in qua me otioſus oblectare poſſim.

Cicero S. D. Attico 6.

APVD te eſt, ut uolumus. mater tua, & ſoror a me, Quinctoq. fratre diligitur. Cum Acutilio ſum locutus. is ſibi negat a ſuo procuratore quidquã ſcriptum eſſe; & miratur iſtam controuerſiam fuiſſe, quod ille recuſarat ſatiſdari, amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decidiſſe ſcribis; id ego Tadio & gratum eſſe intellexi, & magnopere iucundum. Ille noſter amicus, & mehercule uir optimus, & mihi amiciſsimus, ſane tibi iratus eſt. hoc, ſi, quanti tu aeſtimes, ſciam; tum, quid mihi elaborandum ſit, ſcire poſſum. L. Cincio HS CCIↃↃCCCC pro ſignis Megaricis, ut tu ad me ſcripſeras, curaui. Hermae tui Pentelici cum capitibus aeneis, de quibus ad me ſcripſiſti, iam nunc admodum delectant, quare uelim, & eos, & ſigna, & cetera, quae tibi eius loci, & noſtri ſtudij, & tuae elegantiae eſſe uidebuntur, quam plurima, quamprimumq. mittas, & maxime quae tibi gymnaſij, xyſtiq. uidebuntur eſſe. nam in hoc genere ſic ſtudio efferimur, ut abs te adiuuandi, ab alijs prope reprehendendi ſimus. ſi Lentuli nauis non erit, quo tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolae noſtrae, tuum munuſculum flagitat, & me, ut ſponſorem, appellat. mihi autem abiurare certius eſt, quam dependere. Vale.

EXPLANATIO

A SVO *procuratore* } ſcripſerat Atticus, cum Acutilij procuratore ſe eſſe collocutum, eiq. pecuniã uoluiſſe perſoluere, cum eo tamen, ut ſatiſdatione ſibi caueretur, neminem amplius eo nomine petiturum; illum autem recuſaſſe. Et, Amplius non peti, frequens eſt in ſatiſdationibus apud Iuriſconſultos locutio; quam & Cicero uſurpauit in epiſtola ad Sulpicium, fam. ep. 28. l. 13. cum, L. Meſcinium commendans, ita ſcribit: Te rogo, ut, ſi quid ſatiſdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures, ut ſatiſdetur fide mea. Nec diſſimile illud in Bruto: Ego tibi Brute non ſoluam, niſi prius a te cauero, amplius eo nomine neminem, cuius petitio ſit, petiturum. Simillimum illud pro Q. Roſcio: Quid ita ſatis nõ dedit, amplius a ſe neminem petiturum? DECIDISSE } cum tutoribus puellae. ep. 4. ILLE *noſter amicus*, } Lucceius. ep. 9. CCIↃↃ CCIↃↃ CCCC } ſeſtertiorum nummorum uiginti millia quadringenta, totidem plane, quot proxima in epiſtola ſuperiore. diuerſis enim notis eandem ſummam explicauit. MEGARICIS } ex Megaris, Atticae urbe. HERMAE *tui Pentelici* } Mercurij ſtatuae ex marmorae Pentelico. Suidas. EIVS *loci*, } Academiae. ep. 3. & 7. XYSTIQVE } Xyſtus quid ſit, Vitruuius lib. 5. cap. XI. docet. NAVIS } quo imponas ſigna. TVVM *munuſculum* } quod te illi ex Graecia miſſurum pollicitus es. epiſt. 9.

Cicero S. D. Attico 7.

NIMIVM raro nobis abs te litterae afferuntur: cum & multo tu facilius reperias, qui Romam proficiſcantur, quam ego, qui Athenas; & certius tibi ſit, me eſſe Romae, quam mihi, te Athenis. itaque propter hanc dubitationem meam breuior haec ipſa epiſtola eſt; quod, cum incertus eſſem, ubi eſſes, nolebam illũ noſtrum familiarem ſermonem in alienas manus deuenire. Signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me

ſcripſi-

ſcripſiſti, uehementer exſpecto. quidquid eiuſdem generis habebis, dignum Academia tibi quod uidebitur; ne dubitaris mittere, & arcae noſtrae confidito. genus hoc eſt uoluptatis meae: quae γυμνασιώδη maxime ſunt, ea quaero. Lentulus naues ſuas pollicetur. peto abs te, ut haec cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eius rogatu, Εὐμολπιδῶν πάτρια. Vale.

EXPLANATIO

NE DVBITARIS} ne te deterreat impenſa: & confidito, futurum mihi unde ſoluam. NAVES *ſuas.*} quas habet in Graecia. POLLICETVR} ad uecturam ſignorum. CHILIVS} poeta; de quo ep. 14. TE *rogas* Εὐμολπιδῶν πάτρια.} rogat, ut ritus Eumolpidarum mittas. Eumolpidae autem ſacrorũ praeſides Athenis; de quibus Aeſchines in oratione contra Cteſiphontem: ab Eumolpo Muſaei filio, de quo Suidas, & alij. Πάτρια σύρων, Athenaeus quoque dixit, id eſt, leges & ritus Syrorum, libro IIX. δειπνοσοφιστῶν.

Cicero S. D. Attico 8.

CVM eſſem in Tuſculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, Cum eſſem in Ceramico) uerumtamen cum ibi eſſem, Roma, puer a ſorore tua miſſus, epiſtolam mihi abs te allatam dedit, nunciauitque, eo ipſo die poſt meridiem miſſuram qui ad te proficiſceretur. eo factũ eſt, ut epiſtolae tuae reſcriberem aliquid, breuitate temporis tam pauca cogerer ſcribere. Primum tibi de noſtro amico placando, aut etiam plane reſtituendo polliceor. quod ego, etſi mea ſponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam ſtudioſius, & contendam ab illo uehementius, quod tantam ex epiſtola uoluntatem eius rei tuam perſpicere uideor. hoc te intelligere uolo, pergrauiter illum eſſe offenſum: ſed, quia nullam uideo grauẽ ſubeſſe cauſam, magnopere confido illum fore in officio, & in noſtra poteſtate. Signa noſtra, & Hermeraclas, ut ſcribis, cum commodiſſime poteris, uelim imponas, & ſi quod aliud οἰκεῖον eius loci, quem non ignoras, reperies, & maxime, quae tibi palaeſtrae, gymnaſijq. uidebuntur eſſe. etenim ibi ſedens haec ad te ſcribebam; ut me locus ipſe admoneret. Praeterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli poſſim includere, & putealia ſigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquã deſpondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. nam ego omnes meas uindemiolas eo reſeruo, ut illud ſubſidium ſenectuti parem. De fratre, confido ita eſſe, ut ſemper uolui, & elaboraui. multa ſigna ſunt eius rei, non minimum, quod ſoror praegnans eſt. De comitijs meis, & tibi me permiſiſſe memini, & ego iam pridem hoc communibus amicis, qui te exſpectant, praedico; & te non modo non accerſam, ſed prohibebo; quod intelligam multo magis intereſſe tua, te agere, quod agẽdum eſt hoc tempore, quam mea, te adeſſe comitijs. proinde eo animo te uelim eſſe, quaſi mei negotij cauſſa in iſta loca miſſus eſſes. me autem eum & offendes erga te, & audies, quaſi mihi, ſi qua parta erunt, non modo te praeſente, ſed per te parta ſint. Tulliola tibi diem dat, ſponſorem non appellat. Vale.

EXPLANATIO

CVM *eſſem in Ceramico*} Atticus hoc epiſtolae principio uſus erat, Cum eſſem in Ceramico. quem Cicero imitatus, & ipſe ita coepit, Cum eſſem in Tuſculano. Ceramici autem Athenis duo, de quibus Suidas his uerbis: Κεραμεικοὶ δύο ἦσαν, ὁ μὲν ἔνδον τῆς πόλεως, ὁ δὲ ἔξω· ἔνθα καὶ τοὺς ἐν πολέμῳ τελευτήσαντας ἔθαπτον δημοσίᾳ, καὶ τοὺς ἐπιταφίους ἔλεγον· ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ εἱστήκεισαν αἱ πόρναι. DE *noſtro amico placando* D. Lucceio. ep. 9. HERMERACLAS,} Mercurij & Herculis coniuncta ſigna imponas in nauim. ep. 7. EIVS *loci, quem non ignoras,*} Academiae: ut in epiſtola, quae huic, & ea, cui haec antecedit. PALAESTRAE,} Vitruuius lib. V. cap. VI. TYPOS *tibi mando, quos in tectorio atrioli poßim includere.*} cum typos in tectorio atrioli uelit includere; licet opinari, Typos eſſe parua ſigna, in tabula marmorea inſculpta, quae nõ tota, ſed dimidia tantum exſtent. hodie communis Italica lingua, Figuras dimidiae eminentiae, uocat. Includere autem typos in tectorio, eſt, in ſumma parietis parte typos ita ſtatuere, ut marmoreae illae typorum tabulae cum tectorio, ideſt cum calce parietis, exaequentur. de marmorea autem tabula, ideo cõieci, quia, ſi imagines ipſae includerentur, oculis intuentium minus paterent. Plinius lib. 35. cap. 12. Dibutadis, inquit, filia, capta amore iuuenis, illo abeunte peregre, umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circumſcripſit: quibus pater eius impreſſa argilla, typum fecit, & cum ceteris fictilib. induratum igni propoſuit: eumq. ſeruatum in Nymphaeo, donec Corinthum Mũmius euerteret, tradunt. Et ibidem paullo poſt: Primus perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit, quae inter initia Protypa uocauit: poſtea idem ectypa fecit. Idem lib. 37. cap. 10. Hae ſunt gemmae, quae ad ectypas ſcalpturas aptantur. Hic audio placere docto uiro, & in litteris cum laude uerſato, non Typos, ſed Tubos legi: quia ſequitur, Putealia. mihi, Typos, congruere magis cum ſententia uidetur. quorſum enim tubi, qui ſunt ad aquam ducendam fictiles canales, in tectorio includantur atrioli? quod ſi legatur, Typi, belliſſime includentur, idq. etiam in more poſitum uidemus. Nam, quod ſequitur, Putealia: non refertur hoc neque ab tubos, neque ad typos: ſunt enim duae diſiunctae, diuerſaeq. res, quas Cicero Attico mandat, Typi, & Putealia: neque altera alteram, quaſi ſimilem, reſpicit: ſed Typi ad atriolum, Putealia ad puteos pertinent. Magis moueor, quod in omnibus antiquis libris, nulla omnino uarietate, uideo ſcriptum eſſe,

Lypos,

Lypos. quod ego, quid ſignificet, intelligere nondum potui. INCLVDERE, } ſedibus conſtituere aliquanto intra tectorium exciſis. PVTEALIA *ſigillata* } puteorum opercula, paruis ſignis exornata, qualia & hodie uidemus; in quibus inciſae delectant imagunculae. Capitolinus in Gordiano iuniore: Medium lithoſtrotum (breuioribus columnis altrinſecus poſitis, & ſigillis per pedes mille. Beſſarionis liber, Putealia ſignata: eadem ſcilicet ſententia. nam, ſiue de ſignis intelligas, ſiue de ſigillis ὑποκοριστικῶς, minimi refert: utrumuis licet accipias. DESPONDEAS } uenditurum te promittas. OMNES *meas uindemiolas* } quidquid pecuniae poſſumus hinc inde contrahere, ſe ponimus ad emptionem tuae bibliothecae. Supra, Libros, inquit, tuos conſerua; & noli deſperare, eos meos facere poſſe. ITA *eſſe, ut ſemper uolui,* } optime ei cum tua ſorore conuenire. PERMISISSE } ut eorum cauſſa Romam ne uenias. Et de comitijs accipe non conſularibus, ſed praetorijs, ut ſupra docuimus in ordine epiſtolarũ. SPONSOREM *non appellat.* } Antea, quod tu ei promiſſum munuſculum non mitteres, me ſponſorem appellabat; nunc ſponſorem omittit; te ipſum in iudicium uocat; itaque faciundum tibi eſt, ut promiſſum omnino ſoluas. In uulgatis libris, Sponſorem appellat, legebatur. ego negantem particulam interieci, ſumptam ex antiquo Beſſarionis exemplari, ſententia, mihi quidem ut uidetur, mirifice comprobante.

Cicero S. D. Attico. 9.

ET mea ſponte faciebam antea, & poſt, duabus epiſtolis tuis perdiligenter in eandem rationem ſcriptis, magnopere ſum commotus. eo accedebat hortator aſſiduus Salluſtius, ut agerem quamdiligentiſſime cum Lucceio de ueſtra uetere gratia reconcilianda. ſed, cum omnia feciſſem, non modo eam uoluntatem eius, quae fuerat erga te, recuperare non potui, uerum ne cauſſam quidem elicere immutatae uoluntatis. tametſi iactat ille quidem illud ſuum arbitrium, & ea, quae, iam tum, cum aderas, offendere eius animum intelligebam. tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo eius inſederit: quod neque epiſtolae tuae, neque noſtra legatio tam poteſt facile delere, quã tu praeſens non modo oratione, ſed tuo uultu illo familiari tolles; ſi modo tanti putabis id, quod, ſi me audies, & ſi humanitati tuae conſtare uoles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cum ego ante ſignificarem tibi per litteras, me ſperare illum in noſtra poteſtate fore, nunc idem uidear diffidere; incredibile eſt, quanto mihi uideatur illius uoluntas obſtinatior, & in hac iracundia obfirmatior. ſed haec aut ſanabuntur, cum ueneris; aut ei moleſta erunt, in utro culpa erit. Quod in epiſtola tua ſcriptum erat, me iam arbitrari deſignatum eſſe; ſcito, nihil tam exercitum eſſe nunc Romae, quam candidatos, omnibus iniquitatibus; nec, quando futura ſint comitia, ſciri. uerum haec audies de Philadelpho. Tu, uelim, quae Academiae noſtrae paraſti, quamprimum mittas. mirum, quam illius loci non modo uſus, ſed etiam cogitatio delectat. Libros uero tuos caue cuiquam tradas. nobis eos, quemadmodum ſcribis, conſerua. ſummum me eorum ſtudium tenet, ſicut odium iam ceterarum rerum: quas tu, incredibile eſt, quam breui tempore quanto deteriores offenſurus ſis, quam reliquiſti.

EXPLANATIO

ILLVD *ſuum arbitrium,* } apparet, Atticum in quadam arbitrum controuerſia contra Lucceij uoluntatem decreuiſſe. SVVM } quod ſaepe accuſare ſolitus eſt. EPISTOLAE *tuae,* } ad illũ. NOSTRA *legatio* } diligentia, quam ego, allegatus ad Lucceium a te, ſoleo adhibere. HVMANITATI *tuae* } nã humanitatis tuae non eſt, ab eo diffidere. DESIGNATVM } praetorẽ, non conſulem, ut in proxima ſuperiore. QVAMPRIMVM *mittas.* } de ſignis intelligi, perſpicuum eſt. TRADAS } uendas. epiſt. 1. & 3.

Cicero S. D. Attico. 10.

TEVCRIS illa lentum ſane negotium: neque Cornelius ad Terentiã poſtea redijt. opinor, ad Conſidium, Axium, Selicium confugiendum eſt. nam a Caecilio propinqui minore centeſimis nummum mouere nõ poſſunt. ſed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, aſtutius, lentius uidi. libertum mitto: Tito mandaui: σκήψεις*, atque* ἀναβολαί*. ſed neſcio, an* ταὐτόματον ἡμῶν*. nam mihi Pompeiani prodromi nunciãt, aperte Pompeium acturum, Antonio ſuccedi oportere: eodemq. tempore aget praetor ad populum. res eiuſmodi eſt, ut ego nec per bonorum, nec per popularem exiſtimationem honeſte poſſim hominem defendere; nec mihi libeat, quod uel maximum eſt. etenim accidit hoc, quod totum cuiuſmodi ſit, mando tibi, ut perſpicias. Libertum ego habeo, ſane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, & clientem tuum. de eo mihi Valerius interpres nunciat, Chiliusq. ſe audiſſe ſcribit haec; eſſe hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecunijs dictitare, partem mihi quaeri, & a me cuſtodem communis quaeſtus libertum eſſe miſſum. non ſum mediocriter commotus: neque tamen credidi: ſed certe aliquid ſermonis fuit. totum inueſtiga, cognoſce, perſpice, & nebulonem illum, ſi quo pacto potes, ex iſtis locis amoue. huius ſermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi plane, totum, ut uideas, cuiuſmodi ſit. Pompeium nobis amiciſſimum conſtat eſſe. diuortium Muciae uehementer probatur. P. Clodium, Appij filium, te credo audiſſe, cum ueſte muliebri deprehenſum domi C. Caeſaris, cum pro populo fieret, eumq. per manus ſeruulae ſeruatum, &*

eductum:

eductum: rem eſſe inſigni infamia: quod te moleſte ferre certo ſcio. Quod praeterea ad te ſcribam, non habeo. & mehercule eram conturbatior. nam puer feſtiuus, anagoſtes noſter, Soſitheus deceſſerat, meq. plus, quam ſerui mors debere uidebatur, commouerat. Tu uelim ſaepe ad nos ſcribas. ſi rem nullam habebis; quod in buccam uenerit, ſcribito. Vale. kalendis Ian. M. Meſſalla, & M. Piſone cos.

EXPLANATIO

TEVCRIS *illa* } ſuperiores omnes epiſtolae ante conſulatum ſcriptae, haec autem, ut e clauſula manifeſtum eſt, ineuntibus magiſtratum Meſſalla, & Piſone, qui poſt Ciceronem, & Antonium conſules anno altero fuerunt: ut, epiſtolarum haud paruum interijſſe numerum, neceſſe ſit: niſi ſi toto ſuperiore triennio Romae manſit Atticus cum Cicerone. Neque mihi dubium eſt, quin, Teucris illa, principium ſit epiſtolae, cum inferat paullo poſt; Vt ad prima illa redeam; ideſt, ad id, quod ſcribere primum inſtitui: ut appareat, fuiſſe primam epiſtolae partem, in qua de Teucride ageretur. Sic & infra ep. 22. l. 13. Ad prima redeo; ideſt, ad ſermonem de ſuis libris inſtitutum. & Fam. ep. 29. l. 7. Ad prima redeo. ſapienter haec reliquiſti, ſi conſilio; feliciter, ſi caſu. Et in Laelio: Quamobrem ad illa prima redeamus. Cum uero, Teucris, ait, Antonium, quem Cicero collegam habuerat in conſulatu, ficto nomine ſignificari, declarant ea, quae ſequuntur. eundemq. in epiſtola proxima ijſdem uerbis appellat; & in ea, quae proximam conſequitur, promiſſa dicit praeſtitiſſe. LENTVM *ſane negotium*, } tardat enim, & procraſtinat ſolutionem eius pecuniae, quam debet. ep. 11. & 13. CORNELIVS } amicus, aut affinis Antonij, qui ſe ad Terentiam dixerat rediturum, ut de ea pecunia colloqueretur. CONSIDIVM, *Axium*, *Selicium*, } feneratorum nomina. Ad Axium Ciceronis epiſtolas nominat Suetonius, & Fronto Grammaticus. ſed is Axius ſenator, non fenerator, de quo ep. 7. l. 3. mentio fit. Axius, inquit ep. 12. l. 10. de XII. millibus Pudens: ſaepe enim adſcripſit, ut Gallio, quantum is uellet, darem. & Gellius lib. 7. c. 3. De Conſidio autem Valerius lib. IV. cap. 8. CONFVGIENDVM *eſt:* } ut ab ijs nummos ſumamus; quando exigere ab Antonio non poſſumus. CAECILIO } & hic fenerator erat: ſed benigniores aliquanto ſuperiores tres. nã ab hoc nec ipſius propinqui nummum auferre poterant; niſi cum fenore centeſimarum, quae uſurarum omnium grauiſſima erat, & As dicebatur. pendebantur enim in anno duodeni nummi pro centenis. cum uero pro centenis octoni, beſſes; cum ſeni, ſemiſſes; cum quini, quincunx; cum quaterni, triens; cum terni, quadrans; cum bini, deunx; cum ſinguli, unciaria uocabatur uſura: quam maiorem XII. tabulae primum, ut ait Tacitus lib. V. deinde etiam rogatio tribunicia uetuit, ut lib. VII. Liuius narrat; qui etiam de ſemunciario fenore inſtituto ſubiunxit. Tacitus omnino ſublatas uſuras docet, quae tamẽ denuo uarijs fraudibus exortae, paullatim conſuetudine leges uincente, ad centeſimas peruenerunt. Seneca libro epiſtolarum XXI. Quam durus fenerator Caecilius, a quo minoris centeſimis propinquis nummus moueri non poſſit. CENTESIMIS } centeſimae dicebantur uſurae, quia ſingulis menſibus in fenus centeſima ſortis pars impenderetur. a menſtrua enim ſolutione potius appellatas eſſe Centeſimas credibile eſt, quam, quod nonnulli putant, quia tantum menſibus uſura ſortem adaequaret. Vnciarũ fenus uocat Liuius. In quo miror erraſſe eruditos noſtrae aetatis homines, opinantes Vnciarium fenus eſſe unicam centeſimam annuam, cum ſit unica menſtrua. ILLA } Teucride. IMPVDENTIVS, *aſtutius; lentius.* } quia, cauſſis nectendis, ſolutionem differret. LIBERTVM *mitto: Tito mandaui:* } uerba ſunt non Ciceronis, ut quidam exiſtimant, ſed Antonij, qui ſoluendae pecuniae diem produceret his uerbis: Libertum mitto; (ſubaudi, qui numeret) Tito mandaui; ut ſcilicet ipſe tibi pro me ſatisfaceret. Antonij igitur, quem Teucridem appellat, σκήψεις haec ſunt, atque ἀναβολαί. non enim ἀναβολάς, lego, ſed ἀναβολαί, duobus ex antiquis libris, Beſſarionis, & Caualcantis. σκήψεις autem, & ἀναβολαί, tergiuerſationes, & dilationes, conuerto. NESCIO, *an* ταὐτόματον ἡμῶν } Antonius, inquit, non ſoluit: ſed hoc optime cadit, ut deinde eius defendendi cauſſa mihi nulla ſit. Et ſpectauit fortaſſe ad illum uerſiculum, qui eſt in Graecis ſententijs, ταὐτόματον ἡμῶν καλλίω βουλεύεται, Caſus melius, quam nos, conſuluit. magis e re noſtra eſt, eum non ſoluere, quam ſi, quod uolebamus, ſolueret. quod caſu, non conſilio noſtro, fit. POMPEIANI *prodromi* } quos Pompeius, ex bello Mithridatico reuertẽs, celeri curſu praemittit. ACTVRVM } in ſenatu. ANTONIO *ſuccedi oportere:* } Antonium de prouincia Macedonia reuocandum, quod pecunias a ſocijs inique cogeret. reuocatus tamen non eſt: quia Cicero eum in ſenatu defendit. quod ipſe ſcribit ad Sextium, ipſius Antonij quaeſtorem, fam. lib. V. poſtea defendit eundem in iudicio, maieſtatis accuſatum, Caeſare, & Bibulo cos. cum Antonius triennium prouinciae praefuiſſet. Suetonius, Dio, Cicero pro domo, pro Sextio: & in ea, qua Coelium, quo accuſante damnatus erat Antonius, defendit, hanc intelligit accuſationem, cum ait: Ex reipublicae cauſſa uictoriam eſt, mihi quidem moleſtam, ſibi tamen glorioſam, cõſecutus. quod infra in eadem oratione apertius his uerbis: Accuſauit C. Antonium, collegam meum: cui miſero praeclari in rempublicam beneficij memoria nihil profuit, nocuit opinio maleficij cogitati. Et in extrema oratione: Hominem conſularem quod ab eo remp. uiolatam diceret, in iudicium conuertit. Accuſauit eundem, condemnauitq. Q. Maximus: ut in oratione in Vatinium. AGET *praetor ad populum.* } ut Romam euocetur ad cauſſam de repetundis dicendam, quod ſocios diripuerit. infra enim de pecunijs iniuſte coactis mentio fit. nec tamen hoc anno, id eſt Piſone, & Meſſalla cos. ſed biennio poſt, ideſt Caeſare, & Bibulo cos. cauſſam dixit C. Antonius. quod e Suetonio, & orat. pro domo planum fit. EXISTIMATIONEM }

multum,inquit,de mea detrahatur exiſtimatione & apud bonos,& apud populum,ſi C. Antonium,manifeſtis criminibus reum,defendam. MANDO *tibi,ut perſpicias.*}& perſpicere Atticus id poterat non magno negotio, qui eſſet in Graecia,proximus Macedoniae,quam Antonius adminiſtrabat. IN *cogendis pecunijs*} contra quam legibus liceret.Cogendis autem,ex prouincialibus hominibus,auaro, & iniquo imperio.VALERIVS *interpres*}externarum legationum cauſſa ſenatus Valerio utebatur interprete, multarum linguarum perito.ep.10. CHILIVSQVE} is,de quo ſupra ep.7. CONSTAT } nondum enim aderat,ſed Italiam iam attigerat,ex illo ſe referens memorabili Mithridatis bello. DIVORTIVM *Muciae* } Pompeius,deuicto Mithridate,reuertens,cum in Italiam perueniſſet, nuncium remiſit coniugi ſuae Muciae, Q. Mucij Scaeuolae filiae,quod adulterium cum C.Caeſare commiſiſſet, ut Suetonius tradidit.Et,ut ex hiſtoria,maximeq.ex Plutarcho,colligitur,uxores habuit Pompeius quinque, Antiſtiam, Aemiliam,Muciam,Iuliam,Corneliam:cum duabus, Antiſtia, Mucia, diuortium fecit: apud ipſum duae perierunt, Aemilia,Iulia:Cornelia ſuperuixit.Illud addo;quod appelletur a Pediano Tertia, quae alibi Mucia nominatur,erratum non eſſe in nomine,ſed Muciae cognomen fuiſſe Tertiam; ut,cum ſorores haberet duas,utramque aetate maiorem,omnes autem Muciae uocarentur,ex cõſuetudine, quae tum erat,(nam a patre,hoc eſt a familia,nominabantur filiae) ipſa Tertia dicta,proprij cognominis appellatione internoſceretur.Haec,ut ſperabamus,haud paullo uberius in libro de Familijs explicare,conſilium erat. P.CLODIVM } eum,qui Ciceronem tribunus pl.lata ad populum rogatione,quod ciues Romanos indicta cauſſa conſul occidiſſet,publicatis bonis in exſulium egit. inimicitiarum autem cauſſa ex hoc ipſo,quo de nunc ſcribit, pollutarum caerimoniarum crimine manauit. APPII } hic eſt Ap. Claudius Pulcher,qui conſul fuit cum P.Seruilio Vatia Iſaurico. C.CAESARIS, } erat enim Caeſar pontifex maximus,itemq.praetor:& apud pontificem maximum,eius uxore ſacrificium faciente, praeſente Veſtalium uirginum coetu,Bonae deae pro ſalute populi ſupplicabatur:cum ea ſacra uiris adſpici nefas eſſet.Pedianus hac de re,Clodius,inquit,quaeſtor deſignatus,deprehenſus eſt cum ueſte muliebri, cum intraſſet eo,ubi ſacrificium pro populo R. fiebat.Suetonius autem his uerbis in Caeſare:Pompeiam duxit,Q.Pompeij filiam,L.Sullae neptem:cum qua deinde diuortium fecit, adulteratam opinatus a Pl. Clodio;quem inter publicas caerimonias penetraſſe ad eam muliebri ueſte,tam conſtans fama erat, ut ſenatus quaeſtionem de pollutis ſacris decreuerit.Et infra:In P.Clodium,Pompeiae uxoris ſuae adulterum,atque eadem de cauſſa pollutarum caerimoniarum reum,teſtis citatus,negauit ſe quidquam comperiſſe,quamuis & Mater Aurelia,& ſoror Iulia apud eoſdem iudices omnia ex fide retuliſſent. interrogatus,cur igitur repudiaſſet uxorem;Quoniam,inquit,meos tam ſuſpicione,quam crimine, iudico carere oportere.Praeterea Cicero ipſe,Plutarchus,Valerius,epitome Liuij.quamquam epitome mendum continet,quae ſtuprum illud confert in Metelli,non in Caeſaris uxorem; aperte prorſus hiſtoria refellente;quod,id temporis pontificem maximum Caeſarem fuiſſe,notiſſimum eſt. opinor autem inde errorem eſſe natum,quod,cum ibi pontificis maximi nomen deſideraretur, aliquis hiſtoriae imperitus Metelli nomen ſcripſit,qui pontifex maximus ante Caeſarem fuit. Caeſarem enim in locum Metelli Pij pontificem Max.eſſe factum,Dio memoriae prodidit. PRO *populo*} hoc ſacrificium, quod fiebat in operto,in honorem Bonae deae,Damium appellatum,quaſi minime δημόσιον.in aedem.n.Bonae deae uirum introire,religioſum fuiſſe,Feſtus tradit. PER *manus ſeruulae ſeruatum, & eductum:*} Plutarchus inductum quidem ait a ſeruula,ſed mox a mulieribus extruſum. M.MESSALLA, opinor hunc eſſe aliũ ab eo,qui praeturam petijt Cicerone conſule, de quo in oratione pro Sulla.opinor autem ob eam cauſſam,quia,ſi praetor deſignatus eſt Cicerone conſule,magiſtratum geſſit anno proximo, Silano,& Murena cos.quorum annus eum annum proximus anteceſſit,quo Meſſalla cum Piſone conſul fuit. conſul igitur Meſſalla deſignatus eſſet in praetura;quod inuſitatum erat.is autem praetor deſignatus non eſt: multo minus conſentaneum uidetur,anno poſt repulſam praeturae proximo conſulatum & petijſſe, & adeptum eſſe.

Cicero S. D. Attico II.

ACCEPI *tuas tres iam epiſtolas,unam a M. Cornelio,quam a Tribus Tabernis,ut opinor, dediſti;alteram,quam mihi Canuſinus tuus hoſpes reddidit;tertiam,quam,ut ſcribis,anchoris ſolutis de faſelo dediſti.quae fuerunt omnes rhetorum.pure loquuntur, cum humanitatis ſparſae ſale,tum inſignes amoris notis. quibus epiſtolis ſum equidem abs te laceſſitus ad ſcribendum; ſed iccirco ſum tardior, quod nõ inuenio fidelem tabellarium. quotus enim quiſque eſt, qui epiſtolam paullo grauiorem ferre poſſit, niſi eam per lectionem releuarit? accedit eo, quod mihi non eſt notum,ut quiſque in Epirum proficiſcatur. ego enim te arbitror,caeſis apud Amaltheam tuam uictimis,ſtatim eſſe ad Sicyonem oppugnãdũ profectum. neq. id ipſum tamen certum habeo,quando ad Antonium proficiſcare,aut quid in Epiro temporis ponas.ita neque Achaicis hominibus,neque Epiroticis paullo liberiores litteras committere audeo.ſunt autem poſt diſceſſum a me tuum res dignae litteris noſtris,ſed non committendae eiuſmodi periculo,ut aut interire,aut aperiri, aut intercipi poſſint.Primum igitur ſcito, primum me non eſſe rogatum ſententiam,praepoſitumq. eſſe nobis pacificatorem Allobrogum, idque admurmurante ſenatu,neque me inuito eſſe factum.ſum enim & ab obſeruando homine peruerſo liber,& ad dignitatẽ in rep.retinẽdã cõtra illius uoluntatẽ ſolutus: et ille ſecũdus in*

dicendo

dicendo locus habet auctoritatem paene principiſs, & uoluntatem non nimis deuinctam beneficio conſulis. Tertius eſt Catulus, quartus (ſi etiam hoc quaeris) Hortenſius. Conſul autem ipſe paruo animo, & prauo, tantum cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate ridetur, facie magis, quam facetijs, ridiculus, nihil agens cum rep. ſeiunctus ab optimatibus: a quo nil ſperes boni reip. quia non uult; nil metuas mali, quia non audet. eius autem collega & in me perhonorificus, & partium ſtudioſus, ac defenſor bonarum. quinimmo leuiter inter ſe diſſident. Sed uereor, ne hoc, quod infectum eſt, ſerpat longius. credo enim te audiſſe, cum apud Caeſarem pro populo fieret, ueniſſe eo muliebri ueſtitu uirum, idq. ſacrificium cum uirgines inſtauraſſent, mentionem a Q. Cornificio in ſenatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem noſtrum putes) poſtea rem ex s. c. ad uirgines, & pontifices relatam, idque ab ijs nefas eſſe decretum. deinde ex s. c. conſules rogationem promulgaſſe: uxori Caeſarem nuncium remiſiſſe. in hac cauſſa Piſo, amicitia P. Clodij ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipſe fert, & fert ex s. c. & de religione, antiquetur. Meſſalla uehementer adhuc agit ſeuere. boni uiri precibus Clodij remouentur a cauſſa. operae comparantur, noſmet ipſi, qui Lycurgei a principio fuiſſemus, quotidie demitigamur. inſtat, & urget Cato. Quid multa? uereor, ne haec, neglecta a bonis, defenſa ab improbis, magnorum reip. malorum cauſſa ſit. Tuus autem ille amicus, (ſcin' quem dicam?) de quo tu ad me ſcripſiſti, poſtea quam non auderet reprehendere, laudare coepiſſe, nos, ut oſtendit, admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, ſed ita, ut perſpicuum ſit, inuidet. nihil come, nihil ſimplex, nihil ἐντλοῖς πολιτικοῖς *honeſtum, nihil illuſtre, nihil forte, nihil liberum. Sed haec ad te ſcribam alias ſubtilius. nam neque adhuc mihi ſatis nota ſunt: & huic terrae filio neſcio cui committere epiſtolam tantis de rebus non audeo. Prouincias praetores nondum ſortiti ſunt. res eodem eſt loci, quo reliquiſti.* Τοποθεσίαν, *quam poſtulas, Miſeni, & Puteolorum, includam orationi meae. ad* III. *non. Decemb. mendoſe fuiſſe animaduerteram. Quae laudas ex orationibus, mihi crede, ualde mihi placebant: ſed non audebam antea dicere: nunc uero, quod a te probata ſunt, multo mihi* ἀττικώτερα *uidentur. in illam orationem Metellinam addidi quaedam. liber tibi mittetur; quoniam te amor noſtri* φιλορήτορα *reddidit. Noui tibi quidnam ſcribam? quid? etiam. Meſſalla cõſul Antonianã domũ emit* HS CDXXXVII. *quid id ad me? inquies: tantum, quod ea emptione & nos bene emiſſe iudicati ſumus; & homines intelligere coeperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa lentum negotium, ſed tamen eſt in ſpe. Tu iſta confice: a nobis liberiorem epiſtolam exſpecta. Vale.* VI. *kal. Feb. M. Meſſalla, & M. Piſone cos.*

EXPLANATIO

TRIBVS *Tabernis,*} locus fuit non procul ab Vrbe: item in extrema Gallia munimentum Germanis oppoſitum, ut oſtendit lib. 16. & 18. Ammianus Marc. ANCHORIS *ſolutis*} cum ſoluiſſes, illico nauigaturus. RELEVARIT? } contrarium contrario reddidit, iocatus in uerbis, Grauiorem, &, Releuarit: cum grauiorem dicat epiſtolam, quae ſcripta grauibus de rebus quaſi pondus habet; ut tabellarius oneris partem releuare uideatur, cum epiſtolam legat. CAESIS *apud Amaltheam tuam uictimis,*} Sicyonij pecuniam Attico debebant. ea cauſſa Sicyonem ire cogitarat. ſed uenuſte Cicero metaphoram ſumpſit de re militari: quod exercituum doctores non ad bellum prius exibant, quam uictimas caecidiſſent. Amalthea in Epiro Attici uilla, ſtudijs & libris dicata. quemadmodum Academia Ciceronis, Puteolos inter & Auernum lacum, in litore. ep. 14. AD *Sicyonem oppugnandum*} ad exprimendam a Sicyoniis pecuniam. eſt autem, auctore Plinio, ciuitas Achaiae Sicyon. AD *Antonium*} in Macedoniam; quae contingit Epirum a Solis occaſu, neſcio, inquit, Sicyone manſurus quam diuiſis. nam, inde ad Antonium ſe eſſe profecturum, Atticus antea litteris ſignificauerat. ACHAICIS *hominibus,*} qui tibi, in Achaia pecunias exigenti, litteras reddant. PRIMVM *me non eſſe rogatum ſententiam,*} in ſenatu primi ſententias a conſule rogabantur conſules deſignati: ſi modo poſt conſularia comitia ſenatus haberetur: ſin ante, rogabat conſul arbitratu ſuo, non quem uellet ex omni ſenatorum frequentia, ſed quem uellet e numero conſularium. & antiquae conſuetudini dabatur, ut, quem ordinem interrogandi ſententias conſul Kalendis Ianuarijs inſtituiſſet, eum toto anno conſeruaret. quo ordine Caeſar neglecto primum Pompeium poſt affinitatem conſul rogare ſententiam coepit, cum antea Craſſum ſolitus eſſet. Itaque, cum hoc legerem attentius, Primum igitur ſcito me non eſſe rogatum ſententiam; facile conieci, Kalendas Ianuarias intelligi; quo primum die conſules inito magiſtratu ſenatum habebant de rep. Quoniam autem, cum deſignati conſules fuiſſent, ij ſententiam primi rogabantur: uenit in mentem, quaeri poſſe, uter ex ipſis deſignatis prior rogaretur. nec difficile eſt quaerenti reſpondere. nam me quoque olim ex ipſa re in eandem dubitationem adductum, & aliquandiu haerentem, obſeruatio uetuſti moris expediuit. Sciendum igitur; ſiue patricius, & plebeius, ſiue duo plebeij deſignati conſules eſſent, qui priore loco declaratus eſſet conſul, eum in magiſtratu priorem quoque ſententiam rogaſſe: ideoque rogauit in re Catilinaria non C. Antonius, ſed M. Cicero, quia conſul priore loco declaratus. nam genere pares erant, uterque plebeius. & hic pacificatorem Allobrogum rogat ſententiam M. Pupius Piſo conſul, ex familia plebeia. M. Valerius Meſſalla, etſi patricius, tamen non rogat. plebeius igitur anteponitur patricio: cur? quia priore loco declaratus conſul. Vter in magiſtratu prior rogaret, oſtendi; quo conijcitur, & uter rogaretur, cum deſignati eſſent. ROGATVM } a M. Piſone conſule. PACIFICATOREM *Allobrogum,*} C. Calpurnium Piſonem: quem Galliae praefuiſſe, qua in prouincia ſunt Allobroges, diximus in epiſtola prima. & opinor id Piſonem con-

ſulem dediſſe propinquitati, cum C.Piſonem ſententiam primum rogauit. HOMINE *peruerſo* } ipſo ipſo conſule. TANTVM *cauillator,* } unum eſt in eo cauillandi genus, praeterea nihil. Quid ſit autem Cauillatio, docet ipſe in 2.de Oratore his uerbis: Cum duo ſint genera facetiarum, alterum aequabiliter in omni ſermone fuſum, alterum peracutum, & breue: illa a ueteribus ſuperior Cauillatio, haec altera Dicacitas nominata eſt. ſed, cum in illo genere perpetuae feſtiuitatis, ars non deſideretur; natura.n. fingit homines & creat imitatores, & narratores facetos, & uultu adiuuante, & uoce, & ipſo genere ſermonis: tum uero in hoc altero dicacitatis, nihil habet ars loci; cum ante illud alterum facete dictum haerere debeat, quam cogitari potuiſſe uideatur. Non alienum eſt ſubijcere, quid de hoc ipſo Piſone in libro de claris oratoribus. Marcus, inquit, Piſo, quidquid habuit, habuit ex diſciplina; maximeq, ex omnibus, qui ante fuerunt, Graecis litteris eruditus fuit. habuit a natura genus quoddam acuminis, quod etiam arte limauerat: quod erat in reprehendendis uerbis uerſutum, & ſollers, ſed ſaepe ſtomachoſum, nonnumquam frigidum, interdum etiam facetum. is laborem, quaſi curſum, forenſem diutius non tulit; quod & corpore erat infirmo, & hominum ineptias, ac ſtultitias, quae deuorandae nobis ſunt, non ferebat, iracundiuſque reſpuebat, ſiue moroſe, ut reputabatur, ſiue ingenio, liberoque faſtidio. is, cum ſatis floruiſſet adoleſcens, minor haberi eſt coeptus poſtea: deinde ex Virginum iudicio magnã laudem eſt adeptus: & ex eo tempore, quaſi reuocatus in curſum, tenuit locum tam diu, quam ferre potuit laborem; poſtea, quantum detraxit ex ſtudio, tantum amiſit ex gloria. Pedianus autem ſic: M. Pupius Piſo eiſdem temporibus, quibus Cicero, fuit, ſed tanto aetate maior, ut adoleſcentulum Ciceronem pater ad eum deduceret; quod in eo & antiquae uitae ſimilitudo, & multae erant litterae. orator quoque melior, quam frequentior, habitus eſt. biennio tamen ſerior, quam Cicero, conſul fuit: triumphauit proconſul de Hiſpanis, Q. Hortenſio, Q. Metello Cretico conſulibus, ante Ciceronis conſulatum. De eodem paullo poſt: Conſul autem ille, deterioris hiſtrionis ſimilis, ſuſcepiſſe negotium dicitur. GENERE *illo moroſo* } cauillandi plura genera, ſed illud moroſum, cum facie riſum mouemus, nulla ſermonis feſtiuitate. Recitabo Ciceronis uerba ex libro 2.de Orat. Primum, inquit, genus, quod riſum uel maxime mouet, non eſt noſtrum, moroſum, ſuperſtitioſum, ſuſpicioſum, glorioſum, ſtultum. naturae ridentur ipſae: quas perſonas agitare ſolemus, non ſuſtinere. alterum genus eſt, imitatione admodum ridiculum, ſed nobis tantum licet furtim, ſi quando, & curſim: aliter enim minime eſt liberale. tertium, oris deprauatio, non digna nobis. EIVS *autem collega* } M. Valerius Meſſala. LEVITER *inter ſe diſſident* } Leuiter, hic non ualet, parum, ſed, aliquantum: ut infra, lib. 2.epiſt. 1. Mihi, quod defendiſſem, leuiter ſuccenſuit. INFECTVM } inquinatum, contaminatum: a labe metaphora deducta, quae ex oleo facta, ſerpit late in ea re, quam ſemel infecit. Vereor, inquit, ne hoc malum, natum ex Clodij ſcelerata libidine, deinceps ipſum ex ſeſe alia mala pariat. paullo poſt apertè: Vereor, ne haec neglecta a bonis, defenſa ab improbis, magnorum reip. malorum cauſſa ſit. VIRVM } P.Clodium, Appij filium. epiſt. 10. VIRGINES } Veſtales: quas ſacrificio intereſſe ſolitas, Plutarchus tradit. ROGATIONEM *promulgaſſe,* } propoſuiſſe, in uulgus edidiſſe; (hoc enim ſignificat Promulgare, auctore Feſto) ut, ſi quis uellet tribunus pl. intercederet; nemine intercedente, lex ferretur: etiam ob eam cauſſam, ut quiuis e populo, rogatione inſpecta, per otium examinare poſſet, antiquanda mox eſſet, an ſciſcenda. NVNCIVM *remiſiſſe.* } quod a Clodio ſtupratam ſuſpicaretur. Suetonius, Plutarchus. AMICITIA *P. Clodij ductus,* } Familiariſſimum Clodij appellat in Parad. IV. QVAM *ipſe fert,* } ideſt cuius lator futurus eſt. nam rogationi ferendae nondum dies uenerat. quae tamen nec ipſo die lata eſt, concurſu optimatum comitijs dimiſſis, epiſt. 12. DE *religione,* } de pollutis ſacris. ANTIQVETVR. } Antiquare, & Abrogare putat amiciſſimus meus in ſuo libro idem eſſe: quem exempla ueterum refellunt. nam antiquat populus latam rogationem, cum perferri non ſinit; abrogat autem, iam perlatam. OPERAE *comparantur* } homines mercede conducti, quorum ſuffragiis rogatio tollatur. LYCVRGEI } acerrimi legum propugnatores, qualem fuiſſe Lycurgum hiſtoriae narrant, qui Spartanis leges dedit. SCIN *quem dicam?* } forte Pompeium intelligit, paucis ante diebus e bello Mithridatico reuerſum. PRAETORES } in ijs erat Q. Cicero; cui deinde obtigit Aſia. AD III. *nonas Decembris;* } mendoſa dies in quadam Ciceronis oratione. METELLINAM } quam ſcripſerat contra concionem Metelli Nepotis. legenda eſt epiſtola ad Metellum Celerem, fam. l. 5. Gellius lib. XVII. cap. 17. Priſc. l. 9. Quinct. l. 9.c. 3. Fortunat. LIBER } ipſa oratio Metellina; ut infra l. 2. ep. 1. & alibi apud eundem, & alios quoque. ETIAM. } etiam eſt, quod ſcribam, praeter ſuperiora. & eſt genus quoddam familiariter ſcribendi, ſaepe in extrema epiſtola uſurpatum, ut epiſt. l. 2. De muro ſtatue, quid faciendum ſit. Aliud quid? etiam. quando te proficiſci iſtinc putes, fac ut ſciam. Et ep. 19. eiuſdem libri: Quid aliud? quid? hoc opinor. Et ep. 1. lib. 3. ad Q. fr. Quid praeterea? quid? etiam. Atticus etiam ita uidetur locutus in extremis litteris: quod indicat illud *τί λοιπόν?* ep. 1. l. 6. ſumptum de communi ſermone; cum aliquid nobis, praeter ea, quae diximus, de repente in mentem uenit. Terentius Hecyra, actu 5. ſc. 3. PAR. Nil aliud dicam? BA. Etiam: cognoſſe anulum illum Murrhinam &c. Adelph. actu 2. ſc. 3. SY. Numquid uis, quin abeam? SA. Immo hercle hoc, quaeſo, Syre, &c. AVTRONIANAM *domum* } quae fuerat L. Autronij Paeti: qui conſul deſignatus, cum collega ſuo P. Sylla lege ambitus interrogatus poenas dederat: deinde coniurationis nomine damnatus, exſulabat. epiſto. 2. lib. 3. CDXXXVII. } tredecim millibus centum decem ſcutatis, ut nunc loquimur. AMICORVM *facultatibus* } ut ego, qui domum emi praeclaram in Palatio, a P.Sulla pecuniam mutuatus. & innuit, Meſſallam ad Autronianae domus emptionem ipſum quoque uſum eſſe facultatibus amicorum.

amicorum. Gellius lib.XII. cap. 12. TEVCRIS *illa* } C. Antonius, qui debitam Ciceroni pecuniam non ſoluebat. ep.9. & 12. ISTA *confice* } expedi tua nomina, quae iſtic habes.: exige, inquit, a tuis debitoribus, ut redire ad nos mature poſſis.

Cicero S. D. Attico 12.

VEREOR, ne putidum ſit ſcribere ad te, quam ſim accupatus: ſed tamen ita diſtinebar, ut uix huic tantulae epiſtolae tempus habuerim, atque id ereptum e ſummis occupationibus. Prima concio Pompeij qualis fuiſſet, ſcripſi ad te antea, non iucunda miſeris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non grauis. itaque frigebat. tum Piſonis conſulis impulſu leuiſſimus tribunus pl. Fuſius in concionem produxit Pompeium. res agebatur in circo Flaminio: & erat in eo ipſo loco illo die nundinarum πανήγυρις. *quaeſiuit ex eo, placeret ne ei, iudices a praetore legi, quo conſilio idem praetor uteretur. id autem erat de Clodiana religione ab ſenatu conſtitutum. tum Pompeius* μαλ' ἀριστοκρατικῶς *locutus eſt; ſenatusq. auctoritatem ſibi omnibus in rebus maximam uideri, ſemperq. uiſam eſſe, reſpondit, & id multis uerbis. Poſtea Meſſalla conſul in ſenatu de Pompeio quaeſiuit, quid de religione, & de promulgata rogatione ſentiret. locutus ita eſt in ſenatu, ut omnia illius ordinis cōſulta* γενικῶς *laudaret: mihique, ut aſſedit, dixit, ſe putare, ſatis ab ſe etiam de iſtis rebus eſſe reſpōſum. Craſſus, poſtea quam uidit illum excepiſſe laudem, ex eo, quod hi ſuſpicarentur homines ei conſulatum meum placere, ſurrexit, ornatiſſimeq. de meo conſulatu locutus eſt; ut ita diceret, ſe, quod eſſet ſenator, quod ciuis, quod liber, quod uiueret, mihi acceptum referre; quoties coniugem, quoties domum, quoties patriam uideret, toties ſe beneficium meum uidere. Quid multa? totum hunc locum, quem in Ariſtocratia ego uarie meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flāma, de ferro, (noſti illas* ληκύθους) *ualde grauiter pertexuit. Proximus Pompeio ſedebā. intellexi hominem moueri; utrum Craſſum inire eam gratiam, quam ipſe praetermiſiſſet; an eſſe tantas res noſtras, quae tam libenti ſenatu laudarētur, ab eo praeſertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quod meis omnibus litteris in Pompeiana laude perſtrictus eſſet? Hic dies me ualde Craſſo adiunxit: & tamen, ab illo aperte, tecte quidquid eſt datum, libenter accepi. ego autem ipſe, dij boni, quo modo* ἀνεπερπειρασάμην *nouo auditori Pompeio. ſi umquam mihi* ἐπιχειρήματα *ſuppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores. etenim haec erat* ὑπόθεσις *de grauitate ordinis, de equeſtri concordia, de conſenſione Italiae, de immortuis reliquijs coniurationis, de uilitate, de otio. noſti iam in hac materia ſonitus noſtros: tanti fuerunt, ut ego eo breuior ſim, quod eos uſque iſtuc exauditos putem. Romanae autem res ſic ſe habent. Senatus* ἄρειος πάγος: *nil conſtantius, nil ſeuerius, nil fortius. nam, cum dies ueniſſet rogationi ex* S. C. *ferendae, concurſabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinae, duce filiola Curionis; & populum, ut antiquaret, rogabant. Piſo autem conſul, lator rogationis, idem erat diſſuaſor. operae Clodianae pontes occuparant. tabellae miniſtrabantur, ita ut nulla daretur, Vti rogas. hic tibi Roſtra Cato aduolat, conuicium Piſoni conſuli mirificum facit; ſi id eſt conuicium, uox plena grauitatis, plena auctoritatis, plena denique ſalutis. accedit eodem etiam noſter Hortenſius, multi praeterea boni. inſignis uero opera Fauonij fuit. hoc concurſu optimatum comitia dimittuntur: ſenatus uocatur. cum decerneretur frequenti ſenatu, contra pugnante Piſone, ad pedes omnium ſigillatim accidente Clodio, ut conſules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam: homines ad* XV. *Curioni nullū* S. C. *facienti aſſenſerunt: facile ex altera parte* CD. *affuerunt. acta res eſt. Fuſius tertium conceſſit. Clodius conciones miſeras habebat, in quibus Lucullum, Hortenſium, C. Piſonem, Meßallam conſulem contumelioſe laedebat, me tantum comperiße omnia criminabatur. Senatus & de prouincijs praetorum, & de legationibus, & de ceteris rebus decernebat, ut ante, quam rogatio lata eßet, ne quid ageretur. Habes res Romanas. ſed tamen etiam illud, quod ego nō ſperaram, audi. Meſſalla conſul eſt egregius, fortis, conſtans, diligens, noſtri laudator, amator, imitator. ille alter uno uitio minus uitioſus, quod iners, quod ſomni plenus, quod imperitus, quod* ἀπρακτότατος, *ſed uoluntate ita* καχέκτης, *ut Pōpeium poſt illam concionem, qua ab eo ſenatus laudatus eſt, odiße coeperit. itaque mirum in modum omnes a ſe bonos alienauit. neque id magis amicitia Clodij adductus facit, quam ſtudio perditarum rerum, atque partium. ſed habet ſui ſimilem in magiſtratibus, praeter Fuſium, neminem. bonis utimur tribunis pl. Cornuto uero pſeudocatone. Quid quaeris? num ut ad priuata redeam?* Τεῦκρις *promißa patrauit. tu mandata effice, quae recepiſti. Quinctus frater, qui Argiletani aedificij reliquum dodrantem emit HS* $\overline{\text{DCCXX}}$, *Tuſculanū uenditat, ut, ſi poßit, emat Pacilianam domum. Cum Lucceio in gratiam redi. uidero hominem. ualde petitur. re nauabo operam. Tu, quid agas, ubi ſis, cuiuſmodi iſtae res ſint, fac me quamdiligentiſſime certiorem. Idibus Febr. Vale.*

EXPLANATIO

PRIMA *concio Pompeij* } quam primam habuit, ex bello Mithridatico reuerſus. FRIGEBAT. } iacebat, ſtudioſum ſui iam neminem habebat. L. FVSIVS } praenomē abeſt a Beſſarionis antiquo libro: & recte abeſt: non enim hic L. Fuſius, ſed Quinctus; cui Caleno cognomen fuit: quem poſtea Pāſae ſocerum fuiſſe, in commentarijs noſtris in epiſtolas ad Q. fratrem ſatis probauimus, ex Philippicis orationibus, & ex Dionis hiſtoria, & Pediani commentarijs. IN *concionem produxit* } licebat tribunis pl. quemcumque uellent, arripere, & in concionem productum cogere pro ipſorum iure, & poteſtate, ut, quibus de rebus eſſet interrogatus, ijs de rebus reſponderet. itaque tribunus pl. C. Carbo minorem

Africanum, exciſa Numantia redeuntem, ab ipſa porta in concionem cum produxiſſet, quid de Ti. Gracchi nece ſentiret, interrogauit. Qvo *conſilio* } quibus iudicibus uteretur in cauſſa Clodiana. De *Clodiana religione* } de ſacris Bonae deae, Clodij ſcelere contaminatis. Promvlgata *rogatione* } ab ipſo, & Piſone conſulibus. De *iſtis rebus* } malim, De noſtris rebus, id eſt, in conſulatu geſtis. de coniuratis enim intelligit ſupplicio affectis. quod factum Pompeius ſatis a ſe probatum ſignificabat, cum ſenatus omnia conſulta γενικῶς laudaſſet. nam Cicero animaduerſione illa uſus fuerat auctore ſenatu: ut, qui ſenatum laudaret, Ciceronis idem acta confirmare uideretur. In hac ipſa epiſtola paullo poſt, An, inquit, eſſe tantas res noſtras, quae tam libenti ſenatu laudarentur? Et infra, ep. 14. De noſtris rebus nimium diu tacuerat Pompeius. Et l. 2. ep. 1. Videtur poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. Qvod *hi ſuſpicarentur homines* } hi, quibus praeſentibus Pompeius loqueretur, & a quibus laudem excepiſſet. Svspicarentvr: non dicit, Viderent, ſed, Suſpicarentur; propterea quod Pompeius tantummodo γενικῶς ſenatus decreta laudauerat, de Ciceronis rebus nominatim nihil dixerat; ſed ex laudatione ſenatus, quid de Ciceronis conſulatu ſentiret, conijciebant. In *ariſtocratia* } tum, cum optimatis perſonam maxime ſumo. nam ἀριστοκράτεια, ſtatus eſt optimatum in rep. A duobus tamen antiquis libris, Beſſarionis, & Caualcantis, & a uetere libro Vrbinatis bibliothecae, abeſt hoc, In ariſtocratia. &, opinor, recte abeſt. Varie *pingere* } admodum exornare: μεταφορικῶς: quia uarietas in pictura delectat. De *flamma, de ferro* } cum incendijs urbem, ciuitatem caede, mea uigilantia, meaq. uirtute dico eſſe liberatam. (Nosti *illas* ληκύθους } non diſcedit a translatione. nam, ut pictores ἐκ τῶν ληκύθων, quae ſunt ampullae pigmentorum, ſumunt quae ad colorandum apta nouere: ſic orationem ſuam Cicero cum uolebat eloquentiae ueluti coloribus illuſtrare, ad illa loca, de flamma, de ferro, quaſi ad ſuas ληκύθους, confugiebat. Et Pli. l. 1. ep. 2. eodem uerbo uſus eſt, eadem ſententia: Marci, inquit, noſtri ληκύθους non fugimus. In libro tamen Graecarum dictionum, qui, Λήκυθος, interpretatus eſt, hunc Ciceronis locum nominans uertit, Vniformis dicendi copia; ſententiam, ut mihi quidem uidetur, non aſſecutus. Vtrvm, *Craſſum* } genus loquendi a ueteribus uſurpatum, cum, de duabus rebus utram crederent, ignorabant. Tale fere illud eſt ep. 6. l. x I. Is dicitur uidiſſe, an euntem, an iam in Aſia? & illud ep. 2. Nos hic te ad menſem Ianuarium exſpectamus, ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios miſſis? Meis *omnibus litteris in Pompeiana laude perſtrictus* } locus eſt huiuſmodi in oratione pro lege Manilia: ubi Pompeium ita laudat, ut, quod illi tribuit, Craſſo detrahat, qui ſeruile bellum ſolus confecerat. locus hic eſt. Teſtis eſt iterum, & ſaepius Italia; quae, cum ſeruili bello taetro, periculoſoq. premeretur, ab hoc auxilium abſente expetiuit: quod bellum exſpectatione Pompeij attenuatum, atq. imminutum eſt, aduentu ſublatum, ac ſepultum. In oratione etiam pro Sextio de eodem Pompeio ſic: Ille uir, qui ſceleratiſſimos ciues, qui acerrimos hoſtes, qui maximas nationes, qui reges, qui gentes feras, atque inauditas, qui praedonum infinitam manum, qui etiam ſeruitia uirtute, uictoriaq. domuiſſet. Ab *illo* } a Pompeio. Ἀνεπερπερευσάμην, } oſtentaui me, adulatus ſum. fortaſſe legendũ, ἀνεπερπερευσάμην: a notiore uerbo, περπερεύομαι. quo utitur Paulus in epiſtola ad Corinthios, & Petrus Alexandrinus martyr: cuius uerba: Πεπλήκασιν ἐν περπερευόμενοι: explanat Theodorus Balſamo: πεπλήκασιν ἐν περπερείας, ἤτοι ἀλαζονείας. Novo *auditori.* } modo enim redierat Pompeius, Mithridate deuicto. Ἐπιχειρήματα } ſententia probat hanc dictionem. quos tamen uidimus Caualcãtis, & Beſſarionis antiquos libros, eam non habent, ſed eius loco; Si umquam mihi, περίοδοι, ſi καμπαὶ, ſi ἐνθυμήματα, ſi κατασκευαὶ, &c. quibus item uerbis eloquentiae uis indicatur. Haec *erat* ὑπόθεσις, } argumentum hoc erat orationis meae, de grauitate ſenatus, qui, Catonis ſententiam ſecutus, de coniuratis ſumendum ſupplicium cenſuerat; de equeſtri concordia, cum equites Romani ad opprimendam coniurationem cum ſenatu mire conſenſerunt; ut in oratione pro Sextio, & apud Plutarchum: de conſenſione Italiae; quae ſenatuſconſultum de puniendis nefarijs ciuibus apprime laudauerat: de immortuis reliquijs coniurationis, hoc eſt de ſupplicio affectis Lentulo, Cethego, Cepario, Statilio, Gabinio, reliquijs coniurationis in urbe, Catilina emiſſo: de utilitate, quae in urbe fuit ipſo conſule: multis enim conſulibus infamiae fuit, quod eorum anno ciuitas caritate laborarit, quam uitare prouidentia potuerint: de otio, quod ciuitati conſul peperit coniuratione oppreſſa: ut in 1. de off. magnifice gloriatur his uerbis: Nobis remp. gubernantibus non togae arma ceſſere? Neque enim in rep. periculum fuit grauius umquam, nec maius otium. ita conſiliis, diligentiaq. noſtra celeriter de manibus audaciſſimorum ciuium delapſa arma ipſa ceciderunt. quae res igitur geſta eſt umquam in bello tanta? quis triumphus conferendus? Ἄρειος πάγος. } ſeuerus, & fortis, ut Athenis Ariopagitarum conſilium, a Solone conſtitutum. Ferendae, } ad populum. Barbatvli *iuuenes* } dictum cum laſciuiae nota. nam apud Romanos, barbam alere, moris non erat. ep. 14. Gellius lib. 3. c. 3. Grex *Catilinae.* } Magnam manum nobilium adoleſcentum Catilina, uarijs libidinum illecebris captam, ac deuinctam conſuetudine tenuerat; ut qui, pro cuiuſque ſtudio, alijs ſcorta praeberet; alijs canes, atque equos, ſua pecunia emptos, dono daret; poſtremo neque ſumptui, neque modeſtiae ſuae parceret, dum illos ſibi obnoxios, fidoſque efficeret. Salluſtius, & hic ipſe in oratione pro M. Coelio. Filiola *Curionis* } filio C. Curionis; qui conſul fuerat cum Cn. Octauio. ſed filiolam uocat ad mollitiem, & impudicitiam indicandam. Hic eſt C. Curio, qui, Caeſaris poſtea partes ſecutus, in Africa perijt. cuius pater in ſenatu pro Clodio ſenſit. in quem etiam, & Clodium, Ciceronis oratio nominatur a Nonio, Rufiniano, Quinctiliano. Antiqvaret } rogationem. ep. 11. Lator *rogationis*, } non quod iam ferret, ſed quod eo die laturus eſſet: non tulit autem, quia, bonis uiris manifeſtam largitionẽ

in re

in re turpi, & conſulis Piſonis improbiſſimam ſuffragationem non ferentibus, comitia ſunt dimiſſa. Pontes *occuparant* ʒ quibus ciſtae ſuffragiorum ſuperimpoſitae. pontes igitur occuparant operae Clodianae, ut ex ijs quas uellent tabellas ſuffragium laturis miniſtrarēt, eas inquam dumtaxat, quae inſcriptae eſſent, A. ideſt, Antiquo. nam, in quibus, V. R. ideſt, Vti rogas, ſcriptam erat, earum nulla dabatur. Libro. I. rhetoricorum ad Herennium: Caepio, ut Saturninum contra ſenatuſconſultum, intercedentibus collegis, legem de ſemiſſibus & trientibus aduerſus remp. uidit ferre, cum uiris bonis impetum facit, pontes diſturbat, ciſtas deijcit; impedimento eſt, quo ſecius feratur lex. Et Cicero libro. III. de legibus: Pontes etiam lex Maria fecit anguſtos. Pontes puto fuiſſe menſulas anguſtiſſimas pedibus altioribus, Pontes ad ſimilitudinem dictas, non ad ueritatem. & ſingulas conijcio ſingulis tribubus aut centurijs appoſitas, ciſtis ſuperſtratas, ſuffragiorum tabellas cōtinentibus. qua de re dictum eſt in libro noſtro de legibus. Miniſtrabantur, ʒ ſuffragium laturis diſtribuebantur. Vt *nulla daretur, Vti rogas* ʒ cum populus in campum Martium conuenerat, uti rogationem aliquam aut acciperet, aut antiquaret; tabellae ſingulis binae dabantur, diuerſe inſcriptae; altera ſic, Vti rogas; qua ſignificabant, ſe rogationem accipere, & uelle uti rogaſſet is, qui rogationem tuliſſet: altera cum littera A; quae erat antiquatae, ideſt ſublatae rogationis nota. Liuius libro. x. Ego hanc legem, Quirites, quod bonum, fauſtū, felixq. ſit uobis, ac reipublicae, uti rogaſtis, ſubeundam cenſeo. tametſi ſuſpicor mendoſe ſcriptum in Liuio, Rogaſtis. non enim populus rogat, ſed rogatus iubet. mallem igitur, Rogati, aut, Rogati ſitis: ut & lib. XXXIII. Omnes quinque & triginta tribus, uti rogatae, iuſſerunt. Libro autem de legibus. III. Vos, inquit, legem, ut uideo, antiquaſtis ſine tabella. Nulla: ʒ corrupti igitur, qui tabellas miniſtrabant, cum eas tantum darent, quibus antiquari rogatio poſſet. Roſtra *Cato aduolat:* ʒ inde concionaturus, maxime in Piſonem conſulem. nam de Roſtris ad populum concionabantur. Vt *conſules populum, &c.* ʒ refertur hoc ad uerbum, Decernerentur. quod autem ſequitur, Accipiendam; intellige, probandam. Sic etiam lib. III. de off. C. Mancinus rogationem ſuaſit eam, quam L. Furius, & Sex. Atilius ex S.C. ferebant; qua accepta, eſt hoſtibus deditus. Curioni ʒ contra quem, & Clodium Ciceronis oratio nominatur a Quinctiliano, Nonio, Rufiniano, & hic epiſt. 15. lib. 3. Nullum *S. C. facienti* ʒ Curionis erat ſententia, ut ſenatuſconſultum, de promulganda rogatione factum, tolleretur. ei ita ſentienti haud plures quam quindecim homines aſſenſerunt. quid autem Curio ſpectabat? hoc uidelicet; ut, ſublato ſenatuſconſulto, a populi iudicio, cuius ſeueritatem pertimeſcebat, ad praetorem, eiuſq. conſilium, in quo tum gratiae, tum pecuniae futurus locus eſſet, quaeſtio de inceſtu Clodij transferretur. ſenatus populum iudicem uolebat; quem intelligeret maiore negotio corrumpi uniuerſum poſſe, quam praetorem, & certum iudicum numerum, qui praetori in conſilio aſſiderent. ergo non de iudicio, ſed de iudicum genere, diſſidebant. Fuſius *tertium conceſſit.* ʒ tertium ceſſit, cum ante bis ceſſiſſet. uel potius, Tr. tum ceſſit: ut ſit Tr. pro, Tribunus. nam ueteres quandoque &, Trib. &, Tr. ſcribebāt: quod utrūque ualebat, Tribunus, unitatis numero: multitudinis, Tribb. &, Trr. ſicuti Praett. & Prr. de praetoribus. poteſt enim ita diſputari. Fuſius tertium conceſſit: falſum eſt. neque enim ter actum eſt in ſenatu de Clodiana re: neque Fuſius ante ceſſerat: cuius etiam opera factum erat, ne a ſenatu aſperius decerneretur, ut ait Pedianus in Miloniana. rectius igitur, Tum ceſſit, uidelicet cum tam frequenti ſenatu agi, & decerni rem uideret: ideoq. Clodij miſerae conciones deſtituti a tribuno, infenſis patribus. Beſſarionis tamen antiquus liber, itemq. Caualcantis, Tertium conceſſit. Miſeras, ʒ ſine auctoritate, quibus fidem populus non haberet. aut, *Miſeras,* humiles, ad miſericordiam eliciendam. Lucullum, *Hortenſium, C. Piſonem,* ʒ L. Licinium Lucullum, Q. Hortenſium, C. Calpurnium Piſonem, omnes conſulares. Meſſallam *conſulem* ʒ M. Valerium Meſſallam: ſed, cum alter eſſet eodem praenomine is qui conſul poſtea fuit cum Cn. Domitio Caluino, differentiae cauſſa, Conſulem, adiecit. Tantum ʒ contumelioſis uerbis in me non utebatur: hoc unum dicebat, comperiſſe omnia, & me auctore fieri, quae contra ipſum fierent. De *prouincijs praetorum,* ut proximi ſuperioris anni praetoribus prouinciae decernerentur. De *legationibus* ʒ audiendis: quod Februario menſe, quo ſcripta eſt epiſtola, fieri ſolitum, multis locis facile eſt animaduertere: ut ad Lentulum: Senatus haberi Februario toto non poteſt, niſi perfectis, aut reiectis legationibus. & ad Q. fratrem: Sancit lex Gabinia, ut ex Kalendis Februarijs uſque ad Kalendas Martias legatis ſenatus quotidie detur. De *ceteris rebus,* ʒ decernebat ſenatus, ut, antequam rogatio de inceſtu Clodiano lata eſſet, nihil omnino ageretur. Vno *uitio minus uitioſus,* ʒ Piſo conſul animo eſt bonis uiris infenſo; re minus nocet, quia tardiſſimus eſt, & in agēdo minime omnium efficax. ita minus uitioſus eſt, quod inertiae uitium habet. Illam *concionem* ʒ quam habuit productus ad populum a Fuſio tribuno pl. ep. 12. Pſeudocatone, ʒ ita ſtudioſo partium bonarum, ut Catoni ſimillimus exiſtimetur. Τεῖ[illegible] ʒ C. Antonius perſoluit, quod promiſerat. idem ep. 10. & 12. Reliquum *dodrantem* ʒ uniuerſa hereditas librae, ſiue aſſis nomine ſignificatur: & quia dodrans nouem unciarum eſt, factum, ut nouem item haereditatis partes dodrante ſignificentur. ergo Argiletani aedificij heres erat Quinctus ex quadrante, quae quarta pars eſt, ut in libra, ſic in hereditate: reliquum dodrantem, hoc eſt reliquas nouem partes, emit a coheredibus. HS DCCXXV, ʒ ſeptingentis uiginti quinque millibus: ideſt, ad noſtratis pecuniae rationem, ſcutatis uno & uiginti millibus, ſeptingentis quinquagenis. Venditat, ʒ uenale propoſuit, proſcripſit. In *gratiam redi:* ʒ hortatio eſt, cum ſpe reconciliationis. infert enim: Videro hominem: renauabo operam. Videro *hominem: ualde petitur: renauabo operam* ʒ alloquar hominem, experiar an eum tibi reſtituere poſſim. ualde enim hoc petitur a communibus uidelicet amicis. ego autem nauabo eandem operam, quam nauaui antea.

Cicero S. D. Attico 13.

ASIAM Quincto, ſuauiſſimo fratri, obtigiſſe audiſti. nō enim dubito, quin celeri⁹ tibi hoc rumor, quam ullius noſtrum litterae nunciarint. nunc, quoniam & laudis auidiſſimi ſemper fuimus, & praeter ceteros φιλέλληνες & ſumus, & habemur, & multorum odia, atque inimicitias reip. cauſſa ſuſcepimus: παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο; curaque, & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epiſtola ſcribam, quam ipſi Quincto dabo. Tu me, uelim, certiorem, facias quid de meis mandatis egeris, atque etiā quid de tuo negotio. nam, ut Brundiſio profectus es, nullae mihi abs te ſunt redditæ litterae. ualde aueo ſcire, quid agas. Idibus Mart. Vale.

EXPLANATIO

ASIAM } eam Quinctus per triennium adminiſtrauit. ep. 1. lib. 1. ad Q. fr. φιλέλληνες } quia Graecis litteris praeter ceteros delectamur. Aſia enim in Graecia eſſe dicebatur, & Graeco ſermone Aſiatici omnes utebantur. ideo in epiſtola ad fratrem Graecos ſaepe uocat homines Aſiaticos, & alijs in locis. & M. Coelius in epiſtola ad Ciceronem, Turpe, inquit, tibi erit, me pantheras Graecas non habere. CVRAQVE, & effice } cum ſcilicet in Aſia fratris legatus eris. id enim Cicero futurum opinabatur. ſed omiſſam ab Attico prouinciam, perſpicuum eſt infra, ep. 14. & 15. & in eius uita. IPSI Quincto } in Aſiā proconſulari cum imperio proficiſcenti. DE tuo negotio. } de exigenda a Sicyonijs pecunia.

Cicero S. D. Attico 14.

QVAERIS ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam praeter opinionem omnium factum ſit: & ſimul uis ſcire, quo modo ego minus, quam ſoleam, proeliatus ſim. reſpondebo tibi ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. Ego enim, quam diu ſenatus auctoritas mihi defendenda fuit, ſic acriter, & uehementer proeliatus ſum, ut clamor, concurſusq. maxima cum mea laude fierent. quod ſi tibi umquam ſum uiſus in rep. fortis, certe me in illa cauſſa admiratus eſſes. cum enim ille ad conciones confugiſſet; in hisq. meo nomine ad inuidiam uteretur: dij immortales, quas ego pugnas, & quantas ſtrages edidi: quos impetus in Piſonem, in Curionem, in totam illā manum feci: quo modo ſum inſectatus leuitatem ſenum, libidinem iuuentutis. ſaepe, ita me dij iuuent, te non ſolū auctorem conſiliorum meorum, uerum etiam ſpectatorē pugnarum mirificarum deſideraui. poſtea uero quam Hortenſius excogitauit, ut legem de religione Fuſius tribunus pl. ferret; in qua nihil aliud a conſulari rogatione differebat, niſi iudicum genus; (in eo autem erāt omnia) pugnauitque, ut ita fieret; quod & ſibi, & alijs perſuaſerat, nullis illum iudicibus effugere poſſe: contraxi uela, perſpiciens inopiam iudicum, neque dixi quidquam pro teſtimonio, niſi quod erat ita notum, atque teſtatum, ut non poſſem praeterire. itaque, ſi cauſſam quaeris abſolutionis, (ut iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar) egeſtas iudicum fuit, & turpitudo. id autem ut accideret, commiſſum eſt Hortenſij conſilio: qui dum ueritus eſt, ne Fuſius ei legi intercederet, quae ex S.C. ferebatur, non uidit illud, ſatius eſſe, illum in infamiae relinqui ſordibus, quam infirmo iudicio committi: ſed ductus odio properauit rem deducere in iudicium; cum illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. Sed iudiciū, ſi quaeris, quale fuerit; incredibili exitu, ſic uti nunc ex euentu ab alijs: a me tamen ex ipſo initio conſilium Hortenſij reprehendatur. nam ut reiectio facta eſt clamoribus maximis; cum accuſator, tamquam cenſor bonus, homines nequiſſimos reijceret, reus, tamquam clemens laniſta, frugaliſſimum quemque ſecerneret; ut primum iudices conſederunt, ualde diffidere boni coeperunt. non enim umquam turpior in ludo talario conſeſſus fuit. macaloſi ſenatores, nudi equites, tribuni nō tam aerarij, quam, ut appellantur, aerati. pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille nō potuerat; qui maeſti inter ſui diſſimiles, & maerentes ſedebant, & contagione turpitudinis uehementer permouebantur. hic, ut quaeque res ad conſilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat ſeueritas, nulla uarietate ſententiarum: nihil impetrabat reus: plus accuſatori dabatur, quam poſtulabat: triumphabat (quid quaeris?) Hortenſius ſe uidiſſe tantum: nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur. me uero teſte producto, credo, te ex acclamatione Clodij aduocatorum audiſſe, quae conſurrectio iudicum facta ſit, ut me circumſteterint, ut aperte iugula ſua pro meo capite P. Clodio oſtentarint. quae mihi res multo honorificentior uiſa eſt, quā aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem teſtimonium dicentem prohibuerunt; aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hae, ut mos eſt, circumferrentur, noſtri iudices adſpicere noluerunt. multo haec, inquam, noſtra res maior. itaque iudicum uocibus, cum ego ſic ab his, ut ſalus patriae, defenderer, fractus reus. & una patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem frequentia poſtridie conuenit, qua cum abiens conſolatu ſum domum reductus. Clamare praeclari Ariopagitae, ſe nō eſſe uenturos, niſi praeſidio conſtituto. refertur ad conſilium: una ſola ſententia praeſidium non deſiderauit. defertur res ad ſenatum: grauiſſime, ornatiſſimeq. decernitur. laudantur iudices: datur negotium magiſtratibus. reſponſurum hominem nemo arbitrabatur. Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι, Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. noſti Caluum, ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. biduo per unū ſeruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium: accerſiuit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. iam uero (odij boni, rem perditam) etiam noctes certarū mulierum, atque adoleſcentulorum nobilium introductio-

nes

nes non nullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita, ſummo diſceſſu bonorum, pleno foro ſeruorum, XX. iudices ita fortes tamen fuerunt, ut, ſummo propoſito periculo, uel perire maluerint, quam perdere omnia. XXXI. fuerunt, quos fames magis, quam fama, commoue rit. quorum Catulus cum uidiſſet quendam, Quid uos, inquit, praeſidium a nobis poſtulabatis? an, ne nummi uobis eriperentur, timebatis? Habes, ut breuiſſime potui, genus iudicij, & cauſſam abſolutionis. Quaeris deinceps, qui nunc ſit ſtatus reip. & qui meus. Reip. ſtatum illum, quem tu meo conſilio, ego diuino confirmatū putabam, qui bonorum omnium coniunctione, & auctoritate conſulatus mei fixus, & fundatus uidebatur, niſi quis nos deus reſpexerit, elapſum ſcito eſſe de manibus uno hoc iudicio: ſi iudicium eſt, triginta homines populi R. leuiſſimos, ac nequiſſimos, nummulis acceptis, ius, & fas omne delere, &, quod omnes non modo homines, uerum etiam pecudes factum eſſe ſciebant, id Caluum, & Plautum, & Spongiam, & ceteras huiuſmodi quiſquilias ſtatuere, numquam eſſe factum. ſed tamen, ut te de rep. conſoler, non ita, ut ſperarunt mali, tanto impoſito reip. uulnere, alacris exſultat improbitas in uictoria. nam plane ita putauerunt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fides, cum ſenatus auctoritas concidiſſet, fore, ut aperte uictrix nequitia, ac libido poenas ab optimo quoque peteret ſui doloris, quem improbiſſimo cuique inuſſerat ſeueritas conſulatus mei. Idem ego ille; (non enim mihi uideor inſolenter gloriari, cum de me apud te loquor, in ea praeſertim epiſtola, quam nolo alijs legi) idem, inquam, ego recreaui afflictos animos bonorum, unumquemque confirmans, & excitans. inſectandis uero, exagitandisq. nummarijs iudicibus, omnem omnibus ſtudioſis, ac fautoribus illius uictoriae παῤῥησίαν eripui: Piſonem conſulem nulla in re conſiſtere umquam ſum paſſus: deſponſam homini iam Syriam ademi: ſenatum ad priſtinam ſuam ſeueritatem reuocaui, atque abiectum excitaui: Clodium praeſentem fregi in ſenatu, cum oratione perpetua, pleniſſima grauitatis, tum altercatione eiuſmodi, ex qua licet pauca deguſtes. nam cetera non poſſunt habere eandem neque uim, neque uenuſtatem, remoto illo ſtudio contentionis, quem ἀγῶνα uos appellatis. Nam, ut idibus Maij in ſenatum conuenimus, rogatus ego ſententiam, multa dixi de ſumma reip. atque ille locus inductus eſt a me diuinitus; ne, una plaga accepta, patres conſcripti conciderent, ne deficerent: uulnus eſſe eiuſmodi, quod mihi neque diſſimulandum, neque pertimeſcendum uideretur: ne aut ignorando ſtultiſſimi iudicaremur: bis abſolutum eſſe Lentulum, bis Catilinam: hunc tertiū iam eſſe a iudicibus in remp. immiſſum. Erras, Clodi: non te iudices urbi, ſed carceri reſeruarunt; neque retinere in ciuitate, ſed ex ſilio priuare uoluerunt. Quamobrem, patres conſcripti, erigite animos, retinete ueſtram dignitatem. manet illa in rep. bonorum conſenſio; dolor acceſſit bonis uiris; uirtus non eſt imminuta: nihil eſt damni factum noui, ſed, quod erat, inuentum eſt in unius hominis perditi iudicio. plures ſimiles reperti ſunt. Sed, quid ago? paene orationem in epiſtolam incluſi. Redeo ad altercationem. Surgit pulchellus puer: obijcit mihi, me ad Baias fuiſſe. falſum: ſed tamen quid huic ſimile eſt? inquam. quaſi in operto dicas fuiſſe. Quid, inquit, homini Arpinati cum aquis calidis? narra, inquam, patrono tuo, qui Arpinates aquas concupiuit. noſti enim marinas. Quouſque, inquit, hunc regem feremus? regem appellas. inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hereditatem ſpe deuorarat. Domum, inquit, emiſti. putas, inquam, dicere, iudices emiſti? Iuranti, inquit, tibi non crediderunt. mihi uero, inquam, XX iudices crediderunt: XXXI, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nil crediderunt. Magnis clamoribus afflictus conticuit, & concidit. Noſter autem ſtatus eſt hic. Apud bonos ijdem ſumus, quos reliquiſti; apud ſordem urbis, & faecem multo melius, quam reliquiſti. nam, & illud nobis non obeſt, uideri noſtrum teſtimonium non ualuiſſe. miſſus eſt ſanguis inuidiae ſine dolore, atque etiam hoc magis, quod omnes illi fautores illius flagitij, rem maniſeſtam illam redemptam eſſe a iudicibus, confitentur. Accedit illud, quod illa concionalis hirudo aerarij miſera, & ieiuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat. & hercule multa, & iucunda conſuetudine coniuncti inter nos ſumus, uſque eo, ut noſtri iſti comeſſatores coniurationis, barbatuli iuuenes, illum in ſermonibus Cnaeum Ciceronem appellent. itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine ulla paſtoricia fiſtula auferebamus. nunc eſt exſpectatio comitiorum: in quae omnibus inuitis trudit noſter Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, ſed quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quae modo aſellus onuſtus auro poſſet adſcendere. Conſul autem ille, deterioris hiſtrionis ſimilis, ſuſcepiſſe negotium dicitur, & domi diuiſores habere: quod ego non credo. ſed S. C. duo iam facta ſunt, odioſa, quod in conſulem facta putantur, Catone, & Domitio poſtulante; unum, ut apud magiſtratus inquiri liceret; alterum, cuiuſmodi diuiſores haberent, aduerſus remp. Lurco autem tribunus pl. qui magiſtratum ſimul cum lege Aelia inijt, ſolutus eſt, & Aelia, & Fuſia, ut legem de ambitu ferret; quam ille bono auſpicio claudus homo promulgauit. ita comitia in ante diem VI. kal. Sext. dilata ſunt. noui eſt in lege hoc, ut, qui nummos in tribu pronunciauerit, ſi non dederit, impune ſit; ſin dederit, ut, quoad uiuat, ſingulis tribubus HS ∞ ∞ ∞ debeat. dixi, hanc legem P. Clodium iam antea ſeruaſſe: pronunciare enim ſolitum eſſe, & non dare. Sed heus tu, uides ne conſulatum illum noſtrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν uocabat, ſi hic factus erit, fabam mimum futurum? quare, ut opinor, φιλοσοφητέον, id quod tu facis, & iſtos conſulatus non flocci, ἐατέον. Quod ad me ſcribis, te in Aſiam ſtatuiſſe non ire: equidem mallem, ut ires. ac uereor, ne quid in iſta re minus commode fiat. ſed tamen non poſſum reprehendere conſiliū tuum, praeſertim cum egomet in prouinciam non ſim profectus. Epigrammatis tuis, quae in Amaltheo poſuiſti, contenti erimus; praeſertim cum & Chilius nos reliquerit, & Archias nil de me ſcripſerit. ac uereor, ne Lucullus, quoniam Graecum poema condidit, nunc ad Caecilianam fabulam ſpectet. Antonio tuo nomine gratias egi; eamq. epiſtolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius ſcripſi, quod non habebam idoneum, cui darem; nec ſatis ſciebam, quid darem. te ualde uindicaui. Cincius ſi quid ad me tui negotij detulerit, ſuſci-

piam: ſed nunc magis in ſuo eſt occupatus; in quo ego ei non deſum. Tu, ſi uno in loco es futurus, crebras a nobis litteras exſpecta; aſt plures etiam ipſe mittito. Velim, ad me ſcribas, cuiuſmodi ſit Ἀμαλθεῖον *tuum, quo ornatu, qua* τοποθεσίᾳ; *& quae poemata, quasq. hiſtorias de* Ἀμαλθείᾳ *habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. ego tibi aliquid de meis ſcriptis mittam. nihil erat abſoluti. Vale.*

EXPLANATIO

DE IVDICIO, } quo P. Clodius eſt abſolutus. Ὕστερον πρότερον } primum enim reſpondebo, cur ego minus, quam ſoleam, proeliatus ſim; deinde, quod tu primum quaeſieras, id ego ſecundo loco reſcribam, quid acciderit de iudicio Clodiano. Ὁμηρικῶς } Homeri exemplo, qui hyſterologia ſaepe utitur. DEFENDENDA *fuit,* } Pugnaui, inquit, ut omnino, quemadmodum ſenatus decreuerat, rogatio de inceſtu Clodiano ad populum ferretur; acriterq. in eo ſenatus decretum, auctoritatemq. defendi. ILLE } P. Clodius. IN *Piſonem, in Curionem,* } qui Clodio fauebant. & Piſonem conſulem intelligit. NISI *iudicum genus* } Fuſius enim a praetore, & eius conſilio fieri iudicium uolebat; in rogatione autem conſulari, ut populus iudicaret, ſcriptum erat. CONTRAXI *uela,* } qui antea cauſſam Clodianam uehementer oppugnaueram, deſtiti, & contentionem omiſi, cum ex inopia iudicum haud dubie conijcerē, quis exitus iudicij futurus eſſet. PRO *teſtimonio,* } cum Clodius iudicibus ſe probaturum affirmaret, quo die in ſacris Bonae Deae deprehenſus diceretur, eo die Interamnae apud C. Caſſinium Scholam fuiſſe; Cicero contra teſtatus eſt, eo die ſe Clodium domi conueniſſe, & allocutum eſſe. Plutarchus. ITA *notum atque teſtatum,* } notiſſimum enim erat, & maxime teſtatum, Clodium eo die Romae fuiſſe. ILLVM *in infamiae reliqui ſordibus* } nam, ſi Fuſius interceſſione impediret, quo minus de re Clodiana populus iudicare poſſet; itaq. iudicium de Clodio nullum fieret; Clodius tamen in infamiae ſordibus iaceret; quem non innocentia uideretur in iudicio ſeruaſſe, quod fortaſſe nunc uideri poteſt, ſed tribunus nocentem iudicio eripuiſſe. INFIRMO *iudicio* } quod facile corrumpi poſſet. firmiſſimum autem, & integrum ab omni labe, Populi iudicium fuiſſet. PLVMBEO *gladio iugulatum iri* } quouis iudicio condemnatum iri. nam, ut ex plumbo gladius acie minus eſſet firma, quam qui e ferro: ſic iudicium populi, quaſi ferreus gladius plumbeo comparatus, multo eſſet firmius, quam iudicium a praetore datum. VT *reiectio facta eſt* } accuſator, & reus in iudicio reijciebant, quos aliqua de cauſſa ſibi infenſos fore ſuſpicarentur. in cauſſa Milonis quinos ex ſingulis ordinibus reiectos, Pedianus docet. ACCVSATOR, } Lentulus, de quo in oratione de haruſpicum reſponſis. CLAMORIBVS *maximis,* } clamores oriebantur, quia reus, & accuſator iudices reijcerēt admodum diſſimiles, hic homines nequiſſimos, ille optimos & integerrimos. TAMQVAM *cenſor bonus,* } cenſores enim eijciunt e ſenatu, quos nequam & improbos nouerunt. TAMQVAM *clemens laniſta* } laniſtae non gladiatores ſunt, ut ſenſit amicus meus in ſuo libro, ſed gladiatorum domini, & magiſtri, qui gladiatorum familias in ludo exercerent, & locarēt. patet ex epiſtola M. Antonij, Philippica. XIII. & ex oratione pro Sex. Roſcio, & ea, quae eſt in Piſonem, in qua rempublicam laniſtae comparat, quia Gabinium, & Clodium, tamquam laniſta ſuos gladiatores pugnantes ſpectaret, & utriuſque interitum, quia malum utrumque ciuem noſſet, ita cuperet, ut laniſta duorum gladiatorum, quos male ſe gerentes uideret. FRVGALISSIMVM } quia dixerat, Nequiſſimos, contrarium contrario reddidit. & reſpexit ad pecuniam; qua frugi homines egere non ſolent; quo ſpei minus eſt, in iudicio corrumpi poſſe. tales igitur reijciebat Clodius; retinebat minime frugales, id eſt egentes. VT *appellantur* } aerati appellabantur, quia pecuniam acceperant, ut Clodium abſoluerent. itaque iocus a facetis hominibus in mutatione nominis quaerebatur; cum eos appellarent Aeratos tribunos, qui Aerarij appellari ſoliti eſſent. Varro lib. 4. Quibus attributa erat pecunia, ut militi redderēt, tribuni aerarij dicti. Pedianus quoque, Pecunia, inquit, attributa dicitur, quae in ſtipendium militum adnumerari de aerario a tribunis aerarijs quaeſtori ſolet. Aerati igitur ob acceptam a Clodio pecuniā, unde illis hoc nomen haeſit: aut Aerati, quod eſſent aere alieno obſtricti. nam & nudos equites dixit. Conſilium iudicum e triplici ordine conſtabat, ſenatoribus, equitibus, tribunis aerarijs. antea ſoli ſenatores lege Cornelia L. Sullae dictatoris iudicauerant. poſtea legem de communicandis inter tres ordines iudicijs tulit L. Aurelius Cotta praetor, Q. Hortenſio oratore, & Q. Metello Cretico cos. de quo Pedianus, & alij. Illud ueriſimile uidetur, ſententiam de reo plures ſenatores, quam equites, & plures equites, quam tribunos aerarios, tuliſſe. ut eſſet praeſtantioris ordinis maior numerus. Adiuuat hanc opinionem Pediani locus in extremo commentario orationis pro Milone. iudicaſſe enim oſtenditur XIIX. ſenatores, XVII. equites, XVI. tribunos aerarios. in commentario autem orationis pro Scauro minimus uidetur eſſe numerus ſenatorum, maximus tribunorum: contra quam ego exiſtimo: nam ratio poſtulat, eos praeſtare numero, qui dignitate praeſtant. Itaque mendoſum eſſe locum ſuſpicor, & legendum, IV. & XX. ſenatores, non II. & XX. item XXII. tribunos, non XXV. in quo mutationis minimum fit, ſi quis antiquas notas conſideret. Nec dubium, quin plebeij generis tribuni aerarij fuerint: cum in iudicijs plebem referrent. Sed eos inter diuites in prima claſſe cenſos eſſe arbitror: quippe pecuniam in ſtipendia erogandam non niſi locupletibus commiſſam credibile eſt. Addo illud, quod mihi, nullo ueterū teſtimonio, tamen conſentaneum uidetur, ita ternos e ſingulis tribubus delectos eſſe tribunos aerarios, ut eſſent omnino CV, ſicuti centum uiri e ſingulis tribubus, quae XXXV. omnes erant, terni creabantur: quorum numerus erat CV, licet centum uiri nominarentur. TVI *ciues* } Athenienſes. etſi ciuitatis beneficio, ab Athenienſibus delato, noluiſſe Atticum uti, Nepos tradit. reſpexit igitur non ad ius ciuitatis,

pitatis, ſed ad Pomponij cognomen. Etiam infra l. 2. ep. I. Tuus, inquit, ille ciuis Demoſthenes in Philippicis orationibus enituit. XENOCRATEM } hic, teſtimonio dicto, cum ad Aras, ut mos Graecorum eſt, iurandi cauſſa accederet; una uoce omnes iudices, ne iuraret, reclamarunt, in oratione pro Balbo, & apud Valerium, & Laertium. TABVLAS *Metelli Numidici* } Q. Metello, Quincti filio, Numidico, cauſſam dicente de pecunijs repetundis, cum ipſius tabulae circumferrentur inſpiciendi nominis cauſſa, fuit iudex nemo, ex illis equitibus Romanis, grauiſſimis uiris, quin remoueret oculos, & ſe totum auerteret; ne forte, quod ille in tabulas publicas retuliſſet, dubitaſſe quiſquam, uerum ne, an falſum eſſet, uideretur. in oratione pro Balbo. ABIENS *conſulatu,* } cum in concione conſulatum pridie Kalendas Ianuarias depoſuit. deponebant enim eo die. DOMVM *reductus,* } eius frequentiae mentionem facit his uerbis in oratione in Piſonem: Quo quidem tempore is meus domum fuit e foro reditus, ut nemo, niſi qui mecum eſſet, ciuium eſſe in numero uideretur. PRAECLARI *Ariopagitae,* } ironia. nam Ariopagitae uere & religioſe iudicabant: at in Clodiano iudicio plerique iudices pretio ſententias uendiderunt. AD *conſilium,* } actum eſt in conſilio iudicum, num a ſenatu praeſidium eſſet petendum, quo tutius iudicare poſſent. omnes, praeter unum, cenſuerunt. DATVR *negotium magiſtratibus.* } ut praeſidium iudices habeant. ἔσπετε } cum Homerus iliados π, ſtragem illam, quam Hector, igne in Graecorum naues iniecto, edidit, explicare aggreditur, Muſarum opem implorat his uerſibus:

„ ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι,
„ ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε νηυσὶν ἀχαιῶν.

Cicero autem, cum iudicij corrupti narrationem orditur, quaſi in re magna, opem muſarum Homericis uerbis petit. NOSTI *Clauum,* } M. Craſſum, ut puto, ſignificat; tribus modis eum deſignans, primum à caluitio; deinde, ex Nanneiannis cum appellat; poſtremo, cum dicit, Illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſerá. nam, laudatum a Craſſo Ciceronem, apparet in epiſtola, quae ante proximam legitur. Surrexit, inquit, Craſſus, ornatiſſimeq. de meo conſulatu locutus eſt, ut ita diceret, ſe, quod eſſet ſenator, quod ciuis, quod liber, quod uiueret, mihi acceptum referre. Et, quia Craſſus Sulla dictatore ingentes diuitias congeſſerat, bonis proſcriptorum paruo pretio emendis; Nanneij autem proſcriptorum e numero fuerunt, quorum bona a Craſſo empta uerisimile eſt, indeq. eum non mediocriter fuiſſe ditatum; per iocum appellat eum ex Nanneianis; quaſi dicat, Nanneiorum facultatibus ditatum. Nãneios autem dictatore Sulla proſcriptos, & interemptos fuiſſe, cognoſcitur ex libro, quem ad Marcum fratrem Q. Cicero ſcripſit de petitione conſulatus. ET *eum ex ludo gladiatorio,* } ueteres in magna ſeruorum multitudine habebant, quos in ludo gladiatorio docendos, exercendosq. a laniſtis, ideſt a magiſtris, curarent; quos deinde populo ſpectandos loco muneris exhibebant. ET *eum:* } non modo ſeruum, ſed ſeruum ex ludo gladiatorio, hoc eſt ex omnibus uiliſſimum. nam alij colebant artes nobiliores, litteras, muſicen, picturam, & huiuſmodi. CONFECIT *totum negotium* } iudices corrupit. INTERCESSIT, *dedit,* } partim promiſit ſe daturum, partim etiam dedit. tale illud libro 6. ep. I. Adſcribit, interceſſiſſe ſe pro ijs magnam pecuniam. Et illud oratione. II. in Antonium: Orabat Curio, ut te contra ſuum patrem, ſi ſeſtertium ſexagies peteret, defenderem. tantum enim pro te interceſſiſſe dicebat. INTRODVCTIONES } antiquus liber Vrbinatis bibliothecae, Productiones. quod eſt uerbum in eiuſmodi re ſatis aptum, ut exemplis conſtat. SVMMO *propoſito periculo* } quia plenum forum erat ſeruorum. VEL *perire* } cum ſibi mortem, ſi Clodius damnatus eſſet, impendere cernerent ab ijs ſeruis, quorum plenum fuiſſe forum, proxime dixit. PERDERE *omnia* } totam remp. euertere, quam in iudicio eſſe poſitam, plane conſtat. maluerunt igitur recte ſentire, etiam ſi rectum ſenſum conſecutura mors eſſet, quam ſententias ferre, contra quam leges, & iura praeſcriberent: quod ſi feciſſent, actum eſſe de uniuerſa rep. opinabantur. quaſi, Clodium ſeruare, & remp. perdere, idem eſſet. CATVLVS } Q. Lutatius Catulus conſularis, quem Sulla dictator optimum uirum appellauerat. Plutarchus in Pompeio. XXXI. FVERVNT } ergo iudices fuerunt in cauſſa Clodij quinquaginta, & unus, totidem, quot in Milonis cauſſa, in qua ſenatores iudicarunt XIIX. equites XVII. tribuni aerarij XVI. hoc ex Pediano. FACTVM *eſſe ſciebant,* } inceſtum Clodij ſignificat. CALVVM, *& Plautum, & Spongiam,* } iudicũ cognomina; quos quaſi per contemptum nominat. nam Caluus, & Plautus, & Spõgia, cognomina ſunt a partibus corporis male affectis & a uitijs impoſita. CVM *religio, cum pudicitia* } religionem Clodius polluit, cum ingreſſus eſt eo, ubi ſacra Bonae deae uirgines Veſtales celebrabant; pudicitiam uiolauit, quia in ijs ſacris adulterium cum Pompeia commiſiſſe putabatur. hae autem conciderunt, quia uiolatas ulti iudices non ſunt. IVDICIORVM *fides* } quae concidit, corruptis a Clodio iudicibus. SENATVS *auctoritas concidiſſet,* } quo modo concidiſſe uidetur ſenatus? quia factum non eſt, quod ſenatus cenſuerat, ut populus de Clodiano inceſtu iudicaret. NVLLA *in re conſiſtere umquam ſum paſſus:* } omnibus in rebus ei ſum aduerſatus. DESPONSAM *homini iam Syriam* } propemodum ſenatus promiſerat, & deſponderat Piſoni Syriam prouinciam, ut eam anno proximo proconſul adminiſtraret. Cicero contra pugnauit, & deſponſam ademit, cum diceret, non eſſe habendam eius rationem a ſenatu, cuius opera ſenatus auctoritas concidiſſet. nam per Piſonem ſteterat, quo minus rogatio ex ſenatuſconſulto ad populum ferretur; ut ep. XI. Piſo operam dat, ut ea rogatio, quam ipſe fert, & fert ex S. C. & de religione, antiquetur. & ep. I2. Piſo conſul, lator rogationis, idem erat diſſuaſor. ABIECTVM. } quod uideret, in iudicio Clodiano uictam ueritatem improbitati ceſſiſſe. CONTENTIONIS, } in ipſa altercatione omnia, inquit, habere tum uim, tum uenuſtatem uidebantur; quae nunc ſi a me perſcriberentur, prorſus ut

languida,inſulſaq. iacerent : itaque pauca narrabo. Ἀ'γώνα uos *appellatis* } Atticum ut hominem Graecum agnoſcit,quia diu uixerat Athenis,unde cognomen Attici retulerat. VNA *plaga accepta* } in Clodij abſolutione. NE *aut ignorando,* } hoc membrum refertur ad illud,Neque diſſimulandum. alterum membrum deſiderari uidetur;ut,quoniam duo propoſuit,ignorationem,& timorem,ſit,quod utrique red datur.idq.etiam poſtulat diſiunctiua particula Aut. LENTVLVM, } eum,qui cum Catilina coniurauit,& in carcere necatus eſt. Salluſtius,Plutarchus,alij. CATILINAM, } etiam in oratione in Piſonem,At contra,inquit,bis Catilina abſolutus.emiſſus etiam ille auctor tuus prouinciae, cum ſtuprũ Bonae deae puluinaribus intuliſſet.ego tamen ter abſolutum Catilinam inuenio , primum , de inceſtu, quod Fabiam , uirginẽ Veſtalem, ſtupraſſet,Hortenſio , & Metello cos.idq. Oroſius lib.VI.& Pedianus in commentario orationis cõtra competitores tradiderunt.Iterum,crimine inter ſicarios, ob necem M. Marij Gratidiani,Caeſare,& Figulo cos.quod apud Dionem lib.36.ſcriptum eſt. id etiam Cicero ſignificat in oratione pro Sulla, cum ait:At idem non affuit alio in iudicio. Tertio, repetundarum ex Africa, Cotta,& Torquato cos.ut Ciceronis,Quincti fratris in libello de petitione conſulatus.Pediani teſtimonio probatur.Quid igitur?an ab hiſtoria diſſentit Cicero? minime:ſed,cum Catilinam, item ut Clodiũ, contra leges abſolutum uelit ſignificare,de tribus abſolutionibus unam omittit,in crimine ſcilicet inceſtus,ne Fabiae,Terentiae uxoris ſuae ſorori,turpem impudicitiae notam inureret: quam etiam in oratione contra competitores expertẽ culpae dicit fuiſſe.loquitur igitur de ijs iudicijs , in quibus Catilina, cũ culpã cõmiſiſſet,abſolutus tamẽ eſt;repetundarũ.ſ. ex Africa,& inter ſicarios.quibus criminibus manifeſte tenebatur.PVLCHELLVS *puer* } ludit in formã,&cognomen Clodij:in formã,quia facie puellae ſimilis erat,ut ſcribit Plutarchus in Caeſare,& Cicerone:in cognomẽ,quia Clodius Pulcher, cognomine Claudiae familiae patriciae,appellabatur.erat enim & altera Claudia familia plebeia,in qua Marcellorũ cognomẽ. Adſcriberẽ alia de Claudiorũ gente; ſed neq. locus exigit,& referuantur Antiquitatũ Romanarũ libris.Furor Pulchelli, infra quoque dixit.BAIAS } Baianas aquas;quo tum ualetudinis, tum etiã laſciuiae cauſſa frequentes conueniebant. FALSVM } aptius fortaſſe, Salſum : ut ironia ſit, hoc ſenſu: Salſe uero,Clodi,& peruenuſte,opinor,tibi uideris dixiſſe,cum obiecisti,me ad Baias fuiſſe.uerum non ſentis,quam hoc ſit frigidum? at concedo: falſum eſt,& acutum,quod in me coniecisti : notaſti perbelle mollitiem meam,qui balnea delicatus homo petierim: quid tum? conferamus noſtrum uterque factum. ego ad Baias,tu in operto fuiſti:num quae ſimilitudo ? nulla prorſus. nam mea mollities cum tuo ſcelere non uidetur eſſe comparanda. IN *operto* } cum in intimam Caeſaris domum, ubi Veſtales in operto ſacra faciebant,muliebri ueſtitu penetraſti . Ita locutus eſt Paradoxorũ V. cum , eundem Clodium exagitans, Familiariſſimus, inquit,tuus de te priuilegium tulit,ut, ſi in opertum Bonae deae acceſſiſſes, exſulares.quo modo igitur,tot legibus eiectus in exſulium, nomen exſulis non perhorreſcis ? Romae ſum,inquis:& tu quidem in operto fuiſti. HOMINI *Arpinati* } quaſi ſemiruſtico.nam , ſi homo Romanus ad aquas calidas iret, ferendum ; ſi Arpinas , non item . AQVIS *calidis ?* } Baianis.calidae enim balneorum aquae. PATRONO *tuo,* } ſorori tuae.Patronum appellat,quia mulier potẽs, & amatorũ gratia ualens,Clodium ſaepe non ſecus ac patronus defenderet:cuius etiam opera Sex. Clodium fuiſſe abſolutum,legitur in oratione pro Coelio. QVI *Arpinates aquas concupiuit.* } quae me, hominem Arpinatem,quem tu derides,ſibi coniugem optauit. Plutarchus in Cicerone. NOSTI *enim marinas.* } cum ſtuprum a piratis paſſus es.de quo in oratione de haruſpicum reſponſis . CVM *Rex tui mentionem, &c.* } Q. Marcius Rex,qui unam e Clodij ſororibus,ut ait Plutarchus, in matrimonio habuerat,moriens in teſtamento nullam Clodij mentionem fecit.Clodius autem fore ſperauerat, ut heres ab eo relinqueretur. DOMVM, *inquit,emiſti,* } omnino fuit hoc Ciceroni inuidioſum: qui, cum homo nouus eſſet,domum emiſſet in Palatio,quae P.Craſſi fuerat, uiri conſularis. idq. etiam ei Salluſtius obijcit in oratione.emit eam Cicero HS tricies quinquies,ut eſt in epiſtola ad Sextiũ,fam.libro V. cũ a P.Sulla,qui tum reus erat,mutua uicies accepiſſet : quod Gellius refert libro 12.cap.12. IVRANTI *tibi non crediderunt,* } quia,cum Cicero iuratus,ut mos erat,teſtimonium in Clodium reum dixiſſet, iudices tamen eum abſoluerunt. Pedianus de teſtium iureiurando. XX. IVDICES } qui te ſuis ſententijs condemnarunt.Plutarchus in Cicerone XXV. memorat,qui Clodium damnarint, XXX. qui abſoluerint. VEL *perire* } cum ſibi mortem, ſi Clodus damnatus eſſet, impendere cernerent ab ijs ſeruis,quorum plenum fuiſſe forum,proxime dixit. PERDERE *omnia* } totam remp.euertere : quam in iudicio poſitam eſſe, plane conſtat,maluerunt igitur recte ſentire,etiam ſi rectum ſenſum conſecutura mors eſſet, quam ſententias ferre, contra quam leges,& iura praeſcriberent.quod ſi feciſſent,actum eſſe de uniuerſa rep.opinabantur.quaſi, Clodium ſeruare,& remp.perdere,idem eſſet. XXXI. } qui te, nummis ante acceptis,abſoluerunt. NAM *& illud* } alterum, Et,quod huic reſpondeat,uidetur deſiderari. ſed Cicero ſaepe particulam,dictionemue,quae exſpectatur,omittit;neque tamen coeptam ſententiam abſoluit.ut hic alterum, Et,omiſit,atque eius loco intulit, Accedit illud.& in epiſtola ad Coelium, cum initium epiſtolae feciſſet ; Primum tibi , ut debeo , gratulor : non ſubiunxit , Deinde : ſed ſententiam potius attendens , quam uerba , intulit pro Deinde , Tum uero, quibus uerbis tibi gratias agam , non reperio . MISSVS *eſt ſanguis inuidiae,* } profuit nobis ad extinguendam inuidiam , uideri noſtrum teſtimonium nõ ualuiſſe . Sic & Liuius libro III. Dandus , inquit , inuidiae eſt ſanguis. SINE *dolore :* } paruo meo damno , haud magna mea mercede. & μεταφορικῶς dixit, Sine dolore, quia bene habet, cum ſanguis mittitur ſine dolore aegrotãtis. FAVTORES *illius flagitij* } illi ipſi,

qui

qui Clodium abſolutum uoluerunt, nunc abſolutionem pretio emptam confitentur. CONCIONALIS *hirudo aerarij* } quae in concionibus nullum poſcendi finem faceret, inſatiabilis ut hirudo. &, Hirudo aerarij, quia omnis publica largitio, ſiue in plebem, ſiue in quem uelis alium facta, opes imminuit aerarij. Et Aerarium intellige, de pecunia ex annuis uectigalibus coacta: erant enim duo praeterea, quae ſanctiora uocabantur. uide, quae diximus epiſt. 15. lib. 7. COMISSATORES *coniurationis* } Catilinae conſortes in coniuratione: quem ſupra Gregem uocauit Catilinae, epiſt. 12. GLADIATORIBVS } cum munus gladiatorium ſignificare uult, Gladiatoribus, dicit. ut libro 2. ep. 1. Quaerit ex me, num conſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare. Et Philippica. IX. item in epiſtola Aſinij, lib. x. fam. & Dare gladiatorium, Pedianus dixit, cum ſubintelligeret, munus. Ἐπισημασίας } ſignificationes, ut plauſum, & quae praeterea beneuolentiam ſignificant. SINE *ulla paſtoricia fiſtula* } ſine ullo ſibilo. nam odium ſibilo, amor plauſu ſignificatur: ut in oratione pro Sextio. paſtoriciae uero fiſtulae ſonus a ſibilo non longe diſtat. itaque & συρίζειν pro ſibilare, & fiſtula ſonum edere: σύριγγα uero pro ſibilo, & fiſtula paſtoricia reperimus. Qua de re ſcripſit ingenioſe, & erudite, M. Antonius Muretus in Variarum lectionum libris. TRVDIT } quod eius opera futurum ſperaret, ut ea, quae Mithridatico bello egiſſet, confirmarentur. quod tamen, ob Afranij ignauiam, & inimicorum potentiam, conſecutus non eſt. Dio libro XXXVII. AVLI *filium*: } L. Afranium: quem ad petendum ſequentis anni conſulatum Pompeius trudebat. petijt autem, & obtinuit. bello Mithridatico legatus Pompeij fuerat. bello ciuili, legatus eiuſdem cum Petreio fuit in Hiſpania. uictum, & poſt impetratam ueniam arma inferentem Caeſar interfecit. Auli autem filium ideo uocat, opinor, quod pater nullo honore, nulla uirtute inſignis fuiſſet: quaſi per cõtemptum. etiam infra, Auli, inquit, filius, quam ignauus, & ſine animo. & ep. 18. SED *quibus &c.* } nummis. DETERIORIS *hiſtrionis* } hiſtrioni ſimilis eſt M. Piſo cõſul, ſed non boni hiſtrionis. eſt enim cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate ridetur. ep. XI. DIVISORES } qui populo pecuniam diuiderent, ut conſulem Afranium crearet. CATONE, *& Domitio* } affinitate coniunctis. nam Catonis ſororem habebat Domitius in matrimonio. Plutarchus. INQVIRI } num domi diuiſores haberent. CVIVSMODI *diuiſores haberent* } legendum fortaſſe, uel, Cuius cuiuſmodi, pro, qualeſcumque; quod honeſtis etiam de cauſſis domi poſſent diuiſores haberi. & in epiſtolis, quae Familiares dicuntur, lib. IV. ep. 7. ubi ſcriptum eſt, Cuiuſmodi res eſſet, libri ſunt ueteres, in quibus legatur, Cuiuſcuiuſmodi res eſſet. uel, Cuiuſcuiuſmodi, igitur legerem, uel, Cuius domi: ut ſit: cuius magiſtratus domi diuiſores habitarent, eum magiſtratum aduerſus remp. facere. nam & paullo ante, Conſul ſuſcepiſſe negotium dicitur, & domi diuiſores habere. & in huiuſmodi uoce alibi quoque reperio factam eſſe tranſpoſitionem litterarum, indeq. ſimilem errorem fluxiſſe. ut in Oratore: Numerus non domo depromebatur. HABERENT: } habitarent, apud magiſtratus: ut apud Plautum in Bacchidibus: Quis iſtic habet? & Digeſtorum lib. IIX. titulo II. Quidam Iberus, qui habet poſt horrea mea. Sed Beſſarionis, & Caualcantis antiqua exemplaria, Habitarent. LVRCO } gentis Aufidiae cognomen. Et poteſt eſſe maternus auus Liuiae, uxoris Auguſti. Suetonius in Caligula. SIMVL *cum lege Aelia inijt,* } tribunatum iniuit ſeruatis auſpicijs ex lege Aelia. SOLVTVS *eſt Aelia, & Fuſia,* } cum lex ferretur, omnes magiſtratus obnunciandi, ideſt impediendi, poteſtatem habebant. obnunciatio autem lege Aelia dabatur. ergo tribunus pl. M. Aufidius Lurco, legem de ambitu daturus, ne obnunciatione impediretur, ſolutus eſt a ſenatu & Aelia lege, & Fuſia. facto ſenatuſconſulto, ut ij, qui obnunciandi poteſtatem haberent ex Aelia lege, & Fuſia, moram ne afferrent, quo minus de ambitu lex primo quoque tempore ferretur: qui obnunciaſſet, eum ſenatum exiſtimare aduerſus remp. feciſſe. Sed quaeritur ab hominibus non imperitis; cum Lurco tribunus Aelia lege ſolutus, quae de auſpicijs erat, obnunciationem non timeret, cur additum ſit, Et Fuſia. Reſpondetur: quia ſenatus, quo maturius lex ferretur, ſuſtulit non ſolum obnunciationem, ſed etiam religionem eorum dierum, quibus ferri lex non poterat: cum certi dies eſſent, quibus legem ferri lex Fuſia non ſineret. itaque P. Clodius, ut leges, & quas uellet, & quo tempore uellet, ferre poſſet, pernicioſa rogatione tam Aeliam legem, quam Fuſiam ſuſtulit. In cuius tribunatum inuehens Cicero in oratione pro Sextio, Mitto, inquit, eam legem, quae omnium religionum iura, auſpiciorum, poteſtatum, omnes leges, quae ſunt de iure, & tempore legum rogandarum, una rogatione ſuſtulit. Et in Piſonem: Te inſpectante, & tacente, a P. Clodio, fatali portento, prodigioq. reip. lex Aelia, & Fuſia euerſa eſt, propugnacula, muriq. tranquillitatis, atque otij. CLAVDVS *homo promulgauit.* } cum ironia: quaſi non bonum omen poſſit eſſe, cum legem claudus homo promulgauit; idq. potiſſimum ſit contra Aeliam legem, quae aſpicia tuebatur. Promulgare autem, ſupra diximus, quid ſignificet. hanc legem non opinor eſſe perlatam: quia infra ep. 16. ita ſcriptum eſt: Facto, ſenatuſconſulto de ambitu, de iudicijs, nulla lex perlata. DILATA } quia comitia plures dies abſtuliſſent, uiſum eſt, ut ante lex ferretur. PRONVNCIAVERIT, } promiſerit ſe daturum. nam candidati nummos tribubus promittebant, ſi ſibi, quem petebant, magiſtratum ſuffragijs demandaſſent. HS ∞ ∞ ∞ } ſcutatos nonaginta. ſnnt enim ſeſtertij nummi. DEBEAT } quotannis, quaſi tributum pendat. ἀποθέωσιν, } ego meum conſulatum ita ornaui, atque illuſtraui praeſtantiſſimis rebus geſtis, ut eum C. Curio recte ἀποθέωσιν, uocarit: quod, quemadmodum clari uiri, magnis meritis in deorum numerum relati ἀποθέωσιν, conſequuntur; ita ego meorum actionum amplitudine effeci, ut meus conſulatus, quaſi numen quoddam, cum religione colendus eſſe uideatur. ſed uides ne, Tite Pomponi, conſulatum noſtrum. ſi homo turpiſſimus Afranius

conſul

conſul factus erit, non iam futurum ἀποθέωσιν, ſed fabulis illis ſimilem, quae de Saturno, & Ioue narrantur? quae ut inanes, & fictae parui penduntur. FABAM *nummum*; hic antiquos libros uideo diſſentire. Beſſarionis exemplar, Fabam mimum; Caualcantis, Famam mimum. ego, nec ita magna litterarum mutatione, legendum puto, Fabulam numinum: ut ueteres fabulas ſignificet, qualis illa de Iouis cycno, de Saturno expulſo, de Minerua e capite Iouis orta, & huiuſmodi, quibus poetae ſuos libros referſerunt. & recte, Fabulam numinum: ut, quoniam, ἀποθέωσιν, dixit, quaſi ἀποθέωσιν referat. Quod ſi quis huic opinioni non libenter acquieſcit; forte, cur illam probet, magis erit, cuius auctores ego quoque ſequor non inuitus, Paulum Magnulum Burnenſem meum, cui Deus mortuo bene faciat, & M. Antonium Muretum, cui uiuenti cupio optima contingere. horum utrique, Fabulam mimum, ut legatur, uideo placere; quod ad ueterem ſcripturam attinet, non temere; minimum enim mutant; quod ad ſententiam, in primis apte. non enim res leuiſſima ſignificari potuit accommodatius, quam ſi fabula mimus nominaretur? cum, Mimos, plane conſtet, minimum inter fabulas habere grauitatis. Confirmat hanc coniecturam locus Macrobij, quamquam mendoſus, libro Saturnal. II. quo in loco eadem dictio, Nummum, per ſimilitudinem litterarum, quaſi per lubricam uiam, delapſa eſt in, Mimum. nam, ubi legitur in uulgatis libris, Cum iratus eſſe P. Clodius D. Valerio diceretur, quod ei petenti nummum, non dediſſet; non dubito, quin, ſi ſic legatur, uerius multo ſit: Cum iratus eſſe P. Clodius D. Laberio diceretur, quod ei mimum petenti non dediſſet. Satis enim conſtat, ſcribendis mimis Laberium eo tempore excelluiſſe. NON *flocci*, contemnendos; qui ne flocci quidem ſunt. Εατέον, dimittendum. ſunt, inquit, uiles iſti conſulatus dimittendi. Colenda nobis philoſophia eſt: iſti uero conſulatus ne flocci quidem faciendi. MINVS *commode fiat*: ne Quinctus, frater meus, excandeſcat, quia legatus cum ipſo in Aſiam ire nolis. IN *prouinciam non ſim profectus.* conſul, cum in prouinciam Galliam ire poſſet, neglexit. l. 2. ep. 1. & fam. l. 5. ep. 2. & l. 15. ep. 4. & in orationibus Ciceronis. AMALTHEO Attici gymnaſio, in Epiro. ſupra muliebri genere dixit Amaltheam, ep. XI. & ita gymnaſium nominauit a multitudine librorum: quia capra Amalthea, quae Iouem aluit, fabuloſis poetarum carminibus celebratur, quod altero cornu ambroſiam, altero nectar copioſe fuderit. ergo uel a copia nomen indidit gymnaſio, uel quod legendis in eo libris animum paſceret ſuauiſſimo cibo, ſicuti Amalthea ſuo praedulci lacte Iouem pauit: uel ab utraque cauſſa. CONTENTI *erimus*, Amaltheum tuum ornare uelles epigrammatis egregie de me ſcriptis. ego, quod mittam, nullum habeo: itaque tuis cogemur contenti eſſe. nam & Chilius abeſt, & Archias de me nihil ſcripſit. Petierat enim Atticus, ut, ſi quid Archias de Cicerone ſcripſiſſet, mitteret, itemque, ſi quid Chilius. erat autem uterque poetica laude inſignis. exſtat pro Archia luculenta oratio. de Chilio ſupra epiſt. 7. NIL *de me ſcripſerit* inchoauit tamen: ſi modo uerum eſt, quod legimus in oratione pro Archia: potuit enim id Cicero dicere, quia cauſſae ſeruiendum putaret. dixit autem haec: Quas res nos in conſulatu noſtro uobiſcum ſimul pro ſalute huius urbis, atque imperij, & pro uita ciuium, proq. uniuerſa rep. geſſimus, attigit hic uerſibus, atque inchoauit. Quibus auditis, quod mihi magna res, & iucunda uiſa eſt, hunc ad perficiendum hortatus ſum. Et in extrema oratione: Petimus a uobis, iudices, ut eum, qui uos, qui ueſtros imperatores, qui populi R. res geſtas ſemper ornauit, qui etiam his recentibus noſtris, ueſtriſq. periculis aeternum ſe teſtimonium laudum daturum eſſe profitetur, in ueſtram accipiatis fidem. GRAECVM *poema.* L. Lucullum Graecae linguae peritiſſimum fuiſſe, Plutarchus tradit, ut etiam hiſtorias Graece ſcripſerit: de quibus ep. 15. AD *Caecilianam fabulam* uereor, ne Lucullus, quoniam Graecum poema pertexuit, nunc Graecas etiam comoedias ordiatur, Caecilij poetae comici exemplo, ut ab eo epigrammata exſpectare non debeamus. ANTONIO Macedoniam adminiſtranti, epiſt. 10. GRATIAS *egi* ſcripſi, gratiſſimum mihi feciſſe, quod te, tuaq. negotia ex meis litteris humaniſſime ſit complexus. in ep. 5. l. 5. fam. VINDICAVI. ultus ſum; quia tu quoque raro ad me ſcribis. CINCIVS hic Romae Attici negotia curabat. FACERE conſtruere gymnaſium eiuſdem nominis in Arpinati. ideo dixit, Scribas cuiuſmodi ſit Αμαλθεῖον tuum. uide ep. 1. l. 2.

Cicero S. D. Attico. 15.

MAGNA mihi uarietas uoluntatis, & diſſimilitudo opinionis, & iudicij Quincti, fratris mei, demonſtrata eſt ex litteris tuis, in quibus ad me epiſtolarũ illius exempla miſiſti. qua ex re & moleſtia ſum tanta affectus, quantam mihi meus amor ſummus erga utrumque ueſtrum afferre debuit; & admiratione, quidnam accidiſſet, quod afferret Quincto, fratri meo, aut offenſionem tam grauem, aut commutationem tantam uoluntatis. atque illud a me iam ante intelligebatur, quod te quoque ipſum diſcedentem a nobis ſuſpicari uidebam, ſubeſſe neſcio quid opinionis incommodae, ſauciumq. eius animum; & inſediſſe quaſdam odioſas ſuſpiciones: quibus ego mederi cum cuperẽ, & antea ſaepe, & uehementius etiã poſt ſortitionẽ prouinciae; nec tantum intelligebam ei eſſe offenſionis, quantum litterae tuae declarant; nec tantum proficiebam, quantum uolebam. ſed tamen hoc me ipſe conſolabar, quod non dubitabã, quin te ille aut Dyrrhachij, aut in iſtis locis uſpiam uiſurus eſſet. quod cum accidiſſet; confidebam, ac mihi perſuaſerã fore, ut omnia placarentur inter uos non modo ſermone, ac diſputatione, ſed conſpectu ipſo, congreſſuq. ueſtro. nam, quanta ſit in Quincto, fratre meo, comitas, quanta iucunditas, quam mollis animus & ad accipiendam, & ad de-

ponendam

ponendam offenſionem, nihil attinet me ad te, qui ea noſti, ſcribere. ſed accidit perincommode, quod eum nuſquam uidiſti. ualuit enim plus, quod erat illi non nullorum artificijs inculcatum, quam aut officium, aut neceſſitudo, aut amor ueſter ille priſtinus; qui plurimum ualere debuit. Atque, huius incommodi culpa ubi reſideat, facilius poſſum exiſtimare, quam ſcribere. uereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam ſic intelligo; ut nil a domeſticis uulneris factum ſit, illud quidem, quod erat, eos certe ſanare potuiſſe. ſed huiuſce rei uitium totius, quod aliquanto etiam latius patet, quam uidetur, praeſenti tibi commodius exponam. De ijs litteris, quas ad te Theſſalonica miſit, & de ſermonibus, quos ab illo & Romae apud amicos tuos, & in itinere habitos putas; ecquid tantum cauſſae ſit, ignoro: ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes huius leuandae moleſtiae. nam, ſi ita eſſe ſtatueris, & irritabiles animos eſſe optimorum ſaepe hominum, & eoſdem placabiles; & eſſe hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiemq. naturae plerumque bonitatis; &, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſiue incommoda, ſiue uitia, ſiue iniurias eſſe tolerandas: facile haec, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. quod, ego, ut facias, te rogo. nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, neminem eſſe meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epiſtolae tuae minime fuit neceſſaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialium, aut urbanorum commodorum & alijs temporibus, & me ipſo conſule, praetermiſeris. mihi enim perſpecta eſt & integritas, & magnitudo animi tui: neque ego inter me, atque te quidquam intereſſe umquam duxi, praeter uoluntatem inſtitutae uitae: quod me ambitio quaedam ad honorum ſtudium, te autem alia minime reprehendēda ratio ad honeſtum otium duxit. uera quidē laude probitatis, diligentiae, religionis neq. me tibi neq. quemquam antepono. amoris uero erga me, cum a fraterno amore, domeſticoq. diſceſſi, tibi primas defero. uidi enim, uidi, penituſq. perſpexi in meis uarijs temporibus, & ſollicitudines, & laetitias tuas. fuit enim mihi ſaepe, & laudis noſtrae gratulatio tua iucunda, & timoris conſolatio grata. quin mihi nunc, te abſente, non ſolum conſilium, quo tu excellis, ſed etiam ſermonis communicatio, quae mihi ſuauiſſima tecum ſolet eſſe, maxime deeſt. Quid dicam, in publica re? quo in genere mihi negligenti eſſe non licet. An in forenſi labore? quem antea propter ambitionem ſuſtinebam, nunc ut dignitatem tueri gratia poſſim. an in ipſis domeſticis negotijs? in quibus ego cum antea, tum uero poſt diſceſſum fratris te, ſermoneſq. noſtros deſidero. Poſtremo non labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenſes res, non domeſticae; non publicae, non priuatae carere diutius tuo ſuauiſſimo, atque amantiſſimo conſilio, ac ſermone poſſunt. Atque harum rerum commemorationem uerecūdia ſaepe impediuit utriuſque noſtrum. nunc autem ea fuit neceſſaria propter eam partem epiſtolae tuae, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos eſſe uoluiſti. Atque in iſta incommoditate alienati illius animi, & offenſi, illud ineſt tamen commodi, quod & mihi, & ceteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando teſtificata tua uoluntas omittendae prouinciae; ut, quod una non eſtis, non diſſenſione, ac diſſidio ueſtro, ſed uoluntate, ac iudicio tuo factum eſſe uideatur. quare & illa, quae uiolata, expiabuntur; & haec noſtra, quae ſunt ſanctiſſime conſeruata, ſuam religionem obtinebunt. Nos hic in rep. infirma, miſera, commutabiliq. uerſamur. credo enim te audiſſe, noſtros equites paene a ſenatu eſſe diſiunctos. qui primum illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex S. C. fuiſſe, ut de ijs, qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent, quaereretur. qua in re decernenda cum ego caſu non affuiſſem; ſenſiſſemq. id equeſtrem ordinem ferre moleſte, neque aperte dicere; obiurgaui ſenatum, ut mihi uiſus ſum, ſumma cum auctoritate; & in cauſſa non uerecunda, admodum grauis, & copioſus fui. Ecce aliae deliciae equitum, uix ferendae, quas ego non ſolum tuli, ſed etiam ornaui. Aſiani, qui de cenſoribus conduxerant, queſti ſunt in ſenatu, ſe, cupiditate prolapſos, nimium magno conduxiſſe: ut induceretur locatio, poſtulauerunt. ego princeps in adiutoribus, atque adeo ſecundus. nam, ut illi auderent hoc poſtulare, Craſſus eos impulit. inuidioſa res, turpis poſtulatio, & confeſſio temeritatis. ſummum erat periculum, ne, ſi nihil impetraſſent, plane alienarentur a ſenatu. huic quoque rei ſubuentum eſt maxime a nobis; perfectumque, ut frequentiſſimo ſenatu, & libentiſſime uterentur: multaq. a me de ordinum dignitate, & cōcordia dicta ſunt kalendis Decembr. & poſtridie. neque adhuc res confecta eſt, ſed uoluntas ſenatus perſpecta. unus enim contradixerat Metellus conſul deſignatus. diu erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non eſt, heros ille noſter Cato. ſic ego, conſeruans rationem, inſtitutionemq. noſtram, tueor, ut poſſum, illam a me conglutinatam concordiam. ſed tamen, quoniam iſta ſunt infirma, munitur quaedam nobis ad retinendas opes noſtras tuta, ut ſpero, uia, quam tibi litteris ſatis explicare non poſſum, ſignificatione parua oſtendam tamen. utor Pompeio familiariſſime, uideo, quid dicas. cauebo, quae ſunt cauenda: ac ſcribam alias ad te de meis conſilijs capeſſendae reip. plura. Lucceium ſcito conſulatum habere in animo ſtatim petere. duo enim ſoli dicuntur petituri. Caeſar cum eo coire per Arrium cogitat: & Bibulus cum hoc ſe putat per C. Piſonem poſſe coniungi. Rides? non ſunt haec ridicula, mihi crede. Quid aliud ſcribam ad te? quid? multa ſunt; ſed in aliud tempus. Te ſi exſpectari uelis, cures ut ſciam. iam illud moleſte rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum uenias. Nonis Dec. Vale.

EXPLA-

EXPLANATIO

MAGNA *mihi &c.* } Quinctus Cicero iracunde ſcripſerat ad Atticum. POST *ſortitionem prouinciae,* poſtquam ei Aſia prouincia ſorte obuenit. quo perſpicuum fit, non eo ſolum iratum fuiſſe Quinctum, quia cum ipſo legatus in Aſiam Atticus ire nollet. VISVRVS } in itinere, quod in Aſiam haberet. A DOMESTICIS } a ſorore tua: quae, cum uxor ſit Quincti fratris, animum illius iracundia commotum ſedare, tibiq. reſtituere & potuit, & debuit. IRRITABILES *animos eſſe optimorum ſaepe hominum, & eoſdem placabiles.* } Horatius de ſeipſo, ep. 10. lib. 1. Iraſci celerem, tamen ut placabilis eſſem. Hoc & Ariſtoteles notauit lib. IV. ἠθ.κ.

Παύονται δὲ ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι.

Vide & ep. 1. lib. 1. ad Q. fr. INTEGRITAS, *& magnitudo animi tui;* } integritas, quod amicitiam cum fide colas: magnitudo animi, quia tuis commodis non inſeruias. DOMESTICOQVE } filiam, filium, uxorem ſignificat. NEGLIGENTI *eſſe non licet* } quo magis tuum conſilium deſidero. PROPTER *ambitionem* } ut honores conſequerer. DIGNITATEM } partam ex honoribus, quos geſſi. QVOD *una non eſtis,* } in hoc munere adminiſtrandae Aſiae. ILLA, *quae uiolata* } uinculum illud affinitatis, quo coniunctus es cum Quincto fratre, nonnihil uidetur eſſe laxatum; ſed rurſus adſtringetur, & in ueterem gratiam coibitis. HAEC *noſtra* } amicitia, quae inter nos eſt, quam ſanctiſſime conſeruauimus, eadẽ ſemper erit, ſemperq. a nobis religioſiſſime coletur. COMMVTABILI } propter equites a ſenatu alienatos. NOSTROS *equites* } quod & ipſe, & Atticus equeſtri loco nati erant. QVAERERETVR. } id enim ad equites pertinebat, qui cum ſenatoribus, & tribunis aerarijs lege Aurelia iudicabant. infra, l. 2. ep. 1. Quid uerius, inquit, quam in iudicium uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? cenſuit hoc Cato. aſſenſit ſenatus. equites curiae bellum. ID } quod ſenatus ita decreuiſſet. quod propterea, ut opinor, moleſte equites ferrent, quia lege de captis ob iudicandum pecunijs equeſter ordo non teneretur. uide orationem pro Cluentio. NEQVE *aperte dicere:* } ne, ſi quererentur, ſuam ipſi culpam proderent, & ideo queri uiderentur, quod acceptae pecuniae crimen ad eos pertineret. CVM *auctoritate:* } quia meam orationem ſenatus attentis auribus excipere uiſus eſt: aut quia ſenatum moueri obiurgatione mea ſenſi. NON *uerecunda* } quid enim impudentius, quam ſenatus aequiſſimum decretum reprehendere? DELICIAE } accipiendum a contrario ſenſu. nam leuitatem, & imprudentiam equitum ſignificat, ep. 12. l. 2. ASIANI, } Aſiae publicani, ideſt equites. nam erant omnes publicanorum ſocietates ex ordine equeſtri. DE *cenſoribus conduxerunt,* } a cenſoribus conduxerunt Aſiae uectigalia. nam locandorum uectigalium cura penes cenſores erat. Et eſt perelegans, & uſitata locutio, qualis illa in ep. ad Sextium, Ego de Craſſo domum emi. PERSPECTA, } in eam partem, ut equitum ratio duceretur. quod tamen factum non eſt, Catone contra acerrime pugnante. &, ut dicam, quod mihi in mentem uenit, in eas cauſſas inſpicienti, quibus afflicta reſp. concidit: ex hac primum radice enatum ciuile bellum uidetur. Cum enim urbs Roma ex tribus ordinibus, ſenatu, equitibus, & plebe conſtaret: duobus ordinibus libertatem tuentibus, nulli umquam improbo ciui ſatis firmae uites ad opprimendam remp. fuiſſent. itaque in oratione IV. in Catilinam, Hanc, inquit, cum equitibus Romanis coniunctionem ſi perpetuam in rep. tenuerimus; confirmo uobis, poſthac malum ciuile, ac domeſticum ad nullam reip. eſſe uenturum partem. Hoc uir prudentiſſimus non uidit Cato: qui animo optimo, & ſumma fide utens, dum aerarium nimis pertinaciter defendit, equites a ſenatu alienauit. ita, duorum ordinum diſiuncta concordia, euerſum eſt quod erat ſummum reip. firmamentum. at Caeſar, qui tyrannidem ſpectaret, auide occaſionem in conſulatu amplexus, equitum, qui a ſenatu nihil adhuc impetrabant, cauſſam ſuſcepit, effecitque, ut tertia debitae pecuniae parte ſenatuſconſulto leuarentur. quo facto equeſtrẽ ordinem ſibi adiunxit; (& iam antea plebem tenebat) unde imminutae ſenatus opes; & res omnis publica ad tres uiros, Caeſarem, Pompeium, Craſſumq. translata. Vbi ſunt, qui, cum eloquentiam in Cicerone laudarunt, ut imprudentem, atque etiam, ſi dijs placet, ut pernicioſum patriae ciuem inſimulant? ſcilicet ea, quae conſecuta ſunt, non uidit: immo uero, & uidit, &, ne acciderent, etiam prouidit. non ille ſenatui auctor fuit, ut equitibus, etſi non aequa poſtulantibus, tamen concordiae cauſſa conſuleretur? nõ agrarijs legibus reſtitit? cum id agi uideret, ut populus beneficio uinctus, a quibus agros accepiſſet, ad eorum arbitrium leges malas ferret, ueteres bonas abrogaret. non Pompeium monuit, primum ut ſocietatem cum Caeſare ne coiret, deinde ne dirimeret? quoties ille in his epiſtolis proximam reip. calamitatem non falſus uates canit? quoties queritur de auaritia magiſtratuum, de uitijs principum, de ſtultitia bonorum? illum ipſum, quem tanti faciebat, quem omnes hiſtoriae praedicant, M. Catonem, in rep. peccantem, quandoque reprehendit. Orbis, inquit ep. 9. l. 2. in republica eſt conuerſus, citius omnino, quã potuit. id culpa Catonis. Culpam autem intelligit eam, quia equites a ſenatu diſiunxerat. quod ipſe libro offic. III. aperte declarat his uerbis: Ego cum Catone meo ſaepe diſſenſi. nimis enim mihi uidebatur praefracte aerarium, uectigaliaq. defendere, omnia publicanis negare, multa ſocijs; cum in hos benefici eſſe deberemus, cum illis ſic agere, ut cum colonis noſtris ſoleremus; eoq. magis, quod illa ordinum coniunctio ad ſalutem reip. pertinebat. Et in epiſtola ad Lentulum: Dignitatem illam conſularem fortis, & conſtantis ſenatoris, nihil eſt, quod cogitemus: amiſſa eſt culpa eorum, qui a ſenatu & ordinem coniunctiſſimum, & hominem clariſſimum abalienarunt. Hoc igitur, ſi ad rerum exitum ſpectamus, grauiſſimum Catonis peccatum in rep. fuit: alterum, quia Pompeij affinitatem contempſit, ut ipſe dicebat,

reip.cauſſa, ne quando Pompeium minus recta cupientem aut adiuuare contra legum religionem, aut oppugnare contra ius affinitatis cogeretur. ſed illud non uidit, infringi poſſe popularium ciuium exitioſam potentiam, tanti uiri opibus ad ſenatus auctoritatem adiunctis. cumq. in uno Pompeio, utrã in partẽ ſe dediſſet, magnũ eſſe momẽtũ uideretur: fuit praecauendum, ne, alienatus a ſenatu, ad eos ſe conferret, cũ quibus poſtea cõiunctus popularem Caeſaris cauſſam firmauit, publicã euertit. perdidit igitur remp. Cato non minus, quam Pompeius, aut etiam, quam ipſe Caeſar: ſiquidem euentorum cauſſae non minus, quam ipſa euenta conſiderantur. repudiatus enim a Catone Pompeius, filiã Caeſaris Iuliam duxit uxorem. inde in rep. nihil iure actum, nihil more, cuncta ad gratiam adminiſtrata, ſocero, & genero ſibi inuicem ſuffragantibus. Haec uiſum eſt ut ſubijcerem, aliena fortaſſe a propoſito, ſed pangebam Rhamberto meo, petenti, ut in his commentarijs ſumptam grammatici perſonam nonnumquam deponerem; cui ſi ſatisfactum eſt, ex illius iudicio ſatis uberem capio fructum induſtriae meae. deinde ſexcenti reprehendant: non laboramus. METELLVS.] Q. Caecilius Metellus Celer, conſul deſignatus anno legitimo. praetor enim fuerat Cicerone conſule, ideſt biennio ante: quod erat ſpatium inter praeturam, & conſulatum legibus conſtitutum. QVI *erat dicturus,*] ego pro, Qui, non dubito quin legendum ſit, Diu. nam quia Catonis conſuetudinem notat, diutius eum pro aerario contra equites dicturum non ignorabat. Ita locutus eſt & M. Coelius in epiſtola quadam: Renunciatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum. prendimus eum: non modo non fecit: ſed, cum de hoſtibus ageretur, & poſſet rem impedire, ſi, ut numeraretur, poſtularet, tacuit. Solebat autem M. Cato, cum quid in ſenatu perfici nollet, diem dicendo eximere. Valerius libro II. cap. V. A ME *conglutinatam concordiam.*] concordiam equitum, & ſenatus: conglutinatam autem in conſulatu Ciceronis. ep. 16. & l. 2. ep. 1. ISTA *ſunt infirma,*] meum praeſidium eſt concordia ſenatus, & equeſtris ordinis: ſed, quoniam ea minus firma eſt, munio me amicitia Pompeij. VIDEO, *quid dicas.*] dicis, cauendum mihi eſſe, ne Pompeij cauſa de inſtituto actionum optimarum curſu deflectam. ſed noli laborare: cauebo, quae ſunt cauenda. DVO *enim ſoli*] ratio, cur Lucceius, cum differre conſulatus petitionem antea cogitaſſet, poſtea, ſtatim petere, animum induxit. nam, cum duos modo ſibi fore cõpetitores uideret, M. Calpurnium Bibulum, C. Iulium Caeſarem; maiorem ſpem nactus eſt adipiſcendi conſulatus. multis autem competitoribus, petere ipſe non eſſet auſus, qui ſe non ita gratioſum eſſe in ſuffragijs intelligeret. CVM *eo coire*] cum eo ſocietatem inire contra Bibulum. Lucceium enim Caeſar collegam malebat in conſulatu; ut qui non dubitaret, Bibulum optime de rep. ſentientem ſuis actionibus aduerſaturum. itaque (ut Suetonij uerba recitemus) e duobus conſulatus competitoribus, L. Lucceio, Marcoq. Bibulo, Lucceium ſibi adiunxit, pactus, ut is, quoniam inferior gratia eſſet, pecuniaq. polleret, nummos de ſuo communi nomine per centurias pronunciaret. qua cognita re, optimates, quos metus ceperat, nihil non auſurum eum in ſummo magiſtratu concordi, & conſentiente collega, auctores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi; ac plerique pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnuente eam largitionem e rep. fieri. igitur cum Bibulo conſul creatus eſt. PER *Arrium*] Arrij opera, qui erat utrique familiaris, CVM *hoc*] cum Lucceio, ad Caeſarem conſulatu deijciendum. POSSE] quaſi difficile eſſet. MOLESTE *rogo,*] Moleſte, refertur ad perſonam legentis, ideſt, cum moleſtia tua: quo modo etiam dixit Terentius, Quorum opera ſuo quiſque tempore uſus eſt ſine ſuperbia. non enim intelligit, ſine ſuperbia eos fuiſſe, qui uſi ſunt, ſed eos, quorum opera quiſque uſus eſt.

Cicero S. D. Attico 16.

NIHIL *mihi nunc ſcito tam deeſſe, quam hominem eum, quicum omnia, quae me cura aliqua afficiunt, una communicem, qui me amet, qui ſapiat, quicum loquar, nihil fingam, nihil diſſimulem, nihil obtegam. abeſt enim frater* ἀφελέστατος, *& amantiſſimus Metellus. non homo, ſed litus, atque aer, & ſolitudo mera. tu autem, qui ſaepiſſime curam, & angorem animi mei ſermone, & conſilio leuaſti tuo; qui mihi & in publica re ſocius, & in priuatis omnibus conſcius, & omnium meorum ſermonum, & conſiliorum particeps eſſe ſoles, ubinam es? ita ſum deſtitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & mellito Cicerone conſumitur. nam illae ambitioſae noſtrae, fucoſaeq. amicitiae ſunt in quodam ſplendore forenſi, fructum domeſticum non habent. itaque, cum bene completa domus eſt, tempore matutino, cum ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcendimus, reperire ex magna turba neminem poſſumus, quocum aut iocari libere, aut ſuſpirare familiariter poſſimus. quare te exſpectamus, te deſideramus, te iam etiam accerſimus. multa ſunt enim, quae me ſollicitant, anguntque: quae mihi uideor, aures nactus tuas, unius ambulationis ſermone exhaurire poſſe. ac domeſticarum quidem ſollicitudinum aculeos omnes, & ſcrupulos occultabo, neque ego huic epiſtolae, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoueri) non ſunt permoleſti, ſed tamen inſident, & urgent, & nullius amantis conſilio, aut ſermone requieſcunt. In rep. uero, quamquam animus eſt praeſens, tamen uoluntas etiam atque etiam ipſa me deficit. nam, ut ea breuiter, quae poſt tuum diſceſſum acta ſunt, colligam; iam exclames neceſſe eſt, res Romanas diutius ſtare non poſſe. etenim poſt profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in cauſſam fabulae Clodianae: in qua ego nactus, ut mihi uidebar, locum reſecandae libidinis, & coercendae iuuentutis, uehemens fui, & omnes profudi uires animi, atque ingenij mei,*

non odio adductus alicuius, ſed ſpe non corrigendae, ſed ſanandae ciuitatis. afflicta reſp. eſt empto, conſtupratoq. iudicio. uide, quae ſint poſtea conſecuta. Conſul eſt impoſitus is nobis, quem nemo praeter nos philoſophos adſpicere ſine ſuſpirio poſſet. quantum hoc uulnus? facto S. C. de ambitu, de iudicijs, nulla lex perlata; exagitatus ſenatus; alienati equites Romani. ſic ille annus duo firmamenta reip. per me unum conſtituta, euertit: nam & ſenatus auctoritatem abiecit; & ordinum concordiam diſiunxit. Inſtat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiuſmodi fuit, ut anniuerſaria ſacra Iuuentutis non committerentur. nam M. Luculli uxorem Memmius ſuis ſacris initiauit. Menelaus, aegre id paſſus, diuortium fecit. quamquam ille paſtor Idaeus Menelaum ſolum contempſerit: hic noſter Paris tam Menelaum, quam Agamemnonem liberum non putauit. Eſt autem C. Herennius quidam tribunus pl. quem tu fortaſſe ne noſti quidem: tametſi poteris noſſe: tribulis enim tuus eſt; & Sextus, pater eius, nummos uobis diuidere ſolebat. is ad plebem P. Clodium traducit; idemq. fert, ut uniuerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodij ferat. hunc ego accepi in ſenatu, ut ſoleo: ſed nihil eſt illo homine lentius. Metellus eſt conſul egregius, & nos amat; ſed imminuit auctoritatem ſuam, quod habere dicit cauſſam promulgatam. illud idem de Clodio. Auli autem filius, o dij immortales, quam ignauus, ac ſine animo miles; quam dignus, qui Palicano, ſicut facit, os ad male audiendum quotidie praebeat. Agraria autem promulgata eſt a Flauio, ſane leuis, eadem fere, quae fuit Plotia. ſed interea πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ *quiſquam inueniri poteſt. qui poterat, familiaris noſter (ſic eſt enim: uolo te hoc ſcire) Pompeius togulam illam pictam ſilentio tuetur ſuam. Craſſus uerbum nullum contra gratiam. ceteros iam noſti: qui ita ſunt ſtulti, ut, amiſſa rep. piſcinas ſuas fore ſaluas ſperare uideantur. nunc eſt, qui curet, conſtantia magis, & integritate, quam, ut mihi uidetur, conſilio, aut ingenio, Cato; qui miſeros publicanos, quos habuit amantiſſimos ſui, tertium iam menſem uexat, neque ijs a ſenatu reſponſum dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quam publicanis reſponſum ſit. quare etiam legationes reiectum iri puto. Nunc uides, quibus fluctibus iactemur: & ſi ex ijs, quae ſcripſimus, tamen etiam a me non ſcripta perſpicis; reuiſe nos aliquando; &, quamquam ſunt haec fugienda, quo te uoco, tamen fac, ut amorem noſtrum tanti aeſtimes, ut eo uel cum his moleſtijs peruenire uelis. nam, ne, abſens cenſeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. ſub luſtrum autem cenſeri, germani negotiatoris eſt. quare cura, ut te quamprimum uideamus. Vale. XI. kal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio cos.*

EXPLANATIO

ABEST } Aſiam enim propraetor adminiſtrabat. AMANTISSIMVS. } de fratre dictũ, non de Metello. eſt igitur apponenda nota, quae periodum claudit. METELLVS } conſul; qui in conſuetudine ita non hilaris eſſet, ut homo non uideretur, ſed litus, atque aer, & ſolitudo mera. & apparet, hunc Ciceroni amiciſſimum fuiſſe, cum unum nominet ex tot amicorum numero. ep. 16. & 17. & l. 2. ep. 1. EXHAVRIRE } effundere ex animo meo, ut deinde me non angant. ANIMVS } mihi quidem animus non deeſt in adminiſtranda republica, ſed, quia diutius eam uideo ſtare non poſſe, ſpe deſtitutus, quotidie minus curo. FABVLAE *Clodianae*: } quod propter ſceleris nouitatem non minus nota res eſſet, quam quaeuis fabula. EMPTO, *conſtupratoq. iudicio.* } empto, quia iudices, accepta pecunia, Clodium nocentem abſoluerunt; conſtuprato, quia noctes certarum mulierum atque adoleſcentulorum nobilium introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. IMPOSITVS } quaſi onus inuitis. L. Afranium intelligit. ep. 16. DE *ambitu*, } ut, qui nummos in tribu pronunciaſſet, ſi non dediſſet, impune eſſet; ſin dediſſet, ut, quoad uiueret, ſingulis tribubus HS tria millia deberet. ep. 14. DE *iudicijs*, } ut quaereretur de ijs, qui ob rem iudicandam pecuniam accepiſſent. ep. 15. NVLLA *lex perlata.* } cum & de ambitu, & de iudicijs factum eſſet ſenatuſconſultum, & ex ſenatuſconſulto promulgatum eſſet; tribuni pl. interceſſerunt, quo minus lex ferri poſſet. in quo reſpublica magnum uulnus accepit. ep. 14. EXAGITATVS *ſenatus*, } a tribunis pl. ſeditioſe concionantib. ALIENATI, } a ſenatu; quia decreuiſſet, ut quaereretur de ijs, qui ob iudicandum accepiſſent. ep. 15. ILLE *annus* } proximus ſuperior, Piſone, & Meſſalla cos. DVO *firmamenta reip.* } ſenatus auctoritatem, & ordinum concordiam. PER *me unum conſtituta* } in conſulatu. nam in epiſtola ad Lentulum nona, fam. l. 1. Tenebam, inquit, memoria, nobis conſulibus ea fundamenta iacta Kalendis Ianuarijs confirmandi ſenatus, ut neminem mirari oporteret, nobis Decembribus tantum uel animi fuiſſe in illo ordine, uel auctoritatis. Hoc primum fuit reipublicae firmamentum, a Cicerone conſtitutum. ad alterum quod attinet, ideſt ad ordinum concordiam; legimus, & notauimus, quod oratione. IV. in Catilinam ſcriptum eſt his uerbis: Quid ego hic equites Romanos commemorem? qui uobis ita ſumma ordinis, conſilijq. concedunt, ut nobiſcum de amore reipublicae certent: quos ex multorũ annorum diſſenſione huius ordinis, ad ſocietatem, concordiamq. reuocatos hodiernus dies uobiſcum, atque haec cauſſa coniungit: quam coniunctionem ſi, in conſulatu confirmatam meo, perpetuam in rep. tenuerimus: confirmo uobis, poſthac malum ciuile, ac domeſticum ad nullam reip. eſſe uenturum partem. Et in epiſtola, quae ſuperiorem prima antecedit: Statum illum reipublicae, quem tu meo con-

ſilio, ego diuino confirmatum putabam, qui bonorum omnium coniunctione, & auctoritate conſulatus mei fixus, & fundatus uidebatur, niſi quis nos Deus reſpexerit, elapſum ſcito de manibus. Et in prima ſequentis libri: Equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino, te ſignifero ac principe, collocaram, ſenatum deſeruit. ABIECIT, } quo modo ſenatus auctoritas abiecta? quia, facto ſenatusconſulto de ambitu, & de iudicijs, nulla tamen lex perlata. nam cum ex ſenatusconſulto promulgata rogatio eſſet, intercedentes tribuni pl. impedierunt: quo planum factum eſt, haud magni ſenatus uoluntatem aeſtimari. ORDINVM } equitum, & ſenatus. ep. 15. INSTAT } adeſt: quale illud in Piſonem: Inſtant magnificentiſſimi ludi. Et in Catilinam: Confido poenam aut inſtare iam plane, aut certe appropinquare. EGREGIVS. } εἰρωνικῶς: quaſi egregius non poſſit eſſe Afranio conſule. ep. 16. IVVENTVTIS } deae quae Iuuentuti praeeſſe creditur: quae & Iuuentas dicta, unde in libr. de claris orat. Ludi Iuuentatis, Salinatore facti. haec ſacra à iuuenibus inſtituta, Feſtus tradit. NON *committerentur* } dictum eodem ſenſu, quo ludos committere. quod infra ſuo loco explanabitur. MEMMIVS } Caius, ut opinor; qui & Pōpeij Magni uxorem de ſtupro appellauit. Suet. in lib. de claris gramm. SVIS *ſacris.* } ſacris Iuuentutis, quibus ipſe praeeſſet. INITIAVIT. } argute: nam cum, Vitiauit, dicturus eſset, iocans in litterarum mutatione, intulit, Initiauit, ne diſcedere uideretur a ſermone de ſacris inſtituto. MENELAVS } Lucullus, uitiatae mulieris uir, ut Helenae Menelaus. PASTOR *Idaeus.* } ſtuprator Helenae Paris, a paſtoribus in Ida monte educatus, paſtorq. ipſe diu creditus. TAM *Menelaum, quam Agamemnonem* } tam M. Lucullum, quam Lucium, eius fratrem. Paris, inquit, ille Troianus ſolum Menelaum affecit iniuria; fratrem eius Agamemnonem ſeparatim nulla re laeſit: noſter autem Paris Memmius tam Menelaum contempſit, quam Agamemnonem ante contempſerat: id eſt: qui ante L. Lucullo iniuriam fecerat, cum eum ex bello Mithridatico redeuntem tribunus pl. die ad populum dicta, triumphare aliquandiu prohibuit, idem nunc Marcum, eius fratrem, non dubitauit offendere. Sed de iniuria, in Lucium illata, quaeret aliquis, unde hauriam. unde, niſi ex hiſtoriae fonte? Plutarchus in Lucullo, Ἀναβὰς, inquit, εἰς Ῥώμην, πρῶτον μὲν κατέλαβε τὸν ἀδελφὸν Μάρκον ὑπὸ Γαΐου Μεμμίου κατηγορούμενον ἐφ' οἷν ἔπραξε ταμιεύων Σύλλα προστάξαντος. ἐκείνου δ' ἀποφυγόντος ἐπὶ τοῦτον αὐτὸν ὁ Μέμμιος μεταβαλλόμενος, παρώξυνε τὸν δῆμον, καὶ ὡς πολλὰ νενοσφισμένῳ, καὶ μηκύναντι τὸν πόλεμον, ἔπεισεν αὐτῷ μὴ δοῦναι τρίαμβον. ἐλθόντος δ' εἰς ἀγῶνα τοῦ Λουκούλλου μέγαν, οἱ πρῶτοι καὶ δυνατώτατοι καταμίξαντες ἑαυτοὺς ταῖς φυλαῖς, πολλῇ δεήσει καὶ σπουδῇ, μόλις ἔπεισαν τὸν δῆμον, ἐπιτρέψαι θριαμβεῦσαι. Et in Vticenſi: Λούκουλλος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς στρατείας, ἧς ἔδοξε τὸ τέλος καὶ τὴν δόξαν ἀφῃρῆσθαι Πομπήιος, εἰς κίνδυνον ἦλθε, τοῦ μὴ θριαμβεῦσαι, Γαΐου Μεμμίου κατασιάζοντος αὐτὸν ἐν τῷ δήμῳ, καὶ δίκας ἐπάγοντος. LIBERVM *non putauit.* } nihil fecit, liberi hominis loco non habuit. Vt illud lib. III. in Verrem: Superbia qua fuerit, quis ignorat? quemadmodum is tenuiſſimum quemque contempſerit, deſpexerit liberum eſſe numquam duxerit. Et epiſt. 3. ad M. Brutum: Coeperat eſſe tanta inſolentia, ut neminem liberum duceret. NVMMOS *uobis diuidere* } nummos in ueſtra tribu uiritim diuidere. In Plauti Aulularia magiſter curiae argentum diuidit in uiros. TRADVCIT } ut adoptione plebeius fiat. nam, quia tribunatus pl. patritio homini non dabatur, ideo Clodius, qui Patriciae gentis erat, ad plebem tranſire adoptionis iure cupiebat: ut deinde tribunus factus, Ciceroni diem ad populum diceret, quod ciues Romanos contra leges occidiſſet. infra: Haec ſunt in rep. niſi illud etiam ad remp. putes pertinere, Herennium quendam, tribunum ple. tribulem tuum, ſaepe iam de P. Clodio ad plebem trāſducendo agere coepiſſe. huic frequenter interceditur. SVFFRAGIVM *de re Clodij ferat.* } ſuis ſuffragiis comprobet adoptionem Clodij, quod anno proximo Caeſaris conſulis opera factum eſt. de quo Suetonius: Cicerone in iudicio quodam deplorante temporum ſtatum, P. Clodium, inimicum eius, fruſtra iampridem a patribus ad plebem tranſire nitentem, eodem die, horaq. nona traduxit. uide Gellium de iure adoptandi, & arrogandi, libro. V. cap. XIX. ACCEPI *in ſenatu ut ſoleo* } exagitaui in ſenatu, ut ſoleo, huiuſmodi homines. epiſt. 14. bis. LENTIVS } ignauius, tardius. HABERE *dicit cauſſam promulgatam.* } Beſſarionis antiquus liber, Habet dicit: Caualcantis, Habet ut dicit. in antiquis libris, Habere, ego quidem nondum uidi. itaque, quod mendoſum eſſe poteſt, id ut explanem, non laborabo. Putaui aliquando ſic poſſe corrigi: Ab re dicit cenſum promulgatum: hoc ſenſu: Metellus ait, ſine cauſſa cenſum promulgatum: id eſt, propoſitum eſſe decretum ſenatus, ut comitia cenſorum conſules haberent, quo cenſus haberi poſſet. in quo imminuit auctoritatem ſuam: indicat enim cupiditatem cenſurae. dum conſul eſt, cenſores creari nollet; uellet, cum e magiſtratu exierit: ut creari tum ipſe poſſit. Confirmat noſtram ſententiam quod eſt in epiſtolae clauſula de cenſu promulgato, & quod eſt ep. 18. de eiuſdem Metelli cupiditate triumphandi. Poteſt etiam ſic: Auet, ut dicit. in quo Metellus ſuam imminuebat auctoritatem, qui promulgatum iri ab Herennio cauſſam Clodianam cuperet, ut pugnare poſset: cum illud idem de Clodio diceret, quod antea ſolitus eſset, ſua ſe manu, ſi fureret, interfecturum. hoc autem ab eo dici ſolitum, legitur in oratione pro M. Coelio. Auet, autem cum h ſcriptum ab antiquis, ex uetuſtis lapidibus apparet. fit igitur mutatio nulla: ſiquidem & B pro V in iiſdem lapidibus inciſam obſeruauimus, ut Baleas pro ualeas. AVLI *autem filius.* } alter conſul L. Afranius, Auli filius. ep. 13. IGNAVVS } etiam Dio, pſallendi, quam rerum gerendarum, peritiorem fuiſse, lib. 38. tradit. MILES. } quod minime milites imitaretur, qui & ſtrenui & animoſi ſolent eſse: Afranius autem ignauus, & ſine animo. uel, Miles, quia cum Pompeio diu militauerat. Plutarchus in Sertorio, Pompeio. Dio. lib. 37. MILES *quam dignus* } non improbo: cum & ita ſcriptum uideam in antiquis libris, & ſententiam confirmare uideatur hiſto-

tia. militauit enim Afranius ſub imperatore Pompeio. ut, qui miles fuerit, cum tamen ignauum eſſe, ac timidum in conſulatu, cum quadam admiratione Cicero dicat. non improbo igitur, ut dixi, ſcripturam hanc, impreſſis libris diuulgatam; ſed idem tamen probo maxime Vbaldini Bandinelli, praeſtantis ingenio uiri, coniecturam. is legendum putabat: *Millieſq. dignus, qui Palicano, &c.* QVI *Palicano*] quem Palicanus, ſicut facit, quotidie probris, maledictiſq. uexer. Sic Liuius lib. IV. Petijſſe, inquit, uiros domi, militiaeq. ſpectatos: primis annis ſugillatos, repulſos, riſui patribus fuiſſe: deſiſſe poſtremo praebere ad contumeliam os: ideſt, non amplius ad petendum proceſſiſſe, ne repulſi contumeliam pro honore ferrent. De Palicano in epiſtola I. AGRARIA] lex de agris. uide ep. 17. PROMVLGATA *eſt*] propoſita: ut intercedat, qui uelit; nemine intercedente, ad populum feratur. Dio lib. XXXVII. A FLAVIO] tribuno pl. LEVIS] minimi ponderis, quod in ea populare nihil ſit. epiſt. 17. PLOTIA] agraria, ut opinor, ipſa quoque tribunicia. aliae Plotiae fuerunt, ut de ui, quam Pedianus, & Coelius in epiſtola nominat: item ea, qua, ut in Suetonio legimus, C. Caeſar L. Cinnae, uxoris fratri, reditum confecit. de qua, ut puto, loquitur Gellius lib. XIII. cap. 3. QVI *poterat*,] cui, propter opes, & auctoritatem, maximis rebus partam, licebat tueri remp. is ſilet. TOGVLAM *illam pictam*] ludit in ueſtem Pompeij triumphalem: qua, illi conceſſum eſt, ut ludis Circenſibus uteretur. Dio lib. 37. Paterculus autem lib. 2. his uerbis: T. Ampius, & T. Labienus tribuni pl. legem tulerunt, ut Pompeius ludis Circenſibus corona aurea, & omni cultu triumphantium uteretur, ſcenicis autem praetexta, coronaq. aurea. id ille non plus, quam ſemel, & hoc ſane nimium fuit, uſurpare ſuſtinuit. Nunc ſenſum explanemus. Pompeius remp. non curat, neque ijs aduerſatur, quibus deberet: quaeſita gloria contentus, uerbum contra quemquam facere non uult: tacitus fruitur inani glorioſa pictae togulae. De toga picta Liuius lib. X. Feſtus, Auſonius in gratiarum actione pro conſulatu, Capitolinus in Gordiano. Illud addo, multis ante Pompeium annis & a populo, & a ſenatu conceſſum eſſe L. Paullo, qui Macedoniam deuicit, ut ludis Circenſibus triumphali ueſte uteretur. in lib. de uiris illuſtr. PISCINAS *ſuas*] L. Lucullum, Q. Hortenſium deſignat, homines conſulares, magnaq. praeditos auctoritate; itemq. L. Philippum; qui non conſularis, erat tamen eloquentia, grauitate, honore florentiſſimus ciuitatis. hi piſcinis ita delectabantur, ut omnem de rep. curam uiderentur abieciſſe: qui non intelligerent, amiſſa rep. nec ſuas piſcinas ſaluas eſſe poſſe. hos appellat Piſcinarios ep. 17. & 18. & l. 2. ep. 1. Noſtri, inquit, principes digito ſe caelum putat attingere, ſi muli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant. Et eodem libro, ep. 9. Si erit nebulo iſte cum his dynaſtis in gratia, non modo de Cynico conſulari, ſed ne de iſtis quidem piſcinarum Tritonibus poterit ſe iactare. Plura Plinius, Plutarchus, Macrobius, Varro. RESPONSVM] de locatione Aſianorum uectigalium. epiſt. 14. PATITVR] diē enim dicendo eximit: ita res non perficitur. quod anno ſequenti facere conantem Caeſar conſul prehendi, & in carcerem duci iuſſit. Gellius, Suetonius, alij. Hac de re ſic in oratione pro Plancio: Cum ſenatus impediretur, quo minus, id quod hoſtibus ſemper erat tributum, reſponſum equitibus R. redderetur. NIHIL *decernere*] eſt enim prius explicanda publicanorum cauſſa; quam Cato uetat ad exitum perduci. ETIAM *legationes*] puto fore, ut legationes audiri non poſſint menſe Februario, ſed in aliud tempus reijciantur, dum, quod agitur de publicanis, expeditur. Februarius autem menſis legationibus audiendis dabatur: ad Q. fratrem, & in epiſt. fam. Pedianus, & alij. NE *abſens cenſeare*,] dicam te uenturum, ne cenſores abſentem cenſeant. SVB *luſtrum*] paullo ante luſtrum: quod fiebat omnibus iam cenſis. Liuius lib. I. Seruius Tullius, cenſu perfecto, inſtructum exercitum omnem ſue, oue, tauriſq. tribus luſtrauit: idq. conditum luſtrum appellatum, quia in cenſendo finis factus eſt. Sub lucem, Virgilius dixit: ſub horam pugnae, Suetonius; pro, paullo ante. GERMANI *negotiatoris*] quia negotiatores peregrinabantur: &, quamquam cenſum audirent Romae promulgatum, reditum tamen quam maxime poterant differentes, qui a ſua re admodum aegre diuellerentur, nō niſi ſub luſtrum ueniebant, ciuibus fere omnibus iam cenſis. Germani, meri, nimium cupidi, & in lucello ſupra quam ſatis eſt occupati. unde, Germana ironia, Germana patria, Germani Campani, & huiuſmodi apud Ciceronem.

Cicero S. D. Attico. 17.

NON modo, ſi mihi tantum eſſet otij, quantum eſt tibi; uerum etiam, ſi tam breues epiſtolas uelim mittere; (quod tu ſoles facere) te ſuperarem, & in ſcripto multo eſſem crebrior, quam tu: ſed ad ſummas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quod nullam a me epiſtolam ad te ſino abſque argumento, ac ſententia uenire. Et primum tibi, ut aequum eſt, ciui amāti patriam, quae ſunt in rep. exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi ſumus, ſcribemus etiam de nobis ea, quae ſcire te non nolle arbitramur. Atque in rep. nunc quidam maxime Gallici belli uerſantur metus. nam Aedui, fratres noſtri, pugnant: Sequani male pugnarunt: & Heluetij ſine dubio ſunt in armis, incurſioneſq. in prouinciam faciunt. ſenatus decreuit, ut conſules duas Gallias ſortirentur, delectus haberetur, uacationes ne ualerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliae ciuitates, darentq. operam, ne eae cum Heluetijs ſe iungerent. legati ſunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, *Lentulus Clodiae filius. Atque hoc loco illud non queo praeterire, quod, cum de conſularibus mea prima ſors exiſſet, una uoce ſenatus*

frequens

frequens retinendum me in urbe cenſuit. hoc idem poſt me Pompeio accidit: ut nos duo, quaſi pignora reip. retineri uideremur. quid enim ego aliorũ in me ἐπιφωνήματα exſpectem, cum haec domi naſcantur? Vrbanae autem res ſic ſe habent. Agraria lex a Flauio tribuno pl. uehementer agitabatur auctore Pompeio, quae nihil populare habebat, praeter auctorem. ex hac ego lege, ſecunda concionis uoluntate, omnia illa tollebam, quae ad priuatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio cos. publicus fuiſſet: Sullanorum hominum poſſeſſiones confirmabam: Volaterranos, & Artemitanos, quorum agrum Sulla publicarat, neque diuiſerat, in ſua poſſeſſione retinebam: unam rationem non reijciebam, ut ager hac aduenticia pecunia emeretur, quae ex nouis uectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariae ſenatus aduerſabatur, ſuſpicans Pompeio nouam quandam potentiam quaeri. Pompeius uero ad uoluntatem perferendae legis iucubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium priuatorum poſſeſſiones: (is enim eſt noſter exercitus, hominum, ut tute ſcis, locupletium) populo autem, Pompeioq. (nam id quoque uolebam) ſatisfaciebam emptione; qua conſtituta diligenter, & ſentinam urbis exhauriri, & Italiae ſolitudinem frequentari poſſe arbitrabar. ſed haec tota res interpellata bello refrixerat. Metellus eſt conſul ſane bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil eſt, ut plane, quid emerit, neſciat. Haec ſunt in rep. niſi illud etiam ad remp. putes pertinere, Herennium quendam, tribunum pl. tribulem tuum, ſane hominem nequam, atque egentem, ſaepe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere coepiſſe. huic frequenter interceditur. Haec ſunt, ut opinor, in rep. Ego autem, ut ſemel nonarum illarum Decembrium, iunctam inuidiae, ac multorum inimicitijs, eximiam quandam, atque immortalem gloriam conſecutus ſum, non deſtiti eadem animi magnitudine in rep. uerſari, & illam inſtitutam, ac ſuſceptam dignitatem tueri. ſed, poſtea quam primum Clodij abſolutione leuitatem, infirmitatemq. iudiciorum perſpexi: deinde uidi noſtros publicanos facile a ſenatu diſiungi, quamquam a me ipſo non diuellerentur; tum autem beatos homines (hos piſcinarios dico, amicos tuos) non obſcure nobis inuidere; putaui, mihi maiores quaſdam opes, & firmiora praeſidia eſſe quaerenda. itaque primum eum, qui nimium diu de rebus noſtris tacuerat, Pompeium adduxi in eam uoluntatem, ut in ſenatu non ſemel, ſed ſaepe, multisq. uerbis ſuis mihi ſalutem imperij, atque orbis terrarum adiudicarit. quod non tam interfuit mea, (neque enim illae res aut ita ſunt obſcurae, ut teſtimonium, aut ita dubiae, ut laudationem deſiderent) quam reip. quod erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex illarum rerum diſſenſione, arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, ut uterque noſtrum in ſua ratione munitior, & in rep. firmior hac coniunctione eſſe poſſit. odia autem illa libidinoſae, & delicatae iuuentutis, quae erant in me incitata, ſic mitigata ſunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. nihil iam denique a me aſperum in quemquam fit, nec tamen quidquam populare, ac diſſolutum: ſed ita temperata tota ratio eſt, ut reip. conſtantiam praeſtem, priuatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, & diligentiam. atque ita tamen nouis amicitijs implicati ſumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam:

Νῆφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Ac noſtrae quidem rationis, ac uitae quaſi quandam formam, ut opinor, uides. De tuo autem negotio ſaepe ad me ſcribis: cui mederi nunc non poſſumus. eſt enim illud S. C. ſumma pedariorum uoluntate, nullius noſtrum auctoritate factum. nam, quod me eſſe ad ſcribendum uides; ex ipſo S. C. intelligere potes, aliam rem tum relatam, hoc autem, de populis liberis, ſine cauſſa additum. & ita factum eſt a P. Seruilio filio, qui in poſtremis ſententiam dixit. ſed immutari hoc tempore non poteſt. itaque conuentus, qui initio celebrabãtur, iã diu fieri deſierunt. tu ſi tuis blanditijs tamen a Sicyonijs nummulorum aliquid expreſſeris; uelim, me facias certiorem. Commentarium conſulatus mei Graece compoſitum miſi ad te. in quo ſi quid erit, quod homini Attico minus Graecum, eruditumq. uideatur; non dicam, quod tibi, ut opinor, Panhormi Lucullus de ſuis hiſtorijs dixerat; ſe, quo facilius illas probaret Romani hominis eſſe, iccirco barbara quaedam, & obſoleta diſperſiſſe. apud me ſi quid erit eiuſmodi, me imprudente erit, & inuito. Latinum ſi perfecero, ad te mittam. tertium poema exſpectato; ne quod genus a me ipſo laudis meae praetermittatur. hic tu, caue, dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει; ſi eſt enim apud homines quidquam, quod potius ſit; laudetur, nos uituperemur, qui nõ potius alia laudemus. quamquam non ἐγκωμιαστικὰ ſunt haec, ſed ἱστορικά, quae ſcribimus. Quinctus frater purgat ſe mihi per litteras; &, affirmat, nil a ſe cuiquam de te ſecus eſſe dictum. uerum haec nobis coram ſumma cura, & diligẽtia ſunt agenda: tu modo nos reuiſe aliquando. Coſſinius hic, cui dedi litteras, ualde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui uiſus eſt, & talis, qualem eſſe eum tuae mihi litterae nunciarant. Vale. Idibus Martijs.

EXPLANATIO

QVOD *tu ſoles facere*} qui hebes in litteris non ſit, intelliget, opinor, aut ſubeſſe mendum in hoc membro, aut in eo, quod huic proximum antecedit, abundare Tam. reſtituerem ſic, diuinationi ſi locus eſſet: Si tam breues epiſtolas uelim mittere, quam tu ſoles; facile te ſuperarem. SCRIPTO} ſunt, qui reponant, Scribendo, ex ingenio ſcilicet: nam antiqui libri, quos quidem ego uiderim, habent, Scripto. QVONIAM *tibi amore nos proximi ſumus*} quoniam tibi, ſecundum patriam, rerum omnium cariſſimi ſumus. GALLICI *belli uerſatur metus.*} Aedui, & Sequani bellum inter ſe gerebant, ſed, quoniam Aedui fratres populi R. propterea de exitu belli Romae timebatur; tum, quod, Aeduis uictis, ſummum erat periculum, ne gens bellicoſa in Italiam irrumperet. Caeſar lib. I. FRATRES *noſtri*} ſenatus, cognita Aeduorum fide, Fratres, Conſanguineoſq. ſaepenumero appellauerat. Caeſar,

Plutar-

Plutarchus, Strabo, Tacitus. PVGNANT} cum Sequanis. ad extremum Sequani, Germanis mercede conductis, uictoria potiti. Caeſar. HELVETII} quibus anno proximo ſuperiore Orgetorix perſuaſerat, ut de finibus ſuis cum omnibus copijs exirent: perfacile eſſe, cum uirtute omnibus praeſtarent, totius Galliae imperio potiri. Caeſar lib. 1. de bell. Gal. PROVINCIAM} Allobroges, prouinciam populi R. CONSVLES} Afranius, & Metellus; ut citeriorem Galliam tuerentur, ulteriorem bello peterent. VOCATIONES *ne ualerent*;} Octaua in Antonium, Grauius inquit, eſſe Tumultum, quam Bellum, hinc intelligi licet, quod bello Gallico uacationes ualent, tumultu non ualent. CVM *auctoritate*} qui ſtatuerunt, quod ipſis e rep. uiſum eſſet. nam erat quandoque legationum genus ſine auctoritate, dumtaxat cum mandatis. Q. METELLVS *Creticus*.} qui conſul fuerat cum Q. Hortenſio, & Cretici cognomen aſſumpſerat a Creta deuicta. in quo Plinius, & Florus ueritatem ignorauerunt. filium enim Metelli Macedonici crediderunt. quod quam plane ſit falſum, in libro de mendoſa hiſtoria declarabimus. L. FLACCVS,} qui praetor fuerat Cicerone conſule. Salluſtius, Cicero, Plutarchus. Τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον quaſi dicat: duobus clariſſimis uiris, Metello conſulari, & Flacco praetorio non recte Lentulus, qui nullis honoribus commendetur, additus eſt tertius. Prouerbium hoc apte uſurpatur, ubi nobilior cum ignobiliore coniungitur; aut id, quod conuenit in una re, transfertur ad aliam: aut cum lenti, uiliſſimo legumini, unguentum adſpergitur, quod alioqui magnificis, & exquiſitis epulis adhiberi ſolitum. Pollux lib. 6. cap. 19. Plinius lib. 13. cap. 3. Plutarchus lib. 3. Sympoſiorum, Athenaeus lib. 1. Aelianus lib. 12. cap. ultimo. Suet. in Nerone. Gellius autem de hoc prouerbio meminit lib. 13. cap. 28. CLODIAE *filius*} malo, Clodiani filius; ut emendat hiſtoriae Romanae peritiſſimus Carolus Sigonius. diſtinguebantur enim ueteres non matris nomine, ſed patris praenomine, aut cognomine. Sic lib. 3. ad Q. fratrem, Lentulus Flaminis filius: quod erant Romae plures Lentuli. nec fit litterarum magna mutatio, ſi referamus animum ad ueterem orthographiam. fuit enim cum diphthongus, AE, ſcriberetur, AI. Sic in lapidibus Aimilius, pro Aemilius; Paitus, pro Paetus. itaque ſi, Clodiai, conuertas in Clodiani, una tantum addita littera locus emendabitur. De Lentulo Clodiano lib. 18. c. 4. Gellius, & antiquus nummus uiri doctiſſimi Fuluij Vrſini, CN. LENTVL. CLODIANVS. CVM *haec domi naſcantur?*} quid enim aliorum laudationes exſpectem, cum tantopere lauder a ſenatu? & quaſi ſe excuſat, quia dixerat, Nos duo quaſi pignora reipub. quid enim, inquit, externos laudatores exſpectem? Cum ſermo habetur ijs de rebus, quas in noſtra poteſtate ſitas alij ſine cauſſa ſuppeditant, recte uſurpamus, Nobis naſcuntur iſta domi. AGITABATVR} ualde Flauius laborabat de agraria lege perferenda: nihil non tentabat. AVCTORE *Pompeio,*} qui Afranium, & Metellum cos. ideo fieri curauerat. ea tamen lex perlata non eſt. Dio lib. xxxvij. POPVLARE,} quod populo ualde placeret. ep. 16. PRAETER *auctorem*:} praeter ipſum Pompeium; quem populus diligebat. SECVNDA *concionis uoluntate*} quod ſine ſumma eloquentia fieri non poterat, ut populus contra ſua commoda concionanti aſſentiretur. TOLLEBAM} tria capita, dicebam, & probabam, nō recte in lege eſſe poſita. LIBERABAM} perſequitur ea capita, quae tollebat ex lege. LIBERABAM:} eximebam e lege: poſſeſſoribus relinqui uolebam. Flauius autem in lege tulerat, ut priuatis ademptus diuideretur populo R. eisq. tantum pecuniae redderetur, quantum pro eius agri emptione numeraſſent. P. MVCIO, L. CALPVRNIO *cos.*} quo anno tribunus pl. Ti. Gracchus legem agrariam tulit. PVBLICVS *fuiſſet*:} qui cum poſt conſules priuatis eſſet uenditus, plebi quaſi publicum diſtribui Cicero nolebat. SVLLANORVM *hominum poſſeſſiones*} uictor Sulla donauerat amicis ſuis eorum agros, qui Marium ſecuti contra ipſum arma tulerant. CONFIRMABAM} Sullanis poſſidentibus eripi nolebam. PVBLICARAT,} quia Marium in bello iuuiſſent. NEQVE *diuiſerat,*} fam. ep. 1. lib. 13. Volaterrani, inquit, Sullani temporis acerbitatem ſubterfugerunt benignitate Deorum immortalium: ſummoq. ſtudio populi R. a me in conſulatu meo defenſi ſunt. cum enim tribuni pl. legem iniquiſſimam de eorum agris promulgaſſet; facile ſenatui, populoq. R. perſuaſi, ut eos ciues, quibus fortuna pepercíſſet, ſaluos eſſe uellent. IN *ſua poſſeſſione*} nam in lege Flauius poſuerat, ut, quando eorum agri a Sulla publicati fuerant, publice diuiderentur. VNAM *rationem*} unum illud caput Cicero probabat, de pecunia ex nouis uectigalibus cogenda. qua emptus ager plebi diuideretur. tulerat enim Flauius, ut uel agri, qui aut tum eſſent, aut aliquando publici fuiſſent, uel, ſi hoc non placeret, alij agri, nouorum uectigalium pecunia empti, plebeijs agros non habentibus diſtribuerentur. ſecundum caput Cicero probauit. Ex *nouis uectigalibus*} non ex omnibus, (nimium enim id fuiſſet) ſed ex nouis. quae autem erant noua uectigalia? bello ſcilicet proximis annis quaeſita, nationibus maxime per Cn. Pompeium in populi R. poteſtatem redactis. Plutarchus haec tradit: cum tributa, quae reip. pendebantur, bis millies HS, ideſt ſex, ut nunc loquimur, ſcutatorum milliones ante bellum Mithridaticum fuiſſent, ex Pompeij uictorijs aucto imperio facta eſſe ter millies, & quadringenties, ideſt, decem milliones, & ducenta ſcutatorum millia. PER *quinquennium*} per tot enim annos uectigalia locabantur. POMPEIO} quo auctore lex ferretur. AGRARIORVM} hominum de plebe, qui agros cuperent ad egeſtatem depellendam. NOSTER *exercitus*,} hoc eſt ij, qui nobis fauent. infimi enim, & pauperes, ut rerum nouarum cupidi, Ciceronem haud omnes amabant, quem ſcirent in conſulatu acerbiſſimum ijs fuiſſe, qui res nouas quaeſierant. locupletes contra in oculis ferebant, cuius uigilantia ſublatam coniurationem intelligerent, quam egentes, & perditi ciues, diuitum fortunis infenſi, feciſſent. SENTINAM *urbis exhauriri*} cum homines ſordidi migrarent in eos agros, quos pecunia publica emptos accepiſſent. BELLO,} timore Gallici belli, maximeq. Heluetiorum. REFRIXERAT,} omiſſa fuerat. & ſane de Flauia lege perlata nihil

exiſtat. Ille *alter* } alter conſul L. Afranius. Qvid *emerit* } emerat conſulatum: quem tamen ignorare nunc uidetur. ep. 13. Ad *plebem tranſducendo* } ne idem iteremus, uide ſupra, ep. 16. Intercedit vr. } legem promulgauerat, de Clodo adoptando. ei legi intercedebant alij tribuni. Vt *opinor,* } praeter haec, opinor, inquit, nihil eſt, quod ad te ſcribam de republica. Illarvm *nonarum Decembrium,* } quo die ſupplicium ſumpſit de coniuratis. pro Flacco: O nonae illae Decembres, quae me conſule fuiſtis: quem ego diem uere natalem huius urbis, aut certe ſalutarem appellare poſſum. Disivngi, } primum, quod moleſte tuliſſent factum eſſe ſenatuſconſultum, ut de ijs, qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent, quaereretur: deinde, quod non impetraſſent de inducenda locatione Aſianorum uectigalium. ep. 16. Piscinarios } piſcinarum ſtudioſos, Hortenſium, & Lucullum. uterque enim Attici amicus, Hortenſius etiam familiariſſimus, ut l. 2. ep. 25. & Nepos in uita. Firmiora *praeſidia* } cum diſiungi uiderem ſenatus, & equitum concordiam; quod mihi ſperaueram fore firmiſſimum praeſidium (ſiquidem, eorum ſententias, auctoritatemq. ſecutus, in perditos ciues animaduerteram: ut, ex ea re, ſi qua umquam in me tribunicia tempeſtas oriretur; ſenatus, & equites pro mea ſalute pugnaturi uiderentur) ad alia praeſidia conuerſus, coniunxi me cum Pompeio, & in gratiam redij cum iuuentute. Tacverat: } nondum laudauerat eas res, quas ego in conſulatu geſſeram. laudauerat autem Craſſus, non libente Pompeio. ep. 12. Saepe, *multisq. uerbis ſuis* } otioſa dictio, Suis, uidetur. nec enim ita loquimur: Saepe, multiſq. uerbis meis illum ſum cohortatus. at, ſi, Saepe, multiſq. uerbis, recte, & ad Latine loquendi conſuetudinem aptius. Quod ſi cui receptam uocem extrudere religio eſt; uideat etiam atque etiam, (nam ego ad arbitrium meum nihil reuoco) an, mutatione parua, rectius hoc fit: Saepe, multiſq. uerbis huius mihi ſalutem imperij. amat enim Cicero ad dictionem, Imperium, aliquid fere adijcere; quo facilius intelligatur: ut, Communis imperij, Noſtri imperij, Huius imperij. Priora duo notauimus in oratione pro Balbo. O nomen noſtri imperij, o populi Romani excellens dignitas, o Cn. Pompeij ſic late longeq. diffuſa laus, ut eius gloriae domicilium communis imperij finibus terminetur. Tertium in oratione in Catilinam: Id, quod primum, atque huius imperij, diſciplinae maiorum proprium eſt, facere non audeo. Et in de Amicitia: Inimiciſſimus huic imperio. Ex *illarum rerum diſſenſione* } quia Pompeio non probarentur, quae in conſulatu geſſiſſem. In *ſua ratione* } ad priuatas opes retinendas. Qvae *erant in me incitata,* } propterea quod acerbe in iuuentutem Cicero erat inuectus. ep. 14. Popvlare, *ac diſſolutum:* } omnibus do operam, ut ſatisfaciam, ita tamen ut nihil agam, quod, quaſi uiro graui minus dignum, reprehendi poſſit. Epicharmvs } poteſt fieri, ut illud, Epicharmus, gloſſa ſit eius, quod anteceſſit, Vafer ille Siculus. itaque, quod ad me quidem attinet, exiſtimo, atque hoc ineptiarum genere imperiti librarij ueterum ſcripta referſerunt. Sic l. 2. ep. 1. Ille tuus ciuis Demoſthenes: cum neque neceſſarium ſit Demoſthenis nomen; &, ſi tollatur, uenuſtius quiddam habere ſententia uideatur. de hoc Horatius, opinor, in epiſtola ad Auguſtum:

,, Dicitur Afrani toga conueniſſe Menandro,
,, Plautus ad exemplum Siculi properare Epicharmi.

Inuenit comoediam Syracuſis, ut teſtatur Suidas: quin etiam hunc locum, quem Cicero adducit, recitat in dictione νήφειν, & Polybius ἐν τῷ τῆς ἱστορ. λόγῳ ιζ haud procul a fine. Quinctus frater Latine uſurpauit in libello de petitione conſulatus. Eſt autem trochaicus quadratus catalecticus. De *tuo autem negotio* } factum erat ſenatuſconſultū alijs de rebus; ſed hoc additum in extremo, ut liberi populi ſoluere ne cogerentur. lib. 2. epiſt. 1. Pedariorvm } ſenatores, qui curules magiſtratus geſſiſſent, curru in curiā honoris gratia uehebantur: ceteri pedibus itabant: unde Pedariorum nomen. Gellius l. 3. cap. 18. Nostrvm } qui curules magiſtratus geſſimus. Me *eſſe ad ſcribendum* } me affuiſſe, dum ſcriberetur ſenatuſconſultum. nam in ſenatuſconſultis adſcribebantur eorum nomina, qui affuiſſent. eaeq. dicebantur Senatuſconſulti auctoritates. in epiſt. fam. ep. 7. l. 8. & in prooemio libri 3. de Oratore. Aliam *rem* } primo relatum eſt non de populis liberis, ſed alia de re, ut ex ipſo ſenatuſconſulto potes intelligere: deinde ex ſententia Seruilij additum eſt illud, ne liberi populi cogerentur ſoluere. quod ſi de populis liberis primo actum eſſet, ego, qui ſcirem a Sicyonijs pecuniam tibi deberi, tua cauſſa repugnaſſem, neque ſcribendo affuiſſem. ep. 1. l. 2. AP. servilio *filio,* } uiuebat enim pater P. Seruilius Iſauricus. Sic ad Q. fratrem lib. 2. Carpebatur Pompeius a Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio. Et ad eundem l. 3. Seruilius pater ſignificat, ualde te ſibi gratum feciſſe, quod de ſua uoluntate erga Caeſarem diligentiſſime locutus eſses. & ubi patri, & filio praenomen idem eſset, additum eſt, Pater, & Filius, ut internoſcerentur: ex quo in his epiſtolis ſaepe, Quinctus pater, Quinctus filius. In *poſtremis* } quia, qui curulem magiſtratum geſſerant, ij ſi a cenſore nondum in ſenatum lecti eſsent, iure tamen magiſtratus in ſenatum introibant, & dicendae ſententiae ius habebant. Gellius l. III. c. 18. Conventvs } recenti re homines conueniebant: ut inducendi ſenatuſconſulti rationem inirent, quod illud, De populis liberis, additum eſset cum iniuria, damnoq. multorum. poſtea conuenire deſierunt, cum intelligerent immutari non poſse. idem ep. 1. lib. 2. Tvis *blanditijs* } quando iudicio cum ijs agere non potes, impediente ſenatuſconſulto proxime facto. Nvmmvlorvm *aliquid* } Attico enim Sicyonij debebant. epiſt. XI. & lib. 2. epiſt. 7. Homini *Attico* } tibi. ludit in cognomen Attici. De *ſuis hiſtorijs* } de bello Marſico Graece ſcriptis, Plutarchus. Barbara *quaedam, & obſoleta* } non Attica, ſed Barbara, & nimis antiqua. Tertivm *poema* } tertium opus de conſulatu meo, uerſibus conſcriptum. primus. n. commentarius Graece cōpoſitus, alter Latinus, tertiū poema. Τὶς πατέρ' αἰνήσει? }

a filiis

a filijs patres laudantibus, quod ipſi laudabiles non ſint, tranſtulit Cicero ad ſeipſum laudantem, quaſi qui non laudaretur ab alijs. Plutarchus in Arati principio dilucide explanat, & ait eſſe τὴν παλαιὰν παροιμίαν. QVOD *potius ſit*, ʒ quod ſit laudabilius noſtro conſulatu. uſitata locutio. SECVS *eſſe dictum* ʒ ſcripſerat enim Atticus, ſe putare, Quinctum, & Romae, & in itinere de ipſo minus commode locutum, epiſt. 15.

Cicero S. D. Attico. 18.

CVM e Pompeiano me Romam recepiſſem ad IV. id. Maij, Cincius noſter eam mihi abs te epiſtolam reddidit, quam tu idibus Febr. dederas, ei nunc epiſtolae litteris his reſpondebo. Ac primum, tibi perſpectum eſſe iudicium de te meum, laetor; deinde, te in ijs rebus, quae mihi aſperius a nobis, atque a noſtris, & iniucundius actae uidebantur, moderatiſſimũ fuiſſe, uehementiſſime gaudeo; idq. neque amoris mediocris, & ingenij ſummi, ac ſapientiae iudico. qua de re cum ad me ita ſuauiter, diligenter, officioſe, humaniter ſcripſeris, ut non modo hortari te amplius non debeam, ſed ne exſpectare quidem abs te, aut ab ullo homine tãtum facilitatis, ac manſuetudinis potuerim: nihil duco eſſe commodius, quam de his rebus nihil amplius ſcribere. cum erimus congreßi, tum, ſi quid res feret, coram inter nos conferemus. Quod ad me de rep. ſcribis, diſputas tu quidem & amanter, & prudenter; & a meis conſilijs ratio tua non abhorret: (nam neque de ſtatu nobis noſtrae dignitatis eſt recedendum, neque ſine noſtris copijs intra alterius praeſidia ueniendum: & is, de quo ſcribis, nihil habet amplum, nihil excelſum, nihil non ſummiſſum, atque populare) uerumtamen fuit ratio mihi fortaſſe ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis, ſed mehercule reip. multo etiam utilior, quam mihi, ciuium improborum impetus in me reprimi, cum hominis ampliſſima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem ſententiam confirmaſſem, & a ſpe malorum ad mearum rerum laudem conuertiſſem. quod ſi cum aliqua leuitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti aeſtimaſſem: ſed tamen a me ita acta ſunt omnia, non ut ego illi aſſentiens leuior, ſed ut ille me probans grauior uideretur. Reliqua ſic a me aguntur, & agentur, ut non committamus, ut ea, quae geſſimus, fortuito geſſiſſe uideamur, eos bonos uiros, illos quos ſignificas, & eam, quam mihi dicis obtigiſſe, σπάρταν nõ modo numquam deſeram, ſed etiam, ſi ego ab illa deſerar, tamen in mea priſtina ſententia permanebo. illud tamen, uelim, exiſtimes, me hãc uiam optimatum poſt Catuli mortem nec praeſidio ullo, nec comitatu tenere. nam, ut ait Rhynton, ut opinor,

Οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει.

mihi uero ut inuideant piſcinarij noſtri, aut ſcribam ad te alias, aut in congreſſum noſtrum reſeruabo. a curia autem nulla me res diuellet: uel quod ita rectũ eſt: uel quod rebus meis maxime conſentaneum: uel quod, a ſenatu quanti fiam, minime me paenitet. De Sicyonijs, ut ſcripſi ad te antea, non multum ſpei eſt in ſenatu: nemo eſt enim iam, qui queratur. quare, ſi id exſpectas, longum eſt: alia uia, ſi qua potes, pugna. cum eſt actũ; neque animaduerſum eſt, ad quos pertineret; & raptim in eam ſententiam pedarij concurrerunt. inducendi S. C. maturitas nondum eſt: quod neque ſunt, qui querantur & multi partim maleuolentia, partim opinione aequitatis delectãtur. Metellus tuus eſt egregius conſul. unum reprehendo, quod otium e Gallia non magnopere nunciari gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc uellem mediocrius: cetera egregia. Auli filius uero ita ſe gerit, ut eius conſulatus non cõſulatus ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον. De meis ſcriptis, miſi ad te Graece perfectum conſulatum meum. eum librum L. Coſſinio dedi. puto te Latinis meis delectari, huic autem Graeco Graecum inuidere. alij ſi ſcripſerint, mittemus ad te: ſed, mihi crede, ſimul atque hoc noſtrum legerunt, neſcio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius Paetus, uir bonus, amatorq. noſter, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliquit, donauit, cum mihi, per legem Cinciã licere capere, Cincius amicus tuus diceret: libenter, dixi, me accepturum, ſi attuliſſet. nunc, ſi me amas, ſi te a me amari ſcis, enitere per amicos, clientes, hoſpites, libertos denique, ac ſeruos tuos, ut ſcheda ne qua depereat. nam & Graecis ijs libris, quos ſuſpicor, & Latinis, quos ſcio illum reliquiſſe, mihi uehementer opus eſt. ego autem quotidie magis, quod mihi de forenſi labore temporis datur, in his ſtudijs conquieſco. per mihi, per, inquam, gratum feceris, ſi in hoc tam diligens fueris, quam ſoles in ijs rebus, quas me ualde uelle arbitraris: ipſiusq. Paeti tibi negotia commendo: de quibus tibi ille agit maximas gratias: &, ut iam inuiſas nos, non ſolum rogo, ſed etiam ſuadeo. Vale.

EXPLANATIO

EPISTOLAM *reddidit* ʒ reſcriptam ad eam, cuius initium eſt, Magna mihi. INIVCVNDIVS ʒ de diſcordijs, Quincti, & Pompeiae. MODERATISSIMVM *fuiſſe* ʒ quod ea moderatiſſime tuleris. NEQVE *de ſtatu noſtrae dignitatis eſt recedendum* ʒ recederem autem, ſi ſuſceptam de rep. curam abijcerem. Reſponderat Atticus ad illud, Vtor Pompeio familiariſſime, quod eſt ep. 15. NEQVE *ſine noſtris copijs* ʒ non debeo Pompeij amicitiam tanti facere, ut ueteres amicorum copias negligam, ſine quibus intra alterius praeſidia uenire, ideſt uni Pompeio me totum credere, tutum non eſt. ſic igitur faciam: firmabo, ut inſtitui, meas opes amicitia Pompeij: & tamen, quia non unius fidei ſunt omnia committenda, ueterum amicorum praeſidia non dimittam. hae ſunt enim copiae noſtrae. ET *is, de quo ſcribis* ʒ manifeſtum eſt, Cn. Pompeium intelligi. NIHIL *non ſummiſſum, atque populare* ʒ uerbum enim non faceret, quod quemquam de populo poſſit offendere, quo minus exſpectare ab eo conſtantiam, & animi

firmitudinem

firmitudinem debeo. ergo non committemus, ut ſine noſtris copijs intra illius praeſidia ueniamus FLVCTVANTEM *ſententiam confirmaſſem*, } cum eius animus in tuenda rep. nutare interdum uideretur, confirmaui. A SPE *malorum*. } ſperauerant enim improbi homines contentionem mihi fore aliquam cum Pompeio ex illarum rerum, quas in conſulatu geſſeram, diſſenſione. ep. 17. AD *mearum rerum laudem* } tantum abeſt, ut propter eas res a me diſſenſerit, ut eas etiam in ſenatu non ſemel, ſed ſaepe laudarit. ep. 17. NVLLAM *rem tanti aeſtimaſſem*. } nihil tanti fuiſſet, ut cum eo me coniungerem. BONOS *uiros*. } quos paullo ante ſuas Copias uocauit. Σπάρταν } remp. quam ſemel tuendam ſuſcepi, numquam deſeram. Adagium eſt in Suida, & Plutarcho, Σπάρταν ἔλαχες, ταύτην κόσμει; de ijs, quibus, cui fortunae munere contigiſſet, ut Spartae naſcerentur, degenerare a tam nobilis patriae teſtata uirtute ſine magno dedecore non liceret. POST *Catuli mortem* } perierat non multo ante. nam Piſone, & Meſſala cos. anno proximo ſuperiore uiuebat: ut ep. 14. & apud Plutarchum in Craſſo. HANC *uiam optimatum* } rectam rationem in rep. NEC *comitatu* } ſcribit Plutarchus in Craſſo, Ciceronis, Catuli, Catonis fuiſſe quandam in defendenda libertate ſocietatem, & conſenſionem. RHINTON } poeta comicus Tarentinus: de quo Suidas. Οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει, } iambicus ſenarius. Latine ſic: Alij quidem prope nihil ſunt, alijs autem nihil curae eſt. qui me, inquit, recta ſentientem adiuuare, & in optimatum uia pergentem forſitan ſequi uellent, infirmi ab auctoritate non poſſunt; qui poſſent, negligunt. PISCINARII } Hortenſius, & Lucullus; quos Ciceronis, noui hominis, dignitas angeret. ep. 17. A CVRIA } ſaepe Curiam pro ſenatu, Forum pro populo ponit, figura grammaticis obſeruata. A curia, igitur, a ſenatu. ego me, inquit, ad popularem rationem non dabo, ut Pompeius, ut Caeſar, ut omnes non boni ciues. ſenatui ſemper ita affixus haerebo, ut nulla res diuellat. REBVS *meis maxime conſentaneum* } ne diſſentiam a me ipſo, qui in conſulatu meo nihil geſſi non auctore ſenatu. NON *multum ſpei eſt in ſenatu* } ut ſenatus factum ſenatuſconſultum de liberis populis inducat ep. 17. & 1. l. 2. IAM, } nam initio fuerant, qui quererentur: quod epiſtola proxima dixit: Conuentus, qui initio celebrabantur, iamdiu fieri deſierunt. ep. 17. ALIA *uia* } quando in ſenatu ſpes non eſt. AD *quos pertineret*, } non animaduerſum eſt, illud, De populis liberis, addi ſine multorum damno non poſſe. ep. 1. l. 2. PARTIM *maleuolentia*, } ſunt in ſenatu, qui odio proſequantur eos, ad quos intelligunt ex ſenatuſconſulto rei familiaris iacturam peruenire: itaque, ne inducatur, pugnabunt. OPINIONE *aequitatis* } ut ea, quae recta ſunt, conſtanter tueri uideantur. Et, Opinione aequitatis, quaſi non tam de ipſa aequitate, quam de opinione hominum, & inani quadam ſpecie laborent. MEDIOCRIVS } quaſi aperte Metellus oſtenderet, ſe bellum malle, quam otium. AVLI *uero filius* } Afranius conſul. epiſt. 14. & 16. MAGNI *noſtri* ὑπώπιον } Pompeij macula, & infamia: quia Pompeij potiſſimum opera ad conſulatum Afranius peruenerat. ep. 14. SER. *Claudius* } frater Paeti: de quo in epiſtola ad ipſum Paetum, his uerbis: Seruius, frater tuus, quem litteratiſſimum fuiſſe iudico, facile diceret, Hic uerſus Plauti non eſt, hic eſt, quod tritas haberet aures notandis generibus poetarum, & conſuetudine legendi. Frater autem Claudius Papirij, non germanus, (nam eodem uterque appellaretur nomine) ſed aut conſobrinus, aut ex eadem matre, diuerſo patre. ep. 1. l. 2. PER *legem Cinciam licere capere* } iocatur in legem Cinciam, quae erat de donis, & muneribus. in II. de oratore, Saepe, inquit, ſententioſe ridicula dicuntur, ut M. Cincius, quo die legem de donis, & muneribus tulit, cum C. Centho prodijſſet, & ſatis contumelioſe, Quid fers, Cinciole, quaeſiſſet; ut emas, inquit, Cai, ſi uti uelis. Et in de Senectute: Quadriennio poſt factus ſum praetor: quem magiſtratum geſſi Tuditano, & Cethego cos. cum quidem ille admodum ſenex ſuaſor legis Cinciae de donis, & muneribus fuit. Et Liuius lib. IV. Quid legem Liciniam excitauit de quingentis iugeribus, niſi ingens cupido agros continuandi? quid legem Cinciam de donis, & muneribus, niſi quia uectigalis iam, & ſtipendiaria plebs eſſe ſenatui coeperat? *Cincius* } hic Attici negotia Romae procurabat. ep. 6. AGIT *maximas gratias*: } de eo, quod ipſe tua ſponte ipſius cauſſa iam feciſti. Tale illud in epiſt. fam. ep. 1. l. III. Omnino tibi agit gratias: ſed idem ſcribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras.

IN EPISTOLARVM
M. TVLLII CICERONIS
AD
T. POMPONIVM ATTICVM
LIBRVM. II.
PAVLLI MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. 1.

KAL. *Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, uenit obuiam tuus puer. is mihi litteras abs te, et commentarium conſulatus mei Graece ſcriptum reddidit. in quo laetatus ſum, me aliquanto ante de iiſdem rebus Graece item ſcriptum librum L. Coſſinio ad te perferendum dediſſe. nam, ſi ego tuum ante legiſſem, furatum me abs te eſſe diceres. quamquam illa tua (legi enim libenter) horridula mihi, atque incompta uiſa ſunt: ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quod ornamenta neglexerant; &, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, uidebantur. meus autem liber totum Iſocratis* μυροθήκιον, *atque omnes eius diſcipulorum arculas, ac non nihil etiam Ariſtotelica pigmenta conſumpſit: quem tu Corcyrae, ut mihi aliis litteris ſignificas, ſtrictim attigiſti, poſt autem, ut arbitror, a Coſſinio accepiſti. quem tibi ego non eſſem auſus mittere, niſi eum lente, ac faſtidioſe probauiſſem. quamquam ad me reſcripſit iam Rhodo Poſſidonius, ſe, noſtrum illud* ὑπόμνημα *cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de iiſdem rebus ſcriberet, miſeram, non modo non excitatum eſſe ad ſcribendum, ſed etiam plane perterritum. quid quaeris? conturbaui Graecam nationem. ita, uulgo qui inſtabant, ut darem ſibi, quod ornarent, iam exhibere mihi moleſtiam deſtiterunt. tu, ſi tibi placuerit liber, curabis, ut & Athenis ſit, & in ceteris opidis Graeciae. uidetur enim poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem, & quas poſtulas, & plures etiam mittam: quoniam quidem ea, quae nos ſcribimus adoleſcentulorum ſtudiis excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quod in eis orationibus, quae Philippicae nominantur, enituerit ciuis ille tuus Demoſthenes, & quod ſe ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, ut* σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος *uideretur, curare, ut meae quoque eſſent orationes, quae conſulares nominarentur: quarum una eſt in ſenatu kalendis Ian. altera ad populum de lege agraria; tertia de Othone; quarta pro Rabirio; quincta de proſcriptorum filiis; ſexta, cum prouinciam in concione depoſui; ſeptima, qua Catilinam emiſi; octaua, quam habui ad populum poſtridie, quam Catilina profugit; nona in concione, quo die Allobroges inuocarunt; decima in ſenatu, nonis Dec. ſunt praeterea duae breues, quaſi* ἀποσπασμάτια *legis agrariae. hoc totum* σῶμα, *curabo, ut habeas. &, quoniam te cum ſcripta, tum res meae delectant; iiſdem ex libris perſpicies, & quae geſſerim, & quae dixerim. aut ne popoſciſſes: ego enim tibi me non offerebam. Quod quaeris, quid ſit, quo te accerſam; ac ſimul, impeditum te negotiis eſſe ſignificas; neque recuſas, quin, non modo ſi opus ſit, ſed etiam ſi uelim, accurras: nihil ſane eſt neceſſe: uerumtamen uidebare mihi tempora peregrinationis commodius poſſe diſtribuere. nimis abes diu, praeſertim cum ſis in propinquis locis: neque nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium eſt: ſed, ſi paullo plus furor Pulchelli progredi poſſet, ualde te ego iſtinc excitarem. uerum praeclare Metellus impedit, & impediet. qd quaeris? eſt conſul* φιλόπατρις,

&, ut

*&, ut ſemper iudicaui, natura bonus. ille autem non ſimulat, ſed plane tribunus pl. fieri cupit. qua de re cum in ſenatu ageretur, fregi hominem, & inconſtantiam reprehendi, qui Romae tribunatum pl. peteret, cum in Sicilia aedilitatem ſaepe dictitaſſet. ſed neque magnopere dixi eſse nobis laborandum: quod nihilo magis ei liciturum eſſet plebeio remp. perdere, quam ſimilibus eius me conſule patricijs eſſet licitum. Iam, cum ſe ille ſeptimo die ueniſſe a Freto, neque ſibi obuiam quemquam prodire potuiſſe, & nocte ſe introiſſe dixiſſet, in eoq. ſe in concione iactaſſet: nihil ei noui dixi accidiſſe: ex Sicilia ſeptimo die Romam, tribus horis Roma Interamnam: noctu introiſſe; item ante: non eſſe itum obuiam; ne tum quidem, cum iri maxime debuit. quid quaeris? hominem petulantem modeſtum reddo, ſed non ſolum perpetua grauitate orationis, ſed etiam hoc genere dictorum. itaque iam familiariter cum ipſo cauillor etiam, ac iocor: quin etiam, cum candidatum deducerem, is quaerit ex me, num conſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare. negaui. at ego, inquit, nouos patronos inſtituam. ſed ſoror, quae tantum habeat conſularis loci, unum mihi ſolum pedem dat. noli, inquam, de uno pede ſororis queri. licet etiam alterum tollas. non conſulare, inquies, dictum. fateor: ſed ego odi illam male conſularem. ea eſt enim ſeditioſa: ea cum uiro bellum gerit, neque ſolum cum Metello, ſed etiam cum Fabio. quod eos mihi eſſe amicos moleſte fert. Quod de agraria lege quaeris, ſane iam uidetur refrixiſſe. Quod me quodam modo molli brachio de Pompeij familiaritate obiurgas: nolim ita exiſtimes, me mei praeſidij cauſſa cum illo coniunctum eſſe: ſed ita res erat inſtituta, ut, ſi inter nos eſſet aliqua forte diſſenſio, maximas in rep. diſcordias uerſari eſſet neceſſe. quod a me ita praecautum, atque ita prouiſum eſt, non ut ego de optima illa mea ratione decederem; ſed ut ille eſſet melior, & aliquid de populari leuitate deponeret: quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo ſcito glorioſius, quam de ſuis, praedicare. ſibi enim bene geſtae, mihi conſeruatae reip. dat teſtimonium. hoc facere illum, mihi quam proſit, neſcio; reip. certe prodeſt. quid, ſi etiam Caeſarem, cuius nunc uenti ualde ſunt ſecundi, reddo meliorem? num tantum obſum reip.? quin etiam, ſi mihi nemo inuideret; ſi omnes, ut erat aequum, fauerent; tamen non minus eſſet probanda medicina, quae ſanaret uitioſas partes reip. quam quae exſecaret. nunc uero, cum equitatus ille, quem ego in Cliuo Capitolino, te ſignifero, ac principe, collocaram, ſenatum deſeruerit; noſtri autem principes digito ſe caelum putent attingere, ſi mulli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant; alij autem negligant: non ne tibi ſatis prodeſſe uideor, ſi perficio, ut nolim obeſſe, qui poſſunt? nam Catonem noſtrum non tu amas plus, quam ego. ſed tamen ille, optimo animo utens, & ſumma fide, nocet interdum reip. dicit enim tamquam in Platonis πολιτείᾳ, non tamquam in Romuli faece, ſententiam. quid uerius, quam in iudicium uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? cenſuit hoc Cato: aſſenſuit ſenatus. equites curiae bellum, non mihi: nam ego diſſenſi. quid impudentius publicanis renunciantibus? fuit tamen, retinendi ordinis cauſſa, facienda iactura. reſtitit, & peruicit Cato. itaque nunc, conſule in carcere incluſo, ſaepe item ſeditione commota, adſpirauit nemo eorum, quorum ego concurſu, itemq. conſules, qui poſt me fuerunt, remp. defendere ſolebant. Quid ergo? iſtos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus, ſi aliter non poſſumus? an libertinis, atque etiam ſeruis ſeruiamus? ſed, ut tu ais, ἅλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honeſtius, quam ſuam, Luccei perdidit. accuſauit Naſicam inhoneſte, ac modeſte tamen dixit: ut Rhodi uideretur molis potius, quam Moloni, operam dediſſe. mihi, quod defendiſſem, leuiter ſuccenſuit. nunc tamen petit iterum reip. cauſſa. Lucceius quid agat, ſcribam ad te, cum Caeſarem uidero, qui aderit biduo. Quod Sicyonij te laedunt, Catoni, & eius aemulatori attribuas Seruilio. quid? ea plaga non ne ad multos bonos uiros pertinet? ſed, ſi ita placuit, laudemus; deinde in diſſenſionibus ſoli relinquamur. Amalthea mea te exſpectat, & indiget tui. Tuſculanum, & Pompeianum ualde me delectant; niſi quod me, illum ipſum uindicem aeris alieni, aere non Corinthio, ſed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia ſperamus eſſe otium. Prognoſtica mea cum oratiunculis propediem exſpecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, ſcribe ad nos. nam mihi Pomponia nunciari iuſſit, te menſe Quinctili Romae fore. id a tuis litteris, quas ad me de acceſſu tuo miſeras, diſcrepabat. Paetus, ut antea ad te ſcripſi, omnes libros, quos frater ſuus reliquiſſet, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligentia poſitum eſt. ſi me amas, cura, ut conſeruentur, & ad me perferantur. hoc mihi nil poteſt eſſe gratius. Et, tum Graecos, tum uero Latinos diligenter ut conſerues, uelim. tuum eſſe hoc munuſculum putabo. Ad Octauium dedi litteras: cum ipſo nil eram locutus. neque enim iſta tua negotia prouincialia eſſe putabam: neque te in Toculionibus habebam. ſed ſcripſi, ut debui, diligenter. * Vale.*

EXPLANATIO

EVNTI *mihi Antium* } huc ſe nobiles Romanos animi cauſſa contuliſſe, legimus in Strabone. Aberat autem Roma Antium ſtadijs CCCVII, hoc eſt milliarijs XXXIIX. cum dimidio. nam, ut ait Plutarchus in C. Graccho, τὸ μίλιον ὀκτὼ ςαδίων ὀλίγον ἀποδεῖ. GLADIATORES *M. Metelli* } gladiatorum certamina cum alij cupide uiſerent, ego cupide reliqui. TVVM } commentarium Graece ſcripſerat Atticus de conſulatu Ciceronis. Nepos in Attici uita. LEGI *enim libenter* } quod & tua eſſent, & de rebus meis, ideo libenter legi: ſed, ad genus orationis quod attinet, horridula mihi, atque incompta uiſa ſunt. &, Libenter, quaſi diligenter; ut contra non libenter legunt, qui negligenter. ORNATA *hoc ipſo, quod ornamenta neglexerant,* } Sic in Oratore: Vt mulieres eſſe dicuntur nonnullae inornatae, quas id ipſum deceat: ſic haec ſubtilis oratio, etiā incompta, delectat. Fortaſſe imitatus eſt Terentij figurā ex Phormione:

,, Virgo pulchra: &, quo magis diceres,
,, Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem.

Quale etiam uetus illud in mulieres odoratis unguentis non utentes: Ideo bene olere: quia nihil olerent. quod eſt apud Plautum in Muſtellaria. Cui ſentētiae nō diſſimilis illa Varronis in ſatyra Menippea, quā recitat Macrobius l. 3. Bellaria ea maxime ſunt mellita quae mellita nō ſunt. ISOCRATIS μυροθήκιον } non diſcedit a tranſlatione unguentorum, quia dixerat, Horridula, & Olere. Attici oratio, quia ſine pigmentis, horridior: nitida Ciceronis. quia cum pigmentis. EIVS *diſcipulorum* } multos docuit Iſocrates, quorum notiſſimi Ephorus, & Theopompus; ille, ut ingenio tardior, & calcaribus concitandus; ſic uita probior; hic ut acrior, & freno coercendus, ita & improbior. Haec Suidas. Iſocratem apud Plutarchum deridet Cato maior, quod eius diſcipuli ſeneſcerent dicendo, ut apud Ditem cauſſas agerent. STRICTIM *attigiſti,* } curſim legiſti, miſſum uidelicet ab alijs: (iam enim diuulgatus erat; ſiquidem & Poſidonius eum Rhodi legerat, ut infra proxime) poſt autem eum, opinor, accepiſti, quem ego L. Coſſinio dederam. Sic locutus & Salluſtius in Catilina: Strictim, ut quaeque memoria digna uidebantur, perſcribere. (ita enim legit Aldus filius ex Nonio, non, ut in peruulgatis libris, Carptim.) Et l. I. de Orat. Quaſi per tranſennam praetereuntes, ſtrictim adſpeximus. FASTIDIOSE } cum omnia in eo diligentiſſime examinaſſem, uſque ad faſtidium. ORNATIVS } quod homo Graecus uideretur praeſtare poſſe. ADOLESCENTVLORVM *ſtudijs excitati.* } quia uidemus adoleſcentulos eloquentiae ſtudio teneri. FVIT *enim mihi commodum &c.* } licuit enim mihi ad Demoſthenis imitationem curare, ut orationes aliquot meae, de rep. in conſulatu habitae, legerentur. DEMOSTHENES } tolle Demoſthenis nomen, ut illud tantum remaneat, Ille tuus ciuis: elegantiae multo plus, nec tamen obſcuritatis quidquam erit. REFRACTARIOLO } concertatorio, quod ad reſtringendum ualet. Seneca ep. 74. contumaces, & refractarios, & contemptores magiſtratuum negat eſſe philoſophiae fideliter deditos. In Bruto dixit Cicero de Thucydide: Hoc forenſe concertatorium iudiciale non tractauit genus. CONSVLARES } quas nominat proxime. IN *ſenatu kal. Ian.* } de lege agraria contra P. Seruilium Rullum, tribunum pl. quae exſtat, ſed initium deſideratur, eamq. ſignificat in epiſtola ad Lentulum, cum inquit: Memoria tenebam, nobis conſulibus ea fundamenta iacta Kalendis Ianuarijs confirmandi ſenatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decembribus tantum uel animi fuiſſe in illo ordine, uel auctoritatis. ALTERA *ad populum* } quae exſtat. Plinij uerba haec ſunt lib. VII. cap. 30. Sed quo te, M. Tulli, piaculo taceam? quo ue maxime excellentem inſigni praedicem? quo potius, quam uniuerſi populi illius gentis ampliſſimi teſtimonio, & tota uita tua, conſulatus tantum operibus electis? Te dicente, legem agrariam, hoc eſt alimenta ſua, abdicauerunt tribus. te ſuadente, Roſcio, theatralis auctori legis, ignouerunt, notataſq. ſe diſcrimine ſedis aequo animo tulerunt. te orante, proſcriptorum liberos honores petere puduit. &c. DE *Othone* } pro Roſcio Othone: cui plebem Cicero reconciliauit, moleſte ferentem, quod is tribunus pl. quadriennio ante Ciceronem conſulem legem tuliſſet, ut equites in theatro ſeparatim a plebe in quattuordecim proximis ordinibus ſederēt. Plutarchus in Cicerone, & Plinius lib. VII. Itē in oratione pro Murena, & Pedianus in Corneliana. PRO *Rabirio,* } pro C. Rabirio perduellionis reo, ad Quirites. quae exſtat oratio. DE *proſcriptorum liberis* } Sulla proſcriptorum liberis aditum ad magiſtratus lege obſtruxerat. his petentibus, ut, abrogata Sullae lege, honores capere liceret, Cicero conſul diſſuaſit. Sed operaepretium eſt, ſubiungere ex oratione in Piſonem, quod huic epiſtolae non parum lucis afferre uideatur. Ego, inquit, Kalendis Ianuarijs ſenatum, & bonos omnes legis agrariae, maximarumq. largitionum metu liberaui. ego agrum Campanum, ſi diuidi non oportuit, conſeruaui; ſi oportuit, melioribus auctoribus reſeruaui. ego in C. Rabirio, perduellionis reo, XL. annis ante me conſulem interpoſitam ſenatus auctoritatem ſuſtinui contra inuidiam, atque defendi. ego adoleſcentes bonos, & fortes, ſed uſos ea condicione fortunae, ut, ſi eſsent magiſtratus adepti, reip. ſtatum conuulſuri uiderentur; meis inimicitijs, nulla ſenatus mala gratia, comitiorum ratione priuaui. ego prouinciam Galliam, ſenatus auctoritate, exercitu, & pecunia inſtructam, & ornatam, in concione depoſui. ego L. Catilinam, caedem ſenatus, interitum urbis non obſcure, ſed palam molientem, egredi ex urbe iuſſi. ego tela extremo menſe conſulatus mei, intenta iugulis ciuitatis, de coniuratorum nefarijs manibus extorſi. QVA *Catilinam emiſi;* } exſtat. QVAM *habui ad populum* } exſtat, & item quae conſequentur duae.

INVOCARVNT: } mallem, Indicarunt: ut ſubaudiatur, coniurationem. indices enim Allobroges conſul Cicero in ſenatum introduxit.in orationibus,& Salluſtius. DVAE *breues,* } una,quae in Rullum ad populum tertia legitur,breuiſſima:alteram deſideramus. LIBRIS } orationibus. ut in Oratore,Nos etiam in hoc genere frequentes,ut illa ſunt in quarto accuſationis,quartam enim orationem in Verrem intelligit. PVLCHELLI } Clodij,ep.14.l.1. METELLVS *impedit,* } obſtitit enim,ne plebeius fieret P. Clodius: ut in oratione de haruſpicum reſponſis, & pro M. Coelio. NON *ſimulat,* } antea cauſſam occultauerat,cur ex patricio plebeius fieri uellet: nunc non ſimulat: praeſefert, ideo ſe de tranſitione ad plebem cogitare,ut deinceps tribunus fieri poſſit.quod patricio non licet.ep.16.l.1. IN *Sicilia* } ubi quaeſtor fuerat.quaeſturam autem aedilitas conſequebatur: ſed plebeijs hominibus inter utramque interpoſitus tribunatus pl.patebat.Clodius autem patricius, quia tribunatu legibus excludebatur,aedilitatem ſe ſtatim petiturum dictitarat: poſtea,ut Ciceroni diem diceret, plebeius factus tribunatum petijt,& adeptus eſt. SAEPE *dictitaſſet.* } ſic Beſſarionis & Caualcantis uterque liber. ſubaudi,ſe eſſe petiturum.Omnino abundare uidetur dictio, Saepe, cum frequentatiuum uerbum ſequatur; ſed ferri poteſt;cum & Matius in epiſtola ad Ciceronem dixerit,Frequentes uentitaſſe, pro, Saepe uentitaſſe. PATRICIIS } patricij Sergius Catilina,Cornelius Lentulus,principes coniurationis. A FRETO } quod iacet inter Meſſanam Siciliae ciuitatem,& Rhegium Calabriae,in extrema Italia. PRODIRE } cum,ſumma celeritate uſus,praeter ſpem omnium affuerit. TRIBVS *horis Roma Interamnam:* } deſignat illud tempus,cum Clodius,de ſacris pollutis accuſatus,quod noctu intraſſet eo, ubi Veſtales pro populo faciebant,apud iudices teſtimonio Caſſinij Scholae probauit,ſe, qua hora diceretur inter ſacra deprehenſus,Interamnae fuiſſe: quod tamen perſpicue falſum intelligebatur: quia & Cicero eum, & multi eo die Romae uiderant,tribus horis ante horam deprehenſionis, ut tum quidem Interamnae eſſe Clodius non potuerit, niſi ſi tribus horis Roma Interamnam poſſet accurrere. quod cum minime poſſet,propter locorum maiora interualla;cauillans tamen Cicero, factum id a Clodio dicit, quia iudicibus probare uiſus eſt,quoniam eſt abſolutus. ITEM *ante:* } cum noctu introiuit domum Caeſaris, ubi ſacra Bonae deae a mulieribus celebrabantur. CVM *iri maxime debuit.* } cum afficiendus ſupplicio fuit,quod Bonae deae ſacra uiolaſſet.Et iocatur in ambigua ſignificatione.nam Ire obuiam, prodire obuiam proprie ualet, μεταφορικῶς, reſiſtere: ut libro 4.Huic obuiam it Cato. Qua ratione & Brutus in quadam epiſtola dixit,Maleuolentiae hominum in me, ſi poteris, occurres. CVM *candidatum deducerem,* } candidatos ad commendationem clari uiri Martium in campum deducebant. Q. Cicero de petitione conſulatus. SICVLIS *locum gladiatoribus dare.* } Siculis,meis clientibus,locum dare, ubi gladiatorum certamina ſpectare poſſent.amicis enim,& tribulibus ad ſpectacula locus dabatur: ut in oratione pro Murena. GLADIATORIBVS: cum gladiatores pugnarent.Sic locutus eſt ep.19.& fam. l.10. ep.31.& in prima in Antonium in extremo,& in nona item in extremo. NOVOS *patronos inſtituam.* } nouos patronos Siculis dabo,quando tu,uetus eorum patronus,locum ijs dare gladiatoribus non conſueſti.Et patronus Siculorum Cicero iam inde a quaeſtura ſua Sicilienſi. SED *ſoror,&c.* } quia ſe ipſum deſignauit,cum dixit: Nouos patronos,(nam & ipſe quaeſtor fuerat in Sicilia) intulit, Sed locum dare Siculis non facile potero,cum ſoror mea,quae tantum habeat loci, unum mihi ſolum ad ſpectandum pedem det.quaſi dicat: poteris igitur tu multo minus,cui conſularis ſoror non eſt. CONSVLARIS } uxor conſulis Q.Metelli,quae propterea loci plurimum in ſpectaculis haberet. PEDEM } de pede,qui eſt in menſura, Clodius intellexit; Cicero uertit ad genus concubitus, quo mulieris utrumque pedem tolli ſignificat Ouidius in tertio de arte amandi:

,, Melanion humeris Atalantae crura ferebat.

Et Nouius in Quaeſtione,apud Nonium: Mammas teneas: pedes extollas: ſuauies,cum gemit. Nec dubitabatur,quin Clodius cum tribus ſororibus rem habuiſſet.unde illud in epiſtola ad Lentulum: Qui non pluris fecerat Bonam deam,quam tres ſorores. Pedis autem menſura ſedecim pollices fuere. & in uncias duodecim,ut as, diuidebatur,uncia uero in quattuor ſicilicos. NON *conſulare* } obſcenum,minimeq. dignum, quod a Cicerone,homine conſulari, diceretur. MALE *conſularem,* } facit enim, quae conſulis uxorem non deceant. SEDITIOSA: } hanc fratris Clodij patronum appellauit ep.14. l.1.& gratia multum poſſe,oſtendit in extrema oratione pro M.Coelio, cum eius opera Sex. Clodium dixit abſolutum. VIDETVR *refrixiſſe.* } tota res agraria,interpellata bello,refrixerat, dixit ep.17.l.1. MOLLI *brachio* } leuiter: tranſlatione ab ijs,qui pueros errantes leuiter percutiunt. DE *populari leuitate* } ut grauiorem ſe ciuem in rep. praeſtaret. ep. 18.l.1. BENE *geſtae* } bello Mithridatico. CONSERVATAE } extincta Catilinae coniuratione. CVIVS *nunc uenti ualde ſunt ſecundi.* } quod exiſtimatione,& auctoritate maxime floreret.Sic Horatius ep.2.l.2.Hoc paces habuere bonae, uentiq.ſecundi. NVM *tantum* } quantum tu uideris ſuſpicari,qui me de Pompeij familiaritate obiurgas. QVAM *quae exſecaret* } ciues enim populares,minus recte ſentientes,quos alij non ſapientes oppugnarent, ego potius ſtudeo lenire,& artificio quodam ad reip.partes tranſducere. Ita non uideor improbandus, qui,quod in ciuitate,quaſi in corpore,uitioſum eſt,ſanare uelim potius,quam exſecare. Notat nimiam, Catonis maxime,ſeueritatem,quae reip.noceret. EQVITATVS *ille* } equites Romani, quos ego conſul cum ſenatu coniunxeram. IN *cliuo Capitolino,* } in aede Concordiae,ad radices aſſurgentis Capitolij.qua in aede conſul Cicero ſenatum conſuluit,quid de coniuratis deprehenſis ſtatuendum uideretur;cum etiam equites Romanos adhibuiſſet,quod initium fuit eius concordiae, quae inter equites, & ſenatum eſt conſecuta: ut ſupra docuimus,ep.16.l.1. TE *ſignifero,ac principe.* } cum te quoque,equeſtris

ordinis

ordinis principem,ad eam conſultationem adhibui.Sed perſiſtit Cicero in tranſlatione rei militaris : & quia dixerat,Equitatus, intulit,Te ſignifero:cum nihil aliud ſignificet,quam,in ſenatu Atticū,qui principem locum ordinis equeſtris obtineret,cū ceteris equitibus affuiſſe. NOSTRI *autem principes* } principes ciues Lucullus,& Hortenſius,piſcinarum ſtudioſi.epiſt. 16.17. 18. lib.1. MVLLI *barbati* } Mullos dictos a mullis calceamentis , de quibus Feſtus , & Plinius libro IX. cap. 17. ex Feneſtellae teſtimonio.Barbatos autem Cicero uocat,quia,quod idem Plinius ibidem tradit, barba gemma inferiore labro inſigniuntur.Eodem modo idem Cicero Parad. v.Barbatulos, ait, mullulos de piſcina exceptantem. IN *piſcinis ſint* , } id quod perquam rarum fuit: ſi quidem in uiuarijs,piſciniſq.eos non creuiſſe, Plinius ait. OBESSE , } reip.& Pompeium maxime,ac Caeſarem intelligi, perſpicuum eſt. VERIVS. } aequius: ut pro Murena,Negat uerum eſſe allici beneuolentiā cibo.Item Caeſar,Liuius, Virgilius, Horatius. IN *iudicium uenire* } accuſari apud iudices . EQVITES *curiae bellum* , } indixerunt, ſubaudi. & Curiam accipe pro ſenatu: ut ſit continens pro contento. RENVNCIANTIBVS?} petentibus,ut locatio Aſianorum uectigalium induceretur.lib.i. epiſt.15. RETINENDI *ordinis cauſſa* } ne ordo equeſter alienaretur a ſenatu.publicani enim equites Romani. FACIENDA *iactura* } fuit ſatisfaciendum equitibus, locationis inductionem poſtulantibus; quamquam id cum aerarij iactura fieret. CONSVLE *in carcere incluſo* } L.Flauius tribunus pl.Metellum conſulem in carcere incluſit, quia legem agrariam perferri nō ſineret. aliis tamen tribunis opem ferentibus,& Pompeio ſuffragante,aliquot poſt horis exiuit.Dio lib. XXXVII. ADSPIRAVIT *nemo eorum* } maxime equites Romanos ſignificat: quorum opera cum Cicero conſul uſus eſſet in defendenda rep. poſt alienati à ſenatu propter ſenatuſconſultum de iudiciis , & quia de inductione Aſianorum uectigalium minime impetrabant,non modo non concurrerunt ad opē Metello ferendam,aut iuuandos optimates in ſeditionis tumultu,ſed nec adſpirarunt, id eſt ne iuuandi quidem uoluntatem indicarunt. MERCEDE *conductos* } quid ergo , inquies , feremus iſtos equites , in iudicio pecuniam accipientes ? LIBERTINIS,*atque etiam ſeruis* } praeſtat, equites Romanos , corruptos,& mercede conductos, iudices habere , quam libertinis , & ſeruis ſeruire: a quibus contra perditos ciues opem implorare cogemur, ſi equeſtris ordinis praeſidio priuamur . uide , quae de Libertinis dixit Aldus filius in lib.de Quaeſitis. ἅλις σπουδῆς. } ſat ſtudij: ſubaudi, poſitum eſt a nobis intuenda ordinum concordia.nunc,ut dies poſtulat,ita uiuamus: quando iam officio ſatis, ſuperq. fecimus. MEAM *tribum tulit honeſtius* , } tribum ferre dicitur , cui tribus uel magiſtratum petenti , uel commodum aliquod ſuffragiis defert. Tribus autem Ciceronis uidetur Cornelia fuiſſe: cum , in ea cenſeri ſolitos eſſe Arpinates, Liuius libro XXXIIX.ſignificet. QVAM *ſuam.* } utramque tulit,ſed meam honeſtius , quam ſuam. LVCCEII *perdidit:* } non tulit tribum Lucceij. Et apparet,Fauonium magiſtratum petiiſſe. nec mirū,perdidiſſe Lucceij tribum, quippe cum Lucceius Caeſaris , Fauonius Catonis familiariſſimus eſſet, Cato autem & Caeſar cum natura, tum uitae inſtituto diſſidentes.perdidit igitur tribum hominis nō amici, Ciceronis tulit; qui ſenatus partes ſequebatur, ut Cato, & Fauonius non populum, ut Caeſar. INHONESTE , } cum non haberet,quod in Naſicam dicere poſſet.turpiter igitur , & inhoneſte accuſauit. eſt autem hic, ut opinor, Scipio ille,quem Q Metellus Pius adoptauit: cui Naſicae cognomen fuiſſe, ob eam cauſſam crediderim,quia & pater eius,ut ſcripſit Dio , & auus, & proauus , & atauus Naſicae dicti ſunt.conſul fuit cum genero ſuo Pompeio Magno. MOLESTE } cum uideatur laudare Fauonium , reprehendit.nam, Modeſte, eſt leniter, frigide, non uehementer: quod eſt uitioſum in accuſatore. MOLONI } qui Fauonium Rhodi eloquentiam docuerat. NVNC *tamen petit iterum:* } repulſam igitur tulerat priore petitione. REIP. *cauſſa* } exagitatio Fauonij cum excuſatione,quod iterum peteret : iterum enim petere non ſua, ſed reip.cauſſa: alioqui poſt priorem repulſam non fuiſſe petiturū . QVID *agat,* } de petitione ſua . petiit enim conſulatum paullo poſt cum Bibulo , & Caeſare, ſed praeteritus eſt . CVM *Caeſarem uidero,* } qui cum Lucceio contra Bibulū coiuerat. ideoq. Lucceij omnia conſilia , quod ad petitionem attineret, ſcire poterat.ſup.ep.15.l.1. SYCIONII *te laedunt,* } qui debitam tibi pecuniā non ſoluunt.ep.18.l.1. CATONI , *& eius aemulatori Seruilio* } quorum opera factum eſt ſenatuſconſultum de populis liberis . Nondum igitur curulem magiſtratum Cato geſſerat , cum S. C. factum eſt.ſupra enim, Illud ſenatuſconſultum ſumma pedariorum uoluntate, nullius noſtrum auctoritate factum. ep.18.l.1. EA *plaga* } illud ſenatuſconſultum non tibi ſolum, ſed multis praeterea bonis uiris detrimentum attulit; qui creditam ante pecuniam ijs populis, quos ſenatus proxime liberos eſſe iuſſit, exigere nō poſſunt.ep.18.l.1. & 2.l.6. DEINDE *in diſſenſionibus.* } planius ad ſententiam , Ne in diſſenſionibus. ut hoc dicat: Quando ita ſenatus decreuit, laudemus.nam reprehendentes, qui aſſentiret, non haberemus: fruſtra autem diſſentire ſtultum eſt.Forte etiam ſic: Ne in diſceſſionibus . fieri enim ſolitas eſſe diſſeſſiones ſenatorum in diuerſas partes , notum eſt: cum aliquid in ſenatu decernendum eſſet. AMALTHEA *mea* } gymnaſium & ipſe Amaltheae nomine exſtruxerat, Attici exēplo.ep.14.l.1. INDIGET *tui* } quod attinet ad ornatū, & τοποθεσίαν. ep.14.l.1. VINDICEM *aeris alieni* } coniuratio Catilinae propter aes alienū facta, odio maxime creditorum.recte igitur uindex, & ſeruator creditorū Cicero, quia coniuratos occiderat. & Vindex dupliciter ponitur, uindex coniurationis, qui coniurationem opprimit, uindex libertatis, qui libertatem reſtituit: ut hic, uindex aeris alieni , qui creditores ſeruat: quod μεταφορικῶς dixit in epiſtola ad Sextium, Non putant ei nummos deeſſe poſſe , qui ex obſidione feneratores exemerit. Sic, Vltor Catilinae, in oratione in Piſonem : & Vltor inimicorum, in epiſtola ad Lentulum : diuerſe: nam illud pro Catilina, hoc contra inimicos. AERE *non Corinthio* } ſenſus eſt : Tuſculani, & Pompeiani aedificatio magnum mihi aes alienum attulerunt . ſed iocatur in ambiguitate uerbi : cum aes Corin-

thium

thium maxime laudaretur. Hoc *circumforaneo* } quod ab argentarijs fenerantibus ſumitur, qui tabernas habebant in porticibus circa forum. SPERAMVS *eſſe otium* } uide ep. 16. & 18. l. 1. PROGNOSTICA *mea* } Arati uerſus, ab ipſo latinitate donatos; quibus prognoſtica continentur, ut futurae pluuiae ex ranarum clamore. ep. 16. l. 15. AD *Octauium.* } uideamus, Octauius hic qui ſit, & qua de re agatur: quod arbitror non omnibus patere. Hoc tempore Aſiam regebat Q. Cicero, Macedoniam C. Octauius. de quo his uerbis in epiſt. 2. l. 1. ad Q. fratrem: Et mediocri me dolore putas affici, cum audiam, qua ſit exiſtimatione Virgilius, qua tuus uicinus C. Octauius? ſic enim legimus, non Cn. ut patet ex infraſcripto lapide. & Suetonius in Auguſti uita: Octauius pater, ex praetura Macedoniam ſortitus, fugitiuos, reſiduam Spartaci, & Catilinae manum, Thurinnm agrum tenentes, in itinere deleuit, negotio ſibi in ſenatu extra ordinem dato. prouinciae praefuit non minore iuſtitia, quam fortitudine. namque, Beſſis, ac Thracibus magno proelio fuſis, ita ſocios tractauit, ut epiſtolae M. Ciceronis extent, quibus Quinctum fratrem, eodem tempore parum ſecunda fama proconſulatum Aſiae adminiſtrantem, hortatur, & monet, imitetur in promerendis ſocijs uicinum ſuum Octauium. Macedoniam igitur adminiſtranti commendari Atticus cupiebat; cum in ea prouincia negotiorum quiddam haberet: ideoq. & C. Antonio, eandem prouinciam ante Octauium regenti, Cicero eum litteris commendauerat, fam. l. 5. ep. 5.

Lapis in hortis Colotianis, Romae.

C. OCTAVIVS. C. F. C. N. P---
PATER. AVGVSTI
TRIB. MIL. BIS. Q. AEDIL. PL. CVM. C. TORANIO
IVDEX. QVAESTIONVM
IMPERATOR. APPELLATVS. EX PROVINCIA
MACEDONIA

DEDI *litteras* } commendaticias. cum ipſo enim, ante quam diſcederet, nil eram locutus; quia non putabam te negotia in prouincijs habere, (erat autem Macedonia Romanorum prouincia) ſed dumtaxat in ijs locis, quae Romanis magiſtratibus non parent, ut in Epiro, aut Athenis, aut Sicyone. IN *toculionibus* } nomen fortaſſe deductum a τόκος, quod eſt uſura. ut ſit: Non putabam te eſſe in ijs, qui uſuram exercent, pecuniam cum fenore exigentes a prouincialibus. nec mirum, ſi uerbo utatur Cicero, a Graeca lingua deriuato, cum ad Atticum ſcribat, Graecae linguae ſtudioſiſſimum.

Cicero S. D. Attico. 2.

CVRA, amabo te, Ciceronem noſtrum. ei nos θεῖοι *uidemur.* Πελληναίων *in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum Dicaearchi mihi ante pedes extruxeram. o magnum hominem, & a quo multo plura didiceris, quam de Procilio.* Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων *puto me Romae habere. mihi heredes. lege. hoc doceo: mirabilis uir eſt.* Ηρώδης, *ſi homo eſſet, eum potius legeret, quam unam litteram ſcriberet: qui me epiſtola petiuit: ad te, ut uideo, comminus acceſſit. coniuraſſe mallem, quam reſtitiſſe coniurationi, ſi illum mihi audiendum putaſſem. De Lollio ſanus non es. de Vinio laudo. Sed, heus tu, ecquid uides kal. uenire, Antonium non uenire? iudices cogi? nam ita ad me mittunt; Nigidum minari in concione, ſe iudicem, qui non affuerit, compellaturum. uelim tamen, ſi quid eſt de Antonij aduentu, quod audieris, ſcribas ad me: &, quoniam huc non uenis, cenes apud nos utique prid. Kal. caue aliter facias. Cura, ut ualeas.*

EXPLANATIO

CICERONEM *noſtrum* } Quinctũ Ciceronem, Quincti filium ex Pomponia, Attici ſorore. erat autẽ apud auunculum. Θεῖοι } non libenter mecum ſolet eſſe Quinctus filius, quod ſeueritatem diſciplinae meae non ferat: ut recte me patruum putet, ideſt minime indulgentem; quales patrui ſunt. nã patres amore uicti filijs ſaepe denegare non poſſunt, etiam quae ſentiant minus expedire. itaque, epiſt. 5. lib. 10. Pater, inquit, nimis indulgens, quidquid ego adſtrinxi, relaxat. & pro M. Coelio: Fuit in hac cauſſa pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter: obiurgauit M. Coelium. & apud Perſium: Cum ſapimus patruos. & apud Horatium: Patruae metuentes uerbera linguae. Vere tamen ut dicam, ſubolet de mendo neſcio quid, primum quia, quod ad ſententiam pertinet, magnopere non probo; putidum enim, & inſulſum quiddam eſt, Ei nos θεῖοι uidemur; cur Graece, θεῖοι, potius, quam Latine, Patrui? deinde, quod caput eſt, ſcriptos libros hic ab impreſſis uideo diſſentire. in eo, qui Beſſarionis fuit, perſpicue legitur, Cura, amabo te, Ciceronem noſtrum. ἀπολέσαι uidemur. In alio, Cinos θεῖοι uidemur. πελληναίων. } librum Dicaearchi de populis Pelenaeis. de quibus Suidas. DICAEARCHI } quem infra ſuas delicias appellat. Siculus fuit, Ariſtotelis auditor, philoſophus, rhetor, geometra. PROCILIO. } qui & ipſe multa ſcripſerat, grammaticus doctiſſimus, cuius ſcripta fortaſſe magis Atticum delectabãt, quam Dicaearchi. MIHI *heredes.* } obſcurus, & forte mendoſus locus. neque ſecus antiqui libri: praeter

unum

unum Ducis Vrbinatis,in quo eſt,Mihi credas. Ηρώδης } Athenienſis, & opinor is,de quo lib. XIV. QVAM *unam litteram ſcriberet* } Atticus enim litteris ſignificauerat,Herodem ad ſe acceſſiſſe, ut ſcripta ſua legeret. COMMINVS *acceſſit,* } uenit enim ad te,ut ſcriptorum ſuorum moleſtiſſima lectione conficeret. LOLLIO } Lollia familia Romae:& in antiquis libris ita ſcriptum,non,ut in uulgatis, Lolio. SANVS *non es* } non recte ſentis. μεταφορὰ a corpore ad animum. VINO } alij, Vinio. placet. nota familia, de qua Horatius,

,, Auguſto reddes ſignata uolumina Vini.

KALENDAS *uenire,* } quo die C.Antonius,a Q.Maximo accuſatus,cauſſam dicere debebat. NON *uenire?* } ex Macedonia prouincia redeuntem, quam auare,& infeliciter adminiſtrauerat,uide ep. 10.l.I. ITA *ad me mittunt,* } ita mihi Roma ſcribitur a meis. Fortaſſe,quod Cicero C.Antonium,collegam ſuũ in conſulatu,defendere ſtatuiſſet.nam certe defendit eum,accuſante Coelio,ut in oratione pro Coelio legitur, & in ea pro domo. NIGIDIVM } praetorem:uel fortaſſe tribunum pl.non enim apud Nigidiũ. ſed apud Q. Claudium,& Cn.Lentulum Antonium eſſe accuſatum, alterum ſcilicet de repetundis, alterum de maieſtate quaerentem,oſtendit oratio in Vatinium. COMPELLATVRVM } euocaturum, coacturum. HVC *non uenis,* }quoniam Romam recta proficiſceris,nec uis de itinere deflectere,ut in uillas ad me uenias; Romae domi meae cenato,tertio quidem Kalendas, ſi poteris, ideſt illo ipſo die,quo te ad Vrbem futurum ſcribis; ſi minus,utique pridie Kalendas.

Cicero S. D. Attico. 3.

PRIMVM, *ut opinor,* εὐαγγέλια. *Valerius abſolutus eſt Hortenſio defendente. id iudicium Atilio condonatum putabatur: & Epicratem ſuſpicor,ut ſcribis, laſciuum fuiſſe: etenim mihi caligae eius, ut faſciae cretatae, non placebant. quid ſit, ſciemus, cum ueneris. Feneſtrarum anguſtias quod reprehendis, ſcito te* Κύρου παιδείαν *reprehendere. nam,cum ego idem iſtuc dicerem,Cyrus aiebat,radiorum* τὰς διαφάσεις *latis luminibus,non tam eſſe ſuaues. etenim* ἔσω ὄψις μὲν, η,α: τὸ δὲ ὁρώμενον, β,γ: ἀκτῖνες δέ, δ, καὶ ε. *uides enim cetera. nam, ſi* κατὰ εἰδώλων ἐμπλάσεις *uideremus,ualde laborarent* εἴδωλα *in anguſtijs. nunc fit lepide illa* ἔκχυσις *radiorum. cetera ſi reprehenderis, non feres tacitum,niſi ſi quid erit eiuſmodi,quod ſine ſumptu corrigi poſsit. Venio nunc ad menſem Ianuarium, & ad* ὑπόστασιν *noſtram,ac* πολιτείαν*: in qua* σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, *ſed tamen ad extremum,ut illi ſolebant,* τὴν ἀρέσουσαν. *eſt res ſane magni conſilij. nam aut fortiter reſiſtendum eſt legi agrariae; in quo eſt quaedam dimicatio, ſed plena laudis: aut quieſcendum; quod eſt non diſſimile,atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adiuuandum; quod a me aiunt Caeſarem ſic exſpectare, ut non dubitet. nam fuit apud me Cornelius. hunc dico Balbum,Caeſaris familiarem. is affirmabat,illum omnibus in rebus meo & Pompeij conſilio uſurum; daturumq. operam, ut cum Pompeio Craſſum coniungeret. Hic ſunt haec, coniunctio mihi ſumma cum Pompeio, ſi placet, etiam cum Caeſare, reditus in gratiam cum inimicis, pax cum multitudine, ſenectutis otium. ſed me* κατάκρισις *mea illa commouet, quae eſt in libro* III.

Interea curſus,quos prima a parte iuuentae,
Quoſq. adeo conſul uirtute, animoq. petiſti,
Hos retine,atque auge famam,laudeſq. bonorum.

Haec mihi cum in eo libro,in quo multa ſunt ſcripta ἀριστοκρατικῶς, *Calliope ipſa praeſcripſerit; nõ opinor eſſe dubitandum, quin ſemper nobis uideatur*

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

ſed haec ambulationibus compitalicijs reſeruemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calefieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας *affer mihi de libris Quincti fratris. Vale.*

EXPLANATIO

OPINOR, εὐαγγέλια. } opinor mihi debes εὐαγγέλια, quia Valerium abſolutum ſignifico. VALERIVS } non uidetur hic eſſe L.Valerius Flaccus: qui abſolutus eſt Caeſare conſule, ut eſt in ultima epiſt. huius libri: nunc autem conſulatum nondum Caeſar inierat. aut igitur alius Valerius eſt: aut Flaccus bis accuſatus. DEFENDENTE. } mecum. exſtat Ciceronis oratio. ATILIO } qui pro Valerio abſoluendo prenſauerat. ET *Epicratem* } iam non agitur de iudicio Valerij Flacci, ſed reſponſio eſt ad alteram partem epiſtolae ab Attico acceptae. & Epicratem,opinor,Pompeium,quaſi,omnia tenentem: ſiquidem eo tempore princeps in rep. Pompeius. & infra non ſemel eum fictis nominibus deſignat, ut cum appellat Sampſiceramum,Arabarchen,Hieroſolymarium,Megabocchum: de quibus ſingulis ſuo loco. SVSPICOR } de abſente Pompeio. EIVS *caligae,* } de Pompeij laſciuia dicit ſe ex eius caligis ſuſpicari,quibus in urbe ſolus uteretur; quoniam militare calceamentum erat,non urbanum. & ſane Pompeius in ueſtitu,neglecta uulgari conſuetudine, inane quiddam amauit ad ſpeciem. unde illud, epiſt. 16. Pompeius togulam illam pictam ſilentio tuetur ſuam. VT *faſciae cretatae,* } ita mihi non placebant eius caligae, ut ante cretatae faſciae non placuerant. Romani ueteres,qui ualetudine infirma erant, faſcijs crura tegebant: alioqui notabantur ut laſciui. quod Quinctiliani uerbis intelligitur. ait enim lib. XI. Palliolum,ſicut faſcias,quibus crura ueſtiuntur,& focalia, & ligamina aurium, ſola excuſare poteſt ualetudo. Et Suetonius nuda crura fuiſſe oſtendit,cum ait in Iulio: Vt animaduertit, undique ſe ſtrictis pugionibus peti; toga caput obuoluit; ſimul ſiniſtra manu ſinum ad ima crura deduxit; quo honeſtius

caderet,

caderet, etiam inferiore corporis parte uelata. Suffragatur illud Plinij apud Quinctilianum, demiſſa ad talos toga Ciceronem uſum eſſe, ut uarices tegeret. Propterea Clodio, quod faſciolis purpureis ob laſciuiam uteretur, in oratione de haruſpicum reſp. Cicero obijcit. Quamquam non hic Pompeij laſciuiam in faſciis carpit Cicero, ſed in colore: cum addit, Cretatae: quod eſt, candidae: qui color, ut ait Iſidorus, quodam cretae genere dabatur: unde Cretatae faſciae, & apud Martialem Cretata mappa. Nam, quod ad faſcias attinet, ualetudine Pompeius excuſabatur: nec id ignotum Ciceroni fuiſſe credibile eſt. habebat enim ulcus in crure: itaque faſcia neceſſario utebatur. ulcere ſanato, faſciam depoſuit. At Cicero faſcias nominat. Id quidem amplificandi gratia, ut ſaepe: cum re uera unam faſciam ſignificet. Haec autem ſimul omnia, de ulcere, de faſcia, eaq. non ſemper, ſed aliquandiu geſtata, probabo hiſtoria teſte. Ammianus Marcellinus lib. 17. Duo, inquit, haec obſeruarunt in Pompeio Magno, ludibrioſa, & irrita, quod genuino quodam more caput digito uno ſcalpebat, quodq. aliquandiu, tegendi ulceris cauſſa deformis, faſciola candida crus colligarat: quorum alterum factitare ut diſſolutum, alterum ut nouarum rerum cupidum aſſerebant, nihil intereſſe oblatrantes argumento ſubfrigido, quam partem corporis redimiret regiae maieſtatis inſigni. Nec uero Valerius Max. de faſciis crura ueſtientibus, ſed de faſcia crus aegrum alligante, lib. 6. cap. 2. locutus eſt. Pompeio, inquit candida faſcia crus alligatum habenti, Fauonius, Non refert, ait, qua in parte corporis ſit diadema: exigui panni cauillatione regias eius uires exprobrans. Regum enim inſigne, diadema erat, ideſt faſcia, qua frontem alligabant. Laſciuiam igitur Pompeij Cicero notauit in colore potius, quam in faſcia: rerum nouarum cupiditatem Fauonius in faſcia potius, quam in colore: uel in utroque pariter: quando & regium diadema candidum erat. Κύρου παιδείαν } Cyri architecti doctrinam. & alluſit ad Xenophontis librum, qui inſcribitur Κύρου παιδεία. fam. lib. 7. epiſt. 14. RADIORVM, *&c.* } aiebat Cyrus architectus, cum radij oculorum per feneſtras latis luminibus egrederentur, eas egreſſiones non tam eſſe ſuaues. ETENIM } argumentum pro feneſtrarum anguſtiis contra latitudinem. Ab oculis noſtris exeunt radij, qui quo longius progrediuntur, eo latius, alter ab altero, diſiunguntur: ut ab oculis noſtris ad locum, quem ſpectamus, fiat radiorum quaſi pyramis quaedam. &, ſi hunc totum radiorum, id eſt uiſionis curſum Graecis litteris a principio ad finem notare uelis; in principio, ideſt in oculis noſtris, unde uis oritur uidendi, ſtatues α; extremum, quo ſpectamus, notabis duabus litteris βγ; ſpatium inane, quod interiacet, qua diſiuncti duo radij currunt, duae item litterae ſignabunt δε. ergo, ſi quis in cubiculo conſtitutus aciem aliquo per feneſtram uelit intendere, quo anguſtior erit aditus feneſtrae, eo magis oculorum radios in exitu cohibebit; ideoq. erit illa ſuauior, quia radios diſiungi quamminime patietur. &, ut ſuaues anguſtae feneſtrae, ita non ſuaues uaſtae. ὄψις, } ad ſpectus, uiſionis initium, oculi ipſi. VIDES *enim cetera.* } uides, cum ita ſit, quo iunctiores radij per feneſtras exeant, eo illas eſſe ſuauiores. lato autem aditu non ita iuncti exibunt: latis igitur luminibus feneſtrae non tam ſuaues. NAM, *ſi &c.* } ſi per ſimulacrorum incidentias uideremus, & uidendi ſenſus, ut aiebat Epicurus, e rerum ſimulacris fieret, in oculos noſtros ſe ſe inferentibus, ſequeretur, ut ipſae rerum imagines, εἴδωλα quae dicuntur, non facile per anguſtas feneſtras ingredi, & ad oculos peruenire poſſent; itaq. in ipſo aditu impeditae laborarent. ſed non ita eſt. neque enim, ut putat Epicurus, uiſio fit ex imaginibus rerum ad oculos aduolantibus, ſed potius, ut Stoici ſentiunt, ex radiis, qui ab oculis ad res ipſas emittuntur. ſi Epicurum igitur ſequimur, latae feneſtrae fiant potius, quam anguſtae; ne imagines ingredientes, paruo aditu coartatae, laborent; unde adſpectus oculis difficilior. ſin Stoicis aſſentimur: anguſtae fiant potius, quam latae: ut radij quammaxime iuncti per eas emittantur: quo iuuari uidetur ſenſus oculorum. & apparet, Ciceronem cum Stoicis ſentire, quia infert, Nunc &c. NVNC } poſitum pro, Sed: ut alibi, cum ſuperiora tollit: quale illud, Nunc ut Apelles, fam. lib. 1. epiſt. 9. FIT *lepide* } contra quam ſentit Epicurus. ILLA ἔγχυσις } illa effuſio radiorum per anguſtas feneſtras. iuncti enim egredientes radij, deinde ſe effundunt. Gellius lib. 5. cap. XVI. SI *reprehenderis*, } in aedificio. AD *menſem Ianuarium*, } quo Caeſar, & Bibulus cos. magiſtratum inituri erant. Ὑπόθεσιν *noſtram*, } ſubiectam rem, in qua uerſamur. IN *qua* Σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, } ego tibi, inquit, de rep. nunc in utramque partem diſputabo, more Socratico: deinde ad extremum dicam, quae mihi placeat ſententia: quo modo ueteres illi Socratici ſolebant; qui cum εἰς ἑκάτερον, diſputaſſent, ad extremum, quid ipſis placeret, exponebant. deinde incipit diſputare. Agraria lex promulgabitur: quid agendum? reſiſtam, an quieſcam? ſi reſiſto: magnam ſubeo dimicationem: afficietur iniuria Pompeius, Caeſar offendetur, uterque popularis. ſi quieſco: hoc quidem eſt deſerere remp. non ſecus ac ſi in Solonium, aut ſi Antium abirem. magni igitur conſilij res eſt: ſiquidem in utramque partem magna inſunt momenta rationum: ſed explica tuam ſententiam, M. Tulli: dic aliquando τὴν ἀρέσκουσαν. ego, inquit infra, non opinor eſſe dubitandum, quin ſemper nobis uideatur εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. *Caeſarem* } conſulem, qui ad uoluntatem perferendae legis incubuerat, ut a populo gratiam iniret. Suetonius, Plutarchus. BALBVM } Gaditanum, ſed a Pompeio ciuitate donatum: pro quo exſtat oratio. Alter autem Balbus, de quo in hoc libro infra, gentis Atiae fuit, maritus Iuliae Caeſaris ſororis, ex qua genuit Auguſti matrem Atiam. Suetonius in Auguſto. CONIVNGERET } alterum alteri offenſum reconciliaret. unde Trium uiratus ille reip. exitioſus. Scribit Plutarchus, cum Caeſar Pompeium, & Craſſum diſſentientes uidiſſet, cogitaſſe futurum in primis e re ſua, ſi eos cōiungeret: ni faceret, haud fere quidquam eorū, quae moliretur, poſſe perficere. PAX } quies: ut illud in Somnio Scipionis: Quaeſo, ne me e ſomno exciteris,

& pax ſit rebus. SENECTVTIS *otium* ʒ ſummum otium; quale ſenibus eſſe ſolet: qui fere nihil, aetatis uitio, curant. κατάκρισις ʒ ſanctio. in 3. enim libro de conſulatu meo quaſi ſanctione quadam me ipſe obſtrinxi reip. cum Calliopen induxi praeſcribentem mihi, quid agerem. εἷς οἰωνὸς ʒ Homeri locus Iliadis lib. 12. de Hectore auguria contemnente, & unum eſſe optimum augurium affirmante, Certare pro patria. AMBVLATIONIBVS *compitalicijs* ʒ quia ſcripſerat Atticus, ſe pridie compitalia cũ eo futurum. Compitalibus igitur, dum alij ludis operam dabunt, nos haec ambulantes conferemus. De die compitalicio Macrobius lib. 1. Sat. Varro de lingua Lat. Cicero in Piſonem, & hic l. 8. ep. 7. ROGAT ʒ ut ueniat ad nos. MATREM ʒ Attici: quae uixit annos xc. Nepos in uita. Περὶ φιλοτιμίας. ʒ libros duos de honorum ſtudio, quos nominat in eius uita Laertius,

Cicero S. D. Attico. 4.

*FECISTI mihi pergatum, quod Serapionis librum ad me miſiſti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) milleſimam partem uix intelligo. pro eo tibi praeſentem pecuniam ſolui imperaui; ne tu expenſum muneribus ferres. At, quoniam nummorum mentio facta eſt; amabo te, cura, ut cum Titinio, quoquo modo poteris, tranſigas. ſi in eo, quod oſtenderat, non ſtat; mihi maxime placet, ea, quae male empta ſunt, reddi, ſi uoluntate Pomponiae fieri poterit. ſine id quidem; nummi potius reddantur, quam ullus ſit ſcrupulus. ualde hoc uelim ante, quam proficiſcare, amanter, ut ſoles, diligenterq. conficias. Clodius ergo, ut ais, * ad Tigranem? uelim, Syrpiae condicione; ſed facile patior. accommodatius enim nobis eſt ad liberam legationem tempus illud, cum &, Quinctus noſter iam, ut ſperamus, in otio conſederit, & iſte ſacerdos Bonae deae cuiuſmodi futurus ſit, ſciri poſſit. interea quidem cum muſis nos delectabimus animo aequo, immo uero etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi umquam ueniet in mentem Craſſo inuidere, neque paenitere, quod a me ipſe non deſciuerim. De geographia, dabo operam, ut tibi ſatisfaciam: ſed nihil certi polliceor. magnum opus eſt; ſed tamen, ut iubes, curabo, ut huius peregrinationis tibi opus exſtet. Tu quidquid indagaris de rep. & maxime quos cõſules futuos putes, facito, ut ſciam. tametſi nimis ſum curioſus: ſtatui enim nihil iam de rep. cogitare. Terentiae ſaltum perſpeximus, quid quaeris? praeter quercum Dodonaeam nihil deſideramus, quo minus Epirum ipſam poſſidere uideamur. Nos circiter kal. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu, ſi in Formiano non erimus; ſi nos amas, in Pompeianum uenito. id & nobis erit periucundum, & tibi non ſane deuium. De muro, imperaui Philotimo, ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi uideretur. cenſeo tamen, adhibeas Vettiũ. his temporibus, tam dubia uita optimi cuiuſque, magni aeſtimo unius aeſtatis fructũ palaeſtrae Palatinae, ſed ita tamen, ut nihil minus uelim, quam Pomponiam, & puerum uerſari in timore ruinae. Vale.*

EXPLANATIO

SERAPIONIS *librum* ʒ de geographia, de qua Cicero ſcribere cogitabat. uide epiſt. 6. & 7. TRANSIGAS. ʒ conficias: numeres pecuniam pro rebus, quas ab ipſo emimus. IN *eo, quod oſtenderat*, ʒ oſtenderat ſe haud immenſo pretio contentum fore. MALE *empta* ʒ nimio empta. REDDI ʒ uenditori Titinio. VOLVNTATE *Pomponiae* ʒ non igitur ſolus Cicero, ſed cum Q. fratre, aut cum Pomponia, fratris uxore, eas res de Titinio emerat. NVMMI *potius reddantur.* ʒ malim, Addantur: ut hoc dicat. ſi ea, quae male empta ſunt, Pomponia reddi non uult: adde nummorum aliquid ad id, quod iam numeratum eſt; ſolue Titinio pecuniam uel quantam petet: prorſus explicarem, ne ſcrupulus ullus, aut negotij quidquam ſuperſit. SCRVPVLVS ʒ negotium, aut moleſtia ex infecta re. AD *Tigranem* ʒ legatus ad Tigranem, Armeniae regem, Clodius. ep. 7. SYRPIAE *condicione* ʒ antiquus liber Beſſarionis, Syrpae condiciones. utrumque obſcurum, & fortaſſe deprauatum. TEMPVS *illud*, ʒ cum abierit Clodius. QVINCTVS *noſter* ʒ qui Aſiam regebat. IN *otio conſederit*, ʒ tum expeditus, ut ſperamus, adminiſtratione prouinciae, imperio tertij anni terminato. SACERDOS *Bonae deae* ʒ P. Clodius: qui muliebri ueſtitu ad ſacra Bonae deae acceſſerat, quo iure ſacerdotes ſolent. ironia. CVIVS *modi futurus ſit* ʒ nihil enim acturus contra me uidetur, qui de legatione ad Tigranem cogitet. itaque nihil impedit, quo minus liberam mihi legationem liceat ſumere. SCIRI *poſſit* ʒ hoc abeſt a Beſſarionis antiquo libro. Caualcantis autẽ exemplar ſic: Sacerdos bene de te cuiuſmodi futurus ſcius ſit. uulgata lectio ſententiam habet non abſurdam: ſed, cum in ſcriptis libris aliam ſcripturam uideam; uenit in mentem ſuſpicari, ne quis ex ingenio locum reſtituerit. QVOD *a me ipſo non deſciuerim.* ʒ quod de ueteri meo defendendae reip. curſu gratia e cauſſa non deflexerim. MAGNVM *opus eſt;* ʒ quia ſunt difficiles res ad explicandum. ep. 6. PRAETER *quercum Dodonaeam* ʒ ſi quercus eſſent in Terentiae ſaltu, ut in Epiro tua ſunt, iuxta Dodonam ciuitatẽ; ego ipſam mihi uiderer in Italia poſſidere. cetera non minus abunde ſunt, quam in tuis Epiroticis poſſeſſionibus: quae hoc uno praeſtant, quod proximas habent nobiles illas quercus Dodonaeas, quae uocales olim fuiſſe dicuntur. praeterea nihil eſt in tota Epiro, quod ego in hoc ſaltu non habeam. Herodotus l. 11. VETTIVM. ʒ Chryſippum Vettium architectum, Cyri architecti libertum: de quo fam. l. 7. ep. 14. PALAESTRAE *Palatinae*, ʒ quae erat in Ciceronis domo Palatina. de muro enim, quem reſtitui uolebat, ſpectabantur ij, qui ſe palaeſtra exercebant. POMPONIAM, *et puerum* ʒ ipſe enim conſumere aeſtatem in itinere cogitabat, ſumpta libera legatione. PVERVM ʒ Quinctum Ciceronem, Quincti filium ex Pomponia. IN *timore ruinae* ʒ propter infirmitatem muri, de quo palaeſtra ſpectabatur.

Cicero S. D. Attico. 5.

CVPIO equidem, & iam pridem cupio Alexandriam, reliquamq. Aegyptum uiſere, & ſimul ab hac hominum ſatietate noſtri diſcedere, & cum aliquo deſiderio reuerti: ſed hoc tempore, & his mittentibus, αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. quid enim noſtri optimates, ſi qui reliqui ſunt, loquentur? an me aliquo praemio de ſententia eſſe deductum? πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει, Cato ille noſter, qui mihi unus eſt pro centum millibus. quid uero hiſtoriae de nobis ad annos DC *praedicarint? quas quidẽ ego multo magis uereor, quam eorum hominum, qui hodie uiuunt, rumuſculos. ſed, opinor, excipiamus, & exſpectemus. ſi enim deferetur; erit quaedam noſtra poteſtas, & tum deliberabimus. & iam hercule eſt in non accipiendo non nulla gloria. quare, ſi quid Θεοφάνης tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. de iſtis rebus exſpecto tuas litteras, quid Arrius narret, quo animo ſe deſtitutum ferat; ecqui conſules parentur; utrum, ut populi ſermo, Pompeius, & Craſſus, an, ut mihi ſcribitur, cum Gabinio Ser. Sulpicius; & num quae nouae leges, & num quid noui omnino; &, quoniam Nepos proficiſcitur, cuinam auguratus deferatur. quo quidem uno ego ab iſtis capi poſſum. Videte ciuitatem meam. Sed quid ego haec, quae cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? ſic, inquam in animo, ſic uellem ab initio. nunc uero, quoniam, quae putaui eſſe praeclara, expertus ſum, quam eſſent inania; cum omnibus muſis rationem habere cogito. Tu tamen de Curtio ad me reſcribe certius, & num quis in eius locum paretur; & quid de P. Clodio fiat: & omnia, quemadmodum tu polliceris, ἐπὶ χολῆς ſcribe: & quo die Roma te exiturum putes, uelim ad me ſcribas; ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus ſim: epiſtolamq. ſtatim des de ijs rebus, de quibus ad te ſcripſi. ualde enim exſpecto litteras tuas. Vale.*

EXPLANATIO

AEGYPTVM ʒ fore uidebat, ut Caeſar conſul legatum mitteret ad faciendam cum Ptolemaeo, Aegypti rege, ſocietatem, eam legationem & ſibi deferri cupiebat; & tamen uerebatur, ne alieno reip. tempore diſcedentem infamia ſequeretur. Caeſar lib. III. de bello ciuili. HIS *mittentibus*, ʒ Caeſare, & Pompeio legationem deferentibus: quibus Ciceronis diſceſſus uoluptati futurus eſſet, quod, abſente reip. patrono, ipſi ſe omnia ſperarent ex libidine adminiſtraturos. αἰδέομαι ʒ Homeri uerſus de Hectore. Πουλυδάμας ʒ conuicium Catonis timebo, ut Polydamantis Hector, ſi certamen cum Achille recuſaret. Iliados χ. EXCIPIAMVS, ʒ quod ad Aegyptiam legationem attinet, ne properemus, ſed excipiamus, & exſpectemus, num deferatur. CONTVLERIT ʒ quod Pompeij conſilia probe noſſet, ob intimam familiaritatem. itaque epiſt. 17. Velim, inquit, ex Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Arabarches. cum eo loco Pompeium deſignet. & lib. 5. ep. XI. Pompeius mihi uidebatur in Hiſpaniã iturus. id ego minime probabam: qui quidem Theophani facile perſuaſi, nihil eſſe melius, quam nuſquam illum diſcedere. ergo Graecus incumbet. ualet autem auctoritas eius apud illum plurimum. Hic eſt Theophanes ille Mitylenaeus, de quo his uerbis in oratione pro Archia: Quid noſter hic Magnus, qui cum uirtute fortunam adaequauit? non ne Theopanem Mitylenaeum, ſcriptorem rerum ſuarum, in concione militum ciuitate donauit? & Plutarchus ſaepe. SE *deſtitutum*, ʒ a Caeſare: cuius opera, conſulem ſe deſignatum iri ſperauerat, propterea quod ei conſulatũ petenti ſuffragatus erat, ut eſt ep. 5. NEPOS, ʒ cum Q. Metellus Nepos proficiſcatur, quem opinio erat in locum auguris mortui petiturum; cuinam auguratus deferetur? & innuit, Nepotem certum augurem fuiſſe futurum, niſi Roma diſceſſiſſet: cur? quia fratris in locum ſurrogari aequum erat. perierat enim Q. Metellus Celer augur; ut ex oratione in Vatinium cognouimus: Nepos autem & Celer fratres, patrueles tamen, non germani, cum eodem utantur praenomine. Atque hic locus indicat, qui ab urbe abeſſent, eos fieri augures nõ potuiſſe, cum tamen id lex non uetaret, ut lib. I. ep. XI. ad M. Brutum, QVONIAM *Nepos proficiſcitur*, ʒ in prouinciam, ex praetura: quam uero prouinciam, ignoratur. nam de Hiſpania, non eſt, ut intelligi poſſit: quam rexit Metellus poſt conſulatum; ut ex Plutarcho in Caeſare, & Dione lib. XXXIX. ſi diligenter inſpiciatur, facile eſt cognoſcere. at haec epiſtola Caeſare, & Bibulo coſ. ſcripta eſt, biennio ante Metelli conſulatum, anno poſt eius praeturam proximo. CAPI *poſſum.* ʒ ſi enim iſti auguratum mihi deferrent, captus beneficio diſſentire ab ijs in rep. non poſſem. Nondum enim erat augur Cicero; nec fuit niſi poſt reditum ab exſulio. quãquã in ep. quam ſcribit ad Catonem, dicit ſe auguratum neglexiſſe: ſed ſcribit ad Catonem, id eſt ad hominem ſeueriſſimum, ab omni prorſus ambitione alienum. VIDETE *ciuitatem meam.* ʒ hemiſtichium ex uetere poeta, in miſerabilem ciuitatis adſpectum. QVAE *putaui eſſe praeclara* ʒ magiſtratus, & honores. EXPERTVS *ſum* ʒ quia ſummi honores, ſumma cum laude geſti, mihi tamen, ut uideo, contra perditorum conatus praeſidij minimum attulerunt. iam enim, equitibus a ſenatu alienatis, cum Q. Catulus, & Q. Metellus, duo fortiſſimi reip. propugnatores, obijſſent; Pompeij, Caeſaris, & Craſſi facta coitio eſſet; Bibulus conſul, armis foro pulſus, domi ſe teneret; ſenatus duces non haberet; afflicta langueret optimatum cauſſa; non dubie Cicero impendentem exſulij ſui calamitatem cernebat. CVM *omnibus muſis rationem habere* ʒ prorſus me litteris dedere. RESCRIBE *certius*, ʒ num ita grauiter laboret, ut deſperetur. QVID *de P. Clodio* ʒ num legatus ad Tigranem eat.

Cicero S. D. Attico. 6.

QVOD tibi ſuperioribus litteris promiſeram, fore, ut opus exſtaret huius peregrinationis: nihil iam magnopere confirmo. ſic enim ſum complexus otium, ut ab eo diuelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antij feſtiuam copiam: aut fluctus numero. nam ad lacertas captandas tempeſtates non ſunt idoneae. a ſcribendo prorſus abhorret animus. etenim γεωγραφικὰ, *quae conſtitueram, magnum opus eſt: ita ualde Eratoſthenes, quem mihi propoſueram, a Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid cenſes, ſi Tyrannio acceſſerit? & hercule ſunt res difficiles ad explicandum, &* ὁμοειδεῖς, *nec tam poſſunt* ἀνθηρογραφεῖσθαι, *quam uidebantur: &, quod caput eſt, mihi quaeuis ſatis iuſta cauſſa ceſſandi eſt. quin etiam dubitem, an hic Antij conſidam, & hoc tempus omne conſumam: ubi quidem ego mallem diu nimirum, quam Romae, fuiſſe. tu uero ſapientior Buthroti domum paraſti. ſed, mihi crede, proxima eſt illi municipio haec Antiatum ciuitas. eſſe locum tam prope Romam, ubi multi ſint, qu Vatinium numquam uiderint? ubi nemo ſit, praeter me, qui quemquam ex xx uiris unum eſſe ſaluum uelit? ubi me interpellet nemo, diligant omnes? hic, hic nimirum* πολιτευτέον: *nam iſtic non ſolum nō licet, ſed etiam taedet. itaque* ἀνέκδοτα *a nobis, quae tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam aſperiore multo pangentur. neque aliud iam quidquam* πολιτεύομαι, *niſi odiſſe improbos, & id ipſum nullo cum ſtomacho, ſed potius cum aliqua ſcribendi uoluptate. Sed, ut ad rem, ſcripſi ad quaeſtores urb. de Quincti fratris negotio. uide, quid narrent, ecquae ſpes ſit denarij, an ciſtophoro Pompeiano iaceamus. Praeterea de muro, ſtatue, quid faciendum ſit. Aliud quid? etiam. quando te proficiſci iſtinc putes, fac ut ſciam. Vale.*

EXPLANATIO

FESTIVAM } iucundam, qua hilariras excitetur. FLVCTVS *numero.* } quod ab ijs fieri ſolet, quos ipſum nihil agere delectat. LACERTAS } piſces, alacerti, humani membri, ſimilitudine dictos. Sed malim, Lacertos, ut eos appellant Plinius, Celſus, Martialis, alij. Lacertorum autem tria genera. maximus eſt colias, de quo Plinius lib. 32. cap. ult. medius graculus, qui uidetur eſſe, quem Romae merlucium uocant: minimus ſcomber, uulgo notus, Romae, & in Gallia macarello, a maculis, quibus, & forma terreſtri lacertae non diſſimilis. SERAPIONE, *& Hipparcho* } Serapio Antiochenſis, a Plinio in Indice nominatus, ſcripſit περὶ τῆς γεωγραφίας. Hipparchus autem Nicaeus errata collegit Eratoſthenis, ut ait Strabo lib. 2. quo loco eius librum appellat πρὸς Ἐρατοσθένην. Ὁμοειδεῖς, } nam & de montibus, & de fluminibus, & de ſitu urbium, aliaq. huiuſmodi ſaepius iteranda. quo fit, ut, cum eaedem res fere ſemper occurrant, uarietate orationis diſtingui uix poſſint. TYRANNIO } qui & ipſe ſcripſerat τὰ γεωγραφικὰ. QVINETIAM *dubitem* } placeret, Qui etiam; hoc ſenſu. Vide, quam ſim complexus otiū. prorſus antea peregrinari ſtatueram, & in ea peregrinatione aliquid ſcribere τὸ γεωγραφικόν. nunc quādoque cogito, omiſſo peregrinandi conſilio, Antij conſidere. QVI *etiam dubitem:* } cui etiam aliquādo ueniat in mentem Antij conſidere. Hoc *tempus* } quod ponere ſtatueram in peregrinatione. BVTHROTI } procul a ſtrepitu rerum urbanarum. PROXIMA *eſt* } ſimillima eſt, quod ad ſolitudinē, & amoenitatē attinet. Iterat idē l. 4. ep. 8. his uerbis: Scito Antiū Buthrotum eſſe Romae, ut Corcyrae illud tuum. nihil quietius, nihil alſius, nihil amoenius. VATINIVM } tribunū pl. Caeſaris conſulis miniſtrū in ſeditionibus. VIGINTI *uiris* } quos Caeſar, perlata lege agraria, ad aeſtimationē agri Campani creauerat; cū inſuper quinque creaſſet, qui aeſtimatū diuiderēt. ep. 7. l. 2. & 2. l. 9. & Dio lib. 38. VNVM *eſſe ſaluum* } Caualcantis liber, Viuum eſt ſaegium. Beſſarionis, Viuum eſt ſegium. uulgata lectio lumē interpretationis non deſiderat, cum ſententia pateat. Πολιτευτέον } reip. opera nauanda, in litteris, uidelicet, & libris, doctiſſimorum hominum exemplo. Ἀνέκδοτα } uel recondita quaedam, quae in apertum non proferantur, tibi uni pateant; uel qualia nemo adhuc edidit. THEOPOMPINO *genere* } Theopompus in hiſtorijs ſuis hominum mores aſpere accuſabat. Πολιτεύομαι, } opera, quam nunc quidē, Antij dum ſum, reip. nauo, haec eſt, odiſſe improbos. DE *Quincti fratris negotio* } quod Q. Ciceroni, Aſiam regenti, a populo Romano in ſumptum debebatur, id ſibi ille denario, id eſt Romana pecunia, non ciſtophoro, qui nummus erat Aſiaticus, curari uolebat. uide igitur, inquit Cicero, ecquae ſpes ſit denarij, an ciſtophoro contenti eſſe cogamur. Pompeianum appellat, quod in Aſia magnam pecuniā Pompeius in ciſtophoro habebat, quaeſitam quo tempore in ijs regionibus contra Mithridatem bellum geſſit: e qua pecunia quaeſtores numerari Quincto uolebant, tantundem ipſi poſtea Pompeio Romae denario numeraturi. ep. 16. DE *muro* } Palatinae domus. ep. 6. l. 2. ALIVD *quid? etiam.* } aliud quid eſt, quod ad te ſcribam? unum hoc reliquum eſt; quando te proficiſci &c. Sic locutus eſt ep. xi. l. i. quo in loco uide, quae diximus.

Cicero S. D. Attico. 7.

DE GEOGRAPHIA etiam atque etiam deliberabimus. Orationes autem me duas poſtulas: quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſcideram; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. ſed id quoque uidebimus. denique aliquid exſtabit; ne tibi plane ceſſaſſe uideamur. De Publio quae ad me ſcribis,

ſane mihi iucunda ſunt:eaq. etiam uelim omnibus ueſtigijs indagata ad me afferas, cum uenies; & interea ſcribas,ſi quid intelliges,aut ſuſpicabere, & maxime de legatione quid ſit acturus.equidem ante,quam tuas legi litteras,in hominem ire cupiebam; non mehercule, ut differrem cum eo uadimonium; (nam mira ſumalacritate ad litigandum) ſed uidebatur mihi, ſi quid eſſet in eo populare,quod plebeius factus eſſet,id amiſſurus. quid enim? ad plebem tranſiſti, ut Tigranem ires ſalutatum? narra mihi, reges Armenij patricios ſalutare non ſolent? quid quaeris? acueram me ad exagitandam hanc eius legationem. quam ſi ille contemnit; & ſi,ut ſcribis,bilem id commouet & latoribus,& auſpicibus legis curiatae: ſpectaculum egregium. Hercule, uerum ut loquamur, ſubcontumelioſe tractatur noſter Publius:primum,qui,cũ in domo Caeſaris quondam unus uir fuerit,nunc ne in uiginti quidem eſſe potuerit:deinde,alia legatio dicta erat, alia data eſt: illa optima ad exigendas pecunias Druſo:ut opinor,Piſaurenſis nebuloni Vatinio reſeruatur:haec ieiuna,ac bella relegatio datur ei, cuius tribunatus ad iſtorum tempora reſeruatur. incende hominem, amabo te, quoad potes. una ſpes eſt ſalutis,iſtorum inter iſtos diſſenſio. cuius ego quaedam initia ſenſi ex Curione. iam uero Arrius conſulatum ſibi ereptum fremit. Megabocchus, & haec ſanguinaria iuuentus inimiciſſima eſt. accedat uero, accedat etiam iſta rixa auguratus. ſpero me praeclaras de iſtis rebus epiſtolas ad te ſaepe miſſurum. Sed, illud quid ſit, ſcire cupio, quod iacis obſcure, iam etiam ex ipſis quinque uiris loqui quoſdam. quidnam id eſt? ſi eſt enim aliquid; plus eſt boni, quam putaram.atque haec, ſic uelim exiſtimes,non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν *quaerere: quod geſtiat animus aliquid agere in rep. iam pridem gubernare me taedebat,etiam cum licebat.nunc uero, cum cogar exire de naui, non abiectis, ſed ereptis gubernaculis, cupio iſtorum naufragia ex terra intueri; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles,* κἂν ὑπὸ στέγῃ Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί.

De muro, quid opus ſit,uidebis. Caſtritianum mendum nos corrigemus:et tũ ad me Quinctus CIↃↃↃCIↃↃCIↃↃↃ *ſcripſerat,non ad ſororem tuam* HS xxx. *Terentia tibi ſalutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Ariſtodemo idem de ſe reſpondeas,quod de fratre ſuo, ſororis tuae filio, reſpondiſti. De Amalthea quod me admones, non negligemus.Cura,ut ualeas.*

EXPLANATIO

QVEM *non amabam* } forte,Pompeium: quem amare deſierat,quod Clodium ad plebem tranſduxiſſet.ep.29.l.2. DE *Publio* } Clodio. LEGATIONE } ad Tigranem. ep.2. QVID *ſit acturus.* } num ea ſit uſurus.nam paullo poſt: Quam ſi ille contemnit,ſpectaculum egregium. IN *hominem* } tolle praepoſitionem, In: ſententia patebit. AMISSVRVS. } cum legatus longe gentium abiret: qui plebeius uideretur eſſe factus, non ut inani legationum munere tempus conſumeret, ſed ut Romae plebis negotium gereret. PATRICIOS *ſalutare* } Armeni reges Romam uenire ſolent,ut patricios ſalutent. tu autem,patricius cum eſſes,tranſire ad plebem uoluiſti, quam ob cauſſam? ut ipſe regem Armenium ires ſalutatum.minus igitur ſignificas eſſe dignitatis in plebeijs, quam in patricijs,cum hi ſalutari ſoleant,tu autem ſalutatum ire uelis. LATORIBVS, *& auſpicibus legis curiatae,* } illis ipſis,qui eum ad plebem tranſduxerunt,Caeſari uidelicet,& Pompeio: quorum alter conſul legem tulerat de Clodio ad plebem tranſducendo; alter augur in auſpicio fuerat. epiſt.9. Dio lib. 38. LEGIS *curiatae:* } qua Clodius ad plebem tranſductus eſt,Caeſare latore, auſpice Pompeio. in oratione pro domo. VNVS *uir* } cum in domo Caeſaris,pontificis maximi,inter mulieres deprehenſus eſt. ep.7. IN *uiginti* } creatis ad diuiſionem agri Campani,ep.1.l.9.Velleius lib.2. Suet.in Auguſto, Dio lib. 38. PISAVRENSIS *nebuloni* } Beſſarionis liber, item Caualcantis, Piſaurenſia neptiloni. alij aliter.nos, quam maxime ad antiquam ſcripturam accedentes,ita putamus eſſe corrigendum: Illa opima ad exigendas pecunias Druſo,ut opinor,Piſaurenſi,an epuloni Vatinio reſeruatur? ut,quae Clodio promiſſa fuerat legatio,eam dicat Druſo,aut Vatinio reſeruari. & eſt uſitata Ciceroni locutio, ambigenti hoc an illud ſit: ut libro 1.Nos hic te ad menſem Ianuarium exſpectamus,ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios miſſis? & in epiſtola ad Trebatium: Cn.Octauius,an Cn.Cornelius quidem? is me ad cenam ſaepe uocat.item in Bruto: Paucis ante,quam mortuus eſt,an diebus,an menſibus? & lib. 12. Dicitur Quinctum filium uidiſſe an euntem,an iam in Aſia? BELLA *relegatio* } non eſt hoc, Clodium legare,ſed ſpecie legationis relegare. Et argute,cum poſt uerbum,Ieiuna,adſcripturus uideretur, Legatio,ut contrarium contrario redderet,quia dixerat,Opima, iocum captans, repente uertit ſententiam, & intulit,Bella relegatio.In libro Beſſarionis antiquo uideo ſcriptum eſſe,Ieiuna tabella relegatio, trib. uerbis diſtincte: ut mutationis minimum ſit in noſtra correctione. AD *iſtorum tempora reſeruatur.* } qui enim Clodium nunc ad Tigranem mittunt, ideo mittere uidentur, ut comitijs tribunicijs Romae ne ſit,itaq.petitione tribunatus excludatur.id autem,ut tribunatum illi non tam eripiant, quam ad ipſorum tempora reſeruent.quaſi arbitratu ſuo poſſent magiſtratus dare, cum uellent. INCENDE *hominem,* } incende Clodium contra Caeſarem, & Pompeium, qui eum tam contumelioſe tractent. EX *Curione.* } cognoſce ex epiſtola ſequenti. CONSVLATVM *ſibi ereptum* } ſperauerat enim, in petitione conſulatus uſurum ſe eſſe Caeſaris opibus, qui & ipſe Caeſari petenti anno proximo ſuperiore ſuũ ſtudium,ſuamq.operam praeſtiterat.ſed Caeſar ad conſulatum peruenit. de officio non laborans, Arrium neglexit. EREPTVM: } non quia conſules eſſent creati,ſed quia Caeſaris promiſſis Arrius deſtitutus iam de conſulatu deſperabat;cum ſe excluſum non dubie conijceret, Caeſare, Pompeio, & Craſſo ſibi inuicem gratificantibus.ep.5. MEGABOCCHVS } Pompeius: qui in his epiſtolis a Cicerone diuerſis nominibus appellatur,Epicrates,qui omnia teneret;Sampſiceramus,Arabarches, & Hieroſolymarius,

marius, haec loca uictorijs adeptus; Megabocchus, magnus Africae rex, quia Domitium, & Iubam, Sullanis temporibus in Africa uicerat. Bocchus autem in Mauritania, Africae parte, regnauerat. SANGVINARIA ʒ caedis cupida; uel facilis ad caedem committendam, ex Catilinae, ſanguinarij hominis, diſciplina. ep. 12. Concurſabant, inquit, barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinae, duce filiola Curionis. & ep. 14. Noſtri iſti comiſſatores cōiurationis, barbatuli iuuenes. INIMICISSIMA *eſt.* ʒ magno odio Megabocchus eſt huic ſanguinariae iuuentuti. AVGVRATVS ʒ nam ex ambitione multorum, qui in locum Metelli petent, diſſenſiones inter iſtos exſiſtent. ep. 5. QVINQVE *uiris* ʒ puto pro Quinque, reponendum Viginti, de quibus in hac epiſt. LOQVI *quoſdam* ʒ contra Caeſarem, & Pompeium. NAVFRAGIA ʒ diſſenſiones, & rixas. EXIRE *de naui* ʒ cum mihi facultas eripiatur adminiſtrandae reip. NON *abiectis,* ʒ non ſponte, ſed coactus omitto curam reip. EX *terra* ʒ ipſe extra periculum naufragij: quale illud Lucretij:

„ Suaue, mari magno turbantibus aequora uentis,
„ E terra magnum alterius ſpectare laborem.

DE *muro,* ʒ de quo epiſt. 4. & 6. CASTRITIANVM *mendum* ʒ quiddam ſignificat de Caſtritio, qui in Aſia negotiatus erat. ut ex oratione pro Flacco. CIↃ CCIↃↃIↃↃↃ ʒ corruptus, opinor, locus. non enim in explicanda aliqua ſumma praeponitur mille decem millibus. quare malim ſic, CIↃ CIↃ CIↃ: ſi tamen per antiquos libros liceret: quod licere non uideo. mendum illud Caſtritianum fortaſſe fuit inter tria millia, & triginta millia, quae infra proxime nominantur. ſed, ut dixi, ueteres libri conſulendi. Tria millia ſeſtertiorum ſunt, ſcutati nonaginta: triginta uero millia, nongenti. SCRIPSERAT ʒ ex Aſia prouincia. CICERO ʒ filius meus. FRATRE ʒ patruele, Quincto Cicerone filio. DE *Amalthea* ʒ gymnaſio Ciceronis, de quo ep. 1.

Cicero S. D. Attico. 8.

EPISTOLAM cum a te auide exſpectarem ad ueſperum, ut ſoleo; ecce tibi nuncius, pueros ueniſſe Roma. uoco, quaero, ecquid litterarum? negant. quid ais, inquam, nihil ne a Pomponio? perterriti uoce, & uultu, confeſſi ſunt ſe accepiſſe, ſed excidiſſe in uia. quid quaeris? permoleſte tuli. nulla enim abs te per hos dies epiſtola inanis aliqua re utili, & ſuaui. nunc, ſi quid in ea epiſtola, quam ante diem XVI. *kal. Mai. dediſti, fuit hiſtoria dignum, ſcribe quamprimum, ne ignoremus: ſin nihil praeter iocationem, redde id ipſum. & ſcito Curionem adoleſcentem ueniſſe ad me ſalutatum. ualde eius ſermo de Publio cum tuis litteris congruebat. ipſe uero mirandum in modum reges odiſſe ſuperbos. peraeque narrabat incenſam eſſe iuuentutem, neque haec ferre poſſe. bene habemus. nos, ſi in his ſpes eſt, opinor, aliud agamus. Ego me do hiſtoriae, quam quam licet me Saufeium putes eſſe. nihil me eſt inertius. Sed cognoſce itinera noſtra; ut ſtatuas, ubi nos uiſurus ſis. In Formianum uolumus uenire Parilibus: inde, (quoniam putas praetermittendum nobis eſſe hoc tempore cratera illum delicatum) kal. Mai. de Formiano proficiſcemur, ut Antij ſimus ad* V. *non. Mai. ludi enim Antij futuri ſunt a* IV. *kal. ad prid. non. Mai. eos Tullia ſpectare uult. inde cogito in Tuſculanum, deinde Arpinum, Romam ad kal. Iun. te aut in Formiano, aut Antij, aut in Tuſculano, cura ut uideamus. Epiſtolam ſuperiorem reſtitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.*

EXPLANATIO

ANTE *diem.* XVI. *Kal. Maij.* ʒ puta dictum, XVI. Kal. Maij. nam idem ſignificat: quaſi, decimoſexto die ante diem Kalendas Maij; ut tamen includantur kalendae Maij. itaque in epiſtola ad Tironem, poſt diem nonas Nouembris conſtituit ante diem IIX. idus Nouembris, ideſt, IIX. idus Nouembris. eſt. n. conciſa locutio, cū dicimus, IIX. idus; cum uero, ante diem IIX. idus plenior: nā eſt, ante diē idus octauo die: ut, & qui primus iduum eſt dies, & qui extremus, intra numerum recipiantur. DEDISTI, ʒ eam quae pueris exciderat in uia. HISTORIA *dignum,* ʒ non leue quiddam, aut iocoſum, ſed ſerium, & graue: qualia ſunt, quae in hiſtorias referuntur. DE *Publio* ʒ aiebat, Caeſari, & Pompeio bilem commoueri, quod a P. Clodio contemni legationem ad Tigranem uiderent. ep. 7. MIRANDVM *in modum* ʒ de quo ep. 10. Vnus loquitur, & palam aduerſatur adoleſcens Curio. REGES *odiſſe ſuperbos.* ʒ qui ſupra leges eſſe uellent, Caeſarem, Pompeium, & Craſſum. Nec dubito, quin ſit hemiſtichiū ex uetere poeta, cum in illud inſpicio, quod legitur lib. 6. ep. 3. Tibi ualde ſolet in ore eſſe, Grauius autē non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos. OPINOR, *aliud agamus.* ʒ ego, ex iſtorum ſocietate ne quid mihi crearetur periculi, timebam. nunc, cum & initia uideam diſſenſionis ipſorum inter ipſos; & iuuentutem audiam haec ferre non poſſe: opinor, licet mihi animum a timore liberatum ad alias res transducere. quod idem in epiſtola ſuperiore dixit, Vna ſpes eſt ſalutis, iſtorum inter iſtos diſſenſio. HISTORIAE, ʒ ſcribendae, Theopompino genere: epiſt. 6. SAVFEIVM ʒ tardum, & negligentem; qualis Saufeius, qui laborem non fert, uel natura, uel, quia Epicureus, inſtituto, & conſuetudine. uide ep. 1. lib. 7. QVONIAM *putas* ʒ hoc, inquit, tempore non putas diutius mihi eſſe manendum in Formiano, ut cratere illo fruar, quem ſcis me in delicijs habere, quod ad potationes aptiſſimus, & elegantiſſimus ſit. A IV. *Kal. ad pridie nonas Mai.* ʒ uerbum kal. puto abundare, & legendum, A IV. ad pridie nonas Maij: ut IV. nonas ludi committerentur, pridie deſinerent: cum ſimile ueri ſit, eo die Ci-

ceronem

ceronem Antij eſſe uoluiſſe, qui ludorum commiſſionem proximus anteceſſit: ſiquidem Antium cogitat dumtaxat ludorum cauſſa. & erit perelegans locutio, A ɪᴠ. ad pridie nonas; ne, Nonas, inepte iteretur. inculcatam ſuſpicor dictionem Kal. ab hominibus imperitis, qui deſiderari aliquid crederent, poſt, ɪᴠ. Aᴅ *Kal. Iun.* } ut in ſenatu adeſſe poſſim. qui kalendis haberi ſolebat: ut exemplis infra docebimus.

Cicero S. D. Attico. 9.

*S*ᴠʙɪᴛᴏ, *cum mihi dixiſſet Caecilius quaeſtor puerum ſe Romam mittere, hac ſcripſi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cum eos, de quibus ſcribis, tum illum, quem addis, & ais, longum eſſe, quae ad ea reſponderis, perſcribere; illum uero, qui nondum habitus eſt, quem illa* βοῶπις, *cum e Solonio redierit, ad te eſt relatura. ſic uelim putes, nihil hoc poſſe mihi eſſe iucundius. ſi uero, quae de me pacta ſunt, ea non ſeruantur, in caelo ſum; ut ſciat hic noſter Hieroſolymarius tranſductor ad plebem, quã bonam meis puriſſimis orationibus gratiam retulerit: quarum exſpecta diuinam* παλινῳδίαν. *etenim, quantum coniectura auguramur, ſi erit nebulo iſte cum his dynaſtis in gratia, non modo de cynico conſulari, ſed ne de iſtis quidem piſcinarum Tritonibus poterit ſe iactare. non enim poterimus ulla eſſe in inuidia, ſpoliati opibus, & illa ſenatoria potentia. ſin autem ab ijs diſſentiet; erit abſurdum in nos inuehi. uerumtamen inuehatur. feſtiue, mihi crede, & minore ſonitu, quam putaram, orbis hic in rep. eſt conuerſus: citius omnino, quam potuit: id culpa Catonis, ſed rurſus improbitate iſtorum; qui auſpicia, qui Aeliam legem, qui Iuniam, & Liciniam, qui Caeciliam, & Didiam neglexerunt; qui omnia remedia reip. effuderunt; qui regna, qui praedia tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt. uideo iam, quo inuidia tranſeat, & ubi ſit habitura. nihil me exiſtimaris neque uſu, neque a Theophraſto didiciſſe, niſi breui tempore, deſiderari noſtra illa tempora, uideris. etenim, ſi fuit inuidioſa ſenatus potentia; cum ea non ad populum, ſed ad tres homines immoderatos redacta ſit, quidnam cenſes fore? proinde iſti licet faciant, quos uolent, conſules, tribunos pl. denique etiam Vatinij ſtrumã ſacerdotij* διβάφῳ *ueſtiant. uidebis breui tempore magnos non modo eos, qui nihil titubarunt, ſed etiam illum ipſum, qui peccauit, Catonem. nam nos quidem, ſi per iſtum tuum ſodalem Publium licebit,* σοφιςεύειν *cogitamus: ſi ille cogitat, tantum dumtaxat nos defendere, &, quod eſt proprium artis huius,* ἐπαγγέλλομαι

Ἄνδρ᾽ ἀπαμύνεσθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

patria propitia ſit: habet a nobis, etiam ſi non plus, quam debitum eſt, plus certe, quam poſtulatum eſt. male uehi malo alio gubernante, quam, tam ingratis uectoribus, bene gubernare. Sed haec coram commodius. nũc audi, quod quaeris. Antium me ex Formiano recipere cogito ad ᴠ. *non. Maij. Antio uolo nonis Mai. proficiſci in Tuſculanum. ſed, cum e Formiano rediero, (ibi eſſe uolo uſque ad prid. kal. Mai,) faciam ſtatim te certiorem. Terentia tibi ſalutem.* Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

EXPLANATIO

Cᴠᴍ *Publio dialogos,* } Atticus ad Ciceronem ſcribebat, e Clodio ſe, quae poterat, in ſermone elicere. Iʟʟᴠᴍ *uero* } illum autem maxime. βοῶπις } ἐπίθετον Iunonis apud Homerum, quaſi bouinos habens oculos. Cicero tranſtulit ad Clodij ſororem, tamquam alteram Iunonem, quae cum fratre coire diceretur. ep. 1. Pᴀᴄᴛᴀ *ſunt,* } promiſerat Clodius Pompeio, ſe nihil acturum contra Ciceronẽ. ep. 22. & 24. Nᴏɴ *ſeruantur* } a Clodio. Hɪᴇʀᴏѕᴏʟʏᴍᴀʀɪᴠѕ. } Pompeius, a Hieroſolymis captis. Tʀᴀɴѕᴅᴠᴄᴛᴏʀ *ad plebem* } tranſduxerat Clodiũ. ep. 7. Pᴠᴛɪѕѕɪᴍɪѕ } luculentis, & ſplendide ſcriptis: quibus illum ornaui. unde Aurum purum putum. Poteſt intelligere cum alias, in quibus Pompeiũ laudauit, orationes, tum eam maxime, qua Maniliam rogationem ſuaſit. Gʀᴀᴛɪᴀᴍ *retulerit* } qui plebeium fecerit inimicum meum. Nᴇʙᴠʟᴏ *iſte* } P. Clodius. Cᴠᴍ *his dynaſtis* } cum Caeſare, Pompeio, & Craſſo; qui omnia poſſunt. Dᴇ *Cynico conſulari,* } nullam, inquit, non modo in me, ſed ne in Lucullum quidem, aut Hortenſium, poterit Clodius inuidiam concitare. nam Pompeius, Caeſar, & Craſſus cum omnia teneant; qui fieri poteſt, ut ulla nos in inuidia ſimus, ſpoliati opibus, & illa ſenatoria potentia? itaque, quod contra nos agat, Clodius non habebit. Cynicum autem ſe uocat, quaſi Diogenem quendam, ſeuerum hominem, minime delicatum; illos autem, piſcinarum Tritones, quod ita piſcinis delectarentur, ut quaſi Tritones in aquis uiuere uiderentur. Et placet, ut illud, Cynico, cum laude dicatur, hac ſententia, non modo me, cuius omnes curae ad uirtutem referuntur, ſed ne iſtos quidem, qui praeter ſuas piſcinas nihil curant, poterit Clodius in ullam inuidiam adducere. Qᴠᴀᴍ *potuit:* } ſubaudi, per publicas rationes. eſt enim, Potuit, licuit, debuit, aequum fuit. quale illud ep. 15. Potuerit intercedi, nec ne, nihil ad ſe pertinere. & in oratione pro domo: Senatus aliquid conſilij capere potuit: & in epiſtola Coelij: Potuit ſuperſedere, pro oportuit. ſic enim habent uetuſti libri. Cᴀᴛᴏɴɪѕ, } qui equites a ſenatu alienauit. ep. 16. Aᴠѕᴘɪᴄɪᴀ } docet in oratione pro domo ſua, Clodium cõtra auſpicia fuiſſe adoptatum, quia, quo die de eius adoptione lata lex eſt, Bibulus augur de caelo ſeruauit; & agi cum populo nefas erat, cum de caelo ſeruaretur. Idem & in oratione de haruſpicum reſponſis. Aᴇʟɪᴀᴍ *legem,* } quae erat de obnunciationibus: qua Caeſar neglecta, Bibulum collegam obnunciantẽ armis foro expulit. Suetonius. Iᴠɴɪᴀᴍ, *& Liciniam,* }

quam

quam;non ſeruauit Vatinius; quia trinũdini rationem in legum promulgatione nullam habuit: de quo
lex Iunia Licinia ſanxerat. Liciniam uero, quae legum latoribus, eorumq. collegis, cognatis, affinibus
poteſtatem, aut curationem mandari uetabat, diuerſam ab hac fuiſſe, ſatis multis uerbis in libro de Le-
gibus docuimus. Et, ut aliud ex alio, in oratione in Vatinium ita ſcriptum eſt: Quaero, poſtulatus ne ſis
lege Licinia, & Iunia: de quibus & in oratione. v. in Antonium mentio fit. CAECILIAM, *& Didiam* }
antea, Coeliam, in uulgatis libris, nec aliter in omnibus ſcriptis. nos tamen aliquot ab hinc annis, Cae-
ciliam, in noſtro libro repoſuimus, primum ex oratione pro domo, ubi Caeciliae legis, & Didiae men-
tio iteratur; deinde ex faſtis; in quibus uideo collegas eſſe Q. Caecilium Metellum, T. Didium Viuum
anno ab urbe condita DCLVI. niſi ſi quis, contra ueritatem plus aequo pugnax, Coelium, & in con-
ſulum catalogo legendum contendat; quem facile ratio uincet; cum Metellus non Coeliae, ſed Caeciliae
gentis cognomen ſit. Opinor autem hac lege cautum eſſe, ut, quae leges per trinundinum promulgatae
non fuiſſent, eae non ualerent. quod ex oratione pro domo ſua, & ex. v. in Antonium cognoſcitur. Cae-
ciliam uero Didiam, quae diuerſis de rebus legem ferri uetabat, de qua mentio fit in eadem pro domo
ſua, diuerſam ab hac fuiſſe; facile eſt conijcere; cum tamen ab iiſdẽ conſulibus lata ſit. EFFVDERVNT: }
proiecerunt; ut reſp. periret. REGNA } hoc aperte in oratione in Vatinium: Volo, uti mihi reſpondeas,
feceris ne foedera tribunus pl. cum ciuitatibus, cum regibus, cum tetrarchis? erogatis ne pecunias ex
aerario tuis legibus? eripueris ne partes, illo tempore cariſſimas, partim a Caeſare, partim a publicanis?
& in epiſtola ad Lentulum: Tota interrogatio mea nihil habuit aliud, niſi reprehenſionem illius tribu-
natus: in quo omnia dicta ſunt libertate, animoq. maximo de ui; de auſpicijs, de donatione regnorum.
TRANSEAT, } inuidia diſcedet a nobis, & ad eos, qui haec fecerunt, tranſibit. HABITVRA: } pro, ha-
bitatura: ut apud Plautum, Quis hic habet? & in libris Digeſtorum, Habet poſt horrea mea. A THEO-
PHRASTO } a Theophraſti libris de rep. quorum lectione ita delectabatur, ut Plutarchus Theophra-
ſtum Ciceronis delicias appellet. NOSTRA *illa tempora,* } triennium quod fuit a conſulatu Cicero-
nis, & Antonij ad conſulatum Caeſaris, & Bibuli. epiſt. 9. lib. 1. fam. INVIDIOSA } ad populum: cum ſe-
natus opes ex equitum concordia uigerent. TRES *homines* } Caeſarem, Pompeium, Craſſum. VA-
TINII *ſtrumam ſacerdotij* διβάφῳ *ueſtiant.* } Vatinio auguratum deferant. delatus tamen non eſt: ut o-
ratio in ipſum oſtendit. de hoc auguratu ep. 5. & 7. STRVMAM: ſtruma tumidum fuiſſe Vatinij gut-
tur, ſcribit Plutarchus in Cicerone. SACERDOTII διβάφῳ: ſacerdotium pro auguratu poſuit, & in
epiſtola ad Catonem. διβάφῳ autem praetexta, qui auguratu praediti eſſent, utebantur. in epiſt. 16. ad
Coelium, lib. 2. fam. QVI *peccauit,* } cuius culpa conuerſus eſt orbis reip. epiſt. 1. & 7. Σοφιστεύειν } ſa-
pientiam quaerere, philoſophari miſſa reip. cura. SI *ille cogitat,* } ſi quid ille aduerſus me inimice
cogitat. uel corrige: Si ille cogit, at tantum dumtaxat nos defendere. ut nihil mutetur, &, Tantum dum-
taxat, ita dictum ſit; quo modo dicitur, Tantum modo, pro Tantum. PROPRIVM *artis huius* } quia
ſophiſtae, ſi quis prior in diſputando laceſſiſſet, ulciſcebantur. Ἐπαγγέλλομαι } hoc uerbum, etſi con-
iungitur cum Homeri uerſu, non Homeri tamen, ſed Ciceronis, eſt. IN *gratis uectoribus,* } Pompeium
notat; qui, cum Ciceroni ſumme deberet, eius tamen inimicum ad plebem tranſduxerat.

Cicero S. D. Attico. 10.

VOLO ames conſtantiam meam: ludos Antij ſpectare non placet. eſt enim ὑποσόλοικον, *cum uelim uitare omnium deliciarum ſuſpicionem, repente* ἀναφαίνεσθαι *nõ ſolum delicate, ſed etiam inepte peregrinantem. quare uſque ad non. Mai. te in Formiano exſpectabo. nunc fac, ut ſciam, quo die te uiſuri ſimus. Ab Appij foro, hora quarta: dederam aliam paullo ante a Tribus Tabernis. Vale.*

Cicero S. D. Attico. 11.

NARRO tibi: plane relegatus mihi uideor, poſteaquam in Formiano ſum. dies enim nullus erat, Antij cum eſſem, quo die non melius ſcirem, Romae quid ageretur, quam ij, qui erant Romae. etenim litterae tuae, non ſolum quid Romae, ſed etiam quid in rep. neque ſolum quid fieret, uerum etiam quid futurum eſſet, indicabant: nunc, niſi ſi quid ex praetereunte uiatore exceptum eſt, ſcire nihil poſſumus. quare, quamquam iam te ipſum exſpecto; tamen iſti puero, quem ad me ſtatim iuſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plenam omnium non modo actorum, ſed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma ſis exiturus, cura ut ſciam. Nos in Formiano eſſe uolumus uſque ad prid. non. Mai. eo ſi ante eam diem non ueneris, Romae te fortaſſe uidebo. nam Arpinum quid ego te inuitem?

Τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔ τι ἔγωγε
Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι

Haec igitur. Cura ut ualeas.

EXPLA-

EXPLANATIO

TPηχεῖα, } Homeri uerba de Ithaca, Vlyſſis patria, Odyſſ.1. Quid ego, inquit, Arpinum te inuitem, quod amoenitate delectare non magis poteſt, quam Ithaca illa, in aſperrimis ſaxulis, tamquam nidulus, affixa; fortes tamen uiros, non minus quam Ithaca, gignit. Erat autem Cicero Arpinum Formiano, Arpino Romam iturus. ideo dicit, Romae te fortaſſe uidebo. ep.8.

Cicero S. D. Attico. 12.

NEgent illi Publium trib.pl.factum eſſe. hoc uero regnum eſſe, ferri nullo pacto poteſt. emittat ad me Publius, qui obſignent. iurabo, Cnaeum noſtrum, collegam Balbi, Antij mihi narraſſe, in auſpicio fuiſſe. o ſuaues epiſtolas tuas, uno tempore mihi datas, duas: quibus εὐαγγέλια *quae reddam neſcio, deberi quidem plane fateor. ſed uide* συγκύριμα. *Emerſeram commode ex Antio in Appiam ad Tres Tabernas, ipſis Cerialibus, cum in me incurrit Roma ueniens Curio meus. ibidem illico puer abs te cum epiſtolis. ille ex me, nihil ne audiſſem noui? ego negare. Publius, inquit, tribunatum pl. petit. quid ais? & inimiciſſimus quidem Caeſaris, & ut omnia, inquit, iſta reſcindat. quid Caeſar? inquam. negat, ſe quidquam de illius adoptione tuliſſe. deinde ſuum, Memmij, Metelli Nepotis exprompſit odium. Complexus iuuenem dimiſi, properans ad epiſtolas. Vbi ſunt, qui aiunt,* ζώσης φωνῆς? *quanto magis uidi ex tuis litteris, quam ex illius ſermone, quid agerctur? de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publij, de lituis* βοώπιδος, *de ſignifero Athenione, de litteris miſſis ad Cnaeum, de Theophanis, Memmijq. ſermone. quantam porro mihi exſpectationem dediſti conuiuij iſtius* ἀσελγοῦς? *ſum in curioſitate* ὀξύπεινος: *ſed tamen facile patior te id ad me* συμπόσιον *non ſcribere: praeſentem audire malo. Quod me, ut ſcribam aliquid, hortaris: creſcit mihi quidẽ materies, ut dicis: ſed tota res ẽt nunc fluctuat.* κατ᾽ ὀπώριν τραχύτης. *quae ſi deſederit; magis erunt iudicata, quae ſcribam: quae ſi ſtatim a me ferre non potueris, primus habebis tñ, & aliquãdiu ſolus. Dicaearchũ recte amas. luculentus homo eſt, & ciuis haud paullo melior, quam iſti noſtri* ἀδικαίαρχοι. *Litteras ſcripſi hora decima Cerialibus, ſtatim, ut tuas legeram: ſed eas eram daturus, ut putaram, poſtridie ei, qui mihi primus obuiam ueniſſet. Terẽtia delectata eſt tuis litteris, & impertit tibi multum ſalutis:* καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

EXPLANATIO

NEGENT *illi* } cum Caeſar, & Pompeius Clodium ad plebem tranſduxiſſent, eoq. mox non ſatis amico uterentur, qui etiam delatam ab iis Armeniam legationem contempſiſſet; negabant, illum plebeium eſſe factum, ideoq. nec tribunatum poſſe petere. hic Cicero indignans, Quod regnum, inquit, eſt hoc? fecerunt, quod iure non poterant: nunc, quia paenituit, factum negant. ſed, ſi Clodius emittat ad me, qui meum hac de re teſtimonium tabellis excipiant, & obſignent; iurabo, Cn. Pompeium Antij mihi narraſſe, in auſpicio ſe fuiſſe, cum Clodius lege Caeſaris ad plebem tranſduceretur. PVBLIVM *tribunum pl. factum eſſe.* } cum Clodius tribunus pl. factus erit, tum quid iſti dicent? negabunt id fieri potuiſſe, quia non iure ad plebem tranſierit? Et, quamquam nondum Clodius tribunatum adeptus erat, Cicero tamen, ut de re, quae iam ſit, quia futurum non dubitat, ita loquitur. Alij, Publium plebeium factum eſſe. placeret, ſi ueteres libri conſentirent: cum illud, quod ſequitur, In auſpicio fuiſſe, ad tempus illud ſpectet, quo plebeius Clodius factus eſt. COLLEGAM *Balbi,* } in xxuiratu. ep.7. Atium enim Balbum, qui maternus auus Auguſti fuit, cum ex Iulia, Caeſaris ſorore, Atiam genuerit, in xxuiris fuiſſe, Suetonius narrat in Auguſto. nec abeſt ironia: quod, collegam habere Balbum, hominem Aricinum, honoribus non inſignem, Pompeio Magno turpe uideri poſſet. IN *auſpicio fuiſſe.* } cum lex curiata ferretur: quod Pompeius negabat, cum tamen negare non poſſet. ep.7. & In auſpicio, tamquam augurem. nam, cum ferretur curiata lex, augures adeſſe oportuit. ep. ult. lib. 4. & ep.3. lib.8. COMMODE } paullo ante, tantum, commodum. CVRIO *meus.* } addit, Meus, ad differentiam: quia pater Curio uiuebat, eodem praenomine: quemadmodum epiſt.8. ad eiuſdem Curionis nomen adſcripſit, Adoleſcentem: epiſt. autem 24. Filius. ISTA } leges, Caeſaris. quod Clodius in tribunatu conatus eſt. in oratione pro domo ſua. DE *illius adoptione* } negat ſe tuliſſe ad populum de Clodij adoptione, id eſt de tranſitione ad plebem. nam Clodius adoptionis iure, cum patricius eſſet, ad plebem tranſiit. ep.7. SVVM, } ualde enim Caeſarem oderat uel patris nomine, qui cum Caeſare inimicitias gerebat. Suetonius, & de claris oratoribus. MEMMII, } hic anno proximo praetor cum L. Domitio collega de Caeſaris actis retulit. Suetonius. METELLI *Nepotis* } qui oderat Pompeium propter diuortium ſororis Muciae. ep.10. l.1. & fam. l.5. ep.2. & Dio. DE *ruminatione quotidiana* } de occultis conſilijs, quae Caeſar, Pompeius, Craſſus quotidiana ruminatione contra remp. inirent. DE *cogitatione Publij* } de reſcindendis Caeſaris legibus. DE *lituis* βοώπιδος, } P. Clodij ſororem intelligit, quae tamquam lituus fratrem ad contentiones excitaret. erat enim ſeditioſa. ep.1.9. 12. DE *ſignifero Athenione,* } acciperem de Sex. Clodio, qui fuit operarum P. Clodij dux, ut Athenio ſeruorum, niſi tẽpora re

pugnarent: ſiquidem ante tribunatum nullas turbas P. Clodius potuit commouere, & Sex. Clodio ſeditionum miniſtro non niſi poſt tribunatum uſus eſt. Potius igitur accipiendum uidetur de Vatinio tribuno pl. qui tum erat Caeſaris conſulis quaſi ſignifer contra partes optimatum: ut etiam, ui perditorum hominum incitata, M. Bibulum conſulem, popularibus actionibus aduerſantem, in uincula ducere conatus ſit, in oratione in Vatinium. MISSIS *ad Cnaeum*, ʒ miſſis a Caeſare Capuam ad Pompeium, agros plebi diuidentem. erat enim XX. uir, ut paullo ante docuimus. & infra, Litterae Capuam ad Pompeium uolare dicebantur. ep. 19. CONVIVII ʒ quo ſcripſerat Atticus ſe eſſe iturum, & quae in eo conuiuio litteris digna eueniſſent, omnia Ciceroni ſignificaturum. Ἀσελγοῦς ʒ delicatum uocat epiſt. 14. DESEDERIT ʒ metaphoram perſequitur: ut, quod fluctuauerat, deſidat. A ME *ferre* ʒ habere. DICAEARCHVM ʒ ſcriptorem luculentum. epiſt. 1. & 16. & lib. 6. epiſt. 2. Κικέρων ὁ φιλόσοφος ʒ. iocatur de ſeipſo: & πολιτικὸν Atticum appellat, quia Dicaearchum ſecutus anteponeret τὸν πρακτικὸν βίον τῷ θεωρητικῷ. epiſt. 16.

Cicero S. D. Attico. 13.

FAcinus indignum: epiſtolam, αὐθωρεὶ *tibi a Tribus Tabernis reſcriptam ad tuas ſuauiſſimas epiſtolas, neminem reddidiſſe? at ſcito, eum faſciculum, quo illam conieceram, domum eo ipſo die latum eſſe, quo ego dederam, & ad me in Formianũ relatum eſſe. itaque tibi tuam epiſtolam iuſſi referri, ex qua intelligeres, quam mihi tum illae gratae fuiſſent. Romae quod ſcribis ſileri: ita putabam. at hercule in agris non ſiletur: nec iam ipſi agri regnum ueſtrum ferre poſſunt. ſi uero in hanc* τηλέπυλον *ueneris* Λαιστρυγονίην, *(Formias dico) qui fremitus hominum? quam irati animi? quanto in odio noſter amicus Magnus? cuius cognomen una cum Craſſi Diuitis cognomine conſeneſcit. credas mihi uelim: neminem adhuc offendi, qui haec tam lente, quam ego fero, ferret. quare, mihi crede,* φιλοσοφῶμεν. *iuratus tibi poſſum dicere, nihil eſſe tanti. Tu ſi litteras ad Sicyonios habes, aduola in Formianum: unde nos prid. non. Mai. cogitamus. Vale.*

EXPLANATIO

EPISTOLAM ʒ proximam ſuperiorem intelligit. DOMVM ʒ Romam. REGNVM *ueſtrum* ʒ iniuſtam paucorum dominationem. SILERI: ʒ neminem reclamare iniquis Caeſaris actis. Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην ʒ ex Homeri Od. K. CVIVS *cognomen una cum Craſſi Diuitis cognomine conſeneſcit.* ʒ Pompeij cognomen illud, Magnus, ſuam celebritatem, honoremq. amittit: quemadmodum & Craſſi, qui Diues ex opibus appellatus eſt, opibus imminutis cognomen paullatim exſtinguitur. Sic enim interpretor, non, ut alij, quia Caeſari remp. uexanti uterque aſſentiretur. noſtram ſententiam confirmat Valerius Max. lib. 6. cap. 11. Quid, inquit, Craſſo? nonne pecuniae magnitudo locupletis cognomẽ dedit? ſed eidem poſtea inopia turpem decoctoris ſuperlationem iniunxit. Nominatur & infra, ep. 24. eſt autem diuerſus ab eo, qui perijt in Parthis: qui licet Romanorum omnium ditiſſimus fuerit, cognomen tamen Diuitis numquam eſt adeptus. quare miror uiſum eſſe nonnullis, eundem eſſe Craſſum, & qui hic, & qui ep. 3. l. 1. nominatur: cum fuerit quidem uterque diues, Diuiti tamen ei tantum cognomen fuerit, qui ad inopiam poſtea redactus: quod Valerio teſte iam probaui. Praeterea praetor hic ep. 24. at ille alter conſul multo ante cum Pompeio. LITTERAS *ad Sicyonios* ʒ ſcriptas a conſulibus: ut tibi pecuniam ſoluant. ep. 18.

Cicero S. D. Attico. 14.

QVANTAM tu mihi moues exſpectationem de ſermone Bibuli, quantam de colloquio βοώπιδος, *quantam etiam de illo delicato conuiuio. proinde ita fac uenias ad ſitientes aures. quamquam nihil eſt iam, quod magis timendum nobis putem, quam ne ille noſter Sampſiceramus, cum ſe omnium ſermonibus ſentiet uapulare, & cum has actiones* εὐανατρέπτους *uidebit, ruere incipiat. ego autem uſque eo ſum eneruatus, ut hoc otio, quo nunc tabeſcimus, malim* ἐντυραννεῖσθαι, *quam optima ſpe dimicare. De pangendo quod me crebro adhortaris, fieri nihil poteſt. baſilicam habeo, non uillam, frequentia Formianorum. at comparem baſilicae? tribum Aemiliam. ſed omitto uulgus: poſt horam quartam moleſti ceteri non ſunt: C. Arrius proximus eſt uicinus, immo ille quidem iam contubernalis: qui etiam ſe iccirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philoſophetur. ecce ex altera parte Seboſus ille Catuli familiaris. quo me uertam? ſtatim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodiſſime exſpectari uiderem, dumtaxat ad prid. non. Mai. uide enim, quibus hominibus aures ſint deditae meae. occaſionem mirificam, ſi quis nunc, dum hi apud me ſunt, emere de me fundum Formianum uelit. et tamen illud probem. magnum quid aggrediamur, & multae cogitationis, atque otij. ſed tamen ſatisfiet a nobis, neque parcetur labori.*

EXPLANATIO

QVANTAM } quia ſcripſerat Atticus,ſe cum M.Bibulo ſermonem habiturum,etiam cum Clodia Publijſorore.ITA } ita inſtructus afferes ad me quae cognoueris ex ſermone Bibuli, e colloquio βοώπιδος. AD *ſitientes aures* } aptius & ad conſuetudinem Latini ſermonis, & ad ſentẽtiam, ſi legatur,quo modo placebat Vbaldino,Vt ad ſitientes aures. SAMPSICERAMVS } Pompeius,a regulo in Syria Sampſiceramo deuicto.Strabo. Ευανατρέπτους.} Caeſar in conſulatu acta Pompeij ſanxerat,legibuſq.firmauerat: ut Appianus,& Plutarchus.ideo,ne non ſatis firmae eſſent Caeſaris leges,Pompeius ſuo nomine timebat.quia ſenatus haud multis ante annis & Liuias leges,quod contra auſpicia latae eſſent,ſuſtulerat. δ᾽ανατρέπτους ergo,propter auſpicia neglecta.ep.9. RVERE } iracundae furere.epiſt. 21. AT *comparem baſilicae?* } baſilicam habere me dicam? habeo tribum Aemiliã.quod enim baſilicae ſimilem eſſe uillam ſuam dixerat;quaſi non bona eſſet comparatio,correxit,& intulit, Aemiliam hic ego habeo tribum,non uillam.quid enim baſilicae comparem;in qua ſunt homines multo, quam in Aemilia tribu,pauciores.neque uero totam tribum ſignificauit,ſed Formianos tantum,qui in ea ſuffragium ferebant,ut in Liuio legimus lib. XXXIIX. quaſi dixerit, tantum habeo Formianorum frequentiam, quanta in Aemilia tribu ſuffragium ferre ſolet. ὑπερβολικῶς. CONTVBERNALIS, } qui totos dies mecum ſit. COMMODISSIME } ni uiderem,te hic a me commodiſſime exſpectari, & excipi poſſe. ep. 10. & 11. FVNDVM *Formianum* } qui mihi nunc ex iſtorum moleſtia odioſus eſt. ET *tamen illud probem.* } Probe,& proxime, Aggrediemur,eſſet planius.hoc enim diceret:Et tamẽ probe illud praeſtabimus: magnum quid aggrediemur.

Cicero S. D. Attico. 15.

VT ſcribis,ita uideo,non minus incerta in rep. quã in epiſtola tua.ſed tamẽ iſta ipſa me uarietas ſermonum, opinionũq.delectat. Romae enim uideor eſſe, cum tuas litteras lego, &, ut fit in tantis rebus, modo hoc,modo illud audire.illud tamen explicare nõ poſſum,quidnam inueniri poſſit,nullo recuſante,ad facultatem agrariam.Bibuli autem iſta magnitudo animi in comitiorum dilatione,quid habet,niſi ipſius iudiciũ ſine ulla correctione reip.?nimirum in Publio ſpes eſt: fiat,fiat tribunus plebis: ſi nihil aliud, ut eo citius tu ex Epiro reuertare. nam, ut illo tu careas, non uideo poſſe fieri,praeſertim ſi mecum aliquid uolet diſputare.ſed id quidem non dubium eſt,quin,ſi quid erit eiuſmodi,ſis aduolaturus.uerum,ut hoc non ſit, tamen ſeruet remp.praeclarum ſpectaculum mihi propono,modo te conſeſſore ſpectare liceat.Cum haec maxime ſcriberem,ecce tibi Seboſus.nondum plane ingemueram; ſalue,inquit Arrius. hoc eſt Roma decedere? quos ego homines effugi, cum in hos incidi? ego uero in montes patrios,& ad incunabula noſtra pergam. denique,ſi ſolus non potuero,cum ruſticis potius,quam cum his perurbanis, ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil ſcribis, in Formiano tibi praeſtoler uſque ad III. non. Mai. Terentiae pergrata eſt aſſiduitas tua,& diligentia in controuerſia Muluiana.neſcit omnino,te commnnem cauſſam defendere eorum, qui agros publicos poſſideant. ſed tamen tu aliquid publicanis pendis, haec etiam id recuſat. ea tibi igitur, & Κικέρων, ἀριστοκρατικώτατος παῖς, *ſalutem dicunt.*

EXPLANATIO

QVIDNAM *inueniri poſſit,* } ſcripſerat Atticus inuentum iri quiddam a Caeſare ſuper agraria re, quod nemo improbaret,nemo recuſaret.ep.15. COMITIORVM *dilatione,* } Bibulus,domo pedem non efferens,edictis comitia differebat. neque uidentur haec fuiſſe comitia conſulum deſignandorum, (quippe ante Quinctilem menſem non deſignabantur, haec autem Aprili menſe ſcripta ſunt) ſed legis agrariae rogandae. IN *Publio ſpes eſt:* } afflicta reſp.iacet, quam Bibulus erigere non poteſt, qui ſe, Caeſaris metu, parietibus tenet. quis igitur eriget? ſpes iam nulla ſupereſt, niſi in Clodij tribunatu, qui iſtorum eſt inimiciſſimus;ergo,etſi uideo,quae mihi ab illo tempeſtas impendeat,fiat tamen,fiat tribunus pl.Et protulit hoc Cicero cum indignatione; quod reip.ſalus in uno poſita uideatur, homine omnium perditiſsimo. ep.12. EX *Epiro* } quo Atticus propediem erat iturus, ad exigendas a Sicyonijs pecunias. DISPVTARE. } altercari. VT *hoc non ſit,* } ut mecum non diſputet, non contendat. TAMEN *ſeruet remp.* } ſic Beſſarionis antiquus liber.itaque nihil muto,& explano ſic: Fiat Clodius tribunus pl.ſi non aliam ob cauſſam, at ob hanc, ut eo citius tu ex Epiro reuertare. uerum, ut hoc non ſit,id eſt,etiam ſi tu reuerſus ex Epiro non ſis,fiat tamen tribunus pl.ut remp.ſeruet.in quo ſpectaculum erit egregium;cum reip.cauſſa pugnare Clodium contra eos uidebimus,a quibus plebeius factus ſit,ut cum ipſis remp.oppugnaret.iam enim ſe inimiciſſimum eorum,qui remp.tenebant,Clodius oſtẽderat.ep.12. TE *conſeſſore* } te praeſente. INGEMVERAM; } ad Seboſi aduentum. IN *montes patrios,* } Arpinum pergam: quia iam ante Arpinum ire ſtatuerat.ep.8.& XI. SI *ſolus non potuero,* } Arpini ſi ſolitudinem non feram,cum ruſticis ibi eſſe malo,quam in Formiano cum his perurbanis. CERTI *nihil ſcribis,* } de aduentu tuo. TIBI *praeſtoler* } ſic oratione.1. in Catilinam: Qui tibi ad forum Aurelium praeſtolarentur armati. CONTROVERSIA *Muluiana.* } publicani publica cõducebant.ideo Muluius,

cognitor, ut puto, publicanorum, publicos agros a priuatis uindicare conabatur, ut publicanorum uectigal augeretur. COMMVNEM *cauſſam*] non praecipuam ipſius, ſed & tuam, & cõem omnium publicos agros poſſidentium. AGROS *publicos*] Agri publici, de hoſtibus capti, tria genera, unum, quod colonis donabatur; alterum, quod a cenſoribus in quinquennium locabatur; tertium, quod ob uaſtitatem, quae fere bellum conſequi ſolet, ijs, qui colere uellent, in perpetuum aſſignabatur, impoſito annuo uectigali, ut arbuſtorum quincta, frugum decima, pecoris etiam quaedam pars, penderetur. quod ab Appiano lib. I. bellorum ciuilium ſcriptum eſt. ex hoc tertio genere erant agri, quos Terentia, & Atticus poſſidebant. ſed Atticus legitimum uectigal publicanis pendebat: qui fortaſſe cum illo agrorum genere, de quo ſecundo loco mentionem fecimus, hoc etiam tertium de cenſoribus conduxerat, non ut fructus ipſi perciperent, ſed ut uectigal illud, cuius admodum facilis exactio non eſſet, ſuo periculo exigerent. Terentia ne uectigal quidem illud, ſatis tenue, pendere uolebat; credo, ne beneficium amitteret lege Thoria datum. nam Sp. Thorius, ut ait Cicero in Bruto, agrum publicum uectigali leuauerat. ſed uidetur eius legis auctoritas, ut aliarum quoque legum, uetuſtate contemni coepta: itaque multi, quorum in numero Atticus erat, uectigal, tamquam lege illa abrogata, pendebant: nonnulli uero, in quibus erat Terentia, tamquam lege Thoria manente, recuſabant. Terentiae negotium agebat Atticus, eo libentius, ut Cicero ſignificat, quia, ſi ſecundum Terentiam in ea cauſſa iudicatum eſſet, ipſe etiam de pendendo uectigali recuſaſſet, immunemq. agrum publicum legis Thoriae beneficio poſſediſſet. Muluiana uocatur controuerſia, quia Muluius, ut puto, publicanorum cauſſam procuraret. legis Thoriae mentio fit libro etiam III. de Oratore, his uerbis: Appius maior, cum ageretur in ſenatu de agris publicis, & de lege Thoria; & premeretur Lucilius ab ijs, qui a pecore eius depaſci agros publicos dicerent; Non eſt, inquit, Lucilij pecus illud, erratis: liberum eſt: qua lubet, paſcitur. Eandem legem nominat Appianus, omiſſo latoris nomine: ac uidetur opinari, non hanc de tollendo uectigali, ſed aliam de abroganda lege agraria Ti. Gracchi a Sp. Thorio tribuno pl. latam eſſe, ut confirmaretur ueterum dominorum poſſeſſio, manente legitimo uectigali: ſublatum autem uectigal ab alio tribuno pl. quem non nominat, oſtendit. ſed mihi Cicero rerum Romanarum auctor eſt certior. PENDIS] pro agro publico. nõ litigas, ut nihil pendas, ſed ut agrum retineas: haec uero ne pendere quidem uult, nedum agros reddere.

Cicero S. D. Attico. 16.

*C*ENATO *mihi, & iam dormitanti, pridie kal. Mai. epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Campano ſcribis. quid quaeris? primum ita me pupugit, ut ſomnum mihi ademerit, ſed id cogitatione magis, quam moleſtia. cogitanti autem haec fere ſuccurrebant. primum ex eo, quod ſuperioribus litteris ſcripſeras, ex familiari te illius audiſſe, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; maius aliquid timueram: hoc mihi eiuſmodi non uidebatur. deinde, ut me ego conſoler, omnis exſpectatio largitionis agrariae in agrum Campanum uidetur eſſe deriuata: qui ager, ut dena iugera ſint, non amplius hominum quinque millia poteſt ſuſtinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, neceſſe eſt. praeterea, ſi ulla res eſt, quae bonorum animos, quos iam uideo eſſe commotos, uehementius poſſit incendere, haec certe eſt; & eo magis, quod; portorijs Italiae ſublatis, agro Campano diuiſo, quod uectigal ſupereſt domeſticum, praeter uiceſimam? quae mihi uidetur una conciuncula, clamore pediſſequorum noſtrorum, eſſe peritura. Cnaeus quidem noſter iam plane quid cogitet, neſcio.*

φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
ἀλλ᾽ ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ:

qui quidem etiam iſtuc adduci potuerit. nam adhuc hoc ἐσοφίζετο: *ſe leges Caeſaris probare; actiones ipſum praeſtare debere: agrariam legem ſibi placuiſſe; potuerit intercedi, nec ne, nihil ad ſe pertinere: de rege Alexandrino placuiſſe ſibi aliquando confici; Bibulus de caelo tum ſeruaſſet, nec ne, ſibi quaerendum non fuiſſe: de publicanis, uoluiſſe illi ordini commodare; quidquid futurum fuerit, ſi Bibulus tum in forum deſcendiſſet, ſe diuinare non potuiſſe. nunc uero, Sampſicerame, quid dices? uectigal te nobis in monte Antilibano conſtituiſſe, agri Campani abſtuliſſe? quid, hoc quemadmodum obtinebis? oppreſſos uos, inquit, tenebo exercitu Caeſaris. non mehercule me tu quidem tam iſto exercitu, quam ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo praemiorum, ſed ne ſermonum quidem umquam fructum ullum, aut gratiam retulerũt. quod ſi in ea me partem incitarem, profecto iam aliquam reperirem reſiſtẽdi uiam. nunc prorſus hoc ſtatui, ut, quoniam tanta controuerſia eſt Dicaearcho, familiari tuo, cum Theophraſto, amico meo, ut ille tuus* τὸν πρακτικὸν βίον *longe omnibus anteponat, hic autem* τὸν θεωρητικὸν, *utrique a me mos geſtus eſſe uideatur. puto enim me Dicaearcho affatim ſatisfeciſſe. reſpicio nunc ad hanc familiam; quae mihi non modo, ut requieſcam, permittit, ſed reprehendit, quia non ſemper quierim. quare incubamus, o noſter Tite, ad illa praeclara ſtudia, & eo, unde diſcedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quincti fratris epiſtola ſcribis, ad me quoque fuit* πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ. *quid dicam, neſcio. nam ita deplorat primis uerſibus manſionem ſuam, ut quemuis mouere poſſit: ita rurſus remittit, ut me roget, ut annales ſuos emendem, & edam. Illud tamen, quod ſcribit, animaduertas uelim, de portorio circumuectionis. ait, ſe de conſilij ſententia rem ad ſenatum reieciſſe. nondum uidelicet meas litteras legerat; quibus ad eum, re conſulta, & explorata, perſcripſeram, non deberi. uelim, ſi qui Graeci iam Romam ex Aſia de ea cauſſa uenerunt, uideas, &, ſi tibi uidebitur, ijs demonſtres, quid ego de ea re ſentiam. ſi poſſum diſcedere, ne cauſſa optima in ſenatu pereat; ego ſatisfaciam publicanis:* εἰ δὲ μή; *(uere tecum loquar) in hac re malo uniuerſae Aſiae, & negotiatoribus. nam eorum quo-*

que

que uehementer intereſt.hoc ego ſentio ualde nobis opus eſſe.ſed tu id uidebis. Quaeſtores autem, quaeſo, nũ etiã de ciſtophoro dubitant? nam, ſi aliud nihil erit; cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam, quod extremum eſt. Te in Arpinati uidebimus, & hoſpitio agreſti accipiemus; quoniam maritimum hoc contempſiſti. Vale.

EXPLANATIO

ILLIVS } Caeſaris. ALIQVID } de agraria re. NEMO *improbaret* } hoc quidem Caeſar ipſe dictitabat. uide Dionem initio lib. XXXIIX. DEINDE, *ut me ego conſoler*, } maius aliquid ex tuis ſuperioribus litteris timueram: nunc ego me conſolor: quia, quod ſcripſiſti, neque eiuſmodi uideo eſſe, quod ab omnibus probetur; &, id ipſum quod eſt, contra Caeſarem ipſum eſſe intelligo. omnis enim expectatio &c. DERIVATA: } expectatio illa omnis de agraria re hunc exitum habet, ut ager Campanus plebi diuidatur. VT *dena* } ſi dena ſingulis iugera diuidantur, ut proximis litteris ſignificas. id & P. Rullus in ſua lege ſcripſerat. quod Cicero oratione. II. in eum oſtendit. RELIQVA *omnis multitudo* } quia XX. hominũ millia diuiſionẽ agrorũ petebant, & conſecuti ſunt. 1. Velleius lib. II. App l. II. ILLIS } qui legem agrariam tulerunt. ABALIENETVR } id non accidit: quia Caeſar, cum agrum Campanum intelligeret tantae multitudini non ſufficere, praeterea Stellatem Campanum diuiſit. Suetonius. PORTORIIS *Italiae ſublatis*, } huius loci ſententia facile mihi ex Dionis hiſtoria patuit. is enim lib. XXXVII. legem ait a praetore Q. Metello Nepote latam eſſe, ut uectigalia omnia tollerentur; quod ea ciuitas & Italia uix ferre iam poſſet. hanc legem temporibus etiam imperatorum obſeruatam ſignificat Paulus l. ult. de cenſibus, cum dicit: Diuus Veſpaſianus Caeſarienſes colonos fecit, non adiecto, ut & iuris Italici eſſent, ſed tributum his remiſit capitis. Diuus autem Titus etiam ſolum immune factum interpretatus eſt. quaſi dixerit: Titus e ſua liberalitate, etiam ius Italicum datum eſſe, uoluit, quod in ſoli immunitate conſiſtebat. VECTIGAL } Feſtus exponit his uerbis: Vectigal aes dicitur, quod ob tributum, & ſtipendium, & equeſtre, & ordinarium pop. debetur. DOMESTICVM } in Italia. VICESIMAM } aurum uiceſimarium in aerario ſanctiore ad ultimos reip. caſus ſeruari ſolitum, ſcribit Liuius lib. 27. & erat Viceſima tributum, cum de uicenis unum penderetur. CONCIVNCVLA } tribunicia. PEDISEQVORVM } infimae plebis quae, ſi quis tribunus de tollẽda uiceſima concionaretur, clamore ſtatim eſſet approbatura. PERITVRA } ne exigeretur. φυσᾶ γάρ. } non iam diſſimulat, ſed, quid ſentiat, praeſefert. φορβειᾶς ἄτερ } eſt in tibijs ligula, qua exempta, ſpirant maiore ſono. Sophoclis locus, cuius mentio eſt apud Dionyſiũ Longinum πέρι ὕψους. ISTVC *adduci* } adduci, ut agri Campani diuiſionem, rem turpiſſimam, & reip. maxime exitioſam, Caeſari gratificans probaret. Ἐσοφίζετο } malitioſe ſuam culpam excuſabat. PROBARE, } Caeſar, ante quam legem agrariam ferret, ſcriptam in ſenatu recitauit; ſi quis quid improbaret, correcturum pollicitus. praeter Catonem contra nemo dixit. Dio libro. XXXIIX. ACTIONES *ipſum* } ſi Caeſar ijs legibus deinde ad ſuam potẽtiam abuteretur, ipſum eſſe accuſandum, ſibi uitio dari nõ poſſe. POTVERIT, } pro, debuerit; ut epiſt. 9. REGE *Alexandrino* } ut rex Alexandriae Ptolemaeus a ſenatu & populo Romano ſocius appellaretur. Caeſar libro. III. de bello ciuili. ALIQVANDO } quaſi diu id Ptolemaeus expetiſſet, regni confirmandi cauſſa: quoniam neque genere, neque animo regio eſſe putaretur: ut ait Cicero in agraria. I. DE *caelo tum ſeruaſſet*, } legem ferri non licebat, cum de caelo ſeruaretur. ep. 15. Caeſar tamen, ſeruante Bibulo, leges tulit. Dio lib. XXXIIX. DE *publicanis* } quos, locationis Aſianae inductionem poſtulantes, Caeſar tertia mercedum parte releuauerat. Suetonius. QVIDQVID *futurum fuerit*, } ſic & antiqui libri: planius tamen, Quid futurum fuerit: ut hoc dicat: quod Bibulus foro pulſus cum ignominia ſit, ſibi adſcribendum non eſſe: nam, etſi legem agragiam probarit, de Bibulo tamen, legem impedire conante, ſe id, quod euenit, diuinare non potuiſſe. SAMPSICERAME. } Põpei. ep. 14. IN *monte Antilibano* } in longinquis regionibus uectigal dediſſe populo Romano, domeſticum abſtuliſſe? de monte Antilibano Plinius libro. V. Strabo libro. XVI. OBTINEBIS? } excuſabis, tueberis, ut homines non reprehendant. INGRATIS *animis* } quorum uitio fit, ut nemo libenter, aut libere tueatur remp. qui ſi non eſſent ingrati, ac mecum, ut debebant, conſentirent: non tibi ea liceret facere, quae peſſime facis. non igitur exercitu Caeſaris, ſed illorum culpa nos opprimes. APPELLANTVR } ſed non ſunt. IN *eam partem* } contra tam iniquam paucorum dominationem. HOC *ſtatui, &c.* } ſtatui, cum Dicaearcho morem geſſerim, etiam Theophraſto ſatisfacere: ideſt, cum agendis rebus multos annos dederim, nunc τὸν θεωρητικὸν βίον amplecti, & in ſtudijs acquieſcere. AD *hanc familiam* } ad Theophraſti ſectam. AD *me quoque fuit* } ad me quoque ſcribens uiſus eſt πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα: ut ait Homerus Il. ζ. quod Quinctus frater in ijs epiſtolis ſibi non conſtaret, qui uideretur de Aſiae diuturna adminiſtratione modo ſolicitus eſſe, modo minimum laborare. MANSIONEM *ſuam*, } in Aſia, quam propraetor adminiſtrabat. ANNALES *ſuos emendem*, } de quibus emendandis non cogitaret, niſi tranquillo animo eſſet; minimeq. de manſione ſolicito. DE *portorio circumuectionis.* } cum publicani pro rebus, quae circumuehebantur, portorium ſibi dicerent deberi, prouinciales, & negotiatores negarent: propraetor Quinctus, dubia ſententia fluctuãs, rem ad ſenatum reiecit. DE *conſilij ſententia* } rectoribus prouinciarum ſuũ cuique erat conſilium. NON *deberi* } portoriũ publicanis. GRAECI } homines Aſiani. QVID *ego de ea re ſentiam* } ut ſciant, me ſentire cum ipſis. SI *poſſum diſcedere*, } elegãs ſen-

tentia,

tentia, nec tamen adhuc, ut uideo, ſatis nota. neque enim, Diſcedere, proprie hic accipiendum, ſed μεταφορικῶς: quaſi dixerit: ſi poſſum conſequi, ſi hunc exitum res habere poteſt, ne Graeci cauſſa cadant. Idem uerbum Terentius quoque uſurpauit eodem ſenſu: apud quem ita loquitur Geta ſeruus in Phormione: Modo ut hoc conſilio poſſit diſcedi, ut iſtam ducat. SATISFACIAM *publicanis.* } alijs rebus; cum in hac eorum animos offendamus. εἰ δὲ μὴ } refertur ad proximum uerbum, Satisfaciam. ſi contigerit, inquit, ut publicanis deinde ſatisfacere non poſſim; haud tamen in mentem ueniet paenitere, quod in hac cauſſa, quae optima eſt, uniuerſae Aſiae, & negotiatoribus ſatisfacere maluerim. NVM *etiam de ciſtophoro* } quod Quincto fratri, Aſiae propraetori, a populo Romano debetur, id uellem denario, ideſt Romana pecunia, curari. quaeſtores autem primo uolebant ciſtophoro, hoc eſt Aſiatico nummo: nunc etiam id uidentur recuſare. ILLVD *ne quidem* } ne illud quidem, poſtulabat conſuetudo Latine loquendi: ſed &, Ne quidem, apud hunc alibi notauimus. Pauli Magnuli liber, impreſſus quidem, ſed uetere cum libro collatus, habet, Ne illud quidem, ipſius manu ſcriptum, miniatulis litteris. quo ille utebatur ſigno, cum librorum ueterum correctiones a ſuis diſtinguebat. QVOD *extremum eſt.* } ut numerentur nobis ciſtophori, ſumma quaeſtorum iniuria, qui cogant nos Romae uti in Aſiana pecunia. MARITIMVM *hoc* } Formianum; quo exſpectatus uenire noluiſti.

Cicero S. D. Attico. 17.

PRORSVS, ut ſcribis, ita ſentio. turbatur Sampſiceramus: nihil eſt, quod non timendum ſit. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται*: quid enim iſta repentina affinitatis coniunctio, quid ager Campanus, quid effuſio pecuniae ſignificant? quae ſi eſſent extrema, tamen eſſet nimium mali: ſed ea natura rei eſt, ut haec extrema eſſe non poſſint: quid enim eos haec ipſa per ſe delectare poſſunt? numquam huc ueniſſent, niſi ad alias res peſtiferas aditus ſibi compararent. dij immortales. uerum, ut ſcribis, haec in Arpinati ad* VI. *circiter id. Mai. non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiae noſtrae perierit, ſed conferemus tranquillo animo. neque tam me* εὐελπιστία *conſolatur, ut antea, quam* ἀδιαφορία*, qua nulla in re tam utor, quam in hac ciuili, & publica. quin etiam, quod eſt ſubinane in nobis, & non* ἀφιλόδοξον*, (bellum eſt enim ſua uitia noſſe) id afficitur quadam delectatione. ſolebat enim me pungere, ne Sampſicerami merita in patriam ad annos* DC *maiora uiderentur, quam noſtra. hac quidem cura certe iam uacuus ſum: iacet enim ille ſic: ut Phocis Curiana ſtare uideatur. Sed haec coram. Tu* * *tamen uideris mihi Romae fore ad noſtrum aduentum. quod ſane facile patiar, ſi tuo commodo fieri poſſit. ſin, ut ſcribis, ita uenies: uelim e Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Arabarches. quae res ſcilicet* κατὰ τὸ κηδεμονικόν*, & ad me ab eo quaſi* ὑποθήκας *afferes, quemadmodum me geram. aliquid ex eius ſermone potuerimus* περὶ τῶν ὅλων *ſuſpicari. Vale.*

EXPLANATIO

TVRBATVR } perturbatur: ut apud Caeſarem libro 2. bel. ci. Turbatus ex inopino malo. Perturbatur autem Pompeius amiſſo bonorum ſtudio. epiſt. 13. 14. 19. 21. ideo ſubiungitur: ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται: aperte tyrannidem ſtruit. Alij mutant. ego neceſſariam mutandi cauſſam non uideo. SAMPSICERAMVS. } Pompeius. TIMENDVM *ſit.* } timendum enim, ne Pompeius, cum ſe omnium ſermonibus ſentiet uapulare, & cum has actiones εὐανατρέπτους uidebit, ruere incipiat. epiſt. 14. 21. AFFINITATIS *coniunctio?* } Iuliam, Caeſaris filiam, Pompeius duxerat uxorem, & Caeſar Piſonis Calpurniam. Suetonius, Plutarchus, omnes hiſtoriae. &, REPENTINA } praeter opinionem: quia Iulia, antequam Pompeio collocaretur, deſponſa fuerat Seruilio Caepioni. AGER *Campanus*, } plebi diuiſus, approbante, atque etiam curante Pompeio. ep. 16. EFFVSIO *pecuniae* } hunc locum, non intellecta prius legis Iuliae, de agro Campano diuidendo, ſententia, profecto nemo umquam intelliget. Lex autem ea quid ſanciret, perobſcurum eſt. non enim illud unum ſimpliciter ſanxit, ut ager Campanus plebi diuideretur, ſed duo capita habuit: unum, ut ea pars eius agri, quae publica erat, ſtatim diuideretur, in quo uectigal populi R. minuebatur, quod queritur Cic. in epiſtola ſuperiore: alterum, ut, qui ager a priuatis in Campania poſſidebatur, publica pecunia emptus plebi diſtribueretur. publicus ager ſtatim diſtributus eſt. priuatus numquam: quia, Piſone, & Gabinio cos. qui C. Caeſarem, legis eius latorem, & M. Bibulum conſules proxume conſecuti ſunt, P. Clodius tribunus pl. eam pecuniam, quae in agri Campani emptionem erogare debuit, ſumptam ex aerario in Syriam eunti Gabinio dedit. qua de re in Clodium Cicero ſic in orat. pro domo: Quis homini poſt homines natos turpiſſimo, ſceleratiſſimo, contaminatiſſimo, quis illam opimam, fertilemq. Syriam, quis bellum pacatiſſimis gentibus, quis pecuniam ad emendos agros conſtitutam, ereptam ui e Caeſaris rebus actis, quis imperium infinitum dedit? Hic igitur de utroque Iuliae legis capite Cicero conqueritur. nam, cum ait, Quid ager Campanus, de publica loquitur eius agri parte iam diuiſa: cum uero ſubiungit, Quid effuſio pecuniae, priuatos agros, publica pecunia emendos, ac plebi diuidendos, qui tamen empti poſtea non ſunt, plane ſignificat. De hac parte agri Campani, ne diuideretur, actum eſt ſaepe in ſenatu, ut P. Lentulo, Q. Metello cos. de quo in epiſtola. 1. lib. 2. ad Q. fr. & Marcellino, & Philippo cos. quod memorat Cic. in epiſt. ad P. Lentulum

9.l.1.Fam.patet etiam ex ep.x.lib. 1 ix. Fam. partem agri Campani uacuam eſſe: item ex epiſt. 20.lib.x i. Ad Q.fr.autem epiſt. 5.l.2.Acriorem, inquit, cauſſam faciebat inopia pecuniae. Hac de lege Caeſaris ita loquitur Dio l.38.ut eam prorſus ignorare uideatur.nam, cum diuiſum ea lege agrum Campanum, ex his ad Att. Ciceronis epiſt. & ex or. in Piſonem, item ex Velleio, Suet. & Plut. ſatis conſtet, Dio tamen, ut dixi, ſolum ex agris publicis agrum Campanum diuiſum eſſe negat; quia ſcilicet reip.propter ubertatem relinquendus uideretur. Dii *immortales.* } interrupta oratio.figura, ἀποσιώπησις quae dicitur: quale illud Aeneidos 1.

,, Iam caelum,terramq. meo ſine numine uenti
,, Miſcere,& tantas audetis tollere moles?
,, Quos ego.ſed motos praeſtat componere fluctus.

Ne *& opera, & oleum* } ne fruſtra uideamur in ſtudio litterarum aetatem conſumpſiſſe. deflere enim, infirmi, planeq. muliebris animi eſt: cum a libris praecepta fortitudinis peti ſoleant. Ἀδιαφορία, } aequanimitas mea: quod animus meus nulla re uehementius afficitur. Id *afficitur* } refertur ad illud, Quod eſt ſubinane in nobis, hoc ſenſu: Quae ambitio in nobis eſt, ea nunc habet quo delectetur; ſiquidem Pompeij merita in patriam non iam, ut antea uerebar, maiora quam noſtra, uideri poſſunt. Phocis *Curiana.* } hic ego diu cogitans excogitare nihil potui, quod probarem.antiqui libri tamquam in eadem ſilice omnes haerent. Tu *tamen* } ego te in Arpinati exſpecto: tu tamen fortaſſe iſtinc te non mouebis, & aduentum noſtrum exſpectabis. Theophane } qui Pompeij ſenſus, & conſilia nouerat. epiſt.4. Arabarches } quod Arabiae partem, Syriae adiunctam, domuiſſet: ut ſupra, Megabocchus, quaſi magnus Africae rex.

Cicero S. D. Attico. 18.

Accepi aliquot epiſtolas tuas: ex quibus intellexi, quam ſuſpenſo animo, & ſollicito ſcire aueres, quid eſſet noui. tenemur undique: neque iam, quo minus ſeruiamus, recuſamus, ſed mortem, & eiectionem, quaſi maiora, timemus, quae multo ſunt minora. atque hic ſtatus, qui una uoce omnium gemitur, neque uerbo cuiuſquam ſubleuatur, σκοπός eſt, ut ſuſpicor, illis, qui timent ullam cuiuſquam largitionem relinquere. unus loquitur, & palam aduerſatur adoleſcens Curio. huic plauſus maximi, conſalutatio forenſis perhonorifica, ſigna praeterea beneuolentiae permulta a bonis impertiuntur: Fuſium clamoribus, & conuicijs, & ſibilis conſectantur. his ex rebus non ſpes, ſed dolor eſt maior; cum uideas ciuitatis uoluntatem ſolutam, uirtutem alligatam. ac, ne forte quaeras κατάλεπτον de ſingulis rebus, uniuerſa res eo eſt deducta, ſpes ut nulla ſit, aliquando non modo priuatos, uerum etiam magiſtratus liberos fore. attamen in oppreſſione ſermo in circulis dumtaxat, & in conuiuijs eſt liberior, quam fuit. uincere incipit timorem dolor, ſed ita, ut omnia ſint pleniſſima deſperationis. habet etiam Campana lex exſecrationem in coitione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atque ut ex legibus Iulijs. non dubitant iurare ceteri. Laterenſis exiſtimatur recte feciſſe, quod tribunatum pl. petere deſtitit, ne iuraret. Sed de rep. non libet plura ſcribere. Diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore. me tueor, ut oppreſſis omnibus, non demiſſe; ut tantis rebus geſtis, parum fortiter. a Caeſare ualde liberaliter inuitor in legationem illam, ſibi ut ſim legatus. atque etiam libera legatio uoti cauſſa datur, ſed haec & praeſidij apud furorem Pulchelli non habet ſatis, & a fratris aduentu me ablegat: illa & munitior eſt, & non impedit, quo minus adſim, cum uelim. & hanc ego teneo, ſed uſurum me non puto. neque tamen ſcit quiſquam. non libet fugere: aueo pugnare. magna ſunt hominum ſtudia. ſed nihil affirmo: tu haec ſilebis. De Statio manumiſſo, & non nullis alijs rebus, angor equidem, ſed iam prorſus occallui. tu, uellem ego, & cuperem, adeſſes. nec mihi conſilium, nec conſolatio deeſſet. ſed ita te para, ut, ſi inclamaro, aduoles. Vale.

EXPLANATIO

Σκοπός } huc ſpectarunt, hoc uoluerunt. Timent *ullam* } ita de publico largiuntur, quaſi timere uideantur, ne ullam cuiuſquam rei largitionem praetermittant. ut, Cuiuſquam, neutro genere accipiatur. Cui ſententiae congruunt Suetonij uerba de Caeſare: Quae, inquit, cuique libuiſſent, omnia dilargitus eſt, contra dicente nullo, ac, ſi conaretur quis, abſterrito. Fusium } Caeſaris amicum: qui tribunus pl. fuerat altero ante anno, Piſone, & Meſſalla cos. ut Caeſare, & Bibulo cos. quibus ſcripta eſt ep. aedilitatem gerere potuerit, quae tribunatum anno interiecto ſequebatur. mihi enim ſimile ueri fit, hoc tempore in magiſtratu Fuſium fuiſſe. De *ſingulis rebus*, } ego haec uerba facile ſuſpicor fuiſſe gloſſema antecedentium Graecorum. Campana *lex* } lex de agro Campano diuidendo. qua in lege quodam capite ſcriptum erat, ut cādidati magiſtratum petere ne poſſent, niſi prius iurarent, ſe in eo magiſtratu, quē peterent, contra leges Iulias de agro Campano uerbum non eſse facturos. Exsecrationem } ut candidati, qui ad petendum coirent, ſe ipſi iureiurando exſecrarentur, ſi mentionem feciſsent in magiſtratu de agro Cāpano aliter poſſidendo, atque ut ex legibus Iulijs eius agri poſseſsio cōſtituitur. ep.16. Laterensis } M.Iuuētius Laterenſis, de quo in orat. pro Plācio, & in ep. Planci ad Ciceronē l.x. Sibi *ut ſim legatus.* } cū in Gallias exibit. Voti *cauſſa datur.* } defertur ab eodē. utrāq. neglexit: alterutrā ſi accepiſset, ui-

tare

tare potuit exſulij calamitatem. & queritur ipſe ſuam culpam in ep. ad Terentiam his uerbis: Meũ fuit officium uel legatione uitare periculum,uel diligentia & copijs reſiſtere,uel cadere fortiter. VOTI *cauſſa* : quia liberae legationes & priuatae rei cauſſa dabantur.l. 15.ep.XI. in oratione in Rullum , & ea pro Flacco. PVLCHELLI } putidum iam eſt toties iterare, Pulchellum appellari P.Clodium, Cic.inimicum, ioci occaſione quaeſita in eius cognomine Pulcher,etiam in forma. ep. 14. HAEC } libera. NON *habet ſatis* , } plus autem habet praeſidij legatio prouincialis:quia libera legatione utentes abſunt ſua cauſſa, illi uero reip.FRATRIS } qui anno inſequenti ex prouincia Romam,triennio poſtquam diſceſſerat,rediturus erat;& redijt. ADSIM,*cum uelim* : } facile enim a Caeſare impetrabo . ergo hoc dabat utraque legatio,ut adeſſet,cum uellet : prouincialis hoc amplius , ut ideo tutius abeſſet , quia reip.cauſſa , etiam, quia praeſidij multum in Caeſaris amicitia. HANC } prouincialem . PVGNARE , } cum P. Clodio , ſi mihi negotium faceſſet. MANVMISSO } a Q.fratre in prouincia.

Cicero S. D. Attico. 19.

Multa me ſollicitant , et ex reip.tanto metu,& ex ijs periculis,quae mihi ipſi intenduntur :& ſexcenta ſunt.ſed mihi nil eſt moleſtius,quam Statium manumiſſum.nec meum imperium:ac mitto imperium, nõ ſimultatem meam reuereri ſaltem ? nec , quid faciam , ſcio:neque tantum eſt in re,quantus eſt ſermo. ego autem ne iraſci quidem poſſum ijs , quos ualde amo. tantum doleo , ac mirifice quidem.cetera in magnis rebus , minae Clodij,contentionesque, quae mihi proponũtur, modice me tangunt . etenim uel ſubire eas uideor mihi ſumma cum dignitate,uel declinare nulla cum moleſtia poſſe.Dicis fortaſſe,dignitatis ἅλις, *tanquã* δρυός : *ſaluti , ſi me amas , conſule. Me miſerum,cur non ades ? nihil te profecto praeteriret : ego fortaſſe* τυφλώττω, *& nimium* τῷ καλῷ προσπέπονθα . *ſcito nihil umquam fuiſſe tam infame, tam turpe , tam peraeque omnibus generibus,ordinibus,aetatibus offenſum,quam hunc ſtatum,qui nunc eſt,magis mehercule,quam uellem , non modo quam putaram.populares iſti iam etiam modeſtos homines ſibilare docuerunt . Bibulus in caelo eſt , nec, quare,ſcio;ſed ita laudatur,quaſi Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem.Pompeius,noſtri amores,quod mihi ſummo dolori eſt,ipſe ſe afflixit,neminem tenet: uoluntate,an metu neceſſe ſit ijs uti,uereor.Ego autem neque pugno cum illa cauſſa propter illam amicitiam: neque approbo,ne omnia improbem, quae antea geſſi : utor uia.populi ſenſus maxime in theatro , & ſpectaculis perſpectus eſt.nam,gladiatoribus,qua dominus , qua aduocati ſibilis conſciſſi:ludis Apollinaribus Diphilus tragoedus in noſtrum Pompeium petulanter inuectus eſt. Noſtra miſeria tu es Magnus.millies coactus eſt dicere eadem.Virtutem iſtam,ueniet tempus, cum grauiter gemes:totius theatri clamore dixit , itemq. cetera. nam & eiuſmodi ſunt ij uerſus,uti in tempus ab inimico Pompeij ſcripti eſſe uideantur. Si neque leges , neq. mores cogunt:& cetera magno cum fremitu,& clamore ſunt dicta.Caeſar cum ueniſſet mortuo plauſu, Curio filius eſt inſecutus . huic ita plauſum eſt , ut ſalua rep.Põpeio plaudi ſolebat.tulit Caeſar grauiter . litterae Capuã ad Põpeium uolare dicebantur.inimici erãt equitib.qui Curioni ſtantes plauſerant:hoſtes omnib.Roſciae legi,ẽt frumẽtariae minitabãtur.ſane res erat perturbata.equidẽ maluerã,quod erat ſuſceptũ ab illis,ſilentio tranſiri: ſed uereor,ne non liceat . non ferunt homines , quod uidetur eſſe tamen ferendum . ſed eſt iam una uox omnium , magis odio firmata, quam praeſidio. Noſter autem Publius mihi minitatur,inimicus eſt.impendet negotium: ad quod tu ſcilicet aduolabis. uideor mihi noſtrum illum conſularem exercitum bonorum omnium,etiam ſatis bonorum,habere firmiſſimũ.Pompeius ſignificat ſtudium erga me non mediocre.idem affirmat , uerbum de me illum non eſſe facturum . in quo nõ me ille fallit,ſed ipſe fallitur.Coſconio mortuo, ſum in eius locum inuitatus . id erat uocari in locum mortui.nil me turpius apud homines fuiſſet:neque uero, ad iſtam ipſam* ἀσφάλειαν, *quidquam alienius. ſunt enim illi apud bonos inuidioſi:ego apud improbos meam retinuiſſem inuidiam,alienam aſſumpſiſſem.Caeſar me ſibi uellet eſſe legatum . honeſtior haec declinatio periculi . ſed ego hoc non repudio . quid ergo eſt ? pugnare malo : nihil tamen certi.iterum dico, utinam adeſſes . ſed tamen,ſi erit neceſſe,arceſſemus.Quid aliud ? quid ? hoc, opinor. certi ſumus periſſe omnia.quid enim* ἀκκιζόμεθα *tamdiu ? Sed haec ſcipſi properans,& mehercule timide . poſthac ad te aut, ſi perfidelem habebo,cui dem, ſcribam plane omnia : aut , ſi obſcure ſcribam , tu tamen intelliges . in his epiſtolis me Laelium , te Furium faciam : cetera erunt* ἐν αἰνιγμοῖς. *Hic Caecilium colimus , & obſeruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te miſſa . ijs ardet dolore , & ira noſter Pompeius. Vale.*

EXPLANATIO

INTENDVNTVR, } a P.Clodio: ut paullo poſt. MANVMISSVM } a fratre. REVRRERI *ſaltem.* } irati Demiphonis uerba,apud Terentium in Phormione:

,, Ita ne tandem uxorem duxit Antipho iniuſſu meo?
,, Nec meum imperium: age mitto imperium: non ſimultatem meam
,, Reuereri ? ſaltem non pudere ?

Cicero tertium uerſum aliter extulit.

IN *magnis rebus* , } magnae res non ualde me angunt, Statij manumiſſio uehementer affligit, quae parua res eſt. CVM *dignitate* , } nam in reſiſtendo laus erit. DECLINARE } ſi legatione utar. DIGNITATIS ἅλις *tamquam* δρυός : } ſatis dignitati conſuluiſti . Prouerbium eſt , Ἅλις δρυός , de priſcis illi

glandes

glandes negligentibus poſt inuentas fruges, cum ſatis diu cibum ſe petiiſſe à quercubus dicerent. POPVLARES *iſti* } Caeſar, Pompeius, Craſſus: & cum ironia: quod populares dici non poſſint, quos populus, etiam modeſti homines, ſibilis inſectentur. VNVS *homo, &c.* } Ennij poetae uerſus de Q. Fabio Maximo, cuius cunctatio collapſam rem Romanam Punico bello reſtituit. Eundem uerſum & Virgilius lib. VI. uſurpauit. CVNCTANDO } apte quod de Fabio dictum erat, tranſtulit ad Bibulum; qui, cõtentiones timens, domi ſe tenebat, nuſquam progrediebatur, nihil agebat in rep. animo tantum diſſentiebat ab actionibus improborum ciuium. & Reſtituat, magis placeret, quam, Reſtituit. AFFLIXIT: } qui ſe cum ſocero ſuo Caeſare coniunxerit, & ab optima cauſſa ad perditam deſciuerit. NEMINEM } quia bonos inimicos habet, improbos non amicos. ep. 21. IIS *uti,* } uereor, ne Pompeius Caeſaris, & Craſſi inſtitutam amicitiam retineat, non tam uolũtate, quam quod bonos metuit, quos offendit. CVM *illa cauſſa* } contra Caeſarem, & Pompeium. VTOR *uia.* } neque in hanc partem, neque in illam declino. quaſi uia utor. transfertur ad rationem, & conſilium: & illud Terentij in Andr. Eam ſecum rem reputauit uia: Donatus; & Eographius explanant, Via, ideſt conſilio, ratione. Cicero lib. 2. de nat. de. Vim participem rationis, atque ordinis, tamquam uia progredientem. Et in Bruto: Via, & arte dicere: Liuius autem proprie lib. V. Conuocatos milites monuit, uia omnes irent, nec diuerti quemquam, aut excedere ordinem agminis paterentur. IN *theatro, & ſpectaculis* } ludis, & gladiatoribus. ludi enim in theatro, gladiatores in arena. DOMINVS, } is, qui gladiatores dabat. ADVOCATI } qui cum eo ad ſpectandũ uenerãt. & apparet, dominum gladiatorum ex Caeſaris & Pompeij amicis fuiſſe; quos populus oderat. uide illud, Cum gladiatoribus Gabinij, ep. 24. LVDIS *Apollinaribus* } queis praetor urb. praeerat. de quorum origine, & die Liuius lib. XXX & XXVII. Ludis autem, pro In ludis, antiquo more. Ita locutus eſt Cato cenſorius in oratione contra Coelium: Quem credo in pompa uectitatum iri ludis pro Citeria. Feſtus. NOSTRA *miſeria* } hoc Diphilus, ut ait Valerius, directis in Pompeium Magnum manibus, pronunciauit. uerſus ſunt ex uetere tragoedia, quae ludis Apollinaribus agebatur. COACTVS } clamore poſtulantis populi. EADEM } in omnibus plane libris, & ſcriptis, & impreſſis, ante legebatur, Eandem uirtutem, coniuncte: ego multis abhinc annis correxi, & aliter diſtinxi ex Valerio lib. VI. cap. 2. VIRTVTEM *iſtam,* } mire in Pompeium; qui Caeſarem ſero coepit timere, quem ipſe ſuis opibus extulerat. VIRTVTEM: } opes, facultates, uires in ciuitate. CVM *grauiter gemes:* } cum te, tantum potuiſſe, paenitebit. Valerius, Gemas: ſed, Gemes, futuram calamitatem certius minatur. IN *tempus* } non ut multis ante annis, & a uetere poeta, ſed ut ſcripti uiderentur & ad huius temporis turpitudinem proprie notandã, & ab inimico Pompeij. MORTVO *plauſu* } plauſu ita tenui, uix ut exaudiretur. μεταφορὰ a rebus animatis. CVRIO } cui priuato magis plauſum eſt, quam Caeſari conſuli. EST *inſecutus* } poſt Caeſarem in theatrum uenit. PLAVSVM *eſt* } quod unus Caeſaris, & Pompeij nimiam potentiam libere inſectaretur. ep. 7 & 12. CAPVAM *ad Pompeium* } qui Capuae XXuir agros diuidebat lege Iulia. ep. XI. ideo in oratione poſt reditum in ſen. magiſtratum in colonia nuper conſtituta ideſt, Capuae, gerere dicitur. neceſſe igitur eſt, Capua Romam ueniſſe ludorum cauſſa; Capuam, cum ludos ſpectaſſet, ſtatim redijſſe. nam certe ante ludos Apollinares, qui menſe Quinctili celebrantur, Capuae fuit, ut epiſt. 12. & ludis interfuiſſe non dubium eſt: cum illud aperte indicet, Petulanter inuectus eſt: & Valerius Diphilum illa ſcribit pronunciaſſe directis in Pompeium manibus. INIMICI *erant,* } Caeſar, & eius amici. STANTES } maior enim ſignificatio beneuolentiae, cum ad plauſum dandum ſurgitur. & ludos equites ſpectabant in XIV. ordinibus ſedentes, quos Roſcia lex dederat; cum antea ſedentes quidem, promiſcue tamen cũ plebe ſpectaſſent. Cur autem Curioni Caeſaris inimico plauſum equites dederunt, cum ipſi Caeſari non dediſſent, a quo in conductione Aſianorum uectigalium tertia mercedum parte releuati magnum beneficium acceperant? (ut in Suetonio legimus) quia non tam beneficij memores, quam iniuriae. Caeſar enim, portoriis Italiae ſublatis, agro Campano diuiſo, publica uectigalia uel maxime imminuerat: quo publicani, ideſt equites, offenſi; qui, conducendis uectigalibus publicis, lucrum facere ſolebant. epiſt. 15. OMNIBVS } uniuerſo populo: cuius perſpexerant e ſibilis odium, e plauſu beneuolentiam. MINITABANTVR. } ſe abrogaturos non modo Roſciam legem, quae XIV. ordines in theatro equitibus dediſſet, ſed etiam frumentariam, quae ad uniuerſum populum pertinebat: quam a C. Graccho latam, deinde a M. Octauio abrogatam, L. Appuleius Saturninus retulerat, ut populo frumentum ſemiſſibus & trientibus daretur. Liuius, Cicero, Pedianus, ſcriptor rhetoricorum ad Herennium. SVSCEPTVM *ab illis,* } a perditis ciuibus: ut, Suſceptum, de flagitiis eorum dictum ſit: quo modo & in oratione pro Quinctio: Quod turpiſſime ſuſceperas, perſeuerare, & tranſigere non potuiſti. & in flagitiis uerbum, Suſcipere, frequenter a ueteribus uſurpatum. SILENTIO *tranſiri* } ab hominibus diſſimulari. TAMEN *ferendum* } non quia rectum ſit, ſed quia corrigendi ſpes non eſt. IMPENDET *negotium:* } ſi Clodius fiat tribunus pl. non dum enim habita comitia erant. ep. 20. CONSVLAREM *exercitum:* } bonos omnes Conſularem appellat exercitum, quos ſibi in conſulatu praeſtantiſſimis actionibus obſtrinxerat. COSCONIO } XXuiro agris diuidundis. Fortaſſe eſt C. Coſconius, qui praeturam geſſit, Cicerone conſule. in orat. pro Sulla. INVITATVS } a Caeſare: ſed Cicero recuſauit. epiſt. 2. lib. 9. & in oratione de prouinciis conſularibus. VOCARI *in locum mortui.* } ambiguo dicto iocum quaeſiuit: quaſi, In locum mortui, in eum locum, ſignificet, quem mortuus obtineat: cum tamen hanc ſententiam habeat; In eum locũ, quem is, qui mortuus eſt, uiuens obtinebat. Aut ideo dixit, Vocari in locum mortui, quia, ſurrogari in locum mortui, minus honorificum eſt, quam eum magiſtratum, quem is, qui mor-

tuus eſt, habebat, ipſo conſequi legitimorum comitiorum tempore. MEAM } ueterem, quam apud improbos habeo, ex reip. defenſione contractam. ALIENAM } recentem, ex aliena culpa. ILLI } qui diui ſendis agris praepoſiti ſunt. LEGATVM. } in Galliis. ep. 16. lib. IIX. HONESTIOR } ſi quam xxuiratum acciperem. Sed oritur dubitatio, utrum xxuiratum Cicero repudiarit, ut eſt epiſtola. II. libri IX. an Vuiratum, ut in oratione de prouinciis conſularibus. hic intendum eſt coniecturas; quibus incertis, & fallacibus, iterdum tamen locus eſt. mihi igitur non fit ueriſimile, Caeſarem Coſconio Vuiratum detuliſſe, maioremq. ei habere honorem uoluiſſe, quam Balbo, & ſororis ſuae uiro, & Pompeium, generũ ſuum, artiſſima affinitate contingenti; cui non Vuiratum, ſed xxuiratum dederat: ut eſt in Auguſto Suetonij. At Coſconius dignitate praeſtantior. primum, ridiculum eſt de dignitate loqui Caeſare conſule, qui collegam Bibulum armis foro pepuliſſet; M. Catonem, optimum ciuem, in carcerem duci iuſſiſſet; ad ambitionem, & gratiam omnia referret: deinde, ne id quidem: neuter enim conſularis, praetorius nõ minus Balbus, quam Coſconius: ut Suetonius tradit. PERICVLI } quod mihi impendet a Clodio. *Hoc non repudio* } legationis honorem non recuſo; ſed pugnare tamen malo, quam legatus exire. Eadem ſententia ep. 18. Hanc ego teneo: ſed uſurum me non puto. nec tamen ſcit quiſquam. non libet fugere. aueo pugnare. magna ſunt hominum ſtudia. QVID *ergo eſt* } ſi non repudias, cur ergo non accipis, & uſurũ te dicis? cur animi dubius deliberationem non concludis? cur incertus pendes, cum uideas hanc eſſe honeſtam periculi declinationem? ITERVM *dico,* } dixit enim, Me miſerum, cur non ades? epiſt. 18. QVID *aliud?* } quid aliud eſt, quod ſcribam? Sic lib. I. epiſt. XI. ἀκκιζόμεθα } inuitus diſſimulo. CAECILIVM } auunculum tuum, qui Atticum poſtea teſtamento adoptauit. EDICTA *Bibuli* } Bibulus conſul domo abditus per edicta obnunciabat. Suetonius, Plutarchus, alij. DOLORE, *& ira* } quia Bibulus edictis eũ acerbiſſimis lacerabat, ep. 21.

Cicero. S. D. Attico. 20.

ANicato, ut te uelle intellexeram, nullo loco defui. Numeſtium ex litteris tuis, ſtudioſe ſcriptis, libẽter in amicitiam recepi. Caeciliũ, quibus rebus poſſum, tueor diligenter. Varro ſatisfacit nobis: Pompeius amat nos, caroſq. habet. credis? inquies. credo: prorſus mihi perſuadet. ſed, quia, ut uideo pragmatici homines omnibus hiſtoricis praeceptis, uerſibus denique cauere iubent, & uetant credere: alterum facio, ut caueam; alterum, ut non credam, facere non poſſum. Clodius adhuc mihi denunciat periculum. Pompeius affirmat, non eſſe periculum; adiurat; addit etiam, ſe prius occiſum iri ab eo, quam me uiolatum iri. tractatur res. ſimul quid erit certi, ſcribam ad te. ſi erit pugnandum, accerſam ad ſocietatem laboris. ſi quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De rep. breuiter ad te ſcribam; iam enim, charta ipſa ne nos prodat, pertimeſco. itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, ἀλληγορίαις obſcurabo. Nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: ut, cum omnes ea, quae ſunt acta, improbent, querãtur, doleant, uarietas in re nulla ſit, aperteq. loquantur, & iã clare gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim reſiſti ſine internecione poſſe arbitramur: nec uidemus, qui finis cedendi, praeter exitium, futurus ſit. Bibulus hominum admiratione, & beneuolentia in caelo eſt. edicta eius, & conciones deſcribunt, & legunt. nouo quodam genere in ſummam gloriam uenit. populare nunc nil tam eſt, quam odium popularium. haec quo ſint eruptura, timeo. ſed, ſi diſpicere quid coepero, ſcribam ad te apertius. tu, ſi me amas tantum, quãtum profecto amas; expeditus, facito, ut ſis; ſi inclamaro, ut accurras, ſed do operam, & dabo, ne ſit neceſſe. Quod ſcripſeram, te Furium ſcripturum; nil neceſſe eſt tuum nomen mutare. me faciam Laelium, & te Atticum; neque utar meo chirographo, neque ſigno; ſi modo erunt eiuſmodi litteras, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis HS fortaſſe centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. kal. Nou. diſtulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: nec tamen ſcit nihil, & eſt non inutilis. deſcribo, & remitto. Vale.

EXPLANATIO

CAECILIVM } Attici auunculum. SATISFACIT } quia Pompeiũ, amiciſſimũ, in amicitia noſtra cõfirmat, meq. omnibus officiis colit. ep. 25. PRAGMATICI } rebus gerendis exercitati. SIMVL *quid* } ſic ep. 6. l. 9. Simul Caeſar Romam uenerit. antiqui libri, Simul & forte, Simul ut: ex Academicorum. IV. & de finibus 2. AB *Amalthea* } ab otio, quo frueris in tuo gymnaſio Amalthea. ep. XI. NE *nos prodat,* } ne litterae aperiantur. infert enim, *ἀλληγορίαις obſcurabo,* ideſt figuris ſententiam obſcurantibus. ep. 19. NOVO *quodam morbo* } nouum enim, & inuſitatum eſt, aegrotantem agnoſcere morbum, & ſentire periculoſum eſſe, nec tamen mederi ACTA, } a Caeſare conſule. VARIETAS *in re nulla ſit,* } quod omnes ea, quae ſunt acta, peraeque deteſtentur. SINE *internecione* } quia res ad certamen deduceretur: unde caedes, & internecio ciuitatis. CEDENDI, } cum neque reſiſtere poſſimus ſine internecione, & cedendi conſilium ſit exitioſum. NOVO *quodam genere* } cum populo cariſſimus ſit, quia populares odit. quod euenire non ſolet. DIODOTVS } non eſt, ut nonnulli putant, is, de quo in Bruto legitur: qui mortuus eſt poſt ortum ciuile bellum, ideſt multis annis poſt,

quam

quam haec epiſtola ſcripta eſt.ſic enim in Bruto: Stoicus Diodotus cum habitauiſſet apud me, mecumq.uixiſſet,nuper eſt domi meae mortuus.Quod ſi mortuus eſt Diodotus paullo ante, quam Cic.Brutum ſcriberet;Brutus autem ſcriptus eſt Caeſare. IV.& Lepido cos.ſequitur, ut Diodotus hic alius neceſſario ſit,qui moritur Caeſare & Bibulo cos.id eſt annis.12.ante Brutum ſcriptum. H S FORTASSE *centies*. ʒ ſcutatorum,ut nunc loquimur, trecenta millia.immenſa ſumma,minimeq.credibilis; praeſertim cum ipſe Cicero,ſe non accepiſſe amplius ducenties,ideſt ſcutatorum ſexcenta millia, ex omnibus amicorũ hereditatibus,in ſecunda aduerſus Antonium oratione fateatur.puto igitur legendum pro Centies, Cẽtum. ARCHILOCHIO ʒ acerbiſſimo;quales Archilochi poetae iambi. IN *ante diem* ʒ In diem, ſi dixiſſet,idem ſignificaſſet. DISTVLIT ʒ Latinis feriis edicendis,uel inſtaurandis: ut epiſtola 6. lib. 2.ad Q.fratrem. LIBROS ʒ Alexandri poetae,ep.22.

Cicero S. D. Attico. 21.

DE rep. quid ego tibi ſubtiliter? tota perijt: atque hoc eſt miſerior, quam reliquiſti, quod tum uidebatur eiuſmodi dominatio ciuitatem oppreſsiſse, quae iucunda eſſet multitudini,bonis autem ita moleſta, ut tamen ſine pernicie;nunc repente tanto in odio eſt omnibus,ut,quorſum eruptura ſit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati,omnia perdiderunt: ſed ita lenibus uti uidebantur uenenis,ut poſſe uideremur ſine dolore interire.nunc uero ſibilis uulgi, ſermonibus honeſtorum, fremitu Italiae, uereor,ne exarſerint. equidẽ ſperabã, ut ſaepe etiam loqui tecum ſolebam,ſic orbem reip. eſſe conuerſum,ut uix ſonitum audire,uix impreſsam orbitam uidere poſsemus: & fuiſset,ſi homines tranſitum tempeſtatis exſpectare potuiſsent: ſed,cum diu occulte ſuſpiraſsent, poſtea iam gemere, ad extremum uero loqui omnes, & clamare coeperunt. itaque ille amicus noſter,inſolens infamiae, ſemper in laude uerſatus,circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quo ſe conferat,neſcit: progreſsum praecipitem, inconſtantem reditum uidet: bonos inimicos habet,improbos ipſos non amicos.ac uide mollitiem animi: non tenui lacrymas, cum illum ante diem IIX. kal. Sext.uidi de edictis Bibuli concionantem,qui antea ſolitus eſset iactare ſe magnificentiſſime illo in loco, ſummo cum amore populi,cunctis fauentibus.ut ille tum humilis, ut demiſſus erat: ut ipſe etiam ſibi,nõ ijs ſolum,qui aderãt, diſplicebat.o ſpectaculum uni Craſso iucundum,ceteris nõ item.nam,quia deciderat ex aſtris,lapſus potius, quam progreſsus,uidebatur.et,ut Apelles,ſi Venerem, aut ſi Protogenes Ialyſum illũ ſuum coeno oblitum uideret, magnum,credo,acciperet dolorem: ſic ego hunc, omnibus a me pictum,& politum artis coloribus, ſubito deformatum non ſine magno dolore uidi. quamquam nemo putabat,propter Clodianum negotium, me illi amicum eſse debere.tamen tantus fuit amor,ut exhauriri nulla poſset iniuria.itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita ſunt iucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, prae multitudine eorum,qui legunt,tranſire nequeamus;ipſi ita acerba,ut tabeſcat dolore; mihi mehercule moleſta,quod & eum,quem ſemper dilexi, nimis excruciant; & timeo,tam uehemens uir, tamq.acer in ferro,& tam inſuetus contumeliae, ne omni animi impetu dolori,& iracũdiae pareat.Bibuli qui ſit exitus futurus, neſcio.ut nũc res,ſe hẽt,admirabili gloria eſt.qui cum comitia in menſem Oct.diſtuliſset; quod ſolet ea res populi uoluntatem offendere, putarat Caeſar oratione ſua poſse impelli concionem,ut iret ad Bibulũ. multa cum ſeditioſiſſime diceret, uocem exprimere nõ potuit. quid quaeris? ſentiunt, ſe nullam ullius partis uoluntatem tenere: eo magis uis nobis eſt timenda. Clodius inimicus eſt nobis. Pompeius confirmat,eum nil eſſe facturum contra me. mihi periculoſum eſt credere. ad reſiſtendum me paro. ſtudia ſpero me ſumma habiturum omnium ordinum.te cum ego deſidero, tum uero res ad tempus illud uocat.plurimum conſilij, animi, praeſidij,denique mihi,ſi te ad tempus uidero,acceſserit. Varro ſatis mihi facit. Põpeius loquitur diuinitus. ſpero nos aut cum ſumma gloria,aut certe ſine moleſtia eſse diſceſsuros. Tu,quid agas,quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyonijs egeris, ut ſciam, cura. Vale.

EXPLANATIO

QVID *ego ſubtiliter?* ʒ quid minuta perſequar? ILLORVM ʒ Caeſaris, & Pompeij. IRATI, ʒ Pompeius,quia Catonis ſororem cum uxorem peteret,repudiatus eſt; Caeſar, propter ueteres inimicitias, & recentes iniurias. Plutarchus utrũque. EXARSERINT. ʒ hoc uerbo impotens quaedam oſtenditur iracundia.lib. I.de orat. Cuius reſponſo ſic iudices exarſerunt,ut capitis hominem innocentiſſimum condemnarent. Et lib. III. Non tulit ille,& grauiter exarſit,pignoribuſq.ablatis, Craſſum inſtitit coercere. AMICVS *noſter,* ʒ Pompeius. DEFORMATVS *corpore*, ʒ qui tantum amiſerit de uetere dignitate. PROGRESSVM ʒ in cauſſa turpi. PRAECIPITEM, ʒ temerarium, ſine conſilio. DE *edictis Bibuli* ʒ ipſum accuſantibus.34. VNI *Craſſo* ʒ qui,Pompeij uetus inimicus, paullo ante Caeſaris opera reconciliatus,animum tamen gereret occulta maleuolentia ſuffuſum. QVIA *deciderat ex aſtris*, ʒ quia ſummam laudem, ſummis rebus geſtis quaeſitam,improborum coniunctione amiſerat. homines eum miſericordia potius,quam odio,pro ſequebantur, nec putabant,ſponte, & conſilio progreſſum in eam turpitudinem deueniſſe, ſed caſu,& errore lapſum decidiſſe. cur enim circumfluens gloria, uniuerſae ciuitati cariſſimus, infamiam ſibi ipſe, & inuidiam ſtrueret? VENEREM, ʒ Coam,

de qua Plinius, & de Ialyſo Protogenis. Pictvm, *& politum*, } omnibus litteris, & rebus ornatum. Acer *in ferro* } quod ea tempeſtate gerendis bellis nemo acrior Pompeio, aut praeſtantior habebatur. Distvlisset; } edicto comitia diſtulerat in ante diem. xv. Kal. Nouemb. ep. 20. Ea *res* } dilatio comitiorum, quae populum offendebat, quia comitiis nummi diuidebantur. epiſt. 16. Ad *Bibulum.* } ad aedes Bibuli cum clamore. Bibulus enim, poſt agrariam legem, domi incluſus conſulatum peregit. Suetonius. Ad *tempus illud* } cum mihi Clodius negotium faceſſet. Ad *tempus*: in tempore, cum res poſtulabit. Satis *mihi facit.* } officiis, & ſtudiis erga me. ep. 20. 22. 24. Divinitvs. } affirmat enim, ſe prius occiſum iri a Clodio quam me uiolatum iri. ep. 28. Discessvros. } eodem ſenſu dixit ſupra ep. 16. Si poſſum diſcedere, ne cauſſa optima in ſenatu pereat. Spero, inquit, nos perfuncturos hoc negotio aut cum gloria, aut certe ſine moleſtia; exituros ex hoc negotio, exitum rem habituram aut glorioſum, aut certe moleſtia uacuum. Egeris } num pecuniam ab iis debitam exegeris.

Cicero S. D. Attico. 22.

Qvam uellem Romae manſiſſes. quod egiſſes profecto, ſi haec fore putaſſemus. nam Pulchellum noſtrum facillime teneremus; aut certe, quid eſſet facturus, ſcire poſſemus. nunc ſe res ſic habet. uolitat, furit, nil habet certi, multis denunciat; quod ſors obtulerit, id acturus uidetur. cum uidet, quo ſit in odio ſtatus hic rerum; in eos, qui haec egerunt, impetum facturus uidetur. cum autem rurſus opes, & uim exercitus recordatur, conuertit ſe in nos. nobis autem ipſis tum uim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, &, ut ad me ipſe referebat, (alium enim habeo neminem teſtem) uehementer egit, cum diceret, in ſumma ſe perfidiae, & ſceleris infamia fore, ſi mihi periculū crearetur ab eo, quem ipſe armaſſet, quem plebeium fieri paſſus eſſet: ſed fidem recepiſſe ſibi & ipſum, & Appium de me: hanc ſi ille non ſeruaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil ſibi antiquius amicitia noſtra fuiſſe. haec, & in eam ſententiam cum multa dixiſſet, aiebat illum primo ſane diu multa contra, ad extremum autem manus dediſſe, & affirmaſſe nil ſe contra eius uoluntatem eſſe facturum. ſed poſtea tamen ille non deſtitit de nobis aſperrime loqui. quod ſi non faceret; tamen ei nihil crederemus, atque omnia, ſicut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, ut in dies ſingulos & ſtudia in nos hominū, & opes noſtrae augeantur. remp. nulla ex parte attingimus. in cauſſis, atque in illa opera noſtra forenſi, ſumma induſtria uerſamur. quod egregie non modo iis, qui utūtur opera, ſed etiam in uulgus gratum eſſe ſentimus. domus celebratur: occurritur: renouatur memoria conſulatus: ſtudia ſignificantur: in eā ſpem adducimur, ut nobis ea contentio, quae impendet, interdum non fugienda uideatur. nunc mihi & conſiliis opus eſt tuis, & amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erunt omnia, ſi te habebo. multa per Varronem noſtrum agi poſſunt, quae te urgente erūt firmiora: multa ab ipſo Publio dici, multa cognoſci; quae tibi occulta eſſe non poterunt: multa etiam: ſed abſurdum eſt ſingula explicare, cum ego te requiram ad omnia. unum illud tibi perſuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, ſi te uidero: ſed totum eſt in eo, ſi ante, quam ille ineat magiſtratum. puto, Pompeiū Craſſo urgente, ſi tu aderis, qui per βοώπιδα ex ipſo intelligere poſſis, qua fide ab illis agatur, nos aut ſine moleſtia, aut certe ſine errore futuros. precibus noſtris, & cohortatione non indiges. quid mea uoluntas, quid tempus, quid rei magnitudo poſtulet, intelligis. De rep. nihil habeo ad te ſcribere, niſi ſummū odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen ſpes nulla. ſed, quod facile ſentias, taedet ipſum Pompeium, uehementerq. paenitet. non prouideo ſatis, quem exitū futurum putem. ſed certo uidentur haec aliquo eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, & non boni poetae, ſed tamen non inutilis, tibi remiſi. Numerium Numeſtium libenter accepi in amicitiam: & hominem grauem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui. Vale.

EXPLANATIO

Qvod *egiſſes* } abeſt hoc ab antiquis libris: & ſimile quippiam ſubaudiri poteſt: ut ſit ἀποσιώπησις. Scire *poſſemus*, } tu enim in ſermone, aut ex ipſo, aut e ſorore, quid in me cogitet, eliceres. epiſt. 9. & 22. Denvnciat; } minatur. In *eos* } in Caeſarem, & Pompeium. ep. 12. Exercitvs } quem Caeſar habebit Galliarum proconſul. In *eos* } qui ab opibus & exercitu minus firmi ſumus. Ivdicivm } populi: at ad populum cauſſam Cicero diceret de ciuibus R. & contra leges, & indicta cauſſa ſummo ſupplicio affectis. Appivm } P. Clodij fratrem, qui anno ſequenti praetor eſt deſignatus. ep. 1. & 2. lib. 4. Varronem *noſtrum* } qui gratia ualet apud Pompeium. fuerat enim eius praefectus bello maritimo contra piratas. de re ruſtica lib. 2. Totvm *eſt in eo* } maximi refert. Sic locutus eſt in ep. 1. lib. 3. ad Q. fratrem: Totum eſt in eo, tectorium ut concinnum ſit. & in epiſt. ad Capitonem, lib. 16. Ineat *magiſtratum.* } hoc dicit comitijs nondū habitis; ſed fore uidebat, ut Clodius tribunus pl. deſignaretur. epiſt. 24. Pompeivm *Craſſo urgente,* } quoniam futurum eſt, ut Craſſus Pompeium urgeat contra me, intelliget, qua fide Pompeius mecum agat; & Clodiae narrabit, illa tibi, ſi aderis. ita fiet, ut, ſi intelligam Pompeium bona fide mecum agere, ſine moleſtia ſim, Clodij furorem non timeam; ſin aliter, credulitatis errore non decipiar. *Βοώπιδα* } Clodij ſororem, qua Craſſus plurimum uteretur. Ex *ipſo* } Craſſo. Ab *illis* } Pompeio, & Caeſare. Paenitet. } quod ſocietatem cum impro-

improbis coiuerit.ep.21. Ervptvra. ʒ ad uim.ep.22. Libros *Alexandri* ʒ a Vibio acceptos.ep.20. Nvmerivm ʒ Numerius & familiae nomen eſt, ut, CN. NVMERIVS FRONTO, in lapide antiquo, quem in turri ſancti Vitalis coaedificatum uidemus :& praenomen,ut hic,& in oratione pro Cluentio : Larinas quaedam fuit Dinea,quae filios habuit, Marcum & Numerium Aurios.

Cicero S. D. Attico. 23.

Nvmqvam ante arbitror te epiſtolam meam legiſſe,niſi mea manu ſcriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione diſtinear. nam, cum uacui temporis nil haberem;& cum,recreãdae uoculae,cauſſa neceſſe eſſet mihi ambulare; haec dictaui ambulans. Primum igitur illud te ſcire uolo, Sampſiceramum,noſtrum amicum,uehementer ſui ſtatus paenitere, reſtituiq. in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremq. ſuum impertire nobis, & medicinam interdum aperte quaerere; quam ego poſſum inuenire nullam : deinde omnes illius partis actores, ac ſocios, nullo aduerſario, conſeneſcere; conſenſionem uniuerſorum nec uoluntate, nec ſermone maiorem umquam fuiſſe. Nos autem (nam, id te ſcire cupere, certo ſcio) publicis conſilijs nullis interſumus,totosq. nos ad forenſem operam,laboremq. contulimus. ex quo, quod facile intelligi poſſit, in multa commemoratione earum rerum, quas geſſimus, deſiderioq. uerſamur. ſed Βοώπιδος noſter conſanguineus non mediocres terrores iacit, atque denunciat,& Sampſiceramo negat,ceteris praeſefert, & oſtentat. quamobrem,ſi me amas tantum, quantum profecto amas; ſi dormis,expergiſcere; ſi ſtas, ingredere, ſi ingrederis, curre; ſi curris, aduola. credibile non eſt; quantum ego in conſilijs,& prudentia tua, quodq. maximum eſt,quantum in amore,& fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortaſſe deſiderat : coniunctio uero noſtrorum animorum breuitate contenta eſt. permagni noſtra intereſt, te, ſi comitijs non potueris, at, declarato illo, eſſe Romae. Cura,ut ualeas.

EXPLANATIO

Sampsiceramvm, ʒ Pompeium.epiſt.14. Illivs *partis* ʒ ſocietatis contra cauſſam reip. Conſenescere ʒ populi gratiam amittere, & in inuidiam adduci, nemine tamen eos oppugnante. In *multa commemoratione* ʒ commemorantur cum deſiderio eae res,quas in conſulatu geſſimus.epiſt. 22. *Βοώπιδος noſter conſanguineus* ʒ explano ſic: *Βοώπιδος* conſanguineus noſter; ut, Noſter, ſit ironia; ut etiam epiſt.19. Noſter Publius mihi minitatur. epiſt.22. Pulchellum noſtrum facillime teneremus. *Βοώπιδος*, Clodiae.epiſt.9. *Conſanguineus* : frater P. Clodius. Denvnciat ʒ periculum nobis. epiſt.20. Declarato *illo*, ʒ poſtquam Clodius deſignatus fuerit tribunus pl. & ante quam ineat magiſtratum. epiſt.22.

Cicero S. D. Attico. 24.

Qvas Numeſtio litteras dedi,ſic te ijs euocabã, ut nihil acrius,neque incitatius fieri poſſet. ad illam celeritatem adde etiam, ſi quid potes. ac ne ſis perturbatus.noui enim te; & non ignoro,quam ſit amor omnis ſolicitus,atque anxius.ſed res eſt, ut ſpero,non tam exitu moleſta, quam aditu. Vettius,ille,ille noſter index, Caeſari, ut perſpicimus, pollicitus eſt, ſeſe curaturum, ut in aliquam ſuſpicionem facinoris Curio filius adduceretur. itaque inſinuatus in familiaritatem adoleſcentis,& cum eo,ut res indicat,ſaepe cõgreſſus,rem in eum locum deduxit, ut diceret ſibi certum eſſe cum ſuis ſeruis Pompeium impetum facere, eumq. occidere. hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium.res delata ad ſenatum eſt. introductus Vettius,primo negabat,ſe umquam cum Curione reſtitiſſe; neque id ſane diu:nam ſtatim fidem publicam poſtulauit.reclamatum eſt.tum expoſuit, manum fuiße iuuentutis duce Curione,in qua Paullus initio fuiſſet, & Cn. Caepio hic Brutus,& Lentulus, flaminis filius, conſcio patre:poſtea C. Septimium, ſcribam Bibuli, pugionem ſibi a Bibulo attuliſſe, quod totum irriſum eſt: Vettio pugionem defuiſſe, niſi ei conſul dediſſet. eoq. magis id eiectum eſt, quod ad III. id. Mai. Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caueret inſidias: in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea, quae Vettius dixerat: maximeq. in eo tum quidem Vettius eſt reprehenſus, quod dixerat adoleſcentũ conſilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeiũ adorirentur;in eo principem Paullum fuiſſe; quem conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. fit S. C. ut Vettius, quod confeſſus eſſet ſe cum telo fuiße, in uincula conijceretur: qui eum emiſiſſet,contra remp. eſſe facturum. res erat in ea opinione,ut putarent id eſſe actum, ut Vettius in foro cum pugione,& item ſerui eius comprehenderentur cum telis, deinde ille ſe diceret indicaturum. idq. ita actum eſſet, niſi Curiones rem ante ad Pompeium detuliſſent. tum S. C. in concione recitatum eſt. poſtero autem die Caeſar,is,qui olim, praetor cum eſſet,Q. Catulum ex inferiore loco iuſſerat dicere, Vettium in Roſtra produxit,eumq. in eo loco conſtituit,quo Bibulo conſuli adſpirare nõ liceret. hic ille omnia, quae uoluit,de rep.dixit;ut qui illuc factus, inſtitutusq. ueniſſet. primum Caepionem de oratione ſua ſuſtulit,quẽ in ſenatu acerrime nominarat:ut appareret,noctem,& nocturnam deprecationem interceſſiſſe. deinde, quos in ſenatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat,eos nominauit,Lucullum,a quo ſolitum eße ad ſe mitti C. Fannium illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat; L. Domitium,

tium, cuius domum conſtitutam fuiſſe, unde eruptio fieret. me non nominauit: ſed dixit, conſularem diſertum, uicinum conſulis, ſibi dixiſſe, Ahalam Seruilium aliquem, aut Brutum opus eſſe reperiri. addidit ad extremum, cum, iam dimiſſa concione, reuocatus a Vatinio fuiſſet, ſe audiſſe a Curione, his de rebus conſcium eſſe Piſonem generum meum, & M. Lateranenſem. nunc reus erat apud Craſſum Diuitem de ui, &, cum eſſet damnatus, erat iudicium poſtulaturus: quod ſi impetraſſet, iudicia fore uidebantur. ea nos, utpote qui nihil contemnere ſolemus, non pertimeſcebamus. hominum quidem ſumma erga nos ſtudia ſignificabantur: ſed prorſus uitae taedet: ita ſunt omnia omnium miſeriarum pleniſſima. modo caedem timueramus, quam oratio fortiſſimi ſenis Q. Conſidij diſcuſſerat: ea, quam quotidie timere potueramus, ſubito exorta eſt. quid quaeris? nil me infortunatius, & Catulo, cum ſplendore uitae, tum hoc tempore. nos tamen in his etiam miſerijs erecto animo, & minime perturbato ſumus, honeſtiſſimeq. dignitatem noſtram, & magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos eſſe ſine cura, & ſummam in nos beneuolentiam omni ratione ſignificat. Te habere conſiliorum auctorem, ſollicitudinum ſocium, omni in cognitione coniunctum cupio. quare, ut Numeſtio mandaui, tecum ut ageret, item, atque eo, ſi poteſt, acrius te rogo, ut plane ad nos aduoles. reſpiraro, ſi te uidero. Vale.

EXPLANATIO

NOSTER *index*, } qui nobis olim Catilinae ſocios indicauit. Dio, Suetonius. CAESARI } conſuli, praemia promittenti. Suetonius, Appianus, in Vatinium. CVRIO *filius* } acerrimus Caeſaris, & illarum partium inimicus. epiſt. 18. NEGABAT } eo conſilio, ut, cum negaret, quod omnibus notiſſimum erat, ſuſpicionem crearet in Curionem. RESTITISSE } colloquendi cauſſa. Sic Terentius in Andr. Daue: ades: reſiſte. FIDEM *publicam* } ut ipſi daretur impunitas, ſi alios indicaſſet. PAVLLVS } L. Aemilius Paullus, qui Macedoniam quaeſtor obtinebat. in Vatinium. poſtea conſul fuit cum C. Marcello. INITIO } cum Romae eſſet, nondum in Macedoniam profectus. CN. *Caepio hic Brutus* } M. Iunius Brutus, Seruiliae filius, qui poſtea Caeſarem interfecit. adoptatum ab auunculo Seruilio Caepione, de quo Plutarchus in Vticenſi, credendum eſt; ut ex adoptionum inſtituto Seruilius Caepio Iunianus Brutus appellaretur. ab adoptante enim praenomen, nomen, cognomen accipiebat is, qui adoptabatur. ſed de Caepionis, Seruiliae fratris, praenomine Plutarchus nihil. ex Philipp. 10. Quinctum fuiſſe apparet, cuius in extremo de Q. Caepione hoc Bruto ſaepe iterata mentio. quod antiquus nummus, qui eſt apud me, confirmat, ita circumſcriptus, Q. CAEPIO. BRVTVS. PROCOS. ut hic quoque uideatur legendum, Q. Caepio, non, ut legitur, Cn. Caepio: nam, quod in quibuſdam libris eſt, Cn. Caepio & Brutus, ut duo ſignificentur, Caepio, & Brutus; id ut perſpicue falſum reijciatur: cum, unum ſignificari Seruiliae filium, aperte indicet, quod his uerbis infra ſcriptum eſt: Caepionem de oratione ſua ſuſtulit, quem in ſenatu acerrime nominarat: ut appareret, noctem, & nocturnam deprecationem interceſſiſſe. HIC *Brutus*: } ad differentiam; quod alij eſſent Caepiones eodem praenomine. FLAMINIS } L. conſularis candidati. ex oratione in Vatinium. CONSCIO *patre* } quod eadem indicat oratio. nominatur & in ea de haruſpicum reſp. & mortuus oſtenditur epiſt. 6. libro 4. Flamines autem, ſtante rep. tredecim fuere, Dialis, Martialis, Quirinalis, Volcanalis, Volturnalis, Palatualis, Furinalis, Floralis, Falacer, Pomonalis, Carmentalis, Portumnalis, Perſillus Virbialis. additi poſtea duo ſunt C. Caeſaris, & Auguſti: de quibus omnibus Varro, Cicero, Feſtus, marmorea monumenta. CVM *gladiatoribus Gabinij* } non dubito, quin abundet particula, Cum: ut tempus ſignificetnr, quo Gabinius gladiatores populo dedit, opinor, ut eo munere gratioſior eſſet in petitione conſulatus. nam petebat hoc anno, & deſignatus eſt cum L. Piſone. tempus autem id ſignificari, eo certius eſt, quia ſequitur proxime: In eo principem Paullum fuiſſe, quẽ conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. Omitto alia non dubia argumenta, ut hoc: non debuiſſe Vettium inter conſcios facinoris admiſcere Gabinij gladiatores, ne gladiatorum dominus Gabinius, qui erat Caeſarianae partis amiciſſimus, in ſuſpicionem adduceretur. Et, ut opinio mea fert, gladiatores Gabinij fuere, de quibus epiſt. 19. Gladiatoribus qua dominus, qua aduocati ſibilis conſciſſi. CVM *telo fuiſſe*. } quod lex uetabat. itaque P. Cornificius in ſenatu, ut inuidiam Miloni faceret, ferrum dixerat eum habere intra tunicam ad femur alligatum. Pedianus. ID *eſſe actum* } ita rem eſſe compoſitam a Caeſare, & Vettio. CATVLVM } quem adoleſcens aetate prouectum pontificatu deiecerat. Suetonius, Plutarchus. IVSSERAT *dicere* } cum eum de refectione Capitolij ad diſquiſitionem populi uocauit. Suetonius in Iulio. PRODVXIT } nam priuato non licuiſſet de ſuperiore loco dicere, & concionem habere, niſi a magiſtratu concederetur. epiſt. 1. & 2. lib. 4. ADSPIRARE *non liceret* } domi enim ſe tenebat armorum metu. Non dixit, Accedere, ſed, Adſpirare. quod minus eſt. VOLVIT, } non Vettius, ſed Caeſar. DE *rep.* } quid haec ad remp.? poſſunt ſane & ad remp. transduci, ſed ita, ut non ſponte ſequi uideantur. Malim legere, De re. CAEPIONEM } M. Brutum. NOCTVRNAM *deprecationem* } Seruiliae, Bruti matris; quam Caeſar amauit. huius apud Caeſarem preces ſignificat, ut filius eius Caepio Brutus de oratione Vettij tolleretur. LVCVLLVM } L. Lucullum. In oratione in Var. Et, cum, Lucullus, dicitur, ſine praenomine; de Lucio, non de Marco eius fratre, κατ᾽ ἐξοχὴν intelligendum. IN *P. Clodium* } cum accuſatus eſt crimine pollutarum religionum. epiſt. 10. l. 1. ILLVM, *qui* } hoc addit, ut diſtinguat: nam erat alter C. Fannius, hoc anno

tribunus

tribunus pl. ut in oratione pro Sextio, & in Vatinium. L. DOMITIVM } Ahenobarbum, qui conſul fuit cum Ap.Claudio. VICINVM *conſulis* } uicinus erat Cicero Caeſaris conſulis, quod ipſe in Palatio, Caeſar autem in Sacra uia habitabat, quae ſecundum radices Palatij a Carinis in Capitolium tendebat. epiſt.4. Suetonius. AHALAM *Seruilium* } qui ſua manu Q. Melium, regnum appetentem, occiderat. Liuius. BRVTVM } qui reges exegerat. nota hiſtoria. REPERIRI } qui occiderent ciues Melio ſimiles, aut nouos Tarquinios expellerent. A VATINIO, } qui cum Vettio, praeſente populo Romano, collocutus, inculcauit, ut Piſonem, & Lateranenſem, nominaret. In oratione in Vat. CRASSVM *Diuitem* } M. Craſſum, qui a Parthis occiſus eſt: de quo epiſt.13. DE *ui*, } lege Plotia: quia confeſſus eſſet, ſe cum telo fuiſſe. fam. libro 8. epiſt.7. & pro Milone, & Salluſtius in Catil. IVDICIVM *poſtulaturus*. } iudicium populi. erat tribunos pl. appellaturus. Sic aduerſus Lucullum praetorem C. Antonius tribunos appellauit, Damio aduerſus Flauium. Pedianus. IVDICIA *fore uidebantur* } fore uidebam, ut multi rei fierent, ex indicio Vettij. QVI *nihil contemnere* } ideo non pertimeſcimus, quia cauemus omnia. iudicium autem impendebat Ciceroni & ex indicio Vettij, & mox a P. Clodio de necatis ciuibus Romanis. TIMVERAMVS } Plutarchus haec: Cum ſenatores in curiam pauci conuenirent, Conſidius Caeſari cauſſam dixit eſſe, quia milites illius arma timerent. cui Caeſar; cur tu quoque ob eandem cauſſam non domi te contines? quia, Conſidius, ſenectus me facit intrepidum. DISCVSSERAT } alijs metu ſilentibus, Caeſari conſuli declarauerat. QVAM *quotidie timere potueramus* } hoc Vettij indicio patefactum eſt, caedem quotidie nobis fuiſſe timendam ab ijs, qui rerum potiuntur, quorum uidemus quam ſcelerata conſilia ſint, cum perniciem bonis uiris quacumque ratione machinentur. Non timebamus, cum indicia non exſtarent, ſed timere quotidie potueramus, ut nobis inſcientibus impendentem. CATVLO, } Catulus anno proximo perierat, Afranio, & Metello cos. ut hic epiſt.17. lib.1. & Dio l. XXXVII. Placeret igitur, Lucullo, cui negotium impendere uidebatur e Vettij nominatione, aut, Catone, qui hoc anno, ideſt Caeſare conſule, magnis contumelijs affectus eſt. Sed antiqui libri, Catulo; mendoſe: neque enim ad mortuum huius temporis miſeriae pertinent. CVM *ſplendore uitae, tum hoc tempore*. } cur infortunati? quia floruimus aliquando dignitate, nunc prorſus iacemus. MORATVS *eſt* } placeret, Inodoratus: quia, cum, Pompeio aut Caeſari credere, periculoſum uideret, eorum animos noſſe, magni putabat ad ſuas rationes intereſſe, propter inſequentis anni impendentem a Clodio tempeſtatem. Subſcribere uidetur ſententiae noſtrae, quod ſcriptum eſt epiſt.16. Velim e Theophane expiſcere, quoniam in me animo ſit Arabarches. & epiſt. 22. Per βοώπιδα intelligere poteris, qua fide ab illis agatur. Et, Inodorari ἑλικτά, proprie. nam odorari dicitur de rebus occultis, quae minime iudicantur oculorum ſenſu. ut lib. 2. de oratore, Odorari, quid ſentiant iudices. hic libro VI. epiſt. 4. Ego μυστικώτερον ad te ſcribam: tu ſagacius odorabere. & libro XIII. Odorare Antonij διάθεσιν. Neque uero particula, In, praepoſita priorem ſignificationem ut contraria tollit, ſed facit quod in uerbo Audio: ut, cum dicimus, Inaudire, ſignificamus, id audire, quod occulte agatur. item, Inodorari, indagare, quod in occulto latet. Si, Moratus, retinemus, erit, tardauit, repreſſit. ſed fides mihi non fit, Varronis auctoritatem fuiſſe tantam, ut morari potuerit conſilia Pompeij: elicere quidem, aut odorari, pro familiaritate potuit.

Cicero S. D. Attico. 25.

CVM aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, uolam illum ſcire ex te, me id feciſſe; ut nuper me ſcis ſcripſiſſe ad te de Varronis erga me officio; te ad me reſcripſiſſe, eā rē ſummae tibi uoluptati eſſe. ſed mallem, ad illum ſcripſiſſes, mihi illum ſatisfacere: mirabiliter enim moratus eſt, ſicut noſti, ἑλικτά, κοὐδέν. *nos tenemus praeceptum illud,* τὰς τῶν κρατούντων. *at hercule alter, tuus familiaris, Hortenſius quam plena manu, quam ingenue, quam ornate noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, cum de Flacci praetura, & de illo tempore Allobrogum diceret. ſic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copioſius potuiſſe dici. ei te hoc ſcribere a me tibi eſſe miſſum, ſane uolo. ſed, quid tu ſcribas? quem iam ego uenire, atque adeſſe arbitror. ita enim egi tecum ſuperioribus litteris. ualde te exſpecto, ualde deſidero; neque ego magis, quam ipſa res, & tempus poſcit. His de negotijs quid ſcribam ad te, niſi idem, quod ſaepe? rep. nil deſperatius: ijs, quorum operā, nil maiore odio. Nos, ut opinio, & ſpes, & coniectura noſtra fert, firmiſſima beneuolentia hominum muniti ſumus. quare aduola. aut expedies nos omni moleſtia, aut eris particeps. Ideo ſum breuior, quod, ut ſpero, coram breui conferre, quae uolumus, licebit.*

EXPLANATIO

ἑλικτά, κοὐδέν } ſenarij apud Euripidē, quos Andromache, Menelao irata, in Spartanos cōiter iacit.

ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν
σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλεύματα,
ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,
ἑλικτά, κοὐδὲν ὑγιές, ἀλλὰ πάντα πέριξ
φρονοῦντες, ἀδίκως εὐτυχεῖτ' ἀν' Ἑλλάδα.

Spartanis igitur ſimiles Pompeius, & Caeſar, ἑλικτὰ κοὐδὲν ὑγιὲς φρονοῦντες. DE *Flacci praetura*, } Cicerone conſule praetores L. Valerius Flaccus, C. Pontinius Vulturtium, unum ex Catilinae ſocijs, & legatos Allobrogum, in tranſitu pontis Miluij exceptos, comprehenderunt. QVORVM *opera*, } quorum opera ita afflicta reſp. eſt, ut deſperetur. MVNITI } contra impetus P. Clodij, tribuni pl. deſignati.

IN EPISTOLARVM M. TVLLII. CICERONIS AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBRVM. III.

PAVLLI. MANVTII COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

*C*VM *antea maxime noſtra intereſſe arbitrabar, te eſſe nobiſcum: tum uero, ut legi rogationem, intellexi, ad iter, quod conſtitui, nil mihi optatius cadere poſſe, quam ut tu me quamprimum conſequare; ut, cum ex Italia profecti eſſemus, ſiue per Epirum iter eſſet faciundum, tuo, tuorumq. praeſidio uteremur: ſiue aliud quid agendum eſſet, certum conſilium de tua ſententia capere poſſemus. quamobrem te oro, des operam, ut me ſtatim conſequare. facilius potes, quoniam de prouincia Macedonia perlata lex eſt. Pluribus uerbis tecum agerem, niſi pro me, apud te res ipſa loqueretur. Vale.*

EXPLANATIO

CVM *antea*] ut aliquid de ordine dicatur, primam huius libri epiſtolam opinor eſſe oportere, quae nunc tertia eſt; ſecundam, quae ſecunda; tertiam, quae quarta; quartam, quae prima; quinctam, quae quincta item eſt: ut in eius fine ita legatur. III. idus Apr. Thurij. Vibone enim puto iter fuiſſe Thurium, inde Tarentum, inde Brundiſiũ. ROGATIONEM] Clodiam; ut mihi intra quadringenta millia ne liceat eſſe. epiſt. 4. QVAMPRIMVM] ante quam ex Italia proficiſcar. FACILIVS *pote*,] hoc dicit. Cum Clodij rogatio permittat ultra quadringẽta millia ut ubiuis eſſe poſſim; ſequitur, ut mihi in Macedonia liceat eſſe. quo facilius, ante quam ex Italia proficiſcar, conſequi me potes. non enim eſt, cur profectionem maturem: ſiquidem, quam mihi ad diſcedendum diem rogatio conſtituit, ante eam diem, uel nulla celeritate adhibita, ultra quadringenta millia licebit peruenire. quod ſi longius ire, ultraq. quadringenta millia iuberet: difficilius conſequi me poſſes. nam mihi eſſet properandi maior impoſita neceſſitas.

Cicero S. D. Attico. 2.

*I*TINERIS *noſtri cauſſa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo iure diutius eſſe poſſem, quam in fundo Sicae, praeſertim non dum rogatione correcta. et ſimul intelligebam, ex eo loco, ſi te haberem, poſſe me Brundiſium referre; ſine te autem non eſſe nobis illas partes tenendas propter Autronium. nunc, ut ad te antea ſcripſi, ſi ad nos ueneris, conſilium totius rei capiemus. iter eſſe moleſtũ ſcio; ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum. ita ſum animo perculſo, & abiecto. Cura ut ualeas.* D. VI. *id. Apr. Naryci Locridis.*

EXPLANATIO

IN FVNDO *Sicae,* } ad Vibonem. Ex Beſſarionis libro legi etiam poteſt, In fundum: qua figura in Diuinatione dixit, Exteris nationibus, quae in amicitiam populi R. ditionemq. eſſent. & in Verrem lib. VII. Qui illam partem urbis tenerent, in eorum poteſtatem portum futurum intelligebant. quod Gellius notauit lib.j.cap.7. Idq. recentiores etiam uiderunt. PRAESERTIM *nondum* } praeſertim quod, rogatio Clodia cum nondum ſit correcta, nihil eſt, quod me extrudat. CORRECTA } audierat Cicero ſuſtineri a Clodio rogationis promulgationem, quod in ea quiddam ante uellet corrigere. epiſt.4. SI *te haberem,* } tuo enim comitatu, atque praeſidio fretus, auderem Brundiſium petere. Se iter habere, Beſſarionis liber. BRVNDISIVM *referre.* } quo iter diſcedens intenderam. AVTRONIVM } P. Autroniū, unum ex coniuratis, qui in illis partibus exſulabat, Ciceroni infenſum, uindici coniurationis. pro Sulla. AD *nos* } in fundum Sicae. TOTIVS *rei* } itineris mei. epiſt.3. TOTA *calamitas* } in qua inſunt, praeter mea damna, eae moleſtiae, quas ex moleſtijs meorum capio. ut nunc, cum te uideo mea cauſſa tam moleſtum iter ſuſcipere. NARYCI *Locridis* } de opido Narycae Suidas. ut uel, Narycij, uel Narycae, legendum uideatur. *Locridis*: in ora Locrorum.

Cicero S. D. Attico. 3.

VTINAM illum diem uideam, cum tibi agam gratias, quod me uiuere coegiſti. adhuc equidē ualde me paenitet. ſed te oro, ut ad me Vibonem ſtatim uenias, quo ego multis de cauſſis conuerti iter meum. ſed, eo ſi ueneris, de toto itinere, ac fuga mea conſilium capere potero. ſi id non feceris, mirabor: ſed confido te eſſe facturum. Vale.

EXPLANATIO

CVM *tibi agam gratias,* } agam enim, ſi quando meam dignitatem recuperabo: qua ſpe me uiuere coegiſti. EQVIDEM *me paenitet.* } coniungitur, Equidem, & cum prima, & cum ſecunda, & cum tertia perſona, & cum una, & cum pluribus. exempla notauimus in oratione pro Sextio, lib.3. de fin. & apud Perſium poetam. MVLTIS *de cauſſis* } duas poſuit in proxima ſuperiore ep.

Cicero S. D. Attico, 4.

MISERIAE noſtrae potius uelim, quam incōſtantiae, tribuas, quod a Vibone, quo te accerſebamus, ſubito diſceſſimus. allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod confectum eſſe audieramus, erat huiuſmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret eſſe. illo cum peruenire non liceret, ſtatim iter Brundiſium uerſus contuli ante diem rogationis: ne & Sica, apud quem eram, periret; & quod Melitae eſſe non licebat. nunc tu propera, ut nos conſequare; ſi modo recipiemur. adhuc inuitamur benigne; ſed, quod ſupereſt, timemus. me, mi Pomponi, ualde paenitet uiuere. qua in re apud me tu plurimum ualuiſti. Sed haec coram. fac modo, ut uenias. Vale.

EXPLANATIO

CONFECTVM } placet, Correctum: ut in epiſtola, quae ante proximam legitur. Cogitaui ſic, natum errorem e uicinitate; quod ueteres, Conrectum, ſcribebant. ILLO } ultra quadringenta millia. Petieram Vibonem eo conſilio, ut uel in Siciliam tranſijcerem, uel Melitam adnauigarem: poſtea, rogatione lecta, intellexi, ſi peterem Siciliam, progredi ultra quadringenta millia ante rogationis diem nō poſſe; de Melita uero non eſſe cogitandū; ſiquidem ultra quadringenta millia non eſſet. iter igitur pedibus Brundiſium uerſus contuli, ut inde in Macedoniam nauigarem, quae eſſet ultra quadringenta millia. in epiſtola ad Terentiam, Brundiſio inquit, profecti ſumus ad v.Kal.Mai. per Macedoniam Cyzicum petebamus. PERIRET; } ne poenam ſubiret, quam Clodius irrogabat ei, qui Ciceronem intra quadringenta millia tecto recepiſſet. pro domo ſua. MELITAE } inſula eſt inter Italiam, & Epirum, & ante Pachynum promontorium. hodie *Maltae* inſula uocatur. SI *modo recipiemur.* } nam, ſi recipior, iter mihi erit maturandum: ita me conſequi nullo modo poteris.

Cicero S. D. Attico. 5.

TERENTIA tibi & ſaepe, & maximas gratias agit. id eſt mihi gratiſſimū. ego uiuo miſerrimus, & maximo dolore conficior. ad te quid ſcribā, neſcio. ſi enim es Romae, iā me aſſequi non potes: ſin es in uia, cū eris me aſſecutus, corā agemus, quae erunt agenda: tantū te oro, ut, quoniā me ipſum ſemper amaſti, eodē amore ſis. ego enim idem ſum: inimici mei mea mihi, nō me ipſum, ademerūt. Cura ut ualeas. IIX. *id. Apr. Thurij.*

EXPLANATIO

GRATIAS *agit.* } non opes meas, aut honores, quae mihi nunc inimici ademerunt, ſed me ipſum, qui idem ſum. THVRII } Thurium opidum Plinius libro. III. cap. XI. inter duos amnes Crathin, & Sybarim conſtituit. Beſſarionis liber, Thauri.

Cicero S. D. Attico. 6.

NON fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundiſij uiſurus eſſem: idq. ad multa pertinuit, in eis, ut & in Epiro conſiſteremus, & de reliquis rebus tuo conſilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero noſtrorum malorum. nobis iter eſt in Aſiam, maxime Cyzicum. tibi meos commendo. me uix, miſereq. ſuſtento. Vale. D. III. *kal. Mai. Tarenti.*

EXPLANATIO

IN EPIRO } in qua poſſeſſiones tuae ſunt. CONSISTEREMVS, } erat enim Epirus ultra quadringenta millia. ſupra.

Cicero S. D. Attico. 7.

BRVNDISIVM *ueni ad* XIV. *kal. Mai. eo die pueri tui mihi a te litteras reddiderunt: & alij pueri poſt diē tertiū eius diei litteras alias attulerunt. Quod me rogas, & hortaris, ut apud te in Epiro ſim: uoluntas tua mihi ualde grata eſt, & minime noua: & conſilium mihi quidem optatum, ſi liceret ibi omne tempus conſumere. odi enim celebritatem; fugio homines; lucē adſpicere uix poſſum. eßet mihi iſta ſolitudo, praeſertim tam familiari in loco, non amara: ſed itineris cauſſa, ut diuertar, primum eſt deuium, deinde ab Autronio, & ceteris quattridui: deinde ſine te. nam caſtellum munitum habitanti mihi prodeßet, tranſeunti non eſt neceßarium. quod ſi auderem, Athenas peterem. ſane ita cadebat, ut uellem. nunc & noſtri hoſtes ibi ſunt; & te non habemus; & ueremur, ne interpretentur, illud quoque opidum ab Italia non ſatis abeſſe: nec ſcribis, quam ad diem te exſpectemus. Quod me ad uitam uocas: unum efficis, ut a me manus abſtineam: alterum non potes, ut me non noſtri conſilij utique paeniteat. quid enim eſt, quod me retineat? praeſertim ſi ſpes ea non eſt, quae nos proficiſcentes proſequebatur. non faciam, ut enumerem miſerias omnes, in quas incidi per ſummam iniuriam, & ſcelus non tam inimicorum meorum, quam inuidorum; ne & meum maerorem exagitem, & te in eundem luctum uocem. hoc confirmo, neminem umquam tanta calamitate eſſe affectum, nemini mortem magis optandam fuiße. cuius oppetendae tempus honeſtiſſimum praetermiſſum eſt. reliqua tempora non ſunt tam ad medicinam, quam ad finem doloris. De rep. uideo te colligere omnia, quae putes aliquā ſpem mihi poſſe afferre mutandarum rerum: quae quamquam exigua ſunt; tamen, quoniam placet, exſpectemus. Tu nihilo minus, ſi properaris, nos conſequere. nam aut accedemus in Epirum; aut per Candauiam tarde ibimus. Dubitationem autem de Epiro non inconſtantia noſtra afferebat, ſed quod de fratre, ubi eum uiſuri eſſemus, neſciebamus. quem quidem ego nec quo modo uiſurus, nec ubi dimiſſurus ſim, ſcio. ideſt maximum, & miſerrimum mearum omnium miſeriarum. Ego & ſaepius ad te, & plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus cum omnes partes mentis, tum maxime huius generis facultatem ademiſſet. Videre te cupio. Cura ut ualeas. Pridie kal. Maij, Brundiſij proficiſcens.*

EXPLANATIO

AD *Kal. Maias.* } Beſſarionis antiquus liber, Ad XIV. Kal. Maias: & recte: ut Brundiſij fuerit tredecim dies. datae enim litterae ſunt pridie Kal. Maias, cū Brundiſio proficiſceretur. in ep. ad Terentiam, Nos, inquit, Brundiſij apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus. Et, quia proximam ſuperiorem epiſtolam, Tarenti datam, poſt hanc ſcriptam eſſe perſpicuum eſt. ideo datam ſuſpicor non XIII. Kal. Maias, ut eſt in impreſſis, ſed Kalēdis Maij, cum iam in Aſiam iter inſtituiſſet. POST *diem tertium eius diei* } tertio die poſt, quam priores acceperam. antiqua figura, ut Pridie eius diei, Poſtridie eius diei, poſt diem tertium, & poſt diem quartum eius diei. APVD *te* } domi tuae, quam habes Buthroti. uel potius in fundis; cum inferat, Iſta ſolitudo, quae in urbe Buthroto non fuiſſet. SI *liceret ibi omne tempus cons.* } non licet autem cum propter Autronium, & ceteros exſules, mihi infenſos, qui ab Epiro tantum quattriduo diſtant; tum quia uereor, ne Clodius, & qui me eiecerunt, interpretentur, Epirum non ſatis abeſſe ab Italia. diuerti autem in Epirum paucorum dierum cauſſa, quid attinet? recta

igitur in Aſiam. SINE *te.* } nam tecum in Epiro tua libenter eſſem: ſine te autem cur? NAM *caſtellum, &c.* } ſcripſerat, opinor, Atticus, niſi uellet in ſuis fundis, quia minus tuto uideretur, poſſe eum nō longe eſſe caſtello munito. neque enim de Buthroto accipiendum puto: quae fuit urbs, non caſtellum. TRANSEVNTI } nam habitare uides me non poſſe. NOSTRI *hoſtes* } Autronius, & ceteri exſules. ep. 2. & 8. ILLVD *quoque opidum* } quod ſi hoc de Athenis interpretarentur, multo magis de Buthroto: quod opidum Italiae propius adiacet, quam Athenae. NOSTRI *conſilij* } qui ceſſerim inimicis; cum potius cadere fortiter debuerim. fam. lib. 14. epiſt. 2. SPES } reditus. &, ut miſeri, aduerſa timet omnia. INVIDORVM } Hortenſium maxime deſignat: a quo ſe dicit ſceleratiſſime, inſidioſiſſimeq. tractatum, in epiſtola ad fratrem lib. 1. TEMPVS *honeſtiſſimum* } mihi, cum inimicis pro mea dignitate pugnanti, ſi contigiſſet ut caderem, glorioſum fuiſſet. nunc exſul praeclarae mortis occaſionem ſperare amplius non poſſum: finiendi tamen doloris poteſtas adempta non eſt: idq. potius mihi uideo eſſe cogitandum, quam ut ullam medicinam faciam. Videtur de morte uoluntaria cogitare. MVTANDARVM *rerum.* } mutato autem reip. ſtatu, meae quoque res, quae nunc perditae iacent, commutabuntur. NIHILO *minus,* } quamquam ex Italia proficiſcor. ACCEDEMVS } paruis itineribus. nam in acceſſu tarditas eſt. CANDAVIAM } montem Illyrici, qui Macedoniam, Illyricumq. diſterminat. Strabo, Plinius. DVBITATIONEM } quia non affirmauit, in Epirum iter habiturum: ſed dixit, Aut accedamus in Epirum, aut per Candauiam tarde ibimus. DE *fratre* } ex Aſia Romam proficiſcente: cuius itineris ratio meum iter gubernabit. NEC *quo modo uiſurus* } afflictum dolore miſeriarum mearum. VBI *dimiſſurus* } dolor enim, & luctus alterum ab altero diuelli uix patietur. ID } congreſſus, & dimiſſio.

Cicero S. D. Attico. 8.

SCRIPSERAM ad te, quas ob cauſſas in Epirum non eſſemus profecti: quod & Achaia prope eſſet, plena audaciſſimorū inimicorum; & exitus difficiles haberet, cum inde proficiſceremur. acceſſit, cū Dyrrhachij eſſemus, ut duo nuncij afferrentur; unus, claſſe fratrem Epheſo Athenas, alter, pedibus per Macedoniam uenire. itaque illi obuiam miſimus Athenas, ut inde Theſſalonicam ueniret: ipſi proceſſimus, & Theſſalonicam ad x. kal. Iun. uenimus: neque de illius itinere quidquam certi habemus, niſi eum ab Epheſo ante aliquanto profectum. nunc, iſtic quid agatur, magnopere timeo. quamquam tu altera epiſtola ſcribis, idibus Mai. audire, fore, ut acrius poſtularet; altera, iam eſſe mitiora. ſed haec pridie data, quam illa: quo conturbor magis. itaque, cum meus me maeror quotidianus lacerat, & conficit: tum uero haec addita cura uix mihi uitam reliquam facit. ſed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, ubi ego eſſem, fortaſſe alium curſum petiuit. nam Phaeto libertus eum non uidit. uento reiectus ab illo in Macedoniam, Pellae mihi praeſto fuit. reliqua quam mihi timenda ſint, uideo. nec, quid ſcribam, habeo: & omnia timeo. nec tam miſerum eſt quidquam, quod non in noſtram fortunam cadere uideatur. equidem adhuc miſer in maximis meis aerumnis, & luctibus, hoc metu adiecto, maneo Theſſalonicae ſuſpenſus, nec audeo quidquam. Nunc ad ea, quae ſcripſiſti. Tryphonem Caecilium non uidi. Sermonem tuum, & Pompeij cognoui ex tuis litteris. Motum in rep. non tantum ego uideo, quantum tu aut uides, aut ad me conſolandum affers. Tigrane enim neglecto, ſublata ſunt omnia. Varroni me iubes agere gratias. faciam: item Hypſaro. Quod ſuades, ne longius diſcedamus, dum acta menſis Maij ad nos perferantur: puto me ita eſſe facturum; ſed, ubi, nondum ſtatui: atque ita perturbato ſum animo de Quincto, ut nihil queam ſtatuere: ſed tamen ſtatim te faciam certiorem. Ex epiſtolarum mearum inconſtantia puto te mentis meae motum uidere. qui, etſi incredibili, & ſingulari calamitate afflictus ſum, tamen non tam eſt ex miſeria, quam ex culpae noſtrae recordatione, commotus. cuius enim ſcelere impulſi, ac proditi ſimus, iam profecto uides: atque utinam iam ante uidiſſes, neque totum animum tuum maerori mecum ſimul dediſſes. quare, cum me afflictum, & confectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiae meae poenā ferre grauius, quam euenti; quod ei crediderim, quem eſſe nefarium non putaram. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in ſcribendo impedit. tu iſta omnia uide, & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Litterarū exemplum, quas ad Pompeium ſcripſi, miſi tibi. Vale. D. IV. kal. Iunias, Theſſalonicae.

EXPLANATIO

INIMICORVM; } de Autronio, & ceteris loquitur. epiſt. 2. & 7. HABERET, *cum inde proficiſceremur.* } ſi in Epirum iuiſſem, inde proficiſcens per loca difficilia iter habuiſſem. montibus enim Epirus a Macedonia diſcluditur. PEDIBVS } terreſtre iter ſignificari, notum eſt. ISTIC *quid agatur,* } timebat, ne quis accuſaret repetundarum Quinctum fratrem, ex prouincia redeuntem. epiſt. 9. & 16. VT *acrius poſtularet;* } accuſaret fratrem. Accuſatorem Atticus in epiſtola ſua nominarat, Cicero nomen omittit. NAVIGATIO } fratris. RELIQVA } quae fratri meo ab inimicis noſtris uidentur impendere. HOC *metu* } ne frater poſtuletur. AD *me conſolandum* } ſpes enim mei reditus in mutatione rerum ſita eſt. epiſt. 7. TIGRANE *neglecto,* } cum Pompeius Tigranem ſibi a Clodio ereptum neglexerit, ſublata ſpes omnis eſt mutandarum rerum. ego autem graues inter eos contentiones fore ſperaueram. Subſcribamus, quae Pedianus in Miloniana: Pompeius, inquit, poſt triumphum Mithridaticum Tigranis filium in cathenis depoſuerat apud Flauium ſenatorem: qui poſtea cum eſſet

praetor, eodem anno, quo tribunus pl. Clodius; petit ab eo Clodius ſuper cenam, ut Tigranem adduci iuberet, ut eum uideret: adductum collocauit in conuiuium, dein Flauio non reddidit: Tigranem dimiſit, & habuit extra cathenas, nec repetenti Pompeio reddidit: poſtea in nauem depoſuit; &, cum profugeret, tempeſtate delatus eſt Antium. Illico, ut deduceretur ad ſe, Clodius Sex. Clodium, de quo ſupra dixi, miſit, qui eum reduceret. Flauius quoque, re cognita, ad diripiendum Tigranem profectus eſt. ad quartum lapidem ab urbe pugna facta eſt: in qua multi ex utraque parte ceciderunt, plures tamen ex Flauij, inter quos & M. Papirius, eques Romanus, publicanus, familiaris Pompeio. Flauius ſine comite Romam uix perfugit. VARRONI } qui Pompeium hortatur ad meam cauſſam amplectendam. HYPSAEO } hic Pompeij quaeſtor fuerat; eumque, ut & Varro, hortabatur, ut Ciceronis patrocinium ſuſciperet. Cognomen eſt Plautiae familiae. IMPVLSI, *ac proditi* } Pompeium notat: cuius fidem ſecutus, in eam calamitatem incidit: quam uitare potuit, legatione ſuſcepta. epiſt. 18. 20. & 22. DE *fratre* } de poſtulatione. III. KAL. *Iun.* } qua ratione non nulli, ut, III. Kal. Mai. legendum putarent, adducti ſint, non facile poſſum intelligere. mihi contra ueritatem uidetur. id apparet ex hac ipſa epiſtola: in qua cum dixerit, ſe ueniſſe Theſſalonicam ad x. Kal. Iun. certe, ut Theſſalonicae III. Kal. Maij ſe eſſe, deinde ſubiungat, fieri non poteſt. Cum hac ratione, ita firma, ut euerti non poſſit, liber ſcriptus Beſſarionis conſentit. itaque locus iam dubitationi nullus ſupereſt: niſi ſi cui uerum ſenſum contendendi cupiditas aufert.

Cicero S. D. Attico. 9.

QVINCTVS frater cum ex Aſia diſceſſiſset ante kal. Mai. & Athenas ueniſſet idibus, ualde fuit ei properandum, ne quid abſens acciperet calamitatis; ſi quis forte fuiſſet, qui contentus noſtris malis non eſset. itaque malui eum properare Romam, quam ad me uenire. & ſimul (dicam enim, quod uerum eſt; ex quo magnitudinem miſeriarum mearũ perſpicere poſſis) animum inducere non potui, ut aut illum, amantiſſimum mei, molliſſimo animo, tanto in maerore aſpicerem; aut meas miſerias, luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem; aut ab illo adſpici paterer. atque etiam illud timebam, quod profecto accidiſſet, ne a me digredi non poſſet. uerſabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut ui euelleretur ex complexu meo. huius acerbitatis euentum altera acerbitate non uidendi fratris uitaui. in hunc me caſum uos, uiuendi auctores, impuliſtis. itaq. mei peccati luo poenas. quamquam tuae me litterae ſuſtentant: ex quibus, quantum tu ipſe ſperes, facile perſpicio. quae quidem tamen aliquid habebant ſolatij ante, quam eo ueniſti, A POMPEIO, NVNC HORTENSIVM ALLICE, ET EIVSMODI VIROS. obſecro, mi Pomponi, non dum perſpicis, quorum opera, quorum inſidijs, quorum ſcelere perierimus? ſed tecum haec coram agemus. tantum dico, quod ſcire te puto; nos non inimici, ſed inuidi perdiderunt. nunc ſi ita ſunt; quae ſperas; ſuſtinebimus nos, & ſpe, qua iubes, nitemur. ſin, ut mihi uidentur, infirma ſunt; quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi ſaepe gratias agit. Mihi etiam unum de malis in metu eſt, fratris miſeri negotium. quod, ſi ſciam cuiuſmodi ſit; ſciam, quid agendum mihi ſit. Me etiam nunc iſtorum beneficiorum, & litterarum exſpectatio, ut tibi placet, Theſſalonicae tenet. ſi quid erit noui allatum; ſciam, de reliquo quid agendum ſit. Tu, ſi, ut ſcribis, kal. Iun. Roma profectus es, propediem nos uidebis. Litteras, quas ad Pompeium ſcripſi, tibi miſi. Vale. Idibus Iun. Theſſalonicae.

EXPLANATIO

NE QVID *abſens* } ne abſens poſtularetur. epiſt. 8. LICTORES *dimitteret,* } qui dimittendi fuiſſent, ſi mecum manere uoluiſſet. nam imperatori tranſitus per alienam prouinciam dabatur, morari diutius in ea cum imperio non licebat. MEI *peccati* } peccaui enim, cum uobis uiuendi auctoribus parui; cum perire ſatius fuerit, quam huiuſmodi miſerias ſubire. A POMPEIO, *nunc Hortenſium allice, & eiuſmodi uiros.* } hoc totum eſt ex Attici epiſtola; ideo ſcribendum litteris grandiuſculis. NONDVM *perſpicis,* } uis me in Pompeio, & Hortenſio ſpem ponere: non intelligis me horum inſidijs, & ſcelere periiſſe? QVORVM *inſidijs, quorum ſcelere* } inſidijs Hortenſij, qui me ſumma ſimulatione amoris, ſummaq. aſſiduitate quotidiana ſceleratiſſime, inſidioſiſſimeq. tractauit. ad Quinctum fratrem lib. 1. Scelere Pompeij; cuius promiſſis deſtitutus, in has miſerias incidi. epiſt. 22. NON *licuit,* } per uos, qui mihi auctores uiuendi fuiſtis, cum ego interitum glorioſum aerumnoſae uitae anteferrem. epiſt. 7. NEGOTIVM. } metus accuſationis. epiſt. 15. VT *tibi placet,* } ſcripſiſti enim, ut exſpectem litteras tuas Theſſalonicae: ſi quod forte ex actis menſis Maij beneficium afferatur. ep. 8. & 10.

Cicero S. D. Attico. 10.

ACTA quae eſſent uſque ad IIX. kal. Iun. cognoui ex tuis litteris: reliqua exſpectabam, ut tibi placebat, Theſſalonicae: quibus allatis, facilius ſtatuere potero, ubi ſim. nam, ſi erit cauſſa, ſi quid agetur, ſi ſpem uidero; aut ibidem opperiar, aut me ad te conferam; ſin, ut tu ſcribis, iſta euanuerint; aliud aliquid uidebimus.

debimus. omnino adhuc nihil mihi ſignificatis, niſi diſcordiã iſtorum: quae tamen inter eos de omnibus potius rebus eſt, quam de me. itaque, quid ea mihi proſit, neſcio. ſed tamen, quoad me uos ſperare uultis, uobis obtemperabo. Nam, quod me tam ſaepe, & tam uehementer obiurgas, & animo infirmo eße dicis: quaeſo, ecquod tantum malum eſt, quod in mea calamitate non ſit? ecquis umquam ex tam amplo ſtatu, in tã bona cauſſa, tantis facultatibus, ingenij, conſilij, gratiae, tantis praeſidiis bonorum omnium concidit? poßum obliuiſci, qui fuerim; nõ ſentire, qui ſim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quẽ ego (ut nouum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem, quam me ipſum, ſemperq. feciſſem, uitaui, ne uiderẽ: ne aut illius luctum, ſqualorẽq. adſpicerem; aut me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum illi, afflictumq. offerrem. Mitto cetera intolerabilia: etenim fletu impedior. hic utrum tãdem ſum accuſandus, quod doleo, an, quod commiſi, ut haec aut non retinerẽ, (quod facile fuiſſet, niſi intra parietes meos de mea pernicie conſilia inirentur) aut certe uiuus amitterem? Haec eo ſcripſi, ut potius releuares me, quod facis, quam aut caſtigatione, aut obiurgatione dignum puteres: eoq. ad te minus multa ſcribo; quod & maerore impedior; &, quid exſpectem iſtinc, magis habeo, quam ipſe ſcribam. quae ſi erunt allata; faciam te noſtri conſilij certiorem. Tu, ut adhuc feciſti, quamplurimis de rebus ad me uelim ſcribas; ut prorſus ne quid ignorem. Vale. XIV. kal. Quinct. Theßalonicae.

EXPLANATIO

SPEM } ut ex tuis litteris de reditu in patriam ſperare poſſim. AD *te* } in tuas Epiroicas poſſeſſiones. ISTA *euanuerint;* } quae nunc agitis de ſalute mea. & opinor Atticus ita ſcripſerat: Haec ſi euanuerint, aliud aliquid uidebimus. ISTORVM: } qui me eiecerunt. erat diſcordia maxime inter Clodium, & Pompeium, ut de Tigrane, aliiſq. rebus. epiſt. 8. & DIO lib. 38. IN *tam bona cauſſa,* } qui patriam a cõiuratorum ſcelere liberaſſem. NE *uiderem*: } ex Aſia Romam redeuntem. ep. 9. LVCTVM, } ex mea calamitate. INTRA *parietes meos* } ab iis, qui me quotidiana aſſiduitate inſidioſiſſime tractarunt: ut Hortenſius, ut Arrius. ad Q. fratrem lib. I. VIVVS *amitterem?* } pugnare, inquit, debui, ut haec aut retinerem, aut cum uita ſimul amitterem.

Cicero S. D. Attico. II.

ME & tuae litterae, & quidam boni nuncij, non optimis tamen auctoribus, & exſpectatio ueſtrarum litterarum, & quod tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicae tenebant. ſi accepero litteras, quas exſpecto; ſi ſpes erit ea, quae rumoribus afferebatur; ad te me conferam; ſi non erit, faciam te certiorem, quid egerim. Tu me, ut facis, opera, conſilio, gratia iuua: conſolari iam deſine: obiurgare uero noli: quod cum facis, ut ego tuum amorem, & dolorem deſidero; quem ita affectum mea aerumna eſſe arbitror, ut te ipſum conſolari nemo poſſit. Quinctum fratrem optimum, humaniſſimumq. ſuſtẽta. Ad me, obſecro te, ut omnia certa perſcribas. Vale. D. IV. *kal. Quinct.*

EXPLANATIO

TVAE *litterae,* } quibus ſcripſeras bene ſperandum. RVMORIBVS } hoc eſt, quod dixit, Nuncij non optimis auctoribus. AD *te* } in Epirum tuam. VT *ego* } Vt, pro Quam, dixit, ſicuti ſupra de Pompeio, Vt ille tum humilis, ut demiſſus erat. Eſt autem hic eo uenuſtior ſententia, quo minus aperta. Cum me, inquit, obiurgas, quia meo caſu nimis excrucier; facis, ut neque me uidearis amare, neque dolere dolorem meum: quem tamen ita affectum mea aerumna eſſe arbitror, ut te ipſum conſolari nemo poſſit. in hoc, inquam, tuum amorem, & dolorem non agnoſco. qui enim amat, aeque dolet; &, qui aeque dolet, non obiurgat.

Cicero S. D. Attico. 12.

TV quidem ſedulo argumentaris, quid ſit ſperandum, & maxime per ſenatum: idemq. caput rogationis proponi ſcribis, quare in ſenatu dici nihil liceat: itaque ſiletur. Hic tu me accuſas, quod me afflictem: cũ ita ſim afflictus, ut nemo umquam: quod tute intelligis. Spem oſtendis ſecundum comitia. quae iſta eſt, eodem tribuno pl. & inimico conſule deſignato? Percuſſiſti autem me etiam de oratione prolata. cui uulneri, ut ſcribis, medere, ſi quid potes. ſcripſi equidẽ olim ei iratus, quod ille prior ſcripſerat; ſed ita compreſſeram, ut numquam emanaturam putarem. quo modo exciderit, neſcio. ſed, quia numquã accidit, ut cum eo uerbo uno concertarem; & quia ſcripta mihi uidetur negligentius, quam ceterae: puto poſſe probari, non eſſe meam. id, ſi putas me poſſe ſanari, cures uelim: ſin plane perij, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco iaceo, ſine ſermone ullo, ſine cogitatione ulla. Licet tibi, ut ſcribis, ſignificarem, ut ad me uenires Sidona: tamen intelligo te

iſtic prodeſſe, hic ne uerbo quidem leuare me poße. Non queo plura ſcribere: nec eſt, quod ſcribam: ueſtra magis exſpecto. Vale. XIV. kal. Sext. Theſſalonicae.

EXPLANATIO

PER *ſenatum;* } nam per populum minus ſperandum uidebatur, Clodio tribuno. IDEMQVE } qui me ſperare uis per ſenatum, idem ſcribis caput proponi rogationis Clodianae. quo capite cautũ erat, ne quis referret ad ſenatum de Cicerone reſtituendo: ut epiſt. 15. SECVNDVM *comitia* } habitis comitiis. ep. 19. EODEM *tribuno pl.* } Clodio tribuno, qui noſtram cauſſam, ut ſolet, acriter oppugnabit. quãquam non fuit Clodius iterum tribunus pl. CONSVLE *deſignato* } Metello Nepote. Videbat ſcilicet Cicero futurum, ut conſul Metellus deſignaretur. ORATIONE *prolata.* } non puto ſignificari orationem in Metellum Nepotem ſcriptam, ſed potius in C. Curionem. nam Metello pluribus uerbis Cicero concertauit, ut in epiſt. 2. lib. 5. fam. at hic ſe numquam uno uerbo concertaſſe dicit. de Curione autem epiſt. 15. his uerbis: Sed quid Curio? an illam orationem non legit? quae unde ſit prolata, neſcio. SANARI, } ſi ullam ſpem uides mei reſtituendi. SIN *plane perij* } ſi uides reditum meum deſperari, de oratione prolata minus laboro. IACEO } non dixit, Sum, ſed, Iaceo, uerbo uſus ad maerorem indicandum accõmodato. COGITATIONE } ita ſum animo perturbato, nihil ut non modo loqui, ſed ne cogitare quidẽ poſſim. SIDONA. } locum hoc nomine prope Theſſalonicam non uideo fuiſſe. cumq. iam de mendo ſuſpicarer, confirmatus ſum in ſententia, poſteaquam Beſſarionis librum inſpexi: cuius ſcriptura haec eſt, Venire ſi domitam, ut intelligo. In Macedonia prouincia Plinius opidum enumerat Scydra: ut fortaſſe, (neque enim affirmo, cum antiqui libri ueritatis lumen obſcurent) pro Sidona rectius legi poſſit, Scydra. aut, ſecutus Beſſarionis librum, tribue locum coniecturae, ut, ſublata mendi labe, ita legas: Vt ad me uenires: idem tamen intelligo, &c.

Cicero S. D. Attico. 13.

QVOD ad te ſcripſeram, me in Epiro futurum: poſt ea quam extenuari ſpem noſtram, & euaneſcere uidi, mutaui conſilium; nec me Theſſalonica commoui, ubi eſſe conſtitueram, quoad aliquid ad me de eo ſcriberes, quod proximis litteris ſcripſeras, fore, uti ſecundum comitia aliquid de nobis in ſenatu ageretur: id tibi Pompeium dixiſſe. qua de re, quoniam comitia habita ſunt, tuq. nil ad me ſcibis; perinde habebo, ac ſi ſcripſiſses nihil eſse; meq. temporis non longinqui ſpe ductum eſſe, moleſte feram. Quem autem motum te uidere ſcripſeras, qui nobis utilis fore uideretur, eum nunciant, qui ueniunt, nullum fore. In tribunis pl. deſignatis reliqua ſpes eſt; quam ſi exſpectaro, non erit, quod putes me caußae meae, ac uoluntati meorum defuiße. Quod me ſaepe accuſas, aur hunc meum caſum tã grauiter feram; debes ignoſcere: cum ita me afflictum uideas, ut neminẽ umquã, nec uideris, nec audieris. nam, quod ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi uero mens integra eſt, atque utinam tam in periculo fuißet, cum ego ijs, quibus meam ſalutem cariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis, crudelißimisq. uſus ſum: qui, ut me paullum inclinari timore uiderunt, ſic impulerunt, ut omni ſuo ſcelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum. nunc, quoniam eſt Cyzicum nobis eundum; quo rarius ad me litterae perferentur, hoc uelim diligentius omnia, quae putaris me ſcire opus eße, perſcribas. Quinctum fratrem meum fac diligas: quem ego miſer ſi incolumem relinquo, non me totum periße arbitrabor. Vale. nonis Sext.

EXPLANATIO

TEMPORIS *non longinqui* } meq. ex tuis litteris aliquid ſperaſſe. quod tamen non diuturnum fuit, moleſte feram. MOTVM } diſcordiam iſtorum. epiſt. 10.

Cicero S. D. Attico. 14.

EX tuis litteris plenus ſum exſpectatione de Pompeio, quidnam de nobis uelit, aut oſtendat. comitia enim credo eße habita: quibus abſolutis, ſcribis illi placuiße agi de nobis. ſi tibi ſtultus eße uideor, qui ſperem; facio tuo iußu; & ſcio te me ijs epiſtolis potius, & meas ſpes ſolitum eße remorari. nunc uelim, mihi plane perſcribas, quid uideas. ſcio nos noſtris multis peccatis in hanc aerumnam incidiße. ea ſi qui caſus ex parte correxerint; minus moleſte feremus nos uixiße, & adhuc uiuere. Ego, propter uiae celebritatem, & quotidianam exſpectationem rerum nouarum, nõ cõmoui me adhuc Theſſalonica: ſed iam extrudimur, non a Plancio, (nã is quidem retinet) uerum ab ipſo loco, minime apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut ſcripſeram, non iui, quod ſubiti mihi uniuerſi nuncij uenerant, & litterae, quare nihil eßet neceße quam proxime Italiam eſſe. hinc, ſi aliquid a comitijs audierimus, nos in Aſiam conuertemus: neque adhuc ſtabat, quo potißimum: ſed ſcies. Vale. XII. kal. Sext. Theßalonicae.

EXPLANATIO

AGI *de nobis* } in ſenatu. REMORARI } non,quod ipſe uideres,quidquam mihi eſſe ſperandum, ſed,ut me a deſperatione retraheres,ita ſcribebas,&,cum omnes a me ſpes abirent, eas tu ijs epiſtolis remorabare. NOSTRIS *multis peccatis* } qui inuidis credidimus, & legationem, a Caeſare delatam, qua uitari potuit haec aerumna, nimis imprudenter repudiauimus: cum tantis miſerijs uel mors fuerit anteponenda: cuius oppetendae tempus honeſtiſſimum praetermiſimus. epiſt. 7. CASVS } fateor enim, ea peccata non iam ulla prudentia poſſe corrigi: ſpei fortaſſe aliquid eſt in fortuna poſitum. VIAE *celebritatem* } qua frequentes Roma Theſſalonicam proficiſcuntur, qui litteras a uobis creberrimas afferre poſſent. A PLANCIO } apud quem Cicero erat,quaeſtorem in Macedonia.ep.22. MINIME *appoſito* } amo enim in hoc luctu ſolitudinem,odi celebritatem. VNIVERSI } omnes, quotquot iſtinc ueniebant.Vniuerſum eſt enim, quod nihil excipit. NIHIL *eſſe neceſſe* } cum de mea ſalute ſpei nihil eſſe uideretur. SI *aliquid* } quid ſi,Niſi aliquid ? hoc ſenſu ? Niſi aliquid audiero,cur ſperandum ſit.epiſt.15. A COMITIIS } quod actum ſit poſt comitia. hic autem exſpectabo,dum audiam. IN *Aſiam* } ut aliquo loco confidamus, appoſito ad tolerandam in hoc luctu calamitatem . nam hic me celebritas offendit.In oratione tamen pro Plancio,in Aſiam non iuiſſe, legimus.Cum ad me, inquit L. Tubero, meus neceſſarius, ex Aſia ueniſſet, eaſq. inſidias, quas mihi paratas ab exſulibus coniuratis audierat, animo amiciſſimo contuliſſet, in Aſiam me ire Plancius, propter eius prouinciae metum, non eſt paſſus.

Cicero S. D. Attico. 15.

ACCEPI *Idibus Sext. quattuor epiſtolas a te miſſas;unam,qua me obiurgas, & rogas, ut ſim firmior; alteram, qua Craßi libertum ais tibi de mea ſollicitudine,macieq. narraſſe;tertiam,qua demõſtras acta in ſenatu; quartam de eo, quod a Varrone ſcribis tibi eſſe confirmatum de uoluntate Pompeij. Ad primã tibi hoc ſcribo; me ita dolere, ut non modo a mente non deſerar,ſed id ipſum doleam, me, tam firma mente ubi utar,& quibuſcum, non habere. nam,ſi tu me uno non ſine maerore cares; quid me cenſes,qui & te, & omnibus? &,ſi tu incolumis me requiris; quo modo a me ipſam incolumitatem deſiderari putas? nolo commemorare,quibus rebus ſim ſpoliatus,non ſolum quia nõ ignoras,ſed etiam ne ſcindam ipſe dolorem meum. hoc confirmo,neque tantis bonis eſſe priuatum quemquam, neque in tantas miſerias incidiſſe. dies autem non modo non leuat luctum hunc,ſed etiam auget. nam ceteri dolores mitigantur uetuſtate; hic non poteſt non & ſenſu praeſentis miſeriae, & recordatione praeteritae uitae quotidie augeri. deſidero enim non mea ſolum, neque meos,ſed me ipſum:quid enim ſum? ſed non faciam,ut aut tuum animum angam querellis, aut meis uulneribus ſaepius manus afferã. Nam,quod purgas eos, quos ego mihi ſcripſi inuidiſſe,& in eis Catonẽ: ego uero tãtum illum puto ab iſto ſcelere abfuiſſe, ut maxime doleam,plus apud me ſimilitudinem alierum, quã iſtius fidem,ualuiſſe.ceteri,quos purgas, debent mihi purgati eſſe, tibi ſi ſunt. Sed haec ſero agimus. Craſſi libertum nihil puto ſincere locutum.In ſenatu rem probe ſcribis actam. ſed quid Curio? an illam orationem non legit? quae unde ſit prolata,neſcio. ſed Axius, eiuſdem diei ſcribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at poteſt ille aliquid praetermittere: tu, niſi quod erat, profecto non ſcripſiſti.Varronis ſermo facit exſpectationem Caeſaris. atque utinam ipſe Varro incumbat in cauſſam. quod profecto cum ſua ſponte, tum te inſtante faciet. ego,ſi me aliquando ueſtri, & patriae compotem fortuna fecerit;certe efficiam, ut maxime laetere unus ex omnibus amicis;meaq. officia,& ſtudia,quae parum antea luxerunt, (fatendum eſt enim) ſic exſequar,ut me aeque tibi,ac fratri,& liberis noſtris, reſtitutum putes. ſi quid in te peccaui,ac potius quoniam peccaui,ignoſce. in me enim ipſum peccaui uehementius. neque haec eo ſcribo, quo te non meo caſu maximo dolore eſſe affectũ ſciam: ſed profecto, ſi,quantum me amas, & amaſti, tantum amare deberes,ac debuiſſes; nũquam eſſes paſſus me, quo tu abundas, egere conſilio;nec eſſes paſſus mihi perſuaderi,utile nobis eße, legem de collegijs perferri. ſed tu tantum lacrymas praebuiſti dolori meo, quod erat amoris,tãquam ipſe ego: quod meritis meis perfectum eſſe potuit,ut dies, & noctes, quod mihi faciendum eſſet,cogitares, id abs te meo, non tuo ſcelere praetermiſſum eſt.quod ſi non modo tu, ſed quiſquam fuiſſet,qui me Pompeij minus liberali reſponſo perterritum a turpiſſimo conſilio reuocaret; quod unus tu facere maxime potuiſti: aut occubuiſſem honeſte, aut uictores hodie uiueremus.Hic mihi ignoſcas: me enim ipſum multo magis accuſo; deinde te,quaſi me alterũ: & ſimul meae culpae ſocium quaero.ſi reſtituor,etiam minus uidebimur deliquiſſe;abs teq.certe,quoniam nullo noſtro, tuo ipſius beneficio diligemur. Quod te cum Culeone ſcribis de priuilegio locutum; eſt aliquid: ſed multo eſt melius, abrogari. ſi enim nemo impediet, ſic eſt firmius:ſin erit,qui ferri non ſinat; idem S.C. intercedet.nec quidquam aliud opus eſt,quam abrogari.nam prior lex nos nihil laedebat. quam ſi, ut eſt promulgata,laudare uoluiſſemus,aut,ut erat negligenda,negligere; nocere omnino nobis non potuiſſet. hic mihi primum non modo conſilium defuit,ſed etiam obfuit. caeci,caeci,in quam,fuimus in ueſtitu mutando, in populo rogãdo.quod,niſi nominatim mecum agi coeptum eſſet, fieri pernicioſum fuit.ſed pergo praeterita. uerumtamen ob hanc cauſſam,ut,ſi quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa ſunt, ne tangatis. uerum eſt ſtultum, me praecipere,quid agatis,aut quo modo. utinam modo agatur aliquid.multa occultant tuae litterae; credo, ne uehementius deſperatione perturber. quid enim uides agi poſſe, aut quo modo? per ſenatum ne? aſt tute*

ſcripſiſti

ſcripſiſti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiae poſte fixiſſe, ne referri, ne ue dici liceret. quo modo igitur Domitius ſe dixit relaturum? quo modo autem ijs, quos tu ſcribis, & de re dicentibus, &, ut referretur, poſtulantibus, Clodius tacuit? ac, ſi per populum, poterit ne, niſi de omnium tribunorum pl. ſententia? quid de bonis? quid de domo? poterit ne reſtitui? aut, ſi non poterit, egomet quo modo potero? haec niſi uides expediri, quam in ſpem me uocas? ſin autem ſpei nihil eſt, quae eſt mihi uita? itaque exſpecto Theſſalonicae acta kal. Sext. ex quibus ſtatuam, in tuos ne agros confugiam, ut neque uideam homines, quos nolim; & te, ut ſcribis, uideam; & propius ſim, ſi quid agatur. idq. intellexi cum tibi, tum Quincto fratri placere, an abeam Cyzicum. Nunc, Pomponi, quoniam nil impertiſti tuae prudentiae ad ſalutem meam, quod aut in me ipſo ſatis eſſe conſilij decreueras, aut te nil mihi plus debere, quam ut praeſto eſſes; quandoquidem ego proditus, inductus, coniectus in fraudem, omnia mea praeſidia neglexi, totam Italiam, in me erectam ad me defendendum, deſtitui, & reliqui; me meis tradidi inimicis, inſpectante, & tacente te; qui ſi non plus ingenio ualebas, quam ego, certe timebas minus: ſi potes, erige afflictos, & in eo nos iuua. ſin omnia ſunt obſtructa; id ipſum fac ut ſciamus, & nos aliquando aut obiurgare, aut communiter conſolari deſine. Ego ſi tuam fidem accuſarem; non me potiſſimum tuis tectis crederem. meam amentiam accuſo, quod a te tantum amari, quantum ego uellem, putaui: quod ſi fuiſſet, fidem eandem, curam maiorem adhibuiſſes; me certe ad exitium praecipitantem retinuiſſes; iſtos labores, quos nunc in naufragijs noſtris ſuſcipis, non ſubiſſes. quare fac, ut omnia ad me perſpecta, & explorata perſcribas; meque, ut facis, uelis eſſe aliquem; quoniam, qui fui, & qui eſſe potui, iam eſſe non poſſum; & ut his litteris non te, ſed me ipſum a me eſſe accuſatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus eſſe meo nomine litteras dari, uelim conſcribas, curesq. dandas. Vale. D. XIV. kal. Sept.

EXPLANATIO

VARRONE } diximus ſupra, Varronem Pompeij familiariſſimum fuiſſe. epiſt. 25. lib. 2. DE *uoluntate Pompeij* } Pompeium noſtram cauſſam ſuſcepturum, epiſt. 18. lib. 3. SCINDAM } augeam. a uulneribus translatio: quae ſciſſa recrudeſcunt. MEIS *uulneribus* } quod paullo ante dixit, Ne ſcindam ipſe dolorem meum. SIMVLATIONEM *aliorum*, } notat maxime Hortenſium, & Arrium: quorum promiſſis deſtitutus, in eam calamitatem inciderat. lib. 1. ad fratrem. NIHIL *puto ſincere* } ita credendum de inimici liberto. ILLAM *orationem* } in ipſum. epiſt. 12. Placet autem, ut de Curione patre potius accipiatur, quam de filio; ut pote cuius ſententiam, auctoritatemq. in ſenatu pluris Cicero deberet aeſtimare. Praeterea, cum loquitur Cicero de filio, ſemper aliquid apponit, ut cum dicit, Curio adoleſcens, ep. 8. & 18. lib. 2. Curio meus, epiſt. 12. lib. 2. Curio filius, ep. 19. & 24. lib. 2. de patre cum loquitur, nihil adſcribit, ut ep. 12. & 17. lib. 1. & 20. lib. 3. De hac oratione in Curionem ſimul & Clodium mentionem faciunt Quinctilianus, Nonius, Rufinianus. AXIVS } ſenator, quem nominat etiam ep. 15. l. 4. & 21. lib. 5. & Fronto, Gellius lib. 7. cap. 5. Alius autem fuit Axius fenerator, de quo epiſtola nona libri primi. QVOD *erat* } laudauerat in ſuis litteris Atticus Curionem. EXSPECTATIONEM *Caeſaris* } habet, cur etiam a Caeſare opem exſpectemus. PARVM *luxerunt*, } magna enim obſcura non ſunt. ideo in epiſtola ad Curionem Clariſſima uocat, & maxima officia. IN *te peccaui* } quod officia, & ſtudia, tibi a me debita, praetermiſi. IN *me enim ipſum* } qui debita non praeſtiterim officia. ideo infert paullo poſt: Id meo ſcelere praetermiſſum eſt. DEBERES, *ac debuiſſes* } ſi feciſſem, ut meo merito me amares. amabas enim tua uoluntate adductus, non meis officijs impulſus. LEGEM *de collegijs* } quattuor leges tulit Clodius in tribunatu, reip. pernicioſas; annonianam, ut frumentum populo gratis daretur; alteram, ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceret, de caelo ſeruaret; tertiam, de collegijs reſtituendis, nouisq. inſtituendis; quartam, ne quem cenſores in ſenatu legendo praeterirent, ne ue qua ignominia afficerent, niſi qui apud eos accuſatus, & utriuſque cenſoris ſententia damnatus eſſet. Haec Pedianus in Piſonianam. Leges autem eas Cicero paſſus eſt a Clodio perferri, hac condicione, ne quid ille mox contra ſe moliretur. quam pactionem Clodius, perlatis legibus, non ſeruauit. Dio libro 38. DE *collegijs*: ex quattuor legibus eam nominat, quae maxime contra ipſum pro Clodio fuit; qui, collegiorum nomine, opes, & ſeruitia in Ciceronis perniciem conſcripſerat. in orationibus. POTVIT, } oportuit, debuit. non perfectum eſt autem, quia merita mea nulla erant. Tale illud epiſt. 9. lib. 2. Orbis hic in rep. conuerſus eſt, citius omnino, quam potuit. MEO, *non tuo ſcelere* } grauiter enim peccaui, & ſcelerate feci, qui multa, tibi a me debita, officia non ſum exſecutus. RESPONSO } cum ab eo contra Clodij iniquiſſimam legem auxilium petij. Quid autem ei reſpondit Pompeius? nihil ſe contra Caeſaris uoluntatem poſſe facere. de quo epiſt. 4. lib. 10. TVRPISSIMO *conſilio* } abeundi in exſulium: cum potius morte occumbere deberem. NVLLO *noſtro* } neque enim ita meritus umquam de te ſum, ut a te diligi deberem. TVO *ipſius beneficio* } reſtitutum enim beneficio tuo non poteris non diligere. DE *priuilegio* } ut priuilegium fieret de me reſtituendo, hoc eſt, ut, facto ſenatuſconſulto, ad populum ferretur. Priuilegium autem hoc differt a lege, quod haec ad multos, illud ad unum pertinet. Cicero autem abrogari malebat legem Clodij, idq. firmius uidebatur: propterea quod priuilegio lex illa non tollebatur: quo timendum erat, ne quis rurſus tribunus pl. exſiſteret, qui lege uti uellet: poſt abrogationem autem nihil huiuſmodi timendum. IMPEDIRET, } cum abrogabitur lex Clodij. FERRI } de abroganda lege. SENATVSCONSVLTO } ex quo ad populum feretur, ut priuilegium fiat de me reuocando. PRIOR *lex* } duas leges Clodius tulit. prior fuit contra eos, qui ciues Romanos ſine iudicio populi necaſſent;

qua in

qua in lege nominatim de Cicerone ſcriptum nihil erat; itaque nihil eum laedebat: Velleius lib. 2. & Dio 38.) altera nominatim in Ciceronem, quoniam is ciues Romanos, indicta cauſſa, condemnaſſet. In *ueſtitu mutando*,] nam, ſi legem laudare noluerat, negligere ſaltem debuit. neutrum fecit; ſed, ueſtitu mutato, populum rogauit, ne legem perferri ſineret. quod ei pernicioſum fuit. populum enim offendit, cum de antiquanda ea lege rogauit, in qua popularia multa de induſtria Clodius admiſcuerat. Si *quid ageretur*] ſi quid ageretis de ſalute mea. Legem *illam*] priorem Clodij legem. Ne *tangatis*] primum, quia nominatim in ea contra me nihil eſt: deinde, quia, popularem legem abrogare, aut infirmare ſi uultis, populus offendetur. alteram igitur, date operam, ut abrogetis: quando & minus popularis, & nominatim contra me eſt: priorem ne tangite. Tvte *ſcripſiſti*] is locus eſt ſupra epiſt. 12. Ne *referri, ne ue dici*] primum refertur, deinde dicuntur in ſenatu ſententiae, rogante ſenatores conſule, aut eo, qui ſenatum habet. non enim is ſemper eſt conſul: ut latius in libris noſtrarum Antiquitatum. Domitivs] Domitius Ahenobarbus, qui hoc anno praeturũ gerebat, ut ex Suetonij Iulio, & ex epiſtola lib. 1. ad Q. fratrẽ cognouimus. De *re*] de me reuocando. Omnivm *tribunorum pl.*] nam, ſi unus modo intercedet, nihil agemus. Qvo *modo potero?*] non enim uidebor reſtitutus, niſi ſimul mihi domus reſtituatur. eam autem Clodius Libertati conſecrauerat. In *tuos ne agros*] Epiroticos. epiſt. 10. Cyzicvm] in Aſiam. quod faciam, niſi mihi tuae litterae ſpem aliquam oſtenderint. epiſt. 15. & 16. Tvae *prudentiae*] qui es paſſus, me, quo tu abundas, egere conſilio, ac mihi perſuaderi, utile nobis eſſe, legem de collegijs perferri. epiſt. 16. Praesidia] amicos, ad pugnandum paratos. Tvis *tectis crederem*] quia dixerat, ſe iturum in Epirum. Me *ipſum*] meam enim amentiam accuſo, quod a te tantum amari, quantum ego uellem, putaui.

Cicero S. D. Attico. 16.

Totvm iter mihi incertum facit exſpectatio litterarum tuarum kal. Sext. datarum, nõ aliud aliquid. ſi ſpes erit, Epirum; ſin minus, Cyzicum, aut aliud quid ſequemur. tuae quidem litterae, quo ſaepius a me leguntur, hoc ſpem faciunt mihi minorem, quam cum lectae ſunt. tum id, quod attulerunt ad ſpem, infirmant: ut facile appareat, te & conſolationi ſeruire, & ueritati. idq. te rogo plane, ut ad me, quae ſcis, ut erunt, quae putabis, ita ſcribas. Vale. D. XII. kal. Sept.

EXPLANATIO

Datarvm,] quas a te, ut opinor, eo die datas, exſpecto. & Kal. Sext. ſcripſiſſe Atticũ putabat; quod, cum ex ueteri conſuetudine ſenatus Kalendis haberetur, ſtatim, ſenatu dimiſſo, quid actum eſſet eo die de Ciceronis re, ſcripturus Atticus uidebatur. Kalendis autem ſenatum haberi ſolitum, ſuo loco infra docebimus. Qvam *cum lectae ſunt.*] malim ſic: Quod cum laetae ſunt, tum id, quod attulerũt ad ſpem, infirmant. ut ſit, *Laetae*, quia ſpem oſtenderent meliorum rerum; *Infirmant*, quia certi nihil afferrent: quorum alterum ad conſolationem, alterum ad ueritatem.

Cicero S. D. Attico. 17.

De Quincto fratre nuncij nobis triſtes, nec uarij uenerant ex ante diem non. Iun. uſque ad prid. kal. Sept. eo autem die Liuineius, L. Reguli libertus, ad me a Regulo miſſus uenit. is omnino mentionem nullam factam eſſe nunciauit, ſed fuiſſe tamen ſermonem de C. Clodij filio: isq. mihi tum a fratre litteras attulit. ſed poſtridie Sextij pueri uenerunt, qui a te litteras attulerunt, non tam exploratas a timore, quã ſermo Liuineij fuerat. ſane ſum in meo infinito maerore ſolicitus, & eo magis, quod Appij quaeſtio eſt. Cetera, quae ad me eiſdem litteris ſcribis de noſtra ſpe, intelligo eſſe languidiora, quam alij oſtendunt. ego autem, quoniam non longe ab eo tempore abſumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum haec loca commorabor. Scribit ad me frater, omnia ſua per te unum ſuſtineri. quid te aut horter, quod facis, aut agam gratias, quod non exſpectas? tantum uelim, fortuna det nobis poteſtatem, ut incolumes amore noſtro perfruamur. Tuas litteras ſemper maxime exſpecto. in quibus, caue, ne aut diligentia tua mihi moleſta, aut ueritas acerba ſit. Vale. D. prid. non. Sept.

EXPLANATIO

Tristes,] nunciabatur enim, reuerſum ex Aſia prouincia repetundarum accuſatum iri. Ex *ante diem non. Iun.*] erat idẽ, Ex nonis Iunijs: ſed figura uſus eſt ea, qua & M. Varro in 1. de re ruſtica. Livinvs,] Liuineius, puto rectius. nam & antiquus Beſſarionis liber, Ei ueniens, corrupte quidem, ſed litteris tamen aliquanto propius ad noſtram correctionem accedentibus. & in antiquis nummis Liuineius Regulorum eſt cognomen: ut omittam, quod fam. lib. XIII. ex ueteribus libris legitur, L. Liuineius Trypho, L. Reguli libertus. qui eſt idem, de quo nunc agimus. M. Regvli] in Beſſarionis

libro ſic,i Reguli: ut ex antiqua nota potius uideatur legendum L.quam M.praeſertim cum & in eo loco,quem proxime ex fam.epiſt.adduximus,mentio fiat de L.Reguli liberto. De *C.Clodij filio* } accuſatorem fore Q fratris C.Clodij filium,eum,qui poſtea Milonem accuſauit,C. Clodio, Publij fratre, natum duos enim fratres habuit P.Clodius, Appium,& Caium: quorum Caius perierat.eius duo filij Milonem accuſarunt ob necem P.Clodij,qui Ap.Claudij ambo appellabantur.Pedianus. Sextii } P. Sextij tribuni pl.deſignati, pro quo exſtat oratio. Non *tam explorata a timore* } quae me non tam timore liberarent, quam Liuineij ſermo. &, *Timore*, de fratre. In *meo infinito maerore* } praeter eum maerorem,quem ex mea calamitate ſuſcipio,eſt, quod me de fratre ſolicitet: ne ſcilicet ab inimicis noſtris poſtuletur. Appii *quaeſtio eſt.* } eo magis timebat, ne Q frater repetundarum accuſaretur, quod Appius,P.Clodij frater, anno inſequenti praetor ei quaeſtioni praefuturus erat.tum autem praetor erat deſignatus.ſed,antequam magiſtratum praetores inirent, ſortiebantur, quo quiſque de crimine quaereret, quiq. inter ciues, quiq. inter peregrinos ius diceret. Caualcantis tamen liber, Spectio: ego ſequor Beſſarionis, in quo, Quaeſtio, ſcriptum eſt. Diivdicabitvr, } reſtituar, nec ne. Ad *te* } in tuos agros,in Epirum,ſi ſpes erit.epiſt.16.& 19. Circvm *haec loca* } Theſſalonicae adhuc erat. Svstineri } ſuſtentari,defendi,foueri.epiſt.11. Avt *horter* } ut me, fratremq. meum tuearis: quod tua ſponte facis. Cave, } ſcribe,inquit,omnia,ut erunt,& diligenter, & uere: ac noli putare fore mihi aut moleſtam diligentiam tuam, aut acerbam ueritatem. Videtur autem alterum uerbum deſiderari: ut legatur, Caue ſuſpiceris; aut,Caue timeas.

Cicero S. D. Attico. 18.

Exspectationem *nobis non paruam attuleras, cum ſcripſeras, Varronem tibi pro amicitia confirmaſſe, cauſſam noſtram Pompeium certe ſuſcepturum,&,ſimul a Caeſare ei litterae, quas exſpectaret, remiſſae eſſent,auctorem etiam daturum. utrum id nihil fuit, an aduerſatae ſunt Caeſaris litterae? an eſt aliquid in ſpe? Etiam illud ſcripſeras,eundem, ſecundum comitia, dixiſſe. fac (ſi uides, quantis in malis iaceam, & ſi putas eſſe humanitatis tuae) me fac de tota cauſſa noſtra certiorem. nam Quinctus frater, homo mirus,qui me tam ualde amat,omnia mittit ſpei plena,metuens,credo, defectionem animi mei. tuae autem litterae ſunt uariae. neque enim me deſperare uis, nec temere ſperare. fac, obſecro te,ut omnia, quae proſpici a te poſſunt,ſciamus. Vale.*

EXPLANATIO

Avctorem } qui referret in ſenatu, contempto Clodiae legis capite; quo cautum erat, ne referri, ne ue dici liceret. Malim, Actorem,ideſt,qui ageret in ſenatu. non enim,qui agit, Auctor Latine,& proprie dicitur,ſed qui hortatur, ut agatur.dixit etiam ſupra, Pompeium ſtatuiſſe, ut, abſolutis comitijs,ageretur in ſenatu de Cicerone. epiſt.13.& 14. Est *aliquid in ſpe?* } ſpei aliquid eſt? Secvndvm *comitia,* } habitis comitijs,de me in ſenatu actum iri.epiſt.13.& 14.

Cicero S. D. Attico. 19.

Qvod *eiuſmodi mihi litterae a uobis afferebantur, ut aliquid ex ijs eſſet exſpectandum; ſpe, & cupiditate Theſſalonicae detentus ſum.poſtea quam omnis actio huius anni confecta nobis uidebatur, in Aſiam ire nolui: quod & celebritas mihi odio eſt;&,ſi fieret aliquid a nouis magiſtratibus, abeſſe longe nolebam. itaque in Epirum ad te ſtatui me conferre: non quo mea intereſſet loci natura, qui lucem omnino fugerem: ſed aut ad ſalutem libentiſſime ex tuo portu proficiſcar;aut,ſi ea praeciſa erit, nuſquam facilius hanc miſerrimam uitam uel ſuſtentabo, uel, quod multo eſt melius, abiecero. ero cum paucis,multitudinem dimittam.Me tuae litterae numquam in tantam ſpem adduxerunt,quantam aliorum: attamen mea ſpes etiam tenuior ſemper fuit, quam tuae litterae. ſed tamen, quoniam coeptum eſt, age, quoquo modo coeptum eſt,& quacumque de cauſſa, non deſeram neque optimi,atque unici fratris miſeras,atque luctuoſas preces,nec Sextij,ceterorumq. promiſſa, nec ſpem aerumnoſiſſimae mulieris Terentiae, nec miſerrimae mulieris Tulliolae obſecrationem, & fideles litteras tuas. mihi Epirus aut iter ad ſalutem dabit;aut,quod ſcripſi ſupra. te oro,& obſecro,Pomponi, ſi me omnibus ampliſſimis, cariſſimis, iucundiſſimisq. rebus perfidia hominum ſpoliatum; ſi me a meis conſiliarijs proditum, & proiectum uides; ſi intelligis me coactum, ut ipſe me,& meos perderem; ut me tua miſericordia iuues, & Quinctum fratrem,qui poteſt eſſe ſaluus,ſuſtentes; Terentiam, liberosq. meos tueare; me,ſi putas te iſtic uiſurum,exſpectes; ſi minus, inuiſas, ſi potes; mihiq. ex agro tuo tantum aſſignes, quantum meo corpore occupari poteſt; & pueros ad me cum litteris quamprimum, & quam ſaepiſſime mittas. Vale. XVI. kal. Oct.*

EXPLA-

EXPLANATIO

IN ASIAM ⁋ ſcripſerat enim, Cyzicum ſe iturum. epiſt. 15. & 16. NOVIS *magiſtratibus* ⁋ tribuni pl. magiſtratum inibant IV. id. Dec. conſules & praetores Kalendis Ian. NOVIS ⁋ deſignatis. AD *ſalutem* ⁋ in patriam. Ex *tuo portu* ⁋ non accipio μεταφορικῶς dictum, ſed re uera ex portu: ut ſit: ex quouis portu libenter ad ſalutem, ex tuo libentiſſime proficiſcar. Ex tuo autem, ex quo tu ſoluis, cum in Italiam a tuis poſſeſſionibus redis. AGE, *quoquo modo coeptum eſt*, ⁋ innuit, non fuiſſe cauſſam, cur ſperaret. & ait: quoniam ſperare coepi, quamquam ſtulte, nullaq. de cauſſa, tamen parebo fratri meo, mihi ipſe ne deſim, obſecranti. AGE ⁋ cum dixiſſet, Coeptum eſt, adſcripturus aliquid fuit ad ſe reprehendendum, qui ſperare coepiſſet; deinde id omiſit, & intulit, Age, quoquo modo coeptum eſt: hoc eſt, quamquam non ſapienter coepi, nec cauſſa ſit cur perſeuerem, perſeuerabo tamen, nec deſeram &c. SEXTII, ⁋ tribuni pl. deſignati: qui ſe promiſerat laturum eſſe ad populum de Cicerone reſtituendo. AVT, *quod ſcripſi ſupra.* ⁋ aut nuſquam facilius hanc miſerrimam uitam uel ſuſtentabo, uel, quod melius eſt, abiecero. CONSILIARIIS ⁋ Pompeio, Hortenſio, Arrio. POTEST *eſſe ſaluus* ⁋ frater ſeruari poteſt: ego prorſus perij. SI *putas* ⁋ ſi ſperas de reditu meo.

Cicero S. D. Q. Caecilio Q. F. Pomponiano Attico: 20.

QVOD quidem ita eſſe, & auunculum tuum functum eſſe officio, uehementiſſime probo: gaudere me tum dicam, ſi mihi hoc uerbo licebit uti. Me miſerum, quam omnia eſſent ex ſententia, ſi nobis animus, ſi conſilium, ſi fides eorum, quibus credidimus, non defuiſſet. quae colligere nolo, ne augeam maerorem. ſed tibi uenire in mentem certo ſcio, quae uita eſſet noſtra, quae ſuauitas, quae dignitas. ad quae recuperanda per fortunas incumbe, ut facis; diemq. natalem reditus mei, cura, ut in tuis aedibus amoeniſſimis agam tecum, & cum meis. Ego huic ſpei, & exſpectationi, quae nobis proponitur, maxime tamen uolui praeſtolari apud te in Epiro: ſed ita ad me ſcribitur, ut putem eſſe commodius, nos eiſdem in locis eſſe. De domo, & Curionis oratione, ut ſcribis, ita eſt. in uniuerſa ſalute, ſi ea modo nobis reſtituetur, inerunt omnia. ex quibus nihil malo, quam domum. ſed tibi nihil mando nominatim: me totum tuo amori, fideiq. commendo. Quod te, in tanta hereditate, ab omni occupatione expediſti, ualde mihi gratum eſt. Quod facultates tuas ad meam ſalutem polliceris, ut omnibus rebus a te praeter ceteros iuuer: id quantum ſit praeſidium, uideo, intelligoque, te multas partes meae ſalutis & ſuſcipere, & poſſe ſuſtinere, neque, ut ita facias, rogandum eſſe. Quod me uetas quidquam ſuſpicari accidiſſe ad animum tuum, quod ſecus a me erga te commiſſum, aut praetermiſſum uideretur: geram tibi morem, & liberabor iſta cura: tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelſior, quam in te mea. Velim, quid uideas, quid intelligas, quid agatur, ad me ſcribas, omneſq. ad noſtram ſalutem adhortere. Rogatio Sextij neque dignitatis ſatis habet, nec cautionis. nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius ſcribi: & id animaduertas uelim. Vale. IV. non. Oct. Theſſalonicae.

EXPLANATIO

Q. CAECILIO *Q. F. Pomponiano Attico:* ⁋ T. Pomponio Attico, qui a Q. Caecilio, auunculo ſuo, teſtamento adoptatus, hereſq. factus, Q. Caecilius Q. F. Pomponianus Atticus appellabatur, uetere praenomine omiſſo, nomine ita conſeruato, ut in Anus deſineret, cognomine [illegible]m: ex uſitata adoptionum formula. ut in Varronis lib. 2. de re ruſtica, ubi legitur, Atticus, qui nunc [illegible]apouius, nunc Q. Caecilius, cum nomine eodem; legendum uideatur, Cognomine eodem. ITA *eſſe*, ⁋ coniungitur epiſtola cum tituli ſententia; ut illa ad Valerium, Cur enim tibi, libro I. fam. & ad Tironem, Quid igitur, non ſic oportet? lib. XVI. OFFICIO, ⁋ & quidem ita, ut L. Lucullum, cui maxime debebat, praetermiſerit. Valerius l. VII. cap. 9. SI *mihi* ⁋ non dicit, Cum mihi, quia incertum eſt, num id futurum ſit; ſed, Si mihi, dubitanter. HOC *uerbo* ⁋ tale illud ep. 7. lib. IX. Bonis uiris quod ais probari quae adhuc fecerimus; ualde gaudeo; ſi eſt nunc ullus gaudendi locus. Simile illud ep. 13. l. 5. Fam. Gratus, & optatus amor tuus: dicerem, Iucundus, niſi id uerbum in omne tempus perdidiſſem. PER *fortunas* ⁋ genus obteſtationis, quod uſurpamus in re miſera, nec umquam ſine dolore. Per fortunas miſeras noſtras, uide, ne puerum perditum perdamus: in epiſtola ad Terentiam. Per fortunas tuas, dixit Coelius, per liberos, Cicero, te oro, & obſecro, ne quid grauius de ſalute, & incolumitate tua conſulas. Denique ex antiquorum libris omnia undique colligantur exempla: nullum erit, dolorem quod non indicet. DIEMQ. *natalem reditus mei* ⁋ Natalem appellat reditus diem, quod, eum ſi uideret, iterum naſci uideretur. MAXIME *tamen &c.* ⁋ cum nobis ſumma ſpes reditus oſtendatur, ſummaq. in exſpectatione res ſit; maxime tamen cogitabamus in Epirum tuam deuiam proficiſci, locū eligendū de exſulio cogitanti, bene autem ſperanti prorſus omittendum. aptior. n. multo ad fouendā ſpē, & ad reditum parandū Theſſalonica, quam Epirus. itaque cum amici ſcribant, me cito in patriā rediturū, putaui cōmodius rei exitum Theſſalonicae exſpectare. DE *domo*, ⁋ cum Cicero ita ſcripſiſſet; Quid de domo? poterit ne

 reſtitui?

reſtitui? aut, ſi non poterit, egomet quo modo potero? reſcripſit Atticus his fere uerbis: Nunc, ut domus tibi reſtituatur, laborandum non eſt: reſtituatur modo ſalus; in qua ſunt omnia. epiſt. 15. CVRIONIS *oratione*, } quia Clodius Ciceronis domum Libertati conſecrauerat, ideo Atticus cum Curione, qui pontifex erat, ſermonem habuerat de domo liberanda. TANTA *hereditate* } ex qua accepit circiter centies HS. Nepos in uita. OMNI *occupatione* } magnae enim exſiſtunt occupationes ex magnis hereditatibus. Atticus, quod ad eam hereditatem attineret, omnia ſcripſerat explicata, nullam ſibi iam occupationem ſupereſſe. SECVS *a me erga te commiſsum, aut praetermiſſum* } reſponderat Atticus ad id, quod Cicero ſcripſerat, Mea officia, & ſtudia parum antea luxerunt, epiſt. 15. EXCELSIOR } in hoc uidelicet, quod, cum ego multa in te officia a me ſciam eſſe praetermiſſa, omnia tamen ipſe pro mea ſalute ita nunc exſequeris, quaſi ego nihil praetermiſerim, aut ſecus erga te commiſerim. ROGATIO *Sextij* } Sextius tribunus pl. deſignatus rogationem ſcripſerat de Cicerone reſtituendo; quam deinde in magiſtratu ferret. eam rogationem Atticus ad Ciceronem miſerat. NEQVE *dignitatis* } cum de me nominatim non ferat.

Cicero S. D. Attico. 21.

TRIGINTA dies erant ipſi, cum has dabam litteras, per quos nullas a uobis acceperam. mihi autem erat in animo, iam, ut antea ad te ſcripſi, ire in Epirum, & ibi omnem caſum potiſſimum exſpectare. Te oro, ut, ſi quid erat, quod perſpicias, quamcumque in partem, quam planiſsime ad me ſcribas, & meo nomine, ut ſcribis, litteras, quibus putabis opus eſſe, ut des. Vale. V. kal. Nou.

EXPLANATIO

IPSI, } integri. locutio antiquis ſcriptoribus uſitata. Ego, inquit in epiſtola ad Coelium, cum Athenis decem ipſos dies fuiſsem. QVAMCVMQVE *in partem*, } ſiue de mea ſalute ſpes aliqua erit, ſiue nulla. epiſt. 18. 22. & 24. Et, Quamcumque, pro omnem. ut epiſt. ult. l. 2. Fam. Quaecumque a me in te ornamenta proficiſcentur. Et in Catil. or. II. Quae ſanari poterunt, quacumque ratione ſanabo. Et hic lib. 12. Et Virg. lib. 3. Aen. QVIBVS *putabis opus eſſe*, } ſiue ad cohortandum, ſiue ad gratias agendas. VT *des.* } meo nomine, ſed a te ſcriptas.

Cicero S. D. Attico. 22.

ETSI diligenter ad me Quinctus frater, & Piſo, quae eſſent acta, ſcripſerant: tamen uellem, tua te occupatio non impediſſet, quo minus, ut conſueſti, ad me, quid ageretur, & quid intelligeres, perſcriberes. Me adhuc Plancius liberalitate ſua retinet, iam aliquoties conatum ire in Epirum. ſpes homini eſt iniecta, non eadem, quae mihi, poſse nos una decedere: quam rem ſibi magno honori ſperat fore. ſed iam, cum aduentare milites dicentur, faciendum nobis erit, ut ab eo diſcedamus. quod cum faciemus, ad te ſtatim mittemus; ut ſcias, ubi ſimus. Lentulus ſuo in nos officio, quod & re, & promiſsis, & litteris declarat, ſpem nobis non nullam affert Pompey uoluntatis. ſaepe enim tu ad me ſcripſiſti, eum totum eſſe in illius poteſtate. De Metello ſcripſit ad me frater, quantum ſperaret, profectum eſſe per te. Mi Pomponi, pugna, ut tecum, & cum meis mihi liceat uiuere; & ſcribe ad me omnia. premor cum luctu, tum deſiderio omnium rerum, quae mihi me cariores ſemper fuerant. Cura, ut ualeas.

Ego, quod, per Theſſaliam ſi irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quod mei ſtudioſos habeo Dyrrhachinos ad eos perrexi, cum illa ſuperiora Theſſalonicae ſcripſiſſem. inde cum ad te me conuertam, faciam ut ſcias. tuq. ad me uelim omnia quamdiligentiſſime, cuicuimodi ſunt, ſcribas. ego iam aut rem, aut ne ſpem quidem exſpecto. Vale. VI. kal. Dec. Dyrrhachij.

EXPLANATIO

PISO, } C. Piſo Frugi, Tulliolae uir. epiſt. 2. lib. I. RETINET, } Theſſalonicae. epiſt. 14. & fam. ep. I. lib. 14. DECEDERE. } quaeſtor enim erat Plancius in Macedonia, praetore L. Appuleio. in oratione pro Plancio. MILITES } quos L. Piſo proconſul, L. Appuleio praetori Macedoniae ſucceſsurus, praemiſerat. Ab ijs autem ideo timebat, quod ſibi Piſonem inimiciſſimum cognouerat, utpote cuius in conſulatu a Clodio pulſus eſset. LENTVLVS } conſul deſignatus cum Metello Nepote. fam. libro I. IN *illius poteſtate*. } quia debebat Lentulo Pompeius. unde illud in epiſtola ad Lentulum, libro I. fam. Cui qui nolunt, ijdem tibi, quod eum ornaſti, non ſunt amici. & eodem libro: Virum excellentem, & tibi tua praeſtanti in eum liberalitate deuinctum, illa epiſtola retinuiſti. METELLO } Nepote, conſule deſignato, fratre P. Clodij. MEI *ſtudioſos* } quod eos ſemper defenderim. fam. epiſt. 14. AD *te* } in Epirum ſcilicet. CVICVIMODI } ſiue laeta, ſiue triſtia ſint.

Cicero S. D. Attico. 23.

AD v. kal. Dec. tres epiſtolas a te accepi, unam datam ad IIX. *kal. Nou. in qua me hortaris, ut forti animo menſem Ian. exſpectem: eaque, quae ad ſpem putas pertinere, de Lentuli ſtudio, de Metelli uoluntate, de tota Pompeij ratione, perſcribis. in altera epiſtola, praeter conſuetudinem tuam, diem non adſcribis: ſed ſatis ſignificas tempus. lege enim ab octo tribunis pl. promulgata, ſcribis te eas litteras eo ipſo die dediſſe, id eſt ad* IV. *kal. Nou. &, quid putes utilitatis eam promulgationem attuliſſe, ſcribis. in quo ſi etiam noſtra ſalus cum hac lege deſperata erit, uelim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam miſerabilem potius, quam ineptam, putes: ſin eſt aliquid ſpei, des operam, ut maiore diligentia poſthac a noſtris magiſtratibus defendamur. nam ea ueterum tribunorum pl. rogatio tria capita habuit; unum de reditu meo, ſcriptū incaute: nihil enim reſtituitur, praeter ciuitatem, & ordinem: quod mihi pro meo caſu ſatis eſt: ſed, quae cauēda fuerint, & quo modo, te non fugit. alterum caput eſt tralaticium de impunitate, ſi quid cōtra alias leges eius legis ergo factum ſit. tertium caput, mi Pomponi, quo conſilio, & a quo ſit inculcatum, uide. ſcis enim Clodiū ſanxiße, ut uix, aut omnino non poſſe nec per ſenatum, nec per populum infirmari ſua lex. ſed uides, numquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum, quae abrogarentur. nam, ſi id eſſet: nulla fere abrogari poſſet: (neque enim ulla eſt: quae nō ipſa ſe ſaepiat difficultate abrogationis) ſed, cum lex abrogatur, illud ipſum abrogaretur, quo modo eam abrogari oporteat. hoc cum re uera ita ſit; cum ſemper ita habitum, obſeruatumq. ſit: octo noſtri tribuni pl. caput poſuerunt hoc:* SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEBIS VE SCITA, HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE SINE FRAVDE SVA NON LICEAT, NON LICVERIT; QVOD VEL QVI PROMVLGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM POENAE, MVLTAE VE SIT EH. INR. *atque hoc in illis tribunis pl. non laedebat: lege enim collegij ſui non tenebantur. quo maior eſt ſuſpicio malitiae alicuius; cum id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem contra me, ſcripſerunt: ut noui tribuni pl. ſi eſſent timidiores, multo magis ſibi eo capite utendum putarent. neque id a Clodio praetermiſſum eſt. dixit enim in concione a. d.* III. *non. hoc capite deſignatis tribunis pl. praeſcriptum eße, quid liceret. tamen, in lege nulla eſſe eiuſmodi caput, te non fallit. quod ſi opus eſſet, omnes in abrogando uterentur. Ninnium, ac ceteros fugerit. inueſtiges, uelim, & quis attulerit; & quare octo tribuni pl. ad ſenatum de me referre non dubitarint. ſi enim, quod obſeruandum illud caput non putabant: ijdem in abrogando tam cauti fuerunt, ut id metuerent, ſoluti cum eſſent, quod ne ijs quidem, qui lege tenentur, eſt curandum. id caput ſane nolim nouos tribunos pl. ferre: ſed perferant modo quidlibet: uno capite, quo reuocabor, (modo res conficiatur) ero contentus. Iam dudum pudet tam multa ſcribere: uereor enim, ne re iam deſperata legas; ut haec mea diligentia miſerabilis tibi, alijs irridenda uideatur. ſed, ſi eſt aliquid in ſpe, uide legem, quam T. Fadio ſcripſit T. Viſellius. ea mihi perplacet. nam Sextij noſtri, quam tu tibi probari ſcribis, mihi non placet. Tertia eſt epiſtola prid. id. Nou. data: in qua exponis prudenter, & diligenter, quae ſint, quae rem diſtinere uideantur, de Craſſo, de Pompeio, de ceteris. quare oro te, ut, ſi qua ſpes erit, poſſe ſtudijs bonorum, auctoritate, multitudine comparata rem conſici; des operam, ut uno impetu perfringatur; in eam rē incumbas, ceterosq. tu excites. ſin, ut ego perſpicio cum tua coniectura, tum etiam mea, ſpei nihil eſt; oro, obteſtorq. te, ut Quinctum fratrem ames, quem ego miſerū miſere perdidi; ne ue quid eum patiare grauius conſulere de ſe, quam expediat ſororis tuae filio; meum Ciceronem, cui nihil miſello relinquo praeter inuidiam, & ignominiam nominis mei, tueare, quoad poteris; Terentiam, unam omnium aerumnoſiſſimam, ſuſtentes tuis officijs. Ego in Epirum proficiſcar, cum primorum dierum nuncios excepero. Tu ad me, uelim, proximis litteris, ut ſe initia dederint, perſcribas. Vale. Pridie kal. Dec.*

EXPLANATIO

MENSEM *Ianuarium*] cuius menſis die primo Lentulus, & Metellus coſ. magiſtratū inituri erant, acturumq. ſe Lentulum in ſenatu de Ciceronis re promiſerat, egitque. in oratione poſt reditum in ſenatu, & in alijs. VOLVNTATE,] a Cicerone non amplius aliena. TOTA *Pompeij ratione,*] qui ad cōficiendum Ciceroni reditū omnia ſtudia, omnes opes inſtituerat conferre. quod re ipſa praeſtitit. in orationibus. AB *octo*] collegis Clodij: ueteres enim tribunos pl. intelligit, ut ipſe paullo poſt declarat. PROMVLGATA,] de reditu Ciceronis: quae tamen lata non eſt, duobus reliquis tribunis intercedentibus, P. Clodio, & Aelio Ligure. pro Sextio. VTILITATIS] etiam ſi lex lata non ſit, haec tamen octo tribunorum promulgatio hoc attulit utilitatis, quod mox a nouis tribunis maiore ſtudio in magiſtratu cauſſa ſuſcipietur: quippe cum intelligent, Clodianae potentiae neruos iam eſſe magna ex parte praeciſos, quando de reditu Ciceronis promulgarint octo tribuni pl. quorum nemo magiſtratus initio, promulgante Clodio legem in Ciceronem, auſus erat intercedere. hoc utilitatis putabat Atticus eam promulgationem attuliſſe. CVM *hac lege*] quae deſperata erat, cum interceſſiſſent duo tribuni pl. Clodius, & Aelius. A NOSTRIS] rectius legeretur, A nouis. ſequitur enim ἀντίθετον, Veterum. &, Nouis, pro deſignatis accipe. aut, *Noſtris*, noſtram cauſſam adiuuantibus. VETERVM] octo tribunos pl. ſignificat, qui legem promulgauerant. ORDINEM:] ſenatorium; quem, qui legibus eiciuntur, cum ciuitate ſimul amittunt, ſibi tamen ereptum lege Clodia non eſſe, in oratione pro domo probat, his uerbis: Vbi cauiſti, ne meo me loco cenſor in ſenatum legeret? quod de omnibus, etiam quibus damnatis interdictum eſt,

ſcriptum

ſcriptum eſt in legibus. CAVENDA] cauendum autem fuerat de domo, & de bonis. quod tribuni pl. in lege omiſerant. TRANSLATICIVM *de impunitate,*] quaecumque lata umquam lex fuit, in ea hoc ſcriptũ eſt, ut, ſi quid eius legis cauſſa contra alias leges factum eſſet, id latori impune eſſet. Eſt autem, Translaticium, uſitatum, aliunde translatum. A QVO] ex octo tribunis pl. quis caput hoc inculcauerit. SANXISSE] poenam enim irrogabat ei, qui ſuam legem abrogare, aut infirmare uoluiſſet. NVMQVAM *eſſe obſeruatas*] cum enim leges abrogantur, ſimul abrogantur ſanctiones, quae ipſis legibus continentur. SI *id eſſet,*] ſi ſanctiones manerent, leges abrogari non poſſent. leges autem abrogantur: ſanctiones igitur non manent, ſed cum ipſis ſimul legibus abrogantur. DIFFICVLTATE *abrogationis.*] in omnibus legibus aliquid ſancitur, quo difficilior fit earum abrogatio: ut cum uel populare aliquid admiſcetur, ne populus deinde legis abrogationem probet: uel abrogationis auctori poena irrogatur. ita ſe omnes leges muniunt difficultate abrogationis. ILLVD *ipſum abrogaretur,*] nihil muto; ne diſcedam ſine cauſſa ab antiquis libris. ſententia eſt. Si ſanctiones non abrogarentur; leges quidem abrogari poſſent; ſed, cum lex abrogatur aliqua, ſimul abrogaretur illa ipſa abrogatio, illa ipſa nouae legis abrogantis pars, quae ueterem legem tolleret: ideſt, nulla prorſus eſſet abrogatio, ſi ſanctio maneret legis abrogatae. QVO *modo eam abrogari oporteat*] omnis ratio abrogandi abrogaretur; illud ipſum abrogaretur, quod in noua lege abrogante ad ueterem legem abrogandam, ſcriberetur. SI *quid*] hoc eſt tertium caput, quo ſibi octo tribuni pl. a ſanctionibus Clodiae legis cauebant. quod caput ſine cauſſa inculcatũ eſſe Cicero oſtendit. quippe quid opus eſt cauere ab iis ſanctionibus, quae ſimul cum lege abrogãtur? ſi enim Clodia lex tollitur, tolluntur & ſanctiones Clodia lege ſcriptae. ſtulte igitur hoc tertium caput inculcatum. IN *hac rogatione*] de Cicerone reuocando. PROMVLGARE] promulgatur lex, cum propalam conſtituitur, ut intercedat, qui uelit, antequam feratur. & eſt ſenſus. In hac rogatione ſi qua res promulgatur, abrogatur, derogatur, obrogatur ex iis rebus, quae in legem Clodiam ſcriptae ſunt, quaſq. per eam legem abrogare, derogare, obrogare ſine fraude non licet, quod ue ei, qui promulgauit, derogauit, ob eam rem poenae, multae ue ſit; eius hac lege nihilum rogatur. Quo modo locutus eſt pro Caecina; Si quid ius non eſſet rogari, eius ea lege nihilum rogatum. Et Frontinus de Aquaeductibus, in extremo. ABROGARE] tollere. DEROGARE] detrahere, & infirmare. OBROGARE] contra rogare, opponere. SINE *fraude ſua*] ſine fraude huius rogationis. ſic enim Clodius ſanxerat, ut, ſi quid umquam ex ſua lege abrogaretur, derogaretur, obrogaretur, id eius rogationis, quae abrogaſſet, derogaſſet, obrogaſſet, fraude actum iudicaretur, eiuſq. rogationis auctoribus ob eam fraudem poena, multaq. eſſet. QVOD *uel qui*] hic emendarem, Quod ue ei qui; ut modo, totum caput interpretans, oſtendi. Quod autem in extremo, E H L N R; ipſum item eodem loco & emendaui, & expoſui, allato eiuſdem formulae exemplo ex oratione pro Caecina. quod & alij uiderunt. aliter tamen in Beſſarionis antiquo libro ſcriptum uideo, ſic inquam, E H I I I I. HOC *in illis &c.*] in ueteribus tribunis pl. quod Clodius in ſua lege poſuerat, ut ei poena eſſet conſtituta, qui promulgaſſet, abrogaſſet, derogaſſet; eo collegae ipſius non tenebantur: ſiquidem tribuni pl. ſi quam quis ex collegio ſuo legem tuliſſet, ea lege ſoluti erant. ita que, cum hoc tertium caput, de uitanda legis Clodiae ſanctione, qua ipſi non tenebantur, ſine cauſſa poſuerint; uereor, inquit, ex octo tribunis pl. ne quis malitioſe fecerit, ut deinde noui tribuni pl. cum rogationem de me ferrent, multo magis eo capite ſibi utendum putarent, quo uſos uiderent eos, qui tamen Clodia lege non tenerentur. Neque uero neceſſarium uidebatur, cum lex abrogaretur, ab iis ſanctionibus, quae in ea lege eſſent, cauere. abrogata enim lege, ſanctiones non obſeruantur. NON *laedebat*] non aduerſabatur nobis hoc, quod cauere uoluerunt ueteres tribuni. AD. III. *nonas*] Nouembris: quod ex hac ipſa epiſtola cognoſcitur. nonas enim ſignificat, quae menſem, quo promulgata rogatio eſt, conſecutae ſunt. uide epiſt. 23. QVID *liceret.*] non licere iis rogationem de me ferre. nam, ſi damnantur ea ſanctione abrogatores; utique, quia faciunt contra legem Clodiam, damnantur. ea igitur lex uiget, cuius obſeruandae ſanctio ſuos abrogatores condemnat: nihil igitur licet contra eã legẽ. EIVSMODI *caput,*] nemo enim ſibi cauendum putauit a ſanctione legis, quam abrogaret. neque opus eſt: nam, ſi eſſet, omnes in abroganda lege eiuſmodi capite ſibi cauerent. NINNIVM,] unum ex octo tribunis: qui nõ uiderant, tertium illud caput nullo conſilio inculcari. hic eſt L. Ninnius Quadratus, de quo Dio libro 38 & hic ep. 14. lib. x. qui in oratione pro Sextio, & poſt reditum in ſenatu, mendoſe Mummius nominatur. Et apud Spartianum, in Antonino Philoſopho, pro, Mummio Quadrato, reponendum M. Ninnio. FVGERIT] latuerit. ATTVLERIT] inculcarit caput illud. SIVE *quod*] non diſcrepant ab impreſſis libris ſcripti. nec dubium eſt, mendum ſubeſſe. aberit autem, ſi legatur: Si enim, quod; ut periodus interrogationis nota claudatur. nunc ſententiam indicabo. Inueſtiga, inquit, eius capitis addendi quis fuerit auctor, & quare octo tribuni pl. ad ſenatum de me referre non dubitarint. ſi enim iccirco non dubitarunt, quod obſeruandum illud caput non putabant, quo Clodius ſanxerat, ne de me referri, ne ue dici liceret: iidem poſtea tam cauti eſſe uoluerunt, ut caput illud, quod ad ſenatum referentes non obſeruarant, in abroganda lege Clodia metuerent? SOLVTI *cum eſſent*] quia lege collegij ſui nõ tenebantur. ep. 23. QVI *lege tenentur*] aliorum collegiorum tribunos pl. intelligit. nam ſui collegij lege tribunus pl. nemo tenetur. CVRANDVM] quis enim legis, quam abrogat, ſanctionem metuat? quis inquam de eo capite laboret, quod abrogari cum lege ſimul intelligat? ID *caput*] quod octo ueteres tribuni pl. tulerunt. FERRE] anno ſequenti, cum magiſtratum inierint. T. FADIO] quam T. Fadius tribunus pl. deſignatus anno ſequenti de Cicerone ferret. de hoc in oratione poſt reditum in ſenatu, & lib. 1. ad Q. fratrem. T. VISELLIVS] iuriſconſultus, opinor: & fortaſſe pro Titus, Caius: ut ſit C. Viſellius

ſellius Varro, Ciceronis conſobrinus, qui iuris ciuilis a patre Aculeone traditam tenuit diſciplinam. in Bruto. SEXTII *noſtri*] cuius legem ſupra dixit neque dignitatis ſatis habere, nec cautionis; cum & nominatim ferri oporteret, & de bonis diligentius ſcribi. ep. 24. DISTINERE] morari, tardare. MVLTITVDINE *comparata*] ut ex omni fere Italia Romam conuenirent ad diem rogationis ferendae. quod factum Cicero ſaepe gloriatur. PERFRINGANTVR] ea, quae rem diſtinent. GRAVIVS *conſulere de ſe*,] ſic Thucydides lib. 3. locutus, a quo fortaſſe Cicero ſumpſit : Κελεύουσιν ὑμᾶς αὐτοὺς περὶ ὑμῶν αὐτῶν βουλεύεσθαι, μηδὲν αἰσχρὸν ποιοῦντας. PRIMORVM *dierum*] poſt initum a tribunis pl. magiſtratum: quod . IV . id. Decembris fiebat: ut eſt apud Dionyſium, & Liuium.

Cicero S. D. Attico. 24.

ANTEA, *cum ad me ſcripſiſſetis, ueſtro conſenſu conſulares prouincias ornatas eſſe; etſi uerebar, quorſum id caſurum eſſet, tamen ſperabam uos aliquid aliquando uidiſſe prudentius. poſtquam mihi et dictum eſt, & ſcriptum, uehementer conſilium ueſtrũ reprehendi: grauiter ſum commotus; quod illa ipſa ſpes exigua, quae erat, uidetur eſſe ſublata. nam, ſi tribuni pl. nobis ſuccenſent, quae poteſt ſpes eſſe? ac uidentur iure ſuccenſere: cum & expertes conſilij fuerint, qui cauſſam noſtram ſuſceperant; & noſtra conceſſione omnem uim ſui iuris amiſerint: praeſertim cum ita dicant, ſe noſtra cauſſa uoluiſſe ſuam poteſtatem eſſe de conſulibus ornandis, non ut eos impedirent, ſed ut ad noſtram cauſſam adiungerent: nunc, ſi conſules a nobis alieniores eſſe uelint, poſſe id libere facere: ſin uellent noſtra cauſſa, nihil poſſe ſe inuitis. Nam, quod ſcribis; ni ita nobis placuiſſet, illos hoc idem per populum aſſecuturos fuiſſe: inuitis tribunis pl. fieri nullo modo potuit: ita uereor, ne & ſtudia tribunorum amiſerimus, &, ſi ſtudia maneant, uinculum illud adiungendorum conſulum amiſſum ſit. Accedit aliud non paruum incommodum, quod grauis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, ſenatũ nihil decernere ante, quã de nobis actũ eſſet, amiſſa eſt, praeſertim in ea cauſſa, quae non modo neceſſaria nõ fuit, ſed ẽt inuſitata, ac noua. neque enim umquam arbitror ornatas eſſe prouincias deſignatorum: ut, cum in hoc illa conſtantia, quae erat mea cauſſa ſuſcepta, immutata ſit, nihil iam poſſit non decerni. iam, ijs, ad quos relatum eſt, amicis placuiſſe, non mirum ſit. erat enim difficile, reperire, qui contra tanta commoda duorum conſulum palam ſententiam diceret, & fuit omnino difficile non obſequi uel amiciſſimo homini Lentulo, uel Metello, qui ſimultatem humaniſſime deponeret. ſed uereor, ne, hos cum tenere potuerimus, tribunos pl. amiſerimus. haec res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco ſit, uelim ad me ſcribas, & ita, ut inſtituiſti. nam iſta ueritas, etiam ſi iucunda non eſt, mihi tamen grata eſt. Vale.* D. IV. *id. Dec.*

EXPLANATIO

VESTRO *conſenſu*] conſenſiſtis, ut ſenatus prouincias decerneret conſulibus deſignatis Lentulo, & Metello; quam rem noui tribuni pl. uſque differri uolebant, dum ipſi magiſtratum ingrederentur: non ut ſenatuſconſultum impedirent, ſed ut non impedientes, eo quaſi beneficio conſules ad noſtram cauſſam adiungerent. ORNATAS *eſſe*;] uerbum eſt ſaepe de prouincijs uſurpatum ab antiquis ſcriptoribus. quod ita accipio, ut cum ipſis prouinciis ſimul decernerentur eae res, quae prouincias adminiſtrantibus neceſſariae putarentur, ut milites, pecunia, & huiuſmodi. Sic Ornare claſſem in oratione pro lege Manilia, pro inſtruere: ornatae prouinciae lege curiata, quorum rectoribus imperium, exercitus, ſtipendium, legati dabantur. ſed lege curiata non omnes ibant in prouincias, ideoq. non omnes publico ſumptu. epiſt. 9. l. 1. fam. EXPERTES *conſilij*] hoc enim ſine eorum conſilio feciſtis. NOSTRA *conceſſione*] niſi enim conceſſum a nobis eſſet, ut a ſenatu conſulares prouinciae ornarentur: dilata res a ueteribus tribunis pl. ad nouos deueniſſet. quae cum noſtra conceſſione ante confecta ſit, quam ingreſſi magiſtratum ſui iuris ui, & poteſtate uti potuerint; iure nobis ſuccenſent. DE *conſulibus ornandis*,] de prouinciis conſulibus decernendis. Ita locutus eſt lib. 2. ad Q. fratrem : Referebatur de prouinciis quaeſtorum, & de ornandis praetoribus. Et Liuius lib. 42. de ornandis magiſtratibus exeuntibus mentionem facit. ADIVNGERENT:] beneficio non impediendi. LIBERE *facere*:] quia nihil amplius a nobis exſpectent, cum iam ſui uoti compotes facti ſint, prouincias per ſenatum aſſecuti. NIHIL *poſſe*] nihil enim ipſi per ſe conſules poſſunt, cum penes tribunos pl. ſit intercedendi poteſtas. SE *inuitis*.] ipſis tribunis pl. qui cauſſam habent, cur nobis ſuccenſeant. NI *ita nobis placuiſſet*,] ut ſenatus prouincias decerneret conſulibus deſignatis. PER *populum*] ſaepe enim ad populum confugiebant, ut per eum prouincias, a ſenatu negatas, obtinerent. ideoq. paullo ante, ut ſcribit Suetonius, cum Caeſari Galliam Ciſalpinam ſenatus dediſſet, mox & Comatam adiecit, ueritis patribus, ne, ſi ipſi negaſſent, populus & hanc daret. Et poſt Caeſaris interitum Celticam regionem cum deſperaret M. Antonius a ſenatu impetrari poſſe, a populo accepit. Appianus, Plutarchus, Dio. NVLLO *modo*] quia tribuni pl. cum lex de prouinciis conſularibus ad populũ ferretur, intercedere potuiſſent. quo metu conſules ad conciliandos ſibi tribunos omnia noſtra cauſſa feciſſent, ſi de nobis prius in ſenatu, quã de prouinciis, ageretur. nunc uideo ueſtro conſenſu factum eſſe, prius ut ageretur de prouinciis, ita neque iam conſules tenemus: quibus, nulla nunc neceſſitate obſtrictis, liberum eſt quidquid uolunt: & tribunos pl. cum iure ſuccenſere poſſint, uereor ne amiſerimus. INVSITATA, *ac noua*] cauſſam ſubſcribit, cur inuſitatum, ac nouum.

ILLA

Illa *conſtantia*, ʒ cum ſenatus ante, quam de nobis actum eſſet, negaret ſe quidquam decreturum. Nihil *iam poßit non decerni.* ʒ cum illa conſtantia ſit immutata, idq. ueſtra culpa, qui permiſiſtis, ut ageretur de prouincijs conſularibus ornandis; iam nihil erit, quod noſtrae cauſſae non anteponatur. Ad *quos relatum eſt*, ʒ quos hac de re conſultos a nobis eſſe ſcribis. Lentulo, *uel Metello*, ʒ ut iam diximus, conſulibus deſignatis. Simultatem ʒ hic eſt enim, qui tribunus pl. Ciceronem conſulatu abeuntem concionis habendae poteſtate priuauerat. fam. ep. 2. lib. 5. & in Piſonem. Quemadmodum *ceciderit*, ʒ quem exitum habuerit, ideſt, quam poſtea conſules uoluntatem oſtenderint, & tribuni pl. num ſuccenſeant. Veritas ʒ litterarum tuarum. epiſt. 18.

Cicero S. D. Attico. 25.

Post *tuum a me diſceſſum litterae mihi Roma allatae ſunt: ex quibus proſpicio nobis in hac calamitate tabeſcendum eſſe. neque enim, (ſed bonam in partem accipies) ſi ulla ſpes ſalutis noſtrae ſubeßet, tu pro tuo amore in me hoc tempore diſceſſiſſes. ſed, ne ingrati, aut ne omnia uelle nobiſcum una interire uideamur, hoc omitto: illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmaſti, ut te ante kal. Ian. ubicumque erimus, ſiſtas. Vale.*

EXPLANATIO

Tuum *a me diſceßum* ʒ ſuſpicor abundare, A me; ut, Atticum diſceſſiſſe Roma, ſignificetur; quod ex amicorum litteris Cicero cognouerat. noſtram ſententiam confirmat proxima inſequens epiſtola. Prospicio ʒ quia tuum ab urbe diſceſſum ſignificant. Ingrati ʒ ſi te accuſemus, quod hoc tempore ab urbe diſceſſeris; cui potius gratias agere debeamus, quod maxima in nos officia contuleris. Omnia ʒ omnem etiam ſpem ſalutis. ne uidear nimis ad deſperationem propenſus, hanc partem omitto. Affirmasti, ʒ litteris tui.

Cicero S. D. Attico. 26.

Litterae *mihi a Quincto fratre cum S. C. quod de me eſt factum, allatae ſunt. mihi in animo eſt, legum lationem exſpectare. ſi obtrectabitur, utar auctoritate ſenatus, & potius uita, quam patria, carebo. Tu, quaeſo, feſtina ad nos uenire. Vale. VI. kal. Ian.*

EXPLANATIO

De *me* ʒ in patriam reuocando. Legum ʒ in eo enim ſenatuſconſulto ſcriptum erat, non ſolum ut lex de Cicerone, ſed ut aliae item leges alijs de rebus eodem tempore ferrentur. Si *obtrectabitur*, ʒ ſi quis tribunus pl. legum lationem impediet. Auctoritate *ſenatus*, ʒ in patriam redibo; etiam ſi mihi ob eam rem dimicatio cum inimicis impendat. legis tamen lationem exſpectauit: rediit enim non ante pridie nonas Sext. Festina ʒ iam enim erat Atticus in itinere.

Cicero S. D. Attico. 27.

Ex tuis *litteris, & ex re ipſa nos funditus periſſe uideo. Te oro, ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſerijs ne deſis. ego te, ut ſcribis, cito uidebo. Plura non ſcribo. Cura ut ualeas.*

EXPLANATIO

Ex tuis *litteris*, ʒ quibus ſignificas, legum lationem eſſe dilatam.

IN

IN · EPISTOLARVM M · TVLLII · CICERONIS AD T · POMPONIVM · ATTICVM LIBRVM . IV.

PAVLLI . MANVTII COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

CVM *primum Romam ueni, fuitque, cui recte ad te litteras darem, nil prius faciendũ mihi putaui, quam ut tibi abſenti de reditu noſtro gratularer. cognorã enim, (ut uere ſcribam) te in conſilijs mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quam me ipſum, nec etiam propter meam in te obſeruantiam nimium in cuſtodia ſalutis meae diligentem; eundemq. te, qui primis temporibus erroris noſtri, aut potius furoris particeps, & falſi rumoris ſocius fuiſſes, acerbiſsime diſcidium noſtrum tuliſſe, plurimumq. operae, ſtudij, diligentiae, laboris ad conficiendum reditum meum contuliſse. itaque hoc tibi uere affirmo, in maxima laetitia, & exoptatiſſima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conſpectum, aut potius complexum mihi tuum defuiſſe. quem ſemel nactus, numquam dimiſero; ac, niſi etiam praetermiſſos fructus tuae ſuauitatis praeteriti temporis omnes exegero, profecto hac reſtitutione fortunae me ipſe non ſatis dignum iudicabo. Nos adhuc in noſtro ſtatu, quod difficillime recuperari poſſe arbitrati ſumus, ſplendorem noſtrum illum forenſem, & in ſenatu auctoritatẽ, & apud uiros bonos gratiam magis, quam optaramus, conſecuti ſumus. In re autem familiari, quae quemadmodum fracta, diſſipata, direpta ſit, non ignoras, ualde laboramus, tuarumq. non tam facultatum, quas ego noſtras eſſe iudico, quam conſiliorum ad colligendas, & conſtituendas reliquias noſtras indigemus. nunc, etſi omnia aut ſcripta eſſe a tuis arbitror, aut etiam nuncijs, ac rumore perlata: tamen ea inſcribam breui, quae te puto potiſſimum ex meis litteris uelle cognoſcere. Pridie non. Sext. Dyrrhachio ſum profectus, ipſo illo die, quo lex eſt lata de nobis. Brundiſiũ ueni nonis Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit praeſto natali ſuo ipſo die, qui caſu idem natalis erat & Brundiſinae coloniae, & tuae uicinae Salutis. quae res animaduerſa a multitudine, ſumma Brundiſinorum gratulatione celebrata eſt. ante diem VI. id. Sext. cognoui litteris Quincti fratris, mirifico ſtudio omnium aetatum, atque ordinum, incredibili concurſu Italiae, legem comitijs centuriatis eſſe perlatam. inde a Brundiſinis honeſtiſſimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me cum gratulatione legati conuenerint. ad urbem ita ueni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam nõ uenerit, praeter eos inimicos, quibus id ipſum non liceret aut diſſimulare, aut negare. Cum ueniſſem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: a qua plauſu maximo cum eſſet mihi gratulatio ſignificata; ſimilis & frequentia, & plauſus me uſque ad Capitolium celebrauit. in foro, & in ipſo Capitolio miranda multitudo fuit. poſtridie in ſenatu, qui fuit dies non. Sept. ſenatui gratias egimus. eo biduo cum eſſet annonae ſumma caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad ſenatum concurriſſent, impulſu Clodij; mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent; cum per eos dies ſenatus de annona haberetur; & ad eius procurationem ſermone non ſolum plebis, uerum etiam bonorum Pompeius uocaretur; idq. ipſe cuperet; multitudoq. a me nominatim, ut id decernerem, poſtularet: feci, & accurate ſententiam dixi; cum ab-*

eſſent conſulares, quod tuto ſe negarent poſſe ſententiam dicere, praeter Meſſallam, & Afranium. factum eſt S. C. in meam ſententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem ſuſciperet; lexq. ferretur. quo S. C. recitato, cum concio, more hoc inſulſo & nouo, plauſum, meo nomine recitando, dediſſet; habui concionem. omnes magiſtratus praeſentes, praeter unum praetorem, & duos tribunos pl. dederunt. poſtridie ſenatus frequens, & omnes conſulares nihil Pompeio poſtulanti negarunt. ille legatos quindecim cum poſtularet, me Principem nominauit; & ad omnia me alterum ſe fore dixit. conſules legem conſcripſerunt, qua Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariae toto orbe terrarum daretur: alteram Meſſius, qui omnis dat pecuniae poteſtatem, & adiungit claßem, & exercitum, & maius imperium in prouincijs, quam ſit eorũ, qui eas obtineant. illa noſtra lex conſularis nunc modeſta uidetur, haec Meſſij nõ ferenda. Pompeius illam uelle ſe dicit, familiares hanc. conſulares duce Fauonio fremunt. nos tacemus, & eo magis, quod de domo noſtra nihil adhuc pontifices reſponderant. qui ſi ſuſtulerint religionem, aream praeclaram habebimus, ſuperficiem conſules ex S. C. aeſtimabunt: ſin aliter, demolientur, ſuo nomine locabunt, rem totam aeſtimabunt. Ita ſunt res noſtrae; ut in ſecundis, fluxae; ut in aduerſis, bonae. In re familiari ualde ſumus, ut ſcis, perturbati. praeterea ſunt quaedam domeſtica, quae litteris non committo. Quinctum fratrem, inſigni pietate, uirtute, fide praeditum, ſic amo, ut debeo. Te exſpecto; & oro, ut matures uenire. eoq. animo uenias, ut me tuo conſilio egere non ſinas. alterius uitae quoddam initium ordimur. iam quidam, qui nos abſentes defenderunt, incipiunt praeſentibus occulte iraſci, aperte inuidere. uehementer te requirimus. Vale.

EXPLANATIO

NEC *fortiorem, nec prudentiorem, quam me ipſum,* ʒ tibi enim aeque, ut mihi, & fortitudo, & prudentia defuit: qui me, animo debilitatum, meisq. cedentẽ inimicis. confirmare tuis conſilijs, atque hortatibus, & a turpiſſimo conſilio reuocare debuiſti. PROPTER *meam in te obſeruantiam* ʒ diligens quidem in meae ſalutis cuſtodia fuiſti: ſed, meam in te obſeruantiam ſi conſideres, nimium id non fuit. quod ſi parem obſeruantiae meae diligentiam adhibuiſſes; certe me, in exſulium abeuntem, id eſt ad exitium praecipitantem, retinuiſſes. IN *cuſtodia ſalutis meae* ʒ quod enim obſeruantiae meae debebas, ut dies & noctes, quid mihi faciendum eſſet, cogitares, id abs te praetermiſſum eſt. epiſt. 14, lib. 3. EVNDEMQ. *te &c.* ʒ qui non ſatis diligens in meae ſalutis cuſtodia fuiſſes, primisq. temporibus, potius, ut in exſulium abirem, quam ciuilem ſeditionem excitarem, cohortatus eſſes, quod id mihi duceres praeſtare, eodem ſcilicet, quo ego, errore inductus, idem tamen poſtea noſtrum diſcidium acerbiſſime ferens, ad reditum mihi conficiendum omnia tua ſtudia contuliſti. ERRORIS *noſtri* ʒ cum turpiſſimum illud, ac mihi pernicioſum conſilium cepi, te approbante, ut ab urbe diſcederem. AVT *totius* ʒ non dubito, quin rectius ſit, Aut potius: ut furorem potius, & amentiam dicat fuiſſe, quam errorem, cum diſcedẽdi conſilium probauit. FALSI *rumoris ſocius* ʒ cum tu quoque cum multis id diceres, breui me eſſe in patriam rediturum. quod falſum fuit: per ſexdecim enim menſes miſerrimum exſulium pertuli. DISCIDIVM ʒ ſeparationem. Terentius in Andr. Qui inter nos diſcidium uolunt. In Hecyra: Neque mea culpa hoc eueniſſe diſcidium. Antiquiſſimi libri ſcribunt per ſc, nõ ſſ. ut a diſcindo deducatur, quemadmodum ab excindo excidium, quod ipſa uocabuli ſignificatio demonſtrat. ualet enim ubique, uiolenta diſiunctio duorum inter ſe coniunctorum, non diſcordia. EXEGERO ʒ hoc dicit: poſthac, id quod antea minus feci, aſſidue tecum uiuam, & eum fructum capiam, qui eſt in tua conſuetudine ſuauiſſimus. FORENSEM, ʒ exiſtimationem, & gratiam in foro partam, multorum cauſſis defendendis. MAGIS *quam optaramus,* ʒ neque enim optandum putabamus, quod ſperandum non uideretur. FRACTA, *dißipata, direpta* ʒ poſt profectionem Ciceronis ex urbe, bona eius P. Clodius ſua lege publicauit. poſtea direpta ſunt omnia, quae aut in domo, aut in uillis fuerunt. domus direpta primum, deinde inflammata, ac diruta. Pedianus in Piſonem. INSCRIBAM ʒ in his litteris. ſic Horatius; Inſcribam nomen in actis. LATA ʒ ex ſenatuſconſulto ad populum, de me reſtituendo. Lex autem cẽturiata, ferente P. Lentulo conſule. BRVNDISINAE *coloniae,* ʒ dies erat idem, quo & Brundiſium deducta colonia fuerat, & Salutis aedes in Quirinali colle dedicata. quam ideo uocat Attici uiciná, quod in eodem colle & Salutis templum erat, & Atticus habitabat. patet ex libello P. Victoris de regionibus urbis Romae, & ex Nepote in Attici uita. ITALIAE ʒ cum ad ſuffragia de nobis ferenda Romam undique concurrerunt. ORDINVM, ʒ hominum cuiuſuis condicionis, COMITIIS *centuriatis* ʒ Comitia centuriata erant, cum populus non fuiſset in tribus conuocatus, ſed cenſu, ordinibus, aetatibus deſcriptus, ſuffragium, nec niſi ſingulis de rebus, ferebat, ideo centuriatis comitijs conſules creabantur, & Cicero ab exſulio reuocatus. Haec uberius in libro de Comitijs: ſiquidem is, ad quem ego omnia refero, Deus optimus maximus mihi hoc dederit, ut ea, quae diſtincta decem Antiquitatum Romanarum libris orſi ſumus, liceat pertexere. HONESTISSIMIS ʒ non de moribus, ſed de nobilitate dictum: ut, Honeſto loco natus. intelligit enim Brundiſinae coloniae principes. ID *ipſum* ʒ hoc uidelicet, mihi eos eſse inimicos. VSQVE *ad Capitolium* ʒ pro domo ſua. Vnus, inquit, ille dies, quo me populus R. a porta in Capitolium, atque inde domum ſua celebritate, laetitiaq. comitatum honeſtauit: &c. GRATIAS *egimus,* ʒ quae exſtat oratio, inſcripta, Poſt reditum in ſenatu. AD *theatrum* ʒ Pedia-

ni uerba

ni uerba ſunt in Miloniana: L. Caecilius Rufus praetor fuit Lentulo Spinthere, Q. Metello Nepote cos.quo anno Cicero reſtitutus eſt.is cum faceret ludos Apollinares,ita infima coacta multitudo annonae caritate tumultuata eſt,ut omnes,qui in theatro ſpectandi gratia conſederant,pellerentur. AD *ſenatum* ʒ quem in Concordiae templo Metellus conſul habebat. pro domo ſua. MEA *opera* ʒ quia, Ciceronis reſtituendi cauſſa,incredibilis multitudo Romam ad Comitia confluxerat: unde grauior annonae caritas paullo poſt exorta.quod operae Clodianae ad inuidiam concitandam factum eſſe Ciceronis opera clamabant. DECERNERENT ʒ mea ſententia. TVTTO *ſe negarent* ʒ propter multitudinem annonae caritate concitatam,quippe quae etiã L.Caecilij praetoris domum ob eam cauſſam oppugnaſſet.pro domo,& pro Milone. MEO *nomine recitando* ʒ cum meum nomen recitaretur.Actiue poſuit in prooemio de officijs,Orationem Latinam legendis noſtris efficies pleniorem. Poſt ſenatuſcõſultum, eius nomen recitabatur, cuius in ſententiam factum eſſet. HABVI *concionem:* ʒ uidetur eſſe oratio, quae exſtat,poſt reditum ad Quirites.quod ſi ita eſt,praepoſtere factum ab ijs, qui eam ante orationem in ſenatu habitam collocarunt:cum pateat ex hac epiſtola,poſt fuiſſe collocandam. DEDERVNT ʒ concionem.nam concionari priuato non licebat,niſi magiſtratus curulis, aut tribunus pl.concionem daret. ep.2.Praetorem autem, qui concionem non dedit,intellige Ap.Claudium,P.Clodij fratrem: tribunos pl.Sex.Atilium Serranum,& Numerium Quinctium,de quibus in oratione pro Sextio, & Pedianus in Piſonem.Concionem Clodio praetor frater Appius dat in epiſtola ſequenti. QVINDECIM ʒ ſenatu concedente.Plutarchus in Pompeio. LEGEM ʒ quae ad populum ex ſenatuſconſulto ferretur. POMPEIO ʒ hiſtoriae ratio,parum diligenter ſupputata,fefellit eos,qui Pompeium hoc tempore proconſulem appellant. nam,quod Caeſare lib.VI. Pediano in commentario Milonianae,Dione lib. 39.teſtibus utuntur:infirmum eſt.data enim Pompeio eſt utraque Hiſpania rogatione Trebonia; quo anno conſul iterum fuit cum Craſſo:& poſt conſulatum ad urbem cum imperio manſit,Hiſpaniarum adminiſtratione tribus legatis,Afranio,Petreio,Varroni,mandata.de quo tempore Caeſarem,Pedianum, Dionem loqui,libros eorum qui diligenter inſpexerit, intelliget. hanc autem epiſtolam biennio ante ſecundum Pompeij conſulatum,Lentulo,& Metello cos.eſſe ſcriptam,quis non uidet? Priuatus igitur erat hoc tẽpore Pompeius. QVINQVENNIVM ʒ per quinquennium item traditam ei biennio poſt Hiſpaniarũ adminiſtrationem, docet Dio lib.39.quo fortaſſe numero annorum inducti,quae diuerſa erant tempora,nonnulli permiſcuerunt. MESSIVS, ʒ qui legem conſcriberet,in magiſtratu eſſe oportuit. placet igitur,Meſſenius,qui erat tribunus pl.& eo magis,quod,qui Beſſarionis in libro ſcripſit,Meſſius,eiuſdem manu in margine uideo ſcriptum eſſe,Mei ſatis:ut uarietas augeat mendi ſuſpicionem. Quod ſi,Meſſius,retinemus;forte de eo licebit intelligere,qui ludos Florales aedilis fecit.Valerius libro.IV.Pompeij familiarem nominat Cicero infra ep.XI.l.8. NVNC ʒ poſtquam alteram legem Meſſinius ſcripſit. FAMILIARES *hanc.* ʒ quo maior eſt ſuſpicio Pompeij uoluntatis.nam ipſe quidem ſolet aliud ſentire,& loqui.ep.10.& fam.ep.1.l.8. FAVONIO ʒ qui tamen conſularis non erat, ſed ſumma libertate utens, accerrime,quae minus probaret,oppugnabat.ep.15. EO *magis,* ʒ neque enim, ante quam de domo pontifices reſponderint,e re noſtra putamus, cuiuſquam animum offendere. SI *ſuſtulerint religionem.* ʒ ſi decreuerint, quam partem areae Clodius Libertati dedicauit,eam partem, ſublata religione, reſtitui mihi poſſe;aream,in qua exaedificamus, ampliſſimam habebimus. conſules autem uel aeſtimabunt, quod ſuper ſolum antea aedificatum,dirutum a Clodio eſt;uel,ſi id minus, quod nunc eſt demolientur,ipſi curam ſuſpicient exſtruendae mihi domus,qualis antea fuerat. REM *totam* ʒ non ſeparatim domum.ſed quaecumque amiſimus,omnia ſimul una aeſtimatione complectentur. ſingula tamen per ſe aeſtimata,proxima inſequens epiſtola oſtendit. FLVXAE; ʒ quia non eaedem,quae paullo ante: cum quidam, abſentem qui defenderant,inciperent praeſenti occulte iraſci,aperte inuidere. Sic in epiſtola ad M.Brutum: Huius belli fortuna,ut in ſecundis,fluxa;ut in aduerſis, bona. QVAEDAM *domeſtica* ʒ de uxore accipiendum.nam & in epiſtola ſequenti,Amamur,inquit,a fratre, & a filia. uxorem non nominat: quaſi quiddam eſſet,cur ab ea ſe non aeque,atque a fratre,& filia,intelligeret amari. ALTERIVS *uitae* ʒ ut poſthac rationem habeam non ſolum dignitatis,ſed etiam ſalutis.nam antea, dum ad unam dignitatem omnia refero, meq. ciuium potentiſſimorum conſilijs grauem aduerſarium, reip.cauſſa, praebeo,me ipſum paene perdidi,eiectus in exſulium.

Cicero S. D. Attico. 2.

SI FORTE *rarius tibi a me, quam a ceteris, litterae redduntur; peto a te, ut id non modo non negligentiae meae, ſed ne occupationi quidem tribuas: quae etſi ſumma eſt, tamen nulla eſſe poteſt tanta, ut interrumpat iter amoris noſtri, & officij mei, nam ut ueni Romam, iterum nunc ſum certior factus, eſſe cui darem litteras: itaque has alteras dedi. prioribus tibi declaraui, aduentus noſter qualis fuiſſet, & quis eſſet ſtatus, atque omnes res noſtrae quemadmodum eſſent, ut in ſecundis, fluxae; ut in aduerſis, bonae. Poſt illas datas, ſecuta eſt ſumma contentio de domo. diximus apud pontifices prid. kal. Oct. acta res eſt accurate a nobis: &, ſi umquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam ſi numquam alias fuimus, tum profecto doloris magnitudo uim quandam nobis dicendi dedit. itaque oratio iuuentuti noſtrae deberi non poteſt: quam tibi, etiam ſi non deſideras, tamen mittam cito. Cum pontifices decreſſent, ita, ſi neque populi iuſſu, neque plebiſcito, qui ſe dedicaſſe diceret, nominatum ei rei praefectus eſſet, neque populi iuſſu, aut plebiſcito id*

facere iuſſus eſſet; uideri, poße ſine religione iam partem areae mihi reſtitui; mihi facta ſtatim eſt gratulatio. nemo enim dubitat, quin domus nobis eßet adiudicata. tum ſubito ille in concionem adſcendit, quam Appius ei dedit. nunciat iam populo, pontifices ſecundum ſe decreuiſſe, me autem ui conari in poſſeſſionem uenire. hortatur, ut ſe, & Appium ſequantur, & ſuam libertatem ut defendant. hic cum etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiã; ego ſtatueram illuc non accedere, niſi cum conſules ex S. C. porticum Catuli reſtituendam locaſſent. kal. Oct. habetur ſenatus frequens. adhibentur omnes pontifices, qui erant ſenatores. a quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus, quaeſiuit, quid eſſent in decernendo ſecuti. tum Lucullus de omnium collegarum ſententia reſpondit, religionis iudices pontifices fuiſſe, legis ſenatum: ſe, & collegas ſuos de religione ſtatuiße, in ſenatu de lege ſtatuturos. quiſque horum, loco ſententiam rogatus, multa ſecundum cauſſam noſtram diſputauit. cum ad Clodium uentum eſt, cupijt diem conſumere: neque ei finis eſt factus: ſed tamen, cum horas tres fere dixißet, odio, & ſtrepitu ſenatus coactus eſt aliquando perorare. cum fieret S. C. in ſententiam Marcellini; omnibus praeter unum aſſentientibus, Serranus interceſſit. de interceſſione ſtatim ambo conſules referre coeperunt: cum ſententiae grauiſſimae dicerentur; ſenatui placere, mihi domum reſtitui, porticum Catuli locari, auctoritatem ordinis ab omnibus magiſtratibus defendi; ſi quae uis eſſet facta, ſenatum exiſtimaturum, eius opera factũ eſſe, qui S. C. interceſſiſſet: Serranus pertimuit, & Cornicinus ad ſuam ueterem fabulam redijt: abiecta toga, ſe ad generi pedes abiecit. ille noctem ſibi poſtulauit. non concedebant: reminiſcebantur enim kal. Ian. uix tamen ſibi de mea uoluntate conceßum eſt. poſtridie S. C. factum eſt id, quod ad te miſi. deinde conſules porticum Catuli reſtituendam locarunt: illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſſimis omnibus. nobis ſuperficiem aedium conſules de conſilij ſententia aeſtimarunt HS *uicies, cetera ualde illiberaliter, Tuſculanam uillam quingentis millibus, Formianum* HS *ducentis quinquaginta millibus. quae aeſtimatio non modo uehementer ab optimo quoque, ſed etiam a plebe reprehenditur. dices, quid igitur cauſſae fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum; quod neque negarim, neque uehementius poſtularim: ſed nõ eſt id: nam hoc quidem etiam profuiſſet: uerum ijdem, mi T. Pomponi, ijdem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pinnas inciderant, nolunt eaſdem renaſci: ſed, ut ſpero, iam renaſcuntur: tu modo ad nos ueni: quod uereor ne tardius interuentu Varronis tui, noſtriq. facias. Quoniam, acta quae ſint, habes; de reliqua noſtra cogitatione cognoſce. Ego me a Pompeio legari ita ſum paſſus, ut nulla re impedirer, quin, ſi uellem, mihi eſſet integrum aut, ſi comitia cenſorum proximi conſules haberent, petere poße, aut uotiuam legationem ſuſcipere prope omnium fanorum, ac ſacrorum locorum: ſic enim noſtrae rationes poſtulabant: ſed uolui meam poteſtatem eſſe uel petendi, uel ineunte aeſtate exeundi: &, interea me eſſe in oculis ciuium de me optime meritorum, non alienum putaui. Ac forenſium quidem rerum haec noſtra conſilia ſunt, domeſticarum autem ualde impedita. Domus aedificatur; ſcis, quo ſumptu, qua moleſtia. reficitur Formianum; quod ego nec relinquere poſſum, nec uidere. Tuſculanum proſcripſi: ſuburbano non facile careo. amicorũ benignitas exhauſta eſt in ea re, quae nihil habuit praeter dedecus. quod ſenſiſti tu abſens, praeſentes. quorum ſtudijs ego, & copijs, ſi eſſet per meos defenſores licitum, facile eſſem omnia conſecutus. quo in genere nunc uehementer laboratur. Cetera, quae me ſolicitant,* μυστικώτερα *ſunt. amamur a fratre, & a filia. te exſpectamus. Vale.*

EXPLANATIO

DEBERI *non poteſt:* } edenda eſt, quia flagitari a iuuẽtute uideo. Figura eadẽ in epiſtola ad Trebatiũ. Quod praeſenti tibi prope ſubnegarã, nõ tribuerã certe, id abſenti debere nõ potui. Et in Topicorũ prooemio, ad eundẽ: Nõ potui tibi ſaepius hoc roganti debere diutius. QVI *ſe dedicaſſe diceret,* } is erat P. Clodius. IAM *partem areae* } Eã partẽ areae, mallẽ: ut ea pars intelligatur, in qua Clodius Libertatis atriũ aedificaſſet. neque.n. totam domũ, ſed eam partem ſolum, quae cũ Catuli porticu iuncta erat, dedicauerat, reliquam euerterat. DVBITAT, } Dubitabat, ordo poſtulat: cum ſequatur, Eſſet adiudicata. Nemo dubitabat, inquit, quin ſenatus pontificum decretum ſecuturus eſſet. quod ita poſt paullo euenit, facto ſenatuſconſulto, quo ſtatuebatur, uideri Ciceronis domum iudicio pontificum religione liberatam: & ut magiſtratus curarent, ut ei ſine ui aedificare liceret. de haruſpicum reſp. ILLE } P. Clodius. DEDIT, } quia praetor erat. alioqui non licuiſſet priuato Clodio concionem habere. ep. I. SVAM *libertatem* } atrium Libertatis, a ſe exſtructum, dirui ne patiantur. ILLVC } ad aream. PORTICVM *Catuli* } quam in domo M. Fuluij Flacci euerſa de Cimbricis manubijs a Q. Lutatio Catulo factam P. Clodius cum Ciceronis domo euerterat. pro domo ſua. Valerius lib. VI. cap. 3. QVI *erant ſenatores.* } ijs enim, qui ſenatores non erant, ingredi ſenatum non licebat. & pontificum collegium apparet non fuiſse totum ordinis ſenatorij: cum pontificiam dignitatem, etiam qui ſenator non eſset, conſequi poſset: ut in oratione de haruſp. reſp. MARCELLINVS, } Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus, ordinis patricij, cõſul deſignatus cũ L. Marcio Philippo, qui Caeſaris Auguſti uitricus fuit. ROGATVS, } deſignati cõſules primi ſentẽtias rogabantur. LVCVLLVS } M. Licinius Lucullus põtifex, conſularis, & triumphalis. LEGIS *ſenatum* } Legis Clodiae iudicem ſenatum eſse, religionis pontifices fuiſse. LOCO } ordine. ut quiſque honoribus antecedebat. manifeſtũ, in ſenatu nullam pontificum habitam rationem in rogandis ſententijs perinde ac ſi pontifices non eſsent. DIEM *conſumere.* } ne s.c. fieret. licebat.n. ſenatori, & quã diu uellet, & qua de re uellet, dicere. Gellius l. IV. c. X. PRAETER *unum* } praeter ipſum Clodiũ. SERRANVS } Sex. Atilius Serranus tribunus pl. REFERRE } eſset interceſſio a rep. nec ne. cũ.n. non eſse, ſtatuitur: agit ſenatus

cum

cum eo, qui interceſſit, ut tollatur interceſſio. AVCTORITATEM *ordinis* § uoluntatem ſenatus de Ciceronis domo, & Catuli porticu. quam appellat Auctoritatem ordinis, quia ſenatuſconſultum fieri non potuerat, intercedente tribuno pl. Sic in epiſtolis ad Lentulum Senatus auctoritas dicitur, cum ſenatuſconſultum fieri ob interceſſionem tribuniciam non potuiſſet. SI *quae uis eſſet facta,* § quo minus poſſet Ciceronis domus, Catuliq. porticus reſtitui. CORNICINVS *ad ſuam ueterem fabulam redijt:* § Cn. Oppium ſignificat. nam Cornicen Oppiorum cognomen fuit: ut apud Liuium libro III. Ad ueterem autem fabulam ideo dicit, quod etiam antea idem Oppius hunc ipſum generum ſuum, Kalēdis Ianuarijs, quo die P. Lētulus cos. retulit de reſtitutione Ciceronis, intercedentem ſuppliciter rogarat, ut deſiſteret: quod tamen non impetrauit: idq. omnino cauſſae fuit, ſerius ut Cicero reſtitueretur. in oratione poſt reditum ad Quirites, & pro Sextio. KAL. *Ian.* § quo die, Lentulo referente, Serranus idem interceſſerat: &, tamquam ſoceri precibus commotus, cum ad deliberandum tum quoque noctem poſtulaſſet, poſtea tamen interceſſionem non omiſit. SIBI § Serrano. & Sibi, pro Illi, contra regulam Vallae. ILLAM *porticum* § neceſſe erat, ut redemptores, ſi euerſam Catuli porticum reſtituere uellent, prius partem atrij Libertatis demolirentur. nam in ea porticu, quae Ciceronis aedibus continens erat, itemq. in ipſius Ciceronis aedium parte, atrium Libertatis Clodius aedificauerat. HS. VICIES, § ſeſtertiorum nummorum uicies centenis millibus, ideſt aureis ſcutatis ſexaginta millibus, ut ſubducenti patebit. Emerat autem eam domum tricies quinquies, ut eſt in epiſtola ad Sextium: cum a P. Sulla HS. uicies mutua ſumpſiſſet, ut ait Gellius lib. XXII. cap. XII. ILLIBERALITER, § ideo ſcripſit ad fratrem ep. 2. lib. 2. Lentulus multa fecit, quare, ſi fas eſſet, ei ſuccenſere poſſemus. QVINGENTIS *millibus,* § aureis ſcutatis quindecim millibus. HS § hoc uidetur abundare. DVCENTIS *quinquaginta millibus.* § aureis ſcutatis ſeptem millibus, & quingentis. LEGARI § cum quindecim ſibi legaret rei frumentariae cauſſa. ep. 1. & fam. ep. 5. l. 7. PROXIMI *conſules* § Marcellinus, & Philippus, qui tunc erant deſignati. Proximus autem non de praeterito ſolum, ſed de ſequenti etiam tempore a Cicerone uſurpatur. POSTVLABANT: § ut legationem a Pompeio delatam acciperem: quod futurum eſſet quaſi uinculum artioris cum potentiſſimo uiro amicitiae. in quo ſtatuo firmum praeſidium mihi eſſe conſtitutum ad impetus inimicorū. epiſt. 9. l. 1. fam. PETENDI, § petendi, cenſuram: *Exeundi,* ad legationem. SCIS, *quo ſumptu, qua moleſtia.* § de ſumptu, qui fieret in aedificanda domo, ideo queritur, quia ſuperficiem conſules, a Clodio dirutam, minoris aeſtimarant, quam quanti fuerat, quippe ſcutatis tantum ſexaginta millibus, cum ipſe eam emiſſet centum quinque millibus. &, *Scis,* § ſcire potes, facile tibi eſt cogitare; cum intelligas, ſi reficere uelim, & ad priſtinam formam perducere, multo plus mihi eſſe erogandum pecuniae, quam quantum de publico ex conſulum aeſtimatione datum eſt. NEC *relinquere poſſum, nec uidere.* § nam & me delectat; & uidere; euerſum ab inimicis, non poſſum. PROSCRIPSI: § hoc non reficio, ut Formianū, ſed uenditurus proſcripſi. Proſcribit enim domum, aut fundum, aut quiduis huiuſmodi, qui diuulgato ſcripto ſe eſſe uenditurum ſignificat. hinc Proſcripti, quorum nomina in tabula palam conſtituta legebantur. ut ad caedē quaererentur, praemio percuſſori promiſſo. SVBVRBANO § hoc reficere cogitabat, propinquitatis cauſſa. IN *ea re,* § in exſulio meo, cum me ſua pecunia ſuſtentarunt. itaque nunc ab ijſdem mutuari non licet. SENSISTI *tu abſens, praeſentes.* § quod proxime dixit, placet eſſe dictum de exſulio potius, quam de domo: ut queratur, ſe ſumptui fuiſſe amicis, non ut dignitatem aliquam, non ut commodum adipiſceretur, ſed ad ſuſtinendam turpiſſimam exſulij fortunam. illud enim, Benignitas exhauſta, de ſuppeditatis pecunijs accipio. Extrema uerba, Senſiſti tu abſens, praeſentes, quia ſuſpicor a mendo non abeſſe, non interpretor. quamquam nihil eſt adeo mendoſum, quin aliquid ſententiae poſſit extorqueri. ſed ego, non ut extorqueam, ſed ut eliciam, operam do. COPIIS, § alibi Copiae pro diuitijs, aut pro exercitu: hic totum intelligitur, quantumcumque poſſumus ſiue auctoritate, ſiue gratia. MEOS *defenſores* § eos, qui, cum me abſentem defendiſſent, & ab exſulio reuocaſſent, reuerſo deinde inuidere coeperunt, neque in ijs rebus, quae mihi erant propter rei familiaris naufragia neceſſariae, eam uoluntatem, quam exſpectaram, praeſtiterunt. epiſt. fam. l. 1. ep. 9. OMNIA § quae mihi omnia uis inimicorum ademerat. LABORATVR. § quod in proxima epiſtola dixit, In re familiari ualde ſumus perturbati. & in hac ipſa, Domeſticarum rerum conſilia ualde impedita. ut eandem ſententiam uarie ter exprimat. Μυϛικώτερα § de uxore ſignificat, ut etiam in proxima epiſtola dixit, Sunt quaedam domeſtica, quae litteris non committo.

Cicero S. D. Attico. 3.

AVERE *te certo ſcio, cum ſcire, quid hic agatur, tū a me ſcire; non quo certiora ſint ea, quae in oculis omnium geruntur, ſi a me ſcribantur, quam cum ab alijs aut ſcribuntur tibi, aut nunciantur; uerum ut perſpicias ex meis litteris, quo modo ea feram, quae geruntur. & qui ſit hoc tempore aut mentis meae ſenſus, aut omnino uitae ſtatus. Armatis hominibus ante diem tertium non. Nou. expulſi ſunt febri de area noſtra, diſturbata porticus Catuli, quae ex S.C. conſulū locatione reficiebatur, & ad tectū paene peruenerat. Quincti fratris domus primo fractā coniectu lapidū ex area noſtra, deinde inflāmata, iuſſu Clodij, inſpectante urbe, coniectis ignibus, magna querella, & gemitu, non dicā bonorū, qui, neſcio, an ulli ſint, ſed plane hominum omniū. ille uehemens furere. poſt hunc uero furorem nil niſi caedem inimicorum cogitare, uicatim ambire, ſeruis aperte ſpē libertatis oſtendere. etenim antea, cum iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifeſtamq.*

cauſſam,

cauſſam, ſed tamen caußam: id poterat infitiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere. poſt has ruinas, incendia, rapinas, deſertus a ſuis, uix iam Decimum deſignatorem, uix Gellium retinet: ſeruorum conſilijs utitur: uidet, ſi omnes, quos uult, palam occiderit, nihilo ſuam cauſſam difficiliorem, quam adhuc ſit, in iudicio futuram: itaque ante diem tertium id. Nou. cum Sacra uia deſcenderem, inſecutus eſt me cum ſuis. clamor, lapides, fuſtes, gladij, haec improuiſa omnia. diſceſſimus in ueſtibulum M. Tettij Damionis. qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt. ipſe occidi potuit: ſed ego diaeta curari incipio: chirurgiae taedet. ille, omnium uocibus cum ſe non ad iudicium, ſed ad ſupplicium praeſens trudi uideret, omnes Catilinas, Acidinos poſtea reddidit. nam Milonis domum, meamq. in Ceramio prid. id. Nou. expugnare, & incendere ita conatus eſt, ut palam hora v. cum ſcutis homines, eductis gladijs, alios cum accenſis facibus adduxerit. ipſe domum P. Sullae pro caſtris ſibi ad eam impugnationem ſumpſerat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit uiros acres, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notiſſimos: ipſum cupiuit; ſed ille ſe in interiorem aedium Sulla ſe. in ſenatu poſtridie idus. domi Clodius: egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercule familiari tuo; de cuius conſtantia, uirtute ueriſſimae litterae. Sextius furere. ille poſtea, ſi comitia ſua non fierent, urbi minari. propoſita Marcellini ſententia, quam ille de ſcripto ita dixerat, ut totam noſtram cauſſam areae, incendiorum, periculi mei, iudicio complecteretur, eaq. omnia comitijs anteferret: proſcripſit, ſe per omnes dies comitiales de caelo ſeruaturum. conciones turbulentae Metelli, temerariae Appij, furioſiſſimae Publij. haec tamen ſumma; niſi Milo in campum obnunciaſſet, comitia futura. ante diem xii. kal. Dec. Milo media nocte cum magna manu in campum uenit. Clodius, cum haberet fugitiuorum deiectas copias, in campum ire non eſt auſus. Milo permanſit ad meridiem, mirifica hominum laetitia, ſumma cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta uis, contemptus furor. Metellus tamen poſtulat, ut ſibi poſtero die in foro obnuncietur: nihil eſſe, quod in campum nocte ueniretur: ſe hora prima in Comitio fore. itaque ante diem xi. kal. Ian. in Comitium Milo de nocte uenit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deuijs currebat. aſſequitur inter lucos hominem Milo, obnunciat. ille ſe recipit, magno, & turpi Q. Flacci conuicio. ante diem x. kal. nundinae. concio biduo nulla. ante diem iix. kal. haec ego ſcribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita ſtertebat, ut ego uicinus audirem. Clodij ueſtibulum uacuum ſane mihi nunciabatur, paucis pannoſis ſine laterna. meo conſilio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe eſſet animi, quantum etiam conſilij. miranda uirtus eſt. noua quaedam diuina mitto. ſed haec ſumma eſt. comitia fore non arbitror. Publium reū, niſi ante occiſus erit, a Milone fore puto. ſi ſe inter uiam obtulerit, occiſum iri ab ipſo Milone uideo. non dubitat facere; praeſefert: caſum illum noſtrum non extimeſcit: numquam enim cuiuſquam inuidi, & perfidi conſilio eſt uſus: nec inerti nobili crediturus. Nos animo dumtaxat uigemus, etiam magis, quam cum florebamus; re familiari comminuti ſumus. Quincti fratris tamen liberalitati pro facultatibus noſtris, ne omnino exhauſtus eſſem, illo recuſante, ſubſidijs amicorum reſpondemus. quid conſilij de omni noſtro ſtatu capiamus, te abſente neſcimus. quare appropera. Vale.

EXPLANATIO

ANTE *diem*, III. *non.* ʒ ſaepe diximus, idem eſſe, III. nonas. EXPVLSI ʒ a Clodianis. LAPIDVM *ex area noſtra* ʒ lapides, ad noſtrae domus refectionem paratos, Clodiani ſumptos ex area coniecerunt in domum Quincti fr. IVDICIVM *nolebat* ʒ Tollebat, magis placeret: ut uis intelligatur, qua Clodius a Milone accuſatus iudicia ſuſtulerat, ante reditum Ciceronis ab exſulio. itaque in oratione pro Milone, Quis, inquit, hoc credat, Cn. Pompeium iudicium exſpectaturum fuiſſe in eius iudicijs uindicandis, qui uel iudicia ipſa tolleret? cum de Clodio intelligat. Et in ſenatu poſt reditum Milo Clodium de ui poſtulauit. poſtea quam ab eodem iudicia ſublata eſſe uidit, ne ille omnia ui poſſet efficere, curauit. Eodem loquendi genere uſus eſt in oratione pro Sulla. Autronius, inquit, ambitus iudicium tollere, ac diſturbare uoluit, conflato gladiatorum, ac fugitiuorum tumultu. MANIFESTAMQ. ʒ ut a manifeſto crimine tueri ſe non poſſet. SED *tamen caußam* ʒ erat tamen aliquis quaſi angulus excuſationis, quo confugeret: cum poſſet infitiari a ſe factum, poſſet in alios culpam reijcere, poſſet etiam aliquid defendere tamquam iure factum. DESIGNATOREM, ʒ curatoris nomen: unde Horatius, Deſignatorē decorat lictoribus, atris. DECIMVM ʒ de hoc pro domo ſua his uerbis: Tu id te poſſe arbitraris, omnium facinorum, & ſtuprorum omnium Decumis, & Clodijs auctoribus, obtinere, quod M. Druſus in legibus ſuis pleriſque, M. Scaurus, & L. Craſſus non obtinuerint? GELLIVM ʒ de hoc in oratione de haruſpicum reſp. in Vatinium, pro Sextio, exſtat etiam Catulli epigramma in eundem, quod infra ſubſcripſi.

Quid, dicam, Gelli, quare roſea iſta labella
 Hiberna fiant candidiora niue,
Mane domo cum exis, & cum te octaua quieta
 E molli longo ſuſcitat hora die?
Neſcio quid certe eſt, an uere fama ſuſurrat,
 Grandia te medij tenta uorare uiri?
Sic certe eſt, clamant Victoris rupta miſelli
 Ilia, demulſo labra notata ſero,

SACRA

SACRA *uia*] unicam dictionem Cariſius ait eſſe, ut Reſp. diuiditur tamen. Horatius: Ibam forte uia Sacra. Et in laſciuo carmine: De Sacra nulli dixeris eſſe uia. Vide Commentarium de Orthographia Aldi filij. DESCENDEREM,] cum, de Capitolio deſcendens, Sacra uia, quae a Capitolio ad Carinas pertinebat, domum abiret. INSECVTVS *eſt me*] alij putant periculum illud Ciceronis intelligi, de quo in oratione pro Milone his uerbis: Haec eadem ſica longo interuallo conuerſa rurſus eſt in me, nuper quidem, ut ſcitis, ad Regiam paene confecit. Ego aliter ſentio. uideo enim hanc epiſtolam ſcriptam eſſe P. Lentulo, Q. Metello cos. orationem autem pro Milone habitam Pompeio tertium conſule, ideſt quinquennio fere interpoſito: ut eadem res ſignificari non poſſit, cum in oratione dicat, Nuper quidem, quod non diceret de re tanto ante confecta. M. TETTII *Damionis*] de Damione quodam, P. Clodij liberto, Pedianus mentionem facit in Miloniana: ſed, hunc alium ab eo eſſe, manifeſte apparet, quod neque eadem res ſignificatur, quae in oratione, ut ratio temporis declarat, & in eius ueſtibulum Cicero, tamquam amici hominis, aut certe non inimici, Clodianorum impetum fugiens diſceſſit. Neque uero, Damionem unum Romae fuiſſe, neceſſario putandum eſt. DIAETA *curari incipio: &c.*] ab aegrotantibus ſumpta tranſlatio. Senſus eſt: inſtitui me tueri contra meos inimicos moderatione quadam, qua utens, ſpero fore, ut huic malo dies quotidie magis medeatur, ſicuti ſolet diaeta non recte ſe habentibus. ferro ut res agatur, minime uolo. TRVDI] antiqui libri, Videri, mendoſe. ACIDINOS] L. Catilina, & C. Manlius Acidinus, aduerſus patriam arma tulerunt. Salluſtius, & Cicero. Acidinus autem, Manliorum cognomen fuiſſe, cognoſcitur ex lib. 2. de orat. Velleio, & Faſtis. IN *Ceramio*] praepoſitionem, In, neque Caualcantis liber habet, neque Beſſarionis: Ceramio, autem uterque. inſpiciundi plures antiqui libri, ſi forte ad ueritatem aliquid afferant. nam nos quidem, Ceramio, quid hic ſibi uelit, ignoramus. Locum hoc nomine Romae fuiſſe, nemo tradit. In Germalo, qui Romae mons fuit, fortaſſe legendum. ANNIANA] quae prius C. Annij fuerat, a quo adoptatus Milo, qui antea fuerat ex Papia familia, & nomen ſimul & hereditatem accepit, cum ex eius filia natus eſſet. EDVXIT *uiros*] eduxit uiros, & occidit homines, non ſine artificio dixit, ut, cuiuſmodi fuerint utriuſque copiae, ex nominibus appareat. ILLE *ſe in interiorem partem aedium abdidit ſulla ſe*] Caualcantis liber, Ille ex interiorem aedium ſilla ſe. Beſſarionis, Ille interiorem aedium ſylla ſe. Omnino locus ita deprauatus, ut, niſi ueteres libri opem ferant, deſperandus uideatur. quid tamen, ſi ſic? Ille ſe in interiora aedium Sullae: ut ſubaudiatur, Proripuit, abdidit. MARCELLINVS] hunc primum nominat, quia primus ſententiam rogabatur, quod eſſet conſul deſignatus. METELLVS] Q. Metellus conſul: qui comitia aedilicia ideo fieri uolebat, ut Clodius aedilis creatus, in iudicium de ui, maxime propter fabros de Ciceronis area pulſos, uocari non poſſet. nam eos, qui magiſtratus gererēt, accuſari ius non erat: itaque Clodius, aedilitatem conſecutus, iudicio ſe eripuit. Dio lib. XXXIX. CALVMNIA] cum aſtutia uteretur, multaq. malitioſus inijceret, ut dicendi tempus eximeret, ne ſenatuſconſultum contra Clodium fieri poſſet, qui, cum ſenatus cenſuiſſet, ut Ciceroni domum ſuam aedificare liceret, fabros tamen de area per uim expuliſſet. Sic in epiſtola ad Lentulum: Res ab aduerſarijs noſtris extracta eſt uarijs calumnijs. & ad Q. fratrem libro. II. Per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta eſt. Licebat enim ſenatoribus, quouſque uellent, qua de re rogati eſſent, dicere. epiſt. 1. lib. 2. ad fratrem. lib. 3. de leg. Gellius lib. 4. cap. 10. DICENDI *tempus*] quod tempus ad dicendas ſententias ſenatoribus dabatur. OPPIO] potius crederem legendum, Appio: qui erat in ſenatu; & frater Clodij, ut adiuuare uellet; & praetor, ut facile poſſet. ETIAM *Hercule familiari tuo*] Q. Hortenſium ſignificat, quo Atticus intime utebatur, ut ſcribit Nepos in uita. & in epiſtola ultima libri. II. Tuus familiaris Hortenſius quam plena manu noſtras laudes in aſtra ſuſtulit. ETIAM *Hercule*:] quaſi dicat, quod equidem antea non putaram, cum & noſtri, & publicae cauſſae ſtudioſus uideretur eſſe. DE *cuius conſtantia*] ironia. nam Atticus exſulanti Ciceroni ſcripſerat in hanc fere ſententiam: Hortenſij conſtantiam, & uirtutem in tuenda rep. cognoſces. Et conſtantia, uirtute, ſine copula, uſitate, ut hic epiſt. 9. lib. XI. & fam. ep. 24. & 28. l. 13. FVRERE.] homo iracundus: quem etiam notat moroſitatis uitio in ep. quadam ad Q. fratrem. &, Furere, quod a Metello diem eximi uideret. ILLE] P. Clodius. SVA] quibus aedilitatem petiturus erat, cum candidatus eſſet. AREAE] de qua Clodius fabros expulerat, contra ſenatuſconſultum. ep. 2. INCENDIORVM] quia Milonis domum, Ciceroniſq. expugnare, & incendere conatus erat. PERICVLI *mei*] cum me, Sacra uia deſcendentem, lapidibus, fuſtibus, gladijs eſt inſecutus. IVDICIO] ut iudicium fieret in eum, qui ea commiſiſſet. COMITIIS *anteferret*] cum diceret iudicium de ui prius eſſe faciendum, quam comitia haberentur: quod tamen factum non eſt: itaq. Clodius iudicium effugit, comitijs creatus aedilis. PROSCRIPSIT] an Marcellinus? rationes aduerſantur duae, conſuetudo Latini ſermonis, & mos legitimus auſpiciorum. primum, cui probatur hoc, uel mediocriter Latinae linguae perito? Propoſita Marcellini ſententia, proſcripſit Marcellinus, ſe per omnes dies comitiales de caelo ſeruaturum. deinde, ſeruare de caelo, cum magiſtratū hoc tempore Marcellinus non gerat, prorſus ei non licet. id aperte declarat Varro, cuius haec recitat Nonius uerba, ex libro Rhetoricorū. XX. Eo die cis Tiberim redeundū eſt, quod de caelo auſpicari ius ſit nemini, praeter magiſtratū. Niſi ſi quis adeo peregrinetur in reb. Romanis, ut ideo magiſtratum gerere Marcellinum putet, quia ſit cōſul deſignatus. in quo fuit quidem auctoritas maior aliquanto, quā in ceteris priuatis: itaq. ſententiam in ſenatu primi rogabantur cōſules deſignati, deinceps autē magiſtratus, praetores, aediles, reliqui; ſed poteſtas tamen nulla: unde illud in Piſonem, de Metello Celere, conſule deſignato: Quod poteſtate nondū poterat, auctoritatē obtinuit. Praeterea non ſella curuli, non

li,non praetexta,non uiatoribus, non lictoribus, ne ſeruis quidem publicis, quod equidem legerim, fando ue audierim,conſul deſignatus utebatur. quod ſi neque poteſtatem habet,nec ea,quae magiſtratus inſignia ſunt; ſequitur,ut magiſtratus non ſit:&,ſi hoc, ſimul illud: ut Marcellinus non proſcripſerit. Quis igitur? Sextius,opinor, de quo dixit paullo ante; Sextius furere. Is autem,cum tribunus pl. eſſet hoc anno, quod ignorare arbitror neminem, poterat ſeruare de caelo. non enim maioribus tantum,ſed minoribus ēt magiſtratibus id licebat. Id oſtendit Cicero Philipp. 2. cũ ait: Nos nunciationẽ ſolum habemus,conſules, & reliqui magiſtratus etiam ſpectionem. apertius etiã Gellius lib. XIII. cap. 14. In edicto,inquit conſulum, quo edicunt, quis dies comitijs centuriatis futurus ſit, ſcribitur ex uetere forma perpetua; ne quis magiſtratus minor de caelo ſeruaſſe uelit. Quibus etiam ex uerbis perſpicuum fit, quo die de caelo ſeruaretur, eo die fieri comitia non potuiſſe. Erant omnino leges, ne comitiis magiſtratuum de caelo ſeruaretur: quod in 2. in Antonium declaratur his uerbis: Quiſquam ne diuinare poteſt,quid uitij in auſpicijs futurum ſit, niſi qui de caelo ſeruare conſtituit? quod neque comitijs licet per leges,& ſi quis ſeruauit,non, habitis comitijs,ſed, prius,quam habeantur, debet nunciare. Vetabant igitur leges, comitijs magiſtratuum de caelo ſeruari, ſed, quia ſaepe leges contemnebantur, ideo conſules edicto etiam id prohibendum putabant. nam, ſi leges ualuiſſent,quid erat, cur edictum adderent? Nec longe abſunt exempla auſpicantis de caelo magiſtratus,contra quam legibus cautum erat, ut comitia impediantur. nam hoc ipſum, Proſcripſit ſe per omnes dies comitiales de caelo ſeruaturum; non ad inijciendam comitijs aedilicijs moram ſpectat? Milo autem, cum obnunciat Metello conſuli, non eadem cauſſa obnunciat? Poterat autem,quia tribunus pl. erat. Comitijs uero, quibus leges ferrentur, ſeruari de caelo licuiſſe, cognoſcitur ex oratione de prouincijs. Dies *comitiales*: § quibus haberi comitia poterant. Macrobius, Gellius, ad Q. fratrem, alibi. Conciones: § ut adducerentur in inuidiam, qui comitia conabantur impedire. quae res populi uoluntatem ſolet offendere. lib. 2. epiſt. 21. Haec *tamen ſumma*; § tamen, inquit, Metellus conſul, neglecta illa futuri per comitiales dies auſpicij proſcriptione, comitia habuiſſet, niſi Milo in campum ipſum cum magna manu, ut, ſi opus eſſet, uim ui repelleret, profectus obnunciaſſet. Laudat igitur Milonem magis etiam, quam Sextium. nam ille tantum proſcripſerat, ſe de caelo ſeruaturum; Milo autem ad religionem auſpicij, quam ſperni uidebat, fortitudinem adiunxit. Nisi *Milo in campum obnunciaſſet* § cum libro Caualcantis, a quo minimum differt Beſſarionis liber, (habet enim, Miloni campum) ita lego, priore lectione repudiata: cuius, ut mihi quidem uidetur, eiuſmodi ſententia eſt, ut a ueritate diſſentiat. neque enim quiſquam erat, qui Miloni obnunciaret, (quippe, tribunus pl. cum eſſet, comitiorum aediliciorum ius non ad eum, ſed ad Metellum conſulem pertinebat) uerum ipſe Metello conſuli obnunciabat, ut comitia, quibus aedilitatem Clodius petebat, uſque eo protruderet, quoad iudicium ante fieret de ui, nihil dubitãs, quin eo iudicio Clodius condemnaretur. Praeterea, ſi legas, ut antea, C. Appius, praenomina ſimul erunt duo, quae eſſe non poſſunt. Nam, quod ad locutionem attinet, Obnunciare in campum, me quidem non offendit; cum etiam uerbo, Nunciare, quandoque ueteres eadem ratione uterentur & in loco, & ad locum; ut, Ponere in gratia, & in gratiam; Eſſe in poteſtate, & in poteſtatem. quod Gellius obſeruauit lib. 1. cap. 7. Sic, Nunciatum Romam eſſe, dicit Cicero in ep. ad D. Brutum, Nunciatur domum, in Verrem, & Plautus in Truc. Magna nuncias ad me gaudia. Campum § Martium, quo populus ad comitia conueniebat. Obnunciasset § qui de caelo ſeruabat, obnunciare ſolitus erat, non, habitis comitijs, ut augures, ſed prius quam haberentur. obnunciabat autem, ſeruaturum ſe de caelo die comitiali. quod cum fieret, agi cum populo nefas erat. oratio pro domo. In *campum uenit*, § ut, conſuli Metello, comitia habere cupienti, ipſe tribunus pl. obnunciaret. Fugitivorum § ſeruorum, quibus libertatem Clodius pollicebatur. Deiectas *copias* § afflictas, & infirmas. itaq. legitur in Beſſarionis antiquo libro. Fratrum *trium* § Metelli, Appij, Publij. & Metellum etiam in oratione pro domo ſua P. Clodij fratrem appellat, idq. ob eam rationem, quod Caecilia mater fuerat Appio, & Publio, ſoror autem duobus Caeciliis, ei, qui Metellum Nepotem, & ei, qui Celerem genuerat. ita duo Metelli, Nepos, & Celer, Appio, & Publio Clodijs fratres erant patrueles. nam & in oratione pro Coelio, Quonam modo, inquit, cum de Celere loquitur, furenti fratri ſuo patrueli conſularis reſtitiſſet, qui conſul incipientem furere, atque conantem, ſua ſe manu interfecturum audiente ſenatu dixerit? Ipſos autem Metellos, Celerem, & Nepotem, fratres fuiſſe, ex duabus epiſt. lib. v. fam. notiſſimum eſt. germanos fuiſſe ideo non exiſtimo, quod Quincti praenomine uterque utebatur. fratribus igitur geniti: quorum ſoror App. Claudio nupſerit, qui poſtea Appio, & Publio pater fuit. Turpis § non ideo turpis, quod iam eſſet approbata Marcellini ſententia, ſed quod homines intelligerent id agi, ut habendis comitijs iudicio Clodius eriperetur. nam, etſi de approbata Marcellini ſententia legitur in epiſt. 1. lib. 2. ad Q. fratrem: tamen id factum eſſe eo ſenatu, qui habitus eſt menſe Decembri, cum Clodius adeſſet, ipſa iudicat epiſtola; haec autem ſcripta ſunt menſe Nouembri; cum in eo ſenatu, quo ſententiam ait de ſcripto a Marcellino dictam, Clodius non affuiſſet. ſcribit enim ſic, Domi Clodius, egregius Marcellinus. XI. Kal. *Ian.* § quod aliquot ante annis ſcripſimus in noſtris Scholijs, id nunc, eadẽ coniectura ducti, ſine dubitatione affirmamus; uideri tollendã uocẽ, Ian. quae, ut cuiuis facile eſt uidere, locum hic habere non poteſt; cum dies ſignificetur, qui XII. kal. Dec. conſecutus eſt. Comitivm § Comitium in foro fuiſſe, uel hic locus oſtendit; cum Metellus poſtulet, ut ſibi in foro obnuncietur, Milo autem in Comitium ueniat. Plinius etiam lib. 15. cap. 18. Colitur ficus arbor in foro ipſo, ac Comitio. in Comitio ius dicebatur. Plautus in Poen. Iſtorum nullus nefaſtus eſt, comitiales ſunt meri. ibi habitant, ibi eos conſpicias, quam praetorem, ſae-

pius.

pius. FVRTIM ʒ ut Milonem falleret, cui dixerat ſe in Comitio fore; putans, ante ſe comitia in campo habiturum, quam Milo poſſet obnunciare. BIDVO ʒ decimo. & nono Kalendas, dum nundinae fuerunt, quibus haberi comitia non licebat. Macrobius lib.1.Sat.Pli.lib.18. cap. 3. NVLLA ʒ non, quod nundinis concionari non liceret, ſed quod opus non eſſet, cum haberi comitia non poſſent. IAM *Campum tenebat,* ʒ ne Metellus, confectis nundinis, IIX.Kal.Comitia habere poſſet. MARCELLVS *candidatus.* ʒ aedilicius; qui tamen ſtertens parum laborare de comitijs uidebatur. Hunc autem C. Marcellum potius, quam M. puto fuiſſe. nam Marcus, qui conſul fuit cum Ser. Sulpicio quadriennio poſt, aedilis eſſe non potuit Marcellino, & Philippo cos. cum aedilitas a conſulatu quinquennio diſtet; ut in libro de magiſtratibus oſtendemus. SINE *laterna* ʒ ut eorum, qui Clodium exſpectabant, ignobilitas, & infima condicio notetur, qui ſine laterna noctu praeſtolarentur. LIERI. ʒ a Milone. SI *ſe inter uiam* ʒ Inter uias, dixit Plautus; Inter cenam, Cicero. correxit hunc locum aliquot ab hinc annis amiciſſimus meus, coniecturam ſecutus, quia uidebat in Caualcantis libro ſcriptum, Si ſentitur ne iam. neque nunc aliter uideo ſcriptum in libro Beſſarionis, niſi quod, Veniam, habet, pro Veiam. CASVM *illum noſtrum* ʒ exſulij calamitatem: in quam incidi, quia peſſimos ciues occideram. INVIDI, *& perfidi*, ʒ Hortenſium, & Pompeium uidetur ſignificare: quorum conſilio uſus, indigniſſimam exſulij calamitatem ſubierat. epiſt.18.lib.2 INERTI *nobili* ʒ notat eos, quos a ſe defendendo metus auerterat. fam.lib.1.epiſt.9. PRO *facultatibus noſtris* ʒ fratri reddimus, non quantum accepimus; ſed quantum noſtrae facultates patiuntur; ne, ſi id fieret ſupra facultates, ipſe deinde, omnino exhauſtus, egerem.

Cicero S. D. Attico. 4.

PERIVCVNDVS mihi Cincius fuit ante diem tertium Kal. Febr. ante lucem. dixit enim mihi, te eſſe in Italia, ſeſeq. ad te pueros mittere: quos ſine meis litteris ire nolui: non quo haberem, quod tibi, praeſertim iam prope praeſenti, ſcriberem: ſed ut hoc ipſum ſignificarem, mihi aduentum tuum ſuauiſſimum, exſpectatiſſimumq. eſſe. quare aduola ad nos, eo animo, ut nos ames, & te amari ſcias. cetera coram agemus. haec properantes ſcripſimus: quo die uenies, utique cum tuis apud me ſis. perbelle feceris, ſi ad nos ueneris. offendes deſignationem Tyrannionis, mirificam librorum meorum Bibliothecam; quorum reliquiae multo meliores ſunt, quam putaram. etiam uelim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cetera adminiſtris; ijſq. imperes, ut ſumant membranulam, ex qua indices fiant, quos uos Graeci, ut opinor, συλλάβους appellatis. Sed haec, ſi tibi erit commodum: ipſe uero utique fac uenias, ſi potes in his locis adhaereſcere, & Piliam adducere. ita enim & aequum eſt, & cupit Tullia. Mediusfidius nae tu emiſti locum praeclarum. gladiatores audio pugnare mirifice. ſi locare uoluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. Sed haec poſterius. tu fac uenias & de librarijs, ſi me amas, diligenter. Vale.

EXPLANATIO

CINCIVS ʒ qui Romae Attici negotia curabat. AD *nos,* ʒ Antium, cum Romae fueris. APVD *me* ʒ domi meae cenato, etiam ſi ego abſim. Erat enim Antij: ut epiſt. 8. Sic etiam in epiſtola 2. libri. 2. in qua eum domum ſuam inuitat, cum ipſe abeſſet. DESIGNATIONEM ʒ ordinem, quo bibliotheca mea diſponatur. TYRANNIONIS ʒ grammatici. Suidas, Plutarchus in Lucullo, & Sulla, & epiſtola. IV. libri. 2. ad Q. fratrem. RELIQVIAE ʒ quia multos amiſerat in illo fortunarum ſuarum naufragio. DVOS *aliquos* ʒ miſit Dionyſium, & Menophilum. epiſt.8. QVIBVS *Tyrannio utatur glutinatoribus,* ʒ an ut librorum paginas conglutinarent more noſtro? minime. nam librorum paginae tunc circa lignum, quem umbilicum uocabant, inuoluebantur, expertes glutini. quis igitur glutinatorum uſus? ut uoluminum ſingulorum terga exornarentur, agglutinato inſigni tegumento. IN *his locis* ʒ in Antiati. PILIAM *adducere.* ʒ ſi potes & a te ipſo impetrare, ut in his locis conſiſtas, & Piliam tecum adducere. Mirum autem, cur hoc de Pilia dixerit, quam nondum Atticus duxerat uxorem. nuptias enim celebrauit pridie id. Febr. ut eſt in epiſtola. III. lib.2. ad Q. fratrem. haec autem ſcripta III. Kal. Feb. Accipiamus igitur ſic, nuptias quidem nondum celebratas, ſed deſponſatam tamen fuiſſe. Et apparet, factis iam ſponſalibus coniugium non ſemper eſſe conſecutum: ut Suetonius de Iulia Caeſaris filia, primum Seruilio Caepioni deſponſa, deinde Pompeio collocata. AEQVVM *eſt* ʒ ut ſine ea ne uenias. TVLLIA. ʒ quae nunc mecum eſt. NAE *tu* ʒ cur, Nae? cum iam dixerit, Medius fidius. quid ſi, Nomenti? ubi, & Ardeae praedia Atticus habuit, praeterea nuſquam in Italia. EMISTI ʒ locum Atticus, & ſimul gladiatores emerat. eos laniſtae in eo loco exercebant. PVGNARE ʒ cum exercerentur in ludo. DVOBVS *his muneribus* ʒ gladiatores in funere dabantur, uel empti, uel conducti. *His*: proximis, quibus populo munus gladiatorium datum eſt. LIBERASSES. ʒ tanti locaſſes, quanti emeras: ita eos libertate donare potuiſſes, recepta pecunia in eos impenſa.

Cicero S. D. Attico. 5.

AIN TV? *exiſtimas ab ullo malle mea legi, probarique, quam a te? cur igitur cuiquam miſi prius? urgebar ab eo, ad quem miſi, & non habebam exemplar. quid? etiam: (dudum enim circumrodo, quod deuorandum eſt) ſubturpicula mihi uidebatur eſſe* παλινῳδία. *ſed ualeant recta, uera, honeſta conſilia. non eſt credibile, quae ſit perfidia in iſtis principibus, ut uolunt eſſe, & ut eſſent, ſi quidquam haberent fidei. ſenſeram, noram, inductus, relictus, proiectus ab ijs: tamen hoc erat in animo, ut cum ijs in rep. conſentirem. ijdem erant, qui fuerant. uix aliquando te auctore reſipiui. dices, ea te monuiſſe, ſuaſiſſe, quae facerem: non etiam ut ſcriberem. ego mehercule mihi neceßitatem uolui imponere huius nouae coniunctionis; ne qua mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cum miſereri mei debent, non deſinunt inuidere. ſed tamen modici fuimus* ὑποθέσει, *ut ſcripſi. erimus uberiores, ſi & ille libenter accipiet, & ij ſubringentur, qui uillam me moleſte ferant habere, quae Catuli fuerat, aut etiam emiſſe non cogitant; qui domum negant oportuiſſe me aedificare, uendere aiunt oportuiſſe. ſed, quid ad hoc? ſi, quibus ſententijs dixi quod & ipſi probarent, laetati ſunt tamen me contra Pompeij uoluntatem dixiſſe. ſed, quoniam, qui nihil poßunt, ij me nolunt amare; demus operam, ut ab ijs, qui poſſunt, diligamur. dices: uellem, iam pridem. ſcio te uoluiße, & me. aſt nugigeram manum fuiſſe. iam tempus eſt me ipſum a me amari, quando ab illis nullo modo poſſum. Domum meam quod crebro inuiſis, eſt mihi ualde gratum. Viaticum Craßipes praeripit. Tu de uia recta in hortos. uidetur commodius ad te. poſtridie ſcilicet: quid enim tua? ſed uiderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione, & ſittybis. eos uelim laudes. Vale.*

EXPLANATIO

AIN TV? ȝ locutio ad oſtendendam admirationem uſurpata. ſic in epiſtola ad Paetum: Ain tandẽ? inſanire tibi uideris, quod imitere uerborum meorum fulmina? & ad hunc ipſum l. VI. & l. XII.
AD *quem miſi,* ȝ aut Caeſarem, aut Pompeium. QVID? *etiam:* ȝ quid praeterea cauſſae fuit, cur eum librum tibi non miſerim? etiam hoc: ſubturpicula mihi uidebatur παλινῳδία. Tale illud epiſtola. XI.
lib. I. Noui tibi quidnam ſcribam? quid? etiam. Meſſalla conſul Autronianam domum emit. & ep. 6.
l. 2. De muro, ſtatue, quid faciendum ſit. Aliud quid? etiam. quando te proficiſci iſtinc putes, fac ut ſciam. DVDVM *enim circumrodo,* ȝ inuitus dico, quod dicendum tamen eſt. uereor enim, ne me reprehendas, qui hoc in libro gratiae cauſſa ea laudarim, quae antea uituperabam. μεταφορὰ ab ijs, qui circumrodunt, quod non libenter comedunt. VT *uolunt eſſe,* ȝ nam re uera non ſunt, quia nihil poſ-
ſunt. epiſt. 5. SI *quidquam haberent fidei.* ȝ fidei nihil habent, cum, publicam cauſſam defendẽtes, me
ſocium defenſionis non tuentur, ubi a potentibus oppugnor. SENSERAM, ȝ eorum perfidiam, cum,
ab inimico meo nefaria in me rogatione promulgata, in periculo deſeruerunt. INDVCTVS, *relictus, pro-*
iectus ȝ δείνωσις, cum in ſingulis ineſt augendi uis. QVI *fuerant,* ȝ perfidi, uidelicet, atque ingrati,
ut antea. itaque, te monente, rationem mutaui, meque, quod antea non feceram, potentium amicitijs,
munire coepi. NON *etiam ut ſcriberem.* ȝ monuiſti tu quidem, ut ea facerem, quae Caeſaris animum
non offenderent, atque etiam quae delectarent; non tamen, ut etiam ſcriptis eum laudarem: quod ego
nunc, a te non admonitus, mea ſponte feci. CONIVNCTIONIS; ȝ cum potentibus, optimatibus reli-
ctis. AD *illos,* ȝ maxime Bibulum, Catonem, Domitium, Curionem, Caeſaris inimicos. MODICI
fuimus ὑποθέσει, ȝ modice laudauimus: uberem ὑπόθεσιν non cepimus, ſed eiuſmodi, ut modice lau-
daremus. VT *ſcripſi.* ȝ in ipſo libro. VENDERE ȝ cum dicant, me poſt exſulium humili animo eſſe
debuiſſe: cum reſp. maiorem etiam animum, quam umquam habuerim, mihi det, quae declararit, ſeſe
non potuiſſe me uno ciue carere: & uendere aream, potius quam in ea domum aedificare. facit enim in-
uidia, ut in Palatio magnifice habitantem non ferant. CONTRA *Pompeij uoluntatem* ȝ latius hoc in
epiſtola ad Lentulum his uerbis: In illis autem meis actionibus, ſententijsq. omnibus, quae Pom-
peium uidebantur offendere, certorum hominum, quos iam debes ſuſpicari, ſermones referebantur ad
me. qui cum illa ſentirent in rep. quae ego agebam, ſemperq. ſenſiſſent, me tamen non ſatisfacere Pom-
peio, Caeſaremq. inimiciſſimũ mihi futurũ, gaudere ſe aiebãt. NVGIGERAM *manum* ȝ locus hic ex illis
eſt, quos ego quidẽ ſine libris antiquis poſſe corrigi nũ ſperarim. itaq. ut aliquid ex ingenio liceat cõmi
niſci, placet tamen fateri potius neſcire quod neſciã, quam afferre quod nõ probẽ. Alberti Ferri, & Beſſa
rionis libri habent: Noluiſſe aſt nũ geram manũ fuiſſet. INVISIS, ȝ quid ſi, Inuiſes? ut ſit, Te inuiſu-
rũ ſcribis, cum eris Romae. nã certe nondũ Atticus Romã peruenerat. quod illud declarat proxime ſub-
ſcriptũ: Tu de uia recta in hortos. VIATICVM *Craßipes praeripit.* ȝ Cicero; poſt mortẽ L. Piſonis, cogno
mento Frugi, Tulliolã Furio Craſſipedi, Marcellino, & Philippo cos. collocauit. ei pro dote pecunia erat
numeranda: ut Ciceroni ad uotiuã legationẽ, de qua obeũda cogitabat, uiaticũ praeriperetur. Nã, quod
uillas inuiſere uellet; quoniã id paucorũ dierum uiaticũ futurũ erat, ut in ep. 4. lib. II. ad fratrẽ, ideo po
tius accipiendũ uidetur de uiatico legationis, quo quidẽ opus eſſet haud paullo maiore in multorũ men
ſiũ peregrinationẽ. DE *uia* ȝ ne deflectas alio: recta ex itinere in meos hortos te confer. VIDETVR *com-*
modius ad te ȝ diſtingue ſic: Tu de uia recta in hortos. uidetur cõmodius ad te. poſtridie ſcilicet. quid. n.

tua?

tua? Explana ſic: Commodius domum tuam pergere.id ſcilicet poſtridie facies. quid enim tantum in uno die? quid tua,citius ſerius uno die? SED *uiderimus* ʒ quaſi dicat: ſed hoc, ut tibi uidebitur. BIBLIOTHECAM ʒ Antij: ut apparet ex epiſtola, quam antecedit inſequens proxima. TVI ʒ librarij, Dionyſius, & Menophilus.epiſtola 8. PINXERVNT ʒ ita ſcienter, & apte diſpoſuerunt, ut, quaſi picta tabula, intuentium oculos delectare poſſit; idq. non ſolum conſtructione, ideſt ordine, ſed etiam ſittybis, ideſt membranulis; quarum integumento libri a pulueris, temporisq. iniuria diutius integri conſeruantur.omnes igitur & apte conſtructi, & ſuis quiſque ſittybis inſerti.

Cicero S. D. Attico. 6.

DE LENTVLO ſcilicet ſic fero, ut debeo. uirum bonum, & magnum hominem, & in ſumma magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus; nosq. malo ſolatio, ſed non multo, tamen conſolamur, quod ipſius uicem minime dolemus, non ut Saufeius, & ueſtri, mehercule quia ſic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio uideatur ex eius incendio eſſe ereptus. nam, quid foedius noſtra uita? praecipue mea? nam tu quidem, etſi es natura πολιτικὸς, tamen nullam habes propriam ſeruitutem: communi frueris nomine. ego uero, qui, ſi loquor de rep. quod oportet, inſanus; ſi, quod opus eſt, ſeruus exiſtimor; ſi taceo, oppreſſus, & captus; quo dolore eſſe debeo? quo ſum ſcilicet, hoc etiam acriore, quod ne dolere quidem poſſum, ut non ingratus uidear. quid, ſi ceſſare libet, & in otij portum confugere? nequidquam. immo etiam in bellum, & in caſtra. ergo erimus ὀπαδοὶ, qui ταγοὶ eſſe noluimus? ſic faciundum eſt. tibi enim ipſi, cui utinam ſemper paruiſſem, ſic uideo placere. reliqui eſt: σπάρταν ἔλαχες ταύταν, κόσμει. non mehercule poſſum; & Philoxeno ignoſco, qui reduci in carcerem maluit. uerumtamen id ipſum mecum in his locis commentor, ut iſta improbem: idq. tu, cum una erimus, confirmabis. A te litteras crebro ad me ſcribi uideo; ſed omnes uno tempore accepi. quae res etiam auxit dolorem meum: caſu enim trinas ante legeram, quibus, meliuſcule Lentulo eſſe, ſcriptum erat. ecce quartae fulmen. ſed ille, ut ſcripſi, non miſer, nos uero ſerui. Quod me admones, ut ſcribam illa Hortenſiana: in alia incidi, non immemor iſtius mandati tui: ſed mehercule incipiendo refugi; ne, quod uideor ſtulte illius amici non intemperiem tuliſſe, rurſus ſtulte iniuriam illius faciam illuſtrem, ſi quid ſcripſero; & ſimul, ne βαθύτης mea, quae in agendo apparuit, in ſcribendo ſit occultior, & aliquid ſatisfactio leuitatis habere uideatur. Sed uiderimus. tu modo quam ſaepiſſime ad me aliquid. Epiſtolam, Lucceio quā miſi, qua, res meas ut ſcribat, rogo, fac ut ab eo ſumas: ualde bella eſt: eumque, ut approperet, adhorteris: &, quod mihi ſe ita facturū reſcripſit, agas gratias. Domū noſtrā, quoad poteris, inuiſas. Veſtorio aliquid ſignifices. ualde.n.eſt in me liberalis. nihil ἀγνωμότερον. Vale.

EXPLANATIO

LENTVLO ʒ L.Lentulo, flamine Martiale, de quo ep.24.l.2.& de haruſpicum reſp.patre eius, qui nominatur ep.8.l.12.& a Pediano in ea pro Scauro: qui & ipſe flamen fuit, ſuffectus in locum patris, ut C.Curio, ad quem Ciceronis exſtant epiſtolae, patre pontifice mortuo, pontifex factus eſt: quod ſcripſit Dio: uiuo enim patre ſacerdote, nemini ſacerdotium idem conſequi per leges licebat. De Lentulo Marcellino fortaſſe hic aliquis, parum in perpendenda hiſtoria diligens, acceperit: ſed, eum hoc anno conſulem fuiſſe, neque in conſulatu obijſſe, faſti docent Capitolini: mentionem enim ſuffecti in eius locum feciſſent.& Cicero non ut de conſule, ſed ut de priuato ciue loquitur. Plutarchus etiam in Pompeij uita, & Dio lib.39.toto anno conſulem fuiſſe, ſatis oſtendunt. Quod ſi, hanc epiſtolam poſt Marcellinum conſulem ſcriptam eſſe, obijciatur: negabo, ſequentium epiſtolarum teſtimonio fultus quae enim prima ſequitur, in ea ſunt haec. Mea mandata de domo curabis: praeſidia locabis. Domum ſuam aedificari ſignificat: quam aedificari Marcellino conſule, ex ep.8.cognoſcitur, in qua Domitij Ahenobarbi, cōſulatum petentis, mentio fit. Et epiſt.9.eandem ſignificari domum oſtendit eodem Marcellino conſule. nam, ſi Pompeius in ea epiſtola non dum eſt conſul, quod indicant illa uerba: Pompeius in Cumanum Parilibus uenit: certe conſulem eſſe Marcellinum neceſſe eſt. Eandem aedificationem, priuato adhuc Pompeio, nominat ep.10.& in eadem litteras ab Attico ſe accepiſſe dicit, in quibus commendaturum ſe Lucceio Ciceronis gloriam promiſerat: cum Ciceroni reſponderet ad ea uerba, quae ſunt in hac ſexta epiſt. Eumque, ut approperet, adhorteris. Iam epiſt.x1.adhuc Pompeium ruſticari conſtat. Et in ep.12. Milonis a Clodio accuſati mentio eſt.ea uero accuſatio nominatur in ep.3.lib.2. ad Q. fr. quā ſcriptam eſſe Marcellino conſule, nemo negabit. Alia occurrunt argumenta de uiuo Marcellino, cū haec epiſtola ſcriberetur: quae breuitatis cauſſa placet omittere. NON *ut Saufeius, & ueſtri,* ʒ non ideo uicē ipſius minime dolemus, quia Saufeiū, & reliquos Epicureos ſequamur, qui nihil dolere ſoliti ſunt, niſi quod ad ipſos pertinet, aliena non curant; ſed mehercule, quia minime dolendū eius interitu uidetur, qui tamquā deorum beneficio, cum patria ciuilibus diſcordijs arderet, ex eius incendio uideatur eſse ereptus. Saufeius, & ueſtri; quia & Saufeius, & Atticus Epicurei.ep.19.lib.5.& Nepos in uita. NATVRA πολιτικὸς, ʒ quod Atticus abſtineret adminiſtranda rep. uocat eum natura πολιτικὸν, non conſuetudine PROPRIAM *ſeruitutem:* ʒ ſerui omnes uidemur: ita nobis erepta libertas eſt uitio ciuium improborum.

in hac ſeruitute, quae communis omnibus eſt, tu quoque uiuis; ego autem habeo propriam, & praecipuam, qualem praeterea nemo habet. COMMVNI *frueris nomine* } non propriam, ſed communem ſeruis ſeruitutem. hoc uidetur ſignificare: ſed, uerba num uacent mendo, haud ſatis ſcio. ſuſpicionem augēt Beſſarionis, & Alberti Ferri libri, in quibus uideo ſcriptum, Communi frueris non ne; & proximo membro, Virtutem, pro, Seruitutem. QVOD *oportet,* } quod a bono ciue poſtulatur. INSANVS, } qui contēdere uelim cum ijs, qui omnia tenent. QVOD *opus eſt,* } opus eſt autem, ut loquar ad uoluntatem potentium. OPPRESSVS, *& captus,* } praemijs. DOLERE } uicem reip. INGRATVS } in Pompeium, qui remp. perdidit. in quem ingratus eſſe non debeo; cum eius potiſſimum opera ex acerbiſſima exſulij calamitate emerſerim. NEQVIDQVAM. } minime hoc faciendum eſt: eundum potius in bellum, & caſtra, ſi Pompeij e re ſit. ep. 5. Ταγοὶ } duces: cum ſaeptus comitatu bonorum, qui me ducem ſecuti eſſent, pugnare tamen cum Clodio nolui. epiſt. 9. lib. 1. fam. CVI *utinam ſemper paruißem,* } tibi enim ſi paruiſſem, monenti iampridem, remp. quidem ut amarem, ſed ita dignitati conſulerem, ut ſalutis etiam rationem haberem, neque cum ijs, qui omnia tenebant, ſpe eorum, qui nihil poterant, inimicitias ſuſciperem; tibi inquam ita monenti ſi paruiſſem, numquam profecto, fraude amicorum inductus, potentia inimicorum oppreſſus, indigniſſimam exſulij calamitatem pertuliſſem. ep. 5. RELIQVI *eſt* } ſubintellige, Hoc quod dicam, ut, quam Spartam nactus ſum, ornem: ideſt, ut, quando me cum Caeſare, & Pompeio coniunxi, ornem eos, & tuear, quibus rebus poſſim. hoc quidem reliquum eſt: ſed ego, ut faciam, a me impetrare non poſſum: aegre enim adducor, ut a rep. deſciſcam. cuius illi rationibus priuatas opes anteponunt. ac paene mihi in mentem quandoque uenit, iterum illam amplecti, unam, uel cū periculo curaret; ut potius iterum exſulij miſerias perferam, quam ea probem, quae recta eſſe non ſentio: Philoxeni poetae exemplo: qui, Dionyſij tyranni uerſus quia libere improbabat, in carcerem Lautumias coniectus eſt: deinde eductus, cum idem Dionyſius alios item uerſus ei legendos tradidiſſet, opinatus fore, ut metu carceris probaret; ſententiam non mutauit, ſed, uerſibus lectis, demiſſo capite, ultro ad Lautumias tacitus iter conuertit. cumq. Dionyſius ad abeuntem clamaſſet, Quo, Philoxene? ad Lautumias, inquit: ut intelligeret tyrannus, ab eo uerſus nō probari. Diodorus Siculus, Stobaeus, Lucianus, Athenaeus l. 1. & interpres Ariſtophanis, in Pluto. Ταύταν, } hic malo notam ſubdiſtinctionis apponere, quam poſt ἔλαχες. non enim ſocietatem cum Pompeio, & Caeſare Spartam appellat: ſed, addendo hanc, ſignificat, qualiſcumque ſit. VERVMTAMEN } haec dictio non ſemper habet aduerſandi uim, ſed interdum concludendi, ut hoc loco, quaſi dicat: Sed, ne longior ſim, ne te multis teneam, ut indicem tibi animum meum, ego nunc mecum ipſe rationem quaero, qua iſta improbem. IN *his locis,* } Antij. VT } quo modo. ISTA } iſtorum acta, quae ad tyrannidem ſpectant. & dixit, Commentor, quia rationem quaereret, qua, neque ſe illa probare, oſtenderet, & Caeſarem tamen, ac Pompeium haud magnopere offenderet. Quae autem erat haec ratio? uel ut ſcriberet de optima rep. quod fecit paullo poſt; quibus in libris, quod eſſe debeat optimi ciuis officium, cum oſtenderet, ſatis indicabat, acta ſe Caeſaris, & Pompeij non probare uel ut ab urbe abeſſet; ut abſentiae ſuae cauſſam eſſe conſtaret, quod ea, quae tum agerentur, non probaret. CONFIRMABIS, } approbabis conſilium meum de iſtorum actis improbandis: quamquam mihi auctor fueris, ut cum ijs me coniungerem, ep. 3. FVLMEN. } quibus, ut fulmine, ſum ictus, quia Lentuli obitum, aut certe deſperatam ſalutem ſignificarent. NON *miſer,* } qui ereptus ſit ex incendio patriae. SERVI } quibus adempta libertas eſt potentia paucorum. itaque noſtra uita nihil foedius. ILLA *Hortenſiana,* } illa, quae antea quoque monuiſti ut ſcriberem. Et uidetur intelligere Hortenſium librum de philoſophia, quem poſtea ſcripſit. IN *alia incidi,* } dedi me ad alia ſcribenda. INCIPIENDO, } cum iam aggreſſus eſſem ſcribere illa Hortenſiana, reuocaui me, &, quod inſtitueram, abieci; ne, cum uidear iniuriam Hortenſij, quae tamen non grauiſſima fuerat, parum ſapienter tuliſſe, rurſus in eodem illuſtrando parum ſapiens haberi poſſim. neque enim ſapientis eſt, cui antea maxime ſuccenſueris, eundem paullo poſt maxime laudare. VIDEOR *ſtulte illius amici non intemperiem tuliſſe,* } alij aliter: quam recte, ipſi uiderint. ego, quod eſt in Beſſarionis libro, (eſt autem, ut impreſſum in noſtro) uerum, atque incorruptum, planeq. ab ipſo Cicerone ſcriptum exiſtimo. itaq. ad id meam interpretationem accommodabo. dicit hoc. Semel ſtulte feci, qui non intemperiem Hortenſij tulerim? ſtulte rurſus faciam, ſi eiuſdem iniuriam illuſtrabo. Dicit autem qua de re? non, opinor, de eadem. non enim idem eſt, non intemperies, & iniuria: cum offenſio quidem utraque ſit, illa tamen leuior, quae modū nō tranſiliat, quae ad intemperantiā non perueniat; haec eiuſmodi, ut, in quē infertur, afficiat grauiter; a quo infertur, intemperantē ſignificet. Bis uidetur, quod animum Ciceronis offenderet, Hortenſius commiſiſſe. primum in aliqua re, uel multis etiam in reb. fortaſſe, qui Ciceronem, nouum hominem, aemulum in eloquentiae laude non libenter ferret: in quo non intemperantem ſe praebuit; fecit aliquid minus amice; numquam ita fuit infeſtus, numquam ita uehemens, ut inimicus potius, quam amicus, poſſet appellari. haec eſt, non intemperiem quam appellat. Iterum laeſit Hortenſius; cum, rogatione a P. Clodio contra eos, qui ciues Romanos indicta cauſſa damnaſsent, promulgata, Ciceronem hortatus eſt, ut abiret in exſulium, pollicitus operam ſe ſtudioſiſſime daturum, ut breui dignitatem ac patriam recuperaret. nec tamen id pro eo, ac debuit, ſatis accurate praeſtitit. hanc iniuriam uocat: quod aſtuto conſilio, ſimulatione amoris, inclinantem eum ad exitium Hortenſius impulerit. hoc aperte declarat his uerbis in epiſtola ad fratrem lib. 1. Quantum Hortenſio credendum ſit, neſcio: me ſumma ſimulatione amoris, ſummaq. aſſiduitate quotidiana ſceleratiſſime, inſidioſiſ-

ſimeq.

ſimeq. tractauit; adiuncto quoque Arrio;quorum ego conſilijs,promiſſis, praeceptis deſtitutus in hác calamitatem incidi.& hic lib.III.ep.9.cum Atticus ita ſcripſiſſet,Hortenſium allice,& eiuſmodi uiros; reſcribit: Obſecro,mi Pomponi,nondum perſpicis, quorum opera, quorum inſidijs, quorum ſcelere perierimus? nos nõ amici,ſed inuidi perdiderunt.Tuli igitur leuem offenſiunculam Hortenſij: quae ferenda fuit,cum alioqui amicus eſſet. ac me tamen,quia tulerim,ſtultum homines exiſtimant.rurſus uidebor ſtulte facere;cum eum meis in ſcriptis laudabo: quia renouabo in animis hominum memoriam illius, quam in me intulit,iniuriae. illuſtrabo, quae nunc latet, eius iniuriam. patefaciam quod obſcurum quodam modo eſt. itaque meum hoc officium non debet Hortenſio, aut tibi, eius amantiſſimo, gratum eſſe.Accedit illud,quod nec ipſi mihi,quod tu me facere uis,placere admodum poteſt. leuitatis enim nomen ſubibo,cum eum dolorem in ſcribendo occultabo,quem,ex Hortenſij ſuſceptum iniuria, in agendo oſtendi. VIDEOR ʒ uideor quidem alijs in eo ſtulte feciſſe, quia tulerim: ut ipſe mihi non uideor. tuli enim, non,iniuriam, ſed,non intemperiem, eamq. hominis amici. qui uideor igitur in ea re ſtultus fuiſſe,in qua minime debeo;quanto magis uidebor in hac,in qua iure poſſum? ILLIVS ʒ hic non addit,Amici,ut proxime:quia non eſt amicus,qui facit iniuriam:at non intemperies,leuis inquam offenſiuncula,etiam inter amicos locum habet. IN *agendo*, ʒ in agendis cauſſis; in quibus, quo animo eſſem, quo eſſe deberem in Hortenſium,oſtendi. *Βαθύτης mea,* ʒ intimis ſenſibus conceptus ex iniuria dolor. LEVITATIS ʒ ſi Hortenſium laudarem, cui me ante nimis iratum oſtendi: ideo laudare eum uiderer,ut illa quaſi ſatisfactione lenitus mihi reconciliaretur. in quo lenitatis opinionem ſubirẽ, cum eum, quem in agendo laeſiſſem, in ſcribendo ornarem.In antiquo Alberti Tertij libro uideo ſcriptum eſſe,Satis tacito leuitatis: in Beſſarionis autem,Satis facere leuitatis. quod etſi non inconcinnam habet ſententiam: ueteres tamen alios libros libentius ſequor,in quibus eſt, Satisfactio leuitatis. LVCCEIO *quam miſi*, ʒ haec epiſtola legitur fam.lib.5. INVISAS ʒ dum aedificatur.epiſt.3. SIGNIFICES: ʒ oſtendas & tibi rem gratam facere,quod in me liberalis ſit; & me huius humanitatis immemorem non fore. NIHIL *ἀγχιρότερον* ʒ propterea quod,re familiari ualde comminutus,eam ſine amicorum liberalitate non uidebar poſſe reſtituere, epiſt.2. & 4.

Cicero S. D. Attico. 7.

EPISTOLA tua me ſolicitum de Quincto noſtro, puero optimo, ualde leuauit. uenerat horis duabus ante Cherippus: mera monſtra nunciarat. De Apollonio quod ſcribis, qui illi dij irati, homini Graeco, qui conturbare quidem putat ſibi licere, quod equitibus R. nam Terentius ſuo iure. De Metello, οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν; ſed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. quid quidem tibi? nummi meo periculo ſint: quid enim uereris, quemcumque heredem fecit? niſi Publium fecit. uerum fecit non improbe, quamquam fuit ipſe. quare in hoc thecam nummariam nõ retexeris: in alijs eris cautior. Mea mandata de domo curabis: praeſidia locabis: Milonem admonebis. Arpinatum fremitus eſt incredibilis de Laterio. quid quaeris? equidem dolui, ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quod supereſt, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, ut facis. Vale.

EXPLANATIO

DE QVINCTO *noſtro*, ʒ de Quincti pueri ualetudine. VENERAT ʒ Roma. MERA *monſtra* ʒ grauiter eum aegrotare.tu autem,melius ei nunc eſſe, ſignificaſti. QVI *illi dij* ʒ Qui pro Vtinam dixit, more comicorum. QVOD *equitibus R.* ʒ conturbare ſolis licet equitibus R. homo Graecus Apollonius putat idem ſibi licere. Conturbare eſt, omiſſis ueteribus creditoribus, ſatisfacere ijs,qui poſterius crediderunt.perſpicuum eſt uel maxime in oratione pro Plancio.Fac,inquit,me multis debere, & in ijs Plancio.utrum igitur me conturbare oportet,an,ceteris,cum dies uenerit, hoc nomen, quod urget,nunc,cum petitur,diſſoluere? SVO *iure.* ʒ conturbat: quia eques R. eſt. hunc in epiſt. ſua cũ Apollonio Atticus nominauerat. DE *Metello*, ʒ Corradus,temporum inſcitia lapſus,arbitratur hunc eſſe Q. Metellum Nepotem. ſed annorum diligens examinatio,ſecus eſſe, oſtendit. nam haec epiſtola uidetur ſcripta anno poſt,quam Cicero ab exſulio redijt,ideſt Marcellino, & Philippo cos.adhuc enim ſuam domum aedificari,ſignificat,cum ait: Mea mandata de domo curabis: praeſidia locabis: Milonem admonebis.& epiſtola, quae ſequitur,cum L.Domitij Ahenobarbi, conſularis candidati, qui competitor fuit Pompeij Magni,mentionem faciat,plane demõſtrat,has epiſtolas Marcellino,& Philippo cos.eſſe ſcriptas.quo anno qui credam obijſſe Metellum Nepotem,cum eum uiuere uideam biẽnio poſt, Domitio, & Appio cos.? reus enim Scaurus factus eſt,ut affirmat Pedianus,ijs,quos nominaui,conſulibus.& ante quam de eo ſententias iudices ferrent,laudatum idem ait a nouem conſularibus,in quibus Metellum Nepotem appellat.Verum facile eſt intelligere, quae Corradum cauſſa in errorem induxerit.Legerat in Appiano lib.2.de bel.ci.Metellum Nepotem, cum Hiſpaniam proconſul adminiſtraret, obijſſe. quod uerum eſſe confiteor: ſed hoc nego,Marcellino,& Philippo cos. obijſſe.ſiquidem,ut dixi,Scaurum laudauit biennio poſt,miſſa uidelicet Romam laudatione.id quod Pedianus quoque ſignificat. nam, cum nominaſſet eos,qui Scaurum laudarunt, ſubiunxit: Horum magna pars per tabellas laudauerunt, quia aberant.Eodemque anno, quo Scaurum laudauit, perijſſe eum exiſtimo, cum Romam paullo poſt deceſſurus eſſet, Hiſpaniae utriuſque adminiſtratione Pompeio data,qui tamen,miſſis eo legatis, ad urbẽ

ipſe

ipſe cum imperio manſit. Quem igitur hunc eſſe dicemus? an Metellum Pium, Numidici filium? temporum ratio non patitur. nam cum, eo mortuo, C. Caeſar in aedilitate pontifex max. ſurrogatus ſit; ſatis conſtat, eum uita exceſſiſſe Cotta, & Torquato cos. Fortaſſe Metellum Celerem aliquis exiſtimabit. at is perierat Caeſare, & Bibulo cos. quod oratio in Vatinium demonſtrat. puto igitur Metellum Creticum ſignificari, qui Silano, & Murena cos. triumphauit. Οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν § pium, inquit, non eſt, mortuis inſultare. Homerus Οδ. χ.

„ οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι.

Cicero uocem, more ſuo, non ſententiā mutauit, cum pro Κταμένοισιν, dixit, Φθιμένοισιν. Civis *nemo erat mortuus* § ſubaudi, qui minus publicam cauſſam tueretur. aut enim hoc, aut huiuſmodi aliquid dicturus fuit; ſed omiſit; recordatus, Atticum, qualis fuerit Metellus, nunc minime curare, curare autē illud, ut nummos ſibi ab illo debitos exigeret. ergo intulit, Quid quidem tibi? quid hoc ad te, quod ego inſtitueram ſcribere de Metello? ſcribam igitur de nummis, de quibus ſcio te laborare. nummi uero meo periculo ſint: mihi crede, ſoluentur: ſpondeo ipſe, in meq. recipio. Heredem, *fecit?* § Metellus. Pvblivm § Clodium. Improbe *quamquam* § Beſſarionis liber habet, Improbi quemquam. omnino ſubeſſe mendum puto. Non *retexeris* § damni nihil facies: ordinem pecuniarum tuarum non mutabis horum nummorum cauſſa: nam exiges. Praesidia § ne, dum aedificatur, impetum aliquem Clodius faciat. Admonebis § ut in locandis praeſidijs operam tibi ſuam tribuat. Arpinatvm *fremitus eſt incredibilis de Laterio.* § punctis male collocatis, ſaepe fit, ut ſenſus peruertatur. quod quidem hic uſu uenerat. nam in omnibus libris, qui typis impreſſi leguntur, ita ſcriptum erat, Arpinatum fremitus eſt incredibilis. De Laterio quid quaeris? Vt obſcura, uel nulla potius fieret ſententia. Fuit autem Laterium Q. Ciceronis fundus in ipſius patria Arpino; quem cum uellet uendere, Arpinatum erat fremitus excitatus. ep. I. l. 10. & ad Quinctum fratrem ep. I. lib. III. Dolvi § quod patriam uillam cogitat uendere. Qvod *ſupereſt, etiam puerum Ciceronem curabis,* § patet ſententia: puto tamen rectius hoc modo. Quid ſupereſt? etiam. puerum Ciceronem curabis. Sic locutus ep. XI. l. I. & 19. lib. 2. & I. lib. 3. ad fratrem. Ciceronem § Quinctum.

Cicero S. D. Attico. 8.

Mvlta *me in epiſtola tua delectarunt, ſed nihil magis, quam patina tyrotarichi. nam, de rauduſculo quod ſcribis,* μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς. *aedificati tibi in agris nihil reperio. in opido eſt quiddam, de quo eſt dubium, ſitne uenale; ac proximum quidem noſtris aedibus. hoc ſcito, Antium Buthrotum eſſe Romae, ut Corcyrae illud tuum. nihil quietius, nihil alſius, nihil amoenius.* ΕΙΜΗΙ CΗΤΩΦΙΛΟC. ΚΟC. *poſtea uero quam Tyrannio mihi libros diſpoſuit, mens addita uidetur meis aedibus. qua quidem in re mirifica opera Dionyſij, & Menophili tui fuit. nihil uenuſtius, quam illa tua pegmata. poſtquam miſiſti, libros illuſtrarunt ualde. Et ſcribas ad me uelim de gladiatoribus, ſed ita, bene ſi rem gerunt: nō quaero male ſic egiſſe. Apenas uix diſceſſerat, quum epiſtola. quid ais? putasne fore, ut legem non ferat? dic, oro te, clarius: uix enim mihi exaudiſſe uideor. uerum ſtatim fac ut ſciam, ſi modo eſt commodum. Ludis quidem quoniam dies eſt additus, eo etiam melius hic eum diem cum Dionyſio conteremus. De Trebonio prorſus tibi aſſentior. De Domitio,*

Σύκῳ, μὰ τὴν Δήμητρα, σῦκον οὐδὲ ἕν
Οὕτως ὅμοιον γέγονεν,

quam eſt iſta περίστασις *noſtrae: uel quod ab ijſdem, uel quod praeter opinionem, uel quod uiri boni nuſquam: unum diſſimile. quod huic merito. nam de ipſo caſu neſcio, an illud melius. quid enim hoc miſerius, quam eum, qui tot annos, quot habet, deſignatus conſul fuerit, fieri conſulem non poſſe? praeſertim cum aut ſolus, aut certe non plus, quam cum altero petat. ſi uero id eſt, quod neſcio an ſit, ut non minus longas iam in codicillorū faſtis futurorum conſulum paginulas habeat, quam factorum; quid illo miſerius? niſi reſp. in qua ne ſperatur quidem melius quidquam. De Natta ex tuis primum ſciui litteris. oderam hominem. De poemate quod quaeris, quid ſi cupiat effugere? quid ſi ſinat? De Fabio Luſco quod eram exorſus, homo peramans ſemper noſtri fuit, nec mihi umquā odio: ſatis enim acutus, & permodeſtus, ac bene frugi. eum quia non uidebam, abeſſe putabam. audiui ex Gauio hoc Firmano, Romae eſſe hominem, & fuiſſe aſſiduum. percuſſit animum. dices, tantulane cauſſa? permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid ſit, quod ſe a me remouit, ſi modo remouit, ignoro. De eo, quod me mones, ut & me geram* πολιτικῶς, *& in eo* γραμμὴν *teneam; ita faciam: ſed opus eſt maiore prudentia; quam a te, ut ſoleo, petam. Tu uelim & Fabium, ſi quem habes aditum, odorere; & iſtum conuiuam tuum deguſtes; & ad me de iſtis rebus, & de omnibus quotidie ſcribas: ubi nihil erit, quod ſcribas; id ipſum ſcribito. Cura, ut ualeas.*

EXPLANATIO

Tyrotarichi. § edulium fuit. de quo Apicius lib. IV. & in epiſtolis ad Papirium, fam. lib. IX. Rauduſculo § modico illo aere. Raudum enim pro aere apud ueteres. Scribis, inquit, ſi domū habueris in Antiati, patina tyrotarichi, non pretioſi edulij, te fore contentum, & rauduſculum, ideſt minimum ſumptum cogitare. Μήπω μέγαν § prouerbium de ijs ſumptum, qui gloriantur, antequam aduerſarium occiderint. Loqueris, inquit, Attice & de tyrotaricho, & de rauduſculo, cum tamen domū

nondum

nondum emeris. Vel ſic: Derides de tyrotaricho, & ais tenui me uictu uti, ut aere meo alieno me exſoluã, ne dixeris hoc, niſi ubi factum uideris, quaſi factu non facillimum eſſet. Rauduſculum certe Cicero pro debita pecunia alijs quoque locis uidetur uſurpare, ut epiſt. 8. lib. 6. & 2. lib. 7. ANTIVM *Buthrotum eſſe Romae*, ʒ ut Corcyra Buthrotum prope habet, opidum amoeniſſimum, & quietiſſimum; ita Antium Roma. VT *Corcyrae illud tuum* ʒ ut eſt Corcyrae Buthrotus illa tua, cuius te mire delectat habitatio. *Illud tuum:* opidum Buthrotium, tibi gratiſſimum. ALSIVS ʒ quod aeſtate quaeritur. Id autem maxime tum locorum opacitate, tum aurarum fit adſpiratione. Ad Quinctum fratrem, Ἀποδυτηρίῳ nihil alſius, nihil muſcoſius. MENS ʒ cum antea, bibliotheca nondum a Tyrannione diſpoſita, quaſi corpus eſſet ſine mente. DIONYSII, *& Menophili* ʒ quibus Tyrannio uſus eſt glutinatoribus. epiſt. 4. ΕΙΜΗΙCΗΤΩΦΙΛΟC. ΚΟC. ʒ iiſdem fere litteris reſtituo ſic: εἰ μὴ σῇ τῷ φίλος οἶκος: quod erit Latine, Niſi cuipiam paria faciat cara domus: ut ſignificet, ſe tamẽ aeque ſua domo delectari, ex ea uoluptatem eandem capere, quam ex Antiati. Eadem eſt ſententia libro XV. Haec loca uenuſta ſunt, abdita certe, &, ſi quid ſcribere uelis, ab arbitris libera: ſed neſcio quo modo οἶκος φίλος. PEGMATA. ʒ lignei cancelli, in quibus libros tuos ſoles diſponere, quales mihi Dionyſius, & Menophilus tui faciundos curarunt. uel, Pegmata, conglutinationes, quibus te uti ſolitum in libris compaginandis Dionyſius, & Menophilus aiebant. epiſt. 4. MISISTI ʒ Dionyſium, & Menophilum: quos ut mitteres, petieram. epiſt. 4. Caualcantis, Beſſarionis, & Ferri libri, Miſit. Quod ſi ab antiquis libris diſcedendum eſt: (diſceditur autem, ſiquidem in ijs, Miſiſti, non eſt) malim ſic: Eos, quia mihi libros illuſtrarunt, laudes. ut ſupra de iiſdem, Bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione, & ſittybis. eos uelim laudes. Certe illud, Poſtquam miſiſti, frigidum, & perinane eſt. quaſi potuerint illuſtrare, niſi miſſi eſſent. Vt omittam, quod in ueteribus libris, Miſit, non, Miſiſti. ILLVSTRARVNT ʒ uenuſta glutinatione, & ordine. Tale illud, Bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione, & ſittybis. epiſt. 5. DE *gladiatoribus* ʒ tuis. uide epiſt. 4. MALE *ſic egiſſe* ʒ uidetur legendum, Male ſe geſſiſſe. APENAS ʒ ſeruus. & hic uidetur eſſe principiũ alterius epiſtolae. DISCESSERAT ʒ cum litteris ad te meis, cum epiſtola mihi a te reddita eſt: in qua ſcribis fore, ut legem non ferat. quem autem legem non laturum, & quam legem intelligat, quoniam in diuinatione poſitum eſt, omitto. EO *etiam melius* ʒ quia, dum ludi ſunt, neque iudicia in urbe exercẽtur, neque negotij publici quidquam geritur. abeſſe igitur licet. CONTEREMVS ʒ iu litteris. nam infra, Nos hic uoramus litteras cum Dionyſio. epiſt. II. DE *Trebonio* ʒ tribunatum pl. petituro, quem geſſit anno ſequenti, Pompeio, & Craſſo cos. legemq. tulit de prorogãdo Caeſari Galliarum imperio, aliamq. de Hiſpanijs Pompeio in annos quinque mandandis. Plutarchus, & alij. TIBI *aſſentior* ʒ forte, tribunatum ad iſtorum uoluntatem adminiſtraturum. quod euenit. nam, etſi tribunus pl. nondum erat: tamẽ ita conſtabat eum proximis comitijs deſignatum iri, ut Domitium, qui conſulatum petebat, repulſam laturum. Περίϛαϲις *noſtra.* ʒ ſic antea: ego, repugnantibus libris antiquis, tamen pro Noſtra repoſui Noſtrae: ut ſenſus hic ſit. Status iſte Domitij ſimillimus eſt noſtro, cum in exſulium pulſi ſumus: uel quod ab iiſdem laeditur, a quibus olim ego; uel quod praeter opinionem; uel quod uiri boni nuſquã apparent, ideoq. uictrix regnat improbitas. unum tamen diſſimile, quod immerito nos olim afflicti ſumus, Domitius nunc merito. nam caſus ille noſter forte etiam, quam hic Domitij, tolerabilior, & leuior fuit. quid enim miſerius, quam eum fieri conſulem non poſſe, qui in tota uita tamquam deſignatus fuit? ideſt, quem ſuo anno fore conſulem non ſecus homines crediderunt, ac ſi iam deſignatus eſſet. ſi uero etiam ipſe uidet, & in ſuis priuatis faſtis notat, ex ijs, qui potentium partes tuentur, non minus multos in poſterum fore conſules, quam eos, quos publicis in faſtis eſſe uidet; quid illo miſerius? SOLVS ʒ quid eſt hoc? petit ne quiſquam conſulatum ſolus, cum duo conſules rogentur? numquam certe. uerum, Solus, opinor, dixit de plebeijs. nam, uel ſi decem patricij ſimul cum eo peterent; nihil tamen obſtabat, cur fieri conſul non poſſet: cum omnino de conſulibus alterum plebeiae gentis eſſe lex Licinia iuberet. CVM *altero* ʒ aut C. Memmio, aut P. Nigidio Figulo. utrumque enim in praetura collegam habuit, ut in epiſt. 2. lib. 1. ad Q. fratrem, in extremo. Aut fortaſſe ludit hic Cicero, nec ad Memmium ſpectauit, aut ad Nigidium, ſed ad unum Pompeium Magnum, quem conſtabat fieri conſulem uelle: quod euenit, a quo Domitium in petitione uictum iri, ſatis erat exploratum. erat autem plebeius uterque. itaque cum Pompeio potius, quam cum M. Craſſo, homine patricio, negotium erat Domitio. dixit igitur, Cum altero, cum ironia; quod mirari ſe fingat, ſi, qui cum altero tantum petat, conſul tamen fieri non poſſit. cum in eo locus admirationi non eſſet. Pompeius enim ita gratioſus apud populum, ut facillime quiduis impetrare poſſet. CODICILLORVM *faſtis* ʒ argute. quaſi dicat, adeo multos uidet fore conſules ante ſe, ut, eos domi notans in ſuis faſtis, longas paginulas compleat. nam in faſtis publicis conſulum nomina ſcribebantur, ut ſcribit Liuius libro XI. cõſul tamen fuit cum Ap. Claudio Pulchro, poſt Pompeium, & Craſſum. FACTORVM ʒ alij explanant, Ex quo Domitius prẽſare coepit. quibus aſſentirer, ſi per hiſtoriam liceret. ſed, cum in Suetonio legam, Domitium eo anno praetorẽ fuiſſe, qui Caeſaris conſulatum conſecutus eſt, ideſt Piſone, Gabinio cos. praeturam autem a conſulatu biennio diſtare ſciam: intelligo, Domitium ante hunc annum prenſare ob conſulatum non potuiſſe: ſiquidem alter hic eſt annus poſt eius praeturam. Accipio igitur, Factorum, ſuperioribus annis: cum factos conſules in publicis faſtis uideat eſſe paene innumerabiles. EFFVGERE? ʒ in lucem exire. & fortaſſe hoc poema ſignificatur infra epiſt. 18. QVID *ſinat?* ʒ forte, Quid? ſinas. QVOD *eram excurſus* ʒ cum dicerem de Natta. tum enim & de Luſco ſimul inſtitueram ſcribere; ſed interpoſui de poemate. TANTVLA *ne cauſſa?* ʒ minima enim cauſſa, ideo commoueri, quia, cũ Fabius Romae fuiſſet aſſiduus,

ad eum

ad eum tamen non ueniſſet. DE *Firmanis fratribus* ʒ conſilia aduerſus me ineuntibus. IN *eo* γραμμὴν *teneam* ʒ in antiquo libro, τὴν εσω γραμμὴν. quid ſi, τὴν ἔξω γραμμὴν. ut ſit ſenſus: Quod me mones, ut hoc ſtatu reip. qui impendet, in quo non optimates, ſed potentes dominaturi uidentur, ita me geram, ut ſapientem, reiq. publicae peritum ciuem decet; (hoc enim ualet πολιτικῶς) ideſt, ut potentibus neque prorſus aſſentiat, neque, ſine ulla proficiendi ſpe, ſtulte repugnem, ſed quaſi lineam quandam teneam exteriorem, ſeorſumq. ab eorum rationibus curſum dirigam: ego uero ita faciam. ODORERE, ʒ cauſſam elicias, qua ſe a me remouit. DEGVSTES ʒ leuiter in ſermone tentes; ut ſcias, qui ſit animus eius erga me. μεταφορὰ a cibis, quorum ſaporem deguſtando percipimus. & reſpexit ad illud, Odorere.

Cicero S. D. Attico. 9.

PVTEOLIS magnus eſt rumor, Ptolemaeum eſſe in regno. ſi quid habes certius, uelim ſcire. Ego hic paſcor bibliotheca Fauſti. fortaſſe tu putabas his rebus Puteolanis, & Lucrinenſibus. ne iſta quidem deſunt: ſed mehercule a ceteris obiectationibus deſeror & uoluptatibus propter remp. ſic litteris ſuſtentor, & recreor; maloq. in illa tua ſedecula, quam habes ſub imagine Ariſtotelis, ſedere, quam in iſtorum ſella curuli; tecumq. apud te ambulare, quam cum eo, quocum uideo eſſe ambulandum. Sed de illa ambulatione ſors uiderit, aut ſi quis eſt, qui curet deus. Noſtram ambulationem, & Laconicum, eaque, quae Cyrea ſint, uelim, cum poteris, inuiſas, & urgeas Philotimum, ut properet; poſſim tibi aliquid in eo genere reſpondere. Pompeius in Cumanum Palilibus uenit: miſit ad me ſtatim, qui ſalutem nunciaret. ad eum poſtridie mane uadebam, cum haec ſcripſi. Vale.

EXPLANATIO

ESSE *in regno.* ʒ reſtitutum a Gabinio, Syriae proconſule. nota hiſtoria ex Dione, Caeſare, alijs. PASCOR ʒ mire delector. BIBLIOTHECA *Fauſti.* ʒ hic eſt L. Cornelius Sulla Fauſtus, Sullae dictatoris filius, Fauſtae Milonis uxoris frater, Pompeij gener: quem unum cum Afranio, & L. Caeſare filio C. Caeſar, deuicto Pompeio, uoluit interfici. PVTEOLANIS, *& Lucrinenſibus.* ʒ loca enim ſunt, Puteoli, & Lucrinum, adſpectu maris iucundiſſima. PROPTER *remp. ſic* ʒ particulam, Sic, non arbitror uacare mendo. forte, Hic; ut paullo ante, Ego hic paſcor. SVB *imagine Ariſtotelis,* ʒ in tua bibliotheca. IN *iſtorum ſella curuli;* ʒ magiſtratus curules intelligit: quia cenſeor, conſul, praetor, aedilis curuli ſella utebātur. quod autem, Iſtorum, dicit, ideo dicit; quia tum in rep. ex Pompeij, & Craſſi, qui conſules erant, uoluntate omnia adminiſtrabantur. CVM *eo,* ʒ cum Pompeio. VIDEO ʒ quia uadebat ad ipſum, cum haec ſcripſit. FORS ʒ quae, inquit, de rep. Pompeius, & ego ſimul ambulantes colloquemur, haec, ut fortuna uult, ita regantur. ludit in ambulationis nomine. primum enim actum ipſum ambulandi, deinde locum ſignificat. SI *quis eſt,* ʒ dubitat, utrum dij curent mortalia. quia, cum in rep. neque bonitati, neque honeſtis artibus locus ſit, magnum argumentum uidetur, deos non reſpicere mortalia: quod ſenſit Epicurus. AMBVLATIONEM, *& Laconicum,* ʒ in ipſius domo. uide Vitruuium libro x. cap. IX. X. QVAE *Cyrea ſint* ʒ quae Cyrus architectus fabricatur: aut quae fiunt ad exemplum formae a Cyro deſignatae. VT *properet,* ʒ ut urgeat ipſe architectos, & fabros. VT *poßim tibi &c.* ʒ ut ego quoque habeā, ubi te poſſim accipere, acceptus a te toties, quod nunc, nondū aedificata domo, non poſsū. PALILIBVS ʒ IX. Kal. Maij. nam eo die Parilia. SALVTEM *nunciaret.* ʒ erat igitur Cicero in Cumano agro.

Cicero S. D. Attico. 10.

SANE uelim ſcire, num cenſum impendant tribuni diebus uitiandis, (eſt enim hic rumor) totaq. de cenſura quid agant, quid cogitent. Nos hic cum Pompeio fuimus. multa mecum de rep. ſane ſibi diſplicens ut loquebatur: (ſic eſt enim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam iactans. hic quoque, ut loquebatur: & opinor uſquequaque, de hoc cum dicemus, ſit hoc quaſi, καὶ τόδε φωκυλίδου. *tibi etiam gratias agebat, quod ſigna componenda ſuſcepiſſes. in nos uero ſuauiſſime hercule eſt effuſus. uenit etiam ad me in Cumanum; ac, ſe nihil minus uelle, mihi uiſus eſt, quam Meſſallam conſulatum petere. de quo ipſo ſi quid ſcis, uelim ſcire. Quod Lucceio ſcribis te noſtram gloriam commēdaturum, & aedificium noſtrum quod crebro inuiſis; gratum. Quinctus frater ad me ſcripſit, ſe, quoniam Ciceronem ſuauiſſimum ſecum haberet, ad te nonis Mai. uenturum. Ego me de Cumano moui ante diem* V. *Kal. Mai. eo die Neapoli apud Laetum ante diem* IV. *Kal. Mai. iens in Pompeianum, bene mane haec ſcripſi. Vale.*

EXPLANATIO

CENSVM *impendant* ʒ rectius, Impediant. Horum cenſorum nomina nondum inuenire potui. puto alterum fuiſſe M. Valerium Meſſallam, qui conſul fuit cum M. Pupio Piſone. nam cenſorium Meſſallam nominat Valerius. Quod ſequitur, Vitiandis, placeret, Inijciendis, eo magis, quod in Beſſarionis antiquo libro ſcriptum eſt, Initiandis. inijciuntur autem dies, cum interkalatur. interkalatio autem

omnium

omnium rerum ſtatuta tempora protrahebat, cum eſſet dierum interpoſitio. interkalatione igitur tribuni pl. impedire cenſum, & extrahere poterant. Vel, Vitiandis diebus, obnunciationibus interponendis: quod fiebat a tribunis: ut ep. 16. Hic } locutus eſt cum Pompeio in Cumano, ut in epiſtola proxima ſuperiore, in extremo, licet intueri. dixit igitur, Hic, pro in his locis, in Cumano inquam, unde iam pridie diſceſſerat. quod epiſtolae poſtrema uerba declarant. Vt *loquebatur* } ſolet enim aliud loqui, aliud ſentire. epiſt. 15. & fam. lib. 8. epiſt. 1. Syriam *ſpernens, Hiſpaniam iactans* } C. Trebonius tribunus pl. rogatione perlata, Syriam Craſſo, Hiſpanias Pompeio coſ. dederat. Craſſus in prouinciam profectus eſt: Pompeius ad urbem manſit, in Hiſpanias legatos miſit, Afranium, Petreium, Varronem. *Iactans*: } ita exagitans, quaſi faſtidiret: ut oſtenderet, ſe prouinciarũ adminiſtrationem, quarum alij cupiditate flagrarent, minimi aeſtimare. Sit *hoc quaſi* καὶ τόδε φωκυλίδου, } cum de Pompeij ſententia dicemus, ſemper opinor addendum, ut loquebatur. ſit hoc ſimile illius dimidiati uerſiculi, καὶ τόδε φωκυλίδου. eum enim Phocylides iis praeceptis, quae ipſe uerſibus tradebat, praeponere ſolitus eſt. ex eo factum, ut Graeci, cum Phocylidis ſententiam, aut uerſum recitare uellent, ipſi quoque dicerent, καὶ τόδε φωκυλίδου. Fuiſſe autem Phocylidis conſuetudinem, ut ſcribens hoc hemiſtichio ſaepius uteretur, declarant uerſus, qui apud Stobaeum leguntur ἐν τῷ οα.

„ καὶ τόδε φωκυλίδεω. τετόρων ἄπο τῶνδε γένοντο
„ φῦλα γυναικείων. & apud eundem ἐν τῷ πε.
„ καὶ τόδε φωκυλίδου. τὸ πλέον γένος εὐγενὲς εἶναι
„ οἷς οὔτ' ἐν μύθοις ἕπεται χάρις, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Idem animaduerti ſcriptum eſſe apud Dionem Chryſoſtomum in ea oratione, quae inſcripta eſt, Boryſthenitica. Strabo autem libro de geographia decimo ſatis oſtendit, haec ipſa uerba uſurpari, cum de Phocylidis ſententia ueteres loquerentur. ἔστι δὲ, inquit, καὶ ἀμοργὸς τῶν σποράδων, ὅθεν ἦν σιμωνίδης ὁ τῶν ἰάμβων ποιητὴς, καὶ λέβωθος, καὶ λερία. καὶ τόδε φωκυλίδου, λέριοι κακοὶ οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ. Componenda } in theatro Pompeii. de quo Plutarchus, Plinius, alij. Ad *me* } in uillam meam. nam in Cumanum ueniſſe, iam ſignificauit, cum dixit, Nos hic cum Pompeio fuimus. Ac *ſe* } non placet hoc; primum quia nemo de ueteribus, ut opinor, ita locutus eſt, Viſus eſt ſe nihil minus uelle: deinde quia Beſſarionis antiquus liber aliter habet, nempe ſic, Aſi. Ferri alter liber, Ac ſi. hae cauſſae faciunt, ut, Ac ſe, non placeat. quid autem placeat, & cur placeat, oſtendam. Satis putantur belle corrigere, qui unius litterae mutatione corrupta loca reſtituunt. non igitur temere faciam, ſi pro, Ac ſe, reponam, A ſe. quamquam ne unam quidem mihi uideor litteram immutare. nam primas duas a Beſſarionis libro, tertiam ab alijs ueteribus libris accipio: cum in illo ſit, ut dixi, Aſi; in alijs, Ac ſe. & ita diſtinguetur. Venit etiam ad me in Cumanum a ſe. nihil minus uelle &c. ut ſit, A ſe, a uilla ſua; ſicuti, Ad me, ualet, ad uillam meam. Nec eſt, cur hoc loquendi genere quiſquam offendatur. Sic ipſe locutus eſt epiſtola. 31. lib. 13. Ego autem tibi confirmo, a me non habere: pro, ab aedibus meis. & lib. 1. de Orat. Quem ruri apud ſe eſse audio: ideſt, in uilla ſua. & in dialogo de Fato: Cum eſset apud ſe, ad Lauernum Scipio. Et lib. 3. de Rep. Cuius focum Cato ille noſter, cum uenerat ad ſe in Sabinos, uiſere ſolebat. Sic ille, quem hic noſter tanti fecit, Terentius in Heauton. Hinc a me quiſnam egreditur? & alibi cum ipſe, tum, optimus Latinitatis auctor, Plautus. Nihil *minus uelle* } quia fauebat Aemilio Scauro. uidebat autem duos patricios ſimul eſse conſules non poſse: uetabat enim antiqua lex. ideo timebat, ne, deiecto Scauro, Meſsalla crearetur. quod euenit. Nostram *gloriam* } ut noſtrum nomen illius hiſtorijs celebretur. Aedificium *noſtrum,* } domum, quae aedificatur. Tecum *haberet,* } mallem, Tecum haberes: ut ea cauſsa iret ad Atticum Quinctus frater. & certe apud Atticum Quinctus filius, non apud patrem. ep. 7. Laetum } placeret, Paetum; ut ſit Papirius Paetus, de quo ep. fam. l. 9.

Cicero S. D. Attico. II.

Delectarunt me epiſtolae tuae: quas accepi uno tempore duas ante diem v. *Kal. Perge reliqua. geſtio ſcire iſta omnia. etiam illud cuiuſmodi ſit, uelim perſpicias: potes a Demetrio. dixit Pompeius, Craſſum a ſe in Albano exſpectari ante diem* iv. *Kalend. is cum ueniſſet, Romam eſſe ſtatim uenturos, ut rationes cum publicanis putarent. quaeſiui, gladiatoribus ne? reſpondit, ante quam induceretur. id cuiuſmodi ſit, aut nunc, ſi ſcias, aut cum is Romam uenerit, ad me mittas uelim. Nos hic noramus litteras cum homine mirifico (ita mehercule ſentio!) Dionyſio, qui te, omneſq. uos ſalutat.* οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντα εἰδέναι. *quare, ut homini curioſo, ita perſcribe ad me, quid primus dies, quid ſecundus, quid cenſores, quid Appius, quid illa populi Appuleia. denique, etiã quid a te fiat, ad me uelim ſcribas. non enim (ut uere loquamur) tam rebus nouis, quam tuis litteris, delector. Ego mecum, praeter Dionyſium, duxi neminem: nec metuo tamen, ne mihi ſermo deſit abs te; quo magnopere delector. Tu Lucceio noſtrum librum dabis: Demetrij Magnetis tibi mitto; ſtatim ut ſit, qui a te mihi epiſtolam referat. Vale.*

O EXPLA-

EXPLANATIO

V Kal. } ſic omnes,quos uiderim , antiqui libri , mihi mendoſa dies uidetur.nam, ſi epiſtolas
• Attici uno die duas,V.Kal.accepiſſet;non id ei ſignificaſſet proximis litteris,quas. IV. Kalend.
iens in Pompeianum ſcripſit ? accepit igitur eas epiſtolas non modo poſt V.ſed etiam poſt. IV. kalen.ſic
enim neceſſe eſt.quod etiam huius argumentum epiſtolae declarat.ſcripta enim eſt poſt ſuperiorem,cũ
in ea de Pompeij ſermone,habito in Cumano,iam narrauerit.quod ſi accepit eas poſt. IV. Kal. nimi-
rum aut III. aut II. accepit. II. autem potius exiſtimo,quam III.cum ob alia quaedam , quae pla-
cet omitti; ne quis fortaſſe meam;quaſi nimis argutam,rideat diligentiam ; tum quia mutatio facilis eſt
a V.in II. item ut a II.in V. itaque alibi quoque alterum pro altero mendoſe poſitum inueni . A de-
metrio, } ſciro.is enim erat apud Pompeium gratioſiſſimus libertus,Plutarchus, Plinius, Dio. Di-
xit } in Cumano.epiſt.9. Exſpectari. } ergo nondum conſules : non enim uterque ruſticaretur,
IV. Kal. } non loquitur de II.Kal.tamquam de die,cum haec ſcripſit,futuro , (nam hanc epiſtolam
poſt ſuperiorem eſſe datam conſtat; illa porro IV.Kal.Neapoli,in diſceſſu : itaque non eſt, ut ante. IV.
Kal.opinemur datam.) ſed,ut de die,qui,quo tempore locutus eſt cum Pompeio,futurus erat,ſermo au
tem ille cum Pompeio,ut iam dixi,aliquot diebus ante,hoc eſt poſtridie Parilia , habitus erat . Puta-
rent, } ſubducerent.&,Rationes,publicorum uectigalium: quae publicani conduxerant. Gladia-
toribus *ne*, } putare ne uellent rationes,quibus diebus gladiatores pugnarent ? ante, Pompeius re-
ſpondit . Id *cuiuſmodi ſit*, } de rationibus publicis a Pompeio & Craſſo putandis. Is, } Pompeius:
a quo Demetrius omnia cognoſcet,tu autem a Demetrio. Voramus *litteras* , } hinc heluo librorum
M.Cato in libris,opinor,de finibus. Homine *myrifico*, } refertur ad doctrinam : & eundem appellat
doctiſſimum ep.7.lib.7. οὐδὲν } deſit fortaſſe uerbum. ἐςιν ; ut ſit,

„ οὐδὲν γλυκύτερόν ἐςιν, ἢ πάντ' εἰδέναι.

Eſt autem ſenarius iambicus. Primus *dies*, } an,gladiatorum ? ut quaerat ἐπισημασίας. nam gladia-
toribus , ludiſq. de bonis , improbis ue ciuibus quid populus ſentiret, perſpiciebatur . epiſt. 5. lib. I. &
18.lib.2.An, primus dies,& ſecundus,& ceteri, poſtquam urbe exiui ? at hoc ſuperioribus potius litte-
ris Attico mandaſſet.An,primus dies,ubi conſules,Pompeius & Craſſus,Romam uenerint? forte hoc ue
riſimilius: ut,quemadmodum de cenſoribus ita de conſulib.ab Attico quaerat: cum praeſertim , quod
exſpectaret,non eſſet nihil,ut de comitiis praetorum huius anni;quae non ante III. Id. Maij habita eſ-
ſe a conſulibus,locus indicat in epiſt.ad Quinctum,lib.2.ep.XI. Censores } num ciuitatem cenſeât,
an id deſperetur.ep.17. Appius } forte de Appio quaerit , quia uidebat eum hoc anno conſulatum
petiturum.anno enim proximo conſulatum geſſit.de Appio conſule deſignato minime credendum.cõ-
ſul enim creatus ex interregno. ut omittam , quod nec dum aduenerat legitimus comitiarum menſis
Quinctilis. hanc enim epiſtolam Aprili menſe ſcriptam , intelligitur . Appuleia, } Appii frater P.
Clodius,qui populum in tribunatu non ſecus,atque Appuleius Saturninus,concitat.Appuleiam autem
appellat per contemptum,quaſi effeminatum,& mollem . Nostrum *librum* , } commentarium ea-
rum rerum,quas in conſulatu geſſimus : ut habeat,unde ſumat ad hiſtoriam conficiendam. ep.12.lib.5.
ſam, Demetrii *Magnetis* } librum περὶ ὁμονοίας.

Cicero S. D. Attico. 12.

*E*Gnatius *Romae eſt . ſed ego cum eo de re Ha-
limeti uehementer ante egi.grauiter ſe acturum cũ
Aquilio confirmauit.uidebis ergo hominem , ſi uoles .
Macroni uix uideor praeſto eſſe.idibus enim auctionem
Larini uideo,& biduum praeterea.id tu, quoniam Ma
cronem tanti facis,ignoſcas mihi, uelim. Sed,ſi me di-
ligis,poſtridie Kalendis cena apud me cum Pilia. pror-
ſus id facies . Kalendis cogito in hortis Craßipedis ,
quaſi in diuerſorio,cenare.facio fraudem S.C. inde do-
mum cenatus,ut ſim mane praeſto Miloni . ibi te igitur
uidebo,& promouebo.Domus noſtra te tota ſalutat.
Vale .*

EXPLANATIO

Ante } antequam Roma proficiſcerer; aut,antequam Egnatius Romam rediret . Aqvillio }
iuriſconſulto : ut ſit C.Aquillius Gallus,qui Ciceronis collega fuerat in praetura: ut in oratione
pro Cluentio , & offic. lib.2. Praesto *eſſe*: } Macronis cauſſam non uideor poſſe defendere, cum
auctioni conſtituerim intereſſe . Forte autem uel emere quippiam Cicero uolebat in auctione ; uel ad
eum bonorum pars,quae uendebantur,ex hereditate pertinebat.hereditates enim cum in plures eſſent
diſpertiendae,quo id fieret commodius,auctione diuenditae in pecuniam redigebantur . Prostri-
die *Kal.* } quo die Romae ero. Kalendis, } quibus ? Maij,non puto . nam in proxima ſuperiore
epiſtola,quam diximus poſt. IV.kal,Maij eſſe datam, uerbum nullum poſuit , unde pateat Romam ire
uelle; potius indicat, per aliquot dies non eſſe in urbem rediturum. itaque litteras ab Attico flagitat .
Apud *me*, } domi meae.nam,Apud aliquem cenare,non eſt,cum illo cenare,ſed in eius aedib, ideo di-
xit ep.6.lib.5.Secum,& apud ſe;pro,& cum ipſo,& in eius aedibus,poteſt enim aliquis cum aliquo, nec

tamen

tamen apud eum cenare: rurſus poteſt aliquis apud aliquem, nec tamen cum eo cenare: ut hic Cicero cupit Atticum apud ſe cenare, cum ipſe Romae non eſſet. Sic locutus epiſtola 2. lib. 1. fam. & in dialogo de Fato apud Macr. & epiſtola 9. lib. 1. Cenauit apud me in mei generi Craſſipedis hortis. Et hic epiſtola 6. lib. 5. Et libro 1. de orat. Quem non longe ruri apud ſe eſſe audio. Et Catul. epigr. 13. ad Fabullum, Cenabis bene, mi Fabulle, apud me, &c. Ter. in Heaut. Vbi nam eſt quaeſo? apud me, domi. Et in Eun. Apud Antiphonem, domi. Pro Sextio, Apud ſe ruri. CRASSIPEDIS ʒ generi mei. epiſt. 9. lib. 1. fam. FACIO *fraudem S.C.* ʒ cum ſenatus uocabatur, ſenatores, qui erant in urbe, adeſſe iubebantur in ſenatu; qui non erant, iuberi non poterant. Cicero autem, ne citari poſſet, urbem non eſt ingreſſus Kalendis, quo die ſenatus habebatur, ſed in hortis ſuburbanis conſiſtere, & cenare uoluit. fraude igitur ſubterfugit S.C. quo in S.C. ſcriptum erat, ut ſenatores, qui in urbe eſſent, in ſenatum uocati uenirent; non uenientibus pignora auferrentur. oratione. 1. in Antonium. MILONI ʒ quem Clodius de ui accuſabat. hoc opinor intelligi. quod ſi ita eſt; haec epiſtola ante duas ſuperiores fuit collocanda. ſcripta eſt enim Marcellino, & Philippo cos. Clodio Milonem accuſante: quod multis argumentis declarat epiſt. III. ad Quinctum fratrem: ſequentes autem Pompeio, & Craſſo cos. in extremo anno: ut inter hanc, & eas multae deſiderari uideantur. Alij, Praeſto Miloni, in eius nuptiis, interpretantur. ſed dies non conuenit. hic enim Romae uult eſſe poſtridie Kalendas; in epiſtola uero, quae ſequitur, ad XIV. Kalendas; quo modo utrumque nuptiarum cauſſa? DOMVS *tota* ʒ domeſtici omnes. Sic loquitur, & M. Coelius epiſtola 16. lib. 8. fam. PROMOVEBO. ʒ puto, quid ſignificetur, minime multis liquere. ſunt etiam, qui mutandum exiſtiment. ego tueor antiquum uerbum, & explano, Promouebo, proficiam aliquid in Alimenti re. quo ſenſu & Terentius in Andria dixit, Nihil promoueris.

Cicero S. D. Attico. 13.

NOS in Tuſculanum ueniſſe ad XVII. *Kal. Dec. uideo te ſcire. ibi Dionyſius nobis praeſto fuit. Romae ad* XIV. *Kal. uolumus eſſe: quid dico, uolumus? immo uero cogimur. Milonis nuptiae, comitiorum non nulla opinio eſt. ergo ut ſit rata. Abfuiſſe me in altercationibus, quas in ſenatu factas audio, fero non moleſte. nam aut defendiſſem, quod non placeret; aut defuiſſem, cui non oporteret. ſed mehercule uelim, res iſtas, & praeſertim ſtatum reip. & quo animo conſules ferant hunc* σκυλμόν, *reſcribas ad me, quantum potes, & uales. ſum* ὀξύπεινος: *& ſi quaeris, omnia mihi ſunt ſuſpecta. Craſſum quidem noſtrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quam olim aequalem eius L. Paullum, iterum conſulem. o hominem nequam. De libris oratorijs factum eſt a me diligenter. diu, multumq. in manibus fuerunt. deſcribas licet. Illud etiam te rogo,* τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: *ne iſtuc hoſpes ueniam. Vale.*

EXPLANATIO

MILONIS *nuptiae,* ʒ duxit uxorem Fauſtam, Sullae dictatoris filiam. Pedianus. OPINIO ʒ menſe Nouembri ſcripta eſt epiſtola, Pompeio, & Craſſo cos. ex inter regno creatis, ut Plutarchus, Appianus, Dio prodiderunt. VT *ſit rata. Abfuiſſe,* ʒ Beſſarionis liber, Etſi irata fuiſſe correctione opus eſt: quam, a me non inuentam, qui ingenio praeſtant, inueſtigabunt. QVOD *non placeret;* ʒ quod mihi non probaret. DEFVISSEM, ʒ Pompeio de me bene merito. RES *iſtas,* ʒ urbanas. CONSVLES ʒ Pompeius, & Craſſus. etſi Craſſus proximis diebus urbe, iturus in prouinciam, exierat: ſed eius animũ, cum adeſſet, noſſe Atticus potuerat. CRASSVM *quidem noſtrum* ʒ iocatur. non enim amor erat inter eos, licet redijſſe in gratiam uiderentur, intercedente Caeſare, ut ſcriptum eſt in epiſt. 9. lib. 1. fam. atque etiam Publio, ipſius Craſſi filio. Plutarchus. ideo paullo poſt: O hominem nequam. MINORE *dignitate,* ʒ & hic iocatur. quod enim ſciebat omnibus eſſe notum, id Attico tamquam ignotum ſignificat. quis enim neſciebat, nulla Craſſum conſulem dignitate, contra C. Ateij Capitonis tribuni pl. obnunciationem, nimia prouinciae Syriae cupiditate impulſum, ante finem conſulatus exiiſſe. AEQVALEM *eius L. Paullum,* ʒ eius filium, qui conſul perijt Cannenſi proelio; Africani minoris patrem naturalem. Is in ſecundo conſulatu paludatus exiit ad bellum Macedonicum; nec multo poſt uictor, capto etiam rege Perſe triumphauit. Aequalem Craſſi, uel cum ioco nominat, quod uterque iterum conſul ad bellum ſit profectus; uel ſerio, quod eadem aetate eſſent, cum ad bellum exiere. nam, ſexagenarium utrumque fuiſſe, tum ex Liuio, tum ex Plutarcho licet conijcere. PALVDATVM ʒ paludamentum ueſtis erat imperatoria, qua induti ad bellum exibant. O HOMINEM *nequam.* ʒ qui, C. Ateij Capitonis, tribuni pl. obnunciationibus, dirisque neglectis, auri Parthici cupiditate praeceps, ante finem conſulatus iuit in prouinciam. Cicero lib. 1. de Diuin. Plutarchus, Dio, alij. Eius tamen abſentis dignitatem defendit in ſenatu. epiſtola 8. lib. 5. fam. LIBRIS *oratorijs* ʒ tribus ad Q. fratrem. epiſt. 16.

Cicero S. D. Attico. 14.

VESTORIVS noſter me per litteras facit certiorem, te Roma ad VI. *id. Mai. putare profectum eſſe, tardius, quam dixerat, quod minus ualuiſſes. ſi iam melius uales uehementer gaudeo. Velim, domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes, cum ceteri, tum Varronis. eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex ijs libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut ſpero, tibi ualde probabo, uelim, ſi quid forte noui habes, maxime a Quincto fratre, deinde a C. Caeſare, & ſi quid forte de comitijs, de rep. (ſoles enim tu haec feſtine odorari) conſcribas ad me. ſi nihil habebis, tamen ſcribas aliquid. numquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiua, aut loquax uiſa eſt. maxime autem rogo, rebus tuis, totoq. itinere ex ſententia confecto, nos quamprimum reuiſas. Dionyſiũ iube ſaluere. Cura, ut ualeas.*

EXPLANATIO

DOMVM *ad te* ʒ pro, domum ad tuos. Terentius in Eun. Eamus domum ad me. EOS, *quos in manibus habeo:* ʒ de rep. ep. 16. QVINCTO *fratre,* ʒ qui ad Caeſarem hoc ipſo, quo epiſtola ſcripta eſt, menſe profectus erat, Appio, & Ahenobarbo cos. patet ex epiſtolis ad Quinctum. DE *comitijs,* ʒ quorum tempus non ita longe aberat. eo tamen anno habita non ſunt. FESTINE ʒ Feſtiue potius, quã Feſtine, poſtulat ſententia. TOTOQ. *itinere* ʒ Aſiatico. ep. 15.

Cicero S. D. Attico. 15.

DE Eutychide, gratum; qui uetere praenomine, nouo nomine T. erat Caecilius, ut eſt ex me, & ex te iunctus Dionyſius M. Pomponius. ualde mehercule mihi gratum, ſi Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoſcet, ſuam illam in meo dolore συμπάθειαν *neque tum mihi obſcuram, neque poſt ingratam fuiſſe. Iter Aſiaticum tuum puto tibi ſuſcipiendum fuiſſe. numquam enim tu ſine iuſtiſſima cauſſa tam longe a tot tuis & hominibus, & rebus cariſſimis, & ſuauiſſimis abeſſe uoluiſſes. ſed humanitatem tuam, amorẽ que in tuos reditus celeritas declarabit. ſed uereor, ne lepore ſuo detineat diutius praetor Clodius, & homo pereruditus, ut aiunt, & nunc quidem deditus Graecis litteris Pituanius. ſed, ſi uis homo eſſe, recipe te ad nos ad quod tempus confirmaſti. cum illis tum, cum ſalui uenerint, Romae uiuere licebit. Auere te ſcribis, accipere aliquid a me litterarum. dedi, ac multis quidem de rebus* ἢ μερολέγδον *perſcripta omnia: ſed, ut conijcio, quoniam mihi non uideris in Epiro diu fuiſſe, redditas tibi non arbitror. genus autem mearum ad te litterarũ eiuſmodi fere eſt, ut nõ libeat cuiquam dare, niſi de quo exploratum ſit, tibi eum redditurũ. Nunc Romanas res accipe. Ad* III. *non. Quinct. Sufenas, & Cato abſoluti: Procilius condemnatus. ex quo intellectum eſt, tres* ἀρεοπαγίτας *ambitum, comitia, interregnum, maieſtatem, totam denique remp. flocci non facere. debemus, patrem familias domi ſuae occidere nolle, neque tamen id ipſum abunde: nam abſoluerunt* XXII. *condemnauerunt* XXVIII. *Publius ſane diſerto epilogo criminans, mentes iudicum mouerat. Otalus in ea cauſſa fuit, cuiuſmodi ſolet. nos uerbum nullum. uerita eſt enim puſilla, quae nunc laborat, ne animum Publij offenderet. His rebus actis, Reatini me ad ſua* τέμπη *duxerunt, ut agerem cauſſam contra Interamnates apud conſulem, & decem legatos, quod lacus Velinus, a M'. Curio emiſſus, interciſo monte, in Nar defluit. ex quo eſt illa ſiccata, & humida tamen modice Roſia. uixi cum Axio: qui etiam me ad Septem Aquas duxit. Redij Romam Fonteij cauſſa: ad* VII. *id. Quinct. ueni. ſpectaculum, primũ, magno, & aequabili plauſu: (ſed hoc ne curaris: ego ineptus, qui ſcripſerim) deinde, Antiphonti operam. is erat ante manumiſſus, quam productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. ſed nihil tam puſillum, nihil tam ſine uoce, nihil tam uerum. haec tu tecum habeto. in Andromacha tamen maior fuit, quam Aſtyanacte. nam in ceteris parem habuit neminem. quaeris nunc de Arbuſcula: ualde placuit. Ludi magnifici, & grati. Venatio in aliud tempus dilata.*

Sequere nunc me in campum. ardet ambitus. σῆμα δέ τοι ἐρέω. *fenus ex triente idibus Quinct. factum erat beſſibus. dices, iſtud quidem non moleſte fero. o uirum, o ciuem. Memmium Caeſaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium conſulem iunxerunt; qua pactione, epiſtolae committere non audeo. Pompeius fremit, queritur; Scauro ſtudet: ſed, utrum fronte, an mente, dubitatur.* ἐξοχὴ *nulla eſt: pecunia omnium dignitatem exaequat. Meſſalla languet: non quo aut animus deſit, aut amici: ſed coitio conſulum, & Pompeius obſunt. ea comitia, puto fore, ut ducantur. Tribunicij candidati iurarunt ſe arbitrio Catonis petituros. apud eum HS. quingena depoſuerunt; ut, qui a Catone damnatus eſſet, id perderet, & competitoribus tribueretur. haec ego pridie ſcribebam, quam comitia fore putabantur. ſed ad te* V. *Kal. Sex. ſi facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perſcribam. quae ſi, ut putantur, gratuita fuerint; plus unus Cato potuerit, quam omnes quidem iudices. Meſſius defendebatur a nobis, e legatione reuocatus. nam eum Caeſari legarat Appius. Seruilius edixit, ut adeſſet. tribus habet Põtinam, Velinam, Maeciam. pugnatur acriter, agitur tamẽ ſatis. deinde me expedio ad Druſum, inde ad Scaurum. parantur orationibus iudices glorioſi. fortaſſe accedent etiam cõſules deſignati. in quibus ſi Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quincti fratris litteris ſuſpicor iam eum eſſe in Britannia. ſuſpenſo animo exſpecto, quid agat. illud quidem ſumus adepti, quod multis & magnis indicijs poſſumus iudicare, nos Caeſari & cariſſimos, et iucundiſſimos eſſe. Dionyſiũ uelim ſaluere iubeas, & eum roges, & hortere, ut quamprimum ueniat, ut poſſit Ciceronẽ meum, atq. etiam me ipſum erudire. Vale.*

EXPLA-

EXPLANATIO

DE *Euthychide,* } ſeruum Eutychidem Atticus liberaturus, eum de ſuo uetere praenomine, nouo nomine, quod ipſe a Caecilio auunculo adoptatus acceperat, T.Caecilium Eutychidem appellare conſtituerat. DIONYSIVS } is, qui poſtea Cicerones pueros erudijt.uide epiſt.6. IN *meo dolore* } in exſulij calamitate. PITVANIOS.} deprauatam dictionem unius litterae mutatione corrigo, & pro, Pituanios,lego,Pituanius.Pituaniorum enim familiam conſtat ex antiquis monumentis Romae fuiſſe. Tacitus libro 2.L.Pituanium de ſaxo deiectum eſſe tradit.& Pituaniae mentionem in lapide uidimus, ideſt mulieris ex Pituania familia in aliam adoptatae. AD III.*non.Quinct.* } miror:cum in uetere Romano Kalendario dies hic ſit nefaſtus.forte, IV. hoc eſt IIII.ut errorem creauerit inſcitia librarij; qui,cum non intelligeret IV,diuiſerit V.in duas lineolas,& fecerit II.unde IV.non.abijt in III.Quod idem accidiſſe crediderim in Pediani argumento orationis pro M. Scauro, ubi agit de C.Catone condemnato.eodemq.in loco,cum ait ſummum iudicij diem IV.non.Sept.fuiſſe: adducor eadem ratione, ut legendum potius exiſtimem,III.qui nefaſtus dies totus non fuit,ſed partim nefaſtus, partim faſtus: quod indicant appoſitae ad eum diem in Kalendario duae coniunctae litterae N P:quas ſuo loco explanauimus.CATO } C.Cato,de cuius abſolutione & infra ep.16. PROCILIVS } huius familiae fit mentio in uetere nummo clariſſimi uiri Andreae Lauretani,& in Varrone lib.4.de lingua Latina. Ex *quo intellectum eſt,* } ex quo iudicio.nam Suſenatis, Catonis,Procilij conſilia de corrumpendis tribubus patefacta ſunt.duo tamen abſoluti,uix unus condemnatus. TRES ἀρειοπαγίτας } εἰρωνικῶς de Suſenate, Catone,Procilio:quod,qui in iudicijs,quae adminiſtrare conſueſſent, ἀρειοπογίτας, ideſt ſeueri,& iuſti iudices,haberi uellent,ij deinde,dum magiſtratum aſſequerentur,nihili facerent neque ambitum,quo ſe tam turpiter inquinarent:neque comitia,quae differrent,ut largitioni ſpatium longiſſimum daretur: neque interregnum,quo res fluere uideretur comitijs dilatis: neque maieſtatem populi R.quam negligere uiderentur : quia, cum grauiſſimam iudicum perſonam ſuſtinerent, flagitioſi tamen in petitione fuerunt,ut ipſorum ſcelere,iudicia populi R. male audirent: quo maieſtas minuebatur. PVBLIVS } Clodius. OTALVS } una interpoſita littera legerem,Hortalus:ut Q. Hortenſius ſignificetur. Hortenſiorum enim cognomen Hortalus fuiſſe,patet ex Cornelio Tacito, qui de quodam Hortalo loquitur, huius Hortenſij nepote. VERITAS *eſt enim puſilla,*} in hoc uerborum ambitu ſuſpicor latere mendum, & forte locus ita corrigendus: Verita eſt enim filia,quae nunc laborat, ne animum Publij offenderem: Vel,ne animus Publij offenderetur.ut eum Tulliola rogauerit,ne Procilium defenderet contra P. Clodij accuſationem:uerita ſcilicet,ne Clodius ex facto grauius irritaretur. LABORAT,} morbo affecta. Τέμπη } amoeniſſima enim regio.Varro lib.1.de re ruſt. CONSVLEM,} Ap.Claudium Pulchrum.& de hac Reatina cauſſa Varro libro III.cap.2.de re ruſt.& Tacitus in primo annalium.A M' CVRIO} Varronis uerba ſunt apud Seruium in commentario Aen. lib. VII. Lacus Velinus in Narem deriuatus a quodam conſule. Vt fortaſſe conſul fuerit M' Curius Dentatus.& hic, M' non M.ut antea, legendum eſt:quod eſt,Manius,praenomen ueteribus uſitatum. IN *Nar* } uel indeclinabiliter poſuit,uel neutro genere.Virgilius uirili, Sulfurea Nar albus aqua. Ex *quo eſt illa ſiccata,& humida tamen modice Roſia.* } ſic in duobus antiquis libris,Caualcantis,& Beſſarionis,eſt tamen,cur aliquid deſiderem. placeret tale quippiam,Ex quo eſt illa quidem ſiccata,ſed humida tamen modice Roſea. quale illud in epiſtola ad Quinctum fratrem:De nouis tribunis pl.eſt ille quidem in me officioſiſſimus Sextius,ſed ualde aduerſante Clodio.Aut,ſi ueterem lectionem conſeruari placet.explanemus, Illa, cuius maxime laudatur ubertas.Feſtus enim haec de Roſea:Roſea in campo Reatino campus appellatur,quod in eo arua rore humida ſemper ſeruantur.& Plinius lib.17.cap.3.VIXI *cum Axio* } iucundiſſime fui:ut infra in epiſtola neſcio qua:Cum Panſa uixi in Pompeiano.& uillam habuiſſe Axium in ago Roſiano,teſtis eſt Varro lib.III.cap.2.de re ruſt. SEPTEM *aquas* } Dionyſius Halicarnaſſeus libro I. FONTEII *cauſſa,* } ut agere:Fonteij cauſſam. MAGNO,*& aequabili plauſum* } qui mihi theatrum ingredienti a populo datus eſt.& addidit,Aequabili,quia,Magno,per ſe non referebatur ad laudem. nam & plauſus magnus datur odioſis hominibus,ſed minime aequabilis,clamoribus,ſibilis,omni ſtrepitu permixtus:magnus, & aequabilis ijs,qui diliguntur. MANVMISSVS,}quia hiſtriones ones ſerui.Antiphon,inquit,uix productus erat,cum populus ei libertatem poſtulauit,uel,Manumiſſus,re uera,antequam productus. NIHIL *tam uerum.*} quod in hiſtrione reprehenditur:cuius eſt,fingere,quae ſuſceptae perſonae conueniant. IN *Andromacha,& Aſtyanacte.*} perſonis,accipio,potius quam fabulis. ARBVSCVLA:} Fuere eodem tempore tres inſignes meretrices,eaedemq.mimae,Arbuſcula, Cytheris,Origo.Seruius ecl.10.Arbuſculam,& Horatius nominat Sat.ultima lib.1.In lapide autem antiquo,qui Romae eſt,ad Agonem,mentio fit Voluſiae Arbuſculae.Et in alijs lapidibus nominatur Cytheris. Quorum lapidum inſcriptiones,una cum alijs innumeris,in unum redegit Aldus filius. LVDI } ludos Apollinares intelligit:de quibus infra. DILATA.} cum ludos Apollinares conſequi ſoleret.itaque infra de uenatione legitur,a Bruto praetore poſt ludos Apollinares populo data. SEQVERE *nunc me in campum.* } hoc dicitur:Accipe nunc de ratione petitorum.petebantur enim in campo Martio magiſtratus. FENVS,*&c.*} idibus Quinctilibus feneratores pecuniam dederunt beſſibus:ideſt,ut pro centenis octoni in anno uſurae nomine penderentur:cum antea ſupra trientem,dimidium quod eſt beſſis,uſura non fuiſſet.eam pe

cuniam

cuniam ambitioſa candidatorum manus ſumebat;ut tribubus pro magiſtratu alius alio plus promitteret.Idibus autem ut uſurae ſoluerentur,in conſuetudine fuiſſe,& Horatius teſtatur,& Cicero ipſe in Catilinam,& Antonium. NON *moleſte ſero.* ʒ non quod amaret lucrum,auunculi Caecilij feneratoris heres:(nam is,Attico adoptato,deceſſerat,ut apparet ep.20.l.3.& apud Valerium lib.7.cap.IX.)ſed quod priuatae rei finibus ſe continens,de rep.non magnopere laboraret. O *uirum , o ciuem.* ʒ ironia:quaſi neque uiri boni eſſet , neque ciuis , id , quod & turpe eſſet , & ad remp. pertineret, non moleſte ferre. CONFIRMANT: ʒ ad conſulatum.epiſt.16. CONSVLES ʒ Ap.Pulcher & Domitius Ahenobarbus,Memmio, & Domitio Caluino conſulatum pactione polliciti.pactio autem quae fuerit, aperte ſcribit in extrema epiſtola huius libri. FREMIT ʒ ob pactionem a conſulibus cum Memmio,& Domitio factam. ipſe enim Scauro ſtudet,conſulatum petenti.ſtudet autem non tam ob eam cauſſam, quia Scauro bello Mithridatico quaeſtor eius fuerat,ut Appianus lib.Antioch.& Ioſephus de bello Iudaico lib.I.tradiderunt:ſed etiam,quia ſororem eius Aemiliam Pompeius habuerat in matrimonio:de quo Plutarchus in Sulla,& Pompeio.erat autem hic ad petendum conſulatum Scauro legitimus annus.fuerat.n.praetor biennio ante,Lentulo,& Philippo cos.in oratione pro Sextio. DVBITATVR ʒ quia ſaepe animum occultat ſimulationis integumento. uide epiſtola 9.& ſane ad extremum Pompeius Scaurum abiecit. epiſt.8.lib.3.ad Q. fr. MESSALLA ʒ conſularis candidatus:qui deinde conſul factus eſt cum Domitio Caluino. COITIO *conſulum.* ʒ Appij,& Domitij,qui coierant,ut Memmium , & Domitium conſules crearent.epiſt.18. POMPEIVS, ʒ qui Scauro ſtudebat.uidebat enim,Scaurum,& Meſſallam, cum uterque patricius eſſet,conſules ſimul fieri non poſſe. quod uetus Sextia tribunicia lex prohibebat.ideo contra Meſſallam incumbebat. EA *comitia puto* ʒ conſularia.de tribunicijs enim nunc ſubijciet. uere autem Cicero putabat.nam tribunicia ſunt habita hoc anno,conſularia uero non ſunt: Plutarchus in Catone de tribunis hoc anno creatis:de conſulibus autem ſequenti anno ex interregno factis, Appianus. In Beſſarionis libro,Pompeius abſens eſt ex comitijs puto. ARBITRIO *Catonis petituros.* ʒ M. Catonem,poſtea Vticenſem cognominatum , qui tum erat praetor, arbitrium conſtituerunt , ut damnaret quemquem eorum putaſſet in petendo pecuniam dediſſe.Plinius Secundus in prooemio. *HS quingena* ʒ ſinguli aureorum ſcutatorum quindecim millia depoſuerunt. & recte conuenit ei cum Plutarcho:qui hac ipſa de re in Catone loquens,ait depoſitas a tribunicijs , δέκα δυὸ ἡμισυ μυριάδας δραχμῶν ἀργυρίου. Idem in epiſtola 14.libri 2.ad fratrem. GRATVITA ʒ ut tribunatus pl.non pretio , ſed gratis,a populo detur. PLVS *unus Cato potuerit* ʒ quandoquidē eius metu gratuita fuerint comitia,quae nō ſolent eſſe gratuita omniū iudicū metu.MESSIVS ʒ is,de quo in ep.1.huius libri.REVOCATVS ʒ a propinquis,ut opinor,aut ab amicis.nā iudicij cauſſa neminē de legatione in urbē inntū reuocari licebat. quare non a praetore,ſed a ſuis reuocatū exiſtimo;ne iudicij poenā uideri poſſet effugiſſe legationis praeſidio potius,quā innocētia.SERVILIVS *edixit,ut adeſſet.* ʒ P.Seruilius,Iſaurici filius,hoc anno praetor,ut in epiſtola ſequenti;qui conſul fuit cū C.Caeſare.*Adeſſet* ʒ ad cauſſam dicendam. Sic Pedianus in argumento Cornelianae:Cum P.Caſſus decimo die,ut mos eſt,adeſſe iuſſiſſet. TRIBVS *habet* ʒ tribus hae Meſſium uidentur abſoluturae,Pontina,Velina,Maecia. AGITVR *tamen ſatis* ʒ aliquid tamen proficitur;etſi acres habemus aduerſarios. AD *Druſum.* ʒ ut poſt Meſſium defendam Druſum. ep.10. AD *Scaurum* ʒ qui accuſatus erat a P.Valerio Triario repetundarum ex Sardinia.iudicium Cato praetor exercuit. Pedianus. CONSVLES *deſignatos.* ʒ ij, qui conſules deſignabuntur. IN *Britannia* ʒ quo Caeſar cum legionibus tranſiecerat.epiſt.16.

Cicero S. D. Attico. 16.

OCCVPATIONVM *mearum uel hoc ſignum erit,quod epiſtola librarij manu eſt. De epiſtolarum frequentia te nihil accuſo : ſed pleraeque tantummodo mihi nunciabant,ubi eſſes , quod erat abs te, uel etiam ſignificabant recte eſſe. quo in genere maxime delectarunt duae fere eodem tempore abs te Bruto datae. ſcire enim uolebam,te commode nauigaſſe.ſed haec epiſtolarum frequentia non tam ubertate ſua, quam celeritate delectauit.illa fuit grauis, & plena rerum,quam mihi M.Paccius,hoſpes tuus,reddidit. ad eam reſcribam igitur,& hoc primum. Paccio re , & uerbis oſtendi , quid tua commendatio ponderis haberet. itaque in intimis eſt meis , cum antea notus non fuiſſet. nunc pergam ad cetera. Varro, de quo ad me ſcribis , includetur in aliquem locum : ſi modo erit locus: ſed noſti genus dialogorum meorum : ut in oratorijs,quos tu in caelum fers , non mentio potuit fieri cuiuſquam ab ijs,qui diſputant,niſi eius,qui illis notus,aut auditus eſſet.hanc ego de rep.quam inſtitui, diſputationem in Africani perſonam,& Phili,& Laelij,& Manilij contuli. adiunxi adoleſcentes Q.Tuberonem, P. Rutilium , duos Laelij generos , Scaeuolam, & Fannium. itaque cogitabam,quoniam in ſingulis libris utor prooemijs , ut Ariſtoteles in ijs , quos ἐξωτερικοὺς uocat , aliquid efficere, ut non ſine cauſſa iſtum appellarem:id quod intelligo tibi placere. utinam modo conata efficere poßim. rem enim , quod te non fugit , magnam complexus ſum, & grauem , & plurimi otij , quo ego maxime egeo. Quod in ijs libris,quos laudas, perſonam deſideras Scaeuolae:non eam temere dimoui:ſed feci idē,quod in πολιτείᾳ.deus ille noſter Plato. cum in Piraeeum Socrates ueniſſet ad Cephalum,locupletem,& feſtiuum ſenem;quoad primus ille ſermo haberetur, adeſt in diſputando ſenex: deinde , cum ipſe quoque commodiſſime locutus eſſet , ad rem diuinam dicit ſe uelle diſcedere; neque poſtea reuertitur. credo,*

Plato-

*Platonem uix putaſſe ſatis conſonum fore, ſi hominẽ id
aetatis in tam longo ſermone diutius retinuiſſet. multo
ego ſatius hoc mihi fauendum putaui in Scaeuola: qui
& aetate, & valetudine erat ea, qua meminiſti, &
ijs honoribus, ut uix ſatis decorum uideretur, eum plu
res dies eſſe in Craſſi Tuſculano. & erat primi libri ſer
mo non alienus a Scaeuolae ſtudijs: reliqui libri τεχνο-
λογίαν habent, ut ſcis. huic ioculatoriae diſputationi ſe-
nem illum, ut noras, intereſſe ſane nolui. De re filiae
quod ſcribis, erit mihi curae. etenim eſt luculenta
Aureliani, ut ſcribis, iudicijs: & in eo me etiam Tul-
liae meae uenditabo. Veſtorio non deſum. gratum. n.
tibi id eſſe intelligo, &, ut ille intelligat, curo. ſed ſcis,
qui? cum habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad
ea, quae quaeris de C. Catone. Lege Iunia, & Licinia
ſcis abſolutum: Fufia ego tibi nuncio abſolutum iri, ne-
que patronis ſuis tam libentibus, quam accuſatoribus.
is tamen & mecum, & cum Milone in gratiam redijt.
Druſus reus eſt factus a Lucretio, iudicibus reijciendis
* ad v. nonas Quinct. De proelio rumores non boni: ſed iu
dicia noſti. Hirrus cum Domitio in gratia eſt. S. C. quod
hic conſules de prouincijs fecerunt, Quicumque poſt-
* hac, non mihi, ut quod iam intelligebomus enunciatio-
nem illam Memmij ualde Caeſari diſplicere, Meſſalla
noſter, & eius competitor Domitius liberalis in populo
ualde fuit. nihil gratius. certi erant conſules. ac ſenatus
decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia fieret ab ijs
conſilijs, quae erant omnibus ſortita in ſingulos. ma-
* gnus timor candidatorum. ſed quidam iudices, in his Opi
* mius Veietorantius, tribunos pl. appellarunt, ne iniuſſu
populi indicarent. reſcidit, comitia dilata ex S. C. dum
lex de tacito iudicio ferretur. uenit legi dies. Terentius
interceſſit. conſules, qui illud leui brachio egiſſent, rem
ad ſenatum detulerunt. hic Abdera, non tacente me.
Dices, tamen tu non quieſcis? ignoſce, uix poſſum. uerum
tamẽ quid tam ridiculum? ſenatus decreuerat, ne prius
comitia haberentur, quam lex lata eſſet: ſi qui inter-
ceſſiſſet, res integra referretur, coepta ferri leuiter,
interceſſum non inuitis. res ad ſenatum. de ea re ita cen
ſuerunt: comitia primo quoque tempore haberi cenſe-
re. Scaurus, qui erat paucis diebus illis abſolutus,
cum ego partem eius ornatiſſime defendiſſem, obnuncia
tionibus per Scaeuolam interpoſitis. ſingulis diebus uſ-
que ad prid. kal. Oct. quo ego haec die ſcripſi, ſublatis,
populo tributim domi ſuae ſatis fecerat. ſed tamen,
etſi uberior liberalitas huius, gratior eſſe uidebatur
eorum, qui occuparant. Cuperem uultum uidere tuum,
cum haec legeres. nam profecto rem non habes nullam,
haec negotia multarum nundinarum fore. ſed ſenatus
hodie fuerat futurus, ideſt kal. Oct. iam enim luceſcit.
ibi loquetur, praeter Antium, & Fauonium, liber ne-
mo. nam Cato aegrotat. dẽ me nihil timueris: ſed tamen
promitto nihil. Quid quaeris aliud? iudicia, credo. Dru
ſus, Scaurus non feciſſe uidentur. tres candidati fore rei
putabantur, Domitius a Memmio, Meſſalla a. Q. Pom-
peio Rufo, Scaurus a Triario, aut a L. Caeſare. quid po-
teris, inquies, pro ijs dicere? ne uiuam, ſi ſcio. in illis qui
dem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio.
Nunc ut opinionem habeas rerum, refrrendum eſt.
Quaeris, ego me ut geſſerim? conſtanter, & libere.
Quid ille, inquies, ut ferebat? humaniter: meaeq. di-
gnitatis, quoad mihi ſatisfactum eſſet, habendam ſibi
rationem putabat. Quo modo ergo abſolutus? omnino
ΠΟΡΠΑΠΥΜΝΑ accuſatorum incredibilis in- *
fantia, ideſt L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes prae
uaricatum: deinde Pompeij mira contentio, iudicum ſor
des. attamen XXXII condemnarunt, XXXVIII. ab
ſoluerunt. iudicia reliqua impendent. non dum eſt plane
expeditus. Dices, tu ergo haec quo modo fers? belle me-
hercule, & in eo me ualde amo, amiſimus mi Pomponi
non omnem modo ſuccum, ac ſanguinem, ſed etiam colo
rem, & ſpeciem priſtinam ciuitatis. nulla eſt reſp.
quae delectet, in qua acquieſcam. id ne igitur, inquies fa
cile fers? id ipſum. recordor enim, quam bella paulli-
ſper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quae mihi gra
tia relata ſit, nullus dolor me angit. poſſe doluerunt. mul
ta mihi dant ſolatia. nec tamen ego de meo ſtatu demi-
gro: quaeq. uia maxime eſt ad naturam, ad eam me re-
fero, & litteras, & ſtudia noſtra: dicendi laborem de-
lectatione oratoria conſolor. domus me, & rura noſtra
delectant. non recordor, unde ceciderim, ſed unde ſurre-
xerim. fratrem mecum, & te ſi habebo, per me iſta pedi
bus trahuntur: uobis εμφιλοσοφῆσω poſſum. locus ille
animi noſtri, ſtomachus ubi habitabat olim, concaluit.
priuata modo, & domeſtica nos delectant. miram ſecu
ritatem uidebis: cuius plurimae mehercule partes ſunt
in tuo reditu. nemo enim in terris eſt mihi tam conſen-
tientibus ſenſibus: Sed accipe alia. Res fluit ad inter-
regnum; & eſt non nullus odor dictaturae, ſermo qui-
dem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices
adiuuit. Candidati conſulares omnes rei ambitus. acce-
dit etiam Gabinius: quem P. Sulla, non dubitans, quin
foris eſſet, poſtularat, contra dicente, & nihil obtinente
Torquato. ſed omnes abſoluentur, nec poſthac quiſquã
damnabitur, niſi qui hominem occiderit. Hoc tamen agi
tur ſeuerius; itaque indicia calent. M. Fuluius nobilior
condemnatus eſt. multi alij urbani ne reſpondent qui-
dem. Quid aliud noui? & tamen, abſoluto Gabinio, ſto-
machantes alij iudices, hora poſt, Antiachum Gabi-
nium, neſcio quem. ſolidis pectoribus; libertum, accen-
ſum Gabinij, lege Papia condemnarunt. itaque dixit
ſtatim reus laeſae maieſtatis ΟΤΣΟΙΜΡΙΣΑ- *
ΜΑΦΙΗ. Pontinius uult ad IV. non. Nou. trium-
phare. huic obuiam Cato, & Seruilius praetor aperte,
& Q. Mucius trib. negant enim latum de imperio. &
eſt latum hercule inſulſe. ſed erit cum Pontinio Ap-
pius cos. Cato tamen affirmat, ſe uiuo illum non trium-
phare. id ego puto, ut multa eiuſdem, ad nihil recaſu-
rum. Appius ſine lege ſuo ſumptu in Ciliciam cogitat.
Ab Quincto fratre, & a Caeſaere accepi ad IX. kal.
Nou. litteras, confecta Britannia, obſidibus acceptis,
nulla praeda, imperata tamen pecunia, datas a littori-
bus Britanniae, proximo: ad VI. kal. Oct. exercitum
Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Caeſarem
profectus. Tu, ſi aut amor in te eſt noſter, ac tuorum,
aut illa ueritas; aut ſi etiam ſapis, ac frui tuis commodis
cogitas; aduentare & prope adeſſe iam debes. non me-
hercule aequo animo te careo: te autem, quod mirum,
qui Dionyſium tantopere deſiderem? quem quidem abs
te cum dies uenerit, & ego, & Cicero meus flagitabit.
Abs te proximas litteras habebam, Epheſo, ad V. id.
Sext. datas. Vale.*

EXPLANA-

EXPLANATIO

LIBRARII *manu* } ſua enim ſcribebat, cum occupatus non erat. idem ep. 3. lib. 3. ad Q. fratrem. QVOD *erat abs te,* } non eſt locus ſine mendo. Supra Beſſarionis liber, Pleriq. , non, Pleraeque; &, Eſſet, non Eſſes. BRVTO *datae.* } mallem, Buthroto: ut ep. 16. IN *aliquem locum:* } in mea ſcripta. LAELII, } antea, Paeti: & in Beſſarionis libro, Paetij. nos, Laelij, repoſuimus, ex epiſtola v. libri III. ad Q. fratrem, in qua ita ſcribit: Sermo eſt a me inſtitutus Africani, paullo ante mortem Laelij, Phili, Manilij, Q. Tuberonis. Macrobius etiam cum Scipione locutum Laelium in libris de rep. teſtatur. COGITABAM, *quoniam in ſingulis libris utor prooemijs, ut Ariſtoteles in ijs, quos* ἐξωτερικοὺς *uocat, aliquid efficere, ut non ſine cauſſa iſtum appellarem:* } Qui fuerint ij libri, quos ἐξωτερικοὺς ab Ariſtotele dicit eſſe nominatos, primum ipſius Ciceronis, deinde Simplicij, tum Gellij uerbis oſtendam. ac Cicero quidem, ut mihi uidetur, non ſolum Ariſtotelem, ſed Theophraſtum quoque ſcripſiſſe docet libros ἐξωτερικοὺς. nã lib. 5. de Fin. cum Peripateticae diſciplinae formam eſſe triplicem dixiſſet, unam, quae naturae partes omnes inueſtigaret: alteram, quae diſſerendi rationem doceret; tertiam, quae bene uiuendi praecepta traderet; cumq. de duabus locutus eſſet, de tertia ſubiunxit haec: Omnium fere ciuitatũ non Graeciae ſolum, ſed etiam barbariae, ab Ariſtotele mores, inſtituta, diſciplinas, a Theophraſto leges etiam cognouimus. Et paullo poſt: De ſummo autem bono, quia duo genera librorum ſunt, unum populariter ſcriptum, quod ἐξωτερικὸν appellabant, alterum limatius, quod in commentarijs reliquerunt: non ſemper idem dicere uidentur. Quibus uerbis, patet id, qnod dixi, ut Ariſtotelem, ſic Theophraſtum libros ἐξωτερικοὺς de ſummo bono compoſuiſſe: ſimul illud intelligitur, eos libros non tam eruditis hominibus, quam rudioribus eſſe ſcriptos, neque conferendos cum ijs, quos in commentarijs reliquerunt, qui ἀκροαματικοὶ dicebantur. Voluit autem Cicero, cum dixit, populariter ſcriptum, Graecum uocabulum, ἐξωτερικὸν, interpretari. quaſi diceret, ad intelligentiam quoque uulgi: non exquiſitis, & ab interiore doctrina depromptis rationibus, ſed communibus, & ueluti de medio ſumptis, ideſt, probabilibus magis, quam demonſtratiuis. quod Simplicius quoque ſenſit. nam cum illud Phyſ. lib. 4. c. 10. interpretaretur. Πρῶτον δὲ καλῶς ἔχει, διαπορῆσαι περὶ αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων, πότερον τῶν ὄντων ἐστὶν, ἢ τῶν μὴ ὄντων: ſubiunxit haec: Ἐξωτερικὰ ἐστὶ τὰ κοινὰ, καὶ δι᾽ ἐνδόξων περαινόμενα, ἀλλὰ μὴ ἀποδεικτικὰ, μηδὲ ἀκροαματικά. Eodemq. ſpectat illud Ariſtotelis ἐν τῷ μετὰ τὰ φυσικὰ, in principio: Τεθρύλληται τὰ πολλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων. Et in primo de caelo, cum dixiſſet Ariſtoteles, καθάπερ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις φιλοσοφήμασι: intulit Simplicius: ἐγκύκλια φιλοσοφήματα καλεῖ, τὰ κατὰ τάξιν ἐξ ἀρχῆς τοῖς πολλοῖς προτιθέμενα, ἅπερ καὶ ἐξωτερικὰ καλεῖν εἴωθεν, ὥσπερ καὶ ἀκροαματικὰ, καὶ συνταγματικὰ, τὰ σπουδαιότερα. Sunt autem ἐγκύκλια uulgaria, & communia, non exquiſita, nec inter ea, quae excellant, numeranda. quo ſenſu, (ut illud Ariſtotelis libro 1. Polit. omittam: ἐκεῖ λαμβάνον τὶς μισθὸν ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας) dixit Iſocrates in oratione, quam inſcripſit, Νικοκλῆς, οὐ μόνον δ᾽ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις, καὶ τοῖς καθ᾽ ἡμέραν γιγνομένοις. αἱ μοναρχίαι διαφέρουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ πολέμῳ πλεονεξίας, ἁπάσας περιειλήφασι. Et in ea. περὶ τῆς εἰρήνης: πλὴν εἰ νῦν τοῦ τῶν ἐγκυκλίων ταφὰς ποιεῖσθαι καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτόν. Quod ad nominis cauſſam attinet, Gellius lib. xx. cap. 4. eam tradit. quod Ariſtoteles, cum duo genera commentationum earum haberet, quas diſcipulis tradebat, unius generis diſciplinae, quam ἀκροαματικὴν uocabat, tempus exercendae dabat in Lycio matutinum; nec ad eam quemquam admittebat, niſi quorum ante ingenium, & eruditionis elementa, atque in diſcendo ſtudium, laboremq. exploraſſet: illas uero ἐξωτερικὰς eodem in loco ueſperi faciebat, easq. uulgo iuuenibus ſine delectu dabat, librosq. ſuos, earum omnium rerum commentarios, ſeorſum diuiſit, ut alij ἐξωτερικοὶ dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Perſpicua eſt igitur deriuatio nominis τῶν ἐξωτερικῶν diſputationum, quod ad eas uulgo omnes, nullo delectu, admitterentur: quaſi publicae eſſent, atque extra paterent: cum ad illas ἀκροαματικὰς non temere quiſquam admitteretur, ſed tamquam intus paucis delectis aſſeruarentur. Illud obſeruatione dignum cenſeo, quod Gellius eas commentationes non tantum genere auditorum, ſed argumẽto quoque diſtinguit, ἐξωτερικὰς manifeſte diſiungens a quaeſtionibus naturalibus, & dialecticis, tantumq. ad rhetoricae artis, & ciuilium rerum notitiam pertinere ſignificans: ἀκροαματικὰς autem de naturae tantum contemplationibus, diſputationibus ue dialecticis fuiſſe demonſtrans. ipſa uerba recitabo. Ἐξωτερικὰ dicebantur, quae ad rhetoricas meditationes facultatem argutiarum, ciuiliumq. rerum notitiam conducebant: ἀκροαματικὰ autem uocabantur, in quibus philoſophia remotior, ſubtiliorq. agitabatur, quaeq. ad naturae contemplationes, diſputationes ue dialecticas pertinebant. Erant igitur ἐξωτερικὰ βιβλία, ideſt libri populariter ſcripti, uel de arte rhetorica, uel de moribus, uel de rep. quorũ eſt crebra mentio apud ipſum Ariſtotelem, ut Ethicorum Nicom. lib. 1. bis, & lib. 4. lib. 6. & in Moralibus ad Eudemum: Politicorum autem lib. 3. & 7. Erant & ἐξωτερικοὶ λόγοι, ideſt, populares rationes, in altero genere librorum, quod ἀκροαματικὸν uocabatur: quarum rationum exſtat exemplum Phy. lib. 4. ut ſupra oſtendimus. quamquam Ariſtoteles, ſiue de libris loquatur, ſiue de rationibus ijs, quas ἀκροαματικοῖς interdum inſeruit, λόγους ἐξωτερικοὺς ſemper, βιβλία numquam uocat: cum tamen & libri ſeparatim eſſent, & rationes, quas, ut dixi, nonnumquam ἀκροαματικοῖς admiſcuit. libros etiam ipſos Phyſicorum ἀκροαματικοὺς λόγους appellat in epiſtola ad Alexandrũ. Quod autem Gellius ἐξωτερικοῖς λόγοις non omne genus argumenti aſſignat; ſed illa tantum tria, ῥητορικὰ, ἠθικὰ, πολιτικά: fortaſſe aliquis contra ſenſerit:

ſerit:

ſerit: cum Ariſtoteles ipſe lib. I. Ethicorum, ſe eſſe de anima locutum ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, perſpicue dicat: & quaeſtionem de anima naturalem eſſe, negare nemo poſſit. Niſi ſi quis, Gellij ſuſcepto patrocinio, obiectioni reſpondeat hoc modo: naturalem quidem eſſe quaeſtionem de anima. ſed ut Ariſtoteles in libris Ethicorum quaedam tamen, quae propoſita res exigeret, de anima tradidit, ſic eundem ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, quos περὶ τῶν ἠθικῶν ſcripſit, de anima quaedam, a ſuſcepta re non aliena, eodem loco paullo apertius diſputaſſe. quam opinionem ipſa uidentur adiuuare Ariſtotelis uerba: cum dicat ſe ἀρκούντως ἔνια, i. nonnulla, quae ſufficere tamen ei loco uiderentur, ſcripſiſſe; nam, ſi περὶ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων φυσικῶν locutus eſſet, ἔνια non dixiſſet: ſiquidem ijs libris totum argumentum complecti, & copioſe tractare cogeretur, utpote qui rudioribus componerentur, ideoq. prolixiores, quam ἀκροαματικοὶ λόγοι, eſſe deberent. Accedit ea ratio, quod, ſi ἐξωτερικὰ φυσικὰ ſcripſiſſet Ariſtoteles, mentionem interdum eorum feciſſet in libris Phyſicorum, & in ijs de caelo, & de anima, quemadmodum ſaepe facit in Ethicis, & Politicis. mentionem aũt ideo numquam fieri, quia nulla ſcripſerit eius argumenti, cui ueriſimile non uidetur? Quod ait Cicero, In ſingulis libris utor prooemijs, ut Ariſtoteles in ijs, quos ἐξωτερικοὺς uocat: licet colligere, in reliquis libris non ſolere uti prooemijs Ariſtotelẽ. i. ἐν τοῖς ἀκροαματικοῖς, ut in ethicis, politicis, phyſicis, dialecticis, poeticis, rhetoricis, quiq. praeterea eiuſdem hodie exſtant: quibus in omnibus, omiſſo prooemio, orditur ab ipſa re. IN *ijs*] in libris oratorijs, ep. 16. ISTVM *appellarem*: Varronis mentionem facerem. VALETVDINE] infirmiſſima: ut in oratione pro Rabirio. NON *alienus a Scaeuolae ſtudijs*] erat. n. de iure ciuili: & Scaeuola iuriſconſultus. itaq. adeſt in primo libro: in duobus reliquis, praecepta tradentibus, uir grauiſſimus recte non adeſt. DISPVTATIONI] haec dictio a trib. antiquis libris, Beſſarionis, Caualcantis, Ferri, abeſt. IOCVLATORIAE] ad τεχνολογίαν refer, Scaeuolae, ut leuem, & ioculatoriam, perſona minime dignam. LVCVLENTA.] Beſſarionis, & Ferri libri, Luculenta res Aureliani, ut ſcribis, indicijs: ut Aurelianum indicaſſe dicat, luculentam rem eſſe. VT *ille intelligat*,] tibi gratum eſſe, quod ei non deſum. NIHIL *difficilius*] Veſtorio: cum tamen te, & me utatur facillimis. LEGE *Iunia, & Licinia*] ne idem iteretur, uide ſupra, ep. 9. l. 2. FVSIA] uide ſupra, ep. 14. l. 1. PATRONIS] patronum C. Catonis fuiſſe M. Scaurum, ſcribit Aſconius in argumento orationis pro Scauro. IN *gratiam redijt*] altero. n. ante anno, Marcellino, & Philippo coſ. tribunus pl. rogationem in Milonem promulgauerat. ep. III. & VI. lib. II. ad Q. fratrem. DRVSVS] in epiſtola extrema lib. II. ad Q. fratrem, Druſus, inquit, erat de praeuaricatione a tribunis aerarijs abſolutus, in ſumma quatuor ſentẽtijs, cum ſenatores, & equites damnaſſent. Liuiae gentis fuit, patriciae, pater fortaſſe Liuiae Auguſtae; cuius etiam filiorum alteri cognomen Druſi uidemus impoſitum. IVDICIBVS *reijciendis ad V. nonas Quinct.*] ut ad V. nonas Quinct. reijcerentur iudices, deinde iudicium fieret. DE *prelio*] mihi locus uidetur deprauatus. De Procilio, rectius putarem: de quo in ep. proxima ſuperiore. RVMORES *non boni*] condemnatũ iri. IVDICIA] quib. ẽt nocentes abſolui non ignoras. DOMITIO] Ahenobarbo, conſule. QVICVMQVE *poſthac*] uerba S. C. NON *mihi ut quod*] ſic in libris antiquis, Beſſarionis, & Caualcantis. mendum apparet: neque poteſt eſſe certa diuinatio, cum ſententia lateat. quid tamen, ſi ſic? S C. quod hic conſules de prouincijs fecerunt, Quicumq. poſthac, non nihil Pompeio iam intelligebamus, enunciationem illam Memmij ualde Caeſari diſplicere. ut reſpondeant inter ſe, Non nihil Pompeio, &, Valde Caeſari: &, Pompeij cauſſam prouincialem hoc s. c. deteriorem eſſe factam, ſignificetur. ENVNCIATIONEM] cum C. Memmius pactionem in ſenatu recitauit, quam ipſe, & ſuus competitor Domitius cum conſulib. feciſſent. uide ep. 18. CAESARI] cuius opib. in conſulatus petitione Memmius cũ uteretur, enunciatione illa eũ offendit. ep. 15. DOMITIVS] Caluinus, plebeius; Meſſalla, patricius, conſules proximis comitijs deſignati. LIBERALIS *in populo*] munere dato. ep. 17. CERTI] ſane cõſules creati, ſed, quia comitia eo anno habita nõ ſunt, ex interregno. TACITVM *iudicium*] quod factũ non ederetur. Hoc aũt decreuit ſenatus, ut, qui nullo pudore prohiberentur ab effuſo ambitu, largitionem omitterent; cũ intelligerent futurum, ut irrita eſſet deſignatio, ſi damnati tacito iudicio fuiſſent. erat igitur ad cohibendam largitionis impudentiam quaſi frenum quoddam taciti iudicii timore. ANTE *comitia*] ne, ſi poſt comitia fieret, potentia deſignatorum deterriti iudices minus libere iudicarent. CONSILIIS] iudicũ. OMNIBVS *ſortita in ſingulos*] iã facta erat in ſingulos candidatos iudicum ſortitio, (nam non eadẽ erant omnium candidatorum conſilia) ſed iudicia nondum facta. QVIDAM *iudices*,] de ambitu. VEIETORANTIVS] in Caualcantis antiquo libro, Veietorantius: in Beſſarionis, Veiotorantius. Opimij cognomen puto fuiſſe, ſed põt eſſe mendum in litteris. IVDICARENT] tacitũ iudiciũ facerent in candidatos. RESCIDIT.] placeret, Res ad S. ideſt, Res ad ſenatum: quam ſnĩam & proxima uerba confirmant, & illa paullo infra, Senatus decreuerat, ne prius comitia haberẽtur, quã lex lata eſſet. & infra loquendi modus idem eſt: Interceſſum non inuitis; res ad ſenatũ. TERENTIVS] tribunus pl. LEVI *brachio*] non uehementer: qui ad populũ de tacito iudicio leuiter tuliſsent. HIC *Abdera*] hic ſumma fuit ſenatorũ ſtultitia; ut Abderitae uiderẽtur: de quorũ ſtupore, atq. inſania multi ſcripſerunt. & ipſe infra, ep. 7. lib. 7. eſt, inquit, ἀβδηριτικὸν, i. rõne carens, quaſi factum Abderitarum. NON *tacente me*] reprehendente leuitatẽ, ſtultitiamq. ſenatorum: qui cum antea decreuiſſẽt, ut ante comitia tacitum iudicium fieret, mox decernerent, ut primo quoq. tempore comitia haberẽtur, omiſso tacito iudicio. RES *integra ferretur.*] ad ſenatum. &, Res integra, ut ageretur ſuper tota re, quid omnino agendũ, haberentur ne comitia conſularia omiſſo tacito iudicio, an comitijs iudicium anteponeretur. Eodem ſenſu dixit oratione. IV. in Catilinam, Referre tamquam integrum, i. tamquam nihil eſſe actum a uobis. multa enim feciſtis, quamobrem iam damnaſse coniuratos uideamini. Sunt, inquit, haec eiuſmodi, ut ij, qui in cuſtodiam nominatim dati ſunt, ſine ulla dubitatione a uobis damnati eſse

uideantur.ſed ego inſtitui referre ad uos P.C.tamquam integrum,& de facto,quid iudicetis;& de poe-
na,quid cenſeatis. FERRI *leuiter.*] a conſulibus,molli brachio. NON *inuitis.*] conſulibus , qui tulerant.
HABERI *cenſere*] cenſuit ſenatus, haberi cenſere comitia.libentius omnino legerem ſine dictione,Cē-
ſere. PARTEM *eius*] alijs placet,Patrem eius,ex Pediano:recte fortaſſe:uerū ego hoc in Pediano , ut ac-
curate legerim,tamen non comperi.filium quidem,Pacuuijs ſubſcriptoribus,a C. Valerio Triario ui-
deo accuſatum, a Cicerone defenſum:quo de Scauro agitur in hac epiſtola:cum eius pater Sullanis tē
poribus,adoleſcentulo Cicerone,perijſſet.nec meas tamen aures offendit locutio, Cum partē eius de-
fendiſſem.at ita locutus alibi Cicero non eſt,quid?non & alia ſunt apud hunc ipſum ſingularia? SINGV-
LIS *diebus*] ſingulos dies comitiales Q.Mucius Scaeuola tribunus pl.obnunciatione ſuſtulerat:id autē,
ne cum populo poſſet agi,itaq.comitia traherentur.omnes.n.magiſtratus de caelo ſeruandi poteſtatem
habebant:quod & Cicero Philippica 2.& apud Nonium Varro ſignificat. ſic Milo tribunus pl.ne comi
tia aedilicia haberentur,obnunciauit ſe de caelo ſeruaturum.uide ep.3. SATISFECERAT] nummos di-
ſtribuerat,ut ea liberalitate conſul deſignaretur. QVI *occuparant*] qui ante dederant:ut Domitius, Meſ
ſalla,competitores. HAEC *negotia multarum nundinarum fore:*] hoc pendet ex eo , Rem non habes nullā.
magnum,inquit, hoc tibi uideri oporteret,tam frequentes eſſe largitiones,ut nundinae potius ſuffragio
rū,ac mercatus quidā comitiorum,quam populi iudicium in deſignandis magiſtratibus,uideantur. AN
TIVM,& *Fauonium*] Antiae gentis apud Plutarchū,Appianumq. mentio reperitur.Fauonius aūt Cato
nis imitator dictus,qui de rep.quidquid ſentiret,libere loqueretur.CATO] praetor eo tēpore. NIHIL
timueris] noli uereri,ne in ſenatu ita libere loquar,ut eos,qui rerum potiuntur, offendā. NON *feciſſe ui
dentur.*] reus,a iudicib. abſolutus, is uerbis innocens pronunciabatur,Non uideri feciſſe.ergo hic Dru
ſum, & Scaurum dicit abſolutos,Druſum de praeuaricatione,Scaurum de repetundis,Cicerone utrum
que defendente.ep.15.Hanc aūt abſoluendi conſuetudinem commemorat Cic.lib.2.Acad. his uerbis:
Quam rōnem maiorum ēt comprobat diligentia: qui uoluerunt,quae iurati iudices cognouiſſent , ut,
ea non eſſe facta, ſed,uideri,pronunciarent. REI] de ambitu.quattuor aūt rei fuerunt,non tres. ep. 2.l.
3.ad Q.fr.Q. POMPEIO *Ruſo,*] hic,occiſo Clodio,acerbiſſimas conciones tribunus pl.habuit in Milo-
nem,& Ciceronem.Pedianus in argō Milonianae. A TRIARIO] qui iā de repetundis eundem accuſa
uerat.defendit eum Cicero ēt de ambitu. Quinct.l.4.c.1. PRO *ijs dicere*] cum eos de ambitu reos defen-
des. TRIBVS *libris*] oratorijs. VT *opinionem habeas rerum*] ut habeas,mea quae ſit his de reb.opinio. FE
RENDVM *eſt*] Gabinij turpem abſolutionem ſignificat. ILLE] Pompeius,Gabinij amiciſſimus. MEAEQ.
dignitatis] cuius cauſſa conſtanter,& libere me geſſi. QVOAD *mihi ſatisfactum eſſet*] quoad mihi ſatisfe
ciſſet,uſque,dum mihi ſatisfactum uidiſſet. ΠΟΡΠΑΠΥΜΗΑ] ex perturbatis litteris corrigerem, πρώρα
πρύμνα. uetus adagium eſt Prora & puppis,quo totum ſignificatur, quod uſurpauit ēt in epiſtola ad Ti-
ronem:Mihi prora & puppis,ut in prouerbio Graecorum eſt,fuit a me tui dimittendi, ut rōnes noſtras
explicares. Quod Gabinius igitur abſolutus ſit,potiſſimum id fuit accuſatorū infantia. L.LENTVLI] fla-
minis filij.ad Q.fr.ep.1.& 4.lib.3. L.F.] ut diſtinguatur a L.Lentulo Crure, P. F. qui poſtea conſul fuit.
alibi,eadem cauſſa,flaminis filium appellat. IVDICIA *reliqua*] erat.n.de maieſtate abſolutus;ſed prae-
terea de ambitu,& de repetundis accuſabatur.uide ad Q.fr.ep.2.& 3.lib.3. NOBIS *gubernantibus*] hoc
eſt,quod dicit in epiſtola nona ad Lentulū,Cum noſtrae ſententiae magnum in ſenatu pondus haberēt
uſque ad Caeſarem,& Bibulum cos.tum.n.quas gubernatores in puppi ſedebamus?nunc uix eſt in ſenti
na locus. VNVM] Pompeium,cuius opes ēt nocentiſſimos reos abſoluunt. MVLTA *mihi dant ſolatia*]
multa me conſolantur,id aūt in primis,quod eos,qui mihi nullam gratiam retulerunt,inuidentes digni
tati meae,magnis in remp.beneficijs quaeſitae,nunc infinitā unius potentiam cernentes uideo diſrum
pi. DE *meo ſtatu*] de ſtatu dignitatis meae. VNDE *ceciderim*] caſum intelligit exſulij. PEDIBVS *trahuntur,*]
non laboro,ēt ſi peſſime adminiſtrentur.Sic locutus eſt in epiſtola ad Volumnium,fam.ep.33.l.7. STO-
MACHVS *ubi habitabat*] ubi ſedes irae fuit. CONCALVIT.] calorem concepit ad concoquenda,quae du
ra ſunt:ideſt,ut non ferenda feram tamen.Nonius legit, Concalluit:pro,callum obduxit: ut iā nulla res
me ad iram adducat.Sic in epiſt.ad Varronem: Conſuetudo callum obduxit ſtomacho meo. FLVIT *ad
interregnum.*] interrex creabatur,cum urbs ſine conſulibus, & reliquis patricijs magiſtratibus eſſet, ut is
haberet comitia conſularia;ijsq. comitijs conſules creati , haberent comitia reliquorum magiſtratuū.
dum autem unus eſſet patricius magiſtratus,auſpicia ad patres redire non poterant:ita nec creari inter
rex:quem & a patribus,& auſpicato creari oportebat.Qua de re diximus in commentario in epiſtolas
ad M.Brutum. *Fluit :* tendit.quia,cum haec ſcriberet menſe Nouembri,nondum habitis conſularib.
comitijs,quae nec in exſpectatione eſſent, futurum uidebatur,ut res uſque eo protraheretur , ut, anno
confecto,cum nulli conſules eſſent,interrex comitiorum cauſſa crearetur.quod ita factum eſt. nam con
ſules ex interregno creati Domitius,& Meſſalla,ſicuti Appius quoque,& Ahenobarbus, itemq.Pompe-
ius,& Craſſus.Quod autem in antiquis libris,Fuit,legitur;falſum eſſe conſtat;probabilius autem,ut cor-
reximus, Fluit: ſiquidem in epiſtola ad Q. fratrem 2. libri 3.eadem de re eandem ſententiam poſuit,
his uerbis:Res uidetur ſpectare ad interregnum. APVD *timidos iudices*] quia a Pōpeio,ad quem dictatu
ram delatum iri putabant, ſibi timentes,ſi eius amiciſſimum Gabinium damnaſſent,abſoluerunt.ad Q.
fratrem epiſt.7.lib.3. GABINIVS] qui & ipſe de ambitu poſtulatur.epiſt.3.lib.3.ad Q.fratrem. P.SVL
LA] forte is , quem Cicero defendit, accuſante Torquato.exſtat oratio. QVIN *foris eſſet*] quin
accuſatione excluderetur, Torquato de diuinatione contendente. Alij ſic explanant: Non dubitans,
quin Gabinius in urbem non introiret , ſed foris maneret triumphi cauſſa, cum ex prouincia reuer-
teretur.

teretur. quod ſi feciſſet, accuſationem Sulla faciliorem ſperabat. CONTRA *dicente*:] contenderunt Torquatus, & Sulla: ut accuſandi munus alter alteri eriperet. obtinuit Sulla: cum id ante nõ ſperaſſet. *Hoc tamen agitur ſeuerius*:] non de parricidijs accipio, neq. de ambitus crimine accuſatis, ſed γενικῶς de omnibus reis. INDICIA] ſic antiqui libri, non, Iudicia. quotidie, inquit, nocentes homines indicio produntur. MVLTI *alij*] quo modo, cum proxime dixiſſet, Omnes abſoluentur, de multorum condemnatione ſubiecit? quia, Hoc tamen, ſcriptum eſt non eodem die, quo ſuperiora. quaſi. n. ſe corrigens, intulit. Hoc tamen agitur ſeuerius. VRBANI] per iocum: ut urbanos, & feſtiuos homines per iocum appellet, qui accuſati ne reſponderent quidem; ne defenſionem inutilem ſtulte dicerentur ſuſcepiſſe. ET *tamen*] quã quam Gabinius abſolutus ſit. ABSOLVTO] maieſtatis iudicio, Lẽtulo accuſante: quod paullo ante cum ſcripſiſſet, de liberto condemnato per obliuionem omiſit, hic omiſſum repetit, non ſuo loco. ad fratrem ep. 1. 2. & 3. libri III. SOLIDIS *pectoribus*] animi non infirmi; qui. poſtquam reus iudicatus eſt laeſae maieſtatis, ſtatim magna libertate dixit, quae ſequuntur. fuit aũt uel Graecum adagiũ, uel initiũ uerſus ex aliquo uetere poeta. LEGE *Papia*] haec uidetur fuiſſe de maieſtate. PONTINIVS] C. Pontinius, qui praetor fuerat Cicerone conſule, moxq. in prouinciã Ciliciã legatus cum eo profectus eſt. Et uidetur ab urbe deriuatum nomen. nã, ut a Gabijs Gabius, & inde Gabinius, ſic a Pomoetia Pomptinus & Pomptinius, ſiue Pontinius. utroque enim modo ſcribebatur, ſicuti & trib. modo Pontina, modo Pomptina. AD IV. *nonas Nou.*] qui dies ludos plebeios primus, ut opinor, conſequebatur. uide infra de ludis, ep. XI. l. 7. TRIVMPHARE] de Allobrogib. Dio lib. XXXIX. in oratione de prouincijs. CATO] M. Catonem hoc anno fuiſſe praetorem, & iudicium repetundarum in M. Scaurum exercuiſſe, perſpicuum fit ex Pediano, itaque, quod ſequitur, Praetor, mallẽ, Praetores. nam etiam ad Q. fr. lib. 3. ep. 4. Cato, & Seruilius praetores prohibituros ſe minantur. ut omittam, quod ſupra de Catone, & Seruilio praetoribus patet, ep. 14. MVCIVS] Scaeuola. ep. 16. LATVM *de imperio*] unius diei, quo ingreſſus urbem, triumphũ ducturus erat. alioqui imperium habere intra urbem licebat nemini. huius generis exemplum apud Liuium l. 45. his uerbis: Tribus his omnibus decretus ab ſenatu triumphus: mandatumq. Q. Caſſio praetori, cũ tribunis pl. ex auctoritate patrum ageret, rogationem ad plebem ferrent, ut ijs, quo die urbem triumphantes iuueherentur, imperium eſſet. INSVLSE] quia legem de imperio Pontinij Ser. Galba praetor clã ante lucem tulerat: quod a Dione traditum eſt: &, agi quidquam cum populo ante horam primam, leges uetabant. APPIVS *conſul*] eius amiciſſimus, ut apparet ex ep. 9. l. 3. fam. TRIVMPHARE] Beſſarionis liber, Triumphaturum. utrumque recte. SINE *lege*] curiata: qua populus proficiſcentib. in prouincias imperium dabat. ep. 9. lib. 1. ad Lentulum, & ep. 2. lib. 3. ad. Q. fr. CONFECTA *Britannia*] cũ Caeſari, quod ageret in Britannia, reliquum nihil eſſet. PROXIMO] proximis diebus; cũ & alias ante accepiſſet. Sic Arcano, & Arcane; Commodo, & Commode; Aſſiduo, & Aſſidue; indifferenter ueteres dixere. ep. 6. l. 9. & 3. lib. 16. Quod itẽ obſeruauit Cariſius. PILIVS] Piliae propinquus, qua Atticus habebat in matrimonio. ep. 7. l. 8. fam. NOSTER,] Beſſarionis liber, Non. placeret, Noſtri; cũ ſequatur, Tuorũ. VLLA *ueritas*] ſi praeſtare uis, quod promiſiſti. CICERO *meus*] quem Dionyſius erudiebat. ep. 15. ILLVD] animaduertẽdum, eſſe in hac epiſtola multa inter ſe pugnantia: ut neceſſe ſit aut pluribus dieb. ſcriptam, aut non unã eſſe.

Cicero S. D. Attico 17.

O EXSPECTATAS *mihi tuas litteras, o gratum aduentum, o conſtantiam promiſſi, & fidem miram: o nauigationem amandam; quam mehercule ego ualde timebam, recordans ſuperioris tuae tranſmiſſionis. ſed, niſi fallor, citius te, quam ſcribis, uidebo. credo enim te putaſſe, tuas mulieres in Apulia eſſe: quod cũ ſecus erit, quid te Apulia moretur? nam Veſtorio dandi ſunt dies, & ille Latinus* ἀττικισμὸς *ex interuallo regustandus. quin tu huc aduolas, & inuiſis illius noſtrae reip. germanae putaui de nummis ante comitia tributim uno loco diuiſis palam: uide abſolutum Gabinium: detur eſſe ualiturum. De Meſſalla quod quaeris, quid ſcribam, neſcio: numquam uidi tam pares candidatos. Meſſallae copias noſti, Scaurum Triarius reum fecit. ſi quaeris, nulla eſt magnopere commota* συμπάθεια. *ſed tamen habet aedilitas eius memoriam nõ ingratam; & eſt pondus apud ruſticos in patris memoriã. reliqui duo plebeij ſic exaequantur, ut Domitius ualeat amicis, adiuuentur tamen non gratiſſimo munere, Memmius Caeſaris commendetur militibus, Pompeij Gallia nitatur. quibus ſi non ualuerit: putant fore aliquem, qui comitia in aduentum Caeſaris detrudat, Catone praeſertim abſoluto. Paccianae epiſtolae reſpondi. cognoſce cetera. Ex fratris litteris incredibilia quaedam de Caeſaris in me amore cognoui: eaq. ſunt ipſius Caeſaris uberrimis litteris confirmata. Britannici belli exitus exſpectatur. conſtat. n. aditus inſulae eſſe munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum eſt, neq. argenti ſcrupulũ eſſe ullum in illa inſula, neq. ullã ſpem praedae, niſi ex mancipijs: ex quibus nullos puto te litteris, aut muſicis eruditos exſpectare. Paullus in medio foro baſilicã iã paene texuit ijſdem antiquis columnis: illam autem, quam locauit, facit magnificentiſſimam. quid quaeris? nihil gratius illo monumento, nihil glorioſius. itaq. Caeſaris amici, (me dico & Oppium: diſrumparis licet) monumentũ illud, quod tu tollere laudibus ſolebas, ut forum laxaremus, & uſque ad atrium Libertatis explicaremus, contempſimus. ſexcenties HS cum priuatis non poterat tranſigi. minore pecunia efficiemus rem glorioſiſſimam. nam in campo Martio ſaepta tribunicijs comitijs marmorea ſumus, & tecta facturi: eaq. cingemus excelſa porticu, ut mille paſſuũ conficiatur. ſimul adiungetur huic operi Villa etiam Publica. Dicis, quid mihi hoc monumentũ proderit? ad quid laboramus res Romanas? non n. te puto de luſtro, quod iam deſperatũ eſt, aut de iudicijs, quae lege Plotia fiant, quaerere. Nũc te obiurgari*

patere, ſi iure. ſcribis enim in ea epiſtola, quam C. Decimius mihi reddidit Buthroto datam, in Aſiam tibi eundum eſſe, te arbitrari. mihi mehercule nihil uidebatur eſſe, in quo tantulum intereſſet, utrum per procuratores ageres, an per te ipſum: ne toties, & tam longe abeſſes. ſed haec mallem, integra re, tecum egiſſe. profecto enim aliquid egiſſem. nunc reprimam ſuſceptam obiurgationem. utinam ualeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minus ſaepe ſcribo, quod certum non habeo, ubi ſis, aut ubi futurus ſis. huic tamen neſcio cui, quod uidebatur is te uiſurus eſſe, putaui dandas eſſe litteras. tu, quoniam iturum te in Aſiam eſſe putas, ad quae tempora te exſpectem, facias me certiorem uelim, & de Eutychide quid egeris. Vale.

EXPLANATIO

Gratvm *aduentum* } aduentum Attici in Italiam. Buthroti enim fuerat. infra.
eſt, quod in proxima dixit, Si ulla eſt in te ueritas, aduentare iam debes. Promissi } hoc
ex Italia in Graeciam cum periculo nauigaſti. Nam *Veſtorio dandi ſunt dies,* } nam Puteolis merito pones
aliquot dies in Veſtorij noſtri ſuauiſſima conſuetudine; ut illius urbanitatem, & quaſi Atticos ſales ex
interuallo reguſtes. Erat autem Veſtorius Puteolanus: & Puteoli in uia, quae ex Apulia Romã fert. Ger-
manae *puta uide* } etſi nihil immutaui: tamen non dubito, quin ita legendum ſit: Germanam: peti uide.
ut ſit ſenſus. aduola, mi Attice, & inuiſe ſimilem remp. reip. illi noſtrae, quam laudare ſolebamus. dicit
enim Germanam illius noſtrae reip. cum ironia, quaſi prorſus diſſimilem, & plane mutatam. deinde ſe-
quitur: Vide magiſtratus pe.i: nummis ante comitia tributim uno loco diuiſis palã. Quae uerba ſi quis
diligentius expendat, ſingula emphaſim habere cognoſcet. uide item, inquit, Gabinium abſolutũ, cum
nocentiſſimus eſſet. concedatur etiã, ut auctoritate floreat, & gratia. De *Meſſalla* } conſulatum petente. ſu-
pra. Revm } de ambitu. nam de repetundis iam fuerat abſolutus. ep. 16. & ep. 2. l. 3. ad Q. fr. Nvlla *eſt,*
&c. } nemo fere condoluit. Aedilitas } Aſconij uerba ſunt: Aedilitatẽ ſumma magnificentia geſſit,
adeo, ut in eius impenſas opes ſuas abſumpſerit, magnumq. aes alienum contraxerit. Est *pondus* } ma-
gni ponderis eſt, multum ualet apud ruſticas tribus memoria Scauri patris, optimi, & clariſſimi uiri, qui
princeps ſenatus ſaepenumero electus eſt, abſolutum patris egregia memoria, Valerius tradit lib. 8. c. 1.
Dvo *plebeij* } nam Meſſalla, & Scaurus patricij; plebeij Domitius, & Memmius. ergo cum Meſſalla Scau-
rus, cum Domitio Memmius contendebat. Adivvetvr } adiuuetur munere, tametſi non gratiſſimo.
ep. 16. Caesaris *commendetur militibus* } ad ſuffragia uenientibus. Pompeii *Gallia* } forſan Pompeij
Galliam eos colonos appellat, qui ab eius patre Strabone deducti ſunt in Galliam: ut Galliã Pompeij
dicat Pompeij clientes a patre relictos. ſuſpicor tamen in dictione Pompeij mendum eſſe. non. n. fautor
Memmij Pompeius; aduerſarius potius, ut ſupra, ep. 15. Pompeius fremit, queritur. Si *non ualuerit* } ſi
Memmius intelliget, haec ſibi ad conſulatum obtinendum haud ſatis eſſe, tribunum pl. aliquem inue-
niet, qui, obnunciationibus interpoſitis, comitia in aduentum Caeſaris detrudat. Sic ad Q. fr. ep. 2. lib. 3.
Conſules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maxime Memmius, quod Caeſaris aduentu ſperat ſe
futurũ conſulẽ. Aduentum autem Caeſaris in Italiam intelligit, (nam Romam ingredi proconſul cũ im-
perio non poterat) quemadmodum uenit triennio poſt, ut M. Antonij, quaeſtoris ſui, commendaret co-
lonijs, & municipijs ſacerdotii petitionem. lib. 11x. belli Gallici. Catone *praeſertim abſoluto* } tribuni pl.
iã nihil non audebunt, cum C. Catonem, qui nihil non auſus erat in tribunatu, uideant abſolutũ. uel pro-
prie de comitijs impediendis intellige. facile. n. ut id faciant, adducentur tribuni pl. cum Cato, qui tribu-
nus pl. biennio ante comitia in annum ſequentem detruſerat, ſit abſolutus. ad Quinct. fr. ep. 5. l. 2. Pac-
cianae *epiſtolae* } hic apparet, diuulſa eſſe, & alieno loco agglutinata harum epiſtolarum membra. nam
Paccianae epiſtolae incipit reſpondere in epiſtola proxima ſuperiore: ut, in hac quo modo reſpondere
poſſit, non uideam. Mvsicis *eruditos* } ſic ueteres libentius, quam, Arte muſica. Lib. 1. de or. In muſi-
cis numeri, & uoces, & modi. pro, in muſica arte. Et in prooemio eiuſdem libri: Quis muſicis penitus ſe
dedidit? pro, arti muſicae. Et Tuſc. V. Muſicorum perſtudioſum accepimus Dionyſium; poetam etiam
tragicum. Terentius in Eun. Fac periculum in muſicis. Hic lib. xii. Hominem remotum a dialecticis, in
arithmeticis exercitatum. Pavllvs } L. Aemilius Paullus, qui duas baſilicas, ueterem reſtituit, nouam
exſtruxit. Disrvmparis *licet.* } inuidia: quia me uideas inter praecipuos eſſe Caeſaris amicos, homi-
nis florentiſſimi, nobiliſſimi. dictum quaſi ioco. Monvmentvm } quod? laxationem fori, ipſe enim
proxime ſequentibus uerbis interpretatur. Vt *forum laxaremus* } Suetonius haec de Caeſare: Forum
de manubijs inchoauit: cuius area HS ſuper millies conſtitit. Contempsimvs } abiecimus: quia cum
priuatis non poterat trãſigi ſexcenties HS: & qui rem glorioſiſſimam, ſaepta ſcilicet in campo Martio
marmorea, minore pecunia faciemus. Poſtea tamen cum priuatis tranſactum eſſe millies, ideſt, ſcuta-
torum tricies centenis millibus, e Suetonio, & Plinio cognoſcitur. Sexcenties hs } decies octies
centenis ſcutatorum millibus. Cvm *priuatis* } quorum aedes, ut forum laxaremus, erant euertendae.
Tribvnicijs *comitijs* } Caualcantis, & Beſſarionis duo antiqui libri, Tributis comitijs. placet: ut,
populum, qui ex regionibus, & locis ad ſuffragia conueniebat, (haec enim Tributa comitia dicta, do-
cet Gellius ex libro Laelij Felicis) marmorea ſaepta, non, ut ante, lignea, concluderent. Qua de re ple-
nius in libro noſtro de Comitijs. Ad *quid laboramus res Romanas?* } quorſum igitur de rebus Ro-
manis laboramus? qui enim hoc monumentum contemnit, apparet eum de rebus Romanis nihil labo-
rare. ſin autem laboramus; non eſt, ut hoc monumentũ contẽnere poſſimus. De *luſtro* } cenſores poſt cen-

ſum

ſum urbem luſtrabat: ſed cenſum, luſtrumq. ſimul tribuni pl. obnunciationibus impediebant. epiſt. 10. Lege *Plotia* } qua iudicia inter tres ordines communicata, ſenatores, equites, plebem, declarat Aſconius his uerbis: M. Plautius Siluanus tribunus pl. Cn. Pompeio, Strabone, L. Porcio Catone cos. anno II. belli Italici, legem tulit adiuuantibus nobilibus, qua lege tribus ſingulae ex eo numero quinos denos ſuffragio creabant, qui eo anno iudicarent. ex eo factum eſt, ut ſenatores quoque in eo numero eſſent, & quidam etiam ex ipſa plebe. Beſſarionis tamen liber, item Caualcantis, & Tertij, Lege Coctia. & ſane de lege Plautia, uix eſt ut putem intelligi poſſe: primum, quia non de genere iudicum queri Ciceronem existimo, ſed de criminibus, quorum impunitatem improbi aſſequerentur. at lex M. Plautij Siluani tantum fuit de genere iudicum, de crimine nullo fuit. alia igitur haec. deinde, ideo hic de genere iudicum non agitur, quia iudicia hoc tempore non iam lege Plautia fiebant, ſed Aurelia, quã tulerat L. Aurelius Cotta Cn. Pompeio Magno, M. Licinio Craſſo cos. ut cum ſenatoribus ſimul equites Romani, & tribuni aerarij iudicarent. eaq. lege iudicatum eſſe in cauſſa Clodij, ſupra legimus lib. I. item in cauſſa Scauri apud Pedianum, in Miloniana, in alijs. Quod ſi, Plautia, legimus; ab alio Plautio latam intellige, qui tulerit non de iudicibus, ſed de certo crimine, & fortaſſe de ui. nam legis Plotiae de ui mentionem facit Coelius in epiſtola ad Ciceronẽ, fam. l. IIX. C. Domitius } ſic antea repoſui, C. Decimius, ut & Caualcantis, & Beſſarionis, & Tertij libri habent: primum, quia libenter ſequor ueterum librorum auctoritatem; deinde, quia, C. Domitius, mẽdoſe legi uideo. numquam enim Domitia gens Caio praenomine uſa eſt, ſed tantum Cnaeo, & Lucio; ut in Tranquillo legimus. Decimiae gentis mentio apud Liuium lib. 27. & 42. Ne *toties* } nondum in Italiam Atticus redierat, cum in Aſiam eundi conſilium cepit. Integra re. } ante quam ire in Aſiam decreuiſſes. Reprimam } quia futurum non ſpero, ut conſilium mutes. Reditus } ſi profectionem tuam impedire non poteſt, ſaltem ualeat ad celeritatem reditus. Quid *egeris.* } num eum libertate donaueris. ep. 15.

Cicero S. D. Attico. 18.

Pvto te exiſtimare, me, non oblitum conſuetudinis, & inſtituti mei, rarius ad te ſcribere, quam ſolebam: ſed, cum loca, & itinera tua nihil habere certi uideo; neque in Epirum, neque Athenas, neque in Aſiam, neque cuiquam, niſi ad te ipſum proficiſcenti, dedi litteras. neque enim ſunt epiſtolae noſtrae, quae, ſi perlatae non ſint, nihil ea res nos offenſura ſit: quae tantum habent myſteriorum, ut eas ne librarijs quidem fere cõmittamus. Lepidum quo excidat. Conſules flagrant infamia, quod C. Memmius candidatus pactionem in ſenatu recitauit, quam ipſe ſuus competitor Domitius cum conſulibus feciſſet, ut ambo HS cccc conſulibus darent, ſi eſſent ipſi conſules facti, niſi tres augures dediſſent, qui ſe affuiſſe dicerent, cum lex curiata ferretur, quae lata non eſſet; & duos conſulares, qui ſe dicerent in ornandis prouincijs conſularibus ſcribendo affuiſſe, cum omnino ne ſenatus quidem affuiſſet. haec pactio nõ uerbis, ſed nominibus, & perſcriptionibus, multorum tabulis cum eſſe facta diceretur; prolata a Memmio eſt, nominibus inductis auctore Pompeio. hic Appius erat idem: nihil ſane iacturae. corruerat alter, & plane, inquam, iacebat. Memmius autem, dirempta coitione inuito Caluino, plane refrixerat, & eo magis nunc concitare dictaturam, fauere iuſtitio, & omnium rerum licentiae. Perſpice aequitatem animi mei, & ludum, & contemptionem Seleucianae prouinciae, & meam hercule cum Caeſare ſuauiſſimam coniunctionem: haec n. me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quinctum meum, tuumque, dij boni, quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia; non ſecus, ac ſi ego eſſem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodum, ut ad me ſcribit. hũc tu non ames? quem igitur iſtorum? Sed, heus tu, ſcripſeram ne tibi me eſſe legatum Pompeio? & extra urbem quidem fore ex id. Ian.? uiſum eſt hoc mihi ad multa quadrare. ſed, quid plura? coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid exſpectes. Dionyſio plurimam ſalutem: cui quidem ego non modo ſeruaui, ſed etiam aedificaui locũ. quid quaeris? ad ſummam laetitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me uenies, ſi me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

EXPLANATIO

Non *oblitum* } non quia ſim oblitus. Committamus. } ſcribendas demus. Excidat. } Excidant, Beſſarionis liber. locus deprauatus. Pactionem } pactio haec erat. Mẽmius, & L. Domitius Ahenobarbus cõſules fieri cupiunt: Appius aũt Claudius, & L. Domitius Ahenobarbus conſules id agunt, ut conſulatu functi in prouincias mittantur. promittunt igitur, ſe operã daturos, ut conſules creẽtur Memmius, & Caluinus: illi contra, ſe tres augures daturos, qui dicerent ſe affuiſſe, cũ lex curiata de imperio prouinciarũ ad populum ferretur; & duos cõſulares, qui ſe affuiſſe dicerent, cum ſenatuſconſultum de ornandis, & inſtruendis conſularibus prouincijs ſcriberetur: niſi hoc feciſſent, HS darent ambo quadringena Appio, & Ahenobarbo. Ipse *ſuus* } mallem, Ipſe, & ſuus: & paullo poſt, Feciſſent. Ambo } Mẽmius, & Domitius. HS Quadringena } quae ſunt omnino aureorum ſcutatorum duodecim millia. Consulibus } Ap. Claudio Pulchro, L. Domitio Ahenobarbo. Ipsi } Memmius, & Caluinus. Tres *augures* } nam, cum lex ad populum fertur, adſint neceſſe eſt, qui dicãt licere per Iouem legem ferri. tres autem plane, cum lex curiata ferebatur; quia XXX. curiae tres ueteres tribus repraeſentabant, quas ſingu-

las

ſas in denas curias Romulus diuiſit. porro ueteres tribus ſuum quaeque augurem habuit. Liuius l. 10. QVAE *lata non eſſet* ʒ augures igitur pretio erant adducendi, ut latam mentirentur. non licebat autem ſine curiata lege militare imperium in prouincijs habere. ORNANDIS *prouincijs* ʒ inſtruendis, ut ſoleret. CVM *omnino* ʒ nam re uera neque lata curiata lex, neque ſenatus fuerat: ſed, quaſi utrumque fuiſſet, ita prouinciarum adminiſtrationem, & lege curiata, & ſenatuſconſulto ſe daturos conſulibus promittebant Memmius, & Caluinus, ſi modo ipſi eſſent conſules facti. AFFVISSET ʒ puto, Fuiſſet, rectius. NOMINIBVS ʒ Nomen dicitur, quod in codicem refertur. PERSCRIPTIONIBVS ʒ certa pecuniae promiſſione, ut cautum eſſet conſulibus de HS quadringenis millibus. Hinc illud apud Terentium: Perſcripſi omnibus, quibus debui. MVLTORVM *tabulis* ʒ cum multi, Memmio, & Caluino amicitia, aut affinitate cõiuncti, ſolutionis promiſſione ſe obſtrinxiſſent, perſcriptione ſuis tabulis facta. ERAT *idem* : ʒ ita non commouebatur, quaſi nihil turpe commiſiſſet. ALTER ʒ alter conſul Domitius Ahenobarbus. DIREMPTA *coitione* ʒ coierant candidati Memmius, Caluinus cum Appio, & Ahenobarbo coſ. eam coitionem Memmius inuito Caluino diremit, cum prolatam pactionẽ in ſenatu recitauit. REFRIXERAT ʒ amiſerat amicorum ſtudia, cum illa pactionis enunciatio Caeſarem offendiſſet. ep. 16. AEQVITATEM *animi mei* ʒ quem uideas nihil his rebus commoueri. SELEVCIANAE *prouinciae* ʒ nobilis prouinciae Ciliciae, quam Seleucus urbibus auxit. PERSPICE ʒ uidet enim, me nihil prorſus laborare, ut proconſul in Ciliciam mittar: quam alij tam turpi pactione quaerunt: cum ego multo ante conſul fuerim, ideoq. multo, quam illi, facilius conſequi poſſim. quare laudes uelim aequitatem animi mei, cum his pactionibus nihil commoueor. quod tibi argumento eſt, prouinciam a me contemni. niſi enim contẽnerem, commoueret. ideo autem non commoueor, quia contemno. CONIVNCTIONEM ʒ mira eſt, inquit, aequitas animi mei: neutram in partem ualde me iacto: & ſuauiſſimam cum Caeſare coniunctionem tueri conſilium eſt. Ex *hoc naufragio* ʒ cetera cum amiſerim, teneo, quaſi tabulam ex naufragio ſuauiſſimam cum Caeſare coniunctionem. HIBERNAM *legionem* ʒ ut ſumeret quam uellet legionem, in hiberna ducendam. COMMODVM ʒ paullo ante: ut ſaepe apud hunc ipſum. SCRIBIT ʒ Quinctus. LEGATVM *Pompeio* ʒ ituro in Hiſpaniam, ei lege Trebonia in quinquennium anno ſuperiore demandatam, quo tamen numquam iuit. De legatione autem frumentaria hic Cicero non loquitur. nam ea res triennio ante Pompeio mandata fuerat. epiſt. 1. lib. 3. ad Q. fratr. VT *tu tamen aliquid exſpectes* ʒ ne nunc ex meis litteris omnia cognoſcas. AD *me* ʒ hoc aut abundat, aut mendoſum eſt. dicit enim, Cum Romam uenies. aut explana, Ad me, in aliquam uillarum mearum, ubi tum ero. Scripſit enim iam extra urbem ſe fore ex idibus Ian. Illud addo, omnes huius libri epiſtolas, praeter priores tres, perturbato eſſe ordine, neque ſolum ipſa corpora, uerum etiam membra: quae ſuum in locum ſingula reſtituere, neque audendum eſt ſine uetuſtis libris, neque audentibus fortaſſe ſuccederet.

IN EPISTOLARVM M. TVLLII. CICERONIS AD T. POMPONIVM. ATTICVM LIBRVM. V.

PAVLLI. MANVTII COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

EGo uero & tuum in diſceſſu uidi animum, & meo ſum ipſe teſtis: quo magis erit tibi uidendum, ne quid noui decernatur, ut hoc noſtrum deſiderium ne plus ſit annum. De Annio Saturnino curaſti probe. De ſatiſdando uero te rogo, quoad eris Romae, tu ut ſatiſdes. & ſunt aliquot ſatiſdationes ſecundum mancipium, in his & Memmianorum praediorum, uel Atilianorum. De Oppio factum eſt, ut uolui, & maxime quod DCCC *aperuiſti: quae quidem ego utique uel uerſura facta ſolui uolo; ne extrema exactio noſtrorum nominum exſpectetur. Nunc uenio ad tranſuerſum illum extremae epiſtolae tuae uerſiculum, in quo me admones de ſorore. quae res ſe ſic habet. Vt ueni in Arpinum, cum ad me frater ueniſſet, in primis nobis ſermo, isq. multus, de te fuit. ex quo ego ueni ad ea, quae fueramus ego, & tu inter nos de ſorore in Tuſculano locuti. nihil tam uidi mite, nihil tã placatum, quã tum meus frater erat in ſororem tuam; ut etiam, ſi qua fuerat ex ratione ſumpta offenſio, non appareret. Illo ſic die. poſtridie ex Arpinati profecti ſumus. ut in Arcano Quinctus maneret, dies fecit: ego Aquini. ſed prandimus in Arcano. noſti hunc fundum. quo ut uenimus, humaniſſime Quinctus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut uiſum eſt, dulcius, idq. cum uerbis, tum etiam animo, & uultu. at illa, audientibus nobis, Ego ſum, inquit, hic hoſpita. id autem ex eo, ut opinor, quod anteceſſerat Statius, ut prandium nobis uideret. tum Quinctus, En, inquit mihi, haec ego patior quotidie. dices, Quid, quaeſo, iſtuc erat? magnum, itaque me ipſum commouerat: ſic abſurde, & aſpere uerbis, uultuq. reſponderat. diſſimulaui dolens. diſcubuimus omnes praeter illam: cui tamen Quinctus de menſa miſit; illa reiecit. quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil aſperius tua ſorore mihi uiſum eſt. & multa praetereo, quae tum mihi maiore ſtomacho, quam ipſi Quincto, fuerunt. ego inde Aquinum, Quinctus in Arcano remanſit, & Aquinum ad me poſtridie mane uenit, mihique narrauit, nec ſecum illam dormire uoluiſſe, &, cum diſceſſura eſſet, fuiſſe eiuſmodi, qualem ego uidiſſem. quid quaeris? uel ipſi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo iudicio, illo die defuiſſe. Haec ad te ſcripſi fortaſſe pluribus, quam neceſſe fuit, ut uideres, tuas quoque eſſe partes inſtituendi, & monendi. Reliquum eſt, ut ante, quam proficiſcare, mandata noſtra exhaurias, ſcribas ad me omnia, Pontinium extrudas. cum profectus eris; cures, ut ſciam. ſic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius eſſe, nec ſuauius. A. Torquatum amantiſſime dimiſi Minturnis, optimum uirum: cui, me ad te ſcripſiſſe aliquid, in ſermone ſignifices uelim. Vale.*

EXPLANATIO

IBat Cicero proconſul,cum annuo imperio,in Ciliciam prouinciam, & ſenatus conſul-
to,& lege curiata datam,Sulpicio,& Marcello cos.Ac de tota Cilicienſi prouincia, locus
poſtulat,ut paullo uberius agatur.nam,etſi prouinciam ſuam Cicero Ciliciam appellat;
ſcire tamen oportet,primum non omnem Ciliciam Romanis, ſed partem quandam re-
gibus ſubiectam fuiſſe;quam Veſpaſianus,ut ait Suetonius,in prouinciae formam rede-
git: deinde , ad Ciceronis imperium ſex praeterea dioeceſes pertinuiſſe,primum tres , Ciliciae pro-
conſulibus,aut propraetoribus cum Cilicia attributas,Pamphyliam,quae Ciliciam attingebat, Lycao-
niam,& Phrygiae maioris partem ultra Maeandrum;cum eius altera pars citra Maeandrum,ab eo,qui
Aſiae praeerat,adminiſtraretur;deinde,tres alteras,Laodiceam,Cibyram,Apameam : quas ipſe uocat
διοικήσεις Aſiaticas in epiſtola ad Seruilium , lib. 13. fam. Ex prouincia,inquit,mea Cilicienſi,cui ſcis
τρεῖς διοικήσεις Aſiaticas eſſe attributas,nullo ſum familiarius uſus,quam Androne Laodicenſi . Qui-
bus uerbis conſtat,ex tribus dioeceſibus Aſiaticis Laodiceam unam fuiſſe;quae poſtea, ex priſtino mo-
re,ad imperium Seruilij,Aſiam regentis,tranſlata eſt.nam,Aſiae Seruilium praefuiſſe, indicat idem in
alia ad eundem epiſtola his uerbis : Si tibi utilius eſt,ideſt glorioſius,Aſiae praeeſſe,& iſtam partē reip.
male affectam tueri.Septem igitur omnino dioeceſes complectebatur prouincia Ciceronis , Ciliciam
ipſam,unde tota adminiſtratio nomen accipiebat,Pamphyliam,Lycaoniam,Phrygiae maioris partem
ultra Maeandrum;tres praeterea, Laodiceam,Cibyram,Apameam,ipſas quoque Phrygiae maioris par
tes,ſed citra Maeandrum;quae ideo Aſiaticae uocabantur , quod antea in Aſiae adminiſtrationem in-
cludebantur.Et, quoniam de Cilicia ſatis conſtat,reliquarum exempla,ne qua ſuperſit dubitatio,ex ip
ſo Cicerone proferemus.De Pamphylia igitur in epiſtola 21. huius libri , ubi Pamphylium forum no-
minatur,& l. 1.de Diuin.De Lycaonia in eadem epiſtola,cum Iſauricum forum appellatur. Iſaurum
enim in Lycaonia Strabo lib.12.conſtituit.De eadem aperte in ep.15.huius libri,& ep. 10. ad Appium,
lib.3.fam.De Phrygia in epiſt.21.huius libri.nam,ad forum Synnadenſe Phryges conueniſſe , inde cō-
ijcio , quod Synnadem in Phrygia maiore ultra Maeandrum ueteres Geographi ponunt.& ep.1. l.7.&
10.l.11.fam.De Cibyra ep.21.huius libri,ubi mentio fit fori Cibyratici.De Apamea ibidem,& ep.16.
20.& lib.3.fam.& alibi.Ne quis autem plures,quam ſeptem,in Ciceronis prouincia fuiſſe dioeceſes ar-
bitretur,ipſius uerba recitabo,ex ep.21.huius libri.Idibus Feb.forum inſtitueram agere Laodiceae, Ci-
byraticum,& Apamenſe:ex Id.Mart.ibidem Synnadenſe, Pamphylium, Iſauricum : ex Id. Maij in Cili-
ciam.Ex hoc loco ſeptem fora conſtant,Laodicenſe primum , Cibyraticum , Apamenſe,Synnadenſe,
Pamphylium,Iſauricum,Cilicienſe,quamquam Cilicienſe non,ut reliqua,actum eſt Laodiceae , ſed in
Cilicia,quo ſe iturum ſcribit poſt Idus Maij.& ep.2.lib.6.idem confirmat his uerbis : Hoc foro , quod
egi ex Idibus Febr.Laodiceae ad kal.Maij,omnium dioeceſium,praeter Ciliciae . Nec uero dubitandū
eſt,quin forum etiam egerit in Cilicia,quo ſe perueniſſe ep.4.l.6.ſignificat. Idemq. de celeberrima ur-
be Laodicea credendum eſt,praeſertim cum in ea reliquarum dioeceſium forum egerit , ipſaq. inter
tres Aſiaticas dioeceſes una nominetur in ep.ad Seruilium,lib.13.fam.Quod enim ait Plinius l.5.ad iu-
riſdictionem Cibyraticam Laodicenſes conueniſſe;conſuetudinem ſui temporis oſtendit, omnium pae
ne rerum mutatione facta.nam,ſi Laodiceam ad forum Cibyraticum adiungimus ; quaenam erūt tres
dioeceſes Aſiaticae ? non.n.de Pamphylia,aut Lycaonia,aut Phrygiae maioris parte trans Maeandrū,
in qua Synnadem urbem fuiſſe diximus,licet ſuſpicari.nam & Lycaoniam , & Phrygiam trans Maean-
drum ad Ciliciae adminiſtrationem pertinuiſſe,iam oſtendimus.Pamphyliam uero ideo non fuiſſe in-
ter Aſiaticas dioeceſes conſtat,quod eam P.Seruilius Iſauricus cum Cilicia,& Piſidia,& Phrygia trans
Maeandrum ad populi R.ditionem adiunxit,multis annis poſt Aſiam ab Attalo rege Romanis legatā.
ideo ſemper eas nationes unus rexit,tamquam unam prouinciam. Aſia uero,quae Attali fuerat , modo
tota a propraetoribus. aut proconſulibus Romanis eſt adminiſtrata,ut a P.Seruilio,Iſaurici, quem pro
xime nominauimus,filio: cuius in prouincia Laodiceam fuiſſe,iam ſignificauimus: &,opinor, a Q.Ci-
cerone,a quo Epheſum,& Apameam ſimul cum reliqua Aſia gubernatas eſſe conſtat : modo non tota,
ſed ademptis tribus dioeceſibus,Cilicienſi prouinciae attributis.Quaeſtio ſupereſt de Piſidia,& Cypro
inſula, quae ad Ciceronis imperium ipſae quoque pertinēt,nec tamen inter dioeceſes nominantur: de
quibus utriſque dicam,quod ſentio.Propriam non fuiſſe Piſidiae dioeceſim , ſed cum Pamphylia con-
iūctā, exiſtimo,eo quidem magis,quod Piſidiae pars libera erat.In quam ſententiam illa me uerba ep.
5.l.6.adduxerunt:Exercitum infirmum habebam,auxilia ſane bona,ſed ea Galatarum, Piſidarum , Ly-
ciorum.certe enim non ſubiecti Ciceronis imperio Piſidae,cum inter auxiliares numerentur . alteram
uero Piſidiae partem ut a Cicerone adminiſtratam putem,commoueor ijs uerbis libri.1.de Diuin. Cili-
cum,& Piſidarum gens,& his finitima Pamphylia,quibus nationibus praefuimus ipſi.Cyprum uero Ci
ceroni,& ante eum Appio,ac Lentulo attributam fuiſſe,cognoſcitur ex epiſtola prima lib. 6.& ep.7.l.8.
fam.cuius inſulae incolas ad aliarum dioeceſium fora non licebat euocari : ſed eo mittebat aliquem de
ſua cohorte is, qui Ciliciam regebat.hoc ab ipſo Cicerone didici , qui epiſtola ultima huius libri, Q.
Voluſium,inquit,miſi in Cyprum,ut ibi pauculos dies eſſet;ne ciues Romani pauci, qui illic negotian-
tur,ius ſibi dictum negarent.nam euocari ex inſula Cyprios non licet. Cyprus uero lege P. Clodij tribu
ni pl.Piſone,& Gabinio cos.Ptolemaeo regi ablata,prouincia praetoria,ut ait Strabo l.14.facta eſt : & in

eam

eam M.Cato miſſus, quaeſtor cum iure praetorio, ut l.2. tradidit Velleius: poſtea Ciliciae proconſulibus, Lentulo, Appio, Ciceroni tradita: poſtremo a quaeſtoribus uidetur adminiſtrata: ut ep.48.l.13.fam. IN *diſceſſu*] cum a tuo complexu in Tuſculano diuulſus ſum, in prouinciam Ciliciam proficiſcens. NE *quid noui*] ne prorogetur annuum prouinciae tempus: quod eſſet nouum, & inuſitatũ. DESIDERIVM] urbis, & meorum. SATISDATIONES *ſecundum mancipium,*] puto eas eſſe, quae de rebus mancipio emptis, pretio nondum ſoluto, fiant. nam, etſi mancipia uenditor poſſidet ab emptore data, quia tamen ea poſſunt fieri deteriora, ut deinde eiuſmodi non inueniantur, qualia emptor promiſerit; ſatiſdationem ſecundum mancipium uenditor quaerit, ut ſibi de mancipijs caueatur. PRAEDIORVM] pro quib. Mẽmius, & Atilius cum ab emptoribus mancipia accepiſſent, ſatiſdatione praeterea de mancipiorum probitate, & fructu ſibi caueri noluerunt. DE *Oppio*] Cicero Caeſari debebat HS DCCC, ideſt aureorum uiginti quattuor millia. exigebat Oppius abſentis Caeſaris nomine, cuius inter amicos praecipuum locum obtinuit. ep.4.& l.6. fam. ep.8. APERVISTI] expoſuiſti, oſtendiſti te daturum, ſi urgeret. ep.4. VERSVRA *facta*] uerſuram facit, qui, uetus ut aes alienum ſoluat, nouum contrahit. fit.n. conuerſio quaedã, & mutatio creditoris. NOSTRORVM *nominum*] pecuniae mihi ab alijs debitae. cuius exactionem ſi exſpectare uellem, ſine uerſura DCCC ſoluerentur. TRANSVERSVM *uerſiculum*] cum pagina, uerſibus recto ordine ſubſequentibus completa, nihil ultra capit; tum, ſi quid eiuſmodi ſupereſt, quod multorum uerborum non ſit, ſcribere ſolemus de tranſuerſo. DE *ſorore*] tua, Quincti fratris uxore. EGO, *& tu*] ut inter fratrem meũ, & ſororem tuam uterque gratiam componeremus. DIES *fecit*] non dies in ueſperum iã uergens, (nam & Marcum fratrem eadem cauſſa in Arcano retinuiſſet) ſed dies feſtus Arcani pagi, quẽ ſibi Quinctus in ſuo fundo celebrandum putauit. MVLIERES] Terentiam, & Tulliolam, quae Ciceronem proſequebantur. PVEROS] Quinctum filium, & Marcum, fratris filium. HOSPITIA] itaq. inuitãdi partes meae non ſunt. STATIVS] libertus Quincti, gratioſiſſimus apud eum, ideoq. uxori odioſus. VIDERET] pararet, curaret, ut alibi. Sic & Graeci loquuntur. nam Theocritus ἐν τῷ εἰδ. ιε, Ὅρη δίφρον εὐνόα αὐτῇ. QVID *quaeſo, iſtuc erat? magnum, itaque me ipſum commouerat.*] plane, & dilucide: ueteres tamen libri aliter, & hic, & in alijs locis, ubi nos ex ingenio, Quaeſo, pro Quaſi, repoſuimus. ut in Oratore, Quem, quaeſo, noſtrum fefellit ita uos eſſe facturos? & in Bruto: Quid, Quaeſo, nos aliud fugimus? & in ep. ad Hirtium, apud Nonium: Dicis, quid, quaeſo, iſtuc intererat? neſcio: niſi tamen erat mihi iucundum. Hic quidẽ, & in antiquo libro, & in omnib. ante noſtrã correctionem impreſſis ita legitur, ac diſtinguitur: Dices, quid? quaſi iſtuc erat magnũ. quod ita ſententiam perturbat, ac diſſoluit, ut probari non poſſit. de noſtra coniectura docti homines iudicent, quã ab antiquis libris diſſentire, ingenue fatemur: nec tamẽ eo minus arridet: quippe cum in oratione pro Roſcio Am. ſcriptũ uideamus: Quid, quaeſo, eius intererat? quae ſunt eadem uerba in ep. ad Hirtium, de qua mentionem fecimus. DISCVBVIMVS *omnes, praeter illam:*] ergo mulieres quoq. diſcũbebant. Valerius Max. l.2.c.1. Tacitus l.4. ANTEQVAM *proficiſcare*] in Epirum. PONTINIVM] legatum meũ. Quattuor legatos habuit Cicero in Ciliciensi adminiſtratione, C. Pontinium, M. Anneium, L. Tullium, Ciceronem fratrem. fam. ep.4.l.15.

Cicero S. D. Attico. 2.

AD VI. id. Mai. cum has dabam litteras, ex Pompeiano proficiſcebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium. deinde cogitabam ſine ulla mora iuſta itinera facere. In Cumano cũ eſſem, uenit ad me, quod mihi pergratum fuit, noſter Hortenſius: cui, depoſcenti mea mandata, cetera uniuerſe mandaui, illud proprie, ne pateretur, quantum eſſet in ipſo, prorogari nobis prouincias. in quo eum tu uelim confirmes, gratumque mihi feciſſe dicas, quod & uenerit ad me, & hoc mihi, praetereaq. ſi quid opus eſſet, promiſerit. confirma ui ad eam cauſſam etiam Furnium noſtrum; quem ad annum tribunum pl. uidebam fore. Habuimus in Cumano quaſi puſillam Romam: tanta erat in his locis multitudo; cum interim Rufio noſter, quod ſe a Veſtorio obſeruari uidebat ſtratagemate hominem percuſſit: nam ad me non acceßit. ita ne? cum Hortenſius ueniret, & infirmus, & tam longe Hortenſius, cum maxima praeterea multitudo, ille non uenit? non, inquam. non uidiſti igitur hominem? inquies. qui potui non uidere, cum per emptorium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, ſalutaui; poſt etiam iuſſi ualere, cũ me e Panſae uilla, num quid uellem, rogaſſet. hunc hominem parum gratum quiſquam putet? aut non in eo ipſo laudandum, quod audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare, mihi aliam conſolationem eſſe huius ingentis moleſtiae, niſi quod ſpero non longiorem annua fore. hoc me ita uelle multi non credunt, ex conſuetudine aliquorum. tu, qui ſcis, omnem diligentiam adhibebis, tum ſcilicet, cum id agi debebit. cum ex Epiro redieris, de rep. ſcribas ad me uelim, ſi quid erit, quod operaire. non dum enim ſatis huc erat allatum, quo modo Caeſar ferret de auctoritate perſcripta: erat q. rumor de tranſpadanis, eos iuſſos IV. uiros creare. quod ſi ita eſt, magnos motus timeo: ſed aliquid ex Pompeio ſciam. Vale.

EXPLANATIO

IVSTA *itinera*] non, ut adhuc, interrupta, aut inaequalia, ſed quantũ procedi quotidie poſſet, quantũ iuſtis, i. ſatis longis itineribus poſſem. MEA *mandata,*] ut mandarem, ſi quid eũ, me abſente, curare uellem. NOBIS *prouincias.*] nobis, qui prouincias adminiſtramus. γενικῶς de prouinciarum rectorib. dixit

Q nam

nam ipſe unam habuit prouinciam Ciliciam.aut,Prouincias,quia ſimul habuit Cyprum, & dioeceſes tres Aſiaticas, Pamphyliam, Lycaoniam, Iſauriam,tutelam regis Cappadociae. Ad *annum* ʒ ſic locutus eſt libro III.de oratore: Vt tibi Caeſar faciendum eſt ad annum. Tribvnvm *pl.* ʒ qui, ſi quis uellet prouinciarum tempora prorogare,poſſet interceſſionem impedire. Rvfio *noſter* ʒ hic eſt C. Sempronius Rufus,de quo in epiſt.fam.ep.8.l.8.quem hic per iocum appellat Rufionem. quoniam autem cum Veſtorio neſcio quid ei erat controuerſiae, arbitrum ſtatuerant Ciceronem,ut cognoſceret. deinde,cum Sempronius ſe a Veſtorio uideret obſeruari, (obſeruabat autem Veſtorius,ut, ſi Ciceronem Sẽpronius adijſſet,ſtatim & ipſe accurreret, tranſigendaeq. controuerſiae arbitrum moneret : quod Rufio nolebat,ut qui ſe non bonam habere cauſſam intelligeret) hominem ſtratagematae fefellit : nam ad Ciceronem non acceſſit.hunc Cicero gratiſſimum ſibi feciſſe dicit,quod de controuerſia audiri noluerit,ideſt,quod ad ſe arbitrum non acceſſerit,ut de controuerſia,quam habebat cum Veſtorio, tranſigeret. in quo quaſi gratiam referre Ciceroni pro accepto beneficio uiſus eſt, quod eum audiendi moleſtia liberauerit.Hic Rufio per iocum a Cicerone uocatur Veſtorianus ep.14.l.14.ob inſignem, & diuturnam cum Veſtorio controuerſiam. Tam *longe* ʒ Baulis in Cumanum.Baulis enim habuiſſe uillam Hortenſium,conſtat ex Varrone,lib.III.de re ruſtica,etiam ex Academicis. Hortensivs ʒ hic non hominem,ſed dignitatem indicat. Agentem *aliquid* ʒ ementem,aut uendentem,ut in emptorio. E Pansae *uilla* ʒ Caualcantis liber,Epenſe uilla,corrupte,ſed unde facile poſſit erui uera lectio. Beſſarionis, Expenſe ſua uilla.ut aut legi poſſit,Exiens e ſua uilla:aut,quo modo ego correxi Caualcantis librum ſecutus,E Panſae uilla. Nvm *quid uellem,* ʒ num quid ſibi mandarem,proficiſcens in prouinciam. Ingentis *moleſtiae,* ʒ prouincialis. Aliorvm ʒ quibus prouinciarum adminiſtratio, quo longior,eo,rapinarum ſpe,gratior. De *auctoritate perſcripta.* ʒ Senatus auctoritas quid ſit,aperiendum eſt. Cum aliquid ſenatorum maior pars decreuerat,S.C.ſcribebatur,niſi tribunus pl.aliquis interceddret. intercedente,S.C.non erat,ſed ſcribebatur tamen,quod ſenatus eo die ſtatuiſſet;eaq.Perſcripta auctoritas dicebatur.Ergo,cum ſenatus decreuiſſet,M.Marcello conſule referente,ut Caeſari Gallias obtinenti ante tempus ſuccederetur,itemq. ne abſentis ratio comitijs conſularibus haberetur, interceſſerunt tribuni pl.itaque S.C.non eſt factum,ſed auctoritas perſcripta.Hac de re legendus Dio lib. XLI. & quae in Commentario in familiares Ciceronis epiſtolas diximus. Ivssos IV. *uiros creare* ʒ ut, cum eſſent omnes Latinae coloniae,aliquam,creatis.IV.uiris,municipiorum formam acciperent.nam.IV. uiri municipiorum erat,non coloniarum,magiſtratus,ut Romae conſules. *(ep.XI.l.X.)* id erat inducere paullatim eos in iura ciuium Romanorum,ut & ſuffragij ferendi,& petendi honores facultatem,Latinis coloniis negatam,municipijs,& Romanis colonijs conceſſam,adipiſcerentur.ſemper enim Caeſar,quod e Suetonio quoque conſtat,id ſpectauit,ut Tranſpadani,ideſt Latinae coloniae,ciuitate donarentur, ut qui etiam Nouum Comum Romanam coloniam conſul miſerit.De tranſpadanis autem cum a ſenatu numquam impetraſſet,poſtea,rerum potitus,effecit,ut apud Dionem ſcriptum eſt.Ideo infra ep.7.l.7. in partibus Caeſaris Tranſpadanos numerat.& fam.l.16.Gallias habet inimiciſſimas,praeter Tranſpadanos. Nec dubito M.Coelium in epiſt.ad Cic.de his comitijs,quibus.IV.uiri crearentur,ſignificare, cum ait: Illi rumores de comitijs Tranſpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Ivssos ʒ a Caeſare,cuius in prouincia erant coloniae Tranſpadanae. Magnos *motus* ʒ quod auderet Caeſar ſine ſenatus auctoritate iura municipiorum,ideſt ciuitatis Romanae,municipijs dare. Ex *Pompeio* ʒ cum quo Tarenti ſermonem habuit de rep.ep.5.

Cicero S. D. Attico. 3.

AD VI.id.Mai.ueni in Trebulanum ad Pontium. ibi mihi tuae litterae binae redditae ſunt tertio abs te die.eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te litteras.nec uero nunc erat ſane,quid ſcriberem.qui de rep.rumores,ſcribe quaeſo. in opidis enim ſummum uideo timorem.ſed multa inania. quid de ijs cogites,& quando,ſcire uelim.Ad quas litteras tibi reſcribi uelis,neſcio.nullas enim adhuc acceperam,praeter quae mihi binae ſemel in Trebulano redditae ſunt. quarum alterae edictum P.Licinij habebant, (erant autẽ nonis Mai.datae) alterae reſcriptae ad meas Minturnenſes.quam uereor,ne quid fuerit σπουδαίοτερον *in ijs,quas non accepi,quibus reſcribi uis. Apud Lentulũ ponam te in gratiam.Dionyſius nobis cordi eſt. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam.Iam deeſt,quid ſcribã; & lucet.Beneuenti cogitabam hodie.noſtra continẽtia, & diligentia faciemus ſatis.A Pontio, ex Trebulano, ad V.id.Mai.*

EXPLANATIO

Qvid *de ijs cogites,& quando,* ʒ quid futurum putes de ijs rumoribus,& quando futurũ. Edictvm *P.Licinij* ʒ edictum prouinciale,ut edictum Aſiaticum Q.Mucij.ep.1.l.6. Ex ijs edictis Cicero, quidquid utile prouinciae putaret,in ſuum edictum transferebat. Dionysivs ʒ Ciceronum puerorum magiſter,qui & ipſe cum pueris in prouinciam proficiſcebatur. Nicanor ʒ Attici ſeruus.ep.2.l.6. Continentia, *& diligentia* ʒ in adminiſtranda prouincia. A Pontio, ʒ cum eſſem apud Pontium.

Cicero S. D. Attico. 4.

Beneventvm ueni ad v. id. Mai. ibi accepi eas litteras, quas tu ſuperioribus litteris ſignificaueras te dediſſe: ad quas ego ipſo eo die dederam ex Trebulano a Põtio. ac binas quidẽ tuas Beneuẽti accepi. quarũ alteras Faeſulanus multo mane mihi dedit, alteras ſcriba Tullius. Gratiſſima eſt mihi tua cura de illo meo primo, & maximo mandato: ſed tua profectio ſpem meã * *debilitat. ac ne illud quidem labat, non quo, ſed inopia cogimur eo contenti eſſe. De illo altero, quem ſcribis tibi uiſum eſſe non alienum, uereor adduci, ut noſtris poſſit (& tuis δυσδιάγνωστον πρὸς γεῦσιν eſſe; & quidem ſumme facilis. ſed tu aberis, & me abſente rei habebis rationem meae. nam poſſet aliquid, ſi uteruis noſtrũ adeſſet, agente Seruio fieri probabile. nũc, ſi iam res placeat, agendi tamen uiam non uideo. Nunc uenio ad illã epiſtolam, quam accepi a Tullio. De Marcello, feciſti diligenter. igitur S. C. ſi erit factum, ſcribes ad me: ſin minus; rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. ſed non dubito, quin S. C. expeditum ſit, in quo praeſertim ſit compendium populi. De Torquato, probe. De Maſone, & Ligure, cum uenerint. De illo, quod Cherippus: (quoniam hic quoque πρὸς γεῦσιν ſuſtuliſti) o prouincia: etiam ne hic mihi curandus eſt? curandus autem? hactenus, ne quid ad ſenatum. conſule, aut numera. nam* DC *ceperis. ſed tamẽ commode, quod cum Scrofa. De Pontinio, recte ſcribis. eſt enim ita, ut, ſi ante Kal. Iun. Brundiſij futurus ſit, minus urgendi fuerint M. Annius, & Tullius. Quae de Sicinio audiſti, ea mihi probantur; modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. ſed conſiderabimus. rem enim probo. De noſtro itinere, quod ſtatuero: de quinque praefectis, quid Pompeius facturus ſit; cum ex ipſo cognoro, faciam, ut ſcias. De Oppio bene curaſti, quod ei* CC∞ *expoſuiſti: idque, quoniam Philotimum habes, perfice, & cognoſce rationem: &, ut agam amplius, ſi me amas, prius quam proficiſcaris, effice. magna me cura leuaris. Habes ad omnia. & ſi paene praeterij. Chartam tibi deeſſe, mea cautio eſt, ſiquidẽ eius inopia minus multa ad me ſcribis. tu uero auſer ducentos. etſi meam in eo parcimoniam huius paginae contractio ſignificat, dum acta, & rumores uellent. iam, ſi qua certa habes de Caeſare, exſpecto litteras; & alias Pontinio de omnibus rebus diligentes dabis. Vale.*

EXPLANATIO

Scriba ʒ meus, M. Tullius Laurea. Plinius. Primo, *& maximo mandato:* ʒ de Tulliae matrimonio. Ac *ne illud* ʒ cum in Beſſarionis libro ſcriptum uideam, Ac me illud quidem labat, fit, ut ita corrigendum putem, Ac ne illud quidem labat. hoc ſenſu, Ac ne illud quidem, de quo ante diſceſſum meum collocuti ſumus, ex animo excidit, ſed haeret. Non *quo,* ʒ ſubaudi, probem. Contenti *eſſe.* ʒ ut ei Tulliola matrimonio iungatur. hoc enim intelligit. Non *alienum,* ʒ a Tulliae nuptijs. Vt *noſtris poſſit* ʒ uereor, ut is adduci poſſit, ut noſtris mulieribus, Tulliae, & Terentiae, in conſuetudine obſequatur: etſi ſumme facilis ſit. generum. n. Cicero cupiebat, cuius comitate, & obſequio mulieres laetarentur. quod infra ſcribit de Dolabella, ep. 6. l. 6. Et *tuis* δυσδιάγνωστον ʒ & quod ſcribis, tuas mulieres putare generum fore, qualem noſtrae maxime uelint; id eis difficile cognitu. πρὸς γεῦσιν *eſſe,* ʒ ad aſſenſum; ad obſequium: ut aſſentiatur, ut obſequatur noſtris mulieribus. Et *quidem ſumme facilis.* ʒ horum uerborum iam ſententiã oſtendi: ſed antiqua lectio, Equidem ſum facilis. cuius hic eſt ſenſus: quemquem illae probabunt, ego probabo, facilis in omnes partes. Rei *habebis rationem meae.* ʒ ſuſpecta ſententia eſt, eo magis, quod in antiquis Beſſarionis, & Tertii libris uideo ſcriptum, Res habebis mirationem nam. Suſpicionem autem de mendo facit, quod, cum ſcribat Atticum abfuturum, deinde ſubiungit: Rei habebis rationem meae. qui. n. ſi abfuturus eſt, Atticus rem Ciceronis poterit curare? Agente *Seruio* ʒ libri tres ueteres, Agente Seruilio Seruio. ut ſenſus ſit: negotium ſuſcipientibus P. Seruilio Iſaurico, & Ser. Sulpicio, grauiſſimis uiris, & ſumma auctoritate praeditis, nobiſq. haud uulgari amicitia coniunctis, poſſet aliquid fieri probabile: ſed, utroque noſtrum abſente, neque Seruilius aget, neque Seruius. Et, ut ſine copula duo nomina iungantur, ita Ciceroni uſitatum eſt, ut exempla recitare putidum uideatur. De *Marcello,* ʒ M. Claudio Marcello conſule, collega Ser. Sulpicij. S. C. si *erit factum, &c.* ʒ ſi decreuerit ſenatus, ut omnibus prouinciarum rectoribus ſupplementum ſcribatur. Rem *tamen conficies.* ʒ ages tamen de ſupplemento. nam certe, ut de ceteris ſenatus non probet, mihi tamen, & Bibulo, qui proconſul in Syriam ibit, attribui oportebit. Attribui, autem explano, pecuniam: cum ſequatur, Compendium populi. Probe. ʒ quod ei in ſermone ſignificaſti, me ad te de eo ſcripſiſſe. ep. 1. Cvm *uenerint.* ʒ ages cum ijs. Qvod *Cherippus.* ʒ ſubaudi, de me locutus eſt. Hic *quoque* πρὸς γεῦσιν *ſuſtuliſti* ʒ ne hic quidem ſcripſiſti, quid mihi agendum putes, ſicuti nec de illo ſcripſeras, qui tibi a Tulliae nuptijs uiſus erat non alienus. Suſtuliſti igitur πρὸς γεῦσιν, ideſt, non ſcripſiſti, ad aſſenſum tuum quid ſit, quid tibi uideatur agendum, quid probes. O provincia: ʒ cum indignatione. etiam ne, inquit, quid Cherippus libertus de me cogitet, aut dicat, mihi curandum eſt? Hactenvs, *ne quid ad ſenatum.* ʒ hactenus mihi eſt curandus; ne, ſi a nobis contemnatur, impulſus ab eo patronus eius conſul ad ſenatum referat de ſupplemento non attribuendo. & protulit cum dolore. *Hactenus ne quid ad ſenatum;* quaſi maxime curandus, cum tanta res agatur. Consvle, *aut numera.* ʒ aut conſilium mihi, Attice, da, quo pacto me geram: aut, alia uia ſi non eſt, pecuniam liberto numera. minimũ in eo dãni faciemus: nam capies eum DC nũmis ſeſtertiis. i. pecuniae noſtratis aureis XIIX. (& poſuit exigui numeri notas, non quae pecuniam definirent, ſed quae pecuniae minimum ſignificarent) qua ſumma facile adducetur, ut patrono ſuo, quod contra exiſtimationem,

nem,aut uoluntatem noſtram ſit,(puta, de non dando ſupplemento,aut de prorogãda prouincia) nihil perſuadeat. Ceperis, autem ex ingenio legimus, non, Ceteris, mutatione fere nulla: & DC pro DE. qui error etiam eſt in uulgatis libris, ex antiquarum notarum ignoratione, & litterarum ſimilitudine ortus. QVOD *cum Scroſa,* ſubaudi, locutus de illo, quod Cherippus de me dixit. Scrofa autem, Tremelliorũ cognomen. MINVS *urgendi* C.Pontinius, M. Anneius, L. Tullius legati Ciceronis in prouincia fuere: ſed Pontinius honoris gradu praeſtantior: nam & praetor fuerat, & triumphauerat. Videtur igitur Atticus hoc ſcripſiſſe: debere Ciceronem, ſi Pontinius ante Kal.Iun. Brundiſij futurus ſit, eo comite contentum eſſe, & minus urgere Anneium, ac Tullium: qui deinde ſuo commodo ad eum, uel in Graeciã, uel in Ciliciam ire poſſent. nam, ſi dignitas in comitatu quaeretur, Pontinij maior, quam ceterorum. ANNIVS, *& Tullius* legatos ſuos ſignificat, ſed nominat Anneium ep. 15. l. 15. fam. RECTE *ſcribis* ſcripſerat Atticus; quoniam Brundiſij ante Kalendas Iunias Pontinius legatus futurus eſſet, ut inde in prouinciam profecturus tranſijceret; non fuiſſe cauſſam, cur Cicero reliquos legatos urgeret, Annium, & Tullium quamquam, cum in epiſt. fam. legatur Anneius, pro Annius; neceſſe eſt alterutrum eſſe mendoſum. DE *Sicinio* hunc puto peritum fuiſſe in conſcribendis edictis prouincialibus. NE *illa exceptio* exceptionem quandam dixerat Sicinius in edicto ſibi placere: quae Ciceroni ſuſpecta erat, ne forte in amicum negotiatorem, aut publicanum, cum damno incurreret. QVINQVE *praefectis,* uide ep. 7. DE *Oppio* uide epiſt. 1. QVONIAM *Philotimum habes* libertum Terentiae, qui te huius oneris parte leuabit. COGNOSCE *rationem* uide, quantum debeam. ET, *ut agam amplius,* &, ut uehementius a te contendam. Deinde intulit, Si me amas. PROFICISCARIS ex urbe. ep. 4. PAENE *praeteriti.* paene ad eã partem non reſcripſi, in qua chartam ſcribis tibi deeſſe. MEA *cautio* mea intereſt cauere, ne tibi charta deſit. DVCENTOS ſeſtertios nummos ad emendam chartam. ſume de meo ducentos; ut poſthac lõgiores a te litteras accipiam, quibus & de meis, & de publicis rebus certior fiam. VELLET a te quaerere.

Cicero S. D. Attico. 5.

PLANE *deeſt, quod ſcribam. nam nec, quid mandẽ, habeo; nihil enim praetermiſſum eſt: nec, quid narrem; noui enim nihil: nec iocandi locus eſt; ita me multa ſolicitant. tantum tamen ſcito, idibus Mai. nos Venuſia mane proficiſcentes, has dediſſe. eo autem die credo aliquid actum in ſenatu. ſequantur igitur nos tuae litterae, quibus non modo res omnes, ſed etiam rumores cognoſcamus. eas accipiemus Brundiſij: ibi enim Pontinium ad eam diem, quam tu ſcripſiſti, exſpectare conſilium eſt. Nos Tarenti quos cum Pompeio* διαλόγους *de rep. habuerimus, ad te perſcribemus. etſi id ipſum ſcire cupio, quod ad tempus recte ad te ſcribere poſſem, ideſt, quam diu Romae futurus ſis; ut, aut quo dem poſthac litteras, ſciam, aut ne dem fruſtra. Sed ante, quam proficiſcare, utique explicatum ſit illud,* HS XX & DCCC. *hoc, uelim, in maximis rebus, & maxime neceſſarijs habeas; ut, quod auctore te uelle coepi, adiutore aſſequar. Vale.*

EXPLANATIO

QVID *narrem; noui enim nihil:* coniectura ducti, ſic correximus. ueteres libri, Noui enim mihi. noſtram correximus non dubito quin docti probent, eo magis, quod in epiſtola ſequenti idem ſcribit: Nec tamen iam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem. mandaui omnia, quae quidẽ, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habebo noui. Tertii liber, Nec, quid narrem, noui. etenim mihi &c. Eo *autem die* nã fere ſenatus nonis, idibus, Kalendis habebatur. HS XX & DCCC. quae Caeſari debemus. ep. 1. QVOD *auctore te uelle coepi,* Caeſaris amicitiam auctore te ſum amplexus. hinc illud ep. 5. l. 4. Te auctore reſipui. ADIVTORE in ſoluenda pecunia. ſic enim amicitia retinebitur.

Cicero S. D. Attico. 6.

TARENTVM *ueni ad* XV. *Kal. Iun. quod Pontinium ſtatueram exſpectare, commodiſſimum duxi, dies eos, quoad ille ueniret, cum Pompeio conſumere, eoq. magis, quod ei gratum eſſe id uidebam, qui etiam a me petierit, ut ſecum, & apud ſe eſſem quotidie: quod conceſſi libenter: multos enim eius praeclaros de rep. ſermones accipiam: inſtruar etiam conſilijs idoneis ad hoc noſtrum negotium. Sed ad te breuior iã in ſcribendo incipio fieri, dubitans, Romae ne ſis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, ſcribam aliquid potius, quam committam, ut, tibi cum poſſint reddi a me litterae, non reddantur. nec tamen iam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem. mãdaui omnia; quae quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habebo noui. illud tamen non deſinam, dum adeſſe putabo, de Caeſaris nomine rogare, ut confectum relinquas. auide exſpecto tuas litteras, maxime, ut norim tẽpus profectionis tuae. Vale.*

EXPLANATIO

CVM *Pompeio* quid agebat hoc tẽpore Põpeius Tarenti? ualetudini recuperandae operã dabat, cum grauiſſime prope urbem Neapolim laboraſſet, poſt tertiũ conſulatum. Plutarchus, Cicero Tuſc. 1. &

hic

hic ep. 25. lib. 8. SECVM, *& apud ſe* ∛ & conſuetudinem, & domum ſignificat, ut in epiſtola ſequenti, Cum Pompeio, & apud Pompeium. nam, Apud ſe, eſt domi ſuae: unde illud in libro de Faio: Cum eſſet apud ſe ad Lauernium Scipio, acipenſer eſt ei allatus. NOSTRVM *negotium.* ∛ adminiſtrationem prouinciae. EX HAVRIES: ∛ conficies, ut nihil ſuperſit. ep. 1. DE *Caeſaris nomine* ∛ de HS XX & DCCC, quae Caeſari debemus.

Cicero S. D. Attico. 7.

QVOTIDIE, uel potius in dies ſingulos breuiores litteras ad te mitto. quotidie enim magis, ac magis ſuſpicor te in Epirum iam profectum. ſed tamen, ut mandatum ſcias me curaſſe; quot ante, ait ſe Pompeius quinos praefectos delaturum nouos, uocationes, iudiciariam cauſſam. Ego cum triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuiſſem, proficiſcebar Brundiſum ad XIII. Kal. Ian. ciuem illum egregium relinquebam, & ad haec, quae timentur, propulſanda paratiſſimum. Tuas litteras exſpectabo, cum ut quid agas, tum ut, ubi ſis, ſciam. Vale.

EXPLANATIO

QVINOS *praefectos &c.* ∛ ut praefectis quinq. uterer in mea iuriſdictione ab ipſo datis. ep. 4. NOVOS, ∛ non eoſdem, qui ſuperioribus annis praefuerunt, ſed nouos, qui non praefuerint. uel, quod magis placet, *Quinos praefectos*, nouas uacationes, iudiciariã cauſſam. ut nouae ſint uacationes, quas praefectis Pompeius petebat, iudiciorum cauſſa. VACATIONES, *iudiciariam cauſſam.* ∛ ut ob hanc cauſſam uacarent a praefecturis, ſi in iudicium uocarentur. id autem Atticus mãdarat, quia, ſi locus a Pompeio relinqueretur, forte & ipſe amicum aliquem deferre praefectum uellet.

Cicero S. D. Attico. 8.

ME ET incommoda ualetudo, qua iam emerſeram, ut pote cum ſine febri laboraſſem, & Pontinij exſpectatio, de quo adhuc ne rumor quidem uenerat, tenebat duodecimum iam diem Brundiſij: ſed curſum exſpectabamus. tu ſi modo es Romae, (uix enim puto) ſin es, hoc uehementer animaduertas uelim. Romae acceperam litteras, Milonem meum queri per litteras iniuriã meam, quod Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. id ego ita fieri uolui de C. Duronij ſententia: quem & amiciſſimum Miloni perſpexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognoram. eius autem cõſilium, meumq. hoc fuerat; primum, ut in poteſtate noſtra eſſet res; ne illum malus emptor alienis mancipijs, quae permulta ſecum habet, ſpoliaret: deinde, ut Fauſtae, cui cautum ille eſſe uoluiſſet, ratum eſſet. erat etiam illud, ut ipſi nos, ſi quid ſeruari poſſet, quamfacillime ſeruaremus. nunc rem totam perſpicias uelim. nobis enim ſcribuntur ſaepe maiora. ſed, ſi ille queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta uult: Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihiq. ille receperat, ne ſit inuito Milone in bonis. nihil nobis fuerat tanti. ſin haec leuiora ſunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. ſcripſi etiam ad Camillum, ad Lamiam, eoq. magis, quod non confidebam, Romae te eſſe. ſumma erit haec: ſtatues, ut ex fide, fama req. mea uidebitur. Vale.

EXPLANATIO

CVRSVM ∛ idoneam tempeſtatem. ROMAE, ∛ Roma, uidetur legendum. non enim Romae a Milone, ſed in itinere ab amicis, de Milone ſcribentibus, litteras acceperat. itaq. paullo poſt, Rem, inquit, totam perſpicias uelim. nobis enim ſcribuntur ſaepe maiora. QVOD *Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis.* ∛ uolebat enim Milo, ſuis neceſſarijs, (nam ipſe Maſſiliae exſulabat) a Philotimo bona reſtitui. nec dubito, quin ea bona Philotimus ab haſta emerit, ſed ea condicione, ut Milo recuperare aliquando poſſet, ipſi autem Philotimo, quantum Cicero aeſtimaſſet, pro fide, & ſedulitate daretur. apparet ex epiſtola M. Coelij, in qua ita ſcriptum eſt: Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet; dedimus operam, ut & Philotimus quam honeſtiſſime Miloni abſenti, eiuſq. neceſſarijs ſatisfaceret; & ſecundum eius fidem, & ſedulitatem aeſtimatio tua conſeruaretur. Qua in epiſtola, Aeſtimatio, accipio, id quod Cicero Philotimo dandum cenſuerat, pro bonis fideliter, ſeduloq. ſeruatis. Dixit autem, Philotimus ſocius, quia partem Milonis bonorum Cicero quoque emerat. infra. IN *poteſtate noſtra* ∛ cum ſciremus, Philotimum bona fideliter Miloni redditurum. quae ſi malus emptor, ideſt nõ aeque amicus, emiſſet, abduxiſſet a Milone mancipia, quae ille permulta ſecum habebat. cur enim, quae in auctione emiſſet, Miloni uellet relinquere? fecimus autem, ut Philotimus emeret, eo conſilio, ut & ijs mancipijs Milo poſſet uti, &, redimere ab eo ſua bona cum uellet, liceret. quod ab alio emptore minus licuiſſet. ALIENIS ∛ non iam Milonis, ſed eius, qui ab auctione emiſſet. FAVSTAE, ∛ Milonis uxori, cui uidebatur de dote caueri, ſi ea bona Philotimus emiſſet, a quo Milo recuperare aliquando poſſet,

pecunia Philotimo uel ſine uſura reddita. Ratvm] certa cautio. Ipsi *nos*] cum & ipſe Cicero ſocius eſſet in bonis. ideo Philotimus ſocius: idq. confirmatur in extrema epiſtola, cum ait, Req. mea. Servaremvs] alius enim ſi emiſſet, recuperandi nulla Miloni ſpes eſſet. prorſus igitur perijſſent ea bona. Nihil *nobis fuerat tanti.*] hoc enim conſilio emimus, ut id denique fieret, quod ipſe Milo uellet. ut uero eius bona ipſo inuito poſſideremus, nihil nobis fuit tanti. Leviora] quia fortaſse non ſunt, ut ſcribuntur. nobis enim ſcribuntur ſaepe maiora. Fide *fama, req. mea*] fide, quia promiſerat Cicero, Philotimo,] quod ei Milo pro conſeruatis bonis daret, cum ſua bona recuperaret. *Fama:*] quia turpe Ciceroni fuiſset, non reddi Miloni ſua bona, quae ipſe a Philotimo emi uoluiſset, ut aliquando tedderentur. ideo dixit, Queri Milonem iniuriam meam. *Re:*] quod ipſe Cicero ſocius eſset in bonis: quod proxime demonſtratum eſt in eo, Philoumus ſocius, & in eo, Ipſi nos.

Cicero S. D. Attico. 9.

*A*Ctivm *uenimus ad* xvii. *Kal. Quinct. cum quidem & Corcyrae, & Sybotis muneribus tuis, quae & Areus, & meus amicus Eutychides opipare, &* φιλοφροσηνέςατα *nobis conceſſerant, epulati eſſemus Saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodiſſime nauigaſſemus: & Leucaten flectere, moleſtum uidebatur. actuarijs autem minutis Patras accedere ſine his impedimentis, non ſatis uiſum eſt decorum. Ego, ut ſaepe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor: paaecipio meis: ſaciam denique, ut ſumma modeſtia, & ſumma abſtinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus, uelim, quieſcat, & fortuna nos iuuet: noſtra praeſtabimus. Tu, quaeſo, quid agas, ubi quoque hoc tempere futurus ſis, quales res noſtras Romae reliqueris, maxime de* cxx, *& de* cc∞, *cura, ut ſciamus. id unis diligenter litteris datis, quae ad me utique perferãtur, cõſequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi ſcripſiſti) memento curare per te, & per omnes noſtros, in primis per Hortenſium, ut annus noſter maneat ſuo ſtatu; ne quid noui decernatur. hoc tibi ita mando, ut dubitem, an etiam te rogem, ut pugnes, ut interkaletur. ſed non audeo tibi omnia onera imponere. annum quidem utique teneto. Cicero meus, modeſtiſſimus, & ſuauiſſimus puer, tibi ſalutem dicit. Dionyſium ſemper equidem, ut ſcis, dilexi, ſed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, quod te amat, nec tui mentionem intermitti ſinit. Vale.*

EXPLANATIO

MVneribvs *tuis,*] Attici res agebant Areus. & Eutychides, liberti, Cotcyrae, & Sybotis: eius igitur nomine ad Ciceronem munera detulerunt. *Conceßerant,*] Congeſserant, corrige: aptius erit ad ſententiam. Sic & Plautus in Trin. locutus eſt: Ego huc dona congeſſi. Et pro Plancio: Minturnenſes C. Mario uiaticum congeſserunt. Saliarem *in modum.*] copioſe admodum, quales erant cenae Saliorum ſacerdotum. Sine *his impedimentis,*] quae ſcis me multa habere. &, His, (ut eſt in Beſsarionis libro) nemo non uidet eſse rectius, quam Iis. Svmma *modeſtia, & ſumma abſtinentia*] modeſtiam, & abſtinentiam non ſine cauſsa coniunxit: quia multi, quod ſuperbe & auare prouincias adminiſtraſſent, condemnati. Extraordinarivm] multis enim poſt conſulatum annis in prouinciam proficiſcebatur: quod erat extraordinarium; cum alij ſtatim poſt conſulatum ſolerent. Parthvs,] Parthorum incurſiones timet. ep. xi. Nostra] nam, cum armis res geritur, fortuna dominatur. in pace autem, quae requiruntur, ea praeſtabo, modeſtiam, abſtinentiam, & quae in nobis ipſis, non in fortuna, poſita ſunt. De cxx, *& de* cc∞,] Caeſaris, ut opinor, nomen intelligit, de quo ſupra, epiſt. 1. 4. & 5. Annvs *noſter maneat*] quae nobis data eſt annua prouinciae adminiſtratio, ea ne prorogetur, ſed eadem maneat. Ne *interkaletur.*] nam interkalatio dies interponebat: ita, diebus inter poſitis, longior fiebat adminiſtratio prouinciarum. Dionysivm] hominem Graecum, pueri M. Ciceronis magiſtrum, ab Attico traditum.

Cicero S. D. Attico. 10.

*V*T *Athenas ad* xv. *kal. Quinct. uencram, exſpectabam ibi iam quartam diem Pontinium, neque de eius aduentu certi quidquam habebam: eram autẽ totus, crede mihi, tecum: &, quamquam ſine ijs per me ipſe, tamen acrius, ueſtigijs tuis monitus, de te cogitabam. quid quaeris? non mehercule alius ullus ſermo, niſi de te. ſed tu aliquid de me ipſo ſcire fortaſſe malis. haec ſunt. Adhuc ſumptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in quemquam comitum. nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hoſpite. perſuaſum eſt omnibus meis, ſeruiendum eſſe famae meae. belle adhuc. hoc animaduerſum, Graecorum laude, & multo ſermone celebratur. quod ſupereſt, elaboratur in hoc a me, ſicut tibi ſenſi placere. ſed haec tum laudemus, cum erunt perorata. Reliqua ſunt eiuſmodi, ut meum conſilium ſaepe reprehendam, quod non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. o rem minime aptam meis moribus. o illum uerum,* ἐρδοιτίς. *dices, quid adhuc? non dum enim in negotio uerſaris. neſcio; & puto moleſtiora reſtare. ſed haec ipſa fero quidem fronte, ut puto, & uolo, belliſſime: ſed angor intimis ſenſibus: ita multa uel iracunde, uel inſolenter, uel in omni genere ſtultitiae inſulſe, arro-*

ganter

anter & dicuntur, & tacentur quotidie. quae, non quo te celem, non perſcribo, ſed quia δυσδιοίκητα ſunt. itaque admirabere meam βαθύτητα, cum ſalui redierimus: tanta mihi μελέτη huius uirtutis datur. Ergo haec quoque hactenus: etſi mihi nihil erat propoſitum ad ſcribendum; quia, quid ageres, ubi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem: nec hercule umquam tam diu ignarus rerum mearum fui; quid de Caeſaris, quid de Milonis nominibus actum ſit. hac non modo nemo, ſed ne rumor quidem quiſquam; ut ſciremus, in rep. quid ageretur. quare, ſi quid erit, quod ſcias de ijs rebus, quas putabis ſcire me uelle, per mihi gratū erit, ſi id curaris ad me perferendum. Quid eſt praeterea? nihil ſane, niſi illud: ualde me Athenae delectarunt: turbae dūtaxat? & urbis ornamentum, & hominum amores in te, in nos quadam beneuolentia, ſed multum ea philoſophia, ἄνω, καὶ κάτω: ſiquidem eſt in Ariſto, apud quem eram: nam Xenonem tuum, uel noſtrum potius, Quincto conceſſeram: tamen propter uicinitatem totos dies ſimul eramus inuicem. Cum primum poteris, tua conſilia ad me ſcribas; ut ſciam, quid agas, ubi quoque, & maxime quando Romae futurus ſis. Vale.

EXPLANATIO

XV. *Kal.* ʒ perſpicue mendoſum, ut in duabus, quae proxime ſequuntur, epiſtolis apparet. malim igitur, VII. Kal. PONTINIVM ʒ legatum. VESTIGIIS *tuis* ʒ quia diu Atticus uixerat Athenis, multamq. & iucundam ſui memoriam reliquerat. COMITVM ʒ e cohorte ipſius. LEGE *Iulia* ʒ cum lex Iulia concedat, ut accipiam, nihil tamen accipitur. ep. 15. AB *hoſpite* ʒ publice. n. hoſpitia magiſtratibus in prouincias proficiſcētibus dabantur, cum hoſpes cuique ſuus aſſignaretur: ſed Cicero ſumptum ubique fecit de ſuo, accipi ab hoſpitibus uetuit. EX *hoc negotio emerſerim* ʒ quod prouinciam non recuſauerim. ἔρδοι τις ʒ ueriſſimum eſt illud, Nemo artem, quam non nouerit, exerceat. Ariſtophanis uerſus in Veſpis. QVID *adhuc?* ʒ quid accidit adhuc, ut te prouincia offendat? NESCIO ʒ non fere quidquam accidit. VT *puto, & uultu* ʒ placet, quod ſcriptum eſt in antiquo Beſſarionis libro, Vt puto, & uolo. DICVNTVR, *& tacentur* ʒ a comitibus meis, ineptis hominibus: ut de uxore difficili dicere ſolemus, neque loqui, neque tacere, cum oporteat. *δυσδιοίκητα ſunt* ʒ non eſt, ut ea ſedare poſſis & tollere. *βαθύτητα*, ʒ ſummam taciturnitatem, ſummam in ferendo, & diſſimulando grauitatem, & prudentiam. ep. 21. HVIVS *uirtutis* ʒ quae eſt in ferendo, & diſſimulando. ERGO *haec quoque hactenus:* ʒ ergo nihil addam: haec ipſa ſatis ſint: ut in hoc quoque meam *βαθύτητα* cognoſcas. QVID *de Caeſaris* ʒ pecuniam debuiſſe Caeſari Ciceronem. ſupra diximus. ep. 1. DE *Milonis* ʒ & Miloni Philotimum debuiſſe, diximus. ep. 8. NON *modo nemo, ſed ne rumor quidem quiſquam;* ʒ antiquus liber: Non modo nemo ne roma quidem quiſquam. Ex quo ſuſpicari de mendo licet: eoq. magis, quod, Rumor quiſquam, pro Rumor ullus, non omnino placet. TVRBAE *dumtaxat?* ʒ in Beſſarionis antiquo libro, Vrbe: ut legi poſſit, Vrbs, quod tamen haud ſcio an maxime probem, cum intelligam, ſi, Vrbs, retineatur, ſuperuacaneum illud uideri, Et urbis ornamentum: ſi quidem urbe ornamenta urbis continentur, ut ciuitate ciues. Placet igitur, & rectius uidetur, Turbae; hoc ſenſu: Athenae me delectarunt, hominum dumtaxat multitudo? immo & urbis ſpecies, atq. ornamentum, & amor in te ciuitatis, quadam in nos beneuolentia coniunctus, ſed multum ea philoſophia, quae ſurſum deorſum agitatur, Academia, inquam, leuis, & incerta, quae nihil affirmat. O Academiam, inquit infra, uolaticam, & ſui ſimilem, modo huc, modo illuc. SIQVIDEM *eſt in Ariſto,* ʒ quandoquidem eius philoſophiae princeps eſt hoſpes meus Ariſtus. in libro de claris oratoribus, in extremo, Ariſtus, inquit, heres ueteris Academiae, hoſpes, & familiaris meus. TVVM, ʒ uidetur Xeno Attici res curaſſe. ep. 13. QVINCTO *conceſſeram:* ʒ ut eius domi Quinctus frater eſſet. SIMVL *eramus inuicem.* ʒ amicus meus, Coſmus Gherius, Fanenſis epiſcopus, doctiſſimus, & ſanctiſſimus adoleſcens, quem niſi mors immatura praeripuiſſet, ueram antiquae uirtutis imaginem habituri fuimus, cum ego, Romam proficiſcens, eius uiſendi, ac ſalutādi cauſsa, Fanum diuertiſsem, hunc locum ut ita corrigerem, admonuit. Cum ex eo quaeſiſsem, correctio illa eſset ex ingenio, an ex libro ſcripto: uetuſtum librum Patauij ſe affirmauit uidiſse ita ſcriptum. poſtea Caualcantis in antiquo libro, cuius mihi, Benedicto Accolto Cardinali cōmodante, ad paucos dies copia fuit, animaduerti eſse, Eramus inuicem: nunc in Beſsarionis exemplari plane uideo, nulla prorſus uarietate litterarum, Inuicem.

Cicero S. D. Attico II.

HVI, toties ne me litteras dediſſe Romam, cum ad te nulla, darem? at uero poſthac fruſtra potius dabo, quam, ſi recte dari potuerint, committam, ut non dem. Ne prouincia nobis prorogetur. per fortunas, dum ades, quidquid prouideri poteſt, prouide. non dici poteſt, quam flagrem deſiderio urbis, quam uix harum rerum inſulſitatem feram. Marcellus ſedendi comes; etſi ille magiſtratum non geſſerit, erit tamen tranſpadanus. ita mihi uidetur non minus ſtomachi noſtro Caeſari feciſſe. ſed hoc ipſe uiderit. Pompeius mihi quoque uidebatur, quod ſcribis Varronem dicere, in Hiſpaniam certe iturus. id ego minime probabam: qui quidem Theophani facile perſuaſi, nihil eſſe melius, quam illud, nuſquam illum diſcedere. ergo Graecus incumbet. ualet autem auctoritas eius apud illum plurimum. Ego has prid. non. Quinct. proficiſcens Athenis dedi, cum ibi decem ipſos fuiſſem dies. uenerat Pontinius. nam Cn. Voluſius aderat quaeſtor. tuus

unus

unus Tullius aberat. ἄφρακτα *Rhodiorum, & dicrota Mitylenaeorum habebam, & aliquid* ἐπίκωπον. *De Parthis erat ſilentium.quod ſupereſt,dij iuuent. Nos adhuc iter per Graeciam ſumma cum admiratione fecimus.nec mehercule habeo,quod adhuc quem accuſem meorum.uidentur mihi noſſe nos,noſtram cauſſam, & condicionem profectionis ſuae.plane ſeruiunt exiſtimationi meae.quod ſupereſt,ſi uerum illud eſt,* οἵα τ' ἂν δέσποινα, *certe permanebunt.nihil.n.a me fieri ita uidebũt, ut ſibi ſit delinquẽdi locus:ſin id parũ profuerit,fiet aliquid a nobis ſeuerius: nã adhuc lenitate dulces ſumus; &,utſpero, proficimus aliquantũ. ſed ego hanc, ut ſinguli dicunt,* ἀνεξίαν *in unũ annũ meditatus ſum.proinde pugna;ne,ſi quid prorogatum ſit,turpis inueniar. Nũc redeo ad quae mihi mandas. In praefectis excuſatio. ijs,quos uoles, deferto: non ero tam* μετέωρος, *quam in Appuleio fui.Xenonem tam diligo,quam tu: quod ipſum ſentire certo ſcio. Apud Patronem, & reliquos Barones te in maxima gratia poſui: & hercule merito tuo feci.nam mihi is ter dixit, te ſcripſiſſe ad ſe, mihi ex illius litteris rem illam curae fuiſſe.quod ei pergratum erat.ſed,cum Patro mecum egiſſet, ut peterem a ueſtro Ariopago,* ὑπομνηματισμὸν *tollerent,quem Policharmo praetore fecerant: commodius uiſum eſt & Xenoni,& poſt ipſi Patroni,me ad Memmium ſcribere,qui pridie,quam ego Athenas ueni,Mitylenas profectus erat,ut is ad ſuos ſcriberet,poſſe id ſua uoluntate fieri.non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non poſſet.Memmius autem aedificandi conſilium abiecerat, ſed erat Patroni iratus.itaque ſcripſi ad eum accurate:cuius epiſtolae miſi ad te exemplum.Tu,uelim,Piliam meis uerbis conſolere.indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi faſciculum,in quo erat epiſtola Piliae: abſtuli, aperuiq; legi: ualde ſcripta eſt* συμπαθῶς. *Brundiſio quae tibi epiſtolae redditae ſunt ſine mea, tum uidelicet datae, cum ego me non belle haberem. nam illam* νομανδρίαν *excuſationem ne acceperis. Cura,ut omnia ſciam, ſed maxime, ut ualeas.*

EXPLANATIO

MARCELLVS *ſedendi comes*] placet doctiſſimi uiri coniectura,Caroli Sigonij,ut legatur: Marcellus foede in Comenſi.ſubaudi,ſe geſſit.Comenſem enim,ut ſcripſit Appianus lib. 2.de bel.ci. in Caeſaris contumeliam caedi M.Marcellus conſul iuſſerat, ut oſtenderet, eum ciuem Romanum non eſſe: contra legem Vatiniam,iuſſu Caeſaris latam: ex qua lege Caeſar,ut ait Strabo lib. 5. quinque millia hominum,ex quibus illuſtres quingentos Graecos,Comum deduxit,& Latij iure donauit, ſicuti antee reliquos omnes Comenſes,& colonias tranſpadanas Cn.Pompeius Strabo,Magni pater, iure Latij donauerat.Ius autem Latij hoc erat,ut,qui annuum magiſtratum geſſerant,ciues Romani fierent: quod idem Appianus oſtendit.ideo autem foede Marcellus,quia, licet magiſtratum Comenſis ille in patria non geſſiſſet,tamen,cum tranſpadanus eſſet,caedendus non fuit: quia Cn.Pompeius,Magni pater,tranſpadanos omnes ſua lege ornauerat.ex quo Marcellus iniuriam facere uiſus eſt non Caeſari tantũ, inimico ſuo,ſed etiam amico ſuo Pompeio, contempta patris eius lege,ac uoluntate erga tranſpadanos omnes. Pompeium.n.Cicero ſignificat,cum ait,Caeſari noſtro: quaſi eodem nomine poſſent appellari, qui principatu pares eſſent. VARRONEM] qui ſcire poterat,cum & Pompeij familiariſſimus, & eius in Hiſpaniae adminiſtratione legatus eſſet,non dum tamen profectus,ſicuti nec ipſe Pompeius. HISPANIAM] ut proconſul adminiſtraret. THEOPHANI] Mitylenaeo, liberto: (ut in oratione pro Balbo) cuius erat ſumma apud Pompeium auctoritas. NVSQVAM *illum diſcedere*] ut urbi,& reip. praeſidio eſſet, ſiquis motus exoriretur.ep.17. IPSOS] integros.CN. *Voluſius aderat quaeſtor.*] tres igitur quaeſtores habuit Cicero.nam & de Meſcinio,& de Coelio tum ex his epiſtolis,tum ex illis, quae familiares dicuntur,notum eſt.Opinor tamen duos dumtaxat eodem tempore fuiſſe, in dioeceſibus tribus Aſiaticis Meſcinium,in reliquis quattuor Cn.Voluſium;cui ſucceſſerit Coelius,qui uenit in exitu anni, ut ep.5.lib.6.& ep.19.lib.2.fam.cum Voluſius aliquam ob cauſſam diſceſſiſſet.ep. 3.lib.6. TVVS] legatus mihi ab amico tuo Titinio datus:quem te rogante accepi.ep. 14. & 21. DICROTA] biremes. οἵα τ' ἂν δέσποινα,] adagium eſt, Catellam dominae ſimilem eſſe. id ſi uerum eſt, poſſum de meis comitibus ſperare,ut in hoc imperio ſe mihi ſimiles praeſtent. VT *ſinguli dicunt*,] dicunt hanc abſtinentiam non eſſe mihi familiarem,ſed ad illam me compoſuiſse per unum annum. EXCVSATIO.] excuſa me.poſthac deferto praefecturam,quibus uoles: non tergiuerſabor,ut in Appuleio: ſtatim ſine ulla mora ſatisfaciam. epiſt. 21. PATRONEM,] philoſophum Epicureum. BARONES] cum ioco dictum.nam Baro mulier philoſophiae ſtudioſa: molles autem,ut feminae,& dediti uoluptatibus Epicurei. REM *illam curae fuiſſe.*] uide epiſtolam,quae prima eſt lib.13.fam.tum omnia patebunt.exſulabat autem Memmius Athenis,de ambitu condemnatus.ad Q.fr.lib. 3.epiſt.11.& Appianus lib.11. EPISTOLA *Piliae*:] miſsa ad Ciceronem,ut is ad Atticum,Romam iam profectum,deferendam curaret, cũ inter ipſos irent redirent frequentes tabellarij. νομανδρίαν *excuſationem*] legitimam,ac uiro dignam: occupationum uidelicet. nam haec inualetudinis mollior eſt, nec ſatis uiro digna: occupationum contra: quoniam agere uirorum eſt. NE *acceperis.*] neque enim occupatio ulla poteſt eſse tanta,quae curſum officij noſtri debeat interrumpere. eam igitur quia noſtra reſpuit amicitia, tollamus, cum alijs potius utamur.

Cicero

Cicero S. D. Attico 12.

NEGOTIVM *magnum eſt nauigare, atque id menſe Quinct. ſexto die Delum Athenis uenimus. pridie non. Quinct. a Piraeeo ad Zoſtera, uento moleſto, qui nos ibidem nonis tenuit. ad* VIII. *id. ab Ceo iucunde. inde Gyarum ſaeuo uento, non aduerſo: hinc Scyrum, inde Delum, utroque citius, quam uellemus, curſum confecimus. iam noſti* ἀφρακτα *Rhodiorum. nihil, quod minus fluctum ferre poſſit. itaque erat in animo nihil feſtinare, Delo nec me mouere, niſi omnia* ἀκρατηρέων *iura uidiſſem. De Meſſalla ad te ſtatim, ut audiui, de Gyaro dedi litteras, & id ipſum conſilium noſtrum etiam ad Hortenſium: cui quidem ualde* συνηγωνίων. *ſed tuas de eius iudicij ſermonibus, & mehercule omni de reip. ſtatu litteras exſpecto,* πολιτικώτερον *quidem ſcripta, (quoniam meos cum Thallumeto noſtro peruolutas libros) eiuſmodi inquam litteras, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id uel Helonius, uir gratiſſimus, poteſt efficere, cliens tuus) ſed quid futurum ſit, ſciam. Cum haec leges, habebimus conſules. omnia perſpicere poteris, de Caeſare, de Pompeio, de ipſis iudicijs. Noſtra autem negotia, quoniam Romae commoraris, amabo te, explica. Cui rei fugerat me reſcribere, de ſtrue ſalinarum plane rogo. De aqua, ſi quid poterit fieri, eo ſis animo, quo ſoles eſſe: quam ego cum mea ſponte, tum tuis ſermonibus aeſtimo plurimi. ergo quid conficies. Praeterea, ſi quid Philippus regauit; quod in tua re faceres, id uelim facias. Plura ſcribam ad te, cum conſtitero: nunc eram plane in medio mari. Vale.*

EXPLANATIO

NEGOTIVM *magnum* ⁊ quo enim tempore ſatis commoda eſſe nauigatio conſueuit, eo ipſo accidit, ut incommodiſſime nauigaret; qui ſex diebus uix Athenis Delum peruenerit. Ad *Ceo* ⁊ omnino pro, Ad, ueteres libri habent Ab. ſed malo, Ad, ut abſoluta maritimi curſus ratio conſtet; A Peireaeo ad Zoſtera, a Zoſtere ad Ceo, inde ad Gyarum, a Gyaro Scyrum, inde Delum. nam, ſi legas, Ab Ceo, diſceſſus quidem apparebit, aduentus autem ſilebitur. placet igitur, Ad Ceo: ut ſit nomen ex ijs, quae uariari caſibus non ſolent. Ακρατηρέων *iura* ⁊ placet ἀκροτηρέων, obſeruationum a promontorijs. VT *audiui*, ⁊ accuſatum de ambitu poſt conſulatum. Accuſatus autem erat & ante, cum eſſet candidatus. epiſt. 2. l. 3. ad Q. fratrem. ID *ipſum conſilium* ⁊ quod ad te ſcripſi ut fieret, idem ſcripſi & ad Hortenſium. Erat autem amicus Atticus Meſſallae, ut ep. 15. lib. 4. Hortenſius etiam patronus. fam. ep. 2. & 4. l. 8. Συνηγωνίων, ⁊ condoluit, ob communis amici caſum. MEOS ⁊ ſcriptos περὶ τῆς πολιτείας. THALLVMETO ⁊ litteratus Attici ſeruus. HABEBIMVS *conſules*. ⁊ iam erunt deſignati. IPSIS ⁊ quia iam de iudicio Meſſallae mentionem fecit. aut, quod poſt comitia plerumque crebra ſolerent fieri iudicia.

Cicero S. D. Attico. 13.

EPHESVM *uenimus ad* XI. *kal. Sext. ſexageſimo & quincto poſt pugnam Bouillam. nauigauimus ſine timore, & ſine nauſea, ſed tardius propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concurſu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quae mihi iam Sami, ſed mirabilem in modum Epheſi praeſto fuit, aut audiſſe te puto, aut quid ad me attinet? uerumtamen decumanis ueniſſem cum imperio, Graeci quaſi Epheſio praetori ſe alacres obtulerunt. ex quo te intelligere certo ſcio, multorum annorum oſtentationes meas nunc in diſcrimen eſſe adductas. ſed, ut ſpero, utemur ea palaeſtra, quam a te didicimus; omnibusq. ſatisfaciemus; & eo facilius, quod in noſtra prouincia confectae ſunt pactiones. Sed hactenus, praeſertim cum cenanti mihi nunciaret Sextius, ſe de nocte proficiſci. Tua negotia Epheſi curae mihi fuerunt: Thermoque, tametſi ante aduentum meum liberaliſſime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium Rhodium, & Apollonicenſem Xenonem commendaui. omnino omnia ſe facturum recepit. Ego praeterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. Ergo haec quoque hactenus. redeo ad urbana. Per fortunas, (quoniam Romae manes) primum illud praefulci, atque praemuni, quaeſo, ut ſimus annui; ne interkaletur quidem: deinde exhauri mea mandata, maximeq., ſi quid poteſt, de illo domeſtico, ſcrupulum quem non ignoras; deinde de Caeſare: cuius in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. &, ſi intelligis, quam meum ſit ſcire, & curare, quid in rep. fiat: fiat autem? immo uero etiam quid futurum ſit, perſcribe ad me omnia, ſed diligentiſſime, in primisq. quid iudiciorum ſtatus aut factorum, aut futurorum etiam laboret. De aqua, ſi curae eſt, ſi quid Philippus aget, animaduertas. Vale.*

EXPLANATIO

SEXAGESIMO *& quincto poſt pugnam Bouillam.* ⁊ cum de caede Clodij ad Bouillas facta nō poſſit accipi, quae multis ante menſib. fuerat; libenter legerem, Septuageſimo & quincto. tot. n. dies a nonis Maijs,

ijs,quo die a Cicerone in prouinciam proficiſcente Atticus diſceſſit, ſic enim patebit rationem attente ſubducenti)ad XI.Kal.Sextilis numerantur.& Attici diſceſſum ideo pugnam opinor Bouillam appellari,quia , cum Ciceronem proficiſcentem Bouillas uſque proſecutus eſſet,ulteriuſq.progredi uellet, Cicero autem recuſaret,or-um eſt inter eos quaſi certamen humanitatis, aegreq. diſceſſus factus. hoc autem eo magis opinor,quia,ſimul eos in Tuſculano fuiſſe,cum in prima huius libri epiſtola uideam, proſecutum deinde Atticum uſque ad Bouillas,facile mihi fit ueriſimile. Epheſum igitur,inquit, ueni ad.XV.Kal.Sext.ſeptuageſimo & quincto poſtquam a te diſceſſi. LEGATIONVM] obuiam prodeuntium,extra prouinciae terminos,cuius initium fuit Laodicea.ep.14.Vel legationes fuere urbium Aſiae, extra Ciceronis prouinciam,quia in epiſt.ſequenti, Nos, inquit,Aſia accepit admirabiliter. GRAECI] etſi Epheſus in Ionia,& Ionia in Aſia , Graeci tamen incolae dicebantur, quia Graeco ſermone uterentur. VERVMTAMEN *decumanis*] ſic & in Beſſarionis libro.placeret, Verumtamen cum Romanus.ut hoc dicat,Graeci, qui Romanos magiſtratus odiſſe ſoliti ſunt, quia praelati faſces quaſi minari uidentur eorum libertati,me tamen cum imperio uenientem nō minus laeti exceperunt, quam ſi Epheſius praetor,hoc eſt ex ipſis unus, eſſem. OSTENTATIONES *meas*] quem enim permultos annos me oſtentaui,eum nunc re praeſtem neceſſe eſt,modeſtum,abſtinentem,iuſtum. VTEMVR *ea palaeſtra*] ita me exercebo,ita geram,ut tu monuiſti. CONFECTAE *pactiones*] huius anni. nam ſequentis confecit ipſe: quod infra gloriatur,ep.1.l.6. THERMOQVE.] Q.Minucio Thermo propraetori, Ioniam regenti.fam.ep.18.l.2.& 53.l.13. Edidi.] cum ei tantundem me dicerem redditurum , quantum a te accepiſſem.ep.13. DE *illo domeſtico*,] de filiae , opinor , intelligit matrimonio: de quo diſcedens Attico mandauerat.uide epiſt.4.& in epiſt.fam.epiſt.12.l.3. DE *Caeſare*] de HS XX & CC∞ , quae Caeſari debita ſolui cupiebat. ep. 1. 5.& 9. TE *auctore*] uide ep.5.l.4.& 5. l.5. SI *curae eſt*] ſi aeſtimas cem, quanti in ſermonibus oſtendiſti.epiſt.XI.

Cicero S. D. Attico. 14.

ANTE, quam aliquo loco conſedero,neque longas a me,neque ſemper mea manu litteras exſpectabis.cum autem erit ſpatium, utrumque praeſtabo.nunc iter conficiebamus aeſtuoſa,& puluerulenta uia:dederam Epheſo pridie : has dedi Trallibus. In prouincia mea fore me putabam Kal.Sext.ex ea die,ſi me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον *commoueto.tamen interea haec, quae uellem , mihi afferebantur : primum otium Parthicum,deinde confectae pactiones publicanorum,poſtremo ſeditio militum ſedata ab Appio , ſtipendiumq. eis uſque ad idus Quinct.perſolutum. Nos Aſia accepit admirabiliter.aduentus noſter ne nummo quidem ſumptui fuit . Spero meos omnes ſeruire laudi meae:tamen magno timore ſum: ſed bene ſperamus . omnes iam noſtri,praeter Tullium tuum, uenerunt . erat mihi in animo recta proficiſci ad exercitum , aeſtiuos menſes reliquos rei militari dare,hibernos iuriſdictioni . Tu , uelim, ſi me nihilo minus noſti curioſum in rep. quam te , ſcribas ad me omnia , quae ſint,quae ue futura ſint. nihil mihi gratius facere potes:niſi tamen id erit mihi gratiſſimum, ſi, quae tibi mandaui , confeceris; in primis, quid illud* ἐνδόμυχον *: quo mihi ſcis nihil eſſe carius. Habes epiſtolam plenam feſtinationis,& pulueris. reliquae ſubtiliores erunt. Vale.*

EXPLANATIO

EX *ea die* παράγγελμα ἐνιαύσιον *commoueto.*] mandatum de annuo munere prouinciali incipito curare: ne ſcilicet mihi tempus prorogetur.Ex ea die,autem , quia fuiſſet abſurdum agere de prouincia non proroganda,ante quam in prouinciam eſſet peruentum. SEDITIO] ideo facta, quia ſtipendium non perſolueretur.puto eſſe eam ſeditionem,de qua epiſt.6.l.3.& 4.l.15.fam. APPIO,] Aſiam eſt ingreſſus, nec dum tamen peruenit iu prouinciam ſuam. eius initium Laodicea,urbs Phrygiae,quae regio eſt minoris Aſiae. TVLLIVM *tuum*,] ep.11. REI *militari*] non ut bellum gereret, ſed ut rem militarem collocaret.fam.ep.13.lib.2. IN *primis,quid illud*] placet,In primiſq.illud.ſignificat, quod in proxima epiſt. dixit, Scrupulum quem ignoras: uidelicet de filia collocanda. SVBTILIORES] ſcriptae diligentius.

Cicero S. D. Attico 15.

LAODICEAM ueni pridie kal. Sext. ex hoc die clauum amouebis . nihil exoptatius aduentu meo , nihil carius . ſed eſt incredibile , quam me negotij taedeat . non habeat ſatis magnum campum ille tibi non ignotus curſus animi , & induſtriae meae ? praeclara opera ceſſet? quippe ius Laodiceae me dicere , cum Romae A. Plotius dicat ? & , cum exercitum noſter amicus habeat , tantum me nomen habere duarum legionum exſilium ? denique hoc non deſidero: lucem , forum , urbem , domum , uos deſidero. ſed feram , ut potero : ſim modo annuus . ſi prorogatur, actum eſt . uerum perfacile reſiſti poteſt. tu modo Romae ſis . Quaeris, quid hic agam:ita uiuam, ut maximos ſumptus facio. mirifice delector hoc inſtituto. admirabilis abſtinentia ex praeceptis tuis : ut uerear,ne illud , quod tecum permutaui, uerſura mihi ſoluendum ſit. Appij uulnera non refrico:ſed apparet, nec occuli poſſunt . iter Laodicea faciebam ad III.

non.

non. Sext. cum has litteras dabam in caſtra Lycaoniam, inde ad Taurum cogitabam, ut cum Morphagene ſignis collatis, ſi poſſem, de ſeruo tuo deciderem. clitellae boui ſunt impoſitae. plane non eſt noſtrum onus: ſed feremus. modo, ſi me amas, ſim annuus. adſis tu ad tempus, ut ſenatum excites. mirifice ſolicitus ſum, quod iam diu ignota ſunt mihi iſta omnia. quare, ut ad te ante ſcripſi, cum cetera, tum reſp. cura, ut mihi nota ſit. Plura ſcribam alias. tarde tibi rardituro, ſed dabam ſamiliari homini, ac domeſtico, C. Andronico Puteolano. tu autem ſaepe dare tabellarijs publicanorum poteris, promagiſtris ſcripturae, & portus, & noſtrarum dioeceſium. Vale.

EXPLANATIO

EX *hoc die clauum animo uerbis.* ȝ hoe totum abeſt a Beſſarionis & Tertij libris, & a duobus item antiquis, qui Romae ſunt apud amiciſſimum meum. nec hercule, ſi tollitur, erit, quod in ſententia deſideremus. ſin retinemus, legi poterit, Ex hoc die commouebis. ut ſit, quod in proxima dixit, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoueto. &, Ex hoc die, quia, ſi ageretur de prouincia non proroganda, antequam in prouinciam eſſet peruentum, abſurdum, ac leue quiddam uideretur. erat autem Laodicea prouinciae Ciceronis prima ciuitas, nec tamen in Cilicia, ſed in Aſia: cuius tres διοικήσεις ſibi attributas eſſe, ſcribit ep.67.l.13.fam. MAGNVM *campum*. ȝ hoc eſt, quod dicit in epiſt.ad M.Coelium: Totum negotium non eſt dignum uiribus noſtris; qui maiora in rep. onera ſuſtinere & poſſimus, & ſoleamus. IVS *Laodiceae &c.* ȝ nihil, inquit, inter me, & A.Plotium intereſt, nihil ego hic plus ago, quam Romae Plotius praetor. NOSTER *amicus* ȝ C.Caſſius, ut epiſt.18. qui, mihi dignitate non comparandus, tamen habet exercitum: ego duas tantum legiones, ac ne legiones quidem. nomen dumtaxat legionum. tres enim cohortes aberant. epiſt.6.lib.3.fam. Alij Bibulum ſignificari putant. ſed is nondum uenerat in prouinciam. (ep.18.) & iuſtior indignationis cauſſa, ſi de Caſſio accipiatur, nondum conſulari, quaeſtoria tantum poteſtate ornato. EXSILIVM ȝ tenuium, infirmarum: quod erant infrequentes. DENIQVE. ȝ denique, etiam & ſi exercitum, & quae optari in prouincia poſſunt, omnia habeam; tamen haec non deſidero. HOC *inſtituto.* ȝ ut de meo ſumptus fiant, de alieno nihil ſumatur. ep.10.& 14. Quod tecum permutaui: quam a te pecuniam accepi, tuis procuratoribus hic reddendam. epiſt.33. APPII *uulnera* ȝ quae prouinciae impoſuit illius auaritia. uide epiſt.15. IN *caſtra*, ȝ ut rem militatē conſtituerem. epiſt.13. LYCAONIAM ȝ de qua diximus initio huius libri. CVM *Morphagene* ȝ latronum duce, ad quem fugitiuus Attici ſeruus confugerat. PROMAGISTRIS *ſcripturae, & portus, & noſtrarum dioeceſium.* ȝ ſic habent duo antiqui libri, Caualcantis, & Beſſarionis. forte legendum, Et portus noſtrarum dioeceſium, ut eſt in Alberti Tertij antiquo libro: ut ſit ſenſus: dare poteris tabellarijs publicanorum, & dare item poteris promagiſtris ſcripturae, & portus noſtrarum dioeceſium. certe enim & ſcripturam, & portum intelligit intra ipſius dioeceſes. ep.10.lib.11. & 7. lib. 14. & in orat. in Verrem. Quod ſi quis legat, Per magiſtros; ſubaudietur, mihi reddendas in prouincia, ut tabellarij ad promagiſtros deferant, promagiſtri reddendas curent Ciceroni.

Cicero S. D. Attico. 16.

ETSI *in ipſo itinere, & uia diſcedebant publicanorum tabellarij, & eramus in curſu: tamen ſurripiendum aliquid putaui ſpatij, ne me immemorem mandati tui putares. itaque ſubſedi in ipſa uia, dum haec, quae longiorem deſiderant orationem, ſummatim tibi perſcriberem. Maxima exſpectatione in perditam, & plane euerſam in perpetuum prouinciam nos ueniſſe ſcito pridie Kal.Sext. moratus triduum Laodiceae, triduum Apameae, totidem dies Synnade. audiuimus nihil aliud, niſi impetrata* ἐπικεφάλια *ſoluere non poſſe: poſſeſſiones omnium uenditas: ciuitatum gemitus, ploratus, monſtra quaedam non hominis, ſed ferae neſcio cuius immanis. quid quaeris? taedet omnium nos uitae. leuantur tamen miſerae ciuitates, quod nullus fit ſumptus in nos, neque in legatos, neque in quaeſtorem, neque in quemquam. ſcito, non modo nos fenum, aut quod lege Iulia dari ſolet, non accipere, ſed ne ligna quidem; nec, praeter quattuor lectos, & tectum, quemquam accipere quidquam; multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerumque. itaque incredibilem in modum concurſus fiunt ex agris, ex uicis, ex domibus omnibus. mehercule etiam aduentu noſtro reuiuiſcunt iuſtitia, abſtinentia, clementia tui Ciceronis. itaque opiniones omnium ſuperauit. Appius, ut audiuit nos uenire, in ultimam prouinciam ſe coniecit Tarſum uſque. ibi forum agit. De Partho ſilentium eſt: ſed tamen conciſos equites noſtros a barbaris nunciabant ij, qui ueniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam ſuam accedere. id autem facere ob eam cauſſam dtcebat, quod tardius uellet decedere. Nos in caſtra properabamus, quae aberant bidui. Vale.*

EXPLANATIO

IN *ipſo itinere,& uia diſcedebant tabellarij.* ʒ maiorem feſtinationem tabellariorum oſtendit, cum ſubiungit, Et uia. eſt enim in uia, qui diſcedit, a loco ad locum iturus; eſt in itinere, non ſolum qui diſcedit, aut ſtatim diſceſſurus eſt, ſed etiam qui ſubſideat in diuerſorio, aut in hoſpitio, diſceſſurus poſt aliquot horas, aut etiam poſt aliquot dies. itaque ſaepe ita loquimnt, Longo itinere, difficili uia. Tabellarij igitur, Ciceronis litteras exſpectantes, non modo in itinere, ſed in uia etiam erant, ſtatim, acceptis litteris, diſceſſuri. PERDITAM ʒ uide ep. 1. l. 6. IMPERATA ἐπικεφάλια ʒ imperatum ab Appio procos. tributum in ſingula capita. uide fam. ep. 8. l. 3. NON *hominis* ʒ ut, qui haec tam immania ediderit, non hominem, ſed feram dicas fuiſſe. OMNIVM *nos uitae.* ʒ rectius, Omnino uitae, putarem: ut de prouincialib. accipiatur. LEGE *Iulia* ʒ legem de prouincijs tulerat conſul C. Iulius Caeſar: de qua in epiſt. fam. epiſt. 17. l. 2. & in Piſonem. ADVENTV *noſtro.* ʒ hic locus in impreſſis libris non recte diſtinctus. ego ſic interpungo, Ex domibus mehercule etiam, aduentu noſtro. reuiueſcunt iuſtitia &c. Reuiuiſcere autem antiquum uerbum eſt: quod & hic aperte legitur in antiquis libris, & a Lucretio uſurpatur. FORVM *agit.* ʒ quod ne ab ijs quidem fieri ſolet, qui breui tempore ſibi ſucceſſum iri putant: eo minus ab Appio debebat, qui poſſet iam ſuſpicari, ſibi eſſe ſucceſſum. ep. 6. l. 3. PROVINCIAM *ſuam* ʒ Syriam. ep. 18. IN *caſtra* ʒ ut aeſtiuos menſes rei militari daremus. ep. 13.

Cicero S. D. Attico. 17.

ACCEPI Roma ſine epiſtola tua faſciculum litterarum. in quo, ſi modo ualuiſti, & Romae fuiſti, Philotimi duco eſſe culpam, non tuam. hanc epiſtolam dictaui ſedens in rheda, cum in caſtra proficiſcerer, ab quibus aberam bidui. paucis diebus habebam certos homines, quibus darem litteras: itaque eo me ſeruaui. Nos, tamen etſi hoc te ex alijs audire malo, ſic in prouincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, ut nullus teruncius inſumatur in quemquam. id fit etiā & legatorum, & tribunorum, & praefectorum diligentia. nā oēs mirifice συμφιλοδοξοῦσιν *gloriae meae. Lepta noſter mirificus eſt. Sed nunc propero. perſcribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones noſtros Deiotarus filius, qui rex ab ſenatu appellatus eſt, ſecum in regnum. dum in aeſtiuis nos eſſemus, illum pueris locum eſſe belliſſimum duximus. Sextius ad me ſcripſit, quae tecum eſſet de mea domeſtica, & maxima cura locutus, & quid tibi eſſet uiſum. amabo te, incumbe in eam rem, & ad me ſcribe, quid & poſſit, & tu cenſeas. Idem ſcripſit, Hortenſium de proroganda noſtra prouincia dixiſſe neſcio quid. mihi in Cumano, diligentiſſime, ſe, ut annui eſſemus, defenſurum, receperat. ſi quidquam me amas, hunc locum ama. dici non poteſt, quam inuitus a uobis abſim. & ſimul hanc gloriam iuſtitiae, & abſtinentiae fore illuſtriorem ſpero, ſi cito deceſſerimus. id quod Scaeuolae contigit; qui ſolos nouem menſes Aſiae praefuit. Appius noſter, cum me aduentare uideret, profectus eſt Tarſum uſque Laodicea. ibi forum agit, cum ego ſum in prouincia. quam eius iniuriam non inſector. ſatis enim habeo negotij in ſanandis uulneribus, quae ſunt impoſita prouinciae. quod, do operam, ut faciam quamminima illius contumelia. ſed hoc Bruto noſtro uelim dicas, illum feciſſe non belle, qui aduentū meo, quam longiſſime potuerit, diſceſſerit. Vale.*

EXPLANATIO

PHILOTIMI ʒ qui tibi non dixit, eſſe, qui ad me proficiſceretur. PAVCIS *diebus habebam* ʒ aperta ſententia. ſed nonandum genus loquendi, Paucis diebus habebam, pro, Ad paucos dies habiturus eram. TAMENETSI ʒ ſic locutus epiſt. ultima lib. IV. fam. & Q. Cic. de Petitione conſulatus. TRIBVNORVM, ʒ tribunorum mil. LEPTA ʒ Q. Lepta, praefectus fabrum. fam. l. 3. ep. 7. CICERONES ʒ filium, & fratris filium. DOMESTICA, *& maxima cura* ʒ de collocanda filia. ep. 4. & 14. BRVTO *noſtro* ʒ Appij genero. PACORO, ʒ quem poſtea Ventidius cum uniuerſo exercitu cecidit. Iuſtinus lib. 42. ORODIS, ʒ Orodae, & hic, & infra, liber antiquus habet. NONDVM ʒ cum tamen circiter idus Sext. ab Epheſo nauibus in Syriam profectus eſſet, uentoſq. ſecundos habuiſſet. ep. 3. l. 15. fam.

Cicero S. D. Attico. 18.

QVAM uellem, Romae eſſes; ſi forte non es. nihil enim certi habebamus, niſi accepiſſe nos tuas litteras ad XIV. Kal. Sext. datas, in quibus ſcriptum eſſet, te in Epirum iturum circiter kal. Sext. ſed, ſiue Romae es, ſiue in Epiro, Parthi Euphratē trāſierunt duce Pacoro, Orodis, Parthorum regis, filio, cū ctis referto copijs. Bibulus nondum audiebatur eſſe in Syria. Caſſius in opido Antiochiae cum omni exercitu.

nos

nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybiſtra. hoſtis in Cyrheſtica, quae Syriae pars proxima eſt prouinciae meae. his de rebus ſcripſi ad ſenatum, quas litteras, ſi Romae es, uidebis, putes ne reddendas: & multa, immo omnia. quorum κεφάλαιον, nequid inter caeſa, & porrecta, ut aiunt; oneris mihi addatur, aut temporis. nobis enim, hac infirmitate exercitus, inopia ſociorum, praeſertim fidelium, certiſſimum ſubſidium eſt hiems. ea ſi uenerit; nec illi ante in meam prouinciam tranſierint. unum uereor, ne ſenatus propter urbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. quod ſi alium ad uer mittit; non laboro. nobis modo temporis ne quid prorogetur. Haec igitur, ſi Romae es. ſin abes, aut etiam ſi ades; haec negotia ſic ſe habẽt. Stamus animis; &, quia conſilijs, ut uidemur, bonis utimur, ſperamus etiam manu. tuto conſedimus, copioſo a frumento, Ciliciam prope conſpiciente, expedito ad mutandum locum, paruo exercitu, ſed, ut ſpero, ad beneuolentiam erga nos conſentiente: quem nos, Deiotari aduentu cum ſuis omnibus copijs, duplicaturi eramus. ſocijs multo fidelioribus utimur, quam quiſquam uſus eſſet: quibus incredibilis uidetur & noſtra manſuetudo, & abſtinentia. delectus habetur ciuium Romanorum: frumentum ex agris in loca tuta comportatur. ſi fuerit occaſio, manu; ſin minus, locis nos defendemus. quare bono animo es. uideo enim te, &, quaſi coram adſis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. ſed te rogo, (ſi ullo pacto fieri poterit) ſi integra in ſenatu noſtra cauſſa ad Kal. Ian. manſerit, ut Romae ſis menſe Ianuario. profecto nihil accipiam iniuriae, ſi tu aderis. amicos conſules habemus, noſtrum tribunum pl. Furnium. uerũ tua eſt opus aſſiduitate, prudentia, gratia. tempus eſt neceſſarium: ſed turpe eſt, me pluribus uerbis agere tecum. Cicerones noſtri ſunt apud Deiotarum: ſed, ſi opus erit, deducentur Rhodum. Tu, ſi es Romae; ut ſoles, diligentiſſime: ſin in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquẽ tabellarium; ut & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidq. acturus ſis, ſcire poſſimus. Ego tui Bruti rẽ ſic ago, ut ſuam ipſe non ageret. ſed iam exhibeo pupillum, neque defendo. ſunt enim negotia & lenta, & inania. faciam tamen ſatis, tibi quidem, cui difficilius eſt, quam ipſi: ſed certe ſatisfaciam utrique. Vale.

EXPLANATIO

CASSIVS ʒ qui; Craſſo a Parthis caeſo, reliquias exercitus Antiochiam reduxerat. ET *multa,* ʒ uidebis. INTER *caeſa, & porrecta,* ʒ in ipſo articulo diſceſſus mei. ſumpta ſimilitudine a Sacrificiis, cum inter caeſa exta, & porrecta ſiniſtri quid accideret, ne litari poſſet, ſed inſtaurari ſacrificium neceſſe eſſet. uerebatur Cicero, ne, quo tempore diſceſſurus eſſet, eo tempore eiuſmodi quid accideret, ne poſſet diſcedere. ONERIS ʒ ut belli Parthici curam ſuſtineret. TEMPORIS. ʒ ut, etiam ſi ad Parthicum bellum alius mitteretur, ipſe tamen ne diſcederet, qui uideretur ſocios poſſe in officio, fideq. continere. DIMITTERE. ʒ ad bellum Parthicum mittere. COPIOSO *a frumento,* ʒ in Beſſarionis libro, Quo Piſo a frumento. recte putamus, Copioſo a frumento. figura eleganti, & uſitata: ut Copioſo referatur ad; Exercitu. itaq. olim coniectura ductus emendaui. Quod autem ſupra nonnullis in libris eſt, Et in Amano tuto conſedimus, non, ut in noſtris, Etiam manu: tuto conſedimus: id perſpicue falſum: cum nunc ad montem Taurum Cicero ſit, ad Amanum autem poſt contendat: ut ep. 20. LOCVM ʒ forte rectius, Loco. DEIOTARI ʒ Galatiae regis. epiſt. 1. l. 6. DVPLICATVRI ʒ ut eſſent omnino quattuor legiones. duas enim Cicero habuit. epiſt. 15. huius lib. & 1. lib. 6. BONO *animo es* ʒ Pro, Bono animo ſis. antiqua locutione. SI *integra in ſenatu* ʒ niſi in ſenatu ante Kalendas Ian. de prouinciis agetur. NIHIL *accipiam iniuriae,* ʒ eſſet autem iniuria, ſi mihi prouinciae tempus prorogaretur. CONSVLES ʒ qui kal. Ian. magiſtratum inibunt, &, ut moris eſt, eo die ad ſenatum referent de rep. Intelligit autem L. Paullum, & C. Marcellum, conſules deſignatos. TRIBVNVM *pl.* ʒ deſignatum: qui tum in magiſtratu noſtra cauſſa impediet, ne quid noui de prouincijs decernatur. epiſt. 2. NECESSARIVM: ʒ agitur de maxima mea re, maximeq. neceſſaria. SI *opus erit,* ʒ ſi Parthus coget. tuto enim erunt in inſula Rhodo. REM ʒ uide epiſt. 1. lib. VI. EXHIBEO *pupillum,* ʒ Ariobarzanem regem, qui mihi a ſenatu in tũtelam eſt traditus, exhibeo creditoribus, ut exigant ipſi. NEQVE *defendo,* ʒ tutores enim dicti, quia pupillos tueantur, ego, inquit, iam non tueor; tutela me abdico. ET *lenta, & inania:* ʒ lenta, quae non explicantur, ad exitum non perducuntur; inania, quia, quod Ariobarzanes ſperare poſſit, non eſt. eget enim. epiſt. 1. l. 6.

Cicero S. D. Attico. 19.

OBSIGNARAM iam epiſtolam, eam, quam puto te modo perlegiſſe, ſcriptam mea manu, in qua omnia continentur; cum ſubito Appij tabellarius ad XI. kal. Oct. ſeptimo quadrageſimo die Roma celeriter (hui tam longe) mihi tuas litteras reddidit. ex quibus non dubito, quin, ut Pompeium exſpectaris, dum Arimino rediret, etiam in Epirum profectus ſis: magiſque uereor, ut ſcribis, ne in Epiro ſolicitus ſis non minus, quam nos hic ſumus. De Atiliano nomine, ſcripſi ad Philotimum, ne appellaret Meſſallam. Itineris noſtri famam ad te perueniſſe laetor, magisq. laetabor, ſi reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romae iucundam eſſe gaudeo; eamque, quam numquam uidi, tamen & amo, & amabilem eſſe certo ſcio. Etiam atque etiã uale. De Patrone, & tuis condiſcipulis, quae de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata eſſe gaudeo.

Quod

Quod ſcribis libenter, repulſam tuliſſe eum, qui cum ſororis tuae filij patruo certaret: magni amoris ſignum: itaque me etiam admonuiſti, ut gauderem. nam mihi in mentem non uenerat. non credo, inquis, ut libet: ſed plane gaudeo: quoniam τὸ νεμεσᾷν intereſt τοῦ φθονεῖν. Vale

EXPLANATIO

VT *Pompeium exſpectaris,* ʒ Vt, ualet etiam ſi, & proxime, Etiam, eſt pro, Tamen, ut in epiſt. fam. lib.7.ep.3. Ego cum meis, ſi quidquam nunc cuiuſpiam eſt, etiam in meis eſſe malui. ARIMINO ʒ ab exercitu. fam.ep.3.l.7. SOLICITVS *ſis* ʒ de rebus urbanis, ut nos hic de Parthis. MESSALLAM. ʒ qui pro Atilio promiſerat. Et, Appellare, uerbum creditorum. appellare autem quo tempore de ambitu reus erat Meſſalla, hominis uidebatur de humanitate parum laborantis. ITINERIS *noſtri* ʒ dum in prouinciam proficiſcitur. RELIQVA ʒ poſtquam in prouinciam peruenit. IAM *Romae* ʒ cum Romae es. iam enim profectum Atticum in Epitum exiſtimabat. & dixit, Iam, quaſi paucis ante menſibus natam. Poſſet etiam ſic, niſi repugnarent antiqui libri, Iam mire iucundam. Ea poſt uxor Agrippae fuit, eius, qui Pantheon, quod nunc quoque integrum magna cum admiratione ſpectatur, Romae condidit. QVAM *numquam uidi,* ʒ Quamquam non uidi, ingenioſi homines legendum putant. placeret, ſi ueteres libri aſſentirentur. TVIS *condiſcipulis,* ʒ reliquis Epicureis: quorum philoſophiae deditum Atticum fuiſſe, aut ſupra diximus, aut, quia notum eſt, omiſimus. TARENTINIS ʒ legendum, Parietinis, puto: de quibus & Patro, & reliqui Epicurei laborabant, ut ſibi a Memmio concederetur. uide epiſt.11. & fam.ep.1.lib.13. IN *militia* ʒ ſuum in prouinciam iter Militiam appellat, quia cum agmine proficiſceretur: ut epiſt.2.l.6. In hac peregrinatione, militia ue noſtra ſaepe incenſum ira uidi, ſaepe placatum. & epiſt.4.lib.6. QVOD *ſcribis libenter,* ʒ quod ſcribis, libenter te ſcribere de repulſa, quam C. Hirrus tulit in aedilitatis petitione: agnoſco amorem tuum. CVM *ſororis tuae filij patruo* ʒ mecum, qui ſororis tuae filio patruus ſum. περίφρασις. *Certaret* ʒ certare ſoleret. reſpexit enim ad certamen de auguratu: de quo fam.ep.3.& 9.l.8. MAGNI *amoris* ʒ non ſine ironia: quaſi dicat: an hoc, te etiam non ſcribente, mihi dubium eſſe potuit? IN *mentem non uenerat* ʒ iocatur, quia ſcripſerat Atticus, Moneo te, ut gaudeas. uel, In mente non uenerat, ut de homine contemnendo. Τὸ νεμεσᾷν *intereſt* τοῦ φθονεῖν ʒ indignatio diſtat ab inuidia: indignari, & inuidere, non idem ſunt. Reſpondet Cicero tacitae obiectioni. Gaudeo, inquit, nec tamen eſt, cur quiſquam reprehendat. non enim, quia laetitiam capio ex Hirri repulſa, propterea, ſi aedilitatem is eſſet adeptus, inuiderem, ſed indignarer potius. iure igitur gaudeo: quoniam ab indignatione, non ab inuidia, proficiſcitur laetitia mea. contra uero, ſi quis eius ignominia, damno ue laetatur, cuius honoribus, aut commodis inuideret, non iure gaudet. Quid eſt autem, cur damnetur inuidia, excuſetur indignatio? quia, cum utraque ſit, ut ait Ariſtoteles Rhet.lib.2. λύπη ταραχώδης, καὶ εἰς εὐπραγίαν, ideſt moleſtia mentem perturbans ob ſecundum fortunam: tamen hoc differunt, quod indignatio gignitur ob ſecundam eius fortunam, qui dignus ea non ſit; inuidia uero, non, dignus, indignus ue ſit, ſpectat, ſed aduerſus parem, & ſimilem commouetur. itaque ſemper in bonum uirum cadere uidetur indignatio, aegre ferentem, quod improbi ea conſequātur, quae ad bonos deferri par ſit; inuidia, non item. Recte igitur Cicero ſuam laetitiam ad indignationem, non ad inuidiam, refert: quod Hirrus, qui repulſam tulerat, ſecunda fortuna minime dignus eſſe uideatur.

Cicero S. D. Attico. 3.

SATVRNALIBVS *mane ſe mihi Pindentiſſae dediderunt, ſeptimo, & quinquageſimo die, poſtquā oppugnare eos coepimus. qui (malum) iſti Pindentiſſae? qui ſunt? inquies: nomen audiui numquam. quid ego faciam? num potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam reddere? hoc iam ſic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuiſſe: quae cognoſce* ἐν ἐπιτομῇ. *ſic enim concedis mihi proximis litteris. Epheſum ut uenerim, noſti; qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate: qua nihil me umquam delectauit magis. inde opidis, ijs, quae erant, mirabiliter accepti, Laodiceam prid.* Kal. Sex. *uenimus. ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificisq. uerbis omnes iniurias reuellimus ſuperiores. quod * Dein Apameae quinque dies morati, Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconij decem fecimus. nihil ea iuriſdictione aequabilius, nihil lenius, nihil grauius. inde ad caſtra ueni ad* VII. *Kal. Sept. ad* III. *exercitum luſtraui apud Iconium. ex his caſtris, cum graues de Parthis nuncij uenirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociae partem eam, quae Ciliciam attingit, eo conſilio, ut Armenius Artauaſdes, & ipſi Parthi Cappadocia ſe excludi putarent. cum dies quinque ad Cybiſtra Cappadociae caſtra habuiſſem, certior ſum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociae longe abeſſe, Ciliciae magis imminere: itaque confeſtim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarſum ueni ad* III. *non. Oct. inde ad Amanum contendi, qui Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum. hic ad* III. *id. Oct. magnum numerum hoſtium caecidimus: caſtella munitiſſima, nocturno Pontinij aduentu, noſtro matutino, cepimus, incendimus: imperatores appellati ſumus: caſtra paucos dies habuimus, ea ipſa, quae contra Darium habuerat apud Iſſum Alexander, imperator haud paullo melior, quam aut tu, aut ego. ibi dies quinque morati, direpto, & uaſtato Amano, inde diſceſſimus. Interim (ſcis enim quaedam* πανικὰ *dici, item* τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) *rumore aduentus noſtri, &*

Caſſio,

Caßio, qui Antiochia tenebatur, animus acceſſit, & Parthis timor iniectus eſt. itaque eos cedentes ab opido Caſſius inſecutus, rem bene geſſit. qua in fuga, magna auctoritate, Oſaces, dux Parthorum, uulnus accepit, eoq. interijt paucis poſt diebus. erat in Syria noſtrum nomen in gratia. uenit interim Bibulus. credo, uoluit appellatione hac inani nobis eſſe par. in eodem Amano coepit laureolam in muſtaceo quaerere. at ille cohortem primam totam perdidit, centurionemque primipili, nobilem ſui generis, Aſinium Dentonem, & reliquos cohortis eiuſdem, & Sex. Lucilium, T. Gauij Caepionis, locupletis, & ſplendidi hominis, filium, tribunum militum. ſane plagam odioſam acceperat cum re, tum tempore. Nos Pindeniſſum, quod opidum munitiſſimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit, (feri homines, & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus uallo, & foſſa: aggere maximo, uineis, turre altißima, magna tormentorum copia, multis ſagittarijs, magno labore, apparatu, multis ſaucijs noſtris, incolumi exercitu, negotium confecimus. hilara ſane Saturnalia. militibus quoque, equis exceptis, reliquam praedam conceſſimus. mancipia ueniebant Saturnalibus tertijs. cum haec ſcribebam in tribunali, res erat ad HS $\overline{\text{CXX}}$. *hinc exercitum in hiberna agri male pacati deducendum Quincto fratri dabam. ipſe me Laodiceam recipiebam. Haec adhuc. ſed ad praeterita reuertamur. Quod me maxime hortaris, &, quod pluris eſt, quam omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino* μώμῳ *ſatisfaciam: moriar, ſi quidquam fieri poteſt elegantius. nec tamen ego hanc continẽtiam appello, quae uirtus uoluptati reſiſtere uidetur. ego in uita mea nulla umquam uoluptate tanta ſum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quae ſumma eſt, quam res ipſa, delectat. quid quaeris? fuit tanti: me ipſe non noram: nec ſatis ſciebam, quid in hoc genere facere poſſem: recte* πεφυσίωμαι. *nihil eſt praeclarius. interim haec* λαμπρά. *Ariobarzanes opera mea uiuit, regnat.* ἐν παρόδῳ, *conſilio, & auctoritate, & quod inſidiatoribus eius* ἀπρόσιτον *me, non modo* ἀδωροδόκητον *praebui, regem, regnumq. ſeruaui. interea e Cappadocia ne pilum quidem: Brutum abiectum, quantum potui, excitaui: quem non minus amo, quam tu; paene dixi, quam te. atq. etiã ſpero toto anno imperij noſtri teruncium ſumptum in prouincia nullum fore. Habes omnia. nunc publice litteras Romam mittere parabam. uberiores erunt, quam ſi ex Amano miſiſſem. at te Romae nõ fore? ſed eſt totũ, quid kal. Martij futurum ſit. uereor enim, ne, cũ de prouincia agetur, ſi Caeſar reſiſtet, nos retineamur. his tu ſi adeſſes, nihil timerem. Redeo ad urbana: quae ego diu ignorans, ex tuis iucundißimis litteris ad* V. *Kal. Ian. denique cognoui. eas diligentiſſime Philogenes, libertus tuus, curauit, perlonga, & non ſatis tuta uia, perferendas. nam, quas Lenij pueris ſcribis datas, non acceperam. Iucunde de Caeſare, & quae ſenatus decreuit, & quae tu ſperas. quibus ille ſi cedit, ſalui ſumus. Incendio Plaetoriano quod Leius aduſtus eſt, minus moleſte fero. Lucceius de Q. Caßio cur tam uehemens fuerit, & quid actum ſit, aueo ſcire. Ego, cum Laodiceam uenero, Quincto, ſororis tuae filio, togam puram iubeor dare: cui moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxilijs magnis uſus ſum, ad me, ut ſcripſit, cum Ciceronibus Laodiceam uenturus erat. Tuas etiam Epiroticas exſpecto litteras; ut habeam rationem non modo negotij, uerum etiam otij tui. Nicanor in officio eſt, & a me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romã cum litteris publicis mittam; ut & diligentius perferantur, & idem ad me certa de te, & a te referat. Alexis quod mihi toties ſalutem adſcribit, eſt gratum: ſed cur non ſuis litteris idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quaeritur* κέρας. *Sed haec hactenus. Cura, ut ualeas, et ut ſciam, quando cogites Romam. etiam atque etiam uale: Tua, tuosq. Thermo, & praeſens Epheſi diligentiſſime commendaram, & nunc per litteras: ipſumq. intellexi eſſe perſtudioſum tui. Tu uelim, quod antea ad te ſcripſi, de domo Pammenis, des operam, ut, quod tuo, meoq. beneficio puer habet, cures, ne qua ratione conuellatur. utrique noſtrum exiſtimo, tum mihi erit pergratum.*

EXPLANATIO

SATVRNALIBVS } Saturnaliorum diem. XIV. Kal. Ian. fuiſſe, tradit Macrobius lib. I. PINDENTISSAE } infra Pindeniſſum opidum uocat, & fam. lib. 2. Apud Graecos tamen πεδνήλισσος. *Nomen* } inauditum Romae. Sic in epiſt. ad Coelium: Pindeniſſum tantis opibus oppugnabam, ut mihi ad ſummam gloriam nihil deſit, niſi nomen opidi. IIS, *quae erant,* } inter Epheſum, & Laodiceam. PERILLVSTRES *fuimus* } Fuerunt, antiquus liber Beſſarionis. OMNES *iniurias reuellimus ſuperiores* } hoc puto dici: Quaecumque Appius uulnera impoſuerat, omnia ſanauimus. QVOD *Dein* } Beſſarionis liber, Quod idem quod idem. dein. ut fortaſſe repetitum ſit, Quod idem, negligentia librarij. erit enim aperta ſententia, ſi legatur, Quod idem dein Apameae &c. & patebit uerbum, Fecimus, referendum eſſe ad Reuellimus iniurias ſuperiores. Cum haec iam diuulgaſſem, confirmari meam coniecturam Vrbinatis Ducis antiquo libro, ſignificauit Gabriel Bartolucius, iuuenis ingenioſus, & bene moratus. QVINQVE *dies* } aliter epiſt. 16. & fam. epiſt. 4. lib. 15. IVRISDICTIONE } Iconij tamen ius non dixit, ut ex ep. ad Catonem lib. 15. fam. cognoſcitur. AQVARVM *diuortio* } antiqui libri duo, In, praeponunt. ad ſententiam nihil intereſt. Aquarum diuortio diuidi montes dicuntur, cum in eos imbres delapſi, quia conſiſtere in ſummo iugo non poſſunt, bifariam diuiduntur, & deorſum praecipitant. Hinc illud fam. epiſtola 10. lib. 2. Mons Amanus mihi cum Bibulo communis, diuiſus aquarum diuortijs. Et Liuius libro XXXIIX. In iugo montis caſtra poſuit ad aquarum diuortia. Iulius Frontinus in libro de qualitate agrorum Aquarum diuergia uocat, itemq. Aggenus Vrbicus, & ubi hunc Frontini locum explanat, & in commentario libelli de controuerſijs. EA *ipſa, quae* } eo ipſo in loco, ubi &c. fam. epiſt. 10. lib. 2. & 4. lib. 15. IMPERATOR *haud paullo melior, quam aut tu, aut ego.* } eodem

modo

modo Horatius Sar. 1.lib.2. Me pedibus delectat claudere uerba, Lucili ritu, noſtrũ melioris utroque. OSACES } de hac Oſacis nece, Caſſijq. uictoria, Dio lib.XL. APPELLATIONE *hac inani* } imperatoria. nomen imperatoris concupiuit: quod nos, ut inane quippiam, nihili ducimus. LAVREOLAM *in muſtaceo* } iocatur, quoniam muſtaceis lauri folia ſubijcerentur, ut ait Plinius l.XV. Muſtaceorum cõfectionem Cato docet in l. de re ruſt. Bibulus, triumphi cupiditate adductus, uoluit cum obſcuris, paucis, infirmis hoſtibus confligere. COHORTEM *primam totam perdidit,* } cohortes in legione decem Vegetius nominat. Polybius nullam de cohortibus mentionem facit: de legione, & manipulis dumtaxat loquitur. quod mirari aliquis poſſit. ſed Polybius deſcriptionem legionis exponit; cohortes autem ab imperatore interdum fiebant ex coniunctis manipulis rerum gerendarum cauſſa. Porro, quin duas legiones habuerit Bibulus, minime dubito; cum & is eſſet conſularis exercitus, & duas item Cicero legiones, ut Plutarchus memoriae prodidit, in Ciliciam prouinciam duxerit; & maius Syriae, cui Bibulus praeerat, a finitimis Parthis periculum impendere uideretur. Primam cohortem uocat, quae tribus primis manipulis, ideſt, uno primo Haſtatorum, altero primo Principum, tertio primo Triariorum conſtaret. ut enim numero manipuli, ſic numero cohortes, ex ijſdem manipulis factae, notabantur. Vegetius Primam nominat, quae numero militum, & dignitate praeſtaret: eamque conſtituit ex peditibus ∞ CV. reliquas autem nouem ex DLV. ut omnino eſſent peditum ſex millia centum, mutata prorſus militiae ratione, auctoq. numero militum in ſingulis legionibus. nam Polybius neque plures quattuor millibus ducentis in legione numerat; &, cum ex ijs triginta manipulos faciat, denos e quolibet militum genere, ſingulos cuiusque generis eodem ſemper numero, ideſt Haſtatorum CXX, Principum item CXX, Triariorum LX; rationem non inuenio, qua potuerint in una cohorte ∞ CV milites conſcribi. quamquam, ut dixi iam, cohortes Polybius numquam nominat, manipulos tantum deſcribit, & utitur his nominibus, τάγμα, σημεῖα, quae Latine dici uidentur, Ordo, Signum. addit etiam, σπεῖρα, parum proprie: nam apud Latinos Cohors eſt, non manipulus. uerum cohortes multis ante Polybium aetatibus fuiſſe, Liuius docet: Varro etiam ita ex manipulis copulari cohortem dixit, ut in uilla ex pluribus tectis coniungitur, ac quiddam fit unum. Omnium autem cohortium primam ceteris fortitudine praeſtitiſſe crediderim. nam, licet omnes decem cohortes ex quattuor militum generibus, e Velitibus, Haſtatis, Principibus, Triarijs, conſtarent, ternis manipulis cuique cohorti attributis: (uelites enim neque proprios habebant manipulos, neque centuriones, neque ſigna, uerum ad ſingulos Haſtatorum, Principum, Triariorum manipulos adiungebantur) tamen haud omnes Haſtatos, Principes ue uſu militari, & uiribus excelluiſſe ueriſimile uidetur. nam, ſi non omnes Haſtatorum, aut Principum centuriones honore pares erant, ſed alij alijs praeſtabant, quod infra docebitur: ſequitur, ut nec omnes omnium manipulorum milites uirtute pares fuerint, exceptis fortaſſe Triarijs: quorum ſi centuriones pariter Primipili uocabantur: (quod ideo facile arbitror, quia nec uſquam primi, ſecundi, tertij, quarti pili, uel reliquorum mentio fit; & unamquamque Triariorum partem Primum pilum eſſe dictum, aſſerit Liuius lib. IIX.) conſentaneum uidetur, eandem de omnium Triariorum robore opinionem fuiſſe. Itaque fortiſſimos Haſtatorum, & Principum, praeter Triarios, qui fortitudine pares omnes habebantur, in primo manipulo delectos eſſe arbitror; qui primam cohortem conſtituerent; poſt eos, qui ſecundam; deinde, qui tertiam; eodemq. modo uſque ad decimam, habita ſemper in hoc ordine uirtutis ratione. quo plus detrimenti Bibulum accepiſſe, perdita cohorte prima tota, Cicero ſignificat. In uerbo autem, Perdidit, magis indicatur ducis culpa, quam ſi dixiſſet, Amiſit. perdimus enim uitio noſtro, amittimus etiam alieno. Coelius hac de re, Amiſit, dixit, epiſtola 6. lib. IIX. Bibulus in Amano neſcio quid cohorticularum amiſit. Vſus eſt leniore uerbo, quam Cicero, ambitione ſcilicet minus impeditus. CENTVRIONEMQ. *primipili* } uide Aldi filij ſcholia in Salluſtij Iugurtham. NOBILEM *ſui generis* } non familiae ſuae nobilem, ſed nobilem inter Centuriones Triariorum, qui ceteris Haſtatorum, & Principum Centurionibus nobiliores erant: uel nobilem inter omnes plane Centuriones, qui ceteris militibus uirtute praeſtabant. ELEVTHEROCILICVM } liberum: cuius incolae ne regibus quidem umquam paruiſſent. uide fam. epiſt. 4. lib. XV. TERTIIS } triduum igitur Saturnalia celebrabantur Ciceronis aetate. qua de re Macrobius plura. AD HS CXX } mancipiorum, quae iam auctione uenierant, pretium erat aureorum 3600. LIGVRINO μώμῳ } momo ſatisfacere quam non facile ſit, uel prouerbium declarat, in rebus difficillimis uſurpatum. & puto M. Catonem intelligi, ſeueriſſimum hominem, cui ſatisfacere magni negotij fuit, uſque eo, ut ſua moroſitate, & ſibi, & reip. pernicioſas excitarit inimicitias. recte igitur Cato momus. Ligurinus cur, compertum mihi nondum eſt. poteſt tamen ἀφελῶς eſſe ſcriptum: ut uere Ligurinus aliquis fuerit maledicentiſſimus. ELEGANTIVS } ea parte, in qua ſcribis de Ligurino momo. NEC *tamen ego, &c.* } uenuſta ſententia. Continentia, inquit, uirtus eſt, uoluptati contraria: ſed, cum ego ex hac integritate, abſtinentiaq. mea tantam capiam uoluptatem, quantam antea numquam; continentiam non uocabo, quae uoluptati reſiſtit; integritatem potius dicam, aut quiduis aliud. FVI *tanti* } tanta in me fuit, me ipſo inſciente, integritas, & abſtinentia. Πεφυσίωμαι. } intumeſco, effero me. ut a φυσιόομαι, uerbo tamen, quod putem, inuſitato, deducatur. ARIOBARZANES } in Cappadocia tres Ariobarzanes regnaſſe, poſtea redactam in prouinciae formam, a Strabone didicimus. OPERA *mea uiuit* } hoc exponit multis uerbis in ep. ad ſenatum lib. 15. fam. ἐν παρόδῳ, *&c.* } in curſu: quaſi enim praeteriens, & alias res agens, belli Parthici cura occupatus, ἐν παρόδῳ regem Ariobarzanem, praeſentibus inſidijs circumuentum, nec opinantem liberaui. CONSILIO } quia conſilij mei fuit, ut triduum illud, dum in caſtris ad Cybiſtra moror,

in mi-

in magno officio ponerem, quodq. ſenatus ad me de Ariobarzane ſcripſiſſet, id ad ipſum deferrem. AVCTORITATE] quia mei praeſidij ſpe, inſidias ij patefecerunt, qui ante meum aduentum, periculi metu, occultauerant. fam. l. 15. ep. 2. & 4. Ἀπρόσιτον *me*] tantum abeſt, ut me regis Ariobarzanis inſidiatores muneribus corruperint, ut ijs ne accedere quidem ad me, aut alloqui licuerit. ergo, praeter conſilium, atque auctorit atem, etiam integritas in me fuit. NE *pilum quidem*] quod mirificae fuit abſtinentiae, cum regem Cappadociae ſeruaſſet, ex eius regno ne pilum quidem auferre. BRVTVM *abiectum excitaui*] hoc dicit: Rem Bruti deſperatam reſtitui, quia rex, mihi tanto beneficio deuinctus, pecuniam Bruto debitam, quam ſoluiſſet numquam, me contendente ſoluturum ſe promiſit. epiſt. 1. & 3. l. 6. EST *totum*] in hoc omnia ſunt. ſic locutus eſt epiſt. 4. l. 15. fam. KAL. *Martij*] quo die de prouincijs ad ſenatum ex S. C. referent noui conſules, L. Paullus, C. Marcellus, epiſt. 8. lib. 8. & 10. ibidem. RESISTET] ſi Caeſaris amici repugnabunt, ne ſucceſſor ei mittatur; uereor, ne ſit eadem prouinciarum omnium condicio, itaq. nec de ſucceſſore mihi mittendo agatur. epiſt. 6. l. 8. IVCVNDE *de Caeſare,*] grata mihi ſunt, quae de Caeſare ſcribis a ſenatu decreta. Intelligit S. C. Marcello conſule referente factum: quo ſenatus uoluntas aperte ſignificabatur de ſucceſſore Caeſari mittendo. ep. 8. l. 7. fam. QVAE *tu ſperas*] Caeſarem ſenatus uoluntati ceſſurum, prouinciam ſucceſſori traditurum. SALVI *ſumus*] de prouincia, ita ut cupimus, decedemus, annuo imperio terminato. INCENDIO *Plaetoriano*] grauiter fero de incenſa Plaetorij domo: ſed eo minus moleſtum eſt, quod aduſta ſimul eſt propinqua Leij domus, hominis non amici. Aut ſic: Eo minus moleſte fero Plaetorium condemnatum, quod ex appendice iudicij Plaetoriani uocatus eſt Leius in iudicium, quo ea pecunia peruenerit: ut Rabirius ex damnatione Gabinij. Sic & Liuius lib. XXIX. Serius, inquit, ei triumphandi cauſſa fuit, ne, P. Terentio Culeone praetore, cauſſam lege Petilia diceret, & incendio alieni iudicij, quo L. Scipio damnatus erat, conflagraret. LVCCEIVS *de Q. Caſſio*] Q. Caſſio Longino; qui anno ſequenti tribunus pl. cum Antonio collega ad Caeſarem profectus, propenſum ad ciuile bellum impulit. contentio igitur inter Lucceium, & Caſſium, cum alter Pompeij, alter Caeſari faueret. TOGAM *puram*] uirilem togam; quam ſumebat praetexta depoſita, anno XIV. finito. ep. 1. lib. 6. IVBEOR] a fratre meo, ſororis tuae uiro. ep. 1. l. 6. MODERABOR] ut minus modeſto, minus continenti: qualem ſe poſtea Quinctus filius magis quotidie praeſtitit. VT *habeam rationem*] ut ex tuis, quae ſit negotij, atque etiam otij tui ratio, cognoſcam; ut mihi rationem reddas & negotij, & otij tui. ALEXIS] Attici ſeruus amanuenſis. ep. 2. lib. 7. ADSCRIBIT] in litteris tuus, ab ipſo ſcriptis. CVR *non ſuis litteris, &c.*] cur non litteras ipſe ad me mittit, ſicuti amanuenſis meus Tiro ad te mittit? QVAERITVR Κέρας.] do operam, ut cornicini Phemio cornu, quale ſcribis, inueniam. ep. 1. lib. 6. TVO, *meoq. beneficio*] cum uterque puero fortaſſe tutor eſſet. CONVELLATVR] eripiatur.

Cicero S. D. Attico. 21.

TE in Epirum ſaluum ueniſſe, &, ut ſcribis, ex ſententia nauigaſſe, uehementer gaudeo: non eſſe Romae meo tempore perneceſſario, ſubmoleſte fero. hoc me tamen conſolor, quod non ſpero te iſtic iucunde hiemare, & libenter requieſcere. Caſſius, frater Q. Caſſij, familiaris tui, pudentiores illas litteras miſerat, de quibus tu ex me requiris, quid ſibi uoluerint, quam eas, quas poſtea miſit, quibus per ſe ſcribit confectum eſſe Parthicum bellum. receſſerant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, ſed nullo noſtro εὐημερήματι. *hodie uero hiemant in Cyrheſtica, maximumq. bellum impendet. nam & Orodis, regis Parthorum, filius in prouincia noſtra eſt: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta eſt Artauaſdis filia, ex quo ſciri poteſt, quin cum omnibus copijs ipſe prima aeſtate Euphratem tranſiturus ſit. quo autem die Caſſij litterae uictrices in ſenatu recitatae ſunt, ideſt, non. Oct. eodem meae tumultum nunciantes. Axius noſter ait noſtras auctoritatis plenas fuiſſe; illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatae: quas certo ſcio plenas timoris fore. Ex ijs rebus hoc uereor, ne, cum Pompeius propter metum rerum nouarum nuſquam dimittatur, Caeſari nullus honos a ſenatu habeatur; dum hic nodus expediatur, non putet ſenatus, nos ante, quam ſucceſſum ſit, oportere decedere nec in tanto motu rerum tantis prouincijs ſingulos legatos praeeſſe. hic, ne quid mihi prorogetur, quod ne interceſſor quidem ſuſtinere poßit, horreo, atque eo magis, quod tu abes, qui conſilio, gratia, ſtudio multis rebus occurreres. ſed dices, me ipſum mihi ſolicitudinem ſtruere. cogor: & uelim ita ſit: ſed omnia metuo. etſi bellum* ἀκροτελεύτιον *habet illa tua epiſtola, quam dediſti nauſeans Buthroto:* TIBI, VT VIDEO, ET SPERO, NVLLA AD DECEDENDVM MORA. *mallem,* VT VIDEO: *nihil opus fuit,* VT SPERO. *acceperam autem ſatis celeriter Iconij per publicanorum tabellarios a Lentuli triumpho datas. in his* γλυκύπικρον *illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, ſi quid ſecus, te ad me fore uenturum. pungunt me dubitationes tuae. ſimul & uides, quas acceperim litteras. nam, quas Hemoni centurioni Scamulae ipſe ſcribis te dediſſe, non accepi. Lenij pueris te dediſſe, ſaepe ad me ſcripſeras. eas Laodiceae denique, cum eo ueniſſem,* III. *id. Febr. Lenius mihi reddidit, datas ad* X. *Kalend. Oct. Lenio tuas commendationes, & ſtatim uerbis, & re aliquo tempore probabo. hae litterae cetera uetera habebant, unum hoc nouum, de Cibyratis pantheris. multum te amo, quod reſpondiſti M. Octauio, te non putare: ſed poſthac omnia, quae certa non erunt, pro certo negato. nos enim & noſtra ſponte bene firmi,*

ne firmi, & mehercule aucteritate tua inflammati ui-
cimus omnes (hoc tu ita reperies) cum abſtinentia,
tum iuſtitia, facilitate, clementia. caue putes quid
quam homines magis umquam eſſe miratos, quam nul-
lum teruncium, me obtinente prouinciam, ſumptus fa-
ctum eſſe nec in remp. nec in quemquam meorum,
praeterquam in L. Tullium legatum. is, ceteroqui ab-
* ſtinens, (ſed Iulia lege tranſita, ſemel tamen in diem,
non, ut alij ſolebant, omnibus uicis : praeter eum ſe-
mel, nemo acepit) facit, ut mihi excipiendus ſit, cum
teruncium nego ſumptus factum. praeter eum accepit
nemo. has a noſtro Q. Titinio ſordes accepimus. Ego, ae-
ſtiuis confectis, Quinctum fratrem hibernis, & Ciliciae
praefeci, Q. Voluſium, tui Tiberij generum, certum
hominem, ſed mirifice abſtinentem, miſi in Cyprum, ut
ibi pauculos dies eſſet, ne ciues Romani pauci, qui illic
negotiantur, ius ſibi dictum negarent. nam euocari ex
inſula Cyprios non licet. ipſe in Aſiam profectus ſum
Tarſo nonis Ian. non mehercule dici poteſt, qua admi-
ratione Ciliciae ciuitatum, maximeq. Tarſenſium.
poſtea uero quam Taurum tranſgreſſus ſum, mirifi-
ca exſpectatio Aſiae noſtrarum dioeceſium; quae
ſex menſibus imperij mei nullas meas acceperat lit-
teras, numquam hoſpitem uiderat. illud autem
tempus quotannis ante me fuerat in hoc quaeſtu. ci-
uitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent,
magnas pecunias dabant : Cyprij talenta Attica CC.
qua ex inſula (non ὑπερβολικῶς ; ſed ueriſſime
loquor) nummus nullus me obtinente erogabatur,
ob haec beneficia, quibus illi obſtupeſcunt, nullos ho-
nores mihi, niſi uerborum, decerni ſino : ſtatuas,
* eana, τέθριππα prohibeo. nec ſum in ulla alia re
moleſtus ciuitatibus, ſed fortaſſe tibi, qui haec prae-
dicem de me. perfer, ſi me amas : tu enim me haec
facere uoluiſti. Iter igitur ita per Aſiam feci, ut e-
tiam fames, qua nihil miſerius eſt, quae tum erat in hac
mea Aſia, (meſſis enim nulla fuerat) mihi optan-
da fuerit. quacumque iter feci, nulla ui, nullo iudicio,
nulla contumelia, auctoritate, & cohortatione perfeci,
ut Graeci, & ciues Romani, qui frumentum compreſ-
ſerant, magnum numerum populis pollicerentur. Idi-
bus Febr. quo die has litteras dedi, forum inſtitueram
agere Laodiceae Cibyraticum, & Apamenſe; ex idi-
bus Mart. ibidem Synnadenſe, Pamphylium, cum
Phemio diſpiciam κέρας Aorium; Iſauricum : ex
idibus Mai. in Ciliciam, ut ibi Iunius conſumatur.
uelim tranquille a Parthis. Quinctilis, ſi erit, ut uo-
lumus, in itinere eſt, per prouinciam redeuntibus,
conſumendus. uenimus enim in prouinciam, Laodi-
ceam, Sulpicio, & Marcello cos. pridie kalend. Sext.
inde nos oportet decedere ad IV. Kal. Sext. primum
contendam a Quincto fratre, ut ſe praefici patiatur :
quod & illo, & me inuitiſſimo fiet : ſed aliter hone-
ſte fieri non poteſt, praeſertim cum, uirum optimum,
Pontinium ne nunc quidem retinere poſſim, rapit enim
hominem Poſtumius Romam, fortaſſe etiam Poſtumia.
Habes conſilia noſtra : nunc cognoſce de Bruto. Fami-
miliares habet Brutus tuus quoſdam creditores Sala-
miniorum, ex Cypro, M. Scaptium, & P. Mati-
nium; quos mihi maiorem in modum commendauit.
Matinium non noui. Scaptius ad me in caſtra uenit.
pollicitus ſum ruraturum me, Bruti cauſſa, ut ei Sa-
laminij pecuniam ſoluerent. egit gratias. praefectu-
ram petiuit : negaui me cuiquam negotianti dare :
quod idem tibi oſtenderam : Cn. Pompeio petenti pro-
baram inſtitutum meum : quid dicam, Torquato in
Lenio tuo ? multis alijs. ſi praefectus uellet eſſe ſyn-
graphae cauſſa, me curaturum, ut exigeret. gra-
tias egit : diſceſſit. Appius noſter turmas aliquot e-
quitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios
coerceret; & eundem habuerat praefectum. uexabat
Salaminios. ego equites ex Cypro decedere iuſſi. mole-
ſte tulit Scaptius. quid multa? ut ei fidem meam prae-
ſtarem; cum ad me Salaminij Tarſum ueniſſent, &
una Scaptius, imperaui, ut pecuniam ſoluerent. mul-
ta de ſyngrapha, de Scaptij iniurijs. negaui me au-
dire : hortatus ſum, petiui etiam pro meis in ciuitatem
beneficijs, ut negotium conficerent : denique dixi
me coacturum. homines non modo non recuſare, ſed e-
tiam hoc dicere, ſe a me ſoluere : quod enim praetori
dare conſueſſent, quoniam ego non acceperam, ſe a me
quodam modo dare; atque etiam minus eſſe aliquan-
to in Scaptij nomine, quam in uectigali praetorio. col-
laudaui homines. recte, inquit Scaptius : ſed ſubduca-
mus ſummam. interim, cum ego in edicto tranſlaticio
centeſimas me obſeruaturum haberem, cum antociſmi
anniuerſario; ille ex ſyngrapha poſtulabat quatter-
nas. quid ais? inquam. poſſum ne contra meum edi-
ctum? at ille profert, S. C. Lentulo Philippoq. cos.
ut, qui Ciliciam obtineret, ius ex illa ſyngrapha dice-
ret. cohorrui primo. etenim erat interitus ciuitatis.
reperio duo S. C. iiſdem conſulibus de eadem ſyngra-
pha : Salaminij cum Romae uerſuram facere uel-
lent, non poterant; quod lex Gabinia uetabat. tum
ij Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare uolebant,
ſi ſibi S. C. caueretur. fit gratia Bruti S. C. ut ne ue Sa-
laminijs, ne ue qui cis dediſſet, fraudi eſſet. pecu-
niam numerarunt : & poſtea uenit in mentem fe-
neratoribus, nihil ſe iuuare illud S. C. quod ex ſyn-
grapha ius dici lex Gabinia uetaret. tum fit S. C. ut
& ea ſyngrapha eſſet, quam ceterae, ſed ut eodem. *
Cum haec diſſeruiſſem, ſeducit me Scaptius; ait ſe ni-
hil contradicere; ſed illos putare talenta CC ſe
debere; ea ſe uelle accipere; debere autem illo paullo
minus : rogat, ut eos ad CC perducam. optime, in-
quam. uoco illos ad me, remoto Scaptio. quid uos?
quantum, inquam debetis? reſpondent, CVI.
refero ad Scaptium. homo clamare. quid opus eſt?
inquam. rationes conferatis. aſſidunt : ſubducunt :
ad nummum conuenit. illi ſe numerare uelle, urge-
re ut acciperet. Scaptius me rurſus ſeducit : rogat,
ut rem ſic relinquam. dedi ueniam homini impuden-
ter petenti, Graecis querentibus, ut in fano depone-
rent, poſtulantibus, non conceſſi. clamare omnes qui
aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centeſimis
cum anatociſmo contentus non eſſet : alij, nihil ſtul-
tius. mihi autem impudens magis, quam ſtultus,
uidebatur. nam aut, bono nomine, centeſimis con-
tentus erat, aut, non bono, quatternas centeſimas
ſperabat. Habes meam cauſſam : quae ſi Bruto non
probatur; neſcio, cur illum amemus : ſed auuncu-
lo eius certe probabitur, praeſertim cum S. C. mo-
do factum ſit, puto, poſtquam tu es profectus, in cre-
ditorum cauſſa, ut centeſimae perpetuo fenore du-
cerentur.

cerentur.hoc quid interſit,ſi tuos digitos noui,certe habes ſubductum.in quo quidem ὁδοῦ πάρεργον. *Lucceius M. F.queritur apud me per litteras,ſummum eſſe periculum, ne culpa ſenatus,his decretis, res ad tabulas nouas perueniat. commemorat, quid olim mali C.Iulius fecerit,cum dieculam dixerit.numquam reſp. plus. Sed ad rem redeo.meditare aduerſus Brutum cauſſam meam: ſi haec cauſſa eſt, contra quam nihil honeſte dici poteſt,praeſertim cum integram rem, & cauſſam reliquerim. Reliqua ſunt domeſtica. De* ἐνδομύχῳ, *probo idem,quod tu,Poſtumiae filiae: quoniam Pontidia nugatur. ſed uellem adeſſes. A Quincto fratre his menſibus nihil exſpectaris: nam Taurus propter niues ante menſem Iunium tranſiri non poteſt. Thermum, ut rogas, creberrimis litteris fulcio. P. Valerium negat habere quidquam Deiotarus rex, eumque ait ſe ſuſtentari. Cum ſcies, Romae interkalatum ſit, nec ne; uelim ad me ſcribas certum, quo die myſteria futura ſint. Litteras tuas minus paullo exſpecto,quam ſi Romae eſſes, ſed tamen exſpecto. Vale.*

EXPLANATIO

MEo *tempore perneceſſario*] cum de prouincijs agetur,Kalendis Martij. ep. 20. CASSIVS] hic M.Craſſi quaeſtor in Parthos eſt profectus;Craſſo interfecto,collectis exercitus reliquijs,in Syriam profugit. quo Parthi poſtea cum irruiſſent,eos Antiochia,magna caede edita,reiecit. poſt ciuile bellum,facta cum M.Bruto coniuratione,Caeſarem occidit.Philippenſi proelio,cum uictum M. Brutũ opinaretur;deſperata uictoria,ſua ſibi manu mortem conſciuit. Q.CASSII] qui tribunus pl.cum eſſet, Lentulo,& Marcello cos.cum M.Antonio collega,& C.Curione,qui anno ante tribunus pl. fuerat, ad Caeſarem profugit.tres fratres fuerunt, C.Q.L.omnes tribuni pl.fuerunt. de C.ſatis hiſtoriae loquũtur: de Q.nominatim Cicero in epiſt.ad Tironem,Caeſar commen.lib.1.& alij: de L.in Philip.III.& hic l.14.ep.2.quem etiam ſignificat in ep.ad C.Caſſium,fam.ep.2.l.12. NVLLO *noſtro* ἐυημερήματι.] non pulſi a nobis. ORODIS] legendum,Orodae,ut in antiquo Beſſarionis libro.ita enim uariatur Orodes Orodae,ut in Anchiſes Anchiſae. quam ueterem flectendi rationem qui ignorarunt, ex Orodae fecerunt Orodis. PROVINCIA *noſtra*] Cyrheſtica,Syriae parte,Ciceronis prouinciae proxima. epiſt. 18. Noſtra,igitur,populi Romani. ARTAVASDIS] Armeniorum regis, cuius nupta ſoror erat cum Pacoro,regis Parthorum filio,ex quo ſcire poterat Deiotarus aliquid de Parthorum conſilijs. epiſt. 3.lib.15. fam.& Appianus in Parthico. IPSE] rex Parthorum Orodes,Pacori pater.ep.1.lib. 6.Hiemant, inquit,in noſtra prouincia Parthi: exſpectatur ipſe Orodes. HOC *uereor, ne &c.*] modus loquendi, Vereor ne non, hoc ſignificat: fortaſſe accidet,ut non.elicitur enim negatio,non affirmatio.nam, ſi, Vereor ne,affirmat,ut,cum dicimus,Vereor,ne filius meus perſpectet: certe,Vereor ne non,perſpicue negabit. NVLLVS *honos*] cum ſenatus ei prouinciam, per decennium a populo traditã, ante tẽpus uelit eripere.qui erit difficillimus nodus: ut uerear,ne ſucceſſio prouinciarum non facile expediatur.&,NVLLVS *honos*, quia Pompeius adeſſet: qui ſi quo dimitteretur,nemo Caeſarem magnopere oppugnaret. LEGATOS *praeeſſe.*] rectores enim prouinciarum,ſine ſucceſſione decedentes,legatos, qui praeeſſent, relinquebant.fam.l.XII.ep.27.& 31.& Pompeius Hiſpaniam prouinciam diu per legatos Afranium,& Petreium adminiſtrauit. NE *interceſſor quidem*] ſi prorogabitur prouincia,tribunum pl. inueniemus, qui prorogationem interceſſione impediat.ſed uereor,ne S.C.eiuſmodi fiat,quo tribuni ab interceſſione ſummoueantur: quale illud epiſt.3.lib.4. STRVERE.]qui haec moleſtiſſima cogitem, quae fortaſſe non erunt. VELIM *ita ſit*] ut,inania cogitans,mihi ipſe ſollicitudinem ſtruam. A LENTVLI *triumpho*] poſt P.Lentuli triumphum ex rebus in Cilicia geſtis: ut multis menſibus poſt,quam deceſſerat, triumpharit,fortaſſe a tribunis pl.impeditus: quod & L.Lucullo obuenerat.Rexit autem Lentulus per triennium Ciliciam.id ex eo conſtat,quod,cum in prouinciam ierit Marcellino, & Philippo cos. ut ex l.1.fam.liquet,Appio Claudio ſuccedente deceſſit,ut ex l.3.fam.intelligitur. γλυκύπικρον] quia partim affirmas,partim dubitas: ut ſit ſpes cum metu,quaſi dulce ſimul,& amarum.dubitare autem uidebatur Atticus in eo,Si quid ſecus. MORAM] ad decedendum. CENTVRIONI *Scamulae*] mallem, Centurionis Camulae: liberto uidelicet,aut ſeruo: uſitato loquendi genere. DE *Cibyratis pantheris.*] M. Octauio aedili curuli deſignato,M.Coelij collegae,roganti num Cicero pantheras Coelio miſſurus eſſet,Atticus reſpondit,ſe non putare.ep.1.l.6.& fam.ep.XI.l.2.& l.8. AVCTORITATE *tua*] auctor.n. fuiſti,ut ita me gererem,ut etiam Ligurino momo ſatisfacerem.ep.20. TRANSITA] quid ſi, Tranſitans? ut tranſitans L.Tullius acceperit,ſed & ſemel in diem,& tamen lege Iulia: quae, tranſeuntibus, magiſtratuumq.comitibus ut fenum,aliaque,ab opidis, & uicis ſumminiſtrarentur,iubebat. *(* ep.10.& 16.*)* ergo ſemel in diem L.Tullius,tantum quod neceſſarium eſſet: cum alij,Iulia lege abuſi,ex omnibus uicis,etiam quod neceſſarium non eſſet,tranſeuntes acciperent.In Beſſarionis lib.Tranſitam, item in duobus apud amiciſſimum meum. Q.TITINIO]qui mihi legatum dedit L.Tullium. CILICIAE *praefeci*] ipſe in Aſiam proficiſcens,partem prouinciae meae. Q.VOLVSIVM,]de cohorte ſua,priuatum hominem: nam quaeſtori Voluſio praenomen fuit Cnaeo,non Quincto.aut,ſi hic quaeſtor eſt, qui tamen quaſi a quaeſtore Cnaeo diſtinguitur ijs uerbis,Tui Tiberij generum,certum hominem,ſed mirifice abſtinẽtẽ, utrobique praenomen idem ſit. CERTVM *hominem,*] grauem. SED *mirifice*] aut, Sed, accipe di-

ctum ad augendam laudem;ut ſi dicas,homo eruditus,ſed eloquens in primis : aut pro , Sed , repone,
Et. CIVES *Romani pauci,*} cur non Cyprij ſimul & Romani ? quia,cum Cyprij alios in iudicium uo-
cant,poſſunt de ſuo iure decedere, atque extra inſulam ad eum,qui ius dicit, ire;cum uero uocantur ab
alijs,utuntur priuilegio ſuo , nec inuitos ex inſula licet euocari . ASIAE *noſtrarum dioeceſium* , } non
Aſiae uniuerſae,ſed tantum noſtrarum in Aſia dioeceſium,ideſt trium , quae ipſi praeter conſuetudi-
nem erant attributae.uide epiſt.67.ad Seruilium, lib.XIII.fam. EANA } ſic duo antiqua exemplaria,
Caualcantis,& Beſſarionis.ego, Fana : cum in libris antiquis E ſaepe repetiatur pro F , errorem crean-
te ſimilitudine.Sententiam autem ipſe confirmat in ep.1.libri.1.ad Quinctum fratrem, cum pecunias
ad templum decretas non accepiſſe ſcribit. Τέτριππα } ne dicarentur ei quadrigae aeneae,aut marmo
raee. IN *hac mea Aſia* } in hac parte Aſiae,mei imperij quae eſt . OPTANDA *fuerit* . } nunc enim
apparet magis noſtra abſtinentia ; qui iter per Aſiam ita fecimus , ut ne in fame quidem alieno uti uo-
luerimus. ipſi de noſtro ſumptus omnes fecimus . CIBYRATICVM, } totus hic locus multis uerbis
explanatus a nobis initio huius libri. CVM *Phemio* } cum operam dabo,ut Κέρας Aonium Phemio
reperiatur.Aonium autem,quod Aonum regio cantoribus celebrata., ideoq.in ea Cornua praeclariſſi-
ma. ISAVRICVM } non reſpicit Κέρας, ſed Forum . Beſſarionis liber non, Aonium, ſed, Omnium.
CILICIAM } ut ibi quoque forum ageret.uide,quae diximus initio huius libri . SVLPICIO *& Mar-
cello cos.* } conſules hic eſſe adſcriptos a Cicerone,credibile non eſt. quaſi uero ita peregrinaretur At-
ticus in rebus Romanis,ut, qui eſſent eius anni conſules,ignoraret,praeſertim ſex menſibus poſt,quam
magiſtratum inierant.gloſſema igitur ſine dubio fuit. AD IV. *Kal. Sex.* } integer non erit annus , ſi
uenit pridie Kal.decedit ad.IV.probabilius igitur, Ad.III.ut eſt ep.2.& 3.l. 6. PONTINIVM } legatũ
meum,hominem praetorium.fam.ep.15.l.2. POSTVMIA } uel uxor Pontinij, uel amica . PRAEFE-
CTVRAM } iuris dicendi.ep.1.lib.6. NEGOTIANTI } uide ep.1.lib.6. TORQVATO *in Lenio tuo* }
cui petenti,ut Lenio tuo praefecturam deferrem, negaui,quia Lenius negotiator.ep.1.lib. 6. SYNGRA
PHAE *cauſſa* } ſi praefectus ideo eſſe uellet,ut ea poteſtate nummos a Salaminijs exprimeret;non eſſe,
cur praefecturam peteret;me enim curaturum,ut exigeret. FIDEM *meam* } ut,quod promiſeram, re
praeſtarem. INIVRIIS } equitibus Salaminios uexarat.ſupra ibidem,& ep.1.l.6. MEIS *in ciuitatem
beneficijs* } quia non accepiſſem,quot praetori dare conſueſſent : & quia Scaptij equites ante certam
diem ex inſula decedere iuſſiſſem.ep. 1. lib. 6. PRAETORI } proconſuli : antiquo more,cum omnes
magiſtratus,quibus pateret exercitus,Praetor appellabantur . Sic in Verrẽ lib. III. Cohorti praetoriae,
pro,comitibus conſularibus.Praefuerant autem Cypro inſulae,ante Ciceronem,proconſules duo, P.Lẽ
tulus triennium,Ap.Claudius biennium. VECTIGALI } a me remiſſo. TRANSLATICIO } in ſuum
enim edictum ex aliorum edictis,qui Ciliciam adminiſtrauerant,cum alia multa,tum caput de cente-
ſimis tranſtulerat.epiſt.1.lib.6.Centeſimis autem maiores uſuras pendi, L.Lucullus,Ciliciae proconſul,
primus uetuerat,qua de re,quod in eius uita Plutarchus tradidit, operaepretium eſt uidere. CENTESI
MAS } ut creditoribus centeſimae uſurae ſoluerentur,ideſt,duodeni annui pro centenis: quae grauiſſi
ma erat omnium uſurarum.uide ep.x.l.1. CVM *anatociſmi anniuerſario* } quae eſt uſurarum in ſingu-
los annos quaſi regeneratio. accreſcebat enim ad ſortem id,quod,uſurarum nomine,ſuo tempore diſ-
ſolutum non erat.ita,aucta ſorte,ad uſuras quoque neceſſario fiebat acceſſio.atque haec eſt, quam Ci-
cero παλιγγενεσίαν uocat: ego,dum rudibus ſeruio,uerbum de uerbo exprimens,quaſi regenerationem
conuerti.Hoc mihi, in hac tertia commentariorum meorum editione,paullo fuſius explicandum puta-
ui:quia quoſdam animaduerteram,qui,propter eam,qua uſus fueram,breuitatem , ſententiam meam
minus peruidere potuiſſent,parum de ea conſiderate pronunciaſſe. QVATTERNAS} centeſimas, cum
ego unas haberem in edicto. Ex *illa ſyngrapha* } quas Scaptius quaternas petebat:quas Gabinia lex,cen
teſimis tãtum conceſſis,exigi uetabat.Hic Cicero cohorruit primo,ueritus ne ex illo S.C.cogeretur ius
dicere de quatternis centeſimis:poſtea animaduertit, illud S. C. nõ de quatternis exigendis cauere,ſed
ne feneratores ſortem ipſam amitterent,quia contra legem Gabiniam dediſſent;ne ue Salaminij multa-
rentur,qui contra eandem legem accepiſſent.lex autem Gabinia ,uſuram centeſima grauiorem uetans,
non modo poenam irrogabat feneratoribus,& uerſuram facientibus,a qua liberauit utroſque primum
S.C.ſed uetabat quoque ius dici ex ea ſyngrapha.cui rei fuit remedio ſecundũ S.C.ijſdem conſulibus fa
ctum, ut ius diceretur ex illa ſyngrapha, qua Salaminij Scaptio debebant, itidem ut ex aliis, quib.cente
ſimae tantum, non quatternae,deberentur,dici ſolebat.FRAVDI *eſſet* } ut neq. feneratores creditam pe-
cuniam amitterent,neque Salaminij multarentur,quod contra legem uerſuram feciſſent. Fraudem pro
poena & damno ueteres uſurpabant.ep.26.l.7.fam.& Vlpianus.NIHIL *ſe iuuare illud*} S.C.iuuabat qui
dem,ne praeter amiſſam pecuniam etiam damnarentur,quod contra legem feciſſent; ſed non iuuabat,
ut ſortem cum fenore quatternarum petere poſſent e ſyngrapha.quod nec alterum S.C.nominatim de
dit, ſed tectis uerbis, hoc modo;Vt ex ea ſyngrapha ita ius dici poſſet , ſicuti ex ceteris : quod primum
S.C.non dederat. VT *& ea ſyngrapha* } corruptus locus;qui ſanus id ſignificaret, quod proxime oſten-
dimus. DEDI *ueniam* } conceſſi:quod tamen non debebam.Salaminij enim, ut uſura conſiſteret, aut
numerare uolebant,aut in fano deponere:ſed ego Bruti cauſſa in Scaptium propenſior : itaque rem ſic
reliqui.Illi, inquit,impudenter petenti ueniam dedi: Salaminiis autem,quaerentibus id fieri , &, ut in
fano deponerent, poſtulantibus,non conceſſi. Sic l.1.de or.Date nobis hanc ueniam,ut ea , quae ſenti-
tis de omni ratione dicendi,ſubtiliter perſequamini.& Suetonius in Tiberio : Honorum ſatietatem ,

ac re-

ac requiem laborum praetendens, commeatum petijt: neque aut matri, ſuppliciter precanti, aut uitrico, deſeri ſe etiam in ſenatu conquerenti, ueniam dedit. STVLTVS } ſtultus non erat: quia rem ſic relinquens nihil amittebat. neq. enim periclitaturus umquam de centeſimis cum anatociſmo, cum de his intelligeret Salaminios numquam recuſaturos, etiam uſuram capiebat, quoniam in fano depoſita pecunia non eſſet. ergo in hoc minime ſtultus: impudens autem, quia quaternas, contra quã eſſet in edicto, ſperaret. BONO *nomine* } honeſto: quia centeſimas cum anatociſmo concedebat edictum. NON *bono* } turpi: quia quaternae contra edictum. CONTENTVS *erat* } contentus erat futurus, cum quaternas plane deſperaſset. nam tum quidem aperte oſtendebat, contentum ſe non eſſe. tacite igitur ſic ratiocinabitur Scaptius, ut contentns tum eſſet centeſimis, cum de quaternis non ſuc, cederet. ſecum ipſe uidelicet ita loquebatur: De quaternis non impetro: quid agam? rem ſic relinquere, e re mea eſt: impetrabo fortaſſe ab alio proconſule, Bruti gratia, cuius commendatio apud hunc minus ualet, quam ſperaui: differam, cum in dilatione ſpes ſit, neque tamen damni quidquam; quoniam uſura non conſiſtit, pecunia nõ depoſita. Hoc eſt, quod queritur Cicero, Salaminijs timens, ep. 1. lib. 6. Quid, inquit, ijs fiet, ſi huc Paullus uenerit? qui erat Bruti affinis. AVVNCVLO } M. Catone, cuius uterina ſoror Bruti mater Seruilia. PERPETVO *fenore* } ſine renouatione ſingulorum annorum, ſine anatociſmo, ne uſurae uſurarum ſoluerentur, ſed centeſimarum perpetuum eſſet fenus, alio praeterea fenore non adiecto. DVCERENTVR } in ſupputatione. inde Subduco, & rationes ſubducere. QVID *interſit* } quid lucri creditoribus fiat ex hoc S.C. ὁδοῦ πάρεργον } quaſi praeter propoſitum, interponam hoc de Lucceio. ep. 8. lib. 3. Q. fr. HIS *decretis* } quae pro creditoribus fiunt. quibus decretis tribunus pl. aliquis excitabitur ad legem de nouis tabulis ferendam, quia ſenatus uoluntatem animaduerterit in creditores eſſe propenſiorem. C. IVLIVS } C. Caeſar in conſulatu. CVM *dieculam dixerit* } malo, Duxerit. ut diem Caeſar ſolutionis produxerit, qui conſultum debitoribus uellet. Puto etiam, pro Deduceret, legendum Duceret, lib. 1. Acad. in extremo. Dieculam autem potius, quam diem: quia parua res quae uidebatur, ſummum detrimentum attulit reip. Vel: Dieculam dixerit: dieculam, ideſt tempus, interponi, aequum eſſe dixerit. eſt enim hic contracta Ciceronis oratio: itaq. infert: Numquam reſp. plus. PLVS } tulit mali, perſpicuum eſt ſubaudiri. MEDITARE } ut defendas. INTEGRAM *rem* } nihil enim a me factum eſt contra Scaptii uoluntatem: ſic reliqui: quod ille me rogauit. ep. 21. DE ἐνδουμύχῳ } de filia collocanda. uide epiſt. 14. POSTVMIAE *filiae &c.* } mallem, Filio: ut Poſtumiae filium generum probet: quoniam Pontidia, de alio locuta, certi nihil afferebat. ep. 1. lib. 6. TAVRVS } quem tabellarij, ex Cilicia Romam euntes, tranſirent, neceſse erat. Quinctus autem Cicero, Ciliciae praefectus, trans Taurum: Marcus in Aſia, cis Taurum, ut mittere tabellarios Romam poſset. FVLCIO. } ut tuis ne deſit. ep. 13. & 20. VALERIVM } Attici puto debitorem. QVO *die myſteria* } in quem diem incidant myſteria. nam interkalatio ordinem dierum mutabat. ſed Atticus, qui Roma propius abeſset, interkalationis dies, & dies item reliquos certius noſse poterat. ep. 20.

IN · EPISTOLARVM
M · TVLLII · CICERONIS
D
T · POMPONIVM · ATTICVM
LIBRVM . VI.
PAVLLI . MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

ACCEPI *tuas litteras ad quinctū termilia Laodiceae, quas legi libentiſsime, pleniſſimas amoris, humanitatis, officij, diligentiae. ijs igitur reſpondebo: ſic enim poſtulas: nec* οἰκονομίαν *meam inſtituam, ſed ordinem conſeruabo tuum. Recentiſſime a Cybiſtris te meas litteras habere ais, ad* x. *kal. Oct. datas: & ſcire uis, tuas ego quas acceperim. omnes fere, quas commemoras, praeter eas, quas ſcribis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundiſio datas. quare non* οἴχεται *tua induſtria, quod uereris, ſed praeclare ponitur; ſiquidem id egiſti, ut ego delectarer. nam nulla re ſum delectatus magis. Quod meam* βαθύτητα *in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto probo; uehementer gaudeo, ac putaram ſecus. Appius enim ad me ex itinere bis, terue* ὑπομεμψιμοίρους *litteras miſerat, quod quaedam a ſe conſtituta reſcinderem. ut ſi medicus, cum aegrotus alij medico traditus ſit, iraſci uelit ei medico, qui ſibi ſucceſſerit, ſi, quae ipſe in curando conſtituerit, mutet ille: ſic Appius, cum* ἐξ ἀφαιρέσεως *prouinciam curarit, ſanguinem miſerit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam,* προσανατρεφομένην *eam a me non libenter uidet; ſed modo ſuccenſet, modo gratias agit. nihil enim a me fit cum ulla illius contumelia. tantummodo diſſimilitudo meae rationis offendit hominem. quid enim poteſt eſſe tam diſſimile, quam, illo imperante, exhauſtam eſſe ſumptibus, & iacturis prouinciam; nobis eam obtinentibus, nummum nullum eſſe erogatum nec priuatim, nec publice? Quid dicam de illius praefectis? comitibus? legatis etiam de rapinis? de libidinibus? de contumelijs? nunc autem domus mehercule nulla tanto conſilio, aut tanta diſciplina gubernatur, aut tam modeſta eſt, quam noſtra tota prouincia. hanc non nulli amici Appij ridicule interpretantur: qui me iccirco putent bene audire uelle, ut ille male audiat; & recte facere non meae laudie, ſed illius contumeliae cauſſa. ſin Appius, ut Bruti litterae, quas ad te miſit, ſignificabant, gratias nobis agit: non moleſte fero: ſed tamen eo ipſo die, quo haec ante lucē ſcribebā, cogitabā eius multa, iniq. cōſtituta, & acta, tollere. Nūc uenio ad Brutum: quem ego omni ſtudio, te auctore, ſum complexus. quem etiam amare coeperam: ſed; dico? reuocaui me, ne te offenderem. noli enim putare, me quidquam maluiſſe, quam ut mandatis ſatisfacerem, nec ulla de re plus laboraſſe. mandatorum autem mihi libellum dedit, ijſdemq. de rebus tu mecum egeras. omnia ſum diligentiſſime perſecutus. primum ab Ariobarzane ſic contendi, ut talenta, quae mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecum rex fuit, perbono loco res fuit; poſt a Pompeij procuratoribus ſexcentis premi coeptus. Pompeius autem cum ob ceteras cauſſas plus poteſt unus, quam ceteri omnes; tum quod putatur ad bellum Parthicum eſſe uenturus. & tamen ſic nunc ſoluitur, triceſimo quoque die talenta Attica* XXXIII, *& hoc ex tributis: nec id ſatis efficitur in uſuram menſtruam. ſed Cnaeus noſter clemenser id fert: ſorte caret: uſura, nec ea ſolida, contentus eſt. alij*

neque

*neque ſoluit quidquam, nec poteſt ſoluere: nullū enim aerarium, nullum uectigal habet. Appij inſtituto tributa imperat. ea uix, in fenus Pompeij quod ſatis ſit, efficiunt. amici regis duo, tres ue perdiuites ſunt: ſed ij ſuum tam diligenter tenent, quam ego, aut tu. equidem non deſino tamen per litteras rogare, ſuadere, accuſare regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, ſe ad eum legatos miſiſſe de re Bruti: eos ſibi reſponſum retuliſſe, illum non habere. & mehercule ego ita iudico. nihil illo regno ſpoliatius, nihil rege egentius. itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scaeuola, fenus, & impendium recuſare. Ego autem, quas per te Bruto promiſeram praefecturas M. Scaptio, & L. Gauio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in prouincia mea negotiabantur; tu autem meminiſti, nos ſic agere, ut, quot uellet, praefecturas ſumeret, dum ne negotiatori. duas ei praeterea dederam: ſed ij, quibus petierat, prouincia deceſſerant. Nunc cognoſce de Salaminijs: quod uideo tibi etiam nouum accidiſſe, tamquam mihi. numquam enim ex illo audiui, illam pecuniam eſſe ſuam. quin etiam libellum ipſius habet, in quo eſt; Salaminij pecuniam debent M. Scaptio, & P. Matinio, familiaribus meis, eos mihi commendat: adſcribit etiam, & quaſi calcar admouet, incerceſſiſſe ſe pro ijs magnam pecuniam. confeceram, ut ſoluerent centeſimis ſexennij ductis cum renouatione ſingulorum annorum. at Scaptius quaternas poſtulabat. metui, ſi impetraßet, ne tu ipſe me amare deſineres. nam ab edicto meo receſſiſſem, & ciuitatem, in Catonis, & in ipſius Bruti fide locatam, meisq. beneficijs ornatam, funditus perdidiſſem. Atque hoc tempore ipſo impingit mihi epiſtolam Scaptius Bruti, rem illam ſuo periculo eße: quod nec mihi umquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam, ut praefecturam Scaptio deſerrem. id uero per te exceperamus, ne negotiatori: quod ſi cuiquam, huic tamen non: fuerat enim praefectus Appio: & quidem habuerat turmas equitum, quibus incluſum in curia ſenatum Salamine obſederat, ut fame ſenatores quinque morerentur. itaque ego, quo die tetigi prouinciam, cū mihi Cyprij legati Epheſum obuiam ueniſſent, litteras miſi, ut equites ex inſula ſtatim decederent. His de cauſſis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum ſcripſiße. ſed tamen hoc ſum animo: ſi Brutus putabit me quaternas centeſimas oportuiſſe decernere, qui in tota prouincia ſingulas obſeruarem, itaq. edixiſſem, idq. etiam acerbiſſimis feneratoribus probaretur; ſi praefecturam negotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato noſtro in tuo Lenio, Pompeio ipſi in Sex. Statio negaui, & ijs probaui; ſi equites deductos moleſte feret; accipiam equidem dolorem, mihi illum iraſci, ſed multo maiorem, non eſſe eum talem, qualem putaſſem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me ius dicente, ſibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi poteſtatem fuiſſe. Adde etiam illud, quod, uereor, tibi ipſi ut probem: conſiſtere uſura debuit, quae erat in edicto meo. deponere uolebant: impetraui ab Salaminijs, ut ſilerent. ueniam illi quidem mihi dederunt: ſed quid ijs fiet, ſi huc Paullus uenerit? ſed totum hoc Bruto dedi; qui de me ad te humaniſſimas litteras ſcripſit. ad me autem, etiam cum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως ſolet ſcribere, tu autem, uelim, ad eum ſcribas de his rebus; ut ſciam, quo modo haec accipiat. facies enim me certiorem. atque hoc ſuperioribus litteris ad te diligenter perſcripſeram. ſed plane te intelligere uolui, mihi nō excidiſſe illud, quod ad me quibuſdam litteris ſcripſißes; ſi nihil aliud de hac prouincia, niſi illius beneuolentiam, deportaſſem, mihi ſatis eße. ſit ſane; quoniam ita tu uis: ſed tamen cum eo credo, quod ſine peccato meo fiat. Igitur meo decreto ſoluta res Scaptio, ſtatim quam decretum ſit. * tu iudicabis; ne ad Catonem quidem prouocabo. ſed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abieciße, quae mihi in uiſceribus haerent. flens mihi meam famam commendaſti. quae epiſtola tua eſt, in qua mentionem non facias? itaque iraſcatur, qui uolet: patiar. τὸ γὰρ εὖ, μὲ τ'ἐμοῦ: praeſertim cum ſex libris tamquam praedibus me ipſe obſtrinxerim; quos tibi tam ualde probari gaudeo: e quibus unum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio Cn. F. ille uero ante decemuiros non fuit: quippe qui magiſtratus multis annis poſt decemuiros inſtitutus eſt. quid ergo profecit, quod protulit faſtos? occultatam putant quodam tempore iſtam tabulam, ut dies agendi peterentur a paucis. nec uero pauci ſunt auctores, Cn. Flauium ſcribam faſtos protuliße, actionesq. compoſuiſſe: ne me hoc, uel potius Africanum, (is. n. loquitur) commentum putes. Οὐκ ἔλαβες illud, de geſtu hiſtrionis; tu ſceleſte ſuſpicaris, ego ἀφελῶς ſcripſi. De me imperatore ſcribis te ex Philotimi litteris cognouiſſe. ſed credo te, iam in Epiro cum eſſes, binas meas de omnibus rebus accepiße, unas a Pindeniſſo capto, alteras a Laodicea, utraſque tuis pueris datas: quibus de rebus, propter caſum nauigandi, per binos tabellarios miſi Romam litteras publice. De Tullia mea tibi aßentior: ſcripſiq. ad eam, & ad Terentiam, mihi placere. tu enim ad me iam ante ſcripſeras,*

Ac uellem, te in tuum ueterem gregem retuliſſes.

correcta uero epiſtola Memmiana, nihil negotij fuit. multo enim malo huic a Pontidia, quam illum a Seruilia. quare adiunges Aufium noſtrum, hominem ſemper amantem me, nunc, credo, eo magis, quod debet etiam fratris Appij amorem erga me cum reliqua hereditate creuiſſe; qui declarauit, quanti me faceret, cū ſaepe, tum in Burſa. nae tu me ſolicitudine magna liberaris. Furnij exceptio mihi non placet: nec ego ullum aliud tempus timeo, niſi quod ille ſolum excipit. Sed ſcriberem ad te de hoc plura, ſi Romae eſſes. In Pompeio te ſpem omnem otij ponere non miror. ita res eſt. remouendumq. cenſeo illum diſſimulantem. ſed enim, οἰκονομία ſi perturbatior eſt, tibi aſſignato: te enim ſequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur: ſed alter, ut dixit Iſocrates in Ephoro, & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Quincto togam puram Liberalibus cogitabam dare. mandauit enim pater. ea ſic obſeruabo, quaſi interkalatum non ſit. Dionyſius mihi quidem in amoribus eſt: pueri autem aiunt, eum furenter iraſci. ſed homo nec doctior, nec ſanctior fieri poteſt, nec tui meiq. amantior. Thermum, Siluium uere audis laudari. ualde ſe honeſte gerunt. adde M. Nonium, Bibulum, me, ſi uoles. iam Scrofa, uellem, haberet, ubi poſſet: eſt enim lautum negotium. ceteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortenſio quod cauſſam meam commendas, ualde gratum. De Ammiano, ſpei nihil putat eſſe Dionyſius. Terentij nullum ueſtigium agnoui. Meragenes certe perijt. feci iter per eius poſſeſſionem, in qua animal reliquum nu-

lum

lum eſt. haec non noram tuam, cum Democrito tuo locutus ſum. Rhoſij cauſſam mandaui. Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? lancibus, & ſplendidißimis caniſtris, oluſculis nos ſoles paſcere: quid te in uaſis fictilibus appoſiturum putem? Κέρας Phemio mandatum eſt: reperietur: modo aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Caſſius ineptas litteras miſit: nec dum Bibuli erant allatae: quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoueatur ſenatus. equidem ſum magna animi perturbatione. ſi, ut opto, non prorogatur noſtrum negotium: habeo Iunium, & Quinctilē in metu. eſto: duos quidem menſes ſuſtinebit Bibulus. quid illo fiet, quem reliquero, praeſertim ſi fratrem? quid de me autem, ſi non tam cito decedo? magna turba eſt. mihi tamen cum Deiotaro conuenit, ut ille in meis caſtris eſſet cum ſuis copijs omnibus. habet autē cohortes quadringenarias, noſtra armatura, XXX, equitum ∞∞. erit ad ſuſtentandum, quoad Pompeius ueniat; qui litteris, quas ad me mittit, ſignificat, ſuum negotium illud fore. hiemant in noſtra prouincia Parthi: exſpectatur ipſe Orodes. quid quaeris? aliquantum eſt negotij. De Bibuli edicto nihil noui, praeter illam exceptionem, de qua tu ad me ſcripſeras, Nimis graui praeiudicio in ordinem noſtrum. ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, ſed tectiorem, ex Q. Mucij P. F. edicto Aſiatico, Extra quam ſi ita negotium geſtum eſt, ut eo ſtari non oporteat, ex fide bona. multaq. ſum ſecutus Scaeuolae, in ijs illud, in quo ſibi libertatem cenſent Graeci datam, ut Graeci inter ſe diſceptent ſuis legibus. breue autem edictum eſt propter hāc meam διαίρεσιν, quod duobus generibus edicendum putaui: quorum unum eſt prouinciale, in quo eſt de rationibus ciuitatum, de aere alieno, de uſura, de ſyngraphis, in eodem omnia de publicanis: alterum, quod ſine edicto ſatis cōmode tranſigi non pōt, de hereditatū poſſeſſionib. de bonis poßidendis, magiſtris faciūdis, uendēdis: quae ex edicto & poſtulari, & fieri ſolent. tertiū, de reliquo iure dicēdo, ἄγραφον reliqui: dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum: itaq. curo: & ſatisfacio adhuc omnibus. Graeci uero exſultant, quod peregrinis iudicibus utuntur. nugatoribus quidem, inquies. quid refert? tamen ſe αὐτονομίαν adeptos putant. noſtri enim, credo, graues habent, Turpionem ſutorium, & Vettium mancipem. De publicanis quid agam, uideris quaerere. habeo in delicijs, obſequor, uerbis laudo, orno; afficio, ne cui moleſti ſint. τὸ παραδοξότατον. uſuras eorum, quas pactionibus adſcripſerant, ſeruauit etiam Seruilius. ego ſic. diem ſtatuo ſatis laxam; quam ante ſi ſoluerint, dico me centeſimas ducturum: ſi non ſoluerint, ex pactione. itaque & Graeci ſoluunt tolerabili fenore: & publicanis res eſt gratiſſima, ſi illa iam habent, pleno modio uerborum honorem, inuitationem crebram. quid plura? ſunt omnes ita mihi familiares, ut ſe quiſq. maxime putet. ſed tamē μηδὲν αὐτοῖς. ſcis reliqua. De ſtatua Africani, (ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώσθων: ſed me ipſum delectauit in tuis litteris) ain' tu? Scipio hic Metellus proauum ſuū neſcit cenſorem non fuiſſe? atqui nihil habuit aliud inſcriptum, niſi, CENSOR, ea ſtatua, quae ad Opis aperte poſita in excelſo eſt. in illa autem, quae eſt ad πολυδάχους, inſcriptum eſt, COS. quam eſſe eiuſdem, ſtatus, amictus, anulus, imago ipſa declarat. at hercule ego eum in turma inauratarum equeſtrium, quas hic Metellus in Capitolio poſuit, animaduertißem in Serapionis ſubſcriptione Africani imaginem, erratum fabrile putaui, nunc uideo Metelli ἀνιστορησίαν turpem. Nam illud de Flauio, & faſtis, ſi ſecus eſt, commune erratum eſt; & tu belle ἠπόρησας; & nos publicam prope opinionē ſecuti ſumus, ut multa apud Graecos. quis enim non dixit, Εὔπολιν, τὸν τῆς ἀρχαίας, ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum eſſe in mare? redarguit Eratoſthenes: affert enim, quas ille poſt id tempus fabulas docuerit. nunc iccirco Duris Samius, homo in hiſtoria diligens, quod cum multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris ſcripſiſſe non dixit? num igitur iacet Theophraſtus, ſi id a Timaeo, tuo familiari, reprehenſum eſt? Sed neſcire proauum ſuum cenſorem non fuiſſe, turpe eſt, praeſertim cum poſt eum conſulem nemo Cornelius, illo uiuo, cenſor fuerit. Quod de Philotimo, & de ſolutione XX DC ſcribis: Philotimum circiter kal. Ian. in Cherſoneſſum audio ueniſſe. ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus ſcribit ſe accepiſſe. ea quae ſint, neſcio, & aueo ſcire. ſed haec poſterius, & coram fortaße commodius. Illud me, mi Attice, in extrema fere parte epiſtolae commouit: ſcribis enim ſic, τί λοιπόν? deinde me obſecras amantiſſime, ne obliuiſcar uigilare; ut animaduertā, quae fiant. num quid de quo inaudiſti? etſi nihil eiuſmodi eſt; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. nec enim me fefelliſſet, nec fallet. ſed iſta admonitio tua tam accurata neſcio quid mihi ſignificare uiſa eſt. De M. Octauio, iterum tibi reſcribo, te illi probe reſpondiſſe. paullo uellem fidentius. Nam Coelius libertum ad me miſit, & litteras accurate ſcriptas, & de pantheris, ſed a ciuitatibus. reſcripſi, alterum me moleſte ferre, ſi ego in tenebris laterem, nec audiretur Romae, nullum in mea prouincia nummum, niſi in aes alienum, erogari; docuique, nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere: monuiq. eum, quem plane diligo, ut, cum alios accuſaſſet, cautius uiueret: illud autem alterum alienum eße exiſtimatione mea, Cibyratas imperio meo publice uenari. Lepta tua epiſtola gaudio exſultat: etenim ſcripta belle eſt, meq. apud eum magna in gratia poſuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligēter mandauit, ut mihi ſalutem adſcriberes: gratum etiā Pilia: ſed illa officioſius, quod mihi, quem iam pridem numquam uidet. igitur tu quoque ſalutem utrique adſcribito. Litteras daturum pridie Kal. Ian. ſuauem habuit recordationem clariſſimi iuriſiurandi: quod ego non eram oblitus: magnus enim praetextatus illo die fui. Habes ad omnia, non, ut poſtulaſti, χρύσεα χαλκείων; ſed paria paribus reſpondemus. Ecce autem alia puſilla epiſtola; quam non relinquebam ἀναντιφώνητον. Bene mehercule potuit Lucceius Tuſculanū: niſi forte, ſolet enim, cum ſuo tibicine. & uelim ſcire, quis ſit ſtatus eius. Lentulum quidem noſtrum, praeter Tuſculanum, proſcripſiße audio. cupio hos expeditos uidere: cupio etiā Sextium: addes etiam ijs Coelium. quibus omnibus eſt: αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι. De Memmio reſtituendo ut Curio cogitet, te audiſſe puto. De Egnatij Sidicini nomine, nec nulla, nec magna ſpe ſumus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentiſſime Deiotarus curat, grauiter aegrum. Reſpondi etiam minori. Tu, uelim, dum ero Laodiceae, ideſt ad idus Mai. quam ſaepißime mecum per litteras colloquare: & cum Athenas ueneris, (iam enim ſciemus de rebus

urbanis,

urbanis, de prouincijs, quae omnia in menſem Martium ſunt collata) utique ad me tabellarios mittas. Sed, heus tu, Genuarios a Caeſare per Herodem, talenta Attica L, *extorſiſtis: in quo, ut audio, magnum odium Pompeij ſuſcepiſtis. putat enim, ſuos nummos uos comediſſe, Caeſarem in merito reaedificando diligentiorem fore. hoc ego ex P. Vedio, magno nebulone, ſed Pompeij tamen familiari, audiui. hic Vedius uenit mihi obuiam cum duobus eſſedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna: pro qua, ſi Curio legem pertulerit, H-S centena pendat neceſſe eſt. erat praeterea cynocephalus in eſſedo: nec deerant onagri. numquam uidi hominem nequiorem. ſed extremum audi. Diuerſatus eſt Laodiceae apud Pompeium Vindullum: ibi ſua depoſuit, cum ad me profectus eſt. moritur interim Vindullus: quae res ad Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli uenit: cum omnia obſignaret, in Vedianas res incidit. in his inuentae ſunt quinque laguneulae matronarum, in quibus una ſororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc utatur; & illius Lepidi, qui haec tam negligenter ferat. Haec te uolui* παριςορῆσαι. *ſumus enim ambo belle curioſi. Vnum etiam uelim cogites. audio Appium* προπύλαιον *Eleuſine facere. num inepti fuerimus, ſi nos quoque Academiae fecerimus? puto, inquies. ergo id ipſum ſcribes ad me. equidem ualde Athenas ipſas amo. uolo eſſe aliquod monumentum. fodi falſas inſcriptiones ſtatuarum alienarum. ſed ut tibi placebit: faciesq. me, in quem diem Romana incidant myſteria, certiorem, & quo modo hiemaris. Cura ut ualeas. Poſt Lecturicam pugnam die ſeptingenteſimo ſexageſimo quincto.*

EXPLANATIO

AD QVINCTVM *termilia* § placet, Ad v. Terminalia: ut ſit, die v. ante Terminalia, ſicuti Ad v. Kalendas, die v. ante kalendas. SIC *enim poſtulas* § hoc ſi quis tranſijciat, & poſt uerbum, Inſtituam, collocet; ut ego exiſtimo, nõ inepte faciat. Οἰκονομίαν *meam* § οἰκονομία eſt ordo in re domeſtica: μεταφορικῶς hic ſumitur pro ordine, quem ſcribentes ſeruamus. EQVOTVTICO § opido, quod nominatur in Itinerario Antonini. conditum a Diomede poſt euerſam Troiam, unaq. Beneuentum, & Arpos, ait Seruius ſuper illo uerſu; Mittitur & Magni Vcnulus Diomedis ad urbem, Aen. lib. 8. MEAM βαθύτητα § patientiam; cum ea fero, & diſſimulo, quae ille commiſit. Sic lib. 5. epiſt. 16. Appij uulnera non refrico, ſed apparent, nec occuli poſſunt. LIBERTATEM § quod non omnia Scaptio, quem mihi Brutus commendauerat, conceſſi. ep. 21. l. 5. CVM ἐξ ἀφαιρέσεως *prouinciam curarit* § iocus ex medicina ſumptus. nam, cũ ueteres medici, ut ait Hippocrates, ἐξ ἀφαιρέσεως, uel ἐξ ἀποθέσεως ideſt uel diminuendo, uel addendo, aegrotos curare conſueſſent, Appius τῇ ἀφαιρέσει in curanda prouincia uſus eſt. Exhauſtam ab eo ſumptibus, & iacturis prouinciam, Cicero ſignificat. quod paullo poſt aperte dicit. Προσανατρεφομένην § recreatam, meis inſtitutis, quae ab inſtitutis Appij differunt. PRAEFECTIS, § ius in prouincia dicentibus. ut M. Scaptio, de quo in ep. 21. l. 5. & in hac infra. HANC *nonnulli* § uel, Hanc, interpretare, diſſimilitudinem adminiſtrationis; uel, Haec, repone, pro Hanc. COEPERAM § mea ſponte. SED *dico?* § ſed eum nunc quidem minus amo, hoc dicturus fuit: deinde reuocauit ſe, ne Atticum offenderet, Bruti amantiſſimũ. Dico? dicon, quod uolui? non faciam: & tacui quod eram dicturus, ne te offenderem. MANDATIS § Bruti. POLLICEBATVR § ob acceptum a me beneficium. ILLI § Bruto, cui debebat. lib. 5. ep. 20. PREMI *coeptus* § ut ſolueret eam pecuniam, quam a Pompeio, bellum in ijs regionib. contra Mithridatem gerente, mutuam acceperat. TALENTA *Attica* § Talentum Atticum ſcutati 720. IN *uſuram menſtruam* § ſoluit Ariobarzanes uſurae nomine ſingulis menſibus talenta Attica XXXIII. nec ea tamen in uſuram ſatis ſunt. SORTE § pecunia Ariobarzani credita. ACCVSARE *regem* § qui Bruto non ſolueret, praeſertim cum mihi promiſiſſet. VT *Glabrione Scaeuola* § pro Glabrione pupillo tutor Scaeuola fenus, & impendium recuſauit aduerſus creditores pupilli. ita ego alterum duorum faciam, ut aut tutelam regis, mihi a ſenatu traditã, renunciem, ac deponam, aut aduerſus eius creditorem fenus, & impendium recuſem. hoc eſt, ita pergam in tutela, ut, quod pupilli nomine fenus, & impendium eſt ſoluendum, id non ſoluam. Impendiũ, eſt uſura. Varro lib. 4. Vſura, quod in ſortem accedebat, Impendium appellatum. Hoc intellecto, patet ſententia illius loci in libro de claris orat. Vt etiam impendijs augere poſſimus largitatem tui muneris. Et in Catone: Terra numquam recuſat impendium, nec umquam ſine uſura reddit, quod accipit. Sic. n. legendum putat homo eruditus. DETVLI: § ut ſupra, epiſt. 21. lib. 5. & hac epiſt. dicit Scaptio petenti negaſſe. niſi ſi duo Scaptij fuere, quod opinor; ut hic in regno Ariobarzanis negotiaretur, ille in prouincia Ciceronis. ep. 21. lib. 5. INTERCESSISSE *ſe* § apparet, quam pecuniam Scaptius, & Matinius Salaminijs Romae dederant, eam pecuniam & ipſos mutuam ſumpſiſſe, ſponſore Bruto. nam, Intercedere, uerbum eſt de ſponſionibus uſurpatum, ut oratione. II. in Antonium: Tantum ſe pro te interceſſiſſe dicebat. & hic lib. I. Acceſſiuit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. Et Parad. VI. ubi in uulgatis legitur, Interciſſas pecuniarum, legendum puto, Interceſſiones. VT *ſoluerent, &c.* § ut omnem pecuniam Salaminij ſoluerent; quoniamq. per ſexennium ea pecunia uſi fuerant, eius ſexennij cẽteſimas uſuras ſoluerent. CENTESIMIS § ſigulis, ut in edicto, infra. DVCTIS § ſubductis; unde Ducere rationes. CVM *renouatione ſingulorum annorum* § cum anatociſmo anniuerſario, ideſt, ut uſurarum centeſimarum, quae ſolutae nõ fuerant,

uſurae cum centeſimis ſimul ſoluerentur. id enim eſt Renouare fenus per ſingulos annos ; ut ſumma
fiat, pro centeſimis non ſolutis quantum noui fenoris ſexennio creetur , ducta ratione per ſingulos an-
nos. In *Catonis, & in ipſius Bruti fide locatam*, ʒ Cyprus Catonis erat clientela: epiſt. 4. lib. 15. fam. item
Bruti, quia cum auunculo ſuo Catone fuerat, cum is lege Clodia Cyprum inſulam Ptolemaeo regi ade-
mit. Plutarchus, Strabo lib. 14. Velleius lib. 2. & alij. Qvae *erat in edicto meo*; ʒ centeſimae uſurae
conſiſtere debuerunt, quas habebam in edicto meo, me eſſe obſeruaturum cum anatociſmo: conſiſtere
autem ab eo tempore, quo tantum pecuniae depoſitum fuiſſet, quantum deberetur ductis centeſimis
cum anatociſmo. id Salaminij uolebant : ſed ego poſtulantibus, ut deponerent, non conceſſi. Si *huc
Paullus uenerit?* ʒ ſi, inquit, acciderit, ut L. Paullus, qui nunc conſul eſt, conſulatu functus, huc pro-
conſul mittatur: male cum Salaminijs agetur. Brutus enim contra eos omnia Scaptij cauſſa impetra-
bit: quatenus dare cogentur. Erat autem affinis Bruti Paullus; quod eius frater Lepidus Tertullam, Bru
ti ſororem, habebat in matrimonio. Meo *decreto* ʒ habent antiqui libri, quorum mihi copia fuit, om
nes ſic: Soluta res Scaptio ſtatim quam decretum ſit tu iudicabis. unus, Soluta res captio. uideamus nũ
tueri liceat antiquam ſcripturam: quod opinor licet. primum interpunge ſic. Igitur meo decreto ſolu-
ta res Scaptio, ſtatim quam decretum ſit: tu iudicabis. deinde explana: Igitur datum hoc ſit a me Bruti
gratiae, ut quaternae Scaptio ſoluantur meo decreto, idq. ſtatim quam decretum ſit: ſit inquam res Sca
ptio ſoluta. tum decreti mei iudex ipſe eris: plane tuo iudicio ſtare conſtitutum eſt: ad neminem prouo
cabo, ne ad Catonem quidem: quam certo ſcio, inique decretum a me, dicturum. te unum, inquam, de-
creti mei iudicem conſtituam: certe, quae tua eſt aequitas, decretum meum probare non poteris; quam
quam Bruti cauſſa omnia cupias. patere decreturum, Cicero dicit, ſed utitur quodam ſimulacro, ut At-
ticus, re ante oculos poſita, turpitudinem cernens, excuſet eum, quia pro Scaptio, ideſt pro Bruto, non
decreuerit. Forte etiam, cum, ut dixi iam, uno in uetere libro ſcriptum ſit, Soluta res captio; legi re-
ctius poſſit, mutatione parua: Soluatur Scaptio ſtatim. quam directum ſit, tu iudicabis. atque in hanc
opinionem eo me facilius demitto, quod eodem modo non dubie uidetur eſſe corrigendus locus in
Agraria 2. legendumque, Directo, & palam; non, ut eſt in impreſſis libris, Decreto, & palam. τὸ γὰρ δὲ ʒ
hunc locum infra, ubi integer recitatur, uberius explano, epiſt. 9. libri 8. Sex *libris* ʒ de republica, &
de optimi ciuis officio. prius tamen nouem libros conficere in animo habuit. uide epiſt. 9. libri 3. ad
Q. frat. Cn. *Flauio Cn. F.* ʒ legebatur antea, Cn. Flauio Annij filio: corrupte. nam filij a praenomine
patris oſtendebantur. Annius autem non praenomen, ſed nomen, ideſt familia. mendoſam igitur di-
ctionem ſemper credidi, mutare uero non audebam, cum & á Plinio libro xxxiii. cap. 1. & a Gellio
lib. vi. cap. ix. hunc eſſe appellatum uiderem Cn. Flauium Annij filium. poſtea, Liuij libros percur-
rens, cum ad eum locum libri ix. ueniſſem, in quo Flauium hunc ſcribam Cnaei filium uocat: Cn. F.
ego quoque in Cicerone ſcripſi: itaque Plinij, Gellijq. locus erit emendandus. Infra idem attigit.
Istam *tabulam*, ʒ Flauius ſcriba, cum populus, qui dies aut nefaſti, aut faſti eſſent, ignoraret, eo-
rumq. notionem a iuriſconſultis peteret, ipſe faſtos circa forum in albo propoſuit, ut, quando lege agi
poſſet, ſciretur. quo beneficio populi gratiam, indeq. curulem aedilitatem, libertino patre natus, obti-
nuit. Tabvlam ; ʒ igitur faſtorum. *Οὐ κέχλαδες illud &c.* ʒ eſt hoc ἐκ τῶν αἰνιγμάτων. nam neque
infra quidquam eſt, quo niti coniectura poſſit: nec diuinare noſtrum eſt. Actiones ʒ quibus die-
bus lege agi poſſet. Imperatore ʒ appellato, lib. v. ep. 20. Philotimi *litteris* ʒ Roma ſcriptis.
Binas ʒ unas, quarum eſt principium, Saturnalibus mane, lib. v. epiſt. 20. alteras, hoc principio, Te in
Epirum, lib. v. ep. 21. Mihi *placere* : ʒ ut nubat ei, de quo ſcribis: quem ex equeſtri ordine fuiſſe, pro
xima uerba declarant. ep. 4. Tvvm *ueterem gregem* ʒ mallem de equeſtri genero, quam de patricio,
cogitaſſes. opinor enim, de patricio diſcedens Cicero mandauerat. Parui, inquit, tibi, monenti ut me
in meum ueterem gregem referrem, ideſt, ut cum equeſtri loco natis iungerem. Correcta *uero epi
ſtola Memmiana* ʒ quod antea ſcripſeras de Memmio, Pontidiam ſcilicet nugari, poſtea correxiſti,
cum eam certa loqui ſignificaſti. epiſt. 21. lib. 5. Nihil *negotij fuit* ʒ perducere in eam ſententiam,
ut de uno Memmio cogitarem. Malo ʒ generum. A pontidia ʒ de quo Pontidia ſermonem ha
buit. epiſt. 21. lib. 5. Adivnges ʒ ad conſultationem de Tullia. Fratris *Appij* ʒ non puto in-
telligi de Ap. Claudio, P. Clodij fratre, (hic enim tunc uiuebat) ſed de alio, cuius paullo ante
mortui hereditatem Aufius adierat. Amorem ʒ ut non ſolum rei, quam Appius habuit, ſed amoris
etiam, quo me uiuens proſecutus eſt, heres Aufius ſit. Eſt autem nota locutio, Cernere hereditatem,
& hereditate. utroque enim modo ueteres Latini loquebantur. Qvi ʒ Appius potius, quam Aufius.
In *Burſa.* ʒ cum T. Munatium Plancum Burſam lege Pompeia de ambitu accuſaui. fam. epiſt. 2. & 16. l. 9.
& Philippica v. hunc Burſam poſtea Caeſar, uicto Pompeio, cum alijs non paucis, lege Pompeia dam-
natis, reſtituit. Liberaris ʒ ſi de Tullia mea confeceris. Fvrnii *exceptio* ʒ Furnium tribunũ pl. (ep. 18.
lib. 5.) Ciceronis ſtudioſum, legem opinor tuliſſe de rectoribus tranſmarinis, niſi Parthus moueret intra
Quinctilem menſem, eos poſſe decedere. at id ipſum tempus Cicero timebat, ideoq. exceptionem illam
minime probabat. uolebat autem omnino ferri, ut, annuo imperio terminato, decederẽt: quod ipſe non
magis odio prouinciae, quam Parthorum metu, cupiebat. Removendvmq. *cenſeo* ʒ quod attinet ad
otium, & ſalutem reip. nihil eum diſſimulaturum putemus. Et hoc adſcripſit Cicero, quia, cum ſu-
pra dixiſſet, Vſquequaque, de hoc cum dicemus, ſit hoc quaſi *καὶ τόδε Φωκυλίδου*, quibus uerbis perpe
tuum in Pompeio notauit diſſimulationis uitium; exceptione hic utendum putauit, cum de communi
otio loqueretur. Remoueamus, inquit, ab eo uitium diſſimulationis. *οἰκονομία* ʒ ordo, & diſpoſitio rerũ,

quae

quae ſcribuntur, χεδιάζον } qui ſcribis non ordine, ſed ut quidque in mentem uenit. SED *alter,&c.*} frenis egebat Quinctus, ut ingenio ualens plus etiam quam ſatis eſſet; calcaribus Marcus, ut tardior. ergo hic Ephoro, ille Theopompo ſimilis, utrique Iſocratis diſcipulo. Suidas. DARE } Laodicae.ep.20.l.5. OBSERVABO, } quo die Liberalia de more celebrantur, eo die (nempe XII. Kal. Apr.) togam puram Quincto daturus ſum. Quoniam autem mutare dies ſolebat interKalatio, (&, interKalatum eſſet, necne, Cicero ignorabat) ego, inquit, Liberalia ſic obſeruabo, quaſi interKalatum non ſit; ſuo inquam die obſeruabo, quando mihi eſt ignota interKalatio.ep.1.& 3.l.6. IN *amoribus eſt* } cariſſimus eſt. nota locutio. fam.ep.32.l 7. AIVNT *eum* } alij, Aiunt ſe. malo, Eum, ex antiquo libro Beſſarionis: idq. magis poſtulat Latini ſermonis probata conſuetudo. THERMVM, *Siluium* } uicinarum prouinciarum rectores. BIBVLVM } Syriae proconſulem. SCROFA } noſtri cupidiſſimus. cui ſi daretur occaſio, iure poſſet me laudibus efferre. LAVTVM *negotium* } egregia mea prouincialis adminiſttatio. INFIRMANT πολίτευμα *Catonis* } non ita publicam rem adminiſtrant, ut Cato iubet. CAVSSAM *meam* } ne patiatur mihi prouinciam prorogari.ep.13.lib.5. DE *Amiano* } hi tres, Amianus, Terentius, Meragenes, uidentur Attico pecuniam debuiſſe.& quod ſequitur, Spei nihil, explano, de exigenda pecunia. DIONYSIVS } Ciceronum magiſter, tui amantiſſimus, qui adeſt, & rem tuam mecum curat. NVLLVM *ueſtigium* } hominem conuenire uolebam, ut agerem de tuo nomine. non modo non potuit, ſed nec ullum eius ueſtigium agnoui. *Meragenes certe perijt*: } Attici debitor eſt, ad inopiam redactus. *Perijt*: decoxit, perdidit omnem rem: ut de pecunia tua prorſus actum ſit. MANDAVI } dedi negotium, ut, quod de Rhoſio ſcripſiſti, ageretur. LANCIBVS *&c.* } iocus, quia ſcripſerat Atticus, uaſis fictilibus ſe eſſe uſurum. quid, inquit, cogitas? in lancibus, & ſplendidiſſimis caniſtris oluſcula apponebas, ijsq. nos paſcere ſolitus es, cum praeterea nullum eſſet obſonium: in uaſis fictilibus, quae humiliora ſunt, quid appones? certe uiliora eſculenta. INFELICITATIS } quaſi infelicitatem quaerat, qui tam frugaliter cogitet uiuere. REPERTVROS } ij, quibus mandaui, polliciti ſunt ſe reperturos.l.5.ep.21. INEPTAS } ſcripſit enim, ut ex Arij litteris cognoui, confectum per ſe Parthicum bellum: cum non ita res ſit.l.5. epiſt.21. ALIQVANDO *commoueatur* } aliquando Parthici belli curam ſuſcipiat. quod non eſſe confectum, ex Bibuli litteris intelliget; contra quam Caſſius ſcripſit.epiſt.21.l.5. HABEO *Iunium & Quinctilem in metu* } qui ſunt poſtremi duo menſes imperij mei annui. uenit enim in prouinciam Cicero pridie Kal.Sext. ut eſt l.5. epiſt.2.& ad Appium epiſt.7.lib.3. SVSTINEBIT } impetum Parthorum, uſque eo, dum annua mihi finiatur adminiſtratio. Erat autem Parthis, antequam Ciceronis in prouinciam peruenirent, per Syriam, Bibuli prouinciam, tranſeundem. SI *non tam cito* } ſi prouinciae mihi tempus non prorogatur; nec mihi liceat, caſu aliquo, ut fit, anno confecto decedere; quid me fiet? QVID *illo fiet?* } antiqua locutio: ut in epiſtola ad Terentiam, Quid Tulliola mea fiet? fam. epiſt. 4. l. 14. QVADRINGENARIAS } quadringentorum militum ſingulas, numero triginta, omnes armatura Romana. ſupputa: duae legiones erunt. hoc & epiſt.18.l.5. ſignificatur in illo uerbo, DVPLICATVRI. Hirtius in libro de bello Alex. unam tantum Deiotari legionem Romana diſciplina, & armatura conſtitutam nominat. oratione in Antonium. XI. Deiotari exercitum, Romano more inſtructum, Cicero appellat. Quod ſequitur, ꝏꝏ; ſignificare duo millia, ſupra docuimus in narratione de numerorum antiquorum notis. IN *noſtra prouincia* } non cui ego praeſum, ſed in prouincia populi R. epiſt. 21. l.5. IPSE *Orodes* } rex Parthorum, Pacori pater, qui iam Euphratem tranſierat.epiſt.18.& 21.lib. 5. ALIQVANTVM *negotij* } non multum, quia Parthi nihil mouent; ſed aliquantum tamen, quia ſunt in noſtra prouincia. ut in eo quiddam mihi ſit negotij, quia, propinqui cum ſint, a ſubitis excurſionibus timendum. PRAETER *illam exceptionem* } exceptio erat ex prouincialium commodo contra publicanos, id eſt contra ordinem equeſtrem. nam publicani omnes equites. NIMIS *graui praeiudicio in ordinem noſtrum* } Attici uerba de exceptione edicti. In ordinem noſtrum, equeſtrem. nam Atticus equeſtri loco natus erat, & in equeſtri ordine permanſerat: ſenator enim numquam fuit. Cicero autem ab equeſtri ordine in ſenatorium adſcenderat. Publicanis porro fere ſemper cum prouincialibus negotium erat e uectigalium exactione. & Bibulus equitibus infenſus, quia Caeſarem, inimicum ſuum, magno beneficio deuincti, ſtudioſiſſime obſeruabant. Suetonius. ἰσοδυναμοῦσαν } exceptionem ſimilem, quae prouincialibus magis, quam publicanis, conſulat, translatam in meum edictum ex edicto Q. Mucij Scaeuolae, Aſiae proconſulis.lib.5.epiſt.17.& fam.epiſt.9.l.1. TECTIOREM } ne aperta exceptione, ut Bibulus, equeſtrem ordinem offenderet. Q. MVCII P. F. } praenomen patris addidit, diſtinctionis cauſſa. uixerant enim eodem tempore duo Q. Mucij Scaeuolae, uterque iuris prudentia clarus. unus Q. F, augur, ſocer L. Craſſi oratoris, qui conſulatum geſſit cum L. Metello Dalmatico anno V. DCXXXVI. quem Cicero loquentem induxit lib.1.de or. hic praetor Athenas profectus eſt, ut lib. 1. de Fin.& lib.1.de or. Alter fuit Q. Mucius P.F. Pont.Max. collega in conſulatu L. Craſſi, anno V.DCLVIII. Aſiam rexit proconſul: ut hic, & l.5.epiſt.17.& in Verrem, & pro Plancio, & Val.Max.lib.8. c.16. epitome l.76. Pedianus bis. Interfectus eſt iuſſu C. Marij conſulis, ut epitome lib.lxxxvj.& lib. 3.de or. EXTRA *quam* } cum in pactionibus prouincialium, & publicanorum multa fierent contra fidem bonam; Bibulus in edicto ſuo ſcripſerat, ſe non ſtaturum tabulis pactionum. hoc idem Cicero, ſed tectius, his, inquam, uerbis γενικῶς: Extra quam ſi ita negotium geſtum eſt, ut eo ſtari non oporteat, ex fide bona. EXTRA *quam*: cum hac exceptione. EX FIDE *bona*; ut ex bona fide conuenit. tectior autem ideo Ciceronis exceptio, quia neque pactiones, neque aliud quidquam nominatim, γενικῶς omnia cõplexus eſt: Bibulus autem de pactionibus expreſſerat, graui praeiudicio in ordinem equeſtrem. nam, ſi pactiones nõ

ſeruarentur, magnū in eo damnum publicani facerent. OMNIA *de publicanis* :] de omnibus controuerſijs, quae inter publicanos & prouinciales poſſunt exſiſtere. MAGISTRIS *faciundis*] magiſtros auctionum intelligit: de quibus epiſtola I. VENDENDIS] ut ex edicto primum a creditoribus poſſideantur bona, deinde, magiſtris factis, uendantur. PEREGRINIS] non Romanis, ſed peregrinis, ideſt ſuis. ep. 2. NVGATORIBVS] leues, inquis, erunt iudices, ſiquidem Graeci erunt. quid refert? ipſi tamen ita exſultant, quaſi ſummum a me beneficium acceperint. VESTRI] qui Romae iudicant. εἰρωνικῶς dixit. MANCIPEM] quaſi non grauis iudex eſſe poſſit, qui ob quaeſtum publica conducat, uel emat. NE *cui moleſti ſint*] acerbiore uectigalium exactione. itaque hoc accidit παραδοξότατον, ideſt maxime praeter opinionem. ante enim, moleſtiſſimi prouincialibus publicani. VSVRAS *eorum*,] quas prouinciales ex pactione publicanis penderent, donec debitum uectigal ſoluerent. quod & Seruilius, cognomento Iſauricus, Ciliciae proconſul, ratum eſſe uoluit, ego autem (inquit) prouincialibus amicior: qui uſuras, pactionibus adſcriptas, non ſeruo; ſed diem ſtatuo ſatis laxam, qua uectigal publicanis debitum ſoluant: quam ante ſi ſoluerint, ad uectigal uſuras tantum centeſimas addent; ſi non ſoluerint, tū, quod ne accidat, conſulto diem ſtatuo ſatis laxam, quo poſſint matura ſolutione uſuras illas intolerabiles effugere. CENTESIMAS *ducturum*] hoc ſeruaturum, ut centeſimas dumtaxat cum uectigali ſoluant publicanis. quod illis multo erit facilius, quam ſi uſuras illas, quae pactionibus adſcriptae fuerant, centeſimis uidelicet non comparandae, ex inſtituto Seruilij cogerentur ſoluere. EX PACTIONE] ſoluant, ut pactionibus adſcriptum eſt: adſcriptum autem erat grauiſſimum fenus : quod ſeruauerat proconſul Seruilius. SOLVVNT *tolerabili fenore*] ſoluunt uectigal iam ante debitum, cum cētesimis, quod eſt fenus tolerabile. SI *illam iam habent*] Caualcantis liber, Illa, etiam alter antiquus. mendum tamen remanet in particula, Si. ſequitur translatio a menſura, copiam ſignificans. publicanos ualde uerbis orno, crebro inuito. MAXIME *putet.*] eſſe mihi familiarē. Μηδὲν αὐτοῖς] nihil ipſis tribuo: quamuis eos habeā in delicijs, nihil tamen ipſorū cauſſa facio, quod reprehendi poſſit. RELIQVA] quae perficiunt Graecam ſnīam. DE *ſtatua Africani*] de qua ut putē locutū eſſe Ciceronē in libris de rep. facit illud infra, Nā illud de Flauio, & faſtis. uīr .n. Atticus ad Ciceronem ſcripſiſſe, eius opinionē a Scipione Metello reprehendi, propterea quod in libris fortaſſe de rep. tradidiſſet, eam ſtatuā, quae ad Opis aedē poſita eſſet, cum hac inſcriptione, P. CORNELIVS. P. F. SCIPIO. CENSOR, Africani eſſe: quam Scipio Metellus non Scipionis Africani, ſed Scipionis Serapionis aiebat eſſe. quem refellit Cicero his uerbis: Cum habeat ea ſtatua inſcriptum, CENSOR, qui poteſt de Serapione intelligi, qui cenſor numquam fuit? an hoc Scipio hic Metellus ignorat, proauum ſuum Serapionem cenſorem non fuiſſe? Eſt autem Serapio, Naſica ille Scipio, qui Ti. Gracchum pontifex max. interfecit. Ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώθων] o perturbatum rerum ordinem, quo tu uteris in litteris tuis. ſupra dixit, Te enim ſequor σχεδιάζοντα. IAM] hoc ipſum, quod ſcribis ordine perturbato. SCIPIO *hic Metellus*] hic eſt Pompeij Magni ſocer, P. Scipio, qui poſt in Africa contra Caeſarem pugnauit, uictuſq. ſibi ipſe mortem conſciuit. adoptatus a Q. Metello Pio, Numidici filio, & praenomen ab eo, & cognomen acceperat, uetere tamen cognomine conſeruato, ut appellaretur Q. Metellus Scipio: quod patet ex S. C. miſſo ad Ciceronem a M. Coelio, ep. 7. lib. 8. fam. Pedianus etiam in argumento Milonianae Q. Metellum Scipionem nominat. alibi Scipio tantum, ut apud Caeſarem, Ciceronem ipſum, & hiſtoricos omnes. Metellus ſimpliciter, quod meminerim, numquam dictus. Idem, niſi fallor, Naſica uocatur a Cicerone, ep. 1. lib. 2. ſeruato cognomine patris, aui, maiorumq. ſuorum. Etiam illud obſeruaui, licet adoptati praenomē eorum, qui adoptaſſent, aſſumerent, hunc tamen in oratione pro domo P. Scipionem appellari. Dixit igitur, Scipio hic Metellus, ut in ep. 24. lib. 2. Caepio hic Brutus, gemino cognomine, quia Brutus ab auunculo Caepione adoptatus erat. PROAVVM *ſuum*] hoc ordine. P. Scipio Naſica Serapio, eius filius, qui Corculum uocatus eſt, genuit Scipionem Naſicam oratorē, qui conſul fuit cum Beſtia, anno urbis DCXLII. hic autem Naſicam, Craſſi oratoris generum, ex quo Naſica hic ultimus, quem diximus a Metello Pio adoptatum. CENSOREM *non fuiſſe?*] cenſor quidem fuerat Africanus Aemilianus, quod Cicero ſcripſerat, non Serapio, quod Scipio Metellus opinatus, Ciceronem, ut ignarum hiſtoriae, reprehenderat. CENSOR] cenſor fuerat Africanus cum L. Mummio, anno urbis DCXI. EA *ſtatua*] Africani. AD *Opis*] aedem. e Graecis fontibus figura deriuata. APERTE] Beſſarionis liber, Ad Opis aperte. SERAPIONIS] cognomen hoc Scipio Naſica accepit a mancipio, ob ſimilitudinem formae. Valerius, Plinius, epitome Liuiana. VIDEO *Metelli ἀνιστορησίαν turpem*] bis errauerat Scipio Metellus: primum, quod putauerat ſtatuam illam, ad Opis poſitam, Serapionis potius eſſe, quam Africani: in quo eum inſcriptio refellebat: non enim cenſor umquam Serapio fuerat: deinde, quod in Capitolio imaginē Africani poſuerat, cum ſubſcriptione Serapionis: ut non ex hiſtoria tantum, ſed ex facie quoque ſuos gentiles ignorare uideretur. ἀνιστορησίαν, ignorationem hiſtoriae. NAM *illud de Flauio*] faſtos a Cn. Flauio, libertino homine, publicatos eſſe, de quo iam diximus, ex oratione pro Murena, Plinio, Gellio, & aliis notum eſt. Hac de re locutus erat Cicero in lib. 1. de rep. quod ex Nonio conſtat. ſupra, in hac ipſa epiſtola. SI *ſecus eſt*] ſi aliter eſt, atque ego ſcripſi in libris de rep. BELLE ἠπόρησας] acute, nec ſine cauſſa dubitaſti, utrum de Flauio, & faſtis ita ſit. epiſt. I. Τὸν τῆς ἀρχαίας] illum ex ueteri comoedia celebrem. Horatius ſat. 4. lib. I.

„ Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophaneſq. poetae,
„ Atque alij, quorum comoedia priſca uirorum eſt.

ERRAVIT] de Eupoli. Nō *dixit?*] dixit & Valerius. TVO *familiari*] ex aſſidua lectione. NEMO *Cornelius*]

ne er-

ne errandi quidem occaſionem ullam habuit : cum nemo Cornelius,illo uiuo, cenſor fuerit.quo tur-
pior uidetur error. XXDC. ₰ quae Philotimo ſoluta ſunt a debitore meo. RELIQVA *mea,* ₰ quae mi
hi reliqua debebantur. τὶ λοιπόν? ₰ quid ſupereſt, quod ad te ſcribam ? INAVDISTI ₰ huius uerbi
uis haec eſt,ut non niſi de rebus occultis uſurpetur.ut in epiſtola ad Paetum: Aquini,& Fabrateriae con
ſilia ſunt inita de me, quae te uideo inaudiſſe.& apud Plautum,alioſq. eiuſdem generis ſunt exempla :
ut legentes ad uſum.Latinae locutionis obſeruauimus. NIHIL *eiuſmodi eſt* ₰ non eſt, ut quidquam
inaudire potueris a me turpiter commiſſum.nihil enim committo. πολλοῦ γε καὶ δεῖ. PROBE *reſpondiſſe.*₰
cum reſpondiſti,te non putare,pantheras mandato meo quaeri,ut ad Coelium mittantur. ep.21.lib.5.
FIDENTIVS ₰ nam,cum dixiſti, te non putare, non ſatis fidenter reſpondiſti. uellem affirmaſſes;non eſ
ſe,cur pantheras Coelio,collegae ſuo, ſeorſum ab ipſo uenationem adornanti,ſuſpicetur a me miſſum
iri. COELIVS *libertum* ₰ M.Coelius Rufus,aedilis curulis deſignatus cum M.Octauio, Philonem li-
bertum miſerat.fam.lib.7.ep.8. SED *a ciuitatibus* ₰ ſic in antiquis libris.puto rectius,Et de ciuitatibus,
litterarum mutatione parua : ſi quidem pro, Sed, ueteres librarij ſcribebant, Set;item, it, quit, pro id,
quid:aliaq.huius generis multa. Scripſerat ad Ciceronem Coelius,ut & phantheras ſibi mitteret , &
M.Feridij agros, (fam.l.8.ep.9.) qui ciuitatibus fructus penderent,immunes eſſe uellet. de agris
reſpondit Cicero:In mea prouincia nihil cuiquam adimitur,niſi ſi quid quis debeat.nam,creditoribus
ut ſatisfiat,uolo.itaque non eſt,quod petas,ut ciuitatibus adimam fructus,qui ex agris capiuntur.ac mi
ror,cur petas: cum Romae audire poſſis,nullum in mea prouincia nummum, niſi in aes alienum, ero-
gari.quod ſi non auditur,meaq.ſunt obſcura facta, ut tamquam in tenebris lateam: moleſte fero. NEC
mihi conciliare ₰ qui pecuniam non debitam uel ipſe cepiſſet,uel alteri conciliaſſet,is lege tenebatur. in
Verrem lib.3. NEC *illum capere* ₰ ſignificatur,inter Feridium,& Coelium conueniſſe,ut, ſi Feridius, a
Coelio Ciceroni commendatus, de immunitate agrorum impetraſſet, Coelio pecuniam eius rei cauſſa
numeraret: quod quidem flagitij nemini eſſe committendum, minime uero omnium Coelio,cui pecu
niam capere liceret eo minus,quod crimine repetundarum accuſaſſet C.Antonium. ILLVD *autem al-
terum* ₰ de pantheris. CIBYRATAS ₰ ab urbe Cibyra,homines uenandi ſtudio deditos.fam.l.8.ep.9.
MAGNA *in gratia* ₰ quia ſcripſiſti ad eum, me ſcripſiſſe ad te, mirificum illum eſſe. ep.17.l.5. MAN-
DAVIT ₰ ante quam Roma diſcederes. QVEM *iampridem numquam uidet* ₰ ſupra tamen, ep. 19.l.
5.dixit,Quam numquam uidi;ut uideatur hic quoque legendum,Quem numquam uidit . ADSCRI-
BITO ₰ cum Romam ad uxorem tuam Piliam litteras mittes. LITTERAS *daturum pridie Kal.Ian.*₰
locus ex epiſtola Attici : qui Ciceroni memoriam attulit clariſſimi iuriſiurandi,cum ſcilicet pridie Ka-
len.Ian.iurauit rempub.a ſe eſſe ſeruatam,fam.lib.5.ep.2.in oratione pro Sulla,& in ea pro domo.PRAE
TEXTATVS ₰ cum effeci,ut ſumma tribuni pl. Metelli Nepotis iniuria ſummo mihi eſſet honori.Prae-
texta magiſtratuum toga,& puerorum ad annum XVII. PARIA *paribus* ₰ qui in ſcribendo ſum orna-
tior,quam tu es. POTVIT *Lucceius Tuſculanum* ₰ uendere.niſi forte ſibi retinet animi cauſſa , ſolet
enim ibi ſe cum ſuo ſeruulo tibicine oblectare. EXPEDITOS ₰ moleſtia aeris alieni . QVIBVS *omni-
bus eſt* ₰ in quos omnes conuenit illud Homericum, αἴδεσεν &c.quod pecunias in iudicio, cum pro-
pter aes alienum cuperent, tamen, deterriti metu,non accepiſſent. DE *Memmio* ₰ exſule reducendo.
exſulabat de ambitu condemnatus. Appianus lib.II. CVRIO ₰ C.Scribonius Curio tribunus pl. fam.
ep.4.lib.8. NOMINE ₰ pecunia ab Egnatio exigenda. IN *menſem Martium* ₰ uide ep. 20.lib.3. GE-
NVARIOS ₰ nummos Genuae percuſſos, quae erat in Caeſaris prouincia. TALENTA *Attica L.* ₰ ſcu-
tati ſcilicet aurei triginta ſex millia noſtrae monetae. EXTORSISTIS ₰ ad Marathonis aedificationē.
ODIVM *Pompeij* ₰ prorſus haec non conuenire uidentur in Pompeij perſonam.ſi quid opis afferrent
ueteres libri,mallem,Poſſidonij : qui moleſte ferret a Caeſare pecuniam Athenienſes abſtuliſſe ad Ma
rathonem aedificandum, quam ipſe ſuis Rhodiis datum iri non dubia ſpe crediderat. SVOS ₰ quos
ſuos certo putaret. COMEDISSE. ₰ auide praeripuiſſe. IN *merito reaedificando* ₰ In Marathone aedifi-
cando,eſſet apertius, nec ἄλογον, ut opinor. ſcribit enim Tranquillus, Italiae, Galliarum, Hiſpaniarū,
Aſiae quoque,& Graeciae potentiſſimas urbes Caeſaris munificentia praecipuis operibus exornatas.
DILIGENTIOREM ₰ uobis inſtantibus. NEQVIOREM ₰ uerbum proprie uſurpatum de hominibus lu
xu diffluentibus. VINDVLLVM : ₰ aut libertum Pompeii Magni, ideoq. patroni nomine utentem, aut
gentilem. QVAE *res* ₰ quae hereditas, liberti enim patronis, & patroni aeque libertis heredes erant, cū
aut inteſtati, aut ſine filijs obijſſent.ſin gentilis erat, de gentilicia heredirate accipiemus . LAGVNCV-
LAE ₰ clarius, Imaguncula. Beſſarionis liber, Languncula. HOMINIS *Bruti* ₰ ioco ſignificat, Brutum
re uera Brutum eſſe, qui Vedio utatur.& argute, Hominis Bruti, quaſi non hominis magis , quam be-
ſtiae ſimilis eſſet. &,Lepidi, plane hominis lepidi, ſi quidem haec de uxore ferat. ILLIVS *Lepidi* ₰ ſubau-
di,Vxoris: uſitata figura: ut, Terentia Ciceronis, Mucia Pompeii . Ex ſororibus Bruti alteram habuit in
matrimonio M. hic Lepidus, poſtea triumuir cum Antonio,& Octauiano;alteram C. Caſſius, is, qui
Caeſarem occidit. Προπύλαιον *Eleuſine facere.* ₰ per amicos uidelicet. nam Appius tam ad urbem per-
uenerat. προπύλαιον autem, ut eſſet in urbe celebri monumentum nominis ſui . ID *ipſum* ₰ te putare,
nos ineptos fore, ſi προπύλαιον Academiae fecerimus. IPSAS ₰ ipſam urbem. nam Eleuſin non tam Athe
nis propinqua, quam Academia, quae propemodum in portis erat. POST *Leuctricam pugnam* ₰ poſt pu-
gnam, qua Clodius a Milone apud Bouillas caeſus eſt. Leuctricam cur uocet, minus notum . niſi forte,
quia memorabilis e Clodij nece, ut illa e Spartanorum, & Cleombroti regis occiſione. DIE DCCLV. ₰
recte : tot enim dies a Clodij nece (is III. Kal. Feb. eſt interfectus) numerantur ad hunc diem : ut

ſcripta

ſcripta ſit epiſtola ad III. nonas Martias, L. Paullo, C. Marcello coſ. altero poſt Pompeii conſulatum anno. ep. 12. lib. 5.

Cicero S. D. Attico. 2.

CVM Philogenes, libertus tuus, Laodiceam ad me, ſalutandi cauſſa, ueniſſet, & ſe ſtatim ad te nauigaturum eſſe diceret; has ei litteras dedi; quibus ad eas reſcripſi, quas acceperam a Bruti tabellario. Et reſpondebo primum poſtremae tuae paginae: quae mihi magnae moleſtiae fuit, quod ad te ſcriptum eſt ab Cincio de Statij ſermone: in quo hoc moleſtiſſimum eſt, Statium dicere, a me quoque id conſilium probari. probari autem? de iſto hactenus. dixerim me uel plurima uincla tecum ſummae coniunctionis optare: & ſunt amoris arctiſſima: tantum abeſt, ut ego ex eo, quo adſtricti ſumus, laxari aliquid uelim. illum autem multa de iſtis rebus aſperius ſolere loqui, ſaepe ſum expertus; ſaepe etiam leniui iratum. id ſcire te arbitror. in hac autem peregrinatione, militia ue noſtra ſaepe incenſum ira uidi, ſaepe placatum. quid ad Statium ſcripſerit, neſcio. quidquid acturus de tali re fuit, ſcribendum tamẽ ad libertum non fuit. mihi autem erit maxime curae, ne quid fiat ſecus, quam uolumus, quamq. oportet. nec ſatis eſt in eiuſmodi re, ſe quemque praeſtare. ac maxime partes iſtius officij ſunt pueri Ciceronis, ſiue iam adoleſcentis; quod quidem illum ſoleo hortari. ac mihi uidetur matrem ualde, ut debet, amare, teq. mirifice. ſed eſt magnum illud quidem, uerumtamen multiplex pueri ingenium: quo ego regendo habeo negotij ſatis. Quoniam reſpondi tuae paginae poſtremae prima mea, nunc ad primam reuertar tuam. Peloponneſias ciuitates omnes maritimas eſſe, hominis non nequam, ſed etiam tuo iudicio probati, Dicaearchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana Chaeronis narratione Graecos in eo reprehendit, quod mare tam ſecuti ſunt: nec ullum in Peloponneſo locum excipit. cum mihi auctor placeret, (etenim erat ἱςορικώτατος, & uixerat in Peloponneſo) admirabar tamen, &, uix aggrediens, communicaui cum Dionyſio. atque is primo eſt commotus: deinde, quod tum de iſto Dicaearcho non minus bene exiſtimabat, quam tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiae cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autẽ, & Aliphera, & Tritia νεόκλιςα ei uidebantur: idq. τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, ubi mentio non fit iſtorum. itaque iſtum ego locum totidem uerbis a Dicaearcho tranſtuli. Phliaſios dici ſciebam: & ita fac ut habeas: nos quidem ſic habemus: ſed primo me ἀναλογία deceperat, φλιοῦς, ὀπoῦς, σιπoῦς, quod ὀπούντιοι, σιπούντιοι. ſed hoc continuo correximus. Laetari te noſtra moderatione, & continentia uideo. tum id magis faceres, ſi adeſſes, atque hoc foro, quod egi ex idibus Febr. Laodiceae ad Kal. Mai. omnium dioeceſium, praeter Ciliciae. mirabilia quaedam effecimus. ita multae ciuitates omni aere alieno liberatae, multae ualde leuatae ſunt: omnes ſuis legibus, & iudicijs uſae, αὐτονομίαν adeptae reuixerunt. his ego duobus generibus facultatem ad ſe aere alieno liberandas, aut leuandas dedi; uno, quod omnino nullus in imperio meo ſumptus factus eſt, (nullum cum dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus, inquam, ne teruncius quidem. hac autem re, incredibile eſt, quantum ciuitates emerſerint. acceſſit altera. Mira erant in ciuitatibus ipſorum furta Graecorum, quae magiſtratus ſui fecerant. quaeſiui ipſe de ijs, qui annis decem proximis magiſtratum geſſerant. aperte fatebantur: itaque ſine ulla ignominia ſuis humeris pecunias populis retulerunt. populi autem, nullo gemitu, publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſoluerant, etiam ſuperioris luſtri reddiderunt. itaque publicanis in oculis ſumus. gratis, inquis, uiris. ſenſimus. Iam cetera iuriſdictio nec imperita, & clemens, cum admirabili facilitate. aditus autem ad me minime prouinciales. nihil per cubicularium. ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus. grata haec, & magna, mihiq. non dum laborioſa ex illa uetere militia. Nonis Mai. in Ciliciam cogitabam: ibi cum Iunium menſem conſumpſiſſem, atque utinam in pace, (magnum enim bellum impendet a Parthis) Quinctilem in reditu ponere. annuae enim mihi operae ad III. Kal. Sex. emerentur. magna autem in ſpe ſum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta urbana uſque ad non. Mart. e quibus intelligebam, Curionis noſtri conſtantia omnia potius actum iri, quam de prouincijs. ergo, ut ſpero, propediem te uidebo. Venio ad Brutum tuum, immo noſtrum: ſic enim mauis. Equidem omnia feci, quae potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. omni igitur modo egi cum rege, & ago quotidie, per litteras ſcilicet: ipſum enim triduum, quattriduum ue mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberaui: ſed & eũ praeſens, & poſtea creberrime non deſtiti rogare, & petere mea cauſſa, ſuadere, & hortari ſua. multum profeci, ſed, quantum, non plane, quia longe abſum, ſcio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptio uellent ſoluere, ſed, centeſimis ductis a proxima quidem ſyngrapha, nec perpetuis, ſed renouatis quotannis numerabantur nummi: noluit Scaptius. tu qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in ſyngrapha. fieri non poterat: nec, ſi poſſet, ego pati poſſem. audio omnino Scaptium paenitere. nam, quod S.C. eſſe dicebat, ut ius ex ſyngrapha diceretur; eo conſilio factum eſt, quod pecuniam Salaminij contra legem Gabiniam ſumpſerant: uetabat autem Auli lex, ius dici de ita ſumpta pecunia. decreuit igitur ſenatus, ut ius diceretur iſta ſyngrapha. nunc iſta habet iuris idem, quod ceterae, nihil praecipui. haec, a me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi, neſcio; Catoni certe probabo. ſed iam ad te ipſum reuertor. Ain' tãdẽ Attice, laudator integritatis, & elegantiae noſtrae? auſus es hoc ex ore tuo? inquit Ennius: ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, ſi mecum eſſes, qui ſcribis morderi interdum, quod non ſimul ſis, paterere me id facere, ſi uellem? Non amplius, inquis, quinquaginta. Cum Spartaco minus multi primo fuerunt. quid tandem iſti mali in tam tenera inſula non feciſſent? non feciſſent autem? immo quid ante aduentum meum non fecerunt? incluſum in curia ſenatum habuerunt Salaminium ita multos dies, ut interierint non nulli fame. erat enim praefectus Appij Scaptius,

& habe-

& habebat turmas ab Appio, id me igitur tu, cuius me hercule os mihi ante oculos ſolet uerſari, cum de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquam, rogas praefectus ut Scaptius ſit? at hoc ſtatueramus, ut negotiatorem neminem: idq. Bruto probaueramus. Habeat is turmas, cur potius, quam cohortes? ſumptu iam nepos euadit Scaptius. Volunt, inquis, principes, Scio: nam ad me Epheſum uſque uenerunt: flentesque, equitum ſcelera, & miſerias ſuas detulerunt. itaque ſtatim dedi litteras, ut ex Cypro equites ante certam diem decederent, ob eamq. cauſſam, tum ob ceteras, Salaminij nos in caelum decretis ſuis ſuſtulerunt. Sed iam quid opus equitatu? ſoluunt enim Salaminij. niſi forte id uolumus armis efficere, ut fenus quaternis cẽteſimis ducãt. & ego audebo legere umquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, ſi tale quid fecero? nimis, inquam, in iſto Brutum amaſti, dulciſſime Attice: nos, uereor, ne parum. atque haec, ſcripſi ego ad Brutum, ſcripſiße te ad me. cognoſce nunc cetera. Pro Appio nos hic omnia facimus, honeſte tamen, ſed plane libenter. nec enim ipſum odimus: & Brutum amamus: & Pompeius a me mirifice contendit; quem mehercule plus plusq. in dies diligo. C. Coelium quaeſtorem huc uenire audiſti. neſcio, quid ſit: ſed Pammenia illa mihi non placent. Ego me ſpero Athenis fore menſe Septembri. tuorum itinerum tempora ſcire ſane uelim. Εὐήθειαν Sempronij Rufi cognoui ex epiſtola Corcyraea. quid quaeris? inuideo potentiae Veſtorij. Cupiebam etiam nunc plura garrire: ſed lucet: urget turba: feſtinat Philogenes. ualebis igitur, & ualere Piliam, & Caeciliam noſtram iubebis litteris, & ſaluebis a meo Cicerone,

EXPLANATIO

AB *Cincio* } Romae res Attici curante. ID *conſilium* } conſilium Quincti fratris de dimittenda Pomponia, Attici ſorore. Statius autem Quincti libertus. ILLVM *autem* } Quinctum. DE *iſtis rebus* } de quotidianis litibus cum uxore. epiſt. 1. lib. 5. MILITIA *ne noſtra* } Militiã uocat, quia cum agmine armato proficiſceretur. uide ep. 19. lib. 5. NEC *ſatis eſt, &c.* } non mihi ſatis eſt, me tibi eum praeſtare, qui eſſe debeo: curam etiam ſuſcipiam, ne quid ab illo ſecus, quam uolumus, fiat. SOLEO *hortari* } ut iſta ſedet inter patrem, & matrem. NEQVAM, } inconſiderati, indiligentis, qui temere ſcriberet, quidquid in buccam. IN *Trophoniana Chaeronis narratione* } Chaeronem loquentem induxerat Dicaearchus in libris περὶ τῆς εἰς τροφωνίου καταβάσεως. Athenaeus. MARE *tam ſecuti* } cum urbes aedificarent. DE *iſto Dicaeartho* } gloſſema, Dicaearcho, ſuſpicor. NON *minus bene &c.* } dignum, cui crederetur, ita Dicaearchum putabat, ut tu C. Veſtorium, ego M. Cluuium. Et, quoniam, M. Cluuio, primi correximus; noſtra correctio ſi cui minus probabibur, huic opponemus duorum antiquiſſimorum exemplarium auctoritatem, Caualcantis, & Beſſarionis. quam nos eo facilius ſecuti ſumus, quod & Veſtorium Attici fuiſſe amiciſſimum, & Ciceronis Cluuium, utrumque Puteolanum, ipſe nobis Cicero narrat tum in his epiſtolis, tum in ijs, quas poſterior aeras Familiares inſcripſit. LEPREON } qui poteſt eſſe maritimum, cum Arcadia ſit regio mediterranea? Tene autem, Alphera, & Tritia, maritima opida, ideo putabat Dicaearchus antiqua non eſſe, quod Homerus τῷ τῶν νέων καταλόγῳ, cum naues enumerat e Peloponneſo diſcedentes, mentionem iſtorum non facit. TRANSTVLI } in libros de rep. de quibus ep. 1. VT *habeas* } ut corrigas. nam Phliuntos non recte ſcripſeram, analogia deceptus; quod ut ab ὀποῦς, σιποῦς, ὀποῦντιοι, σιποῦντιοι, item Phliuntios a φλιοῦς deduci putaueram. PRAETER *Ciliciae.* } Aſiaticarum igitur dioeceſium, non Cilicienſium, forum egit. ep. 11. lib. 5. & fam. lib. 13. epiſt. 60. SVIS *legibus* } uide ep. 1. IPSORVM *furta Graecorum* } cur, Ipſorum? quia Romani magiſtratus iuri dicundo, pecunijs autem publicis adminiſtrandis Graeci ipſi praeerant. primus autem Cicero permiſit, ut ad ius dicendum ſuis etiam legibus, iudicibuſq. uterentur; cum antea Romanis legibus ius dicerent Romani homines, aut qui prouinciae praeerat, aut ab ipſo dati. REDDIDERVNT. } debitas pecunias. Vectigalia autem publicani quincto quoq. anno de cenſoribus redimebant: & quinquennale ſpatium Luſtrum dicebatur. Varro. EX *illa uetere militia.* } quod me iampridem antelucanis ambulationib. conſuetudo aſſuefecit, cum ita me excitabat, exercebatq. ambitio, ut in bello milites uictoriae cupiditas. EMERENTVR. } annua prouinciae adminiſtratio terminatur. ſic Emeritum annuum tempus, (ep. 5.) pro confectum. & emerentur proprie ſtipendia militibus. CVRIONIS *noſtri* } tribuni pl. qui S.C. fieri de prouincijs non patiebatur. TE uidebo } quia nihil noui de prouincijs decernetur: itaque utar ea condicione, qua profectus ſum, ut, annuo imperio terminato, reuertar. IN *mea prouincia* } cum Salaminijs. REGNO } Ariobarzanis. ep. 1. TVRBVLENTIS *in rebus* } cum paene ciuilibus inſidijs oppreſſus eſt. lib. 5. ep. 20. fam. lib. 15. ep. 2. A PROXIMA *quidem ſyngrapha,* } quid, ſi, A prima quidem ſyngrapha? ut centeſimae ducerentur, & a prima ſyngrapha, & cum anatociſmo. NEC *perpetuis* } nec ſine fenoris renouatione, ſed ut & ipſae a Salaminijs ſoluerentur, & ipſarum item uſurae, ducta ratione per ſingulos annos, quantum e centeſimarum fenore noui fenoris crearetur. ita centeſimae non perpetuae ducebãtur, ſed renouatae quotannis: quod ſupra dixit, Cum anatociſmo. ep. 1. QVI *ais* } qui uerum eſt id, quod ſcribis? HABEBAT *in ſyngrapha* } non ſimul ſtant, uelle aliquid perdere, & habere quaternas in ſyngrapha, quod eſt hominis praeter modum cupidi. FIERI *non poterat* } etenim erat interitus ciuitatis. ep. 21. lib. 5. EGO *pati poſſem* } qui in edicto tranſlaticio, centeſimas me obſeruaturum, haberem, cum anatociſmo anniuerſario, nihil ultra. epiſt. 1. AVLI *lex* } Auli Gabinij. DE *ita ſumpta* } de uerſura, uetabat lex Gabinia ius dici, hoc eſt, debitores in iudicium uocari a creditoribus

de pecu-

de pecunia, quam uerſura facta ſumpſiſſent, id ob eam cauſſam, ne prouinciales homines Romae uerſuram faciendo exhaurirentur. Ivs *diceretur iſta ſyngrapha* ‡ ut Salaminij, Scaptio, & Matinio non ſoluentes, iudicio cogi poſſent. Habet *iuris idem,* ‡ iſta ſyngrapha nihil habere debet praecipui iuris, ſed idem, quod ceterae, hoc inquam, ut obſeruentur centeſimae cum anatociſmo. tantum enim ſenatus decreuit, ut ne ue Salaminiis, ne ue ijs, qui dediſſent, fraudi eſſet; iuſq. diceretur ex ſyngrapha inter Salaminios, & feneratores facta: quod ſine S.C. non potuiſſet, lege Gabinia uetante. ergo hoc ſenatus decreuit, ut & dantibus, & accipientibus caueretur: id non decreuit, ut a ſenatoribus exigerentur quaternae: quod Scaptius poſtulabat. epiſt. 5. Ordine ‡ ſapienter. inde ductum, quod in ordine conſideratio ineſt, & in conſideratione ſapientia. Sic Philippica 3. Recte, atque ordine, eq. rep. feciſſe, & facere. Spartaco ‡ qui ſeruile bellum excitauit. Tenera *inſula* ‡ imbelli, & delicijs potius, quam armis, dedita: quam uel paucis equitibus poſſet Scaptius ad libidinem uexare. contra dixit Virgilius, Scipiadas duros bello. Negotiatorem *neminem* ‡ praefectum haberemus. Cvr *potius, quam cohortes* ? ‡ fingit ſe mirari, cur Scaptius, cum pedites minore impenſa poſſit alere, equites tamen malit: ſed occulte ſignificat, Scaptij conſilium eſſe, ut equitibus ad extorquendas pecunias, inſulamq. diuexandam utatur. quod peditũ non ita firmo praeſidio minus auderet. Et de peditibus, Cohors, dicitur; de equitibus, Turma. itaque in oratione pro Marcello pedites equiteſq. ſignificat, cum inquit: Huius gloriae Caeſar, quam es paullo ante adeptus, ſocium habes neminem: nihil tibi cohors, nihil turma decerpit. Nepos ‡ is eſt, qui rem temere profundit. ſed eſt in Scaptium ironia, qui, non quia nepos eſſet, ſed, quia rapinas, & uim cogitaret, ideo turmas mallet, quam cohortes. Principes ‡ Cypri. Scio ‡ εἰρωνικῶς: ex hoc, inquit, iudica, num uelint, quod ad me Epheſum &c. Eos *libros* ‡ quos de rep. & de optimi ciuis officio ſcripſi. l. 4. ep. 16. l. 6. ep. 1. l. 2. ep. 3. l. 8. ep. xi. l. 10. ep. 4. & ad Q. fr. l. 3. ep. 8. Nimis, *inquam* ‡ inquam, dicit, quaſi eandem ſententiam repetat. nam ſupra, licet non plane dixerit, non obſcure tamen ſignificauit, nimis ab Attico Brutum amari. ut in eo loco, Auſus es hoc ex ore tuo ? Scripsisse *te ad me* ‡ ut equites Scaptio ad cogendam pecuniam darem. Hic *omnia facimus,* ‡ ne, a Dolabella accuſatus, prouincialium hominum teſtimonijs oppugnetur. fam. ep. 10. l. 3. ad ipſum ita ſcribit: De me tibi ſic promitto, atque confirmo; me pro tua dignitate in hac prouincia, cui tu praefuiſti, rogando, deprecatoris; laborando, propinqui; auctoritate, cari hominis apud ciuitates, grauitate, imperatoris ſuſcepturũ officia, atq. partes. Honeste *tamen* ‡ quatenus honeſte poſſum: quaſi eſſent nonnulla, quae fieri pro Appio non honeſte poſſent. Nec *enim ipſum odimus* ‡ quamquam & inimici mei frater fuerit, & inimicus ipſe. Brvtvm ‡ Appij generum. fam. lib. 3, ep. 2. Pompeivs ‡ cuius filius Appij filiam habebat in matrimonio. fam. lib. 3. ep. 4. Qvaestorem ‡ quem poſtea decedens prouinciae praefecit. fam. ep. 15. lib. 2. Pammenia *illa* ‡ quae acta ſunt de domo pueri Pammenis. ſupra lib. 5. epiſt. 20. Corcyraea ‡ quam Corcyra dediſti. Potentiae *Veſtorij.* ‡ cui controuerſia fuerit cum homine tam fatuo, tam nullius conſilij. hic eſt Sempronius Rufus, qui Rufio per irriſionem uocatur epiſt. 2. lib. 5. idem qui in epiſt. M. Coelij, fam. epiſt. 7. lib. 8. Caeciliam ‡ Attici filiam. Litteris ‡ cum Romam ſcribes.

Cicero S. D. Attico. 3.

Etsi nil ſane habebam noui, quod poſt accidiſſet, quam dediſſem ad te Philogeni, liberto tuo, litteras: tamen, cum Philotimum Romam remitterem, ſcribẽdum aliquid ad te fuit. ac primum illud, quod me maxime angebat, (non quo me aliquid iuuare poſſes: quippe res eſt in manibus: tu autem abes longe gentium:

– Πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ
Νότος κυλίνδει πλύματ᾽ ἀφρείης ἁλός)

obrepſit dies, ut uides, (mihi enim ad III. Kal. Sext. de prouincia decedendum eſt) nec ſucceditur. quem relinquam, qui prouinciae praeſit? ratio quidem, & opinio hominum poſtulat fratrem: primum, quod uidetur eſſe honos: nemo igitur potior: deinde, quod ſolum habeo praetoriũ. Pontinius. n. ex pacto, & conuentu (nam ea lege exierat) iam a me diſceſſerat. Quaeſtorẽ nemo dignum putat: etenim eſt leuis, libidinoſus, ſagax. De fratre autẽ primum illud eſt: perſuaderi non poſſe arbitror: odit. n. prouinciam. & hercule nihil odioſius, nihil moleſtius. deinde, ut mihi nolit negare; quidnam mei ſit officij; cum bellum eſſe in Syriam magnum putetur, id uideatur in hanc prouinciam erupturum; hic praeſidij nihil ſit; ſumptus annuus decretus ſit; uideatur ne aut pietatis eſſe meae, fratrẽ, aut diligẽtiae, nugarum aliquid relinquere. Magna igitur, ut uides, ſolicitudine afficior, magna inopia conſilij. quid quaeris? toto negotio nobis opus nõ fuit. quanto tua prouincia melior? decedes, cum uoles: niſi forte iam deceßiſti. quem uidebitur, praeficies Theſprotiae, & Chaoniae. nec dum tamẽ ego Quinctum conueneram; ut iam, ſi id placeret, ſcirẽ, poſſet ne ab eo impetrari: nec tamen, ſi poſſet, quid uellem, habebam. Hoc eſt igitur eiuſmodi; reliqua plena adhuc & laudis, & gratiae, digna ijs libris, quos dilaudas. conſeruatae ciuitates; cumulate publicanis ſatisfactum: offenſus contumelia nemo, decreto iuſto, & ſeuero perpauci, nec tamẽ quiſquam, ut queri audeat. res geſtae dignae triũpho: de quo ipſo nihil cupide agemus, ſine tuo quidem conſilio certe nihil. Clauſula eſt difficilis in tradẽda prouincia. ſed haec deus aliquis gubernabit. De urbanis rebus ſcilicet plura tu ſcis; ſaepius, & certiora audis. equidẽ doleo, non me tuis litteris certiorem fieri. huc. n. odioſa afferebantur de Curione, de Paullo: non quo ullum periculum uideam ſtante Pompeio, uel etiam ſedente; ualeat modo: ſed mehercule Curionis, & Paulli, meorum familiarium, uicem doleo. formam igitur mihi totius

tius

tius reip.ſi iam es Romae, aut cum eris, uelim mittas: quae mihi obuiam ueniat, ex qua me fingere poſſim, & praemeditari, quo animo accedam ad urbem. eſt enim quiddam, aduenientem non eſſe peregrinum, atque hoſpitem. Et, quod paene praeterij, Bruti tui cauſſa, ut ſaepe ad te ſcripſi, feci omnia. Cyprij numerabant: ſed Scaptius centeſimis, renouato in ſingulos annos fenore, contentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipſum, quam per me in Brutum: quem tamen ego praeſtare non poteram. erat enim rex perpauper; aberamq. ab eo ita longe, ut nihil poſſem, niſi litteris; quibus pugnare non deſtiti. ſumma haec eſt. pro ratione pecuniae liberius eſt Brutus tractatus, quam Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter C, Pompeio in ſex menſibus promiſſa CC. in Appij negotio quantū tribuerim Bruto, dici uix poteſt. quid eſt igitur, quod laborem? Amicos habet meras nugas, M. Scaptium: qui, quia non habuit a me turmas equitum, quibus Cyprum uexaret, ut ante me fecerat, fortaſſe ſuccenſet: aut quia praefectus non eſt; quod ego nemini tribui negotiatori, non C. Vennonio, meo familiari, non tuo M. Lenio; & quod tibi Romae oſtenderā me ſeruaturum, in quo perſeuerau. ſed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniā cum poſſet, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto eſſe ſatisfactum. is a me tribunatum cum accepiſſet, quem ego ex Bruti litteris ei detuliſſem, poſtea ſcripſit ad me, ſe uti nolle eo tribunatu. Caius eſt quidam; cui cū praefecturam detuliſſem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodij canis. is me nec proficiſcentem Apameam proſecutus eſt; nec, cum poſtea in caſtra ueniſſet, atque inde diſcederet, nū quid uellem, rogauit; & fuit aperte mihi, neſcio quare, non amicus. hunc ego ſi in praefectis habuiſſem, quem tu me hominem putares? qui, ut ſcis, potentiſſimorum hominum contumaciam numquam tulerim, ferrem huius aſſeclae? etſi hoc plus eſt, quam ferre, tribuere etiā beneficij aliquid, & honoris. is igitur Caius, cum Apameae me nuper uidiſſet Romam proficiſcens, me ita appellauit: (Culleolum uix auderem) Vnde, inquit, me iubes petere cibaria? profecto reſpondi lenius, quam putabant oportuiſſe, qui aderant: me non inſtituiſſe ijs dare cibaria, quorum opera non eſſem uſus. abijt iratus. huius nebulonis operatione ſi Brutus moueri poteſt, licebit eum ſolus ames, me aemulum non habebis. ſed illum eum futurum eſſe puto, qui eſſe debet. tibi tamen cauſſam notam eſſe uolui: & ad ipſum haec perſcripſi diligentiſſime. omnino (ſoli enim ſumus) nullas umquam ad me litteras miſit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus non ineſſet arrogans, ἀκοινώνητον aliquid. tibi autem ualde ſolet in ore eſſe, grauius autem. Non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos. in quo tamen ille mihi riſum magis, quam ſtomachum, mouere ſolet. ſed plane parum cogitat, quid ſcribat, aut ad quem. Q. Cicero puer legit, ut opinor, & certe, epiſtolam inſcriptam patri ſuo. ſolet enim aperire, idq. de meo conſilio; ſi quid forte ſit, quod opus ſit ſciri. in ea autem epiſtola erat illud idem de ſorore, quod ad me. mirifice conturbatum uidi puerum. lacrymans mecum eſt queſtus. quid quaeris? miram in eo pietatem, ſuauitatem, humanitatemq. perſpexi: quo maiorem ſpem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. id te igitur ſcire uolui. Ne illud quidem praetermittam. Hortenſius filius fuit Laodiceae cum gladiatoribus. flagitioſe, & turpiter. hunc ego patris cauſſa uocaui ad cenam, quo die uenit: & eiuſdem patris cauſſa nihil amplius. is mihi dixit, ſe Athenis me exſpectaturum, ut mecum decederet. recte, inquam. quid enim dicerem? omnino puto nihil eſſe, quod dixit. non quidem; ne offendam patrem, quem mehercule ualde diligo. ſin fuerit meus comes; moderabor ita, ne quid eum offendam, quem minime uolo. Haec ſunt, etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruilium. litteras mitte quamprimum, ſi nihil fuerit, uel per tuum tabellarium. Piliae, & filiae ſalutem. Cura ut ualeas.

EXPLANATIO

IVVARE *poſſes:*] non ideo ſcribendum ad te fuit, quod me iuuare poſſes: quippe res dilationem non fert: tu autem ab urbe longe abes. l. 5. ep. 20. 21. Πολλά, *&c.*] quid ſignificat? hoc: magnum eſt interuallum: multa interiacent. Eſt autem hemiſtichium, & ſenarius integer, ex uetere aliquo tragico. NEMO *igitur potior*] neminem igitur fratri debeo praeferre: ſi honos eſt, fratre mihi nemo debet eſſe potior. Alij, Bonos, pro, Honos, contra ueteres libros Caualcantis, & Beſſarionis: nec mihi ſatis probata ſententia. PONTINIVS] qui erat & praetorius, & triumphalis. EA *lege*] ut, cū uellet, a me diſcederet. QVAESTOREM] Coelius nondum uenerat. Meſcinium igitur intellige. de quo ep. 4. & 5. SAGAX] quaero dictionem, quae uituperet. nam Sagacitas neque uitium ſignificat, neque laudem. Rapax, aut quid ſimile, cum ſententia congrueret: ſed libri ueteres, Sagax. ut fortaſſe referri poſſit ad furta: quaſi praedae latētis callidus indagator. DECRETVS] mihi ad annuam prouinciae adminiſtrationem. cuius anni cum circumactus orbis ſit, (adeſt enim dies ad decedendum conſtituta, III. Kal. Sext.) frater, publico ſumptu deſtitutus, qui tantum bellum ſuſtinebit? FRATREM;] cum bellum periculoſiſſimū impēdeat. NVGARVM *aliquid*] leuem hominem Meſcinium. non pius, ſi fratrem relinquo; non diligens, ſi quaeſtorem, rei militaris expertem. Nam, ſi fratrem relinqueret, eſſet quidem diligens, at non pius. ep. 4. TVA *prouincia*] tua Epirotica negotiatio. THESPROTIAE, *& Chaoniae*] rebus tuis curandis in Theſprotia, & Chaonia: quae ſunt Epiri loca. CONVENERAM] reuerterat ex Aſia in Ciliciam, in qua fratrē hibernis praefectum reliquerat, ſed eum tamen nondū conuenerat. l. 5. ep. 21. SI *id placeret*] ſi mihi placeret, eum prouinciae praeponere. QVID *uellem*] utrum mihi placeret, relinquere, nec ne. SATISFACTVM] quod difficillimum eſt, prouincialibus ſimul, & publicanis ſatisfacere. ep. 1. RES *geſtae*] quas enumerat ep. 10. l. 5. & fam. l. 2. ep. 10. & l. 15. ep. 4. CLAVSVLA *difficilis in tradenda prouincia*] hoc extremum nō facile poſſum explicare, quis me decedēte prouinciae praeficiatur. CERTIORA] qui ab urbe propius abſis.

De *Curione, de Paullo.*} C.Scribonio Curione tribuno pl.L.Aemilio Paullo conſule,utroq; Caeſaris cauſſam defendente, accepta grandi pecunia. Vicem } quod publicam cauſſam deſeruerint. Contentvs *non fuit.* } quatternas centeſimas poſtulauit.ep.21,l.5. In *Pompeium,&c.*} Ariobarzanis creditorem.ep.1. Prolixior } facilior,liberalior.unde Prolixa,& benefica natura,in ep.ad Appium, nec alibi ſemel,& fere in hanc ſententiam. Per *ipſum* } ipſius Pompeij cauſſa. Praestare } Praeſtare aliquem dicimur,cum efficimus,ne quid is committat ſecus,quam uolumus: ut ad Q.fr.l.1.In hac cuſtodia prouinciae non te unum,ſed omnes miniſtros imperij tui ſocijs,& ciuibus,& reip. praeſtare debes. & ad eundem l.3.Ego Meſſallam Caeſari praeſtabo. Liberivs } maneo in mea ueteri ſententia,ut,Liberalius,reponendum ſit. non correxi tamen,quia libri ſcripti in dictione,Liberius,omnes conſentiūt, Promissa } Pompeio promiſſa,Bruto curata. c c. } uſurae nomine,ut apparet ep.1.dixit autem, c c, numero abſoluto,cum tamen ea ſumma duobus talentis minor eſſet: ſiquidem ſingulis menſibus ſoluebantur talenta 33.ut legimus ep.1. In *Appij negotio* } quem a Dolabella accuſatum , omnibus officijs,Bruti maxime cauſſa,ſubleuaui.ep.2.& fam.l.3.ep.10. Qvod *laborem* } quid eſt igitur, quod animum meum ſolicitet,cum in Ariobarzane,& in Appij negotio cumulate Bruto ſatisfecerim ? ſolicitat, quod proxime ſcribam:in quo uereor,ne Bruto ſatisfactum non ſit.Amicos *habet meras nugas*, } dubitatur,cum,Amicos,dicat multitudinis numero,cur proxime unum nominet M.Scaptium. dubitantibus reſpondetur, plures nominari, primum M.Scaptium,deinde alterum Scaptium , poſtremo Caium. nam,quod Non omnis accuſandi cauſſa ſubiecit,figura eſt Ciceroni uſitata,ut ep.2.His ego duobus facultatem ciuitatibus ad ſe aere alieno liberandas dedi:uno, quod omnino nullus in imperio meo ſumptus factus eſt.Hic cum exſpectari uideretur,Altero,quod,uno,reſpōderet;attende,quid ſubiecit.Hac autem re,incredibile eſt,quantum ciuitates emerſerint.acceſſit altera.mira erant, &c. Meras *nugas*,} leues homines,& quos amicorum numero habere Brutus non debeat. M.Scaptivm } in Beſſarionis libro, Manium Scaptium.ſupra tamen de M.Scaptio legitur,non Manio,ep.21.l.5.& 1.l.6.Nam,quod alij Matinium ex Manio faciunt , neceſſariam correctionem putantes: mihi ſecus uidetur.tantum.n.eos nominat,quos re cognitos Meras appellare poteſt,duos Scaptios,& Caium.Matinium dixit l.5.ep.21.non nouiſſe.praeterea iam oſtendi,non eſſe,cur mutetur;cum dictio,Amicos,inferiora ſpectet. hoc addam,obſeruaſſe me,in antiquis libris Manium ſaepe eſſe,ubi in inpreſſis Marcum. addam & hoc,quod fortaſſe nonnullis alienum a propoſito uidebitur , ego tamen gratum fore puto ueterum monumentorum ſtudioſis : Manium tam praenomen eſſe, quam Marcum; deriuatum a mane , ut & Lucium praenomen a luce.& ut a mane Manius praenomen,a Manius Manilius nomen : (pro familia uſurpabatur) ſic a luce Lucius, a Lucius Lucilius,nomen a praenomine. Et,quoniā,ut diximus , in duobus praenominibus, Manio,& Marco,ſcripti libri ſaepe diſſentiunt ab impreſſis : inde natus error, quod praenomina ueteres fere una littera ſignificabant: ut diuinandum fuerit,M.utrum ſignificaret, Manius, an Marcus: cum Manius unica littera, ſicut Marcus,ſcriberetur, una tantum adiecta lineola , quae M. ad Manij ſignificationem, ante ſecat, ſic, M'. Me Servatvrvm,} ne praefecturam negotianti darem.l.5.ep.21.& l.6. ep.1.Nolvit? } contentus.n.centeſimis,& anatociſmo Scaptius non fuit.ep.21.l.5.& 2.l.6.Scaptio,} non is,de quo proxime ſupra,ſed is,de quo ep.5. Tribvnatvm} militum. Caivs } Beſſarionis liber, Gaius.forte, Gauius; ut ſitis, de quo ep.5. P.Clodii *canis* } cum Clodius uiueret.Tamen , inquit, amicum,& aſſeclam inimici mei ornare uolui praefectura,rogatus a Bruto.Sic in oratione in Piſonē , Clodianum canem appellat Sex. Clodium. Si *in praefectis habuiſſem,*} apparet, Ciceronem Caij opera uſum non eſſe,cum tamen ei praefecturam detuliſſet.ep.3. Cvlleolvm *uix auderem*} fam.l.13.ep.41. ſcribit ad L.Culleolum prouinciae praefectum : ſed,eum hic ſignificari,mihi non ſit uериſimile. Culleolū alium , nullius pretij hominem, uidetur intelligere.Petere *cibaria?*} quae praefectis de publico dabātur. Operatione} reponunt nonnulli,Oratione: quod languidius uidetur.Operatio ualet turpis inſtigatio. De *Appio,*} cum Appium,ſocerum ſuum,a Dolabella accuſatum,mihi commendat. fam. ep.9. l.8. Gravivs *autem* } ſine dubio ſumptum ex uetere poeta.& forte ita ſcribendum ;

Granius autem,

Non contemnere ſe,& reges odiſſe ſuperbos.Vt Granium,ſalſum hominem , & dicacem , cuius mentio in libro de claris oratoribus , poeta nominet, ita dicere ſolitum, Ego neminem contemno, ne me quidem,ſed ſuperbos odi.Vides igitur,Attice,ſuperbiam ex illo uerſu non amandam. In *quo* } cum ad me arroganter ſcribit. Inscriptam *patri ſuo* ; } a te miſſam. Aperire } ante quam ad Quinctum patrem mittatur.is autem,Cicerone in Aſiam proficiſcente,praefectus in Cilicia manſerat.ep.21.l. 5. De *ſorore* } te audiſſe,illum uelle ſorori tuae Pomponiae nuncium remittere. Nihil *fore aliter,ac deceat*} diuortium minime futurum. Nihil *amplius* } alij ſic interpretantur : Hortenſium filium non reprehendi , ne patrem offenderem.quaſi uero patres reprehendentibus flagitioſos filios iraſci aut ſoleant, aut debeant.Ego potius ſic.ad cenam uocaui,quod eſſet Hortenſij filius:alijs eum officijs non ſum proſecutus,ne pater,cui ſcio odioſum,inuiſumq.eſſe,moleſte ferret,quaſi ipſius iudicium reprehenderem. odit enim Hortenſius orator filium,quam diu uixit: heredem tamen moriens reliquit. haec Valerius l. v.c.ix. Ne *offendam patrem,*} ſi filium habeam in comitatu meo . Moderabor } ſi comitem effugere non potero,quod reliquum erit,ita eum tractabo,ut facile intelligat pater,quem ipſe oderit, nec a me diligi. Si *nihil fuerit,* } hic uidetur legendum, Etiam ſi nihil fuerit.Beſſarionis liber , pro, Fuerit, habet,Fieri.

Cicero S. D. Attico. 4.

TARSVM *uenimus non. Iun. ibi me multa mouerunt, magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia. Mihi difficilis ratio adminiſtrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum: relinquendus erat ex S.C. qui praeeſſet. nihil minus probari poterat, quam quaeſtor Meßinius. nam de Coelio nihil audiebamus. rectiſſimum uidebatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa moleſtia, diſceſſus noſter, belli periculum, militum improbitas, ſexcenta praeterea. o rem totam odioſam. ſed haec fortuna uiderit: quoniam conſilio non multum uti licet. Tu, quando Romam ſaluus, ut ſpero, ueniſti, uidebis, ut ſoles, omnia, quae intelliges noſtra intereſſe, in primis de Tullia mea: cuius de cõdicione quid mihi placeret, ſcripſi ad Terentiam, cum tu in Graecia eſſes: deinde de honore noſtro. quod. n. tu abfuiſti, uereor ut ſatis diligẽter actum in ſenatu ſit de litteris meis. Illud praeterea* μυστικώτερον *ad te ſcribam, tu ſagacius odorabere.* τοῦ δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶδα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ μή τι νοήσῃς, εἰς δήπου τοῦτο περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλίας. *non queo tantum, quantum uereor, ſcribere. Tu autem fac, ut mihi tuae litterae uolent obuiae. Haec feſtinans ſcripſi in itinere, atque agmine. Piliae, & puellae Caeciliae belliſſimae ſalutem dices. Vale.*

EXPLANATIO

DISCESSVS *noſter,* } ſi a fratre ſeiungar. DE *Tullia mea* } de matrimonio. ep. I. DE *litteris meis* } ad ſenatum, ſupplicationis honorem poſtulantibus. Ὁ ἀπελεύθερος } libertus Philotimus. Πεφυρακέναι τὰς ψήφους } rationes miſcuiſſe, turbaſſe: id eſt, minus bona fide egiſſe in emptione bonorum Milonis. Κροτωνιάτου } Milonem deſignat, Milonis Crotoniatae, cuius inſignis fortitudo fuit, cognomine. & τυραννοκτόνον appellat, quia P. Clodium, pernicioſa molientem, occiderat. μή τι νοήσῃς } ne quid intelligas. hoc Graeca uerba ſignificant. ego tamen aliquid deſidero; ut potius, Ne quid non intelligas, dixerit. neque enim aperte ſcribebat, ſed μυστικώτερον. aut, μὴ νοήσῃ: ne quid reſciſcat Philotimus. εἰς δήπου } placeret, ἓν δήπου, niſi uereres libri repugnarent. eſſet enim ἓν δήπου τοῦτο, hoc quidem unum. QVANTVM *uereor,* } de rationibus a Philotimo minus ſincere adminiſtratis. AGMINE } militum. ep. 20. lib. 5. & 2. lib. 6. Et Suetonius in Domitiano: In expeditione, & agmine, equo rarius, lectica aſſidue uectus eſt.

Cicero S. D. Attico. 5.

NVNC *quidem profecto Romae es: quo te, ſi ita eſt, ſaluum ueniſſe gaudeo: unde quidem quam diu abfuiſti, magis a me abeſſe uidebare, quam ſi domi eſſes. minus enim mihi meae notae res erant, minus etiam publicae. quare uelim, & ſi, ut ſpero, te haec legente aliquantum tamen uiae proceſſero, tamen obuias mihi litteras quam argutiſſimas de omnibus rebus crebro mittas, in primis de quo ſcripſi ad te antea.* τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς ὁ ἐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπό τι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. *hoc tu indaga, ut ſoles, aſt hoc magis.* ἐξ ἄστεως ἐπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν Χερρονησιατικῶν μη. καὶ κληρονομούσας χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὅλως πεπορευκέναι (?) . ταῦτα οὖν, πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζῃ: δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲν τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέστη ἐπειπών, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. *meq. obiurgauit uetere prouerbio,* τὰ μὲν διδόμενα. *reliqua uide, &, quantum fieri poteſt, perſpiciamus. & ſi annuum tempus prope iam emeritũ habebamus: dies enim* XXXIII. *erant reliqui: ſolicitudine prouinciae tamen uel maxime urgebamur. cum enim arderet Syria bello; & Bibulus, in tanto maerore ſuo, maximam curam belli ſuſtineret; ad meq. legati eius, & quaeſtor, & amici litteras mitterent, ut ſubſidio uenirem: etſi exercitum infirmum habebam, auxilia ſane bona, ſed ea Galatarũ, Piſidarum, Lyciorum; (haec enim ſunt noſtra robora) tamen eſſe officium meum putaui, exercitum habere quamproxime hoſtem, quoad mihi praeeſſe prouinciae per S.C. liceret. ſed, quo ego maxime delectabar, Bibulus moleſtus mihi non erat; de omnibus rebus ſcribebat ad me potius. & mihi deceſſionis dies* λεληθότως *obrepebat. qui cum aduenerit:* ἄλλο πρόβλημα, *quem praeficiam, niſi Coelius quaeſtor uenerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorem epiſtolam facere: ſed nec erat res, de qua ſcriberem; nec iocari prae cura poteram. ualebis igitur, & puellae ſalutem articulate dices, noſtraeq. Piliae.*

EXPLANATIO

QVAM *ſi domi eſſes:* § quam ſi eſſes Romae. & tamen minus a me aberas, in Graecia cũ eſſes. QVAM *argutiſſimas* § quae uel tenuiſſima quaeque ſubtiliter admodum, & curioſe perſequantur. Argutum enim ualet tenue, & ſubtile: unde Arguta ilex Virgilio, quaſi tenui ſibilo ſuſurrans. & de muliere apud Propertium, Argutat noctibus ignes: pro, narrat ſuos amores ea uoce, quae ſua tenuitate femineam mollitiem indicet. Ita locutus eſt M. Coelius fam. lib. 8 epiſt. 1. Data opera, paraui, qui ſic omnia peſequeretur; ut uerear, ne tibi arguta nimium haec ſedulitas uideatur. ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου &c. § ex urbis ſepticollis moenibus ſcripſit ad me Camillus aes alienum uxoris meae: ipſam tum ex bonis Crotoniatae debere minas XXIV. & ex bonis Cherrhoneſiticis XXIIX, & ex quibuſdam bonis heredem fuiſſe DCXL: tum uero eam ne obolum quidem diſſoluiſſe ex omni aere alieno Kalendis alterius menſis: eiuſdem uero libertum, cognominem patri Cononis, in uniuerſum nihil curaſſe. hoc igitur primum, ut omnia ſeruentur: alterum uero, ut ne uſuras quidem floccifacias, quae ducendae ſunt ab ante dicta die. ſane per eos dies, quibus illũ pertuli, magno in timore fui. erat enim apud nos, ut exploraret, ac nonnulla etiam ſpe adductus: qua cum excidiſſet, temere abijt, fatus, turpe remanere diu, uacuumq. reuerti. nunc interpretemur. CROTONIATAE § Milonis. MNAS § exactas. CHERRHONESITICIS § in Cherrhoneſo exactis. epiſt. 1. COGNOMINEM *patri Cononis* § Timotheum igitur. AB *ante dicta die* § a Kalendis alterius menſis. NONNVLLA *etiam ſpe adductus* § ex quo apparet, eum inopia rei pecuniariae laborare, cum a me dona exſpectarit. TVRPE § Homeri uerſus eſt in Iliade, lib. β ab Vlyſſe pronunciatus. Τὰ μὲν διδόμενα. § quae dantur: & ſubaudi, tenenda: ut dicat, bonorum Milonis poſſeſſionem non eſſe dimittendam. MAERORE *ſuo* § propter duos filios, a Gabinianis militibus interfectos. Caeſar lib. III. de bello ci. & Valerius lib. IV. cap. 1. QVAESTOR § Caninius: ad quem ſcribit fam. l. 2. epiſt. 17. GALATARVM, *Piſidarum, Lyciorum,* § quae nationes non parebant populo R. excepta Piſidiae parte. de quo diximus initio libri V. Lycios a Sulla libertate donatos, ait Appianus in Mithridatico. MOLESTVS *mihi non erat,* § non rogabat, ut ſubſidio uenirem. fam. lib. 2. ep. 17. COELIVS *quaeſtor* § cognomine Caldus. ep. 19. lib. 2. fam. Eum Cicero decedens prouinciae praefecit. ep. 6. ARTICVLATE § huius uerbi uim uideo multos ignorare: & fuere etiam, qui mutandum cenſuerunt; & legendum, Atticae, pro, Articulate. Articulate, ualet diſtincte, ſumpta metaphora a membris in corpore articulatim diuiſis. erat autem adhuc infans Attica, quae neque ſatis integre proloqui, neque loquentem quiret intelligere, niſi articulate pronunciaſſes. eſt enim articulus in oratione, ut inquit ſcriptor rhetoricorum ad Herennium, cum ſingula uerba interuallis diſtinguuntur, caeſa oratione, hoc modo: Acrimonia, uoce, uultu aduerſarios perterruiſti. libro etiam I. de legibus contraria poſuit, Fuſe, & articulatim. & Gellius lib. V. cap. IX. ſatis aperte huius uerbi ſignificationem oſtendit. Filius, inquit, Croeſi regis, cum miles patrem ſtricto gladio inuaderet, regem ignorans; plane & articulate elocutus eſt, ὦ ἄνθρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον. Et Lucret. l. IV. 67.

,, Ac, ubi non longum ſpatium eſt, unde illa profecta
,, Perueniat uox quaeque: neceſſe eſt uerba quoque ipſa
,, Plane exaudiri, diſcerniq. articulatim.

Cicero S. D. Attico. 6.

EGO, *dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, ſubito ſum factus accuſatoris eius ſocer. id quidem, inquis, dij approbent. ita uelim: teq. ita cupere certo ſcio: ſed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecũ egerat, certos homines ad mulieres miſeram: qui Romam uenerunt factis ſponſalib. ſed hoc ſpero melius. mulieres quidem ualde intelligo delectari obſequio, & comitate adoleſcentis. cetera noli* ἐξακανθίζειν. *Sed heus tu,* πυροὺς ἐς δῆμον *Athenis, placet hoc tibi? etſi non impediebant mei certe libri: non enim iſta largitio fuit in ciues, ſed in hoſpites liberalitas. me tamen de Academiae* προπύλῳ *iubes cogitare; quoniam Appius de Eleuſine non cogitet. De Hortenſio te certo ſcio dolere: equidem excrucior: decreueram enim cum eo ualde familiariter uiuere. Nos prouinciae praefecimus Coelium. puerum, inquies, & fortaſſe fatuum, & non grauem, & non continentem. aſſentior: fieri non potuit aliter. nam, quas multo ante tuas acceperam litteras, in quibus* ἐπέχειν *te ſcripſeras, quid eſſet mihi faciundum de relinquendo; eae me pungebant. uidebam n. quae tibi eſſent* ἐποχῆς *cauſſae, (& erant eaedem mihi) puero ne traderem. fratri aũt, illud non utile nobis. nã praeter fratrẽ nemo erat, quem ſine contumelia quaeſtori, nobili praeſertim, anteferrẽ. tamen, dũ impendere Parthi uidebantur, ſtatuerã fratrem relinquere, aut etiam reip. cauſſa contra S. C. ipſe remanere. qui poſtea quam, incredibili felicitate, diſceſſerunt; ſublata dubitatio eſt. uidebam ſermones: Hui fratrẽ reliquit? num eſt hoc non plus annum obtinere prouinciã? Quid, quod ſenatus eos uoluit praeeſſe prouincijs, qui nõ praefuiſſent? at hic triẽnium. Ergo haec ad populũ. quid, quae tecum? numquam eſſem ſine cura, ſi quid iracundius, aut contumelioſius, aut negligentius. quae fortuita hominũ? quid, ſi quid filius puer, & puer bene ſibi fidens? qui eſſet dolor? quem pater non dimittebat; teq. id cẽſere, moleſte ferebat. at nunc Coelius, non dico equidẽ, quod egerit; ſed tamẽ multo minus laboro. Adde illud. Pompeius, eo robore uir, ijs radicibus, Q. Caſſiũ ſine ſorte delegit, Caeſar Antoniũ: ego ſorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eum, quẽ reliquiſſem? hoc melius: & huius rei plura exẽpla. ſenectuti quidẽ noſtrae profecto aptius. at te apud eũ, dij boni, quan-*

ni, quanta in gratia poſui: eiq. legi litteras non tuas, ſed librarij tui. Amicorum litterae me ad triumphum uocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν noſtram, non negligendam. quare tu quoque, mi Attice, incipe hoc cupere; quo nos minus inepti uideamur. Vale.

EXPLANATIO

ACCVSATORIS *eius* § P. Cornelij Dolabellae. MECVM *egerat,* § de Tulliae coniugio. & Nero hic eſt, opinor, de quo fam. l. 13. ep. 63. & 64. qui Tiberij Imperatoris pater fuit. Eſt autẽ Nero cognomen Claudiae gentis patriciae. nam & Claudij plebeij fuere, ſed hi cognomine Marcellorum; patricij, Pulchrorum, & Neronum. Haec uberius in libro de Familijs. AD *mulieres* § Terentiam, & Tulliam. FACTIS *ſponſalibus* § cum Dolabella. ἐξακανθίζειν § tamquam ſpinas euellere, & puto hoc dici. Noli exulcerare animum meum numeratis uitijs illius. non enim opus eſt, cum confecta res ſit. hoc quidem laetari debemus, quod eius obſequio & comitate mulieres ualde, ut audio, delectantur. neque enim ſatis probata ſuperior Dolabellae uita: quod & Coelij epiſtola declarat, fam. lib. 8. ep. 13. PLACET *hoc tibi ?* § donaſti frumento populum Athenienſem: probas igitur huiuſmodi largitiones? NON *impediebant* § licet hoc per meos libros de rep. ſcriptos: quibus in libris improbaui equidem largitionẽ in ciues, (uidetur enim ad tyrannidem ſpectare) ſed tua fuit in hoſpites liberalitas, in ciues largitio non fuit, quia tui non ciues, (Romanus enim, non Athenienſis ciuis es) ſed hoſpites Athenienſes: cum Athenis diu uixeris; ciuis autem fieri cum poſſes, recuſaris. Nepos in uita. QVONIAM *Appius* § puto ſcriptum fuiſſe, Quom iam, antiquo more, id eſt, Cum iam. ſententia patet. Quamquam Appius de προπύλῳ Eleuſine faciundo iam non cogitet, me tamen de προπύλῳ Academiae iubes cogitare. ep. 1. DE *Hortenſio* § de interitu Q. Hortenſij oratoris. In Bruti prooemio. DE *relinquendo* § qui prouinciae praeeſſet. FRATRI *autem* § prouinciam tradere. NEMO *erat* § praeter fratrem, & Pontinium, legatos, utrumque praetorium: ſed, fratri, non utile: Pontinius diſceſſerat. reliquos duos legatos, Anneium uidelicet, & Tullium, neutrum praetorium, quaeſtori, praeſertim nobili, ſine contumelia non poſſum anteferre. fam. l. 2. ep. 15. CONTRA S. C. § ultra annum a ſenatu decretum. TRIENNIVM § triennium enim Aſiae Quinctus praefuerat. fam. l. 2. ep. 15. AD *populum* § dicerem, afferrem, cum excuſarem me, quod fratrem prouinciae non praefeciſſem. tibi autem alias cauſſas exponerem. dicerem enim, timuiſſe me, ne quid in prouincia Quinctus committeret iracundius, contumelioſius, negligentius. QVAE *fortuita hominum ?* § placeret ſic: Quae fert uita hominum: ut fratrem excuſet; qui potuerit aliquid committere iracundius, contumelioſius, negligentius, non deprauatae uitio uoluntatis, ſed quod ita ferat hominum uita, ut accidere & haec, & ſimilia poſſint. Sic, Aetas fert. in oratione pro Cluentio: Natura fert, de Somnio Scipionis: Adoleſcentia fert, Terentius in Heaut. &, Vita hominum, pro Sex. Roſcio. Sin, Fortuita, placet, ad uitia fratris addentur fortunae caſus. NON *dimittebat,* § manſiſſet igitur in prouincia cum patre; facileq. quia puer, & puer bene ſibi fidens, commiſiſſet, quod eſſet nobis magnopere dolendum. ID *cenſere* § dimittendum. cenſebat autem Atticus, quia patris indulgentia deprauari filium intelligeret. ep. 9. NON *dico equidem &c.* § hoc ſignificat. Non dico equidem, quod egerit, non laboro; ſed tamen multo minus, quam ſi fratrem reliquiſſem. SINE *ſorte* § quem illi ſors non dederat quaeſtorem, ut mihi Coelium. DELEGIT § quem Hiſpaniae praeficeret. hic Marcello, & Sulpicio coſ. Pompeij quaeſtor Hiſpaniae praefuit: poſt annum, Marcello & Lentulo coſ. tribunus pl. cum M. Antonio collega pro Caeſare interceſſit; &, deuictis Afranio & Petreio, in Hiſpania propraetor a Caeſare relictus. Dio lib. 41. ANTONIVM: § M. Antonium: quem in Gallia Caeſar hibernis praefecit. Hirtius lib. 8. de bello Gal. & oratione II. in Antonium his uerbis: Quaeſtor es factus: deinde continuo ſine S. C. ſine ſorte, ſine lege ad Caeſarem cucurriſti. quo planum fit, quaeſtoribus prouincias aſſignari ſolitas S. C. ſorte, lege. nam ſenatus decernebat, ut quaeſtores ſortirentur, uel inter ſe compararent: deinde ſortitio, aut comparatio: tum de his lex curiata ferebatur, ſi ordine res conficerent. OFFENDEREM ? § non relinquerem ? AVT *etiam inquirerem in eum ?* § appone hic interrogandi notam; ut ſit ſenſus. ne inquirere quidem in eum debui, nedum non relinquere. inquirere ſcilicet in eius mores, utrum hoc honore dignus eſſet, an ſecus. tantum, inquit, abeſt, ut eum relinquere non debuerim, ut nec, utrum hoc munere dignus eſſet, inquirendum mihi fuerit. quem igitur reliquiſſem, niſi ipſum reliquiſſem ? HOC *melius* § quod quaeſtorem potius, quam fratrem, in prouincia reliquerim. SENECTVTI *quidem noſtrae* § cui, ſi tam nobilem adoleſcentem offendiſſem, impendebant inimicitiae. Παλιγγενεσίαν § alij referunt ad generis nouitatem, ego ad dignitatẽ poſt exſulij tempora renaſcentem. ante exſulium enim, ut ipſe teſtatur in epiſtola ad Catonem epiſtol. fam. lib. 15. & prouinciam ornatam, & ſpem non dubiam triumphi neglexerat: auguratum denique, cum non difficillime conſequi poſſet, non appetierat; idem, poſt iniuriam acceptam, ſtuduit quam ornatiſſima ſenatus populiq. R. de ſe iudicia intercedere; itaq. & augur fieri uoluit, & eum honorem, qui a ſenatu tribui rebus bellicis ſolet, ſibi expetendum putauit.

Cicero S. D. Attico 7.

Q*Vinctvs filius, pie ſane, me quidem certe multum hortante, ſed currentem animum patris ſui ſorori tuae reconciliauit. eum ualde tuae litterae excitarunt. quid quaeris? confido rem, ut uolumus, eſſe. Bis ad te ante ſcripſi de re mea familiari, ſi modo tibi redditae litterae ſunt, graece, ἐν αἰνιγμοῖς. ſcilicet nihil eſt mouendum. ſed tamen, ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, & ut expediat, ut mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceae quaeſtorem Meſſinium exſpectare iuſſi, ut confectas rationes lege Iulia apud ciuitates poſſim relinquere. Rhodum uolo puerorum cauſſa: inde quamprimum Athenas: etſi Eteſiae ualde reflant: his ſed uolo magiſtratibus, quorum uoluntatem in ſupplicatione ſum expertus. Tu tamen mitte mihi, quaeſo, obuiam litteras, numquid putes reip. nomine tardandum eſſe nobis. Tiro ad te dediſſet litteras, niſi eum grauiter aegrum Eſeae reliquiſſem. ſed nunciant, melius eſſe. ego tamen angor. nihil enim illo adoleſcente caſtius, nihil diligentius. Vale.* *

EXPLANATIO

E'ν αἰνιγμοῖς ʒ obſcure, qualia ſunt aenigmata. Nec dubito, quin ad Euripidis locum in Rhoeſo reſpexerit. Percvnctando ʒ ages hoc tantum cum Philotimo: percunctaberis, de Milonis bonis ecquid agatur: &, ut rem explicet, ideſt ut ipſa bona reſtituat, hortaberis. lib. 5. epiſt. 8. & lib. 6. epiſt. 5. Aliqvid *ita tu* ʒ ſuſpicor hoc eſſe ex ingenio. nam antiqui libri, Caualcantis, Ferri, & Beſſarionis, Aliquid aut. probarem, Aliquantum. Apvd *duas ciuitates* ʒ depoſuit Laodiceae, & Apameae: eaſdemq. totidem uerbis ad aerarium retulit, ſicuti lex iubebat, quam conſul C. Iulius Caeſar tulerat. fam. ep. 20. lib. 5. Pverorvm ʒ ut inde Cicerones pueros ſecum deduceret. lib. 5. epiſt. 18. & epiſt. 17. lib. 2. fam. Sed *uolo* ʒ cupio Romam peruenire ante exitum anni, ut eo facilius impetrem de triumpho, dum ij ſunt in magiſtratu, qui ſupplicationes mihi decreuerunt. fam. l. 8. ep. 11. Eseae ʒ ſic in Caualcantis libro: Beſſarionis autem, Eſſe. utrumque deprauatum. forte, Iſſi. nam ex Cilicia nunc Cicero proficiſcebatur in dioeceſes Aſiaticas, ut Laodiceae, & Apameae rationes confectas prius relinqueret, dein nauim conſcenderet. Iſſus autem nota Ciliciae urbs. eſt etiam ſcriptus liber apud amiciſſimum meum, in quo ſimpliciter, Niſi eum grauiter aegrum reliquiſſem.

Cicero S. D. Attico 8.

C*Vm inſtituiſſem ad te ſcribere, calamumq. ſumpſiſſem, Batonius e naui recta ad me uenit domũ Epheſi, & epiſtolam tuam reddidit prid. kal. Oct. Laetatus ſum felicitate nauigationis tuae, opportunitate Piliae, etiam mehercule ſermone eiuſdem de coniugio Tulliae meae. Batonius autem miros terrores ad me attulit Caeſarianos, cum Lepta etiam plura locutus eſt, ſpero, falſa, ſed certe horribilia: exercitum nullo modo dimiſſurum: cum illo praetores des. Caſſium tribunum, Lentulum cos. facere: Pompeio in animo eſſe urbem relinquere. Sed heus tu, numquid moleſte fers de illo, qui ſe ſolet anteferre patruo ſororis tuae filij? at a quibus uictus. ſed ad rem. Nos Eteſiae uehementiſſime tardarunt. detraxit xx ipſos dies etiam aphractus Rhodiorum. kal. Oct. Epheſo conſcendentes hanc epiſtolam dedimus L. Tarquinio, ſimul e porto egredienti, ſed expeditius nauiganti. nos Rhodiorum aphractis; ceteriſq. longis nauibus tranquillitates aucupaturi eramus: ita tamen properabamus: ut non poſſet magis. De rauduſculo Puteolano, gratum, Nunc uelim diſpicias res Romonas; uideas, quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad quem amici me uocant. ego, niſi Bibulus, qui, dum unus hoſpes in Suria fuit, pedem porta non plus extulit, quam domo ſua, adniteretur de triumpho, aequo animo eſſem. nunc uero οὐ χρόνσιωπᾶν. ſed explora rem totam: ut, quo die congreſſi erimus, conſilium capere poſſimus. At multa; qui & properarem, & ei litteras darem, qui aut mecum, aut paullo ante uenturus eſſet. Cicero tibi plurimam ſalutem dicit. tu dices utriuſque noſtrum uerbis & Piliae tuae, & filiae, Vale.*

EXPLANATIO

N*Avigationis tuae*, ʒ commode, & ſine periculo ex Epiro in Italiam nauigaſti. epiſto. 2. l. 7. Opportvnitate *Piliae* ʒ quae tibi obuiam progreſſa, opportune aduenienti occurrerit. Sermone *eiuſdem* ʒ quod tibi Pilia narrauerit de Tullia mea Dolabellae collocata. epiſt. 5. Exercitvm *n. m. d.* ʒ anno inſequenti perendi conſulatus cauſſa. cum enim lex eſſet, ut abſentes conſulatum petere non poſſent; obtinuerat Caeſar decem tribunorum rogatione, conſule Pompeio, ut & abſens, & cum imperio poſſet petere. Cassivm *trib.* ʒ Q. Caſſium Longinum, tribunum pl. deſignatum, & L. Cornelium,

nelium Lentulum Crus', conſulem item deſignatum. De *illo, qui &c.* § C. Hirrum intelligit, qui repulſam retulerat in aedilitate, cum ſe Ciceroni ſolitus eſſet anteferre. fam. epiſtola 6. lib. 8. Sororis *tuae filij* § Q. Ciceronis, quem frater meus ex tua ſorore genuit: cui ego patruus ſum. Aphractvs *Rhodiorum*. § quo tum periculoſe, tum tarde nauigauimus, ut integros uiginti dies conſumpſerimus, ep. 9. l. 10. Expeditivs § breuiore naui. Avcvpatvri § captaturi: ut, quae prima ſe idonea tempeſtas obtulerit, ea utamur, translatio ab aucupibus, uolucres captantibus. De *randuſculo Puteolano*, § forte, quod pecuniam diſſolueris, C. Veſtorio Puteolano a me debitam, uide epiſt. 6. l. 4. pecunia certe debita uidetur ſignificari. epiſt. 7. lib. 4. & 2. lib. 7. Vnvs *hoſpes* § plus eſt, quam, Dum unus hoſtis: cum non modo hoſtes, ſed & hoſpites, Bibulus timuerit. ep. 2. Domo *ſua* § cum domo conſul ſe tenuit metu Caeſaris collegae. At *multa*, § at longior fui.

Cicero S. D. Attico. 9.

In Piraeea *cum exiſſem pridie id. Oct. accepi ab Acaſto, ſeruo meo, ſtatim tuas litteras: quas quidem cum exſpectaſſem iam diu, admiratus ſum, ut uidi obſignatam epiſtolam, breuitatem eius; ut aperui, rurſus* σύγχυσιν *litterularum, quae ſolent tuae compoſitiſſimae, & clariſſimae eſſe. ac, ne multa, cognoui ex eo, quod ita ſcripſeras, te Romam ueniſſe ad* XII. *Kal. Oct. cum febri. perculſus uehementer, nec magis, quam debui, ſtatim quaero ex Acaſto. ille & tibi, & ſibi uiſum, & ita ſe domi ex tuis audiſſe, ut nihil eſſet incommode. id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem ſcripſiße. ſed clamaui tamen; admiratusq. ſum, quod nihilo minus ad me tua manu ſcripſiſſes. quare de hoc ſatis. ſpero enim, quae tua prudentia, & temperantia, & hercule, ut me iubet Acaſtus, confido te iam, ut uolumus, ualere. A Turranio te accepiſſe meas litteras gaudeo.* παραφύλαξον, *ſi me amas,* τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα. *hanc, quae mehercule mihi magno dolori eſt, (dilexi enim hominem) procura, quantulacumque eſt, Praetianam hereditatem. prorſus ille ne attingat. dices, nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi: in quo, ut praecipis, nec me* κενὸν *in expetendo cognoſces, nec* ἄτυφον *in abijciendo. Intellexi ex tuis litteris, te ex Turranio audiſſe, a me prouinciam fratri traditam. adeon' ego non perſpexeram prudentiam litterarum tuarum?* ἐπέχειν *te ſcribebas. quid erat dubitatione dignum? ſi eſſet quidquam; cur placeret, fratrem, & talem fratrem, relinqui?* ἀθέτησις *iſta mihi tua, non* ἐποχὴ, *uidebatur. monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem:* τοὐμὸν ὄναρ ἐρῶν ἐμοί. *eadem omnia, quaſi collocuti eſſemus, uidimus. non fuit faciendum aliter, meq.* ἐπιχρόνια ἐποχὴ *tua dubitatione liberauit. ſed puto te accepiſſe de hac re epiſtolam, ſcriptam accuratius. Ego tabellarios poſtero die ad uos eram mißurus, quos puto ante uenturos, quam noſtrum Saufeium. ſed, eum ſine meis litteris ad te uenire, uix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id eſt de Dolabella, perſcribas: de rep. quam praeuideo in ſummis periculis, de cenſoribus, maximeq. de ſignis, tabulis quid fiat, referatur ne. Idibus Oct. has dedi litteras: quo die, ut ſcribis, Caeſar Placentiam legiones quattuor. quaeſo, quid nobis futurum eſt? In arce Athenis ſtatio mea nunc placet. Vale.*

EXPLANATIO

Solent *tuae compoſitiſſimae*, § belliſſimae conſtructae. nunc autem ſcripſiſti uacillantibus litterulis, manu a morbo minus firma. Lucilij uerſus in Oratore ſunt:

,, Quam lepide lexis compoſtae, ut teſſernlae, omnes,
,, Arte, pauimento, atque emblemate uermiculato.

Scripsisse. § ut intelligerem, non grauiter aegrotare, qui cum febri tamen ſcripſiſſes; quam etiam Febriculam nominares. φυρατοῦ φιλοτιμίαν § aſſentior ijs, qui φιλοτιμίαν e Suida interpretantur auaritiam, ut Philotimus deſignetur, qui rationes turbauerat in nominibus Milonis. epiſtola 4. lib. 6. & 1. lib. 7. Ne *attingat* § Philotimus, epiſtola 1. lib. 7. Dices § Philotimo, ut ſciat eam me conſeruari uelle ad apparatum triumphi. epiſt. 3. Prvdentiam *litterarum tuarum*? § quia, cum ſignificare uelles, ἀθετεῖν te conſilium de fratre relinquendo, aperte non ſcripſiſti, ſed tecto uerbo, ἐπέχειν, uſus es. in quo tuam prudentiam perſpexi. Dvbitatione *dignum*? § dubitandum non erat, quin quaeſtor Coelius prouinciae praeponendus eſſet. quod ſi quid eſſet dubitatione dignum; fratrem tamen relinqui, cur placeret? Τοὐ μὸν ὄνειρον ἐμοί. § meum mihi ſomnium: ſubaudi, narrabas. ſententiam aperiunt, quae proxime ſequuntur uerba. Prouerbium. Eadem *omnia*, § quid a fratre, ſi eum reliquiſſem, quid a fratris filio timendum eſſet. epiſtola 7. Non *fuit faciendum aliter*, § atque feci; qui Coelium reliqui. Dvbitatione *liberauit* § cum enim ἐπέχειν te uiderem, id eſt haerere, & ſuſpenſum pendere, incertum, quid eſſet mihi faciendum

de

de relinquendo; ἐποχὴ haec tua mihi omnem dubitationem eximebat; cum intelligerem, fratrem relinqui, tibi non placere, dubitare igitur non debui, quid mihi eſſet agendum. Επιχρονία ʒ diuturna. quo uerbo adduci poſſumus, ut ſupra legamus, ἐπέχειν ter ſcribebas. Beſſarionis tamen liber, Te. CENSORIBVS ʒ Ap. Claudio Pulchro, L. Calpurnio Piſone Caeſoniano. REFERATVR *ne* ʒ a cenſoribus ad ſenatum, ut S. C. fiat de ſumptu ſignorum, & tabularum coercendo. fam. lib. 8. epiſtola 14. MACTE *ſcribas*. *Athenis* ʒ ſic in ante impreſſis. Beſſarionis liber, Marce Athenis: Caualcantis, In arce Athenis, uerbum quidem, Scribas, in neutro reperitur, ne in duobus quidem, quos habet amiciſſimus meus, repoſui igitur ſic, & opinor recte: Quaeſo, quid nobis futurum eſt? ut hoc dixerit reip. timens: deinde, In arce Athenis ſtatio mea nunc placet: ut Attico, qui diu uixerat Athenis, ſignificet, qua maxime urbis parte delectetur. De hac autem arce ſic Plinius lib. 7. cap. 56. Opidum Cecrops a ſe appellauit Cecropiam, quae nunc eſt arx Athenis. STATIO ʒ caſtrenſi uerbo uſus eſt, quia cum militibus erat.

IN·EPISTOLARVM
M. TVLLII. CICERONIS
AD
T·POMPONIVM·ATTICVM
LIBRVM. VII.
PAVLLI. MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

DEDERAM *equidem L. Sau feio litteras, & dederam ad te unum; quod, cum non eſſet temporis mihi ad ſcribendū ſatis, tamen hominem tibi tam familiarem ſine meis litteris ad te uenire nolebam. ſed, ut philoſophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. ſin iam illas accepiſti, ſcis me Athenas ueniſse pridie id Oct. e naui egreſsum in Piraeeum tuas ab Acaſto noſtro litteras accepiſſe; conturbatum, quod cum febre Romam ueniſses; bono tamen animo eſſe coepiſſe, quod Acaſtus ea, quae uellem, de alleuato corpore tuo nunciaret; cohorruiſſe autem, quod tuae litterae de legionibus Caeſaris afferrent; & egiſſe tecum, ut uideres, ne quid* φιλοτιμία *eius, quem noſti, nobis noceret; & de quo iam pridem ad te ſcripſerum. Turranius autem ſecus tibi Brundiſij dixerat: quod ex ijs litteris cognoui, quas a Xenone, optimo uiro, accepi. Cur fratrem prouinciae non praefeciſſem, ex poſui breuiter. Haec fere ſunt in illa epiſtola: nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq. tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere iudico ſingularem, conferto ad eam curam, ut de omni ſtatu meo cogites. uidere enim mihi uideor tantam dimicationem, niſi idem deus, qui nos melius, quam optare auderemus, Parthico bello liberauit, reſpexerit remp. ſed tantam, quanta numquam fuit. age, hoc malum mihi commune eſt cum omnibus: nihil tibi mando, ut de eo cogites: illud meum proprium* πρόβλημα, *quaeſo, ſuſcipe. uides ne, ut te auctore ſim utrumque complexus? ac uellem a principio te audiſſe amiciſſime monentem:*

Ἀλλ᾽ ἐμὸν οὔ ποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔπειθες:
Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος:

ſed aliquando tamen perſuaſiſti, ut alterum complecterer, quia de me erat optime meritus: alterum, quia tantum ualebat. feci igitur, atque effeci omni obſequio, ut neutri illorum quiſquam eſset me carior. haec enim cogitabamus; nec mihi, iuncto cum Pompeio, fore neceſſe peccare in rep. aliquando, nec, cum Pompeio ſentienti, pugnandum eſse cum Caeſare; tanta erat illorum coniunctio. nunc impendet, ut & tu oſtendis, & ego uideo, ſumma inter eos contentio: me autem uterque numerat ſuum. niſi forte ſimulat alter. nam Pompeius non dubitat (uere enim iudicat) ea, quae de rep. nunc ſentiat, mihi ualde probari. utriuſque aūt accepi ciuſmodi litteras eodē tēpore, quo tuas, ut neuter quēquā omniū pluris facere quā me, uideretur. uerū quid agam? nō quaero illa ultima, (ſi. n. caſtris res geretur, uideo cum altero uinci ſatius eſſe, quā cum altero uincere) ſed illa, quae tum agentur, cum nenero; ne ratio aqſentis habeatur, ut exercitum dimittat.

tat. dic M.Tulli. quid dicam? exſpecta, amabo te, dum Atticum conueniam. non eſt locus ad tergiuerſandum contra Caeſarem. ubi illae ſunt denſae dexterae? nam, ut illi hoc liceret, adiuui rogatus ab ipſo Rauennae de Coelio tribuno pl. ab ipſo autem? etiam a Cnaeo noſtro, in illo diuino tertio conſulatu. aliter ſenſero: αἰδέομαι non Pompeium modo. ſed Τρῶας, καὶ Τρωάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, quis? tu ipſe ſcilicet, laudator & factorum, & ſcriptorum meorum. hanc ego plagam effugi per duos ſuperiores Marcellorum conſulatus, cum eſt actum de prouincia Caeſaris. nunc incido in diſcrimen ipſum. itaque, ut ſtultus primus ſuam ſententiam dicat, mihi ualde placet de triumpho nos moliri aliquid, extra urbem eſſe cum iuſtiſſima cauſſa. tamen dabunt operam, ut eliciant ſententiam meam. Ridebis hoc loco fortaſſe: quam uellem etiam nunc in prouincia morari. plane opus fuit, ſi hoc impendebat. etſi nil miſerius. nam, ὁδοῦ πάρεργον, uolo te hoc ſcire: omnia illa prima, quae etiam tu litteris in caelum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. quam non eſt facilis uirtus, quam uero difficilis eius diuturna ſimulatio. cum enim hoc rectum, & glorioſum putarem, ex annuo ſumptu, qui mihi decretus eſſet, me C. Coelio quaeſtori relinquere annuum, referre in aerarium ad HS CIↃ: ingemuit noſtra cohors, omne illud putans diſtribui ſibi oportere; ut ego amicior inuenirer Phrygum, & Cilicium aerarijs, quam noſtro. ſed me non mouerunt. nam & mea laus apud me plurimum ualuit: nec tamen quidquam honorifice in quemquam fieri potuit, quod praetermiſerim. Sed haec fuerit, ut ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de noſtro ſtatu cogitabis: primum quo artificio tueamur beneuolentiam Caeſaris: deinde de ipſo triumpho: quem uideo, niſi reip. tempora impedient, εὐπόριστον. iudico autem cum ex litteris amicorum, tum ex ſupplicatione: quam qui non decreuit, plus decreuit, quam ſi omnes decreuiſſet triumphos. ei porro aſſenſus eſt unus, familiaris meus, Fauonius, alter iratus Hirrus. Cato autem & ſcribendo affuit, & ad me de ſententia ſua iucundiſſimas litteras miſit. ſed tamen gratulans mihi Caeſar de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis; nec ſcribit, quid ille ſententiae dixerit, ſed tantum, ſupplicationem eum mihi non decreuiſſe. Redeo ad Hirrum. coeperas eum mihi placare: perfice. habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam antea ſcripſi, & ad ipſum Hirrum: locutus enim erat cum ijs, commode ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe; aſſenſum tamen eſſe Catoni, amiciſsimo meo; cum is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet; nec me ad ſe ullas litteras miſiſſe, cum ad omnes mitterem. uerum dicebat. ad eum enim ſolum, & ad Craſſipedem non ſcripſeram. Atque haec de rebus forenſibus. redeamus domum. Dijungere me ab illo uolo. mirus eſt φυράτης, germanus Lartidius.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.

Reliqua expediamus, hoc primum, quod acceſſit cura dolori meo, ſed hoc tamen, quidquid eſt: Praetianum cum ijs rationibus, quas ille meas tractat, admiſceri nolo. ſcripſi ad Terentiam, ſcripſi etiam ad ipſum, me, quidquid poſſem nummorum, ad apparatum ſperati triumphi ad te redacturum. ita puto ἀμεμπτα fore. uerum, ut lubebit. Hanc quoque ſuſcipe curam, quemadmodum experiamur. id & oſtendiſti quibuſdam litteris, ex Epiro, & Athenis datis; & in eo ego te adiuuabo. Vale.

EXPLANATIO

VT PHILOSOPHI *ambulant*, ʒ philoſophus enim Saufeius ex haereſi Epicurea: & omnes philoſophi, quia praeter ſapientiam nihil curent, tarde ſolent ambulare; tardiſſime autem Epicurei, quia molles, & laborem fugientes, ex Epicuri magiſtri doctrina. LEGIONIBVS *Caeſaris* ʒ quas Caeſar Placentiam idibus Octobribus adducturus eſſet. epiſt. 9. lib. 6. φιλοτιμία *eius* ʒ Philotimi: de quo epiſt. 9. lib. 6. SECVS ʒ falſum, de prouincia ſcilicet fratri tradita, epiſt. 9. lib. 6. DIMICATIONEM ʒ inter ciues. MEVM *proprium* πρόβλημα ʒ quaeſtionem ad me unum pertinentem, utram partem eligam, Caeſaris, an Pompeij; cum mihi uterque ſit amiciſſimus. A PRINCIPIO ʒ iam ante exſulij mei calamitatem: quam ideo ſubij, quia me ad Caeſaris & Pompeij pernicioſam reip. ſocietatem, cum inuitarer, non adiunxeram, ἀλλ᾽ ἐμὸν ʒ Homeri uerſus in Odyſſea lib. IX. quem etiam in epiſtola ad Caeſarem fam. lib. 13. epiſt. 15. uſurpauit. Non potuiſti, inquit, perſuadere, ὣς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος. Homeri uerſu ſuum conſilium probat; qui perſuaſus ideo non ſit, quia patriam amicitiae Caeſaris, & Pompeii praetulerit. OPTIME *meritus*; ʒ cum mihi exſulanti reditum in patriam unus maxime confecit. NEC *mihi iuncto* ʒ ita putabam, ea coniunctione conſuli tum dignitati meae, tum etiam ſaluti, *Iuncto*, Pompeij ad amicitiam refertur: *Sentienti*, ad opinionem de rep. Neq. me, inquit, ob amicitiam Pompeij peccaturum aliquando in rep. putabam; neq. Pompeium ea ſenſurum, quae ego ſi ſequerer, contentionem cum Caeſare ſuſciperem. NVNC *ſentiat*, ʒ quod eadem non ſemper ſenſerit. CVM *altero uinci* ʒ cum Pompeio. NE *ratio abſentis*, ʒ ne poſsit abſens Caeſar conſulatum petere. quod ei, lege lata a decem tribunis pl. populus conceſſerat. VT *exercitum dimittat* ʒ depoſito imperio urbem ingrediatur, conſulatum petere ſi uult. Haec agentur a Pompeianis, ideſt a conſulibus, & omni fere ſenatu. NON *eſt locus* ʒ id agam, ne contra Caeſarem ſententiam dicam: tergiuerſabor, quantum in me erit; ſed Pompeiani non permittent, urgebunt. DENSAE *dexterae*? ʒ quas

Caeſar

Caeſar mihi cum ſuis obijciet, quaſi eas uel oblitus ſim, uel contempſerim. Vt *illi hoc liceret* } ut poſſet abſens conſulatum petere. Ab *ipſo* } Caeſare. Ravennae } quo Caeſar quo annis ad conuentus agendos uenire ſolitus erat. De *Coelio* } ut M. Coelium, amiciſſimum meum, tribunum pl. inducerem ad legem ferendam de habenda Caeſaris abſentis ratione. quod factum eſt. latum enim a decem tribunis pl. ideſt ab uniuerſo collegio, conſule tertium Pompeio: quot anno tribunus pl. fuit M. Coelius, ut ex Pediano cognoſcitur in argumento Milonianae. A cnaeo *noſtro* } uide infra ep. 3. lib. 8. & fam. lib. 6. ep. 6. Illo *diuino* } hoc uidetur dictum eſſe ad gloriam Pompeij, quia conſul ſine collega ex S. C. creatus fuerat, quo liberius poſſet perturbatam ciuilibus diſcordijs remp. conſtituere: ſed cum ironia dictum: quippe, cum ipſe conſul pugnauerit, ut de habenda Caeſaris abſentis ratione lex ferretur, quod contra morem maiorum, contraq. remp. fuit. ep. 3. l. 8. Aliter } contra Pompeiũ. *Αἰδέομαι* } uide ſupra, ep. 5. lib. 2. Hanc *ego plagam* } quam mihi nunc uideo eſſe accipiendam, quia neceſſe eſt, ut in dicenda ſententia aut Pompeium offendam, aut Caeſarrm. Effvgi } quoniam abfui. Marcellorvm } quia profectus eſt ante in prouinciam, quam M. Marcellus referret de ſucceſſione Galliarum. & anno proximo, conſule C. Marcello, de prouincia decedens, tamen ad urbẽ non peruenit, tribus menſibus in itinere conſumptis. & dicit, *Effugi*, quia, licet C. Marcellus conſulatum nondum peregiſſet; tamen, quod erat eius anni reliquum, uidebat ſibi eſſe in itinere ponendum. Vt *ſtultus* } primum in ſenatu ſententiam rogari, honorificum uidebatur. nunc, inquit, ea me non tenet ambitio. quin ideo triumphum petam, ut extra urbem maneam cum iuſtiſſima cauſſa, dum de prouinciarum ſucceſſione conficiatur. dicat igitur uel ſtultus ſuam ſententiam in ſenatu primus, non laboro. Nihil *miſerius* } prouincia. Omnia *illa prima*, } quae primis litteris ad te ſcripſi de comitum meorum continentia. Vt *ego amicior inuenirer* } quaſi deberem aerarij noſtri emolumentum negligere, qui Cilicum & Phrygum aerarijs conſulueram, nullum ab ijs ſumptum neque in me, neque in meos fieri paſſus. ep. 2. lib. 6. Ἐκβολὴ λόγου } orationis egreſſio. quia, cum agere cum Attico de ſuo ſtatu coepiſſet, interpoſuit de prouincia. redit igitur, unde diuerterat. Ex *ſupplicatione*, } mihi decreta: quae ſolet eſſe triumphi praerogatiua. fere enim triumphus eam conſequitur. Plvs *decreuit* } quia, cum mihi ſupplicationem non decerneret, tamen in ſententia ſua ſummis me laudibus ornauit; cum diceret, innocentia potius, & manſuetudine mea, quam ui militum, aut benignitate deorum, prouinciam eſſe ſeruatam. is autem fuit M. Cato. ut fam. ep. 5. l. 15. Iratvs *Hirrus* } ut a me in auguratus petitione ſuperatus. uide fam. l. 8. ep. 3. & 9. Scribendo } S.C. quod ab amiciſſimis eius, cuius de honore agitur, fieri ſolet. fam. ep. 6. lib. 15. De *ſententia Catonis* } ſupplieationem non decernentis. epiſt. 2. Qvid *ille ſententiae dixerit*, } iniuriam Catonis in ſupplicatione non decernenda Caeſar commemorat; laudes, quas mihi idem Cato ſua ſententia tribuit, diſſimulat. Diſiungere uidelicet a Catonis amicitia Ciceronem cupiebat Caeſar Potvisse *impedire*, } ſi, cum de hoſtibus ageretur, numerum poſtularet. fam. lib. 8 ep. XI. Mirvs *eſt &c.* } placeret, Merus: &, germanus Lartidius, explano; quod Lartidij, famoſi furis, perſimilis eſſet. intelligit enim Philotimum: quẽ & ſupra non optima fide bona Milonis adminiſtraſſe oſtẽdit, ep 9. l. 6. Hoc *primum* } quod proxime ſequitur de Praetiana hereditate. Accessit *cura dolori* } ad dolorem ex amici morte ſuſceptũ acceſſit cura expediendae hereditatis. ep. 9. l. 6. Qvidqvid *eſt* } etiam ſi non ita magna ſit hereditas, ut de ea ualde laborandũ uideatur ep. 8. l. 6. Ille } Philotimus. nam & ſupra, Prorſus ille ne attingat. cum de hac ipſa hereditate, & de Philotimo loquatur. *Ἄμεμπτα* } ſi ad te pecunia in triumphi apparatum redigetur, non erit quod factum mecum Philotimus accuſet, tamquam ei non confidentis, cum te, non quemuis, illi praeferam, in pecunia triumphali, non domeſtica: *ἄμεμπτα*: cauſſam accuſandi nullam. Vt *lubebit* } tibi, faciam de Philotimo, quod ſuadebis: tuum conſilium ſequar. refertur enim ad illud, Dijungere me ab illo uolo. In Beſſarionis libro, Videbit, pro, Lubebit; quod fortaſſe, Videbitur, eſſe debuit. Experiamvr. } de triumpho. niſi enim caute, conſiderateq. experimur, fortaſſe tribunorum pl. interceſſionem eliciemus. hoc tu cogites uelim, tecum ſimul ego cogitabo, ut ad euitandam interceſſionem aliquid excogitemus.

Cicero S. D. Attico. 2.

*B*Rvndisivm *uenimus* VII. *Kal. Dec. uſi tua felicitate nauigandi. ita belle nobis flauit ab Epiro leuiſſimus Auſter mitis. hunc* σπουδεάζοντα, *ſi cui uoles* τῶν νεωτέρων, *pro tuo uendito. Inualetudo tua me ualde conturbat. ſignificant enim tuae litterae, te prorſus laborare. ego autem, cum ſciam, quam ſis fortis, uehementius eſſe quiddam ſuſpicor, quod te cogat cedere, & propemodum infringat. etſi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit deceſſiße, & alteram leuiorem accedere. Terentia uero, quae quidem eodem tempore ad portam Brundiſinam uenit, quo ego in portum, mihiq. obuiam in foro fuit, L. Pontium ſibi in Trebulano dixiſſe narrabat, etiam eam deceſſiſſe. quod ſi ita eſt, quod maxime hercule opto; id ſpero tua prudentia, & temperantia te conſecutum. Venio ad epiſtolas tuas, quas ego ſexcentas uno tempore accepi, aliam alia iucundiorem, quae quidem erant tua manu. nam Alexidis manum amabam, quod tam prope accedebat ad ſimilitudinem tuae litterae: manũ non amabam, quia indicabat te non ualere. cuius quo-*

niam mentio iam facta eſt, Tironem Patris aegrum reliqui, adoleſcentem, ut noſti, (& adde, ſi quiduis) probum: nihil uidi melius: itaque careo aegre. quam quam uidebatur ſe non grauiter habere: tamen ſum ſolicitus; maximamq. ſpem habeo in M'. Curij diligentia, de qua ad me ſcripſit Tiro, & multi nunciarunt. Curius autem ipſe ſenſit, quem tu uelles a me diligi: & eo ſum admodum delectatus: & mehercule eſt, quam facile diligas. αὐτόχθων in homine urbanitas. eius teſtamentum de tortorio, Ciceronum ſignis obſignatum, cohortisq. praetoriae. fecit palam te ex libella, me ex teruncia. Corcyrae Alexion me opipare muneratus eſt. Q. Ciceroni obſiſti non potuit, quo minus Thyamim uideret. Filiola tua te delectari laetor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν eſſe, τὴν πρὸς τὰ τέκνα. etenim, ſi haec non eſt, nulla poteſt homini eſſe ad hominem naturae adiunctio: qua ſublata, uitae ſocietas tollitur. Bene eueniat, inquit Carneades, ſpurce, ſed tamen prudentius, quam Lucius noſter, & Patron: qui cum omnia ad ſe referant, nec quidquam alterius cauſſa fieri putent; & cum ea re bonum uirum oportere eſſe dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum ſit; non intelligunt ſe de callido homine loqui, non de bono uiro. ſed haec opinor ſunt in ijs libris, quos tu laudando, animos mihi addidiſti. Redeo ad rem. Quo modo exſpectabam epiſtolam, quam Philoxeno dediſſes? ſcripſeras enim, in ea eſſe de ſermone Pompeij Neapolitano. eam mihi Patro Brundiſij reddidit: Corcyrae, ut opinor, acceperat. nihil potuit eſſe iucundius. erat enim de rep. de opinione, quam is uir haberet integritatis meae; de beneuolentia, quam oſtendit eo ſermone, quam habuit de triumpho. ſed tamen hoc iucundiſſimum, quod intellexi, te ad eum ueniſſe, ut eius animum erga me perſpiceres. hoc mihi inquam accidit iucundiſſimum. De triumpho autem, nulla me cupiditas unquam tenuit ante Bibuli impudentiſſimas litteras, quas ampliſſime ſupplicatio conſecuta eſt. a quo ſi ea geſta ſunt, quae ſcripſit; gauderem, & honori fauerem: nunc illum, qui pedem porta, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri; me, in cuius exercitu ſpem illius exercitus habuit, idem non aſſequi, dedecus eſt noſtrum, noſtrum, inquam, te coniungens. itaque omnia experiar, &, ut ſpero, aſſequar. quod ſi tu ualeres, iam mihi quaedam explorata eſſent: ſed, ut ſpero, ualebis. De raudusculo Numeriano multum te amo. Hortenſius quid egerit, aueo ſcire, Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus: dedit integritatis, iuſtitiae, clementiae, fidei mihi teſtimonium, quod non quaerebam; quod poſtulabam, negauit. itaque Caeſar ijs litteris, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quo modo exſultat Catonis, in me ingratiſſimi, iniuria? at hic idem Bibulo dierum xx. ignoſce mihi, non poſſum haec ferre, nec feram. Cupio ad omnes tuas epiſtolas, ſed nihil neceſſe eſt: iam enim te uidebo. illud tamen de Chryſippo. nam de altero illo minus ſum admiratus, operario homine: ſed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chryſippum uero, quem ego, propter litterularum neſcio quid, libenter uidi, in honore habui, diſcedere a puero, inſciente me? mitto alia, quae audio, multa; mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil uiſum eſt ſceleratius. itaque uſurpaui uetus illud Druſi, ut ferunt, praetoris in eo, qui eadem liber non iuraret: me iſtos liberos non addixiſſe, praeſertim cum adeſſet nemo, a quo recte uindicarentur. id tu, ut uidebitur, ita accipies: ego tibi aſſentiar. Uni tuae diſertiſſimae epiſtolae non reſcripſi, in qua eſt de periculis reip. quid reſcriberem? ualde eram perturbatus: ſed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum ſemiuiuum reliquerunt. Vale.

EXPLANATIO

AVSTER *mitis* ⁊ duabus cauſſis adducor, ut ſuſpicer de mendo, primum, quia, Mitis, non neceſſaria dictio, cum idem ſignificet, quod Leniſſimus, atque etiam multo minus: deinde, quia ueteribus in libris ſcriptum uideo, Anches mitis. quod ipſum non intelligo: ſed aſſentior doctiſſimo uiro, Latino Latinio, Viterbienſi, qui, mutatione unius litterae, locum corrigit, Oncheſmitis, uel ὀγχισμίτης, legens: ut ſit nomen uenti, ab Oncheſmo, Epiri portu, quem nominat Ptolemaeus. MANVM *non amabam* ⁊ abundare puto, Manum, & eſſe non neceſſarium gloſſema: ut legatur, Ad ſimilitudinem tuae litterae. quod enim ſolet eſſe in repetendo uerbo uenuſtatis, id ſentitur in uerbo, Amabam: ſi Manum iteres, non item. alijs aliter fortaſſe uidebitur: ego de meo ſenſu iudico. TIRONEM ⁊ qui mihi in memoriam redigitur mentione Alexidis: quoniam uterque ſimilem nobis operam praebet. Alibi: Quod meus Alexis facit. erat enim uterq. a ſtudijs, & epiſtolis. DILIGI ⁊ ipſum. EO ⁊ eius conſuetudine. DE *Tortorio* ⁊ conſentiunt cum impreſſis ueteres libri: ex ingenio autem poſſum equidem afferre, quae ueriſimilia uideantur: ſed in obſcuriſſima re diuinantes cur inania captemus? Veri autem ſimile hoc ſit, Deporto Ro. id eſt, deporto Romam. id confirmat, quod infra ſcriptum eſt ep. 3. A Curio tabulas accepi, quas mecum porto. CICERONVM ⁊ puerorum. Sicl. 5. ep. 18. Cicerones noſtri ſunt apud Deiotarum. COHORTIS *praetoriae* ⁊ Cohors praetoria eſt, quae tum in caſtris, tum in agmine, atque acie ſemper adeſt praetori. erant autem duae, una euocatorum militum, altera nobilium adoleſcentum, qui ſua ſponte cum proconſulibus exibant, dumtaxat ob hanc cauſſam, ut uſurarum peritiores domum redirent. FECIT *palam* ⁊ fecit heredem praeſente cohorte praetoria uniuerſa: cum alij non palam, ſed paucis adhibitis, teſtamentum facere ſolerent. TE *ex libella* ⁊ omnium bonorum heredem. nam libella & as idem ſunt: niſi quod libella nummus argenteus, as aereus. aſſis autem nomine ſignificatur omnis hereditas. ME *ex teruncia* ⁊ Teruncia quarta pars eſt librae: ergo, & quarta pars bonorum,

Scriptum

Scriptum erat in teſtamento, ut Atticus, heres ex libra, quartam deinde partem Ciceroni attribueret. &, Libella dixit, familiariter iocatus de Attici emolumento. THYAMIM § fluuium, qui, ut, inquit Thucydides l. 1. Theſprotidem, Ceſtrinamq. diſcriminat. &, Atticum in Theſprotia habuiſſe poſſeſſiones, dixit ep. 3. l. 6. Puer autem Q. Cicero ſignificatur. De Thyami, & Plinius l. 4. c. 1. FILIOLA *tua* § Attica, quae poſtea M. Agrippae uxor fuit. PROBARI *tibi* § contra ſententiam Epicuri tui: qui cum diceret, alterius cauſſa fieri nihil oportere, ad ſe ipſum omnia eſſe referenda, tollebat στοργὴν φυσικὴν τὴν πρὸς τὰ τέκνα. SI *haec non eſt, nulla poteſt homini eſſe ad hominem naturae adiunctio* § ſi amor erga filios naturalis non eſt; quid erit, in quo hominem homini natura conciliet? BENE *eueniat, inquit Carneades,* § uidendum eſt, quo modo haec ad ſuperiora referantur. Non placet, probare Carneadem id, quod proxime dictum eſt, Vitae ſocietas tollitur: ut, Bene eueniat, uerba ſint aſſentientis, & cupientis ita eſſe. nã, ſi Carneades illam ſententiam laudaſſet, quae uitae ſocietatem tollebat; germaniſſimus fuiſſet Epicureus. uitae enim ſocietatem tollebat Epicurus, cum ad ſeipſum omnia referret, nihil alterius cauſſa faciendũ putaret. Carneades autem, cum diceret, Bene eueniat, in eo Epicureus erat, in reliquis Academicus. propterea ſubiunxit Cicero: Sed tamen prudentius, quam Lucius noſter, & Patron. in quo ſignificauit, diſſentire Carneadem ab Epicureis, ad utilitatem ſuam omnia referentibus, nihil omnino de honeſtate, uel de aliena utilitate laborantibus: quamquam cum iȷs in optanda felicitate ſentiret: itaq. dicebat, Bene eueniat: pro, nihil aduerſi contingat. quod ſpurce dictum ait Cicero: quia fuit eadem Epicureorum ſententia, qui, ſummum in dolore malum, ſummum in uoluptate bonum collocantes, ex animi ſententia euenire omnia cupiebant. Sed in eo prudentior Carneades: quod illi ita bene euenire cupiebant, ut bonitatem per ſe nihil aeſtimandam, utilitatis tantum gratia colendam dicerent: ipſe uero, cum, Bene eueniat, diceret, ita ſecunda omnia expetebat, ut bonitatis habendam eſſe rationem duceret, nec de ſe tantum, ſed de aliȷs quoque, laboraret. conſeruabat igitur uitae ſocietatem, quam tollebat Epicurus. ep. 12. l. 7. fam. LVCIVS *noſter* § L. Torquatus, qui ſententiam Epicuri tuetur l. 1. de Fin. PATRON § is, de quo ep. 11. l. 5. NON *quo id natura rectum ſit;* § non curabant igitur, quae natura recta ſunt, ipſa per ſe, ſed ut malum uitaretur. qua ratione qui uitam inſtituit, uere bonus non eſt, ſed malitioſus, & callidus: utitur enim artificio ſimulato, ut ea uitet, quae mala eſſe putat. NON *intelligunt* § non igitur prudentes, ut Carneades. HAEC § in quo uir bonus a callido homine differat. IN *iȷs libris,* § de Rep. non de Finibus, quos poſt ciuile bellum ſcripſit. QVOS *tu laudando,* § quis eos non laudauit? nam Coelius in epiſtola ad Ciceronem, Tui politici libri, inquit, omnibus uigent. Idem Cicero ep. 13. l. 6. Reliqua plena laudis, & gratiae, digna iis libris, quos dilaudas. PEDEM *porta non extulerit* § hoc & Caeſar l. 3. de bello ciuili ſcriptum reliquit. DE *rauduſculo Numeriano* § quod paruam pecuniam, mihi a Numerio debitam, exegiſti. ſic loc. ep. 8. l. 4. & 8. l. 6. INTEGRITATIS, *iuſtitiae* § cum, haec in me eſſe, dixit in ſententia ſua. NEGAVIT § ſupplicationem. A PVERO § M. Cicerone filio. QVI *eadem liber non iuraret:* § Druſus praetor, cum is, quem manumiſerat, eadem liber non iuraret, quae ſeruus iurauerat, negauit ſe manumiſiſſe. negabo ego quoque: quoniam iſtos, memores beneficii quos putaui futuros, improbos ingratosq. experior. ADDIXISSE § iuſſiſſe, pronunciaſſe. VINDICARENTVR § in libertatem; quod praeter ipſum alios quoque adeſſe oporteret, qui uindicarent. aderant enim coram praetore dominus, ſeruus, uindex, teſtes, ſcriba: neq. ſine his iuſta erat addictio liberorum in hoc genere manumiſſionis. PARTHI *faciunt,* § ſic explano. Parthi, a quibus maxime timebamus, cum repente diſceſſerint, faciunt, ut nihil mihi iam magnopere timendum putem: cum uideam ſolere ea, quae magnopere timeantur, quandoque ad nihilum recidere. REPENTE § ſumma noſtra felicitate. ep. 1. SEMIVIVVM. § metu exanimatum, qui porta pedem efferre non auderet. RELIQVERVNT § ex ipſius prouincia diſcedentes. ep. 5. lib. 6.

Cicero S. D. Attico. 3.

AD IIX. idus Dec. in Trebulanum ueni, & ibi tuas litteras legi, quas Philotimus mihi reddidit, e quibus hanc primo adſpectu uoluptatem cepi, quod erant a te ipſo ſcriptae, deinde earum accuratiſſima diligentia ſum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicearcho aſſentiri negas, etſi cupidiſſime expeditum a me ſit, & approbante te, ne diutius anno in prouincia eſſem, tamen non eſt noſtra contentione perfectum. ſic enim ſcito, uerbum in ſenatu factum eſſe numquam de ullo noſtrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius, quam ex S.C. maneremus: ut iam ne iſtius quidem rei culpam ſuſtineam, quod minus diu fuerim in prouincia, quam fortaſſe fuerit utile. ſed quid, ſi hoc melius? oportune dici uidetur, ut in hoc ipſo. ſiue enim ad concordiam res adduci poteſt, ſiue ad bonorum uictoriam; utriuſuis rei me aut adiutorem uelim eſſe, aut certe non expertem: ſin uincuntur boni; ubicumque eſſem, una cum iȷs uictus eſſem. quare celeritas noſtri reditus ἀμεταμέλητος debet eſſe. quod ſi iſta nobis cogitatio de triumpho iniecta non eſſet, quam tu quoq. approbas: nae tu haud multum requireres illum uirum, qui in VI. libro informatus eſt. quid enim tibi faciam, qui illos libros deuoraſti? qui nunc ipſum non dubitabo rem tantam abȷ́cere, ſi id erit rectius. utrumque uero ſimul agi non poteſt, & de triumpho ambitioſe, & de rep. libere. ſed ne dubitaris, quin, quod honeſtius, id mihi futurum ſit antiquius. Nam quod putas utilius eſſe uel mihi, quod tutius ſit, uel etiam ut reip. prodeſſe poſſim,

ſim,me eſſe cum imperio:id coram conſiderabimus quale ſit.habet enim res deliberationem : etſi ex parte magna tibi aſſentior.De animo autem meo erga remp. bene facis,quod non dubitas;& illud probe iudicas, nequaquam ſatis pro meis officijs,pro ipſius in alios effuſione illum in me liberalem fuiſſe : eiusq. rei cauſſam uere explicas;& eis,quae de Fabio, Caninioq. acta ſcribis, ualde conſentiunt.quae ſi ſecus eſſent,totumq. ſe ille in me profudiſſet : tamen,illa quam ſcribis, cuſtos urbis me praeclarae inſcriptionis memorem eſſe cogeret; nec mihi concederet,ut imitarer Volcatium,aut Seruium, quibus tu es contentus; ſed aliquid nos uellet nobis dignum & ſentire,& defendere.quod quidem agerem,ſi liceret,alio modo,ac nunc agendum eſt.de ſua potentia dimicant homines hoc tempore,periculo ciuitatis. nam, ſi reſp.defenditur;cur ea,conſule iſto ipſo,defenſa non eſt? cur ego,in cuius cauſſa reip.ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero anno non ſum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum eſt? cur tantopere pugnatum eſt,ut de eius abſentis ratione habenda decem tribuni pl.ferrent? his ille rebus ita conualuit,ut nunc in uno ciue reſp.ad reſiſtendum imbecilla ſit . quam mallem,tantas ei uires non dediſſet,quam nunc tam ualenti reſiſteret. ſed,quoniam res eo deducta eſt, non quaeram,ut ſcribis, τὸ σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν. mihi σκάφος unum erit,quod a Pompeio gubernabitur. illud ipſum, quod ais;quid fiet,cum erit dictum? dic M.Tulli σύντομα. Pompeio aſſentiar : ipſum tamen Pompeium ſeparatim ad concordiam hortabor . ſic enim ſentio; maximo in periculo rem eſſe.uos ſcilicet plura,qui in urbe eſtis.uerumtamen hoc uideo,cum homine audaciſſimo, paratiſſimoq.negotiũ eſſe;omnes damnatos,omnes ignominia affectos,omnes damnatione,ignominiaq. dignos illac facere,omnem fere iuuentutem,omnem illam urbanam,ac perditam plebem,tribunos ualentes, addito C. Caſſio,omnes,qui aere alieno premantur;quos plures eſſe intelligo,quam putaram. cauſſam ſolum illa cauſſa non habet;ceteris rebus abundat.hic omnia facere omnis,ne armis decernatur: quorum exitus ſemper incerti, nunc uero in alteram partem magis timendi.Bibulus de prouincia deceſſit;Veientonem praefecit. in decedendo erit,ut audio,tardior.quem cum ornauit Cato,declarauit,ijs ſe ſolis non inuidere,quibus nihil,aut non multum ad dignitatem poſſet accedere.Nunc uenio ad priuata:fere enim reſpondi tuis litteris de rep.& ijs,quas in ſuburbano,& ijs,quas poſtea ſcripſiſti.ad priuata uenio.Vnum etiam de Coelio. tantum abeſt, ut meam ille ſententiam moueat,ut ualde ego ipſi,quod de ſua ſentẽtia deceſſerit,paenitendum putem . ſed quid eſt, quod cuncti Lucceijs ſint addicti? hoc te praetermiſiße miror.De Philotimo,faciam equidem,ut mones : ſed ego mihi ab illo non rationes exſpectabam,quas tibi edidit, uerum id reliquum,quod ipſe in Tuſculano me referre in commentarium mea manu uoluit,quodq. idem in Aſia mihi ſua manu ſcriptum dedit . id ſi praeſtaret; quantum mihi aeris alieni eſſet,tibi edidit,tantum, & plus etiam ipſe mihi deberet.ſed in hoc genere, ſi modo per remp.licebit,non accuſabimur poſthac : neque hercule antea negligentes fuimus, ſed amicorum multitudine occupati.ergo utemur,ut polliceris, & opera, & conſilio tuo : nec tibi erimus,ut ſpero,in eo moleſti. De ſerperaſtris cohortis meae,nihil eſt,quod doleas . ipſi.n. ſe collegerunt admiratione uitae integritatis meae . ſed me mouerat nemo magis,quam is, quem tu neminem putas. idem & initio fuerat,& nunc eſt egregius : ſed in ipſa deceſſione ſignificauit, ſperaſſe ſe aliquid; & id, quod animum induxerat paulliſper,non tenuit: ſed cito ad ſe redijt;meisq.honorificentiſſimis erga ſe officijs uictus,pluris ea duxit,quam omnem pecuniam. Ego a Curio tabulas accepi,quas mecum porto,Hortenſij legata cognoui.nunc aueo ſcire,quid hominis ſit,& quarum rerum auctionem inſtituat.neſcio enim,cur, cum portam Flumentanam Coelius occuparit,ego Puteolos non faciam meos.Venio ad Piraeea.in quo magis reprehendendus ſum, quod homo Romanus Piraeea ſcripſerim,non Piraeeum,(ſic enim omnes noſtri locuti ſunt) quam quod, in, addiderim . non enim hoc ut opido praepoſui,ſed ut loco. & tamen Dionyſius noſter, qui eſt nobiſcum,& Nicias Cous non rebatur,opidum eſſe Piraeea. ſed de re uidero. noſtrum quidem ſi eſt peccatum,in eo eſt,quod,non ut de opido, locutus ſum, ſed ut de loco:ſecutuſq.ſum,non dico Caecilium, Mane ut ex portu in Piraeeum: (malus enim auctor latinitatis eſt) ſed Terentium,cuius fabellae,propter elegantiam ſermonis,putabantur a C. Laelio ſcribi! Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piraeeum.& idem, Mercator hoc addebat,captante Sunio. quod ſi δήμους opida uolumus eſſe,tam eſt opidum Sunium, quam Piraeeũ. ſed quoniam grammaticus es; ſi hoc mihi ζήτημα perſolueris, magna me moleſtia liberaris. Ille mihi litteras blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum eſt,ab honeſtiſſima ſententia digitum nuſquam. ſed ſcis, illi reliquum quantum ſit. putas ne igitur uerendum eſſe,ne aut obijciat id nobis aliquis, ſi languidius; aut repetat,ſi fortius?quid ad haec reperis?ſoluamus, inquis. age, a Coelio mutuabimur. hoc tu tamen conſideres uelim. puto enim, in ſenatu ſi quando praeclare pro rep.dixero,Tarteſſium iſtum tuum mihi exeunti, Iube ſodes nummos curare. Quid ſupereſt?etiam. gener eſt ſuauis mihi,Tulliae,Terentiae quantumuis . uel ingenij, uel humanitatis ſatis. reliqua,quae noſti, ferenda. ſcis enim, quos aperuimus. qui omnes, praeter eum, de quo per te egimus, reum me facere rentur. ipſis enim expenſum nemo offeret. Sed haec coram: nam multi ſermonis ſunt. Tironis reficiendi ſpes eſt in M'. Curio: cui ego ſcripſi, tibi eum gratiſſimum facturum. Vale. D. V. id. Dec. a Pontio, ex Trebulano. *

EXPLANATIO

A TE *ipſo ſcriptae :* } ex quo de tua ualetudine coniecturam feci. nam Alexidis manus indicabat te non ualere. DICAEARCHO *aſſentiri* } non quod Dicaearchus nominatim prouinciarum adminiſtrationem,ſed quod γενικῶς πρακτικὸν βίον laudaret : ergo & prouinciarum adminiſtrationem: Atticus contra,ut qui Ciceroni auctor eſſet deceſſionis, cum primum ei per S.C.liceret.alioqui Dicaearchus ualde Attico probatus,ep.16,lib.2.NOSTRA *contentione* } quod cupidiſſime expetiui, ut diutius

anno

anno in prouincia manerem,id perfectum quidem eſt,ſed non noſtra contentione, aut ſtudio, uerum quia non eſt uerbum umquam in ſenatu factum,quo diutius anno maneremus.parui S. C. quod erat, ne quis prouinciam diutius anno adminiſtraret. itaq. culpam iſtius rei non ſuſtineo,quod minus diu fuerim in prouincia,quam fortaſſe mihi fuerit utile. utile autem fortaſſe fuit,quia, cum in ipſam flammam ciuilis belli nunc intelligam me uenire,in dimicatione duorum mihi amiciſſimorum utram partem eligam, maximo eſt cum animi dolore cogitandum. ep. I. HOC *melius* ? ʒ quod deceſſerim. OPPORTVNE *dici* ʒ uulgo: ut in hac re. HAVD *multum requireres* ʒ diceres me illum ipſum, quem in VI.lib.de rep.informaui,agerem enim,& libere dicerem,quae de rep.ſentirem. quod ne faciam,impedimento eſt triumphi cogitatio.fore enim intelligo,ut,libere agens de rep.multos offendam, quos in triumphi petitione aduerſarios habere nollem.ep.4. NVNC *ipſum* ʒ nunc cum iam de triumpho ſtatuerim.& eſt genus loquendi cum emphaſi uſurpatum,ut lib. 12. Nunc ipſum ea lego, ea ſcribo, ut ij, qui mecum ſunt,difficilius otium ferant,quam ego laborem. REM *tantam* ʒ triumphi cogitationẽ. ESSE *cum imperio* ʒ extra urbem manere. nam urbem ingredientes imperium deponebant.epiſt.I. ILLVM ʒ Caeſarem. FABIO, *Caninioq.* ʒ Fabio Gallo,Caninio Rebilo,utroque Caeſaris legato; ut in eius Commentarijs. CVSTOS *urbis* ʒ Mineruae ſtatua,quam, in exſulium proficiſcens, in templo Iouis Capitolini poſuit,cum hac inſcriptione,Cuſtos urbis.ep. 33. QVIBVS *tu es contentus*; ʒ ſcribis enim,in hac ciuili controuerſia te ſatis putare,ſi ego tantum id agam,quod Volcatius Tullus, & Ser.Sulpicius,homines conſulares,qui ſe neutram in partem ualde iactabunt. SI *liceret* ʒ non licet,quia uideo pugnari utrimque non de rep. ſed de unius hominis potentia. CONSVLE *iſto ipſo* ʒ Caeſare. DEFENSA *non eſt* ? ʒ a Pompeio, contra Caeſarem conſulem, exitioſas reip.leges per uim ferentem. IN *cuius cauſſa reip. ſalus conſiſtebat* ʒ quod exſulio Tullij infirmarentur acta ſenatus. ſenatus enim Catilinam damnauerat. DEFENSVS ʒ a Pompeio. POSTERO *anno* ʒ Piſone, & Gabinio cos.cum in exſulium indigniſſime ſum pulſus. ILLO *modo* ʒ per uim: quia C.Trebonius tribunus pl. qui legem ferebat de prorogando in alterum quinquennium Caeſaris imperio, M. Catonem legi obſiſtentem in carcerem duxit. PVGNATVM ʒ a Pompeio,tertium conſule.ep.I.l.7.& 3.l. 8. VNO *ciue* ʒ Caeſare: in quem unum tranſlatae uires reip. Τὸ σκαφὸς τῶν ἀτρειδῶν: ʒ tutiorem partem, ut in claſſe Achiuorum tutiſſima nauis Agamemnonis,& Menelai Atridarum. Vel: utram principum partem ſequar. Σύντομα breuia,dic breuiter,quid ſentias. DAMNATOS, ʒ a iudicibus. IGNOMINIA *affectos* ʒ a cenſoriibus. ILLAM *urbanam,ac perditam plebem,* ʒ plebs enim ruſtica laudatur,urbana non item. quia ruſticae tribus ingenuorum,urbanae libertinorum.Plinius,Pedianus. C.CASSIO. ʒ praenomen ſuſpicor abundare,& intelligendum de Q.Caſſio trib. pl. qui ad Caeſarem cum Antonio, & Curione confugit.ep.10.l.16. QVIBVS *alieno premantur* ʒ in quibus Dolabella. OMNIS ʒ uel, Omnis, pro omnes; & ſubaudiendum,oportet, par eſt,aut aliquid ſimile:uel, Omnis, pro,unuſquiſque; & ſubaudiendum,debet:quod mihi magis probatur: etſi non ſatis uſitatum.In epiſtola quidem 6.l.5.fam. ſcripti libri habent,Omni ſemiſſibus magna copia eſt.at impreſſi fortaſſe mendoſe, Omnino. quo in loco uidetur,Omni,dictum eſſe,pro cuilibet:ut apud Plautum quoque obſeruauimus in Amphitr. Ordine omne, ut quidque actum eſt, ediſſertauit Et in mil.Omnis moratur: nauim cupimus abſoluere. Et Cato de re ruſt.c.157.Omnis,qui inſomnioſus eſt,hac eadem curatione ſanum facies. Sententiam fortaſſe ſumpſit a Terentio,apud quem in Eunucho miles ait: Omnia prius experiri, quam armis,ſapientem decet. IN *alteram partem* ʒ in Caeſaris partem,quia rebus omnibus abundat. BIBVLVS *de prouincia deceſſit: Veientonem praefecit: in decedendo erit,ut audio,tardior.* ʒ uidetur loqui repugnantia, ſi, Decedere,utrobique idem ſignificet.quod ſecus eſt: ualet enim modo, de prouincia diſcedere, adminiſtrandi poteſtate terminata,quod melius exemplis licet cognoſcere;modo ex prouincia ad urbem proficiſci,& uſurpatur etiam de priuatis hominibus.Prior ſignificatio patet in ijs uerbis: Bibulus de prouincia deceſſit:Veientonem praefecit:poſterior in ijs: In decedendo erit tardior. Quod ne nouum,aut inſolens uideatur,addamus locum ſimilem,ex frumentaria Ciceronis: Negotiatores, inquit, inuiti, raroq.Romam decedunt.Veiento Bibuli quaeſtor fuit,patriciae gentis,ut opinor.Tacitus lib.14. ORNAVIT ʒ ſupplicationes ei decernens,quas idem mihi ante negauerat.ep. 13.VNVM *etiam* ʒ unum addam de rep. DE *ſua ſententia* ʒ quod,ob amicitiam Curionis,& odium Appij,a rep.defecerit.fam.ep. 17.l.8. CVNCTI *Lucceijs ſint addicti*? ʒ Beſſarionis liber: Enuci Lucceijs ſint additi. uulgata lectio non magna correctione ſatis aptam ſententiam haberet: ſi pro, Lucceiis, reponatur, Luccellis,ut Coelium pecunia corruptum a Caeſare ſignificet.haec enim cum Caeſare multos, belli ciuilis initio, non honeſta cauſſa coniunxit. ID *reliquum* ʒ illud pecuniae. NON *accuſabimur* ʒ ut negligentes AMICORVM *multitudine* ʒ uel creditorum: ut exhaurire nobis omne aes alienum non licuerit, cum nimium multis deberemus,uel temporibus eorum: quod ait in prooemio libri II.de off. SERPERASTRIS ʒ Serperaſtra ſunt, ut ait Varro, inſtrumenta, quae geniculis puerorum, dum ambulare diſcunt,alligantur,ne uari fiant,aut competnes. uocat igitur eos Cicero ſerperaſtra,cum quibus ambularet,ut cum ſerperaſtri pueri ambulant. quorum hominum cauſſa ne quid infamiae ſubiret in prouincia,Atticus ſe timere ſignificauerat.ep.I. VITAE ʒ non eſſe huic dictioni locum, & indicat ſententia, & antiquus item Beſſarionis liber ſatis demonſtrat.non enim habet,Vitae,ſed,In re; quod eſt principiũ proxime ſequentis dictionis,incuria librarij repetitum. NEMINEM ʒ minime omnium, ut illud, Cotumbus adhuc nullus uenerat.pro,Minime uenerat.Beſſarionis liber.Nemo. TABVLAS ʒ teſtamenti, quibus heredem fecit te ex libella,me ex teruncia.ep.2. HORTENSII *legata* ʒ non oratoris, ſed filii.

& Le-

& Legata, quae heres debebat teſtamento patris. QVID *hominis ſit* ʒ quid agat, ut ſe gerat. NESCIO *enim* ʒ Puteolanum fuiſſe M. Coelium, apparet ex oratione pro ipſo. Cum inquit, omnia, quae ad portam Flumentanam ſunt, Coelius Puteolanus emerit; neſcio, cur ego contra omnia, quae Puteolis ſunt, non emam: ſi modo ab Hortenſio filio in auctione uendentur. & per iocum, Homo Puteolanus portam urbis occupauit, cur ego Puteolos non poſſim? IN, *addiderim* : ʒ in principio epiſtolae ultimae libri. 6. ET *tamen* ʒ contra ſententiam tuam. DE *re uidero* ʒ ſit opidum, an locus, nunc non diſputabo: ego quidem ut de loco ſum locutus. A C. LAELIO *ſcribi* ʒ id Terentius ipſe non infitiatur in prologo Adelphorum. HOC *mihi* ζήτημα ʒ quod proxime ſequitur de Caeſare: de quo multo eſt magis conſiderandum, quam de Piraeeo. ILLE ʒ Caeſar, ut eius cauſſam ne oppugnem. RELIQVVM *quantum ſit*, ʒ quantum illi pecuniae debeamus. ep. 5. l. 5. ep. 8. l. 7. SI *languidius*; ʒ ſi languidius de rep. ſenſero, facis hoc, dicet aliquis, quia nummos Caeſari debes: ſin fortiter, ſtatim ſoluendum erit. ALIQVIS ʒ Pompeianus. REPETAT ʒ Caeſarianus. A COELIO ʒ trapezita; de quo l. 12. TARTESSIVM ʒ L. Cornelium Balbum Gaditanum, Caeſaris amicum. ex Gadibus enim alteram Tarteſſon eſſe dictam, Plinius tradit l. 5. c. XXII. Hunc Cicero oratione, quae exſtat, defenderat. Cōſul poſtea factus eſt. Pli. l. 7. c. 43. EXEVNTI ʒ e ſenatu: NVMMOS. ʒ Caeſari debitos. CVRARE ʒ planius, Curari: nec male tamē, Curare. ETIAM ʒ etiam ſupereſt, quod ſcribam. uſitata locutio in epiſtolis. uide ep. 11. l. 1. GENER ʒ Dolabella. RELIQVA ʒ mores non omnino probandi. ep. 6. l. 6. APERVERIMVS. ʒ ſcis enim, cum de moribus aliorum, qui me ſocerum cupiebant, diligenter ſcrutaremur, quales eos inuenerimus. *Aperuerimus*: intime cognouimus, aperientes introſpeximus. Beſſarionis tamen liber, Aperimus: ſcripti duo apud amiciſſimum meum, Aperuerimus. placet. PER *te egimus*, ʒ ut ei Tullia collocaretur. REVM ʒ reuertentibus enim ex prouincia, ſaepe erant, qui diem dicerent, quod prouinciā auare, aut crudeliter, aut denique contra quam e rep. uideretur, adminiſtraſſent. RENTVR ʒ irati, quod eos a Tulliae coniugio reiecerim quamquam nonnihil ſuſpicor de mendo. nam, Reri, cogitare non eſt, ſed opinari. NEMO *offeret* ʒ Beſſarionis liber, Offerret. duo ſcripti apud amiciſſimum meum, Offeret. quos ſequor: ut ſit: ego enim pecuniam, ut ab accuſatione deſiſtant, non offeram. A PONTIO ʒ apud Pontium ſcripta, in Trebulano. ep. 3. l. 5.

Cicero S. D. Attico. 4.

DIONYSIVM, *flagrantem deſiderio tui, miſi ad te, nec mehercule aequo animo: ſed fuit concedendum. quem quidem cognoui cum doctum, quod mihi iam ante erat notum, tum ſanctum, plenum officij, ſtudioſum etiam meae laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare uidear, plane uirum bonum. Pompeium uidi* IV. *id. Dec. fuimus una horas duas fortaſſe. magna laetitia mihi uiſus eſt affici meo aduentu. de triumpho hortari, ſuſcipere partes ſuas: monere, ne ante in ſenatum accederem, quam rem confeciſſem; ne, dicendis ſententijs, aliquem tribunum alienarem. quid quaeris? in hoc iudicio, & officio ſermonis nihil potuit eſſe prolixius. de rep. autem ita mecum locutus eſt, quaſi non dubium bellum haberemus. nihil ad ſpem concordiae: plane illum ab ſe alienatum, cum ante intelligeret, tum uero proxime iudicaſſe: ueniſſe Hirtium a Caeſare, qui eſſet illi familiariſſimus; ad ſe non acceſſiſſe; &, cum ille ad* VIII. *id. Dec. ueſperi ueniſſet, Balbus de tota re conſtituiſſet, ad* VII. *ad Scipionem ante lucem ueniſſe; multa de nocte profectum eſſe ad Caeſarem. hoc illi* τεκμηριῶδες *uidebatur eſſe alienationis. quid multa? nihil me aliud conſolatur, niſi quod illum, cui etiam inimici alterum conſulatum, fortuna ſummam potentiam dederit, non arbitror fore tam amētem, ut haec in diſcrimen adducat. quod ſi ruere coeperit; nae ego multa timeo; quae non audeo ſcribere. ſed, ut nunc eſt, ad* III. *non. Ian. ad urbem cogito. Vale.*

EXPLANATIO

IAM *ante* ʒ antequam mihi ex conſuetudine domeſtica plane notus eſſet. habuerat enim apud Atticum Dionyſius: eumq. Atticus Ciceroni dederat, qui Cicerones pueros erudiret. TVM *ſanctum*, *plenum officij* ʒ malim ſic: Tum ſane plenum officij. ut Sane, dicat quaſi de re minus nota. nam, etſi uideo, eundem Dionyſium alio loco ſanctum appellari, ep. 1. l. 6. tamen hic locum huic eſſe dictioni non opinor; cum ſequatur, Plane uirum bonum, quod certe Cicero non adſcripſiſſet, ſi ſanctum eum iam nominaſſet. FRVGI ʒ quod proprie de libertis uſurpatur, ut fam. ep. 15. l. 4. Dionyſius autem libertus erat, ut patet ſupra ep. 15. l. 4. SVSCIPERE *partes ſuas*: ʒ polliceri ſe pro ſua parte adiuturum. REM ʒ de triumpho. TRIBVNVM ʒ qui deinde triumphum interceſſione impediret. PROLIXIVS ʒ abundantius. ILLVM ʒ Caeſarem. DE *tota re* ʒ quam cum Hirtio examinauit. AD *Scipionem* ʒ Pompeij ſocerum; ad ipſum tamen Pompeium non ueniſſe. VENISSE ʒ ſcripti libri, Venire, habent, non, Veniſſe. ILLVM, ʒ Caeſarem. Τεκμηριῶδες ʒ ſignum eiuſmodi, ut dubitari non poſſet. certū enim ſignum τεκμήριον uocat Ariſt. rhet. l. 1. ALTERVM *conſulatum* ʒ ut alterum conſulatum abſens petere poſſet. ep. 3. HAEC ʒ ſummam potentiam, ſummam dignitatem. RVERE ʒ contra remp.

Cicero

Cicero S. D. Attico 5.

M VLTAS *uno tempore accepi epiſtolas tuas: quae mihi, quamquam recentiora audiebam ex iis, qui ad me ueniebant, tamen erant iucundae. ſtudium enim, & beneuolentiam declarabant. In ualetudine tua moueor: &, Piliam in idem genus morbi delapſam, curam tibi afferre maiorem ſentio. date igitur operam, ut ualeatis. De Tirone, uideo tibi curae eſſe: quem quidem ego, etſi mirabiles utilitates mihi praebet; cum ualet, in omni genere uel negotiurum, uel ſtudiorum meorum, tamen propter humanitatem, & modeſtiam malo ſaluum, quam propter uſum meum. Philogenes mecum nihil umquam de Luſcenio locutus eſt: de ceteris rebus habes Dionyſium. Sororem tuam non ueniſſe in Arcanum miror. De Chryſippo, meum conſilium probari tibi, non moleſte fero. Ego in Tuſculanum nihil ſane hoc tempore. deuium eſt τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. ſed de Formiano Tarracinam pridie Kalen. Ian. inde Pontinium ſumam: inde Albauum Pompeii: ita ad urbem III. non. natali meo. De rep. quotidie magis timeo. non enim boni, ut putaui, conſentiunt. quos ego equites R. quos ſenatores uidi, qui acerrime cum cetera, tum hoc iter Pompeii uituperarent? pace opus eſt. ex uictoria cum multa mala, tum certe tyrannis exſiſtet. ſed haec propediem coram. Iam plane mihi deeſt, quid ad te ſcribam. nec enim de rep. quod uterque noſtrum ſcit eadem: & domeſtica nota ſunt ambobus. reliquum eſt iocari, ſi hic ſinat. nam ego is ſum, qui, illi concedi, putem, utilius eſſe quod poſtulat, quam ſigna conferri. ſero enim reſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid ſentis igitur? inquies. nihil ſcilicet, niſi de ſententia tua, nec prius quidem, quam noſtrum negotium aut confecerimus, aut depoſuerimus. Cura igitur, ut ualeas. aliquando ἀπότριψαι quartanam iſtam diligentia, quae in te ſumma eſt.*

EXPLANATIO

INVALETVDINE } ex quartana. 2. MIRABILES *utilitates,* } pro, mirabilem uſum, mirabiles operas. eſt enim hic Vtilitas ab Vtor, non ab eo, quod utile eſt, & quod expedit. Ad Tironem ep. 1. l. 16. Vtilitatibus tuis carere poſſum. Et Lucretius lib. 6. Nil adeo poſſet cuiquam leue, tenueq. membris Vertere in utilitatem: pro, in uſum. NIHIL *umquam* } quod agerem tua cauſſa. LVSCENIO } malo, Tuſcenio, ex antiquis lapidibus. DIONYSIVM } qui tibi, quid actum a me ſit in rebus tuis, optime narrabit. ep. 1. l. 6. IN *Arcanum* } Quincti fratris fundum: cum obuiam uiro uenire debuerit. MEVM *conſilium* } qui negare uelim illum a me liberatum ep. 2. PONTINVM } praedium ad Pontinas paludes. & ita ratio dierum conſtat: pridie Kal. Tarracinam, kalendis in Pontinum, IV. nonas in Albanũ, III. Romam. uerbum, Sumam, crediderim abundare, & additum ab aliquo, qui de Pontinio Ciceronis legato acceperit. ITER *Pompeii* } cum potius ad urbem manere debeat; quod reſp. hoc rerum tumore uideatur eius tum conſilio, tum etiam praeſidio indigere. erat enim Pompeius cum imperio Hiſpaniarum proconſul, quas abſens per legatos adminiſtrabat. SI *hic ſinat:* } ſi per Caeſarem liceat. NOSTRVM *negotium* } triumphum ſignificari, manifeſtum. ep. 4.

Cicero S. D. Attico. 6.

PLANE *deeſt, quid ad te ſcribam. nota omnia tibi ſunt: nec ipſe habeo, a te quid exſpectem. tantum igitur noſtrum illud ſollemne ſeruemus, ut ne quem iſtuc euntem ſine litteris dimittamus. De rep. ualde timeo: nec adhuc fere inueni, qui non concedendum putaret Caeſari, quod poſtularet, potius, quam depugnandum. eſt illa quidem impudens poſtulatio, opinione ualentior: cur autem nunc primum ei reſiſtamus?* οὐ γὰρ δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακόν, *quam cum quinquennium prorogabamus, aut cum, ut abſentis ratio haberetur, ferebamus. niſi forte haec illi tum arma dedimus, ut nũc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur ſenſurus es? non idem, quod dicturus. ſentiam n. omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem, quod Pompeius; neque id faciam humili animo. ſed rurſus hoc permagnum reip. malum eſt, & quodam modo mihi praeter ceteros non rectum, me in tantis rebus a Põpeio diſſidere. Vale.*

EXPLANATIO

OY' γὰρ. &c. } Homeri uerſus ὀδ. μ. ep. 8. etſi paullulum immutat Cicero, ut interdum ſolet, ad ſententiam magis explicandam. SED *rurſus,* } quia dixerat ſe dicturum quae non ſentiat; in quo non uidetur officio fungi boni ciuis: quaſi peccatum ſuum excuſauit. dicere quae non ſentias, malum eſt: ſed rurſus & hoc malum, me in tantis rebus Pompeio diſſidere. MIHI *praeter ceteros non rectum,* } qui Pompeium ſemper, quãtum in me fuit, ornaui, nec ab eo in rep. diſſentire ſum ſolitus. ep. 8. l. 1. fam. Tanum animi inductio, & mehercule amor erga Pompeium apud me ualet, ut, quae illi utilia ſunt, & quae ille uult, ea mihi omnia iam & recta, & uera uideantur.

Cicero S. D. Attico. 7.

DIONYSIVS, *uir optimus,ut mihi quoque eſt perſpectus,& doctiſſimus,tuiq. amantiſſimus, Romam uenit* XV. *Kal. Ian.& litteras a te mihi reddidit. tot enim uerba ſunt de Dionyſio in epiſtola tua.illud putato.non adſcribis, Et tibi gratias egit, atqui certe ille agere debuit:&,ſi eſſet factum, quae tua eſt humanitas,adſcripſiſſes. mihi autem nulla de eo* παλινῳδία *datur propter ſuperioris epiſtolae teſtimonium. ſit igitur ſane bonus uir.hoc enim ipſum bene fecit, quod mihi ſui cognoſcendi penitus etiam iſtam facultatem dedit. Philogenes recte ad te ſcripſit:curauit enim, quod debuit.cum ego uti ea pecunia uolui,quoad liceret.itaque uſui eſt menſes* XIII. *Pontinium cupio ualere: & quod ſcribis in urbem introiſſe,uereor quid ſit, nam id niſi graui de cauſſa non feciſſet.Ego,quoniam* IV. *non. Ian.compitalicias dies,nolo eo die in Albanum uenire moleſtus familiae: ueniam* III. *non.igitur: inde ad urbem prid.non.Tua* λῆψις *quem in diem incurrat, neſcio: ſed prorſus te commoueri incommodo ualetudinis tuae nolo.De honore noſtro,niſi quid occulte Caeſar per ſuos tribunos molitus erit, cetera uident̄ eſſe tranqlla. tranquilliſſimus autū animus meus, qui totū iſtuc aequi boni facit, & eo magis,quod iā a multis audio cōſtitutum eſſe Pompeio,& eius conſilio, in Siciliam me mittere,quod imperium habeam. id eſt* Ἀβδηριτικόν. *nec enim ſenatus decreuit,nec populus iuſſit, me imperium in Sicilia habere. ſin hoc reſp. ad Pompeium refert: qui me magis,quam priuatum aliquem, mittat? itaque,ſi hoc imperium mihi moleſtum erit,utar ea porta,quam primum uidero. Nam quod ſcribis, mirificam exſpectationem eſſe mei,neque tamen quemquam bonorum, aut ſatis bonorum dubitare, quid ſenſurus ſim: ego,quos tu bonos eſſe dicas,non intelligo: ipſe nullos noui, ſed ita, ſi ordines bonorum quaerimus. nam ſingulares ſunt boni uiri. uerum in diſſenſionibus ordines bonorum,& genera quaerenda ſunt. ſenatum bonum putas,per quem ſine imperio prouinciae ſunt? nūquam enim Curio ſuſtinuiſſet,ſi cum eo agi coeptum eſſet.quam ſententiam ſenatus ſequi noluit. ex quo factum eſt,ut Caeſari non ſuccederetur. an publicanos? qui numquam firmi. ſed nunc Caeſari ſunt amiciſsimi. an feneratores? an agricolas? quibus optatiſsimum eſt otium. niſi eos timere putas,ne ſub regno ſint,qui id numquam,dum modo otioſi eſſent,recuſarunt.quid ergo? exercitum retinentis, cum legis dies tranſierit,rationem haberi placet? mihi uero ne abſentis quidem. ſed,cum id datum eſt,illud una datum eſt. Annorum decem imperium,& ita latum,placet? placet igitur etiam me expulſum,& agrum Campanum periſſe, & adoptatum patricium a plebeio,Gaditanum a Mitylenaeo.& Labieni diuitiae,& Mamurrae placent,& Balbi horti,& Tuſculanum. ſed horum omnium fons unus eſt. imbecillo reſiſtendum fuit: & id erat facile. nunc legiones* XI,*equitatus tantus,quantum uolet;tranſpadani,plebs urbana,tot tribuni pl. tam perdita iuuentus,tanta auctoritate dux,tanta audacia. cum hoc aut depugnandum eſt,aut habenda e lege ratio.depugna,inquis,potius,quam ſeruias: ut quid? ſi uictus eris, proſcribare: ſi uiceris,tamen ſeruias.quid ergo, inquis,acturus es? idem quod pecudes,quae diſpulſae ſui generis ſequuntur greges.ut bos armenta, ſic ego bonos uiros,aut eos,quicumque dicentur boni,ſequar, etiam ſi ruent.quid ſit optimum male contractis rebus, plane uideo.nemini eſt enim exploratum,cum ad arma uentum eſt,quid futurum ſit:at illud omnibus,ſi boni uicti ſunt, nec in caede principum clementiorem hunc fore, quam Cinna fuerit,nec moderatiorem, quam Sulla, in pecunijs locupletium.* Ἐμπλιτδόμαί σοι *iam dudum,& facerem diutius,niſi me lucerna deſereret. Ad ſummam, dic M.Tulli.aſſentior Cn.Pompeio,id eſt T. Pomponio. Alexim,humaniſſimum puerum,niſi forte,dum ego abſum,adoleſcens factus eſt, (id enim agere uidebatur) ſaluere iubeas uelim.*

EXPLANATIO

MIHI *quoque* ꝫ non modo tibi: qui, ſtudioſum tuae laudis eum eſſe,in ijs litteris ſcripſiſti, quas ille a te mihi reddidit. LITTERAS *ad te* ꝫ eas,quae ſunt ep.4.hoc principio: Dionyſiū,flagrantē deſiderio tui,miſi ad te. PVTATO ꝫ licet, putes,uirum illum eſſe optimū,& amantiſſ.mei: quod ego ſecus exiſtimo.omitto, inquit,hanc partē.ſit ſane ut uis. non adſcribis,&c. Videor autem mihi, Putato, pro, Priuatius,quod erat in impreſſis omnib.libris,recte repoſuiſſe.nā, Priuatius, neque eſſe uideo in ueteribus libris;&,ſententiae quid habeat,uix intelligo.ac ne dictio quidem placet.noſtrum autem,Putato, ſumptum eſt ex antiquo Beſſarionis libro.& plane,quomodo in Dionyſium animatus Cicero eſſet, oſtendit.nam & paullo poſt eandem ſentētiam alijs uerbis attingit,cum ait: Sit igitur ſane bonus uir. ATQVI *certe* ꝫ opinor,Certe,gloſſema fuiſſe. PHILOGENES ꝫ libertus tuus.ep.2.l.6. QVOAD *liceret* ꝫ conuenerat inter nos,ut pecuniam ſumerem a Philogene tuo: non ſumpſi;quia nō opus fuit:permiſi, ut ipſe uteretur, quoad meae rationes ferrent.uide ep.23.& 15.lib.v. GRAVI *de cauſſa* ꝫ meum. n. aduentum exſpectaſſet;ut,ſi de triumpho impetrarem,mecum ſimul urbem ingrederetur.ep.5. COMPITALICIVS *dies* ꝫ in oratione in Piſonem ſuſpicor eſſe mendum,& legendum, Cum in Kal. Ianuarias compitaliciorum dies incidiſſet,non,ut eſt in uulgaris libris,Incidiſſent.unum enim fuiſſe diem Compitalicium, patet ex Macrobio, & Varrone. ALBANVM ꝫ Pompeij. FAMILIAE ꝫ cuius hilaritatem die feſto meus aduentus interpellaret. TVA λῆψις ꝫ quartanae correptio. TE *commoueri* ꝫ in Albanum uelim te ad me uenire: ſed rurſus nolo te commoueas incommodo ualetudinis tuae. epiſt. 8. MOLITVS *erit*, ꝫ ut intercedat tribunus aliquis, ne poſſim triumphare. Ἀβδηριτικόν: ꝫ ſtultum: eiuſmo-

iuſmodi,ut Abderitarum ſtultitiam uideatur imitari.ep. *16.* l. 4. VTAR *ea porta,*] ſi Pompeius ideo perget in Siciliam me mittere,quia imperium habeam: ego,ne mittar,ſtatim,quae prima porta erit, ea in urbem ingrediar,abiecto imperio ſimul,& triumphandi conſilio. PER *quem ſine imperio*] cum.n. factum eſſet S.C.ut ſucceſſores in prouincias mitterentur; C.Curio tribunus pl.Caeſaris cauſſam defendens interceſſit: & cum de interceſſione referretur, primaq. M. Marcelli ſententia pronunciata eſſet, qui agendum cum tribunis pl.cenſebat: frequens ſenatus diſſenſit.ergo ſenatus culpa ſucceſſores non miſſi: itaque ſine imperio prouincia,id eſt ſine magiſtratibus.ep. 5.& 13.l.8.fam. SI *cum eo agi*] quo modo agebatur cum tribunis pl.? fiebant in eos S.C.acerrima,niſi interceſſionem remitterent;ut de domo Ciceronis,cum ſententiae grauiſſimae dicerentur in Serranum,qui S.C.interceſſerat, pertimuit, & interceſſionem omiſit.epiſt.II.libri IV. SENTENTIAM] Marcelli,ut ageretur de Curionis interceſſione. QVID *ergo?*] cum igitur omnia uideas infirma pro rep.& imparata ad bellum, cenſes dandum Caeſari,quod poſtulat? LEGIS *dies*] uide epiſtolam ſequentem,in extremo. CVM *id datum eſt,*] datum enim Caeſari eſt a decem tribunis pl.lege lata,non ſolum ut abſens,ſed etiam ut exercitum retinens petere conſulatum poſſet: uel quod ita in lege ſcriptum eſſet: uel quod,cum daretur,ut abſens peteret,ſequebatur, ut & illud daretur.ideo enim abſens petere uult,ne exercitum dimittat,datur autem, ut abſens petat: datur ergo ſimul,ut exercitum retineat. ANNORVM *decem*] per tot enim annos Caeſar Galliam obtinuit,contra legem Semproniam. Hoc ſi placet, placent & illa quamuis iniuſta, me patria pulſum a Clodio,quem Caeſar conſul ad plebem tranſduxerat;agrum Campanum diuiſum, Clodium adoptatum a M.Fonteio,L.Cornelium Balbum Gaditanum a Theophane Mitylenaeo. haec enim in actis Caeſaris numerantur.In oratione tamen pro Cornelio Balbo adoptionem Theophanis, quam hic improbat,exagitatam ab accuſatore,tempori ſeruiens defendit. ITA *latum,placet?*] hoc ſignificat: ſi dicam,non recte latum de decem annorum imperio;dicam in Pompeium,quo pugnante latum eſt, qui me illa reprehendere non uult.quae ſi probo,probem ſimul & ea neceſſe eſt,me pulſum, agrum Campanum diuiſum,&c. LABIENI] Caeſaris legati. DIVITIAE] a Caeſare datae. MAMVRRAE] quippe qui primus Romae parietes cruſta marmoris operuerit totius domus ſuae in Coelio monte,columnis omnibus e marmore ſolidis,Charyſtio,aut Lunenſi, cum eſſet praefectus fabrum Caeſaris in Gallia.Plinius,Suet.in Iulio,Catullus. BALBI *horti*] quos Pompeius dono dederat.ep. 16.l.9. TRANSPADANI,] promiſſae ciuitatis beneficio deuincti,quam denique dictator dedit.Suet.in Iulio, Dio, & ep.fam.l.16.ep.XI.de Caeſare,Gallias,inquit,habet ambas inimiciſſimas,praeter Tranſpadanos. PLEBS *urbana*] infima uidelicet,& perdita. nam ruſtica bonotum uirorum ex omni ordine.ep.3.l.7. E LEGE] a decem tribunis pl.lata. RATIO] abſentis,in petitione conſulatus. QVID *ſit optimum*] optimum cũ ualentiore non pugnare. QVID *futurum*] ad utram partem uictoria inclinatura. DIC *M.Tulli.*] ſic rogabant ſententias.Liu.l.1.Dic,inquit,ei,quem primum ſententiam rogabat, Quid cenſes? ID *enim agere uidebatur*] qui iam pubeſceret: aut, qui ſe colere,& ornare diligentius inciperet, ut ſpeciem adoleſcentis aſſequeretur: quod fere illa aetas ſolet.

Cicero S. D. Attico 8.

QVID opus eſt de Dionyſio tam ualde aſſirmare? an mihi nutus tuus non faceret filium? ſuſpicionẽ autẽ eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat,quod & tu ſoles conglutinare amicitias teſtimonijs tuis;& illum aliter cum alijs de nobis locutum audiebam. ſed prorſus ita eſſe,ut ſcribis, mihi perſuades: itaque ego is in illum ſum,quem tu me eſſe uis. Diem tuum ego quoque ex epiſtola quadam tua, quam incipiente febricula ſcripſeras, mihi notaueram, & animaduerteram,poſſe,pro re nata, te non incommode ad me in Albanum uenire III.*non.Ian.ſed, amabo te nihil incommodo ualetudinis feceris. quid enim eſt tantum in uno,aut altero die? Dolabellam uideo Liuiae teſtamento cum duobus coheredibus eſſe in triente, ſed iuberi mutare nomen.eſt* πολιτικὸν σκέμμα, *rectum ne ſit nobili adoleſcenti mutare nomen mulieris teſtamento. ſed id* φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, *cum ſciemus,quãtum quaſi ſit in trientis triente. Quod putaſti fore, ut ante,quam iſtuc uenirem,Pompeium uiderem:factum eſt ita.nam* VI.*Kalen.ad Lauernium me conſecutus eſt. una Formias uenimus,& ab hora octaua ad ueſperum ſecreto collocuti ſumus.Quod quaeris, ecquae ſpes pacificationis ſit:quantum ex Pompeij multo, & accurato ſermone perſpexi,ne uoluntas quidem eſt.ſic.n.exiſtimat,ſi ille,uel dimiſſo exercitu,conſul factus ſit,* σύγχυσιν τῆς πολιτείας *fore.atque etiã putat eũ,cum audierit,contra ſe diligenter parari, conſulatũ hoc anno neglecturũ,ac potius exercitum prouinciamq. retenturũ. ſin autẽ ille fureret;uehementer hominẽ contemnebat, & ſuis,& reip.copijs confidebat.quid quaeris? etſi mihi crebro* ξυνὸς ἐνυάλιος *occurrebat;tamen leuabar cura,uirũ fortem,& peritum, & plurimnm auctoritate ualentem audiens,* πολιτικῶς *de pacis ſimulatae periculis diſſerentẽ. habebamus autem in manibus Antonij cõcionem,habitam* X.*Kal.Ian.in qua erat accuſatio Põpeij uſque a toga pura,querella de damnatis,terror armorum.in quibus ille,Quid cenſes,aiebat, facturum eſſe ipſum,ſi in poſſeſſionem reip. uenerit,cum haec quaeſtor eius infirmus,& inops audeat dicere? quid multa? non modo non expetere paoem iſtam, ſed etiam timere uiſus eſt.ex illa autem ſententia ira relinquendae urbis mouet hominem,ut puto. mihi autem illud moleſtiſſimum eſt,quod ſoluendi ſunt nummi Caeſari,& inſtrumentum triumphi eo conferendum: eſt enim* ἄμορφον, ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην *eſſe. Sed haec,& multa alia coram.Valetudinem tuam cura diligenter.*

EXPLANATIO

DIEM *tuum*ʒ diem quartanae,*τὴν λῆψιν*.PRO *re nata* ʒ quo modo ſe res habet:non ita quidē commode,ut ſi ualeres,nec tamen prorſus incommode:ut res fert:quatenus tua permittit ualetudo . ep.4. l.7.& l.14.ep.6.E re nata, dixit Terentius in Adelphis.RECTVM *ne ſit* ʒ praeſertim mulieris teſtamento: quaſi magis licere uideatur mutare nomen,cum a uiris adoptemur.Dolabellae uero eo minus licet, cui non omnia bona,ſed nonam partem dumtaxat Liuia legauerit.erat enim in triente cum duobus coheredibus,ut ad eum quaſi triens trientis,id eſt trientis tertia pars,pertineret.Accedit illud , quod ex patricio plebeius fiebat. QVANTVM ʒ quantum bonorum in Dolabellae tertia parte trientis. QVASI ʒ non omni quidem, (nam id,bonis Liuiae non uenditis, aut non aeſtimatis , certo ſciri uix poterit) ſed quaſi, hoc eſt,quatenus ſciri licebit. MVTARE *nomen* ʒ ut ex Cornelio Liuius fieret,& plebeius e patricio. LAVERNIVM ʒ hoc Laueruiū non memini,alij,Literninū: ut de fundo accipiatur.Beſſarionis liber,Laruenium. PARARI ʒ ut eius ratio abſentis ne habeatur.OCCVRREBAT:ʒquem timens, a dimicatione abhorreo. SIMVLATAE ʒ quam Caeſar ſe uelle ſimularet,cum re uera belli cupidus eſſet . PERICVLIS ʒ quid.n.non audebit Caeſar conſul,cum quaeſtor eius Antonius tantum auſus ſit? quod paullo poſt ſubijciet.abhorrebā,inquit,prorſus a bello,quia cōmunem Martem timebam: ſed rurſus nec plane mihi pax placere poterat,cum eam,tamquam ſimulatā,ac reip.periculoſam , homo fortis,ac peritus Pompeius improbaret.quam audiens,leuabar ea cura,quam,ex bellorum incerto euentu , ſuſtinebam, ANTONII ʒ tribuni pl.qui paucis poſt diebus cum Caſſio collega ad Caeſarem profugit. fam.l.16.ep.x. A TOGA *pura* ʒ a prima adoleſcentia,poſt XVI.annū finitum.ep.20.l.5. DAMNATIS ʒ de ambitu,lege, quā Pompeius tertium conſul tulerat.qua lege damnatos Caeſar,uicto Pompeio, mox omnes reſtituit. ARMORVM ʒ non minabatur Antonius,ſed accuſabat: itaq. non refero hoc ad Antoniū, ſed ad ipſum Pōpeium,qui terrorem armorum, ductis in urbē legionibus,in tertio ſuo cōſulatu ,iniecerat.quod Caeſar etiam illi obijcit l.3.de bel.ci.exprobrata ſimul damnatione eorū, qui lege ab ipſo Pompeio lata , in exſulium ierant: quod utrumque in ſua concione attigit Antonius.uerba Caeſaris haec ſunt: Nōnullos, ambitus lege Pompeia damnatos,illis temporibus,quibus in urbe praeſidia legionum habuerat, in integrum reſtituit. ILLE ʒ Pompeius. IPSVM ʒ Caeſarem. QVAESTOR ʒ Antonius: quaeſtor autem in Gallijs. ep.6.l.6.& Hirtius l.9. TIMERE ʒ ut ſimulatam,& periculoſam. IRA *relinquendae urbis* ʒ hunc locum ut mendoſum eſſe ſuſpicarer,primum ipſa me adduxit ſententia,obſcuris inuoluta uerbis;deinde uarietas antiquorum librorum.Caualcantis.n.exemplar pro Ira habet *uiu*.Beſſarionis autem,Infra; alij duo,Ita. minime tamen diſplicet;Ira:hoc ſenſu: Ex illa ſententia de pace fugienda,in qua ipſe eſt,quia pacem ſimulatam putat;ſequitur,ut urbem ſibi uideat eſſe relinquenda m.ad bellum.n.neque paratus eſt , neque parare poteſt;cum nihil adhuc ſenatus decreuerit,aut populus iuſſerit. *Ira*: neceſſitas ei moleſtiſſima. MOVET ʒ perturbat. VT *puto* ʒ quia Pompeius hoc quidem occultabat , ne , ſi diceret urbem eſſe relinquendam,omnium animi ad pacem uel iniqua condicione inclinarent;cum bellum ipſe mallet.

Cicero S. D. Attico 9.

QVOTIDIE ne,inquit,a te accipiēdae litterae ſunt? ſi habebo,cui dem,quotidie.at iam ipſe ades:tū igitur,cum uenero,deſinam.Vnas uideo mihi a te non eſſe redditas;quas L. Quinctius, familiaris meus,cum ferret,ad Buſtum Baſilij uulneratus,& deſpoliatus eſt,uidebis igitur,nū quid fuerit in ijs,quod me ſcire opus ſit.& ſimul tu hoc διακρινήσεις· πρόβλημα ſane πολιτικόν: cum ſit neceſſe,aut haberi Caeſaris rationem,illo exercitum uel per ſenatū, uel per tribunos pl. obtinēte, aut perſuaderi Caeſari,ut tradat prouinciam, atque exercitum,& ita conſul fiat;aut,ſi id non perſuadeatur,haberi comitia ſine illius ratione , illo patiente, atque obtinente prouinciam;aut,ſi per tribunos pl. non patiatur,tamen quieſcat, rem adduci ad interregnum; aut,ſi ob eam cauſſam,quod ratio eius non habeatur , exercitum adducat,armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum aut ſtatim nobis minus paratis,aut tum,cum comitijs , amicis eius poſtulantibus ut e lege ratio habeatur,impetratum non ſit : ire autē ad arma aut hanc unam ob cauſſam, quod ratio non habeatur;aut addita cauſſa,ſi forte tribunus pl. ſenatum impediens,aut populum incitans notatus , aut ſenatus conſulto circumſcriptus , aut ſublatus , aut expulſus ſit,dicens ue ſe expulſum,ad illum confugerit: ſuſcepto autem bello , aut tenenda ſit urbs , aut , ea relicta, ille a commeatu , & reliquis copijs intercludendus : quod horum malorum , quorum aliquod certe ſubeundum eſt,minimum putes . dices profecto , perſuaderi illi,ut tradat exercitum,& ita conſul fiat . eſt omnino id eiuſmodi,ut,ſi ille eo deſcendat, contra dici nihil poſſit : idq. eum , ſi non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum,non facere miror . nobis autem , ut quidam putant, nihil eſt timendum magis , quam ille conſul . at ſic malo , inquies , quam cum exercitu . certe . ſed iſtuc ipſum , SIC , o magnum malum , putat aliquis . neque ei remedium eſt ullum . cedendum eſt , ſi id uolet . uide conſulem illum iterum , quem uidiſti conſulatu priore . at tum imbecillus plus , inquis , ualuit,quam tota reſp. quid nunc putas ? & eo conſule , Pompeio certum eſt eſſe in Hiſpania. o rem miſeram : ſiquidem id ipſum deterrimum eſt , quod recuſari non poteſt,& quod ille ſi faciat , iā iā a nobis omnibus ſummam ineat gratiam . Tollamus igitur hoc , quo illum poſſe adduci negant.de reliquis quid eſt deterrimum?

con-

concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentiſſime poſtulat. nam quid impudentius? tenuiſti prouinciam per decem annos, non tibi a ſenatu, ſed a te ipſo per uim, & per factionem datos. praeterijt tempus legitimum, non legis, ſed libidinis tuae: fac tamen, legis: ut ſuccedatur, decernitur: impedis; & ais, habe mei rationem. habe tu noſtrum. exercitum tu habeas diutius, quam populus iuſſit, inuito ſenatu? Depugnes oportet, niſi concedis. Cum bona quidem ſpe, ut ait idem, uel uincendi, uel in libertate moriendi. Iam, ſi pugnandum eſt; quo tempore, in caſu; quo conſilio, in temporibus ſitum eſt. itaque te in ea quaeſtione non exerceo: ad ea, quae dixi, affer, ſi quid habes. equidem dies, noctesq. torqueor. Vale.

EXPLANATIO

BVSTVM *Baſilij* } Pediani uerba haec ſunt in Miloniana: Via Appia eſt prope urbem monumentũ Baſilij: qui locus latrocinijs fuit per quam infamis. CVM *ſit neceſſe* } hoc, & quae proxime ſequuntur, illud ſpectant, Quod horum malorum minimum putes. COMITIA } conſularia. TAMEN *quieſcat*, } prohibere comitia Caeſar poteſt, uel iure, uel armis: iure, ſi paret interceſſorem tribunum, qui comitia impediat, tamen ipſe quieſcat, nec arma moueat; armis, ſi non adhibeat interceſſorem, ſed exercitum adducat. REM *adduci ad interregnum*; } cum enim comitia uſque eo protrahuntur, ut inſequẽs annus ſine conſulibus ſit, Interregnum dicitur. Res igitur adducetur ad interregnum, ſi Caeſar per tribunos pl. non patietur haberi comitia ſine ſua ratione. SENATVM *impediens*, } S.C. intercedens. CIRCVMSCRIPTVS } facto aduerſus eum S.C. Eodem ſenſu de Clodio dixit in oratione pro Milone; Senatus, credo, cum praetorem circumſcripſiſſet. & de Octauiano Philipp. lib. 12. Parata de circumſcribendo adoleſcente ſententia conſularis. eſt enim in circumſcriptione ignominia, & priuatio iuris. INTERCLVDENDVS } hoc enim, niſi urbe relicta, fieri uix poteſt. CONTRA *dici nihil poſſit*. } non enim petet abſens; quod contra leges eſt; ſed praeſens, tradito exercitu; quod uſitatum. SIC *malo* } ut conſulatum petat tradito exercitu. ISTVC *ipſum, ſic* } Caeſarem, tradito exercitu, ad conſulatus petitionem uenire. O MAGNVM *malum* } O, crediderim abundare propter proximum uerbum, Putat. SI *id uolet* } ſi, tradito exercitu, uenire uolet ad petitionem conſulatus. VIDE *conſulem* } ecce iterum habebimus conſulem, qualem habuimus conſulatu priore, perditum ſcilicet, & reip. exitioſum. ET *eo conſule*, } eo magis eſt timendus conſul, quia, eo conſule, Pompeio deliberatum eſt ab urbe diſcedere, & ad Hiſpaniae adminiſtrationem ſe conferre. in quo praeſente magnum eſſet reip. praeſidium contra factioſi conſulis conatus. RECVSARI *non poteſt*. } ſi enim tradito exercitu uolet ad comitia uenire, recuſare non poſſumus. INEAT *gratiam* } quia, cum ex lege a decem tribunis pl. lata poſſit abſens, & exercitum retinens, conſulatum petere; tamen de ſuo iure decedens, ne mali exempli rem inſtituat, tradito exercitu ad comitia ueniat. TOLLAMVS } omittamus. VT *idem dicit* } Pompeius. &, *Idem*, qui affirmat Caeſare conſule ſe futurum in Hiſpania. PRAETERIIT *tempus* } ſcripta enim eſt haec epiſtola Marcello & Lentulo cos. qui erat annus decimus prouinciae Caeſaris. IMPEDIS. } per tribunos pl. MEI *rationem* } abſentis, & exercitum retinentis: quod a populo datum eſt. ep. 7. NOSTRVM } noſtrae uoluntatis, qui, ut ſuccedatur, decernimus. DEPVGNES } ex perſona Caeſaris. CONCEDIS } quod poſtulo, ut abſentis ratio habeatur. CVM *bona quidem ſpe*: } ex perſona Ciceronis. VT *ait idem* } non, Caeſar; (etſi facta proxime de eo mentio eſt) ad quem id referri, quo tuendae ſtudium libertatis oſtenditur, abſurdum eſt; ſed, Pompeius, qui tamquam optimatum princeps, & reip. ciuis amantiſſimus inducitur in hac epiſt. de quo & paullo ante, Vt idem dicit. IN *ea quaeſtione* } quo tempore, aut quo conſilio pugnandum. pugnandi enim tempus oſtendit caſus, conſilium autem non a noſtra prudentia, ſed à temporibus petitur. hoc igitur omiſſo, affer, ſi quid habes, ad ſuperiora,

Cicero S. D. Attico. 10.

SVBITO conſilium cepi, ut ante, quam luceret, exirem; ne qui conſpectus fieret, aut ſermo, lictoribus praeſertim laureatis. de reliquo, neque hercule, quid agam, nec, quid acturus ſim, ſcio: ita ſum perturbatus temeritate noſtri amentiſſimi conſilij. tibi uero quid ſuadeam, [illegible] ipſe conſilium exſpecto? Cnaeus noſter quid conſilij ceperit, capiat ue, neſcio, adhuc in opidis coarctatus: & ſtupent omnes. ſi in Italia conſiſtat, erimus una; ſin cedet, conſilij res eſt. adhuc certe, niſi ego inſanio, ſtulte omnia, & incaute. Tu, quaeſo, crebro ad me ſcribe, uel quod in buccam uenerit. Vale.

EXPLANATIO

LAVREATIS. } Imperatores & in litteris, & in lictorum faſcibus utebantur laurea, deuictos hoſtes indicante. Caeſar de bello ciuili l. 3. & in oratione in Piſonem. AMENTISSIMI *conſilij*. } temere, & ſtulte urbe relicta. STVPENT } ex temeritate, & ſtultitia Pompeij, ſed, quoniam proprie Stupere dicitur is, qui torpore quodam captus languet immobilis, aut inopia conſilij, aut aliqua re tarditatem inijciente; uidetur non abſurde poſſe corrigi, Coartatus. & ſtupens. Omnes, ſi in Italia conſiſtet, erimus una.

una. Vt, Omnes, accipiatur de ijs, qui cauſſam Caeſaris improbant. ueni autem in hanc ſententiam eo libentius, quod & in Beſſarionis libro ſcriptum animaduerti, Stupens, non, Stupent: & particula, Et, pro, Sed, repoſita, minima mutatio eſt: ſiquidem in antiquioribus libris, & lapidibus, per t ſcribitur, Set. CONSILII *res eſt* ʒ deliberabitur. OMNIA ʒ Pompeij conſilia de ratione belli gerendi.

Cicero S. D. Attico. II.

QVAESO, *quid hoc eſt? aut quid agitur? mihi enim tenebrae ſunt. Cingulum, inquit, nos tenemus. Anconem amiſimus. Labienus diſceſſit ab Caeſare. utrum de imperatore populi R. an de Hannibale loquuntur? o hominem amentem, & miſerum, qui ne umbram quidem umquam* τοῦ καλοῦ *uiderit. atque haec ait omnia facere ſe dignitatis cauſsa. ubi eſt autem dignitas, niſi ubi honeſtas? num honeſtum igitur, habere exercitum nullo publico conſilio? occupare urbes ciuium, quo facilior ſit aditus ad patriã?* χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, *ſexcenta alia ſcelera moliri,* τὴν θεῶν μεγίστην ὥς ἔχειν τυραννίδα? *ſibi habeat ſuam fortunam. unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo ſole malim, quam omnia iſtiuſmodi regna; uel potius mori millies, quam ſemel iſtiuſmodi quidquam cogitare. quid ſi tu uelis? inquis. age quis eſt, cui uelle non liceat? ſed ego ipſum, uelle, miſerius eſſe duco, quam in crucem tolli. una res eſt ea miſerior, adipiſci, quod ita uolueris. Sed haec hactenus: libenter enim in his moleſtijs* ἐγχολάζωσοι. *redeamus ad noſtrum. Per fortunas, quale tibi conſilium Pompeij uidetur? hoc quaero, quod urbem reliquerit. ego enim* ἀπορῶ: *tum nihil abſurdius. Vrbem tu relinquas? ergo idem, ſi Galli uenirent. non eſt, inquit, in parietibus reſp. at in aris, & focis. fecit idem Themiſtocles. fluctum enim totius barbariae ferre urbs una non poterat. at idem Pericles non fecit, annum fere poſt quinquageſimum, cum praeter moenia nihil teneret. noſtri olim, urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.*

οὕτω πού τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibusq. eorum, quos conuenio, uidetur hoc conſilium exitum habiturum. mira hominum querella eſt, (neſcio iſtic: ſed facies, ut ſciam) ſine magiſtratibus urbem eſſe, ſine ſenatu. fugiens denique Pompeius mirabiliter homines mouet. quid quaeris? alia cauſſa facta: nihil iam concedendum putant Caeſari. haec, tu mihi explica, qualia ſint. Ego negotio praeſum non turbulento. uult enim me Pompeius eſſe, quem tota haec Campana, & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, *ad quem delectus, & ſumma negotij referatur. itaque uagus eſſe cogitabam. Te puto iam uidere, quae ſit* ὁρμὴ *Caeſaris, qui populus, qui totius negotij ſtatus. ea uelim ſcribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia ſunt, quam ſaepiſſime. aequieſco enim & ſcribens ad te, & legens tua. Vale.*

EXPLANATIO

QVAESO, *quid hoc eſt?* ʒ quaeſo mihi explica, quo conſilio haec adminiſtrentur a Pompeio: ego enim non uideo. LABIENVS ʒ Caeſaris legatus, ſummae auctoritatis in exercitu. fam. ep. XI. l. 16. LOQVVNTVR ʒ cum loquuntur de Caeſare. LVCRETINO ʒ Lucratiuo, & Caualcantis liber, & Beſſarionis. obſcurum, quid ſignificet: nec abeſt mendi ſuſpicio. Lucretilis Horatio mons eſt in Sabinis. QVID *ſi tu uelis?* ʒ quaſi dicat: ſi tyrannidem uelis, quod uolueris tamen uon aſſequere ideoq. fortaſſe o Cicero non uis; quia, ſi uelles, tamen adipiſci non poſſes. Reſpondet. noli putare me tyrannidem ideo nolle, quia, etiam ſi uelim, adipiſci tamen non poſſim: ſed puta ideo nolle, quia, uelle, per ſe ipſum duco miſerrimum. QVIS *eſt* ʒ poſſum quidem uelle, (quis enim non poteſt? libera cuiuſque uoluntas eſt) ſed uolo, quia ſummam miſeriam in ipſa uoluntate conſtituo, maiorem tamen in re. AD *noſtrum.* ʒ Pompeium. PER *fortunas* ʒ in re miſera modus obteſtandi. Ἀπορίαν ʒ mihi explicatum non eſt, utrum laudem, an ſecus: dubius animi neutram in partem pendeo. TVNC *nihil abſurdius* ʒ ego modo ἀπορῶ, modo nihil ſtatuo fieri poſſe abſurdius. tu, quid ſentias, oſtende. IDEM ʒ faceres. quod maiores noſtri non fecerunt; qui, urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt. IN *aris, & focis* ʒ in libertate: cuius ego conſeruandae cauſſae, urbem, hoc eſt parietes, reliqui. Hinc, Pugnare pro aris, & focis, id eſt pro libertate. THEMISTOCLES ʒ qui, copijs Perſarum in Graeciam influentibus, conſilium cepit de urbe relinquenda. PERICLES ʒ Lacedaemoniorum bello. Ἐπευθόμεθα ʒ lugebamus gloriam, quaſi amiſſam, & in Pompeio deſideratam. Hom. ἰλ. ι. Hoc *conſilium* ʒ quod urbem reliquerit. EXITVM *habiturum* ʒ non inutile futurum; ſiquidem fugiens Pompeius mirabiliter homines mouet, ut Caeſari, cui aliquid antea concedebant, nunc nihil concedendum putent, ne hoc quidem, ut praeſens conſulatum poſſit petere. Conſilium dicitur exitum habere, cum ſuccedit, quod uoluimus. DELECTVS, ʒ militum. VAGVS *eſſe* ʒ ut ſpecularer omnia. VIDERE ʒ quia Romae es.

Cicero S. D. Attico. 12.

VNAM *adhuc a te epiſtolam acceperam, datam* XII. *kal. Ian. in qua ſignificabatur, aliam te ante dediſſe, quam non acceperam. ſed quaeſo, ut ſcribas quamſaepiſſime, non modo ſi quid ſcies, aut audieris,*

ſed

ſed etiam ſi quid ſuſpicabere;maximeq.quid nobis faciundum,aut non faciundum putas. Nam quod rogas, curem,ut ſcias, quid Pompeius agat:ne ipſum quidem ſcire puto; noſtrum quidem nemo. uidi Lentulum cos. Formijs x.kal.uidi Libonem. plena timoris, & terroris omnia. ille iter Larinum. ibi enim cohortes, & Luceriae, & Theani,reliquae in Apulia. inde utrum conſiſtere uiſpiam uelit,an mare tranſire, neſcitur. ſi manet;uereor,ne exercitum firmum habere non poſſit. ſin diſcedit;quo,aut qua, aut quid nobis agendum ſit, neſcio. nam iſtum quidem,cuius φαλαρισμὸν *times, omnia taeterrime facturum puto.nec enim rerum prolatio,nec ſenatus,magiſtratuumq.diſceſſus,nec aerarium clauſum tardabit. Sed haec,ut ſcribis, cito ſciemus. interim uelim mihi ignoſcas,quod ad te ſcribo tũ multa toties.acquieſco enim,& tuas uolo elicere litteras, maximeq.conſilium,quid agam,aut quo me pacto geram;dimittam ne me penitus in cauſſam,(nõ deterreor periculo, ſed diſrumpor dolore:tam ne nullo conſilio, aut tam contra meum conſilium geſta eſſe omnia?) an cuncter,& tergiuerſer, & ijs me dem, qui tenent, qui potiuntur.* αἰδέομαι Τρῶας; *nec ſolum ciuis, ſed etiã amici officio reuocor. etſi frangor ſaepe miſericordia puerorum. ut igitur ita perturbato,etſi te eadem ſolicitant,ſcribe aliquid,& maxime, ſi Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M'. quidem Lepidus(nam fuimus una)eum finem ſtatuit,L.Torquatus eundem.me cum multa,tum etiam lictores impediunt. nihil uidi unquam,quod minus explicari poſſet. itaque a te nihil dum certi exquiro,ſed quid uideatur.denique ipſam* ἀπορίαν *tuam cupio cognoſcere. Labienum ab illo diſceſſiſſe,propemodum conſtat. ſi ita factum eſſet, ut ille Romam ueniens magiſtratum: & ſenatum Romae offenderet:magno uſui cauſſae noſtrae fuiſſet.dãnaſſe enim ſceleris hominem amicum, reip.cauſſa, uideretur. quod nunc quoque uidetur,ſed minus prodeſt. non enim habet, cui proſit:eumq. arbitror paenitere: niſi forte id ipſum eſt falſum,diſceſſiſſe illum: nos quidem pro certo habebamus. & uelim, (quamquam, ut ſcribis,domeſticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeij deſiderium, ecquae Caeſaris inuidia appareat; etiam quid cenſeas de Terentia, & Tullia, Romae eas eſſe, an mecum, an aliquo tuto loco: & haec, & ſi quid aliud,ad me ſcribas uelim, uel potius ſcriptites. Vale.*

EXPLANATIO

XII. *kal.Iun.* ʒ ex epiſtolis poſt proximam ſequentibus perſpicuum fit,non eſſe ſcriptam hanc mẽſe Maio,ſed menſe Ianuario, itaque mendum eſſe in uerbo Iun. *Libonem* ʒ Sexto, Pompeij filio,ſocerum hunc fuiſſe,tradit Appianus.nec bonum ciuem indicat infra,ep. 14.l.9. ISTVM ʒ Caeſarem. φαλαρισμὸν ʒ ſimiles actiones actionibus Phalaridis tyranni. RERVM *prolatio*, ʒ Rerum prolatio,& Res prolatae,uideo ſcriptum a nemine,quid ſignificet:ſignificat autem,ut ex accurata multorum examinatione collegimus,tempus illud,cum homines feriarentur. Declarat maxime Plautus in Captiuis ex perſona paraſiti,

,, Vbi res prolatae ſunt,cum rus homines eunt,
,, Simul prolatae res ſunt noſtris dentibus.
,, Quaſi cum caletur,cochleae in occulto latent,
,, Suo ſibi ſucco uiuunt,res ſi non cadit:
,, Item paraſiti, rebus prolatis, latent.

Et pro Murena,ubi iuriſconſultos agitat: Sapiens exiſtimari nemo poteſt in ea prudentia, quae neque extra Romam uſquam, neque Romae,rebus prolatis,quidquam ualet. & ad Quinctum fratrem, Res prolatae,ad interregnum comitia adducta.& epiſt.v. libri xiv. Meam ſtultam uerecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas,ne deſerere uiderer hunc rerum tumorem.Rerum igitur prolatio, ſiue, Res prolatae,idem eſt,ac ſi dicas,uacatio a muneribus;quae maxime erat ludorum diebus. Ludorum autem nomina,Votiui,Romani,Victoriae,Plebeij.quorum primi Votiui XVII.Kal.Sept.commiſſi,per quindecim dies celebrabantur:& continuo Romani per decem dies: cum interea res prolatae dicebantur.confectis Votiuis,& Romanis,rurſus ad negotia. iudicia fiebant:ſenatus habebatur:tum publice,tum priuatim quiſque ſatagebat in ſua re. hoc uſque ad IIX. Kal. Nouembris. nam cum inter ludos Romanos & ludos Victoriae dies interſint XLV. quod aperte ipſe declarat lib. IV. in Verrem: recte ſubducenti perſpicuum fiet,ludorum Victoriae commiſſionem incidere in diem IIX.Kal. Nouembris. quod ſignificatur & ad Quinctum fratrem ep.8,lib.3.Iterum igitur res prolatae. Victoriae autem ludi, cumq. his Plebeij coniuncti,dies auferebant octo:ut ad 4 nonas Nouembris & magiſtratus, & cuiuſuis ordines homines intermiſſam rei ſiue publicae,ſiue priuatae adminiſtrationem repeterent.itaque ep.16.l.4. Pontinius uult ad 4. nonas Nouembris triumphare. Ex quo patet, non fuiſſe diem feſtum 4.nonas Nouembris. ad Quinctum fratrem tamen 3.nonas legitur,ep.4.l.3. TARDABIT ʒ quocumque tempore ad urbem Caeſar uenerit, ſtatim aget quae putabit e re ſua;non eum tardabit rerum prolatio; quo tempore nihil neque publice fit,neque priuatim:contemnet antiquum morem: ſine ſenatu, ſine magiſtratibus decernet ipſe ex libidine:refringet aerarium:publicasq.pecunias,ad uſum reip.ſeruatas, reip. ad oppugnationem conuertet. IIS *me dem*, ʒ Caeſari. Αἰδέομαι τρῶας ʒ uide epiſt.5.l.2. PVERORVM ʒ Marci filij,& Quincti Ciceronum:quibus intelligo me peſſime conſulere, niſi ſequor eos, qui tenent, qui potiuntur. EVM *finem ſtatuit* ʒ ait,dum Pompeius in Italia ſit,nos eum ſequi debere: ſi cedit Italia,finem nobis eſſe faciendum. LICTORES ʒ in epiſtola ad Coelium, fam.l.2.ep.16.Accedit, inquit, moleſta haec pompa lictorum meorum,nomenq. imperij, quo appellor. eo ſi onere carerem, quam-

uis

uis paruis Italiae latebris contentus eſſem. ſed incurrit haec noſtra laurus non ſolum in oculos, ſed iam etiam in uoculas maleuolorum. MINVS *explicari*] quod in utramque partem multa occurrunt. Ἀπορίαν *tuam*] ſolebat enim Atticus non plane ſuam ſententiam explicare, ſed uti uerbo dubitationem ſignificante, uti ἐπέχειν, ep. 9. l, 6. ἀπορεῖν, ep. 14. l. 9. ILLE] Labienus. ROMAE *offenderet*] quod non euenit: quia nos urbem reliquimus: itaque non habet, cui proſit, cum ipſi noſtram cauſſam perdiderimus. & fortaſſe abundat, Romae: cum dixerit iam, Romam ueniens. DOMESTICIS *finibus*] qui tantum domeſtica tractes, rebus publicis te non admiſceas. VRBIS] rerum urbanarum.

Cicero S. D. Attico. 13.

De Vennonianis rebus tibi aſſentior. Labienum ἥρωα *iudico, facinus iam diu nullum ciuile praeclarius. qui ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi dolorem. ſed etiam ad ſummam profectum aliquid puto, amo etiam Piſonem: cuius iudicium de genero ſuſpicor uiſum iri graue. quamquam, genus belli quod ſit, uides ita ciuile eſt, ut non ex ciuium diſſenſione, ſed ex unius perditi ciuis audacia natum ſit. is autem ualet; exercitum tenet multa ſpe, & promiſſis; omnia omnium concupiuit. huic tradita urbs eſt, nuda praeſidio, referta copijs. quid eſt, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta non patriam, ſed praedum putet? quid autem ſit acturus, aut quo modo, neſcio, ſine ſenatu, ſine magiſtratu. ne ſimulare quidem poterit quidquã* πολιτικῶς. *nos autem ubi exſurgere poterimus? aut quando? quorum dux quam* ἀστρατήγητος, *tu quoque animaduertis; cui ne Picena quidem nota fuerint. quae autem ſine conſilio res ſtet? ut enim alia omittam decẽ annorum peccata, quae condicio non huic fugae praeſtitit? nec uero nunc quid cogitet, ſcio: ac non deſino per litteras ſciſcitari. nihil eſſe timidius conſtat, nihil perturbatius. itaque nec praeſidium, cuius parandi cauſſa ad urbem retentus eſt, nec locum, ac ſedem praeſidij ullam uideo. ſpes omnis in duabus, inuidioſe retentis, paene alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum eſt, & a pugnando abhorrentium. condicionum autem amiſſum tempus eſt. quid futurum ſit, non uideo. commiſſum quidem a nobis certe eſt, ſiue a noſtro duce, ut, e portu ſine gubernaculis egreſſi, tempeſtati nos traderemus. itaque de Ciceronibus noſtris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi uidentur in Graeciam. de Tullia autem, & Terentia, cum mihi barbarorum aduentus ad urbem proponitur, omnia timeo: cum autem Dolabellae uenit in mentem, paullum reſpiro. ſed uelim conſideres. quid faciendum putes: primum* πρὸς τὸ ἀσφαλές: *(aliter enim mihi de illis, ac de me ipſo, conſulendum eſt) deinde* πρὸς τὰς δόξας; *ne reprehendamur, quod eas Romae uelimus eſſe in communi bonorum fuga. quin etiam tibi, & Peducaeo, (ſcripſit enim ad me) quid faciatis, uidendum eſt. is enim ſplendor eſt ueſtrum, ut eadem poſtulentur a uobis, quae ab ampliſſimis ciuibus. ſed de hoc tu uidebis, quippe cum de ipſo, ac de me iſta conſiderare uelim. Reliquum eſt, ut, & quid agatur, quoad poteris, explores, ſcribasq. ad me, & quid ipſe coniectura aſſequare. quod etiam a te magis exſpecto. nam acta omnibus nunciantibus, a te exſpecto futura.* μάντις δ᾽ ἄριστος. *Loquacitati ignoſces, quae & me leuat ad te quidem ſcribentem, & elicit tuas litteras.*

AENIGMA *Oppiorum ex Velia plane non intellexi: eſt enim numero Platonis obſcurius. iam intellexi tuum aenigma. Oppios enim de Velia Saccones dicis in eo aeſtu, aut diu. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiae ſumma congruebant. L. Caeſarem uidi Minturnis ad* VIII. *Kal. Febr. mane, cum abſurdiſſimis mandatis, non hominem, ſed ſcopas ſolutas: ut id ipſum mihi ille uideatur irridendi cauſſa feciſſe, qui tantis de rebus huic mandata dederit: niſi forte non dedit, & hic ſermone aliquo arrepto pro mandatis abuſus eſt. Labienus, uir mea ſententia magnus, Theanum uenit ad* IX. *Kal. Febr. ibi Pompeium, conſulesq. conuenit. qui ſermo fuerit, & quid actum ſit, ſcribam ad te, cum certũ ſciam. Pompeius ab Theano Larinum uerſus profectus eſt ad* VIII. *kal. eo die manſit Venafri. aliquantum animi uidetur nobis attuliſſe Labienus. ſed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis ſcribam. iſta magis exſpecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Marſis, Tignij Thermus, P. Aſitius Cinguli, quae ſit populi urbani uoluntas, quae tua coniectura de rebus futuris. haec uelim crebro, & quid tibi de mulierib. noſtris placeat, & quid acturus ipſe ſis, ſcribas. Si ſcriberem ipſe, longior epiſtola fuiſſet: ſed dictaui propter lippitudinem. Vale.*

EXPLANATIO

ILLI] Caeſari: a quo cum diſceſſit, uiſus eſt eum ſceleris damnare. PISONEM:] qui cum ab urbe diſceſſerit, generum ſuum Caeſarem non exſpectans; quid de eo iudicet, manifeſtum eſt. hic eſt L. Calpurnius Piſo, in quem exſtat Ciceronis oratio, Gabinij in conſulatu collega, nunc cenſor. fam. ep. 31. l. 13. Caeſar lib. 1. de bello ci. NE *Picena quidem*] cum eius culpa Caeſar in Piceno opida occupauerit: unde aditus ad urbem apertus. ep. 3. lib. 8. quod ſi Pompeius, in Piceno quantum eſſet nobis praeſidij, cognouiſſet; opidis militum robore ante Caeſaris aduentum firmatis, nũquam in hanc deſerendae urbis neceſſitatem deueniſſet. quaſi enim agger fuit Picenum urbi tuendae. placet tamen, quod in Beſſarionis libro ſcriptum eſt, deſcribere. In eo igitur libro ſic: Ne Epycenea quidem. QVAM *autem ſine conſilio res ſtet:*] placet, ut eſt in antiquo libro apud amiciſſimum meum, Quae autem ſine conſilio res ſtet? DECEM *annorum*] tot enim anni a conſulatu Caeſaris ad hoc tempus numerantur. &, Caeſare

conſule, Pompeius ſe cum eo affinitate coniunxit, Iulia uxore ducta. inde eum per decem annos aluit, auxit, armauit. Dvabvs *inuidioſe retentis,* ʒ cur, Inuidioſe? quia Pompeius ſimulatione Parthici belli a Caeſare abductas retinuerat. quod factum magna in infamia fuit. Ita Caeſar libro 1. de bello ci. Pompeius, inquit, infamia duarum legiouum permotus, quas ab itinere Aſiae, Syriaeq. ad ſuam potentiam, dominatumq. conuerterat, rem ad arma deduci ſtudebat. Inuidioſe, igitur dixit, cum odio, & infamia. Alienis ʒ quod aduerſus imperatorem ſuum inuitae ducerentur. Hirtius lib. 8. Invitorvm ʒ ut beneficij memoriam conſeruantium, quod agrum Campanum colerent lege Iulia datum. epiſt. 14. Dolabellae, ʒ generi mei, qui apud Caeſarem eſt: per quem uidetur mulieres tuto in urbe eſſe poſſe. fam. epiſto. 6. lib. 9. & 12. lib. 14. Ac *de me* ʒ cui non tam ſalutis, quam dignitatis, habenda ratio eſt. De *ipſo* ʒ de te ipſo. cur enim ego tibi hac in re conſilium dem. quem & de te ipſo, & de me etiam conſiderare uolo? Μάντις δ᾽ ἄριστος ʒ uates optimus is eſt, bene qui conijcit. Senarius apud Euripidem, integer,

Μάντις δ᾽ ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς:

quem Cicero ita uertit libro de Diuin. II. Bene qui conijciet, uatem hunc perhibeto optimum. Aenigma *Oppiorum* ʒ uidetur epiſtolae principium. Nvmero *Platonis* ʒ Plato enim Pythagoricis numeris philoſophiam obſcurauit. Probo, Timaeo Platonis, ut in antiquo libro eruditiſſimi uiri, Antonij Auguſtini, ſcriptum eſt. nam eo libro nihil obſcurius, de quo haec lib. 2. de Fin. Rerum obſcuritas, non uerborum, facit, ut non intelligatur oratio. qualis eſt in Timaeo Platonis. Sacones *dicit in eo aeſtu, aut diu.* ʒ ſic Caualcantis liber: Beſſarionis, Saccone. Mihi & hoc uidetur Timaeo Platonis obſcurius. quod ſi cõiecturae credendum eſt, ita legerem, mutatione parua: Oppios de Velia Salacones dicis. in eo aeſtuaui diu. Aeſtuare autem dicitur qui dubitatione angitur, & inopia conſilij. L. Caesarem ʒ filium. Suetonius, qui Caeſaris clementiam commendat, Nulli, inquit, aperijſſe, niſi, in proelio, reperiuntur, exceptis dumtaxat Afranio, & Fauſto, & L. Caeſare iuuene. ac ne hos quidem uoluntate ipſius interemptos putant. Mandatis ʒ Caeſaris: quae explicantur lib. 1. bello ci. & fam. ep. 10. lib. 16. Ferat ʒ Caeſar. Igvvii *Thermus,* ʒ ita lego, non Tignij, aut Siſingui. Sequor autem non modo librum ſcriptum, qui apud me eſt, ſed etiam hiſtoriam ipſam, ac ueterem quoque lapidem, qui eſt Fulginei, in quo Iuguij opidi mentio fit his uerbis.

P. AELIO. P. F. PAPIR
MARCELLO. CENT.
FRVM. SVB. PRINCIPI. PE
PEREGRINORVM. ADSTATO
ET. PRINCIPI. ET. PRIMIPILO
LEG. VII. GEM. PIAE. FEL. ADLEC-
TO. AD. MVNERA. PRAEFF.
LEGG. VII. CLAV. ET. PRIMAE
ADIVTRICIS. V. F. FLAMINI
LVCVLARI. LAVREN. LAVINA.
PATRONO. ET. DECVRIONI
COLONIAE. APVLESIVM. PATRONO
CIVITAT. FOROFLA. FVLGINIA
ITLMQVE. IGVVINORVM. SPLEN-
DIDISSIMVS. ORDO. FOROFLAM
CVIVS. DEDICAT. DECVRIONIBVS
ET. LIBERIS. EORVM. PANEM
ET. VINVM. S-S. XX. N. ITEM
MVNICIPIBVS. S-S. IIII. N. DEDIT

Eſt autem Iguuium, quod Vgubium hodie uocamus, opidum Vmbriae, itaque in Caeſaris comm. lib. 1. de bel. ci. legendum, Iguuij, non Tignij, Steuchus Eugubinus, egregiae uir doctrinae, ante nos monuit. nam Tignium eſt in Piceno. Curio autem in Vmbria pro Caeſare militabat, unde Thermum eiecit. Plinius quoque l. 3. c. 14. Inguinos nominat in Vmbriae deſcriptione.

Cicero S. D. Attico. 14.

*A*D VI. *kal. Febr. Capuam Calibus proficiſcens, cum leuiter lippirem, has litteras dedi. L. Caeſar mandata Caeſaris detulit ad Pompeium* VIII. *kal. cum is eſſet cum conſulibus Theani. probata condicio eſt, ſed ita, ut ille de ijs opidis, quae extra ſuam prouinciam occupauiſſet, praeſidia deduceret. id ſi feciſſet, reſponſum eſt, ad urbem nos redituros eſſe, & rem per ſenatum confecturos. ſpero etiam in praeſentia pacem nos habere. nam & illum furoris, & hunc noſtrum copiarum ſuppaenitet. Me Pompeius Capuam uenire uoluit, & adiuuare delectum. in quo parum prolixe reſpondent Campani coloni. gladiatores Caeſaris, qui Capuae ſunt, de quibus ante ad te falſum ex Torquati litteris ſcripſeram, ſane commode Pompeius diſtribuit, binos ſingulis patribus familiarum. ſecutorum in ludo* CIↃ *fuerunt. eruptionẽ facturi fuiſſe dicebantur.*

bantur. ſane multum in eo reip. prouiſum eſt. De mulieribus noſtris, in quibus eſt tua ſoror, quaeſo uideas, ut ſatis honeſtum nobis ſit, eas Romae eſſe, cum ceterae ulla dignitat e diſceſſerint. hoc ſcripſi ad eas, & ad te ipſum antea. uelim, eas cohortere, ut exeant; praeſertim cum ea praeſidia in ora maritima habeamus, cui ego praeſum, ut in his pro renata non incommode poſſint eſſe. nam, ſi quid offendimus in genero noſtro, quod quidē ego praeſtare non debeo; id fit maius, quod mulieres noſtrae praeter ceteras Romae remanſerunt. tu ipſe cum Sexto, ſcire uelim, quid cogites de exeundo, de totaq. re quid exiſtimes. equidem ad pacem hortari non deſino: quae uel iniuſta utilior eſt, quam iuſtiſſimum bellum. ad haec, ut ſors tulerit. Vale.

EXPLANATIO

SVPPAENITET } infirmas enim habet copias. firmas tamen ſe habiturum ſperabat. ep. 16. PARVM *prolixe* } inuiti. nec mirum eſt, lege Iulia in agrum Campanum deductos, propenſiores in Caeſarē eſſe. ſic alibi, Prolixe facere, Prolixe polliceri. RESPONDENT. } cum nominantur, dum habetur delectus. ſinguli enim citabantur. SECVTORVM } genus gladiatorum fuit, de quo Suetonius in Caligula: Retiarij quinque totidem ſecutoribus ſuccubuerant. & Iuuenalis ſaty. 8. Quoniam igitur gladiatores generaliter nominauerat, quibus de gladiatoribus loqueretur, expreſſit. erant autem Secutores, & Myrmillones ijdem: quibus opponebantur Retiarij. Feſtus, & Quinctilianus. IↃↃ *fuerunt* } Beſſarionis liber, Bis fuerunt, corrupte: natus enim error ex ignoratione antiquae notae: quam ſignificare quinque millia, ſupra ex analogiae ratione oſtendimus. VLLA *dignitate* } quae modo ulla dignitate ſint. epiſtolarum libro ad uxorem, Videte, inquit, quid aliae faciant iſto loco feminae. quod eodem libro dixit, Veſtri ſimiles feminae. PRAESIDIA } Praedia, legendum eſſe conſtat, non ſolum quia ſic legendū perſpicue ſignificant epiſtolae duae ad uxorem lib. 14. fam. ſed etiam, quia uiciſſitudinem quandam harū dictionum in libris obſeruaui, ut alterius altera locum occupet, quemadmodum in libro de Senectute, De praeſidio, & ſtatione uitae decedere: quod erat in quibuſdam libris, De praedio, & ſtatione. praeterea illud infra, Non incommode, aptius ad praedia, quam ad praedia, refertur. nam de praeſidijs potius, Tuto, dixiſſet. PRO *re nata* } pro ratioue temporum: minus omnino commode, quam Romae, ſed rurſus non admodum incommode. genus loquendi, ad imminuendam rem, quae ſignificatur, uſurpatum. uide epiſt. 8. lib. 7. & 6. lib. 14. GENERO *noſtro* } Dolabella, qui pro Caeſare contra reip. partes arma fert. SEX. *Peducaeo* } epiſt. 12.

Cicero S. D. Attico. 15.

VT AB urbe diſceſſi, nullum adhuc intermiſi diē, quin aliquid ad te litterarum darem; non quo haberem magnopere, quid ſcriberem; ſed ut loquerer tecum abſens: quo mihi, cum coram id non liceret, nihil eſt iucundius. Capuam cum ueniſſem ad VI. Kal. pridie, quam has litteras dedi, conſules conueni, multosq. noſtri ordinis. omnes cupiebant, Caeſarem, abductis praeſidijs, ſtare condicionibus ijs, quas tuliſſet. uni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat: ſed is auditus in conſilio. Cato enim ipſe iam ſeruire, quam pugnare, mauult: ſed tamen ait, in ſenatu ſe adeſſe uelle, cum de condicionibus agatur, ſi Caeſar adductus ſit, ut praeſidia deducat. ita, quod maxime opus eſt, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obſit, in ſenatu eſſe uult. Poſtumus autem, de quo nominatim ſenatus decreuit, ut ſtatim in Siciliam iret, Furfanoq. ſuccederet, negat ſe iturum ſine Catone, & ſuam in ſenatu operam, auctoritatemq. magni aeſtimat. ita res ad Fanniū peruenit. is cum imperio in Ciciliam praemittitur. In diſputationibus noſtris ſumma uarietas eſt. plerique negant, Caeſarem in condicione manſurum; poſtulataq. haec ab eo interpoſita eſſe, quo minus, quod opus eſſet ad bellum, a nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut praeſidia deducat. uicerit enim, ſi conſul factus erit, & minori ſcelere uicerit, quam quo eſt ingreſſus. ſed accipienda plaga eſt. ſumus enim flagitioſe imparati cum a militibus, tum a pecunia: quam quidem omnem non modo priuatam, quae in urbe eſt, ſed etiam publicam, quae in aerario, illi relinquimus. Pompeius ad legiones Atianas eſt profectus; Labienum ſecum habet. ego tuas opiniones de his rebus exſpecto. Formias me continuo recipere cogitabam. Vale.

EXPLANATIO

LICERET } cum inferat, Nihil eſt iucundius; temporis rō poſtulat, Licet, non, Liceret. ABDVCTIS *praeſidijs* } ex opidis, quae occupauerat. QVAS *tuliſſet* } his uidelicet, ut Pompeius eat in Hiſpaniā: delectus qui ſunt habiti, & praeſidia noſtra dimittantur, ſe ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Conſidio Noniano traditurum: ad cōſulatus petitionem uenturum: abſentis rationem haberi nolle, praeſentem petiturum. fam. ep. 10. lib. 16. AVDITVS } in conſilio. hic negantem particulam deſiderari, declarat inſequens membrum. IN *Siciliam* } illi aſſignatam, cum Italiae regiones deſcriptae ſunt, quam quiſque tueretur. fam. ep. 10. lib. 16. FVRFANO } ep. 8, lib. 6. fam. POSTVLATAQ. *haec* } ita pendet hoc a uerbo, Negant, ut affirmetur potius, quam negetur. uerbum enim, Nego, ſaepe negat in primo membro,

affirmat

affirmat in ſecundo:ut in oratione pro Roſcio Comoedo, Aduerſaria in iudicium protulit nemo, codicem protulit. pro, codicem aliquis protulit. Idem agnoſcitur apud Horatium, in ijs uerſibus, Qui fit, Maecenas, ut nemo. nam cum ſubiunxit, Laudet diuerſa ſequentes, ſatis conſtat non referri ad, Nemo, ſed neceſſe eſſe, ut, aliquis, ſubaudiatur: huius generis exempla nõ deſideramus. uide ep. 30. lib. 12. fam. VICERIT } aſſecutus erit, quod uult, QVO *eſt ingreßus* } arma enim nunc quidem infert reip. quo ſcelere ſcelus eſſe maius nullum poteſt. ACCIPIENDA *plaga* } nobis: qui de noſtro iure decedimus, cum a Caeſare latas condiciones accipimus. AERATIO } ex quo Caeſar poſtea pecuniam ſumpſit. ep. 4. & 7. lib. 10. Aerarium autem fuiſſe in Saturni templo, ſatis ex Feſto, Plutarchoq. in Probl. cõſtat: ſed, aeraria tria cur nominentur, non omnes fortaſſe norunt; itaque totam hanc rationem paullo diligẽtius conabimur explicare. Aerarium primum illud fuit, quo effracto, cum per annos multos, ut Appianus, & Lucanus perhibent, clauſum fuiſſet, C. Caeſar pecuniam uniuerſam belli ciuilis initio ſumpſit. atque in hoc, tradit Appianus, conditum fuiſſe aurum, quod in uſum Gallici belli erogandum aſſeruaretur, quod uidetur eſſe iam inde ab eo tempore inſtitutum, cum urbem Romam Galli captam incenderunt. tunc enim ut aurum illud reponeretur, belli Gallici metu decretum eſt. atque ego, quidquid poſtea ex uictorijs, ut ab Africanis duobus ex ſecundo, & tertio Punico bello, a prioris fratre ex Aſia, a Mummio ex Achaia, & Paullo ex Macedonia, Lucullo, & Pompeio ex Tigrane & Mithridate partum eſt, (ut alios paene innumerabiles omittam) eodem poſtea congeſtum exiſtimo; primum, quia exiguam plane auri uim fuiſſe, quae priſcis illis temporibus, paullo poſt urbem a Gallis liberatam, in magna omnium rerum inopia, nondum ualde prolatis imperij terminis, depoſita eſt, ueriſimile uidetur; cuius tantulae pecuniae cauſſa numquam certe fores aerarij ſibi effringendas Caeſar putaſſet; a quo ablata laterum aureorũ XXVI. M. & in numerato pondo ccc. Plinius l. 23. c. 3. affirmat: deinde, quod, aerarium illud, quo per uim ingreſſus eſt Caeſar, id fuiſſe, quo aurum, atque argentum ex praeda Punica, & Macedonica congeſtum eſt, Lucanus. lib. 3. docet his uerſibus.

-Tum conditus imo
Eruitur templo, multis intactus ab annis,
Romani cenſus populi, quem Punica bella,
Quem dederat Perſes, quem uicti praeda Philippi.

De hoc fortaſſe aerario ſenſit Valerius lib. 3. c. 7. Alterum fuit aerarium ex auro uiceſimario: quod in ſanctiore aerario ſeruatum ad ultimos caſus, Liuius lib. 27. prodidit. collectum autem ex eorum, qui manumitterentur, uiceſima, idem Liuius lib. 7. narrat. Tertium ex annua uectigalium pecunia conſtabat: ex quo, quidquid belli neceſſitas, aut quotidianus reip. uſus requireret, decernente ſenatu, ut ait Polybius, uel etiam, quod poſtremis temporibus P. Clodius tribunus pl. contra leges inſtituit, populo iubente ſumebatur. atque hoc tertium aerarium aſſiduis tum ordinarijs, tum extraordinarijs impenſis exhauſtum, & ad ſummas anguſtias redactum, in agraria 11. & in oratione de prouincijs conſularibus, & in extrema pro Balbo, etiam in C. Verrem Cicero, Pedianus in commentario Cornelianae, Marcellinusque l. 16. ſignificant. Priora duo perquam raro aperiri, ideoque ſanctiora uocari ſolita, Cicero, Caeſar, & Liuius demonſtrant. nam de praedae bellicae aerario, in quo ipſe fuiſſe aurum, Gallici belli metu depoſitum, ep. 12. & 20. ſignificatur. Caeſar autem ipſe l. 1. de bello ciuili ſic: Lentulus conſul, aperto ſanctiore aerario, ex urbe profugit. Florus quoq. l. 4. ſanctum aerarium uocat. Itidem ſanctius aerariam dictũ illud eſſe, quo uiceſimarium aurum ſeruabatur, Liuius l. 27. oſtendit. Conſulibus, inquit, aurum uiceſimarium, quod in ſanctiore aerario ad ultimos caſus ſeruabatur, promi placuit. Quod autem ait Lucanus, -Multis intactus ab annis, ita uerisimile uidetur, ſi ciuilia bella excipias. certe enim neque C. Mario, neque Cinnae, neque poſtremo Sullae, qui publicam libertatẽ armis oppreſſerunt, pecuniam capere ex aerario religio fuit. etiam ipſum Pompeium ante Caeſarem, orta inter eos ciuili contentione, aerarij pecunia eſſe uſum, quis dubitet? quamquam accepit multo minus, quam reliquit. quod hic Cicero queritur. Cum igitur aeraria tria memorantur, diſtinguuntur pecuniae potius, quam loca: cum in uno Saturni templo publicae omnes pecuniae aſſeruentur: ſed in eo templo tres fuiſſe cellas, in quibus theſauri publici reponerentur, licet exiſtimare: ut pecuniae publicae tria genera fuerint: (pecuniam uoco, ſiue aurum, argentumq. percuſſum eſſet, ſiue factum, ut uaſa, & ſimilia, ſiue infectum, ut latera) unum ex auro illo propter belli Gallici timorem depoſito, & ex praeda bellica; alterum ex auro uiceſimario; tertium ex annuis uectigalibus. RELINQVIMVS } Lentulus enim conſul cum ad aperiendum aerarium ueniſſet, ad pecuniam Pompeio ex S.C. proferendam, audito Caeſaris aduentu, protinus, aperto ſanctiore aerario, ex urbe profugit. Caeſar lib. 1. de bello ci.

Cicero S. D. Attico 16.

OMNES arbitror mihi tuas litteras redditas eſſe, ſed primas praepoſtere, reliquas ordine, quo ſunt miſſae, per Terentiam. De mandatis Caeſaris, ad uentuq. Labieni, & reſponſis conſulum ad Pompeium, ſcripſi ad te litteris ijs, quas ad V. kal. Capua dedi: pluraq. praeterea in eandem epiſtolam conieci. nunc has exſpectationes habemus duas; unam, quid Caeſar acturus ſit, cum acceperit ea, quae referenda ad illum data ſunt L. Caeſari; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me ſcribit, paucis diebus ſe firmum exercitũ habiturum; ſpemq. affert, ſi in Picenum agrum ipſe uenerit, nos Romam redituros eſſe. Labienum ſecum

 habet,

habet,non dubitantem de imbecillitate Caeſaris copiarum:cuius aduentu Cnaeus noſter multo animi plus habet. nos a conſulibus Capuam uenire iuſſi ſumus ad non.Febr.Capua profectus ſum Formias ad III. *kal. eo die cum Calibus tuas litteras hora fere nona accepiſſem,has ſtatim dedi. De Terentia,& Tullia tibi aſſentior:ad quas ſcripſeram,ad te ut referrent.ſi non dum profectae ſunt,nihil eſt,quod ſe moueant,quoad perſpiciamus,quo loco ſit res.Tuae litterae mihi gratae, iucundaeq. ſunt. De pueris in Graeciam tranſportandis tum cogitabam,cum fuga ex Italia quaeri uidebatur. nos enim Hiſpaniam peteremus:illis hoc aeque commodum non erat.tu ipſe cum Sextio etiam nunc mihi uideris Romae recte eſſe poſſe. etenim minime amici Pompeio noſtro eſſe debetis.nemo enim umquam tantum de urbanis praeſidijs detraxit. Vides ne me etiam iocari? ſcire iam te oportet,L.Caeſar quae reſponſa referat a Pompeio,quas ab eodem ad Caeſarem ferat litteras. ſcriptae enim,& datae ita ſunt,ut proponerentur in publico. in quo accuſaui mecu ipſe Pompeium,qui,cum ſcriptor luculentus eßet,tantas res,atque eas,quae in omnium manus uenturae eſſent, Sextio noſtro ſcribendas dederit. itaque nihil umquam legi ſcriptum* σιςιωδέςερον. *perſpici tamen ex litteris Pōpeij poteſt,nihil Caeſari negari,omniaque,& cumulate,quae poſtulet,dari:quae ille,amentiſſimus fuerit, niſi acceperit,praeſertim cum impudentiſſime poſtulauerit. quis enim tu es,qui dicas,ſi in Hiſpaniam profectus erit,ſi praeſidia dimiſerit? tamen conceditur, minus honeſte nunc quidem, uiolata iam ab illo rep. illatoq.bello,quam ſi olim de ratione habenda impetraſſet: tamen uereor, ut his ipſis contentus ſit. nam cum iſta mãdata dedißet L.Caeſari,debuit eße paullo quietior, dum reſponſa referrentur:dicitur autem nunc eße acerrimus. Trebulano quidem ſcribit, ſe ab illo* IX. *kal. Febr.rogatum eſſe,ut ſcriberet ad me, ut eſſem ad urbem:nihil ei me gratius facere poſſe. haec uerbis plurimis.intellexi ex dierum ratione,ut primum de diſceſſu noſtro Caeſar audiſſet,laborare eum coepiſſe, ne omnes abeſſemus : itaque non dubito, quin ad Piſonem, quin ad Seruium ſcripſerit. illud admiror, non ipſum ad me ſcripſiſſe,non per Dolabellam, non per Coelium egiſſe. quamquam non aſpernor Trebatij litteras, a quo me unice diligi ſcio. reſcripſi ad Trebatium, (nam ad ipſum Caeſarem,qui mihi nihil ſcriſpſiſſet, nolui) quam illud hoc tempore eſſet difficile:me tamen in praedijs meis eſſe, neque delectum ullum, neque negotium ſuſcepiſſe. in quo quidem manebo,dum ſpes pacis erit. ſin bellum geretur;non deero officio,nec dignitati meae, pueros* ὑπεκθέμενος *in Graeciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo: tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus. ſed haec paucis diebus ex illius ad noſtra reſponſa reſponſis intelligentur,quorſum euaſura ſint. tum ad te ſcribam plura,ſi erit bellum:ſin autem etiam indutiae, te ipſum,ut ſpero,uidebo. Ego* IV. *non. Febr. quo die has litteras dedi,in Formiano,quo Capua redieram, mulieres exſpectabam:quibus quidem ſcripſeram,tuis litteris admonitus, ut Romae manerent: ſed audio maiorem quendam in urbe timorem eſſe.Capuae nonis Febr. eſſe uolebam,quia conſules iuſſerant. quidquid huc erit a Pompeio allatum,ſtatim ad te ſcribam; tuaſq. de iſtis rebus litteras exſpectabo. Vale.*

EXPLANATIO

RESPONSIS *conſulum ad Pompeium*] confirmor in mea ueteri ſententia,legendum eſſe, Reſponſis conſulum,ac Pompeij.quod epiſtola plane demonſtrat, quae ante proximam eſt ſuperiorem, & quae poſt hanc proxima ſequitur. NON *dubitantem &c.*] Labieni uerba ſunt.l.3. de bello ciu. Noli exiſtimare,Pompei, hunc eſſe exercitum,qui Galliam,Germaniauq. deuicerit.omnibus interfui proelijs:neque temere incognitam rem pronuncio.perexigua pars illius exercitus ſupereſt. VENIRE] iterum.ep.16.& 17. TIBI *aſſentior*] non eſſe,quod ab urbe diſcedant,quoad perſpiciamus,quo loco ſit res.epiſt.16. PETEREMVS,] nos enim tum Hiſpaniam cogitabamus, ubi Pompeij maximae copiae, ducibus Afranio,& Petreio legatis. HOC] Hiſpaniam petere. SEXTO] Peducaeo. qui Pompeij cauſſa diſcedere ex urbe non debetis,ac ne illum quidem amare;qui uobis locupletibus, ac bene nummatis tam male conſuluerit, urbe ſine praeſidio relicta. ETIAM *nunc*] dum agitur de condicionibus.tum autem diſcedendum uobis erit,cum,ſpe pacis excluſa,de hoſtili Caeſaris aduentu timebitis. SI *in Hiſpaniam &c.*] eat Pompeius in Hiſpaniam: delectus, qui ſunt habiti, & praeſidia dimittantur: tum ego, tradita prouincia,ad conſulatus petitionem ipſe ueniam.hae fuerunt condiciones a Caeſare latae. fam. ep.XI.lib.16. AD *Piſonem*] ſocerum ſuum. SERVIVM] a ciuilibus contentionibus abhorrentem. fam.epiſt.3.lib.4. IMPROBIS] Caeſarianis. INVIDIS] Pompeianis, qui extraordinarijs Caeſaris honoribus inuiderent.epiſt.14.lib.9.

Cicero S. D. Attico. 17.

IV. *non. Feb. mulieres noſtrae Formias uenerunt, tuaq.erga ſe officia,plena tui ſuauißimi ſtudij, attulerunt. eas ego,quoad ſciremus utrum turpe pace nobis,an miſere bello eſſet utendum,in Formiamo eſſe uolui,& una Cicerones. ipſe cum fratre Capuam ad conſules (nonis enim adeſſe iuſſi ſumus)* III. *non.profectus ſum,cum has litteras dedi.Reſponſa Pompeij grata populo,& probata concioni eſſe dicuntur. ita putaram.quae quidem ſi ille repudiarit, iacebit : ſi acceperit. Vtrum igitur, inquies, mauis? reſponderem, ſi, quemadmodum parati eſſemus, ſcirem. Caſſium, erat hic auditum, expulſum Ancone, eamq. urbem a nobis teneri. ſi bellum futurum eſt, negotium utile. Caeſarem quidem, L. Caeſare cum mandatis de pace miſſo, tamen aiunt acerrime delectum habere,loca occupare,uincire praeſidijs. o perditum latronem,*

nem, uix ullo otio compenſandam hanc reip. turpitudinem. ſed ſtomachari deſinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hiſpaniam eamus. haec opto in malis; quoniam illius alterum conſulatum a rep. ne data quidem occaſione repulimus. Sed haec hactenus. De Dionyſio, fugit me ad te antea ſcribere: ſed ita conſtitui, exſpectare reſponſa Caeſaris; ut, ſi ad urbem rediremus, ibi nos exſpectaret; ſin tardius id fieret, tum eum arceſſeremus. omnino quid ille facere debuerit in noſtra illa fuga, quid docto homine, & amico dignum fuerit, cum praeſertim rogatus eſſet; ſed haec non nimis exquiro a Graecis. tu tamen uidebis, ſi erit, quod nolim, arceſſendus, ne moleſti ſimus inuito. Quinctus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio ſoluat. nec Egnatio uoluntas deeſt: nec parum locuples eſt: ſed, cum tale tempus ſit, ut Q. Titinius (multum enim eſt nobiſcum) uiaticum ſe neget habere; idemq. debitoribus ſuis denunciarit, ut eodem fenore uterentur; atque hoc idem etiam L. Ligus feciſſe dicatur; nec hoc tempore aut domi nummos Quinctus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut uerſuram uſquam facere poſſit miratur, te non habuiſſe rationem huius publicae difficultatis. ego autem, etſi illud τὸ Ἡσιόδειον (ita enim putatur) obſeruo; μηδὲ δίκην, praeſertim in te, a quo nihil umquam uidi temere fieri; tamen illius querella mouebar. hoc, quidquid eſt, te ſcire uolui. Vale.

EXPLANATIO

TVRPE *pace* ꝫ &, Turpi pace, &, Miſero bello, placet: aut eſt Turpe pro turpi, ſexto caſu. RESPONSA *Pompeij* ꝫ ad Caeſarem, Romam miſſa, ut in publico proponerentur. epiſtola 16. IACEBIT ꝫ ſuo malo repudiabit: populum enim alienauit, qui probat reſponſa Pompeij. SI *acceperit* ꝫ pax non honeſta conſequetur. ἀνανταπόδοτον. *Parati* ꝫ a militibus, & pecunia. CASSIVM ꝫ Quinctum. nam Caius Pompeianus. fam. lib. 15. NEGOTIVM *utile* ꝫ propter urbis portum. IN *Hiſpaniam* ꝫ ſi erit, ut conſiſtere in Italia non poſſimus. QVONIAM *illius* ꝫ quando huc deducta res eſt noſtra culpa; qui Caeſaris alterum conſulatum, quem, ne ſi occaſio quidem eſſet, repellere a rep. debuimus, (cur enim, quod populus conceſſerat, ut abſens conſulatum peteret, eriperetur?) repulimus etiam ſine occaſione, cum & illi exercitus eſſent maximi, & nobis copiae nullae. tantum igitur abeſt, ut id iure, ut etiam alieno tempore fecerimus. epiſtola 13. ROGATVS *eſſet* ꝫ imperfectus ſermo: deeſt enim, intelligo, ſcio, aut ſimile quid. uitium eſſet in oratione, ſed corrigi fere ſemper animaduertimus in ſequenti particula, Sed, quae narrationem quodam modo excipit cadentem. epiſtola 21. & fam. epiſt. 3. lib. 4. A GRAECIS ꝫ officium non colentibus. AB *Egnatio ſoluat.* ꝫ ſumptam ab Egnatio debitore ſuo pecuniam tibi numeret. *Vt eodem fenore uterentur* ꝫ conceſſit eis, ut idem, quod antea, fenus ſoluerent, cum uideret exactionem uniuerſae pecuniae hoc tempore difficillimam eſſe.

Cicero S. D. Attico. 18.

NIHIL *habeo, quod ad te ſcribam. quin etiam eam epiſtolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. erat enim plena ſpei bonae; quod & concionis uoluntatem audieram, & illum condicionibus uſurum putabam, praeſertim ſuis. ecce tibi* IV. *non. Febr. mane accepi litteras tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Caeſaris legationem. plane oppreſſi uidemur: nec, quid conſilij capiam, ſcio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiſcebar haec ſcribens, quo facilius de Pompeij rebus cognoſcerem. Vale.*

EXPLANATIO

CONCIONIS ꝫ probantis reſponſa Pompeij ad Caeſarem. SVIS ꝫ ab ipſo latis, epiſtola 15. IV. *non.* ꝫ II. nonas, cum alijs lego, ex epiſtola proxima ſuperiore. FVRNII, *Curionis ad Furnium* ꝫ Curio, qui erat apud Caeſarem, Romam ſcripſit ad Furnium, irridens L. Caeſaris legationem. eas litteras Furnius cum ſuis litteris ad Ciceronem miſit, ut ex Curionis litteris uideret ſpem pacis eſſe nullam. IRRIDENT ꝫ e ſententia, & ex Beſſarionis libro, Irridet, legimus. CAESARIS ꝫ qui tempus teret mandatis de pace hincinde ferendis referendis. libro primo de bello ci.

Cicero S. D. Attico. 19.

BREVILOQVENTEM *iam me tempus ipſum facit. pacem enim deſperaui: bellum noſtri nullum adminiſtrant. caue enim putes, quidquam eſſe minoris his conſulibus: quorum ego ſpe audiendi aliquid, & cognoſcendi noſtri apparatus, maximo imbri Capuam ueni prid. non. ut eram iuſſus. illi autem*

non

nõn dum uenerant, ſed erant uenturi, inanes, imparati. Cnaeus autem Luceriae dicebatur eſſe, & adire cohortes legionum Atianarum non firmiſſimarum. at illum ruere nunciant, & iam iamq. adeſſe, non ut manum conſerat, (quicum enim?) ſed ut fugam intercludat. ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν: *nec te id conſulo. ſin extra, quid ago? ad manendum hiems, lictores, improuidi, & negligentes duces, ad fugam hortatur amicitia Cnaei. cauſſa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno: qui quidem, incertum eſt, Phalarim ne, an Piſiſtratum ſit imitaturus. Haec uelim explices, & me iuues conſilio: etſi te ipſum iſtic iam calere puto: ſed tamen quantum poteris. ego ſi quid hic hodie noui cognoro, ſcies. iam enim aderũt conſules ad ſuas nonas. Tuas quotidie litteras exſpectabo. ad has autem, cum poteris, reſcribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.*

EXPLANATIO

IN ITALIA ʒ ſi cum Pompeio mors in Italia ſit oppetenda, non recuſo. nec tuum conſilium exquiro, ſi maneat Pompeius in Italia, quid mihi agendum ſit: deliberatum eſt enim, & fixum. LICTORES ʒ impedimentum, & moleſtia fugienti. DVCES ʒ Pompeium maxime deſignat: quo duce uictoriam non ſperat. epiſtola 12. PHALARIM ʒ tyrannum, caede gaudentem, PISISTRATVM, ʒ mitiorem, & ſtudioſum maxime litterarum. IAM *calere* ʒ iam habere, quod de te ipſo cogites, ſolicitum de ſtatu rerum tuarum, quia uideas urbem, a Cnaeo noſtro ſine praeſidio relictam Caeſari patere. Calere dicuntur, quos moleſtiſſimis rebus perturbatos inexplicabilis agitat cogitatio: animus enim aeq. curis exercetur, ut labore corpus. &, quoniam animi ſedes eſt in cerebro, quo pertinent fere omnes uenae; animo affecto, quaſi repercuſſius commouetur ſanguis. & ſanguinis motum cõſequitur calor. SVAS *nonas* ʒ ante conſtitutas. ep. 15.

Cicero S. D. Attico. 20.

DE malis noſtris tu prius audis, quam nos: iſtinc enim emanant. boni autem hinc quod exſpectes, nihil eſt. Veni Capuam ad non. Febr. ita ut iuſſerant conſules. eo die Lentulus uenit ſero. alter conſul omnino non uenerat VII. *idus. eo enim die ego Capua diſceſſi, & manſi Calibus. inde has litteras poſtridie ante lucem dedi. haec, Capuae dum fui, cognoui, nihil in conſulibus, nullum uſquam delectum. nec enim conquiſitores* φαινοπροσωπεῖν *audent, cum ille adſit contra; cum noſter dux nuſquam ſit; nihil agat: nec nomina dant: deficit enim non uoluntas, ſed ſpes. Cnaeus autem noſter (o rem miſeram, & incredibilem) ut totus iacet. non animus eſt, non conſilium, non copiae, non diligentia. mitto illam fugam ab urbe turpiſſimam, timidiſſimas in oppidis conciones, ignorationem non ſolum aduerſarij, ſed etiam ſuarum copiarum. hoc cuiuſmodi eſt?* VII. *idus Febr. Capuam C. Caſſius trib. pl. uenit, attulit mandata ad conſules, ut Romam uenirent, pecuniam de ſanctiore aerario auferrent, ſtatim exirent urbe relicta. redeant, quo praeſidio? deinde exeant, quis ſinat? conſul ei reſcripſit, ut prius ipſe in Picenum. at illud totum erat amiſſum. ſciebat nemo, praeter me ex litteris Dolabellae. mihi dubium non erat, quin ille iam iamq. foret in Apulia, Cnaeus noſter in naui. ego quid agam?* σκέμμα *magnum, neque mehercule mihi quidem ullum, niſi omnia eſſent acta turpiſſime: neque ego ullius conſilij particeps. ſed tamen, quod me deceat. ipſe me Caeſar ad pacem hortatur: ſed antiquiores litterae, quam ruere coepit. Dolabella, Coelius, me illi ualde ſatisfacere. mira me* ἀπορία *torquet. iuua me conſilio, ſi potes: & tamen iſta, quantum potes, prouide. nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod ſcribam, tuas litteras exſpecto. Vale.*

EXPLANATIO

CONQVISITORES ʒ delectui habendo praefecti. ILLE ʒ Caeſar. metu Caeſaris iam praeſentis non audet. NOMINA ʒ nomina dabant ad bellum ituri. SPES ʒ uictoriae. MANDATA ʒ Pompeij. DE *ſanctiore aerario* ʒ in quo tum pecunia, belli Gallici metu depoſita, tum praeda omnis, ex deuictis gentibus collecta, ſeruabatur. uide quae diximus epiſt. 15. CONSVL ʒ Lentulus. nam Marcellus nondum uenerat. ILLE ʒ Caeſar. IN *naui* ʒ Caeſarem fugiens. NEQVE *mehercule.* ʒ ſatis, inquit, ſcirem, quid mihi eſſet agendum, ſi, Pompeio duce, uictoriae ſpes eſſet. ſequerer inquam eum quaſcumque terras peteret. nunc ancipiti cura diſtrahor. nam neque uideor eum ſequi debere, a quo omnia ſint acta turpiſſime; &, niſi ſequor, & ciuis, & amici officium deſero. NEQVE *ego* ʒ quia dixerat, Turpiſſime, culpam a ſe amouet. Ego, inquit, particeps ullius conſilij non fui: agam tamen, quod me deceat: amicum ſequar bene de me meritum. SATISFACERE ʒ quod nullum maius negotium ſuſceperim. fam. epiſt. 11. lib. 16.

Cicero S. D. Attico 21.

PEDEM in Italia uideo nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Pompeio ſcio nihil; eumq., niſi in nauim ſe contulerit, exceptum iri puto. o celeritatem incredibilem, huius autem noſtri: ſed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor, & crucior. Tu caedem non ſine cauſſa times: non quo minus quidquam Caeſari expediat ad diuturnitatem uictoriae, & dominationis: ſed uideo, quorum arbitrio ſit acturus. recte ſit. cenſeo cedendum de opidis his. egeo conſilij. quod optimum factu uidebitur, facies. cum Philotimo loquere: atque adeo Terentiam habebis idibus. Ego quid agam? qua aut terra, aut mari perſequar eum, qui ubi ſit, neſcio? etſi terra quidem qui poſſum? mari, quo? tradam igitur iſti me? fac poſſe tuto: multi enim hortantur: num etiam honeſte? nullo modo quidem. a te petam conſilium, ut ſoleo. explicari res non poteſt: ſed tamen, ſi quid in mentem uenit, uelim ſcribas, & ipſe quid ſis acturus. Vale.

EXPLANATIO

HVIVS *autem noſtri*. ȝ tarditatem, aut ignauiam, dicturus fuit: ſed omiſit, & cauſſam, cur omiſerit, adſcribit. ἀποσιώπησις. ep. 17. CAEDEM ȝ Caeſaris uictoris crudelitatem. QVI *poſſum*? ȝ cum Caeſar omnia occuparit. QVO ȝ cum, ubi ſit, neſciam. ISTI ȝ Caeſari.

Cicero S. D. Attico. 22.

V. Id. Febr. ueſperi e Philotimo litteras accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohortes ex Piceno, Lentulo, & Thermo ducentibus, cum Domitij exercitu coniunctas eſſe; Caeſarem intercludi poſſe, eumq. id timere; bonorum animos recreatos Romae, improbos quaſi perculſos. haec, metuo equidem, ne ſint inſomnia: ſed tamen M'. Lepidum, L. Torquatum, C. Caſſium trib. pl. (ij enim ſunt nobiſcum, id eſt, in Formiano) Philotimi litterae ad uitam reuocarunt. ego autem illa metuo ne ueriora ſint, nos omnes paene iam captos eſſe, Pompeium Italia cedere. quem quidem (o rem acerbam) perſequi Caeſar dicitur. perſequi Caeſar Pompeium? quid? ut interficiat? o me miſerum: & non omnes noſtra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiſcis. ſed quid faciamus? uicti, oppreſſi, capti plane ſumus. Ego tamen, Philotimi litteris lectis, mutaui conſiliũ de mulieribus: quas, ut ſcripſeram ad te, Romam remittebam: ſed mihi uenit in mentem, multum fore ſermonem, me iudicium iam de cauſſa publica feciſſe; qua deſperata, quaſi hunc gradum mei reditus eſſe, quod mulieres reuertiſſent. De me autem ipſo tibi aſſentior, ne me dem incertae, & periculoſae fugae: cum reip. nihil proſim, nihil Pompeio; pro quo emori cum pie poſſum, tum libenter. manebo igitur: etſi uiuere. Quod quaeris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet: deſperata res eſt; in fuga omnes ſunt; niſi quid eiuſmodi fuerit, ut Pompeius iſtas Domitij copias cum ſuis coniungat. ſed uidebamur omnia biduo, triduo ue ſcituri. Caeſaris litterarum exemplum tibi miſi: rogaras enim. cui nos ualde ſatisfacere, multi ad me ſcripſerunt. quod patior facile; dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

EXPLANATIO

LENTVLO, *& Thermo* ȝ P. Lentulo, Q. Minucio Thermo. ETSI *uiuere*. ȝ ſubaudi, non uiuere eſt, cũ turpem uitam uiuas: qualis erat manentis in Italia. QVOD *patior facile*, ȝ quod ita mihi non diſplicet, dum nihil committam mea perſona minus dignum. SATISFACERE ȝ quia neque delectum ullum, negotiumue ſuſcepimus. ep. 16.

Cicero S. D. Attico. 23.

PHILOTIMI *litterae me quidem non nimis, ſed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. ecce poſtridie Caſſij litterae Capuam a Lucretio, familiari eius, Nigidum a Domitio Capuam ueniſſe; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus e Piceno currere ad Cnaeum, confeſtim ſequi Caeſarem, Domitium non habere militum uim. idem ſcripſit, conſules Capua diſceſſiſſe. non dubito, quin Cnaeus in fuga ſit. modo effugiat. a conſilio fugiendi, ut tu cenſes, abſum. Vale.*

EXPLANATIO

ME *quidem non nimis,* ʒ qui Philotimi litteris fidem non haberem. Cassii *litterae* ʒ ad Caſſium Capua miſſae a Lucretio. Caſſius enim cum Cicerone erat in Formiano. ep. 22.

Cicero S. D. Attico. 24.

CVM dediſſem ad te litteras triſtes, & metuo ne ueras, de Lucretij ad Caſſium litteris Capua miſſis: Cephalio uenit a uobis, attulit etiam a te litteras hilariores, nec tamen firmas, ut ſoles. Omnia facilius credere poſſum, quam quod ſcribitis, Pompeium exercitum habere. nemo huc ita affert; omniaque, quae nolim. rem miſeram. malas cauſſas ſemper obtinuit, in optima concidit. quid dicam? niſi, illud eum ſciße; neque enim erat difficile; hoc neſciſſe; erat enim ars difficilis, recte remp. regere. Sed iam iamq. omnia ſciemus, & ſcribemus ad te ſtatim. Vale.

EXPLANATIO

ILLVD *eum ſciſſe;* ʒ ſciſſe eum malas cauſſas obtinere. neque enim, male agere, difficultatis eſt. ſunt qui legant, Eum neſciſſe. ego & Beſſarionis librum, & cum eo congruentem ſententiam ſequor.

Cicero S. D. Attico. 25.

NON uenit idem uſu mihi, quod tu tibi ſcribis; Quoties exorior. *ego enim nunc paullum exorior, & maxime quidem his litteris, quae Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo laetiora: itaque fuga, quae parabatur, repreſſa eſt. Caeſaris interdicta, Si te ſecundo lumine hic offendero, reſpuuntur. bona de Domitio, praeclara de Afranio fama eſt. Quod me amiciſſime admones, ut me integrum, quoad poſſim, ſeruem; gratum eſt. Quod addis, ne propenſior ad turpem cauſſam uidear: certe uideri poſſum. ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui eſſe: non quin rectum eſſet: ſed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. plane eum, cui Cnaeus noſter alterum conſulatum deferret, & triumphum, at quibus uerbis? pro ſuis geſtis ampliſſimis, inimicum habere nolueram. ego ſcito, & quem metuam, & quam ob rem. ſin erit bellum, ut uideo fore: partes meae non deſiderabuntur. De HS x x Terentia tibi reſcripſit. Dionyſio, dum exiſtimabam uagos nos fore, nolui moleſtus eſſe. tibi autem, crebro ad me ſcribenti de eius officio, nihil reſcripſi; quod diem ex die exſpectabam, ut ſtatuerem, quid eſſet faciendum. nunc, ut uideo, pueri certe in Formiano uidentur hiematuri: num & ego, neſcio. ſi enim erit bellum, cum Pompeio eſſe conſtitui. quod habebo certi, faciam, ut ſcias. ego bellum foediſſimum futurum puto; niſi qui, tu ſcis, Parthicus caſus exſtiterit. Vale.*

EXPLANATIO

NON *uenit &c.* ʒ non mihi accidit, quod tibi. ſcribis enim te ſaepe exoriri, ideſt a metu aduerſae fortunae reſpirare. ego autem nunc paullum exorior: quod ante uſu mihi non uenit. Quoties *exorior* ʒ uerba ſunt ex Attici epiſtola. Picentivm *cohortibus* ʒ cum Domitio coniunctis. epiſtola 22. Interdicta, ʒ & inuidioſe, & falſe dictum: quaſi Caeſari iam putaret ſibi, tamquam praetori, arrogandum eſſe ius in ciues, ac iam proponeret interdicta, animaduerſurum ſe in eos, quos ſecundo lumine, paullo poſt, Romae offendiſſet: cum nunc de fuga nemo cogitet. Secvndo *lumine* ʒ cras. ſubauditur autem, Moriere. In oratione pro Rabirio Poſtumo, Regum, inquit, ſunt haec imperia: Animaduerte, & dicto pare. &, Praeter rogitatum ſi querare. & illae minae, Si te ſecundo lumine hic offendero, morieris. Locus Euripidis in Medea, εἰ σ᾽ ἡ᾽πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ Θανῇ. Reſpvvntvr ʒ timore ſublato. Afranio ʒ firmos exercitus habere in Hiſpania. Integrvm *ſeruem* ʒ ut neque Caeſari, neque Pompeio me dem. Certe *uideri poſſem.* ʒ εἰρωνικῶς dictum. ſubiungit enim: quod me ducem in ciuili bello eſſe negauerim, quoad de pace agebatur; non ideo feci, quia, quod rectum eſſet, id mihi non placeret; ſed feci, meorum temporum memoria commotus. itaque, quod ad hanc rem attinet, optima ratione defendor: reliqua uero prorſus me ab hac ſuſpicione uindicant. Fravdem *tulit* ʒ memineram, inquit, quod olim eiuſdem reip. cauſſa feci, cum Catilinae coniu-

coniurationem oppreſſi, id mihi ſummam perniciem attuliſſe, pro recte factis in exſulium pulſo. MVLTO *rectius fuit* ʒ quanto enim rectius facit, qui pernicioſam reip. coniurationem exſtinguit, quam is, qui ciuili bello copias ducit. EVM ʒ Caeſarem. CNAEVS *noſter* ʒ cum in tertio conſulatu pugnauit, ut decem tribuni pl. legem ferrent, qua Caeſari abſenti conſulatum petere liceret. ALTERVM ʒ quia conſul ante fuerat Caeſar, Bibulo collega. PRO *ſuis geſtis ampliſſimis* ʒ malim, Suis rebus geſtis. nam, Geſta, latinum non eſt, hoc quidem ſenſu. ſcripſerat autem epiſtolam Pompeius ad Caeſarem, in qua erat, Pro tuis rebus geſtis ampliſſimis. ep. 8. l. 8. QVEM *metuam*, ʒ Caeſarem noui: cuius animũ ne offenderem, ideo me ducem ciuili bello futurum negaui. is enim ſolet iniurias acerbiſſime perſequi, ut olim, cum, a me laeſus in iudicio quodam, P. Clodium, inimicum meum, fruſtra iampridem a patribus ad plebem tranſire nitentem, eodem die tranſduxit. Suetonius. QVAMOBREM. ʒ quia uereor, ne, cum ego pro Pompeio Caeſaris inimicitias ſuſcepero, ipſis in gratiam redeuntibus ego praeſidio nudus Caeſari poenas dem. Hic tacite notat in Pompeio ingrati animi uitium: cuius fautor dignitatis cum iam inde ab adoleſcentia, in praetura autem, & in conſulatu adiutor etiam exſtitiſſet; ſe tamen ab eo Clodianis temporibus deſtitutum recordabatur. PVERI ʒ Cicerones, quorum magiſter Dionyſius. PARTHICVS *caſus* ʒ in noſtras prouincias ſubita Parthorum irruptio: ut Pompeium, aut Caeſarem aduerſus eos proficiſci res cogat. Vnde Coelius in epiſtola ad Ciceronem, Si alteruter eorũ, inquit, ad Parthicum bellum non eat, magnas uideo impendere diſcordias: quas ferrum, & uis iudicabit. Idem arbitrari Atticum, oſtendit Cicero, cum ait: Vt tu ſcis. nulla enim ratione ciuile bellum, niſi externi belli metu, poterat auerti. externum autem bellum non niſi a Parthis impendere uidebatur. Ceteras enim gentes aut uicerant iam Romani, aut contemnebant. CASVS ʒ proprie de Parthis, quorum ſubitae, & inopinatae irruptiones.

IN · EPISTOLARVM
M. TVLLII. CICERONIS
AD
T · POMPONIVM · ATTICVM
LIBRVM. IIX.
PAVLLI. MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

CVM ad te litteras dediſſem, redditae mihi litterae ſunt a Pompeio. cetera de rebus in Piceno geſtis, quae ad ſe Vibullius ſcripſiſſet, de delectu Domitij; quae ſunt nobis nota, nec tam laeta erant in his litteris, quam ad me Philotimus ſcripſerat: (ipſam tibi epiſtolam miſiſſem; ſed ſubito fratris puer proficiſcebatur: cras igitur mittam) ſed in ea Pompeij epiſtola erat in extremo ipſius manu: Tu, cenſeo, Luceriam uenias: nuſquam eris tutius. Id ego in eam partem accepi, haec opida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec ſum miratus, eum, qui caput ipſum reliquiſſet, reliquis mēbris non parcere. ei ſtatim reſcripſi, hominemq. certum miſi de comitibus meis, non me quaerere, ubi tutiſſimo eſſem: ſi me uellet ſua, aut reip. cauſſa Luceriam uenire, ſtatim eſſe uenturum: hortatusq. ſum, ut oram maritimam retineret, ſi rem frumentariam ſibi ex prouincijs ſuppeditari uellet. Haec me fruſtra ſcribere uidebam: ſed uti in urbe retinenda tunc, ſic nunc in Italia non relinquenda teſtificabar ſententiam meam. ſic enim parari uideo, ut Luceriam omnes copiae contrabantur: & ne is quidem locus ſtabilis: ſed ex eo ipſo, ſi urgeamur, paretur fuga. quo minus mirere, ſi inuitus in eam cauſſam deſcendo, in qua neque pacis, neque uictoriae ratio quaeſita ſit umquam, ſemper flagitioſae, & calamitoſae fugae. eundum; ut, quemcumque fors tulerit, caſum ſubeam potius cum ijs, qui dicuntur eſſe boni, quam uidear a bonis diſſentire. etſi propediem uideo bonorum, ideſt lautorum, & locupletum, urbem refertam fore, municipijs uero his relictis, refertißimam. quo ego in numero eſſem, ſi hos lictores moleſtiſſimos non haberem: nec M'. Lepidi, L. Volcatij, Ser. Sulpicij comitum paeniteret: quorum nemo nec ſtultior eſt, quam L. Domitius; nec inconſtantior, quam Ap. Claudius. unus Pompeius me mouet, beneficio, non auctoritate. quam enim ille habeat auctoritatem in hac cauſſa, qui, cum omnes Caeſarem metuebamus, ipſe eum diligebat? poſtquam uero ipſe metuere coepit, putat omnes hoſtes illi oportere eſſe. ibimus tamen Luceriam: nec eum fortaſſe delectabit noſter aduentus. diſſimulare enim non potero, mihi, quae adhuc acta ſunt, diſplicere. Ego, ſi ſomnum capere poſſem, tam longis te epiſtolis non obtunderem. tu, ſi tibi eadem cauſſa eſt, me remunerere ſane uelim. Vale.

EXPLA-

EXPLANATIO

NEc *tamen laeta,* ʒ nam ex Lucretij litteris cognoueramus, Vibullium cum paucis militibus e Piceno currere ad Pompeium.epiſt.23 . Sed *in ea* ʒ redit ad argumentum epiſtolae Pompeianae. pendet enim periodus ex illo , Cetera de rebus in Piceno geſtis. Capvt *ipſum* ʒ urbem. Evndvmʒ Luceriam. Lavtorvm,*& locupletum,* ʒ illud ad mollitiem, hoc ad opes refertur . uideo, inquit, futurum , ut neque lauti pro Pompeio incommoda ſubire, neque locupletes ſuas fortunas in diſcrimen uelint adducere. Mvnicipiis *uero his relictis,* ʒ ora maritima, cui ego praeſum, relicta. quod cum acciderit; omnes prorſus, qui exierant, deſperatis Pompeij rebus in urbem redibunt. Hos *lictores* ʒ quia mihi cum lictoribus ad urbem accedenti triumphum deferet Caeſar , quem non accipere, periculoſum erit; accipere, inuidioſum ad bonos.ep.3. Comitvm ʒ hos enim uideo in urbem redituros.ep.12.l.7. Nec *ſtultior eſt,* ʒ ſignificat, malle ſe Lepidum , Volcatium, Sulpicium imitari, ad urbem redeuntes, quam Domitium, aut Appium, Pompeij comites fugientes : quorum alter ſtultitiae nomine male audiebat, alter inconſtantiae. Beneficio ʒ cum mihi exſulanti reditum in patriā confecit. Remvnerare ʒ non minus longis epiſtolis.

Cicero S.D. Attico. 2.

MIhi uero omnia grata;& quod ſcripſiſti ad me, quae audieras ; & quod non credidiſti , quae digna diligentia mea non eſſent ; & quod monuiſti, quod ſentiebas . Ego ad Caeſarem unas Capua litteras dedi, quibus ad ea reſcripſi, quae mecum ille de gladiatoribus ſuis egerat, breues, ſed beneuolentiam ſignificantes, non modo ſine contumelia, ſed etiam cum maxima laude Pompeij . id enim illa ſententia poſtulabat, quia illum ad concordiam hortabar . eas ſi quo ille miſit, in publico proponat uelim . Alteras eodem die dedi, quo has ad te. non potui non dare , cum & ipſe ad me ſcripſiſſet, & Balbus. earum exemplum ad te miſi . nihil arbitror fore, quod reprehendas . ſi qua erunt, doce me . quo modo enim effugere poſſum ? nihil, inquies, omnino ſcripſeris . qui magis effugias eos , qui uolent fingere ? uerumtamen ita faciam : quoad fieri poterit. Nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, ſcriptorum etiam meorum : facis amice tu quidē , mihiq. gratiſſimum: ſed mihi uideris aliud tu honeſtum, meq. dignum in hac cauſſa iudicare , atque ego exiſtimem. mihi enim nihil illa in gente umquam ab ullo auctore reip. ac duce turpius factum eſſe uidetur, quam a noſtro amico factum eſt. cuius ego uicem doleo . qui urbem reliquit, id eſt patriam ; pro qua , & in qua mori praeclarum fuit. ignorare mihi uideris, haec quanta ſit clades. es enim etiam nunc domi tuae : ſed, inuitis perditiſſimis hominibus, eſſe diutius nō potes. hoc miſerius, hoc turpius quidquam ? uagamur egentes , cum coniugibus, & liberis. in unius hominis, quotannis periculoſe aegrotantis, anima poſitas omnes noſtras ſpes habemus, non expulſi, ſed euocati e patria, quam non ſeruādam ad reditum noſtrum, ſed diripiendam, inflammandamq. reliquimus. ita multi nobiſcum ſunt, non in ſuburbanis , non in hortis, non in ipſa. & ſi non ſunt , non * *erunt. nos interea, ne Capuae quidem, ſed Luceriae. & oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium exſpectabimus, & Petreium. nam in Labieno parum eſt dignitatis. hic tu in me * illud deſideras. nihil de me dico: alij uiderint. hic quidem quae eſt * domi ueſtrae eſtis, & eritis omnes boni . quis tum ſe mihi non oſtendit? quis nunc adeſt hoc bello ? ſic enim iam appellandū eſt. Vibullij res geſtae ſunt adhuc maximae. id ex Pompeij litteris cognoſces. in quibus animaduertito illum locum, ubi erit* διπλῆ. *uidebis, de Cnaeo noſtro ipſe Vibullius quid exiſtimet . Quo igitur haec ſpectat oratio ? ego pro Pompeio libenter emori poſſum. facio pluris omnium hominum neminem. ſed non ita non meo iudicio* * *ſpem de ſalute reip. ſignificas enim aliquanto ſecus, quam ſolebas: ut etiam, Italia ſi ille cedat, putes cedendum : quod ego nec reip. puto eſſe utile , nec liberis meis : praeterea neque rectum, neque honeſtum . ſed cur ? poteris ne uidere tyrannum ? quaſi interſit, audiam, an uideam, aut locupletior mihi ſit quaerendus auctor, quam Socrates; qui, cum triginta tyranni eſſent, pedem porta non extulit . Eſt mihi praeterea praecipua cauſſa manendi : de qua utinam aliquando tecum loquar. Ego* XIII. *Kal. cum eadem lucerna hanc epiſtolam ſcripſiſſem, qua inflammaram tuam , Formijs ad Pompeium, ſi de pace ageretur, profecturus eram; ſi de bello, uidero. Vale.*

EXPLANATIO

GLadiatoribvs *ſuis* ʒ quos Pompeius binos ſingulis patribus familias diſtribuerat.ep. 14.l.7. Postvlabat, ʒ exigere uidebatur, ut Pompeium laudarem . Illvm ʒ Caeſarem . Effvgere ʒ qui fieri poteſt, ut nihil ſcribam, quod in aliquam reprehenſionem non incurrat ? Qvi *magis effugias* ʒ ideſt, nihilo magis effugiam. Alivd *tu honeſtum,* ʒ ſignificas, debere me Pompeij cauſſam tueri; idq. & honeſtum, & me dignum uideris indicare: quod ego ſecus iudico. ducis.n. culpa uagamur,

egentes cum coniugibus,& liberis. hoc non modo non honeſtum,ſed etiam turpiſſimum. PERDITISSIMIS ʒ Caeſarianis. EXPVLSI, ʒ a Caeſare. EVOCATI ʒ a Pompeio. NON *erunt.* ʒ propediem.n.uideo bonorum,id eſt lautorum,& locupletum, urbem refertam fore, municipijs uero his relictis,refertiſſimam.ep.1. NE *Capuae quidem* ʒ urbe relicta ſi Capuae ſaltem conſediſſet Pompeius;minus turpiter feciſſe,minus peccaſſe uideretur. PARVM *eſt dignitatis* ʒ quia & dux ſine exercitu,& transfuga: illi autẽ magnorum duces exercituum,& Hiſpaniae rectores,Pompeij proconſulis legati. IN *me* * *illud* ʒ uerbum Graecum,& hic,& paullo poſt,ubi inane ſpatium eſt, deſideratur: hic quidem fortaſſe; κάθομον: quia ſupra dixerat,Me hortaris ad memoriam factorum,dictorum,ſcriptorum etiam meorum. TVM *ſe mihi* ʒ ante quam urbem relinqueremus,omnes cauſſam reip.enixe adiuturi uidebantur. RES *geſtae* ʒ in Piceno. POMPEII *litteris* ʒ ad Pompeium miſſis: ut ep.23.l.7.Caſſij litterae,ad Caſſium miſſae. VBI *erit* διπλῆ ʒ quem ego nota,quae διπλῆ appellatur,in margine adſcripta indicaui. διπλῆ autem duplici figura notabatur,aut hac > in extremo uerſu,aut hac < ante primam dictionem collocata. διπλῆ, quia duplici linea formaretur. Iſidorus lib.1.Etymologiarum,& Laertius in Platone. SED *non ita* ʒ mendoſus locus,& in mendo conſentit uterque Caualcantis,& Beſſarionis antiquus liber. nihil igitur auſim immutare: ſubſidium a ſcriptis libris exſpectemus. ego, niſi paullo longius, quam ſoleo, a uetere ſcriptura diſcederem,opinarer, & recte quidem, quod ad ſententiam attinet, legendum ſic: Sed poſitam non in eo iudico ſpem de ſalute reip.uel ſic: Sed non ſitam in eo iudico ſpem de ſalute reip. ALIQVANTO *ſecus,* ʒ nunc ais te putare,ſi Pompeius Italia cedat,mihi una cedendum;antea monebas, ne me darem incertae,& periculoſae fugae.ep.23.l.7. LOCVPLETIOR ʒ grauior,ſicuti Locuples teſtis, non leuis, ſed is, cui fides habenda ſit,quod eum ad mendacium impellere non potuerit inopia. TRIGINTA ʒ nedum unus. ESSENT ʒ Athenis,a Lacedaemonijs impoſiti. PEDEM *porta* ʒ ut mihi liceat,eius exemplo,domi meae uiuere.Cur ego,inquit,unum tyrannum mihi ferendum non putem,cum Socrates,quo ſapiẽtior nemo fuit,urbe a triginta tyrannis oppreſſa,numquam tamen diſcedere uoluerit? TECVM *loquar* ʒ non enim litteris committenda. VIDERO ʒ conſiderabo,quid mihi agendum, Pompeium ſequar, an in urbem redeam,aut in aliquod opidum uacuum a bello ſecedam.

Cicero S. D. Attico. 3.

MAXIMIS, & miſerrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi poteſtas deliberandi non eſſet,uti tamen tuo conſilio uolui. deliberatio autẽ omnis haec eſt: ſi Pompeius Italia cedat,quod eum facturum eſſe ſuſpicor,quid mihi agendum putes.& quo facilius conſilium dare poſſis;quid in utramque partem mihi in mentem ueniat,explicabo breui. Cum merita Pompeij ſumma erga ſalutem meam, familiaritasq., quae mihi cum eo eſt,tum ipſa reip.cauſſa me adducit, ut mihi uel conſilium meum cum illius conſilio, uel fortuna coniungenda eſſe uideatur. Accedit illud: ſi maneo,& illum comitatum optimorum, & clariſſimorum ciuium deſero;cadendum eſt in unius poteſtatem, qui etſi multis rebus ſignificat ſe nobis eſſe amicum; &, ut eſſet,a me eſt (tute ſcis) propter ſuſpicionem huius impendentis tempeſtatis multo ante prouiſum: tamen utrũque conſiderandum eſt, & quanta ei fides ſit habenda;&,ſi maxime exploratum ſit,eum nobis amicum fore,ſit ne uiri fortis,& boni ciuis,eſſe in ea urbe, in qua cum ſummis honoribus,imperijsq.uſus ſit, res maximas geſſerit,ſacerdotio ſit ampliſſimo praeditus, non futurus ſit ſui iuris,ſubeundumq.periculum ſit cũ aliquo forte dedecore,ſi quando Pompeius remp. recuperarit. In hac parte haec ſunt: uide nunc, quae ſint in altera. Nihil actum eſt a Pompeio noſtro ſapienter,nihil fortiter;adde etiam, nihil niſi contra conſilium,auctoritatemq.meam. Omitto illa uetera, quod iſtum in remp.ille aluit,auxit,armauit;ille legibus per uim, & contra auſpicia ferendis auctor, ille Galliae ulterioris adiunctor;ille gener;ille in adoptando P.Clodio augur; ille reſtituendi mei,quam retinendi,ſtudioſior;ille prouinciae propagator; ille abſentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio conſulatu, poſtquam eſſe defenſor reip.coepit,concedit,ut decem tribuni pl.ferrent,ut abſentis ratio haberetur: quod idem ipſe ſanxit lege quadam ſua; Marcoq.Marcello conſuli, finienti prouincias Gallias Kalend. Mart. reſtitit: ſed, ut haec omittam, quid foedius, quid perturbatius hoc ab urbe diſceſſu, ſiue potius turpiſſima fuga? quae condicio non accipienda fuit potius,quam relinquenda patria? malae condiciones erant,fateor: ſed numquid hoc peius? at recuperabit remp. quando? aut quid ad eam ſpem eſt parati? non ager Picenus amiſſus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis,& publica,& priuata aduerſario tradita? denique nulla cauſſa, nullae uires,nulla ſedes,quo concurrant, qui remp. defenſam uelint. Apulia delecta eſt,inaniſſima pars Italiae, & ab impetu huius belli remotiſſima. fuga, & maritima opportunitas uiſa quaeri deſperatiõe. inuite cepi Capuam;non quo munus illud defugerem,ſed ſine cauſſa, in qua nullus eſſet ordinum, nullus apertus priuatorũ dolor,bonorum autem eſſet aliquis,ſed hebes, ut ſolet; &,ut ipſe ſenſiſſem,multitudo,& infimus quiſque propenſus in alteram partem;multi mutationis rerum cupidi. dixi ipſi,me nihil ſuſcepturum ſine praeſidio, & ſine pecunia; itaque habui nihil omnino negotij: quod ab initio uidi,nihil quaeri praeter fugam. Eum ſi nunc ſequor,quonam? cum illo non. ad quem cum eſſem profectus,cognoui in ijs locis eſſe Caeſarem,ut tuto Luceriam uenire non poſſem. infero mari nobis, incerto curſu, hieme maxima nauigandum eſt. Age iam,cum fratre, an ſine? cum filio, an quo modo? in utraque enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos abſentes, fortunasq. noſtras? acrior, quam in ceterorum; quod putabit fortaſſe in nobis uiolandis aliquid ſe

habere

d[illegible]bere populare. Age iam has compedes, faſces inpuam hos laureatos efferre ex Italia, quam moleſtum eſt? Qui autem locus erit nobis tutus, (ut iam placatis utamur fluctibus) antequam ad illum uenerimus? qua autem, aut quo, nihil ſcimus. At ſi reſtitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnae dominatione Philippus. quod L. Flaccus, quod Q. Mucius: quoquo modo ea res huic quidem cecidit; qui tamen ita dicere ſolebat, ſe id fore uidere, quod factum eſt; ſed hoc malle, quam armatum ad patriae moenia accedere. aliter Thraſybulus, & fortaſſe melius, ſed eſt certa quaedam illa Mucij ratio, atque ſententia; eſt illa etiam Philippi; &, cum ſit neceſſe, ſeruire tempori; & non amittere tempus, cum ſit datum. ſed in hoc ipſo habent tamen ijdem faſces moleſtiam. ſit enim nobis amicus, quod incertum eſt; ſed ſit; deferet triumphum. non accipere ne periculoſum ſit, an accipere inuidioſum ad bonos? o rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem. atqui explicanda eſt. qui enim fieri poteſt? ac ne me exiſtimaris ad manendum eßе propenſiorem, quod plura in ea parte uerba fecerim. poteſt fieri, quod fit in multis quaeſtionibus, ut res uerboſior haec fuerit, illa uerior. quamobrem, ut maxima de re aequo animo deliberanti, ita mihi des conſilium uelim. nauis & in Caieta eſt parata nobis, & Brundiſij. ſed ecce nuncij, ſcribente me haec ipſa noctu in Caleno, ecce litterae; Caeſarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. non puto etiam hoc Cnaeum noſtrum commiſſurum, ut Domitium relinquat. etſi Brundiſium Scipionem cum cohortibus duabus praemiſerat; legionem a Fauſto conſcriptam, in Siciliam ſibi placere a conſule duci, ſcripſerat ad conſules. ſed turpe Domitium erit deſerere, implorantem eius auxilium. eſt quaedam ſpes mihi quidem non magna, ſed in his locis firma, Afranium in Pyrenaeo cum Trebonio pugnaſſe, pulſum Trebonium, etiam Fabium tuum tranſiſſe cum cohortibus: ſummum autem, Afranium cum magnis copijs aduentare. id ſi eſt, in Italia fortaſſe manebitur. ego autem, cum eßet incertum iter Caeſaris, quod uel ad Capuam, uel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium miſi, & litteras; ipſe, ne quo inciderem, reuerti Formias. Haec te ſcire nolui, ſcripſiq. ſedatiore animo, quam proxime ſcripſeram, nullum meum iudicium interponens, ſed exquirens tuum. Vale.

EXPLANATIO

SALVTEM *meam,*] cum ab exſilio ſum eius ope reſtitutus. CONSILIO, *uel fortuna*] refero Conſilium ad familiarem bene meritum, & Fortunam ad ducem reip. SACERDOTIO] auguratu. PERICVLVM] quod a Caeſare impendet. PER *uim, & contra auſpicia*] cum Caeſar, lege agraria promulgata, obnunciantem collegam armis foro expulit, Suetonius, Plutarchus, alij. GALLIAE *ulterioris*] Suetonij uerba ſunt: Initio Caeſar Galliam Ciſalpinam, Illyrico adiecto, lege Vatinia accipit; mox per ſenatũ Comatam quoque, ueritis patribus, ne, ſi ipſi negaſſent, populus & hanc daret. ADOPTANDO] adoptione Clodius factus eſt plebeius, ſtatimq. tribunus pl. rogationem tulit in Ciceronem, quia ciues Romanos contra leges occidiſſet. AVGVR] itaque fuit in auſpicio. ep. 6. l. 2. QVAM *retinendi*] hinc illud in ep. M. Antonij: M. Cicero, te rogo, ut ibi omnia integra ſerues, eius fidem improbes, qui, tibi, ut beneficium daret, prius iniuriam fecit. ep. 7. l. 10. PROVINCIAE *propagator*] ut Caeſari prouincia in alterum quinquennium propagaretur. quod tribunus pl. C. Trebonius tulit, iterum Pompeio & Craſſo cos. ep. 3. l. 7. IN *omnibus*] intellige ſupplicationes maximas decretas, decem legatos, ſtipendium ex aerario, legionem de ipſius exercitu conceſſam. LEGE *quadam ſua*] cum enim Pompeius tertium conſul legem tuliſſet de iure magiſtratuum, acciderat, ut eo capite, quo abſentes a petitione honorum ſummouebat, ne Caeſarem quidem exciperet per obliuionem. deinde, lege iam in aes inciſa, & in aerarium condita, correxit errorem, unumq. Caeſarem excepit. Suetonius. FINIENTI] ante tempus lege Trebonia datum. Suetonius. RESTITIT.] non quod aperte dixerit, Caeſari ſuccedendum non eſſe; ſed quia, ne ſenatus conſultum de prouincijs ullum fieret, ſuaſit, quod ſcripſit Coelius ep. 9. l. 8. fam. Sequentibus tamen diebus, mutato conſilio, contra Caeſarem ſenſit. ibidem ep. 8. CONDICIONES] a Caeſare latae. ep. 16. l. 7. NVLLA *cauſſa,*] optimam enim cauſſam Pompeius ipſe ſua tarditate, & ignauia perdidit. INANISSIMA] cum ab hominum frequentia, tum a commeatibus. AB *impetu*] non enim eiuſmodi regio, ut bellum aut in ea ſuſtinere, aut ex ea inferre poſſimus. MARITIMA *opportunitas*] ut claſſe fugere poſſemus. CERI *Capuam*] cum Italiae partes deſcriberentur, quam quiſque partem tueretur. fam. ep. 10. lib. 16. SINE *cauſſa*] ideo inuite, quia ſine cauſſa. IN *alteram partem:*] in Caeſaris partem. IPSI] Pompeio. QVOD *ab initio uidi*] refertur, non ad hoc proximum, Itaque habui, ſed ad illud, Dixi ipſi: hac ſententia: Cum uiderem, nihil quaeri praeter fugam; dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine praeſidio, & ſine pecunia. CVM *illo non*] ſimul cum illo diſcedere [ex Italia non poſſum. ire enim Luceriam ad eum tuto mihi non licet. CVM *eſſem profectus*] ſic Beſſarionis liber, & recte. neque enim Proficiſci eſt peruenire, ſed diſcedere ut peruenias. alij, Profecturus. NAVIGANDVM] ſi Pompeium Italia cedentem ſequi uolumus. ALIQVID *ſe habere populare*] quod populo placeat; quia multis ab eo beneficijs ornatus, contra tamen arma tulerim. ep. 18. lib. 4. & 3. libri 8. COMPEDES,] detinent enim me; ut neque exire ex Italia, neque ad urbem ire, neque obſcuro, humiliq. loco latere poſſim. ep. 1. & fam. ep. 16. lib. 1. QVI *autem*] quincta & ultima ratio, cur Pompeium ſequi non debeat. prima fuit illa, Infero mari: ſecunda, Age iam: tertia, Qui autem impetus: quarta, Age iam has compedes: quincta, Qui autem locus. AT SI] affert nunc rationes, cur Pompeium ſequi debeat. RESTITERO,] remanſero. IN *hac parte*] apud Caeſarem. IDEM *fecero*] clariſſimos uiros, & in rep. principes, Philippum, Flaccum, Scaeuolam imitabor, qui patriae bellum inferre noluerunt. QVOQVOMODO] quia, cum in urbe remanſiſſet, mox interfectus

terſectus eſt iuſſu conſulis C.Marij iunioris. Florus. FORE *uidere* } ut occideretur in urbė, quam uideret in poteſtate crudeliſſimorum. THRASYBVLVS, } Athenienſis: qui armatus acceſſit ad patriae moenia, ut eam a triginta tyrannis liberaret. SERVIRE *tempori*, } ſeruitutem ferre, & in patria manere. NON *amittere tempus* } excutere ſeruitutis iugum, ubi poſſis. SCIPIONEM } ſocerum ſuum. DVABVS } infra ſcribit Pompeius XIV. cohortes miſiſſe Brundiſium. ep. 12. PRAEMISERAT } quod argumento eſt, Pompeium de ope Domitio ferenda non cogitare, ſed habere in animo cum ſuis copijs mare tranſire. FAVSTO } duos gemellos Sulla dictator ex Metella ſuſcepit, Fauſtum, quo de hic agitur, quem poſtea uictor Caeſar ſuſtulit, & Fauſtam, quae Miloni nupſit. Plutarchus. A CONSVLE } antiqui libri, Conſulibus: ſed placet, Conſule, ex ipſa Pompeij epiſtola. ep. 12. FABIVM *tuum tranſiſſe* } in caſtra Afranij. EXQVIRENS } ut ſcribas ad me, ſi Pompeius Italia cedit, quid mihi cenſeas agendum.

Cicero S. D. Attico. 4.

DIONYSIVS quidem tuus potius, quam noſter, cuius ego cum ſatis cognoſſem mores, tuo tamen potius ſtabam iudicio, quam meo, ne tuam quidem teſtimonium, quod ei ſaepe apud me dederas, ueritus, ſuperbum ſe praebuit in fortuna, quam putauit noſtram fore: cuius fortunae nos, quantum humano conſilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. cui qui noſter honos, quod obſequium, quae etiam ad ceteros contempti cuiuſdam hominis commendatio defuit? ut meum iudicium reprehēdi a Quincto fratre, uulgoq. ab omnibus mallem, quam illum non efferre laudibus; Ciceronesq. noſtros meo potius labore ſubdoceri, quam me alium ijs magiſtrum quaerere. ad quem ego quas litteras, dij immortales, miſeram, quantum honoris ſignificantes, quantum amoris. Dicaearchum mehercule, aut Ariſtoxenum diceres arceſſi, non unum omnium loquaciſſimum, & minime aptum ad docendum. ſed eſt memoria bona. me dicet eſſe meliore. Quibus litteris ita reſpondit, ut ego nemini, cuius cauſſam non reciperem. ſemper enim, ſi potero, ſi ante ſuſcepta cauſsa non impediar. numquam reo cuiquam, tam humili, tam ſordido, tam nocenti, tam alieno, tam praeciſe negaui, quā hic mihi. plane ſine ulla exceptione praecidit. nihil cognoui ingratius: in quo uitio nihil mali non ineſt. Sed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui: tuas litteras tamen exſpecto; ut ſciam, quid reſpondeant conſultationi meae. Sulmone C. Atium Pelignum aperuiſſe Antonio portas, cum eſſent cohortes quinque; Q. Lucretium inde effugiſſe ſcis, Cnaeum ire Brundiſium deſertum. confecta res eſt. Vale.

EXPLANATIO

QVAM *putauit* } non dixit Cicero, in fortuna noſtra; ut malum omen uitaret, ſed, In fortuna, quam Dionyſius putauit noſtram ſore, dura ſcilicet, ac minime proſpera. MEMORIA *bona.* } in litteris. MELIORE } memorem enim huius iniuriae ſentiet. EFFVGISSE *ſcis*, } ſcire te oportet: ut illud in epiſtola Coelij: fam. ep. 14. lib. 8. Prope oblitus ſum, quod fuerat ſcribendum. ſcis Appiū cenſorem oſtenta facere? DESERTVM } amiſſa Italia. CONFECTA *res eſt* } de Italia actum eſt.

Cicero S. D. Attico 5.

CVM ante lucem VIII. kal. ad te litteras dediſſem, ueſperi ad nos eodem die uenit ipſe Dionyſius, auctoritate tua permotus, ut ſuſpicor. quid enim putem aliquid? etſi ſolet, cum aliquid furioſe fecit, paenitere. numquam autem certior fuit, quam in hoc negotio. nam quod ad te non ſcripſeram, poſtea audiui, a tertio milliario tum eum iſſe πολλαμάτην KAE PECCINECHE ῥαθυμεῖν δῆτα. *multa, inquam, mala cum dixiſſet, ſuo capiti, ut aiunt. ſed meam manſuetudinem. conieceram in faſciculum una cum tua uenientem ad illum epiſtolam: hanc ad me referri uolo; nec ullam ob aliam cauſſam Pollicem, ſeruum a pedibus meum, Romam miſi. eo autem ad te ſcripſi, ut, ſi tibi forte reddita eſſet, mihi curares referendam; ne in illius manus perueniret. Noui ſi quid eſſet, ſcripſiſſem. pendeo animi exſpectatione Corſinienſi; in qua de ſalute reip. decernitur. Tu faſciculum, qui eſt M'. Curio inſcriptus, uelim cures ad eum perferendum; Tironemq. Curio commendes; ut ei, ut petijt, ſi quid opus erit, in ſumptum eroget. Vale.*

EXPLANATIO

FVRIOSE } ſine ratione. CERTIOR *fuit* } ſe furioſe feciſſe. EVM *iſſe* παλλαμάτλω *&c.* } hoc totum ijſdem fere litteris uidetur poſſe reſtitui, ſic inquam: Eueniſſe: πολλὰ μάτην χείρεσσιν ἐς ἠέρα θύνειν δῆτα: ut ſit ſpondaicus ex uetere poeta. EVENISSE } ut mihi male diceret, cum aerem manibus temere feriret, iratorum more. SED *meam manſuetudinem* } ſeruabo: non pergam ei merenti male dicere. iam enim coeperat in Dionyſium maledicta retorquere, cum dixit, Suo capiti. ſeruat autem ſuam manſuetudinem, quia non pergit male dicere; ſed iram oſtendit, quia non perficit orationem.

CORFI-

CORFINIENSI, ʒ uide epiſt,3.lib.8. M.CVRIO ʒ opinor praenomen Curij fuiſſe Manius,non Marcus. de quo plura in ſcholijs noſtris in epiſt.fam.lib.16.epiſt.14. AD *eum* ʒ Patras:ubi apud Curium Cicero aegrum Tironem reliquerat.epiſt.22.lib.9.& 4.lib.10.fam.lib. 16. & 13. VT *petijt*, ʒ arbitror legendum, Petij. nam in antiquo libro eſt, Peti. idq. confirmant & ſequens epiſtola, & ea, quae ſcripta ſunt ad Tironem.

Cicero S. D. Attico 6.

OBSIGNATA iam epiſtola, quam de nocte daturus eram,ſicut dedi,(nam eam ueſperi ſcripſeram)C.Soſius praetor in Formianum uenit ad M'.Lepidum,uicinum noſtrum,cuius quaeſtor fuit; Pompeij litterarum ad conſulem exemplum attulit. Litterae mihi a L.Domitio ad VII.kal. Mart. allatae ſunt. earum exemplum infra ſcripſi. nunc,ut ego non ſcribam, tua ſponte te intelligere ſcio.quanti reip.interſit,omnes copias in unum locum primo quoque tempore conuenire,tu,ſi tibi uidebitur,dabis operam,quamprimum ad nos uenias.praeſidij Capuae,quantum conſtitueris eſſe ſatis,relinquas. Vale. Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolae Domitij, quod ego ad te pridie miſerā. Dij immortales,qui me horror perfudit. quam ſum ſolicitus,quidnam futurum ſit. hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduentu terrorem. ſpero etiam,quoniam adhuc nihil nobis obfuit,nihil mutaſſe, nec tegentia hoc, quod cum fortiter, & diligenter, tum etiam mehercule: modo enim audiui, quartanam a te diſceſſiſſe. moriar, ſi magis gauderem, ſi id mihi accidiſſet. Piliae dic, non eſſe aequum, eam diutius habere, nec id eſſe ueſtrae concordiae. Tironem noſtrum ab altera relictum audio. ſed eam uideo in ſumptum ab alijs mutuatum. ego autem Curium noſtrum, ſi quid opus eſſet, rogaram. malo Tironis uerecundiam in culpa eſſe, quam illiberalitatem Curij. Vale.

EXPLANATIO

AD CONSVLEM ʒ L.Lentulum.ep.XI.IIX. *Kal.* ʒ aut hic XIII.aut infra IIX.legendum. epiſt. II. NVNC,*ut ego, &c.* ʒ placet eorum coniectura,qui ita legunt: Nunc,ut ego non ſcribam: quamquam ueteres libri omnes non, Scribam, ſed, Sciebam,habent.quod iidem legunt,Tua ſponte te intelligere:non probo:nam & antiqui libri,Sua ſponte,habent:& ita, Sua ſponte, pro tua ſponte, dictum puto,ut epiſt.7.lib.10.In ſuo lectulo,pro in meo,dixit Cicero. INTERSIT,*omnes* ʒ fortaſſe, Interſit, abundat:nam in Beſſarionis libro non eſt,ſed ſic, In omnis. PRIMO *quoque tempore* ʒ ut poſſimus quamprimum Domitio ſubuenire. IN *aduentu* ʒ fore,ut Pompeius Corfinium adueniens magnum inimicis terrorem inferat. MVTASSE ʒ Beſſarionis liber,Mutuaſſet. locus deprauatus. NON *eſſe aequum,* ʒ iocus eſt:quaſi fuerit hoc in Piliae manu,ut quartanam ipſa poſſet abiicere. HABERE ʒ quartanam: in quam inciderat ep. 5.l.7. VESTRAE *concordiae* ʒ ut,cum tu ualeas,ipſa aegrotet. ALTERA ʒ quartana. MALO ʒ libentius credo:uolo enim Curium illiberalem putare.

Cicero S. D. Attico. 7.

VNVM etiam reſtat amico noſtro ad omne dedecus,ut Domitio non ſubueniat.at nemo dubitat, quin ſubſidio uenturus ſit:ego non puto. deſeret igitur talem ciuem,& eos,quos una ſcis eſſe? cum habeat praeſertim & ipſe cohortes XXX? niſi me omnia fallent,deſeret. incredibiliter pertimuit.nihil ſpectat,niſi fugam:cui tu (uideo enim, quid ſentias) me comitem putas debere eſſe. ego uero,quem fugiam,habeo; quē ſequar,non habeo. quod enim tu meum laudas, & memorandum dicis,malle quod dixerim me cum Pompeio uinci,quam cum iſtis uincere:ego uero malo, ſed cum illo Pompeio,qui tum erat,aut qui mihi eſſe uidebatur:cum hoc uero,qui ante fugit, quam ſcit, aut quem fugiat,aut quo,qui noſtra tradidit, qui patriam reliquit,Italiam relinquit,ſi malui, contigit; uictus ſum:quod ſupereſt,nec iſta uidere poſſum,quae, numquam timui,ne uiderem;nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modo meis, ſed memet ipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de uiatico, ſiue a Moneta,(nemo enim ſoluit)ſiue ab Oppijs,tuis contubernalibus. cetera appoſita tibi mandabo. Vale.

EXPLANATIO

AMICO *noſtro* ʒ Pompeio. VICTVS *ſum*: ʒ uictus enim Pompeius Italia cedit.uide igitur,qua in ſolicitudine uerſer,cum neque Pompeium,tam multa peccantem,ſequi debeam;&,manere in Italia, peracerbum ſit, propterea quod neque iſta,(epiſt.15.)quae a Caeſare fiunt,uidere poſſum, neque ipſum Caeſarem. QVAE *numquam &c.* ʒ numquam putaui futura. non enim haec tam miſera,tam

calamitoſa

calamitoſa timui, quae uix uiderentur euenire poſſe: quae tamen nunc uideo eueniſſe. MEIS ʒ urbe, propinquis, amicis. MEMET *ipſo* ʒ non modo meis careo, ſed nec ipſe colere poſſum eas artes, eamq. uitam, cui me diuturna conſuetudo aſſuefecerat. VIATICO, ʒ quod erat ex Italia exeunti neceſſariũ. MONETA ʒ locus erat, ubi moneta cudebatur. inde uult a Philotimo pecuniam ſumi, tradito, quod etiam nunc ſolet, auro, argento ue infecto. NEMO ʒ exijs, qui debent. OPPIIS ʒ feneratoribus. TVIS *contubernalibus* ʒ qui domi tuae ita frequentes ſint, ut contubernales tui uideri poſſint. epiſt. 14. lib. 2. APPOSITA ʒ de uiatico ſcripſi ad Philotimum; tibi cetera mandabo ad hoc meum diſcedendi conſilium appoſita.

Cicero S. D. Attico. 8.

O REM turpem, & ea re miſeram, ſic enim ſentio; id demum, aut potius id ſolum eſſe miſerũ, quod turpe ſit. aluerat Caeſarem: eundem repente timere coeperat: condicionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: urbem reliquerat: Picenum amiſeat culpa: in Apuliam ſe compegerat: ibat in Graeciã: omnes nos ἀπροσφωνήτους, *expertes ſui tanti, tam inuſitati conſilij, relinquebat. ecce ſubito litterae Domitij ad illum, ipſius ad conſules. fulſiſſe mihi uidebatur* τὸ καλὸν *ad oculos eius, & exclamaſſe ille uir, qui eſſe debuit,*

Πρὸς ταῦθ᾽ ὅ τι χρὴ καὶ παλαμάσθων,
Καὶ πάντ᾽ ἐπ᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθων.
Τὸ γὰρ εὖ μετ᾽ ἐμοῦ.

at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens, pergit Brundiſium. Domitium autem aiunt, re audita, & eos, qui una eſſent, ſe tradidiße. o rem lugubrem: itaque intercludor dolore, quo ad te plura ſcribam. tuas litteras exſpecto. Vale.*

EXPLANATIO

AD CONSVLES. ʒ legerem, Ad conſulem; primum, quia. Domitij litteris acceptis, ſcripſiſſe Pompeium ad Lentulum conſulem, ſupra manifeſtum eſt, ep. XI. deinde, quia, Conſulem, potius, quã, Conſules, Beſſarionis liber ſignificat. habet enim ſic, Conſul: & lineam illam, quae litteram interſecat, ſcimus, cum pro apice ſuperinducitur, modo e, modo m ualere: ut hic fortaſſe pro utraque a feſtinante librario poſita ſit. FVLSISSE ʒ quia uidebatur Pompeius in iis ad conſulem litteris de ope Domitio ferenda cogitare. epiſt. XI. &, Fulſiſſe, quaſi non uidiſſet antea τὸ καλὸν Pompeius. Sic de Caeſare, O hominem amentem, & miſerum, qui ne umbram quidem umquam τοῦ καλοῦ uiderit; epiſt. XI. lib. 7. Πρὸς ταῦθ᾽ ὅτι χρῆ ʒ locus Ariſtophanis e comoedia, quae inſcribitur Ἀχαρνεῖς, hic eſt,

,, πρὸς ταῦθ᾽ ἅπλέων καὶ παλαμάσθω,
,, καὶ πᾶν ἐμοί τεκταινέσθω.
,, τὸ γὰρ δ᾽ μετ᾽ ἐμου.

Aut igitur hic Ariſtophanis uerba ipſa ponenda ſunt: ut nomine Cleonis Caeſar ἐν αἰνιγμοῖς intelligatur: aut, ſi illud, ὅτι χρῆ, ut eſt in impreſſis libris, retinetur; illud quoque retinendum eſt, quod in olim impreſſis libris habebatur, ποιήσω. ut ſit, ποιήσω, ὅτι χρῆ. erit autem haec ſententia. eaq. mihi ut uidetur, ſatis apta. Ego quidem, quod fieri oportet, efficiam: deinde,

,, καὶ παλαμάσθων,
,, καὶ πᾶν γὲ π᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθων.
,, τὸ γὰρ εὖ μετ᾽ ἐμοῦ.

Quidlibet in me ſtruant, & moliantur Caeſariani: iuſtum enim a me ſtat. ut leuiter immutatos Ariſtophanis uerſus Cicero ad id, quod agebat, accommodauerit. AT *ille tibi,* ʒ hunc loquendi modum Latine ſcribentes apte uſurpabunt ſubitis in rebus, & praeter exſpectationem contingentibus. magiſtro Cicerone fiet, ep. 18. lib. 9. & 13. lib. 10. & famil. lib. 9. epiſt. 2. πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens* ʒ abiecta honeſti cura: ut illud in epiſtola, opinor, ad Volumnium: Multam ſalutem & foro dicam, & curiae. QVO *ad te plura ſcribam.* ʒ quo poſſim ad te plura ſcribere. negantem enim particulam neque Caualcantis liber habet, neque Beſſarionis.

Cicero S. D. Attico. 9.

EPISTOLAM meam quod peruulgatam ſcribis eſſe, non fero moleſte: quin etiam ipſe multis dedi deſcribendam. ea enim & acciderunt iam, & impendent, ut teſtatum eſſe uelim, de pace quid cenſuerim. cũ autem ad eam hortarer, eum praeſertim hominem, non uidebar ullo modo facilius moturus, quam ſi id, ad quod eum hortarer, conuenire eius ſapientiae dicerẽ. eam ſi admirabilem dixi, cum eum ad ſalutem patriae hortabar; non ſum ueritus, ne uiderer aſſentari; cui tali in re libenter me ad pedes abiecißem. Qua autem eſt, Aliquid impertias temporis; *non eſt de pace, ſed, de me ipſo, & de meo officio ut aliquid cogitet. Nam quod teſtificor, me expertem belli fuiße; etſi id re perſpectũ eſt, tamen eo ſcripſi, quo in ſuadendo plus auctoritatis haberem.*

haberem. Eodemq. pertinet, quod cauſſam eius probo. Sed, quid haec nunc? utinam aliquid profectum eſſet: nae ego iſtas litteras in concione recitari uelim. ſiquidem ille ipſe ad eundem in publico propoſuit epiſtolam illam, in qua eſt, Pro tuis rebus geſtis ampliſſimis. *amplioribus ne, quam ſuis, quam Africani? ita tempus ferebat. ſiquidem etiam uos duo tales ad quinctum milliarium. quid, nunc ipſum, unde ſe recipienti, quid agenti, quid acturo? quanto autem ferocius ille cauſſae ſuae confidet, cum uos, cum ueſtri ſimiles non modo frequentes, ſed laeto uultu gratulantes uiderit? Num igitur peccamus? minime uos quidem: ſed tamē ſigna conturbantur, quibus uoluntas a ſimulatione diſtingui poſſet. Quae uero S.C. uideo? ſed apertius, quā propoſueram. Ego Arpini uolo eſſe prid. kal. deinde circum uillulas noſtras errare, quas uiſurum me poſtea deſperaui.* Εὐγενῆ *tua conſilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi ualde probantur. Lepido quidem (nam fere* συνδιημερεύομεν*: quod gratiſſimum illi eſt) numquam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus. crebro enim illius litterae ab alijs ad nos commeant. ſed me illorum ſententiae minus mouebant. minus multa dederant illi reip. pignora. tua mehercule auctoritas uehementer mouet. affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & praeſentis tuendi. ſed, obſecro te, quid hoc miſerius, quam alterum plauſus in foediſſima cauſſa quaerere, alterum offenſiones in optima? alterum exiſtimari conſeruatorem inimicorum, alterum deſertorem amicorum? & mehercule, quamuis amemus Cnaeum noſtrum; ut & facimus, & debemus: tamen hoc, quod talibus uiris non ſubuenit, laudare non poſſum. nam ſiue timuit; quid ignauius? ſiue, ut quidam putant, meliorem ſuam cauſſam illorum caede fore putauit; quid iniuſtius? Sed haec omittamus: augemus enim dolorem retractando. VI. kal. ueſperi Balbus minor ad me uenit, occulta uia currens ad Lentulum cos. miſſu Caeſaris, cum litteris, cum mandatis, cum promiſſione prouinciae, Romam ut redeat. cui perſuaderi poſſe non arbitror, niſi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Caeſarem, quam ut Pompeium aſſequeretur; id credo: ut rediret in gratiam, id non credo: & metuo, ne omnis haec clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me ſcribit, nihil malle Caeſarem, quam principe Pompeio ſine metu uiuere. tu puto haec credis. ſed, cum haec ſcribebam V. kal. Pompeius iam Brundiſium poterat ueniſſe: expeditus enim antecesserat legiones Luceria. ſed hoc* τέρας *horribili uigilantia, celeritate, diligentia eſt. plane, quid futurum ſit, neſcio. Vale.*

EXPLANATIO

EPISOLAM *meam* ⁊ ad Caeſarem. ep. 2. lib. 8. & 14. lib. 9. PROBO ⁊ cum ad Caeſarem ſcripſi, cauſſam eius a me probari; ideo ſcripſi, quo plus in ſuadendo auctoritatis haberem. ILLE *ipſe* ⁊ Pompeius. ep. 24. lib. 7. ITA *tempus ferebat* ⁊ temporis cauſſa ita ſcripſi ad Caeſarem. VOS *duo* ⁊ tu, & Sex. Peducaeus: qui Caeſari Romam uenienti obuiam prodire ad quinctum milliarium cogitatis. NVNC *ipſum* ⁊ hoc ipſo tempore. Nunc ipſum enim plus ualet ad indicandum, quam Nunc; ut & ſupra docuimus. RECIPIENTI ⁊ Caeſari ſe ad urbem recipienti obuiam prodibitis ad quinctum milliarium. unde autem ſe recipieuti? a uictoria de ciuibus parta, pulſis Italia reip. partibus. MINIME *uos quidem*: ⁊ quia tempus ita fert: & uos non ex animo, ſed ſimulate gratulaturos probe ſcio: uerumtamen, ſi obuiam proditis ad quinctum milliarium, & a bello ciuili redeuntem gratulatione excipitis, quis diſtinguet ſimulationem a uoluntate? uoluntas, inquam, haec uidebitur, non ſimulatio. uoluntatis enim haec ſigna ſunt, non ſimulationis. CONTVRBANTVR ⁊ quae ſigna uoluntatem a ſimulatione diſtinguerent, ea ita conturbantur hoc officio gratulationis, ut internoſcendi facultas non detur. QVAE *uero* ⁊ uideo fore, ut S.C. fiat, cuiuſmodi Caeſar uoluerit. TVLLO ⁊ in libro Beſſarionis, Vllo: nos, Tullo, non dubitauimus quin legendum eſſet, cum hic Cicero ſignificet L. Volcatium Tullum, qui conſul fuit cum M'. Aemilio Lepido: de quo etiam epiſtola huius libri prima, Nec me, inquit, M'. Lepidi, L. Volcatij comitum paeniteret. & ep. 14. lib. 9. ILLIVS ⁊ Tulli. AB *alijs* ⁊ ad alios miſſae. MINVS *mouebat* ⁊ exiſſem ex Italia, quamuis illi non exirent. habet enim a me reſpub. innumerabiles actiones pro ſalute patriae quaſi quaedam pignora, ut iam a me ipſo uix uidear poſſe diſſentire. quod illis aeque non accidit. minus enim multa dederunt reip. pignora: (ep. 15.) ut ab illis non eadem, quae a nobis, exſpectentur, ideoque, ſi manent in Italia Pompeio diſcedente, leuior eos uituperatio ſit conſecutura, quam me, ſi idem conſilij capiam. nunc autem auctoritas tua facit, ut manendum putem. RELIQVI *temporis* ⁊ ſcribis enim ſic: poſterius me profuturum reip. ſi manſero. PRAESENTIS *tuendi* ⁊ uis enim me in Italia manere. quod tuta manſio ſit, diſceſſus mihi periculoſus, nec reip. utilis. ep. 14. lib. 9. ALTERVM ⁊ Caeſarem. PLAVSVS *quaerere* ⁊ conſequi, ut laudetur, cum remp. oppugnet: Pompeium autem, qui defenſionem ſuſcepit, uituperari: cur? quia Caeſar Domitium, alioſq. ciues, ſibi inimicos, Corfinij captos conſeruauit, Pompeius deſeruit. NISI *erit conuentus* ⁊ habet amiciſſimus meus in antiquo ſuo libro, Niſi non erit conuentus. quod cum aliquandiu cogitans examinaſſem, ut in librorum diſsenſione ſoleo, ueni in hanc opinionem, detruſum ſuo loco, Non, in alienum migraſſe, uitioſumq. eſse, Poſse non arbitror, niſi erit conuentus; ſincerum, Poſse arbitror, niſi non erit conuentus. putabat enim Cicero, ante Lentulum eſse cum Pompeio tranſmiſsurum, quam a Balbo conueniri poſset. apertius ep. XI. l. 8. & 6. l. 9. & Paterculus lib. 2. OMNIS *haec* ⁊ qua Caeſar utitur. VNAM *illam* ⁊ in extremo timendam: ut deinde uictor, abiecta clementiae ſimulatione, omnes tollat. BALBVS *maior* ⁊ is, quem Tarteſſium uocat ep. 3. l. 7. HAEC *credis* ⁊ εἰρωνικῶς. HOC *τέρας* ⁊ Caeſar.

Cicero S. D. Attico. 10.

DIONYSIVS cum ad me praeter opinionem meā ueniſſet, locutus ſum cum eo liberaliſſime: tempora expoſui: rogaui, ut diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipſo inuito contendere. reſpondit: ſe, quod in nummis haberet, neſcire quo loci eſſet: alios non ſoluere, aliorum diem non dum eſſe. dixit etiam alia quaedā de ſeruulis ſuis, quare nobiſcum eſſe non poſſet. morem geſſi: dimiſi a me, ut magiſtrum Ciceronum, non libenter; ut hominem ingratum, non inuitus. Volui te ſcire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.

EXPLANATIO

IN NVMMIS *haberet,*] in nominibus haberet, eſt in amiciſſimi antiquo libro: quod magis placet. eſt enim hic, ut ſaepe, Nomen pro debitore. NESCIRE *quo loci eſſet*] elegans locutio, pro, non plane ſibi nota eſſe: ea ſe uelle recognoſcere.

Cicero S. D. Attico. 11.

QVOD me magno animi motu perturbatum putas; ſum equidem, ſed non tam magno, quam tibi fortaſſe uideor. leuatur enim omnis cura, cum aut conſiſtit conſilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autem licet: illud tamen totos dies: ſed uereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori ſim ſtudijs, ac litteris noſtris. conſumo igitur omne tempus, cōſiderans, quanta uis ſit illius uiri, quem noſtris libris ſatis diligenter, ut tibi quidem uidetur, expreſſimus. tenes ne igitur, moderatorem illum reip. quo referre uelimus omnia? nam ſic quincto, ut opinor, in libro loquitur Scipio. VT enim gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, imperatori uictoria, ſic huic moderatori reip. beata ciuium uita propoſita eſt, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honeſta ſit. huius enim operis, maximi inter homines, atque optimi, illum eſſe effectorem uolo. Hoc Cnaeus noſter cum antea numquam, tum in hac cauſſa minime cogitauit. dominatio quaeſita ab utroque eſt, non id actum, beata, & honeſta ciuitas ut eſſet. Nec uero ille urbem reliquit, quod eam tueri non poſſet; nec Italiam, quod ea pelleretur: ſed hoc a primo cogitauit, omnes terras, omnia maria mouere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni iampridem appetitur, multis, qui una ſunt, cupientibus an cenſes, nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuiſſe? hodie poteſt. ſed neutri σκοπὸς eſt ille, ut nos beati ſimus. uterque regnare uult. Haec, a te inuitatus, breuiter expoſui. uoluiſti enim me, quid de his malis ſentirem, oſtendere. προθεσπίζω igitur, noſter Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, ſed coniectura proſpiciens. Iamq. mari magno. non multo inquam ſecus poſſum uaticinari: anta malorum impendet Ἰλιάς. atque hoc noſtra grauior eſt cauſſa, qui domi ſumus, quam illorum, qui una tranſierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrumque. cur igitur, inquis, remanſimus? uel tibi paruimus; uel non occurrimus; uel hoc fuit rectius. conculcari, inquam, miſeram Italiam uidebis proxima aeſtate ab utriuſque mancipijs ex omni genere collectis. nec tam proſcriptio pertimeſcenda, quae Luceriae multis ſermonibus denunciata eſt, quam uniuerſe interitus: tantas in confligendo utriuſque uires uideo futuras. Habes coniecturam meam. tu autem conſolattonis fortaſſe aliquid exſpectaſti. nihil inuenio. nihil fieri poteſt miſerius, nihil perditius, nihil foedius. Quod quaeris, quid Caeſar ad me ſcripſerit: quod ſaepe: gratiſſimum ſibi eſſe, quod quierim: oratque, in eo ut perſeuerem. Balbus minor haec eadem mandata. iter autem eius erat ad Lentulum cos. cum litteris Caeſaris, praemiorumq. promiſſis, ſi Romam reuertiſſet. uerum, cum habeo rationem dierum, ante puto tranſmiſſurum, quam potuerit conueniri. Epiſtolarum Pompeij duarum, quas ad me miſit, negligentiam, meamq. in reſcribendo diligentiam uolui tibi notam eſſe. earum exempla ad te miſi. Caeſaris hic per Apuliam ad Brundiſium curſus quid efficiat, exſpecto. utinam aliquid ſimile Parthicis rebus. ſimul aliquid audiero, ſcribam ad te. tu ad me uelim bonorum ſermones. Romae frequentes eſſe dicuntur. ſcio equidem te in publicum non prodire. ſed tamen, audire te multa, neceſſe eſt. Memini tibi librum afferri, a Demetrio Magnete ad te miſſum, περὶ ὁμονοίας. eum mihi uelim mittas. uides, quam cauſſam mediter. Vale.

Cn. Pompeius procos. M. Ciceroni imp. S. Q. Fabius ad me uenit ad IV. id. Febr. is nunciat L. Domitium cū ſuis cohortib. XI, & cohortib. XIV, quas Vibullius adduxit, ad me iter habere; habuiſſe in animo proficiſci Corfinio: & ad V. id. Febr. C. Hirrum cum V. cohortibus ſubſequi. cenſeo, ad nos Luceriam uenias. nam te hic tutiſſime puto fore. Vale.

Cicero imp. Cn. Pompeio procos. S.

Ad Kal. Mar. Formijs accepi tuas litteras: ex quib. ea, quae in agro Piceno geſta erant, cognoui commodiora eſſe multo, quam ut erat nobis nunciatum; Vibullijq. uirtutem, induſtriamq. libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, ubi praepoſiti ſumus, ita fuimus, ut nauem paratam haberemus. ea enim audiebamus, & ea uerebamur, ut, quodcumque tu conſilium praecepiſſes, id nobis perſequendum putaremus. nunc, quoniam auctoritate, & conſilio tuo in ſpe firmiore ſumus; ſi teneri poſſe putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo. etſi praeſidia in opidis nulla ſunt. nemo enim noſtri ordinis in his locis eſt praeter M. Eppium, quem ego Minturnis eſſe uolui, uigilantem hominem, & induſtrium. L. Torquatum, uirum fortem, & cum

auctoritate

auctoritate, Formijs non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam ueni eo ipſo die, quo tu Theano Sidicino es profectus.uolueras enim me cum M.Conſidio propraet. illa negotia tueri. cum eo ueniſſem, uidi T. Ampium delectum habere diligentiſſime,ab eo accipere Libonem ſumma item diligentia, & in illa colonia auctoritate. fui Capuae,quoad conſules: iterum, ut erat dictum ab conſulibus, ueni Capuam ad non. Febr. cum fuiſſem triduum, recepi me Formias, nunc,quod tuum conſilium, aut quae ratio belli ſit, ignoro. ſi tenendam hanc oram putas,quae & opportunitatem, & dignitatem habet, & egregios ciues, &, ut arbitror, teneri poteſt: opus eſt eſſe, qui praeſit. ſin omnia in unum locum contrahenda ſunt:non dubito,quin ad te ſtatim ueniam:quo mihi nihil optatius eſt:idq.tecum, quo die ad urbe diſceſſimus,locutus ſum. ego,ſi cui adhuc uideor ſegnior fuiſſe,dum ne tibi uidear,non laboro.& tamen,ſi,ut uideo,bellum gerendum eſt, confido me omnibus facile ſatisfacturum. M. Tullium, meum neceſſarium,ad te miſi,cui tu,ſi tibi uideretur, ad me litteras dares. Vale.

Cn.Pompeius procos. M.Ciceroni imp. S.

Tuas litteras libenter legi. recognoui enim tuam priſtinam uirtutem etiam in ſalute communi. Conſules, ad eum exercitum,quem in Apulia habui, uenerunt. Magnopere te hortor,pro tuo ſingulari, perpetuoq. ſtudio in remp.ut te ad nos conferas; ut communi conſilio reip. afflictae opem, atque auxilium feramus. cenſeo, uia Appia iter facias, & celeriter Brundiſium uenias. Cura ut ualeas.

M.Cicero imp. Cn. Pompeio procos. S.

Cum ad te litteras miſiſſem,quae tibi Canuſij redditae ſunt,ſuſpicionem nullam habebam,te reip.cauſſa mare tranſiturum;eramq. in ſpe magna,fore, ut in Italia poſſemus aut concordiam conſtituere, qua mihi nihil utilius uidebatur,aut remp.ſumma cum dignitate defendere: interim,non dum meis litteris ad te perlatis, ex ijs mandatis,quae D.Laelio ad conſules dederas, certior tui conſilij factus,non exſpectaui, dum mihi a te litterae redderentur; confeſtimq. cum Quincto fratre, & cum liberis noſtris iter ad te in Apuliam facere coepi. cum Theanum Sidicinum ueniſſem,C.Meſſius, familiaris tuus,mihi dixit,alijque complures; Caeſarem iter habere Capuã,& eo ipſo die manſurum eſſe Aeserniae. ſane ſum commotus;quod,ſi ita eſſet,non modo iter meum intercluſum, ſed me ipſum plane exceptum putabam. itaque tum Cales proceſſi, ut ibi potiſsimum conſiſterẽ, dum certum nobis ab Aeſernia de eo,quod audieram,referretur. at mihi, cum Calibus eſſem,affertur litterarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum cos. miſiſſes. hac ſcriptae ſic erant: litteras tibi a L.Domitio ad XIII.kal. Mart.allatas eſſe: earumq.exemplum ſubſcripſeras: magniq. intereſse reip. ſcripſeras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum conuenire;& ut,praeſidij quod ſatis eſſet, Capuae relinqueret. His ego litteris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copijs ad Corfinium eſse uenturum: quo mihi, cum Caeſar ad opidum caſtra haberet, tutum iter eſſe non arbitrabar. cum res in ſumma exſpectatione eſſet,utrumque ſimul audimus,& quae Corfinij acta eſſent, & te iter Brundiſium facere coepiſſe. cumq. nec mihi,nec fratri meo dubium eſſet,quin Brundiſium contenderemus, a multis,qui e Samnio, Apuliaq.ueniebant, admoniti ſumus,ut caueremus, ne exciperemur a Caeſare; quod is in eadem loca,quae nos petebamus, profectus,celerius etiam,quam nos poſſemus, eo,quo intenderat,uenturus eſſet. quod cum ita eſſet; nec mihi, nec fratri meo,nec cuiquam amicorum placuit committere,ut temeritas noſtra nõ ſolum nobis, ſed etiam reip. noceret;cum praeſertim non dubitaremus, quin, ſi etiã tutum nobis iter fuiſſet,te tamen iam conſequi non poſſemus. interim accepimus tuas litteras, Canuſio ad X. kal. Mart.datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundiſium ueniamus. quas cum accepiſſemus ad III.kal.Mart.non dubitabamus, quin tu iam Brundiſium perueniſses:nobisq.iter illud omnino intercluſum uidebamus,neque minus nos eſse captos,quam qui Corfinium ueniſſent. neque enim eos ſolos arbitrabamur capi,qui in armatorum manus incidiſsent,ſed eos nihilo minus,qui regionibus excluſi intra praeſidia,atque intra arma aliena ueniſſent.quod cum ita ſit;maxime uellem primum tecum ſemper fuiſſe; quod quidem tibi oſtenderam,cum a me Capuam reijciebam: quod feci non uitandi oneris cauſſa,ſed quod uidebam, teneri illam urbem ſine exercitu non poſſe:accidere autem mihi nolebam,quod doleo uiris fortiſſimis accidiſſe. quoniam autem,tecum ut eſſem,non cõtigit: utinam tui conſilij certior factus eſſem. nam ſuſpicione aſſequi non potui;quod omnia prius arbitratus ſum fore, quam ut haec reip. cauſsa in Italia non poſſet duce te conſiſtere. neque uero nunc conſilium tuum reprehendo, ſed fortunam reip.lugeo:nec,ſi,egeo,quid tu ſis ſecutus, non perſpicio,iccirco minus exiſtimo, te nihil, niſi ſumma ratione, feciſſe. mea quae ſemper fuerit ſententia, primum de pace uel iniqua condicione retinenda, deinde de urbe, (*nam de Italia quidem nihil mihi umquam oſtenderas) meminiſſe te arbitror. ſed mihi non ſumo,ut meum conſilium ualere debuerit: ſecutus ſum tuum, neque id reip. cauſſa, de qua deſperaui,quae & nunc afflicta eſt, nec excitari ſine ciuili perniciosiſſimo bello poteſt:ſed te quaerebam: tecum eſſe cupiebam:neque eius rei facultatem,ſi qua erit,praetermittam. Ego me in hac omni cauſſa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. primum enim praeme tuli, me nihil malle, quam pacem: non quin eadem timerem, quae illi: ſed ea bello ciuili leuiora ducebam. inde, ſuſcepto bello, cum pacis condiciones ad te afferri, a teq. ad ea honorifice, & large reſponderi uiderem; duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me eſſe unum, qui pro meis maximis in remp. meritis ſupplicia miſerrima, & crudeliſſima pertuliſſem: me eſſe unum, qui, ſi offendiſſem eius animum, cui tum, cum iam in armis eſſemus, conſulatus tamen alter, & triumphus ampliſsimus deferebatur, ſub ijcerer eiuſdem proelijs: ut mea perſona ſemper ad improborum einium impetus aliquid uideretur habere populare. atque haec non ego prius ſum ſuſpicatus, quam mihi palam denunciata ſunt: neque ea tam pertimui, ſi ſubeunda eſſent, quam declinanda putaui, ſi honeſte uitare poſſem. Quoniam breuem illius temporis,dum in ſpe pax fuit,rationem noſtras uides;reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus

non ſatisfacio,facile reſpondeo.neque enim ego amicior C.Caeſari umquam fui, quam illi:neque illi amiciores reip.quam ego.hoc inter me,& illos intereſt,quod, cum & illi ciues optimi ſint,& ego ab iſta laude non abſim, ego condicionibus,quod idem te intellexeram uelle, illi armis diſceptari maluerunt.quae quoniam ratio uicit; perficiam profecto,ut neque reſp. ciuis a me animum, neque tu amici deſideres. Vale.

EXPLANATIO

CONSISTIT } tum conſiſtit conſilium,cum cogitando aliquid explicauimus. NIHIL *explicatur* } quod mihi nunc accidit:ideoque leuatur cura.ILLVD *tamen* } cum uerear,ne,nihil cum proficiam quotidiana lamentatione,dedecori ſim ſtudijs,ac litteris noſtris:lamentationi tamen totos dies damus. ETIAM} praeter quam quod nihil proficio. LITTERIS}pro libris hic poſuit,ab ipſo ſcriptis , ut alibi. NOSTRIS *libris* } de rep. BEATA *& honeſta* } primum ad copias , alterum ad uirtutes refertur. NON *ariolans* } non diuino furore commotus,ut olim Caſſandra,cui uera praedicenti tamen credidit. IAMQ. *mari magno* } hemiſtichium ex uetere poeta:cuius integri ſunt uerſus , anapaeſtici dimetri ex perſona Caſſandrae uaticinautis,libro 1.de diuinatione.

,, Iamq. mari magno claſſis cita
,, Texitur : exitium, examen rapit ,
,, Aduenit,& fera ueliuolantibus
,, Nauibus compleuit manus litora.

NON *multo ſecus* } ego de bello ciuili,atque Caſſandra de Troiano. NON *occurrimus* } non licuit nobis Pompeium adire, cum diſceſſurus eſſet.ep. 3.& XI. PROSCRIPTIO } quae nominatim eſt de certis. PERTIMESCENDA } utercumque uincet,aut Caeſar,aut Pompeius. VNIVERSE } aduerbium omnes comprehendens, ut Generaliter. QVID *quierim*: } quod nullum maius negotium ſuſceperim . &, Pompeio Italia exeunte,remanſerim. BALBVS *minor* } hic eſt L.Cornelius Balbus.minor appellatur, ut a maiore Balbo, eius patruo, diſtingueretur,eo,pro quo exſtatCiceronis oratio.triũphauit ex Africa. Plinius lib. 5.cap. 5. Omnia,inquit,armis Romanis ſuperata,& a Cornelio Balbo,inquit, opidum Garama,caput Garamantum. triumphata, unius omnium externo curru,& Quiritium iure donato : quippe Gadibus nato ciuitas Romana cum Balbo maiore,patruo,data eſt . Balbus uero maior non eſt is , qui nominatur ep.12,lib.2. (nam ille Atius eſt, qui Atiam, Auguſti matrem,genuit)ſed is,qui ep.3.lib.7.Tarteſſius uocatur ,negotiorum C.Caeſaris in urbe procurator.Tres igitur Balbi,unus Aricinus, Atiae gentis, maritus Iuliae, Caeſaris ſororis: duo Gaditani, ciuitate donati,Corneliae gentis facti : quorum alter Balbus maior,alter minor,ex maioris fratre genitus,dictus eſt. de minore uidenda Aſinij epiſt. lib. 10. fam. Quartum quoque Balbum inuenio,gentis Ampiae, ad quem ſcribitur epiſt. 12. lib. 6. BRVNDISIVM } ut Pompeium fugientem aſſequeretur. PARTHICIS *rebus* } quarum exitus inanes. nam,etſi Parthi,ſubito curſu in prouincias irrumpentes,magnum inferunt terrorem : tamen haud magna calamitas conſequitur,ijſdem continuo diſcedentibus. ADDVXIT } ex Piceno.Caeſar lib.1.de bel.ci.HIRRVM } gentis Lucceiae. VIRTVTEM,*induſtriamq.* } in colligendis, adducendisq. Corfinium militibus. IN *ea ora* } Campana.epiſt.XI.lib.7. EPPIVM } Eppiorum familiam ex Andreae Lauretani,patricij Veneti,& Fuluij Vrſini argenteis nummis cognouimus,in quibus eſt,EPPIVS.LEG. F. C. & ex lapide, qui Materni eſt;in quo legitur,P.EPPIVS.P.F.FAB.RVFVS.MIL.COHOR.II. PRAET. T.F.I.ARBITR.itẽ ex alijs lapidibus,quorum inſcriptiones collegit Aldus filius.& ex Hirtij lib. 5.de bello Africano. Accedit ipſius Ciceronis teſtimonium in oratione pro Flacco.nominat enim L.Eppium equitem R. Beſſarionis liber,& alius amiciſſimi mei , Oppium : quod ſi uere ſcriptum eſt, ex utraque parte Oppios fuiſſe dicemus, Caeſaris,& Pompeij;ſicuti & Domitij fuere, Caluinus a Caeſare, Ahenobarbus a Pompeio. CVM *auctoritate* } ut conſularem. CONSIDIO } Conſidio Noniano;de quo fam.ep. 4. lib.16. T.AMPIVM } ad quem exſtant Ciceronis epiſtolae fam.lib.6.& 10.cuius etiam mentionem facit Caeſar lib.3.bel.ci. DIALIO}placet,quod aliis;ut & hic,& ſequenti epiſtola,legatur , D.Laelio , qui Pompeianus fuit.Beſſarionis liber,Dicallio; alius,Duellio. MESSIVS } de quo ep.1.lib.4. CONFINII *acta* } Domitium,& eos,qui una eſſent, Caeſari ſe tradidiſſe.PRIMVM}ſolet ſubiungi Deinde , hic omittitur, ſed ſignificatur eo, Vtinam tui conſilij.Sic locutus l.2.ep.9.& 23.l.7.fam.FORTISSIMIS *uiris*}Domitio, Lentulo,Vibullio,alijsque,qui in Caeſaris poteſtatem uenerint.DE *urbe*}non relinquenda.DE *Italia* }timenda.EADEM *timerem*}Caeſare conſule.ep.9.lib.7.HONORIFICE}cum reip.tum dignitatis tuae cauſſa. LARGE} ne publica res,bello ſuſcepto,in diſcrimen adduceretur.Large enim eſt,liberaliter,prolixe.DVXI *meam rationem*}hoc cogitaui;quid?non eſſe mihi faciendum,ut Caeſaris animum offenderem:itaque pacis auctor fui,uel cum ijs condicionibus,quas ille ferret, qui bello ciuili nihil eſſe miſerius intelligerem.feciq.id eo libentius,quia,cum ad pacis condiciones uiderem a te honorifice , largeq. reſponderi, meum conſilium non arbitrabar a tua ſententia diſcrepare.MERITIS} Catilinae coniuratione oppreſſa, lege agraria diſſuaſa,diſcordia inter equites & plebẽ ſublata,ſenatus auctoritate in Rabirio defendendo confirmata, proſcriptorum filiis adminiſtratione reip.remotis,ne illã,parentum memores, in magiſtratibus turbarent.SVPPLICIA}exſulium , publicatis bonis. SI *offendiſſem eius animum*} ſi Caeſarem quamuis leuiter offendiſſem: nedum,ſi,bello ſuſcepo,me illi aperte inimicũ offendiſſem.quaſi dicat : ſi

quid

quid commiſiſſem, quod ex illius uoluntate minus eſſet. CVM *iam in armis eſſemus* ȝ poſtquam tribuni pl. ex urbe fugerunt: quo facto in armis eſſe coeperunt. dicit idem in proxima epiſtola. SVBIICERER *eiſdem proelijs* ȝ uerebar ſcilicet, ne, uobis in gratiam redeuntibus, ego deinde, tuo praeſidio nudatus, Caeſari, quem offendiſſem, poenas darem. Notat autem latenter perfidiam Pompeij, cuius in amicitia iam ante Clodianis temporibus parum ſenſerat eſſe praeſidij. antiquus liber, Obijcerer, pro Subijcerer. EISDEM ȝ ut olim pro rep. pugnandum, inquit, mihi cum Caeſare fuiſſet, ſicut olim cum P.Clodio. uide ep.7.l.10. VIDERETVR *habere populare.* ȝ ut ego potiſſimum deligi uiderer, in quem improbi ciues impetum facerent: ut ego ad perniciem non minus appeterer, quam appetuntur ea, quae popularia ſunt. HAEC ȝ haec incommoda, quae pertimui, ſi offendiſſem Caeſaris animum. DENVNCIATA ȝ ijs, qui Caeſaris conſilia nouerant, ut a M.Coelio. fam.ep.16.l.8. HONESTE *uitare* ȝ nulla ſuſcepta belli parte. RATIONEM *noſtram* ȝ quod arma aduerſus Caeſarem non ſumpſerim. RELIQVI ȝ deſperata pace cur ad te non uenerim, non enim licuit; ut in hac ipſa epiſtola iam oſtendit. CONDICIONIBVS ȝ ut ad concordiam res deduceretur.

Cicero S. D. Attico. 12.

MIHI moleſtior lippitudo erat etiam, quam ante fuerat: dictare tamen hanc epiſtolam malui, quam Gallo Fabio, amātiſſimo utriuſque noſtrum, nihil ad te litterarum dare. nam pridie quidem, quoquo modo potueram, ſcripſeram ipſe eas litteras, quarū uaticinationem falſam eſſe cupio. huius autem epiſtolae non ſolum ea cauſſa eſt, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te litteras; ſed etiam haec iuſtior, ut a te impetrarem, ut ſumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus eſt, explicari mihi tuum conſilium plane uolo, ut penitus intelligam. Omnia ſunt integra nobis. nihil praetermiſſum eſt, quod non habeat ſapientem excuſationem, non modo probabilem. nam certe neque tum peccaui, cum imparatam iam Capuam, nō ſolum ignauiae delectus, ſed etiam perfidiae ſuſpicionem fugiens, accipere nolui: neque, cum poſt condiciones pacis per L.Caeſarem, & Fabium allatas, caui, ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato conſulatum, triumphumq. deferret. Nec uero haec extrema quiſquam poteſt iure reprehendere, quod mare non tranſierim. id enim, etſi erat deliberationis, tamen obire non potui: neque enim ſuſpicari debui; praeſertim cum ex ipſius Pompeij litteris, idem quod uideo te exiſtimaſſe, non dubitarim, quin is Domitio ſubuenturus eſſet. & plane, quid rectum, & quin faciendum mihi eſſet, diutius cogitare malui. Primum igitur, haec qualia tibi eſſe uideantur, etſi ſaepius ſignificata ſunt a te, tamen accuratius mihi perſcribas, uelim: deinde aliquid etiam in poſterum proſpicias, fingasque, quem me eſſe deceat, & ubi me plurimum prodeſſe reip. ſentias: ecquae pacifica perſona deſideretur, an in bellatore ſint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua conſilia. quibus ſi paruiſſem, triſtitiam illorum temporum non ſubijſſem. memini, quid mihi tum ſuaſeris per Theophanem, per Culeonem: idq. ſaepe ingemiſcens ſum recordatus. quare nunc ſaltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut non ſolum glorioſis conſilijs utamur, ſed etiam paullo ſalubrioribus. ſed nihil praeſcribo. accurate uelim perſcribas tuam ad me ſententiam. Volo etiam exquiras, quam diligentiſſime poteris, (habebis autem, per quos poſſis) quid Lentulus noſter, quid Domitius agat, quid acturus ſit, quemadmodum nunc ſe gerant, num quem accuſent, num cui ſuccenſeant: quid dico, num cui? num Pompeio? omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert: quod ipſius litteris cognoſci poteſt: quarum exemplum ad te mitto. Haec igitur uidebis: &, quod ad te ante ſcripſi, Demetrij Magnetis librum, quem ad te miſit, de concordia, uelim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus procos. M. Marcello L. Lentulo cos. S.

Ego, quod exiſtimabam, diſperſos nos, neque reip. utiles, neque nobis praeſidio eſſe poſſe, iccirco ad L.Domitium litteras miſi, primum uti ipſe cum omni copia ad nos ueniret: ſi de ſe dubitaret, ut cohortes XIX. *quae ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. quod ueritus ſum, factum eſt, ut Domitius implicaretur, neque ipſe ſatis firmus eſſet ad caſtra facienda: quod meas* XIX. *& ſuas* XII. *cohortes tribus in opidis diſtributas haberet; (nam partim Albae, partim Sulmone collocauit) neque, ſi uellet, expedire poſſet. nunc ſcitote, me eſſe in ſumma ſolicitudine. nam & tot, & tales uiros periculo obſidionis liberare cupio: neque ſubſidio ire poſſum; quod his duabus legionibus non puto eſſe committendum, ut illuc ducantur. ex quibus tamen non amplius* XIV. *cohortes contrahere potui, quas Brundiſium miſi; neque Canuſium ſine praeſidio, dum abeſſem, putaui eſſe dimittendum. D. Aelio mandarā, quod maiores copias ſperabam nos habituros, ut, ſi uobis uideretur, alteruter ueſtrum ad me ueniret, alter in Ciliciam cum ea copia, quam Capuae, & circum Capuam comparaſtis, & cum ijs militibus, quos Fauſtus legit, proficiſceretur; Domitius cum* XII. *ſuis cohortibus eodem adiungeretur; reliquae copiae omnes Brundiſium cogerentur, & inde nauis Dyrrhachium tranſportarentur. nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quam uos, ſubſidio Domitio ire poſſim, ſeu per montes explicare; non eſt nobis committendum, ut ad has* XIV. *cohortes, quas dubio animo habeo, hoſtis accedere, aut in itinere me conſequi poſſit. Quamobrem placitum eſt mihi, (etiam uideo C. Marcello, & ceteris noſtri ordinis, qui hic ſunt) ut Brundiſium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. uos hortor, ut, quodcumque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem ueniatis quamprimum. arma, quae ad me miſſuri eratis, ijs, cenſeo, armetis milites, quos uobiſcum habetis. quae arma ſuperabunt, ea ſi Brundiſium iumentis deportaritis, uehementer reip. profueritis. de hac re uelim no-*

ſtrc

f.

ſtros certiores faciatis. ego ad P. Lupum, & C. Coponium praetores miſi, ut ſe uobis coniungerent, & militum quod haberent, ad uos deducerent. Vale.

Cn. Pompeius procos. L. Domitio procos. S.

Miror, te ad me nihil ſcribere, & potius ab alijs, quam a te, de rep. certiorem me fieri. Nos, diſiecta manu, pares aduerſarijs eſſe non poſſumus. contractis noſtris copijs, ſpero nos & reip. & communi ſaluti prodeße poſſe. quamobrem cum conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat, ad v. id. Febr. Corfinio proficiſci cum exercitu, & ad me uenire: miror, quid cauſſae fuerit, quare conſilium mutaris. nam illa cauſſa, quam mihi Vibullius ſcribit, leuis eſt, te propterea moratum eſſe, quod audieris, Caeſarem Firmo progreſſum in Caſtrum Truentinum ueniſſe. quanto enim magis appropinquare aduerſarius coepit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum coniungeres, prius, quam Caeſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poßet. Quamobrem etiam te rogo, & hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus litteris a te petere, ut primo quoque die Luceriam aduenias antequam copiae, quas inſtituit Caeſar contrahere, in unum locum coactae nos a nobis diſtrahant. ſed ſi erunt, qui te impediant, ut illas ſuas ſeruent: aequum eſt me a te impetrare, ut cohortes, quae ex Piceno, & Camerino uenerunt, quae fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias. Vale.

Cn. Pompeius procos. L. Domitio procos. S.

Litteras abs te M. Calenius ad me attulit ad XIII. Kalend. Mart. in quibus litteris ſcribis, tibi in animo eſſe, obſeruare Caeſarem, &, ſi ſecundum mare ad me ire coepiſſet, confeſtim in Samnium ad me uenturum; ſin autem ille circum iſtaec loca commoraretur, te ei, ſi propius acceßiſſet, reſiſtere uelle. te animo magno, & forti iſtam rem agere exiſtimo: ſed diligentius nobis eſt uidendũ, ne diſtracti pares eſſe aduerſario nõ poſſimus; cum ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus ſit. non enim pro tua prudentia debes illud ſolum animaduertere, quot in praeſentia cohortes contra te habeat Caeſar, ſed quantas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus ſit. cui rei teſtimonio ſunt litterae, quas Bußenius ad me miſit; in quibus ſcribit, id quod ab alijs quoque mihi ſcribitur, praeſidia Curionem, quae in Vmbria, & Tuſcis erant, contrahere, & ad Caeſarem iter facere. quae ſi copiae in unum locum fuerint coactae, ut pars exercitus ad Albam mittatur; pars ad te accedat, ut non pugnet, ſed locis ſuis repugnet: haerebis, neque ſolus cum iſta copia tantam multitudinem ſuſtinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cũ cum omnia copia huc uenias. conſules conſtituerunt idẽ facere. ego Metuſcilio ad te mandata dedi, prouidendum eße, ne duae legiones ſine Picentinis cohortibus in conſpectum Caeſaris committerentur. Quamobrem nolito commoueri, ſi audieris me regredi, ſi forte Caeſar ad me ueniet. cauendum enim puto eſſe, ne implicatus haeream. nam neque caſtra, propter anni tempus, & militum animos, facere poſſum: neque ex omnibus opidis contrahere copias expedit; ne receptum amittã. itaque non amplius XIV. cohortes Luceriam coegi. conſules praeſidia omnia deducturi ſunt, aut in Siciliam ituri. nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos poſſe; aut regiones eiuſmodi obtinere, e quibus repugnemus. id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quod & magnam partem Italiae Caeſar occupauit; & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. itaque nobis prouidendum eſt, ut ſummam reip. rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me uenias. poſſumus etiam nunc remp. erigere ſi communi conſilio negotium adminiſtrabimus: ſin diſtrahemur, infirmi erimus. mihi hoc conſtitutum eſt. His litteris ſcriptis, Sica a te mihi litteras attulit, & mandata. Quod me hortare, ut iſtuc ueniam: id me facere non arbitror poſſe; quod non magnopere his legionibus confido. Vale.

Cn. Pompeius L. Domitio S. *Litterae mihi a te redditae ſunt ad XII. Kal. Mart. in quibus ſcribis, Caeſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. quod putaui, & praemonui, fit, ut nec in praeſentia committere tecũ proelium uelit, &, omnibus copijs conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi ſit, atque iſtas copias coniungere optimorum ciuium poſſis cum his legionibus, de quarum uoluntate dubitamus. quo etiam magis tuis litteris ſum commotus. neque enim eorum militum, quos mecum habeo, uoluntati ſatis confido, ut de omnibus fortunis reip. dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conſcripti ſunt a conſulibus, conuenerunt. Quare da operam, ſi ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum uenias ante, quam omnes copiae aduerſariorum conueniant. neque enim celeriter ex delectibus huc homines conuenire poſſunt: &, ſi conuenirent, quantum ijs committendum ſit, quod inter ſe ne noti ſunt, contra ueteranas legiones, non te praeterit. Vale.*

EXPLANATIO

VATICINATIONEM } uſurpauit enim illud Caſſandrae, Iamq. mari magno. ep. XI. EXCVSATIONEM } apud bonos uiros. IMPARATAM } a militibus. ep. XI. IGNAVIAE *delectus* } niſi firmas copias collegiſſem tuendae Capuae cauſſa, ignauum fortaſſe me homines fuiſſe ducerent in habendo delectu. PERFIDIAE } fortaſſe enim, ſi tueri Capuam non poſſem, perfidiae meae potius, quam infirmitati copiarum, aliquis adſcriberet. NOLVI } in epiſtola proxima ſuperiore, Cum a me Capuam reijciebam: quod feci non uitandi oneris cauſſa. CONSVLATVM } alterum. ep. XI. ANIMVM *eius* } uide quae ſcripſit in proxima, ep. XII. NEQVE *enim ſuſpicari debui* } quod ſupra dixit, Suſpicione aſſequi non potui. ep. XI. ET *plane* } &, ut uere dicam, ideo non tranſiui, quod, quid rectum eſſet, quid reip. utilius, non plane uidebam, cogitare diligentius uolebam. SIGNIFICATA } mihi eſſe manendum In Italia: ut epiſt. 17. lib. 7. & XI. lib. 8. ECQVAE *pacifica* } utrum me deceat in Italia remanere; quod pacificam aliquam perſonam reſp. uideatur deſiderare, cuius auctoritate inter Caeſarem, & Pompeium

peium diſcordiae ſedentur; (quod effici non niſi ab eo poteſt, quem ſibi uterque putet eſſe amiciſſimum : quem ego me duco eſſe;cum adhuc quidem neutram in partem peccauerim,ut proxime oſtendit) an ad bellum proficiſci; quod pacifica perſona reip.nihil,bellator prodeſſe plurimum poſſit . TVA *conſilia.* ʒ Clodianis temporibus : cum mihi ſuadebas,ne omnia officio metirer, ſed ſalutis ſimul rationem haberem,conſeruanda Caeſaris amicitia.quod quia non feci, in maximas aerumnas incidi. THEOPHANEM, *Culeonem* : ʒ utrumque Pompeij amiciſſimum . INGEMISCENS ʒ quia tuis conſilijs non parui. AD *illos calculos* ʒ hoc dicit: quod tum non fecimus,nunc,noſtris caſibus moniti,faciamus. LENTVLVS, *Domitius,* ʒ Lentulus Spinther,Domitius Ahenobarbus,quos Caeſar, Corfinio potitus,dimiſerat incolumes.epiſt.1.lib.9. M.MARCELLO, ʒ Marcus cum Ser. Sulpicio conſul fuerat altero ante anno.repone igitur C.pro M.ut eſt in hiſtoria. COHORTES XIX, ʒ XIV. a Vibullio, V.ab Hirro adductas.epiſt.XI. SVAS XII. ʒ ſupra XI.dixit epiſt.XI. TRIBVS ʒ Corfinij,Albae,Sulmone. DVABVS *legionibus* ʒ uide quae diximus epiſt.13.lib.7. AELIO ʒ legendum puto , Laelio. uide epiſtola XI. FAVSTVS ʒ Sulla , dictatore natus . epiſt. 3. DVBIO *animo* ʒ uide epiſtola 13. libro 7. ETIAM *uideo C. Marcello* . ʒ Beſſarionis liber, Altia uideo cenſori Marcello . ego ſic , Ac ita uideo cenſeri Marcello . P. LVPVM ʒ Rutiliae gentis. is , qui tribunus pl. fuerat Marcellino & Philippo cos. COPONIVM ʒ quem tradit Velleius,cum Plancus, recens transfuga,multa ac nefanda in ſenatu obijceret abſenti Antonio , dixiſſe : Multa mehercules fecit Antonius pridie quam tu illum relinqueres. QVI *te impediant,* ʒ Albani,Marſi,& Peligni duces, qui ſuas cohortes cum periculo ad Pompeium ire nollent.circiter enim XV. cohortes Domitius coegerat ex Alba,Marſis,Pelignis,& finitimis regionibus.Caeſar de bello ci.lib.1. PICENO, *& Camerino* ʒ adductae a Vibullio,& Hirro.ep.XI. METVSCILIO ʒ Beſſarionis liber,Metuſtileo. DVAE *legiones* ʒ quas dubio animo habeo. PICENTINIS ʒ ex Piceno adductis a Vibullio,quae tum erant cum Domitio . MILITVM *animos* ʒ quibus non magnopere confido.ep.13.lib.7.& 12.lib. 8. RECEPTVM ʒ ipſa opida,quo receptum habemus, quib. amiſſis,quo nos reciperemus,non eſſet. QVOD *inter ſe ne noti* ʒ malim, Qui inter ſe nec noti ſunt : ut milites dicat non modo tirones,ſed nec inter ſe notos. aut, Qui inter ſe noti quidem ſunt. quod magis placet . ſcriptum enim eſt in antiquo libro amiciſſimi mei, Octauij Pantagathi;& erit haec ſententia: Caeſaris milites quia ueterani,ideo familiares inter ſe ſunt,& amiciſſimi; quod plurimum prodeſt ad robur exercitus: noſtri uero ne noti quidem inter ſe ſunt: tantum abeſt, ut familiares,amiciq. ſint. quo minus eſt illis contra ueteranas legiones committendum.

Cicero S. D. Attico. 13.

LIPPITVDINIS *meae ſignum tibi ſit librarij manus,& eadem cauſſa breuitatis.etſi nunc quidem,quod ſcriberem nihil erat . omnis exſpectatio noſtra erat in nuncijs Brundiſinis . ſi nactus hic eſſet Cnaeum noſtrum,ſpes dubia pacis: ſin ille ante transmiſiſſet,exitioſi belli metus.ſed uides ne, in quem hominē inciderit reſp.? quam acutum,quam uigilantem,quam paratum? ſi mehercule neminem occiderit, nec cuiquā quidquam ademerit;ab ijs,qui eum maxime timuerāt, maxime diligetur . multum mecum municipales homines loquuntur,multum ruſticani . nihil prorſus aliud curant,niſi agros,niſi uillulas,niſi nummulos ſuos . & uide,quam conuerſa res eſt.illum,quo antea confidebāt, metuunt;hunc amant,quem timebant. id quantis noſtris peccatis,uitijsq. euenerit,non poßum ſine moleſtia cogitare. quae autem impendere putarem, ſcripſeram ad te; & iam tuas litteras exſpectabam. Vale.*

EXPLANATIO

NACTVS ʒ aſſecutus,antequam mare tranſierit. SPES *dubia* ʒ quia in eo uictoria Caeſaris uidetur futura,ſi Pompeius aſſequatur. RVSTICANI ʒ colonias intelligit. ſic infra,epiſt.17.lib.9. QVAE *autem impendere* ʒ uaſtationem Italiae: de qua ſcripſit epiſt.XI.

Cicero S. D. Attico 14.

NON *dubito,quin tibi odioſae ſint epiſtolae quotidianae,cum praeſertim neque noua de re aliqua certiorem te faciam,neque nouam denique iam reperiam ſcribendi ullam ſententiam. ſed, ſi dedita opera,cum cauſſa nulla eſſet,tabellarios ad te cum inanib. epiſtolis mitterem;facerem inepte: euntibus uero, domeſticis praeſertim,ut nihil ad te dem litterarum, facere non poſſum.& ſimul (crede mihi) requieſco paullulum in his miſerijs,cum quaſi tecum loquor; cum uero tuas epiſtolas lego , multo etiam magis. omnino intelligo,nullum fuiſſe tempus poſt has fugas, & formidines,quod magis debuerit mutum eſſe a litteris: propterea quod neque Romae quidquam auditur noui, nec in his locis,quae a Brundiſio abſunt propius quam tu, biduum,*

duum,aut triduum.Brundiſij autem omne certamẽ uertitur huius primi temporis . qua quidem exſpectatione torqueor.ſed omnia ante nos ſciemus . eodem enim die uideo Caeſarem a Corfinio poſt meridiem profectum eſſe,quo Canuſio mane Pompeium . eo modo autem ambulat Caeſar, & ijs diarijs militum celeritatem incitat,ut timeam,ne citius ad Brundiſium,quam opus ſit, acceſſerit.Dices,Quid igitur proficis , qui anticipes eius rei moleſtiam,quam triduo ſciturus ſis? Nihil equidem : ſed,ut ſupra dixi,tecum perlibenter loquor . & ſimul ſcito,labare meum conſilium,illud,quod ſatis iã fixum uidebatur . non mihi ſatis idonei ſunt auctores ij,quia a te probantur . quod enim umquam eorum in rep.forte factum exſtitit? aut quis ab ijs ullam rem laude dignam deſiderat ? nec mehercule laudandos exiſtimo,qui trans mare belli parandi cauſſa profecti ſunt. (quamquam haec ferenda non erant) uideo.n.quantũ id bellum, & quam peſtiferum futurum ſit. ſed me mouet unus uir;cuius fugientis comes , remp. recuperantis ſocius uideor eſſe debere . Toties ne igitur ſententiã mutas ? ego tecum,tamquam mecum,loquor.quis autẽ eſt,tanta quidem de re,quin uarie ſecum ipſe diſputet? ſimul & elicere cupio ſententiam tuam;ſi manet, ut firmior ſim;ſi mutata eſt, ut tibi aſſentiar . omnino ad id, de quo dubito,pertinet,me ſcire , quid Domitius acturus ſit,quid noſter Lentulus . de Domitio uaria audimus,modo eſſe in Tiburti,aut Lepidi:quo cum Lepidus *
acceſſiſſet ad urbem.quod item falſum uideo eſſe.ait.n. Lepidus eum neſcio quo penetraſſe itineribus; occultandi ſui cauſſa,an maris apiſcendi,ne id quidem ſcit.ignorat enim de filio.addit illud,ſane moleſtum : pecuniam Domitio ſatis grandem,quam is Coreni habuerit , non *
eſſe redditam.de Lentulo autem nihil audimus . haec uelim exquiras,ad meq.perſcribas. Uale.

EXPLANATIO

ABSVNT *propius*, ⁒ propinquiora ſunt.ſic & alibi locutus . HVIVS *primi temporis* ⁒ uter felicior ſit,Caeſar in aſſequendo Pompeio,an Pompeius in tranſmittendo . DIARIIS ⁒ Beſſarionis liber,& alij duo ueteres,Dictis,ſed frigide nimis,ut mihi uidetur . Diaria,ſi legis , pro uictu quotidiano accipe . Martialis,Horatius.Aut,ſi mauis,interpretare ſtipendia in ſingulos dies militibus propoſita,ſi quam celerrime iter ad Pompeium conficerent : ut ſi ſingulis diebus menſtruum ſtipendium , id eſt xxx.denarios, polliceretur.& ſane uſitatum hoc erat,ut duces pollicitationibus ad milites uterẽtur, ubi difficile aliquid conſequi uellent,uictus uero quotidianus neque magnum praemium eſt, &,ſi liberalior ſit,etiam impedit celeritatem. MEVM *conſilium* ⁒ non exeundi ex Italia. IDONEI *auctores* ⁒ auctores in Italia remanendi . intelligit enim Attici litteras, IIX.Kal.Martij datas . quibus ille ita ſcripſerat : Si M'.Lepidus,& L.Volcatius remanent,manendum puto.ep.14.l.4. QVAMQVAM *haec* ⁒ quae a Caeſare fiunt. VNVS *uir* ⁒ Pompeius. SI *manet,* ⁒ ſi eadem eſt,quae antea. FIRMIOR ⁒ in conſilio non exeundi ex Italia. AD *id,de quo dubito* ⁒ ad hanc meam liberationem.ep.I.l. 4. AVT *Lepidi,&c.* ⁒ deſperatis uetat Hippocrates adhibere medicinam:ego quoque in hoc loco,cuius emendandi ſine ueteribus libris mihi quidem ſpes non eſt, τὴν τοῦ Ἱπποκράτους γνώμην tenere conſtitui.quamquam uideo,ſi, Aut, deleatur,ſententiam patere: ut ſit,in agro Tiburti Lepidi. CORENI ⁒ uidetur legendum,Corfinij : quo in opido magnam pecuniam Domitius habuerat . error inde fortaſſe natus, quod duarum litterarum, E, & F,magna ſimilitudo eſt.quod alia quoque loca deprauauit. NON *redditam* ⁒ falſum.nam, redditam a ſe, Caeſar ſcribit lib.I.de bello ci.

Cicero S. D. Attico. 15.

AD v. *non. Mart. epiſtolas mihi tuas Aegypta reddidit,unam ueterem* IV. *Kal. quam te ſcribis dediſſe Pinario,quem non uidimus ; in qua exſpectas , quidnam praemiſſus agat Vibullius:qui omnino non eſt uiſus a Caeſare.in altera epiſtola,uideo,te ſcire ita eſſe : & quemadmodum redeuntem excipiam Caeſarem,quem omnino uitare cogito : & aut Hemonis fugam tendis,commutationemq. uitae tuae : quod tibi puto eſſe faciendum. & ignoras , Domitius cum faſcibus ne ſit. quod cum ſcies,facies,ut ſciamus.Habes ad primam epiſtolam. ſecutae ſunt duae, pridie Kal. ambae datae,quae me conuellerunt de priſtino ſtatu , iam tamen,ut ante ad te ſcripſi,labantem . Nec me mouet, quod ſcribis,Ioui ipſi iniquum.nam periculum in utriuſque iracundia poſitum eſt : uictoria autem ita incerta, ut deterior cauſſa paratior mihi eſſe uideatur . nec me conſules mouent,qui ipſi pluma,aut folio facilius mouentur : officij me deliberatio cruciat , cruciauitq. adhuc. cautior certe eſt manſio.honeſtior exiſtimatur traiectio : maio interdum,multi me non caute , quam pauci non honeſte,feciſſe exiſtiment.De Lepido , & Tullo quod quaeris:illi uero non dubitant, quin Caeſari praeſto futuri,in ſenatumq. uenturi ſint . Recentiſſima tua eſt epiſtola Kal.data,in qua optas congreſſum , pacem non deſperas : ſed ego,cum haec ſcribebam , nec illos congreſſuros,nec,ſi congreſſi eſſent , Pompeium ad ullam condicionem acceſſurum putabam . Quod uideris non dubitare,ſi conſules tranſeant,quid nos facere oporteat : certe tranſeunt,uel,quomodo nunc eſt , tranſierunt.ſed memẽto,praeter Appium, neminem eſſe fere, qui non ius habeat tranſeundi . nam aut cum imperio ſunt,ut Pompeius,ut Scipio,Setenas,Fanius,Voconius, Sextius,ipſi conſules;quibus more maiorum cõceſſum eſt uel omnes adire prouincias : aut legati ſunt eorum. ſed nihil deſero.quid placeat tibi,& quid propemodum rectum ſit,intelligo.Plura ſcriberẽ,ſi ipſe poſſem : ſed,*

ut

ut mihi uideor, potero biduo. Balbi Cornelij litterarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, miſi ad te, ut meam uicem doleres, cum me derideri uideres. Vale. Balbus Ciceroni imp. S.

Obſecro te Cicero, ſuſcipe curam, & cogitationem digniſſimam tuae uirtutis, ut Caeſarem, & Pompeium, perfidia hominum diſtractos, rurſus in priſtinam concordiam reducas. crede mihi, Caeſarem non ſolum in tua fore poteſtate, ſed etiam maximum beneficium te ſibi dediſſe iudicaturum, ſi huc te reijcis. uelim, idem Pompeius faciat: qui ut adduci tali tempore ad ullam condicionem poſſit, magis opto, quam ſpero. ſed, cum cõſtiterit, & timere deſierit; tum incipiam non deſperare, tuam auctoritatem plurimum ualituram. Quod Lentulum cos. meum uoluiſti hic remanere; Caeſari gratum, mihi uero gratiſſimum mediusfidius feciſti. nam illum tanti facio, qui non Caeſare magis diligam. qui ſi paſſus eſſet, nos ſecum, ut conſueueramus, loqui; & non ſe totum etiam & etiam ab ſermone noſtro auertiſſet: minus miſer, quam ſum, eſſem. nam caue putes, hoc tempore plus me quemquam cruciari; quod eum, quem ante me diligo, uideo in conſulatu quiduis potius eſſe, quam conſulem. quod ſi uoluerit tibi obtemperare, & nobis de Caeſare credere, & conſulatum reliquum Romae peragere: incipiam ſperare, etiam, conſilio ſenatus, auctore te, illo relatore, Pompeium, & Caeſarem coniungi poſſe. quod ſi factum erit, me ſatis uixiſſe putabo. Factum Caeſaris de Corfinio totum me probaturum ſcito, & quo modo in huiuſmodi re commodius cadere nõ potuit, quam ut res ſine ſanguine conficeret. Balbi mei, tuiq. aduentu delectatum te, ualde gaudeo. is quaecumque tibi de Caeſare dixit, quaeq. Caeſar ſcripſit; ſcio re tibi probabit, quaecumque fortuna eius fuerit, belliſſime ſcripſiſſe. Vale.

EXPLANATIO

AEGYPTA } } liberti nomen, a regione, ut Cilix. PRAEMISSVS } captus a Caeſare Corfinij, deinde ad Pompeium cum mandatis de pace miſſus. NON *eſt uiſus* } Pompeius enim, alienus a pace, eum non remiſit. ET *quemadmodum* } hoc ad uerbum, Exſpectas, refertur. REDEVNTEM } Brundiſio, Pompeio Italia pulſo. ET *aut Hemonis* } de Attico dictum: quod proxima uerba oſtendunt: ſed locus deprauatus. FVGAM } tranſitionem in Epirum. ep. 1. lib. 9. CVM *faſcibus* } erat enim proconſul. nam ei in ſortitione conſularium prouinciarum Gallia obuenerat. VT *ſciamus* } fortaſſe enim illius exemplum ſecuti aut dimittemus, aut retinebimus lictores. CONVELLERVNT *&c.* } effecerunt enim, ut Pompeium, mare tranſeuntem, ſequi cogitarem, cum antea labarem. ep. 10. & 14. IOVI *ipſi iniquum* } iratum dijs hominibusq. Pompeium in Italiam rediturum. fam. ep. 28 lib. 10. Venit paratus Seruilius, Ioui ipſi iniquus. CONSVLES } mare tranſeuntes. uide paullo infra. NON *caute* } ſi Pompeium ſequar. NON *honeſte* } ſi remanſero in Italia. VIDERIS *non dubitare* } uide ep. 2. l. 9. TRANSIERVNT } conſules enim primum, deinde paucis poſt diebus Pompeius tranſijt. Caeſar l. 1. de bello ci. APPIVM, } Ap. Claudium Pulchrum, cenſorem, collega L. Piſone, Caeſaris ſocero: qui tranſeundi ius non habebant. neque enim cenſores cum imperio ſunt, ut proconſules. POMPEIVS } Hiſpaniarum proconſul. SCIPIO } Pompeij ſocer, Syriae proconſul. SETENAS } Beſſarionis liber, Seteonas. nos hunc ignoramus. FANNIVS } Siciliae cum imperio praefectus. ep. 15. l. 7. & 6. l. XI. VOCONIVS } quid ſi, Coponius? qui praetor Pompeium ſecutus eſt. ep. 12. SEXTIVS } is eſt, de quo infra ep. 7. l. XI. quem Plutarchus in Bruto Siciliam forte habuiſſe narrat. NIHIL *deſero* } ſic antiqui libri. Diſſero, cum inſequentibus uerbis conueniret; & placet; quia, Diſtero, eſt in antiquo libro, ut parua omnino mutatione corrigatur. PROPEMODVM *rectum* } non dicit, plane rectum: dubitat enim, ut ep. 12. BIDVO } lippitudine liberatus. SI *huc te reijcis.* } ſi hanc ſuſcipis curam. TALI *tempore* } ſuſpicaretur enim, pacis mentionem aſtute fieri, ut, ſpatio interpoſito, Caeſar eum aſſequi poſſet. CVM *timere deſierit,* } cum trans mare profectus in tutum locum ſe receperit. tum enim nullam fraudem in pacis condicionibus timere poterit. MEVM } uel quod uterque ex Cornelia gente: uel quod ab eo Balbus maxima beneficia acceperat: ut ep. 7. lib. 9. VOLVISTI } optaſti, ut & Balbus meus manſionem in Italia perſuaderet. ep. 9. QVIDVIS *potius eſſe,* } cum ſummam reip. curam ad Pompeium detulerit, ipſe, nomine tantum conſul, alteri pareat. TIBI } manſionem probanti. NOBIS } de Caeſa is animo promittentibus. RELATORE } ad conſules enim pertinet relatio de repub. TOTVM } praeclará ſententia, nec ſatis aperta. non enim hoc ſolum eſt aduertendum, Domitium proconſulem populi R. a Caeſare obſeſſum; ſed illud ſimul, niſi ita factum eſſet, magnam ciuium caedem fuiſſe futuram. ſi enim Caeſar exſpectaſſet, ut Domitius ſuas XXX cohortes ad Pompeij legiones adiungeret: Pompeius, aucto exercitu, in aciem deſcendiſſet. quod malum Caeſaris uigilantia uitauit. Domitium enim, de profectione ad Pompeium cogitantem, oppreſſit: quo facto dimicationem ſuſtulit. ep. XII. l. 8. PROBATVRVM } oſtendam recte factum a Caeſare. SCIO, & } Beſſarionis liber, Sciet. ego aut, Scio. &: aut, Scis, &: ideſt, profecto intelligis. RES, } quae ad ſanguinem ſpectabat. MEI } filij. ep. ult. DE *Caeſare* } de Caeſaris animo ad concordiam propenſo. SCRIPSIT } ad te. PROBABIT } cauſſas exponet earum rerum, quas tibi & ipſe dixit, & Caeſar ſcripſit. QVAECVMQVE } ſiue pax erit, ſiue bellum. aut, ſiue ſecunda fortuna utetur, ſiue aduerſa. BELLISSIME } legerem, Veriſſime. nã in Beſſarionis libro, Veliſſum me: ut in antiquo libro ſcriptum primo exiſtimem, Veriſſume, ad ueteris orthographiae rationem: unde imperitis librarijs occaſio mendi.

Cicero S. D. Attico. 16.

* OMNIA *mihi prouiſa ſunt, praeter occultum, & tum iter ad mare ſuperum. hoc enim mari uti non poſſumus hoc tempore anni. illuc autem, quo ſpectat animus, & quo res uocat, qua ueniam? cedendum enim eſt celeriter; ne forte qua re impediar, atque alliger. nec uero ille me ducit, qui uidetur: quem ego hominem* ἀπολιτικώτατον *omnium iam ante cognoram, nūc uero etiam* ἀςρατηγικώτατον. *non me igitur is ducit, ſed ſermo hominum, qui ad me a Philotimo ſcribitur: is enim me ab optimatibus ait conſcindi. quibus optimatibus, dij boni? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem ſe uenditant Caeſari? municipia uero deum: nec ſimulant, ut cum de illo aegroto uota faciebant. ſed plane, quidquid mali hic Piſiſtratus non fecerit, tam gratum eſt, quam ſi alium facere prohibuerit. hunc propitium ſperant: illum iratum putant. quas fieri cenſes* ἀπαντήσεις *ex opidis? quos honores? metuunt, inquies. credo, ſed hercule illum magis. huius inſidioſa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. iudices* DCCCL, *qui praecipue Cnaeo noſtro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem uideo, neſcio quas eius Lucerias horrent. itaque quaero, qui ſint iſti optimates, qui me exturbent, cum ipſi domi maneant. ſed tamen, quicumque ſunt,* αἰδέομαι Τρῶας. *etſi, qua ſpe proficiſcar, uideo: coniūgoq. me cum homine magis ad uaſtandam Italiam, quam ad uincendum parato. domum quē exſpecto. & quidem, cum haec ſcribebam* IV. *non. iam exſpectabam aliquid a Brundiſio. quid autem aliquid? quam inde turpiter fugiſſet, & uictor hic qua ſe referret, & quo. quod ubi audiſſem; ſi ille Appia ueniret, ego Arpinum cogitabam. Vale.*

EXPLANATIO

OCCVLTVM *& tum iter* } Beſſarionis liber, Occultum metum iter. placet, Occultum & tutum iter, ut hoc unum ſe non prouidiſſe dicat, qui poſſit occulte & tuto ad mare Hadriaticum proficiſci, cum tota Italia Caeſaris armis praeſidijsq. teneatur. epiſt. 3. l. 9. ILLVC *autem,* } ad mare ſuperum. RES } neceſſitas; quoniam infero mari hoc tempore anni, ideſt hieme, uti non poſſumus. ep. 3. l. 9. QVA *ueniam?* } cum omnia Caeſaris armis teneantur. CEDENDVM } diſcedendum. ILLE } Pompeius. CONSCINDI } ualde uituperari. OCCVRRVNT? } Caeſari Pompeium Italia pellenti. ep. 11. DEVM } ut deum Caeſarem colunt, diuinis honoribus proſequuntur. DE *illo* } de Pompeio in Campania aegrotante. ep. 5. l. 9. Plutarchus in Pompeio, & in Tuſculana 1. his uerbis: Pompeio, cum grauiter aegrotaret Neapoli, melius eſt factum: coronati Neapolitani fuerunt. etiam Puteolani, uulgo ex opidis publice gratulabantur. HIC *Piſiſtratus* } Caeſar, Piſiſtrato ſimilis. uide ep. 19. l. 7. GRATVM *eſt* } quod ea non faciat, quae timebantur. QVOS *honores* } Caeſari haberi. IVDICES DCCCL } iudices omnes: qui DCCCL fuiſſe uidentur: CCC quidem ſenatorij ordinis fuerunt, ut ep. fam. ep. 7. l. 8. reliqui tum equites, tum tribuni aerarij. ex tribus enim ordinibus iudices legebantur, ut declarat Pedianus. CCCLX. quos Pompeius legerit, nominant Plutarchus, & Velleius. DELECTANTVR } ideo ſcripſit M. Coelius in quadam epiſtola: Video Pompeium ſenatum, quiq res iudicant, ſecum habiturum. LVCERIAS } proſcriptionem Luceriae denunciatam. ep. 11. QVICVMQVE *ſunt* } quid ipſi faciant, non ſpecto; ego, niſi faciam quod me dignum eſt, reprehenſiones timeo, ut Hector apud Homerum. exeamus igitur Italia. DOMVM *quem exſpecto* } ſic & antiqui libri. Domitium, alij legunt. mihi, Demum, placeret: ut ſit ἀποσιώπησις, & reticuerit, uel hominis cauſſa, uel doloris, pulſum, aut captum. Quod ſequitur, IV. nonas, Martias ſignificat, ep. 6. l. 9. QVO } an ad urbem: quo ſe, cum Pompeium Brundiſio pepuliſſet, contulit. ARPINVM } ut illius congreſſum uitem. Timebat ſcilicet, ne, rogante Caeſare ut ad urbem rediret, uel negaret cum periculo, uel aſſentiretur cum dedecore, Pompeio, & cum eo conſulibus, multisq. conſularibus ex urbe iam profectis.

IN EPISTOLARVM
M. TVLLII. CICERONIS
AD
T. POMPONIVM. ATTICVM
LIBRVM. IX.
PAVLLI. MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

ETSI, *cum tu has litteras legeres, putabam fore, ut ſcirem iam, quid Brundiſij actum eſſet; nam Canuſio* VIII. *Kal. profectus erat Cnaeus; haec autem ſcribebam prid. non.* XIV. *die poſtquam ille Canuſio mouerat: tamen angebar ſingularum horarum exſpectatione; mirabarque, nihil allatum eſſe ne rumoris quidem: nam erat mirum ſilentium. ſed haec fortaſſe* κενόσπουδα *ſunt: quae tamen iam ſciantur, neceſſe eſt. illud moleſtum, me adhuc inueſtigare non poſſe, ubi Lentulus noſter ſit, ubi Domitius. quaero autem, quo facilius ſcire poſſim, quid acturi ſint, ituri ne ad Pompeium, &, ſi ſint, qua, quando ituri ſint. urbem quidem iam refertam eſſe optimatiũ audio, Soſium, & Lupum, quos Cnaeus noſter ante putabat Brundiſium uenturos eſſe, quam ſe, ius dicere. hinc uero uulgo uadunt. etiam M'. Lepidus, quo cum diem conterere ſolebam, cras cogitabat. nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus. deinde Arpinum uolebamus. inde, iter qua maxime* ἀναπάντητον *eſſet, ad mare ſuperum, remotis, ſiue omnino miſſis lictoribus. audio enim, bonis uiris, qui & nunc, & ſaepe antea magno praeſidio reip. fuerunt, hanc cunctationem noſtram non probari, multaque in me, & ſeuere in conuiuijs tempeſtiuis quidem diſputari. cedumus igitur; &, ut boni ciues ſimus, bellum Italiae terra, mariq. inferamus; & odia improborum rurſus in nos, quae iam exſtincta erant, incendamus; & Lucceij conſilia, ac Theophanis perſequamur. nam Scipio uel in Syriam proficiſcitur, ſorte; uel cum genero, honeſte; uel Caeſarem fugit, iratum. Marcelli quidem, niſi gladium Caeſaris timuiſſent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. & tamen, praeter hunc, & C. Caſſium, reliqui legati, Fauſtus pro quaes. ego unus, cui utrumuis licet. frater accederet; quem ſocium huius ſortunae eſſe, non erat aequum; cui magis etiam Caeſar iraſcetur: ſed impetrare non poſſum, ut maneat. dabimus hoc Pompeio, quod debemus. nam me quidem alius nemo mouet; non ſermo bonorum, qui nulli ſunt; non cauſſa, quae acta timide eſt, agetur improbe. uni uni hoc damus, nec id quidem roganti, nec ſuam cauſſam, ut ait, agenti, ſed publicam. Tu quid cogites de tranſeundo in Epirum, ſcire ſane uelim. Vale.*

EXPLANATIO

XIIII. *die* } legendum XIII: tot enim ſunt dies ab IX. Kal. ad pridie non. Κενόσπουδα } inanis ſtudij fortaſſe curantur a me ſine cauſſa. Sosivm, *& Lupum* } praetorem utrumque. epiſt. 6. & 12. lib. 8. Vvlgo *uadunt.* } Vulgo, frequentiam ſignificat: ut Caeſar quoque dixit lib. 3. bel. ci. Cum paene quotidie a Pompeio ad Caeſarem perfugerent, uulgo uero in Epiro, atque Aetolia conſcripti milites, earumq. regionum, quae a Caeſare tenebantur. Cic. pro Mur. Quid eſt uulgo? uniuerſos. Avdiremvs } quid Brundiſij actum eſſet. Ad *mare ſuperum* } ut in Graeciam tranſmitteret. ep. 3. Qvi *& nunc,* } quo modo nunc praeſidio reip. cum domi maneant? aliud fortaſſe dicit, aliud intelligit, εἰρωνικῶς. ep. 16. l. 8. & 3. lib. 9. Tempestivis } accipitur in malam partem, ut alibi ſemper. epiſt. XI. pro Murena, de ſenectute, pro Archia, in Catone, apud Tacitum. lib. XI. & 18. Improborvm } Caeſaris. Persequamvr } ſtomachoſe in Pompeium, qui, ſuadentibus L. Lucceio, & Theophane Mitylenaeo pernicioſum reip. bellum ſuſcepiſſet. *Perſequamur:* faciamus, quod Lucceio, & Theophani uidetur. Nam *Scipio* } connumerat eos, quos aliqua cauſſa uidetur adduxiſſe, ut contra Caeſarem arma ſumerent. Sorte } quia ei ſorte obuenit. Genero } Pompeio. Iratvm } quia ſententiam dixerat, ut Caeſar ante certam diem exercitum dimitteret: ſi non faceret, aduerſus remp. facturum uideri. Caeſar libro 1. de bello ci. Marcelli } Marcus, & duo Caij: qui omnes Caeſaris dignitatem oppugnauerant. Manerent } in Italia. Appivs } tres numerat, qui imperium non habebant, Appium, Caſſium, Fauſtum. Inimicitiarvm } cum P. Cornelio Dolabella, & M. Coelio Rufo, qui Caeſaris partem ſequebantur. fam. lib. IIX. Praeter *hunc* } qui erat cenſor. epiſt. 15. lib. 8. Cassivm } qui erat tribunus pl. ep. 22. lib. 7. Proqvaes } Beſſarionis liber, Prope. forte, Propr. id eſt propraetor, ex Caeſaris lib. 1. de bello ci. ſed, cum non nominetur ep. 2. inter eos, qui imperium habebant, uidetur rectius, Proquaeſtor. Vtrvmvis } poſſem arbitratu meo in Italia manere. neque enim mihi eſt Caeſar infenſus: (cum utroque amicitia par. ep. 1. lib. 7.) neque magiſtratus perſona cogit: cum imperium poſſim deponere, &, abiecto triumpho, in urbem introire. Accesserit } malim, Accedet; cum in antiquis libris, Accedent, ſcriptum ſit. Hvivs *fortunae* } quam ſubimus ad Pompeium proficiſcentes. Non *erat aequum* } quia Caeſaris legatus fuit in Gallia, neque Pompeio debet aeque atque ego. Nec *ſuam cauſſam* } etſi neque me roget, ut eum ſequar; nec ſuam, ut ait ipſe, cauſſam agat: me tamen mouet. Vt *ait* } ait ſe publicam cauſſam agere, non ſuam. quaſi dicat: ſecus eſt. & quodam modo ſignificat, Pompeium, non tam reip. quam ſua cauſſa motum, arma cepiſſe. ſic ep. 10. lib. 4. Vt loquebatur.

Cicero S. D. Attico. 2.

Etsi *nonis Mart. die tuo, ut opinor, exſpectabam a te epiſtolam longiorem: tamen ad eam ipſam breuem, quam* III. *non.* ὑπὸ τὴν διάληψιν *dediſti, reſcribendum putaui. Gaudere ais te, manſiſſe me; & ſcribis, in ſententia te manere. mihi autem ſuperioribus litteris uidebare non dubitare, quin cederem, ita, ſi & Cnaeus bene comitatus conſcendiſſet, & conſules tranſiſſent. utrum, hoc tu parum commeminiſti, an ego non ſatis intellexi, an mutaſti ſententiam? ſed aut ex epiſtola, quam exſpecto, perſpiciam, quid ſentias: aut alias abs te litteras eliciam. Brundiſio nihil dum erat allatum. o rem difficilem, planeq. perditam. quam nihil praetermittis in conſilio dando: quam nihil tamen, quod tibi ipſi placeat, explicas. Non eſſe me una cum Pompeio, gaudes: ac proponis, quam ſit turpe me adeſſe, cum quid de illo detrahatur: nefas eſſe approbare. certe. contra igitur? dij, inquis, auerruncent. quid ergo fiet, ſi in altero ſcelus eſt, in altero ſupplicium? impetrabis, inquis, a Caeſare, ut tibi abeſſe liceat, & eſſe otioſo. ſupplicandum igitur? miſerum: quid, ſi non impetraro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. quid, ſi hoc ipſo premar? accipiam? quid foedius? negem? repudiari ſe totum, magis etiam, quam olim in* XX. *uiratu, putabit. ac ſolet, cum ſe purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me ſibi fuiſſe inimicum, ut ne honorem quidem a ſe accipere uellem. quanto nunc hoc idem accipiet aſperius? tanto ſcilicet, quanto & honor hic illo eſt amplior, & ipſe robuſtior. Nam quod negas te dubitare, quin magna in offenſa ſim apud Pompeium hoc tempore: non uideo cauſſam, cur ita ſit, hoc quidem tempore. qui enim, amiſſo Corfinio denique, certiorem me ſui conſilij fecit, is queretur Brundiſium me non ueniſſe, cum inter me, & Brundiſium Caeſar eſſet? deinde, etiam ſcit,* ἀπαρρησίαστον ἐς *ſe in ea cauſſa querellam ſuam. me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de urbe, de pecunia, de Piceno occupando plus uidiſſe, quam ſe. ſin, cum potuero, non uenero: tum erit inimicus. quod ego non eo uereor, ne mihi noceat: (quid enim faciet?* τίς δ' ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἀφρόντις ὤν; *) ſed quia ingrati animi crimen horreo. confido igitur aduentum noſtrum illi, quoquo tempore fuerit, ut ſcribis,* ἀσκένιστον *fore. Nam quod ais, ſi hic temperantius egerit, conſideratius conſilium te daturum: qui hic poteſt ſe gerere non perdite? uita, mores, ante facta, ratio ſuſcepti negotij, ſocij, uires bonorum, aut etiam conſtantia. Vix dum epiſtolam tuam legeram, cum ad me, currens ad illum, Poſtumus Curtius uenit, nihil niſi claſſes loquens,*

quens, & exercitus. eripiebat Hiſpanias: tenebat Aſiā, Siciliam, Africam, Sardiniam: confeſtim in Graeciam perſequebatur. eundum igitur eſt, nec tam ut belli, quam ut fugae ſocij ſimus. nec enim ferre potero ſermones iſtorum, quicumque ſunt. non ſunt enim certe, ut appellantur, boni. ſed tamen id ipſum ſcire cupio, quid loquantur: idq. ut exquiras, meq. certiorem facias, te uehementer rogo. Nos adhuc, quid Brundiſij actum eſſet, plane neſciebamus. cum ſciemus, tum ex re, & ex tempore conſilium capiemus, ſed utemur tuo. Vale.

EXPLANATIO

QVIN *cederem* } ſatis conſtat, Italia, ſubaudiri. nam id, quod ſequitur, Ita ſi & Cnaeus, ualet, ea tamen condicione, ſi & Cnaeus. DIE *tuo*, } die quartanae. ep. 8. lib. 7. & 4. lib. 9. ADESSE, } in ſenatu. epiſt. 5. lib. 9. CONTRA } contra detrahentes diſputem? SCELVS } ſi approbo, quae dicuntur in Pompeium. SVPPLICIVM } ſi contra eos, qui de illo in ſenatu detrahant, diſputem. DE *triumpho* } uide epiſtolam III. lib. 8. OLIM } Clodianis temporibus, cum in locum Coſconij mortui eſt inuitatus. ep. 10. lib. 2. HONOR } triumphus. Απαῤῥησίαστον } impeditam, & reprehendendi licentia carentem. putat enim me plus uidiſſe, quam ſe, cum ei dicerem, in mnnicipijs parum roboris noſtrae cauſſae futurum: delectus inuitorum fore: quod utrumque docuit euentus: pacem uel iniuſtam utiliorem eſſe, quam iuſtiſſimum bellum: urbem non eſſe relinquendam: pecuniam ex aerario ſumendam: Picenum occupandum, ut Caeſari aditus ad urbem praecluderetur. quibus in rebus mihi ille ſi paruiſſet rectiſſime monenti, haud paullo melius & ſibi, & reip. conſuluiſſet. TVM *erit inimicus*: } tum non recuſo, mihi ut ſit inimicus: erit enim iure: nunc iraſci non poteſt, quia Brundiſium ad ipſum non iuerim: neque enim potui, cum inter me & Brundiſium Caeſar eſſet. τίς ἐστι δοῦλος } ſeruile, inquit, eſt mortem timere. qui autem non timet, ſeruus eſſe non poteſt. quae mihi igitur ſeruitus a Pompeio poteſt impendere? eripiam me ab omnibus malis, ſi opus ſit, morte uoluntaria. ERIPIEBAT } ereptu-rum Caeſarem aiebat. NON *ſunt certe boni* } quia domi manent. ep. 16. l. 8.

Cicero S. D. Attico. 3.

DOMITII filius tranſijt Formias VII. id. currens ad matrem Neapolim; mihiq. nunciari iuſſit, patrem ad urbem eſſe; cum de eo curioſe quaeſiſſet ſeruus noſter Dionyſius. nos autem audieramus eum profectum ſiue ad Pompeium, ſiue in Hiſpaniam. id cuiuſmodi ſit, ſcire ſane uelim. nam ad id, quod delibero, pertinet, ſi ille certe nuſquam diſceſſit, intelligere Cnaeum, non eſſe faciles nobis ex Italia exitus, cum ea tota armis, praeſidijsq, teneatur, hieme praeſertim. nā, ſi commodius anni tempus eſſet; uel infero mari liceret uti. nunc nihil poteſt, niſi ſupero, tranſmitti, quo iter interclusum eſt. quaeris igitur & de Domitio, & Lentulo. A Brundiſio nulla adhuc fama uenerat: & erat hic dies VII. id. quo die, ſuſpicabamur, aut pridie Brundiſium ueniſſe Caeſarem. nam kalendis Arpis manſerat. ſed ſi Poſtumum audire uelles, perſecuturus erat Cnaeum: tranſijſſe enim iam putabat, coniectura tempeſtatum, ac dierum. ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eo magis, quod audita nauicularijs hominis liberalitas eſſet. ſed, tota res Brundiſina iam quo modo habeat ſe, liutius neſcire non poſſum. Vale.

EXPLANATIO

MATREM } Catonis ſororem Porciam. Plutarchus. AD *urbem* } ad urbem eſſe proconſules dicebantur; & Domitius Galliae proconſul. proconſulibus autem urbem ingredi, niſi depoſito imperio, per leges non licuiſſe, ſupra diximus. SERVVS } non igitur is, de quo ep. 15. lib. 4. quem conſtat libertate donatum. QVOD *delibero* } de tranſeundo in Graeciam. ITER *interclusum* } omnia enim Caeſaris armis; praeſidijsq, tenentur. TRANSIISSE } Cnaeum. EVM } Caeſarem: ut perſequi poſſet. DIVTIVS *neſcire non poſſum.* } neceſſe eſt, ut iam ſciamus.

Cicero S. D. Attico 4.

EGO etſi tam diu requieſco, quam diu aut ad te ſcribo, aut tuas litteras lego: tamen & ipſe egeo argumento epiſtolarum i, & tibi idem accidere certo ſcio. quae enim ſoluto animo familiariter ſcribi ſolent, temporibus his excluduntur: quae autem ſunt horum temporum, ea iam contriuimus. ſed tamen, ne me totum aegritudini dedam, ſumpſi mihi quaſdam tamquam θέσεις, quae & politicae ſunt, & temporum horum, ut & abducam animū ab querellis, & in eo ipſo, de quo agit, exercear. eae ſunt huiuſmodi.

Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ· τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ δ' εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα μὴ αὐτὸς ἄρηται. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος· ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. *in his ego me conſultationibus exercens, & diſſerens in utramque partem tum graece, tum latine, & abduco parumper animum a moleſtijs, &* τῶν προὔργου τι *delibero. Sed uereor, ne tibi* ἄκαιρος *ſim. ſi enim recte ambulauit is, qui hanc epiſtolam tulit, in ipſum tuum diem incidit. Vale.*

EXPLANATIO

IN IPSVM *tuum diem* ⁊ in diem quartanae. Tuum, autem, tibi ex conſuetudine familiarem. epiſt.7.lib.7.& ſequenti.

Cicero S. D. Attico. 5.

NATALI die tuo ſcripſiſti epiſtolam ad me plenã conſilij, ſummaeq. tum beneuolentiae, tum etiam prudentiae. eam mihi Philotimus poſtridie, quam a te acceperat, reddidit. Sunt iſta quidem, quae diſputas, difficillima, iter ad ſuperum, nauigatio infero, diſceſſus Arpinum, ne hunc ſugiße; manſio Formys, ne obtuliſſe nos gratulationi uideamur: ſed miſerius nihil, quam ea uidere, quae tamen iam, iam inquam uidenda erunt. Fuit apud me Poſtumus: ſcripſi ad te, quam grauis. uenit ad me etiam Q. Fuſius, quo uultu, quo ſpiritu? properans Brundiſium, ſcelus accuſans Pompeij, leuitatem, & ſtultitiam ſenatus. haec qui in mea uilla non feram, cur tum in curia potero ferre? Age, finge me quamuis εὐστομάχως *haec ferentem: quid illa, dic M. Tulli, quem habebunt exitum? Et omitto cauſſam reip. quam ego amiſſam puto cum uulneribus ſuis, tum medicamentis his, quae parantur. de Pompeio quid agam? cui plane (quid enim negem?) ſuccenſui. ſemper enim cauſſae euentorum magis mouent, quam ipſa euenta. haec igitur mala, quibus maiora eſſe quae poſſunt? conſiderans, uel potius iudicans eius opera accidiſſe, & culpa, inimicior eram huic, quam ipſi Caeſari. ut maiores noſtri funeſtiorem diem eſſe uoluerunt Allienſis pugnae, quam urbis captae; quod hoc malum ex illo; ita que alter religioſus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus; ſic ego, decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc defendente, ne dicam grauius, afflixerat; praeſentisq. temporis cognoſcens temeritatem, ignauiam, negligentiam, ſuccenſebam. ſed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiuſdem cogito, cogito etiam dignitatem. intelligo ſerius equidem, quam uellem, propter epiſtolas, ſermonesq. Balbi; ſed uideo plane, nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quam ut hunc occideret. ego igitur. ſi quis apud Homerum, cum ei & mater, & dea dixiſſet,*

Αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος,

matri ipſe reſpondit,

Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ
Κτεινομένῳ ἐπαμῦναι.

quid, ſi non ἑταίρῳ ſolum, ſed etiam εὐεργέτῃ? *adde, tali uiro, talem cauſſam agenti. & ego uero haec officia mercanda uita puto. optimatibus uero tuis nihil confido, nihil iam ne inſeruio quidem. uideo, ut ſe huic dent, ut daturi ſint. quidquam tu illa putas fuiſſe de ualetudine decreta. municipiorum prae his de uictoria gratulationibus? timent, inquies. at ipſi tum ſe timuiſſe dicunt. ſed uideamus, quid actum ſit Brundiſij. ex eo fortaße mea conſilia naſcentur, aliaeq. litterae. Vale.*

EXPLANATIO

QVAM *grauis* ⁊ aut, Grauis, moleſtus mihi, qui de Caeſare iactaret ea, quae minime uellem; aut, Grauis, qui nimium magne loqueretur, claſſes, exercitus, prouincias. FVSIVS, ⁊ Fuſius Calenus, & ipſe Caeſarianus. SCELVS *Pompeij* ⁊ qui, nulla re offenſus, contra ius ueteris amicitiae, atque affinitatis, omni ratione Caeſaris dignitatem oppugnaſſet. SENATVS ⁊ qui ad Pompeij nimis infirmi uoluntatem iniquiſſima S.C. contra robuſtiſſimum Caeſarem, contraq. tribunos pl. feciſſet. VILLA ⁊ Formiana. CVR *tum incuria* ⁊ ſi ad urbem Caeſar uocabit, & adeſſe in ſenatu uoluerit. DIC *M. Tulli* ⁊ cum ſententiam rogabor in ſenatu, non tam de rep. quam de ipſo Pompeio, quid dicam? quo modo me explicabo? ep.7.lib.7. ET *omitto* ⁊ uſitatius, Sed omitto, atque omnino aptius. mendum fortaſſe inde fluit, quod Set pro Sed ueteres ſcribebant. MEDICAMENTIS ⁊ quam enim ab eo, qui fugit, ſperare ſalutem poteſt? non conualeſcet igitur medico Pompeio. QVID *agam?* ⁊ ſequar eum in Graeciam, an maneam in Italia? ⁊ CAVSSAE *euentorum* ⁊ ſignificat, Pompeij culpa in eam calamitatem incidiſſe remp. qui per decem annos Caeſaris potentiam auxerat: ut ſe quidem inimicum eſſe Caeſari

dicat

dicat ob euenta,ſed inimiciorem Pompeio ob cauſſas euentorum. RELIGIOSVS ʒ triſti omine infamis,ut explanat Gellius. ILLE *etiam annus* ʒ cum Clodia rogatione triſtem exſulij calamitatem ſubij. HOC *defendente* ʒ accuſat Pompeium tamquam praeuaricatorem,ac deſertorem in patrocinio.ep. 13. l.3. NE *dicam grauius* ʒ poterat enim dicere,non modo ſe deſertum , ſed armatum etiam a Pompeio inimicum ſuum. uide ep.22.lib.2. TEMERITATEM,*ignauiam, negligentiam.* ʒ Pompeij peccata.Temeritatem,in ſuſcipiendo bello,cum eſſet imparatiſſimus:Ignauiam,&,Negligentiam,in gerendo. BALBI ʒ cui fidem habui, affirmati Caeſarem optimo eſſe animo erga Pompeium , & concordiam cupere.ep.9.&15.lib.8. EGO *igitur* ʒ refer ad illud,Ego uero haec officia &c. APVD *Homerum* ʒ Thetidi reſpondet Achilles,αὐτίκα τεθναίην,ἐπὶ οὐκ ἄρ᾽ ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. NON *ἑταίρῳ ſolum* ʒ uult Achilles apud Homerum ulciſci Patroclum,quia ſocius;ego ferre opem Pompeio , quia etiam de me bene meritus. TALI *uiro* ʒ rerum geſtarum gloria circumfluenti. CAVSSAM ʒ reip. OPTIMATIBVS *uero tuis* ʒ noli putare,me ad Pompeium iturum , quod optimatum ſermonibus mouear , aut quod ijs inſeruire uelim, manſionem meam reprehendentibus,profectionem laudantibus . ſed me mouet tum beneficium , tum dignitas Pompeij,eo magis,quod agit cauſſam reip. HVIC *dent* ʒ Caeſari.quamquam Caeſar aberat:ſed uultu laetitiam ob Caeſaris uictoriam ſignificabant. DATVRI ʒ cum Brundiſio redierit. DECRETA ʒ a municipijs facta , ut omnes uota facerent pro ſalute Pompeij , in Campania aegrotantis.ep.ultima lib.IIX. VICTORIA ʒ Caeſaris,qui,uniuerſa Italia occupata, Pompeium cedentem perſequebatur. TVM ʒ cum illa pro ſalute Pompeij decernebant.

Cicero S. D. Attico. 6.

NOs adhuc Brundiſio nihil. Roma ſcripſit Balbus,putare iam Lentulum cos. tranſmiſiſſe,nec eum a minore Balbo conuentum;quod is hoc iam Canuſij audiſſet;inde ad ſe eum ſcripſiße : cohorteſq. ſex, quae Albae fuiſſent,ad Curtium Minucia tranſiſſe : id Caeſarem ad ſe ſcripſiſſe,& breui tempore eum ad urbem futurum. ego utar tuo conſilio:neque me in Arpinum hoc tempore abdam . etſi , Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini uellem,hanc eram ipſam excuſationem relicturus ad Caeſarem. ſed fortaſſe in eo ipſo offendetur,cur non Romae potius . ſed tamen , ſi eſt conueniendus,hic potiſſimum. tum reliqua uidebimus,ideſt & quo,& qua,& quando.Domitius , ut audio,in Coſſano,& quidem,ut aiunt,paratus ad nauigandum:ſi in Hiſpaniam,non probo:ſi ad Cnaeum , laudo: quouis potius certe,quam ut Curtium uideat; quem ego patronus adſpicere non poßum. quid alios? ſed,opinor,quieſcamus;ne noſtram culpam coarguamus ; qui, dum urbem,ideſt patriam, amamus , dumq. rem conuenturam putamus , ita nos geſſimus , ut plane interclusi,captiq. ſimus. Scripta iam epiſtola,Capuae litterae ſunt allatae hoc exemplo . Pompeius mare tranſijt cum omnibus militibus,quos ſecum habuit. hic numerus eſt hominum millia XXX , & conſules duo , & tribuni pl.& ſenatores,qui fuerant cum eo,omnes cum uxoribus,& liberis . Conſcendiſſe dicitur ad IV. non. Mart.ex ea die fuere ſeptemtriones uenti. naues , quibus uſus non eſt,omnes aut praecidiße , aut incendiſſe dicunt. de hac re litterae L.Metello trib.pl.Capuam allatae ſunt ab Clodia ſocru,quae ipſa tranſijt. ante ſolicitus eram,& angebar,ſicut res ſcilicet ipſa cogebat, cum conſilio explicare nihil poſſem:nunc autem,poſtquam Pompeius,& conſules ex Italia exierunt , non angor,ſed ardeo dolore.

-οὐδέ μοι ἦτορ
ἔμπεδον,ἀλλ᾽ ἀλαλύκτημαι.

non ſum,inquam , mihi crede,mentis compos : tantum mihi dedecoris admiſiſſe uideor . me non primum cum Pompeio,qualicumque conſilio uſo , deinde cum bonis eſſe,quamuis cauſſa temere inſtituta ? praeſertim cum ij ipſi,quorum ego cauſſa timidius me fortunae committebam, uxor,filia,Cicerones pueri,me illuc ſequi mallent,hoc turpe,& me indignum putarent . nam Quinctus quidem frater,quidquid mihi placeret , id rectum ſe putare aiebat,id animo aequiſſimo ſequebatur.tuas nunc epiſtolas a primo lego. hae me paullum recreant.primae monent,& rogant,ne me proijciam. proximae gaudere te oſtendunt,me remanſiſſe . eas cum lego,minus mihi turpis uideor,ſed diu, dum lego : deinde emergit rurſum dolor,& αἰσχροῦ φαντασία. *Quamobrem obſecro te,mi Tite,eripe mihi hunc dolorem , aut minue ſaltem , aut conſolatione , aut conſilio,aut quacumque re potes. quid tu autem poſſis ? aut quid homo quiſquam?uix iam deus. equidem illud molior , quod tu mones,ſperasq.fieri poſſe; ut mihi Caeſar concedat, ut abſim,cum aliquid in ſenatu contra Cnaeum agatur. ſed timeo,ne non impetrem. uenit ab eo Furnius : (ut quidem ſcias,quos ſequamur: Q. Titinij filium cũ Caeſare eſſe nunciat)ſed illum maiores mihi gratias agere,quam uellem. quid autem me roget,(paucis ille quidem uerbis,ſed* ἐν δυνάμει*) cognoſce ex ipſius epiſtola. me miſerum, quod tu non ualuiſti . una fuiſſemus: conſilium non defuiſſet,* σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω. *ſed acta ne agamus:reliqua paremus. me adhuc haec duo feſellerunt,initio ſpes compoſitionis; qua facta uolebam , ut populari, ut ea ſolicitudine ſenectutem noſtram liberari: deinde bellum crudele,& exitioſum ſuſcipi a Pompeio intelligebam.melioris medius filius ciuis , & uiri putabam , quouis ſupplicio affici , quam illi crudelitati non ſolum praeeße , uerum etiam intereſſe . uidetur uel mori ſatius fuiſſe , quam eſſe cum ijs . Ad haec igitur cogita , mi Attice , uel potius excogita . quemuis euentum fortius feram , quam hunc dolorem . Vale.* *

Caeſar imp. S. D. Ciceroni imp.

Cum Furnium noſtrum tantum uidiſſem ; neque loqui, neque audire me commodo potuiſſet ; cum properarem,atque eßem in itinere,praemiſſis iam legionibus:

praeterire

praeterire tamen non potui, quin & ſcriberem ad te; & illum mitterem, gratiasq. agerem. etſi hoc officium & feci ſaepe, & ſaepius mihi facturus uideor: ita de me mereris. in primis a te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem uenturum, ut te ibi uideam; ut tuo conſilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti poſſim. Ad propoſitum reuertar: feſtinationi meae, breuitatiq. litterarum ignoſces. reliqua ex Furnio cognoſces. Vale.

EXPLANATIO

A Minore *Balbo* } Caeſaris nomine rogaturo, ut in Italia maneret. ep. 9. lib. 8. Qvod *is*, } quod Balbus minor Canuſij audiſſet Lentulum conſulem tranſmiſiſſe: qui ad Balbum patrem Canuſio id ſcripſit. Albae } ex Domitij cohortibus. ep. 12. lib. 8. Cvrtivm } Biuium, Curium nominat Caeſar lib. 1. de bello ci. Curtum, Beſſarionis liber. Minvcia } alij, Numicia. placet, ex epiſtola Horatij 2. lib. 1. Abdam } ne uidear Caeſarem Brundiſio redeuntem fugiſſe. Relictvrvs } ut Caeſari meo nomine diceretur, me ideo Arpinum iuiſſe, quod ibi Ciceroni meo togam puram dare uellem. ep. 20. lib. 5. Hic } Formijs. ep. 5. Qvo } itionem ad Pompeium ſignificat. Qva } quam maxime iter ἀναπάντητον, ep. 1. Cvrtivm } ad quem ſuae cohortes tranſierunt. Adspicere } tam grauem. Qvid *alios* }, quaſi dicat, multo minus alios Caeſarianos. Dvm *urbem amamus* } ſpe pacis ab hac ora Campana diſcedere nolui: quia ſperabam fore, ut apud illum meae litterae, cohortationesq. ad pacem plus ualerent, ſi me bellicis negotijs non admiſcerem. ita mox Brundiſium ad Pompeium proficiſci non licuit, cum iter illud Caeſar intercluſiſſet. ep. 1. Et *conſules duo, & tribuni pl.* } Duo, fortaſſe gloſſema fuit antecedentis uerbi. aut legendum, ut homo eruditus exiſtimat, Et duo tribuni pl. nam cum Caeſare multo plures tribuni pl. ut ep. 7. l. 7. Dicitvr } non uere: nam conſcendit idibus Martijs: infra ep. 19. Septemtriones } non ſecundi Graeciam petentibus. Praecidisse } ne Caeſar conſequi poſſet. L. Metello } is eſt, de quo plura ep. 4. l. 10. Qvalicvmqve *conſilio uſo*, } etiam ſi non optimo conſilio uſus eſt neque in ſuſcipiendo bello, neque in gerendo. Αἰσχροῦ φαντασία } animo enim ſpecies quaedam turpitudinis occurſat. Avt *conſolatione* } reſpexit ad Terentij uerſiculum, Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero. Quem integrum Cicero poſuit in ep. x. lib. 7. fam. Vt *quidem ſcias* } ut intelligas, quo loco ſint Pompeij res: cum etiam Q. Titinij filius, amici noſtri, qui bonum ſe ciuem eſſe praeſefert, cum Caeſare ſit. ep. 21. lib. 5. & 24. l. 9. Q. Titinii *filium* } Titinio quidem natum, ſed adoptatum a Pontio, ut ep. ultima lib. ix. Sed *illum* } quia, praeter propoſitum, interpoſuerat de Titinij filio, omiſſum reprehendit hac particula, Sed, ad connectendum apta, & uſitata. *Illum*, autem, Caeſarem. Gratias *agere*, } quod mare non tranſierim. Qvam *uellem* } paenitet enim, quod remanſerim. Non *ualuiſti* } non enim licuit tibi per quartanam Roma diſcedere. Σύν τε δύ' ἐρχομένω } utroque noſtrum, quid optimum factu, cogitante. Homerus ι. κ. Vt *populari, ut ea* } nullam opem ferentibus antiquis libris, non audeo mutare, quod deprauatum eſſe intelligo. Bellvm *crudele*, } ex utraque parte. ideoq. nolebam intereſſe: non enim, Crudele, de uno Pompeio dictum. Svscipi *a Pompeio* } qui pacem uel iniquiſſima condicione probare debuit. Cvm *ijs* } qui crudele bellum, & exitioſum gererent: exponit, cur ſe bellicis negotijs, ut alij, commiſcere noluerit. Imp. } ob res in Gallia geſtas. Commodo } pro commode, ut Arcano pro arcane, & quae grammarici alia notarunt. Gratiasq. *agerem* } quod adhuc ab armis abſtinueris.

Cicero S. D. Attico. 7.

Scripseram ad te epiſtolam, quam darem iv. id. ſed eo dies is, cui dare uolueram, non eſt profectus. uenit autem eo ipſo die ille celeripes, quem Saluius dixerat: attulit uberrimas tuas litteras; quae mihi quiddam, quo ſtarem, inſtillarunt. recreatum enim me non queo dicere. ſed plane τὸ συνέχον effeciſti. ego enim non iam id ago, mihi crede, ut proſperos exitus conſequar. ſic enim uideo, nec, duobus his uiuis, nec, hoc uno, nos umquam remp. habituros. ita neque de otio noſtro ſpero iam, nec ullam acerbitatem recuſo. unum illud extimeſcebam, ne quid turpiter facerem, uel, dicam, iam effeciſſem. ſic ergo habeto, ſalutares te mihi litteras miſiſſe, neque ſolum has longiores, quibus nihil poteſt eſſe explicatius, nihil perfectius, ſed etiam illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundiſſimum fuit, conſilium, factumq. noſtrum ab Sexto probari. pergratumq. mihi tu feciſti; a quo diligi me, &, quid rectum ſit, intelligi, ſcio. Longior uero tua epiſtola non me ſolum, ſed meos omnes aegritudine leuauit. itaque utar tuo conſilio, & ero in Formiano: ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animaduertatur; aut, ſi nec hic, nec illic eum uidero, deuitatum ſe a me putet. Quod autem ſuades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompeio, quod ipſi tribuerim, id me iam pridem agere intelliges ex litteris Balbi, & Oppij, quarũ exempla tibi miſi: miſi etiam Caeſaris ad eos ſana mente ſcriptas: quo modo in tanta inſania? ſin mihi Caeſar hoc non concedat; uideo tibi illud placere, me πολίτευμα de pace ſuſcipere: in quo non extimeſco periculum. cum enim tot impendeant, cur non honeſtiſſimo depaciſci uelim? ſed uereor, ne Pompeio quid oneris imponam;

μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου

intorqueat. mirandum enim in modum Cnaeus noſter

Sullani

Sullani regni ſimilitudinem concupiuit. εἰδώς σοι λέγω, nihil, inquam, ille minus obſcure tulit. Cum hoc ne igitur, inquies, eſſe uis? Beneficium ſequor, mihi crede, non cauſſam, ut in Milone, ut in. ſed hactenus. Cauſſa igitur non bona eſt? immo optima: ſed agetur (memento) foediſſime. primum, conſilium eſt, ſuffocare urbem, & Italiam fame; deinde, agros uaſtare, urere, pecunijs locupletum non abſtinere. ſed, cum eadem metuam ab hac parte; ſi illinc beneficium non ſit, rectius putem quiduis domi perpeti: ſed ita meruiſſe illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen ſubire non audeam. quamquam a te eius quoque rei iuſta defenſio eſt explicita. De triumpho tibi aſſentior. quem quidem totum facile, & libenter abiecero. egregie probo fore, ut, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: ſi modo, inquis, ſatis ille erit firmus. de iſto licet bene ſperes. promitto tibi, ſi ualebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. te ne igitur ſocio? contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum auctoritatem: nec tam ut illa adiuuem, quam ut haec ne uideam, cupio diſcedere. noli enim putare tolerabiles horum inſanias, nec uniuſmodi fore. etſi quid te horum fugit, legibus, iudicijs, ſenatu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtates tot egentiſſimorum hominum nec priuatas poſſe res, nec remp. ſuſtinere? abeamus igitur qualibet nauigatione: etſi id quidem, ut tibi uidebitur: ſed certe abeamus. ſciemus enim, id quod exſpectas, quid Brundiſij actum ſit. Bonis uiris quod ais probari; quae adhuc fecerimus, ſciriq. ab ijs non profectis: ualde gaudeo; ſi eſt nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo inueſtigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum eſt, ut tibi argumentum ad ſcribendum fortaſſe iam deſit. nec enim alia de re nunc ulla ſcribi poteſt: & de hac quid iam amplius inueniri poteſt? ſed, quoniam & ingenium ſuppeditat, (dico mehercule, ut ſentio) & amor, quo & meum ingenium incitatur: perge, ut facis, & ſcribe, quantum potes. In Epirum quod me non inuitas, comitem non moleſtum: ſubiraſcor: ſed uale. nam, ut tibi ambulandum, ungendum, ſic mihi dormiendum. etenim litterae tuae mihi ſomnum attulerunt. Cenantibus pridie idus nobis, ac noctu quidem, Statius a te epiſtolam breuem attulit. De L. Torquato quid modo quaeris? non modo Lucius, ſed etiam Aulus profectus eſt, alij multi. De Reatinorum corona, quod ſcribis; moleſte fero, in agro Sabino ſementem fieri proſcriptionis. Senatores multos eſſe Romae, nos quoque audieramus. ecquid potes dicere, cur exierint? In his locis opinio eſt, coniectura magis, quam nuncio, aut litteris, Caeſarem Formijs ad XI. kal. Apr. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam ſimulatam Mentori, cui dicerem:

Μέντορ πῶς τ᾽ ἄρ ἴω, πῶς τ᾽ ἄρ προσύσομαι αὐτόν?

nullam rem umquam difficiliorem cogitaui: ſed cogito tamen; nec ego, ut in malis, imparatus. ſed cura, ut ualeas. puto enim diem tuum heri fuiſſe. Caeſar Oppio, Cornelio S. *Gaudeo mehercule uos ſignificare litteris, quam ualde probatis ea, quae apud Corfinium ſunt geſta. conſilio ueſtro utar libenter, & hoc libentius, quod mea ſponte facere conſtitueram, ut quamleniſſimum me praeberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. tentemus, hoc modo ſi poſſumus omnium uoluntates recuperare, & diuturna uictoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque uictoriam diutius tenere, praeter unum L. Sullam, quem imitaturus non ſum. haec noua ſit ratio uincendi; ut miſericordia, & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri poſſit, non nulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri poſſunt. De his rebus, rogo uos, ut cogitationem ſuſcipiatis. Cn. Magium, Pompeij praefectum, deprehendi: ſcilicet meo inſtituo uſus ſum, & eum ſtatim miſſum feci. iam duo praefecti fabrum Pompeij in meam poteſtatem uenerunt, & a me miſſi ſunt. ſi uolent grati eſſe, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi eſſe amicus, quam ijs, qui & illi, & mihi ſemper fuerunt inimiciſſimi: quorum artificijs effectum eſt, ut reſp. in hunc ſtatum peruenerit. Vale.*

Balbus Ciceroni imp. S. *Subito, poſtea quam litteras communes cum Oppio ad te dedi, ab Caeſare epiſtolam accepi, cuius exemplum tibi miſi; ex quibus perſpicere poteris, quam cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare, & quam remotus ſit ab omni crudelitate: quod eum ſentire, ut debeo, ualde gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem mehercule, mi Cicero, ſentio, quod tu, non poſſe tuam famam & officium ſuſtinere, ut contra eum arma feras, a quo tantum beneficium te accepiſſe praedices. Caeſarem hoc idem probaturum, exploratum, pro ſingulari eius humanitate, habeo: eiq. cumulatiſſime ſatisfacturum te certo ſcio, cum nullam partem belli contra eum ſuſcipias, neque ſocius eius aduerſarijs fueris. atque hoc non ſolum in te, tali, & tanto uiro, ſatis habebit: ſed etiam mihi ipſe ſua conceſſit bonitate, ne in ijs caſtris eſſem, quae contra Lentulum, aut Pompeium futura eſſent; quorum beneficia maxima haberem: ſibiq. ſatis eſſe dixit, ſi togatus urbana officia ſibi praeſtitiſſem; quae etiam illi, ſi uellem, praeſtare poſſem. itaque nunc Romae omnia negotia Lentuli procuro, ſuſtineo; meumq. officium, fidem, pietatem ijs praeſto. ſed mehercule rurſus tam abiectam compoſitionis ſpem non deſperatiſſimam eſſe puto: quoniam Caeſar eſt ea mente, qua optare debemus. hac re mihi placet, ſi tibi uidetur, te ad eum ſcribere, & ab eo praeſidium petere, ut petiſti a Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. praeſtabo (ſi Caeſarem bene noui) eum prius tuae dignitatis, quam ſuae utilitatis rationem habiturum. Haec quam prudenter tibi ſcribam, neſcio: ſed illud certe ſcio, me ab ſingulari amore, ac beneuolentia, quaecumque ſcribo, tibi ſcribere: quod te (ita, incolumi Caeſare, moriar) tanti facio, ut paucos aeque ac te caros habeam. De hac re cum aliquid conſtitueris, uelim mihi ſcribas. nam non mediocriter laboro, ut utrique, ut uis, tuam beneuolentiam praeſtare poſſis: quam mehercule te praeſtaturum confido.* *Fac ualeas.*

Balbus, & Oppius S. D. M. Ciceroni. *Nedum hominum humilium, ut nos ſumus, ſed etiam ampliſſimorum uirorum conſilia ex euentu, non ex uoluntate, a pleriſque probari ſolent: tamen freti tua humanitate, quod uериſſimum nobis uidebitur, de eo, quod ad nos ſcripſiſti, tibi conſilium dabimus; quod ſi non fuerit prudens, at certe ab opti-*

ma fide, & optimo animo proficiſcetur. Nos, niſi id, quod noſtro iudicio Caeſarem facere oportere exiſtimamus, ut, ſimul Romam uenerit, agat de reconciliatione gratiae ſuae, & Pompeij; id eum facturum, ex ipſo cognouiſſemus: te hortari deſineremus, ut uelles his rebus intereſſe, quo facilius, & maiore cum dignitate per te, qui utrique es coniunctus, res tota conficeret: aut, ſi ex contrario putaremus, Caeſarem id non facturum; & eum uelle cum Pompeio bellum gerere, ſciremus; numquam tibi ſuaderemus, contra hominem optime de te meritum arma ferres; ſicuti te ſemper orauimus, ne contra Caeſarem pugnares. ſed cum etiamnum, quid facturus Caeſar ſit, magis opinari, quam ſcire, poßimus; non poſſumus niſi hoc, non uideri eam tuam eſſe dignitatem, neque fidem omnibus cognitam, ut contra alterutrum, cum utrique ſis maxime neceſſarius, arma feras: & hoc, non dubitamus, quin Caeſar pro ſua humanitate maxime ſit probaturus. nos tamen (ſi tibi uidebitur) ad Caeſarem ſcribemus, ut nos certiores faciat, quid in hac re acturus ſit. a quo ſi erit nobis reſcriptum, ſtatim, quae ſentiemus, ad te ſcribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea ſuadere, quae nobis uidentur tuae dignitati, non Caeſaris rationi, eſſe utilißima. & hoc Caeſarem, pro ſua indulgentia in ſuos, probaturum putamus. Vale.

EXPLANATIO

TO' συνέχον } argumentum firmiſſimum ad meam manſionem defendendam. ſic alij explanant, ex Quinctiliano, cap. ultimo, lib. III. ſed potius uidetur ſic explanandum: Effeciſti quod proximum erat, eum non poſſes recreare. FACTVMQ. *noſtrum* } manſionem. SEXTO } Peducaeo. ANIMADVERTATVR } quaſi Caeſari ſponte occurram. NEC *hic, nec illic* } neque Formijs, neque ad urbem. quia ſcripſerat Cicero, ſe Arpinum cogitare, ne redeuntem Brundiſio Caeſarem uideret. VT *idem tribuam Pompeio,* } ne Pompeium ulla re laedam, neque adſim, cum in ſenatu contra illum agetur. ep. 6. QVID *oneris* } ne non ferat, uereor. bellum enim cupit. itaque mihi, de pace agenti, ſuccenſeret. Μή μοι γοργείην } ue acerbior in me fiat. uerba ſunt Vlyſſis apud Homerum ὀδυσ. λ, in extremo. VT *in Milone* } cuius cauſſam defendi, non quia iuſtam putarem, ſed feci adductus beneficio. VT *in* } fortaſſe dicturus fuit, Vt in Gabinio: quem cum odio proſequeretur, & nocentem putaret, rogatus tamē a Pompeio, de ſe optime merito, defendit. quo iudicio Gabinius condemnatus: quoniam cauſſa non iuſta, ut & Milonis. Dio lib. XXXIX. Idq. ſignificant illa in epiſtola ad Marium, fam. ep. 1. lib. 7. Cogor non numquam homines, de me non optime meritos, rogatu eorum, qui bene meriti ſunt, defendere. SI *illinc beneficium non ſit* } ſi Pompeio non debuero. EIVS *quoque rei* } ἀχαριςίας crimen me non poſſe ſubire, etiā ſi ad Pompeium non proficiſcar. ABIECERO } ut intelligas me de eo minimum laborare. agemus tamen de eo obtinendo. interea, ut tu ſcribis, obrepet anni tempus, quo liceat nobis ad Pompeium uel infero mari tuto nauigare. ep. 3. SATIS *ille erit firmus.* } nam alioqui, nauigandum ad eum ſine ſpe uictoriae, non cenſes. DE *iſto* } de hoc ipſo, de uiribus Pompeij, quod ad hanc partem attinet, uide, inquit, quid ſperare poſſis. promitto tibi, ſi firmus erit, regulam &c. ANTIQVORVM } Philippi, Flacci, Scaeuolae. ep. 3. l. 8. ABEAMVS *igitur inde* } uerbum, Inde, a libro Beſſarionis abeſt, &, opinor, recte abeſt. ID *quidem* } qua nauigatione abeamus. NON *profectis* } malim, Non profectos, hoc ſenſu. Sciunt te non profectum ad Pompeium, & tamen probant quae adhuc feciſti. NIMIVM *optimati* } Pompeij partium ſtudioſo, & ſaepe pro Pompeio mentienti. nec ſine ironia dictum de liberto. SVPPEDITAT } tibi. ET *meum* } quod tardius eſt, quam tuum. AMBVLANDVM, *ungendum* } quae laborantib. quartana praecipiuntur a medicis. SOMNVM *attulerunt* } curis adēptum. ep. 7. AVLVS } Torquatus. PROFECTVS } ad Pompeium. REATINORVM *corona* } dolet Sabinos in circulis ac coronis iacere ſermones de proſcriptione, quam forſitan non cogitet Caeſar, cum adhuc clementiam in uictos oſtenderit. EXIERINT, } obuiam Caeſari, Brundiſio redeunti. CVI *dicerem* } quam rogarem, quo modo redeuntem Brundiſio Caeſarem exciperem, & amplexarer: ſicuti rogat eam, facie Mentori ſimulatā, Telemachus Vlyſſis filius. DIEM *tuum* } quartanae. RELIQVI } Marius, & Cinna. VALE } ſcriberem, Valete; cum ad duos mittatur epiſtola. SVB *poſtea quam* } aut antiquus eſt loquendi modus, exēplo mihi parum cognitus: aut legendum, S.V.B. quod eſt: Si uales, bene. uide epiſt. 29. l. 7. fam. EX *quibus* } σολοικοφανές. nam, EA quibus, refertur ad epiſtolam. credo, cum & litteras, & epiſtolam Balbus nominaſſet, eadem diuerſorum nominum ſignificatione deceptum, illud, Ex quibus, ut de litteris, non ut de epiſtola, protuliſſe. PIETATE } uſurpatur erga eos, qui magnum beneficium dederunt, ut hic erga Pompeium. LENTVLVM } conſulem. ep. 15. lib. 8. HABEREM } Lentuli, cuius beneficio ciuitatis donauerat. a Pompeio quidem ciuitate donatus; a Cornelio autem, huius anni conſule, Corneliorum nomine: quod indicat Lucij commune praenomen. uide pro Balbo. MILONIANIS } cum reum Milonem in iudicio defendiſti. PRVDENTER } iudicio falli poſſum. uide ſequentem epiſtolam. PRAESTATVRVM } ſi contra neutrum arma tuleris. HVMILIVM } neuter enim eorum honores geſſerat: & balus Gadibus natus, Oppius obſcurae gentis. DIGNITATE } intercedente uiro conſulari, & optime de rep. merito. FIDEM } in tuendis amicitijs.

Cicero S. D. Attico 8.

TRES epiſtolas tuas accepi poſtridie iduum; erant autem IV. III. *prid. id. datae: igitnr antiquiſſimae cuique primum reſpondebo. Aſſentio tibi, ut in Formiano potiſſimum commorer. & iam de ſupero mari plaboque, ut antea ad te ſcripſi,* * *& quonam modo poſſem uoluntate eius nullam reip. partem attingere. Quod laudas, quia obliuiſci me ſcripſi ante facta, & dicta noſtri amici: ego uero ita facio: quin ea ipſa, quae a te commemorantur, ſecus ab eo in me ipſum facta eſſe, non memini: tanto plus apud me ualere beneficij gratiam, quam iniuriae dolorem, uolo. faciamus igitur, ut cenſes, colligamusq. nos: feſtiuo enim ſimili urus decurro,* * *atque curſu.* Θέσεις *meas commentari non deſino: ſed ſunt quaedam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus, ſit ſane ita, ut uis: ſed noſti illud,* Διόνυσος ἐν Κορίνθῳ. *Titinij filius apud Caeſarem eſt. Quod autem quaſi uereri uideris, ut mihi tua conſilia diſpliceant: me uero nihil delectat aliud, niſi conſilium, & litterae tuae. quare fac, ut oſtendis, ne deſtiteris ad me, quidquid tibi in mentem uenerit, ſcribere. mihi nihil poteſt eſſe gratius. Venio ad alteram nunc epiſtolam.*

Recte non credis de numero militum. ipſo dimidio plus ſcripſit Clodia. falſum etiam de corruptis nauibus. Quod conſules laudas; ego quoque animum laudo, conſilium reprehendo. diſceſſu enim illorum actio de pace ſublata eſt: quam quidem ego meditabar: itaque poſtea Demetrij librum de concordia tibi remiſi, & Philotimo dedi. nec uero dubito, quin exitioſum bellum impendeat, cuius initium ducetur a fame. & me tamen doleo non intereſſe huic bello; in quo tanta uis ſceleris futura eſt, ut, cum parentes non alere nefarium ſit, noſtri principes antiquiſſimam, & ſanctiſſimam parentem patriam fame necandam putent. atque hoc non opinione timeo, ſed interſui ſermonibus. omnis haec claſſis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphylia, Licia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Co, ad intercludendos commeatus Italiae, & ad occupandas frumentarias prouincias comparatur. atquam uenit iratus, & ijs quidem maxime, qui eam maxime ſaluam uolebant, quaſi relictus ab ijs, quos reliquit. itaque mihi dubitanti, quid me facere par ſit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum; qua dempta: perire melius eſſet in patria, quam patriam ſeruando euertere. De ſeptemtrione, plane ita eſt. metuo, ne uexetur Epirus. ſed quem tu locum Graeciae non direptum iri putas? praedicat enim palam, & militibus oſtendit, ſe largitione ipſa ſuperiorem, quam hunc, fore. Illud me praeclare admones, cum illum uidero, ne nimis indulgenter, & ut cum grauitate potius loquar. plane ſic faciendum. Arpinum, cum eum conuenero, cogito; ne forte aut abſim, cum ueniet, aut curſem huc illuc uia deterrima. Bibulum, ut ſcribis, audio ueniſſe, & rediſſe prid. id. Philotimum, ut ais epiſtola tertia, exſpectabas: at ille idibus a me profectus eſt. eo ſerius ad tuam illam epiſtolam, cui ego ſtatim reſcripſeram, redditae ſunt meae litterae. De Domitio, ut ſcribis, ita opinor eſſe, ut & in Coſſano ſit, & conſilium eius ignoretur. Iſte omnium turpiſſimus, & ſordidiſſimus, qui conſularia comitia a praetore ait haberi poſſe, eſt idem, qui ſemper in rep. fuit. itaque nimirum hoc illud eſt, quod Caeſar ſcribit in ea epiſtola, cuius exemplum ad te miſi, ſe uelle uti conſilio *meo: age, eſto hoc commune:* gratia: *ineptum id quidem: ſed puto, hoc ſimulat ad quaſdam ſenatorum ſententias:* dignitate, *fortaſſe ſententia conſularis. illud extremum eſt,* ope omnium rerum. *id, ego ſuſpicari coepi tum ex tuis litteris, aut hoc ipſum eſſe, aut non multo ſecus. nam permagni eius intereſt, rem ad interregnum non uenire. id aſſequitur, ſi per praetorem conſules creantur. nos autem in libris habemus, non modo conſules a praetoribus, ſed ne praetores quidem creari ius eſſe, idq. factum eſſe numquam: conſules, eo non eſſe ius, quod maius imperium a minore rogari non ſit ius: praetores autem, cum ita rogentur, ut collegae conſulum ſint, quorum eſt maius imperium. aberit non longe, quin hoc a me decerni uelit, neque ſit contentus Galba, Scaeuola, Caſſio, Antonio.*

-τότε μοι χάνοι δ' εὐρεῖα χθών.

ſed quanta tempeſtas impendeat, uides. Qui tranſierint ſenatores, ſcribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria recte intelligis; quae nullo modo adminiſtrari ſine uectigalibus poteſt: nec ſine cauſſa & eos, qui circum illum ſunt, omnia poſtulantes, & bellum nefarium times. Trebatium noſtrum, etſi, ut ſcribis, nihil bene ſperat, tamen uidere ſane uelim. quem fac horteris, ut properet. opportune enim ad me ante aduentum Caeſaris uenerit. De Lanuino, ſtatim, ut audiui Phameam mortuum, optaui, ſi modo eſſet futura reſp. ut id aliquis emeret meorum: neque tamen ad te, qui maxime meus, cogitaui. ſciebam enim, de quoto anno, & quantum in ſolo, ſolere quaerere: neque ſolum Romae, ſed etiam Deli tuum digamma uideram. * *uerumtamen ego illud, quamquam eſt bellum, minoris aeſtimo, quam aeſtimabatur Marcello conſule; cum ego iſtos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impenſa, quam ſi Tuſculanum refeciſſem. uolui HS Q. egi per praedem, illi daret, Antij cum haberet uenale: noluit. ſed nunc omnia iſta tacere puto propter nummorum caritatem. mihi quidem erit aptiſſimum, uel nobis potius, ſi tu emeris. ſed eius dementias caue contemnas. ualde eſt uenuſtum. quamquam mihi iſta omnia iam addicta uaſtitati uidentur. Reſpondi epiſtolis tribus: ſed exſpecto tuas. nam me adhuc tuae litterae ſuſtentarunt. Dat. Liberalibus.*

EXPLANATIO

PLABOQ.§ ſic & Beſſarionis,& Caualcantis uetera exemplaria. manifeſtum mendum. ſententia tamē haec uidetur; ſe iam ſupero mari tranſmiſſionem abijcere,& cogitare manſionem in Italia,dū commodius anni tempus adueniat,quo liceat infero mari nauigare: modo interea poſſit conceſſu Caeſaris nullam reip. partem attingere,ac uidetur totum hoc ita reſtitui poſſe: Aſſentio tibi, ut in Formiano potiſſimum commorer,etiam de ſupero mari.Balboque,ut antea ed te ſcripſi,ecquonam modo, &c. nam duabus ſuperioribus epiſtolis nihil aliud agit Balbus, niſi ut oſtendat Ciceroni quaerenti , quo modo poſſit Caeſari ſatisfacere. FACTA *& dicta*§quae Pompeius olim in nos fecit,& dixit.Delicta, tamen ueteres libri. ME *ipſum*§ita de illo bene meritum. SIMILI *urus*§ Caualcantis liber ſic, ſic & Beſſarionis. incerta coniectura ſi coner corrigere,quis praeſtabit non magis deprauari? Antiquus liber Vrbinatis bibliothecae? Feſtino enim ſimilimus decurro: at quo curſu?·COMMENTARI§meditari.cogitatione exquirere.ep.4. SIT *ſane ita ut uis*§ eos probare,quae adhuc fecerim: quod uereor ut ita ſit. NOSTI *illud*§ quod de ſummis uiris ſolet uſurpari,cum poſt magnarum rerum actiones in otium ſe conferunt: uſurpatur autem hoc: *Διονύσιος ἐν κορίνθῳ* : ideſt,& Dionyſius,Syracuſarum regno pulſus, Corinthi ludum aperuit. hoc & de me uſurpabitur;qui nullam belli partem ſuſcipiens, quaſi omiſſa reip. cura otioſus *θέσεις* commenter. APVD *Caeſarem eſt*§ cum indignatione hoc adſcripſit,quod ex eo loco licet conijcere ep.6. MILITVM§qui cum Pompeio tranſierunt.ep.6. LAVDAS§ quia mare tranſierunt. IRATVS§ Pompeius. IIS *quidem maxime*§ pacis auctoribus: qui pacē ideo ſua debant, quia patriam maxime ſaluam uellent,cui exitioſum fore bellum uidebant. at Pompeius, qui mirandum in modum Sullani regni ſimilitudinem concupiuit,belli cupidus,ijs,qui pacem ſuaſerant,ideſt nobis,ueniet iratus. ep.7. EAM *ſaluam*§patriam,antiquiſſimam & ſanctiſſimam parentem.SERVANDO *euertere*§ ſeruari enim, & uindicari a tyrannide non poteſt ſine clade,interituq.ciuium. DE *ſeptemtrione*§de regionibus, Septemtrioni ſubiectis: in quibus Pompeius bellum contra Caeſarem parabit.EPIRVS§tua.quo tranſire cogitabat.ep.1.LARGITIONE *ipſa*§ea ipſa;qua Caeſar ad incitandos milites utitur. CVM *illum uidero*§ Caeſarem Brundiſio redeuntem.ep 7. NE *forte aut abſim*§ Arpinum,antequam eum conueniam, non cogito: ne aut abſim illo redeunte;aut,ut redeunti occurram,huc illuc uia difficillima curſem. alterutrum enim neceſſe eſt.VENISSE§ad Pompeium,e Syria,in qua fuerat proconſul. CONSILIVM *eius*§ utrum in Italia manſurus ſit,an ad Pompeium iturus.ep.1. ISTE§conſules aberant Lentulus,& Marcellus.agebatur ergo,quis haberet comitia deſignandis in proximum annum conſulib.ISTE:§ſi exſtaret Attici epiſtola,nomen haud ignoraremus.COMMVNE§hoc ne conſideremus;quoniam poteſt eſſe dictum nō proprie de conſularibus comitijs,ſed cōiter de omnibus reb.INEPTVM § Caeſarem, cuius in poteſtate omnia ſint,mea gratia uti uelle.SENTENTIA *conſularis*§quod a me,uiro cōſulari,quae in ſenatu agentur,cupiat approbari.TVM *ex tuis litteris*§quibus reſpondebas ad meas,de uerbo, Ope, quaerentes.diſtinguea, Coepi,uerbo antecedenti: ut dicat,& ipſum per ſe ſuſpicatum,& ex Attici litteris. Hoc *ipſum eſſe*§ in hoc ope mea uti uelle,ut decernam de comitijs conſularib. a praetore habendis. NON *multo ſecus*§ aut hoc ipſum eſſe;aut aliquid huiuſmodi.REM *ad interregnum non uenire*§interregem non creari,qui comitia habeat nouis conſulib.deſignandis,cum eius anni conſules abeſſent, Lentulus, & Marcellus.de interrege autem dicemus in libro de Magiſtratibus.ſed quoniam,interrege creato,pertinebat ad eum conſulum deſignatio,conſul uero Caeſar fieri cupiebat,incertus de uoluntate interregis, rem ad interregnum uenire noluiſſet: haberi a praetore,quem ſciret ſui ſtudioſum,conſularia comitia malebat. quod cū fieri non poſſe comperiſſet,alia rōne,quod uolebat,conſecutus eſt.dictator. n.a M. Lepido praetore dictus,comitia ipſe habuit conſularia,& conſul factus eſt cum P.Seruilio Iſaurici filio.de bello ci.lib, 3. LIBRIS§ noſtris auguralib. ROGARI§creari: unde comitia conſulib. rogandis lib. primo de diuinatione:& populum rogare magiſtratum dicebatur is qui comitia habebat, ideſt populum rogare, ut ſuis ſuffragijs eum magiſtratum crearet,cuius magiſtratus cauſſa comitia haberentur.& legimus in Liuio lib.6.factum eſſe S.C.ut duos uiros aediles ex patribus dictator populum rogaret.VT *collegae conſulum ſint*§ſi enim creantur praetores,ut collegae conſulum ſint,creari a praetore non poſſunt. non enim collegae conſulum dicerentur,creati ab eo,cuius imperium conſulari imperio minus eſt, ideoq. a conſule creantur.Gellius lib.13.c.14. Hoc *a me decerni*§ ut ego in ſenatu mea ſententia decernam, conſularia comitia a praetore haberi licere. A ME§augure,& conſulari: quod contentus non ſit Galba, Scaeuola,Caſſio,Antonio decernentibus;quamquam & hi augures ſint.erant autem omnes XV.amplificato lege Sullae dictatoris collegio; cum antea IX.omnino eſſent. qua de re alio loco plenius agetur. *Τί μοι &c.*§ ſubaudi,cum a me decernetur.Homerus *ιλ.θ.* TRANSIERINT§cum Pompeio. OMNIA *poſtulantes*, § in uictoria non modo Caeſarianorum bona,ſed omnium,qui in Italia remanſerunt: ut ibi non ſine cauſa timeas. VIDERE *ſane uelim*§ etſi ſcribis,ex eius ſermone ſpem pacis eſſe nullam. OPPORTVNE§quia fortaſſe me conſilijs inſtruet ad Caeſaris congreſſum opportunis, cum Caeſari maxime ſit amicus.ep.20.& 21.LANVINO,§fundo.PHAMEAM§eius fundi dominum.ep.17. SCIEBAM *enim &c.*§ſciebam te uoluptuarias poſſeſſiones non emere,qui ſoleres quaerere, ager a te emptus quot annorum ſpatio tantum tibi redderet,quantum in ſolo,i.in eius emptione,poſuiſſes.uidetur corrigendū, & diſtinguendū,hoc modo: Sciebam enim,te,quoto anno,& quantū in ſolo,ſolere quaerere. DELICIVM

digamma§

digamma} fundum,qui tibi eſt in delicijs,ea figura,quã eſt Digamma,qualem Aegypti fuiſſe, traditur. digamma autem eſt F.Latinum, factum ex duobus Γ Graecis. ILLVD} Lanuinum. VOLVI *H.S.Q.*} uolui ſeſtertiorum nummorum quingentis millibus emere. ILLI *daret* } ut Phamea Lanuinum daret non mihi,quem fortaſſe minus bonum nomen putaret ob recentes mearum fortunarum ruinas,(reſtitutus enim ab exſulio fuerat anno proximo ante Marcellini conſulatum) ſed praedi,qui HS. Q. M. ſe daturum ſponderet. CVM *haberet* } cum Phamea Lanuinum Antij proſcripſiſſet. IACERE } ſic pro Q.Roſcio Iacere dixit praetia praediorum. DEMENTIAS } inſanos ſumptus in Lanuino exornando a Phamea poſſeſſore factos.ſic Inſanas ſubſtructiones in oratione pro Milone in fundo P. Clodij. VASTITATI } quae impendet uniuerſae Italiae.ep.7. LIBERALIBVS } ex hac epiſtola, Pompeium profectum eſſe,conſtat.quo modo igitur dicit Plutarchus,eum profectum eſſe Liberalibus? nimirum errare potuit. homo enim fuit.nec alibi non errauit.

Cicero S. D. Attico. 9.

NIHIL habebam,quod ſcriberem: neque enim noui quidquam audieram: & ad tuas omnes reſcripſeram pridie:ſed,cum me aegritudo non ſolum ſomno priuaret, uerum ne uigilare quidem ſine ſummo dolore pateretur; tecum ut quaſi loquerer, in quo uno acquieſco, hoc neſcio quid, nullo argumento propoſito,ſcribere inſtitui. Amens mihi fuiſſe uideor a principio, & me una haec res torquet, quod non omnibus in rebus labentem,uel potius ruentem Pompeium tamquam unus manipularis ſecutus ſim.uidi hominem XIV.Kal. *Febr. plenum formidinis. illo ipſo die ſenſi, quid ageret.numquam mihi poſtea placuit: nec umquã aliud in alio peccare deſtitit.nihil interim ad me ſcribere,nihil niſi fugam cogitare. quid quaeris? ſicut* ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς *alienantur immũdae,inſulſae, indecorae:ſic me illius fugae,negligentiaeq. deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat,quare eius fugae comitem me adiungerem. nunc emergit amor: nunc deſiderium ferre non poſſum: nunc mihi nihil libri, nihil litterae,nihil doctrina prodeſt. itaque dies & noctes, tamquam auis illa,mare proſpecto, euolare cupio. do, do poenas temeritatis meae. etſi quae fuit illa temeritas? quid feci non conſideratiſſime? ſi enim nihil praeter fugam quaereretur;fugiſſem libentiſſime:ſed genus belli crudeliſſimi,& maximi,quod,non dum uident homines,quale futurum ſit,perhorrui. quae minae municipijs? quae nominatim uiris bonis? quae denique omnibus,qui remanſiſſent? quam crebro illud? Sulla potuit;ego non potero? mihi autem haeſerunt illa. Male Tarquinius,qui Porſenam, qui Octauium Mamilium contra patriam: impie Coriolanus, qui auxilium petijt a Volſcis: recte Themiſtocles, qui mori maluit: nefarius Hippias,Piſiſtrati filius,qui in Marathonia pugna cecidit,arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius,at Cinna recte. immo iure fortaſſe: ſed quid eorum uictoria crudelius? quid funeſtius? huius belli genus fugi,& eo magis,quod crudeliora etiam cogitari,& parari uidebam.me,quem non nulli conſeruatorem iſtius urbis,quem parentem eſſe dixerunt,Getarũ, & Armeniorum,& Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem,uaſtitatem inferre Itataliae? hunc primum mortalem eſſe,deinde etiam multis modis poſſe exſtingui cogitabam: urbem autem, & populum noſtrum ſeruandum ad immortalitatem, quantum in nobis eſſet, putabam. & tamen ſpes quaedam me obtentabat,fore,ut aliquid conueniret potius,quam aut hic tantum ſceleris,aut ille tantum flagitij admitteret.alia res nunc tota eſt,alia mea. Sol,ut eſt in tua quadam epiſtola,excidiſſe mihi e mundo uidetur.ut aegroto,dum anima eſt,ſpes eſſe dicitur: ſic ego, quo ad Pompeius in Italia fuit,ſperare non deſtiti. haec me fefellerunt; &,ut uerum loquar,aetas iam a diuturnis laboribus deuexa ad otium, domeſticarum me rerum delectatione molliuit: nunc ſiue periculo experiundum erit,experiar certe,ut hinc auolem. ante oportuit fortaſſe: ſed ea,quae ſcripſiſti,me tardarunt,& auctoritas maxime tua. nam cum ad hunc locum ueniſſem, euolui uolumen epiſtolarum tuarum,quod ego ſub ſigno habeo,ſeruoq. diligentiſſime. erat igitur in ea,quam* X. *kal.Feb.dederas,hoc modo.* SED *uideamus,& Cnaeus quid agat,& illius rationes quorſum fluant.quod ſi iſte Italiam relinquet;faciet omnino male,&,ut ego exiſtimo,* ἀλογίστως*; ſed tum demum conſilia noſtra commutanda erunt. Hoc ſcribis poſt diem quartum, quam ab urbe diſceſſimus.deinde* VIII.*kal.Febr.* TANTVMMODO *Cnaeus noſter ne, ut urbẽ* ἀλογίστως *reliquit,ſic Italiam relinquat.Eodem die das alteras litteras, quibus mihi conſulenti planiſſime reſpondes:eſt enim ſic.* SED *uenio ad conſultationem tuam. ſi Cnaeus Italia cedit,in urbem redeundum puto. qui enim finis peregrinationis? hoc mihi plane haeſit: & nunc ita uideo,infinitum bellum iunctum miſerrima fuga; quam tu peregrinationem* ὑποκορίζῃ. *Sequitur* χρησμὸς VI. *Kalen. Febr.* EGO, *ſi Pompeius manet in Italia,nec res ad pactionem uenit,longius bellum puto fore: ſin Italiam relinquit,ad poſterum bellum* ἄσπονδον *ſtrui exiſtimo. Huius igitur belli ego particeps,& ſocius, & adiutor eſſe cogor;quod &* ἄσπονδον*, & cum ciuibus. Deinde* VI.*id.Febr.cum iam plura audires de Pompeij conſilio,concludis epiſtolam quandam hoc modo.* EGO *quidem tibi non ſim auctor,ſi Pompeius Italiam relinquit, te quoque profugere. ſummo enim periculo facies, nec reip.proderis;cui quidem poſterius poteris prodeſſe, ſi manſeris.Quem* φιλόπατριν*, ac* πολιτικὸν *hominis prudentis, & amici tali admonitu nõ moueret auctoritas? Deinceps* III.*id.Febr.iterum mihi reſpondes conſulenti,ſic.* QVOD *quaeris a me,fugam ne fidam, an moram deferendam utiliorem putem: ego uero in praeſentia ſubitum diſceſſum,& praecipitem profectionem cum tibi,tum ipſi Cnaeo inutilem,& periculoſam puto: & ſatius eſſe exiſtimo,uos diſpertitos,& in ſpeculis eſſe: ſed mediusfidius turpe nobis puto eſſe de fuga cogitare. Hoc turpe Cnaeus noſter biennio ante cogitauit: ita Sullaturit animus eius,& proſcripturit diu. Inde, ut* *

opinor,

opinor, cum tu ad me quaedam γενικώτερον ſcripſiſſes, & ego mihi a te quaedam ſignificari putaſſem, ut Italia cederem; deteſtaris hoc diligenter XI. Kal. Mart. EGO uero nulla epiſtola ſignificaui, ſi Cnaeus Italia cederet, ut tu una cederes: aut, ſi ſignificaui, non dico fui inconſtans, ſed demens. In eadem epiſtola alio loco. NIHIL relinquitur, niſi fuga: cui te ſocium neutiquam puto eſſe oportere, nec umquam putaui. Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratius in litteris VII. Kalen. Mart. datis. SI M'. Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendum puto, ita, ut, ſi ſaluus ſit Pompeius, & conſtiterit alicubi, hanc νεκυίαν relinquas; & te in certamine uinci cum illo facilius patiaris, quam cum hoc in ea, quae perſpicitur futura, colluuie regnare. Multa diſputas huic ſententiae conuenientia. inde ad extremum. QVID SI, inquis, Lepidus, & Volcatius diſcedũt? plane ἀπορῶ. quod euenerit igitur, & quod egeris, id στερκτέον putabo. Si tum dubitares, nunc certe non dubitas, iſtis manentibus. Deinde in ipſa fuga V. Kal. Mart. INTEREA non dubito, quin in Formiano manſurus ſis. commodiſſime enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις. Ad Kal. Mart. cum ille quinctum iam diem Brundiſij eſſet. TVM poterimus deliberare, non ſcilicet integrare, ſed certe minus infracta, quam ſi una proieceris te. Deinde IV. non. Mart. ὑπὸ τὴν λῆψιν cum breuiter ſcriberes, tamen ponis hoc. CRAS ſcribam plura, & ad omnia: hoc tamen dicam, non paenitere me conſilij de tua manſione: &, quamquam magna ſolicitudine, tamen, quia minus mali puto eſſe, quam in illa profectione, maneo in ſententia, & gaudeo te manſiſſe. Cum uero iam angerer, & timerem, ne quid a me dedecoris eſſet admiſſum; III. non. Mart. TAMEN, te non eſſe una cum Pompeio, non fero moleſte. poſtea, ſi opus fuerit, non erit difficile: & illi, quoquo tempore fiet, erit ἀσμένιστον. ſed hoc ita dico: ſi hic, qua ratione initium fecit, eadem cetera aget, ſincere, temperate, prudenter; ualde uidero, & conſideratius utilitatis noſtrae conſuluero. VII. id. Mart. ſcribis, Peducaeo quoque noſtro probari, quod quierim: cuius auctoritas multum apud me ualet. His ego tuis ſcriptis me conſolor, ut nihil a me adhuc delictum putem. tu modo auctoritatem tuem defendito aduerſus me. nihil opus eſſe, conſcius ego, alijs. ego, ſi nihil peccaui, reliqua tuebor. ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua. Hic nihil dum de reditu Caeſaris audiebatur. Ego his litteris hoc tamen profeci: perlegi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum noſtrum ſcis Puteolis eſſe? quod cum e uiatore quodam eſſet auditum, qui ſe diceret, eum in Appia, cum is paullum lecticam aperuiſſet, cognoſſe, & ſi uix ueri ſimile, miſi tamen Puteolos pueros, qui perueſtigarent, & ad eum litteras. inuentus eſt uix, in hortis ſuis ſe occultans: litterasq. mihi remiſit, mirifice gratias agens Caeſari: de ſuo autem conſilio C. Caecio mandata ad me dediſſe. eum ego hodie exſpectabam, ideſt XIV. kalen. Apr. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi uiſus eſt, temperatus, & prudens: exiſtimatus quidem eſt ſemper auctor otij. quam ille haec non probare mihi quidem uiſus eſt, quam illam νεκυίαν, ut tu appellas, timere. huic ego in multo ſermone epiſtolam ad me Caeſaris oſtendi, eam, cuius exemplum ad te antea miſi: rogauique, ut interpretaretur, quid eſſet, quod ille ſcriberet, conſilio meo ſe uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. reſpondit, ſe non dubitare, quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationem quaereret. utinam aliquod in hac miſeria reip. πολιτικὸν opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea ſententia eſſe cõfidebat, & ſe auctorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Craßipes fuerat, qui ſe pridie non. Mart. Brundiſio profectum, atque ibi Pompeium reliquiſſe dicebat: quod etiam, qui VIII. id. illinc profecti erant, nunciabant: illa uero omnes, in quibus etiam Craßipes, qui prudentia potuit attendere ſermones minaces, inimicos optimatium, municipiorum hoſtes, meras proſcriptiones, meros Sullas: quae Lucceium loqui, quae totam Graeciam, quae uero Theophanem. & tamen omnis ſpes ſalutis in illis eſt: & ego excubo animo, nec partem ullã capio quietis: &, ut has peſtes effugiam, cum diſſimillimis noſtri eße cupio. quid enim tu illuc Scipionẽ, quid Fauſtum, quid Libonem praetermiſſurum ſceleris putas? quorum creditores conuenire dicuntur. quid eos autem, cum uicerint, in ciues effecturos? quam uero putas μακροψυχίαν Cnaei noſtri eſſe? nunciant, Aegyptum, & Arabiam εὐδαίμονα cogitare, Hiſpaniam abieciſſe. monſtra narrant: quae falſa eſſe poſſunt: ſed certe & haec perdita ſunt, & illa non ſalutaria. Tuas litteras iam deſidero. poſt fugam noſtram numquam tantũ earum interuallum fuit. Miſi ad te exemplum litterarum mearum ad Caeſarem; quibus me aliquid profecturum puto. Vale. Cicero imp. S.D. Caeſari imp. Vt legi tuas litteras, quas ab Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem eſſem; te uelle uti conſilio, & dignitate mea: minus ſum admiratus: de gratia, & de ope quid ſignificares, mecum ipſe quaerebam: ſpe tamen deducebar ad eam cogitationẽ, ut te pro tua admirabili, ac ſingulari ſapientia de otio, de pace, de concordia ciuium agi uelle arbitrarer: & ad eam rationẽ exiſtimabam ſatis aptam eſſe & naturam, & perſonam meam. quod ſi ita eſt; & ſi qua de Pompeio noſtro tuendo, & tibi, ac reip. reconciliando cura te attingit: magis idoneum, quam ego ſum, ad eam cauſſam profecto reperies neminem: qui & illi ſemper, & ſenatui, cum primum potui, pacis auctor fui; nec, ſumptis armis, belli ullam partem attigi; iudicauiq. te eo bello uiolari, contra cuius honorẽ, populi R. beneficio conceſſum, inimici, atque inuidi niterẽtur. ſed ut eo tempore non modo ipſe auctor dignitatis tuae fui, uerũ etiam ceteris auctor ad te adiuuandum: ſic me nunc Põpeij dignitas uehemẽter mouet. aliquot. n. ſunt anni, cum uos duos delegi, quos praecipue colerem, & quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrẽ a te peto, uel potius precibus omnibus oro, & obteſtor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus uir, gratus, pius denique eſſe in maximi beneficij memoria poßim. quae ſi tantum ad me ipſum pertinerent, ſperarem me a te tamen impetraturum: ſed, ut arbitror, & ad tuam fidẽ, & ad remp. pertinet, me & pacis, & utriuſque ueſtrũ, & ad ciuium concordiam, per te, quam accommodatiſſimum, conſeruari. Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias egißem, cum ei ſaluti, qui mihi fuerat, fuiſſes; tamen, eius litteris lectis, quas ad me gratiſſimo animo de tua liberalitate, beneficioq. miſit, eandem me ſalutem a te accepiſſe putaui, quam ille. in quem ſi me intelligis eſſe gratum; cura, obſecro, ut etiam in Pompeium eſſe poßim. Vale.

EXPLA-

EXPLANATIO

AEGRITVDO } aegrotatio corporis, aegritudo animi. ſic Cicero utramque definit Tuſc. 3. AD *me ſcribere,* } locum correxi ex antiquo lib. Alberti Ferri, cum antea, Scire, mendoſe legeretur. ep.2. ALIENANTVR } homines. IMMVNDAE } mulieri. ſic, Alienum cauſſae, dixit in oratione pro Caecina. AVIS *illa,* } de qua ſcis a Platone ſcribi in epiſtola ad Dionis propinquos, cum ſe a Dionyſij tyranni cuſtodibus obſeruatum, ne horto regiae domui coniuncto egredi poſſet, extra ſpectare, tamquam auem e cauea, dicit. MARE } ut ad Pompeium nauigem. HAESERVNT *illa.* } Pompeius ſaepe illud uſurpabat, Sulla regnum armis peperit, ego non potero? mihi autem potius illud in animo fixum haeret, male feciſſe Tarquinium, ultimum Romanorum regem, impie Coriolanum, qui contra patriam arma tulerit. Liuius. THEMISTOCLES } ab ingratis ciuibus patria pulſus. MALVIT } quam patriae ſuae bellum inferre. de claris oratoribus. PATRIAM } Athenas. Iuſtinus lib. 11. IVRE, } cum cauſſa, non tamen recte. nemo enim recte contra patriam arma fert. iure autem quo modo? ut patriam manibus perditorum ciuium eriperent: quam tamen ereptam ipſi oppreſſerunt. ita nec recte, ex euetu. HVNC } Pompeium, quem adductus beneficio ſequerer. ALIQVID *conueniret* } aliqua ratione res componeretur. HVNC } Caeſarem, de quo ſaepe, ut propinquo, (nam Pompeius longe aberat) hoc pronomen uſurpat. cur, inquit, Caeſarem ita perdere cupiamus, ut ſimul cum eo urbem, & populum noſtrum exſtinguimus? SCELERIS } ſceleratus Caeſar, flagitioſus Pompeius, qui ſuis ciuibus famem, ac uaſtitatem inferre cogitet. qui patriae ſeruitutem moliatur. SPERARE } ut aliquid conueniret. uel, de cauſſa noſtra. RES *nunc tota* } neque enim uideo, quod tum ſperabam, poſſe eos ad concordiam reduci. ALIA *mea* } pace enim deſperata, nouum conſilium intelligo mihi eſſe capiendum. EXCIDISSE *e mundo* } miratus ſum, Pompeio Italiam relinquente, non ſecus, ac ſi ſol e caelo excidiſſet. MOLLIVIT } ideoq. otium amans, labores, & incommoda fugiens, nullam adhuc belli partem ſuſcepi. DEVEXA } decliuis. uſitata uox. SIVE *periculo* } Beſſarionis liber, Sine periculo. placeret, Si uel periculo, uel contra, Si ſine periculo. χρησμὸς } oraculum, quia, tamquam Apollo, futura praedixiſti. AD *poſterum* } in futurum, in poſterum. DE *Pompeij conſilio* } Pompeium de relinquenda Italia cogitare. DESERENDAM } Beſſarionis, & Caualcantis ſcripti libri, Defendam. quid ſi hoc ita corrigatur? Fugamne foedam, an mora deſidem. TVRPE *nobis* } rectius duco, Vobis. DETECTARIS *hoc* } diſceſſum ex Italia. INCONSTANS } cum ante ſcripſerim, ut Italia non cederes. MANENDVM *puto* } dum audias Pompeium alicubi conſtitiſſe. HANC νεκύαν } flagitioſum Caeſaris comitatum: quem appellat νεκύαν. quod ad Caeſarem egentiſſimus, & perditiſſimus quiſque ita confluxerat, ut ad Vlyſſem, cum ad inferos deſcendiſſet. νεκύαν, ideſt mortuorum turbam, confluxiſſe, ſcribit Homerus. ep. 14. & 23. Ἀπορῶ } dubius ſum, quid te facere oportet. DVBITARES } Attice. NON *dubitas* } mihi eſſe manendum in Italia iſtis manentibus. IN *ipſa fuga* } cum Pompeius Brundiſium fugeret. TVM *poterimus deliberare* } cum ſciemus, quid Brundiſij actum ſit. NON *ſcilicet integra re* } animum enim Pompeij ſuboffendit haec mora. ſed hoc tamen conſilio rectius tibi conſulis, quam ſi una proijcias te. VALDE *uidero* } neſcio, utrum tibi ſuaſurus ſim, diſceſſum ex Italia, an manſionem. uide epiſt. 2. quo loco hanc partem Attici litterarum Cicero reſpondet. ADVERSVS *me, &c.* } ſic & antiqui libri. poteſt hic eſſe ſenſus: Para defenſionem Attice tantummodo aduerſus me, ſi haec manſio, tua auctoritate ſuſcepta, infeliciter cadat. nam, ſi in fraudem incidero, te auctore dicar incidiſſe: quod ad alios attinet, in quibus ſunt Lepidus, & Tullus; ſatis ſcio non opus eſſe; quibus ego conſcius ſum, eiuſdem eſſe ſententiae, uidelicet manendum eſſe. PECCAVI } adhuc. RELIQVA *tuebor* } poſthac dabo operam, ne pecem. REDITV } a Brundiſio. LENTVLVM } hoc non eodem die ſcriptum eſſe, quo ſuperiora, liquet ex eo, quia ſcriptum eſt XIV. Kalen. Apr. ut infra patet, ſuperiora uero pridie Liberalia, qui dies XV. Kal. Apr. uide principium huius epiſtolae. HIS *litteris* } ad te ſcribendis. SCIS } pro Scito, ut ſupra, ep. 4. l. 8. CAESARI } a quo Corfinij captus, incolumis eſſet dimiſſus, ep. 10. LITTERIS } quibus rogaui, ut ſcriberet ad me de conſilio ſuo, utrum manſurus eſſet in Italia, an ad Pompeius profecturus. ep. 1. QVINQVATRIBVS } aut hoc delendum, ut gloſſema ad diem XIV. Kal. Apr. qui dies eſt Quinquatruum primus: (qui enim dicat, uenit ad me Matius Quinquatribus cum ipſe Quinquatribus ſcribat?) aut, quod ita eſſe exiſtimo, haec epiſtolae pars non eodem, quo proxima, die ſcripta eſt. quod ex eo quoque facile poſſum conijcere, quia proxime, Pridie apud me Craſſipedes fuerat, ſubiunxit, cum loquatur de die, qui Quinquatrus antecedit. quod ſi haec ſcripſiſſet Quinquatribus, nõ dixiſſet de die ante Quinquatrus proximo, Pridie, ſed, Heri: ſicuti, cum proximam partem ſcripſit, non dixit, Eum exſpectabam XIV. Kal. Apr. ſed, Eum exſpectabam hodie, ideſt XIV. Kal. Apr. Praeterea, temporis fuiſſe interuallum inter haec de Matio ſcripta, & illa ſuperiora, declarat epiſtolae principium. quod cum nocte ſcriptum ſit, (id enim ipſa uerba demonſtrant) ueniſſe Matium ad Ciceronem ante lucem oporteret, ſi continuata ſcriptione confectam eſſe epiſtolam uelimus, quod exiſtimare, ineptiarum eſt. nos, quod ſentimus, pronunciamus. alij diligentius animaduertant. HAEC } Caeſaris facta. TIMERE } ne crudelis eſſet in uictoria, & nefaria quaeque committeret. Caeſaris enim comitatum ſignificat, quem & paullo ante νεκύαν uocauit. πολιτικὸν } ciue dignum, utile ciuitati. IN *ea ſententia* } de

pace

pace. PRVDENTIA *potuit*} antiqui libri Caualcantis, & Beſſarionis, Prudentia potius: & proxime, ubi eſt in impreſſis, in quibus etiam Craſſipes, in libro ſcripto Beſſarionis, In quibus Craſſipes erat. de mendo conſtat. de correctione, nihil aſſequor ingenio, quod probem. INIMICOS } Pompeianos. OPTIMATIVM } eorum, qui non ſunt Pompeium ſecuti, neque ullam belli partem attigerunt, unde illud in epiſtola ad Varronem, Crudeliter otioſis minabantur. MVNICIPIORVM } quia ſe ultro Caeſari fere omnia dedidetant. ep. 9. & de bello ci. lib. I. LVCCEIVM } cuius, Theophaniſq. conſilio Pompeius maxime utebatur. ep. I. TOTAM *Graeciam* } omnes Graecos, qui cum Pompeio erant, eius libertos, & amicos; qui apud eum gratioſiores erant, quam ut e tanti uiri dignitate uideretur. HAS *peſtes* } Caeſarianos: quorum peſſima facta ne uideam, ad diſſimillimos noſtri proficiſcar. ILLVC } cum ſe Pompeio coniunxerint. nam Scipio quidem, Pompeij ſocer, in Syriam erat profectus. epiſtola I. & Plutarchus in Pompeio. FAVSTVM } Sullae dictatoris filium, qui erat in Pompeianis praeſidijs. epiſtola I. libro IX. Beſſarionis tamen liber, Emaſtrum. de Libone autem epiſtola 12. lib. VII. CONVENIRE } in urbe; ut eorum bona uendant. Scipionis alienum aes memorat etiam ipſe Caeſar de bello ci. lib. I. *μακροψυχίαν* } animum longinquas regiones ſpectantem, Aegyptum ſcilicet, atque Arabiam. *μακροψυχίαν* malebat Magnulus meus: recte fortaſſe: ut puſillum in Pompeio animum notet, qui conſiſtere non audeat in Italia, Aegyptum & Arabiam *εὐδαίμονα* cogitet. HISPANIAM } prouinciam ſuam, in quam iturus antea putabatur comparandi belli cauſſa. FVGAM *noſtram* } ex urbe. INTERVALLVM } poſtremum enim ſcripſerat Atticus pridie idus. ep. 7. PROFECTVRVM } de pace, & concordia Caeſaris, & Pompeij. PERSONAM } ob auctoritatem ex honoribus partam recte adminiſtratis. CVM *primum potui,* } ſtatim e prouincia reuerſus. CONTRA *cuius honorem* } ne poſſes conſulatum abſens petere: quod tibi populus conceſſerat, Pompeio tertium conſule. ep. I. l. 7. NON *modo ipſe auctor dignitatis tuae fui.* } ne idem uerbum iteretur, Fautor, non Auctor, legendum uiri docti exiſtimant. Auctor tamen uidetur defendi poſſe, praeſertim conſentientibus antiquis libris: quorum ſi uel unus haberet, Fautor, ualde placeret. AD *te adiuuandum* } ut de habenda abſentis ratione M. Coelius tribunus pl. una cum ceteris collegis legem ferret. ep. I. l. 7. BENEFICII } a Pompeio accepti. POSSIM } ut mihi abeſſe per te liceat. ingratus enim mihi uidear, ſi adſim, cum in ſenatu contra Pompeium de me bene meritum agetur. ep. 6. ET *pacis, & utriuſque* } ſic antiqui libri. mihi tamen uidetur ſubeſſe mendum. nam, Pacis concordia, haud ſcio quam recte dicatur. Paci, recte eſſet. CONSERVARI } ne cogas me iniuriam facere Pompeio, ſed conſerues, ut adhuc fui, amicum utriuſque ueſtrum. DE *Lentulo* } quem, capto Corfinio, incolumen dimiſiſti. QVI *mihi fuerat* } cum me conſul ab exſulio reſtituit. IN *Pompeium* } quem ſocium, & adiutorem Lentulus habuit in me reſtituendo.

Cicero S. D. Attico 10.

LEGERAM tuas litteras XIII. Kalen. cum mihic piſtola affertur a Lepta, circumuallatum eſſe Pompeium, ratibus etiam exitus portus teneri. non mediusfidius prae lacrymis poſſum reliqua nec cogitare, nec ſcribere. miſi ad te exemplum. miſeros nos, cur non omnes factum illius una exſecuti ſumus? ecce eadem a Matio, & Trebatio: quibus Minturnis obuij Caeſaris tabellarij. torqueor infelix, ut iam illum Mucianum exitum exoptem. at quam honeſta, at quam expedita tua conſilia, quam euigilata tuis cogitationibus qua itineris, qua nauigationis, qua congreſſus, ſermoniſq. cum Caeſare? omnia tum honeſta, tum cauta. in Epirũ uero inuitatio quam ſuauis, quam liberalis, quã fraterna? De Dionyſio, ſum admiratus: qui apud me honoratior fuit, quam apud Scipionem Panaetius: a quo impuriſſime haec, haec noſtra fortuna deſpecta eſt. odi hominem, & odero: utinam ulciſci poſſem: ſed illum ulciſcentur mores ſui. Tu, quaeſo, nunc uel maxime, quid agendum nobis ſit, cogita. Populi R. exercitus Cn. Pompeium circumſidet, foſſa & uallo ſaeptum tenet. fuga prohibet: nos uiuimus, & ſtat urbs iſta? praetores ius dicunt? aediles ludos parant? uiri boni uſuras perſcribunt? ego ipſe ſedeo? coner illuc ire, ut inſanus? implorare fidem municipiorum? boni non ſequentur; leues irridebunt; rerum nouarum cupidi, uictores praeſertim, & armati, uim, & manus afferent. Quid cenſes igitur? ecquidnam eſt tui conſilij? adfinis huius miſerrimae uitae? nunc dolèo, nunc torqueor, cum quibuſdam aut ſapiens uideor, quod una non ierim, aut felix fuiſſe. mihi contra. numquam enim illius uictoriae ſocius eſſe uolui; calamitatis mallem fuiſſe. quid ego nunc tuas litteras, quid tuam prudentiam, aut beneuolentiam implorem? actum eſt. nulla re iam poſſum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, niſi ut aliqua inimici miſericordia liberetur. οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος λόγος, ut opinor, ille de ratibus. quid enim eſt, quod Dolabella ijs litteris, quas III. id. Mart. a Brundiſio dedit, hanc ἀνημερίαν quaſi Caeſaris ſcriberet, Pompeium in fuga eſſe? eumq. primo uento nauigaturum? quod ualde diſcrepat ab ijs epiſtolis, quarum exempla antea ad te miſi. hic quidem mera ſcelera loquuntur: ſed non erat nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale. *

EXPLA-

EXPLANATIO

MVCIANVM } Q.Mucij Scaeuolae,qui a Damaſippo eſt interfectus.in epitome Liuiana. ITINERIS } ad mare ſuperum. NAVIGATIONIS } ad Pompeium. CONGRESSVS,*ſermoniſq.* } ut & grauitatem in congreſſu tenerem;& ita loquerer,ut neque ad urbem uocanti concederem, neque tamen alienam ab illo uoluntatem oſtenderem.ep.17.h.l.& 1.l.10. SVM *admiratus* } quod nobiſcum eſſe noluerit. IVS *dicunt*? } non iudicant praetores,ſed ius dicunt, hoc eſt,iudicij formulam dant: iudicant autem dati a praetore iudices. Diximus hac de re plenius in libro de legibus Romanis. VIRI *boni* } ſic & l.2.de officijs,in extremo,Optimos uiros dixit εἰρωνικῶς feneratores. PERSCRIBVNT } nomina debitorum in codicem referentes. SEDEO } Sedere dicuntur,qui turpi otio languent. ADFINIS } ſic in antiquo Beſſarionis libro: pateret ſententia,ſi ſic:Quid cenſes igitur, & quidnam eſt tui conſilij? (ut haec ſint Attici uerba,Ciceronis autem quae ſequuntur plena deſperationis)quid? finis huius miſerrimae uitae.In libro Vrbinati eſt:Ecquis finis,pro,Adfinis.nec diſplicet:ut haec tota ad Ciceronem interrogatio referatur, conſilio indigentem. VNA } cum Pompeio. CALAMITATIS } nimis enim graui ſcelere uideor Pompeium in calamitate deſerere. DE *ratibus* } ratibus teneri exitus Brundiſini portus,ne Pompeius poſſit effugere.quod ſi ita eſſet,non ſcripſiſſet eum Dolabella primo uento nauigaturum.conſtat autem, hoc de ratibus, aliquo temporis interiecto ſpatio, poſtquam primam epiſtolae partem ſcripſerat,eſſe adiunctum.quod Ciceroni eſt in his epiſtolis uſitatum. Aut initium eſt alterius epiſtolae in eo,Tu quaeſo nunc. quod ipſum certe diſiunctum a ſuperioribus uidetur. ἀνημερίαν } Pompeij fugam putat Caeſaris ἀνημερίαν. AB *ijs epiſtolis* } Leptae,Matij, Trebatij : qui ſcribunt circumuallatum eſſe Pompeium ratibus exitus portus teneri. MERA *ſcelera* } de conſilio Caeſaris intercludendae Pompeio fugae.

Cicero S. D. Attico. II.

TVAS XI. kal. accepi litteras, quibus omnia conſilia differs in id tempus,cum ſcierimus, quid actum ſit. & certe ita eſt:nec interim poteſt quidquam ſtatui,ne cogitari quidem.quamquam hac mihi litterae Dolabellae iubent ad priſtinas cogitationes reuerti.fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempeſtas, qua ego illum uſum puto. συναγωγὴ *conſiliorum tuorum non eſt a me collecta ad querellam, ſed magis ad conſolationem meam. nec enim me tam haec mala angebant,quã ſuſpicio culpae,ac temeritatis meae: eam nullam puto eſſe;quoniam cum conſilijs tuis mea & facta,& conſilia conſentiunt. Quod mea praedicatione factum eſſe ſcribis magis,quam illius merito, ut tantum ei debere uiderer: eſt ita. ego illa extuli ſemper, & eo quidem magis,ne quid illi ſuperiorum meminiſſe me putaret. quae ſi maxime meminiſſem, tamen illius temporis ſimilitudinem iam ſequi deberem. nihil me adiuuit,cum poßet:& poſtea fuit amicus,&,tam ualde:& quam ob cauſſam,plane ſcio.ergo ego quoque illi. quin etiam illud par in utroque noſtrum, quod ab eiſdem illecti ſumus. ſed utinam tantum ego ei prodeſſe potuiſſem,quãtum ille mihi potuit. mihi tamen,quod fecit,eſt gratiſſimum.nec ego,eum nunc iuuare qua re poſſim, ſcio: nec,ſi poſſem,cum tam peſtiferum bellum pararet,adiuuandum putarem. tantum offendere animum eius hic manens nolo. nec mehercule iſta uidere, quae tu potes iam animo prouidere, nec intereſſe iſtis malis poſſem: ſed eo tardior ad diſcedendum fui, quod difficile eſt de diſceſſu uoluntario ſine ulla ſpe reditus cogitare. nam ego hunc ita paratum uideo peditatu, equitatu,claſſibus,auxilijs Gallorum,quos Matius* ἐσάλπιζεν, *ut puto,ſed certe dicebat,peditum,equitum ſe polliceri ſumptu ſuo annos decem. ſed ſit hoc* λάπισμα. *magnas habet certe copias, & habebit non ille uectigal,ſed ciuium bona. adde confidentiam hominis. adde imbecil-* *
licatem bonorum uirorum;qui quidem,quod illum ſibi *
merito iratum putant,oderunt.ut tu ſcribis ludum. ac *
uellem,ſcribis, quiſnam hic ſignificaſſet. ſed & iſte, quia plus oſtenderat,quam fecit, & uulgo illum, qui amarunt,non amant.municipia uero, & ruſtici Romani illum metuunt,hunc adhuc diligunt. quare ita paratus eſt, ut, etiam ſi uincere non poſſit, quo modo tamen ipſe uinci poſſit,non uideam. ego autem non tam γοητείαν *huius timeo,quam* πειθανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, *inquit* Πλάτον, οἶδ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. *Illa* ἀλίμενα *,uideo tibi non probari, quae ne mihi quidem placebant:ſed habebam in illis & occultationem,&* ὑπηρεσίαν *fidelem. quae ſi mihi Brundiſij ſuppetant,mallem:ſed ibi occultatio nulla eſt. uerum, ut ſcribis,cum ſciemus. Viris bonis me non nimis excuſo.quas enim eos cenas & facere, & obire ſcripſit ad me Sextus? quam lautas, quam tempeſtiuas? ſed ſint quamuis boni;non ſunt meliores,quam nos: mouerent me,ſi eſſent fortiores. De Lanuino Phameae errau: Troianum ſomniaueram. id ego uolui Q. ſed pluris eſt. iſtuc tamen cuperem emeres,ſi ullam ſpem fruendi uiderem. Nos quae monſtra quotidie intelligamus, ex illo libello,qui in epiſtolam coniectus eſt. Lentulus noſter Puteolis eſt,* ἀδημονῶν, *ut Caecius narrat. quid agat?* διατροπὴν *Corfinienſem reformidat: Pompeio nunc putat ſatisfactum: beneficio Caeſaris mouetur, ſed tamen mouetur magis proſpecta re.*
Men'haec poſſe ferre? omnia miſera: ſed hoc nihil miſerius. Pompeius Cn. Magium de pace miſit,&

tamen oppugnatur: quod ego non credebam : ſed habeo a Balbo litteras , quarum ad te exemplum miſi. lege, quaeſo , & illud infimum caput ipſius Balbi, optimi, cui Cnaeus noſter locum , ubi hortos aedificaret, dedit: quem cui noſtrum non ſaepe praetulit? itaque miſer torquetur. ſed , ne bis eadem legas , ad ipſam te epiſtolam reijcio. ſpem autem pacis habeo nullam. Dolabella ſuis litteris, id. Mart. datis , merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem ſententia miſera, & deſperata: quando hoc miſerius eſſe nihil poteſt.

Balbus Ciceroni imp. S. Caeſar nobis litteras perbreues miſit , quarum exemplum ſubſcripſi . breuitate epiſtolae ſcire poteris eum ualde eſſe diſtentum, qui tanta de re tam breuiter ſcripſerit . ſi quid praeterea noui fuerit, ſtatim tibi ſcribam.

Caeſar Oppio, Cornelio S. Ad VII. *id. Mart. Brundiſium ueni: ad murum caſtra poſui . Pompeius eſt Brundiſij : miſit ad me Cn. Magium de pace. quae uiſa ſunt, reſpondi. hoc uos ſtatim ſcire uolui . cum in ſpem uenero, de compoſitione aliquid me conficere; ſtatim uos certiores faciam. Valete.*

Quo modo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, poſtquam rurſus in ſpem pacis ueni, ne qua res compoſitionem eorum impediat? namque, quod abſens facere poſſum, opto. quod ſi una eſſem, aliquid fortaſſe proficere poſſem. nunc exſpectatione crucior . Vale.

EXPLANATIO

ACTVM } Brundiſij . HAE *litterae* } non dubito, quin litteras intelligat III. id. Martij datas. haec igitur epiſtola cum ſuperiore coniungenda; ut una ſit. nam , duae ſi eſſent , non diceret, Hae litterae . aut certe ſcripta eſt haec pars aliquanto poſt ſuperiora. PRISTINAS *cogitationes* } de profectione mea ad Pompeium: quem cum ſcripſerit Dolabella primo uento nauigaturum, nauigaſſe puto; quoniam pridie Quinquatrus tempeſtas fuit ad nauigandum maxime idonea. At quo modo hoc iubent litterae Dolabellae, qui Caeſaris in praeſidijs erat? iubent, dixit, pro, efficiunt: cum nauigaſſe Pompeium ſignificent. COLLECTA } cum loca ex epiſtolis tuis deſcripſi, quibus mihi manſionem in Italia ſuadebas. ep. 9. CONSOLATIONEM *meam* } quod una cum Pompeio non ierim . CVLPAE, *ac temeritatis meae* } uidebar enim mihi peccaſſe , temereq. feciſſe , quia profectus cum Pompeio non eſſem : nunc non uideor; quoniam in eo tua conſilia ſum ſecutus. ILLIVS } Pompeij. ILLA } ſtudium, operamq. in me reſtituendo. SVPERIORVM } ſuperioris iniuriae, cum me , ſuum praeſidium contra meos inimicos implorantem, deſeruit. ep. 4. TAMEN *illius &c.* } tamen cum adiuuare deberem. SIMILITVDINEM } primo me deſeruit, cum patria pulſus ſum: deinde adiuuit, ut reſtituerer: item ego, quod ante omiſi, nunc facere debeo, ut eum adiuuem. QVAM *ob cauſſam* } non tam ut mihi beneficium daret , quam ut inimico meo, grauiter offenſus, iniuriam redderet. ILLI } nunc amicus ero : quem ſi offendi, quod ante ad eum non ſim profectus; nunc proficiſcens reſarciam. ita ſequar illius temporis ſimilitudinem. ILLECTI } ſic liber Caualcantis. aliter Beſſarionis. habet enim, Dilecti? ut fortaſſe non abſurde legi poſſit, Eiecti. nam a Caeſare quidem eiectus Cicero uidebatur, quoniam is conſul Clodium ad plebem tranſduxit. Suetonius. NAM *ego hunc* } Caeſarem. ἐσάλπιζεν } mallem, ἐλάπιζεν, i. oſtentabat, ſupra ueritatem narrabat: quoniam ſubiunxit , Sit hoc λάπισμα. & eſt interciſa comprehenſio. nam, cum, Ita, dixiſſet, nihil reddidit. niſi ſi ad illud ſpectes, quod infra poſitum eſt , Quare ita paratus eſt. SE *polliceri* } mendum ex eo patet, quod & peditum, equitumq. numerus deſideratur; qui uidetur adſcribendus omnino fuiſſe: &, Se, quo referatur , non eſt. VECTIGAL } quod in ſtipendia militum conferri ſolet, ſed omnia omnium bona , quibus ad ſuſtentandos exercitus utetur . ILLVM } Pompeium, quem ſecuti non ſunt: ideoq. merito iratum putant. QVISNAM *hic* } & hoc , & quod ſequitur, Sed & iſte, ita mendoſum eſt, ut corrigi ſine uetuſtis libris a me quidem minime poſſit . RVSTICI *Romani* } coloniae maxime ciuium Romanorum . EGO *autem, &c.* } uereor, ut exire ex Italia mihi liceat; non tam quia Caeſar omni utetur artificio, omnibuſq. blanditijs, ac precibus aget , ut remaneam; quam quod eius preces uideo eſſe pro imperio . γοητείαν } malitioſas blanditias. ILLA ἀλίμενα, } importuoſa loca: quae ſcripſi me cogitare, primum ut laterem, deinde ut comitatu meo uti poſſem: (celebri enim loco laureatorum comitatus ſermonem hominibus dabit: epiſto. 4. lib. 10. quod utrumque ſi Brundiſij ſuppetat , ibi malim eſſe . VERVM } uerum hac de re deliberabimus , cum ſciemus, quid Brundiſij actum ſit, num Pompeius claſſe abierit. SCIMVS } mallem , Sciemus. NON *nimis excuſo*: } iam non laboro , ue me excuſem, quia non iuerim ad Pompeium ; cum ipſos uideam cenas in urbe, quaſi reip. recte ſit, & facere , & obire . SEXTVS } Peducaeus . TEMPESTIVAS? } cum luxu , & hilaritate nimis. uide epiſt. 1. huius libri . FORTIORES } ſi eos id feciſſe uiderem, quod me facere oportuiſſe dicunt: hoc eſt, ſi ad Pompeium ipſi profecti eſſent, armaq. contra Caeſarem ſumpſiſſent . TROIANVM *ſomniaueram* . } falſo crediderам. Troia dictus locus is, in quem primum egreſſus eſt Aeneas, uicinus agro Laurenti, Ardeati, Antiati , Lanuino. VOLVI *Q.* } quingentis millibus emere. uide ep. 8. MONSTRA } de Brundiſio. LENTVLVS *noſter* } caput adſcriptum ex interuallo. QVID *agat*? } cur non ſe occultet, ut facit? cur prodeat in publicum? cur ad Pompeium eat? διατροπὴν } mutationem. rerum: quia mutari tunc Pompej fortuna uiſa eſt. terret eum memoria Corfinienſis euentus. REFORMIDAT } uereatur, ne in eandē calamitatē incidat, ſi ad Pompeiū tranſeat, SATISFACTVM } quod, ſuſcepto bello , arma

pro eo ſumpſit.putat ſe praeſtitiſſe,quod debuit: nunc pugnare contra Caeſarem, a quo eſt incolumis, capro Corfinio, dimiſſus, non uidetur ſine ſcelere poſſe. PROSPECTA *re* ſ quia proſpicit, quae ſit utriuſque partis futura fortuna. uidet ſcilicet futurum, ut Pompeius uincatur. MEN' HAEC ſ pars haec epiſtolae ex interuallo adſcripta poſt acceptas a Balbo, & a Dolabella litteras. cum enim, oppugnari Pōpeium, cognouiſſet; dolore percitus, Men', inquit, haec ferre poſſe? aut eſt initium epiſtolae. Hoc ſ manſione. NON *credebam* ſ ut, nunciis de pace miſſis, oppugnaretur. MISER *torquetur* ſ εἰρονικῶς. ut & illud, Balbi optimi, proxime dictum. IDIBVS *Mart. datis* ſ cum dediſſet illas ſuperiores III. id. Mar. de quibus ep. 10. SENTENTIA ſ diſcedendi ex Italia. Hoc ſ manſione.

Cicero S. D. Attico. I.

MISERAM ad te VIII. Kalend. exemplum epiſtolae Balbi ad me, & Caeſaris ad eum. ecce tibi eodem die Capua litteras accepi ab Q. Pedio, Caeſarem ad ſe prid. idus Mart. miſiſſe litteras hoc exemplo. Pompeius ſe opido tenet: nos ad portas caſtra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum, propter altitudinem maris: ſed tamen nihil eſt, quod potius faciamus. ab utroque portus cornu moles iacimus, ut aut illum quamprimum traijcere quod habet Brundiſij copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi illa pax, de qua Balbus ſcripſerat torqueri ſe? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς *narrant: Cn. Carbonis, M. Bruti ſe poenas perſequi, omniumq. eorum, in quos Sulla crudelis hoc ſocio fuiſſet; nihil Curionem ſe duce facere, quod non hic Sulla duce feciſſet: ad ambitionem, quibus exſulij poena ſuperioribus legibus non fuiſſet, ab illo patriae proditores de exſulio reductos eſſe: queri de Milone per uim expulſo: neminem tamen ſe uiolaturum, niſi qui arma haec contra. Baebius quidam a Curione III. id profectus, homo non infans, ſed quis, ulli non dicat: plane neſcio, quid agam. illinc quidem Cnaeum profectum puto. quidquid eſt, biduo ſciemus.* *

EXPLANATIO

AD *te IIX. kal.* ſ Beſſarionis liber, IX. kalend. & recte: nam, cum proxima ſequens epiſtola ſcripta ſit VII. Kalendas hanc ante datam eſſe conſtat. QVAMPRIMVM *tranſijcere* ſ antequam exitus portus, iactis utrimque molibus, praecludantur. CN. *Carbonis, M. Bruti* ſ quos Pompeius, Sullae ſocius, occiderat. Appianus Plutarchus, alij. AD *ambitionem.* ſ in locis corruptis aliud eſt ſententiam uidere, aliud uerba reſtituere. ego hic, quid Cicero dicat, intelligo: ſic enim opinor: quibus uerbis dicat, diuinare non poſſum. Duae ſunt comparationes, una Curionis & Caeſaris cum Pompeio & Sulla; altera Pompeij cum Sulla. in priore non, Curionem crudeliter improbeq. ſe duce facere, ut fecerit Pōpeius duce Sulla, ſignificat; ſed, ut ſibi Curio rebus in omnibus obſequatur, itidem Pompeium, quaſcumque res Sulla imperauerit, aut uoluerit, in ijs rebus dediſſe operam ut illi plane ſatisfaceret. non igitur facta Curioni cum Pompej factis comparat; ne & ſe Sullae, & Curionem Pompeio ſimiles in crudelitate faciat, ſed uoluntatem confert cum uoluntate, obſequium cum obſequio. Poſterior comparatio Pompeium & Sullam aeque indicat inique feciſſe: cum Sulla uictor proditores patriae reduxerit. Pompeius conſul III. lege de ambitu lata in exſulium eiecerit eos, quibus ueteres leges damnatis de ambitu exſulium non irrogabant. itaque Sullae primum uiuentis imperio, deinde mortui exemplo fecit improbe Pompeius. Conſtat, opinor, ſatis de ſententia: uerba conſideremus. Ad ambitionem, mendoſe dictum. Ab illo, non eſt quo referatur: nec dubito, quin deſit, Ab hoc, ut ſit; Ab hoc, a Pompeio: Ab illo, a Sulla. Reductos, poſtulat alterum participium, huiuſmodi ſcilicet, Eiectos, aut, Expulſos: ut hoc totum aut his fortaſſe, aut ſimilibus certe uerbis Cicero ſcripſerit: Ab hoc lege de ambitu noua, quibus exſulij poena ſuperioribus legibus non fuiſſet, eiectos; ab illo patriae proditores de exſulio reductos eſſe. De ambitu quidem legem Pompeiam ſignificat; de qua Pedianus, & Caeſar ipſe lib. III. de bello ci. nam Pompeiam de ui, quam & ipſam tulit in tertio conſulatu, non eſt ut poſſit intelligere. non enim in eam conuenirent illa uerba, Quibus exſulij poena ſuperioribus legibus non fuiſſet, nam cauſſae de ui, etiam ante legem Pompeiam, capitales erant, damnatiq. ſolum uertebant: quod oſtendimus in libro de legibus Caeſar tamen, cum ante uictoriam de lege tantum de ambitu quereretur; quod atrociorem, quam ſuperiores leges, poenam, exſulium perpetuum, irrogaret; poſtea tamen uictor omnes, non modo de ambitu uerum etiam de ui Pompeij legibus damnatos, Milone excepto, reſtituit. itaque Caſſius per iocum illud in epiſtolam coniecit, fam. ep. 21. l. 15. Nec tamen Caeſar eum diutius deſiderare patietur: nā habet dānatos, quos pro illo nobis reſtituat. PER *uim* ſ quaſi iudices eū Pompeij conſulis metu condēnaſſent: quia, cum iudiciū Milonis ageretur, exercitum in foro, & omnibus in templis, quae circa forum ſunt, collocauerat. quod Caeſar l. 3. de bello ci. reprehēdit. Haec autē Caeſaris criminatio ideo ſuſcepta, ut inuidioſam Pōpeij potentiā redderet. nā nec ipſe, qui Milonem queritur per uim expulſum, poſtea

cum reſtituit, cum ceteros reſtitueret lege Pompeia damnatos. Arma *haec contra* ʒ tuliſſet; Pompeius autem omnibus minabatur, qui ipſius in piaeſidijs non fuiſſent. Sed *quis ulli non dicat ?* ʒ diſtingue ſic: Sed quis, ulli non dicat, hoc ſenſu; non infans ille quidem eſt, ſed ita obſcurus, ut, quis ſit, nemini poſſit dicere. Profectvs. ʒ ſubaudi, narrabat. Illinc ʒ Brundiſio.

Cicero S. D. Attico. 13.

A Te nihil : ne ante prorſus quidem quid litterarum. nec mirum : quid enim eſt, quod ſcribamus ? ego tamen nullum diem praetermitto. Scripta epiſtola, littera mihi ante lucem a Lepta Capua redditae ſunt, id. Mart. Pompeium Brundiſio conſcendiſſe, at Caeſarem ad VII. *Kal. Apr. Capuae fore. Vale.*

EXPLANATIO

A Te *nihil &c.* ʒ diſtingue ſic, A te nihil, ne ante prorſus quidem quid litterarum.

Cicero S. D. Attico. 14.

Cvm dediſſem ad te litteras, ut ſcires Caeſarem Capuae VII. *kalen. fore; allatae mihi ſunt litterae, eum in Albano apud Curionem* V. *Kalen. fore. eum cum uidero, Arpinum pergam. ſi mihi ueniam, quam peto, dederit, utar condicione: ſin minus, impetrabo aliquid a me ipſo. ille, ut ad me ſcripſit, legiones ſingulas poſuit Brundiſij, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur maritimos exitus, & tamen ipſe Graeciam ſpectare potius, quam Hiſpanias: ſed haec longius abſunt. Me nunc & congreſſus huius ſtimulat; (is uero adeſt) & primas eius actiones horreo. uolet enim, credo, ſenatuſconſultum facere: uolet augurum decretum: rapiemur, aut abſentes uexabimur. uel ut conſules roget praetor, uel dictatorem dicat: quorum neutrum ius eſt. at ſi Sulla potuit efficere, ab interroge ut dictator, diceretur, & magiſter equitum: cur hic non poſſit? nihil expedio, niſi ut ab hoc, tamquam Q. Mucius, aut ab illo, tamquam L. Scipio. Cum tu haec leges, ego illum fortaſſe conuenero* τίτλα: χυὼτερον. *ne illud quidem noſtrum proprium. erat enim ſpes propinqui reditus, erat hominum querella. nunc exire cupimus; qua ſpe reditus, mihi quidem numquam in mentē uenit. non modo autem nulla quaerela eſt municipaliū hominum, ac ruſticorum, ſed contra metuunt ut crudelem, iratum: nec tamen mihi quidquam eſt miſerius, quam remanſiſſe; nec optatius, quam euolare, non tam ad belli: quam ad fugae ſocietatem. ſed tu omnia conſilia differebas in id tempus, cum ſciremus, quae Brundiſij acta eſſent. ſcimus nempe; haeremus nihilo minus. uix enim ſpero mihi hunc ueniam daturum: etſi multa affero iuſta ad impetrandum. ſed tibi omnem illius, meumq. ſermonem, omnibus uerbis expreſſum, ſtatim mittam. Tu nunc omni amore enitere, ut nos cura tua, & prudentia iuues. ita ſubito accurrit, ut ne Trebatium quidem ut conſtitueram, poſſim uidere. omnia nobis imparatis agenda: ſed tamen.*

ἄλλα μὲν αὐτὸς, *ut ait ille,*

Αλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

quidquid egero, continuo ſcies. Mandata Caeſaris ad conſules, & ad Pompeium, quae rogas, nulla habeo. quae deſcripta attulit illa e uia miſi ad te: e quibus mandata puto intelligi poſſe. Philippus Neapoli eſt, Lentulus Puteolis. de Domitio, ut facis, ſciſcitare, ubi ſit, quid cogitet. Quod ſcribis, aſperius me, quam mei patiantur mores, de Dionyſio ſcripſiſſe: uide, quam ſim antiquorum hominum: te mediusfidius hanc rem grauius putaui laturum eſſe, quam me. nam, praeterquam quod te moueri arbitror oportere iniuria, quae mihi a quoquam facta ſit; praeterea te ipſum quonam modo hic uiolauit, cum in me tam improbus fuit? ſed tu id quanti aeſtimes, tuum iudicium eſt: nec tamen in hoc tibi quidquam oneris impono: ego autem illum male ſanum ſemper putaui, nunc etiam impurum, & ſceleratum puto, nec tamen mihi inimiciorem, quam ſibi. Philargyro bene: cauſſam certe habuiſti & ueram, & bonam: relictum eſſe me potius, quam reliquiſſe. Cum dediſſem iam litteras ad VIII. *Kalen. quos cum Matio pueros, & Trebatio miſeram, epiſtolam mihi attulerunt hoc exemplo. Matius & Trebatius Ciceroni imp. S. Cum Capua exiſſemus, in itinere audiuimus Pompeium Brundiſio ad* XVI. *Kal. Apr. cum omnibus copijs, quas habuerat, profectum eſſe: Caeſarem poſtero die in opidum introiſſe, concionatum eſſe, inde Romam contendiſſe: uelle ante kalen. eſſe ad urbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hiſpanias proficiſci. Nobis non alienum uiſum eſt, quoniam de aduentu Caeſaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quam primum ſcires. Mandata tua nobis curae ſunt, eaque, ut tempus poſtularit, agemus. Trebatius Scaeuola facit ut antecedat. Epiſtola conſcripta, nunciatum eſt nobis, Caeſarem ad* VIII. *Kalen. Capuae, ad* VII. *Sinueſſae. hoc pro certo putamus. Vale.*

EXPLA-

EXPLANATIO

VENIAM } ut concedat,ut abſim,cum aliquid in ſenatu contra Pompeium agetur.ep.*6*. A ME *ipſo* } ad Pompeium proficiſcar:quod adhuc a me nō impetraui. ILLE } Caeſar. GRAECIAM} ut ipſum Pompeium continuo perſequatur. quod cum ita ſit;quorſum haec loca legionibus muniuit? nam,ſi in Hiſpanias contra Pompeij legatos proficiſci cogitaret,ideo maritimos exitus uideretur clauſiſſe,ne Pompeius, ipſo abſente,Italiam claſſe peteret. LONGIVS *abſunt* } non igitur nunc conſideranda?agamus de congreſſu,qui nunc inſtat. STIMVLAT } nunc haec me uexat ſolicitudo,quod cum Caeſar congreſſurus ſim. AVGVRVM *decretum* } ut augures decernant,licere praetori comitia conſularia habere,aut dictatorem dicere.ep.8. RAPIEMVR } Romam,ut augur, & ſenator id decernam? aut,ſi recuſabimus ire,uexabimur. DICTATOREM } quod factum eſt.nam poſtea Caeſarem M.Lepidus praetor dictatorem dixit. NIHIL *expedio* } cogitatione nihil explico,nihil aſſequor niſi hoc, exitum mihi impendere aut Q.Mucij,qui eſt a Mario iuniore occiſus;aut L. Scipionis, quem Sulla proſcripſit.epitome Liuiana lib. 85. Oroſius, oratio pro Sextio, lib.3.de Orat. conſul cnm Norbano fuit. τέτλα: κύντερον } perfer:grauius tuliſti:cum ſcilicet lege Clodia pulſus indigniſſime exſulaſti.Tibi,inquit,illud noſtrum Attice grauius uidetur:mihi contra.proprium enim non erat,hoc eſt non eiuſmodi, ut idem ſemper futurum eſſet,ut mutari non poſſet. id enim ualet Proprium. Ad locum Homeri de Vlyſſe reſpexit:de quo & Plato in Politicis,& Maximus Tyrius mentionem fecere.Homerus autem ſic, ὁ δυ τέθλαθι μοι κοαδίη, καὶ κύντερον ἄλλοπότ', ἔτλης. Quae uerba Horatius, Vlyſſem cum Tireſia loquentem inducens,ita uertit Sat.5.lib.2.

,, Fortem hoc animum tolerare iubebo:
,, Et quondam maiora tuli.

EXIRE } ex Italia. NVLLA *querella* } quod Pompeius Italia pulſus ſit. RVSTICORVM } ruſticae plebis, bene de rep.ſentientis.nam urbana plebs nominari cum ignominia ſolet.ep.l.7. Vide librum noſtrum de Ciuitate Romana.maxime autem colonias intelligit ciuium Romanorum:quae ipſae quoque plebis ruſticae partes ſunt. METVVNT } Pompeium. IRATVM } quia eos,qui remanſerunt in Italia,male odit.fam.l.*9*.ep.*6*. VENIAM *daturum:* } conceſſurum,ut abſim,cum in ſenatu contra Pompeium agetur.ep.*6*. POSSIM *uidere* } ut ex eius ſermone comparem me ad Caeſaris congreſſum. αὐτὸς} ipſe o Cicero excogitabis. VT *ait ille* } ut alloquitur Telemachum Minerua Mentori ſimulata, ὀδ' γ. QVAE *deſcripta attulit* } mirum,cur,quis attulerit,non dicat. QVAM *ſim antiquorum hominum*} quam ſim antiquis hominibus ſimilis,qui ex ſua natura ceteros fingebant,ut eſt in oratione pro Sex. Roſcio. item ego,cum te finxerim ex natura mea,meumq.ſenſum ſecutus, grauius putarim Dionyſij iniuriam laturum eſſe,quam me;nunc ex tuis litteris meas opinionis erratum agnoſco. PHILARGYRO *bene*} reſpondiſti. RELICTVM } a Dionyſio. HISPANIAS } contra Pompeij legatos. CAESAREM } ſubaudi manſurum.

Cicero S. D. Attico. 15.

CVM, quid ſcriberem ad te, nihil haberem, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi litteras. Ad VII. *kal. Caeſarem Sinueſſae manſurum nunciabant.ab eo mihi litterae redditae ſunt ad* VII. *kal.quibus iam opes meas,non,ut in ſuperioribus litteris,opem,exſpectat.cum eius clementiam Corfinienſem illam per litteras collaudauiſſem, reſcripſit hoc exemplo: Caeſar imp. Ciceroni imp. S. Recte augurari de me,(bene enim tibi cognitus ſum) nihil a me abeſſe longius crudelitate. atque ego cum ex ipſa re magnam capio uoluptatem: tum, meum factum probari abs te, triumpho: & gaudeo. neque illud me mouet, quod ij,qui a me dimiſſi ſunt, diſceſſiſſe dicuntur; ut mihi rurſus bellum inferrent. nihil enim malo, quam & me mei ſimilem eſſe,& illos ſui. Tu uelim mihi ad urbem praeſto ſis,ut tuis conſilijs,atque opibus, ut conſueui,in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil ſcito mihi eſſe iucundius.hanc adeo habebo gratiam illi. neque enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is ſenſus, ea in me eſt beneuolentia. Vale.*

EXPLANATIO

HABEBO *gratiam illi:* } quia tecum aget, ut ad urbem uenias. IS *ſenſus* } ita eſt affectus erga me.

Cicero S. D. Attico. 16.

TREBATIVM VI. *Kal.quo die has litteras dedi,exſpectabam. ex eius nuncio, Matijq. litteris meditabor,quo modo cum illo loquar. o tempus miſerum. nec dubito, quin a me contendat, ad urbem ueniam.*

niam. ſenatum enim kal. uelle ſe frequentem adeſſe, etiam Formijs proſcribi iuſſit. ergo ei negandum eſt? ſed quid praeripi? ſtatim ad te perſcribam omnia. ex illius ſermone ſtatuam, Arpinum ne mihi eundum ſit, an quo alio. Volo Ciceroni meo togam puram dare, iſtic puto. tu quaeſo cogita, quid deinde: nam me hebetem moleſtiae reddiderunt. A Curio, uelim ſcire, ecquid ad te ſcriptum ſit de Tirone. ad me enim ipſe Tiro ita ſcripſit, ut uerear, quid agat. qui autem ueniunt inde, id modo nunciant. ſane in magnis curis etiam haec me ſolicitant. in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas eſſet.

EXPLANATIO

QVID *praeripi?* ʒ quid attinet anticipare de Caeſaris congreſſu? epiſt. 1. l. 10. TIRONE ʒ Patris aegrotante. INDE, *&c.* ʒ Beſſarionis liber, In id modo nuncians. non dubito, quin deprauatus ſit locus, nec facilis emendatio.

Cicero S. D. Attico. 16.

VTRVMQVE *ex tuo conſilio: nam & oratio fuit ea noſtra, ut bene potius ille de nobis exiſtimaret, quam gratias ageret: & in eo manſimus, ne ad urbem. illa fefellerunt, facilem quod putaramus. nihil uidi minus. damnari ſe noſtro iudicio, tardiores fore reliquos, ſi in his non ueniremus, dicere. ego, diſſimilẽ illorum eſſe cauſſam. cum multa: ueni igitur, & age de pace. meo ne, inquam, arbitratu? an tibi, inquit, ego praeſcribam? ſic, inquam, agam, ſenatui non placere in Hiſpanias iri, nec exercitus in Graeciam tranſportari: multaq. inquam de Cnaeo deplorabo. tum ille, ego uero iſta dici nolo. ita putabam, inquam: ſed ego eo nolo adeſſe, quod aut ſic mihi dicendum eſt, multaque, quae nullo modo poſſem ſilere, ſi adeſſem; aut non ueniendum. ſumma fuit, ut ille quaſi exitum quaerens, ut deliberarem. non fuit negandum. ita diſceſſimus. credo igitur hunc me non amare. at ego me amaui; quod mihi iam pridem uſu non uenit. reliqua, o dij, qui comitatus, quae, ut tu ſoles dicere, γεχυά: in qua erat Eros Celeri. o rem perditam, o copias deſperatas. quid? Seruij filius. quot in his caſtris fuerunt, quibus Pompeius circumſideretur? ſex legiones. multum uigilat, audet, nullum uideo finem mali. nunc certe premenda tibi ſunt conſilia. Hoc fuerat extremum. illa tamen κατάχρισις illius eſt odioſa, quam paene praeterij: ſi ſibi conſilijs noſtris uti non liceret, uſurum, quorum poſſet, ad omniaq. eſſe deſcenſurum. uidiſti igitur uirum, ut ſcripſeras? ingemuiſti? certe. cedo reliqua, quid? continuo ipſe in Puteolanum, ego Arpinum. inde exſpecto quidem* ΛΑΛΤΕCAN *illum tuam. tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipſum, quem ſequimur, multa fefellerunt. ſed ego tuas litteras exſpecto. nihil eſt enim iam, ut antea,* Videamus hoc quorſum euadat. *Extremum fuit de congreſſu noſtro. quo quidem non dubito quin iſtum offenderim. eo maturius agendum eſt. amabo te epiſtolam, & πολιτικὴν. ualde tuas litteras nunc exſpecto. Vale.*

EXPLANATIO

ORATIO ʒ cum Caeſare. BENE *exiſtimaret* ʒ quia me gratum uideret in Pompeium. GRATIAS *ageret* ʒ non enim hoc fecit: quoniam in eo perſeueraui, ne ad urbem irem. epiſt. 18. NOSTRO *iudicio* ʒ ideo me ad urbem non ire, quia de eo non recte exiſtimarem. CVM *multa* ʒ cum multis uerbis oſtenderem, diſſimilem aliorum eſſe cauſſam: me enim beneficio deuinctum non poſſe ſine maxima culpa intereſſe, cum in ſenatu contra illum agetur: ueni igitur, inquit Caeſar, & cauſſam age non meam magis, quam Pompeij: de pace, inquam, age. IRI ʒ a te. EXITVM ʒ ſermonis. VT *deliberarem* ʒ ſubaudi, diceret. NON *fuit negandum* ʒ dixi me deliberaturum. etſi iam deliberaueram. mihi enim fixum eſt, aut in ſenatum non uenire, aut ea dicere de rep. quae ſentio. ſed petenti, ut deliberarem, non fuit negandum. EGO *me amaui* ʒ feci, quod magis ex animo meo fuit: quod iampridem non feceram: quia potentibus in rep. poſt exſulij tempora inſeruiui. Amabo, liber Beſſarionis: eadem ſententia. COMITATVS ʒ Caeſaris: γεχύαν quam tu appellaſti in epiſtola tua. ep. 9. EROS *Celeri* ʒ flagitioſus libertus Q. Metelli Celeris, qui perierat Marcellino & Philippo coſ. Celeri, autem pro, Celeris: qua ratione & Virgilius dixit, Relliquias Danaum, atque immitis Achilli: &, Acris Oronti. SERVII *filius* ʒ Ser. Sulpicij filius erat in comitatu Caeſaris. epiſt. 18. REM *perditam* ʒ & perdita Caeſaris cauſſa, & copiae eiuſmodi, ut ſperare nihil poſſis. actum igitur de ſalute reip. FVERVNT ʒ quia Brundiſio redibant. & cum admiratione protulit. quaſi uix credibile uideatur, tot homines conueniſſe ad Cn. Pompeium circumſidendum. EXTREMVM ʒ ut tuum conſilium exquirerem. κατάρισις ʒ quaſi condemnatio, aduerſus me dicta ſententia. VIRVM ʒ non dixit, hominem, ſed uirum: ut Atticus id uerbum uſurpet, quo Cicero in epiſtola quadam uſus erat, cum ſcriberet fortaſſe ſic? Ego cum uirum uidero; ἐμφατικῶς de Caeſare. ΛΑΛ *tecan* ʒ corruptae litterae. antiquus liber, VVV *teucun.* non placet in obſcuris diuinare. ILLVM *ipſum* ʒ Pompeium. ep. 2. VT *antea* ʒ cum ſcribebas, Videamus, & Cnaeus

quid agat,& ilius rationes quorſum fluant.ep.9. Extremvm *fuit de congreſſu noſtro.* ʒ primum differebas tua conſilia,dum ſciremus,Pompeij rationes quorſum fluerent.nempe ſcimus : Italia pulſus mare tranſiuit.differebas etiam,quod,cum ſcires me cum Caeſare ad urbem redeunte congreſſurum,ſcire uolebas,in eo congreſſu quid is aut a me petijſſet,aut petenti mihi conceſſiſſet. extremum igitur fuit,quod exſpectaras,de congreſſu noſtro. Agendvm *eſt* ʒ deliberandum,quid me agere oporteat. πολιτικὴν ʒ de rep.ut ſcribas ad me quae Caeſar egerit in aduentu ſuo.

Cicero S. D. Attico 18.

Ego *meo Ciceroni,quoniam Roma caremus,Arpini potiſſimum togam puram dedi : idq. municipibus noſtris fuit gratum.etſi omnes, & illos, & qua iter feci, maeſtos,afflictosq. uidi:tam triſtis, & tam atrox eſt* ἀναθεώρησις *huius ingentis mali.delectus habetur.in hiberna deducuntur ea.quae,etiam cum a bonis uiris, cum iuſto in bello,cum modeſte fiunt,tamen ipſa per ſe moleſta ſunt,quam cenſes acerba nunc eſſe,cum a perditis,in ciuili nefario bello,petulantiſsime fiant ? caue autem putes,quemquam hominem in Italia turpem eſſe,qui hinc abſit. uidi ipſe Formijs uniuerſos. neque mehercule umquam homines putaui;& noram omnes,ſed numquam uno loco uideram.Pergamus igitur, quo placet ; & noſtra omnia relinquamus. proficiſcamur ad eum cui gratior noſter aduentus erit,quam ſi una fuiſſemus. tum enim eramus in maxima ſpe;nunc, ego quidem,in nulla. nec , praeter me, quiſquam Italia ceſſit, niſi qui hunc inimicum ſibi putaret. nec mehercule hoc facio reip.cauſſa,quam funditus deletam puto, ſed ne quis me putet ingratum in eum,qui me leuauit ijs incommodis, quibus idem affecerat: & ſimul , quod ea, quae fiunt,aut quae certe futura ſunt,uidere non potero.etiam quidem S.C.facta quaedam iam puto, utinam in Volcatij ſententiam. ſed quid refert ? eſt enim una ſententia omnium. ſed erit iniuſtiſſimus Seruius , qui filium miſit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum,cum Pontio Titiniano. etſi hic quidem timoris cauſſa,ille uero? ſed ſtomachari deſinamus , & aliquando ſententiam,ut nihil noui,niſi id ; quod minimum uellem ſpiritum reliquum eſſe. Nos,quoniam ſuperum mare obſidetur,infero nauigabimus: &, ſi Puteolis erit difficile,Crotonem petemus,aut Thurios ; & boni ciues,amantes patriae,mare infeſtum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam uideo . in Aegyptum nos abdimus.exercitu pares eſse non poſſumus.pacis fides nulla eſt. ſed haec ſatis deplorata ſunt. Tu uelim litteras Cephalioni des de omnibus rebus actis, denique etiam ſermonibus hominum ; niſi plane obmutuerunt. Ego tuis conſilijs uſus ſum , maxime quod & grauitatem in congreſſu noſtro tenui, quam debui ; & , ad urbem ut non accederem , perſeueraui. Quod ſupereſt, ſcribe, quaeſo, quam accuratiſſime, (iam enim extrema ſunt) quod placeat, quid cenſeas . etſi iam nulla dubitatio eſt.tamen, ſi quid , uel potius quidquid ueniet in mentem , ſcribas uelim. Vale.*

EXPLANATIO

Qvi *hinc abſit.* ʒ qui cum Caeſare non ſit. Vmqvam *homines putaui* ʒ recordatus paullo ante, Hominem , dixiſſe, correctionem ſubiecit : monſtra quaedam ſemper putaui, non homines. Qvo *placet* ʒ quo iam conſtituimus. Nec *praeter me* ʒ quo gratior Pompeio aduentus noſter eſſe debebit.nam alij non tam ipſius amore,quam Caeſaris metu,Italia ceſſerunt. Incommodis ʒ exſulio. epiſt. 3. lib. 8. Inivstissimvs } totus a ratione auerſus , minime iuſtam in partem propenſus. Tale illud in epiſtola ad Lentulum: Bibulum habuimus multo iuſtiorem , paene etiam amicum . Immitiſſimus, alij legunt. ego neminem reprehendo, ſequor antiquum Beſſarionis librum, ſequor ipſam ſententiam , exemplo confirmatam. pacem,inquit,in ſenatu Ser. Sulpicius diſſuadebit, quia ſcit Pompeium amicum ſibi numquam fore,quoniam filium Brundiſium miſit ad eum affligendum.epiſtola 3.& xi.lib.10. Hic *quidem* ʒ Pontius quidem Titinianus cum Caeſare contra Pompeium arma tulit, quia, cum inclinatam uideret Pompeij fortunam , rerum ſuarum ruinam Caeſare uictore pertimuit. Seruius uero indigne fecit, qui filium miſerit . neque enim quidquam cogitare magis debuit,quam quid eum ciuem, qui ſummos honores in rep. geſſiſſet , & agere, & ſentire par eſſet . quae a Pontio non exſpectantur : ideoq. minus turpis , quam Seruius.epiſtola 6. Sententiam ʒ ſubintellige , dicamus . Vt *nihil noui* } dicamus . Qvod *minimum* ʒ hoc eſt uelle me minimum mihi ſpiritum reliquum eſſe . nam , ne quis , Quod , inuſitate dictum hoc modo putet ; exempla aliquot afferam eiuſdem Ciceronis , ut dubitatio tollatur . Epiſtola 4. lib. 10. Cum ſcripſiſſet , inquit , quod me cuperet ad urbem uenire . Et epiſtola 40.libri 13.fam. Si ulla umquam apud te mea commendatio ualuit ; quod ſcio multas ualuiſſe plurimum ; haec ut ualeat, rogo. Et lib. II. de off. Videndum illud item , quod , ſi opulentum , fortunatumq. defenderis , in illo uno , aut forte in liberis eius maneat gratia. Et lib.1.de Leg. Illud extremum eſt , quod recte uiuendi ratio meliores efficit . Reliqua uide in Commentario noſtro epiſtola 28.lib.7. Fam. Svfervm *mare* } Hadriaticum . Infero ʒ Etruſco . Obsidetvr ʒ Caeſaris praeſidijs.epiſt. 3. Infectvm *habebimus* ʒ infeſtum reddemus. ſic , Solicitum habere, pro ſolicitum reddere, alibi dixit, &, Dymaeos mare infeſtum habere, epiſtola 1. libri xvi. Eſt autem ſententia, Pompeium claſſem parare ad intercludendos Italiae commeatus,ideſt ad patriam fame necandam:ad hunc ſe iturum(epiſt.8.)& cum iracunda ironia,Boni ciues,amantes patriae, dixit. In *Aegyptum* ʒ quoniam quidem neque de Aegypto , & Arabia cogitare debemus , (cur enim eo nos abdamus ? epiſtola 9.) & exercitu pares eſſe Caeſar non poſſumus.claſſe igitur bellum geremus. Conωressv ʒ Caeſaris.ep.15. Censeas ʒ mihi agendũ etſi nulla iam dubitatio eſt,quin mihi ſit eundum ad Pompeium.

IN·EPISTOLARVM
M. TVLLII. CICERONIS
AD
T. POMPONIVM. ATTICVM
LIBRVM. X.
PAVLLI. MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. 1.

TERTIO *non. cum in Laterium fratris ueniſſem, accepi litteras, & paullum reſpi raui: quod poſt has riunas mihi non acciderat. per enim magni aeſtimo, tibi firmitudinem animi noſtri & factum noſtrum probari. Sexto. n. noſtro quod ſcribis probari, ita laetor, ut me quaſi patris eius, cui ſemper uni tribui plurimum, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod ſaepe ſoleo recordari, dixit olim, nonis illis Decembribus, cum ego, Sexte, quidnam ergo?*

Μὴ μὰν, *inquit ille*, ἀσπουδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι.

eius igitur mihi uiuit auctoritas; & ſimillimus eius filius eodem eſt apud me pondere, quo fuit ille: quem ſaluere uelim iubeas plurimum. Tu tuum conſilium etſi non in longum tempus differs, (iam enim illum emptũ pacificatorem peroraſſe puto, iam actum aliquid eſſe in conſeßu ſenatorum) tamen ſuſpenſum me detines, ſed eo minus, quod non dubito, quid nobis agendum putes. quid enim Flauio legionem, & Siciliam dari ſcribis, & id iam fieri? quae tu ſcelera partim parari, et iam cogitari, partim ex tempore futura cenſes? ego uero Solonis, popularis tui, &, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite ſanxit. ſi qui in ſeditione non alerutrius partis fuißet. niſi tu aliter cenſes. & hinc abero, & filij. ſed alterum mihi eſt certius: nec praeripiam tamen; exſpectabo tuum conſilium, & eas litteras, niſi alias iam dediſti, quas, ſcripſi, ut Cephalioni dares. Quod ſcribis, non quo alicunde audieris, ſed te ipſum putare, me attractum iri, ſi de pace agatur: mihi omnino non uenit in mentem, quae poſſit actio eſſe de pace, cum illi certißimum ſit, ſi poſſit, exſpoliare exercitu, & prouincia Pompeium. niſi forte iſte ſummarius ei poteſt perſuadere, ut, dum oratores eant, & redeant, quieſcat. nihil uideo, quod ſperem, aut quod iam putem fieri poſſe. ſed tamen hominis hoc ipſum probi eſt, & magnom τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, *ueniendum ne ſit in cõſilium tyranni, ſi is aliqua de re bona deliberaturus ſit. quare, ſi quid eiuſmodi euenerit, ut accerſamur: (quod equidem non curo: quid enim eßem de pace dicturus, dixi; ipſe ualde repudiauit) ſed tamen, ſi quid acciderit, quid cenſeas mihi faciẽdum, utique ſcribito. nihil enim mihi adhuc accidit, quod maioris conſilij eſſet. Trebatij, boni uiri, & ciuis, uerbis te gaudeo delectatũ: tuaq. iſta crebra* ἐκφώνησις, ΙΠΕΡΕΙ *me ſola adhuc delectauit. Litteras tuas uehementer exſpecto, quas quidem credo iam datas eſſe. Tu cum Sexto ſeruaſti grauitatem eandem, quam mihi praecipis. Celer tuus diſertus magis eſt, quam ſapiens. De iuuenibus, quae ex Tullia audiſti, uera ſunt. M. Antonij iſtud, quod ſcribis, non mihi uidetur tam re eſſe triſte, quam uerbo. haec eſt* ἄλη, *in qua nunc ſumus, mortis inſtar. aut enim mihi libere inter malos* πολιτευτέον *fuit, aut uel periculoſe cum bonis: aut nos temeritatem bonorum ſequamur: aut audaciam improborum inſectemur. utrumque pe-*

riculoſum

riculoſum eſt. at hoc, quod agimus, & turpe, nec tamen tutum. Iſtum, qui filium Brundiſium de pace miſit, (de pace idem ſentio, quod tu; ſimulationem eſſe apertam, parari autem bellum acerrime) legatum iri non arbitror; cuius adhuc, ut optaui, mentio facta nulla ſit. eo minus habeo neceſſe ſcribere, aut etiam cogitare, quid ſim facturus, ſi acciderit, ut legarer. Vale.

EXPLANATIO

LATERIVM } fundum in Arpinati.ep.7.lib.4. FIRMITVDINEM *animi noſtri*} quod ab honeſto non diuellar: ideſt, quod in Caeſaris congreſſu neque indulgenter ſim locutus; & in eo manſerim, ne ad urbem accederem. ep.16.& 18.l.9. SEXTO } Peducaeo. NONIS *Dec.* } quo die in coniuratos animaduerti. QVIDNAM *ergo?* } ſenatus mandauit, ut de coniuratis ſupplicium ſumerem. mandata ſi exſequar, uideo mihi ab improbis ciuibus magnam inuidiam, magnaq. pericula impendere; quod a me contra leges actum obijcient, quae ciues Romanos occidi uetant. quid ergo faciam o Sexte? tum ille me ad praeclarum facinus Homericis uerſibus incitauit. Iliadis χ. SIMILLIMVS *eius filius* } ergo doctrina, probitate, iuſtitia praeditus. haec enim patri Peducaeo tribuit Cicero lib. 2. de Fin. his uerbis: Sex. Peducaeus, is, qui hunc noſtrum reliquit, effigiem & humanitatis, & probitatis ſuae filium, tum doctus, tum omnium uir optimus, & iuſtiſſimus. NON *in longum tempus*. } tantum ut exſpectemus, quid de pace decernatur in conſeſſu ſenatorum. nam, in ſenatu, non libet dicere. Beſſarionis liber habet, Longum cum tempus: ut fortaſſe Cicero ſcripſerit, Longinquum tempus. EMPTVM } pretio a Caeſare inductum, ut de pace ageret in ſenatu: cuius nomen fuit in Attici epiſtola. QVID *nobis agendum putes* } putas enim diſcedendum ex Italia. DARI } a Caeſare, quaſi a rege. POPVLARIS *tui* } quia tu quoque Atticus. MEI } quia migrare Athenas cogito. HINC ABERO } cum filijs abibo ex Italia. ALTERVM } me abfuturum hinc: de filijs minus certum. CEPHALIONI } & hic, & ſupra ueteres libri habent, Cephaloni. mihi tamen nihil placuit mutare: primum, quia Beſſarionis liber & hic & ſupra habet, Cephaloni, infra tamen Cephalionem ſemper: deinde, quia in Plauti uerſu, quem recitat Priſcianus, ita Cephalionis mentio fit, ut Cephalonem metri ratio non ferat. eſt enim ſic:

,, O amice multis, at mihi une Cephalio.

SI *de pace* } ſic Beſſarionis liber antiquus: & ſententia non obſcura: itaque nihil muto. PROVINCIA } Hiſpania, ep.2.lib.9. ISTE *ſummarius.* } emptus pacificator. mallem enim, Nummarius, ut Nummarij iudices, pretio corrupti, ep.14.lib.1.& placet εἰρωνικῶς dictum eſſe, Niſi forte: quia ſcit Caeſari perſuaderi non poſſe, ut quieſcat. DIXI } ipſi Caeſari. ep.1.lib.9. Ἐκφώνησις ὑπέρευ } pronunciatio perquam optime. Hoc uno delectatus adhuc ſum, quod tu de publicis rebus egregie pronuncias. Quamquam, cum alij libri ueteres habeant, ὑπέρει, alij τέρπει, quorum unus eſt apud me, in quo τέρπει non obſcuris litteris legitur: ſuſpicor interdum, cum Cicero τέρπει ſcripſiſſet, gloſſema in margine libri additum fuiſſe, Delectat: quod poſtea cum in ordinem uerborum receptum eſſet, mutatum eſſe τέρπει, cum duobus uerbis idem ſignificantibus locus non eſſe uideretur, in aliud Graecum uerbum, ut coniectura tulit. Delectauit autem fortaſſe magis placuit, quam Delectat, propter aduerbium Adhuc: quaſi praeterito potius tempori ſeruiret, quam praeſenti: cum tamen pariter utrique ſeruiat. GRAVITATEM } in congreſſu Caeſaris. DE *iuuenibus* } de Ciceronibus. AVDISTI } forte, nolle me eos erudiri a Dionyſio. epiſt.2. HAEC *eſt* ἄλη, } haec animi mei ſolicitudo, & mentis error, in quo nunc ſum, mortis inſtar eſt. angor enim, quod neq. ad urbem uenerim, ut inter Caeſarianos de rep. libere agerem; neque bonos uel cum periculo ſim ſecutus. alterutrum certe oportuit. aut enim bonos ſe qui debemus; quorum de Italia relinquenda temerarium conſilium fuit: aut, ſi Italiam relinquere non placet, neque temeritatem bonorum imitari; agamus hic libere, quae ſentimus, & pro rep. & contra improborum audaciam. HOC, *quod agimus* } manſio haec noſtra in Italia, neque honeſta, neque tuta. ISTVM, *&c.* } forte L. Cornelium Balbum, qui filium Brundiſium miſerat. ME } non me, ſed iſtum legatum iri arbitror. SI *acciderit, ut legarer* } & conſuetudo Latini ſermonis poſtulat, Vt leger; & ego eo procliuius in hanc opinionem deſcendo, quod antiqui libri, Vt legerer, habent.

Cicero S. D. Attico. 2.

EGO *cum accepiſſem tuas litteras nonis Apr. quas Cephalio attulerat, eſſemq. Minturnis poſtridie manſurus, & inde protinus; ſuſtinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſſemus, agerenturq. nihilo minus, quae ſine nobis agi poſſent.* MMTEYCA *iam adeſt, & animus ardet: nec eſt quidquam, quo, & qua. ſed haec noſtra erit cura, & peritorum. tu tamen, quod poteris, ut adhuc feciſti, nos conſilijs iuuabis. res ſunt inexplicabiles. fortunae ſunt committenda omnia. ſine ſpe conamur ulla. melius ſi quid acciderit, mirabimur. Dionyſium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea ſcripſit: ſed & tempus alienum eſt; & homini non amico noſtra incommoda, tanta praeſertim, ſpectaculo eſſe nollem: cui te meo nomine inimicum eſſe nolo. Vale.*

EXPLANATIO

AGERENTVRQVE } pararentur a meis ad nauigationem. MMTEYCA }corrupta dictio,ſed,ut opinamur,ad nauigationem pertinens:uidetur enim dicere:nauigandi appropinquat occaſio. ARDET }abeundi cupiditate. NEC *eſt quidquam* }nec uidemus,aut quae loca petamus,aut qua uia. TVLLIA *mea ſcripſit* } opinor eum mihi commendans,& ſuperiora excuſans.aut,Scripſit,ad me profecturum.ſed ego nolim ad me profectum,quia neque hoc tempore eo mihi comite opus eſt, & homini non amico noſtra incommoda ſpectaculo eſſe nollem.ep.5.& 10.lib.8.& 10.& 14.lib.9.& 2.lib.10. INIMICVM *eſſe* } quod ſcribis te facturum,ſi ego uelim.

Cicero S. D. Attico. 3.

CVM, quid ſcriberem,plane nihil haberem; haec autem reliqua eſſent,quae ſcire cuperem, profectus ne eſſet,quo in ſtatu urbem reliquiſſet, in ipſa Italia quem cuique regioni,aut negotio praefecißet,et qui eſſent ad Pompeium,& ad conſules ex S.C.de pace legati:ut igitur haec ſcirem,dedita opera has ad te litteras miſi. feceris igitur commode,mihiq.gratum, ſi me de his rebus,& ſi quid erit aliud, quod ſcire opus ſit, feceris certiorem.ego in Arcano opperior,dum iſta cognoſco. Ad VII.id.alteram tibi eodem die hanc epiſtolam dictaui,& pridie dederam mea manu longiorem. Viſum te aiunt in Regia:nec reprehendo: quippe cum ipſe iſtam reprehenſionem non fugerim: ſed exſpecto tuas litteras.neque iam ſane uideo, quod exſpectem: ſed tamen,etiam ſi nihil erit, id ipſum ad me uelim ſcribas.Caeſar mihi ignoſcit per litteras, quod non uenerim;ſeſeq.in optimam partem id accipere dicit. facile patior,quod ſcribit,ſecum Tullum,et Seruium queſtos eſſe,quia non idem ſibi,quod mihi,remiſiſſet. homines ridiculos,qui,cum filios miſiſſent ad Cn.Pompeium circumſidendum,ipſi in ſenatum uenire dubitarent.ſed tamen exemplum miſi ad te Caeſaris litterarum. Vale.

EXPLANATIO

PROFECTVS } Caeſar,ut in Hiſpanias iret contra Pompeij legatos,Afranium,& Petreium, & Varronem. LONGIOREM } quae eſt huius libri prima. VISVM *te* } puto eſſe epiſtolae initium. IN *Regia:* } publicum aedificium,in quo ſacra fiebant ex antiquo Numae regis inſtituto. Feſtus 226.280.286.Sex,Rufus,P.Victor,pro Milone. NON *uenerim* } in ſenatum. TVLLVM }Volcatium Tullum. SERVIVM } Sulpicium. QVIA *non idem* } quia non ijs conceſſiſſet,quod mihi,ut in ſenatum non uenirent. ep.lib.4.fam. CVM *filios miſißent* } Seruium deſignat,non utrumque.non enim Volcatius contra Pompeium filium miſerat.ep.17.& 18.lib.9.

Cicero S. D. Attico. 4.

MVLTAS a te accepi epiſtolas eodem die, omnes diligenter ſcriptas,eam uero, quae uoluminis inſtar erat,ſaepe legendam,ſicuti facio:in qua non fruſtra laborem ſuſcepiſti:mihi quidem pergratum feciſti. quare,ut id,quoad licebit,id eſt,quoad ſcies ubi ſumus, quam ſaepiſſime facias,te uehementer rogo.at deplorandi quidem,quod quotidie facimus,ſit iam nobis aut finis omnino,ſi poteſt,aut moderatio quaedam, quod profecto poteſt. non enim,quam dignitatem, quos honores, quem uitae ſtatum amiſerim,cogito, ſed quid conſecutus ſim, quid praeſtiterim,qua in laude uixerim, his denique in malis quid interſit inter me, & iſtos, quos propter omnia amiſimus. hi ſunt,qui, niſi me ciuitate expuliſſent,obtinere ſe non poſſe putarunt licentiam cupiditatum ſuarum:quorum ſocietas,& ſceleratae conſenſionis fides quo eruperit,uides. alter ardet furore, & ſcelere,nec remittit aliquid,ſed in dies ingraueſcit: modo Italia expulit:nunc alia ex parte perſequi, ex alia prouincia ſpoliare conatur:nec iam recuſat, ſed quodam modo poſtulat,ut,quemadmodum eſt,ſic etiam appelletur tyrannus.alter,is,qui nos ſibi quondam ad pedes ſtratos ne ſubleuabat quidem,qui ſe nihil contra huius uoluntatem aiebat facere poſſe,elapſus e ſoceri manibus,ac ferro,bellum terra,& mari comparat, non iniuſtum ille quidem,ſed tum pium, tum etiam neceßarium ſuis tamen ciuibus exitiabile,niſi uicerit; calamitoſum etiam,ſi uicerit.horum ego ſummorum imperatorum non modo res geſtas non antepono meis, ſed ne fortunam quidem ipſam,qua illi florentiſſima,nos duriore conflictati uidemur.quis enim poteſt,aut deſerta per ſe patria,aut oppreſſa,beatus eſſe? &,ſi,ut nos a te admonemur,recte in illis libris diximus,nihil eße bonũ, niſi quod honeſtum;nihil malum,niſi quod turpe ſit: certe uterque iſtorum eſt miſerrimus;quorum utrique ſemper patriae ſalus,& dignitas poſterior ſua dominatione,& domeſticis commodis fuit. Praeclara igitur conſcientia ſuſtentor,cum cogito me de rep.aut meruiſſe optime,cum potuerim,aut certe numquam,niſi diuine,cogitaſſe, eaq. ipſa tempeſtate euerſam eſſe remp. quam ego XIV.annis ante proſpexerim. hac igitur conſcien-

ſta comite proficiſcar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum iam acta aetas, quam propter pueros, quibus interdū uidemur praeſtare etiam remp. debuiſſe: quorum quidem alter, non tam, quia maiore pietate eſt, me mirabiliter excruciat; alter, (o rem miſeram; nihil enim mihi accidit in omni uita acerbius) indulgentia uidelicet noſtra deprauatus, eo progreſſus eſt, quo non audeo dicere: & exſpecto tuas litteras. ſcripſiſti enim, te ſcripturum eſſe plurima, cum ipſum uidiſſes. omne meum obſequium in illum fuit cum multa ſeueritate: neque unum eius, nec paruum, ſed multa magna delicta compreſſi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quā tam crudeliter negligenda. nam litteras eius ad Caeſarem miſsas ita grauiter tulimus, ut te quidem celaremus; ſed ipſius uidemus uitam inſuauem reddidiſſe. hoc uero eius iter, ſimulatioq. pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum ſcio, poſt Hirtium conuentum, accerſitum ab Caeſare: cum eo de meo animo ab ſuis rationibus alieniſſimo, & conſilio relinquendi Italiam. & haec ipſa timide. ſed nulla noſtra culpa eſt: natura metuenda eſt. haec Curionem, haec Hortenſij filium, non patrum culpa, corrupit. iacet in maerore meus frater, neque tam de ſua uita, quam de mea metuit. huic tu, huic tu malo affer conſolationes, ſi ullas potes: maxime quidem illam uelim, ea, quae ad nos delata ſint, aut falſa eſſe, aut minora. quae ſi uera ſint, quid futurum ſit in hac fuga, neſcio. nam ſi haberemus remp. conſilium mihi non deeſset nec ad ſeueritatem, nec ad indulgentiam. Haec, ſiue iracūdia, ſiue dolore, ſiue metu permotus, grauius ſcripſi, quam aut tuus in illum amor, aut meus poſtulabat. ſi uera ſunt ignoſces: ſi falſa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo uero ſe res habeat, nihil aſsignabis nec patruo, nec patri. Cum haec ſcripſiſſem, a Curione mihi nunciatum eſt, eum ad me uenire. uenerat enim is in Cumanum ueſperi pridie, id eſt idibus. ſi quid eius igitur ſermo eiuſmodi attulerit, quod ad te ſcribendum ſit; id in litteris adiungam. Praeterijt uillam meam Curio, iuſſitq. mihi nunciari, mox ſe uenturum: cucurritq. Puteolos, ut ibi concionaretur. concionatus eſt: redijt: fuit ad me ſane diu. o rem foedam noſti hominem: nihil occultauit, in primis nihil eſſe certius, quam ut omnes, qui lege Pompeia condemnati eſſent, reſtituerentur; itaque ſe in Sicilia eorum opera uſurum. de Hiſpanijs, non dubitabat, quin Caeſaris eſſent: inde ipſum cum exercitu, ubicumque Pompeius eſſet: eius interitu finem fore: propius factum eſſe nihil; eum plane, iracundia elatum, uoluiſſe occidi Metellum tribunū pl. quod ſi eſſet factum, caedem magnam futuram eſſe: permultos hortatores eſſe caedis; ipſum autem non uoluntate, aut natura non eſſe crudelem, ſed quod putaret, popularem eſſe clemētiam: quod ſi populi ſtudium amiſiſſet, crudelem fore: eumq. perturbatum, quod intelligeret, ſe apud ipſam plebem offendiſſe de aerario: itaque ei cum certiſſimū fuiſſet, ante quam proficiſceretur, concionem habere auſum non eſſe, uehementerq. animo perturbato profectum. Cum autem ex eo quaererem, quid uideret, quod exemplum, quam remp. plane fatebatur nullam ſpem reliquam: Pompeij claſſem timebat: quae ſi eſſet, ſe de Sicilia abiturum. Quid iſti, inquam, ſex tui faſces? ſi ab ſenatu, cur laureati? ſi ab ipſo, cur ſex? Cupiui, inquit, ex S.C. ſurrepto: nam aliter non poterat. at ille impendio nunc magis odit ſenatum: a me, inquit, omnia proficiſcentur. ſex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego, quam uellem, inquam, petiſſe ab eo, quod audio Philippum impetraſſe: ſed ueritus ſum, quia ille a me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi conceſſiſſet: uerum puta te impetraſſe. ego enim ad eum ſcribam, ut tu ipſe uoles, de ea re nos inter nos locutos. quid aūt illius intereſt, quoniam in ſenatum nō uenis, ubi ſis? quin nunc ipſum minime offendiſſes, eius cauſſa ſi in Italia non fuiſses. Atque ego, me receſſum, & ſolitudinem quaerere, maxime quod lictores haberem. laudabat conſilium. Quid ergo inquam? nam mihi curſus in Graeciam per tuam prouinciam eſt; quoniam ad mare ſuperum milites ſunt. Quid mihi, inquit, optatius? hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem eſt uerum profecto, ut non modo tuto, uerum etiam palam nauigaremus. Reliqua in poſterū diem diſtulit: ex quibus ſcribā ad te, ſi quid erit epiſtola dignum. Sunt aūt, quae praeterij, interregnum ne eſset exſpectaturus, an, quo modo dixerim? Ad ſe ille quidem deferri conſulatum, ſed ſe nolle, in proximum annum. Et alia ſunt, quae exquirā. Iurabat ad ſummam, quod nullo negotio faceret, amiciſſimum mihi Caeſarem eſse debet. quid enim, inquā, ſcripſit ad me Dolabella? dico, quid? affirmabat, cum ſcripſiſset, quod me cuperet ad urbem uenire, illū quidem gratias agere maximas, & non modo probare, ſed etiam gaudere. quid quaeris? atque iubebat. eſt enim ſuſpicio illa domeſtici mali, & ſermonis Hirtiani. quā cupio illū dignum eſse nobis, & quā ipſe me inuito, quae pro illo ſit ſuſpicandum. ſed opus fuit Hirtio conuento. eſt profecto neſcio quid. ſed uelim quamminimo. & tamen eū non dum rediſse miramur. ſed haec uidebimus. Tu Oppios Terentiae dabis. iam enim urbis unum periculum eſt. Me tamen conſilio iuua, pedibus ne Rhegiū, an hinc ſtatim in nauem. ceterum, quoniam commoror, ego ad te ſtatim habebo, quod ſcribam, ſimul ut uidero Curionem. De Tirone cura, quaeſo, quod facis, ut ſciā, quid is agat.

EXPLANATIO

ISTOS } Pompeium, & Caeſarem. ALTER *ardet* } Caeſar. EXPVLIT } Pompeium. ALIA *ex parte* } conatur & in Graeciam perſequi, & ei prouinciam Hiſpaniam eripere. AD *pedes ſtratos* } ſuppliciter rogantes, ut nos contra ſceleratam tribuni pl. rogationem defenderet. HVIVS } Caeſaris: cui dicebat ſe iniuriam eſſe facturum, ſi contra Clodium ageret. lib. 3. ep. 15. minus liberale uocauit reſponſum Pompeij. ELAPSVS } quia claſſe fugit. DESERTA *per ſe patria, aut oppreſſa* } deſeruit Pompeius, oppreſſit Caeſar. ADMONEMVR, } laudabat igitur Atticus profectionem Ciceronis ad Pompeium, cum diceret, ei praeſtanda eſſe illa, quae ſcripſerat in libris de rep. nimirum haec, nihil eſt bonum, niſi quod honeſtum; nihil omnino malum, niſi quod turpe. ILLIS *libris* } de rep. ep. 15. lib. 4. ep. 1. & 2. lib. 6. epiſt. 3. lib. 7. epiſt. 11. lib. 8. epiſt. 3. lib. 10. XIV. *annis ante* } cum ipſe conſul eſſet. uidit enim con-

iuratis fauere multos nobiles, & in ijs Caeſarem ipſum. PROFICISCAR, } ad Pompeium. ALTER } filius. MAIORE *pietate* } nam Quinctus filius & patri, & patruo inimicus: ut paullo poſt. EIVS } Quincti filij. IPSIVS } ipſum Quinctum uidemus nunc earum litterarum paenitere, quas ad Caeſarem ſcripſit. ITER } ad Caeſarem. SIMVLATIOQ. *pietatis.* } quia ſimulauit ideo ſe ire, ut Caeſari oſtenderet, nos optimo in illum eſſe animo: quod contra fecit. TANTVM *ſcio,* } reliqua, ad me delata de Quincto filio, explorata non ſunt: hoc plane ſcio. SVIS } Caeſaris. HAEC *ipſa timide.* } ad te ſcribo: quia ſcio tibi dolorem allatura: reliqua non audeo. ſupra: Eo progreſſus eſt, quo non audeo dicere. Et proxime: Hoc uero eius iter, ſimulatioq. pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. NVLLA *noſtra culpa* } non in educatione uitium fuit, ſed in natura. HORTENSII *filium,* } qui erat cum Curione in Caeſaris partibus. de hoc Valerius. METVIT. } quia noſtrum conſilium de relinquenda Italia patefactum Caeſari ſit. QVAE *ad nos delata,* } quae de Quincto filio audiuimus, ab eo ad Caeſarem. QVID *futurum ſit* } uereor enim, ne Caeſar, cum noſtrum conſilium cognouerit, nos obſeruari, & fugientes retrahi iubeat. NAM *ſi haberemus &c.* } iacente rep. nihil audeo contra prauam huius naturam; ne uidear aduerſari, non quia deprauatus peſſime de nobis mereatur, ſed quia pro Caeſare faciat. quod ſi eſſet aliqua reſp. conſolationem abs te nullam quaererem; conſilium ipſe caperem aut ad ſeueritatem, aut ad indulgentiam. aut enim illum ſeueritate reprimerem: aut, abiecta de illo prorſus omni cura, permitterem, ut ageret & ſuo arbitratu, & ſuo periculo quod uellet. IRACVNDIA } magis placeret, Ira, ut eſt in antiquo libro: quia uidetur iracundia non iram, ſed naturae ad iram procliuitatem oſtendere: ut, ſi diceret, Haec ſcripſi iratus, rectius uideretur, quam, Haec ſcripſi iracundus. uideo tamen in hac ipſa pagina Iracundiam pro ira iterum uſurpatam, item alibi. IGNOSCES } quia ſcripſi, quae tibi ſcio fore acerbiſſima. EVM } ipſum Curionem. LEGE *Pompeia* } legem appellat, cum tamen duas ſignificet, de ambitu unam, alteram de ui, quas Pompeius tertium conſul tulerat. Pedianus. IN *Sicilia* } qua Catonem expulit. Caeſar lib. 1. de bello ci. PROPIVS *factum eſſe nihil.* } quam ut L. Metellus tribunus pl. cum aerarij fores complexus uetaret Caeſarem ingredi, occideretur. Haec tamen quattuor uerba nō opinor ſuo loco poſita, ſed collocanda poſt, Tribunum pl. EVM } Caeſarem. VOLVISSE } minatum eſſe Metello, ſi pergeret obſtare, quo minus ex aerario pecuniam poſſet ſumere. DE *aerario:* } quia, cum aerarij claues non inuenirentur, refractis foribus publicas pecunias abſtuliſſet. Plutarchus, & infra ep. 7. SEX *tui faſces?* } Caeſar Curioni Siciliam prouinciam aſſignauerat, quam propraetor adminiſtraret; ideoq. & faſces ut imperium habenti dederat. CVR *laureati?* } neque enim laureatis utebantur, niſi poſt uictoriam de hoſtibus partam. at Curio neque adhuc uictoriam ullam erat aſſecutus, & bellum cum ciuibus gerebat. IPSO } Caeſare. CVR *ſex?* } nam duodecim extra ordinem, & Paullus Aemiliuspraetor ad bellum Ibericum proficiſcens uſus eſt: quod in urbe conſulibus tantum, extra urbem proconſulibus licebat. CVPIVI *&c.* } egi cum Caeſare de S.C. ab amicis & familiaribus occulte faciendo, quo mihi Siciliam prouinciam cum imperio, faſcibusq. datam conſtaret: at ille, qui nunc ſenatui maxime eſt infenſus, ita reſpondit: Senatum contemne; a me omnia proficiſcentur. SVRREPTO } nam, ſi palam ageretur, Pompeianus aliquis tribunus pl. S.C. interceſſiſſet, ut L. Metellus, qui omnia, quaecumque Caeſar agere inſtituit, interceſſione impediuit. itaque fam. l. 8. epiſt. 16. His, inquit, interceſſione plane incitatus eſt Caeſar. & libro 1. de bello ci. DVODECIM *nolui* } quibus proconſules utebantur. LICEBAT } per Caeſarem, qui mihi omnia conceſſiſſet, PETIISSE *ab eo* } ut ubiuis eſſe poſſem. PHILIPPVM } qui Atiam, Iulia Caeſaris ſorore natam, habebat in matrimonio, poſt Octauij prioris uiri obitum. uitricus igitur Octauij, qui poſt Auguſtus. NIHIL *impetrabat.* } petens, ut in ſenatum uenirem: quod ſi refugerem, ne adeſſem, cum de Pompeio detraheretur; uenirem tamen, & agerem de pace. ep. 17. lib. 9. NVNC *ipſum* } uide epiſt. 9. lib. 8. EIVS *cauſſa* } eius quidem cauſſa, quod ad eum attinet, minime offendiſſes, ſi ex Italia diſceſſiſſes. TVAM *prouinciam* } Siciliam; qua nauigandum mihi erit, ad Pompeium in Graeciam proficiſcenti. licebit ne hoc mihi per te, & tua praeſidia? PERLIBERALITER } amantiſſimis uerbis uſus eſt, cum omnia polliceretur. EST *uerum profecto* } mallem, Eſt profectum, hoc quidem ſermone, quem cum Curione habui. primum enim, ex Profectum factum ſuſpicor, Profecto, deinde ad Profecto additum ex ingenio Verum. EXSPECTATVRVS } Caeſar, ut interrex comitia conſularia haberet: quod fieri ſolebat, cum, anno finito, nulli dum deſignati conſules eſſent. Exſpectaturus: dum Lentulus & Marcellus annuum conſulatus tempus perfeciſſent. AN } an potius, ante quam ab urbe diſcedat, decretum ab auguribus fieri uelit, quo uel conſules creare praetor poſſit, uel dictatorem dicere, qui deinde conſules creet. epiſt. 8. & 14. lib. 9. QVO *modo dixerim* } quaſi turpe quiddam, nec dicendum, occultat, quod contra morem maiorum ſit, aut conſules creari a praetore, aut dictatorem dici. uel eſt incerti animi ſignificatio; cum ignoret, quid acturus Caeſar ſit de comitijs conſularibus, ſi haberi ab interrege nolit, ut ſit, Quo modo dixerim Caeſarē hoc explicaturum? AD *ſe* } ad ipſum Caeſarem. DEFERRI } a populo: aut, a legibus, cum is eſſet annus, quo ei per leges conſulem fieri liceret. decem enim anni poſt geſtum cum Bibulo conſulatum abierant. NOLLE } uoluit. nam, ipſo dictatore comitia habente, conſul factus cum Seruilio Iſaurici filio. lib. 3. de bello ciu. NVLLO *negotio* } iurabat in re graui, ſed, etiam ſi nulla grauis eſſet cauſſa, iuraret tamen pro Caeſare. uel: quod ego illum facile, hoc eſt prompto animo, iurare intelligerem. ex quo ſimulationis tollebatur ſuſpicio. uidebatur enim id ex animo facere. ESSE *debet* } exiſtimo ita eſſe. AFFIRMABAT, } Dolabella potius, quā Curio, ſi conſideretur illud, Dico quid? affirmabat igitur in ſuis litteris.

QVOD

QVOD *me cuperet*] pro,ſe cupere. Eodem modo, Quod, Plautus uſurpauit: Equidem ſcio iam, filius quod amet meus. & Ouidius de Triſtibus:

„ Delicias ſiquis, laſciuaq. carmina quaerit;
„ Praemoneo, numquam ſcripta quod iſta legat.

Vide Commentarium noſtrum epiſt. 28. lib. 7. Fam. ILLVM] Caeſarem. GRATIAS *agere*] quod ab ipſo non rogatus, ultro ſcripſiſſet ad me, ut ad urbem uenirem. IVBEBAT] Beſſarionis liber, Videbat. utrocumque modo, mendum tamen remanet. deeſſe enim aliquid uidetur, quippe cum a ſermone Curionis ad mentionem Quincti filij nullo uerborum adminiculo transeatur. DOMESTICI *mali*] a Quincto filio: qui ſermonem habuit cum Hirtio, mox cum Caeſare. epiſt. 4. ILLVM] Quinctum filium. ME *inuito*] profectus eſt ad Hirtium. QVAE *pro illo ſit ſuſpicandum*] & hoc, non dubito, quin mendum contineat. Supplicandum, eſt in Beſſarionis libro. CONVENTO] a te Attice; ut ex eo certum ſciremus de Quincto filio. NESCIO *quid*] neſcio quid mali ex hac Quincti filij profectione creatum. ſed uelim quam minimo defungamur. & uidentur hae uel commiſtae epiſtolae, uel praepoſterae. nam ſupra narrauit ſermonem Hirtianum. TV *Oppios Terentiae dabis*] tu Oppios (de quibus epiſtola 7. lib. 8.) Terentiae conciliabis; ut illi praeſto ſint, ſi quid ei opus erit. nam cauendum eſt illi tantum ab urbis periculo: quod unum iam uidetur incommodum ſupereſſe. nam illud de turpitudine, quod me antea mouebat, ſi eo loco feminae Romae manerent reliquis abeuntibus, iam faceſſit, cum nobiliores feminae in urbem omnes iam redierint. quoniam igitur manſura eſt Terentia, Oppios illi da. ME *tamen*] quia uidebatur epiſtolam in eo terminaſſe, Periculum eſt; ſubiunxit, Hoc tamen addam. VT uidero] rurſus eum aliquo profectum exſpectabat, ep. 4. TIRONE] Patris aegrotante. epiſt. 5. lib. 8. & 16. lib. 9. & fam. lib. 16.

Cicero S. D. Attico. 5.

DE tota mea cogitatione ſcripſi ad te antea ſatis, ut mihi uiſus ſum, diligenter: de die nihil ſane poteſt ſcribi certi, praeter hoc, non ante Lunam nouam. Curionis ſermo poſtridie eandem habuit fere ſummam, niſi quod apertius ſignificauit, ſe harum rerum exitum non uidere. Quod mihi mandas de quodam regendo, ἀρχαδίαν. *tamen nihil praetermittam. atque utinam tu. ſed modeſtior non ero. Epiſtolam ad Veſtorium ſtatim de Tullia. ac ualde requirere ſolebat. Commodius tecum Vectenus eſt locutus, quam ad me ſcripſerat: ſed mirari ſatis hominis negligentiam non queo. cum enim mihi Philotimus dixiſſet,* HS L *emere de Canuleio diuerſorium illud poſſe, minoris etiam empturum, ſi Vectenum rogaſſem; rogaui, ut, ſi quid poſſet, ex ea ſumma detraheret: promiſit: ad me nuper,* HS XXX *emiſſe: ut ſcriberem, cui uellem addici: diem pecuniae id. Nou. eſſe. reſcripſi ei ſtomachoſius, cum ioco tamen familiari. nunc, quonam agit liberaliter, nihil accuſo hominem, ſcripſiq. ad eum, me a te certiorem eſſe factum. Tu, de tuo itinere quid, & quando cogites, uelim me certiorem facias. ad* XV. *kal. Mai. Vale.*

EXPLANATIO

TOTA *mea cogitatione*] conſilio abeundi. DIE] nauigationis meae. LVNAM *nouam*] tum enim plerumque turbulenti ſunt dies; ut id tempus maxime ſit nauigantibus uitandum. HARVM *rerum exitum non uidere.*] ideſt, actum eſſe de rep. ſpem reliquam eſſe nullam. ep. 4. DE *quodam,*] de Quincto filio: cuius nomen occultat; itaque & proximis uerbis paene ſententiam breuitate obſcurat, ueritus ne in alienas manus epiſtola perueniret. ἀρχαδίαν] difficilem prouinciam. Adagium. VTINAM *tu*] ſuſcepiſſes iuuenem regendum, epiſt. 6. MODESTIOR *non ero*] in eo regendo: utar ſeuera diſciplina. itaque epiſt. 6. Quinctum puerum, inquit, accepi uehementer. & epiſt. 7. Quinctum filium ſeuerius adhibebo, utinam proficere poſſem. EPISTOLAM] miſi. REQVIRERE] ut ſibi commendarem aliquem meorum. COMMODIVS] liberalius de die pecuniae pro diuerſorio ſoluendae. NEGLIGENTIAM] qui tam negligenter cum Canuleio de die ſolutionis egiſſet. longiorem enim fuit impetraturus, ſi contendiſſet. DE *Canuleio*] nota locutio, pro, A Canuleio: ut De Craſſo domum emiſſem, in epiſtola ad Sextium. ROGASSEM] ut ageret cum Canuleio, amico ſuo. EMISSE] meo nomine. ADDICI] diuerſorium. PECVNIAE] Canuleio ſoluendae. STOMACHOSIVS] ſubiracunde, qui tam anguſtum diem ſolutioni praefiniret. ep. 9. IOCO *familiari*] quia ſic epiſtolam inſcripſi, Vecteno Monetali. uide ep. 9. AGIT *liberaliter*] quia diem pecuniae longiorem fore pollicetur. CERTIOREM *eſſe factum*] de eo, quod tecum locutus eſt, ſe curaturum, ut ſolutionis tempus ultra idus Nou. produceretur. TVO *itinere*] in Epirum. ep. 7. l. 9.

Cicero

Cicero S. D. Attico. 6.

ME adhuc nihil, praeter tempeſtatem, moratur. aſtute nihil ſum acturus. fiat in Hiſpania quid libet: & tamen retice. meas cogitationes omnes explicaui tibi ſuperiorib. litteris. quocirca hae ſunt breues: & tamen, quia feſtinabam, eramq. occupatior de Quincto fratre: ita me quidem ſedulo; ſed noſti reliqua. Quod deinde mones, & amice, & prudenter mones: ſed erunt omnia facilia, ſi ab uno illo cauero. magnum opus eſt. mirabilia multa. nihil ſimplex, nihil ſincerum. uellem, ſuſcepiſſes iuuenem regendum. pater enim nimis indulgens, quidquid ego adſtrinxi, relaxat. ſi ſine illo poſſem, regerē; quod tu potes: ſed ignoſco. magnum, inquam, opus eſt. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficiſci in Galliam. ego nunc, qua, & quo, uidebo. Ego uero Apuliam, & Sipontum, & tergiuerſationem iſtam probo: nec tuam rationem eandem eſſe duco, quam meam: nō quin in rep. rectum idem ſit utrique noſtrum: ſed ea nō agitur: regnandi contentio eſt; in qua pulſus eſt modeſtior rex, & probior, & integrior, & is, qui niſi uincit, nomen populi R. deleatur neceſſe eſt: ſin autem uincit, Sullano more, exemploq. uincet. ergo hac in contentione neutrum tibi palam ſentiendum, & tempori ſeruiendum eſt. Mea cauſſa autem alia eſt, quod beneficio uinctus, ingratus eſſe non poſſum: nec tamen in acie, ſed Melitae, aut alio in loco, ſiue in opidulo futurum puto. Nihil, inquies, iuuas eum, in quem ingratus eſſe non uis? Immo minus fortaſſe uoluiſſet. ſed de hoc uidebimus: exeamus modo: quod ut meliore tempore poſſimus, facit Hadriatico mari Dolabella, freto Siciliēſi Curio. Iniecta autem mihi ſpes quaedam eſt, uelle me cum Ser. Sulpicium colloqui. ad eum miſi Philotimum cum litteris. ſi uir eſſe uolet; praeclara συνόδια. ſin autem; erimus nos, qui ſolemus. Curio mecum uixit, iacere Caeſarem putans offenſione populari, Siciliaeq. diffidens, ſi Pompeius nauigare coepiſſet. Quinctum puerum accepi uehementer. auaritiam uideo fuiſſe, & ſpē magni congiarij. magnum hoc malum eſt: ſed ſcelus illud, quod timueramus, ſpero nullum fuiſſe. hoc autem uitium, puto te exiſtimare non noſtra indulgentia, ſed a natura profectum. quem tamen nos diſciplina regimus. De Oppijs Velienſibus quid placeat, cum Philotimo uidebis. Epirum noſtram putabimus: ſed alios curſus uidebamur habituri. Vale.

EXPLANATIO

MORATVR } quia tempeſtas non eſt ad nauigandum idonea. ASTVTE } aſtute agerem, ſi profectionem meam ad Pompeium differrem, dum ſcirem, quid in Hiſpanijs ageretur, epiſt. ſequēti. RETICE. } ſuſpicor mendum ſubeſſe: ſuſpicor autem non ſolum ex ſententia ſatis abſurda, ſed etiam ex uarietate exemplarium. nam in Beſſarionis, & Alberti Tertij libris, Reciter &c. ET *tamen* } & tamen etiam ob hanc cauſſam breues ſunt. DE *Quincto fratre* } Quincti fratris cauſſa. Alij, de Quincto filio: ut ſubaudiatur, regendo. SEDVLO } hoc uidetur ſignificare: Ita mihi ſaepe corrigendus. MONES } ut caueam, ne quis profectionem meam ad Pompeium odoretur. AB *uno illo* } a Quincto filio: a quo cauere difficilius eſt, quam a ceteris; quia coniuncte nobiſcum uiuit. MAGNVM *opus* } duram prouinciam cepi. MIRABILIA *multa* } de eius minime ſimplici ingenio. SI *ſine illo poſſem* } ſi pater abeſſet: qui relaxat, quidquid ego adſtrinxi. QVOD *tu potes* } neque enim Quinctus pater tecum eſt. IGNOSCO } paterno amori: a quo eſt in filium indulgentia. QVA, *& quo*, } qua utar uia, quo iter intendam. epiſt. 2. EGO *uero*, } puto initium alterius epiſtolae. quid enim infra iteret de Quincto filio? TERGIVERSATIONEM } ſcripſerat Atticus, ſe quoque exiturum ex Italia, ſed lente, & quaſi tergiuerſantem, ne uideatur Caeſaris imperium refugere, & praeſentem reip. ſtatum improbare; ideoq. in Apulia, maxime Siponti, aliquandiu manſurum. NEVTRVM } neque pro Caeſare, neque pro Pompeio: quorum neuter pro rep. pugnat. IN *acie* } in caſtris, ubi erunt copiae, ubi pugnandum erit. MELITAE, } quae eſt inſula Siciliae proxima. ep. 7. FVTVRVM } me. NIHIL, *inquies* } nihil enim iuuas, ſi in acie eſſe non uis. MINVS *fortaſſe uoluiſſet.* } non enim fortaſſe uoluiſſet me ad illum ire: quia, cum eo peruenero, dicam quae inuitus audiet: improbabo rationem belli, copias, de ducibus multos. fam. ep. 5. l. 7. MELIORE *tempore* } licet mihi tempeſtatem idoneam exſpectare. quoniam dubitandum mihi non eſt, ut aut mari Hadriatico Dolabella, aut freto Sicilienſi Curio meam umquam nauigationem impediant. HADRIATICO } cuius eſt commiſſa cura Dolabellae, genero meo. Florus l. 4. Fauces, ait, Hadriatici maris iuſſi occupare Dolabella, & Antonius, ille Illyrico, hic Corcyraeo litore caſtra poſuerunt. PRAECLARA *συνόδια* } praeclarum erit colloquium: ſtatuemus enim de officio utriuſque noſtrum. VIXIT, } iucundiſſime fuit. IACERE } odioſum eſſe plebi, quia pecuniam aerarij abſtuliſſet. ep. 4. NAVIGARE } Pompeij claſſem Curio timebat: quae ſi fuiſſet, aiebat ſe de Sicilia abiturum. ep. 5. VEHEMENTER. } ſeuere. AVARITIAM. } uideo eum ad Caeſaris partes tranſijſſe, quia magnum ex eo congiarium a Caeſare ſperaret. QVOD *timueramus* } ne cum Caeſare locutus eſſet de noſtro conſilio Italiae relinquendae. ep. 4. DE *Oppijs Velienſibus*, } de quibus uide ep. 13. l. 7. & 4. l. 10. EPIRVM } tuam. NOSTRAM *putabimus* } utar ut mea, ſi acciderit, ut inde tranſeam, cum ad Pompeium proficiſcar.

Cicero S. D. Attico. 7.

*ET res ipſa monebat, & tu oſtenderas, & egò uidebã de ijs rebus, quas intercipi periculoſum eſſet, finem inter nos ſcribendi fieri tempus eſſe: ſed, cum ad me ſaepe mea Tullia ſcribat, orans, ut, quid in Hiſpania geratur, & exſpectem, & ſemper adſcribat idem uideri tibi, idq. ipſe etiam ex tuis litteris intellexerim; non puto eſſe alienum, me ad te, quid de ea re ſentiam, ſcribere. Conſilium iſtud tunc eſſet prudens, ut mihi uidetur, ſi noſtras rationes ad Hiſpanienſem caſum accommodaturi eſſemus: quod fieri dicitis oportere. neceſſe eſt enim, aut, id quod maxime uelim, pelli iſtum ab Hiſpania; aut trahi id bellum; aut iſtum, ut confidere uidetur, apprehendere Hiſpanias. ſi pelletur: quam gratus, aut quam honeſtus tum erit ad Pompeium noſter aduentus; cum ipſum Curionem ad eum tranſiturum putem? ſi trahitur bellum: quid exſpectem, aut quam diu? relinquitur, ut, ſi uincimur in Hiſpania, quieſcamus. id ego contra puto. iſtum enim uictorem magis relinquendum puto, quam uictum, & dubitantem magis, quam fidentem ſuis rebus. nam caedem uideo, ſi uicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exſulũ reditum, & tabulas nouas, & turpiſſimorum honores, & regnum non modo Romano homini, ſed ne Perſae quidem cuiquã tolerabile. tacita eſſe poterit in id dignitas noſtra? pati poterunt oculi, me cum Gabinio ſententiam dicere? & quidem illum rogari prius? praeſto eſſe clientem tuum Cloelium, Catuli Plaguleium, ceteros? ſed cur inimicos colligo? qui meos neceſſarios, a me defenſos, nec uidere in curia ſine dolore, nec uerſari inter eos ſine dedecore potero. quod ſi ne id quidem eſt exploratum, fore, ut mihi liceat: (ſcribunt.n. ad me amici eius, me illi nullo modo ſatisfeciſſe, quod in ſenatum non uenerim) tamen ne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo uenditemus, qui eum coniuncti ne cum praemio quidem uoluimus eſſe? deinde hoc uide, non eſſe iudicium de tota contẽtione in Hiſpanijs: niſi forte, his amiſſis, arma Pompeium abiecturum putas: cuius omne conſilium Themiſtocleum eſt. exiſtimat enim, qui mare teneat, eum neceſſe rerum potiri. itaque, qui numquam egit, ut Hiſpaniae per ſe tenerentur, naualis apparatus ei ſemper antiquiſſima cura fuit. nauigabit igitur, cum erit tempus, maximis claſſibus, & ad Italiam accedet: in qua nos ſedentes quid erimus? nam medios eſſe iam non licebit. claſſibus aduerſabimur igitur? * quod malum maius ſcilicet tãtum? * denique quid turpius? Hãnibal hic in abſentis ſolus tuli ſcelus: eiuſdem cum Pompeio, & cum reliquis principibus non feram? quod ſi iam, miſſo officio, periculi ratio habenda eſt: ab illis eſt periculum, ſi peccaro, ab hoc, ſi recte fecero: nec ullum in his malis conſilium periculo uacuum inueniri poteſt; ut non ſit dubium, quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum ſalute. Non ſimul cum Pompeio mare tranſierimus. Omnino non potuimus: exſtat ratio dierum: ſed tamen (fateamur enim, quod eſt: ne condamus quidem, ut poſſumus) fefellit ea res, quae fortaſſe non debuit, ſed fefellit: pacem putaui fore: quae ſi eſſet, iratum mihi Caeſarem eſſe, cum idem amicus eſſet Pompeio, nolui. ſenſeram enim, quam ijdem eſſent. hoc ueritus in hanc tarditatem incidi; ſed aſſequar omnia, ſi propero; ſi cunctor, amitto. & tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quadam ſpe non dubia, non haec collegij noſtri ab Appio, ſed illa Platonis de tyrannis. nullo enim modo poſſe uideo ſtare iſtum diutius, quin ipſe per ſe, etiam languentib. nobis, cõcidat, quippe qui florẽtis, ac nouos, * ut uti diebus ipſi illi egenti, ac perditae multitudini in odium acerbiſſimum uenerit, qui duarum rerum ſimulationem tam cito amiſerit, manſuetudinis in Metello, diuitiarum in aerario. Iam, quibus utatur uel ſocijs, uel miniſtris, ſi ij prouincias, ſi remp. regent, quarum nemo duo menſes potuit patrimonium ſuum gubernare? Non ſunt omnia colligenda: quae tu acutiſſime perſpicis. ſed tamen ea pone ante oculos: iam intelliges id regnum uix ſemeſtre eſſe poſſe. quod ſi me fefellerit, feram, ſicut multi praeclariſſimi homines, in rep. excellentes, tulerunt. niſi forte me Sardanapali uice in ſuo lectulo * mori malle cenſueris, quam exſulio Themiſtocleo: qui cum fuiſſet, ut ait Thucydides, τῶν τε παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής, tamen incidit in eos caſus, quos uitaſſet, ſi eum nihil fefelliſſet. etſi is erat (ut ait idem) qui τὸ, τε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: tamen non uidit, nec quo modo Lacedaemoniorum, nec quo modo ſuorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. non fuiſſet & illa nox tam acerba Africano, ſapientiſſimo uiro, non tam dirus ille dies Sullanus callidiſſimo uiro C. Mario, ſi nihil utrumque eorum fefelliſſet. nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus: nec nos fallit, nec aliter accidet. corruat iſte, neceſſe eſt, aut per aduerſarios; aut ipſe per ſe, qui quidem ſibi eſt aduerſarius unus acerrimus. id ſpero uiuis nobis fore. quamquam tempus eſt nos de illa perpetua iam, non de hac exigua uita cogitare. ſin quid acciderit maturius; haud ſane mea multum interfuerit, utrum factum uideam, an futurum eſſe multo ante uiderim. quae cum ita ſint, non eſt committendum, ut ijs paream, quos contra me ſenatus, ne quid reſp. detrimenti acciperet, armauit. Tibi ſunt omnia commendata; quae commendationis meae pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule quidem reperio, quid ſcribam: ſedeo enim πλουδοκῶν: etſi nihil umquam tam fuit ſcribẽdum, quam nihil mihi umquam ex plurimis tuis iucũditatibus gratius accidiſſe, quam quod meam Tulliam ſuauiſſime, diligentiſſimeq. coluiſti. ualde eo ipſa delectata eſt, ego autem non minus. cuius quidem uirtus mirifica. quo modo illa fert publicam cladem? quo modo domeſticas tricas? quantus autem animus in diſceſſu noſtro? στοργὴ ſit ſumma συντηξις: tamen nos recte facere, & bene audire uult. Sed hac ſuper re nimis; ne meam ipſe συμπάθειαν euocem. Tu, ſi quid de Hiſpanijs certius, & ſi quid aliud, dum adſumus, ſcribes: & ego fortaſſe diſcedẽs dabo ad te aliquid, eo etiam magis, quod Tullia te non putabat ex Italia hoc tempore. Cum Antonio item eſt agendum, ut cum Curione, Melitae me uelit eſſe: huic bello nolle intereſſe. eo uelim tam facili uti poſſem, & tam bono in me, quam Curio. is ad Miſſenum VI. non. uenturus dicebatur, ideſt hodie: ſed praemiſit mihi odioſas litteras, hoc exemplo.*

Anto-

Antonius trib.propraet. Ciceroni imp. S.

Niſi te ualde amarem,& multo quidem plus, quam putas,nõ extimuiſſem rumorẽ,qui de te prolatus eſt, cum praeſertim ſalſum eſſe exiſtimarem : ſed,quia te nimio plus diligo, non poſſum diſſimulare , mihi famam quoque,quamuis ſit ſalſa,magni eſſe. Te iturum trans mare,credere non poſſum , cum tanti facias Dolabellam, & Tulliam tuam, ſeminam lectiſſimam,tantiq. ab omnibus nobis fias ; quibus mehercule dignitas , amplitudoq. tua paene carior eſt , quam tibi ipſi.ſed tamen non ſum arbitratus eſſe amici non commoueri etiam improbori m ſermone.eo feci ſtudioſius , quod iudicabam duriores partes mihi impoſitas eſſe ab offenſione noſtra, quae magis a ζηλοτυπίᾳ mea , quam ab iniuria tua nata eſt.ſic enim uolo te tibi perſuadere,mihi neminem eſſe cariorem te,ſexcepto Caeſare;meq. illud una iudicare, Caeſarem maxime in ſuis M. Ciceronem reponere. Quare,mi Cicero,te rogo, ut tibi omnia integra ſerues, eius fidem improbes,qui tibi,ut beneficium daret, prius iniuriam fecit:contra,eum ne profugias,qui te,et ſi non amabit,(quod accidere non poteſt) tamen ſaluum,ampliſsimumq.eſſe cupiet.Dedita opera ad te Calpurnium familiariſsimum meum,miſi; ut mihi magnae curae tuam uitam,ac dignitatem eſſe ſcires. Eodem die a Caeſare Philotimus litteras attulit , hoc exemplo.

Caeſar imp. M. Ciceroni imp. S. *Et ſi te nihil temere,nihil imprudenter facturum iudicaram:tamẽ, permotus hominum fama,ſcribendum ad te exiſtimaui, & pro noſtra beneuolentia petendum, ne quo progredereris inclinata iam re, qua integra etiam progrediẽdum tibi non exiſtimaſſes. namque & amicitiae grauiorem iniuriam feceris;& tibi minus commode conſulueris, ſi non fortunae obſecutus uidebere; omnia.n. ſecũdiſsima nobis,aduerſiſsima illis accidiſſe uidentur;nec cauſſam ſecutus; eadem enim tum fuit , cum ab eorum conſilijs abeſſe iudicaſti : ſed meum aliquod factum condemnauiſse : quo mihi grauius abs te nil accidere poteſt. quod ne facias , pro iure noſtrae amicitiae a te peto.Poſtremo,quid uiro bono , & quieto , & bono ciui magis conuenit , quam abeſſe a ciuilibus controuerſijs? quod non nulli cum probarent,periculi cauſſa ſequi non potuerunt.tu,explorato & uitae meae teſtimonio,et amicitiae iudicio , neque tutius , neque honeſtius reperies quidquam,quam ab omni contentione abeſſe . XV. kal. Mai. ex itinere . Vale..* *Aduentus Philotimi (at cuius hominis,quam inſulſi,& quam ſaepe pro Pompeio mentientis) exanimauit omnes , qui mecum erant: nam ipſe obdurui. Dubitauit noſtrum nemo,quin Caeſar itinera repreſſiſſet:uolare dicitur. Petreius cum Afranio ſe cõiunxiſset: nihil affert eiuſmodi. Quid quaeris? etiam illud erat perſuaſum , Pompeium cum magnis copijs iter in Germaniam per Illyricum feciſse. id enim αὐθεντικῶς nunciabatur.Melitam igitur,opinor,capeſſemus,dum,quod in Hiſpania: quod quidem propemodum uideor ex Caeſaris litteris ipſius uoluntate facere poſse;qui negat neque honeſtius,neque tutius mihi quidquam eſse,quam ab omni contentione abeſse. dices, ubi ille,ergo tuus animus,quem proximis litteris?adeſt,& idem eſt:ſed utinam meo ſolum capite decernerem: lacrumae meorum me interdum molliunt,precantium,ut de Hiſpanijs exſpectemus. M. Coelij quidem epiſtolam, ſcriptam miſerabiliter,quae hoc idem obſecraret,ut exſpectarem,ne fortunas meas,ne unicam filiam,ne meos omnes tam temere proderem,non ſine magno fletu legerunt pueri noſtri. etſi meus quidem eſt fortior,eoq. ipſo uehementius commouet,nec quidquam,niſi de dignatione,laborat.Melitam igitur;deinde, quod uidebitur. tu tamen etiam nunc mihi aliquid litterarum,& maxime ſi quid ab Afranio. Ego , ſi cum Antonio locutus ero, ſcribam ad te,quid actum ſit:ero tamen in credendo,ut mones,cautus. nam occultandi ratio tum difficilis,tum etiam perículoſa eſt . Seruium exſpecto ad nonas , & adijcit a Poſtumia, & Seruij filij.* *Quartanam leuiorem eſſe gaudeo. Miſi ad te Coelij etiam litterarum exemplum.* *Coelius M. Ciceroni imp. S.* *Exanimatus tuis litteris,quibus te nihil,niſi triſte,cogitare oſtẽdiſti;neque,id quod eſſet,perſcripſiſti;neque non tamen, quale eſſet,quid cogitares,aperuiſti; has ad te illico litteras ſcripſi . Per fortunas tuas Cicero , per liberos te oro,& obſecro,ne quid grauius de ſalute,& incolumitate tua conſulas.nã deos,hõiesq.,amicitiamq.noſtrã teſtificor,me neq.timere tibi praedixiſſe,neq; temere monuiſſe,ſed,poſtquam Caeſarẽ conuenerim,ſententiamq. eius,qualis futura eſſet parta uictoria, cognorim, te certiorem feciſſe.Si exiſtimas eandem rationem fore Caeſaris in dimittendis aduerſarijs,& condicionibus ferendis , erras. nihil, niſi atrox, & ſaeuum,cogitat, atque etiam loquitur:iratus ſenatui exijt : his interceſſionib. plane incitatus eſt. non mehercule erit deprecationi locus. Quare , ſi tibi tu, ſi filius unicus, ſi domus , ſi ſpes tuae reliquae tibi carae ſunt; ſi aliquid apud te nos , ſi, uir optimus,gener tuus ualet:eorum fortunam non debes uelle conturbare;ut eam cauſſam, in cuius uictoria ſalus noſtra eſt,odiſſe, aut relinquere cogamur,aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus.Denique illud cogita, quod offenſae fuerit , in iſta cunctatione te ſubijſſe. nunc te contra uictorem facere , quem dubijs rebus laedere noluiſti,& ad eos fugatos accedere,quos reſiſtentes ſequi nolueris,ſummae ſtultitiae eſt. uide,ne, dum pudet te parum optimatem eſſe, parum diligenter,quid optimum ſit, eligas. quod ſi totũ tibi perſuadere non poſſum; ſaltem, dum, quid de Hiſpanijs agamus,ſcitur,exſpecta ; quas tibi nuncio aduentu Caeſaris fore noſtras. quam iſti ſpem habeant amiſſis Hiſpanijs , neſcio. quod porro tuum conſilium ſit ad deſperatos accedere,non medius fidius reperio. Hoc,quod tu non dicendo mihi ſignificaſti , Caeſar audierat: ac ſimul atq.,haue,mihi dixit,ſtatim,quid de te audiſſet, expoſuit. negaui me ſcire:tamen ab eo petiui , ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri poſſes. me ſecum in Hiſpaniam ducit. nam, niſi ita faceret,ego potius,quam ad urbem accederem,ubicumque eſſes,ad te percurriſſem , & hoc a te praeſens contendiſſem, atque omni ui te retinuiſſem . Etiam atque etiam,Cicero,cogita,ne te,tuosq. omnes funditus euertas,nec te ſciens,prudensq. eo demittas , unde exitum uides nullum eſſe.quod ſi te aut uoces optimatium commouent ; aut non nullorum hominum inſolentiam , & iactationem ferre non potes : eligas , cenſeo , aliquod opidum uacuum a bello ; dum haec decernuntur , quae iam erunt confecta . id ſi feceris , & ego te ſapienter feciſſe iudicabo,& Caeſarem non offẽdes. Vale.*

EXPLA-

EXPLANATIO

EXPECTEM, } ut differam profectionem meam ad Pompeium, dum Hiſpanienſis belli exitũ audiemus. ISTVM } Caeſarem. TRAHI } duci. IPSVM *Curionem* } quo nunc magis Caeſarianus nemo eſt. QVIESCAMVS } conſilium eundi ad Pompeium omittamus. ISTVM } Caeſarem. QVAM *uictum* } quam cum uictus ſit, magiſq. dubitet, quam fidat ſuis rebus. GABINIO } Caeſaris amico: qui ab exſulio reſtitutus ſententiam dicet in ſenatu, & quidem ante me rogatus. Dio lib. 39. CLOELIVM, } Beſſarionis, & Alberti Tertij libri, Clodium, &, Cateli, pro, Catuli. utrum rectius, diuinare non licet. facimus tamẽ, quod noſtri muneris eſt, ut antiquam ſcripturam oſtendamus. CATVLI. } clientem. Sic alibi: In qua erat Eros Celeris. A ME *defenſos* } non modo inimicos, ſed nec meos neceſſarios, qui me defendente condemnati in exſulium abierunt, reſtitutos a Caeſare, uidere in ſenatu ſine dolore potero. DOLORE } quia, legibus condemnatos, armis reſtitutos uidebo. DEDECORE } quia uerſabor inter homines iudicio notatos. VT *mihi liceat* } Romae uiuere, & in ſenatum uenire Caeſare uictore. TAMEN *ne dubitemus* } ideſt, diutius ne dubitans, animoq. ſuſpenſus cogitem, an Caeſari me uenditem, & in Italia maneam? eſt uero abijcienda dubitatio, potiuſq. de diſceſſu maxime cogitandum. nam, etiam ſi ei me nunc uenditem, tamen non uideor expers periculi futurus, quoniam ab eo rogatus in ſenatum non uenerim. initio diſſenſionis, eius partes ſequi ſi uoluiſſem, praemium aliquod tuliſſem. nolui: nunc ei me uenditem etiam cum periculo? NON *eſſe iudicium* } caſum Hiſpanienſem non eſſe mihi exſpectandum.; propterea quod in eo bellum non terminabitur. THEMISTOCLEVM *eſt* } cogitat, quod olim Themiſtocles contra Perſas, claſſe bellum gerere. ideoq. in Hiſpanis haud multum ponit. PER *ſe* } ut ipſe praeſens eas teneret; ſed, quaſi de ijs non laborans, legatis, Afranio, Petreio, Varroni, negotium commiſit. SEDENTES } otioſi, neutram partem addiuuantes. CLASSIBVS *aduerſabimur* } Pompeij claſſibus. Sed otioſum uidetur eſſe uerbum. quorſum. n. iteretur? itaque malim ſic legi, Aduerſabimur igitur? QVOD *malum &c.* } totus hic eſt perturbatus locus, ideoq. ſtellula e regione appoſita notatus. Beſſarionis antiquis liber dictionem, Malum, non habet, & habet, An niualde, pro, Hannibal. QVOD *ſi iam &c.* } officium poſtulat, ut Pompeium ſequar. at periculoſum erit; quoniam Caeſar, cuius uenti ſecundiores uidentur, offendetur. ita ſane res habet. ſed & manſio periculoſa; ſi forte Pompeij cauſſa, nunc afflicta, conualuerit. cũ igitur utrimque periculum impendeat; ſatius eſt Pompeium ſequi, ideo recte facere, cum periculo, quã in Italia manere, id eſt peccare, eiuſdem periculi metu. AB *illis* } a Pompeianis. SI *peccaro* } ſi in Italia manſero. AB *hoc* } a Caeſare. SI *recte fecero* } ſi ad Pompeium iuero. VT *non ſit dubium &c.* } ut ſine ulla dubitatione turpitudinem, quae eſt in manſione poſita, fugere debeamus, eo magis, quod ne manſio quidem periculo uacat: quae uel ſi ſalutaris eſſet, ob turpitudinem tamen conſilium caperem diſcedendi. NON *ſimul* } obiectio. OMNINO } reſponſio. FEFELLIT *ea res* } decepit, induxit. id cauſſae, inquit, fuit, ne ſimul cum Pompeio mare tranſierim, quod, pacem exiſtimans fore, ueritus ſum, ne deinde Caeſar ob tranſitionem mihi eſſet inimicus. ep. XI. l. 8. FORTASSE *non debuit* } fortaſſe non tanti apud me iſtaec ſuſpicio eſſe debuit, ut propterea Pompeium, de me optime meritum, deſererem. CVM *idem* } cũ eodem tempore. uidebam enim, ſi pax eſſet, Caeſarem, & mihi fore iratum, & eundem Pompeio amicum. SENSERAM } Clodianis temporibus: cum Pompeius ideo me noluit defendere, ne Caeſarem offenderet. cuius temporis ſimilitudinem pertimui. ep. 4. IIDEM } coniuncti, eiuſdem uoluntatis. AVGVRIA *quoque me incitant* } ad diſceſſum. auguror enim ſpe non dubia, nullo modo ſtare poſſe Caeſarem diutius, etiam nobis languentibus. AB *Appio* } Beſſarionis, & Tertij ſcripti libri, Ab Athico. & quoniam hi libri ſaepe pro Atticus habent Athicus, ut in hoc ipſo ambitu, Et tamen mi Athice: putaui minore mutatione legi poſſe, Attio, quam, Appio: ut de Attio Nauio intelligatur, qui, Tarquinio Priſco Romae regnante, auguralem ſcientiam ſummum in honorem adduxit, de quo l. 1. de Diuinatione his uerbis: Quis ueterum ſcriptorum non loquitur, quae ſit ab Attio Nauio regionum facta deſcriptio? qui cum propter &c. Liuius quoque lib. 1. Explano igitur, Non haec collegij noſtri ab Attio, non haec auguralis collegij ab Attio deriuata, ſed illa á Platone ſumpta, qui ſcripſit non diuturnam eſſe poſſe tyrannorum dominationem. FLORENTIS, *ac nouos, ut uti diebus* } quoniam ab impreſſis libris ſcripti ne littera quidem diſſentiunt, tentemus num elicere correctionem e coniectura poſſimus, ita ut ab antiqua ſcriptura quam minimum diſcedatur. ſic igitur fortaſſe corrigendum: Florentiſſ. ac nouus VI. VII. diebus: id eſt, Florentiſſimus ac nouus ſex ſeptem diebus. ut, ſex ſeptem, dictum ſit, pro, ſex ſeptemne: quemadmodum dixit Horatius, Si quadringentis ſex ſeptem millia deſunt. Plebs eris. cum paucos omnino dies Caeſar in urbe moratus in Hiſpaniam contra Pompeij legatos contenderit, quod ex ipſius Commentarijs de bello ciuili planum fit. IPSI *illi* } quae antea eum ſpe licentiae, rerumq. nouarum dilexerat. ep. 3. lib. 7. IN *Metello* } cui mortem cum ſit minatus, oſtendit ſuperiorem manſuetudinem non naturulem fuiſſe, ſed ſimulatam. IN *aerario* } cum ex aerario pecunias abſtulit, indicauit falſum eſſe id, quod antea ſimulauerat, affluere ſe diuitiis. quare, cum ab eo & caedes, & rapinae timeantur; ex metu odium creabitur, ex odio autem ea, quae ceteris tyrannis euenerunt. epiſtola 4. PATRIMONIVM *ſuum* } nam & Antonius, & Curio, & Dolabella, Caeſaris ſocij, magno omnes aere alieno op-

Gg preſſi,

preſſi. Fefellerit, } haec opinio de Caeſaris non diuturno regno. Tvlervnt } ibo, inquit, ad Pompeium eo libentius, quod Caeſarem puto, etiam languentibus nobis, diutius ſtare non poſſe. quod me ſi fallet, aliterq., atque ego auguror, acciderit; feram, ut multi excellentes in rep. uiri; quos fefellerũt ea, quae putarant: ideoque & Themiſtocles, & Africanus, & C. Marius in eos caſus inciderunt, quos uitaſſent, ſi nihil illos fefelliſſet. Nisi *forte* } niſi tu id cenſes, quod cenſere nequaquam debes, non eſſe mihi de diſceſſu cogitandum; ut potius, Sardanapali exemplo, in patria, & in meo lectulo iners, ingloriuſq. moriar, quam, ut Themiſtocles, in exſulio. Sardanapali *uice* } ut Sardanapalum, inſtar Sardanapali. Tacitus lib. 4. Qui omnia facta dictaq. eius uice legis obſeruem. Suetonius in Nerone: Vice mundi circumagi cenationem. In *ſuo lectulo* } pro, in meo. Graecum loquendi genus. nam ἑαυτοῦ ualet, ſui ipſius. non igitur legendum, Meo, quod uideo placuiſſe uiris doctis: ſed accipiendum, Suo, pro meo, more Graeco, ut dixi. Sic & Pompeius in epiſtola ad conſulem locutus eſt, lib. 8. ep. 6. Nunc, ut ego non ſciebam, ſua ſponte intelligere ſcio, quanti reip. interſit, omnes copias in unum locum primo quoque tempore conuenire. Sua ſponte, pro ipſa re, tua ſponte, me non monente, dixit. quamquam & hic ſine cauſſa mutatum erat, Sua, in Tua. Accedit conſenſus ueterum librorum, in quibus uideo ſcriptum eſſe, Sua ſponte. Exsvlio *Themiſtocleo* } pulſus inuidia ciuiũ, ad Artaxerxem, Perſarum regẽ, exſul Themiſtocles confugit. Plutarchus. Qvi } res interdum Cicero attendit potius, quam uerba, ut hic: nam, Qui, coniungi non poteſt cum, Exſulio Themiſtocleo: cum ſint diuerſa genera: ſed quia, Themiſtocleo, nihil aliud quam, Themiſtoclis, ſignificat, propterea, ut dixi, rem ſpectans Cicero, non uerbum, intulit, Qui. Ait } lib. 1. hiſtoriae. Lacedaemoniorvm } quos publico Graeciae conſilio cum offendiſſet, poſt ab iis accuſatus eſt apud Athenienſes, quod ſocietatem cum rege Perſiae occulto coiuiſſet. Plutarchus, Iuſtinus. Svorvm *ciuium* } a quibus in exſulium actus eſt. Artaxerxi } cui de ſubigenda Graecia pollicitus, poſtea cum uideret praeſtare non poſſe, uoluntaria morte, ueneno ſumpto; uitam finiuit. Plutarchus. Illa *nox.* } Africanus minor, mane in cubiculo ſuo mortuus repertus, putatur ſuorum ſcelere ſublatus, maxime Semproniae uxoris, cuius fratrem Ti. Gracchum, in concione interrogatus, dixerat, iure ſibi caeſum uideri. quod profecto numquam dixiſſet, ſi talem exitum prouidiſſet. ergo & eum, ſapientiſſimum uirum, aliquid fefellit, fefellit & C. Marium; qui cum L. Sulla numquam profecto contentionem ſuſcepiſſet, ſi diem illum, quo urbe pulſus eſt, mentis acie prouidiſſet. Perpetva } πλείων χρόνος, ὃν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε· ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι: inquit apud Sophoclem Antigone. Matvrivs } ſi acciderit, ut ante, quam iſte corruat, ego peream; mea non multum intererit utrum, &c. Iidem uiri docti hoc referunt ad Caeſaris necem: quod miror: cum ſententia pateat ex eo: Mea non multum intererit, &c. Vt *iis paream,* } ut Caeſaris imperio me ſummittam, cum imperium mihi contra eum ſenatus dederit. fam. epiſtola 10. libr. 16. & in oratione pro Deiotaro, & Caeſar de bello ci. lib. 1. Domesticas *tricas* } propter rem familiarem a uiro ſuo Dolabella male gubernatam. fam. epiſtola 16. libro 2. στοργῆς. &c. } quamuis eximia ſit eius in nos pietas, & amor, ideoq. metu periculorum, quae mihi ad Pompeium eunti uideor impendere, uehementer moueatur; ire tamen uult, &, quid rectum ſit magis quam quid utile, conſiderat. ex *Italia* } exiturum. Antonio } quem Caeſar, in Hiſpaniam contra Pompeij legatos proficiſcens, Italiae praeeſſe uoluerat. Plutarchus. Nolle } me. hoc eſt Antonio dicendum. Qvam *putas,* } quia Clodio intimus fuerat Antonius in tribunatu. Philipp. 2. Rvmorem } quod de tua ad Pompeium profectione audiuimus. Dolabellam } generum tuum, qui nobiſcum eſt. A *ζηλοτυπία mea* } quia moleſte tuli te augurem creatum, cum me eiuſdem honoris cupiditas atque amor teneret. Phil. 2. Inivria *tua* } non. n. ea cauſſa petiſti auguratum, ut iniuria me afficeres. itaque, cum ob eam rẽ quaedã conſecuta ſit offenſio, nata non ab iniuria tua, quae nulla fuit, ſed a ζηλοτυπία mea; qui eundem honorem concupieram, danda mihi opera eſt, ut omnia tibi ſtudia officiaq. praeſtem; ne uidear ex illius temporis memoria tibi eſſe infenſus; cum intelligam, & fatear, nullam mihi a te iniuriam eſſe factam. non enim appellare poſſum iniuriam, quia tu petieris id, quod ego cupiebam. Tibi *omnia integra ſerues,* } ſuſtineas te, &, ut adhuc feciſti, neutram in partem inclines. Eivs *fidem improbes.* } Pompeio ne te credas. Inivriam *fecit.* } cum inimicum tuum Clodium contra ius amicitiae aduerſus te armauit: ut eius opera pulſus in exſulium uidearis. noli igitur ſpectare tam beneficium, cum te reſtituit, quam iniuriam, cum eiecit. Etsi *non amabit,* } tacitae Ciceronis obiectioni reſpondet, uerentis, ne ſe Caeſar, eius partes non ſequentem, non amaret: nam Antonius id tantum petebat, ne Cicero iret ad Pompeium, non ut Caeſarem ſequeretur. Non *poteſt* } fieri non poteſt, ut te non amet. Hominvm *fama* } de tua profectione ad Pompeium. Pericvli *cauſſa* } alijs bellis ciuilibus cum nonnulli nihil melius putarent, quam ab omni contentione abeſſe; tamen, quia ducem alterutrius partis ſibi ſcirent eſſe inimicum, uictorem timentes contrariam partem adiuuent. quod tibi faciendum non eſt: qui ex ſuperioris meae uitae teſtimonio ſcis me crudelitatem non amare, praetereaq. tibi eſſe amicum. Adventvs } non eſt epiſtolae principium, ſed pars, ut fit, addita. dixit enim iam, adueniſſe Philotimum. initium autem huius ſatis longae epiſtolae illud eſt, Et res ipſa me monebat. Exanimavit: } quia, cum pro certo haberemus, Caeſarem in Hiſpaniam proficiſcentem itinera tardius facere coepiſſe, Petreium cum Afranio copias cõiunxiſſe, ipſe nihil attulit eiuſmodi. quod eo credendum magis eſt, quia ſcimus eum ſolere ſaepe pro Pompeio mentiti. Volare *dicitur* } ut nunc audimus, contra quã nobis erat perſuaſum. Conivnxisset: } & hoc ad illud refertur; Dubitauit noſtrũ nemo,

mo,quin.quod igitur utrumque certum putabamus, id aliter eſſe,e Philotimi ſermone cognouimus. IN *Germaniam* ⁊ inde Galliam petiturum,ut Caeſarem auerteret ab Hiſpania.epiſt.6.quod Philotimi ſermone non confirmatur, MELITAM ⁊ uide ep.6. DVM, *quod in Hiſpania* ⁊ dum ſciamus, quod in Hiſpania actum ſit. VNICAM *filiam* ⁊ Vnicum filium, uidetur legendum ex epiſtola Coelij. PVERI *noſtri* ⁊ meus,& fratris filius. DE *dignatione* ⁊ de dignitate, de honeſto. Beſſarionis tamen liber,De dignitate,habet aperte, & poteſt ſane ſuſpecta uox eſſe Dignatio;cum alibi nuſquam,quod meminerim,in Cicerone reperiatur.etſi,quod ad ſententiam attinet,Dignatio magis placet,quam Dignitas,quae non conuenit,in puerum. SI *quid ab Afranio.* ⁊ ſi quid ex Hiſpania: quam Afranius,Pompeij legatus,cum duobus collegis adminiſtrabat. CREDENDO ⁊ ſi permittit,ut ex Italia diſcedam; cau te tamen credam. OCCVLTANDI ⁊ conſilij mei de diſceſſu. SERVIVM ⁊ Sulpicium. epiſt. 6. POSTVMIA, *& Seruij filij.* ⁊ fateor,qui ſit uerborum ordo,me non uidere:& ob hanc cauſſam,& quia Beſſarionis liber pro,& Seruij,habet,Sciui.ſuſpicor de mendo. QVARTANAM ⁊ qua diu grauiter laboraſti. EXANIMATVS ⁊ affectus incredili dolore,qualem ferunt,qui exanimantur. epiſt. 15. libro 9. TVIS *litteris* ⁊ quae non exſtant. multas enim perijſſe conſtat. Tiro libertus,quas reperit, in uolumina retulit: quae ad aetatem noſtrã peruenerunt.APERVISSE⁊non perſcripſiſti, quid eſſet, quod cogitares;ſignificatione tamẽ quadã oſtẽdiſti.PER *fortunas tuas*⁊uſurpatur hic loquẽdi modus cũ dolore, aut certe cũ ſumma cupiditate obſecrãtis.ut fam.ep.1.l.14.Per fortunas miſeras noſtras,uide ne puerũ perditũ perdamus.Et ep.11.& 13.l.5.NE *quid grauius de ſalute tua conſulas*⁊ne quid ſtatuas,quod ſaluti tuae non expediat.QVALIS *futura eſſet.*⁊explanatur hoc eo,quod ſequitur,Nihil niſi atrox,& ſaeuum cogitat. Huic ſententiae reſpondit ipſe Cicero his uerbis ep.16.lib.2.fam. Nec me iſta terrent, quae mihi ad te ad timorẽ fidiſſime,atque amantiſſime proponuntur. EANDEM *rationem fore Caeſari* ⁊ ita lenem fore Caeſarem in ſalute aduerſarijs tribuenda,ut fuit in condicionibus de pace. tulerat enim illam condicionem, ut ipſe, & Pompeius exercitus traderent.epiſt.14. IRATVS *ſenatui* ⁊ quia non obtinuiſſet, ut legati ad Pompeium de pace mitterentur,& quod,quaſcumque res agere inſtituerat,L.Metellus tribunus pl.intercedens impedierat. de quo ſcripſit Caeſar l.1.de bel.ci.& Plutarchus in eius uita.EXIIT⁊ urbe,iturus in Hiſpaniam contra Pompeij legatos, ipſo iam Italia pulſo. INTERCESSIONIBVS ⁊ L. Metelli tribuni pl.de quo ſic l.1.de bel.ci.Subijcitur L.Metellus tribunus pl.ab inimicis Caeſaris, qui hanc rem diſtrahat,reliquaſq. res, quaſcumque agere inſtituerat, impediat.cuius cognito conſilio,Caeſar,fruſtra diebus aliquot conſumptis,ne reliquum tempus omittat,infectis ijs, quae agere deſtinauerat,ab urbe proficiſcitur.Interceſſionis cauſſam,quam referre Caeſar in ſuos Commentarios noluit,exponit Dio l.41.quod, cum ferretur lex, ut promere pecuniam ex aerario Caeſari liceret, interceſſit L. Metellus tribunus pl.qui,cum interceſſionem uideret,aerarij ianuam cuſtodire coepit: ſed milites,effracta fera,aditum ad pecunias Caeſari dederunt.Plutarchus Caeſarem,obſiſtenti Metello ne pecunias ex aerario ſumeret,mortem minatum eſſe,tradit.ſubſcribit Appianus.nec aliter ipſe Cicero ep. 4. Iracundia elatum,inquit,uoluiſſe occidi Metellum. SI *tibi tu,ſi filius unicus.* ⁊ hanc partem, miſerabiliter ſcriptam,non ſine magno fletu lectam eſſe a duobus pueris Ciceronibus, Attico ſignificauit his uerbis, lib.10.Lacrumae meorum me interdum molliunt, precantium,ut de Hiſpanijs exſpectetur. M.Coelij quidem epiſtolam,ſcriptam miſerabiliter,quae hoc idem obſecraret,ut exſpectarem,ne fortunas meas, ne unicum filium,ne meos omnes tam temere proderem, non ſine magno fletu legerunt pueri noſtri. DOMVM⁊ Domũ poſuit pro domeſticis,ut ep.12.l.6.Domus te tota ſalutat.SI *aliquid apud te nos,*⁊ rogo te pro eo,quanti apud te ſum. GENER *tuus*⁊ Dolabella,qui apud Caeſarem erat.SEQVERE *eam cauſſam*⁊ adiunge te ad Caeſaris cauſſam. SALVA *noſtra* ⁊ mea,& Dolabellae. NE *aut odiſſe* ⁊ ſubaudi:eam cauſſam,cuius ex uictoria ſalus noſtra pendet.Totum hunc locum emendaui ex antiquis libris, Beſſarionis,&Tertij. IMPIAM *cupiditatem* ⁊ nam, ſi cupimus eam uictoriam, in qua ſalus noſtra poſita eſt;ſimul perniciem cupimus eorum, qui Pompeium ſequuntur. quo tu in numero ſi fueris,cogemur impie cupere contra ſalutem tuam. QVOD *offenſae fuerit* ⁊ ſi uereris,ne,in Italia ſi remanſeris,Pompeium offendas: cogita, te,cum nondum ad eum tranſieris,hac eum cunctatione iam offendiſſe. quidquid eſſe potuit apud eum offenſae,id ſubijſti,quia cunctatus es, nec ad eum ſtatim acceſſiſti. VICTOREM ⁊ Caeſarem. DVBIIS *rebus*⁊ cum adhuc Pompeius in Italia conſiſteret. FVGATOS ⁊ iam in Graeciam Pompeius fugerat. PARVM *optimatem eſſe* ⁊ parum officio fungi boni ciuis. QVID *optimum ſit*⁊ quid tuae,tuorumq. ſaluti plurimum conducat. TOTVM ⁊ ne omnino ad Pompeium tranſeas. DE *Hiſpanijs* ⁊ eiecto Italia Pompeio,ſtatim ad urbem,deinde in Hiſpanias contra eius legatos profectus eſt Caeſar. Hoc ⁊ uelle te ad Pompeium nauigare. OPTIMATIVM ⁊ Ciceronem reprehendentium,quod Pompeium,& conſules,id eſt ipſam remp.deſeruiſſet.ep.16.l.8.& 2.l.9. INSOLENTIAM ⁊ quorundam Caeſarianorum, qui,quaſi iam parta uictoria,ita ſe inſolenter efferant, ut ferre uix poſſis.Cicero reſpondit: Noſti non modo ſtomachi mei, ſed etiam oculorum in hominum inſolentium indignitate faſtidium.ep.16.lib.2.fam. IACTATIONEM ⁊ qui ſe inſolenter iactant,quaſi deuictis Pompeij partibus. VACVVM *a bello* ⁊ idem ſuaſit gener eius Dolabella.fam.ep.9. lib. 9. DVM *haec decernuntur* ⁊ dum haec armis diiudicantur,ad exitum perducuntur. Sic Virg.

„ Decernere bello.

Cicero S. D. Attico 8.

M E *caecum qui haec ante non uiderim. miſi ad te epiſtolam Antonij. & cum ego ſaepiſſime ſcripſiſſem, nihil me contra Caeſaris rationes cogitare; meminiſſe me generi mei, meminiſſe amicitiae; potuiſſe, ſi aliter ſentirem, eſſe cum Pompeio; me autẽ, quia cum lictoribus inuitus curſarem, abeſſe uelle, nec id ipſum certum etiam nunc habere: uide, quam ad haec* τυραννικῶς.

Tuum conſilium quam uerum eſt. nam qui ſe medium eſſe uult, in patria manet: qui proficiſcitur, aliquid de alterutra parte iudicare uidetur. ſed ego is non ſum, qui ſtatuere debeam, iure quis proficiſcatur, nec ne. partes mihi Caeſar has impoſuit, ne quem omnino diſcedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, ſi nihil tamen tibi remittere poßum. ad Caeſarem mittas, cenſeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus ſis, cum praeſertim te amicitiae noſtrae rationem habitaturum eſſe pollicearis.

Habes σκυτάλην λακωνικήν. *omnino excipiam hominem. erat autem V. non. uenturus ueſperi, id eſt hodie. cras igitur ad me fortaſſe ueniet. tentabo audeam, nihil properare. mißurum ad Caeſarem clamabam. tũ paucißimis alicubi occultabor. certe hinc iſtis inuitiſſimis euolabo, atque utinã ad Curionẽ.* σὺν θεῷ τοι λέγω. *magnus dolor acceſſit. efficietur aliquid dignum nobis.* δυσουρία *tua mihi ualde moleſta. medere amabo dum eſt* ἀρχή. *De Maſſilienſibus gratae tuae mihi litterae. quaeſo, ut ſciam, quidquid audieris, Siciliam cuperem, ſi poßem palam: quod a Curione effeceram. Hic ego Seruium exſpecto: rogor enim ab eius uxore, & filio: & puto opus eße. Hic tamen Cyteridem ſecum lectica aperta portat, altera uxorem. ſeptẽ praeterea coniunctae lecticae amicarum. hae ſunt amicorum. uide, quam turpi leto pereamus. & dubita, ſi potes, quin ille ſeu uictus, ſeu uictor redierit, caedem facturus ſit. ego uero uel lintriculo, ſi nauis non erit, eripiam me ex iſtorum paricidio. Sed plura ſcribam, cum illum conuenero. Iuuenem noſtrum non poßum non amare: ſed ab eo nos non amari, plane intelligo. nihil ego uidi tam* ἀνηθοποίητον, *tam auerſum a ſuis, tam neſcio quid cogitans. uim incredibilem moleſtiarum. ſed erit curae, & eſt, ut regatur. mirum eſt enim ingenium:* ἤθους ἐπ. μελητέον.

EXPLANATIO

M E *caecum,* } qui ante non uiderim ea, quae nunc uideo, iſtos non daturos, ut ex Italia arbitratu meo exire poſſem. ſtulte igitur cunctatus ſum. σκυτάλην } epiſtolam, quae occulte ſignificet, profectionem ex Italia mihi ab eo non dari. GENERI *mei,* } Dolabellae, qui erat in partibus Caeſaris. AMICITIAE } quae illi cum ipſo Caeſare ſumma erat. SI *aliter ſentirem* } ſi Caeſaris amicus non eſſem. ESSE *cum Pompeio,* } cum in Graeciam tranſiit. CVM *lictoribus* } quos ut proconſul retinebat, nondum enim urbem introierat: quia fore ſperabat, ut ob res in Cilicia geſtas triumphãs ingrederetur. quod ei propter bellum ciuile non contigit: interea, ductus ea ſpe, lictores laureatos cum imperio retinebat. INVITVS } ob ſermones maleuolorum, hominis ambitionem, ſtultamq. cupiditatem notantium, qui, rep. ciuilibus armis perturbata, de triumpho cogitaret. itaque epiſtola 16. lib. 2. fam. Incurrit, inquit, haec noſtra laurus non ſolum in oculos, ſed iam etiam in uocculas maleuolorum. CVRSAREM, } curſare non curſum, ſed crebrum motum hic ſignificat. quis enim, uirum conſularem, & adhuc proconſulem, imperio & laureatis lictoribus ornatum, cucurriſſe credat? eſt igitur, Curſare, huc illuc ire: quod etiam dicitur de ijs, qui lectica geſtantur: quos certe currere nemo dixerit. epiſtola 1. lib. 7. fam. Vt mecum noſtra ſimul lecticula concurſare poſſis. Simile illud epiſtola 1. lib. 1. ad Lentulum: Libonis, & Hypſaei non obſcura concurſatio, & contentio. Quoniam igitur in ijs, qui crebro mouentur, & loci mutatione delectantur, eſt quaedam currentium ſimilitudo; propterea uerbum, Curſare, ad eos etiam, qui properant in agenda re, tranſlatum eſt. ABESSE *uelle* } non dicit aperte, ex Italia ſe uelle diſcedere: ne laedat animum Antonij: ſed, abeſſe uelle: quaſi latebram aliquam, in qua cum lictoribus occultari poſſit, uel in Italia, uel extra Italiam quaerat. ita, ſermone dubio, relata in lictores cauſſa facilius impetrare ſe poſſe cogitabat. ſed eius conſilium Antonius nõ ignorans expreſſit in ſuis litteris, quod Cicero occultauerat. reſcripſit enim: Partes mihi Caeſar has impoſuit, ne quem omnino diſcedere ex Italia paterer. Eodem modo ad Coelium, uoluntate diſſimulata, ſcripſit Cicero epiſtola 16. lib. 2. fam. Eo ſi onere carerem, quamuis paruis Italiae latebris contentus eſſem. NEC *idipſum certum etiam nunc habere;* } diſſimulat properationem ſuam, ne uideatur itionem in Graeciam cogitare. Τυραννικῶς. } primum, quia reſcripſit libere, quid ſentiret de Ciceronis uoluntate: deinde, quia, ſe non eſſe permiſſurum, ut ex Italia diſcederet, oſtendit. TVVM *conſilium quam uerum eſt* } cum ironia dictum: in quo quaedam uidetur eſſe contemptio. & huc etiam ſpectat uerbum, Τυραννικῶς. Quis credat, inquit, eum eſſe tuum ſenſum, quem ſignificas? id eſt, nihil te contra Caeſaris rationes cogitare &c. NE *quem omnino* } excepto nemine. Omnino, otioſum non eſt, ſed comprehendit omnes, ut Ciceroni ſpem adimat impetrandi. PARVI *refert, me probare cogitationem tuam,* } quam tamen ſe non probare primis epiſtolae uerbis declarauit. NON *dubito, quin impetraturus ſis.* } abeſſe non uidetur ironia. AMICITIAE *noſtrae* } quae tibi & cum Caeſare, & mecum, eſt. Cicero de Cae-

ſatis tantum amicitia,ut opinor,locutus erat;Antonius accipit,quaſi de ſua quoque dictum ſit. ep. 23. lib.16.fam. Σκυτάλην λακωνικὴν. } breuem epiſtolam,quales occultis, grauibuſq. de rebus Lacedaemonij ad imperatores ſuos, in loro ſcriptas,unde σκυτάλαι dictae,mittebant.uide Gellium lib. 17. c. 9. & Suidam. OMNINO } hoc uerbo utitur,ut ſibi deliberatum oſtendat, eum exſpectare,cuius tamen congreſſum libenter uitaret. EXCIPIAM } non dicit,Occurram,ſed,hic eum exſpectabo, non diſcedam. VENTVRVS } in Miſenum. AD *me* } dignitas proconſulis Ciceronis,ut ad eum iret Antonius, poſtulabat. TENTABO *audeam &c.* } utinam,quam facile mendum uidemus, itidem corrigere liceret:conandum tamen,ſi nihil aliud,ut aliorum excitentur ingenia.Hic fortaſſe legendum,& diſtinguendum hoc modo.Tentabo:aut dicam,nihil properare,miſſurum ad Caeſarem.clam ibo.cum pauciſſimis alicubi occultabor.Vel tentabo,inquit,ut praeſens impetrem ab Antonio; quod per litteras impetrare non potui;uel,ſi reſponſum idem feram,dicam me nihil properare, miſſurum ad Caeſarem, quod ille ſuadet. deinde clam ibo,& pauciſſimis alicubi occultabor,eo conſilio, ut hinc omnino, uel iſtis inuitiſſimis,euolem. VTINAM *ad Curionem*, } in Siciliam.is enim Ciceronem admodum diligebat. Σὺν θεῷ. } fauente deo.hoc non ſeparatim lego,ſed cum ſuperioribus coniungo, & a ſequentibus diſiungo.ſic enim ſe euolaturum confirmat,ſi modo adiuuet deus. τοὶ λέγω. } τοὶ pro σοὶ, Dorice. Tibi,inquit,dico:euolabo hinc certe,iſtis inuitiſſimis. MAGNVS *dolor* } ex litteris Antonij, negantibus id, quod petebam,ſcriptiſq. τυραννικῶς. ACCESSIT. } quaſi non exſpectatus.uel,Acceſſit,ad eum, quem ex malis reip.capio. Δυσουρία } urinae difficultas.quem ſibi moleſtum eſſe morbum aiebat Epicurus: ep.26.l.7.fam. Ἀρχῇ. } principium.inueteratum enim morbum non facile medicina tollit,naſcentem paruo negotio curat.Hinc Ouidius:

Principijs obſta. ſero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras,

DE *Maſſilienſibus* } qui portas Caeſari clauſerant. EFFECERAM } obtinueram a Curione,ut palam nauigare poſſem.ep.4. SERVIVM } Sulpicium.ep. 6. & 7. OPVS *eſſe* } ut eius conſilia cognoſcam. forte enim & ipſe mecum exire uolet ex Italia.ep.6. HIC } M.Antonius. CYTHERIDEM } mimam, quam amabat.haec eſt,de qua Virgilius,

-tua Galle Lycoris.
Perq.niues alium,perq.horrida caſtra ſecuta eſt.

quo loco uide Seruium & Philip.2. VXOREM } Fuluiam,quae fuerat uxor P.Clodij. HAE *ſunt amicorum* } ad ſatiandam amicorum libidinem. REDIERIT } Caeſar ex Hiſpania. ILLVM } Antonium. IVVENEM *noſtrum* } Quinctum filium. MOLESTIARVM } publicis enim domeſticae iunguntur.

Cicero S. D. Attico. 9.

*O*BSIGNATA *iam epiſtola ſuperiore, non placuit ei dare,cui conſtitueram, quod erat alienus: itaque eo die data non eſt. interim uenit Philotimus, & mihi a te litteras reddidit: quibus quae de fratre meo ſcribis, ſunt ea quidem parum firma, ſed habent nihil* ὕπουλον,*nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil, quod non, quo uelis, uno ſermone poſſis perducere: ne multa, omnes ſuos, etiam quibus iraſcitur crebrius,tamen caros habet,me quidem ſe ipſo cariorem. Quod de puero aliter ad te ſcripſit, & ad matrem de filio,non reprehendo.De itinere, & de ſorore, quae ſcribis, moleſta ſunt, eoq. magis, quod ea tempora noſtra ſunt, ut ego his mederi non poſſim: nam certe mederer: ſed quibus in malis, & qua in deſperatione rerum ſimus, uides. Illa de ratione nummaria non ſunt eiuſmodi, (ſaepe enim audio ex ipſo) ut non cupiat tibi praeſtare,& in eo laboret.ſed ſi mihi Q. Axius in hac mea fuga* HS XIII. *non reddit, quae dedi eius filio mutua,& utitur excuſatione temporis; ſi Lepta, ſi ceteri: ſoleo mirari, de neſcio queis* HS XX. *cum audio ex illo ſe urgeri. uides enim profecto anguſtias. curari tamen ea tibi utique iubet. an exiſtimas illum in iſto genere lentulum, aut reſtrictum? nemo eſt minus. De fratre ſatis.de eius filio indulſit illi quidem ſuus pater ſemper; ſed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem ſuorum ferocem fortaſſe,& arrogantem,& infeſtum facit. itaque habet haec quoque,quae naſcuntur ex indulgentia: ſed ea ſunt tolerabilia: (quid enim dicam,hac iuuentute?) ea uero, quae mihi quidem,qui illum amo,ſunt his ipſis malis, in queis ſumus,miſeriora,non ſunt ab obſequio noſtro,non; ſuas radices habent: quas tamen euellerem profecto,ſi liceret. ſed ea omnia mihi ſunt patienda. ego meũ facile teneo. nihil eſt enim eo tractabilius. cuius quidem miſericordia languidiora adhuc conſilia cepi: & quo ille me fortiorem uult eſſe, eo magis timeo, ne in eum exiſtã crudelior. Sed Antonius uenit heri ueſperi. iã fortaſſe ad me ueniet,aut ne id quidem,quoniam ſcripſit,quid fieri uellet. ſed ſcies continuo, qui actum ſit. Nos iam nihil, niſi occulte. De pueris quid agam? paruo ne nauigio committam? quid mihi animi in nauigando cenſes fore? recordor enim, aeſtate cum illo Rhodiorum* ἀφράκτῳ *nauigans, quam fuerim ſollicitus.quid, duro tempore anni,actuariolo fore cenſes? o rem undique miſeram.Trebatius erat mecum,uir plane, & ciuis bonus. quae ille monſtra,dij immortales. etiam ne Balbus in ſenatum uenire cogitet? ſed ei ipſi cras ad te litteras dabo.Vectenum mihi amicum, ut ſcribis, ita puto eſſe cum eo,quod* ἀποτόμως *ad me ſcripſerat de nummis curandis,* θυμικώτερον *erat. id tu, ſi ille aliter acceperit, ac debuit, lenies.Monetali autem adſcripſi, quod ille ad me,Proconſuli: ſed quoniam eſt homo,& nos diligit, ipſe quoque a nobis diligatur. Vale.*

EXPLA-

EXPLANATIO

ALTERVM *ad te* } de Quincto filio non idem ad te ſcripſit, quod ad matrem, ſororem tuam: & recte: dolorem enim illi dediſſet commemorandis filij uitijs. Obſeruandum Latine dici Aliter &, Aliter ut, Aliter ac, Aliter atque. DE *itinere, & de ſorore* } de itinere Quincti filij, & de ſorore tua a uiro ſuo, fratre meo, diſſentiente. neque ſane umquam inter eos conuenit. epiſt. XI. lib. 4. PRAESTARE } ſoluere. epiſt. 17. lib. 7. HAEC *quoque* } ferociam, & arrogantiam. NESCIO *queis* } pro, neſcio quibus. quo modo & Virgilins lib. 1. Aeneid. dixit, Queis ante ora patrum. & Varro lib. 1. de re ruſtica: In queis quae non inerunt. Et Cato cap. 68. Queis uſus erit. Et c. 11. 26. EA *uero* } quod ſit mendax, quod auarus, quod ſuorum non amans. NON *ſunt ab obſequio noſtro, non; ſuas radices habent.* } ſunt enim uitia a natura profecta. epiſt. 6. Alij, Nam ſuas radices habent. ego, ſecutus Beſſarionis librum, repoſui, Non. & ſane ἔμφασις haud paullo maior eſt, ſi legatur ſic; Non ſunt ab obſequio noſtro, non; habent ſuas radices. Qua figura & in oratione de haruſpicum reſponſis uſus eſt, cum in Clodium inuehens, Non ignouit, inquit, mihi crede, non. niſi forte tibi ignotum putas, quod te iudices dimiſerunt excuſſum, & exhauſtum, ſuo iudicio abſolutum, omnium condemnatum. Et in epiſtola Bruti: Vt iam iſta, quae facit, non dominationem, non, ſed dominum Antonium timentis ſint. Item Varro rerum ruſticarum lib. 3. cap. 2. Non tibi decoquet, non, ornithon. Quem locum qui ſe corrigere crediderunt, deprauarunt, ignoratione ſermonis non modo Latini, uerum etiam Graeci. ait enim Sophocles in Aiace: θεοῖς τέθνηκεν οὗτος οὐ κείνοισιν, οὔ. Vis eadē ſentitur in dictione, Nihil: ut in Agraria. 2. Nihil ſibi appetit praecipue Pōpeius, nihil. LANGVIDIORA *conſilia* } arma cum Pompeio non ſumpſi, ne filij fortunas in diſcrimen adducerem. FORTIOREM *uult eſſe* } uult me ad Pompeium nauigare, quia nihil, niſi de dignatione, laborat. epiſt. 7. CRVDELIOR } illius rationibus male conſulens. Pompeianorum enim filij, ſi Caeſar uincit, parentum poenas luent. VENIT } ad Miſſenum. epiſt. 7. SCRIPSIT } ſe non paſſurum ex Italia quemquam exire. epiſt. 8. AESTATE } cum pueris in Italiam ex Cilicia reuertens. MONSTRA } ut de Balbo in ſenatum uenire cogitante. EI *ipſi* } Trebatio. Ἀποτόμως } quia diem ſoluendae pecuniae nimis ſtricte definierat. ep. 13. θυμικώτερον *erat* } ſtomachoſius ad eum ſcripſeram. MONETALI } quod monetam nimis amaret. in quo ſum familiariter iocatus, quia & ipſe ad me ſcribens, adſcripſerat, Proconſuli, non, ut debuit, Imperatori. EST *homo* } ut humanis errauit.

Cicero S. D. Attico. 10.

QVIDNAM mihi futurum eſt? aut quis me non ſolum infelicior, ſed iam etiam turpior? nominatim de me ſibi imperatum dicit Antonius: nec me tamen ipſe adhuc uiderat, ſed hoc Trebatio narrauit. Quid agam nunc cui nihil procedit, caduntq. ea, quae diligentiſſime ſunt cogitata, taeterrime? ego enim Curionem nactus, omnia me conſecutum putaui. is de me ad Hortenſium ſcripſerat. Reginus erat totus noſter. huic nihil ſuſpicabamur cum hoc mare negotij fore. quo me nunc uertam? undique cuſtodior. ſed ſatis lacrumis. παραπλουτέον *igitur, & occulte in aliquam onerariam corrependum: non committendum, ut etiam eō pacto prohibiti uideamur. Sicilia petenda: quam ſi erimus nacti, maiora quaedam conſequemur. ſit modo recte in Hiſpanijs. quamquam de ipſa Sicilia utinam ſit uerum: ſed adhuc nihil ſecundi. concurſus Siculorum ad Catonem dicitur factus; oraſſe, ut reſiſteret; omnia pollicitos: commotum illum, delectum habere coepiſſe. non credo, ut eſt luculentus auctor. potuiſſe certe tenere illam prouinciā ſcio. ab Hiſpanijs autem iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus, eadem de re cogitātem, aut bene ſimulantem. quamquam ipſum non uideram, ſed ex familiariſſimo eius audiebam. tu, quæſo, ſi quid habebis noui. ego, ſi quid moliti erimus, ad te ſtatim ſcribam. Quinctum filium ſeuerius adhibebo. utinam proficere poſſem. tu tamen eas epiſtolas, quibus aſperius de eo ſcripſi, aliquando concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Seruium exſpecto, nec ab eo quidquam* ὑγιές. *ſcies, quid erit. Sine dubio erraſſe nos, cōfitendum eſt: at ſemel? at una in re? immo omnia, quo diligentius cogitata, eo facta ſunt imprudentius.* ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: *in reliquis modo ne ruamus. iubes enim profectionem meam prouidere: quid prouideam? ita patent omnia, quae accidere poſſunt, ut, ea ſi uitem, ſedendum ſit cum dedecore, & dolore; ſi negligam, periculum eſt, ne in manus incidam perditorum. ſed uide, quantis in miſerijs ſimus: optandum interdum uidetur, ut aliquam accipiamus ab iſtis quamuis acerbam iniuriam, ut tyranno in odio fuiſſe uideamur. quod ſi nobis is curſus, quem ſperarā, pateret; effeciſſem aliquid profecto, ut tu optas, & hortaris, dignum noſtra mora: ſed mirificae ſunt cuſtodiae: & quidem ille ipſe Curio ſuſpectus. ui, aut clam agendum eſt: &, ſi ui, forte ne cum tempeſtate: clam autem, iſtis. in quo ſi quod* σφάλμα, *uides quam turpe eſt. trahimur: nec fugiendum, ſi quid uiolentius. De Coelio, ſæpe mecum agito; nec, ſi quid habuero tale, dimittam. Hiſpanias ſpero firmas eſſe. Maſſilienſium factum cum ipſum per ſe luculentum eſt, tum mihi argumento eſt, recte eſſe in Hiſpanijs. minus enim auderent, ſi aliter eſſet. & ſcirent. nam & iuncti, & diligentes ſunt. Odiū autem recte animaduertis ſignificatum theatro. Legiones autem has, quas in Italia aſſumpſit, alieniſſimas eſſe uideo: ſed tamen nihil inimicius, quam ſibi ipſe. illud recte times, ne ruat, ſi deſperarit. certe ruet. quo magis efficiendum aliquid eſt, fortuna uelim meliore,*

animo Coeliano. ſed primum quidque: quod, qualecũq. erit, continuo ſcies. Nos iuueni, ut rogas, ſuppeditabimus, & Peloponneſum ipſam ſuſtinebimus. eſt enim indoles: modo aliquid hoc ſit ἦθος AKIMOΔON *: quod ſi adhuc nullum eſt, eſſe tamen poteſt: aut* ἀρετὴ *non eſt* διδακτόν *: quod mihi perſuaderi non poteſt. Vale.*

EXPLANATIO

IMPERATVM } ne me patiatur exire ex Italia. CVRIONEM *nactus* } quia, Curionem nactus, effecerã ut per eius prouinciam palam nauigare poſſem; omnia me conſecutum putabam: nunc uideo me nihil egiſſe, quoniam cuſtodior undique, ne diſcedam. epiſt. 4. AD *Hortenſium* } ut, quoniam inferi maris pars ei commiſſa eſſet, meam nauigarionem ne impediret. REGINVS } & hic infero mari praeerat. liberam igitur Cicero ſuam nauigationem putarat fore, cum neque Curio, neque Hortẽſius, neque Reginus impedimento futuri eſſent. id contra cecidit. nam Antonius & ipſe eius maris curam poſtea ſuſcepit, qui exitus ex Italia non dabat. HVIC } nullam, inquit, apud Antonium huius maris curam ſuſpicabar futuram. COMPACTO } in omnibus libris, Cum pacto. ego coniectura, ſum adductus, ut emendarem, Compacto, hoc ſenſu, Occulto hinc cogito diſcedere, ne meam profectionem Caeſariani reſciſcant. nam id ſi accideret, ſuſpicari Pompeius poſſet, accidiſſe me uolente, qui palam profectus eſſem, ut impedirer. non committendum igitur eſt, ut uidear compacto probibitus. Compacto, dixit, ideſt conſulto, & dedita opera. qua uoce Plautus ſaepe in hũc ſenſum uſus eſt. MAIORA *quaedam* } inde enim tuta erit in Graeciam nauigatio. epiſt. 4. QVAMQVAM } quamquam fortaſſe Curio Siciliam amiſerit. quod utinam ita ſit. ADHVC *nihil ſecundi* } adhuc aduerſa nobis omnia fuerũt, ut uix uideam poſſe credere, quod de Siculis audiui. RESISTERET } Curioni aduenienti. non reſtitit tamen, & prouincia ceſſit, ut eſt lib. I. de bello ci. LVCVLENTVS *auctor* } is, qui haec dixit. εἰρωνικῶς. AVDIETVR } quid in eis actum ſit. EADEM *de re* } de profectione ad Pompeium. Beſſarionis liber, Eadem fere. SEVERIVS *adhibebo* } ſeuero uultu, ut mones, eum accipiam. QVIDQVAM ὑγιὲς } exſpecto Ser. Sulpicium, nec tamen exſpecto quidquam ſani, ideſt, non puto eum, quod uiro dignum ſit, eſſe facturum, neque mecum ex Italia exiturum. ERRASSE } qui cunctatus ſim, qui non ante diſceſſerim. PROVIDERE } non ruere, non temere diſcedere, ſed omnibus rebus ante circumſpectis. QVAE *accidere poſſunt*, } mihi, ſi diſcedam. poſſunt autem accidere mors, & fortunarum ruina. SEDENDVM } manendum in Italia. ISTIS } Caeſarianis. EFFECISSEM } quod eſt a nobis hac noſtra mora contractum culpae, id profectione ad Pompeium correxiſſem. SVSPECTVS } mihi: ut iter non audeam per eius prouinciam facere. epiſt. 4. VI. } ſtatim, ſine ulla mora, uel cum periculo. ſed, aduerſa tempeſtate, nollem. TRAHIMVR } honeſtum nos trahit ad Pompeium, nec, ſi quid nobis ob hanc cauſſam accidere poſſit acerbius, recuſandum. MASSILIENSIVM *factum* } quod Caeſari portas clauſerunt. de bello ci. lib. I. LVCVLENTVM } inſigne, praeclarum. IVNCTI } quo modo, cum inter Maſſiliam & Hiſpaniam interſit magna pars Galliae Narbonenſis? malim, Vicini. cum & liber Beſſarionis habeat, Victi. ODIVM } in Caeſarem. SIGNIFICATVM } a populo. ASSVMPSIT } Caeſar. RVAT } in fortunas, uitamq. ciuium. epiſt. 8. DESPERARIT: } ſe poſſe Pompeium uincere. EFFICIENDVM } mihi. PRIMVM *quidque* } explicemus. fam. epiſt I. lib. 12. IVVENI, } Quincto filio. SVPPEDITABIMVS } praecepta ad uirtutem. PELOPONNESVM *ipſam* } qui difficilem prouinciam ceperunt, eos, ut ſuſtineant quod ſuſceperunt, hortamur his uerbis: *Spartam nactus es, hanc orna*. quod ij, quibus, ut Spartae naſcerentur, contigiſſet, eniti uehementer deberent, ne tam nobili patria minus digni uiderentur: ſed Cicero, qui regendum Quinctum filium, ſuſceperat, non contentus, ſi Spartam diceret, Peloponneſum dixit, ut plus ſignificaret; quoniam pars eſt Sparta Peloponneſi. Suſtinebimus, inquit, quam ſuſcepimus, non Spartam, ſed Peloponneſum ipſam. INDOLES } in Quincto, quae ſpem afferat futurae uirtutis. ἦθος AKIMOΔON } quid, ſi, ἦθος ἄχιμον? ut hoc dicat: mores curari & ſanari quamuis corrupti poſſunt. quod quamquam non eſt factum, fieri tamen poteſt: cum mihi perſuaſum ſit, uirtutem diſciplina tradi poſſe.

Cicero S. D. Attico. II.

EPISTOLA *tua gratiſſima fuit meae Tulliae, & mehercule mihi. ſemper ſecum aliquid afferunt tuae litterae. ſcribes igitur: ac, ſi quid ad ſpem poteris, ne dimiſeris. Tu Antonij leones pertimeſcas caue. nihil eſt illo homine iucundius. attende* πρᾶξιν πολιτικοῦ. *Euocauit litteris e municipijs denos: &* IV. *uiri uenerunt ad uillam eius mane. primum dormijt ad horam tertiam; deinde, cum eſſet nunciatum, ueniſſe Neapolitanos, & Cumanos, (his enim eſt Caeſar iratus) poſtridie redire iuſſit: lauari ſe uelle, &* περὶ κοιλιολουσίαν γίνεσθαι. *hoc heri effecit. hodie autem in Aenariam tranſire conſtituit. exſulibus reditum pollicetur. Sed haec omittamus. de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi litteras. De Tirone gratum. Vectenum diligo. Veſtio reddidi. Seruius pridie non. Mai. Minturnis manſiſſe dicitur, hodie in Liternino manſurus apud C. Marcellum. cras igitur nos mature uidebit, mihiq. dabit argumentum ad te epiſtolae. iam*

enim

enim non reperio, quid tibi ſcribam. Illud admiror, quod Antonius ad me ne nuncium quidem, cum praeſertim me ualde obſeruarit. uidelicet (aut aliquid atrocius de me imperatum eſt) coram negare mihi non uult. quod ego nec rogaturus eram, nec, ſi impetraſſem, crediturus. nos tamen aliquid excogitabimus. Tu, quaeſo, ſi quid in Hiſpanijs. iam enim poterit audiri: & omnes ita exſpectant, ut, ſi recte fuerit, nihil negotij futurum putent. ego autem nec, retentis his, confectam rem puto; neque, amiſſis, deſperatam. Silium, & Ocellam, & ceteros credo retardatos. te quoque a Curtio impediri uideo. etſi, ut opinor, habes Scytha ὄνον. uitam miſeram, maiusq. malum, tam diu timere, quam eſt illud ipſum, quod timetur.

EXPLANATIO

AD SPEM } cur bene ſperandum ſit de rep. ANTONII *leones* } de leonibus curru iunctis ab Antonio, ſunt qui intelligendum putent. ac nos quidem his aſſentientes aliquandiu idem putauimus: ſed poſtea quam, collatis temporibus, ueritatem hiſtoriae tamquam in trutina coepi perpendere, aſſenſum ſuſtinui. iunxit enim certe leones curru Antonius, ut Plutarchus, & Plinius docent, ſed, ut ijdem tradunt, poſtquam in Pharſalicis campis dimicatum eſt, at uero hanc epiſtolam nondum confecto Hiſpanienſi bello ſcriptam eſſe, ideſt multis menſibus ante Pharſalicum proelium, tum ex ipſa, tum ex alijs epiſtolis ſupra infraq. ſcriptis dilucidum eſt. Leones igitur explano, quibus Antonius delectaretur: quod animi feritatem indicaret. IVCVNDIVS } potius enim mollem, iucundamq. uitam, quam mali quidquam, uidetur cogitare. πρᾶξιν πολιτικοῦ } factum ciue dignum remp. adminiſtrante. εἰρωνικῶς. EVOCAVIT *ex municipijs denos: &* IV. *uiri uenerunt* } in municipijs decuriones erant ſenatus, quattuor uiri magiſtratus, ut Romae conſules. quare ſcriptum olim exiſtimo, x: quod erat, decuriones: ſed imperitum librarium feciſſe, denos. Quod attinet ad ſententiam; abſurdum uidetur, uocari decuriones, & quattuoruiros uenire. cur enim decuriones non ipſi potius, quam quattuoruiri, ueniant? aut cur non ſimul cum decurionibus quattuoruiri uocentur? his ego cauſſis, ut de mendo ſuſpicarer, ſum adductus. Et ut dicam, quod ſentio: placeret hoc modo: Euocauit ex municipijs decuriones, & quattuoruiros. uenerunt ad uillam eius mane. Quod autem uiri docti mirantur, populi mentionem hic eſſe praetermiſſam: ualde mihi contra mirum accidit, eos iudicare, cum ſenatus, & qui ſummum gerunt magiſtratum, euocentur a Caeſare, populum ſimul euocari neceſſe eſſe. At in municipijs populus fuit. Quaſi uero hoc aliquis in dubium uocat, aut, quod iam uel pueris notum eſt, lapidum teſtimonia requirat: non enim ſequitur, ut, quia populus eſt in municipijs, ideo cum decurionibus, & quattuoruiris euocari debeat. ſatis erat Antonio, cum ſenatu, & cum ipſo ſenatum regente magiſtratu agere: de populo, & de minoribus magiſtratibus, laborandum non fuit. alioqui mirabimur ſimiliter, cur Cicero lib. 13. Fam. cum Q. Hippium Fregellanis quattuoruiris, & decurionibus commendaret, non addiderit, Et populo. HORAM *tertiam* } ab exortu ſolis. ſemper enim & Nox duodecim erat horarum, & Dies: horae autem nocturnae per hiemem longiores, diurnae breuiores; aeſtate uero, contra. Atque hanc, quae ad horas pertinet, rationem uniuerſam nemo tractauit patre meo peritius. exſtat hac de re Commentariolus ab eo conſcriptus, ad ueteres de re ruſtica libros apprime neceſſarius. IRATVS } quod hi praeter ceteros beneuolentiam in Pompeium oſtendiſſent, uotis olim pro aegrotantis ſalute factis. epiſt. ulti. lib. 8. Tuſcul. 1. & Plutarchus. EXSVLIBVS } lege Pompeia damnatis. epiſt. 4. GRATVM } quod eum Curio commendaueris. epiſt. 5. lib. 8. & 16. lib. 9. VECTENVM *diligo* } quoniam mihi amicum eſſe ſcribit. epiſt. 9. REDDIDI } litteras a te miſſas. SERVIVS } Sulpicius. OBSERVARIT } antea coluerit. IMPERATVM } ei a Caeſare. NEGARE } quod ab eo petij, ut liceat mihi exire ex Italia. EXCOGITABIMVS } de occulto diſceſſu. epiſt. 7. & 10. OCELLAM, } Seruium Ocellam; quem Coelius in quadam epiſtola bis deprehenſum ſcribit in adulterio. RETARDATOS } impeditos Caeſarianis cuſtodijs, ne diſcedere poſſint ex Italia. A CVRTIO } opinor, quia debitam Attico pecuniam non ſolueret. cogitabat autem Atticus in Epirum: ut ſupra. SCYTHA ὄνον } unam puto fuiſſe Graecam dictionem, cuius etiam ueſtigia in Paulli Magnuli libro uideo notata, EYITEONOYN. inde eliciet, qui poterit, ueritatem. nos, quaſi ulceri deſperato, manum admouere noluimus. monemus illud unum, ex uetere ſcriptura quiduis potius reponi poſſe, quam quod legitur in libris impreſſis, Scytha ὄνον. VITAM *miſeram, maiusq. malum, tam diu timere, quod timetur, quam eſt illud ipſum, quod timetur.* } ſic ad Torquatum, epiſt. 4. lib. 6. Cum plus in metuendo mali ſit, quam in illo ipſo, quod timetur.

Cicero S. D. Attico 12.

SERVIVS, *ut antea ſcripſi, cum ueniſſet nonis Mai. poſtridie ad me uenit, ne diutius te teneam, nullius cōſilij exitum inuenimus. numquam uidi hominem perturbatiorem metu. neque hercule quidquam timebat, quod non eſſet timendum: illum ſibi iratum, hunc non amicum: horribilem utriuſque uictoriam, cum*

propter

propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter ntriuſque difficultatem pecuniarum, qua frui nuſquam, niſi ex priuatorum bonis poſſet. atque haec ita multus cum lacrimis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miſeria non exaruiſſe. mihi quidem etiam lippitudo haec, propter quam non ipſe ad te ſcribo, ſine ulla lacruma eſt, ſed ſaepius odioſa eſt propter uigilias. quamobrem quidquid habes ad conſolandum, collige, & illa ſcribe, non ex doctrina, neque ex libris: nam id quidem domi eſt; ſed neſcio quo modo imbecillior eſt medicina, quam morbus: haec potius conquire, de Hiſpanijs, de Maſſilia: quae quidem ſatis bella Seruius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores eſſe dicebat. haec igitur ſi habebis, & talia: & quidem paucis diebus aliquid audiri neceſſe eſt. ſed redeo ad Seruium. Diſtulimus omnino ſermonem in poſterum, ſed tardus ad exeundum: multo ſe in ſuo lectulo malle, quidquid foret. odioſus ſcrupulus de filij militia Brundiſina. unum illud fortiſſime aſſeuerabat, ſi damnati reſtituerentur, in exſulium ſe iturum. nos autem ad haec, & ipſum certo fore, &, quae iam fiebant, non eſſe leuiora: multaq. colligebamus. uerum ea non animum eius augebant, ſed timorem, ut iam celandus magis de noſtro conſilio, quam ad idem uideretur. quare in hoc non multum eſt. Nos a te admoniti de Coelio cogitabimus. Vale.

EXPLANATIO

SERVIVS ʒ initium fecimus alterius epiſtolae. quod ex proxima ſuperiore ſatis conſtat. NVLLIVS *conſilij* ʒ nihil enim conſtitui poterat, quod non incurreret in magnam aliquam difficultatem. fam. lib. 4. epiſt. 3. ILLVM ʒ Pompeium, iratum omnibus, qui remanſerant in Italia, Sulpicio magis, qui filium cum Caeſare Brundiſium miſerat, epiſt. 18. lib. 9. HVNC ʒ Caeſarem Seruio non amicum; quia dixerat in ſenatu, non placere ſibi eum in Hiſpanias ire contra Pompeij legatos. fam. lib. 4. epiſt. 1. ALTERIVS *crudelitatem*; ʒ Pompeij: de quo ſic in epiſtola ad Marcellum: An tu non uidebas mecum ſimul, quam illa crudelis futura uictoria? & alibi: ETIAM *lippitudo* ʒ quae, cum ſit humor a capite fluens, non ſolet eſſe ſine lacruma. VIGILIAS ʒ quibus lippitudo curatur. SATIS *bella* ʒ eiuſmodi uolumus, non ſecunda Caeſari. DE *duabus legionibus* ʒ dici a certis hominibus, alieniſſimas eſſe a Caeſare. epiſt. 10. EXEVNDVM: ʒ ex Italia; cum diceret, multo ſe, &c. DE *filij* ʒ de filio Brundiſium miſſo ad affligendum Pompeium. epiſt. 18. lib. 9. & 3. lib. 10. ANIMVM ʒ cum ob ea incitari ad diſceſſum deberet. NOSTRO *conſilio* ʒ diſcedendi. AD *idem* ʒ cohortatione uocandus. NON *multum eſt* ʒ quod praeuiderat, tum dixit, Seruium exſpecto, nec ab eo quidquam.

Cicero S. D. Attico. 13.

SERVIVS cum eſſet apud me, Cephalio cum tuis litteris VI. id. uenit, quae nobis magnam ſpem attulerunt meliorem rerum de octo cohortibus. etenim hae quoque, quae in his locis ſunt, labare dicuntur. Eodem die Funiſulanus a te attulit litteras, in quibus erat confirmatius idem illud. ei de ſuo negotio reſpondi cumulate, cum omni tua gratia. adhuc non ſatisfaciebat: debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples. nunc ait ſe daturum: cui expenſum tulerit, morari. tabellarijs, ſi apud te eſſet, qua ſatisfeciſſes, dares. quantum ſit, Eros Philotimi tibi dicet. ſed ad maiora redeamus. Quod optas, Coelianum illud matureſcit. itaque torqueor, utrum uentum exſpectem. uexillo opus eſt: conuolabunt. Quod ſuades, ut palam: prorſus aſſentior. itaque me profecturum puto. tuas tamen interim litteras exſpecto. Seruij conſilio nihil expeditur. omnes captiones in omni ſententia occurrunt. unum C. Marcello cognoui timidiorem; quem conſulem fuiſſe paenitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας: qui etiam Antonium confirmaſſe dicitur, ut me impediret; quo ipſe, credo, honeſtius. Antonius autem VI. id. Capuam profectus eſt. ad me miſit, ſe, pudore deterritum, ad me non ueniſſe, quod me ſibi ſuccenſere putaret. ibitur igitur, & ita quidem, ut cenſes; niſi cuius grauioris perſonae ſuſcipiendae ſpes erit ante oblata. ſed uix erit tam cito. Allienus autem praetor putabat aliquem, ſi ego non, ex collegis ſuis. quiuis licet, dummodo aliquis. De ſorore, laudo. De Quincto puero, datur opera. ſpero eſſe meliora. De Quincto fratre, ſcito eum non mediocriter laborare de uſura: ſed adhuc nihil a L. Egnatio expreſſit. Axius de XII. millibus pudens: ſaepe enim adſcripſit, ut Gallio, quantum is uellet, darem. quod ſi non ſcripſiſſet, poſſem ne aliter? & quidem ſaepe ſum pollicitus. ſed tantum uoluit cito. me uero adiuuarent his in anguſtijs. ſed tu iſtos. uerum alias. Te a quartana liberatum gaudeo, itemque Piliam. Ego, dum panes, & cetera in nauē parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno uelim gratias, quod ſtudioſus. ſi quemquam nactus fueris, qui perferat; litteras des ante, quam diſcedimus. Vale.

EXPLANATIO

OCTO *cohortibus:* ʒ quae uidentur defectionem a Caeſare cogitare. ERAT *confirmatius* ʒ magis affirmabas de octo cohortibus. EXPENSVM *tulerit* ʒ ita excuſat, debitorē ſuū ſibi non ſoluere. COELIANVM *illud matureſcit* ʒ prope adeſt, cum Coelium imitaturus ſim. VT *palam* ʒ diſcedam, nec differā, differebat. n. Cicero, quia uellet occultius diſcedere. PROFECTVRVM ʒ ſtatim. OMNES *captiones* ʒ ubi q̄d deliberatū eſt, Seruio ſtatim aliquid, atq. adeo multa contra occurrūt. &, Captiones, proprie dixit, cū

loqueretur de iuriſconſulto. nam, a captionibus cauere, iuriſconſultorum eſt. PAENITET } quia ſcit in conſulatu ſe iniuriam Caeſari feciſſe, ultionem timet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας } abiectum, humilemq. animum, propter timorem paenitere ſummae dignitatis, qua gloriari etiam deberet. IMPEDIRET } ne diſcedere poſſem ex Italia. HONESTIVS } remanerent. SVCCENSERE } quod mihi, petenti ut exire ex Italia liceret, non conceſſiſſet. epiſt. 8. IBITVR } ad Pompeium. ITA *quidem, ut cenſes* } palam, ut ſuades. NISI *cuius &c.* } niſi ſpes de pace agendi erit ante oblata: quod uix tam cito eſſe poteſt ut ego non ante diſceſſerim. ALIQVEM } perſonam grauiorem ſuſcepturum, ut res componatur. COLLEGIS } praetoribus. QVIVIS *licet* } de pace agat. DATVR *opera:* } ut ſit, qualem uolumus. ep. 10. DE *uſura* } ut uſuram tibi ſoluat. epiſt. 9. EGNATIO } debitore ſuo. PVDENS: } uide pudorem Axij. tantum abeſt, ut ſoluat mihi XII. millia, quae dedi eius filio mutua; ut inſuper ẽt petat. mirã impudentiam. ep. 9. ADSCRIPSIT } ſic antiqui libri: Scripſit, tñ mallem. GALLIO } aut, Filio legerẽ: aut Galliũ Axij filium puta: &, quoniam Gallius & Axius diuerſae familiae ſunt, Axio natum intellige, adoptatum a Gallio, ut eſſet Gallius Axianus, ut ſupra Pontius Titinianus, Q. Titinij filius. epiſt. 6. & 18. lib. 9. POLLICITVS } Gallio pecuniam. TANTVM } quantum pollicitus ſum. ME *uero* } ſcilicet cum ironia. ADIVVARENT } qui quam impudentes ſint, uides. SED *tu iſtos* } interrupta oratio. figura uſitata. uel, Sed dij iſtos. nam in Beſſarionis libro, Seductos, eſt. STVDIOSVS } eſt noſtri. ep. 9.

Cicero S. D. Attico. 14.

COMMODVM ad te dederam litteras de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionyſius fuit. cui quidem ego non modo placabilem me praebuiſſem, ſed totum remiſiſſem, ſi ueniſſet qua mente tu ad me ſcripſeras. erat enim ſic in tuis litteris, quas Arpini acceperam: eum uenturum, facturumque, quod ego uellem. ego uolebam autem, uel cupiebam potius, eſſe eum nobiſcum. quod quia plane, cum in Formianum ueniſſet praeciderat, aſperius ad te de eo ſcribere ſolebam. at ille perpauca locutus, hanc ſummam habuit orationis; ut ſibi ignoſcerem; ſe rebus ſuis impeditum nobiſcum ire non poſſe. pauca reſpondi. magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo noſtram deſpectam eſſe. quid quaeris? fortaſſe miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi ſcito eſſe. uelim, ut tibi amicus ſit. hoc cum tibi opto, opto ut beatus ſis. erit enim tam diu. Conſilium noſtrum ſpero uacuum periculo fore. nam & diſſimulabimus, &, ut opinor, acerrime obſeruabimus. nauigatio modo ſit, qualem opto. cetera, quae quidem conſilio prouideri poterunt, cauebuntur. tu, dum adſumus, non modo quae ſcieris, audieris ue, ſed etiam quae futura prouidebis, ſcribas uelim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, &, ſi tenuiſſet, omnes boni ad eum ſe contuliſſent, Syracuſis profectus eſt ante diem VIII. Kal. Mai. ut ad me Curio ſcripſit. utinam, quod aiunt, Cotta Sardiniã teneat. eſt enim rumor. o, ſi id fuerit, turpem Catonem. Ego, ut minuerem ſuſpicionem profectionis, aut cogitationis meae, profectus ſum in Pompeianum ad IV. id. ut ibi eſſem, dum, quae ad nauigandum opus eſſent, pararentur. cum ad uillam ueniſſem, uentum eſt ad me: centuriones trium cohortium, quae Pompeijs ſunt, me uelle poſtridie, (haec mecum Ninnius noſter) uelle eos mihi ſe, & opidum tradere. at ego tibi poſtridie a uilla ante lucem, ut me omnino illi ne uiderent. quid enim erat in tribus cohortibus? quid, ſi plures, quo apparatu? cogitaui eadem illa Coeliana, quae legi epiſtola tua; quam accepi, ſimul in Cumanum ueni, eodem die. & ſimul fieri poterat, ut tentaremur. omnem igitur ſuſpicionem ſuſtuli. ſed cum redeo, Hortenſius uenerat, ad Terentiam ſalutatum diuerterat, ſermone erat uſus honorifico erga me. tamen eum, ut puto, uidebo: miſit enim puerum, ſe ad me uenire. hoc quidem melius, quam collega noſter Antonius: cuius inter lictores lectica mima portatur. Tu, quoniam quartana cares, & non modo morbum remouiſti, ſed etiam grauedinem, te uegetum nobis in Graecia ſiſte; & litterarum aliquid interea.

EXPLANATIO

PRAECIDERAT, } hoc ſupra epiſt. 4. lib. 8. CONSILIVM *noſtrum* } de diſceſſu. OBSERVABIMVS } ne quis reſciſcat, aut impedire poſſit. CVRIO } a Caeſare miſſus, ut Siciliam Pompeianis eriperet. epiſt. 4. VENTVM *eſt ad me:* } uenit ad me Ninnius noſter, dixitque, centuriones, &c. POSTRIDIE } conuenire. AT *ego tibi* } ad ornatum, Tibi, dixit; & eſt familiaris antiquis ſcriptoribus locutio in re ſubita. epiſt. 7. lib. 8. & 12. lib. 9. & fam. lib. 9. epiſt. 2. VT *tentaremur* } ut commentum hoc eſſet Caeſarianorum, centurionibus aſtute miſſis ad tentandum animum meum. SVSPICIONEM } quae potuit eſſe, ſi centuriones exſpectaſſem, & allocutus eſſem. REDEO } in Cumanum. HORTENSIVS } de quo ep. 18. COLLEGA *noſter Antonius* } qui ad me uenire noluit. collega autem in auguratu. ep. 12. MIMA } Cytheris. epiſt. 8. ET *nouum morbum remouiſti*, } ſic ueteres libri. ſi cui placet mutatio, legat potius, Et non modo, quam, Et nedum: quod iam ante repoſitum eſt ex coniectura. nam, Nedum, ſemper negat. quod probauimus exemplis in Commentario epiſt. fam. SISTE } unde Statores, qui homines ſiſtunt. cogitabat autem Atticus Epirum ſuam, ut ſupra.

Cicero S. D. Attico 15.

PRID. id. Hortenſius ad me uenit ſcripta epiſtola. uellem cetera eius. quam in me incredibilem ἐκτένειαν, *qua quidem cogito uti. deinde Serapion cum epiſtola tua: quam prius quam aperuiſſem, dixi ei, te ad me de eo ſcripſiſſe antea, ut feceras deinde, epiſtola lecta, cumulatiſſime cetera. & hercule hominem probo. nam & doctum, & probum exiſtimo. quinetiam naui eius me, & ipſo conuectore uſurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodioſa, ſed tamen quae impediat ſcriptionem meam. Valetudinem tuam iam confirmatam eſſe & a uetere morbo, & a nouis tentationibus, gaudeo. Ocellam uellem haberemus. uidentur enim eſſe haec paullo faciliora. nunc quidem aequinoctium nos moratur, quod ualde perturbatum erat. id s. cras erit. utinam idem maneat Hortenſius: ſiquidem adhuc erat. liberalius eſſe nihil poteſt. De diplomate admiraris, quaſi neſcio cuius te flagitij inſimularem. negas enim te reperire, qui mihi id in mentem uenerit. ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter licere) eo te habere cenſebam, & quia pueris diploma ſumpſeras. habes cauſſam opinionis meae. & tamen uelem ſcire, quid cogites, in primiſq. ſi quid etiam nunc noui eſt. XVII. kal. Ian.*

EXPLANATIO

CETERA *eius.* ⁑ eſſent, qualis fuit ἐκτένεια. uellem re tantum praeſtaret, quantum cupere uiſus eſt. ἐκτένειαν ⁑ uoluntatis declarationem. VTI ⁑ omnia enim ſua officia ſtudiaq. detulit: quibus uti cogito. CETERA ⁑ ei ſum pollicitus. HABEREMVS: ⁑ ut nobiſcum poſſet diſcedere. epiſt. II. quandoquidem ratio exeundi ex Italia paullo facilior uidetur, quam antea putaui. AEQVINOCTIVM ⁑ quo tempeſtas non ſolet eſſe ad nauigandum idonea. epiſt. 27. lib. 12. PERTVRBATVM ⁑ Macrobius lib. 1. Sat. Ante aequinoctium, inquit, uernum triſte caelum, & nubibus obductum, mare nauigantibus clauſum. De autumnali autem Caeſar lib. IV. bel Gal. Propinqua, inquit, aeqninoctii die, infirmis nauibus hiemis nauigationem ſubeundam, non exiſtimabat. Inepte nonnulli pro aequinoctio M. Antonium interpretantur, IDEM *maneat* ⁑ ne noſtrum diſceſſum impediat; quoniam inferi maris partem curat. epiſt. 16. DIPLOMATE ⁑ cuius mentionem fecerat Cicero in epiſtola ſua, cum diceret, ſe putare Atticum a praefecto urbis ſumpſiſſe diploma, quo ei exire liceret ex Italia. IN *mentem uenerit.* ⁑ cum non debeas ſuſpectus eſſe, ut Pompeianus. PROFICISCI ⁑ in Graeciam. LICERE ⁑ ſine diplomate proficiſci. PVERIS ⁑ uel ſeruis, Attici, quos identidem in Epirum mitteret. uel, Pueris, Ciceronibus. COGITES ⁑ de tranſeundo in Epirum. ETIAM *nunc* ⁑ etſi iam diſcedo, ſcribe tamen, ſi quid noui. XVII. *kal. Iun.* ⁑ hoc aperte mendoſum eſt. cum enim aequinoctij mentionem fecerit; ſatis conſtat, ſiue de uerno, ſiue de autumnali accipias aequinoctio, (de uerno tamen potius intelligendum) Maio menſi locum eſſe non poſſe. Ego puto initium eſſe ſequentis epiſtolae, & legendũ fortaſſe, XIIII. Kal. quod ſine cauſſa repetitum eſt poſt uerbum, Peperit. idq. credendũ eo magis quod pleraeque huius libri epiſtolae adſcriptam diem non habent, & eſt mutatio minima, ſi v. diuidas in II. qua ipſa in nota peccatum ſaepe a librarijs animaduerti.

Cicero S. D. Attico. 16.

TVLLIA mea peperit XIV. kal. Iun. puerum ἑπταμηνιαῖον. *quod* ηὐτόκησεν, *gaudebam. quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt. Me mirificae tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quam cuſtodiae, quibus aſſeruor. nam illa Hortenſiana omnia fuere infantia. ita fiet homo nequiſſimus. a Saluio liberto deprauatus eſt. itaque poſthac non ſcribam ad te, quid facturus ſim, ſed quid fecerim. omnes enim* Κωρυκαῖοι *uidentur ſubauſcultare, quae loquor. Tu tamen, ſi quid de Hiſpanijs, ſiue quid aliud, perge, quaeſo, ſcribere: nec meas litteras exſpectaris, niſi cum, quo opto, peruenerimus, aut ſi quis ex curſu. Sed hoc quoque timide ſcribo. ita omnia adhuc tarda, & ſpiſſa. ut male poſuimus initia, ſic cetera ſequuntur. furias nunc ſequimur: eaedem nos fortaſſe furiae perſequentur. ex Balbi autem ſermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. dubitas igitur, quia nos in hoſtium numero habeat? ſcripſi equidem Balbo, te ad me de beneuolentia ſcripſiſſe, & de ſuſpicione. de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. ipſe conficior, ueniſſe tempus, cum iam nec fortiter, nec prudenter quidquam facere poſſim. Vale.*

EXPLANATIO

TENVERVNT } nam ad nauigandum non tranquillitate, ſed uento opus eſt. INFANTIA } nam, cum omnia promiſiſſet Hortenſius, nihil praeſtat, more infantium. aſſeruor enim acerrime, ne diſcedam. HOMO } cum adhuc ſit adoleſcens. proprie igitur, Infantia. κωρυκαῖοι } notum adagium de Corycaeis occulto auſcultantibus. QVO *opto* } in Graeciam. HOC *quoque* } de diſceſſu meo. TIMIDE } ne quis Corycaeus ſubauſcultet, ad Caeſarianos delaturus. ITA *omnia* } ita noſtra culpa accidit, ut & tarde, & magna difficultate ex Italia exeamus. initio enim ad Pompeium ire, ſimulq. cum eo proficiſci debuimus. ergo ut male poſuimus &c. SI *quis ex curſu* } ſi quis mihi in Graeciam nauiganti occurrerit, qui in Italiam nauiget. EX *Balbi autem ſermone* } Balbus Attico in ſermone, opinor, hoc dixerat, Caeſarem offenſum, quia Cicero uenire in ſenatum recuſaſſet. NON *probamus* } abijcimus conſilium illud de manſione Melitenſi, (epiſt. 6. & 7.) ſi quidem, cum Caeſarem iam offenderimus, dubitare non debes, quin nos in hoſtium numero habeat. ego autem Melitam cogitabam, ne eum offenderem, cum opidum a bello uacuum delegiſſem: eamus igitur recta ad Pompeium: quando non licuit, quod quaerebam, Caeſaris offenſionem effugere. BENEVOLENTIA } ipſius Balbi. SVSPICIONE } quod ſuſpicaretur me ad Pompeium nauigaturum. INFELICIOREM } me. NEC *fortiter, nec prudenter* } ſiue maneo in Italia, ſiue diſcedo; cum in manſione ſit ignauia, temeritas in diſceſſu, inclinata Pompeij fortuna. Tranſijt ad Pompeium Cicero non ante idus Quinct. ut ex epiſtola ad Terentiam conſtat.

IN EPISTOLARVM M. TVLLII CICERONIS

AD

T. POMPONIVM ATTICVM

LIBRVM. XI.

PAVLLI. MANVTII COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

ACCEPI *a te ſignatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo ſcire nihil potui de noſtris domeſticis rebus: de quibus acerbiſſime afflictor, quod, qui eas diſpenſauit, neque adeſt iſtic, neque, ubi terrarum ſit, ſcio. omnem autem ſpem habeo exiſtimationis, priuatarumq. rerum in tua erga me mihi perſpectiſſima beneuolentia; quam ſi his temporibus miſeris, & extremis praeſtiteris; haec pericula, quae mihi communia ſunt cum ceteris; fortius feram. idq. ut facias, te obteſtor, atque obſecro. ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad HS bis uicies. huius pecuniae permutatione fidem noſtram facile tuebere. quam quidem ego niſi expeditam relinquere putaſſem, credens ei, cui tu ſcis iam pridem minime credere; commoratus eſſem paulliſper, nec domeſticas res impeditas reliquiſſem. ob eamq. cauſſam ſerius ad te ſcribo, quod ſero intellexi, quid timendum eſſet. Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum ſuſcipias; ut, ſi ij ſalui erunt, quibuſcum ſum, una cum ijs poſſim incolumis eſſe, ſalutemq. meam beneuolẽtiae tuae acceptam referre. Vale.*

EXPLANATIO

ACCEPI ȝ hanc epiſtolam ſcripſit, cum, ex Italia profectus, ad Pompeium iam perueniſſet. ſcripſit autem Roma. LIBELLVM ȝ libelli neq. complicantur, ut epiſtolae, neq. ſcribuntur: ſiquidem in his inſcriptio illa, qua amicis ſalutem dicimus, omittitur. Libellum explano, ſcriptum, non epiſtolam, eo ſenſu, quo in fam. in ep. D. Bruti: Vt ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt. Alibi Libellus aliud ſignificat: ſed, quoniam haec ex peruulgatis eorum libris, qui dictionum ſignificationes collegerunt, cuiuis licet petere; quae huius loci non ſunt, conſulto praetermittam.

QVI *eas diſpenſauit* ȝ Philotimus libertus: cui rerum ſuarum curam cum Cicero commiſiſſet: deinde eum id feciſſe paenituit; ut etiam paullo poſt his uerbis ſignificat, Credens ei, cui tu ſcis iampridẽ minime credere. EXISTIMATIONIS ȝ ut ijs ſatisfiat, quibus debeo. nam ob hanc cauſſam de exiſtimatione Ciceronis agebatur. Caeſar initio lib. III. de bello ci. Ad debitorum tuendam exiſtimationem, dixit. PERICVLA ȝ partim quae iam ſunt, ut in bello, partim quae dubio rerum exitu impendent. CI-

STOPHORO ȝ

STOPHORO } nummi genus Aſiatici. hanc pecuniam Cicero, ex adminiſtratione Ciliciae collectam, apud publicanos reliquit: deinde, quod ibi minus tuto fore uidebatur, dimidiam fere partem exegit, & ad Egnatium argentarium tranſtulit. HS *bis & uicies* } ſi ad noſtratis pecuniae rationem redigatur; ſcutati erunt ſexaginta ſex millia. &, ut dicam quod ſentio, de hac pecunia mentionem facit, ut opinor, epiſtolarum, quae familiares uocantur l. 5. quo in loco non HS XXII, ſed HS bis, & uicies, legendum puto. Quod autem ibi, eam omnem pecuniam Pompeium abſtuliſſe, ait, id uidelicet puto eum ſcripſiſſe, ut Rufum de HS centum millibus amiſſis conſolaretur, non quod re uera ita factum eſſet. nam ex duabus ſequentibus epiſtolis apparet, eius pecuniae dimidiam fere partem a Cicerone exactam, & apud Egnatium trapezitam eſſe depoſitam: ut tantummodo, quod reliquum in Aſia fuit, id Pompeius habere potuerit, nihil amplius. quod uidetur eſſe ueriſimile, cum paullo poſt de Pompeio dicat, Cui magnam dedimus pecuniam mutuam. neceſſe eſt enim, ut haec pecunia ſit ex ea, quam in Aſia habebat in ciſtophoro. nam Romae non erat unde ſumeret; ſiquidem, cum e Cilicia redijt, nihilo meliores offendit res domeſticas, quam publicas; ut ad Plancium ſcribit ep. fam. l. IV. At uero, dicet aliquis, eam quoque pecuniam, quae apud Egnatium depoſita erat, fieri poteſt, ut Cicero mutuam deinde Pompeio dederit, non modo eam, quae in Aſia remanſerat: atque ita, quod ad Rufum ſcribit, confirmabitur; ut omnem Pompeius habuerit. Credibile non eſt. nam, quo tempore apud Egnatium pecunia erat, Cicero egebat rebus omnibus, quemadmodum epiſtola, quae poſt ſequentem legitur, oſtendit: ut, oppreſſum rerum omnium inopia mutuam pecuniam dediſſe, ueriſimile non ſit. quod ſi quiſpiam roget, cur ea pecunia non uteretur, cum egeret: reſpondebo, Ciceronem, cum de dimittenda Terentia cogitaret, eam pecuniam hoc conſilio uoluiſſe ſeruari, ut pro dote numerare poſſet. Hac de re ſuo loco. PECVNIAE *permutatione* } ſi curabis, ut, quod in Aſia pecuniae apud publicanos habeo, id tibi Romae per eoſdem publicanos numeretur. FIDEM *noſtram* } praeſtando quod promiſi. EXPEDITAM } fidem. Fides autem uerbum eſt proprium debitorum, & ſaepe cum uerbis tranſlatis apte coniungitur. ut apud Caeſarem initio libri III. de bello ci. Cum fides tota Italia eſſet anguſtior, neque creditae pecuniae ſoluerentur. CREDENS *ei* } Philotimo; cui rerum priuatarum curam Cicero crediderat. SCIS } non eſt hic, Scis, pro non ignoras, neque ad ſcientiam refertur, ſed ad cautionem. ſenſus eſt. Ego Philotimo credidi, tu cautior, iampridem ei ſcis non credere. ut illud apud Terentium, Sciſti uti foro. SERO *intellexi, quid timendum eſſet* } de fidei & exiſtimationis meae periculo, deq. rerum domeſticarum iactura: quod antea non intellexeram, Philotimo credens. ob eamq. cauſſam ad te ſcribo, ut earum curam tu ſuſcipias, tuaq. adminiſtratione & diligentia prouideas, ne quid de mea fide & exiſtimatione detrahatur. INCOLVMIS *eſſe, ſalutemq.* } haec non ad uitam pertinēt, ſed ad facultates: quae Philotimi negligentia male affectae cum eſſent, orat, ut eas Atticus diligenter curet. nam, quod ad uitam attinet, Attici opera qui egebat, praeſertim Pompeianis ſaluis? at uero in facultatibus ualde egebat: quarum conſeruationem, quo magis Atticum ad eas tuendas excitet, Incolumitatem appellat, & ſalutem ſuam.

Cicero S. D. Attico. 2.

LITTERAS tuas accepi prid. non. Febr. eoq. ipſo die ex teſtamento creui hereditatem. ex multis meis, & miſerrimis curis eſt una enata, ſi, ut ſcribis, iſta hereditas fidem, & famam meam tueri poteſt: quā quidem te intelligo, etiam ſine hereditate, tuis opibus defenſurum fuiſſe. De dote quod ſcribis, per omnes deos te obteſtor, ut totum rem ſuſcipias, & illam miſeram mea culpa, & negligentia, tueare meis opibus, ſi quae ſunt, tuis, quibus tibi moleſtum non erit, facultatibus. cui quidem deeſſe omnia, quod ſcribis, obſecro te noli pati. in quos enim ſumptus abeunt fructus praediorum? Iam illa HS LX, quae ſcribis, nemo mihi umquam dixit ex dote eſſe detracta: numquam enim eſſem paſſus. ſed haec minima eſt ex iis iniuriis, quam accepi; de quibus ad te dolore, & lacrymis ſcribere prohibeor. Ex ea pecunia, quae fuit in Aſia, partem dimidiam fere exegi. tutius uidebatur fore ibi, ubi eſt, quam apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo ſim animo: uellem poſſes aliquid afferre, quamobrem id facere poſſem. ſed ſi ad ceteras miſerias acceſſit etiam id, quod mihi Chryſippus dixit parari, (tu nihil ſignificaſti) de domo; quis me miſerior uno iam fuit? oro, obſecro, ignoſce: non poſſum plura ſcribere. quanto maerore urgear, profecto uides. quod ſi mihi commune cum ceteris eſſet, qui uidentur in eadem cauſſa eſſe; minor mea culpa uideretur, & eo tolerabilior eſset: nunc nihil eſt, quod conſoletur; niſi quid tu efficis, ſi modo etiam nūc effici poteſt, ut ne qua ſingulari afficiar calamitate, & iniuria. Tardius ad te remiſi tabellariū, quod poteſtas mittendi nō fuit. A tuis & nummorum accepi HS LXX, & ueſtimentorum quod opus fuit. Quibus tibi uidebitur, uelim des litteras nomine meo. noſti meos familiares. ſignum requirent, aut manum: dices ijs, me propter cuſtodias ea uitaſſe. Vale.

EXPLANATIO

EOQ. *ipſo die* } qui fieri poteſt, ut eo ipſo die hereditatem adeat, quo litteras ab Attico accipit, cū ex ijs litteris de hereditate cognoſcat? dicit enim, Si, ut, ſcribis, hereditas fidem, & famam meam tueri

tueri poteſt.hoc quidem certe quam ueritati repugnet,nemo non uidet. neceſſe igitur eſt, ut ſcripſerit Atticus,non,ſe creuiſſe hereditatem illam Ciceronis nomine,ſed futurum ut cerneret pridie non. Feb. quo die caſu accidit,ut eae Attici litterae Ciceroni redderentur.Cernere autem hereditatem quid ſit, non neceſſarium eſt exponere : ſiquidem id alij ante nos ex ueterum ſcriptis oſtenderunt. CREVI } creuerat ſcilicet Atticus Ciceronis nomine,non Cicero,qui cum Pompeio erat.dicit igitur,Creui,ad Atticum reſpiciens,qui id a ſe factum eſſe ſignificat. ENATA } exijt,mihi grauis iam non eſt.metaphora ſumpta ab infantibus utero exeuntibus,id enim proprie eſt Enaſci. DE *dote* } ſcripſerat Atticus, Terentiam,cum in ſumptus neceſſarios non haberet,ſumere de dote,cuius etiam nomine accepiſſet HS LX.turpe hoc Ciceroni,contraq. eius exiſtimationem uidebatur eſſe : qui uel uniuerſam dotem uxori reddere debebat;uel,ſi minus id uellet,ſuis eam ſumptibus alere;non committere, ut propter indigentiam detrahere quotidie aliquid de dote cogeretur.Suſcipe igitur,inquit,totam rem,& illam meis opibus,tuis facultatibus tuere;ne poſthac ipſa ſuam dotem quaſi corrodere ac deminuere cogatur. Nam, de Tulliae dote a Dolabella exigenda,non uideo,qui poſſit intelligi: cum diuortium hoc tempore nondum factum eſſet: nec Cicero abducere a Dolabella Tulliam auſus eſſet,florente Caeſare,pulſo iam in Graeciam Pompeio:cum Dolabella apud Caeſarem gratia ualeret. Praeterea cur de diuortio credam, cum aliquanto poſt hoc tempus,amiſſis iam Hiſpanijs,Tulliam apud Dolabellam eſſe,ipſius Dolabellae ad Ciceronem litterae declarent? ſunt enim hoc initio : Si uales,gaudeo:& ipſe ualeo: & Tullia noſtra recte ualet.Terẽtia minus belle habuit.Poſt pugnam uero Pharſalicam,dimiſſam eſſe Tulliam a Dolabella,facile probatur. MISERA *mea culpa,& negligentia* } qui ante diſceſſum meum curare debui, ut illi conſultum eſſet,rebus domeſticis expeditis. in quo meam culpam, & negligentiam agnoſco. OPIBVS } uerbum,Opes,totum,quamtumcumque poſſumus,ſignificat;& plus eſt, quam Facultates. nam opibus facultates includuntur,facultatibus opes non item. QVAS *accepi,* } a Philotimo, in domeſticis rebus,quas ille,ſibi a me commendatas,neglexit.Hoc apertius in epiſtola ſuperiore. Ex *ea pecunia,quae fuit in Aſia* } meminit ſuperiore epiſtola. IBI, *ubi eſt* } apud Egnatium. apparet ex epiſtola ſequenti. QVAM *apud publicanos* } in Aſia ſcilicet:in qua L.Scipio, Pompeij ſocer, cum imperio erat,pecuniasq.ab omnibus quo iure,qua ue iniuria cogebat:ut Ciceroni tutius omnino uideretur, pecuniam apud Egnatium argentarium Romae habere,quam apud publicanos in Aſia,quae Scipionis libidini & auaritiae eſſet expoſita.Lege Caeſarem l.3.de bello ci. DE *domo,* } id parari dixerat Chryſippus,ut domo ſua Cicero,quam habebat in Palatio,priuaretur.propterea quod eſſet cum Pompeio. QVOD *ſi mihi commune cum ceteris eßet* } hoc,inquit,per ſe mihi dolendum eſt,quod domo priuer, ſed multo magis,quod ex omnibus Pompeianis hoc incommodo unus afficiar, quodq. ſingularis ſit mea calamitas.nam,ſi commune mihi hoc eſſet cum ceteris,qui in eadem cauſſa ſunt, minor mea culpa uideretur,& eo tolerabilior eſſet. MEA *culpa* } quod ad Pompeium profectus ſim. NISI *quod tu efficis* } aptius, Niſi quid tu efficis.placet enim dubitanter poni.nam Atticum in ea re quidquam efficere, qui poterat certum eſſe Ciceroni,cum ſupra dicat,Tu nihil ſignificaſti? praeterea : ſed haec argumentis probare putidum eſt. POTESTAS *mittendi non fuit* } ut in exercitu.non enim facile tabellarios, cum uelis,mittere conceditur. TVIS } qui res tuas in Epiro curant. nam ea tranſierat, ad Pompeium in Graeciam proficiſcens. CVSTODIAS } eos,qui in exercitu obſeruare ſolent,ne litterae,aut nuncij imperatoris iniuſſu quoquam mittantur.

Cicero S. D. Attico. 3.

QVID hic agatur,ſcire poteris ex eo, qui litteras attulit:quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui exſpectabamus.neq. nunc mittendi tamen ulla cauſſa fuit,praeter eam, de qua tibi reſcribi uoluiſti.Quod ad kal.Quinct.pertinet, quid uellem:utrumq. graue eſt,& tam graui tempore, periculum tantae pecuniae,&,dubio rerum exitu,iſta,quam ſcribis,abruptio.quare, ut alia,ſic hoc uel maxime tuae fidei,beneuolentiaeq.permitto,& illius conſilio, & uoluntati: cui miſeriae conſuluiſſem melius, ſi tecum olim coram potius,quam per litteras,de ſalute noſtra,fortuniſq.deliberauiſſem.Quod negas praecipuum mihi ullum incommodum impẽdere:etſi iſta res nihil habet conſolationis, tamen etiam praecipua multa ſunt, quae tu profecto uides grauiſſima eſſe, & me facillime uitare potuiſſe. ea tamen erunt minora,ſi,ut adhuc factum eſt,adminiſtratione,diligentiaq. tua leuabuntur.Pecunia apud Egnatium eſt. ſit a me,ut eſt.neque enim hoc,quod agitur,uidetur diuturnum eſſe poſse,ut ſcire iã poßim,quid maxime opus ſit. etſi egeo rebus omnibus; quod is quoque in anguſtijs eſt,quicum ſumus; cui magnam dedimus pecuniam mutuam,opinantes,nobis,conſtitutis rebus, eã rem etiam honori fore. Tu,ut antea feciſti,uelim,ſi qui erunt, ad quos aliquid ſcribendum a me exiſtimes,ipſe cõficias.Tuis ſalutem dic.Cura,ut ualeas. in primis id, quod ſcribis, omnibus rebus cura,& prouide,ne quid ei deſit,de qua ſcis me miſerrimum eſse. Idibus Iun. ex caſtris.

EXPLA-

EXPLANATIO

EAm, *de qua tibi reſcribi uoluiſti*] eam ſcilicet, quae ſequitur. Qvod *ad Kal. Quinct.*] omnino Cicero-
ni erat in animo Terentiam dimittere: ſed, hoc differre, duabus de cauſſis commodum uidebatur :
& quod ipſam minus offenſum iri putabat, ſi matrimonium non propere abrumperet, ſed lente quaſi
diſſueret: & quod ſpoliari pecunia, quae pro dote numeranda eſſet, dubio praeſertim rerum exitu, no-
lebat. nam, ſi ei de Pompeij uictoria certum fuiſſet; de pecunia cur laboraret, non erat; quae ſalua rep. ui-
ris bonis numquam eſſet defutura, Ciceroni praeſertim, qui magnā Pōpeio mutuam dediſſet. cum uero
dubius adhuc rerum eſſet exitus; pecuniam ipſe habere in omnem euentum, quam Terentiae pro dote
reddere, malebat. ſcripſerat igitur Atticus, ſe ſcire cupere ad Kal. Quinct. quid uellet Cicero, diuortiū
proferre, & pecuniam interea ſibi habere, an diuortium ſtatim facere, & pecuniam pro dote numerare.
utrumque, reſpondet, graue eſt. nam & tam graui tempore tantam pecuniam, quanta ſcilicet apud Egna-
tium a me eſt, Romae habere, periculoſum uidetur, uel quod nocturnae domorum expugnationes fieri
poſſunt; uel quod timendum eſt, ne Caeſar, qui urbem tenet, eorum, qui cum Pompeio ſunt, bona pro-
ſcribat: & Terentiae dare facto diuortio, non adducor, ut in rem meam eſſe credam, dubio rerum exitu,
cum incertum ſit uter uincat, Caeſar, an Pompeius. nam Caeſare uictore, nos, qui Pompeium ſecuti ſu-
mus, in anguſtijs, atque in magna rei pecuniariae difficultate eſſemus; tumq. diuortij facti, & pecuniae
Terētiae datae, fruſtra paeniteret. Dicit autem, Iſta, quam ſcribis, abruptio, propterea quod Atticus ſcri-
pſerat, ſibi quidem uideri Terentiam quamprimum eſſe repudiandam; auctorq. Ciceroni erat, ne differ-
ret, ſed abrumperet. quod ex Attici conſilio non feciſſe, Ciceronem deinde paenituit. ſignificat hoc in e-
piſtola huius libri decimaquarta, cum dicit, Memini omnino tuas litteras. Illivs *conſilio, & uoluntati*]
Illius, Terentiae. *conſilio, & uoluntati*, quia, ſi iudicabit hoc tempore diuortium eſſe faciendum, conſiliū
illius, & uoluntatem ſequar. Terentiae autem Ciceronem de diuortio permiſiſſe, plane cognoſcitur ex
epiſtola, quam ad eam ſcripſit his uerbis : Quod ſcripſi ad te proximis litteris de nuncio remittendo:
quae ſit iſtius uis hoc tempore, & quae concitatio multitudinis, ignoro. totum iudicabis quale ſit; &,
quod in miſerrimis rebus minime miſerum putabis, id facies. De *ſalute noſtra, fortuniſq.*] cum. n. per lit-
teras tecum agebam, ad Pompeium proficiſcerer, nec ne; ad ſalutem, & ad fortunas noſtras illa delibera-
tio pertinebat. Nihil *habet conſolationis*] nam incommoda, quae mihi impendent, etiam ſi cum mul-
tis communia ſint futura, non ideo tamen leuiora fient. itaque quod negas praecipuum mihi ullum in-
commodum impendere: ut aſſentiar ita eſſe; tamen iſta res nihil habet conſolationis: ſed non ita eſt. nā
etiam praecipua ſunt multa: ex re uidelicet familiari; quam impeditam reliquerat, ad Pompeium ex Ita-
lia profectus, hoc infra declarat his uerbis: Ea tamen erunt minora, ſi adminiſtratione, diligentiaq. tua
leuabuntur. Facillime *uitare potuiſſe*] ſi paulliſper commoratus eſſem. nam prouidiſſem, ut & eſſet
unde ſatisfieret ijs, quibus debeo; & Terētiae pro uictu, ne detrahere de dote cogeretur. Haec ſunt, quae
appellat grauiſſima incommoda. Sit *a me, ut eſt*] quamquam Attico & Terentiae de diuortio per-
mittat, oſtendit tamen eam pecuniam ſe nolle ad Terentiam dotis nomine transferri, quam apud Egna-
tium trapezitam depoſuerat. & hoc dicit, ueritus, ne Terentia, ſi ſtatuiſſet diuortium eſſe faciendum, At-
tico concedente, eam pecuniam auferret : qua priuari tam duris temporibus Cicero nolebat. Hoc,
quod agitur] uter uincat, Caeſar, an Pompeius. non uidetur, inquit, diu bellum poſſe duci. Vt *ſcire iā
poſſim, quid maxime opus ſit*] Vt, hic accipio pro etiam. ſenſus eſt. Licet ſcire iam poſſim, quid mihi facien-
dum ſit, dimittenda Terentia, nec ne: uolo tamen, quia belli exitus non longe abeſt, interea pecuniam a
me eſſe. deinde addit alteram cauſſam, & ait, Etſi egeo rebus omnibus : quamquam etiam haec cauſſa
eſt, cur eam pecuniam a me eſſe uelim, quod egeo rebus omnibus: ut oppreſſum rerum omnium ino-
pia, priuari ea pecunia non oporteat. Ad intelligentiam autem huius loci maxime pertinet, ſi hoc tenea-
tur, Ciceronis conſilium fuiſſe, ut, ante quam dotem redderet, exitum rerum exſpectaret; ne, ſi quid du-
rius in bello accidiſſet, pecunia priuatus egeret. Ne *quid ei deſit*] Terentiae.

Cicero S. D. Attico. 4.

ACcepi ab Iſidoro litteras, & poſtea datas binas. ex proximis cognoui praedia nōueniſſe. uidebis ergo, ut ſuſtētetur p te. de Fruſinati, ſi modo futuri ſumus, erit mihi res opportuna. Meas litteras quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas, quippe cui nec, quae accidunt, nec, quae agūtur, ullo modo probentur. utinam coram tecum olim potius, quam per epiſtolas. Hic tua, ut poſſum, tueor apud hos. cetera Celer. ipſe fugi adhuc omne munus, eo magis, quod ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptū eſſet. Quid ſit geſtum noui, quaeris: ex Iſidoro ſcire poteris: reliqua non uidētur eſſe difficiliora. Tu id uelim, quod ſcis me maxime uelle, cures, ut ſcribis, ut facis. Me conficit ſolicitudo, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis; qua leuata, ero una cum eo, qui negotium gerit, eſtq. in ſpe magna. Brutus amicus in cauſſa uerſatur acriter. Hactenus fuit, quod caute a me ſcribi poſſet. De penſione altera, oro te, omni cura conſidera, quid ſit faciendum, ut ſcripſi ijs litteris, quas Pollex tulit. Vale.

EXPLA-

EXPLANATIO

ACCEPI } hanc ſcripſit Dyrrhachij,&,ut ex ipſa licet conijcere, poſt eam pugnam, qua Pompeius imperator appellatus eſt. PRAEDIA *non ueniſſe* } ſcripſerat Attico, ut praedia uenirent pro ſuſtentanda Terentia. id quando, inquit, factum non eſt, ſuſtentetur per te. DE *Fruſinati* } fundum Fruſinatem Cicero uendiderat, hac lege, ut redimere poſſet. de ea redemptione, quaeſierat Atticus, quid cogitaret, utrum eam aliquando fieri uellet, an prorſus abieciſſet. reſpondet, redemptionem ſe probare, quoniam ille fundus ſibi futurus eſſet opportunus. redemptio tamen hoc tempore facta non eſt, ut patet ex epiſtola XIV. NEC *quae accidunt, nec quae aguntur*, } accidunt caſu; aguntur ex conſilio & uoluntate Pompeij. VTINAM *&c.* } fortaſſe enim ad Pompeium profectus non eſſem, ſi tecum de ea profectione coram potius, quam per epiſtolas, egiſſem. & hoc dicit, quia, profectum eſſe ad Pompeium, paenitebat; quippe qui nec, quae accidebant, nec quae agebantur, probaret. HIC *tua, ut poſſum, tueor apud hos* } tua, quae ad te pertinent. apud hos, inquit, te defendo. omnibus enim, qui Romae remanſerant, infenſi erant Pompeiani. itaque dicit epiſtola, quae poſt ſequentem legitur: Numquam de te ipſo, niſi crudeliſſime, cogitatum eſt. & infra eadem epiſtola: De Fannio conſoler te? pernicioſa loquebatur de manſione tua. eodemq. loco: Omnes, qui in Italia remanſerant, hoſtium numero habebantur. & ad Varronem, epiſtola 6. lib. 9. fam. Ego uictoriam etiam illorum timebam, ad quos ueneramus. crudeliter enim otioſis minabantur. & Caeſar libro 1. de bello ciu. Pompeius diſcedens ab urbe in ſenatu dixerat, eodem ſe habiturum loco, qui Romae remanſiſſent, & qui in caſtris Caeſaris fuiſſent. Dicit autem Cicero: Vt poſſum: ut oſtendat difficultatem defendendi. nam Atticum purgare, quod Romae remanſiſſet, aegre apud iratos poterat. CETERA *Celer* } ſubintellige, narrabit. nam Iſidoro, quem nunc cum litteris remittebat, committenda non uidebantur. Celerem autem fortaſse non ita multo poſt ad Atticum miſſurus erat. Malim tamen legere, Cetera celo, ut eſt in antiquo Speciani libro. quem ſi ſequamur, ſenſus erit hic: Nos te, ut poſsumus, apud Pompeianos defendimus: cetera celamus; quae ſcilicet ab illis in te & dicuntur, & cogitantur. QVID *ſit geſtum noui*, } haec, & quae ſequuntur, non eodem die ſcripta ſunt, quo ſuperiora: ut fit, cum epiſtolae propter tabellariorum commorationem per plures dies in manibus habentur, cum interea multa in eas, aliud alio tempore, conijcere ſolemus. Prior epiſtolae pars non optimam ſpem ſignificat, unde illud, Si modo futuri ſumus: & illud, Nec quae accidunt, nec quae aguntur, ullo modo probantur. addo etiam illud, Nihil poterat agri, quod mihi & meis rebus eſſet aptum. haec, inquam, Ciceronem oſtendunt Pompeianorum rebus paene diffidere: at uero ea, quae ſequuntur, non item. quid enim illud? Reliqua non uidentur eſſe difficiliora. aperte declarat, in reliquo bello conficiendo negotij non multum fore. cur autem hoc? quia ſcilicet factum erat proelium illud ad Dyrrhachium, quo Pompeij fortuna ſuperior fuit. quo ex proelio tantum fiduciae ac ſpiritus Pompeianis acceſſit, ut non de ratione belli cogitarent, ſed uiciſſe iam ſibi uiderentur. Caeſar de bello ciuili libro III. CVRES, *ut ſcribis*, } ut explicentur res domeſticae: SOLICITVDO, } unde haec ſolicitudo, proſpera Pompeij fortuna? dixit enim, Reliqua non uidentur eſse difficiliora. Solicitudinis, ut opinor, cauſsa haec erat, quod omnino, ſiue Caeſar, ſiue Pompeius uiciſset, de libertate actum eſse putabat: quod cum multis locis ſignificat, tum epiſtola 6. lib. IX. ad Varronem, dicens, Ego uictoriam etiam illorum timebam, ad quos ueneramus. & ad Marcellum, epiſtola, cuius initium eſt, Etſi perpaucis. ESTQ. *in ſpe magna* } quippe qui ex Dyrrhachina pugna confidere ſuis militibus coepiſset. fam. epiſtola 3. libri 7. INFIRMITAS *corporis* } cuius cauſsa Pharſalico proelio non interfuit. Plutarchus in uita. HACTENVS *fuit, quod caute a me ſcribi poſſet.* } ultra enim in ſcribendo progredi ſi uelim, minus caute faciam. ſcripſi, quatenus licuit; ultra caute non potui. IIS *litteris, quas Pollex tulit* } opinor, proximis ſuperioribus: in quibus de pecunia, quae Terentiae pro dote numeranda eſset, mentio fit. illud miror, quod in hoc diuortio nullam umquam primae penſionis mentionem inueniam: ut adducar, mundum & ornatum muliebrem pro penſione prima fuiſſe; unde Cicero, ſiue Terentiam dimitteret, ſiue retineret, neque damni quidquam, neque lucri poſset accipere. itaque in epiſtola ultima huius libri dicit ſe caecum fuiſse in penſione ſecunda, non in prima. ex quo apparet, in epiſtola antecedenti ſecundam penſionem ſignificari. POLLEX: } ſeruus Ciceronis a pedibus. epiſtola 5. lib. 8. & in epiſtola ad Terentiam, Pollicem fac extrudas, ideſt cum litteris remittas. nam cum ijs eum miſerat, quas hic intelligit.

Cicero S. D. Attico. 5.

QVAE me cauſsae mouerint, quam acerbae, quã graues, quam nouae, coegerintq. impetu magis quodã animi uti, quã cogitatione, nõ poſsum ad te ſine maximo dolore ſcribere: fuerunt quidem tantae, ut id, quod uides, effecerint. itaque nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid a te petam, reperio. rẽ, & ſummam negotij uides. equidẽ ex tuis litteris intellexi, & iis, quas communiter cum aliis ſcripſiſti, & iis, quas tuo nomine, quod etiam mea ſponte uidebam, te ſubdebilitatum nouas rationes tuendi mei quaerere. Quod ſcribis placere, ut propius accedam, iterq. per oppida noctu faciam: non ſane uideo, quemadmodum id fieri poſſit. neque enim ita apta habeo diuerſoria, ut tota tempora diurna in his poſsim conſumere: neque ad

id,quod quaeris,multum intereſt,utrum me homines in opido uideant,an in uia.ſed tamen hoc ipſum,ſicut alia, conſiderabo quemadmodum commodiſſime fieri poſſe uideatur. ego propter incredibilem & animi,& corporis moleſtiam conficere plures litteras non potui : iis tā tum reſcripſi, a quibus acceperam. tu uelim & Baſilio, & quibus praeterea uidebitur, etiam Seruilio conſcribas,ut tibi uidebitur,meo nomine.Quod tanto interuallo nihil omnino ad uos: profecto intelligis,rem mihi deeſſe,de qua ſcribam,non uoluntatem. Quod de Vatinio quaeris:neque illius, neque cuiuſquam mihi praeterea officium deeſt,ſi reperire poſſent, qua in re me iuuarēt. Quinctus auerſiſſimo a me animo Patris fuit. eodē Corcyra filius uenit: inde profectos eos una cum ceteris arbitror. Vale.

EXPLANATIO

QVAE *me cauſſae* ȝ hanc ſcripſit Brundiſij,poſt Pompeium acie Pharſalica profligatum. Dolet autem ſe in Italiam ueniſſe.idq.dum excuſare aliqua ex parte uult,cauſſis admodum acerbis,grauibus,& nouis coactum ſe dicit,ut impetu magis animi,quam cogitatione,uteretur. doloris autem cauſſa erat illa,quod ſibi,qui cum Pompeio fuiſſet,eſſe in Italia,neque tutum ſatis putabat , neque honorificum.nam neque certum habebat,ſe eſſe a Caeſare ueniam impetraturum ; & ſermones bonorum uerebatur,qui calumniari poterant, quod, cum antea ſemper acerrimum libertatis propugnatorem profeſſus eſſet, nunc uno proelio uictus,non modo reip.fortunam experiri iterum noluiſſet,uerum etiam in Italiam ad uictores ſe contuliſſet;ut ex Pompeianis nemo non ſapientior uideretur fuiſſe. qui enim bellum renouaturi in Africam fuerant,conſilium ſecuti erant,ſi non tutum, ſaltem honorificum; qui in opido aliquo reſederant , ut M. Marcellus , ij rationem ſi minus honorificam , tutam tamen elegerant : at uero Ciceronis factum neque tutum erat , neque honorificum quin & minus tutum , quam Africanorum , & minus honorificum quam Marcelli . Haec autem pluribus uerbis ; ut appareat, cur Ciceronis dolor tantus eſſet,qui peccatum ſuum agnoſceret ; quod, cum poſſet aut ſaluti,aut honori conſulere,neutrum feciſſet . VT *id,quod uides,effecerint* ȝ ut me in Italiam uenire coegerint. REM, *& ſummam negotij uides.* ȝ non reperio,inquit,nec quid ad te ſcribam, nec quid a te petam : rem ipſe uides,& negotij ſummam ; uides per te,cuiuſmodi res ſit, & quid facere te oporteat. quid autē oportebat? hoc uidelicet;agere apud Caeſarē per eos,qui gratia ualerent,ut Ciceroni in Italia tuto liceret eſſe.hoc erat, quod ab Attico fieri uolebat: ſed prae dolore non explicat. tantū dicit,Rem,& ſummam negotij uides,quid a te uelim,& qua in re tuo ſtudio,tuaq.ope indigeam. TVENDI *mei* ȝ excuſandi,& purgandi apud Caeſaris amicos,a quibus Ciceroni timendum erat ; utpote qui in eorum poteſtate eſſet,contra quos antea in bello fuiſſet. PLACERE ȝ tibi,ut de rebus meis & commodius,& cautius,quam per litteras,colloquamur.unde illud epiſt. 13. Vtinam uel nocturnis,quemadmodum tu ſcripſeras,itineribus te acceſſiſſem.nunc,nec ubi,nec, quando te ſim uiſurus, poſſum ſuſpicari. PER *opida* ȝ ut in opidis diem conſumam,noctu autem,ne uidear,iter faciam , id, inquit, difficile eſt.non enim ita poſſum noctu iter facere,ut mane ſemper opida reperiam,& diuerſoria.& dicit, Apta diuerſoria,hoc ſenſu:Non ita diſpoſita ſunt diuerſoria,ut mihi, noctu iter facienti , ſemper ante lucem quaſi ad praeſcriptum adſint,ut deinde totum diem in ijs poſſim conſumere; ex quo neceſſe erit, ut opida non ſemper reperiētes aliquam diei partem quandoque in itinere ponamus:itaque fiet quod tu me nocturnis itineribus uelles effugere,ut ab hominibus uidear in uia,ſed fac poſſe , ut aptiſſima ſemper habeam diuerſoria. quid refert ? homines,inquis,te non uidebunt in uia.at uidebunt in opidis: & omnino accidet,quod tu nolles,ut me Brundiſio diſceſſiſſe,& ad urbem propius accedere, Caeſariani reſciſcant.quod ſine permiſſu Caeſaris facere tutum non eſt.Ac uidere licet Ciceronis anguſtias, & difficultatem,cui neque propius accedere Caeſaris iniuſſu liceret,neque ex Italia diſcedere,Brundiſij uero manere,in oculis uictorum,in ſumma indignitate,moleſtiſſimum eſſet. AD *id,quod quaeris* ȝ ne de acceſſu meo ad Caeſarianos deferatur.hoc eſt enim,cur me uelis noctu iter facere . ET *animi, & corporis moleſtiam* ȝ animum.n.curae diſtrahebant; corpus, praeter maerorem,caeli etiam grauitas debilitabat. unde illud ep.22.Corpore uix ſuſtineo grauitatem huius caeli,qui mihi laborem affert in dolore. DE *Vatinio* ȝ ſcire uis,quo animo Vatinius in me ſit.hoc autem quaeſierat Atticus, fortaſſe,quod uereretur, ne Vatinius,qui Ciceronem ante diligere uiſus eſſet, Caeſare uictore non eundem ſe praeſtaret,ſed iniuriae potius,quam beneficij a Cicerone accepti,memor eſſe uellet.nam primum eum Cicero oppugnarat, deinde defenderat. QVINCTVS *auerſiſſimo animo a me Patris fuit* ȝ quoniam in ſequentibur epiſtolis de Quincti maledictis in Marcum fratrem legetur, eius rei cauſſam non ab re eſt hoc loco pluribus explicare.Cum Cn.Pompeius,Brundiſio profectus,in Graeciam nauigaſſet,ut claſſe,quāta maxima fieri poſſet,comparata,Italiae commeatus intercluderet,& Caeſarem fame affligeret: incertus M.Cicero quid ageret, in Italia reſideret,an Pompeium ſequeretur;ſuadentibus nonnullis, & maxime Quincto fratre, ut ad Pompeium iret,paruit,& profectus eſt,ut oſtendit epiſtola huius libri 9.cum dicit, Ceſſimus, uel potius parui. ex quibus unus qua mente fuerit, is , quem tu mihi commendas, cognoſces ex ipſius litteris,quas ad te,& ad alios miſit.loquitur enim de Quincto fratre. Profligato deinde Pompeio, cum in Italiam M.Cicero rediiſſet,ueritus eſt Quinctus,ne frater,quo facilius a Caeſare ueniam impetraret,

ſuae ad Pompeium profectionis cauſſam in ipſum conferret. itaq. turpi & ſcelerato mendacio confinxit, ſibi Marcum fratrem auctorem fuiſſe, ut ad Pompeium proficiſceretur, & ubicumque fuit, maledicta in fratrem conferre non deſtitit, idq. fecit Patris, ut patet ex epiſtola huius libri 10. ideoq. dicit, Quinctus auerſiſſimo a me animo Patris fuit. Eodem } Patras. ut ſit potius, ad eundem locum, quam, eodem animo. Profectos } ad Caeſarem in Aſiam, ut deprecarentur. apparet ex epiſtola ſequenti. Cum *ceteris* } qui ad Caeſarem eunt, ueniam petituri, cum Pompeio quod fuerint.

Cicero S. D. Attico. 6.

Solicitum *eſſe te cum de tuis, communibusq. fortunis, tũ maxime de me, ac de dolore meo, ſentio. qui quidem dolor meus nõ modo nõ minuitur, cũ ſocium ſibi adiungit dolorem tuum, ſed etiam augetur. omnino pro tua prudentia ſentis, qua conſolatione leuari maxime poſſim. probas enim meum conſilium, negasq. mihi quidquam tali tempore potius faciendũ fuiſſe. addis etiam, (quod etſi mihi leuius eſt, quam tuũ iudicium, tamen non eſt leue) ceteris quoque, ideſt qui pondus habeant, factum noſtrum probari. id ſi ita putarem, leuius dolerem. crede, inquis, mihi. credo equidem: ſed ſcio, quam cupias minui dolorem meum. Me diſceſſiſſe ab armis, numquam paenituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus coniunctio, ut non nominatim, ſed generatim proſcriptio eſſet informata; ut iam omnium iudicio conſtitutum eſſet, omnium ueſtrum bona praedam eſſe illius uictoriae: ueſtrum, plane dico. numquam. n. de te ipſo, niſi crudeliſſime, cogitatum eſt. quare uolũtatis me meae numquã paenitebit: cõſilij paenitet. in opido aliquo mallẽ reſediſſe, quoad accerſerer: minus ſermonis ſubijſſem: minus accepiſſem doloris: ipſum hoc me non angeret. Brũdiſij iacere, in omnes partes eſt moleſtum. propius accedere, ut ſuades, quo modo ſine lictoribus, quos populus dedit, poſſum? qui mihi incolumi adimi non poſſunt: quos ego modo paulliſper cum bacillis in turbam conieci ad opidum accedens, ne quis impetus militum fieret. recipio tempore me domo. te nunc ad Oppium, quoniam ijs placeret*
* *modo propius accedere, ut hac de re conſiderarent. credo fore auctores. ſic enim recipiunt, Caeſari non modo de conſeruanda, ſed etiam de augenda mea dignitate curae fore: meq. hortantur, ut magno animo ſim, ut omnia ſumma ſperem: ea ſpondent, confirmant. quae quidem mihi exploratiora eſſent, ſi remanſiſſem. ſed ingero praeterita. uide, quaeſo, igitur ea, quae reſtant; & explora cum iſtis: & ſi putabis opus eſſe, & ſi iſtis placebit, quo magis factum noſtrum Caeſar probet, quaſi de ſuorum ſententia factum; adhibeantur Trebonius, Panſa, ſi qui alij, ſcribantq. ad Caeſarem, me, quidquid fecerim, de ſua ſententia feciſſe. Tulliae meae morbus, & imbecillitas corporis me exanimat: quam tibi intelligo magnae curae eſſe; quod eſt mihi gratiſſimũ. De Pompeij exitu mihi dubium numquam fuit. tanta enim deſperatio rerum eius, omnium regum, & populorum animos occuparat, ut, quocumq. ueniſſet, hoc putarem futurum. non poſſum eius caſum non dolere. hominẽ enim integrum, & caſtum, & grauem cognoui. De Fannio conſoler te? pernicioſa loquebatur de manſione tua. Lucius uero Lentulus Hortenſij domum ſibi, & Caeſaris hortos, & Baias, deſponderat. omnino haec eodem modo ex hac parte fiunt. niſi illud erat infinitum. omnes enim, qui in Italia remanſerant, hoſtium numero habebantur. ſed uelim haec aliquando ſolutiore animo. Quinctum fratrem audio profectum in Aſiam, ut deprecaretur. de filio nihil audiui. ſed quaere ex Diochare, Caeſaris liberto, quem ego non uidi, qui iſtas Alexandrinas litteras attulit. is dicitur uidiſſe an euntem, an iam in Aſia? Tuas litteras, prout res poſtulat, exſpecto: quas uelim cures quamprimum ad me perferendas. Vale. IV. kal. Dec.*

EXPLANATIO

De *me, ac de dolore meo* } *de me,* propter periculum, in quo uerſor, cum in eorum manu ſim, contra quos in bello fui: *de dolore meo,* quia uides me dolere, & angi, quod in Italiam uenerim; cum omnino aut in Africam ire cum ceteris Pompeianis, aut in opido aliquo a bellis uacuo reſidere melius eſſet. Qua *conſolatione* } quae ſcilicet in eo eſt, cum tu probas meum conſilium, & me omnino tali tẽpore in Italiam uenire debuiſſe affirmas. Tanta *erat in illis crudelitas,* } quid. n. crudelius eſſe poteſt, quam generatim proſcriptionem informare eorum omnium, qui in Italia remanſiſſent? Tanta *cum barbaris gentibus coniunctio* } proſcriptionis duas cauſſas ponit; unam, quod Pompeiani ſua ſponte crudeles erant; alteram, quod barbaras gentes in exercitu habebant, quae tantum de caede & de praeda cogitarent. barbarae autem gentes in Põpeij caſtris erant, Cappadoces, Thraces, Dardani, Beſſi, & qui praeterea initio libri III. de bello ci. a Caeſare cõmemorantur, & ab Appiano l. II. Voluntatis *me meae nũquã paenitebit, conſilij paenitet.* } uoluntatis, quod ab armis diſceſſerim; conſilij, quod in Italiam uenerim. Opido *aliquo* } uel Achaiae, uel alicuius prouinciae, quae eſſet a bello uacua. Accerſerer } a Caeſare in Italiam: quod & tutius, & magis honorificum fuiſſet. Sermonis } quem ſubij, quod uno proelio uictus, ſtatim, deſperata rep. & libertatis cura poſthabita, in Italiam ad uictores, quaſi ad ſeruitutem, ſpõte uenerim. Minus *accepiſſem doloris* } nam, ſi tuto in opido reſediſſem, ut puta Rhodi, aut Mitylenis, dumtaxat reip. cauſſa doluiſſem. nunc me praeterea exiſtimationis, & ſalutis meae periculum ſolicitat: exiſtimationis, quod reip. cauſſam prodidiſſe, aut certe neglexiſſe uideri poſſum, qui unus omniũ Pom-

peianorum huc me contulerim; ſalutis, quod uictoris in manu ſum. Ipsvm *hoc* } quod me nunc angit, erroris uidelicet mei recordatio; qui, impetu magis animi, quam cogitatione uſus, in Italiam ueniendi conſilium cepi. Iacere, } deſpectum, & ſine dignitate. id enim hoc in loco ſignificat, Iacere. Sine *lictoribus, quos populus dedit,* } populus proconſulibus in prouincias euntibus imperium dabat, & lictores ſex: ij nec imperium, nec cetera inſignia prius deponebant, quam in urbem reuertiſſent. Cicero autem cum ad urbem pridie non. Ian. acceſſiſſet, hac de cauſſa ingreſſus non eſt, quod fore ſperabat, ut propter res in Cilicia proſpere geſtas urbem triumphans inueheretur: quod cum ei ſenatus frequens flagitaſſet, ut eſt in quadam epiſtola ad Tironem; re per Lentulum conſulem dilata, ad extremum, celeri, & inopinato Caeſaris aduentu, Pompeium, urbe relicta profugientem, ſecutus eſt. ex quo factum, ut imperium & lictores retinuerit. itaque nunc dicit, Propius accedere ſine lictoribus qui poſſum? in quo oſtendit, ſe adduci non poſſe ut lictores dimitteret. ijs autem uti non audebat, niſi a Caeſare, aut ab ijs, qui in Italia Caeſaris locum tenebant, impetraſſet: quod deinde impetrauit, ut apparet ex epiſtola ſequenti. Et dicit, Quos populus dedit, ad differentiam illorum, qui tantum S.C. lege curiata, qua populus imperium dabat, neglecta, prouincias acceperant. ut iuſtior Ciceroni, quam cuiuis, retinendorum lictorum cauſſa eſſet, quos non a ſenatu ſolum, ſed a populo etiam accepiſſet. Caeſar l. 1. de bello ciuili. Ad *opidum* } Ad Oppium, omnino uidetur emendandum. ad eum enim Cicero accedens, lictores ſibi faſces praeferre, & cum pompa antei re noluit, ueritus, ne Caeſariani milites ea re offenſi impetum aliquem facerent: itaque eos in turbam coniecit, & promiſcue cum ceteris ire uoluit. Cvm *bacillis* } cum faſcibus. nam ex bacillis, & uirgis conſtrictis faſces conſtabant, ſecuri inſerta, ut eius acies exſtaret. Recipio *tempore me domo. te nunc* } corruptus locus: quem reſtituere, & ſanare uix uidemur poſſe: tentemus tamen; &, quod remedium in libris ſcriptis inuenire non licet, uideamus num id ex ingenio promere poſſimus. adducor igitur ut putem, Ciceronem, cum de ſuo ad Oppium acceſſu dixiſſet, ſubdidiſſe cum dolore, & indignatione, Recipi, o tempora, me domo, & hunc? ut hoc dicat. uide quam ſim miſer. colere me homines, & ad me domum uenire ſolebant. nunc uenit tempus, cum me Oppius, quaſi dignitate ſuperior, domo recipiat, exire ad me nolit, intra parietes ſuo commodo exſpectet. O tempora, recipi me domo? ut illud, O tempora, fore cum Curtius non dubitet conſulatum petere? Et hunc? tam abiectum uidelicet, tam deſpectum, tam ſine dignitate? Quod ſequitur, ſic interpungo: Ad Oppium. quoniam ijs placeret, modo propius accedere; ut hac de re conſiderarent. Ad Oppium, inquit, redeo, de quo ſcribere inſtitueram. deinde quem cum eo ſermonem habuerit, continuo ſubiungit. Quoniam ijs placeret, modo propius accedere; ut hac de re conſiderarent. de lictoribus uidelicet; num ijs placeret, ut eos mecum adducere. n. dixit, inquit, ut hac de re conſiderarent. hoc enim uerbum ſubaudiendum eſt. Si *remanſiſſem.* } in Italia. ſi numquam ad Pompeium in Graeciam profectus eſſem, ut contra Caeſarem pugnarem. Qvae *reſtant* } praeterita ſunt mittenda: quae reliqua ſunt, uide. Istis } Caeſaris amicis, qui Romae ſunt. explora, inquit, quo animo iſti erga me ſint, quo putent Caeſarem eſſe. Factvm *noſtrum* } quod, propius ad urbem accedens, lictores mecum adduxerim. quod Caeſar magis probabit, ſi, me id feciſſe de ſuorum ſententia, cognoſcet. De *Pompeij exitu:* } quem Ptolemaeus Aegypti rex interfecerat. Caeſar, Plutarchus, hiſtorici omnes. Hoc *putarem futurum* } putaui, quocumque ueniſſet, eum interfectum iri; cum homines, deſpecta illius fortuna, gratiam eo facto ſe eſſe a Caeſare inituros putarent. Fannio } hic eſt, quem initio belli ciuilis Pompeius in Siciliam cum imperio praemiſit. ep. 15. l. 10. deinde apparet, cum mare tranſiſſe cum ipſo Pompeio: & numeratur inter eos, qui cum imperio, erant, ep. 15. l. 8. De *manſione tua* } crudeliter tibi minabatur, quod in Italia remanſiſſes: itaq. de eius interitu conſolandus non es. Lvcivs *uero Lentulus* } ne de Lentulo quidem dolendum eſt: (hic autem ab eodem Ptolemaeo rege, qui Pompeium interfecerat, comprehenſus, in cuſtodia necatus erat) ſiquidem, ut Fannius crudelis, ita hic rapax fuiſſet, qui Hortenſij domum, &c. Omnino } omnino & a Caeſarianis huiuſmodi multa fiunt, indigna uidelicet, & iniuſta: ſed illud, quod Pompeiani deſignabant, erat infinitum. non. n. hunc aut illum proſcribere cogitabant, ſed generatim omnes, qui in Italia remanſiſſent. Nisi } ponitur pro Sed. ut hic, & ep. 23. & ep. 1. & 73. l. 13. fam. Vide Aldi filij Scholia in Salluſtium. Hostivm *numero* } Suetonius haec in Iulio: Denunciante Pompeio, pro hoſtibus ſe habiturum, qui reip. defuiſſent; ipſe medios, & neutrius partis, ſuorum ſibi numero futuros pronunciauit. ep. 6. l. 9. fam. & Caeſar l. 1. de bello ci. Solvtiore *animo* } nunc enim a curis diſtrictus ualde ſum, propter temeritatem mei conſilij; quod in Italiam tam inconſiderare uenerim. Vt *deprecaretur.* } ut ueniam a Caeſare peteret, quod cum Pompeio fuiſſet. Nihil *audiui* } profectus ſit, nec ne. Alexandrinas *litteras* } Alexandriae datas: in qua Aegyptij Caeſarem incluſum obſidione premebant. ſic, & Epiroticae litterae, & Olbienſis epiſtola, dixit alibi. An *euntem, an iam in Aſia?* } figura, qua utimur, cum, ex duabus rebus utra ſit, incerti ſumus. ut ep. 11. l. 1. Nos hic te ad menſem Ianuarium exſpectamus, ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios miſſis? & eodem libro infra: Proximus Pompeio ſedebam: intellexi hominem moueri, utrum Craſſum inire eam gratiam, quam ipſe praeter miſiſſet, an eſſe tantas res noſtras, quae tam libenti ſenatu audirentur? Huius generis etiam illud eſt in epiſtola ad Trebatium: Cn. Octauius, an Cn. Cornelius quidem? is me crebro ad cenam inuitat, & illud in Bruto, Paucis ante, quam mortuus eſt, an diebus, an menſibus?

Cicero S. D. Attico. 7.

3

GRATAE *mihi tuae litterae ſunt,quibus accurate perſcripſiſti omnia,quae ad me pertinere arbitratus es.Factum igitur,ut ſcribis iſtis placere, iiſdem iſtis lictoribus me uti,quod conceſſum Sextio ſit. cui non puto ſuos eſſe conceſſos, ſed ab ipſo datos.audio enim eum ea S.C. improbare, quae poſt diſceſſum tribunorum facta ſunt. quare poterit,ſi uolet ſibi conſtare,noſtros lictores comprobare. quamquam quid ego de lictoribus, qui paene ex Italia decedere ſim iuſſus? nam ad me miſit Antonius exemplum Caeſaris ad ſe litterarũ, in quibus erat: ſe audiuiſſe, Catonem, & L.Metellum in Italiam ueniſſe, Romae ut eſſent palam: id ſibi non placere; ne qui motus ex eo fierent: prohiberiq. omnes Italia, niſi quorum ipſe cauſſam cognouiſſet. deq. eo uehementius erat ſcriptum. itaque Antonius petebat a me per litteras,ut ſibi ignoſcerem: facere ſe non poſſe, quin iis litteris pareret. tum ad eum miſi L. Lamiam,qui demonſtraret, illum Dolabellae dixiſſe, ut ad me ſcriberet, ut in Italiam quamprimum uenirem: eius me litteris ueniſſe. tum ille edixit ita,ut me exciperet, & Laelium nominatim.quod ſane nollem. poterat enim,ſine nomine,re ipſa excipi. o multas, & graues offenſiones: quas quidem,tu das operam,ut lenias; nec tamen nihil proficis: quin hoc ipſo minuis dolorem meum,quod,ut minuas,tam ualde laboras: idq. uelim ne grauere quam ſaepißime facere. maxime autem aſſequere quod uis,ſi me adduxeris,ut exiſtimem, me bonorum iudicium non funditus perdidiſſe. quamquam quid tu in eo potes? nihil ſcilicet: ſed, ſi quid res dabit tibi facultatis, id me maxime conſolari poterit: quod nunc quidem uideo non eſſe. ſed ſi quid ex euentis: ut hoc nunc accidit. dicebar debuiſſe cum Pompeio proficiſci.exitus illius minuit eius officii praetermiſſi reprehenſionem.ſed ex omnibus nihil magis tamen deſideratur,quam quod in Africam non ierim. iudicio hoc ſum uſus,non eſſe barbaris auxiliis fallacißimae gentis rẽp. defendendam,praeſertim contra exercitum ſaepe uictorem. non probant fortaſſe. multos enim uiros bonos in Africam ueniſſe audio, & ſcio fuiſſe antea. ualde hoc loco urgeor. hic quoque opus eſt caſu aliqui ſint ex eis, aut,ſi poteſt,omnes,qui ſalutem anteponant. nam ſi perſeuerant,& obtinent;quid nobis futurum ſit, uides. dices,quid illis, ſi uicti erunt? honeſtior eſt plaga. Haec me excruciant.Sulpicii autem conſilium,non ſcripſiſti, cur meo non anteponeres: quod etſi non tam glorioſum eſt, quam Catonis, tamen & periculo uacuum eſt, & dolore. Extremum eſt eorum,qui in Achaia ſunt. ii tamen ipſi ſe hoc melius habent,quam nos;quod & multi ſunt uno in loco,&,cum in Italiam uenerint, domum ſtatim uenerint. Haec tu perge,ut facis,mitigare,& probare quamplurimis. Quod te excuſas: ego uero & tuas cauſſas noſco: & mea intereſſe puto, te iſtic eſſe, uel ut cum iis,quibus oportebit,agas,quae erunt agenda de nobis, ut ea quae egiſti. in primisq. hoc uelim animaduertas.multos eſſe arbitror,qui ad Caeſarem detulerint,delaturi ue ſint,me aut paenitere conſilii mei,aut non probare,quae fiant. quorum etſi utrumque uerum eſt; tamen ab illis dicitur animo a me alienato,non quo ita perſpexerint.ſed totum ut hoc Balbus ſuſtineat,& Oppius, & eorum crebris litteris illius uoluntas erga me confirmetur,& hoc plane ut fiat,diligentiam adhibebis.Alterum eſt,cur te nolim diſcedere,quod ſcribis Terentiam flagitare.orem miſeram.quid ſcribam? aut quid uelim? breue faciam: lacrymae enim ſe ſubito profuderunt: tibi permitto: tu conſule. tantem uide, ne hoc temporis Terentiae obeſſe aliquid poßit.ignoſce, obſecro te: non poſſum prae fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari.tantum dicam, nihil mihi gratius eſſe, quam quod eam diligis. Quod litteras,quibus putas opus eſſe,curas dandas,facis commode.Quinctum filium,uidi,qui Sami uidiſſet,patrem Sicyone:quorum deprecatio eſt facilis. utinam illi,qui prius illum uiderunt, me apud eum uelint adiutum tantum, quantum ego illos uellem, ſiquid poſſem. Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, ſi qua ſint in tuis litteris, quae me mordeant: ego uero in optimam;teq. rogo,ut aperte,quemadmodum facis,ſcribas ad me omnia, idq. facias quamſaepißime. Vale.* XIV. *kal. Ian.*

EXPLANATIO

ISTIS *placere,* } Caeſarianis,qui Romae ſunt. ISTIS *lictoribus* } conſulibus L.Lentulo,& C.Marcello,cum Q.Caſſius,& M.Antonius tribuni pl. S.C. contra Caeſaris dignitatem fieri prohiberent; factum eſt per Caeſaris inimicos, ut, intercedendi poteſtate priuati, de ſua ſalute cogitare die ſeptimo cogerentur. itaque ad Caeſarem,qui Rauennae erat, profugerunt. poſtea S.C. quae Pompeius uult, & ut uult,multa fiunt:iniuſte:non enim recte S. C. fieri poteſt, cum tribunis pl. intercedenti poteſtas erepta eſt.ſed Pompeius tamen iis S. C. delectus habuit,pecunias exegit, prouincias cum imperio tribuit, ut Scipioni,Domitio,Fannio,Sextio. Caeſar autem,deuicto Pompeio,ea S. C. improbauit,quae poſt fugam tribunorum facta erant;quod,tribunicia poteſtate ſublata,nihil legibus, nihil more maiorum, nihil iure actum uideretur. quod cum ita eſſet; ſequebatur, ut & prouincias & lictores amitterent ii, qui haec a ſenatu poſt fugam tribunorum habuiſſent. quod ſi qui ex his erant,quibus Caeſar lictores relinquere, & inſtitutum tamen illud ſuum de S. C. improbandis retinere uellet: hac utebatur uia: lictores, quos a ſenatu habuerant,adimebat, alios deinde ipſe dabat. ita fiebat, ut & illi lictoribus uterentur; & ea,quae ſenatus poſt fugam tribunorum decreuerat,ne ualerent. itaque dicit Cicero,Cui non puto ſuos eſſe conceſſos, ſed ab ipſo datos: audio enim eum ea S. C. improbare, quae poſt diſceſſum tribunorum

facta ſunt. Sextius enim erat ex ijs, qui lictores, ideſt imperium, illis S. C. habuerat. & dicit, Suos, quos habuerat antea: Ab ipſo datos, a Caeſare. ſupra autem, Iiſdem iſtis, ideſt, ijs, quos nunc habeo. non enim ex ijs erat Cicero, qui lictores habuerant poſt fugam tribunorum: ſed eos ante illud tempus habuerant, cum Ciliciam prouinciam non a ſenatu ſolum, ſed etiam a populo accepi. quod Sextio non contigerat. qui praetoriam prouinciam ſortitus erat: cum de illius imperio ad populum latum nō eſſet. Caeſar lib. 1. de bello ciu. QVOD *conceſſum Sextio ſit* } ut lictoribus ipſe quoque uti poſſet. SI *uolet ſibi conſtare* } hoc dicit, Caeſar ſi tantummodo S. C. uolet improbare, quae poſt diſceſſum tribunorum facta ſunt, poterit noſtros lictores comprobare, ideſt eos, quos adhuc habui. non enim ego illis S. C. imperium accepi. quod ſi noſtros lictores minus probare uoluerit, plane conſtare ſibi non uidebitur. non enim praeſtabit id, quod dixit, ſe uelle ea S. C. quae poſt fugam tribunorum facta ſunt, ut iniqua reſcindere; ſed hac ratione prorſus omnia S. C. tollet. L. METELLVM } hic eſt, qui ſuperiore anno, tribunus pl. cum eſſet, Caeſarem, ne pecuniam ex aerario promeret, impedire conatus eſt. cui Caeſar mortem minitatus, & aerarij foribus, ut Appianus inquit, effractis, pecuniam abſtulit. unde illud ep. 7. l. 10. Duarum rerum ſimulationem amiſit, manſuetudinis in Metello, diuitiarum in aerario. ILLVM } Caeſarem. EDIXIT } edixit Antonius, ne cui ex ijs, qui cum Pompeio contra Caeſarem in bello fuiſſent, liceret eſſe in Italia, excepto Cicerone, & Laelio. RE *ipſa excipi* } quo modo poterat ſine nomine re ipſa fieri Ciceronis exceptio? ſi ſic uidelicet Antonius edixiſſet: Ex omnibus Pompeianis ne cui liceat eſſe in Italia, niſi quorum cauſſam Caeſar cognouerit, aut de quibus Caeſar ſcripſerit. quo edicto Cicero non nominatus, re ipſa tamen exceptus eſſet: ſiquidem Dolabellae litteris, Caeſaris iuſſu confectis, in Italiam uenerat. Cur autem nominari Cicero noluiſſet? duabus de cauſſis: primum, quod grauius offendi Pompeianos intelligebat tam aperta ſignificatione: eos porro iratos habere nolebat, ſi forte, ut incerti ſunt bellorum exitus, uictores domum reuertiſſent: deinde, quod exceptio illa, nominatim facta, quaſi legem & neceſſitatem ijs, qui excipiebantur, imponebat, ne diſcedere ex Italia poſſent, ne ſcilicet beneficium Caeſaris aſpernari, aut etiam renunciare uiderentur. unde illud in epiſtola, quae proximam ſubſequitur, Exceptionibus edictorum retineor: quae ſi non eſſent ſedulitate effectae, & beneuolentia tua, liceret mihi abire in ſolitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. ASSEQVERE *quod uis* } ut minuatur dolor meus: quem inde capio, quod & in Italiam uenerim, & in edicto nominatim exceptus ſim. ME *bonorum iudicium non funditus perdidiſſe* } bonos de me non male iudicare, neque conſilium meum, quod in Italiam unus ex omnibus Pompeianis uenerim, prorſus improbare. QVID *tu in eo potes?* } quid a te fieri poteſt, ut boni meum conſilium non reprehendant? nihil ſcilicet. cauſſam enim mei facti probabilem, quam afferas, nullam habes. uerumtamen, ſi qua mei defendendi facultas exſiſtet, id me maxime conſolari poterit. Et dicit, Id poterit, ut hoc ſignificet, aliud fere nihil eſse quod poſſit. QVOD *nunc quidem uideo non eſſe* } uideo nullā tibi nunc meae temeritatis excuſandae facultatem dari. SI *quid ex euentis* } nunc nihil uideo eſſe, quo meum factum tueri poſſis: ſed, ſi quid ex euentis naſcetur, obſerua, & occaſionem ne praetermitte: ut, ſi Caeſar bellum ex ſententia confecerit, ex illo euentu mei defendendi facultatem arripias, quam nunc quidem non habes. adhuc enim Pompeiani ſunt in armis, &, dum erunt, ego turpis uidear neceſſe eſt, qui ſtantem adhuc reip. cauſſam deſeruerim. quod ſi uincuntur; meum conſilium ex euentis probabitur. dicar enim hunc exitum prouidiſſe, ſapienterq. feciſſe, quod in Italiam, ideſt in Caeſaris poteſtatem, uenerim; contra quem ſine ſpe uincendi pugnare, aut fruſtra tergiuerſari, ſtultum eſſet. VT *hoc nunc accidit* } hoc ſcilicet, quod ſequitur: in quo ex euentis defendimur. nam, exitu Pompeij perſpecto, minus reprehendor, quod cum eo poſt Pharſalicam pugnam fugiente profectus non ſim. in quo ſapiens fuiſſe nunc uideor; quaſi de illo, quocumque ueniſſet, id, quod accidit, fore coniecerim. exitu uero nondum cognito, dicebar debuiſſe cum eo proficiſci. EX *omnibus nihil tamen magis deſideratur, quam quod in Africam non iuerim.* } Multa, inquit, in me deſiderantur, uel quod cum Pompeio profectus non ſim, uel quod in Africam ad renouandum bellum non ierim, uel quod in opido aliquo non reſederim: ſed ex omnibus tamen nihil magis deſideratur, quam quod in Africam non ierim. NON *probant* } qui Romae ſunt, qui ſcilicet pondus habent, & a quibus meum factum probari uellem. fortaſſe autem non probant, quod multi boni uiri in Africam profecti ſunt: ut tentare quiduis potius maluiſſe uideantur, quam de rep. deſperare; cum ego contra fecerim. ET *ſcio fuiſſe antea* } in Africa: quorum omnium iudicium hoc fuit, uel barbaris auxilijs remp. eſſe defendendam. HOC *loco ualde urgeor* } non uideo, qui defendi poſſim. HIC *quoque opus eſt &c.* } oportet, inquit, (nam alioqui defendi non poſſem) ex ijs, qui in Africam iuerunt, ut bellum renouarent, caſu aliqui ſint, uel, ſi fieri poteſt, omnes, qui ſuae ſaluti conſulere uelint, & conſilium illud, quod ceperant, omittentes, abiectis armis Caeſari ſe credant. hoc ſi ita fit, meum factum minus condemnabitur: ſiquidem & alios ſalutem omnibus rebus antepoſuiſſe conſtabit. ſin autem illi in bello perſeuerant, & ſi uincunt: uides, quid nobis futurum ſit, quaſi dicat: non ſolum in turpitudine erimus, ſed etiam in periculo: turpitudine, quod publicam cauſſam deſerui, maiore ſalutis, quam dignitatis, ratione habita: periculo, quod eos hoc facto mihi fore iratos intelligo. unde illud in epiſtola quadam ad Varronem: Si eſſent noſtri potiti, ualde intemperantes fuiſſent. erant enim nobis perirati: quaſi quidquam de noſtra ſalute cenſuiſſemus. Dicit autem, Hic quoque, propterea quod in Graecia multi fuerant, qui poſt deuictum acie Pharſalica Pompeium ſaluti conſulerent, & uictori aut ſe committerent, aut bellum certe rurſus inferre nollent. SVLPICII *conſilium* } quod ſe Ciceronis con-

filio non anteponere, conſolans uidelicet Atticus ſcripſerat. CATONIS } qui bellum in Africa contra Caeſarem renouat. PERICVLO *uacuum eſt, & dolore* } itaque noſtro conſilio uidetur eſſe anteponendum: cum noſtrum neque periculo uacuum ſit, neque dolore: quod & in uictoris manu ſumus, & hoc ipſum mali non caſu nobis, ſed culpa & temeritate noſtra contractum eſt: cum quiduis facere praeſtiterit, quam in Italiam uenire. EXTREMVM *eſt* } commemorat, quae contra ſe faciunt, & quae obijci a bonis uiris poſſent. primum, inquit, reprehendi poſſum, quod in Africam non ierim: deinde, non idẽ fecerim, quod Sulpicius, qui ſedem tutam & a bello uacuam elegit: poſtremo, quod non in Achaia remanſerim. hoc extremum eſt: ſed hoc tamen facere melius fuit, quam in Italiam uenire. DOMVM *ſtatim uenerint.* } quod nobis non contigit. nam & in Italiam uenimus, neque domum tamen ſtatim uenimus, qui Brundiſij adhuc miſere iacemus; illi autem uel in Achaia reſidebunt, uel, impetrata a Caeſare uenia, domum recta ſe conferent. Brundiſij maxime lictorum cura Ciceronem tenebat: quos neque dimittere uolebat, ut proxima ſuperiore epiſtola oſtendit; &, ſecum adducere, propter militum licentiam periculoſum uidebat eſſe. HAEC *tu* } haec, quae contra me ſunt, uelim, ut coepiſti, in ſermonibus ita extenues, ac minuas, ut quamplurimos in tuam ſententiam adducas. QVOD *te excuſas* } cur ad me ipſe non uenias. VEL *ut cum ijs* } hic particula, Vel, non iteratur; ſed refertur ad illud, quod infra dicet, Alterum eſt, cur te nolim diſcedere. nam duae cauſſae erant, cur Ciceronis intereſſet Atticum Romae eſſe; uel ut cum Caeſarianis ageret, quae agenda erant; uel, ipſo abſente, ne Terentia egeret; quam Atticus ſcripſerat in ſumptum flagitare. CONSILII *mei* } quod in Italiam uenerim. QVOD *ſcribis Terentiam flagitare:* } haec eſt altera cauſſa, cur te nolim diſcedere, quia ſcribis Terentiam aſſidue pecuniam petere: quod eam eſſe in anguſtijs declarat: quae, ſi tu abeſſes, omnium rerum inopia premeretur. IN *hoc loco* } prae dolore, inquit, in huius rei commemoratione diutius uerſari non poſſum. QVOD *eam diligis* } quod ea tibi curae eſt, quod ei deeſſe nihil pateris. VTINAM *illi,* } hoc dicit, quia fore ſuſpicatur, ut ab ijs apud Caeſarem oppugnetur. patet ex epiſtola ſequenti.

Cicero S. D. Attico. 8.

QVANTIS curis afficiar, etſi profecto uides, tamẽ cognoſces ex Lepta, & Trebatio. maximas poenas pendo temeritatis meae; quam tu prudentiam mihi uideri uis; neque te deterreo, quo minus id diſputes, ſcribasq. ad me quamſaepiſſime. non nihil enim me leuant tuae litterae hoc tempore. Per eos, qui noſtra cauſſa uolunt, ualentq. apud illum, diligentiſſime contẽdas opus eſt, per Balbum, & Oppium maxime, ut de me ſcribant quamdiligentiſſime. oppugnamur enim, ut audio, & a praeſentibus quibuſdam, & per litteras. ijs ita occurrendum, ut rei magnitudo poſtulat. Furnius eſt illic, mihi inimiciſſimus. Quinctus miſit filium non ſolum ſui deprecatorem, ſed etiam accuſatorem mei. dictitat, ſe a me apud Caeſarem oppugnari. quod refellit Caeſar ipſe, omnesq. eius amici. neque uero deſiſtit, ubicũque eſt, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi umquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex pſo audiſſent; cum Sicyone palam multis audiẽtibus loqueretur, nefaria quaedam ad me pertulerunt. noſti genus; etiam expertus es fortaſſe: in me id eſt omne conuerſum. ſed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo. cura, ut huius rei cauſſa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim cures litteras meo nomine. Vale. xv. kal. Ian.

EXPLANATIO

TEMERITATIS *meae,* } quod in Italiam temere & inconſiderate uenerim. QVAM *tu prudentiam mihi uideri uis* } conaris enim mihi perſuadere, non me temere feciſſe, quod in Italiam uenerim, ſed prudenter: negaſq. mihi quidquam tali tempore potius faciendum fuiſſe. FVRNIVS } malim, Fuſius: ut de Caleno, Ciceronis iam inde a Clodianis temporibus inimico, intelligatur. ep. 15. & 16. nam Furnius non modo non inimiciſſimus, ſed etiam & ante ciuile bellum, & poſt amiciſſimus. ep. 18. l. 5. & 18. l. 9. & fam. l. 10. ep. 25. NOSTI *genus,* } noſti quam maledicus, quam iracundus ſit. non ignoras, quantum in eo ſoleat eſſe acerbitatis & iracundiae uirus. id in me nunc uniuerſum euomitur.

Cicero S. D. Attico. 9.

EGO uero & incaute, ut ſcribis, & celerius, quam oportuit, feci: nec in ulla ſum ſpe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quae ſi non eſſent ſedulitate effectae, beneuolentia tua, liceret mihi abire in ſolitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuuat, quod ante initum tribunatum ueni, ſi ipſum, quod ueni, nihil iuuat? iam, quid ſperem ab eo, qui mihi amicus numquam fuit; cum iam lege etiam ſim confectus, & oppreſſus? quotidie Balbi ad me litterae languidiores, multaeq. multorum ad illum, fortaſſe contra me. meo uitio pereo. nihil mihi mali cauſſa attulit: omnia culpa contracta ſunt. ego enim, cum genus belli

uiderem,

uiderem, imparata, & infirma omnia contra paratiſſimos iueram, (quid facerem?) ceperamq. conſilium non tam forte, quam mihi praeter ceteros concedendū. ceſſimus, uel potius parui. ex quibus unus qua mente fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognoſces ex ipſius litteris, quas ad te, & ad alios miſit. quas ego nūquam aperuiſſem, niſi res acta ſic eſſet. delatus eſt ad me faſciculus: ſolui, ſi quid eſſet ad me litterarum: nihil erat. epiſtola Vatinio, & Ligurio altera. iuſſi ad eos deferri. illi ad me ſtatim ardentes dolore uenerunt, ſcelus hominis clamantes. epiſtolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius furere: ſe enim ſcire, ſummo illum in odio fuiſſe Caeſari: illum tamen non modo fouiſſe, ſed & tantam pecuniam illi dediſſe honoris mei cauſſa. hoc ego dolore accepto, uolui ſcire, quid ſcripſiſſet ad ceteros. ipſi enim illi putaui pernicioſum fore, ſi eius hoc tantum ſcelus percrebuiſſet. cognoui. eiuſdem generis litteras ad te miſi. quas ſi putabis illi ipſi utile eſſe reddi, reddes: nil me laedet. nam quod reſignatae ſunt: habet, opinor, eius ſignum Pomponia. hac ille acerbitate initio nauigationis cum uſus eſſet, tanto me dolore affecit, ut poſtea iacuerim. neq. nunc tam pro ſe, quam contra me, laborare dicitur. ita omnibus rebus urgeor, quas ſuſtinere uix poſſum, uel plane nullo modo poſſum. quibus in miſeriis una eſt pro omnibus, quod iſtam miſeram, patrimonio, fortuna omni ſpoliatam, relinquam. quare te, ut polliceris, uidere plane uelim. alium enim, cui illam commendem, habeo neminem: quoniam matri quoque eadem intellexi eſſe parata, quae mihi. ſed, ſi me nō offendes, ſatis tamen habeto commendatam, patruūq. in ea, quantum poteris, mitigato. Haec ad te die natali meo ſcripſi: quo utinam ſuſceptus non eſſem, aut ne quid ex eadem matre poſtea natum eſſet. plura ſcribere fletu prohibeor.

EXPLANATIO

NEc *in ulla ſum ſpe &c.* } nam, ſi ſperarem me hinc poſſe diſcedere, quo & incaute, & celerius, quam oportuit, ueni; leuior eſſet dolor: ſed eam ſpem eripiunt mihi exceptiones edictorum. Lege quae ſcripſimus in epiſtolam. quae ante proximam ſuperiorem legitur. ANTE *initum tribunatū* } antequam tribunatum noui tribuni pl. inirent. ueni autem ante in Italiam, ueritus ne illi me ſuis rogationibus impedirent. Tribuni pl. ante alios magiſtratus & deſignabantur, & magiſtratum inibant. LEGE } fortaſſe a tribuno pl. Dolabella perlata; in qua ſcriptum eſſet idem, quod in Antonij edicto. OPPRESSVS. } quia me lex in Italia retinet, cum excipiebat me nominatim, ſicut edictum. uide epiſt. 7. MVLTAEQ. *multorum ad illum* } ad Caeſarem. multos autem ad Caeſarem ſcribere ſciebat: propterea quod tabellarij, qui Roma ad Caeſarem in Africam litteras ferebant, Brundiſij, ubi ipſe erat, neceſſario conſcendebant. CAVSSA *attulit* } Vbaldini liber antiquus, Caūs attulit. emendo, Caſus attulit. nam quemadmodum, caſus & conſilium, caſus & iudicium; ſic, caſus & culpa, caſus & error, antitheta ſunt. unde illud epiſtola huius libri ultima: Nihil eſt enim contractum caſu: ſed omnia fecimus iis erroribus & animi, & corporis, quibus &c. GENVS *belli* } formidabile, &, quocunque uictoria inclinaſſet, exitioſum. unde illud ad Marcellum: Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus: ſed miſerius nihil, quam ipſa uictoria: quae, etiam ſi ad meliores uenit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresq. reddit. Plane enim uiderat, quid Caeſar & Pompeius ſpectarent, quae inter eos conflati belli cauſſa, cum uidelicet utrique non libertas, ſed dominatio propoſita eſſet. ex quo illud ep. 11. lib 8. Neutri σκοπός eſt ille, ut nos beati ſimus: uterque regnare uult. IVERAM } nemo adhuc, quod quidem ſciam, hoc uerbum mendoſum eſſe ſuſpicatus eſt; ne ipſe quidem, cum hos meos commentarios primo edidi. nunc autem, cum ad hunc locum legendo perueniſſem; (ualde enim harum epiſtolarum lectio me delectat) nec ſatis ipſa ſibi congruere ſententia uideretur; coepi diligentius totam rem examinare. itaq. uidi, non modo, Iueram, ſincerum eſſe non poſſe, ſed plane, quod aliud ſignificet, alterum uerbum deſiderari. nam, ſi genere belli commouetur Cicero, quod inter ciues gerebatur; ſi imparata omnia & infirma apud Pompeium, contra apud Caeſarem paratiſſima eſſe intelligit; certe inde fit, non ut ex Italia diſcedat, ſed potius, ut in ea remaneat. idq. aperte confirmat illud, Ceperamq. conſilium non tam forte, quam mihi praeter ceteros concedendum. non enim, ſi de itione ad Pompeium loqueretur, conſilium illud minus forte appellaret. itaque, de manſione ut intelligat, neceſſe eſt. quod etſi non tam forte conſilium fuit, ipſi tamen, qui paci ſemper ſtuduerat, fuit praeter ceteros concedendum. deinde (& hoc eſt, in quo ſuam culpam agnoſcit) optimatum ſermonibus, quos audiebat, conſilijsq. maxime Quincti fratris de ſua ſententia detruſus, iuit ad Pompeium. &, ut mutationem ſententiae ſuae ſignificet, primum ait, Ceperam, ut de priore ſententia: deinde, de poſteriore, ſubiungit, Ceſsimus. patet de mendo. uideamus correctionem. Beſſarionis liber, pro, Iueram, habet Sciueram: quod interpretari licet, caute egeram, conſulueram probe rebus meis, intellexeram, quod eſſet e re mea. deinde quale illud eſſet, exponit his uerbis: Ceperamq. conſilium &c. manendi conſilium non dubie ſignificans. quod a ſe mutatum, & aliorum ſermonibus, quibus ait ſe uictum, ceſſiſſe, & fratris ſuorumq. conſilijs, quibus adſcribit ſe paruiſſe, miſerrimis modis in hac epiſtola conqueritur, Sane uellem exemplum aliquod liceret afferre, quo, ueteres Sciendi uerbo, ea, qua diximus, ſententia, eodemq. modo, nulla ſcilicet adiuncta dictione, uſos eſſe, conſtaret. cuius generis etſi nunc in mentem nihil uenit; quin tamen eiuſmodi aliquid, quale quaerimus, inueniri poſſit, non deſpero. Quod ſi quis de mendo quidem nobiſcum ſentit, de quo uix arbitror dubitari poſſe, correctionem autem, ob inuſitatam uerbi ſententiam, minus probat: is a nobis accipiat, quod damus; de reliquo libros ipſe ueteres conſulat; aut ex ingenio

ſuo

ſuo probabilius aliquid promat. Haec cum ſcripſiſſem, rurſus idem cogitanti uenit in mentem, Quieram, pro Iueram, nec a ſententia diſſentire, nec a uetere ſcriptura longius abeſſe. itaque uelim a ſtudioſis hoc quoque conſiderari. Mihi *praeter ceteros concedendum* } nam alios tantum reip. cauſſa, me ueto etiam beneficia, quae a Pompeio acceperam, mouebant. Cessimus, *uel potius parui* } ceſſimus, ſermonibus hominum: parui, ijs, qui ſuadebant, ut ad Pompeium irem. ep. 12. Is, *quem tu mihi commendas* } frater meus. commendauerat autem Atticus, ut eum Cicero apud Caeſarem deprecantem litteris adiuuaret, unde illud ep. 22. Scribis illum per me Quincto fore placatiorem. Quo modo autem Cicero, qui & ipſe fortuna minus proſpera utebatur, adiuuare eum apud Caeſarem poſſet, & quo modo etiam adiuuerit, apparet ex epiſtola, quae poſt duas ſequentes legitur, in qua commendaticiae ſunt, pro Quincto fratre, Ciceronis ad Caeſarem litterae. Fascicvlvs } litterarum, quas e Graecia Q. Cicero partim Brundiſium ad Vatinium, & Ligurium, partim Romam ad alios mittebat. Non *modo fouiſſe, ſed & tãtam pecuniam illi dediſſe* } cum ſcilicet eo legato in Gallia uſus eſt. eſt autem, Fouiſſe, locum illi inter legatos conceſſiſſe, non excluſiſſe illum, non dimiſiſſe. Honoris *mei cauſſa* } ut cognoſcerem, quanti me faceret. non enim in eo Caeſar Quincti Ciceronis, ſed Marci rationem habuit. Eivsdem *generis* } plenas omnium in me probrorum. Illi *ipſi* } cui ego putaui perniciosum fore. Vtile } apud Caeſarem, aut etiam apud alios. Reddi } ijs, ad quos mittuntur. Hac *ille acerbitate* } nam in me acerbus, & contumelioſus fuit iam inde ab illo tempore, cum ad Pompeium in Graeciam nauigare coepimus. Istam *miſeram,* } Tulliolam. Patrimonio. *&c.* } uidetur dubitare de proſcriptione: quod apertius oſtendit paullo infra, cum dicit, Matri quoque eadem intellexi eſſe parata, quae mihi. Si *me non offendes,* } ſi acciderit, ut, cum ad me uenies, me non offendas. Et hoc dicit, ut ſignificet, ſibi prae deſperatione conſilium in alias terras migrandi paene iam eſſe captum. Tamen *habeto* } putato, ſatis eam tibi eſſe his litteris a me commendatam. Die *natali meo* } III. non. Ianuarij. apparet ex epiſtola 5. libri 7. & 41. lib. 13.

Cicero S. D. Attico. 10.

Ad meas incredibiles aegritudines aliquid noui accedit ex ijs, quas de Q. fratre ad me afferuntur. P. Terentius, meus neceſſarius, operas in portu, & ſcriptura Aſiae pro magiſtro dedit. is Quinctum filium Epheſi uidit VI. id. Dec. eumq. ſtudioſe propter amicitiam noſtram inuitauit. cumq. ex eo de me cunctaretur, eum ſibi ita dixiſſe narrabat, ſe mihi eſſe inimiciſſimum; uolumenq. ſibi oſtendiſſe orationis, quam apud Caeſarem contra me eſſet habiturus: multaq. a ſe dicta contra eius amentiam: multa poſtea Patris conſimili ſcelere ſecum Quinctum patrem locutum: cuius furorem ex ijs epiſtolis, quas ad te miſi, perſpicere potuiſti. haec tibi dolori eſſe certo ſcio: me quidem excruciant, & eo magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu ſcripſeras, nunciantur. nihil enim firmius eſſe dicunt, nihil paratius. accedit Hiſpania, & alienata Gallia, legionum nec uis eadem, nec uoluntas, urbanae res perditae. quid eſt, ubi acquieſcam? niſi quã diu tuas litteras lego. quae eſſent profecto crebriores, ſi quid haberes, quo putares meam moleſtiam minui poſſe. ſed tamen te rogo, ne intermittas ſcribere ad me, quidquid erit; eosque, qui mihi tam crudeliter inimicĩ ſunt, ſi odiſſe non potes, accuſes tamen; non ut aliquid proficias, ſed ut tibi me carum eſſe ſentiant. Plura ad te ſcribam, ſi mihi ad eas litteras, quas proxime ad te dedi, reſcripſeris. Vale. XII. kal. Febr.

EXPLANATIO

Operas *in portu, & ſcriptura Aſiae pro magiſtro dedit* } portorio, & ſcripturae Aſiae magiſtri loco praefuit. de hoc ipſo in epiſtola ad Silium his uerbis: Cum P. Terentio Hiſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas, ſummaq. conſuetudo eſt. Scriptura autem quid ſit, Pedianus in diuinatione declarat his uerbis: Qui exigenda a ſocijs, ſuo periculo exigunt, & reip. repraeſentant, eorum ratio Scriptura dicitur. In illa autem ſocietate & magiſtri, & pro magiſtris erant. Cvm *illis ne querendi quidem locum futurum puto.* } ſiquidem alter frater eſt, alter fratris filius. cum alijs ſi res eſſet, ulciſcerer: cum his ne queri quidem mihi arbitror licere. Ac *tu ſcripſeras* } Atticus ad conſolandum Ciceronem, quae poterat, omnia colligebat. itaque ſcripſerat, eos, qui contra Caeſarem in Africa bellum renouarent, infirmos plane eſſe, & imparatos. hoc autem ad minuendam Ciceronis moleſtiam uel maxime pertinebat, qui ex euentis aliquid exſiſtere cupiebat, unde conſilium ſuum non temere captum uideretur. in epiſtola, quae ante duas ſuperiores legitur, locus eſt huiuſmodi: Si quid ex euentis. in eum locum quae ſcripſimus, lege. apertior huius erit intelligentia. Hispania } in qua Cn. Pompeius Magni filius bellum aduerſus Caeſarem inſtaurabat. Appianus libro II. Dio libro 42. & 43. Qvid *eſt, ubi acquieſcam?* } nam, ſi haec, ut nunciantur, ita ſunt, ualde ego reprehendar, qui in Italiam ad Caeſarem uenerim, cauſſa publica, quam alij & fortiter, & cum optima ſpe tuerentur, deſtituta. Eosq. } Quinctum fratrem, & Quinctum eius filium. Accvses } litteris ad eos ſcriptis reprehendas.

Cicero S. D. Attico. 11.

Conſpectus iam cruciatu maximorum dolorũ, ne ſi ſit quidem, quod ad te debeam ſcribere, facile id exſequi poſſem, hoc minus, quod res nulla eſt, quae ſcribenda ſit; cum praeſertim ne ſpes quidem ulla oſtendatur, fore melius. ita iam ne tuas quidem litteras exſpecto. quamquã ſemper aliquid afferunt, quod uelim. quare tu quidem ſcribito, cum erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo, quod reſcribam. longo enim interuallo uideo immutata eſſe omnia, illa eſſe firma, quae debeãt, nos ſtultitiae noſtrae grauiſſimas poenas pendere. P. Salluſtio curanda ſunt HS xxx, quae accepi a Cn. Salluſtio. uelim uideas, ut ſine mora curentur. de ea re ſcripſi ad Terẽtiam. atque hoc ipſum iam prope conſumptum eſt. quare id quoque uelim, cum illa uideas, ut ſit, qui utamur. hic fortaſſe potero ſumere, ſi ſciam iſtic paratum fore: ſed prius, quam id ſcirem, nihil ſum auſus ſumere. Qui ſit omnium rerum ſtatus noſter, uides. nihil eſt mali, quod non & ſuſtineam, & exſpectem. quarum rerum eo grauior eſt dolor, quo culpa maior. ille in Achaia non ceſſat de nobis detrahere. nihil uidelicet tuae litterae profecerunt. Vale. VIII. id. Martij.

EXPLANATIO

IMMVTATA *eſse omnia*, } nam, cum Cicero ab Attico litteras accepit, imbecillae Pompeianorum uires eſſe uidebantur; cum autem hanc epiſtolam ſcripſit, firmiſſimae. itaque infert, Illa eſſe firma, quae debeant, nos ſtultitiae noſtrae grauiſſimas poenas pendere. & hoc poſtremum adiungit, quia ſtultus ſibi fuiſſe uidebatur, quod tam celeriter in Italiam ueniſſet, belli Africani exitu non exſpectato. CVRANDA } Romae. ACCEPI } hic. erant autem argentarij P. & Cn. Salluſtij, alter Romae, alter Brundiſij. QVI *utamur* } uide epiſt. 23. lib. 13. QVO *culpa maior*. } nam hoc ipſum mali, quod & ſuſtineo, & exſpecto, totum eſt mea culpa contractum. qui tam ſtulte & inconſiderate in Italiam ueni. ILLE } Quinctus frater.

Cicero S. D. Attico. 12.

Cephalio mihi a te litteras reddidit ad IIX. id. Mart. ueſpere. eo autem die mane tabellarios miſeram, quibus ad te dederam litteras. tuis tamen lectis litteris, putaui aliquid reſcribẽdum eſſe, maxime, quod oſtendis te pendere animi, quamnam rationem ſim Caeſari allaturus profectionis meae tum, cum ex Italia diſceſſerim. nihil opus eſt mihi noua ratione. ſaepe enim ad eum ſcripſi, multisq. mandaui, non potuiſſe, cum cupiiſſem, ſermones hominum ſuſtinere. multaq. in eam ſententiam. nihil enim erat, quod minus eum uellem exiſtimare, quam me tanta de re non meo conſilio uſum eſſe. poſtea, cum mihi litterae a Balbo Cornelio minore miſſae eſſent, illum exiſtimare, Quinctum fratrem lituum meae profectionis fuiſſe, (ita enim ſcripſit) qui nõ dum cognoſſet quae de pace Quinctus ſcripſiſſet ad multos: etſi multa praeſens in praeſentem acerbe dixerat, & fecerat, tamen L. in eo his uerbis ad Caeſarem ſcripſi. De Quincto fratre meo non minus laboro, quam de me ipſo: ſed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud dumtaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid exiſtimes ab illo factum eſſe, quo minus mea in te officia conſtarent, minus ue te diligerẽ, potiusq. illum ſemper auctorem noſtrae coniunctionis fuiſſe, meiq. itineris comitem, non ducem. quare ceteris in rebus tantum ei tribues, quãtum humanitas tua, amicitiaq. ueſtra poſtulat: ego ei ne quid apud te obſim, id te uehementer etiam atque etiam rogo. Quare, ſi quis cõgreſſus fuerit mihi cum Caeſare, (etſi non dubito, quin is lenis in illum futurus ſit, idq. iam declarauerit) ego tamen is ero, qui ſemper fui. ſed, ut uideo, multo magis eſt nobis laborandum de Africa. quã quidem tu ſcribis confirmari quotidie magis ad condicionis ſpem, quam uictoriae. quod utinam ita eſſet: ſed longe aliter eſſe intelligo, teq. ipſum ita exiſtimare arbitror, aliter autem ſcribere non fallendi, ſed confirmãdi mei cauſſa, praeſertim cum adiungatur ad Africã etiam Hiſpania. Quod me admones, ut ſcribam ad Antonium, & ad ceteros: ſi quid uidebitur tibi opus eſſe, uelim facias id, quod ſaepe feciſti. nihil enim uenit mihi in mentem, quod ſcribendum putem. Quod me audis fractiorem eſſe animo: quid putas, cum uideas acceſſiſſe ad ſuperiores aegritudines praeclaras generi actiones? Tu tamen uelim ne intermittas, quoad eius facere poteris, ſcribere ad me, etiam ſi rem, de qua ſcribas, nõ habebis. ſemper enim afferũt aliquid mihi litterae tuae. Galeonis hereditatem creui. puto enim cretionem ſimplicem fuiſſe, quoniam ad me nulla miſſa eſt. Vale. VIII. id. Mart.

EXPLANATIO

NIHIL *enim erat* } ſenſum patere puto ijs, qui uident in litteris acutius. ut tamen etiam hebetiores intelligant, euolutam ſententiam manifeſtis uerbis exponã. minime, inquit, uolebam Caeſarẽ exiſtimare, me tanta de re alieno conſilio uſum eſſe, uolebã igitur eum exiſtimare, nõ me ſuaſu fratris mei, ſed mea ſponte meoq. conſilio iuiſſe ad Pompeium. POSTEA, *cum* } antea, Poſtea quam: emendaui locum

cum ex coniectura,& hic, & epiſtola ultima lib.2.fam. & alibi.Mendi origo fuit, quod ſcribebant ueteres,Quom,pro cum. TAMEN *L in eo* } Tamen de eo,clarius eſſet.ut nunc legitur,non puto locum carere mendo.opem exſpectabimus ueterum librorum. IS *lenis in illum* } Caeſar in Quinctum. Is *ero,qui ſemper fui* } faciam,quod ſemper feci, ut fratrem meum,quantum in me ſit,adiuuem. QVOD *utinam ita eſſet.* } cupit,Pompeianos Caeſari ſe dedere;ut ipſe ſapiens fuiſſe uideatur,qui ſtatim poſt Pharſalicam pugnam ad Caeſarem uenerit,quaſi,quid futurum eſſet,coniectura proſpiceret. ETIAM *Hiſpania* } cum etiam in Hiſpania contra Caeſarem bellum paretur. VELIM *facias id,quod ſaepe feciſti:* } ſcribas ipſe meo nomine.Hoc enim Atticus facere ſolitus erat,unde illud in epiſt.2.Quibus tibi uidebitur,uelim des litteras meo nomine. & epiſt.3. Velim, ſi qui erunt,ad quos ſcribendum a me exiſtimes,ipſe conficias. item ep.5.7.&14. PRAECLARAS *generi actiones?* } εἰρωνικῶς. nam actiones Dolabellae, qui hoc tempore tribunatum pl.gerebat, turpiſſimae erant. auctor Dio lib. XLI. & Plutarchus in Caeſare. ipſe autem ep. 14. Omnium,inquit,conſpectum horreo, praeſertim hoc genero.& ep.16. Ad ea, quae me conficiunt, gener accedit.& ep.23.O dij,generum ne noſtrum potiſſimum,ut hoc uel tabulas nouas? SIMPLICEM } ſine coheredibus;ut ego unus creuerim.ep.2.Vel,Simplicem,ordinariam,non aliquo nouae ſollemnitatis genere.

Cicero S. D. Attico. 13.

A MVRENAE *liberto nihil adhuc acceperam litterarum. P. Siſer reddiderat eas,quibus reſcribo. De Seruij patris litteris quod ſcribis,item, Quinctum in Syriam ueniſſe, quod ais eſse qui nuncient: id quidem uerum eſt.Quod certiorem te uis fieri,quo quiſque in me animo ſit,aut fuerit eorum,qui huc uenerũt: neminem alieno intellexi:ſed,quantum id mea interſit, exiſtimare te poſſe certo ſcio. mihi cum omnia ſunt intolerabilia ad dolorem,tum maxime, quod in eam cauſſam ueniſſe me uideo,ut ſola utilia mihi eſſe uideãtur, quae ſemper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi eſſe aiunt, Alexandriae filium: Rhodoq. Alexandriam C. Caſſium profectum eſſe conſtat. Quinctus mihi per litteras ſatisfacit, multo aſperioribus uerbis, quam cum grauiſſime accuſabat. ait enim ſe ex litteris tuis intelligere,tibi non placere, quod ad multos de me aſperius ſcripſit: itaque ſe paenitere, quod animum tuum offenderit: ſed ſe iure feciſſe. deinde perſcribit,ſpurciſſime,quas ob cauſſas fecerit. ſed neque hoc tempore, nec antea patefeciſſet odium ſuum in me,niſi omnibus rebus me eſſe oppreſſum uideret. atque utinam uel nocturnis,quemadmodum tu ſcripſeras, itineribus propius te acceſſiſſem. nunc nec ubi, nec quando te ſim uiſurus, poſſum ſuſpicari. De coheredibus Fufidianis nihil fuit, quod ad me ſcriberes.nam & aequum poſtulant:&,quidquid egiſſes,recte eſſe actum putarem. De fundo Fruſinati redimendo iampridem intellexiſti uoluntatem meã. etſi tum meliore loco res erant noſtrae, neque tam mihi deſperaturi uidebamur. tamen in eadem ſum uoluntate. id quemadmodum fiat,tu uidebis. Et uelim,quoad poteris,cõſideres, ut ſit,unde nobis ſuppeditentur ſumptus neceſſarij.ſi quas habuimus facultates, eas Pompeio tum, cum id uidebamur ſapienter facere, detulimus. itaque tum & a tuo uillico ſumpſimus, & aliunde mutuati ſumus,cum Quinctus quereretur per litteras, ſibi nos nihil dediſſe; qui neque ab illo rogati ſumus, neque ipſi eam pecuniã adſpeximus. ſed uelim uideas, quid ſit, quod confici poſſit, quidq. mihi de omnibus des conſilij: & cauſſam noſti. Plura ne ſcribam,dolore impedior. ſi quid erit, quod ad quos ſcribendum meo nomine putes,uelim, ut ſoles, facias: quotiesq. habebis, cui des ad me litteras,nolim praetermittas. Vale.*

EXPLANATIO

SISER } non memini me legiſſe alibi hoc cognomen inter familias Romanas. familiae quidem nomen eſſe non poteſt.itaque ſuſpicor de mendo. SERVII *patris* } Seruij Sulpicij.& addit,patris,propterea quod eodem praenomine & filius appellabatur,ut apparet ex epiſtolis ad Sulpicium ſcriptis. Puto autem alio loco me dixiſſe, apud Romanos in conſuetudine fuiſſe poſitum,ut, qui primi nati eſſent filij, patris praenomine uterentur. HVC *uenerunt:* } Brundiſium. EXISTIMARE *te poſſe certo ſcio* } uides enim,nulla omnino re leuari poſſe dolorem meum.deinde infert,Mihi cum omnia &c. AEQVVM *poſtulant,* } quid poſtularint, cognoſce infra,ep.14.&16. NEQVE *tam mihi deſperaturi uidebamur.* } Caualcantis liber ſcriptus habet, Neque tamen mihi deſperaturi ita uidebantur; Vbaldini, Neque tamen deſperaturi mihi uidebamur: Tertij,Neque deſperare mihi uidebantur.legendum puto,Neq. tamen deſperatum iri mihi uidebamur. IN *eadem ſum uoluntate* } ut redimatur: quamquam res noſtrae deſperatae ſint. CVM *id uidebamur ſapienter facere,* } ante quam ille a Caeſare deuictus eſſet: quo tempore nobis ea res honori fore uidebatur rep.conſtituta.nunc autem,quoniam fortuna tulit, ut Caeſar uinceret,ex euentis ſtulte feciſſe iudicamur. TVO *uillico* } in Epiro. NEQVE *ab illo rogati ſumus* } qui enim dare debui non rogatus? QVID *ſit,quod confici poſſit* } unde nobis ſuppeditentur ſumptus neceſſarij. CAVSSAM *noſti* } non eſt tibi ignotus rerum mearum ſtatus. Et hoc dicit,propterea quod,cum illud parum plane poſuiſſet,Quid mihi de omnibus des conſilij, (non enim exponit,quibus de rebus conſilium dari ſibi uelit) adſcribendum putauit, cur breuitate uſus eſſet: ideoq. intulit, Et cauſſam noſti, & ſcis, inquit,res meae quo modo ſe habeant, & quae me ſolicitent,etiam ſi ego minus explicem.

Cicero S. D. Attico. 14.

NON *me offendit ueritas litterarum tuarũ, quod me, tum communibus, tum praecipuis malis oppreſſum, ne incipis quidem, ut ſolebas, conſolari, fateriſq. id fieri iam non poſſe. nec enim ea ſunt, quae erãt antea, cum, ut nihil aliud, comites me, & ſocios habere putabam. omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Aſia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. ita, praeter Laelium, neminem habeo culpae ſocium: qui tamen hoc meliore in cauſſa eſt, quod iam eſt receptus. de me autem, non dubito, quin ad Balbum, & ad Oppium ſcripſerit: a quibus, ſi quid eſſet laetius, certior factus eſſem, tecum etiam eſſent locuti: quibuſcum tu de hoc ipſo colloquare uelim, & ad me, quid tibi reſponderint, ſcribas: non quod ab iſto ſalus data quidquam habitura ſit firmitudinis; ſed tamen aliquid conſuli, & proſpici poterit. etſi omnium conſpectum horreo, praeſertim hoc genero: tamen, in tantis malis quid aliud uelim, non reperio. Quinctus pergit, ut ad me & Panſa ſcripſit, & Hirtius: iſq. item Africam petere cum ceteris dicitur. Ad Minucium parẽtem ſcribam, & tuas litteras mittam. ad te ſcribam, num quid egerit. HS xxx potuiſſe mirarer, niſi multa de Fufidianis praedijs. & id uideo tamen. Te exſpecto: quem uidere, ſi ullo modo potes uenire, peruellem. iam extremum concluditur. ibi facile eſt, quod quale ſit, grauius exiſtimare. Vale.*

EXPLANATIO

VT *nihil aliud,* ſubaudi, eſſet, quod me conſolaretur. COMITES *me, & ſocios habere putabam:* qui in Africam ire noluerant, ſed remanſerant, ut a Caeſare ueniam deprecarentur, eos ſibi comites reditus in Italiam, & eiuſdem conſilij ſocios fuiſſe dicit. CVLPAE. peccaſſe ſibi uidetur, quod Brundiſij maneat, ceteris ad Africanum bellum proficiſcentibus. RECEPTVS a Caeſarianis. SCRIPSERIT Caeſar. NON *quod ab iſto ſalus data quidquam habitura ſit firmitudinis* cur ita putaret, cauſſam attulit ep.20. ſic enim ſcribit: Et alia timenda ſunt, ab aliiſque: & ab hoc ipſo quae dantur, ut a domino, rurſus in eiuſdem ſunt poteſtate. Hoc *genero.* P. Cornelio Dolabella, qui cum Caeſare erat. Hoc genero: tam turpi, tam perdito, tam flagitioſo. Et bene, quemadmodum ego opinor, ideo dicit, quod Dolabella Caeſarem inſtigabat, ut aut Pompeianorum bona proſcriberet, aut tabulas nouas poneret. unde illud ep.24. Odij, generum ne noſtrum potiſſimum, ut hoc, uel tabulas nouas? Atque etiam huc pertinet id, quod dixit ep.12. Vides acceſsiſſe ad ſuperiores aegritudines, praeclaras generi actiones. item ep.16. Ad ea, quae me conficiunt, gener accedit. & ibidem: Suſpicor coheredes dubiam noſtram cauſſam putare. ideſt, proſcriptionem meorum bonorum fore putant. QVINCTVS *pergit,* Quinctus frater non ceſſat de nobis detrahere. CVM *ceteris* iis, de quibus ſupra in hac epiſtola. AD *Minucium parentem ſcribam,* ut mihi pecuniam curet. TVAS *litteras mittam* quibus ad eum ſcribis, ut mihi uſque ad HS xxx curet: tantundem te Minucio filio Romae numeraturum. Minucius tamen XII. ſola curauit: ut ex epiſtola, quae proxima ſequitur, apparet. POTVISSE *mirarer* ſubaudi, cogi & confici a te de rebus meis. NISI *multa de Fufidianis praedijs* hic quoque ſubintelligitur, HS cogi & confici potuiſſe putarem. quod tamen non ita erat. nam Fufidiana praedia, quae ad Ciceronem hereditate peruenerant, nondum Atticus uendiderat; ut patet ex epiſtola ſequenti. ET *id uideo tamen* quam difficile ſit XXX cogi.

Cicero S. D. Attico. 15.

QVONIAM *iuſtas cauſſas affers, quod te hoc tempore uidere non poſſum: quaeſo, quid ſit mihi faciendũ. ille enim ita uidetur Alexandriam tenere, ut eum ſcribere etiam pudeat de illis rebus. ij autem ex Africa iam affuturi uidentur. Achaei item ex Aſia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. quid mihi igitur putas agendum? uideo difficile eſſe conſilium. ſum enim ſolus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus ſit, neque ab his ipſis quidquam ad ſpem oſtendatur. ſed tamen ſcire uelim, quid cẽſeas idq. erat cum alijs, cur te, ſi fieri poſſet, cuperem uidere. Minuciũ* XII. *ſola curaſſe, ſcripſi ad te antea. quod ſupereſt, uelim uideas, ut curetur. Quinctus non modo non cum magna prece ad me, ſed acerbiſſime ſcripſit. filius uero mirifico odio. nihil fingi poteſt mali, quo non urgear. omnia tamen ſunt faciliora, quam peccati dolor, qui & maximus eſt, & aeternus. cuius peccati ſi ſocios eſſem habiturus ego, quos putaui, tamen eſſet ea conſolatio tenuis: ſed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alij capti, alij intercluſi non ueniunt in dubium de uoluntate, eo minus ſcilicet, cum ſe expedierint, & una eſſe coeperint. ij autem ipſi, qui ſua uoluntate ad Fufium uenerunt, nihil poſſunt, niſi timidi, exiſtimari. multi autem ſunt, qui, quicumque ſunt, modo ad illos ſe recipere uolent, recipientur: quo minus debes mirari, non poſſe me tanto dolori reſiſtere. ſolius enim meum peccatũ corrigi non poteſt, & fortaſſe Laelij: ſed quid me id leuat? Caium quidem Caſſium aiũt conſilium Alexandriam eundi mutauiſſe. Haec ad te ſcribo, nõ ut queas tu demere ſolicitudinem, ſed ut cognoſcam,*

noſcam,ecquid tu ad ea afferas, quae me conficiunt: ad quae gener accedit, & cetera, quae, fletu reprimor, ne ſcribam. quin etiam Aeſopi filius me excruciat. prorſus nihil abeſt, quin ſim miſerrimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendum, occulte ne aliquo propius ueniendum, an mare tranſeundum. nam hic maneri diutius non poteſt. De Fufidianis quare nihil potuit confici? genus enim condicionis eiuſmodi fuit, in quo non ſolet eſſe controuerſia; cum ea pars, quae uidetur eſſe minor, licitatione expleri poſſet. haec ego non ſine cauſſa quaero: ſuſpicor enim, coheredes dubiam noſtram cauſſam putare, & eo rem in integro eſſe. Vale. Pridie id. Mai.

EXPLANATIO

VT *eum ſcribere etiam pudeat de illis rebus,* } quaſi bellum cum Ptolemaeo rege coeptum confecerit, & negotij iam nihil habeat. Loquitur autem de Caeſare. AFFVTVRI } in Italia, ut cum Caeſare dimicent. unde illud in epiſtola ſequenti, Ante reditum eius, negotium confectum iri puto. ACHAEI } qui poſt pugnam Pharſalicam primum in Achaia remanſerant: deinde in Aſiam iuerant, ut a Caeſare ueniam impetrarent. ij, omiſſo petendae ueniae conſilio, aut ad Pompeium, inquit, redituri ex Aſia uidentur, aut loco aliquo, qui Caeſaris in poteſtate non ſit, commoraturi. ALTERO } D. Laelio, quem tamen a Caeſarianis receptum iam eſſe, ſuperiore epiſtola ſcripſit: ſed uidetur minus certum id fuiſſe: ſiquidem paullo poſt in hac epiſtola dicet: Solius meum peccatum corrigi non poteſt, & fortaſſe Laelij. ex quo manifeſtum eſt, incertum adhuc fuiſſe, num Laelius eſſet receptus. CVI *neque ad illos reditus ſit, neque ab his ipſis quidquam ad ſpem oſtendatur.* } illos, Pompeianos: his ipſis, Caeſarianis. XII. } HS. de hoc in epiſtola ſuperiore. QVOD *ſupereſt* } uſque ad XXX. HS. ex quibus XII. tantum acceperat a Minucio, ut XIIX. ſupereſſent. PECCATI *dolor,* } nihil, inquit, difficilius eſt, quam is dolor, quem ex peccati mei recordatione percipio. peccauerat autem in hoc Cicero, quod in Italiam uenerat, ut ſaepe iam dictum eſt. AETERNVS. } numquam enim eo liberamur. SI *ſocios eſſem habiturus ego, quos putaui* } putaui enim alios quoque in Italiam eſſe uenturos: qui deinde non uenerunt. HABET *aliorum &c.* } ceteri Pompeiani, qui in Africam non iuerunt, excuſari omnes aliqua re poſſunt, ego nulla. itaque illi reditum habent ad ſuos, quem ego me habere non puto, qui publicam cauſſam, cum in Italiam ueni, quaſi prodidiſſe uideor. NON *ueniunt in dubium de uoluntate* } non exiſtimari poſſunt noluiſſe in Africam ire; ſi quidem capti a Caeſare, aut intercluſi, non potuerunt. ego autem neq. captus ſum, neque intercluſus: neque tamen in Africam iui: quodq. grauius eſt, etiam in Italiam ueni. CVM *ſe expedierint* } nunc reprehendi non poſſunt, quia non iuerint: apparet enim non licuiſſe, cum alij capti, alij intercluſi eſſent. ſi uero exeundi uiam nacti, ad exercitum Africanum ſe conferent; multo minus in dubium uenient de uoluntate. oſtendent enim ſe, cum potuerunt, iuiſſe. FVSIVM } Q. Fuſium Calenum, quem Caeſar, uicto in Pharſalia Pompeio, Achaiae praefecerat: & eſt is, ut opinor, qui Ciceroni poſt Caeſaris obitum acerrime in ſenatu in M. Antonium inuehenti, reſpondit. epiſtola ſequenti. Caeſar l. 3. de bel. ci. Dio. TIMIDI } tantum timidi uideri poſſunt, nihil praeterea. uenerunt enim ſua ſponte in Caeſaris poteſtatem, ne, hoſtium loco habiti, calamitatem aliquam ſubirent; quam ſupplices ſe poſſe effugere ſperarunt. ego autem non timidus ſolum exiſtimari poſſum, ſed Caeſaris quodam modo cupidus, qui in Italiam, quaſi conſpectum & conſuetudinem uictoris appetens, me contulerim: cum eadem ratione, qua ij, qui ad Fuſium uenerunt, conſulere mihi poſſem. QVICVMQVE *ſunt* } etiã ſi Caeſaris cauſſam acriter oppugnarint. CORRIGI *non poteſt* } neque enim efficere ego quidquam poſſum, ut peccaſſe non uidear. alij autem, ſi qui peccaſſe putabantur, cum ſe ad Africanum exercitum contulerint, recepti non iam amplius reprehendentur: cum mea ratio non eadem ſit. nam, quoniam ego multo grauius, quam ceteri, Pompeianos offendi, non recipiar ab illis: itaque fiet, ut ſolius meum peccatum non corrigatur. CASSIVM } rumor fuerat, Caſſium ad Caeſarem Alexandriam ire, ut deprecaretur. quod omnino Ciceronis cauſſam aliqua ex parte ſubleuaſſet: cum & alios eſſe conſtaret, qui uictori ſe crederent. hic quoque, inquit, conſilium mutaſſe dicitur: ut uideas me, praeter Laelium, culpae ſocium habere neminem. GENER *accedit* } perditus, & Caeſari malorum conſiliorum auctor. etiam in epiſtola ſuperiore, Praeſertim hoc genero. In eum locum, uide, quae diximus. CETERA } ut de domeſticis rebus male affectis, ut de Terentiae inopia, ut de Quincti maledictis. EXPLERI } cum hereditas diuidi commode non poteſt, propter coheredum non aequas partes; ad licitationem confugitur; quae certior eſt, quam aeſtimatio. ita, omnium bonorum reperto pretio, expletur ea, quae minor eſſe uidetur, pars hereditatis.

Cicero S. D. Attico 16.

NON *meo uitio fit, hoc quidem tempore, (ante enim eſt peccatum) ut me iſta epiſtola nihil conſoletur. nam & exigue ſcripta eſt, & ſuſpiciones magnas habet, non eſſe ab illo: quas animaduerti[illegible] exiſtimo. De obuiam itione ita faciam, ut ſuadeſ: neque enim ualde aduentus eius opinio eſt: neque* [illegible]

ex Aſia ueniunt, quidquam additum eſſe dicunt de pace: cuius ego ſpe in hanc fraudē incidi. nihil uideo, quod ſperandum putem, nunc praeſertim, cum ea plaga in Aſia ſit accepta, in Illyrico, in Caſſiano negotio, in ipſa Alexandria, in urbe, in Italia. ego uero, etiam ſi rediturus ille eſt, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius negotium confectum iri puto. Quod autem ſcribis, quandam laetitiam bonorum eſſe commotam, ut ſit auditum de litteris: tu quidem nihil praetermittis, in quo putes aliquid ſolatij eſſe: ſed ego non adducor quemquam bonum ullam ſalutem putare mihi tanti fuiſſe, ut eam peterē ab illo, & eo minus, quod huius cōſilij iam ne ſocium quidem habeo quemquam. qui in Aſia ſunt, rerum exitum exſpectant. Achaici etiam Fuſio ſpem deprecationis afferunt. horum & timor idem fuit primo, qui meus, & conſtitutum: mora Alexandrina cauſſam illorum correxit, meam euertit. quamobrem idem a te nunc peto, quod ſuperioribus litteris, ut, ſi quid in perditis rebus diſpiceres, quod mihi putares faciēdum, me moneres. ſi recipior ab his, quod uides non fieri; tamē, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi ſim, non reperio. ſin iactor, eo minus. itaque tuas litteras exſpecto; eaſq. ut ad me ſine dubitatione ſcribas, rogo. Quod ſuades, ut ad Quinctum ſcribam de his litteris: facerem, ſi me quidquam iſtae litterae delectarent. etſi quidam ſcripſit ad me his uerbis: Ego, ut in his malis, Patris ſum non inuitus: eſſem libentius, ſi frater tuus ea de te loqueretur, quae ego audire nellē. Quod ais illum ad te ſcribere, me ſibi nullas litteras remittere: ſemel ab ipſo accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos menſes tempeſtatibus retentus eſt. Quinctū filium ad me acerbiſſime ſcripſiſſe, iam ante ad te ſcripſi. Extremū eſt, quod te orem, ſi putas rectum eſſe, & a te ſuſcipi poſſe, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de teſtamento. tempora monēt, ut uideat, ut ſatisfaciat, quibus debeat. Auditum ex Philotimo eſt, eam ſcelerate quaedam facere. credibile uix eſt. ſed certe, ſi quid eſt, quod fieri poſſit, prouidendum eſt. de omnibus rebus uelim ad me ſcribas, & maxime quid ſcribas de ea: in quo tuo conſilio egeo, etiam ſi nihil excogitas: id enim mihi erit pro deſperato. Vale. III. non. Iun.

EXPLANATIO

ISTA *epiſtola* } quae mihi a Caeſare reddita eſt. EXIGVE } ſine pondere: ut, quod illa epiſtola continetur, inane dicat. quod idem epiſt. 17. Inane, inquit, eſſet, etiam ſi uerum eſſet. AB *illo* } a Caeſare. a quo epiſtolam illam ſcriptam non fuiſſe, oſtendit epiſt. 17. Intelligis, inquit, illud de litteris ad v. idus Februa. datis non uerum eſſe. Ac ſane fieri poteſt, ut Oppius eam, aut aliquis alius ſcripſerit; ne Cicero, deſperatione adductus, rurſus ex Italia diſcederet. DE *pace* } quam Cicero cum omnino inter Caeſarem & Pompeianos factum iri putaret, ut oſtendit in epiſtola ad Caſſium, in Italiam uenit, ſtatim poſt pugnam in Theſſalia commiſſam. cuius eum conſilij deinde paenituit: itaque infert: Cuius ego ſpe in hanc fraudem incidi. SPERANDVM } de pace. IN *Aſia &c.* } enumerat, quot in locis parum ſecunda Caeſaris fortuna fuerit. In Aſia: cum Pharnaces Mithridatis filius, pugna cum Cn. Domitio Caluino Aſiae praefecto proſpere facta, Pontum occupauit. IN *Illyrico* } ob rem a Gabinio minus feliciter geſtam. nam, praeter alia incommoda iam accepta, in proelio cum barbaris commiſſo magnum numerum militum amiſit; & ipſe paucis poſt menſibus, ſumma difficultate rerum omnium preſſus, morbo interijt. CASSIANO *negotio* } cum Caſſius, & Marcellus, Caeſaris in ulteriore Hiſpania praefecti, diſſenſione orta, & militum ſeditione facta, bellū aliquandiu inter ſe geſſerunt. IN *ipſa Alexandria* } cum Caeſaris milites perturbati, & ab Alexandrinis loco pulſi, legionarijs circiter quadringentis, & claſſiarijs ac remigibus fere totidem amiſſis, in naues refugerunt; Caeſar autem ipſe, magno in periculo uerſatus, natatione ſibi conſulere coactus eſt. IN *urbe* } hoc eſt, quod dicit ep. x. Vrbanae res perditae: cum ſcilicet, abſente Caeſare, & in bello, quod cum Alexandrinis geſſit, occupato, multa male & inutiliter Romae propter contentiones tribunorum pl. & ambitionem tribunorum mil. adminiſtrabantur: ut inquit Hirtius lib. IV. quamquam aptius referetur ad M. Antonij libidinem, & auaritiam: de quo his uerbis in II. Philippica: In urbe auri & argenti foeda direptio. & paullo poſt: Quid ego iſtius decreta, quid rapinas, quid hereditatum poſſeſſiones datas, quid ereptas proferam? IN *Italia* } hoc quoq. ad M. Antonium refero: de quo ſic in eadem Philippica: Italiae percurſatio comite mima: in opida militum crudelis, & miſera deductio. ILLE } Caeſar: quem adhuc bello Alexandrino diſtineri, fama erat. NEGOTIVM *confectum iri* } Africanos in Italia fore. unde illud in epiſtola ſuperiori: Ij ex Africa iam affuturi uidentur. DE *litteris*: } ad me a Caeſare miſſis: de quibus initio loquitur epiſtolae. Laetitia autem bonorum commota erat: propterea quod de Ciceronis incolumitate dubitandum iam non uidebatur, Caeſare ad illum ſcribente. HVIVS *conſilij* } nemo enim ſalutem a Caeſare petit. nam, qui in Aſiam iuerant, ut Caeſarem pro ſalute ſua deprecarentur, progredi ulterius noluerunt, ſed ibi Alexandrini belli exitum exſpectant. qui uero in Achaia ſunt, Fuſio, contra quam antea fecerant, oſtendunt ſe nolle deprecari, & primum illud conſilium de ſalute a Caeſare petenda mutauiſſe. Puto autem legendum eſſe, Auferunt, non Afferunt. puto tamen, non cenſeo. uidetur enim, &, Afferunt, poſſe retineri: ut ſit: etiam ſpem afferunt: ſpem quidem adhuc Fuſio afferunt, ituros ſe ad Caeſarem, ut deprecentur; non tamen eunt. CONSTITVTVM } deliberationem conſtituerunt, Caeſari ſe committere: ſed, interpoſito Alexandrino bello, & Caeſaris rebus in diſcrimen adductis, integrum ſibi reſeruarunt, belli exitum exſpectantes. itaq. mora Alexandrina effectū eſt, ut eorum cauſſa quaſi corrigeretur, ut eorum culpa minueretur: ſi quidem nihil fecerunt, quod Pō-

eianos,

peianos, qui in Africa bellum renouant, grauius offenderet, & ut Alexãdrinum bellum illorum cauſſam iuuit, ita meam perdidit. nam, quo minus ſecunda Caeſaris fortuna eſt, eo magis reprehẽdor, qui in Italiam uenire properarim, cauſſa reip. deſperata. Ab *his* } a Caeſarianis. Sine *dubitatione* } noli enim dubitare, ut eorum ueritas me offendat. De *his litteris* } quae mihi a Caeſare redditae ſunt: uis autem me ſcribere, ut ille, cum mihi non iratum eſſe Caeſarem audiat, ex hoc meo commodo laetitiam capiat. ſed, inquit, hoc non facio: primum, quod me iſtae litterae non delectant; ſiquidem & exigue ſcriptae ſunt, & ſuſpiciones habent non eſſe a Caeſare: deinde, quod, ipſum Quinctum non eſſe erga me optime animatum, ex amici litteris intelligo. Illvm *ad te ſcribere* } Quinctum. Si *putas rectum eſse, & a te ſuſcipi poſse,* } duplex conſideratio; num rectum ſit, ut omnino de teſtamento Terentia moueatur; & num moueri ab Attico debeat. illud enim, Si putas a te ſuſcipi poſſe, ut opinor, hoc ualet: ſi tibi ita familiaris Terentiae uideris eſſe, ut agere cum ea de teſtamento poſſis. Camillo } nam hic non minus, quam Pomponius, Ciceronis res & negotia curabat: ut oſtendit epiſtolarum, quae familiares dicuntur, libro xiv. harum autem, quae ad Atticum ſcribuntur, libro v. ep. 9. & libro vi. ep. 1. De *teſtamento* } cupiebat Cicero, a Terentia teſtamentum fieri, ut illa, cum res ſuas conſtitueret, ſatisfaceret ijs, quibus debebat. nam Ciceroni, Terentiam eius uxorem debere, minus honorificum uidebatur. monere autem eam de teſtamento, commodius erat, quam de ſolutione. nam, cum teſtamentum conficeret, neceſſario ſequebatur, ut de ſolutione cogitaret. Scelerate *quaedam facere* } nefarie rem perdere: unde illud ep. 24. Cum hoc tam paruum de paruo detraxerit: perſpicis quid in maxima re fecerit? In epiſtola etiam ad Plancium Terentiae ſcelus appellat, eoq. ſe dicit eſſe adductum, ut diuortium faceret. Quibus enim, inquit, pro meis immortalibus beneficiis cariſſima mea ſalus, & meae fortunae eſſe debebãt; cum propter eorum ſcelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil inſidiis uacuum uiderem; nouarum me neceſſitudinum fidelitate contra ueterum perfidiam muniendum putaui. Qvid *ſcribas de ea* } rectius fortaſſe, Quid ſentias de ea: num ſcilicet tibi uideatur poſſe prouideri, ne rem perdat. ut Terentia ſignificetur. Pro *deſperato* } ea de re nihil amplius cogitabo. omnino, inquit, hac in re tuo conſilio egeo, ſiue aliquid excogitas, ſiue nihil. nam, ſi aliquid, ne Terentia facultates conficiat, prouidebitur: ſi nihil; mihi erit ea res pro deſperata, itaq. cura liberabor.

Cicero S. D. Attico. 17.

Properantibvs tabellarijs alienis hanc epiſtolam dedi, eo breuiorem, quod eram miſſurus meos. Tullia mea uenit ad me prid. id. Iun. deq. tua erga ſe obſeruãtia, beneuolẽtiaq. mihi plurima expoſuit, litterasq. reddidit trinas. ego autem ex ipſius uirtute, humanitate, pietate non modo eam uoluptatem non cepi, quam capere ex ſingulari filia debui; ſed etiam incredibili ſum dolore affectus, tale ingeniũ in tam miſera fortuna uerſari, idq. accidere nullo ipſius delicto, ſumma culpa mea. itaque a te neque conſolationem iam, qua cuperete uti uideo, neque conſilium, quod capi nullum poteſt, exſpecto: teq. omnia cum ſuperioribus ſaepe litteris, tũ proximis tentaſſe intelligo. Ego cum Salluſtio Ciceronẽ ad Caeſarem mittere cogitabam. Tulliam autem, non uidebam eſſe cauſſam, cur diutius mecum tanto in communi maerore retinerem. itaque eram tibi eam, cum primum per ipſam liceret, remiſſurus. pro ea, quemadmodum conſolandis ſcripſiſti, P. tanta eo me ſcripſiſſe, quae tu ipſe intelligis reſponderi potuiße. Quod Oppium tecum ſcribis locutum, non abhorret a mea ſuſpicione eius oratio: ſed non dubito, quin iſtis perſuaderi nullo modo poßit, ea, quae faciant, mihi probari poſſe; quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quamquam, quid mea interſit, ut eorum odium ſubeam, non intelligo. Te iſta cauſſa impediri, quo minus ad nos uenias, uideo; idq. mihi ualde moleſtum eſt. Illum ab Alexandria diſceſſiſſe, nemo nunciat; conſtatque, ne profectum quidem illo quẽquam poſt id. Mart. nec poſt id. Dec. ab illo datas ullas litteras. ex quo illud intelligis, illud, de litteris ad v. id. Febr. datis, quod inane eſſet, etiam ſi uerum eſſet, non uerum eſſe. L. Terentium diſceſſiße ex Africa ſcimus, Paeſtumq. ueniße. quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid i Africa fiat, ſcire uelim. dicitur enim per Naſidium emiſſus eſſe. id quale ſit, uelim, ſi inueneris, ad me ſcribas. De HS x, ut ſcribis, faciam. Vale. xviii. kal. Quinct.

EXPLANATIO

Eo *breuiorem, quod* } Vbaldini liber antiquus, Eo breuior eſt, & quod. probo: ut duabus cauſſis breuior epiſtola ſit; & quod. probo: ut duabus cauſſis breuior epiſtola ſit; & quod eam dederit properantibus tabellariis alienis: & quod ſuos ipſe miſſurus fuerit. Cvlpa *mea.* } enim negligentia factum eſt, ut Dolabellae nuberet: quem ego probare generum non debui, niſi prius omnia perſcrutatus, non ſolum quod ad mores, ſed etiam quod ad facultates attineret. quod ſi feciſſem, eius aere alieno perſpecto, numquam paſſus eſſem, ut homini in tanta rei domeſticae difficultate conſtituto filia mea collocaretur. ſed commiſi, ut me abſente res per amicos ageretur. quibus in Ciliciam proficiſcens ita mandaui, ut, quoniam ego tam longe abfuturus eram, de Tulliae meae matrimonio agerent ipſi quod probaſſent. in quo meam negligentiam agnoſco. tantam enim rem aliis committere non debui, ſed in reditum meum integram reſeruare. Cur autem hoc a Cicerone putem ſignificari, facit epiſtola ad Terentiam his uerbis ſcripta:

ſcripta : Tullia noſtra uenit ad me pridie idus Iun.cuius ſumma uirtute & ſingulari humanitate grauiore etiam ſum dolore affectus,noſtra factum eſſe negligentia,ut longe alia in fortuna eſſet , atque eius pietas ac dignitas poſtulabat.Dixit autem,Tale ingenium in tam miſera fortuna uerſari, hoc ſenſu; quod Tullia uirum haberet tam perditum,tam flagitioſum,tam multa in tribunatu nefarie molientem. ſiquidem in tribunatu iniquas leges ferre Dolabella conatus eſt,maxime debitorum cauſſa, e quibus ipſe unus erat.Dio. CVM *Salluſtio* ʒ idem in epiſtola ad Terentiam:Nobis erat in animo,Ciceronem ad Caeſarem mittere,& cum eo Cn.Salluſtium.Deinde conſilium mutauit,cum de Caeſaris aduentu nihil audiretur;ut in proxima ſequenti,& in alia ad Terentiam epiſtola declarat. COMMVNI *maerore* ʒ nam utrique in maerore ſumus.CONSOLANDIS, *&c.* ʒ mendum uideo , correctionem adhuc quaero . LOCVTVM ʒ me liberius loqui,quam oporteret. NON *abhorret a mea ſuſpicione eius oratio* ʒ quod enim ipſe dicit,id ego quoque ſuſpicabar,genus ſermonum meorum iſtis non probari.NON *dubito &c.* ʒ omnino,inquit,parui refert,quo modo loquar . nam iſtis perſuaderi numquam poterit,ea,quae faciat, mihi probari, etiam ſi oratione utar ad tempus accommodata. QVID *mea interſit* ʒ omnino enim ad meas aerumnas accedere iam nihil poteſt.Idem ſignificat ep.24.Quod,inquit,me mones de uultu, & oratione ad tempus accommodanda; etſi difficile eſt;tamen imperarem mihi,ſi mea quidquam intereſſe putarem. ME *profectum quidem illo* ʒ uel,Illinc,uel Illim , quod idem ſignificat, legendum puto , aptiore ſententia, quã ſi Illo,legas. DE *litteris ad V.id.Febr.datis* ʒ de quibus initio proxime ſuperioris epiſtolae. INANE *eſſet,etiam ſi uerum eſſet* ʒ nam,etſi uerum eſſet,eas Caeſarem ſcripſiſſe;tamen apud me non magni ponderis eſſent,quoniam exigue, &,ut ita dicam , frigide ſcriptae ſunt. NASIDIVM ʒ Pompeianum,ex ordine equeſtri,quem Caeſar l.II.de bello ci.a Cn.Pompeio Magno,L.Domitio,Maſſilienſibuſq. ſubſidio miſſum refert.de hoc ipſo in fine ſeptimae orationis in Antonium. EMISSVS ʒ ex Africa : in qua Pompeiani bellum contra Caeſarem parabant, & ex prouincia neminem exire patiebantur,ne de copijs eorum,aut de conſilijs Caeſar ſcire poſſet.Naſidius autem fecerat , ut exire Terentio liceret.

Cicero S. D. Attico 18.

DE illius ab Aleſſandria diſceſſu, nihil adhuc rumoris, contraq. opinio, ualde eſſe impeditum : itaque nec mitto , ut conſtitueram, Ciceronem; & te rogo, ut me hinc expedias . quoduis enim ſupplicium leuius eſt hac permanſione. hac de re & ad Antonium ſcripſi,& ad Balbum,& ad Oppium. ſiue enim bellum in Italia futurum eſt, ſiue claſſibus utetur ; hic eſſe me, minime conuenit:quorum fortaſſe utrumque erit: alterum certe intellexi omnino ex Oppij ſermone, quem tu mihi ſi ſcripſiſti,quae iſtorum uia eſſet:ſed,ut eam flectas, te rogo. nihil omnino iam exſpecto , niſi miſerum. ſed hoc perditius,in quo nunc ſum,fieri nihil poteſt.quare,cum Antonio loquare,uelim,& cum iſtis;& rem,ut poteris,expedias; & mihi quamprimum de omnibus rebus reſcribas . Vale.XII.kal.Quinct.

EXPLANATIO

VALDE *eſſe impeditum* ʒ graue adhuc & difficile bellum ei cum Alexandrinis eſſe. ME *hinc expedias* ʒ efficias,ut mihi Brundiſio diſcedere concedatur;ubi cum reliquis etiam loci grauitas miſerrime perferenda. BELLVM ʒ illatum a Pompeianis,tum quidem uires in Africa Scipione duce colligentibus. VTETVR ʒ Caeſar,non exſpectans ut in Italiam tranſijciant . ISTORVM ʒ Caeſarianorum. VIA ʒ ut huc,ubi ego ſum,copiae conueniant,in Africam tranſijciendae.

Cicero S. D. Attico. 19.

CVM tuis dare poſſem litteras, non praetermiſi: etſi,quid ſcriberem , non habebam. tu ad nos & rarius ſcirbis,quam ſolebas, & breuius: credo, quia nihil habes , quod me putes libenter legere , aut audire poſſe. uerumtamen uelim, quid erit, qualecumque erit, ſcribas. eſt autem unum,quod mihi ſit optãdum,ſi quid agi de pace poſſit : quod nulla equidem habeo in ſpe: ſed,quia,ut leuiter interdum ſignificas,cogis me ſperare, quod optandum uix eſt. Philotimus dicitur idibus Sext. nihil habeo de illo amplius. tu,uelim , ad ea mihi reſcribas,quae ad te antea ſcripſi. mihi tantum temporis ſatis eſt,dum,ut in peſſimis rebus, aliquid caueam, qui nihil umquam caui. Vale.XI.kal. Sext.

EXPLA-

EXPLANATIO

VELIM, *quid erit, qualecunque erit, ſcribas.* } rectius, Quod erit, opinor. DE *pace* } nam, ſi bellũ fuiſſet, erat ei timendum non ſolum a Caeſare, contra quẽ pugnauerat, ſed etiam a Pompeianis, quos reliquerat. DICITVR *idibus Sext.* } affuturus, cum Caeſaris ad me litteris. affuit autem pridie idus, ut ex duabus epiſtolis ad Terentiam, quae fam. lib. 14. poſtremae leguntur, manifeſtum eſt. QVAE *antea ad te ſcripſi.* } puto ſignificari illas litteras, quae in fine libri ordine praepoſtero collocatae ſunt. nam, ante hanc epiſtolam datas eſſe, dies adſcripta declarat. In iis oſtendit, Brundiſio diſcedere ſibi certum eſſe, cũ dicit: Scribas ad me, cum habebis cui des, & dum erit ad quem des; quod longum non erit. Hic quoque idem oſtendit, ſed ſe tamen teneri, dum, ut in peſſimis rebus, aliquid caueat. Brundiſij, inquit, cauſſa nõ eſt cur diutius iaceamus. modo tantiſper commoremur, dum, ut in peſſimis, aliquid caueamus; ſatis eſt. cautio autem haec eſſe poterat, ut prius, quam diſcederet, de Caeſaris rebus, de belli Africani apparatu certiora cognoſceret, ut ad inopiam Terentiae propulſandam aliquid conficeret, ut pecuniam pro ſumptu ſuo cogeret, denique etiam ut Philotimi aduentum exſpectaret, qui litteras a Caeſare habere dicebatur. ep. 24. NIHIL *umquam caui* } non enim caui, cum initio belli ad Pompeium in Graeciam nauigaui: itaque dicit in epiſtola ad Caecinam: Vt Amphiaraus in fabulis, ſic ego prudens & ſciens ad peſtẽ ante oculos poſitam ſum profectus. Multo etiam minus caui, cum in Italiam reuerti: ſiquidem conſiliũ cepi nec tutum, nec honorificum.

Cicero S. D. Attico. 20.

XVII. kal. Sept. uenerat die XXVIII. Seleucea Peria C. Trebonij, is, qui ſe Antiochiae diceret apud Caeſarem uidiſſe Quinctum filium cum Hirtio: eos de Quincto, quae uoluiſſent, impetraſſe, nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, ſi iſta nobis impetrata quidquam ad ſpem explorati haberent. ſed & alia timenda ſunt, ab alijsque; & ab hoc ipſo quae dantur, ut a domino, rurſus in eiuſdem ſunt poteſtate. etiã Salluſtio ignouit. omnino dicitur nemini negare. quod ipſum eſt ſuſpectum, notionem eius differri. M. Gallius Q. F. mancipia Salluſtio reddidit. is uenit, ut legiones in Siciliam traduceret: & protinus iturum Caeſarem Patris. quod ſi faciet; ego, quod ante mallem, aliquo propius accedam. Tuas litteras ad eas, quibus a te proxime conſilium petiui, uehementer exſpecto. Vale. XVI. kal. Sept.

EXPLANATIO

SELEVCEA *Peria C. Trebonij, is* } uel antiquis libris repugnantibus emendo, Seleucia Pieria C. Trebonius. fuit autem Pieria Seleuciae cognomen quod apud Plinium legimus lib. 5. cap. 9. & eodem lib. cap. 21. nam quod Trebonius, lego, non, Trebonij, is; in eo mutatio nulla eſt: ſiquidem ex duarum, I, coitione efficitur V. QVOD *ipſum eſt ſuſpectum, notionem eius differri.* } nunc enim omnibus ignoſcit, non quod omnes uenia dignos putet, ſed quod ad uniuſcuiuſque cauſſam cognoſcendam tempus non habet: itaque notionem differt: quod ſuſpectum eſt. nam, ſi nunc aliquibus ignoſceret cauſſa eorum cognita: iis, quibus ignouiſſet, nihil amplius timendum eſſet. cum uero omnibus ignoſcat incognita cauſſa; ſuſpectum uidetur eſſe. nam omnino cauſſam eorum, qui cum Pompeio fuerunt, illum diligentius aliquando cogniturum, uériſimile eſt. REDDIDIT } quae abſtulerat, arbitratus Pompeio ius recuperandi non futurum. nunc, Salluſtio a Caeſare recepto, & ex eorum numero, qui hoſtes habebantur, exempto, reddere coactus eſt. IN *Siciliam.* } ut inde poſt in Africam contra Scipionem, & reliquos Pompeianos tranſiicerent. ET *protinus iturum* } in Siciliam uidelicet, ut ex epiſtola, quae proxima ſequitur, apparet. ego tamen libentius legerem, Eo protinus iturum, ſenſu eodẽ, ſed magis aperto. Eſt autem obſeruandum, locutionem hic eſſe minus integram; cum uerbum deſideretur, quo participium, Iturum, referatur. qua tamen figura alibi quoque Ciceronem eſſe uſum animaduertimus, ut ad Lentulum epiſtola, cuius initium eſt, Legi tuas litteras. ſic enim ſcribit: Placebat illud, ut, ſi rex amicis tuis, qui per prouinciam imperij tui pecunias ei credidiſſent, fidem ſuam praeſtitiſſet, & auxilijs eum tuis, & copiis adiuuares: eam eſſe naturam, & regionem prouinciae tuae, ut illius reditum uel adiuuando confirmares, uel negligendo impedires. Verbum enim, Eſſe, unde regatur non eſt. PROPIVS *accedam* } propius urbem. quod non feciſſet, ſi Caeſar, qui ex Aſia ueniebat, omiſſa Sicilia ex Graecia in Italiam recta nauigaſſet. nam cum Brundiſij, ubi erat, exſpectaſſet, ut aduenienti occurreret, & deprecaretur. itaque dicit, Quod ſi faciet, ideſt ſi in Siciliam ibit, ego propius accedam.

Cicero S. D. Attico 21.

ACCEPI. VI. *kal. Sept. litteras a te, datas* XII. *kal. doloremque, quem ex Quincti ſcelere iampridem acceptum iam abieceram, lecta eius epiſtola grauiſſimum cepi. tu etſi non potuiſti ullo modo facere, ut mihi illam epiſtolam non mitteres: ita tamen mallem non eſſe miſſam. Ad ea autem, quae ſcribis de teſtamento, uidebis, quid, & quo modo. De nummis, & illa ſic ſcripſit, ut ego ad te antea; & nos, ſi quid opus erit, utemur ex eo, de quo ſcribis. Ille ad kal. Sept. Athenis non uidetur fore. multa enim in Aſia dicuntur morari, maxime Pharnaces. legio* XII, *ad quam primũ Sulla uenit, lapidibus egiſſe hominem dicitur. nullam putant ſe commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. ſed, ſi hoc ita eſt, huc ueniat neceſſe eſt. at mallem illum. aliquo enim modo hinc euaſiſſem. nunc metuo, ne ſit exſpectandum: & cum reliquis etiam loci grauitas hic miſerrime perferenda. Quod me mones, ut ea uideam, quae ad tempus accommodẽ: facerem, ſi res pateretur, & ſi ullo modo fieri poſſet: ſed in tantis noſtris peccatis, tantisq. noſtrorum iniurijs, nihil eſt, quod aut facere dignum nobis, aut ſimulare poſſem. Sullana conſers: in quibus omnia genere ipſo praeclariſſima fuerunt, moderatione paullo minus temperata: haec autem eiuſmodi ſunt, ut obliuiſcar; multoq. malim quod omnibus ſit melius, quorum utilitatĩ meam iunxi. Tu ad me tamen uelim quam ſaepiſſime ſcribas, eoq. magis, quod praeterea nemo ſcribit: ac ſi omnes, tuas tamen maxime exſpectarem. Quod ſcribis, illum per me Quincto fore placatiorem: ſcripſi ad te antea, eum ſtatim Quincto filio omnia tribuiße, noſtri nullam mentionem. Vale.*

EXPLANATIO

ILLA *ſic ſcripſit, ut ego ad te antea:* ʒ ſcripſerat autem Terentia Ciceroni, cum ei HS X mitteret, nihil eſſe reliquum: ut ex epiſtola conſtat, quae poſt duas ſequentes legitur. quam epiſtolam ante hac eſſe datam, ex adſcripta die manifeſtum eſt. PHARNACES ʒ qui Pontum occupauerat, & exceſſurus ſine bello non uidebatur. AD *quam primum Sulla uenit* ʒ uenerat autẽ, ut legiones in Siciliam traduceret: quo Caeſar Patris iturus erat. NVLLAM *putant ſe commoturam* ʒ niſi acceptis praemiis, quae Caeſar promiſerat: unde in epiſtola ſequenti: Currunt ad illum pulſi a militibus, qui ſe negant uſquam, niſi acceperint. SI *hoc ita eſt* ʒ legiones ex Italia nolle diſcedere, neque ullo pacto eos, quos Caeſar miſit, in Siciliam ſecuturas. EVASISSEM ʒ illo autem abſente, dubius quid agerem, uenia nondum impetrata, neque tamen deſperata, Brundiſij inuitus permanſi. QVAE *ad tempus accommodem* ʒ uultum, & orationem: unde illud ep. 24. Quod me mones de uultu, & oratione ad tempus accommodanda; etſi difficile eſt, tamen &c. NOSTRORVM *iniuriis* ʒ Quinctum fratrem, & Terentiam ſignificat: Quinctum, qui maledictis offenderet; Terentiam, quae facultates abſumeret. DIGNVM *nobis* ʒ nam orationem & uultum ad tempus accommodare, dignum Ciceronis prudentia fuiſſet. Hoc, inquit, non poſſumus, dolore perturbati: qui quidem dolor efficitur & ex noſtris peccatis, & ex noſtrorum iniuriis. peccata autem Ciceronis erant, primum, quod ad Pompeium in Graeciam nauigaſſet, cum de Caeſaris uictoria cõiicere poſſet: deinde, quod in Italiam reuertiſſet, cum id neque tutum, nec honorificum uideretur. SVLLANA *confers.* ʒ credibile eſt, Atticum in hanc ſententiam ſcripſiſſe: Feramus quae ſub Sulla tulimus: haec enim eiuſmodi fere ſunt. Hic Cicero reſpõdens, Sullana, inquit, genere ipſo praeclariſſima fuerunt; nam Sulla ſenatus dignitatem contra perditam & ſeditioſam plebem defendebat; moderatione non admodum temperata; ſiquidem eos, quos ſibi minus amicos fuiſſe intelligebat, occidit. OBLIVISCAR, *multoq. malim, quod omnibus ſit melius,* ʒ dictio uidetur deeſſe, ad quam referatur uerbum, Obliuiſcar. fortaſſe igitur ſic: Obliuiſcar mei, idq. malim, quod omnibus ſit melius. ſiquidem in antiquis Beſſarionis, Tertij, Vbaldini, & Maffei libris pro Multoq. malim, legitur, Mittoq. malim. NOSTRI *nullam mentionem.* ʒ ſcribis, inquit, Caeſarem mea cauſſa Quincto fore placatiorem. uide, quam ſecus ſit. Quincto filio, cum pro patre deprecaretur, omnia tribuit, noſtri mentionẽ nullam fecit: ut apud Caeſarem non modo ego alios commendare non poſſim, ſed etiam commendatione ipſe uidear indigere.

Cicero S. D. Attico. 22.

DILIGENTER *mihi faſciſculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim a te litteras, quibus uideris uereri, ut epiſtolas illas acceperim: quas quidem uellem mihi numquam redditas. auxerunt enim mihi dolorem: nec, ſi in aliquem incidiſſent, quidquam noui attuliſſent. quid enim tam peruulgatum, quã illius in me odium, & genus hoc litterarum? quod ne Caeſar quidẽ ad iſtos uidetur miſiſſe, quaſi quo illius improbitate offenderetur, ſed, credo, uti notiora noſtra mala eſſent. Nam quod te uereri ſcribis, ne illi obſint, eiq. rei mederi: ne rogari quidem ſe paſſus eſt de illo. quod quidem mihi moleſtum non eſt: illud moleſtius, iſtas impetrationes*

tiones noſtras nihil ualere. Sulla, ut opinor, cras erit hic cum Meſſalla. currunt ad illum pulſi a militibus; qui ſe negant uſquam, niſi acceperint. ergo ille huc ueniet: quod non putabant: tarde quidem; itinera enim ita facit, ut multos dies in operam ponat. Pharnaces autem, quo modo agit, afferet moram. quid mihi igitur cenſes? iam enim corpore uix ſuſtineo grauitatem huius caeli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, ut me excuſent, ipſe accedā propius? quaeſo, attende; & me, quod adhuc ſaepe rogatus non feciſti, conſilio iuua. ſcio rem difficilem eſſe: ſed, ut in ma lis. Etiam illud mea magni intereſt; te ut uideam. profecto aliquid profecero, ſi id acciderit. De teſtamento, ut ſcribis, animaduertes. Vale.

EXPLANATIO

EPISTOLAS *illas* } Quinctus Cicero epiſtolas contra Marcum fratrem ſcripſerat ad Caeſarem: Caeſar illas ad Oppium & Balbum miſit: illi Attico dederunt: Atticus ad M. Ciceronem curauit perferendas. QVASI *quo illius &c.* } ne Caeſar quidem, inquit, illas epiſtolas, a Quincto contra me ſcriptas, ad Balbum & Oppium miſit, quaſi quo illius improbitate offenderetur. ſed credo, ut incommoda diuulgarentur mea. NE *illi obſint*, } ſcribis te uereri, hae litterae, contra me ad Caeſarem ſcriptae, ne ipſi Quincto, qui ſcripſit, apud Caeſarem obſint: ideſt, ne Caeſar, hac improbitate offenſus, difficilior illi ſit ad ignoſcendum. (nam, quod in Pompeij partibus fuiſſet, hoc ſibi ut ignoſceretur, Quinctus petebat) hoc, inquit, non eſt, ut pertimeſcas. tantum enim abeſt ut ita ſit, ut etiam Quincto ſtatim omnia Caeſar conceſſerit, deq. illo ne rogari quidem ſe paſſus ſit. quod idem in fine ſuperioris epiſtolae dicit his uerbis: Scripſi ad te antea, eum ſtatim Quincto filio omnia tribuiſſe. & in ea, quae proximā ſuperiorem antecedit: C. Trebonius ſe Antiochiae dicebat apud Caeſarem uidiſſe Quinctum filium cum Hirtio: eos de Quincto, quae uoluiſſent, impetraſſe, nullo quidem negotio. Et aduertendum eſt, Ciceronem, cum eandem rem iterum & tertio ſignificaret, non iiſdem tamen uerbis uſum eſſe. EIQVE *rei mederi* } te. nam cum Balbo & Oppio Romae Atticus agebat, ut Quinctum Caeſari litteris commendarent, ueritus ne illi epiſtolae contra fratrem ſcriptae nocerent: nam M. Ciceronem Caeſari putabat eſſe curae, ut etiam illius cauſſa crederet Quincto fore placatiorem. quod ex fine ſuperioris epiſtolae cognoſcitur. NIHIL *ualere* } cauſſam explicat in epiſtola, quae ante proximam ſuperiorem legitur. CVRRVNT *ad illum* } Sulla & Meſſalla erant ex iis, quos Caeſar in Italiam miſerat, ut legiones in Siciliam traducerent. quos milites male acceperunt, negantes ſe uſquam eſſe ituros, niſi a Caeſare praemia, quae ſuperioribus bellis promiſerat, accepiſſent. PVLSI *a militibus* } nam XII. legio, ad quam primum Sulla uenerat, lapidibus egiſſe hominem dicebatur. in epiſtola ſuperiore. VT *multos dies in opidum ponat.* } non explano, Vt in uno quoque opido multos dies Caeſar conſumat, ſed, Vt ab opido ad opidum multorum dierum itinere perueniat. quale illud eſt ep. 35. libr. 12. Ne totum diē in uillam. ubi ſubaudio, Ponam; dum in uillam eo. QVO *modo agit*, } frequens locutio apud Ciceronem: Quo modo nunc eſt, conſules tranſierunt: Quo modo nunc eſt, pedem ubi ponat in ſuo, non habet: Quo modo res ſe habet, non eſt facillima. ep. 15. lib. 8. & 49. lib. 12. & ad Q. fr. 3. lib. 1. Quē ego ſenſum & loquendi modum ſecutus, legere malui, Quo modo agit, quam, ut antea, Quoquo modo agit, ut epiſt. 22. lib. 14. Dicit autem, Quo modo agit, propterea quod Pharnaces Ponto, quem occupauerat, non decedebat: ut ea res Caeſari in Italiam proficiſcenti moram allatura uideretur. CAELI, *qui mihi* } uidetur, Quae mihi, legendum: ut referatur ad, Grauitatem. LABORVM } languorem, nonnulli. ego nihil muto. refertur. enim ad uerbum, Suſtineo. AN *his illuc euntibus mandem, ut me excuſent?* } his, Sullae, & Meſſallae. Illuc: ad Caeſarem. Excuſent: quod Brundiſio diſceſſerim, & propius urbem acceſſerim. VT *in malis.* } iuua, inquit, me conſilio. plane hoc non facile fieri poteſt: ſed iuua, ſi non quantum opus eſt, at quantum licet in malis. ep. 3. libr. 12. eodem ſenſu dixit, Pro malis. Multo Plus, inquit, proficeret ſolitudo, ſi tu intereſſes. quae mihi una cauſſa eſt hinc diſcedendi. nam, pro malis, recte habebat. & ad Torquatum epiſtola 2. lib. 6. fam. Quod, inquit, maiore in uarietate uerſata eſt adhuc tua cauſſa, quam homines aut uolebant, aut opinabantur: mihi crede, non eſt pro malis temporum quod moleſte feras. Dixit etiam in Bruto non diſſimili ſententia: L. Coelius, ut temporibus illis, ualde doctus. & de Senectute: Multae, ut in homine Romano, litterae. Et in epiſtola ad Marcellum: Vt in tali re, fortuna laudatur. Vt in malis, autem, ut in peſſimis, ut in perditis rebus, nota locutio eſt: itaq. non afferam exempla: tantum dicam, in Vbaldini libro ſcripto legi, Scio rem difficilem eſſe ſed in malis; in libro Caualcantis, Sic rem difficilem eſſe ſed ut malis: in tertio Tertij, Scio rem difficilem eſſe ſed ut in malis. ut ex trium exemplarium uarietate non temere locus emendari uideatur. ETIAM } altera cauſſa, cur propius accedere uellet. prima enim erat illa, quod grauitatem caeli Brundiſini uix iam corpore ſuſtinebat. DE *teſtamento*, } quod a Terentia fieri Cicero cupiebat, ut iis, quibus debebat, ſatisfaceret. ANIMADVERTENS } quid? opinor, id quod dixit in epiſtola ſuperiore: Quid a Terentia in teſtamento ponatur, & quo modo ponatur.

Cicero S. D. Attico 23.

Qvod *ad te ſcripſeram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi ſcripſit, te cum eo locutum. tuas litteras exſpectabam: niſi illud quidem mutari, ſi aliter eſt ut oportet, non uideo poſſe: ſed cum a nullo accepiſſem litteras, deſideraui tuas, (etſi putabam te fortiorem factum non eſſe) modo ualeres. ſcripſeras enim te quodam ualetudinis genere tentari. Auguſius quidam Rhodo uenerat* VIII. *id. Quinct. is nunciabat, Quinctum F. ad Caeſarem profectum* IV. *kal. Iun. Philotimum Rhodum pridie eius diei ueniße, habere ad me litteras. ipſum Auguſium audies. ſed tardius iter faciebat. eo feci, ut celeriter eunti darem. quid ſit in ijs litteris, neſcio: ſed mihi ualde Quinctus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem aſſequi poſſum, quod mihi tolerabile poſſit eſſe. Te oro, ut de hac miſeria cogites, & illud, de quo ad te proxime ſcripſi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulſandam, & etiam de ipſo teſtamento. illud quoque uellem antea; ſed omnia timuimus. melius quidem in peßimis nihil fuit diſſidio. aliquid feciſſemus, ut uiui uel tabularum nouarum nomine, uel nocturnarum expugnationum, uel Metellae, uel omnium maiorum. nec res periiſſet, & uideremur aliquid doloris uirilis habuiße, nemini omnino tuas litteras; ſed & tempus illud; etſi quiduis praeſtitit. nunc quidem ipſa uidetur denunciare. audimus enim de ſtatu reip. o dij, generum ne noſtrum potiſſimum, ut hoc uel tabulas nouas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuncium remitti. petet fortaße tertiam penſionem. conſidera igitur tum, ne uim abuſo naſcetur, an prius. ego, ſi ullo modo potuero, uel nocturnis itineribus experiar, ut te uideã. tu & haec, & ſi quid erit, quod interſit me ſcire, ſcribas uelim. Vale.*

EXPLANATIO

Vt cvm *Camillo communicares* } hoc quid eſſet, de quo Atticum communicare cum Camillo uolebat, oſtendit epiſt. 7. Extremum, inquit, eſt, quod te orem, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de teſtamento. Eaſq. litteras hic ſignificat, cum dicit, Quod ad te ſcripſeram. Scripsit, *te cum eo locutum* } antiqui libri duo, Vbaldini, & Caualcantis, habent: Scripſiſſe eum locutum: ut fortaſſe corrigendum ſit, Scripſit ſecum locutum: figura magis propria, quam ſi legas, Scripſit te cum eo locutum. niſi ſi quis offenditur, quod, Te, ſubintelligi uideat: cum huius generis apud Ciceronem multa ſint. Nisi *illud* } hic dictio, Niſi, idem fere ſignificat, quod Sed: ut in epiſtola ad Memmium. lib. 13. epiſt. 1. Nec, cur ille tantopere contendat, uideo; nec, cur tu repugnes: niſi tamen multo minus tibi concedi poteſt, quam illi, laborare ſine cauſſa. Et ad Philippum, eodem libro epiſt. 73. De re nihil poſſum iudicare; niſi illud mihi certe perſuadeo, te talem uirum nihil temere feciſſe. Illvd } teſtamentum, uel, quod ſcriptum eſt in teſtamento. Si *aliter eſt, ut oportet* } teſtamentum a Terentia factum aliter eſt, atque oportebat; mutari iam non poteſt. Et hoc dubitanter dicit; quia certum neſciebat, an eſſet factum, ut re uera non erat: quod ex duabus antecedentibus epiſtolis apparet; quas poſt hanc ſcriptas eſſe, cum alia ſignificãt, tum illud in primis, quod in hac, Quinctum filium ad Caeſarem eſſe profectum, in illis a Caeſare omnia dicit impetraſſe. A nvllo } Caualcantis liber, A nil lo. corrigendũ puto, Ab illo, ideſt a Camillo. Fortiorem } non putabam te prorſus ualere. Profectvm } ut pro patre deprecaretur. Habere *ad me litteras* } a Caeſare, quas accepit pridie idus Sext. ut ex epiſt. 13. lib. XIV. ad Terentiam cognoſcitur. Gratvlatvr } quod exiſtimet Caeſarem iratum mihi non eſſe, cum ad me ſcribat. Ne *cogitatione quidem* } ſenſus eſt. Quinctus frater mihi gratulatur, quod Caeſar me ſcribat. ego autem, tantum abeſt, ut propter has litteras gaudeam, ut nihil ne cogitatione quidem reperire queam, quod mihi tolerabile poſſit eſſe. Dicit autem, In meo tamen peccato, propterea quod grauiter ſibi peccaſſe uidebatur, qui ſtatim poſt pugnam Pharſalicam, Pompeianorum uiribus nondum plane exſtinctis, in Italiam ueniſſet. idq. diuerſis nominibus appellat, temeritatem. epiſt. 8. ſtultitiam epiſt. XI. peccatum epiſt. 15. De *hac miſera cogites* } de Terentia, ne egeat. ad hoc autem, ut ex epiſt. ſequenti conijcitur, Atticus ita reſpondit: Terentiae noſtra & tua parata erunt. De *quo ad te proxime ſcripſi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulſandam* } ſignificat litteras III. nonas Quinct. datas, quae ſunt in fine huius libri perturbato ordine collocatae. quibus in litteris, quod ad inopiam propulſandam pertineat, hoc eſt: Te oro, ut in perditis rebus, ſi quid cogi, conficiq. poteſt, quod ſit in tuto, ex argento, neque ſatis multa ex ſupellectile; des operam. Volebat autem Cicero, cum propter Caeſarianorum licentiam de urbis direptione timeret, ea, quae pretij maioris erant, neque loci multum occupabant, ut argentum, aut aliquid ſimile, ſeponi, & occultari, ne diripientibus paterent: quod apertius dicit in epiſtola ſequenti; quoniam Atticus, Ciceronem de uenditione ſcribere, uidebatur eſſe interpretatus. De *ipſo teſtamento* } ut Terentia teſtamentum faciat. & in dictione, Ipſo, ineſt emphaſis: quaſi dicat, de quo ſcis me laborare, & de quo ſaepe iam ad te ſcripſi. Illvd *quoque uellem antea* } uellem antea nobis curae fuiſſet, ut Terentia teſtamentum faceret: ſed omnia timuimus: nimis, inquit, timidi fuimus: nam ueriti ſumus, ne, ſi illam de teſtamento moneremus, mulier ſuſpicioſa offenderetur. & dicit, Illud quo-

que

que, ut oſtendat alia etiam a ſe eſſe praetermiſſa. MELIVS *quidem in peßimis nihil fuit dißidio* } erratum a nobis eſt, quod Terentiam antea de teſtamento non monuimus, ueriti, ne moleſte ferret: ſed in eo maior culpa fuit, quod diſcidium non fecimus, cum in peſſimis melius nihil eſſet. Et oſtendit, ne ipſum quidem diſcidium ſine aliqua difficultate fuiſſe, ſed, ut in peſſimis, optimum tamen fuiſſe. ALIQVID *feciſſemus, ut uiui uel tabularum, &c.* } uel aliquid deſideratur, uel in his ipſis uerbis mendum latet. ſenſus eſſet non abſurdus, ſi ita legeretur: Aliquid feciſſemus, ut uiri, uel tabularum, & quae ſequuntur. nam infert paullo poſt, Et uideremur aliquid doloris uirilis habuiſſe. VEL *tabularum nouarum nomine, uel nocturnarum expugnationum* } cauſſae, cur diſcidium honeſte facere uiſus eſſet. nam, cum pecuniam, quam Romae habebat, neque ipſe domi ſuae, aut apud amicos tuto cuſtodire poſſet, cum nocturnae domorum expugnationes timerentur; neque apud argentarios deponere, cum de tabulis nouis rumor eſſet, quibus creditae pecuniae, recuperandi iure ſublato, amittebantur: dixiſſet, ſe quidem alia ratione ſibi cauere non potuiſſe, niſi diuortium faceret, & eam pecuniam pro dote redderet. Ad hunc locum pertinent ea, quae diximus ep. III. huius libri. VEL *Metellae, uel omnium maiorum* } ſic omnes antiqui libri, quotquot ipſi uidimus. tentaui, ſi poſſem ingenio locum emendare: non ſucceſſit omnino: ſed, quia duae uidentur eſſe cauſſae faciendi diſcidij, ad proximas duas additae; putaui, pro Maiorum, legi poſſe Malorum. in illo, Metellae, nihil aſſequor. NEC *res perijſſet* } quam Terentia conſumpſit. quod damnum, illa dimiſſae effugiſſem. ET *uideremur aliquid doloris uirilis habuiſſe* } Terentia dimittenda. MEMINI *omnino tuas litteras, ſed & tempus illud, & ſi quiduis praeſtitit.* } quo modo nunc locus interpungitur, ſententiam non elicio, quae probetur. mallem ſic diſtinguere. Memini omnino tuas litteras, ſed & tempus illud. etſi quiduis praeſtitit. hoc ſenſu; Memini omnino, quid tu mihi olim ſcripſeris, cū ſcilicet, ut diuortium facerem, ſuadebas, ſed memini (hoc enim uerbum ſubintelligitur) & tempus illud: quod eiuſmodi erat, ut de diuortio non uideretur eſſe cogitandum. nam, cum ciuile bellum eſſet, & Terentiam dimittere, niſi dos redderetur, non poſſem, non fuit committendum, ut tam duris temporibus ea pecunia, quam habebam, priuarer. itaque, cum dicit, Memini & tempus illud, quaſi ſe excuſat, quod Attici litteris non paruerit. quaſi dicat: Illo tempore ſi Terentiae nuncium remiſiſſem, fore ſuſpicabar, ut in magnam deinde rei nummariae difficultatem inciderem: ſed incidere tamen in quamuis difficultatem praeſtitit, quam Terentiam non dimittere. Et hoc ſignificat, cum dicit, Etſi quiduis praeſtitit. IPSA *uidetur denunciare.* } ipſa, Terentia: denunciare, diuortium. AVDIMVS *enim de ſtatu reip.* } reddit rationem, cur Terentia uideretur diuortium denunciare. Statu reip. miſero uidelicet, & perdito; maxime propter Dolabellae tribuni pl. ambitionem, & licentiam: unde Cicero coniecturam faciebat. Terentiam diuortiū eſſe facturam; utpote quae dubitaret, ne, ſi Dolabella tabulas nouas poſuiſſet, quod uelle uidebatur, tam perturbato ſtatu ciuitatis de dote ueniret in dubium. itaq. uelle eam, dum liceret, ſibi cauere diuortio facto, ante difficultatem illam temporum a Cicerone dotem recipere, uериſimile erat. propterea non dixit, denunciat, ſed uidetur denunciare, quod ipſe, denunciaturam, coniectura perſpiciat. Quod autem in noſtro libro, contra quam in alijs omnibus, legitur, De ſtatu reip. odij, &c. ſic emendauimus, adducti ueterum exemplarium uarietate. nam liber Caualcantis habet, De ſtatu riei odij: Vbaldini, Deteſtati Clodi: Maffei, De ſtaturi Clodij. VT *hoc, uel tabulas nouas?* } ſubaudi, cogitet, in animo habeat; uel aliquid huiuſmodi. Hoc: quidpiam iniquius, de quo generum ſuum Dolabellam audiuerat legem eſſe laturum. ſed mihi magis placet, totum illud, Hoc, uel tabulas nouas, non duas res, ſed unam ſignificare. nam, ſi duas ſignificat, cur ſecundam nominat, primam non item? qui enim poterat Atticus intelligere, quid ſibi uellet uerbum, Hoc, niſi a Cicerone apertius exponeretur? placet igitur, ut dixi, unam rem ſignificari, & illud, Vel tabulas nouas, interpretationem eſſe dictionis, Hoc: ut particula, Vel, ſententiam non mutet, ſicuti cum ponitur pro aut, ſed augeat, quo modo poſita eſt in quadam epiſtola ad Quinctum fratrem: Tu nobis amiciſſimum Sextium cognoſces, credo tua cauſſa Lentulum. & in libris Academicis: Per me uel ſtertas licet, non modo quieſcas. Legem autem de tabulis nouis Dolabellam pertuliſſe non conſtat, ſed, laturum eſſe, rumor fuit, atque etiam tentaſſe apparet. cuius rei argumentum eſt, quod in Philippica VI. Trebellium tabulis nouis aduerſatum fuiſſe, legitur: & ex Dionis hiſtoria libro XLII. inter P. Dolabellam, qui debitorum cauſſae fauebat, e quibus ipſe unus erat, & L. Trebellium, tribunos pl. graues & perpetuas fuiſſe contentiones, intelligitur. Trebellij autem tribunatus omnino in ea Philippica ſignificatur. ſed argumentari non oportet: aperte L. Florus, Dolabella, inquit, de tabulis nouis legem ferente, ſeditiones excitatae. aperte etiam Plutarchus in Antonio. NVNCIVM *remitti* } Terentiae: ut, quod illa factura eſt, praeripiamus. hoc enim refertur ad illud, Ipſa uidetur denunciare. TERTIAM *penſionem.* } ut reddam uniuerſam dotem. nam dos, facto diuortio, tribus penſionibus ſoluebatur. TVM, *ne uim abuſo naſcetur* } ſic Maffei liber: ſic & Caualcantis & Beſſarionis. forte, Tum ne, cum ab ipſa naſcetur, an prius ego. id eſt, tum ne cogitandum de dote, cum ipſa diſcidium denunciabit; an prius ego denunciem.

Cicero S. D. Attico. 24.

QVAE dudum ad me, & quae etiā ad meam Tulliam de me ſcripſiſti, ea ſentio eſſe uera. eo ſum miſerior, (etſi nihil uidebatur addi poſſe) quod mihi non modo iraſci grauiſſima iniuria accepta, ſed ne dolere quidem impune liceat. quare iſtud feramus: quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetiē

da, quae

da, quae tu, ne accidant, ut caueamus, mones. ea enim eſt a nobis contracta culpa, ut omni ſtatu, omniq. populo eundem exitum habitura uideatur. ſed ad meam manum rediero. etenim haec occultius agenda. uide quaeſo etiam nunc de teſtamento, quod tum factum, cum illa quaerere coeperat. non credo, & commoti neque eum rogari, ne me quidem. ſed quaſi ita ſit: quoniam in ſermonem iam ueniſti, poteris eam mouere, ut alicui committat, cuius extra periculum huius belli fortuna ſit. equidem tibi potiſſimum uelim, ſi idem illa uellet: quam quidem caelo miſeram, me hoc timere. De illo altero, ſcio equidem uenire nunc nil poſſe: ſed ſeponi, & occultari poſſunt, ut extra ruinam ſint eam, quae impendet. Nam quod ſcribis, nobis noſtra, & tua Terentiae fore parata: tua credo: noſtra quae poterunt eſſe? de Terentia autem (mitto cetera, quae ſunt innumeralia) quid ad hoc addi poteſt? ſcripſeras, ut HS XII. permutaret, tantum eſſe reliquum de argento. miſit illa CCIↃↃ mihi, & adſcripſit, tantum eſſe reliquum. cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modo nullus uenit, ſed ne per litteras quidem, aut per nuncium certiorem facit me, quid egerit. Epheſo qui ueniunt, ibi ſe eum de ſuis controuerſijs in ius adeuntem uidiſſe nũciant: quae quidem (ita enim uериſimile eſt) in aduentum Caeſaris fortaſſe reijciũtur. ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius proferendum, & eo me magis eſſe deſpectum: aut, etiam ſi quid habet; id, niſi omnibus ſuis negotijs confectis, ad me referre non curet. ex quo magnum equidem capio dolorem, ſed non tantum, quantum uideor debere. nihil enim mea minus intereſſe puto, quam quid illinc afferatur: id quamobrem, te intelligere certo ſcio. Quod me mones de uultu, & oratione ad tempus accommodanda; etſi difficile eſt, tamen imperarem mihi, ſi mea quidquam intereſſe putarem. Quod ſcribis, litteris, putare, Africanum negotium confici poſſe: uelim ſcriberes, cur ita putares. mihi quidem nihil in mentem uenit, quare id putem fieri poſſe: tu tamen, uelim, ſi quid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me. ſin, ut perſpicio, nihil erit, ſcribas id ipſum. ego ad te, ſi quid audiero citius, ſcribam. Vale. VIII. id. Sext.

EXPLANATIO

QVAE *dudum ad me, & quae etiam ad meam Tulliam* } hic locus antea in uulgatis omnibus libris mendoſe legebatur. nos eum ex antiquo Speciani libro reſtituimus. EA *ſentio eſſe uera* } ſentio, niſi meum dolorem occultabo, grauiſſimum impendere damnum. Quod tamen damnum oſtendit Cicero uitari a ſe minime poſſe, cum infert: Iſtud feramus: quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quae tu, ne accidant, ut caueamus, mones. GRAVISSIMA *iniuria accepta* } puto, quod Brundiſij, ſine ulla dignitate grauiſſimo caelo, diutius manere cogeretur; praeſertim cum & ex litteris Dolabellae, Caeſaris mandat confectis, in Italiam ueniſſet, (ep. 7.) & Oppius deinde ita promiſiſſet, Caeſari non ſolum de conſeruanda, ſed etiam de augenda illius dignitate curae fore ep. 6. OMNI *ſtatu, omniq. populo* } uideo enim mihi iratum fore Caeſarem, quod contra eum pugnauerim; infeſtos Pompeianos, quod ab ijs diſceſſerim. EVNDEM *exitum* } perniciem, & interitum rerum mearum. AD *meam manum rediero* } locum, antea deprauatum, emendauimus ex antiquo Speciani libro; in quo ita ſcriptum eſſe, Vbaldinus Bandinellus, homo grauis, & certus, affirmauit. Mea, inquit, manu ſcribere incipiam. COMMOTI *neque eum* } eodem modo libri ſcripti. locus corruptus: quare ad reliqua pergamus. QVASI *ita ſit* } non credo, inquit, teſtamentum a Terentia eſſe factum: ſed, quaſi factum ſit, quoniam de teſtamento cum ea ſermonem iam habuiſti, poteris monere, ut alicui committat, &c. QVONIAM *in ſermone iam ueniſti* } hoc dicit, quia, niſi Atticus iam antea de teſtamento cum ea locutus eſſet, ſuſpicari Terentia potuiſſet, ſe ideo moneri, quod extra belli periculum ipſa non eſſet. quod Cicero nolebat. itaque infert paullo, poſt. Quam quidem caelo miſeram me hoc timere. Opinor autem rectius, in ſermonem nam, Venire in ſermone, minus uſitata locutio. opinioni noſtrae ſubſcribit Vbaldini liber. CVIVS *extra periculum huius belli fortuna ſit* } nam Terentiae fortunas uidebat extra periculum belli non eſſe: ſed eam celabat. oſtendit autem, commode Atticum illam de committendo alicui teſtamento monere poſſe: ſiquidem cum ea de teſtamento iam antea in ſermonem uenerat: ut ſuſpicari ita poſſet, quam ob cauſſam moneretur. DE *illo altero* } quod ſcilicet ad te ſcripſi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulſandam. De hoc autem iam epiſtolis Atticum rogauerat, proxima ſuperiore, & proxima ſequenti. VENIRE *nunc nihil poſſe* } hoc enim Atticus reſcripſerat. SEPONI, *& occultari* } ut argentũ, & lautior ſupellex. declarat in epiſtola ſequenti. QVAE *impendet* } timebat urbis direptionem, cum audiret quotidie caedes & incendia fieri, omnia miſceri, atque turbari, tribunos pl. Dolabellam & Trebellium, alterum alteri infeſtum, opportuna urbis loca hominibus armatis occupaſſe. Dio libro XLII. MITTO *cetera,* } quae ille inique, & ſcelerate fecit. QVID *ad hoc addi poteſt?* } quid hoc indignius eſſe poteſt? Hoc: quod proxime ſequitur. SCRIPSERAS } ad Terentiam. apparet Atticum aliquo exiſſe, inde Romam ad Terantiam ſcripſiſſe, ut HS XII millia, quae de argento reliqua eſſent, ideſt ſcutatos 360. Brundiſium in Ciceronis uſum permutaret. CCIↃↃ } his notis decem millia nummum ſignificantur: decem autem millia nummum, & decem millia ſeſtertium idem eſt. nam nummus, & ſeſtertius nihil differunt. ſeſtertius uero, ſiue nummus, quadrantes aereos, quos hodie uocant, duodecim ualet: cum & quattuor ſeſtertij denarium efficiant; & denarius, ſi ad Venetam monetam redigatur, pro ſexdecim marculis ſit, quemadmodum apud ueteres pro ſexdecim aſſibus: ut appareat, quos nunc quadrantes dicimus, apud antiquos trientes aſſium fuiſſe. Cum igitur ad Terentiam Atticus ſcripſiſſet, ut Ciceroni HS XII millia mitteret;

decem

decem millia tantum illa miſit, duo reliqua auertit. Nvllvs *uenit,* } ſic Plautus in Aſinaria: Quem in tonſtrinam iuſſeram uenire, is nullus uenit. In Bacch. Nullus affueris. In Trin. Nullus credas. Et Terẽtius in Eun. Nullus mones. In Hecy. Nullus dixeris. Ipſe Cicero infra, Sextus ab armis nullus diſcedit. Adventvm *Caeſaris* } cum Epheſum adueniet, confecto Alexandrino bello in Italiam reuertens. Avt *nihil puto* } cum Philotimus Epheſi tempus tereret, coniecturam faciebat, in ijs litteris, quas ille a Caeſare ferre dicebatur, nihil eſſe, quod celerius perferri opus eſſet. nam, ſi quid liberalius Caeſar ſcripſiſſet, ueriſimile erat Philotimum litteras ſine ulla mora ad Ciceronem fuiſſe perlaturum. de his autem litteris in epiſtola proxima ſuperiore, & in fine libri xiv. ad Terentiam. Non *curet* } forte, Curat. alioqui duriuſcule poſitum uidetur. Qvid *illinc afferatur* } a Caeſare, ex Alexandria. Te *intelligere certo ſcio* } intelligis enim, eam a nobis contractam eſſe culpam, ut neque apud Caeſarem locus, neque apud Pompeianos ſit futurus. hoc apertius ſupra, in hac ipſa epiſtola: Nihil igitur mea minus intereſt, quam de Caeſaris rebus quid afferatur. quaecumque eius fortuna erit, idem exitus me manet. In ſequenti etiam epiſtola, Illum, inquit, diſceſſiſſe Alexandria, rumor eſt: quod uerum, an falſum ſit, quoniam mea nihil intereſt, utrum malim, neſcio. Difficile *eſt,* } cur difficile eſſet, oſtendit epiſt. 22. Si *mea quidquam intereſſe putarem* } cur hoc ſua nullam in partem putaret intereſſe, declarat epiſt. 17. his uerbis: Non dubito, quin iſtis perſuaderi nullo modo poſſit, ea, quae faciant, mihi probari poſſe, quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quamquam, quid mea interſit, ut eorum odium ſubeam, non intelligo. Qvod *ſcribis, litteris, putare, Africanum negotium confici poſſe:* } ſubaudiendum praenomen, Te, quod referatur ad uerbum Putare. ſenſus hic eſt, Scribis te putare, inter Caeſarem, & Pompeianos, qui in Africa ſunt, litteris utrimque mittendis pacem poſſe fieri. unde infert: Si quid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me. praeter pacem autem, unde conſolationem capere, aut quid optare poſſet, nihil erat. itaque epiſt. 19. Vnum, inquit, eſt, quod mihi ſit optandum, ſi quid agi de pace poſſit: quod nulla equidem habeo in ſpe; ſed quia tu leuiter interdum ſignificas, cogis me ſperare, quod optandum uix eſt. Si *quid audiero citius* } hoc dicit, quia, cum Brundiſij eſſet, propius aberat ab Africa, quam Atticus, qui Romae erat.

Cicero S. D. Attico. 25.

Facile *aſſentior tuis litteris; quibus exponis pluribus uerbis, nullum te habere conſilium, quo a te poſſim iuuari. conſolatio certe nulla eſt, quae leuare poſſit dolorem meum. nihil eſt enim contractum caſu: nam id eſſet ferendum: ſed omnia fecimus ijs erroribus, & miſerijs & animi, & corporis, quibus proximi utinam mederi maluiſſent, quam obeſſe. quoniam neque conſilij tui, neque conſolationis cuiuſquam ſpes ulla mihi oſtenditur; non quaeram haec a te poſthac. tantum uelim, ne priſtinum hoc officium intermittas: ſcribas ad me, quidquid ueniet tibi in mentem, cum habebis, cui des, & dum erit, ad quem des: quod longum non erit. Illum diſceſſiſſe Alexandria, rumor eſt non firmus, ortus ex Sulpicij litteris: quas cuncti poſtea nuncij confirmarũt. quod uerũ, an falſum ſit, quoniam mea nihil intereſt, utrum malim, neſcio. Quod ad te iam pridem de teſtamento ſcripſit apud epiſtolas uelim ut poſſim aduerſas ego huius miſerrima facultate confectus conflictor. nihil umquam ſimile natum puto. cui ſi qua re conſulere aliquid poſſum, cupio a te admoneri. uideo eandem eſſe difficultatem, quam in conſilio dato: attamen hoc me magis ſolicitat, quam omnia. In penſione ſecunda caeci fuimus. alium mallem. ſed praeterijt. te oro, ut in perditis rebus, ſi quid cogi; conficiq. poteſt, quod ſit in tuto, ex argento, neque ſatis multa ex ſupellectile, des operam. iam enim mihi uidetur adeſſe extremum, nec ulla fore condicio pacis, eaque, quae ſunt, etiam ſine aduerſario peritura. haec etiam, ſi uidebitur, cum Terentia loquare opportune. non queo omnia ſcribere. Vale. III. non. Quinct.*

EXPLANATIO

Omnia *fecimus &c.* } deſignat haec in primis; ſuam profectionem ad Pompeium, cum in Graeciam nauigauit; & reuerſionem in Italiam, cum, Pompeio acie deuicto, in Caeſaris poteſtatem ſua ſponte uenit. quod utrumque dicit ſe feciſſe propter errores, & miſerias & animi, & corporis, hoc eſt incaute prorſus, & inconſiderate; cum intelligat, ſe, profectione ad Pompeium, Caeſarem offendiſſe; reuerſione in Italiam, Pompeianos: ut ob has cauſſas locum ſibi neque apud Caeſarem fore, neque apud Pompeianos ſperare poſſit. Proximi } frater Quinctus, uxor Terentia, gener Dolabella. Quinctus filium miſerat, qui eum apud Caeſarem accuſaret; odiumq. acerbiſſimum, & nocendi uoluntatem oſtenderat. Terentia facultates conſumpſerat. Dolabella tribunatum improbe gerebat. de Quincto epiſt. 8. 10. 15. 16. 21. 22. de Terentia epiſt. 17. & 24. & famil. epiſt. 14. lib. 4. de Dolabella epiſt. 12. 14. 15. & 24. & Dio libro xlii. Plutarchus etiam in Caeſare. Recte igitur dicit, proximos nouum ſibi dolorem attuliſſe, cum curare potius, quantum in ipſis eſſet, ueterem animi aegritudinem deberent. Qvod *longum non erit.* } ſignificat, ſe aut in tantis moleſtijs non diu poſſe uiuere, aut in alias terras uelle migrare. Cvncti } Maffei liber pro, Cuncti, habet, Eunti: Vbaldini, Eũtes. Scripsi *apud epiſtolas* } deprauata uerba: neq. ſecus uetera exẽplaria, niſi quod, Scripſit, Maffei liber, & qui Beſſarionis fuit, habent. Miserrima } locus eſt ab omni parte corruptus. Simile *natum* } Vbaldini

dini liber, Ita leuatum. meum iudicium non interpono: propterea quod ſenſum uidere non poſſumus, cum ea, quae proxime antecedunt, & ipſa propter mendum obſcura ſint, & haec, quae conſequuntur, ijſdem tenebris inuoluantur. CONSILIO *dando: attamen*] tale illud eſt epiſt.2.lib.13. Tuas litteras hodie exſpectabam, nihil equidem ut ex ijs noui: quid enim? uerumtamen. aliaq. alibi eiuſdem generis. CAECI *fuimus*] cum eam Terentiae dedimus. Cicero diuortium cum Terentia facere noluerat, ne ſecundam penſionem daret: quamquam Atticus auctor eſſet, ut omnino diuortium faceret. deinde, ne Terentia egeret, ſecundam penſionem dedit, neque tamen diuortium fecit. quod ita eſſe, conſtat ex epiſtola, quae ante ſuperiorem proximam legitur; in qua haec uerba: Placet mihi, & idem tibi, nuncium remitti. petet fortaſſe tertiam penſionem. ALIVM *mallem*] recordatus orationem eſſe de praeteritis, ſententiam non perfecit; quodq. inſtituerat dicere, omittens, intulit, Sed praeterijt. QVOD *ſit in tuto*,] hoc iterauit ſuperiore proxima epiſtola, cum dixit: Seponi, & occultari poſſunt, ut extra ruinam ſint, eam, quae impendet. NEQVE *ſatis multa ex ſupellectile*] non dicit ſupellectilem parum multam eſſe, ſed parum multa eſſe in ſupellectile, quae pretij maioris ſunt, & ſeponi debeant. NEC *ulla fore condicio pacis, eaque, quae ſunt, etiam ſine aduerſario peritura.*] ponit duas cauſſas, cur uideatur adeſſe extremum: primum, quod inter Caeſarem & Pompeianos pacis condicio nulla erit, & omnino decernetur armis: deinde, quod, etiam ſi bellum a Pompeianis non fit, tamen haec uel ſine aduerſario peribunt. corruant enim neceſſe eſt, cum nullo iure, nullis legibus nitantur. Et hoc dicit, quia, cum Caeſar bello Alexandrino detineretur, in urbe propter contentiones tribunicias ad arma uentum erat; &, militibus in ciuitatem receptis, per uim omnia gerebantur. Dio lib. XLII. & Hirtius lib.4.

IN EPISTOLARVM M. TVLLII. CICERONIS AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBRVM. XII.

PAVLLI. MANVTII COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

VNDECIMO *die poſtquam a te diſceſſeram, hoc litterularum exaraui, egrediens e uilla ante lucem: atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autem in Tuſculano, ibi unum diem. v. kal. igitur ad conſtitutum: atque utinam cõtinuo ad complexum meae Tulliae, ad oſculum Atticae poſſim currere. quod quidem ipſum ſcribe quaeſo ad me; ut, dum conſiſto in Tuſculano, ſciam, quid garriat: ſin ruſticatur, quid ſcribat. eiq. interea aut ſcribes ſalutẽ, aut nunciabis, itemq. Piliae: & tamen, etſi continuo congreſſuri ſumus, ſcribes ad me, ſi quid habebis. Cum complicarem hanc epiſtolam, noctuabundus ad me uenit cum epiſtola tua tabellarius. qua lecta, de Atticae febricula ſcilicet ualde dolui. reliqua, quae exſpectabã, ex tuis litteris cognoui omnia. ſed quod ſcribis, igniculum matutinum* γεροντικώτερον *eſt memoriola uacillare. ego enim* IV. *kal. Axio dederam, tibi* III. *Quincto quo die ueniſſem, ideſt* V. *kal. hoc igitur habebis, noui nihil. quid ergo opus erat epiſtola? quid, cum coram ſumus, & garrimus quidquid in buccam? eſt profecto quaedam* λέσχη, *quae habet, etiam ſi nihil ſubeſt, collocutione ipſa ſuauitatem. Vale.*

EXPLANATIO

AD CONSTITVTVM] ut conuenit inter nos, ut conſtituimus. & praemittit loci nomẽ, ubi v. Kal. eſſe conſtituerat; quod hac de re cum Attico ante diſceſſum locutus erat, ut nominare neceſſe non eſſet. nam, cum dicit, v. Kal. igitur; aduerbium, Igitur, hoc deſiderat, ut una locuti ſumus, ut tu ſcis me conſtituiſſe. & obſeruandum eſt, Conſtitutũ, eſſe uerbum iuris, ut in oratione pro Caecina, Qui ad conſtitutum experiundi iuris gratia ueniſſent. & pro Coelio, Cum ſit ijs confitendum, numquam ſe ne congreſſu quidem, & conſtituto coepiſſe de tantis iniurijs experiri. nam in iudicium alter alterum uocabat die cõſtituta. &, quoniam ſaepe accidit, ut ij, qui litigant, non eo die, quem ſibi ad agendam cauſſam conſtituerunt, iudicio diſceptent, ſed in alium diem differant: ideo in epiſtola ad Marium, translatione a litigantibus ſumpta, dixit, Si quod conſtitutum habes cum podagra, fac in alium diem differas: hoc eſt: Si tu fortaſſe his diebus, quibus nos una futuros eſſe uides, podagrae medicinam facere conſtitueras: differ in alium diem: ne te ex curatione infirmum & languentem offendamus; ſed bene ualentes, hilarius & li-

beralius uiuere poſſimus. CVRRERE] Romam: quo haec epiſtola data eſt,ut ea, quae ſubſequuntur, declarant. QVOD *quidem ipſum*] oſculum. & uidetur hoc in loco Oſculum non baſium ſignificare, ſed paruum os, cum ſequatur,Garriat. QVID *garriat*] apte,garriat, de puella:nam infantes,cum loquuntur, hilaritate quadam & ſono uocis auiculas uidentur imitari. itaque,quod auium proprium uerbum eſt, eleganter ad puellam tranſtulit. SIN *ruſticatur*] hinc apparet, hanc epiſtolam Romam eſſe miſſam. nam hoc intulit,cum certum neſciret,utrum Romae Attica cum patre,an in praedijs eſſet ſine patre. AVT *ſcribes ſalutem, aut nunciabis*] ſcribes,ſi ruſticatur: nunciabis,ſi tecum Romae eſt. NOCTVABVNDVS] qui de multa nocte ambulaſſet. SCILICET] hoc in loco, Scilicet,aſſeuerationem ſignificat, ut in epiſtola ad Lentulum, Me in ſummo dolore,quem in tuis rebus capio, maxime ſcilicet conſolatur ſpes,quod fore ſuſpicor,&c.Et hic epiſt.6 .lib.4.De Lentulo ſcilicet ſic fero,ut debeo: uirum bonum,& magnum hominem perdidimus. QVOD *ſcribis, igniculum matutinum*] igniculum matutinũ γεροντικὸν eſſe, Atticus ſcripſerat: itaque ſe,qui ſenex eſſet,more ſenum eo delectari. Cui Cicero reſpõdens, Eſt id quidem,inquit, γεροντικὸν, ſed γεροντικώτερον, memoriola uacillare. ideſt,tu quidem in eo ſenem te eſſe oſtendis,quod igniculo matutino uteris; ſed multo magis,quod memoria uacillas, (hoc autem uitio ſenes plerumque laborare ſolent) cum,quibus ego diebus ad Axium, ad te, ad Quinctum fratrem litteras dederim,ſis oblitus. non enim ijs diebus dedi,quibus ipſe putas,ſed IV.Kal.ad Axium, III. ad te,V.ad fratrem. Videtur autem,cum haec epiſtola ſcripta eſt,anni tempus id fuiſſe,ut frigoris aut nihil,aut parum admodum eſſet; cum ſupra dixerit,Sin ruſticatur. ruſticari enim tempeſtate frigida,non ſolemus; neque,Atticum filiolam infantem hieme ruſticatum miſiſſe, uerisſimile eſt. Hoc attexere non alienum putaui: ut intelligatur,eo tempore igniculo matutino uti,plane γεροντικὸν fuiſſe. nã, cum frigoris aliqua uis eſt,tum igne uti non dicetur eſſe γεροντικὸν: ſiquidem id non a ſolis ſenibus,ſed omnino ab omnibus neceſſario fieri uidemus. IDEST V. *Kal.*] teneo meum inſtitutum, ut ſine libris antiquis nihil affirmem: quid tamen,ſi legatur, II. Kal.hoc eſt,prid.Kal.ut ordo continuetur, IV.III. II. eſt autem & aliis in locis error, ortus,ut ego opinor,ab huiuſmodi cauſſa, quod librarij, ubi ſcriptum uidebant II, opinione decepti, u litteram eſſe putarunt, & u pro II repoſuerunt: deinceps alij peritiores, cum u intelligerent antiquam notam eſſe oportere, V fecerunt.

Cicero S. D. Attico 2.

HIC rumor eſt, T. Murcum perijſſe naufragio, Aſinium delatum uiuum in manus militum, L naues delatas Vticam reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus omnino fuiſſe, ut Patietus affirmat. ſed auctor nullius rei quiſquam. Habes, quae, dum tu abes, locuti ſunt. Ludi inter ea Praeneſte. ibi Hirtius, & iſti omnes. & quidem ludi dies octo. quae cenae? quae deliciae? res interea fortaſſe tranſacta eſt. o miros homines. at Balbus aedificat: τὶ γάρ αὐτῷ μέλει; *uerum, ſi quaeris, homini non recta, ſed uoluptaria quaerenti non ne* βεβίωται*? Tu interea dormis. iam explicandum eſt* πρόβλημα*, ſi quid acturus es. ſi quaeris quid putem, ego fructum puto. ſed quid multa? iam te uidebo. & quidem, ut ſpero, de uia recta ad me. ſimul enim & diem Tyrannioni conſtituemus, & ſi quid aliud. Vale.*

EXPLANATIO

HOC *igitur habebis,noui nihil*] aduerbium, Igitur, quo ſpectet, obſcurum eſt. connecti enim cum ſuperioribus non poteſt. ſed,ut ego arbitror,ad Attici epiſtolam refertur: in qua huiuſmodi aliquid fortaſſe poſuerat,Scribes ad me,ſi quid habebis. cui Cicero reſpondens, Hoc igitur,inquit, habebis,noui nihil. HIC *rumor eſt,*] epiſtolae initium fecimus. nam ante, quaſi pars eſſet antecedentis epiſtolae, continuata oratione legebatur. in quo illa inter ſe pugnare nemo animaduerterat, quod cũ ita dicat; Hoc igitur habebis,noui nihil: deinde,res nouas adſcribens,infert;Hic rumor eſt, T.Murcũ &c. Atque etiam illa minus inter ſe cohaerere non intelligebatur, quod ſuperiora ſcripſit uilla egrediens,cum Atticus eſſet Romae; haec autem in urbe,cum Atticus,ut opinor, ruſticaretur, Romae certe non eſſet. unde illud,Habes quae,dum tu abes,locuti ſunt. & illud, De uia recta ad me. quare hanc partem,quae antea ſuperiori epiſtolae continens & adiuncta fuerat, non ſine cauſſa,ut alteram epiſtolam,a ſuperioribus ſeparatam uoluimus eſſe. T. MVRCVM] quem poſtea C.Caſſius in ſuas partes traduxit;mox falſis criminibus inſimulatũ Sex.Pompeius,Magni filius,in Sicilia interfecit. Appianus appellat Sextum,non Titum; Cicero,Lucium;Paterculus praenomen non ponit. LOCVTI *ſunt*] Romae. LVDI] forte in honorẽ Fortunae,quae Praeneſte colebatur. TRANSACTA] in Africa.interea, inquit, depugnatum fortaſſe eſt in Africa,quo Caeſar menſe Decembri contra Pompeianos, Scipione imperatore bellũ renouante,traiecerat.Hirtius uero & iſti ludos curant,cenisq. ac delicijs ſe dant, de rerũ exitu non laborantes quaſi certi ſint Caeſarem uiciſſe. O miros homines,ſubſequitur,cum ironia;quod ſatui plane ſint,qui tantis in rebus tam ſecuro animo dies traducant.manifeſtum autem eſt, de bello Africano intelligi;quoniam Alexandrinum confectum iam erat;Hiſpanum uero ſignificari nõ poteſt,quod ei bello Hirtius interfuit,ut ex ipſius ad Balbum epiſtola conijcitur. hic autem Romae Hirtium fuiſſe, apparet ex his uerbis,Ibi Hirtius,& iſti omnes. AT *Balbus aedificat*] oſtendit Caeſarianos Africanũ bel-

lum nihil timere, cum alij ludis operam dent; alij etiam aedificent; quod maiorem animi ſecuritatem ſignificat: quandoquidem aedificare non ſolet, qui rerum mutationem pertimeſcit. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; } quid enim ipſi curae eſt? ita, inquit, Balbus aedificat, quaſi non curet in Africa quid agatur. Non *ne βεβίωται;* } Balbus, quo modo ipſe ſentit, qui non recta, ſed uoluptaria quaerat, praeclare uixit. tu autem nondum deliberaſti, quo modo ſit uiuendum. βεβίωται: praeclare acta uita eſt. nam Viuere quandoque ualet iucunde uiuere. unde illud, Cum Panſa uixi; & illud, Quando uiuemus? Non ne uides, inquit, Balbo cum uoluptate uitam eſſe traductam? at tu interea dormis: non explicas quo modo uiuendum tibi ſit: cum Balbus iam uixerit. Dormis } non decernis, quo modo ſit haec uita traducenda. Explicandvm *eſt* πρόβλημα } nimium diu quaeris, utrum recta, an uoluptaria ſequaris. haec tibi quaeſtio iam explicanda eſt: aliquando tibi eſt decernendum, utram partem eligas. Si *quid acturus es* } nũc enim nihil agis, quoniam non explicas, utrum in uita melius ſit. quod ſi acturus aliquid es, & ijs rebus frui cogitas, quae tibi poſt deliberationem magis expetendae uidebuntur: explicandum aliquando πρόβλημα eſt. qui enim ſemper deliberat, & quaerit, hoc an illud agat; nihil umquam agit. refertur ad illud, Tu interea dormis. Si *quaeris, quid putem; ego fructum puto* } quaeris utrum cum uirtute, an cum uoluptate uiuendum tibi ſit: ego, ſi meam ſententiam ſcire uis, puto uoluptatem eſſe anteponendam. Qvid *putem:* } in uita melius eſſe: hoc enim erat Attici πρόβλημα. Frvctvm } uetus liber Magnuli, Futurum. mihi, ut eſt in Beſſarionis libro, Fructum placet, hoc eſt uoluptatem, & uſuram commodorũ. Frui enim abſolute poſitum, eſt praeſentibus commodis & uoluptatibus uti. patet ex epiſtola ad Paetum lib. 9. epiſt. 17. Nihil, inquit, timeo: fruor, dum licet: opto, ut ſemper liceat. Iam *te uidebo* } cito enim Romae eris. Ad *me* } domum meam. Simvl *enim & diem Tyrannioni conſtituemus* } Tyrannio grammaticus fuit eruditus, qui librum ſcripſit, de quo epiſt. 5. is docuit Quinctum Ciceronem filium, ut legitur in epiſtola ad Quinctum fratrem, lib. II. ep. 1. de eodem etiam epiſt. 4. & 8. lib. 4. Simul diem conſtituemus, quo die ſuum librum legendum nobis det. ep. 5. Simvl: } una, uterque. nam eum librum legere cum Attico uolebat: Atticus poſtea ſolus legit, cum Cicero Romae non eſſet. unde illa Ciceronis quaſi expoſtulatio epiſt. 5. Verum hoc fuit, ſine me? ſubauditur enim, Tyrannionis librum te legiſſe; ut ex ſequentibus apparet. Si *quid aliud* } ſi quid aliud erit, quod agendum ſit, agemus.

Cicero S. D. Attico. 3.

Vnvm te puto minus blandum eſſe, quam me: aut, ſi uterque noſtrum eſt aliquando aduerſus aliquem, in nos certe numquam ſumus. audi igitur me hoc ἀγοητεύτως *dicentem. ne uiuam mi Attice, ſi mihi non modo Tuſculanum, ubi ceteroqui ſum libenter, ſed* μακάρων νῆσοι *tanti ſunt, ut ſine te ſim totos dies. quare obduretur hoc triduum: ut te quoque ponam in eodem* πάθει*: quod ita eſt profecto: ſed uelim ſcire, hodie ne ſtatim de auctione, aut quo die uenias. ego me interea cum libellis. ac moleſte fero Vennonij hiſtoriam non habere. ſed tamen, ne nihil de re, nomen illud, quod a Caeſare, tres habet condiciones, aut emptionem ab haſta, (perdere malo: etſi, praeter ipſam turpitudinem, hoc ipſum puto eſſe perdere) aut delegationem a mancipe, annua die; (quis erit, cui credam? aut quando iſte Metonis annus ueniet?) aut Vecteni condicione, ſemiſſe.* σκέψαι *igitur. ac uereor, ne iſte iam auctionem nullam faciat, ſed, ludis factis, clypo ſubſidio currat, ne talis uir* ἀγογηθῆ. *ſed* μελήσει.

EXPLANATIO

Obdvretvr *hoc triduum,* } quo ſe iuncti futuri ſumus. obduretur, ab utroque noſtrum. nam tu quoque in eodem πάθει, & in eadem moleſtia es; propterea quod, ut ego te inuitus, ita tu me nõ libenter cares. Exſpectabat autem Cicero eum in Tuſculano. Qvod *ita eſt profecto* } in eadem πάθει te eſſe. De *auctione,* } poſt auctionem. refertur ad uerbum; Venias. auctioni autem, quam Meto facturus erat, Atticum adeſſe Ciceronis intererat. nam Meto illa auctione proſcripti bona, ſibi a Caeſare dono data, uenditurus erat, ut Ciceroni ſolueret quod debebat. de hoc latius paullo poſt. Et *quo die* } forte rectius, Aut quo die. Cvm *libellis* } oblecto. Vennonii } hunc Cicero, uel Atticus potius in Ciceronis lib. 1. de legibus, exſilem in hiſtoria dicit eſſe. Ne *nihil de re,* } quaſi haec ſuperiora, quae proxime ſcripſit, uerba ſint, non res. aut, De re, quam nunc agimus, ideſt de expediendo nomine Metoniano. Meto enim Ciceroni pecuniam debebat: epiſt. 1. lib. 13. Nomen *illud, quod a Caeſare* } quod Caeſaris beneficio recuperaui. nam Caeſar ei conceſſerat, ut a Metone ſuum nomen poſſet exigere. alioqui nemo non intelliget, quam difficile fuiſſet Ciceroni, homini Pompeiano, exigere pecuniam a Metone, qui partes Caeſaris ſecutus erat: cum Pompeiani his tẽporibus ſummo in beneficio ponerent, ſi uitã ipſam tueri poſſent. ideo dicit, nomen illud quod a Caeſare, ſubintellige, recuperaui, cũ amiſſum uideretur. Et obſeruandum eſt, Nomen, hoc in loco ſignificare id, quod nobis debetur, alibi id, quod nos debemus. itaque &, Exigere nomina, dicitur, pro exigere id, quod nobis debetur: &, Diſſoluere nomen, pro diſſoluere id, quod ipſi debemus. lib. 1. in Verrem: Cum reperiretur, pecunias ſumpſiſſe mutuas, nomina ſua exegiſſe, praedia uendidiſſe. Pro Plancio: Vtrum igitur, me conturbare oportet; an ceteris, cũ cuiuſq.

dies uenerit, hoc nomen, quod urget, nunc, cum petitur, diſſoluere? Tres *habet condiciones* } tribus modis expediri nomen illud poteſt. Emptionem *ab haſta*, } Caeſar proſcripti bona dono dederat Metoni. quorum auctionem Meto cum facturus eſſet, Poſſum, inquit Cicero, emere ab haſta, ideſt emere in auctione, (nam haſta ponebatur, ubi auctio fiebat) & accipere ex ijs bonis quantum ſatis ſit pro ea ſumma, quae mihi a Metone debetur. Perdere *malo* : } quam emere ab haſta proſcripti ciuis bona. quod turpe erat: eoq. nomine M. Craſſus, ille qui a Parthis caeſus eſt, male audierat, quod Sullanis temporibus multorum ciuium proſcriptorum bona ſolus fere propter auaritiam emiſſet; unde opes illae immanes, & inuidioſa pecunia breui congeſta. Praeter *ipſam turpitudinem*, } hinc patet, auctionem illam, quam Meto facturus erat, de proſcripti ciuis bonis fuiſſe; cum in ea turpitudinem ineſſe Cicero dicat. Caeſarianus igitur Meto, non Pompeianus. Hoc *ipſum puto eſſe perdere* } non ſolum, inquit, in hac emptione turpitudo ineſſet, ſed etiam, ut puto, iactura. nam, ſi dominus commutabitur, quae de bonis proſcriptorum empta fuerint, rata non erunt: itaque hoc ipſum, emere ab haſta, puto eſſe perdere. Delegationem *a mancipe annua die*. } ex tribus condicionibus, primam poſuit, cum dixit, Emptionem ab haſta. nunc ſecundam perſequitur. ſecunda, inquit, condicio eſt, ſi alius ea bona, quae in auctione uendentur, emat; eamq. pecuniam, quam Metoni pro emptione debebit, mihi ad annum ſe eſſe numeraturum promittat, Metone ipſo concedente. Haec eſt, quam uocat delegationem a mancipe; propterea quod ea ratione Meto non ipſe Ciceroni pecuniam ſoluiſſet, ſed ſolutionis faciendae curam delegaſſet mancipi, ideſt ei, qui illa bona in auctione emiſſet. mancipes enim dicuntur, qui aliquid in auctione emunt. Delegationem, igitur, a mancipe, translata ſolutione a Metone ad mancipem. Delegare, eſt, quod ipſi facere debemus, alteri mandare, non, ſimpliciter mandare. delegatio igitur erat, ſi, quam pecuniam ſoluere debebat Meto, per alium, qui bona illa emiſſet, ſolui iubebat. In oratione pro Domo: Delegaui amico locupletiori. Coelius ep. I. lib. 8. fam. Hunc laborem alteri delegaui. Et Cicero ipſe alibi. Annva, *die*: } ad annum. hoc propterea ſcribit Attico, qui auctioni affuturus erat; quo facilius inueniatur qui emat, cum ſciat ſe pecuniam nō praeſentem, ſed annua die ſoluturum. Qvis *erit, cui credam?* } quem mancipem homini Pompeiano praeſtaturum putem, quod promiſerit? Avt *quando iſte Metonis annus ueniet?* } Iſte, cum indignatione dixit; quia cum Meto, cum ſe antea ſoluturum eſſe ad annum promiſiſſet, numquam tamen ſoluerat. quaſi dicat: annus iſte, mancipi ad ſoluendum conceſſus, uereor ne Metonis annus futurus ſit, cuius quidem ſerus admodum eſt exitus. Alludit autem ad annum Metonis Athenienſis Mathematici, qui conſtabat ex annis xix. Vide Aldum filium in libro de Quaeſitis per epiſtolam. Vecteni *condicione ſemiſſe.* } tertia condicio Metoniani nominis explicandi. Faciat, inquit, Meto, quod Vectenus debitor meus facit. pendat mihi ſemiſſem uſuram pro ea pecunia, quam debet. ſi hoc faciet, acquieſcam, de exigendo nomine non agam, de ſorte nihil inſtabo. Vectenum autem debuiſſe pecuniam Ciceroni, locus ille in libro xv. epiſt. 14. ſatis oſtendit: Vectenum, ut ſcribis, & Faberium foueo. duos enim debitores ſimul nominat: (nam de Faberij nomine ſaepiſſime in his libris) a quibus ne acerbius exigeret, Ciceroni Atticus ſcripſerat. Semisse } ſemiſſis uſura eſt, cum pro centenis nummi ſeni penduntur in anno, ideſt dimidius in menſe. qua ratione centum menſibus dimidium ſortis, ideſt nummi quinquageni amittuntur. dimidium autem ſortis, uſurae nomine abſumptum, recte dicitur, ſemiſſis uſura: quia pro toto accipitur as: unde, Heres ex aſſe. σκέψαι } conſidera: quid? hoc uidelicet, de tribus condicionibus, quas poſui, quae tibi magis e re noſtra uideatur eſſe. Iste } Meto. a quo auctionē fieri uellem, ut inde mihi ſatisfaceret. Avctionem *nullam faciat* } plus dixit, quam ſi dixiſſet, Auctionem non faciat. Nullam, quaſi me contempto, de ſolutione minimum laborans. Lvdis *factis* } Praeneſte. quibus de ludis in epiſtola, quae proxime antecedit. Clypo } nomen puto eſſe debere Caeſariani alicuius potentis, quem ludis Praeneſte factis putaret Cicero Romam aduolaturum, ut Metoni aere alieno laboranti ſubſidio eſſet. Ne *talis uir* ἀλογηθῇ } ne Meto negligatur: ne ſcilicet ego eum ad pecuniam, quam debet, perſoluendam poſſim cogere. Talis uir, εἰρωνικῶς. μελήσει } curabis: curae erit: de hoc uidelicet Metonis nomine.

Cicero S. D. Attico. 4.

O Gratas *tuas mihi, iucundasq. litteras quod quaeris? reſtitutus eſt mihi dies feſtus. angebar enim, quod Tiro* ἐνεργέστερον *te ſibi eſſe uiſum dixerat. addam igitur, ut cenſes, unum diem. Sed de Catone* πρόβλημα ἀρχιμήδειον *eſt. non aſſequor, ut ſcribā, quod tui conuiuae non modo libenter, ſed etiam aequo animo legere poſſint. quin etiam, ſi a ſententijs eius dictis, ſi ab omni uoluntate, conſilijsque, quae de rep. habuit, recedam,* ψιλῶς*q. uelim grauitatem, conſtantiamq. eius laudare; hoc ipſum tamē ijs odioſum* ἄκουσμα *ſit. ſed uere laudari ille uir nō poteſt, niſi haec ornata ſint; quod ille ea, quae non ſunt, & futura uiderit, & ne fierent, contenderit, &, facta ne uideret, uitam reliquerit. horum quid eſt, quod Atedio probare poſſimus? ſed cura obſecro, ut ualeas; eamque, quam ad omnes res adhibes, in primis ad conualeſcendum adhibe prudentiam.*

EXPLA-

EXPLANATIO

RESTITVTVS *eſt mihi dies feſtus:* } cuius iucunditatem abſtulerat metus inualetudinis tuae; quoniam quidem, te ſibi rubicundiorem, & inflammatiorem eſſe uiſum, Tiro dixerat. eſt igitur is dies mihi reſtitutus, poſtquam ex tuis litteris, nunc tibi ſatis recte eſſe, cognoui. Non enim recte ſe ualere Atticus ſcripſerat, ſed ſatis recte: cum in extrema epiſtola Cicero dicat, Adhibe ad conualeſcendum eam prudentiam, quam ad omnes res ſoles. ADDAM *igitur, ut cenſes, unum diem* } ad id tempus uidelicet, quod hic manere conſtitueram. nam, niſi ita facerem, unus dies amiſſus eſſet. quem hac ratione recuperabo, ſi unum addam. Et ſciendum eſt, Ciceronem hic feſtos appellare eos dies quos ruri ageret, propterea quod feriaretur ab omnibus negotijs, quemadmodum in urbe feſtis diebus fieri ſoleret. VT *cenſes* } quia, cum Cicero ſcripſiſſet, angi ſe propter Tironis ſermonem de Attici rubedine, eoq. factũ eſſe, ut feſtum diem amiſerit, cum hilaritate illa, ad quam nos dare feſtis diebus ſolemus, frui minime potuerit: reſcripſit Atticus: Adde igitur unum diem, ut reſtituatur tibi is, quem amiſiſti: cum intelligas, de inualetudine mea timendum tibi non eſſe. DE *Catone* πρόβλημα ἀρχιμήδειον *eſt* } librum de Catonis uita ſcribere inſtituerat: ſed ait difficile opus eſſe, quales Archimedis quaeſtiones: propterea quod aſſequi non poſſet, ut Caeſarianos eo libro non offenderet. NON *aſſequor* } laboro, & contendo; ſed non aſſequor ut ſcribam, non dicam quod libenter, ſed quod equo animo tui conuiuae poſſint legere. itaq. difficili in loco uerſor, quemadmodum ij, qui Archimedis quaeſtionem aliquam explicare conantur. TVI *conuiuae* } Caeſariani, Balbus, Hirtius, & alij; quos habere in conuiuio ſaepiſſime ſolitus es. RECEDAM } ſenſus eſt: Si Catonis ſententias, quas de rep. dixit, & conſilia, quae item de rep. habuit, omittam; eiusq. grauitatem & conſtantiam minus, quam ueritas poſtulat, laudare uelim: tamen hoc ipſum audire moleſtum illis erit: ideſt, hac ipſa Catonis laude, quamuis imminuta, tamen offendentur: nullã enim prorſus eius mentionem fieri uellent. NISI *haec ornata ſint,* } haec, grauitas & conſtantia Catonis in rep. adminiſtranda: ornata ſint, ornate ſcribantur. πρόβλημα ἀρχιμήδειον *eſt* } de Catone ſcribere. nam, ſi eum ψιλῶς, hoc eſt parce, tenuiter, non ut ueritas poſtulat, laudabo, tamen Caeſarianos offendam: ſin uere, multo magis: propterea quod laudare eum uere non poſſum, niſi haec laudibus illuſtrem: laudibus autem illuſtrari debent ob hanc cauſſam, quod ille ea, quae nunc fiunt, & futura uiderit; &, ne fierent, contenderit, &, facta ne uideret, uitam reliquerit. ATEDIO } Caeſari. ficto nomine. & fortaſſe idem, de quo ep. 23. PROBARE } oſtendere, & perſuadere, recte eſſe factum. quaſi dicat: Ex his nihil erit, quod Caeſar non reprehendat: itaque eum offendam, ſi ſcriptis illa perſequi uoluero. Haec epiſtola poſt confectum bellum Africanum ſcripta eſt; ſiquidem Catonis interitum oſtendit, qui, audita Caeſaris uictoria, Vticae ſe ipſe occiderat.

Cicero S. D. Attico. 5.

*Q*VINCTVS *pater quartum, uel potius milleſimũ nihil ſapit, qui laetetur Luperco filio, & Statio, ut cernat duplici dedecore cumulatã domũ. addo etiam Philotimum tertium. o ſtultitiam, niſi mea maior eſſet, ſingularem: (quod autem oſim hanc rem,* ἔρανον *a te) fac, non ad* διψῶσαν κρήνην, *ſed ad* πειρήνην *eum ueniſſe:* ἄμπυδμα σεμνὸν ἀλφειοῦ πειρήνην, *ut ſcribis, haurire, in tantis ſuis praeſertim anguſtijs?* ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψῃ? *ſed ipſe uiderit. Cato me quidem delectat, ſed etiam Baſſum Lucilium ſua. De Coelio, tu quaeres, ut ſcribis. ego nihil noui. noſcenda eſt natura, non facultas modo. De Hortẽſio, & Virginio tu, ſi quid dubitabis. etſi, quod magis placeat, ego quantum adſpicio, non facile inueneris. Cum Muſtella, quemadmodum ſcribis, cum uenerit Criſpius. Ad Aulum ſcripſi, ut ea, quae bene noſſem de auro, Piſoni demonſtrarem. tibi. n. ſane aſſentior, & iſtud nimiũ duci, & oĩa nunc undique contrahenda. Te quidẽ nihil agere, nihil cogitare aliud, niſi quod ad me pertineat, facile perſpicio, meisq. negotijs impediri cupiditatẽ tuã ad me ueniendi. ſed mecum eſſe te puto; non ſolum quod meam rem agis, uerũ etiam quod uidere uideor, quo modo agas. neque enim ulla hora tui mihi eſt operis ignota. Tubulum praetorem uideo L. Metello, Q. Maximo conſulibus. nunc uelim, P. Scaeuola pontifex maximus, quibus conſulibus tribunus pl. equidem puto Caepione, & Pompeio: praetor enim P. Furio, Sex. Atilio. dabis igitur tribunatũ, &, ſi poteris, Tubulus quo crimine. & uide quaeſo, L. Libio, ille, qui de Ser. Galba, Cenſorino, & Manilio, an Quinctio, Manio conſulibus tribunus pleb. fuerit: conturbor enim. in Bruti epitoma Fannianorum, ſcripſi, quod erat in extremo: idq. ego ſecutus, hunc Fannium qui ſcripſit hiſtoriam, generum eſſe ſcripſeram Laelij. ſed tu me* γεωμετρικῶς *refelleras: te autem nunc Brutus, & Fannius. ego tamen de bono auctore Hortenſio ſic acceperam, ut apud Brutum eſt. hunc igitur locum expedies. Ego miſi Tironem Dolabellae obuiam. is ad me idibus reuertetur. te exſpectabo poſtridie. de Tullia mea tibi antiquiſſimum, eſſe uideo: idq. ita ut ſit, te uehementer rogo. Ergo & in integro omnia: ſic enim ſcribis. mihi etſi kalendae uitandae fuerunt, inceſſionumq.* ἀρχέτυπα *fugienda, conficiendaeq. tabulae: nihil tamen tanti, ut a te abeſſem, fuit. cum Romae eſſem, & te iam iamq. uiſurum me putarem quotidie tamen horae, quibus exſpectabam, longae uidebantur. ſcis me minime eſſe blandum: itaque minus aliquanto dico, quam ſentio.*

EXPLANATIO

LVPERCO *filio,* ʒ Romae Lupercalia ſacra ad expiandos manes menſe Februario celebrabantur. inde Luperci, qui ea ſacra Lupercalibus in Lupercali facientes, hac illac nudi curſitabant. ipſa uero Lupercalia, a Lycaeo, Arcadiae monte, dicta, ut Ouidius ſcribit, tranſtuliſſe in Italiam Euandrum Arcadem Liuius refert, ſed ab Ouidio & Liuio Sex. Pompeius diſcrepat, qui a Lupercis, amiculo Iunonis, ideſt pelle caprina, nomen accepiſſe tradit. De Lupercis & Lupercalibus Varro, Sex. Pompeius, Liuius, Plutarchus, Ouidius de faſtis, Cicero pro Coelio, & in Antonium. STATIO ʒ Quincti Ciceronis liberto; quem, cum in Aſia praetor eſſet. maxime propter fidelitatem manumiſerat. de hoc in ep. 5. l. 5. & ep. 2. l. 1. ad Quinctum fratrem; & in ea, quam ad Marcum fratrem Quinctus ſcripſit, lib. XVI, ad Tironem. DVPLICI *dedecore* ʒ duplex enim dedecus, & filium & libertum Lupercos habere, qui ea ſacra non niſi ſumma laetitia & hilaritate Lupercorum more celebrarent: cum in tantis patriae ruinis non laetari bonum ciuem, ſed lugere oporteret. TERTIVM ʒ Lupercum. O *ſtultitiam* ʒ Quincti fratris. NISI *mea maior eſſet* ʒ qui, patria tyrannido oppreſſa, tamen hic maneam. mihi enim, uiro conſulari, uindici olim inimicorum reip. qui pro patria tantas res in conſulatu geſſi, tam acrem libertatis defenſorem in omni uita ſum profeſſus, multo minus concedendum eſt, nunc tyranno ſeruire; quam Quincto fratri, Lupercum eſſe filium ſuum, pati. itaque maior, quam illius, ſtultitia noſtra eſt. QVOD *autem oſim hanc rem,* ἔρανον *a te.* ʒ Oſim, dixit, pro Auſim, comicorum more. Quod, inquit, auſim ſub tyranno uiuere, mandatum hoc a te habeo. tu enim mihi hoc in mandatis dediſti, ne diſcedam; ſed in patria potius quam externis in locis, uiuam. ἔρανον autem ualet Mandatum; auctore Suida, qui ἔρανος idem ſcribit eſſe, quod ἐντολή. alibi aliud ſignificat: ſed hic ſententia poſtulare uidetur, ut pro mandato accipiamus. & dixit, Oſim, quaſi turpe quiddam. FAC, *non ad* διψῶσαν *&c.* ʒ Quinctus, inquit, laetatur, quod filium Lupercum uideat. miror. res enim eſt eiuſmodi, ut propterea ualde laetari, ſtultum ſit uerum fac, & amplam rem eſſe, & honorificam: numquid eum decet, cum reſp. petierit, ulla ex re uehementius laetari; praeſertim cum & ipſe hoc tempore, qui laetatur, ſumma ex rei familiaris anguſtia laboret? hoc autem Cicero μεταφορικῶς protulit, his uerbis: Fac eum non ad aridum laetitiae fontem, ſed ad Pirenen, ideſt ad uberrimum, ueniſſe. (Pirene enim pro uberrimo fonte poſuit; ſiquidem, cum & concinne more fontium ſcateat, & aquas, ut Strabo refert, non diffluentes habeat, ſed ſtantes, uberrimum ſit neceſſe eſt) ἄμπνευμα σεμνόν ἀλφειοῦ πειρήνην haurire? in tantis ſuis praeſertim anguſtijs? uerba ſunt Pindari in Nemeis non de Pirene, ſed de Arethuſa fonte; qua in Achaia terra abſorptus Alpheus fluuius, diuq. ſubterfluens, tamdem erumpit apud Syracuſas in fontem Arethuſam: ut, quaſi graui preſſus onere, tum demum reſpirare uideatur. ideo uocauit Pindarus Arethuſam ἄμπνευμα σεμνὸν ἀλφειοῦ κρήνην. quo modo & hic legendum uidetur: ut non de Pirene loquatur Cicero, quae non eſt ἀλφειοῦ ἄμπνευμα, ſed ad Arethuſam ſermonem conuertat. & recitat uerba graeca in Attici litteris uſurpata. quod apparet, quia ſubiungit, Vt tu ſcribis. alioqui eſſet μνημονικὸν ἁμάρτημα, ſi Pindari uerba, de Arethuſa prolata, Cicero de Pirene dicta acciperet. CATO ʒ liber, quem ſcripſit de Catonis uita. SED *etiam Baſſum Lucilium ſua* ʒ ſubintelligitur, delectant. Senſus eſt: Catone meo delector, ſed fortaſſe ſine cauſſa, quando etiam Baſſum Lucilium, malum ſcriptorem, ſua delectant. DE *Coelio, tu quaeres, ut ſcribis.* ʒ Ciceronis conſilium erat, ut omnia, quaecumque poſſet, ſiue e ſuppellectile, ſiue ex argento, in auream pecuniam redigeret, ut ſcilicet temporibus tam incertis, tamq. periculoſis, cum unius libidine cuncta gererentur, rebus ſuis contractis, & paratior eſſe ad omnem euentum, & facilius cauere ſibi poſſet. aurum hoc non niſi ab argentarijs poterat cogere. & quoniam in huiuſmodi rerum tractatione minus ipſe uerſatus, in auro timeret, ne ſibi ab argentarijs imponeretur: Attico, huius generis intelligenti, & ad hanc rem uſu peritiſſimo, conficiendi negotij curam delegauerat. Haec, ut argumentum eorum, quae ſequuntur, praeponere non alienum fuit. Nunc ad Ciceronis uerba. *De Coelio:* argentario. *Quaeres:* num aurum nobis dare poſſit. quamquam non hoc modo uidendum tibi eſt, num dare poſſit; ſed illud etiã, num daturus bonum ſit, non adulterinum. hoc enim ſignificat id quod ſequitur, Noſcenda eſt natura, non facultas modo: ſubintellige, Coelij. unde illud in epiſtola ſequenti: De Coelio, uide quaeſo ne quae lacuna ſit in auro. Quod autem dicit, Ego nihil noui, ualet hoc, Ego in huiuſmodi rebus plane ſum rudis: itaque tu quaeres. Iterat eadem in epiſtola quae ſequitur, cum dicit, Ego iſta non noui. Hunc locum alij aliter interpunxerant, ut ita ſcriberent, Noſcenda eſt natura, non facultas modo de Hortenſio, &c. nos, ſententiam, ut putamus, meliorem ſecuti, diſtinctionis notam loco mouimus. DE *Hortenſio, & Virginio tu, ſi quid dubitabis* ʒ hos quoque argentarios puto fuiſſe. *Tu:* ſubaudi quaeres: quaeres autem hoc, num uiri boni ſint, & num in auro quod daturi ſunt, uitium timere poſſimus. *Si quid dubitabis:* hoc dicit, quia ipſe non admodum dubitabat. nam infert, Etſi, quod magis placeat, ego quantum adſpicio, non facile inueneris. CVM *Muſtella* ʒ ages. forte Muſtella & Criſpus coheredes erant. itaque agi cum Muſtella non poterat, niſi & Criſpus, eiuſdem hereditatis particeps, adeſſet. etiam ep. 3. l. 13. De Criſpo, inquit, & Muſtella uidebis. & uelim ſcire, quae ſit pars duorum. Quo in loco hereditatem ſignificari, manifeſtum eſt, cum dicat, Quae ſit pars duorum. AD *Aulum ſcripſi* ʒ & a Piſone argentario aurum ſumere Cicero uolebat. hoc agebatur, interprete Aulo. &, quoniam res diutius ducebatur; puto quod argentarius Piſo in permutatione facienda lucro uſitato contentus eſſe nollet, ſed aliquanto plus peteret:

Cicero,

Cicero, qui rem ad exitum uellet perducere, ad Aulum ſcripſit, ut per eum Piſoni demonſtraret, ſe optime noſſe, quantum pro auro, quod ab argentarijs permutatione acciperetur, dari ſoleret, ut ſcilicet Piſo, cum uideret Ciceronem, qui collybi rationem bene noſſet, non facile adductum iri, ut praeter conſuetudinẽ penderet; aequiora poſtularet. Piſonẽ autẽ argentarium fuiſſe, oſtendit etiam locus ille in l. 13. ep. 2. Piſonem, ſicubi de auro. Et eodem lib. ep. 4. Si quid poteris, cum Piſone conficies: Aulus enim uidetur in officio futurus. Semper enim, ubi quid agendum erat cum Piſone, Auli opera, qui Piſoni familiaris eſſet, utebantur. QVAE *bene noſſem de auro* } quantum ſcilicet pendi ſoleat ab ijs, qui argentarijs permutatione aurum ſumunt. non enim hoc dicit, ut oſtendat aurum ſe noſſe, cum ſupra dixerit, Ego nihil noui: & infra, Ego iſta non noui, referens ad aureae pecuniae cognitionem: ſed ideo dicit, ut collybi rationem ſibi notam eſſe oſtendat. DEMONSTRAREM } per Aulum interpretem. TIBI *enim &c.* } ratio, cur ad Aulum ſcripſerit. Videbam, inquit, idem quod tu, & hanc rem nimium prorogari, & mea referre, ut conficeretur. ISTVD } hanc rem, quam cum Piſone agimus interprete Aulo. OMNIA *contrahenda* } id agendum, ut omnia negotia ad exitum perducantur. Contrahenda, μεταφορικῶς, ne longius abeant. Te quidem, &c. quoniam dixit, Iſtud nimium diu duci, ideo haec ſubſcribit, ut oſtendat, Attici id negligentia non fieri. TVBVLVM } de hoc L. Tubulo in oratione pro M. Scauro his uerbis: Si mehercule iudices pro L. Tubulo dicerem, quem unum ex omni memoria ſceleratiſſimum, & audaciſſimum fuiſſe accepimus: tamen non timerem, uenenum hoſpiti, aut conuiuae ſi diceretur cenanti ab illo datum, cui neque heres, neque iratus fuiſſet. quem locum Pedianus explanans, Lucius, inquit, hic Tubulus praetorius fuit aetate patrum Ciceronis. is propter multa flagitia, cum de exſulio accerſitus eſſet, ne in carcere necaretur, uenenum bibit. Haec autem de Tubulo, & de Scaeuola Cicero quaerebat ab Attico, ut ad libros de finibus uteretur, quos tunc in manibus habebat. nam libro II. ubi differentiam oſtendere uult inter improbum, & callidum improbum; exempla ponens, de L. Tubulo ita meminit, ut de improbo; de Q. Pompeio, ut de callido improbo. An tu, inquit, me de L. Tubulo putas dicere? qui cum praetor quaeſtionem inter ſicarios exercuiſſet, ita aperte cepit pecunias ob rem iudicandam, ut anno proximo P. Scaeuola tribunus pl. ferret ad plebem, uellent ne de ea re quaeri? quo plebiſcito decreta eſt conſuli quaeſtio Cn. Caepioni. (ſic enim legendum eſt, non Scipioni) profectus in exſulium Tubulus ſtatim, nec reſpondere auſus: erat enim res aperta. non igitur de improbo, ſed de callido improbo quaerimus, qualis Q. Pompeius in foedere Numantino inficiendo fuit. Haec Cicero: qui cum ignoraret, quo crimine Tubulus eſſet accuſatus, quaeſiuit ab Attico his uerbis, Si poteris, Tubulus quo crimine, ſubaudi, accuſatus fuerit. Atticum reſcripſiſſe apparet, Quod praetor quaeſtionem exercens inter ſicarios, pecunias cepiſſet ob rem iudicandam. itaq. Cicero, ut oſtendimus, in libro 2. de finibus ſcripſit. TRIBVNVS *pl.* } quo in tribunatu de Tubulo ad plebem tulit. PVTO, *Caepione, & Pompeio* } recte putabat, ex cauſſa, quam ſubſcripſit. nam, cum P. Furio, Sex. Atilio cos. praetor fuerit, inter tribunatum autem & praeturam quattuor anni interſint: Caepione & Pompeio cos. tribunum fuiſſe, ueriſimile uidebatur. ideo dicit in libro II. de finibus, Anno proximo, cum ab Attico certior factus eſſet, Caepione & Pompeio cos. tribunum Scaeuolam fuiſſe; Caepionem autem & Pompeium poſt Metellum, & Maximum, ideſt poſt annum, quo Tubulus praetor fuit, conſules ſciret proxime fuiſſe. DABIS *igitur tribunatum* } ſcribes, quibus conſulibus Scaeuola tribunus pl. fuerit. Atticum reſcripſiſſe conſtat, Caepione & Pompeio, ut ſupra ex libro II. de finibus proxime oſtendimus. TVBVLVS *quo crimine* } ſubintellige, fuerit accuſatus a Scaeuola tribuno pl. Hic erratum erat in omnibus libris, quos uidimus, & ſcriptis, & impreſſis. nã, pro Tubulus, uel Tabulis, uel Tubulis, uel Tribulis legebatur. coniectura uſi ſumus, &, Tubulus, recte, ut opinor, repoſuimus. L. LIBO, *ille, qui de Ser. Galba,* } L. Scribonius Libo rogationem tulit in Ser. Sulpicium Galbam, quod praetor Luſitanos contra interpoſitam fidem occidiſſet. hoc Cicero lib. I. de Orat. & in Bruto, & Val. l. 9. ſed aliter is, qui epitomen facit ex lib. Liuii XLIX. *Qui de Ser. Galba:* ad populum tulit. Hic eſt Galba, quem Cicero in libro de claris oratoribus artificium & uim ad animos eorum, qui audirent, delectandos aut permouendos principem ex Latinis habuiſſe dicit. CENSORINO, *& Manilio,* } anno poſt urbem conditam DCIV. MANIO } praenomen Acilij Balbi, qui conſulatum cum T. Quinctio Flaminino geſſit anno DCIII. poſt v. c. IN *Bruti epitoma Fannianorum ſcripſi:* } locutio, qualis illa ad Trebatium: In Equo Troiano ſcis eſſe in extremo. In Bruti igitur epitoma erat in extremo, Fannium, qui ſcripſit hiſtoriam, generum eſſe Laelij. id Cicero ita ſcripſit, Brutum auctorem ſecutus, cum etiam de Q. Hortenſio idem accepiſſet. *In Bruti epitoma*: ante has dictiones in omnibus libris uerba erant Haec, Epitome Bruti Fanniana: quas, ut otioſas, & eorum, quae ſequebantur, gloſſema, ſuſtulimus. *Fannianorum*: quam confecit Brutus annalium Fannianorum, id eſt, hiſtoriae a Fannio conſcriptae. Sic etiam illud accipio, quod eſt in libro ſequenti ep. 8. Epitomen Bruti Coelianorum uelim mihi mittas: quam Brutus confecit hiſtoriae a L. Coelio Antipatro conſcriptae. HVNC *Fannium* } C. Fannium, Marci filium. *Hunc*: cuius hiſtoriam habemus. SCRIPSERAM } in libro de claris oratoribus. LAELII } hic eſt, qui cum Scipione Africano inter paria amicorum celebratur: cuius nomine librum de Amicitia Cicero inſcripſit. γεωμετρικῶς } argumentis & rationibus apertiſſimis, quemadmodum geometrae ſolent. BRVTVS, *& Fannius* } epitome Bruti, & ipſius Fannij hiſtoria. BONO *auctore Hortenſio,* } hic eſt Q. Hortenſius orator, aetate ſua poſt Ciceronem in eloquentia princeps. augur Cicero in collegiũ cooptauit, & inaugurauit: conſul fuit cũ Q. Metello Celere: obiit L. Aemilio Paullo, C. Claudio Marcello cos. cum Cicero ex Cilicia decederet, ut ſcribit ipſe in prooemio libri de claris oratoribus. quo in libro multa de eodẽ Hortẽſio, itemq. in fine libri III. de oratore. *Bono*

auctore:

auctore: } hiſtoriae perito, ut ei fides habenda uideretur. alibi etiam, in hoc genere Ciceronem Hortē-
ſij memoria, cum uiueret, uſum eſſe, apparet, ut epiſt. 31. Videor audiſſe ex Hortenſio, Tuditanum in de
cem Mummij legatis fuiſſe. & ep. 33. Expedies } Fannius, qui ſcripſit hiſtoriam, gener Laelij fuerit,
necne. Dolabellae } ex Africano bello reuertenti. Ergo *& in integro omnia,* } hic principium
puto eſſe oportere alterius epiſtolae. Ergo, inquit, omnia mihi in integro ſunt apud Caeſarem: animus il
lius erga me nihil eſt immutatus, quamquam Kalendis Romae non affuerim, cum ſenatus habitus eſt.
Cupiebat autem Caeſar quam maxime, ut in ſenatum uenirent, qui ante ciuile bellum optimates nume
rati fuerant, ut ſcilicet aliqua reſp. uideretur eſſe, quae re uera nulla erat. quo cum Cicero non ueniſſet,
quaeſiuit ab Attico per litteras, quo animo Caeſar id ferret. Atticus reſcripſit, In integro ſunt omnia.
Mihi *etſi Kalendae uitandae fuerunt.* } ſenſus eſt: Romam uenire non debui, & quia Kalendae mihi ui
tandae fuerunt, ne in ſenatu adeſſem, & ut primas optimatium reprehenſiones effugerem. Verebatur. n.
Cicero, ne, ſi Caeſare ex Africa reuerſo ſtatim ueniſſet, & in ſenatu affuiſſet, boni eum in ſermonibus ui
tuperarent, quod, libertatis olim defenſor acerrimus, tunc in ſenatum, qui haberetur a tyranno, uenire
non recuſaret. Inceſſionum autem ἀρχέτυπα dixit, ideſt, origo, & prima cauſſa uituperationem: nam an-
te nihil commiſerat, quo reprehendi ab optimatibus poſſet. Et, Inceſſionum, proprie: nam inceſſere, Fe-
ſtus exponit; iactu uel uerbis petere. transfertur & ad alias res: Itaque dixit Plautus : Inceſſere herum
dolis; Salluſtius, Inceſſit ambos inopia; Liuius, Inceſſit patres timor. Idem proprie, Inceſſere hoſtes iacu
lis. Cum autem locus hic Ciceronis ante eſſet corruptus, & in antiquo libro Caualcantis legeretur, Ni-
caſionum; in eo, quem Vbaldinus habet, Meaſſionum; corrigere auſi ſumus, &, Inceſſionum, ſcripſimus,
una tantum littera, ſi quis accurate confert, immutata. ſententia quidem ita commoda eſt, ut aptius ni-
hil eſſe poſſit, *Kalendae:* Sext. nam Caeſarem ex Africa reuertentem ueniſſe Romam VII. Kal. Sexti-
lis, l. 5. in extremo Hirtius refert. ut Kalendas, quibus primum ſenatum habuit, quas Cicero dicit ſibi ui
tandas fuiſſe, Sextilis menſis intelligi uerisſimile ſit. Kalendis autem ut ſenatus haberetur, uidetur in con
ſuetudine poſitum fuiſſe. quod indicat etiam locus ille ep. 26. Circiter Kalendas affuturus uidetur. uel-
lem, tardius. Et illud ep. 46. l. 13. Rogat magnopere, ut ſim Kalendis in ſenatu. Item ep. 6. lib. 16. Maxime
dolebat me Kalendis Sextilibus in ſenatu non fuiſſe. & ep. 22. l. 14. alibiq. non apud ipſum modo, ſed &
apud alios. Conficiendaeq. *tabulae* } tertia cauſſa, cur Romam uenire non debuerit. cōficiendae,
inquit, mihi erant tabulae; ruri, uidelicet: nam in urbe propter occupationes non potuiſſet. His de cauſ-
ſis, inquit, Romam uenire non debui: ſed debui tamen, ut te uiderem: nihil enim tanti eſt, ut a te abſim.
Et dixit, Vt a te abeſſem, pro, ut abeſſe deberem. Hunc locum & mendoſum, & perdifficilem correctio-
ne, & interpretatione, niſi fallor, ita illuſtraui, ut ijs, qui haec noſtra legerint, obſcurus iam eſſe non poſ
ſit. Vnum mihi uideor praetermiſiſſe, Conficere tabulas quid ſit: quod Pedianus declarat his uerbis: Mo
ris fuit, unumquemque domeſticam rationem ſibi totius uitae ſuae per dies ſingulos ſcribere ; in quo
appareret, quid quiſque de redditibus ſuis, quid de arte, fenore, lucroue ſe poſuiſſet quoque die, & quid
item ſumptus, damniue feciſſet. Haec Pedianus. eadem fere Cicero ipſe in Verrem libro III. & Sueto-
nius in Iulio, qui eum ſcribit ſeruitia politiora comparaſſe immenſo praetio, & cuius etiam ipſum pude
ret ſic, ut rationibus uetaret inferri.

Cicero S. D. Attico. 6.

De Coelio, uide, quaeſo, ne quae lacuna ſit in auro. ego iſta non noui. ſed certe in collybo eſt detrimenti ſatis. huc aurum ſi accedit: ſed quid loquor? tu uidebis. Habes Hegeſiae genus, quod Varro laudat. uenio ad Tyrannionem : Ain tu? uerum hoc fuit, ſine me? at ego quoties, cum eſſem otioſus. ſine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? uno ſcilicet, ſi mihi librum miſeris: quod ut facias, etiam atque etiam rogo. Etſi me non magis liber ipſe delectabit, quam tua admiratio delectauit. amo enim πάνταφιλόδημον *: teq. iſtam tam tenuem* θεωρίαν *tam ualde admiratum eſſe gaudeo. etſi tua quidem ſunt eiuſmodi omnia. ſcire enim uis, quo uno animus alitur. ſed, quaeſo, quid ex iſta acuta, & graui, refertur ad* τέλος*? ſed longa oratio eſt, & tu occupatus in meo fortaſſe aliquo negotio: & pro iſto aſſo ſole, quo tu abuſus es in noſtro pratulo, a te nitidum ſolem, unctumq. repetemus. ſed ad prima redeo. librum, ſi me amas, mitte. tuus eſt enim profecto, quoniam quidem eſt miſſus ad te. Vale.*

EXPLANATIO

Ne *quae lacuna ſit in auro* } ne uitium ſit in auro, quod a Coelio argentario, pecunia permutanda meo nomine, accepturus eſt. Lacuna dicitur eſſe in auro, cum in numero, qui aureus uidetur, aliqu d eſt, quod aurum non ſit. quaſi enim lacuna eſt in eo loco, ubi aurum non eſt: tranſlatione ſumpta a fundis, quos lacunae deteriores faciunt. In *collybo* } in ipſa permutatione. nam argentarijs datur aliquid, cum pecunia permutatur. Collybum autem Pollux explanat, pecuniae permutationem.

Hvc *aurum ſi accedit* ꝫ ſi praeter detrimentum,quod in collybo patimur,etiam non bonum aurum habebimus ab argentario. Habes *Hegeſiae genus quod Varro laudat* ꝫ Hegeſiae duo fuerunt,Cyrenaicus, & Magneſius, hic orator,ille philoſophus.de philoſopho,in primo libro Tuſculanarum quaeſtionum, & Laertius in Ariſtippo: de oratore, Stabo libro xiv.ipſe in eo libro,quem inſcripſit,Orator. quo in libro,manaſſe ab hoc uitium illud,ſcribit,in quod incidunt ij,qui numeros in oratione frequentius infringunt,atque concidunt.cuius generis ſunt Varronis ſcripta,utpote qui Hegeſiam ſequeretur. Quod Cicero de numeris Hegeſiae tradit,idem fere Dionyſius Halicarnaſſeus in Arte. *Habes Hegeſiae genus:* Hegeſiae librum Cicero ad Atticum miſerat.uides,inquit, Hegeſiae ſcripta cuius generis ſint . *Quod Varro laudat:* ſine cauſſa,ſcilicet:nam uidetur hoc ſignificare: Nunc Hegeſiae librum legens , intelligis,quam recte eum Varro laudat. Vervm *hoc fuit,ſine me?* ꝫ ſubaudi,te legere Tyrannionis librum . & dixit,Verum,pro aequum.quo modo,& in ep.1.libri II. Lves ꝫ correxeris.nam Luere hoc in loco id fere ualet,ut illud l. 5.de finibus : Lucretia ſtuprum per uim oblatum uoluntaria morte luit. Tva *admiratio* ꝫ ſcripſerat enim Atticus,ſe Tyrannionis librum cum admiratione legiſſe. Amo *enim* πάντα φιλόδιμον : ꝫ ratio,cur Attici admiratione delectatus ſit.amo enim,inquit, quicumque popularium ſuorũ ſtudioſus eſt.popularis autem erat Attici Tyrannio,non quod uterque Athenienſis eſſet,(nam neque Atticus,ut Cornelius Nepos in ipſius uita ſcribit,ciuem ſe Athenienſem fieri paſſus eſt , cum Athenienſes uellent;& Tyrannio erat Amiſenus,ut Suidas tradit) ſed quod uterque Athenis uixerat. eadem ratione in ep.10.libri 1.Solonem Attici popularem appellat: & infert, eundem Solonem ſe putare popularem ſuum fore: non quod in Athenienſium ciuitatem Cicero adſcribi uellet,ſed quia,ciuili bello inter Caeſarem,& Pompeium exorto, ne alterutrius partis eſſet,migrare Athenas,ibiq. habitare cogitaret. Alibi Popularis ualet eiuſdem ciuitatis,ut lib.11.Academicarum quaeſtionum:Thales hoc Anaximandro, populari,& ſodali ſuo,non perſuaſit.uterque enim Mileſius,auctore Laertio. Tenvem θεωρίαν ꝫ Tyrannionis conſiderationem in re tenui;quam tu, eius librum legens,admiratus es. Refertvr *ad* τέλος ꝫ quid affert ad ſummam rerum acuta iſta, ut ſcribis,& grauis θεωρία? quaſi dicat: ut acuta,& grauis ſit,quemadmodum tu ſcribis,Tyrannionis iſta θεωρία, tamen in re uerſatur minime neceſſaria. quamquam.n. Cicero librum non legiſſet, ὑπόθεσιν tamen & argumentum non ignorabat. Et *pro iſto aſſo Sole* ꝫ rectius,At, quam Et,meo iudicio.reſpondet ad alteram partem epiſtolae ab Attico acceptae. *Aſſo Sole:* ſcripſerat Atticus,ſe,cum domum Ciceronis,quae erat in Palatio,ueniſſet,in Sole per pratulum, quod domui adiacebat, ſatis ſuperq.inambulaſſe. Reſpondet Cicero per iocum: Domi meae dum fuiſti, praeter ſiccũ ſolem nihil habuiſti: at ego a te nitidum unctumq. Solem repetam : ideſt, cum ad te domum ueniam, non Sole tantum contentus ero,non mihi idem,quod tibi,ſatis erit,in Sole inambulare; ſed cenam etiã cum ſole exigam.Solem aſſum uocat,quem cena non ſequatur,quaſi ſine ſucco,ut obſonia ſunt aſſa: nitidum autem,& unctum,qui cum cena ſit. Missvs *ad te* ꝫ cum tui nominis inſcriptione, quemadmodum & Cicero Oratorem ad M.Brutum miſit.

Cicero S. D. Attico 7.

Tantvm *ne ab re tua eſt otij tibi, ut etiam Oratorem legas? macte uirtute. mihi quidem gratum: & erit gratius, ſi non modo in libris tuis, ſed etiam in aliorum per librarios tuos Ariſtophanem repoſueris pro Eupoli. Caeſar autem mihi irridere uiſus eſt* qvaeso *illud tuum, quod erat* ἀπινὲς, *& urbanum: ita porro te ſine cura eſſe iuſſit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu: ſed, quoniam iam ſine horrore eſt, ſpero eſſe. ut uolumus. Vale.*

EXPLANATIO

Tantvm *ne eſt ab re tua otij tibi,* ꝫ hoc totum e Terentij Heauton timorumeno ſumpſit. nam in prima ſcena primi actus ſic loquitur Menedemus: Chreme, tantum ne eſt ab re tua otij tibi, aliena ut cures, eaque, nihil quae ad te attinent ? Oratorem ꝫ librum , quem de perfecto oratore ad M. Brutum Cicero miſit : cuius inſcriptio eſt, Orator : itaque etiam in epiſtola ad Leptam, Oratorem,inquit, meum tantopere a te probari,uehementer gaudeo . Macte ꝫ uox,qua recte facientes laudamus ſimul , & hortamur : ut exempla declarant. ueteres ea & abſolute,& cum nominibus uſi ſunt. unde illud in extrema epiſtola lib. 15. Seruulos dicere aiebant, agripetas eiectos a Buthrotijs . macte . Tuſculanarum autem quaeſtionum libro 1. Macte uirtute , ego enim ipſe cum eodem ipſo non inuitus errauerim . & Virgilius, Macte puer uirtute noua, ſic itur ad aſtra . Plautus autem in Milite, Macte,dixit pro ualde . Gratvm ꝫ quod Oratorem meum legas . Non *modo in libris tuis, ſed etiam in aliorum* ꝫ nam orator deſcribebatur a pluribus , eiusq. exempla erant non modo apud Atticum , ſed etiam apud alios . Aristophanem *repoſueris pro Eupoli* ꝫ perſpicuum eſt, in Oratore ſubintelligi , in quo haec de Pericle : Si tenui genere uteretur , numquam ab Ariſtophane poeta fulgere,tonare,permiſcere Graeciã dictus eſſet. Ariſtophanis autem graeca uerba Plinius

in ep.quadam recitat, ἤ'σρατ ται ἁβρόμτα, ξυνχύ κατὴν ἑλλάδα. quod Cicero cum Eupoli primum tribuiſſet, poſtea, correxit, Ariſtophane repoſito. QVAESO *illud tuum* } Atticus Caeſarem de re Buthrotia cum rogaret, Quaeſo, ſaepius iterabat. quòd uerbum Caeſar quodam modo irridens, Attico ſe facturum omnia promiſit: Buthrotiosque, quorum agrum, ut diuideretur, proſcripſerat, decreto poſtea liberauit. hac de re in ſequentibus libris, ſed planiſſime in decimo ſexto, in extremo. TAMDIV } febri laborare. ſupra, de Atticae febricula, ſcilicet ualde dolui. ep.1. & infra ep.13. & 17.

Cicero S. D. Attico. 8.

QVAE deſideras, omnia ſcripſi in codicillis, eosque Eroti dedi, breuiter, ſed etiam plura quam quaeris; in ijs de Cicerone: cuius quidẽ cogitationis initium tu mihi attuliſti. locutus ſum cum eo liberaliſſime: quod ex ipſo, uelim, ſi modo tibi erit commodũ, ſciſcitere. ſed quid differo? expoſui, te ex me detuliſſe, ecquid uellet, ecquid requireret. uelle Hiſpaniam, requirere liberalitatem. de liberalitate, dixi, quantum Publius, quantum flamen Lentulus filio. de Hiſpania, duo attuli, primum idem, quod tibi, me uereri uituperationem: non ſatis eſſe, ſi haec arma reliquiſſemus? etiã contraria? deinde fore, ut angeretur, cum a fratre familiaritate, & omnia gratia uinceretur. uelim magis liberalitate uti mea, quam ſua libertate: ſed tamen permiſi. tibi enim intellexeram non nimis diſplicere. ego etiam atque etiam cogitabo: teque, ut idem facias, rogo. magna res: ſimplex eſt manere: illud anceps. uerum uidebimus. De Balbo, & in codicillis ſcripſeram, & ita cogito, ſimul ac redierit. ſin ille tardius, ego tamen triduum. Et, quod praeterij, Dolabella etiam mecum. Vale.

EXPLANATIO

QVAE *deſideras* } ut ad te ſcribam. CODICILLIS } Codicillos & Litteras multi, ut uideo, indifferenter accipiunt. ego aliter ſentio. nam codicilli tabellae ceratae erant, in quibus aliquid ſtylo aut breuiter, aut feſtinanter ſcriptum fuerat. itaq. ijs commodiſſime ueteres utebantur, cum ſcribere in codicillis poſſent uel in cena, uel in curia, uel in uia, uel ubicumque libuiſſet; charta autem non item, in qua ſcribere ſine atramento & calamo non poterant. neque umquam in codicillis quidquã eſſe ſcriptum reperietur, niſi cum aut breuiter, aut raptim ſcribendum eſſet. quare litterae erant, quae in charta ſcriptae fuerant: codicilli, tabulae ceratae, in quibus aliquid uel breuitatis, uel feſtinationis cauſſa exarabatur. EROTI } hic Ciceronis res domeſticas adminiſtrabat. ep.2.l.13. IN *ijs* } non in codicillis, ſed in ijs, quae, non rogatus a te, ſcripſi. refertur. n. ad proximum illud, Sed etiam plura, quam quaeris. COGITATIONIS } nam, te monente, cogitare coepi, quam uitam Cicero meus, quoniam quidem adoleſcẽs iam eſſet, ordiri deberet. QVID *differo?* } quid ego hanc moram interpono, ut ex eo ſciſciteris? ipſe tibi nunc narrabo. Deinde narrare incipit. Expoſui, te de mandato meo ei detuliſſe, ecquid uellet, ecquid requireret. uelle (ſubaudi, Quinctum filiũ haec reſpondiſſe) Hiſpaniam, requirere liberalitatem: ideſt, uelle Caeſarem in Hiſpaniam ſequi contra Pompeij filios: requirere, ut ego ei pecuniam liberalius ſuppeditarem. FLAMEN *Lentulus* } filius eius Lentuli, quem cum uniuerſo pontificum collegio Ciceronis domum, a P. Clodio conſecratam, religione liberaſſe, legimus in oratione de haruſpicum reſponſis: qui & ep.24.l.2. & ep.6.l.4. & a Pediano in oratione pro Scauro. & in oratione in Vatinium nominatur. Senſus eſt. De liberalitate dixi me daturum, quantum filio ſuo Publius, quantum ſuo Lẽtulus daret. QVOD *tibi,* } quod tibi attuli, cum ad me retuliſſes, filium in Hiſpaniam ire uelle. HAEC *arma reliquiſſemus?* } Põpeiana. CONTRARIA } ſubintellige, ſequi. & Contraria, ideſt Caeſaris. FRATRE } Quincto Cicerone filio, qui familiarior & gratioſior eſſet apud Caeſarem, utpote qui Lupercus in gratiam illius fuiſſet. nam Marcus filius nullo adhuc beneficio Caeſaris gratiam quaeſierat, ac ne ſatis quidem illi notus per aetatẽ eſſe potuerat. Quinctum autẽ filiũ cũ Caeſare in Hiſpania fuiſſe, infra oſtenditur ep.37. ubi eũ Cicero Impurũ cognatũ appellat. VELIM *magis, &c.* } uolo, ut potius pecuniam a me, quantam uult, ſumat, quã in Hiſpaniam erat. & dicit, Sua libertate, quia, ſi M. Cicero in Hiſpaniam iuiſſet, cũ id patri ſciret nõ placere, nimirũ liberius agere uiſus eſſet. PERMISI } ut in Hiſpaniã iret, ſi omnino ita conſtituiſſet. MAGNA *res* } permittere filio, ut in Hiſpaniam eat contra Pompeij liberos. SIMPLEX *eſt manere: illud anceps* } manere tutum eſt, & ſine periculo: ire in Hiſpaniam, anceps. poſſumus. n. aliquam in difficultatem incurrere. nam primum dedecus uidetur eſſe, filium pati pro tyranno pugnare: deinde hoc cogitandum eſt; ſi caſus tulerit, ut Pompeiani uincant, quid nobis futurum ſit, qui filio permiſerimus, ut contra eos pro Caeſare dimicaret. DE *Balbo &c.* } ſic accipio. Dolabella, cum Tulliolam dimiſiſſet, Ciceroni dotẽ debebat. eam tamen non numerabat, fretus gratia Caeſaris, cuius partes in ciuili contentione ſecutus erat. cogitabat igitur Cicero hac de re loqui cũ Balbo Caeſaris amiciſſimo. nam & infra; De dote, inquit, tanto magis perpurga. Balbi regia condicio eſt delegandi. EGO *tamen triduum* } hic manebo. Et dictio, Tamen, uenuſte poſita pro Certe: quia deſiderium ruſticandi declaratur. ut hoc dicat: Cum primum [illegible] redierit, Romam me conferam: ſin ille tardius, ego, quod optaui, tamen aſſequar, ut hic tri-

duum

duum etiam manere poſſim. Non licet autem quarundam dictionum occultam uim γεωμετρικῶς oſtendere: ſed, ingenio paullo acutiore qui ſunt, facile, quod ſignificauimus, intelligent: ceteris ſatisfacere neque ſemper poſſumus, etiam ſi uelimus; neque, ſi poſſimus, ſemper uelle debemus. DOLABELLA *etiam mecum* ʒ manſit. Tantum, inquit, abeſt, ut ſe a me abalienatum oſtenderit, ut etiam hic mecũ manſerit. Verebatur autem Cicero, ne Dolabella, qui Tulliolam repudiaſſet, ſibi quoq. eſſet infenſior. unde illud in epiſtola ad Volumnium: Dolabellam, quem ego perſpicio & iudico cupidiſſimum eſſe, atque amantiſſimum mei, cohortare, & confirma, & redde plane meum. Nondum autem, cum hanc epiſtolam, & cũ illa ad Volumnium Cicero ſcripſit, Tulliola perierat.

Cicero S. D. Attico. 9.

DE Cicerone, multis res placet. comes eſt idoneus. ſed de prima penſione ante uideamus. adeſt enim dies, & ille currit. Scribe, quaeſo, quid referat Celer egiſſe Caeſarem cum candidatis, utrum ipſe in fenicularium; an in campum Martium cogitet. & ſane ſcire uelim, numquid neceſſe ſit comitijs eſſe Romae. nam et Piliae ſatisfaciendum eſt, & utique Atticae. Vale.

EXPLANATIO

MVLTIS *res placet.* ʒ apparet, inter hanc epiſtolam & ſuperiorem multas deſiderari. nam ſuperior ante coeptum Hiſpanienſe bellum, haec autem poſt confectum ſcripta eſt, cum Caeſar uictor ex eo bello reuertens, ad urbem iam appropinquaret. Ac ne hoc quidem obſcurum eſt, quaſdam ex ſequẽtibus huic eſſe praeponendas; ut earum argumenta conſiderantibus patebit. RES *placet:* ʒ non ut in Hiſpaniam ad bellum; quod, ut dixi, confectum iam erat; ſed ut Athenas litterarum cauſſa proficiſcatur. hoc enim Cicero ſignificat, miſitq. paullo poſt filium Athenas cum L. Montano. COMES *eſt idoneus* ʒ Montanus, ſubintellige: quem cum filio Athenas mittere conſtituerat: de quo his uerbis epiſt. 51. L. Tullium Montanum noſti, qui cum Cicerone profectus eſt. & epiſt. 16. & 17. l. XIV. ANTE *uideamus:* ʒ ante quam Ciceronem Athenas mittamus, uidendum eſt quo modo prima penſio Caeſari ſoluatur. dies enim, quo primae penſionis ſolutionem promiſimus, adeſt. ET *ille currit* ʒ ideſt, & Caeſar cum celeritate reuertit: (reuertebat autem ex Hiſpanienſi bello) itaq. de ſolutione cogitandum. Hanc autem pecuniam iam ante ciuile bellum Cicero debuerat: quod ipſe declarat in extrema tertia epiſtola libri VII. neque Caeſar illius nominis exactioni, maioribus curis impeditus, operã dare potuerat. ſed, deuicto Pompeio, cum Romam reuertiſſet, Ciceroni conceſſit, ut aliquot penſionibus ſolueret, quo cõmodius ſcilicet poſſet ſoluere. Cum igitur filio Athenas eũti pecuniam Cicero dare uellet, prius, inquit, de prima penſione ſoluenda cogitemus. QVID *referat Celer egiſſe Caeſarem cum candidatis,* ʒ Celer hic non eſt Q. Metellus Celer, qui cum L. Afranio conſul fuit: nam is Marcellino, & Philippo cos. perierat: ſed alius, cuius nomen minus illuſtre fuit. CAESAREM: ʒ ex Hiſpania, Pompeianis tertio bello uictis, reuertentem. CANDIDATIS: ʒ qui obuiam ierant, ut ab eo magiſtratus peterent. VTRVM *ipſe in fenicularium, an in campum Martium cogitet.* ʒ utrum Celer uelit & ipſe magiſtratum petere. nam magiſtratus in campo Martio petebantur. Et quoniam populus, qui honores dare ſolitus eſſet, poteſtatem eiuſmodi nullam habebat, Caeſare ex ipſius libidine cuncta adminiſtrante; ideo cum irriſione & contẽptu fenicularium campum appellat. quod Martius ille campus, in quo populus poteſtatem habuerat, nullius iam eſſe uidebatur. NVMQVID *neceſſe ſit* ʒ ut ſcilicet ea, quae Caeſar aget, uideat probare, cum interſim. nam omnino, inquit, uenturus ſum, ut Piliae roganti ſatisfaciam: ſed numquid maturandum ſit comitiorum cauſſa, ſcribas ad me uelim.

Cicero S. D. Attico. 10.

NAE ego eſſem hic libenter, atque id quotidie magis, ni eſſet ea cauſſa, quam tibi ſuperioribus litteris ſcripſi. nihil hac ſolitudine iucundius, niſi paullum interpellaſſet Amyntae filius, ἀπεραντολογίαν δούς. cetera noli putare amabiliora fieri poſſe ulla litore, proſpectu maris, tum his rebus omnibus. ſed neque haec digna longioribus litteris; nec erat, quod ſcriberẽ; & ſomnus urgebat. Vale.

EXPLANATIO

HIc ⁏ in Antiati. Ni *eſſet ea cauſſa, quam tibi ſuperioribus litteris ſcripſi* ⁏ quae haec eſt cauſſa, cur Cicero minus libenter ruſticaretur? nimirum haec, quod ſine Attico eſſe non poterat. nam hoc eſt in ijs litteris, quas ipſe dicit proxime ſe miſiſſe: quae tamen ordine confuſo infra leguntur, hoc initio, Te tuis negotijs &c. cum enim in illis litteris de Philippi aduentu, in his autem de interpellatione ſcribat; dubium non eſt, quin illas Cicero ſuperiores appellet: cum ueriſimile ſit, prius eas fuiſſe ſcriptas, quibus aduentus ſignificatur, quam has, quibus interpellatio. Amyntae *filius* ⁏ Philippus. cuius interpellationem ſuperioribus in litteris ſcribit ſe timere, ſuperiores appello, quae infra ſunt, hoc principio, Te tuis negotijs. quas ij, qui deſcripſerunt, per negligentiam, aut certe per inſcitiam alieno loco poſuerunt, de ſuo deiectas. Sed quaeritur, cum in ijs litteris aperte Philippum nominet, cur hic circuitione uti uoluerit, ut potius, Amyntae filius, diceret, quam Philippus. Reſpondeo: Ciceronem, cũ de Philippi loquacitate uellet ſcribere, uerentem, ne id emanaret, ſi forte in alienas manus eae litterae deueniſſent, duobus modis rem obſcuraſſe; primum, cum, Amyntae filius, dixit, Philippum deſignans; (nam Amyntae filius fuerat Philippus Alexandri Magni pater) deinde, cum loquacitatem Graecis uerbis oſtendit, ὁ ἀπεραντολογίαν δοὺς ideſt, infinitam loquacitatem dans, uel, qui ſolet eſſe loquaciſſimus. offendere autem Cicero L. Marcium Philippum ſine malo non potuiſſet, quod Philippus apud Caeſarem affinitatis coniunctione multum poterat. Atiam enim, Caeſaris ſororis filiam, Octauij, qui Auguſtus poſtea cognominatus eſt, matrem, in matrimonium duxerat. Appianus lib. III. Plutarchus in Cicerone, Suetonius. Cetera ⁏ praeter ſolitudinem; de cuius iucunditate iam dixit. Quod ſequitur, corrigo ſic, & interpungo, coniecturam ſecutus: Noli putare amabiliora fieri poſſe, uilla, litore, proſpectu maris. His *rebus omnibus* ⁏ quas hic habemus. cum enim ea perſequi longum eſſet, quibus in Antiati delectaretur, tribus uerbis, His rebus omnibus, complexus eſt. Nec *erat, quod ſcriberem.* ⁏ praeter haec, quae digna longioribus litteris non ſunt.

Cicero S. D. Attico 11.

MAle mehercule de Athamante, tuus autem dolor humanus is quidem, ſed magnopere moderandus. conſolationum autem multae uiae, ſed illa rectiſſima. impetret ratio, quod dies impetratura eſt. Alexim uero curemus, imaginem Tironis; quem aegrum Romam remiſi: &, ſi quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me cum teſtamento transferamus. tota domus ſuperior uacat, ut ſcis. hoc puto ualde ad rem pertinere. Vale.

EXPLANATIO

DE *Athamante.* ⁏ Attici ſeruo, qui perierat. Alexim *uero curemus,* ⁏ aegrotantem. Et hic Attici ſeruus erat, a manu, ut legitur epiſt. 2. lib. 7. Si *quid habet collis* ἐπιδήμιον, *ad me cum teſtamento transferamus* ⁏ collis Quirinalis, in quo tua domus eſt, ſi quid habet ἐπιδήμιον, ideſt, ſi caelo utitur inclementiore, ut in eo morbi graſſentur epidemici; (hoc enim timendum erat; cum eodem tempore & Athamas perijſſet, & Alexis aegrotaret) transferamus Alexim domum meam in Palatium. *Cum teſtamento*: hic ſine dubio mendum eſt, & fortaſſe legendum, Cum Thallumeto, Alexis aegrotantis cuſtode, aut, ipſo quoque aegrotante. Thallumetus autem Attici ſeruus & ipſe erat. quod indicat illud ep. 12. l. 5. Meos cum Thallumeto noſtro peruolutas libros.

Cicero S. D. Attico. 12.

MAle de Seio. ſed omnia humana tolerabilia ducenda. ipſi enim quid ſumus? aut quam diu haec curaturi ſumus? ea uideamus, quae ad nos magis pertinent, nec tamen multo, quid agamus de ſenatu. Et, ut ne quid praetermittam, Caeſonius ad me litteras miſit, Poſtumiam Sulpicij domum ad ſe ueniſſe. De Pompeij Magni filia, tibi reſcripſi, nihil me hoc tempore cogitare. alteram uero illam, quam tu ſcribis, puto noſti. nihil enim uidi foedius. ſed adſum: coram igitur. Obſignata epiſtola, accepi tuas. Atticae hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω. Vale.

EXPLANATIO

QVAE *ad nos magis pertinent*, } nam illa, quae humanitus accidunt, quoniam uitari nulla ratione poſſunt, non uidentur eſſe curanda. quid autem agamus de ſenatu, ideſt, quod conſilium capiamus de dicenda in ſenatu ſententia, (nam Romam iturus erat, ut extrema epiſtolae pars oſtēdit) hoc uero curandum eſt. nam, ſi ad Caeſaris uoluntatem loquemur, boni uituperabunt; ſi ex utilitate reip. Caeſar offendetur. NEC *tamen multo* } ut enim diligenter conſideremus, quid agamus de ſenatu; nihil tamen proficimus: ſiquidem omnino reſp. iacebit. quod cum ita ſit, hoc ipſum de dicenda in ſenatu ſententia non multo magis ad nos pertinet, quam communis omnium interitus, quem certum & immutabilem ſcimus eſſe, ut de eo cogitare non debeamus. nam, illud, Quae ad nos magis pertinent, ualet hoc, quae magis curāda nobis ſunt, aut de quibus magis cogitare debemus. POSTVMIAM *Sulpicij* } ſubintellige, uxorem. nam ueteres ſic loquebantur, ut diceret, Terentia Ciceronis, Poſtumia Sulpicij, Mucia Pompeij, & huiuſmodi, Vxor ſubaudientes. Poſtumiam autem Ser. Sulpicij, iuriſconſultorum peritiſſimi, coniugem fuiſſe, patet ex lib. IV. epiſtolarum ad Sulpicium. DOMVM *ad ſe ueniſſe* } hoc tempore, cum Terentiam iam dimiſiſſet, de ducenda uxore Cicero cogitabat. huius rei cauſſa Poſtumia uenerat; ut cum Caeſonio loqueretur. Eodem ſpectant ea, quae ſequuntur. Duxit autem poſtea Publiliā quandam: quam & ipſam deinde, quod Tulliolae morte laetari uideretur, dimiſit. autor Plutarchus in Cicerone. COMMOTIVNCVLIS συμπάσχω } Commotiunculis idem ſignificauit, quod in epiſtola 15. libri X. cum dixit, a nouis tentationibus ualetudinem confirmatam. nam, tentationes & commotiunculae non morbi ſunt, ſed morborum initia. Commotiunculis autem Atticae; quae non plane in morbum, ſed in febriculam inciderat. ſupra, epiſt. 25. lib. XI. συμπάσχω: aeque afficior, atque illa. unde illud epiſt. 15. lib. 4. Valde gratum, ſi Eutychides cognoſcet, ſuam illam in eo dolore συμπάθειαν mihi non obſcuram fuiſſe.

Cicero S. D. Attico. 13.

DE dote, tanto magis perpurga. Balbi regia condicio eſt delegandi. quoquo modo confice. turpe eſt rem impeditam iacere. Inſula Arpinas habere poteſt germanum ἀποθέωσιν. habere uideatur: ἐκγόνιμος eſt: igitur animus in hortis: quod tamen inſpiciam, cum uenero. De Epicuro, ut uoles; etſi μεθαρμόζομαι in poſterum genus hoc perſonarum. incredibile eſt, quam ea quidam requirant. ad antiquos igitur: ἀνεμέσητον γάρ. nihil habeo, ad te quod perſcribam: ſed tamen inſtitui quotidie mittere, ut eliciam tuas litteras; non quo aliquid ex his exſpectem; ſed neſcio quo modo tamen exſpecto. quare ſiue habes quid, ſiue nihil habes, ſcribe tamen aliquid, teq. cura. Commouet me Attica. etſi aſſentior Cratero. Bruti litterae, ſcriptae & prudenter, & amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. Me haec ſolitudo minus ſtimulat, quam iſta celebritas. te unum deſidero: ſed litteris non difficilius utor, quam ſi domi eſſem. ardor tamen ille urget, & manet, non mehercule indulgente me, ſed tamē non repugnante. Quod ſcribis de Appuleio, nihil puto opus eſſe tua contentione, nec Balbo, & Oppio; quibus quidem ille receperat, mihiq. etiam iuſſerat nunciari, ſe moleſtum omnino non futurum. ſed cura, ut excuſer morbi cauſſa in dies ſingulos. Laenas hoc receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. denique nemo negabit ſe iuraturum, quem rogaris. quod ſi erit durius, ueniam, & ipſe perpetuum morbum iurabo. cum enim mihi carendum ſit conuiuijs, malo id lege uideri facere, quam dolore. Cocceium uelim appelles: quod enim dixerat, non facit. ego autem uolo aliquod emere latibulum, perfugiū doloris mei. Vale.

EXPLANATIO

DE *dote*, } quam nobis Dolabellam reddere oportet, cum Tulliolam, filiam noſtram, dimiſerit. TANTO *magis perpurga* } quo difficilius eſt, tanto magis perpurga. nam ſequitur, Turpe eſt rem impeditam iacere. *Perpurga:* explica, confice. Hac de re epiſt. 18. 20. 22. lib. 14. & 14. lib. 15. & 14. lib. 16. BALBI *&c.* } perpurga, inquit, de dote. facile potes, quoniam Balbus, amiciſſimus tuus, omnia uidetur poſſe; ut quaſi rex ſit, qui poteſtatem habeat delegandi. Nam, cum Balbus, cui Caeſar ciuitatis & reip. curam crediderat, non omnia ipſe adminiſtraret, ſed illius dignitatis atque oneris partem transferret in quos uellet, (hoc ſignificat Delegare) nimirum haec regia condicio uidebatur. in oratione pro domo: Delegaui amico locupletiori. Coelius epiſt. 1. lib. 8. Ne meum hoc officium arrogantiae condemnes, quod hunc laborem alteri delegaui. Et Cicero alibi. INSVLA *Arpinas* } inſulam hanc in Arpinati Fibrenus amnis efficit, de qua lib. II. de legibus, his uerbis: Sed uentum in inſulam eſt. hac uero nihil eſt amoenius. etenim hoc quaſi roſtro finditur Fibrenus, & diuiſus aequaliter in duas partes latera haec alluit, rapideq. dilapſus cito in unum confluit, & tantum complectitur, quod ſatis ſit modicae palaeſtrae loci. quo effecto praecipitat in Lirem; &, quaſi in familiam patriciam uenerit, amittit nomen obſcurius.

HABERE

Habere *poteſt germanam ἀποθέωσιν* } poteſt uideri locus ad conſecrandam Tulliolam aptiſſimus: ſed quia ἐγκόνιμος eſt, ideſt infrequens. (Cicero autē celebri loco exſtruere fanum mortuae filiae uolebat) hortos malo: in quibus non ea ſolitudo, quae in inſula. Horti autem erant circa Romam plurimi: ſed Tranſtiberini propter fluminis uicinitatē celebriores: itaque hoc maxime uoluiſſet Cicero: unde illud ep. 19. Cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare: nihil uideo, quod tam celebre eſſe poſſit. epiſt. 22. *Germanam*: ueram, ut alibi. Habere *uideatur* } uideatur, inquit, habere germanam ἀποθέωσιν: eſto: ita uideatur: ego celebritatem loci quaero. De *Epicuro, ut uoles*. } pro Epicuro loquentes inducam quos uoles, in libris ſcilicet de Finibus: quos, ut ſupra diximus, hoc tempore ſcribebat. induxit autē L. Torquatum, qui Epicuri ſectam ſequebatur, Attici amiciſſimum. Et si *μεθαρμόζομαι &c.* } Graeci uerbi uim Latino uerbo non licet exprimere: ſed ſententiam tamen oſtendemus. De Epicuro, inquit, ut uoles. etſi poſthac non eos, qui uiuunt, (nam hoc inuidioſum eſt; cum omnibus ſatisfacere non poſſim, qui meos in libros induci uellent) ſed antiquos, ideſt eos qui perierunt, inducam loquentes: quod inuidioſum non erit. fecerat autem hoc in libris de Oratore, in Catone, & Laelio. μεθαρμόζομαι: commuto, ad alias perſonas transfero. Reqvirant } cupiant loquendi partes in meis libris. Commovet *me Attica*. } quia non conualeſcit, ſed Cratero tamen medico aſſentior; qui uetat nos de ea quidquam grauius timere. unde illud epiſt. 14. De Attica doleo: credo tamen Cratero. Piliam angi uetabat. De hoc medico ſic Horatius ſat. 3. lib. 2. Non eſt Cardiacus, Craterum diciſſe putato, Hic aeger. Eiuſdem mentio fit a Porphyrione Tyrio lib. 1. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψυχῶν. Brvti *litterae* } quibus Ciceronem in morte filiae conſolatus eſt. infra de ijſdem Bruti litteris: Prudenter, inquit, ſcriptae, ſed nihil, quod me adiuuarent. Hic eſt M. Brutus, qui poſtea Caeſarem, facta coniuratione, interfecit. Attvlervnt } dolorem augentes commemoratione miſeriarum mearum. unde illud epiſt. 9. lib. 8. Augemus dolorem retractando. Non *repugnante* } paullo poſt tamen repugnare coepit: ut ipſe declarat his uerbis: Repugno quoad poſſum, ſed adhuc pares non ſumus. Initio. n. uictus magnitudine doloris, ſuccubuit: deinde, cum iam & dies & ratio ipſa adiuuaret, tentare coepit, num reſiſtere maerori, & contra fletum pugnare poſſet. Haec, quae ad interpretationem minus pertinent, ſuperuacanea fortaſſe uidebuntur: ſed aliena non ſunt. nam eo ſpectant, ne quis miretur, cur eadem de re non eodē modo Cicero ſcripſerit. Se *moleſtum omnino non futurum*. } ut Romam irem ad cenam auguralem: quam ipſe parat, in augurum collegium cooptatus. Qui enim augures fiebant, collegis cenam dabant, ut libro x. cap. xx. Plinius indicat his uerbis. Pauonem cibi gratia primus occidit Hortēſius, adijciali cena ſacerdotij. Ciceronem aūt augurem fuiſſe, ex ipſius libris notiſſimum eſt. Vt *excuſer morbi cauſſa in dies ſingulos*. } hoc dicit, quia omnes augures honoris cauſſa ad illam cenam ire cogebantur, praeter eos, qui morbo ſe iurarent impediri. In *dies ſingulos*: apparet, nouos augures eas cenas non uno die, ſed pluribus dare ſolitos eſſe. nā & infra, Apud Appuleium, quoniā in perpetuū non placet, in dies ut excuſer, uidebis. In dies igitur ſingulos, quibus Appuleius collegis cenam dabit. Laenas *hoc receperat* } notū eſt, Laenates ex gente Popillia fuiſſe. Laenas, unus ex augurum collegio. Receperat, ſe curaturum, ut apud Appuleium excuſarer, Idem in epiſtola, quae proxime ſequitur. Prende } ut cum Laenate me apud Appuleium excuſent. neceſſe. n. erat, ut augur, qui noui auguris ad cenam ire nollet, tres e collegio reperiret, quorum iureiurando apud eum augurem, qui cenam dabat, excuſaretur. itaque in epiſtola, quae ſequitur, Septimium, inquit, uide, & Laenatem, & Statilium. tribus. n. opus eſt. Ivratvrvm } me non ualere, & propter morbum ad Appuleij cenas ire non poſſe. Qvem *rogaris* } locus neque a ſenſu obſcurus, neque a locutione corruptus: ſed quiddam eſt, cur magis placeat, Quemquem rogari; cum praeſertim & in epiſtola ſequenti eadem de re eandem figuram uſurpans ita ſcripſerit: Quemcumque appellaris, nemo negabit. Perpetvvm *morbum iurabo*; ut excuſer non in dies ſingulos, ſed in perpetuum, ideſt in omnes dies, quibus cenae dabuntur. Infra, Quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuſer, uidebis. Malo *id lege uideri facere, quam dolore* } ut homines, inquit, non propter dolorem amiſſae filiae, ſed propter inualetudinem conuiuijs me carere ſuſpicentur, perpetuum morbum iurabo. Nam, ſi abſque iureiurando, amicorum gratia, impetraret Cicero, ut auguralibus cenis abſtinere poſſet: incertum fuiſſet, utrum id morbi cauſſa faceret, an doloris. dolorem autem celare uolebat: itaque de morbo iurando cogitabat. Appelles: } de pecunia, quam nobis debet. epiſt. 18. & 19. Doloris *mei* } propter Tulliam mortuam.

Cicero S. D. Attico. 14.

De me excuſando apud Appuleium dederam ad te pridie litteras. nihil eſſe negotij arbitror. quemcumque appellaris, nemo negabit. ſed Septimium uide, & Laenatem, & Statilium. tribus enim opus eſt: ſed mihi Laenas totum receperat. Quod ſcribis, a Iunio te appellatum: omnino Cornificius locuples eſt: ſed tamen ſcire uelim, quando dicar ſpopondiſſe; & pro patre, an ne pro filio: neq. eo minus, ut ſcribis, procuratores Cornificij, & Appuleium praediatorem uidebis Quod me ab hoc maerore recreari uis; facis, ut omnia: ſed, me mihi non defuiſſe, tu teſtis es. nihil enim de maerore minuendo ſcriptum ab ullo eſt, quod ego non domi tuae legerim. ſed omnem conſolationem uincit dolor. quin etiā feci, quod profecto ante me nemo, ut ipſe me per litteras conſolarer. quem librum ad te mittam, ſi deſcripſerint librarij. affirmo tibi nullam conſolationem eſſe talē. totos dies ſcribo; non quo proficiam quid; ſed tantiſper impedior, non equidem ſatis, (uis enim urget) ſed re-

laxor

laxor tamen, ad omniaq. nitor, non ad animum, ſed ad uultum ipſum, ſi queam, reficiendum: idq. faciens, interdum mihi peccare uideor, interdum peccaturus eſſe, niſi faciam. ſolitudo aliquid adiuuat; ſed multo plus proficeret, ſi tua tamen intereſſes. quae mihi una cauſſa eſt hinc diſcedendi. nam, pro malis, recte habebat. quamquam ipſum doleo. non enim iam in me idem eſſe poteris: perierunt illa, quae amabas. De Bruti ad me litteris ſcripſi ad te antea. prudenter ſcriptae: ſed nihil, quod me adiuuarent. quod ad te ſcripſit, id uellem, ut ipſe adeſſet: certe aliquid, quoniam me tam ualde, amat, adiuuaret. quod ſi quid ſcies, ſcribas ad me uelim, maxime autem, Panſa quãdo. De Attica doleo. credo tamen Cratero. Piliam angi uetabat. is mihi eſt pro omnibus. Vale.

EXPLANATIO

QVEMCVMQVE *appellaris*, } ſupra dixit, Prende. NEMO *negabit* } omnes iurabunt me non ualere. TOTVM } ſe eſſe ſine alijs effecturum, ut apud Appuleium morbi cauſſa excuſaret. Totum, negotium. IVNIO } Iunius Atticum appellauerat, quaſi Ciceronis procuratorem, Ciceronem ſibi debere dicens, quod pro Cornificio ſpopondiſſet. Cicero ſponſionis tempus non recordatur, & ait Cornificium poſſe ipſum ſoluere. ſponſor enim ideſt fideiuſſor, appellari non poterat, ſi locuples reus eſſet, ex antiqua lege, cuius mentio fit in nouell. Conſt. Inſt. & Cicero ipſe nolle legem, & more uidetur, cum ait ep. 17. Quod pro Cornificio me ab hinc amplius annis xxv. ſpopondiſſe dicit Flauius: & ſi reus locuples eſt, & Appuleius praediator liberalis, tamen uelim des operam, ut inueſtiget, ex conſponſorum tabulis, ſit ne ita. Huc illud ſpectat epiſt. 14. Neque enim illi litem conteſtabuntur quo facto non ſum neſcius, ſponſores liberari. PRO *patre, an ne pro filio* } nam utrique Cicero coniunctus amicitia fuerat. unde illud in epiſtola ad Cornificium, fam. lib. XII. Quod ſocietatem reip. conſeruandae tibi mecum, a patre acceptam, renouas; gratum eſt. Nunc autem, cum nominat Cornificium, nõ patrem intelligit, ſed filium. nam pater iam ante perierat. PROCVRATORES *Cornificij* } nam Cornificius aberat, Syriae praepoſitus a Caeſare. cognoſcitur ex Ciceronis epiſtolis ad ipſum, & ex hiſtoricis antiquis. APPVLEIVM } alius hic eſt ab eo, de quo ſupra. PRAEDIATOREM } qui praediorum & praedum iura nouit. VIDEBIS } rogabis, procuratores, ut ipſi ſoluant; Appuleium, ut aliquam nobis oſtendat ſolutionis effugiendae uiam. HOC *maerore* } quem ex interitu filiae capiebat. LIBRVM } de conſolatione ad ſeipſum: cuius libri mentionem facit Tertullianus. IMPEDIOR } ne lacrymis, & maerori me tradam. AD *omniaq. nitor* } omnia tento. ſed uerbum Nitor ἐνεργητικώτερον eſt, nitimur enim cum labore, & difficultate. QVAMQVAM *ipſum doleo* } cupio, inquit, tecum eſſe. quod ipſum tamen doleo. non. n. eum me, quem ſoles, uidebis. ILLA, *quae amabas*, } hilaritas, & ſuauitas illa noſtra. QVOD *me adiuuarent.* } quod maerorem meum, ex obitu filiae ſuſceptum, leuarent. epiſt. 13. ADESSET } nam erat in Gallia Ciſalpina, miſſus a Caeſare, ut eam prouinciam adminiſtraret. hoc in epiſtola ad Torquatum, de Oratore, & in hiſtoricis. PANSA *quando.* } Roma proficiſcatur, in Galliam iturus, ut Bruto ſuccedat. cum enim ſcierimus, Panſa quando proficiſcatur; ex ratione dierum ſcire item poterimus, quando Brutus hic futurus ſit. hoc apertius infra his uerbis: Panſa ſi hodie, ut putabas, profectus eſt; poſthac iam incipito ſcribere ad me, de Bruti aduentu quid exſpectes, ideſt quos ad dies. id, ſi ſcies ubi iam ſit, coniectura aſſequere. Et ep. 26. De Bruto, inquit, ſi quid habebis. ſcire enim iam puto, ubi Panſam exſpectet. ſi, ut conſuetudo eſt, in prima prouincia, circiter Kalendas affuturus uidetur. DE *Attica &c.* } Atticã, Attici & Piliae filiam. Craterus medicus aegrotantem curabat. hoc & ſupra, ep. 13.

Cicero S. D. Attico 15.

APVD Appuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuſer, uidebis. in hac ſolitudine careo omnium colloquio: cumq. mane me in ſiluam abſtruſi denſam, & aſperam, non exeo inde ante ueſperum. ſecundum te, nihil eſt mihi amicius ſolitudine. in hac mihi omnis ſermo eſt cum litteris. eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad poſſum: ſed adhuc pares non ſumus. Bruto, ut ſuades, reſcribam. eas litteras cras habebis. cum erit cui des, dabis. Vale.

EXPLANATIO

PRO *omnibus* } nam ſupra dixit, Prende Septimium, & Statilium. nunc, Tu, inquit, hoc oneris pro omnibus ſuſcipe, ut me apud Appuleium excuſes. IN *perpetuum non placet* } non placet tibi, ut in uniuerſum tempus, quo cenae dabuntur, apud Appuleium ſemel excuſemur, ſed ut in dies ſingulos. FLETVS } ex interitu Tulliolae. RESCRIBAM. } ad eas litteras, quas ex Gallia conſolatorias ad me miſit.

Cicero S. D. Attico. 16.

TE, *tuis negotijs relictis, nolo ad me uenire. ego enim potius accedam, ſi diutius impediere: etſi ne deceßiſſem quidem e conſpectu tuo, niſi me plane nihil ulla res adiuuaret. quod ſi eſſet aliquod leuamen, id eſſet in te uno: &, cum primum ab aliquo poterit eſſe, a te erit. nunc tamẽ ipſum ſine te eſſe non poſſum: ſed nec tuae domui probatur, nec meae poteram: nec, ſi propius eſſem uſpiam, tecum tamen eſſem. idem enim te impediret, quo minus mecum eſſes; quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil aptius fuit hac ſolitudine: quam uereor ne Philippus tollat. heri enim ueſperi uenerat. Me ſcriptio, & litterae non leniunt, ſed obturbant. Vale.*

EXPLANATIO

NVNC *tamen ipſum* ʒ hanc figuram & ſupra uſurpauit lib. VII. epiſt. 3. Nunc, inquit, ipſum non dubitabo rem tantam abijcere. & lib. IIX. ep. 9. Quid, nunc ipſum unde ſe recipienti, quid agenti, quid acturo? & infra epiſt. 39. Nunc ipſum ea lego, &c. TVAE *domui* ʒ Romae ſcilicet. NEC *meae poteram* ʒ cum eum locum adſpicere non poſſim, ubi Tulliola perijt. IDEM ʒ tuorum negotiorum cura. PHILIPPVS ʒ uide quae diximus ad illud, quod ſupra eſt, epiſt. 10. Amyntae filius.

Cicero S. D. Attico. 17.

MARCIANVS *ad me ſcripſit, me excuſatum eſſe apud Appuleium a Laterenſi, Naſone, Laenate, Torquato, Strabone. his uelim meo nomine reddendas litteras cures, gratum mihi eos feciſſe. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis* XXV. *ſpopondiſſe dicit Flauius: & ſi reus locuples eſt, & Appuleius praediator liberalis, tamen uelim des operam, ut inueſtiges ex conſponſorum tabulis, ſit ne ita. mihi enim ante aedilitatem meam nihil erat cum Cornificio. poteſt tamen uideri. ſed ſcire certum ueilm: & appelles procuratores, ſi tibi uidetur: quamquam quid ad me? uerumtamen. Panſae profectionem ſcribes, cum ſcies. Atticam ſaluere iube, & eam cura obſecro diligenter. Piliae ſalutem. Vale.*

EXPLANATIO

LATERENSI, *Naſone, Laenate, &c.* ʒ Ciceronis in auguratu collegis. REDDENDAS *cures* ʒ a te conſcriptas, ſupra epiſt. 4. lib. XI. Tu uelim, ſi qui erunt, ad quos aliquid ſcribendum a me exiſtimes, ipſe conficias. & epiſt. 7. lib. XI. REVS ʒ is, pro quo ſpopondi. hoc enim Reus aliquando ſignificat. LIBERALIS *tamen &c.* ʒ quamquam, inquit, timendum non eſt, ne pro hac ſponſione ſoluamus: ſiquidem & Cornificius ipſe, pro quo dicor ſpopondiſſe, locuples eſt; & Appuleius praediator, homo minime fraudulentus, qui nobis & facile, & ſine dolo ſponſionum iura oſtendet; in quibus eſt, ut, cum reus locuples ſit, ſponſores ne appellentur: tamen ex eorum tabulis, qui mecum pro Cornificio dicuntur ſpopondiſſe, uelim cognoſcas, an ſpoponderim. POTEST *tamen uideri* ʒ cognoſci, ex conſponſorum tabulis. SCIRE *certum uelim* ʒ num ſpoponderim. APPELLES *procuratores* ʒ uide, quid procuratores Cornificij dicant. epiſt. 18. & 19. QVID *ad me?* ʒ doloris & deſperationis ſignificatio, maxime propter interitum filiae; qua amiſſa, nihil praeterea ſibi curandũ eſſe dicit. VERVMTAMEN ʒ ſubaudi, appelles procuratores. locutio Ciceroni familiaris. ep. 3. lib. 4. & 3. lib. 13. & in epiſtola ad Tironem 24. lib. 16. fam. eodemq. modo, Attamen, uſurpauit, epiſt. 25. lib. XI. PANSAE *profectionem* ʒ in prouinciam. nam, Bruto, ut diximus, Galliam ciſalpinam adminiſtranti ſucceſſor erat conſtitutus. ep. 14. & 17. CVRA ʒ ſupra dixit de Atticae ualetudine. Cura, igitur aegrotantem.

Cicero S. D. Attico. 18.

DVM *recordationes fugio, quae quaſi morſu quodam dolorem efficiunt, refugio a te admonendo: quod uelim mihi ignoſcas, eiuſmodi eſt. etenim habeo non nullos ex ijs, quos nunc lectito, auctores, qui dicant, fieri id oportere, quod ſaepe tecum egi, & quod a te approbari uolo. de fano illo dico; de quo tantum, quantum me amas, uelim cogites. equidem neque de genere dubito; placet enim mihi Cluatij: neque de re; ſtatutum eſt enim: de loco non numquam. uelim igitur cogites. ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri poterit, profecto illam conſecrabo omni genere monumentorum, ab omnium ingenijs ſcriptorum, & Graecorum, & Latinorum: quae res forſitan ſit refricatura uulnus meum. ſed iam quaſi uoto quodam, & promiſſo me teneri puto: longumq. illud tempus, cum non ero, magis me mouet, quam hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum uidetur. habeo enim nihil, tentatis rebus omnibus, in quo acquieſcam. nam, dum illud tractabam, de quo*

antea

antea ſcripſi ad te, quaſi fouebam dolores meos : nunc
omnia reſpuo; nec quidquam habeo tolerabilius, quam
ſolitudinem: quam, quod eram ueritus, non obturbauit
Philippus, nam, ut heri me ſalutauit, ſtatim Romam
profectus eſt. Epiſtolam, quam ad Brutum, ut tibi pla-
cuerat, ſcripſi, miſi ad te. curabis cum tua perferendā.
eius tamen miſi ad te exemplum, ut, ſi minus placeret,
ne mitteres. Domeſtica quod ais ordine adminiſtrari,
ſcribes, quae ſunt ea: quaedam enim exſpecto. Cocce-
ius uide ne fruſtretur. nā Libo quod pollicetur, ut Eros
ſcribit, non incertum puto. de ſorte mea Sulpicio confi-
do, & Egnatio ſcilicet. de Appuleio, quid eſt, quod lă-
bores? cum ſit excuſatio facilis. Tibi ad me uenire, ut
oſtendis, uide, ne non ſit facile. eſt enim longum iter; diſ-
cedentemq. te, quod celeriter tibi erit fortaſſe faciun-
dum, non ſine magno dolore dimittam. ſed omnia, ut uo
les. ego enim, quidquid feceris, id cum recte, tum etiam
mea cauſſa factum putabo. Heri, cum ex aliorum lit-
teris cognouiſſem de Antonij aduentu, admiratus ſum,
nihil eſſe in tuis: ſed erant pridie fortaſſe ſcriptae, quam
datae. neque iſta quidem curo, ſed tamē opinor propter
praedes ſuos accurriſſe. Quod ſcribis, Terentiam de
obſignatoribus mei teſtamenti loqui : primum tibi per-
ſuade, me iſtaec non curare, neque eſſe quidquam aut
paruae curae, aut nouae loci: ſed tamen quid ſimile? illa
eos non adhibuit, quos exiſtimauit quaeſituros, niſi ſciſ-
ſent, quid eſſet: num id etiam mihi periculi fuit? ſed ta-
men faciat illa, quod ego. dabo meum teſtamentum le-
gendum cui uoluerit : intelliget, non potuiſſe honorifi-
centius a me fieri de Nepote, quam fecerim. nam quod
non aduocaui ad obſignandum : primum mihi non uenit
in mentem : deinde ea re non uenit, quia nihil attinuit.
tute ſcis, (ſi modo meminiſti) me tibi tum dixiſſe, ut
de tuis aliquos adduceres : quid enim opus erat mul-
tis? equidem domeſticos iuſſeram : tum tibi placuit, ut
mitterem ad Silium. inde eſt natum, ut ad Publium.
ſed neceſſe neutrum fuit. hoc tu tractabis, ut tibi uide-
tur. Vale.

EXPLANATIO

DVM *recordationes fugio* } dum id ago, ut interitum filiae meae ne recorder. REFVGIO *a te admonen-*
do } non admoneo, inquit, te de fano, quod erigere mortuae filiae uolo; propterea quod ſine filiae
recordatione id facere non poſſum. recordatio autem illa, quaſi morſu quodam, dolorem efficit. non
ſcribo igitur, ut de fano illo mecum cogites, ne in filiae recordationem incidam. IGNOSCAS } quod de fa-
no cogitem. EIVSMODI *eſt* } id, quod cogito. quaſi dicat: ſiue reprehendi debet, ſiue laudari, eiuſmodi
eſt; uidelicet omnino fanum exſtruatur. Tale illud, opinor, apud Terentium: Huiuſmodi ſum. FIERI
id oportere } fanum eſt faciendum ijs, quos amore coniunctos amiſimus. NEQVE *de genere* } cuius gene-
ris fanum faciam. CLVATII } placet mihi fanum ea forma, quā Cluatius deſcripſit. Videtur autē Clua-
tius hic architectus fuiſſe, aut certe huius generis intelligens. quod etiam infra apparet, ep. 35. DE *re* } fa-
num faciam, nec ne. DE *loco nonnumquam* } non dubito, cuius generis fanum faciam, non dubito, faciam,
nec ne: dubito nonnumquam, ubi faciam. MONVMENTORVM } refertur ad litteras, non ad aedificia. Mo-
numentorum autem, ab ingenijs omnium ſcriptorum, & Graecorum, & Latinorum. dabo, inquit, ope-
ram, quantum in me erit, ut & ab omnium ingeniis conſecretur, & omni genere monumentorum. RE-
FRICATVRA } dum .n. filiam conſecrabo, illius recordatione dolor augebitur; & uulnus, ex illius interitu
acceptum, quod iam ſanari temporis medicina uidebatur, hac quaſi refricatione recrudeſcet. SED *iam*
&c. } ut haec conſecratio refricatura uulnus ſit, conſecrare tamen eam deliberatum eſt: idq. duabus de
cauſſis : primum, quod ſecus facere non poſſum; cum hoc iam in animo meo filiae manibus quaſi uo-
uerim, atque promiſerim: (ex quo inquit epiſt. 37. Hoc mihi debere uideor, neque leuari poſſe, niſi ſol-
uero. & epiſt. 42. Ego me maiore religione, quam quiſquam fuit ullius uoti, obſtrictum puto) deinde,
quod huius uulneris dolor non diuturnus eſt futurus; cum non diu futuri ſimus in uita. itaque exiguū
hoc tempus, dum doloris ſenſus in me erit, non tanti apud nos debet eſſe, quanti illud aeternum, quo ſci-
licet ex his monumentis meae in filiam pietatis memoria durabit. DVM *illud tractabam, de quo antea ſcri-*
pſi ad te } dum librum ſcribebam de Conſolatione: de quo epiſtola 14. QVASI *fouebam dolores meos* }
metaphora ſumpta a partibus dolore affectis : quas dum fouemus, puluinis, aut ſacculis adhibitis, le-
uatio quaedā doloris uidetur eſſe. PHILIPPVS } ep. 18. EPISTOLAM, } qua conſolatorijs Bruti litteris re-
ſpondit. QVAEDAM *enim exſpecto* } quaedā .n. ſunt, de quibus ſcire cupiam. NE *fruſtretur* } ne noſtrā ex-
ſpectationē fallat, ne faciat contra quā promiſit, ne non ſoluatur, quod ſe eſſe ſoluturum dixit. ep. 19. VT
Eros ſcribit } hic rationes Ciceronis adminiſtrabat. l. xv. NON *incertum puto* } non dubito, quin Libo nobis,
ut pollicetur, pecuniā numeret. SVLPICIO *confido, & Egnatio ſcilicet* } qui promiſerūt ſe eſſe praeſtaturos,
ut ſors ne pereat, hoc eſt, ut uniuerſa pecunia, quam Cocceius & Libo mihi debent, ne amittatur. Vt illa
duo uerba, Fruſtretur, & Pollicetur, non ad uniuerſae pecuniae ſolutionē, ſed, ut opinor, ad uſurae pen-
ſionem referantur: itemq. illud ep. 13. Cocceium uelim appelles. LABORES? } de me apud Appuleium ex
cuſando, quod ad illius augurales cenas non eam. ep. 13. 14. 15. & 17. EXCVSATIO *facilis* } non ſubſcribit
cauſſam, cur ſit excuſatio facilis: ſed eadem poſuit ep. 14. his uerbis : De me excuſando apud Appuleiū,
dederam ad te pridie litteras. nihil eſſe negotij arbitror. quemcumque appellaris, nemo negabit. ADVEN-
TV } ſignificatur illud tempus, quo M. Antonius Roma profectus, ut in Hiſpaniam ad Caeſarem iret, de-
inde, mutato conſilio, reditu admodum celeri per Italiam cucurrit, & noctu urbem introiuit. cuius feſti-
nationis maxime cauſſa fuit, quod, cum tempus iam adeſſet eius pecuniae ſoluendae, quam pro em-
ptis in auctione Cn. Pompeij bonis Caeſari debebat, uerebatur, ne, ipſo abſente, praedes ſui uenderen-

tur: itaque accurrit, ut eos liberaret. unde illud ſecunda actione in Antonium : Ne L. Plancus praedes
ſuos uenderet. Apparet igitur, & quid haec dictio, Aduentu, ſignificet: & quid illud, quod proxime ſe-
quitur, Propter praedes ſuos accucurriſſe. Neqve *iſta quidem curo.*} infra idem iterat non iiſdem uer-
bis: Te, inquit, ſcire uolo, me neque iſto nuncio eſſe perturbatum, nec iam ullo perturbatum iri. & paul-
lo poſt item alijs uerbis eandem rem: Nondum uideris perſpicere, quam me nec Antonius cõmouerit,
nec quidquam iam eiuſmodi poſſit commouere. *Neque iſta quidem curo* : his de rebus non laboro. Et
hoc dicit, quia, cum Antonius per Italiam cucurriſſet, & noctu urbem introiſſet; homines, ſubito & in-
opinato aduentu, tamquam re inexſpectata, & noua, ſuſpenſi, non ſine metu cauſſam quaerebant : dein-
de, ut Cicero opinabatur, propter praedes ſuos eum ueniſſe cognitum eſt. Philip. 2. Qvod *ſcribis &c.*}
querebatur Terentia, ſe a Cicerone non eſſe adhibitam ad obſignandum teſta mentum, cum ille neſcio
quos adhibuiſſet, ep. 18. Istaec } huiuſmodi res. quaſi dicat: maximarum rerum iacturam paſſus, de
paruis iam non laboro, ut de obſignatione teſtamenti. Parvae *curae, aut noua e*} paruae : parua. n. cu-
ra me afficere non poteſt, cum in maxima uerſer. Nouae: auget ; nam non ſolum, inquit, paruae curae ni
hil eſt loci, ſed omnino nouae. Qvid *ſimile?* } ſenſus eſt : Queritur Terentia, primum quod ad obſi-
gnandum meum teſtamentum ipſam nõ adhibuerim; deinde, quod eos adhibuerim, quos illa ad ſuum
non adhibuerat, quid ſimile, inquit? illa, cum ſciri nollet, quid in teſtamento eſſet, ad obſignandum eos
non adhibuit, quos, niſi ſciſſent quid eſſet, quaeſituros exiſtimauit : idq. erat argumento, aliquid in eo
Terentiam ſcripſiſſe, quod Ciceronis e re minus eſset. ego autem illos ipſos adhibui ; propterea quod
non fuit mihi timendum, quod illa timuit, ut ij, qui ad obſignandum adeſſent, quid eſſet in teſtamento,
quaererent. quid enim ad me, ſi teſtamenti ratio nota illis ſit? quaſi dicat: nihil in meo teſtamento ſcri-
pſi, quod celatum magnopere uelim: cum illa ualde uideatur uelle celatum eſſe id, quod ſcripſit in ſuo;
quippe quae ad obſignandum eos non adhibuit, quos exiſtimauit quaeſituros, niſi ſciſſent, quid ineſſet.
ex quo fit, ut ego potius queri de illa debeam, & ſuſpicari, ne quid in teſtamento ſcripſerit contra uolun
tatem meam, cum in occultanda ſcripti ſententia maiorem, quam ego, diligentia adhibuerit. De *ne-*
pote} locus mihi obſcurus, & fortaſſe deprauatus. Non *aduocaui*} ipſam. Tvm } cum teſtamentum ob-
ſignare uellem. De *tuis aliquos* } miror, cur dicat, Aliquos ; cum certum obſignatorum numerum lex
conſtitueret. unde illud ex edicto Verris, l. iv. Si de heredi tate ambigitur; & tabulae teſtamenti obſigna-
tae non minus multis ſignis, quam e lege oporteat, ad me proferentur: ſecundum tabulas teſtamenti
potiſſimum hereditatem dabo. Ivsseram } mandaram tibi, ut de domeſticis tuis aliquos adduceres ad
meum teſtamentum obſignandum. Inde *eſt natum, ut ad Publium* } uult oſtendere, caſu eſſe factum, ut
Silium, & Publium ad obſignandum teſtamentum adhibuerit. Necesse *neutrum fuit* } quid enim ad
me, utrum Silius & Publius, an alij ad obſignandum adhiberentur? Neutrum : neque ut ad Silium, ne-
que ut ad Publium mitteretur. Hoc *tu tractabis* } hoc, de teſtamenti obſignatoribus, tractabis, cum Te-
rentia, ne iniquius ferat, quod eam non aduocauerim ad obſignandum.

Cicero S. D. Attico 19.

Est hic quidem locus amoenus, & in mari ipſo, qui & Antio, & Circaeis adſpici poſſit: ſed ineunda nobis ratio eſt, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri poſſunt in infinita poſteritate, (ſi modo haec ſtabunt) illud, quaſi conſecratum, remanere poſſit. equidem iam nihil egeo uectigalibus, & paruo contentus eſſe poſſum. cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & quidem ob hãc cauſſam maxime: nihil enim uideo, quod tam celebre eſſe poſſit: ſed quos, coram uidebimus; ita tamen, ut hac aeſtate fanum abſolutum ſit. tu tamen cum Appella Chio confice de columnis. De Cocceio, & Libone quae ſcribis, approbo, maxime, quod de iudicatu meo reſponſum ſit. ſi quid perſpexeris, & tamen quid procuratores Cornificij dicant, uelim ſcire, ita ut in ea re te, cum tam occupatus ſis, non multum operae uelim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conſcripſit, idq. tibi placuiße, ne perturbarer. illis egi gratias. te tamen, ut iam ante ad te ſcripſi, ſcire uolo, me neque iſto nuncio eſſe perturbatum, nec iam ullo perturbatum iri. Panſa ſi hodie, ut putabas, profectus eſt, poſthac iam incipito ſcribere ad me, de Bruti aduentu quid exſpectes, ideſt, quos ad dies. id, ſi ſcies ubi iam ſit, facile coniectura aſſequere. Quod ad Tironem de Terentia ſcribis, obſecro te, mi Attice, ſuſcipe totum negotium. uides & officium agi meum quoddam, cui tu es cõſcius, &, ut non nulli putant, Ciceronis rem. me quidẽ id multo magis mouet, quod mihi eſt & ſanctius, & antiquius; praeſertim cum hoc alterum neque ſincerum, neque firmum putem fore. Vale.

EXPLANATIO

Hic } Aſtute. ep. 39. Inevnda *nobis ratio, &c.*} poſſum quidem, inquit, fanum hic facere : ſed illud
ſpectandum nobis eſt, ut id, quod faciemus, apud poſteros habeat religionẽ; quod fortaſſe non aſ-
ſequerer, ſi in hac ſolitudine fanum fieret. faciundum igitur eſt loco celebri, ut in hortis Tranſtiberinis.
quod enim in celebritate erit, poſteri tuebuntur; quod in ſolitudine, contemnent. In *omni mutatione do-*
minorum } apud omnes poſteros, apud omnes meorum bonorum poſſeſſores. Mutatione dominorum :
nam dominus mutatur, cum is, qui poſſedit, alicui ſua bona uel moriens teſtamento legat, uel uiuens
uendit.

uendit. Dominorum igitur, ideſt omnium, quicumque olim mea praedia uel hereditate, uel emptione poſſidebunt. Hoc.n. Cicero laborat in primis, ut fanum illud etiam poſteris in honore eſſet. itaque ep. 34. Sepulcri, inquit, ſimilitudinem poteram effugere, ſi in uilla facerem: ſed commutationes dominorũ reformido. in agro ubicumque fecero, mihi uideor aſſequi poſſe, ut poſteritas habeat religionem. Verebatur autem, ne, ſi fanum faceret in uilla, poſteri ex fano rurſus uillam facerent, ubi habitare poſſent. QVASI *conſecratum* } tamquam templum aliquod publice conſecratum. non enim Cicero Tulliolam, erecto templo, conſecrare poterat, niſi collegium pontificum adhiberetur. id porro non ſolebat adhiberi, niſi ad eos conſecrandos, quos publice populus in deorum numerum referri uellet. itaque Cicero fanum illud, quod uidebat conſecrari non poſſe, dabat operam, ut quaſi conſecratum remaneret. Sed exſiſtet, qui ita dicat: Ciceronem improprie locutum, qui in his epiſtolis Fanum appellarit, quod conſecrari non poſſet: cum re uera fanum id dicatur, quod a pontificum collegio conſecratum ſit, & in quo deus aliquis publice colatur. Non difficilis nodus; qui nullo negotio ſoluetur, nempe ſic; ſi intelligemus id, quod res eſt, Ciceronem appellaſſe fanum, & fanum item ab alijs appellari uoluiſſe; ut, quod re uera fanum non eſſet, ſaltem propter nomen in honore eſſet. itaque dicit ep. 35. Nollem illud ullo nomine, niſi fani, appellari. NIHIL *egeo uectigalibus* } ipſe ſe explanat, cum infert, Paruo contentus eſſe poſſum. Et uult oſtendere, cum uectigalibus iam nihil egeat, ſe non laborare de ſumptu, qui propterea faciendus ſit, ut fanum diuturna cum religione, & quaſi conſecratum remanere poſſit: quod cum ita ſit, cogitare interdum de hortis trans Tiberim parandis, quamquam magno uenirent. OB *hanc cauſſam* } ut fanum celebri loco factum, religionem ſemper habeat. TV *tamen* } refertur ad illud, Coram uidebimus. quamquam, inquit, de hortis coram: tu tamen, quod ad columnas attinet, quibus ad fanum utemur, ne exſpecta aduentum meum, ſed confice, ideſt tranſige cum Appella Chio, eme eas ab Appella Chio. Nec dubito, quin columnas intelligat e Chio marmore, qui moneat Atticum, ut ea de re cum homine Chio conficiat. quod ſi e Chio marmore, ſequitur ut eas maxime uoluerit, quae maculis eſſent uerſicolorib., non ſolum ad elegantiam, ſed etiam ad firmitudinem fani. nam huius generis columnas reliquis fuiſſe firmiores, ſcribit Plinius lib. XXXVI. cap. VI. DE *iudicatu meo* } ut ego iudicaueram illis eſſe reſpondendum. Hi pecuniam Ciceroni debebant. ep. 15. SI *quid perſpexeris* } de Cocceio, & Libone. ET *tamen* } cogitabat epiſtolam ita claudere, Si quid proſpexeris, uelim ſcire; ſed, cum illud ſcripſiſſet, Si quid perſpexeris, ſubito recordatus de Cornificij re, addidit, Et tamen quid procuratores Cornificij dicant: hoc eſt, Et tamen hoc quoque uelim ſcire, quid procuratores Cornificij dicant. Cornificij procuratores: eandem rem ſaepius declarare, putidum eſt. uide ep. 14. & 18. NE *perturbarer.* } quod Antonius repentino aduentu noctu urbem introiſſet. ep. 18. & 20. ISTO *nuncio* } quod audiuerim Antonium, qui ad Caeſarem in Hiſpaniam iter habebat, mutato conſilio praeter omnium exſpectationem reuerſum, noctu urbem eſſe ingreſſum. PROFECTVS } Roma; ut in Galliam eat, M. Bruto ſucceſſurus. ep. 26. Diem autem profectionis fuiſſe III. Kal. Ianuarij, poſtea ſcripſit ipſe ad Caſſium ep. 17. l. 15. fam. DE *Terentia* } de Terentiae querellis, iniquo animo ferentis, quod eam ad obſignandum teſtamentum non adhibuerim. ep. 18. OFFICIVM *agi meum quoddam.* } nam, ſi dicat, eam, quae mihi uxor fuit, (diuortium.n. iam fecerant) ad obſignandum teſtamentum non aduocaſſe; uereor, ne in eo me homines reprehendant, quaſi officio defuerim; cum ego illam non aduocauerim, quod in mentẽ non uenit. CVI *tu es conſcius* } cui tu ſcis me non defuiſſe. tu.n. affuiſti, cum teſtamentum faciebam. quo tempore ſcis me neque de aduocanda ad obſignationem teſtamenti, neque de excludenda uxore cogitaſſe; nihil aſtute feciſſe; ſed, quidquid fecerim, feciſſe partim ex conſilio tuo, partim etiam caſu. unde illud epiſt. 19. Tibi placuit, ut mitterem ad Silium: inde eſt natum, ut ad Publium. VT *nonnulli putant, Ciceronis rem* } credunt.n. nõnulli, Terentiam, quod eam ad obſignationem mei teſtamenti non aduocauerim, Marcum filium in teſtamento minus liberaliter eſſe tractaturam. QVOD *mihi eſt & ſanctius, & antiquius* } officium: quod magis, quam filij commodum, me mouet. HOC *alterum neque ſincerum, neque firmum* } Terentia neque, ut opinor, cogitat de filij re, cum cogitare ſe ſimulet, (hoc eſt autem, quod Cicero appellat non ſincerum: propterea quod, qui ſimulatione utuntur, non ſincere agunt, ſed malitioſe) &, ſi cogitat, in ſententia non permanebit. Notat malitiam Terentiae, cum dicit, Neque ſincerum; leuitatem, cum addit, Neque firmum.

Cicero S. D. Attico. 20.

NONDVM uideris perſpicere, quam me nec Antonius commouerit, nec quidquam iam eiuſmodi poſſit commouere. De Terentia autem ſcripſi ad te ijs litteris, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idq. a ceteris deſiderari ſcribis, ut diſſimulem me tam grauiter dolere: poſſum ne magis, quod totos dies conſumo in litteris? quod etſi non diſſimulationis, ſed potius leniendi, & ſanandi animi cauſſa facio: tamen, ſi mihi minus proficio, ſimulationi certe facio ſcis. Minus multa ad te ſcripſi, quod exſpectabam tuas litteras ad eas, quas ad te pridie dederam. exſpectabam autẽ maxime de fano, non nihil etiam de Terentia. Velim me facias certiorẽ proximis litteris, Cn. Caepio, Seruiliae Claudij pater, uiuo ne patre ſuo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia uiuo ne C. Cotta, filio ſuo, mortua ſit, an mortuo. pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo ſcripſimus. Vale.

EXPLANAT O

ANTONIVS } abſurdum eſt, iterare, quae diximus ep. 18. & 19. DOLERE } propter interitum filiae. SERVILIAE *Claudij* } uetus locutio. nam, ſubintelligitur, uxoris. exempla patent in antiquis & lapidibus, & ſcriptis. epiſt. 12.

Cicero S. D. Attico. 21.

LEGI Bruti epiſtolam, eamq. tibi remiſi, ſane non prudenter reſcriptam ad ea, quae requiſieras. ſed ipſe uiderit. quamquam illud turpiter ignorat. Catonē primum ſententiam putat de animaduerſione dixiſſe; quam omnes ante dixerant, praeter Caeſarem. & cum ipſius Caeſaris tam ſeuera fuerit, qui tum praetorio loco dixerit; conſularium putat leniores fuiſſe, Catuli, Seruilij, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellij, Volcatij, Figuli, Cottae, L. Caeſaris, C. Piſonis, etiam M'. Acilij Glabrionis, Silani, Murenae, deſignatorum conſulum. cur ergo in ſententiam Catonis? quia uerbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. Me autem hic laudat, quod retulerim, non quod patefecerim, quod cohortatus ſim, quod denique ante, quam conſulerem, ipſe iudicauerim. quae omnia quia Cato laudibus extulerat in caelum, perſcribendaq. cenſuerat; iccirco in eius ſententiam eſt facta diſceſſio. hic autem ſe etiam tribuere multum mihi putat, quod ſcripſerit, Optimum conſulem. quis enim ieiunius dixit inimicus? Ad cetera uero tibi quemadmodum reſcripſit? tantum rogat de S. C. ut corrigas. hoc quidem feciſſet, etiam ſi Ranio admonitus eſſet. Sed haec iterum ipſe uiderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. rationes meas noſti. ſi uero etiam a Faberio recedit; nihil negotij eſt. ſed etiam ſine eo poſſe uideor contendere. uenales certe ſunt Druſi. fortaſſe & Lamiani, & Caßiani. ſed coram. De tetentiano non poſſum commodius ſcribere, quam tu ſcribis. officium ſit nobis antiquißimum, ſi quid nos feſellerit, illius malo me, quam mei paenitere. Ouiae C. Lollij curanda ſunt HS C̄. negat Eros poſſe ſine me; credo, quod accipienda aliqua ſit; & danda aeſtimatio. uellem tibi dixiſſet. ſi enim res eſt, ut mihi ſcribit, parata; nec in eo ipſo mentitur: per te confici potuit. cognoſcas, & conficias, uelim. Quod me in forum uocas; eo uocas, unde, etiam bonis meis rebus, fugiebam. quid enim mihi eum foro ſine curia? in oculos incurrentibus ijs, quos aequo animo uidere non poſſum. Quod autem homines a me poſtulare ſcribis, ut Romae ſim, neque mihi, ut abſim, concedere, aut quatenus eos mihi concedere: iam pridem ſcito eſſe, cum unum te pluris, quam omnes illos, putem. ne me quidem contemno; meoq. iudicio multo ſtare malo, quam omnium reliquorum. neque tamen progredior longius, quam mihi doctiſſimi homines cōcedunt: quorum ſcripta omnia, quaecumque ſunt in eam ſententiam, non legi ſolum, quod ipſum erat fortis aegroti, accipere medicinam, ſed in mea etiam ſcripta tranſtuli, quod certe afflicti, & fracti animi non fuit. ab his me remedijs noli in iſtam turbam uocare, ne recidam. De Terentia, quod mihi omne onus imponis; non cognoſco tuam in me indulgentiā. iſta enim ſunt ipſa uulnera, quae non poſſum tractare ſine maximo gemitu. moderare igitur, quaeſo, ut potes. neque enim a te plus, quam potes, poſtulo. potes autem, quid ueri ſit, perſpicere tu unus. De Rutilia, quoniam uideris dubitare, ſcribes ad me, cum ſcies, ſed quamprimum, num Clodia, D. Bruto conſulari, filio ſuo, mortuo, uixerit. id de Marcello, aut certe de Poſtumia sciri poteſt, illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis, etiam atque etiam rogo. omnibus meis, eorumque, quos ſcio mihi non defuturos, facultatibus, ſed potero meis, enitendum mihi eſt. ſunt etiam, quae uendere facile poſſim: ſed, ut non uendam, eiq. uſuram pendam, a quo emero, non plus annum, poſſum aſſequi, quod uolo, ſi tu me adiuuas. paratiſſimi ſunt Druſi. cupit enim uendere. proximos puto Lamiae. ſed abeſt. tu tamen, ſi quid potes, odorare. ne Silius quidem quidquam utitur, & ijs uſuris facillime ſuſtentabitur. habe tuum negotium; nec, quid res mea familiaris poſtulet, quam ego non curo, ſed quid uelim, existima. Vale.

EXPLANATIO

AD *ea, quae requiſieras,* } σύνταγμα quoddam M. Brutus conſcripſerat; ut opinor, in Catonis laudem; (hanc enim coniecturam duco ex ijs, quae proxime ſequuntur) idq. Attico legendum, & iudicandum miſerat. Atticus, reſpondens, cum quaedam minus probaret, eorum rationem a Bruto requiſiuit. ille nihil ad ea: tantum Atticum rogauit, ut, ſi quid incertius de ſenatuſconſulto in Catonis ſententiam facto protuliſſet, id corrigeret: cum in reliquis Attici ſententiam minimi facere uideretur, nihil ad ea reſpondens, quae ille requiſierat. quod Cicero Bruti in epiſtola obſeruauit, & quaſi ob eam rem illum reprehendens, Ad cetera uero, inquit infra, tibi quemadmodum reſcripſit? Tantum rogat de S.C. ut corrigas. Deinde ſequitur: Hoc quidem feciſſet etiam ſi Ranio admonitus eſſet: hoc ſenſu: Rogat, ut corrigas eam partem, in qua eſt de ſenatuſconſulto. in quo ſane non prudenter fecit, qui corrigi a te S.C. uoluerit, cum id corrigere uel Ranio poſſet; quippe cum de eo S. C. cuius liceret ex actis cognoſcere. curam igitur minimae rei, utpote quam uel Ranio ſcriba poſſet efficere, tibi commiſit: ad cetera, quae requiſieras, quae ſcilicet maioris erant ponderis, nihil reſcripſit.

pſit.Hoc eſt,cur Cicero Bruti epiſtolam dicat non prudenter reſcriptam. DE *animaduerſione* } de puniendis ijs,qui cum Catilina in patriam coniurauerant. PRAETER *Caeſarem.* } immo & Caeſar ante Catonem ſententiam dixerat: erat enim Caeſar praetor deſignatus, Cato autem tribunus pl. deſignatus:& praetores tribunos dignitate anteibant.itaque & apud Salluſtium Cato ſententiã dicit poſt Caeſarem.eſt igitur accipiendum,Praeter Caeſarem: non modo Caeſar ipſe,cui reſpondit Cato, ſed omnes ante Catonem ſententiam dixerant.omnes,autem non ſenatores,(nec enim ante tribunum pl. deſignatum priuatus ſenator ſententiam dixiſſet)ſed,Omnes,dixit de magiſtratibus ijs, qui tribunis dignitate praeſtabant. PRAETORIO *loco* } praetor enim deſignatus erat Caeſar,quo tempore de coniuratis ſententiam dixit. IN *ſententiam Catonis* } ſubintelligitur,eſt facta diſceſſio. REM *eandem* } poenam coniuratorum,quam & alij ſua ſententia comprehenderant,ſed uerbis non tam luculentis,neque tam multis,quam Cato. RETVLERIM } ad ſenatum,de coniuratis. PATEFECERIM } coniurationem. COHORTATVS *ſim* } ſenatum ad animaduerſionem. ANTE *quam conſulerem , ipſe iudicauerim* } cum ad ſenatum retuliſſem de coniuratione deprehenſa,non exſpectaui,ut dicerent,&, quid ſibi uideretur eſſe faciendum,oſtenderent: ſed,antequam illos conſulerem,ideſt ſententiam rogarem , cenſui ipſe de coniuratis ſupplicium eſſe ſumendum.Hoc apparet ex oratione IV.in Catilinam. PERSCRIBENDAQ. *cenſuerat* } ut in publicis tabulis appareret,quid de coniuratis Cicero ſenſiſſet. QVONIAM *probas,* } quoniam meum conſilium de hortis emendis tibi non diſplicet,hoc age,hoc cura,ut eos inuenias.In hortis autem fanum facere Tullius cogitabat,ut loci celebritas quaſi honorem adderet monumento. ep. 19. RATIONES *meas noſti* } meae facultates,& meae rationes tibi notae ſunt.nõ ignoras igitur,quanti hortos emere poſſimus.quod ſi etiam a Faberio aliquid poſſumus exigere, (debebat autem Faberius Ciceroni,ut ſupra oſtendimus)nullo negotio hortos ememus.Et opinor mendum eſſe in uerbo Recedit : ac fortaſſe,ita corrigendum,Res cedit: uel,Procedit: quale illud Terentianum:Hac non procedit, alia aggrediamur uia. ETIAM *ſine eo* } etiam ſine Faberio,etiam ſi a Faberio nihil exigamus. CONTENDERE } conari,ut hortos uenales inueniam: quod,etiam ſine Faberio,pecunia pro emptione deeſſe non poſſit. LAMIANI, *& Caſſiani* } qui ſunt Lamiae,& Caſſij. DE *Terentia* } epiſt. 18.20.& 21. OFFICIVM *&c.* } agamus cum Terentia,ut debemus; hoc eſt,demus operam,ut eam ne offendamus: ideſt: ſi non euenerit id,quod optamus;ut ea bono erga nos animo ſit; malo illius me , quam mei paenitere, malo,inquit,ut id potius illius uitio,quam mea culpa contingat : malo accidere, ut ego potius de illa, quam de me ipſo queri poſſim. non enim habebo,quamobrem mihi ipſe ſuccenſeam,cui officium fuerit antiquiſſimum: habebo autem,cur de illa expoſtulem,quae,a nobis officioſiſſime tractata , non eam gratiam referat,quam debet.quamquam enim Cicero cum Terentia diuortium fecerat : tamen , numquam fore putans ut ea iam aetate prouecta iterum uellet nubere,(nupſit autem Criſpo Salluſtio, hiſtoriarum ſcriptori, deinde Valerio Meſſallae)id agebat,ut mulier pecunioſa Ciceronis filij rationem haberet in teſtamento.itaque mirandum non eſt, ſi in ijs epiſtolis, quae poſt diuortium ſcriptae ſunt,laborare tamen uidetur,ut eam ne habeat offenſiorem.uidebatur enim Terentia tuliſſe permoleſte , quod a Cicerone ad obſignationem teſtamenti non eſſet adhibita.qua de re epiſt.18. OVLAE *C. Lollij.* } ſubauditur,uxoris.figura antiqua,& optimis ſcriptoribus uſitata. POSSE *ſine me* } ſubintellige,curari.Sine me,niſi ego adſim. QVOD *accipienda aliqua ſit,& danda aeſtimatio.* } Caeſar, pulſo ex Italia Pompeio, cum Romam reuertiſſet,fideſq. tota Italia eſſet anguſtior,neque creditae pecuniae ſoluerentur, conſtituit,ut arbitri darentur,per eos fierent aeſtimationes poſſeſſionum,& rerum,quanti quaeque earum ante bellum fuiſſent, atque eae creditoribus traderentur. hinc eſt, quod Cicero interdum dicit Accipere aeſtimationem,pro accipere a debitore poſſeſſionem, aut rem , lege Caeſaris aeſtimatam. quo ſenſu poſuit illud in epiſtola ad Paetum:Non eo ſis conſilio,ut, cum me hoſpitio recipias; aeſtimationem te aliquam putes accipere. quem locum interpretati ſumus. ACCIPIENDA *aliqua , & danda aeſtimatio* } accipienda mihi poſſeſſio aliqua,& domus,aut res a debitoribus meis,& ea Ouiae,cui ipſe debeo,tradẽda.Et poſuit hic Cicero Aeſtimationẽ pro re aeſtimata,aeſtimata inquam ab arbitris Caeſarianis,quanti ante ciuile bellum fuiſſet. DIXISSET } num aliqua ſit accipienda,& danda aeſtimatio. SI *enim* } ſcribit mihi paratum eſſe,unde Ouiae ſoluam: ſed id negat poſſe,niſi me praeſente. PER *te* } tu enim meo nomine aeſtimationem accipere a debitoribus meis , & eandem Ouiae dare potuiſti . IN *forum* } ad agendas cauſſas,& ad tractanda iudicia. BONIS *meis rebus* } ante obitum Tulliolae.Et uidetur ſubintelligere,Multo magis nunc fugio,cum meae res peſſimo loco ſint propter interitum filiae. QVID *enim &c.* } ratio cur, etiam bonis ſuis rebus, uerſari in foro noluiſſet. SINE *curia* } amiſſo ſenatu , cũm ſenatus nullus ſit , quaſi dicat:cum dignitatem illam fortis & liberi ſenatoris amiſerim;quid eſt,quod me in foro delectare poſſit? Et poſuit forum pro iudicijs,curiam pro ſenatu, quod iudicia in foro fierent , ſenatus in curia haberetur.Figura eſt,quae a grammaticis appellatur μετωνυμία. NEQVE *tamen progredior longius* } Quoniam ſuperiore membro nimium ſibi uidebatur arrogaſſe, quaſi ſe excuſans intulit, Neque tamen quidquam facio , quod auctoritate doctiſſimorum hominum tueri non poſſim. IN *eam ſententiam* } de conſolatione . REMEDIIS } quae ego capio doctiſſimorum hominum ſcriptis & legendis , & in mea ſcripta transferendis . MIHI *omne onus imponis ,* } omnem illius placandae curam in me reijcis. QVID *ueri ſit* } audiuerat,Terentiam quippiam moliri,quod ipſe minus uellet.id quid eſſet, Atticum dicit unum poſſe perſpicere. DE *Rutilia ,* } quaeſierat, opinor, num ea filio mortuo uixiſſet. VT *non uendam &c.* } ſunt,inquit,quae non inuitus poſſim uendere,ut habeam unde hortos emam . ſed,ſi tu me adiuuas,poſſum aſſequi,quod uolo,ut nihil uendam, eique, a quo emero , uſu-

ram

ram tantummodo annuam pendam. Qvod *uolo* } quod ago, quod ſtudeo, quod conor: quale illud in epiſtola ad Lentulum: Scripſi Ariſtotelico more, quemadmodum quidem uolui, tres libros in diſputatione, ac dialogo de oratore. Si *tu me adiuuas* } ſi tuo ſtudio conſequi potes, ut pecuniam ab ijs, qui debent, exigamus. hoc enim non ad facultates Attici, ſed ad operam & diligentiam pertinet. & refertur ad illud, Poſſum aſſequi. Non *plus annum* } tale illud eſt epiſt.6. lib.6. Num eſt hoc, non plus annum obtinere prouinciam? Dixiſſet etiam eleganter, Non plus annuam. Paratissimi } horti. ſupra, Venales certe ſunt Druſi. Proximos *puto Lamiae* } proximos, inquit, hortos Lamiae paratiſſimos eſſe puto. non enim dicit, proximos hortos puto eſſe Lamiae: ſed proximos hortos Lamiae puto eſſe paratiſſimos: cum certum non haberet, horti Lamiae uenales eſſent, nec ne: quod oſtendit inſequens membrũ. Si quid potes, odorare, & multo magis epiſt.21. Venales certe ſunt Druſi, fortaſſe & Lamiani. Odorare } num uenales ſint horti Lamiae. Ne *Silius quidem &c.* } etiam hortos Silij facile poſſumus habere: primum quod ille nihil utitur: (ſubintellige hortis) deinde quod uſuris, quas nos ei in annum pendemus, facillime ſuſtentabitur. Et uerbum, Suſtentabitur, egeſtatem Silij declarat. Habe *tuum negotium*, } exiſtima tuum eſſe negotium. haec res tibi curae ſit, item ut ſi tua res eſſet. genus loquendi perlegans: quo & infra utitur, lib.14. epiſt.2. Qvid *uelim* } habe rationem meae uoluntatis, non rei familiaris. noli cogitare, tantum ſumptum meas facultates non ferre: cogita, me, maxime cupere: ſubaudi hortos, ac fanum. quaſi dicat: Etiam ſi in hortos & in fanum maior impenſa facienda ſit, quam res mea familiaris poſtulat, tamen, quando me hanc rem tantopere uides uelle, adiuua, & tuam operam ac diligentiam praeſta.

Cicero S. D. Attico. 22.

Pvtarvm te aliquid noui; quod eiuſmodi fuerat initium litterarum; quamuis non curarem, quid in Hiſpania fieret, tamen te ſcripturum: ſed uidelicet meis litteris reſpondiſti, ut de foro, & de curia. ſed domus eſt, ut ais, forum. quid ipſa domo mihi opus eſt, carenti foro? occidimus, Attice, iam pridem nos quidem, ſed nunc fatemur, poſtea quam unum, quo tenebamur, amiſimus. itaque ſolitudinem ſequor. & tamen, ſi qua me res iſto adduxerit, enitar, ſi quo modo potero, (potero autem) ut praeter me nemo dolorem meum ſentiat; ſi ullo modo poterit, ne tu quidem. Atque etiam illa cauſſa eſt non ueniendi. meminiſti, quid ex te Atedius quaeſierit. quin etiam nunc moleſti ſunt: quid exiſtimas, ſi uenero? De Terentia ita cura, ut ſcribis; meq. hac ad maximas aegritudines acceſſione non maxima libera. Et, ut ſcias me ita dolere, ut non iaceam, quibus conſulibus Carneades, & ea legatio Romam uenerit, ſcriptum eſt in tuo annali. haec nunc quaero, quae cauſſa fuerit. de Oropo, opinor, ſed certum neſcio: &, ſi ita eſt, quae controuerſiae: praeterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis? qui praefuerit hortis: qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illuſtres. quae etiam ex Apollodori puto poſſe inueniri. De Attica, moleſtum: ſed, quoniam leuiter, recte eſſe confido. De Magala dubium mihi non erat. unde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam? cui ut omnia contingant, quae uolo, leuari non poſſum. De Druſi hortis, quanti licuiſſe tu ſcribis, id ego quoque audieram, &, ut opinor, heri ad te ſcripſeram: ſed quanti quanti, bene emitur, quod neceſſe eſt. mihi, quoquo modo tu exiſtimas, (ſcio enim, ego ipſe quid de me exiſtimem) leuatio quaedam eſt, ſi minus doloris, at officij debiti. Ad Sicam ſcripſi, quod utitur L. Cotta. ſi nihil conficeretur de tranſtiberinis, habet in Oſtienſi Cotta celeberrimo loco, ſed puſillum loci, ad hanc rem tamen plus etiam ſatis. id uelim cogites. nec tamen iſta pretia hortorum pertimueris. nec mihi argẽto iam, nec ueſte opus eſt, nec quibuſdam amoenis locis: hoc opus eſt. uideo etiam, a quibus adiuuari poſſim. ſed loquere cum Silio: nihil enim eſt melius. mandaui etiam Sicae. reſcripſit, cõſtitutum ſe cum eo habere. ſcribat igitur ad me, quid egerit, & tu uidebis.

EXPLANATIO

Qvamvis *non curarem &c.* } Atticus proximis litteris ita ſcripſerat Ciceroni: Quamuis de Hiſpania non cures, tamen ad te ſum ſcripturus. itaque putauit ſe Cicero in ijs litteris aliquid noui de Hiſpania eſſe reperturum, neque tamen reperit; propterea quod Atticus non in ijs litteris, quas tum dabat, intellexerat ſe eſſe ſcripturum de Hiſpania, ſed in ijs, quas deinde daturus erat; cum ſcilicet de rebus Hiſpanicis noui aliquid Romam eſſet allatum. gerebat autem Caeſar tum in Hiſpania bellum contra Pompeij filios. Sed *uidelicet meis litteris reſpondiſti*, } tantummodo litteris meis reſpõdiſti, nihil praeterea, nihil de Hiſpania, aut alia de re. Vt *de foro, & de curia* } uide ſupra ep.21. Domvs *eſt, ut ais, forum* } ſcripſerat Atticus: cum Romae eris, ſi uerſari in foro non libebit, quod quoſdam homines aequo animo uidere non poſſis; at domi eſſe poteris, quae tibi erit pro foro. ita & ijs ſatisfacies, qui a te poſtulant ut Romae ſis, neque tibi, ut abſis concedunt: & aſſequeris quod tu uis, ut forum ne frequentes. Iampridem } cum libertatem amiſimus. Posteaqvam *&c.* } poſteaquam filiam amiſi: quod erat unicum ſolatium in malis. Praeter *me* } omnino, ut opinio mea fert, aptius quiddam, & concinnius acceſſerit ad ſententiam, ſi legatur, Praeter te. Atqve *etiam illa cauſſa &c.* } cauſſa, quae proxime ſequitur. Senſus eſt: Praeter alias cauſſas, quibus ego adducor, ut Romam non

ueniam,

ueniam, (in ijs autem haec erat, quod neque curia, neque foro frui poterat, quemadmodum ſtante rep. ſolitus erat) etiam illa eſt, quod Caeſariani, ſi uenero, moleſtiſſimi erunt, flagitantes id a me, quod Atedius, ideſt Caeſar ex te quaeſierat. Forte aũt hoc quaeſierat Caeſar ex Attico, cur Cicero tam infrequens eſſet in urbe: quem aſſiduum Romae eſſe, & in ſenatum uenire, ſumme cupiebat, quo ſcilicet, ea, quae agebantur, probare uideretur: quae quidem putabat fore minus inuidioſa, ſiquidem eſſent praeſente, & aſſentiente Cicerone, optimo, & grauiſſimo ciue, conſtituta. MOLESTI *ſunt*:] Caeſariani. nam Caeſar hoc tempore bellum in Hiſpania gerebat aduerſus Pompeij filios. ſed ipſius amici, & familiares, qui Romae erant, petebant a Cicerone quod Caeſarem uelle ſciebant, aut fortaſſe etiam quod a Caeſare in mandatis habebant: petebant autem, quod ſupra proxime diximus, ut in ſenatum nenire, & ipſorum de rep. conſilijs uellet intereſſe. Moleſti, igitur in petendo. DE *Terentia*] epiſt. 18. 20. & 21. DOLERE] propter interitum filiae. VT *non iaceam*] ut aliquid tamen agam, ut inertiae prorſus me non dediderim. iacere enim dicuntur ij, qui prorſus nihil agunt, & ab omni rerum curatione uacant. unde illud lib. II. de officijs, Cum C. Marius ſeptimum annum poſt praeturam iaceret. CARNEADES, *& ea legatio*] Carneades Academicus, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus ab Athenienſibus legati Romam uenerunt. ex hiſtoria. IN *tuo annali*:] ſignificat eum Attici librum, quem ad Ciceronem miſit, ut ex prooemio de claris oratoribus apparet. eius libri Cornelius Nepos in Attici uita mentionem facit his uerbis; Antiquitatem adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo uolumine expoſuerit, quo magiſtratus ornauit. nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt, quae non in eo ſuo tempore ſit notata. Et Cicero in Bruto; Eam utilitatem habuit Attici liber, quam requirebam; ut explicatis ordinibus temporum, uno in conſpectu omnia uiderem. Et ibidem paullo poſt ex Attici perſona: Eiſq. noſmet ipſi ad ueterum annalium (ſic enim lego) memoriam comprehendendam impulſi, atque incenſi ſumus. Et idem, neſcio quo in loco, ſed idem certe: Quem laborem nobis leuauit Attici noſtri labor; qui annorum quingentorum memoriam uno libro colligauit. QVAE *cauſſa*] cur ea legatio Romam uenerit. DE *Oropo, opinor*,] recte opinabatur. nã Athenienſes. afflicti bello Macedonico, ſumma in paupertate cum eſſent, non auaritia aut libidine adducti, ſed neceſſitate impulſi, Oropum, urbem ſibi ſubditam, diripiunt. Oropij querentes ad ſenatum Romam confugiunt. ſenatus iudicat eam iniuriam Oropijs non iure factam: mandat Sicyonijs, ut, cauſſa cognita, multam Athenienſibus, auctoribus iniuriae, pro damno dato irrogent. Sicyonij, cum ad iudicium Athenienſes non affuiſſent, multam dixere talentorum quingentorum. ſed ſenatus petentibus Athenienſibus, qui legatos eius rei cauſſa tres philoſophos Romam miſerant, omnia remiſit, praeter talenta centum: quae tamen ne ipſa quidem pependerunt. Haec ex Pauſaniae hiſtoria de Achaicis, Plutarchi Catone maiore, Gellio lib. 7. cap. 14. & lib. 17. cap. ultimo, Macrob. lib. I. cap. 5. SI *ita eſt*] ſi eſt, ut ea legatio Romam uenerit Oropi urbis cauſſa; inter ipſos Oropios, & Athenienſes, qui legationem miſerunt, quae controuerſiae fuerint, ſcire uelim. QVI *praefuerit hortis*] qui Epicureorum princeps fuerit, quis primum locum inter Epicureos tenuerit. *Hortis*: gymnaſio & ſcholae Epicuri. nam ut Lycaeum, Peripateticorum; Porticus, Stoicorum; Academia, Platonicorum: ſic Horti, Epicureorum: Athenis enim aedes Epicuri uilla fuit. Plin. lib. 19. c. 11. Iam quidam, hortorum nomine, in ipſa urbe delicias, agros, uillaſq. poſſident. primus hoc inſtituit Athenis Epicurus, hortorum magiſter. uſque ad eum moris non fuerat, in opidis haberi rura. APOLLODORI] ſubaudi, libris: figura graeca, qua Cicero etiam alibi uſus eſt, ut cum dixit, ad Martis, in Scapulae, per Locuſtae. ſubintelligitur enim, aedem, hortos, fundum. DE *Attica*] Atticae ſignificat aegrotationem. MAGALA] huius pater cum Ligus fuerit, ut proxime conſtat; ueriſimile mihi fit, Magalam ipſum, Ligoris filium, ex Aeliorum familia fuiſſe. nam Ligus Aeliorum cognomen fuit, ut ex oratione pro Sextio, & faſtis conſulum apparet. DVBIVM *mihi non erat &c.*] ſubintellige, quin ex eo morbo moriturus eſſet. deinde, cauſſam ſubſcribens, intulit: Vnde enim tãta felicitas patri fuiſſet, ut tam probo filio diutius frueretur? quaſi dicat; Mirabar, Ligurem non eſſe felicem, ut ex ijs rebus, quibus felicitatem metiri ſolemus, prorſus nullam amitteret. ſed nimirum dij immortales eum filio priuarunt, ne tam felix eſſet. Et hoc dicit, ut oſtendat, felices eſſe non poſſe, qui filios amittant; ad obitum filiae ſpectans, quam amiſſam lugebat. NAM *quid de me dicam?*] ſenſus eſt: Ligus, qui tum felix eſſe uidebatur, nunc, amiſſo filio, felix iam eſſe non poteſt. nam quid de me dicam? qui etiam ſi omnia conſequar, quae uolo, tamen non modo felix eſſe, ſed ne leuari quidem eo dolore poſſum, quem ex interitu filiae ſuſcepi. QVANTI *quanti*] ſubintellige, liceant. Etiam ſi, inquit, hortos emam quantiuis, non male emero; ſiquidem, quod neceſſarium eſt, id quamquam magno pretio emptum, bene tamen emptum eſt. horti autem mihi ad fanum neceſſarij ſunt. non poſſum igitur eos niſi bene emere, etiam ſi magno. LEVATIO] ſi fanum exſtruo, leuatio quaedam eſt, ſi minus doloris, at eius officij, quod a me debetur. OFFICII *debiti*] ſimile illud eſt ep. 18. Iam quaſi uoto quodam, & promiſſo me teneri puto. L. COTTA] qui conſul fuerat cum L. Torquato, ep. 20. AD *hanc rem*] ad fanum exſtruendum loci ſatis erit. VIDEO *&c.*] uideo, qui poſſunt hortos habentibus perſuadere, ut mihi uendant. uideo, qui me poſſint adiuuare ad eam rem, quam uolo, conſequendam. Et eſt ad Atticum tacita cohortatio, ut adiumento ſit in ea re, prae qua uideat argentum, ueſtem, amoena loca nihil putari. NIHIL *enim eſt melius.*] Siliani, inquit, horti ſupra omnes placent. age igitur cum Silio, ut nobis uendat. MANDAVI *etiam Sicae*] ut cum Silio de hortis mihi uendendis loqueretur. CONSTITVTVM *&c.*] conſtituiſſe cum Silio, ut una loqueretur.

Cicero S. D. Attico. 23.

*B*Ene *fecit A. Silius, qui tranſegerit. neque enim ei deeſſe uolebam, & ; quid poſſem, timebam. De Ouia, confice, ut ſcribis. De Cicerone, tempus eſſe iam uidetur: ſed quaero, quod illi opus erit Athenis, permutari ne poſsit, an ipſi ferendum ſit: de totaq. re, quemadmodum, & quando placeat, uelim conſideres. Publius iturus ne ſit in Africam, & quando, ex Atedio ſcire poteris. quaeras, & ad me ſcribas, uelim. Et, ut ad meas ineptias redeam, uelim me certiorem facias, P. Craſſus, Vinuliae filius, uiuo ne P. Craſſo, conſulari, patre ſuo, mortuus ſit, ut ego meminiſſe uideor, an poſt. item quaero de Regillo, Lepidi filio, recte ne meminerim, patre uiuo mortuum. Cispiana explicabis, itemq. Praetiana. De Attica, optime: & ei ſalutem dices, & Piliae.*

EXPLANATIO

QVi *tranſegerit* } qui hortos alij uendiderit. Quod ſequitur, Deeſſe, refertur uel ad inopiam Silij, uel ad ipſius promiſſum; ſed potius, opinor, ad inopiam Silij, hoc ſenſu: Ego, ſi hortos a Silio emiſſem, pecuniam ei grandiorem dediſſem, quam cuiuis alij, habita ſcilicet eius inopiae ratione. neque enim, inquit, Ei deeſſe uolebam. Inſequens membrum, Et, quid poſſem, timebam, ſic explano: Et tamen uerebar, ne non tantam pecuniam ei pro hortis poſſem dare, quantam ad eius inopiam ſubleuandam uoluiſſem; uel, quantam ipſe poſceret. De *Ouia, confice* } quid ſignificet, hoc quidem ex loco non apparet; ſed, ut ſaepe iam dixi, locus locum illuſtrat. locos autem ipſos inter ſe conferre, ut, quae ſimilia ſint, quae repugnantia, notentur, non ſolum diligentiae eſt, ſed etiam iudicij. leuemus igitur, quoniam quidem hoc ſuſcepimus, quamquam fortaſſe plus ſuſcepimus, quam ſuſtinere poſſimus, ſed leuemus, quantum in nobis eſt, labore eos & quaerendi, & conſiderandi, qui ſuum ſtudiũ ad has Ciceronis epiſtolas contulerint. Supra igitur, epiſt. 21. de Ouia his uerbis: Ouiae C. Lollij curanda ſunt HS C. itaque uerbum, Confice, ſic explano, cura ei HS C. quae deberi a me ſcis. eadem de re infra epiſt. 29. Cum Ouia, inquit, quaeſo quidem ut conficiatur. TEMPVS *eſſe iam uidetur* } ut Athenas ad ſtudia proficiſcatur. QVANDO *placeat* } quando tibi uideatur, ut Athenas Ciceronem mittamus. PVBLIVS *&c.* } hac de re infra epiſt. 27. his uerbis: Publius, ſi aequinoctium exſpectat, nauigaturus uidetur. mihi autem dixerat, per Siciliam. A TEDIO } ſupra epiſt. 4. cum dixit, Horum quid eſt, quod Atedio probare poſſimus? Caeſarem ſignificauit, nomine commutato. ſed in hoc loco non eſt, ut, Atedium dici Caeſarem, poſſit accipi; qui, quo tempore haec epiſtola ſcripta eſt, bellum in Hiſpania gerebat aduerſus Pompeij liberos. Atedio, igitur accipiamus pro Publij amico, & familiari, quemadmodum & infra, epiſt. 27. P. CRASSVS *&c.* } habebat in manibus eum librum, quem de obitu filiae, ſe ipſum conſolans, ſcripſit. ad eum igitur librum, quae ex Attico quaerit, pertinebat. fecit idem ſupra, epiſt. 20. & 21. Atticus autem & habebatur, & erat ἱςορικώτατος. CISPIANA, *& Praetiana explicabis.* } nomina, hoc eſt, debitam mihi a Ciſpio, & Praetio pecuniam. infra epiſt. 29. De nomine, inquit, tu uidebis cum Ciſpio. Hoc, quod attinet ad ſententiam. quod ad genus loquendi, eadem, inquit, epiſtola, Si Faberianum, explicas, hortos emamus uel magno; ſin minus, ne paruo quidem poſſumus. OPTIME. } ſubaudi, quod leuius aegrotat.

Cicero S. D. Attico. 24.

*S*CRIPSIT *ad me diligenter Sica de Silio, ſeq. ad te rem detuliſſe; quod tu idem ſcribis. mihi & res, & condicio placet, ſed ita, ut numerato malim, quã aeſtimatione. uoluptarias enim poſſeſſiones nolet Silius: uectigalibus autem ut his poſſum eſſe contentus, quae habeo, ſic uix minoribus. unde ergo numeratos?* HS DC *exprimes ab Hermogene, cum praeſertim neceſſe erit. & domi uideo eſſe* HS DC. *reliquae pecuniae uel uſuram Silio pendemus, dum a Faberio, uel ab aliquo, qui Faberio debet, repraeſentabimus. erit etiam aliquid alicunde. ſed totam rem tu gubernabis. Druſianis uero hortis multo antepono: neque ſunt umquam comparati, mihi crede. una me cauſſa mouet, in qua ſcio me* πετυφῶσθαι*: ſed, ut facias, obſequere huic errori meo. Nam quod ſcribis* ἐγγήραμα*: actum iam de iſto eſt; alia magis quaero. Vale.*

EXPLANATIO

ET RES, *& condicio* } res, horti ipſi, quos Silius uendere uult. condicio, uel pecuniam dixerat Silius ſe eſſe accepturum pro hortis, uel pro pecunia, ex Ciceronis poſſeſſionibus aliquã, facta aeſtimatione, ut ne minoris eſſet poſſeſſio, quam acciperet, quam quanti eſſent horti, quos uenderet. Hanc conditionem reſpondet Cicero ſibi placere, ſed ita, ut numerare pecuniam malit, quam e ſuis praedijs ullum tradere. AESTIMATIONE } praedio aeſtimato, ut pretium hortorum aequet. Aeſtimatio enim

hic

hic accipitur pro re aeſtimata, ut in epiſtola ad Paetum, Quando tuas aeſtimationes uendere non potes. VOLVPTARIAS *&c.* } ratio, cur numerato malit, quam aeſtimatione. nam neque, inquit, uoluptarias poſſeſſiones accipere Silius a me uolet: & eas, quae fructuoſae ſunt, ego ei tradere non poſſum. VECTIGALIBVS } redditibus, fructibus. uectigal enim & publicum eſt, & id ſignificat. quod ex poſſeſſionibus capitur. A FABERIO *repraeſentabimus* } Repraeſentare, Budaeus hoc loco dicit eſſe, praeſenti pecunia ſoluere, non, ut alijs locis, ante diem ſoluere. non improbo eruditi hominis opinionem; quãquam ne cur probem quidem eſt. cur enim uſitatam uerbi ſignificationem ſine cauſſa negligimus? ſane mihi placet, ac uehementer quidem placet, ut hic, Repraeſentare, ualeat ante diem ſoluere; contra Budaei ſententiam, fateor; ſed numquid apud me pluris eſſe debet ullius auctoritas, quam ratio, & ueritas ipſa? neque tamen illum, quem omnibus noſtrae aetatis hominibus eruditione uideo praeſtitiſſe, ut male ſentientem reprehendo; ſed, quando interpretis partes ſuſcepi, & praeter communem utilitatem nihil ſpecto; quod meum officium eſt, quodq. mihi a principio ad hoc opus aggredienti propoſitum fuit, id facio, ut omnia libere exponam, cum hoc tamen, ne quid temere affirmem. ſenſum igitur cõſideremus, & enodatum, quam planiſſime poterit, explanemus. Siliani, inquit, horti, de quibus ad me ſcripſiſti, placent, ſed ita, ut numerato eos malim accipere, quam aeſtimatione. ſi autem numerato accipimus, unde pecunia? habebimus, infert, HS DC, ab Hermogene expreſſa; & DC item, quae domi ſunt. erit igitur, unde ſumamus HS MCC. quae autem reliqua pecunia erit, quae ſcilicet a nobis ſupra HS MCC Silio debebitur; ei pecuniae ſoluendae diem, puta annuam, uel bimam, praeſtituemus. interea Silio uel uſuram pendemus. Quoniam autem hoc poſuerat, Vſuram dependemus: ueritus, ne Attico uideretur inſanire, qui hortos uſque eo cuperet, ut etiam uſuras ſubire uellet; quaſi ſe excuſans adiecit, Dum a Faberio repraeſentabimus; hoc ſignificans, diuturnorem uſuram non futuram; cum putet ſe, pecunia a Faberio debitore ſumpta, repraeſentaturum, hoc eſt ſolutionem facturum ante diem reliquae pecuniae ſoluendae praefinitam. certe enim hortos, niſi praeſenti pecunia potuiſſet, uel pendendis uſuris emere cogitabat: quas putabat fore ut non diu penderet, cum ſperaret, hortorum pretium, pecunia a debitoribus ſuis exacta, breui ſe poſſe totum perſoluere. quod confirmat illud ep. 21. Vt uſuram ei pendam, a quo emero, non plus annum; poſſum aſſequi, ſi tu me adiuuas. Simili ſententia dixit, Repraeſentare medicinam, in epiſtola ad Titium; &, Repraeſentare diem, ad Tironem; &, Repraeſentare libertatem, Philippica II. &, Repreſentare improbitatem, libro XVI. ad hunc ipſum. quibus ex locis cum de ſignificatione huius uerbis liqueat unicuique uel negligenter conſideranti; cumq. in eum, quem nos oſtendimus ſenſum accipi hoc in loco non abſurde poſſit uox illa, Repraeſentabimus: non uideo cur aſſentiar Budaeo, docto alioqui uiro, & de litteris optime merito; cum praeſertim, Repraeſentare, pro praeſentem pecuniam ſoluere, quo modo ipſe explanat, nuſquam apud eos, quos ego auctores in Latina lingua uehementer ſequor, poſitum reperiam. DRVSIANIS } Druſinis, analogia requirit, ut a Bruto Brutinus: ſed analogiam interdum conſuetudo uincit. unde & Druſianae foſſae nomen apud Tacitum l. 2. quam tamen Suetonius in Claudio Druſinam uocat. COMPARATI, } Druſianos hortos nemo umquam Silianis comparauit. quaſi dicat: ſemper enim Siliani celebriores atque amoeniores habiti ſunt. tale illud in Laelio, Hi nec comparantur Catoni. MOVET, } ut hortos deſiderem. Quae autem haec erat cauſſa, cur tantopere hortos Cicero deſideraret? nimirum illa, ut haberet ubi filiae fanum exſtrueret. quam cauſſam, ut Attico notiſſimam, ſilentio praeterit. ſed in ea fatetur ſe τετυφῶσθαι, ideſt inſaniſſe. hortos enim adeo cupiebat, ut in ea re ſuam ipſe quaſi quandam inſaniam agnoſceret. ἐγγήραμα: } ſenectutis requies. uerbum, quod Atticus uſurpauerat in epiſtola ad Ciceronem, ſuadens, opinor, ut de ſenectute cogitaret, ideoq. ne tantam pecuniam in hortos erogaret. ACTVM *iam de iſto eſt, &c.* } hanc ego curam iam abieci: hoc mihi iam amplius curae non eſt: quiduis aliud potius quaero. quaſi hoc dicat: de uita iam non cogito.

Cicero S. D. Attico. 25.

SICA, ut ſcribit, etiam ſi nihil confecerit cum A. Silio, tamen ſe ſcribit x. *kal. eſſe uenturum. cuius occupationib. ignoſco: eaeq. mihi ſunt notae. De uoluntate tua, ut ſimul ſimus, uel ſtudio potius, & cupiditate, non dubito. De Nicia quod ſcribis: ſi ita me haberem, ut eius humanitate frui poſſem, in primis uellem illum mecum habere: ſed mihi ſolitudo & receſſus prouincia eſt. quod quia facile ferebat Sica, eo magis illum deſidero, praeterea noſti Niciae noſtri imbecillitatem, mollitiem. conſuetudinem uictus. cur ego illi moleſtus uelim, cum mihi ille iucundus eſſe non poßit? uoluntas tamen eius mihi grata eſt. Vnam rem ad me ſcripſiſti, de qua decreui nihil tibi reſcribere. ſpero enim me a te impetraſſe, ut priuares me iſta moleſtia. Piliae, & Atticae ſalutem. Vale.*

EXPLANATIO

CONFECERIT } de hortis. VENTVRVM } ad me. quod ex duabus inſequentibus epiſtolis apparet. DE *Nicia* } hic eſt Nicias grammaticus, de quo Suetonius in libello de claris grammaticis: qui etiam docuiſſe uidetur Plancum Burſam, fam. ep. 10. lib. 9. VNAM *rem* } de Terentia ſcilicet. SPERO *enim &c.* } ſpero, inquit, me a te impetraſſe, ut ipſe me iſta moleſtia priuares, hoc eſt ut hoc onus ipſe ſuſciperes. hoc enim Cicero Atticum iam antea rogauerat. quin ipſa uerba recitemus: Quod, inquit, ad Tironem de Terentia ſcribis, obſecro te mi Attice ſuſcipe totum negotium. Haec ſupra, epiſt. 19. Et in eandem ſententiam ep. 21. his uerbis: De Terentia, quod mihi omne onus imponis, non agnoſco tuam in me indulgentiam. iſta enim ſunt uulnera, quae non poſſum tractare ſine maximo dolore. moderare igitur, quaeſo, ut potes.

Cicero S. D. Attico. 26.

DE Siliano negotio, etſi mihi non eſt ignota condicio, tamen hodie me ex Sica arbitror omnia cogniturum. Cottae quidem negas te noſſe. ſed ultra Silianam uilla eſt, quam puto tibi notam eſſe, uillula ſordida, & ualde puſilla: nihil agri: ad aliam rem loci ſatis, nihil ad eam, quam quaero. ſequor celebritatem. ſed, ſi perficitur de hortis Silij, hoc eſt, ſi perficis; (eſt enim totum poſitum in te) nihil eſt ſcilicet, quod de dote Cotta cogitemus. De Cicerone, ut ſcribis, ita faciam: ipſi permittam de tempore: nummorum quantum opus erit, ut permutetur, tu uidebis. Ex Atedio, quod ſcribis, ſi quid inueneris, ſcribes. Et ego ex tuis animaduerto litteris, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod ſcribamus. eadem quotidie: quae iam, iamq. ipſa contrita ſunt: tamen facere non poſſum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamen, ſi quid habebis. ſcire enim iam puto, ubi Panſam exſpectet. ſi, ut cõſuetudo eſt, in prima prouincia, circiter kalendas affuturus uidetur. uellem, tardius. ualde enim urbem fugio multas ob cauſſas. itaque id ipſum dubito, an excuſationem aliquam ad illum parem: quod quidem uideo facile eſſe. ſed habemus ſatis temporis ad cogitandum. Piliae, Atticae ſalutem. Vale.

EXPLANATIO

DE *Siliano negotio,* } de hortis Silij, de quibus ſupra. CONDICIO } uoluntas Silij de uenditione hortorum: ut in epiſtola, quam ſubſequitur proxima ſuperior; Mihi, inquit, & res, & condicio placet. COTTAE } ſubintellige, uillam: de qua epiſt. 21. AD *aliam rem loci ſatis, nihil ad eum, quam quaero.* } non dubito, quin hoc ordine legendum ſit: Ad aliam rem loci nihil, ſatis ad eam, quam quaero. nam, quo modo in uulgaris libris legitur, plane ſententiam eſſe apparet Ciceronis ſententiae contrariam. quorſum enim de emenda Cottae uilla cogitabat, ſi ad eam rem, quam quaerebat, loci nihil? ſed, quid argumentor? en, quod noſtram opinionem ita confirmet, ut nihil praeterea poſſit deſiderari. Habet, inquit ſupra, in Oſtienſi Cotta celeberrimo loco, ſed puſillum loci, ad hanc rem tamen plus etiam ſatis. DE *tempore.* } quando uelit diſcedere, ut Athenas eat ſtudiorum cauſſa. ſupra, De Cicerone, inquit, tempus eſſe iam uidetur: ſed quaero, quod illi opus erit Athenis, permutari ne poſſit, an ipſi ferendum. DE *Bruto tamen,* } quia de Bruti aduentu iam ante Atticum rogarat, ut ep. 14. 18. & 19. iccirco dictionem, Tamen, uenuſte uſurpauit. quaſi dicat: Quamuis hac de re ſaepius iam ex te quaeſierim, tamen idem illud quaero. SCIRE *enim iam puto* } ſubaudi, te. cum autem ſcias, ubi Panſam exſpectet; facile potes, quo tempore futurus Romae ſit, coniectura conſequi. ep. 19. IN *prima prouincia* } Gallia: cui praefuit. Plutarchus, & Cicero epiſt. 6. lib. 6. fam. item in Oratore. VELLEM *tardius* } uellem, tardius adeſſet Brutus. nam ſi Kalendis Romae fuerit, ueniendum mihi erit, ut ipſi de aduentu gratuler: itaq., quod uellem, conſequi non potero, ut in ſenatum ne ueniam: qui plerumque Kalendis habebatur. uide illud epiſt. 5. Mihi etſi Kalendae uitandae fuerunt. *Tardius:* poſt Kalendas, hoc eſt poſt diem, quo ſenatus habebatur: quo die Romae eſſe Cicero noluiſſet, ne in ſenatum ueniret. MVLTAS *ob cauſſas* } ex quibus erat illa uel maxima, ne in ſenatum uenire neceſſe eſſet. AN *excuſationem aliquam ad illum parem* } an Bruto me litteris excuſem, & cauſſam aliquam afferam, cur Romam uenire non poſſim, epiſt. 28. FACILE } facilem excuſationem eſſe uideo. poſſum enim uel in morbum, uel in maerorem cauſſam conferre.

Cicero S. D. Attico 27.

DE Silio nihilo plura cognoui ex praeſente Sica, quam ex litteris tuis.ſcripſeras enim diligenter. ſi igitur tu illum conueneris,ſcribes ad me, ſi quid uidebitur . De quo putas ad me miſſum eſſe, ſit miſſum, nec ne,neſcio; dictum quidem mihi certe nihil eſt.tu igitur,ut coepiſti:&,ſi quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri poſſe) ut illi probetur ; Ciceronem,ſi tibi placebit,adhibebis.eius aliquid intereſt , uideri illius cauſſa uoluiſſe:mea quidem nihil , niſi id quod tu ſcis,quod ego aeſtimo . Quod me ad meam conſuetudinem reuocas,fuit meum quidem iam pridem remp. regere,quod faciebam:ſed interea erat,ubi acquieſcerẽ . nunc plane nec ego uictum,nec uitam illam colere poſſum:nec in ea re,quid alijs uideatur , mihi puto curandum.mea mihi conſcientia pluris eſt,quam omnium ſermo.Quod me ipſe per litteras conſolatus ſum;non paenitẽt me,quantum profecerim.maerorem minui.dolorem nec potui, nec,ſi poſsem,uellem.De Triario, bene interpretaris uoluntatem meam.tu uero nihil, niſi ut illi uolent.amo illum mortuum : tutor ſum liberis : totam domũ diligo.De Caſtriciano negotio, ſi Caſtricius pro mancipijs pecuniam accipere uolet , eamq.ei ſolui , ut nunc ſoluitur, certe nihil eſt cõmodius.ſin autem ita actum eſt ut ipſa mancipia abduceret ; non mihi uidetur eſse aequum.rogas enim me, ut tibi ſcribam , quid mihi uideatur.nolo enim negotij Quinctum fratrem quidquam habere : quod , uideor mihi intellexiſse , tibi uideri idem. Publius,ſi aequinoctium exſpectat,ut ſcribis Atedium dicere,nauigaturus uidetur.mihi autem dixerat,per Siciliam.utrum,& quando,uelim ſcire.Et uelim aliquando,cum erit tuum commodum , Lentulum puerum uiſas,eiq.de mancipijs,quae tibi uidebitur , attribuas.Piliae, Atticae ſalutem. Vale.

EXPLANATIO

MISSVM *eſſe,* } a Terentia. ILLI } Terẽtiae. VIDERI } ut uideatur matris cauſſa uoluiſſe. QVOD *ego aeſtimo.* } ueteres libri diligenter inſpiciendi.aliquot enim de cauſſis in mendi ſuſpicionem adducor. AD *conſuetudinem* } ad remp.adminiſtrandam. ERAT, *ubi acquieſcerem* } hoc ſignificat;labores, quos olim reip.cauſſa ſuſceperat, minus graues fuiſſe,cum haberet filiam,cuius in ſermone, & ſuauitate conquieſcere ſolitus eſſet:qua amiſſa,non eſſe cur eoſdem labores ſuſciperet, nulla iam alleuationis ſpe relicta. NEC *ego uictum,nec uitam illam colere poſſum* } non modo ferre rationem illam uiuendi non poſſem,ſed ne uitam quidem ipſam uiuere illi ſimilem.tantum,inquit, abeſt, ut genus illud uitae ſequi nunc poſſim;ut etiam uitam me eſſe amiſſurum intelligam,ſi ita uelim uiuere, ut tum uiuebam. quaſi dicat : non modo genus illud uitae colere non poſſem,ſed nec uiuere quidem, ſi illam uitae rationem ſequi uellem. QVID *alijs uideatur* } forte enim Atticus ſcripſerat,reprehendi Ciceronem , quod in urbe non uiueret, quaſi prorſus omiſſa reip.cura.quod antea quoque Atticum ſcripſiſſe, apparet ex illo loco ep.21.Quod homines a me poſtulare ſcribis,ut Romae ſim,neque mihi,ut abſim,concedere : iampridẽ ſcio &c. MEA *mihi conſcientia* } mei enim erga remp.animi cum ipſe mihi optime ſim conſcius, de illorũ ſermone non laboro.non enim abſum,quod eam negligam;ſed quod eiuſmodi ſunt tempora, ut,etiam ſi adſim,iuuare nihil poſſim. CONSOLATVS } in morte filiae ſcripſit librum de Conſolatione ad ſe ipſum.ep.14.& 20.NEC, *ſi poſſem,uellem* } eſſet enim inhumanum, amiſſa unica filia,& tali filia, non dolere.unde illud Crantoris in tertio Tuſculanarum:Iſtuc,nihil dolere,non ſine magna mercede contingit, immanitatis in animo,ſtuporis in corpore. PRO *mancipijs* } mancipia Caſtricius ante uendiderat Quincto Ciceroni.eorum mancipiorum pretium,apparet,a Quincto non fuiſſe ad diem perſolutum.EAMQ. *ei ſolui,ut nunc ſoluitur* } oſtendit ſe condicionem eius uenditionis ignorare.ſi enim Caſtricius, inquit, a fratre meo pecuniam accipere uolet pro mancipijs,eamq. pecuniam ita ſolui,ut nunc ſoluitur; (dicit autem Nunc,quia debitores eo tempore pecuniam creditoribus ita ſoluebant, nõ ut pecuniam darent, ſed ut pro pecunia poſſeſſiones, tanti aeſtimatas,quanti ante ciuile bellum fuiſſent : quod Caeſar, & ut debitoribus conſuleret,& ut metum nouarum tabularum tolleret, edicto conſtituerat ; certe nihil eſt commodius.poſſeſſionem enim pro pecunia,quam debet,frater aliquam dabit.ſin autem ita actum, & haec inter eos de mancipijs pactio facta eſt,ut Caſtricius,Quincto pretium mancipiorum intra certam non perſoluente,ipſa mancipia , quae uendiderat,abduceret : hoc mihi non uidetur eſſe aequum . ut enim ad diem frater non ſoluerit, ideo tamen eum priuari mancipiis iniquum eſt, cum quidem ſolutionem,quam ciuilium bellorum difficultate afflictus neceſſario diſtulit, eam nunc facere paratus ſit . TIBI *uideri idem* } tibi quoque uideri, non aequum eſſe,ut mancipia Caſtricius a fratre abducat, quod eorum pretium ſibi ad diem non enumerarit. AEQVINOCTIVM } uernum.nam haec hieme ſcripta ſunt:quod ita eſſe,proxima ſuperior epiſtola ſignificat, in qua Panſae in prouinciam Galliam proficiſcentis, Brutiq. ex eadem prouincia decedentis mentio fit. Panſam autem III. Kal.Ian.ab urbe profectum eſſe,apparet ex epiſtola ad Caſſium,altero epiſtolarũ uolumine. uernum igitur aequinoctiũ,non autumnale,ſignificatur,primum ex argumento,quod poſui,de hiſtoria ſumpto; deinde ex illa clauſula , Nauigaturus uidetur. certe.n.poſt uernum aequinoctium tutior eſt nauigatio, quam poſt

autumnale.non enim Publius aequinoctium,ut eo nauigaret,ſed,ut poſt, exſpectabat.uide, quae diximus ep.15.l.x. ATEDIVM} ep.13. NAVIGATVRVS} in Africam.ſupra ep.23. LENTVLVM *puerum*} apparet, Ciceronem ei tutorem fuiſſe; cum inferat, De mancipijs quae tibi uidebitur, attribuas. mancipia.n. accipio, quae Cicero, ſibi a Lentulo, pueri patre, cum reliquis bonis teſtamento commendata, tutorum more tuebatur. apertius indicat inſequens epiſtola; ſi conſideretur illud, Pueros attribue ei, quos, & quot uidebitur.

Cicero S. D. Attico. 28.

SILIVS, ut ſcribis, hodie. cras igitur, uel potius cum poteris, ſcribes, ſi quid erit, cum uideris. Nec ego Brutum uito, nec tamen ab eo leuationem ullam exſpecto: ſed erant cauſſae, cur hoc tempore iſtic eſſe nollem: quae ſi manebunt, quaerenda erit excuſatio ad Brutum: & ut nunc eſt, manſurae uidentur. De hortis, quaeſo explica. caput illud eſt, quod ſcis. ſequitur, ut etiam mihi ipſi quiddam opus ſit. nec enim eſſe in turba poſſum, nec a uobis abeſſe. huic meo conſilio nihil reperio iſto loco aptius. & de hac re quid tui conſilij ſit, mihi perſuaſum eſt, & eo magis, quod idem intellexi tibi uideri, me ab Oppio, & Balbo ualde diligi. cum ijs communices, quantopere, & quare uelim hortos; ſed ita poſſe, ſi expediatur illud Faberianum. ſint igitur auctores futuri, ſi qua etiam iactura faciunda ſit in repraeſentando: (quod poſſum) adducito. tum enim illud deſperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum conſilium adiuuandum. ſi quid erit, magnum eſt adiumentum: ſin minus, quacumque ratione contendamus. uetus illud ἐγγήραμα, quemadmodum ſcripſiſti, uel ἐντάφιον putato. De illo Oſtienſi nihil eſt cogitandum, ſi hoc non aſſequimur. a Lamia non puto poſſe. Damaſippi experiendum eſt. Vale.

EXPLANATIO

HODIE.} hoc ſubaudi: Tecum de hortis, quos ab eo emere uellemus, loquetur. id.n. Atticus ad Ciceronem ſcripſerat. NEC *ego Brutum uito*, } reſpondet ad alteram partem epiſtolae ab Attico acceptae: in qua ille, ut opinor, ita ſcripſerat; mirari ſe, cum Brutum uitaret, a quo leuationem aliquam poſſet exſpectare. cui reſpondens Cicero, Nec ego, inquit, Brutum uito, nec tamen ab eo leuationem ullam exſpecto. LEVATIONEM} doloris mei, ex interitu filiae ſuſcepti. CAVSSAE} in ijs, ne in ſenatum uenire neceſſe eſſet. EXCVSATIO} quod iſtuc non ueniam, ad eum amplectendum ex prouincia reuerſum. ep.26. CAPVT *illud eſt, quod ſcis.*} caput, & prima cauſſa, cur hortos deſiderem, illa eſt, quam tu ſcis, fanũ uidelicet; cuius aedificandi ſcis conſilium a me eſſe captum, & hortos ideo quaerere, ut celebri loco aedificetur. SEQVITVR, *&c.*} altera cauſſa, cur hortos uelit: Praeter fanum, mea etiam cauſſa hortos quaero. mihi.n. ipſi quiddam opus eſt: hoc eſt, locum me oportet habere, ubi eſſe poſſim. IN *turba*} Romae. neque Romae, inquit, eſſe poſſum, neque a uobis abeſſe. quod ſi hortos habebo, utrumque conſequar, ut & Romae ne ſim, & a uobis ne abſim. abeſſe non uidebor, cum in hortis ero, qui urbem quã proxime ſunt: & in urbe tamen non ero. ep.31.l.13. Nihil, inquit, aliud reperio, ubi & in foro non ſim, & tecum eſſe poſſim. MIHI *perſuaſum eſt,*} tacite ſignificat, ſuum conſilium ab Attico probari, conſilium, inquam, urbis fugiendae. *Perſuaſum*: non.n. Atticus aperte ſcripſerat, ſe probare Ciceronis conſilium. ueritus fortaſſe, ne id Caeſarem offenderet, ſi caſus tuliſſet ut in alienas manus litterae deuenirent: ſed ipſe de Attici ſenſu coniecturam faciebat. Eo *magis &c.*} eo magis mihi perſuaſum eſt, de hac re quid tui conſilij ſit, quod tibi quoque intelligo uideri idem quod mihi, me ab Oppio & Balbo ualde diligi. quaſi dicat: Quando illi me tam ualde diligunt, abeſſe poſſum, illis concedentibus. nam alioqui offenderentur, & de hac abſentia mea litteras fortaſſe ad Caeſarem iniquiores mitterẽt. quod igitur intelligis, me ab Oppio & Balbo ualde diligi; eo magis mihi perſuaſum eſt, hac de re quid ſentias. SI *expediatur illud Faberianum*} ſi debitam mihi a Faberio pecuniam exigo: quod facile conſequar illis adiuuantibus, qui, Caeſare concedente, omnia poſſunt. SINT *igitur auctores*} ſententia non apparet, obſcura a mendo. &, quãquam adiuti coniectura quiddam uidemus: quia tamen id eiuſmodi non eſt, ut omnes tenebras diſcutiat, praetermitto. libros ueteres adiui, inſpexi: nihil adiumenti. relinquo igitur, quod alii conſiderent. TVM *enim &c.*} connexa uerba cum ſuperioribus. Neque patet ſenſus: ſed conijcere poſſumus, hoc dici: Si Balbus & Oppius in expediendo nomine Faberiano adiutores eſſe noluerint; tum intelliges, exigendae a Faberio pecuniae nullam plane ſpem eſſe; & intelliges item, quid inclinent ad hoc meũ conſilium de fano adiuuandum. ſi enim nobis non fauebunt; id agentibus, ut hortorum emendorum cauſſa pecuniam a Faberio exigamus: certe intelligetur, nolle eos de emendis hortis, & de aedificando fano conſilium a nobis captum adiuuare. SI *quid erit,*} a Balbo & Oppio ſtudij & auxilij ad Faberianum nomen explicandum. SIN *minus &c.*} ſi in exigenda a Faberio pecunia fautores non erunt, conſilium tamen de hortis ideo ne omittamus, ſed quacumque ratione enitamur. QVACVMQVE *ratione*} nam de Faberiana pecunia nequaquam erit cogitandum, Balbo, & Oppio non adiuuantibus. De

illo

illo Oſtienſi, &c. } ſi non aſſequimur,ut Silianos hortos habeamus; quid agemus? de illo Oſtienſi, hoc eſt de uilla, quam in Oſtienſi habet Cotta, nihil eſt cogitandum: (forte, quia puſillum loci uidebatur. epiſt.22.& 26.) Lamiam non puto poſſe adduci,ut hortos ſuos uendat: Damaſippi experiendum eſt: ſubaudi, ut hortos habere poſſimus. & infra, epiſt.32. Damaſippum uelim aggrediare. de Lamianis autem hortis, epiſt.22.& 26.

Cicero S. D. Attico. 29.

QVAERO, *quid ad te ſcribam: ſed nihil eſt: eadem quotidie. Quod Lentulum inuiſis, ualde gratum. pueros attribue ei, quot, & quos uidebitur. De Silij uoluntate uendendi, & de eo, quanti; tu uereri uideris, primum ne nolit, deinde ne tanti. Sica aliter: ſed tibi aſſentior. quare, ut ei placuit, ſcripſi ad Egnatium. Quod Silius te cum Clodio loqui uult: potes id mea uoluntate facere; commodiusq. id eſt, quam, quod ille a me petit, me ipſum ſcribere ad Clodium. De mancipijs Caſtricianis, commodiſſimũ eſſe credo, tranſigere Egnatium: quod ſcribis te ita futurum putare. Cum Ouia, quaeſo, quidem ut conficiatur. Quoniam, ut ſcribis, nox erat, in hodierna epiſtola plura exſpecto. Vale.*

EXPLANATIO

QVOS, *& quot* } non omnes, ſed quos & quot uidebitur. neque enim omnia mancipia Lentulo puero attribuenda erant miniſterij cauſſa. quae autem puero non attribuebantur, ea tamen illi operam nauabant, uel rure agro colẽdo, uel in officinis aliquo artificij genere occupata, uel alijs pretio locata: comprobatur quod ſupra diximus, Ciceronem Lentulo puero tutorem fuiſſe, qui ei de mancipijs, quae uideretur, & quot uideretur, attribueret. De *Silij &c.* } ſcire Tullius auebat, num Silius hortos uellet uendere, & quanti uellet. cui Atticus reſcribens, uereri ſe dixerat, primum ne Silius nollet uendere, deinde ne nollet eo pretio, quo Tullius emere uoluiſſet. QVANTI } ſubaudi, uelit uendere. NE *tanti* } uideris, inquit, uereri, ne Silius tanti nolit uẽdere, quanti nos uellemus. & dixit, Tanti, pro, tam paruo: quomodo etiam locutus eſt Coelius: cuius haec ſunt uerba in epiſtola ad Ciceronẽ: Aut non erit iſtic bellum; aut tantum erit, ut uos, aut ſucceſſores paruis additis copijs ſuſtinere poſſint. & Caeſar libro VI. his uerbis: Praeſidij tantum eſt, ut ne murus quidem cingi poſſit, neque quiſquam egredi extra munitiones audeat. & lib.III. de bello ciuili: Tantum nauium reperit, ut anguſte XV. millia legionariorum militum, & quingentos equites tranſportare poſſent. & ipſe in epiſtola ad Caſſium: Si quae, inquit, ſunt onera tuorum, ſi tanta ſunt, ut ea ſuſtinere poſſis; nihil tibi erit lautius, nihil glorioſius: ſin maiora; conſidera, ne in alieniſſimum tempus cadat aduentus tuus. Quibus ex locis aperte cognoſcitur, in uoce, Tantus, non ſemper magnitudinem ineſſe. quod nos exemplis ideo probare uoluimus, ne quis miretur, cur illud, Tanti, explanemus, tam paruo: quod fortaſſe cuipiam durius alioqui uideretur. SICA *aliter*, } Sica aliter dixerat: Sica non idem dixerat, quod tu: ſed tibi aſſentior, uerenti primum ne Silius nolit, deinde ne tanti. Sica autem dixerat, & uelle Silium uendere, & non magno uẽditurum. VT *ei placuit* } opinabatur Sica, Egnatij opera Silianos hortos haberi poſſe: itaque Ciceroni ſuaſerat, ut ad illũ ſcriberet. TRANSIGERE *Egnatium* } in epiſtola ſuperiore locutus eſt de mancipijs Caſtricianis. quem ſi quis cum interpretatione noſtra legerit, facile, quid hic ſignificetur, intelliget. *Tranſigere*: conficere cum Caſtricio: efficere, ut Caſtricius a Quincto fratre pecuniam accipiat pro mancipijs, quae illi uendiderat: quam Caſtricius accipere nolebat; cum a Quincto mancipia mallet abducere, quando is pecuniã ſibi ad praeſtitutam diem non numeraſſet. CONFICIATVR. } curentur ei H-S C, quae debemus. ſupra epiſt.21. & 22. NOX *erat* } Atticus in epiſtola ſua ad Ciceronem hoc poſuerat: Quoniam nox eſt, plura non ſcribo. Cui reſpondens Cicero, Quoniam, inquit, nox erat, & ideo breuiores litteras miſiſti; ijs, quas hodie mittes, plura exſpecto.

Cicero S. D. Attico. 30.

SILIVM *mutaſſe ſententiam, Sica mirabatur. equidem magis miror, quod, cum in filium cauſſam cõferret, quae mihi non iniuſta uidetur; (habet enim qualem uult) ais te putare, ſi addiderimus aliud, a quo refugiat, cum ab ipſo id fuerit deſtinatum, uẽditurum. Quaeris a me, quod ſummum pretium conſtituam; & quantum anteire iſtos hortos Druſi: acceſſi numquam: Coponianam uillam, & ueterem, & non magnam, noui; ſiluam nobilem, fructum autem neutrius: quod tamen puto nos ſcire oportere. ſed mihi, utrius iſtorum, tempore magis meo, quam ratione, aeſtimandi ſunt. poſſim autem aſſequi, nec ne, tu uerim cogites. ſi enim Faberianum uenderem, explicare uel repraeſentatione non dubitarem, de Silianis, ſi modo adduceretur, ut uenderet: ſi uenales non haberet, tranſirem ad Druſum, uel tanti, quanti Egnatius illum uelle tibi dixit. magno etiã adiumento nobis Hermogenes poteſt eſſe in repraeſentando. at concede mihi, quaeſo, ut eo animo ſim, quo is*

debeat eſſe, qui emere cupiat. & tamē ſeruio ita cupiditati, & dolori meo, ut a te regi uelim. Egnatius mihi ſcripſit. is ſi quid tecum locutus erit, (commodiſſime enim per eum agi poteſt) ad me ſcribes: & id agendum puto. nam cum Silio non uideo confici poſſe. Piliae, & Atticae ſalutem. Haec ad te mea manu. uide, quaeſo, quid agendum ſit. Vale.

EXPLANATIO

SILIVM *mutaſſe ſententiam, Sica mirabatur, &c.* } Silium nolle amplius hortos uendere, Sica mirabatur. ego autem eo magis miror, quod, cum ille dicat ideo ſe non uendere, quia filius nolit; ais tamen illum uenditurum, ſi nos praeter eum locum, quem ab ipſo petijmus, alium petierimus, a quo refugiat, hoc eſt quem nolit uendere. NON *iniuſta* } recte facit, ſi non uendit, quia filio uelit obſequi, roganti ne uendat; cum eum habeat, qualem uult, hoc eſt, plane ex animi ſui ſententia: ut reprehendendus nō ſit, qui tali filio obſequatur. SI *addiderimus aliud* } ſi petierimus a Silio, ut alium locum nobis uēdat, non ut eum, quem antea petebamus. A QVO *refugiat* } a quo uendendo prorſus abhorreat: quem nulla condicione uelit uendere. CVM *ab ipſo id fuerit* } cum is locus, quem addiderimus, ualde illius e re fuerit. tunc enim Silius locum antea nobis deſtinatum uendet, ſi petierimus ut alium, ipſi cariorem, uēdat. Recte igitur dixit Cicero, Miror, quod ais &c. nam, ſi hortos ideo Silius uendere non uult, quia filio cupiat indulgere: ne hoc quidem artificio, quo uti uis, adducetur ut uendat. Dixit autem, Conferret, potius, quam, Conferat, ut oſtendat Silium ea excuſatione uſum fuiſſe non illis ipſis diebus, quibus haec ſcribebat, ſed aliquanto ante. QVOD *ſummum pretium conſtituam,* } quantum omnino pecuniae in hortos uelim impendere. QVANTVM *anteire iſtos hortos Druſi* } ſubintelligere, putem: hoc ſenſu: Quaeris a me, quantum hortos iſtos Silianos anteire Druſi hortos putem, pretio uidelicet. ACCESSI *numquam* } numquam acceſſi ad hortos Druſi: quae autem uilla ibi eſt, (Coponiana dicebatur, quod eam ante Druſum aliquis e Coponiorum gente poſſederat) eam noui, & eodem loco ſiluam nobilem. NEVTRIVS } neque ſiluae, neque uillae. quem fructum Druſus capiat aut e uilla, aut e ſilua, cōpertū non habeo: quod tamen, puto, nos ſcire oportet. Et hoc adſcribit propterea quod una cum hortis & uillam, & ſiluam Druſus uendere cogitabat. VTRIVS *iſtorum* } utrius hortos aeſtimem, uel Silij, uel Druſi; aeſtimare debeo, non quanti ſint, ſed quanti meum tempus poſtulare uidetur: hoc eſt, non ex ipſorū fructu mihi aeſtimandi ſunt, ſed ex meo tempore; quod eiuſmodi eſt, ut hortos omnino uelim emere, de pretio non laborem. *Vtrius iſtorum:* aeſtimandi ſunt. POSSIM *autem aſſequi* } poſſum hortos emere. COGITES } potes enim hoc uel facile cognoſcere; cum mea nomina tractes, & uidere poſſis, ecquae ſit ſpes pecuniae a noſtris debitoribus exigendae: quod ego abſens non poſſum: itaque tu hoc uelim cogites. FABERIANVM } nomen Faberianum: quod mihi a Faberio debetur. cum enim debitam ſibi a Faberio pecuniam exigere Cicero non poſſet, nomen illud alicui uendere cogitabat, ut praeſentē pecuniam haberet ad emptionem hortorum. EXPLICARE *uel repraeſentatione non dubitarem* } non dubitarem hortos emere, uel ſi repraeſentandum ſit: hoc eſt, uel ſi pretium nunc enumerandum ſit, nulla temporis dilatione. Eſt eſt enim, Repraeſentare; quod aliquando futurum eſt, id praeripere, ut, nulla interpoſita mora, ſtatim fiat. Quoniam autem conſtituerat ita hortos emere, ut partem pecuniae ſolueret, reliquae pecuniae uſuram penderet; (quod ipſe oſtendit epiſt 21. & 24.) nunc, ſi Faberianum nomen poſſit uendere, dicit ſe non cogitare de die, neque ſolutionis tempus uelle differre, ſed repraeſentaturum, hoc eſt non exſpectaturum diem, quam conſtituerat, uniuerſumq. pretium ſtatim perſoluturū. DE *Silianis* } ad, Explicare, refertur. TRANSIREM *ad Druſum* } emerem a Druſo. MAGNO *etiam &c* } adiuuabit enim repraeſentationem Hermogenes, ſi ſoluet nobis H-S DC, quae debet. unde illud ep. 24. HS DC exprimes ab Hermogene, cum praeſertim neceſſe erit. DOLORI *meo,* } ex interitu filiae ſuſcepto. REGI } fortaſſe ego, cupiditate, & dolore prolapſus, hortos pluris emerem, quem quanti aequum eſſet: itaque uolo a te regi. LOCVTVS *erit* } de Druſi hortis. Supra ibidem: Tranſirem ad Druſum uel tanti, quanti illum Egnatius uelle tibi dixit. ID *agendum puto* } ad hortos Druſi ſpectare debemus. nam cum Silio non uideo confici poſſe. *Agendum:* curandum, cogitandum. QVID *agendum ſit* } de tota hac re, ideſt de hortorum emptione.

Cicero S. D. Attico 31.

PVBLILIA *ad me ſcripſit, matrem ſuam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo uenturam, & ſe una, ſi ego paterer. orat multis, & ſupplicibus uerbis, ut liceat, & ut ſibi reſcribam. res quam moleſta ſit, uides. reſcripſi, me etiam grauius eſſe affectum, quam tū, cum illi dixiſſem, me ſolum eſſe uelle; quare nolle me hoc tempore eam ad me uenire. putabam, ſi nihil reſcripſiſſem, illā cum matre uenturam: nunc non puto. apparebat enim illas litteras non illius eſſe. illud autē, quod fore uideo, ipſum uolo uitare, ne illae ad me ueniant. & una eſt uitatio: & ego nollem: ſed neceſſe eſt. te hoc nūc rogo, ut explores, ad quam diem hic ita poſſim eſſe, ut ne opprimar. ages, ut ſcribis, temperate. Ciceroni uelim hoc proponas, (ita tamen, ſi tibi non iniquum uidebitur) ut ſumptus huius peregrinationis (quibus, ſi Romae eſſet, domumq. conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat) accommodet ad mercedes Argileti, & Auentini. & cum ei propoſueris, ipſe uelim*

lim

lim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus ſuppeditemus ei quod opus ſit, praeſtabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec Meſſallam, quos Athenis futuros audio, maiores ſumptus facturos, quam quod ex eis mercedibus recipietur. itaque uelim uideas, primum, conductores qui ſint, & quanti; deinde, ut ſit, qui ad diē ſoluat; & quid uiatici, quid inſtrumenti ſatis ſit. iumento certe Athenis nihil opus ſit, quibus autem in uia utatur, domi ſunt plura. quam opus erat: quod etiam tu animaduertis. Vale.

EXPLANATIO

PVBLILIA } altera Ciceronis uxor, quam, poſt Terentiae diuortium, uirginem duxit: cum qua & ipſa poſtea diuortium fecit, quia laetari Tulliolae morte uidebatur. Plutarchus in Cicerone, Quinctilianus l.6. Dio lib.46. PVBLILIO } fratre Publiliae, Ciceronis uxoris nam mulieres familiae nomine appellabantur. AFFECTVM } dolore, quem ex obitu filiae capiebat. NON *illius eſſe* } apparet, a matre ſcriptas, aut dictatas. QVOD *fore uideo* } uideo fore, ut omnino ueniant: ego autem hoc uolo uitare. VNA *eſt uitatio: & ego nollem* } una tantum ratione uitare poſſum, ne illae ad me proficiſcantur; ſi ego iſtuc ad ipſas ueniam: quod nollem: ſed neceſſe eſt; quando haec eſt una uitatio. Infra clarius his uerbis. Cum ſcribas, uidendum mihi eſſe, ne opprimar; ex quo intelligam, te certum illius profectionis diem non habere: putaui eſſe commodius, me iſtuc uenire. NE *opprimar.* } a Publilia, & matre. & hoc dicit; quia, ſi ſciſſet, quo die illae Roma profecturae eſſent, ut ad ſe uenirent; ipſe ante illum diem Romam ad eas proficiſci potuiſſet: quod facere cogitabat. Ne opprimar: ne ueniant cum de illarum aduentu nihil ſuſpicer. CICERONI } filio. SI *tibi non iniquum* } fortaſſe enim tibi uidebitur, plus ei dandum eſſe, quam quod ex mercedibus Argileti & Auentini recipietur. ſed, ſi tibi non iniquum uidebitur, hoc eſt, ſi putas cum his mercedibus contentum eſſe debere; propone ei, ut ſumptus huius peregrinationis ad eas mercedes accommodet. PEREGRINATIONIS } Cicero filius Athenas iturus erat ſtudiorum cauſſa. Dic, inquit, filio, me pro ſumptu, quem Athenis facturus eſt, tradere ei mercedes Argileti, & Auentini. SI *Romae eßet, &c.* } ut Athenis tantos ſumptus faciat, quantos Argileti, & Auentini mercedes ferre poterunt. quibus ſumptibus, ſi Romae uiueret, conducta etiam domo, contentus futurus erat: quanto magis, Athenis? ARGILETI, *& Auentini* } in Argileto, & Auentino locare nolebat Cicero inſulas quaſdam, eamq. mercedem aſſignare filio Athenas proficiſcenti. epiſt.10.lib.9.& 4.lib.6. MODERERE } tractes quod attinet ad hanc locationem: uideas, quemadmodum ex his mercedibus ſuppeditemus ei quod opus ſit; hoc eſt, quod infra oſtendit, conductores qui ſint, & quanti; deinde, ut ſit qui ad diem ſoluat. NEC *Bibulum, nec Acidinum, nec Meßallam* } Calpurnium Bibulū, Manlium Acidinum, Valerium Meſſallam. hos adoleſcentes Athenas profecturos ſtudiorum cauſſa, Cicero audierat. CONDVCTORES *qui ſint, & quanti* } qui uelint conducere eas tabernas, aut domos, quas in Argileto, & Auentino uolumus locare. *Quanti*: quanti uelint conducere.

Cicero S. D. Attico. 32.

EGO, *ut heri ad te ſcripſi, ſi & Siluis is fuerit, quē tu putas, nec Druſus facilem ſe praebuerit; Damaſippum uelim aggrediare. is, opinor, ita partes fecit in ripa neſcio quotenorum iugerum, ut certa pretia conſtitueret, quae mihi nota ſunt. ſcribes ad me igitur, quid egeris; Vehementer me ſollicitat Atticae noſtrae ualetudo; ut uerear etiam, ne qua culpa ſit. ſed & paedagogi probitas, & medici aſſiduitas, & tota domus in omni genere diligens me rurſus id ſuſpicari uetat. cura igitur plura enim non poſſum. Vale.*

EXPLANATIO

IS FVERIT, *quem tu putas,* } difficilis in hortis uendendis. AGGREDIARE } ut mihi hortos uendat. RIPA } Tiberina. nam hortos Tranſtiberinos quaerebat Cicero, ut celebri loco fanum exſtrueret. QVOTENORVM *iugerum* }. Damaſippus ſuos hortos in partes diuiſerat: & qualibet parte neſcio quotena iugera continebantur, certo cuiuſque partis pretio. PLVRA *enim non poſſum* } de hoc ad te ſcribere; cum & de paedagogo, & de medico, & de tota domo, mihi certum ſit.

Cicero S. D. Attico. 33.

EGO *hic uel ſine Sica (Tironi enim melius eſt) facillime poſſem eſſe, ut in malis: ſed, cum ſcribas uidendum mihi eſſe, ne opprimar; ex quo intelligam, te certum illius profectionis diem non habere; putaui eſſe commodius. me iſtuc uenire, quod idem uideo tibi placere. cras igitur in Sicae ſuburbano: inde, quem admodum ſuades, puto me in Ficulenſi fore. quibus de rebus ad me ſcripſiſti, quoniam ipſe uenio, coram uidebimus. tuam quidem & in agendis noſtris rebus, & in conſilijs ineundis, mihiq. dandis, in ipſis litteris, quas mittis, beneuolentiam, diligentiam, prudentiam mirifice diligo.*

EXPLANATIO

VEL *ſine Sica* } cuius conſuetudine delectabatur: itaque epiſt. 25. Niciam, inquit, uellem mecum habere. ſed mihi ſolitudo & receſſus prouincia eſt: quod quia facile ferebat Sica, eo magis illũ deſidero. TIRONI *enim melius eſt;* } cauſſa, cur ſine Sica poſſit eſſe. Tironem, inquit, mecum habeo, qui iam prope conualuit. FACILLIME } libenter: ut illud in epiſtola ad Coelium: In maritimis facillime ſum. Et libro II. de oratore: Et dici ornatiſſime poſſunt, & audiri facillime. Et ad hunc ipſum in ſequenti libro: Locum habeo nullum, ubi facilius eſſe poſſim, quam Aſturae. Et Terentius in Heaut. Dabo tibi puellam lepidam, quam facile ames. OPPRIMAT } ſubito aduentu Publiliae. uide ſupra epiſt. 15. lib. II.

Cicero S. D. Attico. 34.

TV tamen, ſi quid cum Silio, uel illo ipſo die, quo ad Sicam uenturus ero, certiorem me uelim facias, & maxime cuius loci detractionem fieri uelit. quod enim ſcribis, extremi, uide; ne is ipſe locus ſit, cuius cauſſa de tota re, ut ſcis eſt, a nobis cogitatum. Hirtij epiſtolam tibi miſi, & recentem, & beneuole ſcriptam. Ante, quam proxime diſceſſi, numquam mihi uenit in mentem, quo plus inſumptum in monumentum eſſet, quam neſcio quid, quod lege conceditur tantundem populo dandum eſſe: quod non magnopere moueret, niſi neſcio quo modo, ἀλόγως fortaſſem, nollem illud ullo nomine, niſi fani, appellari. quod ſi uolumus, uereor, ne aſſequi non poſſimus, niſi mutato loco. hoc quale ſit, quaeſo conſidera. nam etſi minus urgeor, meq. ipſe propemodum collegi: tamen indigeo tui conſilij. itaque te uehementer etiam atque etiam rogo, magis quã a me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare. Vale.

EXPLANATIO

TV *tamen,* } quamquam, inquit, breui te uidebo: tamen, ſi quid de hortis cum Silio confeceris uel illo ipſo die, quo ad Sicam uenturus ero; certiorem me uelim facias. AD *Sicam* } in eius ſuburbano. DETRACTIONEM } cum Silius dixiſſet, hortos ſuos ſe eſſe uenditurum, ſed uelle quendam locũ excipere. uide, inquit Cicero, ne uelit eum ipſum locum excipere in uenditione hortorum, cuius loci cauſſa hortos ipſos emere cogitamus. *Detractionem*: exceptionem. EXTREMI } extremi loci, extremorum hortorum, extremae partis hortorum. DE *tota re* } de hortis Silij emendis. VT *ſcis* } ſcis tu qua in parte hortorum fanum aedificare conſtituerim: itaque, ſi eam ipſam partem Silius in uenditione uellet excipere; cur hortos emeremus, cauſſa non eſſet. HIRTII *epiſtolam* } forte conſolatoriam in morte Tulliolae. RECENTEM } ex Hiſpania, ubi erat Hirtius cum Caeſare. & puto eam eſſe, de qua ep. 46. & epiſt. 6. lib. 16. Reghini quidam eo uenerunt, Roma ſane recentes. & Phil. I. Municipes Reghini complures ad me uenerunt, ex his quidam Roma recentes. QVOD *lege conceditur* } lex erat, quae ſumptum ſepulcrorum praefiniebat. ſupra eum ſumptum ſi quis in ſepulchrum impendiſſet, tantundem populo ut daretur, iubebat. QVOD *non magnopere mouere* } quaſi dicat: Si uellem ſepulchrum filiae facere, facerem operoſiſſimum, & magnificentiſſimum; neque me in hoc moueret poena legis: ſed fanũ fieri uolo, non ſepulcrum; idque, non tam propter legis multam, (nam haec me minus moueret, ſi de ſepulcro cogitarem) quam ut locus, quaſi conſecratus, ſempiternam religionem obtineat. Hoc aperte paullo poſt his uerbis: Fanum fieri uolo: neq. hoc mihi erui poteſt: ſepulcri ſimilitudinem effugere non tam propter poenam legis ſtudeo, quam ut maxime aſſequar ἀποθέωσιν. Recte: quod enim fani nomine appellatur, religionem habet, quod ſepulchri, non item. APPELLARI } ſupra, epiſt. 19. lege quae diximus ad illud, Quaſi conſecratum. NISI *mutato loco* } conſtitueramus fanum in hortis Tranſtiberinis facere: ſed mutandus locus eſt, ſi aſſequi uolumus, ut fani nomine appelletur. in hortis enim ſi faceremus, ubi multa multorum ſunt ſepulcra; ſepulcrum & ipſum uideretur eſſe, ſepulchriq. nomine potius appellaretur, quam fani. MINVS *urgeor* } dolore amiſſae filiae

Cicero S. D. Attico. 35.

FANVM fieri uolo; neque hoc mihi erui poteſt: ſepulcri ſimilitudinem effugere, non tam propter poenam legis ſtudeo, quam ut maxime aſſequar ἀποθέωσιν: quod poteram. ſi in ipſa uilla facerem: ſed, ut ſaepe locuti ſumus, commutationes dominorum reformido. in agro ubicumque fecero, mihi uideor aſſequi poſſe, ut poſteritas habeat religionem. hae meae tibi ineptiae (fatebor enim) ferendae ſunt. non habeo, ne me quidem ipſum, quicum tam audacter communicem, quam te. ſi tibi res, ſi locus, ſi inſtitutum placet, lege, quaeſo, legem,

mihiq.

mihiq. eam mitte. ſi quid in mentem ueniet, quo modo eum effugere poſſimus; utemur. Ad Brutum ſi quid ſcribes, niſi alienum putabis, obiurgato eum, quod in Cumano eſse noluerit propter eam cauſsam, quam tibi dixi. cogitanti enim mihi, nihil tam uidetur potuiſſe facere ruſtice. Et, ſi tibi placebit ſic agere de fano, ut coepimus; uelim cohortere & exacuas Cluatium. nam etiã ſi alio loco placebit; illis nobis opera, conſilioq. utendum puto. Tu ad uillam fortaſse cras. Vale.

EXPLANATIO

ERVI } hoc mihi non poteſt ex animo euelli. PROPTER *poenam legis* } poena erat, ut, quo quis in ſepulcrum plus inſumpſiſſet, quam neſcio quid quod lege cõcedebatur; tantundem populo daret. ſupra, ep.34. COMMVTATIONES *dominorum* } ep.19. de eadem re ſic. Ineunda nobis ratio eſt, quemadmodum in omni mutatione dominorum illud, quaſi conſecratum, remanere poſſit. quo in loco uide noſtram interpretationem. VT *poſteritas habeat religionem* } ut poſteri illud cum religione conſeruent. quod in uilla fortaſſe non facerent: in qua fanum aedificatum neſcio an eadem religione tuerentur. forte enim ex fano rurſus uillam facerent ſtudio habitandi. RES, *locus, inſtitutum* } ut fanum fiat, ubi fiat, quale fiat. explano enim, Inſtitutum, fani genus a nobis deſignatum. nam & ſupra, ep.18. ubi plane idem dicit, Neque, inquit, de genere dubito; placet enim mihi Cluatij. neque de re; ſtatutum eſt.n. de loco non numquam. EAM *effugere* } ne in legis poenam incidamus, ſi pecuniae plus in hoc monumentum erogabimus, quam quod lex concedit. SI *tibi placebit ſic agere &c.* } coepimus agere de fano aedificando: neſcio, an idem conſilium tibi placeat, ut ſcilicet fanum filiae faciam pietatis ergo: ſed, ſi placet, cohortare & exacue Cluatium architectum, ut in hac re ſuo nos conſilio iuuare uelit,

Cicero S. D. Attico. 36.

AT E heri duas epiſtolas accepi, alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die tabellario: accepiq. ab Aegypta litteras eodem die, Piliam, & Atticam plane belle ſe habere. tuae litterae mihi redditae ſunt tertiodecimo die. Quod mihi Bruti litteras, gratũ. ad me quoque miſit. eam ipſam ad te epiſtolam miſi, & ad eam exemplum mearum litterarum. De fano, ſi nihil mihi hortorum inuenis; qui quidem tibi inueniendi ſunt, ſi me tanti facis, quanti certe facis; ualde probo rationem tuam de Tuſculano. quamuis prudens ad cogitandum ſis, ſicut es: tamen, niſi magnae curae tibi eſset, ut ego conſequerer id, quod magnopere uellem, numquam ea res tibi tam belle in mentem uenire potuiſset. ſed neſcio quo pacto celebritatem requiro: itaque hortos mihi conficias, neceſse eſt. maxima eſt in Scapulae celebritas, propinquitas praeterea ubi ſis, ne totum diẽ in uillam. quare, antequam diſcedit, Othonem, ſi Romae eſt, conuenias peruelim. ſi nihil erit, etſi tu meam ſtultitiam conſueſti ferre, eo tamen progrediar, ut mihi ſtomachere. Druſus enim certe uendere uult. ſi ergo aliud erit, non mea erit culpa, niſi emero? qua in re ne labar, quaeſo prouide. prouidendi autem una ratio eſt, ſi quid de Scapulanis poſsumus. Et uelim me certiorem facias, quam diu in ſuburbano ſis futurus. Apud Terentiam gratia opus eſt nobis, tuaq. auctoritate. ſed facies, ut uidebitur. ſcio enim, ſi quid mea interſit, tibi maiori curae ſolere eſse, quam mihi. Hirtius ad me ſcripſit, Sex. Pompeium Corduba exiſſe, & fugiſſe in Hiſpaniam citeriorem, Cnaeum fugiſſe neſcio quo: neque enim curo: nihil praeterea. noui litteras Narbone dedit XIV. Kal. Mai. Tu mihi de Caninij naufragio, quaſi dubia re, miſiſti. ſcribas igitur, ſi quid erit certius. Quod me a maeſtitia auocas, multum proficies, ſi locum fano dederis. multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mentem ueniunt: ſed loco ualde opus eſt. quare etiam Othonem uide. Vale.

EXPLANATIO

AD *uillam* } in ſuburbano. nam infra, Velim certiorem me facias, quam diu in ſuburbano ſis futurus quo ſe contulit rationum cauſſa. deinde eaſdem rationes cogitauit ſe poſſe Romae conficere, ſi ſe domi includeret: itaque in urbem redijt. ep.42. & 43. TVAE *litterae mihi redditae ſunt tertiodecimo die.* } Hoc totum librarius, aut quicumque ille fuit, qui Ciceronis epiſtolas retulit in uolumina, translatum ex alia epiſtola, per ignorantiã hic intexuit. cum enim Cicero eſſet in Antiati, Atticus Romae, uel in ſuburbano; ſimile ueri non eſt, tredecim dies eum, qui Attici litteras tulit, tantulo in itinere cõſumpſiſſe. ſed eſto: conſumpſerit nec opinata re impeditus: quid? non hanc tarditatem Cicero tenui ſaltem ſignificatione attigiſſet? at ne litteram quidem poſuit. itaque redeo ad illud, membrum eſſe ex alia epiſtola, translatum in hunc locum ignorantia eorum, qui Ciceronis epiſtolas in unum congeſſerunt. BRVTI *litteras* } ad Atticum ſcriptas. RATIONEM *tuam de Tuſculano.* } conſilium tuum, ut fanum in Tuſculano faciamus, ſi in hortis non poſſumus. epiſt.42. & 43. CELEBRITATEM } ut fanum celebri loco fiat. celebriores autem horti, quam Tuſculanum, utpote qui propius urbem eſſent. IN *Scapulae* } ſubintelligitur. hortis: ut illud, epiſt.42. Ex Apollodori puto poſſe inueniri: ſubaudi, hortis. Scapula hic deceſſerat, relictis aliquot heredibus: a quibus, Cicero ſperabat fore, ut uenirent

horti Scapulani. Propinqvitas *praeterea, ubi ſis*] praeter celebritatem hoc habent commodi, quod proxime Romam ſunt. Vbi *ſis*] ubi ſine incommodo eſſe poſſis: ut in ijs facile eſſe poſſis. Ne *totum diem in uillam*] ne totum diem ponam, in uillam proficiſcens; ne mihi ſemper totus dies ſit in itinere conſumendus, animi cauſſa dum ad uillam me confero. quaſi dicat: Si quando urbis ſatietas me capit; ad aliquam meatum uillarum ire ſoleo: quae ita longe abſunt, ut totum diem in uia ponam. quod ſi Scapulae hortos habebo; libentius in hortos exibo propter propinquitatem. eodem loquendi genere ſupra uſus eſt, cum dixit: Itinera ita facit, ut multos dies in opidum ponat, epiſt. 18 lib. XI. Othonem] unum ex ijs, quos Scapula heredes reliquerat. Si *nihil erit*,] ſi nihil erit, quod emamus; tibi tamen non deſinam moleſtus eſſe, ut aliquid inuenias, uſque eo, ut meam ſtultitiam ſtomachere. Deinde incipit moleſtus eſſe, & infert: Druſus enim certe uendere uult: ut tua culpa futura ſit, ſi nihil emamus; quãdoquidem uenales certe ſunt horti Druſiani. Si *ergo aliud erit*] ſi, praeter Druſi hortos, aliquid inueniemus, quod uenale ſit; id niſi emero, nõ mea erit culpa, ſed tua. nam ego quidem, quod ad me attinet, ſaepiſſime te admonebo. Druſianos autem hortos Atticus minus probabat: itaq. aliud quaerebat. Paullo infra: De Druſi, inquit, hortis, quamuis ab ijs abhorreas, ut ſcribis; tamen eo confugiam, niſi quid inueneris. Ne *labar*] ne, prolapſus cupiditate, multo pluris emam, quam quanti ſint. Supra ep. 30. Cõcede, inquit, mihi, ut eo animo ſim, quo is debeat eſſe, qui emere cupiat. & tamen ſeruio ita cupiditati, & dolori meo, ut a te regi uelim. Providendi *autem una ratio eſt, ſi quid de Scapulanis poſſumus*] quaerit aliquis cauſſam, cur haec una ſit prouidendi ratio. reſpondeo ſic: quia ſperabat fore, ut Scapulani horti in auctione uenirent. quod ſi ita eſſet; labi non poterat, neque eos multo pluris emere, quã quanti eſſent. itaq. infra, epiſt. 39. De hortis, inquit, Scapulanis hoc uidetur effici poſſe, aliud tua gratia, aliud mea, ut praeconi ſubijciantur. id niſi fit, excludemur. Apvd *Terentiam &c.*] Terentiam iam dimiſerat: quippiam fortaſſe nunc ſignificat de dote reddenda. Cordvba *exiſſe,*] hac de re Hirtius lib. 6. commentariorum, haud ita procul ab extremo. Nescio *quo*] Carteiam: ut auctor eſt idem Hirtius lib. 6. comm. fere in extremo. Caninii *naufragio*] de quo etiam epiſt. 43. his uerbis: Volo etiam ſcire de naufragio Caniniano quid ſit. εἰς ἀποθέωσιν] ad conſecrationem filiae. Etiam *Othonem uide*] etiam: quaſi, iterum: nam dixerat iam, Othonem conuenias peruelim. iterum, inquit, te admoneo de Othone conueniendo. nam, Vide, ualet conueni, & alloquere. ut illud libro 4. epiſt. 12. Grauiter ſe acturum cum Aquillio, confirmauit. uidebis ergo hominem. Et l. 12. epiſt. 14. Septimium uide. Et ibidem: Appuleium praediatorem uidebis.

Cicero S. D. Attico 37.

Non *dubito, quin occupatiſſimus fueris, qui ad me nihil litterarum. ſed homo nequam, qui tuum commodum non exſpectarit, cum ob eam unam cauſſam miſſus eſſet. nunc quidem, niſi quid te tenuit, ſuſpicor eſſe in ſuburbano. at ego hic, ſcribendo dies totos, nihil equidem leuor, ſed tamen aberro. Aſinius Pollio ad me ſcripſit de impuro noſtro cognato. quod Balbus minor nuper ſatis plane, Dolabella obſcure, hic apertiſſime. ferrem grauiter, ſi nouae aegrimoniae locus eſſet. ſed tamen quid impurius? o hominem cauendum: quamquã quidem. ſed tenendus dolor eſt. Tu, quoniam neceſſe nihil eſt, ſic ſcribes aliquid, ſi uacabis. Quod putas oportere prouideri iam animi mei firmitatem, grauiuſq. quoſdam ſcribis de me loqui, quam aut te ſcribere, aut Brutum: ſi, qui me fractum animo, & debilitatũ putant, ſciant, quid litterarum, & cuius generis conficiam; credo, ſi modo homines ſint, exiſtiment me. ſiue ita leuatus ſim, ut animum uacuum ad res difficiles ſcribendas afferam, reprehendendum non eſſe; ſiue hanc aberrationem a dolore delegerim, quae maxime liberaliſſima, doctoq. homine digniſſima, laudari etiam oportere. ſed, cum ego faciam omnia, quae facere poſſim ad me adiuuandum; tu effice id, quod uideo te nõ minus, quam me, laborare. hoc mihi debere uideor, neque leuari poſſe, niſi ſoluero, aut uidero me poſſe ſoluere, id eſt locum, qualem uolo, inuenero. Heredes Scapulae ſi iſtos hortos, ut ſcribis tibi Othonem dixiſſe, partibus quattuor factis, liceri cogitant: nihil eſt ſcilicet emptori loci. ſin uenibunt: quid fieri poſſit, uidebimus. nam ille locus publicatus, qui eſt Trebonij, & Cuſinij, erat ad me allatus, ſed ſcis aream eſſe. nullo pacto probo. Clodiae ſane placent; ſed non puto eſſe uenales. De Druſi hortis, quamuis ab ijs abhorreas, ut ſcribis; tamen eo confugiam, niſi quid inueneris. aedificatio me non mouet. nibil enim aliud aedificabo, niſi id, quod etiam ſi illos non habuero. Κύριος mihi ſic placuit, ut cetera Antiſthenis, hominis acuti magis, quam eruditi.* *Vale.*

EXPLANATIO

Nostro *cognato.*] fratris mei, & ſororis tuae filio. qui erat in Hiſpania cum Caeſare aduerſus Pompeij liberos bellum gerente, & Ciceroni patruo detrahebat. fuiſſe autem in Hiſpania, conſtat non ſolum ex proxime ſequentibus uerbis, ſed etiam ex illis ep. 8. Cum a fratre familiaritate & omni gratia uinceretur. Dolabella *obſcure,*] manifeſtum eſt, ſubintelligi uerbum, ſcripſit. ſcripſit autem ex Hiſpania. nam ei bello interfuit; ut aperte indicat illud 11. Philippica: Ter depugnauit Caeſar cum ciuibus, in Theſſalia, Africa, Hiſpania. omnibus his pugnis affuit Dolabella, in Hiſpanienſi etiam uulnus accepit. Poſtea, cum in Italiam reuertiſſet, coram de Quincti maledictis & iniurijs cum

Cicerone locutus eſt.epiſt.9.lib.13. FIRMITATEM, } nam imbecilliore animo uidebatur eſſe, qui filiae mortem tam diu lugeret. Quod putas, inquit, cogitandum mihi iam eſſe de animi mei firmitate. ADIVVANDVM; *tu effice &c.* } adiuuandum: dolore liberandum: quippe qui etiam conſolatorium librum ſcripſit ad ſe ipſum. *Effice*: ut hortos habeam, ut, erecto monumento, filiam conſecrare poſſim. HOC *mihi debere uideor* } uideor fanum filiae debere, neque poſſe liberari, niſi id, quod debeo, ſoluero. Idem ſupra, Quaſi uoto quodam, & promiſſo me teneri puto. ep. 18. & 42. QVALEM *uolo* } mihi appoſitus uideatur ad filiam conſecrandam. ISTOS *hortos* } Scapulanos. PARTIBVS *quattuor factis, liceri cogitant* } quattuor enim erant coheredes, Otho, Muſtella, Criſpus, Virgilius. ep. 42. h. lib. & 3. lib. 13. PVBLICATVS } ut publice uendatur. Et quod addit, Qui eſt Trebonij, & Cuſinij: tũ non erat, ſed fuerat: ſicut & hortos Scapulae appellat, iam mortui. ERAT *ad me allatus* } optio mihi delata eſt emendi. SCIS *aream eſſe* } ſcis in eo aedificati nihil eſſe, quo maiore impenſa fanum eſſet exſtrueudum. nam, ſi aedificati aliquid eſſet, ueteris aedificij materia ad fani conſtructionem utens, ſumptum facerem multo minorem. PLACENT } horti. AEDIFICATIO } ſcribis, te abhorrere a Druſi hortis. quod minor in ijs, quam tu uelles, aedificatio ſit. id, inquit Cicero, me non mouet. nam ego nihil ibi cogito aedificare, praeter fanum: quod omnino aedificaturus ſum, etiam ſi illos non habuero. aedificationem autem uoluiſſet Atticus eſſe maiorem in hortis Druſi, ut in fanum deinde minus inſumeretur; quippe quod ex ipſa aedificatione fieri poſſet, impenſa multo minore, quam ſi materia fieret importata.

Cicero S. D. Attico. 38.

TABELLARIVS *cum ad me ſine litteris tuis ueniſſet, exiſtimaui, tibi eam cauſſam non ſcribendi fuiſſe, quod pridie ſcripſiſſes ea ipſa, ad quae reſcripſi hac epiſtola. exſpectaram tamen aliquid de litteris Aſinij Pollionis. ſed nimium ex meo otio tuum ſpecto. quã quam tibi remitto, niſi quid neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris ualde otioſus. De tabellarijs facerem, quod ſuades, ſi eſſent ullae neceſſariae litterae, ut erant olim, cum, breuioribus diebus, tamen quotidie reſpondebant tempori tabellarij. & erat aliquid, Silius, Druſus, alia quaedam. nunc, niſi Otho exſtitiſſet, quid ſcriberemus, non erat. id ipſum dilatum eſt: tamen alleuor, cum loquor tecum abſens, multo etiam magis, cum tuas litteras lego. ſed quoniam, & abes; (ſic enim arbitror) & ſcribendi neceſſitas nulla eſt, conquieſcent litterae, niſi quid noui exſtiterit. Vale.*

EXPLANATIO

SVADES } ſuades, ut certos tabellarios inſtituam. RESPONDEBANT *tempori* } ibant, redibant ad utrumque noſtrum, ea ipſa, qua exſpectabantur, hora. ERAT *aliquid &c.* } erat quod ſcriberemus de Silio, de Druſo, alijs praeterea de rebus. ID IPSVM *dilatum eſt* } ſcribere ſolebamus de Othone, ideſt de hortis Scapulanis. nunc etiam hoc argumentum litterarum ad aliquod tempus eſt ereptũ. abes enim, (erat autem in ſuburbano, ut patet ex ep. 36.) & Othonem, qui Romae eſt, de hortis colloqui non potes. ita ſequitur, ut nec ſcribere de eo quidquam poſſis, donec in urbem redieris. TAMEN *alleuor* } etſi ad ſcribendum argumenti nihil habeo, quando idipſum de Othone dilatum eſt: ſcribo tamen, quia doloris acerbitatem minus ſentio, cum tecum quaſi loqui uideor.

Cicero S. D. Attico. 39.

QVALIS *futura ſit Caeſaris uituperatio contra laudationem meam, perſpexi ex eo libro, quem Hirtius ad me miſit, in quo colligit uitia Catonis, ſed cum maximis laudibus meis. itaque miſi librũ ad Muſcam, ut tuis librarijs daret. uolo enim eum diuulgari: quod quo facilius fiat, imperabis tuis.* συμβουλευτικὸν *ſaepe conor: nihil reperio: & quidem mecũ habeo &* Ἀριστοτέλους, *&* Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον: *ſed quid ſimile? illi, quae & ipſis honeſta eſſent, ſcribebant, & grata Alexandro. ecquid tu eiuſmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem uenit. Quod ſcribis te uereri, ne & gratia, & auctoritas noſtra hoc meo maerore minuatur: ego, quid homines aut reprehendãt, aut poſtulent, neſcio. ne doleam? qui poteſt? ne iaceam? quis umquam minus? dum tua me domus leuabat, quis a me excluſus? quis uenit, qui offenderetur? Aſturam ſum a te profectus. legere iſti laeti, qui me reprehendunt, tam multa non poſſunt, quam ego ſcripſi. quam bene, nihil ad rem. ſed genus ſcribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere poſſet. triginta dies in hortis fui. quis aut congreſſum meum, aut facilitatem ſermonis deſiderauit? nunc ipſum, ea lego, ea ſcribo, ut ijs, qui mecum ſunt, difficilius otium ferant, quam ego laborem. ſi quis requirit, cur Romae non ſim: quia diſceſſus eſt: cur non ſim in his meis praediolis, quae ſunt huius temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. ibi ſum igitur, ubi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus conſumere ſolebat. cum Romam uenero, nec uultu, nec oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc triſtitiam temporum condiebamus, in perpetuum amiſi. conſtantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc uidetur effici poſſe, aliud tua gratia, aliud noſtra, ut praeconi ſubijciantur. id niſi fit, excludemur. ſin ad tabulam uenimus, uincemus facultates Othonis noſtra cupiditate. Nam quod ad*

me de Lentulo ſcribis, non eſt in eo. Faberiana modo res certa ſit; tuq. enitare, quod facis: quod uolumus, conſequemur. Quod quaeris, quam diu hic: paucos dies: ſed certum non habeo: ſimul ac conſtituero, ad te ſcribam: & tu ad me, quam diu in ſuburbano ſis futurus. quo die ego ad te haec miſi, de Pilia, & Attica mihi quoque eadem, quae ſcribis, & ſcribuntur, & nunciantur. Vale.

EXPLANATIO

CAESARIS *uituperatio* } liber a Caeſare ſcriptus contra Catonem, Ciceronis libro laudatum. Infra ep. 40. Hirtij epiſtola quaſi πρόπλασμα uidetur eius uituperationis, quam Caeſar ſcripſit de Catone. Laudationem ſuam Cicero inſcripſit, Cato; uituperationem Caeſar, Anticatones. PERSPEXI *ex eo libro* } ex Hirtij libro contra Catonem ſcripto conijciebat Cicero, qualis eſſet futura Caeſaris uituperatio. cum enim in ſuo libro Hirtius collegiſſet uitia Catonis, ſed cum maximis Ciceronis laudibus; Caeſar autem eum librum uidiſſet, (neque enim aliter putādum eſt; cum Hirtius cum Caeſare eſſet, in Hiſpania bellum gerente) magno id erat argumento, eas Ciceronis laudes Caeſarem probaſſe. alioqui exire librum paſſus non eſſet; neque Hirtio permiſiſſet, ut ad Ciceronem mitteret. ex eo coniecturam Cicero capiebat, Caeſarē acerbius in ſe nihil ſcripſiſſe in ſuo libro, cuius laudes in alieno probaſſet. συμβουλευτικὸν *ſaepe conor:* } ſaepe conor aliquid ad Caeſarem ſcribere de ordinanda republica. συμβουλευτικὸν. conſilij plenum, quod deliberationem contineat. EIVSMODI } nam, ſi dixero, quae mihi honeſta ſint; illi grata non erunt: rurſus ſi, quae illi grata; mea perſona minus digna uidebuntur. DVM *tua me domus leuabat,* } ſi, dum tuae domi fui, nemo eſt a me excluſus; nemo umquam ad me uenit; quin comiter & & humaniter acciperetur: quid eſt, cur me quiſquam dicat dolore uictum iacere? quando neque, dum apud te fui, quemquam ſeuerius accepi; neque, dum Aſturae, ceſſaui, ſed & multa ſcripſi, & eius generis, quod certe abiecto animo facere nemo poſſet. LEVABAT } delectabat. nam domi ſuae Cicero non ſine ſummo dolore potuiſſet eſſe, quae memoriam amiſſae filiae repraeſentaret. eademq. cauſſa Tuſculanum, quaſi admonitionem Tulliolae, refugiebat: ut infra epiſt. 44. NVNC *ipſum* } ſimiliter locutus eſt epiſt. 3. lib 7. & 9. lib. 8. & 16. h. lib. DISCESSVS } poſt XVI. Kal. Februarij, ſenatores plerique Roma diſcedebant: quod ſenatus reliquis Ianuarij diebus per legem Pupiam haberi non poterat, ac ne Februario quidem toto, niſi perfectis, aut reiectis legationibus. Ad Appium lib. 3. fam. In ipſum diſceſſum ſenatus incidiſſe credo meas litteras. HVIVS *temporis* } apti ad oblectandū. hilaritatis enim tempus illud erat, quo ſenatores laxati a curis, animi cauſſa exibant. IS, *qui optimas Baias habebat* } qui ſe tamen huc, ſuis Baijs omiſſis, quotannis conferebat; quod hunc receſſum amaret, Baianam illam frequentiam fugeret. quem ſignificet, diuinare non facile eſt. ALIVD *tua gratia, aliud noſtra,* } partim tua gratia, partim noſtra. EXCLVDEMVR } uerebatur, ne heredes Scapulae hortos Scapulanos praeconi non ſubijcerent, ſed ipſi inter ſe licerentur, omnibus excluſis. Si igitur, inquit, praeconi non ſubijciuntur, ego excludor. & infra ep. 37. Heredes Scapulae ſi iſtos hortos, ut ſcribis tibi Othonem dixiſſe, partibus quattuor factis liceri cogitant; nihil eſt ſcilicet emptori loci. SIN *ad tabulam uenimus* } ſin praeconi ſubijcientur, & auctio fiet. nam, Tabulam, poſuit pro auctione; quod auctionis ſignum tabula figebatur. In oratione pro Caecina, Aebutio, inquit, negotium datur. adeſt ad tabulam, licetur Aebutius. OTHONIS } Scapulae heredis, qui & ipſe ad hortorum emptionem animum adiecerat. Quamquam, inquit, locuples ſit Otho: tamen mea cupiditatas efficiet, ut eum in auctione uincam. infra ep. 42. De Othone, diffido, fortaſſe quia cupio: ſed tamen maior etiam res eſt, quam facultates noſtrae, praeſertim aduerſario & cupido, & locuplete, & herede. & epiſt. 46. Difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum herede & ep. 29. Si Faberius nobis nomen illud explicat: noli quaerere, quāti: Othonem uincas uolo. DE *Lentulo &c.* } quod ſcribis, uidendum eſſe, ut a Lentulo exigamus: res in eo non eſt: id parui refert: magis laborandū de pecunia Faberiana: quam ſi exigimus, quod uelim enitare; conſequemur quod uolumus, ut hortos habeamus. Faberiani nominis cum alibi ſupra, tum ep. 28. mentionem facit his uerbis: Cum ijs communices, quantopere, & quare uelim hortos; ſed ita poſſe, ſi expediatur illud Faberianum.

Cicero S. D. Attico 40.

NIHIL *erat, quod ſcriberem: ſcire tamen uolebam, ubi eſſes; ſi abes, aut abfuturus es, quando rediturus eſſes: facias igitur me certiorē. Et quod tu ſcire uolebas, ego quando ex hoc loco: poſtridie idum Lanuuij conſtitui manere, inde poſtridie in Tuſculano, aut Romae: utrum ſim facturus, eo ipſo die ſcies. Scis, quam ſit φιλαίτιον σύντροφα minime in te quidem: ſed tamen auide ſum affectus de fano: quod niſi, non dico, effectum erit, ſed fieri uidero; audebo hoc dicere, & tu, ut ſoles, accipies; incurſabit in te dolor meus, nō iure ille quidē, ſed tamen feres hoc ipſum, quod ſcribo, ut omnia mea fers, ac tuliſti. omnes tuas conſolationes unam hanc in rem uelim conferas. ſi quaeris, quid optem: primum Scapulae, deinde Clodiae, poſtea, ſi Silius nolet, Druſus aget iniuſte, Cuſinij, & Trebonij. puto Terentium eſſe dominum, Rebilum fuiſſe certo ſcio. ſin autem tibi Tuſculanum placet, ut ſignificaſti quibuſdam litteris, tibi aſſentiar. hoc quidem utique perficies, ſi me leuari uis, quem iam etiam grauius accuſas, quam patitur tua conſuetudo; ſed facis ſummo amore, & uictus fortaſſe*

forteſſe tibi moleſtum; ſed tamen, ſi me leuari uis, haec ſumma leuatio, uel, ſi uerum ſcire uis, una. Hirtij epiſtolam ſi legeris, quae mihi quaſi πρόπλασμα *uidetur eius uituperationis, quam Caeſar ſcripſit de Catone; facias me, quid tibi uiſum ſit, ſi tibi erit commodum, certiorem. Redeo ad fanum. niſi hac aeſtate abſolutum erit, quam uides integram reſtare; ſcelere me liberatum non putabo. Vale.*

EXPLANATIO

QVAM *ſit* φιλαίτιον συμφορά } quam ſit querula res calamitas: quam facile querantur, qui in calamitate ſunt. Tacite Atticum hortatur, ut de fano maiorem adhibeat diligentiam; cum ſciat, quã ſit φιλαίτιον συμφορά. quod apertius paullo poſt: Niſi fanum fieri uidero, incurſabit in te dolor meus. MINIME *inve quidem* } minime ego quidem tecum queror: minime ego te accuſo, quod hortos adhuc non inueneris; ſed tamen ita auide ſum affectus de fano, ut, niſi id fieri uidero, incurſaturus in te ſit dolor meus. OMNES *tuas &c.* } ſi me conſolari uis, locum fano reperi: haec eſt una mea conſolandi ratio. Paullo poſt: Si me leuari uis, haec eſt ſumma leuatio, uel, ſi uerum ſcire uis, una. AGET *iniuſte,* } iniquum pretium poſcet pro ſuis hortis. ep. 48. DOMINVM } hortorum Trebonij, & Cuſinij. ep. 37. TVSCVLANVM *placet* } ubi fanum fiat. ep. 36. & 47. PERFICIES } ut locum habeamus aliquem, ubi fanum exſtruere poſſimus. πρόπλασμα } praefigmentum. qualis, inquit, futura ſit Caeſaris uituperatio de Catone, perſpicitur ex ea epiſtola, quam ad me Hirtius miſit. Forte enim Hirtius in epiſtola idem faciebat, quod in libro ſuo, ut Catonem uituperaret cum laude Ciceronis. uide illud ep. 39. Perſpexi ex eo libro, quem Hirtius ad me miſit. SCELERE *me liberatum non putabo* } ſcelerati putantur, qui uota non ſoluunt. item Cicero ſcelere ſe adſtrictum putabat, donec fanum, quod filiae manibus promiſerat, non feciſſet. infra ep. 42. Ego me maiore religione, quam quiſquam fuit ullius uoti, obſtrictum puto. ſupra ep. 18. Quaſi uoto quodam, & promiſſo me teneri puto.

Cicero S. D. Attico. 41.

NVLLVM a te deſideraui diem litterarum. uidebam enim quae ſcribis: & tamen ſuſpicor, uel potius intelligebam, nihil fuiſſe, quod ſcriberes. ad VI. id. uero & abeſſe te putabam, & plane uidebam, nihil te habere. ego tamen ad te fere quotidie mittam. malo enim fruſtra, quam te non habere, cui des; ſi quid forte ſit, quod putes me ſcire oportere. itaque accepi VI. id. litteras tuas inanes. quid enim habebas, quod ſcriberes? mihi tamen illud, quidquid erat, non moleſtum fuit, nihil aliud ſcire me, noui te nihil habere. ſcripſiſti tamen neſcio quid de Clodia. ubi ergo ea eſt, aut quando uentura? placet mihi res ſic, ut ſecundum Othonem nihil magis. ſed neque hanc uendituram puto: delectatur enim, & copioſa eſt: & illud alterum quam ſit difficile, te non fugit. ſed obſecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed aut in Tuſculanum, aut domum, inde fortaſſe Arpinum. cum certum ſciero, ſcribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, ut id ipſum, quod facis, faceres. putabam enim commodius te idem iſtud domi agere poſſe, interpellatione ſublata. Vale.

EXPLANATIO

VIDEBAM *enim, quae ſcribis:* } cum uiderem quae ſcribis, te ſcilicet eſſe occupatiſſimum; nullum a te deſideraui diem litterarum, hoc eſt, numquam deſideraui, numquam exſpectaui tuas litteras, & tamen etiam, te non habere quod ſcriberes, intelligebam. MITTAM } aliquem ex meis, qui tibi a me litteras afferat; ut habeas, cui tuas ad me dare poſſis. NIHIL *aliud ſcire me, noui te nihil habere.* } ſcire me, noui te nihil habere, praeterea nihil. SCRIPSI *tamen* } rectius, ut ego exiſtimo, Scripſiſti tamen, quamquam, inquit, eſſent inanes tuae litterae; neſcio quid tamen de Clodiae hortis habebant. RES *&c.* } horti Clodiae. uellem, inquit, Scapulanos hortos emere; ſecundum eos, Clodiae cupere. SECVNDVM *Othonem* } hortorum Scapulae pars ad Othonem heredem peruenerat; ideo dicit, Secundum Othonem, pro ſecundum hortos Scapulae. quo modo & infra paullo poſt, Malim primum Othonis, deinde Clodiae; eoſdem Scapulae hortos ſignificans. ILLVD *alterum quam ſit difficile,* } Scapulanos hortos habere, ſcis difficile eſſe. Cur difficile? quod & magni pretij res erat; & eorum hortorum quam partem Otho habebat, tantum aberat, ut uellet uendere, ut etiam a coheredibus reliquas partes emere cogitaret. difficile igitur erat Othonem in emptione uincere, qui & cupidus erat, & locuples, & heres. ep. 43. & 45. EXCOGITEMVS } ſi neque Clodiae, neque Othonis hortos conſequi poſſumus; enitamur, ut aliud quippiam ad fanum excogitemus. Quod idem infra his uerbis: Si iſta minus confici poſſunt, effice quiduis. AVT *domum* } Romam. ſupra epiſt. 40. VT *id ipſum, quod facis, faceres;* } ut domi te includeres rationum cauſſa. contulerat enim ſe Atticus in ſuburbanum, ut rationes ſuas commo-

commodius poſſet conficere,interpellatione ſublata. deinde uenit in mentem, idem illud Romae poſſe facere,ſi ſe domi includeret.itaq.fecit,epiſtola 43.44.45.& 46. COMMODIVS } Romae, quam in ſuburbano.

Cicero S. D. Attico. 42.

EGO poſtridie iduum,ut ſcripſi ad te ante,Lanuuij manere conſtitui, inde aut Romae,aut in Tuſculano. ſcies ante utrumque. Quod ſcies recte illam rem fore leuamento; bene facis; cum id eſſet, mihi crede, perinde, ut exiſtimare tu non poſſes. res indicat,quantopere id cupiam, cum tibi audeam confiteri, quem id non ita ualde probare arbitrer. ſed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? immo uero etiam adiuuandus. De Othone, diffido; fortaſſe quia cupio: ſed tamen maior etiam res eſt, quam facultates noſtrae,praeſertim aduerſario & cupido, & locuplete, & herede. Proximum eſt, ut uelim Clodiae. ſi iſta minus confici poſſunt, effice quiduis:ego me maiore religione, quam quiſquam fuit ullius uoti, obſtrictum puto. uidebis etiam Trebonianos: etſi abſunt domini. ſed,ut ad te heri ſcripſi,conſiderabis etiam de Tuſculano: ne aeſtas effluat: quod certe non eſt committendum. Vale.

EXPLANATIO

QVOD *ſcies recte illam rem &c.* } deprauatus locus: neque ſcripti libri diſſentiunt ab impreſſis. quod ſi coniecturis locus eſſet,quas ego probare non ſoleo, niſi cum ad litteram admodum accedunt; legerem ſic: Quod ſcribis,reri te,illam rem fore leuamento: bene facis, quamquam id eſſet,mihi crede,perinde,ut exiſtimare tu nō poſſes.ut,Illam rem,fanum intelligas: & uerbum, Eſſet, referas ad dictionem Leuamento.In epiſtola ad Paetum ſimiliter fere locutus eſt,cum inquit: Gaudeo perſpectam tibi eſſe curam meam ualetudinis tuae:ſed mihi crede,non,ut eſt reapſe, ex litteris perſpicere potuiſti. PERINDE, *ut exiſtimare tu non poſſes.* } maiori leuamento,quam tu exiſtimare poſſes. DIFFIDO, } me poſſe eum uincere in hortorum licitatione.ep.39. ADVERSARIO } Othone: qui & ſe eoſdem Scapulae hortos a coheredibus ſuis emere uoluiſſet.infra ep.46.Difficile certamen cum cupido,cum locuplete,cum herede. ISTA } ut neque Scapulae poſſim,neque Clodiae hortos habere. MAIORE *religione &c.* } fanum,filiae manibus promiſſum,donec faciam,maiore me religione obſtrictum puto,quam qui uota non perſoluunt.ep.18.& 19. TREBONIANOS } hortos,de quibus ep. 37.& 40. DOMINI } unum dominum nominat infra,in ep.40.ſed hic numero multitudinis unus eſt; quia, dominus quiſnam eſſet,ignorabat.ut ep.41. NE *aeſtas effluat* } conſiderandum tibi & de hortis,& de Tuſculano:ut,ſi hortos nō inuenis,Tuſculano utamur:ne aeſtas effluat:hoc eſt,ut omnino fanum hac aeſtate abſoluatur.ep.40.& 26.lib.13.

Cicero S. D. Attico 43.

ET Hirtium aliquid ad te συμπαθῶς de me ſcripſiſſe,facile patior, (fecit enim humane) & te eius epiſtolam ad me non miſiſſe, multo facilius: tu enim etiam humanius. Illum librum,quem ad me miſit de Catone,propterea uolo diuulgari ab tuis,ut ex iſtorum uituperatione ſit illius maior laudatio. Quod per Muſtellam agis;habes hominem ualde idoneum, meiq. ſane ſtudioſum iam inde a Pontiano. perfice igitur aliquid: quid autem aliud, niſi ut aditus ſit emptori? quod per quemuis heredem poteſt effici.ſed Muſtellam id perfecturum,ſi rogaris,puto. Mihi uero & locum, quem opto,ad id,quod uolumus,dederis, & praeterea ἔγγραμμα. Nam illa Silij,& Druſi non ſatis οἰκοδεσποτικὰ mihi uidentur. quid.n.ſedere totos dies in uilla iſta? igitur malim primum Othonis,deinde Clodiae. ſi nihil fiet:aut Druſo ludus eſt ſuggerendus,aut utendum Tuſculano.Quod domi te incluſiſti,ratione feciſti: ſed quaeſo confice,& te uacuum redde nobis.Ego hinc, ut ſcripſi antea,poſtridie idus Lanuuium,deinde poſtridie in Tuſculano.contudi enim animum,& fortaſſe uici, ſi modo permanſero. ſcies igitur fortaſſe cras,ſummum perendie.Sed quid eſt quaeſo? Philotimus nec Cartini Pompeium teneri, (qua de re litterarum ad Clodium Patauinum miſſarum exemplum mihi Oppius, & Balbus miſerant,ſe id factum arbitrari) bellumq. narrat reliquum ſatis magnum.ſolet omnino eſſe Fuluiaſter: ſed tamen,ſi quid habes.uolo etiam ſcire de naufragio Caniniano,quid ſit. Vale.

EXPLANATIO

συμπαθῶς } ad indicandam ſimilem animi affectionem accommodate.ſcripſerat enim Hirtius, Ciceronis caſum ſe dolere,de filiae morte. TV *enim etiam humanius* } nam, ſi illam epiſtolam miſiſſes,

meum

meum dolorem quaſi tractando renouaſſes. Illivs *librum* } ep.38.&45.Illivs *maior laudatio* }
Catonis.Agis,}de hortis.ep.46.& 50.A Pontiano } a quo tempore eius amicum, uel affinem de-
fendi Pontianum. Vt *aditus ſit emptori?* } ut in auctione ueneant.nam ad emptionem aditus eſt om
nibus,cum quid per praeconem uenditur.uerebatur autem,ne coheredes ipſi inter ſe licerentur, om-
nibus excluſis.ſupra ep.37.Heredes,inquit,Scapulae ſi iſtos hortos liceri cogitant;nihil eſt ſcilicet em-
ptori loci.ſin uenibunt;quid fieri poſſit,uidebimus. & ep. 41. De hortis Scapulanis hoc uidetur effici
poſſe,ut praeconi ſubijciantur.id niſi fit,excludemur.ſin ad tabulam uenimus, uincemus facultates O-
thonis noſtra cupiditate. Per *quemuis heredem* } ex quattuor heredibus Scapulae ſi unus modo, quili-
bet,adnitetur,ut horti Scapulani praeconi ſubijciantur;perficiat. Mvstellam } qui erat unus ex here
dibus.ep.3.lib.13. ἐγγήραμα } ubi in ſenectute uiuam. οἰκοδεσποτικά. } non ſatis officio patris familiae
conuenire.fortaſſe quia non eſſent ita fructuoſi horti,ut Scapulani.fructum enim & utilitatem ſpectare
debet paterfamilias. In *uilla iſta?* } ſine fructu. Othonis } hortos,quos heres Otho cupit.ep.43. Drv-
so *ludus eſt ſuggerendus* } aliquod malitiae genus eſt excogitandum, ut ſuos nobis hortos Druſus uen-
dat aequiore pretio.pro hortis ſuis iniqua poſtulabat Druſus.quod indicare uidetur illud: Si Silius no-
let,Druſus aget iniuſte,ep.40.& quoniam,uenditorem artificio decipere cum uolumus, aliquem ſubor
namus, qui pretium non niſi minimum promittat,ut ille ſua ſpe deiectus ad aequiora deſcendat,& no-
biſcum tranſigat multo minoris,quam quanti prius dixerat;aut hoc,aut quippiam huius generis ſigni-
ficat,cum dicit,Druſo ludus eſt ſuggerendus. Vtendvm *Tuſculano* } fanum in Tuſculano faciundũ.
ep.36.& 40. Domi *te incluſiſti,* } ut rationes conficeres.quod intelligit & ſupra ep 41.cum dicit:Ve-
nerat mihi in mentem monere te,ut idipſum,quod facis,faceres.putabam enim, commodius te idem.
iſtud domi agere poſſe interpellatione ſublata.& infra ep.48.Velim ſcire,quid tibi reſtet. aut iam ne cõ
feceris.Contvdi *enim animum,* } cum abhorreret a Tuſculano,quod quaſi admonitio uideretur amiſ-
ſae filiae; ſuſpenſus & incertus per aliquot dies ancipiti conſilio pependit,utrum Lanuuio in Tuſcula-
num,an Romam ſe conferret: itaque epiſtola 40.Poſtridie inquit, Iduum Lanuuij conſtitui manere;
inde poſtridie in Tuſculano, aut Romae. & epiſtola 41.Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed
aut in Tuſculanum,aut domum. & ibidem : Ego poſtridie Iduum Lanuuij manere conſtitui, in-
de aut Romae, aut in Tuſculano. & epiſtola 26. libro 13. Proficiſcar hinc : quo autem Lanu-
uio? conor equidem in Tuſculanum;ſed faciam te ſtatim certiorem.Tandem uicit animum repugnã-
tem,& in Tuſculanum profectus eſt.ep.41.& 42.Contvdi *animum:*} pugnaui cum animo meo,& uici.
Idem ep.45.Vincam,opinor,animum: Lanuuio pergam in Tuſculanum. S*i modo permanſero* } ſi modo
in hac ſententia permanebo,ut in Tuſculanum eam.Nec *Cartini &c.* } narrabat Philotimus, tantum ab-
eſſe ut Pompeius Cartini teneretur,ut etiam bellum eſſet adhuc ſatis magnum, *Cartini* : rectius puto,
Carteiae: nam, Cartini, mendoſa dictio uidetur;cum in Hiſpania,qui hoc nomine appelletur,locus om
nino ſit nullus.Carteia autem in extrema Baetica opidũ eſt ad mare Ibericum, quo Cn. Pompeius Ma-
gni filius ex fuga ſe recepit,magno proelio uictus a Caeſare ad Mundam.auctor eſt,qui librum ſcripſit
de bello Hiſpanienſi.Teneri } quia ſine copijs exire non audebat: ad extremũ,ſeditione concitata,Car-
teiẽſium xxx naues longas occupauit,& profugit,auctor idem.Qva *de re &c.* } Clodius Patauinus acce
perat litteras ex Hiſpania,Põpeium Carteiae teneri.Se *id factum arbitrari* } cum dicerent; quod in litte-
ris ad Clodiũ miſſis eſſet ſcriptum,ſe id arbitrari,uere ſcriptum eſſe,ut Põpeius Carteiae teneretur.Fvl
viaster} Fuluio ſimilis:ſolet Fuluium imitari,qui pro Pompeio facile mentiebatur.ſolet eſſe mendax
pro Pompeio: itaq. nõ uidetur ei magnopere credendũ.ep.7.l.10. Navfragio *magna Caniniano* } ep.36.

Cicero S. D. Attico. 44.

Ego hic duo magna συντάγματα abſolui. nullo enim alio modo a miſeria quaſi aberrare poſſum. tu mihi,etiam ſi nihil erit,quod ſcribas, quod fore ita uideo;tamen id ipſum ſcribas uelim, te nihil habuiſſe, quod ſcriberes,dum modo ne his uerbis. De Attica,optime. Ἀκηδία tua me mouet: etſi ſcribis nihil eſſe. In Tuſculano eo commodius ero,quod & crebrius tuas litteras accipiebam, & te ipſum non numquam uidebo.nam ceteroqui ἀνεκτότερα erant Aſturae:nec,quae refricant,hic me magis angunt.etſi tamen, ubicumque ſum,illa ſunt mecum.De Caeſare uicino ſcripſeram ad te,quia cognoram ex tuis litteris.eum σύνναον Quirini malo,quam Salutis.Tu uero peruulga Hirtium. id.n. ipſum putaram,quod ſcribis ut, cum ingenium amici noſtri probaretur, ὑπόθεσις uituperandi Catonis irrideretur. Vale.

EXPLANATIO

Ego *hic*} Aſturae adhuc erat,ſtatim diſceſſurus.Dvo *magna συντάγματα* } duos libros Academicos,&
quinque de Finibus: quae ſcripſit Caeſare in Hiſpania bellũ gerente contra Pompeij liberos. Aber
rare} ep.37.Ego hic ſcribendo dies totos nihil equidem leuor,ſed tamẽ aberro.Optime} quod ualet.
ſupra de Atticae inualetudine. ἀκηδία } torpedo.ſcripſerat enim Atticus,inſolita quadam torpedine ſe
teneri: quam graeco uerbo ἀκηδέαν nominauerat.eſt autem unum ex indicijs,quae morbum praenun-
ciare dicit Hippocrates. Etsi *ſcribis nihil eſſe* } etſi ſcribis nullius periculi rem eſſe.ἀνεκτότερα} dolor ex in-
teritu filiae tolerabilior Aſturae,quam in Tuſculano.Vt etiam ep.26.l.13.Locum habeo nullum, ubi fa
cilius

cilius eſſe poſſim,quam Aſturae. ERANT } quia diſcedere ſtatim cogitabat,ideo dicit,Erant,licet adhuc eſſet Aſturae. NEC *haec,*}ſi eſſet in Tuſculano,ut quibuſdam placuiſſe uideo ; cum illis arbitrarer particulam,Nec,mendoſam eſſe,& affirmationem requiri potius,quam negationem . ſed , cum dixerit Cicero,Ego hic duo magna σαυτάγματα abſolui:apparet,eum Aſturae adhuc eſſe.MAGIS *angunt &c.*} magis autem angunt in Tuſculano,ex filiae recordatione:itaque ἀνεκτότερα hic erant. ETSI *tamen*} pro Quamquam Cicero dixit Tamen etſi in epiſtola ad Plancium: Sed tamen etſi antea ſcripſi., quae exiſtimaui ſcribi o portere;tamen hoc tempore breuiter commouendum putaui,ne quo periculo te proprio exiſtimares eſſe.Quod ſi,Tamenetſi, pro tametſi ponitur:cur,Etſi tamen,reijciamus?praeſertim cũ idem Cicero &,Etiam ſi,dixerit &,Si etiam,eodem ſenſu:ut in oratione de haruſpicum reſponſis: Cuius ſi etiam uim,& grauitatem illam ſingularem ac paene diuinam aſſequi poſſes : tamen non dubito, quin ea tela &c.explano igitur.Etſi tamen,tametſi;uel,quod uſitatius eſt, tametſi. ILLA } quae refricant dolorem.in Tuſculano,inquit,magis angor: ſed ubique tamen angor . ubique enim refricat amiſſae filiae recordatio,quamquam magis in Tuſculano. DE *Caeſare uicino &c.* } in colle Quirinali & Quirini templum erat,& Salutis aedes,Salutis augurium dicta.cum autem in Quirini templo ſtatua Caeſaris poſita eſſet,cum hac inſcriptione, θεῷ ἀνικήτῳ, ut ſcribit Dio l. 43. facere ominatur Cicero & ait,eum σύνναον Quirini malo,quam Salutis:ideſt, Salutis in templo Caeſarem eſſe nolo , ut ſcilicet ſeruari ne poſſit;in Quirini uolo,ut ob tyrannidem,quemadmodum ille,crudeliter a ciuibus occidatur.Vicino autem intelligit Attici.& paullo poſt per iocum,Domum,inquit,tuam pluris uideo futuram uicino Caeſare.Domum enim Atticus habebat in colle Quirinali,ab auunculo hereditate relictã, ut in ipſius uita Nepos tradit:& habebat prope Quirini templum , ut in primo de legibus ſcriptũ eſt : & P.Victor in VI.regione ſtatim poſt templum Quirini collocat aedes Attici,eademq. in regione Salutis aedem ſtatuit in colle Quirinali.unde illud ep.1.l.4.Tuae uicinae Salutis. *σύνναον Quirini*} infra ipſe ſe explanat (ep.28.l.13.) cum dicit,hunc Quirini contubernalem. HIRTIVM: } librum ab Hirtio ſcriptum contra Catonem. AMICI *noſtri* } Hirtij.

Cicero S. D. Attico. 45.

VINCAM, opinor,animum,& Lanuuio pergam in Tuſculanum.aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum eſt:(nam dolor idem manebit,tantum mediocrius)aut neſcio quid interſit , utrum illuc nunc ueniam,an ad decem annos. neque enim iſta maior admonitio,quam quibus aſſidue conficior & dies , & noctes.quid ergo,inquies,nihil litterae? in hac quidem re, uereor,ne etiam contra . nam eſſem fortaſſe durior.exculto enim animo nihil agreſte , nihil inhumanum eſt . Vale.

EXPLANATIO

VINCAM, *opinor,animum* } Tuſculanum fugiebat;quod eius loci,ubi Tulliola perierat , adſpectus renouare dolorem uideretur: itaque ep.43.Contuli animum,& fortaſſe uici.& ep.26.l.13.Conor equidem in Tuſculanum.non dixit Cogito.ſed Conar,ut inuitus,& animo repugnante. Sic & Plautus locutus in Mil.Nunc hoc mihi ignoſcas,quaeſo.Pe.uincam animum meum. Et in Pſeu.Quo pacto poſſim animum uincere?Et in Trin.Tu ſi animum uiciſti,potius quam animus te eſt,quod gaudeas . FVNDO *illo* } Tuſculano. MANEBIT } aeternus erit.erit quidem dolor meus uitae aequalis,tantum aliquanto leuior:dies enim mitigabit.quod ſi Tuſculanum,quaſi admonitionem filiae,refugio: aut eo mihi numquam eundum eſt: (nam dolor idem manebit) aut,ſi iturus aliquando ſum,neſcio quid interſit,utrum nunc eam,an ad decem annos . ADMONITIO } Tuſculanum . cuius adſpectus admonitio quaedam amiſſae filiae uidebatur.non eſt,inquit,grauioris dolor,quem ex Tuſculani conſpectu capio, quam qui me dies noctesq.conficit. QVIBVS *aſsidue &c.* } quae erant iſtae admonitiones , quibus aſſidue Cicero conficiebatur ? uirtutes Tulliolae.

Cicero S. D. Attico. 46.

TV igitur,ut ſcripſiſti,nec id incommodo tuo . uel binae enim poterunt litterae.occurram etiam , ſi neceſſe erit.ergo id quidem,ut poteris . De Muſtela, ut ſcribis.etſi magnum opus eſt . eo magis delabor ad Clodiam . quamquam in utroque Faberienum nomen explorandum eſt.de quo,nihil nocuerit , ſi aliquid cum Balbo eris locutus,& quidem,ut res eſt,emere nos uelle,nec poſſe ſine iſto nomine, nec audere incerto . ſed quando Clodia Romae futura eſt,& quia tanti rem aeſtimas;eo prorſus ſpecto;non quid illud malim ; ſed & magna res eſt,& difficile certamen cum cupido , cum locuplete,cum herede. etſi de cupiditate nemini concedam:ceteris rebus infirmiores ſumus.ſed haec coram. Hirtij librum,ut facis,diuulga.De Philotimo, idem & ego arbitrabar,Domum tuam pluris uideo futuram uicino Caeſare . Tabellarium meum hodie exſpectamus. nos de Pilia,& Attica certiores facit. vale.

EXPLANATIO

TV *igitur,*} ſubaudi,ad me uenies. VEL *binae* } prius quam ad me uenias,uel binas uterque dare litteras poterimus. OCCVRRAM } ueniam ipſe ad te,ſi tu ad me minus commode poteris. MAGNVM *opus eſt* } ut Scapulanos hortos habeamus: primum,quod emptori eſſe aditum heredes nolunt.(ep.37.) deinde,quod,etiam ſi permittant,mihi tamen in auctione certamen impendet cū Othone,ideſt,cum cupido,cum locuplete,cum herede.ep.46. AD *Clodiam* } ut potius de Clodianis hortis cogitem. EXPLORANDVM *eſt* } uidendum, quid de eo nomine ſperare poſſimus; ſine quo neutrum poſſemus,neque Scapulae hortos emere,neque Clodiae. CVM *Balbo* } quo adiuuante, nomen Faberianum facile potuiſſet expediri: quod,abſente Caeſare, cum Oppio remp. adminiſtrabat; &,quae illi egiſſent,Caeſar omnia probabat.ſupra ep.28.Communices,inquit,cum Balbo, & Oppio, quantopere, & quare uelim hortos;ſed ita poſſe,ſi expediatur illud Faberianum. NEC *audere incerto* } non audeo hortos emere,incerto illo nomine,hoc eſt,niſi certus ſim pecuniam a Faberio futuram. QVIA *tanti rem aeſtimas* } hic aliquis exponeret:quia ſcribis,Clodiae tibi hortos ualde probari.ego malo ſic: quia ſcribis,Clodiae hortos multo minoris eſſe,quam Scapulae: adductus in hanc ſententiam ab ipſo Cicerone;qui ſe ipſe interpretatur ep.29.lib.13.A Clodia,inquit,ſperare uideor ob eam cauſſam,quod & multo minoris ſunt,& Dolabellae nomen iam expeditum uidetur.At relatiuum,Tanti,numquid poteſt ad paruitatem referri? poteſt:& exemplum eſt ep.38.interpretatione noſtra ſatis illuſtratum. ILLVD } hortos Scapulanos. MAGNA *res eſt,* } magni pretij. CVM *cupido &c.*}Othonem intelligit, unum ex coheredibus;qui & ipſe eoſdem hortos cupiebat.ep.39.& 41. HIRTII *librum* } in quo colligit uitia Catonis.ep.38.& 43. ARBITRABAR } eum eſſe mendacem,& illa,quae dixit de Pompeio, uera non eſſe.ep.43.Solet omnino eſſe Fuluiaſter. PLVRIS *uideo futuram* } uideo fore ut pluris aeſtimetur. Iocatur. VICINO *Caeſare* } non quod ille prope te habitet,ſed quod eius ſtatua ſit in templo Quirini, a quo templo non longe abeſt tua domus.ep.43.

Cicero S. D. Attico. 47.

DOMI te libenter eſſe,facile credo: ſed uelim ſcire,quid tibi reſtet,aut ig ne confecerim.ego te in Tuſculano expecto,eoq. magis,quod Tironi ſtatim te uenturum ſcripſiſti,& addidiſti, te putare opus eſſe. ſentiebā omnino,quātum mihi praeſens prodeſſes; ſed multo magis poſt diſceſſum tuum ſentio. quamobrem, ut ante ad te ſcripſi,aut ego ad te totus, aut tu ad me, quot licebit. Vale.

EXPLANATIO

CONFECERIS }rationes.ep.41.& 42. TOTVS } cum uniuerſa familia. QVOD *licebit* } quot,in antiquis libris:& mandaui meis,ut ita imprimerent.ego, Quotus.ut dicat, Tu ad me,quotus licebit.pro, cū tot comitibus,quot mea uilla poterit recipere.unde illud apud Horatium in epiſtola ad Torquatum:

,, Tu quotus eſſe uelis,reſcribe;&,rebus omiſſis,
,, Atria ſeruantem poſtico falle clientem.

Quotus eſſe uelis,dixit,ideſt,quot comites uelis tecum adducere.Et Martialis:Dic,quotus es, quanti cupias cenare: eodem ſenſu.

Cicero S. D. Attico. 48.

HERI non multo poſt,quam tu a me diſceſſiſti, puto,quidam urbani,ut uidebantur,ad me mā data,& litteras attulerunt a C.Mario C.F.cum multis uerbis agere mecum per cognationem,quae mihi ſecum eſſet,per eum Marium,quem ſcripſiſſem, per eloquentiam L.Craſſi,aui ſui,ut ſe defenderem: cauſſamq. ſuam mihi perſcripſit.reſcripſi, patrono illi nihil opus eſſe,quoniam Caeſaris,propinquis eius, omnis poteſtas eſſet,uiri optimi,& hominis liberaliſſimi: me tamen ei fauturum.O tempora:fore,cum dubitet Curtius conſulatum petere? Sed haec hactenus.De Tirone mihi curae eſt: ſed iam ſciam,quid agat.heri enim miſi, qui uideret:cui etiam ad te litteras dedi.Epiſtolam ad Caeſarē tibi miſi.Horti quam in diem proſcripti ſint, uelim ad me ſcribis. Vale.

EXPLANATIO

COGNATIONEM,}quia Ciceronis auus amittam C.Marij ſepties conſulis in matrimonio habuerat. l.3.de legibus. QVEM *ſcripſiſſem* } Cicero ſcripſit,uerſibus librū de C.Mario, eumq. inſcripſit,Marius.l.1.de legibus. L.CRASSI, *aui ſui* } L.Licinij Craſſi oratoris eloquentiſſimi, qui conſul fuit cū Q. Mutio Scaeuola.Aui ſui: materni.etiam ep.8.l.13.appellat eum L.Craſſi nepotem. VT *ſe defenderem* }

contra eos,qui negabant C.Marij nepotem eſſe.Eſt autem hic Erophilus ille Equarius medicus, de quo mentionem facit Valerius c.16.l.9.quem Caeſar extra Italiam relegauit,doctus non C. Marij nepotem eſſe,ſed Erophilum quendam Equarium.cui deinde poſt mortem Caeſaris uncum,eſſe impactum,quod de trucidando ſenatu cogitaſſet,ſcribit Cicero Philipp.1.quod etiam ſignificat in ep.8.l. 14. PROPINQVI *eius* ʒ C.Marius,ille ſeptem conſularibus inſignis,uxorem duxit Iuliam Caeſaris amitam. ideo propinquum eius Caeſarem appellat.Plutarchus in Mario,& Caeſare,& Suetonius in Iulio; qui,eam a Caeſare pro Roſtris laudatam,ſcriptum reliquit: quod & Plutarchus tradidit. O TEMPORA, *&c.* ʒ ſcripſerat Atticus aut ſic,aut in hanc fere ſententiam : Curtius conſulatum uellet, ſed dubitat petere. O tempora,inquit Cicero cum indignatione: fore,cum dubitet Curtius conſulatum petere? quaſi dicat: Curtius igitur conſulatum uellet? infimi igitur homines de conſulatu cogitant? o tempora. FORE ʒ uerbum per ſe poſitum.& eſt figura. ἀποσιώπησιν quam appellat Quinctilianus : quam fere ſolemus uſurpare,cum quid indignantes pronunciamus : quale illud apud Virgilium, Me ne incepto deſiſtere uictam? EPISTOLAM *ad Caeſarem tibi miſi.* ʒ ut mihi reſcriberes,quid & tibi, & iſtis uideretur. Illa epiſtola Caeſarem Cicero ad Parthicum bellum cohortabatur.ep.2.& 34. HORTI ʒ Scapulani: quorum auctio futura erat.paullo poſt: De Virgilio,ut ſcribis.hoc tamen uelim ſcire, quando auctio.

Cicero S. D. Attico. 49.

VT me leuarat tuus aduentus,ſic diſceſſus afflixit.quare,cum poteris,id eſt cum Sexti auctioni operam dederit,reuiſes nos, uel unus dies mihi erit utilis,quid dicam,gratus? ipſe Romam uenirem, ut una eſſemus,ſi ſatis conſilium quadã de re haberem. Vale.

EXPLANATIO

SEXTI *auctioni* ʒ Sex.Peducaeus,Attici amiciſſimus,quippiam in auctione uenditurus erat,Attico auctionem curante amicitiae cauſſa,ep.50.h.lib.& 2.l.13. QVID *dicam,gratus?* ʒ nedum gratus.

Cicero S. D. Attico 50.

TIRONEM *habeo citius,quam uerebar. uenit etiam Nicias: & Valerium hodie audiebam eſſe uenturum.quamuis multi ſint,magis tamen ero ſolus, qam ſi unus eſſes.ſed exſpecto te a Peducaeo utique.tu autem ſignificas aliquid,etiam ante uerum id quidem, ut poteris.De Virgilio,ut ſcribis. hoc tamen uelim ſcire,quando auctio.Epiſtolam ad Caeſarem mitti, uideo tibi placere.quid quaeris? mihi quoque idem maxime placuit,& eo magis,quod nihil eſt in ea, niſi optimis ciuis,ſed ita optimi ut tempora, quibus parere omnes* πολιτικοὶ *praecipiunt.ſed ſcis nobis eſſe uiſum, ut iſti ante legerent. tu igitur id curabis.ſed,niſi plane ijs intelliges placere,mittenda non eſt.id autem utrum illi ſentiant,an uero ſimulent,tu intelliges. ſed mihi ſimulatio pro repudiatione fuerit,* τοῦτο δὲ μυλώσῃ. *De Caerellia quid tibi placeret,Tiro mihi narrauit : debere, non eſſe dignitatis meae: perſcriptionem tibi placere : hoc metuere,alterum in metu non ponere. ſed & haec, & multa alia coram.ſuſtinenda tamen, ſi tibi uidebitur,ſolutio eſt nominis Caerelliani,dum & de Metone, & de Faberio ſciam. Vale.*

EXPLANATIO

SI *unus eſſes.* ʒ ſi te unum haberem,minus ſolus eſſem, quam cum multos habeo. maiorem enim ex tuo unius,quam ex multorum ſermone delectationem capio. A PEDVCAEO ʒ poſt auctionem Peducaei.ut ep.30.l.13.Ab ea igitur.ETIAM *ante* ʒ non nihil ſignificas,te eſſe uenturum etiam ante Peducaei auctionẽ.QVANDO *auctio.* ʒ hortorum Scapulanorum.nam Virgilius unus ex coheredibus Scapulanis.quod infra,ep.26.l.13.non obſcure perſpicitur.ſcribit enim ſic:De Virgilij parte ualde probo. ſic ages igitur.& quidem id erit primum,proximum Clodiae.ep. 48. Horti quam in diem proſcripti ſint, uelim ad me ſcribas. VT *tempora,* ʒ ut poſtulant tempora.nihil enim ſcripſi in epiſtola, niſi quod optimum ciuem deceret,ſed ut temporibus tamen paruerim.quaſi dicat : non plane tamen, quod ſentiebã, edidi.quid agas? tempora ita ferunt.De eadem epiſtola paullo ante. ISTI ʒ Caeſariani. SIMVLATIO ʒ nam,ſi eos ſimulare ſenſeris,pro eo accipiam,quaſi epiſtolam repudiarint. DE *Caerellia* ʒ cui debebat. ep.21.l.13.haec eſt,quam epiſtolarum,quae Familiares uocantur,l.13.commendat P.Seruilio. PERSCRIPTIONEM ʒ ſolutionem.perſcribemus enim in tabulis,cui data pecunia ſit. HOC *metuere* ʒ uereris,ne ſit contra dignitatem meam,ſi ego diutiu debeam. ALTERVM ʒ perſcriptionem. non metuis, ne non ſit,unde ſoluamus.Ita locutus ep.21.l.14. SVSTINENDA *ſolutio* ʒ uidendum nobis eſt,ut ne Caerelliae prius ſolnamus,quam de Metone & Faberio,debitoribus noſtris,ſciamus: uidelicet, an poſſint & ipſi nobis ſoluere, & id quando uelint.

Cicero S. D. Attico. 51.

L. TVLLIVM *Montanum noſti, qui cum Cicerone profectus eſt. ab eius ſororis uiro litteras accepi, Montanum Planco debere, quod praes pro Flaminio ſit,* HS XX; *de ea re neſcio quid te a Montano rogatum. ſane uelim, ſiue Plancus eſt rogandus, ſiue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad noſtrum officium. ſi res tibi forte notior eſt, quam mihi; aut ſi Plancum rogandum putas; ſcribas ad me uelim; ut, quid rei ſit, & quid rogandum, ſciam.* De epiſtola ad Caeſarem *quid egeris, exſpecto.* De Silio, *non ita ſane laboro. tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, neceſſe eſt. ſed neſcio quid uideris dubitare de Clodia; utrũ, quando ueniat, an, ſint ne uenales? Sed quid eſt, quod audio, Spintherẽ feciſſe diuortiũ?* De lingua latina *ſecuri es animi, dices, qui talia conſcribis.* ἀπόγραφα *ſunt: minore labore fiunt: uerba tantum affero, quibus abundo. Vale.*

EXPLANATIO

PROFECTVS *eſt.* } Athenas. PRAES *pro Flaminio* } ep.16.l.14. QVID *egeris*, } num oſtenderis ijs, quibus ſcis oſtendi me uelle. DE *Silio* } de hortis Silij. ſupra. SPINTHEREM } opinor intelligi filium P.Cornelij Lentuli, eius, quem ab aſſecla quodam Spintheris cognomen ſumpſiſſe Valerius tradit. nam pater iam perierat, ut in libro de claris oratoribus. & Spintheris cognomine filiũ quoque Plutarchus appellat in Caeſare. ep.10.l.13. & XI.l.14. SECVRI *es animi*, } non laboras. Libros de philoſophia his temporibus Cicero ſcribebat: quorum argumentum & ſententias fere ſumebat a Graecis; uerbis utebatur non admodum conſuetudine tritis, cum Graecorum uerborum uim exprimere Latinis uerbis cogeretur, idq. conſequi non poſſet uſitatis: ut in eo nimium libertatis aſſumens, de lingua Latina minimum laborare uideretur. TALIA } de philoſophia. quos autem libros, nõ ſcribit: quod, tam prope cum eſſent, ut non modo per litteras, ſed etiam praeſentes ſaepe colloquerentur, nominare uidebatur eſſe minus neceſſarium. *ἀπόγραφα ſunt* } haec quae ſcribo, non ſcribo cum labore, cum e Graecorum libris deſcripta transferam in meos. VERBA *tantum affero* } uerba affero de meo, res mutuor a Graecis.

Cicero S. D. Attico. 52.

EGO, *etſi nihil habeo, quod ad te ſcribam, ſcribo tamen, quia tecum loqui uideor. Hic nobiſcũ ſunt Nicias, & Valerius. hodie tuas litteras exſpectabamus matutinas. erunt fortaſſe alterae pomeridianae, niſi te Epiroticae litterae impedient: quas ego non interpello. Miſi ad te epiſtolas ad Martianum, & ad Montanũ. eas in eundem faſciculum uelim addas, niſi forte iam dediſti. Vale.*

EXPLANATIO

EPIROTICAE *litterae* } quas in Epirum ſcribis tuorum negotiorum cauſſa. Forte autem, Litterae, abundat. aptius certe ad breuitatem, Ciceroni in his epiſtolis familiarem, uideretur. FASCICVLVM } qnem in Epirum mittis, ut ex Epiro deinde Athenas deferantur. nam Athenis erant Martianus, & Montanus cum Cicerone filio. DEDISTI } faſciculum, in Epirum perferendum.

IN · EPISTOLARVM
M · TVLLII · CICERONIS
AD
T · POMPONIVM · ATTICVM
LIBRVM . XIII.
PAVLLI . MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico. I.

AD Ciceronem ita ſcripſiſti, ut neque ſeuerius, neque temperatius ſcribi potuerit, nec magis, quam quemadmodum ego maxime uellem. prudentiſſime etiam ad Tullios. quare aut iſta proficient, aut aliud agamus. De pecunia uero, uideo a te omnem diligentiam adhiberi, uel potius iam adhibitam: &, ſi efficis, a te hortos habebo. nec uero ullum genus poſſeſſionis eſt, quod malim, maxime ſcilicet ob eam cauſſam, quae ſuſcepta eſt; cuius feſtinationem mihi tollis, quoniam de aeſtate polliceris, uel potius recipis: deinde etiam ad καταβίωσιν, *maeſtitiamq. minuendam nihil mihi reperiri poteſt aptius. cui rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari uelim. ſed me ipſe reuoco. non enim dubito, quin, quod me ualde uelle putes, in eo tu me ipſum cupiditate uincas. itaque iſtuc iam profecto habeo. Exſpecto, quid iſtis placeat de epiſtola ad Caeſarem. Nicias te, ut debet, amat, uehementerq. tua ſui memoria delectatur. Ego uero Peducaeum noſtrum uehementer diligo. nam & quanti patrem feci, totum in hunc: ipſum per ſe aeque amo, atque illum amaui: te uero plurimum, qui hoc ab utroque noſtrum fieri uelis. Si hortos inſpexeris, et, ſi de epiſtola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad te ſcribam: ſin minus, ſcribam tamen aliquid: numquam enim deerit. Vale.*

EXPLANATIO

CICERONEM } filium. SEVERIVS } obiurgans eum, quod immoderatos ſumptus faceret. quod indicat illud, ep. 46. Turpe eſt nobis illum, qualiſcumque eſt, hoc primo anno egere: poſt moderabimur diligentius. MAGIS, *quam quemadmodum* } dictio, Quam, uidetur abundare. ſic infra, Nec in hac quidem re quidquam magis, ut uellē, accidere potuit. TVLLIOS } Martianum, & Montanum, qui cum Cicerone filio Athenis erant. quod illud oſtendit, epiſt. 50. l. 12. L. Tullium Montanum noſti, qui cum Cicerone profectus eſt: epiſt. 52. ibidem. Et illud: Miſi ad te epiſtolas ad Martianum, & Montanum. AVT *iſta proficient* } iſta, haec diligentia, qua tu in litteris tuis ad Ciceronem & ad Tullios uſus es. Proficient: ut Cicero in ſumptibus ſit reſtrictior. DE *pecunia* } a debitoribus exigenda, ut hortos emere poſſet. OB *eam cauſſam, quae ſuſcepta eſt* } ob fanum, quo filiam conſecrare deliberatum eſt. CVIVS *feſtinationem mihi tollis* } non uis me feſtinare, neque pateris ut ego te urgeam, cum hac aeſtate

nos,quod uolumus, habituros aſſirmes. Istis *placeat* } iſtis:Caeſarianis.placeat: mittenda ſit ad Caeſarem, nec ne. epiſt.49. Nicias } hic erat apud Ciceronem.ep.25.& 52.l.12. Qvanti *patrem feci* } cuius quaeſtor Cicero fuero fuerat in Sicilia, auctore Pediano. Et *ſi de epiſtola* } ad Caeſarem : de qua paullo ante.

Cicero S. D. Attico. 2.

Gratior *mihi celeritas tua, quam ipſa res. quid enim indignius? ſed iam ad iſta obduruimus, & humanitatem omnem exſuimus. Tuas litteras hodie exſpectabam, nihil equidem ut ex ijs noui: quid enim? uerumtamen. Oppio, & Balbo epiſtolas deferri iubebis: & tamē Piſonem ſicubi de auro. Faberius ſi ue nerit, uidebis, ut tantum attribuatur, ſi modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam uenit. uult, opinor, regnum aliquod emere a Caeſare. nam, quo modo nunc eſt, pedē ubi ponat in ſuo, non habet. omnino eum Sextius noſter parochijs publicis occupauit: quod quidem facile patior. uerumtamen, quod mihi, ſummo beneficio meo, magna cum fratribus illius neceßitudo eſt, inuito eum per litteras, ut apud me diuerſetur. ad eam rem cum mitterem Alexandrum, has ei dedi litteras. Cras igitur auctio Peducaei: cum poteris ergo: etſi impediet fortaſſe Faberius: ſed tamen, cum licebit. Dionyſius noſter grauiter queritur, & tamen iure, a diſcipulis abeſſe tam diu. multis uerbis ſcripſit ad me, credo item ad te. mihi quidem uidetur etiam diutius abfuturus. ac nollem: ualde enim hominem deſidero. Vale.*

EXPLANATIO

Celeritas *tua,* } in ſcribendo. Res *ipſa* } quam ſcripſiſti: qua nihil poteſt eſſe indignius. Hvmanitatem *omnem* } omnem ſenſum humanitatis: ut iam neque dolere ullo damno, neque laetari ullo commodo poſſimus. id autem ob interitum filiae; qua amiſſa, nihil iam in reliqua uita ſibi eſſe curandum ſtatuebat. Vervmtamen. } exſpectabam. & eſt figura, qua uſus eſt ep.8.& 12.l.14. & in ep. ad Tiro. ē his uerbis: Confice profeſſionem. etſi haec pecunia ex eo genere eſt, ut profeſſione non egeat. uerumtamen. Epistolas } quibus eos Cicero rogabat, ut exactionem Faberiani nominis adiuuarent. nam & ſupra, ep.28.l.12. Cum Oppio, inquit, & Balbo communices, quantopere, & quare uelim hortos; ſed ita poſſe, ſi expediatur illud Faberianum. Et *tamen* } quamquam ad Oppium & Balbum ſcripſi de Faberio: tu tamen ſicubi Piſonem poteris conuenias, ut cum eo de auro colloquaris. Et, opinor, hoc intelligit, ut ad emptionem hortorum auream pecuniam a Piſone argentario mutuam ſumerer uſura pendenda. uel: ut argentea pecunia Piſoni daretur, Piſo auream redderet. Piſonem autem argentarium fuiſſe, indicat illud ep. 5.l.12. Ad Aulum ſcripſi, ut ea, quae bene noſſem de auro, Piſoni demōſtrarem. quo etiam loco de permutatione agitur. & infra ep.4. Si quid poteris, inquit, cum Piſone conficies: Aulus enim uidetur in officio futurus. utrobique enim Auli mentio: & utrobique eius opera apud Piſonem Cicero uidetur uti. de Piſone autem ep.4.10.12. huius lib.& 10.l.14. Attribvatvr, } numeretur, ſoluatur. Attributam pecuniam Pedianus dicit eſſe, quam in ſtipendium militum ex aerario depromptam tribuni aerarij quaeſtoribus adnumerabant. Idem fere M.Varro. ſed a rebus publicis transferri ad priuatas, docet illud ep. 3.l.16. Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum. quae quamquam explicata ſunt; tamen, quod & Dolabellae nomen in his eſt, & attriburio eſt mihi nominum ignota, conturbor. item illud in epiſtola ad Tironem fam.lib.16. De attributione conficies: de repraeſentatione uidebis. De domeſticis rebus hactenus. de publicis omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius. Accipies *ab Erote* } cognoſces ab Erote, quantum nobis a Faberio debeatur. is enim Ciceronis rationes procurabat epiſt. 15.& 18.lib.15.& 2.& 14.lib.16. Ariobarzanis *filius* } eius, quem a Mithridate fuiſſe expulſum legitur in oratione pro lege Manilia. Evm *Sextius noſter parochijs publicis occupauit* } ei Sextius noſter & domum iam, & omnia ad uictum neceſſaria de publico curauit. *Parochijs*: praebitionibus: & parochus, qui huic muneri praeerat, ut ſumptu publico ſiue legatos, ſiue alios muneribus ornaret, aut etiam aleret. & dixit, Occupauit, quaſi, ante me cepit, ut ego cum fruſtra ſim inuitaturus. quale illud in Tuſculanis, opinor, quaeſtionibus: Occupaui te fortuna, atque cepi, omnesq. aditus tuos interclusi, ut ad me adſpirare non poſſes. legendus Acron in illud Horatij, Proxima Campano Ponti quae uillula tectum Praebuit, & parochi, quae praebent ligna, ſalemq. Svmmo *beneficio meo* } nam Ariobarzanem, eius fratrem, Cappadociae regem, praeſentibus inſidijs nec opinantem liberauerauerat, regnumq. ei ſeruauerat, ut in epiſtola ad ſenatum, & in ea, quam eodem libro ad Catonem ſcripſit. ep.20. l.5.& fam. ep.2.& 4.l.15. Cvm *fratribus illius* } unum Ariobarzanem ſeruauit, ut ipſe ad ſenatum & ad Catonem ſcribit: & unum ibi nominat Ariobarzanis fratrem Ariarathem: ut hic uideatur, Fratre, legendum potius, quam Fratribus. ſed, repugnantibus antiquis libris, nihil muto. Apvd *me* } domi meae: cum tamen ipſe abeſſet. ſic locutus ep.3.l.15. Avctio *Peducaei:* } cui Atticus dare operam nolebat. ep.48.l.13. Cvm *poteris ergo* } ad me uenies. Faberivs } exactio nominis Faberiani. A discipvlis } quos Romae habebat. & fortaſſe is eſt, qui Ciceronis filios docuerat: de quo ſupra.

Cicero S. D. Attico. 3.

A Te *litteras exſpectabam,non dum ſcilicet: nã bas mane reſcribebam.Ego uero iſta nomina ſic probo,ut nihil aliud me moueat, niſi quod tu uideris dubitare. illud enim non accipio in bonam partem, quod ad me refers. quid? ipſe negotium meum gererem,niſi conſilio tuo?ſed tamen intelligo, magis te id facere diligentia,qua ſemper uteris, quam quod dubites de nominibus iſtis. etenim Coelium non probas: plura non uis. utrumq. laudo:his igitur utendum eſt.praes aliquando factus eſſet, in his quidem tabulis.a me igitur omnia, quod dies longiores:teneamus modo,quod uolumus.puto fore iſtam etiam a praecone diẽ, certe ab heredibus. De Criſpo,& Muſtela uidebis: & uelim ſcire,quae ſit pars duorum.De Bruti aduentu eram factus certior.attulerat enim ab eo Aegypta libertus litteras.miſi ad te epiſtolam,quia commode ſcripta erat. Vale.*

EXPLANATIO

Nondvm *ſcilicet*, } litteras equidem a te exſpectabam, ſed nondum tamen. qui enim tabellarij a te mane diſcedunt; (erat autem Atticus Romae, Cicero in Tuſculano, ut propinqui maxime eſſent: epiſt. 12.) mane certe huc peruenire non poſſunt, multo etiam minus, qui meridie. Ista *nomina* } de quibus ad me ſcribis. Cicero, cum pecuniam non haberet, unde hortos emeret, Attico mandauerat, ut aliquid uenderet. Atticus in uenditione non pecuniam accepit ab eo, qui emit, ſed nomina, ita tamen, ſi ea nomina Cicero probaſſet, ad quem de ea re ſcripturus erat. Videris *dubitare* } quod & plura ſint nomina, ut exigi deinde omnia, niſi magna moleſtia, non poſſint; & in iſtis nominibus non bonum nomen Coelius uideatur. Ad *me refers* } Atticus ad Ciceronem retulerat de nominibus illis, ut faceret ipſe quod liberet; hoc eſt, ut illa uel acciperet, uel reijceret, quandoquidem ipſius res ageretur. Ipse } ſi ipſe adeſſem, & meum negotium gererem. Vtrvmqve *laudo* } utamur, inquit, his nominibus. nam neque mihi plura uidentur: & Coelium probo. Factvs *eſſet* } Germani in ſuis libris, Factus es: ego, Factus eſſes: hoc ſenſu: niſi haec nomina haberemus, tu aliquando praes factus eſſes pro me, & quia dixerat, Aliquando, incertum tempus & incertam rem ſignificãs: definit, & tempus remq. exprimit, cum infert, In his quidem tabulis. in his quidem tabulis, quas in hortorum emptione facturus ſum, pro me certe ſpopondiſſes, niſi haec haberemus nomina, quae hortorum uenditoribus dari poſſent. A me *igitur omnia* } fient. ego te de ſponſione non rogabo: ipſe per me omnia conficiam. Qvod *dies longiores:* } malim ſic, Quod dies longior eſt: ut intelligatur dies nominum exigendorum, quam ſcripſerat Atticus abeſſe longius, quam oporteret. Teneamvs *modo, quod uolumus, &c.* } contingat modo, quod optamus, ut ſcilicet hortos aſſequamur. nam, quod ad diem nominum attinet, quam ſcribis longiorem eſſe: puto fore, ut praeco, qui Scapulanos hortos in auctione uenditurus eſt, non praeſentem pecuniam ab emptore poſcat, ſed diem largiatur ſolutionis faciendae non minus longam, quam ea dies eſt, ad quam haec nomina exigentur. quod ſi iſtam diem praeco non concedet; non dubito, quin ab heredibus eam impetremus. itaque utamur his nominibus: neque te iſta dies moueat; cum aeque longa futura ſit ea, quam ad hortorum pretium perſoluendum ſi minus praeco, heredes certe dabunt. Videbis } ut in auctione Scapulanorum hortorum, quantum poterint, nos adiuuent. Erat enim ex coheredibus: quod inſequens membrum declarat. Pars *duorum* } quae pars hortorum ad Criſpum, quae ad Muſtelam pertineat. ep. 5. Epistolam } mihi a Bruto miſſam.

Cicero S. D. Attico. 4.

H Abeo *munus a te elaboratum decem legatorum. & quidem puto. nam filius anno poſt quaeſtor fuit, quam conſul Mummius. ſed quoniam ſaepius de nominibus quaeris quid placeat: ego quoq. tibi ſaepius reſpondeo, placere. Si quid poteris cum Piſone, conficies: Aulus enim uidetur in officio futurus. uelim ante poſſis: ſi minus, utique ſimul, cum Brutus ueniet in Tuſculanum. magni intereſt mea, una nos eſſe. ſcies autem, qui dies is futurus ſit, ſi puero negotiũ dederis, ut quaerat. Spurium Mummium putaram in decem legatis fuiſſe: & uidelicet: etenim εὔλογον fratri fuiſſe: fuit enim ad Corinthum.*

EXPLANATIO

Habeo *munus &c.* } infra epiſt. 26. ita ſcribit: Si unde potes, erues, qui decem legati Mummio fuerint. Polybius non nominat. eorum nomina Atticus inuenit, inuenta miſit ad Ciceronem. Habeo, igitur, inquit, munus a te elaboratum decem legatorum. Et hic quoque perſpicuum eſt, lapſum eſſe in ordine qui has epiſtolas retulit in uolumina: cum infra de nominibus decem legatorum Atticum roget, hic autem ea ſe dicat accepiſſe. Et *quidem puto* } puto eos fuiſſe, quos tu ſcribis. Nam *filius &c.*

dixerat

dixerat olim Hortenſius Ciceroni, in decem legatis cum L. Mummio ad bellum Achaicum profectis Tuditanum fuiſſe; cum Tuditanum proauum ſuum iutelligeret, Cicero autem de auo dictum acciperet. ſed Atticus proauum fuiſſe oſtendit, eius patrem, quem Cicero ſignificari ab Hortenſio putauerat. Reſpondet igitur ad epiſtolam Attici, in qua ille ſcripſerat, in decem legatis fuiſſe Tuditanum Hortenſij proauum; cum Cicero eius filium, Hortenſij auum, intelligi putaſſet. Senſus eſt: Puto plane fuiſſe decem legatos, quos ad me ſcripſiſti, & fuiſſe in ijs Tuditanum Hortenſij proauum. ego autem Tuditano eius filio intellexeram: quem in decem legatis non fuiſſe, nunc quidem facile credo; cum quaeſtor fuerit anno poſt, quam quaeſtor Mummius: ut ſimile ueri non ſit, legatum Mummij fuiſſe, cum adhuc eſſet adoleſcens. uide epiſt. 6. 31. 32. & 33. MVMMIVS } L. Mummius Achaicus, qui conſul fuit cum L. Cornelio Lentulo, clarus euerſa Corintho. DE *nominibus quaeris quid placeat* } de nominibus legatorum a te ſcriptis. *Placere*: oſtendit ſibi placere legatorum nomina, cum dixit, Et quidem puto. CONFICIES: } de auro epiſt. 1. AVLVS *&c.* } Aulus in eo nos adiuuabit. VELIM *ante poſſis*: } cuperem, ante Bruti aduentum liceret tibi in Tuſculanum ad me uenire. VT *quaerat* } ut quaerat de familiaribus, aut de ſeruis Bruti, quo die ſit uenturus in Tuſculanum. ET *uidelicet*: } & uidelicet puto ita eſſe. cum enim ad Corinthum fuerit, & fuerit conſulis frater; conſentaneum eſt', eum in decem legatis, quos frater habuerit, fuiſſe.

Cicero S. D. Attico 5.

MISI tibi Torquatum. colloquere tu quidem cum Silio, ut ſcribis, & urge. illam diem negabat eſſe menſe Maio, iſtam negabat. ſed tu, ut omnia, iſtuc quoque ages diligenter. De Criſpo, & Muſtela ſcilicet cum quid egeris. Quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiſcum polliceris, ſatis eſt praeſertim cum hi tibi dies in magno noſtro negotio conſumantur.

EXPLANATIO

TORQVATVM } librum Torquati nomine inſcriptum: de quo epiſt. 32. Torquatus Romae eſt. iuſſi, ut tibi daretur. VRGE. } ut hortos ſuos nobis uendat. ILLAM *diem &c.* } intelligit hortos Scapulanos, cum dicit Illam diem: cum, Iſtam, Silianos: & diem intelligit ſolutionis. Silius enim concedebat, ut hortorum ſuorum emptor menſe Maio pretium perſolueret: heredes Scapulae tam lōgam diem non concedebant. ideoq. Atticum Cicero hortatur, ut urgeat de Silianis. DE *Criſpo, & Muſtela* } hoc eſt de hortis Scapulanis: uterque enim heres erat Scapulae. ep. 3. ADVENTVM } cum in Tuſculanum ueniet. IN *magno noſtro negotio* } de hortis ſcilicet.

Cicero S. D. Attico. 6.

*DE aquaeductu probe feciſti. columnarium, uide, ne nullum debeamus. quamquam mihi uideor audiſſe a Camillo, commutatam eſſe legem. Piſoni, quid eſt, quod honeſtius reſpondere poſſimus, quam ſolitudinem Catonis? nec coheredibus ſolum Herennianis, ſed etiam, ut ſcis (tu enim mecum egiſti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia ſumpſerat. ſed agit liberaliter, quoniam negat ſe quidquam facturum contra noſtram uoluntatem. coram igitur, ut ſcribis, conſtituerimus, quēadmodum rem explicemus. Quod reliquos coheredes conueniſti, plane bene. Quod epiſtolam meam ad Brutū poſcis, non habeo eius exemplum, ſed tamen ſaluum eſt, & ait Tiro te habere oportere, &, ut recordor, una cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eū reſcripſeram, miſi. Iudiciali moleſtia ut caream, uidebis. Tuditanum iſtum, proauum Hortenſij, plane non noram; & filium, qui tum non potuerat eſſe legatus, fuiſſe putaram. Mummium fuiſſe ad Corinthum, pro certo habeo. ſaepe enim hic Spurius, qui nuper eſt * epiſtolas mihi pronunciabat uerſiculis facetis ad familiares miſſas a Corintho. ſed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, non ſolitos maiores noſtros legare in decem, qui eſſent imperatorum neceſſarij, ut nos, ignari pulcherrimorum inſtitutorum, aut negligentes potius, M. Lucullum, & L. Muraenam, & ceteros ad L. Lucullum miſimus. illudq. ἀλογώτατον, illum fratri in primis eius legatis fuiſſe. Vale.*

EXPLANATIO

DE *aquaeductu* } non in agro, ſed in urbe. COLVMNARIVM *&c.* } tributum, quod in ſingulas columnas domum ſuſtentantes exigeretur, propterea quod opulentiam ſignificarent habitantium. Caeſar lib. 3. de bello ciuili: Acerbiſſime imperatae pecuniae tota prouincia exigebantur. multa praeterea

terea generatim ad auaritiam excogitabantur. in capita ſingula ſeruorum ac liberorum tributum imponebatur. columnaria, hoſtiaria, frumentum, milites, remiges, arma, tormenta, uecturae imperabantur. VIDE, *ne nullum* } malo, Vllum. ut dicat: uide, ne in columnarium ullum uectigal incidamus: uide, ut omnino columnarij debitionem effugiamus. Forte quippiã cum columnis Atticus aedificabat Romae Ciceronis nomine: ut de columnario deinde pendendo non ſine cauſſa Cicero timeret. LEGEM } qua columnarium antea pendebatur. PISONI *&c.* } argentario, pecuniam, Catoni pupillo, aut eius tutoribus creditam, repetenti. COHEREDIBVS } Catonis creditoribus. DE *puero Lucullo* } ſi de pecunia, quam Luculli pueri tutor in Achaia ſumpſit, Piſo aget. erat autem, ut eſt in prooemio libri 3. de finibus, unus e tutoribus Cicero. CVM *illius obiurgatoria* } qua Brutus eum obiurgauerat, quod interitum filiae mollius ferret, quam uirum deceret. itaque ipſe Brutum ſolans in morte matris, Eſt, inquit, alienum tanto uiro, ut es tu, quod alteri praeceperit, id ipſum facere non poſſe. me quidem cum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua a nimio maerore deterruit. cum enim mollius tibi ferre uiderer, quam deceret uirum, praeſertim eum, qui alios conſolari ſoleret; accuſaſti me per litteras grauioribus uerbis, quam tua conſuetudo ferebat. IVDICIALI *moleſtia ut careamus* } ſcripſerat Atticus, eſſe qui eius patrocinium in iudicijs deſiderarent: uidebis, inquit Cicero, ne quis mihi moleſtus ſit, ut eum in iudicio defendam, nam iudiciali moleſtia omnino cupio carere. ISTVM } quem tu ſcribis in decem Mummij legatis fuiſſe. FILIVM } iſtius Tuditani filium fuiſſe putaram in decem: ſed uidelicet aſſentior tibi, qui patrem ſcribis fuiſſe; cum filius, qui tum erat adoleſcens, legatus eſſe non potuerit. MVMMIVM *fuiſſe ad Corinthum* } cum Lucio fratre, qui eam deleuit. ep. 4. SPVRIVS } nepos, ut opinor, Spurij Mũmij, quem dicit ad Corinthum fuiſſe, cum fratre. NVPER *eſt*, * *Epiſtola &c.* } tale quippiam deſideratur, Mortuus: ut, Qui nuper eſt mortuus, legatur, quod in antiquo libro legitur. MISSAS } a Sp. Mũmio. QVIN *fratri fuerit legatus, non in decem* } proficiſcentibus ad bellum legati dabantur: poſtea, ut uicta prouincia componeretur, decem legati decernebantur. in oratione pro Cornelio Balbo, C. Caeſarẽ, inquit, ſenatus & genere ſupplicationum ampliſſimo ornauit, & numero dierũ nouo. idem in anguſtijs aerarij uictorem exercitum ſtipendio affecit: imperatori decem legatos decreuit. Et de prouincijs conſularibus: Actum eſt de decem legatis: quos alij omnino non dabant, alij exempla quaerebant, alij tempus differebant, alii ſine ullis uerborum ornamentis dabant. Et in epiſtola ad Lentulum: Stipendium Caeſari decretum eſt, & decem legati. quamquam Caeſari, ob multas de Gallis uictorias, dignitatis cauſſa decem legati decreti ſunt, non ut Gallia, in qua bellum adhuc gerebat, in prouinciae formam redigeretur. Fuit igitur Mummius in primis fratris legatis, in decem non fuit. ILLVM *fratri* } Sp. Mummium L. Mummio. IN *primis eius legatis* } in ijs, quos primum eduxit.

Cicero S. D. Attico. 7.

OPERAM tuam multum, qui & haec cures, & mea expedias, & ſis in tuis multo minus diligens, quam in meis. Sextius apud me fuit, & Theopompus pridie: ueniſſe a Caeſare narrabat litteras: hoc ſcribere, ſibi certum eſſe Romae manere; cauſſamq. eam adſcribere, quae erat in epiſtola noſtra, ne ſe abſente leges ſuae negligerentur, ſicut eſſet neglecta ſumptuaria. eſt εὔλογον*: idq. eram ſuſpicatus. ſed iſtis mos gerendus eſt; niſi placet hanc ipſam ſententiam nos perſequi & Lentulum cũ Metella feciſſe diuortium. haec omnia tu melius. reſcribes igitur quidquid uoles, dummodo quid. iam enim non reperio, quid te reſcripturum putẽ, niſi forte de Muſtela, aut ſi Silium uideris. Brutus heri uenit in Tuſculanum poſt horam decimam. hodie igitur me uidebit: ac uellem, cum tu adeſſes. miſi equidem ei nunciari, te, quoad potuiſſes, exſpectaſſe eius aduentum, uenturumque, ſi audiſſes, meque, ut facio, continuo te certiorem eſſe facturum. Vale.*

EXPLANATIO

HAEC *cures,* } haec, quae ad me ſcripſiſti, nam Attici litteris reſpondet. A CAESARE } in Hiſpania bellum gerente contra Pompeii liberos. IN *epiſtola noſtra* } intelligit epiſtolam, quam ad Caeſarem ſcripſit: quam tamen, ut opinor, non miſit, quod in ea Caeſaris amici, qui Romae erant, nimium multa mutari uellent. ep. 27. & 28. argumentum autem illius epiſtolae hoc fuit, ut Caeſar remp. conſtitueret; quae minus firma uideretur, legibus, quas ipſe tulerat, neglectis; deinde ad Parthicum bellũ proficiſceretur. ep. 33. LEGES *ſuae* } ut de iudicijs, de ſumptibus, de praemijs eorum, qui plures filios ſuſcepiſſent. quas leges tulit poſt bellum Africanum. Dio lib. 43. EST εὔλογον } uelle Caeſarem Romae manere propter eam cauſſam. IDQ. *eram ſuſpicatus &c.* } ego item exiſtimaueram, fore, ut Caeſar maxime propter eam cauſſam Romae uellet manere, ne ſe abſente leges ſuae negligerentur: idq. ſcripſi in epiſtola ad Caeſarem. SED *iſtis mos gerendus eſt* } quibus eam epiſtolam mitti non placet. epiſt. 28. NISI *placet &c.* } niſi tu in hac opinione es, ut hanc ipſam ſententiam perſequamur, hoc eſt, ut omnino ſcriptam epiſtolam ad Caeſarem mittamus. ET *Lentulum cum Metella feciſſe diuortium,* } refertur ad illud, Sextius narrabat. DE *Muſtela, aut ſi Silium uideris* } de hortis Scapulanis, & Silianis.

hoc

hoc ſupra ita ſaepe narratur, ut hic putidum uideatur explanare. Misi *equidem ei nunciari*, } pro, ſignificaui, ut ei nunciaretur. infra epiſt. 10. Hodie Spintherem exſpecto: miſit enim Brutus ad me. Et ad Brutum, epiſt. 16. lib. XI. fam. Mitte ad Lupum noſtrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Et epiſt. 9. ad Tironem: Curio miſi, ut medico honos haberetur. Rato tamen cum infinitiuo iunctum inuenitur: & abundare poteſt, Nunciari.

Cicero S. D. Attico. 8.

Plane nihil erat, quod ad te ſcriberem. modo enim diſceſſeras, & paullo poſt triplices remiſeras. uelim cures faſciculum ad Veſtorium deferendum: & alicubi des negotium, qui quaerat, Q. Fa- berij fundus num quis in Pompeiano, Nolano uenalis ſit. Epitomen Bruti Coelianorum uelim mihi mittas, & a Philoxeno Παναιτίου περὶ προνοίας. *Te idibus uidebo cum tuis. Vale.*

EXPLANATIO

Triplices *remiſeras.* } modo a me diſceſſeras, & paullo poſt ego ad trinas litteras miſeram, tuq. ad omnia reſpondeas: ut iam, quod ſcribam, nihil plane ſit. *Triplices*: non dicit, trinas, ſed triplices, quaſi, tribus meis epiſtolis reſpondentes. Et cum dicit, Paullo poſt triplices remiſeras; plus dicit ad oſtendendam argumenti inopiam, quam ſi dixiſſet, Paullo poſt trinas ad te miſeram. quod enim tribus epiſtolis Cicero ſcripſiſſet, colligere eadem illa, & in quartam conijcere potuiſſet; quod facere nõ numquam ſolemus. ita ſcribendi ſententiam habuiſſet. cum autem non modo ipſe ad Atticum trinas miſiſſet, ſed Atticus ad omnia reſpondẽs triplices remiſiſſet: iam plane, quod ſcriberet, reliquum nihil erat. Coelianorvm } uide illud ep. 7. lib. 12. In Bruti epitoma Fannianorum. A philoxeno } mitte Panaetij librum de prouidentia, a Philoxeno ſumptum.

Cicero S. D. Attico. 9.

Commodvm diſceſſeras heri, cum Trebatius uenit, paullo poſt Curtius, hic ſalutandi cauſſa, ſed manſit inuitatus. Trebatium nobiſcum habemus. hodie mane Dolabella. multus ſermo ad multum diem. nihil poſſum dicere ἐκτενέστερον. *nihil* φιλοστοργότερον, *uentum eſt tamen ad Quinctum. multa* ἄφατα, ἀδιήγητα, *ſed unum eiuſmodi, quod, niſi exercitus ſciret, non modo Tironi dictare, ſed ne ipſe quidem auderem ſcribere. ſed hactenus,* ἄχρι ῥως *ad me uenii, cum haberem Dolabellam, Torquatus, humaniſſimeque Dolabella, quibus uerbis ſecum egiſſem, expoſuit. commodum enim egerã diligentiſſime. quae diligentia grata eſt uiſa Torquato. A te exſpecto, ſi quid de Bruto. quamquã Nicias confectum putabat, ſed diuortium nõ probari. quo etiã magis laboro idem, quod tu. ſi quid eſt enim offenſionis, haec res mederi poteſt. mihi Arpinum eundem eſt. nã & opus eſt conſtitui a nobis illa praediola: & uereor, ne exeundi poteſtas non ſit, cum Caeſar uenerit: de cuius aduentu eam opinionem Dolabella habet, quam tu coniecturam faciebas ex litteris Meſſallae. cum illuc uenero, intellexeroq. quid negotij ſit; tum, ad quos dies rediturus ſim, ſcribam ad te. Vale.*

EXPLANATIO

Dolabella } confectum enim bellum erat in Hiſpania: cui Dolabella interfuit, & ante Caeſarem in Italiam reuertit. ἐκτενέστερον } cum maiore ſignificatione beneuolentiae. Et ſubintelligi perſpicuum eſt, illius ſermone. Ventvm *eſt tamen ad Quinctum* } pro, Tamen, rectius mea ſententia legeretur, Tandem, ſenſu non obſcuro. Mvlta ἄφατα, ἀδιήγητα } dicebat Dolabella a Quincto filio dicta contra Ciceronem in Hiſpania: quod & antea litteris idem Dolabella obſcure ſignificauerat. epiſt. 37. libro 12. Exercitvs } Caeſaris in Hiſpania. non, inquit, ſecreto, aut inter paucos mihi male dixit Quinctus, ſed ita palam, ut exercitus omnis cognoſceret. & cum alia in me coniecit ἄφατα, ἀδιήγητα, } tum unum eiuſmodi, quod ego, niſi exercitus id ſciret, non dico Tironi dictare, ſed ipſe ſcribere non auderem. Sed *hactenus* } reprimat ſe. nam cum oſtendiſſet, illud maledictum a Quincto in ſe collatum ita turpe eſſe, ut ſcribendum non uideretur, ſed ſcribere tamen ſe uelle, quando id exercitui notum eſſet uniuerſo: uictus acerbitate rei, ſcribendi conſilium omiſit, & intulit, Sed hactenus, figura utens ſententiam terminante. Secvm *egiſſem*, } de re Torquati. ut apud Caeſarem aliquid ageret Dolabella Torquati cauſſa; cum Torquatus ipſe gratia minus poſſet, qui Pompeianus fuiſſet. intelligo autem Aulum Torquatum: nam Lucius frater perierat, ut in Bruto legitur: quem librum ante hoc tempus ſcriptum eſſe, uel id aperte indicat, quod in eo libro Marcellum ait Mitylenis uiuere, hic autem occiſum eſſe tradit. epiſt. ſequenti. Si *quid de Bruto* } quid ſignificat? Bruti nouas nuptias. nam, dimiſſa Claudia, Appij filia, de qua in familiaribus epiſtolis lib. 3. ep. 4. Porciam duxit Catonis Vticenſis filiam: cuius & Plutarchus in Bruto, & Catone Vticenſi, & Valerius Maximus

lib.3 mentionem fecerunt. NICIAS } qui erat apud Ciceronem. ep.23. & 52.lib.12. CONFECTVM *putabat* } de Porciae nuptijs.& confectum ſane eſt ante Caeſaris aduentum. nam infra, Porciae laudationem, ſcribit, eſſe mittendam Domitio, & Bruto; Domitio, quod filius eſſet; Bruto, quod affinis, ex Porciae coniugio.ep.37.&45. DIVORTIVM } Claudiae. LABORO *idem, quod tu* } ut Porciam ducat, Catonis filiam.in quo fallitur Plutarchus, qui Brutum ait eam uxorem accepiſſe a Catone auunculo: cũ haec ſcripta ſint poſt deuictos in Hiſpania liberos Põpeij, id eſt poſt obitum Catonis. OFFENSIONIS } ſi quid apud homines offendit, quod Claudiam repudiarit. HAEC *res* } nuptiae Catonis filiae. quos enim offendit Claudiae diuortio, eos ſibi reconciliabit Porciae coniugio. Et non ita multo poſt eadem de re, Bruto, inquit, quamprimum agendum puto, praeſertim ſi ſtatuit. ſermunculum enim omnem aut reſtinxerit, aut ſedarit.erat enim Catonis nomen maxime populare, quod nemo umquam a libertate cõſtantius ſtetiſſet, uſque eo, ut ſibi mortem conſciſcere maluerit, quam ſeruire. IN *Arpinum* } erat enim in Tuſculano, cum haec ſcripſit. CONSTITVI } ut fructus redderent uberiores. Fuit faciendum, inquit paullo poſt, ut conſtituerem mercedulas praediorum. EXEVNDI } ſi manerem hic ad Caeſaris aduentum, cum ex bello Hiſpanienſi Romam uictor redibit, tum mihi in Arpinum ire minus liceret, ne ille ſuſpicaretur iccirco me longius diſcedere, quod uictorem aequo animo uidere non poſſem. eundum igitur, ante quam ueniat. DE *cuius aduentũ* } ad quam diem affuturus eſſet. ILLVC } in Arpinum. QVID *negotij ſit* } in conſtituendis praediolis.

Cicero S. D. Attico. 10.

MINIME miror, te & grauiter ferre de Marcello, & plura uereri periculi genera. quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec uidebatur natura ferre, ut accidere poſſet? omnia igitur metuenda. ſed illud παρὰ τὴν ἱστορίαν *tu, praeſertim me reliquum conſularem. quid tibi Seruius, quid uidetur? quãquam hoc nullam ad partem ualet ſcilicet, mihi praeſertim, qui non minus bene actum cum illis putem. quid enim ſumus? aut quid eſſe poſſumus? domi ne, an foris? quod niſi hoc mihi ueniſſet in mentem, ſcribere iſta neſcio quae; quo uerterem me, non haberem. ad Dolabellam, ut ſcribis, ita puto faciendum,* κοινότερα *quaedam, &* πολιτικώτερα. *faciendum certe aliquid eſt. ualde enim deſiderat. Brutus ſi quid, curabis ut ſciam. cui quidem quamprimum agendum puto, praeſertim ſi ſtatuit. ſermunculum enim omnem aut reſtinxerit, aut ſedarit. ſunt enim, qui loquantur etiam mecum, Sed haec ipſe optime, praeſertim ſi etiam tecum loquetur. Mihi eſt in animo proficiſci XI. Kal. hic enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec uſquam, ſed tamen illic. Hodie Spintherem exſpecto. miſit enim Brutus ad me: per litteras purgat Caeſarem de interitu Marcelli: in quem, ne ſi inſidijs quidem ille interfectus eſſet, caderet ulla ſuſpicio. nunc uero, cum de Magio cõſtet, non ne furor eius omnem cauſſam ſuſtinet? plane, quid ſit, non intelligo. explanabis igitur. quamquam nihil habeo, quod dubitem, niſi, ipſo Magio quae fuerit cauſſa amentiae; pro quo quidem etiam ſponſor factus eſt. nimirum id fuit. ſoluendo enim non erat. credo enim petiſſe a Marcello aliquid, & illum, ut erat, conſtantius reſpondiſſe.* οὐ γὰρ ὁ νεῖδος. *Vale.*

EXPLANATIO

DE *Marcello*, } quem P.Magius Chilo in Athenienſium portu interfecerat. exſtat de eius interitu Sulpicij epiſtola ad Ciceronem. NEQVE *acciderat antea* } numquam enim acciderat, ut clariſſimus uir ab homine taeterrimo, ueteri amico, & comite, nullam ob cauſſam occideretur. cum autem nunc acciderit, quod nemini in mentem ueniſſet timere: nullum iam eſt periculi genus, quod metuẽdum non ſit. παρὰ τὴν ἱστορίαν, } ſcripſerat Atticus Ciceroni, ut ſe diligentiſſime cuſtodiret, praeſertim reliquum conſularem. hoc, inquit, eſt praeter hiſtoriam; contra ueritatem. quid enim? Ser. Sulpicius non & ipſe conſularis? TV: } poſuiſti in epiſtola tua. uel coniunge ſic: παρὰ τὴν ἱστορίαν, tu praeſertim, reliquum conſularem, ut ſit, Tu praeſertim, qui errare non ſoles in hiſtoria. RELIQVVM *conſularem* } ſubintelligitur, ut omni diligentia tuear, atque conſeruem. Hoc *nullam ad partem ualet* } haec cautio, atque haec diligentia, quam in tuenda ſalute adhiberi uis, quem fructum afferet, mihi praeſertim, qui in uita iam quod agam nihil habeo, neque domi, neque foris? Equidem ſic exiſtimo, non minus bene actum cum illis, qui perierunt, quam nobiſcum, qui fortunae beneficio conſeruati ſumus. QVID *enim ſumus?* } non eſt de pluribus ſententia, ſed de ipſo tantum. nam infert, Quod niſi hoc mihi ueniſſet in mentem, ſcribere iſta neſcio quae; quo me uerterem, non haberem. κοινότερα, & πολιτικώτερα } ſubaudi, mittenda. Puto, inquit, quemadmodum tu ſcribis, librum aliquem ad Dolabellam nobis eſſe mittendum, qui contineat non τὰ φιλοσοφικὰ, ſed potius κοινότερα quaedam, & πολιτικώτερα. quod eius generis ſcripta magis uiderentur Dolabellae conuenire, qui nõ in ſtudiis doctrinarum, ſed in republica, & in communi quodam litterarum genere uerſatus eſſet. VALDE *enim deſiderat* } ep.13. Volo Dolabellae ualde deſideranti: non reperio, quid: & ſimul αἰδέομαι Τρῶας. BRVTVS *ſi quid;* } ſi Porciam in matrimonium duxerit. Plutarchus in Bruto. Si *ſtatuit* } ſi ſtatuit eam ducere, puto ei faciundum eſſe, ut quamprimum ducat. SERMVNCVLVM } eorum, qui diuortium Claudiae reprehendebant. nam & ſupra: Nicias confectum putabat, ſed diuortium

non

non probari. RESTINXERIT, *aut ſedarit* } hoc eſt, quod dixit in epiſtola proxima ſuperiore: Si quid eſt offenſionis, haec res mederi poteſt. nam populum non tam offendit Claudiae diſſidio, quam delectabat Porciae nuptijs. QVI *loquantur etiam mecum* } Claudiae diuortium improbantes. IPSE } Brutus. haec, inquit, ipſe optime ſtatuet, praeſertim ſi utetur conſilio tuo. mecum enim hac de re loqui non poterit, qui in Arpinũ cogito XI. Kal. Quinct. XI. *Kal.* } Quinctiles. profectus tamen eſt triduo poſt, nempe IIX. Kal. ut ſcribit ep. 21. & 34. SED *tamen illic* } illic tamen quiddam eſt, quod agam. quid autẽ illud erat? ut ſcilicet ſua praediola conſtitueret. lege in ea, quae hanc antecedit, & ea, quae conſequitur epiſtola. SPINTHEREM } hic eſt, de quo ep. 51. lib. 12. & 10. lib. 14. a patre Spintheris cognomen accepit. MISIT } ſignificauit. ut illud ad Tironem: Curio miſi, ut medico honos haberetur. & ad Brutũ: Mitte ad Lupum noſtrum, ut is nobis eas centurias conficiat. DE *interitu Marcelli* } erant enim, qui ſuſpicabantur, M. Marcellum a P. Magio fuiſſe occiſum auctore Caeſare. CVM *de Magio conſtet* } cũ conſtet, P. Magium, qui Marcellum uulnerauerat, paullo poſt flagitium agnouiſſe, ſeq. ipſum, ſibi e ſcelere iratum, interfeciſſe: res indicat, eius facti cauſſam non in Caeſarem, ſed in Magij furorem conferẽdam. NON *intelligo* } cur Brutus Caeſarem purget. apparet enim, aliquid in Caeſarem dici. quod quale ſit, uelim explanes. QVAMQVAM *&c.* } ego, inquit, quod ad me attinet, non dubito, quin Magius amẽtia impulſus Marcellum interfecerit inſcio Caeſare: ſed illud cogito, quaenam illi tãtae amentiae cauſſa potuerit eſſe, ut talem uirum, amicum ſuum, etiam ſponſorem occideret. NIMIRVM *id fuit* } nimirum propter eam ſponſionem Marcellum Magius interemit. cum enim una cum Marcello Romam rediret, & creditoribus non haberet unde ſolueret; credo, petijſſe aliquid a Marcello ſponſore ſuo, illum autem non quidem cum opprobrio, ſed conſtanter reſpondiſſe, negantem ſe daturum: ex eo Magium in iram, & amentiam prolapſum, illum occidiſſe. Hoc Cicero, coniecturam ſecutus, opinabatur: ſed Valerius Maximus lib. 9. aliam ponit eius amẽtiae cauſſam: cuius uerba ſubſcribemus. Conſternatum, inquit, Magij Chilonis amentia pectus, qui M. Marcello datum a Caeſare ſpiritum ſua manu eripuit, uetus amicus, & Pompeianae militiae comes, indignatus aliquos ſibi amicorum ab eo praeferri. urbem enim a Mitylenis, quo ſe contulerat, repetentem, in Athenienſium portu pugione confodit, protinusq. ad irritamenta uaeſaniae ſuae trucidanda tetendit.}

Cicero S. D. Attico. 11.

CREDEBAM eſſe facile: totum eſt aliud, poſtea quam ſum a te diſiunctior. ſed fuit faciendum, ut & conſtituerem mercedulas praediorum, & ne magnum onus obſeruantiae Bruto noſtro imponerem. poſt hac. n. poterimus cõmodius colere inter nos in Tuſculano: hoc autem tempore, cum ille me quotidie uidere uellet, ego ad illum ire non poſſem, priuabatur omni delectatione Tuſculani. tu igitur, ſi Seruilia uenerit, ſi Brutus quid egerit, etiam, ſi conſtituerit quando obuiã, quidquid denique erit, quod ſcire me oporteat, ſcribes. Piſonem, ſi poteris, conuenias. uides, quam maturum ſit. ſed tamen, quod commodo tuo fiat. Vale.

EXPLANATIO

CREDEBAM *eſſe facile:* } longius abeſſe a te. nam haec ſcripſit Arpini, quo ſe ex Tuſculano contulerat. POSTEA *quam ſum a te diſiunctior* } poſtea quam huc ueni, e Tuſculano profectus. ubi minus eram a te diſiunctus, quam nunc ſum. nam Roma multo propius abeſt Tuſculanum, quam Arpinum. FVIT *faciendum* } ueniendum omnino huc fuit. MERCEDVLAS *praediorum* } ſupra: Mihi Arpinum eundum eſt: nam opus eſt conſtitui a nobis illa praediola. *Mercedulas*: uectigal, quod ex praediorum locatione capiebat: ut epiſt. 30. libro 12. Ciceroni, uelim hoc proponas, ut ſumptus huius peregrinationis accommodet ad mercedes Argileti, & Auentini. & ep. 18. lib. 15. Ab Erote quaeras, ubi merces inſularum. CONSTITVEREM } certiores atq. uberiores redderem. ONVS *obſeruantiae Bruto noſtro imponerẽ.* } cum. n. uterq. eſſet in Tuſculano, Brutusq. Ciceronem quotidie uidere uellet; Cicero autem ad illum quotidie ire non poſſet; ſequebatur, ut Brutus ad Ciceronem. quod Cicero nolebat, indignum exiſtimans, Brutum ad ſe quotidie domũ uenire. Exiui igitur}, inquit, e Tuſculano, ne Bruto noſtro quotidie ad me ueniendi onus imponerem. *Obſeruantiae*: obſeruare eſt aſſidue cum aliquo eſſe honoris cauſſa. unde illud in prima epiſtola: Dies fere nullus eſt, quin hic Satyrus domum meam uentitet. obſeruat L. Domitiũ maxime: me habet proximum. Et Phil. 11. Cuſtoditus ſum a te, tu a me obſeruatus in petitione quaeſturae. COMMODIVS *colere inter nos* } nã hoc tẽpore minus commode poterant. itaq. ep. 23. Nunc, inquit, cũ ita ſimus affecti, ut non poſſimus plane ſimul uiuere; (intelligis. n. profecto, quo maxime poſita ſit συμβίωσις) facile patiebar nos potius Romae una eſſe, quã in Tuſculano. PRIVABATVR *&c.* } mecum eſſe quotidie uolebat, nec id poterat ſuo commodo, cum ei ueniendum ad me eſſet. ita nullã delectationẽ capiebat ex Tuſculano. VENERIT } Romam. EGERIT } de nuptijs. ep. 9. QVANDO *obuiam* } Caeſari proficiſcatur, ex Hiſpanienſi bello reuertenti. CONVENIAS } uide illud ep. 2. Piſonem ſicubi de auro. QVAM *maturum* } aurum enim a Piſone quaerebat, ut Scapulanos hortos, quos in auctione coheredes uendituri erant, poſſent emere. *Maturum*: quia dies auctionis inſtabat. quod infra paullo apertius, his uerbis: De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus: dies adeſt.

Cicero S. D. Attico. 12.

V *Alde me momorderunt epiſtolae tuae de Attica noſtra: eaedem tamen ſanauerunt. quod. n. te ipſe conſolabare eiſdem litteris, id mihi erat ſatis firmum ad leniendam aegritudinem. Ligarianam praeclare uendidiſti. poſt hac quidquid ſcripſero, tibi praeconium deferam. Quod ad me de Varrone ſcribis; ſcis, me antea orationes, aut aliquid id genus ſolitum ſcribere, ut Varronem nuſquam poſſem intexere. poſtea autē quam haec coepi* φιλολογώτερα, *iam Varro mihi denunciauerat magnam ſane, & grauem* προσφώνησιν. *biennium praeterijt, cum ille* Καλλιππίδης *aſſiduo curſu cubitum nullum proceſſerit, ego autem me parabam ad id, quod ille mihi miſiſſet, ut* αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, *ſi modo potuiſſem, nam hoc etiam Heſiodus adſcribit,* αἴ κε δύνηαι. *nunc illam* περὶ τελῶν σύνταξιν, *ſane mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit, deſpondimus. idq. eum non nolle mihi ſcripſiſti. ergo illam* ἀκαδημικὴν, *in qua homines nobiles illi quidem, ſed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim ſunt* Ἀντιόχεια, *quae iſte ualde probat. Catulo, & Lucullo alibi reponemus, ita tamen ſi tu hoc probas: deq. eo mihi reſcribas, uelim. De Brinniana auctione accepi a Veſtorio litteras. ait, ſine ulla controuerſia rem ad me eſſe collatam (Romae uidelicet, aut in Tuſculano me fore putauerunt) ad VIII. Kalen. Quinct. dices igitur uel amico tuo, uel Othoni coheredi meo, uel Labeoni noſtro, paullum proferant auctionem; me circiter nonas in Tuſculano fore. cum Piſone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adeſt.*

EXPLANATIO

De *Attica* } quod eam ſignificabant aegrotare. ep. 13. 15. 17. 21. & 22. Consolabare } cum cauſſam ſcriberes, cur eius inualetudinem putares forte non diuturnam. Aegritvdinem } dolorem & moleſtiam meam ex Atticae morbo ſuſceptam. Et eſt aegrotario in corpore, aegritudo in animo. ipſe Tuſculanarum quaeſtionum l. 3. Vendidisti } metaphora ſumpta de ijs, qui, quod uendere cupiunt, prius laudant, quo libentius ematur. ex quo illud Horatij: Laudat uenales, qui uult extrudere, merces. Vendidiſti, inquit, praeclare oratiunculam meam pro Q. Ligario: hoc eſt, ita meam orationem laudaſti, ut alij, tuam auctoritatem, tuumq. iudicium ſecuti, eam probare coeperint, aeque atq. ij, qui uenditori, ſuas merces laudanti, fidem adhibentes, bonum ſaepe putant eſſe, quod uitioſum eſt. infra epiſt. 13. Ligarianam, inquit, praeclare auctoritas tua commendauit. ſcripſit enim ad me Balbus, ac Oppius, mirifice ſe probare. Praeconivm *deferam* } perſtat in tranſlatione. nam praecones in auctione uendebant. dicit igitur, Praeconium, ideſt uendendi munus. Cum aliquid, inquit, a me ſcriptum emittere uoluero, rogabo te, ut id ante, quam emittatur, tua auctoritate commendes: ut ſcilicet alij deinde probent, quod a te, tali uiro, prius eſſe laudatum ſenſerint. De *Varrone* } Varronem deſiderare a me, ut ſcilicet meis eum ſcriptis intexam. epiſt. 14. Nvsqvam } quod neque in orationibus perſonae loquentes inducuntur: & in libris, qui rationem oratoriam complectantur, ſcis Varroni locum non eſſe, ex eloquentia minus claro. in oratorijs quidem libris ideo ei locus non fuerat, quod ab ijs, qui diſputant, mentio cuiuſquam fieri non potuit, niſi eius, qui illis notus, aut auditus eſſet. ep. 16. lib. 4. Denvnciaverat *&c.* } dixerat, ſe magnum quiddam uelle ad me mittere. προσφώνησιν } libri deſtinationem, dedicationem, ut nunc loquimur, expreſſit Graeco uerbo, quod Latino non potuit. de hoc autem libro, Academicarum quaeſtionum in primo, ſic loquitur Varro: Intemperantis eſſe arbitror, ſcribere, quod occultari uelit: ſed habeo opus magnum in manibus; quod iampridem ad hunc ipſum (Ciceronem autem dicebat) quaedam inſtitui, quae & ſunt magna ſane, & limantur a me politius. & Cicero: Iſta quidem, inquam, Varro iam diu exſpectans, non audeo tamen flagitare. & in epiſtola: Exſpectabam omnino iam diu, meq. ſuſtinebam; ne ad te prius ipſe ſcriberem, quam aliquid accepiſſem, ut poſſem te remunerari quam ſimillimo munere: ſed cum tu tardius id faceres; hoc eſt, ut ego interpretor, diligentius; teneri non potui, quin coniunctionem ſtudiorum, amorisq. noſtri, quo poſſem litterarum genere declararem. προσφώνησις autem illa Varronis, ut opinor, opus fuit de lingua latina, quod Ciceroni inſcriptum poſtea emiſit. Καλλιππίδης } tragoediarum ſcriptoris percelebris, Ageſilai aetate, cuius nimium motum in ſcena reprehenſum, ut etiam a Myniſio hiſtrione ſimia ſit appellatus, oſtendit Ariſtoteles in Arte poetica: quo in libro bis eum nominat: inde Graecum adagium in eos, qui ſatagunt, & nihil agunt. Suetonius in Tiberio, & Plutarchus in Apophthegmatis, Καλλιππίδην igitur Varronem appellat, quod, aſſidue ſcribendo, nihilo tamen proceſſiſſet magis, quam Καλλιππίδης in curſu. Parabam } reddere aliquid pro eo, quod ille dediſſet, & reddere pari menſura, aut etiam, ſi modo potuiſſem, cumulatiore. Hesiodvs } uerſus Heſiodi eſt, Αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, αἴ κε δύνηαι. Quo uerſu eadem menſura iubet reddere, qua acceperis, & cumulatiore, ſi poſſis. In primo de officijs: Quod ſi, inquit, ea, quae acceperis utenda, maiore menſura, ſi modo poſſis, iubet reddere Heſiodus: quidnam beneficio prouocati facere debemus? Et de claris oratoribus: Illud Heſiodum laudatur a doctis, quod eadem menſura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, ſi poſſis. αἴ κε δύνηαι; proximo ſuperiore uerſiculo, cum hemiſtichium Heſiodi poſuiſſet, adſcripſit, Si modo potuiſſem: ſiquidem etiam

Heſiodus

Heſiodus non hoc modo dicit, αὐ τῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, ſed adſcribit, αἴκε δύνηαι. DESPONDIMVS, } conſtituimus Bruto mittere. ILLAM ἀκαδημικὴν } libros duos Academicarum quaeſtionum; quorum, Catulus, priorem inſcripſerat; Lucullus, alterum; quod duorum dierum ſermonem, a Catulo & Lucullo habitum, exponerent. poſtea, cum eos libros a Catulo & Lucullo ad Varronem transferre uellet; non ſolum ut Attico ſatis faceret, roganti ut Varronem ſuis ſcriptis inſereret; ſed etiam, quod ἀκατάληπτον uideretur, inducere loquentes de philoſophia Catulum, & Lucullum, homines illos quidem nobiles, ſed earum rerum, quae in ijs libris diſputarentur, minime peritos: ex duobus libris contulit in quattuor, eosq. ad Varronem miſit; cum quidem, Catuli, & Luculli omni prorſus mentione ſublata, partes ei Antiochinas dediſſet, ſibi ſumpſiſſet Philonis. ſed accidit uel hominum negligentia, uel temporũ iniuria, ut ex quattuor libris ad Varronem primus dumtaxat, ac ne is quidem integer, ad noſtram aetatem perueniret. ex duobus autem, quos primum ſcripſerat, Catulo, & Lucullo inſcriptis, de quorum ſalute multo minus Tullium laboraſſe, quam de poſterioribus ad Catonem, credibile eſt; (quippe, cum dicat paullo poſt: Multo haec erunt ſplendidiora, breuiora, meliora) neſcio quo modo Lucullũ aequior fortuna ſeruauit. NVLLO *modo philologi* } infra ep. 16. In his rebus ἀτριψία. & ep. 19. Ἀντιόχεια } cum ij libri ſententiam Antiochi de Academia complectantur; Varro autem partes Antiochinas ualde probet; recte ad eum transferentur, ep. 16. & 19. REPONEMVS } alijs libris eos ornabimus. SI *tu hoc probas* } ut ad Varronem transferamus. DE *Brinniana auctione* } Brinnius ſuorum bonorum heredes aliquot inſtituerat, in ijs Ciceronem, eorum bonorum auctionem coheredes facere uolebant, more in omnibus fere hereditatibus uſitato, in quibus ſcilicet plures heredes eſſent: ut, omni hereditate in pecuniam redacta, ſuam quiſque partem capere facilius poſſet. AIT, *ſine ulla controuerſia rem ad me eſſe collatam ad IIX. Kal. Quinct.* } ait, IIX. Kal. Quinct. coheredum omnium ſententia magiſtrum auctionis me eſſe cõſtitutum. in auctionibus enim hoc ſeruabatur, ut ex ijs, quorum res in auctione ageretur, unus auctionem gubernaret ac moderaretur, qui ſcilicet, quanti quaeque res uenire deberet, ipſe ſtatueret arbitratu ſuo, ſocijs non repugnantibus. in epiſtola prima, Vna, inquit, agebant & ceteri creditores, in quibus erat & Lucullus, & P. Scipio, & is, quem putabant magiſtrum fore, ſi bona uenirent, L. Põtius. Et Quinctilianus l. 6. ubi de riſu agit, Ciceronis dictum ponit in Plaetorium, Fonteij accuſatorem: Plaetotij matrem, dum uixit, ludum, poſtquam mortua eſſet, magiſtros habuiſſe. Et ludum per tranſlationem ait eſſe dictum, magiſtros per ambiguitatem: quod ad Plaetorij matrem, dum uixit, infames feminae conuenire ſolitae; poſt mortem, eius bona uenibant. PVTAVERVNT } putauerunt me Romae fore, aut in Tuſculano, ut ſuo commodo me conuenire & colloqui de auctione poſſent; cum ignorarent me Arpini fore uſque ad nonas: quo uenturos credibile non eſt; cum Arpinum Roma diſtet mnltis millibus paſſuum. AMICO *tuo* } Egnatio. ep. 44. PROFERANT *auctionem* } ultra III. idus; qui erat auctionis dies. Puto, inquit, circiter nonas me in Tuſculano fore. ibi me conuenire, & meã de auctione ſententiam poterunt cognoſcere. quod ſi a nonis ad III. idus, hoc eſt ad auctionis diem, minus intereſſe ſpatij uidetur, quam ipſi uellent; paullum proferant auctionem. infra ep. 14. Obire, inquit, auctionis diem facile poterunt. (eſt enim III. idus) ſi me in Tuſculano poſtridie nonas mane conuenerint. quod latius uolent proferre diem, poterunt uel biduum, uel triduum, uel ut uidebitur: nihil enim intereſt. CVM *Piſone Erotem habes.* } nunc & Piſo, & Eros Romae ſunt. cum Piſone igitur, ſi potes, confice de auro; & ab Erote cognoſce, quantum nobis & a Faberio, & ab alijs debeatur. ſupra epiſtola ſecũda, Piſonem, inquit, ſicubi de auro. Faberius ſi uenerit, uidebis ut tantum attribuatur, ſi modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ita hũc locum, alioqui obſcurum, ille locus illuſtrat, illum autem noſtra interpretatio. DE *Scapulanis hortis* } quos emere cupiebat, ut in ijs filiae monumentum poſſet aedificare. & ſuperiore proximo uerſiculo & de Piſone & de Erote Atticum admonuit horũ hortorum cauſſa. DIES *adeſt* } dies auctionis; quo Scapulani horti in auctione uenibunt. ſupra, huius auctionis tempus ſignificans, Piſonem, inquit, conuenias. uides, quam maturum ſit.

Cicero S. D. Attico. 13.

COMMOTVS *tuis litteris, quod ad me de Varrone ſcripſeras, totam Academiam ab hominibus nobiliſſimis abſtuli, tranſtuliq. ad noſtrum ſodalem, & ex duobus libris contuli in quattuor. grandiores ſunt omnino, quam erant illi; ſed tamen multa detracta. tu autem mihi peruelim ſcribas, qui intellexeris illum uelle. illud utique ſcire cupio, quem intellexeris ab eo* ζηλοτυπεῖσθαι, *niſi forte Brutum. id hercle reſtabat. ſed tamen ſcire peruelim. libri quidem ita exierunt, (niſi forte me communis* φιλαυτία *decipit) ut in tali genere ne apud Graecos quidem ſimile quidquam. tu illam iacturam feres aequo animo, quod illa, quae habes de Academicis, fruſtra deſcripta ſunt. multo tamẽ haec erunt ſplendidiora, breuiora, meliora. nunc autem* ἀπορῶ, *quo me uertam. uolo Dolabellae ualde deſideranti. non reperio, quid: & ſimul* αἰδέομαι Τρῶας: *neque, ſi aliquid, potero* μέμψιν *effugere. aut ceſſandum igitur, aut aliquid excogitandum. ſed quid haec leuia curamus? Attica mea, obſecro te, quid agit? quae me ualde angit. ſed crebro reguſto tuas litteras: in his acquieſco: tamen exſpecto nouas.* *Vale.*

EXPLANATIO

ABSTVLI, *tranſtuliq.* } abſtulit a Catulo,& Lucullo,tranſtulit ad Varronem. & appellat eos nobiliſſimos homines,quod honoribus,& rebus geſtis Varroni praeſtabant. MVLTA *detracta*} quãquam hi libri grandiores ſint,quam erant illi ad Catulum;& Lucullum : tamen in illis multa erant, quae in hos non contuli. QVI *intellexeris illum uelle* } intelligere te ſcribis, Varronem uelle, ut ego eum meis ornem ſcriptis.nunc mihi peruelim ſcribas,quo modo intellexeris hoc illum uelle. epiſt. 18. Exſpecto,inquit,quid ad ea,quae ſcripſi ad te:primum,qui intellexeris eum deſiderare a me, cum ipſe homo πολυγραφώτατος numquam me laceſſiſſet. ζηλοτυπεῖσθαι } nam & hoc Atticus adſcripſerat, intellexiſſe,neſcio quem a Varrone ζηλοτυπεῖσθαι, eorum, quos Cicero in ſuis libris intexuiſſet. epiſt. 18. BRVTVM } cui opus de Finibus deſponderat. ID *hercle reſtabat* } εἰρωνικῶς, quaſi dicat : inuidia exſiſtit inter pares:at Varro neutiquam Bruto comparandus:cur igitur illi inuideat? Sic pro Quincto : Illud etiam reſtiterat,quod heſterno die fecerunt,ut te in ius adducerent.Eadem ironia Terentius utentem Aeſchinum inducit in Adelphis:qui lenoni dicenti,Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium , Periurus,peſtis;tamen tibi a me nulla eſt orta iniuria: reſpondet:Nam hercle etiã id reſtat. Imitatus eſt fortaſſe Demoſthenem,qui ἐν τῷ κατὰ φιλ.β.ἀλλ' ἐβιάσθη νὴ δία, inquit,τοῦτο γὰρ ἔθ' ὑπόλοιπον. *Libri &c.*} facile aſſentior,ueritatis cauſſa,ijs,qui libros de finibus ad Brutum intelligi putant. certe .n. quattuor Academicos ad Varronem ſignificare non poteſt,qui nondum exierant.nam,ſi exiſſent, Atticus eos legiſſet: non legiſſe autem,aperte indicat illud , Haec erunt ſplendidiora,breuiora,meliora:& praeterea tota epiſtola,& ſequentes etiam,quibus Atticus conſulit,num quattuor Academicos ad Varronem mittat,quos tamen iam perfecerat,Varrone partes Antiochinas in ijs defendente:ſed,inquit,etſi nomina iam facta ſunt;tamen uel induci,uel mutari poſſunt. ILLAM *iacturam* } quos enim libros de quaeſtionibus Academicis prius ſcripſeram,Catulum uidelicet,Lucullum,eos uides fruſtra a te eſſe deſcriptos:ſiquidem haec ad Varronem poſteriora intelliges eſſe ſplendidiora,breuiora, meliora . BREVIORA} erit,cui Cicero uideatur eadem de re non idem dicere. quo modo enim haec ait fore breuiora,qui paullo ante de ijſdem libris hoc ſcripſerit,Grandiores ſunt omnino,quam erant illi? Non iniuria dubitabatur.certe enim grandiores,& breuiora,uoces inter ſe ſunt non modo cohaerentes, ſed etiã contrariae,& plane repugnant in ſententia . ſed refer hanc ad genus narrandi , illam ad operis magnitudinem . tolletur omnis dubitatio. ſignificat enim : eum in his libris plura dixerit , quam in illis,quod attinet ad res;preſſius tamen eſſe locutum,& breuitatem magis adamaſſe . ἀπορῶ , *quo me uertam &c.* } dubius ſum , quid agam . nam ſcribere aliquid uellem, quod Dolabellae deſideranti poſſem mittere : quid autem mittam,non reperio.ego enim nunc τὰ φιλοσοφούμενα perſequor : quae non uidentur eius perſonae conuenire;cũ is in philoſophiae ſtudio minime uerſetur.praeterea, αἰδέομαι τρῶας, hoc eſt,uereor ne reprehendar a bonis,ſi quid ſcripſero in gratiam Dolabellae, qui cõtra remp. arma tulit Caeſarem ſecutus. uerſus eſt,quo utitur Hector apud Homerum , Troianorum & Troianarum reprehenſionem timens,niſi cum Achille fortiter pugnauerit.

„ αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους.

Dubius igitur,inquit,ſum,dem ne ex meis ſcriptis aliquid Dolabellae,nec ne. nam & Dolabellae cauſſa uolo:& idem bonorum accuſationem timeo.ſupra epiſt.10.Ad Dolabellam, inquit,ut ſcribis,ita puto faciendum, κοινότερα quaedam, & πολιτικώτερα. faciendum certe aliquid eſt. ualde enim deſiderat. SI *aliquid, &c.* } ſi aliquid ad Dolabellam miſero, non potero bonorum reprehenſionem effugere. AVT *ceſſandum igitur, aut aliquid excogitandum* } aut mihi a ſcriptione deſiſtendum eſt:aut, ſi deſiſtere nolo,excogitandum aliquid,quod Dolabellae dem, quod ſcilicet ab eius perſona uideatur eſſe nõ alienum. ſcribere enim ſi pergo,& ad eum nihil mitto;offendetur,quod alios meis inſeram ſcriptis,ipſum deſiderantem non inſeram.aut igitur nihil omnino ſcribendum; aut excogitandum , quod illi mittam. Quod enim dixerat, Non reperio,quid; intulit, Aliquid excogitandum. ANGIT } quod infirma eſt. ep.12.& 15. REGVSTO } crebro,inquit,tuas litteras in manus ſumo,ijs legendis acquieſco;quia ſcribis te de ea recte ſperare.epiſt.17. NOVAS} quae ſignificent, illam aut iam conualuiſſe, aut aegrotare minus grauiter.Idem infra his uerbis : Attica noſtra quid agat, ſcire cupio. etſi tuae litterae (ſed iam nimis ueteres ſunt) recte ſperare iubent. tamen exſpecto recens aliquid. uel Nouas, diem Atticae periculoſum : quem exſpectandum , fortaſſe Atticus ſcripſerat.

Cicero S. D. Attico 14.

BRINNII *libertus,coheres noſter, ſcripſit ad me, uelle,ſi mihi placet,coheredes, & Sabinum Albium ad me uenire. id ego plane nolo. hereditas tanti non eſt. & tamen obire auctionis diem facile poterũt, (eſt enim* III. *idus) ſi me in Tuſculano poſtridie nonas mane conuenerint. quod ſi laxius uolent proferre diem,poterunt uel biduum,uel triduum, uel ut uidebitur. nihil enim intereſt. quare, niſi iam profecti ſunt, retinebis homines. De Bruto, ſi quid erit,de Caeſare, ſi quid ſcies praeterea, ſcribes. Illud etiam atque*

etiam

etiam conſideres uelim, placeat ne tibi mitti ad Varronem, quod ſcripſimus; etſi etiam ad te aliquid pertinet. nam ſcito, te ei dialogo adiunctum eſſe tertium. opinor igitur conſideremus, etſi nomina iam facta ſunt: ſed uel induci, uel mutari poſſunt. Vale.

EXPLANATIO

AD *me uenire.* } in Arpinum; ut ijs de auctione meam ſententiam oſtendam. in epiſtola proxima ſuperiore. HEREDITAS *tanti non eſt* } ut eius cauſſa hanc moleſtiam hic ſubire debeam; cum huc uenerim, ut conſtituendis praediorum meorum mercedibus operam darem, non ut occupatus curanda auctione detinerer. IN *Tuſculano* } ubi ad nonas futurus ſum. ep. 12. 18. DE *Bruti* } de nouis nuptijs. ep. 10. CAESARE } de eius reditu ex Hiſpania. ep. 22. QVOD *ſcripſimus:* } quattuor libros Academicos. TE *ei dialogo adiunctum eſſe tertium* } infra ep. 19. Tu es tertius in ſermone noſtro. NOMINA } Varro, Cicero, Atticus; qui in ijs libris colloquebantur.

Cicero S. D. Attico 15.

QVID agit, obſecro te, Attica noſtra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim uenerat: nec fortaſſe cauſſa fuerat. itaque, ipſe quid ſcriberem, non habebam. quo autem die has Valerio dabam, exſpectabam aliquem meorum: qui ſi ueniſſet, & a te quid attuliſſet, uidebam non defuturum, quid ſcriberem. Vale.

EXPLANATIO

CAVSSA *fuerat.* } cur quiſquam ueniret, cur quemquam ad me mitteres; quod rem, de qua ſcriberes, non haberes.

Cicero S. D. Attico. 16.

NOs, cum flumina, & ſolitudinem ſequeremur, quo facilius ſuſtentare nos poſſemus, pedem e uilla adhuc egreſſi non ſumus: ita magnos, & aſſiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν *totam ad Varronem traduximus: modo fuit Catuli, Luculli, Hortenſij: deinde, quia* παρὰ τὸ πρέπον *uidebatur, quod erat hominibus non ignota, non illa quidem* ἀπαίδευτα, *ſed in ijs rebus* ἀτριψία; *ſimul ac ueni ad Catonem, Brutumq. tranſtuli. ecce tuae litterae de Varrone. nemini uiſa eſt aptior* Αντιόχεια *ratio. ſed tamē uelim ſcribas ad me, primum placeat ne tibi aliquid ad illum; deinde, ſi placebit, hoc ne potiſſimum. Quid Seruilia, iam ne uenit? Brutus ecquid agit, ecquando? De Caeſare quid auditur? Ego ad nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Piſone, ſi quid poteris. Vale.*

EXPLANATIO

SVSTENTARE *nos* } afflictos, & debilitatos tum ex ruinis reip. tum ex interitu filiae. ep. 20. E VILLA } Arpinati. erat enim Arpini, cum haec ſcripſit: & paullo poſt, in Tuſculanum dicit ſe eſſe rediturum ad nonas: idemq. ep. 12. TRADVXIMVS } ep. 13. HORTENSII } nam interfuit dialogo, quem ſecundo libro, Catulo audiente, Lucullus & Cicero habuerunt. HOMINIBVS } homines ſciebant, Catulū, Lucullum, Hortenſium eſſe non illos quidem rudes, ſed earum rerum, quae in ijs libris agerentur, ignaros. ep. 12. BRVTVMQ. } erat enim Antiochius. ep. 25. TVAE *litterae* } quibus ad me ſcribis te intellexiſſe, Varronem deſiderare, ut ego eum meis ſcriptis insererem. ep. 13. NEMINI *&c.* } epiſt. 19. Vt legi tuas de Varrone, tamquam ἕρμαιον arripui. aptius nihil eſſe potuit ad id philoſophiae genus, quo ille maxime mihi delectari uidetur. & ep. 14. PLACEAT *ne tibi &c.* } iam tranſduxit libros Academicos ad Varronem: ſed conſulit Atticum, primum placeat ne aliquid ad illum mitti; deinde, ſi placebit, hos ne potiſſimum de Academia libros, nam, ſi Attico aliter uiſum eſſet, rurſus Academiam a Varrone ad alios tranſduxiſſet, nominibus mutatis, ut ait ep. 13. quo item loco, Academiam cum dixiſſet Catulo ſe abſtuliſſe, & Lucullo, ad Varronemq. tranſtuliſſe; rogat Atticum in epiſtolae clauſula, num ei placeat ad Varronem mitti quod ſcripſerat. & ep. 19. Dandos ne putes, inquit, hos libros Varroni, etiam atque etiam uidebis. cum eos libros in eadem epiſtola dixerit ſe iam ad Varronem tranſtuliſſe. Perſpicuū igitur eſt, Academicas quaeſtiones Varroni non ita libenter Ciceronem dediſſe: cum de eo, quod iam ſcripſerat, crebro Atticum conſulat, num mitti placeat. aperte etiam ep. 19. Mihi, inquit, quaedam occurrunt: ſubaudi, cur Academia Varroni danda non ſit. & ep. 25. Saepe mihi occurrit uultus eius, que-

rentis fortaſſe uel hoc,meas partes in his libris copioſius defenſas eſſe,quam ſuas. Venit ? } Romã. Ecqvid *agit,ecquando?* } de Porciae nuptijs: dictum accipio,ut ſupra. De *Caeſare* } de eius reditu ex Hiſpania.uide ep.20. Ad *nonas* } in Tuſculano futurus ſum.ep.12. Cvm *Piſone* } conficies.conficies autem quid ? de auro.uide illud,Piſonem ſicubi de auro,ep.2.

Cicero S. D. Attico. 17.

De vi. exſpectabam Roma aliquid. non imperaſſem igitur aliquid tuis.nunc eadem illa,quid Brutus cogitet, aut ſi aliquid egit, & quid a Caeſare. ſed quid iſta, quae minus curo ? Attica noſtra quid agat,ſcire cupio.etſi tuae litterae (ſed iam nimis ueteres ſunt) recte ſperare iubent. tamen exſpecto recens aliquid. Vale.

EXPLANATIO

De vi. } de ſexto Kalendas. Tvis } ut a te mihi litteras referrent,cum ab alijs exſpectarem. Eadem } cum ſcribendi ſententiam non habeam, eadem nunc ad te ſcribam, quae antea ſcripſi,haec ſcilicet; quid Brutus cogitet,aut ſi aliquid egit; hoc eſt, num Porciam cogitet uxorem ducere,aut ſi iam duxit. Qvid *a Caeſare* } quid afferatur de eius aduentu.epiſt.10.& 12. Qvid *agat* } ut ualeat.epiſt.14.

Cicero S. D. Attico. 18.

Vides, propinquitas quid habet. nos uero conficiamus hortos. colloqui uidebamur,in Tuſculano cum eſſem: tanta erat crebritas litterarum. ſed id quidem iam erit,ego interea admonitu tuo perfeci ſane argutulos libros ad Varronem: ſed tamen exſpecto, quid ad ea,quae ſcripſi ad te: primum qui intellexeris eum deſiderare a me,cum ipſe homo πολυγραφώτατος *numquam me laceßiſſet: deinde, quem* ζηλοτυπεῖν: *multo Hortenſium minus,aut eos, qui de rep. loquuntur. plane hoc mihi explices uelim: in primis,maneas ne in ſententia,ut mittam ad eum,quae ſcripſi; an nihil neceſſe putes. ſed haec coram. Vale.*

EXPLANATIO

Conficiamvs *hortos* } emamus hortos: ut & habeam non modo tibi fanum aedificare, ſed etiã ubi ipſe eſſe poſſim;& ab urbe tamen longe ne abſim.ep.36.l.12.Maxima,inquit, eſt in Scapulae celebritas,propinquitas praeterea ubi ſis;ne totum diem in uillam. Iam *erit* } iam ero in Tuſculano.erat enim Arpini. Desiderare *a me* } ut ad ipſum ex meis ſcriptis aliquid mittam.ep.12.& 19. Nvmqvam *me laceſſißet* } nihil umquam ad me miſiſſet. Qvem ζηλοτυπεῖν. } epiſt. 13. Mvlto *Hortenſium minus,&c.* } ſenſus eſt: Scribe ad me, cuinam inuideat Varro.niſi forte Bruto.quod ſi Bruto non inuidet multo minus Hortenſio;aut ijs,quos in libros de rep.induxi: ſiquidem omnes mortui, ideoq. extra inuidiam.Videtur propter breuitatem ſubobſcura ſententia.nam ante illud,Multo Hortenſium minus,apparet aliquid deſiderari:& ſane deſideratur: quod autem deſideratur,hoc eſt: Niſi forte Brutum.id enim Cicero omittit,quod apertius paullo ante ſcripſerat,his uerbis: Illud utique ſcire cupio,quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσαι: niſi forte Brutum. Hortenſium autem Cicero inſcripſerat eum librum,quo philoſophiam laudauit: ut l.2.de Diuinatione.itemq. eum incluſerat in eum dialogũ, qui ſecundo Academicorum libro explicatur. Vt *mittam ad eum, quae ſcripſi* } ut mittam ad eum quattuor libros Academicos. Coram } iam enim ero in Tuſculano; quo tu ad me uenies, ut de his rebus coram.ep.14.& ſequenti.

Cicero S. D. Attico. 19.

Commodvm diſceſſerat Hilarus librarius IV. Kal.cui dederam litteras ad te, cum uenit tabellarius cum tuis litteris pridie datis: in quibus illud mihi gratißimum fuit,quod Attica noſtra rogat te,ne triſtis ſis,quodq. tu ἀκίνδυνα *eſſe ſcribis,Ligarianam, ut uideo,praeclare auctoritas tua commendauit. ſcripſit enim ad me Balbus,ac Oppius,mirifice ſe probare, ob eamq. cauſſam ad Caeſarem meam ſe oratiunculam miſiſſe.*

miſiſſe. hoc igitur idem tu mihi antea ſcripſeras. In Varrone iſta cauſſa me non moueret, ne uiderer φιλένδοξος. *ſic enim conſtituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui uiuerent: ſed, quia ſcribis & deſiderari a Varrone, & magni illum aeſtimare; eos confeci; & abſolui, neſcio quam bene, ſed ita accurate, ut nihil poſſet ſupra: Academicā omnem quaeſtiones libris quattuor. in eis, quae erant contra* ἀκαταληψίαν, *praeclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipſe reſpondeo: tu es tertius in ſermone noſtro. ſi Cottam, & Varronem feciſſem inter ſe diſputantes, ut a te proximis litteris admoneor; meum* κωφὸν πρόσωπον *eſſet. hoc in antiquis perſonis ſuauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos ſex de rep. libris fecimus, ſunt etiam de oratore noſtri tres, mihi uehementer probati. in eis quoque eae perſonae ſunt, ut mihi tacendum fuerit. Craſſus enim loquitur, Antonius, Catulus ſenex, C. Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic ſermo a me inducitur, ut nullae eſſe poſſent partes meae. quae autem his temporibus ſcripſi.* Ἀριστοτέλειον *morem habent; in quo ſermo ita inducitur ceterorum, ut penes ipſum ſit principatus. ita confeci quinqne libros* περὶ τελῶν, *ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni,* περιπατητικὰ *M. Piſoni daremus.* ἀζηλότυπον *id fore putaram, quod omnes illi deceſſerant. haec Academica, ut ſcis, cum Catulo, Lucullo, Hortenſio contuleram. ſane in perſonas non cadebant. erat enim* λογικώτερα, *quam ut illi de ijs ſomniaſſe umquam uiderentur. itaque, ut legi tuas de Varrone, tamquam* ἕρμαιον *arripui. aptius eſſe nihil potuit ad id philoſophiae genus, quo ille maxime mihi delectari uidetur, easq. partes, ut non ſim conſecutus, ut ſuperior mea cauſsa uideatur. ſunt enim uehementer* πιθανὰ *Antiochia: quae diligenter a me expreſsa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis noſtrum: ſi modo is eſt aliquis in nobis. ſed tu, dandos ne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam uidebis. mihi quaedam occurrunt: ſed ea coram. Vale.*

EXPLANATIO

NE *triſtis ſis,* ʒ propter ipſius inualetudinem. ἀκίνδυνα non periculoſa: quod ſcribis eam non periculoſe aegrotare. COMMENDAVIT: ʒ cum enim eam a te laudari Balbus ac Oppius cognouiſſet, auctoritate tua permoti probare & ipſi coeperunt. epiſt. 12. Ligarianam, inquit, praeclare uendidiſti. NE *uiderer* φιλένδοξος ʒ conſtituerat Cicero neminem includere in dialogos, eorum, qui uiuerent; ideoq. Varronem intexere nuſquam poterat: ſed, commotus Attici litteris, qui ſcripſerat Varronem & deſiderare, & magni aeſtimare, mutato conſilio in libros illum Academicos induxit, Antiochi ſententiam de Academia explicantem. φιλένδοξος: amator illuſtrium uirorum. ſcripſerat enim Atticus, non ſemper Ciceroni quaerendos eſſe Catulos, & Lucullos, Africanos, & Laelios, aut huiuſmodi uiros, quibus ſermonem tribueret in ſuis libris; ne nimis ambitioſus in claros uiros uideretur; ſed etiam dandum eſſe aliqud ijs, qui minus illuſtres eſſent; proptereaq. de Varrone cogitandum: ne ſi ſemper in ſuis dialogis diſputantes feciſſet homines gloria praeſtantes, ut in tribus oratorijs libris, ſex de rep. duobus Academicis, φιλένδοξος uideretur. Reſpondet: Academicas quaeſtiones ad Varronem non ideo tranſtuli, ne uiderer φιλένδοξος, (nam iſta cauſſa me non moueret: ſi quidem iccirco ego de Varrone minus cogitabam, non quod eſſem φιλένδοξος, uerum quia conſtituebam, eorum, qui uiuerent, neminem in dialogos includere) ſed quia ſcribis, & deſiderare illum, & magni aeſtimare. EOS ʒ dialogos de Academia: quod per appoſitionem explanar, inferens, Academicam omnem quaeſtionem. ACADEMICAM *omnem quaeſtionem libris quattuor.* ʒ hoc totum ſuſpicor abundare, ut gloſſema ſuperiorum uerborum. COLLECTA ʒ quae enim Antiochus contra Philonis opinionem colligere ſolitus erat, aſſerentis nihil poſſe comprehendi; ea Cicero Varronem fecit explicantem in libris Academicis. IPSE *reſpondeo* ʒ ideo dicit in epiſtola ad Varronem: Tibi dedi partes Antiochinas; quas a te probari, intellexiſſe mihi uidebar: mihi ſumpſi Philonis. COTTAM, ʒ L. Aurelium Cottam, L. Torquati in conſulatu collegam, inſignem iudicijs inter tres ordines communicatis. IN *antiquis perſonis* ʒ cum ijs, qui multis annis ante nos fuerunt, ſermonem tribuimus: nullas loquendi partes ipſi aſſumimus: idq. ſuauiter, & uenuſte fit. quod ſeruauit Heraclides, idemq. nos in de rep. HERACLIDES ʒ cognomento Ponticus, ſiue Pompicus a mollitie, Platonis, & deinde Ariſtotelis auditor, cuius ſcripta non exſtant. ep. 5. l. 3. ad Q. fr. & in Tuſc. 5. & Laertius. Ἀριστοτέλειον *morem* ʒ in quo ita diſputatur, ut eius ſententia, qui illam diſputationem ſcribit, principem locum obtineat. ITA *confeci* ʒ Ita, Ariſtotelico more. in primo enim & ſecundo libro cum Torquato, in tertio & quarto cum Catone, in Quincto cum Piſone diſputat, & ita diſputat, ut penes ipſum ſit principatus. SOMNIASSE ʒ uſque adeo Catulus, Lucullus, Hortenſius earum rerum, de quibus in duobus Academicis diſſerebant, imperiti, ignariq. erant, ut de ijs ne ſomniaſſe quidem umquam uideri poſſent. ep. 12. & 16. DE *Varrone* ʒ ut eum deſiderantem meis libris intexerem. ep. 16. AD *id philoſophiae genus* ʒ ad Antiochiam rationem, quae in ijs libris explicatur, aptius nihil eſſe potuit, quam Varronis perſona. ep. 12. EASQ. *partes* ʒ quas ego mihi ſumpſi. recte, inquit, cecidit, ut Antiochia Varroni dederim, quae ſunt uehementer πιθανὰ, partes Philonis mihi ſumpſerim. facile enim hac ratione ſum conſecutus, ne ſuperior mea cauſſa uideretur. quo maiorem a Varrone gratiam inibimus. VEHEMENTER πιθανὰ ʒ quae Varro narrat in ijs libris, ab Antiochio audita, ſunt ad perſuadendum aptiora, quam illa, quae ego contra Antiochum ex Philonis ſententia diſputo: ut hoc queri non poſſit, meas partes in his libris copioſius defenſas eſſe, quam ſuas. epiſt. 25. OCCVRRVNT ʒ cur nou dandos putem. ep. 22. & 24. CORAM ʒ nam in Tuſculano iam ero. quod & in proxima ſuperiore epiſtola, & in ea, quae proxime ſequitur, ſignificat. Tuſculanum autem ita propinquum Romae erat, ut eo ſaepe ad Ciceronem Atticus excurreret.

Cicero S. D. Attico. 20.

A Caesare *litteras accepi conſolatorias: datas prid. Kal. Mai. Hiſpali. De urbe augẽda quid ſit promulgatum, non intellexi. id ſane ſcire uelim. Torquato noſtra officia grata eſſe, facile patior: eaq. augere non deſinam. De uxore Tuberonis, & priuigna, neque poſſum iam abdere, (eſt enim res peruulgata) neque Tuberonem uolo defendere: mirifice eſt enim* φιλαίτιος. *theatrum quidem ſane bellum habuiſti. ego, etſi hoc loco facillime ſuſtentor, tamen te uidere cupio: itaque, ut conſtitui, adero. Fratrem credo a te eſſe conuentum, ſcire igitur ſtudeo, quid egeris. De fama nihil ſane laboro. etſi ſcripſeram ad te tunc ſtulte. nihil melius. curandum enim non eſt: atque hoc in omni uita ſua quemque a recta conſcientia tranſuerſum unguem non oportet diſcedere. uiden', quam* φιλοσόφως*? an tu nos fruſtra exiſtimas haec in manibus habere?* δεδῆχθαι *te nollem, quod nihil erat. redeo enim rurſus eodem. quid quam ne me putas curare in toto, niſi ut ei ne deſim? id ago ſcilicet, ut iudicia uidear tenere.* μὴ γὰρ αὐτοῖς. *uellem tam domeſtica ferre poſſem, quam iſta contemnere. putas autem me uoluiſſe aliquid, quod perfectum non ſit? non licet ſcilicet ſententiam ſuam: ſed, tamen, quae tum acta ſunt, non poſſum non probare: & tamen non curare pulchre poſſum, ſicuti facio. ſed nimium multa de nugis.*

EXPLANATIO

Consolatorias, ʒ in Tulliolae morte. ep. 22. Hispali ʒ quo Caeſar iuit poſt Pompeij filiũ acie uictum, ut eſt in libro de bello Hiſpanienſi. Vrbe *augenda* ʒ ut a ponte Miluio ſecundum montes Vaticanos Tiberis duceretur. ſic enim fiebat, ut, Vaticanis montibus cis Tiberim incluſis, & ea foſſa, qua prius Tiberis decurriſſet, exſiccata, magnam in amplitudinem urbs explicaretur. ep. 33. & 35. Promvlgatvm ʒ ſcriptum in lege propoſita. nam Promulgare ualet legem proponere, facta poteſtate, ut intercederet, ſi quis uellet: nemine intercedente, ex promulgatione ad populum ferebatur. Nostra *officia* ʒ quod eum Dolabellae de meliore nota commendauerim. ep. 9. De *uxore Tuberonis, & priuigna* ʒ de rixa inter uxorem & priuignam Tuberonis orta. Neqve *Tuberonem uolo defendere* ʒ qui eam rixam aluerit, cum exſtinguere deberet. Theatrvm ʒ habuiſti: quod, tamquam in theatro, ſpectare poſſes cum uoluptate. quid autem ſpectare? rixam ſcilicet inter uxorem Tuberonis, & priuignã. Nihil *melius* ʒ ſtulte ad te ſcripſeram, nihil eſſe melius fama: hoc eſt, nihil apud nos pluris eſſe debere, quam ut homines de nobis honorifice loquantur. nunc de fama nihil laboro: curandum enim nõ eſt. Atqve *hoc &c.* ʒ de fama curandum non eſt: at hoc quidem eſt curandum: in omni uita ſua quẽque a recta conſcientia tranſuerſum unguem non oportet diſcedere: ad duas enim dictiones, Atq. hoc, ſubintelligitur, Curandum. malim autem, Quemquam, pro, Quemque. Qvam πιλοσόφως ʒ quã philoſophice tecum agam. & refertur ad illud, quod proxime dixit, In omni uita ſua quemque a recta conſcientia tranſuerſum unguem non oportet diſcedere. eſt enim philoſophica ſententia. Haec *in manibus habere?* ʒ libros de philoſophia tractare? Nam hoc tempore philoſophiam Cicero Latinis litteris explicabat. Δεδεῖχθαι *te nollem* ʒ nollem te momordiſſet, quod ſcripſi nihil me laborare de fama. ego enim in toto nihil curo, niſi ut ei ne deſim. Qvod *nihil erat* ʒ nihil putes licet, quod ſupra ſcripſi de fama. nollem, inquit, te me mordiſſet id, quod ſcripſi de fama: quod nihil erat. Eodem ʒ ad id, quod inſtitueram ſcribere de fama. In *toto* ʒ re ipſa. Id *ago ſcilicet* ʒ εἰρωνεία: quaſi hoc dicat: Non id ago, ut iudicia uideat tenere, ut in iudicijs uidear regnare: itaque, quod attinet ad iudicia, non curo famam: ſed, ſi ſummam uideas cogitationum & actionum mearum, curare me diceres. a recta enim conſcientia tranſuerſum unguem non diſcedo: ita ne famae quidem deſum: ſiquidem recte uiuentes infamia non ſequitur. ad ſpeciem igitur nihil ago, ut uidear laborare de fama, ſed in toto, hoc eſt re ipſa, famae non deſum; cum ita uiuo, & ita animatus ſum, ut nemo me in officio boni uiri poſſit reprehendere. Μὴ γὰρ αὐτοῖς ʒ neque enim ipſis: ſubaudi, quidquam tribuo. & uidetur locus ex uetere poeta: quem Cicero ſuo more, ut Attico ſatis notum, non totum recitat. Domestica ʒ quae ſunt domeſtica, quae dicit ſe non poſſe ferre? interitus filiae, Quinctorum in ſe maledicta, patris, & filij. ep. 9. l. xi. & 37. l. 12. Ista ʒ urbana. Perfectvm ʒ rectum, & honeſtum. Sententiam *ſuam* ʒ oſtendere: ſed tamen hoc, quod dicam, uere dictum puta: quod iudicijs olim operam dederim, non poſſum non probare: eadem tamen non curare pulchre poſſum.

Cicero S. D. Attico. 21.

*A*D *Hirtium dederam epiſtolam ſane grandem, quã ſcripſeram proxime in Tuſculano huic, quã tu mihi miſiſti, reſcribam alias: nunc alijs malo. Quid poſsũ de Torquato, niſi aliquid a Dolabella? quod ſimul ac, cõtinuo ſcietis: exſpectabã hodie, aut ſummũ cras ab eo tabellarios: qui ſimul ac uenerint, mittẽtur ad te. A Quincto exſpecto. proficiſcẽs n. e Tuſculano* VIII. *Kal. ut ſcis, miſi ad eum tabellarios. Nunc, ad rem ut redeam,*

inhi-

inhibere illud tuum,quod ualde mihi arriſerat,uehementer diſplicet . eſt enim uerbum totum nauticum. quamquam id quidem ſciebam : ſed arbitrabar ſuſtineri remos,cum inhiberi eſſent remiges iußi.id non eſſe eiuſmodi didici heri,cum ad uillam noſtram nauis appelleretur. non enim ſuſtinent,ſed alio modo remigant. id ab ἐποχῆς *remotißimum eſt.quare facies , ut ita ſit in libro,quemadmodum fuit.dices hoc idem Varroni,ſi forte mutauit.nec eſt melius quidquã,quã ut Lucullus*

Suſtineat currum,ut bonu' ſaepe agitator,equosque.

ſemperq. Carneales προβολὴν *pugilis,& retentionem aurigae ſimilem facit* ἐποχῇ. *inhibitio autem remigum motum habet,& uehementiorem quidem , remigationis nauem conuertentis ad puppim.uides , quanto hoc diligentius curem,quam aut de rumore,aut de Pollione.De Panſa etiam,ſi quid certius.credo enim palam factum eſſe de Critonio,ſi quid eſſet.Certe ne de Metello,& Balbino? dic mihi, placet ne tibi primum edere iniuſſu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat , is, qui Platonis libros ſolitus eſt diuulgare; ex quo* λόγοισιν Ἑρμόδωρος. *quid illud? rectum ne exiſtimas cuiquam quidquam ante,quam Bruto ? cui te auctore* προσφωνῶ. *ſcripſit enim Balbus ad me, ſe a te quinctũ de finibus librum deſcripſiſſe : in quo non ſane multa mutaui,ſed tamen quaedam. tu autem commode feceris,ſi reliquos continueris ; ne &* ἀδιόρθωτα *habeat Balbus , &* ἕωλα *Brutus. ſed haec hactenus : ne uidear* περὶ μικρὰ σπουδάζειν. *etſi nunc quidem maxima mihi ſunt haec : quid eſt enim aliud ? Varroni quidem quae ſcripſit te auctore,ita propero mittere , ut iam Romam miſerim deſcribenda.ea ſi uoles, ſtatim habebis: ſcripſi enim ad librarios,ut fieret tuis , ſi uelles, deſcribendi poteſtas.ea uero continebis , quoad ipſe te uideam,quod diligentiſſime facere ſoles , cum a me tibi dictum ſit.Quo modo autem fugit me , tibi dicere? mirifice Caerellia,ſtudio uidelicet philoſophiae flagrans, deſcribit a tuis.iſtos ipſos de finibus habet,ego autem tibi non firmo. (poſſum falli,ut humanus) a me non habere . numquam enim ab oculis meis abfuerunt . tantum porro aberat,ut binos ſcriberent:uix ſingulos confecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum arbitror : idemq. te uolo exiſtimare . a me enim praetermiſſum eſt,ut dicerem eos exire non dum uelle . Hui quam diu de nugis. de re enim nihil habeo,quod loquar. De Dolabella tibi aſſentior.coheredes,ut ſcribis, in Tuſculano. De Caeſaris aduentu , ſcripſit ad me Balbus , non ante kal.Sext.De Attica optime,quod leuius, ac leuius, & quod fert* ἀχόλως. *Quod autem de illa noſtra cogitatione ſcribis,in qua nihil tibi credo ea,quae noui: ualde probo hominem,domum,facultates : quod caput eſt,ipſum non noui:ſed audio laudabilia de Scrofa.etiam proxime accedit,ſi quid hoc ad rem.* ἀγενέστερος *eſt etiam, quam pater . coram igitur , & quidem propenſo animo ad probandum. accedit.n. quod patrem, ut ſcire te puto,plus etiam,quam non modo tu,ſed quam ipſe ſcit, amo,idq.& merito,& iam diu. Vale.*

EXPLANATIO

QVID *poßum de Torquato* } ſcribis, ut ſignificem tibi de Torquati negotio: quid poſſum ſignificare, niſi aliquid a Dolabella cognouero? nam illud negotium Dolabellae Cicero commendauerat.epiſt.9. QVOD *ſimul ac* } ſimul ac ſcripſerit ad me Dolabella quid egerit cum Caeſare de Torquati re; continuo perſcribam. SCIETIS } tu,& Torquatus. AB ἐποχῆς } ab aſſenſionis retentione.Inhibitio,inquit,non idem eſt,quod Retentio. nam,retinere,illud eſt , quod aurigae faciunt, equorum curſum adductis habenis ſiſtentes. inhibere autem,non cum remiges nauem ſiſtunt , ſed cũ, alio modo remigantes,eam conuertunt ad puppim.Acad.qu.l.2. IN *libro* } in ſecundo Academicorum. NEC *eſt melius quidquam,&c.* } in II. Academicarum quaeſtionum libro , contra ſe ipſum ex Luculli perſona ſic loquitur Cicero: Nihil me laedit,inquit.ego enim,ut agitator callidus,prius quam ad finem ueniam,equos ſuſtinebo;eoq.magis,ſi locus is,quo ferentur equi,praeceps erit.ſic me ante ſuſtinebo : nec diutius captioſe interroganti reſpondebo.Hic,ut opinor, Atticus Ciceronem monuerat, ut pro,Equos ſuſtinebo,ſcriberet,Equos inhibebo.eumq. Cicero ſecutus,locum mutauit. deinde cum, Inhibere,non idem eſſe,quod ſuſtinere,didiciſſet;Attico ſcripſit , ut reſtitueretur , Suſtinebo . NEC *eſt &c.* } uerbum,inquit,Inhibere,quod ualde arriſerat, in iſtum locum uideo non recte uenire:nec eſt melius quidquam, quam ut dicatur,ſuſtinere currum, equosq.. Quoniam autem illa , quae ex Academicarum ſecũdo recitaui , ſunt ex Luculli perſona,qui futurum dicit,ut ad interrogationes ſoritarum non minus aſſenſionem ſuſtineat,quam ſuſtinere equos ſoleat agitator callidus : iccirco in hac epiſtola Cicero,Nec eſt,inquit,melius quidquam,quam ut Lucullus ſuſtineat currum,ut bonus ſaepe agitator, equosq. hoc eſt: Melius nihil eſſe poteſt,quam ut Lucullus ſuſtinere ſe dicat ſiue currum , ſiue equos, quemadmodum ſaepe ſuſtineat: bonus agitator.Illud autem,Suſtineat currum,ut bonus ſaepe agitator, equosq. : ſentio uerſum eſſe ex uetere poeta: quem Cicero integrum ſumpſit , quod ad ſententiam faciebat. quod & alibi eum feciſſe animaduertimus . atque illud, quod ſupra poſui ex ſecundo Academicarum ; Ego enim , ut agitator callidus , equos ſuſtinebo ; ex eo uerſu eſſe ſumptum , nemo non uidet . προβολὴν *pugilis* } προβολὴν ait eſſe id , quod pugiles in pugna faciunt,cum , feriendi cauſſa, brachia protendunt . AVT *de rumore , aut de Pollione .* } ſcripſerat enim Atticus rumoris eſſe neſcio quid , praeſertim de Aſinio Pollione , qui cum Caeſare bellum geſſerat in Hiſpania contra Pompeij liberos . DE *Panſa etiam* } de Panſa etiam curo : ſi quid certius , ut id ad me perſcribas. CREDO *enim &c.* } utinam Attici epiſtolas ad Ciceronem haberemus . quam multa paterent,quae nunc,tamquam in tenebris abdita,non uidemus. hic certe , quid de Panſae negotio ſignificetur,ſi quis ex ingenio uelit quaerere ; fruſtra ſit diligens . SI *quid eſſet* } ſcribe,ſubauditur. CER-

TE *ne &c.* } certe ne ita eſt, ut ad me ſcripſiſti, de Metello Balbino? DIC *mihi &c.* } leuiter cum Attico queritur, quod Balbo quinctum de Finibus librum dederit deſcribendum. FACIEBAT } quod tu facis, cum iniuſſu meo mea diuulgas. uenditabat ille quidem Platonis libros, numquam tamen eos edidit inſciente domino. λόγοισιν ἑρμόδωρος } uerbis lucratur Hermodorus. quod tum in ore hominum frequentiſſimum fuit. CVIQVAM } dari. nam quinctum librum Balbo dederat ante, quam Bruto, ad quem opus mittebatur. ἀδιόρθωτα } imperfecta, non plane correcta. nam, quaedam dicit ſe mutaſſe in quincto, poſtquam eum Balbus ab Attico deſcripſerat. recte igitur ἀδιόρθωτα. & ep. 22. Nolebam, inquit, aut obſoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. quo loco Inchoatum poſuit pro rudi, & impolito: & ἀδιόρθωτα hic in eam ſententiam uſurpauit. ſic enim eſt legendum. ἕωλα obſoleta, nimis uetera. nam ſi & Balbus, & alij eos libros habebunt ante, quam Brutus: ἕωλα certe erunt, cum illi dabuntur, eoq. minus grata. QVAE *ſcripſi* } quattuor Academicos ſignificat. ME *tibi dicere?* } id quod ſequitur, Caerelliam deſcribere libros Academicos. CAERELLIA } cum hac Ciceronem libidinis commercium habuiſſe, Q. Fuſius Calenus in oratione ſua apud Dionem obiecit, lib. 46. A ME } a librarijs: ut paullo poſt: Ad te ſcripſeram, Caerelliam quaedam habere, quae niſi a te non potuerit. IN *Tuſculano.* } me conuenient, ut de auctione Brinniana colloquantur. epiſt. 12. & 13. ADVENTV } redibat ex Hiſpania deuictis Pompeij liberis. LEVIVS } aegrotat. ep. 12. & 13. COGITATIONE } cuinam in matrimonio collocetur, cum fere iam ſit nubilis. NIHIL *tibi credo &c.* } quippe cum ipſe nouerim. credimus autem ea, quae non nouimus. HOMINEM } hoc refer ad genus, non ad mores. infert enim, Ipſum non noui. DE *Scrofa* } ſic alibi, Audiui de ſocero meo. ACCEDIT } cum prope Attici aedes habitaret: ut, ſi Atticam uxorem haberet, ad ſoceri non longinquas aedes commode iret. opinor enim, cum unicam filiam Atticus haberet, eum apud ſe habitare cum filia uolebat. quod fere nunc quoque fit. εὐγενέστερος } nobilior, quod ad genus attinet, ob maternos affines.

Cicero S. D. Attico. 22.

DE Varrone, non ſine cauſſa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quaedam: ſed ea coram. te autem ἀσμενέστατα *intexui, faciamq. id crebrius. proximis enim tuis litteris primũ, te id non nolle, cognoui. De Marcello, ſcripſerat ad te Caſſius antea,* τὰ κατὰ μέρος *Seruius. rem acerbam. ad prima redeo. Scripta noſtra nuſquam malo eſſe, quã apud te, ſed ea tam feras dari, cum utrique noſtrum uidebitur. ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuſo, & tamen aliud quiddam ad te ſcripſeram, Caerelliam quaedam habere, quae niſi a te non potuerit. Balbo quidem intelligebam ſatisfaciendum fuiſſe: tantum nolebam, aut obſoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, ſimul ac te uidero, ſi tibi uidebitur, mittam. quid autẽ dubitarim, cum uidero te, ſcies. Attributos quod appellas, ualde probe. Te de praedio Auiae exerceri, moleſte fero. De Bruto noſtro, perodioſum: ſed uita fert. mulieres autem uix ſatis humane quae inimico animo ferant, cum utraque officio pareat. Tullium ſcribam, nihil fuit, quod appellares. nam tibi mandaſſem, ſi fuiſſet. nihil enim eſt apud eum poſitum nomine uoti. ſed eſt quiddam apud illum meum. id ego in hanc rem ſtatui conferre. itaque & ego recte tibi dixi, ubi eſſet: & tibi ille recte negauit. hoc quoque ipſum continuo adoriamur. locum hominibus non ſane probo, quod eſt deſertior: ſed habet* ἀλογίαν. *uerum hoc quoque, ut cenſueris; quippe qui omnia. Ego, ut conſtitui, adero: atque utinam tu quoque eodem die. ſin quid; multa enim; utique poſtridie. etenim coheredes: a queis ſini te opprimi, malitia eſt. Alteris iam litteris nihil ad me de Attica. ſed id quidem mihi in optima ſpe pono. illud accuſo, non te, ſed illam, ne ſalutem quidem. at tu & illi, & Piliae plurimam: nec me tamen iraſci iudicaris. Epiſtolam Caeſaris miſi, ſi minus legiſſes. Vale.*

EXPLANATIO

QVID *tibi placeat,* } num ad eum mittendi uideantur quattuor Academici. ep. 20. OCCVRRVNT } cur mittendi non ſint. INTEXVI } nam ei dialogo tertius adiunctus eſt. epiſt. 13. & 19. CREBRIVS } ut te in meis libris intexam. DE *Marcello* } de Marcelli interitu. epiſt. 10. SERVIVS } Sulpicius. cuius epiſtolam de interitu Marcelli ſignificat. ea legitur epiſt. lib. 4. ad Sulpicium. CVLPA *libero,* } quod meorum librorum copiam fecerint paullo ante, Tuorum, inquit, nullum delictum arbitror. a me enim praetermiſſum eſt, ut dicerem, eos exire nondum uelle. ALIVD *quiddam* } & tamen, quaſi te accuſans, ſcripſeram, Caerelliam quaedam habere, quae niſi a te non potuerit. epiſt. 21. SATISFACIENDVM } ut quinctum de Finibus librum deſcriberet. Erat autem Balbi apud Caeſarem ſummi ponderis auctoritas: ut non ſine cauſſa dicat, Balbo quidẽ intelligebam ſatisfaciẽdum fuiſſe. ep. 21. AVT *obſoletum Bruto, aut Balbo inchoatum* } nolebam, libros de Finibus exire, antequam ego eos ad Brutum, cui deſponderam, miſiſſem: ne ſcilicet, cum mitterem, obſoleti uiderentur, quos iam multi ante legiſſent. INCHOATVM: } nolebam eorum librorum Balbo copiam fieri, quod inchoati, & rudes, neque dum perfecti eſſent. ep. 21. MITTAM } quattuor Academicos. ep. 21. QVID *autem dubitarim* } cur dubitarim, mittendi eſſent, nec ne; ſcies, cum te uidero. epiſt. 19. ATTRIBVTOS } aſſignatos tibi a

me,quos exigeret. APPELLAS } ut pecuniam numerent. epiſt. 19. lib. 5. DE *praedio auiae* } de praedio, quod ad te hereditate peruenerat auiae tuae morte. epiſt. 2. lib. 1. PERODIOSVM } opinor de diuortio: de quo ſupra. TVLLIVM *ſcribam* } hic eſt M. Tullius cognomento Laurea, de quo in epiſtola ad Ruſum, & Plinius. TIBI *mandaſſem* } apud Tullium ſcribam pecuniae quiddam Cicero poſuerat, Atticoq. dixerat. Atticus, qui a Cicerone haberet in mandatis, ut, nominibus exigendis, quantamcumque poſſet ei pecuniam cogeret; arbitratus eam pecuniam apud Tullium poſitam nomine uoti, adiuit ad eum: petijt, quod apud eum Cicero poſuiſſet uoti nomine, ſibi daret. tum ille, uoti nomine quidquam apud ſe poſitum, negauit. NOMINE *uoti* } ad fanum, quod filiae uouerat. epiſt. 18. & alibi. IN *hanc rem* } in fanum. DIXI, *ubi eſſet* } dixi, apud Tullium me pecuniae neſcio quid habere. CONTINVO *adoriamur* } hanc quoque pecuniam quamprimum exigamus. HOMINIBVS } ad fanum probo: ad hominum habitationem non probo. εὐλογίαν } quod probemus. uide epiſtolam ſequentem. QVI *omnia* } qui omnia ad te refero, nihil conſtituens niſi de conſilio tuo. ADERO } in Tuſculano. SIN *quid; multa enim &c.* } ſin quid te Romae detinebit, multa enim poſſunt; utique poſtridie mecum ſis. etenim coheredes eo die aderunt, ideſt poſtridie nonas. epiſt. 13. MALITIA *eſt* } nam, ſi me illi ante aduentum tuum opprimerent, aſtute factum ab illis uideretur: ut, te abſente, facilius mihi de hereditate imponerent. IN *optima ſpe pono* } te enim de ea nihil ſcribente, in ſpem uenio, aut leuiter aegrotare, aut fortaſſe etiam iam conualuiſſe. ep. 19. EPISTOLAM *Caeſaris* } quam Caeſar ad Ciceronem miſit ex Hiſpania, conſolans de obitu filiae. epiſt. 20. INDICARIS } multo rectius, quam, ut alii, Iudicaris: ut referatur ad Atticum.

Cicero S. D. Attico. 13.

ANTEMERIDIANIS tuis litteris heri ſtatim reſcripſi: nunc reſpondebo ueſpertinis. Brutus, mallem, me accerſeret. nam & aequius erat, cum illi iter inſtaret & ſubitum, & longũ: & mehercule nunc, cum ita ſimus affecti, ut non poßimus plane ſimul uiuere, (intelliges enim profecto, quo maxime poſita ſit συμβίωσις) facile patiebar, nos potius Romae una eſſe, quam in Tuſculano. libri ad Varronem non morabantur. ſunt enim defecti, ut uidiſti: tantum librariorum menda tolluntur. de quibus libris ſcis me dubitaſſe: ſed tu uideris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarij. Mea mandata, ut ſcribis, explica. quamquam iſta retẽtione omnes ait uti Trebatius: quid tu iſtos putas? noſti domum, quam confice εὐλόγως. incredibile eſt, quam ego iſta non curem. omni tibi aſſeueratione affirmo, quod mihi credas uelim, mihi maiori offenſioni eſſe, quam delectationi, poßeßiunculas meas. magis enim doleo, me non habere cui tradam, quam habere, qui utar. atque illud Trebatius ſe tibi dixiſſe narrabat. tu autem ueritus es fortaſſe, ne ego inuitus audirem. fuit id quidem humanitatis: ſed, mihi crede, iam iſta non curo. quare da te in ſermonem, & perſeca, & confice, excita, compella, loquere, ut te cum illa Scaeua loqui putes. ne exiſtimes eos, qui non debita conſectari ſoleant, quod debeatur, remiſſuros. de die tantum uideto, & id ipſum bono modo. Vale.

EXPLANATIO

MALLEM, *me accerſeret* } ſignificas, Brutum in Tuſculanum ad me uenturum. mallem, Romam me accerſeret. ITER } cum ire obuiam Caeſari conſtituiſſet, ex Hiſpania redeunti. epiſt. 10. LONGVM } cum Caeſari obuiam ire longiſſime uelles. epiſt. 39. Aueo ſcire, qualis ei totius itineris ſumma fuerit. AFFECTI } uterque curis de republica, ipſe uero etiam interitu filiae. VIVERE } refertur ad iucunditatem, remiſſionemq. animorum: quale illud epiſt. 15. lib. 4. Roſiae uixi cum Axio. & epiſt. 20. libro 14. Cum Panſa uixi in Pompeiano. QVO *maxime poſita* } poſita eſt enim in iucunditate. cum autem iucunde non liceat uiuere, nulla poteſt eſſe συμβίωσις. NON *morabantur:* } quattuor Academici ad Varronem non impediunt, quo minus Romam uenire poſſim. SVNT *enim defecti* } uerbum, Defecti, ſententia non patitur, ac ne linguae quidem Latinae conſuetudo. quod ſi, Perfecti, aut Deſcripti, recte. DVBITASSE } num ad Varronem mitterentur. epiſt. 22. QVOS *Bruto mittimus* } libros de Finibus. ISTA *retentione* } ut debitam pecuniam non omnino ſoluant, ſed aliquid retineant. &, Iſta, a Caeſare permiſſa, ut debitoribus ſubueniret; quorum etiam cauſſa legem de aeſtimatione tulerat. libro 3. de bello ci. ISTOS } Caeſarianos: qui, quod omnibus iure conceditur, eo magis utentur potentiae cauſſa. intelligit autem, opinor, coheredes, quibus partem ſuam uendi ab Attico cupiebat. DOMVM } ex hereditate. CONFICE } uende meam ſcilicet partem. εὐλόγως } honeſta condicione, non optima, ſed tolerabili. ISTA } facultates, & opes: quae multi curant. CVI *tradam* } quod & de filio deſperaret, amiſſa republica. uel, Cui tradam, cui tradenda uideantur. quaſi filium non probaret. & certe non fuit, quem tanti patris filium agnoſceres. Plinius. QVAM *habere* } ſubaudi, laetor: ut ad duo uerba, Offenſioni, & Delectationi, duo item membra referantur. ILLVD } de retentione. IN *ſermonem* } cum coheredibus. PERSECA } ut res, ſi non perficiatur, ſaltem aliqua ratione terminetur. iam enim rei familiaris iacturam non curo. CVM *ill*

Scaeua

Scaeua } cum quo ſoles admodum libere loqui. Eos } Caeſarianos. Consectari } in rapinis, uel in auctionibus de Pompeianorum bonis, uel quouis modo. Remissvros } non eſſe uſuros retentione, quae illis communis omnium uideatur. De *die* } de retentione recuſandum nobis non eſt: de die, quam illis ad ſoluendum permitti uelimus, uidendum; neque id ipſum tamen uehementer eſt agendum. confici enim prorſus uolo; ſi non licebit, qua die uolumus; ea, qua licebit. Bono *modo* } leuiter, non acriter. itidem locutus eſt ad Quinct. fratrem libro 2. ἀμφιλαφίαν illam tuam bono modo deſidero.

Cicero S. D. Attico. 24.

Qvid eſt, quod Hermogenes mihi Clodius, Andromenem ſibi dixiſſe, ſe Ciceronem uidiſſe Corcyrae? ego enim audita tibi putaram. nil igitur ne ei quidem litterarum? an non uidit? facies ergo ut ſciam. Quid tibi ego de Varrone reſcribam? quattuor διφθέραι *ſicut in tua poteſtate. quod egeris, id probabo. nec tamen* αἰδέομαι Τρῶας*: quid enim? ſed, ipſi quam res illa probaretur, magis uerebar. ſed quoniam tu ſuſcipis, in alteram aurem. Vale.*

EXPLANATIO

Ciceronem } Marcum filium. Litterarvm? } dedit Cicero, ſubaudi. An *non uidit?* } an potius eum Andromenes non uidit? Facies *&c.* } cognoſces ex ipſo Andromene, num eum Corcyrae uiderit. De *Varrone* } de mittendis ad Varronem quattuor Academicis. Qvattvor διφθέραι } μετωνυμία: ut illud Virgilianum: Nunc pateras libate Ioui. poſuit enim continens pro contento, quattuor libros Academicos ſignificans: nam διφθέραι, librorum opercula. In *tua poteſtate* } quia, mittendi ſint ad Varronem Academici, nec ne, ad te refero. ep. 19. & 22. Nec *tamen* αἰδέομαι Τρῶας } nō equidem uereor, ne quemquam offendam, ſi Academicos ad Varronem mittam: ſed, ipſi quam res illa probaretur, ueritus ſum: ideoq. dubitaui, utrum mitterem: uerum hoc in tua poteſtate eſt, mittātur, nec ne. Et illud, αἰδέομαι Τρῶας, non arbitror hic ad Pompeianos, aut ad Caeſarianos pertinere, potius generatim eſſe poſitum, hoc ſenſu; Nec tamen ſermones hominum reformido. illud autem, epiſt. 13. Et ſimul αἰδέομαι Τρῶας, ad Pompeianos ſpectat. Res *illa* } quattuor Academici. Tv *ſuſcipis* } tuo periculo Academicos ad Varronem mitti uis. & ita promittis fore, ut illi probentur, ut in te recipias. In *alteram aurem* } dormio. ſecuri animi ſum de Academicis; quando tu hoc ſuſcipis, fore ut Varroni placeant.

Cicero S. D. Attico 25.

De retentione, reſcripſi ad tuas accurate litteras ſcriptas. conficies igitur, & quidem ſine ulla dubitatione, aut retractatione. hoc fieri & oportet, & opus eſt. De Andromene, ut ſcribis, ita putaram: ſciſſes enim, mihiq. dixiſſes. Tu tamen ita mihi de Bruto ſcribis, ut de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam pridie idus. ita uolui Bruto ſcribere: ſed quoniam tu te legiſſe ſcribis, fui fortaſſe ἀσαφέστερος, *me ex tuis litteris intellexiſſe, nollo eum me quaſi proſequendi ſui cauſſa Romam nūc uenire. ſed quoniam iam adeſt meus aduentus; fac quaeſo, ne quid eū idus impediant, quo minus ſuo commodo in Tuſculano ſit. nec enim ad tabulam eum deſideraturus eram. in tali enim negotio cur tu unus non ſatis es? ſed ad teſtamentum uolebā: quod iam malo alio die; ne ob eam cauſſam Romam ueniſſe uidear. ſcripſi igitur ad Brutum, iam illud, quod putaſſem, idibus, nihil opus eſſe. uelim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed quid eſt tandem, quod perhorreſcas, quia tuo periculo iubeam libros dare Varroni? etiam nunc, ſi dubitas, fac, ut ſciamus. nihil eſt enim illis elegantius. uolo Varronem, praeſertim cum ille deſideret: ſed eſt, ut ſcis,*

δεινὸς ἀνὴρ τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο.

ita mihi ſaepe occurrit uultus eius, querentis fortaſſe uel hoc, meas partes in iis libris copioſius defenſas eſſe, quam ſuas: quod mehercule intelliges non eſſe, ſi quando in Epirum ueneris. nam nunc Alexionis epiſtolis cedimus: ſed tamen ego non deſpero probatum iri Varroni: & id, quoniam impenſam fecimus in macrocola, facile patior teneri. ſed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. quare, ſi addubitas, ad Brutum tranſeamus: eſt enim is quoque Antiochius. o Academiam uolaticam, & ſui ſimilem, modo huc, modo illuc. ſed, quaeſo, epiſtola mea ad Varronē ualde ne tibi placuit? male mihi ſit, ſi umquam quidquam tam enitar. at ego ne Tironi quidem dictaui, qui totas περιοχὰς *perſequi ſolet, ſed Spintheri ſyllabatim. Vale.*

EXPLANATIO

De *retentione,* } uide ſupra. Ita *putaram* } non eſſe uerum, quod Clodius eum ſibi dixiſſe narrabat, Ciceronem filium ab eo uiſum Corcyrae. Scisses } Andromenes tibi dixiſſet, tuq. mihi. Tv *tamen &c.* } quaſi cum admiratione. Nihil, inquit, de te ſcribis, nihil de Bruto: cum ego de utro-

que

que ex tuis litteris exſpectem. Illvm } in Tuſculanum exiturum. Romam } cogito.haec enim ſcri
pſit Arpini. Qvoniam *tu te legiſſe ſcribis* } poteſt hoc ea figura concludi, quae dicitur παρένθεσις . &
hoc ideo dicit, quaſi Atticum iudicare uelit, num illud ad Brutum ſit obſcure ſcriptum. ideo infert, For-
taſſe: quod ipſe certum neſciret, num fuiſſet obſcurior. hoc, inquit, uolui ſcribere, me ex tuis litteris in-
tellexiſſe, nolle eum &c. Nec *enim ad tabulam eum deſideraturus eram* } Brutum cupiebam idibus eſſe
Romae, non ut auctioni intereſſe, ſed ut ad obſignandum teſtamentum adhibere poſſem. Ad *teſtamen-
tum* } ueteres facto teſtamẽto obſigãtores ex lege adhibebãt in Verrẽ l.4. adhibebãt. autẽ amicos fere, aut
homines auctoritate praeſtãtes: quo magis ratũ haberetur id, quod anulis claror ũuirorũ eſſet obſigna-
tũ. uide ep.2.l.7. & apud Valeriũ Maximũ, teſtamentũ Anci Carſeolani Pompeium Magnum ſignaſſe,
legitur lib.7. Malo *alio die* } nolo, ut conſtitueram, idibus teſtamentum obſignare, ſed alio die; ne ui-
dear ideo Romam ueniſſe, (uenturus autem erat pridie idus, ut paullo ante ſcripſit) ut Brutum ad ob-
ſignationem teſtamenti adhiberem, poſt aduentum meum uno tantum die. Totvm *hoc ita gubernes* }
fac quaeſo, ut Brutus ſuo commodo in Tuſculano ſit, de idibus nihil cogitet: quod iam opus nihil eſt,
Qvia *tuo periculo* } ad proximam epiſtolam ſuperiorem Atticus reſponderat & de Andromene, & de
Academicis ad Varronem. de quibus cum Cicero ita ſcripſiſſet; Quoniam tu ſuſcipis, in alteram autẽ;
Atticus reſpondens quodam modo refugere uiſus eſt, ut ipſius periculo mitterentur. ad id igitur Cice-
ro, Quid eſt, inquit, quod perhorreſca, quia tuo periculo iubeam libros Varroni dari? Si *quando in Epi
rum ueneris* } ubi ſoles eſſe otioſus, nunc enim te Alexionis epiſtolae occupatum habent. quas te nolo
abijcere, tuis de rebus ex Epiro ſcriptas, (ſic enim opinor) ut meos libros legas. leges autem, ſi quando
in Epirum ueneris. In *macrocola* } in chartas regias. in quas ex archetypo Academicos libros tranſtu-
lerat. impenſam, inquit, iam fecimus in chartas: facile igitur patior, a nobis propoſitum teneri, ut Aca-
demiam Varroni demus: ne, ſi ad alium, mutato conſilio, mittendam cenſuerimus, rurſus mihi impenſa
facienda ſit in alia macrocola. Plinius lib.13. cap.12. Si *addubitas* } utrum Varroni Academiam de-
mus. Ad *Brutum tranſeamus* } demus eam Bruto. quod etiam conſtituerant, antequã de Varrone con-
ſilium caperet ab Attico admonitus. epiſt.14. Antiochvs } probat Antiochi partes, quas Varro de-
fendit in Academicis: ut eas a Varrone ad ipſum transferre non abſurde poſſimus. Svi *ſimilem* } libri
Academici a Cicerone ſcripti, cum modo ad hunc, modo ad illum mitterentur, ſimiles plane uideban-
tur Academiae; quae, cum affirmaret nihil ſciri poſſe, non conſtare uideretur in ſententia: quoniam, ſi
dicis, nihil ſciri poſſe; dicis idem, affirmari nihil poſſe. quod ſi affirmari nihil dicis poſſe: cur hoc affir-
mas, nihil ſciri poſſe? inconſtans igitur Academiae ratio. Epiſtola *mea ad Varronem* } epiſtola illa,
quae legitur lib.9. ad Varronẽ, hoc principio, Etſi minus flagitare. quam ſcripſit, ut cum quattuor Aca-
demicis mitteret. Spintheri } ſeruo amanuenſi, & oſtendit, quam diligenter ſcripta ſit epiſtola ad
Varronem, cum eam Spintheri ſyllabatim dictauerit.

Cicero S. D. Attico. 26.

De Virgilij parte ualde probo. ſic ages igitur. & quidem id erit primũ. proximum Clodiae. quod ſi neutrum metuo, ne turbem, & irruam in Druſum. intemperans ſum in eius rei cupiditate, quam noſti. itaque reuoluor identidem in Tuſculanum. quiduis enim potius, quam ut non hac aeſtate abſoluatur. Ego, ut tempus eſt noſtrum, locum habeo nullum, ubi facilius eſſe poßim, quam Aſturae. ſed quia qui mecum ſunt, credo, quod maeſtitiam meam non ferunt, domum properant: etſi poteram remanere, tamen, ut ſcripſi tibi, proficiſcar hinc, ne relictus uidear. quo autem Lanuuio? conor equidem in Tuſculanum: ſed faciam te ſtatim certiorem. tu litteras conficies. equidem, credibile non eſt, quantum ſcribam die: quin etiam noctibus: nihil eſt enim ſomni. heri etiam effeci epiſtolam ad Caeſarem: tibi enim placebat. quam non fuit malum ſcribi, ſi forte opus eſſe putares. ut quidem nunc eſt, nihil ſane eſt neceſſe mittere. ſed id quidem, ut tibi uidebitur. mittam tamen ad te exemplum fortaſſe Lanuuio, niſi forte Romam: ſed cras ſcies.

EXPLANATIO

De *Virgilij parte* } hanc epiſtolam, cum in ordinem libri ſuperioris inſeri deberet,
detruſit in hunc locum ignorantia librariorum. argumentum eſt uel maximum, quod
Aſturae epiſtolam ſcribit, & inde Lanuuium cogitat: Lanuuio in Tuſculanum uellet, ſed ab
eo refugere uidetur, ne dolorem ex Tulliolae morte ſuſceptum locus renouaret: propterea quod
in Tuſculano perierat. itaque dicit, Conor equidem in Tuſculanum: quaſi, animo repugnante. col-
ligamus nunc, quae ſcribit ſuperiore libro. primum epiſt.40 Poſtridie, inquit, iduum Lanuuij conſtitui
manere, inde poſtridie in Tuſculano, aut Romae. utrum ſim facturus, eo ipſo die ſcies. & epiſt.43. Ego
hinc poſtridie idus Lanuuium, deinde poſtridie in Tuſculano. contudi enim animum, & fortaſſe uici, ſi
modo permanſero. & epiſt.45. ibidem. Vincam, opinor, animum: Lanuuio pergam in Tuſculanum. Sũt
& alia argumenta: quae omitto, ne perſpicua in re ſim nimius. De *Virgilij parte*: } Virgilius unus erat
ex coheredibus Scapulanis, qui fortaſſe Attico dixerat, ſe ſuam partem Scapulanorum hortorum Cice-
roni conceſſurum; ut ei locus eſſet, ſi fortaſſe coheredes non in auctione hortos uendere, ſed inter ſe li-
ceri

ceri cogitarent.unde illud epiſt,37.l.12. Heredes Scapulae ſi iſtos hortos, ut ſcribis tibi Othonem dixiſſe,partibus quattuor factis liceri cogitant:nihil eſt ſcilicet emptori loci. & illud epiſt.43. lib.12.Perfice aliquid:quid autem aliud,niſi ut aditus ſit emptori?quod per quemuis heredem poteſt effici: ſed Muſtelam id perfecturum, ſi rogaris, puto. & epiſt.3.lib.12. de parte Criſpi & Muſtelae uult ab Attico certior fieri,cum eam ſibi uendi cuperet. VALDE *probo* } quod dicas te tentaturum, num Virgilius, quae pars hortorum Scapulanorum ad ipſum pertinet,eam partem nobis uelit attribuere. ep.50.lib.12. de Virgilio,inquit,ut ſcribis. ID *erit primum,proximum Clodiae* } Scapulanos hortos primum cupio;ſecundum eos,Clodiae. Idem ſcribit epiſt.40.lib.12.*Si quaeris,quid optem:* primum Scapulae,deinde Clodiae.& ep.41.e.l.Neſcio quid de Clodia ſcripſiſti.ubi ergo ea eſt,aut quando uentura? placet mihi res ſic,ut ſecundum Othonem nihil magis. & epiſt.43.e.l. Malim primum Othonis, deinde Clodiae.& ep.51.e.l. Tu mihi aut Scapulanos,aut Clodianos efficias, neceſſe eſt. METVO *ne turbem, & irruam in Druſum* } hortos cupio uſque ad intemperantiam.itaque,niſi tu mihi Scapulanos,aut Clodianos efficies,Druſianos emam.& ut oſtendat,in eius rei cupiditate ſe propemodum inſanire, moram. non ferre,communibus uerbis non contentus,uſurpauit trãſlata,ad ſignificationem haud paullo plus afferentia. EIVS *rei* } fani,cuius cauſſa hortos quaero;ut ſit,ubi aedificari poſſit. REVOLVOR *identidem in Tuſculanum:* } ſaepe uenit in mentem,facere fanum in Tuſculano,ſi hortos non inueniam. mihi enim, omnino illud hac aeſtate abſoluere,deliberatum eſt.epiſt.23. De fano,inquit,ſi nihil mihi hortorum inuenis,ualde probo rationem tuam de Tuſculano. ſed neſcio quo pacto celebritatem requiro: itaque hortos mihi cõficias, neceſſe eſt.& epiſt.42.l.12.Conſiderabis etiam de Tuſculano; ne aeſtas effluat: quod certe non eſt committendum.& ep.40.e.lib. VT *tempus eſt noſtrum,* } quaſi dicat,Ne aſturae quidem facile ſum: ſed,ut tempus eſt noſtrum,ſed,ut in malis,facilius tamen ſum,quam ubiuis.& cum dixit, Noſtrum tempus,potius ad mortem filiae reſpexit, quam ad reip.calamitatem.ſupra, ἀνεκτώτερα erant Aſturae. FACILIVS } libetius:ut illud in epiſtola ad Coeliam: Quod in maritimis facillime ſum, mouet ſuſpicionem me uellet nauigare.& alibi. CONOR } ut inuitus,& contra uoluntatem. abhorrebat enim a Tuſculano: uide ep.43,lib.12. TV *litteras conficies* } dicit hoc, Tu ad me uelim ſaepe ſcribas. EPISTOLAM *ad Caeſarem:* } haec eſt epiſtola,de qua lib.12.epiſt.46.50.& 51.& lib.13. epiſt.17. 28. & 30. NIHIL *ſane eſt neceſſe mittere* } nam uidetur erga nos ita, ut uolumus, eſſe animatus: ut neceſſe non uideatur, ei me hac aſſentatoria epiſtola blandiri. In epiſtola, quae proxime ſequitur: Quod aliud argumentum epiſtolae noſtrae, niſi κολακία fuit? NISI *forte Romam* } nam ſi Lanuuio Romam me conferam, ipſe epiſtolam mecum afferam.

Cicero S. D. Attico. 27.

E PISTOLAM *ad Caeſarem,nobis uero ſemper rectiſſime placuit,ut iſti ante legerent. aliter enim fuiſſemus & in hos inofficioſi,& in noſmet ipſos, ſi illum offenſuri fuimus, paene periculoſi. iſti autem ingenue.mihiq.gratum,quod,quid ſentirent.non reticuerũt: illud uero optime,quod ita multa mutari uolunt, ut mihi de integro ſcribẽdi cauſſa non ſit.quamquam de Parthico bello quid ſpectare debui,niſi quod illum uelle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epiſtolae noſtrae,niſi* κολακία*,fuit? an,ſi ea,quae optima putaram, ſuadere uoluiſſem,oratio mihi defuiſſet? totis igitur litteris nihil opus eſt ubi enim* ἐπίτευγμα *magnum nullum fieri poſſit,* ἀπότευγμα *uel nou magnum moleſtum futurum ſit; quid opus eſt* παρακινδυνεύειν*? praeſertim cum illud occurrat,illum,cum antea nihil ſcripſerim,exiſtimaturum,me,niſi toto bello confecto, nihil ſcripturum fuiſſe. atque etiam uereor, ne putet,me hoc quaſi Catonis* μείλιγμα *eſſe uoluiſſe. quid quaeris? ualde me paenitebat:nec in hac quidem re quidquã magis ut uellem accidere potuit,quam quod* σπουδὴ *noſtra non eſt probata. incidiſſemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum.ſed redeo ad hortos. Plane illuc te ire,niſi tuo magno commodo,nolo:nihil enim urget.quid quid erit,operam Faberio uonamus. de die tamen auctionis,ſi quid ſcies.Eum, qui e Cumano uenerat, quod & plane ualere Atticam nunciabat,& litteras ſe habere aiebat,ſtatim ad te miſi. Vale.*

EXPLANATIO

ISTI *ante legerent:* } Iſti: Caeſariani.ante: quam ad ipſum mitterem.ep.50.lib.12.& 1.lib.13. QVAMQVAM *de bello Parthico &c.* } quamquam non eſt,cur illam partem reprehendant,quae eſt de bello Parthico.quod enim hortatus Caeſarem ſum,ut id bellum ſuſciperet,nihil ſpectaui, niſi quod illum arbitrabar uelle.ſciebam enim,quod ego ſuaderẽ ut faceret, id ipſum iam in animo habere: quod ſi ita eſt;quamobrem eam partem iſti non probant? Maluiſſent autem Caeſaris amici,ut potius ei Cicero cõmorationis urbanae ſuaſor eſſet,ne ſe amplius fortunae committeret, confectis iam omnibus ciuilibus bellis,& Pompeianis partibus plane deletis. QVID *ſpectare debui?* } Ciceronem,cum illa ad Caeſarem ſcripſit de bello Parthico debuiſſe ſpectare incertos bellorum euentus,communemq. Martem, Caeſaris amici dicebant.quod ſi feciſſet,Caeſari potius urbanum otium, quam bellicam fortunam,laudaſſet.

Ego,

Ego, inquit, cum illa ſcripſi, quae iſti non probant; ipſius uoluntatẽ ſum ſecutus; (quid enim aliud ſpectare debui, niſi quod illum uelle arbitrabar?) quem ad bellum Parthis inferendum ualde ſcirem ſua ſponte eſſe propenſum. Totis *igitur &c.* } prorſus non mittenda eſt illa epiſtola. ἐπίτευγμα *magnum* } quod lucrum illa epiſtola Cicero ſequebatur? Caeſaris beneuolentiam. Ἀπότευγμα *uel non magnum moleſtum futurum ſit* } uel minima enim apud Caeſarem offenſiuncula mihi eſſet permoleſta: itaque periclitari nolo. Me *niſi toto &c.* } me exſpectaſſe exitum Hiſpanienſis belli, deinde ſcripſiſſe: quaſi antea ideo non ſcripſerim, quod de Pompeianorum uictoria ſperauerim. Qvasi *Catonis* μείλιγμα } ne putet me ob eam cauſſam hanc ſibi epiſtolam miſiſſe, ut hoc quaſi munere eum placarem, alienatum eo libro, quem ſcripſi de laudibus Catonis. Valde *me paenitebat* } paenitebat me, eam epiſtolam ſcripſiſſe: & plane cupiebam, iſtis non probari; ut cauſſam haberem non mittendi. accidit igitur ut uolebam, quod ſtudium in ea ſcribenda a nobis poſitum non probarunt. In *illos,* } qui apud Caeſarem ſunt. qui, ex illa epiſtola nacti occaſionem calumniandi, operam darent, ut me in odium Caeſaris adducerẽt. Cognatvm *tuum* } Q. Ciceronem, Pomponiae, quae Attici ſoror erat, filium. quem de Cicerone patruo apud Caeſarem detrahere ſolitum, ſupra oſtendimus, ep.37.lib.12.& 9.lib.13. Illvc } ad hortos uidẽdos. hoc inſequens epiſtola primo uerſu declarat. Qvidqvid *erit* } ſiue futurũ eſt, ut Scapulanos hortos emamus; ſiue etiam non eſt: pecuniam exigamus a Faberio debitore. Avctionis } hortorum Scapulanorum. ſic & ep.50.lib.12. De Virgilio, ut ſcribis. hoc tamen uelim ſcire, quando auctio. Erat enim auctio futura hortorum Scapulanorum. quod indicat illud epiſt.23. Puto fore iſtam etiam a praecone diem, certe ab heredibus. de Criſpo, & Muſtela uidebis: & uelim ſcire, quae ſit pars duorum. Erat autem Muſtela Scapulae heres, itemq. Criſpus. & de Muſtela perſpicuum eſt ep.29.

Cicero S. D. Attico. 28.

Hortos quoniam hodie eras inſpecturus, quid uiſum tibi ſit, cras ſcilicet. De Faberio autem, cum uenerit. De epiſtola ad Caeſarem, iurato mihi crede, non poſſum: nec me turpido deterret, etſi maxime debeat. quam enim turpis eſt aſſentatio, cum uiuere ipſum turpe ſit nobis? ſed ut coepi, non me hoc turpe deterret: (ac uellem quidem: eſſem enim, qui eſſe debebam) ſed in mentem nihil uenit. nam, quae ſunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum ſuaſiones, uides quibus in rebus uerſentur. adoleſcentem incenſum cupiditate uerißimae gloriae, cupiẽtem ſibi aliquid conſilij dari, quod ad laudem ſempiternam ualeret, cohortantur ad decus. nõ deeſt oratio. ego quid poſſum? tamen neſcio quid e quercu exculpſeram, quod uideretur ſimile ſimulacri. in eo quod non nulla erant paullo meliora, quam ea, quae fiunt, & facta ſunt, reprehenduntur. quod me minime paenitet. ſi enim perueniſſent iſtae litterae; mihi crede, nos paeniteret. quid? tu non uides, ipſum illum Ariſtotelis diſcipulum, ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſtea quam rex appellatus ſit, ſuperbum, crudelem, immoderatum fuiſſe? quid, tu hanc de pompa, Quirini contubernalem, his noſtris moderatis epiſtolis laetaturum putas? ille uero potius nõ ſcripta deſideret, quam ſcripta non probet. poſtremo, ut uolet. abijt illud, quod tum me ſtimulabat, quod tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδειον. multo mehercule magis nunc opto caſum illum, quam tum timebam, uel quemlibet. Niſi quid te aliud impediet, mihi optato ueneris. Nicias a Dolabella magno opere accerſitus, (legi enim litteras) etſi inuito me, tamen eodem me auctore profectus eſt. Hoc manu mea. Vale.

EXPLANATIO

Cras *ſcilicet.* } ex tuis litteris cognoſcam. Volebat autẽ Atticus hortos Scapulanos diligentius inſpicere, ut, quoniam eorum auctio futura erat, ante cognoſceret, quanti a Cicerone recte poſſent emi. De *Faberio* } de exigenda a Faberio pecunia, pro emptione hortorũ. De *epiſtola ad Caeſarem &c.* } quod me hortaris, ut epiſtolam aliquam ad Caeſarem conficiam, eiq. proponam quod ad laudem ſempiternam ualeat: iurato mihi crede, non poſſum: non quod me turpitudo deterreat, (etſi maxime deterrere debebat: ſcribere enim ad Caeſarẽ ſine aſſentatione nihil poſſum: porro, cum nobis uel ipſum uiuere turpe ſit, libertate amiſſa; quanto eſt turpius, ei, quo eripiente amiſimus, aſſentari?) ſed quia prorſus nihil uenit in mentem quod ad illum ſcribam. Idem ep.l.12. Vellem *quidem &c.* } uellem, me turpitudo deterreret. eſſem enim qui eſſe debebam: hoc eſt, in ſeruitute non uiuerem, ſed ab hac turpi uita uel morte me uoluntaria uindicarem, Catonis exemplo. Hominvm *eloquentium, & doctorum* } ut Ariſtotelis, & Theopompi. ep.39.lib.12. Verissimae *gloriae* } non enim uera gloria incenſus Caeſar eſt, ſed falſa, & inani, quam ex interitu reip. quaeſiuit. Ego *quid poſſum?* } ad ueram gloriam cohortanti uerba non deeſſent: ſed id quidem tuto non poſſum. hoc autem erepto argumento, praeterea quod ſcribam non reperio. Tamen *neſcio quid &c.* } ſcripſeram tamen neſcio quid, & mehercule cum labore, ut quaſi e quercu uiderer exculpere, quae eſt arbor duriſſima. Simile *ſimulacri* } uult oſtendere; quemadmodum e quercu ſimulacrum facere difficile ſit, duriore materia, quam ut circumcidi, aut expoliri poſſit; ideoq. potius ſimulacri quiddam ſimile, quam ſimulacrum efficiatur; ſic ſe, cum ad Caeſarem ſcriberet, argumento admodum anguſto, (neque enim, quod & ipſi honeſtum eſſet, & Caeſari gratum, ſcribere licebat; itaque difficili in loco uerſabatur, ut quaſi e quercu uideretur exculpere) perfectũ opus non potuiſſe facere, ſed feciſſe neſcio quid, quod operis tamen ſimile uideretur; more fabro-

tum lignariorum, qui e quercu non perfectum ſimulacrum formant;quod propter ligni duritiem difficillimum eſt,ſed quod ſimulacri ſimile ſit.ſignificat epiſtolam ad Caeſarem,de qua ep.48.lib.12.& 26. lib.13. REPREHENDVNTVR ⁆ a Caeſarianis,qui Romae ſunt:a quibus, placuit nobis, ut epiſtola legeretur, antequam eam ad Caeſarem mitteremus.ep.27.lib.13. QVOD *me minime paenitet* ⁆ quod mihi eſt minime moleſtum. PERVENISSENT ⁆ ad Caeſarem. HVNC *de pompa,Quirini contubernalem,* ⁆ Caeſarem : cuius ſimulacrum, quaſi alicuius dei, per pompam inter deorum ſigna geſtatum eſt in ferculo. quod Suetonius declarat his uerbis:Non honores modo nimios recepit, ut continuū conſulatum, perpetuam dictaturam,ſtatuam inter reges,ſed ampliora etiam humano faſtigio decerni ſibi paſſus eſt, ſedem auream in curia,& pro tribunali thenſam,& ferculum circenſi pompa,templa,ara, ſimulacra iuxta deos,puluinar,flaminem,Lupercos.Et Dio lib.43. καὶ τό τεμέ γ' ἀνδριάντα αὐ τοῦ ἐλεφάντινον, ὕστερον δὲ καὶ ἅρμα ὅλον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις μετὰ τῶν θείων ἀγαλμάτων πέμπεσθαι ἔγνωσαν, ἄλλω τέ τινα εἰκόνα ἐς τὸν τοῦ κυρίνου ναὸν, θεῷ ἀνικήτῳ, ἐπιγράψαντες. hac ſententia : Decreuerunt,ut eburnea Caeſaris ſtatua, & currus etiam ſolidus, quo die curſus equorum in circo ſpectantur, inter deorum imagines in pompa geſtaretur;& ut alia praeterea ſtatua in Quirini templo poneretur,cum hac inſcriptione, Deo inuicto.Ideoq. eum appellat Cicero Quirini contubernalem:& ſupra ep.44.lib.12.Graeco uerbo σύνναον, quod in eodem templo ſimul habitarent.idq. etiā Suetonius ſignificat,cum dicit,Simulacra iuxta deos. HVNC : ⁆ qui deorum in numero habeatur ; cum & imago eius inter deorum imagines per pompam ſit uecta, & eiuſdem ſtatua,quaſi dei,Quirini in templo collocata. POTIVS *non ſcripta deſideret, &c.* ⁆ malo ab illo deſiderari, quae ſcripta non ſint,quam non probari,quae ſcripta ſint. POSTREMO, *ut uolet* ⁆ iam nō laboro,quo animo erga me ſit:abijt illa cura,quae me antea ſtimulabat : cum hoc quaerebam,qua ratione & Caeſarem mihi conciliarem,& perſonam tamen optimatis ſuſtinerem. quod tibi quoque dabā cogitandum,ut conſilio me iuuares.eaq. tunc erat quaſi Archimedis quaeſtio, obſcura ſcilicet, & inexplicabilis.ep.3.lib.12. CASVM *illum* ⁆ interitum meum. ſignificat enim illud tempus, cum in Italiam reuertit, Pompeio in Pharſalica deuicto. quo tempore ſolicitus erat de ſalute ſua, maxime timens,ne Caeſar in eos,qui Pompeium ſecuti eſſent,foret acerbior. hinc illae libro XI. plenae doloris & deſperationis epiſtolae. MIHI *optato ueneris* ⁆ ſcripſerat enim Atticus,ſe uelle ad illum,ſi uideretur, proficiſci. PROFECTVS *eſt* ⁆ cum aliquot dies cum Cicerone fuiſſet.epiſt.51.& 52.lib.12.

Cicero S. D. Attico. 29.

CVM quaſi alias res quaererem de philologis e Nicia,incidimus in Talnam.ille de ingenio nihil nimis,modeſtum, & frugi. ſed hoc mihi non placuit. ſe ſcire aiebat ab eo nuper petitam Conficiam, Quincti filiam uetulam ſane, & multarum nuptiarum : non eſſe probatum mulieribus,quod ita reperirent, rem non maiorem DCCC. *hoc putaui te ſcire oportere. De hortis ex tuis litteris cognoui, & Chryſipo,in uilla, cuius inſulſitatem,bene noram,uideo nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen laudat maiora. de minoribus ait hiberna effici poſſe. tecta igitur ambulatiuncula addenda eſt : quam ut tantam faciamus,quantam in Tuſculano fecimus, prope dimidio minoris conſtabit iſto loco.ad id autem, quod uolumus.* ἀφίδρυμα, *nihil aptius uidetur, quam lucus,quem ego noram : ſed celebritatem nullam tum habebat:nunc audio maximam. nihil eſt,quod ego malim.hoc* τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. *Reliquum eſt.ſi Faberius nobis nomen illud explicat; noli quaerere,quanti : Othonem uincas uolo. nec tamen inſaniturum illum puto: noſſe enim mihi hominū uideor. ita male autem audio ipſum eſſe tractatum,ut mihi ille emptor nō eſſe uideatur;quid enim pateretur? ſed quid argumentor? ſi Faberianum explicas, emamus uel magno : ſin minus, ne paruo quidem poſſumus. Clodiam igitur:a qua ipſa ob eam cauſſam ſperare uideor, quod & multo minoris ſunt,& Dolabellae nomen iam expeditum uidetur,ut etiam repraeſentatione concludam. De hortis ſatis. Cras aut te,aut cauſſam: quam quidem futuram Faberianam:ſed ſi poteris. Vale.*

EXPLANATIO

DE *philologis* ⁆ de peritis ad diſputandum.epiſt.12.& 19. lib.13. IN *Thalnam* ⁆ in ſermonem de Thalna. DE *ingenio &c.* ⁆ ingenium Thalnae Nicias laudabat,ſed non ſupra modum:frugi hominem,& modeſtum dicebat eſſe. HOC *mihi non placuit* ⁆ quod eius rem audiui non maiorē eſſe DCCC. HOC *putaui te ſcire oportere* ⁆ forte,quod Atticus illam ſibi affinitatis,aut amicitiae iure deuinctam, cogitabat Thalnae in matrimonio collocare. DE *hortis* ⁆ Scapulanis: quos Atticus inſpexerat.ep.27.lib. 13. Et *Chryſippo* ⁆ & Chryſippi ſermone. hortis enim cum Attico inſpectis, ad Ciceronem profectus eſt. erat autem architectus,fueratq.Cyri architecti libertus.ep.9.lib.14.& in epiſt.fam.epiſt.14.lib.7. IN *uilla* ⁆ quae in hortis eſt. INSVLSITATEM ⁆ inſulſa placere non ſolent.recte igitur & uenuſte Inſulſitatem tribuit uillae,quae nihil haberet,cur placere poſſet.contraque,cum de uilla loquitur eleganti,Salis, inquit,ſatis eſt.in epiſtola ad Paetum. VIDEO *nihil, aut pauca mutata* ⁆ putabam dominos in uilla multa mutaſſe, a quo tempore nos eam uidimus : ſed, ut e Chryſippi ſermone intelligo, nihil, aut pauca mutata:ut eedem ſit inſulſitas. LAVDAT *maiora.* ⁆ ut bina eſſent in ea uilla balnearia,maiora, & minora; maiora, inquit, Chryſippus laudat;de minoribus ait ea poſſe effici, quibus per hiemem utamur.

AD *id,quod uolumus,* ἀφίδρυμα } ad fanum filiae dedicandum. CELEBRITATEM *nullam* } quo enim tempore ego illum noui,non frequentabatur. τὸν τῦφον *&c.* } obſequere cupiditati meae. τῦφος enim ualet elatio:quae ad cupiditatem transfertur: unde illud libro primo de Diuinatione: Ducem ei praecepiſſet,ne reſpiceret:illum autem id diutius facere non potuiſſe, elarumq. cupiditate reſpexiſſe. Et ad hunc ipſum epiſtola XI.libri I.In hoc genere ſic ſtudio efferimur, ut abs te addiuuandi,ab alijs prope reprehendendi ſimus. SI *Faberius &c.* } ſi Faberius ſoluit quam nobis pecuniam debet: noli quaerere,quanti horti uendantur: eme quouis pretio:uince Othonem in certamine licitationis.Erat enim Atticus Ciceronis nomine licitaturus.Othonem autem,qui & ipſe eoſdem hortos cupiebat,aduerſarium in auctione timebant.unde illud ep.46.l.12.Difficile certamen cum cupido,cum locuplete,cum herede.& ep.39.l.12.& 31.& 33.h. lib.INSANITVRVM }Inſanire dicuntur, qui aliquam rem multo pluris emunt,quam quanti ſit.unde Inſana cupiditas,in Verrem. TRACTATVM } in re minus nota. VT *mihi &c.* } ut hortos empturus non uideatur. QVID *enim pateretur ?* } imperfecta ſententia. abiecit enim,recordatus in Faberiano nomine totum eſſe. SI *Faberianum explicas* } ſi pecuniam exigis a Faberio. epiſt. 24. lib.12. CLODIAM *igitur* } aggrediamur.uideamus,inquit,de hortis Clodiae. ep. 46.lib.12. MVLTO *minoris ſunt* } quam Scapulani.Et epiſt.46.lib.12.de ijſdem hortis. Quia tanti rem aeſtimas,eo prorſus ſpecto, ET *Dolabellae nomen* } &Dolabella,quam pecuniam debet, iam eã nobis ſoluet.debebat autem ex dote Tulliolae. REPRAESENTATIONE } hortos Scapulanos emiſſem, die ſumpta.Clodiae uero ſi emimus;de die nihil cogito;repraeſentare poſſum: cum & multo minoris ſint,quam Scapulani: & Dolabellae nomen iam expeditum uideatur. *Repraeſentatione*, igitur explano,ſolutione facienda ante illud tempus, quod in emptione Scapulanorum hortorum cogitaram. de quo epiſt.3.his uerbis: Quod dies longior eſt: (ſic enim puto legendum) teneamus modo quod uolumus: puto fore iſtam etiam a praecone diem,certe ab heredibus. CRAS *aut te, &c.* } conciſa ſententia,nec ſatis omnibus aperta. explanemus igitur; ut conſulatur etiam ijs, quorum acies ad intelligendum eſt obtuſior. Cras, inquit, aut te exſpecto, aut cauſſam cur non ueneris. cauſſam autem, quae te moretur, hanc puto fore, ut pecuniam exigas a Faberio. ſed, ſi poteris, omnino uelim uenias.

Cicero S. D. Attico. 30.

CICERONIS *epiſtolam tibi remiſi. o te ferreum, qui illius periculis non moueris.me quoque accuſat.eam epiſtolam tibi miſiſſem. nam illam alteram de rebus geſtis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie miſi tabellarium.ei dedi tuas ad Veſtorium,quas Pharnaci dederas.Commodum ad te miſeram Demeam, cũ Eros ad me uenit.ſed in eius epiſtola nihil erat noui,niſi,auctionem biduum.ab ea igitur,ut ſcribis: & uelim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie.cras mane putat,a te colendus eſt.iſte autem* κολακίαι *non longe abſunt a ſcelere.te,ut ſpero,perendie. Sicunde potes,erues,quid decem legati Mummio fuerunt.Polybius non nominat.ego memini, Albinum cõſulerem,& Sp.Mummium:uideor audiſſe ex Hortenſio,Tuditanum:ſed in Libonis annali,* XIV *annis poſt praetor eſt factus Tuditanus,quam conſul Mummius. non ſane quadrat. uolo aquem Olympiae, aut ubi uiſum* πολιτικὸν σύλλογον, *more Dicaearchi, familiaris tui. Vale.*

EXPLANATIO

CICERONIS *epiſtolam &c.* } Quincti filij ad Atticum. O TE *ferreum* } cum ironia. PERICVLIS { de quibus tam multa ſcribit. ME *quoque* } cum ſcribat non modo tua,ſed mea quoque culpa factum eſſe,ut in Hiſpaniam ad bellum ire coactus ſit. EAM *epiſtolam* } ad miſſam a Quincto. MISISSEM } niſi te cras exſpectarem. quod proxime dixit. EODEM *exemplo* } puto ijſdem uerbis ſcripſiſſe ad te de rebus a ſe geſtis,quibus ad me ſcripſit. QVAS *Pharnaci dederas* } ad me perferendas;ut ego eas deinde ad Veſtorium curarem. IN *eius epiſtola* } in epiſtola, quam is attulit a te ſcriptam. AVCTIONEM *biduum* } auctionem hortorum Scapulanorum biduum futuram.ſic & l. 4.ep.12. Idibus auctionem Larini uideo,& biduum praeterea. AB *ea igitur* } ad me uenies. CONFECTO *negotio Faberiano* } exacta a Faberio pecunia. QVEM *quidem &c.* } negat Eros Faberium hodie Romae futurum.unde illud epiſt.28. De Faberio,cum uenerit. & epiſt.2. COLENDVS } Faberius. obſerua eum diligenter,ut aſſiduitate & ſtudio tandem exprimas debitam ab eo pecuniam. κολακίαι } aſſentationes: in quibus turpitudo, & prope ſcelus eſt. PERENDIE } uidebo. NON *ſane quadrat.*} ſi enim praetor eſt factus XIV.annis,quam conſul Mummius; apparet,quo tempore conſul Mummius ad oppugnandam Corinthum eſt profectus,adoleſcentem fuiſſe;ut legatus eſſe non potuerit.ep.6.& 33.VOLO *aliquem &c.* } hoc ne Atticus quidem intellexit; ut apparet ex epiſtola, quae poſt proximam ſequentem legitur.

Cicero S. D. Attico. 31.

V Kal. *mane accepi a Demea litteras pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te exſpectare deberem. ſed, ut opinor, idem ego, qui exſpecto tuum aduentum, morabor te. non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam ſi eſt futurum, ut non habeat aliquid morae. cum poteris igitur: quoniam etiamdum abes. Dicaearchi, quos ſcribis, libros ſane uelim mihi mittas: addas etiam* καταβάσεως. *De epiſtola ad Caeſarem,* κεπφικά. *atque id ipſum, quod iſti aiunt illum ſcribere, ſe, niſi conſtitutis rebus, non iturum in Parthos; idem ego ſuadebam in illa epiſtola; utrum liberet, facere poſſe, auctore me. hoc enim ille txſpectat uidelicet, neque eſt facturus quidquam, niſi de meo conſilio. obſecro, abijciamus iſta, & ſemiliberi ſaltem ſimus: quod aßequemur & tacendo, & latendo: Sed aggredere Othonem, ut ſcribis. confice, mi Attice, iſtam rem. nihil enim aliud reperio, ubi & in foro non ſim, & tecum eſſe poſſim. quanti autem, hoc mihi uenit in mentem. C. Albanius proximus eſt uicinus. is ∞ iugerum de M. Pilo emit, ut mea memoria eſt,* HS cxv. *omnia ſcilicet nunc minoris: ſed accedit cupiditas: in qua, Praeter Othonem, non puto nos ullum aduerſarium habituros. ſed eum ipſum tu poteris mouere, facilius etiam, ſi Canium haberes. o gulam inſulſam. pudet me patris. reſcribes, ſi quid uoles.*

EXPLANATIO

Morabor *te:* ʒ morae cauſſam afferam. retinebit enim te negotium Faberianum. Cvm *poteris igitur* ʒ uenies, cum per negotia licebit. Qvoniam *etiam dum abes* ʒ quoniam nondum in uiam te dediſti; &, cum haec ad te afferetur epiſtola, etiam dum Romae eris: ideo illud ſcripſi, ut uenias cum poteris. Dicaearchi *quos ſcribis libros,* ʒ libros de anima. epiſt. 32. καταβάσεως ʒ librum, quem ſcripſit Dicaearchus περὶ τῆς εἰς τροφωνίου καταβάσεος. de quo Athenaeus libro xiii, κεπφικά. ʒ κέπφος auis eſt ita leuis, ut, quamcumque in partem uentus flauerit, in eam auferatur. κεπφικά igitur μεταφορικῶς dixit, pro, leuia, & inania. non recte, inquit, iſti meam ad Caeſarē epiſtolam reprehendunt; & ea, quae dicunt, minimi ſunt ponderis, plane κεπφικά. nam, quod illum aiunt ſcribere, ſe, niſi conſtitutis rebus, non iturum in Parthos: idem ego ſuadebam in illa epiſtola. ep. 6. & 26. Avctor *me* ʒ ego enim ſuaſi, ut & res conſtitueret, & Parthis bellum inferret. Aggredere *Othonem,* ʒ uelim, quod ſcribis te facturum, Othonem moneas, ne contra nos liceatur; quo facilius ad hortos peruenire poſſimus. Idem paullo poſt. Istam *rem* ʒ hortos Scapulanos: quorum auctio futura erat. Et *tecum eſſe poſſim* ʒ propter uicinitatem. hoc eſt, quod dicit ep. 28. l. 12. De hortis, quaeſo, explica caput illud eſt, quod ſcis. ſequitur, ut etiam mihi ipſi quiddā opus ſit. nec enim eſſe in turba poſſum, nec a uobis abeſſe. huic meo conſilio nihil reperio iſto loco aptius. Qvanti *autem* ʒ quanti putem nos emere poſſe Scapulanos hortos, ita ratiocinor: cū C. Albanius proximus uicinus ∞ iugerum HS cxv de M. Pilio emerit; nunc, iacentibus omnium rerum pretijs, debere Scapulanos hoc multo minoris eſſe. Nvnc *minoris* ʒ ob ciuilem calamitatem, & reip. perturbationem. Accedit *cupiditas* ʒ cuius cauſſa pluris hortos aeſtimare debemus, quam quanti ſint. Movere ʒ ut nobis hortos concedat. Canivm ʒ Attici & Othonis amicum. O gvlam *inſulſam* ʒ Othonis, qui hortos tam auide appetat uoluptatis modo cauſſa.

Cicero S. D. Attico. 32.

Alteram *a te epiſtolam cum hodie accepißem, nolui te una mea contentum. Tu uero age, quod ſcribis, de Faberio. in eo enim totum eſt poſitum id, quod cogitamus. quae cogitatio ſi non incidißet, (mihi crede iſtuc, ut cetera) non laborarem. quamobrem, ut facis, (iſtuc enim addi nihil poteſt) urge, inſta, perfice. Dicaearchi* περὶ ψυχῆς *utroſque uelim mittas, &* καταβάσεος τριπολιτικὸν *non inuenio, & epiſtolam eius. quam ad Ariſtoxenum miſit. tres eos libros maxime nunc uellem: apti eßent ad id, quod cogito. Torquatus Romae eſt. iuſſi, ut tibi daretur. Catulum, & Lucullum, ut opinor, antea. his libris noua prooemia ſunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas litteras uolo habeas. & ſunt quaedam alia. Et quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexit, credo, quia* διὰ σημείων *ſcripſeram. de C. Tuditano enim quaerebam, quae ex Hortenſio audieram fuiße in decem, cum uideo in Libonis praetorem L. Popilio P. Rupilio cos. annis* xvi *ante, quam praetor factus eſt, legatus eße potuißet: niſi admodum ſero quaeſtor eſt factus: quod non arbitror. uideo enim curules magiſtratus eum legitimis annis perfacile cepiſſe. Poſtumium autem, cuius ſtatuam in Iſthomo meminiſse te dicis, ſciebam fuiſse. is autem eſt, qui cum Lucullo fuiſse; quem tu mihi addidiſti, ſane ad illum* σύλλογον *perſonam idoneam. uidebis igitur, ſi poteris, ceteros; ut poſſumus* πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. *Vale.*

EXPLA-

EXPLANATIO

DE *Faberio*, } expedi nomen Faberianum: ſine quo hortos conſequi non poſſumus . . QVOD *co*
gitamus } intellige, hortos. NON *laborarem* } de pecunia a Faberio exigenda . ISTVC } ad
iſtam diligentiam . VTROSQVE } utrumque ſermonem de mortalitate animorum. duos enim ſermo-
nes, alterum Corinthi, alterum Mitylenis habitum ternis libris explicauit. Cicero Tuſ. 1. καταβάσεως } li-
brũ περὶ τῆς εἰς τροφωνίου καταβάσεως. ep. 31. τριπολιτικὸν } Dicaearchi librũ: cuius mẽtio apud Atheneanum
l. 4. ARISTOXENVM } Ariſtotelis diſcipulum, philoſophum, & medicum nobiliſſimum, maximeq. in
muſica praeſtantem. Suidas. Cicero de orat. l. 3. Tuſculana prima. AD *id, quod cogito* } quaeſtiones :
quas ſcribere in animo habebat. quarum libro primo, Dicaearchi utitur ſententia contra immortalita-
tem animorum. TORQVATVS } liber Torquati nomine inſcriptus; ut de Senectute, Cato; de Amici-
tia, Laelius. ep. 5. CATVLVM, *& Lucullum* } Academicos libros, quos primum ſcripſerat; quorum
alterum, Catulus, alterum Lucullus, inſcripſerat. uide illud ep. 12. Ἀκαδημαϊκὴν *&c. Eas litteras* } ea
prooemia. quandoque enim Litterae pro ſcriptis ponuntur, ut libro 1. Meis omnibus litteris in Pom-
peiana laude perſtrictus. Διὰ σημείων } per notas. ſic enim Cicero dixit l. 2. de Diuin. IN *Libonis* } in
bonis annali. ep. 29. LEGATVS *eſſe potuiſſet.* } cum admiratione dictum: ut ſignificet, non putare ſe
Tuditanum conſuli Mummio XIV. annis ante, quam praetor factus eſt, legatum eſſe potuiſſe, fuiſſet e-
nim admodum adoleſcens: utpote XII. annis ante praeturam, quae legibus dabatur anno aetatis XXXIX.
conſulatus autem Popillij & Rupilij a conſulatu Mummij: diſtat annorum XIV. interuallo . NISI *ad-*
modum ſero &c. } annus petendae quaeſturae certus lege non erat. certi autem curulium magiſtratuũ,
aedilitatis XXXVI. praeturae XXXIX. conſulatus XLII. ut inter curules magiſtratus biennium neceſſario
intereſſet. eos autem magiſtratus legitimis annis capere, in primis erat honorificum; quod Cicero ſae-
pe de ſeipſo gloriatur. nam repulſam multi ferebant; ut honores conſequi non poſſent anno legitimo.
quod ſi quis aedilitatem non ſuo anno, ſed ſerius cepiſſet; magiſtratus quoque reliquos ſerius capiebat.
eorum enim tempus neceſſario protrahebatur, cum inter omnes biennij ſpatium oporteret eſſe. Recte
igitur, Niſi admodum ſero quaeſtor eſt factus. nam, ſi factus eſt quaeſtor admodum ſero, ut anno trigeſi-
mo octauo, aut quadrageſimo: potuit eſſe legatus Mummij Tuditanus & XIV. annis ante praeturam,
nec tamen adoleſcens. quod ſi quaeſtor mature factus eſt, puta XXIIX, aut XXX. aetatis anno: neceſſe eſt
legatus fuerit admodum adoleſcens . CVRVLES *magiſtratus* } de curulibus magiſtratibus in ſuo li-
bro plenius. curulis autem magiſtratus praetura fuit. quam ſi Tuditanus cepit anno legitimo, hoc eſt
uno & quadrageſimo; eiusq. praeturae annus, quae fuit Popillio & Rupilio cos. annis XIV. diſtat a con-
ſulatu Mummij: ſequitur, ut legatus conſulis Mummij fuerit annum agens ſextum & uigeſimum. quod
non quadrat. non enim, illa aetate qui ſunt, ijs honorem legationis demandare moris eſt. SCIEBAM
fuiſſe } in decem legatis. CVM *Lucullo fuit* } conſul, anno ab V. C. DCIII. ADDIDISTI } confir-
mans id quod ſciebam. AD *illum* σύλλογον *&c.* } dignum, qui in illa ciuium collectione numeretur.
VIDEBIS *igitur ceteros* } ſcribes, qui praeterea in decem Mummij legatis fuerint . πομποῦσαι καὶ τοῖς
προσώποις } ex perſonarum dignitate quaſi pompam agere.

Cicero S. D. Attico. 33.

NEGLIGENTIAM *miram. ſemel ne putas mihi*
dixiſſe Balbum, & Faberium, profeſſionem re-
latam? quin etiam eorum iuſſu miſeram, qui profitere-
tur: ita enim oportere dicebant. profeſſus eſt Philoti-
mus libertus. noſti credo librarium: ſed ſcribis, & qui-
dem confectum. Ad Faberium, ut tibi placet, litteras
miſi. cum Balbo autem puto te aliquid feciſſe H. *in Ca-*
pitolio. In Virgilio mihi nulla eſt δυσωπία. *nec enim e-*
ius cauſſa ſane debeo: &, ſi emero, quid erit, quod po-
ſtulet? ſed uidebis, ne is cum ſit in Africa, ut Coelius.
De nomine tu uidebis, cum Ciſpio: ſed, ſi Plancus de-
ſtinat, tum haberes difficultatem. Te ad me uenire uter
que noſtrum cupit: ſed iſta res nullo modo relinquen-
da eſt. Othonem quod ſperas poſſe uinci, ſane bene nar-
ras, de aeſtimatione, ut ſcribis, cum agere coeperimus:
etſi nihil ſcripſit niſi de modo agri. Cum Piſone, ſi
quid poteris. Dicaearchi librum accepi: καταβάσεως
exſpecto. negotium dederis. reperies ex eo libro, in quo
ſunt S. C. Cn. Cornelio, & L. cos. De Tuditano autem,
quod putas, ἄλογον *eſt, tum illum; quoniam fuit ad*
Corinthum. non enim temere dixit Hortenſius, aut quae-
ſtorem, aut tribunum mil. idq. potius fuiſſe credo. ſed tu
de Antiocho ſcire poteris. uide etiam, quo anno quae-
ſtor, aut tribunus mil. fuerit: ſi neutrum, eodem in prae-
fectis, aut contubernalibus fuerit, modo fuerit in eo bel-
lo. De Varrone loquebamur: lupus in fabula. uenit. n.
ad me, & quidem id temporis, ut retinendus eſſet: ſed
ego ita egi, ut non ſciderem paenulam. memini enim tui:
& multi erant, nosq. imparati. qui refert? paullo poſt.
C. Capito cum C. Carinate. horum ego uix attigi paenu-
lam: tamen remanſerunt. cecidit belle. ſed caſu ſermo
a Capitone de urbe augenda, a ponte Muluio Tiberim
duci ſecundum montes Vaticanos, campum Martium
tuum aedificari, illum autem campum Vaticanum fie-
ri quaſi Martium campum. quid ais? inquam. at ego ad
tabulam, ut, ſi recte poſſem, Scapulanos hortos. caue fa-
cias, inquit: nam iſta lex perferetur: uult enim Caeſar.
Audire me, facile paſſus ſum: fieri autem, moleſte fero.

ſed

ſed tu quid ais? quamquam quid quaero? noſti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis. non concidit Camilo. facies igitur me certiorem de idibus. iſta.n. me res adducebat, eo adiunxeram ceteras: quas conſequi tamen biduo, aut triduo poſt facile potero, te tamen in uia confici minime uolo, quin etiam Dionyſio ignoſco. De Bruto quod ſcribis, feci ut ei liberum eſſet, quod ad me attineret. ſcripſi enim ad eum heri, idibus Mai. eius opera mihi nihil opus eſſe. Vale.

EXPLANATIO

NEGLIGENTIAM *miram*] Balbi, & Faberij, qui non ſemel, ſed ſaepe mihi dixerint, profeſſionē in tabulas publicas relatam. PROFESSIONEM] omnium bonorum. OPORTERE] ut aliquem mitterem, qui profiteretur, ſi ego de illa cauſſa Romam ire nollem. LIBERTVS.] hoc fortaſſe gloſſema fuit. ſatis enim Attico notus erat Philotimus. LIBRARIVM] eum, qui cuiuſlibet profeſſionem in tabulas publicas referebat. SED *ſcribis, & quidem confectum*] ſed ſcribis, librarium te noſſe: & addis etiam, de profeſſione confectum. LITTERAS *miſi*] admonens eum, & rogans, ut pecuniam nobis debitam perſolueret. ALIQVID *feciſſe H.*] aliquid feciſſe hodie. ſic enim interpretor antiquam notam. &, *Feciſſe*, de nomine Faberiano. ut, Balbo adiuuante, pecunia exigeretur a Faberio. ſimile illud eſt, uel potius idem eſt. ep.28.l.12. Cum Oppio & Balbo communices, quantopere & quare uelim hortos: ſed ita poſſe, ſi expediatur illud Faberianum. Et ſupra, In utroque Faberianum nomen explorandum eſt. de quo nihil nocuerit, ſi aliquid cum Balbo eris locutus, & quidem, ut res eſt, emere nos uelle, nec poſſe ſine iſto nomine, nec audere incerto. Scripſerat autem Atticus Ciceroni, ſe eſſe eo die cum Balbo locuturum in Capitolio. IN *Virgilio &c.*] Othonis herede. ep.29. δυσωπία] ſtulta uerecundia. fortaſſe, quod ab aliquo ex coheredibus partem hortorum emere cogitaret. DEBEO] ut eius cauſſa ne emā. QVOD *poſtulet*] quod me emiſſe queratur. VIDEBIS *cum Ciſpio*] ne Ciſpius nobis fatisfaciat. de quo nomine ep.23.l.12. Ciſpiana, inquit, explicabis. DESTINAT] ſtatuit hortos emere. DIFFICVLTATEM] in auctione magnnm haberemus aduerſarium. ISTA *res*] actio Scapulanorum hortorum. POSSE *uinci*] in certamine licitationis. ep.29. DE *aeſtimatione &c.*] hortorum Scapulanorum. SCRIPSIT] fortaſſe Caeſar. ut in lege non praefinierit, quo ne quis plus iugerum emeret, ſed de modo agri, id eſt quo ne quis plus haberet. CVM *Piſone ſi quid poterit*] conficies. & de auro intelligendum. uide illlud, Et tamen Piſonem ſicubi de auro. DICEARCHI *librum*] librum poſuit pro uolumine. nam Dicaearchi duos ſermones de anima, quos intelligit, non uno libro, ſed ternis explicatos manifeſtum eſt ex prima quaeſtione Tuſculana. etiam ep.28.l.15. ita locutus eſt, ut pro toto opere Librum uſurparet: ſcribit enim ſic: Librum tibi celeriter mittam de Gloria: cum duos libros ſignificaret, καταβάσεως] librum hoc titulo. DEDERIS] cui uidebitur ex tuis ſeruis, ut quaerat decem L. Mummij legatis in eo libro, in quo ſunt eius anui S.C. quo ipſe Mummius cum Cn. Cornelio conſul fuit. L.] Mummio, qui Corinthum euertit, anno urbis DCLIX. AMIOCHO] ſeruo tuo litterato. ſcies autem, ſi ei negotium dederis, ut quaerat. DE *Varrone loquebamur:*] niſi fallor, hoc eſt principium epiſtolae. ſaepe enim, quae diſtribuenda erant in epiſtolas, Tiro, Ciceronis libertus, ſiue alius quis, ita coniunxit, taedio fortaſſe crebrae diſtentionis, ut iam non internoſcantur. quae res lectori nonnihil interdum tenebrarum effundit. Cum loqueremur, inquit, de Varrone, ſuperuenit. id enim ſignificat, lupus in fabula, adagium ſatis notum, ac uſque iam contritum. ID *temporis*] elegans loquendi modus, pro eo tempore; ut, id aetatis, pro ea aetate: & ſimilia. VT *retinendus eſſet*] cum ſcilicet hora cenae uel aduentaret, uel iam adeſſet. ITA *egi, ut non ſcinderem paenulam*] ut remanerent, ualde non rogaui. qui enim retinere aliquem cupiunt, abeuntem apprehenſa ueſte retinent; ut remanere cogatur, ne in illa contentione ſcindatur ueſtis. MEMINI *enim tui.*] ſic in Beſſarionis libro: recte. feci, inquit, quod memini te ſolere; qui ſic interdum ad cenam inuitas, ut paenulam tamen non ſcindas. QVID *refert?*] Varrone omiſſo, eiuſq. comitibus, quia cenae apparatus non erat is, ut commode eos, ac laute poſſem accipere, nihil tamen egi: nam remanſerunt, quamquam leuiter inuitati, Capito, & Carinas. C. CAPITO] Ateiae gentis. hic Caeſaris maxime ſtudioſus fuit. ep.15.lib.16. & ep.29.l.13. fam. Fuit alter Capito, non Ateiae, ſed Fonteiae gentis, M. Antonij amiciſſimus, de quo Plutarchus in Antonio, & Horatius ſat.5.l.1. C. CARINATAE] Albiae gentis, ut ex Tacito cognoſcitur. Beſſarionis liber praenomen, C. non habet. quod ſiue omittatur, ſiue ponatur, puto eſſe hunc C. Albium Carinatem, qui cum P. Ventidio conſul fuit; cum Carinas in locum Caeſaris Octauiani, qui abdicauerat, Vētidius autem in locum Pedij, qui mortuus eſt in magiſtratu, ſucceſſiſſent. porro Octauianus, & Pedius, interfectis Hirtio, & Panſa, conſules facti erant. In ſcriptis libris gemina, r, legitur Carrinas. ſed Varro l.7. in extremo, unica r ſcribendum oſtendit; cum deducat a loco, nimirum a Carinis. CECIDIT *belle*] iocoſa ironia. cecidit, inquit, cōtra quam uolebam, cum remanſerint ij, quorum uix attigi paenulam; Varro autem abierit, cum quo egeram quidem ut remaneret, ita tamen, ut paenulam non ſcinderē. DE *urbe augenda*] de pomerio proferendo, quod poſt exactos reges unus protulerat L. Sulla. Miror, autem, de pomerio a Caeſare prolato nihil Suetoniū, nihil Tacitū, alioqui diligentiſſimos in hiſtoria, tradidiſſe: quod tamen & hic Cicero, & infra in ep.35 plane ſignificat, & Gellius l.13.c.14. & Dio l.43. declarat his uerbis: ταῦτά τε ἐποίει, καὶ νόμους ἐσέφερε. τότε πωμήριον ἐπὶ πλεῖον ἐπεξήγαγε. Nec uero quis credar,

dat, quoties pomerium proferretur, toties murorum ambitum una prolatum eſſe. nam, ut oſtendit Dionyſius l.4. manſere ueteres muri, a Seruio rege conditi, ſed ita permiſti priuatarum aedium multitudine, uix iam ut ipſius Dionyſij aetate agnoſcerentur. quibus uero nunc Roma ſaepta moenibus eſt, ea condidit Aurelianus Imperator: partem, a Gothis euerſam, Beliſarius, Iuſtiniani dux, reſtituit feſtinanter, dum Gallorum ad urbem reditum exſpectat: itaque non aequalem ambitum uidemus, cum Beliſarius, ne longior mora interponeretur, priuatas etiam aedes ad continuanda moenia reciperet. A PONTE *Muluio Tiberim duci ſecundum montes Vaticanos*, } hunc locum uix intelligere uidetur poſſe, qui Romae non fuerit, & ipſa loca diligenter non inſpexerit. Satis conſtat, extra pomerium fuiſſe campum Martium, quo populus ad comitia conuenire ſolitus eſt. poſt campum Martium, interfluente Tiberi, campus Vaticanus ſequebatur: quod totum ſpatium a collibus Vaticanis ad Tiberim, hortis excultũ amoeniſſimis, frequentabatur a ciuibus Romanis animi cauſſa: ijq. horti Tranſtiberini uocabantur. cogitabat Caeſar pomerium proferre, & in urbem campum Martium includere; Tiberim autem, obducta uetere foſſa, ita flectere, ut radices Vaticanorum montium allueret; campum autem illum Vaticanum, qui cis Tiberim futurus eſſet, quaſi Martium campum efficere, id eſt, ut in eo, ſublatis hortis, comitia fierent, quae fieri ſolita eſſent in campo Martio. non enim centuriata comitia, quae Seruius rex inſtituit, intra pomerium fieri licebat. propterea, prolatis pomerij finibus ultra campum Martium, quẽ Caeſar aedificari uolebat, alium campum, aequata planitie, qui populum caperet, comitijs habendis dicare opus erat. *A ponte Muluio:* qua Tiberis hodieq. fluit. *Duci:* moneo lectorem, in antiquo Beſſarionis libro, & in alijs, quos quidem ego uiderim, legi, Pauci, non, Duci. quod etſi manifeſte corruptum eſt, teſtimonium tamen antiquitatis notum eſſe uolo: ut ſtudioſorum omnium coniecturae locus relinquatur. *Secundum montes Vaticanos:* iuxta Vaticanos montes, ut ad imas radices decurreret. Vaticani montes, & quidquid agri ab ea parte ultra Tiberim eſt, ad Etruriam olim pertinuit: quae uero cis Tiberim, uſque ad Circeios, ad Latium, longitudine L. millium paſſuum: poſtea producti ſunt ad Lirim amnem Latij fines, ut eſſet longitudo circiter LXXX millium paſſuum. Erant igitur olim extra pomerium, id eſt extra urbem, Vaticani montes: nunc in ijs habitat Pontifex Max. in arce illa ampliſſima, Pontificum ſingulorum opibus aucta, cum qua D. Petri templum auguſtiſſimum coniunctum eſt. TVM *aedificari,* } ut augeretur urbs, exſtructis aedibus in campo Martio, in quo tunc aedificari minimum eſſet. Antiquus liber, Cum, mendoſe; nec tamẽ omnino placet, Tum: uidetur enim otioſa fere particula. malim, Totum: ſi modo eſt in aliquo uetere libro, Tum. ſin, ut in Beſſarionis libro, item eſt in omnibus, Cum: non diſpliceret, Hunc: ut inuicem reſpondeant, Campum Martium aedificari, illum autem campum Vaticanum fieri quaſi Campum Martium. Manſit eadem tamen diutiſſime, quae fuerat antea, Martij campi planities, nec Tiberis alueus eſt immutatus, quamquam prolato a Caeſare pomerio. QVASI *Martium campum* } cum in eius locum ſuccederet. Quaſi, dixit, quia re uera non eſt Martius, ſed Vaticanus campus; fit autem quaſi Martius, quia, ſicut in Martio comitia habebantur, item in Vaticano, pomero ultra Martium campum prolato, futurum erat, ut comitia haberentur. AT *ego ad tabulam,* } iturus eram, ut emerẽ Scapulanos hortos, ſi recte, id eſt aequo pretio poſſem. Tabula proponebatur inſcriptis nominibus earum rerum, de quibus auctio futura erat. ISTA *lex* } pomerium igitur non niſi lata lege proferri poterat. Iſta lex, dixit, quia promulgata iam erat. ep. 20. PERFERETVR } perlata eſt, prolatum enim a Caeſare pomerium, ex Gellio, & Dione, iam probaui. perlatum autem ab ipſo Caeſare conſule crediderim: cum dixerit Dio, νόμους ἐσέφερε, καὶ πομήριον πλῆον ἐξήγαγε. VVLT *enim Caeſar* } legem a ſe, nemine intercedente, perferri. quod factum eſt. quis enim contra Caeſaris uoluntatem auderet? AVDIRE *me, facile paſſus ſum:* } ſic in antiquo Beſſarionis libro: nec obſcura ſententia. in quibuſdam tamen uulgatis libris legitur, Aude rem. facile paſſus ſum. quod uitioſum opinor. nam opponit Cicero uerbis facta: & ait: Audiui ſine moleſtia: ſin, quod audiui, fiet, moleſte feram. NON *concedit Camillo* } aeque, ut Camillus, diligenter nouas res perquirit. Camillo maxime, poſt Atticum, Cicero cõfidebat. itaque belli ciuilis initio, dubius animi, utrum uxorem, & filiam, in urbe relinqueret, an eas euocaret, ita ſcribit ep. 14. l. 14. ad uxorem: His de rebus uelim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus uobis uidebitur, conſideretis. FACIES *igitur me certiorem de idibus.* } an idibus, ut putamus, auctio ſit futura. nam, ſi auctio in eum diem non proſcribitur, argumento eſt perlatum iri legem de augenda urbe: quis enim, cum eam legem perlatum iri uideat, quae hortos, ut ibi quaſi Martius campus fiat, ſolo aequari neceſſe erit, de hortis emendis cogitet? falſum eſt quod a Capitone audiui: itaque accuram. auctionis enim cauſſa Romae eſſe uelim. ſin autem proſcribitur; falſum eſt ſcilicet, quod de lege perferenda, Tiberiq. ſecundum Vaticanos montes ducendo, a Capitone audiui. Romae autem, auctionis maxime cauſa idibus eſſe uelim. QVAS *conſequi tamen &c.* } aliarum rerum cauſſa non refert, idibus ne Romae ſim. ſiquidem eas nihilo minus biduo poſt, aut triduo conficiam. at uero hortorum auctio ſi omnino idibus fiat, aduolandum eſt, ut de lege cognoſcam. TE *tamen &c.* } etiam ſi ego differam aduentum meum, te tamen ad me uolo uenire; ne, cum tanti calores ſint, (haec enim ſcripta uidentur exeunte Iunio) itineris labore conficiaris. Et hoc dicit, quia ſcripſerat Atticus ſe uelle ad eum. ep. 31. IGNOSCO } ſi ad me uenit. IDIBVS *Maij* } manifeſtum mendum. nec dubito, quin legendum ſit, Idibus Iulij: uel, Idibus, menſe ſubaudito. nam, de Maio abſurdum eſt intelligi: cum e Tuſculano profectus eſſet Arpinũ IIX. Kal. Quinct. & recurrere nobis Brinnianae auctionis cauſſa cogitaret, nonis inquam Quinctilibus.

Cicero S. D. Attico. 34.

A STVRAM *ueni* VIII. *Kal. Iul. uitandi enim caloris cauſſa, Lanuuij tres horas acquieueram. tu uelim, ſi graue non erit, efficias, ne ante nonas mihi illuc ueniendum ſit. id potes per Egnatium Maximum. illud inprimis cum Publilio me paene abſente conficies: de quo quae fama ſit, ſcribes. id populus curat ſcilicet. non mehercule arbitror: etenim haec decantata erat fabula: ſed complere paginam uolui. quid plura? ipſe enim adſum, niſi quid tu prorogas: ſcripſi enim ad te de hortis. Vale.*

EXPLANATIO

IIX. *Kal. Iul.* } profectus e Tuſculano. ep. 21. TRES *hora acquieueram* } quam ob cauſſam Arpinum, anguſtijs temporis excluſus, eo die peruenire non potui, & Aſturae manſi. EFFICIAS } cum heredibus Brinnianis, coheredibus meis. ep. 12. Dices, inquit, uel amico tuo, uel Othoni coheredi meo, uel Labeoni noſtro, paullum proferant auctionem: me circiter nonas in Tuſculano fore. ILLVC } in Tuſculanum. EGNATIVM *Maximum.* } fortaſſe interpungendum hoc modo: Egnatium. Maximum illud in primis &c. ILLVD *inprimis:* } diuortium fecerat cum Publilia: nunc de dote agebatur: de cuius ſolutione ep. 1. & 5. l. 16. PVBLILIO } fratre Publiliae: quae Ciceronis uxor fuerat. ME *paene abſente* } epiſt. 46. Te, inquit, ſpero cum Publilio confeciſſe. me abſente omnia cum illis tranſigi malo. *Paene*: quia re uera non aberat, cum circum uillulas ſuas, quae prope Romam ſunt, erraret, Romam etiam aliquando ſe conferret. DE *quo* } de diuortio Publiliae ſcribes, inquit, num populus me reprehendat. NON *mehercule arbitror* } non mehercule arbitror populum hoc factum reprehendere; quippe Publiliae nuptias improbauerat: ut omnibus eſſem quaſi fabula, quod aetate prouectus puellam uirginē duxiſſem. Hoc & Calenus ei per contumeliam exprobrat apud Dionem l. XLVI. HAEC *decantata erat fabula* } populus multa ridicule dixerat de Publiliae matrimonio: diuortium igitur non improbabit. IPSE *enim adſum* } in Tuſculano. iam, inquit, adeſt meus aduentus. ep. 25. SCRIPSI *enim ad te de hortis* } ut de hortorum auctione certiorem me faceres. quam ſi ſcribes prorogari; futurum eſt, ut meum aduentum ego item prorogem.

Cicero S. D. Attico 35.

O REM *indignam: gentilis tuus urbem auget; quam hoc biennio primum uidit: & ei parum magna uiſa eſt, quae et ipſum capere. hac potuerit. hac de re igitur exſpecto litteras tuas. Varroni, ſcribis, te, ſimul ac uenerit. dati igitur iam ſunt; nec tibi integrum eſt: (hui, ſi ſcias quanto periculo tuo) aut fortaſſe litterae meae te retardarunt: ſed eas nondum legeras, cū proximas ſcripſiſti. ſcire igitur aueo, quo modo res ſe habeat. Vale.*

EXPLANATIO

GENTILIS *tuus* } nouum hominem ſignificat, cui Caeſar urbis augendae negotium dederat: qui ſi Attici gentilis, ergo Pomponiae gentis, aut Caeciliae fuit; in quam adoptatus erat Atticus ab auunculo Caecilio. VRBEM *: auget* } uide ep. 33. & 20. QVAM *hoc biennio primum uidit:* } his uerbis nouitatem hominis demonſtrari quis non uidet? VISA *eſt* } quod eius conſilio Caeſar adductus, de urbe augenda conſilium inierit. ETIAM *ipſum capere* } quod turpe eſt: utinam urbs tam fuiſſet anguſta, ut eum non cepiſſet. SIMVL *ac uenerit* } ſubaudi, Daturum quattuor Academicos. quod ſignificat inſequens uerbum. quo modo & alibi locutus eſt Cicero. DATI *igitur iam ſunt* } dies enim iam praeterijt, quo rum Romae affeturum ſcripſeras. NEC *tibi integrum eſt* } adempta tibi facultas eſt deliberandi, utrum dandi ſint; ſiquidem iam dediſti. QVANTO *periculo tuo* } quia Varroni fortaſſe non probabuntur: tu autem dixiſti fore, ut probarentur. Ad hanc ſententiam facit illud ep. 24. Ipſi quam res illa probaretur, uerebar: ſed, quoniam tu ſuſcipis, in alteram aurem. LITTERAE *meae* } quibus ſcripſi, ut Academicos Varroni dares tuo periculo. HAS *proximas* } quibus ſignificas te daturum, ſimul ac uenerit. QVO *modo res ſe habeat* } num Academicos Varroni dederis.

Cicero S. D. Attico. 36.

D E *Bruti amore, ueſtraq. ambulatione; etſi mihi nihil noui affers; ſed idem, quod ſaepe; tamen hoc audio libentius, quo ſaepius: eoq. mihi iucundius eſt, quod tu eo laetaris; certiusq. eo eſt, quod a te dicitur. Vale.*

EXPLANATIO

AMore § erga me.

Cicero S. D. Attico. 37.

HAs alteras hodie litteras. De Xenonis nomine, & de Epiroticis XL, *nihil poteſt fieri nec commodius, nec aptius, quam ut ſcribis. id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Noui nihil ſane, niſi Hirtium cum Quincto acerrime pro me litigaſſe: omnibus eum locis facere, maximeq. in conuiuijs: cum multa de me, tum redire ad patrem: nihil autem ab eo tam* ἀξιοπίστως *dici, quam alieniſſimos nos eſſe a Caeſare: fidem nobis habendam non eſſe, me uero etiam cauendum.* φοβερὸν ἦν, *niſi uiderem ſcire regem, me animi nihil habere. Ciceronem uero meum uexari, ſed id quidem arbitratu ſuo. Laudationem Porciae gaudeo me ante dediſſe Leptae tabellario, quam tuas acceperim litteras, eam tu igitur, ſi me amas, curabis, ſi modo mittetur, iſto modo mittendam Domitio, & Bruto. De gladiatoribus, de ceteris, quae ſcribis* ἀνεμοφόρητα, *facis me quotidie certiorem. Velim, ſi tibi uidetur, appelles Balbum, & Offilium de auctione proſcribenda. equidẽ locutus ſum cum Balbo. placebat. puto conſcripta habere Offilium omnia. habet & Balbus; ſed Balbo placebat, propinquum diem, & Romae: ſi Caeſar moraretur, poſſe in diem differri. ſed is quidem adeſſe uidetur. totum igitur conſidera. placet enim Veſtorio. Vale.*

EXPLANATIO

HAs *alteras* § ad te mitto. De *Xenonis nomine,* § Atticus debitam ſibi a Xenone pecuniam, & HS inſuper XL, quae in Epiro habebat in nominibus, ſolui uolebat Ciceroni filio, qui erat Athenis, ut Romae tantundem ipſe poſtea exigeret ex nominibus Ciceronis. uide epiſt. 16. l. 14. & 1. & 6. l. 16. Cvm *Quincto* § fratris filio, omnibus locis; maximeq. in conuiuijs mihi male dicente. Redire *ad patrem* § etiam de patre detrahere. & uenuſte, Redire, quaſi domum. Regem § Caeſarem. Animi § aduerſus ipſum. Ciceronem *meum uexari* § filium meum a Quincto filio. Arbitratv *ſuo* § Quincti filij. Lavdationem § mortuos Romani ueteres in funere laudabant, praeſertim ortos illuſtri familia. laudabant autem non modo propinqui, ſed & amicitia coniuncti. Cicero Porciam laudauit, Catonis ſororem, laudatione non habita, ſed ſcripta. Porciae § quae L. Domitij Ahenobarbi uxor fuerat. Plutarchus in Catone Vticenſi. Qvam *tuas acceperim litteras* § quibus monebas, ut quaedam corrigerem. gaudeo igitur me eam Leptae tabellario iam dediſſe ad te perferendam: laborem enim correctionis effugiam, cum ad te miſſam corrigere non ſit integrum. correxit tamen, ab Attico remiſſam. ep. 46. Isto *modo* § ut eſt a me ſcripta, omiſſa, quam tu adhiberi uelles, correctione. Mittendam § Romae. n. non erant, Caeſari longe obuiam profecti, quaſi uictoriam Hiſpanienſem gratulaturi. Domitio § Porciae filio, ex L. Domitio Ahenobarbo. ep. 46. & Philippica 2. Brvto § Porciae affinitate coniuncto; cum ea Catonis eſſet ſoror, ipſe autem Catonis alteram filiam haberet in matrimonio, de cuius nuptijs ep. 12. & Seruiliae filius eſſet, quae Catonis uterina ſoror erat. Balbvm § qui Caeſaris, ut puto, coheredis res curabat. ep. 50. Officivm § ut coheredem. Avctione § Cluuianorum bonorum. Cluuius enim Puteolanus heredes ſcripſerat T. Hordeonium, & Ciceronem, alios item, ut patet ep. 5. l. 16. inter coheredes autem de auctione conuenerat; ut, bonis in pecuniam redactis, ſuum quiſque capere facilius poſſet. ep. 45. Omnia § Cluuiana bona, quae in auctione uenibũt. Propinqvvm *diem* § auctionẽ proſcribi non longe a Caeſaris aduentu, ſed propinquo die; ut poſt aduentum fieri ſtatim poſſet; quod ſi Caeſar moraretur; futurum, ut eũ diem, in quem proſcripta eſſet auctio, prorogare poſſemus, quoad ille in urbem ſe recepiſſet. Romae autem proſcribi auctionem, non Puteolis, Balbo placebat. Placet *enim Veſtorio* § Balbi ſententiam Veſtorius probabat, ut Romae auctio proſcriberetur.

Cicero S. D. Attico. 38.

ANte lucem conſcriberem contra Epicureos, de eodem oleo, & opera exaraui neſcio quid ad te, & ante lucem dedi. deinde cum ſomno repetito, ſimul cum Sole experrectus eſſem, datur mihi epiſtola a ſororis tuae filio, quam ipſam tibi miſi, cuius eſt principium non ſine maxima contumelia: ſed fortaſſe οὐκ ἐπέστησεν. *eſt autem ſic.* Ego *enim non probo, quidquid non belle in te dici poteſt. poſſe uult in me multa dici non belle, ſed ea ſe negat approbare, hoc quidquam poteſt eſſe impurius? iam cetera leges, (miſi enim ad te) iudicabisque. Bruti noſtri quotidianis, aſſiduisq. laudibus, quas ab eo de nobis haberi, permulti mihi renunciaue runt, commotum iſtum, aliquando ſcripſiſti aliquid ad me: credo, & ad te, idq. ut ſciam, facies. nam, ad patrem de me quid ſcripſerit, neſcio: de matre quam pie?* Volveram, *inquit, ut quamplurimum tecum eſſem, conduci mihi domum: & id ad te ſcripſeram: neglexiſti, ita minus multum una erimus.*

non ego iſtam domum uidere non poſſum : qua de cauſſa, ſcis. Hanc autem cauſſam pater odium matris eſſe dicebat. nunc me iuua, mi Attice, conſilio, πότερον δίχας τεῖχος ὕψιον, *id eſt utrum aperte hominem aſperner, ac reſpuam,* ἢ σκολιᾶς ἀπάτας : *ut enim Pindaro ſic* δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν, *omnino moribus meis illud aptius, ſed hoc fortaſſe temporibus. tu autẽ, quod ipſe tibi ſuaſeris, idem mihi perſuaſum putato. equidẽ uereor maxime, ne in Tuſculano opprimar. in turba haec eſſent faciliora. utrum igitur Aſturae? quid? Caeſar ſubito. iuua me, quaeſo, conſilio: utar eo, quod tu decreueris. Vale.*

EXPLANATIO

CONTRA *Epicureos,* } Tuſculanam ſecundam, quam ſcripſit de tolerando dolore, contra Epicuri ſententiam, qui ſummum malum ponebat in dolore. FORTASSE οὐκ ἐπέγνωσε } fortaſſe lapſus eſt per ignorantiam, cum non intelligeret contumelioſum eſſe quod ſcribebat. ISTVM } Q. Ciceronẽ, ſororis tuae filium. Commotum, autem, cum praeſens praeſentem audiret. Brutus enim tunc erat apud Caeſarem; cum ex Hiſpania redeunti longe obuiam proceſſiſſet: ut eum de Ciceronis laudibus praedicantem Quinctus, cum Caeſare ex eodem bello reuertens, audire poſſet. SCRIPSISTI } mendoſa dictio: & omnes in mendo conſentiunt antiqui libri. equidem ſententiam uideo; neque enim eſt obſcura: ſed immutare uerba non auſim ſine uetuſtis exemplaribus; ne plus ipſe mihi ſumam, quam quantum alijs licere uolo. IDQ. *ut ſciam* } num ad te quoque ſcripſerit Quinctus, ſignificabis. Πότερον *&c.* } utrum iuſte agam. Graeca uerba ſignificant, utrum iuſtitiae murum altum adſcendens uitam traducam. hic enim ſubaudiendum, ἀναβὰς διαβιῶ, ex Platone, qui l. 2. πολιτείας hoc Pindaricum & ipſe uſurpat. eſt igitur: Vtrum iuſtitiam tuear: hoc eſt, utrum aperte Quinctum filium aſperner, ac reſpuam, ſicuti iuſtum eſt; an obliqua fraude utens diſſimulem. ἀτρέκειαν εἰπεῖν } uere ut dicam. uſitatum loquendi genus apud Graecos, ἀντὶ τοῦ ὡς ἀτρέκειαν εἰπεῖν. ILLVD *aptius* } illud, quod primum poſuit de iuſtitia ſeruanda. SED *hoc* } obliqua fraude uti, & diſſimulare. IDEM *mihi &c.* } ſequar conſilium, & ſententiam tuam. OPPRIMAR } ne ueniat ad me Quinctus filius, dum in Tuſculano ſum. ego autem alicubi mallem, ubi maior eſſet hominum frequentia. nam in turba facilius diſſimularem. ep. 39. Illum, inquit, hic excipere nolo. ASTVRAE? } melius eſſet Quinctum excipere? ſed quid? Caeſar uidetur Aſturae cum illo iam affuturus. iuua me igitur cõſilio. Aſturam autem poſtea Caeſar cum ueniſſet, apud Ciceronem cenauit. ep. 4. lib. 14.

Cicero S. D. Attico. 39.

O INCREDIBILEM *uanitatem: ad patrem, domo ſibi carendum propter matrem, plenam pietatis. hic autem iam langueſcit, & ait tibi illum iure iratum. ſed utar tuo conſilio.* σκολιὰ *enim tibi uideo placere. Romam, ut cenſes, ueniam, ſed inuitus. ualde enim in ſcribendo haereo. Brutum, inquis, eadem. ſcilicet : ſed niſi hoc eſſet, res me iſta non cogeret. nec enim inde uenit, unde mallem: neque diu abfuit : neque ullam litteram ad me. ſed tamen ſcire aueo, qualis ei totius itineris ſumma fuerit. Libros mihi, de quib. ad te antea ſcripſi, uelim mittas, & maxime* φαίδρου περὶ θεῶν *&* ΠΠΔΔΔΟΣ. *Itane nunciat Brutus, illum ad bonos uiros* εὐαγγέλια? *ſed ubi eos? niſi forte ſuſpendit. hic autem, ut fultũ eſt? ubi igitur* φιλοτέχνημα *illud tuum, quod uidi in Parthenone? Abalam, & Brutum. ſed quid faciam? illud optime, quod ne is quidem, qui omnium flagitiorum auctor, bene de noſtro. at ego uerebar, ne etiam Brutus eũ diligeret. ita enim ſignificarat ijs litteris, quas ad meas. at uellem aliquid deguſtaſſe de fabulis. ſed coram., ut ſcribis. etſi quid mihi auctor es, aduolo ne, an maneo? equidem & in libris haereo, & illum hic excipere nolo. ad quem, ut audio, pater hodie ad Saxa Acrimonia mirum, quam inimicus ibat, ut ego obiurgarem. ſed ego ipſe* κέντρωμα. *itaque poſthac. tu tamen uide, quid de aduentu meo cenſeas; &* τὰ ὅλα. *cras ſi perſpici potuerint, mane ſtatim ut ſciam. Vale.*

EXPLANATIO

VANITATEM: } Quincti filij; qui ad patrem ſcripſerit, domo ſibi carendum propter matrẽ: at quam matrẽ? plenã pietatis. HIC *autem* } Quinctus pater. LANGVESCIT } filio placari coepit. SED *utar &c.* } non agam acerbe cũ Quincto filio, ſed in congreſſu acceptã iniuriã diſſimulabo. tibi. n. ita uideo placere. IN *ſcribendo haereo.* } totus in ſcribendo ſum. ſcribebat autẽ quaeſtiones Tuſculanas. BRVTVM *&c.* } Brutũ ais eadẽ de rep. ſentire. bene eſt. ſed, niſi hoc eſſet; id eſt, niſi recte ſentire; non ego, ut ei reditũ gratularer, Romã redirem. neq. n. iſta res tanti eſſet, ut me cogere poſſet: uerũ ideo ueniã, quia recte ſentientẽ libenter uideo. VNDE *mallem* } mallem, uictoribus Pompeij liberis obuiam iuiſſet, quam Caeſari. TOTIVS *itineris* } obuiam Caeſari longe prodierat, cum eodemq. reuertebat. ep. x. l. 14. φαίδρου *&c.* } de hoc libro, cuius uideo corruptum eſſe titulum, certi nihil eſſe poteſt. ILLVM } Caeſarem ad bonos uiros εὐαγγέλια ferre, hoc eſt, uenire Romã eo cõſilio, ut rẽp. cõſtituat. VBI *eos?* } inueniet? SVSPENDIT } niſi forte Brutus ſimulat. FVLTVM *eſt?* } qui poterit hic ſimulatã perſonã ſuſtinere? Trãslata uerba, Suſpẽdit, Fultum eſt.

φιλο-

φιλοτέχνημα} tuum illud iactantiae plenum, a te poſitum Athenis in Parthenone templo. poſuerat autem Atticus nomina Athalae & Bruti, uindicum libertatis : a quibus utriſque Brutus genus ducebat, paternum a Bruto, qui Tarquinium eiecit, maternum a Seruilio Ahala, qui Q. Melium regnum appetentem occidit: ut ad imitationem praeclari facinoris accendi Brutus deberet, Caeſaremq. tyrannum interficere. QVID *faciam?* } etiam ſi nunc uiuant Ahala, & Brutus, quid faciant contra tam potentem tyrannum? OMNIVM *flagitiorum auctor,* } Hirtius potius, quam Caeſar. nam is ad Caeſarem Quincto filio aditum aperuit; (ep. 20. l. XI.) ut quaecumque flagitia Quinctus committit, Caeſaris gratia fretus, Hirtio adſcribi iure poſſint. BENE *de noſtro* } bene ſentit de propinquo noſtro, id eſt de Quincto filio. AT *uellem &c.* } uellem, Brutus aliquid de fabulis deguſtaſſet: certe Quinctum filium nō amaret. ſermones autem, quos & de ipſo habuerat Quinctus acerbiſſimos, & item de Attico auunculo, Fabulas appellat; quod a ueritate nihilo minus abeſſent, quam fabulae, quibus fictae res & commenticiae narrantur. ILLVM *hic excipere* } Quinctum filium. hoc & in proxima epiſtola ſuperiore, his uerbis: Vereor, ne in Tuſculano opprimar. in turba haec eſſent faciliora. utrum igitur Aſturae? PATER *hodie* } iturus erat. SAXA *Acrimonia* } loci nomen ignoti. antiquiores libri Acrunoma. EGO *ipſe* κέπφωμα } leue quiddam ſum, qui obiurgauerim fratrem filio iratum, a quo ſum grauiter offenſus. itaque poſthac non obiurgabo. QVID *de aduentu meo cenſeas* } ibidem paullo ante: Quid mihi auctor es, aduolo, an maneo.

Cicero S. D. Attico. 40.

EGo uero Quincto epiſtolam ad ſororem miſi. cū ille quereretur filio cum matre bellum, & ſe ob eam cauſſam domo ceſſurum filio diceret; dixi, illum cōmodas ad matrem litteras, ad te nullas. ille alterum mirabatur: de te autem ſuam culpam; quod ſaepe grauiter ad filium ſcripſiſſet de tua in illum iniuria. quod autem relanguiſſe ſe dicit; ego ei, tuis litteris lectis, σκολιαῖς ἀπάταις *ſignificaui me non fore. tum enim mentio Canai. omnino, ſi id conſilium placeret, eſſet neceſſe. ſed, ut ſcribis, ratio eſt habenda grauitatis, & utriuſque noſtrum idem conſilium eſſe debet: etſi in me grauiores iniuriae, & certe notiores. ſi uero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio eſt. ſed coram. magna enim res, & multae cautionis. cras igitur, niſi quid a te commotus. Vaie.*

EXPLANATIO

EGO *uero &c.* } Quincto fratri epiſtolam miſi, a te ſcriptam ad ſororem: ut uideret, quae ſcriberes. DOMO *ceſſurum* } uide ep. 19. ILLVM } Quinctum filium. ALTERVM *mirabatur* } mirabatur, filium cōmodas ad matrem litteras miſiſſe, a qua paullo ante ſciret illum fuiſſe alieniſſimum. SVAM *culpam* } quod filius nullas ad te litteras miſiſſet, in eo ſuam ipſe culpam frater agnoſcebat, qui ſaepe grauiter ad filium de tua in illum iniuria ſcripſiſſet. DICIT } frater, qui ſe aiebat filio paene placatum. ep. 38. ME *non fore* } ſicuti fueram: non fore inquam iratum Quincto filio. id autem ſimulaui, ex tuis litteris, in quibus uidi σκολιά tibi placere. ep. 39. MENTIO *Canai* } de Canai filia Quincto filio collocanda. ſic enim explano, ex epiſtola ſequenti. ID *conſilium* } ut Quinctus filius uxorem duceret. ESSET *neceſſe* } ut placarer ei re uera, non ſimulate. noſtrarum enim diſcordiarum opinio ualde illi ad uxorem inueniendā obeſſet. GRAVITATIS } leues enim uideri poſſimus, ſi, acceptis a Quincto filio grauiſſimis iniuriis, ſtatim ei nos totos remittamus. VTRIVSQVE *noſtrum* } debemus uterque aut placari, aut iniuriarum memoriam retinere; cum utrumque ille offenderit: etſi me quidem grauius, & apertius. ep. 37. AFFERRET } de Quincto filio a nobis non alieno. NVLLA *dubitatio* } quin placatos Quincto filio nos praebeamus. CRAS } in urbem ueniam. COMMOTVS } de meo ueniendi conſilio.

Cicero S. D. Attico. 41.

VENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηφής. *& ego,* σὺ δέ τι σαθροὺς? *rogas? inquit. quod iter inſtet, & iter ad bellum, idq. tum periculoſum, tum etiam turpe. quae uis igitur? inquam. aes, inquit, alienum, & tamen ne uiaticum quidem. hoc loco ego ſumpſi quiddam de tua eloquentia: nam tacui. at ille: ſed me maxime angit auunculus. quidnam? inquam. quod mihi, inquit, iratus eſt. cur pateris? inquam. malo enim ita dicere, quam, cur committis? non patiar, inquit: cauſſam enim tollam. & ego, rectiſsime quidem: ſed, ſi graue non eſt, uelim ſcire, quid ſit cauſſae. quia dum dubitabam, quam ducerem, non ſatisfaciebam matri, ita ne illi quidem. nunc nihil mihi tanti eſt: faciam, quod uolunt. faliciter uelim, inquam; teq. laudo. ſed quando? nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. at ego, inquam, cenſeo, prius, quam proficiſcaris, ita patri quoque morem geſſeris. faciam, inquit, ut cenſes. Hic dialogus ſic concluſus eſt. Sed heus tu, diem meum ſcis eſſe III. non. Ian.? aderis igitur. ſcripſeram iam: ecce tibi, orat Lepidus, ut ueniam (opinor augures nihil habere) ad templum effandum Saturni* ἀσπόνδου. *uidebimus te igitur. Vale.*

EXPLANATIO

VENIT *ille ad me,*] Quinctum filium intelligit. QVOD *iter inſtet*] quod mihi eundum cito ſit ad bellum. TVM *periculoſum, tum etiam turpe*] periculoſum, quia Parthos, gentem bellicoſam, & iam Romanis cladibus inſignem; turpe, propter aes alienum, & inopiam uiatici. QVAE *uis igitur*] te ad huiuſmodi bellum extrudit inuitum? AES *alienum*] in urbe, quod quia non eſt unde diſſoluam, appellationes creditorum fugiens ad bellum ire cogor. SVMPSI *quiddam de tua eloquentia*] te ſum imitatus, tacere ſolitum in ijs rebus, quae tibi minus placent. argute, ſilentium Attici uocat eloquentiam. TACVI] quod ad uiaticum ego quidem mihi et pecuniae conferri uellem. AVVNCVLVS] Atticus. QVAM *ducerent*] uxorem. REM *probo*] uxorem ducam arbitratu matris, & auunculi; de tempore ipſi ſtatuant. CENSEO *prius, quam proficiſcaris*] cenſeo prius uxorem ducas, quam ad bellum proficiſcaris. PATRI *quoque*] non ſolum matri, & auunculo. ADERIS *igitur*] uenies in Tuſculanum, ut natalem meum una celebremus. SCRIPSERAM *iam*] cum hoc ſcripſiſſem, ecce tibi litterae a M. Lepido conſule, quibus orat &c. VT *ueniam*] Romam, quod augur ſim. AVGVRES *nihil habere*] quod opponant. nam, ſi quid obijcerent, quo minus liceret effari templum Saturni; ego non accerſerer. AD *templum effandum*] effati templa dicuntur, cum ab auguribus effantur qui in his fines ſunt. & Fana nominata, quod pontifices in ſacrando fati ſint finem. haec Varro. Seruius autē ubi illud Virgilianum explanat, Sic effatus ueſtigia preſſit, Proprie, inquit, effata ſunt augurum preces: unde ager poſt pomeria uocabatur effatus, ubi captabantur auguria. Et Liuius l. x. in pugna ad Luceriam facta Iouis Statoris aedem ſcribit uotam, ut Romulus ante uouerat: ſed fanum tantum, id eſt locus templo effatus, ſacratus fuerat. Et Gellius ex augurum libris pomerium ita definit. Pomerium eſt locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auſpicij. eodemq. cap. Auentinum montem, inquit, neque Ser. Tullius rex, neque Sulla, neque poſtea Caeſar, cum pomerium proferret, intra effatos urbis fines incluſerūt. Cicero autem l. 2. de legibus: Vrbē, agros, & tēpla liberata & effata habento. Et pro domo ſua: Nec inſtitutas caerimonias perſequi, nec uerbum ullum ſollemne potuit effari. Neque ſolum in templorum dedicationibus, ſed etiam in foederibus uerbum, Effati, animaduertimus uſurpatum, ut apud Liuium libro 1. Fetialis M. Valerius patrem paratum Sp. Fufium facit, uerbena caput, capilloſq. tangens: foedus multis uerbis, quae longo effata carmine non operae eſt referre, peragit. SATVRNI ἀσπόνδη] Saturni immitis, ſiue implacabilis: tale enim eius aſtrum, ut inter aſtrologos omnes conuenit. VIDEBIMVS *te igitur*] Romae.

Cicero S. D. Attico. 42.

EGO uero utar prorogatione diei: tuq. humaniſſime feciſti. qui me certiorem feceris, atque ita, ut eo tempore acciperem litteras, quo non exſpectarem, tuq. ut ab ludis ſcriberes: ſunt omnino mihi quaedam agenda Romae: ſed conſequemur biduo poſt. Vale.

EXPLANATIO

VTAR *prorogatione diei*] cū Atticus Ciceroni ſcripſiſſet, auctionē hortorum Scapulanorū ultra idus eſſe reiectā; reſpondet, ſe non iturum Romam qua cōſtituerat die, ſed uſurum prorogatione diei. ſupra, ep. 33. Facies, inquit, me certiorē de idibus. iſta. n. me res adducebat: eo adiunxeram ceteras; quas conſequi tamen biduo, aut triduo poſt facile potero. & fortaſſe fuit haec epiſtola ante proximam ſuperiorē collocanda, AB *ludis*] cum alij ſpectaculis operam dant, tu ad me ſcripſiſti. humanitatē igitur tuā agnoſco. uel, Ab ludis, cum tu ſimul cum Attica ſpectares. ſpectauit. n. Attica, ut in epiſtola ſequenti; nec, puto, ſine patre. CONSEQVEMVR *biduo poſt*] conficiemus: Idem ſcribit ep. 33. his uerbis: Iſta me res Romam adducebat, eo adiunxeram ceteras; ſed conſequi tamen biduo, aut triduo poſt facile potero.

Cicero S. D. Attico. 43.

SVAVES tuas litteras: etſi acerba pompa: uerumtamen ſcire omnia non acerbum eſt, uel de Cotta. populum uero praeclarum, quod propter malum uicinum ne Victoriae quidem plauditur. Brutus apud me fuit: cui quidem ualde placebat, me aliquid ad Caeſarem. annueram: ſed pompam uideret. Tu autem auſus es Varroni dare. exſpecto, quid iudicet. quando autem perleget? De Attica probo. eſt quiddam, etiam animum leuari tum ſpectatione, tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi uelim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Caſcam. Brutus mihi T. Ligarij uerbis nunciauit, quod appelletur

L. Cur-

L. Curfidius in oratione Ligariana, erratum eſſe meũ, ſed, ut aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. ſciebam, Curfidium perneceſſarium Ligariorum: ſed eum uideo ante eſſe mortuum. da igitur, quaeſo, negotium Pharnaci, Antaeo, Saluio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur. Vale.

EXPLANATIO

ACERBA *pompa* } acerbum, quod ſcripſiſti de pompa. pompam autem intelligit Circenſem, qua Caeſaris ſignum inter deorum ſigna geſtatum eſt decreto ſenatus. Dio hiſtoriarum libro XLIII. & Suetonius in Iulio. VEL *de Cotta* } uel id, quod ſcribis de Cotta percrebeſcere. Percrebuerat enim, ut ait Suetonius in Iulio, L. Cottam XV. uirum ſententiam dicturum proximo ſenatu, ut, quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos niſi a rege non poſſe uinci, Caeſar rex appellaretur: quae cauſſa coniuratis maturandi fuit deſtinata negotia, ne aſſentiri neceſſe eſſet. Idem in ſecundo de diuinatione legitur, ita ſcriptum: Sibillae uerſus obſeruamus, quos illa furens fudiſſe dicitur: quorum interpres nuper falſa quadam hominum fama dicturus in ſenatu putabatur, eum, quem re uera regem habebamus, appellandum quoque eſſe regem, ſi ſalui eſſe uellemus. PROPTER *malum uicinum &c.* } cum in pompa ſignum Victoriae, quae apud Romanos ut dea colebatur, per ora populi ueheretur, populus contra conſuetudinem plauſum non dedit, ne Caeſari dare uideretur, cuius ſignum prope Victoriae ſignum geſtabatur: ſed Cicero circuitione utens, Victoriae malum uicinum Caeſarem appellat. NE *Victoriae quidem* } cui maxime plaudi ſoleret. ALIQVID *ad Caeſarem* } ſcribere. SED *pompam uideret* } opinor hoc intelligi: Non uidetur ad eum eſſe ſcribendum, qui iam colatur ut Deus, cum in ſollemni pompa inter deorũ ſtatuas eius quoque ſtatua geſtetur. quidquid enim ſcripſero, faſtidiet. In eandem ſententiam ſcripſit ep. 28. Quid, tu, inquit, hunc de pompa Quirini cõtubernalem!, his noſtris moderatis epiſtolis laetaturum putas? Eſt autem antiquis ſcriptoribus uſitata locutio: ut apud hunc ipſum lib. 3. de officijs: Male Curio, cum cauſſam tranſpadanorum aequam eſſe dicebat; ſemper autem addebat, Vincat utilitas. potius diceret, non eſſe aequã, quia non eſſet utilis reipublicae &c. pro dicere debebat. & alibi. TV *autem &c.* } reſpondet ad aliam partem epiſtolae ab Attico acceptae. Tu tamen auſus es Varroni dare quattuor Academicos, quamquam ego ſaepe ad te ſcripſerim me dubitare, nõ eſſent dandi. ep. 21. 22. 25. & 33. PROBO } quod eam ludis intereſſe uolueris. SPECTATIONE } ludorum. RELIGIONIS } quia uideret deorum ſimulacra in Circenſi pompa geſtari. Circenſes autem ludos Caeſar dedit, & in Circenſi pompa, quae ante ludos ducebatur, ferculo tamquam deus ſimul cum alijs dijs geſtatus eſt. Suetonius de Caeſaris ferculo: Dionyſius de Circenſi pompa. COTTAM *&c.* } tres libros intelligit, cum dicit, Cottam, Libonem, Caſcam. & de Libonis annali, quem ſcribit ſecũ habere, ep. 30. & 33. ANTE *Caſcam* } ante Libonem Caſcã habueram. T. LIGARII } fratris eius, pro quo eſt oratio. PHARNACI, *Antaeo, Saluio* } librarijs tuis. TOLLATVR } idq. factum. nam, in oratione Ligariana Curfidius nuſquam appellatur.

Cicero S. D. Attico. 44.

FVIT apud me Lamia poſt diſceſſum tuum, epiſtolamq. ad me attulit miſſam ſibi a Caeſare: quae quamquam ante data erat, quam ille Diocharinae, tamen plane declarabat, illum ante ludos Romanos eſſe uenturum. in qua extrema ſcriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, ne ue committeret, ut fruſtra ipſe properaſſet. prorſus ex his litteris non uidebatur eſſe dubium, quin ante eam diem uenturus eſſet: idemq. Balbo, cum eam epiſtolam legiſſet, uideri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos uideo, ſed quam multos, fac, ſi me amas, ſciam. de Babio poteris, & de altero uicino Egnatio. Quod me hortaris, ut eos dies conſumam in philoſophia explicanda: currentem tu quidem: ſed cum Dolabella uiuendum eſſe iſtis diebus uides. quod niſi me Torquati cauſſa teneret; ſatis erat dierum, ut Puteolos excurrere poſſem, & ad tempus redire. Lamia quidem a Balbo, ut uidebatur. audiuerat, multos nummos domi eſſe numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi: magnum pondus argenti: auctionem, praeter praedia primo quoque tempore fieri oportere. ſcribas ad me uelim, quid tibi placeat. equidem, ſi ex omnibus eſſet eligendum, nec diligentiorem, ne officioſiorem facile delegiſſem Veſtorio, ad quem accuratiſſimas litteras dedi: quod idem te feciſſe arbitror. mihi quidem hoc ſatis uidetur. tu quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores eſſe uideamur. exſpectabo igitur tuas litteras. Vale.

EXPLANATIO

QVAM *ille Diocharinae:* } probo coniecturam uiri optimi, & in primis eruditi, Petri Antonij Montagnani, qui legendum exiſtimat, Illae Diocharinae: ut litterae, uel epiſtolae ſignificentur, a Diochare ſcriptae, Caeſaris liberto, qui nominatur epiſt. 6. lib. XI. AD *ludos omnia pararet* } cum aedilis eſſet. aediles autem ſollemnes ludos curabant: unde illud Ciceronis: Sunto aediles curatores: urbis, annonae, ludorumq. ſollemnium: lib. 3. de legibus, ſexto in Verrem, tertio ad Quinctum fratrẽ: alibi. de Lamiae uero aedilitate, in ep. fam. ep. 16. lib. XI. ANTE *eam diem* } qua ludi Romani committi ſolerent. DIES

feriarum }

feriarum] diutius poſſum quaſi feriari, quando auctionem Brinnianam ſcribis eſſe dilatam, cuius cauſſa Romam cogitaueram. Neque dubium eſt, Brinnianam auctionem intelligi, cum inferat, Quam diu feriari poſſim, de Egnatio ſcire poteris. quem coheredibus Brinnianis amicum & familiarem fuiſſe, iam ante oſtendit ep.34. ſcribit enim ſic. Tu uelim, ſi graue non erit, efficias, ne ante nonas mihi illuc ueniendum ſit. id potes per Egnatium Maximũ. & ep.12. De Brinniana auctione accepi a Veſtorio litteras. ait, rem ad me collatam ad IIX. Kal. Quinctilis. dices igitur uel amico tuo, uel Othoni coheredi meo, uel Labeoni noſtro, paullum proferant auctionem; me circiter nonas in Tuſculano fore. idemq. ep.18. TORQVATI *cauſſa*] ut agam de eius re cum Dolabella. uide ep.9. & 21. PVTEOLOS] ut cretionem Cluuij Puteolani, (ep. ad Thermum, lib. XIII.) & rationem teſtamenti cognoſcerem. hoc autem ei curandum erat, qui ſciret ſe a Cluuio heredem inſtitutum. ep.46. huius libri, & 5.l.16. AD *tempus*] ut aduenientem Caeſarem poſſim excipere. Et infra ep.46. Puteolos, inquit, non fuit eundum, cum ob ea, quae ad te ſcripſi, tum quod Caeſar adeſt. REDIRE.] Lanuuium. MVLTOS *nummos*] a Cluuio relictos. DOMI] Cluuij. DIVIDI] coheredibus. AVCTIONEM] bonorum Cluuianorũ. ep.37. PRAETER *praedia*] exceptis praedijs Cluuianis: forte, ut integrum eſſet Caeſari, ſi quod eorum concedere amicis, aut familiaribus uellet. Et infra in epiſtola proxima: Etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo. liberalius: ſe enim ſtatim ad Caeſarem ſcripturum. Horti enim auctionem non ſubibant, cum inter praedia numerarentur. & uidetur unus ex coheredibus Caeſar fuiſſe: cuius res Balbus curabat. QVID *tibi placeat*] utrum auctioni Cluuianae Veſtorium praeficiam, an ipſi noſtrum negotium curemus, ne negligentiores eſſe uideamur. IDEM *te feciſſe*] ſcripſiſſe ad Veſtorium, de auctionis curatione. erat autem is hoc tempore Puteolis, hoc eſt in patria. epiſt.17. lib.4. & 48. huius libri. HOC *ſatis uidetur*] ſatis eſſe puto, me, & te ad illum diligenter ſcripſiſſe: non neceſſe autem eſſe, ut ipſe Puteolos eam. NEGLIGENTIORES] qui noſtram rem non agamus, alteri mandantes. POLLEX] Puteolis profectus.

Cicero S. D. Attico 45.

POLLEX *quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie iduum praeſto fuit. ſed plane pollex, non index. cognoſces igitur ex ipſo. Balbum conueni: (Lepta enim de ſua ui in curatione laborans, me ad eum perduxerat) in eo autem Lanuuino, quod Lepido tradidit. ex eo hoc primum. Paullo ante acceperã eas litteras, in quibus magnopere confirmat, ante ludos Romanos. legi epiſtolam. multa de meo Catone: quem ſaepiſſime legendo, ſe dicit copioſiorem factum; Bruti Catone lecto, ſe ſibi uiſum diſertum. Ex eo cognoui cretionem Cluuij, (o Veſtorium negligentem) liberam, teſtibus praeſentibus ſexaginta duobus. metuebam, ne ille arceſſendus eſſet: nunc mittendum eſt, ut meo iuſſu decernat. idem igitur Pollex. Etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo. liberalius: ſe enim ſtatim ad Caeſarem ſcripturum. Cluuium autem a T. Hordeonio legare & Terentiae HS* LↃↃↃ, *& ſepulcro, multiſq. rebus, nihil a nobis. ſubaccuſa quaeſo Veſtorium. quid minus probandum, quam Plotium unguentarium per ſuos pueros omnia tanto ante Balbo, illum mihi ne per meos quidem? De Coſinio doleo. dilexi hominem. Quincto delegabo, ſi quid aeri meo alieno ſuperabit, et emptionibus; ex quibus mihi etiam aes alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil ſcio. Veſtorium, nil eſt, quod accuſes. iam enim obſignata hac epiſtola, noctu tabellarius noſter uenit, & ab eo litteras diligenter ſcriptas attulit, & exemplum teſtamenti. Vale.*

EXPLANATIO

AD *idus Sext.*] non dixerat, ſe mihi praeſto fore pridie iduum, ſed ad idus Sext. in quo non fefellit. fuit. n. pridie. PLANE *pollex, non index.*] nullas a Veſtorio litteras attulit, ut cognoſcere quidquam poſſem de cretione Cluuij. itaq. fuit plane pollex, non index. Iocus in ambiguitate nominis. pollex. n. etiam digitus in manu: quem index pone ſequitur. COGNOSCES *igitur ex ipſo*] ex ipſo Pollice, quem ad te mitto, cognoſces, cur ei Veſtorius nihil dederit litterarum. ep.46. Tu uelim e Pollice cognoſcas rationes noſtras ſumptuarias. ex quo apparet, a Cicerone ad Atticum iuiſſe. DE *ſua ui in curatione laborans,*] ut aliqua ſibi curatio daretur munerum regionum, hoc eſt, ludorũ, qui apparabantur in Caeſaris aduentum per omnes urbis regiones. in epiſtola ad Leptam, De curatione, inquit, aliqua munerũ regionum cum Oppio locutus ſum. nam Balbum, poſteaquam tu es profectus, non uidi. & Suetonius in Iulio: Edidit ſpectacula uarij generis, munus gladiatorium, ludos etiam regionatim urbe tota. Quod aũt legitur, Vi in; ego, ut dicam quod ſentio, (quamquam poſſum falli ut humanus) corruptam ſuſpicor lectionem. nec uero uerbum Vis quot modis accipiatur, ignoro. ſed hic, ut quidem ego exiſtimo, locũ nõ habet. Alberti Tertij liber habet, Re ſua in ratione laborans. IN *eo autẽ Lanuuio,*] pater meus impreſſerat in ſuis libris, Meo autem Lanuuio: alij, Me autem Laniuio: ego, In eo autem Lanuuino, nulla prope mutatione, correctionem indicante ſententia, uel ipſo potius Cicerone, cuius haec ſunt uerba ep.48. Cum mihi Balbus nuper in Lanuuino dixiſſet, ſe, & Oppium ſcripſiſſe ad Caeſarem, me legiſſe libros cõtra Catonem, & uehementer probaſſe: conſcripſi de his libris epiſtolã Caeſari. Lanuuinum aũt, praediũ in agro Lanuuino: ut Formianum, Pompeianum, & ſimilia. ſupra, ep.8. lib.9. De Lanuuino, ſtatim, ut audiui Phameam mortuum, optaui, ut id aliquis emeret meorũ. & ep.XI. lib.9. Ex *eo hoc primum*] cognoui. quid

quid autem eſt, quod ex Balbo primum cognouit? eum tradidiſſe Lepido Lanuuinum. ACCEPERAM } Lamia paullo ante mihi oſtenderat eas litteras, in quibus hoc Caeſar magnopere confirmat, ſe ante ludos Romanos affuturum. ep. 21. LEGI *epiſtolam* } Balbo a Caeſare miſſam. MEO *Catone* } intelligit librum a ſe ſcriptum de laudibus Catonis. epiſt. 38. lib. 12. BRVTI *Catone* } Brutus Catonis auunculi conſilium, qui ſe interfecerat, edito libro reprehendit. Plutarchus. DISERTVM } his uerbis Caeſar oſtẽdebat, Ciceronis conſilium ſibi non placere, qui Catonem laudaret; Bruti placere, qui reprehenderet, res enim in Bruto, in Cicerone uerba laudat. CRETIONEM *Cluuij* } a Cluuio teſtamento nominatam. eſt enim Cretio teſtatoris, cum ita teſtatur, ut cretionis mentionem faciat, id eſt adiri iubeat hereditatẽ ſuorum bonorum cum ſollemni cretione: qua de re Vlpianus. Eſt & heredum Cretio: cum hereditatem cernunt, id eſt adeunt. NEGLIGENTEM } qui de Cluuij cretione nihil ad me per Pollicem ſcripſerit. LIBERAM, } Cluuio nihil cuiquam homini, aut cuiquam rei a Cicerone herede, aut etiam a ceteris coheredibus, legante, excepto tamen Hordeonio, a quo legebat Terentiae, ſepulcro, multisq. rebus. TESTIBVS *praeſentibus* } ut, cum cernerent, ideſt adirent hereditatem coheredes, teſtes adeſſent LXII. id in teſtamento Cluuij ſcriptum erat. LXII. } ex hoc teſtium numero de mendo ſuſpicari cogor. quae res enim eſt, quae ultra decem, aut etiam uiginti teſtes requirat? in quo quidem teſtamento ſeptem ſi adeſſent, qui anulo ſuo obſignarent; ſatis erat. Nec uero tam offendor numero, quã numeri parte. quorſum enim ad ſexaginta, duos addere? METVEBAM } ſi cretio libera non eſſet. quam fuiſſe liberam, ex Balbo cognoui, Pollice nullas ea de re Veſtorij litteras afferente. ILLE } Veſtorius. ARCESSENDVS } ad me Lanuuium, ut cum eo de cretione loquerer, quam non eſſe liberam ſuſpicabar. ſed, cum ſit libera, Cluuio nihil a me legante: arceſſendus non eſt. NVNC } cum liberam eſſe cretionem audiam. MITTENDVM *eſt*, } ſignificandum ei per litteras, uel per Pollicem. hoc enim ſenſu ſaepe accipitur hoc uerbum, ut in ep. ad D. Brutum: Mitte ad Brutum noſtrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Et ad Tironem: Curio miſi, ut medico honos haberetur. MEO *iuſſu cernat.* } tamquam procurator meus hereditatis partem, Cluuij teſtamento mihi relictam, adeat. IDEM *igitur Pollex.* } ad Veſtorium Puteolos remittẽdus. ep. 46. Idem Pollex remittendus eſt, ut ille cernat. DE *hortis Cluuianis* } ut eos mihi, quando eorum auctio futura non eſſet, (ep. 44.) a Caeſare impetraret. EGI *cum Balbo* } hic interpunge. nam quod ſequitur, Liberalius, per ſe conſiſtit: ut ſit, Liberalius reſpondit. CLVVIVM *autem*, } refertur ad uerbũ, Cognoui. AT *Hordeonio* } uno ex coheredibus. plures enim erant, ut ep. 5. lib. 16. LEGARE *Terentiae*, } ſic locutus pro Cluentio: Grandem ei pecuniam legat a filio, ſi qui natus eſſet: ab ſecundo herede nihil legat. Et in Topicis: Paterfamilias uxori ancillarum uſumfructum legauit a filio. Similiter, Soluere ab aliquo dicebant. ep. 21. lib. v. Homines non modo non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe a me ſoluere. ep. 17. lib. VII. Quinctus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio ſoluat. HS 1000 } ſcutatos mille quingentos. A NOBIS. } a me. ita cretio, quod ad me attinet, libera. SVBACCVSA } leuiter accuſa, quaſi molli brachio obiurga. NE *per meos quidem.* } per Pollicem, qui puteolis redierat ſine Veſtorij litteris. unde illud ſupra Plane Pollex, non index. DE *Coſinio* } mortuo. QVINCTO *delegabo*, } Delegare dicimur, cum id, quod noſtrum eſt, ad alium transferimus: ut de Oratore libro 2. Haec ipſa, quae nunc ad me delegare uis, ea ſemper in te praeſtantia fuerunt. Et ad hunc ipſum epiſt. 13. libro 12. Balbi regia condicio eſt delegandi. Cum igitur, inquit, aes meum alienum diſſoluero, & emero ea, quae mihi emenda ſunt; tum, ſi quid pecuniae ſupererit, tradam Quincto fratri: ſed puto fore, ut etiam aes alienum mihi ſit faciendum ex emptionibus: tantum abeſt, ut pecuniam ſperem ſperaturam. TESTAMENTI } a Cluuio ſcripti.

Cicero S. D. Attico. 46.

POSTEA QVAM abs te Agamemno, non ut uenirem, (nã id quoque feciſſem, niſi Torquatus eſſet) ſed ut ſcriberem, tetigit; omiſi ea, quae manibus habebam, abieci; quod iuſſeras, edolaui. Tu uelim e Pollice cognoſcas rationes noſtras ſumptuarias. turpe eſt enim nobis, illum, qualiſcumque eſt, hoc primo anno agere: poſt moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus eſt, ut ille cernat. Plane Puteolos non fuit eundum, cum ob ea, quae ad te ſcripſi, tum quod Caeſar adeſt. Dolabella ſcribit, ſe ad me poſtridie iduum. o magiſtrum moleſtum. Lepidus ad me heri ueſperi litteras miſit Antio. nam ibi erat. habet enim domum, quam nos uendidimus. rogat magnopere, ut ſim Kalẽdis in ſenatu: me & ſibi, & Caeſari uehementer gratum eſſe facturum. puto equidem nihil eſſe. dixiſſet enim tibi fortaſſe aliquid Oppius: quoniam Balbus eſt aeger: ſed tamen malim uenire fruſtra, quam deſiderari, ſi opus eſſet: moleſte ferrem poſtea: itaque hodie Antij, cras ante meridiem domi. tu uelim, niſi te impediuiſti, apud nos pridie Kal. cũ Pilia. Te ſpero cum Publilio confeciſſe. equidem Kalendis in Tuſculanum recurram. me enim abſente omnia cum illis tranſigi malo. Quincti fratris epiſtolam ad te miſi, non ſatis humane illam quidem reſpondentem meis litteris, ſed tamen quod tibi ſatis ſit, ut equidem exiſtimo. tu uidebis. Heri neſcio quid in ſtrepitu uideor exaudiſſe, cum diceres te in Tuſculanum uenturum: quod utinam, iterum utinam, tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, ſi quid ſibi opus ſit, accurram. mortuus enim Babulius. Caeſar opinor ex uncia: etſi nihil adhuc: ſed Lepta ex triente, ueretur autem, ne non liceat tenere hereditatem, ἀλόγως omnino, ſed ueretur tamen. is igitur ſi acciderit, accurram: ſin minus, haud ante, quam neceſſe erit. Tu Pollicem, cum poteris.

EXPLA-

EXPLANATIO

NISI *Torquatus eſſet*] cuius cauſſa hic me tenet.ep.44. QVOD *iußeras, edolaui*] rude opus edolatur primum, deinde politur.a ligno ad ſcripta Cicero tranſtulit. ILLVM] Marcum filium. QVALISCVMQVE *eſt*] hoc dicit, quia Marcus filius, qui ſe Athenas contulerat ſtudiorum cauſſa, tãtos ſumptus faciebat, ut aſſignata pecunia non ſufficeret.ideoq. etiam Atticus leuiter eum litteris caſtigauerat: quod indicat illud epiſt. 1. Ad Ciceronem ita ſcripſiſti, ut neque ſeuerius, neque temperatius ſcribi potuerit. MODERABIMVR] modum illius ſumptibus ſtatuemus. VT *ille cernat.*] ut Veſtorius meo iuſſu hereditatem adeat.ſupra, Mittendum, inquit, eſt, ut meo iuſſu cernat. idem igitur Pollex. PVTEOLOS *non fuit eundum*] reſpicit ad illud, quod ſcripſerat epiſt.44. Niſi me Torquati cauſſa teneret: ſatis erat dierum, ut Puteolos excurrere poſſem, & ad tempus redire. OB *ea, quae ad te ſcripſi*] ob Torquati cauſſam, & Dolabellae conſuetudinem. MAGISTRVM *moleſtum*] *magiſtrum:* ſic etiam appellat eum in fam. epiſt.7. lib.9. quia docebat Ciceronem, quonam modo ſe gereret aduerſus Caeſarem, & quibus maxime rebus poſſet illius animum recolligere. *Moleſtum:* quod apud Ciceronem frequentior erat, quam ille, otij cupidus, uoluiſſet. ROGAT] conſul.n.iam erat, Caeſaris loco. KALENDIS] Septẽbris menſis.nam hanc epiſtolam ſcriptam eſſe menſe Sextili, ex proxima ſuperiore cognoſcitur. NIHIL *eſſe*] nullam rem eſſe, cuius cauſſa neceſſe ſit me adeſſe in ſenatu. AEGER] podagra laborabat.nam, in epiſtola ad Leptam, quam hoc ipſo tempore ſcriptam manifeſtum eſt, Balbum, inquit, poſteaquam tu es profectus, non uidi.tantis pedum doloribus afficitur, ut ſe conueniri nolit. DOMI] Romae. ſic epiſt.41. lib.12. Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed aut in Tuſculanum, aut domum. KALENDIS *in Tuſculanum recurram.*] dimiſſo ſenatu, ſtatim in Tuſculanum recurram. CVM *illis*] cum Publilio, & ſorore, ac matre. TRANSIGI] de dote reddenda.nam & cum Publilia, quam duxit, dimiſſa Terentia, diuortium fecerat.agebatur igitur de dote reddenda.ep.34. Illud in primis cum Publilio, me paene abſente, conficies. QVOD *tibi ſatis ſit*] in qua tamen ea de te ſcripta ſint, quae tibi ſatisfacere poſſint. ACCVRRAM] Romam. OPINOR *ex uncia*] puto Caeſarem Babulij heredem eſſe ex uncia: etſi de hoc nihil adhuc intellexi. Vniuerſa hereditas nomine aſſis, aut librae ſignificatur. heres igitur ex uncia dicitur is, ad quem duodecima pars omnium bonorũ pertinet: heres ex triente, ad quem quarta. SI *accierit*] ut ego eum in hoc negotio Caeſaris amicis, meis familiaribus, commendem. Valebat autem gratia Tullius apud eos, qui apud Caeſarem multum poterant.itaque eundem Leptam paullo ante Balbo commendauerat in curatione ludorum. & in epiſtola ad Gallum: Olim, cum regnare exiſtimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore obſeruor a familiariſſimis Caeſaris. CVM *poteris*] mitte ad me, ut ego eum ad Veſtorium remittam cretionis cauſſa.

Cicero S. D. Attico. 47.

LAVDATIONEM Porciae tibi miſi correctã: ac eo properaui, ut, ſi forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, haec mitteretur.id, ſi tibi erit commodũ, magnopere cures uelim. & uelim M. Varronis, & Lollij mittas laudationẽ, Lollij utiq. nam illam legi: uolo tamen reguſtare.quaedam.n.uix mihi credo legiſſe. Atticae primũ ſalutem, quam quidẽ ruri eſſe arbitror. multã igitur ſalutẽ & Piliae. de Tigellio, ſi quid noui: qui quidem, ut mihi Gallus Fabius ſcripſit, μέμψιν ἀναφέρει *mihi quandam iniquiſſimã, me Phameae defuiſſe, cum eius cauſſam recipiſſem: quã quidem receperam cõtra pueros Octauios Cn.F. non libenter: ſed Phameae cauſſam uolebã.erat.n. ſi meminiſti, in conſulatus petitone per te mihi pollicitus, ſi quid opus eſſet: quod ego perinde tuebar, ac ſi uſus eſſem.is ad me uenit, dixitq. iudicẽ operã dare ſibi conſtituiſſe ea die ipſo, quo de Sextio noſtro lege Pompeia in conciliũ iri neceſſe erat. ſcis.n. dies illorũ iudiciorum praeſtitutos fuiſſe. reſpondi nõ ignorare eum, quid ego deberem Sextio: quem uellet alium diẽ ſi ſumpſißet, me ei non defuturum. ita tum ille diſceſſit iratus. puto me tibi narraſſe. nõ laboraui ſcilicet, nec hominis alieni iniuſtiſſimã iracundiã mihi curandũ putaui. Gallo aũt narraui, cũ proxime Romae fui, quid audißẽ, neq. nominaui Balbum minorẽ. habuit ſuũ negotiũ Gallus, ut ſcribit. ait illũ, me animi conſcientia, quod Phameã deſtituißẽ, de ſe ſuſpicari. quare tibi hactenus mando, de illo noſtro, ſi quid poteris, exquiras: de me ne quid labores. eſt bellũ, aliquẽ libenter odiße, & quẽadmodũ non omnibus ſeruire. etſi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi iſti ſeruiunt: ſi obſeruare ſeruire eſt.*

EXPLANATIO

CORRECTAM:] correxit eam, ab Attico admonitus. ſupra enim epiſt.37. Laudationem, inquit, Porciae gaudeo me ante dediſſe Leptae tabellario, quam tuas acceperim litteras. eam tu igitur, ſi me amas, curabis, ſi modo mittetur, iſto modo mittendam Domitio, & Bruto. HAEC *mitteretur*] haec, quam correxi: ad differentiam prioris, quam ante Attico miſerat, Leptae tabellario data. epiſt.37. VARRONIS, *& Lollij*] qui & ipſi Porciam laudauerant. DE *Tigellio,*] tibicine, & cantore, Caeſaris familiari, Phameae nepote. Placet epiſtolae partem ſubijcere, quam hac de re ſcripſit ad M. Fabium Gallum. ſic igitur ſcribit: Phameae cauſſam ſuſceperam, ipſius quidem cauſſa. erat enim mihi ſane familiaris. is ad me uenit, dixitq. iudicẽ ſibi operam dare conſtituiſſe eo ipſo die, quo de P. Sextio in conſiliũ iri

neceſſe

neceſſe erat.reſpondi,nullo modo me facere poſſe: quem uellet alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non de-
futurum.ille autem,qui ſciret ſe nepotem bellum tibicinem habere, & ſat bonum cantorem , diſceſſit a
me,ut mihi uidebatur,iratior.Habes Sardos uenales , alium alio nequiorem,Etiam Horatius,Sardum
fuiſſe Tigellium,& Caeſaris amicum,his uerſibus oſtendit.

,, Omnibus hoc uitium eſt cantoribus ; inter amicos ,
,, Vt numquam inducant animum cantare , rogati ;
,, Iniuſſi,numquam deſiſtant . Sardus habebat
,, Ille Tigellius hoc . Caeſar, qui cogere poſſet.
,, Si peteret per amicitiam patris , atque ſuam , non
,, Quidquam proficeret : ſi collibuiſſet , ab ouo
,, Vſque ad mala citaret , Io Bacche.

Lege *Pompeia* ʒ quae, teſtibus datis,uno die atque eodem & ab accuſatore,& ab reo perorari iube-
bat,ita ut duae horae accuſatori,tres reo darentur. hoc Pedianus.In libro aũt de claris oratoribus: Lege
Pompeia ternis horis ad dicendũ datis,ad cauſſas ſimillimas , uel potius eaſdem noui ueniebamus quo-
tidie. In *conſilium iri* ʒ ire in conſilium dicuntur iudices,cum,audita & cognita cauſſa,in unum coeũt,
de re,uel de reo ſententias laturi. Illorvm *iudiciorum* ʒ quae fiunt lege Pompeia,de ambitu,& de ui.
Pedianus. Praestitvtos ʒ ut,ijs diebus praetermiſſis,in alios dies reijcere cauſſas non liceret.quo
fiebat,ut die praeſtituto cauſſam agere patronus cogeretur.Pedianus. Qvid *ego deberem Sextio* ʒ qui
Ciceronis reſtitutionẽ in tribunatu praecipue iuuerat ; ut in oratione pro ipſo. Alieni ʒ qui mihi arta
neceſſitudine deuinctus antea non fuiſſet.quale illud in epiſtola ad Lentulũ: Enitor,ut neq. amicis,neq.
etiam alienioribus opera,conſilio, labore deſim.Et pro Murena:Ea conditione uidebatur nobis in ciui-
tate natus,ut eius opes & ingenium praeſidio multis ẽt alieniſſimis, uix cuiquam inimicus eſſe deberet.
Et ad Appium:Tuum factum ijs,qui,quo animo inter nos ſimus,ignorant,alieni hominis, (ut leuiſſi-
me dicam) & fugientis congreſſum,meum uero coniunctiſſimi,& amiciſſimi uidetur eſſe. Qvid *au-
diſſem* ʒ dixi Balbo,me audiſſe,Tigellium mihi eſſe iratum. Neqve *nominaui Balbum minorem* ʒ non
dixi, me id audiſſe a Balbo minore.Is enim,cum Tigellio familiariter uteretur,in conſuetudine cogno-
uerat, illius animum offenſiorem eſſe Ciceroni propter Phameam ; eaq.de re certiorem fecerat Cicero-
nem. Habvit *ſuum negotium Gallus* ʒ hac de re ita laborauit,ut ipſius res ſi ageretur. duxit ſuũ nego-
tiũ.eadem figura uſus eſt ep.22. Ait *illum* ʒ cum Tigellio Gallus dixiſſet, Ciceronẽ audiſſe, ſibi illũ eſſe
iratũ;reſpondit Tigellius,Ciceronem id a nemine audiuiſſe,ſed animi conſcientia id de ſe ſuſpicari,quia
Phameã deſtituiſſet. Ait *illum* ʒ ait Gallus Tigelliũ dicere,me animi conſcientia &c. Hactenvs *man-
do* ʒ hoc tantũ tibi mando: de me ne quid labores. De *illo noſtro* ʒ de Balbo minore: cognoſce de Balbo,
quo animo Tigellius in me ſit.ep.48.Et *quemadmodum* ʒ mallem, Quemadmodũ &c. Non *omnibus ſer-
uire* ʒ epiſtolae,quã ſcripſit ad Gallũ,cuius partẽ ſupra recitauimus, principiũ hoc eſt: Amoris tui,quo-
quo me uerti,ueſtigia,uel proxime de Tigellio.ſenſi.n.ex litteris tuis ualde te laboraſſe.amo igitur uolũ
tatem.ſed pauca de re.Capius,opinor,olim,Non omnibus dormio: ſic ego, non oĩbus,mi Galle,ſeruio.

Cicero S. D. Attico. 48.

*A*Dmonitvs *quibuſdam tuis litteris,ut ad Caeſarem uberires litteras mitterem, inſtitueram , cum mihi Balbus nuper,in Lanuuino dixiſſet ſe, & Oppium ſcripſiſſe ad Caeſarem,me legiſſe libros contra Catonem , & uehementer probaſſe : conſcripſi de his ipſis libris epiſtolam Caeſari,quae deferretur ad Dolabellã: ſed eius exemplum miſi ad Oppium , & Balbum; ſcripſiq.ad eos ut tum deferri ad Dolabellã iuberent meas litteras,ſi ipſi exemplum probaſſent,ita mihi reſcripſerunt,nihil umquam ſe legiſſe melius:epiſtolamq. meam iuſſerunt dari Dolabellae. Veſtorius ad me ſcripſit , ut iuberẽ mancipio dari ſeruo ſuo pro mea parte Petreio cuidam ſundum Brinnianum , ut ipſe ei Puteolis recte mancipio dare poſſet,cum ſeruum , ſi tibi uidebitur,ad me mittes.opinor enim ad te etiam ſcripſiſſe Veſtorium De aduentu Caeſaris idem,quod a te,mihi ſcriptum eſt ab Oppio , & Balbo , Miror te nihil dum cum Tigellio , uel ut hoc ipſum,quantum acceperit. prorſus aueo ſcire:nec tamen floccifacio. Quaeris,quid cogitem de obuiam itione : quid cenſes , niſi Alſium ? & quidem ad Murenam de hoſpitio ſcripſeram : ſed opinor cum Matio profectum. Salluſtius igitur urgebitur. Scripto iam ſuperiore uerſiculo,Eros mihi dixit, ſibi Murenam liberaliſſime reſpondiſſe. eo igitur utamur . nam Silius culcitras non habet.Dida autem,opinor, hoſpitibus totam uillam conceſſit .*

EXPLANATIO

LIbros *contra Catonem* ʒ a Caeſare ſcriptos.ep.38.lib.12. Ad *Dolabellam* ʒ ut is eam Caeſari red-
deret. Mancipio *dari* ʒ uendi lege mancipij. Pro *mea parte* ʒ nam etiam ad alios, quos here
des cum Cicerone Brinnius reliquerat,is fundus pertinebat. ep.13. Vt *ipſe ei &c.* ʒ ut caueretur He-
tereio;cui ſi fundum iniuſſu Ciceronis Veſtorius dediſſet, nõ bene dediſſet. Cvm *Tigellio,* ʒ egiſſe de re-
conciliatione.ep.49.Tigellium totum mihi,& quidem quamprimum. Velvt *hoc ipſum* ʒ tranſit a re
ſua ad aliã rem:hoc ſaltem cum eo agere debuiſti,quantum ei Caeſar donauerit obuiam profecto.ſcire
enim cupio. Nec *tamen floccifacio* ʒ quamquam hoc apud me minimum eſt: ne flocci quidem facio.

Intellectum eſt, (inquit epiſt. 15. lib. 4.) tres ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, inter regnum, maieſtatem, totam deniq. remp. flocci non facere. QVID *cogitem de obuiam itione* } quam longe Caeſari cogitem obuiam prodire. NISI *Alſium?* } Alſium uſque obuiam ibo, non ultra. DE *hoſpitio* } ut me Alſij hoſpitio acciperet. PROFECTVM } opinor Alſij non eſſet, obuiam Caeſari cum Matio profectum. SALLVSTIVS *igitur urgebitur.* } Salluſtij igitur hoſpitio utemur. SILIVS } Salluſtius, legendum uidetur: cum proxime dixerit, Salluſtius igitur urgebitur: uel utrobique, Silius. TOTAM *uillam* } itaque nobis in ea locus con eſſet.

Cicero S. D. Attico. 49.

AD Caeſarem quam miſi epiſtolam, eius exemplum fugit me tũ tibi mittere. nec id fuit, quod ſuſpicaris, ut me puderet tui; ne ridicule Micillus. nec mehercule ſcripſi aliter, ac ſi πρὸς ἴσον ὁμοίονq. ſcriberem. bene enim exiſtimo de illis libris, ut tibi corã. itaq. ſcripſi & ἀκολακεύτως, & tamen ſic, ut nihil enim exiſtimem lecturum libentius. De Attica, nunc demum mihi eſt exploratum. itaq. ei deintegro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimum: nam pendeo animi. Narrabo tibi. Quinctus cras; ſed ad me, an ad te, neſcio. mihi ſcripſit, Romam IIX. Kal. ſed miſi, qui inuitaret. etſi hercle iam Romam ueniendum eſt; ne ille ante aduolet. Vale.

EXPLANATIO

VT *me puderet tui,* } noli putare, me tibi eius epiſtolae exemplum ideo non miſiſſe, quaſi puderet me tibi eam nimis aſſentatorie ſcriptam oſtendere. tale. n. in ea nihil eſt. nec aliter ſcripſi, ac ſi ſcriberẽ ad aequalẽ. nam, quod illius libros contra Catonẽ laudaui, non ſum aſſentatus; bene. n. exiſtimo de illis libris. NE *ridicule Micillus* } donec melius inuenero, ſequar eorum opinionem, qui ſic interpretantur: Aſſentatorie non ſcripſi; ne ridicule quaſi Micillus fierem; id eſt, me ipſe indignum patria oſtenderem, cum tyranno aſſentarer: ſicuti illũ apud Ouidium lib. XV. Met. iubet Hercules patriã deſerere. MIHI *eſt exploratum* } eam bene ualere. Et dicit, Nunc demũ; quia, cum Atticus antea ſcripſiſſet, eam febri carere poſtea idẽ confirmauit. Nunc demum igitur, inquit, mihi eſt exploratum. TOTVM *mihi* } reſtitue. Erat enim iratus Ciceroni propter Phameam. epiſt. ſequenti. QVINCTVS *cras,* } Quinctus filius cras Romam ueniet, id eſt IIX. Kal. ſic enim ad me ſcripſit. AD *me, an ad te* } domum meam, an tuam. ROMAM IIX. *Kal.* } ſubaudi, ſe eſſe uenturum. VENIENDVM *eſt* } mihi ipſi. ILLE } Caeſar, qui ab Hiſpanienſi bello reuertebat.

Cicero S. D. Attico. 50.

HOSPITEM *mihi tam grauem ἀμεταμέλητον. fuit enim periucunde. ſed cũ ſecundis Saturnalibus ad Philippum ueſperi ueniſſet, uilla ita completa militibus eſt, ut uix triclinium, ubi cenaturus ipſe Caeſar eſſet, uacaret: quippe hominum ∞ ∞. ſane ſum commotus, quid futurum eſſet poſtridie. ac mihi Barba Caſſius ſubuenit: cuſtodes dedit: caſtra in agro: uilla defenſa eſt. ille tertijs Saturnalibus apud Philippum ad horã* VII. *nec quemquam admiſit. rationes opinor cum Balbo. inde ambulauit in litore. poſt horam* IIX. *in balneũ. tum audiuit: de Mamurra non mutauit. unctus eſt, accubuit, ἐμετικὴν agebat: itaq. & edit, & bibit ἀδεῶς, & iucunde: opipare ſane, & apparate: nec id ſolum, ſed bene, cocto, condito, ſermone bono, ſi quaeris, libenter. praeterea tribus triclinijs accepti περὶ αὐτόν. ualde copioſe. libertis minus lautis, ſeruisq. nihil defuit: nam lautiores eleganter accepti. quid multa? homines uiſi ſumus: hoſpes tamen non is, cui diceres: amabo te, eodem ad me cum reuertere. ſemel ſatis eſt. σπουδαῖον οὐδὲν in ſermone, φιλόλογα multa. quid quaeris? delectatus eſt, & libenter fuit. Puteolis ſe aiebat unum diem fore, alterũ ad Baias. Habes hoſpitium, ſiue ἐπισταθμείαν. odioſam mihi duxi, non moleſtam Ego pauliſper hic, deinde in Tuſculanum. Dolabellae uillam cum praeteriret, omnis armatorum copia dextra ſiniſtra ad equum, nec uſquã alibi. hoc ex Nicia. Vale.*

EXPLANATIO

HOSPITEM *mihi tam grauem ἀμεταμέλητον:* } non paenitet Caeſarem apud me cenaſſe. locutio ſimilis ep. 43. Suaues tuas litteras: etſi acerba pompa. & ep. 5. lib. 14. Meam ſtultam uerecundiã, qui legari noluerim ante res prolatas. AD *Philippum* } affinem, quod Atiam, Iulia Caeſaris ſorore natam, in matrimonio habebat. Plutarchus in Cicerone. VILLA } in Pompeiano, ubi Ciceronis quoque uilla erat. SVM *commotus* } quia Caeſar poſtridie apud me cenaturus erat. BARBA *Caſſius* } hunc inter naufragia Caeſaris amicorũ nominat in Philippica XIII. CVSTODES *dedit* } dedit, qui meam uillam cuſtodirent, & ex militibus neminem introire paterentur. CASTRA *in agro* } milites igitur omnes in agro diſcubuerunt. Et Caſtra pro militibus poſuit, poetice, & quaſi per iocum; ut cum infert, Villa defenſa eſt: pro, ex militibus nemo uillam introiuit. RATIONES, *opinor, cum Balbo* } puto, rationes confecit cum L. Cornelio Balbo; qui Caeſaris negotia procurabat. epiſt. 3. libro 7. de pecunia uidelicet, quam Balbus ex publi-

ex publicis uectigalibus Caeſaris nomine exegerat. AVDIVIT } qui eum alloqui, aut rogare aliqua de re noluerunt. DE *Mamurra* } hic Caeſaris praefectus fabrum fuerat in Gallia,& ad opes tantas peruenerat,ut parietes totius domus ſuae,quod a Plinio in ſcriptis relictum eſt, cruſta marmoris primus operuerit,idemq primus nullam totis aedibus,niſi e marmore,columnam habuerit,ſolidas omnes e Caryſtio,aut Lunenſi.opinor,eum,ob luxuriam hanc,immoderatumq. ſumptum, lege ſumptuaria Caeſaris eſſe damnatum;nec Caeſarem id mutaſſe,quippe qui negligi ſuas leges nollet.epiſt.7.Veniſſe a Caeſare narrabat litteras:hoc ſcribere,ſi certum eſſe Romae manere:cauſſamq. eam adſcribere,ne ſe abſente leges ſuae negligerentur,ſicut eſſet neglecta ſumptuaria.Et Suetonius, Ius,inquit,laborioſiſſime, & ſeueriſſime dixit. legem praecipue ſumptuariam exercuit. Non enim arbitror legem ſumptuariam de obſonijs dumtaxat fuiſſe,uerum de omnibus rebus,in quas pecunia ſupra modũ erogaretur. ACCVBVIT: } ut ederet.Poſt unctionem accumbebant ueteres in lecto, cibi capiendi gratia. Martialis: Sufficit in nonam nitidis octaua palaeſtris: Imperat extructos frangere nona toros. Vngebantur autem ſtatim poſt balneum: uncti ſtatim accumbebant. In Vatinium: Cui de balneis exeunti, praeter te, umquam toga pulla data eſt?

Ne putemus Caeſarem ſolum accubuiſſe in Ciceronis uilla: nam & Ciceronem ipſum, & praeterea Philippum,& Balbum,fortaſſe etiam Caſſium, in eodem triclinio cũ eo cenatos eſſe credibile uidetur. Ἐμετικὴν *agebat:* } non eſt,uomebat: (nam uomebatur poſt cenam,non ante: idq. ratio medicinae poſtulat) ſed,uomitionem parabat:itaque,cum uomere decreuiſſet,nullum cibi genus uitauit: edit,& bibit ἀδεῶς, & iucunde. Ἐμετικὴν, adiectiuum nomen eſt.ſubaudiri uidetur, διασκευήν, uel aliquid ſimile. OPIPARE } hoc ad copiam refertur. APPARATE: } diligentia ſignificatur. SERMONE *bono,* } de cena ipſa,non de ſermone,loquitur hic Cicero: de ſermone autem, infra,cum ait: σπουδαῖον οὐδὲν in ſermone, φιλόλογα multa.itaque interdum putaui hoc totum abundare,Sermone bono, ſi quaeris, libenter.nam,ad cenam hoc tantum attinebat, Bene,cocto, condito. quod autem ſequitur,additum fortaſſe ab aliquo,qui ſupplere uerſum Lucilij uoluerit,a quo ſumptum illud uideret,Bene,cocto, condito.hác ego capio coniecturam ex lib.2.de Fin.in quo eſt:Quid bene? dicet Lucillus, Cocto,condito. Sed cedo caput cenae. Sermone bono. Quid ex eo? ſi queris, libenter. Quae ſi componantur: Lucilij uerſus erit huiuſmodi.

,, Quid bene? cocto,
,, Condito, ſermone bono, ſi quaeris, libenter.

TRIBVS *triclinijs* } in uno liberti lautiores,in altero minus lauti,in tertio diſcubuere ſerui. Περὶ αὐτὸν } qui circa illum erant, alij alijs muneribus praepoſiti. Hos diuidit in libertos,& ſeruos,libertos autem in lautiores,& minus lautos. VALDE *copioſe.* } copioſe omnes,non omnes tamen eleganter.nam, lautiores tantum liberti,ut infra legitur,eleganter accepti. HOMINES } ineſt interdum laus in hoc uerbo, ut hic,& ep.2.lib.2. Ἡρώδης, ſi homo eſſet,eum potius legeret, quam unam litteram ſcriberet.Nero imperator,nouis aedibus poſt urbis incendium exſtructis,tandem ſe quaſi hominem aiebat habitare coepiſſe. NON *is,* } quia ſumptu exiguo accipi non poteſt. AMABO *te,eodem ad me, cum reuertere.* } ſuperuacaneum uidetur Ad me,cum dixerit,Eodem. SIVE ἐπισταθμίαν. } ſiue diuerſorium potius. nam, ad hoſpitium non ita frequentes ire ſoliti ſunt, ODIOSAM } ob curam apparandi. NON *moleſtam* } oſtendit ſe non laborare de ſumptu. PRAETERIRET } Caeſar. DEXTRA *ſiniſtra* } ſine copula,ut Salluſtius quoque in Iugurtha:Circumuentus ab equitibus dextra ſiniſtra. NEC *uſquam alibi.* } quaſi ab uno Dolabella timeret. NICIA. } Curtio Nicia,grammatico, Dolabellae familiari ep.10.lib.9.fam.

IN EPISTOLARVM
M. TVLLII . CICERONIS
AD
T. POMPONIVM ATTICVM
LIBRVM. XIV.
PAVLLI . MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico I.

DIVERTI *ad illum, de quo tecum mane. nihil perditius: explicari rem non poſſe. etenim, ſi ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? quid quaeris? periiſſe omnia aiebat: quod haud ſcio an ita ſit. uerum ille gaudens; affirmatq. minus diebus* XX *tumultum Gallicum: in ſermonem ſe poſt idus Mart. praeterquam Lepidi, ueniſſe nemini: ad ſummam, non poſſe iſtaec ſic abire. o prudentem Oppium, qui nihilo minus illum deſiderat, ſed loquitur nihil, quod quemquam bonum offendat. Sed haec hactenus. Tu, quaeſo, quidquid noui, (multa autem exſpecto) ſcribere ne pigrere; in his, de Sexto, ſatis ne certum, maxime autem de Bruto noſtro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Caeſarem ſolitum dicere: Magni refert, hic quid uelit; ſed, quidquid uult, ualde uult. idq. eum animaduertiſſe, cum pro Deiotaro Niceae dixerit: ualde uehementer eum uiſum, & libere dicere. atque etiam (ut enim quidque ſuccurri, libet ſcribere) proxime, cum Sextij rogatu apud eum fuiſſe, exſpectaremq. ſedens quoad uocarer, dixiſſe eum: Ego dubitem, quin ſummo in odio ſim, cum M. Cicero ne ſedeat, nec ſuo commodo me conuenire poßit? atqui, ſi quiſquam eſt facilis, hic eſt: tamen non dubito, quin me male oderit. Haec, & eiuſmodi multa ſed ad propoſitum. Quidquid erit, non modo magnum, ſed etiam paruum, ſcribes. equidem nihil intermittam. Vale.*

EXPLANATIO

AD ILLVM, } ſine dubio Matium intelligit: quem aperte nominat duabus epiſtolis, quae poſt proximam inferiorem leguntur. &, ſi loca conferas inter ſe, Matium hic ſignificari, non obſcure uidebis: quem quidem & Caluenam, & Madarum, ficto nomine, appellat ep. 5. & 9. NIHIL *perditius* } aiebat, ſubintelligitur: ut ſit ſenſus: rep. nihil aiebat eſſe perditius, nihil deſperatius; perijſſe omnia. EXPLICARI *rem non poße* } hoc dicebat, remp. interitu Caeſaris ita eſſe perturbatam, ut conſtitui nullius conſilio poſſet. quis enim id poterit, quod Caeſar ipſe, tali praeditus ingenio, non potuit? GAVDENS } gaudebat Matius tanta perturbatione reip. utpote qui cuperet mortem Caeſaris omnibus eſſe acerbam. quod ipſe in epiſtola, quae legitur l. XI. fam. in extremo, perſpicue dicit. TVMVLTVM *Gallicum* } putat futurum, ut Galli, audita Caeſaris morte, deficiant a nobis, &, noſtram diſſenſionem ſuam occaſionem putantes, arma capiant. Idem ep. 4. his uerbis: Doleo, quod numquam in ulla ciui-

ciuitate accidit, non una cum libertate remp. recuperatam. horribile eſt, quae loquantur, quae miniten-
tur. ac uereor Gallica etiam bella. & epiſt. 8. Quid Galli, quid Hiſpania, quid Sextus agat, uehementer
exſpecto. item epiſt. 9. POST *idus Martij* } quo die Caeſar fuerat interfectus. PRAETER *quam Lepi-*
di } hoc dicebat Matius, ut offenderet, nulla ſe inire conſilia contra remp. qui Caeſarianorum ſermo-
nibus nollet intereſſe, cum tamen in Caeſaris amiciſſimis fuiſſet. LEPIDI } mallem, Lepido. ILLVM }
Caeſarem. QVOD *quemquam bonum offendat* } quaſi Matius non prudenter faceret, qui bonis odio-
ſa loqueretur. DE *Sexto* } Pompeio, magni filio. SATIS *ne certum* } eum eſſe in armis. ep. 4. & 13.
DE *Bruto noſtro:* } ſcribe, ſi quid habes de Bruto noſtro. Brutus enim Antonium timens, & populum
ab eo concitatum, urbe exceſſerat, Antijq. morabatur, ut, cum primum plebis iracundia deſerbuiſſet, re-
curreret. Plutarchus, & alij. DE *quo quidem &c.* } de Bruto Matius aiebat Caeſarem ſolitum dicere:
Magni refert, & quae ſequuntur. eadem uerba Plutarchus in Bruto refert. EVM } Caeſarem. CVM
pro Deiotaro Niceae dixerit } Deiotaro: Bithyniae rege, qui pro Pompeio contra Caeſarem in Pharſa-
lia pugnauerat. Niceae: Bithyniae urbe. dixerit: Brutus. cuius defenſionis mentionem facit Plutarchus,
& Tacitus in dialogo de oratoribus. VT *quidque ſuccurrit* } ex ijs, quae mecum Matius locutus eſt.
APVD *eum* } cum ad Caeſatem ueniſſem, ut agerem cum eo de P. Sextio reſtituendo, qui exſulabat,
ambitus opinor crimine damnatus. nam epiſt. 46. l. 13. apparet accuſatum lege Pompeia, quae de ambi-
tu erat. uide, quae diximus in commentario epiſt. 27. lib. 7. fam. ET *eiuſmodi multa* } mecum locu-
tus eſt Matius.

Cicero S. D. Attico. 2.

DVAS a te accepi epiſtolas heri. ex priore theatrum, Publiumq. cognoui, bona ſigna conſentiētis multitudinis, plauſus uero L. Caſſio datus etiam facetus mihi quidem uiſus eſt. Altera epiſtola de Madro ſcripta. apud quem nullum σαλάκωμα, *ut putas. proceſſi enim, ſed minus diu: eius ſermone enim ſum retentus. Quod autem ad te ſcripſeram, obſcure fortaſſe, id eiuſmodi eſt. aiebat, Caeſarem ſecum, quo tempore, Sextij rogatu, ueni ad eum, cum exſpectarem ſedens: dixiſſe: ego nunc tam ſim ſtultum, ut hunc ipſum, facilem hominem, putem mihi eſſe amicum, cum tam diu ſedens meum commodum exſpectet? Habes igitur* φαλάκρωμα, *inimiciſſimum otij, id eſt Bruti. In Tuſculanum hodie, Lanuuij cras, inde Aſturae cogitabam. Piliae paratum eſt hoſpitium: ſed uellem Atticam. uerum tibi ignoſco, quarum utrique ſalutem. Vale.*

EXPLANATIO

THEATRVM, *Publiumq. cognoui,* } plauſum ſignificat, qui P. Dolabellae datus eſt, theatrum ingre-
dienti. cum enim perditi homines (ut eſt in prima Philippica, & apud Suetonium in Iulio) colum
nam prope XX pedum lapidis Numidici in honorem mortui Caeſaris in foro poſuiſſent, & inſcripſiſ-
ſent, Parenti patriae, ut Suetonius tradit: Dolabella columnam euertit, & ex ijs alios cruci affixit, alios
de Capitolio praecipitauit: quod infra epiſt. 15. declaratur his uerbis: O mirificum Dolabellam meum;
iam enim dico meum: antea, crede mihi, ſubdubitabam. magnam ἀναθεώρησιν res habet. de ſaxo, in cru
cem, columnam tollere, locum illum ſternendum locare. quid quaeris? heroica. & in fam. ep. 1. lib. 12.
Manabat illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderē
urbano; ſed ita compreſſum eſt a Dolabella meo, ut mihi uideamur omne iam ad tempus ab illo dum-
taxat ſordidiſſimo periculo tuti futuri. De theatri autem plauſu quo magis perſpicuum ſit, uerba ſubij-
ciemus ex Philippica prima. Dicerem, inquit, Dolabella, qui recte factorum fructus eſſet, niſi te paulliſ-
per eſſe expertum uideremus. quem potes recordari in uita tibi illuxiſſe diem laetiorem, quam, cum, ex-
piato foro, diſſipato concurſu impiorum, principibus ſceleris poena affectis, te domum recepiſti? cuius
ordinis, cuius generis, cuius denique fortunae ſtudia tum laudi & gratulationi tuae ſe non obtulerunt?
recordare quaeſo Dolabella conſenſum illū theatri, cum omnes earum rerum obliti, propter quas tibi
fuerant offenſi, ſignificauerunt ſe beneficio nouo memoriam doloris ueteris abiecíſſe. BONA *ſigna* }
e conſenſu illo multitudinis, qui perſpectus eſt in theatro, uidetur bene ſperandum de rep. L. CASSIO }
is erat C. Caſſi frater, eius, qui Caeſatem occiderat. in epiſtola ad C. Caſſium de eodem plauſu his uer-
bis: Tuus neceſſarius affinitate noua delectatur: itaque iam non eſt ſtudioſus ludorum, infinitoq. fra-
tris tui plauſu dirumpitur. Erat autem L. Caſſius hoc tempore tribunus pl. ut in Philippica tertia. & fuiſ-
ſe tres fratres, C. Q. L. ſupra diximus, l. v. ep. 21. DATVS } in theatro. forte de ludis Apollinaribus ſi-
gnificatur; quos C. Caſſi; praetoris urbani, nomine, collega eius C. Antonius dedit. Dio libro XLVII.
FACETVS } cur facetus? quia quodam modo ridiculum erat, L. Caſſium a populo plauſum excipere
propter ea, quae Caius frater fecerat. Caius enim, non Lucius, remp. ſeruitute liberauerat interfecto
Caeſare. DE *Madaro* } de Matio. caluus enim Matius: ut infra: & caluus graece μαδαρός. praeterea,
idem

idem agitur, quod in proxima ſuperiore epiſtola: in qua Matium ſignificari, manifeſtum eſt. σαλάκωμα } nullum meum σαλάκωμα fuit, nulla inanis iactantia, tamquam interitu Caeſaris recuperata rep. PROCESSI } in uia. AIEBAT } Matius. φαλάκρωμα } Matium ſignificat; ſed caluitium appellat, quia caluus erat Matius. itaque eum & infra Caluenam uocat, epiſt. 5. & 9. HABES φαλάκρωμα } habes de Matio: habes, quod Matius mecum locutus eſt. φαλάκρωμα uero, quia Matius, ut iam diximus, caluus: & φαλακρὸς graece caluus. INIMICISSIMVM *otij* } qui quidem Matius inimiciſſimus otij uidebatur, ideſt Bruti. nam, ſi, ut ille cupit, omnia miſceantur: Brutus, qui Caeſare interfecto liberam fore, & ſine ullo negotio remp. ſperauit, opinione deceptus, ipſe uenit in dubium de ſua ſalute. ita, qui inimicus otij, idem Bruti. TIBI *ignoſco* } qui illam tecum eſſe uelis.

Cicero S. D. Attico. 3.

TRANQVILLAE quidem tuae litterae: quod utinam diutius: nam Matius poſſe negabat. Ecce autem Structores noſtri frumentum profecti, cum inanes rediſſent, rumorem ad afferunt magnum, Romae domũ ad Antonium frumentum omne portari: πανικὸν certe: ſcripſiſſes enim. Corumbus Balbi nullus adhuc: & mihi notum nomen. bellus enim eſſe dicitur architectus. Ad obſignandum tu adhibitus non ſine cauſſa uideris. uolunt enim nos ita putare: neſcio, cur non animo quoque ſentiant: ſed quid haec ad nos? odorare tameu Antonij διάτησιν: quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quam quidquam mali cogitare. tu, ſi quid πραγματικὸν habes, ſcribe: ſin minus, populi ἐπισημασίαν & minorum dicta perſcribito. Piliae, & Atticae ſalutem. Vale.

EXPLANATIO

TRANQVILLAE } tranquilla nunciantes, & de rep. quae uolumus. MATIVS *poße negabat* } negabat Matius otium fore diuturnum, ſed impendere. & prope adeſſe omnium rerum perturbationẽ. Hic apparet Matium fuiſſe illum, ad quem Cicero ſe ſcribit diuertiſſe in epiſtola huius libri prima; eundemq. eſſe, quem in proxima ſuperiore otij inimiciſſimum appellat. STRVCTORES *noſtri* } ij, quorum hic utor opera ad uillam aedificandam. Et paullo poſt Corumbum architectum exſpectat. PROFECTI } Romam, ut emptum frumentum referrent. Πανικὸν *certe* } oportet hoc ſubitum quiddam fuiſſe, terroribus ſimile, quos Graeci appellant πανικά. ſubitum hoc fuit Antonij conſilium de frumento ad ſe comportando. nam, ſi diebus ſuperioribus id curaſſet, tu mihi aliquid ſignificaſſes. SCRIPSISSES *enim* } niſi hoc ſubitum quiddam, & plane πανικὸν eſſet, tu ad me ſcripſiſſes litteris ſuperioribus. CORVMBVS *Balbi* } ſubintellige, ſeruus. NVLLVS *adhuc* } adhuc non uenerat. Et Nullus, pro non, eleganter & antique poſitum: ut ep. 24. lib. XI. Philotimus nullus uenit. ep. 23. l. 15. Sextus ab armis nullus diſcedit. ARCHITECTVS } ideo Cicero eum exſpectabat; ut haberet adiutorem, & conſiliarium in ratione aedificandi. VOLVNT } Caeſariani, a quibus ad obſignationem teſtamenti adhibitus es. ITA *putare* } ut tu ſcripſiſti. Διάθεσιν } ſenſum, animumq. in rẽp. ἐπισημασίαν } quia populus, cum in theatrum, aut alio ſpectandi gratia conueniſſet; quid de ciuibus ſentiret, plauſu & acclamatione ſignificabat: ut epiſt. 19. lib. 2. Populi ſenſus maxime in theatro & ſpectaculis perſpectus eſt. nam gladiatoribus qua dominus, qua aduocati ſibilis conſciſſi. & epiſt. 15. lib. 1. Ludis & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine ulla paſtoricia fiſtula auferebamus. & pro Sextio: Tribus locis ſignificari maxime poteſt populi R. iudicium, ac uoluntas, concione, comitijs, ludorum gladiatorumq. conſeſſu.

Cicero S. D. Attico. 4.

NVNC quid putas me Lanuuij? at ego te iſtic quotidie aliquid noui ſuſpicor. tument negotia nam cum Matius, quid cenſes ceteros? equidem doleo, quod numquam in ulla ciuitate accidit, non una cum libertate remp. recuperatam. horribile eſt, quae loquantur, quae minitentur. ac uereor Gallica etiã bella, ipſe Sextus quo euadat. ſed omnia licet cõcurrant, idus Martiae conſolantur. noſtri autem ἥρωες, quod per ſeipſos confici potuit, glorioſiſſime, & magnificentiſſime confecerũt. reliquae res opes, & copias deſiderant: quas nullas habemus. Haec ego ad te, ut, ſi quid noui, (nam quotidie aliquid exſpecto) confeſtim ad me: &, ſi noui nihil, noſtro more tamen ne patiamur intermitti litterulas, equidem non committam. Vale.

EXPLANATIO

QVID *putas me Lanuuij?* } noui habere. ISTIC } Romae. CVM *Matius* } libro IX. epiſt. 9. Matius ad me uenit, homo, ut mihi uiſus eſt, temperatus, & prudens; exiſtimatus quidem eſt ſemper auctor otij. Dicit igitur: cum Matius, quem ſtudioſum reip. putabamus, is nunc inimiciſſimus otij ſit;

quid cenſes ceteros? Paullo ante: Habes φαλάκρωμα, inimiciſſimum otij. MINITENTVR] ij, qui Caeſaris mortem ſe dicunt perſequi uelle. AC *uereor*] non modo ciuilem contentionem, ſed Gallica etiam bella uereor. Verebatur autem e Matij ſermone, qui affirmauerat, minus diebus XX tumultum Gallicum. epiſt. I. IPSE *Sextus*] etiam uereor, quid acturus ſit Sex. Pompeius. mihi enim certũ non eſt, utrum, hoc exercituquem habere dicitur, ad recuperandam remp. ſit uſurus, an & ipſe tyrannidem ſpectet Caeſaris exemplo. ne de ipſo quidem Sexto ſecuri, inquit, animi ſum. QVO *euadat*] quid acturus. OMNIA *licet concurrant,*] ut omnia miſceantur; me tamen ſemper idus Martiae, quo die tyrannus eſt interfectus, uoluptate afficient; hoc eſt, numquam erit, ut, quod idus Martijs tranſactum eſt, ad cupiam infectum. ἥρωες] Brutus, & alij, qui Caeſarem oppreſſerunt.

Cicero S. D. Attico 5.

SPERO tibi iam eſſe, ut uolumus; quoniam quidẽ ἐσίγησας, quam leuiter commotus eſſes: ſed tamẽ uelim ſcire, quid agas. Signa bella, quod Caluena moleſte fert, ſe ſuſpectum eſſe Bruto illa ſigna non bona, ſi cum ſignis legiones ueniunt e Gallia. quid tu illas putas, quae fuerunt in Hiſpania? non ne idem poſtulaturas? quid eas, quas Annius tranſportauit? Caninium uolui, ſed μνημονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore φυρμὸς πολύς. nam iſta quidem Caeſaris libertorum coniuratio facile opprimeretur, ſi recta ſaperet Antonius. Meam ſtultã uerecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deſerere uiderer hunc rerum tumorem: cui certe ſi poſſem mederi, deeſſe non deberem: ſed uides magiſtratus: ſiquidem illi magiſtratus: uides tamen tyranni ſatellites in imperijs: uides eiuſdem exercitus, uides in latere ueteranos: quae ſunt εὐρίπιστα omnia: eos autem, qui orbis terrae cuſtodijs non modo ſepti, uerum etiam magni eſſe debebant, tantummodo laudari, atque amari, ſed parietibus contineri atque illi quoquo modo beati, ciuitas miſera. Sed uelim ſcire, quid aduentus Octauij, num qui concurſus ad eum, nũ quae νεωτερισμοῦ ſuſpicio. non puto equidem: ſed tamen, quidquid eſt, ſcire cupio. Haec ſcripſi ad te proficiſcens Aſtura, III. id. Vale.

EXPLANATIO

SPERO] dicit, Spero, quia nihil Atticus proximis litteris ſignificauerat. ſpero te nunc recte ualere. QVAM *leuiter commotus eſſes*] ut bene ominaretur, non dixit, Quam grauiter, aut, Quo modo, ſed, Quam leuiter, uſus amiciſſimi animi ſignificatione. CALVENA] Matius. epiſt. 9. Omnia plena pacis, aliter, ac mihi Caluena dixerat. & epiſt. 3. Habes φαλάκρωμα. ubique de Matio. SVSPECTVM] quaſi Caeſarianum, & reip. ideſt libertati, non amicum. Cur autem ſigna bella dicit eſſe, quod Matius moleſte ferret, ſe ſuſpectum eſſe Bruto? quia, cum de Bruti gratia Matius laboraret, apparebat eum Caeſarianorum partibus diffidere, ut infirmis. CVM *ſignis*] hoc, quod ad ſententiam ſpectat, minime neceſſarium uidebatur: (quis ne ſcit ſua cuique legioni eſſe ſigna?) ſed addit, ut quaſi iocaretur ambiguo Signorum nomine. IDEM *poſtulaturas?*] rumor enim erat, legiones, quae in Gallia fuerant praeſidij cauſſa, Romam uenire, poſtulaturas, ut promiſſum ſibi a Caeſare ſolueretur. TRANSPORTAVIT] in Graeciam, ad Bellum contra Parthos a Caeſare cogitatum. CANINIVM] non Annium. φυρμὸς πολύς] multa miſcet & turbat aleator. item ego in nominibus, cum Annium pro Caninio poſui. NAM *iſta &c.*] ab iſta quidem Caeſaris libertorum coniuratione haud magnopere timeo: quae facile opprimeretur, ſi recta ſaperet conſul Antonius. Eam poſtea coniurationem alter conſul oppreſſit Dolabella, ut eſt in Philippica prima. Cum ſerperet in urbe infinitum malum, idq. manaret in dies latius; ijdemq. buſtum in foro facerent, qui illam inſepultam ſepulturam effecerant; & quotidie magis magisq. perditi homines, cum ſui ſimilibus ſeruis, tectis ac templis urbis minarentur: talis animaduerſio fuit Dolabellae cum in audaces ſceleratosq. ſeruos, tum in impuros & nefarios liberos, talisq. euerſio illius exſecratae columnae, ut mirum mihi uideatur, tam ualde reliquum tempus ab illo uno die diſſenſiſſe. Et in eadem aliquanto poſt: Quem potes recordari Dolabella in uita tibi illuxiſſe diem laetiorem, quam cum, expiato foro, diſſipato concurſu impiorum, principibus ſceleris poena affectis, te domum recepiſti? Item alijs in locis. LEGARI *noluerim ante res prolatas,*] legationem liberam a ſenatu petere noluerat, ne remp. uideretur deſerere, illam quidem e ſeruitute ereptam Caeſaris interitu, ſed nondum tamen plane confirmatam, Antonio & Lepido pernicioſa molientibus. exſpectabat igitur anni tempus, quo nihil neque publice, neque priuatim ageretur; ut, uacatione omnibus conceſſa, honeſtius diſcederet. nam Prolatae res dicebantur, cum omnes feriarentur. uide epiſt. 12. lib. 7. HVNC *rerum tumorem*] interitum Caeſaris magnae turbae ſtatim conſecutae ſint. eas Tumorem appellat, ſumpta tranſlatione a corporibus male affectis: ideoq. infert, Mederi. etiam in epiſtola proxima ſuperiore: Tument negotia. VIDES *magiſtratus*] qui, Caeſaris partes fouebant, cum ab ipſo creati eſſent. VIDES *tamen &c.*] ſe ipſe corrigit, qui magiſtratus appellauerit eos, quos tyrannus conſtituerit; & uocandos potius oſtendit, Tyranni ſatellites in imperijs. EXERCITVS] qui, Caeſaris profectionem in Parthos exſpectantes, in urbe manſerant. IN *latere*] in Campania. nam agri Campani partem incolebant a Caeſa-

re

re aſſignatam. hos poſtea quingenis denarijs Octauianus in ſuas partes traduxit. ep. 7. lib. 16. εὐρίπιστα } mobilia, tamquam Euripus, qui ſaepius in die fluit, & refluit. timendum igitur, ne contra libertatis patronos, hoc eſt Caeſaris inimicos moueantur. Eos *autem* } intelligit maxime Brutum, & Caſſiũ. Magni *debebant eſſe* } non placet, Magni. Beſſarionis liber, Magis edebant ut fortaſſe, Vagi eſſe debebant, legendum ſit, ut indicet, non aequum eſſe, Brutum parietibus contineri; ſed uagum potius debere eſſe, libereque, quo uellet, ire. alij diligentius perpendant. mihi certe, Magni eſſe, non admodum ſatisfacit. Parietibus *contineri* } quia Caeſarianorum metu prodire in forum non audebant. Quoquo *modo beati* } etiam ſi parietibus contineantur, beati tamen, qui tam praeclarum facinus conſciuerint. Misera } quae, tyranno liberata, libera tamen non ſit. Aduentus *Octauij*, } cum, audita Caeſaris nece, Apollonia Romam uenit. Velim, inquit, ſcire, aduentus Octauij quid pariat. νεοτερισμοῦ } rerum nouarum, ex aduentu Octauij.

Cicero S. D. Attico. 6.

Prid. id. Fundis accepi tuas litteras cenans. primũ igitur, melius eſſe: deinde, meliora te nuntiare. Odioſa illa enim fuerant, legiones uenire. Nam de Octauio ſuſq. deque. Exſpecto, quid de Mario: quem quidem ego ſublatum rebar a Caeſare. Antonij colloquium cũ heroibus noſtris pro re nata non incommodum: ſed tamen adhuc me nihil delectat praeter idus Mart. nam quoniam Fundis ſum cum Ligure noſtro, diſcrucior, Sextilij fundum a Verberone Curtilio poßideri. quod cum dico, de toto genere dico. quid enim miſerius, quã ea nos tueri, propter quae illum oderamus? etiam ne conſules, & tribunos pl. in biennium, quos ille uoluit? nullo modo reperio, quemadmodum poßim πολιτεύεσθαι. nihil enim tam σόλοικον, quam τυραννοκτόνους in caelo eſſe, tyranni facta defendi. ſed uides conſules: uides reliquos magiſtratus; ſi iſti magiſtratus: uides languorem bonorum. exultant laetitia in municipijs. dici enim non poteſt, quantopere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant uerba mea de re: nec ulla interea decreta. ſic enim πεπολιτεύμεθα, ut uictos metueremus. Haec ad te ſcripſi appoſita ſecunda menſa. plura, & πολιτικώτερα poſtea: & tu, quid agas, quidq. agatur.

EXPLANATIO

Primvm *igitur &c.* } primum cognoui, te rectius ualere: deinde, bonam ſpem eſſe de rep. nam illa fuerant odioſa, legiones e Gallia uenire. Svsqve *deq.* } non laboro, in utramque partem aequo animo ſum, ſiue ad eum concurſus fiant, ſiue non fiant. Quia paullo ante ſcripſerat: Velim ſcire quid aduentus Octauij, num qui concurſus ad eum; nunc, De Octauio, inquit, ſuſq. deque. De *Mario:* } hic a Caeſare relegatus, quod impudenti mendacio C. Marij ſepties conſulis nepotem ſe eſſe dictitabat, qui re uera Erophilus eſſet Equarius medicus: poſtea reuerſus in urbem Caeſare interfecto, cum de interficiendo ſenatu conſilium cepiſſet, poenas dedit. hoc Cicero ſignificat Philippica I. cum dicit: Liberatus caedis periculo ſenatus: uncus impactus eſt fugitiuo illi, qui in C. Marij nomen inuaſerat. & Valerius in lib. IX. & Appianus lib. 3. Svblatvm } cum exſularet. Sic fere tyranni ſunt. quos in urbe occidere non audent, eos primum aſtuto conſilio relegant, deinde ab oculis populi remotos interfici mãdant. cum autem Caeſar hunc pſeudo Marium relegaſſet, ſuſpicabatur Cicero poſtea de medio ſublatum, ne quid umquam nouare poſſet. Colloqvivm *cum heroibus noſtris:* } cum ijs, qui Caeſarem occiderant. Pro *re nata* } ut ſe res habent. medium quiddam inter ſummum, & minimum ſignificatur. uide ep. 8. & 12. lib. 7. Sextilii *fundum* } hunc fundum Caeſar ademptum Sextilio, qui Pompeianas partes ſecutus erat, Verberoni Curtilio tradiderat. ep. 10. Biennivm } ſubaudi, habebimus? Qvos *ille uoluit?* } quos Caeſar deſignauit? Caeſar enim, contra Parthos profecturus, conſules & tribunos pl. deſignauit in biennium. Dio libro XLIII. in extremo. Exsvltant *laetitia* } propter interitum tyranni. De *re* } de Caeſaris nece. Nec *ulla interea decreta* } a ſenatu, pro tyrannoctonis. Πεπολιτεύμεθα } remp. geſſimus. Victos } Caeſarianos. hoc eſt, quod ſcribit in epiſtola ad Caſſium contra M. Antonij potentiam: Dominum ferre non potuimus; conſeruo ſeruimus.

Cicero S. D. Attico. 7.

Postridie id. Paullum Caietae uidi. is mihi de Mario, & de rep. alia quaedam ſane peßima. a te ſcilicet nihi: nemo enim meorum. ſed Brutum noſtrum audio uiſum ſub Lanuuio. ubi tandem eſt futurus? nam cum reliqua, tum de hoc ſcire aueo omnia. Ego e Formiano exiens XVII. *Kal. ut inde altero die in Puteolanum, ſcripſi haec. A Cicerone mihi litterae ſane πεπινωμέναι & bene longae. ceterea autem uel fingi poſſunt: πῖνος litterarum ſignificat doctiorem. nunc magnopere a te peto, de quo ſum nuper tecum locutus, ut*

uideas,

uideas, ne quid ei deſit.id cum ad officium noſtrũ pertinet,tum ad exiſtimationem, & dignitatem: quod idem intellexi tibi uideri omnino.ſi ergo eſt,uolo menſe Quinctili in Graeciam. ſunt omnia faciliora. ſed cum ſint ea tempora,ut certi nihil eſſe poßit, quid honeſtũ mihi ſit, quid liceat,quid expediat: quaeſo,da operam,ut illum quamhoneſtiſſime, copioſißimeq. tueamur. haec, & cetera,quae ad nos pertinebunt, ut ſoles, cogitabis, ad meque, aut quod ad rem pertineat, aut, ſi nihil erit, quod in buccam uenerit, ſcribes. Vale.

EXPLANATIO

PAVLLVM } L.Aemilium Paullum,in conſulatu collegam C.Marcelli,fratrem M.Lepidi. DE *Mario* } peſſime in remp. animato,utpote qui de occidendo ſenatu cogitauit.ep.6. & 8. A TE *ſcilicet nihil* } de his rebus tu nihil ad me dediſti litterarum:nec mirum:nemo enim meorum Roma profectus eſt,cui dare poſſes. A CICERONE }filio. CETERA *autem* } optabilia de moribus illius afferuntur: ſed ea fingi poſſunt:doctiorem quidem ex ipſius litteris uideo eſſe. Πῖνος } elegantia.Suidas recitat Damaſij locum his uerbis, ὁ δὲ ἦν καὶ λέγειν ἱκανὸς οὐ τοὺς νεωτέρους ἐκμιμησάμενος σοφιστάς, ἀλλὰ πρὸς τὸν, ἀρχαῖον πῖνον τῆς λογογραφίας ἁμιλλώμενος. SI *ergo eſt* } hic aliquid deſidero. non enim cum ſequentibus apte coniungitur.

Cicero S. D. Attico. 8.

TV me iam rebare,cum ſcribebas, in agris eſſe noſtris:at ego accepi XVII.Kal.in diuerſoriolo Sinueſſano tuas litteras. De Mario probe. etſi doleo L. Craßi nepotem.Optime, tam etiam Bruto noſtro probari Antonium. nam quod Iuniam ſcribis moderate, & amice ſcriptas litteras attuliſſe:mihi Paullus dedit ad ſe a fratre mißas,quibus in extremis erat, ſibi inſidias fieri, ſe id certis auctoribus comperiſſe. hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginae fuga mihi non moleſta:ſed, Clodia quid egerit,ſcribas ad me uelim. De Byzantijs curabis, ut cetera: & Pelopem ad te arceſſe. Ego, ut poſtulas, Baiana negotia,chorumq. illum,de quo ſcire uis, cum perſpexero, tum ſcribam, ne quid ignores. Quid Galli,quid Hiſpani, quid Sextus agat, uehementer exſpecto. ea ſcilicet tu declarabis, qui cetera. Nauſeolam tibi tum cauſſam otij dediße, facile patiebar. uidebar enim mihi,legenti tuas, requieſse paulliſper. De Bruto ſemper ad me omnia perſcribito, ubi ſit, quid cogitet: quem quidem ego ſpero iam tuto uel ſolum tota urbe uagari poſse. uerumtamen. Vale.

EXPLANATIO

PROBE } quod ei uncus eſt impactus pro facinore cogitato.ep.7. NEPOTEM } ep.48.lib.12. IVNIAM } Bruti ſororem,coniugem M.Lepidi. MODERATE, *& amice ſcriptas* } a uiro ſuo, M. Lepido, qui tunc erat in Gallia tranſalpina cum exercitu. Moderate,& amice: cum in ijs litteris oſtenderet,neque ſe illam potentiam uelle, quae ſupra leges eſſet; neque in eos, qui ſtarent a partibus reip. aliter,ac decere t,eſſe animatum. A FRATRE } M. Lepido, Iuniae uiro. NEC *mihi placebat* } cur? quia uidebat, eos,qui inſidias tenderent Lepido,otium non ferre,& res nouas quaerere. REGINAE } Cleopatrae, Aegypti reginae:quam Caeſar amauit, filiumq. nntum appellare ſuo nomine paſſus eſt:de quo intelligi puto epiſt.20. De regina uelim,atque etiam de Caeſate illo. Praeterea,quam hic Reginam appellat, eam eſſe Cleopatram,argumento eſt etiam illud epiſt.16.lib.15.Regtnam odi:me iure facere ſcit: ſponſor promiſſorum eius Hammonius. Nam Hammonio & Ptolemaeus,pater Cleopatrae,uſus fuerat legato, cum id ageret,ut a ſenatu in regnum reſtitueretur: ut eſt in epiſtola ad Lentulum: Hammonius regis legatus aperte pecunia nos oppugnat. FVGA } ex urbe. uenerat igitur Romam etiam poſt Caeſaris mortem.nam ante Caeſar ipſe accitam,cum habuiſſet in amoribus,poſtea remiſit,maximis honoribus, praemijsq. auctam.Suetonius. QVID *Galli,quid Hiſpani* } num bellum inferre nobis cogitent. epiſt. 1.& 4. SEXTVS } Pompeius,Magni filius.epiſt.1. NAVSEOLAM } ſcribis,te,quod incidiſſes in nauſeolam quandam,abſtinuiſſe a negotijs: itaque mihi non diſplicet,eam tibi cauſſam otij dediſſe.ep.10. Tua tamen ὑπηνέμιος nauſea iam ne plane abijt? SPERO *iam tuto uel ſolum &c.* } ſperabat, quod Antonius & Dolabella conſules curam reip. uidebantur ſuſcepiſſe, qui Marium illum falſo creditum, de ſenatus caede cogitantem, occidiſſent. ſupra in hac ipſa epiſtola, De Mario probe. VERVMTAMEN } ſubaudi, ſcribito ad me de Bruto, ubi ſit, quid cogitet.& eſt uſitata figura.ep.1. lib.13.& 19. huius lib.

Cicero S. D. Attico. 9.

DE rep. multa cognoui ex tuis litteris: quas quidem multiiuges accepi uno tempore a Veſtorij liberto.ad ea autem, quae requiris, breui reſpondebo. Primum, uehemẽter me Cluuiana delectant.Sed,quod quaeris, quid arceſſerim Chryſippum: tabernae mihi duae corruerunt, reliquae rimas agunt: itaque non ſolum inquilini, ſed mures etiam migrauerunt. hanc ceteri calamitatem uocant, ego ne incommodum quidem.

o Socrates, o Sotratici uiri, numquam uobis gratiam referam. dij immortales, quam mihi iſta pro nihilo. ſed tamen ea ratio aedificandi initur, conſiliario quidem, & auctore Veſtorio, ut hoc damnum quaeſtuoſum ſit. Hic turba magna eſt, eritque, ut audio, maior: duo quidem quaſi deſignati conſules. o dij boni, uiuit tyrannis, tyrannus occidit? eius interfecti morte laetamur, cuius facta defendimus? itaque quam ſeuere nos M. Curtius accuſat: ut pudeat uiuere: neque iniuria. nam mori millies praeſtitit, quam haec pati, quae mihi uidentur habitura etiā uetuſtatem. & Balbus hic eſt, multumq. mecum: ad quem a Vetere litterae, datae pridie kal. Ian. eum a ſe Caecilius circumſideretur, & iam teneretur, ueniſſe cum maximis copijs Pacorum Parthum: ita ſibi eſſe eum ereptum, multis ſuis amiſſis: in qua re accuſat Volcatium. ita mihi uidetur bellum illud inſtare. ſed Dolabella, & Nicias uiderint. idem Balbus meliora de Gallia: XXI. die litteras habebat: Germanos, illaſq. nationes, re audita de Caeſare, legatos miſiſſe ad Aurelium, qui eſt praepoſitus ab Hirtio, ſe, quod imperatum eſſet, eſſe facturos. quid quaeris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.

EXPLANATIO

MVLTIIVGES } litteras multijuges ualet, plures epiſtolas. CLVVIANA } ea, quae mihi Cluuius teſtamento legauit. Et infert, Delectāt, quia tunc erat Puteolis, praeſensq. uidebat, quae ſibi Cluuius Puteolanus reliquerat. epiſt. 45. lib. 13. CHRYSIPPVM } architectum. epiſt. 29. lib. 13. INQVILINI } iocoſe. nam inquilinus ipſe erat, nouusq. habitator, cum paullo ante ex hereditate Cluuiana eas tabernas accepiſſet. MVRES } tradit Plin. lib. 8. cap. 28. ruinis imminentibus muſculos praemigrare. id uidelicet iocans Cicero ſpectauit. DAMNVM *quaeſtuoſum* } infra dicit, Ruina rem fecit fructuoſiorem, epiſt. XI. QVASI *deſignati conſules.* } Hirtius & Panſa; (ut infra epiſt. XI. huius lib. & I. lib. 12.) quos Caeſar in annum ſequentem deſignauerat, ut ſcribit Dio, & alij. QVASI *deſignati* } qui ita conſules futuri putantur, quaſi a republica, non a tyranno, deſignati ſint. FACTA *defendimus?* } quia S.C. factū fuerat, ut, quae Caeſar egiſſet, rata manerent, ipſo maxime ſuadente Cicerone. quod & Dio libro XLIV, & ipſe in epiſtola ad Caſſium his uerbis: Vlta reſp. ſuas iniurias eſt per uos interitu tyranni, nihil amplius: ornamenta uero ſua quae recuperauit? an, quod ei mortuo paret, quem uiuum ferre non poterat? cuius aera refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? at enim ita decreuimus. fecimus id quidem temporibus cedentes, quae ualent in rep. plurimum: ſed immoderate quidam, & ingrate noſtra facilitate abutuntur. A VETERE } C. Antiſtio Vetere, partium Caeſarianarum. PRIDIE *Kal. Ian.* } ante Caeſaris interitum. CAECILIVS } Q. Caecilium Baſſum, qui Pompeium Magnum ſecutus fuerat, excitaſſe bellum in Syria, & a C. Antiſtio Vetere Apameae circumſeſſum, tamen, Parthis auxiliantibus, maximeq. Alchandonio Arabe, obſidione eſſe liberatum, ſcribit Dio lib. XLVII. BELLVM *illud* } nā Caecilius Parthorum ſubſidijs fultus id aget, ut eas regiones occupet. DOLABELLA } cui Syria prouincia, & Parthicum bellum eſt decretum. Appianus lib. 3. NICIAS } qui cum Dolabella proficiſcetur. erant enim arta familiaritate deuincti. epiſt. 26. lib. 13. & 21. lib. 15. & fam. lib. 9. epiſt. 10. MELIORA *de Gallia* } contra opinionem Marij: qui affirmauerat, minus diebus XX tumultum Gallicum. epiſt. 1. RE *audita de Caeſare* } audita Caeſaris nece. CALVENA: } Matius: qui dixerat, omnia perijſſe. epiſt. 46. lib. 13.

Cicero S. D. Attico. 10.

ITA ne uero? hoc meus, & tuus Brutus egit, ut Lanuuij eſſet? ut Trebonius itineribus deuijs proficiſceretur in prouinciam? ut omnia facta, ſcripta, dicta, promiſſa, cogitata Caeſaris plus ualerent, quam ſi ipſe uiueret? meminiſti ne clamare, illo ipſo primo Capitolino die ſenatum in Capitolium a praetoribus uocari? dij immortales, quae tum opera effici potuerunt, laetantibus omnibus bonis, etiam ſat bonis, fractis latronibus. Liberalia tu accuſas. quid fieri tum potuit? iam pridem perieramus. meminiſti ne te clamare, cauſſam periſſe, ſi funere elatus eſſet? at ille etiam in foro combuſtus, laudatusq. miſerabiliter: ſeruique, & egentes in tecta noſtra cum facibus immiſſi. quae deinde? ut audeant dicere, tune contra Caeſaris nutum? haec, & alia ferre non poſſum. itaque γῆν πρὸ γῆς *cogito. Tua tamen* ὑπηνέμιος *nauſea iam ne plane abijt? mihi quidem ex tuis litteris coniectanti ita uidebatur. redeo ad Thebaſſos, Scaeuas, Frangones. hos tu exiſtimas confidere, ſe illa habituros, ſtantibus nobis? in quibus, plus uirtutis putarunt, quam experti ſunt. pacis iſti ſcilicet amatores, & non latrocinij auctores. at ego cum tibi de Curtilio ſcripſi, Sextilianoq. fundo, ſcripſi de Cenſorino, de Meſſalla, de Planco, de Poſtumio, de genere toto. melius fuit periſſe illo interfecto, quod numquam accidiſſet, quam haec uidere. Octauius Neapolim uenit XIV. Kal. ibi eum Balbus mane poſtridie: eodemq. die mecum in Cumano: illum hereditatem aditurum. ſed ut ſcribis,* ῥυξόθεμιν *magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res eſt, ut debet, eritq. curae. Quod quaeris, iam ne ad centena Cluuianum: aduentare uidetur: ſed primo anno LXXX. deterſimus. Quinctus pater ad me grauia de filio, maxime quod matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ardentes in eum litteras ad me miſit. ille autem quid agat, ſi ſcis, neque dum Roma es profectus, ſcribas ad me uelim, et hercule ſi quid aliud. uehementer delector tuis litteris. Vale.*

EXPLA-

EXPLANATIO

ITA *ne uero &c.* } haec cum indignatione ſunt ſcripta. Ideo ne,inquit, Brutus Caeſarem occidit, ut deinde Lanuuij eſſet? ut in urbe tuto eſſe non poſſet? ut Trebonius quaſi fugiens in prouinciam occulte proficiſceretur? PROVINCIAM? } Aſiam. CLAMARE } me. VOCARI? } uocandum ſenatum eſſe in Capitolium a Bruto & Caſſio praetoribus illo ipſo die,quo a Caeſaris nece in Capitolium ſe receperunt.quod ſi feciſſent; tum quidem,laetantibus omnibus bonis,fractis & perterrefactis perditis hominibus,facile fuit ea decernere pro ſtatu reipublicae,quae nunc minime licet,audientibus latronibus quod auſi tum non eſſent. VOCARI } uocandum eſſe,uocari debere.& eſt figura,quae properationem ſignificat:ut hoc loco:nam dixit, Illo ipſo primo Capitolino die. Brutus autem & Caſſius magnam occaſionem amiſerunt,cum primo Capitolino die ſenatum in Capitolium non uocarunt. itaque & infra epiſt.14.reprehendit Cicero ſeſſionem illam,ideſt moram Capitolinam.Et ep.12. Dicebam, ſenatum uocari oportuiſſe, populum ardentem ſtudio uehementius incitari, totam ſuſcipere remp. LIBERALIA } quo die factum eſt S.C.de praemijs ueteranorum, (epiſt.14.) multaq.alia in aede Telluris decreta. Philippic.1. IAMPRIDEM } & hic moram illam Capitolinam carpit. CAVSSAM } libertatis,& reip. FVNERE *elatus* } perſpicuum eſt,Caeſarem intelligi.etiam epiſt.14. Recordare, inquit, tua.non ne meminiſti clamare te,omnia perijſſe,ſi ille funere elatus eſſet? ſapienter id quidem: itaque, ex eo quae manarint.uides.Scribit Suetonius,animum fuiſſe coniuratis occiſi corpus in Tiberim trahere,bona publicare,acta reſcindere; ſed metu Antonij conſulis, & magiſtri equitum Lepidi deſtitiſſe.& Plutarchus Bruti conſilium reprehendit,qui Antonio, roganti ut Caeſar funere efferretur, conceſſerit, Caſſio contradicente. nam Antonius cum eum miſerabiliter laudaret,explicata ueſte cruenta,& ictibus perforata,ita populum commouit,ut cum facibus ad tecta cōiuratorum accurrerit:unde illud in 2.Philippica:Tu funeri tyranni ſceleratiſſime praefuiſti: tua illa pulchra laudatio, tua miſeratio, tua cohortatio:tu, tu illas faces incendiſti,& eas,quibus ſemiuſtulatus ille eſt.& eas,quibus incenſa L.Bellieni domus deflagrauit. NOSTRA } bonorum uirorum. nam re uera tantummodo ad coniuratorum domus cum facibus plebs cucurrit. QVAE *deinde?* } quae deinde ſunt conſecuta? eiuſmodi,ut audeant dicere; Caeſar hoc cogitauit;nemo igitur contra. tale illud in epiſtola ad Caſſium: Interfecto rege, regios omnes nutus tuemur. AVDEANT } homines perditi,& libertatis inimici. γῆν πρὸ γῆς *cogito* } nō Graeciam, ſed longinquam & uagam peregrinationem animo ſpectat, ut de loco ſemper in locum proximū tranſeat,ſicuti illa apud Aeſchylum Io; quae percita oeſtro, huc illud uaga ferebatur. ſatis enim mihi certum eſt,ad illud Aeſchyli Ciceronem reſpexiſſe:

οἰστρόπληξ δ᾽ ἐγὼ
μαστιγιθεῖσα γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνομαι.

eſt enim ei,praeſertim in his epiſtolis ad Atticum,familiare in primis atque uſitatum, duo uel tria uerba,ex aliquo uetere poeta ſuam ad ſententiam transferre; qui,ne non intelligeret Atticus, homo admodum in Graeca lingua exercitatus,apprimeq. ſciens,minime uereretur.Atque hunc ipſum, quem recitaui, locum Aeſchyli uidetur imitatus Alciphro in ea epiſtola, quam Leontis meretriculae nomine ad Lamiam ſcripſit. φεύξομαι inquit, γῆν πρὸ γῆς. ὑπηνόμιος *nauſea* } quae, quaſi ſub uento expoſita, haud diuturna ſolet eſſe.epiſt.31.lib.13. THEBASSOS, *Scaeuas, Frangones,* } nomina ueteranorum qui ex Caeſaris largitione Pompeianorum bona poſſidebant. Caſſium quidem Scaeuam centurionem, inſigni fortitudine uirum, nominat Plutarchus in Caeſare, & Florus libro 4.& dixit, Redeo,non quia Thebaſſi, aut Scaeuae, aut Frangonis ſupra mentionem fecerit: ſed, Redeo, ad eos, quibus tranquilla reſp. non placet. Frangones, autem lego,ex Tertij libro: ut a Frango nomen deriuetur;& quia puto eſſe, quem Dio libro 48. C.Fuſicium Frangonem uocat,cui regendam Africam cum Numidia Octauianus dedit. antiqui libri, Francones. ILLA } agros a Caeſare donatos. cupiunt igitur omnia miſceri. ISTI } maxime deſignat Antonium, qui erat conſul. DE *Curtilio &c.* } cum ſcripſi, indignum eſſe, quod Sextilij fundum Curtilius Verbero poſſideret; ſignificaui etiam de fundo Cenſorini, de Meſſallae, de Planci,de Poſtumij; quorum fundos Caeſariani,a Caeſare donatos,poſſiderent. CENSORINO } opinor eſſe, quem Antonius, in Aſiam proficiſcens,Graeciae praefecit Plutarchus. MESSALLA } contra ueteres libros opinor legendum eſſe,Muſtela. nam neque mutatio magna fit; & inter Antonij ſodales Muſtelam,non Meſſallam,inuenio. Primum hic epiſtola x.lib.XVI.Anagnini, inquit, ſunt,Muſtela ταξιάρχης, & Laco,qui plurimum bibit.Et Philipp.II. Quid habes, quod mihi opponas, homo diſerte? ut Muſtelae Tamiſio, & Tironi Numiſio uideris.Et in eadem poſt: Inter omnes conſtabat,neminem eſſe reſalutatum,praeſertim cum duos ſecum Anagninos haberet. Muſtelam, & Laconē; quorum alter gladiatorum eſt princeps,alter poculorum.Et Philip.XII.Nolite Tirones quidem Numiſios,& Muſtelas,Saxas ue contemnere.Et XIII. Tironem,Muſtelam,Petiſſium. POSTVMIVS } ep.12. lib.6.fam. QVOD *numquam accidiſſet* } ut, interfecto tyranno,melius fuerit perire,quam ſupereſſe. IN *Cumano* } eodem die Balbus in Cumanū ad me uenit. dicebat, Octauium hereditatem Caeſaris aditurū. ῥηξόθεμιν } ſubintellige, futuram conſtat. ῥηξόθεμιν autem magnam concertationem. & ſane inter Octauium & Antonium graues diſcordiae propter Caeſaris hereditatem conſecutae;cum Antonius omnem pecuniam auertiſset. BVTHROTIA *mihi tua res* } Buthrotij cum pecuniam imperatā non ſoluerent, Caeſar eorum agrū proſcripſit.Atticus,qui ciuitatem conſeruatā cuperet,pecuniam numerauit de ſuo;

& a Caeſare decretum abſtulit,quo Buthrotij liberabantur. illud decretum Atticus interfecto Caeſare cum a conſulibus confirmari uellet,quibus & ſenatuſconſultum,& lex cognitionem dabat earum rerũ. quas Caeſar ſtatuiſſet,decreuiſſet, egiſſet:Ciceronis in ea re tum gratia,tum auctoritate utebatur. ep. 14. huius lib.& 15.lib.16. IAM *ne ad centena Cluuianum :* } ſubaudi, perducatur. nam in epiſtola quae ſequitur proxima:De Cluuiano,res ad centena perducitur.&,ut dicam quod ſentio,libẽtius ita legerem, Quod quaeris,iam ne ad centena Cluuianum:aduentare uidetur: ſed primo anno LXXX deterſimus. ut ſenſus hic ſit:Quod ſcire uis,num ego hic Cluuiana bona ita cõſtituerim , ut ex ijs poſthac centena HS quotannnis capere poſſim:breui futurum ſpero, ut ita ſit:& hoc ipſo anno, quo Cluuianam hereditatẽ adiui, LXXX HS cepi. CENTENA } centum HS in ſingulos annos:ut in libello Paradoxorum: Capit ille ex ſuis praedijs ſexcenta HS, ego centena ex meis. CLVVIANVM } Cluuiana res, quam ex hereditate Cluuij acceperat.ep.39.lib.13. ADVENTARE } ad centena, ad fructum centenorum ſeſtertiorum. DETERSIMVS } cepimus:ſed uenuſtius,perterſimus,quam,cepimus. ILLE *autem* } Quinctus filius.

Cicero S. D. Attico. 11.

*N*VDIVS *tertius dedi ad te epiſtolam longiorem : nunc ad ea, quae proxime. Velim mehercule, Aſturae Brutus.* Ἀκολασίαν *iſtorum ſcribis. an cenſebas aliter? equidẽ ẽt maiora exſpecto. cum equidem concionem lego, De tanto uiro,de clariſſimo ciue, ferre non queo.etſi iſta iam ad riſum. ſed memento:ſic alitur conſuetudo perditarum concionum: ut noſtri illi,non heroes, ſed dij, futuri quidem in gloria ſempiterna ſint, ſed non ſine periculo quidem. uerum illis magna conſolatio, conſciẽtia maximi,& clariſſimi facti nobis quae? qui,interfecto rege, liberi non ſumus. ſed haec fortuna uiderit,quoniam ratio non gubernat, De Cicerone,quae ſcribis,iucunda mihi ſunt:uelim,ſint proſpera.quod uero curae tibi eſt,ut ei ſuppeditetur ad uſum, & cultum copioſe;per mihi gratum eſt; idq.ut facias,te etiam rogo.De Buthrotijs,& tu recte cogitas, & ego nõ dimitto iſtam curam:ſuſcipiam omnem etiam actionem; quã uideo quotidie faciliorem. De Cluuiano, quoniam in re mea me ipſum diligentia uincis, res ad centena perducitur. ruina rem non fecit deteriorem,haud ſcio an iam fructuoſiorem.Hic mecum Balbus, Hirtius,Panſa,modo uenit Octauius,& quidem in proximam uillam Philippi,mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me : cras mane uadit. Vale.*

EXPLANATIO

QVAE *proxime.* } quae mihi proximis litteris ſignificaſti. VELLEM *mehercule* } Atticus ſcripſerat, Brutum Aſturae futurum. ISTORVM } Caeſarianorum: qui non contenti S.C.quod in eam ſententiam factum eſt,ut,quae Caeſar egit.ſtatuit, decreuit, fixa ſint, maiorem ad licentiam progrediuntur. DE *tanto uiro,de clariſſimo ciue* } uerba ſunt ex Antonij concione,quibus Caeſarem appellauerat.ep.20.lib.15. AD *riſum* } ſignificat, ſe,a philoſophia confirmatum humana contemnere, ut ea, quae accidunt,etſi non ferenda,iam tamen paene rideat. NOSTRI *illi* } qui tyrannum occiderunt. DE *Cicerone,* } filio,qui Athenis dabat operam philoſophiae. VELIM *ſint proſpera* } optat eam temp. filio, in qua uirtutis percipere fructus poſſit. ME *ipſum diligentia uincis* } hoc dicit, quia litteris identidem Atticus quaerebat.num ita rem Cluuianam conſtituiſſet, ut uectigal inde poſſit capere cẽtum ſeſtertiorum in ſingulos annos.ep.10. RVINA } duae tabernae corruerant Cluuiana re. REM *non fecit deteriorem* } non imminuit uectigal,quod antea capiebam,potius auxit.eas enim ita rurſus aedifico,ut hoc dãnum quaeſtuoſum ſit.ep.9. HIC } Puteolis.nam de bonis Cluuianis mentionem fecit: & in epiſtola ſequenti dicit ſe ſcripſiſſe apud Veſtorium Puteolanum.utramq. autem eodem in loco ſcriptam eſſe, patet ex Octauij mentione. PHILIPPI } uitrici. MIHI *totus deditus* } Octauius enim Antonio inimicus, quia ex Caeſaris hereditate grandem pecuniã auerterat,ſuadentibus maxime uitrico Philippo, & Marcello ſororis uiro,ad Ciceronem ſe contulit,ſeq. ei & ſuam cauſſam commendauit, id ſpectans,ut propter eius gratiam & auctoritatem,a ſenatu contra Antonium iuuaretur. hiſtorici omnes.

Cicero S. D. Attico. 12.

O MI *Attice,uereor,ne nobis idus Martiae nihil dederint praeter laetitiam, & odij poenam, ac doloris. quae mihi iſtinc afferuntur? quae hic uideo?* ὢ πράξεως καλῆς μέν, ἀτελοῦς δέ. *Scis quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honeſtam iudicem. multa illis Caeſar, neque me inuito. etſi Latinitas erat non ferenda: ueruntamen. ecce autem Antonius, accepta grandi pecunia,fixit legem, a dictatore comitijs latam, qua Siculi ciues Romani : cuius rei,uiuo illo,mentio nulla. Quid? Deiotari noſtri cauſſa non ſimilis? dignus ille quidem omni regno,ſed non per Fuluiam.ſexcenta ſimilia. uerum illuc refero, tam claram, tamque teſtatam rem, tamq. iuſtam Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? & eo quidem magis, quo iſta plura. Nobiſcum hic perhonorifice, & amice Octauius:quem quidem ſui Caeſarem ſalutabant, Philippus non: itaque ne nos quidem:quem nego poſſe bonum ciuem : ita multi circumſtant,qui quidem noſtris mortem*

tem minitantur.negant haec ferri poſſe.quid cenſes, cũ Romam puer uenerit,ubi noſtri liberatores tuti eſſe nõ poſſunt? qui quidem ſemper erunt clari, conſcientia uero facti ſui etiam beati:ſed nos,niſi me falli, iacebimus. itaque exire aueo,ubi nec Pelopidarum, inquit. haud amo uel hos deſignatos;qui etiam declamare me coegerunt;ut ne apud aquas quidem aquiſcere liceret. ſed hoc meae nimiae facilitatis.nam id erat quondam quaſi neceſſe:nunc,quoquo modo ſe res habet, non eſt item, quam dudum. Nihil habeo,quod ad te ſcribam: ſcribo tamen,non ut delecter meis litteris,ſed ut eliciã tuas. tu,ſi quid erit de ceteris, de Bruto utique quidquid. Haec conſcripſi x.Kalend.accubans apud Veſtorium, hominem remotum a dialecticis, in arithmeticis ſatis exercitatum.

EXPLANATIO

PRAETER *laetitiam* } interitus tyranni praeter laetitiam nihil attulit;ſiquidem libertatem non recuperauimus. ODII *poenam,ac doloris* } punire odium,ac dolorem,eſt,odio ac dolori ſatisfacere. Noſtrum igitur dolorem & indignationem,noſtrumq.in Caeſarem odium puniuimus nos quidem illius interitu,ſed remp.tamen in libertatem minime uindicauimus.pro Milone:Fuit ultor iniuriae, punitor doloris ſui.& de orat.lib.1.Iracundia eſt cupiditas puniendi doloris. *ὦ πράξεως &c.* } o pulchrũ facinus,ſed imperfectum.Ideo autem imperfectum,quia ſuum ius reſp.non recuperauerat. morrem.n. Caeſaris ſignificat,cum dicit, *ὦ πράξεως καλῆς*. CLIENTELAM } Siculi Ciceronis erant in clientela, eorumq. cauſſa C.Verrem accuſauerat,cum quaeſtor apud eos fuiſſet praetore Sex.Peducaeo. LATINITAS } aliud eſt,habere ius Latij: aliud,ciuitatem Romanam.Caeſar Siculos, non ciuitate Romana, ſed Latinitate,donauit:quod ipſum uix ferendum Ciceroni uidebatur:Antonius poſt etiam ciuitatem dedit:quod grauiſſimum,nec ullo modo ferendum,Cicero ſignificat. ACCEPTA. } a Siculis. FIXIT *legem* } de Siculis ciuitate donanda:cuius rei neque mentionem ullam Caeſar fecerat; &,ſi feciſſet,figere tamen neque de ea re,neque de alia legem ullam licebat: cum S. C. eſſet factum, ne qua tabula poſt idus Martias ullius decreti Caeſaris,aut beneficij figeretur.Philippica I.& II. FIXIT } quia inciſae in aereis tabulis leges affigebantur parietibus,ut inquit Seruius ad illud Virgilianum: Fixit leges pretio,atque refixit.quo etiam loco Virgilium credit ad M.Antonium reſpexiſſe.Et Philippica I. De exſulio reducti ſunt a mortuo: ciuitas data non ſolum ſingulis,ſed etiam nationibus, & prouincijs uniuerſis.Item V.Falſas leges,C.Caeſaris nomine,in aes incidendas,& in Capitolio figendas curauit. A DICTATORE *comitijs latam* } impudens Antonij mendacium.nam Caeſar non modo legem comitijs nõ tulerat de ciuitate Siculis danda,ſed nec mentionem eius rei ullam fecerat. quoniam autem Caeſaris acta ſenatus rata eſſe uoluerat;Antonius,ut oſtenderet legem eſſe Caeſaris,non ſuam, incidit in tabula eam legem,& fixit,ut a dictatore,& comitijs latam,id eſt,ut iure latam,& a dictatore,& comitijs. NON *ſimilis?* } oſtendit,& Siculos eſſe bonos uiros,& Deiotarum omni regno dignum: ſibi tamen non placere,ut hic regnum a Fuluia,illi ciuitatem ab Antonio pecunia emerent. de Armenia minore a Caeſare mortuo adempta, mox, Caeſare mortuo,per Antonium, quaſi e Caeſaris commentarijs, reſtituta. Philippica II. & Hirtius libro quarto. de bel. Alex. PER *Fuluiam* } Fuluiam antea P. Clodij coniugem, quem Milo interfecit, M. Antonius uxorem duxit, Antonia repudiata, C. Antonij filia. Et Antonio cum Fuluia ante nuptias conſuetudinem fuiſſe, indicat illud in Philippica II.Vxorem tuam,& ſororem eieciſti,alia condicione quaeſita,& ante perſpecta. PER *Fuluiam* } ad hoc ſpectauit in V.Philipp.cum dixit, Mulier ſibi felicior,quam uiro,auctionem prouinciarum,regnorumq.faciebat. ILLVC *refero.* } haec ideo dico,ut oſtendam; cum haec de Siculis & Deiotaro fiant, quae ſunt iniquiſſima;rem fore non ferendam,ſi nos tam teſtatam rem, tamq. iuſtam Buthrociam non teneamus. Quae nam autem res eſſet Buthrotia,ſupra diximus,ad illud,Buthrotia mihi tua res eſt, ut debet,eritq.curae,epiſt.10. TAM *claram,tamq. teſtatam* } nam eam Caeſar decreto conceſſerat, non ut de Siculis,aut de Deiotaro,de quibus non modo decretum,ſed nec mentionem ullam fecerat. ALI- QVA *ex parte?* } quaſi dicat,omnia tentabimus,ut teneamus.aut,aliqua ſaltem ex parte, ſi non omnino,non tenebimus? QVO *iſta plura* } quo plura iſta ſunt, quae ab Antonio tam improbe fiunt;eo magis obtinere debebimus Buthrotiam rem,quae & iuſta eſt,& iam ab ipſo Caeſare conceſſa. PHI- LIPPVS } uitricus Octauij. NON: } quia,lege curiata de eius adoptione nondum lata, quam poſtea tulit Octauianus ipſe conſul, cognomen Caeſaris iure ſibi adſciſcere non poterat. Dio l.41. POSSE *bonum ciuem* } eſſe. NOSTRIS } liberatoribus reip.Caſſio,Bruto,& alijs. NEGAT *haec ferri poſſe* } quae fiunt ab Antonio,ut de Siculis,de Deiotaro, QVID *cenſes &c.* } ſi abſens iraſcitur Antonio; multo grauius,cum Romae erit.uidebit enim ea,quae nunc,cum audit,ferre non poteſt. NOS *(niſi me fallit) iacebimus* } dicit,quod ſupra ep.5.illi quoquo modo beati,ciuitas miſera.& epiſt.XI.Illis magna conſolatio conſcientia maximi & clariſſimi facti: nobrs quae? qui,interfecto rege,liberi non ſumus. Et epiſt. 14.Idus Martiae noſtris amicis,diuinis uiris,aditum ad caelum dederunt, libertatem populo Rom. nõ dederunt. NEC *Pelopidarum* } locus ex Attij tragoedia, quae inſcribitur Atreus. eum locum recitauit integrum epiſt.12.lib.15.& item in epiſtola ad Curium: Euolare cupio,& aliquo peruenire, ubi nec Pelopidarum nomen,nec facta audiam. Et ad eundẽ, non integro uerſu: Quod tu pedibus ex conſecutus,ut ibi eſſes, ubi nec Pelopidarum; noſti cetera; nos idem propemodum conſequimur alia ratione.

Huc

Huc etiam ſpectauit Philippica XIII.cum dixit:Moueri ſedibus, huic urbi melius eſt,atque in alias,ſi fieri poſſit,terras dimigrare,unde Antoniorum nec facta,nec nomen audiat; quam illos,Ceſaris uirtute eiectos,Bruti retentos,inrra haec moenia uidere.Et Pelopidae μεταφορικῶς uocanrur, homines, qui res turpes honeſtis anteponunt:qualis erat M.Antonius. INQVIS] Attius. VEL *hos deſignatos*] ne Hirtiũ quidem & Panſam,conſules deſignatos,amo: quamquã ipſi me amare uideantur.epiſt.9.& XI. ETIAM *me declamare cogerunt*] ideo epiſt. 22.ſuum diſcipulum appellat Hirtium. APVD *aquas*] Baianas: quo ſe non ſolum ualetudinis,ſed etiam uoluptatis cauſſa permulti conferebant.Baianus enim ſinus amoenitate praecellit:unde illud Horatianum : Nullus in orbe locus Baijs praelucet amoenis. ERAT *quondam quaſi neceſſe*] quia,cum Caeſar uiueret, ſatisfacerem neceſſe erat & Hirtio, & Panſae, & ceteris, qui apud illum gratia multum poterant.nunc meae facilitatis eſt,quod ijs rogantibus concedo ut declamẽ. QVOQVO *modo ſe res habet*] quoquo in ſtatu reſp.eſt,nõ tamen ſeruimus,ut antea: itaque declamem, necne, poſitum in me eſt: ſed declamo tamen propter meam nimiam facilitatem. IN *arithmeticis*] in ſciẽtia numerandi.& hoc ſignificat,deditum pecuniae magis,quam litteris, Veſtorium.

Cicero S. D. Attico. 13.

SEPTIMO denique die litterae mihi redditae ſunt, quae erat a te XIII.kal.datae: quibus quaeris,atque etiam me ipſum neſcire arbitraris; utrum magis tumulis proſpectuque, an ambulatione ἀλιτενεῖ *delecter.eſt mehercule, ut dicis,utriuſque loci tanta amoenitas,ut dubitem,utra anteponenda ſit.*

ἀλλὰ οὐδ' αὐτὸς ἔπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσορόωντες
Δείδιμεν ἐν σοίη δὲ σαώσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamuis enim tu magna,& mihi iucunda ſcripſeris de D. Bruti aduentu ad ſuas legiones; in quo ſpem maximam uideo:tamen, ſi eſt bellum ciuile futurum, quod certe erit,ſi Sextus in armis permanebit,quem permanſurum eſſe certo ſcio;quid nobis faciendum eſt, ignoro. neque enim iam licebit, quod Caeſaris bello licuit, neque huc,neque illuc.quemcumque enim haec pars perditorum laetatum morte Caeſaris putabit, (laetitiam autem apertiſſime tulimus omnes) hunc in hoſtium numero habebit. quae res ad caedem maximam ſpectat. reſtat,ut in caſtra Sexti, aut,ſi forte. Bruti nos conferamus.res odioſa, & aliena noſtris aetatibus, & incerto exitu belli: & neſcio quo pacto tibi ego poſſim, mihi tu dicere :

Τέκνον ἐμὸν οὔτοι δέδοται πολεμήια ἔργα,
Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

ſed haec fors uiderit, ea, quae talibus in rebus plus, quam ratio,poteſt.nos autem id uideamus, quod in nobis ipſis eſſe debet,ut,quidquid acciderit,fortiter,& ſapienter feramus, & accidiſſe hominibus meminerimus;noſq. cum multum litterae, tum non minimũ idus quoque Martiae conſolentur. Suſcipe nunc meam deliberationem,qua ſollicitor.ita multa ueniunt in mentem in utramque partem.Proficiſcor,ut conſtitueram, legatus in Graeciam:caedis impendentis periculum non nihil uitare uideor,ſed cauſurus in aliquam uituperationem,quod reip.defuerim tam graui tempore. ſin autem manſero:equidem uideo in diſcrimine, ſed accidere poſſe ſuſpicor,ut prodeſſe poſſim reip. Iam illa conſilia priuata ſunt,quod ſentio ualde eſſe utile ad confirmationem Ciceronis,me illuc uenire.nec alia cauſſa profectionis mihi ulla fuit, cum conſilium cepi legari ab Caeſare.tota igitur hac de re,ut ſoles,ſi quid ad me pertinere putas,cogitabis.Redeo nunc ad epiſtolam tuam. ſcribis enim eſſe rumores,me, ad lacum quod habeo, uenditurum,minuſculam uero uillam utique Quincto traditurũ uel impenſo pretioſo,quo introducatur,ut tibi Quinctus F.dixerit, dotata Aquillia.ego uero de uenditione nihil cogito,niſi quid,quod magis me delectet, inuenero.Quinctus autem de emendo nihil curat hoc tempore: ſatis enim torquetur debitione dotis:in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit:a ducenda autem uxore ſic abhorret,ut quidquam libero lectulo neget eſſet iucundius. Sed haec quoque hactenus.redeo enim ad miſeram, ſeu nullam potius remp.M. Antonius ad me ſcripſit de reſtitutione Sex. Clodij:quam honorifice, quod ad me attinet,ex ipſius litteris cognoſces: miſi enim tibi exemplum;quam diſſolute,quam turpiter,quamq. pernicioſe, ut non numquam Caeſar deſiderandus eſſe uideatur, facile exiſtimabis. quae enim Caeſar numquam neque feciſſet, neque paſſus eſſet, ea nunc ex falſis eius commentarijs proferuntur. ego autem Antonio facillimum me praebui et enim ille, quoniam ſemel induxit animum,ſibi licere quod uellet, feciſſet nihilo minus me inuito. itaque mearum quoque litterarũ miſi tibi exemplum. Antonius conſul S.D.Ciceroni.Occupationibus eſt factum meis, & ſubita tua profectione,ne tecum coram de hac re agerem.quam ob cauſſam uereor,ne abſentia mea leuior ſit apud te.quod ſi bonitas tua reſponderit iudicio meo,quod ſemper habui de te;gaudebo.A Caeſare petij,ut Sex. Clodium reſtitueret;impetraui.erat mihi in animo etiam tum ſic uti beneficio eius.ſi tu conceſſiſſes.quo magis laboro,ut tua uoluntate id per me facere nunc liceat. quod ſi duriorem te eius miſerae,& afflictae fortunae praebes;non contendam ego aduerſus te.quamquam uideor debere tueri commenſarium Caeſaris. ſed mehercule, ſi humaniter, & ſapienter,& amabiliter in me cogitare uis, facilem te profecto praebebis,& uoles P.Clodium,in optima ſpe puerum repoſitum,exiſtimare, non te inſectatum eſſe,cum potueris, amicos paternos. patere, obſecro te,pro rep.uideri geſſiſſe ſimultatẽ cum patre eius: non contempſeris hanc familiam. honeſtius enim,& libentius deponimus inimicitias reip.nomine ſuſceptas, quam contumaciae.Me deinde ſine ad hanc opinionem iam nunc dirigere puerum, & tenero animo eius perſuadere,non eſſe tradendas poſteris inimicitias. quamquam,tuam fortunam,Cicero, ab omni periculo abeſſe, certum habeo : tamen arbitror malle te quietam ſenectutem,& honorificam potius agere, quam ſollicitam. Poſtremo,meo iure te hoc beneficium rogo. nihil enim non tua cauſſa feci.Quod ſi non impetro, per me Clodio daturus non ſum:ut intelligas,quanti apud me auctori-

Quid

tas tua ſit,atque eo te placabiliorem praebeas. Vale.Cicero Antonio cos.S.Quod mecum per litteras agis,unã ob cauſſam mallẽ coram egiſſes.non.n.ſolum ex oratione,ſedẽt ex uultu,& oculis,et fronte,ut aiunt,meũ erga te amorem perſpicere potuiſſes.nam cum te ſemper amaui,primum tuo ſtudio, poſt etiam beneficio prouocatus: tum his temporibus reſp.te mihi ita commendauit,ut cariorem habeam neminem. litterae uero tuae, tum amantiſſime, tum honorificentiſſime ſcriptae, ſic me affecerunt,ut non dare tibi beneficium uiderer, ſed accipere a te ita petente, ut inimicum meum, neceſſarium tuum,me inuito ſeruare nolles,cum id nullo negotio facere poſſes.Ego uero tibi iſtuc,mi Antoni, remitto,atque ita,ut me a te,cum his uerbis ſcripſeris, liberaliſſime, atque honorificentiſſime tractatum exiſtimẽ. idq. cum totum,quoquo modo ſe res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati, & naturae meae. nihil enim umquam nõ modo acerbũ in me fuit, ſed ne paullo quidem triſtius, aut ſeuerius, quam neceſſitas reip.poſtulauit. Accedit,ut ne in ipſum quidem Clodium meũ inſigne odium fuerit umquam: ſemperq. ita ſtatui,non eſſe inſectandos inimcorum amicos, praeſertim humiliores, nec his praeſidijs noſmet ipſos eſſe ſpoliandos.Nam de puero Clodio tuas partes eſſe arbitror,ut eius animum tenerum,quemadmodum ſcribis, his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias reſidere in familijs noſtris arbitretur. contendi cum P. Clodio, cum ego publicam cauſſam, ille ſuam defenderet. noſtras contentiones reſp.dijudicauit.ſi uiueret, mihi cum illo nulla contentio iam maneret. Quare, quoniam hoc a me ſic petis,ut,quae tua poteſtas eſt,ea neges te me inuito uſurum;puero quoque hoc a me dabis,ſi tibi uidebitur:non quo aut aetas noſtra ab illius aetate quidquam debeat periculi ſuſpicari, aut dignitas mea ullam contẽtionem extimeſcat: ſed ut noſmet ipſi inter nos coniunctiores ſimus, quam adhuc fuimus. interpellantibus enim his inimicitijs, animus tuus mihi magis patuit, quam domus. Sed haec hactenus: illud extremum.ego, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitrabor, ſemper ſine ulla dubitatione ſummo ſtudio faciam.hoc uelim tibi penitus perſuadeas.

EXPLANATIO

SEPTIMO } principium epiſtolae. AMBVLATIONE ἀλιτενεῖ } locis humilioribus. Ἀλλ' οὐ δαιτὸς &c. } Vlyſſes apud Homerum legatus ab Agamemnone ad Achillem,ut irarum illi placaret propter abreptam Briſeida,acceptus ab Achille magno & ſplendido epularum apparatu,pronunciat hos uerſus ἰλ.λ. quos Cicero aptiſſime uſurpat,ut ſignificet,non ſe nũc de tumulis,aut de ambulatione ἀλιτενεῖ cogitare, ſed de reip.ſalute ſolicitum eſſe. ADVENTV } in Galliam citeriorem. SVAS *legiones* } tres,unam tironum, ueteranas duas.Appianus lib.3. SEXTVS } permanebit. QVID *nobis faciendum* } non ſe tantum intelligit, ſed etiam Atticum,ut patet epiſt.22. NEQVE *huc,neque illuc* } licuit mihi Caeſaris,& Pompeij bello neutram partem ſequi. BRVTI } Decimi,qui tres legiones habebat.nam de Marco non eſt ut accipi poſſit, cui nullae erant copiae,circa Lanuuium aut Actium priuato comitatu uerſanti. τέκνον ἐμὸν &c. } uerba ſunt Iouis ad Venerem ἰλιάδος ἑ.ſed,quod Homerus de rebus amatorijs dixit, γάμοιο, Cicero, ut inſeruiret ſenili perſonae,dixit λόγοιο.ſenum enim opera ſunt ſermones. PROFICISCOR } non affirmat, ſed deliberat.ſi proficiſcor,ait,ut conſtitueram,legatus in Graeciam;caedis impendentis periculum nonnihil uitare uideor,ſed caſurus &c. CAEDIS *impendentis* } idem epiſt.XI.lib.9. LEGATVS } legatione libera. IN *diſcrimine* } ſi maneo, uideo me in diſcrimine manere. ILLVC } in Graeciam.nam Cicero filius Athenis philoſophiae ſtudium colebat,Cratippo magiſtro.ep.16.& libro I. de officijs. LEGARI *ab Caeſare* } nam etiam uiuo Caeſare liberam legationem ab eo cogitauerat,hanc unam ob cauſſam, ut in Graeciam filij cauſſa proficiſceretur. QVINCTO } fratri. IMPENSO *pretio* } magno: ut apud Caeſarem lib.4. Gal. b. Iumenta impenſo parauit pretio.Et Suetonius in Tiberio: Coactus eſt,tam ſuis,quam matris impenſiſſimis precibus reditum expoſtulare. QVO *introducatur* } ut Aquiliae,de cuius nuptijs patrem ſuum cogitare Quinctus filius Attico dixerat,ea uilla dotis cautio ſit. DEBITIONE *dotis* } ſatis habet negotij reddẽda tibi dote.facto enim diuortio cum Pomponia,Attici ſorore,dotem reddere Q. Cicero cogebatur. Q. EGNATIO } qui pecuniam fortaſſe ad ſolutionem dotis obtulerat. SEX *Clodij* } qui exſulabat,condemnatus,quod eo duce populus in curiam P. Clodij corpus intuliſſet,cremaſſetq. ſubſellijs,& menſis, & codicibus librariorum: quo igne & ipſa curia,& curiae iuncta Porcia baſilica flagrauerat. Pedianus in argumento Milonianae, & in extremo eiuſdem orationis commentario. FALSIS } nam in commentarijs Caeſaris delebat,& reponebat Antonius arbitratu ſuo;cum in eo Q. Faberij manu,ſcribae Caeſaris,uteretur.Appianus libro III. DEBERE *tueri commentarium Caeſaris.* } quia ſenatus decreuerat, ut, quae Caeſar egiſſet, decreuiſſet,ſtatuiſſet,rata manerent.ſed Antonius,cum haberet penes ſe Caeſaris commentarios,abutentes facilitate ſenatus,addebat,tollebat, mutabat ad arbitrium, & libidinem ſuam. P. CLODIVM } Antonij priuignum,P.Clodij filium, quo cum inimicitias Cicero grauiſſimas geſſerat: priuignum autem,quia Fuluiam eius matrem Antonius duxerat uxorem. IN *optima ſpe puerum repoſitum* } ſpem fefellit,non ſolum amori meretricis uulgatiſſimae turpiter deditus,uerum etiam erubeſcẽdo mortis genere conſumptus.abdomine enim auide deuorato, foedae ac ſordidae intemperãtiæ ſpiritum reddidit.Val.l.3.c.5. HANC *familiam* } Claudiam. CONTVMACIAE } priuati odij. NEC *his praeſidijs nos met ipſos eſſe ſpoliandos.* } nam,ſi inſectaremur amicos inimicorum noſtrorum, ſpoliaremus ipſi nos omni amicorum praeſidio.nemo enim amicis abundaret, ſi acerbiores uellemus eſſe non modo aduerſus inimicos,ſed etiam aduerſus eos,qui noſtris eſſent inimicis amicitia coniuncti. TVAS *partes* } qui uitricus

illi

illi es. PVERO *quoque hoc a me dabis* § puero dices, mihi placere Sex Clodij reſtitutionem; quod omnem ueterum inimicitiarum memoriam ex animo deleuerim. QVAM *domus* § propter Fuluiam Antonij coniugem, quae P. Clodij prius uxor fuerat.

Cicero S. D. Attico 14.

ITERA dum eadem iſta mihi. coronatus Quinctus noſter Parilibus? Parilibus ſolus ne? etſi addis Lamiã: quod demiror equidem: ſed ſcire cupio, qui fuerint alij: quamquam ſatis ſcio, niſi improbum neminem. explanabis igitur hoc diligentius. ego autem caſu cum dediſſem ad te litteras VI. Kal. ſatis multis uerbis, tribus fere horis poſt accepi tuas, & magni quidem ponderis. itaque ioca tua plena facetiarũ, de haereſi Veſtoriana, & de Phieronum more Puteolano, riſiſſe me ſatis, nihil eſt neceſſe reſcribere. πολιτικώτερα illa uideamus. Ita Brutos, Caſſiumq. defendis, quaſi eos ego reprehendam: quos ſatis laudare non poſſum. rerum ego uitia collegi, non hominum. ſublato enim tyranno, tyrannida manere uideo. nam quae ille facturus non fuit, ea fiũt, ut de Clodio: de quo mihi exploratum eſt, illum non modo non facturum, ſed etiam ne paſſurum quidem fuiſſe. ſequetur Rufio Veſtorianus, Victor numquã ſcriptus, ceteri, quis non? cui ſeruire ipſi non potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in ſenatum non uenire? fac id potuiſſe aliquo modo: num, etiam cũ ueniſſemus, libere potuimus ſententiam dicere? non ne omni ratione ueternai, qui armati aderant, cũ praeſidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam ſeſſionẽ Capitolinam mihi non placuiſſe, tu teſtis es. quid ergo? culpa iſta Brutorum? minime illorum quidem, ſed aliorum Brutorum, qui ſe cautos, ac ſapientes putant: quibus ſatis fuit, laetari; nonnullis, etiam gratulari; nullis, permanere. ſed praeterita omittamus: iſtos omni cura, praeſidioq. tueamur, &, quemadmodum tu praecipis, contenti idibus Mart. ſimus: quae quidem noſtris amicis, diuinis uiris, aditum ad caelum dederunt, libertatẽ populo R. non dederunt. Recordare tua. non ne meminiſti clamare te, omnia periſſe, ſi ille funere elatus eſſet? ſapienter id quidem: itaq. ex eo quae manarint, uides. Quae ſcribis Kalendis Iunij Antonium de prouincijs relaturum, ut & ipſe Gallias habeat, & utriſque dies prorogetur: licebit ne decerni libere? ſi licuerit; libertatem eſſe recuperatam laetabor. ſi non licuerit; quid mihi attulerit iſta domini mutatio praeter laetitiam, quam oculis cepi iuſto interitu tyrãni? Rapinas ſcribis ad Opis fieri: quas nos quoque tum uidebamus. nae nos & liberati ab egregijs uiris, nec liberi ſumus. ita laus illorum eſt, culpa noſtra. & hortaris me, ut hiſtorias ſcribam: ut colligam tanta eorum ſcelera, a quibus etiam nunc obſidemur? potero ne eos ipſos non laudare, qui te obſignatorem adhibuerunt? nec me hercule me rauduſculum mouet: ſed homines beneuolos, qualeſcumque ſunt, graue eſt inſequi contumelia. ſed de omnibus meis conſilijs, ut ſcribis, exiſtimo exploratius nos ad Kal. Iun. ſtatuere poſſe: ad quas adero; & omni ope, atque opera enitar, adiuuãte me ſcilicet auctoritate tua, & gratia, & ſumma aequitate cauſſae, ut de Buthrotijs S. C. quale ſcribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem. etſi tibi dederam ſuperiore epiſtola cogitandum. tu autem, quaſi iam recuperata rep. uicinis tuis Maſſilienſibus ſua reddis. haec armis, quae quam firma habeamus, ignoro, reſtitui fortaſſe poſſunt, auctoritate non poſſunt. Vale.

EXPLANATIO

ITERA *dum* § ſic in 2. Academica, & in 11. Tuſculana. CORONATVS *Quinctus noſter Parilibus?* § puto Parilia illa ſignificari, quae dediſſe Octauium ſuo ſumptu, ut populum muneribus caperet, ſcribit Dio lib. XLV. *Coronatus* § coronati enim cum tibiis & cymbalis Parilia celebrabant. Athenaeus IIX. δειπνοσοφιστῶν. QVINCTVS *noſter.* § Quinctus filius, qui Parilia coronatus celebrauerat, ut amorem ſuum erga Caeſarem etiam mortuum oſtenderet: ut epiſt. 17. De coronatis, cum ſororis tuae filius a patre accuſatus eſſet; reſcripſit, ſe coronam habuiſſe honoris Caeſaris cauſſa, poſuiſſe luctus gratia: poſtremo ſe libenter uituperationem ſubire, quod amaret etiam mortuum Caeſarem. DE *haereſi Veſtoriana* § quia, cum ego ad te ſcripſiſſem, Veſtorium a dialecticis remotum, in arithmeticis ſatis exercitatum; ipſe eos, qui pecuniae ſtudioſiores eſſent, quam doctrinae, haereſim Veſtorianam appellaſti. PHERIONVM § hoc uidetur cognomen familiae Puteolanae: quorum conſuetudinem, de qua ſcripſerat Atticus, ualde ſe riſiſſe Cicero ſignificat. DE *Clodio:* § de Sex. Clodio: quem Antonius dicit ſe reſtituere ex commentariis Caeſaris, cum Caeſar non modo hoc non facturus, ſed ne paſſurus quidem fuerit. SEQVETVR § reſtituetur & Rufio Veſtorianus, & Victor; quem Caeſar numquam in commentariis ſcripſit ſe uelle reſtitui: item ceteri, quos Antonius uoluerit: denique quis non reſtituetur? Quis hic Rufio ſit, & cur Veſtorianus dictus, oſtẽdimus ep. 2. lib. 5. NON *uenire?* § uenimus enim coacti ab Antonio conſule. DEFENDENDI *fuerunt?* § hoc & in Philippica 1. & hic ep. 10. SESSIONEM § moram, & ignauiam. nam, ſedere, quandoque ualet nihil agere, tempus otioſe terere: ut epiſt. 43. lib. 12. Quid enim ſedere totos dies in uilla iſta? Et apud Terentium, ut opinor, Virginem tam grandem ſedere domi? Reprehẽdit Brutum, & Caſſium, qui illo ipſo primo Capitolino die ſenatum in Capitolium non uocarint, ſed otioſi tempus conſumpſerint. ep. 10. BRVTORVM? § Marci, & Decimi. uel Brutos poſuit pro omnibus, qui patriam tyranno liberauerant. ALIORVM *Brutorum* § optimates intelligit. Et in uoce Brutorum amphibologiam quaeſiuit. nam & hominum, & beſtiarum ineſt ſignificatio; cum tamen ad beſtias potius Cicero reſpexerit. LAETARI §

interitu

interitu tyranni. GRATVLARI tyrannoctonis. NVLLIS, *permanere* cum a bona mente, quam laetitia & gratulatione oſtenderant, poſtea deſciuerint. ISTOS Brutum, Caſſium, alios, qui Caeſarem regnantẽ occiderunt. Ex *eo quae manarint,* corpora tyrannorum abiici inſepulta, leges iubebant. (Appianus lib. 3.) itaque non fuit concedendum, ut Caeſar funere efferretur: conceſſum tamen eſt. ille fuit quaſi fons omnium malorum: nam Antonius, cum Caeſarem in funere laudaret, permiſcuit quaedam ad miſericordiam commouendam, ut populus ad coniuratorum domos cum facibus accurrerit; qui, perculſi metu, ex urbe aufugerunt. inde perturbatio reip. & immoderata Antonij licentia. epiſt. 10. *Vtriſque*: Galliis, ciſalpinae, & tranſalpinae. Et ſane Kalẽdis Iuniis Antonius numerum annorum prouinciis prorogauit; ut in 2. Philippica. DIES legitimum tempus. AD *Opis* ſubintellige, aedem: uſitata figura. Antonius Caeſaris pecunias, in Opis templo poſitas, ad ſe trãſtulit. unde illud in II. Philippica: Vbi eſt ſepties millies ſeſtertium, quod in tabulis, quae ſunt ad Opis, patebat? quonam modo ſeſtertium quadringenties, quod idibus Martiis debuiſti, ante Kal. Aprilis deſijſti? Et in V. Illa diſſipatio pecuniae publicae ferenda nullo modo eſt, per quam ſepties millies falſis perſcriptionibus, donationibusq. auertit: ut portenti ſimile uideatur, tantam pecuniam populi R. tam breui tempore perire potuiſſe. Et in I. Pecunia utinam ad aedẽ Opis maneret, cruenta quidem illa, ſed his temporibus, cum ijs, quorum eſt, non redditur, neceſſaria. quamquam ea quoque ſit effuſa, ſi ita in actis eius fuit. Antonius enim, cum diceret in actis Caeſaris eſſe, ut ea pecunia diſtribueretur: diſtribuit ex libidine ſua quibus uoluit, & quantũ uoluit: Dolabellamq. aere alieno oppreſſum, data ei grandi pecunia, quaſi in actis Caeſaris ita ſcriptum eſſet, in ſuas partes facile traduxit. EGREGIIS *uiris* interfectoribus Caeſaris. EORVM *ſcelera,* libertatis inimicos, maximeque Caeſarẽ ſignificat. OBSIDEMVR? quaſi dicat: facerem cum periculo: nam liberi nondum ſumus: etiã nũc dominos habemus. intelligit autem Antonium. &, OBSIDEMVR, μεταφορικῶς. nam, qui obſidentur, liberi non ſunt: liberati autem, qui ex obſidione exempti. itaque in epiſtola ad D. Brutum, Cum te, inquit, incluſo ſpem maximam omnes habuiſſent in tua uirtute, florẽte Antonio: quis erat qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec *me rauduſculum mouet.* laudare cogar eos, qui te obſignatorem adhibuerunt; non propter rauduſculum, id eſt propter pecuniam, (aes enim ueteres Raudum dicebant) quã mihi debent: quod uerear, ne, ſi illos non laudauero, abalienati, pecuniã nõ ſoluant: ſed ideo laudabo, quod eos beneuolentia proſequor: beneuolos autem homines, qualeſcumque ſunt, graue eſt inſequi cõtumelia. Nec dubito, quin Dolabellam ſignificet, amicum ſuum, eundemq. debitorem. nam infra, ep. 19. Tibi aſſentior, maiorem πρᾶξιν Dolabellae fore, ſi mihi, quod debuit, diſſoluerit. & epi. 20. L. Antonij horribilis concio, Dolabellae praeclara. iam uel ſibi habeat nummos, modo numeret idibus. Adhibuerat autem obſignatorem Atticum, opinor, in teſtamento faciendo. ep. 2. QVALESCVMQVE *ſunt* hoc dicit, quia Dolabellae mores non admodum probati, ut qui contra reip. partes a Caeſare ſteterat. DE *Buthrotijs* uide ep. 10. de Buthrotia re. VICINIS *tuis Maſſilienſibus* quia Phocenſes, a quibus Maſſilienſes ortũ ducebãt, finitimi Atticae regioni. Liuius lib. 5. & alij. SVA *reddis* redditũ iri putas a rep. quae illis Caeſas ademerat, quia ſibi portas clauſiſſent, belli ciuilis initio. Antonius in epiſtola, quae legitur Philippica XIII. cũ multa obiecit Hirtio, & Caeſari, tum infert: Maſſilienſibus iure belli adempta reddituros uos pollicemini. FORTASSE dubius enim bellorum euentus.

Cicero S. D. Attico. 15.

EPISTOLA *breuis, quae poſtea a te ſcripta eſt, ſane mihi fuit iucunda, de Bruti ad Antonium, & de eiuſdem ad te litteris. poſſe uidentur eſſe meliora, quam adhuc fuerint: ſed nobis, ubi ſumus, & quo iam nos conferamus, prouidendum eſt. o mirificum Dolabellam meum. iam enim dico meum, antea, crede mihi, ſubdubitabam. magnam* ἀναθεώρησιν *res habet: de ſaxo, in crucem, columnam tollere, locum illum ſternendum locare. quid quaeris? heroica. ſuſtuliſſe mihi uidetur ſimulationem deſiderij, adhuc quae ſerpebat in dies, & inueterata, uerebar, ne periculoſa noſtris tyrannoctonis eſſet. nunc prorſus aſſentior tuis litteris, ſperoq. meliora. quamquam iſtos ferre non poſſum: qui, dum ſe pacem uelle ſimulant, acta nefaria defendunt. ſed non poſſunt omnia ſimul. incipit res melius ire, quã putarã. nec uero diſcedam, niſi cum tu id me honeſte putabis facere poſſe. Bruto certe meo nullo loco deero: idque, etiam ſi mihi cum illo nihil fuiſſet, facerem propter eius ſingularem, incredibilemq. uirtutem. Piliae noſtrae uillam totam, quaeq. in uilla ſunt, trado, in Pompeianum ipſe proficiſcens, Kal. Mai. quam uelim Bruto perſuadeas, ut Aſturae ſit. Vale.*

EXPLANATIO

MELIORA de rep. MAGNAM ἀναθεώρησιν magna adminiſtrauit, magna geſſit Dolabella, adminiſtratio autem hac fuit. DE *ſaxo* ſubaudi, praecipitare eos, qui Caeſari columnã erexerant: & impunita quadam licentia graſſantes, bonis ciuibus pericula intendebant. IN *crucem* tollere nam ex illa ſeditioſorum manu, qui liberi homines fuerunt, eos Dolabella de ſaxo Capitolino deiecit: ſeruos in crucem egit. COLVMNAM *tollere* quam prope uiginti pedum lapidis Numidici, ut Suetonius tradit, de plebe homines perditi in foro ſtatuerant, inſcriptam CAESARI *parenti patriae. Locum illum* ubi plebs buſtum, & monumentum Caeſari fecerat. Haec ex hiſtoria colliguntur: ſed ipſe aperte in I. Philippica, his uerbis:

Cum ſerperet in urbe infinitum malum, idq. manaret in dies latius, ijdemq. buſtum in foro facerent, qui illam inſepultam ſepulturam effecerant, & quotidie magis, magisq. peiditi homines, cum ſui ſimilibus ſeruis, tectis ac templis urbis minitarentur: talis animaduerſio fuit Dolabellae cum in audaces, ſceleratosq. ſuos, tum in impuros & nefarios liberos, talisq. euerſio illius exſecratae columnae, ut mirum mihi uideatur, tam ualde reliquum tempus ab illo uno die diſſenſiſſe. Et in eadem: Quem potes recordari, Dolabella, in uita tibi illuxiſſe diem laetiorem, quam cum, expiato foro, diſſipato concurſu impiorũ, principibus ſceleris poena affectis, te dominum recepiſti. Et in 2. Qui dies ille, o Antoni collegae tui, cũ illud, quod tu uenerari ſolebas, buſtum in foro euertit? SIMVLATIONEM *deſiderij*} dictio Deſiderij, refertur ad tyrannidem, & potentiam ſupra leges: hoc ſenſu; Videbatur antea deſiderare tyrannidem Dolabella, qui reuera minime deſideraret: nunc, cum tanto malo laborantẽ remp. ſanauerit, prorſus, quae fuit in eo ſimulatio deſiderij, eam ſuſtulit. Oſtendit enim, ſimulationem deſiderij in Dolabella fuiſſe, deſiderium non fuiſſe. ACTA *nefaria*} Caeſaris. NON *poßunt omnia ſimul*} explicari eodem tempore omnia non poſſunt: gradatim ad ſuum ius, ſuamq. dignitatem reſp. perueniet. SI *mihi cum illo nihil fuiſſet*,} ſi nulla mihi cum eo conſuetudo, aut amicitia fuiſſet. Locutio Ciceroni uſitata. Mihi ante aedilitatem nihil erat cum Cornificio, inquit epiſt. 18. Et in epiſtola ad C. Marcellum: Si mihi tecũ minus eſſet, quã eſt cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, a quibus intelligis me praecipue diligi. Et ep. 1. lib. 13. fam. Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt.

Cicero S. D. Attico. 16.

V. NON. *conſcendens ab hortis Cluuianis in phaſelum epicopum has dedi litteras, cum Piliae noſtrae uillam ad Lucrinum, uillicosq. procuratores tradidiſſem. ipſe autem eo die in Paeti noſtri tyrotarichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianum, poſt in haec Puteolana, & Cumana regna renauigare. o loca ceteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine paene fugienda. Sed ad rem ut ueniã, o Dolabellae noſtri magnam* ἀριστείαν. *quãta eſt* ἀναθεώρησις. *equidem laudare eum, & hortari non deſiſto. recte in omnibus epiſtolis ſignificas, quid de re, quid de uiro ſentis. mihi quidem uidetur Brutus noſter iam uel coronam auream per forum ferre poße. quis enim audeat uiolare, propoſita cruce, uel ſaxo? praeſertim tãtis plauſibus, tanta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac ut expedias. cupio, cum Bruto noſtro affatim ſatisfecerim, excurrere in Graeciam. magni intereſt Ciceronis, uel mea potius, uel mehercule utriuſque, me interuenire diſcenti. nam epiſtola Leonidae, quam ad me miſiſti, quid habet, quaeſo, in quo magno pere laetemur? numquam illa mihi ſatis laudari uidebitur, cum ita laudabitur,* QVO MODO NVNC EST. *nõ eſt fidentis hoc teſtimonium, ſed potius timentis. Herodi autem mãdaram, ut mihi* κατὰ μίτον *ſcriberet, a quo adhuc nulla littera eſt, uereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognoſſem, iucundum putaret fore.*

Quod ad Xenonem ſcripſiſti, ualde mihi gratum eſt. nihil enim deeße Ciceroni, tum ad officium, tum ad exiſtimationem meam pertinet.

Flammam Flaminium audio Romae eſſe. ad eum ſcripſi, me tibi mandaſſe per litteras, ut de Montani negotio cum eo loquerere. & uelim cures epiſtolam, quam ad eum miſi, reddẽdam, & ipſe, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. puto, ſi quid in homine pudoris eſt, praeſtaturum eum, ne pro ſe quodam modo depẽdatur. De Attica pergratum mihi feciſti, quod curaſti, ante ſcirem recte eſſe, quam non belle fuiſſe. Vale.

EXPLANATIO

CLAVIANIS} in agro Puteolano: ex hereditate C. Cluuij Puteolani. EPICOPVM} remigabilem, ut ita dicam: mouit. qui iam in eo erat, ut remis impelleretur. TRADIDISSEM} ut & uilla, & uillicis procuratoribus uteretur, tamquam ſuis. TYROTARICHVM} patinam tyrotarichi, quã me Papirius Paetus accipere ſolitus eſt. In epiſtola ad Paetum: Quem tu mihi Pompilium, quem denarium narras? quem tyrotarichi patinam? facilitate mea iſta ferebantur antea: nunc mutata res eſt. Eſt autem Tyrotarichus, caſeus ſale conditus. IN *Pompeianum*} rediturus. ibi enim eum fuiſſe v. Kal. Maij, patet ex inſequenti epiſtola. haec autem ſcripta eſt v. nonis Maij. REGNA} regna appellat, Puteolana, & Cumana praedia; quod ijs mirifice delectaretur, ut quaſi in regno uideretur eſſe. ἀριστείαν} intelligit quod ſcripſit in epiſtola proxima ſuperiore, de columna euerſa, & ſceleratis hominibus ſupplicio affectis. QVID *de re, quid de uiro*} de re, quam geſſit: de uiro, ipſo Dolabella. PROPOSITA *cruce, uel ſaxo*} alludit ad factum Dolabellae, qui liberos homines, remp. perturbantes, de ſaxo precipites deiecerat, ſeruos cruci affixerat. Nemo igitur, inquit, tam erit inimicus otij, qui Brutum audeat uiolare, propoſita cruce, uel ſaxo. INFIMORVM?} hoc dicit, quia ſeueritas animaduerſionis non ſolet eſſe popularis: ſed illam tamen Dolabellae ſeueriſſimam animaduerſionem infimus quiſque uehementer probauerat. epiſt. 17. EXPEDIAS} ita expedias uelim mea negotia, ut hic me nulla res poſſit morari. EPISTOLA *Leonidae*} in qua Ciceronem filium ita laudauerat, ut diceret: Quo modo nũc eſt, uidetur de eo bene ſperandum. DISCENTI} Cicero filius. QVO *modo nunc eſt*} uerba ſunt ex Leonidae epiſtola de Cicerone filio, & epiſt. 17. lib. 15 Leonides, inquit, retinet ſuum illud, Adhuc. Apparet autem hominem fuiſſe magna au-

ctoritate,

ſtoritate,& exiſtimatione:cum Cicero filius ad Tironem ita ſcribat: Multum etiam mecum eſt Epicrates princeps Athenienſium,& Leonides,& horum ceteri ſimiles. *κατάμιτον*] diligentiſſime omnia de filio,quaſi per filium.Pherecrates apud Varinum: *κατάμιτον τἀπάγματα ἐκλογίζομαι*. Ad *Xenonem ſcripſiſti*] ut Athenis Ciceroni filio ſuppeditaret.ep.1.& 3.l.16. De *Montani negotio*] quid ſignificet ipſe declarat ep.51.lib.12.Ne *pro ſe &c.*] puto fore,ut ipſe ſoluat quod Planco debet.non ut Montanus praes pro ille dependat.Non *belle ualuiſſe*] aegrotaſſe.

Cicero S. D. Attico. 17.

In Pompeianum ueni v.Kal. Mai. cum pridie, ut antea ad te ſcripſi, Piliam in Cumano collocauiſſem.ibi mihi cenanti litterae tuae ſunt redditae, quas dederas Demetrio liberto prid. Kal. in quibus multa ſapienter,ſed tamen talia, quemadmodum tute ſcribebas, ut omne conſilium in fortuna poſitum uideretur. itaque his de rebus ex tempore, & coram. De Buthrotio negotio,utinam quidem Antonium conueniam:multum prefecto proficiam.ſed non arbitrantur eum a Capua declinaturum.quo quidem,metuo, ne magno reip. malo uenerint.quod idem L. Caeſari uidebatur; quem pridie Neapoli affectum grauiter uideram. quamobrem iſta nobis ad kal.Iun. tractanda, & perficienda ſunt.Sed hactenus. Quinctus filius ad patrem acerbiſſimas litteras miſit: quae ſunt ei redditae, cum ueniſſemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquilliam nouercam non eſſe laturum. ſed hoc tolerabile fortaſſe, illud uero? ſe ab Caeſare habuiſſe omnia, nihil a patre,reliqua ſperare ab Antonio.o perditum hominem.ſed μελήσει. Ab Brutum noſtrum,& ad Dolabellam epiſtolas ſcripſi. earum exempla tibi miſi, non ut deliberarem reddendae ne eſſent, (plane enim iudico eſſe reddendas) ſed quod non dubito, quin tu idem exiſtimaturus ſis. Ciceroni meo, mi Attice, ſuppeditabis quantum uidebitur; meq.tibi hoc onus imponere patiere. quae adhuc feciſti, mihi ſunt gratiſſima. Librum meũ illum ἀνέκδοτον non dum,ut uolui, perpoliui. iſta uero,quae tu contexi uis, aliud quiddam ſeparatum uolumen exſpectant.ego autem (credas mihi uelim) minore periculo exiſtimo contra illas nefarias partes, uiuo tyranno,dici potuiſſe,quam mortuo. ille enim neſcio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter; nunc, quacumque nos commouimus, ad Caeſaris non modo acta, uerum etiam cogitata reuocamur. De Montano, quoniam Flamma uenit,uidebis. puto rem meliore loco eſſe debere. Vale. Cicero S. D. Dolabellae cos.ſuo.

Etſi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, ſatisq.ex ea magnam laetitiam, uoluptatemq. capiebam: tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio,quod uulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus.neminem conueni, (conuenio autem quotidie plurimos: ſunt enim permulti optimi uiri, qui,ualetudinis cauſſa, in haec loca conueniant, praeterea ex mancipijs frequentes neceſſarij mei) quin omnes,cum te ſummis laudibus ad coelum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. negant enim ſe dubitare, quin tu,meis praeceptis. & conſilijs obtemperans,praeſtantiſſimum te ciuem, & ſingularem conſulem praebeas. quibus ego quamquam ueriſſime poſſim reſpondere,te,quae facias,tuo iudicio, & tua ſponte facere, nec cuiuſquam egere conſilio: tamen neque plane aſſentior, ne imminuam tuam laudem, ſi omnis a meis conſilijs profecta uideatur; neque uale nego: ſum enim auidior etiam,quam ſatis eſt, gloriae. & tamen non alienum eſt dignitate tua, quod ipſi Aganennoni,regi regum,fuit honeſtum, habere aliquem in conſilijs capiundis Neſtorem. mihi uero glorioſum, te iuuenem conſulem florere laudibus, quaſi alumnum diſciplinae meae. Lucius quidem Caeſar,cum ad eum aegrotum Neapolim ueniſſem, quamquam erat oppreſſus totius corporis doloribus,tamen ante, quam me plane ſalutauit,o mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud ſororis filium ualerem,iam ſalui eſſe poſſemus. Dolabellae uero tuo & gratulor,& gratias ago: quem quidem, poſt te conſulem,ſolum poſſumus uere conſulem dicere. deinde multa de facto,ac de re geſta: tum nihil magnificentius,nihil praeclarius actum umquam,nihil reip. ſalutarius.atque haec una uos omnium eſt. A te autem peto,ut me hanc quaſi falſam hereditatem alienae gloriae ſinas cernere, meq. aliqua ex parte in ſocietatem tuarum laudum uenire patiare. quamquam, mi Dolabella, (haec enim iocatus ſum) libentius omnes meas, ſi modo ſunt aliquae meae laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauſerim ex tuis. nam cum te ſemper tantum dixerim, quantum tu intelligere potuiſti; tum his tuis factis ſic incenſus ſum, ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. Nihil eſt enim,mihi crede,uirtute formoſius,nihil pulchrius, nihil amabilius. ſemper amaui, ut ſcis, M. Brutum, propter eius ſummum ingenium, ſuauiſſimos mores, ſingularem probitatem, atque conſtantiam: tamen idibus Mart.tantum acceſſit ad amorem, ut mirarer locum fuiſſe augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum etiam uidebatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexiſſe. Quare quid eſt, quod ego te horter, ut dignitati & gloriae ſeruias? proponam tibi claros uiros, quod facere ſolent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipſum. te imitere oportet, tecum ipſe certes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus geſtis, non tui ſimilem eſſe. quod cum ita ſit; hortatio non eſt neceſſaria, gratulatione magis utendum eſt. contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, ut ſumma ſeueritas animaduerſionis non modo non inuidioſa, ſed etiam popularis, eſſet, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet. gratularer felicitati tuae: ſed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque conſilij. legi enim concionem tuam: nihil illa ſapientius. ita pedetentim,& gradatim tum acceſſus a te ad cauſſam facti,tũ receſſus, ut res ipſa maturitatem tibi animaduerten-

di omnium conceſſu daret. Liberaſti igitur & urbem periculo, & ciuitatem metu: neque ſolum ad tempus maximam utilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplū. quo facto, intelligere debes, in te poſitam eſſe remp. tibiq. non modo tuendos, ſed etiam ornandos illos uiros, a quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de rebus coram plura prope diem, ut ſpero. Tu, quoniam remp. noſq. conſeruas, fac, ut diligentiſſime te ipſum, mi Dolabella, cuſtodias. Vale.

EXPLANATIO

In *cumano*] in uilla mea Cumana ad Lucrinum ep. 16. In *fortuna*] itaque nunc ipſi nobis conſulere non poſſumus. His *de rebus*] ſubaudi, conſilium capiemus. Proficiam] erat enim conſul Antonius: ideoq. cum eo agendum erat, ut decretum, a Caeſare factum de Buthrotiorum agro liberato, confirmaret. Magno *reip. malo*] hac de re ſic in 2. Philippica: O praeclaram illam percurſationem tuā mēſe Aprili, atque Maio, tum, cum etiam Capuam deducere conatus es. & quae ſequuntur. L. Caesarei] Antonij auunculo. Ad *kal. Iun.*] quo die coacto ſenatu agetur de rep. ep. 14. Tractanda, *& perficienda*] remedium afflictae reip. non modo quaerendum eſt, ſed etiam inueniendum. μελήσει.] ipſe uiderit, ipſe cogitet. Non *modo acta*] ſenatus enim conſulto ſancitum erat, ut acta Caeſaris rata manerent: Rem] Montani negotium, de quo ep. 51. l. 12. & 16. huius l. Dolabellae] P. Cornelio Dolabellae, qui cum antea Ciceronis gener fuiſſet, poſtea diuortiū fecerat. ut apparet l. xi. etsi *contentus eram*] gratulatur Dolabellae, quod columnam, ab infima plebe erectam Caeſari mortuo, euertiſſet, perditis hominibus, qui eam erexerant, in crucem actis, uel de rupe Tarpeia deiectis. qua de re uide ep. 15. & 16. & fam. ep. 2. lib. xi. & 1. lib. 12. Suet. in Iulio, & Lactantium lib. 1. cap. xv. In *haec loca*] ad ſalubres Baiarum aquas. epiſt. 12. & fam. epiſt. 12. lib. 9. Extulerunt] ob euerſam a te columnam. Consulem] erat enim Dolabella conſul cum Antonio. Agamemnoni] hac de re Homerus Il. lib. 1. Alumnum] diſcipulum uocat ep. ult. lib. 8. & 7. & 9. lib. ix. fam. Sororis *filium*] M. Antonium collegam Dolabellae in conſulatu; cuius mater L. Caeſarem, fratrem ſuum, proſcriptum poſtea ſeruauit. App. lib. iv. de bel. ci. De *facto hac de re geſta*] de colūna euerſa, ſeditioſis ſupplicio affectis. ep. 15. & fam. ep. 1. lib. 12. & Phil. 1. Cernere] adire ep. 12. lib. xi. & 43. li. 13. Ad *te trāsfuderim, quam aliquam partem exhauſerim ex tuis*] uide translatum translato redditū. ſunt enim antitheta tranſlata, Transfundere, & Exhaurire. Idibus *Mart.*] quo die Caeſarem Brutus occidit. fam. ep. 28. li. 10. Dilexisse] Diligere leuius eſt quam Amare ep. 1. ad M. Brutum, Clodius, inquit, ualde me diligit, uel, ut ἐμφατικώτερον, ualde me amat. & fam. ep. 9. lib. 3. Severitas] populo enim gratior clementia, quam ſeueritas. ep. 4. lib. x. Ad *cauſſam*] ad rei, quam geſſeras, commemorationem. fecit enim ſapienter Dolabella, qui, cum uereretur, ne plebis animos incenderet, ſi ad mentionem ſummae animaduerſionis, quae non ſolet eſſe popularis, repente ueniſſet, in ea cōmemoranda diutius perſtitiſſet; gradatione quadam uſus eſt, & pedetentim tum acceſſus ad cauſſam fecit, tum receſſus. Vt *res ipſa maturitatem tibi animaduertendi omnium conceſſu daret*] ut per omnes liceret tibi quamprimum animaduertere in eos, qui columnam erexerant. Vrbem *periculo ciuitatem metu*] tecta ab igne, ciues a caede. perſpicuam inter Vrbs & Ciuitas differentiam oſtendit Cicero pro Sulla ſic: In qua ciuitate res tantas geſſerim, memini, & in qua urbe, intelligo. Et Acad. lib. ii.

Cicero S. D. Attico. 18.

Saepius *me iam agitas, quod rem geſtam Dolabellae nimis in caelum uidear efferre. ego autem, quamquam ſane probo factum, tamen, ut tantopere laudarem, adductus ſum tuis & unis, & alteris litteris. ſed totum ſe a te abalienauit Dolabella, ea de cauſſa, qua me quoque ſibi inimiciſſimum reddidit. o hominem pudentem. Kal. Iun. debuit: adhuc non ſoluit, praeſertim cum ſe maximo aere alieno Faberij manu liberarit, & Opem ab eo petierit. licet enim iocari; ne me ualde conturbatum putes. atque ego ad eum* viii. *id. litteras dederam bene mane. eodem autem die tuas litteras ueſperi acceperam in Pompeiano, ſane celeriter: tertio abs te die. ſed, ut ad te eo ipſo die ſcripſeram; ſatis aculeatas ad Dolabellam litteras dedi: quae ſi nihil profecerint, puto fore, ut me praeſentem non ſuſtineat. Albianum te confeciſſe arbitror. De Petulciano nomine, quod mihi ſuppeditatus es, gratiſſimum eſt, & ſimile tuorum omnium. ſed ego Erotem ad iſta expedienda factum mihi uidebar reliquiſſe: cuius non ſine magna culpa uacillarunt. ſed cum ipſo uideor. De Montano, ut ſaepe ad te ſcripſi, erit tibi tota res curae. Seruius proficiſcens, quod diſperanter tecum locutus eſt, minime miror, neque ei quid quam in deſperatione concedo. Brutus noſter, ſingularis uir, ſi in ſenatum non eſt kal. Iun. uenturus; quid facturus ſit in foro, neſcio. ſed, hoc ipſe melius. Ego ex his, quae parari uideo, non multum idibus Martijs profectum iudico: itaque de Graecia quotidie magis & magis cogito. nec enim Bruto meo, exſuli ū, ut ſcribis ipſe, meditanti, uideo quid prodeſſe poſſim. Leonidae me litterae ſatis delectarunt. De Herode tibi aſſentior. Sauſeium legiſſe uellem. Ego ex Pompeiano* vi. *idus Mai. cogitabam. Vale.*

EXPLA-

EXPLANATIO

AB *alienauit*} quia mihi non ſoluit quod debet. Debebat autem ex dote Tulliolae, cum qua diuortium fecerat.fam.ep.18.lib.6.PVDENTEM} εἰρωνικῶς. FABERII *manu*} iocatur. Quinctus enim Faberius,Caeſaris ſcriba,ad arbitrium Antonij,ut ſcribit Appianus,mutabat,aut addebat in Caeſaris libellis.ita magnam pecuniae partem,a Caeſare relictae,interuertit,ad ſeq.tranſtulit Antonius: eaq. pecunia cum alios,tum collegam ſuum Dolabellam,magno aere alieno oppreſſum, ad ſuas partes traduxit.itaque non Antonio ſolum,ſed & Dolabellae beneficium attulit Faberij manus.Philippica IIX. ET *opem ab eo petierit*} alludit ad ingentem illam uim pecuniae,quam a Caeſare de Pompeianorum bonis redactam,& ad aedem Opis cuſtodiae cauſſa poſitam,Antonius diripuit; poſteaq. ſe diſtribuiſſe dixit e Caeſaris libellis,uſus in eo Faberij manu.Philippica 2.Maximo te,inquit,aere alieno ad aedem Opis liberaſti: per eaſdemq. tabulas innumerabilem pecuniam diſſipauiſti.Ea igitur pecunia emptus ab Antonio Dolabella,graui ſe alieno aere liberauit.ep.14.lib.16. Dolabella, inquit, cum remp. me auctore defendere coepiſſet,non modo eam deſeruit emptus pecunia,ſed etiam,quantum in ipſo fuit, euertit. Et oratione prima in Antonium:Per deos immortales:te enim intuens,Dolabella,qui mihi cariſſimus es, non poſſum de utriuſque ueſtrum errore reticere.credo enim,uos homines nobiles, magna quaedã ſpectantes,non pecuniam,ut quidam nimis creduli ſuſpicantur,ſed caritatem ciuium,& gloriam cõcupiſſe.Et Paterculus hiſtoriae ſuae libro 2.Septies millies H S.depoſitum a C.Caeſare ad aedem Opis,occupatum ab Antonio,corruptis eiuſdem commentariis;atque omnia pretio temperata,uendente remp.cõſule.IIX. IDVS *litteras dederam*} quas paullo poſt aculeatas appellat,quod in ijs Dolabellam quaſi aculeis pungeret,& excitaret ad ſolutionem pecuniae.ALBIANVM} negotium.ep.13.lib. 13.& 2.huius lib. MIHI *ſuppeditatus es*} pro,mihi ſuppeditaſti.ſi tamen locus uacat mendo.nam,Suppeditor, cum agendi ſignificatione,inuſitarum.ideo legendum putabat Montagnanus,Suppetiatus es: pro ſubueniſti, opem tuliſti: quo uerbo Appuleius uſus eſt.Aut igitur ſuppetiatus erat.Atticus in exigẽda a Petulcio pecunia, aut pecuniam de ſuo dederat,tantumdemq.ſe ſcripſerat a Petulcio, qui Ciceroni debebat, exacturum. AD *iſta expedienda*}ad mea nomina exigenda.FACTVM *&c.*} uidebar mihi Erotem reliquiſſe aptiſſimũ ad iſta expedienda. *Factum*: quaſi a natura: ut in II.de Officijs,Facti ad ludum: pro Milone,Ad eam legem non docti,ſed facti.VACILLARVNT} nomina: id eſt,exacta non ſunt.IN *foro*,} quia ſcripſerat Atticus,Brutum Kal.Iun.Romae futurum,ſed in ſenatum non eſſe uenturum,DE *Graecia*} de profectione in Graeciam.ep.13.& 16. EXSVLIVM *ut ſcribis ipſe,meditanti*}nam,ſi aliquid meditaretur pro rep.non diſcederem: ſed exſulium meditanti non uideo quid prodeſſe poſſum:itaque in Graeciam cogito. NON *ſatis delectarunt*}quia de Cicerone filio ſcripſerat, Quo modo nunc eſt.ep.16. HERODE } hic Athenis morabatur.ep.16.lib.15.& huius lib. SAVFEIVM: } Saufeij librum. ep. 4. lib. 15.

Cicero S. D. Attico. 19.

NONIS Mai. cum eſſem in Pompeiano, accepi binas a te litteras,alteras ſexto die, alteras quarto. ad ſuperiores igitur prius. Quam mihi iucundum, oportune tibi Barnachum litteras reddidiſſe. Tu uero cum Caſſio, ut cetera. quam commode autem, quod id ipſum,quod me mones,quatriduo ante ad eum ſcripſeram, exemplumq. mearum litterarum ad te miſeram. ſed cum Dolabellae auaritia (ſic enim tu ad me ſcripſeras) magna deſperatione affectus eſſem; ecce tibi, & Bruti,& tuae litterae, ille exſulium meditari, nos autem alium portum propiorem huic aetati uidebamus: in quem mallem equidem peruehi florente Bruto noſtro,conſtitutaq. rep. ſed nunc quidem, ut ſcribis, non utrum uis: aſſentiris enim mihi, noſtram aetatem praeſertim a caſtris ciuilibus adhorrere. M. Antonius ad me tantum de Clodio reſcripſit, meam lenitatem, & clementiam & ſibi eſſe gratam,& mihi uoluptati magnae fore. ſed Panſa furere uidetur de Clodio,itemq. de Deiotaro; & loquitur ſeuere, ſi uelis credere. illud tamen non belle, ut mihi quidem uidetur, quod factum Dolabellae uehementer improbat. De coronatis, cum ſororis tuae filius a patre accuſatus eſſet, reſcripſit, ſe coronam habuiſſe honoris Caeſaris cauſſa, poſuiſſe luctus gratia: poſtremo, ſe libenter uituperationem ſubire, quod amaret etiam mortuum Caeſarem. Ad Dolabellam,quemadmodum tibi dicis placere, ſcripſi diligenter: ego etiam ad Sicam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum ratum habere. Seruij orationem cognoſco: in qua plus timoris uideo, quam conſilij: ſed quoniam perterriti omnes ſumus, aſſentior Seruio. Publilius tecum tricatus eſt.huc enim Caerellia miſſa ab iſtis eſt legata ad me: cui facile perſuaſi,mihi id,quod rogaret, ne licere quidem, non modo non libere. Antonium ſi uidero,accurrate agam de Buthroto. Venio ad recentiores litteras. quamquam de Seruio iam reſcripſi, me facere magnam πρᾶξιν Dolabellae. mihi mehercule ita uidetur, non potuiſſe maior tali re, taliq. tempore. ſed tamen,quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis litteris.tibi uero aſſentior,maiorem πρᾶξιν eius fore, ſi mihi,quod debuit, diſſoluerit. Brutus, uelim, ſit Aſturae. Quod autem laudas me, quod nihil ante de profectione conſtituam,quam,iſta quo euaſura ſint,uidero: muto ſententiam,neque quidquam tamen ante,quam te uidero. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo: cui quidem ego totam uillam,cellamq. tradidi: eamq. cogitabam V. id. uidere. tu Atticae ſalutem dices: nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

EXPLA-

EXPLANATIO

AVaritia: } quia non ſoluit,quod debet.ep. 18. Alium *portum* } mortem uidelicet. Huic } aetati meae. Non *utrumuis* } non licet nunc mihi, quod Caeſaris bello licuit,non intereſſe ciuili bello. nunc in manu mea non eſt, ut faciam utrum uolo. ep. 13. De *Clodio* } de Sex. Clodio: de quo ſcripſerat Cicero, ſe libenter concedere, ut reſtitueretur. ep. 13. De *Deiotaro* } cui ereptam a Caeſare Armeniam Antonius, accepta grandi pecunia, reſtituerat, idq. ſe dixerat facere ex eiuſdem Caeſaris commentarijs. ep. 2. & 5. & Philipp. 2. Factum *Dolabellae* } animaduerſionem in ſeditioſam illam manum; & euerſionem columnae. ep. 15. De *Coronatis* } de ijs, qui Parilia coronati celebrauerant. epiſt. 14. Luctus *gratia* } propter Caeſaris necem. Parilibus enim cum per aliquod ſpatium coronam geſtaſſet, depoſuit. Scripsi *diligenter* } de pecunia ſcilicet, quam utrique debebat Dolabella. epiſt. 18. Hoc *oneris* } ut tu Dolabellam appelles de ſolutione. Tricatus *eſt* } tricatur, qui falſa loquitur, epiſt. 14. lib. 15. Missa *ab iſtis* } Publilio, matre, & ſorore. Miſſa, ut ageret cum eo de reducenda Publilia. epiſt. 34. lib. 13. & 1. lib. 15. Antonium } qui uerſabatur in ijs locis tum, cum coloniam Caſſilinum deduxit epiſt. x. De *Buthroto* } hoc explanauimus. ep. 33. l. 13. Facere *magnam* πρᾶξιν *Dolabellae* } praeclarum ducere factum Dolabellae. ep. 15. Ex *tuis litteris* } unis & alteris. epiſt. 18. De *profectione* } in Graeciam. epiſt. 13. & 19. De *matre* } quod totam uillam ad Lucrinum, uillicosq. procuratores tradiderim. epiſt. 16. Diligenter *tuebimur* } quia minus recte ualebat. epiſt. 1. lib. 15.

Cicero S. D. Attico. 20.

E Pompeiano naui aduentus ſum in Luculli noſtri hoſpitium VI. *id. hora fere tertia. egreſsus autem e naui, accepi tuas litteras, quas tuus tabellarius in Cumanum attuliſse dicebatur, nonis Mai. datas, a Lucullo poſtridie eadem fere hora, qua ueni,* VII. *id. Lanuuio datas. audi igitur ad omnes. Primum, quae de re mea geſta & in ſolutione, & in Albano negotio, grata. de tuo autem, cum in Pompeiano eſsem, Miſenum uenit Antonius: inde ante diſceſſit, quam illum ueniſſe audiſsem: a quo in Samnium. uide, quid ſperes. Romae igitur de Buthroto. L. Antonij horribilis concio, Dolabellae praeclara. iam uel ſibi habeat nummos, modo numeret idibus. Tertullae nollem abortum. tam enim Caſſij ſunt iam, quam Bruti ſerendi. De regina uelim, atque etiam de Caeſare illo. Perſclui primae epiſtolae: uenio ad ſecundam. De Quinctis, Buthroto, cum uenero, ut ſcribis. Quod Ciceroni ſuppeditas, gratum. Quod errare me putas, qui remp. putem pendere a Bruto: ſic ſe res habet: aut nulla erit, aut ab iſto, iſtis ue ſeruabitur. Quod me hortaris, ut ſcriptam concionem mittam: accipe a me, mi Attice,* καθολικὸν θεώρημα *earum rerum, in quibus ſatis exercitati ſumus. nemo umquam neque poeta, neque orator fuit, qui quemquam meliorem, quam ſe, arbitraretur. hoc etiam malis contigi: quid tu Bruto putas, & ingenioſo, & erudito? de quo etiam experti ſumus nuper in edicto. ſcripſeram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi ſuum. quin etiam, cum, ipſius precibus paene adductus, ſcripſiſsem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, ſed etiam tibi ſcripſit, ſibi illud, quod mihi placeret, non probari, quare ſine quaeſo ſibi quemque ſcribere: ſuam cuique ſponſam, mihi meam; ſuum cuique amorem, mihi meum. nõ ſcit e: hoc enim Atilius, poeta duriſſimus. atque utinam liceat iſti concionari. cui ſi eſſe in urbe tuto licebit, uicimus. ducem enim noui belli ciuilis aut nemo ſequetur, aut ij ſequentur, qui facile uincantur. Venio ad tertiã. Gratas fuiſſe meas litteras Bruto, & Caſſio, gaudeo, itaque ij: reſcripſi. Quod Hirtius per me meliorem fieri uolunt: do equidem operam; & ille optime loquitur; ſed uiuit, habitatq. cum Balbo; qui item bene loquitur. quid credas, uideris. Dolabellam ualde placere tibi uideo. mihi quidem egregie. Cum Panſa uixi in Pompeiano, is plane mihi probabat ſe bene ſentire, & cupere pacem. Cauſſam armorum quaeri plane uideo. Edictum Bruti, & Caßij probo. Quaeris, ut ſuſcipiam cogitationem, quid nam iſtis agendum putem. conſilia temporum ſunt; quae in horas commutari uides. Dolabellae & prima illa actio, & haec contra Antonium concio mihi profeciſſe permultum uidetur. prorſus ibat res. nunc autem uidemur habituri ducem: quod unum municipia, boniq. deſiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere* μὴ πολιτεύεσθαι. *non te Bruti noſtri uulticulus ab iſta oratione deterret? Quinctus filius, ut ſcribis, eſt dextella. per eum igitur, quod uolemus, facile auferemus. exſpecto, ſi, ut putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. Haec ſcripſi. ſtatim enim Caſſij tabellarius. eram continuo Piliam ſalutaturus: deinde ad epulas Veſtorij, nauicula. Atticae plurimam ſalutem.*

EXPLANATIO

A Lucullo *poſtridie eadem fere hora, qua ueni,* } ſubaudi, alteras litteras accepi. Poſtridie, v.:idus. Eadem fere hora, qua ueni: hora fere tertia. De *tuo autem* } negotio. rem Buthrotiam intelligit. epiſt. 10. & 19. Quid *ſperes* } hoc non Buthrotum, ſed ad remp. refertur. nam Antonius curſabat huc illuc, ut agros ueteranis diuideret, quibus beneficio deuinctis uteretur adiutoribus ad omnia. epiſt. 17. Romae *igitur* } agemus cum Antonio Kal. Iunij. epiſt. 14. L. Antonii } qui tribunus erat plebis,

Marci

Marci frater. Iam *uel ſibi &c.*} concedo, ut, quos mihi nummos Dolabella debet, eos ſibi habeat, modo uſuram idibus pendat. Mos fuit apud ueteres, ut idibus uſurae ſoluerentur. ideoq. in oratione 1. in Catilinam, Praetermitto, inquit, ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impēdere tibi proximis idibus ſenties. propterea quod idibus ſoluere feneratoribus uſuras cogeretur. Et in 2. Philippica: Vbi eſt ſepties millies ſeſtertium, quod in tabulis, quae ſunt ad Opis, patebat? tu autem ſeſtertium quadringē-ties, quod idibus Martijs debuiſti, quonam modo ante Kal.Apr. debere deſijſti? Ex uſura, quam idibus Martijs Antonius ſoluerat, apparebat eum debere ſeſtertium quadringenties. Sed Horatius perſpicue: Fenerator Alfius Omnem relegit idibus pecuniam. Tertullae } Tertulla, Bruti ſoror, uxor Caſſij, abortum fecerat. Feminae appellabantur familiae nomine; ſed, ut internoſcerentur, cum duae erant, maior, & minor uocabantur: ut apud Suetonium in Auguſto, Octauia maior, & Octauia minor. cū tres erant, quae tertia nata eſſet, Tertia dicebatur: cum quattuor, Quarta: cum quinque, Quincta: unde in oratione pro M.Coelio, & de haruſpicum reſponſis, Quincta Claudia. ergo Tertia, ſiue Tertulla per deminutionem, Bruti ſoror, quia poſt duas edita eſſet. epiſt.12.lib.15. de qua Macrobius haec Saturnaliorū lib.11. Mater M.Bruti Seruilia, cum pretioſum aere paruo fundum abſtuliſſet a Caeſare, ſubijciente haſtae bona ciuium, non effugit dictum tale Ciceronis: Et quidem, quo melius emptum ſciatis, comparauit Seruilia hunc fundum, Tertia deducta. filia autem Seruiliae erat Iunia Tertia: eademq. C.Craſſi (hic pro Craſſo Caſſium repone) uxor, laſciuiente dictatore tam in matrem, quam in puellam. De hac Tacitus lib.3. his uerbis: Iunia ſexageſimoqaarto poſt Philippenſem aciem anno ſupremum diem expleuit, Catone auunculo genita, C.Caſſij uxor, M.Bruti ſoror. De *regina &c.*} uide ep.8. De *Quinctis*,} patre, & filio. Buthroto } re Buthrotia. epiſt.10.lib.14.& 15.lib.16. mendoſe autem in quibuſdam libris, de Quincti Buthroto. Ciceroni } filio. epiſt.17. Scriptam *concionem*} qua Brutus utatur, cum in urbem redierit. In *quibus ſatis exercitati ſumus*} quoniam, inquit, in litteris ſatis exercitatus ſum, eo debes putare certius, quod dicturus ſum. Nemo umquam &c. In *edicto*} Brutus edictum compoſuit, quo poſtulauit ab Antonio conſule, ut ſibi & Caſſio praetoribus liceret ab urbe abeſſe: quos leges uetabant. quibus ille item edicto reſpondit minaci, & contumelioſo. epiſt.3.lib.xi.fam. Non *probari*} Brutus enim orationis uim, & ſententiarū grauitatem contemnebat, Atticos oratores imitabatur, humili quodam in genere uerſantes. epiſt.1. Non *ſcite*} non ſcite ſcripſit Atilius, ſuam cuique ſponſam, mihi meam; ſuum cuique amorem, mihi meum: ſiquidem, aliena contemnere, ſua nimis amare, nō ſepientis eſt. & tamen nemo umquam fuit neque orator, neque poeta, qui nō ſe meliorem arbitraretur, quam quemuis alium. Poeta *duriſſimus*} Licinius enim Atilium uocauerat Ferreum ſcriptorem. In primo de Finibus in prooemio. Isti } Bruto. Dvcem } Antonium. Qvod *Hirtium &c.*} epiſt.4.l.15. Caſſius uehemēter orat, ac petit, ut Hirtium quam optimum faciam. Erat enim Hirtius maxime deditus eloquentiae, ideoq. Ciceroni familiariſſimus. In epiſtola ad Paetum: Hirtium & Dolabellam dicendi diſcipulos habeo, cenandi magiſtros. Et in hoc libro epiſt.12. Qui etiam me declamare coegerunt. Cvm *Balbo*} qui cum Caeſaris amiciſſimus fuerit, quo modo in remp. ſit animatus, non facile poteſt diiudicari. Valde *placere*} quia remp. praeclariſſime geſſit. epiſt.14. Vixi } iucundiſſime fui. ut ep.15. lib.4. Vixi cum Axio. Edictvm *Bruti & Caſſij*} in ep.13. lib.10. Istis } Bruto & Caſſio Ibat *res*} erat, cur bene ſperaremus. ep.15. Incipit res melius ire. Dvcem } Octauium ſignificat, ad quem ueterani confluebant. Dio, Appianus. πολιτεύεσθαι.} abſtinendum adminiſtratione reip. nam Epicurus ad ſe ipſum omnia referebat, aliena cauſſa nihil dicebat eſſe agendum. Ideoq. in epiſtola ad Trebatium, quem audierat Epicureum eſſe factum, iocans ita ſcribit: Quonam modo ius ciuile defendes, cum omnia tua cauſſa facias, non ciuium? Et in eadem: Quid fit populo Vlubrano, ſi tu ſtatueris πολιτεύεσθαι non oportere? Brvti *noſtri*} qui, Stoicos ſequens, diſſentiebat ab Epicuro. Vvlticvlvs } talis apparet Brutus in antiquis nummis, uultu macie attenuato. Est *dextella*} eo quaſi dextra utemur ad auferendum ab Antonio quod uolumus de re Buthrotia. nam Quinctus filius Antonij familiaris. epiſto.17. L. Antonivs } qui erat tribunus pl. & tribunis licebat quem uellent in concionem abreptum interrogare qualibet de re: ut in libro de Magiſtratibus exemplorum copia probauimus. Concio } Octauij. Haec *ſcripſi*} quaſi dicat, Propere, quia ſtatim diſceſſurus } in uilla Cumana ad Lucrinum. epiſt.16. Ad *Epulas Veſtorij*} Puteolos. epiſt.13.

Cicero S. D. Attico 21.

Cvm paullo ante dediſſem ad te Caſſij tabellario litteras, v. id. uenit noſter tabellarius, & quidem portenti ſimile, ſine tuis litteris. ſed cito coieci, Lanuuij te fuiſſe. Eros autē feſtinauit, ut ad me litterae Dolabellae perferrentur, nō de re mea, (no dū enim meas acceperat) ſed reſcripſit ad eas, quarū ei ēplū tibi miſerā, ſane luculente. Ad me autem, cum Caſſij tabellariū dimiſiſſem, ſtatim Balbus. o dij boni, quam facile perſpiceres timere otium. & noſti uirum, quam tectus: ſed tamē Antonij conſilia narrabat; illum circuire ueteranos, ut acta Caeſaris ſancirent, idq. ſe facturos eſſe iurarent: ut rata omnes haberent, eaq. duumuiri omnibus menſibus inſpicerent. queſtus eſt etiam de ſua inuidia, eaq. omnis eius oratio fuit, ut amare uideretur Antonium. quid quaeris? nihil ſinceri. mihi autem non eſt dubium, quin res ſpectet ad caſtra. acta enim illa res eſt animo uirili, conſilio puerili. quis enim hoc non uidit, regni heredem relictum? quid autem abſurdius, hoc metuere, alterum in metu non ponere? quin etiam hoc ipſo tempore multa ὑποσόλοικα, Pontij Neapolitanum

tanum a matre tyrannoctoni poſſideri. legendus mihi ſaepius eſt Cato maior, ad te miſſus. amariorem enim me ſenectus facit; ſtomachor omnia. ſed mihi quidem βεβίωται*: uiderint iuuenes. tu mea curabis, ut curas. Haec ſcripſi, ſeu dictaui, appoſita ſecunda menſa, apud Veſtorium. poſtridie apud Hirtium cogitabam, & quidem* πεντέλοιπον*. ſic hominem traducere ad optimates paro.* λῆρος πολύς. *nemo eſt iſtorum, qui otiũ non timeat. quare talaria uideamus. quiduis enim potius, quam caſtra. Atticae ſalutem plurimam uelim dicas. Exſpecto Octauij concionem, & ſi quid aliud, maxime autem ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.*

EXPLANATIO

VENIT ⁒ Roma. NON *de re mea* ⁒ non de pecunia, quam mihi debet. NONDVM *enim meas acceperat* ⁒ intelligit eas litteras, quas appellauit Aculeatas. epiſt. 18. QVARVM *exemplum tibi miſeram* ⁒ quarum eſt principium, Etſi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, epiſt. 17. TIMERE ⁒ nolle. ſic paullo poſt: Nemo eſt iſtorum, qui otium non timeat. Et in ea, quae ſequitur: Timent otium. quod contra dixit, Cupere pacem, epiſt. 20. NOSTI *uirum, quam tectus* ⁒ ſic Coelius ad Ciceronem: Noſti Marcellum, quam tardus: itemq. Seruium, quam cunctator. Plautus in Aulul. Tu me & ego te, qualis ſis, ſcio. Terentius in Ad Illum, ut uiuat, optant. ACTA *Caeſaris* ⁒ uide in orationibus. DVVMVIRI ⁒ municipiorum praefecti. DE *ſua inuidia* ⁒ quod inuiſus eſſet quaſi Caeſaris amicus. ILLA *res* ⁒ Caeſaris interitum ſignificat. REGNI *heredem relictum* ⁒ Antonium. Hoc *metuere, alterum in metu non ponere* ⁒ regem metuere, heredem regni non metuere. Et latenter ſignificat, Antonium occidi debuiſſe. Locutionem uſurpauit eandem epiſt. 50. lib. 12. NEAPOLITANVM ⁒ fundum in agro Neapolitano: ut in Academicis: Erat conſtitutum Lucullo in Neapolitanum, mihi in Pompeianum nauigare. MATRE *tyrannoctoni* ⁒ Seruilia, B. uti matre: quae fundum illũ ab haſta Caeſaris minimo acceperat. dilexit enim Caeſar uſque adeo Seruiliam, ut bello ciuili, quemadmodum Suetonius tradit, ſuper alias donationes ampliſſima illi praedia ex auctionibus haſtae nummo addixerit; cum quidem, pleriſque utilitatem mirantibus, facetiſſime Cicero, Quo melius, inquit, emptum ſciatis, Tertia deducta eſt. exiſtimabatur enim Seruiliam etiam filiam ſuam Tertiam conciliare Caeſari. erat igitur plane ὑποσόλοικον, cum Brutus Caeſarem occidiſſet, Seruiliam poſſidere fundum a Caeſare datum. CATO *maior.* ⁒ liber de Senectute, ita inſcriptus: in quo libro multa praeclara ad tollenda ſenectutis incommoda: ideoque ſibi eum ſaepe eſſe legendum, dicit. Πεντέλοιπον ⁒ Puteolis fuerat Cicero cum quinque Caeſarianis, Balbo, Hirtio, Panſa, Octauio, Philippo, ut ſcribit epiſt. XI. Cum autem Octauius cum Philippo uitrico Romam iſſet, tres erant relſqui, Balbus, Hirtius, & Panſa. Πεντέλοιπον igitur, id eſt, qui reliqui ſunt de quinque. reliqui autem erant, ut dixi, Balbus, Hirtius, Panſa. SIC ⁒ eo, inquit, ad Hirtium, ut eum ad partes reip. traducã. uide ep. 1. lib. 15. VIDEAMVS ⁒ paremus, inquit, talaria, ut hinc abeamus. OCTAVII *concionem* ⁒ ep. 20. AN *in meo nomine* ⁒ an propter pecuniam, quam mihi debet, legem tulerit de tabulis nouis: qua creditae pecuniae debitoribus condonabantur.

Cicero S. D. Attico. 22.

CERTIOR *a Pilia factus, mitti ad te idibus tabellarios, ſtatim hoc neſcio quid exaraui. Primum igitur ſcire te uolui, me hinc Arpinum XVI. kal. Iun. eo igitur mittes, ſi quid erit poſthac. (quamquam ipſe iam iamq. adero) cupio enim ante, quam Romam uenio, odorari diligentius, quid futurum ſit. quamquã uereor, ne nihil coniectura aberrem. minime enim obſcurum eſt, quid iſti moliantur. meus uero diſcipulus, qui hodie apud me cenat, ualde amat illum, quem Brutus noſter ſauciauit. &, ſi quaeris, (perſpexi enim plane) timent otium.* ὑπόθεσιν *autem hanc habent, eamq. praeſeferunt, uirum clariſſimum interfectum, totam remp. illius interitu perturbatam: irrita fore, quae ille egiſſet, ſimul ac deſiſtemus timere: clementiam illi malo fuiſſe; qua: ſi uſus non fuiſſet, nihil ei tale accidere potuiſſe. Mihi autem uenit in mentem, ſi Pompeius cum exercitu firmo ueniat, quod eſt* εὔλογον, *certe fore bellum. haec me ſpecies, cogitatioq. perturbat. neq. enim, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nam aperte laetati ſumus. deinde habent in ore, nos ingratos. nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis.* φαινοπροσωπιτέον *ergo, &* ἰτέον *in caſtra? millies mori melius, huic praeſertim aetati. itaque me idus Martiae non tam conſolantur, quam antea. magnum enim mendum continent. etſi illi iuuenes*

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόν δ᾽ ἀποθοῦνται ψόγον.

Sed ſi tu melius quippiam ſperas; quod et plura audis, & interes conſilijs; ſcribas ad me uelim; ſimulq. cogites, quid agendum nobis ſit ſuper legatione uotiua. equidem in his locis moneor a multis, ne in ſenatu Kalẽdis. dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, & quidem in iſtos, qui mihi uidentur ubiuis tutius, quam in ſenatu, fore. Vale.

EXPLA-

EXPLANATIO

ISTI] qui otium timent. MEVS *uero diſcipulus*] Hirtius. ILLVM] Caeſarem. IRRITA *fore &c.*] fore dicebat,ut nos,qui Caeſaris acta decreto ſanximus,& confirmauimus,ijdem illa infirmemus, atque tollamus,timore liberati. QVA *ſi uſus non fuiſſet*] quia interfectus eſt ab ijs maxime, quos,Pōpeium ſecutos,cum poſſet occidere,ſeruauit.Et ſane Hirtius illi auctor fuerat,ut crudelitate potius uteretur,quam clementia; ſi,quod armis quaeſierat, tenere diutius uellet. quod ex Paterculo didicimus: cuius uerba ſubijciemus: Laudandum experientia conſilium eſt Panſae,atque Hirtij,qui ſemper praedixerant Caeſari,ut principatum,armis quaeſitum,armis teneret. ille dictitans mori ſe, quam timeri, malle,dum clementiam,quam praeſtiterat, exſpectat,incautus ab ingratis occupatus eſt. POMPEIVS] Sextus,Magni filius. QVOD *tibi tum licuit*,] quod tibi Caeſaris bello licuit,ut neutram partem ſequereris;id nobis nunc non licebit; quos haec perditorum pars in hoſtium numero habebit,quia non obſcure Caeſaris morte laetati ſumus.epiſt.13. NON *ingratos*] quia laeti ſumus eius nece, quibus ille nō ſolum pepercerat, ſed etiam reditum in patriam conceſſerat. MILLIES *mori melius*] quam ire in caſtra. ſupra:Talaria uideamus. quiduis enim potius,quam caſtra. HVIC *praeſertim aetati*] ſenectuti: cui propinqua iam mors impendet. MAGNVM *mendum*] acta enim illa res eſt animo uirili, conſilio puerili. epiſt.21. ILLI *iuuenes*] tyrannoctoni. *ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς &c.*] alijs in bonis hanc effugiunt uituperationem.hoc dicit: ita de rep.meriti ſunt,ut ad eos hoc dedecus non pertineat. PLVRA *audis*] cum Romae ſis. INTERES *conſilijs*] quod cum Caeſarianis aſſidue colloquaris. Sic in epiſtola ad Caſſium: Tu eam partem petiſti, ut & conſilijs intereſſes, &,quod maxime curam leuat,futura animo proſpicere poſſes. Erat enim Caſſius apud Caeſarem. SVPER *legatione uotiua*] quam petere cogitabat, diſceſſionis cauſa; quemadmodum & petijt,& uſus eſt.quod ipſe in 1.Philippica ſignificat his uerbis: Quae cum audire mallem,quam uidere,haberemq. ius legationis liberum; ea mente diſceſſi, ut adeſſem Kalendis Ianuarij; quod initium ſenatus cogendi fore uidebatur.Votiuam autem, & liberam legationem idem eſſe,non dubitabit qui leget,quod ſcriptum eſt epiſt.18.lib.2.& 13.h.l. KALENDIS] ne in ſenatu Kalendis Iunijs adſim.epiſt.14.& 1. MILITES *ad eam diem comparati*] uide epiſt.4.lib.15.& in 2.Philipp. ISTOS] Brutum, & Caſſium.

IN · EPISTOLARVM
M · TVLLII · CICERONIS
AD
T · POMPONIVM · ATTICVM
LIBRVM. XV.
PAVLLI . MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico I.

O FACTVM *male de Alexione. incredibile eſt, quanta me moleſtia affecerit; nec mehercule ex ea parte maxime, quod pleriq. mecũ; ad quem igitur medicum te conferes? quid mihi iam medico? aut, ſi opus eſt, tanta inopia eſt? amorẽ erga me, humanitatem, ſuauitatemq. deſidero. ẽt illud: quid eſt, quod non pertimeſcendum ſit; cum hominẽ temperãtem, ſummum medicum, tantus improuiſe morbus oppreſſerit? ſed ad haec omnia una conſolatio eſt, quod ea condicione nati ſumus, ut nihil, quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus. De Antonio, iam antea tibi ſcripſi, non eſſe eum a me conuentum. uenit.n. Miſſenum, cũ ego eſſem in Põpeiano. inde ante profectus eſt, quã ego eum ueniſſe cognoui. ſed caſu, cum legerem tuas litteras Hirtius erat apud me in Puteolano. ei legi, & egi primũ, quod attinet. nihil mihi concedebat. deinde ad ſummum, arbitrum me ſtatuebat non modo huius rei, ſed totius conſulatus ſui. Cum Antonio autem ſic agemus, ut perſpiciat, ſi in eo negotio nobis ſatisfecerit, totum me futurum ſuum. Dolabellam ſpero domi eſſe. Redeamus ad noſtros: de quibus tu bonam ſpem te ſignificas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perſpexi, cum a me* XVII. *Kal. de Puteolano Neapolim Panſae conueniendi cauſſa proficiſceretur Hirtius, omnem eius ſenſum: ſeduxi enim, & ad pacem ſum cohortatus. nõ potuerat ſcilicet negare, ſe uelle pacem, ſed non minus ſe noſtrorum arma timere, quam Antonij, & tamen utroſque non ſine cauſſa praeſidium habere, ſe autem utraq. arma metuere. quid quaeris? οὐ δὲν ὑγιές. De Quincto F. tibi aſſentior: patri quidem gratiſſimae, & bellae tuae litterae fuerunt. Caerelliae uero facile ſatisfeci. nec ualde laborare mihi uiſa eſt: & ſi illa, ego certe non laborarem. iſtam uero, quam tibi moleſtã ſcribis eſſe, auditam a te eße omnino demiror. nam quod eam collaudaui apud amicos, audientibus tribus filijs eius, & filia: τοῦ το δ' λογον. quid eſt hoc? quid eſt aũt, cur ego perſonatus ambulem? parum ne foeda perſona eſt ipſius ſenectutis? Quod Brutus rogat, ut ante kalendas, ad me quoque ſcripſit: & fortaſſe faciã: ſed plane, quid uelit, neſcio. quid enim illi afferre conſilij poſſum, cum ipſe egeam conſilio? & cum ille ſuae immortalitati melius, quam noſtro otio, conſuluerit? De Regina, rumor exſtinguetur. De Flamma, obſecro te, ſi quid potes. Heri dederam ad te litteras, exiens e Puteolano, diuerterãq. in Cumanum. ibi paene ualentem uideram Piliam. quin etiam paullo clam ijs eam uidi: uenerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus, familiaris noſter, matrem efferebat. manſi igitur eo die in Sinueſſano: atque inde mane poſtridie Arpinum proficiſcens, hanc epiſtolam exaraui. erat aũt nihil noui, quod aut ſcriberem, aut ex te quaererem: niſi forte hoc ad te putas pertinere. Brutus miſit ad me orationem ſuam habitam in concione Capitolina: petiuitq. a me, ut eam ne ambitioſe corrigerem ante, quã ederet. eſt autem oratio ſcripta elegantiſſime ſententijs, uerbis, ut nihil poſſit ultra. ego tamen, ſi illam caußam habuiſſem, ſcripſiſſem ardentius. ὑπόθεσις,*

uides,

uides,quae ſit,perſona dicentis.itaq. eam corrigere non potui: quo enim in genere Brutus noſter eſſe uult, & quod iudicium habet de optimo genere dicendi,ita conſecutus eſt ea oratione,ut elegantius nihil eſſe poſſit.ſed ego ſolus alius ſum,ſiue hoc recte,ſiue non recte. tu tamen uelim orationem legas, niſi forte iam legiſti,certioremq. me facias,quid iudices ipſe. quamquam uereor, ne cognomine tuo lapſus ὑπεραττικὸς ſis in iudicando. ſed ſi recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges poſſe & ἀττικώτατα, & grauiſſime dici.ſed haec corā. nunc nec ſine epiſtola,nec cum inani epiſtola uolui ad te Metrodorum ucnire, Vale.

EXPLANATIO

DE ALEXIONE.} medicus Ciceronis Alexio perierat. ep.2. DE *Antonio*} ep.20. lib. 14. EGI *primum*} egi cum eo de re Buthrotia. NIHIL *mihi concedebat*} rem Buthrotiam aeque atq. ego,uidebatur cupere. Sic ep.33.lib.13. Noſti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis:non concedit Camillo. HVIVS *rei*} Buthrotiae. CONSVLATVS *ſui*} erat enim conſul deſignatus. IN *eo negotio*} in re Buthrotia.ep.19. lib.14. NOSTROS} Brutū,& Caſſium. SATISFECI} probaui mihi non licere,quod rogaret.ep.19.lib.14. LABORARE} de ea re,quam rogabat. ISTAM *uero,*} opinor, Publiliae matrem.ep.19.lib.14. QVID *eſt hoc:*} quo de nunc agitur. quid eſt,cur ſimulem,& quaſi cū perſona ambulem? tum laudaui, quia debui:at hoc, quod nunc agitur,cuiuſmodi eſt? QVOD *Brutus rogat*} quod Brutum ſcribis rogare, ut ante Kalendas Iunias eum conueniam; ad me quoque ſcripſit. ANTE *kalendas*} hoc eſt,antequam in urbem redeam.nam ad eam diem Cicero affuturus erat: (ep.14. & 17.lib.14.) Brutus autem redire ipſe in urbē non audebat metu ueteranorum. fam.ep.2.lib.XI. SVAE *immortalitati*} cum tyrannum interfecit. NOSTRO *otio*} quia,rege interfecto,liberi tamen nō ſumus. ep.5.XI.& 12. DE *regina*} Cleopatra.epiſt.8.lib.14. DE *Flamma*} De Flaminio Flamma, obſecro te,ſi quid potes,age: ideſt,ne Montanus pro eo dependat.ep.50.lib.12.& 16.lib.14. PAENE *ualentem*} nam aegrotauerat.ep.19.lib.1. CLAM *ijs*} mallem,Clarius: ut certius Attico ſignificet de ualetudine Piliae, quam non domi ſubobſcure,ſed in publico clare uiderit. VT *eam ne ambitioſe corrigerem,*} ne in corrigendo gratiam aucuparer: ne,gratiam eius captans,parce corrigerem.Eodem uerbo, & in eadem ſententia,Brutus uſus eſt, cum ad Atticum ſcriberet,Ciceronem accuſans.Quaedam,inquit,mihi uidetur, quid dicam? imperite uir omnium prudentiſſimus,an ambitioſe feciſſe, qui ualentiſſimum Antonium ſuſcipere pro rep. non dubitarit inimicum? Ambitioſe,pro indulgenter, ad inquirendam Octauij gratiam,dixit.Et ep.2.lib.1.ad Q.fratrem:Ne forte me in Graecos tam ambitioſum factum eſſe mirere. ὑπόθεσιν, *uides,quae ſit*} uides, quod ſit argumentum,quae dicentis perſona.argumentum eſt, de tyranno interfecto, patria liberata: loquitur Brutus, qui tam praeclari facinoris auctor fuit. ardentius igitur ſcribi debuit oratio. ALIVS *ſum*} aliud ſequor genus orationis. Et ſane Ciceronis & Bruti non idem erat iudicium de oratore perfecto.ep.20.lib.14. ὑπεραττικὸς} admodū Atticus: hoc eſt:uereor,ne,quia cognomen tibi eſt Attico,ualde propenſus ſis ad ea probanda, quae ſunt Attice ſcripta.nam Brutus eam rationem ſcribendi in oratione ſua ſecutus erat, quam Attici plerique oratores adamauerant, id eſt puram,aptam ad docendum potius,quam ad mouendum: qualis agnoſcitur in orationibus Lyſiae. Et Atticum oratorem Cicero talem inducit in libro de perfecto oratore: Summiſſus eſt,& humilis,de numeris non laborans,ſuppreſſus ut uoce,ſic etiam oratione.non faciet remp.loquentem; nec ab inferis mortuos excitabit;nec,aceruatim multa frequentans,una complexione deuinciet. Hunc igitur oratorem & probabat Brutus,& imitabatur: cum eum Cicero principem poneret, non qui uno in genere excelleret, ut Brutus, Caluus,& alij,qui ſe Atticos eſſe profitebantur,ſed qui parua ſummiſſe,magna grauiter,mediocria tēperate poſſet dicere.qualis Demoſthenes maxime fuerat. ἀττικώτατα, *& grauiſſime dici*} qui Atticus maxime uelit eſſe,grauiter tamen poſſe dicere.Grauitatem Cicero, & uim cum uerborum, tum ſententiarum in oratione Bruti deſiderabat: qui ea neglexerat, quod,Atticorum conſuetudinem imitās, tenuitatem ſequeretur: cum tamen eadem liceret dicere & Attice in primis. & grauiter, more ſcilicet Demoſthenis potius,quam Lyſiae. Hac de re in Oratore.

Cicero S. D. Attico. 2.

XV. kal. e Sinueſſano proficiſcens,cum dediſſem ad te litteras,diuertiſſemq. a Cumis in Veſtiano,accepi a tabellario tuas litteras: in quibus nimis multa de Buthroto.non.n.tibi ea res maiori curae aut eſt, aut erit,quam mihi.ſic enim decet, te mea curare,tua me. quamobrem id quidem ſic ſuſceptum eſt mihi, ut nihil ſim habiturus antiquius. L.Antonium cōcionatum eſſe, cognoui tuis litteris,& alijs,ſordide: ſed,id quale fuerit,neſcio: nihil enim ſcripſiſti. De Menedemo,probe. Quinctus certe ea dictitat, quae ſcribis. Conſilium meū a te probari, quod ea non ſcribam, quae tu a me poſtularis,facile patior: multoq. magis id probabis, ſi orationem eam,de qua hodie ad te ſcripſi,legeris.Quae de legionibus ſcribis,ea uera ſunt. ſed non ſatis hoc mihi uideris tibi perſuaſiſſe,quid de Buthrotijs noſtris per ſenatum ſperes confici poſſe. quod puto, (tantum enim uideo) non uidemur eſſe uicturi. ſed, ſi etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octauij concione idem ſentio,quod tu: ludorumq. eius apparatus,& Matius, ac Poſtumius mihi procuratores non placent. Saſerna collega dignus. ſed iſti omnes, quemadmodum ſentis, non minus otium timent,quam nos arma. Balbum leuari inuidia per nos ueltm: ſed ne ipſe quidem id fieri poſſe confidit: itaque alia cogitat. Quod pri-

ma diſputatio Tuſculana te confirmat, ſane gaudeo. neque enim ullum eſt perfugium aut melius, aut paratius. Flamma quod bene loquitur, non moleſte fero. Tyndaritanorum cauſſa, de qua laboras, quae ſit, ignoro. hos tamen πεντέλοιπον *mouere iſta uidentur, in primis erogatio pecuniae. De Alexione doleo; ſed, quoniam inciderat in tam grauem morbum; bene actum cum illo arbitror. quos tamen ſecundos heredes, ſcire uellem, & diem teſtamenti. Vale.*

EXPLANATIO

DE *Buthroto:* } nimium multis uerbis de Buthrotia re cum mecum agis ep.10.lib.14.& 15.lib.16. CONCIONATVM *eſſe* } epiſt.20. de concione L. Antonij. EA *non ſcribam* } opinor, hiſtoriã. ep. 14. lib.14. NON *ſatis &c.* } non multum mihi ſperare uideris a ſenatu de re Buthrotia. LVDORVMQ. *eius* } intelligit eos ludos, quos Caeſaris uictoriae Caeſar adoleſcens fecit: de quibus Suetonius his uerbis: Ludos uictoriae Caeſaris, non audentibus facere quibus obtigerat id munus, ipſe edidit. Et Matius in epiſtola ad Ciceronem: At ludos, quos Caeſaris uictoriae Caeſar adoleſcens fecit, curaui: at id ad priuatum officium, non ad ſtatum reip. pertinebat. POSTVMIVS } ita lego, non, Poſtumus, ex antiquo Beſſarionis libro: nominatur ep.12.lib.6. fam. tamquam Caeſaris amiciſſimus. COLLEGA *dignus* } dignus Matij ac Poſtumi collega: quia cum ijs ludos procuraret. BALBVM } Balbum uellem leuare inuidia poſſemus. uide illud ep.21.lib.14. Queſtus eſt etiam de ſua inuidia. PRIMA *diſputatio Tuſculana* } quod ſcribis, te, legendo Tuſculanarum quaeſtionum libro primo, hoc aſſequi, ut mortem contemnas: ſane gaudeo. Primus enim Tuſculanarum liber mortem docet non eſſe malum. NEQVE *enim ullum eſt perfugium aut melius, aut paratius* } quam mortem contemnere. BENE *loquitur* } de ſuo aere alieno ſoluendo. ep.50.lib.12.& 16.lib.14. HOS *tamen* πεντέλοιπον } Hirtium, Panſam, Balbum, quos appellat πεντέλοιπον, quaſi reliquos de quinque. nam, Octauio & Philippo Romam profectis, tres de quinque remanſerant, Hirtius, Panſa, Balbus. ISTA } fiunt ab Antonio. PECVNIAE } publicae; quam Antonius erogauit ad arbitrium ſuum. cum ea pertineret ad populum Romanum, Philippica v. Illa diſſipatio pecuniae publicae ferenda nullo modo eſt. & in 2. DOLEO } quod e uita exceſſerit. epiſt.1.

Cicero S. D. Attico. 3.

XI. kal. accepi duas epiſtolas tuas; quibus duabus meis reſpondiſti. una erat XV. kal. altera XII. data. ad ſuperiorem igitur. Prius accurres in Tuſculanum, ut ſcribis: quo me VI. kal. uenturum arbitrabar. Quod ſcribis parendum uictoribus: non mihi quidem, cui ſunt multa potiora. nam ille, quae recordaris Lentulo, & Marcello cos. acta in aede Apollinis; nec cauſſa eadem eſt, nec ſimile tempus; praeſertim cum Marcellum ſcribas, alioſq. diſcedere. erit igitur nobis coram odorandum, & conſtituendum, tuto ne Romae eſſe poſſimus. noui conuentus habitatores ſane mouẽt. in magnis enim uerſamur anguſtijs: ſed ſint iſta parui: quin & maiora contemnimus. Caluae teſtamentum cognoui, hominis turpis, ac ſordidi. Tabula Demonici quod tibi curae eſt, gratum. De Mario ſcripſi iam pridem ad Dolabellam acuratiſſime; modo litterae redditae ſint: eius cauſſa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quae deſiderabam. Hirtius eſt tuus. Antonio, quã eſt, uolo peius eſſe. De Quincto filio, ut ſcribis, A. M. cato de patre coram agemus. Brutum omni re, qua poſſum, cupio iuuare. cuius de oratiuncula idem te, quod me, ſentire uideo: ſed parum intelligo, quid me uelis ſcribere, quaſi a Bruto habita oratione, cum ille ediderit. qui tandem conuenit? an, ſicut in tyrannum iure optimo caeſum multa dicentur, multa ſcribentur a nobis? ſed alio modo, & tempore. De ſella Caeſaris, bene tribuni. praeclaros etiam XIV. ordines. Brutum apud me fuiſſe gaudeo, modo & libenter fuerit, & ſat diu.

EXPLANATIO

MVLTA *potiora.* } nam exſulium, & mortem, & quiduis aliud ſeruituti antepono. ACTA *in aede Apollinis* } pro republica, erumpente flamma bellorum ciuilium. NEC *ſimile tempus* } tunc.n. tuto licuit conſulere reipublicae: quod itẽ nunc licere non uidetur, praeſertim cum ſcribas, Marcellũ, alioſq. ab urbe diſcedere. NOVI *conuẽtus habitatores* } intelligit colonias proximis ſuperioribus diebus ab Antonio in agrum Campanum deductas. Philippica 2. IN *magnis enim uerſamur anguſtijs* } quod iam neq. in his locis mihi uideor tuto eſſe poſſe, propter nouos habitatores Antonio beneuolos; neque Romae, propter milites non ſolum Antonij, ſed ẽt Octauij; quorum neutri σκοπός eſt ſalus reip. ep.12. huius lib.& 1.lib.15. DE *Mario* } hic eſt M. Marius, de quo ep.9.lib.2. ad Q. fr. & fam. ep.1. libri 7. QVAE *deſiderabam* } cognoſcere cupiebam ex tuis litteris & ſecundos Alexionis heredes, & teſtamenti diem: cognoui. M. CATO } ſic in Beſſarionis libro: ad quem accommodanda correctio. ego, quod reponam, non habeo: nec temere audeo immutare. IDEM *te, quod me, ſentire uideo* } tu quoque ſentis, ardentius debuiſſe ſcribi, epiſt.1. QVASI *a Bruto habita oratione* } uis me in eandem ſententiam ſcribere, quod

Bruti

Bruti nomine diuulgetur:quaſi eam orationem,quae ſcribatur a me,Brutus habuerit in concione Capitolina.quod ego,qui fieri poſſit,parum intelligo;cum ille eam,quam ſcripſit,iam ediderit: ut alia deinde oratio de iiſdem rebus,cum eiuſdem nomine nō uideatur edi poſſe.ALIO *modo*} atque ſcripſit Brutus.epiſt.1.TEMPORE} ſcribendi exſpectandum tempus maturius.ep.4. BENE *tribuni.*} recte factum a tribunis,qui Caeſaris ſellam in ſpectaculis apponi uetuerunt.quamquam uetuiſſe Antonium conſulē,non tribunos,Appianus tradit: ſed credendum potius Attico praeſenti.de hac ſella Suetonius ſic: Ampliora humano faſtigio ſibi decerni paſſus eſt,ſedem auream in curia,& pro tribunali tenſam, & ferculum Circenſi pompa.PRAECLAROS *etiam* XIV *ordines*} ſcripſerat Atticus de equitibus Romanis, ſtudium erga remp.in theatro ſignificantibus.hi ſedebant in XIV. ordinibus lege Roſcia datis.Cicero, Plinius, Pedianus,Tranquillus.APVD *me*} in aliqua uilla Ciceronis.ep.2.lib.13.

Cicero S. D. Attico. 4.

X KAL. VIII. fere a Q. Fuſio uenit tabellarius, neſcio quid ab eo litterularum, ut me ſibi reſtituerem,ſane inſulſe,ut ſolet:niſi forte, quem non ames, omnia uidentur inſulſe fieri. ſcripſi ita,ut te probaturū exiſtimem.mihi duas a te epiſtolas reddidit, unam XI. alteram X.Kal.ad recentiorem prius. & leuiorem laudo:ſi uero etiam Carfulenus,ἀνω ποταμῶν.Antonij conſilia narras turbulenta: itaque utinam potius per populum agat,quam per ſenatum:quod quidem ita credo.ſed mihi totum eius conſilium ad bellum ſpectare uidetur, ſiquidem D.Bruto prouincia eripitur. quo modo ego de illius neruis exiſtimo,non uidetur fieri poſſe ſine bello. ſed non cupio;quoniā cauetur Buthrotijs.rides? aſt condoleo,non mea potius aſſiduitate, diligentia, gratia perfici.Quod ſcribis te neſcire,quid noſtris faciundum ſit: iam pridem me illa ἀπορία ſollicitat: itaque ſtulta iam iduum Martiarum eſt cōſolatio, animis enim uſi ſumus uirilibus,conſilijs,mihi crede, puerilibus.exciſa enim eſt arbor,non euulſa:itaque,quam fruticetur,uides.redeamus igitur,quoniam ſaepe uſurpas, ad Tuſculanas diſputationes.Saufeium pete. celemus: ego numquam iudicabo.Quod te a Bruto ſcribis,ut certior fieret, quo die in Tuſculanum eſſem futurus:ut ad te ante ſcripſi, VI. kalend. & quidem ibi te quam primum peruidere uelim. puto enim nobis Lanuuium eundum, & quidem non ſine multo ſermone, ſed μηλώσει. Redeo ad ſuperiorem: ex qua praetereo illa prima de Buthrotijs: quae mihi ſunt incluſa medullis: ſit modo, ut ſcribis, locus agendi. De oratione Bruti, prorſus contendis committere,tam multis uerbis agi. ego ne ut eam cauſſam,quam is ſcripſit?ego ſcribam non rogatus ab eo?nulla παρεγχείρησις fieri poteſt cōtumelioſior. at,inquis,ἡρακλείδιον aliquod. nō recuſo id quidem;ſed & componendum argumentum eſt, & ſcribendi exſpectandum tempus maturius. licet enim de me, ut libet, exiſtimes,uelim quidē quamoptime. ſi haec ita manāt, ut uidentur,(feres, quod dicam) me idus Martiae non delectant.ille enim numquam reuertiſſet:nos timor cōfirmare eius acta non coegiſſet:aut (ut in Saufeianam, reliquasq. Tuſculanas diſputationes, ad quas tu etiam Veſtorium hortaris) ita gratioſi eramus apud illum, quem dij mortuum perdant,ut noſtrae aetati,quoniam interfecto domino liberi non ſumus,non fuerit dominus ille fugiendus.rubeo,mihi crede:ſed iam ſcripſeram; delere nolui.De Menedemo, uellem uerū fuiſſet.De Regina,uelim uerum ſit.Cetera corā & maxime, quid noſtris faciendum ſit,quid etiam nobis, ſi Antonius militibus obſeſſurus eſt ſenatum.Hanc epiſtolam ſi illius tabellario dediſſem, ueritus ſum, ne ſolueret: itaque miſi dedita opera:erat enim reſcribendum tuis. Quam uellem,Bruto ſtudium tuum nauare potuiſſes. ego igitur ad eum litteras.Ad Dolabellam Tironem miſi cum mandatis,& litteris.eum ad te uocabis; &, ſi quid habebis:quod placeat, ſcribes. Ecce autem de transuerſo L.Caeſar,ut ueniam ad ſe,rogat,in nemus;aut ſcribam, quo ſe uenire uelim:Bruto enim placere, ſe a me conueniri.o rem odioſam,& inexplicabilem. puto me ergo iturum, & inde Romam, niſi quid mutaro. Summatim adhuc ad te:nihil dū enim a Balbo. tuas igitur exſpecto,nec actorū ſolum,ſed etiā futurorum. Vale.

EXPLANATIO

IIX. *fere*} IIX. fere hora:ut ita ſubaudiatur,hora;quemadmodum ſubauditur,dies.Q.FVSIO} Caleno,Ciceronis inimico iam inde a temporibus Clodianis. Aſconius in Miloniana, Poſtea Ciceroni, acerbe Antonium in ſenatu accuſanti,non minus acerba oratione reſpōdit, quā recitat Dio libro XLVI. *Niſi forte*} nobis omnia uideantur inſulſe fieri ab ijs,quos non amamus.ET *leuiorem laudo*} corrupte.placeret ſic,De Lenio,rem laudo:aut quiddam huiuſmodi:ut ſit reſponſionis initium.omnino dictio, Leuiorem, di uidatur.CARFVLENVS} ſi ita ſentit,ut ſcribis.D.Carfuleni mentio eſt in III.Philippica, & in epiſtola Aſinij ad Ciceronem,apud Appianum Carſuleij.ἀνω ποταμῶν} retro flumina feruntur.adagium eſt ἐκ τῶν ἀδυνάτων. PER *populum agat*} ſicut egit.nam corruptis tribunis plebis, populi ſuffragijs Celticam prouinciam,D.Bruto antea decretam a ſenatu,obtinuit. Appianus lib. 3. DE *illius neruis*} de Bruti uirtute.NON *uidetur fieri poſſe ſine bello*} ſi prouinciam Bruto adimere uolet Antonius, bello adimat neceſſe eſt.NON *cupio*} non cupio Brutum armis tueri prouinciam: quia, ſi tuetur,acta Caeſaris confirmantur:(Caeſar enim eam prouinciam Bruto regendam aſſignauerat)quod ſi acta Caeſaris confirmantur; ſequitur,ut caueatur Buthrotijs,id eſt,ut Buthrotij omni moleſtia liberentur,ſicut Caeſar decreto iuſſerat.

eat.Hic exſiſtet, qui dicat:Ergo Bithrotiis non amicus Cicero.immo amiciſſimus;ſed uſque eo ambitioſus erat in eorum agro liberando,ut eos id conſequi ab alio doleret. laborabat autem ea de re propter Atticum,qui pecunias Caeſaris de ſuo numerauerat, ut Buthrotius ager ne diuideretur. epiſt. 14.lib. 14.2. lib.15.&15.li.16. NOSTRIS] Bruto,& Caſſio. STVLTA] ſtulte facerem,ſi me idibus Martijs conſolater. ep.13.& 28.l.14.& 4.li.15. EXCISA] tyrannus quidẽ eſt occiſus,ſed quaedã quaſi radix remanſit,unde tyrãnis enaſcatur. REDEAMVS *&c.*] legamus Tuſculanas diſputationes,quae nos aduerſus oĩa quae poſſunt accidere,confirmant. SAEPE *uſurpas*] ſaepe in tuis litteris mentionẽ facis Tuſculanarum diſputationum. epiſt. 2. SAVFEIVM *pete*] diſputa contra philoſophum Epicureum de contemnenda morte: ita ut ille neſciat,argumenta te ſumpſiſſe de meis libris. LANVVIVM] ad Brutum.ep. 9.lib.14. NON *ſine multo ſermone*] dabit enim ſemonem hic meus cum Bruto congreſſus. CONTENDIS *committere*] uis me eandem ſcribere orationem, quam Brutus ſcripſit. uis igitur nos inter nos committere, & quaſi in quoddam certamen adducere. Tranquillus in Caligula: Nec ceſſauit criminari alterum alteri, atque inter ſe omnes committere. *ἡρακλείδιον aliquod*] hortaris, ut praeclarum aliquid de rep.ſcribam, quod quaſi Heraclidis opus uideatur. ep.19.lib.13.14.& 28.huius libri,& 2.lib.16. COMPONENDVM *argumentum eſt, & ſcribendi exſpectandum tempus maturius*] hoc eſt, quod dixit epiſt. 3.huius lib. Sed alio modo,& tempore. nam hoc tempore non uidebatur ſibi de repu. ſine periculo poſſe ſcribere: cum, interfecto Caeſare, minime tamen eſſet recuperata libertas. itaque dicit, exſpectandum tempus maturius. SI *haec ita manant, ut uidentur,*] ſi,ut uidetur, perditorum uis, & audacia quotidie magis corroboratur; iam mihi nullam afferet delectationem Caeſaris interitus. NVMQVAM *reuertiſſet*] ex bello, quod Parthis inferre cogitabat, & diuturno, & admodum periculoſo. EIVS *acta*] quae decreto confirmauimus, ipſo interfecto. epiſt 6.lib.14. & fam.epiſt. 1.lib. 12. AVT *ut in Sauſeiana &c.*] uidetur locus obſcurior; qui tamen illuſtrabitur diſtinctione. ſic igitur diſtinguamus: At (ut in Saufeianam, reliquasque diſputationes, ad quas tu etiam Veſtorium hortaris) ita gratioſi &c. hoc ſenſu: Ille numquam reuertiſſet, aut, ſi reuertiſſet, ita gratioſi eramus apud illum, ut noſtrae aetati, ſiquidem dominum habituri fuimus,non fuerit dominus ille fugiendus.illud autem,Vt in Sauferianam &c. explano ſic: Vt contra ea dicam, quae in Tuſculanis diſputationibus a me ſcripta. in ijs enim multa de morte contemnenda. qui autem dominum fert, is ideo ferre uidetur, quia mortem timet. & primam, opinor, diſputationem, id eſt primum librum Tuſculanarum, Saufeianam appellat, quia contra Saufeij ſententiam,qui Epicurum ſequebatur, multa complectitur de animorum aeternitate. NOSTRAE *aetati*] qui ſenes ſumus.NOSTRIS] Bruto,& Caſſio .epiſt.3.QVID *etiam nobis,*] utrum calendis Iunijs in ſenatu adſim. epiſt.1. STVDIVM *tuum nauare*] ad eum cuperem ire potuiſſes.epiſt.XI.LITTERAS] mittam, quibus te excuſem. epiſt. 5. MISI] Romam, ubi erat Atticus: ideo infert, Eum ad te uocabis. CVM *mandatis, & litteris*] de legatione impetranda. epiſt. 9. QVOD *placeat*] quod ſcribendum uideatur. A *Balbo*] nihil dum a Balbo cognoueram, ut poſſem ad te particulatim ſcribere de conſilijs Antonij, quemadmodum ſuperioribus diebus feceram, ex eiuſdem Balbi ſermone. epi.21.lib.14.

Cicero S. D. Attico. 5.

A BRVTO tabellarius redijt: attulit & ab eo, & Caſſio. conſilium meum magnopere exquirunt, Brutus quidem, utrum de duobus. orem miſeram. plane non habeo, quid ſcribam: itaque ſilentio puto me uſurum: niſi quid aliud tibi uidetur. ſin tibi quid uenit in mentem, ſcribe quaeſo. Caſſius uero uehementer orat, ac petit, ut Hirtium quam optimum faciam. ſanum putas? ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες. *epiſtolam tibi miſi. Vt tu de prouincia Bruti, & Caſſii per S. C. ita ſcribit & Balbus; & Hirtius quidem, ſe acturum. etenim iam in Tuſculano eſt: mihique, ut abſim, uehementer auctor eſt: ille quidem, periculi cauſſa; quod ſibi etiam fuiſſe dicit: ego autem, etiam ut nullum periculum ſit, tantum abeſt, ut Antonij ſuſpicionem fugere non curem, ne uidear eius ſecundis rebus non delectari, ut mihi cauſſa ſit, cur Romam uenire nolim, ne illum uideam. Varro autem noſter ad me epiſtolam miſit, ſibi a neſcio quo miſſam, (nomen enim delerat) in qua ſcriptum erat, ueteranos eos, qui reijciantur, (nam partem eſſe dimiſſam) impoſſibile loqui; ut magno periculo Romae ſint futuri, qui ab eorum partibus diſſentire uideantur. Quis porro noſter itus, reditus, uultus, inceſſus inter iſtos? quod ſi, ut ſcribis, L. Antonius in Decimum, reliqui in noſtros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram? mihi uero deliberatum eſt, ut nunc quidem eſt, abeſſe ex ea urbe, in qua non modo florui cum ſumma, uerum etiam ſeruiui cum aliqua dignitate. nec tam ſtatui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quam iſtuc non uenire.*

EXPLANATIO

VTRVM *de duobus*.] Romam eant, nec ne. id enim conſiderabant, ſed ueteranos timebant, quorum ad Kalendas Innias magna multitudo in urbe affutura erat. in libro ſuperiore in extremo, Moneor, inquit, a multis, ne in ſenatu Kalendis. dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparari, & quidem in iſtos; qui mihi uidentur ubi uis tutius, quam in ſenatu, fore. Et in epiſtola, quae utriuſque nomine ad Antonium ſcripta legitur fam.lib.10.cum hoc ipſum conſultarent, num in urbe tuto eſſe poſſent, Scribitur, inquiunt, nobis, magnam ueteranorum multitudinem Romam conueniſſe iam, &

ad Kalendas Iunias futuram multo maiorem, petimus a te, facias nos certiores tuae uoluntatis, putes ne nos tutos fore in tanta frequentia ueteranorum: quos etiam de reponenda ara cogitare audimus. Congruit igitur & tempus, & ſententia: ut explanem ſic, Vtrum de duobus, utrum Romam eant, an in iiſdem locis maneant. ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες } adagium eſt, ab eo, qui theſaurum ſperans carbones inuenit, transfertur ad eos, quibus opinione & ſpe fruſtratis aliquid euenit contra quam uolebant. Ergo ſenſus eſt. Caſſium numquam putaui fore tam ſtultum, ut crederet Hirtium a me fieri quam optimum poſſe. Cum enim Caeſarem Hirtius magnopere dilexiſſet; Caſſio & Bruto, e Caeſaris interfectoribus, qui poterat non inimicus eſſe? aperte indicant quae ſcripta ſunt epiſt. 12. Meus, inquit, diſcipulus (Hirtium ſignificat) ualde amat illum, quem Brutus noſter ſauciauit: &, ſi quaeris, timent otium: ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamque praeſeferunt, uirum clariſſimum interfectum &c. Epistolam *tibi miſi*. } quam Caſſius ad me miſit. Vt *tu de prouincia &c.* } ut tu ſcribis de prouincia Bruto, itemque Caſſio per S. C. mandanda, ita & Balbus ſcribit. Iam *in Tuſculano eſt* } ut iam in urbem peruenerit, cum in Tuſculano ſit. Periculi *cauſſa* } ſuadet, ne Romam proficiſcar; quod ibi non putet me ſine periculo eſſe poſſe. Sibi *etiam* } ſe etiam dicit abfuiſſe periculi cauſſa. Tantum *abeſt &c.* } ſi Romam non uenio, ſuſpicari poterit Antonius ideo me non uenire, quod eum ſummis opibus, ſummaque dignitate florentem non libenter uideam. ſed ego, tantum abeſt, ut hanc eius ſuſpicionem curem fugere, ut etiam ob id ipſum Romam uenire nolim, ne illum uideam. Fugere *non curem* } perſpicuum eſt, negatiuam abundare. Qui *reijciantur* } a portione publici agri. fam. epiſt. 2. lib. XI. Inter *iſtos?* } inter Caeſarianos: cum in urbe ero. L. *Antonius* } Marci frater. In *Decimum* } in Decimum Brutum profectus eſt. Noſtros } hac uoce ſemper M. Brutum, & C. Caſſium deſignat, ut epiſt. 4. Scribis te neſcire, quid noſtris faciendum ſit. Item epiſt. 1. lib. 14. & 6. huius libri. Seruiui } Caeſare uiuo.

Cicero S. D. Attico. 6.

Cvm ad me Brutus noſter ſcripſiſſet, & Caſſius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuiſſe ſciebant, neque confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio eſt enim fortaſſe iratior, cauſſae uero amiciſſimus) tamen ad eum ſcripſi, eiq. dignitatem Bruti, & Caſſii commendaui. ille quid mihi reſcripſiſſet, ſcire te uolui, ſi forte idem tu, quod ego, exiſtimares, iſtos etiam nunc uereri, ne forte ipſi noſtri plus animi habeant, quam habent.

Hirtius Ciceroni ſuo S.

Rure an redierim, quaeris. an ego, cum omnes caleant, ignauiter aliquid faciam? etiam ex urbe ſum profectus: utilius enim ſtatui abeſſe. has tibi litteras exiens in Tuſculanum ſcripſi. noli autem me tam ſtrenuum putare, ut ad nonas recurram. nihil enim iam uideo opus eſſe noſtra cura: quoniam praeſidia ſunt in tot annos prouiſa. Brutus, & Caſſius utinam, quam facile a te de me impetrare poſſunt, ita per te exorentur, ne quod callidius ineant conſilium. cedentes enim haec ais ſcripſiſſe: quo? aut quare? retine, obſecro te, Cicero illos: noli ſinere haec omnia perire, quae funditus mediusfidius rapinis, incendijs, caedibus peruertuntur: tantum, ſi quid timent, caueant, nihil praeterea moliantur. non mediusfidius acerrimis conſilijs plus, quam etiam inertiſſimis, dum modo diligentibus, conſequentur. haec enim, quae fluunt, per ſe diuturna non ſunt, in contentione praeſentes ad nocendum habent uires. quid ſperes de illis, ad me ſcribe.

Habes Hirtij epiſtolam: cui reſcripſi, nil illos callidius cogitare, idque confirmaui. hoc qualecumque eſſet te ſcire uolui. Vale.

Obsignata *iam epiſtola, Balbus ad me, Seruiliam rediſſe, confirmare non diſceſſuros. nunc exſpecto a te litteras.*

EXPLANATIO

Cavssae } Caeſarianae. Istos } Hirtium, & alios Caeſaris amicos. Caleant, } in agendis rebus acriter uerſentur: μεταφορικῶς: quale illud epiſt. 16. lib. 4. Iudicia calent, pro exercentur. Et epiſt. 2. l. 3. ad Q. fr. Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius. Et Coelius in epiſt. ad Ciceronem: Quod tibi ſupra ſcripſi, Curionem frigere; iam calet: nam feruentiſſime concerpitur. Ad *nonas* } ut in ſenatu adſim. nam eo die ſenatus erat futurus. epiſt. 9. Praesidia } magiſtratus in biennium deſignati; conſules quidem, Hirtius, & Panſa; poſt eos, D. Brutus, & L. Plancus. nam Caeſar, ad bellum Parthicum profecturus, paucis diebus ante, quam occideretur, deſignauerat magiſtratus in biennium: ut eſſent, qui ipſo abſente res urbanas adminiſtrarent. Dio. Per *ſe* } Bruto enim & Caſſio rem ad contentionem deducentibus, haec mala diuturna erunt, quae ipſa per ſe non eſſent. Verebatur enim Hirtius, ne Caſſius & Brutus eo conſilio diſcederent, ut, exercitu comparato, armati, redirent de rep. dimicaturi. ideo dixit Cicero: Iſti uerentur, ne noſtri plus animi habeant, quam habent. Seruiliam; } M. Bruti matrem, ſororem Catonis Vticenſis. Rediisse } Lanuuio, ubi filium, & Caſſium erat allocuta. Non *diſceſſuros* } Brutum & Caſſium ex Italia non exituros.

Cicero S. D. Attico. 7.

GRATVM, *quod mihi epiſtolas: quae quidem me delectarunt, in primis Sexti noſtri. dices, quia te laudat. puto mehercule id quoque eſſe cauſſae: ſed tamen etiam ante, quam ad eum locum ueni, ualde mihi placebat cum ſenſus eius de rep. tum ſcribendi cura. Seruius uero pacificator cum librariolo ſuo uidetur obiiſſe legationem, & omnes captiunculas pertimeſcere. debuerat autem, Non ex iure manu conſertum, ſed quae ſequuntur. Tu quoque ſcribes.*

EXPLANATIO

SEXTI } Pompeij. SERVIVS *uero pacificator* } Ser. Sulpicius iuriſconſultus, pacem curans inter ciues. CVM *librariolo ſuo* } cum librario, cuius uti opera ſolitus eſt. LEGATIONEM } cũ hunc, & illũ conueniat pacis cauſſa, quaſi legationem hãc de re ſuſceperit. OMNES *captiunculas pertimeſcere.* } quas diligenter uitare ſolent iuriſperiti. Agit Seruius de pace, ut legatus: agit caute, ut iuriſcõſultus, captiones timẽs. NON *ex iure manu conſertum* } Ennii uerſus: Non ex iure manu conſertũ, ſed mage ferro Rem repetunt, regnumq. petunt, uadunt ſolidaui. Quos uerſus apud Gellium licet uidere lib. 20. ca. 9. ep. 13. lib. 7. fam. & orat. pro Murena. Eſt aũt Ex iure manu conſertum uocare, litem intendere, in iudiciũ uocare. quod non eſt agendũ cum iis, qui libertatem nobis eripiunt: ſed ferro potius, ut ait Ennius, repetenda res eſt. SED *quae ſequuntur.* } ſequuntur haec: Sed mage ferro Rem repetunt &c. Quae Seruius agere debuit, non, ut agit, de iure diſputare, pacis conciliandae gratia. TVQVE *ſcribes.* } ad Seruium ſcribes, quid eum facere par ſit.

Cicero S. D. Attico. 8.

POST *tuum diſceſſum binas a Balbo, nihil noui: itemq. ab Hirtio, qui ſe ſcribit uehementer offenſum eſſe ueteranis. exſpectat animus, quidnam agant de kal. Martijs. miſi igitur Tironem, & cum Tirone plures, quibus ſingulis, ut quid accidiſſet, daret litteras. atque etiam ſcripſi ad Antonium de legatione: ne, ſi ad Dolabellam ſolum ſcripſiſſem, iracundus homo commoueretur. quod autem aditus ad eum difficilior eſſe dicitur, ſcripſi ad Eutrapelum, ut is ei meas litteras rederet, legatione mihi opus eſſe. honeſtior eſt uotiua: ſed licet uti utraque. De te quaeſo etiam atque etiam uide. uelim poſſis coram: ſi minus, litteris idem conſequemur. Graeceius ad me ſcripſit, C. Caſſium ſibi ſcripſiſſe, homines comparari, qui armati in Tuſculanum mitterentur. id quidem mihi non uidebatur: ſed cauendum tamen, ut ille,* quae plures uident. *debet aliquid craſtinus dies ad cogitandum nobis dare. Vale.*

EXPLANATIO

VETERANIS } quod tam frequentes Romam uenerint, ſpe nouatum rerum a conſulibus incitati. Puto enim ſignificari quod eſt in 1. Philippica: Veterani qui appellabantur, quibus hic ordo diligentiſſime cauerat, non ad conſeruationem earum rerum, quas habebant, ſed ad ſpem nouarum praedarum incitabantur. DE *Kal. Martiis* } de eo, quod eo die agere decreuerunt. ſed locum hic eſſe Kalendis Martijs non uideo: Iunijs poſſet eſſe: quibus, futurum erat, ut ageretur in ſenatu de commodis ueteranorum. fam. epiſt. 2. lib. XI. EVTRAPELVM } Volumnium Eutrapelum, Antonij familiariſſimum, qui etiam illi amicam ſuam Cytheridem conceſſerit. fa. ep. ult. l. 9. & Seruius in ult. ecloga. VTRAQVE } utar tam prouinciali, quam uotiua. DE *te* } ſcripſerat Atticus, ſibi quoque in animo eſſe legationem liberam petere, ſed uſurum in ea re Ciceronis conſilio. uide epiſt. 9. CORAM } mecum de tua legatione deliberare. VT *ille* } ut poeta ille ſcriptum reliquit. uidetur enim illud, Cauendum quae plures uident, de uetere poeta ſumptum.

Cicero S. D. Attico. 9.

II. *non. ueſperi a Balbo redditae mihi litterae, fore nonis ſenatum, ut Brutus in Aſia, Caſsius in Sicilia frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarent. o rem miſeram: primum ullam ab iſtis, dein, ſi aliquam, hanc legatariam prouinciam: atque haud ſcio, an melius ſit, quam ad Eurotam ſedere. ſed haec caſus gubernabit. ait autem, eodem tempore decretum iri, ut & iis, & reliquis praetorijs prouinciae decernantur. hoc certe melius, quam illa Perſicae porticus. nolo enim Lacedaemonem longinquam Lanuuium exiſtimari. rides, inquies, in talibus rebus? quid faciam? plorando feſſus ſum. Dij immortales, quam me conturbatum tenuit epiſtolae tuae prior pagina. quid autem iſte in domo tua caſus armorum? ſed hunc quidem nimbum cito tranſiiſſe laetor. tu quid egeris tua cum triſti, tum etiam difficili ad conſiliandum legatione, uehementer exſpecto. eſt enim inexplicabilis: ita circumſidemur copijs omnibus. me quidem Bruti litterae, quas oſtendis a te lectas, ita perturbarunt, ut, quamquam ante egebã conſilio, tamen animi dolore ſim tardior. ſed plura, cum iſta cognoro. hoc autem tempore, quod ſcriberem, nihil erat, eoq. minus, quod dubitabam, tu has ipſas litteras eſſes ne accepturus. erat enim incertum, uiſurus ne te eſſet tabellarius. ego tuas litteras uehementer exſpecto.*

EXPLANATIO

VLLAM *ab iſtis*, ʒ ullam prouinciam accipere a Caeſarianis? Maluiſſet enim Cicero utrumque in urbe manere;quod ijs praeſentibus magnum praeſidiũ reſp. uideretur habitura. LEGATARIAM ʒ per contemptum; quod quaſi legati ad curandum frumentum mitterentur. Scribit Appianus libro III. ſenatum Bruto & Caſſio timentem,demandato rei frumentariae munere,honeſte illos amandaſſe. AD *Eurotam* ʒ uſque eo legatariam iſtam prouinciam parui facio,ut neſciam,utrum ea ſit melius uti, quam prorſus nihil agere,& Lanuuij ſedere. Lanuuij enim erat Brutus. *Eurotam*: fluuium Laconiae. Lanuuij pictum in porticu, quae Perſice dicebatur, fortaſſe quod in ea ſimulacrum pugnae fuerit, qua Perſae a Graecis caeſi ſunt. PROVINCIAE *decernantur* ʒ ad quas ex praetura proficiſcantur. nunc enim & Caſſius & Brutus praetores erant,neque prouincias poterant adminiſtrare niſi poſt confectum annuum praeturae tempus. interea datum negotium,ut frumentum curarent. NOLO *enim &c.* ʒ quia Eurotam nominaui, fortaſſe poteras accipere de Lacedaemone, quam praeterfluit Eurotas: ideo addidi de Perſice porticu: ut intelligeres, me de Eurota picto locutum, & Lanuuium ſignificare, non Lacedaemonem,quae longe abeſt. Beſſarionis liber hic habet, Lacedaemouem cum Lanuuium exiſtimauit. quod eſſe mendoſum conſtat. CASVS *armorum* ʒ rixam ſignificat neſcio quam in Attici domo ortam,ita,ut ad arma uentum ſit. NIMBVM *cito tranſiſſe* ʒ rixam mature ſedatam. TRISTI ʒ quod Atticus legationis ſpecie migrare alio uellet, ne tam turbulenta in urbe uiueret. DIFFICILI *ad conſiliandum* ʒ de qua ego tibi conſilium dare non facile poſſim. Hac de re in epiſtola proxima ſuperiore, his uerbis: De te quaeſo etiam atque etiam uide.

Cicero S. D. Attico. 10.

O BRVTI *amanter ſcriptas: o iniquum tuum tẽpus, qui ad eum ire non poßis. ego autem quid ſcribam? ut beneficio iſtorum utantur? quid turpius? ut moliantur aliquid? nec audent,nec iam poßunt. age, quieſcant auctoribus nobis? quis incolumitatem praeſtat? ſi uero aliquid de* Decimo *gratius; quae noſtris uita, etiam ſi nemo moleſtus ſit? ludos uero non facere, quid foedius? frumentum imponere,quae eſt alia* Dio*nis legatio? aut quod munus in rep. ſordidius? prorſus quidem conſilia tali in re ne iſs quidem tuta ſunt, qui dant: ſed poſſim id negligere proficiens: fruſtra uero quid ingrediar? matris conſilio cum utatur, uel etiam precibus, quid me interponam? ſed tamen cogitabo, quo genere utar litterarum: nam ſilere non poſſum. ſtatim igitur mittam uel Antium, uel Circaeos. Vale.*

EXPLANATIO

QVID *ſcribam?* ʒ ad Brutum, & Caſſium. BENEFICIO *iſtorum* ʒ curatione frumentaria. SI *uero aliquid de Decimo gratius*; ʒ ſi quid de Decimo Bruto laetius affertur, ut de Antonio repulſo, de prouincia Gallia in ſenatus poteſtate retenta: quae noſtris,ideſt Bruto,& Caſſio,uita?quaſi dicat,obſcura prorſus,& inhonorata, qui Lanuuij ſedendo tempus triuerint. Antiquus liber Caualcantis: Si uero aliquid de D. gratiusq.noſtris: ut nulla ſere mutatione locũ, ut opinor, reſtituerim. LVDOS *uero non facere* ʒ praetores ludos facere ſoliti erant.ideoq.turpe dicit futurum M. Bruto,ſi eos praetermiſiſſet.qui poſtea conſtituit,ut abſente ſe fierent,cum ipſe in urbe tuto eſse non poſset. ep.XI. & Plutarchus. FRVMEMTVM *imponere* ʒ mandare Bruto, & Caſſio, ut frumentum curent, hoc eſt eos ſpecie legationis tamquam in exſulium mittere: ſicuti Dionyſius tyrannus Dionem ablegauit; cum tamen eum diceret non in exſulium a ſe miſsum, ſed paullulum ſeceſſiſse.Plutarchus,& Probus.quamquam apud eos legationis nulla mentio.ſed potuit Dionyſius,ad tollendam inuidiam facti,inter cetera & hoc fingere,Dionem a ſe legatum aliquo miſsum. PRORSVS *quidem &c.* ʒ in tali re ſi quis uelit illis conſilium dare,ſine periculo non poſſit: ſed ego,ſi modo quid proficere,& illos conſilio iuuare poſsem,periculum negligerem. FRVSTRA ʒ quia nihil proficerem,etiam ſi proponerem illi quod maximeglorioſum eſset.me.n. non audiret,qui matri talibus in rebus obtemperet. CVM *utatur* ʒ Brutus. QVO *genere utar litterarum* ʒ ad illos. MITTAM ʒ litteras uel Antium,uel Circaeos.nã alterutro in loco futuri erant Brutus,& Caſſius.

Cicero S. D. Attico. II.

ANTIVM *ueni ante* VI. *kal. Bruto iucundus noſter aduentus.deinde,multis audientibus,Seruilia, Tertulla, Porcia, quaerere, quid placeret. aderat etiam Fauonius. ego, quod eram meditatus in uia, ſuadere,ut uteretur Aſiatica curatione frumenti,nihil eſſe iam reliqui,quod ageremus,niſi ut ſaluos eſse: in eo etiam ipſi reip. eſse praeſidium. quam orationem cum ingreſsus eſsem, Caßius interuenit.ego eadem illi repetiui.hoc loco, fortibus ſane oculis, Caßius, (Martem ſpirare diceres) ſe in Siciliam non iturum. ego ne ut beneficium accepiſse in contumelia? quid ergo agis? inquam. at ille, in Achaiam ſe iturum. quid tu, in-*

quam,Brute? Romam,inquit,ſi tibi uidetur. mihi uero minime: tuto enim non eris. quid, ſi poſſem eſſe? placeret ne? atque ut omnino neque nunc, neque ex praetura in prouinciam ires: ſed auctor non ſum, ut te urbi committas. dicebam ea, quae tibi profecto in mentem ueniunt, cur non eſſet tuto futurus. multo inde ſermone querebantur, atque id quidem Caßius maxime, amiſſas occaſiones; Decimumq. grauiter accuſabat. ea negabam oportere praeterita: aſſentiebar tamen. cũq. ingreſſus eſſem dicere, quid oportuiſſet, nec uero quidquam noui, ſed ea, quae quotidie omnes; nec tamen illũ locum attingere, quemquam praeterea oportuiſſe tangi, ſed ſenatum uocari, populum ardentem ſtudio uehemẽtius incitari, totam ſuſcipere remp. exclamat tua familiaris: Hoc uero neminem umquam audiui. ego repreſſi. ſed & Caſſius mihi uidebatur iturus; (etenim Seruilia pollicebatur ſe curaturam, ut illa frumenti curatio de S. C. tolleretur) & noſter cito deiectus eſt de illo inani ſermone: uelle enim ſe dixerat. conſtituit igitur, ut ludi, abſente ſe, fierent ſuo nomine. proficiſci autem mihi in Aſiam uidebatur ab Antio uelle. ne multa nihil me in illo itinere, praeter conſcientiam, delectauit. non enim fuit committendum, ut ille ex Italia prius, quam a me conuentus eſſet, diſcederet. hoc dempto munere amoris, atque officij, ſequebatur, ut mecum ipſe:

Ἡ δεῦρ' ὁδός σοι τί δυνᾶται νῦν θεοπρόπε?

prorſus diſſolutum offendi nauigium, uel potius diſſipatum. nihil conſilio, nihil ratione, nihil ordine. itaque etſi ne antea quidem dubitaui, tamen nunc eo minus, euolare hinc, idq. quamprimum, ubi

Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam.

Sed heus tu, ne forte ſis neſcius Dolabella me ſibi legauit ad IV. non. Apr. id mihi heri ueſperi nunciatum eſt. uotiua ne tibi quidem placebat. etenim erat abſurdum, quae, ſi ſtetiſſet reſp. uouiſſem, ea me, euerſa illa, uota diſſoluere. & habent, opinor, liberae legationes definitum tempus lege Iulia, nec facile addi poteſt: idq. adeo genus legationis, ut, cum uelis, introire, exire liceat. quod nunc mihi additum eſt. bella eſt autem huius iuris quinquennij licentia. quamquam quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium uidctur. ſed βλάσφημα *mittamus. Vale.*

EXPLANATIO

SERVILIA, *Tertulla, Porcia,* } matre, ſorore, coniuge M. Bruti. VT *ſaluos eſſe* } ut ſaluti conſuleremus: uel, ut ſaluus eſſe poſſet. ſic enim licet explanare, cum in antiquo Caualcantis libro, VT ſaluus eſſe, ſcriptum ſit. MARTEM *ſpirare* } terribile quiddam adſpectu praeſeferre. quod de Scaeuola infra Graece dixit, ἄρη πνέων, ep. 4. lib. 3. ad Q. fr. IN *Siciliam* } rei frumentariae cauſſa. ep. 9. EGO *ne* } egone, Caſſius aiebat, ut beneficium accepiſſe uidear in contumelia? ut, quae contumelia eſt, eam beneficij loco ponam? Clarius explanemus. Si hac, inquit, frumentaria uterer curatione, quodam modo fateri uiderer, beneficium mihi eſſe datum, cum ego ita ſentiam, tam ſordido munere demandato, non datum beneficium, ſed impoſitam contumeliam. NEQVE *nunc* } quia tum gerebat praeturam Brutus. DECIMVMQ. *grauiter accuſabat* } qui cum & Galliam prouinciam, & in ea tres legiones haberet, otioſus nihil pro rep. moliretur. QVID *oportuiſſet* } ab illis fieri. QVEMQVAM *praeterea oportuiſſet tangi* } etiam M. Antonium oportuiſſe occidi. Id autem M. Brutus uetuerat, ut tantummodo tyrannum odiſſe uiderẽtur. Sed, quoniam uideo eſſe antiquos libros, a quibus abſit dictio, Tangi; uenio in opinionem, diſtinctione mutata, ſic eſſe legendum: Nec tamen illum locum attingere quemquam praeterea oportuiſſe, ſed ſenatum uocare, populum ardentem ſtudio uehementius incitare, totam ſuſcipere rempublicam: VT actiue, quemadmodum grammatici loquuntur, omnia ponantur. SENATVM *uocari* } uide ep. 10. & 20. lib. 14. TVA *familiaris* } Seruilia Bruti mater. ITVRVS } in Achaiam. NOSTER } Brutus. epiſt. 12. INANI *ſermone* } cum dixit, ſe Romam iturum. VELLE *enim ſe dixerat* } uti Aſiatica curatione frumenti. ἡ δεῦρ' ὁδὸς *&c.* } ueteris poetae ſenarium uſurpans, loquitur ad ſe ipſum: Quid profeciſti o Cicero hoc tuo ad Brutum itinere? nihil ſane: tantum amori ſatis atque officio feciſti. PELOPIDARVM } malorum ciuium. epiſt. 12. lib. 14. integer ſenarius eſt: Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam. uſus eſt Cicero eodem uerſu & in epiſtola ad Curium, libro VII. fam. mutatis paulliſper uerbis, ſententia tamen & metri ratione ſeruata, ſic: Nec Pelopidatum nomen, neque facta audiã. AD IV. *non. Apr.* } ut ad IV. non. Apr. cum eo legatus in Syriam proficiſcar. VOTIVA } legatio. SI *ſtetiſſet* } ſi dij darent, ut reſp. ſtaret; uoui. cum autem reſp. non ſtet, ſed euerſa plane ſit; cur uota diſſoluam, cum id, cuius cauſſa uoui, non ſucceſſerit? Sic & Liuius lib. XXI. C. Atilius Serranus praetor uota ſuſcipere iuſſus, ſi in X. annos reſp. eodem ſtetiſſet ſtatu. & lib. XXX. Conſulibus imperatum, ut ludos magnos facerent, quos T. Manlius Torquatus dictator uouiſſet, ſi eodem ſtatu reſp. ſtaret. LIBERAE *legationes* } quarum in numero uotiua erat. dabantur enim priuatae rei cauſſa. IDQ. *adeo genus legationis* } liberae. QVOD *nunc mihi additum eſt* } ut, quamquam non ſit haec mea libera legatio, liceat mihi tamen introire, exire, cum uelim. QVINQVENNII *licentia* } ut legatus per quinquennium abeſſe poſſim. CONTRAHI } cum res ad bellum, & caedem ſpectare uideatur. Βλάσφημα *mittamus* } ne nobis male ominemur, quaſi ad quinquennium uicturi non ſimus.

Cicero S. D. Attico. 12.

BENE mehercule de Buthroto. at ego Tironem ad Dolabellam cum litteris, quia iuſſeras, miſeram. quid nocet? De noſtris autem Antiatibus ſatis uidebar plane ſcripſiſſe, ut non dubitares, eſſent quin otioſi futuri, uſuriq. beneficio Antonij contumelioſo. Caſſius frumentariam rem aſpernabatur. eam Seruilia ſub-

laturam s. c. ſe eſſe dicebat. noſter uero, καὶ μάλα σεμνῶς, in Aſiam; poſtea quam mihi eſt aſſenſus, tuto ſe Romae eſſe non poſſe. ludos enim abſens facere malebat. ſtatim autem ſe iturum, ſimul ac ludorum apparatum ijs, qui curaturi eſſent, tradidiſſet. nauigia colligebat: erat animus in curſu. interea in eiſdem locis erant futuri. Brutus quidem ſe aiebat Aſturae. L. quidem Antonius liberaliter litteris ſine cura me eſſe iubet. habeo unum beneficium: alterum forte, ſi in Tuſculanum uenerit. o negotia non ferenda, quae feruntur tamen. τὴν δ' αἰτίαν τῶν βρούτων τίς ἔχει? Octauiano, ut perſpexi, ſatis ingenij, ſatis animi: uidebaturq. erga noſtros ἥρωας ita fore, ut nos uellemus, animatus. ſed quid aetati credendum ſit, quid nomini, quid hereditati, quid κατηχήσει, magni conſilij eſt: uitricus quidem nihil cenſebat; quem Aſturae uidimus. ſed tamen alendus eſt, &, ut nihil aliud, ab Antonio ſeiungendus. Marcellus praeclare, ſi praecipit noſtro noſtri: cui quidem ille deditus mihi uidebitur: Panſae autem, & Hirtio non nimis credebat. bona indoles, ἐὰν διαμένῃ.

EXPLANATIO

CVM *litteris* ʒ de re Buthrotia. QVID *nocet* ʒ quamquam, tu ſcribis, bono loco Buthrotiam rē eſſe: tamen quid nocet ad Dolabellam ea de re litteras miſiſſe? DE *noſtris autem Antiatibus* ʒ intelligit Brutum, & Caſſium; & Antiates appellat, quod Antij morarentur. VSVRIQ. *beneficio Antonij* ʒ abfuturi ab urbe, quod Antonius conſul illis concedebat. alioqui, cum praetores eſſent, abeſſe non licuiſſet. CONTVMELIOSO ʒ quia, cum illis Antonius daret, ut abeſſe poſſent; adiunxit deinde, ut alter in Aſia, alter in Sicilia frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarent. in quo uidebatur eſſe contumelia. nullum. n. munus in rep. ſordidius. ep. 1. lib. 14. NOSTER, ʒ Brutus. *καὶ μάλα σέμνος* ʒ dixit *εἰρωνικῶς*: quod Brutus, ut ad illuſtrem & glorioſam prouinciam, ſic ad ſordidā rei frumentariae curationē aequo animo proficiſceretur. ſic Plutarchus de Cicerone, cum, affectis ſupplicio coniuratis, magno optimatū comitatu inſignis domum redijt. *αἱ δὲ γυναῖκες ἐκ τῶν τεγῶν προὔφαινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θέᾳ τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ πομπῇ τῶν ἀρίστων μάλα σεμνῶς ἀνιόντος.* IN *Aſiam* ʒ erat profecturus. SINE *cura me eſſe iubet.* ʒ uult me nō timere Tuſculani mei diuiſionem. hoc primum eſt beneficium, quia me iubet eſſe ſine cura: alterum fortaſſe conſequetur: quod? hoc, inquam, ſi in Tuſculanum uenerit; ideſt, ſi ad diuiſionem uenerit eorum praediorum, quae ſunt in agro Tuſculano: forte enim, quod litteris pollicetur, id re praeſtabit, ut mea praedia in diuiſione excipiat. Philippica v. *τὴν δ' αἰτίαν &c.* ʒ cauſſam Brutorum, quis erat, qui tueretur? animatus quidem erga eos ita, ut uellemus, fore uidetur Octauianus; ſed, quid aetati credēdum ſit, quid nomini, quid hereditati, quid *κατηχήσει*, magni conſilij eſt, quod: & adoleſcens eſt, & Caeſaris cognomine appellatur, & hereditatem habet ab illo relictam, & utitur eorum conſilio, qui Caeſarem amant mortuum, noſtris liberatoribus inimici. *κατήχησις* enim ualet inſtructio, eruditio, doctrina, conſilium. habebat autem Octauianus apud ſe non qui illum ad pacem hortarentur, ſed qui ad perſequendam Caeſaris mortem incitarent, ut eſt epiſt. 12. lib. 14. Octauium nego poſſe bonum ciuem; ita multi circumſtant, qui quidem noſtris mortem minitantur. VITRICVS ʒ Philippus, Octauiani uitricus, nihil ei cenſebat eſſe credendum, propter aetatem, propter nomen, &c. MARCELLVS ʒ hic Octauiani ſororem in matrimonio habebat; eiuſq. pater fuit, cuius mortem Virgilius deplorat in ſexto: Heu miſerande puer, ſi qua facta aſpera rumpas, Tu Marcellus eris. NOSTRO *noſtri* ʒ Quincto Quincti filio. hoc ad Attici epiſtolam refero; qui ſcripſerat, Marcellum Quincto filio praecipere, quas partes in rep. ſequeretur; quod antea ualde familiaris Antonio fuerat: & eidem poſtea fuit inimicus. Philippica 3. ILLE ʒ Quinctus filius, uel Octauianus. *ἐὰν διαμένῃ* ʒ ſi permanſerit. & hoc uel ad Quinctum, uel ad Octauianum referri poteſt. malim tamen ad Octauianum.

Cicero S. D. Attico. 13.

VIII. Kal. duas a te accepi epiſtolas: reſpondebo igitur priori prius. Aſſentior tibi, ut nec duces ſimus, nec agmen cogamus, faueamus tamen, Orationem tibi miſi. eius cuſtodiendae, & proferendae arbitrium tuum. ſed quando illum diem, cum tu edendum putes? Inducias, quas ſcribis, non intelligo fieri poſſe. melior eſt ἀναντιφωνησία: qua me uſurum arbitror. Quod ſcribis, legiones duas Brundiſium ueniſſe: uos omnia prius: ſcribes igitur, quicquid audieris. Varronis διάλογον exſpecto. Iam probo ἡρακλείδειον, praeſertim cum tu tantopere delectere. ſed, quale uis, uelim ſcire. Quod ad te antea, atque adeo prius ſcripſi, (ſic enim mauis ad ſcribendum tibi uere dicere) feciſti me acriorem. ad tuum iudicium, quod mihi erat notū, addidiſti Peducaei auctoritatem, magnā quidem apud me, & in primis grauem. enitar igitur, ne deſideres aut induſtriam meam, aut diligentiam. Vectenum, ut ſcribis; & Faberium foueo. Clodium nihil arbitror malitioſe. quamquam, ſi quid egerit de libertate retinenda, qua certe nihil eſt dulcius, tibi aſſentior. Ita ne Gallo? o hominem nequam. quid enim dicam aliud? cautum Marcellum, me ſic, ſed non tamen cautiſſimum. Longiori epiſtolae, ſuperioriq. reſpondi. nunc breuiori, propriorig. quid reſpondeam, niſi eam fuiſſe dulciſſimam? Res Hiſpanienſes ualde bonae. modo Balbilium incolumem uideam, ſubſidium noſtrae ſenectutis. De Anniano item, quod me ualde obſeruat Viſellia. ſed haec quidem humana. De Bruto te nihil ſcire dicis: ſed Selicia, ueniſſe M. Scaptium, eumq. non qua pompa, ad ſe tamen clam uenturum, ſciturumq. me omnia. quae ego ſtatim. interea narrat eadem, Baſſi ſeruum ueniſſe, qui nunciaret, legiones Alexandrinas in armis eſſe, Baſſum arceſſi, Caſſium exſpectari. quid quaeris? uidetur reſp. ius ſuum recuperatura. ſed

*ne quid ante. noſti horum exercitationem in latrocinio,
& amentiam. Dolabella, uir optimus, etſi cum ſcribe-
bam; ſecunda menſa appoſita, ueniſſe eum ad Baias au
diebam, tamen ad me ex Formiano ſcripſit. quas litte-
ras, cum e baineo exiſſem, accepi, ſeſe de attributione
omnia ſumma feciſſe. Vectenum accuſat. tricatur ſci-
licet, ut homo talis. ſed ait totum negotium Sextium no
ſtrum ſuſcepiſſe, optimum quidẽ illum uirum, noſtriq.
amantiſſimum: quaero autem, quid tandem Sextius in
hac re facere poſſit, quod non quiuis noſtrũ? ſed, ſi quid
praeter ſpem erit, facies ut ſciam. ſin eſt, ut arbitror,
negotium perditum; ſcribes tamen, neque iſta res com-
mouebit. Nos hic* φιλοσοφούμεθα; *(quid enim aliud?)
&* τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος *magnifice explicamus, προ-*
σφωνοῦμενq. *Ciceroni. qua de re enim potius pater fi-
lio? deinde alia. quid quaeris? exſtabit opera peregrina-
tionis huius. Varronem hodie, aut eras uenturum puta
bant. ego autem in Pompeianum properabam; non quo
hoc loco quidquam pulchrius; ſed interpellatores illic
minus moleſti. ſed perſcribe quaeſo, quae cauſſa ſit
Myrtillo: (poenas quidem illum pependiße audiui)
& ſatis ne patet, unde corruptus. Haec cum ſcriberem,
tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perla-
tam. hui quam timeo, quid exiſtimes. etſi quid ad me?
quae non ſit foras proditura, niſi rep. recuperata: de
quo quid ſperem, non audeo ſcribere. Vale.*

EXPLANATIO

NEc *duces ſimus, nec agmen cogamus.* } ut nullum in his diſſenſionibus neque magnum, neque par-
uum munus ſuſcipiamus, faueamus tamen remp. defendentibus. metaphora ſumpta de re mili-
tari. ORATIONEM *tibi miſi.* } quae non exſtat: nam Philippicae poſt hoc tempus habitae. QVAN-
DO *illum diem* } quando ita liberi uiuemus, ut eam orationem tuto proferre poſſimus? INDVTIAS }
ſcribis fore optimum, ſi quae indutiae fieri poſſint inter hos, quorum animus ad pugnam & ad caedem
ſpectare uidetur. hoc non uideo qui fieri poſſit. melius eſt ſilere, de indutijs uerbum non facere. LE-
GIONES *duas* } M. Antonius Caium fratrem in Macedoniam miſit, qui legiones, quas ibi Cae-
ſar ad bellum Parthicum collocauerat, in Italiam tranſportaret. ad eaſq. ipſe Brundiſium mox pro-
fectus, cum eas primum ad urbem ducere inſtituiſſet, ut audiuit Octauij ſtudio atque uirtute firmo
praeſidio munitam eſſe remp. mutato conſilio in Galliam contra Decimum duxit. Puer egregius, in-
quit in epiſtola ad Cornificium, praeſidium ſibi primum, & nobis, deinde ſummae reip. comparauit.
qui niſi fuiſſet. Et Philippica 3. Quid hic uictor non audebit, qui ſenatum ſtipauerit armatis; armatos in
cella Concordiae, cum ſenatum haberet, incluſerit; ad legiones Brundiſium cucurrerit, cum exercitu
Romam ſit ad interitum noſtrum, & diſperditionem urbis uenire conatus? PRIVS } auditis. IAM
probo ἡρακλείδιον } quod antea petenti Attico ut aliquod ἡρακλείδιον ſcriberet, negauerat; ideo dicit,
Iam probo. epiſt. 5. SIC *enim mauis &c.* } hic facilius eſt ſententiam uidere, quam uerba reſtituere.
opem exſpectabimus antiquorum librorum. PEDVCAEI } Sex. Peducaei, Attici amiciſſimi, de quo ep.
1. lib. x. & in Attici uita. INDVSTRIAM } in ſcribendo. FOVEO } amplector omni ſtudio, ut amici
ſint. Alibi quoque hoc uerbum in hanc ſententiam uſurpatur. Vectenum quidem nominat epiſt. 15. lib.
x. Faberium autem epiſt. 24. lib. 12. & 22. lib. 14. fuit enim ſcriba Caeſaris, ab Appiano nominatus. CLO-
DIVM } apparet amicum Ciceronis eſſe. non enim poſt obitum P. Clodij uideo cauſſam fuiſſe, cur Ci-
cero Clodios non amaret. & fortaſſe hic eſt, quem commendat M. Bruto epiſt. 1. qui hoc anno tribunus
pl. deſignatus erat. ITA *ne Gallo?* } ignota res, & breuitate magis etiam obſcurata. MARCELLVM }
poteſt eſſe, qui Octauiam in matrimonio habuit, Octauiani ſororem, qui Auguſtus poſtea fuit. ME *ſic* }
me quoque non incautum. nam particula, Sic, minuendi uim habet, ut epiſt. ult. lib. xv. fam. Siue facta
ſunt, ſiue ſic, fiunt, narrant te, uenuſtiſſima. Et apud comicos. RES *Hiſpanienſes* } optima nunciantur
de Sex. Pompeio. is enim contra Caeſaris partes bellum parabat in Hiſpania. SELICIA, } forte legẽ-
dum, Seruilia: ut de Bruti matre intelligatur. ſed haec, ſiue Selicia, Siue Seruilia, ueniſſe aiebat Scaptium
a Bruto. Erat autem hic Scaptius natione Cyprius, Bruto familiaritate coniunctus. epiſt. 21. lib. 5. NON
qua pompa } non qua pompa olim ſolebat, non illo quo ſolebat inſignem comitatu. STATIM } ad
te ſcribam. ALEXANDRINAS, } quattuor legiones, quas e Pompeij, Craſſiq. clade diſperſas, Cleopa-
tra ſub Caeſare collectas retinebat. has cum A. Allienus a Dolabella miſſus educeret, Caſſius cum octo
legionibus in Palaeſtina adortus, omnes ad ſe traduxit. fam. epiſt. 12. lib. 12. & Appianus lib. 3. BASSVM
arceſſi } a legionibus Alexandrinis, quae illi tradere ſe uellet. De Caecilio Baſſo epiſt. 9. lib. 14. NE *quid*
ante } modo ne quid aute accidat. AD *Baias* } Baianas aquas Dolabella petierat ualetudinis cauſſa:
quarum ſalubritatem illi gratulatus eſt Cicero epiſtola, quae legitur lib. 9. fam. hoc principio: Gratulor
Baijs noſtris, ſi quidem, ut ſcribis, ſalubres repente factae ſunt. DE *attributione omnia ſumma feciſſe* } ut
ij. qui ipſi debent, mihi ſe ſoluturos pollicerentur. epiſt. 3. lib. 16. Attributa pecunia dicebatur, auctore
Pediano, quem in ſtipendium militum de aerario promptam tribuni aerarij adnumerare quaeſtori ſo-
lebant. deinde etiam ad alias res, non minus priuatas quam publicas, loquendi conſuetudo deflexit. exẽ-
plis plena ſunt omnia. VECTENVM *accuſat* } debitorem ſuum, qui ſibi, qua die promiſerat, non ſolue-
rit. SVSCEPISSE } quoniam ipſe ad Baias futurus eſſet, ut a debitoribus ſuis non poſſet exigere, quod
Ciceroni numeraturum ſe diceret. QVAERO *autem* } oſtendit Dolabellam eo conſilio rem differre,
ut numquam ſolueret. Cur, inquit, ſua nomina Sextio potius tradidit exigenda, quam nobis? quid po-
teſt in ea Sextius, quod quiuis noſtrum non poſſit? ſed uidelicet de ſolutione non cogitat: ideo nobis
nomina

nomina non aſſignauit. PRAETER *ſpem* ≷ ſi qua ſpes eſt exigendae a Dolabella pecuniae: quod ego quidem antea non ſperaui. itaque praeter ſpem erit, ſi quid exigetur. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος ≷ quae de officio ſunt. ſcribebat enim libros de officijs, quos ad filium miſit. TANTVM *quod* ≷ commodum, uix, tantum: ut in Verrem, Tantum quod hominem non nominat: cauſſam quidem totam perſcribit.

Cicero S. D. Attico. 14.

VI. KAL. accepi a Dolabella litteras, quarum exẽplum tibi miſi: in quibus erat, omnia ſe feciſſe, quae tu uelles. ſtatim ei reſcripſi, & multis uerbis gratias egi: ſed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc cauſſae ſumpſi, quod ex te ipſo coram antea nihil potuiſſem cognoſcere. ſed quid multa? litteras hoc exemplo dedi. Cicero S.D. Dolabellae cos. ſuo. Antea cum per litteras Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſummoq. erga ſe beneficio certior factus eſſem; cumq. tu ipſe etiam ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quae nos uoluiſsemus: egi tibi gratias per litteras ijs uerbis, ut intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuiſſe. poſtea uero quam ipſe Atticus ad me uenit in Tuſculanum huius unius rei cauſſa, tibi ut apud me gratias ageret, cuius eximiam quandam, & admirabilem in cauſſa Buthrotia uoluntatem, & ſingularem erga ſe amorem perſpexiſſet: teneri non potui, quin tibi apertius illud idem his litteris declararem. ex omnibus enim, mi Dolabella, ſtudijs in me, & officijs, quae ſumma ſunt, hoc, ſcito mihi & ampliſſimum uideri, & gratiſſimum eſſe, quod perfeceris, ut Atticus intelligeret, quantum ego te, quam tu me amares. quod reliquum eſt Buthrotiam & cauſſam; & ciuitatem, quamquam a te conſtituta eſt, (beneficia autem noſtra tueri ſolemus) tamen uelim, receptam in fidem tuam, a meq. etiam tibi commendatam, auctoritate, & auxilio tuo tectam uelis eſſe. ſatis erit in perpetuũ Buthrotijs praeſidijs; magnaq. cura, & ſollicitudine Atticum, & me liberaris; ſi hoc honoris mei cauſſa ſuſceperis, ut eos ſemper a te defenſos uelis. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. His litteris ſcriptis, me ad συντάξεις dedi: quae quidem, uereor, ne miniata caerula tua pluribus locis notandae ſint: ita ſum, μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus.

EXPLANATIO

QVAE *tu uelles.* ≷ de re Buthrotia. Συντάξεις ≷ ſcriptionem librorum περὶ τοῦ καθήκοντος. epiſt. 13. MINATA *cerula* ≷ Atticus in Ciceronis libris ea, quae non probaret, notare miniata cera ſolitus erat. epiſt.x.lib.16. Noſtrum, inquit, opus tibi probari laetor: ex quo ante ipſe poſuiſti, quae mihi florentiora ſunt uiſa tuo iudicio. cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam.

Cicero S. D. Attico. 15.

L. ANTONIO male ſit, ſiquidem Buthrotijs moleſtus eſt. Ego teſtimonium compoſui: quod, cum uoles, obſignabo. Tu nummos Arpinatum, ſi L. Fadius aedilis petet, uel omnes reddito. ego ad te alia epiſtola ſcripſi de HS CX, quae Statio curarentur. ſi ergo petet Fadius, ei uolo reddi; praeter Fadium, nemini. apud me item puto depoſitum: id ſcripſi ad Erotem, ut redderet. Reginam odi. me iure facere ſcit. ſponſor promiſſorum eius Ammonius: quae quidẽ erant φιλόλογα, & dignitatis meae, ut uel in concione dicere auderem. Saram autem praeterquam quod nefarium hominem cognoui, praeterea in me contumacem. ſemel eũ omnino dominae uidi. cum φιλοφρόνως ex eo quaererem, quid opus eſſet; Atticum ſe dixit quaerere. ſuperbiam autem ipſius reginae, cum eſſet trans Tiberim in hortis, commemorare ſine magno dolore non poſſum. nihil igitur cum iſtis: nec tam animum me, quam ſtomachum, non habere arbitrantur. Profectionem meam, ut uideo, Erotis diſpenſatio impedit. nam cum ex reliquis, quae nonis Apr. fecit, abundare debeam, cogor mutuari; quodq. ex iſtis fructuoſis rebus receptum eſt, id ego ad illud fanum ſepoſitum putabam. ſed haec Tironi mandaui, quem ob eam cauſſam Romam miſi. te nolui impeditum impedire. Cicero noſter quo modeſtior eſt, eo me magis cõmouet. ad me enim de hac re nihil ſcripſit, ad quem nimirum potiſſimum debuit. ſcripſit hoc autem ad Tironem, ſibi poſt kal. Apr. (ſic enim annuum tempus confici) nihil datum eſſe; tibi pro tua natura ſemper placuiſſe, teq. exiſtimaſſe id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum non modo liberaliter a nobis, ſed etiam ornate, cumulateq. tractari. quare uelim cures, (nec tibi eſſem moleſtus ſi per alium hoc agere poſſem) ut permutetur Athenas, quod ſit in annuum ſumptum, & ſcilicet Eros numerabit. eius rei cauſſa Tironem miſi. curabis igitur, & ad me, ſi quid tibi de eo uidebitur, ſcribes.

EXPLANATIO

L. ANTONIO *&c.* ≷ L. Antonius ſeptem uir agris diuidundis, quod Philippicae orationes oſtendunt, agri Buthrotij diuiſionem urgebat. TESTIMONIVM: ≷ quo teſtor ea, quae de Buthrotijs me preſente cum Caeſare ſunt acta. NVMMOS *Arpinatum* ≷ Arpinates nummos apud Ciceronem depoſuerant. AEDILIS ≷ aedilitas erat in Arpinati municipio: alius magiſtratus praeterea non creabatur. fam.

epiſt.

epiſt.12.li.13. Si *ergo* } ſuperiore uerſu κατὰ παρένθεσιν interpoſito, redit ad nummos Arpinatum. Item } praeter nummos Arpinatum puto pecuniae quiddam apud me depoſitum. Erotem } hic, ut antea diximus, Ciceronis rationes adminiſtrabat. Reginam } Cleopatram. ep.8.& 20.lib.14. Promisorum } Ciceroni quiddam ſpoponderat Hammonius pro regina. Cum *iſtis* } ſubintellige, ſit. Nolo, inquit, mihi quidquam eſſe cum iſtis. Nec *tam animum &c.* } putant me non modo animum non habere, ut ulciſci audeam, ſed nec ſtomachum, ut iraſcar. Profectionem *meam,* } in Graetiam.ep.13. & 16. lib.14. Dispensatio } male diſpenſauit Eros pecuniam ex meis nominibus exactam. Ex *reliquis* } Eros nonis Aprilibus rationes omnes confecerat: ſummaque facta, quantum pecuniae Ciceroni deberetur, quantum alijs ab ipſo, apparebat Ciceroni tantum pecuniae ſuperare, ut non modo non egere, ſed etiam abundare deberet. Reliquis: } reliqua fecerat Eros. quae Cicero haberet in nominibus. Eandem uocem uſurpauit epiſt.14.lib.16. Cum tanta reliqua ſint; ne Terentiae quidem adhuc quod ſoluam expeditum eſt. & epiſt.20. Ex *iſtis fructuoſis rebus receptum* } mercedes intelligit, quae Romae capiebantur ex inſulis, & aedibus locatis. epiſt.13. Ad *illud fanum* } quod erigere filiae cogitauerat. lib.xii. Sepositum *putabam* } nunc uideo id ab Erote in alias res erogatum. quod ſi ſepoſuiſſet ad fanum, ut ego exiſtimabam; nunc ea pecunia uti poſſem; cum interea cogor mutuare. Tironi *mandaui* } ut meas rationes cum Erote cognoſceret. epiſt.17.& 20. Nihil *datum eſſe* } in ſumptum huius anni. Numerabit } quantum tu Athenis filio permutandum curaueris, tantundem tibi Eros numerabit. Eius *rei cauſſa* } ut, cognitis cum Erote rationibus, curaret quod tibi numeraretur.

Cicero S. D. Attico. 16.

Tandem a Cicerone tabellarius: & mehercule litterae πεπινωμένως *ſcriptae: quod ipſum* προχοπὴν *aliquam ſignificaret. itemq. ceteri praeclara ſcribunt. Leonidas tamen retinet ſuum illud* adhuc. *ſummis uero laudibus Herodes. quid quaeris? uel uerba mihi dari facile patior in hoc, meq. libenter praebeo credulum. Tu uelim, ſi quid tibi eſt a tuis ſcriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias.*

Narro tibi: haec loca uenuſta ſunt, abdita certe, &, ſi quid ſcribere uelis, ab arbitris libera; ſed neſcio quo modo οἶκος φίλος*: itaque me referunt pedes in Tuſculanum: & tamen haec* ῥωπογραφία *ripulae uidetur habitura celerem ſatietatem. equidem etiam pluuias metuo, ſi prognoſtica noſtra uera ſunt: ranae enim* ῥητορεύουσιν. *Tu, quaeſo, fac ſciam, ubi Brutum noſtrum, & quo die uidere poſſim. Vale.*

EXPLANATIO

Πεπινωμένος } eleganter. Preclara *ſcribunt* } de filio. Retinet *ſuum illud, Adhuc* } Leonides cum Ciceronem meum in ſuis litteris laudat, ſemper adiungit, Adhuc: quaſi uereatur, ne diuturnum id non ſit futurum. Et fortaſſe ita ſcripſerat Leonides: Filius tuus adhuc praeſtat ſe, qualem uolumus. ep.16.lib.14. Summis *uero laudibus* } ſumme laudat filium Herodes. epiſt.17.lib.14. A *tuis* } qui Athenis tua negotia curant. Quod *pertineat ad me* } quo ſignificatur aliquid de filio. Narro *tibi:* } fecimus initium epiſtolae. ſic autem ſaepe Cicero locutus in rebus, quae tamquam nouae ſignificantur. epiſt.21.& lib.2.epiſt.xi. Haec *loca* } Pompeianum intelligit. epiſt.13. οἶκος φίλος } domum ſuam appellat Tuſculanum; quod ibi frequentior ſoleret eſſe, quam ubiuis adagium, οἶος φίλος, οἶκος ἄριστος. Et *tamen haec* } ut ommittam, quod οἶκος φίλος: praeterea quae nunc me delectat uirgultorum humiliumque plantarum in ripa fluminis deſcriptio, ea uidetur celerem habitura ſatietatem. Rane *enim:* ῥητορεύουσιν } declamitant, quaſi rhetorum more ſermonem frequentant. Graeci κοάζειν uocant. quod eſt imminentis pluuiae ſignum. unde illud Virgilij, Et ueterem in limo rane cecinere querellam. Et in Arateis uerſibus, a Cicerone conuerſis: in quibus cum alia prognoſtica ſunt, tum hoc de ranis. propterea dixit proxime, Prognoſtica noſtra: ut epiſt.1.lib.2. Prognoſtica mea propediem exſpecta.

Cicero S. D. Attico. 17.

Duas accepi poſtridie idus, alteram eo die datā, alteram idibus, prius igitur ſuperiori. De Bruto cum ſcies. De conſulum ficto timore cognoueram. Sica enim φιλοστόργως *ille quidem, ſed tumultuoſus ad me etiam illam ſuſpicionem pertulit. Quid tu autem,* τὰ μὲν διδόμενα*? nullum enim uerbum a Siregio. non placet. De Plaetorio uicino tuo, permoleſte tuli, quemquam prius audiſſe, quam me. De Syro prudenter. L. Antonium per Marcum fratrem, ut arbitror, facillime deterribis auctoritate, uel ui. ſed nō dum acceperas litteras. nec cuiquam, niſi L. Fadio aedili. aliter enim nec ante, nec iure fieri poteſt. Quod ſcribis tibi deeſſe* HS c. *quae Ciceroni curata ſint: uelim ab Erotes quaeras, ubi merces inſularum. Arabioni de Sito nihil iraſcor. ego de itinere, niſi explicato* Λ, *nihil cogito. quo idem tibi uideri puto. Habes ad ſuperiorem: nunc audi ad alteram. Tu uero facis, ut omnia, quod Seruiliae non dees, id eſt Bruto. De Regina gaudeo te nō laborare, certe etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tirone cognoui, & uocaui ipſum. Gratiſſimum, quod polliceris, Ciceroni nihil defuturum: de quo mirabilia Meſſalla; qui, Lanuuio rediens ab illis, uenit ad me. & mehercule*

cule ipſius litterae ſic & φιλοσόργως, et πινῶς ſcriptae, ut eas uel in acroaſi audeam legere. quo magis illi indulgendum puto. De Buciliano Sextium puto non moleſte ferre. Ego, ſi Tiro ad me, cogito in Tuſculanũ. Tu uero, quidquid erit, quod me ſcire par ſit, ſtatim. Vale.

EXPLANATIO

FICTO timore ǂ Antonius enim barbaris ſtipatus procedebat, cum ſibi fingeret timere, alijs re uera timorem incutere uellet. *τὰ μὲν διδόμενα* ǂ & prouerbium ignotum,& res,de qua ſcribit, propter breuitatem obſcurior. ep. 5. lib. 6. DETERREBIS ǂ efficies, ut Buthrotijs moleſtus non ſit. epiſt. 15. AVCTORITATE, *uel ui* ǂ antiquus liber Caualcantis, Anthroni uel ui: is qui fuit Beſſarionis, Antonij uel ui. locus male affectus,nec ſine ueterum exemplarium ope ſanabilis. LITTERAS ǂ quarum eſt principium,L Antonio male ſit: epiſt. 15. NEC *cuiquam* ǂ dederis nummos Arpinatum. uide epiſt. 17. MERCES *inſularum* ǂ merces,quae recipitur ex inſularum locatione. Inſula in urbe, domus eſt nullis cohaerentibus aedificijs agglutinata,quam undique uiae circumambiant. epiſt. 31. lib. 12. & 16. DE *itinere* ǂ de profectione mea in Graeciam. NISI *explicato*. ǂ niſi prius ita explicauero meas rationes, ut iis, quibus debeo,paratum ſit unde ſoluatur. hoc aperte epiſt. 20. Niſi explicata ſolutione non ſum diſceſſurus. Sententia quidem non obſcura: ſed illa nota λ, quae eſt etiam in meo antiquo libro,ea uero,obſcurum quidem eſt,quo modo ad ſolutionem pertineat: niſi ſi A, pro abſolutione, & abſolutionem pro ſolutione poſuit: ut eſt in Terrij antiquo libro. IDEST *Bruto* ǂ Seruiliae pecuniam numerauerat Atticus, quam illa Bruto daret in Aſiam proficiſcenti. nam ipſi Bruto circa Lanuuium moranti numerare Atticus non poterat: ire autem ad eum,apud Antonium & Caeſarianos ſuſpicioſum fuiſſet. mittebat igitur per Seruiliam. & opinor intelligi HS c, quae Bruto Italia cedenti ab Attico muneri miſſa, ſcribit Nepos in eius uita. EX *Tirone* ǂ quem Romam miſerat ea cauſſa, ut rationes Ciceronis,ab Erote adminiſtratas,cognoſceret. epiſt. 17. MESSALLA ǂ qui & ipſe Athenis fuerat ſtudiorum cauſſa. is Ciceroni de filio mirabilia narrabat. epiſt. 1. lib. 1. ad Q. fr. AB *illis* ǂ a Bruto, & Caſſio. IN *acroaſi* ǂ multis audientibus, in auditorum conuentu: quod alibi dixit,In concione. BVCILIANO ǂ Bucilianus & Sextius ex percuſſoribus Caeſaris fuerunt. de quibus etiam epiſt. 3. lib. 16. Appianus Bucolianum uocat.

Cicero S. D. Attico. 18.

XVII. kal. etſi ſatis uidebar ſcripſiſſe ad te,quid mihi opus ſit, & quid te facere uellem, ſi tibi commodum eſſet: tamen, cum profectus eſſem, & in lacu nauigarem, Tironem ſtatui ad te eſſe mittendum, ut ijs negotijs, quae agerentur, intereſſet. atque etiam ſcripſi ad Dolabellam,me, ſi ei uideretur, uelle proficiſci: petijq. ab eo de mulis uecturae itineris. ut in eis, cum intelligo te diſtentiſſimum eſſe qua de Buthrotijs, qua de Bruto,cuius etiam ludorum ſuorum curam,etiã adminiſtrationem ſuſpicor ex magna parte ad te pertinere: ut ergo in eiuſmodi re,tribues nobis paullum operae: nec enim multum opus eſt. mihi res ad caedem,et eam quidem propinquam, ſpectare uidetur. uides homines: uides arma. prorſus non mihi uideor eſſe tutus. ſin tu aliter ſentis,uelim ad me ſcribas. domi enim manere ſi recte poſſum, multo malo. Vale.

EXPLANATIO

IN *lacu* ǂ de hoc,opinor,lacu epiſt. 13. SI *ei uideretur* ǂ hoc dicit, quia uideri uolebat, ſe ideo diſcedere,quod a Dolabella mandata haberet, cuius legatus erat. epiſt. 20. DE *mulis* ǂ ut mulos mihi dandos curaret pro uectura itineris. publicis enim magiſtratibus & mulos, & tabernacula de publico dari ſolita, ipſe tradit libro ultimo in Verrem. VT *in eis* ǂ ut in talibus rebus, ut in eiuſmodi negotijs. refertur ad infra poſitum uerbum, Tribues. CVM *intelligo* ǂ Cum, ualet quoniam, ut alijs in locis. Quoniam, inquit, te eſſe diſtentiſſimum intelligo tum in re Buthrotia, tum in Bruti negotijs, iccirco non mihi a te multum operae,ſed,ut in eiuſmodi re, paullum tribui uolo. SVORVM ǂ hanc uocem arbitror abundare. de Bruti ludis ipſo abſente factis ep. 11. & 26. huius lib. & 4. lib. 16. praeterea hiſtorici fere omnes. VT *ergo in eiuſmodi re* ǂ recolligit prope dimiſſam ſententiam uſitata figura. nam, quia de occupationibus Attici longius membrum interpoſuerat, ad prima illa, Vt in eis, redit. MVLTO *malo* ǂ quam in Graeciam, aut quouis alio proficiſci.

Cicero S. D. Attico. 19.

QVIDNAM *eſt, quod audendum amplius de Buthrotijs? ſtetiſſe enim te fruſtra ſcribis. quid autẽ ſe refert Brutus? doleo mehercule te tam eſſe detentum. Quod decem hominibus referendum eſt acceptum, eſt illud quidem* ἐργῶδες, *ſed* ἀνεκτόν, *mihiq. gratiſſimum. De armis, nihil uidi apertius, fugiamus igitur, &, ut ais, coram. Theophanes quid uelit, neſcio. ſcripſerat enim ad me: cui reſcripſi, ut potui. mihi autem ſcripſit, uenire ad me ſe uelle, ut & de ſuis rebus, & quaedam, quae ad me pertinerent. tuas litteras exſpecto. uide quaeſo, ne quid temere fiat. Statius ſcripſit ad me, locutum ſecum eſſe Q. Ciceronem ualde aſſeueranter, ſe haec ferre non poſſe, certum ſibi eſſe ad Brutũ et Caſſium tranſire. hoc enimuero nũc diſcere aueo. hoc ego, quid ſit, interpretari non poſſum. poteſt aliquid iratus Antonio: poteſt gloriam nouam quaerere: poteſt totum eſſe* σχεδίασμα: *& nimirum ita eſt. ſed tamen & ego uereor, et pater conturbatus eſt: ſcit enim, quae ille de hoc, mecũ quidem* ἄφατα, *nolim. plane, quid uelit, neſcio. A Dolabella mãdata habebo, quae mihi uidebuntur, id eſt nihil. Dic mihi, C. Antonius uoluit ne fieri ſeptem uir? fuit certe dignus. De Menedemo eſt, ut ſcribis. facies omnia mihi nota. Vale.*

EXPLANATIO

QVIDNAM *eſt &c.* } cum omnia iam tentaueris, neque tamen quidquam impetraueris. STETISSE } exſpectantem, ut aliquid ex ſententia tua decerneretur. REFERT } ſibi in animo eſſe? DETENTVM } & de Buthrotijs, & de Bruto. ſupra. DECEM *hominibus* } homines appellauit, non uiros, per contemptum. nam ad agrorum diuiſionem Decemuiri creati erant. fa. epiſt. 20. lib. XI. REFERENDVM *eſt acceptum* } ut agros meos ne diuidant. ἐργῶδες, ſed ἀνεκτόν } laborioſum, ſed tolerabile. DE *armis* } rem ad caedem ſpectare. ET, *ut ais, coram* } his de rebus colloquemur. NE *quid temere fiat* } ne conſilium capiam temerarium, conſidera igitur diligenter, quid agendum; domi ne maneam, an, quod ſtatueram, alias regiones petam, Italia relicta. STATIVS: } libertus Q. Ciceronis. ep. 2. lib. 1. ad Q. fr. Q. CICERONEM } filium. uide ep. 21. σχεδίασμα } ſubitum & artificioſum conſilium, ut a patre pecuniam eliciat. SCIT *enim &c.* } ideo pater conturbatus eſt, quia ſcit quae Statius de filio ad me ſcripſit. MECVM *quidem* ἄφατα } mecum quidem Quinctus pater locutus eſt quaedam non dicenda. NOLIM } nollem, tranſiret ad Brutum & Caſſium Quinctus filius. eſſet enim uerendum, ne iratus ob eam rem Antonius ſuam deinde iracundiam in nos exerceret. QVID *uelit* } putat Cicero malitiam ſubeſſe, & Statium ac Quinctum eam fallaciam excogitaſſe ad emungendam a patre pecuniam. Plane, inquit, ignoro, hoc ſtratagemate quid ſibi uelit Quinctus filius. ID *eſt nihil.* } Dolabella mihi in mandatis dabit, quod uoluero, id eſt prorſus nihil. Cum enim Cicero ius exeundi, quo uellet, ideo haberet, quia legatus eſſet Dolebellae: tamen dari tibi ab eo mandatorum aliquid uolebat, ne diſcedere ſine cauſſa uideretur. neque uero tam ipſa mandata, quam ſpeciem mandatorũ aliquam quaerebat. ideo dicit, Id eſt nihil. & in epiſtola, quae ſequitur proxima: Dolabellae mãdata ſint quaelibet, modo aliquid, uel quod Niciae nunciem. SEPTEMVIR? } ita ne eſt ut ſcribis, C. Antonium uoluiſſe fieri ſeptemuirum? Septemuiros autem diuidundis agris praefuiſſe, perſpicue notum ex Philipp. XIII. FVIT *certe dignus* } hoc ad hominis contemptum. nam in ſeptemuiratu nulla fere dignitas.

Cicero S. D. Attico. 20.

EGI *gratias Vecteno. nihil enim potuit humanius. Dolabellae mandata ſint quaelibet, modo aliquid, uel quod Niciae nunciem. quis enim haec, ut ſcribis, * anteno? nunc dubitare quemquam prudenter, quin meus diſceſſus deſperationis ſit, non legationis? Quod ais, extrema quaedam iam homines de rep. loqui, & eos quidem uiros bonos: ego, quo die audiui illum tyrannum in concione clariſſimum uirũ appellari, ſubdiffidere coepi: poſtea uero quam tecum Lanuuij uidi noſtros tantum ſpei habere ad uiuendum, quantum accepiſſent ab Antonio, deſperaui. itaque, mi Attice, fortiter hoc uelim accipias, ut ego ſcribo. genus illud interitus, quo * caſurus eſt, foedum duces, & quaſi denunciatum nobis ab Antonio, ex hac naſſa exire conſtitui, non ad fugam, ſed ad ſpem mortis melioris. haec omnis culpa Bruti. Põpeium Cartheiae receptũ ſcribis. iam igitur contra hũc exercitum. utra ergo caſtra? media enim tollit Antonius. illa infirma, haec nefaria. properemus igitur. ſed iuua me conſilio, Brundiſio ne, an Puteolis. Brutus quidem ſubito: ſed ſapienter.* πάσχω τι: *quando enim illũ? ſed humana ferenda. tu ipſe cum uidere non potes. dij illi mortuo, qui umquam Buthrotium. ſed acta miſſa. uideamus, quae agenda ſint. Rationes Erotis, etſi ipſum non dum uidi, tamen & ex litteris eius, & ex eo, quod Tiro cognouit, propemodum cognitas habeo. uerſuram ſcribis eſſe faciendam menſium quinque, id eſt ad kal. Nou. HS CC: in eam diem cadere nummos, qui a Quincto debentur. uelim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere, me eius rei cauſſa Romam uenire; ſi te ea res nihil offendet, uideas, unde nummi ſint, mihi feras expẽſum. hoc uideo in praeſentia opus eſſe. reliqua diligentius ex hoc ipſo exquiram, in his, de mercedibus dotalium praediorum: quae ſi fideliter Ciceroni curabũtur, quamquam uolo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. equidem uideo mihi quoque opus eſſe uiaticum: ſed id ex praedijs, ut cadet, ita ſoluetur. mihi autẽ opus*

eſt

eſt uniuerſo quidem: etſi mihi uidetur iſte, qui umbras timet, ad caedem ſpectare: tamen, niſi explicata ſolutione, non ſum diſceſſurus. ſit ne autem excitata, necne, tecum cognoſcam. Hanc putaui me a manu ſcribendã: itaque feci. De Fadio, ut ſcribis: utrique alij nemini. reſcribas uelim hodie. Vale.

EXPLANATIO

SINT *quaelibet,*} mandet mihi quidlibet Dolabella, modo aliquid. VEL *quod Niciae nunciem*} quem Dolabella praemiſerat in prouinciam. ep.9.l.14. VT *ſcribis ante? ne*} forte ſic: Vt ſcribis, ante me? ſubaudi, perferet: ita ſum propere diſceſſurus. deinde, Nunc dubitare &c. IN *concione*} quam habuit M. Antonius in funere. ep.xi.l.14. NOSTROS} Brutum & Caſſium. CASVRVS *eſt* } Caſuri ſumus, poſtulat ſententia. FOEDVM} ex culpa eorum, qui, cum Antonij perditis conatibus obuiam ire debuerint, tantum abeſt ut id fecerint, ut etiam in ipſo ſpem omnem uitae repoſuerint. Bruti & Caſſij Lanuuinam ſeſſionem ſignificat. QVASI *denunciatum*} ita manifeſtum, ut eae res, quae ante denunciantur. CARTHEIAE} opidum in extrema Baetica. Sex. Pompeium audita Caeſaris morte ſcribit Dio Baeticam eam occupaſſe, cum aliquandiu apud Luſitanos latuiſſet. CONTRA *hunc*} contra Sextum. VTRA *ergo caſtra?*} utra caſtra ſequar, illa Sexti, quae ſunt infirma; an haec Caeſarianorum, quae ſunt nefaria? MEDIA *enim tollit Antonius:* } equidem neque haec uellem, neque illa: ſed Antonius, qui, niſi uictorem, neminem dicit eſſe uicturum; facit, ut omnino alterutra ſequi ſit neceſſe. nõ enim, illo uictore tutus eſſem, etiam ſi bello abſtinuiſſem. ep.13.l.14. PROPEREMVS *igitur*} ut in caſtra. & ep.21. Ergo propero, ne ante Sextus: quem aduentare aiũt. BRVNDISIO *ne*} proficiſcar. SVBITO} profecturus eſt. Profectus eſt autem Puteolis VII. Kal. ut ep.26. SAPIENTER} conſideremus de diſceſſu meo. πάσχω} ob diſceſſum Bruti. QVANDO *enim illum?*} quando erit, ut illum uideam? VIDERE *non potes*} impeditus re Buthrotia. DII *illi mortuo* } Caeſarem dij mortuum perdant, qui umquam Buthrotum proſcripſerit, ſiquidem te nunc eius ciuitatis liberãdae cura Romae tenet; ut Brutum uidere diſcedentem non poſſis. ep.15.l.16. RATIONES *Erotis,*} Tironem miſerat, qui rationes domeſticas ab Erote adminiſtratas cognoſceret. ep.15. VERSVRAM *ſcribis eſſe faciendam* } uerſurã facit, qui rem multo pluris emit, quam quanti eſt, pretio intra certam diem ſoluendo: item, qui mutuã ſumit pecuniam magno fenore reddendam. MENSIVM *quinque* } ut ducenta HS, quae nunc ex uerſura ſumam, poſt quinque menſes, ideſt ad Kal. Non. perſoluam. in eam diem ſcribis cadere nummorum ſolutionem, qui mihi a Quincto debentur. VIDEAS} des operam, ut habeas ducenta illa HS, deinde mihi feras expenſa, ideſt mihi cures numeranda. nam, qui pecuniam alicui dat, is, quantum dedit, ei, cui dedit, expenſum in tabulas refert. RELIQVA} quod mihi reliquum eſt in nominibus. uim & ſignificationẽ huius uerbi cognoſce ep.15.h.lib.& 2.l.16. Ex *hoc ipſo*} ex Erote, cum ad me uenerit. uenturum autem apparet ex eo, quod paullo ante ſcripſit, Etſi ipſum nondum uidi. & mox ueniſſe conſtat, ep.1.lib.16. DE *mercedibus*} exquiram, ubi mercedes, quae receptae ſunt ex praedijs dotalibus. DOTALIVM *praediorum* } ex Terentiae dote. Nec dubito, quin intelligat inſulas in Argileto & Auentino: quarum fructus Ciceroni filio in annuum ſumptum aſſignauerat. tria loca, ep.31.l.12.17. huius l.& 2.l.16. confer in unum, & cõſidera: mecum ſenties. At inſulae in urbe, & praedia non idem ſunt. immo uero ſunt. nam praediorum nomine, auctore Pediano, & domus, & agri comprehenduntur. QVAMQVAM *uolo laxius*} reſpexit ad inſequens membrum hoc ſenſu: Dotalium praediorum mercedes ſi fideliter Ciceroni curabuntur, nihil ei prope in annuum ſumptum deerit. quamquam non hoc ſolum uolo, ut nihil ei deſit, ſed ut etiam abundet, & ut illi largius prolixiusq. ſuppeditetur. SED *id*} Ciceroni ita ſoluetur, ut ex praedijs dotalibus cadet. mihi autem quod pro uiatico opus eſt, non duabus tribus ue dandum eſt penſionibus, ut Ciceroni filio, ſed uniuerſum ſimul ante quam diſcedam. ISTE, *qui umbras timet* } fingebat Antonius conſul ſe timere, ut haberet ob eam rem barbaros Ityreos circa ſe, ad omne facinus paratos. NISI *explicata ſolutione* } niſi uideto eſſe, unde ſatisfiat creditoribus meis. EXCITATA } mallem, Explicata. ALII *nemini* } nummos Arpinatum, apud me depoſitos, L. Fabio reddes, praeterea nemini. ep.15.

Cicero S. D. Attico. 21.

NARRO *tibi: Quinctus pater exultat laetitia: ſcripſit enim filius, ſe iccirco profugere ad Brutũ uoluiſſe, quod, cum ſibi negotium daret Antonius, ut eum dictatorem efficeret, praeſidium occuparet, id recuſaſſet: recuſaſſe autem ſe, ne patris animum offenderet: ex eo ſibi illum hoſtẽ. tum me, inquit, collegi, uerens, ne quid mihi ille iratus tibi noceret, itaque eum placaui. & quidem* CCCC *certa, reliqua in ſpe. ſcripſit autem Statius, illum cum patre habitare uelle. hoc uero mirum: & id gaudet. quem tu illo certiorem nebulonem? Ἐποχὴν ueſtram de re Canij deliberationis probo. nihil eram ſuſpicatus de tabulis: ἀχρεῖωs reſtitutam arbitrabar. Quae differs, ut mecum coram: exſpectabo. Tabellarios, quoad uoles, tenebis: es .n. occupatus. Quod Xenonem, probe. Quod ſcribis, cum abſoluero. Quincto ſcripſiſti, te ad eum litteras. nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundiſium, & quidẽ dicere aliquid de militibus. at ego iam deſtinaram, Hydruntem quidem. mouebant me tuae quinque horae. hic autẽ quãtus πλοῦς? ſed uidebimus. Nullas a te xj. kal. quippe: quid enim iam noui? cumprimum igitur poteris, uenies. ego propero, ne ante Sextus; quem aduentare aiunt. Vale.*

EXPLANATIO

ET *quidem* cccc *certa,*} uſque eo Quinctus pater laetus eſt, ut nunc quidem cccc HS filio det, reliqua promittat. vt oſtendit Cicero, σχεδίασμα illud Quincti filij fuiſſe, quemadmodum ipſe coniecerat, ut a patre pecuniam eliceret. ep. 19. RELIQVA} Quincto filio ad diſſoluendum aes alienũ neceſſaria. epi 41. lib. 13. 26. huius lib. & 1. lib. 16. CERTIOREM *nebulonem* } qui gaudere ſe ſimulet hac Quincti patris & filij reconciliatione, quaſi amantiſſimus eorum ſit; cũ de ijs neutiquam laboret. ἐποχὴν *ueſtram*} ἐποχὴ in libris Academicis eſt aſſenſus retentio: hic uale retentio ſimpliciter: ut ſit, ἐποχὴ deliberationis, quod deliberare noluiſti de re Canij. ep. 32. lib. 13. Ἀκεραίως *reſtitutam arbitrabar* } & hoc ad ignotũ nobis Canij negotium pertinet. Es *enim occupatus*} ideo tabellarios meos cito remittere cum tuis litteris non potes. QVOD *ad Xenonem* } quod ad Xenonẽ ſcripſiſti, ut Ciceroni filio meo ſuppeditaret: probé. ep. 16. l. 14. & 1. & 3. lib. 16. QVOD *ſcribo*} quod opus nunc in manibus habeo, mittã ad te, cum abſoluero. BRVNDISIVM } me ire Brundiſium, ut inde in Graeciam nauigem. ep. 20. ET *quidem dicere aliquid de militibus* } & ait te quiddam loqui de legionibus Macedonicis Brundiſium aduentantibus: ut eo proficiſci minus tuto poſſim. De his legionibus fa. ep. 23. l. 12. & Philippica III. MOVEBANT *me tuae quinque horae* } ut ego Hydruntem ire uellem, ibiq. nauim conſcendere, faciebat illud, quod te mihi recordabar dixiſſe, ab Hydrunte in Graeciam traiectum eſſe quinque horarum. hic autem ſi conſcenderem, quam longa eſſet nauigatio? Et ſane ab Hydrunte ad Euboeae continentem minimũ eſſe interuallũ, & Plinius, & omnes coſmographi auctores ſunt. PROPERO } maturo profectionem meam, ne ante Sex. Pompeius in Italiam cum exercitu ueniat: quod ego una cum illo uellem. epiſt. 20.

Cicero S. D. Attico. 22.

GRATVLOR *nobis Quinctum filium exijſſe: moleſtus non erit. Panſam bene loqui credo: ſemper enim coniunctum eſſe cum Hirtio ſcio amiciſſimum Bruto, & Caſſio puto, ſi expediet: ſed quando illos uidebit? inimicum Antonio: quando, aut cur? quouſq. ludemur? Ego autem ſcripſi Sextũ aduentare, non quo iam adeſſet, ſed quia certe id ageret, ab armiſq. nullus diſcederet: certe, ſi pergit, bellum paratum eſt. hic autẽ noſter Cytherius, niſi uictorem, neminem uicturũ. quid ad haec Panſa? utro erit, ſi bellum erit; quid uidetur fore? ſed & haec, & alia coram, hodie quidem, ut ſcis, aut cras. Vale.*

EXPLANATIO

SI *expediet*. } ſi ipſius in rem erit. ILLOS *uidebit*? } qui iam diſcedent, longinquas regiones petituri. QVOVSQVE *ludemur*? } putat Pãſam ea, quae loquatur, nõ loqui ex animo, ſed ſimulate: ut ab eo uerba dari uideantur. EGO *autem* } in Attici epiſtola caput erat de Sex. Põpeio: quo capite quaerebat de Cicerone, num de Sexto certi aliquid haberet, quem ſcripſerat aduentare. AB *armisq. nullus diſcederet*} hoc dicit, quia ſenatus ex M. Lepidi ſententia decreuerat, ut in patriam Sex. Pompeius redire poſſet, dimiſſo prius exercitu. Philippica V. CYTERIVS, } M Antonius: a Cyteride mima; quã uſq. adeo amauit, ut, in Galliã cũ legionibus proficiſcens, hiberno tempore ſecum adduxerit. hoc & Virgilij carmine notũ eſt:

,, Galle, quid inſanis, inquit? tua cura Lycoris
,, Perque niues alium, perque horrida caſtra ſecuta eſt.

Seruius in eam eclogam, Plutarchus in Antonio, & ipſe in Philip. II. & ad hunc libro X. ep. 8. NISI *uictorem neminem uicturum* } Antonij minae, ideoque ep. 20. Media, inquit, Antonius tollit. VTRO *erit* } apertior ſententia, ſi legatur, Cum utro erit: ut Antonium, & Sex. Pompeium ſignificet, quemadmodum & epiſt. 20. Vtra ergo caſtra? VT *ſcribis* } quia te ſcribis hodie, aut cras ad me uenturum.

Cicero S. D. Attico. 23.

MIRIFICE } *torqueor, ſine dolore tamen: ſed permulta mihi de noſtro itinere in utramque partem occurrit. quouſque? inquies. quoad erit integrũ: erit autem uſque dum ad nauem. Panſa ſi reſcripſerit, & meam tibi, & illius epiſtolam mittam. Silium exſpectabam: cui* ὑπόμνημα *compoſitum, ſi quid noui. Ego litteras miſi ad Brutum; cuius de itinere etiam ex te velim, ſi quid ſcies, cognoſcere.*

EXPLANATIO

TORQVEOR, } mihi de meo itinere deliberanti ita multa ueniunt in mentẽ in utramq. partẽ, ut in capiendo cõſilio mirifice torquear. QVOVSQVE, *inquies*? } quouſq. deliberabis o Cicero de profectione tua? deliberabo, inquit, dũ integrũ erit: erit aũt, uſque dum ad nauem uenero. SI *reſcripſerit*, }

epiſtolae

epiſtolae meae. non enim probo eorum coniecturam, qui legunt, Si tuae reſcripſerit. nam reſponſum ſuis litteris, non Attici, a Cicerone exſpectari, indicant, quae proxime ſequuntur uerba. ſed opinor eos locum mutaſſe, quia uiderent in antiquo libro, Se tuere ſcripſerit. quod etiam in antiquo Beſſarionis libro: mendoſe omnino. *ὑπόμνημα compoſitum* } dabis, ſubaudi. fortaſſe enim aliquid praetermittere, ſi tu illi uoce mandares. ὑπόμνημα: commentarium, collectionem rerum nouarum. SI *quid noui.* } ſubaudi, ſcribe. CVIVS *de itinere* } quando ſit diſceſſurus.

Cicero S. D. Attico. 24.

TABELLARIVS, *quem ad Brutum miſeram, ex itinere redijt* VII. *kal. ei Seruilia dixit, eo die Brutum Puteolis profectum. ſane dolui meas redditas non eſſe. Silius ad me non uenerat. cauſsam compoſui. eum libellum tibi miſi. te quo die exſpectem, uelim ſcire.*

EXPLANATIO

CAVSSAM } Silij.

Cicero S. D. Attico. 25.

DE meo itinere uariae ſententiae; multi enim ad me. ſed tu incumbe quaeſo in eam curam. magna res eſt. an probas, ſi ad Kal. Ian. cogitamus? meus animus eſt aequus, ſic tamen, ut ſi nihil offenſionis ſit. &
* *tu etiam ſcribe, quo die Olympia cũ myſteria ſcilicet, ut tu ſcires. caſus conſilium noſtri itineris iudicabit. dubitemus igitur. hiberna enim nauigatio odioſa; eoq. ex te quaeſieram myſteriorum diem. Brutum, ut ſcribis, uiſum iri a me puto. ego hinc uolo prid. kal. Vale.*

EXPLANATIO

MVLTI *enim ad me.* } multi enim ad me ſcribunt, alij conſilium meũ de profectione probãtes, alij reprehendẽtes. COGITAMVS? } an probas meũ diſceſſum, ſi ad Kal. Ian. futurus Romae ſum? Sic in 1. Philipica: Ea mente diſceſſi, ut adeſſem Kalendis Ianuarij; quod initiũ ſenatus cogendi fore uidebatur. Et ad hunc ipſum ep. 6. lib. 16. Quãuis non fueris ſuaſor & impulſor profectionis meae, approbator certe fuiſti, dũ modo Kal. Ian. Romae eſſem. EST *aequus* } in utrãq. partem, ſiue ad diſcedendũ, ſiue ad manẽdũ. poteſt legi cum antiquis libris, Meus animus eſt aequus, ſi tamen, ut ſi nihil offenſionis ſit, & tu. hoc ſenſu: Ita meus aĩus aequus eſt, ſi tamen & tu aequus es, ut nihil putes offendi poſſe neq. in diſceſſu, neq. in manſione. ſed malim, Et tuus, pro Et tu: ut periodus hic terminetur. *Olympia* } cũ myſteria ſcilicet in Graecia celebrabuntur: ut ipſe infert ad expoſitionẽ Olympiorum. nam erãt & myſteria Romana, ut ep. 1. lib. 6. VT *tu ſcires* } placeret: Vt tu ſcribis, caſus cõſilium noſtri itineris iudicabit. CASVS *&c.* } opinior initium eſſe epiſt. ne res eaedem iterentur, & de itinere, & de myſterijs. DVBITEMVS } ne ſtatuamus, ſed conſilium temporis exſpectemus. ODIOSA } eſſet autem hiberna, ſi poſt myſteria diſceſſum differrem. & myſteria tamen effugere uelim, ne uidear eam ob cauſſam in Graeciam profectus: quod leuitatis uideretur. VISVM *iri* } ante nauigationẽ. uidit autem eum in Neſide, ut eſt epiſt. 2. lib. 16. & Philippica 10.

Cicero S. D. Attico. 26.

DE Quincti negotio uideo a te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans, utrum morem gerat Leptae, an fidem infirmet Silio Mandibili. L. Piſonem uellẽ exire legatum. ψευδεπιγράφῳ S. C. uelim ſcire, quid ſit. Tabellarius ille, quem tibi dixeram a me Brutũ eſſe miſſum in Anagninum, ad me uenit ea nocte, quae proxima ante Kal. fuit, litterasq. ad me attulit: in quibus unũ alienum ſumma ſua prudentia, ut ſpectem ludos ſuos. reſcripſi ſcilicet, primum me iam profectum, ut non integrum ſit: dein, ἀτοπότατον eſſe, me, qui Romam omnino poſt haec arma non acceſſerim, neque id tam periculi mei cauſſa fecerim, quam dignitatis, ſubito ad ludos uenire. tali enim tempore ludos facere illi honeſtum eſt, cui non neceſse eſt ſpectare: mihi ut non eſt neceſſe, ſic nec honeſtum eſt. equidem illos celebrari, & eſſe quam gratiſſimos mirabiliter cupio: idq. ita futurum eſſe cõfido; & tecum ago, ut iam ab ipſa commiſſione ad me, quemadmodum accipiantur; deinde omnino reliquorum dies ſingulos proſequare. ſed de ludis hactenus. Reliqua pars epiſtolae: illa namque in utramque. ſed tamen nõ nullos interdũ iacit igniculos uiriles. quod quale uideretur, ut poſſes interpretari, miſi ad te exemplũ epiſtolae. quamquam mihi tabellarius noſter dixerat, tibi quoque ſe attuliſſe litteras a Bruto, easq. a Tuſculano eſſe delatas. Ego itinera ſic compoſueram, ut nonis Quinct. Puteolis eſſem. ualde enim feſtino, ita tamẽ, ut, quantum homo poſſit, quam cautiſſime nauigẽ. M. Aeliũ cura libera: ei ſine paucos ſpecus in extremo fundo, et eos quidẽ ſubterraneos, ſeruitutis apud Thalnae quid habituros: id me iam iam nolle; neque mihi quidquam eſſe tãti, ſed, ut mihi dicebat, quam leniſſime, potius, ut cura liberetur, quam ut me ſuccenſere aliquid ſuſpi-

cetur. Item de illo Tulliano, cupide libero. cum Caſelio loquare. parua res eſt; ſed tu bene attendiſti. nimis callide agebatur. ego autẽ, ſi mihi impoſuiſſet aliquid, quod paene fecit, niſi tua malitia affuiſſet; animo iniquo tuliſſem. itaque, ut erit, rem impediri malo. Octauam partẽ Tullij luminarium in aedium ad ſtrane memineris. cui Caerellia uideris mancipio dare ad eam ſummam, quae ſub praecone fuit maxima. id opinor eſſe CCCLXXX. *Noui ſi quid erit, atque etiam ſi quid proſpicies, quod futurum putes, ſcribas ad me quam ſaepiſſime uelim. Varroni, quemadmodum tibi mandaui, memineris excuſare tarditatem litterarum mearum. Mundus iſtum. M. Ennius quid egerit de teſtamẽto, (curioſus enim) facias me uelim certiorem. Ex Arpinati,* VI. *non. Vale.*

EXPLANATIO

QVID *ſit* § Atticus enim hoc uerbo uſus erat in epiſtola ſua. quo quid ſignificaretur, Cicero minus erat aſſecutus. LVDOS *ſuos* § quos abſens dedit. epiſt. 12. & Plutarchus. PROFECTVM § longius Roma diſceſſiſſe. nam antea fuerat in propinquis locis. POST *haec arma* § poſtquam Antonius & Octauius grauiſſimis contentionibus rẽ ad arma perduxerunt, cum uterq. magnum numerum militũ iam contraxiſſet. AB *ipſa commiſſione* § ab ipſo ſtatim ludorum initio. EPISTOLE § quã ad me Brutus miſit. ILLA *namq. in utramque* § ſubaudi, partem. multa in ep. Bruti ſcripta ſunt in utramque: ut modo fortis, & ad omnia paratus uideatur, modo nimiũ ſui diſſimilis. VT *poſſes interpretari* § erat enim ita ſcripta, ut, quid ſignificaret, uix Cicero poſſet interpretari. quod & infra ſcribit ep. 28. Et Plutarchus nimiam breuitatẽ notat in epiſtolis Bruti. APVD *Thalnae* § ſubaudi, fundum: locutione in his libris uſitata. DE *illo Tulliano* § de Tulliano ſemiſſe, cupide libero M. Aelium. &, ut caute res agatur, Caſelium conſule, peritiſſimum iuriſconſultum. ſemiſſis autem uſura fuit, cum ſeni nummi pro centenis in anno pendebantur, ſicut as, cũ duodeni. quae centeſimae dicebantur, quia duodeni in anno pro centenis, centeſima pars eſt in menſe ep. 28. SI *mihi impoſuiſſet aliquid,* § ſi me Aelius, ut eſt callidus, in fraudem induxiſſet. Sic ad Quinctum fratrem locutus eſt: Catoni egregie impoſuit Milo noſter. AD *ſtrane* § ut legitur hic locus, fateor me ſententiam non aſſequi & cum noſtris impreſſis conſentiunt antiqui libri: niſi quod in quibuſdam, pro, In aedium, legitur Medium, reliqua eadem. MVNDVS *iſtum* § ita conciſa breuitas, ut coniecturae uix locus uideatur. TE *mihi ſuadere* § ſuaſerat Atticus, ut ſcriberet ad Sextium quam poſſet humaniſſime.

Cicero S. D. Attico. 27.

GAVDEO *id te mihi ſuadere, quod ego mea ſpõte pridie feceram. nam cum ad te* VI. *non. darem, eidem tabellario dedi etiam ad Sextium, ſcriptas* πάνυ φιλοστόργως. *Ille autem, quod Puteolos proſequitur, humanae: quod queritur, iniuſte. non enim ego tã illum exſpectare, cum de Coſſano rediret, debui, quam ille aut non ire ante, quam me uidiſſet: aut citius reuerti, ſciebat etiam me celeriter uelle proficiſci, ſeſeq. ad me in Tuſculanum ſcripſerat eſſe uenturum. Te, ut a me diſceſſeris, lacrymaſſe, moleſte ferebam. quod ſi me praeſente feciſſes, conſilium totius itineris fortaſſe mutaſſem. ſed illud praeclare, quod conſolata eſt ſpes breui tempore congrediendi: quae quidem exſpectatio me maxime ſuſtentat. meae tibi litterae non deerunt. De Bruto, ſcribam ad te omnia. Librum tibi celeriter mittam de gloria. excudã aliquid* ἡρακλείδειον, *quod lateat in theſauris tuis. De Planco, memini. Attica iure queritur. Quod me de Bacchi, de ſtatuarum coronis certiorem feciſti, ualde gratum: nec quidquam poſthac non modo tantum, ſed ne tantulum quidem praeterieris. Et de Herode, & Metio meminero, & de omnibus, quae te uelle ſuſpicor. Modo turpem ſororis tuae filium, cũ haec ſcriberem. aduentabat autem* βουλύσει *cenantibus uobis. Vale.*

EXPLANATIO

QVOD *Puteolos proſequitur,* § quod me Puteolos, ut tu ſcribis, proſecuturus eſt; humane facit: quod autem queritur, quia de Coſano redeuntem non exſpectaui; hoc ſcilicet iniuſte. LACRYMAE, § quod ego ex Italia diſcederem. MVTASSEM § fortaſſe conſilium de profectione abieciſſem. CONGREDIENDI § ſperas. n. te breui eſſe uenturum ad me in eas regiones, in quibus ego conſedero. ep. 17. l. 14. MEAE *tibi litterae non deerunt* § hoc dicit propterea quod Atticus id rogauerat, ut litteras ſaepe ad ſe mitteret, quibus deſiderium abſentis lenire poſset. SCRIBAM *ad te omnia* § cum eum cõuenero. ep. 1. lib. 16. LIBRVM § Librum accipe pro uolumine. ſiquidem libros fuiſse duos de Gloria, & ipſe teſtatur ep. 3. l. 16. & Franciſcus Petrarca in epiſtolis, duos Ciceronis libros de Gloria, ſcribit, apud ſe aliquandiu fuiſſe. DE *Gloria* § libros duos ſignificat, quos de Gloria ſcripſit: qui uſq. ad patrum noſtrorũ aetatem peruenerunt. nam Bernardus Iuſtinianus in Indice librorum ſuorum nominat Ciceronem de Gloria. is liber poſtea, cum uniuerſam bibliothecam Bernardus monacharũ monaſterio legaſſet, magna conquiſitus cura, neutiquam eſt inuentus. nemini dubiũ fuit, quin Petrus Alcyonius, cui monachae medico ſuo eius tractandae bibliothecae poteſtatem fecerant, homo improbus furto auerterit. & ſane in

eius

eius opuſculo de Exſulio,adſperſa nonnulla deprehenduntur,quae non olere Alcyonum auctorem,ſed aliquanto praeſtantiorem artificem uideantur. Excvdam ʒ ſcribam aliquid eiuſmodi, quod ſimile uideatur ſcriptorum Heraclidis.neque hoc refertur ad librum de Gloria, ut manifeſtum fit epiſt.1.lib.16. quo loco & ſe de Gloria miſiſſe dicit,nec dum tamen ἡρακλείδιον ſcribere aggreſſum. De *Planco,* ʒ quod ad me ſcribis,faciam,ut L.Planco rem Buthrotiam commendem.ep.9.lib.16. Ivre *quaeritur* ʒ quod tibi a me diſcedenti non mandauerim,ut eam meis uerbis ſalutares.hoc & in epiſtola, quae proximo loco ſequitur. Et *de Herode,& Metio meminero* ʒ mandauerat Atticus Ciceroni,ut & cum Herode, & cũ Metio Athenis quiddam ageret. Herodem enim fuiſſe Athenis, apparet epiſt.16.lib.14. & 15. huius lib. Modo *turpem* ʒ ut dicam quod ſentio mallem ſic: Quae te uelle ſuſpicer modo.Turpem ſororis tuae filium,cum haec ſcriberem. cur autem turpem Quinctum filium? quia,cum patruum grauiter laeſiſſet, (ut ſupra) ad eum tamen iret.Turpem igitur propter impudentiam. Cvm *haec ſcriberem* ʒ cum haec enim ſcriberem, de illius aduentu allatum eſt.

Cicero S. D. Attico. 28.

Ego, ut ad te pridie ſcripſeram,nonis conſtitueram uenire in Tuſculanum. ibi igitur quotidie tuas literas exſpectabo,& maxime de ludis;de quibus etiam ad Brutum tibi ſcribendum eſt. cuius epiſtolae, quam interpretar ipſe uix poteram,exemplum pridie tibi miſeram. Atticae meae uelim me ita excuſes, ut omnem culpam in te transferas,& ei tamen confirmes, me minime totum amorem eo mecum abſtuliſſe.

EXPLANATIO

De *ludis* ʒ Bruti. Vt *omnem culpam in te transferas* ʒ dic me quidem tibi mandaſſe ut ei ſalutem diceres, ſed obitum te eſſe. Me *minime totum &c.* ʒ quamquam longius diſcedam futurum tamen,ut animus meus ab ea me abſente non abſit:hoc eſt,ut abſens eam aeque diligam,ac ſi una eſſemus.

Cicero S. D. Attico. 29.

Bruti ad te epiſtolam miſi. dij boni,quanta ἀμηχανία cognoſces,cum legeris.De celebratione ludorum,tibi aſſentior.Ad M. Aelium nullus tu quidem domũ,ſed ſicubi inciderit.De Tulliano ſemiſſe,M. Axianum adhibebis,ut ſcribis.Quod cum Coſiano egiſti,optime. Quod non ſolum mea, uerum etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meam, gaudeo. Quod promittis,dij faxint:quid enim mihi, meis, iucundius? ſed iſtam quam tu excipis,metuo:Brutum cum conuenero,perſcribam omnia.De Planco,& Decimo, ſane uelim Sextum ſcutum abijcere.De Mundo, ſi quid ſcies. Reſcripſi ad omnia.nunc noſtra accipe. Quinctus filius Puteolos: mirus ciuis, ut tu Fauonium, Aſinium dicas: et quidem duas ob cauſſas,& ut mecum,& πειρᾶσθαι uult cum Bruto, & Caſſio. Sed tu quid ais? ſcio enim te familiarem eſſe Othonum. ait hic ſibi Iuliam ferre: conſtitutum enim eſſe diſſidium. quaeſiuit ex me pater, qualis eſſet fama. dixi, nihil ſane me audiſſe, (neſciebam enim cur quaereret) niſi de ore,& patre. ſed cur tu,inquam? at ille, filium uelle. tum ego, etſi ἐβδελυττόμην, tamen negaui. putaui illa eſſe uera. σκοπὸς hoc eſt enim huic noſtro, nihil praebere. illa autem οὐ παρὰ τούτῳ. ego tamen ſuſpicor hunc, ut ſolet, alucinari ſed uelim quaeras, (facile autem potes) & me certiorem. Obſecro te,quid eſt hoc? ſignata iam epiſtola,Formiani,qui apud me cenabant,Plancum ſe aiebant,hunc Buthrotium,pridie, quam hoc ſcribebam,id eſt III. nonarum,uidiſſe demiſſum,ſine phaleris; ſeruulos autem dicere,eum,& agripetas eiectos a Buthrotijs.macte.ſed amabo te, perſcribe mihi totum negotium. Vale.

EXPLANATIO

Rvti *ad te epiſtolam miſi.* ʒ eam,de qua in epiſtola proxima ſuperiore. Lvdorvm ʒ Bruti. Nvllvs *tu quidem domum ueneris,* ʒ non tu quidem ad eum domum ueneris; ſed, ſicubi inciderit, alloqueris. epiſt.27. Tvlliano *ſemiſſe* ʒ uide epiſt.27. M. Axianvm *adhibebis* ʒ ut cautius agatur:ne nobis Aelius aliquid imponat.epiſt.28. Legationem *probari meam* ʒ idem epiſt.1.Meam profectionem laudari gaudeo. Verebatur enim, ne diſcedens reprehenderetur, quod reip.deeſſet tam graui tempore.uide epiſt.13.libro 14. Qvod *promittis, dij faxint* ʒ ut breui congrediamur. epiſt.28. Meis ʒ dandi caſu,non auferendi. nam,quod copulam omiſit, fecit idem epiſt.4.lib.1. ad Q.fr.& in fam.epiſt.24.libro 13. Istam, *quam tu excipis, metuo* ʒ ego te (ſic opinor Atticus ſcripſerat) breui tempore uidebo,niſi ſi Atticae meae infirma ualetudo impediet. erat enim puella imbecillior. De *Planco, & Decimo,* ʒ qui erant conſules futuri poſt annum inſequentem,id eſt poſt Hirtium & Panſam, ex

Caeſaris deſignatione. SEXTVM } Pompeium. SCVTVM *abijcere* } arma deponere: ut defenſae reip. laus ad Plancum & Decimum, mihi amiciſſimos, perueniat: ſi quidem, ut tu ſcribis, id cogitant. VSQVE *Puteolos* } mecum uenit. FAVONIVM } Fauonius Catonis imitator, reip. amantiſſimns, ex hiſtoria notus. ASINIVM } Pollionem, qui bonarum partium ſtudioſiſſimus uidebatur: ut indicant ipſius epiſt. lib.x.fam. DVAS *ob cauſſas,* } Puteolos uenit. σπείσασθαι } foedus facere, conciliari. BRVTO, *& Caſſio* } a quibus antea grauiſſime diſſederat, ut qui etiam Parilia coronatus celebraſſet honoris Caeſaris cauſſa. epiſt. 19. lib. 14. AIT *hic* } ait Quinctus, Iuliam ſuas illi nuptias deferre; conſtituiſſe enim diuortium facere cum Othone. ſed tu, qui ſis Othonum familiaris, hoc quaeres, & me certiorem facies. PATER } Quinctus pater. QVALIS *eſſet fama* } de Iulia. epiſt. 25. lib. 7. De quo quae fama ſit, ſcribes. NISI *de ore, & patre* } dixi, me Iuliae patrem cognouiſſe, illam autem de facie tantum, de fama nihil ſcire. CVR *tu* } cum in antiquis libris ſcriptum uideam, Curſus; adducor in hanc opinionem, ut credam ueterem & germanam lectionem fuiſſe, Cur tu. FILIVM *uelle* } Iuliam ducere. PVTAVI *illa* } uereor, ne mendum lateat in his uerbis; primum ex obſcuritate ſententiae, deinde ex antiquorum librorum uarietate. Beſſarionis exemplar pro, Putaui illa, habet, Fababulla: e Byzantio aduectum, quod mihi Arnoldus Arlenius commodauit, Pubabulla: aliud, Putare illa. σκοπός } notat Quincti patris auaritiam, qui nihil ſpectaret aliud, quam ut filio nequid in ſumptum praeberet, ideoq. ei concederet de uxore ducenda. HVIC *noſtro* } Quincto patri. ILLA *autem* } Iuliam intelligit. οὐ παρὰ τούτῳ } non apud Quinctum filium eſt manſura. nam eius mores ferre non poterit, diuortiumq. aliquando faciet. HVNC } Quinctum filium. FACILE *autem potes* } propter Othonum familiaritatem. HVNC *Buthrotium* } hunc, qui profectus erat ad agrum Buthrotium diuidendum. epiſt. 1. lib. 16. DEMISSVM, *& ſine phaleris* } triſtem, & ueſtitu maerorem iudicante. Phalerae proprie ſunt, quae frontibus equorum, ornatus gratia, imponuntur. μεταφορικῶς alijs de rebus uſurpantur. AGRIPETAS } qui Plancum ſecuti, partem agri Buthrotij petierant, ſedem in alieno quaerentes. ep. 1. & 4. lib. 16. & Phil. 7. MACTE } laudat Buthrotios, qui Plancum & agripetas eieciſſent.

IN EPISTOLARVM M. TVLLII CICERONIS AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBRVM XVI.

PAVLLI MANVTII COMMENTARIVS

Cicero S. D. Attico I.

NONIS *Quinct. ueni in Puteolanum, iens ad Brutum. in Neſidie haec ſcripſi, ſed eo die, quo ueneram, cenanti Eros tuas litteras. Ita ne? nonis Iulij? mehercule iſtis. ſed ſtomachari totum diem licet. quidquam ne turpius, quam Bruto, Iulijs? redeo ad meum, igitur* ἐλθωμεν. *nihil uidi. Sed quid eſt quaeſo, quod agripetas Buthroti conciſos audio? quid autem Plancus tam curſim (ita enim audiebam) diem, & noctem? ſane cupio ſcire, quid ſit. Meam profectionem laudari gaudeo. Dymaeos agro pulſos, mare infeſtum habere, nil mirum uidendum eſt, ut manſio laudetur.* ἐν ὁμοπλοίᾳ *Bruti uidetur aliquid praeſidij eſſe: ſed, opinor, minuta nauigia, ſed iam ſciam, & ad te cras. De Ventidio,* πανικὸν *puto. De Sexto, pro certo habebatur, ad arma. quod ſi uerum eſt; ſine bello ciuili uideo ſeruiendum. quid ergo? kal. Ian. in Panſa ſpes.* λῆρος πολύς, *in uino & in ſomno iſtorum.* DCCCX, *optime. Ciceronis rationes explicentur. Obius. enim receſſis multa, quae uellem: in his ne hoc quidem malum, in mandatis ſat abunde:* HS LXXII *ſatis eſse, affatim prorſus, ſed Xenonem perexigue, &* γλίσχρως *praebere, id eſt minutatim. quo plus permutaſti, quam ad fructum inſularum, id ille annus habeat, in quem itineris ſumptus acceſſit. hinc ex kal. Apr. ad* HS LXXX *accommodetur. nunc enim inſulae tantum. uidendum enim eſt, quid, cum Romae erit. non enim puto ſocrum illam ferendam. Pindaro decumano negaram. Nunc, cuius rei cauſſa tabellarium miſerim, accipe. Quinctus filius mihi pollicetur ſe Catonem. egit autem & pater, & filius, ut tibi ſponderem, ſed ita, ut tum crederes, cum ipſe cognoſſes. huic ego litteras ipſius arbitratu dabo: eae te ne mouerint. has ſcripſi in eam partem, ne me motum putares. dij faxint, ut faciat ea quae promittit. commune enim gaudium: ſed ego: nihil dico amplius. is hinc* VII. *idus, ait enim attributionem in idus, ſe autem urgeri acriter. tu ex meis litteris, quo modo reſpondeas, meditabere. Plura, cum & Brutum uidero, & Erotem remittam. Atticae meae excuſationem accipio, eamq. amo plurimum: cui, & Piliae ſalutem. Vale.*

EXPLANATIO

NONIS *Iulijs?* ſcripſerat Atticus Ciceroni, Bruti ludos eſſe proſcriptos ſic, A nonis Iulijs ad III. Idus: ut ſcilicet populo ſignificaretur, ad ſextum diem ludos eſſe duraturos. eam proſcriptionem ut maxime turpem Cicero deteſtatur: nec id quidem iniuria: quia certe nimis abſurdum uideretur, apparere Iulij nomen iu proſcriptione ludorum, quos Brutus daret, is, qui ipſum Iulium non ferens uita priuaſſet, oportebat autem non nonis Iulijs proſcribere, ſed nonis Quinctilibus; primum, ne tyranni nomen uſurparetur: deinde, quae ad Caeſaris honorem ciuitas non libera conſtituiſſet, ea ne confirmarentur. nam ex hiſtoria notum eſt, de-

creuiſſe

creuiſſe ſenatum, ut Iulius menſis e Caeſaris nomine uocaretur, Quinctilis ante dictus. Sed de Bruti ludis ita proſcriptis unde afferam, ſi quis quaerat; locus eſt infra, unde didici: quo ex loco deſcripta uerba recitabimus. ſic igitur epiſt. 14. lib. 16. in Neſida IIX. idus. ibi Brutus. quam ille doluit de nonis Iulijs. mirifice eſt conturbatus: itaque ſeſe ſcripturum aiebat, ut uenationem eam, quae poſtridie ludos Apollinares futura eſt, proſcriberent, III. idus Quinct. non. III. idus Iul. ut extremum ludorum diem fuiſſe conſtet, IV. Idus, cum dies uenationis, quae ludos eſt Apollinares conſecuta, III. Idus ſit. Mehercule *iſtis*] dices: mehercule nonis Iulijs futura erat commiſſio ludorum: quid igitur erratum? Enimuero, inquit Cicero, uis me totum diem ſtomachari, cum etiam defendere conaris foediſſimum imprudentiae lapſum. quid? poteſt eſſe Bruto quidquam turpius, quam Iulijs? cur non potius, Quinctilibus, ut odioſum uerbum uitaretur? Etiam illud obſeruo, Ciceronem initio huius epiſtolae effugiſſe acerbam dictionem Iulijs, & maluiſſe, nonis Quinctilibus. Redeo *ad meum igitur* ἔλθωμεν] ad illud meum, Abeamus, diſcedamus ex Italia. Nihil *uidi*] poteſt eſſe ἀποσιώπησις ut ſit, Nihil uidi turpius. Agripetas *Buthroti conciſos*] eos, qui Buthrotium agrum petierant, a Buthrotijs male mulratos. ep. 19. lib. 15. & 4. huius lib. Ita *enim meditabar diem, & noctem.*] cum de mendo ſuſpicarer, neque tamen ex coniectura probabile quidquam poſſem eruere; adiui antiquos libros. inſpexi, omnes in ſcriptura conſentientes. unum Beſſarionis animaduerti pro Meditabar, habere Mediabam. tum uero quaſi lucem aliquam ſecutus, qui antea in tenebris erraſſem; putaui, interpungendi ratione mutata, reſtitui locum ita poſſe: Quid autem Plancus tam curſim (ita enim audiebam) diem & noctem? Nam certe. ut de Planco & noctem Cicero meditaretur, neutiquam mihi probatur. fuerit in quaerendo & percunctando curioſus: diurna uero ſimul & nocturna meditatio quem hic habere locum poteſt? age, ad uerbum, Curſim, refer illud, Diem & noctem: quanto aptius? nam in itinere maturantes, noctem diei coniungere, notiſſimum eſt. etiam Caeſar in 3. de bello ciuili. Vibullius, inquit, continuato & nocte & die itinere, atque mutatis ad celeritatem iumentis, ad Pompeium contendit. Et in eodem, paullo poſt: Caeſar properans noctem diei coniunxerat, neque iter intermiſerat. Teſtatus ſum opinionem meam: docti iudicabunt. Meam *profectionem*] ex Italia. ep. 29. lib. 15. Dymaeos *&c.*] Pompeius, ut Plutarchus ſcribit, captis piratis, magnam eorum partem conſtituerat in agro Dymaeo: quod erat & fertile territorium, & a cultoribus infrequens. ij poſtremo pulſi ea ſede, quam aſſignatam a Pompeio per aliquot annos tenuerant, rurſus ſe ad piraticam ueterem artem contulerunt. Dyme ciuitas eſt in Achaia. Mare *infeſtum habere*] pro, infeſtare. l. 3. de Rep. Cum quaereretur ex eo, quo ſcelere impulſus mare infeſtum haberet uno myoparone. Et Varro in lib. Rerum humanarum ita ſcripſit, ut eſt apud Donatum in commentarijs in Eunuchum: Cupes, & Marcellus ſingulari latrocinio multa loca habuerunt infeſta. Sic, Solicitum habere, pro Solicitare, dixit Cicero non ſemel. Videndum *eſt, ut manſio laudetur*] domi manere, quam proficiſci maluiſſet, cum alijs de cauſis, tum quod a Dymaeis mare tutum non eſſet. ep. 2. Piratae apparere dicuntur. ἐν ὁμοπλοίᾳ *Bruti*] tutum putabat nauigare cum Bruto. itaque & infra: Haec nauigatio quia quaſdam habet ſuſpiciones periculi, conſtituebam uti ὁμοπλοίᾳ. epiſt. 4. Sed *opinor minuta nauigia*] Brutum habere. Sed *iam ſciam*] quia Brutum conuenire uolebat: qui & ipſe erat in Neſide, ſed eum Cicero nondum uiderat. poſtea cum eum conueniſset, de nauigijs haec ſcripſit ad Atticum: Paratiorem offendi Brutum, quam audiebam. nam & ipſe Domitius bona plane habet dicrota: ſuntq. nauigia praeterea luculenta Sextij, Buciliani, ceterorum. πανικὸν] inanem timorem, & ſine cauſſa: forte quod Ventidius, qui erat Antonij amiciſſimus, coactis militibus aduentare diceretur. De *Sexto*] Pompeio. Ad *arma*] rem eſſe uenturam. epiſt. 20. lib. 15. Sine *bello ciuili uideo ſeruiendum*] uidetur addendum, Non. ut dicat, Non ſine bello ciuili ſeruiemus. Kalendis *Ianuarij*] quo die magiſtratum erant inituri Panſa & Hirtius conſules deſignati, eodemq. die relaturi de rep. ex ueteri conſuetudine: quod factum eſſe, docent duae Philippicae V. & VI. λῆρος πολύς] ſe ipſe accuſat, qui dixerit in Panſa ſpem eſſe; cum ab ijs, qui ſe crapulae & inertiæ dediderunt, ſperari nihil poſſet. Ciceronis *rationes exſplicentur*] uelim uideas, quantum acceperit Cicero meus. cui ſi minus datum eſt, quam nos ei annuum in ſumptum daturos eſſe promiſimus: quod ei reliquum deberi ex rationibus cognoſces, perſoluatur. epiſt. 15. lib. 15. HS LXXII *ſatis eſſe*] Ciceroni filio. cui HS LXXII aſſignata fuerant in annuum ſumptum. Xenonem] hic, Attico mandante, pecuniam Athenis Ciceroni numerabat, ſed perexigue, multiſq. perſionibus conciſam. ep. 3. Id *eſt minuatim*] ut opinor, & certe hoc abundat. fuit enim gloſſema ad graecam dictionem, γλίσχρως, receptum in epiſtolam ignorantia deſcribentium. Qvo *plus permutaſti &c.*] ſcis conueniſſe, ut Ciceroni tantum daremus, quantum reciperetur ex inſularum fructu. eo ſi quid plus Athenis permutaſti Ciceronis cauſſa, uolo id ei concedatur ſupra annuam penſionem, pro ſumptu, quem primo anno fecit dum Athenas proficiſcitur. Insvlarvm] in Argileto, & Auentino. ep. 31. l. 12. & 17. lib. 15. Hinc *ex kal. Apr.*] quoniam aſſignauimus Ciceroni quantum ex inſulis reciperetur, deinceps detur ei ad HS LXXX: quoniam tanti nunc inſulae locantur, quae antea tantummodo LXXI locabantur. Ex Kalendis autem Apr. quia Cicernni filio id erat annui temporis initium. uide ep. 1). Videndvm *enim eſt &c.*] curandum nobis eſt, ut ſit, quod filius in ſumptum habeat, cum Romae erit. cum enim Publiae uxoris meae matrem ferre non poſſim, diuortium erit faciendum: ita dote reddita, re familiari comminuti, unde filio ſuppeditabimus? Se *Catonem.*] amantiſſimum reipublicae. quod in Quincto filio deſiderabatur. uide ep. 19. lib. 14. & 4. huius lib. Vt *tibi ſponderem*] eum fore Catonem, ideſt hominem in omni uita perfectiſſimum. Me

motum]

motum } me fidem habuiſſe uerbis Quincti filij. SED *ego* } ἀποσιώπησις, ueteribus uſitata, ad indicandum animum oratione repreſſa. ATTRIBVTIONEM, } quam in eum diem ait eſſe collatam. Et Attributionem poſuit pro ſolutione pecuniae, quam debebat Quinctus filius. ep. 41. lib. 13. & 21. lib. 15. VRGERI } a creditoribus.

Cicero S. D. Attico. 2.

VI. idus duas epiſtolas accepi, unam a meo tabellario, alteram Bruti. De Buthrotijs longe alia fama in his locis fuerat: ſed cum alijs multis hoc ferendum. Erotem remiſi citius, quam conſtitueram ut eſſet cum Hortenſio, & quia equitibus quidem ait ſe idibus conſtituiſſe. Hortenſius uero impudenter. nihil enim debetur ei, niſi ex tertia penſione, quae eſt kal. Sext. ex qua penſione ipſa maior pars eſt ei ſoluta aliquanto ante diē. ſed haec Eros uidebit idibus. De Publilio autem, quod perſcribi oportet, moram non puto eſſe faciendam. ſed cum uideas, quantum de iure noſtro deceſſerimus, qui de reſiduis cccc HS, cc *praeſentia ſoluerimus, reliqua perſcribamus; loqui cū eo, ſi tibi uidebitur, poteris, eum commodum noſtrum exſpectare debere, cum tanta ſit a nobis iactura facta iuris. Sed amabo te, mi Attice, (uides ne quam blande?) omnia noſtra, quoad eris Romae, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil a me exſpectes. quamquam enim reliqua ſatis apta ſint ad ſoluendum; tamen fit ſaepe, ut ij, qui debent, non reſpondeant ad tempus. ſi quid eiuſmodi acciderit, ne quid tibi ſit fama mea potius. non modo uerſura, uerum etiam uenditione, ſi ita res coget, nos uindicabis. Bruto tuae litterae gratae erant. fui enim apud illum multas horas in Neſide, cum paullo ante tuas litteras accepiſſem. delectari mihi Tereo uidebatur, & habere maiorē Attio, quam Antonio gratiam. mihi autem quo laetiora ſunt, eo plus ſtomachi, & moleſtiae eſt, populum R. manus ſuas non in defendenda rep. ſed in plaudendo conſumere. mihi quidem uidentur iſtorum animi incendi etiam ad repraeſentandam improbitatem ſuam. ſed tamen, dum modo doleant aliquid, doleant quidlibet. Conſilium meum quod ais quotidie magis laudari; non moleſte fero; exſpectabamque, ſi quid de eo ad me ſcriberes. ego enim in uarios ſermones incidebam: quin etiam iccirco trahebam, ut quamdiutiſſime integrum eſſet. ſed quoniam Euro uilla extrudimur, Brundiſium cogito. facilior enim, & exploratior deuitatio legionum fore uidetur, quam piratarum, qui apparere dicuntur. Sextius* V. I. *id. exſpectabatur, ſed non uenerat quod ſciam. Caſſius cum claſſicula ſua uenerat. ego, cum eum uidiſſem* V. *Kalendas, in Pompeianum cogitabam, inde Aculanum. noſti reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio non credo, nec tamen curo plus quam tu. Planco, & Oppio ſcripſi equidem, quoniam rogaras: ſed, ſi tibi uidebitur, ne neceſſe habueris reddere. cum enim tua cauſſa fecerint omnia; uereor, ne meas litteras ſuperuacaneas arbitrentur. Oppio quidem utique: quem tibi amiciſſimum cognoui. uerum, ut uoles tu. Quoniam ſcribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum, ſi ante eo ueneris, quam mihi in Italiam te auctore ueniendum eſt. litteras ad me quamſaepiſſime, ſed de rebus minus neceſſarijs aliquem nactus: ſin autem erit quid maius, domo mittito.* Ηρακλείδιον, *ſi Brundiſium ſalui, adoriemur. de Gloria miſi tibi. cuſtodies igitur, ut ſoles: ſed notentur eclogarij. quos Saluius, bonos auditores nactus, in conuiuio dumtaxat legat. mihi ualde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam. Vale.*

EXPLANATIO

LONGE *alia fama:* } ſcribis, agrum Buthrotium dici a Planco diuiſum agripetis: at nos hic contra audieramus, agripetas a Buthrotijs conciſos, & eiectos. ep. 1. VT *eßet cum Hortenſio,* } Hortenſius, Cluuij heres, quae illi bonorum Cluuianorum pars ex hereditate obuenerat, eam Ciceroni uendidit coheredi, pactus ut pecunia ſibi tribus penſionibus numeraretur. ex ijs penſionibus Cicero duas ſoluerat, & maiorem etiam tertiae partem ante diem ſolutioni praefinitam, ideſt ante Kal. Sextilis: ut impudēter faceret Hortenſius, qui, quod ſibi ex tertia pēſione deberetur, ante diem poſtularet, cum praeſertim eius ipſius penſionis maiorem iam partem exegiſſet. Hac de re ep. 1. cum inquit: Diligentia opus eſt, coheredibus pro Cluuiano Kalendis Sextilibus perſolutum ut ſit. Quo ex loco, non Hortenſium modo, ſed & ceteros coheredes Ciceroni uendidiſſe, quae illis Cluuius teſtamento legauerat, perſpicuum eſt. ET *quia equitibus:* } ut infra patet, Publilium & Publilij propinquos ſignificare uidetur; qui erant ex ordine equeſtri. Publiliam enim cum dimiſiſſet, urgebatur a Publilio fratre de dote reddenda. cui Eros, qui Ciceronis domeſticas rationes diſpenſabat, promiſerat ſe eſſe idibus perſcripturum. In antiquo Beſſarionis libro, pro Equitibus, ſcriptum eſt, Equid. QVOD *perſcribi oportet,* } Perſcribere, eſt creditori, non praeſenti pecunia numerata, ſed per ſcriptum ſatisfacere. Sic enim Donatus explanat illud in Phormione: Perſcripſi omnibus, quibus debui. Nec Ciceronis exempla non idem oſtendunt. DE *iure noſtro deceſſerimus* } planum fit ex hoc loco, intra certam diem reddendam fuiſſe dotem ab ijs, qui diuortium fecerant. Cicero autem de ſuo iure decedens, etiam ante eam diem, exceptls cc HS, omnem dotem numerauerat. de quibus c c ut ſibi fieret perſcriptio, Publilius urgebat. epiſtola 5. QVI *de reſiduis* c c c HS } qui cum apud me reſidua eſſent ex dote HS c c c c, neque dum ſolutionis dies adeſſet, ex ijs ipſis tamen c c c c HS praeſentia ſoluimus c c, reliquorum facimus perſcriptionem. PRAESENTIA } nulla interpoſita mora: in Verrem libro III. Praeſens pecunia ſoluatur. IACTVRA *facta iuris* } cum tanto ante diem ſoluerimus, de noſtro iure ſponte decedentes. Sic infra, epiſtola 5. Publilius non debet

urgere: quoniam iure non utimur. QVOAD *eris Romae*] nam & Atticus ex Italia diſcedere cogitabat. itaque epiſtola 27. lib. 15. Praeclare, inquit, quod te conſolata eſt ſpes breui tempore congrediendi. & epiſtola 3. NIHIL *a me exſpectes*] nihil ad me referas, ſed agas ipſe quod ageres in rebus tuis. epiſtola 3. lib. 13. Illud non accipio in bonam partem, quod ad me refers. quid? ipſe negotium meum gererem, niſi conſilio tuo? RELIQVA] collatis creditorum & debitorum nominibus, cum eam pecuniam, quam ipſi debemus, & quam alij nobis, redigimus in ſummam, id, quod ſuperat a nobis, Reliqua dicuntur. epiſtola 15. lib. 15. FAMA *mea*] magnum enim ſubirem diſcrimen exiſtimationis meae, niſi ad tempus, quibus debeo, ſolueretur. NOS *uindicabis*] noſtris creditoribus ſatisfacies. IN *Neſide,*] hunc in Neſide congreſſum ſignificans Philippica X. Brutum, inquit, his ipſis ludorum diebus uidebam in inſula clariſſimi adoleſcentis Luculli, propinqui ſui, nihil niſi de pace & concordia ciuium cogitantem. Νησὶς autem parua inſula. Lucanus, & Papirius laborare eam graui caelo uerſibus oſtendunt. DELECTARI] gaudere, quod ludis Apollinaribus Tereum, Attij tragoediam, populo recitatam, magno plauſu clamoreq. acceptam ex tuis litteris cognouerat. epiſt. 4. & in 1. Philippica, ad extremum. QVAM *Antonio*] cum maiorem habere Antonio debeat. plauſum enim populus non ideo dedit, quod Attij admiraretur ingenium, ſed quod Antonium oderit, Bruto Brutiq. ſimilibus inimicum. itaque plauſum illum Antonio magis, quam Attio, Brutus debet. uel, Antonio, C. Antonio, Marci fratri, praetori, qui curauit eos ludos abſentis Bruti nomine. Appianus lib. 3. MANVS *ſuas non in defendenda rep. ſed in plaudendo conſumere*] Simile illud Varronis: Patres familiae manus mouere in theatro, ac circo maluerunt, quam in ſegetibus, ac uinetis. ISTORVM] Antonium maxime ſignificat, qui patriae liberatores oderat, ad tyrannidem ſpectans. INCENDI] irritari, quod uideant populum Bruto abſenti plauſum dare. REPRAESENTANDAM] citius aliquanto, quam feciſſent, oſtendendam. DOLEANT] dolebant quod populus Romanus Bruti abſentis deſiderium illo plauſu declararet. CONSILIVM *meum*] diſcedendi ex Italia. TRAHEBAM] procraſtinabam. uide epiſt. 25. lib. 15. BRVNDISIVM *cogito*] ut ibi potius conſcendam, quam Puteolis. Epiſt. 21. l. 15. Iuua me conſilio, Brundiſio ne, an Puteolis. & epiſt. 20. eiuſdem lib. LEGIONVM] quas ab Antonio accerſitas, profectas e Macedonia, Brundiſium aduentare fama erat. Brundiſium tamen, & iter illud poſtea uitauit, ut ipſe narrat in 1. Philippic. PIRATARVM] dymeos intelligit, qui agro pulſi mare infeſtum habebant. epiſt. 1. EXSPECTABATVR] a Bruto, ut una diſcederent. epiſtola 4. V. KAL.] cum Caſſius iam ueniſſet, nimirum uel eo die, quo haec ſcripta ſunt, uel poſtridie uiſurus eum Cicero fuit. quod ſi, cum eum uidiſſet, abire in Pompeianum cogitabat, non recte ſcriptum eſt, V. KAL. non enim tot dierum interuallum eſſe poteſt, cum dicat ſe diſceſſurum a Caſſij congreſſu. Potius igitur (nihil tamen muto repugnantibus antiquis libris: tantum indicare placet meam ſententiam) legendum uideretur, V. idus: ut ſequentem diem ſignificet. nam haec ſcripſiſſe apparet VI. idus. ACVLANAM] forte, Herculanium: quod a Pompeijs non longe Plinius in Campaniae litore conſtituit. NOSTI *reliqua*] ſcis enim, inde me Brundiſium cogitare. SCRIPSI *equidem,*] commendans illis rem Buthrotiam. NE *neceſſe habueris reddere*] ne putato, reddi meas litteras, neceſſarium eſſe. Eas enim Cicero ad Atticum mittebat, ut ipſe Planco & Oppio redderet. OPPIO *quidem utique*] ſubaudi, Ne putaris neceſſarium reddere. QVAM *mihi in Italiam te auctore ueniendum eſt.*] ideſt ante menſem Ianuarium. Nam Atticus auctor erat Ciceroni, ut omnino Romae adeſſet Kalendis Ianuarijs; quod eo die futurum erat ut a nouis Panſa & Hirtio coſ. de rep. referretur. ep. 6. Meae profectionis approbator fuiſti, dummodo Kalendis Ianuarijs Romae eſſem. & epiſt. 5. ALIQVEM *nactus*] quemcumque habueris, cui des. DOMO] domeſticis tabellarijs. ἡρακλείδιον] quod tu a me tantopere poſtulaſti. epiſt. 4. 13. & 27. lib. 15. NOTENTVR *eclogarij*] notentur aut minio, aut quapiam ſimili re nomina eorum, qui in his libris de Gloria loquuntur. QVOS *Saluius*] quos libros de Gloria Saluius anagnoſtes tuus, bonos nactus auditores, in conuiuio tantum uelim legat.

Cicero S. D. Attico. 3.

TV uero ſapienter. nunc demum enim reſcribo ijs litteris, quas mihi miſiſti, conuento Antonio Tiburi. ſapienter igitur, quod manus dediſti, quodq. etiam ultro gratias egiſti. certe enim, ut ſcribis, deſeremur ocyus a rep. quam a re familiari. quod uero ſcribis te magis delectari, O TITE SI QVID EGO: *addis mihi ſcribendi alacritatem. Quod Erotem non ſine munuſculo exſpectare dicis; gaudeo non feſelliſſe eam rem opinionem tuam. ſed tamen idem* σύνταγμα *niſi ad te retractatius, & quidem* ἀρχέτυπον *ipſum, crebris locis inculcatum, & refectum. hunc tu translatum in macrocolum lege arcano conuiuis tuis, ſed ſi me amas, hilaris, & bene acceptis: ne in me ſtomachum erumpant, cum ſint tibi irati. De Cicerone, uelim ita ſit, ut audiuimus. De Xenone, coram cognoſcam: quamquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter. De Herode, faciam, ut mandas, & ea, quae ſcribis, ex Saufeio, & e Xenone cognoſcam. De Quincto filio, gaudeo tibi meas litteras prius a tabellario meo, quam ab ipſo, redditas. quamquam te nihil fefelliſſet. ueruntamen. ſed exſpecto, quid ille tecum, quid tu uiciſſim: nec dubito, quin ſuo more uterque. ſed eas litteras Curium mihi ſpero redditurum: qui quidem etſi per ſe eſt amabilis, a meq. diligitur; tamen accedet magnus cumulus commendationis tuae. Litteris tuis ſatis reſponſum eſt. nunc audi, quod, etſi intelligo ſcribi neceſſe non eſt, ſcribo tamen. Multa me mouent in diſceſſu, in primis mehercule, quod diſiungor a te. mouet etiam nauigationis labor, alienus non ab aetate ſolum noſtra, uerum etiam a dignitate; tempuſque*

diſceſſus

diſceſſus ſubabſurdum. relinquimus enim pacem, ut ad bellum reuertamur; quodq. temporis in praediolis noſtris, & belle aedificatis, & ſatis amoenis, conſumi potuit, in peregrinatione conſumimus. Conſolantur haec, aut proderimus aliquod Ciceroni: aut, quantum profici poſſit, iudicabimus. deinde tu iam, ut ſpero, & ut promittis, aderis. quod quidem ſi acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum. quae quamquam explicata ſunt; tamen, quod & Dolabellae nomen in iјs eſt, & attributio eſt mihi nominum ignota, conturbor, nec ulla res magis angit ex omnibus. itaque non mihi uideor erraſſe, quod ad Balbum ſcripſi apertius, ut, ſi quid tale accidiſset, ut non concurrerent nomina, ſubuenirent, meq. tibi etiam mandaſſe, ut, ſi quid eiuſmodi acci-diſſet, cum eo communicares. quod facies, ſi tibi uidebitur, eoq. magis, ſi proficiſceris in Epirum. Haec ego conſcendens e Pompeiano tribus actuariolis decem ſcalmis. Brutus erat in Neſide etiam nunc, Neapoli Caſſius. Ecquid amas Deiotarum, & non amas Eram? qui, ut Bleſamius uenit ad me, cum ei præſcriptum eſſet, ne quid ſine Sextiј noſtri ſententia ageret, neque ad illum, neque ad quemquam noſtrum retulit. Atticum noſtrum cupio ſuauiari: ita mihi dulcis ſalus uiſa eſt, per te miſſa ab illa. refers igitur ei plurimam itemq. Piliae dicas uelim. Vale.

EXPLANATIO

QVOD *manus dediſti*, } quod Antonij ſententiam (opinor, de re Buthrotia: nam publicam nulla ex parte Pomponius attingebat) etſi non probandam, probaſti tamen, manusq. dediſti, ut etiam ultro gratias egeris. A RE *familiari* } ratio, cur Atticus etiam gratias egiſſet Antonio. nam, etſi magnam rei familiaris iacturam faciam, ſi Buthrotium negotium eripitur: (his fere uerbis, aut certe in hanc ſententiam Atticus ſcripſerat) tamen huiuſmodi iacturam eo tolerabilius aequum eſt ferre, quod a rep. citius, quam a re familiari, deferemur. MAGIS *delectari, o Tite, ſi quid ego:* } totum hoc, O Tite, ſi quid ego, ideo ſcripſi litteris grandiuſculis, ut intelligatur initium libri de Senectute, quo quidem libro ſe delectari Atticus ſcripſerat, quia ſuam ſenectutem, quam publicae ruinae grauiorem in dies efficerent, eius lectione leuaret. Et ait, Magis, propterea quod medicinae uim magis aegrotantes ſentimus, quam ualentes. Etiam ep. 10. O Tite, tibi prodeſſe laetor. laetor, inquit, quod ea, quae ſcripſimus in libro de Senectute, tibi ad ferendam ſenectutem proſint. Quod autem, Si quid ego, repoſui in noſtro libro, ubi antea in omnibus, & impreſſis, & ſcriptis, legitur, Si quid agis, aut, Ages: fecimus id coniecturam minime dubiam ſecuti. eſt enim initium libri de Senectute, ad Atticum ſcripti: O Tite, ſi quid ego adiuro, curam ue leuaſſo. ALACRITATEM } quandoquidem te delectant ea, quae ſcribimus. GAVDEO *non fefelliſſe &c.* } munuſculum enim ad te perferendum Eroti dedi, duos libros de Gloria. IDEM σύνταγμα } eoſdem libros de Gloria, quos Eroti dederam, poſtea retractatos, & refectos denuo miſi, ſed ἀρχέτυπον ipſum, cum antea deſcriptum exemplar miſiſſem. MACROCOLVM } regiam chartam a Catullo dictam uide epiſt. 25. lib. 13. LEGE *Arcano* } ne quis audiat praeter conuiuas tuos. quod ſupra monuit his uerbis: Saluius in conuiuio dumtaxat legat. Antea, Lege in Arcano. ſuſtuli particulam, In, Cariſium ſecutus, qui hunc locum recitat, & ait Arcano dictum eſſe Arcane. praeterea conſentire uidentur antiqui libri. nam in ſcripto Beſſarionis, Legi arcano. ſic & Caeſar locutus libro 1. de bello ciuili: Domitius arcano cum paucis familiaribus ſuis colloquitur. Et Plautus in Trin. Arcano tibi ego hoc dico. Sic, Aſſiduo, pro aſſidue, idem dixit in Truc. VT *audiuimus* } audiebat autem praeclara. epiſt. 16. lib. 15. CORAM } cum Athenis ero. NEQVE *indiligenter, neque illiberaliter* } hic Athenis pecuniam Ciceroni filio ſumminiſtrabat, ſed neque diligenter, & ſatis illiberaliter. itaque ep. 1. Xenonem, inquit, perexigue & γλίσχρως praebere. DE *Herode* } & hic Athenis uiuebat. ep. 15. lib. 15. GAVDEO *tibi &c.* } ut cognoſceres, illum tibi litteras a me redditurum, ipſius arbitratu ſcriptas; ſciresq. nolle me, ut iјs litteris moucreris. SVO *more uterque* } tu ſapienter, ille ſtulte. EAS *litteras* } quibus ad me ſcribes dialogum tuum cum Quincto filio. COMMENDATIONIS *tuae* } ſcripſerat enim Atticus, ſe eſſe litteras ad eum commendaticias Curio daturum. RELINQVEMVS *pacem* } Q. Fuſius Calenus, ut ait Dio libro XLVI. Ciceroni, acerbe in Antonium inuecto, non minus acerba oratione reſpondens, ait eum, cum otium non ferret, diſceſsiſſe, poſtea, tumultu & bello inter ciues orto, reuertiſſe. quaſi amator eſſet contentionum, pacis inimicus. VT *ad bellum reuertamur* } apparebat enim ad paucos menſes fore bellum, cum & Antonius Octauiuſq. grauiter inter ſe diffidentes iam in armis eſſent, & Sex. Pompeius uentare cum exercitu diceretur; praeterea magnum Antonij cum Decimo Bruto certamen impendere de Celtica prouincia. ep. 4. ADERIS } uenies in eas regiones. epiſt. 2. RELIQVORVM *meorum* } diximus, reliquorum nomine eam pecuniam intelligi, quae, ſubductis rationibus, & collatis creditorum debitorumq. nominibus, ſuperat a nobis. epiſt. 15. l. 15. DOLABELLAE *nomen* } a quo pecuniam exigere, difficillimum ſciebat. epiſt. 18. lib. 14. & 13. lib. 15. ATTRIBVTIO *eſt mihi nominum ignota* } quae nobis exigenda tradidit Dolabella. epiſt. 13. lib. 15. VT *non concurrerent nomina* } ut ad tempus non reſponderent iј, qui debent. epiſt. 2. NON *amas Eram?* } in oratione pro Deiotaro Hieram & Bleſamium eius legatos nominat, ut fortaſſe & hic, Hieram, legendum ſit. Et eſt dictum εἰρονικῶς. cur, inquit, Eram aeque, atque Deiotarum, odio dignum non putas? qui, cum ei praeſcriptum eſſet a Deiotaro, ne quid ſine Sextiј noſtri ſententia ageret; neque ad illum, neque ad quemquam noſtrum retulit. Miſerat autem eum Deiotarus, ut Armeniam, ſibi a Caeſare ereptam, emeret ab Antonio: quod factum eſt, Fuluia, quae Antonij uxor erat, intercedente, id

eſt; cum Deiotari legatis de pretio paciſcente: unde illud ep.12.l.14. Deiotarus noſter dignus ille quidẽ omni regno, ſed non per Fuluiam. Armeniam autem cum Deiotaro Antonius accepta grandi pecunia uenderet, dixit ſe reſtituere ex Caeſaris libellis. quod ei Cicero 2. oratione in criminibus obijcit his uerbis: Quid ego de commentarijs infinitis, quid de innumerabilibus chirographis loquar? ſunt ea quidem innumerabilia, quae a diuerſis emebantur non inſciente te: ſed unum egregium de rege Deiotaro, populo R. amiciſſimo, decretum in Capitolio fixum. quo propoſito, nemo erat, qui in ipſo dolore riſum poſſet continere. quis enim cuiquam inimicior, quam Deiotaro Caeſar? & quae ſequuntur. Neq. *ad illum, neque ad quemquam noſtrum* } & de hoc in eadem Philippica paullo poſt, Syngrapha HS centies per legatos, uiros bonos, ſed timidos, & imperitos, ſine reliquorum hoſpitum regis ſententia, facta in Gynaeceo. Dicas } Atticae referes, Piliae dices: quia non, ut Attica, ſalutem miſerat Piliae.

Cicero S. D. Attico. 4.

Ita ut heri tibi narraui, uel fortaſſe hodie, (Quinctus enim altero die ſe aiebat) in Neſida VIII. idus. ibi Brutus. quam ille doluit de nonis Iulijs. mirifice eſt conturbatus. itaque ſeſe ſcripturum aiebat, ut uenationem etiam, quae poſtridie ludos Apollinares futura eſt, proſcriberent, III. idus Quinct. Libo interuenit. is Philonem, Pompeij libertum, & Hilarum ſuum ueniſſe a Sexto cum litteris ad conſules, ſiue quo alio nomine ſunt. earum exemplum nobis legit, ſi quid uideretur. pauca παρὰ λέξιν: ceteroqui & ſatis grauiter, & non contumaciter. tantum addi placuit, quod erat, COS. ſolum, ut eſſet, PRAET. TRIB. PL. SENATVI; ne illi non proferrent eas, quae ad ipſos miſſae eſſent. Sextum autem nunciauit cum una ſolum legione fuiſſe Carthagine, eiq. eo ipſo die, quo opidum Boream cepiſſet, nunciatum eſſe de Caeſare: capto opido, miram laetitiam, commutationemq. animorum, concurſumq. undique; ſed illum ad ſex legiones, quas in ulteriore reliquiſſet, reuertiſſe. ad ipſum autem Libonem ſcripſit, nihil eſſe, niſi ad larem ſuum liceret. ſumma poſtulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubique ſint. Haec fere de Sexto. De Buthrotijs undique quaerens nihil reperiebam. alij, conciſos agripetas: alij, Plancum, acceptis nũmis, relictis illis, aufugiſſe. itaque non uideo ſciturum me, quid eius ſit, ni ſtatim aliquid litterarum. Iter illud Brundiſium, de quo dubitabam, ſublatum uidetur. legiones enim aduentare dicuntur: haec autem nauigatio habet quaſdam ſuſpiciones periculi: itaque conſtituebam uti ὁμοπλοΐᾳ. paratiorem offendi Brutum, quam audiebam. nam & ipſe Domitius bona plane habet dicrota, ſuntq. nauigia praeterea luculenta Sextij, Buciliani, ceterorum. nam Caſſij claſſem, quae plane bella eſt, non numero, ultra Fretum. illud eſt mihi ſubmoleſtũ, quod parum Brutus properare uidetur. primum confectorũ ludorum nuncios exſpectat: deinde, quantum intelligo, tarde eſt nauigaturus, conſiſtens in locis pluribus. tamen arbitror eſſe commodius tarde nauigare, quam omnino non nauigare. etſi, cum proceſſerimus, exploratiora uidebuntur, & tectis utemur. Tuas iam litteras Brutus exſpectabat: cui quidem ego non nouum attuleram de Tereo Attij. ille Brutum putabat. ſed tamen rumoris neſcio quid afflauerat, commiſſione Graecorum, frequentiam non fuiſſe: quae quidem me minime fefellit: ſcis enim, quid ego de Graecis ludis exiſtimem. nunc audi quod pluris eſt, quam omnia. Quinctus fuit mecum dies complures, &, ſi ego cuperem, ille uel plures fuiſſet: ſed, quantum fuit, incredibile eſt, quam me in omni genere delectarit, in eoq. maxime, in quo minime ſatisfaciebat. ſic enim commutatus eſt totus & ſcriptis meis quibuſdam, quae in manibus habebam, & aſſiduitate orationis, & praeceptis, ut tali animo in remp. quali nos uolumus, futurus ſit. hoc cum mihi non modo confirmaſſet, ſed etiam perſuaſiſſet; egit mecum accurate multis uerbis, tibi ut ſponderem, ſe dignum & te, & nobis futurum; neque ſe poſtulare, ut ſtatim crederes, ſed, cum ipſe perſpexiſſet, tum ut ſe amares. quod niſi fidem mihi feciſſet, iudicaſſemq. hoc, quod dico, firmum fore; non feciſſem id, quod dicturus ſum. duxi enim mecum adoleſcentem ad Brutum. ſic ei probatum eſt, quod ad te ſcribo, ut ipſe crediderit, me ſponſorem accipere noluerit, eumq. laudans amiciſſime mentionem tui fecerit, complexus, oſculatuſque dimiſerit. quamobrem etſi magis eſt, quod gratuler tibi, quam quod te rogem; tamen etiam rogo, ut, ſi quae minus antea propter infirmitatem aetatis conſtanter ab eo fieri uidebantur, ea iudices illum abieciſſe; mihiq. credas, multum allaturum, uel plurimum potius, ad illius iudicium confirmandum, auctoritatem tuam. Bruto cum ſaepe inieciſſem de ὁμοπλοΐᾳ, non perinde, atque ego putaram, arripere uiſus eſt. exiſtimabam μετεωρότερον eſſe: & hercule erat, & maxime de ludis. at mihi, cum ad uillam rediſſem, Cn. Lucceius, qui multum utitur Bruto, narrauit, illum ualde morari, non tergiuerſantem, ſed exſpectantem, ſi ſi qui forte caſus. itaque dubito, an Venuſiam tendam, & ibi exſpectem de legionibus: ſi aberunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem: ſi neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem reuertar. iocari me putas? moriar, ſi quiſquã me tenet praeter te: etenim circumſpice: ſed ante erubeſco. O dies in auſpicijs Lepidi deſcriptos, & aptos ad conſilium reditus noſtri. magna ῥοπὴ ad proficiſcendum tuis litteris. atque utinam te illic: ſed ut conducere putabis. Nepotis epiſtolam exſpecto. cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet. & ais μετ' ἀμύμονα: tu uero ἀμύμων: ille quidem ἄμβροτος. Mearum epiſtolarum nulla eſt συναγωγή. ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta. & quidẽ ſunt a te quaedam ſumendae. eas ego, oportet, perſpiciam, corrigam. tum denique edentur.

EXPLA-

EXPLANATIO

ITA *ut heri &c.* } ut in litteris,quas ad te ſcripſi, heri legiſti,uel fortaſſe hodie, (Quinctus enim,
cui eas litteras dedi,altero ſe die Romae futurum aiebat) in Neſida ueni IIX.idus,ut ſit, Ita ut he-
ri,principium epiſtolae. DE *nonis Iulijs* } quod in ludorum ſuorum proſcriptione,nonis Iulijs, lege-
retur.uide noſtram interpretationem ad illud,Ita ne,nonis Iuliis ? epiſt.1.huius lib. A SEX. } Pom-
peio , Libonis genero,ut ex Dione cognoſcitur. SIVE *quo alio nomine* } quaſi conſules appellandi
non eſſent Antonius,& Dolabella , qui non agerent quod conſules deceret . SI *quid uideretur* } ut
corrigeremus,ſi quid uideretur. PAVCA παρὰ λέξιν } nonnulla minus proprie dicta. NON *contuma-
citer* } ſine ſuperbia. QVOD *erat,cos.ſolum* } Sextus epiſtolam ſuam ita inſcripſerat : Sext. Pompe-
ius Cn. F. cos. S. D. nos addidimus , Praetoribus,tribunis pl. ſenatui. DE *Caeſare* } Romae oc-
ciſo . IN *ulteriore* } Hiſpania . NIHIL *eſſe &c.* } ſe non diſceſſurum ab armis , niſi ſi pater-
na domus reſtitueretur . eam autem ab haſta Caeſaris emptam poſſidebat Antonius . Philippi-
ca 2. VT *omnes exercitus dimittantur* } ſe non eſſe exercitum dimiſſurum , niſi omnes omnium
exercitus dimitterentur . uide illud , Ab armis nullus diſcederet . epiſtola 22. lib. 15. NIHIL
reperiebam. } quod certum uideretur. CONCISOS *agripetas* } idem epiſt.29.lib.15.& 1. huius lib.
ACCEPTIS *nummis* } a Buthrotijs. RELICTIS *illis* } agripetis : quos ſecum duxerat , ut agrum eis
Buthrotium aſſignaret.QVID *eius ſit* } quid de ea re ſit . Quo de genere loquendi plura diximus lib.
v.act.2.in Verr.in eo loco,Quid eius ſit,uos coniectura quoque aſſequi debetis. ALIQVID *litterarum* }
ad me miſeris. DVBITABAM, } incertus eram,utrum irem Brundiſium , an Puteolis conſcenderem .
epiſt.2.lib.15. SVBLATVM *uidetur* } non eſt cur Brundiſium ire debeam . quo tamen ſe ſcripſerat
iturum.epiſt.2. HAEC *autem nauigatio* } ſi Puteolis conſcendo. SVSPICIONES *periculi* } propter pi-
ratas,ep.1.& 2. ὁμοπλοία } ſocietate nauigandi. ET *ipſe Domitius* } Cn.Domitius,qui cum Bruto na-
uigaturus erat,unus de percuſſoribus Caeſaris , Ahenobarbi filius ex Porcia Catonis ſorore.epiſt.46.
lib.13.& Philippica II. SEXTII, *Buciliani* } & hi Caeſarem percuſſerant.auctor Appianus lib.11. VL-
TRA *Fretum* } qua uſurus non ſum,quod Syriam,non,ut Brutus & Domitius Graaciam,petet.erat au
tem ultra Fretum Siculum. EXPLORATIORA *uidebuntur* } a piratis tuta nauigatio . tarde igitur po-
tius cum Bruto nauigabo,quam ut omnino non nauigem.&, ſi,cum proceſſerimus , exploratiora uide-
buntur,omiſſa ὁμοπλοία uel teſtis utemur,celerrimo genere nauiculae.Teſtae nomen,ut opinor,a Teſtae
ſimilitudine deriuatum Iuuenalis ſatyra xv.Et breuibus pictae remis incumbere teſtae . NON *nouum* }
ſententia negantem particulam reſpuit. DE *Tereo Attij.* } quod Tereum,Attij tragoediam, populus
magno plauſu accepiſſet.ep.2. BRVTVM } aliam Attij tragoediam , de L. Bruto, qui Tarquinium re-
gem eiecit,M.Bruti ludis actam.de hac tragoedia Cicero in ea pro Sextio:& de Diu.l.1.& apud Var.de
l.L.lib.IV. NESCIO *quid afflauerat* } neſcio quid rumoris affluxerat.Abſolute dictum: non, ut alibi,
ἐνεργητικῶς.Vt in Catone:Suauitatem odorum,qui afflarent e floribus.Et Lucretius, lib. VI. Fornacibus
efflet.Et ibidem:Atque efflare foras. COMMISSIONE *Graecorum* } cum Graeci ludi committerentur,
infrequentem populum affuiſſe. *Commiſſione* : ipſo initio. DE *Graecis ludis exiſtimem* } minime di-
gnos,qui ſpectentur.epiſt.1.l.7. QVINCTVS } filius. IN *quo minime ſatisfaciebat* } intelligit ami-
citiam Quincti cum Antonio,& conſenſionem cum Caeſarianis.epiſt.14.17.& 19.lib. 14. INIECISSEM }
in ſermone. ARRIPERE } cupide amplecti. MORARI } nauigationem proferre. SI *qui forte caſus* }
ſi forte quid accideret eiuſmodi,ut eum diſcedere non oporteret. DVBITO } cogitare coepi . nam an-
tea ſtatuerat nauigare cum Bruto:ſed,eo morante,nouum conſilium capit. EXSPECTEM *de legionibus* }
dum audiam,tranſijciant ne legiones e Graecia,an,ut quidam arbitrantur,nullae ueniant.Verebatur ma
xime,ne ſi ipſe Hydrunte,aut Brundiſio tranſijceret in Graeciam,incideret in legiones Macedonicas,
quas in Italiam aduentare rumor increbuerat.epiſt.21.lib.15.& 4.huius lib. NEVTRVM } ſi neutrum
erit tutum,neque Hydruntem ire,neque Venuſiae manere. EODEM } in haec loca. CIRCVMSPICE }
locus conciſus,& obſcurior, quam ut certam interpretationem afferre poſſimus . O DIES *&c.* } de-
ſcripti dies erant,quibus Lepidum,qui erat pontifex max.cum augurum collegio dare operam auſpi-
cijs oportebat.laetatur igitur,eam ſibi fore cauſſam,cur mature ad urbem redeat.erat enim augur. MA-
GNA ῥοπή } ualde me ad profectionem impellunt litterae tuae.in eaſdem enim regiones promittis te
uenturum.ep.27.l.15.& 1.huius lib. TE *illic* } adueniens inueniam. MEORVM ? } ſcriptorum . ET
ais, μετ᾽ ἀμύμονα. } ſcripſerat Atticus ad Ciceronem, Cornelium Nepotem teneri magno deſiderio
ſcriptorum ipſius: ſimulq.Nepotem commendans,dixerat eum eſſe μετ᾽ ἀμύμονα,cum Ciceronem ipſum
intelligeret,& ab eo ſecundum Cornelium faceret.Cicero hanc laudem a ſe modeſte amouens , ait At-
ticum ipſum eſſe ἀμύμονα, Cornelium uero ἄμβροτον, id eſt,diuinum plane,& immortalem.Reſpicit
autem ad uerſum illum Homericum ex Odyſ. κ, quo Aiacem laudans,ait eum formoſiſſimum om-
nium fuiſſe μετ᾽ ἀμύμονα πηλείωνα.

Cicero

Cicero S. D. Attico. 5.

EGo adhuc(perueni enim Vibonem ad Sicam) magis commode, quam ſtrenue nauigaui: remis enim magnam partem: prodromi nulli. illud ſatis opportune. duo ſinus fuerunt, quos tranſmitti oportet, Paeſtanus, & Vibonenſis: utrumque pedibus equis tranſmiſimus. ueni igitur ad Sicam, octauo, die e Pompeiano ; cum unum diem Veliae conſtitiſſem: ubi quidem fui ſane libĕter apud Thalnam noſtrum: nec potui accipi, illo abſente praeſertim, liberalius. IX. Kalen. igitur ad Sicam. ibi tamquam domi meae ſcilicet: itaque obduxit poſterum diem. ſed putabam, cum Rhegium ueniſſem, fore, ut illic, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus, corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopertam Tarentinorum, aſt inde Corcyram: &, ſi oneraria, ſtatim ne Freto, an Syracuſis. hac ſuper re ſcribam ad te Rhegio. Mehercule, mi Attice, ſaepe mecum, ἠδεῦρ᾽ ὁδός σοι τὶ δώαται; cur ego tecum non ſum? cur, ocellos Italiae, uillulas meas non uideo? ſed id ſatis, ſuperque, tecum me non eſſe, fugientem periculum. nec id nunc quidem, niſi fallor, ullum eſt. ad ipſum enim reuocat me auctoritas tua. ſcribis enim, in caelum ferri profectionem meam, ſed ita, ſi ante. kal. Ian. redeam: quod quidem certe enitar; malo enim uel cum timore domi eſſe, quam ſine timore Athenis tuis. ſed tamen proſpice, quo iſta uergant, mihiq. aut ſcribe, aut, quod multo malim, affer ipſe. haec hactenus. Illud uelim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curae ſciam eſſe, quam ipſi mihi. nomina mea, per deos, expedi, exſolue: bella reliqui. ſed opus eſt diligentia, coheredibus pro Cluuiano kal. Sex. perſolutum ut ſit. cum Publio quomodo agendum ſit, uidebis. non debet urgere, quoniam iure non utimur: ſed tamen ei quoque ſatisfieri plane uolo. Terentiae uero quid ego dicam? etiam ante diem, ſi potes. quin, ſi, ut ſpero, celeriter in Epirum; hoc, quod ſatis dato debeo, peto a te, ut ante prouideas, planeq. expedias, & ſolutum relinquas. ſed de his ſatis; me tuoque, ne tu nimium putes. nunc negligentiam meam cognoſce. De Gloria librum ad te miſi: & in eo prooemium, ideſt, quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem, quod habeo uolumen prooemiorum. ex eo eligere ſoleo, cum aliquid σύγγραμμα inſtitui. itaque iam in Tuſculano, qui non meminiſſem meo abuſum iſto prooemio, conieci id in eum librum, quem tibi miſi. cum autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meũ: itaque ſtatim nouum prooemium exaraui. & tibi miſi. tu illud deſecabis, & hoc agglutinabis. Piliae ſalutem dices, & Atticae, delicijs, atque amoribus meis. Vale.

EXPLANATIO

VIBONEM *ad Sicam* } contra ueteres libros, Ad Sicam reſtitui, cum legeretur, Et Sicam. ſignificat enim, apud Sicam ſe eſſe, amicum ſuum; qui Vibone habitabat. & paullo poſt: XI. Kalen. igitur ad Sicam. ibi tamquam domi meae ſcilicet. Et quo tempore Clodia rogatione pulſus in exſulium abijt, Vibone item apud eundem Sicam diuerſatus eſt: ut apparet epiſt. 4. lib. 3. PRODROMI } Aquilones uenti exortum caniculae octo diebus antecedunt. ideo Prodromi dicti a praecurrendo. Plinius. PEDIBVS } ſiue naui. EQVIS } quod aquae multo minus eſſet, quam ſoleret. THALNAM } cognomen eſſe Iuuentiorum, in Faſtis obſeruauimus. OBDVXI } conſumpſi. δολιχὸν πλόον } uide ep. XI. CORBITA } oneraria naui. AD *Leucopetram Tarentinorum,* } promontorium agri Rhegini appellat in Phil. 1. nec tamen, Rheginorum, pro Tarentinorum, reponendum cenſuerim, primum quia diſſentire ab antiquis libris, praeſertim mutatione tanta, non audeo: deinde, quia neceſſe non fuit indicare Attico regionem, in qua Leucopetra fuit, quippe cui notiſſimum iter illud in Graeciam eſſet ob Epiroticas poſſeſſiones. malim equidem, ſi ſit coniecturae locus, uerbum illud Tarentinorum, ut ab imperito additum, tollere potius, quam mutare. STATIM *ne Freto, an Syracuſis* } ſtatim ipſum Fretum tranſijciens in Graeciam recta nauigem, an prius deflectam Syracuſas, inde in Graeciam. ἠδεῦρ᾽ ὁδός } uide epiſt. XI. lib. 15. ID *ſatis, ſuperq.* } ſaepe id iam ſcripſimus, tecum me non eſſe, quia periculum fugiam. IN *caelum ferri:* } quod omnibus perſpicuum ſit, me periculi cauſſa diſcedere. AD *kal. Ian.* } a quo die ſine periculo Romae eſſe licebit, Panſa & Hirtio cos. EXPEDI, *exſolue* } omnino ſatisfacias quibus debeo. BELLA *reliqui* } reliqui unde ſumeres ad meorum nominum ſolutionem. COHEREDIBVS *pro Cluuiano* } ut coheredibus meis, qui mihi uendiderunt, quod ipſis de Cluuiana re obuenerat, Kalendis Sextilibus id, quod debeo, perſolutum ſit. ep. 2. de Hortenſio coherede, & epiſt. 45. lib. 13. de Hordeonio. CVM *Publilio* } huic Cicero pecuniam debebat ex dote Publiliae, quam dimiſerat. QVONIAM *iure non utimur* } quoniam de CCCC HS ante diem CC numeraui; qui ſi uoluiſſem uti iure meo, diem ſolutionis ſpectaſſem. ut inique facturus ſit Publilius, ſi de ducentis urgeat. uide ep. XI. l. 5. ANTE *diem* } ſubaudi, Terentiae numera quod debemus. IN *Epirum* } uenturus es. ep. 3. QVOD *ſatiſdato debeo* } ſatiſdato debet, qui creditori cauit fideiuſſoribus datis.

Cicero S. D. Attico. 6.

VIII. id. Sex. cum a Leucopetra profectus, (inde enim tranſmittebam) ſtadia circiter CCC proceſſiſſem, reiectus ſum Auſtro uehementi ad eandem Leucopetram. ibi cum uĕtum exſpectarem, (erat enim

uilla

uilla Valerij noſtri,ut familiariter eſſem, & libenter) Rhegini quidem, illuſtres homines,eo uenerunt, Roma ſane recentes,in ijs Bruti noſtri hoſpes, qui Brutũ Neapoli reliquiſſet.haec afferebant,edictum Bruti, & Caſſii,& fore frequentem ſenatum Kalendis:a Bruto, & Caßio litteras miſſas ad conſulares, & praetorios; ut adeſſent,rogare.ſummam ſpem nũciabant,fore,ut Antonius cederet,res conueniret,noſtri Romam redirent. Addebant etiam,me deſiderari, ſubaccuſari. quae cũ audiſſem,ſine ulla dubitatione abieci conſilium profectionis;quo mehercule ne antea quidem delectabar. lectis uero tuis litteris,admiratus equidem ſum, te tam uehementer ſententiam commutaſſe;ſed,non ſine cauſſa,arbitrabar. etſi quamuis non fueris ſauſor,& impulſor profectionis meae,approbator certe fuiſti, dummodo kal.Ian.Romae eſſem.ita fiebat,ut, dum minus periculi uideretur,abeſſem,in flammam ipſam uenirem. ſed haec,etiam ſi non prudenter,tamen ἀνεμέσητα *ſunt; primum,quod de mea ſententia acta ſunt;deinde,etiam ſi te auctore quid debet, qui conſilium dat, praeſtare praeter fidem? Illud admirari ſatis non potui, quod ſcripſiſti his uerbis:* Bene igitur tu, qui εὔθαν ἀσίαν, bene relinquis patriam? *An ego relinquebam? aut tibi tum relinquere uidebar,tu id non modo non prohibebas,uerum etiam approbabas? grauiora, quae reſtant.* Velim σχόλιον aliquod elimes ad me,oportuiſſe te iſtuc facere. *Itane, mi Attice, defenſione eget meum factum,praeſertim apud te, qui id mirabiliter approbaſti?ego uero iſtum* ἀπολογισμὸν συντάξομαι, *ſed ad eorum aliquem,quibus inuitis, & diſſuadentibus profectus ſum,etſi quid iam opus eſt* σχολέῳ? *ſi perſeueraſſem,opus fuiſſet.at hoc ipſum non conſtanter.nemo doctus umquam (multa autem de hoc genere ſcripta ſunt) mutationem conſilij inconſtantiam dixi eſſe. deinceps igitur haec* NAM *ſi a Phaedro noſtro, exſpedita excuſatio eſſet,nunc quid reſpondemus? Ergo id erat meum factum, quod Catoni probare non poßim,flagitij ſcilicet plenum,& dedecoris. utinam a primo ita tibi eſſet uiſum.tu mihi,ſicut eſſe ſoles, fuiſſes Cato. Extremum illud uel moleſtiſſimum.* Nam Brutus noſter ſilet: *hoc eſt, non audet hominem id aetatis monere. aliud nihil habeo, quod ex ijs a te uerbis ſignificari putem. & hercule ita eſt. Nam* XVI.*Kalend Sept. cum ueniſſem Veliam, Brutus audiuit. erat enim cum ſuis nauibus apud Heletem fluuium citra Veliam millia paſſuum* III. *pedibus ad me ſtatim.dij immortales, quam ualde ille reditu, uel potius reuerſione mea laetatus? effudit illa omnia, quae tacuerat: ut recordarer illud tuum,* Nam Brutus noſter ſilet. *maxime autem dolebat, me Kal. Sext. in ſenatu non fuiſſe. Piſonem ferebat in caelum: ſe autem laetari,quod effugiſſem duas maximas uituperationes,unam,quam itinere faciendo me intelligebam ſuſcipere, deſperationis, ac relictionis reip. (flentes mecum uulgo quaerebantur, quibus de meo celeri reditu non probabam) alteram, de qua Brutus,& qui una erant, (multi autem erant) laetabantur,quod eam uituperationem effugiſſem, me exiſtimari ad Olympia. hoc uero nihil turpius quouis reip. tempore. ſed hoc* ἀναπολόγητον. *ego uero Auſtro gratias miras,qui me a tanta infamia auerterit. Reuerſionis has ſpecioſas cauſſas habes, iuſtas illas quidem,& magnas,ſed nulla iuſtior, quam quod tu idem alijs litteris:* Prouide, ſi cui quod debetur, ut ſit unde par pari reſpondeatur.mirifica enim δυσχρησία eſt propter metum armorum. *in Freto medio hanc epiſtolam legi, ut, quid poſſem prouidere,in mentem non ueniret mihi,niſi quod praeſens me ipſe defenderem. Sed haec hactenus. reliqua coram. Antonij edictum legi a Bruto,& horum contra, ſcriptum praeclare. ſed quid iſta edicta ualeant, aut quo ſpectent, plane non uideo. nec ego nunc ut Brutus cenſebat,iſtuc ad remp. capeſſendam uenio. quid enim fieri poteſt? num quis Piſoni eſt aßenſus? num redijt ipſe poſtridie? ſed abeſſe hanc aetatem longe a ſepulchro negant oportere. Sed obſecro te,quid eſt quod audiui de Bruto? Piliam* πειράζεσθαι παραλύσει, *te ſcripſiſſe aiebat. ualde ſum commotus. etſi idem te ſcribere, ſperare melius.ita plane uelim.ei dicas plurimam ſalutem, & ſuauiſſime Atticae.Haec ſcripſi nauigans, cum Pompeianum accederem,*XIV.*kal.*

EXPLANATIO

CVM *a Leucopetra profectus* } narrat idem in I.Philippica his uerbis.Cum me ex Sicilia ad Leucopetram,quod eſt promontorium agri Rhegini,uenti detuliſſent;ab eo loco conſcendi, ut tranſmitterem:nec ita multum prouectu, reiectus Auſtro ſum in eum ipſum locum,unde conſcenderam. cumq. intempeſta nox eſſet,manſiſſemq.in uilla P.Valerij,comitis,& familiaris mei;poſtridieq. apud eundem uentum exſpectans manerem:municipes Rhegini complures ad me uenerunt,ex ijs quidam Roma recentes:a quibus primum accipio M.Antonij concionem:quae ita mihi placuit, ut ea lecta de reuerſione primum coeperim cogitare.nec multo poſt edictum Bruti affertur,& Caſſij:quod quidem mihi,fortaſſe quod eos etiam plus reip.quam familiaritatis gratia diligo,plenum aequitatis uidebatur. addebãt praeterea,rem conuenturam,Kalendis Sext.ſenatum frequentem fore,Antonium,repudiatis malis ſuaſoribus,remiſſis Gallijs prouincijs,ad auctoritatem ſenatus eſſe rediturum. PROCESISSEM, } flantibus ad occidente eteſijs: quod lib.2.Met.docet Ariſtoteles.Ii uenti euntem in Graeciam Ciceronẽ,quaſi boni ciues,relinquentem remp.proſequi noluerunt.ep.25.l.12.fam. VT *adeſſent* } in ſenatu. SENTENTIAM *commutaſſe* } qui cum antea meam profectionem probaueris idem nunc reprehendas. IN *flammam ipſam uenirem* } uide illud epiſt.3. Relinquemus enim pacem, ut ad bellum reuertamur. Ἀνεμέσητα } quod ego ex Italia diſcederem,dum periculi minus eſſet,eo conſilio, ut Kalendis Ianuarijs adeſſem,cum omnia contentionibus arderent;omnino non prudenter faciebam: ſed id tibi eſſe inuidioſum,aut ullam afferre infamiam non poteſt: primum,quod ego meam ſententiam ſecutus, diſcedebam:

bam:deinde,etiam ſi te auctore,non debet is,qui conſilium dat, quidquam praeſtare praeter fidem. BENE *igitur &c.* § rectum igitur putas o Cicero patriam relinquere, dum εὐθανασίαν ſequeris? Et cum dixit Atticus εὐθανασίαν, reſpexit ad id, quod Cicero ſcripſerat ep.20.l.15. Ex hac naſſa exire conſtitui, non ad fugam, ſed ad ſpem mortis melioris. OPORTVISSE *te iſtuc facere* § quo σχολέῳ defendas profectionem tuam, & oſtendas oportuiſſe te diſcedere. QVIBVS *inuitis, & diſſuadentibus* § nam tu quidem ſuaſiſti, ut diſcederem. SI *perſeueraſſem* § ſi perrexiſſem in Graeciam: ſed uides me reuerti. SI *a Phaedro noſtro* § ſi hoc fieret a Phaedro noſtro, facilis illi excuſatio eſſet. ſic enim reſponderet: Ego de honeſto nihil cogito, dolorem fugio, ſummum bonum in uoluptate pono. nunc quid tu reſpondebis o Cicero, qui non, ut Phaedrus, Epicuream ſectam, ſed illam Socraticam, quae uirtutem & officium colit, es ſecutus? De Phaedro. epiſt. 1. lib. 13. fam. & alibi. A PRIMO § ante quam diſcederem. FVISSES *Cato* § numquam diſceſſiſſem: tuum conſilium, ut Catonis, eſſem ſecutus. NON *audet &c.* § nimirum ſcribis Attice, ideo Brutum nihil dicere ſuper diſceſſione mea, quia me non audeat, hominem id aetatis, monere. qui ſi auderet, me ſcilicet patriam relinquentem reprehenderet. aliud enim te non arbitror ſignificare. VEL *potius reuerſione* § neceſſitas indicatur. nam reditus tantum uoluntatis eſt. Reuerſione igitur, quia, cum proceſſiſſet, ab Auſtro retro uerſus eſt. fam. lib. XII. epiſt. XXV. In Graeciam, inquit, deſperata libertate, rapiebar; cum me Eteſiae, quaſi boni ciues, relinquentem patriam proſequi noluerunt; Auſterq. aduerſus maximo flatu me Rhegium retulit. & Philip. EFFVDIT *illa omnia, quae tacuerat* § dixit me facere praeclare, qui Romam reuerterem, abiecto diſceſſionis conſilio. PISONEM § in 1. Philippica: Ex Bruto primum cognoui, quae Kalen. Sextilibus in ſenatu fuiſſet L. Piſonis oratio. qui quamquam parum erat, a quibus debuerat, adiutus: tamen & Bruti teſtimonio, quo quid poteſt eſſe grauius? & omnium praedicatione, quos poſtea uidi, magnam mihi uidebatur gloriam conſecutus. Et fam. ep. 1. lib. 12. Nec Piſoni, qui in Antonium primus inuectus eſt nullo aſſentiente; nec mihi, qui idem triceſimo poſt die feci; nec P. Seruilio, qui me eſt conſecutus, tuto in ſenatum uenire licet. RELICTIONIS *reip.* § antiqui libri, Religionis; ego tamen, Relictionis, probaui, ex correctione Beroaldi: non ſolum, quod parua mutatione ſententia reſtituitur ſanequam apta, & cum uerbo antecedenti optime conſentiens: uerum ēt, quod accuſatione 3. in Verrem, ubi in uulgatis libris legitur. Illam reiectionē, proditionemq. conſulis ſui, Maffaei ſcriptus habet, Relictionem proditionemq. QVAEREBANTVR § ante quā diſcederet. non enim loquitur de ijs, qui cum Bruto erant: ſed eos intelligit, quibus diſcedens affirmauerat, ſe celeriter eſſe rediturum. NON *probabam* § non perſuadebam. ME *exiſtimari ad Olympia.* § non ideo me homines diſcedere crediderant, quod in Graeciam ad ſpectaculum ludorum Olympiorū properarem. hanc igitur uituperationem reuertens effugi. SED *hoc* § tam turbulento reip. tempore ſi ad Olympia profectus eſſem, ἀναπολόγητον fuiſſet, id eſt, nulla prorſus ratione meum factum defendere potuiſſem. GRATIAS *miras* § elegans figura ſine uerbo. uenuſtius enim ſubintelligitur, Ago, quam legitur. itaque ſuſtuli, approbante Beſſarionis libro. QVI *me* § qui me in Graeciam nauigantem aduerſus flatu maximo Rhegium retulerit. SPECIOSAS § quia reuerteret, quod intelligeret non eſſe deſperandum de rep. ut expoſuit epiſtolae initio. PROVIDE § prouide, o Cicero, ſi cui quid debes, ut ſit unde tantumdem ſolui poſſit, quantum debetur. δυσχρησία § difficultas uerſurae faciendae. quod cum [illegible] ſit, unde ſolues? ep. 4. PRAESENS *me ipſe defenderem* § haec una prouidendi ratio mihi in mentem ueniebat. quod ſi Romae eſſem, ipſe me contra meos creditores tueri poſſem, tu mei defendendi, aut excuſandi nullum onus ſuſtineres. itaque uideo, mea etiam cauſſa, non reip. modo, mihi eſſe reuertendum. A BRVTO § datum. HORVM § Bruti & Caſſij, praetorum. fam. epiſt. 3. l. XI. CENSEBAT § cenſebat Brutus, ut iſtuc uenirem ad remp. capeſſendam. PISONI § cui in ſenatu in Antonium inuehenti nemo aſſenſus eſt armorum metu. fam. ep. 2. lib. 12. & Philippica 1. REDIIT § quaſi non perſtiterit in ſententia. aut non redijt Antonij metu. SED *abeſſe &c.* § ideo redeo, quia ſenem, cui mors impendet, non decet longe abeſſe a ſepulcro, ideſt a patria, in qua ſolemus ſepulcrum nobis conſtituere. redeo igitur, ut, quidquid acciderit, in patria moriar. DE *Bruto.* § a Bruto. PILIAM § uxorem tuam tentari morbo, quem παράλυσιν appellant.

Cicero S. D. Attico. 4.

CVM ſciam, quo die uenturus ſim, faciā, ut ſcias. impedimenta exſpecta[illegible]nda ſunt, quae Anagnia ueniunt: & familia aegra eſt. [illegible] kal. ueſperi litterae mihi ab Octauiano redditae ſunt. [illegible] magna molitur. ueteranos, quiqui Caſilini, & Calatiae, [illegible]ſunt, perduxit ad ſuam ſententiam: nec mirum: quingen[illegible]os denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. plane [illegible] hoc ſpectat, ut ſe duce bellum geritur cum Antonio. ita[illegible]que uideo pacis diebus nos in armis fore. quem autem ſe[illegible]quamur? uide nomen: uide aetatem. atque a me poſtul[illegible]at, primum ut clā colloquatur, uel Capuae. puerile hoc q[illegible]uidem, ſi id putat clam fieri poſſe. docui litteris, id nec opus eſſe, nec fieri poſſe. miſit ad me Caecinam quendam Volaterranum, familiarem ſuum, qui hoc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbem pergere, pecunias mancipijs impetrare, legionem ſub ſignis ducere. conſultabat, utrum Romam cum ∞ ∞ ∞ ueteranorum proficiſceretur, an Capulam teneret, & Antonium uenientem excluderet, an iret ad tres legiones Macedonicas, quae iter ſecundum mare ſuperum faciunt, quas ſperat ſuas eſſe. hae congiariū ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidē narrat, & ei conuiciū grāde fecerunt,

runt,concionantemq.reliquerunt.quid quaeris? ducem ſe profitetur,nec nos ſibi putat deeſſe oportere. equidē ſuaſi,ut Romam pergeret uidetur.n.mihi & plebeculā urbanam,&,ſi fidem fecerit,etiam bonos ſecum habiturus.o Brute ubi es? quantam εὐκαιρίαν amittis. non equidē hoc diuinaui,ſed aliquid tale putaui fore. Nunc tuum conſilium exquiro,Romam ne uenio, an hic maneo,an Arpinum? ἀσφαλειαν habet is locus. fugiam Romam,ne deſideremur,ſi quid actum uidebitur. hoc igitur explica.numquam in maiore ἀπορίᾳ fui. Vale.

EXPLANATIO

CASILINI, *& Calatiae* } idem Velleius l.2. QVINGENOS *denarios* : } Appianus & Dio Drachmas uocant.ſed,quia drachma paullo leuior eſt denario,cum octo apud Athenienſes drachmae in uncia,denarij Romae ſeptem ferirentur:ideo non ſolum Graeci ſcriptores Drachmam pro denario, ſed Latini quoque denarium pro Drachma interdum uſurparunt. VIDE *nomen,uide aetatem* } turpe nobis eſt ſequi eum,qui & Caeſar appelletur,& adoleſcens,ac paene puer ſit. VEL *Capuae* } uide, quam pueriliter;qui putet uel Capuae clam mecum poſſe loqui.non.n.poſtulat,ut obſcuro in opido, aut in aliqua latebra congrediamur,ſed in urbe Capua. ALAVDARVM } Caeſar legionem Alaudarum ab aue nominauit,quae Gallico uocabulo dicitur Alauda.Plinius,Suetonius. AD *urbem pergere* } Antonium ab urbe Octauianus auertit,quo ille infeſtus cum legione Alaudarum Brundiſio ueniebat.Philippica 3. & fam. ep.25.l.12. LEGIONEM *ſub ſignis ducere* } in omnibus libris,& impreſſis,& ſcriptis, Legionem ſuis ſignis ducere nos ex obſeruatione latinarum locutionum,quarum genera in uſum noſtrum notare conſueuimus,& hic,& alibi mendum deprehendimus.legiones enim ſub ſignis ducere, & ſub ſignis habere,uſitata figura ueteres dicebant. Lucretius lib.v.

„ At non multa uirum ſub ſignis millia ducta
„ Vna dies dabat exitio.

Placus,fam.ep.8.l.10.Legiones habeo quinque ſub ſignis.& Aſinius,eodem libro : Legiones ſub ſignis armatas tres.& Liuius l.3.Sub ſignis urbem intrauere.& l.IIX. Sub ſignis alij xv. ordines locabantur. ∞ ∞ ∞. } tribus millibus.nam mille hac nota CIↃ ueteres ſignificabant: inde factum ∞, librarijs antiquae notae figuram immutantibus,cum propter celeritatem deſcribendi uno calami ductu perficerent. TRES *legiones Macedonicas* } quarum duas,Martiam,& Quartam,ad ipſum tranſijſſe, & Appianus tradit l.3.& noſter in Philippicis. CONVICIVM *grande fecerunt* } Antonium centenas drachmas pollicentem irriſerunt. Appianus l.3. SI *fidem fecerit* } non.n.ſatis Octauiano credebant boni uiri, quod Caeſaris & heres,& filius ex teſtamento eſſet. ALIQVID *tale* } ut praeſens auctoritate & uirtute ſua rēp. iuuare poſſet,cui nunc in uno Octauio contra Antonium & ſpes & praeſidium eſt. FVGIAM *Romam* } antiqui libri, Caualcantis,& Beſſarionis,Fugam Romam. proculdubio corruptus locus.

Cicero S. D. Attico. 8.

BINAE mihi uno die litterae ab Octauio.nunc quidem,ut Romam ſtatim ueniam:uelle ſe rem agere per ſenatum:cui ego,non poſſe ſenatum ante Kalen. Ian.quod quidem ita credo.ille autē addit,conſilio tuo. quid multo ille urget:ego autem σκήπτομαι.non confido aetatis;ignoro,quo animo:nihil ſine Panſa tuo uolo;uereor,ne ualeat Antonius:nec a mari diſcedere libet:et metuo,ne quae ἀριστεία me abſente. Varroni quidem diſplicet conſilium pueri,mihi non.firmas copias habet, Brutum habere poteſt:& rem gerit palam : centuriat Capuae,dinumerat.iam,iamq.uideo bellum. ad haec reſcribe.Tabellarium meum kalendis Romae profectum ſine tuis litteris,miror. Vale.

EXPLANATIO

CVI *ego,* } reſcripſi. CONSILIO *tuo* } ſcribit,ſe uelle rē agere per ſenatum conſilio meo. σκήπτομαι } tergiuerſor. VALEAT } copijs.quod ſi eſſet, rurſus de Graecia cogitarē:ideoq.a mari non libet diſcedere. CONSILIVM *pueri* } nō probat Varro,quod exercitum contra M.Antoniū Octauius pararit. BRVTVM } Decimū:quē Antonius,Celtica prouincia non decedentē,armis expellere parabat. CENTVRIAS } centurias conficit ueteranorum. DIMINVERAT } pecuniam unicuique numerat, quingenos ſcilicet denarios.epiſt.7.

Cicero S. D. Attico. 9.

VI. ueni,ad me,in Sinueſſanum.eodem die, uulgo loquebantur,Antonium manſurum eſſe Caſilini.itaque mutaui conſilium. ſtatueram.n.recta Appia Romam.facile me ille eſſet aſſecutus. aiunt.n.eum Caeſariana uti celeritate.uerti igitur me a Minturnis Arpinum uerſus.conſtitueram,ut pridie idus aut Aquini manerem,aut in Arcano,nunc,mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam.magna enim res eſt.tria ſunt autem,maneam ne Arpini,an propius accedam, an ueniam Romam.quod cenſueris,faciam:ſed quamprimū. auide exſpecto tuas litteras. VI.idus mane, in Sinueſſano. Vale.

EXPLANATIO

VI. *ueni ad me in Sinueſſanum.* } ita correxi e libro Caualcantis.uulgata lectio perſpicue deprauata.nam,ſi epiſtolae adſcripta dies eſt VI.idus in Sinueſſano, quo modo ſe ad IV. ueniſſe dicat in Sinueſſanum? praeterea non recte, Arpinum ueni.nondum enim eo peruenerat: quod oſtendunt quae proxima ſubſequuntur.Ad me autem,in uillam meam,quo modo locutus alibi.uide ep.10. lib. 4. ARCANO } Quincti fratris praedio. MANEAM *ne Arpini* } quo iter habebat. LITTERAS VI. *idus mane in Sinueſſano* } Beſſarionis liber ſic: Litteras idus mane in ſuaſeno: duabus dictionibus interiecto ſpatio ſeiunctis.dixi iam,in dierum nota mendum eſſe.

Cicero S. D. Attico. 10.

NONIS accepi a te duas epiſtolas: quarum alteram Kal. dederas, alteram pridie. igitur prius ad ſuperiorem. Noſtrum opus tibi probari laetor. ex quo ante ipſe poſuiſti, quae mihi florentiora ſunt uiſa tuo iudicio. caerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. De Sica ita eſt, ut ſcribis. aſt aegre me tenui. itaque perſtringam ſine ulla contumelia Sicae, & Septimiae: tantum, ut ſciant ταῖδες παίδων *ſine uallo Luciliano, eum ex C. Fadij filia liberos habuiſſe. atque utinam eum diem uideam, cum iſta oratio ita libere uagetur, ut etiam in Sicae domum introeat. ſed illo tempore opus eſt, quod fuit illis triumuiris. moriar, niſi facete. tu uero leges Sexto, eiusq. iudicium mihi perſcribes* εἷς ἐμοὶ μύριοι. *Caleni interuentum, & Caluenae cauebis. Quod uereris, ne* ἀδόλεσχος: *mihi tu? quis minus? cui, ut Ariſtophani Archilochi iambus, ſic epiſtola longiſſima quaeque optima uidetur. Quod me admones, tu uero etiam ſi reprehenderes, non modo facile paterer, ſed etiam laetarer, quippe cum in reprehenſione eſt prudentia cum* εὐμενείᾳ. *ita libenter ea corrigam, quae a te animaduerſa ſunt, eodem iure quo Rubriana potius, quam quo Scipionis: & de laudibus Dolabellae deruam cumulum. attamen eſt iſto loco bella, ut mihi uidetur,* εἰρωνεία, *quod eum contra ciues in acie. illud etiam malo, indignius eſſe hunc uiuere, quam, quid indignius.* Πεπλογραφίαν *Varronis tibi probari non moleſte fero: quo adhuc* ἡρακλείδιον *illud non abſtuli. Quod me hortaris ad ſcribendum; amice tu quidem, ſed me ſcito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi moleſta eſt. quaeſo adibe, quam ſoles, diligentiam.* O TITE, *tibi prodeſſe laetor. Anagnini ſunt, Muſtela* ταξιάρχης, *& Laco, qui plurimum bibit. Librum, quem rogas, perpoliam & mittam. Haec ad poſteriorem.* Τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, *quatenus Panaetius, abſolui duobus: illius tres ſunt. ſed cum initio diuiſiſſet ita, tria genera exquirendi officij eſſe; unum, cum deliberamus, honeſtum, an turpe ſit; alterum, utile, an inutile; tertium, cum haec inter ſe pugnare uideantur, quo modo iudicandum ſit: qualis cauſſa Reguli; redire honeſtum, manere utile: de duobus primis praeclara diſſeruit; de tertio pollicetur ſe deinceps ſcripturum, ſed nihil ſcripſit. eum locum Poſidonius perſecutus. ego autem & eius librum accerſiui, & ad Athenodorũ Caluum ſcripſi, ut ad me* τὰ κεφάλαια *mitteret: quem exſpecto: quẽ uelim cohortere, & roges, ut quamprimũ: in eo eſt* περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. *Quod de inſcriptione quaeris; non dubito, quin* τὸ καθῆκον *officium ſit, niſi quid tu aliud: ſed inſcriptio plenior, de officijs.* προσφωνῶ *autẽ Ciceroni filio. uiſum eſt non* ἀνοικεῖον. *De Myrtilo, dilucide. o qualis tu ſemper iſtos. ita ne in D. Brutũ? de iſtis. Ego me, ui ſcripſeram, in Pompeianum non abdidi, primo tempeſtatibus, quibus nihil taetrius: deinde ab Octauiano quotidie litterae, ut negotium ſuſciperẽ, Capuam uenirem, iterũ remp. ſeruarem, Romã utique ſtatim.* αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. *is tamen egit ſane ſtrenue, & agit. Romã ueniet cũ manu magna. ſed eſt plane puer. putat ſenatum ſtatim. quis ueniet? ſi uenerit, quis, incertis rebus, offendet Antonium? kal. Ian. erit fortaſſe praeſidio: aut quidem ante depugnabitur. puero municipia mire fauent. iter enim faciens in Samniũ uenit Cales, manſit Theani. mirifica* ἀπάντησις *& cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citius Romã, quam conſtitueram. ſimul ac conſtituero, ſcribam. etſi non dum ſtipulationes legeram: nec enim Eros uenerat. tamen rem pridie idus uelim conficias. Epiſtolas Catinam, Tauromeniam, Syracuſas commodius mittere potero, ſi Valerius interpres ad me nomina gratioſorum ſcripſerit. alij enim ſunt alias, noſtriq. familiares fere demortui. publice tamen ſcripſi, ſi uti uellet eis Valerius, aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feris Balbus ad me. Vſque ad III. kal. exſpectabo tuas litteras: deq. Torquati negotiolo ſciturũ poto. Quincti litteras ad te miſi, ut ſcires, quam ualde eum amaret, quem doiet a te minus amari. Atticae, quoniam, quod optimum in pueris eſt, hilarula eſt, meis uerbis ſuauium dices. Vale.*

EXPLANATIO

NOSTRVM *opus* } puto librum de Gloria.ep.5. Ex *quo ante* } Atticus excerpta quaedam ex illo libro ſcripſerat in paginis ante librum poſitis.EXTIMESCEBAM } Atticus.n.quae minus probabat in Ciceronis libris,ea notare miniata cera.ſolitus erat.ep.14.l.15. ITA *eſt,ut ſcribis.* } ita accuſandus mihi eſt Antonius,ut Sicam amicum noſtrum cum contumelia ne nominẽ: erat autẽ Sicae mentio quodam loco facienda,quod eo uſus erat Antonius. AEGRE *me tenui* } uix a me ipſe impetraui, ut Sicam non notarẽ; cum orationem in Antonium ſcriberẽ.Sica autẽ Ciceronis amicus, & hoſpes,ep.5. PERSTRINGAM }

Antonium. *μεταφορικῶς*, Perſtringere,ualet leuiter offendere.Pro Plancio : Granius L.Craſſi uoluntatem aſperioribus uerbis ſaepe perſtrinxit impune. SEPTIMIAE } uxoris,opinor,Sicae. *παῖδες παίδων* } omnis poſteritas:unde apud Virgilium,Et nati natorum,& qui naſcentur ab illis. Manaſſe prouerbium uidetur ab Homeri uerſu: *καὶ παῖδες παίδων τοίκε μετόπισθεν γένωνται. Sine uallo Luciliano* } forte, ut aperte intelligant:quia non ſcripta ſunt obſcure:quo te quaſi uallo ſaepe muniuit Lucilius, poeta maledicus. EVM } M.Antoniũ:cui & in 2.Philippica per contumeliã obijcit,ſuſcepiſſe eũ liberos ex Q. Fadij,libertini hominis,filia.quem hic Caium legimus, ibi Quinctum : ut alterutrum ſit mutandum . ILLIS *triumuiris* } hoc ſine epiſtola Attici non licet nobis diuinare. NISI *facete* } ſubaudi, ſcripſiſti de triumuiris. LEGES *Sexto,* } meam in Antonium orationem leges Sex.Peducaeo,qui mihi unus mille hominũ loco eſt:ut ep.5.l.2.Quid Cato ille noſter,qui mihi unus eſt pro centum millibus.Magni autem ponderis fuiſſe Sex.Peducaeum apud Ciceronem,patet ep.1.l.x.& 15.l.15. CALENI } cauebis, ne, dum leges meam orationem,Q.Fuſius Calenus,aut Cn.Matius interueniat . uterque.n. Antonio amicitia coniunctus.Caleni etiam orationem pro Antonio bene longam , & contumelioſam aduerſus Ciceronem recitat Dio l.XLVI.Marium uero,quem Caluenam uocat,ut etiam ep.4. l. 14. amicum Antonio fuiſſe, inimicum Bruto & Caſſio,hoc eſt libertatis & reip.patronis,docet ipſius epiſtola in fam.28.l.XI. EPISTOLA *longiſſima quaeque optima* } idem de Demoſthenis orationibus ſolitum dicere, tradit Plutarchus. QVO *Rubriana* } ita nunc corrigam,quae a te ſunt in meo libro animaduerſa,ut antea correxi quae de Rubrio ſcripſeram , non ut quae de Scipione . Attico enim iam antea monenti ut de Rubrio ſcripta emendaret,Cicero paruerat:de Scipione, non item. ET *de laudibus Dolabellae,* } & te ſuadente partem tollam earum laudum,quibus Dolabellam ornaueram . EVM *contra ciues* } mihi,praeter obſcuritatem ſententiae,etiam antiqui libri,Caualcantis & Beſſarionis,ſuſpicionem afferunt de mendo.in utroque.n. ſcriptum animaduerto,Eum per contra ciues.placet,quod alijs,Eum ter contra ciues.hoc ſenſu:Videor Dolabellam in Philippica II.laudare:ſed bella *εἰρωνία* eſt.nam re uera uitupero : ſiquidem eum ter in acie ſtatuo contra ciues,cum dico interfuiſſe omnibus bellis ciuilibus, in Theſſalia, Africa, Hiſpania. Philippica 2. INDIGNIVS *eſſe* } de Antonio loquitur,quem uult indignum uita uideri, ſic inquam indignum,quam quod maxime. *πεπλογραφίαν Varronis* } Varro clarorum uirorum nomina in unum librum congeſſerat,eumq.inſcripſerat, *Πεπλογραφίαν*: quod Athenienſes (auctores ſunt Euripides in Hecuba, Harpocration,alij) in peplo eos,qui aliquid fortiter geſſiſſent,expingere conſueuerant. & Porphyrius ab Ariſtotele ſcriptum commentarium tradit,Pepli nomine inſcriptum; quo commentario & nauium, quae ad Troiam profectae eſſent,numerum,& ducum genealogias perſequebatur. *ἡρακλείδιον* } aliud Varronis opus. *ἡρακλείδιον* autem appellat,uel quia de rep. (Heraclides enim Ponticus de rep. ſcripſerat,ut eſt.ep.19.l.13.& ad Q.fr.ep.8.l.3.)uel quod egregie ſcriptũ,ut quaſi Heraclidis opus uideri poſſet. O TITE } librum de Senectute:cuius initium eſt,O Tite,ſi quid ego &c.uide ep.3. *ταξιάρχης* } princeps gladiatorum.nominat eoſdem ſecunda in Antonium,his uerbis:Cum duos ſecum Anagninos haberet,Muſtelam,& Laconem : quorum alter gladiatorum eſt princeps, alter poculorum.Et Philipp.XII. Nolite ne Tirones quidem,Numiſios,& Muſtelas,Saxas ue contemnere. Et XIII.eundem nominat. Reſpondet Attico,nomina Anagninorum,quos ſecum Antonius haberet,ſcire cupienti. legerat illud fortaſſe in II.Philipp.Cum duos Anagninos ſecum haberet:& rogauerat,quinam eſſent . in quo, niſi me coniectura fallit,abundare crediderim in ea oratione Muſtelae, & Laconis nomina : cum Atticus ea quaeſierit. LACO } Lento,non Laco,nominatur in Philipp.XI.XII.bis,& XIII.bis. ABSOLVI *duobus* } quatenus de officio Panaetius ſcripſit,(ſcripſit autem tribus libris) ego duobus abſolui. in tertio deinde libro quaeſtionem illam explicauit,qui diſcerni poſſet officium;cum id,quod ſpeciem haberet honeſti,pugnaret cum eo,quod utile uideretur:quod Panaetius cum promiſiſſet ſe eſſe dicturum,non perſoluerat.ante,Abſoluit, legebatur : itaq. eſt in antiquis quoque libris:nos tamen,Abſolui,ſententia poſtulante. QVALIS *cauſſa Reguli* } M.Atilio Regulo utile fuit Romae manere , honeſtum ad Carthaginienſes redire,ſicuti diſcedens iureiurando promiſerat. hoc exemplum pleniſſime in 3.de officijs. POSIDONIVS } Panaetij diſcipulus,Rhodius philoſophus,e Stoica diſciplina. DILVCIDE } ſcripſiſti. DE *iſtis* } fortaſſe rectius hoc modo:Ita ne in L.Brutum deſciſcis,qui ſcilicet antea pro eo ſentire uidebaris? ITERVM *remp.ſeruarem:* } ſeruauerat.n.antea,cum Catilinae coniurationem in ſuo conſulatu oppreſſit. *αἰδεσθὲν* } ſignificat, neque ſe ſuſcipere quod Octauius uellet,periculi metu: neque abnuere,propter pudorem: quemadmodum ij,quos e Graecorum exercitu Hector in certamen prouocauerat. l.6. ep. 1. KALENDIS *Ian.* } quo die nouis conſulibus magiſtratum ineuntibus de rep.refertur. ERIT } Octauius. Nam ut ſenatus Kal.Ian.tuto haberi,ſententiaeq. de ſumma rep. libere dici poſſent, de praeſidio prius erat uidendum:qua de re tribunos pl.uerba feciſſe,patet in extrema 3.Phil. STIPVLATIONES } eos, qui ſtipulatione ſe daturos eſſe pecuniam ſpondent.uult enim, opinor, e ſuis praeſidijs aliquod ab Attico uendi. CATINAM *&c.* } Catinenſium ſuffragijs,item Tauromeniorum , & Syracuſanorum , aſſequi neſcio quid in Sicilia Valerius interpres cupiebat.ep.10.l.1. GRATIOSORVM } in ſuffragijs. NOSTRIQ. *familiares* } a quaeſtura ſua Sicilienſi. PVBLICE } ad Catinenſes,Tauromenienſes,Syracuſanos. AVT *mihi nomina mitteret* } quaſi dicat : Si uti nollet eis litteris,mitteret mihi nomina gratioſorum . BALBVS *ad me* } ſcripſerat. NEQVE *Torquati* : } ut in noſtro libro,item eſt in duobus ſcriptis,Caualcantis,& Beſſarionis.Placeret,Me de Torquati negotiolo ſciturum puto. uel,ut alij emendarunt, Deq. Torquati negotiolo ſciturum puto. QVAM *ualde eum amaret* } Quinctum,filium ſuum.

Cicero S. D. Attico. 11.

OPPII epiſtolae,quia perhumana erat, tibi miſi exemplum.De Ocella,dum tu muginaris , nec mihi quidquam reſcribis,cepi conſilium domeſticum : itaque me pridie idus arbitror Romae futurum.commodius eſt uiſum,fruſtra me iſtic eſſe, cum id non neceſſe eſſet,quam,ſi opus eſſet,non adeſſe.& ſimul, ne intercluderer,metuebam.ille enim iam aduentare poteſt: etſi uarij rumores,multique,quos cuperem ueros:nihil tamen certi.ego uero,quidquid eſt,tecum potius, quam animi pendeam,cum a te abſim,& de te,& de me. ſed quid dicam? bonum animum. ἡρακλειδίῳ *Varronis, negotia ſalſa.me quidem nihil umquam ſic delectauit. ſed haec,& alia maiora coram. Vale.*

EXPLANATIO

MVGINARIS, ʒ nihil explicans differs. CEPI *conſilium domeſticum* ʒ hoc conſilium cepi,ut Romam uenirem. INTERCLVDERER ʒ aduentu Antonij ad urbem. POTEST ʒ ad rationem coniecturae ſuae.ut ego,inquit, opinor,Antonius ad urbem iam aduentat. TECVM *potius* ʒ ſubintellige, Romae ſim. NEGOTIA *ſalſa* ʒ facete ſcripſiſti ab ἡρακλειδείῳ Varronis : meq. ea pars litterarum tuarum ita delectauit, ut nihil umquam magis.ep.8.

Cicero S. D. Attico. 12.

OCASVM mirificum. v. idus cum ante lucem de Sinueſſano ſurrexiſſem, ueniſſemq. diluculo ad Pontem Tiretium, qui eſt Minturnis,in quo flexus eſt ad iter Arpinas,obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. *ego ſtatim, cedo, inquam, ſi quid ab Attico.non dum legere poteramus. nam & lumina dimiſeramus;nec ſatis lucebat. cum autem luceret, ante ſcripta epiſtola ex duabus tuis prior mihi legi coepta eſt.illa omnium quidem elegantiſſima. ne ſim ſaluus,ſi aliter ſcribo,ac ſentio.nihil legi humanius.itaque ueniam, quo uocas, modo adiutore te. ſed nihil tam* ἀπροσδιόνυσον *mihi primo uidebatur, quam ad eas litteras,quibus ego a te conſilium petieram, te mihi iſta reſcribere.ecce tibi altera,qua hortaris* παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα, Νήσου ἐπὶ ψυρίης, *Appiam* ἐν ἀριστερ' ἔχοντα. *itaque eo die manſi Aquini. longulum ſane iter,& uia inepta.inde poſtridie mane proficiſcens, has litteras dedi.& quidem, ut a me dimitterem inuitiſſimus,fecerunt Erotis litterae.rem tibi Tiro narrabit.tu, quid faciendum ſit,uidebis:praeterea, poſſim ne propius accedere,(malo enim eſſe in Tuſculano,aut uſpiã in ſuburbano) an etiam longius diſcedendum putas. crebro ad me uelim ſcribas.erit autẽ quotidie, cui des. Quod praeterea conſulis,quid tibi cenſeam faciũdum: difficile eſt,cum abſim: uerumtamen,ſi pares aeque inter ſe,quieſcendum:ſin,latius manabit, & quidem ad nos,deinde communiter. auide tuum conſilium exſpecto.timeo,ne abſim,cum adeſſe me ſit honeſtius:uenire non audeo.De Antonij itineribus neſcio quid aliter audio,atque ut ad te ſcribebam.omnia igitur uelim explices,& ad me certa mittas.De reliquo quid ego tibi dicam? ardeo ſtudio hiſtoriae.incredibiliter enim me cõmouet tua cohortatio.quae quidem nec inſtitui,nec effici poteſt ſine tua ope. coram igitur hoc quidem conferemus.In praeſentia mihi uelim ſcribas, quibus cos. C. Fannius M.F.tribunus pl. fuerit. uideor mihi audiſſe, P. Africano,L. Mummio.id igitur quaero. tu mihi de ijs rebus,quae nouantur,omnia certa,clara. III. id. ex Arpinati. Vale.*

EXPLANATIO

δολιχὸν πλόον ʒ reſpexit ad Homeri uerſum,quem infra paullo poſt recitabimus.Dicit autem, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντας. quia rurſus nauigare in Graeciam cogitabat,ſi armis ualeret Antonius: nec a mari diſcedere libet. Απροσδιόνυσον ʒ abſurdum, alienum a re. CONSILIVM *petieram* ʒ quid mihi eſſet agendum,manendum ne Arpini,an propius accedendum,an ueniendum Romam.ep.7.& 9. Παρ' ἠνεμόεντα ʒ Neſtoris uerba ſunt Odyſſeae lib.3.Telemacho narrantis reditum Graecorum a Troia. Scripſerat autem Atticus,qua uia Cicero proficiſci Romam tuto poſſet,ualde enim Antonium timebat, ut ſignificat ipſe ep.8.& eam rationem itineris,ab Attico deſcriptam,Homericis uerbis Cicero deſignat. poetae uerſus hi ſunt.

,, ὀψὲ δὲ δὴ μετὰ νῶϊ κίε ξανθὸς Μενέλαος:
,, ἐν Λέσβῳ δ' ἔκιχε δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντας
,, ἢ καθύπερθε χίοιο νεοίμεθα παιπαλοέσσης,
,, νήσου ἐπὶ ψυρίης αὐτὴν ἐπ' ἀριστέρ' ἔχοντες,
,, ἢ ὑπένερθε χίοιο παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα.

Quod autem Cicero & Mimanta,& Pſyriam in hunc locum tranſtulit,non ea ipſa intelligit loca, (non .n.Atticus ad eam nauigationem hortabatur,ſed ut Antonium uitaret ad urbem uenientem) ſed quaſi

per iocum uſurpauit Homeri uerba,non diſſimili ſententia. Appiam } uiam. Dimitterem } litteras: qua de cauſſa,non ſcribit,ſed reijcit Atticum ad Tironis ſermonem. Pares: } ſi pares copijs ſunt Antonius,& Octauius; Romae tibi cenſeo manendum.ipſi enim inter ſe aliquandiu pugnabunt: intereaq.periculi expertes erimus.ſin ſuperior alteruter eſt;diſcedendum.utercumque enim ualeat, latius periculum manabit,& primo ad nos, (ſe ipſum,& alios intelligit,qui remp.fortiter defenderant) deinde ad omnes communiter,ideoq.etiam ad te,quamuis reip.adminiſtratione ſemper abſtinueris. Sin } hic particula,Sin,ualet Sin aliter;ut illud apud iocoſum laudatorem obſceni dei:

„ Donec proterua nil mei manu carpes;
„ Licebit,ipſa ſis pudicior Veſta.
„ Sin;haec mei te uentris arma laxabunt.

Cicero S. D. Attico. 13.

Nihil erat plane,quod ſcriberem. nam, cum Puteolis eſſem,quotidie aliquid noui de Octauiano,multa etiam falſa ad Antonio;ad ea autē, quae ſcripſiſti, (tres.n.acceperam III.*id.a te epiſtolas) ualde tibi aſſentior,ſi multum poßit Octauianus, multo firmius acta tyranni comprobatum iri,quam in Telluris,atque id contra Brutum fore.ſin autem uincitur, uides intolerabilem Antonium: ut,quem uelis,neſcias. O Sextij tabellarium hominem nequam. poſtriaie Puteoli Romae ſe dixit fore.Quod me mones, ut pedetentim:aſſentior,etſi aliter cogitabam. nec me Philippus, aut Marcellus mouet. alia enim eorum ratio:et ſi nō eſt, tamen uidetur.ſed in iſto iuuene,quamquam animi ſatis,auctoritatis parum eſt.tamen uide,ſi forte in Tuſculano recte poſſim,ne id melius ſit: (ero libentius: nihil enim ignorabo) an hoc,cum Antonius uenerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi non eſt dubium, quin, quod Graeci* καθῆκον,*nos officium.id autem, quid dubitas, quinetiā in remp.praeclare caderet? non ne dicimus, conſulum officium,ſenatus officium? praeclare conuenit, aut da melius.Male narras de Nepotis filio. ualde mehercule moueor, & moleſte fero. neſcieram omnino eſſe iſtum puerum.Caninium perdidi,hominem, quod ad me attinet,non ingratum.Athenodorum,nihil eſt, quod hortere.miſit enim ſatis bellum* ὑπόμνημα. *Grauedini,quaeſo,omni ratione ſubueni.Quinctus,tui patris nepos,ſcribit ad patris mei nepotem,ſe ex nonis ijs,quibus nos magna geßimus,aedem Opis explicaturum, idq. ad populum.uidebis igitur,& ſcribes.Sexti iudicium exſpecto. Vale.*

EXPLANATIO

In *Telluris,* } templo,quo in loco decretum eſt,ut, quae Caeſar ſtatuiſſet,decreuiſſet,egiſſet,rata manerent. Postridie } dixit ſe Romae fore poſtridie quam Puteolis diſceſſiſſet. Vt *pedetentim* } ut in conſilio capiendo ne properem.Et hoc monebat Atticus,quia Cicero iam illud iterum rogauerat, quid ſibi eſſet agendum,manendum Arpini,an propius accedendum,an eundum Romam. epiſt. 1.& 9. Aliter *cogitabam* } nolebam diutius animi pendere, ſuſpenſus in deliberando:ſed parebo tibi,qui me mones,ut pedetentim. Nec *me Philippus* } monuerat Ciceronem Atticus,ut Philippum & Marcellū imitaretur,nihil propere agentes.habebat autem L.Philippus in matrimonio Atiam,Octauiani matrem,C. Marcellus Atiae filiam,Octauiani ſororem.oratione 3.in Antonium. Alia *enim &c.* } licet illis quieſcere:aut,ſi non licet,licere tamen uidetur.non.n.ab illis eadem exſpectantur, quae a nobis, qui tanta,res pro rep.geſſimus. Et *ſi non eſt* } quaſi dicat:re uera omnium ciuium eadē ratio eſt, (remp.n.tueri aeque omnes debent)ſed diuerſa tamen uidetur eſſe,cum aliud a me poſtuletur pro anteacta uita,aliud a Philippo,& Marcello.ita quieſcere illis licet,mihi non licet. Sed *in iſto iuuene* } dolet,quod ſibi,remp.defendere cupienti,non ſatis praeſidij ſit cōtra Antonium in Octauiano admodum adoleſcente. Ne *id melius ſit* } quam eſſe,ubi nunc ſum,in Arpinati. An *hoc* } an potius ſuades,in Tuſculanum prius ueniam, quā Antonius in urbem. Qvod *Graeci* καθῆκον. } pertinet hoc ad inſcriptionem librorū de officijs.ep.6. Male *narras:* } quod mortuus ſit nepotis filius.Idem ualet illud ep. 1. l.15. O factum male de Alexione. Bene narras,& male narras,eleganter dicimus,illud,cū iucundam rem audimus;hoc,cum moleſtam. exēpla maxime apud comicos. Non *ingratum* } eius.n.cauſſam Cicero defenderat: ut in ep.ad Marium, Dirupi paene me in iudicio Galli Caninij. Nihil *eſt,quod hortere* } ut mittat,quae ab illo petieram, τὰ κεφάλαια,ex Poſidonij libro excerpta.ep.6. Qvinctvs,*tui patris nepos* } hoc dicit: Quinctus ſororis tuae filius ſcribit ad Marcum filium meum.Et utitur,ut interdum ſolet,circuitione. Ex *nonis ijs,quibus nos magna geſſimus.* } ex nonis Decembribus: quo die Lentulum,Cethegum,aliosq.ex coniuratione Catilinaria, lictori tradidit necandos.Ex nonis igitur Decembribus,ubi aedilitatem plebis inierit. nam de tribunatu plebis,non eſt,ut intelligere poſſimus.cuius primus dies non erat nonae Dec.ſed IV.id.Dec. ut Liuius & Dionyſius affirmant.quod ſi tribunatus pl. non eſt; quid praeter aedilitatem eſſe poſſit, non diſpicio. nam ceteri magiſtratus Kalen.Ian.inibantur.quod ex Plutarcho & alijs conſtat. Veri autem ſimile eſt, cum aediles plebis ideo creati ſint,ut tribunorum plebis tamquam miniſtri eſſent,quod a Dionyſio traditum eſt,eos ijſdem fere diebus inijſſe magiſtratum, quibus tribunos; ut ijs, qua de cauſſa initio

ſunt inſtituti, praeſto eſſe poſſent. nec uero de alio magiſtratu crediderim intellexiſſe Ciceronem actione prima in Verrem, cum dicit ; P. Sulpicius, iudex triſtis, & integer, nonis Dec. magiſtratum ineat neceſſe eſt. nam tribunatus plebis eſſe non poteſt, de quo proxime iam mentionem fecerat. AEDEM *Opis explicaturum* ꝫ rationem exacturum ab Antonio eius pecuniae, quam ex aede Opis abſtulit, a Caeſare depoſitam. & eſt, *Explicaturum*, palam facturum, quid in Opis aede pecuniae fuerit, eamq. repetiturum. uide in Philipp. 2. SEXTI *iudicium* ꝫ quid iudicet Sex. Peducaeus de oratione mea in Antonium, ep. 10. Tu uero, inquit, leges Sexto, eiuſq. iudicium mihi perſcribes.

Cicero S. D. Attico. 14.

NOLI *putare, pigritia facere me, quod non mea manu ſcribam: ſed mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud, quod dicam. & tamen in tuis quoque epiſtolis Alexim uideor agnoſcere. ſed ad rem uenio. Ego, ſi me non improbiſſime Dolabella tractaſſet, dubitaſſem fortaſſe, utrum remiſſior eſſem, an ſummo iure contenderem: nunc uero etiam gaudeo mihi cauſſam oblatam, in qua & ipſe ſentiat, & reliqui omnes me ab illo alienatum: idq. praemeſeram, & quidem me mea facere, & rep. cauſſa, cur illum oderim, quod, cum eam me auctore defendere coepiſſet, non modo deſeruit emptus pecunia, ſed etiam, quantum in ipſo fuerit, euerterit. Quod autem quaeris, quo modo agi placeat, cum dies uenerit: primum uelim eiuſmodi ſit, ut non alienum ſit, me Romae eſſe; de quo ut de ceteris faciam, ut tu cenſueris: de ſumma autē agi prorſus uehementer, & ſeuere uolo. etſi, ſponſores appellare, uidetur habere quandam δυσωπίαν. tamen, hoc quale ſit, conſideres uelim. poſſumus enim, ut ſponſores appellentur, procuratorem introducere. neque enim illi litem conteſtabuntur. quo facto, non ſum neſcius ſponſores liberari. ſed & illi turpe arbitror, eo nomine, quod ſatiſdato debeat, procuratores eius non diſſoluere: & noſtrae grauitatis, ius noſtrum ſine ſumma illius ignominia perſequi. de hoc quid placeat, reſcribas uelim. & nō dubito, quin hoc totū lenius adminiſtraturus ſis. Redeo ad remp. Multa mehercule a te ſaepe ἐν πολιτικῷ genere prudenter: ſed his litteris nihil prudentius:* Quamquam enim poſſet in praeſentia belle iſte puer retundere Antonium, tamen exitum exſpectare debemus. *at, quae concio? nam eſt miſſa mihi. iurat, ita ſibi parentis honores conſequi liceat: & ſimul dextram intendit ad ſtatuam. μηδ᾽ ἐσωθείην, εἴ ποτε τοιοῦτο. ſed, ut ſcribis, certiſſimum eſſe uideo diſcrimen Caſcae noſtri tribunatum: de quo quidem ipſo dixi Oppio, cum me hortaretur, ut adoleſcentem, totamq. cauſſam, manumq. ueteranorum complecterer, me nullo modo facere poſſe, ni mihi exploratum eſſet, eum non modo non inimicum tyrannoctonis, uerum etiam amicum fore. cum ille diceret, ita futurum: quid igitur feſtinamus? inquam. illi enim mea opera ante Kal. Ian. nihil opus eſt: nos autem eius uoluntatem ante idus Dec. perſpiciemus in Caſca. mihi ualde aſſenſus eſt. Quamobrem haec quidem hactenus. Quod reliquum eſt, quotidie tabellarios habebis, &, ut ego arbitror, etiam, quid ſcribas, quotidie. Leptae litterarum exemplum tibi miſi: ex quo mihi uidetur ϛρατηλάτης ille deiectus de gradu. ſed tu, cum legeris, exiſtimabis.*

OBSIGNATA *iam epiſtola, litteras a te, & a Sexto accepi. nihil iucundius litteris Sexti, nihil amabilius. nam tuae breues: priores erunt uberrimae. Tu quidem & prudenter, & amice ſuades, ut in his locis potiſſimum ſim; quoad audiamus, haec, quae commota ſunt, quorſum euadant. ſed me, mi Attice, non ſane hoc quidem tempore mouet reſp. non quo ea ſit mihi quidquam carius, aut eſſe debeat: ſed deſperatis etiam Hippocrates uetat adhibere medicinam. quare iſta ualeant. Me res familiaris mouet: rem dico? immo uero exiſtimatio. cum enim tanta reliqua ſint; ne Terentiae quidem adhuc quod ſoluam expeditum eſt. Terentiam dico? ſcis nos pridem iam conſtituiſſe Montani nomine* HS XXII. *diſſoluere. pudentiſſime hoc Cicero petierat, uti de ſuo. liberaliſſime, ut tibi quoque placuerat, promiſeram; Erotiq. dixeram, ut ſepoſitum haberet. non modo, ſed iniquiſſimo fenore uerſuram facere Aurelius coactus eſt. nam de Terentiae nomine Tiro ad me ſcripſit, te dicere, nummos a Dolabella fore. male eum credo intellexiſſe, ſi quiſquam male intelligit; potius, nihil intellexiſſe. tu enim ad me ſcripſiſti Cocceij reſponſum, & ijſdem paene uerbis Eros. ueniendum eſt igitur uel in ipſam flammam. turpius eſt enim priuatim cadere, quam publice. itaque ceteris de rebus, quas ad me ſuauiſſime ſcripſiſti, perturbato animo, non potui, ut conſueueram, reſcribere. conſenti in hac cura, ubi ſum, ut me expediam. quibus autem rebus, uenit quidem mihi in mentem; ſed certo conſtituere nihil poſſum, prius quam te uidero. qui minus autem ego iſtic recte eſſe poſſim, quam eſt Marcellus? ſed non id agitur: neque id maxime curo: quid curem, uides. adſum igitur. Vale.*

EXPLANATIO

ALEXIM *uideor agnoſcere.* ꝫ Alexidis manum in tuis epiſtolis agnoſco. erat autem Attici amanuenſis. epiſt. 2. l. 7. & XI. lib. 12. SI *me non improbiſſime &c.* ꝫ qui cum mihi pecuniam deberet, & de ſolutione aſſeueranter quotidie promitteret; diu uarijs excuſationibus ludificans, ad extremum, ne nummo quidem perſoluto, in Syriam profectus eſt. epiſt. 13. lib. 15. REMISSIOR *eſſem* ꝫ in exigenda pecunia. EMPTVS ꝫ ab Antonio. uide illud, Cum ſe magno aere alieno Faberij manu liberarit, ep. 18. lib. 14. EVERTERIT ꝫ qui aduerſante ſenatu legem pertulerit de eripienda Caſſio Syria prouincia. Appianus lib. 3. CVM *dies uenerit* ꝫ exigendae pecuniae. VELIM *eiuſmodi ſit* ꝫ eam agendi ratio-

nem

nem inueniamus,ut,cum agetur,non eſſe?Romae nolim. nam abeſſe mallem,ſi ſumma cum illius ignominia ius noſtrum perſequeremur.non enim,adeſſe,noſtrae grauitatis tum eſſet. Δυσωπίαν } difficultatem in adſpiciendo,hoc eſt erubeſcendi cauſſam. pudet enim magis,cum ſponſorem,quam cum ipſum debitorem eius ne procuratorem, appellamus. uerum, inquit,non appellabimus ipſi: procuratorem, noſtro nomine qui appellet,introducemus. POSSVMVS *enim &c.* } poſſumus ita rem agere. introducemus procuratorem, qui ſponſores appellet. illi iudicio non diſceptabunt, ſed nos ad Dolabellae bona reijcient. ita & ipſi liberabuntur: cum reus habeat, unde ſoluat: (epiſt.14. & 17.lib.12.) & nos tum demum,honeſte ius noſtrum per ſequentes, Dolabellae re eam partem capiemus, quae facta aeſtimatione, debitae pecuniae reſpondeat. LITEM *conteſtabuntur* } rem in iudicium adducent. ILLI } Dolabellae. QVOD *ſatiſdato debeat* } quod ſi ipſe non ſoluet, ſoluere ſponſores cogentur. NOSTRAE *grauitatis* } arbitror eſſe noſtrae grauitatis, ius noſtrum ita perſequi, ut ne cum ſumma Dolabellae ignominia. certe enim ſumma eſſet ignominia,ſi,non appellatis ſponſoribus,abſentis bona auctioni ſubiecta ſtatim uenderemus. primo igitur per procuratorem ſponſores appellemus: deinde ius noſtrum perſequamur: quod tum quidem cum illis aliquanto minore fiet ignominia. VT *non dubito* } & Caualcantis,& Beſſarionis duo perantiqua exemplaria negatiuam tollunt, quam tamen retinet ſententia. itaque uel,Et non dubito, ut eſt in uulgatis libris; uel,Haud dubito,legendum crediderim;ut,quam minime poſſumus,a uetere ſcriptura diſcedamus. eſt enim in duobus illis,Et dubito. ISTE *puer*: } Octauianus. QVAE *concio?* } in ea concione Octauianns res geſtas patris Iulij in memoriam populo redegit: Antonium accuſauit: milites, qui ſe ducem ſecuti eſſent, laudibus ornauit; ſeque una cum ijs ita animatum eſſe dixit,ut obſequi ad omnia,& inſeruire patriae uellet. haec autem in templo Caſtoris, & Pollucis,cum ei Ti. Canutius tribunus pl. Antonio infenſus, concionem aduocaſſet. Dio lib. XLV. & Appianus l. 3. ITA *ſibi parentis honores conſequi liceat* } ut patriae defenſionem ſuſceperit. ET *ſimul dextram intendit ad ſtatuam* } per parentem iurauit manu ſtatuae illius impoſita: ex uetere Graecorum more, illa ipſa,per quae iurabant, numina tangentium. Herodotus lib. 6. & Iuuenalis ſat. 14. Vendet periura ſumma Exigua,Cereris tangens aramq. pedemq. μηδὲ σωθείην } ne ſim ſaluus, ſi quis umquam tam egregie concionatus eſt. CASCAE *noſtri tribunatum*: } uix enim puto fore,ut Octauianus Caſcam, parentis ſui percuſſorem, gerere tribunatum patiatur. Hoc & M. Antonius in epiſtola, quam recitat Cicero Philippica XIII. Octauiano, & Hirtio Panſaeq. conſulibus exprobat. In Syriam inquit, Caſſium miſiſtis. Caſcam tribunatum gerere paſſi eſtis. VETERANORVM } qui Octauianum ſequebantur.ep.9. ANTE *kal. Ian.* } quo die ſenatu a nouis conſulibus coacto,ſuam ueteranorumq. cauſſam magnopere cupiebat Octauianus commendari. id quod poſtea factum, declarat Philippica v. NIHIL *opus eſt* } nam ante Kal. Ian. quo die magiſtratum noui conſules erant inituri, S. C. fieri pro Octauiano nullum poterat, conſule Antonio eius inimico. ANTE *idus Dec.* } uidebimus, num Caſcam, unum ex tyrannoctonis, tribunatum pl. gerere patiatur.quod cum paſſus eſſet; exp[ro]brauit,ut iam oſtendimus,Antonius in epiſtola. IN *Caſca* } in Caſcae tribunatu uoluntatem Octauiani ante idus Dec. perſpiciemus. A SEX. } Peducaeo: cuius exſpectabat iudicium de oratione ſua in Antonium. epiſt. 10. & 14. CVM *enim tanta reliqua ſint*, } cum ſupra id, quod debemus,tantum habeamus in omnibus. ſed reliquorum nomine quid ſignificetur, planius epiſt.17.l.5.ad illud: Cum ex reliquis abundare debeam.& epiſt.2. Cum reliqua ſatis apta ſint ad ſoluendum. NE *Terentiae quidem* } cui ſatisfieri quam primum uolebam.cum enim multis deberet, in primis tamen Terentiae numeratum cupiebat.& epiſt.15. lib.15. Terentiae uero, inquit, quid ego dicam? etiam ante diem, ſi potes. HS XXII } quae Montanus qui Ciceroni filio comes Athenas erat profectus, Planco debebat.epiſt. 50. lib. 12. VTI *de ſuo* } ut HS illa XXII ſoluerentur de ſuo, detracta uidelicet de ea ſumma, quam illi in annuum ſumptum praeſtituimus. LIBERALISSIME } de meo,inquit,me eſſe ſoluturum promiſeram,non de penſione Ciceronis, ut ipſe petierat. NON *modo* } non modo non hoc Eros fecit, quod ei mandaueram. AVRELIVS } qui Montani abſentis nomine Romae ſoluit. COCCEII *reſponſum* } Cocceius, unus ex procuratoribus Dolabellae in Syriam profecti, Attico pecuniam Ciceronis nomine petenti ita reſponderat, ut ſperandum nomine uideretur. IN *ipſam flammam* } publicarum contentionum. PRIVATIM } aere alieno oppreſſum. PVBLICE } reip. cauſſa. PERTVRBATO *animo* } perturbatus animo cum eſſem, ceteris de rebus, quas ad me ſuauiſſime ſcripſiſti, reſcribere,ut conſueueram, non potui. VT *me expediam* } aere uidelicet alieno. QVI *minus* } cur ego iſtic aeque tuto eſſe non poſſim, atque eſt Marcellus? Hic autem, ut ſupra diximus, Octauiani ſororem habebat in matrimonio. NON *id agitur* } non de hoc laboro, ſed de aere alieno, ut uides.

Cicero S. D. Attico. 15.

IVCVNDISSIMAS tuas legi litteras. ad Plancum ſcripſi. habes exemplum. cum Tirone quid ſit locutus, cognoſcam ex ipſo. Cum ſorore ages attentius, ſi te occupatione iſta relaxaris. Vale.

M. Cicero L. Planco praet. des. S. Attici noſtri te ualde ſtudioſum eſſe cognoui, mei uero ita cupidum, ut mehercule paucos aeque obſeruantes, atque amantes me habere exiſtimem. ad paternas enim magnas, & ueteres, & iuſtas neceſſitudines magnam attulit acceſſionem tua uoluntas erga me, meaq. erga te par, atque mutua.

mutua. Buthrotia tibi cauſſa ignota non eſt: egi enim ſaepe, tibiq. totam rem demonſtraui: quae eſt acta hoc modo. Vt primum Buthrotium agrum proſcriptum uidimus; commotus Atticus libellum compoſuit. eum mihi dedit, ut darem Caeſari; eram enim cenaturus apud eum illo die. cum libellum Caeſari dedi, probauit cauſſam, reſcripſit Attico aequa eum poſtulare: admonuit tamen, ut pecuniam reliquam Buthrotij ad diem ſoluerent. Atticus, qui ciuitatem conſeruatam cuperet, pecuniam numerauit de ſuo. quod cum eſſet factum, adiuimus ad Caeſarem, uerba fecimus pro Buthrotijs, liberalißimum decretum abſtulimus; quod eſt obſignatum ab ampliſſimis uiris. quae cum eſſent acta mirari quidē ſolebam, pati Caeſarem conuenire, eos, qui agrum Buthrotium concupiſſent, neque ſolum pati, ſed etiam ei negotio te praeficere. itaque & ego cum illo locutus ſum, & ſaepius quidem; ut etiam accuſarer ab eo, quod parum conſtantiae ſuae confiderem: & M. Meſſallae, & ipſi Attico dixit, ut ſine cura eſſent: aperteque oſtendebat, ſe praeſentium animos (erat enim popularis, ut noras) offendere nolle: cum, mare tranſiſſent, curaturum ſe, ut in alium agrum deducerentur. haec illo uiuo. poſt interitum uero Caeſaris, ut primum ex S. C. cauſſas conſules cognoſcere inſtituerunt, haec, quae ſcripſi, ad eos delata ſunt. probauerunt cauſſas ſine ulla dubitatione, ſeq. ad te litteras daturos eſſe dixerunt. Ego autem, mi Plance, etſi non dubitabam, quin & S. C. & lex, & conſulum decretum, ac litterae apud te plurimum auctoritatis haberent, teq. ipſius Attici cauſſa uelle intellexeram: tamen hoc pro coniunctione, & beneuolentia noſtra mihi ſumpſi, ut id a te peterem, quod tua ſingularis humanitas, ſuauißimiq. mores a te eſſent impetraturi. id autem eſt, ut hoc, quod te tua ſponte facturum eſſe certo ſcio, honoris noſtri cauſſa libenter, prolixe, celeriter facias. mihi nemo eſt amicior, nec iucundior, nec carior Attico: cuius antea res ſolum familiaris agebatur, eaq. magna; nunc acceſſit etiam exiſtimatio, ut, quod conſecutus eſt magna & induſtria, & gratia, & uiuo Caeſare, & mortuo, id te adiuuante obtineat. quod ſi a te erit impetratum, ſic uelim exiſtimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo ſummo beneficio me affectum iudicem. ego, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitror, ſtudioſe, diligenterq. curabo. da operam, ut ualeas. Vale. Cicero Planco praet. des. S. Iam antea petiui abs te per litteras, ut cum caußa Buthrotiorum probata a conſulibus eſſet, quibus & lege, & S. C. permiſſum erat, ut de Caeſaris actis cognoſcerent, ſtatuerent, iudicarent eam rem tu adiuuares, Atticumq. noſtrum, cuius te ſtudioſum cognoui, & me, qui non minus laboro, moleſtia liberares. omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te poſitum eſt, ut noſtrae ſollicitudinis finem quamprimum facere poſſimus. quamquam intelligimus, ea te eſſe prudentia, ut uideas, ſi ea decreta conſulum, quae de Caeſaris actis interpoſita ſunt, non ſeruentur, magnam perturbationem rerum fore. equidem, cum multa, quod neceße erat in tanta occupatione, non probentur, quae Caeſar ſtatuerit; tamen otij, pacisq. cauſſa acerrime illa ſoleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum cenſeo. quamquam haec epiſtola non ſuaſoris eſt, ſed rogatoris. Igitur mi Plance rogo te, & etiam oro, ſic mediusfidius, ut maiore ſtudio, magisq. ex animo agere non poßim, ut totum hoc negotium ita agas, ut tractes, ita conficias, ut, quod ſine ulla dubitatione apud conſules obtinuimus propter ſummam bonitatem, & aequitatem cauſſae, id tu nos obtinuiſſe non modo facile patiare, ſed etiam gaudeas. qua quidem uoluntate eſſe erga Atticum, ſaepe praeſens & illi oſtendiſti, & uero etiam mihi. quod ſi feceris, me, quem uoluntate, & paterna neceſſitudine coniunctum ſemper habuiſti, maximo beneficio deuinctum habebis. idq. ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale. Cicero Capitoni ſuo S. Numquam putaui fore, ut ſupplex ad te uenirem: ſed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, ſcis. amabo te, da mihi & hoc: obliuiſcere mea cauſſa, illum aliquando ſuo familiari, aduerſario tuo, uoluiſſe conſultum, cum illius exiſtimatio ageretur. hoc primum ignoſcere, eſt humanitatis tuae: ſuos enim quiſque debet tueri: deinde, ſi me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo: quem quanti facias, prae te ſoles ferre. totum hoc, ut, quod ſemper exiſtimaui, nunc plane intelligam me a te multum amari. Buthrotios cum Caeſar decreto ſuo, quod ego obſignaui cum multis ampliſſimis uiris, liberauiſſet, oſtendiſſetq. nobis, ſe, cum agrarij mare tranſiſſent, litteras mißurum, quem in agrum deducerentur: accidit, ut ſubito ille interiret. deinde, quemadmodum tu ſcis, (interfuiſti enim, cum conſules oporteret ex S. C. de actis Caeſaris cognoſcere) res ab ijs in kalend. Iun. ditata. acceßit ad S. C. lex, quae lata eſt ad VI. non. Iun. quae lex earum rerum, quas Caeſar ſtatuiſſet, decreuiſset, egiſset, conſulibus cognitionem dedit. cauſsa Buthrotiorum delata eſt ad conſules. decretum Caeſaris recitatum eſt, & multi praeterea libelli Caeſaris prolati. conſules de conſilij ſententia decreuerunt ſecundum Buthrotios; Plancum dederunt. Nunc mi Capito (ſcio enim quantum ſemper apud eos, quibuſcum ſis, poſse ſoleas, eo plus apud hominem facillimum, atque humaniſſimum Plancum) enitere, elabora, uel potius eblandire, effice, ut Plancus, quem ſpero optimum eſse, ſit etiam melior opera tua. omnino res huiuſmodi uidetur eſſe, ut ſine cuiuſquam gratia Plancus ipſe pro ingenio, & prudentia ſua non ſit dubitaturus, quin decretum conſulum, quorum & lege, & S. C. cognitio, & iudicium fuit, conſeruet, praeſertim cum, hoc genere cognitionum labefacto, acta Caeſaris in dubium uentura uideātur: quae non modo ij, quorum intereſt, ſed etiam ij, qui illa non probant, otij cauſsa confirmare uelint. quod cum ita ſit; tamen intereſt noſtra. Plancum hoc animo libenti prolixoq. facere. quod certe faciet, ſi tu neruulos tuos, mihi ſaepe cognito, ſuauitatemque, qua nemo tibi par eſt, adhibueris. quod ut facias, te uehementer rogo. Vale. Cicero Cupiennio S. Patrem tuum plurimi feci; meq. ille mirifice & coluit, & amauit. nec mehercule umquam mihi dubium fuit, quin a te diligerer. ego quidem id facere non deſtiti. quamobrem peto a te in maiorem modum, ut ciuitatem Buthrotiam ſubleues, decretumq. conſulum, quod ij ſecundum Buthrotios fecerunt, cum & lege, & S. C. ſtatuendi poteſtatem haberent, des operam, ut Plancus noſter quamprimum confirmet, & probet. hoc te uehementer, mi Capienni, etiam atque etiam rogo. Vale. Cicero Planco pret. des. S. Ignoſce mihi, quod, cum an-

tea

tea acuratiſſime de Buthrotijs ad te ſcripſerim, eadem de re ſaepius ſcribam. non mehercule mi Plance facio, quod parum confidam aut liberalitati tuae, aut noſtrae amicitiae; ſed cum tanta res agatur Attici noſtri, nunc uero etiam exiſtimatio, ut id, quod probauit Caeſar, nobis teſtibus, & obſignatoribus, qui & decretis, & reſpõſis Caeſaris interfueramus, uideatur obtinere potuiſſe, praeſertim cum tota poteſtas eius rei tua ſit, ut ea, quae conſules decreuerunt ſecundum Caeſaris decreta, & reſponſa, non dicam comprobes, ſed ſtudioſe, libenterq. comprobes. id mihi ſic erit gratum, ut nulla res gratior eſſe poſſit. etſi iam ſperabam, cum has litteras accepiſſes, fore, ut ea, quae ſuperioribus litteris a te petijſſemus, impetrata eſſent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id feciſſe, quod magna cum ſpe exſpectamus. deinde enim, confido fore, ut alio genere litterarum utamur, tibiq. pro tuo ſummo beneficio gratias agamus. quod ſi acciderit, uelim ſic exiſtimet, non tibi tam Atticũ, cuius permagna res agitur, quam me, qui non minus laboro, quam ille, obligatum fore. Vale. Cicero Capitoni S. Non dubito, quin mirere, atque etiam ſtomachere, quod tecum de eadem re agam ſaepius. Hominis familiariſſimi, & mihi omnibus rebus coniunctiſſimi, permagna res agitur Attici. cognoui ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plancum iuuare. noui humanitatem tuam: ſcio, quam ſis amicis iucundus. nemo nos in hac cauſſa plus iuuare poteſt, quam tu. & res iſta eſt firma, ut debet eſſe, quam conſules de conſilij ſententia decreuerunt, cum & lege, & S.C. cognoſcerent. tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cũ officij tui, & reip. cauſſa decretum conſulum comprobaturum, tum libenter noſtra cauſſa eſſe facturum. adiuuabis igitur, mi Capito: quod ut facias, uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

EXPLANATIO

OCCVPATIONE *iſta* : } de re Buthrotia. L. PLANCO *praet. des.* } uel tollenda praenominis nota, uel legendum, Cn. Planco. qui fuit Lucij frater, & hoc anno praetor erat deſignatus: inſequenti enim praeturam geſſiſſe, planum fit ex epiſtola Lucij Planci ad Ciceronem, in epiſtolis famil. epiſt.17.lib.9. nam L. ipſe cum D. Bruto a Caeſare conſul fuerat deſignatus poſt Hirtium & Panſam, anno uidelicet, qui eſt proximum ſubſecutus. PROSCRIPTVM } a Caeſare, quod Buthrotij pecuniam imperatam non ſoluerent. LIBELLVM } quo libello petebat a Caeſare, ut agrum Buthrotium liberaret: Buthrotios enim, quod reliquum pecuniae deberent, intra certam diem ſoluturos. PECVNIAM *reliquam* } nam imperatae pecuniae partem iam antea ſoluerant: reliquae ſolutionem cum differrent, Caeſar eorum agrum proſcripſerat. DECRETVM } quo Caeſar Buthrotium agrum liberabat. EI *negotio* } agro Buthrotio diuidendo. PRAESENTIVM } qui diuiſionem agri Buthrotij praeſentes petebant. CVM *mare tranſiſſent*, } Buthrotum enim proficiſcentibus mare tranſeundum erat. uide epiſt. 19.lib.15. de agripetis. CAVSSAS *conſules cognoſcere* } poſt interitum Caeſaris factum eſt S.C. in aede Telluris, ut quae Caeſar ſtatuiſſet, decreuiſſet, egiſſet, rata eſſent: earumq. rerum cognitio conſulibus data. epiſt.15. PROBAVERVNT *cauſſas* } mallem, Cauſſam: ut ſubaudiantur, Buthrotiam. AD *te litteras* } ut ijs, qui tecum mare tranſiſſent, agrum Buthrotium ne diuideres. ET *lex* } quia praeter S. C. etiam lege negotium conſulibus eſt datum, ut de actis Caeſaris cognoſcerent. epiſt. 15. CONSVLVM *decretum* } quod enim Caeſar in cauſſa Buthrotia nobis poſtulantibus decreuerat, id poſtea conſules Dolabella & Antonius decreto probauerunt. RES *ſolum familiaris* } nummos enim Caeſari numerauerat de ſuo pro agri Buthrotij liberatione. quod niſi conſequeretur, eos nummos a Buthrotijs exigere non potuiſſet. VT *ſupplex ad te uenirem* : } iocatur in Capitonem, haud magnae auctoritatis hominem: cum dicat, numquam ſe futurum putaſſe, ut illius opera ualde egeret. Et eſt C. Ateius Capito, de quo epiſt.33.lib.13. & fam. epiſt.29.lib.13. AGRARII } qui mare tranſibant, ut ſibi ager diuideretur. PLANCVM *dederunt* } haud aliter ſcriptum eſt in antiquis libris: me tamen in hanc opinionem ratio ipſa perducit, ut legendum credam, Litteras ad Plancum dederunt. uideo enim ita ſcriptum ſupra: Conſules probauerunt cauſſas ſine ulla dubitatione, ſeq. ad te litteras daturos eſſe dixerunt. QVORVM *intereſt*, } ad quos ex Caeſaris actis uel utilitas, uel honor peruenit. OTII *cauſſa* } magna enim oriretur omnium rerum perturbatio, ſi ea, quae Caeſar egit, in dubium uocarentur. OFFICII *tui*, } ex ipſa ſententia perſpicuum fit, Officij ſui, legendum. ueteres tamen libri, Tui.

T · POMPONII · ATTICI
VITA
PER . CORNELIVM . NEPOTEM

POMPONIVS *Atticus,ab origi*
ne ultima ſtirpis Romanae ge
neratus , perpetuo a maiori-
bus acceptam equeſtrem obti-
nuit dignitatem.patre uſus eſt
diligente,indulgente,&,ut tũ
erant tẽpora,diti , in primisq.
ſtudioſo litterarum.hic, prout
ipſe amabat litteras,omnibus doctrinis, quibus puerilis
aetas impertiri debet,filium erudiuit . erat aũt in pue-
ro,praeter docilitatem ingenij,ſumma ſuauitas oris,et
uocis,ut non ſolũ celeriter acciperet,quae tradebantur,
ſed etiam excellenter pronunciaret . qua ex re a pueri-
tĩa nobilis inter aequales ferebatur , clariusq. exſplen-
deſcebat, quam generoſi condiſcipuli animo aequo fer-
re poſſent. itaq. incitabat omnes ſtudio ſuo.quo in nume
ro fuerunt L.Torquatus,C.Marij filius,M.Cicero: quos
conſuetudine ſua ſic ſibi deuinxit,ut nemo ijs perpetuo
fuerit carior . pater mature deceßit.ipſe adoleſcẽtulus
propter affinitatem P.Sulpicij, qui tribunus pl.interfe
ctus eſt,non expers fuit illius periculi . namq. Anicia,
Pomponij conſobrina, nupſerat Seruio fratri Sulpicij.
itaque,interfecto Sulpicio,poſtea quã uidit Cinnano tu-
multu ciuitatem eſſe perturbatã,neq. ſibi dari faculta-
tem pro dignitate uiuendi, quin alterutram partem of-
fenderet,dißociatis animis ciuium , cum alij Sullanis ;
alij Cinnanis fauerent partibus,idoneum tempus ratus
ſtudijs obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit : neque eo
ſecius adoleſcentem Marium,hoſtem iudicatum , iuuit
opibus ſuis:cuius fugam pecunia ſubleuauit . ac, ne illa
peregrinatio detrimentũ aliquod afferret rei familiari,
eodem magnam partem fortunarum traiecit ſuarum .
hic ita uixit,ut uniuerſis Athenienſibus merito eſſet ca
riſſimus . nam praeter gratiam, quae iam in adoleſcen-
tulo magna erat , ſaepe ſuis opibus inopiam publicam
leuauit. cum enim uerſuram facere publice neceſſe eſ-
ſet ; neque eius condicionem aequam haberent;ſemper
ſe interpoſuit , atque ita , ut neque uſuram umquam
ab ijs acceperit, neque longius, quam dictum eſſet , de-
bere paßus ſit . quod utrumque erat ijs ſalutare . nam
neque indulgendo inueteraſcere eorum aes alienum pa
tiebatur,neque multiplicãdis uſuris creſcere. auxit hoc
officium alia quoque liberalitate : nam uniuerſos fru-
mento donauit , ita ut ſingulis VI. *modij tritici daren-*
tur, qui modus menſurae medimnus Athenis appella-
tur . hic autem ſic ſe gerebat,ut communis infimis , par
principibus uideretur. quo factum eſt,ut huic omnes ho
nores,quos poſſent,publice haberent, ciuemq.facere ſtu
derent. quo beneficio ille uti noluit . quod non nulli ita
interpretantur , amitti ciuitatem Romanam alia adſci-
ta.Quam diu affuit,ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſti-
tit;abſens prohibere non potuit. itaque aliquot ipſi , &
Phidiae locis ſanctißimis poſuerunt . hunc enim in o-
mni procuratione reip.actorem , auctoremq. habebant.

Igitur primum illud munus fortunae, quod in ea potiſ-
ſimum urbe natus eſt , in qua domicilium orbis terra-
rum eſſet imperij , ut eandem & patriam haberet , &
domum:hoc ſpecimen prudentiae, quod, cum in eam ſe
ciuitatem contuliſſet, quae antiquitate,humanitate,do-
ctrinaq. praeſtaret omnes , ei unus ante alios fuerit ca-
riſſimus . Huc ex Aſia Sulla decedens cum ueniſſet ;
quam diu ibi fuit , ſecum habuit Pomponium , captus
adoleſcentis & humanitate,& doctrina.ſic enim Grae-
ce loquebatur,ut Athenis natus uideretur . tanta autẽ
erat ſuauitas ſermonis Latini , ut appareret in eo nati-
uum quendam leporem eſſe,non adſcitum. idem poema
ta pronunciabat & Graece, & Latine ſic , ut ſupra ni-
hil poſſet . quibus rebus factum eſt,ut Sulla numquam
a ſe dimitteret,cuperetq.ſecum deducere.qui cum per-
ſuadere tentaret, Noli,oro te,inquit Pomponius,aduer
ſum eos me uelle ducere,cum quibus ne contra te arma
ferrem,Italiam reliqui.at Sulla,adoleſcentis officio col-
laudato,omnia munera ei,quae Athenis acceperat,pro-
ficiſcens iußit deferri . Hic complures annos moratus ,
cum & rei familiari tantum operae daret quantum nõ
indiligens deberet paterfamilias;& omnia reliqua tem
pora aut litteris,aut Athenienſium reip. tribueret , ni-
hilo minus amicis urbana officia praeſtitit . nam & ad
comitia eorum uentitauit:&,ſi qua res maior acta eſt,
non defuit : ſicut Ciceroni omnibus eius periculis ſingu-
larem fidem praebuit : cui ex patria fugienti HS CC
& quinquaginta millia donauit . Tranquillatis autem
rebus Romanis, remigrauit Romam, ut opinor , L.Cot-
ta , & L. Torquato cos.quem diem ſic uniuerſa ciuitas
Athenienſium proſecuta eſt , ut lacrumis deſiderij fu-
turi dolorem indicaret. Habebat auunculum Q.Caeci-
lium,equitem Romanum,familiarem L.Luculli diuitẽ,
difficillima natura : cuius ſic aſperitatem ueritus eſt ,
ut,quẽ nemo ferre poſſet , huius ſine offenſione ad ſum-
mam ſenectutem retinuerit beneuolentiam . quo facto ,
tulit , pietatis fructum : Caecilius enim moriens teſta-
mento adoptauit eum,heredemq. fecit ex dodrante. ex
qua hereditate accepit circiter centies HS . *erat nupta*
ſoror Attici Q.Tullio Ciceroni:easq. nuptias M.Cice-
ro conciliarat,cum quo a condiſcipulatu uiuebat coniun
ctißime,multo etiam familiarius,quam cum Quincto :
ut iudicari poſſit, plus in amicitia ualere ſimilitudi-
nem morum , quam affinitatem . utebatur autem inti-
me Q. Hortenſio , qui ijs temporibus principatum
eloquentiae tenebat , ut intelligi non poßet , uter eum
plus diligeret , Cicero , an Hortenſius : & id,quod erat
difficillimum , efficiebat , ut , inter quos tantae laudis
eſſet aemulatio , nulla intercederet obtrectatio , eſſetq.
talium uirorum copula . In rep. ita eſt uerſatus , ut
ſemper optimarum partium & eſſet, & exiſtimare-
tur , neque tamen ſe ciuilibus fluctibus committeret ;
quod non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe ,
qui ſe ijs dediſſent , quam qui maritimis iactarentur .

honores non petijt, cum ei paterẽt propter uel gratiam, uel dignitatem; quod neque peti more maiorum, neque capi poſſent conſeruatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus, neque geri ſine periculo, corruptis ciuitatis moribus. ad haſtam publicam numquam acceſſit. nullius rei neque praes, neque manceps factus eſt. neminem ſuo nomine, neque ſubſcribens accuſauit. in ius de ſua re numquam iit. iudicium nullum habuit. multorum conſulum, praetorumq. praefecturas delatas ſic accepit, ut neminem in prouinciam ſit ſecutus, honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone uoluerit ire in Aſiam, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. non enim decere ſe arbitrabatur, cum praeturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe praetoris. qua in re non ſolum dignitati ſeruiebat, ſed etiam tranquillitati, cum ſuſpiciones quoque uitaret criminum. quo fiebat, ut eius obſeruatia omnibus eſſet carior, cum eam officio, non timori, neque ſpei tribui uiderent. Incidit Caeſarianum ciuile bellum, cum haberet annos circiter ſexaginta. uſus eſt aetatis uacatione, neque quoquam ſe mouit ex urbe. quae amicis ſuis opus fuerant ad Pompeium proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. ipſum Pompeium coniunctum non offendit. nullum ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitißimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum eius offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantopere Caeſari fuit grata, ut uictor cum priuatis pecunias per epiſtolas impetraret, huic non ſolum moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis filium Q. Ciceronem ex Pompeij caſtris conceßerit. ſic uetere inſtituto uitae effugit noua pericula. Secutum eſt illud occiſo Caeſare, cum reſpub. penes Brutos uideretur eſſe, & Caſſium, ac tota ciuitas ſe ad eum conuertiſſe uideretur: ſic M. Bruto uſus eſt, ut nullo ille adoleſcens aequali familiarius, quam hoc ſene, neque ſolum eum principem conſilij haberet, ſed etiam in conuictu. Excogitatum eſt a quibuſdam, ut priuatum aerarium Caeſaris interfectoribus ab equitibus Romanus conſtitueretur. id facile effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. itaque appellatus eſt a C. Flauio, Bruti familiari, Atticus, ut eius rei princeps eße uellet. at ille, qui officia amicis praeſtanda ſine factione exiſtimaret, ſemperq. a talibus ſe conſilijs remouiſſet; reſpondit, ſi quid Brutus de ſuis facultatibus uti uoluiſſet, uſurum, quantum eae paterentur; ſed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. ſic ille conſenſionis globus huius unius diſſenſione diſiectus eſt. Neque multo poſt ſuperior eſſe coepit Antonius, ita, ut Brutus & Caſſius prouinciarũ, quae ijs dicis cauſſa datae erant a conſulibus, deſperatis rebus, in exſulium proficiſcerentur. Atticus, qui pecuniã ſimul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq. cedẽti HS C M muneri miſit: eidem in Epiro abſens CCC iuſſit dari: neque eo magis potenti adulatus eſt Antonio, neq. deſperatos reliquit. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam. in quo ſi tantum eum prudentem dicam; minus, quam debeam, praedicem; cum ille potius diuinus fuerit; ſi diuinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quae nullis caſibus augetur, neque minuitur. Hoſtis Antonius iudicatus, Italia ceſſerat. Spes reſtituendi nulla erat. non ſolum inimici, qui tamen erant potentiſſimi, & plurimi, ſed etiam qui aduerſarijs eius ſe dabant, & in eo laedendo aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem, Antonij familiares ſequebantur, uxorem Fuluiam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam exſtinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto, non modo nihil ijs indulſit ad Antonium uiolandum, ſed e contrario familiares eius, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adiuuit: P. uero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficiſci non potuerint. ipſi autem Fuluiae, cum litibus diſtineretur, magniſq. terroribus uexaretur, tanta diligentia officium ſuum praeſtitit, ut nullum illa praeſtiterit uadimonium ſine Attico, ſponſor omnium rerum fuerit. quin etiam, cum illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem, neque poſt calamitatem uerſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit, pecuniamque ſine fenore, ſineq. ulla ſtipulatione credidit, maximum exiſtimans quaeſtum, memorem, gratumq. cognoſci, ſimulq. aperire, ſe non fortunae, ſed hominibus ſolere eſſe amicum. quae cum faciebat, nemo eum temporis cauſſa facere poterat exiſtimare. nemini enim in opinionem ueniebat, Antonium rerum potiturum. ſed ſenſus eius a non nullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odiße malos ciues uideretur, ille autem ſui iudicij, potius, quid ſe facere par eßet, intuebatur, quam quid alij laudaturi forent. conuerſa fortuna eſt. ut Antonius redijt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis, & Bruti. itaque ad aduentum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem: latebatq. apud P. Volumnium, cui, ut oſtendimus paullo ante, opem tulerat. tanta uarietas his temporibus fuit fortunae, ut modo hi, modo illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo. habebat ſecum Gellium Canium, aequalem, ſimillimumq. ſui. hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quod cũ eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo coniuncte uixit, ut ad extremam aetatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem, etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed etiam omnibus ſuis amicis eſſet inimicus, eoſq. uellet proſcribere, multis hortantibus: tamen Attici memor fuit officij, & ei, cum requiſißet, ubi nam eßet, ſua manu ſcripſit, ne timeret, ſtatimq. ad ſe ueniret: ſe eum, & Gellium Canium de proſcriptorum numero exemiße. ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, praeſidium ei miſit. ſic Atticus in ſummo timore nõ ſolum ſibi, ſed etiam ei, quem cariſſimum habebat, praeſidio fuit. neque enim ſuae ſolum a quoquam auxilium petijt ſalutis, ſed coniunctim, ut appareret nullam ſeiunctam ſibi ab eo uelle fortunam. quod ſi gubernator praecipua laude fertur, qui nauem ex hieme, mariq. ſcopuloſo ſeruat: cur non ſingularis eius exiſtimetur prudentia, qui ex tot, tamque grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? quib. ex malis ut ſe emerſerat, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. cum proſcriptos praemijs imperatorum uulgus conquireret, nemo in Epirum uenit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt: qui etiã poſt proelium Philippenſe, interitumq. C. Caßij, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam praetoriũ & filiũ eius, Aulumq. Torquatum, ceteroſq. pari fortuna perculſos inſti

terit

terit tueri, atque ex Epiroijs omnia Samothraciam ſup
portari iuſſerit. difficile enim eſt omnia perſequi, &
non neceſſaria. illud unum intelligi uolumus, illius li
beralitatem neque temporariam, neque callidam fuiſ-
ſe. id ex ipſis rebus, ac temporibus iudicari poteſt;
quod non florentibus ſe uenditauit, ſed afflictis ſem-
per ſuccurrit, qui quidem Seruiliam Bruti matrem non
minus poſt mortem eius, quam florentem, coluerit.
ſic liberalitate utens, nullas inimicitias geſſit, quod ne
que, ſi quam iniuriam acceperat, nō malebat obliuiſci,
quam ulciſci. Idem immortali memoria percepta reti-
nebat beneficia: quae autem ipſe tribuerat, tam diu
meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. ita-
que hic fecit, ut uere dictum uideatur: Sui cuique mo-
res fingunt fortunam. neque tamen prius ille fortunam,
quam ſe ipſe, finxit, qui cauit, ne qua in re plectere-
tur. His igitur rebus effecit, ut M. Vipſanius Agrip-
pa, intima familiaritate coniunctus adoleſcenti Caeſa-
ri, cum propter ſuam gratiam, & Caeſaris potentiam
nullius condicionis non haberet poteſtatem, potiſſimum
eius deligeret affinitatem, praeoptaretq. equitis Roma-
ni filiam generoſarum nuptijs. atque harum nuptiarum
conciliator fuit (non enim eſt celandum) M. Anto-
nius triumuir reip. cuius gratia cum augere poſſeſſio-
nes poſſet ſuas, tantum abfuit a cupiditate pecuniae,
ut nulla in re uſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum
aut periculis, aut incommodis. quod quidem ſub ipſa
proſcriptione perilluſtre fuit. nam cum L. Saufeij, equi
tis Romani, aequalis ſui, qui cum eo complures annos,
ſtudio ductus philoſophiae, habitabat, habebatq. in
Italia pretioſas poſſeſſiones, triumuiri bona uendidiſ-
ſent, conſuetudine ea, qua tum res gerebantur; Atti-
ci labore, atque induſtria factum eſt, ut eodem nun-
cio Saufeius fieret certior, ſe patrimonium amiſiſſe, &
recuperaſſe. idem L. Iulium Calidum, quem poſt Lu-
cretij, Catulliq. mortem multo elegantiſſimum poetam
noſtram tuliſſe aetatem, uere uideor poſſe contendere,
neque minus uirum bonum, optimisq. artibus erudi-
tum, poſt proſcriptionem equitum, propter magnas eius
Africanas poſſeſſiones, in proſcriptorum numerum a
P. Volumnio, praefecto fabrum Antonij, abſentem re-
latum, expediuit. quod in praeſenti utrum ei laborio
ſius, an glorioſius fuerit, difficile fuit iudicare; quod
in eorum periculis non ſecus abſentes, quam praeſen-
tes amicos Attico eſſe curae, cognitum eſt. Neque ue-
ro minus ille uir, bonus paterfamilias habitus eſt,
quā ciuis. nā cū eſſet pecunioſus, nemo illo minus fuit
emax, minus aedificator: neque tamen non in primis
bene habitauit, omnibusq. optimis rebus uſus eſt. nam
domum habuit in colle Quirinali Caecilianam, ab auun
culo hereditate relictam, cuius amoenitas non aedifi-
cio, ſed ſilua conſtabat. ipſum enim tectum, antiqui
tus conſtitutum, plus ſalis, quam ſumptus, habebat:
in quo nihil commutauit, niſi ſi quid uetuſtate coactus
eſt. Vſus eſt familia, ſi utilitate iudicandum eſt, op-
tima; ſi forma, uix mediocri. namque in ea erant pue
ri litteratiſſimi, anagnoſtae optimi, & plurimi libra-
rij; ut ne pediſequus quidem quiſquam eſſet, qui non
utrumque horum pulchre facere poſſet. pari modo ar-
tifices ceteri, quos cultus domeſticus deſiderat, appri-
me boni: neque tamen horum quemquam, niſi domi na
tum, domiq. factum, habuit: quod eſt ſignum non ſo
lum continentiae, ſed etiam diligentiae. nam & non in
temperanter concupiſcere, quod a pluribus uideas, con-
tinentis debet duci; & potius diligentia, quam pre-
tio, parare, non mediocris eſt induſtriae. Elegans, non
magnificus; ſplendidus, non ſumptuoſus, omni diligen
tia munditiam non affluentem affectabat. ſupellex non
modica, non multa, ut in neutram partem conſpici poſ-
ſet. Nec praeteribo, quamquam non nullis leue uiſum
iri putem. Cum in primis lautus eſſet eques Romanus,
& non parum liberaliter in domum ſuam omnium or-
dinum homines inuitaret; ſcimus, non amplius, quam
terna millia aeris, peraeque in ſingulos menſes ex ephe
meride eum expenſum ſumptui ferre ſolitum. atque
hoc non auditum, ſed cognitum praedicamus, ſaepe
enim, propter familiaritatem, domeſticis rebus inter-
fuimus. nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit,
quam anagnoſten: quod nos quidem iucundiſſimum ar-
bitramur. neque umquam ſine aliqua lectione apud
eum cenatum eſt: ut non minus animo, quam uentre,
conuiuae delectarentur. namque eos uocabat, quorum
mores a ſuis non abhorrerent. Cum tanta pecuniae fa-
cta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu mutauit, ni-
hil de uitae conſuetudine; tantaq. uſus eſt moderatio-
ne, ut neque in HS uicies, quod a patre acceperat, pa
rum ſe ſplendide geſſerit, neque in HS centies affluen-
tius uixerit, quam inſtituerat, pariq. faſtigio ſteterit
in utraque fortuna, nullos habuerit hortos, nullam
ſuburbanam, aut maritimam ſumptuoſam uillam, ne-
que in Italia, praeter Ardeatinum, & Nomenta-
num, ruſticum praedium. omnisq. eius pecuniae redi
tus conſtabat in Epiroticis, & urbanis poſſeſſionibus.
ex quo cognoſci poteſt, eum uſum pecuniae non magni-
tudine, ſed ratione metiri ſolitum. Mendacium neque
dicebat, neque pati poterat. itaque eius comitas non ſi
ne ſeueritate erat, neque grauitas ſine facilitate: ut
difficile eſſet intellectu, utrum eum amici magis uere-
rentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religioſe
promittebat; quod non liberalis, ſed leuis arbitraba-
tur, polliceri quod praeſtare non poſſet. Idem in ni-
tendo quod ſemel admiſiſſet, tanta erat cura, ut non
mandatam, ſed ſuam rem uideretur agere. uſquam
ſuſcepti negotij eum pertaeſum eſt: ſuam enim exiſti-
mationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat ca-
rius. quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, Marij,
Q. Hortenſii, A. Torquati, multorum praeterea equi
tum Romanum negotia procuraret. ex quo iudicari po
terat, non inertia, ſed iudicio fugiſſe reip. procuratio
nem. Humanitatis uero nullum afferre maius teſti-
monium poſſum, quam quod adoleſcens idem ſeni Sul-
lae fuerit iucundiſſimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto;
cum aequalibus autem ſuis Q. Hortenſio, & M. Cicero
ne ſic uixerit, ut iudicare difficile ſit, cui aetati fuerit
aptiſſimus. quamquam eum praecipue dilexit Cicero,
ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut fa-
miliarior. ei rei ſunt indicio, praeter eos libros, in qui-
bus de eo facit mentionem, qui in uulgus ſunt editi, ſex
decim uolumina epiſtolarum ab conſulatu eius uſque
ad extremum tempus ad Atticum miſſarum: quae qui
legat, non multum deſideret hiſtoriam contextam eorū
temporum: ſic enim omnia de ſtudijs principum, uitijs
ducum, aemulationibus reip. perſcripta ſunt, ut nihil in
his non appareat; & facile exiſtimari poſſit, prudentiā
quodam modo eſſe diuinationem. non enim Cicero ea
ſolum, quae uiuo ſe acciderunt, futura praedixit, ſed

etiam,

etiã,quae nunc uſu ueniunt,cecinit,ut uates.De pietate autem Attici quid plura commemorẽ? cum hoc ipſum uere gloriantem audierim in funere matris ſuae,quam extulit annorum nonaginta,cum eſſet ſeptem, & ſexaginta, ſe numquam cum matre in gratiam rediјſſe, numquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate. quam prope aetate aequalem habebat.quod eſt ſignum, aut nullam umquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut, quos amare deberet, iraſci eis,nefas duceret. neque id fecit natura ſolum, (quamquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina, nam & principum philoſophorum ita percepta habuerat praecepta,ut his ad uitam agendam, non ad oſtentationem,uteretur.moris autem maiorum ſummus imitator fuit,antiquitatisq. amator:quam adeo diligenter habuit cognitam,ut eam totam in eo uolumine expoſuerit,quo magiſtratus ornauit,nulla.n.lex,neque pax,neque bellum,neque res illuſtris eſt populo R.quae non in eo ſuo tempore ſit notata. &, quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem ſubtexuit,ut ex eo clarorũ uirorum pro pagines poßimus cognoſcere. fecit hoc idem ſeparatim in alijs libris,ut,M.Bruti rogatu,Iuniam familiam a ſtirpe ad hanc aetatem ordine enumerauerit, notans, qui a quoque ortus,quos honores,quibusq.temporibus cepiſſet.pari modo,Marcelli Claudij, de Marcellorum; Scipionis Cornelij,& Fabij Maximi, de Fabiorũ,& Aemiliorũ:quibus libris nihil poteſt eße dulcius ijs,qui aliquã cupiditatem habent notitiae clarorũ uirorum.Attigit quoque poeticẽ;credimus, ne eius expers eſſet ſuauitatis.namque uerſibus,qui honore, rerum geſtarũ amplitudine ceteros Romani populi praeſtiterunt,expoſuit, ita, ut ſub ſingulorum imaginibus facta,magiſtratusq.eorum non amplius quaternis,quinisq.uerſibus deſcripſerit:quod uix credendum ſit,tantas res tam breuiter potuiſſe declarari. Eſt etiam unus liber graece confectus de conſulatu Ciceronis. Hactenus Attico uiuo,edita a nobis ſunt.nunc,quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe uoluit, reliqua perſequemur, &,quantum potuerimus,rerum exemplis lectores docebimus,ſicut ſupra ſignificauimus,ſuos cuique mores plerumque conciliare fortunam.namque hic contentus ordine equeſtri,quo erat ortus,in affinitatem peruenit imperatoris,diui Iulij filij,cum iam ante familiaritatẽ eius eſſet conſecutus nulla alia re,quam elegãtia uitae, qua ceteros ceperat principes ciuitatis, dignitate pari, fortuna humiliores. tanta.n.proſperitas Caeſarem eſt conſecuta,ut nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam ante detulerit,& conciliarit, quod ciuis Romanus quiuit conſequi.Nata autem eſt Attico neptis ex Agrippa,cui uirginem filiam collocauit. hanc Caeſar uix anniculam Ti.Claudio Neroni,Druſilla nato, priuigno ſuo,deſpondit.quae coniunctio neceſſitudinem eorum ſanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. quamuis ante haec ſponſalia, non ſolum cum ab urbe abeſſet,numquam ad ſuorum quemquam litteras miſit,quin Attico mitteret,quid ageret in primis, quid legeret,quibusq.in locis,& quam diu eſſet moraturus: ſed &,cum eſſet in urbe,& propter ſuas infinitas occupationes minus ſaepe,quam uellet, Attico frueretur, nullus dies temere interceßit, quo non ad eum ſcriberet,quo aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo aliquam quaeſtionem poeticam ei proponeret; interdum iocans eius uerboſiores eliceret epiſtolas. ex quo accidit,cum aedes Iouis Feretij in Capitolio, ab Romulo conſtituta,uetuſtate,atque incuria detecta prolaberetur,ut Attici admonitu Caeſar eam reficiendam curaret.Neque uero a M. Antonio minus abſens litteris colebatur,adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret,quid curae ſibi haberet, certiorem faceret Atticum.hoc quale ſit,facilius exiſtimabit is,qui iudicare poterit,quantae ſit ſapientiae,eorum retinere uſum,beneuolentiamq., inter quos maximarum rerum non ſolum aemulatio,ſed obtrectatio tanta intercedebat,quãtam fuit intercedere neceſſe inter Caeſarẽ,atque Antonium; cum ſe uterque principem non ſolum urbis Romae,ſed orbis terrarum eſſe cuperet. Tali modo cum ſeptem,& ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaq.,creuiſſet;(multas enim hereditates nulla alia re,quam bonitate,conſecutus) tantaque proſperitate uſus eſſet ualetudinis,ut annis xxx medicina non indiguiſſet:nactus eſt morbum,quem initio & ipſe,& medici contempſerunt:nam putarunt eſſe τεινασμὸν: cui remedia celeria,faciliaq. proponebantur. in hoc cum tres menſes ſine ullis doloribus,praeterquam quos ex cubatione capiebat,conſumpſiſſet, ſubito tanta uis morbi in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit.atque antea quidem morbi diuturnitatem moleſte ferebat,prius quam hoc ei accideret:poſtquam uero in dies dolores accreſcere, febresq.acceſſiſſe ſenſit;Agrippam generum ad ſe accerſiri iuſſit,& cum eo L.Cornelium Balbum, Sextumq. Peducaeum. hos ut ueniſſe uidit,in cubitum nixus: Quantam,inquit,curam diligentiamque in ualetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim,cum uos teſtes habeam,nihil opus eſt pluribus uerbis commemorare.quibus quoniam,ut ſpero,ſatisfeci,me nihil reliqui feciſſe,quod ad ſanandum me pertineret. reliquum eſt, ut egomet mihi conſulam.id uos ignorare nolui. nam mihĩ ſtat,alere morbum deſinere. namque his diebus quidquid cibi ſumpſi,ita produxi uitam, ut auxerim dolores ſine ſpe ſalutis.quare a uobis peto,primum ut conſilium probetis meum,deinde ne fruſtra dehortando conemini.Hac oratione habita,tanta conſtantia uocis, atque uultus,ut non ex uita, ſed ex domo in domum uideretur migrare;cum quidem Agrippa eum flens, atque oſculans oraret,atque obſecraret,ne ad id, quod natura cogeret,ipſe quoque ſibi accelararet;&, quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe,ſe ſibi, ſuisq. reſeruaret,praeces eius taciturna ſua obſtinatione depreſſit.ſic cum biduum cibo ſe abſtinuißet,ſubito febris deceſſit,leuiorq.morbus eſſe coepit: tamen propoſitum nihilo ſecius peregit.itaque die quincto poſtquam id cõſilium inerat,prid.kal.Apr. Cn. Domitio, C. Soſio cos. deceſſit.elatus eſt in lecticula,ut ipſe praeſcripſerat,ſine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima uulgi frequentia.ſepultus eſt iuxta uiam Appiam,ad quinctum lapidem,in monumento Q. Caecilij, auunculi ſui.

IN. ATTICI. VITAM
SCHOLIA
PAVLLI. MANVTII

IN antiquiſſimo libro eruditiſſimi uiri, acerrimoq. iudicio praediti, Oberti Giſanii,
ante hanc Attici uitam leguntur haec uerba: Ex libro Cornelij Nepotis de Latinis hi-
ſtoricis. Pomponivs *Atticus* } praenomen omiſit: eſt enim hic T. Pomponius At-
ticus. In Giſanij libro legitur praenomen, T. Ab *origine ultima* } hoc dicit, quia Ro-
mani multi ex diuerſis Italiae locis originem ducebant: Pomponiae uero gentis in ip-
ſa urbe Roma origo prima fuit. Stirpis *Romanae generatus* } notandum genus lo-
quendi Stirpis Romanae generatus: quod ego non ſane libenter imitabor. Si dixiſſet, E ſtirpe Romana
generatus, erat uſitatius. fortaſſe, Generatus, gloſſema fuit. Perpetvo } ſenator enim numquam fuit,
nec honores appetiuit. cauſſam Nepos infra exponit, his uerbis: Honores non petijt, cum ei paterent
propter uel gratiam, uel dignitatem; quod neque peti more maiorum, neque capi poſſent conſeruatis
legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus, neque geri ſine periculo, corruptis ciuitatis moribus.
Eqvestrvm *obtinuit dignitatem* } non igitur in ſenatore tantum, ſed etiam in equite dignitas, uerum in
ſenatore maior: itaque ſenatorius ordo Maior appellabatur, Minor equeſtris. Patre *uſus eſt diligente* }
in qua re diligente? utrum in re domeſtica, an in filio litteris & bonis artibus inſtruẽdo? malim omni-
no ad filium referri, propter uerbum, Vſus eſt; &, quia ſequitur, Indulgente: quod neque pater filium
negligeret, nec tamen in eum eſſet acerbior. Vt *tum erant tempora, diti* } cum Nepos haec ſcriberet, ma-
iores erant ciuium Romanorum diuitiae, quam uiuente Attici patre: propterea dicit, Vt tum erant tem-
pora. maiores autem fuiſſe diuitias, & inde luxum emerſiſſe, idem Nepos apud Plinium l. ix. c. 39. oſten
dit his uerbis: Me iuuene, uiolacea purpura uigebat, cuius libra denarijs centum ueniebat, nec multo
poſt rubra Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quae in libras denarijs mille non poterat emi. Hac
Lentulus Spinther, aedilis curulis, primus in praetexta uſus improbatur: qua purpura quis non iam, in-
quit, triclinaria facit? Dibapha tunc dicebatur, quae bis tincta eſſet, ueluti magnifico impendio, quali-
ter nunc omnes paene commodiores purpurae tinguntur. Attici patris diuitiae quae fuerint, infra cog-
noſcitur, cum ait Nepos: Tanta uſus eſt moderatione, ut neque in HS uicies, quod a patre acceperat,
parum ſe ſplendide geſſerit, neque in HS centies affluentius uixerit, quam inſtituerat. Omnibvs *doctri-
nis* } quibus? rhetorica, hiſtoria, poetica, fortaſſe & mathematicis: quamquam hoc apud Graecos uſita-
tius. Grammaticam uero cur neceſſariam fuiſſe credamus, cum Latina lingua tum omnes uterentur, &
eo quiſque meliore, quo melius loquerentur ij, a quibus eſſet educatus? itaque de C. Curione proditũ
eſt, ex domeſtica tantum conſuetudine bonum oratorem fuiſſe. & de Gracchis fratribus ita ſcripſit Ci-
cero in libro de claris oratoribus: Legimus epiſtolas Corneliae, matris Gracchorum: apparet filios non
tam in gremio educatos, quam in ſermone matris. Impertiri } accommodato uſus eſt uerbo ad pue-
rilem aetatem, quae particeps quidem fieri omnium doctrinarum poteſt, plane uero eas conſequi ne-
quaquam poteſt. Oris, *& uocis* } quae duo maxime gratiam oratori conciliant. Giſanij liber Oris, at-
que uocis. Celeriter *acciperet* } cum, Celeriter, magis congrueret, Arriperet: & ita Cicero locutus in
oratione pro Comoedo: Quo quiſque eſt ſolertior, & ingenioſior, eo docet iracundius, ac laborioſius.
quod enim ipſe celeriter arripuit, id cum tarde percipi uidet, diſcruciatur. & de Senectute: Graecas lit-
teras ſic auide arripui, quaſi diuturnam ſitim explere cupiens. A pveritia } liber Giſanij, In pue-
ritia. recte. Generosi } genere illuſtres, claris parentibus, & familijs nati. nã Atticus, qui & patrẽ, & ma-
iores equites tantũ habuerat, non geſtis magiſtratib. claros, generoſus non erat. Sic infra: His rebus effe
cit, ut M. Vipſanius Agrippa potiſſimũ eius diligeret affinitatẽ, praeoptaretq. equitis Romani filiã gene
roſarũ nuptijs. L. torqvatvs, } Manliae gentis, qui conſul fuit cũ L. Cotta biennio ante Ciceronẽ cõ
ſulem: nominatur infra. C. Marii *filius* } qui, Praeneſte a Lucretio Offella obſeſſus, deſperata ſalute ipſe
ſibi manus intulit. Giſanij liber, C. Marius filius. & ſane antiquus loquendi modus. Sic *ſibi deuinxit* } ab-
eſt uerbum Sibi a Giſanij libro. P. svlpicii } clari oratoris, quem Cicero loquentẽ induxit in libris de
Oratore. Interfectvs } cum de abrogando Sullae, Mithridaticum bellum gerenti, imperio legem
ferret. Illivs *periculi* } quod Sulpicij omnibus & amicis, & propinquis imminebat a uictore Sulla.
Servio } praenomen familiare Sulpiciorum, Hic ueteres libri habent, M. Seruio: quod mendoſum
uidetur; cum duo praenomina ſimul eſſe non poſſint: niſi ſi hoc quaſi priuilegium fuit eorum Sulpi-
ciorum,

ciorum,quibus praenomen eſſet Seruius.nam ueteres nummi reperiuntur, ſic inſcripti. L. SERVIVS. RVFVS. Cognomen autem Sulpiciae gentis,Rufus, eſſe, oratio nona in Antonium declarat. CINNANO *tumultu* } poſt obitum C.Marij ſeptimum conſulis. OBSEQVENDI } ſeruiendi. nam & Cicero,Obſequi ualetudini,& Seruire ualetudini,dixit. HOSTEM *iudicatum* } a uictore Sulla, urbem obtinente. MAGNAM *partem fortunarum* } quippe qui, praeter Ardeatinum,& Nomentanum,ruſticum praedium in Italia nullum habuerit. mobilia uero tranſijci facile poſſunt. PRAETER *gratiam* } qua ualebat adoleſcentulus. VERSVRAM *facere* } mutuam pecuniam ſumere,quae cum fenore poſtea redderetur.Vſuram facere,ante mendoſe. NEQVE *eius condicionem aequam haberent* } pecuniam enim nō niſi iniquo fenore poterant inuenire. IPSE *ſe interpoſuit,* } ipſe pecuniam dedit Athenienſibus.Infra: Ille ſe interpoſuit,pecuniamq. ſine fenore,ſineq. ulla ſtipulatione credidit. QVI *modus* } male in quibuſdam libris,Modius,legitur.nam,cum Nepos Romanam menſuram ad Graecam redigere uellet,Qui modus menſurae,inquit,id eſt qui ſex modij Medimnus Athenis uocatur.quod ſi, Modius legatur,uidebitur hoc dicere,modium Athenis Medimnum appellari: quod falſum eſſe conſtat: nam Medimnus Atticus ſex modios capit.quod Suidas (ut alios omittam) plane docet.Gifanij liber; Septem modij tritici,habet diſtincte. COMMVNIS *infimis* } humanitate. PAR *principibus* } grauitate. quae ſumma laus eſt,diuerſam perſonam ſuſcipere pro ratione temporum,atque hominum. AMITTI *ciuitatem Romanam alia adſcita.* } quod uerum eſt,ut intelligitur ex oratione pro Balbo.Alia adſcita,pro, cum adſciſcitur,cum aſſumitur alia.Vſitatius uidebatur,In aliam adſcito.adſciſcimur enim nos in ciuitatem.non ciuitas adſciſcitur:& Cicero pro Archia,Perficiam,inquit,ut hunc A. Licinium non modo non ſegregandum,cum ſit ciuis,a numero ciuium,uerum etiam,ſi non eſſet, putetis adſciſcēdum fuiſſe.Et pro Balbo: Modo adſciſcatur ab ea ciuitate,cuius eſſe ſe ciuitatis uelit. PHIDIAE } Athenienſi. Memini,cum homo doctus legendum putaret,Piliae:quae fuit uxor Attici: cum nulla ſit mutationis cauſſa.nam & id,quod ſequitur.Hunc enim in omni procuratione reip.actorem,auctoremq.habebant; ad Phidiam potius,quam ad Atticum,referri debet:& uxorem Atticus duxit aliquanto poſt quam Romam remigrauit. HABEBANT } habebat,legendum putat Gifanius.ut ad Atticum referatur. MVNVS *fortunae* } quod poteſt omnibus contingere:itaque optandum potius,quam laudandum.quod uero ſua prudentia Atticus effecerit,ut nobiliſſimae omnium ciuitati cariſſimus ante alios unus eſſet: id ſumma laude dignum. DEMVM: } cum in patria multi non habitauerint. IN *eam ciuitatem* } Athenas. ANTIQVITATE, } ideo Αυτόχθονες, id eſt indigenae,Athenienſes dicti. Conditas autem Athenas ante urbem Romam annis octingentis,proditum eſt. HVMANITATE, *doctrina,* } ep.1.l.6.ad Torquatum: In ea urbe es,ubi nata,& alta eſt ratio,ac moderatio uitae. Et in oratione pro Flacco: Adſunt Athenienſes,unde humanitas,doctrina,religio,fruges,iura,leges ortae,atque in omnes terras diſtributae putantur.Et l.1.de Orat.Vt omittam illas omnium doctrinarum inuentrices Athenas. VNVS *ante alios fuerit cariſſimus* } Gifanij liber,Vnus ei fuerit cariſſimus. Ex *Aſia* } Mithridate uicto. SVLLA } ſic ſcribebant ueteres,non Sylla,uitantes Graecas litteras in Romanis nominibus. DECEDENS } proconſul. GRAECE *loquebatur,* } unde fortaſſe adeptus eſt Attici cognomen. TANTA *autem erat ſuauitas ſermonis* } Gifanij liber,Tanta autem ſuauitas erat ſermonis. VT *ſupra nihil poſſet.* } modus loquendi: & idem ualet, Vltra.Cicero ep.1.l.15.ad Att.Oratio ſcripta elegantiſſime ſententijs,uerbis, ut nihil poſſit ultra.Gifanij liber,Vt ſupra nihil poſſet addi.NVMQVAM *a ſe dimitteret* } addi malim,Eū,quam ſubaudiri.Gifanij liber,Nuſquam.NOLI *&c.* } quis probabit hunc modum loquendi,Noli uelle? cū in,Noli, includatur, Velle.ADVERSVM *eos* } aduerſum factionem Marianā,in qua fuerat P.Sulpicius, Attici affinis, ut ſupra demonſtratum eſt.OMNIBVS *eius periculis* } Gifanij liber,In omnibus eius p.Ex *patria fugienti* } P.Clodij rogatione pulſo. HS *cc & quinquaginta millia donauit.* } ſcutatorum ſeptem millia, & quingentos.TRANQVILLATIS } Sulla rerum potito.Cicero in Topicis:Vt aut perturbentur animi, aut tranquillentur. L.TORQVATO } Attici familiariſſimo,ut ſupra. QVEM *diem* } Quem diſcedentem, poſtulare ſententia uidetur. Q. CAECILIVM, } epiſt.1.l.1.ad Att. FAMILIAREM *L.Luculli,* } qui Mithridatem,Tigranemq.uicit.Valerius Max.l.7.c.9.hunc Caecilium,ait,cum ſemper oſtendiſſet, uelle ſe heredem relinquere L.Lucullum,Atticum reliquiſſe,praeter opinionem omnium: ſed eius cadauer populum Romanum reſte circumdatum,per uiam traxiſſe. TESTAMENTO *adoptauit,* } propterea praenomen,& nomen ab eo ſumpſit Atticus.Vide inſcriptionem ep.20.l.3.ad Att. Ex *dodrante.* } Dodrans nouem unciae ſunt, id eſt nouem aſſis partes:&,ut As pro tota hereditate capitur, unde dicimus, Heres ex aſſe;ſic Dodrans pro nouem hereditatis partibus. CENTIES HS. } centies centena millia nummum,id eſt, ſcutatorum trecenta milia. SOROR *Attici* } Pomponia,de cuius moribus uide in ep.1.l.5.ad Att.Cum ea poſtea Quinctus diuortium fecit.ut in ep.13.l.14. ID *quod erat difficillimum,efficiebat,ut,inter quos tantae laudis eſſet aemulatio,nulla intercederet obtrectatio,eſſetq.talium uirorum copula.* } Simile illud infra:Hoc quale ſit,facilius exiſtimabit is,qui iudicare poterit,quantae ſit ſapientiae, eorū retinere uſum,beneuolentiamq., inter quos maximarum rerum non ſolum aemulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam &c. CIVILIBVS *fluctibus* } maritimae tempeſtati adminiſtrationem reip.confert. MORE *maiorum* } ſine fuco,& fallaciis.ep.1.l.1.ad Att.Prenſat unus P.Galba,ſine fuco,& fallacijs,more maiorum. EFFVSIS *ambitus largicionibus* } Gifanij liber, Effuſi. NEQVE *geri* } Neque e rep,Gifanij liber. AD *haſtam pubicam numquam acceſſit,* } bona ciuium Romanorum publicata,quae ad haſtam in auctione ueniebant,numquam emit. NEQVE *praes, neque manceps* } Praes eſt, qui,a magiſtratu interrogatus,praeſtaturum ſe promittit;Manceps,qui a populo aliquid emit, aut conducit.

ducit.Varro,Feſtus. NEMINEM *ſuo nomine,neque &c.* } Giſanij liber, Neminem neque ſuo nomine, neque &c. IVDICIVM *nullum habuit.* } opinor dici,iudicem inter litigantes Atticum numquam fuiſſe. PRAEFECTVRAS *delatas*}praefecturas fabrũ, quae deferebantur honoris gratia. NE *cum Q. quidem Cicerone*}ſororis ſuae uiro. IN *Aſiam,*}quam poſt praeturam Quictus per triennium adminiſtrauit. EIVS *obſeruantia*}cum aliquem obſeruaret. VSVS *eſt aetatis uacatione,* } per aetatem licuit ei eſſe otioſo. NEQVE *quoquam ſe mouit*}liber Giſanij,Neque ſe quoquam mouit. AD *Pompeium*}in Graeciam. CONIVNCTVM}amicitia ſibi coniunctum. NON *offendit.* } Pompeianos tamen offendit,ſi uerum eſt,quod ſcripſit Cicero ep. 6. lib. XI. Numquam de te ipſo,niſi crudeliſſime,cogitatum eſt. Et ibidem : De Fannio conſoler te?perniciosa loquebantur de manſione tua.Et proxime : Omnes,qui in Italia remanſerant, hoſtium numero habebantur, ORNAMENTVM, } ornamentum & diuitias uocat. QVORVM *partim* } pro,Partim alii,ut Phil.8.Cum partim e nobis ita timidi ſint, ut omnem populi R. beneficium memoriam abiecerint,partim ita a rep.auerſi,ut ſe hoſti fauere praeſeferant. SVMMA *cum eius offenſione,*} Caeſar enim,qui domi remanſiſſent,amicorum numero ſe habiturum eſſe dixit ; Pompeius, hoſtium. De bello ci.l.1. FILIVM *Q. Ciceronem* } liber Giſanij , Filium, & Q.Ciceronem. ut intelligatur de utroq. Quincto. BRVTOS } Marcum,& Decimum,qui cum C.Caſſio,M.Bruti ſororis uiro,principes coniurationis in Caeſarem fuere. AD *eum* } ad Atticum,propter amicitiam,quae illi cum M. Bruto ſumma erat. Giſanii liber, Ad eos. ILLE *adoleſcens* } cum Caeſarem Brutus occidit, quadragenarius erat; praeturam enim gerebat:& tamen Adoleſcens uocatur. Hanc loquendi conſuetudinem & apud alios notauimus;ut in Commentariis,quos in Epiſt.fam.compoſuimus,oſtendimus, QVAM *hoc ſene,* } Infra:Humanitatis nullum afferre maius teſtimonium poſſum , quam quod adoleſcens idem ſeni Sullae fuerit iucundiſſimus,ſenex adoleſcenti M.Bruto. ILLIVS *ordinis* } Giſanii liber,Eius ord. C.FLAVIO,} qui fuit poſtea praefectus opificum in exercitu Bruti. Plutarchus. Nominatur & a Cicerone in epiſtola ad Brutum. CVM *quoquam* } priuatim. COITVRVM } in commune concilium. ANTONIVS } conſul. PROVINCIARVM, } prouinciarum deſperatis rebus:ſic enim coniungo:ut ſit ſenſus: Diffiſi prouinciis,quae illis datae fuerant, in exſulium abierunt. Prouincias illis datas nominant Plutarchus, & Appianus,Bruto Cretam,Caſſio Libyam. DICIS *cauſſa* } ſic omnino magis placet, quam, Necis cauſſa. non enim Antonius & Dolabella conſules prouincias ob necem Caeſaris eis dederunt, ſed ut eis cauſſam darent ab urbe diſcedendi, ne quid ab irata plebe paterentur. nam, Dicis cauſſa,ualet, ad ſpeciem: ut uir doctiſſimus Laelius Taurellus primus obſeruauit. Cicero in Verrem libro 4. Vt poſſet dicere, ſe emiſſe, Archagatho imperat, ut aliquid illis, quorum argentum fuerat,nummorum dicis cauſſa daret. id eſt, non ut re uera emeretur argentum, ſed ut emptum uideretur. Plinius l.28.c. 2. Si pontifici id accidat,dicis cauſſa epulanti. Arnobius initio libro 4. contra Gentes : An ita, ut aſſolet, dicis cauſſa &c. Eſt omnino obſcurus hic loquendi modus, uerum ita priſci illi Romani loquebantur. Nam Varro libro 5. de lin. Lat. Et illa antiqua, inquit, Dicis cauſſa. Antiquum igitur erat, Dicis cauſſa, Varronis aetate. Idem infra : Dicis cauſſa fiebant quaedam, neque item facta, neque item dicta ſemper. Suſpicor etiam eiuſdem eſſe generis illud pro Murena : Sed an ne tu, dicis qui cauſſa uindicaueris ? Quod a Iureconſultis obſcuritatis cauſſa uſurpatum, Cicero ſignificat. HS CM } ſcutatorum tria millia. CCC } trecenta millia nummum ; ſenatorum nomen millia. APVD *Mutinam* } obſidente D. Brutum Antonio. nota res. DIVINVS } a diuinatione, non a diuinitate : ut infra cognoſcitur. AVGETVR } Giſanii liber, Agitur. HOSTIS *Antonius iudicatus* } maxime Ciceronis opera : cuius exſtant in illum orationes. ITALIA *ceſſerat* : } proelio uictus ad Mutinam a Panſa & Hirtio conſulibus, & ab Octauiano, cauſſam reip. defendentibus. QVI *aduerſariis eius ſe dabant,* } ſic Cicero locutus in epiſt. ad M. Coelium libro 2. Da te homini : complectetur, mihi crede. COMMODITATEM } Giſanii liber, Commendationem. Verum in ſpatio, quod uerſus dirimit,legitur, Vel,Commoditatem. SEQVEBANTVR } pro,inſectabantur,ſtudio nocendi. Giſanii liber,Inſequebantur. FVLVIAM} quae fuerat uxor primum P.Clodii,Ciceronis inimici,deinde C.Curionis, qui periit in Africa Caeſariano ciuili bel. P.VOLVMNIO} praefecto fabrum Antonii,ad quem ſunt epiſtolae Ciceronis libro 7.fam. PRAESTITERIT *uadimonium* } quanto melius, ſi per ueteres libros liceat,Stiterit uadimonium.Cum haec ſcripſiſſem,incidi in librum Giſanii, in quo, Stiterit uadimonium, perſpicue legitur. IN *diem,* } ut ſolueret poſt aliquod tempus. VERSVRAM *facere* } mutuam pecuniam a feneratoribus ſumere. ILLE *ſe interpoſuit,* } ſic & ſupra locutus. SINE *ulla ſtipulatione* } ſine ulla promiſſione per ſtipulationem facta, qua ſibi de recuperanda pecunia caueretur. SENSVS *eius* } liber Giſanii,Senſim is. ILLE *autem ſui iudicij,* } pro,ſuum iudicium, non alienum,ſequens:a ſe ipſo,non ab aliorum opinione,pendens. CONVERSA *fortuna eſt* } Giſanii liber, Conuerſa ſubito ſort. IMPERATORVM } Octauiani,Antonii,Lepidi, qui, ſocietate aduerſus libertatem inita, exercitum ad urbem duxerunt,plurimoſq.ciues,bene de rep.ſentientes, & maxime ſuũ quiſque proſcripſit inimicum.Eoſdem infra Imperatores appellat. GELLIVM *Canium* } liber Giſanii,Gellium Canum. SVIS *amicis* } Giſanii liber, Eius amicis. SE *eum, & Gellium Canium* } Giſanii liber, Se eum,& illius Canum. PRAESIDIO *fuit.* } Giſanii liber,Praeſidium fuit. ſed in ſpatio,quod uerſus dirimit,ſcriptum eſt,Vel,Praeſidio. CONIVNCTIM}Giſanii liber,Coniuncti. VT *ſe emerſerat,*}pro,Vt emerſerat.Cicero de Haruſp.reſp.Iſta ſerpens,quae hic deliteſcit, tum ſe emergit,& fertur illuc. Simile eſt,Erumpo.nam &,Erumpit malum,&,Erumpit ſe malum, dicitur. Coelius ep. 14. lib. 8. ad Ciceronem:

nem: Sic illi amores, & inuidioſa coniunctio non ad occultam recedit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erumpit. Et Virgilius l. 1. Georg. Denſa inter nubila ſeſe Erumpunt radij. EMERSERAT: } liber Giſanii, Emerſerit. IN *Epirum* } in qua poſſeſſiones Atticus habebat. QVI *etiam* } hoc ad proxima ſuperiora referri non poteſt: ſed ab eo, multis uerbis interpoſitis, pendet, Nihil aliud egit, &c. A TORQVATVM } ad quem ſunt Ciceronis epiſtolae l. 6. fam. INSTITERIT *tueri* } Cicero l. 3. de Orat. Craſſum inſtitit coercere. Liber Giſanii, Inſtituerit. SAMOTHRACIAM } quo confugerant poſt Philippenſe proeliũ. DIFFICILE *enim eſt* } abeſt uerbũ Enim a uetere Giſanii libro. TEMPORARIAM, } exigui temporis. Vſus eſt uterque Plinius hoc uerbo. NON *florentibus ſe uenditauit,* } non oſtendit ſe fauere florentibus, & eorũ fortunarum ſequi. SERVILIAM } & Plutarchus eam Bruto ſuperſtitem fuiſſe auctor eſt. QVOAD *ille gratus erat,* } quamdiu gratiam referebat is, qni acceperat. nam, ſi gratus ille non erat, qui acceperat; nec ipſe, quae tribuerat, recordabatur. ita, cum grati animi ſignificatione delectaretur; ſi quis tamen ingratus eſſet, non offendebatur. SVI *cuique mores fingunt fortunam.* } infra: Lectores docebimus, ſuos cuique mores plerumque conciliare fortunam. Plautus in Trin. Sapiens ipſe fingit fortunam ſibi. Nonius in eo uerſu Virgilii: Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum: haec ſubiungit: Senſibilitatis eius non leuis ratio eſt, quae prima ſententia philoſophica accipit intellectum, quae ait, Sui cuique mores fortunam fingunt, omnipotẽs fortuna eſſe definit. quod Salluſtius mire: Fortuna ſimul cum moribus immutatur, & reliqua. Hinc Iuuenalis: Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia; ſed nos Te facimus, Fortuna, deam, caeloq. locamus. Giſanii liber, Sui cuique mores fingunt fortunam hominibus. PRIVS *ille fortunam* } Giſanii liber, Ille prius fortuna. NE *qua in re plecteretur* } ne quid committeret, quod nocere ſibi poſſet: ne qua culpa ſibi malum ſtrueret. Giſanii liber, Ne qua in re iure plecteretur. M. VIPSANIVS *Agrippa,* } cuius hodieq, monumentũ inſigne tẽplum Pantheon, Ioui Vltori dicatũ, Romae exſtat. EQVITIS *R. filiam* } quam Atticus unicam habuit. GENEROSARVM } quib. clari parentes, aut maiores fuiſſent. NON *enim eſt* } Giſanii liber, Non eſt. n. TRIVMVIR *reip.* } & nummi antiqui, & lapides Capitolini, & ipſa hiſtoria docet, omnino legendum, R. P. C. ideſt, Reip. conſtituendae. VSVS *ſit ea,* } ea gratia. SVB *ipſa proſcriptione* } in ipſa proſcriptione, dũ proſcriptio fuit. STVDIO *ductus philoſophiae,* } eius philoſophiae, cuius auctor fuit Epicurus; in qua haereſi Atticus quoq. fuit. Cicero ep. 1. l. 7. ad Att. Dederam equidem L. Saufeio litteras; ſed, ut philoſophi ambulant, has tibi redditum iri putabã prius. Et ep. 6. l. 4. Ipſius uicem minime dolemus, non ut Saufeius, & ueſtri. Quibus uerbis, & Saufeium, & Atticũ Epicureos fuiſſe, demonſtrat. Epicurei. n. ſua tantum curabant, alienam uicem non dolebant. L. IVLIVM *Calidum* } Giſanij liber, L. Iuliũ Calidiũ. ELEGANTISSIMVM *poetam,* } cuius hodie poema nullũ, ac ne mentio quidẽ, quod ego ſciã, apud quẽquã reperitur. POST *proſcriptionem* } Giſanij liber, Quem poſt proſcriptionẽ. EQVITVM, } inter quos fuit Iulius Calidus. proſcripti autẽ ſunt equites a triũuiris, quia fauerant interfectorib. Caeſaris. Supra: Excogitatũ eſt a quibuſdam, ut priuatũ aerariũ Caeſaris interfectoribus ab equitibus Romanis conſtitueretur. IN *praeſenti* } tum, cũ amicũ ſuũ ab imminenti periculo liberauit. NEQVE *uero minus* } abeſt uerbũ Minus a uetere libro Giſanij. ut ſit praeciſum loquẽdi genus. NEMO *illo minus fuit emax,* } quae magna laus eſt in patre familias: Itaque Cato, Patrem familias, inquit, uendacẽ, non emacẽ, eſſe oportet. Et Cicero in Paradoxis: Non eſſe emacem, uectigal eſt. MINVS *aedificator:* } infra: Nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumptuoſam uillam habuit. OMNIBVSQ. *optimis rebus uſus eſt* } quia dixerat, Nemo illo minus fuit emax: ueritus, ne quis eũ ſordidum fortaſſe, quendam, aut in uictu reſtrictionem, quã deceret, fuiſſe crederet, quaſi correctionis loco intulit, omnibus tamen eum optimis rebus uſum eſſe. IN *colle Quirinali* } unde illud ep. 44. l. 12. ad Att. De Caeſare uicino ſcripſeram ad te, quia cognoram ex tuis litteris. eum σύγναον Quirini malo, quam Salutis. CAECILIANAM, } aut hoc abundat, ut gloſſema ſequentium uerborum: aut uulgatum eius domus nomen ponere Nepos uoluit. Liber Giſanij, Tamphilianam. FAMILIA } ſerui ſignificantur, ut alibi. FORMA, } ſpecie. QVI *non utrumque horum pulchre facere poſſet.* } qui nõ & anagnoſtis, & librarii, ſi opus eſſet, officio fungi poſſet. ARTIFICES *ceteri, quos cultus domeſticus deſiderat,* } qui ſunt hi? anagnoſtae iam nominati ſunt, & librarij, & litterati ſerui; ſuperſunt glutinatores librorum, medici, coqui, ſutores, tonſores, balneatores, condi, cellarii, promi, procuratores peni, atrienſes, mediaſtini, alii praeterea. NEQVE *tamen horum quemquam, niſi domi natum* } hoc illud confirmat, Nemo illo minus fuit emax. oſtendit. n. Atticum ſeruis uſum eſſe non peregrinis pretio emptis, ſed uernis. DOMI *factum,* } domi eruditum. hoc ad Attici diligentiam pertinet; illud, Domi natum, ad continentiã. ELEGANS, *non magnificus;* } elegantiae ſtudioſus, quae modum non praeteriret. OMNI *diligentia* } Giſanii liber, Omniſq. diligentia. TERNA *millia aeris, peraeque in ſingulos menſes* } uerisimile uix uidetur. nam tria millia aſſium, ſcutati dumtaxat triginta ſunt. ita cogemur credere, expendiſſe Atticum ſingulos ſcutatos ſingulis diebus, nihil amplius: quod ſi uel in opſonium tantum expendatur, parum omnino uideri poſſit. niſi ſi quis hoc dicat, multo, quam nunc, uiliorem annonam eo tempore fuiſſe: quod tamen ex Varrone, Plinio, & alijs falſum eſſe conſtat. Quare, ſi tollatur, Aeris; multo ſimilior ſumma fiet: ſubaudietur. n. Nummum: & ita erunt ſcutati nonaginta. ALIVD *ἀκρόαμα* } cum ſequatur, Anagnoſten, apparet hic, ἀκρόαμα, ſumptum eſſe non pro re, quae recitatur, ſed pro eo, qui recitat: ut in oratione pro Sextio: Non ſolum ſpectator, ſed actor, & acroama. SINE *aliqua lectione* } ſine anagnoſte. CENATVM *eſt:* } nam prandium non dicitur conuiuium; & parce ueteres prandebant, cenabant largius. TANTA *pecuniae acceſſio* } ex auunculi hereditate. IN *HS. uicies* } in ſcutatis ſexaginta millibus. IN *HS. centies* } in ſcutatis trecentis millibus. PARI *faſtigio* } eadem ſemper uſus moderatione. IN *utraque fortuna* } & in

HS uicies,& in HS centies. Nvllos *habuerit hortos* } liber Giſanij,Nullos habuit hortos. Ardeatinvm } liber Giſanj , Arrentinum . ex quo Giſanius legendum putat,Aretinum. Vrbanis } erant enim & ruſtica,& urbana praedia,ſed urbana uiliora. Evm *uſum* } Giſanij liber, Vſum eum. Non *magnitudine,ſed ratione* } ſumptus enim nihilo maiores fecit in HS centies hereditate relictis , quam facere ſolitus erat in HS uicies: contra quam in pleriſque euenit;quorum auctis copijs , libido ſimul augetur. Eivs *comitas non ſine ſeueritate erat,neque grauitas ſine facilitate.* } quod praeſtare,ſummae prudentiae eſt: natura enim in alterutram fere partem inclinamus. Eadem laude Cicero ornat Sex. Aufidium in epiſtola ad Cornificium. Eſt,inquit,ita temperatis moderatisq. moribus,ut ſumma ſeueritas cum humanitate iungatur. Et ad Q. fr.epiſt.1.lib.1.Haec illius ſeueritas acerba uideretur,niſi multis condimentis humanitatis mitigaretur. Religiose } non temere,ſed cum quadam religione , conſiderata primum facultate rei,quam rogabatur . In *nitendo quod ſemel admiſiſſet* , } uidetur hoc paullo durius : nam Niti aliquam rem,uſitatum non puto . Quod ſemel admiſiſſet,ualet,quod ſemel,facturum ſe,pollicitus eſſet. Giſanij liber,Annuiſſet,pro,Admiſiſſet. Ciceronvm, } Marci,& Quincti,fratrum. Catonis , *Marij*, } miror,cum praenomen addiderit Hortēſio,& Torquato,cur omiſerit Catonis,& Marij.praeterea Marius, quem ſupra legimus Attici familiarem fuiſſe,perijt Attico admodū adoleſcente. Quare placeret potius M.Catonis,quam,Catonis,Marij.Cum haec ſcripſiſſem,reperi ſcriptum in Giſanij libro, Catonis Marci . Sexdecim *uolumina* } pro ſexdecim libros:nam ſinguli libri ſingulis uoluminibus continebantur. Plinius quoque ſuos de Naturali hiſtoria libros appellat Volumina. Ab *conſulatu* } quaedam etiam ante conſulatum,nonnullae & in praetura ſcriptae, ut oſtendimus in Commentarijs. Aemvlationibvs *Reip.* } liber Giſanij,Mutationibus Reip. Se *numquam cum matre in gratiam rediſſe,* } conſequens poſuit pro antecedente.nemo enim in gratiam redit,niſi qui prius iratus erat. Aetate *acqualem* } abeſt,Aetate,a Giſanij libro. Neqve *id fecit natura ſolum,ſed etiam doctrina* } ex utraque enim abſoluta uirtus exoritur.Cicero pro Archia:Idem ego contendo,cum ad naturam eximiam,atque illuſtrem acceſſerit ratio quaedam, conformatioq.doctrinae, tum illud neſcio quid praeclarum ac ſingulare ſolere exſiſtere . In epiſtola quoque ad Catonem:Si quiſquam fuit umquam remotus & natura , & magis etiam , ut mihi quidem ſentire uideor,ratione,atque doctrina,ab inani laude & ſermonibus uulgi;ego profecto is ſum. Magistratvs *ornauit.* } ornamenta magiſtratuum expoſuit. Neqve *res illuſtris eſt populo R.* } hic uidetur eſſe liber ille,de quo in Bruto ſic: Omnium rerum memoriam breuiter , & perdiligenter cōplexus eſt.Et in Oratore:Conſeruatis,notatisq. temporibus, nihil cum illuſtre praetermitteret , annorū ſeptingentorum memoriam uno libro colligauit.Giſanij liber, Populi R. Ivniam *familiam* } ex qua fuit M.Brutus. Marcelli *Claudij* } cognomen nomini praepoſuit, ut proxime infra , Scipionis Cornelij : quod alij quoque interdū fecere. De *Marcellorum :* } non dixit, De Claudiorum , ex qua gente Marcelli fuere,ſed,De Marcellorum,ut proprie Marcellos indicaret:cum eiuſdem Claudiae gentis, praeter Marcellos,alij quoque fuerint,ut Pulchri,& Nerones,utrique patricij;Marcelli uero plebeij. Si quis autem hoc, De Marcellorum,unde regatur,quaerat,fortaſſe non inueniet . quid ſignificetur , tamen conſtat. Scipionis *Cornelij,* } fortaſſe qui ſocer fuit Pompeij Magni. Fabii *Maximi* } opinor,qui conſul cum C.Caeſare fuit,& ultimo conſulatus die mortuus eſt.ep.30.l.7.fam. De *Fabiorum* } abeſt,De, a libro Giſanij. Aemiliorvm. } Aemilij ad Scipionem nihil pertinent:Corneliorum,malim. Credimvs, *ne eius expers eſſet ſuauitatis.* } excuſatio quaedā,quaſi parum uiro graui conuenire uideretur,uerſibus operam dare.propterea uerbo quoque uſus eſt,operam,ſtudiumq. minuente,cum dixit, Attigit poeticen, non Complexus eſt,Coluit,& ſimilia. Liber *Graece confectus de conſulatu Ciceronis* } ep.1.l. 2. Puer tuus mihi litteras abs te,& Commentarium conſulatus mei,Graece ſcriptum,reddidit.Et infra ibidem : Illa tua (legi enim libenter) horridula mihi atque incompta uiſa ſunt : ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quod ornamenta contempſerant. In *affinitatem peruenit imperatoris* , } quia neptem Attici , ex Agrippa natam,uix anniculam,Caeſar Ti.Claudio Neroni,Druſillae filio,priuigno ſuo,deſpondit. Divi *Iulij filij,* } filij adoptiui,cum ex eius ſororis filia natus eſſet.Giſanij liber,Diui filij . Dignitate *pari,fortuna humiliores.* } utrum hos Attico,an Caeſari cōparat?ſi Attico;quo modo dignitate pari ? non enim eques Romanus tot conſularibus uiris dignitate comparandus.quo modo etiam fortuna humiliores ? principes.n.ciuitatis humili fortuna non ſunt,ſi comparentur Attico. Aptius igitur imperatori cōparantur;a quo fortuna quidem uincuntur,dignitate tamen,quae a fortuna non pendet,ſed oritur ex rebus & honorib.bene & e rep.geſtis,pares ſunt.Hoc apparet ex ijs,quae ſequuntur. Caesarem } qui nondū Auguſtus,uiuo adhuc Antonio,uocabatur.Giſanij liber,Caeſarum eum eſt conſ. Qvod *ciuis* } Giſanij liber, Quod nemo adhuc ciuis. Collocavit } Giſanij liber,Collocarat. Clavdio *Neroni* } qui poſt Auguſtū imperauit. Necessitvdinem } ſummam amicitiam,quae iam erat inter eos. Svas *infinitas occupationes* } Giſanij liber,Infinitas ſuas occ. Nvllvs *dies temere interceſſit.* } pro, nullus fere dies.Cicero ep. 1. l. 1.ad Q.Fr.Qui hoc non in beneficii loco,ſed in laboris,ac muneris non temere,niſi libertis ſuis,deferebant. Aedes } Giſanii liber. Aedis.Ex *ultimis terris* } ex Aegypto. Nactvs *eſt morbum,* } pro incidit . Suetonius in Tito:Nactus eſt febrim.Terentius in And.More hominum euenit;ut, quod ſim nactus mali, prius reſciſceres tu,quam ego,quod tibi euenit boni. Pvtarvnt *eſſe τεναςμὸν,* } legendum arbitror, Τεινασμὸν, uel Τεινεσμὸν:cum ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι deducatur.Eſt autem morbus e phlegmate uiſcoſo & ſalſo,in extremis inteſtinis congregato;quo generatur corporis purgandi cupiditas,nec tamen egeritur quidquā nitendo.Giſanii liber,Latinis litteris,habet,Teneſmō. Sine *ullis doloribus* } hoc ſigno licuit intelligere, τεινεσμὸν non eſſe.nam is morbus dolore nūquā uacat,ut docet Cornelius Celſus. Fistvla *putris eruperit.* }

quae naſci non ſolet ἐκ τοῦ τεινεσμοῦ. itaque falſa duplici ſigno medicorum illorum coniectura. Giſanij liber, Fiſtulae puris eruperit. ACCERSIRI ʒ liber Giſanij, Accerſi. CORNELIVM *Balbum*, ʒ Gaditanum, Attici familiarem, ut Ciceronis epiſtolae declarant. Pro eo exſtat oratio. PEDVCAEVM. ʒ & hic Attici perneceſſarius. epiſt. 1. lib. 10. NIXVS ʒ liber Giſanij, Innixus. NIHIL *opus eſt* ʒ liber Giſanij, Nihil neceſſe eſt. DEHORTANDO *conemini*. ʒ liber Giſanij, Dehortando impedire conemini. TVM *quoque* ʒ licet graui morbo. TEMPORIBVS *ſupereſſe* ʒ uitae ſpatio. DEPRESSIT. ʒ plus eſt, quam, Contempſit. IVXTA *uiam Appiam*, ʒ ſepeliri enim intra urbem & lex XII. tabularum, & decreta pontificum uitabant. nonnullis tamen, ut Fabricio, uirtutis cauſſa tributum, prodidit Cicero libro 2. de leg. Id & C. Poblicio datum a Senatu ſequens indicat inſcriptio, ſub Capitolio, ad Forum Traiani.

C. POBLICIO. L. F. BIBVLO. AED. PL. HONORIS
VIRTVTISQVE . CAVSSA . SENATVS
CONSVLTO . POPVLIQVE . IVSSV . LOCVS
MONVMENTO . QVO . IPSE . POSTEREIQVE
EIVS . INFERRENTVR . PVBLICE . DATVS . EST

IN·EPISTOLAS
M·TVLLII·CICERONIS
AD·M·IVNIVM·BRVTVM
ET. AD. Q. CICERONEM
F R A T R E M,
PAVLLI. MANVTII
COMMENTARIVS

ALFONSO · CARAFAE
PRAESTANTISSIMO . IVVENI
ANTONII . MARCHIONIS . MONTISBELLI FILIO

Paullus Manutius, Aldi filius, S. D.

SI ſvo quaeque res merito penderetur, Alfonſe Carafa, hominum eſſet in uirtute uigilantium praeclara condicio; contraque, quos auerſa a ratione uoluntas ad malas artes, & flagitioſa conſilia traducit, cum ijs peſſime ſemper ageretur; eorumq. docti exemplo, ſapientius deinde alij non modo ſuis, uerum etiam publicis rationibus conſulerent. itidem enim, ut e corruptis ſeminibus uitioſae fruges, ſic a malis exemplis improba ſtudia, a laudabilibus optima naſcuntur. uerum hoc totum ſecus eſt. quippe non modo ad reprehendendum, quae reprehendi iure poſſunt, procliuiores, quam ad laudandum, quae laude digna ſunt, omnes fere ſumus; nec ſatis aequa lance turpe, & honeſtum examinamus; quae debemus pariter, alterum odiſſe, alterum diligere: ſed etiam ſaepe facimus, ut eas res, easq. actiones, quarum cauſſas ignoramus, quaeq. recte ne an ſecus fiant, diiudicare non poſſumus, accuſemus tamen, acerrimaq. uituperatione, quae interdum efferri laudibus oporteret, ea deprimamus. Ac, ne me putes, Alfonſe clariſſime, huius initium ſermonis temere detuliſſe: ego nunc, ſi neſcis, meam, meam dico? immo uero communem utriuſque noſtrum cauſſam ago. aut enim uterque agimus egregie; aut uterque ſimiliter peccamus. Audis ne tu uoces in Latinae linguae nomen irrumpentes, hominum obtrectantium, qui rei pulcherrimae ſcientiam reprehendant, qui nos derideant, ludosq. faciant, atque etiam, ſi dijs placet, odio dignos exiſtiment, quod operae tantum, ac temporis in hoc tam nobili ſtudio collocemus? tu fortaſſe non audis, totus in litteras abditus, multorum a conſuetudine ſeiunctus aut, ſi audis, negligis opinor, magnis non tam fortunae, in qua tamen ipſa multum ineſt, quam rerum omnium laudabilium praeſidijs ad omnia munitus. me uero, humili hominem loco, hac una tibi Romani ſermonis cupiditate parem, ceteris rebus omnibus inferiorem, iſta ſane, quae feriunt aures meas, uehementer commouent: non quod ea, quibus

utuntur,

utuntur, argumenta firma ſint; quae oſtendam eſſe inania: ſed quod, ut eam quiſque uirginem, cuius amore flagret, intactam ab iniuria, puram ab omni labe uelit, ſic ego, quaſi lutoſis maculis adſperſam, ac foedatam eloquentiam, quam ſemper dilexerim, cum adſpicio, ſenſibus intimis afficior, ſic, ut ferre non poſſim. Obijciunt illud primum: quatenus aliquid cognoſci poſſit, eatenus in eo laborandum: Latinam linguam obſoleuiſſe iam, & exſtinctam paene totam eſſe: quam enim hodie nationem, ut omnes animo perluſtrentur, Latine loqui? quod uero ex ea ſuperſit in libris, minimum id eſſe, tamquam aliquod inane ſimulacrum corporis exanimis: quocirca neque ſciri perfecte, cum exiguam partem libri contineant, neque pronunciari decenter, cum ſermonis uſus euanuerit, a nobis poſſe. Secundo loco ſtatuunt: ut abſolute percipi, quod negant, Latina lingua poſſit; mirari ſe tamen etiam atque etiam, cur induſtriam in ea perdiſcenda tam diuturnam ponamus. uitio quidem id fieri uoluntatis, & iudicij: dignitatem in re tantam non eſſe, ut haerere per tot annos in hoc ſtudio debeamus. Concludunt poſtremo: ut de perfecta cognitione, de dignitate, ac praeſtantia concedatur; tamen eſſe, cum, ea pulſa, ſucceſſerit alia, minime neceſſariam. Haec iſti: quae ſpecie aliquid uidentur; ego, re nihil eſſe, ſi quando me praeſente diſputantur, oſtendo. conuenit inter nos, eſſe aliquid in omnibus facultatibus, atque artibus extremum; quo noſtra ſtudia cum peruenerint, quieſcendum. ſed hoc extremum quibus terminis metimur, rei ne natura, an uulgi opinione? ſi opinione uulgi: licet propemodum otioſe uiuere: mediocria, quae putantur excellere, quaeramus: id ſatis eſt: illa ſumma, ubi ſummum decus habitat, quae uulgus ignorat, omittamus. ſin extremum illud eſſe uolumus, quo peruentum cum eſt, progredi longius non licet: moderata ſtudia non dantur: perfectam enim ſcientiae laudem adipiſci, maximi operis eſt: itaque hoc extremum, quod, opinor, Natura nouit una, ſapiens nemo umquam ſe putauit eſſe conſecutum. exſtant, litterarum clariſſimis teſtata monumentis, exempla ſummorum philoſophorum; qui cum aetatem in abditarum rerum perſcrutanda notitia contriuiſſent, multaq. partim legendo, partim cogitando praeclara & eximia reperiſſent; latere tamen adhuc, magnis inuolutam difficultatibus, ueritatem, & aliquid ſibi, atque adeo multum eſſe quaerendum exiſtimabant. Eadem nunc, aut certe ſimilis admodum noſtra ratio eſt. Quaerimus id, quod in Latina lingua perfectum putamus. non aſſequemur. eſto: uerumtamen, quo plus, ut aſſequamur, contenderimus. eo ſcilicet propius, ſi quid ſtudio proficitur, accedemus. At laboris, & induſtriae terminus tamen ſtatuendus aliquis eſt. concedo: ſed hoc quidem, ſi diligenter attendatur, nihil aliud eſt, quam perfectum ipſum definire. hoc enim ad unum noſtri labores intenduntur: hoc unum noſtra ſpectat induſtria. perfectum autem ipſum ego mihi certe ab hominibus imperitis definiri nolo. definiant ij, quibus utor magiſtris, Cicero, Caeſar, Terentius, Plautus; quorum ex libris, quae Latinae linguae ſit elegantia,

quae

quae ubertas, quae uis, facile poſſum intelligere. quae ſi, non dico quanta ſunt, (immenſa enim eſſe uideo) ſed ſi ea mihi magna ex parte comparaſſem; modum fortaſſe facerem ſtudio meo: ſed, ut inter hos, qui nunc homines uiuunt, aliquid eſſe uideamur, nihil tamen, ſi uere de nobis ipſis iudicare uolumus, prae illis uiris, quorum exſtant ſatis multa ſcripta diuinitus, nihil inquam plane ſumus. quare, quod ad ſcribendum attinet, habemus abunde, quod imitemur. De pronunciatione uero minimum laboro. quid enim? an putamus in ijs ipſis, qui tum Romae uiuebant, eandem pronunciandi rationem fuiſſe? non fuit. confluebant in urbem, illecti ſpe ſummorum magiſtratuum, quod habuit illis temporibus praemium eloquentia, oratores, ex uniuerſa Italia. cauſſas agebant Romani homines pariter & peregrini, ſono uocis diſſimiles, pronunciatione diuerſi: ſuam tamen quiſque, pro eo, quantum quiſque ualebat ingenio, laudem ferebat. ſi Curibus educatum, aut Arpini, orantem in foro audires, Sabinum ſtatim, aut Arpinatem agnoſceres. neque tamen a forenſi opera, & a iudicijs propterea quiſquam eſt excluſus, quia minus Romane, hoc eſt, quia minus apte, minus ue decenter, pronunciaret. nunc ipſum, in hac, qua Itali omnes utimur, lingua eſt ne omnium in diſiunctis & longinquis urbibus ſimillima pronunciatio? mehercule ne in ijſdem quidem. Venetijs enim (domeſtico utar exemplo) aliter in urbe media, aliter in extrema loquuntur. quapropter nimis iniuſto priuilegio damnabitur Latina lingua, ſi, quod in ceteris linguis uſu uidemus euenire, ut non modo diuerſis, uerum etiam ijſdem & temporibus, & locis non ſimiliter omnes pronuncient, id ei praecipuum opponatur: cuius etiam magnis ac praeſtantibus meritis aliquid largiri, tum humanitatis, tum aequitatis eſſet. Secundum erat de dignitate. in quo, non tam equidem quid ipſe reſpondeam, quam quid iſtos in hanc mentem impulerit, quaero. Ita ne? dignitatem Latinae litterae non habent? humiles, & obſcurae ſunt litterae illae, quae populi Romani nomen extollunt, atque illuſtrant? quae ſummorum imperatorum fortiter & praeclare geſta per omnes gentes cum laude diſſeminant? quae maiores opes, quã ulla umquam lingua, maiora ſuorum meritorum praemia in orbis terrarum domina ciuitate ſunt adeptae? Sed ineptus ſim, ſi me patronum Latinae linguae profitear: quae tantum poſſidet eloquentiae, ut, ipſa ſuã cauſſam ſi agat, facile ſe ab aduerſariorũ calumnia uindicare poſſit. Nũc, quod iſti poſtremo loco argumentũ, quaſi poſtrema in acie ſubſidium firmiſſimum, collocant, uideamus in eo quantũ roboris ac neruorũ ſit. plus enim eſt fortaſſe, quã ut cõtemnere, minus certe, quã ut pertimeſcere debeamus. Nuſquam, inquiunt, uiget uſus Latini ſermonis: aliter nunc omnes loquimur. id uerum eſt. ſi quid igitur in Latinam linguã ſtudij confertur, opera non bene ponitur. hoc falſum. duplex autem eſt, qua utor, ratio probandi. Primum illud ſuſcipio, ac defendo: non, quaecumque neceſſaria non ſint, propterea ſpernenda eſſe omnia, atq. explodenda; deinde, ſi ſpectetur utilitas, ita Latinam utilem eſſe linguam, ut etiam neceſſaria

 uideatur.

uideatur. Quae ſunt, quae uere & proprie neceſſaria dicimus? nimirum ea, quibus carere nullo modo poſſumus, huiuſmodi ſunt primum elementa, deinde, quibus famem, frigoraq. arcemus, uictus, ueſtimenta, aedes, aut ea, quibus haec parantur; praeterea, in publicis rebus leges, & magiſtratus, in priuatis ſeueritas, & uigilantia. ex hoc numero Latinam certe non eſſe linguam, facile concedo. neque enim is ego ſum, qui libenter cum ueritate pugnem. Sed praeter haec, quibus hominum uita ſuſtinetur, ac regitur, quam multa ſunt, minime neceſſaria, quae tamen habemus in delicijs, quae amamus, quae etiam honore proſequimur? gemmas, & uaſa pretioſe caelata, columnas marmoreas, laqueata tecta, ſericas ueſtes, textiles picturas, artem in uocibus, & fidibus, odores in unguentis, condimenta in cibis, haec certe, & huius generis ſexcenta, non ut neceſſitati pareret, ſed ut ſenſibus ſatisfaceret, inuenit induſtria. quae quin habeant iucunditatis & ornamenti plurimum, nemo negat. quod ſi, quae ſenſus iuuant, & laborioſe quaeſita ſunt, & retinentur accurate: quanto nobis ea, quae animum oblectant, potiora debent eſſe? paſcitur animus magnitudine rerum: quid Liuij ſublimius hiſtoria, quae populi R. bellicam uirtutem commemorat? grauitate ſententiarum: quis Cicerone prudentius, quis eruditius diſputat? elegantia uerborum, & copia: quis eodem ornatior, quis uberior? uarietate ſcriptorum: quod genus Romanae litterae deſiderant? poetas habent egregios, hiſtoricos, oratores, philoſophos etiam excellenti doctrina claros. quae ſi uera ſunt; (ſint, necne, res ipſa declarat: ambigere non licet) & ſi uoluptatem ſtudioſis Latina lingua parit incredibilem; poſſum iſtis tribuere, quod uolunt, neceſſariam uulgo non eſſe, dum ipſi contra, quod ratio poſtulat, atque exigit, hoc mihi tribuant, amandam eſſe uehementer, atque expetendam. Sed haec ad eam, qua legendo fruimur, uoluptatem pars attinet: nunc, quod eram alterum pollicitus, de utilitate uideamus. Omnes linguae aliarum admiſtione linguarum, ſi moderata ſit, augentur; ſi nimia, corrumpuntur, atque intereunt. quod enim recipitur, id eſſe debet eiuſmodi, ut recipientis naturam ſua ui, ſuaq. magnitudine non exſuperet. itaque ſermo hic noſter Italicus multas Gallici ſermonis, multas Hiſpanici, quaſdam etiam aliarum nationum habet partes. cauſſam ſi quaerimus: non alia, quam earum gentium interuentus, & conſuetudo, fuit. quod ſi Gallorum, aut Hiſpanorum immenſa multitudo, (exempli cauſſa dictum a me ſit: omen quidem inane eſſe uolo) ſed ſi earum nationum maior aliqua uis in Italiam irruperit, ac permanſerit: maior ſimul inducetur Gallici, aut Hiſpanici ſermonis uſus; & fortaſſe aduenticium illud uſque eo ualebit, ut hoc domeſticum uincat, ſuisq. ſedibus expellat. quod olim Romanae linguae contigit: quam, multarum aetatum ſpatio, multis maximarum rerum adiumentis auctam, atque confirmatam, diuerſis tamen populis Italiam occupantibus, diuerſarum linguarum impetus oppreſſit. Cum igitur lingua linguam amplificet; noſtraq. haec Italica, non multis ab-

hinc

hinc ſaeculis orta, nec admodum liberaliter praemiorum nutrimentis educata, non ita dum adoleuerit, ut ſuis contenta iuribus eſſe poſſit: ſtatuo ſic, atque concludo; acceſſionem ei fieri maiorem non poſſe, quam ſi cum Latina coniungatur: non modo, quia nulla plenior, aut ornatior; uerum etiam, quia nulla ſimilior: ex quo ſequitur, ut ad coeundam cum ea ſocietatem nulla commodior. Eſt igitur litterarum Romanarum cum per ſe laudabilis admodum, & iucunda tractatio, tum uero, ſi quidem hunc ipſum, quo nunc utimur, auctum, exornatumq. ſermonem cupimus, magnopere neceſſaria. Atque haec tu quoque uides, Alfonſe ingenioſiſſime, tuumq. iudicium cum mea ſententia coniungis. itaque, cum a prima pueritia ad eloquentiae Romanae cupiditatem incumbere coepiſſes; poſtea te non ambitio, quae ſaepe praeclare iacta fundamenta uirtutis euertit, non commodum, non illa, bonis artibus inimica, uoluptas ab hoc ſtudio deduxit. ac ne nunc quidem langues; cum tamen omnia uideas ardere bello, armorumq. ſtrepitu aures tuae quotidie perſonent; ſed contines te in tuis perennibus ſtudijs; animumq. tum alijs magno principe dignis uirtutibus, tum uero maxime excolis eloquentia, doctorem in ea, ducemq. nactus, diuino quodam munere, uirum excellentem, Ioannem Paullum Flauium; qui te nouo quodam, planeq. admirabili genere diſciplinae, abductum a uulgi erroribus, per directam ſemitam ad eximium illud ueteris Romanae linguae decus facile perducet. quamquam me, nonnumquam de ſtatu Latinae linguae cogitantem, miſeratio quaedam acerbo cum dolore tangit: quod ita futurum animo cernam, ut haec, per tot iam ſaecula, a tot ingenijs, tam diligenter culta, Latine ſcribendi ratio, quae parentem noſtram Italiam nobilitauit, quae tot in nos merita contulit, aetate demum noſtra, niſi remedium aliquod diuinitus exſtiterit, ſuam honeſtatem omnem neglecta prorſus in perpetuum amittat. quod ſi rebus inclinatis, iã iamq. cadentibus opem ferre quiſquam poteſt; unus eſt auus tuus, Paullus IIII, Pontifex Max. cuius eſſe partes uidentur, ut ereptum nobis temporum dicam, an hominum iniuria optimarum artium uſum reſtituat. quem tu quoque finem ſpectas, ut audio. &, quia recte ſentientibus numquam praemia defuerunt; ob eam cauſſam futurum homines augurantur, ut eius dignitatis, quae ſummae proxima eſt, inſignia breui omnino conſequaris. quod cum euenerit; laetabor primum tua, deinde cõmunium ſtudiorum cauſſa. qui enim tuos impetus ad laudẽ nunc uidemus, tuoſq. plane ſenſus intelligimus; an, ubi ad iſtam uoluntatẽ auctoritas, atq. opes acceſſerint, fore dubitemus, ut a te ipſo diſſentias. Praeſtabis Alfonſe tu quidẽ alia praeclara, te ipſo ſcilicet digna, tuaq. familia, in qua florere uides heroes permultos, gloria circũfluentes, uirtutis in ſtudio defixos: maxime uero gratiã referes optime de te meritae Latinae linguae, eamq. paullatim Italia edentem, & ad trãſalpinas nationes, magno noſtro dedecore, migrantẽ, in ſuã ſedem, domiciliumq. reuocabis. cuius gloriae cauſſa, ſi monendus es, monitorẽ ad te; ſin rogandus, ſupplicẽ uolui mittere cõmentarium

rium hunc meum in epiſtolas ad M. Brutum, & ad Q. fratrem: qui cum tibi ſtudia commendat eloquentiae, in quibus ego per tot annos, utinam cum aliqua laude, magno certe cum labore uerſor, commendat ſimul, paullo tamen uerecundius, ſe ipſum, & uigilias meas: quarum fructus mihi erit uberrimus tum beneuolentia, tum iudicium tuum. quaeſiui omnino, idq. mihi primum fuit, poſteritatis utilitatem; quod eſt proprium familiae noſtrae: ſed in te ipſum ſimul, cum huic operam commentario darem, ſpectaui. tu ſi probas ea, quae litteris mandamus; ſi faues induſtriae, optimeq. te eſſe animatum erga mea ſtudia ſignificas: ego me, quae ſumma ſunt, omnia conſecutum putabo. Venetijs. CIↃ IↃ LVII.

EPISTOLARVM

M. TVLLII. CICERONIS

AD

M. IVNIVM. BRVTVM

Brutiq. ad Ciceronem

ARGVMENTVM

HVIVS libri epiſtolae quia non ita ſunt obſcurae, ut interpretationis lumen deſiderent, non haerebimus admodum in ſententijs: non nulla, ad hiſtoriam, aut ad eruditionem quae pertineant; quae, ut extra rem propoſitam fortaſſe uideantur, utilitatem tamen aliquam habebunt; perſequi, & indagare conſilium eſt. Poſt interitum C. Caeſaris, M. Brutus, qui coniurationis in illum particeps, atque etiam auctor, princepſque fuerat, Cretam prouinciam a ſenatu accepit adminiſtrandam; nec ita multo poſt, plebis concitatae furorem extimeſcens, urbe ceſſit; redituque de ſpe rato, cum in Creta non multum neque ſibi, neque reip. praeſidij putaret eſſe, intendit animum ad Macedoniam: quam ei Q. Hortenſius praetor, Hortenſii oratoris filius, facile tradidit. nam Caeſar, de Parthica expeditione cogitans, & magiſtratus in triennium creauerat, & prouincias diuiſerat: ex quibus Macedoniam regi a M. Bruto, abſoluta praetura, uoluerat. ad eum igitur Macedoniae praefectum Cicero ſcribit. & ſunt etiam ad Ciceronem aliquot, unaq. ſane praeclara ad T. Pompeium Atticum, Bruti epiſtola. Ac ſciendum eſt, ſcriptos eſſe a Cicerone, praeter eos, qui nunc exſtant, multos praeterea epiſtolarum libros, ad C. Caeſarem iuniorem, ad Panſam, ad Hirtium, ad hunc ipſum Brutum. itaque contenti non fuimus inſcriptione uulgata; neque, librum, tantum, ſed, librum primum epiſtolarum ad M. Brutum, inſcripſimus. ſic enim citari a Nonio animaduertimus; qui librum quoque octauum epiſtolarum ad eundem nominat.

EPISTOLARVM

M. TVLLII. CICERONIS

AD

M. IVNIVM. BRVTVM
BRVTIQ. AD CICERONEM

LIBRVM. I.

PAVLLI. MANVTII
COMMENTARIVS

Cicero S. D. Bruto 1.

C*Lodivs, tribunus pl. deſignatus, ualde me diligit, uel, ut* ἐμφατικώτερον *dicam, ualde me amat. quod cum mihi ita perſuaſum ſit; non dubito, (bene enim me noſti) quin illũ quoque iudices a me amari. nihil enim mihi minus hominis uidetur, quam non reſpondere in amore ijs, a quibus prouocere. is mihi uiſus eſt ſuſpicari, nec ſine magno quidem dolore, aliquid a ſuis, uel per ſuos potius inimicos ad te eſſe delatum, quo tuus animus a ſe eſſet alienior. non ſoleo, mi Brute, quod tibi notum eſſe arbitror, temere affirmare de altero. eſt enim periculoſum, propter occultas hominum uoluntates, multipliceſq. naturas. Clodii animum perſpectum habeo, cognitum, iudicatum, multa eius indicia, ad ſcribendum non neceſſaria. uolo enim hoc teſtimonium tibi uideri potius, quã epiſtolam. auctus Antonii beneficio eſt: eius ipſius beneficii magna pars a te eſt. itaque eum, ſaluis nobis, uellet ſaluum. in eum autem locum rem adductam intelligit, (eſt enim, ut ſcis, minime ſtultus) ut utrique ſalui eſſe non poſſint: itaque nos mauult. de te uero amiciſſime & loquitur, & ſentit. quare, ſi quis ſecus ad te de eo ſcripſit, aut ſi coram locutus eſt; peto a te etiam atque etiam, mihi ut potius credas, qui & facilius iudicare poſſim, quam iſte neſcio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amiciſſimum exiſtima, ciuemq. talem, qualis & prudentiſſmus, & fortuna optima eſſe debet. Vale.*

EXPLANATIO

M. Antonio,
P. Cornelio Dolabella, COS.

CIcero *Bruto* ȝ Poteſt ambigi, patricius, an plebeius fuerit hic Brutus. patricium fuiſſe, Poſidonius philoſophus, eumq. ſecutus Plutarchus contendit: Brurum enim eum, qui reges eiecit, tres filios habuiſſe, duos, quos participes coniurationis in remp. ultimo ſupplicio, patre conſule ſpectante, affectos, hiſtoriae narrant; tertium, unde Iunia gens propagata eſt; & a quo M. hic Brutus originem duxit. Contra, plebeium ut ut fuiſſe credamus, Dionyſij Halycarnaſſei facit auctoritas. nam, etſi Plutarchum, pro eo, ac debeo, plurimi facio: tamen Halycarnaſſeum, qui nititur argumentis, libentius, hac quidem in re, auctorem ſequor. Plutarchi eſt ſimplex, & nuda narratio. nam illud neſcio quid, quod affert ex Poſidonio; ipſius Poſidonij aetate fuiſſe Romae praeſtan-

tes

tes ex ea gente uiros, quorum forma ad ſimilitudinem imaginis accederet illius Brutti, qui ciuitatem dominatu regio liberauit, ita plane nihil eſt, ut refellendum non exiſtimem. Noſter autem Cicero cū in Philippicis orationibus, & in libro de claris oratoribus dixit idem, quod poſtea Poſidonius, & Plutarchus; potuit id Bruto gratificari; quem cum unice diligebat, tum ad ſtudium libertatis recuperandae facilius impelli poſſe exiſtimabat, ſi ab illo Bruto, qui primus Romae iugum ſeruitutis uirtute depulerat, progenitum oſtenderet. Dionyſij ratio haec eſt; eaque, ut mihi uidetur, admodum firma. Si. L. ille Brutus, qui libertatem Romae conſtituit, uirilem ſtirpem reliquiſſet; eius poſteri patricij fuiſſent. quod ſi patricij; conſulatum ſine dubio multi geſſiſſent. at per annos CC, quod faſti declarant, conſul Romae Iunius nemo fuit. nam, quod Scaeuas, & Bubulcos, qui Iunij fuerunt, conſules uideas, CC, ut dixi, poſt reges exactos annis; hoc potius docemur argumento, plebeios fuiſſe, quam patricios: cum in conſulatu collegas habuerint de gente patricia; eo porro tempore conſules fuerint, cum eum magiſtratum duobus patricijs mandari lex Licinia uetaret. Praeterea in eiuſdem Dionyſij hiſtoria tribunum pl. uideo Brutum quendam, plebeiae partis defenſorem acerrimum; item alterum in oratione pro Quinctio; quos, ut opinor, de gente Iunia fuiſſe, nemo negabit; &, plebeios fuiſſe, ideo putandum eſt, quod, tribunatum pl. plebeijs tantum hominibus deferri, leges iuberent. Accedit illud, quod nec aediles pl. de patricia gente creabantur. at Feſtus M. Iunium Brutum aedilem pl. nominat. Liuius ſane duos tantum nominat Bruti filios: in quos, coniurationis crimine conuictos, animaduerſum eſt. ſed uerbum addit nullum, unde, tertium praeterea Bruti filium fuiſſe, poſsit intelligi. Apud Dionem eadem fere, quae apud Liuium, leguntur: ut non facile, utrum ſenſerit, dijudicare liceat. itaque dubitatio ex Dionyſio, & Plutarcho, Poſidonioque tota naſcitur. quanquam ego quidem, cum argumenta illa tria, quae poſui, cum animo meo conſidero, unum, de nullo Iunio per CC annos, poſt reges eiectos, conſule; alterum, de Brutis, quos Dionyſius, & Cicero nominant, tribunis pl. tertium de aedile pl. apud Feſtum: non admodum eſſe uideo, cur dubitem. & ab eo Bruto, quem contra patres multa pro plebe geſſiſſe Dionyſius memorat, potuit M. Brutus, Seruiliae filius, ceterique Bruti eius aetatis ortum trahere: is porro ab aliquo L. Bruti patricij liberto. nam liberti ita familiae nomen aſſumebant, ut patricij, ab homine patricio manumiſſi, tamen eſſe non poſſent. CLODIVS } cum ſit hic Clodius tribunus pl. deſignatus; quo honore patriciam gentem leges excludebant; ex ijs Clodijs, qui Pulchri, aut ex ijs, qui Nerones cognominabantur, qui utrique patricij fuerunt, eſſe non potuit. fuit igitur ex Clodijs Marcellis. aut, ſi Pulchrum, uel Neronem uelis eſſe, nec tamen patricium; dic, a Pulchrorum, aut Neronum liberto genus duxiſſe: cum, etſi libertos a gente patricia leges remouerent, eorum tamen poſteris aditum ad magiſtratus darent. TRIBVNVS *pl.* } Non uidetur praetermittendum, quod Plutarchus in libro τῶν προβλημάτων ſcriptum reliquit, tribunatum pl. magiſtratum non eſſe; cum neque purpuram habeat; neque lictoribus utatur; neque ſella curuli ſedens ius dicat; neque poteſtatem, creato dictatore, deponat, more omnium magiſtratuum. Cicero tamen magiſtratuum appellat in oratione pro P. Quinctio. Et, quod ait Plutarchus de purpura, id refellit idem Cicero pro Cluentio: qui, quo loco de L. Quinctij tribuni pl. intolerabili ſuperbia uerba facit, Vultum, inquit, atq. amictū atq. illam uſq. ad talos demiſſam purpurā recordemini. DESIGNATVS } deſignabantur tribuni pl. comitijs tributis: quod inſtitutum eſt anno ab urbe condita CCLXXXIII, conſulibus T. Quinctio Capitolino, Ap. Claudio Sabino: cum ad id tempus comitijs curiatis deſignati eſſent. deſignabantur autem ante conſules, ut ex prima epiſtola ad Atticum ſatis dilucide patet: & ante eoſdem etiam magiſtratum inibant, nempe IIII id. Dec. quod ex Dionyſio, Liuioque planum fit. nam, quod in Pediani libris impreſſum eſt, tribunos pl. nonis Dec. magiſtratum inire ſolitos; id mendoſum eſſe puto. nam, ut omittam Liuij teſtimonium, in quo momenti multum ſtatuo eſſe; Dionyſius cum de quarto id. Dec. primo tribunatus pl. die mentionem facit, adiungit illud, μεχρὶ τοῦ νῦν, cum dicat, ſuis quoque temporibus idem ſeruari. eoque magis adducor, ut ſuſpicer de mendo; quod, quem locum Ciceronis, qui eſt in libro ſecundo in Verrem, Pedianus ibi exponit; in eo Ciceronem de alio magiſtratu potius, quam de tribunatu pl. locutum eſſe, facile perſpiciet, ſi quis animum paullo accuratius aduerterit. nam ſi de tribunatu plebis intellexiſſet, numquam Sulpicium a Manlio, & Cornificio, quos proximis ſuperioribus uerbis tribunos pl. nominauerat, ſeparaſſet. nec uero de Sulpicio ullo, niſi patricio, memini me legiſſe. etiam illud addo. nonis Dec. quo die actum eſt in ſenatu de coniuratis, non fuiſſe M. Catonem tribunum pl. des. patet ex oratione pro Sextio. Hoc ſatis eſſe ad hunc locum uidetur: reliqua perſequemur in libro de magiſtratibus. VALDE *me amat.* } ſic in epiſtola ad Dolabellam: Tantum acceſſit ad amorem, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexiſſe. Et ad Appium: Nihil eſt, quod beneuolentia, uel amore potius effici non poſſit. A *ſuis, uel per ſuos potius* } correctione uſus eſt, ut id ab inimicis Clodij non delatum modo, ſed fictum etiam & excogitatum ſignificaret. nam, A *ſuis*, officium continet deferendi: PER *ſuos*, fictum ab ipſis, & ſtudioſe compoſitum oſtendit. Vel dic ſubaudiri, ſcriptum: quod uerbum omiſerit Cicero, quia delatum potius, quam ſcriptum, ab inimicis Clodii uellet oſtendere. ut ſententia ſit haec: ſcriptum a ſuis inimicis, uel per eos potius coram tecum eſſe actum. infra, paullo planius, Si quis, inquit, ſecus ad te de illo ſcripſit, aut ſi coram locutus eſt. OCCVLTAS *hominum uoluntates, multiplicesque naturas* } eandem fere ſententiam translatis uerbis exornat in epiſtola ad Quinctum fratrem: Multis ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi uelis quibuſdam obtenditur uniuſcuiuſque natura. Et in oratione pro Marcello: Cum in animis hominum tantae latebrae ſint, tanti receſſus. TESTIMONIVM } teſtes enim duntaxat ea de re, qua de agitur, teſtimonium dicunt: cetera tacent. item ego,

cum

cum indicia multa ad animum Clodij probandum poſſim colligere,omittam: de ipſa tantum re, cuius cauſſa hanc epiſtolam ſcripſi, hoc dicam, Clodium de te amiciſſime & loqui,& ſentire. AVCTVS *Antonii beneficio eſt*. ¶ cauſſa, cur Antonium Clodius uellet ſaluum, quia tamen beneficium illud a Bruto ſimul acceperat;utrumque, ſi fieri poſſet, ſaluum uoluiſſet: quia non poterat, Brutum malebat. A TE *eſt*: ¶ quia tu ſimul cum Antonio beneficium illud in Clodium contuliſti. quod autem beneficium hoc fuit? forſitan ipſe tribunatus: quem, Antonio conſule, & Bruto praetore ſuffragantibus, obtinere facile potuit. INTELLIGIT ¶ qui Antonium de regno, uos de libertate cogitantes uidet. QVALIS *& prudentiſſimus*, ¶ qualis debet eſſe is, qui & prudentiſſimus,& idem optima fortuna ſit. bonos enim ciues diligit, malos odit, qui prudens eſt: qui uero optima fortuna, mutationem non quaerit: ſicuti cōtra, qui fortuna ſunt deteriore, uetera odere, noua exoptant, ut ait Salluſtius in Catilina. ergo, cum Clodius Antonium ſaluis nobis uelit ſaluum; nos tamen mauult; quia diſtinguit honeſtum a turpi, propter ſummam prudentiam;& ſtabilem remp. cupit, propter optimam fortunam.

Cicero S. D. Bruto. 2.

CVM haec ſcribebam, res exiſtimabatur in extremum adducta diſcrimen; triſtes enim de Bruto noſtro litterae, nuncijque afferebantur. me quidem non maxime conturbabant. his enim exercitibus, ducibusque, quos habemus, nullo modo poteram diffidere. nec aſſentiebar maiori parti hominum. fidem enim conſulum non condemnabam, quae ſuſpecta uehementer erat: deſiderabam non nullis in rebus prudentiam, & celeritatem: quaſi eſſent uſi, iam pridem remp. recuperaſſemus. non enim ignoras, quanta momenta ſint in rep. temporum; & quid interſit, idem illud utrum ante, an poſt decernatur, ſuſcipiatur, agatur. Omnia, quae ſeuere decreta ſunt hoc tumultu, ſi, aut quo die dixi ſententiam, perfecta eſſent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore ſuſcepta ſunt ut agerentur, non tardata, & procraſtinata, bellum iam nullum haberemus. Omnia, Brute, praeſtiti reip. quae praeſtare debuit is, qui eſſet eo, quo ego ſum, gradu ſenatus populique iudicio collocatus: nec illa modo, quae nimirum ſola ab homine ſunt poſtulanda, fidem, uigilantiam, patriae caritatem. ea ſunt enim, quae nemo eſt, qui non praeſtare debeat. ego autem ei, qui ſententiam dicat in principibus de rep. puto etiam prudentiam eſſe praeſtandam. nec me, cum mihi tantum ſumpſerim, ut gubernacula reip. prenderem, minus putarim reprehendendum, ſi inutiliter aliquid ſenatui ſuaſerim, quā ſi infideliter. Acta quae ſint, quaeque agantur, ſcio perſcribi ad te diligenter. Ex me autem illud eſt, quod te uelim habere cognitum, meum quidem animum in aciem eſſe, neque reſpectum ullum quaerere, niſi me utilitas ciuitatis forte conuerterit: maiores autem partes animi te, Caſſiumque reſpiciunt. Quamobrem ita te para, Brute, ut intelligas, aut, ſi hoc tempore bene res geſta ſit, tibi meliorem remp. eſſe faciendam, aut, ſi quid offenſum ſit, per te eſſe eandem recuperandam.

EXPLANATIO

C. Vibio Panſa,
A. Hirtio. COS.

QVAMQVAM nec ita difficiles hae ſunt quinque ſequentes epiſtolae, ut interpretationem admodum deſiderent; & Carolus Sigonius, uir doctiſſimus, tum ad eas emendandas, tum etiam ad explanandas induſtriae plurimum contulit: quaedam tamen attingemus, ne fruſtra interpretis officium ſuſcepiſſe uideamur. DISCRIMEN ¶ obſidente M. Antonio D. Brutum Mutinae incluſum. qua de re in epiſtola ad Caſſium, lib. XII. fam. & in omni fere hiſtoria. TRISTES ¶ quia, rerum inopia, quibus uita ſuſtentatur, uix iam uideretur obſidionem ferre poſſe. DVCIBVSQ. ¶ duobus conſulibus, Panſa,& Hirtio,& Octauiano: a quibus acie mox uictus eſt Antonius. SVSPECTA ¶ ob languorem. nā & Q. Cicero ſic ad Marcum fratrem de Hirtio, & Panſa ſcripſit, cum adhuc deſignati eſſent: Quos ego penitus noui libidinum,& languoris effeminatiſſimi animi plenos. qui niſi a gubernaculis receſſerint, maximum ab uniuerſo naufragio periculum eſt. AN *poſt decernatur, ſuſcipiatur, agatur*. ¶ uitioſa compoſitio. eſt enim integer uerſus hexameter: quod ipſe uitandum in Oratore ſuo monuit. idem peccauit epiſt. 5. in eo loco, De te etiam dixi tum, quae dicenda putaui. qui eſt ibi quoque integer hexameter. IS ¶ uir ſummis perfunctus honoribus. SENATVS ¶ qui Ciceronem ſaepe decretis honorificentiſſimis ornauit. POPVLIQ. ¶ in ſummo dignitatis gradu ſe Cicero dicit populi iudicio collocatum, quia populi ſuffragiis honores omnes conſecutus erat. SOLA ¶ quia ſunt in poteſtate noſtra. non enim ab omnibus prudentia poſtulatur, quam praeſtare multi, naturae uitio, non poſſunt. EGO *autem* ¶ non modo fidem, uigilantiam, patriae caritatem, ſed etiam prudentiam praeſtandam eſſe puto. CVM *mihi tantum ſumpſerim*. ¶ cum ad remp. adminiſtrandam me contulerim. Si quis enim quid ſuſcipit, nec ſuſtinet, reprehenſione uacat. IN *aciem eſſe*, ¶ uel, In aciem, dixit, ut motum animi ſui declararet, quaſi, In aciem ſpectare: uel antiquo more locutus eſt, In aciem, pro, in acie: ut in oratione pro lege Manilia: Cū noſtros portus in praedonum fuiſſe poteſtatem ſciatis. & Plautus in Amphitr. Mihi in mentem non fuit.

fuit. quae notauit Gellius lib. 1.cap.7.In aciem igitur,in pugnam, quae inter Antonium duceſq. reip. breui futura uidebatur. Neqve *reſpectum ullum quaerere,* } neque quoquam reſpicere. Converterit } niſi aliquid exiſtat eiuſmodi, quo, propter utilitatem reip. animum meum reſpicere oporteat. Te,*Caſſiumq.* } qui, Caeſare interfecto,Italia exceſſerant,copiaſq.pro reip. partibus comparabant. C. Caſſium cum M.Bruto,uxoris ſuae fratre,item D.Bruto, & aliis, C.Caeſari manus attuliſſe, nemo neſcit. Bene *res geſta* } ad Mutinam. Meliorem *remp.eſſe faciendam,* } ſic ad Caſſium,ep.x.lib.12.Te in Italiam uenire cum exercitu:ut,ſi haec ex ſententia confecta eſſent,conſilio,atque auctoritate tua,ſin quid forte titubatum eſſet, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. Si *quid offenſum ſit,* } ſi aduerſi quid euenerit: quod dixit ep.6.ad Caſſium,lib.xii.

Cicero S. D. Bruto. 3.

Placi animum in remp.egregium,legiones,auxilia,copias ex litteris eius. quare exemplum tibi miſſum arbitror,perſpicere potuiſti.Lepidi, tu neceſſarij, (qui,ſecundum fratrem,affines habet,quos oderit,proximos) leuitatem,& inconſtantiam,animumq.ſemper inimicum reip. iam credo tibi ex tuorum litteris eſſe perſpectum. Nos exſpectatio ſollicitat, quae eſt omnis iam in extremum adducta diſcrimen. eſt enim ſpes omnis iam in Bruto expediendo, de quo uehementer timebamus. Ego hic cum homine furioſo ſatis habeo negotij Seruilio: quem tuli diutius,quam dignitas mea patiebatur; ſed tuli reip. cauſa, ne darem perditis ciuibus hominem parum ſanum illum quidem, ſed tamen nobilem,quo concurrerent: quod faciunt nihilo minus: ſed eum alienandum a rep.non putabam.finem feci eius ferendi. coeperat enim eſſe tanta inſolentia, ut neminem liberum duceret.In Planci uero cauſſa exarſit incredibili dolore,mecumq. per biduum ita contendit, & a me ita fractus eſt,ut eum in perpetuum modeſtiorem ſperem fore. Atque in hac contentione ipſa, cum maxime res ageretur ad v. id. April. litterae mihi in ſenatu redditae ſunt a Lentulo noſtro,de Caſſio, de legionibus,de Syria: quas ſtatim cum recitauiſſem, cecidit Seruilius, complures praeterea. ſunt enim inſignes aliquot, qui improbiſſime ſentiunt. ſed acerbiſſme tulit Seruilius,aſſenſum eſſe mihi de Planco. Magnum illud monſtrum in rep. eſt, ſed quo *

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

Planci } L.Munatij Planci,ad quem ſcripſit Cicero lib.x.fam. Egregivm, } ut litteris oſtendebat:nam poſtea defecit ad Antonium. Legiones, } ueteranas tres,tironum unam.ep.xxiv.lib.x.fam. Avxilia, } Gallorum. Copias, } quidquid habet copiarum,ſic ep. 6. Exercitum, copias, legiones. Lepidi } M.Aemilij Lepidi: de quo Velleius haec lib. 2. Lepidus Pontifex Max. in locum Caeſaris furto creatus,decreta ſibi Hiſpania, adhuc in Gallia morabatur. Tvi *neceſſarii,* } M.Bruti ſororem in matrimonio habebat. Secvndvm *fratrem,* } poſt fratrem. ſic ad Atticum: Secundum te nihil mihi eſt ſolitudine amicius.Lepidi frater fuit L. Paullus, qui conſulatum cum C. Marcello geſſerat.mox a fratre ad necem traditus,ſocietate a triumuiris perdendae reip.facta. Plutarchus in Antonio. Affines } te,& C.Caſſium.Bruti enim ſorores duae altera Lepido, altera Caſſio nupſerat. Levitatem,*& inconſtantiam,* } prodita rep.ad Antonium deſciuerat. quod factum excuſare ipſe conatur ep. ultima lib.x.fam.Eius uidelicet ingenium probe nouerat D.Brutus,qui eum appellauit homine uentoſiſſimum,ep.9.lib.xi.fam. Expediendo, } obſidione liberando. Servilio } qui conſul fuerat cum C.Caeſare. Nobilem } geſtis honoribus. Neminem *liberum duceret.* } omnes, tanquam ſeruos,contemneret. In *Planci cauſſa* } hac de re in ep.12.lib.x.fam. A Lentvlo *noſtro,* } is eſt,cuius epiſtolae duae ſunt lib.xii.fam.poſt hoc tempus conſcriptae. De *legionibus,de Syria,* } Caſſius & legiones cõparauerat,& Syriam ad reip.partes traduxerat. Cecidit } fracto animo, utpote qui Antonio faueret. Assensvm *eſſe mihi* } de Planco ornando,quia ſcripſerat ad ſenatum,ſe,& exercitum ſuum praeſto ad omnia pro libertate reip.futurum.ep.8.& 12.lib.x.fam. Sed *quo* } mutilus locus.

Brutus S. D. Ciceroni 4.

Litteras tuas ualde exſpecto, quas ſcripſiſti poſt nuncios noſtrarum rerum,& de morte Trebonij. non enim dubito, quin mihi conſilium tuum explices. Indigno ſcelere & ciuem optimum amiſimus, & prouinciae poſſeſſione pulſi ſumus: quam recuperari facile; eſt neque minus turpe,aut flagitioſum erit,poſt recuperari. Antonius adhuc eſt nobiſcum: ſed mediusfidius & moueor hominis precibus;& timeo,ne illum aliquorum furor excipiat. plane aeſtuo. quod ſi ſcirem, quid tibi placeret: ſine ſolicitudine eſſem id enim optimum eſſe, perſuaſum eſſet mihi. quare quamprimum fac me certiorem, quid tibi placeat. Caſſius noſter Syriam,legiones Syriacas habet, ultro quidem a Murco, & a Marcio, & ab exercitu ipſo accerſitus. Ego ſcri-

pſi ad Tertiam ſororem , & ad matrem , ne prius ederent hoc,quod optime ac feliciſſime geßit Caßius,quam tuum conſilium cognouiſſent,tibiq.uiſum eſſet.Legi orationes duas tuas,quarum altera kalendis Ian. uſus es, altera de litteris meis,quae habita eſt abs te contra Calenum . nunc ſcilicet hoc exſpectas , dum eas laudem. Neſcio,animi , an ingerij tui maior in his libellis laus contineatur . Iam concedo,ut uel Philippici uocentur: quod tu quadam epiſtola iocans ſcripſiſti. Duabus rebus egemus Cicero,pecunia , & ſupplemento : quarum altera poteſt abs te expediri , ut aliqua pars militū iſtinc mittatur nobis,uel ſecreto conſilio aduerſus Panſam, uel actione in ſenatu; altera,quae magis eſt neceſſaria, neque meo exercitui magis,quam reliquorum.Hoc magis doleo,Aſiam nos amiſiſſe : quam ſic uexari a Dolabella audio , ut iam non uideatur crudeliſſimum eius facinus interfectio Trebonij.Vetus Antiſtius me tamen pecunia ſubleuauit . Cicero filius tuus ſic mihi ſe probat induſtria, patientia , labore,animi magnitudine,omni denique officio , ut prorſus numquam dimittere uideatur cogitationem,cuius ſit filius . Quare, quoniam efficere non poßum,ut pluris facias eum,qui tibi eſt cariſſimus;illud tribue iudicio meo ut tibi perſuadeas,non fore illi abutendum gloria tua, ut adipiſcatur honores paternos . Kalendis Apr. Dyrrhachio.

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

NOSTRARVM *rerum,* } quas ipſe,& Caſſius geſſerant,traductis ad ſe magnis copiis , capto etiam C.Antonio,Marci fratre. Plutarchus, Appianus, Dio. DE *Morte Trebonij* , } poſt nuntios de morte Trebonii,quem Dolabella Smyrnae occiderat,eiuſq. prouinciam occuparat.CONSILIVM *tuum* } dimittendus ne ſit an retinendus C.Antonius:de quo etiam paullo poſt ſubiungit haec: ſi ſcirem , quid tibi placeret:ſine ſolicitudine eſſem.tum a Bruto captum,& Plutarcho,alijsq. conſtat . SCELERE } Dolabellae. CIVEM *optimum* } C.Trebonium. PROVINCIAE } Aſiae,quam ſenatus Trebonio adminiſtrandam dederat.epiſt. 16. lib. XII. NEQVE *minus turpe*, } hoc uidetur dicere:non minus turpe erit, Aſiam ſero a nobis recuperari,quam turpe fuit eam amitti. ANTONIVS } Caius, Marci frater,qui anno ſuperiore praetor fuerat. ADHVC } apparet,de eo iam antea Brutum ad Ciceronem ſcripſiſſe. PRECIBVS, } cum oraret Antonius Brutum,ut ſe dimitteret. NE *illum aliquorum furor excipiat* } ne illum, alienatum a me dilationibus meis,ducem ſibi libenter arripiant male de rep.ſentientes:quorum furori aptam occaſionem dare nollem. AESTVO } inopia conſilii laboro;uſitatus loquendi modus. A *Murco,& a Marcio,* } Caſſius ipſe in epiſtola ad Ciceronem,quae lib.XII.fam.legitur Murcum , Criſpum, Baſſum,Allienum nominat,a quibus traditas ſibi legiones dicit.Marcii mentionem nullam facit. TERTIAM } Caſſii uxorem : quam cum matre Seruilia a C. Caeſare ſtupratam Suetonius , & alii tradiderunt. EDERENT } diuulgarent. HOC } Syriacas legiones ad Caſſium iuiſſe. KAL. *Ian.* } Philippica V.ſignificatur. DE *litteris meis,* } Philippica X. ANIMI } quia cauſſam reip.acriter,& libere defendas. LIBELLIS } liber interdum pro oratione accipitur, ut hic, alibi quoque. IAM *concedo* , } quaſi antea non conceſſiſſet : quod arrogantia quaedam uideretur , eodem nomine eas orationes appellare, quo ſuas in Philippum Demoſthenes appellauerat. ADVERSVS *Panſam* } conſulem : qui diſcedere ex Italia milites nolebat,quo maiores ipſe copias,cum Antonio,Mutinam obſidente, pugnaturus , habere poſſet.epiſtola ſequenti. ACTIONE *in ſenatu:* } hoc opponitur ad id,quod proxime dixit, ſecreto conſilio.nam,agere in ſenatu,eſt palam agere. RELIQVORVM } hic aliquid deſideratur: quod quale fuerit, diuinare non licet. hoc tantum dicam , cum hac ſententia non uideri ſatis congruere quae ſubſequuntur,Hoc magis doleo &c.ſed illud aptius coniungi poſſe, Vetus Antiſtius me tamen pecunia ſubleuauit.totum autem illud,Hoc magis doleo , &c. inferius collocandum , abſoluta iam pecuniae mentione. VETVS } cognomen eſt,non praenomen Antiſtii.nam & cognomina interdum praeponuntur,ut, Criſpus Salluſtius,Paullus Aemilius,Gallus Caninius. PECVNIA } uicies HS Bruto dedit. ep. 15.& Plutarchus in Bruto. MIHI *ſe probat* } coniunxerat ſe Ciceronis filius cum Bruto Plutarchus. ANIMI *magnitudine* , } ab hoc Cicerone uictum proelio C.Antonium,ait Plutarchus. NON *fore illi abutendum gloria tua* , } non neceſſe futurum,ut quo poſſit ad paternos honores peruenire,tua gloria potius , quam ſua uirtute nitatur.

Cicero S. D. Bruto. 5.

DATIS *mane ad* III. *id. Apr. Scaptio litteris, eodem die tuas accepi kalendis Apr. Dyrrhachio datas,ueſperi . itaque mane prid. id. Apr. cum a Scaptio certior factus eſſem,non eſſe eos profectos,quibus pridie dederam,& ſtatim ire,hoc paullulū exaraui ipſa in turba matutinae ſalutationis . De Caſſio laetor,& reip. gratulor,mihi etiam qui,repugnante,& iraſcente Panſa,ſententiam dixerim, ut Dolabellam bello Caſſius perſequeretur,& quidem audacter dicebam, ſine noſtro. S. C. iam illud eum bellum gerere . De te etiam dixi tum,quae dicenda putaui,Haec ad te oratio perferetur : quoniam te uideo delectari Philippiois noſtris . Quod me de Antonio conſulis : quoad Bruti exitum cognorimus, cuſtodiendum puto . Ex his litte-*

ris

ris, quam mihi miſiſti, Dolabella Aſiam uexare uidetur, & in ea ſe gerere taeterrime. compluribus autem ſcripſiſti, Dolabellam a Rhodijs eße excluſum. qui ſi ad Rhodum acceſſit, uidetur mihi Aſiam reliquiſſe. id ſi ita eſt, iſtic tibi cenſeo commorandum: ſin eam ſemel cepit; mihi crede, non erit, at in Aſiam cenſeo perſequendum. nihil mihi uideris hoc tempore melius acturus. Quod egere te duabus neceſſarijs rebus ſcribis, ſupplemento, & pecunia: difficile conſilium eſt. non enim mihi occurrunt facultates, quibus uti te poſſe uideam, praeter illas, quas ſenatus decreuit, ut pecunias a ciuitatibus mutuas ſumeres. De ſupplemento autem non uideo quid fieri poſſit. tantum enim abeſt, ut Panſa de exercitu ſuo, aut delectu tibi aliquid tribuat, ut etiam moleſte ferat, tam multos ad te ire uoluntarios: quo modo equidem credo, quod his rebus, quae in Italia decernūtur, nullas copias nimis magnas eße arbitretur: quo modo autem multi ſuſpicantur, ne te quidem nimis firmum eſſe uelit, quod ego non ſuſpicor. Quod ſcribis te ad Tertiam ſororem ſcripſiſſe, ut ne prius ederent ea quae egeſta a Caſſio eßent, quam mihi uiſum eſſet: uideo te ueritum eſſe id, quod uerendum fuit, ne animi partium Caeſaris, quo modo etiā nunc partes appellantur, uehementer commouerentur. ſed ante quam tuas litteras accepimus, audita res erat, & peruulgata. tui etiam tabellarij ad multos familiares tuos litteras attulerant. quare neque ſupprimenda res erat, praeſertim cum id fieri non poßet: neque, ſi poſſet, non diuulgandū potius, quam occultādum, putaremus. De Cicerone meo, &, ſi tantum eſt in eo, quantum ſcribis, tantum ſcilicet quantū debeo, gaudeo: &, ſi, quod amas eū, eo maiora facis; id ipſum incredibiliter gaudeo, a te eū diligi.

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

SCAPIO ȝ duos Scaptios, Bruti familiares, nominat Cicero in ep. 1. & 3. lib. VI. ad Att. EXARAVI ȝ exarare, eſt raptim ſcribere. LAETOR, ȝ quod Syriam, & Syriacas habeat legiones. IRASCENTE *Panſa*, ȝ de hoc in epiſtola 7. lib. XII. fam. SINE *noſtro* s.c. ȝ ſic ad Caſſium, in epiſt. 7. libro XII. fam. Promiſi, & prope confirmaui, te non exſpectaſſe, nec exſpectaturum decreta noſtra, ſed te ipſum tuo more remp. defenſurum. DE *te etiam dixi tum, quae dicenda putaui*. ȝ integer exameter, ut ep. 2. quod ibi notauimus. HAEC *ad te oratio perferetur* ȝ Philippica IX. DE *Antonio* ȝ de Caio. epiſtola ſuperiore. BRVTI ȝ Decimi. EXITVM ȝ utrum, uicto Antonio, ſeruetur Brutus; an aduerſi quid eueniat. FACVLTATES, ȝ rationes pecuniae colligendae. DECERNVNTVR, ȝ decernebatur de utroque conſule aduerſus Antonium mittendo, ut D. Brutus obſidione liberaretur. NVLLAS *copias nimis magnas* ȝ quia cum firmiſſimo, & maximo Antonii exercitu confligendum erat. NE *te quidem* ȝ quod ne te quidem, non modo Antonium, nimis firmum eſſe uelit. ETIAM *nunc partes appellantur*, ȝ Caeſare interfecto, cauſſam tamen eius contra libertatem tuebantur multi. NEQVE, *ſi poſſet, non diuulgandum potius*, ȝ &, ſi poſſet, diuulgandum potius.

Cicero S. D. Bruto. 6.

QVAE litterae tuo nomine recitatae ſunt idibus Apr. in ſenatu, eodemq. tempore Antonij, credo ad te ſcripſiße tuos: quorum ego nemini concedo: ſed nihil neceſſe erat eadem omnes. Illud neceße, me me ad te ſcribere, quid ſentirem de tota cōſtitutione huius belli, & quo iudicio eßem, quaq. ſententia. Voluntas mea, Brute, de ſumma rep. ſemper eadem fuit, quae tua; ratio quibuſdam in rebus, non omnibus, paullo fortaße uehementior. Scis mihi ſemper placuiße, non rege ſolum, ſed regno liberari remp. tu lenius, immortali omnino cū tua laude: ſed, quid melius fuerit, magno dolore ſenſimus, magno periculo ſentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quae oratione confici non poterant: ego omnia ad libertatem, quae ſine pace nulla eſt: pacem ipſam bello, atq. armis effici poße arbitrabar. ſtudia non deerant arma poſcentium: quorum repreſſimus impetum, ardoremq. reſtrinximus. itaque res in eum locum uenerat, ut, niſi Caeſari Octauiano deus quidam illam mentem dediſſet, in poteſtatem perditiſſimi hominis, & turpiſſimi M. Antonij ueniendum fuerit, quo cum, uides, hoc tempore ipſo quod ſit, quantumque certamen. id profecto nullum eſſet, niſi tum conſeruatus eßet Antonius. Sed haec omitto. res enim a te geſta memorabilis & paene caeleſtis, repellit omnes reprehenſiones; quippe, quae ne laude quidem ſatis idonea affici poſſit. Extiſti nuper uultu ſeuero: exercitum, copias, legiones idoneas per te breui tempore comparaſti. Dij immortales, qui ille nuncius, quae illae litterae, quae laetitia ſenatus, quae alacritas ciuitatis erat? nihil umquam uidi tam omnium conſenſione laudatum. Erat expectatio reliquiarū Antonij, quem equitatu, legionibusq. magna ex parte ſpoliaras. ea quoq. habuit exitum optabilem: nam tuae litterae, quae recitatae in ſenatu ſunt, & imperatoris, & militum uirtutem, & induſtriam tuorum in quibus Ciceronis mei, declarant. Quod ſi tuis placuiſſet de his litteris referri; & niſi in tempus turbulentiſſimum poſt diſceſſum Panſae conſulis incidißent, honos quoq. iuſtus, & debitus dijs immortalibus, decretus eßet. Ecce tibi idibus Ap. aduolat mane celer Pilus, qui uir, dij boni, quam grauis, quam conſtans, quam bonarū in rep. partium? hic epiſtolas affert duas. unam tuo nomine, alterā Antonij. dat Seruilio tribuno pl. ille Cornuto: recitantur in ſenatu. ANTONIVS PROCOS. *magna admiratio, ut ſi eßet recitatum, Dolabella imperator: a quo quidem uenerat tabellarij, ſed nemo Pili ſimilis, qui proferre litteras auderet, aut magiſtratibus reddere. Tuae recitantur, breues illae quidem, ſed in Antonium admodum lenes. uehementer admiratur ſenatus: mihi autem non erat explicatum, quid agerem. falſas dicerem? quid, ſi tu eas approbaßes? confirmarem?*

non erat dignitatis tuae. itaque ille dies ſilentio. Poſtridie autem, cum ſermo increbuiſſet, Pilusque oculos uehementius hominum offendiſſet, natum omnino eſt principium a me. de proconſule Antonio multa. Sextius cauſſae non defuit poſt me, cum, quanto ſuum filium, quanto meum in periculo futurum, diceret, ſi contra proconſulem arma tuliſſent. noſti hominẽ: cauſſae non defuit. dixerunt etiam alij. Labeo uero noſter nec ſignum tuum in epiſtola, nec diem appoſitum, nec te ſcripſiſſe ad tuos, ut ſoleres. hoc cogere uolebat, falſas litteras eſſe, &, ſi quaeris, probabat. Nunc tuum eſt conſilium, Brute, de toto genere belli. uideo te lenitate delectari, & eum putare fructum eſſe maximum. praeclare quidem, ſed alijs rebus, alijs temporibus locus eſſe ſolet, debetq. clementiae. nunc quid agitur Brute? templis deorum immortalium imminet hominum egentium & perditorum ſpes, nec quidquam aliud decernitur hoc bello, niſi utrum ſimus, necne. cui parcimus? aut quid agimus? his ergo conſulimus, quibus uictoribus ueſtigium noſtrum nullum relinquetur? nam quid intereſt inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium? quorum ſi cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Haec ut ita ſentiret ſenatus, populusq. R. & ſi res ipſa cogebat, tamen maxima ex parte noſtro conſilio, atque auctoritate perfectum eſt. Tu ſi hanc rationem non probas, tuam ſententiam defendam, non relinquam meam. neque diſſolutum a te quidquam homines exſpectant, nec crudele. huius rei moderatio facilis eſt, ut in duces uehemens ſis, in milites liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, uelim quam plurimum tecum habeas. uirtutis diſciplinam meliorem reperiet nullam, quã contemplationem, atq. imitationẽ tui. XVI. kal. Mai.

S C R I P T A, *& obſignata iam epiſtola, litterae mihi redditae ſunt a te, plenae rerum nouarum, maximeque mirabiles; Dolabellam quinque cohortes miſiſſe in Cherrhoneſum. adeo ne copijs abundat, ut is, qui ex Aſia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? quinque autem cohortibus quidnam ſe facturum arbitratus eſt, cum tu eo quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes ſpero iam tuas eſſe, quoniam latro ille tam fuit demens. & tuum conſilium uehementer laudo, quod non prius exercitum Apollonia, Dyrrhachioq. mouiſti, quam de Antonij fuga audiſti, Bruti eruptione, populi R. uictoria. itaque quod ſcribis, poſtea ſtatuiſſe te, ducere exercitum in Cherrhoneſum, nec pati ſceleratiſſimo hoſti ludibrio eſſe imperium populi R. facis ex tua dignitate, & e rep. Quod ſcribis de ſeditione, quae facta eſt in legione quarta de Antonijs: quod dicam, in bonam partem accipias: magis mihi probatur militum ſeueritas, quam tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumq. expertum eſſe, uehementer gaudeo. De Dolabella, ut ſcribis, ſi quid habes noui, facies me certiorem. in quo ualde delector, me ante prouidiſſe, ut tuum iudicium liberum eſſet cum Dolabella belli gerendi: & id ualde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad remp. ut nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quod ſcribis, me maximo otio egiſſe, ut inſectarer Antonios; idq. laudas; credo ita uideri tibi: ſed illam diſtinctionem tuam nullo pacto probo. ſcribis enim, acrius prohibenda bella ciuilia eſſe, quam in ſuperatos iracundiam exercendam. uehementer a te Brute diſſentio: neque clementiae tuae concedo: ſed ſalutaris ſeueritas uincit inanem ſpeciem clementiae. quod ſi clementes eſſe uoluerimus, numquã deerunt bella ciuilia. ſed de hoc tu uideris. de me poſſum idem, quod Plautinus pater in Trinummo: Mihi quidem aetas acta ferme eſt; tua iſtuc refert maxime. opprimemini, mihi crede, Brute, niſi prouideritis. neque enim populum ſemper eundem habebitis, neque ſenatum, neque ſenatus ducem. haec ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. nihil poteſt eſſe uerius. XIV. kal. Mai.*

EXPLANATIO

ANTONII } C Antonij, qui erat in Bruti poteſtate. NEMINI *concedo*: } in te amando. EADEM *omnes* } ſcribere. QVAE *tua*, } defendendam libertatem aeque ſenſimus, ego fortaſſe paullo ſeuerius. SED *regno* } ad Caſſium, ep. 1. lib. XII. fam. Non regno, ſed rege liberati uidemur. interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur. tabulae figuntur: immunitates dantur: pecuniae maximae deſcribuntur: exſules reducuntur: s. c. falſa referuntur. MAGNO *dolore* } ob ea, quae conſul fecit Antonius. MAGNO *periculo* } ob Mutinae obſidionem. qua ſi potiretur Antonius, ad urbem ſe cum omnibus copijs hoſtili animo referret. RECENTI *illo tempore*, } ſtatim poſt Caeſaris necem. AD *pacem* } conferebas. ideo, neminem praeterea necandum, cenſebas. AD *libertatem*, } cum agenda omnia dicerem, ut, rege ſublato, etiam regno liberaremur: itaque Antonium, quique cum eo contra libertatem ſentirent, armis eſſe perſequendos. QVAE *ſine pace nulla eſt*: } itaque, quod ad ſtudium pacis attinet, minime a te diſſentiebam: ſed tu pacem ſine armis effici poſſe ſperabas, ego ſecus. ARMA *poſcentium*; } fortium, & bonorum ciuium. RESTINXIMVS. } non hoc de ſe ipſo dicit, qui pacem ſine armis effici non poſſe duxerat, ſed de iis, qui Bruti ſententiam ſecuti, impetum pugnare cupientium repreſſerant. ITAQVE } culpam notat eorum, qui ſtudio pacis in ſummum diſcrimen remp. adduxerant. CAESARI *Octauiano* } qui niſi fuiſſet, Antonii reditus a Brundiſio, unde ſe cum Macedonicis legionibus referebat, peſtis patriae fuiſſet. epiſt. 25. lib. XII. fam. & Philippica III. V. VI. XIII. XIV. ad Atticum epiſt. 7. libro XVI. & hic epiſt. 7. & in hiſtoriis. ILLAM *mentem* } ut Antonium ab urbe auerteret. RES *a te geſta* } cum tyrannum occidiſti. REPELLIT *omnes reprehenſiones*; } eſt enim tanta, ut nihil nobis a te poſtea praetermiſſum, liceat reprehendere. NVPER } quod antea non feceras: qui conſeruari Antonium uolueras. VVLTV *ſeuero*, } antea leniter agebas: nuper autem conſilio mutato, ſeuerum uultum oſtendere coepiſti. ANTONII } C. Antonii. EXITVM *optabilem*. } cum ſe Bruto omnes plane C. Antonij copiae cum ipſo duce dediderant. CICERONIS *mei*, } pugnaſſe Ciceronis filium cum C. Antonio, & uiciſſe, Plutarchus narrat. RE-

[R]ERRI } ad ſenatum. a quo autem referri, cum abeſſent ambo conſules, ad D. Brutum obſidione liberandum profecti? a praetore urbano, qui, abſentibus conſulibus, conſulare munus more maiorum ſuſtinebat; ut ep. 12. lib. x. fam. TEMPVS *turbulentiſſimum* } cum inter Antonium, & duces reip. pugna exſpectaretur, D. Bruto uix iam Mutinae ſuſtinente. HONOS } ſupplicationes ſignificari conſtat. IVSTVS, } quia rem ſupplicationibus dignam geſſiſſes. DIIS *immortalibus* } quorum ad templa, gratias acturus pro re bene geſta, ſupplex populus accedebat. ep. 18. l. xi. Tuo, inquit, nomine gratulationem ad omnia deorum templa fecimus. ECCE *tibi* } Tibi, ornatus gratia, poſuit, ut alibi ſaepe. Sic, At tibi, dixit, epiſt. 2. lib. 9. fam. SERVILIO } M. Seruilio, de quo ep. 7. lib. xII. fam. CORNVTO } praetori urbano, de quo ep. 12. lib. x. fam. MAGNA *admiratio*, } nam ſi proconſul C. Antonius, cur aduerſus eum pugnauit Brutus? ſin recte Brutus; cur proconſul Antonius uocetur? DOLABELLA *imperator*: } qui Trebonium occiderat. nec enim, qui remp. oppugnant, ullo honore digni ſunt. ANTONIVM } eundem Caium ſignificat. DIGNITATIS *tuae* } quia, ſi proconſul eſt Antonius; tantum abeſt, ut laudandus ſis, ut etiam reprehendendus, quod contra proconſulem arma ceperis. INCREBVISSET } de inſcriptione illa, Antonius proconſul. OFFENDISSET; } quia litteras C. Antonii cum illa inſcriptione attuliſſet. MVLTA } dixi, cur illa mihi non probaretur inſcriptio. SEXTIVS } P. Sextius, pro quo exſtat Ciceronis oratio. CAVSSAE } cauſſam appellat id, quod agitur, ut alibi quoque. SVVM *filium*, } qui erat in caſtris Bruti. LABEO } Seguliae gentis cognomen. COGERE } exprimere, obtinere. PROBABAT. } quod alibi dicit, fidem facere, pro, perſuadere. CVI *parcimus*? } Bruti conſilium reprehendit, qui C. Antonio parcendum putabat. NAM *quid intereſt* } aeque hoſtes reip. ſunt tres Antonii fratres, Marcus, Caius, Lucius, ut Dolabella, quem bello perſequendum ſtatuimus. DVRI *fuimus* } cum eum, tamquam hoſtem, armis perſequendum decreuimus. RES *ipſa* } quia tum a Dolabella, tum a tribus Antoniis imminere ſummum reip. periculum omnes uidebant. AVCTORITATE } auctoritas eſt opinio quaedam ſapientiae, atque uirtutis, aetate, rebus geſtis, honoribuſq. parta. DEFENDAM } amicitiae cauſſa. NON *relinquam meam*. } quia meliorem puto. DISSOLVTVM } nimiam clementiam, reip. periculoſam, cui dixit iam non eſſe locum his rebus, & his temporibus. INDVCES } C. Antonium, qui uenerat in Bruti poteſtatem, ſignificat. VEHEMENS } acrior. laudat moderationem, ſed ita, ne ducibus parcatur: ut moderatio ſit, quod ad milites tantum, qui ſe dediderant, pertinet, quibus ignoſcendum cenſet. nam ducibus, qui nefarium bellum comparauerint, parcendum negat. IMITATIONEM *tui*. } ſic ad Lentulum, ep. 7. lib. I. fam. Lentulum noſtrum in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac praeſtantior diſciplina. MAXIMEQ. *mirabiles*. } litterae mirabiles, mihi quidem non ualde ſatisfacit, nec uſitatum puto. quod ſi, Litterae plenae rerum nouarum, maximeq. mirabilium, legas; tum uero non loquendi modo genus, uerum ipſa quoque ſententia mirifice ſatisfaciet. Ac uideo ita ſcriptum eſſe in libro Paulli Magnuli: quo in libro ſolebat ille (quod ex ipſo, cum uiueret, audierim) miniatulis litteris ea notare, quae in antiquis exemplaribus, contra quam eſſet in impreſſis, animaduerterat. DOLABELLAM } P. Cornelius Dolabella, Ciceronis antea gener, cum aliquandiu bonum ciuem ſimulaſſet, ut etiam columnam illam, Caeſari erectam, euerteret; ad extremum, corruptus ab Antonio, reip. cauſſam deſeruit; &, Syriae adminiſtratione a populo accepta, uictus a Caſſio, & Laodiceae oppreſſus, ſeruo ſuo ceruicem feriendam praebuit. Haec ex hiſtoria. quae auctoritatibus ſingula confirmare, putidum uidetur. Vnum addam, patricius fuerit, an plebeius, in dubium uocari poſſe. uerum dubitationem prorſus omnem tollit Dio; qui, tranſiſſe illum ad plebem, lib. 42. tradit. Suſpicari fortaſſe aliquis poſſet, Dolabellam ex Cornelio Liuium eſſe factum, mutato gentis nomine Liuiae teſtamento; qua de re in epiſtola ad Atticum 8. lib. 7. ideoq., cum Liuij eſſent plebeij, tribunum pl. fieri potuiſſe. ſed inuenio illum Cornelium, non Liuium, aliquot annis poſt epiſtolam illam a Cicerone de Liuiae teſtamento ſcriptam. nam epiſt. 36. lib. xIII. P. Cornelium uocari dicit eum, qui Dolabellae beneficio ciuitate a Caeſare, uicto iam Pompeio, donatus erat. & Dio eo, quo diximus, loco, P. Cornelium Dolabellam, neque praenomine, neque nomine, neque cognomine immutato, tribunum pl. appellat, ut fortaſſe a Cornelio aliquo ſit adoptatus. EX *Aſia fugere* } ex Aſia cedentem Dolabellam, & in urbem Laodiceam receptum, C. Caſſius, cui Dolabellae oppugnandi curam ſenatus mandauerat, cum xII. legionibus obſedit. Appianus. CVM *tu eo* } dictum paullo durius uideri poteſt: cum neque Cicero ipſe eodem modo locutus alibi ſit, neque quiſquam, quod ſciam, de ijs, qui optime Latine ſcripſiſſe exiſtimantur. at ſi, Eo haberes, ita accipias, quaſi, prope eum locum haberes; ferri fortaſſe poſſet: ut genus loquendi, quale illud, ſit, cum dicebant, Eſſe ad urbem, hoc eſt eſſe prope urbem. APOLLONIA, *Dyrrhachioq*. } ubi ſuas copias eo conſilio Brutus continuerat, ut, ſi forte Antonius ad Mutinam exercitum reip. fugaſſet, quamprimum eas in Italiam ad tuendam remp. poſſet traijcere. ANTONII } Marci; quem D. Brutus Mutina, ubi ab eo per aliquot menſes obſeſſus fuerat, erumpens, & cum eo Panſa, & Hirtius conſules, adhibito Octauiano, acie fuderunt. POPVLI *Romani uictoria* } ciuis enim loco Antonius non erat, hoſtis iam a ſenatu iudicatus. SCELERATISSIMO *hoſti* } Dolabellam quoque ſenatus in hoſtium numerum retulerat. itaque cum dixerit, Hoſti, uere dixit: cum, Sceleratiſſimo, deprompſit maledictum ex ipſius peſſime factis, ac praecipue ex C. Trebonii caede; quem Smyrnae, noctu ſubito aduentu oppreſſum, occiderat. infra quoque ſcelus ei attribuit, cum ait: Vt ſceleris poenas perſoluat. LVDIBRIO } qui ſe putaret cum quinque legionibus populi Romani imperium turbare poſſe. TVA *dignitate*, } dignitas eſt in ijs, qui uel ſummos magiſtratus adminiſtrarunt, uel maximas res pro patria geſſerũt. primũ illud, ut opinor, Cic. nõ ſpectauit, cũ dixit, dignitas: quos. n. magiſtratus Brutus geſſerat?

ſerat? praeturam ille quidem, ſed & a Caeſare datam, nec tamen omnem in ciuitate. nã poſt idus Martias, paucis interiectis diebus, metu Antonij, plebiſq. ab eo concitatae, urbe exceſſit: ut per nouem menſes integros minime praeturam in urbe exercuerit. alterum igitur, de meritis in remp. ſignificaſſe potius uidetur, cum eius, qui ciues ſuos a tyrannide uindicaſſet, dignitas poſtularet, ut idem hoſtem populi Romani bello peteret. DE *Antonijs* } illam ſeditionem concitauit C. Antonius Marci frater, cum eſſet in poteſtate Bruti. itaque explano, De Antonijs, de partibus Antonianorum fratrum ſubleuandis. Quod autem infert, Magis mihi probatur militum ſeueritas, quam tua; ſignificat id, quod a Dione ſcriptum legimus; cum milites ipſi, qui ſeditionem fecerant, ut delictum ſuum quodam modo corrigerent, ſeditionis auctores occiderunt, quaeſtoremq. etiã & legatos C. Antonij ad necem depopoſcerunt: quos Brutus, ad clementiam magis, quam ad ſeueritatem, propenſus, nauibus impoſitos, quaſi mox mari demerſurus, male de ſe meritos tamen ſeruauit: ipſiq. etiam Antonio, cuius opera bis iam conflata ſeditio erat, iterum pepercit. Miror autem, quid ſibi uoluerint, qui hoc loco pro Antoniis Catonios, & nullo ſenſu, & contra ueterum librorum fidem, repoſuerunt. BENEVOLENTIAM *exercitus*, } Credo, cum auctores ſeditionis occiderunt, quo beneuolentiam erga Brutum declararent. PROVIDISSE } operam dediſſe, & a ſenatu impetraſſe, ut decreta noſtra ne exſpectares, ipſe ad arbitrium tuum, uti res poſcere uideretur, bellum adminiſtrares. VT *nunc iudico*, } quia uideo, ex ijs rebus, quas geres, multum acceſſurum ad dignitatem tuam. tunc id eſſe e rep. intelligebam, nunc e tua etiam dignitate iudico futurum; cũ ita te & copijs inſtructum, & animo paratum uideam, ut & remp. in libertatem uindicare, & te ipſum laudibus illuſtrare poſſis. MAXIMO *otio* } ita ueteres libri, ſine dubio mendoſe. quid enim elicitur ſententiae? ego mallẽ, Maximo animo, non omnino procul a uetere ſcriptura. nam ſi, animo, tribus dumtaxat litteris linea ſuperimpoſita, ſcribas, ſic, aĩo; neque contra conſuetudinem facias, & facilem fuiſſe ex, animo, in, otio, mutationem, facile perſpicias. ANTONIOS, } tres fratres, Marcum, Caium, Lucium: qui ut hoſtes a ſenatu iudicarentur, maxime Ciceronis opera eſt perfectum. NEQVE *clementiae tuae concedo.* } neque concedo, clementior ut ipſe ſis, quam ego ſum. INANEM *ſpeciem* } eſt enim clementia ſpecie quidem praeclara, ſed re ipſa nonnumquam pernicioſa. qui enim ita ſunt perditi, ut ne beneficio quidem affecti prauitatem mentis exſuere poſſint, praeſtat eos tollere, quam ſeruare. Brutus tamen, cum C. Antonio de concitata ſeditione pepercißet, iterum ei, in eiuſdem culpae crimine deprehenſo, ueniam tribuit. MIHI *quidem &c.* } quod in epiſtola ad Atticum Graece dixit, *βεβίωται*; hic Latine, Plautinis uerbis, acta aetas eſt. & inter illum locum, & hunc aliquantum eſt in ſententia ſimilitudinis. ibi enim, Mihi quidem *βεβίωται*; uiderint iuuenes: hic,

,, Mihi quidem aetas acta ferme eſt; tua iſtuc refert maxime.

emendandi autem ſunt, qui typis impreſſi circumferuntur, Plautini libri. nam, ut in ijs nunc omnibus legitur,

" Mihi quidem aetas acta eſt; tua iſtuc refert maxime; uerſus neque iambicus eſſe, neque trochaicus poteſt. itaque dictio, ferme, illuc eſt ex hoc Ciceronis loco transferenda. SENATVS *ducem* } ſe ipſum deſignat: cuius fuit in ſenatu ſingularis auctoritas. EX *oraculo* } uere. nam, ut Cicero futurum prouidit, ita cecidit. in quo ſingularem illius prudentiam licet agnoſcere. Cauſſae autem, in quas intuens mouebatur, ut aſſiduis, & in eam ſententiam accuratiſſime ſcriptis litteris Brutum in Italiam accerſeret, huiuſmodi ferme erant. Imminebat M. Antonius libertati, pecunijs, quas de templo Opis abſtulerat, & legionibus, quas e Macedonia in Italiam euocauerat, inſtructus. praeſidium reip. in quattuor maxime hominibus erat, in D. Bruto, qui Galliam ciſalpinam, a ſenatu datam, adminiſtrabat; in adoleſcente Octauiano, qui priuato conſilio exercitum comparauerat; in conſulibus, Panſa, & Hirtio, qui, delectu acerrime habito, eas collegerant copias, quae ad impetus Antonij reprimendos ſufficere uideretur. Quid igitur erat, cur Brutum Cicero, quaſi publicae cauſſae diffidens, tam ſaepe, tamq. uehementer, ut in Italiã ueniret, hortaretur? Primum incertos belli caſus, Martemq. communem extimeſcebat: itaque, ſi quid accideret, adeſſe Brutum, quo ciuitas, perditis rebus, tamquam ad arcem, confugeret, exoptabat. deinde non admodum erat, cur ab ipſis ducibus confideret. D. Brutus bene ille quidem de rep. ſentiebat; nec erat quidquã de illius uoluntate dubitandũ: ſed eius exercitus etſi numero ampliſſimus, firmitate tamen erat exiguus; quippe qui magnam partem ex tironibus conſtaret. tres reliqui ſuſpecti eſſe poterant, Octauius, quod eſſet a C. Caeſare adoptatus, quodq. ueteranis fere Caeſaris militibus uteretur; Panſa & Hirtius, quod Caeſarianas partes ciuili bello ſemper fouiſſent, & a Caeſare magnis beneficijs ornati, percuſſores illius Brutum & Caſſium, libertatis auctores, nequaquam amare poſſent. atque hanc animi uoluntatem Panſa, diuturna ſimulatione obtectam, aperuit ultimo uitae die; cum ex illis uulneribus iam iamq. moriens, quae aduerſus Antonium pugnans accepiſſe pro rep. ac libertate uidebatur, Octauium, lectulo aſſiſtentem, multis uerbis eſt cohortatus, ut, quoniam, quidquid reſp. uirium habuerat, totum id ad ipſum unũ, profligato Antonio, conſulibus interfectis, infirmo D. Bruti exercitu, belli fortuna contuliſſet, occaſionẽ uteretur, & de patris ulciſcenda nece conſilium ſuſciperet. Siue igitur Antonius uiciſſet, praecauendum erat, ne uacuam ac deſtitutam in remp. uictor irrueret: quod malum Bruti praeſentis exercitus arcere poterat: ſiue, ut uinceretur, caſus tuliſſet; id ipſum plane, quod euenit, Cicero metuebat; ne non ſatis in ijs eſſet conſtantiae, ac fidei, quibus ipſa ſe reſp. neceſſitate coacta commiſerat. Vere igitur dixit, Haec ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. aduentum enim ſuum in Italiam Brutus ita diſtulit, ut ſpatium Antonio & Octauio dederit coeundae in publicam perniciem ſocietatis,

Cicero

Cicero S. D. Bruto 7.

NOSTRAE *res meliori loco uidebantur, ſcripta enim ad te certo ſcio, quae geſta ſunt. Quales tibi ſaepe ſcripſi, conſules tales exſtiterunt. Caeſaris uero pueri mirifica indoles uirtutis. utinam tam facile eum florentem & honoribus, & gratia regere, ac tenere poſſimus, quã facile adhuc tenuimus. eſt omnino illud difficilius: ſed tamen non diffidimus. perſuaſum eſt enim adoleſcenti, & maxime per me, eius opera nos eſſe ſaluos, & certe, niſi is Antonium ab urbe auertiſset, perijſſent omnia. triduo uero, aut quatriduo ante hanc rẽ pulcherrimam, timore quodam perculſa ciuitas tota ad te ſe cum coniugibus, & liberis effundebat: eadem recreata ad* VII. *Kal. Mai. te huc uenire, quam ſe ad te ire, malebat. quo quidem die magnorum meorum laborum, multarumq. uigiliarum fructum cepi maximum ſi modo eſt aliquis fructus ex ſolida, ueraq. gloria. nam tantae multitudinis, quantum capit urbs noſtra, concurſus eſt ad me factus. ea cum uſque in Capitolium deductus, maximo clamore, atque plauſu in Roſtris collocatus ſum. nihil eſt in me inane; neque enim debet: ſed tamen omnium ordinum conſenſus, gratiarum actio, gratulatioq. me commouet: propterea quod, popularem me eſſe in populi ſalute, praeclarum eſt. Sed haec te malo ab alijs audire. Me uelim de tuis rebus, conſilijsq. facias diligentiſſime certiorem: illudq. conſideres, ne tua liberalitas diſſolutior uideatur. ſic ſentit ſenatus, ſic populus R. nullos umquam hoſtes digniores omni ſupplicio fuiſſe, quam ciues, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt. quos quidem ego omnibus ſententijs ulciſcor, & perſequor, omnibus bonis approbantibus. tu quid de hac re ſentias, tui iudicij eſt. ego ſic ſentio, triũ fratrum unam, & eandem eſse cauſsam. Conſules duos bonos quidem, ſed dumtaxat bonos, amiſimus. Hirtius quidem in ipſa uictoria occidit, cum paucis diebus magno proelio ante uiciſſet. nam Panſa fugerat, uulneribus acceptis, quae ferre non potuit. reliquias hoſtium Brutus perſequitur, & Caeſar. hoſtes autem omnes iudicati, qui M. Antonij ſectam ſecuti ſunt. itaque id S. C. plerique interpretantur etiam ad tuos ſiue captiuos, ſiue dediticios pertinere. equidem nihil deſſerui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem; quod ita ſtatueram, a te cognoſcere cauſsam eius ſenatum oportere. x. kal. Mai.*

EXPLANATIO

Panſa conſule, Hirtio interfecto.

GESTA *ſunt.* ʒ ad Mutinam; cum duo conſules, Panſa & Hirtius, & pro praetore Caeſar Octauianus cum Antonio pugnarunt. SAEPE *ſcripſi* ʒ fortaſſe, quod eorum uoluntatem ſuſpectam haberet M. Brutus; qui eos C. Caeſaris, olim contra remp. pugnantis, in praeſidijs fuiſſe meminiſſet. INDOLES *uirtutis.* ʒ uirtutem enim uiris attribuimus, indolem pueris, & adoleſcentibus. & quamquam Octauianus e pueris iam exceſſiſſet, cum annum aetatis, ut Velleius lib. II. & Tacitus lib. XIII. ſcripſerunt, undeuiceſimum tunc ageret; tamen ad earum rerum, quas contra Antoniũ pro rep. geſſerat, maiorem admirationem ſaepe puerum Cicero appellat, ut in epiſtola ad Cornificium: Puer egregius praeſidium ſibi primum, & nobis, deinde ſummae reip. comparauit. Et in alia ad D. Brutum: Ne adoleſcentẽ, uel puerum potius Caeſarem iudices temere feciſſe. & Philippica IV. Laudo, laudo uos Quirites, cum gratiſſimis animis proſequimini nomen clariſſimi adoleſcentis, uel pueri potius. HONORIBVS ʒ non praeſentibus: magiſtratum enim nullum adhuc gerebat, tantum erat pro praetore: ſed ijs, quos, uideo fore, ut optime de rep. meritus aſſequatur. GRATIA ʒ quia nihil extraordinarium in libera ciuitate ſperare quiſquam poteſt, niſi gratia ualeat. recte igitur honores, & gratiam coniunxit: quod utrunque animos facere poteſt male cogitanti. GRATIA, ʒ ex amicitijs propinquitatibus, clientelis Caeſaris mortui collecta. PERSVASVM *eſt* ʒ hoc illi perſuaſum non eſſe, magis e rep. fuiſſet. haec enim illum ad immoderatam potentiae cupiditatem exſtulit opinio. ANTONIVM ʒ cum Macedonicis legionibus Brundiſio redeuntem. fam. lib. 12. epiſt. 25. & ad Att. epiſt. 7. lib. 16. & Phil. III. IV. V. XIII. & XIV. ANTE *hanc rem pulcherrimam* ʒ ante proelium Mutinenſe. *Effundebat:* cum ad te in Macedoniam traijcere decreuiſſet, ſi Antonius pugna uiciſſet. Idem ſcribit ad C. Caſſium his uerbis. Brutus Mutinae uix iam ſuſtinebat: qui ſi conſeruatus erit, uicinus: ſin; quod dij omen auertant, omnis omnium curſus eſt ad uos. AD XII. *kal. Maij:* ʒ quo die de profligatis Antonij copijs nuncium accepit. IN *Capitolium* ʒ ut Ioui Opt. Max. propter uictoriam gratias agerem. IN *roſtris collocatus* ʒ ut inde Panſae litteras de uictoria recitaret. quod ab ipſo factum tradit Appianus lib. III. Illud addo, de Roſtris uerba facere priuato cuiquam non licuiſſe, niſi magiſtratus ei concionem daret. *Collocatus* igitur, concione a magiſtratu data. GRATIARVM *actio,* ʒ quod eo auctore bellum contra M. Antonium decretum ſuſceptumq. eſſet, ut Philippicae orationes declarant. POPVLAREM *me eſſe* ʒ quod alioqui in malam partem accipi ſoleret. nam fere ad ſeditiones excitandas, & ſtatum reip. perturbandum, populi ſtudium quaerebatur. ſed, popularem eſſe in populi ſalute, praeclarum eſt: ut ipſe in quadam epiſtola, Facti iam ſumus in re ſalutari populares. LIBERALITAS ʒ liberalitatem poſuit pro clementia: quia capto C. Antonio, & ſeditiones concitanti, Brutus tamen pepercerat. quem ut occideret, dicitur a Cicerone litteras accepiſſe,

piſſe, ut apud Plutarchum legimus. Vnam *& eandem eſſe cauſsam.* } hoſtium loco omnes pariter eſſe habendos. quod ſi ita eſt, cur tu C. Antonium ſeruas? cum ipſi Marcum & Lucium, eius fratres, armis perſequamur. Consvles *duos* } Hirtium & Panſam. Dvmtaxat *bonos:* } non etiam fortes & ſtrenuos: quoniam uterque ceciderat. bonos autem, bene ſentientes. Hirtivs *quidem* } corrigit quod dixerat, Dumtaxat bonos: ſed corrigit tantum modo quod ad Hirtium attinet. Fvgerat: } Bononiam. Appianus. Ferre *non potuit* } ideo bonus magis, quam fortis. Persequitvr, } lentius tamen, quam oportuit: quod habuit ſpatium Antonius ſui recreandi. uide infra, & epiſt. fam. 173. Sive *captiuos, ſiue dediticios,* } rurſus ad C. Antonium redit. fuit enim grauiſſimum Ciceronis odium in Antonios. Adiungit autem, Siue dediticios, quia non proelio captus erat C. Antonius a Bruto, ſed ſe ipſe dedide-rat. leniores autem in dediticios, quam in captiuos, debemus eſſe. ſed omnium eandem eſſe cauſſam Cicero uolebat, odio uidelicet permotus: quod tamen diſſimulat duobus modis, primum, cum interpretationem illam alijs adſcribit; deinde, cum infert, Nihil differui durius.

Brutus S. D. Cicero. 8.

Qvanta ſim laetitia affectus, cognitis rebus Bruti noſtri, & conſulum, facilius eſt tibi exiſtimare, quam mihi ſcribere. cum alia laudo, & gaudeo accidiſſe, tum quod Bruti eruptio non ſolum ipſi ſalutaris fuit, ſed etiam maximo ad uictoriam adiumento. Quod ſcribis, trium Antoniorum unam atque eandem cauſſam eſſe; quid ego ſentiam, mei iudicij eſſe: ſtatuo nihil, niſi hoc; ſenatus aut populi R. iudicium eſſe de ijs ciuibus, qui pugnantes non interierunt. At hoc ipſum, inquies, inique facis, qui hoſtilis animi in remp. homines ciues appelles. Immo iuſtiſſime. quod enim non dum ſenatus cenſuit, nec populus R. iuſſit, arroganter non praeiudico, neque reuoco ad arbitrium meum illud quidem non muto, quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque diſſolute quidquam remiſi; habuiq. in mea poteſtate, quo ad bellum fuit. multo quidem honeſtius iudico, magiſq. quod concedere poſsit reſp. miſerorum fortunam nō inſectari, quam infinita tribuere potentibus, quae cupiditatem, & arrogantiam incendere poſſint. qua in re, Cicero, uir optime, ac fortiſſime, mihiq. merito & meo nomine, & reip. cariſſime, nimis credere uideris ſpei tuae, ſtatimque, ut quiſque aliquid recte fecerit, omnia dare, ac permittere: quaſi non liceat traduci ad mala conſilia corruptum largitionibus animum. quae tua eſt humanitas, aequo animo te moneri patieris, praeſertim de communi ſalute: facies tamen, quod tibi uiſum fuerit: etiam ego, cum me docueris. nunc Cicero, nunc agendum eſt, ne fruſtra oppreſſum eſſe Antonium gauiſi ſimus; neu ſemper primi cuiuſque mali excidendi cauſſa ſit, ut aliud renaſcatur ille peius. nihil iam neque opinantibus, aut patientibus nobis aduerſi euenire poteſt, in quo non cum omnium culpa, tum praecipue tua futura ſit, cuius tantam auctoritatem ſenatus ac populus R. non ſolum eſſe patitur, ſed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate unius eſſe poteſt: quam tu non ſolum bene ſentiendo, ſed etiam prudenter tueri debes. prudentia porro, quae tibi ſupereſt, nulla abs te deſideratur, niſi modus in tribuendis honoribus. alia omnia ſic adſunt, ut cum quolibet antiquorum comparari poſſint tuae uirtutes. unum hoc, grato animo, liberaliq. profectum, cautiorem, ac moderatiorem liberalitatem deſiderat. nihil enim ſenatus cuiquam dare debet, quo male cogitantibus exemplo, aut praeſidio ſit. itaque timeo, de conſulatu, ne Caeſar tuus altius ſe adſcendiſſe putet decretis tuis, quam inde, ſi conſul factus ſit, deſcenſurum. quod ſi Antonius ab alio relictum regni inſtrumentum occaſionem regnandi habuit: quonam animo fore putas, ſi quis, auctore non tyranno interfecto, ſed ipſo ſenatu, putat ſe imperia quaelibet concupiſcere poſſe? quare tum & facilitatem, & prouidentiam laudabo tuam, cum exploratum habere coepero, Caeſarem honoribus, quos acceperit, extraordinarijs fore contentum. alienae, igitur, inquies, culpae me reum facies? prorſus alienae; ſi prouideri potuit, ne exiſteret. quod utinam inſpectare poſsis timorem de illa meum. His litteris ſcriptis, te conſulem factum audiuimus. tum uero incipiam proponere mihi remp. iuſtam, & iam ſuis nitentem uiribus, ſi iſtuc uidero. Filius ualet, & in Macedoniam cum equitatu praemiſſus eſt. Idibus Mai. ex caſtris.

EXPLANATIO

Nullis conſulibus, caeſis Panſa & Hirtio.

Brvti *noſtri, & conſulum,* } Decimi Bruti, & Hirtij, & Panſae, conſulum; qui Antonium pugna uicerant. & obſeruandum, cum eius particeps uictoriae Caeſar Octauianus fuiſſet, tamen hic a Bruto non nominatum; qui eum & ut Caeſaris filium odio proſequeretur, & pugnare contra Antonium nō tam pro rep. ut uidebatur, quam priuatae potentiae cauſſa ſuſpicaretur. quam ſuſpicionem res ipſa dein de comprobauit. Ivdicivm *eſſe de ijs ciuibus,* } ad ſenatum, aut ad populum R. ſpectare, ut iudicet de ijs ciuibus, qui M. Antonium in bello ſecuti, pugnantes non interierint. itaque ego de C. Antonio, qui in mea poteſtate eſt, per me ipſe non ſtatuam: ſed ſenatui, aut populo Rom. iudicandum relinquam. Qvod *enim non ſenatus cenſuit,* } cur ego in C. Antonium durius aliquid ſtatuam, cum id ſenatus aut populi

populi R. iudicium eſſe debeat? iuſtiſſime igitur facio, cum in eum, ut in hoſtem, non animaduerto: ſiquidem ſenatui, aut populo R. ſuam poteſtatem praeripere non debeo. Res *non coegit*, § Non accidit, ut ego eum occiderem: quoniam ſe ipſe mihi, eiusq. legio tradidit. Qvidqvam *eripui*: § hoc ideo dicit, quia ornamenta militaria illi reliquerat. Plutarchus. Dissolvte: § neque crudelis in eripiendo fui, neque diſſolutus in remittendo: cuſtodiui enim illum diligenter. Qvoad *bellum fuit*: § in Italia. quaſi nunc, M. Antonio deuicto, belliq. timore ſublato, de Caio dimittendo, aut certe Romam mittendo Brutus cogitet. quem tamen non multo poſt, cum de Ciceronis & Decimi Bruti nece cognouiſſet, occidi iuſſit. Plutarchus. Tribvere *potentibus*, § aculeus in Ciceronem, qui Octauianum honoribus extraordinarijs ornabat. Quod autem pro, potentibus, in Beſſarionis antiquo libro ſcriptum eſt, petentibus; reſpuo. nam tum in uoce, potentibus, Bruti, de libertate admodum timentis, animus magis exprimitur: tum relatio illa, miſerorum, & potentibus, uim in ſententia, concinnitatem habet in uerbis. Cvpiditatem, *& arrogantiam* § cupiditas & de bonis, & de improbis hominibus uſurpatur: ipſa per ſe neque turpitudinem habet, neque laudem. addit igitur, Et arrogantiam; quod poteſt aliquis cupere, quae non licet, neque tamen ea per arrogantiam occupare. Tradvci *ad mala conſilia* § uerus uates de Octauiano. Largitionibvs: § honoribus, qui ſupra modum deferantur: quibus, etiam qui recte ſentiat, nonnumquam corrumpitur, & deprauatur. ubi enim maiorem aliquam potentiam nacti ſumus, tantum abeſt ut humilia cogitemus, ut etiam ad altiora animum extollamus. Eſt autem hic largitio, in tribuendis honoribus nimia liberalitas. nam largitio pecuniae locum hic habere non uidetur. Nev *ſemper &c.* § hoc dicit. Caeſarem occidimus; ſed regiam poteſtatem M. Antonius, Caeſare nequior, aſſumpſit. ita uidendum eſt, ne, dum in Antonio tollendo ſumus, haec ſit cauſſa, ut Octauianus, potentia elatus, Antonio peior exiſtat. Neqve *opinantibus, aut patientibus nobis* § ſiue id nobis non opinantibus, ſiue patiẽtibus euenerit. aeque enim nobis uitio dabitur. Et aduerte, hanc loquendi conſuetudinem ueteres adamaſſe, ut libentius dicerent, Neque opinanti, quam, non opinanti; ut exemplis intelligitur. Qvanta *maxima* § antiqua locutio, ut de oratore lib. 1. M. Cato eloquentia tanta fuit, quantam illa tẽpora, atque illa aetas ferre maximã potuit. Dixit etiam Celſus, bonus latinitatis auctor: Vt tumor, quantus maximus eſſe poteſt, ſe oſtendat. Et ipſe Brutus infra, ep. 20. Sed *etiam prudenter* § ſubaudi, ſentiendo. poteſt enim aliquis bene ſentire, nec tamen prudenter. quod obiectum eſt Ciceroni; quaſi, cum in remp. optime fuerit animatus, ei tamen male conſuluerit, quia nimis extulit Octauianum. Tvae *uirtutes* § In Beſſarionis libro, Tuae uirtutis, uideo ſcriptum eſſe, & coniungi cum ſequentibus: ut ſit, Tuae uirtutis unum hoc. Mihi; ut dicam, quod ſentio; neque ſcriptura uetus, neque impreſſis libris recepta ſatis probatur. uetere quid ſignificetur, non uideo. recens primum non caret ſuſpicione mendi, quod ab antiqua diſcrepat: deinde occurrit animo quiddam fortaſſe probabilius. periodum enim libentius ita concluderem; Alia omnia ſic ad ſunt, ut cum quolibet antiquorum comparari poſſint. Tuae uirtutes, additũ fortaſſe eſt, ut, quaenam eſſent illa, quae cum quolibet antiquorum comparari poſſent, exponeretur. Grato *animo, liberaliq. profectum*, § Laudem cum turpitudine coniungit, quo ſit reprehenſio tolerabilior: quod ingenij, atque artis eſt. Et in cohortationibus, praeceptum Ciceronis eſt in epiſtola ad Trebonium, ut laudes eum, quem cohortere. ſic Brutus Ciceronem primum laudat ut gratum & liberalem, deinde reprehendit ut minus cautum, nec ſatis in tribuendis honoribus moderatum. nam ex Ciceronis ſententia ſenatus & lictores, & cetera imperij ornamenta, nomen propraetoris, dignitatem ſenatoriam, ſententiae praetorio loco dicendae poteſtatem Octauiano decreuerat: poſt uictoriam autem Mutinenſem quinquaginta dierum ſupplicationes. Philippica v. & xiv. & Plutarchus. Exemplo, *aut praeſidio* § utrumque refertur ad illud, Male cogitantibus: ut tamen, male cogitantibus, ambigue dictum ſit, hoc ſenſu: *Exemplo*, male cogitantibus ijs, qui cum dari aliquid a ſenatu, contra quam legibus & more maiorum liceat, uiderunt, incendi facile poſſunt, ut eadem concupiſcant: *Praeſidio*, ei, qui accepit a ſenatu, male cogitanti. Itaqve *timeo &c.* § ſenſus hic eſt. cum ueſtris decretis honorem propraetoris contra leges habuerit; uereor, ne putet ſe altius adſcendiſſe, cum ad hos extraordinarios honores adſcendit, quam ſit adſcenſurus, ſi inde ad conſulatum adſcenderit. plus enim eſt ex priuato loco ad praetorium adſcendere, quam ex praetorio ad conſularem; cum praeſertim Octauius annum ageret xix, cum praetorum iura conſecutus eſt. timeo, inquit, ne plus putet eſſe, quod iam habet, quam quod habendum reſtat; ideoq. in conſulatus cupiditatem facile ueniat. quod ita contigit. nam Octauius, conſulibus ad Mutinam occiſis, conſul fieri uoluit: quod cum non impetraſſet, iratus quaſi ob ignominiam, prodita reip. cauſſa cum Antonio ac Lepido ſocietatem iniuit. placet igitur legi, adſcenſurum, pro deſcenſurum. alioqui cum ſatis erit perplexa, tum inepta quoque uidebitur ſententia. Non *tyranno*, § regnandi enim inſtrumenta facilius arripimus, ſi a ſenatu deferuntur. quod de Octauiano timendum eſt; quam ſi a tyranno relinquantur: qua occaſione uſus eſt Antonius. Interfecto: § non ſolum tyranno, quem imitari turpe fuit, ſed eo tyranno, qui eſt interfectus; cuius exitum timere debuit Antonius. duae igitur dictiones, *Tyranno interfecto*, altera turpitudinem, altera periculum deſignat. Imperia *quaelibet* § quae reſtant; praeturam ipſam, conſulatum, atque adeo dictaturam. Facilitatem § in tribuendis honoribus. Providentiam: § ad futura diſpicienda. putas enim Caeſarem extraordinarijs honoribus, quos illi decreuiſtis, fore contentum. Te *conſulem factum* § ſcribit Appianus, Ciceronem in ſenatu conſuluiſſe, ut amiſſis conſulibus Octauianus ſurrogaretur, eiq. deinde aliquis collega adderetur, qui adoleſcentiam illius quaſi magiſter regere & moderari poſſet: ſenatum affecti aetati aetate hominis ineptam ambitionẽ riſiſſe. ſatis enim pa-

tuit, quoſpectaret. FILIVS } filium Ciceronis, qui Athenis philoſophiae operam dabat, Brutus ſecum abduxit, & equitibus praefecit.fam.lib.12.epiſt.14. Dio, Plutarchus.

Cicero S. D. Bruto 9.

AD v.Kal.Mai.cum de iis,qui hoſtes indicati ſunt bello perſequendis ſententiae dicerentur, dixit Seruilius etiam de Ventidio, & ut Caſſius perſequeretur Dolabellam. cui cum eßem aſſenſus, decreui hoc amplius, ut tu, ſi arbitrarere vtile, exq. rep. eſſe, perſequerere Dolabellam bello: ſi minus id commodo reip. facere poſſes, ſiue non exiſtimares e rep. eße, ut in iiſdem locis exercitum contineres. nihil bonificentius potuit facere ſenatus, quam ut tuum eſſet iudicium, quid tibi maxime conducere reip. uideretur. equidem ſic ſentio: ſi manum habet, ſi caſtra, ſi ubi conſiſtat vſpiam Dolabella; ad finem, & ad dignitatem tuam pertinere, eum perſequi. De caſſii noſtri copiis nihil ſciebamus. neque enim ab ipſo vllae litterae: neque nũciabatur quidquã, quod pro certo haberemus. quantopere autem interſit, opprimi Dolabellam, profecto intelligis; tum ut ſceleris poenas perſoluat; tum ne ſit, quo ſe latronum duces ex Mutinenſi fuga conferant. atque hoc mihi iam ante placuiſſe, potes ex ſuperioribus meis litteris recordari. quamquam tum & fugae portus erat in tuis caſtris, & ſubſidium ſalutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati, ut ſpero, periculis, in Dolabella opprimendo occupati eſſe debemus. ſed haec cogitabis diligẽtius, ſtatues ſapienter: facies nos, quid conſtitueris, & quid agas, ſi tibi videbitur, certiores. Ciceronem noſtrum in veſtrum collegium cooptari uolo. exiſtimo omnino abſentium rationem ſacerdotum comitiis poſſe haberi. nam etiam factum eſt antea. Caius enim Marius, cũ in Cappadocia eſſet, lege Domitia factus eſt augur: nec, quo minus id poſtea liceret, vlla lex ſanxit. eſt etiam in lege Iulia, quae lex eſt de ſacerdotiis proxima, his verbis: Qui petit, cuius ue ratio habebitur. *aperte indicat, poſſe rationem haberi etiam non praeſentis. hac de re ſcripſi ad eum, ut tuo iudicio uteretur, ſicut in rebus omnibus. tibi autem ſtatuendum eſt de Domitio, & de Catone noſtro. ſed quamuis liceat abſentis rationem haberi, tamen omnia ſunt praeſentibus faciliora. quod ſi ſtatueris in Aſiam tibi eundum, nullo erit ad comitia noſtros accerſendi facultas. omnino, Panſa uiuo, celeriora omnia putabamus. ſtatim enim collegam ſibi ſurrogaſſet: deinde ante praetoria, ſacerdotum comitia fuiſſent. nunc per auſpicia longam moram uideo. dum enim vnius erit patricius magiſtratus, auſpicia ad patres redire non poſſunt. magna ſane perturbatio. tu tota de re quid ſentias, velim me facias certiorem. III. non. Mai.*

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

SERVILIVS *etiam de Ventidio.* } Seruilius Iſaurici filius, is, qui C.Caeſaris collega fuerat in conſulatu: Ventidio Baſſo Mulione, qui ex humili admodum fortuna ad conſulatum eſt euectus. primusq. Romanorum de Parthis triumphum duxit. Gellius lib.XV.cap.4. IISDEM *locis* } ubi eſſes. nam, utrum in Macedonia eſſet, nec ne, fortaſſe ignorabatur. non erat certe, cum epiſtolam proximam ſuperiorem ſcripſit: cum dicat a ſe filium Ciceronis in Macedoniam cum equitatu eſſe praemiſſum. AD *fidem, & ad dignitatem* } cum enim tyrãnum uita priuaſti, quaſi tuam in eo fidem obſtrinxiſti, eodem te in remp. animo ſemper futurum. perſequi igitur miniſtros, imitatoresq. tyranni, qui tyrannum ipſum occideris, tuae fidei uidetur eſſe. *Dignitatem*: in primis.n. hoc te decet, tuisq. praeclare factis dignum eſt. SCELERIS } quia remp. non ſolum deſeruit, ſed etiam oppugnauit: multoq. etiam magis, quia C.Trebonium occiderat. HOC } ut perſequerere Dolabellam bello. TVM: } cum te ad perſequendum Dolabellam litteris hortabar. FVGAE: } bonorum, ſi ad Mutinam ſecunda fortuna uſus eſſet Antonius. VT *ſpero*: } dubitat adhuc, neque ſine cauſſa: nam Antonij equitatus integer paene omnis ex proelio diſceſſerat: praeterea Ventidius ſuas legiones tres cum eo coniunxerat: & habebat ipſe legionem ſecundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem. fam.ep.33.lib.X.& epiſt.10.13.lib.XI. VESTRVM *collegium* } pontificum minorum. pontifex enim erat Brutus. epiſt.19. SACERDOTVM *comitiis*: } ratio creandorum ſacerdotum haec fuit. Creati ſunt a collegio pontificum uſque ad conſules C.Marium, & C.Fimbriam: qui fuit annus ab urbe condita DCL: quo anno Cn. Domitius tribunus pl. lege lata inſtituit, ut populi comitiis crearentur: ut ex oratione II. in Rullum, & ex Suetonio in Nerone cognouimus. rurſus uictor Sulla eorum creandorum poteſtatem, populo ereptam, collegio pontificum reſtituit, ut eſt Dionis hiſtoriarum XXXVII. collegimus. mox Labienus tribunus pl. lege Domitia renouata, ius creationis a pontificibus ad populum tranſtulit, anno ab urbe condita DCXCI. ut ex eodem Dionis loco perſpicuum eſt. Eiuſdem fere ſententiae, nouo aliquo iure adſcripto, legem tulit C. Caeſar dictator. poſtremo conſul M.Antonius, qui triumuir fuit, pontificibus ueterem cooptandi poteſtatem, lege lata, reſtituit, ut apud Dionem legimus lib.XLIV. in extremo. quam tamen a Panſa conſule ſequenti anno eſſe abrogatam, oſtendimus in libro de legibus Romanis, quem propediem edituri ſumus. HABERI *poſſe*: } lex quidem, quae uetaret, non erat: conſuetudo tamen non ferebat. itaque lib.II. ad Atticum, Quoniam, inquit, Nepos proficiſcitur, cuinam auguratus deferatur. Nimirum ſignificat, Nepotis abſentis rationem

haberi

haberi comitijs augurum nõ poſſe. IN *Cappadocia*} quo profectus erat, ſpecie quidem ad uota matri deorum peragenda, re uera ad bellum excitandum. Plutarchus. LEGE *Domitia*} populi comitijs, ut Cn. Domitius tribunus pl. lege ſanxerat. AVGVR:} augures ſacerdotum numero continentur. lex autem Domitia de omnibus ſacerdotijs erat. QVI *petit, cuius ue ratio habebitur,* } qui petit, de praeſentibus eſt: cuius ue ratio habebitur, de abſentibus. DE *Domitio, & de Catone noſtro* } altero L. Domitij Ahenobarbi, altero M. Catonis Vticenſis filio, utroque arctiſſima affinitate Brutum attingente. nam duas Porcias, Vticẽſis filias, alteram Ahenobarbus in matrimonio habuerat, alteram Brutus habebat: ut etiã alio loco diximus. ASIAM } non, quae de tribus orbis partibus una numeratur, ſed, quae prouincia eſt Ciliciae finitima. COLLEGAM *ſibi ſurrogaßet* } locus multis difficultatibus obſtructus: quem tamen, ut ſpero, ita explicabimus, atque aperiemus, ut ad ueritatem nemo non poſſit, aditu patefacto, peruenire. Ac primum illud ponatur, Ciceronem Bruto ſignificare, ut, ſi eundum ſibi ſtatuit in Aſiam, decernat ante de Marco filio, utrum uelit eum ad ſacerdotum comitia Romam uenire, praeſentemq. petere; an in Aſiam una proficiſci. quo ſi proficiſcatur, incõmoda ſequuntur illa. primũ, ſi accerſere eum ad comitia uoluerimus, facultatem nobis omnem auferet locorũ longinquitas. ſin, ut abſens petat, placebit: infirma ſpe nitemur: cũ ſint omnia praeſentibus faciliora, quã abſentibus. Accedit illud, quo maxime Cicero perturbatur, quia, quando futura ſacerdotum comitia ſint, ignorat. nam cũ ea non niſi a conſulibus, aut ab interrege, aut a pontifice maximo haberi poſſint; conſules porro hoc tempore nulli ſint; interrex creari non poſſit; pontifex maximus M. Lepidus ab urbe abſit: ſequitur, ut de comitiorum illorum die prorſus incerta coniectura ſit. quam ob cauſſam de filio accerſendo conſtituere non poteſt. itaque totam rem ad Bruti cõſilium ac prudentiam reijcit. Quod autem dixi, comitia ſacerdotum ſolis cõſulibus habere licuiſſe, aut, ſi conſules non eſſent, interregi; probatur hoc modo. Panſa uiuo, celeriora omnia fuiſſent: mortuo, futurum, ut tardiora ſint, Cicero uidet. cur tardiora? nimirũ quia quae poteſtas ſurrogandorum ſacerdotũ penes conſules erat, ea, ſublatis conſulibus, ad eos magiſtratus, qui ſupererãt, non trãsferebatur. hoc ita eſſe, ſatis, ut opinor, illa uerba declarant: Nunc per auſpicia longam morã uideo. Cum igitur, praeter cõſules, ex ordinarijs magiſtratibus habere ſacerdotum comitia nullus poſſet: ſimile ueri eſt, ab interrege haberi ob eam cauſſam potuiſſe, quod interrex eodem, quo conſules, iure eſſet; utpote qui creandis conſulibus habere comitia poſſet. praetores aũt eodem, quo conſnles, iure non erant. nã, quamuis collegae conſulum dicerentur, minime tamen conſularia comitia, ac ne praetoria quidem, habere poterãt. quod a Meſſalla in libro de auſpicijs traditũ, obſeruauimus. longae igitur morae, quam Cicero timet, haec eſt cauſſa; quod, exſtinctis conſulibus, neq. magiſtratus tũc erat, qui ſacerdotes comitijs rogare poſſet; & interrex toto anno creari a ſenatu nõ poterat. ſic.n. mos maiorũ obtinuerat, ut, cum nullus iam eſſet patricius magiſtratus, tunc demum interrex a ſenatu crearetur. at hoc anno, mortuis Hirtio & Panſa conſulibus, alij tamen ſupererãt patricij magiſtratus, ut praetores, aediles curules. ita nodus erat difficilis: quia neq. praetor, aut aedilis curulis habere ſacerdotum comitia poterat; &, qui potuiſſet, interrex, is ne creari poſſet, eorum cauſſa fiebat. auſpicia.n. quibus eum patres creare ſoliti erant, (nihil enim, neq. publice, neq. priuatim, maioris rei, ſine auſpicijs, apud ueteres gerebatur) redire ad ipſos non poterant, dum uel unus eſſet patricius magiſtratus. exſpectandũ igitur erat, donec patricij magiſtratu, annuo munere eſſent perfuncti. tunc.n. creatus interrex a patricijs ſenatoribus comitia primum conſulibus rogandis, deinde ſacerdotibus habuiſſet. Aut intellige ſic. Comitia primum conſularia interrex habuiſſet, deinde conſules creati ſacerdotum comitia ipſi habuiſſent. quod ſimilitudinem ueritatis maiorem habet: ut interregis una cura de rogandis conſulibus eſſet; conſules deinde reliqua perficerent. Quaeri poteſt; cur, quemadmodum Criſpinus conſul morti proximus, ſecundi belli Punici temporibus, dictatorẽ dixit; ne reſp. ſine conſulibus eſſet, (iam.n. & M. Marcellus, collega ipſius, interfectus erat) itidem Panſa, ſummo in uitae diſcrimine conſtitutus, dictatorem non dixerit; a quo & conſulum, & ſacerdotum, aut ſaltẽ conſulum, qui deinde ſacerdotes rogarent, haberi comitia poſſent. Hanc dubitationem facile tollit hiſtoria. non.n. quo tempore Panſa petijt, creari dictatorem licebat: cum dictatoris nomen M. Antonius conſul funditus iam e rep. ſuſtuliſſet. PANSA *uiuo* } is Bononiae perierat ex uulneribus Mutinenſi proelio acceptis. SVRROGASSET,} in locum Hirtij eodem proelio interfecti. PRAETORIA, } deſignandis inſequẽtis anni praetoribus. de conſularibus comitijs, quae ante praetoria fiebant, ideo nõ meminit, quia deſignati iam erant a C. Caeſare, Parthicum bellum cogitante, qui poſt Hirtium & Panſam conſules eſſent, L. Munatius Plancus, & D. Iunius Brutus. Et praetorijs anteceſſiſſe ſacerdotum comitia, quod deorum immortalium religionẽ rebus humanis aequum eſſet anteponi, uel hic locus perſpicue demonſtrat. SACERDOTVM *comitia* } haec non, ut magiſtratuum, quotannis, ſed, cum ſurrogandus aliquis eſſet in demortui locum, habebantur. PVR *auſpicia* } quae ad patricios magiſtratus pertinebant, nec ad ſenatum, niſi cum ij non eſſent, transferri poterant. VNVS } quaſi dicat, duo nunc ſunt, praetor, & aedilis curulis. patricij.n. magiſtratus dicebantur ij, qui, maiorum aetate, patriciorum cauſſa ex gentibus patricijs erant inſtituti. AD *patres* } non dicit, ad ſenatum, in quem non ſoli patricij, ſed plebeij quoque, in primisq. qui ex equeſtri eſſent ordine, legebantur; ſed, ad patres: quod, a ſolis patricijs ſenatoribus creari interregem, moris eſſet. & quamquam, patres, interdum pro uniuerſo ſenatu uſurpatur; proprie tamen de patricijs dicebatur; quibus aditus in ſenatum initio ſolis patuit. itaque in epiſtola ad Paetum, Ad patres, inquit, cenſeo, reuertare: plebeij quam fuerint importuni, uides: cum de patricijs Paeti maioribus intelligeret. REDIRE } tunc redeunt, cum, magiſtratibus nullis dum deſignatis, quod ſaepe ciuium in diſſenſionibus contingit, annus abijt.

Brutus S. D. Ciceroni 10.

NOLI *exſpectare, dum tibi gratias agam. iam pridem hoc ex noſtra neceſſitudine, quae ad ſummam beneuolentiam peruenit, ſublatum eſſe debet. Filius tuus a me abeſt. in Macedonia congrediemur. iuſſus eſt enim Ambraciam ducere equites per Theſſaliam: & ſcripſi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. cum eum uidero, (quoniam nobis permittis) communiter conſtituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona, medicum Panſae, qui ſororem Achilleos noſtri in matrimonio habet, diligentiſſime commendo. audimus, eum ueniße in ſuſpicionem Torquato de morte Panſae, cuſtodiriq. ut paricidam. nihil minus credendum eſt. quis enim maiorem calamitatem morte Panſae accepit? praeterea eſt modeſtus homo, & frugi, quem ne utilitas quidem uideatur impulſura fuiſſe ad facinus. Rogo te, & quidem ualde rogo, (nam Achilleus noßer non minus, quam aequum eſt, laborat) eripias eum ex cuſtodia, conſerueſque. hoc ego ad meum officium priuatarum rerum aeque, atque ullam aliam rem, pertinere arbitror. Cum has ad te ſcriberem litteras, ab Satrio, legato C. Trebonij, reddita eſt mihi epiſtola, a Tullio, & Deiotaro Dolabellam caeſum, fugatumq. eſſe. Graecã epiſtolam tibi miſi Cycherei cuiuſdam ad Satrium miſſam. Flauius noſter de controuerſia, quam habet cum Dyrrhachinis hereditariam, ſumpſit te iudicem. rogo te, Cicero, & Flauius rogat, rem conficias. quin ei, qui Flauium fecit heredem, pecuniam debuerit ciuitas, nõ eſt dubium: neque Dirrhachini infitiantur: ſed ſibi donatum aes alienum a Caeſare dicunt. noli pati, a neceſſarijs tuis neceſſario meo iniuriam fieri. XXII. Kal. Iun. ex caſtris, ad imam Candauiam.*

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

GRATIAS *agam.* ʒ quod eam ſententiam dixiſti, qua mihi honorificentius nihil eſſe potuit, ut meum eſſet liberum iudicium de bello gerendo. AVT *ad commendationẽ honoris* ʒ ut, ſi comitia ſacerdotum eſſent, peteret: ſi non eſſent, honorem ſuum ad inſequentis anni comitia commendaret: quibus abſens peteret, ne abeſſet ab exercitu, tam neceſſario reip. tempore. IN *ſuſpicionem* ʒ legimus & apud Suetonium, ſuſpectam Panſae mortem fuiſſe, medicumq. Glyconem cuſtoditum eſſe, quaſi uenenum uulneri indidiſſet. quod & Tacitus lib. I. ſignificat his uerbis: Caeſis Hirtio, & Panſa, (ſiue hoſtis illos, ſeu Panſam uenenum uulneri affuſum, ſiue milites Hirtium, & machinator doli Caeſar abſtulerat) utriuſque copias occupauiſſe. TORQVATO: ʒ cur Torquato potiſſimum? quia Panſae quaeſtor fuerat, ut ex Appiano cognouimus; conſuliſq. ſui mortem perſequebatur, pro ea neceſſitudine, quae inter conſulem & quaeſtorem fuit: quam ad paternam caritatem acceſſiſſe, traditum eſt. epiſt. fam. lib. XIII. ubi M. Bruto Varronem, eius quaeſtorem, commendat: & in Diuinatione. ACHILLEVS ʒ pro, Achilles: ad Graecam inflectendi rationem, ut cum dixit, Achilleos noſtri. TREBONII ʒ quem Aſiae praefectum Dolabella Smyrnae occiderat. TVLLIO: ʒ Tullio Cimbro, qui Bithyniam adminiſtrabat. Dio lib. XLVII. Appianus lib. III. Plutarchus in Bruto. FLAVIVS ʒ in exercitu Bruti opificum praefectus: quo in extrema illa Philippenſi pugna caeſo, dicitur Brutus in illius mentione uehementer ſuſpiraſſe, Plutarchus. NECESSARIIS *tuis* ʒ erat enim Dyrrhachium in fide Ciceronis. itaque lib. XIV. ad Terentiam, Ciuitas, inquit, haec ſemper a me defenſa eſt. Et ad Atticum lib. III. Quod mei ſtudioſos habui Dyrrhachinos, ad eos perrexi. Et in oratione pro Plancio: Dyrrhachium, quod erat in fide mea, petere contendi. IMAM ʒ ultimam: quae longiſſime diſtat ab urbe Roma. ſic Horatius,

,, --haec Ianus ſummus ad imum
,, Perdocet.

CANDAVIAM ʒ cuius montes Dyrrhachio LXXIX. diſtare, Plinius tradit.

Brutus S. D. Ciceroni 11.

L. BIBVLVS *quam carus mihi eße debeat, nemo melius iudicare poteſt, quam tu, cuius tantae pro rep. contentiones, ſolicitudineſq. ſunt, fuerunt. itaque uel ipſius uirtus, uel noſtra neceßitudo debet conciliare te illi. quo minus multa mihi ſcribenda eſſe arbitror. uoluntas enim te mouere debet noſtra; ſi modo iuſta eſt, aut pro officio neceſſario ſuſcipitur. in Panſae locum petere conſtituit. eam nominationem a te petimus. neque coniunctiori dare beneficium, quam nos tibi ſumus, neque digniorem nominare potes, quam Bibulum. De Domitio, & Appuleio quid attinet me ſcribere, cum ipſi per ſe tibi commendatiſſimi ſint? Appuleium uero tu tua auctoritate ſuſtinere debes. ſed Appuleius in ſua epiſtola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex ſinu, tantum iam uirum, ex quanto, crede mihi, poteſt euadere, qui ueſtris paucorum reſpondeat laudibus.*

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

BIBVLVS} Bruti priuignus. fuit enim M. Calpurnij Bibuli, qui C.Caeſaris collega fuerat in conſulatu, ex Porcia filius; quae poſt obitum prioris uiri Bruto nupſit. Sed uidentur duo Bibuli ſacerdotium cupiuiſſe, ut eſt ep.18. Brutus autem priuignum ſolum commendauit. Plutarchus in Bruto, & Catone. Et, hunc de M.Bibuli liberis primum non fuiſſe, praenomen ipſum declarat. fuiſſet enim Marcus, non Lucius, ex uetere conſuetudine. Marcus autem, ut opinor, perierat aliquanto ante, interfectus a Gabinianis militibus. Valerius cap.1.lib. III. CVIVS *tantae pro rep.* } haec uerba indicant, cum dixit, Quam carus mihi eſſe debeat, non ſignificaſſe propter affinitatem, ſed propter Bibuli uirtutem ſtudiumq. erga ſalutem reip. *Si modo iuſta eſt, aut pro officio &c.* } cum dixit, *Iuſta*, ad uirtutem Bibuli ſpectauit; qua ornari, iuſtum erat cum, *Pro officio neceſſario*, ad neceſſitudinem, qua Bibulum attingebat: ut uel hoc nomine eius cauſſa uelle cogeretur. IN *Panſae locum*, } ut pontifex minor crearetur. ep.18. auctor rhetoricorum ad Herennium itidem locutus eſt lib.1. Augur damnatus de pecunijs repetundis, in dem ortui locum qui petat, nominauit. quam loquendi rationem qui non intelligebant. pro, *In Panſae locum*, fecerunt, Is *Panſae locum*, non modo contra ueterem Latinae loquendi conſuetudinem, uerum etiam contra quam in antiquis libris ſcriptum eſt. NOMINATIONEM } ut tu de eo referas. ſic Cicero auguratum petens, a duobus auguribus nominatus erat, Pompeio & Hortenſio. neque enim a pluribus licebat. Philippica II.& de claris orat. APPVLEIVM *uero* } quaſi Ciceronis auctoritate Appuleius magis, quam Domitius, egeret, genere inferior, & patre natus minus nobili. CELEBRABITVR. } laudabitur a me, tibiq. commendabitur. quaſi dicat: ſed haec epiſtola Bibuli ſolum cauſſa ſcripta eſt: neminem admiſceo. DIMITTERE *ex ſinu*, } ita loquimur de ijs hominibus, aut rebus, quae nobis cariſſimae ſunt. ad Quinctum fratrem lib.II.ep. 12. Iam pridem iſtum canto Caeſarem. mihi crede in ſinu eſt, neque ego diſcingor. Ex *quanto poteſt euadere*, } ex tanto uiro, quantus iam eſt, facile poteſt euadere, qui ueſtras paucorum laudes aſſequatur. quaſi & magnus uir eſſet Bibulus, nec tamen Ciceronis adhuc, paucorumq. ſimilium laudibus par; ſed qui, cum in uia uirtutis tantum proceſſiſſet, eos aliquando aſſecuturus uideretur.

Cicero S. D. Bruto. 12.

MVLTOS tibi commendo, & commendem neceſſe eſt. optimus enim quiſque uir, & ciuis ſequitur iudicium tuum: tibiq. omnes fortes uiri nauare operam, & ſtudium uolunt: nec quisquam eſt, quin ita exiſtimet, meam apud te & gratiam, & auctoritatem ualere plurimum, ſed C.Naſennium, municipem Sueſſanum, tibi ita commendo ut neminem diligentius, Cretenſi bello, Metello imperatore, octauum principem duxit: poſtea in re familiari occupatus fuit. hoc tempore, cum reip. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus, uellet per te aliquid auctoritatis aſſumere. fortem uirum, Brute, tibi commendo, frugi hominem, &, ſi quid ad rem pertinet, etiam locupletem. pergratum mihi erit, ſi eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere poſſit.

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

SEQVITVR IVDICIVM *tuum*; } uolunt omnes boni idem, quod tu, remp. liberari: in eoq. te ducē ſequuntur. MVNICIPEM *Sueſſanum* } cum duae ſint Sueſſae, Arunca, & Pometia; utram intelligit? Pometiam. nam Aruncam fuiſſe coloniam, non municipium, ex Velleio cognoſcitur. METELO *imperatore* } qui a Creta deuicta Creticus eſt cognominatus, & cum Q. Marcio Vatia conſulatum geſſit. Plutarchus in Pompeio. OCTAVVM *principem* } in quauis legione erant, aetas prima, Haſtatorum; altera, Principum; tertia, Triariorum. quae, Velitibus exceptis, diuidebantur ſingulae in decem centurias, qui & manipuli dicebantur. prima Haſtatorum centuria, primus Haſtatus, ſecunda ſecundus, & eodem modo uſque ad decimam uocabatur. ſic primus Princeps, ſecundus Princeps. primus autem Triarius non dicebatur, ſed primus pilus. centuriones autem centurio primi Haſtati, centurio primi Principis, centurio primi pili. Velites autem in centurias non diuidebantur, ut Polybius lib.VI. docet. Naſennius igitur octauum principem, id eſt octauam centuriam Principum, duxerat ſub Metello. ſic apud Caeſarem li.6. III. de bel.Gal. T.Baluentius anno ſuperiore primum pilum duxerat.

Cicero S. D. Bruto. 13.

FVNGERER officio, quo tu functus es in meo luctu, teq. per litteras conſolarer, niſi ſcirem, ijs remedijs, quibus meum dolorem tu leuaſſes, te in tuo agere. ac uelim, facilius, quam tunc mihi, nunc tibi tute medeare.

medeare. eſt enim alienum tanto uiro, ut es tu, quod alteri praeceperit, id ipſum facere non poſſe. me quidem cum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua a nimio maerore deterruit. cum enim mollius tibi ferre uiderer, quam deceret uirum, praeſertim eum, qui alios conſolari ſoleret, accuſaſti me per litteras grauioribus uerbis, quam tua conſuetudo ferebat. itaque iudicium tuum magni aeſtimans, idq. ueritus, me ipſe collegi, & ea, quae didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi, tua auctoritate addita. Ac mihi tum Brute officio ſolum erat, & naturae, tibi nunc populo, & ſcenae, ut dicitur, ſeruiendum eſt. nam cum in te non ſolum exercitus tui, ſed omnium ciuium, ac paene gentium coniecti oculi ſint; minime decet, propter quem fortiores ceteri ſumus, eum ipſum animo debilitatum uideri. quamobrem accepiſti tu quidem dolorem; (id enim amiſiſti, cui ſimile in terris nihil fuit) & eſt dolendum in tam graui uulnere: ne id ipſum, carere omni ſenſu doloris, ſit miſerius, quam dolere: ſed, ut modice, ceteris utile eſt, tibi neceſſe eſt. Scriberem plura, niſi ad te haec ipſa nimis multa eſſent. Nos te, tuumq. exercitum exſpectamus: ſine quo, ut reliqua ex ſententia ſuccedant, uix ſatis liberi uidemur fore. De tota rep. plura ſcribam, & fortaſſe iam certiora iis litteris, quas Veteri noſtro cogitabam dare.

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

FVNGERER *officio,* } aſſequi non poſſum, qua in re tantam iacturam feciſſet Brutus, aut quod accepiſſet tantum uulnus, ut hac tam exquiſita conſolatione indigeret. ſuſpicarer aliquid de Porcia uxore, quam Nicolaus philoſophus ex quadam epiſtola, quae Bruti nomine circumferebatur, uiuo adhuc marito mortem ſibi conſciuiſſe, colligebat; niſi & grauiter Plutarchus illam Nicolai opinionem conuelleret, & ego alia haberem argumenta, quibus, hanc epiſtolam nullo modo ad Porciae mortem referri poſſe, facile intelligo. nam, ut alia omittam, Brutus ipſe infra ad Atticum ſcribens, Valetudinem, inquit, Porciae meae tibi curae eſſe, non miror. Neque uero eſt, quod quiſquam dicat, fieri poſſe, ut inuerſus ſit ordo epiſtolarum; utq. illa Bruti ad Atticum, quae poſterior legitur, ante hanc tamen ſcripta fuerit. etenim, cum haec a Cicerone ſcripta eſt, non dum erat ob Octauio ſuperatus Antonius. id uel ex eo intelligi poteſt, quod ad finem ita ſcribit: Nos te, tuumq. exercituum exſpectamus: ſine quo, ut reliqua ex ſententia ſuccedant, uix ſatis liberi uidemur fore. Nempe igitur adhuc in ambiguo res erat. at uero illam alteram, ſuperato iam Antonio, ſcriptam fuiſſe, nemo ignorare poteſt, qui eam legerit. Quare, ut dixi, de Porciae morte non eſt, cur poſſimus intelligere. Quid igitur? omnino ſciri poſſe non arbitror: niſi, quidquid eſt, magnum aliquid ſit, neceſſe eſt; cum & ei Cicero nihil in terris ſimile fuiſſe dicat, & in tota epiſtola multa ponat, quae inſigniter magnitudinem uulneris, a Bruto accepti, amplificet. quid autem fuerit, cum diligenter & accurate cogitauerim, reperire, uerum ut fatear, non queo. IN *meo luctu,* } in obitu Tulliolae: quam cum illi cariſſimam eſſe conſtaret, ſuſceptum ex amiſſa dolorem lenire litteris praeſtantes uiri uoluerunt, Ser. Sulpicius, M. Brutus, Caeſar ipſe, cum eo tempore in Hiſpania contra Pompeii liberos pugnaret. IIS *remediis,* } rationibus & argumentis ex philoſophia depromptis: VT *es tu,* } Quantus es tu, conſuetudo amat. eſt igitur minus uſitata locutio notanda. CVM *rationes, tum auctoritas tua* } haec enim ad conſolandum plurimum ualent. itaque & Sulpicio per litteras conſolanti idem reſpondet lib. IV. fam. Me non oratio tua ſolum, ſed etiam auctoritas conſolatur. Notanda ſunt quaſi capita quaedam conſolationis. OFFICIO, *& naturae* } officio, quod immoderatus luctus turpis uideretur, praeſertim in me ipſo, quem aetas, & dignitas, & res geſtae a muliebri mollitia deterrerent: Naturae, quae moriendi legem, communem omnibus, ita ſanxiſſet, ut abrogari numquã poſſet. POPVLO, *& ſcenae* } omnibus hominibus: quod omnia tua facta aeque manifeſta ſunt, ut ea, quae hiſtriones in ſcena, ſpectante populo, agunt. FORTIORES *ceteri ſumus,* } exemplo tuo, qui tyrannum occidiſti, ad fortitudinem excitati. CVI *ſimile in terris nihil fuit* } adhuc conſidero, ad quem haec uerba referri poſſint, cum, ut oſtendi, neque ad matrem poſſint, neque ad uxorem. NE *id ipſum,* } nã, ut ſcripſit in IV. Tuſculana, id ipſum nihil dolere, immanitatis eſt in animo, ſtuporis in corpore. VT *modice,* } doleamus. VIX *ſatis liberi* } quaſi ſolidam libertatem praeter Brutum nemo ſpectaret, ne ex iis quidem, qui tum reip. cauſſam contra M. Antonium in Italia tuebantur, praeſertim cum Octauiũ Caeſaris nomen incitare contra libertatis auctores uideretur. Plutarchus etiam unum M. Brutum legitima reip. iura cogitaſſe tradit. ſcripſit idem ad C. Caſſium his uerbis: Vt omnia, ut ſpero, proſpere ſuccedant, multum intereſt te uenire. exigua eſt enim ſpes reip. Et ad ipſum Brutum infra ſcribens, indicat, ſe non optime ſperare de rep. ne hoſtibus quidem uictis. ep. 19. VETERI } Antiſtio. ep. 15. intelligit autem eas litteras, quarum infra initium eſt, Etſi daturus eram.

Cicero S. D. Bruto. 4.

NVLLAS *adhuc a te litteras habebamus, ne famam quidem, quae declararet, te, cognita ſenatus auctoritate, in Italiam adducere exercitum: quod ut faceres, idq. maturares, magnopere deſiderabat reſp.*

ingraue-

ingraueſcit enim in dies inteſtinum malum, nec externis hoſtibus magis, quam domeſticis, laboramus: qui erant omnino ab initio belli, ſed facilius frangebantur. erectior ſenatus erat, non ſententijs ſolum noſtris, ſed etiam cohortationibus excitatus. erat in ſenatu ſatis uehemens, & acer Panſa, cum in ceteros huius generis, tum maxime in ſocerum. cui conſuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. bellum ad Mutinam gerebatur, nihil ut in Caeſare reprehenderes, nō nulla in Hirtio. huius belli fortuna, ut in ſecundis, fluxa; ut in aduerſis, bona. erat uictrix reſp. caeſis Antonij copijs, ipſo expulſo. Bruti deinde ita multa peccata, ut quodam modo uictoria excideret & manibus: perterritos, inermes, ſaucios non ſunt noſtri duces perſecuti: datumq. Lepido tempus eſt, in quo leuitatem eius, ſaepe perſpectam, maioribus in malis experiremur. ſunt exercitur boni, ſedrudes, Bruti, & Planci. ſunt fideliſſima, & maxima auxilia Gallorum. ſed Caeſarem, meis conſilijs adhuc gubernatum, praeclara ipſum indole, admirabiliq. conſtantia, improbiſſimis litteris quidam, fallacibus interpretibus, ac nuncijs impulerunt in ſpem certiſſimam conſulatus. quod ſimul atque ſenſi, neque ego illum abſentē litteris monere deſtiti, nec accuſare praeſentes eius neceſſarios, qui eius cupiditati ſuffragari uideantur: nec in ſenatu ſceleratiſſimorum conſiliorum fontes aperire dubitaui. nec uero ulla in re memini aut ſenatum meliorem, aut magiſtratus: numquam enim in honore extraordinario potentis hominis, uel potentiſſimi potius (quando quidem potentia iam in ui poſita eſt, & armis) accidit ut nemo tribunus pl. nemo alio magiſtratu, nemo priuatus auctor exiſteret. ſed in hac conſtantia, atque uirtute, erat tamen ſollicita ciuitas. illudimur enim, Brute cum militum delicijs tum imperatoris inſolentia. tantum quiſque in rep. poſſe poſtulat, quantum habet uirium. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium ualet, non iudicium, non exiſtimatio ciuium, non poſteritatis uerecundia.. Haec ego multo ante proſpiciens, fugiebam ex Italia, tum, cum me ueſtrorum adictorum fama reuocauit. incitaſti uero tu me, Brute, Veliae. quamquam enim dolebam in eam me urbem ire, quam tu fugeres, qui eam liberauiſſet, quod mihi quoque quondam acciderat, periculo ſimili, caſu triſtiore: perrexi tamen, Romamq. perueni; nulloq. praeſidio quatefeci Antonium; cōtraq. eius arma nefanda. praeſidia, quae oblata ſunt, Caeſaris conſilio, & auctoritate firmaui. qui ſi ſteterit idem, mihiq. paruerit, ſatis uidemus habituri praeſidij. ſin autem impiorum conſilia plus ualuerint, quam noſtra, aut imbecillitas aetatis non potuerit grauitatem rerū ſuſtinere: Spes omnis in te. quamobrem aduola obſecro, atque eam remp. quam virtute, atque animi magnitudine magis, quam euentis rerum, liberaſti, exitu libera. omnis omnium concurſus ad te futurus eſt. hortare idem per litteras Caßium. ſpes libertatis nuſquam, niſi in veſtrorum caſtrorum praeſidus, eſt firmos omnino & duces habemus ab occidente; & exercitus. hoc adoleſcentis praeſidum equidem adhuc firmum eſſe confido; ſed ita multi labefactant, ut, ne moueatur, interdum extimeſcam. Habes totum reip. ſtatum, qui quidem tum erat, cum has litteras dabam. uelim deinceps meliora: ſin aliter fuerit, quod dij omen euertant, reip. uicem dolebo, quae immortalis eſſe debeat. mihi quidem quantulum reliqui eſt?

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

COGNITA *ſenatus auctoritate*, ȝ occiſis conſulibus ad Mutinam, Octauiani potentiam ſenatus ſuſpectam habere coepit, praeſertim cum is, ut alteri e conſulibus ſufficeretur, poſtularet: itaque Brutum e Graecia decreto reuocauit, ſed fruſtra. nam, inter Antonium, Lepidum, Octauianum conſpiratione contra remp. facta, trium uirorum armis oppreſſa ſunt omnia. AVCTORITATE ȝ non hic, ut alibi, ſenatus auctoritas a ſenatuſconſulto differt. qui enim ſimile ueri eſt, cum in aperto diſcrimine reſp. uerſaretur, Octauiani opibus poſt Antonii fugam immoderate auctis, ſenatum in tanta re auctoritate fuiſſe contentum? quod, ut oſtendimus in libro de ſenatu, uoluntatem quidem ſenatus indicabat, infirmior tamen erat, quam ſenatuſconſultum. FRANGEBANTVR ȝ Non Octauianum deſignat, qui ab initio belli optime ſentire de rep. uiſus eſt: nec in eum, Frangebantur, ullo modo conuenit: ſed Antonij ſtudioſos maxime intelligit. SOCERVM ȝ niſi me coniectura fallit, Panſae ſocer fuit Q. Fuſius Calenus. coniecturam inde duco, quod eum uideo a Panſa conſule ſententiam primum rogari; qui tamen neque dum conſul fuerat, neque Ciceroni certe rebus geſtis, & meritis in remp. antecellebat. ut hoc ei deferre honoris, niſi propinquitate moueretur, Panſa non debuerit. Recitemus Ciceronis uerba ex oratione x. in Antonium. Neceſſitatem, inquit, mihi attulit paullo plura dicendi, ſententia eius, qui rogatus eſt ante me. & infert proxime: Quae eſt enim iſta tua oratio Calene? quae mens? qui nunquam poſt Kal. Ianuarias idem ſenſeris, quod is, qui te ſententiam primum rogat. Et in IIX. in eundem, poſteaquam Caleni conſilium de pace cum Antonio iungenda ſatis multis uerbis exagitauit, ſubiungit haec: Satis multa cū Faſio, ac ſine odio omnia, nihil ſine dolore. Credo autem, qui generi querelam moderate ferat, aequo animo laturum amici. quo in loco quin Caleni gener Panſa, qui conſul erat, demonſtretur, uix putauerim poſſe dubitari. conuenit enim, Generi querelam, cum huius epiſtolae uerbis, Vehemens & acer Panſa, cum in ceteros huius generis, tum maxime in ſocerum. GEREBATVR, ȝ tum, cum ſenatus erat erectior. NON *nulla in Hirtio*. ȝ Hirtius enim ante Panſam ad Mutinam peruenit. Panſae aduentu duobus proelijs confecta res eſt. ideo ſolum Hirtium nominat. VT *in ſecundis, fluxa; ut in aduerſis, bona*. ȝ huius belli fortuna neque ſecunda plane fuit, neque aduerſa. nam, ſi ſecundas res cogitemus, in hoc mi

nus

nus felices fuimus, quod uictoria noſtri duces uſi non ſunt, hoſtibusq. ſpatium ad inſtaurandum bellnm dederunt: ſin aduerſas, hoc proſpere ſucceſſit, quod proelio uicimus. ergo eſt hoc, quamobrem laetemur, quod erat uictrix reſp. caeſis Antonij copijs, ipſo expulſo: illud cur doleamus, quod poſt uictoriam ita multa peccata a D.Bruto, ut quodam modo uictoria exciderit e manibus. ijſdem uerbis de ſe ipſo uſus eſt in epiſtola ad Atticum libro IV. ep. I. Ita ſunt res noſtrae, ut in ſecundis fluxae; ut in aduerſis, bonae. BRVTI *deinde* } Et ſententia patet; & ita ſcriptũ eſt in antiquis libris. miror tamen, cur iſtam culpam in D.Brutum nominatim Cicero contulerit, cur non potius in Octauianum, quem a Bruto, ut Caeſaris filium, non amari, probe nouerat: cuius certe grauius, quam D.Bruti, peccatum illud fuit, quod Antonium, ex Mutinenſi proelio fugientem, perſecutus non eſt. habebat enim copias ueteranorum militum firmiſſimas: at D. Brutus & tirones, & omnium rerum inopia, propter diuturnam obſidionem, peſſime acceptos: quod ipſe in quadam epiſtola, ſuam tarditatem in Antonio perſequendo excuſans, conqueritur. praeterea ipſe Cicero proximi uerbis non uni Bruto id tribuit, ſed inter duces communicat: ait enim: Perterritos, inermos, ſaucios non ſunt noſtri duces perſecuti. uidendum igitur, an gloſſa fuerit dictio, Bruti, ad illud, peccata, ſcripta ab homine imperito, qui quod Bruti, Octauianiq. commune fuerat, id unius Bruti proprium putarit. LEVITATEM *eius*, } etiam D.Brutus in quadam epiſtola hominem uentoſiſſimum appellat. & epiſt. 19. Lepidus inconſtantior, Antonius impurior. BONI, } bene ſentientes, ſed a robore infirmi, ob ueteranorum infrequentiam. fam.l.12. LITTERIS, } ab urbe miſſis. fam.l.12. INTERPRETIBVS: } ijs, qui mandata ferunt, & referunt: ut illud in epiſtola Planci, fam. libro X. Do operam, ut Lepidum ad huius rei ſocietatem incitem. utor in hac re adiutoribus, interpretibusque fratre meo, & Laterenſe, & Furnio. Et in Verrem: Haec non occulte, non per amicos, atque interpretes, ſed palam de loco ſuperiore ageret pro imperio & poteſtate. SPEM *certiſſimam*: } ſi peteret, certo adepturum. NECESSARIOS } ad propinquos & amicos refertur. De L. tamen Marcio Philippo accipiendum non crediderim; quem de rep. potius, quam de Octauiani potentia. laboraſſe, demonſtrant illa uerba in Bruti ad Atticum epiſtola: Quid proſunt Ciceroni, quae de libertate patriae, de dignitate, de morte, exſulio, paupertate ſcripſit copioſiſſime? quanto magis illa callere uidetur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quam Cicero, qui alieno tribuit? & apud Suetonium legimus haec de Octauio: Vrbe repetita, hereditatem adijt, dubitante matre, uitrico ueto Marcio Philippo conſulare multum diſſuadente. CONSILIORVM *fontes* } cum dicerem, a quibuſdam in eam ſpem Octauianum eſſe impulſum; qui armare illum contra Brutum & Caſſium, hoc eſt, contra libertatem cuperent. EXTRAORDINARIO } ideo quia conſulatum nemo inibat, niſi annnum aetatis quadrageſimum tertium abſoluiſſet. extra ordinem quandoque iunioribus ea dignitas demandabatur. POTENTISSIMI } Hirtij enim & Panſae uictores exercitus ſolus occupauerat. AVCTOR } neque ad populum, neque in ſenatu. MILITVM *dellicijs*, } cum milites, omiſſa ueteris diſciplinae ſeueritate, per ſummam indulgentiam a duce corrupti, facilius libidinem illius ſecuturi, quam imperium reip. uideantur. DELICIIS igitur, pernicioſa licentia, qua ſibi eorum animos imperator deuinxit. IMPERATORIS *inſolentia*. } qui ex uictoria ita inſolens eſt factus, ut conſulatum audeat poſtulare. FVGIEBAM *ex Italia*, } in Graetiam proficiſcens. qua tota de re plenius in Philippica 1. & epiſt. 25. libr. XII. fam. VESTRORVM } Bruti, & Caſſij: de quibus Phil. I. CONSILIO, *& auctoritate* } adoleſcentem enim, militibus inſtructum, conſilio, quo illa aetas indignet, iuui, & auctoritate publica contra Antonium armaui. Plutarchus in Cic. MAGIS, *quam euentis rerum*, } tyranno enim a te intcrfecto, libertas conſequi debuit: quod ſecus accidit: nondum enim reſp. ſui iuris eſt. PRAESIDIIS } Principijs, eſſe uideo in antiquis libris: quos ego libenter ſequi ſoleo. hic tamen teneo me paullisper. uam etſi, principia, locum in caſtris fuiſſe, non ignoro: mihi tamen noue, nec ſatis ad exprimendam ſententiam accommodate dictum uidetur. cur enim, In principijs ueſtrorum caſtrorum, potius quam, in ueſtris caſtris? quibus in totis certe, hoc eſt, in uniuerſo Bruti exercitu, non in principijs, hoc eſt, in parte aliqua, ſpes erat poſita libertatis. praeſidiis, uel unus antiquus liber ſi haberet, probarem multo magis, quam, principiis. eſſet aperta ſententia, eſſet uſitata locutio. AB *occidente*, } in Hiſpania. uidetur Sextum, Pompeii Magni filium, & Aſinium Pollionem ſignificare. ADOLESCENTIS: } Octauiani. Sequitur ita aperta translatio, ut indicanda non ſit, firmum, labefactant, moueatur. QVANTVLVM *reliqui eſt?* } quaſi dicat: Mea ipſius cauſſa non nimis dolebo: cui quantulum uitae ſupereſt? uos id potius iuuenes cogitate: quorum iſtuc refert maxime.

Brutus S. D. Ciceroni 15.

VETERIS *Antiſtij talis animus eſt in remp. ut non dubitem, quin & in Caeſare, & Antonio ſe praeſtiturus fuerit acerimum propugnatorem communis libertatis, ſi occaſioni potuiſſet occurere. nam qui in Achaia congreſſus, P. Dolabella milites, atque equites habente, quoduis adire periculum ex inſidijs paratiſſimi ad omnia latronis maluerit, quam uideri aut coactus eſſe pecuniam dare, aut libenter dediſſe homini nequiſſimo, atque improbiſſimo, is nobis ultro & pollicitus eſt, & dedit* XX HS *ex ſua pecunia, &, quod multo carius eſt, ſe ipſum obtulit, & coniunxit. huic perſuadere coepimus, ut imperator in caſtris remaneret, remq. publicam defenderet. ſtatuit eundem ſibi, quoniam exercitum dimiſiſſet: ſtatim uero rediturum ad nos confirmauit, legatione ſuſcepta, niſi praetorum comitia habituri eſſent conſules. nam illi ita ſentienti de*

rep.

rep.magnopere auctor fui,ne differret tempus petitionis ſuae. cuius factum omnibus gratum eſſe debet, qui modo iudicarit hunc exercitum eſſe reip.tibi tanto gratius,quanto maiore animo, gloriaq.libertatem noſtram defendis, & dignitatem, ſi contigerit noſtris conſilijs exitus,quem optamus,perfuncturus es. ego etiam, mi Cicero, proprie, familiariterq. te rogo, ut Veterem ames, uelisq. eſſe quamampliſſimum. qui etſi nulla re deterreri a propoſito poteſt, tamen excitari tuis laudibus,indulgentiaq. poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium ſuum: & mihi gratiſſimum erit.

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

ET IN *Caeſare, & Antonio*] fuit, cum Caeſaris nomine Octauianum acciperem: nunc aliter ſentio. nam neque de Octauiano remp. defendente, neque de eodem oppugnante accipi poteſt. defenſio non dum eius ulla fuerat, neque fuit ante Mutinenſem pugnam: oppugnatio item nulla, niſi poſt Antonium ad Mutinam fugatum. ergo de Octauiano, non eſt, ut poſſimus intelligere. de Caeſare dictatore dictum potius uidetur. hic enim primus, poſt eum Antonius remp. oppugnauit. Quod autem infertur, Si occaſioni potuiſſet occurrere; id non eo refero, ut eius belli, quod C.Caeſar contra communem libertatem geſſit, breuitate excluſum Antiſtium a nauanda reip. opera exiſtimem; (non enim aut laboris, aut temporis parum in eo Caeſar conſumpſit) uerum, quia uoluerit quidem, ſed ideo non potuerit, quia uoluntatem minime ſubſecuta ſit occaſio. ideo enim occaſioni occurrere non potuit, quod ea ſeſe illi non obtulit. non igitur ei tempus, non uoluntas, ſed res ipſa defuit. IN *Achaia*] cui,ut opinor, praeerat: aut certe in qua exercitum habebat: quod infra patet. CONGRESSVS] cum Dolabellae in Syriam proficiſcenti occurriſſet. PARATISSIMI] ut qui etiam C. Trebonium per inſidias occiderit. XX HS] non uiginti ſeſtertiorum millia, quod Bruto exercitus habenti minimum ſubſidium fuiſſet; ſed uicies ſeſtertiorum, id eſt, ad noſtratis pecuniae rationem, ſcutatorum aureorum ſexaginta millia. confirmat Plutarchus in Bruti uita, ſcribens, ab hoc Antiſtio tradita Bruti quinquaginta myriades: quae ſunt quingenta millia denarium, id eſt uices centena millia nummum. & ſaepe occurrimus in has notas, quae non ex aperta ſignificatione, ſed multiplici numero ſunt exponendae, ut in epiſt.ad Sextium, lib. V. fam. tricies quinquies, non, ut in uulgatis libris legitur, XXXV. & ad D.Brutum, lib. XI. quadringenties, ubi legitur, CCCC. & alibi non raro. EVNDVM] Romam. LEGATIONE] libera: quam ſenatus dabat. CONSVLES] apparet, aut hanc epiſtolam ante mortem Hirtij & Panſae ſcriptam eſſe, aut Brutum, cum ſcripſit, Mutinenſis proelij nuncium nondum accepiſſe. DIGNITATEM *perfuncturus*] quãto maior tua dignitas futura eſt. ſic Terentius, opinor in Adelphis: Functus eſt officium probi adoleſcentis. duriuſcule tamen dictum, Perfuncturus dignitatem, pro conſecuturus dignitatem. nec, Perfungi, uideo quo modo hoc ſignificare poſsit: nec uſquam a ueteribus ad hanc ſententiam uſurpatur. malim, non ita magna litterarum mutatione, Dignitatem perfruiturus. quo participio & Cicero ipſe uſus eſt. &, Fruor, Plautus cum quarto caſu uſus eſt. TVIS *laudibus*,] ſi tu eum de optimo in remp. ſtudio laudaueris. INDVLGENTIA] tua in illum facilitate: ſi gratificaberis illi quacumque re poteris.

Brutus S. D. Ciceroni 16.

ETSI *daturus eram Meſſallae Coruino continuo litteras, tamen Veterem noſtrum ad te ſine litteris meis uenire nolui. Maximo in diſcrimine reſp. Brute, uerſatur; uictoresq. rurſus decertare cogimur. id accidit M. Lepidi ſcelere, & amentia. quo tempore cum multa propter eam curam, quam pro rep. ſuſcepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius, quam me non poſſe matris tuae precibus cedere, non ſororis. nam tibi, quod mihi plurimi eſt, facile me ſatisfacturum arbitrabar. nullo enim modo poterat cauſſa Lepidi diſtingui ab Antonio, omniumq. iudicio etiam durior erat; quod, cum honoribus ampliſſimis a ſenatu eſſet Lepidus ornatus, tum etiam paucis ante diebus praeclaras litteras ad ſenatũ miſiſſet. repente non ſolum recepit reliquias hoſtium, ſed bellum acerrimum terra, mariq. gerit: cuius exitus qui futurus ſit, incertum eſt. ita, cum rogamur, ut miſericordiam liberis eius impertiamus, nihil affertur, quo minus ſumma ſupplicia, ſi, quod Iuppiter omen auertat, pater puerorum uicerit, ſubeunda nobis ſint. Nec uero me fugit, quam ſit acerbum, parentum ſcelera filiorum poenis lui: ſed hoc praeclare legibus comparatum eſt, ut caritas liberorum amiciores parentes reip. reip. redderet. itaque Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hoſtem iudicat. atque ille, ſi, armis poſitis, de ui damnatus eſſet; quo in iudicio certe defenſionem non haberet: eandem calamitatem ſubirent liberi, bonis publicatis. quamquam, quod tua mater, & ſoror deprecatur pro pueris, id ipſum, & & multa alia crudelior nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hoſtes denunciant. itaque maximam ſpem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. cum ad reip. ſummam, tum ad gloriam, & dignitatem tuam uehementer pertinet, te in Italiam, ut ante ſcripſi, uenire quam primum: eget enim uehementer tum uiribus tuis, tum etiam conſilio reſp. Veterem pro eius erga te beneuolentia, ſingulariq. officio libenter ex tuis litteris complexus ſum; eumq. cum tui, tum reip. ſtudioſiſſimum, amantiſſimumq. cognoui. Ciceronem meum propediem, ut ſpero, uidebo. tecum enim illum, & te in Italiam celeriter eſſe uenturum confido.*

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

MESSALLAE] Bruti amiciſſimo, qui deinde apud Auguſtum opibus & gratia floruit. de hoc epiſt. 19. & Dio lib. XLIX. CORVINO] Dubium non eſt, hunc originem ducere a Valerio illo, cui a Coruo, qui ei pugnanti opem tulit, Corui cognomen eſt inditum. qui ſi Coruus dictus eſt, ut ueteres tum lapides, tum nummi teſtantur; quod a Carolo Sigonio, uiro doctiſſimo, & in examinanda antiquitate diligentiſſimo, notatum eſt: uidetur & hic Coruus potius, quam Coruinus, eſſe nominandus. quamquam non nihil in dubium me reuocat ueterum librorum conſenſio; in quibus eſſe uideo, Coruino: & quod Manilius poeta, qui Auguſti temporibus uixit, Coruinum, non Coruum, nominat. MATRIS *tuae*] quae ſocrus erat Lepidi. ep. 17. CEDERE,] non enim licuit, cum Lepidum hoſtem iudicaremus, eius liberos excipere. omnes enim eadem lege tenentur. SATISFACTVRVM] facile meam cauſſam probaturũ; ut meã excuſationẽ, & ſatisfactionẽ acciperes. HONORIBVS *ampliſſimis*] ut etiã illi ſtatua in Roſtris erecta ſit. infra ep. 19. DE *ui damnatus eſſet;*] Perduelles, hoc eſt, ij, qui contra remp. arma ſuſcepiſſent, de duobus alterum effugere non poterant, ut aut, ſi pergerent inſanire, armis petiti debitas patriae poenas exſoluerent; aut, ſi ſe intra diem praefinitam ad ſanitatem recepiſſent, iudicio de ui omnino damnarentur. EANDEM *calamitatem ſubirent*] quanto magis, cum eorum pater arma non poſuerit, & in furore perſeuerauerit, neque intra tempus a ſenatu conſtitutum ad ſanitatem redierit. CONSILIO] in bello, exercitu eius reſp. indigebat; uictis hoſtibus, conſilio, ut urbanae res componerentur. ſimile illud eſt in epiſtola ad C. Caſſium: Te in Italiam uenire cum exercitu, perſuaſum erat ciuitati: ut, ſi haec ex ſententia confecta eſſent, conſilio, atque auctoritate tua; ſin quid forte titubatum eſſet, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. & ad ipſum Brutum infra, epiſtola 19. & 20. ET *te*] hoc aut uidetur abundare, cum iam dixerit, Tecum; aut ita corrigendum, ut legas, Eſſe; & illud, Eſſe, quod poſtea ſequitur, tollas.

Brutus S. D. Ciceroni 17.

DE M. Lepido uereri me cogit reliquorum timor. qui ſi eripuerit ſe nobis; quod, uelim, temere, atque iniurioſe de illo ſuſpicati ſint homines: oro, atque obſecro te, Cicero, neceſſitudinem noſtram, tuamq. in me beneuolentiam obteſtans, ſororis meae liberos obliuiſcaris eſſe Lepidi filios, meq. his in patris locum ſucceſſiſſe exiſtimes. hoc ſi a te impetro, nihil profecto dubitabis pro his ſuſcipere. aliter alij cum ſuis uiuunt: nihil ego poßum in ſororis meae liberis facere, quo poſſit expleri uoluntas mea, aut officium. quid uero aut mihi tribuere boni poſſunt; ſi modo digni ſumus, quibus aliquid tribuatur; aut ego matri, ac ſorori, puerisq. illis praeſtaturus ſum, ſi nihil ualuerit apud te, reliquumq. ſenatum contra patrem Lepidum Brutus auunculus? ſcribere multa ad te neque poſſum prae ſolicitudine, ac ſtomacho, neque debeo. nam, ſi in tanta re, tamq. neceſſaria uerbis mihi opus eſt ad te excitandum, & confirmandum; nulla ſpes eſt, facturum te, quod uolo, & quod oportet. quare noli exſpectare longas preces: intuere me ipſum, qui hoc a te uel a Cicerone coniunctiſſimo homine, priuatim, uel a conſulari, tali uiro, remota neceſſitudine priuata, debeo impetrare. quid ſis facturus, uelim mihi quamprimũ reſcribas. Kal. Quinct. ex caſtris.

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

DE M. *Lepido uereri*] de induſtria, uereri dixit potius, quam timere: ut aliquid tamen ſe de Lepido ſperare ſignificet. SOLICITVDINE] de pueris: quos Brutus & immerentes, & ſororis ſuae filios, affici poena, inique ferebat. STOMACHO,] in patrem Lepidum. A CONSVLARI, *tali uiro*] uel, inquit, coniunctionis noſtrae, uel reip. cauſſa impetrare hoc a te debeo. uterque enim ita de illa meriti ſumus, ut hoc potiſſimum nomine gratificari alter alteri debeat.

Cicero S. D. Bruto. 18.

BREVES tuae litterae: breues, dico? immo nullae. tribus ne uerſiculis his temporibus Brutus ad me? nihil ſcripſiſſem potius. & requiris meas. quis umquam ad te tuorum ſine meis uenit? quae aũt epiſtola nõ põdus habuit? quae ſi ad te perlatae nõ ſunt, nedomeſticas qdẽ tuas perlatas arbitror. Ciceronis ſcribis

te lon-

te longiorem datum epiſtolam. recte id quidem : ſed baec quoque debuit eße plenior.ego autem,cum ad me de Ciceronis abs te diſceßu ſcripſiſſes,ſtatim extruſi tabellarios,litterasq. ad Ciceronem , ut, etiam ſi in Italiam ueniſſet,ad te rediret.nihil enim mihi iucundius, nihil illi honeſtius. quamquam aliquoties ei ſcripſeram,ſacerdotum comitia mea ſumma contentione in alterum annum eſſe reiecta;quod ego cum Ciceronis cauſſa elaboraui,tum Domitij,Catonis,Lentuli , Bibulorum:quod ad te etiam ſcripſeram.ſed uidelicet , cum illam puſillam epiſtolam tuam ad me dabas , non dum erat tibi id notum . quare omni ſtudio a te, mi Brute , contendo,ut Ciceronem meum ne dimittas , tecumq.adducas.quod ipſum,ſi remp.cui ſuſceptus es,reſpicis,tibi iam iamq.faciendum eſt. renatum enim bellum eſt,idq.non paruo ſcelere Lepidi. exercitus autem Caeſaris,qui erat optimus,non modo nihil prodeſt, ſed etiam cogit exercitum tuum flagitari : qui ſi Italiam attigerit;erit ciuis nemo, quem quidem ciuem appellari fas ſit , qui ſe non in tua caſtra conferat . etſi Brutum praeclare cum Planco coniunctum habemus. ſed non ignoras , quam ſint incerti animi hominum,& infecti partibus,& exitus proeliorum. quin etiam, ſi, ut ſpero , uicerimus , tamen magnam gubernationem tui conſilii , tuaeq. auctoritatis res deſiderabit. ſubueni igitur per deos,idq.quamprimum; tibiq. perſuade , non te idibus Martiis,quibus ſeruitutem a tuis ciuibus repuliſti, plus profuiſſe patriae,quam,ſi mature ueneris, profuturum.II.id.Quinct.

EXPLANATIO

BREVES] ualde breuitatem Brutus amabat in ſcribendo , tum quia natura ſeuerior, tum quia Stoicorum diſciplinae ſe penitus addixerat. eſtant Graecae eius epiſtolae breuiſſimae. & hanc eius conſuetudinem Plutarchus, Appianusq. commemorant. PONDVS] cum grauiſſimis de rebus ſcriptae ſint omnes. EXTRVSI] non dicit, conuiciis male acceptos tabellarios, qui tuas litteras attulerat, dimiſi, ſed, propere tabellarios cum litteris ad Ciceronem miſi. MEA *ſumma contentione*] cur, Summa contentione?non,in alterum annum,etiam nemine contendente, produci ea neceſſe erat;cum, ut ſupra ſatis copioſe oſtendimus,ea qui habere poſſet,magiſtratus nullus eſſet?forte(tale enim aliquid eſt cogitandum)habuiſſet ea praetor;forte,pontifex maximus,paene dixi.ſed,hoc fieri non potuiſſe, in mentem uenit:cum , qui pontifex maximus erat,M.Lepidus,is in urbe non eſſet. IN *alterum annum*] ut Cicero filius adeſſe poſſet. QVAMQVAM] quamquam ex litteris meis cognoſcere potuit, non eſſe,cur petitionis ſuae cauſſa rediret, cum in alterum annum comitia ſint reiecta . epiſtola 9. DOMITII,*Catonis,Lentuli,Bibulorum:*] qui erant in caſtris Bruti,& in collegium pontificum minorum cooptari cupiebant,neque tamen ad petitionem mature ſatis uenire poterant:ideo , ut praeſentes petere poſſent,in alterum annum comitia protruſerat.De Domitio,& Catone ante diximus.Lentulum non opinor eius Lentuli filium fuiſſe,qui Spinther dictus eſt;& conſul Ciceronem ab exſulio reuocauit. nam is hoc tempore Aſiam prouinciam regebat,ut eſt ex ipſius epiſtola ſatis apertum,fam. lib. XII. itaque priuatus eſſe in caſtris Bruti non poterat. De Bibulis quoque ſupra , epiſt. XI. SVSCEPTVS,] genitus.unde,ſuſcipere libros ex aliqua , pro gignere. LEPIDI,] quia ſe cum Antonio coniunxerat. OPTIMVS,] optime in remp.animatus.ut ad mentem potius,quam ad uires, referatur. INFECTI *partibus*,] quod alii cum aliis ſentiant: quod eos uitium, quaſi labes aliqua,inficit, atque contaminat, NON *dum erat*.] &c. non enim ſcripſiſſes Ciceronem meum a te diſceſſurum. CVM *Planco coniunctum*] Plancus tamen paullo poſt , cum Antonio ſocietate inita, reipublicae cauſſam deſeruit. IDIBVS *Martiis :*] quo die Caeſarem in curia Pompeia occiſum ita notum eſt,ut ſuperuacanea ſignificatio ſit.

Cicero S. D. Bruto. 19.

MESSALLAM *habes:quibus igitur litteris tā accurate ſcriptis aſſequi poßum, ſubtilius ut explicem, quae gerantur , quaeq. ſint in rep. quam tibi is exponet , qui & optime omnia nouit, & elegantiſſime expedire,& deferre ad te poteſt? caue enim exiſtimes, Brute,(quamquam non neceſſe eſt ea me ad te, quae tibi nota ſunt, ſcribere : ſed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo ſilentio praeterire)caue putes,probitate,conſtantia,cura,ſtudio reip.quidquam illi eße ſimile : ut eloquentia , qua mirabiliter excellit, uix in eo locum ad laudandum habere uideatur:quamquam in hac ipſa ſapientia plus apparet : ita graui iudicio,multaq. arte ſe exercuit in ueriſſimo genere dicendi. tāta autem induſtria eſt,tantumq. euigilat in ſtudio, ut non maxima ingenio,quod in eo ſummum eſt,gratia habenda uideatur . Sed prouehor amore . non enim id propoſitum eſt huic epiſtolae, Meſſallam ut laudem, praeſertim ad Brutum ; cui & uirtus illius non minus, quam mihi, nota eſt , & haec ipſa ſtudia, quae laudo , notiora . quem cum a me dimittens grauiter ferrem , hoc leuabar uno, quod ad te, tamquam ad alterum me , proficiſcens , & officio fungebatur , & laudem maximam ſequebatur . Sed haec hactenus. Venio nunc, longo ſane interuallo , ad quandam epiſtolam , qua mihi multa tribuens , unum reprehendebas, quod in honoribus decernendis eßem nimius , & tamquam prodigus . tu hoc: alius fortaſſe , quod in animaduerſione , poenaque durior : niſi fortaſſe utrumque tu . quod ſi ita eſt, utriuſque rei meum iudicium tibi cupio eſſe notiſſimum:*

ſimum : neque ſolum ut Solonis dictum uſurpem, qui & ſapientiſſimus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem. is remp. contineri duabus rebus dixit, praemio, & poena. eſt ſcilicet utriuſque rei modus, ſicut reliquarum, & quaedam in utroque genere mediocritas. ſed nec tanta de re propoſitum eſt hoc loco diſputare. quid ego autem ſecutus in bello ſim in ſententijs dicendis, aperire alienum puto. Poſt interitum Caeſaris, & ueſtras memorabiles id. Martias, Brute, quid ego praetermiſſum a uobis, quantãq. impendere reip. tẽpeſtatẽ dixerim, non es oblitus. magna peſtis erat depulſa per uos, magna populi R. macula deleta, uobis uero parta diuina gloria: ſed inſtrumentũ regni delatũ ad Lepidũ, & Antoniũ: quorũ alter inconſtantior, alter impurior, uterque pacẽ metuens, inimicus otio. his ardentibus perturbandae reip. cupiditate quod opponi poſſet praeſidiũ, non habebamus: erexerat enim ſe ciuitas in retinenda libertate conſentiẽs. nos tũ nimis acres. uos, fortaſſe ſapientius, exceſſiſtis urbe ea, quam liberaſtis: Italiae, ſua uobis ſtudia profitenti, remiſiſtis. itaque, cum teneri urbem a paricidis uiderem, nec te in ea, nec Caßium tuto eſſe poße, eamq. armis oppreßam ab Antonio: mihi quoque ipſi eſſe excedendum putaui. taetrum enim ſpectaculum, oppreſſa ab impijs ciuitas, opitulandi poteſtate praeciſa. ſed animus idem, qui ſemper, infixus in patriae caritate, diſceſſum ab eius periculis ferre non potuit. itaque in medio Achaico curſu, cum Eteſiarum diebus Auſter me in Italiã, quaſi dißuaſor mei conſilij, retuliſſet, te uidi Veliae, doluiq. uehementer. cedebas enim, Brute, cedebas: quoniam Stoici ueſtri negant fugere ſapientis. Romam ut ueni, ſtatim me obtuli Antonij ſceleri, atque dementiae. quẽ cũ in me incitauiſſem, conſilia inire coepi, Brutina plane, (ueſtri enim haec ſunt propria ſanguinis) reip. liberandae. longa ſunt, quae reſtant, praetereunda: ſunt enim de me. tantum dico, Caeſarem hunc adoleſcentem, per quem adhuc ſumus, ſi uerum fateri uolumus, fluxiſſe ex fonte conſiliorum meorum. huic habiti a me honores, nulli quidem Brute, niſi debiti, nulli, niſi neceſſarij. ut enim primum libertatem reuocare coepimus, cum ſe non dum ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus ita commouiſſet, ut iam id ſcire poſſemus; atque omne praeſidium eſſet in puero, qui a ceruicibus noſtris auertiſſet Antonium; quis honos ei non fuit decernendus? quamquam ego illi tum uerborum laudem tribui; eamq. modicam: decreui etiam imperium: quod quamquam uidebatur illi aetati honorificum, tamen erat exercitum habenti neceßarium. quid enim eſt ſine imperio exercitus? ſtatuam Philippus decreuit; celeritatem petitionis primo Seruius, poſt maiorem etiam Seruilius. nihil tum nimium uidebatur. ſed neſcio quo modo facilius in timore benigni, quam in uictoria grati reperimur. ego enim, D. Bruto liberato, cum laetiſſimus ille ciuitatis dies illuxißet, idemq. caſu Bruti natalis eſſet, decreui, ut in faſtis ad eum diem Bruti nomen adſcriberetur. in eoq. ſum maiorum exemplum ſecutus, qui hunc honorem mulieri Larentiae tribuerunt, cui uos pontifices ad aram in Velabro facere ſoletis, quod ego cum dabam Bruto, notam eſſe in faſtis gratiſſimae uictoriae ſempiternam uolebam. atque illo die cognoui, haud paullo plures in ſenatu maleuolos eſſe, quam gratos. Eos per ipſos dies effudi, ſi ita uis, honores in mortuos Hirtium, & Panſam, Aquilam etiã: quod quis reprehendit, niſi qui, depoſito metu, praeteriti periculi fuerit oblitus? accedebat ad beneficij memoriam gratam ratio illa, quae etiam poſteris poßet eße ſalutaris. exſtare enim uolebam in crudeliſſimos hoſtes monumenta odij publici ſempiterna. Suſpicor illud minus tibi probari, quod a tuis familiaribus, optimis illis quidem uiris, ſed in rep. rudibus, non probatur, quod, ut ouanti introire Caeſari liceret, decreuerim. ego autem (ſed erro fortaſſe: nec tamen is ſum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi uideor hoc bello ſenſiße prudentius. cur autem ita ſit, aperiendum non eſt; ne magis uideas prouidus fuiſſe, quam gratus. hoc ipſum nimium: quare alia uideamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. praeclara illa quidem ingenia, quae gloria inuitantur: ſed ſenatus etiam ſapiens, qui, qua quemque re putat, modo honeſta, ad remp. iuuandum poße adduci, hac utitur. At in Lepido reprehenditur: cui cum ſtatuam in Roſtris ſtatuiſſemus, iidem illam euertimus. Nos illum honore ſtuduimus a furore reuocare: uicit amentia leuißimi hominis noſtram prudentiam. nec tamen tantum in ſtatuenda Lepidi ſtatua factum eſt mali, quantum in euertenda boni. Satis multa de honoribus. nunc de poena pauca ſunt dicenda. Intellexi enim ex tuis ſaepe litteris, te in ijs, quos bello deuiciſti, clementiam tuam uelle laudari. exiſtimo equidem, nil a te niſi ſapienter: ſed, ſceleris poenam praetermittere, (id enim eſt, quod uocatur ignoſcere) etiam ſi in ceteris rebus tolerabile eſt, in hoc bello pernicioſum puto. nullum enim bellum ciuile fuit in noſtra rep. omnium quae memoria mea fuerunt, in quo bello non, utracumque pars uiciſſet, tamen aliqua forma eſſet futura reip. hoc bello uictores quam remp. ſimus habituri, non facile affirmarim: uictis certe nulla umquam erit. Dixi igitur ſententias in Antonium, dixi in Lepidum ſeueras, neque tam ulciſcendi caußa, quam ut & in praeſens ſceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterrerem; & in poſterum documentum ſtatuerem, ne quis talem amentiam uellet imitari. quamquam haec quidem ſententia non magis mea fuit, quam omnium. in qua uidetur eße illud crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, poena peruenit. ſed id & antiquum eſt, & omnium ciuitatum: ſiquidem etiam Themiſtoclis liberi eguerunt. &, ſi iudicio damnatos eadem poena ſequitur ciues; qui potuimus leniores eſſe in hoſtes? Quid autem queri quiſquam poteſt de me; qui ſi uiciſſet, acerbiorem ſe in me futurum fuiſſe confiteantur, neceſſe eſt? Habes rationem mearum ſententiarum, de hoc genere dumtaxat honoris, & poenae. nam de ceteris rebus quid ſenſerim, quidq. cenſuerim, audiſſe te arbitror. Sed haec quidem non ita neceſſaria: illud ualde neceſſarium Brute, te in Italiam cum exercitu uenire quamprimum. ſumma eſt exſpectatio tui: qui ſi Italiam attigeris, ad te concurſus fiet omnium. ſiue enim uicerimus; qui quidem pulcherrime uiceramus, niſi Lepidus perdere omnia, & perire ipſe cum ſuis concupiuißet: tua nobis auctotitate opus eſt ad collocandum aliquem ciuitatis ſtatum. ſiue etiam nunc certamen reliquum eſt: maxima ſpes eſt cum in auctoritate tua, tũ in exercitus tui uiribus. Sed propera per deos. ſcis, quantum ſit in temporibus, quantum in celeritate.

ſitate. Sororis filiis quam diligenter conſulam, ſpero te ex matris, & ſororis litteris cogniturum. qua in cauſſa maiorem habeo rationem tuae uoluntatis, quae mihi cariſſima eſt, quam, ut quibuſdam uideor, conſtantiae meae. ſed ego nulla in re malo, quam te amando, conſtans & eſſe, & uideri. Vale.

EXPLANATIO

SVBTILIVS } ſubtilitas in ſcriptis eſt, non tenuitas, & humilitas, ſed accuratus quidam ordo, nihil ut praetermittatur. ELOQVENTIA, } fuit orator Meſſalla ſuae aetatis praeſtantiſſimus. Plinius & alij. Tacitus uiſum quibuſdam Cicerone mitiorem, & dulciorem, & in uerbis magis elaboratum, ſignificat in dialogo de oratoribus, uitamq. produxiſſe in medium uſque Auguſti principatum. OFFICIO; } in remp. SEQVEBATVR, } cum ad cauſſam reip. defendendam proficiſceretur, in quo ſummam laudem uidebat eſſe conſtitutam. QVANDAM *epiſtolam*: } eam, cuius initium eſt, Quanta ſim laetitia affectus, ep.7. VTRVMQVE } quod & honores Octauiano extraordinarios decreuiſſet, & in Lepidum Lepidiq. liberos nimis grauem poenam ſtatuiſſet. quamquam, quod ad animaduerſionem attinet, communiter etiam accipi poteſt de ſententijs, quas contra malos ciues dixit. NEQVE *ſolum ut Solonis dictum uſurpem*, } poſſem me iudicio Solonis, ſapientiſſimi uiri, aduerſus reprehenſionem tuam defendere; qui praemio, & poena contineri remp. dixit: ſed ego non hoc ſolum faciam, ut meum factum Solonis auctoritate excuſem: cauſſam etiam adiungam conſilij mei; ut oſtendam, cum & de praemio, & de poena ſententias dixi, quid ſpectauerim. PRAETERMISSVM } ſatellitem tyranni M. Antoniũ, ſaepe queritur, ſimul cum tyranno interfectum non eſſe. Vellem, inquit in epiſtola ad Trebonium, me ad illas epulas inuitaſſes: reliquiarum nihil haberemus. INCONSTANTIOR, } Lepidus, qui modo libertatis, modo regni cupidus uideretur. etiam ep.14. leuitatem illi adſcribit. NIMIS *acres*. } cum omnes acceptam a uobis libertatem retinere uellemus; uos autem libertatis auctores (tacite Caſſii & Bruti diſceſſum ex Italia reprehendit) urbem ueſtram, Antonii armis oppreſſam, dſereretis, qui etiam, Italiae ſua uobis ſtudia profitenti, remiſiſtis. MIHI *quoq. ipſi* } indicat ſe non fuiſſe diſceſſurum, niſi Brutus & Caſſius, quos maxime ſubſidium ferre oppreſſae reip oportuerat, ante diſceſſiſſent. & duplicem affert pro ſe ipſo defenſionem, tum quod ipſorum liberatorum exemplo diſceſſerit, tum quod propere tamen redierit, qui diſceſſum a reip. periculis ferre non poſſet. ETESIARVM *diebus auſter* } quaſi diſceſſum meum dii non probarent, qui eteſiarum diebus auſtrum ſpirare praeter conſuetudinem uoluerint. eteſiae autem in orientem nauigantibus ſecundi ſunt, auſter in occidentem: itaque Ciceroni Graeciam petenti proſperi eteſiae, contra auſter. TE *uidi* } Veliae. ſupra, & Philippica I. SAPIENTIS. } Stoici, quorum ſectam Brutus, ab auunculo ſuo M. Catone inſtitutus, ſequebatur, fugere negabant eſſe ſapientis: quem nulla re perturbari, nihil timere affirmabant: ita ſequebatur, ut nec fugeret: timet enim, qui fugit. A CERVICIBVS } cum Antonius, Macedonicis legionibus inſtructus, bonis iratus urbem peteret, Octauianus priuato conſilio ſe oppoſuit. ep.25. li.XII. fam. & Philippica III. IV. V. HONORIFICVM, } placeret, Nimis honorificum. PHILIPPVS } L. Marcius Philippus, qui conſulatum geſſit cum Marcellino, Octauiani uitricus. epiſt.21. CELERITATEM } magiſtratus, ut celerius poſſet petere, quam leges permitterent. id autem Ser. Sulpicius decreuit. ſed, cum ille decreuiſſet, ut Octauianus uerbi gratia decem annis celerius, quam per leges liceret, petere poſſet, Iſaurici filius Seruilius de creuit, ut etiam aliquanto celerius. quod autem Seruius decreuit, opinor hoc eſt, ut tamquam quaeſtorius petere poſſet Octauius: quod Seruilius, ut tamquam praetorius. ep.8. REPERIMVR } non omnino diſpliceret, Reperiuntur, ut eſt in antiquis libris. poteſt enim ſubaudiri, homines. LARENTIAE } quae populo Romano agros, Turacem, Semurium, Lincerium, & Solinium reliquit: ex quo eſt annuis parentationibus honorata. Varro, Ouidius, Macrobius lib.I. Sat. Vos *pontifices* } minores, quorum in collegio Brutus fuit: nam in lib. de claris orat. ita loquitur: Audiui Sulpicium ſtudioſe, & frequenter Sami; cum ex eo, ius noſtrum pontificium, qua ex parte cum iure ciuili coniunctum eſſet, uellem ſcire. IN *Velabro* } hic uidetur de ſecunda potius Larentia, quam de priore, accipiendum. uide Plutarchum in Romulo. SEMPITERNAM *memoriam* } ubi ſunt, qui ſe libros impreſſos ſine ſcriptorum ope facile putant poſſe corrigere? haec, haec nimirum temeritas antiquorum ſcripta maculis innumerabilibus inquinauit. neque uero dum repreſſum eſt hoc malum, ſed in dies, ut uideo, ſerpit magis. id adeo iis libris, qui quotidie typographorum quorundam ex officinis prodeunt, legendis intelligo. Hic in duabus uocibus, Sempiternam memoriam, me quoque hactenus, ut ingenue confitear, cum ceteris, νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. nec dubitaui, quin ita recte legeretur, ſenſu ſatis aperto. nunc, a Beſſarionis libro dictionem, Memoriam. cum uiderem abeſſe; omiſſam primum incuria librarii ſum opinatus; deinde, cum accuratius animum intendiſſem, agnoui ueritatem, & Memoriam, abundare, prorſus iudicaui. quod a nemine fuerat animaduerſum. & eſt pulcherrima ſententia. ideo, inquit, decreuit, ut in faſtis ad eum diem, quo uictus eſset ad Mutinam Antonius, Bruti nomen adſcriberetur; quia notam eſſe in faſtis uolebam, quae uictoriam illam futuris etiam gentibus teſtaretur. notam enim hic pro ſigno, ac monumento quodam accipio. quod quibus occultum fuit, ii, Memoriam, de ſuo intruſerunt, ut eſset, notam memoriam. confirmat igitur noſtram correctionem primum libri ſcripti auctoritas, deinde ſententia; quam ego in hac emendandi ratione maxime ſo-

leo

ieo ſpectare; poſtremo ipſemet Cicero, qui eadem de re, paullo poſt, ijſdem fere uerbis uſus eſt. Infert enim: Exſtare uolebam in crudeliſsimor hoſtes monumenta odij publici ſempiterna. AQVILAM *etiam*] unum ex percuſſoribus Caeſaris, qui perierat in proelio Mutinenſi. fam. l. x. ep. 33. APERIENDVM *non eſt*,] quid ſignificat? hoc opinor; ideo ſe id ſenſiſſe, non tam ut pro beneficio gratiam referret, quam ut Octauianus, ouationis honore illectus, in urbem rediret, ſtatimq., ut mos erat, imperiū deponeret: itaq. eius exercitus ad alium transferrentur: quae fuiſſet reip. ſumma cautio. timendum enim erat, id quod euenit, ne Octauianus, cum exercitus in ſua poteſtate haberet, ad perſequendam patris mortem animum conuerteret. hoc eſt, ut opinor, in quo ſe Cicero prouidum fuiſſe ſignificat. HOC *ipſum nimium*] aperire nolebam, cur ita eſſet; aperuiſſe tamen nimis uideor; cum dixi, ne magis uidear prouidus fuiſſe, quam gratus. quare hac de re uerbum ne addamus. tranſeamus ad alia. HONORE] non eſt haec dictio Beſſarionis in libro: & potuit eſſe gloſſa. THEMISTOCLIS] qui proditionis eſt damnatus, eiusq. bona publicata. Plutarchus, & Aemilius Probus. IVDICIO] de ui. ep. 16. QVISQVAM] ex ijs, quos ego hoſtes iudicandos cenſui. SI *uiciſset*] ad Mutinam. loquitur enim de M. Antonij ſecta. SORORIS *tuae filijs*] Lepidi filijs: quos, cum pater Lepidus hoſtis eſſet iudicatus, boniſq. omnibus exſutus, ad inopiam redactos neceſſarijs rebus ſuſtentabat.

Brutus S. D. Ciceroni 20.

PARTICVLAM *litterarum tuarum, quas miſiſti Octauio, legi, miſſam ab Attico mihi. Studiū tuum, curaq. de ſalute mea nulla me noua uoluptate affecit. non ſolum enim uſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, aliquid audire de te, quod pro noſtra dignitate fideliter, atque honorifice dixeris, aut feceris. at dolore, quantum maximum capere animo poſſum, eadē illa pars epiſtolae ſcriptae ad Octauiū de nobis affecit. ſic enim illi gratias agis de rep. tam ſuppliciter, ac demiſſe. quid ſcribam? pudet condicionis, ac fortunae: ſed tamen ſcribendum eſt. commendas noſtram ſalutē illi; quae morte qua nō pernicioſior? ut prorſus praetefe ras, non ſublatam dominationem, ſed dominum commutatum eße. uerba tua recognoſce, & aude negare, ſeruientis aduerſus regem iſtas eße preces. unum ais eſſe, quod ab eo poſtuletur, & exſpectetur, ut eos ciues, de quibus uiri boni, populuſq. R. bene exiſtimet, ſaluos uelis. quid, ſi nolit? non erimus? atqui non eſſe, quam eße per illum, praeſtat. ego mediusfidius non exiſtimo; tam omnes deos auerſos eſſe a ſalute populi R. ut Octauius ornandus ſit pro ſalute cuiuſquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. iuuat enim magnifice loqui, & certe decet aduerſus ignorantes, quid pro quoque timendum, aut a quoque petendum ſit. hoc tu Cicero poſſe fateris Octauium, & illi amicus es; aut, ſi me carum habes, uis Romae uideri; cum, ut ibi eſſe poſſem, commendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, ſi, ut nos ſaluos eſſe uelit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio eſt habendum, quod ſe, quam Antonium, eſſe maluerit, a quo iſta petenda eßent? uindici quidem alienae dominationis, non uicario, ecquis ſupplicat, ut optime meritis de rep. liceat eſſe ſaluis? iſta uero imbecilitas, & deſperatio, cuius culpa non magis in te reſidet, quam in omnibus alijs, & Caeſarem in cupiditatem regni impulit; & Antonio poſt interitum illius perſuaſit, ut interfecti locum occupare conaretur; & nunc puerum iſtum extulit, ut tu iudicares, precibus eſſe impetrandam ſalutem talibus uiris, miſericordiaq. unius uix etiam nunc uiri tutos fore nos, haud ulla alia re. quod ſi Romanos nos eſſe meminiſſemus; non audacius dominari cuperent poſtremi homines, quam id nos probiberemus; neque magis irritatus eſſet Antonius regno Caeſaris, quam ob eiuſdem mortem deterritus. Tu quidem conſularis, & tantorum ſcelerum uindex. quibus oppreſſis, uereor, ne in breue tempus dilata ſit abs te pernicies, qui potes intueri, quae geſſeris, ſimul & iſta uel probare, uel ita demiſſe, ac facile pati, ut probantis ſpeciem habeas? quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe, quia poſtulabat haec; ſalutem ab ſe peti; precariam nos incolumitatem habere, a quibus ipſe libertatem accepißet; eſſe arbitrium ſuum de rep. quaerenda eſſe arma putaſti, quibus dominari probiberetur; ſcilicet, ut, illo prohibito, rogaremus alterum, qui ſe in eius locum reponi pateretur, an ut eſſet ſui iuris, ac mancipij reſp.? niſi forte non de ſeruitutē, ſed de cōdicione ſeruiendi recuſatum eſt a nobis. atqui nō ſolum bono domino potuimus Antonio tolerare noſtram fortunam, ſed etiam beneficijs, atque honoribus, ut participes, frui, quantis uellemus. quid enim neget ijs, quorum patientiam uideret maximum ſuae dominationis praeſidium eſſe? ſed nihil tanti fuit, quo uenderemus fidem noſtram, & libertatem. hic ipſe puer, quem Caeſaris nomen incitare uidetur in Caeſaris interfectores, quanti aeſtimet, ſi ſit commercio locus, poſſe nobis auctoribus tantum, quantum profecto poterit; quoniam uiuere, & pecunias habere, & dici conſulares uolumus? ceterum nequidquam perierit ille: cuius interitu quid gauiſi ſumus, ſi, mortuo, nihilominus ſerLuituri eramus? nulla cura adhibetur. ſed mihi prius omnia dij, deaeq. eripuerint, quam illud iudicium, quo non modo heredi eius, quem occidi, non conceßerim, quod in illo non tulit, ſed ne patri quidem meo, ſi reuiuiſcat, ut, patiente me, plus legibus, ac ſenatu poſſit. An hoc tibi perſuaſum eſt, fore ceteros ab eo liberos, quo inuito nobis in iſta ciuitate locus non ſit? qui porro id, quod petis, fieri poteſt, ut impetres? rogas enim, uelit nos ſaluos eſſe. uidemur ergo tibi ſalutem accepturi, cum uitam acceperimus? quam, ſi prius dimittimus dignitatem, & libertatem, qui poſſumus accipere? An tu, Romae habitare, id putas incolumem eſſe? res, non locus, oportet, praeſtet iſtuc mihi. neque incolumis Caeſare uiuo fui, niſi poſtquam illud conſciui facinus: neque uſquam exſul eſſe poſſum, dum, ſeruire, & pati contumelias, peius odero malis omnibus alijs. non ne hoc eſt in eaſdem tenebras recidiſſe? ab eo, qui tyranni nomen adſciuit ſibi, (cum in Graecis ciuitatibus liberi tyrannorum, oppreſſis illis, eodem ſupplicio afficiantur)*

ciantur) petitur, ut uindices, atque oppreßores dominationis ſalui ſint? hanc ego ciuitatem uidere uelim, aut putem ullam. quae ne traditam quidem, atque inculcatam libertatem recipere poßit, plusq. timeat in puero nomen ſublati regis, quam confidat ſibi; cum illum ipſum qui maximas opes habuerit, paucorum uirtute ſublatum uideat? Me uero poſthac ne commendaueris Caeſari tuo, ne te quidem ipſum, ſi me audies. ualde care aeſtimas tot annos, quot iſta aetas recipit, ſi propter eam caußam puero iſti ſupplicaturus es. Deinde, quod pulcherrime feciſti, ac facis in Antonio, uide, ne conuertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. nam, ſi Octauius tibi placet, a quo de noſtra ſalute petendum ſit; non dominum fugiſſe, ſed amiciorem dominum quaeſiſſe uideberis. quem quod laudas ob ea, quae adhuc fecit; plane probo: ſunt enim laudanda; ſi modo contra alienam potentiam, non pro ſua ſuſcepit eas actiones. cum uero iudicas tantum illi non modo licere, ſed etiam a te ipſo tribuendum eſſe, ut rogandus ſit, ne nolit eſſe nos ſaluos: nimium magnam mercedem ſtatuis. id enim ipſum illi largiris, quod per illum habere uidebatur reſp. neque hoc tibi in mentem uenit, ſi Octauius ullis dignus ſit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat; ijs, qui illud malum exciderint, cuius iſtae reliquiae ſunt, nihil, quo expleri poſſit eorum meritum tributurum umquam populus R. ſi omnia ſimul congeſſerit. Ac uide, quanto diligentius homines metuant, quam meminerint, quia Antonius uiuat, atque in armis ſit. de Caeſare uero quod fieri potuit, ac debuit, tranſactum eſt, neque iam reuocari in integrum poteſt. Octauius is eſt, qui quid de nobis iudicaturus ſit, exſpectet populus R.? nos ij ſumus, de quorum ſalute unus homo rogandus uideatur? ego (ut iſtuc reuertar) is ſum, qui non modo non ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulantes, ut ſibi ſupplicetur. aut longe a ſeruientibus abero; mihiq. eſſe iudicabo Romam, ubicumque liberum eſſe licebit; ac ueſtri miſerebor, quibus nec aetas, neque honores, neque uirtus aliena dulcedinem uiuendi minuere potuerit. mihi quidem ita beatus eſſe uidebor, ſi modo conſtanter, ac perpetua placebit hoc conſilium, ut relatam putem gratiam pietati meae. quid enim eſt melius, quam, memoria recte factorum, & libertate contentum, negligere humana? ſed certe non ſuccumbam ſuccumbentibus; nec uincar ab ijs, qui ſe uinci uolunt; experiarque, & tentabo omnia, neque deſiſtam abſtrahere a ſeruitio ciuitatem noſtram. ſi ſecuta fuerit, quae debet, fortuna; gaudebimus omnes: ſin minus; ego tamen gaudebo. quibus enim prius haec uita factis, aut cogitationibus traducatur, quam ijs, quae pertinuerint ad liberandos ciues meos? te, Cicero, rogo, atque hortor, ne defatigere, neu diffidas; ſemper in praeſentibus malis prohibendis, futura quoque, niſi ante ſit occurſum, explores, ne ſe inſinuent. fortem, & liberum animum, quo & conſul, & nunc conſularis remp. uindicaſti, ſine conſtantia, & aequabilitatem nullam eſſe putaris. fateor enim, duriorem eſse condicionem ſpectatae uirtutis, quam incognitae. benefacta pro debitis exigimus. quae ſi aliter eueniunt; ut decepti ab his, infeſto animo reprehendimus. itaque, reſiſtere Antonio Ciceronem, & ſi magna laude dignum eſt; tamen, quia ille conſul hunc conſularem merito praeſtare uidetur, nemo admiratur. idem Cicero, ſi flexerit aduerſus alios iudicium ſuum, quod tanta firmitate, ac magnitudine animi direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit ſibi, ſed etiam praeteriti euaneſcere coget: (nihil enim per ſe amplum eſt, niſi in quo iudicij ratio exſtat) quia neminem magis decet, remp. amare, libertatisq. defenſorem eſſe, uel ingenio, uel rebus geſtis, uel ſtudio, atque efflagitatione omnium. quare non Octauius eſt rogandus, ut uelit nos ſaluos eſse: magis tu te exſucita, ut eam ciuitatem, in qua maxima geſſiſti, liberam, atque honeſtam fore putes, ſi modo ſint populo duces ad reſiſtendum improborum conſilijs.

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

De rep.] ab eo contra M. Antonium defenſa. Condicionis] pudet eo nos redactos condicionis, ac fortunae, ut commendandos Octauio putes. Vel explana, condicionis tuae, ac fortunae, qui homo conſularis, tantis rebus geſtis, nunc cum iſto puero tam ſuppliciter, tam demiſſe agas. Non *pernicioſior*] ſi precario habeatur. Qvid *pro quoque timendum*] nam neque eſt, cur de nobis timidus, aut ſolicitus ſis; cum ipſi nihil timeamus, & ita animati ſimus, ut honeſtam mortem turpi uitae anteponamus: neque hoc ab Octauio petendum eſt, ut nos uelit eſſe ſaluos: nimium enim illi tribuis. Si *me carum habes, uis Romae uideri;*] ideo quia me carum habes, uis Romae uideri amicus Octauio? quoniam quidem, ut ibi eſſe poſſem, (hoc pertinet ad illud, Si me carum habes) commendandum illi puero me putaſti. Cvi *quid agis gratias,*] ſi optime ſentit de republica; quod tu exiſtimare uideris, cum illi gratias agis: cur eum rogas de ſalute bonorum ciuium, hoc eſt noſtra? aut igitur gratiae non ſunt agendae, ſi rogandus eſt; aut, ſi aguntur, rogandus certe non eſt. Vindici *quidem &c.*] ſi Octauius uindex eſt, ut tu indicas, & ultor dominationis Antonij, non, ut ego uereor, uicarius: abſurde facis, o Cicero, qui ei remp. defendenti ſupplices pro ijs, qui optime de rep. meriti ſunt. amicis enim, & earundem partium ſtudioſis non ſupplicamus. non enim opus eſt. In hoc loco, uideo quibuſdam in libris impreſſum eſſe, pro, Ecquis ſupplicat, Sed quis ſupplicat, adſcripta aſteriſci nota, quae mendum ſignificet. noſtri libri ueram, germanamq. Ciceronis ſcripturam referunt, diſtinctione tantum a mendi ſuſpicione uindicati. quod enim pro, Et quis ſupplicat, fecimus, Ecquis ſupplicat; in eo mutatio nulla eſt. fuit enim hic multis in locis in impreſſis libris error, ut, Et quis, pro, Ecquis, legeretur. quod

tur. quod uitium ubique fere minimo negotio ſanauimus. IMBECILLITAS, *& deſperatio* } puto illud maxime tempus deſignari, cum Pompeius eiectus eſt ex Italia. quo tempore boni ciues ſi utrumque reliquiſſent, ac ſolam remp. reſpexiſſent: tum certe, uel pudore, uel ui, uterque tum dux, tum exercitus diſceſſiſſet ab armis. ſed contigit, ut alij alterum metuentes ad alterum confugerent; alij ignauia, ac deſperatione remp. relinquerent. quo facto Caeſar in regni cupiditatem eſt impulſus. quod idem & Pompeius cogitabat; ut ſaepe queritur Cicero. TANTORVM *ſcelerum* } tyrannidis Antonianae. QVID *enim neget* } cum ſit de praeteritis commemoratio; Negaret, probarem magis: idq. conueniret cum inſequenti uerbo, Videret, & cum antecedentibus proximis, Potuimus, Vellemus. HIC *ipſe puer*, } non modo Antonius, ſed Octauius ipſe, eius, quem occidimus, filius, ſummi beneficij loco ducet, ſi, nobis permittentibus, regiam poteſtatem obtineat. itaque nobis eſſet illo domino perhonorifica ſeruiendi condicio: uerum non de ſeruiendi condicione agimus: ipſam ſeruitutem, quaecumque ſit, odimus, ac deteſtamur. QVONIAM *uiuere* } in Ciceronem, cum ſtomacho, qui pluris uitam, & pecunias, & honores faceret, quam libertatem. SI *mortuo*, } ſi, illo occiſo, alteri ſeruituti eramus. HEREDI *eius, quem occidi*, } Octauio, Caeſaris heredi, & adoptatiuo filio. DIMITTIMVS } abijcimus. in ea uita, inquit, in qua neque dignitas, neque libertas eſt, ſalus eſſe nulla poteſt. QVI *tyranni nomen adſciuit ſibi*, } Octauius enim Caeſaris nomen aſſumpſit; cum teſtamento & filius adoptatus eſſet, & inſtitutus ex dodrante heres. NIMIVM *magnam mercedem ſtatuis* } ſummam poteſtatem illi tribuis: quae merces eſt earum rerum, quas contra Antonium geſſit, certe nimis magna. ILLVD *malum* } prioris Caeſaris tyrannidem. HOMINES *metuant* } timor facit, ut quibuſdam plus poteſtatis, quam reſpublica patitur, largiamur. ſed ijſdem meminiſſe deberemus, hoc ipſo timore noſtro factum eſſe, ut Antonius ad tantam potentiam peruenerit. iſta enim imbecillitas animi, & deſperatio, Antonio perſuaſit, ut interfecti Caeſaris locum occupare conaretur. DE *Caeſare uero* } quorſum de Caeſare, cum de Antonio loquatur? Cum, inquit, uidiſſet Antonius ex metu, & languore noſtro Caeſarem regnandi occaſionem arripuiſſe, eius exemplum ſecutus eſt. uerum, quod ad Caeſarem regnandi occaſionem arripuiſſe, eius exemplum ſecutus eſt. uerum, quod ad Caeſarem attinet, tranſactum eſt: occidimus illum: nunc, ne idem poſſit Octauius, cauendum eſt. NON *modo non ſupplicem* } poſterius, Non, in Beſſarionis libro non eſt: & poteſt ſubaudiri. quo loquendi genere uſum ſaepe eſſe Ciceronem, oſtendimus in ſcholjs, quae in familiares epiſtolas adoleſcentuli edidimus. VIRTVS *aliena* } noſtra ſcilicet, qui tyrannum occidimus: quorum exemplo fortiores eſſe, & uitam minus aliquanto, quam libertatem, diligere debebatis. PIETATI *meae* } erga patriam: quae me ad praeclarum illud facinus excitauit, cui pietati debitum praemium eſſe perſolutum exiſtimabo, ſi modo, quod tum ſenſi, idem in reliqua uita ſenſero. NON *ſuccumbam ſuccumbentibus*, } uos non imitabor, iugum ſeruitutis ſponte recipientes. NEC *uincar ab ijs* } uinceret enim a uobis, ſi ueſtra imbecillitas me commoueret, & de mea ueteri ſententia deduceret. VINCI *uolunt* } quia ſponte ſuccumbunt. GAVDEBIMVS *omnes* } etiam ij, qui ſuccumbunt. hic oſtendit Ciceronem optime ſentire de republica, cuius ſecunda fortuna laetaturus ſit, ſed dulcedini ſuccumbere. NEV *diffidas* } etenim, ob deſperationem, etiam ante rempublicam perdiderant: ut in hac ipſa epiſtola, ſupra. CONSVL } in opprimenda coniuratione Catilinae. CONSVLARIS } in Antonio perſequendo. QVIA *ille conſul* } quia conſulatus ille tuus praeclariſſime adminiſtratus poſtulat, ut talem te conſularem praeſtes. DIREXIT } ſi pueris haec ſcriberem, eſſem in oſtendendis translationum luminibus diligentior, ut hic in duobus uerbis, & translatis, & antithetis, Flexerit, Direxit. ſed haec ipſa ſe oſtendunt. noſtrum autem conſilium id fuit, quoniam pueris ſimul, & uiris ſatisfacere non poſſem, uiris ut mallem. IVDICII *ratio* } ubi enim iudicium apparet, ibi laus recte agentem ſequitur. ſi quis autem caſu potius, quam iudicio, recte agit, id amplum, uereq. laudabile nec habetur, nec eſt. porro, iudicium ibi eſſe conſtat, ubi factis facta congruunt, perpetuamq. in recte agendo aequabilitatem, & conſtantiam tuemur.

Bruto S. D. Attico. 21.

SCRIBIS *mihi, mirari Ciceronem, quod nihil ſignificem umquam de ſuis actis. quoniam efflagitas, coactu tuo ſcribam, quae ſentio. Omnia feciſſe Ciceronem optimo animo, ſcio. quid enim mihi exploratius eſſe poteſt, quam illius animus in remp.? ſed quaedam mihi uidetur, quid dicam, imperite uir omnium prudentiſſimus, an ambitioſe feciſſe, qui ualentiſſimum Antonium ſuſcipere pro rep. non dubitauit? neſcio quid ſcribam tibi, niſi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius eſſe irritatam, quam repreſſam a Cicerone; tantumq. eum tribere huic indulgentiae, ut ſe maledictis non abſtineat, ijs quidem, quae in ipſum dupliciter recidunt, quod & plures occidit uno, ſeq. prius oportet fateatur ſicarium, quam, obijciat Caſcae, quod obijcit; & imitatur in Caſca Beſtiam. an, quia non omnibus horis iactamus idus Martias, ſimiliter atque illi nonas Decembres ſuas in ore habet, eo meliore condicione Cicero pulcherrimum factum uituperabit, quam Beſtia, & Clodius reprehendere illius conſulatum ſoliti ſunt? Suſtinuiſſe mihi gloriatur bellum Antonij togatus Cicero noſter. quid hoc mihi prodeſt, ſi merces Antonij oppreſſi poſcitur in Antonij locum ſucceſſio? & ſi uindex illius mali auctor exſtitit alterius, fundamentum, & radices habituri altiores, ſi patiamur? ut iam iſta, quae facit, non dominationem; non; ſed dominum Antonium timentis ſint. ego autem geatiam non habeo, ſi quis,*

dum

dum ne irato ſeruiat, rem ipſam non deprecatur. Immo triumphus, & ſtipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. pudeat conſpicere fortunam, cuius nomen ſuſceperit. conſularis hoc, an Ciceronis eſt? quoniam tacere non licuit, leges, quae tibi neceſſe eſt moleſta eſſe. etenim ipſe ſentio, quanto cum dolore haec ad te ſcripſerim. nec ignoro, quid ſentias in rep. & quam deſperatam quoque ſanari putes poſſe. nec mehercle te Attice reprehendo. aetas enim, mores, liberi ſegnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flauio noſtro perſpexi. ſed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum, & eum intereſt? quid autem amplius ille decerneret? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. quiſquam ergo ita timet profligatum, ut neque potentiam eius, qui exercitum uictorem habeat, neque temeritatem pueri putet extimeſcendam eſſe? an hoc ipſum ea re facit, quod illi propter amplitudinem omnia iam, ultroq. deferenda putat? o magnam ſtultitiam timoris, id ipſum, quod uerearis, ita cauere, ut, cum uitare fortaſſe potueris, ultro accerſas, & attrahas. nimiũ timemus mortem, & exſulium, & paupertatem. haec mihi uidentur Ciceroni ultima eſſe in malis: &, dum habeat, a quibus impetret, quae uelit, & a quibus colatur, ac laudetur, ſeruitutem, honorificam modo, non aſpernatur; ſi quidquam in extrema, ac miſerrima contumelia poteſt honorificum eſſe. Licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, uerba rebus eßе contraria. quid enim tam alienum ab humanis ſenſibus eſt, quam eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero ſit? atqui eo tendit, id agit, ad eum exitũ properat uir optimus, ut ſit illi Octauius propitius. Ego uero iam ijs artibus nihil tribuo, quibus ſcio Ciceronem inſtructiſſimum eſſe. quid enim illi proſunt, quae pro libertate patriae de dignitate, quae de morte, exſulio, paupertate ſcripſit copioſiſſime? quanto autem magis illa callere uidetur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quam Cicero, qui alieno tribuat? Deſinat igitur gloriando etiam inſectari dolores noſtros. quid enim noſtra, uictum eſſe Antonium, ſi uictus eſt, ut alij uacaret, quod ille obtinuit? tametſi tuae litterae dubia etiam nũc ſignificant. Viuat hercule Cicero, qui poteſt, ſupplex, & obnoxius; ſi neque aetatis, neque honorum, neq. rerum geſtarum pudet. ego certe, qui cum ipſa re bellum geram, hoc eſt cum regno, & imperijs extraordinarijs, & dominatione, & potentia, quae ſupra leges ſe eſſe uelit, nulla erit tam bona cõdicio ſeruiendi, qua non deterrear; quãuis ſit uir bonus, ut ſcribis, Antonius: quod ego numquam exiſtimaui. ſed dominũ ne parentem quidem maiores noſtri uoluerunt eſſe. Te niſi tantum amarem, quãtum Ciceroni perſuaſum eſt diligi ab Octauio, haec ad te non ſcripſiſſem. dolet mihi, quod tu non ſtomacharis, amantißimus tum tuorum omnium, tum etiã Ciceronis. ſed perſuade tibi, de uoluntate propria mea nihil eßе remiſſum, de iudicio largiter. neque enim impetrari poteſt, quin, quale quidque uideatur ei, talem quiſque de illo opinionem habeam. Vellem mihi ſcripſiſſes, quae condiciones eſſent Atticae noſtrae. potuiſſem tibi aliquid de meo ſenſu perſcribere. Valetudinẽ Porciae meae tibi curae eſſe nõ miror. Denique, quod petis, faciam libenter: nam etiam ſorores me rogant: & hominem noro, & quid ſibi uoluerit.

EXPLANATIO

Nullis conſulibus.

DE SVIS *actis* ʒ pro republica contra Antonium: de quibus laudari uoluiſſet: ut etiam de exſtincta coniuratione Catilinae, ſcripſit ad Pompeium, ſe mirari, quod nihil ſignificaſſet. fam. lib. v. QVID *dicam, imperite &c.* ʒ ſignificat, & ſtultitiae Ciceronem accuſandum, & ambitionis: cum tamen in utroque uideatur eum excuſare. ſed imperitum in eo ſignificat, quod plus Octauio tribuerit, quam e rep. eſſet: ambitioſum, quod, modo habeat, a quibus colatur, ac laudetur, ſeruitutem non recuſat: ita ob ſtultitiam & ambitionem Octauium Antonianae dominationis uicarium conſtituit. QVI *ualentiſſimum &c.* ʒ in quo certe ambitio eſſe non potuit: ſed fuit ſtudium conſtantiſſimum, & ſingularis in patriam pietas, qua permotus ualentiſſimum Antonium ſuſcipere non dubitauit inimicum. PVERI ʒ Octauij. INDVLGENTIAE ʒ uſque eo indulget Cicero Octauio, ut maledicat Caſcae. MALEDICTIS ʒ in Caſcam. mirari autem ſatis non poſſum, Ciceronem Caeſaris necem obieciſſe Caſcae. & id tamen Bruti uerba declarant. PLVRES *occidit uno* ʒ crimini dat Caſcae. & ſicarium appellat, quia Caeſarem occiderit. at, ſi hominem occidere, crimen eſt: quanto grauius ipſe peccauit, qui conſul non unum, ſed quinque occidit, Lentulum, Cethegum, Statilium, Gabinium, Ceparium. OBIICIAT *Caſcae* ʒ cur Caſcae potius, quam ceteris coniuratis? forte, quia gratificari uellet Octauio, potiſſimum in Caſcam incenſo, qui primus Caeſari uulnus inflixit, a Cimbro impedito. Suetonius, Plutarchus. IMITATVR *in Caſca Beſtiam.* ʒ ita reprehendit Caſcam ob pulcherrimum factum, ut Beſtia Ciceronem ob ea, quae in conſulatu geſſerat, reprehendere ſolebat. & ut tunc iniquus in Ciceronem Beſtia, ſic nunc in Caſcam Cicero. Caſca autem hic e gente Seruilia fuerat, unus e percuſſoribus Caeſaris. fuerunt enim in illa coniuratione duo Seruilij Caſcae, duo Bruti, tres Caſſij, Q. Hortenſius, Hortenſij oratoris filius, C. Trebonius, Cn. Domitius, L. Tillius Cimber, Q. Ligarius, Cornellius Cinna, Labeo, P. Turullius, P. Cornelius Lentulus, Caecilius & Bucolianus fratres, Rubius Rex, M. Spurius, (quamquam, Spurius, mendoſum eſt: non enim duo praenomina ſimul eſſe poſſunt) Ser. Sulpicius Galba, Sextius Naſo, Pontius Aquila, Minucius Baſillus; & alij, quorum nomina in ijs libris, qui ad noſtram aetatem peruenerunt, non exſtant; quorum nemo, praeter Cn. Domitium, L. Domitij Ahenobarbi filium, naturali morte perijt. quod ſi liceret uti coniectura, adiungerem Torqua-

torum, Marcellorum, Metellorum, Bibuli liberos, Pompeianorum, id eſt reip. partium, ſtudioſis: item, Epidium Marullum, & collegam eius Caeſetium Flauum, tribunatu pl. a Caeſare priuatos. IDVS *Martias* } quo die Caeſarem occidimus. NONAS *Decembris* } quo die de coniuratis in carcere ſupplicium eſt ſumptum. EO *meliore condicione* } minus turpiter nos uituperabit de Caeſaris nece, quam illum Calpurnius Beſtia, & P. Clodius de coniuratorum ſupplicio reprehendere ſoliti ſunt? hic eſt Beſtia, qui tribunus pl. Ciceronem extremo conſulatus die concionis habendae poteſtate priuauit; ſi Plutarcho credas. ſed ego maiorem ipſi Ciceroni fidem habeo: qui ſibi concionaturo non L. Calpurnium Beſtiam, ſed Q. Metellum Nepotem ait obſtitiſſe. uide epiſt. 11. lib. v. fam. SVCCESSIO } quae laus Ciceronis eſt, ſuſtinuiſſe Antonium; ſi patitur eius locum ab Octauio poſci? AVCTOR *exſtitit* } extraordinarijs enim honoribus Octauio decernendis cupiditatem illius, & licentiam irritauit. NON *dominationem, non* } hoc loquendi genere ueteres eſſe uſos, cum aliquid paullo ſtudioſius affirmarent, oſtẽdimus in commentarijs ad Atticum lib. x. epiſt. 9. REM *ipſam* } ſeruitutem. TRIVMPHVS } ouatio, quam Octauio, quia Mutinenſi proelio Antonium uiciſſet, Cicero decreuit. FORTVNAM } & condicionem turpem: ut illud in ſuperiore proxima eiuſdem Bruti epiſtola: Pudet condicionis, ac fortunae. CVIVS *nomen ſuſceperit* } cuius nomen his factis ſibi comparauit. poteſt enim & turpiſſimus, & omnium miſerrimus iure dici. CONSVLARIS *hoc* } eius, qui ſummos habuit magiſtratus. CICERONIS } eius, qui maximas res pro patria geſſit, artiumq. nobiliſſimarum cognitione excellit. & eſt uis in nomine, ut in epiſtola Sulpicij: Noli te obliuiſci Ciceronem eſſe. hic multum diſcrepant ueteres libri a noſtris. habent enim: Pudet concupiſcere fortunam, cuius nomen ſuſceperit conſularis, ut Ciceronis eſt. quos ſi ſequimur, ita exponemus. Pudor ab ea fortuna conſularis hominis concupiſcenda, cuius nomẽ ſuſceperit, quemuis deterrere debet: ea, inquam, fortuna, quae Ciceronis eſt. uidebitur omnino paullo durius: ſed nec ubique dictio Bruti mollis eſt. TIBI *neceſſe eſt moleſta eſſe* } cum uideas te quoque in Cicerone notari, qui nullam reip. partem ſuſcipias, ſed communi cauſſae tãquam indormias. quamquam ego te non reprehendo: tua enim alia cauſſa eſt. nam cum antea ſemper a rep. abſtinuiſti, tum uero hoc tempore aetas, mores, liberi ſegnem efficiunt. reprehendendo autem Ciceronem, quia, quod ab adoleſcentia praeclariſſime fecit, ut in patria iuuanda totus eſſet; id nunc, extrema fere aetate, turpiter omittit. DESPERATAM } excuſat Atticum, in eodem errore cum Cicerone uerſantem. non parcit autem Ciceroni; quia, cum non idem, quod Atticus, uitae genus ſecutus eſſet, facere idem, quod Atticus, cum excuſatione non poterat. PERSPEXI } ex ijs, quae mihi Flauius, ſibi a ſe reſponſa, narrauit, cum negaſti te principem eſſe uelle priuati aerarij Caeſaris interfectoribus conſtituendi. hac tota de re Nepos in Attici uita. SALVIDENVM, } Q. Saluidenum Rufum, Octauij ſtudioſiſſimum. Dio, Suetonius, Appianus. DECERNERET } profligato enim Antonio, ſupplicationes Cicero decreuerat quinquaginta dierum, tribus reip. ducibus, Panſae, Hirtio, qui conſules erant, & Octauiano, quem etiam ante uictum Antonium extraordinarijs honoribus ornandum cenſuerat. de ſupplicationibus in Phil. XIV. de honoribus in V. RELIQVIAS *belli ciuilis.* } ob eam cauſſam, inquies, Cicero ornat Octauiũ, quia timet etiam nunc ab Antonio. at illi timendum ab Octauio magis eſſet, qui & exercitibus ualet, & propter aetatem facile poteſt ad temeritatem impelli, quam ab Antonio, qui iam profligatus uoluntatem potius ad nocendum, quam uires, habebit. AMPLITVDINEM } ſummam potentiam, cum uictores exercitus in eius manu ſint. ID *ipſum* } regnum, & ſummam unius poteſtatem. VLTIMA } extrema, & maxima. REFERAT *omnia* } quaecumque habet, Ciceroni omnia referat accepta. DE *dignitate,* } haec omnia ſcripſit, ut patriae libertas omnibus rebus anteponeretur. ſcripſit autem maxime in quaeſtionibus Tuſculanis. &, *De dignitate*, in quo ſita ſit uera dignitas. DE *morte* } contemnenda: cum tamen re ipſa aliter oſtendat, cui mors, exſulium, & paupertas ultima in malis uidentur eſſe. nam, niſi ita eſſet, non id ageret, ut propitium haberet Octauium. PRIVIGNO } Octauio. eius enim matrem Atiam, poſt obitum prioris uiri, uxorem duxerat Philippus. GLORIANDO } cum gloriaretur, plus beneficij a ſe in remp. eſſe collatum, quam ab ijs, qui Caeſarem occiderant: quoniam illi quaſi radicem tyrannidis Antonium reliquiſſent, ipſe Antonij bellum togatus ſuſtinuiſſet, atque oppreſſiſſet. DOLORES *noſtros* } quos inſectari, & augere non deberet: cum ſatis ex eo doloris ſit, quod, occiſo tyranno, remp. tamen liberatam non uidemus. QVID *enim noſtra &c.* } uide ſupra in hac ipſa epiſtola eandem ſententiam alijs uerbis expreſſam. DVBIA } non ita uictum eſſe Antonium, ut ab eo nihil timere poſſit reſpublica. VT *ſcribis,* } fuit inter Atticum, & M. Antonium amicitia, & quidem ſumma: Atticumq., uictis in Italia reip. partibus, de proſcriptorum numero Antonius eximit. NON *ſtomacharis,* } ut ego. ideo autem non ſtomacharis, quia Ciceronis amantiſſimus es. quamquam ego quoque eiuſdem amantiſſimus ſum. perſuade enim tibi, de ueteri meo erga illum amore nihil eſſe detractum, de iudicio multũ. itaque & ſtomachor, nec tamen minus amo. Vel, Nunc ſtomacharis, ut eſt in antiquis libris. dicet enim hoc: Dolet mihi, quod tu nũc ſtomacharis ob ea, quae de amiciſſimo tui Cicerone ſcripſi. DE *uoluntate* } ſumamus hic quiddam a philoſophis, ut ſententia pateat illuſtrius. Amor in uoluntate eſt, opiniones in mente. uelle, nolle, in noſtra poteſtate eſt: opinari, nõ eſt. quale enim quidque uidetur, talem de illo neceſſe eſt opinionem habeamus. ergo, cum uoluntas mea propria ſit, iudicium non ſit: laudandus uideor, qui, quod poſſum, & quod in me eſt, facio, ut Ciceronem amem; excuſandus, qui de eo non optime iudicem; cum id a me neceſſitas quaedam, & quaſi mentis imperium exprimat. LARGITER } hoc aduerbiũ apud ueteres interdum uim nominis habuit: itaque dixit Plancus, Largiter acerbitatis, pro, multum acerbitatis, in concione, quam Pedianus recitat. & Plautus in Truculento, Largiter uini: in Rudente,

largiter argenti, largiter mercedis. CONDICIONES ʒ Atticae condiciones uocat , quia pertinebant ad Atticam Attici filiam: de qua, ut opinor, in matrimonium collocanda quiddam Atticus ſcripſerat. DENIQVE ʒ extremum hoc eſt, quod ad tuas litteras reſpondeam. SORORES ʒ ipſius Bruti, altera uxor M. Lepidi, altera C. Caſſij. HOMINEM ʒ neſcio quem, litteris ab Attico, & a Bruti ſororibus commendatum.

M. Cicero S. D. M.Bruto. 22.

CVM ſaepe te litteris hortatus eſſem, ut quamprimum reip. ſubuenires, in Italiamq. exercitum adduceres; neque id arbitrarer dubitare tuos neceſſarios; rogatus ſum a prudentiſſima, & diligentiſſima femina, matre tua, cuius omnes curae ad te referuntur, & in te conſumuntur, ut uenirem ad ſe ad IIX. *Kal. Sext. quod ego, ut debui, ſine mora feci. cum autem ueniſſem, Caſca aderat, & Labeo, & Scaptius. at illa retulit, quaeſiuitque, quidnam mihi uideretur, arceſſeremus ne te, atque tibi id concedere putaremus; an, tardare, & commorari te, melius eſſet. Reſpondi id, quod ſentiebam, & dignitati, & exiſtimationi tuae maxime conducere: te primo quoque tempore ferre praeſidium labenti, & inclinatae reip. quid enim abeſſe cenſes mali in eo bello, in quo uictores exercitus fugientem hoſtem perſequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus ampliſſimis, fortunisq. maximis, coniuge, liberis, uobis affinibus ornatus, bellum reip. indixerit? quid dicam, in tanto ſenatus populiq. conſenſu; cum tantum reſideat intra muros mali? Maximo autem, cum haec ſcribebam, afficiebar dolore, quod, cum me pro adoleſcentulo, ac paene puero reſp. accepiſſet uadem, uix uidebar, quod promiſeram, praeſtare poße. eſt autem grauior, & difficilior animi, & ſententiae, maximis praeſertim in rebus, pro altero, quam pecuniae, obligatio. haec enim ſolui poteſt; & eſt rei familiaris iactura tolerabilis: reip. quod ſpoponderis, quemadmodum ſoluas, niſi is dependi fadile patitur, pro quo ſpoponderis? quamquam & hunc, ut ſpero, tenebo, multis repugnantibus. uidetur enim eſſe indoles, ſed flexibilis aetas, multiq. ad deprauandum parati; qui, ſplẽdore falſi honoris obiecto, aciem boni ingenij perſtringi poſſe confidunt. itaq. ad reliquos hic quoque labor mihi acceſſit, ut omnes adhibeã machinas ad tenendũ adoleſcentem, ne famã ſubeam temeritatis. quamquam quae temeritas eſt? magis.n. illum, pro quo ſpopondi, quam me, obligaui. nec uero paenitere pōt remp. me pro eo ſpopondiſſe. qui ſuit in rebus gerendis tum ſuo ingenio, tũ mea promiſſione conſtantior. Maximus aũt, niſi me fortaſſe fallit, in rep. nodus eſt inopia rei pecuniariae. obdureſcunt enim magis quotidie boni uiri ad uocẽ tributi; quod ex centeſima collatũ, impudenti cenſu locupletũ, in duarum legionum praemijs omne conſumitur. impendent aũt infiniti ſumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tũ uero in tuum. nam Caßius noſter uidetur poſſe ſatis ornatus uenire. Sed & haec, & multa alia coram cupio, idq. quamprimum. De ſororis tuae filijs, non exſpectaui, Brute, dum ſcriberes. omnino ipſa tempora (bellum.n. ducetur) integram tibi cauſſam reſeruant. ſed ego a principio, cum diuinare de belli diuturnitate non poßem, ita caußam egi puerorum in ſenatu, ut te arbitror e matris litteris potuiſſe cognoſcere. nec uero ulla res erit umquam, in qua ego non, uel uitae periculo, ea dicam, eaq. faciã, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitrabor. Vale.* VI. *Kal. Sext.*

EXPLANATIO

NEQVE *id arbitrarer dubitare* ʒ idemq. arbitrarer ſentire tuos neceſſarios. MATRE *tua* ʒ Catonis Vticenſis ſorore uterina. nam, ſi fuiſſet ex eodem patre, non Seruilia, ſed Porcia fuiſſet, cum feminae eius gentis nomine appellarentur, qua ex gente eorum patres eſſent. CASCA, *& Labeo* ʒ duo ex percuſſoribus Caeſaris. Plutarchus. SCAPTIVS ʒ duos Scaptios familiares Brutus habuit. epiſt.3. lib.VI. FVGIENTEM *hoſtem* ʒ Antonium ad Mutinam profligatum. IMPERATOR ʒ M. Aemilius Lepidus. VOBIS *affinibus* ʒ Bruto, & Caſſio. nam ex duabus Bruti ſororibus alteram Caſsius, alteram Lepidus in matrimonio habebat. QVID *dicam, in tanto &c.* ʒ Adderem hoc, In tanto ſenatus populiq. conſenſu, niſi uiderem addi non uere poſſe, cum tantum reſideat intra muros mali, multis Antonio fauentibus, multis etiam Octauium contra Caeſaris percuſſores incitantibus. ACCEPISSET *uadem* ʒ nimium omnino pro Octauiano promiſit, ac ſpopondit Cicero, uel Antonij odio, contra quem Octanianus eo tempore bellum gerebat, uel ut ipſum ſtudij, & amoris in eum ſui teſtimonio ad tuendam remp. magis incitaret. nam cum ei ſummos honores ſua ſententia decreuiſſet; exercitum ueteranorum ſubito praeter ſpem omnium comparaſſet, impetus Antonij nefarios, ad urbem cum exercitu irruentis, in Galliam auertiſſet: haec ſubiunxit, quae leguntur in Phil. v. Audebo etiam obligare fidem meam P. C. uobis, populoq. Romano; quod profecto, cum me nulla uis cogeret, facere non auderem; pertimeſceremq. in re maxima periculoſam opinionem temeritatis. promitto, recipio, ſpondeo, P.C. Caeſarem talem ſemper fore ciuem, qualis hodie ſit, qualemq. eum maxime uelle, & optare debemus. FALSI *honoris* ʒ conſulatus. ep.14. & Plancus in epiſtola. MEA *promißione* ʒ propter ea, quae de illo reip. promiſeram. operam enim dedi; ne promiſiſſe temere uiderer. OBDVRESCVNT ʒ Aptius eſſet, Obſurdeſcunt: ut ſit, Obſurdeſcunt ad uocem tributi. quam coniecturam, non dubito, quin

omnes paullo humaniore doctrina politi comprobent. ſimiliter locutus eſt in Laelio. Cum tot ſignis, inquit, natura oſtendat, quid uelit: obſurdeſcimus tamen neſcio quo modo, nec ea, quae ab ea monemur, audimus. Tributum autem recuſabant boni uiri, quia, poſt deiectam a Paullo Macedoniam, nullum omnino tributum populus Romanus penderat. de quo Ciceronis uerba ſubſcripſimus. Omni, inquit lib. II. off. Macedonum gaza potitus eſt Paullus: tantum in aerarium pecuniae inuexit, ut unius imperatoris praeda finem attulerit tributorum. quod Plinius quoque lib. XXXIII. epiſt. 3. & Plutarehus in Paullo confirmat. Ex *centeſima* } ut de centum nummis unus tribuatur ſingulis menſibus. IMPVDENTI *cenſu* } in hoc enim impudentes ſunt locupletes, quod multo minus ſoluunt, quam deberent. PRAEMIIS } non ſtipendiis, ſed praemijs ante uictoriam promiſſis: in quae haud paullo plus pecuniae, quam in ſtipendia, erogabatur. ORNATVS } inſtructus pecunia. & ſane ad cogendas pecunias aptior erat Caſſius, qui etiam auaritiae nomine male audiit. Plutarchus in Bruto, & epiſt. 10. lib. VIII. fam. DVM *ſcriberes* } dum eos mihi commendares. conſulebam illis iam antea diligenter. ep. 20. INTEGRAM *tibi cauſſam reſeruant.* } uideo fieri poſſe, ut tu eos e numero hoſtium eximas. nam ſi te abſente bellum in Italia contra improbos ciues ſuſceptum conficeretur; prodeſſe illis nihil poſſes. cum uero bellum ducatur, ſatis mature poteris cum exercitu tuo in Italiam uenire, & his malis unus ipſe finem imponere. quo beneficio affecta reſpublica nihil tibi petenti denegabit. itaque ipſa tempora integram tibi cauſſam puerorum reſeruant, ut poſſis illis conſulere. exitus enim huius belli in aduentum tuum differetur. CVM *diuinare &c.* } feci eorum cauſſa, quae potui, magis quia te ipſum diligo, quam quia fore putarem, ut tuo exercituſq. tui auxilio egeremus. praeter amicitiam noſtram nihil ſpectaui. A PRINCIPIO *ita cauſſam egi* } cum de Lepido, eiuſq. filiis ageretur, diſtingui filiorum cauſſam a patris cauſſa uolebam.

EPISTOLARVM
M. TVLLII. CICERONIS
AD
QVINCTVM. FRATREM

ARGVMENTVM

MORALIS admodum eſt haec epiſtola: & , cum ad unum Q. Ciceronem ſcripta ſit, omnibus tamen prouinciarum, aut ciuitatum rectoribus norma quaedam, & bene agendi regula eſſe poteſt. Eſt autem totum eius argumentum, admonitio. nam hanc unam ob cauſſam ſcribit ad Quinctum fratrem, ut ei proponat ea, quae ſi faciat, honori ſuo praeclare conſulat. ea porro diuiditur in laudem, uituperationem, cohortationem: laudem, quia, ut ipſe ſcripſit in epiſtola, opinor, ad Trebonium, multum refert, ſi laudes eum, quem cohortere: uituperationem, quia diſſuadendi locus eſt optimus, cum turpitudinem oſtendimus: cohortationem, ut eius, qui admonet, propenſa quaedam ad eius, qui admonetur, laudem uoluntas ac ſtudium declaretur. Laudat Cicero Quinctum a fortitudine, ſapientia, humanitate, continentia, integritate, & uſu rerum gerendarum: uituperat ab iracundia, obiecta illi ab omnibus fere, qui e Graecia Romam proficiſcebantur. Hortatur primum, ut aequo animo ferat annuam imperii acceſſionem: & in ſuſtinendo negotio facilitatem oſtendit, cum dicat, obueniſſe illi imperium nullis fere fortunae motibus expoſitum, ſed quod uirtute & animi moderatione facillime poſſit adminiſtrari: deinde, ut ſuis tantum committat, quantam in unoquoque fidem eſſe cognouerit: poſtremo, ne aures praebeat falſa dicentibus; ne quid iniuſtum ad aliorum arbitrium anulo ſignet; accenſum quem diligat, animaduertat; ne quid inſolens lictor faciat; caueat ab aſſentatoribus; cum ſeueritate regat ſeruos; ne quid, quod ad imperium ſuum, uel ad remp. attineat, ſeruis etiam fidelibus committat; ſit ipſe integer & continens; det operam, ut in omnibus, quos ſecum habebit, ſit pudor; familiaritate prouinciarum, & Graecorum percaute & diligenter utatur; diſciplinam adhibeat regendae familiae grauem, & conſtantem; facilis ſit in audiendo, lenis

do, lenis in diſcernendo, diligens in ſatisfaciendo, ac diſputando: omnibus, quibus praeeſt, utilitatem afferat: ius aequaliter & uiliganter dicat; curetq. ut idem faciant ij, quibus aliquam partem eius muneris conceſſerit: conſtantiam & grauitatem adhibeat, quae non ſolum gratiae, uerum etiam ſuſpicioni reſiſtat; linguam in iracundia contineat; in tuendis honoribus, quos adeptus eſt, operam ponat; quandoquidem eſſet in ijs ciuitatibus cum imperio & poteſtate, in quibus uirtutes ſuas conſecratas, & in deorum numero collocatas uidebat. Haec ad argumentum. Quod ad prouinciam; praeerat Quinctus propraetor Aſiae, quae minor dicitur; quae ab ortu ſolis Lycaonia & Phrygia, ab occaſu Aegeo mari, a meridie Aegyptio pelago, a Septemtrione Paphlagonia terminatur. cumq. prouinciarum adminiſtratio annua fere eſſet; praefuit tamen per triennium, ſucceſſorem ſenatu non mittente; ſicuti & Siciliae per triennium praefuerat Verres. praetor autem ſaepe in hac epiſtola Quinctus nominatur; quod ij, qui praetura functi in prouincias mitterentur, & propraetores, & praetores appellantur, quandoque etiam proconſules. itaque Suetonius in Auguſto, Exſtant, inquit, M. Ciceronis epiſtolae, quibus Quinctum fratrem, parum ſecunda fama proconſulatum Aſiae adminiſtrantem, hortatur, & monet, imitetur in promerendis ſocijs uicinum ſuum Octauium. & libro v. epiſtolarum, quae familiarium nomine ſignificantur, epiſtolae leguntur, Q. Metelli proconſulis titulo inſcriptae; cum is ex praetura in prouinciam miſſus eſſet; & Suetonius Caeſarem, cum ex praetura Hiſpaniam ſortitus eſſet, proconſulem appellat. neque ſolum, qui conſules non fuerant, proconſules tamen uocabantur; ſed contra etiam, qui conſules fuerant, praetores in prouincia dicebantur. itaque in ijſdem epiſtolis lib. II. Quod ego, inquit, officio quaeſtorio te adductum reticere de praetore tuo non moleſte ferebam. cum loquatur de M. Bibulo, qui conſul fuerat cum C. Caeſare: quem rurſus proconſulem appellat epiſtola prima, etiam tertia lib. xv. De hoc copioſius in noſtro commentario in epiſt. fam. lib. I. epiſt. I.

IN · EPISTOLARVM
M · TVLLII · CICERONIS
AD
QVINCTVM · FRATREM
LIBRVM . I.
PAVLLI . MANVTII
COMMENTARIVS

Marcus S. D. Quincto fratri. I.

ESTI *non dubitabã, quin hanc epiſtolam multi nuncij, fama denique eſſet ipſa ſua celeritate ſuperatura; tuq. ante ab alijs auditurus eßes, annũ tertium acceſſiſſe deſiderio noſtro, & labori tuo: tamen exiſtimaui a me quoque tibi huius moleſtiae nuncium perferri oportere. nam ſuperioribus litteris, non unis, ſed pluribus, cum iam ab alijs deſperata res eſſet, tamen tibi ego ſpem maturae deceſſionis afferebam; non ſolum, ut quamdiutiſſime te iucunda opinione oblectarem; ſed etiam, quia tanta adhibebatur & a nobis, & praetoribus contentio, ut rem poße confici non diffiderẽ. nunc, quoniam ita accidit, ut neque praetores ſuis opibus, neque nos noſtro ſtudio quidquam proficere poſſemus: eſt omnino difficile non grauiter id ferre; ſed tamen noſtros animos, maximis in rebus & gerendis, & ſuſtinẽdis exercitatos, frãgi, & debilitari moleſtia non oportet. Et, quoniã ea moleſtiſſime ferre homines debẽt, quae ipſorũ culpa, cõtracta ſunt: eſt quiddam in hac re mihi moleſtius ferendum, quam tibi. factum eſt enim mea culpa, contra quam tu mecum & proficiſcens, & per litteras egeras, ut priore anno non ſuccederetur. quod ego, dum ſaluti ſociorũ conſulo, dum impudentiae non nullorum negotiatorum reſiſto, dum noſtram gloriam tua uirtute augeri, expeto, feci non ſapienter, praeſertim cum id commiſerim, ut ille alter annus etiam tertium poſſet adducere. quod quoniam peccatum meum eße confiteor; eſt ſapientiae, atque humanitatis tuae, curare, & perficere, ut hoc, minus ſapienter a me prouiſum, diligentia tua corrigatur. Ac, ſi te ipſe uehementius ad omnes partes bene audiendi excitaris, non ut cum alijs, ſed ut tecum iam ipſe certes; omnem tuam mentem, curam, cogitationẽ, ad excellentem in omnibus rebus laudis cupiditatem incitaris: mihi crede, unus annus additus labori tuo, multorum annorum laetitiam nobis, gloriam uero etiã poſteris noſtris affert. Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas, aut demittas animum, ne ue te obrui, tamquam fluctu, ſic magnitudine negotij ſinas, contraq. erigas, ac reſiſtas, ſiue etiam ultro occurras negotijs. neque enim eiuſmodi partem reip. geris, in qua fortuna dominetur, ſed in qua plurimum ratio poſſit, & diligentia. quod ſi tibi, bellum aliquod magnum, & periculoſum adminiſtranti, prorogatum imperium uiderem, tremerem animo; quod eodem tempore eſſe intelligerem etiam fortunae poteſtatem in nos prorogatam. nunc uero ea pars tibi reip. commiſſa eſt, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet, & quae mihi tota in tua uirtute, ac moderatione animi poſita eſſe uideatur. nullas, ut opinor, inſidias hoſtium, nullã proelij dimicationem, nullam defectionem ſociorum, nullam inopiam ſtipendij, aut rei frumentariae, nullã ſeditionem exercitus pertimeſcimus: quae perſaepe ſapientiſſimis uiris acciderunt; ut, quemadmodum gubernatores optimi uim tempeſtatis, ſic illi fortunae impetum ſuperare non poſſent. tibi data eſt ſumma pax, ſumma tranquillitas, ita tamen, ut dormientem gubernatorem uel obruere, uigilantem etiam delectare poſſit. Conſtat enim ea prouincia primum ex eo genere ſociorum, quod eſt ex hominum omni genere humaniſſimum;*

num;deinde ex eo genere ciuium,qui aut, quod publicani ſunt,nos ſumma neceſſitudine attingunt;aut, quod ita negotiantur,ut locupletes ſint, noſtri conſulatus beneficio incolumes ſe fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipſos exſiſtunt graues cõtrouerſiae, multae naſcuntur iniuriae,magnae contentiones conſequuntur. Quaſi uero ego id putem,non te aliquantum negotij ſuſtinere: intelligo permagnum eſſe negotium, & maximi conſilij:ſed memento,conſilij me hoc eſſe negotium magis aliquanto,quam fortunae,putare. quid eſt enim negotij, continere eos,quibus praeſis,ſi te ipſe contineas? id autem ſit magnum,& difficile ceteris, ſicut eſt difficillimum;tibi & fuit hoc ſemper facillimum,& uero eſſe debuit;cuius natura talis eſt,ut etiam ſine doctrina uideatur moderata eſſe potuiſse;ea autem adhibita doctrina eſt,quae uel uitioſiſsimam naturam excolere poſsit. tu cum pecuniae,cum uoluptati, cum omnium rerum cupiditati reſiſtes,ut facis;erit,credo, periculum,ne improbum negotiatorem, paullo cupidiorem publicanum comprimere non poſſis. nam Graeci quidẽ ſic te,ita uiuentem,intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria,aut etiam e caelo diuinum hominem eſſe in prouinciam delapſum putent. Atque haec nunc, non ut facias,ſed ut te facere,& feciſſe gaudeas, ſcribo. praeclarum eſt enim,ſummo cum imperio fuiſse in Aſia triennium ſic,ut nullum te ſignum, nulla pictura,nullum uas,nulla ueſtis,nullum mancipium, nulla forma cuiuſquam,nulla condicio pecuniae, quibus rebus abundat iſta prouincia,ab ſumma integritate,continentiaq. deduxerit. quid autem reperiri tam eximiũ, aut tam expetendum poteſt,quam iſtam uirtutem,moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris,neque eſse abditam,ſed in luce Aſiae,in oculis clariſsimae prouinciae, atque in auribus omnium gentiũ, ac nationum eſse poſitam? non itineribus tuis perterreri homines, non ſumptu exhauriri, non aduentu commoueri;eſse,quocumque ueneris,& publice, & priuatim maximam laetitiam; cum urbs cuſtodem, non tyrannum,domus hoſpitem,non expilatorem recepiſse uideatur. His autem in rebus iam te uſus ipſe profecto erudiuit,nequaquam ſatis eſse,ipſum haſce habere uirtutes, ſed eſse circumſpiciendum diligenter, ut in hac cuſtodia prouinciae non te unum, ſed omnes miniſtros imperij tui ſocijs, ciuibus, & reip. praeſtare uideare. quamquam legatos habes eos, qui ipſi per ſe habituri ſint rationem dignitatis ſuae: de quibus honore, & dignitate,& aetate praeſtat Tubero: quem ego arbitror, praeſertim cum ſcribat hiſtoriam, multos ex ſuis annalibus poſse deligere,quos uelit,& poſſit imitari. Allienus autem,noſter cum animo,& beneuolentia,tum uero etiam imitatione uiuendi. Nam, quid ego de Gratidio dicam? quem certo ſcio ita laborare de exiſtimatione ſua,ut propter amorem in nos fraternum, etiam de noſtra laboret. Quaeſtorem habes non tuo iudicio delectũ, ſed eum, quem ſors dedit. hunc oportet & ſua ſponte eſse moderatum,& tuis inſtitutis,ac praeceptis obtemperare. Quorum ſi quis forte eſset ſordidor, ferres eatenus,quoad per ſe negligeret eas leges, quibus eſt adſtrictus; non ut ea poteſtate, quam tu ad dignitatem permiſiſses, ad quaeſtum uteretur. neque enim mihi ſane placet, praeſertim cum hi mores tantum iam ad nimiam leuitatem, & ambitionem incubuerint, ſcrutari te omnes ſordes, excutere unumquemque eorum, ſed, quanta ſit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos,eos, quos tibi comites,& adiutores negotiorum publicorum dedit ipſa reſp. dumtaxat finibus ijs praeſtabis, quos ante praeſcripſi. quos uero aut ex domeſticis conuictionibus, aut ex neceſsarijs apparitionibus tecum eſse uoluiſti, qui quaſi ex cohorte praetoris appellari ſolent, horum non modo facta, ſed etiam dicta omnia praeſtanda nobis ſunt. ſed habes eos tecum,quos poſſis recte facientes facile diligere, minus conſulentes exiſtimationi tuae facillime coercere. a quibus,rudis eum eſſes, uidetur potuiſſe tua liberalitas decipi. nam,ut quiſque eſt uir optimus,ita difficillime eſse alios improbos ſuſpicatur. nunc uero tertius hic annus habeat integritatem eandem, quam ſuperiores, cautiorem etiam, ac diligentiorem. Sint aures tuae, quae id, quod audiunt, exiſtimentur audire, non in quas ficte, & ſimulate quaeſtus cauſſa inſuſurretur. Sit anulus tuus, non ut uas aliquid, ſed tamquam ipſe tu; non miniſter alienae uoluntatis, ſed teſtis tuae. Accenſus ſit eo etiam numero,quo eum maiores noſtri eſſe uoluerunt, qui hoc non in beneficij loco, ſed in laboris, ac muneris non temere,niſi libertis ſuis, deferebant; quibus illi quidem non multo ſecus, ac ſeruis, imperabant. Sit lictor non ſuae, ſed tuae lenitatis apparitor; maioraq. praeferant faſces illi,ac ſecures dignitatis inſignia quam poteſtatis. Toti denique ſit prouinciae cognitum, tibi omnium, quibus praeſis,ſalutem, liberos, famam, fortunas eſse cariſſimas. Denique haec opinio ſit, non modo ys,qui aliquid acceperint, ſed ijs etiam,qui dederint,te inimicum, ſi id cognoueris, futurum. neque uero quiſquam dabit, cum erit hoc perſpectum, nihil per eos,qui ſimulant ſe apud te multum poſſe, abs te ſolere impetrari. nec tamen haec oratio mea eſt eiuſmodi, ut te in tuos aut durum eſſe nimium, aut ſuſpicioſum uelim. nam ſi quis eſt eorum,qui tibi biennij ſpatio numquam in ſuſpicionem auaritiae uenerit,ut ego Caeſium, & Chaerippum,& Labeonem & audio,&,quia cognoui,exiſtimo: nihil eſt,quod non & ijs,& ſi quis eſt alius eiuſmodi,& cõmitti,& credi rectiſſime putẽ. ſed ſi quis eſt, in quo iam offenderis, de quo aliquid ſenſeris: huic nihil credideris,nullam partem exiſtimationis tuae commiſeris. In prouincia uero ipſa ſi quem es nactus,qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus,huic quantum credendum ſit, uide: non quin poſſint multi eſſe prouinciales uiri boni: ſed hoc ſperare licet, iudicare periculoſum eſt. multis enim ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi uelis quibuſdam obtenditur uniuſcuiuſque natura: frons,oculi, uultus perſaepe mentiuntur, oratio uero ſaepiſſime. quamobrem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniae cupiditate adducti careant ijs rebus omnibus, a quibus nos diuulſi eſse non poſsumus; te autem, alienum hominem,ament ex animo,ac nõ ſui commodi cauſſa ſimulent? mihi quidem permagnum uidetur. praeſertim ſi ijdem homines priuatum nõ fere quemquam, praetores ſemper omnes amant. Quo ex genere ſi quem forte tui cognoſti amantiorem,(fieri enim potuit) quam temporis: hunc uero ad tuum numerum libenter adſcribito. ſin autem id non perſpicies: nullum erit genus in familiaritate cauendum magis: propterea quod &

omnes

omnes uias pecuniae norunt; & omnia pecuniae cauſſa faciunt; &, quicum uicturi non ſunt, eius exiſtimationi conſulere non curant. Atque etiam e Graecis ipſis digenter cauendae ſunt quaedam familiaritates, praeter hominum perpaucorum, ſi qui ſunt uetere Graecia digni, ſic uero fallaces ſunt permulti, & leues, & diuturna ſeruitute ad nimiam aſſentionem eruditi. quos ego uniuerſos adhiberi liberaliter, optimum quemque hoſpitio, amicitiaq. coniungi dico oportere. nimiae familiaritates eorum neque tam fideles ſunt; (non enim audent aduerſari noſtris uoluntatibus) & uero inuident non noſtris ſolum, uerum etiam ſuis. Iam qui in eiuſmodi rebus, in quibus uereor etiam ne durior ſim, cautus eſſe uelim, ac diligens; quo me animo in ſeruis eſſe cenſes? quos quidem cum omnibus in locis, tum praecipue in prouincijs regere debemus. quo de genere multa praecipi poſſunt: ſed hoc & breuiſſimum eſt, & facillime teneri poteſt: ut ita ſe gerant in iſtis Aſiaticis itineribus, ut ſi iter Appia uia faceres; ne ue intereſſe quidquam putent, utrum Tralles, an Formias uenerint. At, ſi quis eſt ex ſeruis egregie fidelis; ſit in domeſticis rebus, & priuatis: quae res ad officium imperij tui, atque ad aliquam partem reip. pertinebunt, de ijs rebus ne quid attingat. multa enim, quae recte committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamen, ſermonis, & uituperationis uitandae cauſſa, committenda non ſunt. Sed neſcio quo pacto ad praecipiendi rationem delapſa eſt oratio mea, cum id mihi propoſitum initio non fuiſſet. Quid enim ei praecipiam, quem ego, in hoc praeſertim genere, intelligam prudentia non eſſe inferiorem, quam me, uſu uero etiam ſuperiorem? ſed tamen, ſi ad ea, quae faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipſi illa putaui fore iucundiora. Quare ſint haec fundamenta dignitatis tuae, tua primum integritas, & continentia; deinde omnium, qui tecum ſunt, pudor; delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum, & Graecorum percautus, & diligens, familiae grauis, & conſtans diſciplina. quae cum honeſta ſine in his priuatis noſtris, quotidianisq. rationibus; in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina uideantur, neceſſe eſt. Haec inſtitutio, atque haec diſciplina poteſt ſuſtinere in rebus ſtatuendis, & decernendis eam ſeueritatem, qua tu in ijs rebus uſus es, ex quibus non nullas ſimultates cum magna mea laetitia ſuſceptas habemus. niſi forte me Paconij neſcio cuius, hominis ne Graeci quidem, ac Myſi, aut Phrygis potius, querelis moueri putas, aut Tuſcenij, hominis furioſi, ac ſordidi uocibus; cuius tu ex impuriſſimis faucibus inhoneſtiſſimam cupiditatem eripuiſti ſumma cum aequitate. Haec, & cetera plena ſeueritatis, quae ſtatuiſti in iſta prouincia, non facile ſine ſumma integritate ſuſtineremus. quare ſit ſumma in iure dicendo ſeueritas, dum modo ea ne uarietur gratia, ſed conſeruetur aequabilis. ſed tamen parui refert, abs te ipſo ius dici aequaliter, & diligenter, niſi idem ab is fiet, quibus tu eius muneris aliquam partem conceſſeris. Ac mihi quidem uideretur non ſane magna ueritas eſſe negotiorum in adminiſtranda Aſia, ſed ea tota iuris dictione maxime ſuſtinere. in qua ſcientiae, praeſertim prouincialis, ratio ipſa expedita eſt: conſtantia eſt adhibenda, & grauitas, quae reſiſtat non ſolum gratiae, uerum etiam ſuſpicioni. Adiungenda etiam eſt facilitas in audiendo, lenitas in diſcernendo, in ſatisfaciendo, ac diſputando diligentia. his rebus nuper Cn. Octauius iucundiſſimus fuit: apud quem primus lictor quieuit, tacuit accenſus: quoties quiſque uoluit, dixit, & quam uoluit diu. quibus ille rebus fortaſſe nimis lenis uideretur, niſi haec lenitas illam ſeueritatem tueretur. cogebantur Sullani homines, quae per uim, & metum abſtulerant, reddere. qui in magiſtratibus iniurioſe decreuerant, eodem ipſis priuatis erat iure parendum. haec illius ſeueritas acerba uideretur, niſi multis condimentis humanitatis mitigaretur. quod ſi haec lenitas grata Romae eſt, ubi tanta arrogantia eſt, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magiſtratus, tot auxilia, tanta uis, tanta ſenatus auctoritas: quam iucunda tandem praetoris comitas in Aſia poteſt eſſe? in qua tanta multitudo ciuium, tanta ſociorum, tot urbes, tot ciuitates unius hominis nutum intuentur: ubi nullum auxilium eſt, nulla conqueſtio, nullus ſenatus, nulla concio. quare permagni hominis eſt, & cum ipſa natura moderatu, tum uero etiam doctrina, atque optimarum artium ſtudiis eruditi, ſic ſe adhibere in tanta poteſtate, ut nulla alia poteſtas ab iis, quibus is praeſit, deſideretur. Cyrus ille a Xenophonte non ad hiſtoriae fidem ſcriptus, ſed ad effigiem iuſti imperii: cuius ſumma grauitas ab illo Philoſopho cum ſingulari comitate coniungitur: quos quidem libros non ſine cauſſa noſter ille Africanus de manibus ponere non ſolebat. nullum eſt enim praetermiſſum in iis officium diligentis, & moderati imperii. eaq. ſi ſic coluit ille, qui priuatus futurus numquam fuit: quonam modo retinenda ſunt iis, quibus imperium ita datum eſt, ut redderent, & ab iis legibus datum eſt, ad quas reuertendum eſt? Ac mihi quidem uidentur huc omnia eſſe referenda iis, qui praeſunt aliis, ut ij, qui eorum in imperio erunt, ſint quam beatiſſimi: quod tibi & eſſe antiquiſſimum, & ab initio fuiſſe, ut primum Aſiam attigiſti, conſtante fama, atque omnium ſermone celebratum eſt. Eſt autem non modo eius, qui ſociis, & ciuibus, ſed etiam eius, qui ſeruis, qui mutis pecudibus praeſit, eorum, quibus praeſit, commodis, utilitatiſq. ſeruire. cuius quidem generis, conſtare inter omnes uideo, ab te ſummam adhiberi diligentiam, nullum aes alienum nouum contrahi ciuitatibus, uetere autem magno, & graui multas abs te eſſe liberatas: urbes complures dirutas, ac paene deſertas, in quibus unum Ioniae nobiliſſimam, alteram Cariae, Samum, & Halycarnaſſum, per te eſſe recreatas: nullas eſſe in opidis ſeditiones, nullas diſcordias: prouideri abs te, ut ciuitates optimatum conſiliis adminiſtrentur: ſublatis Myſiae latrocinia, caedes multis locis repreſſas, pacem tota prouincia conſtitutam, neque ſolum illa itinerum, atque agrorum, ſed multo etiam plura, & maiora opidorum & furta, & latrocinia eſſe depulſa: remotam a fama, & a fortunis, & ab otio locupletum illam acerbiſſimam, miniſtram praetorum auaritiae, calumniam: ſumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fines incolant, tolerari aequaliter: facillimos eſſe aditus ad te: patere aures tuas querellis omnium: nullius inopiam, ac ſollicitudinem non modo illo populari acceſſu, ac

tribunali, ſed ne domo quidem; & cubiculo eſſe excluſam tuo; denique imperio nihil acerbum eſſe; nihil crudele, atque omnia plena clementiae, manſuetudinis, humanitatis. quantum uero illud eſt beneficium tuum, quod iniquo, & graui uectigali aediliciorum, magnis noſtris ſimultatibus, Aſiam liberaſti? Enimuero, ſi unus homo nobilis queritur palam, te, quod edixeris, ne ad ludos pecuniae decernerentur, HS c c ſibi eripuiſſe: quanta tandem pecunia penderetur, ſi omnium nomine, quicumque Romae ludos facerent, quod erat iam inſtitutum, erogaretur? Quamquam has querellas hominum noſtrorum illo conſilio oppreſſimus, quod in Aſia neſcio quonam modo, Romae quidem non mediocri cum admiratione laudatur; quod, cum ad templum, monumentumq. noſtrum ciuitates pecunias decreuißent; cumq. id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficijs ſumma ſua uoluntate feciſſent; nominatimq. lex exciperet, ut ad templum, monumentumq. capere liceret; cumq. id, quod dabatur, non eſſet interiturum, ſed in ornamentis templi futurum; ut non mihi potius, quam populo R. ac dij immortalibus datum uideretur; tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, uoluntas, accipiendum non putaui, cum alijs de cauſſis, tam etiam ut animo aequiore ferrent ij, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, & ſtudio omni in eam rationem, quia adhuc uſus es, ut eos, quos tuae fidei, poteſtatiq. ſenatus, populusq. R. commiſit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut eſſe quam beatiſſimos uelis. quod ſi te ſors Afris, aut Hiſpanis, aut Gallis praefecißet, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen eſſet humanitatis tuae, conſulere eorum commodis, & utilitati, ſalutiq. ſeruire. cum uero ei generi hominum praeſimus, non modo in quo ipſa ſit, ſed etiam a quo ad alios perueniſſe putetur humanitas: certe ijs eam potiſſimum tribuere debemus, a quibus accepimus. non enim me hoc iam dicere pudebit, praeſertim in ea uita, atque in ijs rebus geſtis, in quibus non poteſt reſidere inertiae, aut leuitatis ulla ſuſpicio, nos ea, quae conſecuti ſumus, ijs ſtudijs, & artibus eſſe adeptos, quae ſint nobis Graeciae monumentis diſciplinisq. traditae. Quare, praeter communem fidem, quae omnibus debetur, praeterea nos iſti hominum generi praecipue debere uidemur; ut, quorum praeceptis ſimus eruditi. apud eos ipſos, quod ab ijs didicerimus, uelimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenij, & doctrinae Plato tum denique fore beatas reſp. putauit, ſi aut docti, & ſapientes homines eas regere coepißent, aut, qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina, ac ſapientia collocaßent. hanc coniunctionem uidelicet poteſtatis, & ſapientiae, ſaluti cenſuit ciuitatibus eße poße. quod fortaße aliquando uniuerſae reip. noſtrae, nunc quidem profecto iſti prouinciae contigit, ut is in ea ſummam poteſtatem haberet, cui in doctrina, cui in uirtute, atque humanitate percipienda plurimum a pueritia ſtudij fuiſſet, & temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum acceſſit, idem ad ſalutem Aſiae prorogatus eſſe uideatur. quoniam in te retinendo fuit Aſia felicior, quam nos in deducendo; perfice, ut lactitia prouinciae deſiderium noſtrum leniatur. etenim, ſi in promerendo ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud ſcio an nemini, fuiſti omnium diligentiſſimus; multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiã debes. Equidem, de iſto genere honorum quid ſentirem, ſcripſi ad te ante. ſemper eos putaui, uulgares eſſent, uiles; ſi temporis cauſſa conſtituerentur, leues: ſi uero, id quod ita factum eſt meritis tuis tribuerentur, exiſtimabam multam tibi in ijs tuendis operam eße ponendam. Quare, quoniam in iſtis urbibus cum ſummo imperio, & poteſtate uerſaris, in quibus tuas uirtutes conſecratas, & in deorum numero collocatas uides, in omnibus rebus, quas ſtatues, quas decernes, quas ages, quis tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis. id autem erit eiuſmodi, ut conſulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, prouideas ſaluti, us te parentem Aſiae & dici, & haberi uelis. Atque huic tuae uoluntati, ac diligentiae difficultatem magnam afferunt publicani: quibus ſi aduerſamur, ordinem de nobis optime meritum, & per nos cum rep. coniunctum, & a nobis, & a rep. diſiungemus. ſin autem omnibus in rebus obſequimur; funditus eos perire patiemur, quorum non modo ſaluti, ſed etiam commodis conſulere debemus. Haec eſt una, ſi uere cogitare uolumus, in toto imperio tuo difficultas. nam, eße abſtinentem, continere omnes cupiditates, ſuos coercere, & iuris aequabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoſcendis, in hominibus audiendis, admittendisq. praebere, praeclarum magis eſt, quam difficile. non eſt enim poſitum in labore aliqua, ſed in quadam inductione animi, atque uoluntate. Illa cauſſa publicanorum quantam acerbitatem afferat ſocijs, intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portorijs Italiae tollendis non tam de portorio, quam de non nullis iniurijs portitorum querebantur. quare non ignoro, quid ſocijs accidat in ultimis terris, cum audiuerim in Italia querellas ciuium. Hic te ita uerſari, ut & publicanis ſatisfacias, praeſertim publicis male redemptis, & ſocios perire non ſinas, diuinae cuiuſdam uirtutis eſſe uidetur, ideſt tuae. Ac primum Graecis id, quod acerbißimum eſt, quod ſunt uectigales, non ita acerbum uideri debet: propterea quod ſine imperio populi R. ſuis inſtitutis per ſe ipſi ita fuerunt: nomen autem publicani aſpernari non poſſunt, qui pendere ipſi uectigal ſine publicano non potuerunt, quod ijs aequaliter Sulla deſcripſerat. non eße autem leniores in exigendis uectigalibus Graecos, quam noſtros publicanos, hinc intelligi poteſt, quod Caunij nuper omnes ex inſulis, quae erant ab Sulla Rhodijs attributae, confugerunt ad ſenatum, nobis ut potius uectigal, quam Rhodijs, penderent. quare nomen publicani neque ij debent horrere, qui ſemper uectigales fuerunt; neque ij aſpernari, qui per ſe pendere uectigal non potuerunt; neque ij recuſare, qui poſtulauerunt. ſimul & illud Aſia cogitet, nullam a ſe neque belli externi, neque diſcordiarum domeſticarum calamitatem abfuturam fuiſſe, ſi hoc imperio non teneretur. id autem imperium cum retineri ſine uectigalibus nullo modo poſſit, aequo animo parte aliqua, ſuorum fructuum pacem ſibi ſempiternam redimat atque otium. Quod ſi genus ipſum, & nomen publicani non iniquo animo ſuſtinebunt; poterunt ijs conſilio, & prudentia tua reliqua uideri mitiora. poſſunt in pactionibus faciendis non legem ſpectare cenſoriam,

ſed

ſed potius commoditatem conficiendi negotij, & liberationem moleſtiae. potes etiam tu id facere, quod & feciſti egregie, & facis, ut commemores quanta ſit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus; ut, remoto imperio, ac ui poteſtatis, & faſcium, publica nos cum Graecis gratia, atque auctoritate coniungas. ſed & ab ijs, de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, ut facilitate ſua nos eam neceſſitudinem, quae eſt nobis cum publicanis, obtinere, & conſeruare patiantur. Sed quid ego te haec hortor, quae tu non modo facere potes tua ſponte ſine cuiuſquam praeceptis, ſed etiam magna iam ex parte perfeciſti? non enim deſiſtunt nobis agere quotidie gratias honeſtiſſimae, & maximae ſocietates. quod quidem mihi iccirco iucundius eſt, quod Idem faciunt Graeci. difficile eſt autem, ea, quae commodis, utilitate, & prope natura diuerſa ſunt, uoluntate coniungere. At ea quidem, quae ſupra ſcripta ſunt, non, ut te inſtituerē, ſcripſi: (neque enim prudentia tua cuiuſquam praecepta deſiderat) ſed me in ſcribendo commemoratio tuae uirtutis delectauit. quamquam in his litteris longior fui, quam aut uellem, aut quam me putaui fore. Vnum eſt, quod tibi ego praecipere non deſinā; neque te patiar, quantum in me erit, cum exceptione laudari. omnes enim, qui iſtinc ueniunt, ita de tua uirtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis ſummis laudibus excipiant unam iracundiam. quod uitium cum in hac priuata, quotidianaq. uita leuis eſſe animi, atque infirmi uidetur: tum uero nihil eſt tam deforme, quam ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturae adiungere. quare illud non ſuſcipiam, ut, quae de iracundia dici ſolent a doctiſſimis hominibus, ea tibi nunc exponam; cum & nimis longus eſſe nolim, & ex multorum ſcriptis ea facile poſſis cognoſcere. illud, quod eſt epiſtolae proprium, ut is, ad quem ſcribitur, de ijs rebus, quas ignorat, certior fiat, praetermittendum eſſe non puto. Sic ad nos omnes fere deferunt, nihil, cum abſit iracundia, te fieri poſſe iucundius; ſed, cum te alicuius improbitas, peruerſitasq. commouerit, ſic te animo incitari, ut ab omnibus tua deſideretur humanitas. quare, quoniam in eam rationem uitae nos non tam cupiditas quaedam gloriae, quam res ipſa, ac fortuna deduxit, ut ſempiternus ſermo hominum de nobis futurus ſit: caueamus, quantum efficere, & conſequi poſſumus, ut ne quod in nobis inſigne uitium fuiſſe dicatur. Neque ego hoc nunc contendo, quod fortaſſe cum in omni natura, tum iam in noſtra aetate difficile eſt, mutare animum, &, ſi quid eſt penitus inſitum moribus, id ſubito euellere: ſed te illud admoneo, ut, ſi hoc plene uitare non potes, quod ante occupatur animus ab iracundia, quam prouidere ratio potuit, ne occuparetur; ut te ante compares, quotidieq. meditere, reſiſtendum eſſe iracundiae; cumq. ea maxime animum moueat, tum tibi eſſe diligentiſſime linguam continendam; quae quidem mihi uirtus non interdum minor uidetur, quam omnino non iraſci. nam illud eſt non ſolum grauitatis, ſed non numquam etiam lentitudinis. moderari uero & animo, & orationi, cum ſis iratus, aut etiam tacere, & tenere in ſua poteſtate motum animi, & dolorem, etſi non eſt perfectae ſapientiae, tamen eſt non mediocris ingenij. atque in hoc genere multo te eſſe iam commodiorem, mitioremq. nunciant. nullae tuae uehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullae contumeliae perferuntur: quae cum abhorrent a litteris, ab humanitate, tum uero contraria ſunt imperio, ac dignitati. nam ſi implacabiles ſunt iracundiae, ſumma eſt acerbitas: ſin autem exorabiles, ſumma leuitas: quae tamen, ut in malis, acerbitati anteponenda eſt. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehenſione plurimum ſermonis; credo propterea, quod tibi hominom iniuriae, quod auaritia, quod inſolentia praeter opinionem accidebat, & intolerabilis uidebatur; ſecundus autem multo lenior; quod & conſuetudo, & ratio, &, ut ego arbitror, meae quoque litterae te patientiorem, lenioremq. fecerunt: tertius annus ita eſſe debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quiſquam poſſit ullam reprehendere. Ac iam hoc loco non hortatione, neque praeceptis, ſed precibus tecum fraternis ago, totum ut animum, curam, cogitationemq. tuam ponas in omnium laude undique colligenda. quod ſi in mediocri ſtatu ſermonis, ac praedicationis noſtrae res eſſent; nihil abs te eximium, nihil praeter aliorum conſuetudinem poſtularetur. nunc uero, propter earum rerum, in quibus uerſati ſumus, ſplendorem, & magnitudinem, niſi ſummam laudem ex iſta prouincia aſſequimur; uix uidemur ſummam uituperationem poſſe uitare. ea noſtra ratio eſt, ut omnes boni cum faueant, tum etiam a nobis omnem diligentiam, uirtutemq. & poſtulent, & exſpectent; omnes autem improbi, quod cum ijs bellum ſuſcepimus ſempiternum, uel minima re ad reprehendendum contenti eſſe uideantur. Quare, quoniam eiuſmodi theatrum eſt totius Aſiae, celebritate refertiſſimum, magnitudine ampliſſimum, iudicio eruditiſſimum, natura autem ita reſonans, ut uſque Romam ſignificationes, uoceſq. referantur: contende, quaeſo, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuiſſe, ſed etiam ut illa omnia tuis artibus ſuperaſſe uideare. Et, quoniam mihi caſus urbanam in magiſtratibus adminiſtrationem reip. tibi prouincialem dedit, & ſi mea pars nemini cedit; fac, ut tua ceteros uincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua, & ſperata gloria iam laborare, ſed de parta dimicare: quae quidem non tam expetenda fuit, quam tuenda nobis eſt. Ac ſi mihi quidquam eſſet abs te ſeparatum, nihil amplius deſiderarem hoc ſtatu, qui mihi iam partus eſt: nunc uero res ſic ſeſe habet, ut, niſi omnia tua facta, atque dicta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me tantis meis laboribus, tantiſq. periculis, quorum tu omnium particeps fuiſti, nihil conſecutum putem. quod ſi, ut ampliſſimum nomen conſequeremur, unus praeter ceteros adiuuiſti: certe idem, ut id retineamus, praeter ceteros elaborabis. non eſt tibi his ſolis utendum exiſtimationibus, ac iudicijs, qui nunc ſunt, hominum, ſed ijs etiam, qui futuri ſunt. quamquam illorum erit uerius iudicium, obtrectatione, & maleuolentia liberatum. Deniquo illud etiam debes cogitare, non te tibi ſoli gloriam quaerere: quod ſi eſſet, tamen non negligeres; praeſertim cum ampliſſimis monumentis conſecrare uoluiſſes memoriam nominis tui: ſed ea tibi eſt communicanda mecum, prodenda liberis noſtris: in qua cauendum eſt, ne, ſi negligentior fueris, non ſolum tibi parum conſuluiſſe, ſed tuis etiam inuidiſſe uidearis. Atque

haec non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitaſſe, ſed potius ut currentem incitaſſe uideatur. facies enim perpetuo, quae feciſti, ut omnes aequitatem tuam, temperantiam, ſeueritatem, integritatemq. laudent. ſed me quaedam tenet, propter ſingularem amorem, infinita in te auiditas gloriae. quamquam illud exiſtimo, cum iam tibi Aſia, ſicut unicuique ſua domus, nota eſſe debeat; cum ad tuam ſummam prudentiam tantus uſus acceſſerit; nihil eſſe, quod ad laudem attineat, quod non tu optime perſpicias; & tibi non ſine cuiuſquam hortatione, in mentem ueniat quotidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te ſcribo, tecum loqui uideor, iccirco & tua longiſſima quaque epiſtola maxime delector, & ipſe in ſcribendo ſaepe ſum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, ut, tamquam poetae boni, & actores induſtrij ſolent, ſic tu in extrema parte, & concluſione muneris, ac negotij tui, diligentiſſimus ſis; ut hic tertius annus imperij tui, tamquam tertius actus, perfectiſſimus, atque ornatiſſimus fuiſſe uideatur. id facillime facies, ſi me, cui ſemper uni magis, quam uniuerſis, placere uoluiſti, tecum ſemper eſſe putabis, & omnibus ijs rebus, quas dices, ac facies, intereſſe. Reliquum eſt, ut te orem, ut ualetudini tuae, ſi me, & omnes tuos ualere uis, diligentiſſime ſeruias.

EXPLANATIO

L. Afranio,
Q. Caecilio Metello, Celere, COS.

ACCESSISSE *deſiderio noſtro,* } quo te abſentem deſideramus. noſtro, reditus in urbem tui. In hunc autem annum, qui fuit Quincto in adminiſtranda Aſia tertius, incidit exſulium M. Tullij: ut eſt lib. 3. ad Att. & hic ep. 3. A PRAETORIBVS } qui non tam Quincti, quam ſua ipſorum cauſſa, contendebant; ut, Quincto decedente, eorum aliquis ad regendam Aſiam mitteretur. NON *nullorum negotiatorum* } quorum inhoneſtae cupiditati obuiam eundum cenſerem. uide infra, hac ipſa epiſtola. NOS *ſumma neceſſitudine attingunt,* } non ſolum, quia publicani equites etant, & ex equeſtri familia natus erat Cicero; ſed etiam, quia ordinem equeſtrem ſemper defenderat, atque ornauerat. ad Atticum lib. 1. & oratione IV. in Catilinam. NOSTRI *conſulatus beneficio* } quia, niſi ego coniurationem Catilinae conſul oppreſſiſſem, impetus in omnium fortunas eſſet factus. GRAECI *quidem* } ipſi ſocii. prouinciā enim diuiſit in duo genera, ſocios, & ciues: rurſus ciues in duas ſpecies, publicanos, & negotiatores. infra, hac ipſa epiſtola. Graecos autem appellat Aſianos, quia tum fere totus ille terarum tractus Graeco ſermone utebatur: itaque M. Coelius in quadam ad Ciceronem epiſtola Graecas pantheras uocat, quae in Cilicia capiebantur. NON *itineribus tuis perterreri homines* } cum alii pro conſulibus, quacumque irent, ſocios expilarent. quo nomine Appium accuſauit lib. VI. ad Att. NOSTER *cum animo* } Beſſarionis liber, Noſter & cum animo. forte, Noſter eſt. QVEM *ſors dedit* } ſorte quaeſtores prouinciarum rectoribus dabantur. fam. lib. 2. ep. ultima. & in diuinatione, & alibi ſaepe. QVOAD *per ſe negligeret* } in priuatis rebus, quae ad ipſum dumtaxat pertineant: in ijs uero, quae ad tuam dignitatem ſpectant, ferre te nollem. COMITES, *& adiutores* } ut legatos, & quaeſtorem. FINIBVS *ijs* } dumtaxat in ijs rebus, quae ad ipſos priuatim pertinent, feras. QVASI *ex cohorte praetoris* } non dicit, ex cohorte, ſed, quaſi ex cohorte; quod in ea paullo nobiliores homines eſſent. nam accenſi, miniſtri erant; cohors praetoria, comites conſulares, ut exponit Pedianus in II. Verrina. HORVM *non modo facta, ſed etiam dicta* } cur horum potius, quam eorum, quos reſp. comites dedit? quia, quos ipſi probauimus, & delegimus, ij quacumque in re peccauerint, non tam ipſis, quam nobis, adſcribitur. LIBERALITAS } rectius, ut opinor, in Beſſarionis libro, Libertas. ſolent enim, qui minime fraudulenti ſunt, ex ingenio ſuo ceteros pendere. NON *ut uas aliquod,* } quod aſſidue circumfertur. ſed uide, quibus illum tradas, ne quis, accepta pecunia, ſignet ea, quae tu non probares. MINISTER } ne quis eo, quoties uelit, uti poſſit. Et fortaſſe hic tacite Statium libertum deſignat. de quo uide ep. 2. EO *etiam numero* } e numero bonorū uirorum: quales eos maiores noſtri eſſe uoluerunt; qui libertis in hoc utebantur, ut ijs imperare, & bene agendi leges imponere facilius poſſent. Accenſus autem nomen ordinis fuit, & promotionis in militia, ut Pediani uerbis utar. OFFENDERIS } offenſionem aliquam acceperis. ſic locutus eſt Lucceius in epiſtola ad Ciceronem libro V. fam. & Caeſ. comm. de bel. ci. lib. II. & in Verrem. EX *eo genere hominum,* } prouinciales homines auaritiae notat. QVI *pecuniae,* } hoc non ab iis uerbis pendet, Ex eo genere hominum. nam, ſi ita eſſet; ex iiſdem uerbis illud quoque penderet, Te autem, alienum hominem, ament ex animo. ita, quo ſpectarent ea uerba, Qui potes reperire, prorſus nō eſſet. quare ego ſic totam ſententiam diſpono. Ex eo genere hominum, ex prouincialibus inquam, qui potes reperire, qui & pecuniae cupiditate adducti careant iis, quae a nobis coluntur, uirtutibus, & te, hominem alienum, ament ex animo, ac non ſui commodi cauſſa ſimulent? mihi quidem difficile in primis uidetur. itaque cauendae ſunt eorum familiaritates. IIS *rebus* } ijs uirtutibus, ut humanitate, & continentia. PRAETORES *ſuper omnes* } quod eſt ſimulationis indicium. nam, ſi eſſent natura boni, & ad humanitatem propenſi,

penſi, non tam praetores, quam priuatos homines, amarent. QVAM *temporis* } qui te ipſum potius, quam temporis cauſſa diligant. E GRAECIS *ipſis* } locutus enim hactenus eſt de negotiatoribus, qui quaeſtus cauſſa in prouincijs uiuunt. SIC *uero* } ſed, uti nunc ſunt, fallaces plerique ſunt. nam uetus Graecia bonos permultos habebat. ET *inuident* } ſic in omnibus impreſſis libris, praeter eos, qui poſtremi ex aedibus noſtris, multis partibus meliores facti, prodierunt. occaſionem nobis attulit coniecturae Beſſarionis liber: in quo ſcriptum cum uideremus, Et non inuident, facile tum ex emendandi uetere cõſuetudine, tum ex Latini ſermonis obſeruatione ſumus adducti, ut, ubi, non, legebatur, reponendum putaremus, uero, mutatione nulla: ut facile, qui libros manuſcriptos cum impreſſis conferre ſoliti ſũt, iudicabunt. quo ex numero Faernus meus excellit; qui ſingularem optimarum diſciplinarum ſcientiam eximia huius quoque generis laude cumulauit. NON *enim audent* } nam aperte nobis aduerſari non audent, quamuis male animati ſint, ſed occulte obtrectant. TRALLES, *an Formias* } Tralles in Caria, quae eſt in Aſia minore, quam Quinctus regebat: Formiae in Campania. SVSTINERE } defendere, & tueri. nam alioqui ſumma ſeueritas in eo praetore poſſet reprehendi, cuius uitam labes aliqua turpitudinis & improbitatis inficeret. INHONESTISSIMAM *cupiditatem* } erant enim negotiatores, quorum cupiditas & impudentia eſſet poena coercenda. itaque dixit ſupra, Dum ſociorum ſaluti conſulo, dum impudentiae nonnullorum negotiatorum reſiſto, ſupra, hac ipſa epiſtola. NE *uarietur gratia* } dũ eadem ſit ſeueritas in omnes: ne cui gratificans aliud alio tempore decernas. SVSTINERI } totum hoc, quidquid eſt oneris, iuriſdictionis eſt. LENITAS *in diſſerendo* } edicta ſunt, ex quibus toto anno ius dicitur, decreta, quae in ſingulis interponuntur cauſſis. SATISFACIENDO, *ac diſputando* } ſatisfacit iudex duobus modis, primum, cum litigantes facile ac libenter audit; deinde, cum eos, aduerſus quos ſententiam dederit, uultu & uerbis ita mulcet, & quaſi conſolatur, ut irati prorſus maleq. animati non diſcedant. hoc alterum genus hic intelligit Cicero. nam, quod ad audiendi facilitatem attinet, id primo loco iam poſuit. DISPVTANDO, autem mendoſum puto. non enim diſputare praetor dicitur. Cic. in Partitionibus: Nam aut auſcultator eſt modo, qui audit, aut diſceptator, id eſt rei, ſententiaeq. moderator. ex quo ſuſpicor legendum, Diſceptando. CN. *Octauius* } hic eſt, opinor, de quo infra ep. 2. qui fuit Auguſti pater; & Macedoniam rexit, quae Quincti prouinciam attingebat. uidetur autem Caio potius, quam Cnaeo, praenomen ei fuiſſe. uide, quae notauimus in ad Atticum lib. II. ut omittam, quod infra, ep. 2. Beſſarionis liber habet G. Octauius, corrupta quidem littera, ſed qua tamen librarius Caium ſignificare uoluerit. PRIMVS *lictor quieuit* } antea, Primus lictor qui fuit. uerum neque magna mutatio eſt inter F & E: & erit aperta ſententia: ut ſit, Quieuit, dicendi locum unicuique conceſsit: cum aliorum praetorum lictores obſtrepere ſolerent, & ſilentium dicentibus imperare. Sequor autem in hoc meam conſuetudinem libenter, ut, quid a quoque acceperim, confitear. nam, cum Romae adoleſcens admodum eſſem, anno M.D.XXXV. Octauius Pantagathus, uir eiuſmodi, cuius aſſequi uirtutes nulla ſatis laudatione poſſum, amicis aliquot, quorum in numerum me quoque proximis ſuperioribus diebus humaniſſime receperat, locum hunc ita eſſe emendandum indicauit. poſtea uero Ferrariae, cum has epiſtolas cum Benedicto Accolto, Cardinali Ciceronianae eloquẽtiae ſtudioſiſſimo, ſubſeciuarum horarum temporibus percurreret; renouatam memini, & ab utroque confirmatam eandem huius loci correctionem. itaq. ſua manu in eo, quo tunc utebatur, libro Accoltus perſcripſit. TVERETVR } propter hanc lenitatem excuſabatur illa ſeueritas, quod ab eo cogebantur Sullani homines &c. GRATA *Romae eſt*, } in ijs, qui Romae magiſtratum gerunt. VBI *tanta arrogantia* } duabus de cauſſis lenitatem in magiſtratibus urbanis ualde laudari, mirum eſt; & quod in ſumma hominum arrogantia uix agnoſcitur lenitas; & quod iniurioſus eſſe magiſtratus impune non poteſt; quoniam acerbius tractati, aliorum magiſtratuum auxilium implorant, maiorem poteſtatem contra minorem appellantes: ut eo minoris aeſtimanda lenitas uideatur, quoniam contra acerbitatem & iniurias tot magiſtratus, tot auxilia ſunt. quod ſi, ubi tanta arrogantia eſt, ubi tot auxilia, tamen & grata eſt, & plurimi aeſtimatur lenitas: quanto magis in prouincia? in qua &c. NVLLA *conqueſtio*, } ubi de magiſtratu queri nemo poteſt. non eſt enim, ut Romae, ad quem confugiat, quem appellet. Nec tamen diſpliceret, uel placeret potius, Nulla quaeſtio: ut de iudicijs accipiatur; ad quae contra magiſtratuum iniurias in urbe appellatio eſt. ſic triplex auxilium erit, iudicia, ſenatus, populus. CYRVS *ille* } is, cuius morientis orationem ad filios de animorum immortalitatem recitat Cicero in libro de ſenectute. NON *ad hiſtoriae fidem ſcriptus* } hoc exemplum non ob eam cauſſam Cicero attulit, ut oſtenderet, Cyrum eſſe a Xenophonte ſcriptum; ſed ut ex eius inſtitutis argumentum caperet, prouinciarum rectoribus grauitatem eſſe cum humanitate iungendam. nam ſi ea ſic ille coluit, qui priuatus futurus numquam fuit: quonam modo, &c. Opinor igitur, non terminari ſententiam in uerbo, ſcriptus, nec ſubaudiri, eſt; quod non nulli putant: ſed pendere, donec excipiatur ab illa parte, Eaq. ſi ſic coluit ille. ut ſit, quod Graeci ἀναχόλουθον uocant: quale illud eſt in Tuſculana ſecunda: Etenim, ſi orationes, quas nos multitudinis iudicio probari uolebamus; (popularis eſt enim illa facultas, & effectus eloquentiae eſt audientium approbatio) ſed ſi reperiebantur non nulli, qui nihil laudarent, niſi quod imitari ſe poſſe confiderent, &c. Similia notauimus & apud Graecos multa. NOSTER *ille* } a nobis celebratus in libris de rep. infra, lib. III. & ad Atticum lib. IIII. & VI. et VII. & X. AD *quas reuertendum eſt* } a quibus legibus imperium in alios accepimus; ijſdem, cum in urbem reuerterimus, nobis priuatis parendum erit. LIBERATAS *urbes* } placet potius uerbum, liberatas, ad ciuitates referri, quam

coniungi

coniungi cum ſequentibus. non enim, cum eadem de re, de aere, inquam, alieno, Cicero loqueretur; ciuitates & urbes dixiſſet; cum aliud ciuitas ſit, aliud urbs. quod facile declarat illud in epiſtola ad Dolabellam: Liberaſti & urbem periculo, & ciuitatem metu. item hic, ut a ciuibus aedificia diſtinguat, ciuitates ait aere alieno liberatas; urbes autem, quae dirutae fuerant, ac paenae deſertae, per Quinctum eſſe recreatas. Samvm, *& Halycarnaſſum,* } Samum Ioniae, Halycarnaſſum Cariae, quae fuit Herodoti patria, & Dionyſij, eius, cuius exſtat de rebus Romanis uberrima, eademq. certiſſima hiſtoria. Calvmniam } fuerant enim quidam praetores in prouincia uſque eo auaritia perditi, ut accuſatores locupletum ipſi compararent, atque inſtruerent: quo maximos ex eorum condemnatione quaeſtus facerent. qualis Verres fuit. Ab *omnibus, qui earum ciuitatum* } non ſatis fuiſſet ab ipſis ciuitatibus, ſed dixit, ab omnibus plane, qui fines earum incolunt. nam plerumque ciuitates impoſita tributa in homines oppidanos, atque agreſtes ita transferunt, ut tolerari uix poſſint. opinor autem, ciuitatum gloſſema fuiſſe. Aedilliciorvm, } aediles enim ad ſuos ludos imperare prouincijs pecunias ſolebant. Nostrvm } non cum Quincto commune, ſed Marci proprium: quod infra patet. Civitates } Aſiae. Magnis *meis meritis,* } quibus Aſiam prouinciam affeceram. Tvis } in iſto imperio, quod tibi nunc eſt in tertium annum prorogatum. Lex } de repetundis; quae ſanciebat, ne cui aut capere pecunias liceret, aut conciliare. quod patet ex lib. vi. ad Att. & in Verrem. Qvibvs *nec deberetur,* } perſpicuum eſt aediles ſignificari. Isti *hominum generi* } Graecis. Consecratas } hoc dicit, quia iuſtitiae ceterarumq. uirtutum templa erant in Graecia. De *nobis optime meritum,* } erant enim publicani ex ordine equeſtri, & Catilinae coniurationis temporibus equites conſuli Ciceroni aſſidue cum gladijs adſtiterant, pro Sextio, & poſt reditum in ſenatu, & i. in Catilinam. Per *nos* } uide orationem iv. in Catilinam. Eos *perire* } Aſiae ciuitates: quas publicani uectigalibus acerbe nimiũ uexabant. Vltimis *terris* } non orbis ultimi, nec imperij Romani, ſed admodum remotis. Pvblicis *male redemptis,* } ideo uideris publicanis ſatisfacere uix poſſe, quoniam publica nimium magno conduxerunt: ut ob eam cauſſam acerbius a ſocijs exigere cogantur; neque tu tantum illis poſſis concedere, quo non plus poſtulent, atque efflagitent. Sine *publicano* } ipſae enim per ſe ciuitates non facile ad colligendum uectigal adducuntur, niſi ſit, qui praecipuam huius muneris curam gerat, & ſuo periculo a ſocijs exigat. quod faciebat publicanus. Aeqvaliter } quo facilius ſine publicano exigi uidebatur poſſe. Svlla *deſcripſerat.* } id fuiſſe talentorum xx millia, &, cum duplum mutuantibus publicanis Aſiani ſe eſſe reddituros promitterent, facta eſſe c & xx millia, tradidit Plutarchus in Lucullo. Cavnii, } pars prouinciae Quincti: ſunt enim in Caria, & Caria in Aſia minore. Rhodiis *attributae* } quo beneficio? forte, quia Norbanum, Sulla repetente, reddendum cenſuerunt. Genvs *ipſum,* } uectigal. Reliqva } ut publicanorum exactio. Non *legem ſpectare cenſoriam,* } quae in pactionibus faciendis conſuleret prouincialibus potius, quam publicanis. qua de cauſſa, cum pactiones facere cũ prouincialibus publicani ex lege cenſoria, utpote in ipſos iniquiore, omnino recuſarent; poſſunt, inquit Cicero, prouinciales quoquo modo pactiones facere cum publicanis, etiam ſi non ijs plane condicionibus, quae ſunt a cenſoribus in uectigalium locatione conſtitutae; ut ſcilicet negotium aliquando conficiant, & ea moleſtia liberentur, quam capiunt, cum ſe a publicanis quotidie appellari, atque urgeri uident. Et eſt a parum multis fortaſſe animaduerſum, legem cenſoriam hoc in loco, non re uera pro lege ad populum lata, ſed pro locatione ipſa, uſurpatam. cenſores enim ferendarum legum ius non habebant. cur autem non haberent, diximus in libro de legibus. *Cenſoriam* } de uectigalibus, quorum locandorum cura penes cenſores erat. quidquid autem publicanis prouinciales debebant, id uectigaliũ erat nomine contractum. Commoditatem } quid enim commodius, quam aere alieno liberari, nec, ut ante, uſuris exhauriri? Sed *& ab ijs* } una in re duo monet fratrem; primum, ut, qua ualet gratia, atque auctoritate, ea cum Graecis publicanos coniungat; cum ita dicat, ſummam eſſe in publicanorum ordine dignitatem; ei ſe plurimum debere: deinde, non ut iam gratia, aut auctoritate cum prouincialibus agat, ſed ab ijs pro eo, quantum ei debent, quod plurimum eſt, petat, ut hoc ei de ipſis optime merito, quaſi mercedis loco, retribuant, ne quid aſpere nimium, aut acerbe contra rem aut uoluntatem publicanorum decernant. Commodiorem } ſuauiorem, ac faciliorem. Societates } publicanorum: erãt enim in plures ſocietates diſpertiti, fam. 207: Idem *faciunt Graeci.* } quod argumento eſt, tua prudentia factum eſſe, ut inter eos conueniat. Prope *natura* } ut ignis & aqua, ſic fere diuerſi eſſe uidentur publicani & ſocij; quod publicani ſuum commodum ſine ſociorum incommodo curare non poſſunt. quos tu tamen, inquit, amore & beneuolentia coniunxiſti. A doctissimis *hominibus* } Ariſtotele in ethicis maxime, Platone in Philaebo, & in iv. de rep. Res *ipſa, ac fortuna* } Res; quia, patre nati equite Romano, Romae uiuentes, litteris a pueritia exculti, quid aliud ageremus, non erat. contulimus igitur nos ad remp. non tam ſtudio gloriae, quam quod genus illud uitae nobis potiſſimum cõueniret: ut ipſa res, ſtatus quidam, & condicio rerum noſtrarum deducere nos in hanc uitae rationem uideretur. *Fortuna* } quia potuit ea nos ad aliud uitae genus impellere. tres enim cauſſas attingit Cicero, cupiditatem gloriae, rem ipſam, fortunam: recte: nam priores duas, niſi accedat tertia, infirmas experimur. poſſet ita loqui, ſi quis caſu in uia inimico occurrens, petitus ab eo primum uerbis contumelioſe, deinde gladio cum periculo uitae, uim ui repellere dum uult, eum interficiat. dicet enim ad eleuandam culpam: Me non tam odium, aut ueteres inimicitiae, quam res ipſa ac fortuna ad hoc facinus adduxit. nam, ut eſſet in me cupiditas, non erat occaſio; neque uero cupiditas ſimul & occaſio ſatis ad perficiendam rem ualebant, niſi fortuna cum utraque conſenſiſſet. Vt *te ante* } notandum, particulam,

lam,ut,eſſe repetitam.quod alibi quoque factum a Cicerone animaduertemus,ut Acad.lib.2.Vt, quoniam Ariſtippus,&c.libro etiam III. de Fin.ne illud quidem conſentaneum eſt, ut; ſi &c. LENTITVDINIS } non ſolum,inquit,ut ne iraſcamur,grauitas facit;quod laudabile eſt;ſed etiam lentitudo,hoc eſt,ſegnities quaedam naturae,quam Graeci dicunt ἀοργησίαν. in qua non modo laus, ſed uitiũ quoddam uidetur eſſe conſtitutum. THEATRVM *eſt totius Aſiae* } neque Eſt, neque Aſiae Beſſarionis habet liber. alter ſcriptus,Theatrum totius Aſiae uirtutibus eſt datum.ego ex hac uarietate legendum conijcio ſic: Theatrum tuis uirtutibus eſt datum.nam eo fidentius dictionem,Aſiae,tollo, quod abeſt a Beſſarionis libro.in eo tantum muto, quod pro, totius, lego, tuis, ita poſtulante ſententia. & opinor, cum ad dictionem, Theatrum, aliquis pro gloſſa adſcripſiſſet, Aſiae, eamq. mox in Ciceronis uerba eſſet recepta, ut ita legeretur, Theatrum tuis Aſiae uirtutibus eſt datum, factum eſſe, Theatrum totius Aſiae, magnamq. inde perturbationem eſſe conſecutam. ILLA *omnia* } non modo talem ut uirum te praeſtiteris, qualem illa poſtulant, ſed etiam praeſtantiorem. MIHI *caſus urbanam* } caſu accidit, ut ego in urbe, tu prouincia remp. gereres. Proprie tamen in Quincto magis,quam in Marco, caſus nominatur. nam Quinctus iuit in prouinciam, quod, eundum ut eſſet, caſus tulit: qui contra ferre potuiſſet, eundum ne eſſet.Marcus uero non caſu non iuit in prouinciam,ſed uoluntate,& conſilio:prouinciam enim depoſuerat;ut ipſe in epiſtolis ad Metellum, Catonem, Atticũ ſcribit. ET *ſi mea pars* } abundare puto,Et. ELABORABIS } Plane,& aperte, quod ad ſententiam attinet; ſed,quia nimium amamus antiquitatem, uiſum eſt quod in Beſſarionis libro uidimus, id notare. habet enim, Allaborabis.ut fortaſſe,allaborabis.uſitatum eſt Horatio uerbum. QVAMQVAM *illorum* } non ſatis intelligo, quid afferat ad ſententiam uerbum, Quamquam.mallem, Quoniam; uel, Namque. AMPLISSIMIS *monumentis* } ſcriptis annalibus,de quibus ad Att.lib.II. TERTIVS *actus* } Quinctus, non tertius,extremus in comoedijs eſt actus:isq.perfectior,& ornatior uidetur.hic tertium annum imperij,quaſi ultimum actum in fabula accipit,quando in adminiſtratione prouinciae ultimus eſt, ſit, inquit,ita ultimus annus in prouincia perfectus, ut eſt ultimus actus in fabula.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 2.

STATIVS *ad me uenit ad* IIX. *Kal. Nou. eius aduentus,quod ita ſcripſiſti, direptum iri te a tuis, dum is abeſſet,moleſtus mihi fuit. Quod autem exſpectationem tui,concurſumq.eum,qui erat futurus,ſi una tecum decederet, neque antea uiſus eſſet, ſuſtulit, id mihi non incommode uiſum eſt accidiſſe. exhauſtus eſt enim ſermo hominum; & multae emiſſae iam eiuſmodi uoces* ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: *quae te abſente confecta eſſe laetor. Quod autem iccirco a te miſſus eſt, mihi ut ſe purgaret;id neceſſe minime fuit. primũ enim numquam ille mihi fuit ſuſpectus: neque ego, quae ad te de illo ſcripſi, ſcripſi meo iudicio: ſed cum ratio, ſalusq. omnium noſtrum, qui ad remp. accedimus, non ueritate ſolum, ſed etiam fama niteretur; ſermones ad te aliorum ſemper,non mea iudicia, perſcripſi. qui quidem quam frequentes eſſent, & quam graues, aduentu ſuo Statius ipſe cognouit. etenim interuenit nõ nullorum querellis,quae apud me de illo ipſo habebantur; & ſentire potuit,ſermones iniquorum in ſuum potiſſimum nomen erumpere. Quod autem me maxime mouere ſolebat, cum audiebam illum plus apud te poſſe,quam grauitas illius aetatis, & imperij prudentia poſtularet: quam multos enim mecum egiſſe putas, ut ſe Statio commendarem? quam multa autem ipſum* ἀφελῶς *mecum in ſermone ita protuliſſe? id mihi non placuit; monui,ſuaſi, deterrui. quibus in rebus etiam ſi fidelitas ſumma eſt; quod prorſus credo, quoniam tu ita iudicas: tamen ſpecies ipſa tam gratioſi liberti, aut ſerui dignitatem habere nullam poteſt, Atque hoc ſic habeto, (nihil enim nec temere dicere, nec aſtute reticere debeo) materiam omnem ſermonum eorum, qui de te detrahere uelint, Statium dediſſe: & antea tantum intelligi potuiſſe, iratos tuae ſeueritati eſſe non nullos; hoc manumiſſo, iratis, quod loquerentur, non defuiſſe. Non reſpondebo ad eas epiſtolas, quas mihi reddidit L. Caeſius: cui quoniam ita te uelle intelligo, nullo loco deero.quarum altera eſt ne Blaudenio Zeuxide: quem ſcribis certiſſimum matricidam tibi a me intime commendari. qua de re, & de hoc genere toto,ne forte me in Graecos tam ambitioſum factũ eſſe mirere,pauca cognoſce. Ego,cum Graecorum querellas nimium ualere ſentirem, propter omnium ingenia ad fallendum parata;quoſcumque de te queri audiui,quacumque potui ratione placaui. primum Dionyſipolitas,qui erant inimiciſſimi mei,leniui; quorum principem Hermippum non ſolum ſermone meo; ſed etiam familiaritate deuinxi. Ego Apamenſem Hephaeſtum, ego leuiſſimum hominem Megariſtum Antandrium, ego Niciam Smyrnaeum, ego nugas maximas omni mea comitate complexus ſum, Nymphontem etiam Colophonium. quae feci omnia,non quo me aut ij homines,aut tota natio delectaret. pertaeſum eſt enim leuitatis,aſſentionis,animorum non officijs,ſed temporibus ſeruientium. ſed,ut ad Zeuxim reuertar, cum is de M. Caſellij ſermone ſecum habito, quae tu ſcribis,ea ipſa loqueretur,obſtiti eius ſermoni, & hominem in familiaritatem recepi.Tua autem quae fuerit cupiditas tãta,neſcio,quod ſcribis, cupiſſe te, quoniam Smyrnae duos Myſos inſuiſſes in culeum, ſimile in ſuperiore parte prouinciae edere exemplum ſeueritatis tuae, & iccirco Zeuxim elicere omni ratione uoluiſſe: quem, adductum in iudicium,fortaſſe dimitti non oportuerit;conquiri uero,& elici blandicijs,ut tu ſcribis,ad iudicium neceſſe non fuit, eum praeſertim hominem, quem ego & ex ſuis ciuibus, & ex multis alijs quotidie magnis cognoſco nobiliorem prope eſſe,quam ciuitatem ſuam. At enim Graecis ſolis indulgeo. quid L.Caecilium? nonne omni ratione placaui? quem hominẽ? qua ira? quo*

ſpiritu

ſpiritu? quem denique, praeter Tuſcenium, cuius cauſſa ſanari non poteſt, non mitigaui? ecce ſupra caput homo leuis, ac ſordidus, ſed tamen equeſtri cenſu, Catienus. etiam is lenietur. cuius tu in patrem quod fuiſti aſperior, non reprehendo. certo enim ſcio, te feciſſe cum cauſſa. ſed quid opus fuit eiuſmodi litteris, quas ad ipſum miſiſti? illum crucem ſibi ipſi conſtituere, ex qua tu eum ante detraxiſſes: te curaturum, fumo ut combureretur, tota plaudente prouincia. Quid uero ad C. Fabium neſcio quem? (nam eam quoque epiſtolam T. Catienus circumgeſtat) renunciari tibi, Licinium plagiarium cum ſuo paullo Miluino tributa exigerer. deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium uiuos comburat, ſi poſſit: ſin minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. haec litterae abs te per iocum miſſae ad C. Fabium, ſi modo ſunt tuae, cum leguntur, inuidioſam atrocitatem uerborum habent. ac ſi omnium mearum litterarum praecepta repetes; intelliges eſſe nihil a me, niſi orationis acerbitatem, & iracundiam, & ſi forte, raro litterarum miſſarum indiligentiam reprehenſam. quibus quidẽ in rebus ſi apud te plus auctoritas mea, quam tua ſiue natura paullo acrior, ſiue quaedam dulcedo iracundiae, ſiue dicendi ſal, facetiaeq. ualuiſſent: nihil ſane eſſet, quod nos paeniteret. & mediocri dolore putas affici, cum audiam, qua ſit exiſtimatione Virgilius, qua tuus uicinus C. Octauius? nam ſi te interioribus uicinis tuis, Cilicenſi, & Syriaco anteponis; ualde magnum facis. atque is dolor eſt, quod, cum ij, quos nominaui, te innocentia non uincant. uincunt tamen artificio beneuolentiae colligendae; qui neque Cyrum Xenophontis, neque Ageſilaum nouerint; quorum regũ ſummo in imperio nemo umquam uerbum ullum aſperius audiuit. ſed haec a principio tibi praecipiens, quantum profecerim, non ignoro. nunc tamen decedens, id quod mihi iam facere uiderit, relinque, quaeſo, quamiucundiſſimam memoriam tui. ſucceſſorem habes perblandum cetera ualde illius aduentu tuo requirentur. In litteris mittendis, ut ſaepe ad te ſcripſi, nimium te inexorabilem praebuiſti. tolle omnes, ſi potes, iniquas, tolle inuiſitatas, tolle contrarias. Statius mihi narrauit, ſcriptas ad te ſolere afferri, ab ſe legi, &, ſi iniquae ſint, fieri te certiorem: ante quam uero ipſe ad te ueniſſet, nullum delectum litterarum fuiſſe; ex eo eſſe uolumina ſelectarum epiſtolarum, quae reprehendi ſolerẽt. hoc de genere nihil te nũc quidem moneo, ſero eſt enim ac ſcire potes, multa me uarie, diligenterq. monuiſſe: illud tamen, quod Theopompo mandaui, cum eſſem admonitus ab ipſo, uide per homines amantes tui, quod eſt facile, ut haec genera tollantur epiſtolarum primũ iniquarum, deinde contrariarum, tum abſurde, & inuſitate ſcriptarum, poſtremo in aliquẽ contumelioſarum. Atque haec tam eſſe, quam audio, non puto: &, ſi ſunt, occupationibus tuis minus animaduerſa; nunc perſpice & purga. Legi epiſtolam, quam ipſe ſcripſiſſe Sulla nomenclator dictus eſt, non probandam. legi non nullas iracundias. Sed tempore ipſo de epiſtolis: nam cum hanc paginam tenerem, L. Flauius, praetor deſignatus, ad me uenit, homo mihi ualde familiaris: is, mihi te ad procuratores ſuos litteras miſiſſe, quae mihi uiſae ſunt iniquiſſimae, ne quid de bonis, quae L. Octauij Naſonis fuiſſent, cui L. Flauius heres eſt, deminuerent ante, quam C. Fundanio pecuniam ſoluiſſent; itemq. miſiſſe ad Apollonienſes. ne de bonis, quae Octauij fuiſſent, deminui paterentur prius, quam Fundanio debitum ſolutum eſſet. haec mihi uериſimilia non uidentur: ſunt enim a prudentia tua remotiſſima. ne deminuat heres? quid, ſi inficiatur? quid, ſi omnino nõ debet? quid? praetor ſolet iudicare, deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus ſum? non miſericordia moueor? nemo magis: ſed uia iuris eiuſmodi eſt quibuſdam in rebus, ut nihil ſit loci gratiae. atque ita, mihi dicedat Flauius, ſcriptum in ea epiſtola, quam tuam eſſe dicebat; te aut, quaſi amicis tuis, gratias acturum, aut, quaſi inimicis, incommoda laturum. quid multa? ferebat grauiter: id uehementer mecum querebatur: orabatque, ut ad te quamdiligentiſſime ſcriberem: quod facio; & te prorſus uehementer etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flauij remittas de deminuendo, & Apollonienſibus ne quid praeſcribas, quod contra Flauium ſit amplius, & Flauii cauſſa, & ſcilicet Pompeii facias omnia. nolo mediusfidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me uideri. ſed & te oro, ut tu ipſe auctoritatem, & monumentum aliquod decreti, aut litterarum tuarum relinquas, quod ſit ad Flauii rem, & ad cauſſam accommodatum. fert enim grauiter homo & mei obſeruantiſſimus, & ſui iuris dignitatiſq. retinens, ſe apud te neque amicitia, neque iure ualuiſſe. &, ut opinor, Flauii aliquando rem & Pompeius, & Caeſar tibi commendarunt; & ipſe ad te ſcripſerat Flauius, & ego certe. quare, ſi ulla res eſt, quam tibi me faciendam petente putes, haec ea ſit. ſi me amas, cura, elabora, perfice, ut Flauius & tibi, & mihi quammaximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut maiore ſtudio rogare non poſſim. Quod ad me de Hermia ſcribis, mihi mehercule ualde moleſtum fuit. Litteras ad te parum fraterne ſcripſeram; quas, oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione ſtatim quod audieram, iracundius ſcripſeram; & reuocare cupiebam. huic tu epiſtolae, non fraterne ſcriptae, fraterne debes ignoſcere. De Cenſorino, Antonio, Caſſio, Scaeuola, te ab ijs diligi, ut ſcribis. uehenter gaudeo. cetera fuerunt in eadem epiſtola grauiora, quam uellem. ὀρθὰν τὰν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. maiora iſta erunt. Meae obiurgationes fuerunt amoris pleniſſimae, quae ſunt non nulla, ſed tamen mediocria, & parua potius. ego te numquam ulla in re dignum minima reprehenſione putaſſem, cum te ſanctiſſime gereres. niſi inimicos multos haberemus. quae ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione ſcripſi, ſcripſi propter diligentiam cautionis meae; in qua & maneo, & manebo; &, idem ut tu facias, non deſiſtam rogare. Attalus Hyphemenus mecum egit, ut ſe ne impedires, quo minus, quod ad Q. Publiceni ſtatuam decretum eſt, erogaretur, quod ego te rogo, & admoneo, ne talis uiri, tamq. noſtri neceſſarij honorem minui per te, aut impediri uelis. Praeterea Aeſopi tragoedi, noſtri familiaris, Licinius ſeruus, tibi notus, aufugit. is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit: inde in Aſiam uenit: poſtea Plato quidam Sardianus, Epicureus, qui Athenis ſolet eſſe multum, & qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eo ueniſſet; cum eum fugitiuũ poſtea eſſe ex Aeſopi litteris cognoſſet, hominem comprehendit: & in cuſtodiam Epheſi tradidit, ſed in publicam, uel in priſtinum, non ſatis ex litteris eius intelligere potuimus. tu, quoquo modo, quoniam Epheſi eſt, hominem inueſtiges uelim, ſummaq. diligentia uel tecũ deducas. noli ſpectare, quanti homo ſit: parui enim

pretij

pretij eſt, qui iam nihil ſit: ſed tanto dolore Aeſopus eſt affectus propter ſerui ſcelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere poſſis, quam ſi illum per te recuperarit. Nunc ea cognoſce, quae maxime exoptas. Remp. funditus amiſimus, adeo, ut Cato adoleſcens, nullius conſilij, ſed tamen ciuis Romanus, & Cato, uix uiuus effugeret, quod; cum Gabinium de ambitu uellet poſtulare, eeque praetores diebus aliquot adiri poſſent, uel poteſtatem ſui facerent, in concionem adſcendit, & Pompeium priuatus dictatorem appellauit. propius nihil eſt factum, quam ut occideretur. ex hoc, qui ſit ſtatus totius reip. uidere potes. noſtrae tamen cauſſae non uidentur homines defuturi: mirandum in modum profitentur, offerunt ſe, pollicentur. & quidem cum ſpe ſum maxima, tum maiore etiam animo. ſpero ſuperiores fore nos: confido animo, ut in hac rep. ne caſum quidem ullum pertimeſcam. ſed tamen ſe res ſic habet. ſi diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria diſcedamus: ſin autem ui agere conabitur, ſpero fore ſtudijs non ſolum amicorum, ſed etiam alienorum, ut ui reſiſtamus. omnes & ſe, & ſuos liberos, amicos, clientes, libertos, ſeruos, pecunias denique ſuas pollicentur. noſtra antiqua manus bonorum ardet ſtudio noſtri, atque amore. ſi qui antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc, horum regum odio, ſe cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Caeſar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione deminuam. tribuni pl. des. ſunt nobis amici. conſules ſe optime oſtēdunt. praetores habemus amiciſſimos, & acerrimos ciues, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum, bonos etiam alios, ſed hos ſingulares. quare magnum fac animum habeas, & ſpem bonam. de ſingulis tamen rebus, quae quotidie gerantur, faciam te credo certiorem. Vale.

EXPLANATIO.

C. Iulio Caeſare,
M. Calpurnio Bibulo, COS.

STATIVS ʒ Quincti libertus, gratioſior apud eum, quam deceret. QVOD *ita ſcripſiſti,* ʒ dubitationis quidquam ſubeſſe uidetur his uerbis. quaſi dicat. Niſi tu ita ſcripſiſſes, aliter exiſtimarem. Eodem illa uidentur ſpectare, quae, non multis interiectis uerſibus, ſequuntur: Quod prorſus credo; quoniam tu ita iudicas. DIREPTVM ʒ quod rem domeſticam, Statij ſtudio, ac fidelitate conſeruari Quinctus arbitraretur. NEQVE *antea uiſus eſſet,* ʒ ita ſcripſerat Quinctus: Maxima fuiſſet Romae exſpectatio, maximus hominum concurſus in reditu meo, talis, inquam, qualis nūquam uiſus eſt, ſi Statius una mecum de prouincia deceſſiſſet, Romamq. ueniſſet. itaque doleo illum ſine me ueniſſe. Tu hoc doles, reſpondet Marcus: ego laetor: quae enim poſt eius reditum in re abſentem coniecta ſunt, ea tu maiore cum dolore praeſens audiſſes, ſi tecum Statius ueniſſet. exhauſtus igitur te abſente totus eſt hominum ſermo, & multae eiuſmodi uoces, ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: quae emiſſae iam ſunt. Homeri uerſus eſt in Oδ. ι, de Vlyſſe a Polyphemo pronunciatus: a quo tam puſillo, tamq. imbecillo miratur ſe eſſe excaecatum: qui ex uaticinio Eurimedis ab Vlyſſe quidem ſe id paſſurum, ſed Vlyſſe aliquo magno ac formoſo uiro, ſuſpicabatur. uerſus hi ſunt integri:

Ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν καὶ καλὸν ἐδέγμην
Ἐνθάδ' ἐλεύσεσθαι, μεγάλην ἐπιειμένον ἀλκήν·
Νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε, καὶ οὐτιδανὸς, καὶ ἄκικυς
Ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν, ἐπεί μ' ἐδαμάσσατο οἴνῳ.

Nunc, qua ratione horum uerſuum ſententia, de Vlyſſe & Polyphemo ab Homero prolata, ad Quinctū & ad Statium accommodari poſſit, ut certe egregie poteſt, conſideremus. Per triennium iam Quinctus Aſiam rexerat. ſcripta enim eſt epiſtola in exitu fere anni tertij. rationem eius adminiſtrationis fama iā nuncijq Romam pertulerant: ſatisq. notum erat, omnibus in rebus eum uti conſilio Statij liberti; quod Cicero modo occulte, modo aperte conqueritur. exſpectabant igitur homines liberti Statij aduentum in Vrbem cum Quincto, quaſi τινὰ φῶτα μέγαν; a quo prouinciam eſſe adminiſtratam, tamquam a proconſule, audiſſent: qui cum ueniſſet, quaſi decepti, itidem ut Polyphemus, ijſdem, quibus ille, uerſibus errorem ſuum poterant indicare. Quae igitur uoces, ſi cum Quincto Statius urbem eſſet ingreſſus, coniectae fuiſſent; eas in unum Statium, abſente Quincto, emiſſas, Cicero gaudet; idq. modeſte ſignificat, cum ait, Id mihi non incommode uiſum eſt accidiſſe: ne offenderet animum Quincti, ad iracundiā propenſi, & de Statio optime exiſtimantis. PROTVLISSE? ʒ cum diceret, ſe a te plurimi fieri. QVONIAM *tu ita iudicas:* ʒ de Statij fidelitate ſcripſit Quinctus & in ea epiſtola, qua manumiſſum Tironē gratulatus eſt his uerbis: Si ē. mihi Statij fidelitas eſt tantae uoluptati: quanti eſſe in iſto haec eadem bona debent, additis litteris, ſermonibus, humanitate? BLAVDENIO, ʒ ex urbe Blaudo, quae eſt in Phrygia; non Blandenio, ut eſt in quibuſdam libris. DE *hoc genere toto* ʒ cum ego tibi tam multos Graecos commendauerim. AD *fallendum* ʒ eos, apud quos queruntur. aſtuti enim & ingenioſi ad fingendum & perſuadendum Graeci ſunt. INIMICISSIMI *mei* ʒ feci tamen, ut, inimicitiarum ratione neglecta, eos in te lenirem. aut abūdat, Mei, & ſubaudiendum, Tui: quod magis placeret: quaſi praeter ceteros Dionyſipolitae de Quincto quererentur. HEPHAESTVM ʒ in hac dictione auſus ſum, contra meam conſuetudinē, paulliſper ab antiquis libris diſcedere. nam Hephaeſtum, pro Epheſium, repoſui. cur enim dicat, Apamenſem Epheſium, duarū ciuitatum nominibus coniunctis, unum hominem proprio, ſimulq. eius patriā uelit nominare, ut cū in-

fert, Megariſtum Antandrium, Niciam Smyrnaeum, Nymphontem Colophonium? NVGAS *maximas* } leuiſſimos infimaeq. condicionis homines: qui nec nominandi ſunt. DVO *Myſos* } ita ſcripſi, ut antiquitatem retineam. ſic enim eſt in Beſſarionis libro. ſic & Virgilius locutus eſt:

,, Si duo praeterea tales Idaea tuliſſet
,, Terra uiros.

CAECILIVM? } hi ſunt homines Romani, qui in prouincia Quincti negotiabantur. SANARI *non poteſt* } quia tu in eum grauiſſime animaduertiſti. uide epiſt. I. ECCE *ſupra caput* } ecce praeter eos, quos ſignificaui, occurrit animo meo, & quaſi ſupra caput adſtat, a me nominandus Catienus. SORDIDVS } obſcurae arti deditus, quaeſtum fortaſſe ſordidis rebus curans. EQVESTRI *cenſu*, } non ex equeſtri ordine; cuius cenſus erat quadringenta millia nummum; ſed eo cenſu, ut liceret ei per domeſticam rem equeſtrem adipiſci dignitatem. nam, quorum cenſus infra quadringenta millia eſſet, ijs non licebat. MILVINO } uidetur fuiſſe Licinij ſeruulus, aut certe comes in rapinis hoc nomine. addit, Pullo, per iocum, ad rapacitatem indicandam: quia miluij rapaces. TRIBVTA } quod pecuniam quaſi dominus imperaret, & minaciter exprimeret. quod praepotentes non nulli ſolent. DICENDI *ſal, facetiaeq.* } quod acute dictis multorum animos offenderet. TVVS *uicinus* } qui in ipſa Aſia ſunt, & aliquam prouinciae tuae partem, a te demandatam, adminiſtrant. VALDE *magnum* } cum ironia. QVOS *nominaui* } Virgilium, & Octauium intelligit. hos enim duos nominauit: Ciliceníis uero, Syriaciq. nomina non poſuit. QVI *neque Cyrum* } cum tamen litteris exculti non ſint. AGESILAVM } Lacedaemoniorum regem, qui in ore erat rhetorum declamantium, ut ait Suidas. INEXORABILEM } mallem, Exorabilem: ut, quia multis petentibus ſatisfacere Quinctus uoluerit, ideo ſcripſerit iniquas, inuſitatas, contrarias. TOLLE } da operam, ut colligantur, & ſupprimantur. hoc paullo poſt dicit apertius. SCRIPTAS } ab ijs, qui eas a Quincto petiuiſſent. quas fuiſſe iniquas, inuſitatas, contrarias, cum ijdem homines & peterent eas, & ſcriberent, mirum non eſt. NVLLVM *delectum* } cum omnes peraeque litteras, quae ad te afferebantur, obſignari iuberes. SELECTARVM } quae ante ipſius aduentum a nulo tuo fuiſſent obſignatae. VARIE } multis de rebus: in quibus, hoc quoque de genere quid ſentirem, intelligere potuiſti. VIDE *per homines amantes tui*, } da negotium hominibus amantibus tui, ut tecum ſimul uideāt, ne qua a te ſcribatur epiſtola aut iniqua, aut cōtraria, aut abſurda, aut inuſitata, aut denique in aliquem contumelioſa. SVLLA *nomenclator* } de miniſtris Quincti: a quo ſcriptam epiſtolam, Quinctiq. a nulo obſignatam, Cicero legerat, minime probandam. TEMPORE *ipſo* } opportune haec de epiſtolis, a te paullo conſideratius ſcribendis. L. FLAVIVS } Dio lib. XXXVII. nominat L. Flauium, Pompeij ſtudioſiſſimum: qui tamen hic non eſt. nam ille tribunatum pl. geſſit Afranio & Celere cos. ut etiam patet ex libro I. ad Atticum: hic autem, Piſone & Gabinio, praeturam, anno tantum uno poſt Afranij & Celeris conſulatum. non enim arbitror, anno poſt tribunatum pl. proximo quemquam potuiſſe praetorem deſignari. quod ſi curulem aedilitatem omitti placuit: biennium tamen inter tribunatum & praeturā oportuit intercedere. itaque Domitius, & Ancharius, cum tribunatum geſſiſſent, poſt annum, omiſſa aedilitate praeturam petierunt, & adepti ſunt. uide orationem pro Sextio, & noſtrum commentarium. de hoc autem Flauio, praetore deſignato, Dio libro XXXIIX. & Aſconius in commentario orationis pro Milone. SI *infitiatur?* } deberi quidquam Fundanio. PRAETOR *ſolet* } praetor, ut in libro de legibus oſtendimus, non iudicabat, ſed ius dicebat. iudicabant autem iudices a praetore dati, cum alijs de cauſſis, tum etiam de ijs, in quibus, petita pecunia deberetur, nec ne, dijudicari oportebat. monet igitur Quinctum, contra conſuetudinem eum feciſſe, qui iudicauerit deberi. REMITTAS *de deminuendo*, } permittas, ut de bonis Octauij deminuere poſſint. AMPLIVS } hoc amplius te rogo, Flauij cauſſa, & ſcilicet Pompeij, qui Flauio amiciſſimus eſt, facias omnia. EX *tua iniuria in illum* } noli credere, me hac de re propterea tecum agere, quia liberalitatis laudem quaeram, ex eo facto, quod iniurioſum eſt. ego tuam iniuriam tolli uolo, exiſtimationis tuae cauſſa: non id ago, ut uidear in Flauium liberalis. RELINQVAS } tempus enim diſceſſionis appropinquabat; cum annuum praetoris imperium ultra Decembrem menſem non produceretur. IVRIS, *dignitatisq. retinens*, } qui neque de re, neque de dignitate ſua quidquam detrahi paſſurus eſt. NEQVE *iure* } cum iudicare praetor non debueris, deberi. DE *pactione* } inter Graecos & publicanos a te facta. epiſt. I. IN *eadem epiſtola* } quam dixit ſe ſcripſiſſe iracundius. GRAVIORA } in te obiurgando. ὀρθὰν τὴν ναῦν } fortaſſe dicit hoc: Rectum nauis curſum teneamus: deinde, ſi res ita poſtulet, moriamur. quaſi dicat: agamus, quod rectum eſt: reliqua omnia contemnamus. & eſt eius obiurgationis, qua paullo grauiore uſus erat, excuſatio. uerba graeca unde ſumpſerit, mihi quidem ignotum eſt. potuit a poeta mutuari; quod ſaepe ſolet. MAIORA *iſta erunt*. } an hoc? iſta, quae te moneo, quae ad te, ſimulq. ad me pertinent, maioris erunt momenti, quam illa, quorum cauſſa ille protulit haec uerba: ὀρθὰν τὴν ναῦν ἅπαξ θανεῖν. ſunt igitur eo nobis diligentius obſeruanda. QVAE *ſunt non nulla*, } hoc non ad ipſa uerba, quae antecedunt, ſed ad eorum ſententiam accommodat. quae, inquit, in te reprehendi, ſunt omnino aliqua, ſed tamen mediocria, & parua potius. SARDIANVS } Sardis urbs in Lydia fuit. DEDVCAS. } Romam. QVI *iam nihil ſit*: } Non uideo, quo referatur particula, Iam: ac malim, Qui tam nihil ſit: cum & ſeruus, & nequam ſeruus nihil omnino eſſe uideatur. homo nihil, ueteres dixiſſe, tradit Varro de analogia lib. II. CATO *adoleſcens*, } C. Cato, is, qui triennio poſt tribunus pl. rogationem promulgauit de abrogando Lentulo imperio. fam. ep. 5. l. I. CONCIONEM } ab aliquo magiſtratu datam. nam alioqui, priuatus cum eſſet, concionari non potuiſſet. ad Atticum lib. IIII. PRIVATVS } cum a conſule

dictator

dictator dici ſoleat. OCCIDERETVR. § hoc ſignificant illa uerba Iulij Obſequentis: Propter Pompeij dictaturam ingens ſeditio in urbe fuit. quod eſſe factum Cicerone & Antonio cos.imperite falſoq. Obſequens tradidit: qui, cum & is, qui ſcripſit epitomen Liuianam,& Dio, C. Antonium a Dardanis fugatum Caeſare & Bibulo cos. ſignificent, Antonij calamitatem & Pompeij dictaturam ſimul ſtatuerit, titulumq. fecerit, ad annum indicandum, Cicerone & Antonio cos. NOSTRAE *cauſae* § ſi diem nobis Clodius dixerit, qui nunc eſt tribunus pl. deſignatus. ET *quidem* § liber Beſſarionis manuſcriptus admodum a noſtro impreſſo diſcrepat: habet enim ſic: Vt quidam cum ſpe ſumma tum maiore etiam animo ſperent ſuperiores fore nos confidant animo &c.Ex hac ſcriptura uidetur non magna mutatione elici ueritas poſſe. optime enim cum ſententia Ciceronis congruet, ſi legatur ſic: Vt quidam, cum ſpe ſumma, tum maiore etiam animo, ſperent, ſuperiores fore nos; confidant adeo,ut in hac rep. &c. IN *hac rep.* § malim; In hac re. NE *caſum quidem ullum* § ne fortuita quidem: quae tamen ideo uidentur pertimeſcenda, quia non ſunt in poteſtate noſtra. DIXERIT § ad populum, quod ciues Romanos indicta cauſſa contra legem Semproniam condemnarim. DISCEDAMVS: § ex iudicio. HORVM *regum* § Pompeij, Caeſaris conſulis, Craſsi, qui perniciosam reip. ſocietatem iniuerant. ſic ad Atticum lib.II. Mirandum in modum reges odiſſe ſuperbos.& eodem lib.Hoc uero regnum eſſe, ferri nullo pacto poteſt. & ibidem: Nec iam ipſi agri regnum ueſtrum ferre poſſunt. CAESAR § conſul: qui Clodium iam ad plebem traduxerat. DE *mea comparatione* § ita credo, ut nihilo me languidius comparem, ac muniam. tale illud lib. II. harum epiſt. Pompeius ſe comparat, homines ex agris accerſit. Ciceronem autem non admodum affirmanti Pompeio credidiſſe, indicat illud ad Atticum libro II.Alterum facio, ut caueam: alterum, ut non credam, facere non poſſum. & ibidem: Pompeius confirmat, eum nihil eſſe facturum contra me. mihi periculoſum eſt credere. ad reſiſtendum me paro. AMICI § omnes praeter Clodium, hoc eſt, nouem: ex quibus tamen, Cicerone in exſulium profecto, defluxit unus; & octo dumtaxat de reditu Ciceronis rogationem promulgarunt. hinc illa in oratione pro Sextio.De meo reditu octo tribuni promulgarunt. nam ex nouem, quos tunc habueram,unus me abſente defluxit;qui cognomen ſibi ex Aeliorum imaginibus arripuit;quo magis nationis eius eſſe,quam generis,uideretur. Cuius loci ſententiam in noſtro in illam orationem commentario ſatis aperuimus.CONSVLES § deſignati, Piſo & Gabinius: qui tamen ſe non, quales oſtenderant, praeſtiterunt. PRAETORES § hos quoque deſignatos. DOMITIVM § L. Domitium Ahenobarbum, Caeſaris inimiciſſimum; quem praetorem cum C.Memmio collega, quem hic Cicero nominat, de eius actis ad ſenatum retuliſſe, Suetonius prodidit. atque huius maxime praetoris metu conſenſiſſe Caeſarem cum P.Clodio tribuno pl.de Ciceronis exſulio,facit illud, ut credam, quod in oratione pro Sextio ſcriptum eſt his uerbis: Illi autem, aliquo tum timore perterriti,quod acta illa, atque omnes res ſuperioris anni labefactari a praetoribus putabant, tribunum popularem a ſe alienare nolebant; ſuaq. ſibi propiora eſſe pericula,quam mea,loquebantur. NIGIDIVM § P.Nigidium Figulum, Romanorum omnium,uno excepto M. Varrone,doctiſſimum,ad quem eſt epiſtola lib.IV. fam. MEMMIVM § C. Memmium, eum, qui ſacris Iuuentutis, quibus ipſe praeerat,M. Luculli uxorem, ut Cicero in ad Atticum epiſtola iocatur, initiauit, quiq. Cn. Pompeij uxorem, per Curtium Niciam grammaticum, codicillis de ſtupro ſolicitauit:ut eſt in libro de claris grammaticis. LENTVLVM § non poteſt hic eſſe P.Lentulus Spinther, qui conſul fuit anno proximo poſt Piſonem & Gabinium cos.diſtat autem biennio a conſulatu praetura.Cn.Lentulum Marcellinum fuiſſe ne credam, eadem ratione adducor. geſſit enim conſulatum poſt Lentulum Spintherem. itaq. praetor, Piſone & Gabinio cos.uno tantum inter praeturam & conſulatum anno interiecto,eſſe nõ potuit. Quid, ſi de L.Lentulo, flaminis filio, intelligatur? ne hoc quidem licet.repugnat enim hiſtoria. nam qui poteſt hoc anno, id eſt eo, quo Gabinius & Piſo conſules deſignati ſunt,praetor ipſe deſignatus eſſe, cum hoc anno conſulatum cum Gabinio petierit? id quod in Vatiniana interrogatione Cicero ſignificat his uerbis: L.Lentulum, hunc iudicem noſtrum, flaminem Martialem;quod erat eo tẽpore Gabinij tui competitor. Fuiſſe igitur crediderim L. Lentulum Crus: qui cum C. Claudio Marcello aliquot poſt annis conſulatum geſsit. Sed ecce,cum aliud quaererem, locus in oratione in Piſonem de improuiſo nobis oblatus, in quo L.hic Lentulus praetor nominatur. ALIOS § quattuor reliquos praectores. erant enim omnino octo.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 3.

MI FRATER, *mi frater, mi frater,tu ne id ueritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te ſine litteris miſerim? aut etiam, ne te uidere n-luerim? ego tibi iraſcerer? tibi ego poſſem iraſci? ſcilicet enim tu me afflixiſti, tui me inimici, tua me inuidia; ac non ego te miſere perdidi. meus ille laudatus conſu latus mihi te, liberos, patriam, fortunas,tibi uelim ne quid eripuerit praeter unum me. ſed certe a te mihi omnia ſemper honeſta, & iucunda ceciderunt; a me tibi luctus meae calamitatis, metus tuae, deſiderium, maeror, ſolitudo. ego te uidere noluerim? immo uero me a te uideri nolui. nõ enim uidiſſes fratrem tuum; non eum, quem reliqueras; non eum, quem noras; non eum, quem flens flentem, proſequentem proficiſcens dimiſeras, ne ueſtigium quidem eius, nec ſimulacrum, ſed quandam effigiem ſpirantis mortui. atque utinam me mortuum prius uidiſſes, aut audiſſes. utinam te non ſolum uitae,ſed etiam dignitatis meae ſuperſtitem reliquiſſẽ. ſed teſtor oẽs deos, me hac una uoce a morte eſſe reuocatũ,quod omnes ĩ mea uita*

partem aliquam tuae uitae repoſitam eſse dicebant. quare peccati, ſcelerateq. feci, nam, ſi cecidiſſem, mors ipſa meam pietatem, amoremq. in te facile defenderet. nunc commiſi, ut uiuo me careres, uiuo me alijs indigeres, mea uox in domeſticis periculis potiſſimum occideret, quae ſaepe alieniſſimis praeſidio fuiſſet. Nam quod ad te pueri ſine litteris uenerunt, quoniam uides non fuiſſe iracundiae cauſſa, certe pigritia fuit, & quaedam infinita uis lacrymarum, & dolorum. haec ipſa me quo fletu putas ſcripſiſse? eodem, quo te legere certo ſcio, an ego poſſum aut non cogitare aliquando de te, aut umquam ſine lacrymis cogitare? cum enim te deſidero, fratrem ſolum deſidero, ego uero ſuauitate prope fratrem, prope aequalem, obſequio filium, conſilio parentem. quid mihi ſine te umquam, aut tibi ſine me iucundum fuit? quid quod eodem tempore deſidero filiam? qua pietate, qua modeſtia, quo ingenio? effigiem oris, ſermonis, animi mei. quid filium uenuſtiſſimum, mihiq. dulciſſimum? quem ego ferus; ac ferreus e complexu dimiſi meo, ſapientiorem puerum, quam uellem: ſentiebat enim miſeriam, quod ageretur. quid uero tuum filium? quid? imaginem meam; quem meus Cicero & amabat ut fratrem, & iam, ut maiorem fratrem, uerebatur. quid, quod mulierem miſerrimam, fideliſſimam, uerebatur. quid quod mulierem miſerrimam, fideliſſimam coniugem me proſequi non ſum paſſus; ut eſſet, quae, reliquias communis calamitatis, communes liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, ſcripſi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo quas credo tibi poſtea redditas eſse: in quibus idē te hortor, & rogo, quod pueri tibi uerbis meis nunciarunt, ut Romam protinus pergas, & properes. primum enim te praeſidio eſſe uolui, ſi qui eſſent inimici, quorum crudelitas non dum eſset noſtra calamitate ſatiata: deinde congreſſus noſtri lamentionem pertimui, digreſſum uero non tuliſsem: atque etiam id ipſum, quod tu ſcribis, metuebam, ne a me diſtrahi nō poſſes his de cauſſis hoc maximum malum, quod te nō uidi, quo nihil amantiſſimis, & coniunctiſſimis fratribus acerbius, ac miſerius uidetur accidere potuiſse, minus acerbum, minus miſerum fuit, quam fuiſset cum congreſſio, tum uero digreſſio noſtra. Nunc, ſi potes, id quod ego, qui fortis tibi ſemper uidebar, non poſsum, erigete, & confirma, ſi qua ſubeunda dimicatio erit. ſpero, ſi quid mea ſpes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam miſericordiam noſtri, praeſidij laturam ſin eris ab iſto periculo uacuus, ages ſcilicet, ſi quid agi poſſe de nobis putabis. de quo ſcribunt ad me quidem multi multa, & ſe ſperare demonſtrant: ſed ego, quid ſperem, non diſpicio; cum inimici plurimum ualeant, amici partim deſeruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu fortaſſis reprehenſionem ſui ſceleris pertimeſcant. ſed, iſta qualia ſint, tu uelim perſpicias, mihiq. declares. ego tamen, quam ti- tibi opus erit, ſi quid periculi ſubiendum uidebis, uiuam. diutius in hac uita eſſe non poſſum. neque enim tantum uirium habet ulla aut prudenia, aut doctrina, ut tantum dolorem poſſit ſuſtinere, ſcio fuiſſe & honeſtius moriendi tempus, & utilius: ſed non hoc ſolum, multa alia praetermiſi: quae ſi quaeri uelim praeterita, nihil agam, niſi ut augeam dolorem tuum, indicem ſtultitiam meam. illud quidem nec faciendum eſt, nec fieri poteſt, me diutius, quam aut tuum tempus, aut firma ſpes poſtulabit, in tam miſera, tamq. turpi uita commoraui; ut, qui modo fratre fuerim, liberis, coniuge, copijs, genere ipſo pecuniae baptiſſimus; dignitate, auctoritate, exiſtimatione, gratia non inferior, quam qui umquam fuerunt ampliſſimi; is nunc in hac tam afflicta, perditaq. fortuna neque me, neque meos lugere diutius poſſim. Quare quid ad me ſcripſiſti de permutatione? quaſi uero nunc me non tuae facultates ſuſtineant qua in re ipſe uideo miſer, & ſentio, quid ſceleris admiſerim, cum de uiſceribus tuis, & filij tui ſatisfacturum ſis quibus debes, ego acceptam ex aerario pecuniam tuo nomine fruſtra diſſiparim. ſed tamen & M. Antonio, quantum tu ſcripſeras, Coepioni tantundem ſolutum eſt. mihi ad id, quod cogito, hoc, quod habeo, ſatis eſt, ſiue enim reſtituimur, ſiue deſperamur; nihil amplius opus eſt. tu, ſi forte quid erit moleſtiae, te ad Craſſum, & ad Calidium conferas, cenſeo, quantum Hortenſio credendum ſit, neſcio: me ſumma ſimulatione amoris, ſummaq. aſsiduitate quotidiana ſceleratiſsime, inſidioſiſſimeq. tractauit, adiuncto quoque Arrio: quorum ego conſilijs, promiſsis, praeceptis deſtitutus in hanc calamitatem incidi ſed hanc occultabis, ne quid obſint. illud caueto; & eo puto per Pompeianū fouēdū tibi eſse ipſum Hortenſium; ne ille uerſus, qui in te erat collatus, cum aedilitatem petebas, de lege Aurelia: falſo teſtimonio confirmetur. nihil enim tam timeo, quam ne, cum intelligant homines quantum miſericordiae nobis tuae preces, & tua ſalus allatura ſit oppugnent te uehementius. Meſſallam tui ſtudioſum eſſe arbitror: Pompeium etiā ſimulatorem puto. ſed haec utinam non experiare. quod praecarer deos, niſi meas preces audire deſiiſsent: ueruntamen precor, ut his infinitis noſtris malis contenti ſint: in quibus non modo tamen nullius ineſt peccati infamia, ſed omnis dolor eſt. quod optimus factis poena eſt maxima conſtituta. Filiam meam, & tuum, Ciceronemq. noſtrum quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud maereo, quod tibi, non minorem dolorem illorum orbitas afferet, quā mihi. ſed, te incolumi, orbi non erunt. reliqua, ita mihi ſalus aliqua detur, poteſtasq. in patria moriendi, ut me lacrymae non ſinunt ſcribere. Etiam Terentiam uelim tueare, mihiq. ac omnibus rebus reſcribas. Sis fortis, quoad rei natura patietur. Idibus Iūn. Theſſalonicae. Vale.

EXPLANATIO

A. Gabinio,
L. Galpurnio Piſone, COS.

VIDERE *noluerim*] de prouincia decedentem. Scripta eſt haec epiſtola ab exſule Cicerone, ad Att. l. 3. SCILICET *enim tu me aſflixiſti*] alij legunt: ſcilicet, tu enim me afflixiſti, non reprehendo.

ſed

ſed malo ſequi Beſſarionis antiquum librum, ſane deſcriptum accurate, & ubique fere uel ueritatem ipſam, uel ueſtigia ueritatis praeſeferentem . eſt autem , ſcilicet enim tu me afflixiſti , ſi continuato ſpiritu legatur, συμπαθέστερον. CONSVLATVS } ſiquidem, quae conſul geſſi pro ſalute patriae , ea me afflixerunt, rogatione *a* Clodio lata aduerſus eos, qui ciues Romanos, indicta cauſſa, necaſſent . quod ſane ueteres quoque leges uetabant . uerum in eo paruit Cicero ſenatuſconſulto; quod in M. Catonis ſententiam factum eſt . PRAETER *unum me* . } uereor enim, ne, qui me perdiderunt , ijdem , non plane mea pernicie ſatiati , eadem, quae mihi, eripere tibi conentur, dignitatem, patriam, fortunas. DESIDERIVM } mei abſentis . MAEROR } ex mea calamitate . FLENS *flentem* , } non aliqua triſti de cauſſa ibat enim ad Aſiam regendam Quinctus : ſed hoc in digreſſu fratrum amantiſſimorum ſolet euenire, praeſertim ubi uident futurum, ut abſint alter ab altero & aliquandiu, & magno locorum interuallo ſeiuncti . PROSEQVENTEM } cum in Aſiam imperio proconſulari profectus es. mos enim hic erat, nimirum laudandus ob humanitatem , ut non ſolum propinquos , uerum & amicos, ad prouincias adminiſtrandas proficiſcentes , proſequerentur extra urbem . hinc illud ad Appium, fam. l. 3. Cum te paludatum proſequerer. PRIVS } quam qualis nunc ſum . PECCAVI } quia mihi ipſe manus non intuli, amiſſis rebus ijs, quae ſunt in uita cariſſimae, & quarum cauſſa uita ipſa diligitur . SVPERSTITEM } uellem, inquit, obijſſe ante huius meae miſerrimae fortunae tempus. tunc enim ſuperſtes meae non ſolum uitae, uerum etiam dignitatis fuiſſes : nunc omnis mea dignitas concidit . itaque nulla iam a me, ſi uita excedam , in te transferri dignitas poteſt . DEFENDERET . } tueretur . ſic enim factum eſſet, ne uiuo me careres, uiuo me alijs indigeres . nunc mea pietas, & amor in te uenire in dubium poteſt : quandoquidem commiſi , ut uiuo me careres . COMMISI , } in quo mea pietas, atque amor deſiderari a te poteſt. FRATREM *ſolum deſidero* : } εἰρωνικῶς pronunciandum . PROPE *fratrem* } tolle, fratrem : ſincerus erit , qui nunc mendoſus locus eſt . nam quae ſolet inter aequales ſuauitas eſſe; (ſolet autem maxima) eandem prope inter ipſos eſſe Cicero dicit . ergo non fratrem ſolum deſiderat , ſimul enim deſiderat aequalem : deſiderat filium : deſiderat parentem . Quod autem de tollenda dictione, fratrem , diximus ; ſomnium non eſt. nam Franciſcus Petrarca, poeta ſermonis Italici hodierni omnium elegantiſſimus, Latini ueteris haud ualde bonus, ita legit in epiſtola 107. habuit enim librum ſcriptum, ijs, qui nunc reperiuntur, emendatiorem . IMAGINEM *meam* } Tuam, magis placeret: ſed, Meam, ferri poteſt . ſunt enim, qui patrum fratres ore magis referant, quam patres ipſos . PROTINVS *pergas* , ne ad me uenias , ſed protinus Romam pergas . TE *praeſidio* } te ipſum tibi praeſidio praeſentem eſſe . nam, ſi quid temporis in reditu poneres ; fieri poſſet, ut aliquid interim abſens calamitatis acciperes : Hoc & ad Atticum ſcribit lib. III. AVCTORITATIS } ſi modo quid apud te ualet hoc, quod me ſperare uides, erige te, & confirma . ſpero autem tibi tuam integritatem, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam miſericordiam noſtri , praeſidij laturam. ISTO } quod ad te attinet. Timebat uidelicet, ne quis ei, in urbem reuerſo , diem diceret ob prouinciam auare adminiſtratam. ad Atticum lib. III. REPREHENSIONEM } nam, ſi reſtituor , magis eorum exſtabit iniquitas, qui cum inimico meo ad me perdendum conſenſerint. non enim reſtitueret, niſi mea pateret innocentie. SVI *ſceleris* } quod amicum deſeruerint, ac prodiderint. HONESTIVS } cadere enim in patria, fortiter cum inimicis pugnantem, honeſtum fuit. VTILIVS } forte enim crudelitatem inimicorum mors mea ſatiaſſet: qui nunc, mea calamitate non contenti, ualde timeo ne tibi immerenti negotium mea cauſſa faceſſant. TVVM *tempus* } tuum periculum. Non placet, inquit, uiuere; niſi ſi aut aliquid tuis rationibus, dum in periculo uerſaris, poſſum conſulere; aut ſpem, non dico aliquam, aut mediocrem, ſed omnino firmam de meo reditu eſſe intelligis. non enim exigua in ſpe tantum pono, ut in tam miſera turpiq. uita diutius uelim commorari. GENERE *ipſo pecuniae* } placeret ſic: Genero ipſo, pecunia: ut C. Piſonem generum ſuum ſignificet: cuius & mores , & ingenium uehementer Cicero probauit. uide de claris oratoribus. DE *permutatione* } te, cum ad urbem perueneris, pecuniam, permutatione ſumptam, ſi ego uellem, mihi curaturum. quorſum hoc ad me retuliſti ? quaſi uero nunc &c. ACCEPTAM } cum iturus eſſe in exſulium. EX *aerario* } quae tibi Aſiae praetori de publico debebatur . certam enim pecuniam prouinciarum rectoribus reſp. numerabat. fam. lib. II. FRVSTRA } cognoſce ſummam Ciceronis exſulis deſperationem: qui cum ea pecunia ad ſe ſuſtentandum uſus eſſet , *Fruſtra* , tamen dicat, quaſi in res nos neceſſarias erogatam; quod in tam afflicta fortuna uitam ſibi non neceſſariam, ac paene moleſtam duceret. ET *M. Antonio* } duo Quincti creditores, Antonius, & Caepio. nec tamen abundat particula ET, ut primo reſpectu uidetur. QVOD *cogito* } ipſe ſe exponit, cum infert, Huic enim. MOLESTIAE, } ut aliquis, noſtris malis non contentus, negotium tibi faceſſat. ſic in proxima, quae ſequitur, dixit, Si te ſatis innocentia tua & miſericordia hominum iudicat a moleſtia. CONFERAS } auxilii cauſſa. nec dubium eſt, de M. Craſſo dici, qui a Parthis caeſus eſt ; & de M. Calidio, qui fuit orator dulcis potius, quam uehemens; & praetor anno proximo de reditu Ciceronis legem promulgauit, ut eſt in oratione poſt reditum in ſenatu. ARRIO: } Q. Arrio, de quo lib. 2. ad Attic. & Varro de re ruſtica. FOVENDVN } ſumma fuit inter Hortenſium & Pomponium Atticum amicicitia , ut ait Nepos in uita . uult igitur Hortenſium Cicero ſuae cauſſae per Pomponium conciliari. & Hortenſium potius nominat, quam quemuis alium, quod is praeter ceteros noſſe diceretur id , quod a Quincto contra leges commiſſum opinio erat, NE *ille uerſus*, } uerebatur, puto , ne Quinctus frater de ambitu accuſaretur; quod in petenda aedilitate pecuniam contra leges dediſſet. quo tempore uerſus quidam in eum de lege Aurelia, qui ambitum notaret, conferebatur. Licet autem exiſtimare, lege Aurelia ſancitum de ambitu aliquid fuiſſe. FALSO *teſtimonio* } Hortenſii in te. CONFIRMETVR } ut id

nunc

nunc uetum eſſe dicatur, falſisq. teſtibus comprobetur, quod tunc ſignificauerat ille uerſus, te ſcilicet in honore petendo pecunia uſum eſſe. Messallam } eum, ut opinor, qui cum M. Pupio Piſone conſul fuerat. Eliam *ſimulationem* } etiam Pompeius, ſi minus ex animo nobis fauebit, ſaltem fauere ſe ſimulabit. quod ad noſtram cauſſam ſubleuandam aliquid, atque adeo multum erit, cum homines Pompeium noſtri ſtudioſum ſuſpicabuntur. Afferet } iam enim de ſe, ut de mortuo, loquitur: & ideo inſert, Sed, te incolumi, orbi non erunt.

Marcus S. D. Quincto fratri. 4.

Amabo te, mi frater, ne, ſi uno meo facto & tu, & omnes mei corruiſtis, improbitati, & ſceleri meo potius, quam imprudentiae, miſericordiaeque, aſſignes. nullum eſt meum peccatum, niſi quod ijs credidi, a quibus nefas putaram eſſe me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar: intimus, proximus, familiariſsimus quiſque aut ſibi pertimuit, aut mihi inuidit. ita mihi nihil miſero, praeter fidem amicorũ. cautum meum conſilium fuit. quod ſi te ſatis innocentia tua, & miſericordia hominum uindicat hoc tempore a moleſtia; perſpicis profecto, ecquaenam nobis ſalutis ſpes relinquatur. nam me Pomponius, & Sextius, & Piſo noſter adhuc Theſſalonicae retinuerunt, cum longius diſcedere propter neſcio quos motus uetarent. uerum ego magis exitum illorum litteris, quam ſpe certa, exſpectabam. nam quid ſperem, potentiſsimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis? De nouis autem tribunis pl. eſt ille quidem in me officioſiſſimus Sextius, &, ſpero, Curtius, Milo, Fadius, Gratidius, ſed ualde aduerſante Clodio: qui etiã priuatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam interceſſor parabitur. haec mihi proficiſcenti non proponebantur; ſed ſaepe triduo ſumma cum gloria dicebar eſſe rediturus. qoid tu igitur, inquies? quid? multa conuenerunt. quae mentem exturbarent meam, ſubita defectio Pompeij, alienatio conſulum, etiam praetorum timor, publicanorum arma. lacrumae meorum me ad mortem ire probibuerunt: quod certe & ad honeſtatem, & ad effugiendos intolerabiles dolores fuit aptiſſimum. ſed de hoc ſcripſi ad te in epiſtola, quam Phaetonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, laboremq. detruſus es, quantum nemo umquã; ſi leuare potes communem caſum miſericordia hominnm, ſcilicet incredibile quiddam aſsequeris. ſin plane occidimus; me miſerum, ego omnibus meis exitio fuero; quibus ante dedecori non eram: ſed tu, ut ante ad te ſcripſi, perſpice rem, & pertenta, & ad me, ut rempora noſtra, non ut amor tuus fert, uere perſcribe. ego uitam, quoad putabo tua intereſse, aut ad ſpem ſeruandam eſſe, retinebo. tu nobis amiciſsimum Sextium cognoſces, credo tua cauſſa uel Lentulum, qui erit conſul. quamquam ſunt facta uerbis difficiliora. tu, & quid opus ſit, & quid ſit, uidebis omnino. ſi tuam ſollitudinem, communemq. calamitatem nemo deſpexerit: aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit. ſin te quoque inimici uexare coeperint: ne ceſsaris. non enim gladijs mecum, ſed litibus agetur. uerum haec abſint uelim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus ſcribas, & in me animi potius, aut conſilij putes minus eſſe, quam antea, amoris uero, & officij non minus. Vale.

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

Misericordiaeq. } Quid hic habet loci mericordia? an ipſius miſericordia factum erat, ut eijceretur? Malo igitur, quod indicat mihi meus ille, quem ego nunc ad ſingula uerba inſpicio, Beſſarionis antiquus liber; malo, inquam, pro Miſericordiaeque, legere Miſerieque: cum ueterem ſcripturam huiuſmodi eſſe uideam, Mĩaeque, dictione contracta, unde fluxit error. Decipi } ut a Pompeio, quem ſummis beneficiis ornaueram. Praeter *fidem amicorum* } uerbum, obfuit, aut ſimile quid, prae dolore omiſit. Cautum } cum diſcedere malui, quam pugnare. A molestia } ut tibi ſi ipſi nemo periculum intendat. Sextius } P. Sextius tribunus pl. deſignatus. Piso, } gener Ciceronis, qui obiit ante reditum illius. Retinuerunt, } litteris. Motus } urbanos: quorum exſpectatione longius diſcedere nolui. Exitum *illorum* } exitum illorum motuum. Inimico, } P. Clodio tribuno pl. Obtrectatorum, } Pompeij, Caeſaris, & Craſſi; qui meae dignitati obtrectantes, inimicum meum fouerunt. Denocius } ſic antea. nos, De nouis, repoſuimus. ut nouos pro deſignatis ponat, ſicuti libro ad Atticum III. Noui tribuni pl. ſi eſſent timidiores, & ibidem dixerat iam, Veterum tribuuorum pl. rogatio. Alii, Domitius autem tribunus pl. quorum eſt manifeſtus error; quod, ut iam oſtendimus, inter illius anni tribunos Domitius non fuit. Gratidius, } uideo ſic eſſe & in libris manuſcriptis. magis tamen placeret, Fabricius. nominantur enim octo tribuni pl. in oratione poſt reditum in ſenatu, T. Annius Milo, P. Sextius, C. Ceſtilius, M. Ciſpius, (ſic enim in poſtrema noſtrorum librorum editione repoſuimus; cum legeretur, Moſopius) T. Fadius, M. Curtius, C. Meſſinius, Q. Fabricius: qui octo tribuni pl. de reditu Ciceronis promulgarunt: duo reliqui, quos in ea oratione non nominat, propterea quod promulgare ſimul cum collegis noluerant, fuere, ut apud Aſconium legimus, Sex. Atilius Serranus, Numerius Quinctius. quos a me ideo nominatos omnes nolui, quo certius probarẽ,

in

in hae epiſtola &,Fabricius,potius legendum eſſe,quam , Gratidius;cui ſententiae ſubſcribere uidetur etiam oratio pro Sextio;& ijs aſſentiendum non eſſe, qui,Domitius,malunt,quam,De nouis,legere. INTERCESSOR } ex ipſis tribunis pl.aliquis. MENTEM *exturbarent meam* } omne mihi conſilium eriperent. CONSVLVM } deſignatorum,Lentuli,& Metelli.totam enim poſuerat ſpem in proximi anni magiſtratibus. TIMOR } quod timeo,ne praetores deſignati,ubi magiſtratum inierint , nobis non amici ſint. PVBLICANORVM *arma* } fotte id eſt,quod dixit,Propter neſcio quos motus.ex armis autem grauior exſiſtit inter ciues diſſenſio:& ad reſtituendum Ciceronem ſumma omnium conſenſio requirebatur. uerum,quid ſi aliter diſtinguatur,ſic inquam?Alienatio conſulum,etiam praetorum,timor publicanorum,arma.mihi quidem placeret magis. MEORVM } uxoris,filiae,generi. nam filius annum aetatis uix ſeptimum agebat. PHAETONTI } liberto. COMMVNEM *caſum* } meam calamitatem, quae tibi communis eſt:quae non ut omnis auferatur,poſtulo:ſed,ſi aliqua ex parte releuabitur , magnũ quiddam facies. SCILICET *incredibile quiddam aſsequeris* } ſcilicet, hic ad affirmandum uſurpatur,non,ut interdum,cum irònia,quae negandi uim habet.ſic ep.6.l.1.fam.Me in ſummo dolore maxime ſcilicet conſolatur ſpes &c.poteſt etiam hic locus aliter diſtingui,nec,ut arbitror,inepte,ſic:ſi leuare potes communem caſum,miſericordia hominum ſcilicet,incredibile quiddam aſſequeris. QVI *erit conſul* } iam enim deſignatus erat: quod inde patet,quia in hac ipſa epiſtola mentio fit de tribunis pl. deſignatis. QVID *ſit* } rei aut ſpei ad ſalutem noſtram. VIDEBIS *omnino.* } poteſt & ſic interpungi: Videbis. omnino,ſi tuam &c. NE CESSARIS.} ne ſis languidior,ſed ſtrenue reſiſtas. NON *enim gladijs* } ſe ipſum nominat,cum de ftatre intelligat;quod eandem utriuſque fortunam ducat.non,inquit,me,hoc eſt,te,gladiis, ſed litibus petent.

IN · EPISTOLARVM

M. TVLLII · CICERONIS

AD

QVINCTVM · FRATREM

LIBRVM . II.

PAVLLI . MANVTII

COMMENTARIVS

Marcus S. D. Quinctо fratri. I.

EPISTOLAM, *quam legiſti, mane dederam. ſed fecit humaniter Licinius, quod ad me, miſſo ſenatu, ueſperi uenit, ut, ſi quid eſſet actum, ad te, ſi mihi uideretur, perſcriberem. Senatus fuit frequentior, quam putabamus eſſe poſſe menſe Decembri, ſub dies feſtos. conſulares nos fuimus, & duo conſules deſignati, P. Seruilius, M. Lucullus, Lepidus, Volcatius, Glabrio, praetores. ſane frequentes fuimus, omnino ad ducentos. commorat exſpectationem Lupus. egit cauſſam agri Campani ſane accurate : auditus eſt magna ſilentio. materiam rei non ignoras. nihil ex noſtris actionibus praetermiſit. fuerunt non nulli aculei in C. Caeſarem, contumeliae in Gellium, expoſtulationes cum abſente Pompeio. cauſſa ſero perorata, ſententias ſe rogaturum negauit, ne quod onus ſimultatis nobis imponeret : ex ſuperiorum temporum conuicijs, & ex praeſenti ſilentio, quid ſenatus ſentiret, ſe intellere dixit. Milo coepit dimittere. tũ Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate noſtra Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare. ego, quod ad me attinet, itemq. arbitror ceteros, iccirco taceo, quod non exiſtimo, cum Pompeius abſit, cauſſam agri Campani agi conuenire. tum ille ſe ſenatum negauit tenere. Racilius ſurrexit, & de iudicijs referre coepit : Marcellinum quidem primum rogauit. is cum grauiter de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus queſtus eſſet, ſententiam dixit, ut ipſe iudices per praetorem urbanum ſortiretur : iudicum ſortitione facta, comitia haberentur : qui iudicia impediuiſſet, eum contra remp. eſſe facturum. approbata ualde ſententia, C. Cato contradixit, & Caſſius, maxima acclamatione ſenatus, cum comitia iudicijs anteferret. Philippus aſſenſit Lentulo. poſtea Racilius de priuatis me primum ſententiam rogauit. multa feci uerba de toto furore, latrocinioq. P. Clodij : eum tamquam reum accuſaui, multis, & ſecundis admurmurationibus cuncti ſenatus. orationem meam collaudauit ſatis multis uerbis, non mehercule indiſerte, Seuerus Antiſtius; isq. iudiciorũ cauſſam ſuſcepit, antiquiſſimamq. ſe habiturum dixit. ibatur in eam ſententiam. tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere coepit. furebat, a Racilio ſe contumaciter, urbaneq. uexatum. deinde eius operae repente a Graecoſtaſi, & Gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt, opinor in Q. Sextilium, & amicos Milonis incitatae. eo metu iniecto, repente, magna querimonia omnium, diſceſſimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in menſem Ianuarium reijcientur. De tribunis pl. longe optimum Racilium habemus. uidetur etiam Antiſtius amicus nobis fore. nam Plancius noſter totus eſt. Fac, ſi me amas, ut conſiderate, diligenterq. nauiges de menſe Decembri. Vale.*

EXPLANATIO

SCRIPSIT hanc P. Cornelio Lentulo Spinthere, Q. Caecilio Metello Nepote coſ. menſe Decembri,id eſt in extremo anno;cum menſe Sextili,iiſdem conſulibus reſtitutus eſſet. Q.fr. erat in Sardinia,legatus,ut opinor,a Pompeio miſſus,rei frumentariae cauſſa.nam quindecim ſibi eius muneris gratia Pompeius legauit,ep.1.l.4.ad Atticum,& apud hiſtoricos. SVB *dies feſtos.* } a XVII. Kal. Ianuarii ad uſque fere extremum menſem dies erant feſti,Saturnalia,Opalia,Angeronalia,Larentinalia, Iuuenalia. DVO *conſules deſignati,* } Cn.Cornelius Lentulus Marcellinus,L.Martius Philippus: quos immiſcet conſularibus. P.SERVILIVS, } Iſauricus,pater eius,qui conſul nouem poſt annis fuit cum C.Caeſare.M. LVCVLLVS, } frater,non germanus,ſed conſobrinus,ut ait Eutropius,L.Licinii Luculli, qui Mithridatē Tigranemq.deuicit.Periit autem paullo ante,quam haec epiſtola ſcripta eſt,certe his conſulibus:quod uidemur ſatis probaſſe in commentario noſtro epiſtolarum familiarium.& quamquam Liciniae gentis cognomen ſit Lucullus,hic tamen non Licinius,ſed Terentius eſt.cur ita cenſeam, argumentis, ut opinor,facile probabo.Primum actione tertia in Verrem conſules ſimul M.Terentium & C.Caſſium uideo nominari.collegam autem C.Caſſij fuiſſe in conſulatu M.Lucullū,plane conſtat ex oratione pro Cluentio.Neque uero quiſquam illud obijciat;alterutrum eſſe neceſſe,ut uel ex Licinia gente ſit, cum Lucullus,quod eius gentis cognomen fuit,dicatur;uel,ſi ex Terenria eſt,Varro potius uocetur ut,Terentiae gētis cognomine utatur.haerebit omnino,hac dubitatione impeditus,qui morem antiquum ignorat. mihi quidem facile uiam aperit antiquitatis obſeruatio.legi enim ſaepe,ac notaui,eos, qui iure adoptionis in aliam familiam tranſiſſent,duobus cognominibus,uno prioris familiae,altero poſterioris uſos eſſe,ita,ut nouum cognomen ueteri anteponeretur.hoc ita eſſe,cum alia exempla, quae breuitatis cauſſa omitto,tum illud ſatis indicat in eo ſenatus conſulto,quod inſertum epiſtolae M. Coelius ad Ciceronē miſit.ſic enim eſt in eo. Q.Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio,cognomine Scipionis poſt Metelli ac Pij cognomen collocato:quia Scipionem Q.Metellus Pius,Numidici filius,adoptauerat. itidē hic noſter & Varro,& Lucullus dicebatur,ſed frequentius tamen Lucullus ob eam cauſſam,quia ueteri,quam nouo,cognomine notior erat.adducor autem in hanc opinionem eo libentius,quod lapides illi capitolini,proximis annis Romae reperti,Lucullum hunc conſulem,dictionibus uetuſtate conſumptis,ita ponunt: M. —— VS. M. F. —— R.LVCVLLVS. neque enim dubito,quin littera illa,R,quae ab illis duab.M.F.longiſſime diſtat,alterum cognomen ſit,quod a Terentio,patre adoptiuo, Lucullus accepit, hoc inquam,VARR.quod,Varro,ſignificat,ſicuti LVCVLL.pro Lucullus,ibi ſcriptum uidemus,& in iiſdem lapidibus MARCELL.MESSALL.DOLABELL.NASIC.pro,Marcellus,Meſſalla,Dolabella,Naſica,ita diuiſa ſyllaba poſtrema,ut interdum duae litterae,interdum una tantum omittatur:ut,cum ſcribebant,MAI.pro MAII.Quod autem,ubi nomen eſſe oportuit,lapis habet VS:ſupplementum eſſe uerū dico, TERENTI. ut,quod imperfectum nunc eſt,integrum hoc ſit,M.TERENTIVS M.F.VARR.LVCVLL.niſi ſi quis praenomen etiam aui putet adiungendum:quod ſane deſiderari ſuſpicor in lapide. uideo enim inter F. & R. ſpatium eſſe paullo latius,quam ut tribus tantum illis litteris, VAR. quas ego addo,totum impleatur. praeterea,ubi lapis corruptus non eſt, auorum praenomina conſulibus adiuncta licet animaduertere. praenomen autem illud,quod eſſet addendum,aſſequi diuinatione non poſſumus: cum is Varro, cuius filius Lucullum adoptauit,conſulatum non geſſerit,ac non modo in lapidibus illis, ſed nec in hiſtoriarum monumentis,quod ſciam,uſquam nominetur,Eſt igitur hic,M.Terentius M.F. Licinianus, Varro,Lucullus;a quo,& ab eius collega C.Caſſio,lex illa Caſſia frumentaria lata eſt,de qua Cicero bis meminit in Verrem. LEPIDVS, } non M. Lepidus,qui poſtea triumuir perdendae rei publicae fuit,qui nominari non potuit inter conſulares;cum non niſi multis poſt annis conſul fuerit;ſed,Man.Lepidus, qui conſulatum geſſerat cum L. Volcatio Tullo. itaque eos Cicero deinceps memorat. GLABRIO } Man. Acilius Glabrio; qui anno ante Lepidum & Volcatium conſul cum fuiſſet, poſt eos tamen hic nominatur. quod mirari,puerile eſt. praetor fuit in cauſſa Verris. PRAETORES } cum ex praetoribus neminem nominet,apparet omnes affuiſſe. omnes autem hoc tempore octo omnino fuerunt. argumenta,quibus adducor,ut ita eſſe credam,hac ſunt. Praetores,geſto magiſtratu, exibant in prouincias. hoc in dubium uocari non poteſt. plena exemplorum omnia. uidetur igitur eſſe rationi conſentaneum,ut earum prouinciarum numerus cum praetorum numero congruerit. has porro in ſenatuſconſulto,quod M.Coelius ad Ciceronem miſit,octo uideo nominari. Itemq., inquit, ſenatui placere,in Ciliciam prouinciam, inq. octo reliquas prouincias,quas praetorij pro praetore obtinerent:& quae ſequuntur,Et in oratione pro Milone,Erat,inquit,id temporis conſul P.Lentulus, ſeptem praetores,octo tribuni plebis,defenſores mei.Septem nominat,uno Appio de omnibus excepto:quod aperte indicat in oratione in Piſonem,his uerbis : De me cum omnes magiſtratus promulgaſſent,praeter unum praetorem,a quo non fuit poſtulandum,fratrem inimici mei, praeterq. duos de lapide emptos tribunos pl.legem comitiis centuriatis tulit P.Lentulus conſul de collegae Q.Metelli ſententia. Et pro Sextio ſic:Collegas Milo adiutores habebat. conſulis alterius ſummum ſtudium,alterius animus paene placatus.de praetoribus unus alienus. Quod ſi quis putet,unum quidem Appium ex uniuerſo praetorum collegio a collegis in Cicerone reuocando diſſenſiſſe,collegas tamen ipſos non p'ane ſeptē fuiſſe,locumq., iam a nobis ex oratione pro Milone recitatum,fortaſſe mendo non uacare; quod in notis

numerorum facile ſolet euenire: huic, opinor, hanc ſuſpicionem eripiam, ipſius Ciceronis teſtimonio. nam in oratione poſt reditum in ſenatu, ubi commemorat eos magiſtratus, quorum ope redierat ab exſulio, nomina ponit octo tribunorum pl. & ſeptem praetorum, eorum ſcilicet omnium, quos in ea pro Milone ſignificauerat. Scriptum eſt etiam apud Dionem lib. XLII, de praetoribus a C. Caeſare, poſt Cn. Pompeium in Pharſalia deuictum, decem creatis; ut gratiam bene de ſe meritis referret. ἵνα γὰρ, inquit, πλείους αὐτῶν ἀμείψηται, στρατηγούς τε δέκα ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀπέδειξε, καὶ ἱερέας ὑπὲρ τὸ νενομισμένον. quod ſi, plures ut remunerari poſſet, decem praetores, & plures, quam antea fuerant, ſacerdotes creauit: nimirũ conſtat, praetores non antea decem fuiſſe. Nam quod in Pomponio de origine iuris legitur; Cornelius Sulla quaeſtiones publicas cõſtituit, ueluti de falſo, de paricidio, de ſicarijs, de iniurijs; & praetores quattuor adiecit: deinde C. Iulius Caeſar duos praetores, & duos aediles, qui frumento praeeſſent, a Cerere Cereales conſtituit: id me minime conturbat. non enim dixit, adiecit quattuor praetores ad numerum ueterum praetorum; ſed, adiecit quattuor de ijs, qui praetores erant, ad pnblicas quaeſtiones; ut quattuor ab ipſo quaeſtionibus inſtitutis, quattuor item praetores praeeſſent: quos autem duos ait praetores a C. Caeſare adiunctos, eos, opinor, intelligit, de quibus meminit Dio, qui denarium numerum abſoluerunt. Patet igitur de praetoribus octo uſque ad tertium C. Caeſaris conſulatum. quid enim dubias coniecturas colligere opus eſt, in ea re, quae ſatis manifeſte probatur & ex eo ſenatus conſulto, cuius uerba recitauimus, & ex quattuor Ciceronis orationibus, & ex Dionis hiſtoria? Sed arguit neſcio quis, ut decem praetores oſtendat, hoc modo. Praetores publicis quaeſtionibus praeerant: publicae quaeſtiones erant ſeptem, inter ſicarios, de repetundis, peculatus, de ambitu, de maieſtate, de ui, de falſo; quae crimẽ ueneficii, & alia quaedam complectebatur. ergo, cum ſeptem eſſent quaeſtiones, quod patet ex oratione pro Cluentio, & quaeſtioni inter ſicarios duo praetores praeeſſent, reliquis autẽ ſinguli praetores: fuiſſe praetores octo, qui quaeſtionibus praeeſſent, & duos praeterea, quorum alter inter ciues, alter inter peregrinos ius diceret, neceſſarium uidetur. Dixi iam, non eſſe agendum coniecturis, aut argumentis, ubi ueterum teſtimonia perſpicua ſunt. nec uero illa, quae iam attuli, obſcura uideri poſſunt. Quod uero ad numerum quaeſtionum attinet, diuerſa ratio eſt. nam ſi numerum praetorum ad numerum quaeſtionum accommodabimus; non modo plures quam octo, ſed plures etiam quam decem creari praetores neceſſe erit. eſt enim quaeſtio de falſo, eſt de paricidio, inter ſicarios, de iniuriis, de ueneficio, de ui, de ambitu, de maieſtate, de repetundis, de peculatu, de inceſtu, aliae. Ego autem ad argumenium illud, ne quis eo in aliquam dubitationem uocetur, ita reſpondeo: primum, praeeſſe potuiſſe unum praetorem quaeſtionibus pluribus, ſicuti non unus praetor, ſed duo quaeſtioni inter ſicarios interdum praefuerunt. poſſunt, exempli gratia, ſex praetores ita diſtineri crebritate iudiciorũ, ut nouis exorientibus quaeſtionibus uacare non liceat. poteſt eo tempore ſeptimus praetor (reliquus erat unus urbanus, qui non quaerebat, ſed ius dicebat) in ea quaeſtione minime occupatus eſſe, quae ſorte illi contigerat. hic, non dubito, quin ad eas quaeſtiones exercendas decreto ſenatus traduceretur, quibus uacare ſex reliquos praetores non potuiſſe iam dixi. non enim committendum, ut impunita crimina differantur, nec ſit locus, quo nocentes rei adducantur. Age uero, concedatur, quaeſtiones ab uno praetore plures exerceri non licuiſſe: ſequitur ne neceſſario, ut ideo plures, quam octo, praetores, quia quaeſtiones plures quam octo, fuerint? non ſane, mihi quidem ut uidetur: niſi ſi mihi illud ante rationibus probetur, quaeſtiones non potuiſſe ab aliis, quam a praetoribus, exerceri. quod ſi quis aggrediatur probare, fortaſſe haerebit. At noſtra ratio quo modo procedit? optime uidelicet: nititur enim teſtimonio ueterum: a quo ego, quãtum in me eſt, do operam ne diſcedã. quid igitur ueteres teſtantur? praefuiſſe & publicis quaeſtionibus, & capitalibus qui praetores non eſſent: qui iudices quaeſtionis dicebantur. nam quaeſtionem de ueneficio, quam exercuit praetor Q. Voconius Naſo, apud quem Cicero Cluentij cauſſam egit, exercuerat ante C. Iunius, non ut praetor, ſed ut iudex quaeſtionis, qui & quaeſitor uocabatur. patet ex oratione pro Cluentio: patet etiam ex Aſconij commẽtariis. iudicum autem quaeſtionis duo fuiſſe genera, alios praetores, ut Q. Voconium Naſonem in cauſſa Cluentii, alios non praetores, ut C. Iunium in cauſſa Oppianici, multis uerbis demonſtratum eſt in libro de legibus. Atque hac ratione tueor locum illum in oratione pro Cluẽtio, in quo ſex praetores cum nominaſſet Cicero, Q. Voconium Naſonem, M. Plaetoriũ, C. Flaminium, C. Orchinium, ſe ipſum, C. Aquillium, ſubiunxit, Quid reliquae quaeſtiones? quibus ex uerbis reliquos praetores intelligi, falſo coniecit is, quem ſupra ſignificatione tãtum, ne cui uideamur uoluiſſe detrahere, appellauimus. uel enim, ut dixi, de iiſdem praetoribus ibi nominatis, qui reliquas illas quaeſtiones exercere poſſent, licet intelligere; uel, quod iam probaui, de illis quaeſtionũ iudicibus, qui cum praetores non eſſent, quaeſtionibus tamen non modo publicis, uerum etiam capitalibus (nec enim publicae capitales omnes erant) interdum praeerant. Reliqui duo praetores, Ciceronis collegae, P. Caſſius, & C. Antonius fuere. Caſſius de maieſtate quaeſiuit: Antonium, cum reliqui ſeptem, quos nominauimus, omnes quaeſierint, praetorem urbanum fuiſſe, iusq. dixiſſe, neceſſe prorſus eſt. Hic teneris, inquit, octo praetores nominaſti, & peregriuum omiſiſti: quem adiungi neceſſe eſt: &, ſi adiungitur, plures erunt, quam octo. Explico me Pediani ope: cuius elegantem, plenumq. antiquitatis, ac uere aureum libellum non paenitebit umquam legendo contriuiſſe. is igitur in commentario orationis aduerſus Antonium, & Catilinam, praetorem eum, qui de repetundis quaereret, eundẽ ius inter peregrinos dixiſſe demonſtrat. quod nec a ratione uidetur diſcrepare. non enim ciuiũ, ſed ſociorũ, hoc eſt peregrinorũ, cauſſa iudicia repetundarum ſunt inſtituta. iure igitut idem praetor & ius dicebat inter peregrinos, &, ijs petentibus, de repetundis quaerebat. quod cum ita ſit: ius inter peregrinos praetorem Ciceronem

dixiſſe,

dixiſſe, qui de repetundis quaeſiuit, pro certo putandum eſt. uerum Pediani uerba, ut eius teſtimonio res pateat, ſubſcribamus. Antonius, inquit, multos in Achaia ſpoliauerat, nactus de exercitu Sullano equitum turmas. deinde Graeci, quos ſpoliauerat, eduxerunt Antonium in ius ad M. Lucullum praetorem, qui ius inter peregrinos dicebat. egit pro Graecis etiam tum adoleſcentulus C. Caeſar, de quo paullo ante mentionem fecimus. & cum Lucullus id, quod Graeci poſtulabant, decreuiſſet; appellauit tribunos Antonius, iurauitq. ſe ideo appellare, quod aequo iure uti non poſſet. quem locum & Plutarchus attigit in uita Caeſaris, ſed ita mendoſe, ut mirer eum in rebus Romanis tam turpiter eſſe lapſum. primũ P. Antonium nominat, qui C. fuit: deinde Macedoniae praetorem appellat M. Lucullum, qui praetor Romae fuit: tertio, de corruptis iudiciis accuſatum ait Antonium, qui accuſatus eſt de repetundis: poſtremo, tradit eum ideo tribunos pl. appellaſſe, quod ſibi non licere cum Graecis diceret aequo iure in Graecia contendere: cum appellare in prouincia ad tribunos pl. qui Romae erant, nemo ſoleret. queſtũ potius ad ſenatum ſocii ueniebant, nec de corruptis iudiciis, ſed de pecuniis ereptis, aut de nece iniuſta, aut huiuſmodi flagitiis: de quibus aut ad praetorem, aut etiam ad populum quandoque agebat accuſator. quare Plutarchum hoc in loco non puto poſſe ab inſcientiae culpa uindicari. Haec praeter conſuetudinem meam, hoc eſt eam, quam puto eſſe tenendam in conficiendis commentariis, paullo fuſius tractaui, non ambitione adductus, ſed ſtudio ueritatis; ne confirmaretur opinio illa de decem praetoribus ante bellum ciuile Caeſaris & Pompeii. Ad *ducentos* } hic tamen frequens ſenatus dici uere non poteſt. nam in epiſtola quadam ad Atticum ccccxv, & in oratione poſt reditum in ſenatu cccccx ſenatores nominantur. non igitur, frequentes, ex uniuerſi ſenatus numero, ſed, frequentes, ut menſe Decembri. Commorat *exſpectationem* } quia ſenatum coëgerat, ut ageret cauſſam agri Campani. licebat enim ſenatum habere etiam tribunis pl. ut Gellius docet. hic autem ſenatum a Lupo eſſe habitum, non modo ex duabus illis dictionibus, Commorat exſpectationem, coniicio. Lupus } P. Rutilius Lupus. hic ſine dubio tribunus pl. erat; cum rogandi ſententias poteſtatem haberet, ut paullo poſt liquet, ſententiae porro non niſi a magiſtratu rogabantur. ſed quid opus eſt argumentari? in epiſtola ad Lentulum, quae ſcripta eſt Marcellino & Philippo cos. ep. fam. l. 1. ep. 2. Lupus, inquit, tribunus pl. quod ipſe de Põpeio retuliſſet. Quid autem, ſi quis ita obiiciat? fuiſſe Lupum tribunum pl. Marcellino & Philippo cos. quo in Ciliciam anno Lentulus Spinther profectus eſt: quod utrumque cognoſcitur ex fam. lib. 1. non poſſe igitur, quo anno ſcripta eſt haec epiſtola, hoc eſt, Lentulo Spinthere, & Metello Nepote cos. tribunum pl. eſſe. Inepta dubitatio non eſt, quaeq. rerum Romanarum imperitos facile perturbet. ea tamen diluitur, ſi ſic obiicienti reſpondeas. Tribunus pl. ſane fuit Lupus Marcellino & Philippo cos. idem tamen Lentulo quoque & Metello cos. utrumque enim licuit. nam, cum conſules per totum Decembrem menſem magiſtratum gererent; tribuni autem plebis ad uſque tãtum iv. id. Dec. ſequebatur, ut per eius menſis dies reliquos conſulibus ijs, qui ab exitu magiſtratus minimum aberant, noui tribuni pl. eſſent, ijdemq., cum primo Ianuarij die noui conſules magiſtratum iniſſent, per totum inſequentem annum, ad iv. id. Dec. qđ a Dionyſio Liuioq. didicimus. erat igitur tribunus pl. Lupus Lentulo & Nepote cos. in extremo anno, hoc eſt, poſt iv. id. Decemb. annoq. inſequenti, Marcellino & Philippo cos. ad eundem uſque diem magiſtratum peregit. Collegas eius inuenio ſeptem, L. Porcium Catonem, C. Caninium, L. Racilium, Cn. Plancium, A. Plautium, Sex. Antiſtium Veterem, * Caſſium. ipſi praenomen fuit Publio, nomen Rutilio. fam. lib. 1. pro Plancio, ad fratrem, Dio. praetor fuit belli ciuilis anno 1. Lentulo & Marcello cos. quod Caeſar in comm. de bel. ci. lib. 1. docet, & Cicero ipſe lib. iix. & ix. ad Atticum. Agri *Campani,* } C. Caeſar in conſulatu legem tulerat, ut ager Campanus, & qui publicus erat, & qui poſſidebatur a priuatis, plebi diuideretur. diuiſitq. conſul ipſe partem eius agri publicam. reliquum a priuatis emi pecunia publica oportebat. a quo Lupi trib. pl. uoluntas cum abhorreret, diſputauit in ſenatu contra legem Caeſaris accurate. uide hic ep. 5. & ep. 9. l. 1. fam. ad Lentulum. Materiam *rei* } quae ipſa ſibi audientiam facit. Nostris *actionibus* } laudauit omnia, quae acta ſunt a me in conſulatu, ne ager Campanus P. Seruilii Rulli tribuni pl. lege ueniret. In *C. Caeſarem* } qui conſul de agro Campano plebi diuidendo legem tulerat. Suetonius, Appianus, Dio, Plutarchus, ad Atticum non ſemel lib. 11. Gellium } L. Gellium crederem, qui cum Cn. Cornelio Lentulo conſul fuit: ſed eum inter conſulares nominaſſet. aut igitur alius Gellius eſt: aut, ſi conſularis eſt, non affuit in ſenatu, ſicuti nec Caeſar aderat, nec Pompeius; quorum in alterum aculei, cum altero expoſtulationes fuerunt. Expostulationes } cum quereretur, agrum Campanum a Caeſare diuiſum eſſe, conſentiente Pompeio. ad Atticum lib. 11. Plutarchus, alij. Absente *Pompeio* } aberat rei frumentartae cauſſa. ad Atticum, lib. iv. ad hunc, ep. 9. Absente } non erat in ſenatu, quia, rei frumentariae praepoſitus, ad urbem cum imperio erat. imperium autem habentibus urbem ingredi non licebat. Sententias *ſe rogaturum* } & hic apparet, tribunum pl. fuiſſe Lupum. praeter enim magiſtratus, rogandi ſententias poteſtatem, ut iam dixi, nemo habebat. Ne *quod onus* } nolle ſe a ſenatoribus ſententias dici; ne, cum aduerſus uoluntatẽ alicuius loquerentur, in ſimultates, & inimicitias inciderent. Conuiciis } meminerat enim, quae in ſenatu ſuperioribus temporibus, cum ageretur de agro Campano, altercationes, & conuicia fuiſſent. inde, quid quiſque ſentiret, poterat intelligere. nam cum antea conuicia in eos, qui de agro Campano diuidendo agebant, eſſent a ſenatoribus pleriſque coniecta; tunc autem, ipſo uenditionem ſuadente, mirum ſilentium eſſet: ex eo ſilentio, probari, quod ipſe uellet, ita cognoſcebat, ut antea, quod de agro Cãpano ferebatur, improbari, de conuiciis intellexerat. Milo *coepit dimittere* } ſenatũ. ſed in uoce, Milo, inſignẽ eſſe mendã exiſtimo. fuit omnino trib. pl. T. Annius Milo ijs conſulibus, quibus haec epiſtola ſcripta eſt: ſed exierat iam e magiſtratu;

cuius,ut diximus, extremus erat dies v. id. Dec.ſuumq. magiſtratum noui tribuni plebis, quorum unus erat Lupus, inierant. quare poteſtatem dimittendi ſenatus, cum tribunus pl.non eſſet, habere Milo non potuit. puto igitur, haec tria uerba de Lupo eſſe dicta; ut, qui ſenatum uocauerat, idem coeperit dimittere. neque uero, quod ad correctionem attinet, quo me coniectura ducat, non habeo: ſed ego non is ſum, qui, cum aliquid ſine antiquorum librorum ope, aut ſine manifeſto hiſtoriae conſenſu corrigo, ipſe mihi magnopere placeam. dicam tamen, quod ſentio. pro, Milo coepit dimittere, reponi poſſet, una tantũ addita, littera In illo coepit dimittere: hoc eſt, in poſtremis illis uerbis, Se intelligere, quid ſenatus ſentiret. Marcellinvs } conſul deſigãtus; qui paucis poſt diebus, hoc eſt, Kal.Ianuarij, conſulatum iniuit, propterea primus a Racilio tribuno pl. ſententiam rogatus eſt: quod proxime ſequitur. ſententiam enim primi rogabantur conſules deſignati. qua de re plenius in libro de ſenatu. Cvm *Pompeius abſit*, } qui cum bello Mithridatico ſe diuiſurum ſuis militibus agrum Campanum oſtendiſſet; ipſo abſente, agri Campani cauſſam agi, non ſatis aequum uidebatur. Se *ſenatum negauit tenere*. } dixit, quod ad ipſum attineret, licere ſenatoribus abire; cum illis uerbis uteretur, quae magiſtratuum erant peculiaria in dimittendo ſenatu: Patres conſcripti, nemo uos tenet. Liuius. Racilivs } L. Racilius, tribunus pl.de quo fam.lib. I.hic ſenatum, Lupo dimittente, retinuit, pro poteſtate tribunicia. Svrrexit } ex hoc loco, ſtantes magiſtratus in ſenatu uerba feciſſe, conſtat: quod de ſenatoribus tradit Pedianus. &, Surrexit, nimirum cum in ſenatu ſederet. quó foedior pateſit error Dionis, ac Valerij Maximi, quorum uterque non licuiſſe tradit ingredi ſenatum tribunis pl. De *iudicijs* } ut iudicia fierent in eos, quibus dicta dies erat. & unum maxime Clodium animo ſpectabat. Is *cum grauiter de Clodianis incendijs* } paucis ante diebus idem ſenſerat: quod ad Atticum Cicero ſcripſit his uerbis: Propoſita Marcellini ſententia, quam ille de ſcripto ita dixerat, ut totam noſtram cauſſam, areae, incẽdiorum, periculi mei, iudicio complecteretur.eaq. omnia comitijs anteferret, proſcripſit ſe per omnes dies comitiales de caelo ſeruaturum. Vt *ipſe iudices per praetorem urbanum ſortiretur*: } Clodius de ui, accuſante Milone, reus erat; quod in ep. ad Lentulum, illa uerba ſignificant: Impunitatem eſt eorum ſententijs aſſecutus, qui, cum tribunus pl.poenas a ſeditioſo ciue per bonos uiros iudicio perſequi uellet, exemplum praeclariſſimum in poſterum uindicandae ſeditionis de rep. ſuſtulerunt. Et in oratione pro Sextio. In eum igitur Marcellinus ipſe ſortiri iudices, praetoris urbani opera, uolebat. quamquam rectius, meo quidem iudicio, legeretur: Vt ipſe iudices praetor urbanus ſortiretur. forte enim, cum in libro uetere aliquo ſcriptum eſſet, Praet.urb. hoc eſt, praetor urbanus; addita ab imperito homine, mendoſum locum ſuſpicante, particula, per. quod ſi legatur, ut dixi; intelligendum erit, hoc anno non urbanum praetorem, ſed alium e collegio de ui quaeſiuiſſe, iudicesq. ſortitum eſſe: porro Marcellinum munus illud ſortitionis ad praetorem urbanum noluiſſe transferri; fortaſſe quod eius praetoris, qui de ui quaereret, diligentiae, aut fidei non ita confideret. atque haec, quae tantum a coniectura manant, nec ullius loci teſtimonio confirmantur, examinari paullo accuratius uolumus ab eruditis. Sortiretvr: } ex uniuerſo numero; qui ex tribus ordinibus, ſenatorio, equeſtri, plebeio, conſtabat. quod multis docemur exemplis. Comitia } aedilicia, quibus petebat Clodius; & ob eam cauſſam ante iudicia haberi comitia uolebat, ut, aedilis factus, Milonis accuſationem facilius eluderet. quod ita contigit. hinc illud ad Atticum lib. IV. Ille poſtea, ſi ſua comitia non fierent, urbi minari. Haberentvr: } paucis ante diebus fieri iudicia Marcellinus ante comitia uoluerat: itaque dixit Cicero, in ea, quam nominaui, ad Atticum epiſtola, Eaq. omnia comitijs anteferret. nunc ſententiam ex parte mutat. concedit enim, ut comitia habeantur ante iudicia, ſed ſortitione iudicum prius facta cum eo, ut, habitis comitijs, iudicia ſtatim fiant: qui iudicia impedierit, is contra remp. feciſſe iudicetur. ita nec impedit comitia; &, cauſſam iudiciorum eripi cupientibus bonis, non patitur. C. Cato, } tribunus pl. epiſt. 3. & 4. & epiſt. fam. lib. I. Cassivs } & hic tribunus pl. Acclamatione } aduerſus Caſſium; quia comitia fieri ante iudicia uellet. Philippvs } L. Marcius Philippus, Octauij, cui Auguſto poſtea cognomen fuit, uitricus. hic cum deſignatus conſul eſſet cum Lentulo Marcellino, ſententiam poſt eum proximus rogatus eſt. nam qui priore loco deſignatus conſul erat, priore item loco ſententiam rogabatur; ut in libro diximus de ſenatu. De *priuatis* } ergo poſt omnes magiſtratus. De *toto furore* } non de eo ſolum, quod expuliſſet fabros de area noſtra; quod Catuli porticum, quae ex ſenatuſconſulto, conſulum locatione, reficiebatur, diſturbaſſet; quod Quincti fratris domum inflammaſſet; quod inſecutus eſſet me lapidibus, fuſtibus, gladijs; quod Milonis domum, meamq. incendere conatus eſſet; quorum criminum nomine reus erat; ſed plane de omnibus delictis, quae, immani quodam furore incitatus, aut in me, aut in alios, aut in ipſam remp.commiſerat. Secvndis } aſſenſum indicantibus. ductum a uentis: quibus cum utimur ſecundis, fertur, quo uolumus, recto curſu nauis. Severvs *Antiſtius* } cũ in ep.M.Bruti Veterẽ Antiſtium uocari uideam, ſuſpicor hic de menda. & forte legendũ ſic: Sex.Vetus Antiſtius: aut, Vetus Antiſtius quod dictio, uetus, in uerus, duarũ litterarum, t & r, ſimilitudine, conuerſa facile ſit; & uerus, deinde abierit in ſeuerus: ut ſunt homines ad ea mutanda procliues, quae ſtatim ut intelligerent, uel rei difficultate, uel ingenij uitio nõ ſucceſſit. nã quod, Vetus Antiſtius, ſi legatur, nomini cognomẽ anteponet; eo minime perturbor, qui huius generis exẽpla ſaepe notauerim. dixit enim infra ep.4. Macer Licinius: ad Atticum ep.15.l.8, Balbi Cornelij: & ep.8.l.2. fam. Gallus Caninius. Ivdiciorvm *cauſſam ſuſcepit*, } cum haec uerba ut Antiſtium tribunum pl.exiſtimem fuiſſe, me adducunt; tum illa, quae ſunt in clauſula epiſtolae: De tribunis pl. longe optimum Racilium habemus. uidetur etiam Antiſtius amicus nobis fore. nam Plancius totus noſter eſt. In *eam ſenten-*

tiam }

tiam. } quam?an Antiſtij,qui,ſe antiquiſſimam eſſe habiturum iudiciorum cauſſam,proxime dixerat? non puto.nam,cum tribunus pl.eſſet,certe ante Ciceronem,inter ceteros magiſtratus,rogatus erat ſententiam.laudauit enim potius Ciceronem Antiſtius,quod,ut optimatem decet,ita locutus erat, quam ſententiam dixit.expono igitur, *Eam*, Marcellini, cui Philippus aſſenſerat, & Cicero deinde multis uerbis. Quod autem inquit, IBATVR,non puto,pedibus,ſubaudiri. non dum enim ſententiam rogati omnes erant:quod ubi factum non eſſet,eundi pedibus in ſententiam initium non fiebat.Ibatur,igitur, omnium paene conſenſu. DIEM *dicendo eximere* } licebat enim ſenatori,& qua de re uellet, & quam diu uellet,dicere. qua poteſtate abutebantur multi; cum oratione longa diem conſumerent,ne quid in ſenatu contra uoluntatem eorum decerneretur.ep.3.l.4.ad Att.& l.3.de leg.& Gellius l.4.c.x. A RACILIO } qui cum de iudicijs retulit,libera cumprimis,ac minime uerecunda oratione, adſperſo multarũ facetiarum ſale,(id enim eſt Vrbane)Clodium uexauerat.liber Magnuli habet,Inurbane: & puto ſumptum a libro manuſcripto:quia,Inurbane,rubris litteris factum eſt:qua ille,ut iam diximus, ueteris libri nota utebatur. nec male congruet,Inurbane,cum dictione,contumaciter:ut Clodius ideo fureret, quod eſſet contumaciter, & inurbane uexatus. A GRAECOSTASI } locus fuit ante curiam: de quo Varro. GRADIBVS } quibus ad curiam adſcendebatur. OPINOR,*in Q.Sextilium,* }opinor,dicit,quia Clodii operae in eos,qui ſenatus ad fores adſtabant,incitatae ſunt:quos autem de ijs, plane ſcire non poterat,cum ipſe eſſet in ſenatu.& Sextilium nominat;quod is eius multitudinis,quae Milonem extra ſenatum,mox exiturũ,opperiebatur,quaſi dux eſſe uideretur.habebat enim,ut Clodius,ſic & Milo ſuã factionem.Ideo autem,In Sextilium & amicos Milonis incitatae, quia Clodium Milo de ui accuſabat. VT *arbitror,in menſem Ianuarium* } quia reliqui erant Decembris menſis dies,quibus haberi ſenatum liceret,pauciſſimi,nempe quattuor,ut opinio mea fert.nam,cum ab idibus Decembris, quo die ſenatũ a Lupo eſſe habitum exiſtimamus,(cur ita exiſtimemus,ſupra oſtendimus)ad Kal.Ianuarii dies XVIII. numerentur;ex ijs porro feſti ſint V.comitiales IX.faſti IV.ſequitur,ut per quattuor tantum dies, hoc eſt faſtos, haberi ſenatus poſſet.nam,feſtis diebus non potuiſſe,notius eſt,quam ut probari debeat:comitialibus item, facile intelliget,qui ſenatuſconſultum,quod eſt in epiſtola Coelij ad Ciceronem, attente legerit.ſic enim in eo ſcriptum eſt,D.E.R.I.C.uti C.Paullus,C.Marcellus cos.[cum magiſtratum iniiſſent ad ex Kal.Mart.quae in ſuo magiſtratu futurae eſſent,de conſularibus prouinciis ad ſenatum referrent,ne ue quid prius ex Kal.Mart.ad ſenatum referrent,ne ue quid coniunctim de ea re referretur a cos.utiq.eius rei cauſſa per dies comitiales ſenatum haberent,S.Q.C.facerent. Nominatim de comitialibus diebus non dixiſſet,ut per eos ſenatum haberent,ſi haberi alioqui licuiſſet. & ut ijs,qui acuti nimium uideri uolunt,dum ab aliis excogitata delicato quodam faſtidio reiiciunt, omnis calumniandi praecludatur occaſio;uerba Ciceronis,quae id,quod agimus,aperte probant,ex epiſtola ſequenti recitabimus.Conſecuti ſunt,inquit,dies comitiales,per quos ſenatus haberi non poterat. PLANCIVS}men doſe(ſic enim puto)legebatur in omnibus libris,Plautius.nos,Plancius,repoſuimus : primum,quod hunc eſſe Cn.Plancium credidimus;quem tribunum pl.eodem anno cum L.Racilio fuiſſe, oratio pro ipſo,quae exſtat,a Cicerone habita demonſtrat:deinde,quod apud me ponderis eſt maximi,quia Beſſarionis in libro,Plancius,non Plautius,plane uideo ſcriptum eſſe.placet tamen hoc anno & Plautium tribunum pl.fuiſſe:quod a Dione lib.XXXIX.traditum eſt.ſed hoc de Cn.Plancio malim, quam de A. Plautio,quem nominat Dio,intelligere.ſequor enim antiquum librum:ſequor hiſtoriam: ſequor etiam illud,quod,cum dicat Cicero,Noſter totus eſt,magis id conuenit in Plancium, Ciceronis amiciſſimum, quam in Plautium,cui nullam cum Cicerone interceſſiſſe inſignem neceſſitudinem legimus.& fortaſſe is eſt Plautius Hypſaeus,de quo in epiſtola I.ad Lentulum his uerbis Libonis,& Hypſaei non obſcura concurſatio,& contentio in eam opinionem rem adduxerunt,ut Pompeius cupere uideatur. Hypſaeus enim Plautiae gentis cognomen. DE *menſe Decembri,* } uſitata ueteribus locutio,pro, menſe. qualia ſunt,de nocte,de die,& ſimilia.Cicero pro Murena: Vigilas tu de nocte, ut tuis conſultoribus reſpondeas. & in epiſtola ad Atticum, libro VIII. Obſignata iam epiſtola, quam de nocte daturus eram. Horatius:

Offenſus damnis media de nocte caballum
Arripit. Catullus:
Vos conuiuia ſumptuoſiora de die facitis.

Scripſerat Quinctus,ut ex his Marci uerbis coniicio,ſibi conſtitutum eſſe,Romam hoc menſe tranſmittere.quod tamen nec omnino quattuor poſt menſibus ab eo factum,ſequentes epiſtolae declarant.

Marcus S. D. Quincto fratri. 2.

NON occupatione,qua eram ſane impeditus, ſed paruula lippitudine adductus ſum, ut dictarem hanc epiſtolam,& non,ut ſoleo,ad te ipſe ſcriberem. Et primum me tibi excuſo in eo ipſo,in quo te accuſo. me enim adhuc nemo rogauit,num quid in Sardiniam uellem:te puto ſaepe habere, qui, num quid Romam uelis, quaerant.Quod ad me de Lentuli,& Sexti nomine ſcripſiſti;locutus ſum cum Cincio.quo modo res ſe habet, non eſt facillima.ſed habet profecto quiddam Sardinia appoſitum ad recordationem praeteritae memoriae.nã, ut ille Gracchus augur,poſtea quam in iſtam prouinciam uenit,recordatus eſt, quid ſibi in campo Martio, comitia conſulum habenti, contra auſpicia accidiſſet: ſic tu mihi uideris in Sardinia de forma Minuciana,&

de

de nominibus Pompeianis in otio recogitaſſe. ſed ego, adhuc emi nihil. Culleonis auctio facta eſt. Tuſculano emptor nemo fuit. ſi condicio ualde bona fuerit, fortaſſe non omittam. De aedificatione tua, Cyrum urgere non ceſſo; ſpero eum in officio fore: ſed omnia ſunt tardiora propter furioſae aedilitatis exſpectationem. nam comitia ſine mora futura uidentur: edicta ſunt ad XI. *Kal. Febr. te tamen ſolicitum eſſe nolo. omne genus a nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino, factum eſt S. C. cum multitudine reduci, periculoſum reip. uideri. reliqua cum eſſet in ſenatu contentio, Lentulus ne, an Pompeius reduceret; obtinere cauſſam Lentulus uidebatur. in ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, et uoluntati Pompeij praeclare ſatisfecimus. ſed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta eſt. conſecuti ſunt dies comitiales, per quos ſenatus haberi non poterat. quid futurum ſit latrocinio tribunorum, non diuino: ſed tamen ſuſpicor per uim rogationem Caninium perlaturum. in ea re Pompeius quid uelit, non diſpicio: familiares eius quid cupiant, omnes uident. creditores uero regis aperte pecunias ſuppeditant contra Lentulum. ſine dubio res a Lentulo remota uidetur eſſe, cum magno meo dolore: quamquam multa fecit, quare, ſi fas eſſes, iure ei ſuccenſere poſſemus. Tu, ſi ita expedit, uelim, quamprimum bona, & certa tempeſtate conſcendas, ad meq. uenias. innumerabiles enim res ſunt, in quibus te quotidie in omni genere deſiderem. Tui, noſtriq. ualent. Vale.* XIV. *kal. Febr.*

EXPLANATIO

Cn. Lentulo Marcellino, L. Marcio Philippo, COS.

EXCVSO } de litterarum infrequentia. TE *puto ſaepe habere* } poſthaec uerba ſequebatur, Etſi non ſemper. quod cum mihi numquam ſatis probatum fuiſſet, (abſurdum enim, minimeq. neceſſarium uidebatur) tollere tamen, niſi meam opinionem ſcriptus liber confirmaret, numquam auſus ſum. nunc in meo illo, mihi magnopere probato, Beſſarionis antiquo exemplari uideo, quod coniecturae meae reſpondeat, ſcriptum eſſe, ſic inquam: Te puto ſaepe habere, qui, num quid Romam uelis, quaerant. LENTVLI, *& Sexti* } ut a Lentulo & Sexto debitam tibi pecuniam exigamus; exactam Pomponio Attico, cui debes, perſoluamus. CINCIO } L. Cincio, qui Attici negotia Romae procurabat. ad Atticum libro I. AD *recordationem praeteritae memoriae* } ad excitandam eius rei recordationem, quam ex animo noſtro deleuit obliuio. GRACCHVS } Ti. Sempronius, Tiberij, & Caij, clariſſimorum oratorum, pater: qui cum recordatus eſſet, in deſignatione conſulum non recte a ſe tabernaculum eſſe captum; deq. uitioſa deſignatione ad augurum collegium miſiſſet; augures ad ſenatum retulerunt; ſenatus, ut conſules abdicarent, cenſuit: conſules abdicarunt. Hiſtoria eſt libro II. de natura deorum, libro primo de diuinatione, apud Valerium Maximum libro primo. VENIT } proconſul. etſi praetoria potius prouincia, quam conſularis, erat Sardinia. ſed interdum & a proconſulibus praetoriae adminiſtrabantur. quod exemplo Macedoniae, in oratione in Piſonem, demonſtratur. IN *campo Martio* } ubi magiſtratus omnes creabantur. COMITIA *conſulum habenti* } cum eſſet iterum conſul cum M. Iuuentio Thalna. habuit autem eo comitia Gracchus potius, quam eius collega Iuuentius; quia qui priore loco creatus erat conſul, is comitia ſequentis anni conſulibus rogandis habebat. itaque & Cicero, qui prior conſul erat, conſulem a ſe eſſe Murenam renunciatum, in oratione pro eo narrat. plura in libro de comitijs. CONTRA *auſpicia* } Veteres nihil non auſpicato gerebant. Gracchus autem, quia tabernaculum uitio cepiſſet, contra auſpicia conſules creauerat. DE *forma Minuciana*, } aedificium forte Quinctus ad eam formam, quam Minucius architectus fecerat, exſtrui uolebat. qua de re uidetur ſignificari infra, epiſt. 5. NOMINIBVS *Pomponianis* } pecunia, quam debes Pomponio Attico, & a Lentulo & Sexto ſolui uelles. EMI *nihil.* } ubi aedificetur ad formam Minucianam. AVCTIO } de bonis Culleonis mortui; quae fiebat inter coheredes, quo facilius ad ſuum quiſque perueniret. CONDICIO } emendi Tuſculani. CYRVM } architectum. ad Atticum epiſt. 3. lib. 2. & fam. epiſt. 14. lib. 7. & pro Milone. AEDILITATIS } quam Clodius petebat. COMITIA } aedilicia. nam conſularia iam fuerant; cum de conſulibus deſignatis mentio fiat in epiſtola proxima ſuperiore. EDICTA *ſunt* } edicto conſulum Marcellini & Philippi. cur autem eo uſque tracta erant comitia aedilicia; quae, ſi mos ſeruaretur, anno ſuperiore fieri debuiſſent? quia, cum iudicium, quo Clodius de ui cauſſam dicturus erat, ante comitia fieri, & Marcellinus, & alij uoluiſſent; contra Clodius intelligeret, ſe iudicium effugere, niſi aedilis deſignaretur, non facile poſſe; ideoq. contenderet, ut comitia iudicijs anteferrentur: utriuſque partis contentione factum eſt, ut iudicia ſimul, & comitia ultra ſpatium legitimi temporis producerentur. CAVTIONIS } ne quid Clodius, ſi euenerit ut aedilis creetur, nocere nobis poſſit. REGE *Alexandrino* } Ptolemaeo Aulete: qui, a ſuis ciuibus pulſus, ad ſenatum confugerat, petebatque, ut reſtitueretur. fam. lib. I. Dio, & alij. reſtitutus demum eſt ab A. Gabinio Syriae proconſule; qui prouinciae ſuae terminis, pretio ductus, eſt egreſſus. quo nomine poſtea condemnatum, in Dione legimus. MVLTITVDINE } cum qua regem reduci, uetabant libri Sibyllini. hinc illa apud Lucanum carmina,

Haud

Haud equidem immerito Cumanae carmine uatis
Cautum, ne Nili Peluſia tangeret ora
Heſperius miles, ripasq. aeſtate tumentes.

Dio quoque Sibyllae uerba recitat lib. XXXIX.

LENTVLVS] P.Cornelius Lentulus Spinther, qui proximo anno conſul fuerat, & in Ciliciam tunc pro conſul ibat. OFFICIO] quia conſul Lentulus ad ſenatum de Cicerone reſtituendo contra legem Clodiam retulerat; ut ei, cuius maxime beneficio reſtitutus eſſet, nihil Cicero non debere uideretur, VOLVNTATI *Pompeij*] quia, etſi pro Lentulo ſtudioſe, ita tamen egimus, ut animum Pompeij ne offenderemus. OBTRECTATORES *Lentuli*] aduerſarios in reductione regis duos in primis Lentulus habebat, Catonem, & Caninium, tribunos pl. Catonem quidem, totam reductionem regis oppugnantem, nec minus Pompeio, quam Lentulo, infenſum: quod oſtendit ep.5. Caninium autem reduci regem, non a Lentulo, ſed a Pompeio cupientem. & Cato eo proceſſit iracundiae, ac maleuolentiae, ut de abrogando Lentulo Ciliciae imperio legem promulgauerit. quod ex eadem epiſtola cognoſcitur. Nonius etiam haec Feneſtellae uerba ex annali XXII. recitat. Vt magiſtratum, inquit, inierunt tribuni, C.Cato, turbulentus adoleſcens, & audax, nec imparatus ad dicendum, cõcionibus aſſiduis inuidiam & Ptolemaeo ſimul, quae iam ex urbe profectus erat, & P. Lentulo conſuli, paranti iam iter, concitare, ſecundo quidem populi rumore, coepit. Caninius autem uſque eo Pompeij ſtudioſus fuit, ut legem ferre conatus ſit, qua Pompeius cum duobus lictoribus Ptolemaeum reduceret. quod apud Plutarchum in Pompeio ſcriptũ eſt. idq. Cicero ipſe in epiſtola ſeptima ſignificat in his uerbis: Mihi ſemper tuae laudi fauere uiſus eſt, etiam ipſo ſuſpicioſiſſimo tempore Caniniano. CALVMNIA] fictis ad impediendum cauſſis. dicit dem eadem de re in epiſtola ad Lentulum quarta. DIES *comitiales*] dixi iam de hoc genere dierum. LATROCINIO *tribunorum*,] Catonem in primis, & Caninium notat: quorum ad eripiendam Lentulo regis reductionem iniquiſſimos conatus latrocinium appellat: de quibus etiam epiſt.4. ad Lentulũ ſic: Qui nunc populi R. nomine, re autem uera ſceleratiſſimo latrocinio, ſi qua conabuntur agere, ſatis prouiſum eſt, ut ne quid ſaluis auſpicijs, aut legibus, aut etiam ſine ui agere poſſint. PER *uim*] ſatis enim prouiſum erat, ne perferre eam ſine ui poſſet. quod & proxime recitata uerba ex epiſtola ad Lentulum, & ea praeterea declarant in epiſt.2. ad eundem: Quod ad popularẽ rationem attinet, hoc uidemur eſſe conſecuti, ut ne quid agi cum populo ac ſaluis legibus, aut denique ſine ui poſſit. ROGATIONEM] de qua proxime dixi, ut Pompeius cum duobus lictoribus Ptolemaeum reſtitueret: aut enim eam ferre legem Caninius iam conatus erat, aut ſe laturum oſtenderat. nam de nota rogatione loqui Cicero uidetur. PERLATVRVM] non pertulit. non enim Pompeius, ſed Gabinius regem reſtituit: quod ex Appiano, Dione, Plutarcho, ipſo etiam Cicerone conſtat. NON *diſpicio*] ſolebat enim Pompeius & ſilentio tegere uoluntatem, & aliud ſentire, ac loqui. id oſtendunt Ciceronis epiſtolae, lib. I. ad Lentulum epiſt. I. & 5. libro ad Atticum IV. epiſt. IX. & XIV. Coelius etiam epiſt. I. lib. IIX. Quam, inquit, Pompeius orationem habuerit, quamq. oſtenderit uoluntatem, (ſolet enim aliud ſentire, & loqui, neque tamen tãtum ualere ingenio, ut non appareat, quid ſentiat) fac mihi perſcribas. FAMILIARES *eius*] Volcatius, Lupus, Afranius, Libo, Hypſaeus, Caninius. epiſt. I. ad Lentulum. CONTRA *Lentulum*.] ut reductio regis ab Lentulo, cui iam S. C. commiſſa fuerat, ad Pompeium transferatur. hinc in epiſtola ad Lentulum: Res agitur per eodem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. regis cauſſa ſi qui ſunt, qui uelint, qui pauci ſunt, omnes rem ad Pompeium deferri uolunt. SI *fas eſſet*] fas non eſt, quia ſummum ab eo beneficium, patriae reſtitutus, accepi. SVCCENSERE] ob eam, credo, cauſſam, quod ſuperficiem aedium non pluris, quam HS uicies, aeſtimaſſet. de quo queritur epiſt. 2. lib. 4. ad Atticum.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 3.

SCRIPSI *ad te antea ſuperiora: nunc cognoſce, poſtea quae ſint acta. A Kal. Febr. legationes in idus reijciebantur. eo die res confecta non eſt. ad* IV. *non. Milo affuit. ei Pompeius aduocatus uenit. dixit Marcellus, a me rogatus. honeſte diſceſſimus. producta dies eſt in* IIX. *id. Interim, reiectis legationibus in idus, referebatur de prouincijs quaeſtorũ, & de ornandis praetoribus. ſed res, multis querellis de rep. interponendis, nulla tranſacta eſt. Cato legem promulgauit de imperio Lentulo abrogando. ueſtitum filius mutauit. Ad* IIX. *id. Milo affuit: dixit Pompeius, ſiue uoluit. nam, ut ſurrexit, operae Clodianae clamorem ſuſtulerunt: idq. ei perpetua oratione contigit, non modo ut acclamatione, ſed ut conuicio, & maledictis impediretur. qui ut perorauit, (nam in eo ſane fortis fuit; non eſt deterritus; dixit omnia, atque interdum etiam ſilentio, cum auctoritate peregerat) ſed ut perorauit, ſurrexit Clodius. ei tantus clamor a noſtris, (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque lingua, neque ore reſiſteret. ea res acta eſt, cum hora ſexta uix Põpeius peroraſſet, uſque ad horam octauam; cum omnia maledicta, uerſus etiam obſceniſſimi in Clodium, & Clodiam dicerentur. ille furens, & exſanguis interroganat ſuos in clamore ipſo, quis eſſet, qui plebem fame necaret? reſpondebant operae, Pompeius: quis Alexandriam ire cuperet? reſpondebant, Pompeius: quem ire uellent? reſpondebant, Craſſum. is aderat tum, Miloni animo non amico. hora fere nona, quaſi ſigno dato, Clodiani noſtros conſputare coeperunt. exarſit dolor. urgere illi, ut loco nos mouerent. factus eſt a noſtris impetus*

petus;fuga operarum;eiectus de Roſtris Clodius.ac nos quoque tum ſugimus,ne quid in turba. ſenatus uocatus in curiam,Pompeius domum.neque ego tamen in ſenatum;ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur a Bibulo,Curione, Fauonio,Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in poſterum dilata eſt. Clodius in Quirinalia produxit diem.ad II.*id.ſenatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adeſſet.acta res eſt grauiter a Pompeio.eo die nihil perfectum eſt. ad* VI.*id. ad Apollinis S. C. factum eſt, ea,quae facta eſſent ad* IIX.*idus,contra remp.eſſe facta. eo die Cato eſt uehementer in Pompeium inuectus, & eum oratione perpetua,tamquam reum,accuſauit: de me multa,me inuito, cum mea ſumma laude dixit, cum illius in me perfidiam increparet. auditus eſt magno ſilentio maleuolorum.reſpondit ei uehementer Põpeius,Craſſumq. deſcripſit; dixitq. aperte, ſe munitiorem ad cuſtodiendam uitam ſuam fore, quam Africanus fuiſſet,quem C.Carbo interemiſſet. itaque magnae mihi res iam moueri uidebantur. nam Pompeius haec intelligit, nobiſcumq. communicat, inſidias uitae ſuae fieri,Catonem a Craſſo ſuſtentari,Clodio pecuniam ſuppeditare;utrumque & ab eo,& a Curione,Bibulo,ceteriſq. ſuis obtrectatoribus confirmari; uehementer eſſe prouidendum,ne opprimatur, concionario illo populo a ſe prope alienato,nobilitate inimica, non aequo ſenatu, iuuentute improba. itaque ſe comparat: homines ex agris acerſit. operas autem ſuas Clodius confirmat. manus ad Quirinalia paratur. in eo multo ſumus ſuperiores ipſius copijs. ſed magna manus ex Piceno, & Gallia exſpectatur; ut etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo reſiſtamus. Ad* IV.*id. Sextius ab indice Cn.Nerio Pupinia de ambitu eſt poſtulatus, & eodem die a quodam M.Tullio de ui. is erat aeger. domum,ut debuimus,ad eum ſtatim uenimus, eiq. nos totos tradidimus: idq. fecimus praeter hominum opinionem,qui nos ei iure ſuccenſere putabant:ut humaniſſimi,gratiſſimiq. & ipſi,& omnibus uideremur:itaq.faciemus. ſed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vatiam, & C.Cornelium. Eodem die S. C. factum eſt,ut ſodalitates, decuriatiq. diſcederent,lexq. de ijs ferretur, ut, qui non diſceßiſſent, ea poena, quae eſt de ui,tenerentur. Ad* III.*id.dixi pro Beſtia de ambitu,apud praetorẽ Cn.Domitium, in foro medio,maximo conuentu incidiq.in eum locũ in dicendo,cũ Sextius, multis in templo Caſtoris uulneribus acceptis, ſubſidio Beſtiae ſeruatus eßet. hic* προοικονομησάμην *quiddam* εὐκαίρως *de ijs, quae in Sextium apparabantur crimina; & cum ornaui ueris laudibus, magno aſſenſu omnium. res homini fuit uehementer grata. Quae tibi eo ſcribo, quod me de retinenda Sextij gratia litteris monuiſti. Pridie id. haec ſcripſi ante lucem, eo die apud Pomponium in eius nuptijs eram cenaturus. cetera ſunt in rebus noſtris. cuiuſmodi tu mihi fere diſſidenti praedicabas,plena dignitatis, & gratiae; quae quidem tua,mi frater,prudentia,patientia,uirtute,pietate,ſuauitate etiam,tibi,mihiq. ſunt reſtituta.Domus tibi ad lucum Piſonis Liciniana conducta eſt. ſed,ut ſpero,paucis menſibus poſt kal. Quinct.in tuam commigrabis. tuam in Carinis mundi habitatores Camiae conduxerunt. A te poſt illam Olbienſem epiſtolam nullas litteras accepi. quid agas, & ut te oblectes,ſcire cupio, maximeq. te ipſum uidere quamprimum. Cura,mi frater, ut ualeas; at quamquam eſt hiems, tamen Sardiniam iſtam eße cogites.* XV. *kal.Mart.*

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

LEGATIONES } quibus audiendis,menſe Februario ſenatus habebatur;idq. lege Gabinia; quod infra patet,ep.12.& fam.lib.1.ep.4. A KAL. *Febr.* } legitimi habendo ſenatui dies erant, Kalendae,nonae,idus.reliquis diebus,modo comitiales non eſſent,haberi quidem ſenatus poterat; ſed certus neque lege,neque more ſtatutus erat dies. poſitum id erat in uoluntate magiſtratuum. legationes igitur a Kalendis in idus reijciebantur; non quia ſenatum haberi ante idus non liceret; ſed quia,ſi haberetur, alia de re potius, quàm de legationibus,agi placeret,habitus autem quinquies ante idus eſt, primo nonis,ut oppinor,de prouincijs quaeſtorum,& de ornandis praetoribus;iterum,tertio,quarto, IIX, VII, VI.idus,de Clodianarum operarũ ui;quinto, IV.idus de ſodalitatibus,& decuriatis. MILO *affuit*: } operaepretium eſt noſſe,a quo accuſaretur Milo,quo de crimine,apud quos iudices. accuſabatur a P. Clodio aedili, de ui,apud populum.accuſatorem & crimen illa demonſtrant,quae ſunt in oratione pro Sextio,manifeſte de Clodio pronunciata,Nam quid ego de aedile ipſo loquar? qui etiam diem dixit,& accuſauit de ui Milonem.& infra ibidem:Volitat aedilis;accuſat eum,qui aliqua ex parte eius furorem exſultantem repreſſit.& infert continenter,de Milone: Hic,qui ſe eſt tutatus ſic,ut in priuata re deos penates ſuos,in rep.iura tribunatus,auſpiciaq. defenderet,accuſare eum moderate, a quo ipſo nefarie accuſatur,per ſenatus auctoritatem non eſt ſitus.Idem & Dio lib.XXXIX. demonſtrat.Accuſatum autem eſſe, non ad praetorem,ſed ad populum,patet ex eo,quod ad Lentulum in epiſtola ſcriptum eſt, fam.libro 1. epiſt.5. Pompeius apud populum ad IIX. id. Febr.cum pro Milone diceret,clamore,conuicioq. iactatus eſt, in ſenatuq. a Catone aſpere, & acerbe, omnium magno ſilentio, eſt accuſatus. quod ipſum argumento eſt,reum de ui Milonem fuiſſe. nam etſi non de ui tantum, ſed etiam de maieſtate, ac de inceſtu,populi iudicium erat: ab horum tamen criminum ſuſpicione Milonem abfuiſſe,eo quidem tempore, notum eſt. Et,Affuit,in foro; ubi cuiuslibet generis exercebantur iudicia. ADVOCATVS } non ut pro Milone diceret, ſed ut praeſentia ſua reum ſubleuaret. is enim aduocatus eſt, ut in Diuinatione Pedianus teſtatur. quarto igitur nonas Miloni aduocatus, octauo idus eidem patronus Pompeius uenit.

nit. MARCELLVS } non dubito,quin M.Marcellum ſignificet,eum,quem, poſt deuictum acie Pharſalica Pompeium,a P.Magio Chilone interfectum fuiſſe,Ser.Sulpicij ad Ciceronem epiſtola declarat.exiſtimo autem potius Marcum ſignificari, quam aut Caium,eius fratrem,aut alium quemquam ; quia & erat hic bonarum in rep.partium tutator,& Ciceronis amiciſſimus, & Milonis ipſius proprie ſtudioſus, qui etiam ipſum, quo tempore de Clodij caede cauſſam dixit , cum Cicerone defenderit . ut omittam , quod,cum ſine praenomine appelletur, de ipſo potius,qui uirtute,& honore reliquis Marcellis antecellebat,quam de quouis alio , accipiendum uidetur . HONESTE *diſceßimus* . } hoc dicit,quia IIX.idus, quo die iterum Milo affuit, turpiter potius,quam honeſte, fugientes diſceſſerunt . INTERIM , } inter quartum nonas , & octauum idus , habito ſenatu , referebatur de prouincijs quaeſtorum , & de ornandis praetoribus . fieri enim poteſt,ut non modo nonis,hoc eſt,die legitimo,uerum etiam tertio nonas , & pridie nonas habitus ſenatus ſit;cum de tribus diebus potius,quam de uno , ſignificare uideatur dictio,Interim. DE *prouincijs quaeſtorum* , } ut quaeſtores anni ſuperioris prouincias ſortirentur. cuius rei ad conſules relatio pertinebat . quaeſtores autem ſorte in prouincias iuiſſe, docet oratio pro Murena . ET *de ornandis praetoribus* } malim , praetorijs : ut de prouincijs intelligatur . quod probat latine loquendi conſuetudo.nam in epiſt.ad Atticum lib.III. Antequam,inquit,ad me ſcripſiſſetis,ueſtro conſenſu conſulares prouincias ornatas eſſe . ad eundem lib.IV.Qui ſe dicerent in ornandis prouincijs conſularibus ſcribendo affuiſſe.& in epiſtola ad Catonem,fam.lib.XV. Prouinciam, inquit,ornatam , & ſpem non dubiam triumphi neglexi. poterat enim facile triumphum ſperare,cum ornatam prouinciam acciperet,hoc eſt,exercitu,pecuniaq. inſtructam.id eſt enim ornare prouinciam. quod etiam diximus in commentario ad Atticum.Suſpicor autem apud Suetonium in Iulio mendoſe legi ; Ac neque more,neque iure,antequam prouinciae ordinarentur,profectus eſt in ulteriorem Hiſpaniam;&,pro ordinandis, reponendum ornandis. QVERELIS *de rep.* } cum eſſent in ſenatu , qui non de prouincijs agi,ſed de rep.uellent. Quid igitur, exiſtet aliquis qui obijciat, non ad rempublicam prouinciae pertinent ? ſane : ſed hic remp.accipio pro rebus urbanis: quae maioris eſſe momenti, quam prouinciae , quibuſdam ſenatoribus uidebantur :ideoq. reipublicae nomine recte poſſunt appellari. CATO } C.Cato tribunus pl. qui triennio ante,Caeſare & Bibulo cos.Pompeium priuatus dictatorem appellauerat. ep.2. PROMVLGAVIT . } propoſui,ut deinde legem ferret . hoc de more diximus in noſtro libro de legibus . ABROGANDO } non abrogauit tamen , Lentulo Marcellino conſule dies comitiales , quibus ferre legem Cato potuiſſet,omnes eximente.infra,314.& ex epiſtolis,quae familiares uulgo uocantur, ſatis conſtat,P.Lētulum non ante annum ſpatium,quod erat adminiſtrandae prouinciae legitimum, deceſſiſſe.IMPERIO } Ciliciae adminiſtratione.nam praefecti prouinciarum imperium habebat ſenatuſconſulto & lege curiata.quamquam Appius P.Clodij frater,ſi curiata lex ferri non poſſet, ex ſenatuſcōſulto ſe eſſe in prouinciam iturum affirmauit.fam.l.1.ep.9.& ad Att.ep.16.l.4. LENTVLO } Spintheri, qui anno proximo cōſul ab exſulio Ciceronem reuocauerat. uidetur autem hic Cato P.Clodij ſtudioſus fuiſſe,qui contra Lētulum & Milonem,quorum in primis opera Cicero in patriam redierat, rogationes promulgauerit . infra,hac ipſa epiſtola. MVTAVIT. } ſordidata ueſte,ad commouendā miſericordiam,ſumpta: quod magnarum calamitatum in metu facere ſolebant:itaque,lege Clodia promulgata, ueſtitum & Cicero cum innumerabili amicorum clientiumq. multitudine mutauerat. PEREGERAT } Petrus Daneſius,quem habet Gallia clariſſimum ingenij doctrinaq. lumen , cum Venetiis ad eum ſaepe honoris cauſſa in aedes Georgii Siluae,Vaurenſis epiſcopi,adoleſcentulus uentitarē,in ſermone dixit,rectius legi poſſe, Semper egerat.quod idem mihi quoque nunc uidetur.& optime duae dictiones,interdum,ſemper, altera cū altera congruet: ut Pompeius ſilentio nō ſane ſemper egerit,ſed interdum; cum auctoritate uero ſemper . hanc enim operarum Clodij clamor eripere numquam potuit. SVRREXIT *Clodius.* } aedilis,Milonis accuſator. ORE } cum immutatus color mentis ſolicitudinem indicaret; contra quam Pompeio euenerat; qui,clamor operarum minime deterritus,cum auctoritate ſemper egerat. HORA VI. } tertia diei hora , iudiciorum erat prima.docet hoc Martialis ille uerſus,Exercet raucos tertia cauſſidicos, idē fere eſt hodie quoque in conſuetudine poſitum. CLODIAM } P.Clodij ſororem,eam de tribus,ut opinor,quae Q. Metelli Celeris uxor erat.nam etſi reliquae item duae,una,quae Q.Marcio Regi,altera,quae L.Lucullo collocata fuerat, male audiebant impudicitiae nomine , ut etiam cum fratre Clodio rem habuiſſe dicerentur: haec tamen Metelli uxor,quam Quadrātariam eſſe appellatum,Plutarchus tradit,infamia praeſtabat.& hanc ſignificat Cicero libro ad Atticum II.cum appellat Βοῶπιδα : & in oratione de haruſpicū reſponſis,cum ait: Ne id quidem ſentis,conniuentes illos oculos abaui tui magis optandos fuiſſe,quam hos flagrantes ſororis ? in ea uero pro Coelio, non modo exagitat eam,quia uirorum concubitum,inſtigante libidine,nimium petulanter appeteret,uerum etiam ſatis aperta ſuſpicione carpit , quaſi uenenū Metello coniugi dediſſet. PLEBEM *fame necaret* . } quaſi Pompeius, qui rei frumentariae praeeſſet , frumentum comprimeret. ALEXANDRIAM } reſtituendi Ptolemaei cauſſa. DE *Roſtris* } non, quod accuſatores in foro de Roſtris loquerentur;ſed,quia Clodius,Milonis accuſator,aedilis erat; & iure magiſtratus ad populum de Roſtris uerba facere poterat. SENATVS *uocatus in curiam* . } IIX. idus,hoc eſt,eo ipſo,quo pro Milone Pompeius dixit, die . Licebat igitur faſtis diebus haberi ſenatum , iudicijs uidelicet confectis ; niſi quid maioris rei praeripi tempus cogeret. CVRIAM . } cum nihil additnr,Hoſtiliam intelligi notum eſt. BIBVLO } M.Calpurnio Bibulo;qui cum C.Caeſaris eſſe inimiciſſimus,generum eius Pompeium , & in ferendis legibus , hoc eſt in euertenda rep. conſentientem , amare non poterat. CVRIONE } C.Scribonio Curione,uiro conſulari,oratore non poſtremo;cum tamen neque memoria,

neque ulla omnino doctrina ualeret. pater eius Curionis fuit, qui ciuili bello Caeſaris partes ſecutus, in Africa eſt interfectus. FAVONIO] M. Fauonio Catonis aemulo in propugnatione reip. & loquendi libertate. occiſus eſt inter captiuos a triumuiris, poſt Brutum & Caſſiũ Philippenſi pugna uictos. SERVILIO *filio*] qui conſul poſtea fuit cum C. Caeſare, & addidit, Filio, quia uiuebat adhuc pater eius, P. Seruilius Iſauricus. BONORVM] apparet, ab eo bonos uocari Bibulum, Curionem, Fauonium, Seruilium, quia libertatis cauſſam contra extraordinarias Caeſaris, Pompeijq. opes tuerentur. QVIRINALIA] quae erãt XII. Kal. Martij. DIEM] accuſationis. ſed quaero, qui potuerit Quirinalibus, hoc eſt, die feſto, iudicium exerceri. hoc ſane mihi praeter conſuetudinem uidetur. niſi ſi poteſtas in eo ſingularis fuit aedilium curulium, atque omnino ceterorum magiſtratuum. AD *Apollinis*] non modo qui Graeci ſciunt, ſed qui Latinas litteras uix primoribus, quod aiunt, labris attigerunt, in hoc loquendi genere ſubaudiri aedem intelligunt. & ſenatum modo in templa, modo in ſacras aedes uocari ſolitum, ex Varrone conſtat; qui diſtinguit a templis aedes ſacras. VT *Pompeius adeſſet*.] puto, quia prope templum Apollinis Pompeius habitaret: qui longius a ſuis aedibus diſcedere, metu Clodij, non audebat. ideo, paucis ante uerſibus legitur, eum, ſenatu in Hoſtiliam curiã uocato, domeſticis ſe parietibus tenuiſſe. CATO] tribunus pl. quod iam diximus; qui antea Pompeium dictatorem appellauerat, nunc, mutata uoluntate, uehementer eundem accuſat. ME *inuito*] nam cur laudari ſe ab eo uellet, quem contra ſuae ſalutis auctores, Milonem, & Lentulum, rogationes uideret promulgaſſe? PERFIDIAM] cum Pompeius contra fidem ſuam Ciceronẽ deſtituit, pelliq. in exſulium a P. Clodio paſſus eſt. MALEVOLORVM] eorum, quibus immoderata Pompeij potentia grauis erat. ex his quattuor iam nominauit. hac de re fam. lib. I. DESCRIPSIT] non nominatim appellauit, ſed quaſi quibuſdam coloribus ita depinxit, ut, eũ notari, homines intelligerent. AFRICANVS] minor: cuius uita non exſtat; cum tamen eam Plutarchus litteris mandauerit, ut ipſe teſtatur in Gracchis. C. CARBO] de gente Papiria, tribunus pl. quo Africanus interfectus eſt anno. is, accuſante L. Licinio Craſſo, ſingularis eloquentiae uiro, cantharidas ſumpſiſſe dicitur. fam. lib. IX. & in Bruto. Plutarchus tamen in Gracchis ſuſpicionem ait fuiſſe de M. Fuluio, & C. Graccho, neque Carbonem nominat. in epitome Liuiana, libro LIX. eius facinoris culpa in Semproniam confertur, Africani uxorem, Gracchorum ſororem, quibus cum ſimultates Africanus exercuerat. Cic. in Laelio, epitome Liuiana, Velleius l. 2. Plutarchus in apopht. Appianus lib. I. de bel. ci. SVPPEDITARI] a Craſſo, Romanorum omnium ditiſſimo, Pompeij potentiae ſemper infenſo. CONCIONARIO *illo populo*] ea maxime populi parte, quae ad conciones tribunorum pl. facile ſoleret accurrere. quam populi fecem appellat infra. ALIENATO] nam ante popularis maxime fuerat Pompeius, cũ alijs de cauſſis, tum ob eam, quod populo tribuniciã poteſtatem, ereptam a L. Sulla dictatore, conſul reſtituerat. Alienato autem, quia Pompeius Milonẽ, inimicum P. Clodij, accuſatum ab eo, defenderat. infra. NOBILITATE] de principibus loquitur ciuitatis, Craſſo, Bibulo, Curione, & alijs. epiſt. 2. diximus enim iam, nobiles eſſe dictos non patricios tantum, ſed quicunque honoribus ac dignitate pollerent. NON *aequo ſenatu*] non optime in ipſum animato. argumentum eius rei minime dubium habebat, quod C. Catonis orationem magno ſilentio audiri, hoc eſt comprobari, uiderat. IVVENTVTE] quae nec antea Pompeium amauerat. ad Atticum lib. II. QVIRINALIA] quo die Milonem Clodius erat accuſaturus. MAGNA *manus*] clientum, Pompeij, Ciceronis, Lentuli, Milonis. VT *etiam*] ut non modo Clodius aliquid in nos per uim agere non poſſit, ſed nec Cato rogationes eas perferre, quas de Milone & Lentulo promulgauit. DE *Milone*] quid Cato de Milone promulgaſſet, compertum non habeo: niſi ſi hoc, ut, quando gladiatoribus, & beſtiarijs contra leges eſſet uſus, poenas daret. hoc mihi uideor poſſe cõijcere ex illis uerbis, quae ſunt infra, ep. 5. Ille uindex gladiatorum & beſtiariorum. LENTVLO] ut ei abrogaretur imperium. RESISTAMVS.] ſi per uim eas perferre conetur, auſpicijs, aut interceſſionibus, aut denique legibus neglectis. SEXTIVS] Publius, qui anno proximo tribunus pl. cum ſeptem collegis de Cicerone reſtituendo rogationem pertulerat. INDICE] nõ in hac cauſſa indice, cum eſſet accuſator, ſed Indice; quod ante quaſi cognomen illud, ex aliquo fortaſſe indicio, accepiſſet. PVPINIA] ex tribu Pupinia. ſic. n. loquebantur; quod Pedianus notauit. Pupiniã inter tribus ruſticas fuiſſe; & ab agro Pupinio nuncupatam, ex Feſto, alijsq. cognoſcitur. uerum de tribubus diximus alio loco ſatis multa. DE *ambitu*] quod tribunatum plebis, corruptis pecunia tribubus, cepiſſet. aut intelligendum de quaeſtura, quam geſſit Cicerone & Antonio cos. quod ex oratione pro ipſo cognoſcitur. POSTVLATVS] apud praetorem. iudicium. n. de ambitu praetor exercebat: itaque ſubiũgit proxime. Dixi pro Beſtia de ambitu apud praetorem Cn. Domitium. Poſtulare aũt ſimpliciter accipit Vlpianus pro, in iure agere contra aliquem. ego duobus modis expono; ut poſtulet is, qui nomen alicuius deferr apud magiſtratum, & poſtulet idem, cũ poſt nominis delationem, in iure agit, hoc eſt contra reũ uerba facit. Vtrũque probabimus, recitatis e Cicerone exemplis. Ac primum quidem uel hic ipſe locus, de Sextio poſtulato, indicat, accuſationi poſtulationẽ antecedere. nam infra ſequitur: De ijs, quae in Sextium apparabantur crimina non dum igitur acta cauſſa erat, cũ dicat, apparabantur. Accedit illud, quod eſt in epiſtola primi libri III. ad hunc ipſum. Gabinium tres adhuc factiones poſtulant; Lentulus, qui iam de maieſtate poſtulauit; Ti Nero, C. Memmius. ad urbem acceſſit ad XII. Kal. Oct. nihil turpius nec deſertius. ſed de iudicijs nihil audeo confidere. & in eodem libro, admodum aperte: De ambitu poſtulati ſunt omnes qui conſulatum petunt, a Memmio Domitius, a Q. Curtio Memmius, a Q. Pompeio Meſſalla, a Triario Scaurus. magna res in motu eſt: propterea quod aut hominum, aut legum interitus oſtenditur. opera datur, ut iudicia fiant. & in Vatinium: Poſtea quam es poſtulatus, ex legatione redijſti, ne quis te iudicia defugere arbitraretur. & in epiſtola Coelij: Pilus de repetundis eum poſtulauit:

poſtulauit: magna illico fama ſurrexit; & de damnatione feruenter loqui eſt coeptum. Poſtulatio igitur, quod ex his locis facile liceat intelligere, accuſatoris actionem anteit. quod ſi ita eſt: aut poſtulatio, nominis eſt delatio; aut, quid praeterea eſſe poſſit, ego quidem non uideo. Rurſus, poſtulare, non eſſe idẽ, quod nomen deferre; locum habeo, qui clariſſime demonſtret. ſcribit. n. haec Coelius in epiſtola ad Ciceronẽ: Non dubito, quin perlatum ad te ſit, Appium a Dolabella reum factum. & paullo poſt: Illud mihi occurrit, quod inter poſtulationem & nominis delationem uxor a Dolabella diſceſſit. Quid igitur? an ſibi ueteres non conſtabant, & modo hoc, modo illud? ego hanc inconſtantiam non appello, ſed libertatẽ, qua in uſu anguſtius uſurparent; latius, ut cum, poſtulare, dicebant pro, accuſare, ſicuti nunc de Sextio poſtulato dixit Cicero; anguſtius, ut cum propriam uerbi ſignificationem intelligi uolebant; quale illud, ex epiſtola Coelij, quod recitauimus, Inter poſtulationẽ & nominis delationem. Sic, Accuſare, modo ualet nomen deferre, modo cauſſam ipſam iudicio contra reum agere. exemplis abundamus. A QVODAM *M. Tullio* ʒ cui cognomen fuit Albinouano; quod interrogatio in Vatinium docet. DE *ui* ʒ apud M Aemilium Scaurum praetorem, ut ipſa Ciceronis oratio declarat. uim autem re uera non attulerat, ſed paſſus erat Sextius. quod in oratione pro eo multis uerbis probauit Cicero: iudicesq. ita eſſe crediderunt. abſolutus n. eſt Sextius omnibus ſententijs; ut infra in epiſtola proxima. VT *debuimus* ʒ ob eius in nos merita: quia tribunus pl. noſtram cauſſam ſtudioſiſſime iuuerat. IVRE *ſuccenſere* ʒ ob eius peruerſam, moroſamq. naturam. ſic. n. de eo ſcribit in epiſtola ſequenti. ITAQVE *faciemus* ʒ noſtram operam, ut polliciti ſumus, ita praeſtabimus. EDIDIT *ad allegatos* ʒ praeter eos, quos aiebat eſſe conſcios, & participes eiuſdem criminis, nominauit Cn. Lentulum, & C. Cornelium. eodem ſenſu dixit in oratione pro Cluentio, Crimen Oppianici indicio Aiulij probabatur; in quo inter allegatos Oppianici nomen primum eſſe conſtabat. EODEM *die* ʒ ergo, ut iam diximus, & iudicia, & ſenatus eodem die. SODALITATES ʒ ſodalitates in urbe fiebant multarum rerum cauſſa. hic de ſodalitatibus intellige ambitus cauſſa factis, quae Coitio dicebatur. DECVRIATIQ. ʒ & uerbum, Decuriare, & Decuria ſaepe non pro decem tantũ hominibus, ſed pro aliquo numero in unum coacto, & tamquam in decuriam deſcripto, eiuſdem rei tractandae cauſſa. ſic Phil. V. Non improbos decuriabat? nõ ſolicitabat agrarios? Et in oratione pro Plancio ſaepe utitur hoc uerbo, cum loquatur de ambitu; item in Verrem, & alijs in locis. DISCEDERENT ʒ de campo Martio; cũ ad creandos magiſtratus, qui eo anno creati ob factiones nondum erant, populus conueniſſet. DE *ui* ʒ publica: nam priuatam leuior poena ſequebatur. de publica uero condemnati, praeſertim homine necato, ciuitatem amittebant. diximus copioſe in libro de legibus. BESTIA ʒ L. Calpurnio Beſtia, qui cõſulatum Ciceronis reprehendere ſolitus eſt. a quibus. n. iniuriam tulerat, eos ſaepe Cicero defendit, ut P. Vatinium, A. Gabinium: eiusq. rei cauſſam exponit his uerbis in epiſtola ad Mariũ: Cogor non numquã homines non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti ſunt, defendere. DE *ambitu* ʒ puto Beſtiam de ambitu ob emptam praeturam eſſe accuſatum, & condemnatum. nã, niſi iudicio notatus eſſet, numquã de familiaritate Beſtiae, de opera ei nauata in petitione praeturae, accuſator obieciſſet M. Coelio. qua de re Cicero ſic in oratione: Ac prima pars fuit illa: fuiſſe Beſtiae Coeliũ familiarẽ, cenaſſe apud eum, uentitaſſe domum, ſtuduiſſe praeturae. CN. *Domitium* ʒ Caluinum, qui poſt biennium conſul fuit cum M. Valerio Meſſalla: tribunatum pl. geſſerat, cõſulibus Caeſare & Bibulo; ut in oratione pro Sextio: praeturã gerit hoc anno, id eſt conſulibus Lentulo & Philippo; quod itẽ eadem pro Sextio, & interrogatio in Vatiniũ demonſtrant. IN *foro medio,* ʒ non. n. ſemper in foro, ſed pro arbitratu, modo in hac, modo in illa urbis parte praetores tribunal habebant: omnes tamen & eodem ſimul in loco, &, ubi magiſtratus initio, ibi per totũ annum. In libro de iudicijs. MAXIMO *conuentu* ʒ Taciti uerba ſunt haec in dialogo de oratoribus: Satis conſtat, C. Cornelium, M. Scaurum, T. Milonem, L. Beſtiã, P. Vatinium, concurſu totius ciuitatis & accuſatos, & defenſos. ACCEPTIS, ʒ a Clodianis, cũ eſſet tribunus pl. Legatur oratio pro ipſo. Προωκονομησάμην ʒ tamquam bonus cauſſae Sextianae gubernator praemuniui quiddam oportune, cum pro Beſtia dicerem, quod in Sextij iudicio prodeſſe poſſet. EVM ʒ Sextium potius, quã Beſtiam. VERIS ʒ uere. n. & in quaeſtura & in tribunatu plebis rationibus reipublicae fuerat utiliſſimus. EIVS *nuptiis* ʒ cũ Piliam duxit uxorem: ex qua ſuſcepit Atticam, quae deinde Agrippae nupſit. hinc error patet eorũ, qui legendum putant in Attici uita, Statuas aliquot ipſi & Pilae poſuerunt: cum (omitto alia ornamenta) ſtatuas illas adoleſcenti Attico poſuerint Athenienſes, Piliam autem uxorem duxerit iam quinquagenarius. LVCVM *Piſonis* ʒ qua in regione urbis, antiqua monumenta non indicant. KALENDIS *Quinct.* ʒ is dies terminus erat locatarum aedium. Suet. in Tiberio, & Martialis lib. & 12. epigr.

„ O Iuliarum dedecus Kalendarum.

CARINIS ʒ in quibus erat auita Ciceronis domus. eam fortaſſe Quinctus in diuiſione bonorum a fratre acceperat. P. Victor in regione quarta. MVNDI ʒ amatores elegantiae. CAMIAE ʒ cuius gentis hoc fuerit cognomen, non dum reperi. uidendum eſt, an Lamiae, legi poſſit; qui ex gente Aelia fuerunt. OLBIENSEM ʒ Olbia datam. ep. 5. HIEMS ʒ qua parte anni non ita morbis tentamur. SARDINIAM ʒ prouinciam graui caelo; eoq. te diligentius cura.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 4.

SEXTIVS *noſter abſolutus eſt ad* II. *id. Mart. &, quod uehemẽter interfuit reip. nullã uideri in eiuſmodi cauſſa diſsenſionẽ eſse, omnibus ſentẽtijs abſolutus eſt. illud, quod tibi ſaepe curae eſſe intellexerã, ne cui*

iniquo relinqueremus uituperandi locum, qui nos ingratos eſſe diceret, niſi illius peruerſitatem quibuſdam in rebus quam humaniſſime ferremus, ſcito hoc nos in eo iudicio conſecutos eſſe, ut omnium gratiſſimi iudicaremur. nam in defendendo moroſo homine cumulatiſſime ſatisfecimus, & id quod ille maxime cupiebat, Vatinium, a quo palam oppugnabatur, arbitratu noſtro concidimus, dijs hominibusque plaudentibus. quin etiam Paullus noſter, cum teſtis productus eſſet in Sextium, confirmauit, ſe nomen Vatinij delaturum, ſi Macer Licinius cunctaretur: & Macer a Sextij ſubſellijs ſurrexit, ac ſe illi non defuturum affirmauit. quid quaeris? homo petulans, & audax, Vatinius ualde perturbatus, debilitatusq. diſceſſit. Quinctus tuus, puer optimus, eruditur egregie. hoc nunc magis animaduerto, quod Tyrannio docet apud me. Domus utriuſque noſtrum aedificatur ſtrenue. redemptori tuo dimidium pecuniae curaui. ſpero nos ante hiemem contubernales fore. De noſtra Tullia, tui mehercule amantiſſima, ſpero cum Craſſipede nos confeciſſe. dies erant duo, qui poſt Latinas habentur religioſi. ceteroqui confectum erat. Latiar erat exiturus. ✻

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

ABSOLVTVS } iudicio de ui, accuſante M. Tullio Albinouano. exſtat Ciceronis oratio. nam iudicium de ambitu factum eſſe non exiſtimo, forte quia Nerius accuſandi conſilium abiecerit. OPPVGNABATVR, } dixit enim teſtimonium Vatinius in Sextium. ARBITRATV *noſtro* } cum id mihi per omnes, quatenus ego uellem, licet. itaque infert, Dijs, hominibusq. plaudentibus. peſſime enim Vatinium omnes paene homines oderant. ex quo Catullus, Odiſſem te odio Vatiniano. Macrobius libro II. Satur. Lapidatus a populo Vatinius, cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat, ut aediles edicerent, ne quis in arenam niſi pomum miſiſſe uellet. forte ijs diebus Caſellius iuriſconſultus conſultus a quodam, num nux pinea pomum eſſet, ſi in Vatinium miſſurus es, inquit, pomum eſt. PRODVCTVS } cogebantur legibus, atque etiam nunc coguntur homines, uel in amiciſſimos, poſtulante accuſatore, teſtimonium dicere. produci autem teſtes dicebantur, ſiue uoluntarij, de quo uellent homine, ſiue coacti legibus, in quem nollent, teſtimonium dicerent. de uoluntarijs exemplum illud habemus (ut omittam alia) in Vatinium: Cum in eundem nuper ab eadem illa furia productus ad populum cupidiſiſſime falſum teſtimonium dixeris? de coactis legibus, hoc, de Paullo in Sextium producto. NOMEN *Vatinij delaturum.* } non enim accuſandi Vatinij materia deerat. ita multa praeter leges commiſerat. quod in ipſum Ciceronis interrogatio ſignificat. MACER *Licinius* } unus de Sextij patronis, & forte Licinius ille Caluus, eloquẽtiae laude inſignis, filius C. Macri, qui reus Cicerone praetore de repetundis factus, cum ſe damnatum iri uideret, uoluntaria morte iacturam rei familiaris effugit. qui enim in reatu, ut iuriſconſulti uerbum uſurpemus, obierat, eius bona ſubijci haſtae leges uetabant. Plutarchus, Valerius. CVNCTARETVR } niſi ſtatim Licinius Vatinium accuſaret. SVBSELLIIS } erant ſubſellia iudicum, reorum, accuſatorum. ILLI } Vatinio potius, quam Paullo: hoc eſt, ſe eſſe Vatinio diem dicturum affirmauit. quod uidetur feciſſe. Nam Tacitus in dialogo de oratoribus maxime probat accuſationes Calui, quae in Vatinium conſcribuntur, ac praecipue ſecundam orationem. DEBILITATVSQVE } animo fracto, ac demiſſo. refertur enim ad, Audax: Perturbatus uero ad, Petulans. TYRANNIO } ſatis uſitatum grammaticis nomen. nam & is, qui Ariſtotelis Theophraſtique uolumnia, dictatore Sylla Athenis reperta, digeſſit, Tyrannio dictus eſt. APVD *me* } domi meae, non, ut ante, domi tuae. VTRIVSQVE *noſtrum* } de una domo ſermo uidetur eſſe; cum ſequatur, Spero nos ante hiemem conturbernales fore. & rurſus duas domos illud oſtendit, Redemptori tuo dimidium pecuniae curaui: & illud, quod utriuſque domos Clodius euerterat, atque inflammarat, ut eſt ad Atticum [illegible] item illud, quod hic infra ſubijcitur: In aream tuam ueni: &, Domus erit egregia: &, Itemq. noſtra celeriter aedificabatur. quare ſtatuamus fuiſſe domos omnino duas, quae inuicem contingerent: ut, cum in ſuis uterque aedibus habitaret, conturbernales tamen eſſent, quia domus utriuſque nullo interiecto ſpatio diſiungerentur. REDEMPTORI *tuo* } Longilio. CRASSIPEDE: } Furio. nupſit Tullia tribus, contra Pediani Plutarchiq. ſententiam, primum L. Calpurnio Piſoni Frugi, deinde Furio Craſſipedi, poſtremo P. Cornelio Dolabellae, Piſo Cicerone perijt exſulante: Craſſipes Tulliae nuncium remiſerit, an e uita exceſſerit, incertum eſt: Dolabella diuortium fecit. hoc, ipſo ſuis in libris narrante Cicerone, cognoſcuntur. LATINAS } ſi Varronem & Macrobium ſequamur, antiquitatis utrumque peritiſſimum, conceptiuae feriae erant Latinae, non ſtatiuae; concipiebanturq. in dies uel certos, uel incertos. Liuius tamen ſtatiuas indicat fuiſſe, cum ait libro XXV. Romae conſules, praetoresq. uſque ante diem V. Kal. Mai. Latinae tenuerunt. eo die perpetrato ſacro in monte, in ſuas quiſque prouincias proficiſcuntur. non enim ſimile ueri eſt, conſules, cum uictor Hannibal uaſtaret Italiam, conſulto in V. kal. Mai. qui dies a primo initi magiſtratus die, hoc eſt ab idibus Martij, XLIII. dierum ſpatio diſtat, Latinas diſtuliſſe; ut ipſi ſibi diutinae in urbe manſionis neceſſitatem imponerent: cum ire in prouincias neque conſulibus, neque praetoribus liceret, niſi Latinarum ſacro perpetrato. aut igitur eas e ſtatiuis in ordinem conceptiuarum poſtea tranſiſſe credendum eſt: aut latentem cauſſam alij perſcrutentur. placet enim indicare, in quo, cum ipſe mihi non ſatisfaciam, eorum, qui magis ingenio doctrinaq. præſtant, elaborare poſſit induſtria. RELIGIOSI } quibus aut priuatim, aut publice quidquam fieri, maioris

momenti

momenti quod eſſet,religio uetabat. CONFECTVM } eo perducta res erat,nihil ut iam eſſet reliquum, niſi ut mulier uiro deſponderetur.quod poſtea factum eſt nonis Apr.ut ex epiſtola,quae ſequitur proxima,intelligitur. LATIAR } mendoſa uox:& in mendo conſentiunt ueterer libri.multa mihi,de correctione cogitanti,ueniunt in mentem,nec tamen quidquam,quod magnopere probem.Lucceius erat exiturus,legi poſſit,ſi ſententia tantum ſpectetur:ſed affinitas abeſt illa litterarum , quam ego in locis emendandis maxime quaero. Lucceium quidem exiturum fuiſſe, & in Sardiniam iturum,in ea, quae proxima ſequitur,epiſtola his uerbis ſcriptum eſt:Lucceium conuenire nõ potueram, quod abfuerat: uidere autem uolebam,quod eram poſtridie Roma exiturus,& quod ille in Sardiniã iter habebat. Poſſet etiã reponi, Latiare,& coniungi cum antecedentibus uerbis:ut ſit:Ceteroqui confectũ erat Latiare. deinde:Erã exiturus.ut hoc dicat:De Tullia & Craſſipede alioqui confectũ erat,confectũ autẽ ipſo Latinarum die.nam Latiare,latinarũ ſollemne ſignificat:quod ex Macrobio conſtat.hanc ego amarem correctionem:uidetur enim,ut ita dicam,uerecunda;quia fit unius tantum litterae adiectione, & eius litterae,quae prima ſequentis dictionis eſt.ex quo minor quodam modo licentia uidetur:cum,litteram aut elidere,aut addere in ultima dictione,quae ſit eadem cum prima dictionis inſequentis,unum ſit de priuilegijs illis,quae ueterum ſcripta corrigentibus iure conceduntur.ergo,ut illa prior emendatio placet in ſententia,diſplicet in litteris:ita haec contra,cum in litteris maxime,in ſententia tamen haud ualde probatur.nam illud,Ceteroqui,uniuerſum quiddam,quod non uno tempore de nuptiis actum ſit, ſignificat.Latiare,autem ſi addatur,quo dies unus intelligitur;nimis in anguſtum uniuerſum illud contrahetur.uerum ego fortaſſe calumnior,prae nimio ſtudio ueritatis;& imitor Caluum illum, qui cum optimam in dicendo rationem quaereret,nimium inquirens in ſeſe,metuenſque,ne uitioſum ſanguinẽ colligeret,uerum etiam deperdebat.quare ſatis habeamus,quae noſtra ſententia ſit,oſtendiſſe. uera ſit, an ſecus,uolo diiudicandi poteſtatem ad alios pertinere. ERAT *exiturus.* } Craſſipes , rediturus poſt duos religioſos dies.aut,ſi cui,Erat,referri ad Craſſipedem non placet; eidem fortaſſe , Eram exiturus, placebit;ſi modo,uere hoc a Cicerone de ſe ipſo ſcribi poſſe,intellexerit.intelliget autem ex illis uerbis, quae ſunt infra:Lucceium uidere uolebam,quod eram poſtridie Roma exiturus.

Marcus S. D. Quincto fratri. 5.

DEDERAM ad te litteras antea,quibus erat ſcriptum , Tulliam noſtram Craſſipedi pridie non. Apr.eſſe deſponſatam;ceteraq.de re publica,& priuata perſcripſeram.poſtea ſunt haec acta: Nonis Apr. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem frumentariã ad HS MCCCC. ſed eodem die uehementer actum de agro Campano , clamore ſenatus prope concionali. acriorem cauſſam inopia pecuniae faciebat , & annonae caritas.Non praetermittam ne illud quidem. M. Furnium Flaccum,equitem Romanum , hominem nequam,Capitolini,& Mercuriales de collegio eiecerũt, praeſentem , ad pedes uniuſcuiuſque iacentem . Ad IIX.id.Aprilis ſponſalia Craſſipedi praebui. huic conuiuio puer optimus Quinctus tuus,meusq. quod perleuiter commotus fuerat , defuit. Ad VI.id.Apr. ueni ad Quinctum,eumq.uidi plane integrum: multumque is mecum ſermonem habuit,& perhumanum de diſcordijs mulierum noſtrarum.quid quaeris?nihil feſtiuius. Pomponia autem etiam de te queſta eſt. ſed haec corã agemus. A puero ut diſceſſi,in aream tuam ueni.res agebatur multis ſtructoribus. Longilium redemptorẽ cohortatus ſum.fidem mihi faciebat,ſe uelle nobis placere.domus erit egregia . magis enim cerni iam poterat,quam quantum ex forma iudicabamus. itemq.noſtra celeriter aedificabatur.eo die cenaui apud Craſſipedem . cenatus, in hortos ad Pompeium lectica latus ſum . Lucceium conuenire non potueram, quod abfuerat.uidere autem uolebam,quod eram poſtridie Roma exiturus, & quod ille in Sardiniam iter habebat.hominem conueni;& ab eo petiui,ut quamprimum te nobis redderet . Statim , dixit.erat autem iturus,ut aiebat, ad III.id. Apr.ut aut Labrone , aut Piſis conſcenderet . tu,mi frater,ſimul ac ille uenerit, primam nauigationem,dummodo idonea tempeſtas ſit , ne omiſeris. ἀμφιλαφίαν autem illam,quam tu ſoles dicere,bono modo deſidero,ſic prorſus , ut aduenientem excipiam liberter,latentem etiam nunc non excitem . Tribus locis aedifico : reliqua reconcinno : uiuo paullo liberalius, quam ſolebam. opus erat,ſi te haberem, paulliſper fabris locum dare. ſed & haec,ut ſpero, breui inter nos communicabimus.Res autem Romarae ſic ſe habent. Conſul eſt egregius Lentulus , non impediente collega, ſic inquam bonus,ut meliorem non uiderim.dies comitiales exemit omnes.nam etiam Latinae inſtaurantur: nec tamen deerant ſupplicationes. ſic legibus pernicioſiſſimis obſiſtitur,maxime Catonis . cui tamen egregie impoſuit Milo noſter.nam ille uindex gladiatorum, & beſtiariorum emerat de Coſconio , & Pomponio beſtiarios ; nec ſine his armatis umquam in publico fuerat:hos alere non poterat,itaque uix tenebat. ſenſit Milo:dedit cuidam non familiari negotium , qui ſine ſuſpicione emeret eam familiam a Catone . quae ſimul atque abducta eſt,Racilius , qui unus eſt hoc tempore tribunus pl.rem pateſecit,eosq.homines ſibi emptos eſſe dixit , (ſic enim placuerat .) & tabulam proſcripſit,ſe familiam Catonianam uenditurum . in eam tabulam magni riſus conſequebantur. hunc igitur Catonem Lentulus a legibus remouit,& eos, qui de Caeſare monſtra promulgarunt , quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit,ſanequam refrixit.neque enim res probatur ; & Pompeius noſter in amicitia P. Lentuli uituperatur. & hercule non eſt idẽ. nam apud illam perditiſſimam, atque infimam faecem populi propter Milonem ſuboffendit:& boni multa ab eo deſiderant,multa reprehendunt. Marcellinus autẽ hoc uno mihi quidem non ſatisfacit , quod eum nimis aſpere tractat . quamquam id ſenatu non inuito facit. quo ego me libentius a curia , & ab omni parte reip. ſubtraho.

ſubtraho.In iudicijs ij ſumus,qui fuimus, domus celebratur,iia,ut cum maxime. unum accidit imprudentia Milonis incommode,de Sex. Coelio : quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accuſatoribus mihi placuit accuſari. ei tres ſententiae taeterrimae in conſilio defuerunt.itaque hominem populus reuocat:& retrahatur,neceſse eſt.non enim ferunt homines; & quia,cū apud ſuos diceret,paene damnatus eſt, uident damnatum.ea ipſa in re Pompeij offenſio nobis obſtitit.ſenatorum enim urna copioſe abſoluit, equitum adaequauit, tribuni aerarij condemnarunt. & hoc incommodum conſolantur quotidianae damnationes inimicorum; in quibus me perlubente Seruius alliſus eſt ceteri conciduntur. Cato concionatus eſt, comitia haberi non ſiturum, ſi ſibi cum populo dies agendi eſſent exempti. & Appius a Caeſare non dum redierat. Tuas mirifice litteras exſpecto. atque adhuc clauſum mare ſcio fuiſſe: ſed quoſdam ueniſſe tamen Olbia dicebant, qui te unice laudarent, plurimiq. in prouincia fieri dicerent. ijdem aiebant, nunciare,te prima nauigatione tranſmiſsurum. id cupio : & quamquam te ipſum ſcilicet maxime, tamen etiam litteras tuas exſpecto. Mi frater, uale.

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

DEDERAM *ad te litteras*] hoc,uſque ad illa uerba,Ad pedes uniuſcuiuſque iacētem,librarii, genus hominum indiligens,atque imperitum,longe a ſua ſede tranſtulerant,& ad alterius epiſtolae partem,ipſam quoque quaſi membrum a ſuo corpore auulſam,agglutinauerant. mihi hanc perturbationem oſtendit ratio temporis,& earum rerum ordo, de quibus ad fratrem in his epiſtolis Cicero ſcribit.Beſſarionis liber diſſentit ille quidem ab impreſſis,mendo tamen minime uacat.nam hoc totum, a uerbo,Dederam ad,Iacentem,principium eſt in eo epiſtolae,ſequunturq.continenter illa uerba, In eo multo ſumus ſuperiores ipſius copiis;quae ſunt in epiſtola,cuiuis initiū eſt, Scripſi ad te antea ſuperiora.quae quam ſint praepoſtere coniuncta,cuius,paullo attentius ea conſideranti, dilucide patebit. cum igitur neque uulgatum in libris impreſſis ordinem ullo modo probarem;neque mihi, uerus alioqui ac certus ubique fere, Beſſarionis liber hac quidem in parte ſatisfaceret: dedi me ad conſiderandum ſubtiliter argumentum,ut eo quaſi filo ad ueritatem peruenirem.Primum agit Cicero de Tullia pridie nō. Apr.Craſſipedi deſponſa.deinde ſubiungit,uelle ſe,quae poſt eum diem acta ſint,perſcribere. quis igitur pridie non Aprilis conſequitur dies?nonae.ab his igitur quaſi narrandi capit initium,cum ait: Nonis Apr.ſenatuſconſulto Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam.Nonis autem quis proximus adiunctus eſt dies?IIX.idus.erant igitur mihi huius libri epiſtolae peruoluendae,donec acta IIX.iduum Apr,inuenirem.inueni.eſt enim illud: Ad IIX.id.Apr.ſponſalia Craſſipedi praebui.& quae deinde connexa his pone ſequuntur.quod autem infra impreſſum eſt in noſtro libro,Ad VI.id.Apr.non,ut in aliis libris,atque adeo in manuſcriptis,Ad III.id.Apr.id feci coniectura ductus, contra ueterum librorum conſenſum.tres porro,cur in hanc opinionem uenerim,habeo cauſſas,unam,quod Cicero id agit, ut cōtinuatos aliquot menſis Aprilis dies perſequatur: itaque a die pridie non.Apr.ad nonas trāſijt, a nonis ad IIX.id.ab IIX.id.autem ad III.id.omiſſo quattuor dierum ſpatio, numquam opinor tranſieciſſet. quid enim?nihil ne daret illi ad ſcribendum de quattuor diebus ullus? totum ne quatriduum Cicero dormiuit,ut nihil omnino ipſe ageret,nihil,actum ab aliis,poſſet cognoſcere?prorſus credibile non eſt. Altera,cur VI.pro III.repoſuerim,cauſſa illa fuit,quod Ciceronem,qui ſummum quendam in Quinctum fratrem his omnibus epiſtolis amorem declarat, Quinctum filium,& unicum filium,ita neglexiſſe uix crediderim,ut,eius inualetudine audita,non eum,niſi quattuor dierum interpoſita mora, uiſitauerit.Poſtremo,qui fieri poterat,ut mendoſa dies non eſſet,cum infra dicat Cicero de Lucceio.Erat autem iturus ad III. id. Apr. ex quo patet, ante III.id.Apr.epiſtolam certe ſcriptam eſſe.quocirca, quin VI.id.aut VII.id.(ut ſtatim poſt ſponſaliorum diem,nulla facta mora,ierit ad Quinctum)rectius multo ſit,quam III.id.mihi quidem non uidetur eſſe dubitandum.erunt igitur haec quattuor dierū acta: Pridie nonas deſponſa Tullia;nonis decreta a ſenatu Pompeio pecunia, & actum de agro Campano, Flaccus de collegio eiectus;VII.aut VI.id.iuit ad Quinctum filium,in aream uenit,ad Pompeium delatus,Lucceium conuenit. DESPONSAM] hae litterae,de Tullia Craſſipedi deſponſa,non exſtant. non enim de proxima ſuperiore epiſtola licet intelligere: in qua ſcripſit,Spero nos cum Craſſipede confeciſſe.quibus uerbis non,deſponſam eſſe Tulliam,ſignificat,ſed ſperare ſe futurum ut deſpondeatur.Addo illud.litterae de Tullia deſponſa datae ſunt pridie non. Apr. hoc eſt in ipſo,quo deſponſa eſt,die.nam in hac epiſt.quae poſt pridie non.acta ſint,perſequitur. at proximas ſuperiores quis credat pridie non. Apr.datas,cum de Sextio III.id.Martii abſoluto ſignificet?eo ne uſque tantam rem, tam exſpectatam Quincto,diſtuliſſet?poſtremo,cum hic dicat Cicero,ſe ſcripſiſſe in iis litteris de re publica, & priuata; hoc in ſuperiores litteras nos conuenire,ſatis patet.uerbum enim de republica nullum prorſus habent. REM *frumentariam*] cui ſenatus populuſq.Pompeium,annonae ſubleuandae cauſſa, praefecerat. ad Atticum lib.IV. HS MCCCC.] his notis non,mille quadringenta,quod fortaſſe aliquis exiſtimet,ſed, millies quadringenties,intelligitur.millies autem quadringenties ualet, quadragies biſcentena millia aureorum ſcutatorum pecuniae noſtratis:ut ueterem nummariam rationem ex Plinij potius, & Celſi,

quam

quam ex Budaei: ſententia exponamus. neque mirum eſt, in tanta annonae caritate tantam uim pecuniae in emptionem frumenti fuiſſe neceſſariam. nam, cum populus Romanus his temporibus hominum CCCCL millia cenſeretur; quod a Liuio traditum eſſe, epitome demonſtrat; praeterea, cum peregrinorum, cum ſeruorum infinitus prope numerus eſſet; annonae uero ſubueniri, non per unum menſem, ſed uſque ad meſſem, hoc eſt, per tres menſes, neceſſitas cogeret: immenſus erat frumenti numerus, qui tantae multitudini ſatisfaceret, uidendus: quaeq. item ad emendum frumentum ſufficeret, ingens erat pecunia comparanda. quod ita eſſe, ſi quis cogitauerit, multis partibus plures fuiſſe ſeruos, quam ciues; (ut peregrinos omittam) is, opinor, habita grauis admodum annonae ratione, mecum exiſtimabit. De *agro Campano* } cum enim agri Campani partem, plebi diuidendam, emi a priuatis pecunia publica Caeſar, lege lata, uoluiſſet; nec pecunia ſuppeteret: factum eſt s. c. nonis Apr. in ſententiam Ciceronis, ut de agro Campano idibus Maij frequenti ſenatu referretur. fam. lib. I. ep. 9. Inopia *pecuniae* } eius, qua ſenatus agrum Campanum ex lege Caeſaris emeret. Ne *illud quidem* } quod eodem die, hoc eſt non. Apr. factum eſt. ſingulorum enim dierũ acta Cicero perſequitur; &, poſt hanc de Flacco mentionem, pergit ad XII. id. Apr. hoc eſt, ad eum diem, qui poſt nonas primus eſt. Equitem *Romanum* } uide, non eam modo plebem, quae infra equeſtrem ordinem cenſeretur, ſed ipſos quoque equites in collegia diſtributos fuiſſe, uerum & collegia turpia fuere, ut opificum, & honeſta, ut rei diuinae cauſſa, cum equitum etiam, ac ſenatorum ſodalitates fiebant. Opificum uero collegia, multis & s. c. & legibus, ſublata, ut a Pediano traditũ eſt, reſtituit lege lata P. Clodius tribunus pl. qui etiam noua quaedam addidit, ex omni fece urbis ac ſeruitiorum, ut in Piſonem Cicero dixit, conſtituta. Non igitur, in ea collegia eſſe adſcriptum, honori fuit, quae ſenatus atque etiam populus ſaepe damnauerit, & in quibus ſordidi ac ſedentarij opifices, ut fabri, piſtoreſque, uerſari ſolebant. at uero ſodalitates quaſdam ne ingenuo dignas homine non exiſtimẽ fuiſſe, Catonis auctoritas facit, grauiſſimi uiri; quem de ſodalitatibus, quaſi honeſta de re, loquentem induxit Cicero in libro de ſenectute. Sodalitates, inquit, me quaeſtore ſunt conſtitutae. Nec dubito, quin ſacrorum cauſſa. ſubiungit enim: Sacris Idaeis Magnae matris acceptis. Itidem igitur collegium illud, quo Flaccus eſt eiectus, de ſacris rebus, ad Mercurij Iouiſq. Capitolini templa pertinentibus, non artis ſedentariae cauſſa, fuiſſe conſtitutum, facile licet exiſtimare; cum equeſter ordo, quo ex ordine Flaccus erat, moechanicas artes non exerceret. Capitolini *& Mercuriales* } duo genera hominum, ex quibus collegium illud, unde Flaccus eſt eiectus, conſtabat. forte ita dicti, quia prope templum Mercurij, propeq. Capitolium, aut etiam in ipſo Capitolio habitarent. Sponsalia *Craßipedi praebui*. } aliud igitur eſt deſpondere, aliud ſponſalia praebere: cum deſponſa Tullia ſit pridie non. Apr. ſponſaliorum uero dies fuerit IIX. id. Apr. quid autem ſit, ſponſalia, ipſe indicat, cum ait, Huic conuiuio. Commotus } morbo potius, quam iracundia. nam ſequitur: Ad Quinctum ueni, eumq. uidi plane integrum. quod eſt bene ualentis. unde integrũ corpus, integra ualetudo. praeterea, puto, indecorum, minimeq. ſua perſona dignum Cicero exiſtimaſſet, uenire ad Quinctum puerum, ut eum iracundia commotum leniret. Veni } ergo non erat Quinctus apud ipſum. quod ſupra inde patefit: Tyrannio docet apud me. niſi ſi, Docet apud me, non quod apud eum Quinctus habitaret, intelligamus; ſed quod, quas diei horas cognoſcendis litteris daret, per eas horas eum apud ſe Cicero uellet a Tyrrannione erudiri; ut, quo ingenio ac uoluntate Quinctus puer, qua etiam fortaſſe diligentia, qua ue doctrina eſſet Tyrannio, poſſet animaduertere. Mulierum *noſtrarum* } Terentiae, & Pomponiae. raro enim fit, ut inter duas duorum fratrum uxores conueniat. ac ſaepe cariſſimorum fratrum ſuauiſſimae coniunctiones earum diſſenſione dirimuntur. quod ipſemet, magno rei familiaris detrimento, maiore animi dolore, ſum expertus. Festiuius } amabile quiddam eſt in pueris; quod ſi uerbis uelim deſcribere, dicam eſſe id, quod aduerſatur ſeueritati. itaque & in epiſtola ad Torquatum, Res, inquit, moleſta eſt, ab ijs pueris abeſſe, quibus nihil poteſt eſſe feſtiuius. Etiam *de te* } ne Quinctus commoueatur, quia dixerat, De diſcordijs mulierum noſtrarum, placato iam animo eſſe Pomponiam ſignificat, quae apud ipſum de longiore, quam uellet, coniugis abſentia familiariter ac libere queſta ſit. Multis *ſtructoribus* } in aedificando utimur opera architecti, qui formam facit aedificij; redemptoris, qui totum opus impenſa ſtudioq. ſuo faciendum conducit; (ut interdum tamen architectus redemptoris item partes agat) ſtructorum, qui calcem & lateres tractant; fabrorum, qui lapides aut ligna caedunt. Forma } quam Minucius fecerat. ep. 2. Redderet } non ut te ſecum Romam reduceret, ſed ut te ſtatim huc remitteret. Labrone } non dubito, quin de Ligurni, ut nunc appellant, portu intelligat. uocem corrupit, ut alias innumerabiles, uetuſtas. Ἀμφιλαφίαν } cum epiſtola Quincti, cui reſpondet Cicero, non extet: diuinare, quid ſit ἀμφιλαφία hoc loco, noſtrum non eſt. non enim placet eos imitari, qui, ne quid neſcire uideantur diuerſas in opiniones leui coniectura feruntur. Bono *modo* } non, omnino, ſed, quadã ex parte: μετρίως quod Graeci dicunt, ut, Bono, temperamentum quoddam, non, ut alibi, magnitudinem ſignificet. ſic ad Atticum lib. XIII. De die tantum uidebis, & id ipſum bono modo. ſed hoc aliquanto apertius oſtenditur lib. II. Acad. in quo haec ſunt: Hanc tibi, Luculle, ſi es aſcenſus Antiocho, familiari tuo, tam ſunt defendenda, quam moenia: mihi autem bono modo, tantum, quantum uidebitur. Liberalius } quod minus reſtricte ſumptus faceret, quod uiuendi rationem non ea, qua ſolitus erat, frugalitatis regula metiretur. Opus *erat* } opus erat ad relaxationem animi mei, ut paulliſper ab his tumultibus ſecederem, ac fabris locum darem. defeſſus enim iam ſum ex moleſtia, quam illis urgendis capio. id igitur facerem, ſi te haberem: tu enim, abſente me, meam uicem eos exerceres. nunc eo non licet, quia, ſi pedem hinc mouero, nemo

fu-

futurus eſt,qui praeſentia ſua illos in opera contineat. Sed *&* *haec* ʒ dixerat iam,Sed haec coram agemus,cum de diſcordijs mulierum meminiſſet:recte igitur uſus eſt particula, &:ut ſignificet uelle ſe nō illa tantum ſuperiora,ſed & haec praeſenti ſermoni reſeruare.atque haec de cauſſis una fuit, quae me, ut hanc epiſtolae partem,quae incipit a dictione ἀμφιλαφίαν,uſque ad extremum , cum ea parte , in qua mentio fit de diſcordijs mulierum,connecterem. Res *Romanae* ʒ a priuatis rebus ad publicas ſermonem traducit.& cum dixit res Romanae,potius quam publicae,feſtiuũ ſimul & amplum quiddam uidetur adamaſſe:quod,cum haec uox,res Romanae,magnum aliquid praeſeferat,ipſe tamen ea ſignificet, quae infra Romani nominis dignitatem ſint.unde & illud ad Atticum ep.15.l.4. Nunc Romanas accipe res.& ad eundem,quo in loco certum non habeo , ſed ad eundem certe:Iam exclames neceſſe eſt,res Romanas diutius ſtare non poſſe.& hic,infra:Res Romanae ſic ſe habebant. Lentvlvs ʒ Marcellinus;quem hoc anno conſulem fuiſſe cum Marcio Philippo,iam dixi. Collega ʒ cum ſua ſponte bono,tum,ut opinor,conſilio maxime,atque exemplo M.Catonis,generi ſui.Plutarchus. Eximit ʒ ſuſtulit:effecit,ne per eos lege agi poſſet:ne ſcilicet C.Cato tribunus pl.quas de P. Lentulo Spinthere , & Annio Milone rogationes promulgauerat,eas perferre poſſet . tollebantur autem comitiales dies cum aliis rationibus,quas in libro de comitijs attigimus,tum feriis indicendis:cum & comitialis , & feſtus dies idem eſſe non poſſet. Etiam *Latinae inſtaurantur* ʒ cum dicat , etiam , liquet;non inſtaurandis modo Latinis exemptos eſſe a Lentulo comitiales dies,ſed alio etiam genere impedimenti , cuiuſmodi erat,ſeruare de coelo.nam etſi augur non erat Marcellinus: nihil tamen obſtabat , quin , pro poteſtate conſulatus,ſeruare de coelo poſſet.quod aperte demonſtrant illa uerba in oratione ſecunda in Antonium:Hic bonus augur eo ſe ſacerdotio praeditum eſſe dixit,ut comitia auſpiciis uel impedire , uel uitiare poſſet.in quo primum incredibilem ſtupiditatem hominis cognoſcite.quid enim?iſtuc,quod te ſacerdotii iure facere poſſe dixiſti;ſi augur non eſſes,& conſul eſſes,minus facere potuiſſes?uide,ne etiam facilius.nos enim nuntiationem ſolum habeamus,conſules & reliqui magiſtratus etiam ſpectionem. & interrogatione in Vatinium:Tribunus pl.fuiſti:collegas habuiſti uiros fortes nouem. ex his tres erant, quos tu quotidie ſciebas de caelo ſeruare,quos irridebas,quos priuatos eſſe dicebas.quibus ex locis licuiſſe conſtat etiam ijs,qui augures non eſſent,ſeruare de caelo.nam certe neque Marcellinus , neque tres illi tribuni pl.Vatinii collegae,augures erant;quorum numerus ſupra quindecim eſſe non poterat; & inter eos nemo erat ex ijs,quos nominaui.omnes enim habeo diligenter notatos in meis lucubrationibus. Latinae ʒ feriae conceptiuae,a conſulibus,aut ab eo,qui ſummum in urbe magiſtratum gereret,in Albano monte factae.primus eas in unum diem Tarquinius Superbus inſtituit: ſecundus dies additus,pulſis regibus:tertius poſt ſeceſſionem in Auentinum:quartus , plebe & patribus a dictatore Camillo in concordiam reductis. Instavrantvr: ʒ quaſi,faciendis iis,aut praetermiſſum aliquid eſſet,aut,quod non oporteret,commiſſum. quibus de cauſſis,ſaepe legimus apud Liuium , inſtauratos eſſe ludos.inſtauratus autem decreto pontificum Latinas,ex Liuii lib.xxxii, planum eſt. Svpplicationes ʒ quae imperatoribus pro re bene geſta decernebatur:eaeq.dum fierent,lege agere non licebat. Ille *uindex* ʒ qui ſe uindicem quodam modo,atque aſſertorem gladiatorum & beſtiarorum profeſſus erat,lege in Milonem prumulgata, quod gladiatoribus & beſtiariis contra remp. uſus eſſet.eã legem ſupra Cicero ſignificat in eo loco:Magna manus ex Piceno,& Gallia exſpectatur;ut etiam Catonis rogationibus de Milone & Lentulo reſiſtamus. Vnvs *eſt* ʒ non quia re uera unus , ſed quod unus inter omnes eo magiſtratu dignus eſset.ſimiliter locutus eſt in epiſtola ad M.Catonem: Et,ſi in ciuitate multi Catones eſseut;in qua unum fuiſse mirabile eſt.in magno enim Catonum numero , ſingularem uirtute fecit M.Catonem. Taevlam *proſcripſit,* ʒ in publico poſuit;cum in ea ſcripſiſset , ſeruos ſeſe uenditurum C.Catonis:quod illi eſse dedecori intelligebat. Hvnc *igitur Catonem* ʒ de quo haec; quae riſum excitarent,ſunt a me dicta. itidem eum infra locutum puto epiſtola 9. Monstra ʒ quas, opinor,leges pernicioſiſſimas paullo ante appellauit. Intercederet *nemo.* ʒ quibus enim legibus ab aliquo tribuno pl.interceſsum iam erat,de iis impediendis,non erat,cur Marcellinus cogitaret: quibus autem intercederet nemo,iis,qua ratione poterat , obſiſtebat. has autem leges ſi uel pro Caeſare, uel contra Caeſarem ſcriptas fuiſse dicam,uaticiner fortaſse,& aberrem a uero : quod tamen conſequi coniectura liceat,crediderim,pro Caeſare fuiſse.alioqui non iis impedimento fuiſse Marcellinus: qui, cum Pompeio eſset infenſus , quod paullo infra Cicero declarat . Caeſarem (eſt enim ita conſentaneum) non amabat:cuius & affinitatem cum Pompeio,& pernicioſum reip.cum eodem , & cum M. Craſso initam ſocietatem boni & ſapientes ciues oderant maiorem in modum , ac timebant. Caninivs ʒ tribunus pl.qui rogationem promulgauerat , ut Pompeius regem Ptolemaeum cum duobus legatis reſtitueret.hoc Cicero ſignificat,obſcure illi quidem,ſed Plutarchus apertiſſime. Refrixit ʒ quo diligentius hoc uerbum conſidero,eo minus exiſtimo,Refrixit,ideo dictum eſse , quia rogationi a Caninio promulgatae aliquis tribunus pl.interceſſiſset. libentius in eam ſententiam delabor , ut in ipſo Caninio remiſſionem quandam animi in re coepta ſignificari exiſtimem . quo ſpectare uidetur illud:Neque enim res probatur.Refrixit igitur,ipſo remittente Caninio : qui de rogatione perferenda non laborauit,cum rem probari non uideret . ſic locutus eſt,ſimili ſententia,ad Atticum 18. Haec tota res,interpellata bello,refrixerat. Vitvperatvr ʒ qui,cum a Lentulo fuiſset ornatus, reſtituendi Ptolemaei regis honorem ei uellet eripere. ornamentum autem in Pompeium a Lentulo profectum, id fuit,quod,ut rei frumentariae praeficeretur, conſul anno proximo retulerat : idq. ſignificant illa, quae ſunt in epiſtola ad Lentulum:Pompeio qui nolunt,iidem tibi,quod eum ornaſti , non ſunt amici.

FAECEM *populi* ʒ P. Clodij ſtudioſam. PROPTER *Milonem* ʒ defenſum contra Clodij accuſationem IIX id. Febr. qua de re ſupra. SVBOFFENDIT ʒ non omnino, ſed leuiter propter Milonem offendit. quod alioqui popularis maxime Pompeius eſſet. itaque & ſupra, cum hac ipſa de re loqueretur, ita locutus eſt: *Concionario illo populo a ſe probe alienato.* MVLTA *ab eo deſiderant* ʒ quae non praeſtat, cum deberet. MVLTA *reprehendunt* ʒ quae committit, cum non deberet. HOC *uno* ʒ quia dixerat iam, *Conſul eſt egregius Lentulus;* unum excipit, aſperitatem in Pompeium: ne, quae in hominē amicum, de ſeq. optime meritum fiant, ea probare uideatur. SENATV *non inuito* ʒ iure. quid enim ei faueret, cuius nefaria contra libertatem conſilia, coitione cum Caeſare, & Craſſo facta, cognouiſſet? ſupra: *Cato eſt uehementer in Pompeium inuectus: auditus eſt magno ſilentio maleuolorum.* & in epiſtola ad Lentulum: *Pompeius in ſenatu a Catone aſpere & acerbe, nimium ne in dicenda ſententia uel bonos offendam, ſi pro magno ſilentio, eſt accuſatus.* A CVRIA ʒ Pompeio ſentiam; uel ingrate faciam in ipſum, ſi ſequar eos, qui ab illo diſſentiunt. CELEBRATVR ʒ clientium frequentia. idem ad Att. 37. *Rēp. nulla ex parte attingimus. in cauſſis, atque in illa opera noſtra forenſi, ſumma induſtria uerſamur. domus celebratur.* IMPRVDENTIA *Milonis* ʒ non, quod ipſe accuſauerit imbecille, ſed quod tum alieno tēpore, tum ab accuſatoribus minime firmis accuſandum curauerit Sex. Coelium. SEX *Coelio* ʒ cenſeo legendum, Sex. Clodio. is enim & Milonis ac Ciceronis fuit inimiciſſimus; & Marcellino & Philippo coſ. accuſatus, atque abſolutus eſt. de quo ſic in oratione pro M. Coelio in extremo fere: *Oro obteſtorq. uos iudices, ut, qua in ciuitate paucis his diebus Sex. Clodius abſolutus ſit; quem uos per biennium aut miniſtrum ſeditionis, aut ducem uidiſtis; in ea ciuitate ne patiamini &c.* congruunt igitur tempora: nec res ipſa diſcrepat. de temporibus dubitari non poteſt: cum oratio pro M. Coelio ijſdē, quibus haec epiſtola ſcripta eſt, conſulibus habita ſit, Marcellino, inquam, & Philippo. nam in oratione cum ait: *Intelligis pro tua praeſtanti prudentia Cn. Domitij, cum hac ſola rem eſſe nobis:* facile aperit, quo anno illa dixerit. uideo enim, Domitium Caluinum, qui praetor quaeſtionem illa exercuit, praeturam geſſiſſe conſulibus Marcellino & Philippo. id quod, opinor, iam cognitum eſt. dixit enim ſupra: *Ad III. id. Feb. dixi pro Beſtia de ambitu apud praetorem Cn. Domitium.* quam epiſtolam in conſulatu Marcellini & Philippi ſcriptam oſtendimus. Quod ad reum attinet; homo eſt, quem Milo pariter & Cicero perditum uoluerint. quod utrunque non ex oratione minus, quam ex hac epiſtola, colligitur. NEQVE *hoc tempore* ʒ quod ei Clodius, qui tunc aedilitatem curulem gereret, prodeſſe ſuo ſtudio plurimum poſſet. etiam illud: quod eo tempore ſit accuſatus, cum Pompeius neque clarus pleriſqne de populo eſſet, propter Milonis patrocinium; & ſenatoribus offenſus. ex quo paullo poſt: *Ea ipſa in re Pompeij offenſio nobis obſtitit: ſenatorem enim urna copioſe abſoluit.* ACCVSARI ʒ de ui, ut opinor: cum, omnium ſeditioſiſſimum fuiſſe, Ciceronis ſcripta demonſtrent. TETERRIMAE *defuerunt* ʒ quae niſi defuiſſent, condemnatus eſſet. &, Teterrimae, cum odio. nam ſi abſolutus eſt Sex. Clodius immerito, non tres plane ſententiae, ſed omnes, quae abſoluerunt teterrimae. notat autem ordinem ſenatorium. nam tribuni aerarij damnarunt, equitum ſententiae pari numero fuerunt, ſenatores plerique abſoluerunt. quod ſubiungitur. notat igitur nominatim eas tres, quae condemnationis numero defuerunt. Verum quaero, cum tribus ordinibus unus abſoluerit, alter damnauerit, tertius neque abſoluerit, neque damnauerit, qui uideri poteſt Clodius abſolutus? quia, non ordinum iudicia, ſed ſententiarum numerum ſpectari, lex iubebat. quod cum alijs exemplis, tum ex oratione pro Cluentio, & ex epiſtola 7. Coelij ad Ciceronem cognoſcitur, lib. IIX. fam. idque Plutarchus in Mario comprobat. IN *concilio* ʒ iudicum, ut infra. REVOCAT ʒ rurſus accuſandum eſſe dicit. FVERVNT ʒ malim, ferunt. nam, Non fuerunt homines, ineptū quiddam, atque eneruatum uidetur. APVD *ſuos* ʒ quod ei iudices fauerent: opinor, quia non optime in Pompeium eſſent animati. ſequitur enim: *Pompeij offenſio nobis obſtitit.* VIDENT *damnatum* ʒ futurum credunt, ut damnetur. VRNA ʒ tres erant urnae, cum tres ordines, ſenatores, equites, tribuni aerarij ex ea lege, quam tulerat in praetura L. Aurelius Cotta, iudicarent. in eas ſeparatim cuiuſque ordinis tabellae conijciebantur. TRIBVNI *aerarij* ʒ genus hominum fuiſſe conſtat dignitate inferius ordine equeſtri: de quibus Varro: *Quibus attributa erat pecunia, ut militi redderent, tribuni aerarij dicti,* hos ego exiſtimo. perfunctos eo munere, nomen poſtea retinuiſſe. quo modo enim tot uno tempore tot in iudicijs tribuni aerarij? quid, ſi bellum eſſet nullum; nulli ne ideo tribuni aerarij? qui ergo tres ordines iudicarent? nomen igitur non a praeſente magis, quam abſoluto iam munere ceperunt. SERVIVS ʒ antiquus Beſſarionis liber, Seuius: alter, quo Magnulus uſus eſt, Seius. quod poteſt eſſe uerum. Seius enim Romanum nomen. ALLISVS *eſt* ʒ adductus quidem in aliquod condemnationis, ut naufragii, periculum, ſed ex quo tamen emerſit; me non inuito, qui non eo illum, quo ceteros Clodianos, odio perſequor. CONCIDVNTVR ʒ iudicio perduntur, damnantur. eadem narratione uſus eſt ſupra: *Vatinium arbitratu noſtro concidimus.* NON *ſiturum* ʒ nec ſiuit, tribunicio intercedendi iure. nulla enim hoc anno habita comitia, ac ne duobus quidem proxime ſequentibus, ſed ex interregeno conſules per triennium creatos, Cicero ipſe aliquot locis, & Dio libro XXXIX. praeterea Plutarchus, Appianusque declarant. hoc autem anno, ſublatis Comitijs a C. Catone tribuno plebis ueſtem ſenatus mutauit. epitome, Dio lib. XXXIX. EXEMPTI ʒ eximebat Marcellinus conſul, ut eius pernicioſiſſimis legibus obſiſteret. APPIVS ʒ P. Clodij frater. A CAESARE ʒ quo iuerat, forte ob eam cauſſam, ut ei ſuam conſulatus petitionem commendaret. ualebat enim in comitiis Caeſar uel plurimum, ut qui popularis ſemper in primis fuiſſet. & in Gallia togata, Caeſaris prouincia, municipia erant multa, quae ſuffragium, in ſua quodque tribu, aut centuria, Romae ferrent. itaque & M. Antonium ijs ad petitionem

auguratus Caeſar commendauit. quod ab Hirtio ſcriptum legimus. aut igitur ob eam cauſſam Appius ad Caeſarem iuerat; aut, ut ab eo tribunatũ mil. aliquem auferret. quod ei a Domitio collega obiectum, infra ſcriptum eſt his uerbis: Etiam in ſenatu luſit, Appium collegam propterea iſſe ad Caeſarem, ut aliquem tribunatum auferret. Redierant } Romam. Falſus igitur Plutarchus; qui, Appium Marcellino & Philippo cos. quo anno ſcripta eſt haec epiſtola, Sardiniam praetoris officio adminiſtraſſe, in Caeſaris uita ſignificat. nam, ſi pro praetore Sardiniae Appius eſt; qui uagatur, ab urbe in Galliam, ex Gallia ad urbem? uerum, ut Sardiniam ſortitus eſſet, fecit tamen, aliqua cauſſa retardatus, ut non ineunte anno, hoc eſt cum primum praetura in urbe perfunctus eſt, ſed aliquot poſt menſes in prouinciam proficiſceretur. hoc ego ita ſuſpicor: quia etſi Plutarchus in rerum Romanarum notitia ſaepe labitur, non erraſſe tamen, cum de Appii prouinciali huius anni praetura tradidit, eo mihi ſimilius ueri fit, quod annus, quo Marcellinus & Philippus conſulatum geſſerunt, proximus eum annum ſequitur, quo praeturam in urbe Appius adminiſtrauit: ut neceſſe ſit, aut non iuiſſe Appium in prouinciam ex praetura, aut hoc anno iuiſse. nam anno poſt Marcellinum & Philippum cos. certe ab urbe non diſceſſiſset, cum is ei ad petendum conſulatum legitimus annus eſset. diſtat enim biennio conſulatus a praetura: & biennio Appius ipſe poſt praeturam conſul fuit. Clausum } ob hiemem, quod eo uti per anni tempus non liceret. ita ueteres loquebantur. atque hac de re Vegetius de re militari lib. IV. cap. XXXIX. Ex die, inquit, III. iduum Nou. uſque in diem VI. iduum Martij maria clauduntur. nam lux minima, noxq. prolixa, nubium denſitas, aeris obſcuritas, uentorum, imbrium, uel niuium geminata ſaeuitia non ſolũ claſses a pelago, ſed etiam commeantes a terreſtri itinere deturbat. Olbia } Sardiniae urbe, de qua ſupra bis. In *prouincia* } fecit aliquando haec uox, ut Quinctum exiſtimarem in Sardinia fuiſſe pro praetore, extra ordinem, dum aliquis annuo legitimo imperio ſuccederet: quia non ultra menſem Maium in Sardinia Quinctum fuiſse conſtat. nunc, illum a Cicerone omnibus litteris Romam uocari cum uideam; opinionem muto. qui enim accerſeret eum Cicero, quem ſciret non ante ſucceſsoris aduentũ poſse decedere? fuit igitur potius in Sardinia Quinctus alia de cauſsa. quod illa indicant uerba 307: Tu, ſi ita expedit, uelim quamprimum bona & certa tempeſtate conſcendas, ad meq. uenias. Certe enim, ſi Quinctus pro praetore Sardiniam regeret, non hoc Cicero diceret; Si ita expedit, ſtatim conſcendas. nec redijt Quinctus Romam, niſi quattuor fere poſt menſes, menſe Maio. quod ſi haec uerba, In prouincia plurimi fieri, uix in priuatum uidentur poſse conuenire: credamus, iuiſse quidem in Sardiniam eo nomine, ut ſuam rem ageret, cum libera tamen legatione, ut eſset honoratior; aut potius, quod iam diximus, rei frumentariae cauſsa, Pompeii legatum. certe hoc anno, ut proxime oſtendimus, pro praetore Sardiniam rexit Appius.

Marcus S. D. Quincto fratri. 6.

AD II. id. Apr. ante lucem hanc epiſtolam dictaueram, ſcripſeramq. in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. poſtridie autem in Laterio cogitabam; inde, cum in Arpinati quinque dies fuiſſem, ire in Pompeianum. rediens aſpicere Cumanum; ut, quoniam in nonas Mai. Miloni dies prodita eſt, prid. non. Romae eſſem, teq. mi cariſsime, & ſuauiſsime frater ad eam diem, ut ſperabam, uiderem. Aedificationem Arcani ad tuum aduentum ſuſtentari placebat. Fac mi frater ut ualeas, quamprimumq. uenias. Vale.

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

Laterio } fundo Quincti, in Arpinati. ep. 1. lib. 3. & ad Atticum ep. 7. l. 4. & 1. lib. 10. Pompeianum, *Cumanum* } non Quincti, ſed ipſius Marci fundos. Dies } iudicii. ſupra. Prodita } ſic Beſſarionis, & Tertij liber, recte. quod enim uſitatius uidebatur, Producta, quam prodita; forte minus notum uerbum in familiare conuertit aliquis, latinae linguae non omnino peritus. Prodita uero idem ualet, quod producta. ſic Terentius: Saltem aliquot nuptiis prodat dies. Ad *eam diem uiderem.* } non uidit, niſi poſt idus: ut in epiſtola, quae ſequitur proxima. Arcani } uilla Quincti fuit. Sustentari } differri. pudet in iis uerbis immorari, quorum uſum congeſta in libros exempla declarant. tametſi in his ipſis, qui omnes diuitias nomine pollicentur, eſt ſane cur aliquid, atque adeo multa, nec ea leuia, deſiderentur.

Marcus S. D. Quincto fratri. 7.

O LITTERAS *mihi tuas iucundiſſimas, exſpectatas, ac primo quidem cum deſiderio, nunc uero etiam cum timore. atque has ſcito litteras me ſolas accepiſſe poſt illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. ſed cetera, ut ſcribis, praeſenti ſermoni reſeruãtur. hoc tamen non queo differre. Idibus Mai. ſenatus frequens*

diuinus fuit in ſupplicatione Gabinio deneganda. adiurat Porcilius hoc nemini accidiſſe. foris ualde plauditur. mihi cum ſua ſponte iucundum, tum iucundius, quod me abſente,(eſt enim εἰλικρινὲς iudicium) ſine oppugnatione,ſine gratia noſtra. eram Antij. Quod, idibus,& poſtridie,fuerat dictum,de agro Campano actũ iri,non eſt actum.in hac cauſsa mihi aqua haeret. ſed plura,quam conſtitueram.coram enim. Vale mi optime,ac optatiſsime frater,aduola.idem te noſtri rogant pueri.illud ſcilicet:cenabis,eum ueneris. Vale.

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

CVM *deſiderio* ʒ antea,cum tuas litteras exſpectabam,tui abſentis deſiderio tenebar;quia, non ita propinquum eſſe tuum reditum,intelligerem: poſtea uero quam,te eſſe iam iamq.ad nos nauigaturum,ſignificaſti;ita exſpecto tuas litteras, ut interea me timor ſolicitet, eorum periculorum cauſſa, quae nauigantibus impendent. ita primo quidem erat cur te abſentem deſiderarem: cur timerem, nõ erat: nunc reditum maturum cum ſperem,ſublato deſiderio timor eſt exortus. IDIBVS *Mai.* ʒ hoc anno conſules erant Marcellinus & Philippus. proximo ſuperiore,Lentulo & Metello cos. Gabinius ineunte anno in prouinciam ierat. ergo ultra annum prouinciam adminiſtrauit. annum dico? immo, ultra triennium. rediit enim L.Domitio Ahenobarbo Ap.Claudio Pulchro cos.quod infra patet,epiſtola 1.l.3.& ad Atticum epiſtola 16.libro 4. GABINIO ʒ qui tunc Syriam proconſul regebat. PORCILIVS ʒ antiqui libri,Procilius.cuius gentem nominis non dum inueni. Porcilius,placet:ut a Porcio deductum ſit,quemadmodum a Sextio Sextilius,Quinctio Quinctilius, Curtio Curtilius. NEMINI *accidiſſe* ʒ ut imperatoris litteris,bene geſtam remp.nuntiantibus,ſenatus non crederet. quod Gabinio contigit. diuinus igitur ſenatus,quod poſtulanti ſupplicationem Gabinio frequens denegauit. hac de re his uerbis in oratione de prouincijs conſularibus: Quae, inquit, homini, in quo aliquis ſi non famae pudor,at ſupplicii timor eſt, grauior poena accidere potuit,quam non credi litteris iis,quae rem bene geſtam in bello nuntiarent?hoc ſtatuit ſenatus,cum frequens ſupplicationem Gabinio denegauit;primum,homini omnibus ſceleribus,flagitiiſq.contaminatiſſimo nihil eſſe credendum; deinde, a proditore,atque eo, quem praeſentem hoſtem reipublicae cognoſſet, bene rem geri non potuiſſe; poſtremo,ne deos quidem immortales uelle aperiri ſua templa,& ſibi ſupplicari,hominis impuriſſimi & ſceleratiſſimi nomine.& in ea in Piſonem: Ab altero allatae litterae,recitatae;relatum ad ſenatum. dij immortales,id ne ego optarem,ut inimicus meus ea,qua nemo umquam,ignominia notaretur? ut ſenatus is,qui in eam iam benignitatis conſuetudinem uenit,ut eos, qui bene rempublicam geſſerint,nouis honoribus afficiat,& numero dierum, & genere uerborum; huius unius litteris nuntiantibus non crederet,poſtulantibus denegaret? Et Phil.XIV. FORIS *ualde plauditur* ʒ Foris, eſt in uulgus, ut in epiſtola ad Lentulum: Cum ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tuliſſet. Plauditur autem,ſenatui,quia fecerit,quod antea numquam,ut allatis e prouincia litteris non crederet, ijs, quibus rem a ſe feliciter geſtam Gabinius ſignificauerat. *εἰλικρινὲς iudicium* ʒ ſincerum illud eſt ac ſimplex iudicium ſenatus:nihil in eo gratiae meae tribuit. POSTRIDIE ʒ non uideo,ſi uerus eſt Macrobius, qui potuerit poſtridie idus agi de agro Campano,in ſenatu, cum omnes dies poſtridie Kalendas, nonas, idus,decreto pontificum atri fuerint. DE *agro Campano actum iri* ʒ ex eo ſenatuſconſulto, quod non. Apr.ex Ciceronis ſententia factum erat.de quo ſunt haec in epiſtola ad Lentulum.Quin etiam,Marcellino & Philippo cos. non. Apr. mihi eſt ſenatus aſſenſus,ut de agro Campano, frequenti ſenatu, idibus Maii referretur. AQVA *haeret.* ʒ quam in partem me dem,quid ſententiae dicam,incertus ſum.ductum a clepſydris;in quibus non ſemper fluebat aqua,ſed interdum haerebat immobilis. ſic haerebat Cicero,dubius animi,quid ageret,utrum agri Campani uenditionem probaret,quod uidebatur e rep.; an Pompeio,de ſe optime merito,gratificaretur,qui diuidi potius agrum illum ſuis ueteranis militibus uoluiſſet;qui etiam Vibullium ad Ciceronem miſerit cum mandatis,ut integrum ſibi de cauſſa Campana ad ſuum reditum reſeruaret.quod ita a Cicerone eſſe factum,aperte conſtat:quia ſcribit ad fratrem, non eſſe actum idibus de agro Campano. ILLVD *ſcilicet* ʒ expono,ſcilicet,ſcire licet:ut ab eo,Illud,regatur.Sic Terentius,Scilicet facturum,pro,ſcire licet. CENABIS ʒ forte ſcripſerat Quinctus,qui erat in locis urbi admodum propinquis,ſe eſſe poſt cenam Romam iturum.Cicero,qui prae fratris uidendi deſiderio moram illam non ferret,Aduola,inquit:nimirum cenabis,cum ueneris.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 8.

PLACITVRVM *tibi eſſe librum meum ſuſpicabar:tam ualde placuiſſe, quam ſcribis, ualde gaudeo.Quod me admones de non curantia;ſuadesque, ut meminerim Iouis orationem,quae eſt in extremo illo libro: ego uero memini, & illa omnia mihi magis ſcripſi,quam ceteris. ſed tamen poſtridie, quam tu es profectus, multa nocte cum Vibullio ueni ad Pompeium:cumq.ego egiſſem de iſtis operibus, atque inſcriptionibus;perbenigne mihi reſpondit;magnam ſpem attulit,cum Craſſo ſe dixit loqui uelle;mihique, ut idem facerem,ſuaſit. Craſſum conſulem ex ſenatu domum reduxi.ſuſcepit rem; dixitq. eſſe, quod Clodius hoc*

tempore cuperet per ſe, & per Pompeium conſequi: putare ſe, ſi ego eum non impedirem, poſſe me adipiſci ſine contentione, quod uellem. totum ei negotium permiſi, meq. in eius poteſtate dixi fore. interfuit huic ſermoni P. Craſſus. adoleſcens noſtri, ut ſcis, ſtudioſiſſimus. illud autem, quod cupit Clodius, eſt legatio aliqua, ſi minus per ſenatum, per populum, libera, aut Byzantium, aut Brogitarum, aut utrumque. plena res nummorum. quod ego non nimium laboro, etiamſi minus aſſequor quod uolo. Pompeius tamen cum Craſſo locutus eſt. uidentur negotium ſuſcepiſſe. ſi perficiunt, optime: ſin minus, ad noſtrum Iouem reuertamur. Ad III. id. Mai. S. C. factum eſt de ambitu in Afranii ſententiam, quam ego dixeram, cum tu adeſſes. ſed, magno cum gemitu ſenatus, conſules non ſunt perſecuti eorum ſententias, qui Afranio cum eſſent aſſenſi, addiderunt, ut praetores ita crearentur, ut dies LX. priuati eſſent. eo die Catonem plane repudiarunt. quid multa? tenent omnia, idq. ita omnes intelligere uolunt. Vale.

EXPLANATIO

Cn. Pompeio Magno,
M. Licinio Craſſo,
COS.

LIBRVM MEVM ❡ hic liber, quo erat in extremo Iouis oratio, qui fuerit, ignoratur. de his certe, qui exſtant, nullus eſt, in quo Iupiter loquatur. crediderim, fuiſſe poema. nam, inducere Iouem loquẽtem, poeticum quiddam eſt, non oratorium. ac forte intelligendum eſt de uerſibus illis, quibus acta conſulatus ſui perſecutus eſt. mihi enim uenit in mentem cogitanti, Iouis in perſonam optime conuenire tres illos uerſus, qui ſunt in ad Atticum epiſtola III. libri II.

,, Interea curſus, quos prima a parte iuuentae,
,, Quoſq. adeo conſul uirtute animoq. petiſti,
,, Hos retine, atque auge famam, laudeſq. bonorum.

idq. uidetur illa oratio confirmare, quae Salluſtii nomine in Ciceronem inſcribitur. Quid ego, inquit, plura de tua inſolentia commemorem? quem Minerua omnes artes docuit, Iupiter optimus maximus in concilio deorum admiſit. ut Ciceronem Iupiter, admiſſum in concilium deorum, illa fortaſſe oratione, qua de nunc ad fratrem ſcribit, ſit allocutus. DE *non curantia* ❡ rara uox, & fortaſſe ſingularis, Curantia. itaque uidetur mihi, ceteris, opinor, item, duriuſcule poſita: tametſi, quae pariter deſinant, aliarum uocum exempla non deſunt, ut uigilantia, iactantia, arrogantia, atque etiam negantia. ſed ſi, quia ſimilia in uſu multa ſint, eam tueri uolumus: cuius tamen teretes aures, rotundaeq. ſint, is, non uideo, qui ferre poſſit negantem illam particulam, quae antecedit. dixit quidem alibi Cicero, non corpus, cum exprimere uellet ἀσώματον: ut eadem forte licentia non curantiam pro ἀμελίᾳ dixerit. MIHI *magis* ❡ ut meae uitae rationem ad eius orationis, quam Iupiter habet, quaſi normam inſtituerem. SED *tamen* ❡ ita loquimur interdum, cum, omiſſo, qui erat inſtitutus, ſermone, nouam aggredimur narrationem. non enim eſt hic, Sed tamen, ea ſententia uſurpatum, ut indicet contrarium aliquid iis, quae iam dixit. POSTRIDIE *quam tu es profectus* ❡ redierat Quinctus e Sardinia ſuperiore anno paullo poſt idus Maias, ut eſt ſupra in epiſtola, O litteras: hoc eſt, anno iam peracto. nam haec epiſtola ſcripta eſt poſt III. id. Maias cum in extrema de ſenatuſconſulto III. id. Mai. facto mentionem fieri uideamus. rurſus igitur Quinctus Roma diſceſſerat. VIBVLLIO ❡ Rufo, Pompeii ſtudioſiſſimo, eiuſdemq. praefecto fabrum. epiſtola longa ad Lentulum, ad Atticum ſaepe, & Caeſar libro I. de bello ciuili. OPERIBVS ❡ uidetur eiuſmodi res fuiſſe, quae fieri ſine publica conſenſione non poſſet. itaque dabat operam Cicero, ne Clodius aduerſaretur, & ut Pompeio, Craſſoq. adiutoribus uteretur. opera uero ipſa, atque inſcriptiones, de quibus laborabat Quinctus, crediderim ſignificari in epiſtola I. libri III. ubi mentio de Telluris aede fit. nam ad eam aedem fieri quiddam, atque inſcribi, ſuo uidelicet nomine, Quinctus uolebat. id curauit Cicero, ut ſcribit ipſe in eo loco, diligenter: ſtatuam etiam fratris locauit. PER *Pompeium* ❡ cum quo in gratiam anno proximo redierat, concionemq. acerbiſſimam in Marcellinum conſulem, Pompeii Craſſiq. conatibus obſiſtentem, habuerat. Dio libro XXXIX. P. CRASSVS ❡ Marci conſulis filius, eloquentiae cumprimis deditus; qui, lege Clodia promulgata, cum Romanae iuuentutis uiginti fere millibus ueſtitum Ciceronis cauſſa mutauerat. Plutarchus. LEGATIO *libera* ❡ hac utebantur, qui ſui negotii cauſſa, ut exigendae pecuniae, uiſitandi templa deorum, abeſſe diutius uolebant. alioqui ſenatoribus per leges non licebat. erat autem ex hoc genere uotiua legatio. nam ad Atticum epiſt. 18. l. 2. Libera, inquit, legatio uoti cauſſa datur. harum legationum definitum fuiſſe tempus, lege a C. Caeſare lata, oſtenditur his uerbis in epiſtola ad Atticum II. libro XV. Et habent, opinor, liberae legationes definitum tempus lege Iulia; nec facile addi poteſt. ante legem Iuliam annum fuiſſe tempus lege ea, quam hic noſter tulit in conſulatu, ipſe declarat libro III. de legibus. Hoc, inquit, genus legationis ego conſul, niſi mihi leuiſſimus tribunus pl. interceſſiſſet, ſuſtuliſſem: tamen minui tempus, &, quod erat infinitum, annuum feci. ita turpitudo manet, diuturnitate ſublata. quo in loco liberas legationes, quaſi turpes, nec ſatis aut ordine ſenatorio, aut republica dignas, multis uerbis exagitat. Nomen autem liberae legationis inde ortum uidetur, quod, introire in urbem, & rurſus exire, liberam

beram legatione habentibus liceret. quod in ea ipſa, quam proxime nominaui, ad Atticum epiſtola declaratur. ceteri porro honores, qui extra urbem gererentur, ingredientibus in urbem deponebantur. PER *populum* } dandarum legationum ius ad ſenatum pertinebat. Clodius, ſi per ſenatum non poſſet, confugere ad populum cogitabat. id homines populares facere ſolitos eſſe, ut Caeſarem de prouincia, Vatinium de legatione, animaduerti. BYZANTIVM, *aut Brogitarum* } ut a Byzantijs, quod eos tribunus pl. ab exſulio ſua lege reſtituerat; a Brogitaro autem, quod eum Matris Magnae templo praefecerat, promiſſam pecuniam exigeret. ideo ſubiungit Cicero, Plena res nummorum. hac utraque de re ſatis aperte in oratione pro Sextio. Lege, inquit, tribunicia Matris Magnae Peſſinontius ille ſacerdos expulſus, & ſpoliatus ſacerdotio eſt; fanumq. ſanctiſſimarum atque antiquiſſimarum religionum uenditum tum pecunia grandi Brogitaro, impuro homini, atque indigno illa religione, praeſertim cum eam ſibi ille non colendi, ſed uiolandi cauſſa appetiſſet: reducti exſules Byzantium, condemnati tum, cum indemnati ciues e ciuitate eijciebantur. & pro domo ſua: Idem tu una lege tuliſti, ut Cyprius rex cum bonis omnibus ſub praecone ſubijceretur, & exſules Byzantium reducerentur. in ea uero de aruſpicum reſponſis, Quid ego, inquit, id admiror, qui, accepta pecunia, Peſſinuntem ipſum, ſedem domiciliumq. matris deorum, uaſtaris, & Brogitaro Gallograeco, impuro homini, ac nefario, totum illum locum, fanumq. uendideris? Et, quod ad Byzantios exſules attinet, negotium illud, tradit Plutarchus, M. Catoni a Clodio eſſe commiſſum, ut eo diutius, dum eos lege Clodia, hoc eſt iuſſu populi reſtitueret, ab urbe abeſſet: quo ſcilicet ipſe magis ad libidinem ſuam, Cicerone expulſo, Catone amandato, remp. uexare poſſet. exeundi igitur Clodio cauſſa erat, ut ſyngraphas perſequeretur ſuas. unde in ea de aruſpicum reſponſis, Deiotarus, inquit, eſt rex iudicio ſenatus, per nos: Brogitarum putabo regem, ſi habuerit, unde tibi ſoluat, quod ei per ſyngrapham credidiſti. Quod autem legitur, Aut Brogitarum, uix puto Latine dictum, cum hominis nomen ſit, non loci: ideoq. particula, ad, uidetur addenda. AVT *utrunque* } uel, Vtroque, ut ad legationem referatur, malim legere: uel, ſi, Vtrunque, retinemus, ad uerbum, cupit, accommodetur. QVOD *uolo* } de operibus, & inſcriptionibus, AD *noſtrum Iouem* } ut ea, quae Iupiter in extremo illo libro praecipit, obſeruemus. AD III. *id. Maij* } quam multa peccauit incuria librariorum. hoc & quae uſque ad extremam epiſtolam ſequuntur, recte nunc atque ordine ſunt impreſſa in noſtris libris, ijs, quos proxime edidimus. ceteris in omnibus, quotquot ad eam diem exierant, cum aliae partes erant praepoſtere collocatae, tum haec ipſa, quae nunc tractamus, quae Pompeio & Craſſo cos. ſcripta eſſe facile cognoſcitur, coniuncta legebantur cum ea epiſtola, cuius initium eſt, Dederam ad te: quam eo ſcriptam, anno, quo Marcellinus & Philippus conſulatum geſſerunt, ſatis iam, cum eam exponeremus, probauimus: ut una epiſtola duobus annis perſcripta uideretur. hoc uitium cum hactenus nemo animaduertiſſet, deprehendi ſtatim, nec ita magno negotio, cum ad huc locum interpretando, perueniſſem. uetus enim hoc noſtrum eſt in exponendo, ut, cum aliquid, quod ad hiſtoriam pertineat, occurrit, illico reuocemus id ad temporum rationem; ne quid de noſtro tantum ſenſu litteris temere mandemus. temporum autem ratio certiſſima eſt, annorum per conſules conſideratio. quae mihi ſaepe res, incredibile eſt, quantas ad uidendam ueritatem feneſtras aperuerit, quantosq. eadem patefecerit aliorum errores, qui, genus hoc diligentiae aut, tanquam nimis laborioſum, refugientes, aut, quaſi leue, contemnentes, ea ſuos in libros retulerunt, quae ſatis magnam reprehendendi ſtudioſis hominibus materiam praebeant. DE *ambitu* } eorum magiſtratuum cauſſa, quos proxime creari oportebat. ij praetores erant. nam conſules ex interregno creati iam erant Pompeius, & Craſſus. qui cum id ſpectarent, quod etiam conſecuti ſunt, ut, petentibus praeturam M. Catone, & P. Vatinio, Catoni Vatinius, integerrimo ciui omnium nequiſſimus, anteferretur; neque id ſe poſſe obtinere ſine ambitu ſperarent; cauere ſibi a legibus uoluerunt, ſenatuſconſulto facto, ne, qui praeturam per ambitum cepiſſet, ei propterea fraudi eſſet. nimis hoc improbum atque iniquum uidetur, ſed patet ex Plutarcho in Catone Vticenſi his uerbis: οἱ δὲ κατὰ τοῦτο δείσαντες, ὡς τῆς στρατηγίας ἀξιομάχου διὰ Κάτωνα πρὸς τὴν ὑπάτειαν γενησομένης, πρῶτον μὲν ἐξαίφνης, καὶ τῶν πολλῶν ἀγνοούντων, βουλὴν συναγαγόντες, ἐψηφίσαντο, τοὺς αἱρεθέντας στρατηγοὺς εὐθὺς ἄρχειν, καὶ μὴ διαλιπόντας τὸν νόμιμον χρόνον: ἔπειτα διὰ τοῦ ψηφίσματος τὸ διδόναι δίκας ἀνεπεύθυνον κατασκευάσαντες, ὑπηρέτας αὐτῶν, καὶ φίλους ἐπὶ τὴν στρατηγίαν προσῆγον, αὐτοὶ μὲν δόντες ἀργυρίου, αὐτοὶ δὲ ταῖς ψήφοις φερομέναις ἐφεστῶτες. & in Pompeio: τὸν Κάτωνα τοῦ δήμου στρατηγὸν αἱρουμένου, καὶ τὴν ψῆφον ἐπιφέροντος, Πομπήιος ἔλυσε τὴν ἐκκλησίαν οἰωνοὺς αἰτιώμενος, Ἀντίαν δὲ, καὶ Βατίνιον ἀνηγόρευσαν, ἀργυρίῳ τὰς φυλὰς διαφθήραντες. eſt igitur hoc ſenatuſconſultum non, ut alia, contra ambitum, ſed pro ambitu. quod etiam inde fit apertius, quia factum eſt in Afranij ſententiam. is enim nihil ad uoluntatem Pompeij non adminiſtrabat, utpote qui conſulatum & eius opera adeptus eſſet, & eiuſdem arbitratu geſſiſſet, ut eſt ad Atticum, l. I. ep. 14. & 16. addo illud, quod cum epiſtolam ita Cicero concluſerit, Quid multa? tenent omnia; indicat, nihil, contra quam uellent, eſſe factum. QVAM *ego dixeram* } non, quam ego dixeram in ſenatu. non enim eo turpitudinis Cicero ueniſſet, ut, cum antea conſul legem contra ambitum tuliſſet, idem ſententiam in ſenatu diceret de impunitate ijs danda, qui per ambitum reliquiſſent. expono igitur, Quam dixeram, de qua tecum locutus eram. CONSVLES } Pompeius, & Craſſus. NON *ſunt perſecuti* } uoluerunt, inquit, diſceſſionem fieri a ſenatu, quo poſſet intelligi, probarentur nec ne eorum ſententiae, qui Afranio &c. id eſt enim, perſequi ſententias, non, ſingulas omnium ſententias rogare. AFRANIO *cum eſſent aſſenſi* } hos neceſſe eſt non optime animatos in remp. fuiſſe, qui Afranij ſententiam pro ambitu dictam ſecuti ſint. id tamen argumentū uidetur mentis non omnino peſſimae, quod addiderunt, ut praetores ita crearētur, ut dies LX priuati eſſent; eo nimirū conſilio, ut accuſare uolentibus eos, qui per ambitum

tum praetores creati eſſent, ſpatium daretur. nam, ſi praeturam protinus inijſſent, accuſandi locus non fuiſſet. non enim eos, qui eſſent in magiſtratu, licebat poſtulare. ſed conſules hoc non latuit: itaque perſequi ſententias eorum noluerunt. ſcriptumq. eſt illud in ſenatuſconſulto, quod ſupra poſuimus, τοὺς αἱρεθέντας ϛρατηγοὺς ἐυθὺς ἄρχειν. neque uero quiſquam miretur, menſe Febr. de creandis praetoribus, agi, qui menſe Quinctili, poſt ue deſignari ſoliti eſſent. nam ita producta comitia erant, ut, anni parte iā exacta, quo anno geri praeturam oportuiſſet, praetores tamen creati non dum eſſent: itaque dicit, Crearentur; cum deſignandi tempus abijſſet. DIES LX. ʒ ſi recte atque ordine ageretur, non LX. tantum dies, ſed menſes quinque, eoq. amplius, priuatos eſſe oportebat. Quinctili enim fere menſe deſignabātur magiſtratus. REPVDIARVNT ʒ Conſules Pompeius & Craſſus. nullam enim eius uidentur habuiſſe rationem, cum ſenatuſconſultum pro ambitu fecerunt. uel potius, quia nomen eius, praeturam petentis, recipere noluiſſent: primum, quod uir optimus Cato, hoc eſt Pompeij Craſſiq. improbis conatibus aduerſarius: deinde, quod L. Domitio Aenobarbo affinitate arctiſſime coniunctus. eius enim ſororem, quod ex Plutarcho liquet, Domitius habebat in matrimonio. Domitium porro conſulatu deiecerant, cum legitimus eius eſſet annus, Pompeius & Craſſus.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 9.

TV metuis, ne me interpelles? primum, ſi in iſto eßem, tu ſcis quid ſit interpellare. ante Ateius? mehercule mihi docere uideberis iſtius generis humanitatem: qua quidem nihil utor abs te. tu uero ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, uelim: quid enim mihi ſuauius? non mehercule quiſquā μουσοπάτακτος *libentius ſua recentia poemata legit, quam ego te audio quacumque de re, publica, priuata, ruſtica, urbana. ſed mea factum eſt inuiſa uerecundia, ut te proficiſcens non tollerem, oppoſuiſti ſemel* ἀντίοχιον *cauſſam, Ciceronis noſtri ualetudinem. conticui. iterum Cicerones: quieui. nunc mihi iucunditatis plena epiſtola hoc aſperſit moleſtiae, quod uideris, ne mihi moleſtus eßes, ueritus eſſe, atque etiam nunc uereri. litigarem tecum, ſi fas eſſet. ſed mehercule iſtuc ſi umquam ſuſpicatus ero, nihil dicam aliud, niſi uerebor, ne quando ego tibi, cum ſum una, moleſtus ſim. uideo te ingemuiſſe. ſic fit.* εἰδ᾽ ἄν, αἴα ἔζησας: *numquam enim dicam,* ἔα πάσας. *Marium autem noſtrum in lecticam mehercule conieciſſem, non illam regis Ptolemaei Anicianam. memini enim, cum hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Aniciano, machaerophoris centum ſequentibus, miros riſus non edere, cum ille, ignarus ſui comitatus repente aperuit lecticam, & paene ille timore, ego riſu corrui. tunc, ut dico, certe ſuſtuliſſem, ut aliquando ſubtilitatem ueteris urbanitatis, & humaniſſimi ſermonis attingerem. ſed hominem infirmum in uillam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc, inuitare nolui. hoc uero mihi peculiare fuerit, hic etiam iſto frui. nam illorum praediorum ſcito mihi uicinum Marium lumen eſſe. Apud Anicium, uidebimus, ut paratum ſit. nos enim ita philologi ſumus, ut uel cum fabris habitare poßimus. habemus hanc philoſophiam, non ab Hymetto; ſed ab area Syra. Marius, ualetudine eſt, & natura imbecillior. De interpellatione, tantum ſumam a uobis temporis ad ſcribendum, quantum dabitis. utinam nihil detis; ut potius ueſtra iniuria, quam ignauia mea ceſſem. De rep. nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem eße, quam Philocteten; qui, accepta iniuria, illa ſpectacula quaerebat, quae tibi acerba eſſe uideo. amabo te, aduola, conſolabor te, & omnem abſtergebo dolorem. & adhuc, ſi me amas, Marium; ſed appropera te. hortus domi eſt. Vale.*

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

IN ISTO ʒ ſcripſerat Quinctus ad Marcum, ideo ſe non exiſſe cum ipſo, ne quando eum interpellaret. Marcus ita: Si in iſto eſſem, quod tu ſcribis, ut tu me poſſes interpellare, ut mihi occupato tuus interuentus ullo modo moleſtus eſſet: ſane, ut hac afficerer moleſtia, numquam accideret. tu enim, qui, quid ſit interpellare, optime noſti; nihil aliud, inquam eſſe, quam intempeſtiue aliorum occupationibus interuenire; numquam ad me, niſi tempeſtiuus, accederes: ne, quod eſſe uitium ſcis in hoc genere, in illud incurreres. deinde uolo tibi hoc licere apud me, ut nulla temporis, aut occupationis meae ratione habita, cum libet, & quoties libet, appelles me, interpelles, obloquare, colloquare. AN *te Ateius* ʒ ita mihi numquam eſſe moleſtus potes, quemadmodum nec tibi Ateius. An te Ateius, inquit, interpellat? aut interpellare poteſt? minime. itidem nec tu me: quando quidem, ut ille, ita tu ſcis, quid ſit interpellare, & importuni numquam eſtis. ISTIVS *generis* ʒ genus enim quoddam eſt humanitatis, cum ad eos, quos amamus, arbitratu noſtro, qua uolumus hora, libere accedimus. quod, inquit, tu cum faceres, humanitatem docere quodam modo uidebaris. nunc autem, quando tibi uenit in mentem timere, ne me interpelles, hac humanitate te magiſtro non utor, ſed quod ea, mihi uel ſine tuo exemplo, nota eſt, & placet ipſa per ſeſe. TV *uero* ʒ dixerat, primum: ſubiungendum erat, deinde. id, ut interdum ſolet, omittit; ſed ijs uerbis utitur, quae, ſi ſententiam ſpectes, idem praeſtant. Primum, inquit, ſi huius uerbi, interpellare,

pellare,uim attendimus,tu me numquam potes interpellare.quod enim uitium interpellatio ſignificat,
id tu,cui notum eſt,uitares,cum ad me nũquam ires,niſi oportune. deinde,etiam ſi tu,quid eſſet inter-
pellare.non teneres,me tamen uellem,qui meus eſt in te amor,& appellares, & interpellares, magis,cũ
tua uoluntas ita ferret,quam cum mea poſtularet occupatio. *Μουσοπάταχλος* } ſubito muſarum furo-
re percitus: cuiuſmodi homines fundunt illi quidem,pede in uno ſtantes multas uerſuum cẽturias, eas
tamen,quas,animo ſe datiore qui ſunt,ne ſemel quidem poſſint perlegere;ipſi tamẽ ſua poemata, prae-
ſertim illico poſtquam ediderunt,immoderate ac ſtulte nimis amant. INVISA } quam ego nunc odi,
cum eius cauſſa factum intelligam,ut te ab urbe diſcedens,nõ aſportauerim,eadem ſcilicet, qua uectus
ego ſum,lectica; tibiq.,qui antea huius generis humanitatem colebas,occaſionem dederim de interpel-
latione metuendi.Mouet me,quod ueteres libri pro,inuiſa,habent,infuſa.qua ego in dictione ut me diu
torſerim,&,ut ille inquit,labrum ſaepe momorderim, aſſequi tamen ingenio nihil potui, quod proba-
rem.non enim,quae huic uocabulo,infuſa,ſubiecta res eſt, ea certe (aut ego prorſus fallor) in hac ſen-
tentia locum habet.inuiſa uero neque longe diſtat ab,infuſa, & cum ſententia uidetur optime congrue-
re. *ἀντίεκτον* } placet,quod uideo ſcriptum eſſe in Beſſarionis libro, *ἀντείσακτον* hoc eſt,adductã con-
tra uoluntatem meam.ita,cum habemus ex antiquo libro,quod ſententiam ſatis aptam continet,conie-
cturis meliora quaerere non debemus. CICERONIS *noſtri* } filij tui. ITERVM *ceteri omnes* } Iterum
cum excuſares te,quia mecum non ires,hoc attuliſti, quod domeſticorum omnium cauſſa tibi manen-
dum eſſet. SVSPICATVS *ero* } non modo ſi tu dixeris,te uereri,ne mihi moleſtus ſis; ſed etiam, ſi,hoc
te animo eſſe,ſuſpicione aſſequi potuero: nihil equidem propterea dicam;te tamen pari ulciſcar uia.ue-
rebor enim,&c. SIC *fit* } ſic ulciſcor eos,a quibus laceſſor immerito. *οὐδ᾽ ἐν αἴᾳ ἔζησας* } exemplo
graecae ſententiae cum utitur Cicero,fere aut prima tantum attingit uerba,reliqua, tãquam nota,prae-
termittit;aut ita totum recitat,ut aliqua tamẽ mutatione ad id, quod ſibi propoſitum eſt, accommodet.
utriuſque generis plenae ſunt epiſtola.hic ſingula uerba quid ualeant, nemo eſt, qui non uideat. quid
omnia ſimul ſpectent, mihi quidem obſcurum eſt. quod ſi, quonam ex poeta (certe enim haec a poeta
aliquo uidetur Cicero mutuatus) ſumpta eſſent,tenerem; facile,opinor,eſſet ſibi quid uellent, aſſequi.
nunc,quia locum ignoramus,uel quod non exſtet,uel quod aliquando cognitus, memoriam noſtrã effu
gerit;affirmare de ſententia certe nihil licet. nec placet inani coniectura nubes & inania captare. MA-
RIVM *autem noſtrum* } eum,ad quem ſcribit libro VII.epiſtolarum,ut uulgo appellant, familiarium,
hominem incommoda ualetudine, litterarum ſtudio deditum. Scripſerat Quinctus, libenter Marium
quoque fuiſſe exiturum cum Marco,ſi eſſet inuitatus. cauſſam,cur eum proficiſcens non ſuſtulerit,con-
fert Cicero tum in ipſius infirmam ualetudinem, tum etiam in uillam apertam, ac ne rudem quidem.
CONIECISSEM } uerbi tralatio quiddam habet ad ſuam fruendi Marij cupiditatem indicandam. RE-
GIS *Ptolemaei* } quam Ptolemaeus, Aegypti rex, qui a ſuis ciuibus eiectus, Romae aliquamdiu fuit,
Anicio dono dederat, uni fortaſſe de ſuis creditoribus. OCTOPHORO } quem octo ſerui geſtarent.
quod ipſum regiam potius, quam priuati hominis lecticam arguit fuiſſe. ANICIANO } de quo mihi
Anicius commodauerat, & eſt is,de quo paullo poſt. MACHAEROPHORIS } machaera uidetur fuiſſe,
quam nunc ſpatham appellant.certe uagina condi ſolitam.iocus apud Plautum paullo obſcenior demõ
ſtrat. CENTVM } non puto,Ciceronem huiuſmodi comitatu eſſe uſum.uix hoc Milonis, aut Clodij in-
ſaniae tuliſſent.ac,ſi Ciceronem ſecuti eſſent,non extimuiſſet Marius,quaſi ad aſpectum nouae rei. cre-
diderim igitur, caſu contigiſſe, ut eadem uia poſt octophorum Anicianum ſequerentur illi machaero-
phori,quibus uiſis,Marium,qui non animo minus,quam ualetudine, eſſet infirmus, hominum & ma-
chaerarum ſubita ſpecie perterritum,paene corruiſſe. TVNC } forte uerius,hunc: de quo ſcilicet locu
ti ſumus. facit enim hoc Cicero,cum de aliquo aggreſſus dicere, de eodem aliquid a re tamen propoſi-
ta ſeiunctum,interpnit: ut ſupra,cum de C. Catone tribuno pl. orſus eſſet dicere, deinde interpoſuiſſet
quiddam de familia uendita, rurſus ad id, quod coeperat, reuerſus, hoc utitur loquendi modo: Hunc
igitur Catonem Lentulus a legibus remouit. SVBTILITATEM } acumen. VETERIS *urbanitatis* } ue-
terum ſales magna ex parte amiſſos eſſe,alibi quoque Cicero conqueritur. Hoc *uero mihi peculiare &c.* }
Peculiaria noſtra ſunt,quae a nobis proprie poſſidentur, ſic, ut ad neminem praeterea neque poſſeſſio,
neque fructus pertineat. Hoc *uero* } quod ſi,inquit,Marius tecum uenturus eſt, ut ſignificas; mea erit
haec propria ſuauitas,mihi nullo cum homine communis,ut homine ingenioſiſſimo, atque humaniſſi-
mo Mario ubique fruar,non modo in illis praedijs,quorum ille,mihi uicinus, quaſi lumen eſt, uerum
etiam hic,ubi nunc aedifico. ISTO } qui tecum uenturus uidetur,Mario. ILLORVM } quae tibi no-
ta ſunt in agro Pompeiano: ubi uillam Marij fuiſſe, patet ex epiſtola 3.ad ipſum, fam.lib.7. LVMEN }
luminis loco;aeque gratum,ac lumen ipſum.nam,quae lumine carent, loca,iocunditatis habent minus,
quam quae Sol illuſtrat. PARATVM *ſit* } Marij cauſſa; ut ſit, ubi homo infirmus commode excipia-
tur.nam ego ita ſum philologus,hoc eſt, ita litterarum ſtudioſus, ut mollis tamen minime ſim: quales
fere ſunt,quos librorum conſuetudo tenet. poſſum,inquit,uel cum fabris habitare.non enim mea phi-
loſophia luxum,& uoluptatem,& mollitiam ſequitur.ea me,non oblectauit in Hymetto,monte Atticae
amoeniſſimo,ſed in area cum ſeruis Syris,qui aedificant,duriter exercuit. Iocatur,cum ſe philoſophari
in area, hoc eſt, ſuum ſtudium in fabris exercendis ponere ſignificat. AREA *Syra* } in qua ſerui Syri
opus faciunt. DE *interpellatione* } ad epiſtolae partem reſpondet,in qua ſcripſerat Quinctus,futurũ,
ut ipſe & Marius eum,quam minime poſſent,interpellarent. DE *rep.* } hoc uidetur dicere. Philocte-
tes,ille Herculis comes,accepta a ſuis ciuibus,hoc eſt, a Graecis, iniuria, cũ in Lemno inſula deſtitutus
eſt,

eſt, execrabatur eos, a quibus eam iniuriam immerito tuliſſet. tu contra; cum eos ciues, qui nos indigniſſimis & iniquiſſimis modis uexarunt, doles tamen non optimo in ſtatu eſſe, mutuis diſcordijs agitari. hoc animo te eſſe, mihi, inquit, moleſtum eſt. uellem, Philoctetem imitareris. De Philoctete, in Lemno a Graecis Troiam proficiſcentibus derelicto, exſtat Sophoclis tragoedia. ILLA *ſpectacula* } calamitates, & miſerias ſuorum ciuium grauiſſimas. CONSOLABOR } quaſi praeſens remedium manu teneat, ita pollicetur: credo, quia ſignificet, facile eſſe, rationibus Quincto oſtendere, quam ſine cauſſa doleat. HORTVS *domi eſt* } Ruri uicinitas horti requiritur maxime: ut ſit, non modo quo opſonia condiamus ad ſuauitatem, uerum etiam quo languentem ſtomachum quarundam herbarum acrimonia excitemus. Hortenſia, inquit, non longe petemus.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 10.

EPISTOLAM hanc conuicio efflagitarunt codicilli tui. nam res quidem ipſa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad ſcribendum argumenti ſane dabat. ſed quemadmodum, coram cum ſumus, ſermo nobis deeſſe non ſolet: ſic epiſtolae noſtrae debent interdũ alucinari. Tenediorum igitur libertas ſecuri Tenedia praeciſa eſt, cum eos, praeter me, & Bibulum, & Calidium, & Fauonium, nemo defenderet. De te magis ab Sipylo mentio eſt honorifica facta; cũ te unum dicerent poſtulationi L. Sextij Panſae reſtitiſſe. reliquis diebus, ſi quid erit quod te ſcire opus ſit, aut etiam ſi nihil erit, tamen ſcribam quotidie aliquid. Prid. id. neque tibi, neq. Pomponio deero. Lucretij poemata, ut ſcribis, ita ſunt, multis luminibus ingenij, multae tamen artis. ſed, cum ueneris, uirum te putabo: ſi Salluſtij Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

EXPLANATIO

NON puto hanc epiſtolam ſcriptam eſſe Appio & Ahenobarbo cos. quia, proxima quae ſequitur, Ianuario menſe ſcriptam eſſe conſtat. aut, ſuo loco minime collocata. quod ſi, Pompeio & Craſſo, ſcripta eſt: ne ſic quidem ſuum locum obtinebit. nam eam, quae ante proximam legitur, poſt IV. id. Mai. ſcriptam uidemus: haec porro ante pridie id. Apr. Quare ſiue Pompeio & Craſſo, ſiue Appio & Ahenobarbo cos. eſt data; non eſt ad ordinis rationem conſtituta. crediderim tamen ſcriptam eſſe potius anno Pompeii & Craſſi: quia, ſi anno Appij, & Ahenobarbi ſcripta eſſet, abſque dubio de itione Quincti ad Caeſarem mentionem aliquam feciſſet; cum ad paucos dies ad eum Quinctus profecturus eſſet? nam Arimini Quinctum fuiſſe menſe Maio, hoc eſt, in Caeſaris prouincia, legimus infra. CONVICIO } acriter: quaſi conuiciantum morem referrent, cum litterarum officium, diutius iam deſideratum, Ciceroni exprobrarent. ſic in epiſtola, quae ſequitur proxima, cõuicio, dixit, pro querela ſatis libera, minime tamen pro conuicio. CODICILLI } ſcriptorum genus in ceratis tabulis, quo ueteres utebantur, ubi properanter aliquid, ac breuiter, quod inſtar epiſtolae non eſſet, exarare cogitarent: ut apud amicum in cena, foris, in itinere, uel naui, ſi charta praeſto non eſſet. dabant deinde amanuenſi, ut deſcriptae inde litterae mitterentur. interdum etiam ipſos mittebãt codicillos. quod haec ipſa ad Quinctum epiſtola perſpicue probat. non miſſos uerba illa ad Papirium demonſtrant: Accubueram hora nona, cum ad te harũ exemplum in codicillis exaraui. NAM *res quidem ipſa* } ideo cõmiſi, ut tu me de ſcribendo urgeres, quia neque res ipſa, de qua ſcire aliquid uelles, neque omnino ulla de re dies is, quo tu es profectus, argumẽti quidquam dabat. DEESSE *non ſolet* } cum res tamen certa, de qua ſermo ſit, nobis deeſt. ALVCINARI } certa re non propoſita loqui, huc illuc errantium more ferri. eſt enim alucinari, aberrare, non conſiſtere, ut ait Nonius: & ab ἀλύειν deductum, ſcripſit Cloatius Verres. propterea ſine aſpiratione, unico l, ſcribi debet: & in hoc antiquus item Beſſarionis liber conſentit. TENEDIORVM } petitum eſt a legatis ex inſula Tenedo miſſis, ut Tenedij ſuis legibus uiuerẽt. negatum. potius enim cenſuit ſenatus, ut eadem condicione, qua ceteri in prouincia populi Romani, tenerẽtur, hoc eſt, ut legibus a populo Romano aut a prouinciali magiſtratu datis uterentur. SECVRI *Tenedia* } ictu uehementi; cum uniuerſus fere ſenatus contra Tenediorum libertatem conſentiret. &, ſecuri Tenedia, cum dixit, quaſi quodam ioco alluſit ad ueterem illam ſiue fabulam, ſiue hiſtoriam de Tenne rege, a quo inſula nomen accepit; qui leges ſanxit, ſi quis adulterum deprehendiſſet, ut eum ſecuri interficeret: idq. ſeruauit ita diligenter, ut etiam de filio ſuo deprehenſo interrogatus, quid fieri oporteret, reſpondiſſe dicatur; id fieret, quod lex iuberet. inde datus locus prouerbio de Tenedia ſecuri, in ijs rebus, quae praeciduntur. Heraclides. ἐν τῷ περὶ πολιτειῶν. BIBVLVM } Marcum, C. Caeſaris in conſulatu collegam. CALIDIVM } Marcum, oratorem dulcem potius, quam uehementem; qui praetor in Cicerone reſtituendo diligenter operam nauauit. in Bruto, & oratione poſt reditum in ſenatu. FAVONIVM } Marcum, Catonis amicum, & aemulum in tuenda libertate, atque inſectanda paucorum potentia. interfectum poſt obitum Caeſaris triumuirorum iuſſu, Suetonius tradit. Et ordine Bibulus, Calidius, Fauonius, habita dignitatis geſtorumq. magiſtratuum ratione, nominantur. nam Bibulus conſularis, Calidius praetorius, Fauonius necdum aedilicius. quod in Catone ſcriptum eſt apud Plutarchum. DE *te* } quia Tenedum & Sipylum Quinctus, cũ eſſet in Aſia pro praetore, triennio ante rexerat. Sypili aũt legati potius, quam Tenedi, Quinctum in ſe-

natu

natu laudarant. Vnvm } in eo conſilio, ubi de Sextij poſtulatione deliberatum eſt. Pansae } poſtulantis aliquid, opinor, pro publicanis contra Aſiaticos, quod ei concedi, ius non eſſet. nam inter prouinciales & publicanos uectigalium cauſſa numquam defuit contentio. Neqve *tibi, neque Pomponio deero* } forte, ut communem utriuſque rem in aliqua cauſſa defenderet. Poemata } ſi de ijs, qui nunc exſtant, Lucretij uerſibus intelligit; non uidetur, Poemata, ſatis proprie dixiſſe. poeticam enim, definit Ariſtoteles, imitationem eſſe. at in opere ſuo (de eo, quod in manibus eſt, loquor) non imitatur Lucretius, ſed ipſam rem, ut eſt, ita docet. eadem oratione Empedoclem, qui uerſibus de rerum natura ſcripſit, Ariſtoteles idem eſſe poetam negat. uerum alia praeterea, quae fortaſſe poemata recte poſſent appellari, ſcripſit Lucretius: quod ex Varrone, Cariſio, alijs colligitur. aut puta Ciceronem, etiam ſi definitionē Ariſtotelis teneret, uoluiſſe tamen cum populo, quod e uerſibus conſtaret, id poema nominare; item ut tribunatum pl. & ipſe & Liuius magiſtratum appellant; quem tamen non eſſe magiſtratum, Plutarchus ἐν τῷ τῶν προβλημάτων multis probat argumentis. etiam in Oratore, non ſe rationem, ſed conſuetudinem in loquendo ſequi, tradidit his uerbis: Vſum dicendi populo conceſſi, ſcientiam mihi reſeruaui. Vt *ſcribis, ita ſunt,* } eiuſmodi ſunt, qualia tu ſcribis eſſe, multis illa quidem ingenij luminibus, multis tamen etiam artis. quibus uerbis plus in Lucretio declarat ingenij, quam artis, eſſe. quod ſane hi quoque ipſi, qui ad noſtram aetatem peruenerunt, ſex illius libri ſatis indicant. Hominem *non putabo* } forte ſcripſerat Quinctus, rediturum ſe eſſe in urbem, cum legiſſet ea, quae Salluſtius Empedocleo more uerſibus tractauerat. eam morandi cauſſam M. Cicero reprehendit. Virum, inquit, te putabo, cum ueneris: ſi Salluſtij Empedoclea legeris, hominem non putabo. Laudis enim eſt, uirum uocari; hominem, non item. quia, etiam in quibus nihil laudes, homines tamen ſunt; qui uero de hominibus ipſis excellunt, uiros cum laude nominamus. itaque in Bruto, Vidi, inquit, Mitylenis uirum, & uidi plane uirum. & ad Att. epiſt. 15. lib. 5. O uirum, o ciuem Memmium. & apud Terentium in Hecyra: Tu uirum me, aut hominem deputas adeo eſſe?

Marcus S. D. Quincto Fratri. 11.

Gavdeo *tibi iucundas eſſe meas litteras. nec tamen habuiſſem ſcribendi nunc quidem ullum argumentum, niſi tuas accepiſſent. nam prid. id. cum Appius ſenatum infrequentem coegiſſet, tantum fuit frigus, ut populi cõuicio coactus ſit nos dimittere. De Commageno rege, quod rem diſcuſſeram, mirifice mihi & per ſe, & per Pomponiũ blanditur Appius. uidet Appius. uidet enim, hoc genere dicendi ſi utar in ceteris, Februarium ſterilem futurum. eumq. luſi iocoſe ſatis: neque ſolum illud extorſi opidulum, quod erat poſitũ in Euphrate, & Zeugmate; ſed praeterea togam ſum eius praetextam, quam erat adeptus Caeſare conſule, magno hominum riſu cauillatus. Quod nolit, inquam, renouare honores eoſdem, quo minus togam praetextam quotannis interpollet. decernendum nihil cenſeo. nos autem homines nobiles, qui Buſrenum praetextatum non ferebatis, Commagenum feretis? genus uides, & locum iocandi. multa dixi in ignobilem regem; quibus totus eſt exploſus. quo genere commotus, ut dixi, Appius, totum me amplexatur. nihil eſt enim facilius, quam reliqua diſcutere. ſed non faciam, ut illum offendam; ne imploret fidem Iouis hoſpitalis, Graios omnes conuocet, per quos mecum in gratiam redijt. Theopompo ſatisfaciemus. De Caeſare, fugerat me ad te ſcribere. uideo enim, quas tu litteras exſpectaris. ſed ille ſcripſit ad Balbum, faſciculum illũ epiſtolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum ſibi aqua madidum redditum eſſe; ut ne illud quidem ſciat, meam fuiſſe aliquam epiſtolam. ſed ex Balbi epiſtola pauca uerba intellexerat, ad quae reſcripſit his uerbis: De Cicerone uideo te quiddam ſcripſiſſe, quod ego non intellexi: quantum autem coniectura cõſequebar, id erat huiuſmodi, ut magis optandum, quam ſperandum putarem. Itaque poſtea miſi eodem illo exemplo litteras. Iocum autem illius de ſua egeſtate ne ſis aſpernatus. ad quem ego reſcripſi, nihil eſſe, quod poſthac arcae noſtrae fiducia conturbaret: luſiq. in eo genere & familiariter, & cum dignitate. amor autem eius erga nos perfertur omnium nuncijs ſingularis. Et litterae quidem ad id, quod exſpectas, fere cum tuo reditu iungentur. reliqua ſingulorum dierum ſcribemus ad te, ſi modo tabellarios tu praebebis. quamquam eiuſmodi frigus impendebat, ut ſummum periculum eſſet, ne Appio ſuae aedes urerentur. Vale.*

EXPLANATIO

Ap. Claudio Pulchro,
L. Domitio Ahenobarbo, COS.

Pridie *idus* } Ianuarij, an Februarij? Februarij. nam pridie idus Ianuarij ſenatus haberi non poterat. erat. n. dies comitialis, ut uetus Romanum Kalendarium ſignificat. pridie autē idus Ianuarij nefaſtus erat: quo dierum genere ſenatus habebatur. ſcripſit autem hanc epiſtolam idibus, mane, poſteaq. quod idibus eſt actum, ſcripſit poſtridie idus: &, quod poſtridie idus, Lupercalibus. patet ex epiſtola ſequenti. Popvli } ſtantis ante fores curiae in Graecoſtaſi, & gradibus. itaque in epiſtola 1. huius libri, Eius, inquit, operae repente a Graecoſtaſi, & gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt.

CONVICIO } an Appio conſuli populus conuicium diceret? nihil ne metueret illos faſces, quos in manibus lictorum, ante curiae fores conſuli praeſtolantium, uideret? quid igitur eſt, Conuicio? clamore, & querela paullo liberiore. ſic in proxima, quae antecedit, epiſtola: Epiſtolam hanc conuicio efflagitarunt codicilli tui. COMMAGENO } Antiocho, Commagenes rege: cuius regni caput Samoſata fuit, in Aſia, citra montem Taurum. de hoc rege meminit ep. I. 3. & 4. lib. 15. fam. REM } petierat, opinor, ut ei regni poſſeſſio ſenatuſconſulto confirmaretur. idq. uidentur indicare quae proxime ſequũtur uerba, de oppidulo extorto. DISCVSSERAM } abieceram: ita contra eum locutus eram in ſenatu, ut tota res ad nihilũ recideret. diſcuſſerat autem, non pridie idus, ſed ante. nam pridie idus nihil actum in ſenatu uidetur. coactus enim conſul populi conuicio ſenatum ſtatim dimittere. BLANDITVR } metu: ne itidẽ exteris legatis, aut regibus, aliquid a ſenatu petentibus, obſiſtam. quod ideo Appius nolle uidebatur, quia, cum aliquid eorum cauſſa ſenatus decreuiſſet, munera mercedis loco, aut etiam pactam mercedem cõſuli, qui ad ſenatũ retuliſſet, dare conſueſſent. id ſignificant illa uerba, quae ſequuntur: Videt, hoc genere dicendi ſi utar in ceteris, Februarium ſterilem futurum. Hoc *genere dicendi* } quo facile cõſequi poſſum, ut ea, quae petuntur, ſenatus minime concedat. FEBRVARIVM } reliquos Februarij dies. nam epiſtola ſcripta eſt poſt idus Februarij. ET *Zeugmate* } affirmo, Et Zeugmate, Ciceronis non eſſe: &, ut olim in iure ſolebant, ſic ego ſponſionem facerem, ni gloſſema ſit. oppidum. n. in Commagene, poſitum in Euphrate, nullũ fuit, praeter Zeugma: de quo Plinius libro naturalis hiſtoriae V. ſic: Latitudo a Seleucia Pieria, ad oppidũ in Euphrate Zeugma, CLXXV. M. P. & & ibidem infra: Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quae ad Euphratem uocantur: item Zeugma, LXXII. M. P. a Samoſatis, tranſitu Euphratis nobile in libro Beſſarionis eſt, in Euphrate & Zeugmate. CAESARE *conſule.* } aut, quia conſulatum Caeſar ſolus geſsit, Bibulo collega domi incluſo: aut, quia Caeſar ad ſenatum retulit de honore togae praetextae Commageno regi impertiendo. QVOD *uult* } hoc totum quid ſibi uelit, non aſſequor: nec pudebit umquam fateri neſcire, quod neſciam: etiã, ſi cuius me ex his tenebris eduxerit induſtria, aeque laetabor, ac ſi, quod nũc quaero, meo ipſius ingenio nactus eſſem. DECERNENDVM *nihil cenſeo* } ex ſententia petentis Commageni. erat autem haec in ſententijs ſenatorijs, ubi nihil nouari placeret, uſitata concluſio: Decernendũ nihil cenſeo. Sic & Liuius lib. XLI. Ego, inquit, nihil noui cenſeo decernendum. BVSRHENVM } regis barbari nomen; qui tamen paullo, quã Commagenus, erat nobilior. ei quoque permiſerat ſenatus, ut praetexta, itidem ut magiſtratus Romani, poſſet uti; cum nobiles inique ferrent, eo barbaros honore impertiri, qui magiſtratuum Romanorum proprius eſſe deberet. GENVS, *& locum* } falſum genus, locum, materiam eiuſmodi, in qua dicta dicere facillimum ſit. RELIQVA *diſcutere* } ita contra reliquas legationes dicere, nihil ut omnino a ſenatu obtineant. quod ſi fiat, eripietur Appio pecunia, quam cupiditate iam ac ſpe deuorauit. IOVIS *hoſpitalis* } cum, hoſpitibus meis, Graecis hominibus, intercedentibus, in gratiam cum eo redierim. FVGERAT } hactenus in mentem non uenerat, ſuperiora ſcribenti. OPTANDVM, *quam ſperãdum* } uidetur Balbus ad Caeſarẽ ſcripſiſſe, itemq., ut opinor, Caeſar ipſe; ſi uellet, Quinctum ad eum iturum, ut operam in bello nauaret. ſuam eius rei cupiditatem Caeſar indicat, cum reſpondit, optandum magis, quam ſperandum. NE *ſis aſpernatus* } ita iocus eſt, ut ſerio tamen dictum uideri poſsit. Scripſerat Caeſar tale quid: argentum ſibi non eſſe, unde Quinctum ditare poſſet: ſtudium & beneuolentiam, quaeq. in ſua poteſtate eſſent, ei non defutura. ARCAE *noſtrae* } iocus ioco relatus. ſi tu, inquit, eges; nos non abundamus. itaque arcae noſtrae noli confidere. nam ſi decoxeris, ego te meis nũmis tuo aere alieno non expediam. Et eſt hic, conturbare, pro, decoquere. quo ſenſu dixit Martialis:

Conturbabit Atlas; & non erit uncia tota,
Decidat tecum qua pater ipſe deum.

SINGVLORVM *dierum* } ita uidetur feciſſe. nam hanc epiſtolam ſcripſit, ut dixi, idibus, ſequentem poſtridie idus, aliam, quae non exſtat. Lupercalibus. alibi aliud ſignificat, ut oſtendimus in commentarijs ad Atticum. Vere autem iocus ille Caeſaris fuit de ſua egeſtate. uictis. n. ſaepe Gallis, ex eorum ſpolijs, & urbium direptione uim pecuniae maximam coegerat; ut qui, belli ciuilis initio, uni Paullo conſuli talẽtorum M D dono dederit. FERE *cum tuo reditu iungentur* } id eſt, eo fere tempore proferentur ad te, quo tu reditum ad nos adornabis. SVAE *aedes urerentur* } quod in domo conſulis, quo ſalutandi ac deducendi cauſſa quam plurimi conuenirent, caminum eſſe oporteret, ſaeuiente frigore, luculentiſsimum.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 12.

RISI niuem atram: teq. hilari animo eſſe, & prompto ad iocandum, ualde me iuuat. De Pompeio, aſſentior tibi, uel tu potius mihi, nam, ut ſcis, iam pridem iſtum canto Caeſarem. mihi crede, in ſinu eſt; neque ego diſcingor. Cognoſce nunc idus. Decimus erat Coelio dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. uereor, ut, homo taeter, & ferus, Polla Seruius ad accuſationem ueniat. nam noſter Coelius ualde oppugnatur a gente Clodia. certi nihil eſt adhuc: ſed ueremur. Eodem igitur die Tyrijs eſt ſenatus datus frequens. frequentes contra Syriaci publicani. uehementer uexatus Gabinius: exagitati tamen a Domitio publicani, quod eum eſſent cum equis proſecuti. noſter Lamia paullo ferocius, cum Domitius dixiſſet, Veſtra culpa haec acciderunt, equites Romani; diſſolute enim iudicatis; Nos iudicamus, uos laudatis, inquit. actum eſt eo die nihil: nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia ſequuntur, Appius interpretatur, non impediri ſe lege Pupia, quo minus habeat ſenatum; &, quod Gabinia ſanctum ſit. etiam cogi, ex kal. Febru.

uſque

uſque ad kal. Mart. legatis ſenatum quotidie dari. ita putantur detrudi comitia in menſem Martium. ſed tamen bis comitialibus tribuni pl. de Gabinio ſe acturos eſſe dicũt. Omnia colligo, ut noui ſcribam aliquid de te: ſed, ut uides, res me ipſa deficit, itaque ad Calliſthenem, & Philiſtum redeo: in quibus te uideo uolutatum. Calliſthenis quidem uulgare, & notum negotium, quemadmodum Graeci aliquot locuti ſunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, paene puſillus Thucydides. ſed, utros eius habueris libros, (duo enim ſunt corpora) an utroſque, neſcio. me magis de Dionyſio delectat. ipſe eſt enim ueterator magnus, & perfamiliaris Philiſto. Sed quod adſcribis, aggrediaris ne ad hiſtoriam: me auctore potes. Et quoniam tabellarios ſuppeditas, hodierni diei res geſtas Lupercalibus habebis, Oblecta te cum Cicerone noſtro quambelliſſime.

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

RISI *niuem atram* } de qua ſcripſiſti: Anaxagorae fuit opinio, niuem atram eſſe, quod ex aqua fieret, quae nigra eſſet: inepto ac falſo argumento. ſed hoc nihil ad hunc locũ. ſcripſerat forte Quinctus iocoſe, niuem ſe atram inueniſſe, illam inquam, Anaxagorae; quaſi triſtem minimeq. iocundã; quia ſcilicet ei per niues incommodiſſimo itinere eundum, ac forte etiam in ipſis niuibus cum hoſte, nõ ſine ſummo uitae diſcrimine, pugnandum foret. DE *Pompeio* } non debere nos unius Pompeij amicitia niti: Caeſarem ſimul eſſe complectendum, ut amicum Pompeio firmiorem. CANTO } in ore frequẽter habeo, praedico. Terentius: - Qui harum mores cantabat mihi. IN *ſinu eſt, neque diſcingor* } faueo, neque fauere umquam deſinam. ductum a rebus cariſſimis, quas in ſinu geſtamus; quae ne excidãt, non diſcingimur. IDVS } Februarij. ſcripſit autem hanc epiſtolam poſtridie idus mane. quod extrema epiſtolae uerba declarant. DECIMVS *erat Coelio dies* } is dies, quo reus M. Coelius cauſſam de ui dicere praetoris edicto debebat. ſic enim erat in conſuetudine poſitum. nam & Pedianus in commentario Cornelianae, Reum, inquit, Cornelium duo fratres Cominij lege Cornelia de maieſtate fecerunt. & cũ L. Caſſius praetor decimo die, ut mos eſt, adeſſe iuſſiſſet; eoq. die ipſe non affuiſſet: circumuenti ſunt ante tribunal eius accuſatores a notis operarum ducibus. Eos iuriſconſulti iuſtos dies uocant. COELIO } M. Coelio Rufo, qui tribunatum pl. geſſit, Cn. Pompeio Magno III. conſule; aedilitatem curulem, L. Aemilio Paullo, C. Claudio Marcello; praeturam, C. Caeſare, P. Seruilio cos. anno uno poſt aedilitatem, quod equidem miror: cum praetura biennio ab aedilitate diſtet. DOMITIVS } Cn. Domitius praetor. Nolo quemquam in praenominibus errare. duo eodẽ tempore Cn. Domitij fuerunt: uterque praeturam geſſit: ad utrumque Cicero dixit. horum alter eſt Cn. Domitius Caluinus, qui tribunus pl. fuerat Caeſare & Bibulo cos. ut indicant oratio pro Sextio, interrogatio in Vatinium: & poſt biennium (aedilitatem enim omiſit, ut multi) praeturam geſſit, Marcellino & Philippo cos. ut eaedem duae oratio & interrogatio docent. in praetura de ambitu quaeſiuit, & apud eum Cicero Beſtiam defendit, ut in hoc ipſo libro ſupra cognoſcitur. anno, qui poſt annum, quo ſcripta eſt haec epiſtola, ſequitur proximus, cõſulatum geſſit cum M. Meſſalla. itaque ſatis patet, non eſſe hunc, qui de Coelio quaeſtionem exercuit: cum & inter praeturam conſulatumq. biennium intercedat; &, praeturam ab illo, non hoc anno, hoc eſt Appio Ahenobarbo cos. geſtam, ſed Marcellino & Philippo cos. iam oſtenderim. Alter eſt Cn. Domitius hic, qui de ui cognouit in cauſſa Coelij, quem in ipſa oratione Cicero appellat. conſulatum numquam geſſit. AD *numerum iudices non habuit* } cum eo die, quo cauſſam dici ex edicto oporteret, iudices eo, quo opus erat, numero non affuiſſent; irrita fiebat accuſatio; ut integrũ tamen eſſet, ſi quis eam praeterea uellet inſtituere: quod in hac Coelij cauſſa timet Cicero, cum ait: Vereor, ne homo teter & ferus Pola Seruius ad accuſationem ueniat. atque etiam renouatam eſſe accuſationem M. Coelij, ipſa declarat Ciceronis oratio, initio menſis Aprilis habita, ludis feſtisq. publicis, ſatis longo poſt idus Februarias, qui decimus erat Coelio dies, interuallo. Poſuimus cauſſam unã accuſationis, quae inſtituta eſſet, omittendae. altera fuit, cum accuſatores, quo die reus adeſſet, ad agendum non ueniſſent. hoc ex Pediani uerbis animaduerto. inquit enim ſic, in eo, quo de proxime memini commentario. Poſtero die, cum P. Caſſius praetor aſſediſset, & citati accuſatores non adeſſent; exemptum eſt nomen de reis Cornelij. Ergo, cum in cauſſis quattuor interueniant, praetor, iudices, accuſator, reus; ex numero iudicum, & ex accuſatoris abſentia fieri poterat, ut reus, quod quidem ad ceptam accuſationem pertineret, dimitteretur. de reo autem dubium non eſt, quin, ſi ad diem dictam non adeſſet, condemnaretur. praetoris diuerſa ratio fuit. nam etſi, quo die reum adeſse iuſsiſſet, ipſe non affuiſſet, deinde tamẽ peragere quaeſtionem poterat. idq. L. Caſsij praetoris exemplo cognoſcitur, de quo idem Pedianus in eodem loco. Quod ad iudicum numerum attinet, non eundem uideo fuiſſe in omnibus cauſsis. in cauſſa Milonis, quae & ipſa de ui fuit, unum & quinquaginta reperio. is fuerit ne legitimus & ordinarius numerus in omnibus cauſsis de ui, an tum primum noua Pompeij lege de ui inſtitutus, ſatis eſt a nobis accurate conſideratũ in libro de iudicijs. POLA *Seruius* } nouum eſt, ut pronomen poſt cognomen ponatur. Liuius tamen ſemel, quod meminerim, ita locutus; cum Manlium Cnaeum appellat. Polam hunc aut de gente Clodia, plebeia tamen, aut certe gentis Clodiae ſtudioſiſsimum opinor fuiſſe. nam in epiſtola M. Coelij ad Ciceronẽ, eius opera, uideo, Ap. Pulchrum, P. Clodij fratrem, in accuſando Coelio uti cogitaſſe. & puto Seruium iſtum

accuſationes factitaſſe, primum, quia ferum hominem hic appellat Cicero; deinde, quod in ea Coelii epiſtola ita ſcriptum eſt: Non deſtitit accerſere Polam Seruium accuſatorem, inire cum Domitio conſilia. VENIAT } non uenit tamen. nam accuſauit Coelium Atratinus Sempronius adoleſcens, ut in oratione patet. NOSTER } primum, quia equitis R. filius, itidem ut Cicero: deinde, quia Ciceronis amantiſſimus: quod utriuſque indicant epiſtolae: cui etiam curam collocandae filiae Cicero dedit, cum iret in prouinciam. AGENTE *Clodia* } quia Clodia, P. Clodii ſoror, quae Q. Metelli Celeris uxor fuerat, ſuas omnes ad oppugnandum Coelium opes contulerat; ut oratio pro ipſo demonſtrat. TYRIIS } legationibus Tyro miſſis, ut de publicanis quererentur. nam inter prouinciales & publicanos, ob nimis acerbam uectigalium exactione, aut nimis lentam ſolutionem, numquam fere negotium non fuit. SYRIACI } quia Tyrus in Phoenicia: quae Syriae pars fuit. VEXATVS } a publicanis, in quos iniquiſſimus fuerat: quod indicant illa uerba in oratione de prouinciis: Iam uero publicanos miſeros tradidit in ſeruitutẽ. & quae ſequuntur. & Dio libro XXXIX. & hic in ep. II. lib. III. GABINIVS } qui Syriae imperio proconſulari praefuerat, & hoc anno Romam deceſſit; ut infra, ep. I. l. 3. DOMITIO } Ahenobarbo, cos. PROSECVTI } cur enim ei nunc in ſenatu maledicerent, quem iam eſſent cum equis proſecuti? proſecuti autem quo? an, cum e prouincia decederet? non puto. nimium enim multo poſt Gabinius ad urbem peruenit: ut ſimile ueri uix eſſe uideatur, tot ab eo menſes itinere eſſe conſumptos. malo, cum iret in prouinciam. NOSTER *Lamia* } Veteres libri, C. noſter Lamia. mallem, L. noſter Lamia: ut intelligatur Lucius ille Aelius Lamia, princeps equeſtris ordinis, Ciceronis ſtudioſiſſimus: de quo ſic in epiſtola ad Brutum: Clodianis temporibus, cum equeſtris ordinis princeps eſſet, proq. mea ſalute accerrime propugnaret, a Gabinio conſule relegatus eſt. & in oratione pro Sextio, & ubi non? Addo illud, Noſter, dici, ob eandem, qua M. Coelius, cauſſam, quod, ſicuti Cicero, equeſtri loco natus. EQVITES *Romani* } horum in numero Lamiam, qui reſpondit Domitio, fuiſſe conſtat. quod ſi eques Lamia; quo iure in ſenatum uenit? nam qui ſenatorium ordinem eſt adeptus; retinet illle quidem equeſtria ornamenta, annulum, equum publicum; eques tamen, & equeſtris ordinis neque eſt, neque dicitur, ſed ſenator, & ordinis ſenatorij. itaque legitur apud ueteres, Pompeium, cum eques Romanus adhuc eſſet, triumphaſſe: quia ſcilicet non dum lectus eſſet in ſenatum. quo facto, deſiit eſſe eques Romanus. ergo ſi eques Lamia; quod ſatis apparet; non ideo in ſenatu, quia ſenator eſſet; ſed quia cum publicanis, qui erant omnes equites, quaſi dux eorum ac princeps introierat. nam & in epiſtola, cuius proxime uerba recitaui, princeps equeſtris ordinis dicitur fuiſſe Piſone & Gabinio cos. hic poſtea geſſit aedilitatem curulem, ut in eadem eſt epiſtola: deindeq. in ſenatum aditum habuit, non modo iure geſti magiſtratus, (hoc enim ſoli curules magiſtratus iuris habebant, ut in libro de ſenatu docuimus) uerum etiam quia proximis a cenſoribus, Appio & Piſone, lectum eſſe in ſenatu, uериſimile eſt. DISSOLVTE *enim iudicatis* } qui ſi uere iudicaretis, condemnarentur ij, quibus, improbe agendo, ſimillimum ſe Vatinius praebet. ſperat enim, impune ſibi fore, quia diſſolute iudicatis. Diximus iam, hoc tempore lege Aurelia tres ordines iudicaſſe, ſenatores, equites, tribunos aerarios. LAVDATIS } reos: quos ſi abſoluimus, quid reprehenditis, cum eoſdem uos laudetis? Mos erat, ut auctoritate praediti uiri reos in iudicio, antequam ſententiae ferrentur, laudarent. pleni exemplorum libri. NOX *diremit* } ſenatus haberi de nocte non poterat: ideoq. reprehendit Cicero in Philippicis quaedam ſenatuſconſulta ueſpertina, quae fecerat Antonius. teſtatur idem & Gellius. COMITIALIBVS } qui nulli dum fuerant. nam toto menſe Feb. comitiales qui fuerunt, omnes poſt Quirinalia, nec plures quam ſex fuiſſe conſtat. comitiales autem erant de numero faſtorum. ſed eodem tempore & lege, & cum populo non agebatur: ſi lege, non cum populo: ſi cum populo, non lege. itaque licebat utrumque: ſed eodem tempore utrumque nõ fiebat. ſenatus autem per eos dies non habebatur. contraq. qui dies faſti non erant comitiales, iis & lege agi, & haberi ſenatum, idq. eo die, confectis iudiciis, licebat: factumq. animaduertimus. INTERPRETATVR } Hinc, opinor, ſuam Appius hauriebat interpretationem. Vetabat Pupia lex, haberi ſenatum a XIIX. Kal. Febr. uſque ad Kal. Febr. tametſi dies eſſent duo, faſtus unus, alter nefaſtus, ille IV, hic III. Kal. Febr. quibus, niſi Pupia lege contra ſancitum eſſet, ſenatus haberi potuiſſet. Cautum erat praeterea eadem lege, ne, niſi perfectis, aut reiectis legationibus, alijs de rebus ſenatus haberetur. ſic igitur ſuam opinionem, aut uoluntatem potius tueri Appius poterat. Quid uetat Pupia lex? id ſcilicet, haberi ſenatum menſe Febr. niſi perfectis aut reiectis legationibus. ego legi pareo: ſenatum alia de re, praeterquã perficiendarum legationum cauſſa, non habeo. ea quidem me non impedit, quo minus audiendis legationibus ſenatum dem. nihil enim in ea tale ſcriptum eſt, ſed hoc tantum, ne ſenatus habeatur, niſi perfectis aut reiectis legationibus. Cogi autem ſe Gabinia lege, contendebat Appius: quia, cum in lege ſcriptum eſſet, ut quotidie ſenatus legationibus daretur menſe Februario; uerbum, quotidie, uolebat omnes Februarij dies comprehendere, ſiue comitiales, quibus haberi ſenatus non poterat, ſiue non comitiales. Gabinius autem, quotidie, dixerat, non de omnibus plane diebus, ſed de omnibus ijs, qui quidem comitiales non eſſent; quia ſcilicet haberi ſenatum eo menſe nulla omnino de re, niſi legationum cauſſa, uolebat. nec dubito, quin leges hae tribunitiae fuerint: ſiquidem ſenatum quibuſdam quaſi condicionibus coercent. de Pupiae ſententia locus exſtant in epiſtola ad P. Lentulum. ITA *putantur* } non dixit: detruduntur comitia; ſed putantur detrudi: quia certum non erat, an Appius, id quod affirmabat, habiturus eſſet ſenatum per omnes reliquos Februarij dies, etiam comitiales. nam ſi, ut ſolebat, non habuiſſet ſenatum Appius comitialibus Febr. diebus; habere comitia potuiſſet. COMITIA } quid hoc? an comitiorum tempus adeſt ante Quinctilem menſem? numquam ſane, ſi ordine res agatur: ſed

extra

extra ordinem interdum. nam, cum Appius ipſe & Ahenobarbus conſules eſſent creati ex interregno,
creandorum praetorum cura ad eos pertinebat, qui proximo ſuperiore anno deſignati non fuerant:
eaq.comitia conſules in hoc uſque tempus duxerant: ſicuti Pompeius & Craſſus anno proximo, cum
ipſi creati eſſent conſules ex interregno,comitia tamen rogandis praetoribus non ante menſem Ma-
ium habuerunt:quod ſupra oſtendimus.his porro comitijs praetorem creatum M.Catonem,hiſtoriae,
demonſtrant;qui ſuperiore anno iniquiſſimam,praelato homine improbo P.Vatinio, repulſam, tule-
rat.Plutarchus,& alij. His *comitialibus* } ſex Februarij menſis diebus comitialibus, quibus habere ſe-
natum Appius conſtituerat. Tribvni *pl.* } maxime C. Memmius, qui eum de repetundis poſtula-
uit.ep.I.l.3. De *Gabinio* } ut ei,Syriam prouinciam contra leges & iura ſociorum adminiſtranti, im-
perium abrogetur. Actvros } rogationem,ut puto,promulgaturos;ſicuti biennio ante C. Cato tri-
bunus pl.rogationem de abrogando Lentulo Spintheri imperio promulgauerat.epiſt. 3. Callisthe-
nem,*& Philiſtum* } quorum uterque ſcripſerat hiſtoriam,Calliſthenes Olinthius de rebus geſtis Ale
xandri,Siculus Philiſtus cum alijs de rebus,tum de Dionyſio Siciliae tyranno. Redeo } uidetur acci
piendum,pro,uenio.nam neque in hac epiſtola,neque in ſuperiore,pridie ſcripta,uerbum ullũ de Cal-
liſthene & Philiſto.aut,Redeo,quia cum coepiſſem tuis litteris reſpondere;iamq.de niue atra, & de Põ
peio ſcripſiſſem;interpoſui non nulla de rebus urbanis.redeo igitur ad tuas litteras, quibus coeperam
reſpondere. Volvtatvm } aſſidue uerſatum.nota tralatio,ſic,uerſari in libris,uerbo idem ſignificã
te,paullo tamen,ut uidetur,leniore. Vvlgare *& notum negotium* } locutus eſt in hiſtoria ſua Calliſthe
nes,non exquiſite, quod ad ſententias attinet,ſed quo modo homines uulgo loquuntur, itidem ut ali-
quot Graeci ſuis in libris. Capitalis } grauis,capita rerum attingens. De *Dionyſio* } ubi de ſeniore
Dionyſio ſcribit,a quo in exſulium miſſus eſt.nam de iuniore uix potuit,magnis diſtrictus negotijs: de
ſeniore ſpatium ei non defuit ad ſcribendum,cum circa Adriam otioſus exſularet. Pvsillvs *Thucydi-
des* } eſt enim denſus,& breuis,& ſemper inſtans ſibi Dhucydides:quibus eum uerbis deſignauit Quin
ctilianus.puſillus autem,quia non ita multa ſcripſerat,ut Thucydides. Ipse *etenim ueterator* } delectat
me Philiſtus non tam,quia capitalis,creber,acutus,quam quod ipſe Dionyſius,de quo ſcribit, aſtutus
in primis ac uafer eſt: quae tum,narrante Philiſto,tum ipſe per ſeſe delectant. Perfamiliaris } lo-
quitur enim Philiſtus de familiariſſimo ſuo,& ea tractat,quae ipſe nouit optime omnium. Ad *hiſto-
riam* } ſcribendam;cum ueteres iam legiſſet hiſtoricos.Lvpercalibvs } cras.nam haec epiſtola ſcri-
pta eſt poſtridie idus,mane.& Lupercalibus item mane ſcribere cogitabat ea,quae poſtridie idus eſſent
acta. Qvam *belliſſime* } quam potes iocundiſſime.bellum enim non ad pulchritudinem, ſed ad iocun-
ditatem & commoditatem quandã refertur: ut bella puella,non quae forma,ſed quae elegantia,& qua
dam quaſi gratia intuentium oculos tenet.ſic epiſtolã bellam uocat ad Atticum l.iv.ep.6. quã ſcripſerat
ad Lucceiũ;quod eſſet hiſtoriarũ pigmentis haud paullo,quã ceterae epiſtolae,nitidior,atque ornatior.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 13.

Dvas adhuc a te accepi epiſtolas, quarum alteram in ipſo diſceſſu noſtro,alteram Arimino datam.plures,quas ſcribis te dediſſe,non acceperam.Ego me in Cumano,& Pompeiano, praeter quam quod ſine te,ceterum ſatis commode oblectabam; & aram in eiſdem loci uſque ad kal.Iun.futurus. ſcribebam illa quae dixeram, πολιτικὰ, *ſpiſſum ſane opus, & operoſum:ſed,ſi ex ſententia ſucceſſerit,bene erit opera poſita;ſin minus,in illud ipſum mare deijciemus,quod ſcribentes ſpectabamus:aggrediemur alia; quoniam quieſcere non poſſumus. Tua mandata perſequar diligenter,& adiungendis hominibus,& quibuſdam non alienandis. maxime uero mihi curae erit, ut Ciceronem tuum,noſtrumq.uideam ſcilicet quotidie, ſed inſpiciã, quid diſcat,quamſaepiſſime: &, niſi ille contemnat, etiam magiſtrum me ei profitebor.cuius rei non nullam conſuetudinem nactus ſum in hoc horum dierum otio, Cicerone noſtro minore producendo. Tu, quemadmodum ſcribis, quod, etiam ſi non ſcriberes, facere te diligentiſſime tamen ſciebam, facies ſcilicet, ut mea mandata digeras, perſequare, conficias. Ego, cum Romanam uenero, nullum praetermittam Caeſaris tabellarium,cui litteras ad te non dem.his diebus,(ignoſces)cui darem,fuit nemo ante hunc M. Orfium, equitem Romanum,noſtrum, & perneceſſarium, & quod eſt ex municipio Atellano, quod ſcis eſſe in fide noſtra. itaque eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi ſplendidum gratioſum etiam extra domum:quem,fac,ut tua liberalitate tibi obliges.eſt tribunus mil.in exercitu ueſtro.gratum hominem, obſeruantemq.cognoſces.Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo. Vale.*

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

Disceſſv *noſtro* } ſtatim poſtquam a te diſceſſi. Arimino } primo prouinciae Caeſaris oppido: cũ
ad Caeſarem Quinctus proficiſceretur.Cetervm } alioqui, ceteroqui.Dixeram } nõ quae dixerã
me ſcribere,ſed quae me eſſe ſcripturũ oſtenderã.libros.n.de republica,quos intelligit, aggreſſus eſt ſcri
bere

bere in Cumano,ut ep.5.l.3.quos libros,magno litterarum detrimento,temporum extinxit iniuria,uno Scipionis excepto ſomnio; quod,quaſi ſcalmum ex naufragio,fortuna ſeruauit. SPISSVM } difficile. nota ſignificatio.ut fam. libr.2. epiſt.x. ADIVNGENDIS } ad amicitiam: ut in poſterum non modo reip. uerum etiam ipſe mihi conſulam,ſalutis pariter & dignitatis habita ratione. quod antea minus a me factum,nunc,meo malo doctus,te mandante corrigam. DISCAT } Tirannione docente.epiſt.4. OTIO } quo in urbe egebat,iudicijs reiq. publicae procuratione diſtrictus. MINORE } ſcio, recte dictum Minore;ut a maiore,Quincti filio,diſtinguatur; quo modo & Africanus maior,Africanus minor; Cato maior,Cato minor: moueor tamen ſuſpicione non nulla,ne gloſſema fuerit,additum ad illud, Noſtro. cur enim,cum ad fratrem ſcribat,adiungat,minore? non ne ſatis filium ſuum ab illius filio diſtinxit, cum de ſuo dixit, Noſtro; de illo, Tuum? DIGERAS,*perſequare,conficias,* } digerere, prudentiae eſt; perſequi,diligentiae;conficere,conſtantiae: quibus tribus uirtutibus officium eius,cui aliquid mandatum eſt, omne continetur. SPLENDIDVM } refertur ad diuitias. nec deſunt exempla. LIBERALITATE } officiis, humanitate. TRIBVNVS *mil.* } tribunorum mil. duo genera Pedianus facit, Rufulos, in exercitu creatos; & comitiatos,Romae.

Marcus S. D. Quincto fratri. 14.

AD IV. non. Iun. quo die Romam veni, accepi tuas litteras, datas Placentiae, deinde alteras,poſtri * *die datas Blãdenonae,cum Caeſaris litteris,refertis omni officio,diligentia,ſuauitate. Sunt iſta quidem magna, potius maxima: habent enim uim magnam ad gloriã, & ad ſummam dignitatem: ſed mihi crede, quem noſti, quod in iſtis rebus ego plurimi aeſtimo,id iam habeo, te ſcilicet primum tam inſeruientem communi dignitati, deinde Caeſaris tantum in me amorem: quem omnibus ijs honoribus,quos me a ſe exſpectare uult,antepono. litterae uero eius,una datae cum tuis, quarum initium eſt,quam ſuauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio ueteris amoris; deinde ſe effecturum, ut ego in medio dolore,ac deſiderio tui,te,cum a me abeſſes,potiſsimum ſecum eſſe laetarer; incredibiliter delectarunt. quare facis tu quidem fraternae,quod me hortaris,ſed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea ſtudia in iſtum unũ conferã. ego uero ardenti quidẽ ſtudio,ac fortaſſe efficiam,quod ſaepe uiatoribus, cum properant, euenit,ut,ſi ſerius quam uoluerunt, forte ſurrexerint, properando etiam citius,quam ſi de multa nocte uigilaſſent, perueniant,quo uelint. ſic ego,quoniam in iſto homine colendo tam indormiui diu,te mehercule ſaepe excitante,curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum uero,quoniam ſcribis poema ab eo noſtrũ probari, quadrigis poeticis. modo mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis,penicillo meo. ſed quid ago? quod mihi tempus,Romae praeſertim, ut iſte me rogat manenti,uacuum oſtenditur? ſed uidero: fortaſſe enim,ut fit,uincet tuus amor omnes difficultates. Trebatiũ quod ad ſe miſerim,perſalſe, & humaniter etiam gratias mihi agit: negat enim, in tanta multitudine eorum, qui una eſſet,quemquam fuiſſe,qui uadimonium concipere poſſet. M.Curtio tribunatum ab eo petiui; (nam Domitius ſe derideri putaſſet,ſi eſſet a me rogatus. hoc enim eſt eius quotidianum,ſe ne tribunum mil. quidem facere. etiam in ſenatu luſit, Appium collegã propterea iſſe ad Caeſarem, & aliquem tribunatum auferret) ſed in alterum annum. id & Curtius ita uolebat. Tu, quẽadmodum me cenſes oportere eſse in rep. & in noſtris inimicitijs,ita et eſſe, & fore auricula infima ſcito molliorẽ. Res Romana ſic ſe habebant. erat nonnulla ſpes comitiorũ,ſed incerta. erat aliqua ſuſpicio dictaturae, ne ea quidem certa: ſummum otium forenſe, ſed ſeneſcentis magis ciuitatis,quam acquieſcentis: ſentẽtia autem noſtra in ſenatu eiuſmodi,magis ut alij nobis aſſentiantur. quam noſmetipſi.*

Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται.

Calamo & atramento temperato,charta etiam dentata res agetur. ſcribis enim,te meas litteras ſuperiores vix legere potuiſſe. in quo nihil eorum,mi frater,fuit, quae putas. neque enim occupatus eram,neque perturbatus, neque iratus alicui. ſed hoc facio ſemper, ut, quicũque calamus in manus meas uenerit,eo ſic vtar, tamquã bono. Verum attende nunc,mi optime, & ſuauiſsime frater; ad ea dum reſcribo,quae tu in hac eadem breui epiſtola πραγματικῶς *valde ſcripſiſti: de quo petis,ut ad te nihil occultans,nihil diſſimulans, nihil tibi indulgens,genuine,fraterneq. reſcribam,ideſt utrum uoles,* * *ut dixerimus,ad exſpediẽdum te; ſi cauſſa ſit, commorere. Si,mi Quincte,parua aliqua res eſset,in qua ſciſcitarere,quid uellem: tamen,cum tibi permiſſurus eſſem,ut faceres,quod uelles,ego, ipſe quid uellem, oſtenderem. in hac uero re hoc profecto quaeris, cuiuſmodi illum annum,qui ſequitur,exſpectem. plane aut tranquillum robis, aut certe munitiſsimum: quod quotidie domus, quod forum, quod theatri ſignificationes declarant.* * *neque laborant, quod mea conſcientia copiarum noſtrarum, quod Caeſaris, quod Pomponij gratiam tenemus. haec me, ut confidam, faciunt. ſin aliquis erumpet amentis hominis furor; omnia ſunt ad eum frangendum expedita. haec ita ſentio, iudico, ad te explorare ſcribo: dubitare te, non aſsentatorie, ſed fraterne ueto. quare ſuauitatis equidem noſtrae fruendae cauſſa cuperem te ad id tempus uenire, quod dixeras: ſed illud malo tamen, quod putas, magis etiam illa, (etenim magni aeſtimo me)* ἀμφιλαφίαν *illam tuam, & exſpectationem debitorum tuorum. Illud quidem ſic habeto, nihil nobis exſpeditis, ſi ualebimus, fore fortunatius. parua ſunt, quae deſunt, (quo, noſtris quidem moribus) & ea ſunt ad explicandum exſpeditiſſima. modo ualeamus. Ambitus redit immanis: numquã fuit par Idibus Quinct. fenus fuit ZZ ex Z, coitione Memmij eſt quo cum Domitio hanc Scaurus unũ uincere. Meſsala flaccet. nõ dico* ὑπερβολὰς *uel HS centies conſtituunt in praerogatiua pronunciare, res ardet inuidia. Tribunicij candidati compromiſerunt, HS quingenis in ſingulos apud M.Ca-*

tonem

*tonem depoſitis,petere eius arbitratu,ut, qui contra fe-
ciſſet, ab eo condemnaretur, quae quidem comitia gra-
tuita ſi fuerint,ut putatur;plus unus Cato fuerit,quam
omnes leges,omneſq.iudices.*

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

BLANDENONAE } mendoſum locum exiſtimo, &, cur, exiſtimem, cauſſas tres habeo , ſententiam,
geographiam,ueteres libros: ſententiam,quia,cum dicat Cicero,Deinde alteras,dictio,Deinde,ſa
tis indicat non eum eodem die accepiſſe litteras & Placentiae datas & Blandenonae.itaque in , Blande-
nonae,dies,quo accepit eas litteras,uidetur ineſſe , ſed mendo perturbata latet. geographia me monet,
quia loci huius mentionem,ut geographos omnes euoluerim,nullam tamen inueni.ſuſpicionem augẽt
libri ueteres,quia diſſentiunt ab impreſſis.nam in eo,qui Beſſarionis fuit,uideo ſcriptum , Blãdenonae.
quibus ijſdem adducor cauſſis,ut hominis egregie docti,&,quod hodie perquam rarum eſt, in iudicio
litterarum elegantiſſimi,Caroli Sigonij coniecturam ſequar,mirificeq.laudem:is,cum inter nos, ut fe-
re pro noſtra coniunctione & familiaritate quotidie ſolemus,hoc de loco ſatis multis uerbis collocuti
eſſemus;rediit ad me poſtridie,quaſi theſauro inuento,laetiſſimus,dixitq.ſe non magna mutatione ex-
cogitaſſe quiddam,quod a me probatum iri exiſtimaret.quid,inquam?tum ille,hoc:pro,Blandenonae,
reponendum puto,Laude,nonis.ut duas ſe dicat Cicero epiſtola accepiſſe,unã IV.non. Iun. Placentiae
datam;alteram nonis,cum Caeſaris litteris,Laude.quod oppidum adhuc eſſe , Placentiae proximum,
qua tranſeundum erat Quincto in Galliam proficiſcenti,nemo neſcit .gratulatus homini amiciſſimo,
properaui ad ſcribendum;cum eius ſententiam,ut ceteri quoque iudicare poſſint,qui tamen haud ſa-
ne dubito quin mecum ſentientes eam probent,notam ac teſtatam eſſe uellem. ISTA} honores,quos,
ut ſcribis,a me exſpectare Caeſar uult. VIM *magnam* } magnopere ualent ad gloriam:eiuſmodi ſunt,
ut ornare me ſumma gloria,ſummaq.dignitate poſſint. QVEM *noſti* } quem ſcis mentiri non ſolere.
VETERIS *amoris* } Clodianis temporibus interrumpti:cum Caeſar , nimia Ciceronis libertate com-
motus,quia in defenſione C.Antonii quaedam aduerſus potentes iniecerat,P.Clodium ſtatim ad ple-
bem traduxit. NOSTRVM *poema* } de quo infra ep.I.libri III. QVADRIGIS *poeticis* } dicturus ui-
debatur,tum equis,tum uelis:ſed per iocum,pro uelis,intulit,quadrigis : quae & ipſae ad celeritatem
faciunt. addidit autem,poeticis;ut cum alijs rebus,tum uero ſcriptis uerſibus,gratiam ſe a Caeſare ini-
turum oſtenderet.ita nec ab inſtituta tralatione diſceſſit:nam tum equis,tũ quadrigis curritur: &, quid
in Caeſare colendo ſui conſilii eſſet,aperuit. ARDENTI *quidem ſtudio* } faciam quod me mones: mea
ſtudia in Caeſarem omnia conferam.ſic ad Trebatium in Topicis:Verecunde tu quidem,ſed ut te arde
re ſtudio cernerem.& in epiſtola ad Lucceium:Ardeo cupiditate.Voluntatis enim augetur ſignificatio,
cum &,ſtudium,dicimus;& ad,ſtudium,epithetum adiungimus;& epitheto ipſo utimur tralato, & ab
eiuſmodi re tralato,quae maxime omnium rerum nota ſit,maximamq.omnium uim habeat: cuiuſmo-
di eſt ignis. BRITANNIAM } res,quas in Britannia geretis.iam enim,ut opinor,erant in itinere, Britã
niam cogitantes.nam in epiſtola ad Atticum,menſe Quinctili data,ſuſpicari ſe dicit,Quinctum eſſe in
Britannia. COLORIBVS *tuis* } ornamentis.ut Britannia ſit poematis materia,ornamenta Quincti, ars
Marci.ſatis enim bonus poeta Quinctus:aut,ſi minus , hoc tamen illi a fratre tribuitur . PENICILLO
meo } ut,ornamentis,quibus quaſi coloribus rem illuſtrare poſſem,a te ſumptis,eum deinde ordinẽ,
quem probauero,ipſe adhibeam. ISTE } Caeſar:ut eius abſentis dignitatem,cum res poſtulet,Romae
tuear,atque augeam. TVVS *amor* } tua cauſſa,qui legati locum apud Caeſarem obtines , fortaſſe uel
in ſummis occupationibus poema,de rebus a Caeſare geſtis in Britannia,conficiam. MISERIM} com
mendatum ijs litteris,quae ep.fam.lib.VII.leguntur. VADIMONIVM *concipere* } certa erat uerborum
formula,qua ſeſe inuicem uadarentur;quibus uerbis cum eſſent uſi,cõceptum uadimonium dicebatur.
Iocus Caeſaris in eo fuit:Oportune Ciceronem feciſſe,qui Trebatium iuriſconſultum ad ſe miſiſſet: nã
antea in uniuerſa praetoria cohorte,totoq.comitatu ſuo neminem fuiſſe , qui, cum litigare uellet , qui-
bus uerbis uadaretur teneret:itaque eſſe,cur ea de re Ciceroni plurimum deberet . erat enim Caeſaris
prouincia,ut aliae quoque,non imperii ſolum,uerum etiam iuriſdictionis.& quoniam in munere iu-
riſconſulti hoc erat minimum,& leuiſſimum,docere quibus inter ſe litigantes uadari uerbis alter alte-
rum,deberent,ne in concipiendo uadimonio peccatum irritam uadationem facerent : ſcripſerat Cae-
ſar,ſe Ciceroni gratias agere:cum tamen,qua de re gratias agat , eſſe minimam ſignificet . CVRTIO }
quem rogatione ac teſtimonio Quincti diligebat.ep.I.lib.III. DOMITIVS } Aenobarbus,cos.RO-
GATVS } ut ad Caeſarem ſcriberet de tribunatu mil.Curtio mandando. quod ſi feciſſem, derideri ſe
putaſſet;qui peterem ab eo,ut inimiciſſimo ſuo Curtii honorem commendaret.Diffidebat autem capi-
tali odio cum Caeſare Domitius.nam & praetor in ſenatu retulerat,ut,quae Caeſar anno proximo con-
ſul egiſſet,cognoſcerentur;& biennio poſt,conſulatus canditatus cum palam minaretur,conſulem ſe ef-
fecturum,quod praetor nequiſſet,adempturumq. ei exercitus,coitione Caeſaris, Pompeii, & Craſſi de-
iectus erat conſulatu. NE *tribunum mil.quidem* } nedum legatos ; qui tribunis mil. in caſtris honore
praeſtabant . FACERE } non,Romae,comitiis;quibus,credibile non eſt,non potuiſſe ſtudio conſulis
tribuna-

tribunatũ mil.fieri;ſed in exercitu Caeſaris,cõmẽdatione ſua;quia.ſ. neminẽ oĩno ei,ullius honoris cauſſa, cõmendaret. Aut,FACERE ʒ omnino non facere : cum tamen conſul eſſet. conſulum enim & dictatorum primis reip.temporibus haec fuerant beneficia,poſtea tribunatus mil.dari per populum coeptus eſt:poſtremo alios in exercitu imperator,alios Romae propulus creauit. Liuius,Pedianus. ISSE ʒ non, in conſulatu. nimis enim praeter dignitatem, atque omnino abſurdum, conſulem,maximarum rerum procuratione diſtrictum, diſcedere paullo longius ab urbe, ut tribunatum mil.peteret a proconſule. intelligo igitur de itione illa,de qua epiſt.6.Lentulo & Philippo cos.ante annum. AVRICVLA *infima* ʒ neque acrem in tuenda rep.neque acerbum in perſequendis inimicis,ſed in utroque ita remiſſum, ac lenem,ut,quod dici ſolet, mollior auricula infima uideri poſſim. Monuerat Quinctus, ut ex illo doctus rationem haberet aliquando etiam ſalutis. hinc illud epiſtola 13. Tua mandata perſequar &c. COMITIORVM ʒ quae tamen hoc anno habita non ſunt.nam Caluinus & Meſſalla,qui ſequẽti anno conſulatum geſſerunt: ex interregno creati. SVSPICIO ʒ poſtea non ſuſpicio,uerum etiam ſermo fuit multus,nam ad Atticum 65. Res,inquit,fluit ad interregnum; & eſt non nullus odor dictaturae,ſermo quidem multus,qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit.Quibus uerbis,de Pompij dictatura hoc tempore homines loqui,ſignificat.quod in commentario diximus.OTIVM *forenſe* ʒ infrequens a iudicijs forum : iudicia frigent. SENESCENTIS ʒ non quia deſit,quod homines in foro agant: ſed omniũ rerum taedio ciuitas languet. Videtur hoc dicere : Cum publicis in rebus male agatur, ſerpit idem morbus etiam ad priuata,& omnino nihil curatur. QVAM *noſmet ipſi* ʒ quia,ne offendam eos,qui principes in republica ſunt,quorum a uoluntate neque tu diſſentire me uis,neque meorum temporum acerba recordatio patitur;cogor de recto illo meae mentis curſu paullulum deflectere. atque hoc ipſum tamen ita facio,ut me boni uiri, tamquam patriae parum amantem ciuem,reprehendere non poſſint. ijs igitur ſatisfacio : mihi non item : quia ſummum illud ius,ſimplex,inquam,illa, mihi antea propoſita tuendae reip.ratio,temporis cauſſa non plane in meis ſententijs defenditur.

„ Τοιαῦθ᾽ ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται ʒ

„ Miſeranda belli talia condicio efficit.

ſenarius Euripidis, in tragoedia, οἰκέτιδες. Haec,inquit,facimus aerumnarum metu. nimis enim magna mercede didicimus,quam,potentibus aduerſari,non ſit tutum. CALAMO ʒ quattuor ſit argumentis, ut hoc putem eſſe principium epiſtolae : primum, quod fortaſſe paullo infirmius uidebitur; ut homines diuerſa ſenciunt:quod haec uerba initium potius epiſtolae,quam epiſtolae partis,redolent: deinde quod apparet,reſpondiſſe iam Ciceronem duabus Quincti epiſtolis, Placentiae, & Blandenone datis : nunc autem uni reſpondet breui epiſtolae,quam poſt illas accepit.praeterea,ſi una eſſet epiſtola,bis ageret de rebus Romanis. nam & dixit iã: Res Romanae ſic ſe habebant.Erat nonnulla ſpes comitiorũ,&c. infra uero rurſus : Ambitus redit immanis, itaque,eadem eſſe repetita, credibile non eſt. poſtremo, quod hanc ſcriptam eſſe conſtat poſt idus Quinctiles;cum inferat : Idibus Quinctilibus fenus fuit ZZ ex Z. at ſuperiora paullo poſt IV.nonas Iunias:ut ipſe in prima epiſtolae parte ſignificat. TEMPERATO ʒ ita concinnato,ut ad pingendas litteras aptiſſimum ſit. DENTATA ʒ apri,aut etiam equi dente laeuata. quod item nunc,ubi quid ſcribimus accuratius, facere ſolemus,ad inaequalitatem chartae complanandam ; quo calamus quaſi currat expeditius. Nec uero mirari ſatis poſſum,quid Eraſmo uenerit in mentem hoc in loco interpretari,charta dentata,pro acerba,& iracunde ſcripta : cum de litteris agi, quae bono calamo,temperato atramento,leui ac polita charta commodius formantur,illa uerba demõſtrent : Scribis,te meas litteras ſuperiores uix legere potuiſſe : & illas: Hoc facio ſemper,ut,quicumque calamus in manus uenerit,eo ſic utar,tamquam bono. Verum hoc,itemq.alia,tum in adagiis, tum alibi non ſatis recte aut explanata,aut de Graecis conuerſa,homini erudito,ac de litteris, quantum praeſtare potuit,bene merito largiamur. NIHIL *eorum* ʒ non ob eas,quas tu ſuſpicaris, cauſſas,parum perſpicue ſcripſi. Πραγματικῶς ʒ more hominis in uſu rerum uerſati : qui te non ſegniter,ſed ſine ulla mora,ſi res exigat,ad me uolaturum confirmes.GENVINE ʒ uere,ſine arte,eo quo natura genuit modo.inde enim uidetur,Genuine, ductum.ID *eſt,utrum uoles* ʒ mendi labes ſatis manifeſta : nec eluere conabor : cum ab impreſſis libris minimum diſſentiant ſcripti. tantum enim pro, commorrere, Beſſarionis liber habet,commoneres.quod ſi pro,dixerimus,legeretur,dixerin,an: nihil,opinor, ſupereſſet uitij, hoc ordine : Id eſt,utrum uoles,(ut dixerim) an, ad expediendum te,ſi cauſſa ſit,commorere.nec eſſet obſcura ſententia. nam, uoles, μεταφορικῶς uſurpatum, pro, celeriter uenias, & commorere opponuntur. ſed minus audeo,propter incertas maximeq. fallaces coniecturae uias. DOMVS ʒ a multis celebrata. ep. 5.& ad Atticum epiſt.22.lib.2. FORVM ʒ in quo,cauſſis agendis,amicitias, & clientelas mihi comparo. THEATRI ʒ malis ciuibus,theatrum ingredientibus,plauſum aut nullum,aut clamore, & ſibilis diſſonũ populus dabat bonis;&in republica praeſtantibus,magnũ,& aequabilem.ergo,quam quiſque aut inuiſus, aut carus eſſet populo,theatrum ſignificabat.ad Atticum epiſt.19.lib.2.&15. lib. 4. NEQVE *laborant* ʒ hic alij fortaſſe uiderint acutius:ego plane τυφλότἐω. obſcuratur enim mendo ſententia: neque eſt, ut aut ex antiquo libro,aut ex ingenio meo locum illuſtrare poſſim.tantum,pro, Neque, Nec habet liber Beſſarionis. AMENTIS ʒ P. Clodij. ILLVD *malo* ʒ quod ſcribis:ut iſtic,ſi cauſſa ſit,cõmorere. QVOD *putas* ʒ putas enim e re tua eſſe,te iſtic commorari. MAGIS *etiam illa* ʒ uolo equidem te iſtic manere tua cauſſa,ſed mea etiam magis; qui,quod ad me pertinet,magni faciam.malo enim ἀμφιλαφίαν illam tuam, & expectationem debitorum tuorũ, quã aduentũ tuũ.Nec uero dubitandũ eſt,quin hae duae dictiones, ἀμφιλαφίαν,& exſpectationem,Ciceronis rem utraque ſignificet;cum dixerit proxime:Etenim magni aeſti

mo me. ἀμφιλαφίαν expono, cautionem utroque ſpectantem, ad dignitatem, & ſalutem: cuius magnam
partem in eo poſitam intelligo, ſi diutius apud Caeſarem ſis, eumq. tibi tuis officijs ac ſtudijs quamma
xime deuincias. Illam *tuam* } quo tu uocabulo cautionem ſignificare, duabus rebus utilem, conſue
ſti. erat enim haec Quincto familiaris dictio. itaque ſupra, ep. 5. ἀμφιλαφίαν, inquit, illam tuam, quam tu
ſoles dicere, bono modo deſidero. Exspectationem } exſpectabo, ut, quae mihi debes, ea perſol-
uas, ut, quae te facturum pollicitus es, re praeſtes. quae uero haec? ut Quinctus Caeſarem ipſum, primũ
ſcilicet, deinde ut alios quoque & de cohorte, & de exercitu Caeſaris, qui Romae aliquid poſſent, Mar-
co fratri beneuolentia coniungeret: quo praeſidiis firmioribus contra Clodij furorem in urbe munire
tur. id autem Quinctus fratri mandanti ac roganti promiſerat. huc enim ſpectare illud puto, quod ſu-
pra dixit, 318. Mea mandata digeras, perſequare, conficias. Nec, in caſtris quid aliud nauare Quinctus
pro fratre poſſet, intelligo. Expeditis } a moleſtia: niſi quid eueniat, quod impedimento ſit: ſi per
inimicos atque inuidos licebit. itaque, praeſidij cauſſa, de retinenda, atque adeo augenda Caeſaris gra-
tia plurimum laborare debemus. quod cum ita ſit; potius tibi de manſione, quam de diſceſſu, uides eſſe
cogitandum. Qvo, *noſtris quidem moribus* } & parua ſunt, nec tamen nobis admodum curanda. quo enim?
cum moribus noſtris, temperatis ſcilicet, & ad frugalitatem compoſitis, ſatis ea ſint, quae iam habemus.
ualeamus modo, & liceat nobis eſſe expeditis. Ambitvs *redit* } redibat enim ſingulis annis ambitus co-
mitiorum tempore, ſed immanis, ut hoc anno, numquam. Ardet ambitus, hac de re dixit in ep. ad Att.
ep. 15. l. 4. Foenvs *fuit ZZ ex Z* } duplicatum foenoris quaeſtum ſignificat; idq. ipſum ſcribit ad Atticum
ep. 15. l. 4. his uerbis, Foenus ex triente idibus Quinctilibus factum erat beſſibus; hoc eſt, ut, centenis ac-
ceptis, octoni pro annuo foenore penderentur. atque his notis, ZZ, duos trientes, qui bes eſt, ſignificari
oportet: ut hic locus cum illo ad Atticum, iam recitato, congruat; & hoc dicatur, ex uno triente foenus
eſſe factum duobus, hoc eſt, ex triente beſſibus. quod idem eſt. nam bes duo trientes fuit. Beſſarionis li-
ber habet, Fuit & ex, pro, Fuit ZZ ex Z: utrumque ſuſpicor eſſe mendoſum. & forte ſincerum hoc. Fuit
-S-S- ex S. aut hoc: Fuit 33. ex 3. nam hac nota, 3, triens indicabatur, qui beſſis dimidium eſt: item hac,
S. ut, ſiue S-S reponas, quemuis notis beſſem ſignificari Demetrius tradit; ſiue 33, quas Demetrius idem
uidetur probare; ſiquidem unam. 3. pro triente ponit; ab antiqua numerorum ratione nihil recedas.
quia tamen in hac emendandi ratione eas maxime coniecturas approbo, quae quamminimum a depra
uatis uerae ſcripturae ueſtigijs recedere uidentur; fit ut in hanc libentius inclinem, Fuit 3 ex 3, quam
in illam, Fuit S ex -S-S-. quam enim facile ex 33 fieri potuerit ZZ, id eſt e duabus minuſculis litteris eae
dem maiuſculae, omnes, ut opinor, intelligunt. Coitione *Memmij* } hac, ut ipſe & ſuus competitor
Domitius Caluinus HS quadringena conſulibus darent, ſi eſſent ipſi conſules facti, niſi tres augures de
diſſent, qui ſe affuiſſe dicerent, eum lex curiata ferretur, quae lata non eſſet; & duos conſulares, qui ſe di
cerent in ornandis prouinciis conſularibus ſcribendo affuiſſe, cum omnino ne ſenatus quidem fuiſſet.
ad Att. ep. 18. l. 4. Qvo *cum Domitio* } forte, cum Cn. Domitio. Scavrvs } M. Aemilius, eius filius, qui
princeps ſenatus fuit, Sullae dictatoris uitricus: pro quo exſtat mutilata Ciceronis oratio. Vnvm *uince-
re* } malim, Enuntiare; ut ſubaudiatur, coitionem: & ſit, Enuntiare, pro enunciabat. Messalla } conſu-
laris candidatus. quattuor nominantur in epiſtola ad Atticum, Memmius, Domitius, Scaurus, Meſſalla.
Flaccet } languet, ob conſulum coitionem, & Pompeij ſtudium in Scaurum. ad Att. ep. 15. l. 4. ὑπερβο-
λάς } quae ſupra ueritatem ſint. HS centies } aureorum ſcutatorum noſtratis pecuniae trecenta mil-
lia. In *praerogatiua* } ea centuria, quae prima de conſulatu mandando ſuffragium ferret; inde dicta,
quod prima rogaretur, quos uellet conſules fieri. eodemq. nomine prima quoque tribus appellabatur.
ac poſſit hic, praerogatiua, non tam ad centuriam, quam ad tribum, referri: ſiquidem binis comitijs, cẽ
turiatis, & tributis, conſules creabantur. qua tota de re in libro de comitiis. Pronvntiare } polliceri ſe
daturos, ſi eam tulerint, eiuſq. ſuffragiis conſules fuerint deſignati. uerbum in hoc genere proprium. ita
que ad Att. ep. 14. l. 1. Qui nummos in tribu pronuntiauarit. quo loco, cum de comitiis conſularibus aga
tur, tribu tamen dixit, non centuria. ut hic fortaſſe, praerogatiua, de tribu dictum ſit, non de centuria.
Res *ardet inuidia* } hac ipſa de re, Conſules flagrant inuidia, dixit in epiſt. ad Atticum ep. 18. l. 4. HS
qvingenis } quingenis millibus, quae efficiunt monetae noſtratis aureorum ſcutatorum quindecim
millia. Catonem } qui praetor tunc erat. Eivs *arbitratu* } quo modo ille uoluiſſet, ſine fuco uide-
licet, ac fallaciis, more maiorum. fuit enim Cato, quod omnes hiſtoriae clamant, bonarum legum, om-
niſq. iuris acerrimus obſeruator. Contra *feciſſet* } tribunatum pl. contra praeſcriptum illius petiiſ
ſet. Condemnaretvr } amitteret quod apud illum pecuniae depoſuiſſet: idq. aliis, qui ſine arte mala
petiiſſent, tribueretur. & condemnatum ex iis neſcio quem ab ipſo Catone, legimus apud Plutarchum
in eius uita. Gratvita } non corrupta nummis, recte atque ordine habita. ad Atticum lib. iv. ep.
16. Leges } quia Cato unus eos ad ueterem petendi conſuetudinem, & tamquam intra girum ratio-
nis reuocauerit. quod neque legum, neque iudicum metus ſolet efficere.

Cicero S. D. Quincto Fratri. 15.

Cvm a me litteras librarij manu acceperis, ne paullum otij me habuiſſe indicato; cum autem mea, nullum. ſic enim habeto, nũquam me a cauſſis, & iudicijs diſtrictiorem fuiſſe, atque id mihi tempore grauiſſimo, & caloribus maximis. ſed haec, quoniã ut ita praeſcribis, ferenda ſunt: neque committendum, ut aut

ſpei, aut cogitationi ueſtrae ego uidear defuiſſe; praeſertim cum, tametſi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiã, magnamq. dignitatem ſim collecturus. itaque, ut tibi placet, damus operam, ne cuius animum offendamus. atque ut etiam ab ijs ipſis, qui nos cũ Caeſare tam coniunctos dolent, diligamur, ab aequis uero, aut etiam a propenſis in hanc partem uehemẽter excolamur, & amemur. De ambitu cum atrociſſime ageretur in ſenatu multos dies, quod ita erant progreſſi candidati conſulares, ut non eſſet ferendum; in ſenatu non fui. ſtatui ad nullam medicinam reip. ſinè magno praeſidio accedere. Quo die haec ſcripſi, Druſus erat de praeuaricatione a tribunis aerarijs abſolutus, in ſumma quattuor ſententijs, cum ſenatores, & equites damnaſſent. Ego eodem die poſt mortem Vatinium aderam defenſurus. ea res facilis eſt. comitia in menſem Septembrem reiecta ſunt. Scauri iudicium ſtatim exercebitur: cui nos non deerimus. σωυδείπνους σοφοκλέους, quamquam a te actam fabellam uideo eße feſtiue, nullo modo probaui. Venio nunc ad id, quod neſcio an primum eſſe debuerit. O iucundas mihi tuas de Britannia litteras. timebam Oceanum: timebam litus inſulae. reliqua non equidem cõtemno, ſed plus habent tamẽ ſpei, quam timoris; magisq. ſum ſolicitus exſpectatione ea, quam metu. te uero ὑπόθεσιν ſcribendi egregiam habere uideo. quos tu ſitus, quas naturas rerum, & locorum, quos mores, quas gẽtes, quas pugnas, quem uero ipſum imperatorem habes? ego te libenter, ut rogas, quibus rebus uis, adiuuabo, & tibi uerſus, quos rogas, γλαῦκα εἰς Ἀθήνας mittam. Sed heus tu. celari uideor a te. quo modo nam, mi frater, de noſtris uerſibus Caeſar? primum librum legiſſe, ſcripſit ad me anteet, prima ſic, ut neget, ſe ne Graeca quidem meliora legiſſe: reliqua ad quendam locum ῥαθυμώτερα: hoc enim utitur uerbo. dic mihi uerum. num aut res, aut χαρακτὴρ non delectat? nihil eſt, quod uereare: ego enim ne pilo quidem minus me amabo. hac de re φιλαλήθως, &, ut ſoles, ſcribe fraterne. Vale.

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

NE PAVLLVM *otij*] uidetur quibuſdam tamquam integumentis uelata ſententia; ſed oſtendetur hoc modo: Cum a me librarij manu litteras acceperis, ne quidquam otij me habuiſſe iudicato; cum autem mea, ne nullum. cum utor, inquit, librarij manu, prorſus otij nihil habeo; cum autem mea, non nihil hoc ſignificari, demonſtratur infra, initio II. epiſtolae libri III. ſic enim ibi eſt: Occupationum mearum ſignum tibi ſit librarij manus. cauſſamq. ſubſcribit occupationis hanc: Diem ſcito eſſe nullum, quo die non dicam pro reo. Hanc igitur epiſtolam librarii manu ſcripſit Cicero: nam infert hic quoque: Sic habeto, numquam me a cauſſis, & iudicijs diſtrictiorem fuiſſe. In epiſtola etiam ad Atticum 15. lib. 4. ſignum ait eſſe occupationum librarii manum. NVLLVM] ſubaudi, ne; quod proxime antecedit: ut ſit: Ne nullum otium. GRAVISSIMO] cum a morbis timendum eſt maxime. PRAESCRIBIS] ut amicorum, clientumq. copia muniamur. SPEI, *aut cogitationi*] putatis enim uos ea, quae ſperatis, aut cogitatis, facilius poſſe conſequi, ſi ego in forenſi labore pergam. nihil enim ad comparandas amicitias, hominumq. ſtudia colligenda magis accommodatum. VESTRAE] tui, & Caeſaris, qui me hunc laborem etiam ſua cauſſa ſuſtinere uult. Supra dixit, ſe rogatum a Caeſare, ut Romae maneret. quod facit ad hanc ſententiam. ep. 14. PRAESERTIM] eo libentius operam dabo, ut aut ſpei, aut cogitationi ueſtrae defuiſſe ne uidear; quod ſimul ipſe mihi, hoc labore perferendo, optime conſulam. multum enim gratiae, multum inde colligam dignitatis. DIFFICILIVS] haec ferre. fuerit, inquit, id cum aliqua difficultate: praemii tamen hoc erit, magna gratia, magna dignitas. Videbitur, quod ſubiungam, fortaſſe humilius: ſed, haec humilia non contemnendo, ueteres illi Romani ſummam eloquentiae laudẽ ſunt adepti. Nomina quaedam ſunt, quae ſecundae comparationis appellant grammatici: quae cum ideo fuerint inuenta, ut augerent; minus tamen ſignificant, quam ea, quae iidem poſitiua dicunt. itaque illud Virgilianum,

„ Triſtior, & lacrymis oculos ſuffuſa rubentes,

exponit Seruius hoc modo: Triſtior, minus eſt, quam triſtis. exempla ſunt cum apud hunc noſtrum, tum apud alios eiuſdem ſcriptores aetatis innumerabilia. non igitur adductus feci nulla cauſſa, quod, Difficilius expoſui, cum aliqua difficultate. AB *ijs ipſis*] L. Domitio Ahenobarbo, huius anni conſule; M. Porcio Catone, praetore; M. Calpurnio Bibulo conſulari. hos enim maxime deſignat, acerrimos Caeſaris inimicos. AB *aequis*] quorum aequus in utramque partem animus eſt, neque ſtudio in Caeſarem affectus, neque odio. itaque nos cum Caeſare coniunctos neque dolent, neque laetantur. PROPENSIS *in hanc partem*] Caeſaris cauſa cupientibus. tria nominauit hominum genera; qui Caeſarem oderãt; qui nec oderant, nec amabant; qui amabant. EXCOLAMVR] nuſquam hac ſententia uſurpatum, quod meminerim, hoc uerbum inueni. uenit in mentem, cum ſequatur, ET, amemur, ſcriptum forte a Cicerone, ET colamur, & amemur. NON *fui*] cum quidem haec ſcripſit. poſtea uero fuit: quod ipſe ad Atticum ſcribit, li. 4. ep. 16. PRAESIDIO] niſi plures uideam eſſe, qui mecum ſentiant, quam qui contra: ut, ſi quẽ offenderit mea ſententia, ſocios, atque adiutores, ubi tempus ferat, multos habeam. DRVSVS] Liuiae gẽtis, plebeiae; accuſatus a Lucretio. ad Att. li. 4. ep. 15. pater fortaſſe Liuiae, quam Auguſtus a marito Ti. Claudio Nerone praegnãtẽ abduxit: quae alteri quoq; filiorũ Druſi cognomen impoſuit. PRAEVARICA

TIONE]

TIONE] praeuaricatur, qui ſuſceptam cauſſam bona fide non agit. TRIBVNIS *aerarijs*] dixi iam, de tribus ordinibus iudicantibus unum fuiſſe tribunos aerarios. IN *ſumma*] ergo, quod ante poſui, omnium ordinum ſententiae numerabantur, & ex maiore parte uel abſoluebatur, uel cōdemnabatur reus. ordinum ipſorum ratio non habebatur. poterat enim uſu uenire, ut a duobus ordinibus condemnatus, ex uniuerſo tamen ſententiarum numero abſolueretur. EGO *eodem die*] miram diligentiam, mirum amorem erga fratrem. abſoluto Druſo, quem ipſe defenderat, reuerſus domum haec ſcripſit, rediturus poſt meridiem in forum ad agendam Vatinii cauſſam. dictio tamen, Ego, non a Cicerone defenſum Druſum, ſed ab alio patrono, uidetur indicare. ac fieri poteſt, ut bis accuſatus fuerit Druſus, & eum Cicero de uno crimine, de altero, de praeuaricatione ſcilicet, alter defenderit. locus certe ad Atticum ille, 63. Deinde me expedio ad Druſum, inde ad Scaurum; actas a Cicerone tum Druſi, tum Scauri cauſſas demonſtrat. POST *meridiem*] bis igitur in die iudicia, ante meridiem, & poſt. de ijs, qui ante meridiem, non puto opus eſſe, ut probetur exemplis. patet ipſa per ſe res. poſt meridiem, uocari poſſit in dubium: ſed illud in Verrem dubitandi cauſſam aufert. Nonae ſunt hodie Sextiles: hora nona conuenire coepiſtis. & illud in ep. Coelii: Cauſſas agit, ſed raro poſt meridiem. VATINIVM] defendit eum, cum accuſaſſet antea, Cicero Caeſaris cauſſa: cuius amicitiam quanti aeſtimet, hae ad fratrem epiſtolae declarant. nam Vatinius Caeſare conſule tribunatum pl. geſſerat, legeſq. pro Caeſaris potentia multas, inuito ſenatu, collegis etiam ſuis de caelo ſeruantibus, pertulerat. itaque magnis ſibi Caeſarem beneficiis obſtrinxerat. nec Caeſar ei, nec Caeſari Cicero, cuius in exercitu legatus erat Quinctus, poterat opem ſuam denegare. Eſt etiam illud in epiſtola ad Marium, ad hanc quaſi leuitatem in hominibus iiſdem & accuſandis, & defendendis excuſandam: Cogor non numquam homines non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti ſunt, defendere. Huius defenſionis meminit Pedianus in commentarii prooemio pro Scauro, & ipſe Vatinius in epiſtola. FACILIS] non deeſt, quod pro illo dicam. Fore ſignificat, ut defenſionem facile ſequatur abſolutio. REIECTA] non tamen futura. uſque enim eo producta res eſt, ut conſules, non habitis comitiis, magiſtratu abierint. SCAVRI] de repetundis accuſati. Aſconius. STATIM] falſo putat. non enim ſtatim, ſed aliquot poſt diebus acta Scauri cauſſa eſt, IV. nonas Sept. ut Pedianus docet. hanc autem epiſtolam ante Septembrem eſſe datam, inde coniicio, quod proxime dixit: Comitia in menſem Septembrem reiecta ſunt. EXERCEBITVR] apud M. Catonem praetorem. is enim de repetundis quaeſiuit. Aſconius, & hic ep. 8. l. 3. NON *deerimus*] ita non defuit, ut Scaurus, eo defendente, ſit abſolutus. συνδείπνους σοφοκλέους] uidetur Quinctus in parte epiſtolae narraſſe, quid ſibi contigerit in quodam conuiuio, perquam ſimili cenae in Sophoclis fabula deſcriptae. nam ſi, conuerſam in latinum a Quincto Sophoclis fabulam, quae σύνδειπνοι inſcriberetur, ſignificaret; numquam, opinor, fratris ingenium tam ruſtice notaſſet, ut diceret, quod ſubiungit, Nullo modo probaui. ACTVM] in eo conuiuio tu quidem egiſti, quod eam fabellam repraeſentaret: ego tamen nullo modo probaui. DE *Britannia*] de aduentu noſtro in Britanniam. RELIQVA] de bello, quod in ea geretis. EXSPECTATIONE] de ſucceſſu belli nihil timeo: futurum auguror, quod opto; eaq. me ſolicitat exſpectatio. ADIVVABO] in Britannica hiſtoria componenda. QVOS *rogas*,] rogabat Quinctus fratrem, ut uerſus, quibus ipſe ad opus Britannicum pro ſuis uteretur, ſcriberet. id infra ſatis patet ep. 1. l. 3. ex illis uerbis: Tibi, quod rogas, quoniam ipſi fontes iam ſitiunt, ſi quid habebo ſpatii, ſcribam. & ep. 4. l. 3. ex illis: De uerſibus, quos tibi a me ſcribi uis. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας] cum ipſe uerſus optime facias. Infra dixit, eadem ſententia: Quoniam ipſi fontes iam ſitiunt. prouerbium iis de rebus uſurpatum, quas ad eos, qui abundant, mittimus. noctua enim ſuos nummos Athenienſes ſignabant. PRIMVM *librum*] forte intelligit tres libros; quos a ſe de ſuis temporibus conſcriptos, in epiſtola memorat ad P. Lentulum: aut tres de conſulatu, de quibus ad Atticum ep. 1. l. 2. aut poema illud, de quo ad eundem ep. 8. l. 4. ῥαθυμότερα] minus accurata, ſcripta indiligentius, uideri ſibi aiebat. AVT *res, aut* χαρακτήρ] aut argumentum, aut meum ſcribendi genus. quod uno uerbo ſe non poſſe ſatis exprimere ſignificat, quia χαρακτήρ, dicit. QVOD *uereare:*] ſi uerum dixerit. ego enim nihil me, quam antea, minoris aeſtimabo. φιλαλήθως] cum ſtudio ueritatis, uere, & ex animo.

IN · EPISTOLARVM
M · TVLLII · CICERONIS
AD
QVINCTVM · FRATREM
LIBRVM. III.
PAVLLI. MANVTII
COMMENTARIVS

Marcus S. D. Quincto Fratri. I.

EGO *ex magnis caloribus (non enim meminimus maiores) in Arpinati ſumma cũ amoenitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano ad* IV. *id. Sept. fui. ibi Meſſidium cum Philoxeno, aquamq., quam ij ducebant non longe a uilla, belle ſane fluentem uidi, praeſertium maxima ſiccitate: uberioremq. aliquanto ſeſe collecturos eßе dicebant. Apud Herum recte erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. ſed tamen nihil ei reſtabat praeter balnearia, & ambulationem, & auiarium. uilla mihi ualde placuit: propterea quod ſummam dignitatem pauimentata porticus habebat: quod mihi denique apparuit, poſtca quam & ipſa tota patet, & columnae politae ſunt. totum in eo eſt, quod mihi erit curae, tectoriũ ut continuum ſit. pauimenta recte fieri uidebantur. cameras quaſdam non probaui, mutariq. iußi. Quo loco in porticu, te ſcribere aiunt, ut atriolum fiat; mihi, ut eſt, magis placebat. neque enim ſatis loci eßе uidebatur atriolo; neque fere ſolet, niſi in ijs aedificijs fieri, in quibus eſt atrium maius; nec habere poterat adiuncta cubicula, & eiuſmodi membra. nunc hoc uel honeſtate* * *teſtudinis, uel ualde boni aeſtiuum locum obtinebit. tu tamen, ſi aliter ſentis, reſcribe quamprimum. In balnearijs aſſa in alterum apodyterij angulum promoui: propterea quod ita erant poſita, ut eorum uaporarium, ex quo ignis erumpit, eſſet ſub tectum cubiculi. ſubgrãde cubiculum autem, & hibernum altum ualde probaui; quod ampla erant, & loco poſita, ambulationis uno latere, eo quod eſt proximum balnearijs. Columnas neque e regione Diphilus collocarat. eas ſcilicet demolietur; aliquando perpendiculo, & linea diſcet uti. omnino ſpero paucis menſibus opus Diphili perfectum fore: curat enim diligentiſſime Caeſius, qui tum mecum fuit. Ex eo loco recta, Vitularia uia, profectij ſumus in Fuſidianum fundum, quem tibi proximis nuncijs Arpini de Fuſidio* HS CCCIↃↃↃ ∞ *emeramus. ego locum aeſtate umbroſiorem uidi numquam, permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. quid quaeris? iugera* L *prati Caeſius irrigaturum facile te arbitratur. equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo, mirifica ſuauitate te uillam habiturum, piſcina, & ſalientibus additis, palaeſtra, & ſilua uiridicata. Fundum audio te hunc Bouillianum uelle retinere. de eo quid uideatur, ipſe conſtitues. Caeſius aiebat, aqua dempta, & eius aquae iure conſtituto, & ſeruitute fundo illi impoſita, tamen nos prettum ſeruare poße, ſi uendere uellemus. ſcripſiſſe Meſſidium mecum habui. is ſe ternis nummis in pedem tecum tranſegiße dicebat: ſeſe autẽ menſum pedibus aiebat paſſuũ* CCCC. ∞ *mihi plus uiſum eſt. ſed praeſtabo, ſumpum nuſquam melius poße poni. Chilonem arceſſeram Venafro. ſed eo ipſo die quattuor eius conſeruos, & diſcipulos Venafri cuniculus oppreßerat. Idibus Sept. in Laterio fui: uiam perſpexi: quae mihi ita placuit, ut opus publicum uideretur eſſe, praeter* CL *paßus. ſum enim ipſe menſus ab eo põticulo, qui eſt ad Furinae Satricum uerſus. eo loco puluis, nõ glarea iniecta eſt. & mutabitur: & ea uiae pars ualde accliuis eſt. ſed intellexi aliter duci non potuiße,*

praeſer-

*praeſertim cum tu neque per Locuſtae, neque Varronis uelles ducere. Veluus ante ſuum fundum prope
* munierat:!Locuſta nõ attigerat: quem ego Romae aggrediar, & ,ut arbitror, commouebo: & ſimul M. Taurũ, quem tibi audio promiſiſſe, qui nunc Romae erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum uillicum tuum ſane probaui: quaeſiuiq. ex eo, ecquid ei de illa aedificatiuncula Laterij, de qua mecum locutus es, mandauißes. tum is mihi reſpõdit, ſe ipſum eius operi HS x ∞ conductorem fuiſſe; ſed te poſtea multa addidiße ad opus, nihil ad pretium, itaque id ſe omiſiſſe: mihi hercule ualde placet, te illa, ut conſtituebas, addere. quamquam ea uilla, quae nunc eſt, tamquam philoſophia uidetur eſſe, quae obiurget ceterarum uillarum inſaniam. uerumtamen illud additum delectabit. topiarium laudaui; ita omnia cõueſtit hedera, qua baſim uillae, qua intercolumnia ambulationis; ut denique illi palliati topiariam facere uideantur, & hederam uendere. iam ἀποδυτηρίῳ nihil alſius, nihil muſcoſius. Habes fere de rebus ruſticis. Vrbanam expolititionem urget ille quidem & Philotimus, & Cincius, ſed etiam ipſe crebro interuiſo; quod eſt facile factu. quamobrem ea te cura liberatum uolo. De Cicerone, quod me ſemper rogas, ignoſco equidem tibi; ſed tu quoque mihi uelim ignoſcas. non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quã ipſe amo. atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipſe cupierat, & ego non minus, mecũ fuißet. quod ad Pomponiam, ſi tibi uidetur, ſcribas uelim; cum aliquo exibimus, eat nobiſcum, puerumq. ducat. clamores efficiam, ſi eum mecum habuero otioſum: nam Romae reſpirandi non eſt locus. id me ſcis antea gratis tibi eſſe pollicitum: quid nunc putas, tanta abs te mihi mercede propoſita? Venio nunc ad tuas litteras: quas pluribus epiſtolis accepi, dum ſum in Arpinati: nam mihi uno die tres ſunt redditae, & quidem, ut uidebantur, eodem abs te datae tempore: una pluribus uerbis, in qua primum erat, quod antiquior dies in tuis fuiſſet adſcripta litteris, quam in Caeſaris. id facit Oppius non numquam neceſſario, ut, cum tabellarios coſtituerit mittere, litterasq. a nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, & neceſſario ſerius, quam conſtituerat, mittat, neque nos, datis iam epiſtolis, idem commutari curemus. Scribis de Caeſaris ſummo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuſcumque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciã, quod mones. Quod tibi mea permißio manſionis tuae grata eſt; id ego, ſummo meo dolore, & deſiderio, tamẽ ex parte gaudeo. In hippodamis, & non nullis alijs arceßendis quid cogites, non intelligo. nemo iſtorum eſt, quin abs te munus, fundi ſuburbani inſtar exſpectet. Trebatium uero meum quod iſto admiſceas, nihil eſt. ego illum ad Caeſarem miſi; qui mihi iam ſatisfecit: ſi ipſi minus, praeſtare nihil debeo; teq. item ab eo uindico, & libero. Quod ſcribis te a Caeſare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum uero, qui eſt iſtius rei, quemadmodum ſcribi, adiutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari, teq. ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod ſcribis, ego uero nominatim petiui Curtio, & mihi ipſe Caeſar nominatim Curtio paratum eſſe reſcripſit, meamq. in rogando uerecundiam obiurgauit. ſi cui praeterea petiero, id quod etiam Oppio dixi, ut ad illum ſcriberet; facile patiar mihi negari: quoniã illi, qui moleſti ſunt, ſibi negari a me non facile patiuntur. ego Curtium, id quod ipſi dixi, non modo rogatione, ſed etiam teſtimonio tuo diligo, quod litteris tuis ſtudium illius in ſalutem noſtram facile perſpexi. De Britannicis rebus, cognoui ex tuis litteris nihil eſſe, nec quod metuamus, ne quod gaudeamus. De publicis negotijs, quae uis ad te Tironem ſcribere, negligentius ad te ante ſcribebam, quod omnia minima maxima ad Caeſarem mitti ſciebam. Reſcripſi epiſtolae maximae: audi nunc de minuſcula. in qua primum eſt de Clodij ad Caeſarem litteris: in quo Caeſaris conſilium probo, quod tibi, amantiſſime petenti, ueniam non dedit, uti ullum ad illam furiam uerbum reſcriberet. Alterum eſt de Caluenti Marij oratione. quod ſcribis, miror, tibi placere me ad eum reſcribere, praeſertim cum illum pueri omnes, tamquam dictata, perdiſcãt. Libros meos, quos exſpectas, inchoaui, ſed conficere non poſſum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, pro Plancio abſolui. Poema ad Caeſarem, quod compoſueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipſi fontes iam ſitiunt, ſi quid habebo ſpatij, ſcribam. Venio ad tertiam. Balbum quod ais mature Romam bene comitatum eſſe uenturum, mecumq. aſſidue uſque ad id. Mai. futurum, id mihi pergratum, perq. iucundum erit. Quod me in eadem epiſtola, ſicut ſaepe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem. ſed quando uiuemus? Quarta epiſtola mihi reddita eſt idib. Sept. quam ad IV. idus Sext. ex Britannia dederas. in ea nihil ſane erat noui, praeter Erigonam: quam ſi ab Oppio accepero, ſcribam ad te quid ſentiam: nec dubito, quin mihi placitura ſit. Et, quod praeterij de eo, quẽ ſcripſiſti de Milonis plauſu ſcripſiße ad Caeſarem exiſtimare, illum quam maximum fuiße plauſum. & prorſus ita fuit: & tamen ille plauſus, qui illi datur, quodammodo nobis uidetur dari. Reddita eſt etiam mihi peruetus epiſtola, ſed ſero allata, in qua de aede Tellurts, & de porticu Catuli me admones. fit utrumque diligenter. ad Telluris quidem etiam tuam ſtatuam locaui. Item de hortis, quod me admones; nec fui umquam ualde cupidus, & nunc domus ſuppeditat mihi hortorum amoenitatem. Romam cum ueniſſem ad XIII. Kal. Oct. abſolutum offendi in aedibus tuis tectum; quod ſuper conclauia non placuerat tibi eſſe multorum faſtigiorũ; id nunc honeſte uergit in tectum inferioris porticus. Cicero noſter, dum ego abſum, non ceſſauit apud rhetorem. de eius eruditione quod labores, nihil eſt: quoniam ingenium eius noſti; ſtudium ego uideo; cetera eius, ſuſcipio, ut me putem praeſtare debere. Gabinium tres adhuc factiones poſtulant, L. Lentulus, flaminis filius, qui iam de maieſtate poſtulauit; Ti. Nero, cum bonis ſubſcriptoribus; C. Memmius trib. pl. cum L. Capitone. ad urbem acceſſit ad XII. Kal. Oct. nihil turpius, nec deſertius. ſed his iudicijs nihil audeo confidere. quod Cato non uolebat, adhuc de principijs repetundis non erat poſtulatus. Pompeius a me ualde contendit de reditu in gratiam; ſed adhuc nihil profecit; nec, ſi ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas litteras uehementer exſpecto. Quod ſcribis, te audiße, in candidatorum conſularium coitione me interfuiſſe; id falſum eſt. eiuſmodi enim pactiones in ea coitione factae, quas poſtea Memmius patefecit, ut nemo bonus intereſſe debuerit: & ſimul mihi committendum non fuit, ut ijs coitionibus intereſſem, quibus Meſſalla excluderetur: cui quidem uehementer ſatisfacio rebus omnibus;*

ut

ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipſi multa iam feci, quae uoluit, quaeq. a me petiuit. Scaurum beneficio defenſionis ualde obligaui. adhuc erat ualde incertum, & quando comitia, & qui conſules futuri eßent. Cum hanc iam epiſtolam complicarē, tabellarij a uobis uenerunt ad XI. *kal. Sept. uiceſimo die. O me ſolicitum. quantum ego dolui in Caeſaris ſuauiſſimis litteris: ſed, quo erant ſuauiores, eo maiorem dolorem illius ille caſus afferebat. Sed ad tuas uenio litteras. primum tuam remāſionem etiam atque etiam probo, praeſertim cum, ut ſcribis, cum Caeſare communicaris. Oppium miror quidquam cum Publio: mihi enim non placuerat. Quod interiore epiſtola ſcribis, me idibus Sept. Pompeio legatum iri, id ego non audiui; ſcripſiq. ad Caeſarem, Vibullium Caeſaris mandata de mea manſione ad Pompeium pertuliſſe, nec ad Oppium. quo conſilio? quamquam Oppium ego tenui: quod priores partes Bibuli erant. cum eo enim coram Caeſar egerat, ad Oppium ſcripſerat. Ego uero nullas* δευτέρας φροντίδας *habere poſſim in Caeſaris rebus. ille mihi ſecundum te, & liberos noſtros ita eſt, ut ſit paene par. uideor id iudicio facere: iam enim debeo: ſed tamen amore ſum incenſus. Cum ſcripſiſſem haec infima, quae ſunt mea manu, uenit ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foras cenaret, deditq. mihi epiſtolam legendam tuam, quam paullo ante acceperat ab Ariſtophane modo, ualde mehercule & ſuauem, & grauem; qua ſum admodum delectatus. dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi eſſe affixum, tamquam magiſtro. quam illum epiſtolae illae delectarunt? quam me? nihil puero illo ſuauius, nihil noſtri amantius. Haec inter cenam Tironi dictaui: ne mirere alia manu eſſe. Annali litterae tuae pergratae fuerunt, quod & curares de ſe diligenter, & tamē conſilio ſe ueriſſimo iuuares. P. Seruilius pater ex litteris, quas ſibi a Caeſare miſſas eſſe dicebat, ſignificat, ualde te ſibi gratū feciſſe, quod de ſua uoluntate erga Caeſarē humaniſſime diligentiſſimeq. locutus eſſes. Cū Romam ex Arpinati reuertiſſem, dictū mihi eſt Hippodamum ad te profectum eſſe. non poſſum ſcribere, me miratum eſſe, illum tam inhumaniter feciſſe, ut ſine meis litteris ad te proficiſceretur: illud ſcribo, mihi moleſtum fuiſſe. iam enim diu cogitaueram, ex eo, quod ad te diligentius perferri uellem, illi darem: quod mehercule hiſce litteris, quas uulgo ad te mitto, nihil fere ſcribo, quod ſi in alicuius manus inciderit, moleſte ferendum ſit. Minucio me, & Saluio, & Labeoni reſeruabā. Labeo autem tarde proficiſcetur, aut hic manebit. Hippodamus ne num quidem quid uellem rogauit. T. Pinarius amabiles ad me de te litteras mittit, ſe maxime litteris, ſermonibus, cenis denique tuis delectari. is homo ſemper me delectauit: fraterq. eius mecum eſt multum. quare, ut inſtituiſti, complectere adoleſcentem. Quod multos dies epiſtolam in manibus habui propter commemorationem tabellariorum; ideo multa coniecta ſunt, aliud alio tempore, uelut hoc. T. Anicius mihi ſaepe iam dixit, ſeſe tibi ſuburbanum, ſi quod inueniſſet, non dubitaturum eſſe emere. in eius ſermone ego utrūque ſoleo admirari; & te de ſuburbano emendo, cum ad illum ſcribas, non modo ad me non ſcribere, ſed etiā aliam in ſententiam ſcribere; &, cum ad illum ſcribas, nihil te recordari de ſe, de epiſtolis illis, quas in Tuſculano eius mihi oſtendiſti, nihil de praeceptis Epicharmi,* γνῶθι, πῶς ἄλλῳ κέχρηται. *totum denique uultum, animum, ſermonem eius, quemadmodum conijcio, quaſi. ſed haec tu uideris. de ſuburbano, cura, ut ſciam, quid uelis: & ſimul, ne quid ille turbet, uide. Quid praeterea? quid? etiam. Gabinium ad* IV. *kal. Oct. noctu in urbem introiuit. & hodie hora octaua, cū edicto Alfij de maieſtate eum adeſſe oporteret, concurſu magno, & odio uniuerſi populi paene afflictus eſt. nihil illo turpius. proximus eſt tamen Piſo. itaque mirificum* ἐμβόλιον *cogito in ſecundum meorum librorum inducere, dicentem Apollinem in conſilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus eſſet, quorum alter exercitum perdidißet, alter uendidiſſet. Ex Britannia Caeſar ad me kal. Sept. dedit ltteras, quas ego accepi ad* IV. *Kal. Oct. ſatis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer, quod a te nullas acceperim, ſcribit, ſe ſine te fuiſſe, cum ad mare acceſſerit. ad eas ego litteras nihil ſcripſi, ne gratulandi quidem cauſſa, propter eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut ualeas.*

EXPLANATIO

L. Domitio Ahenobarbo,
Ap. Claudio Pulchro, COS.

AMOENITATE *fluminis*] de Fibreno flumine intelligit: quo nihil amoenius, nihil frigidius: ut in libro II. de legibus. REFECI] recreaui, collegi, caloribus debilitatum, atque afflictum. LVDORVM] Romanorum: qui pridie nonas Sept. commiſſi, per nouem continuos dies in Palatio, ante Matris magnae templum ab aedilibus cur. fiebāt: rurſusque, biduo intermiſſi, per quinque dies in circo. hoc & Kalendarium uetus Romanum, & alia ueterum monumenta declarant. TRIBVLIBVS *commendatis*] ut eis meo nomine ad ſpectandos ludos locum daret. moris enim erat, ut amicis & tribulibus & in circo & in foro locus ad ſpectandum daretur. ad Atticum epiſt. 1. lib. 2. & pro Murena. Tribules autem intellige non eos tantum, qui Romae domicilium haberent, uerum & municipes, & ſi qui praeterea ciues in Italia habitarent: quos interdum ad urbem ueniſſe ludorum ſpectandorum cauſſa, ſimile ueri eſt. ARCANO] Quincti praedio: de quo epiſt. 3. & 9. MESSIDIVM *cum Philoxeno*] redemptores erant aquae deducendae. quod in hac ipſa epiſtola, infra, uidetur poſſe conijci. HERVM] uillicum in Arcano, ut Nicephorum in Laterio, quem infra nominat. MANLIANO] fundo, in quo uil-

Iam Diphilus architectus aedificabat Quincto.Nec dubito,quin & Manlianum , & Fuſidianum, & Bouilianum praedia fuerint in Arcano,non ab Arcano ſeiuncta . nam in epiſtola huius lib. III. cum argumentum huius epiſtolae breuiter attingit,Arcanum,& Laterium dumtaxat nominat,omiſſis Manliano, Fuſidiano,Bouiliano,quaſi Arcano comprehenſis. DIPHILO ʒ ſe ipſo:erat enim natura tardus. Diphilus,inquit,ſe ipſum tarditate ſuperauit. AVIARIVM ʒ locum in uilla,ubi aues alerentur, aliae oblectationis,aliae cibi cauſſa. PAVIMENTATA *porticus* ʒ pulcherrimo ſtrata pauimento.erant autem apud ueteres & ex marmore magnifica in primis pauimenta , & ex emblemate uermiculato , hoc eſt ex opere teſſelato:cuiuſmodi nonnulla hodieq. uiſuntur in templis, adſpectu perquam iucunda. TOTA *patet* ʒ quod antea,dum aedificaretur inſtrumentis fabrilibus impedita,tota non pateret. COLVMNAE ʒ circa porticum:quae rudes,& impolitae dum erant,ſpeciem,aut dignitatem habore nullam poterant. TOTVM *in eo eſt* ʒ tanti eſt, ut in eo ſint omnia . ſic locutus eſt ad Att.lib.v.epiſt.20. CONTINVVM ʒ ne incruſtatio rimas agat,ne uitium faciat. EIVSMODI *membra* ʒ quae atriolum niſi habeat quaſi membra corpori adiuncta , non belle poſitum uidebitur. VEL *honeſtate teſtudinis* ʒ ego mehercule huic loco,tamquam ulceri corrupto,manus admouere uix audeo:indicabo tamen,quae potuerit ſententia Ciceronis eſſe:quo diligentius attendatur,ſi quid,quod ad eā uideatur accedere,in antiquis libris aliquādo reperietur,una enim me litterula, in magna perturbatione errantem , ſaepe ad correctionem , quaſi uia demonſtrata,perduxit.hoc igitur fortaſſe Cicero ſenſit.Nunc hoc uel,in aeſtate,teſtudinis , uel, hieme,aeſtiuum locum obtinebit.ut hoc dicat.Verum (nam ſaepe,Nunc,pro uerum,Cicero uſurpat:quod item Graeci faciunt) hoc,ideſt,quo modo poticus nunc eſt, in aeſtate loco teſtitudinis erit ; hieme uero,quod habent aeſtiua loca,id obtinebit.optamus autem in aeſtate algorem , hieme teporem,& algorē quaerentes,fornicatis cameris,quae uocantur teſtudines,libenter utimur: quod aeſtate fit . teporem uero quia non habent niſi, quae ſol aduerſus diu ſpectat,loca, ea nos per hiemem tenent. porticus igitur, ut eſt nunc,id habebit commodi, quod in aeſtate teſtudines,hieme aeſtiua loca . ASSA ʒ uidentur hic aſſa pro hypocauſtro,qui locus in balnearijs ad ſudandum fuit , uſurpari . APODYTERII ʒ ubi ueſtes inituri balnea deponebant . ἀπὸ τοῦ ἀποδύειν. SVB *tecum cubiculi* ʒ Antiqui libri , quos uiderim,Subiectum cubiculi.placeret,Subiectum cubiculis.inferior.n.eorum cubiculorum, quae erant in uilla Quincti,contignatio uapore petebatur:quod incendij cauſſam praebere potuit . HIBERNVM ʒ aedificantur in amplis aedibus quaedam ad aeſtiua anni tempora,quaedam ad hiberna. PROBAVI ʒ ſicuti tu fieri mandaras . PERPENDICVLO , *& linea* ʒ perpendiculo, ut rectas;linea,ut e regione collocet . e regione autem columnae ſunt, cum altera alteri ex aduerſo reſpondet . CAESIVS ʒ uillicus Quincti , aut certe procurator . PROXIMIS *nuncijs* ʒ quem tibi a me emptum , proximis nuncijs ſignificaueram . HS CCCIƆƆƆ ∞ ʒ tria millia (ut ad noſtratis pecuniae rationem numeremus) aureorum ſcutatorum. Sed illa nota , ∞ , uidetur abundare,cum aſſium centum millia ſic ſcribantur , CCCIƆƆƆ . QVOD *melius intelligo* ʒ nam de irrogatione,qui huius generis non intelligens magnopere ſim,haud ita affirmarim . SALIENTIBVS ʒ aquis , quae ſua ſponte ſaliant : quam permultis locis aquam profluentem, & eam uberem,proxime appellauit ; in ultima uero huius libri epiſtola Nilum , ut puto,a ſimilitudine fluminis hinc inde in mare profluentis , nominauit . diſtinguuntur autem ſalientes ab ijs,quae oriendo cadunt,non ſaliunt:ut planis in locis ſaliant , de praecipitibus cadant. ADDITIS ʒ ad ſuauitatem uillae accedet ea,quam piſcina,ſalientes, palaeſtra,ſilua conferent. VIRIDICATA ʒ nouum,& forte , in ijs quidem,qui exſtant,ueterum libris,ſingulare uerbum.quaſi,uirēte.qua ratione & Albico,Nigrico uſurpantur . BOVILIANVM ʒ non eſt a familia,ut Fuſidianus,quem proxime nominauit,fundus , (nulla enim Romae Bouilia familia) ſed ab ignobili loco nomen ductum.Sunt,quibus placeat,Bouillianum, a Bouillis,ubi Clodius eſt interfectus : quos refellit geographiae ratio . Bouillae enim inter Ariciam,& Romam,fundus autem hic in Arpinati fuit . AQVA *dempta* ʒ excepta in uenditione fundi ; ut,alienato fundo,aqua tamen iuris tui ſit: quam ad irrogādos finitimos fundos illorum dominus locare poſſes. IVRE *conſtituto* ʒ dicit hoc;ſi ius aquae conſtituatur, hoc eſt,ſi ius aquae Quincto ſeruetur,ſeruitutem fundo impoſitum iri illius aquae,neque tamen fore,ut minoris, quam quanti cum aqua uendi fundus poſſit.quam igitur aquam Meſſidius per tuos fundos deducendam redemit; (hoc enim proxime dicet) eam nolo te cum fundo Bouiliano alienare : ſed,ius ei aquae ſuadeo conſtituas , hoc eſt in tuo iure retineas:ut ex duobus mancipijs,fundo,& aqua,unum emptoris fiat,alterum eſſe tuum pergat ; ius,inquā, fundi migret ad emptorem,ius aquae penes te remaneat . SERVITVTE *fundo illi impoſita* ʒ quia fundus aquae ſeruiet,cum ea cogetur uti.unde enim irrigetur,aliunde non erit.ita, ſi fundum uendes , qui eius futurus dominus eſt,is tibi aliquid pendet,ſi fundo ſuo conſultum uolet. MESSIDIVM ʒ redemptorem deducendae aquae: qui ſingulos in pedes aluei faciendi ternis nūmis tranſegerat.ſupra de Meſſidio dixit,quod hanc ſententiam confirmet: Vberiorē aquam ſeſe collecturos dicebant. TERNIS *nummis* ʒ ſeſtertijs.duodecim igitur aſſibus, hoc eſt marculis in pedem . nam ſeſtertius eſt duodecim trientes,hoc eſt aſſes quattuor:& quattuor ſeſtertij denarius, hoc eſt aſſes XVI : & denarij ſeptem in argenti uncia,drahmae autem octo: ſi Celſo,& Plinio credimus.tanti enim Romae fuiſſe denarios a ſecundo Punico bello ad Plinij tempora,ipſius Plinij teſtimonio cognoſcitur . CCCC ∞ ʒ abſurda menſura . ſunt enim paſſuum quadringenta millia . ita plus,quam dimidium Italiae lōgitudinis, occupáſſet haec aqua. malim igitur,ordine praepoſtero , ∞ CCCC : ut ſint mille quadringenti paſſus , hoc eſt pedum ſeptem millia . quae ſumma ad DCXXX ſcutatos aureos noſtratis pecuniae perueniet . NVSQVAM *melius* ʒ

quam

quam in aqua deducenda. Discipvlos } quos fabricandi & architectandi artem Chilo dicebat. Late-
rio } Quincti fundo in Arpinati. ad Att. ep. 7. l. 4. & 1. l. x. Ad *Furinae* } templũ. antiqua locutio, e Graecis
fontibus deriuata. Furinalia dies feſtus eius deae, iix. Kal. Sext. Varro, Feſtus, uetus Kalendarium. Sa-
tricvm } oppidum in Latio. Mvtabitvr } inijcietur glarea, ſublato puluere. Acclivis } quam ego
malim planam fuiſſe. Dvci } uiam. ſic aquam deducere, ſupra. Locvstae } fundum. Graeca locutio. Ve-
lvinvs } Varro. nam de ijſdem loquitur proxime nominatis. Mvnierat } uiam. & hoc ſignificat. cũ
tu id ius haberes, ut uiam ducere per Locuſtae, perq. Varronis fundum poſſes; neque tamen, quae tua
fuit modeſtia, feceris: illi, ut quaſi tibi gratiam referrent, eam uiae partem, quae ante fundos eorum eſt,
munire debuerunt: quod Varro propemodum effecit: Locuſta non dum attigit. Probavi } ſatis officio
ſuo facere mihi uiſus eſt. Condvctorem } uillam habebat Quinctus in Laterio, frugaliter exſtru-
ctam. ad eam cum addere quandam aedificatiunculam decreuiſſet, uillicus conduxit opus illud HS xm,
hoc eſt aureis ſcutatis ccc. ſed cum multo plura, quam conuenerat, adiungere Quinctus uellet, ad pre-
tium autem nihil; uillicus eam aedificatiunculam omiſit. Qvae *nunc eſt* } admodum frugalis, & parca,
ualde infra earum, quae nunc fiunt, inſaniam. Topiarivm } opus ex hedera. Basim } inferiorẽ uillae
partem. baſis. n. quaſi pes eſt ad ſuſtentandum. Intercolvmnia } ſpatium inter columnas. Palliati }
marmorea hominum ſimulacra, ſecundum columnas utrinq. aſtantia. Topiariam *facere* } qui topia-
riam faciunt, herbam, aut fruticẽ ad ſpeciem aulaei, aut columnae, aut fontis, alterius ue rei conformãt.
palliati igitur hi, inter columnas conſtituti, topiariam facere, aut hederam, qua intercolumniũ ueſtitur,
uendere uidentur. Alsivs } alſum & alſioſum eſt ſubfrigidum, ab algo. Mvscosivs } non quia muſcũ
habeat, ſed quod aeque, ac muſcus in humidis locis, oblectet. Expolitionem } Iam paene prorſus aedi
ficauernat utriuſque domum redemptores. expolitio reſtabat, perfectio ſcilicet aedium urbanarũ. expo-
litur. n. quod factum quidem eſt, non dum tamen plane perfectum. Infra, ep. iii. Expolitiones utriuſq.
noſtrum ſunt in manibus. Philotimvs, *& Cincius* } ille Marci, hic Quincti nomine. Philotimus. n. Te-
rentiae libertus, Cincius Attici procurator; cuius Põponia ſoror, Quincti uxor erat. Facile *factũ* } quia
domus utriuſque cohaerebant, ſimulq. aedificabantur. patet ſupra, & infra. Cicerone } Quincti filio.
Ignosco } quia non facis quod te decet, cum fratrem tui amantiſſimum tam ſaepe rogas: quaſi mea tibi
uoluntas, aut amor in dubium ueniat. Ignoscas } ſi dixero, non plus illum a te amari, quam a me. Cla
mores } mirabilia. dictio de magnis rebus atque admirabilibus uſurpata: ubi clamores excitantur. ad
Atticum l. 1. ep. 12. Otiosvm } refertur ad utriuſque otium. otioſum igitur, ut poſſet me per otium audi
re: quod in urbe non poteſt, propter meam occupationẽ. Tanta *mercede* } qua? quam diuinare, cũ epi-
ſtola Quincti non exſtet, nemo poteſt. mercedem tamen non pecuniae, non fundi, ſed amoris puto fuiſ-
ſe. forte. n. ita ſcripſerat Quinctus: Si Ciceronem meum erudieris: ego te plus amabo. uide ep. 4. In *tuis* }
ad te ſcriptis a me. In *Caeſaris* } ad Caeſarem ſcriptis ab Oppio. Oppivs } Caeſaris in urbe procurator,
is, qui ſcripſit librum iix. de bello Gallico. Fovebis } cuſtodies, conſeruabis. Qvod *mones* } forte,
ut eum coleret, atque obſeruaret. erat enim hoc tempore ſumma inter Caeſarem & Pompeium, ſocerum
uidelicet ac generum, neceſſitudo. poſtea, Iulia mortua, ſocietas, quae non admodum, ex inuidia Pom-
peij, haerebat, prorſus diſſoluta. Dolore } quod a me abſis. Gavdeo } quod iſtic uideo te libẽter
eſſe. Hippodamis } qui equos domant. de uno autem intelligit hippodamo: etſi de pluribus cum cõ-
temptu & ſtomacho loquitur. infra, hac ipſa epiſtola. Exspectet } ſi ad te uenerint. Qvod *iſto admi-
ſceas* } ſcripſerat, puto, Quinctus, operam ſe daturum, ut illi, quos arceſſierat, atque etiam Trebatius, li-
beraliter ab ipſo tractarentur. hoc, inquit Cicero, nihil opus eſt. ego enim illum non ad te, ſed ad Caeſa-
rem miſi: qui mihi iam ſatisfecit; quoniam quidem eum, mea commendatione adductus, accepit huma-
niſſime. Si *ipſi minus,* } quod ei fortaſſe non admodum ſe familiariter praebeat, aut quod eum ad ne-
gotia non dum adhibuerit. Praestare *nihil debeo* } quod amicitia, quae mihi cum Trebatio eſt, po-
ſtulabat, id feci, ut eum Caeſari ſtudioſiſſime commendarem: reliqua praeſtare non debeo. Ab *eo uin-
dico* } nolo te Trebatij cauſſa laborare. libero te iſta cura. ſatis amicitiae factum eſt, cum illum Caeſari
litteris accurate ſcriptis commendaui. quae exſtat fam. lib. vii. Balbvm } L. Cornelium Balbum, Cae
ſaris amiciſſimum, Gaditanum, urbe donatum: pro quo exſtat Ciceronis oratio. In *oculis fero.* } unice
diligo. nota locutio. Trebonivm } Caium. legatus erat hoc tempore in exercitu Caeſaris: anno pro-
ximo tribunus pl. rogationem tulerat, ut Caeſari Galliarum adminiſtratio in alterũ quinquennium pro-
rogaretur: praeturam geſsit C. Caeſare ii. P. Seruilio Vatia cos. conſulatum cum Q. Fabio Maximo: po
ſtremo, cum Caeſarem, quem ciuili bello ſecutus erat, cum alijs coniuratis occidiſſet, Smyrnae a Dola-
bella primus eorum, qui Caeſari mortem attulerant, eſt interfectus. Cvrtio } de quo ep. 14. li. 2. Sa-
lvtem *noſtram* } quo tempore noſtra ſalus agebatur; cuius eiectus ſum, cum reſtitutus. Qvoniam *illi* }
Quoniam illis negare non poſſum; neget ipſe mihi, quod eorum cauſſa peto. ipſi, negari ſibi a me, nõ fa
cile patiuntur: ego, mihi a Caeſare, facile patiar. Molesti *ſunt* } in petendo. Metvamvs } belli cauſſa.
Gavdeamvs } ob praedam tenuem. alibi: Argenti audio in illa inſula ſcrupulum non eſſe. Veniam
non dedit } cum tu peteres per amicitiam, ut ad P. Clodium reſcriberet; (quia nolles Caeſarẽ noſtra cauſ-
ſa facere, ut reſpondendi officium omitteret) ſatisfacere tibi noluit. id enim ſignificat, Tibi ueniam nõ
dedit. itaq. locutus eſt in ep. ad Atticum ultima lib. v. Dedi ueniam homini impudenter petenti: ideſt,
conceſsi, ſatisfeci in eo, quod imprudenter petebat. Calventi *Marij* } L. Piſonem, cuius maternus auus,
ut apud Pedianum legimus, Caluentius eſt appellatus, uidetur intelligere. Caluentum cur potius,

quam

quam Caluentium, cur item Marium nominet, haud facile dixerim. niſi ſi inter Quinctum & Marcum iam conuenerat, ut eum fictis nominibus, Caeſaris maxime cauſſa, qui Piſonis erat gener, appellarent. ORATIONE } quam in urbem reuerſus in Ciceronem habuit; cuius e ſententia ſenatus illum de prouincia reuocauerat. MEAM } de prouincijs conſularibus, hoc eſt de Piſone Gabinioq. reuocandis. LIBROS *meos* } de republica. epiſt. XIII. lib. II. HIS *diebus* } uel, His diebus, quibus me a ſcribendo auocant iudicia: uel, quia opus ipſum eſſet eiuſmodi, ut ijs diebus confici non poſſet, ac ſpatij plus omnino poſtularet. PRO *Scauro, & pro Plancio* } ita de repetundis, haec de ambitu. utraque exſtat, ſed pro Scauro mutilata. INCIDI } quia mihi non probaretur. Hoc poema non eſſe idem, atque illud, de quo in epiſtola XIV. libri II. oſtendimus infra in epiſtola ultima huius libri. FONTES *iam ſitiunt* } mirum eſt ſitire fontes, unde aqua peti ſolet. itidem miror, uelle te, uerſus tibi, optimo poetae, a me componi. Supra idem alio modo ſignificauit: γλαῦκα, inquit, εἰς ἀθήνας. epiſtola ultima lib. II. & epiſt. IV. & VI. huiuſce libri. BENE *comitatum* } cum multis pecunijs. ioco enim uſus erat Quinctus. AMBITIONEM } ut nullum ſtudium praetermittam, dignitatis augendae cauſſa. VIVEMVS? } uita fruemur? ſic alibi. ERIGONAM } tragoediam: quam ſe ſcripſiſſe, & ad Oppiũ miſiſſe, ſignificauerat. amiſſam in itinere, ultima demonſtrat huius libri epiſtola. Erigone ſoror Penelopes occiſum a ruſticis ebrijs patrem ita doluit, ut ipſa ſe ſuſpenderit. miſeratione deorum in caeleſte ſignum conuerſam, poetae fabulantur. PLAVSV } a populo Miloni dato. NOBIS } cum illi ideo detur plauſus, qui conſulem Lentulum Spintherem, legem comitijs centuriatis de meo reditu ferentem, enixe admodum iuuit. DE *aede Telluris* } de operibus, puto, loquitur, & inſcriptionibus illis, de quibus epiſt. IIX. lib. II. DE *porticu Catuli* } non dubito, quin, quae ad aedem Telluris, eadem, aut ſimilia fieri ad porticũ Catuli Quinctus uellet. quod ex ijs conijcio uerbis, ad Telluris quidem. quaſi, Hoc amplius ad aedem Telluris, quã ad Catuli porticum, quod ibi etiam tuam ſtatuam locaui. ADMONES } ut emam. DOMVS } pecunia publica aedificata: quod ipſe in Piſonem, alijq. docent. pecuniae uero ſumma HS uicies fuit, hoc eſt ſcutatorum LX M. ita porro magnifice, atque eleganter facta uidetur fuiſſe, ut neque uillas, neque hortos Cicero deſideraret. nam & in epiſtola ad Leptam, Domus, inquit, eſt, quae nulli uillarum mearum cedat. MVLTORVM *faſtigiorum* } tectum conclauia tegebat. id nolebat Quinctus deſcendere pluribus angulis, & lateribus, (ſic enim multa faſtigia habuiſſet) ſed uno tantum faſtigio uergere in tectum inferioris porticus. quod factum Cicero ſignificat. HONESTE } decenter, ſpecioſe, minime turpiter. VERGIT } quia eſt unius faſtigij, ideo uergit molli cliuo. non uergeret autem, inaequale ſi eſſet, lateribus lenem accliuitatem interrumpentibus. IN *tectum* } duo igitur tecta, quod ſupra conclauia, & quod ſupra porticum. CETERA *eius* } eruditionem ſignificat. SVSCIPIO } ita promitto. ut uelim me, niſi is erit, quem tu eſſe uis, quaſi praedem appelles. GABINIVM } e Syria reuerſum. TRES } una de maieſtate, L. Lentulus; duae de repetundis, Ti. Nero, & C. Memmius. acceſſit poſtea, item de repetundis, quarta factio, C. & L. Antonij; ut in epiſtola, quae ſequitur: etiam quincta, de ambitu, P. Sulla, ut infra, & ad Atticum ep. 16. lib. 4. eſt autem abſolutus Gabinius de maieſtate, damnatus de repetundis. infra, & ad Atticum ep. 16. lib. 4. & Dio lib. XXXIX. ADHVC } quaſi aliae praeterea poſſint exiſtere, ſicuti, ut dixi, exſtiterunt quarta, & quincta. POSTVLANT } non dum poſtulauerant, ſed poſtulaturi uidebantur. unus enim L. Lentulus poſtulauerat: quod proxima uerba declarant. LENTVLVS } quem, abſoluto Gabinio, praeuaricatum multi credidere. ad Atticum epiſt. 16. lib. 4. FLAMINIS *filius* } ut diſtinguatur a L. Lentulo Crure. ſic ad Atticum ep. 24. lib. 2. IAM *poſtulauit* } propterea de maieſtate prius, quã de repetundis, Gabinius cauſſam dixit. infra, & ad Atticum ep. 16. lib. 4. DE *maieſtate* } apud C. Alfium praetorem; quòd prouinciae finibus exceſſiſſet, dum regem Ptolemaeum in Aegyptum reducit. TI. *Nero* } hic, opinor, is eſt, qui Tulliam Ciceronis filiam uxorem cupiuit, ut legimus ad Atticum ep. 6. lib. 6. & Liuiam poſtea duxit, ex qua Tiberium imperatorem genuit. Velleius. C. MEMMIVS } alius fuit C. Memmius, qui praeturam geſſit Piſone & Gabinio cos. & hoc anno cum conſulibus de ſequentis anni conſulatu coijt. ad Atticum epiſt. 18. lib. 4. CAPITONE } ſubſcriptore. fuit autem Capito gentis Ateiae, plebeius; Memmius, plebeius; Nero Claudiae, patricius; (nam & Claudij Marcelli fuere, plebeij) Lentulus Corneliae, patricius. fuere & Cornelij plebeii, non tamen Lentuli. CATO } M. Cato praetor; qui de repetundis hoc anno quaeſiuit. eo aegrotante, poſtulari Gabinius de repetundis non poterat. Sed cur tot annis praetor Cato poſt tribunatum pl. quem geſſit Silano & Murena cos.? quia, qui fuit ei legitimus annus petendae praeturae, Piſone & Gabinio cos. eo anno in Cyprum Clodia rogatione ante comitiorum tempus emiſſus eſt: nec redit, niſi biennio poſt, Marcellino & Philippo cos. quo anno habita comitia non ſunt: & ex interregno conſules facti Pompeius & Craſſus: quibus comitia praetorum habentibus, cum praetorem Catonem populus faceret, Pompeius, in Vatinium propenſior, auſpicia mentitus, comitia diſſoluit. ita in annum ſequentem reiecta Catonis petitio eſt: quo anno, Domitio & Appio cos. ex interregno creatis, praeturam obtinuit, & geſſit. POMPEIVS } quo contendente, Gabinius de maieſtate eſt abſolutus. ad Atticum epiſtola 16. libro 4. NEC *proficiet* } immo profecit: ut etiam Gabinium, quem paullo ante accuſauerat, mox rogatu Pompeij, non ſine aliqua leuitatis nota, Cicero defenderit. Dio, & fam. ep. I. libro 7. COITIONE } de qua iam diximus. ad Attic. ep. 18. libro 4. MESSALA } quem maxime Cicero diligebat. itaque, Noſter, de eo dicit et infra: Enitemur, inquit, ut Meſſalla noſter ſaluus ſit. & in epiſtola ultima: Meſſallam noſtrum, reliquosq. moleſtia liberatos, uehementer gaudeo. & ad Atticum epiſt. 16. li. 4. Meſſalla noſter liberalis in populo ualde fuit. EXCLVDERETVR } coire enim turpi pactione noluit: ergo uir bonus. iam enim dixit Cicero:

Eiuſmodi pactiones in ea coitione factae, ut nemo bonus intereſſe debuerit. SATISFACIO } efficio, ne quas in me amoris aut officij partes deſideret: quod attinet ad illius petitionem conſulatus. MEMMIO } qui poterat duobus Cicero competitoribus ſatis facere? quia neuter neutri oberat. Meſſalla.n.patricius, Memmius plebeius.ita nihil obſtabat,quin uterq.ſimul conſul creari poſſet. DOMITIO } Caluino,conſulari candidato;qui conſul fuit anno proximo cum Meſſalla. IPSI } non modo reliquis tribus,ſed ipſi Domitio,qui non ea,qua illi,mihi eſt amicitia coniunctus. SCAVRVM } ultimum nominauit de conſularibus candidatis.quattuor.n.omnes fuerunt,Meſſalla,Memmius,Domitius, Scaurus.defendit eum de repetundis accuſatum,apud M Catonem praetorem. VALDE *obligaui* } eſt.n.abſolutus.ad Atticum.epiſt. 16.l.4.& Pedianus. QVANDO *comitia,& qui conſules* } dixi iam,comitia hoc anno habita non eſſe; conſules uero,anno ſequenti,Meſſallam & Caluinum ex interregno fuiſſe. SEPT. } aut hoc tollerem, aut, *Oct.* reponerem.qui.n.poteſt epiſtolam complicare XI.Kal.Sept.cum meminerit iam in ipſa epiſtola de XII. Kal.Oct.ſeq. dixerit Romam ueniſſe XIII.Kal.Oct.? SVAVISSIMIS } refertis humanitate,atq. amore. ILLE *caſus* } quem mihi Caeſar litteris ſignificat.at qui caſus? de interitu Iuliae filiae,dicet aliquis:alius, de legatis,& legione cum cohortibus caeſa.ego neutrum. nam de filia,quae Romae obijt,ſatis ipſe ſine Caeſaris litteris norat.nec diceret,Ille,ut de re longinqua:neque,Caſus; ſed, Luctus:de legatis autem,& legione ratio temporum non patitur intelligi. cladem enim illam non dum Caeſar acceperat. hieme ſequenti id euenit.quod libro V.commentariorum ipſius exponitur. itaque & Cicero ipſe in epiſtola huius libri ultima, quam ſcripſit in extremo anno, calamitatem eam ſignificat,cum Caeſaris in ſummo dolore uirtutem & grauitatem commemorat. de filiae uero obitu in epiſtolae clauſula ſignificat,ubi Caeſaris luctum nominat: quae in mortem proprie dictio conuenit.Caſum igitur puto dici,naufragium multarum nauium in Oceano: de quo libro IV. commentariorum de bello Gallico mentio fit. tres enim aduerſi,maximeq. triſtes Caeſaris euentus tribus in locis attinguntur,naufragium,interitus filiae, caedes legatorum. CVM *Publilio* } locutum.qua de re,incertum eſt. INTERIORE *epiſtola* } loca ſunt in antiquorum ſcriptis,quae cum legimus,quaſi plana praeterimus: deinde,quid ea ſibi uelint,ubi quis interroget,haeremus,incerti quid reſpondeamus;ac tum denique noſtram ſiue inſcitiam,ſiue negligentiam, non ſine aliquo pudore,agnoſcimus.hoc,Interiore epiſtola,ecquis eſt, qui ſatis accurate perpendat? natura enim,ac ratione quoque ipſa comparatum eſt,ut ea,quae narranda proponuntur,paullo minus diligenter, quam eadem, cum narrantur,attendamus. quoniam igitur hic proponitur, non narratur res; (narratur autem in eo, Me Pompeio legatum iri) ideo fit,ut neque oculus in legendo,neque animus in conſiderando,pro eo,quantum opus ſit,inſiſtat.oculus praeteruolat; quaſi res,quae ſtudioſe ſpectetur, parum digna ſit: animum ad ea, quae proponuntur,cognoſcenda cupiditas dicit.ita,quae duo uerba, (haec dico,Interiore epiſtola) uel diligenter conſiderata,minime tamen a multis, ut opinor, intelligũtur,ea ne conſiderantur quidem.de quibus ego ſic exiſtimo: interiorem epiſtolã uocari,non eam epiſtolae partem,quae a principio & a fine pari diſtet interuallo,ſed eam,quae ab extremo propius abſit, quã a principio id adeo cognoſcetur; ſi,quod apud antiquos epiſtolae claudendae genus eſſet, oſtendemus. non.n.tunc,eo,quo nunc ſolemus,modo,complicabantur, ſed in orbem inuoluebantur epiſtolae,ita,ut, quae ultima ſcripta in pagina pars erat,inuolueretur prima;quae prima,ultima. itaque proprie uolumẽ una epiſtola & erat,& dicebatur.idq. Ciceronis teſtimonio cõprobatur; qui ad Appium ſcripſit his uerbis: Volumen a te plenum querelae iniquiſſimae reddiderunt.& infert: Eadem epiſtola petebas. morem eundem uideo teneri ab ijs,qui ſcriptum pretio faciunt:quos uulgo notarios nominant,ſcribas antiqui appellabant.quod.n.hoedinis uitulinis ue ſcripſerunt in pellibus,id ita contrahunt,& quibuſdam quaſi ſpiris ipſum in ſeſe conuertunt,ut inuolucrum efficiant; ne ue ſua ſponte laxetur, circũducto eiuſdẽ pellis quaſi uinculo,aſtringũt.eadem erat olim forma litterarum.hoc amplius: ne a tabellarijs aperiri poſſent impreſſo ſuo quiſq. ſigno cauebat.inde litterarum faſciculus nomen ſumpſit: quod,ut coniunctae conſtrictaeq.uirgae faſcis eſt,item litterae a tabellarijs in unum, quaſi uirgae in faſcẽ, coniectae,colligataeq.,quodam modo faſcis exigui formã praeſeferrent.proprie igitur uolumen de re in orbem collecta, ut de epiſtola,de faſcia: improprie de re non orbiculata,ut de libro. tametſi olim,apud priſcos illos, de libris quoque proprie. ſcribebantur.n.in libris, unde nomen ſumpſerunt, hoc eſt in codicibus arborũ: ijq.,quo eſſent ferentibus cõmodiores,conuoluebantur.Quod aũt Cicero dixit, Altera iam pagella procedit.in epiſtola ad D.Brutum,fam.l.XI. non de ipſa epiſtola, quam poſtea miſit,ſed de exemplo, quod in codicillis tunc exarabat,intellexit: in quibus unam iam pagellam totam,alterã non totam, ſed magnã partem ſcribendo impleuerat.non enim,cum ita dixit,ſcripſiſſe eum in charta uerisimile eſt: cum illius epiſtolae breuitas ea ſit,quae nec unius,quantumuis anguſtae,paginae locum, ſi de charta cogitemus, nedum unius & alterius,tenere potuerit.at in codicillorum pagellas, quae contractae admodum erant, optime conueniet. Quod ſi cui fieri poſſe uideatur, ut ipſos ad Brutum codicillos Cicero miſerit: negabo.nam codicilli ad eos tantum, qui ijſdem,aut certe minime longinquis in locis eſſent, mittebantur: quod exempla declarant,ut in proximo libro,& fam.ep.12.lib.4.ad Brutum uero, tam longe remotum, Celticam Galliam pro conſule adminiſtrantem, codicillos dare, cuius ineptiae fuiſſet? nam ne ad Papirium quidem,qui neq. prouinciae praeerat,ut Brutus,& multo,quam ille, proprius aberat, hominẽ ſibi familiariſſimum, codicillos tamen Cicero mittendos putauit, ſed epiſtolã e codicillis deſcriptã.fam.ep. ult.lib.IX.Neque uero mirandum eſt,in litteris,quas inuolui ſolitas dixi, paginas interdum nominari: quod ab orbiculata inuolucri forma ſatis alienũ uideri poteſt.nihilo.n.minus inuoluebantur, quae pluribus paginis litterae, quam quae una tantũ pagina ſcriptae fuerant, cumq. omnes eodem modo inuol-

uerentur;ideoq.,ſi forma ſpectaretur,itidem omnes uolumina poſſent appellari : uſitatius tamen erat, ut longioribus de litteris, quae plures haberent paginas, uoluminis uocabulum uſurparetur. idq. ſatis patet ab exemplis. POMPEIO } in Hiſpanias proconſule ituro. ſic enim putabatur. uerum non iuit; eaſq. per tres legatos, Afranium, Petreium, Varronem, adminiſtrauit. decreta eſt ei lege Trebonia, Craſſo uero collegae Syria, utrique in ſecundo conſulatu. Plutarchus, alij. NON *audiui* } quo modo hoc? cum ipſe ad Caeſarem aliquot menſibus ante de hac legatione ſcripſerit. exſtat, quae hoc ſignificat, epiſtola lib. VII. fam. in qua Trebatium commendat. loquitur igitur de recenti rumore: de quo ſe negat audiſſe. falſum tamen non fuiſſe, ex eo diſcitur, quod ad Atticum in extrema epiſtola lib. IV. ſcriptum eſt. Sed heus tu, inquit, ſcripſeram ne tibi, me eſſe legatum Pompeio, & extra urbem quidem fore ex idibus Ian.? SCRIPSISSE *ad Caeſarem, Vibullium Caeſaris mandata* } erit, cui non placeat iteratum Caeſaris nomen. ſed, ſi, cum, Caeſaris, legimus, animo ſpectabimus, non Caeſarem, ad quem Cicero ſe ſcripſiſſe narrat, ſed Quinctum, qui haec leget; feremus. DE *mea manſione* } quam Caeſar cupiebat; ut eius ope, atque auctoritate, quibus in rebus opus eſſet, uti poſſet. Supra, quod hoc declaret, illud eſt: Quod mihi otium, Romae praeſertim, ut iſte me rogat, manenti? 318: NEC *ad Oppium.* } qui cum Caeſaris in urbe omnia negotia procuraret, ad eum quoque Caeſaris mandata perferre Vibullius debuit, ut is ageret cum Pompeio, ne me, ſi Caeſaris cauſſa uellet, ab urbe remoueret. QVO *conſilio?* } fecit hoc Vibullius? non. n. hoc ad Caeſarem placet referri: ne uideatur in eo conſilium requirere. QVAMQVAM *Oppium ego tenui* } quamquam non hoc ideo dico, quia uoluerim Oppium Vibullij uerbis, cognita Caeſaris uoluntate, adduci, ut ageret cum Pompeio de mea manſione. quin ego illum, ſua ſponte ſatis incitatum, tenui. rectius. n. duxi, Vibullium primo, cui Caeſar praeſens praeſenti mandauerat, deinde Oppiũ, cui ſcripſerat, agere cum Pompeio. BIBVLI } quid Bibulo cum Caeſare? parum ne notae ſunt quae inter eos omnium acerbiſſimae fuerunt inimicitiae? ego, & minima mutatione, & ſententia poſtulante, libenter, pro Bibuli, repoſuerim, Vibullij. nam & ad Att. ep. 2. l. 8. pro Vibullij, & Vibullius, libri ſunt ueteres, qui, male omnino, tamen habeant, Bibuli, & Bibulus. tota res perpendatur: male omnino ſenſiſſe non uidebimur. PRIORES *partes* } ut is prior ageret cum Pompeio. NVLLAS δευτέρας φροντίδας } Cum ſaepe litteris Marcus Quincto ſignificaſſet, uelle ſe, quantum in ipſo eſſet, Caeſaris amicitiam tueri, eiusq. abſentis dignitati quam maxime ſtudere, neque in unius Pompeij beneuolentia omnia ponere; (id indicat illa uerba lib. II. in epiſtola, Riſi: De Pompeio, aſſentior Caeſari, uel tu potius mihi. nam, ut ſcis, iam pridem iſtum canto Caeſarem: mihi crede, in ſinu eſt, neque diſcingor: & illa, in epiſtola, Ad IV. non. eodem in libro infra: Quoniam in hoc homine colendo tam indormiui diu, curſu corrigam tarditatem) Quinctus qui iam audiſſet, fratrem Pompeio legatum iri, ſuſpicatus eſt cõſilium ab eo mutatum, quippe qui, ſi cum Pompeio legatus iret in Hiſpaniam, de Caeſaris rebus, quas Romae curari oporteret, minimum laborare uideretur. cupiebat enim Caeſar Marcum ſua cauſſa Romae manere. quod ex eo ſatis patet, in epiſtola proxime nominata: Quod mihi tempus, Romae praeſertim, ut iſte me rogat, manenti, uacuum oſtenditur? ideo Quinctus, ea, qua dixi, ſuſpicione commotus, his fere uerbis ſcripſerat: Fortaſſe tibi δευτέραι φροντίδες σοφώτεραι uidentur: hoc eſt, fortaſſe conſilium de Caeſare mutaſti, qui cogites in Hiſpaniam: fortaſſe poſterius aliquid cogitaſti; idq. magis probas, quam quod antea conſtitueras. cui reſpondens Marcus, Ego uero, inquit, meas priores cogitationes, mea de Caeſare colendo conſilia nihil muto; poſteriores in Caeſaris rebus curas & cogitationes habere nullas poſſum. attigerat enim, & fortaſſe integrum recitauerat Quinctus ſenarium illum Euripidis in Hippolyto:

Αἱ δευτέραι πως φροντίδες σοφώτεραι:

ut qui Euripidis lectione mirum in modum teneretur. quod ipſius epiſtola ad Tironem fam. lib. XVI. epiſt. 8. teſtatur: in qua ſunt haec: Euripidi quantum credas, neſcio: ego certe ſingulos eius uerſus ſingula teſtimonia puto. Quod autem, Ego uero, dicit; uis quaedam animi ſignificatur, moleſte ferentis, quod a Quincto ſcriptum erat de ſecundis curis. quo loco quaſi punctus exſilijt, &, ut de re moleſta, Ego uero, inquit, & c. atque hic, ut alibi ſaepe in exponendo Cicerone, Eraſmi, eruditi hominis, ingenium requiro: qui, cum in ſuis adagijs hunc locum interpretatur, prorſus aberrat a ſententia. hoc ego ita iudico: ſi quis tamen contra, cedam meliora oſtendenti. PAENE *par* } ſecundum te, & liberos noſtros, nihil mihi eſt Caeſare carius. paene etiam aeque, ac tu, liberiq. noſtri, mihi carus eſt. IAM } quia ſibi nos ſua iam liberalitate obſtrinxit. DEBEO } alios enim amamus, nec debemus, uoluntate quadam, & animi tamquam impetu compulſi: alios, quia nos id, quod facimus, recte & cum ratione facere iudicamus. Caeſarem, inquit, eodem paene, quo te, & liberos noſtros, loco habeo, quia debeo, ſummis illius in nos officijs, ſumma humanitate adductus: uerumtamen, ut haec non eſſent, quae ſunt maxima, amore coactus idem facerem. ita prudenter admodum hanc partem attingit Cicero. nam in amando Caeſare neque iudicium a uoluntate ſeiungit; ne uideatur id facere, quia debeat, potius, quam quia uelit: neque uoluntatem a iudicio; ne ſignificet id ſe uelle, quod fortaſſe non debeat. ergo & facit iure, & libenter facit. quae duo ſimul in amore optanda ſunt maxime. ſed o, ſi quis omnes Ciceronis ſententias, quae curioſis oculis non patent, aut hac, aut etiam multo maiore diligentia (quantulum enim id eſt, quod ego quidẽ praeſtare poſſum?) aperiret: quam multa manerent ad inuentionem praeclara. ex una mehercule re, tribus aut quatuor uerbis a Cicerone explicata, ſaepe intellexi, cũ ad cogitandũ me dedi, res propemodũ innumerabiles eiuſdẽ generis, eiuſdẽ elici ſententiae poſſe. Verũ haec non ita noſtri propoſiti tractatio eſt. terminis .n. quaſi quibuſdã interpretis officium definitur: quibus egredi nullo modo licet. quod ſi contigiſſet, id quod equidem maxime uellẽ, ut obſequi patriae meae roganti, eiq. meam induſtriã, ſaepe iam, primum

Egnatio aetate confecto, deinde Bonamico mortuo, denegatam, de loco ſuperiore probare poſſem: a quo me munere, magno ſane cum animi mei dolore, ualetudinis infirmitas excluſit: locus ille fuiſſet ad aperiendos ueteris eloquentiae fontes uehementer aptus. quae eſt una nobilibus in gymnaſiis docendi ratio praeſtantiſſima: ad quam ſe ſuaq. ſtudia honeſto loco nati non adoleſcentes modo, uerum etiam uiri libenter adiungunt. enimuero latent in Cicerone quidẽ noſtro paene innumerabiles, in Graecis Demoſthene, & Iſocrate, bene multae uirtutes eiuſmodi; quae ſi ad artem ita redigantur, ut eas non oculis intueri modo, uerum etiam mente & cogitatione liceat complecti; facile uideo futurum, ut eleganter & cum laude ſcribere cupientibus egregiam facultatem, ualdeq. ſplendidam ac lautam orationis Latinae ſupellectilem biennii pariat exercitatio. hoc nimirum eſt, quod ego ab eo doctore, qui artem profiteatur, aut unum tradi, aut praecipuum certe uelim. nam, inani uel earum hiſtoriarum, quae a libris peti facile poſſunt, recitatione, uel figurarum, quas Demoſthenes, aut Cicero ne ſomniãdo quidem umquã uidit, commemoratione, tempus conterere; hominis eſt aut eius, qui ſuae potius ambitioni, quã aliorũ utilitati, conſultum uelit; aut eius, qui eam uiam, quae ad ueram ſolidamq. gloriam ducit, penitus ignoret. Ab *Ariſtophaneo modo* } ſincerum illud puto, Ab Ariſtophane: corruptum, O modo. emendatio quidem a me nulla. quod ſi particula, Ab, tollatur; de qua tollenda quid ſtatuam, non habeo, cum ea nonnullis a ueteribus libris abſit, Beſſarionis tamen in libro ſit: minima diſtinctione ſententia patefiet; nec iam ſuſpicio mendi reſidebit ulla. diſtinguetur autem ſic: Quam paullo ante acceperat, Ariſtophaneo modo: ut, Ariſtophaneo modo epiſtola dicatur, quae Ariſtophanis ad ſimilitudinem accedat: puta, quia comicum quiddam in ſententijs, ex Ariſtophanis genere, praeſeferat. Et *ſuauem, & grauem* } quales patris ad filium puerum eſſe litteras decet: ſuaues, ob aetatem filii; cuius habenda ratio eſt: graues, ut pater patrio quodam tum naturali, tum legitimo iure ſeueritatem retineat. Affixum, *tamquam magiſtro.* } haerebant enim magiſtris pueri, donec praetexta utebantur. praetexta depoſita, & uirili toga ſumpta, adibant fere ad iuriſconſultos, ut ius ciuile, cauſſis agendis maxime neceſſarium, cognoſcerent. Annali } Villiae gentis, plebeiae. natum cognomen ab eo, qui legem de petendis magiſtratibus annalem in tribunatu pl. tulit. Liuius libro, opinor, xl. Et *tamen* } cum, de illo diligenter curare, ſatis eſſet; ea tamen cura non contentus, etiam conſilium addidiſti. Seruilius } Iſauricum dici, manifeſtum eſt. Significat } ergo nõ erat Cicero Romae. nã, ſignificare, abſentis eſt. Non *poſsũ ſcribere* } quia mirãdum non eſt, ſordidi hominem artificii humanitatem ignorare. de hoc ſupra, 322. Saluio } is ad Quinctum profectus eſt vi. id. Oct. 325. Labeoni } Seguliae gentis, plebeiae. Reſeruabam } ut iis darem eas litteras, quas in alienas manus incidere minime uelim. Ne *num quidem, quid uellem* } cum iret ad te, qui mihi frater es, debuit (alia mitto) hoc ſaltem, numquid uellem, rogare. T. Pinarius } Lucii fortaſſe frater, quem C. Caeſar, nepotem ſororis ſuae, heredem cum Q. Pedio, & C. Octauio reliquit. de quo Suetonius his uerbis: Nouiſſimo teſtamento tres inſtituit heredes, ſororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante, reliquos in ima cera. Frater *eius* } Lucius fortaſſe; quem dixi unum fuiſſe de Caeſaris coheredibus. Adoleſcentem } adoleſcentes interdum appellabantur annos etiam plures, quam triginta, nati. itaque in ep. ad M. Coelium, Hominem, inquit, adoleſcentem non tam allicere uolui, quam alienare nolui. cum loquatur de C. Coelio: qui iam quaeſtor fuerat; & quaeſtura non ante annum xxxi. lege annali gerebatur, etiã in Oratore modo adoleſcentem, modo uirum appellat Iſocratem. etſi, Virum, dignitatis cauſſa dictum in eo loco, item ut alibi, poſſit aliquis exiſtimare. nunc adoleſcentis nomen de aetate ſolum uſurpatur ea, quae anno incipit xiii. deſinit xx. Aliam *in ſententiam* } cum ſignifices, minime te de ſuburbano emendo cogitare. De *ſe* } ſi loqueretur ex Anicii perſona, hoc modo; Miratur Anicius, nihil te recordari de ſe: uſitatum eſſet. nunc ex perſona ſua cum dicat; Soleo admirari, nihil te recordari de ſe: quam proprie, Se, pro eo, poſitum ſit, grammatici uiderint. eiuſmodi notauimus exemplum in oratione pro Comoedo: Societatis, inquit, non ſuas, lites redemit, cum fundum a Flauio Roſcius accepit. quid ita ſatis non dedit, amplius a ſe neminem petiturum? nõ enim dixit, A ſe, pro, a ſe ipſo, ſed pro, ab ipſo Flauio; a quo fundum acceperat. Epicharmi } Siculi, poetae comici: quem Plautus imitandum ſibi propoſuiſſe putabatur: unde Horatii uerſus: Plautus ad exemplum Siculi properare Epicharmi. Γνῶθι } cognoſce, quo modo alio uſus eſt. Prius, quam credas aiebat Epicharmus, cognoſce quemadmodũ is, cui crediturus es, alio ſit uſus: ut, ſi ſe erga aliũ recte & optima fide geſſerit, ei te tuto committas; ſin minus, exemplo doctus caueas. apparet Anicium nõ bona fide fuiſſe: itaque non facere Quinctum ſatis prudenter, qui eius opera in emendo ſuburbano cogitaret uti. Sermonem *eius.* } ſubaudi, narraſti, cum eſſemus una in Tuſculano eius. Quemadmodum *conijcio,* } Imperfecta ſententia: ſed, opinor, hoc ſignificat: Quemadmodum conijcio, quaſi minime illum noris, ita res illi tuas cõmitis. incipit autem, fraterno amore adductus, hoc dicere: mox, ne fratrẽ uideatur nimis multis uerbis ut imprudentem mouere, extremã ſententiae partem omittit. Quid *uelis* } cogites ne de emẽdo, ut Anicius dicit, an ſecus, ut in tuis ad me litteris ſignificat. Ne *quid ille turbet,* } ne quid miſceat; ne ſincera fide non agat; ne te implicet in eo negotio, ſic, ut expedire te niſi cum damno nõ queas. Quid *praeterea? quid? etiam* } genus in epiſtolis, praeſertim iis, quae ad familiares mittuntur, in extremo uſitatũ. uarias n. res cũ ſcripſimus, nec iã memoria quidquam ſuppeditat; quaſi nos haec per litteras collocutio delectet, ipſi nos interrogamus, nũ quid praeterea ſcribendũ ſuperſit? deinde, alterũ, Quid, eſt illud quidẽ ipſũ quoq. cũ interrogatione poſitũ: ſed reſpõſio tamen ad priorẽ interrogationẽ quaedã uidet. nã cum rogauit, quid praeterea eſt, quod ſcribã? reſpondet, quid ſcribã? quaſi dicat: nũc quidẽ nihil uideo, quod praeterea poſſim ſcribere. mox inuẽta re, ſubiungit: Etiam, etiam, inquit, praeter ſupe-

riora

riora aliquid eſt.Tale illud ad Atticum,ep.xI.l.1.Noui tibi quidnam ſcribam? quid?etiam.&ep.6.l.2. Aliud quid?etiam.& ep.19.l.2.Quid aliud?quid?hoc,opinor. Ad IV.*kal.Oct.* } fuerat igitur ad urbem per ſeptem dies.acceſſit enim XII.Kal.Oct.quod ſupra ſcriptum eſt in hac ipſa epiſtola. Noctv} quia conſpici puderet.redibat enim,ſenatuſconſulto de prouincia reuocatus:& eum tres factiones, una de maieſtate, duae de repetundis poſtulabant.turpiſſimus igitur Gabinius,qui noctu introiret;cum ceteri imperatores & interdiu omnes,& plerique triumphantes. Hora *octaua,* } quae,quo modo nunc horis diem diſtinguimus,uigeſima fere nobis eſſet. diem enim ſemper ueteres in horas duodecim tribuebant:quae,pro dierum inaequalitate,modo breuiores erant,modo longiores. Edicto } edictorum duo genera,unum,quod, inito magiſtratu,publice proponebat praetor urbanus, ex quo toto anno ius diceret;alterum,quod ad ſingulas cauſſas pro re nata accommodaretur: quale eſt Alfij praetoris, quo Gabinium maieſtatis reum adeſſe ad decimum diem iubet.hoc poſterius commune eſt praetori urbano cum reliquis praetoribus,qui de criminibus quaerebant:illud praetoris urbani proprium. ſed haec libro de iudiciis reſeruemus:qui doctrinam,ut ſperamus,non omnino iuriſconſultis inutilem complectetur. Alfii } praetoris,de maieſtate quaerentis.in epiſtola,quae ſequitur proxima, Quaeſitor,inquit,grauis,& firmus Alfius. Adesse } in iudicio,decimo, ut opinor, poſt nominis delationem die. nam Pedianus in commentario Cornelianae,cum de Cornelio, qui & ipſe de maieſtate accuſatus erat, loquitur,his utitur uerbis:Cum L.Caſſius praetor decimo die,ut mos eſt,adeſſe iuſſiſſet. & apud hunc, ſupra,lib.II.epiſtola 12.Decimus erat Coelio dies.atque hic decimus Gabinio dies, non dubito, quin fuerit, III.Kal. Oct. poſt eum,quo in urbem introiuit, proximus: quo ipſo die Cicero hanc epiſtolae partem ſcripſit.cadit igitur,diebus decem numeratis,nominis delatio in XII.Kal. Oct. hoc eſt in eum ipſum diem,quo ad urbem acceſſit:ut ei,poſt aduentum,nihil omnino ſpatii dederit Lentulus accuſator. Afflictvs *eſt.* } cum iret ad iudicium. Proximvs } turpitudine: cum utrumque ſenatus de prouincia reuocaſſet,utrique ciuitas,memoria maxime Ciceronis eiecti,eſſet infenſa. ἐμβόλιον } partem quandam ab argumento propoſito ſeiunctam,interpoſitionem. Meorvm *librorum* } an de republica,quos in manibus habebat,quoſq.& ſupra ſuos,in hac ipſa epiſtola,nominauit? uix opinor: non enim illos in libros,quorum eſſet ὑπόθεσις omnium grauiſſima, inducerentur huiuſmodi fabulae. de poemate malim intelligere,non eo,quod ab ipſo quaeſierat Quinctus, (quibus enim libris Quinctus pro ſuis uſurus eſſet,de iis non,opinor,dixiſſet Marcus,Meorum librorum) ſed eo, cuius primum iam librum a Caeſare lectum, & magnopere probatum,dixit in epiſtola libri II.ultima,in extremo. Reditvs } ex prouincia.redierat autem Piſo anno proximo,Pompeio & Craſſo cos. Alter *exercitum perdidiſſet,alter uendidißet* } perdidit Piſo,uendidit Gabinius:ille,cum commiſit,ut caederetur: hic,cum Ptolemaeum pretio conductus reſtituit.in oratione de prouinciis conſularibus,in Piſonem,in hiſtoria. Satis *commodas* } ſatis proſpera ſignificantes de Britannico bello,ſatis ex noſtra uoluntate. Ad *mare* } te relicto in interiore Britannia. Gratvlandi } quod rem ſatis feliciter in Britannia geſſiſſet. Lvctvm } ob interitum filiae:qui proprie luctus eſt.

Marcus S. D. Quincto fratri. 2.

AD VI.id Oct.Saluius Oſtiam ueſperi naue profectus erat cum ijs rebus,quas tibi domo mitti uolueras.eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius,ſic ut Calidio uerbum facere pro eo non licuerit.poſtridie autem eius diei, qui erat tum futurus,cum haec ſcribebam ante lucem, apud Catonem erat diuinatio in Gabininm futura inter Memmium,& Ti.Neronem,& C.& L.Antonios M. F.putabamus fore,ut Memmio daretur: etſi erat Neronis mira contentio. quid quaeris?probe premitur, niſi noſter Pompeius,dijs,hominibusq.inuitis, negotium inuertit. cognoſce nunc hominis audaciam, & aliquid in rep.perdita delectare. Cum Gabinius, quacumque ueniebat,triumphum ſe poſtulare dixiſſet,ſubitoq.bonus imperator noctu urbem hoſtium plane inuaſiſſet, in ſenatum ſe non committebat. interim ipſo decimo die,quo ipſum oportebat hoſtium numerum, & militum renunciare,in re haeſit,ſumma infrequentia: cum uellet exire, a conſulibus retentus eſt: introducti publicani.homo undique actus, cum a me maxime uulneraretur,non tulit,& me trementi uoce exſulem appellauit. hic, o dij,nihil umquam honorificentius nobis accidit:conſurrexit ſenatus cum clamore ad unum.ſic, ut ad corpus eius accederet;pari clamore, atque impetu publicani. quid quaeris?omnes, tamquam ſi tu eſſes,ita fuerunt. nihil hominum ſermone foris clarius. ego tamen teneo ab accuſando,uix mehercule, ſed tamen teneo; uel quod nolo cum Pompeio pugnare; (ſatis eſt quod inſtat de Milone) uel quod iudices nullos habemus. ἀπότευγμα formido. adde etiam maleuolentiam hominum; & timeo, ne illi me accuſante aliquid accidat: nec deſpero rem & ſine me, & non nihil per me confici poſſe. De ambitu poſtulati ſunt omnes, qui conſulatum petunt, a Memmio Domitius; a Q.Curtio, bono,& erudito adoleſcente, Memmius; a Q.Pompeio Meßalla; a Triario Scaurus. magna res in motu eſt: propterea quod aut hominum, aut legum interitus oſtenditur. opera datur, ut iudicia ne fiant. res uidetur ſpectare ad interregnum. Conſules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maxime Memmius, quod Caeſaris aduentu ſperat ſe futurum conſulem: ſed mirum in modum iacet. Domitius cum Meſſalla certus eſſe uidebatur: Scaurus refrixerat. Appius ſine lege cu-

riata

riata confirmat ſe Lentulo noſtro ſucceßurum: qui quidem mirificus illo die, quod paene praeterij, fuit in Gabinium: accuſauit maieſtatis: nomina data, cum ille uerbum nullum. Habes forenſia. Domi recte; & ipſa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

AD POPVLVM } quaero, nec tamen inuenio, quo de crimine Gabinij populus iudicauerit. nam de maieſtate, deq. repetundis non populus, ſed praetores cum conſilio quaerebant. nec ullum praeterea Gabinio facinus obiectum reperio. fieri tamen poteſt, ut Memmius, cum tribunus pl. eſſet, pro poteſtate populum coegerit, ut de Gabinio ſuffragium ferret, uel de maieſtate, uel de repetundis: ſed, de repetundis, potius crediderim: quo crimine item ad praetorem conſtitui accuſator, Ti. Nerone pari ſtudio contendente, cupiebat. quod & ſupra in proxima epiſtola, & hic proxime planum fit. quem porro in iudicio populi Gabinius exitum habuerit, quo facilius intelligatur, ipſa Valerij Maximi, quae ſunt in octauo libro, uerba ſubſcribemus. A. Gabinius, in maximo infamiae ſuae ardore, ſuffragijs populi, Memmio accuſatore, ſubiectus, abruptae eſſe ſpei uidebatur: quoniam & accuſatio partes ſuas plene exhibebat; & defenſionis praeſidia inualida fide nitebantur; & qui iudicabant, ira perciti poenam hominis cupide expetebant. igitur lictor & carcer ante oculos obuerſabantur: cum interim omnia iſta, propitiae fortunae interuentu, depulſa ſunt. filius namque Gabinii Siſenna, conſternationis impulſu, ad pedes ſe Memmii ſupplex proſtrauit, inde aliquod fomentum procellae petens, unde totus impetus tempeſtatis erupat. quem truci uultu a ſe uictor inſolens repulſum, excuſſo e manu anulo, humi iacere aliquandiu paſſus eſt. quod ſpectaculum fecit, ut Laelius tribunus pl. approbantibus cunctis Gabinium dimitti iuberet. LVCVLENTE *calefecerat* } non frigide accuſauerat, ſed ita uehementer, ut Gabinius caleſceret. tralatio. agitati enim non modo corporis, uerum etiam animi motu, caleſcimus. ſic M. Coelius in epiſtola: Si Parthi uos nihil calfaciunt. NON *licuerit* } clamore, conuicioq. populi. CALIDIO } M. Calidio; quem fuiſſe oratorem dulcem potius, quam uehementem, in libro de claris orat. oſtenditur. CATONEM } praetorem, de repetundis cognoſcentem. ergo, cuius futura de reo quaeſtio erat, is & de accuſatore diligendo ante cognoſcebat. DIVINATIO } contentio, quis deberet accuſare. cauſſam nominis Pedianus exponit, quia non de facto quaereretur, ſed de futuro, quae eſt diuinatio, uter deberet accuſare. C. ET *L. Antonios* } tres igitur factiones Gabinium de repetundis poſtulabant, Memmius, Nero, Antonij: quos in epiſtola proxima non nominauit: non dum enim exſtiterant: itaque ibi, quaſi futurum diuinaret, non dixit, Tres factiones Gabinium poſtulant, ſed, Tres adhuc factiones. nam poſtea quarta factio, Antonij poſtularunt, deinde & quincta P. Sulla, ut eſt in epiſtola ad Att. 16. lib. 4. Fratres fuerunt M. Antonii, poſtea triumuiri; filii Marci, eius, qui, gratia Cottae conſulis, & Cethegi factione in ſenatu, curationem infinitam nactus totius orae maritimae, Siciliam & prouincias omnes depopulatus eſt; ad poſtremum, inferens Cretenſibus bellum, morbo interiit. huius igitur filii Caius, & Lucius, nepotes uero Marci, clariſſimi oratoris. M. F. } ſic antiqui ſcribebant: non nulli poſtea ſic, M. F.[os] inde natus error apud antiquitatis imperitos, ut, Meos, non M. F.[os] legendum putarent, ob ſimilitudinẽ F. & E. quod ideo dictum a me uolui, quia uideo in aliquos etiam impreſſos libros hanc mendam irrepſiſſe. idq. ut monerem, operaepretium exiſtimaui. NEGOTIVM *inuertit* } res Gabinii perditas reſtituit. hoc non ſine cauſſa Cicero timebat. opes enim Pompeii maximae; qui etiam ſuo ſtudio, ut Gabinius de maieſtate abſolueretur, obtinuerit. infra, & ad Att. ep. 16. l. 4. DELECTARE } odio ſenatus in Gabinium, amore in me. SVBITOQ. } cum hoc uerbum Cicero poſuit, proxima ſpectauit, quod ſupra, quod infra; ſupra, quod dixerat, Triumphum ſe poſtulare dixiſſet; infra, quod infert, Bonus imperator noctu in urbẽ hoſtium inuaſiſſet. altero enim Gabinii leuitas, & incõſtantia coarguitur; qui, cum de triumpho ubique iactitaſſet, ſubito, abiecta triumphi poſtulatione, in urbem introiſſet: altero, eiuſdem turpitudo, & improbitatis conſcientia notatur; qui non interdiu ſit auſus introire; cum intelligeret ita ſe de ciuitate ac de republica eſſe meritum, ut, ſi luce ingrederetur, ab occurrente populo non ſalutationes honorificas, non ullas laudes, ſed omnia probra, omnes contumelias merito poſſet exſpectare. *Subito* autem non ita reſtricte dictum, ut ſubito poſt aduentum Gabinii ad urbem intelligi debeat: manſit enim ad urbẽ per nouem dies, cum acceſſiſſet XII Kal. Oct. introiſſet IV Kal. ſed, *Subito*, praeter exſpectationem: cum ex eo rumore, quem ipſe paſſim diſſipauerat, triũphans potius ingreſſurus eſſe uideretur. BONVS *imperator* } ex ambiguo ludit. nam periti imperatores plerumque noctu irrumpunt in urbes hoſtium. iſte uero, nequam imperator, cũ ſe odio eſſe ciuitati ſentiret, ſic, ut eũ hoſtis loco haberet, noctu introiuit, conuicia ueritus, & contumelias, ſi interdiu ingrederetur. HOSTIVM *plane* } ciues enim hoſtes ei plane ſunt. INVASISSET } dicendum erat, Introiſſet: maluit, Inuaſiſſet; ut in tralatione perſiſteret. noctu. n. Gabinius, praeter exſpectationẽ, bonorum imperatorum exemplo, cũ urbes hoſtiũ inuadunt, introierat. ita tribus uerbis a Cicerone, eleganter ſane, & apte de introitu Gabinii, cõprehenſa tralatio eſt, his inquã, imperator, hoſtium, inuaſiſſet. NON *committebat* } ut odioſa de re dixit proprie, committebat. timebat enim ſenatũ:

oderat

oderat eum,eiq. pariter odio erat,iam inde a conſulatu.dixerat enim in concione conſul, hoc eſt is,qui tueri ſenatus auctoritatem deberet;Errare homines,ſi ſenatum aliquid in republica poſſe arbitrarentur. pro Sextio. Ipso ʒ diſtulit,quoad potuit:ipſo demum die decimo,ultra quem differre non poterat,in ſenatum uenit. Decimo ʒ ab introitu in urbem.ergo nonis Oct. nam introiuit IV. kal. Oportebat ʒ iubente lege;aut more maiorum. Hostivm ʒ lege cautum erat,quod Valerius libro III.narrat, & Dio libro XXXVII.ſignificat,ne quis triumpharet,niſi qui quinque millia hoſtium una acie cecidiſſet.hic, nō ſubito,quin aliud agatur.non enim triumphauerat Gabinius,aut,cum in urbem iam eſſet ingreſſus, de triumpho poterat cogitare.quare crediderim,non iis modo, qui triumphaſſent,aut triumphaturi eſſent, ſed omnibus plane imperatoribus,e prouincia reuerſis,uſitatum hoc fuiſſe, ut caeſorum non tam hoſtium,quam militum numerum in ſenatu exponerent.Beſſarionis liber habet,Hoſtiarum. & in epiſtola M.Coelij,ubi legitur in impreſſis,Cum de hoſtibus ageretur,in ſcriptis aliquod uidimus, Hoſtiis. quo tamen in loco ſequi maluimus eos,qui habent, hoſtibus,adducti Valerij Maximi auctoritate,qui legem illam de caeſorum hoſtium & militum numero commemorat. In *re haeſit* ʒ magis placet,quod aliis uideo,inrepſit: cum eo tamen placet,ſi ueteres libri conſentiunt.nam Beſſarionis liber,In re haeſit, habet: quod eſt,in recitando,implicitus ignoratione rei.Inrepſit,uero ualet hoc,ueniſſe Gabinium in ſenatum & inuitum,& latenter more animalium repentium. curſu enim uoluntas maior declaratur. Infreqventia ʒ cum e prouincia reuerſos,quo primum die ad ſenatum adeunt,propinqui,familiares,clientes comitatu maximo ſoleant honeſtare. Exire ʒ hoſtium,& militum numero recitatio: quaſi,praeterea quod ageret in ſenatu,nihil ei reſtaret. A consvlibvs ʒ Appio,& Domitio:quorum Domitius Pompeij cauſſa,inimiciſſimi ſui,Gabinium oderat;Appius,quia miſſum in Syriam legatum,ut in Dione legimus, recipere noluerat:qui etiam illum eo die accuſauit maieſtatis: quod in hac ipſa ſcriptum eſt epiſtola. Pvblicani ʒ Syriani,Gabinio infenſi.queſtum enim ſua damna ad ſenatum uenerant: quod, cum Gabinius,finibus prouinciae ſuae contra leges egreſſus,Alexandriam ad reſtituendum Ptolemaeum cū exercitu profectus eſſe; praedones per eius abſentiam maritima Syriae loca uaſtarunt. quo facto, publicanis ea,quae de publico redemerant exigere non licuit.Dio lib. XXXIX. Et *cum a me* ʒ poteſt non abundare, etſi uidetur,particula,ET. nam eſt,cum uulneraretur,& a me maxime. poteſt etiā abundare:quod eam addiderit imperitus; qui cum uideret, A tuis,(ſic enim eſt in libris aliquot ſcriptis, non, ut poſtremo impreſſis,Actus) copulam neceſſariam duxerit:ut ad uerbum,Vulneraretur,utrumque referretur,hoc modo:Cum a tuis,& a me maxime uulneraretur. Vvlneraretvr ʒ accuſaretur, a uenatione tralatio. ferae enim undique actae uulnerantur. ideo intulit,Vulneraretur; cum,Actus, iam dixiſſet. Non *tulit* ʒ ſuſtinere tacitus non potuit.ſic in III. de orat. Cum homini,& uehementi, & diſerto, & in primis forti ad reſiſtendum Philippo quaſi quaſdam uerborum faces admonuiſſet,non tulit ille,& grauiter exarſit. Trementis ʒ ut hominis ira commoti. Exsvlem ʒ quia lege Clodia, ipſo conſule Gabinio, pulſus,per ſexdecim menſes urbe caruerat. huiuſce nominis contumeliam,etiam a P. Clodio ſibi obiectā,diluit ac purgat in paradoxo multis uerbis. Impetv ʒ impetum ſignificauit ſenatus,cum dixit, Vt ad corpus eius accederet. Pvblicani. ʒ Gabinio,propter damna & iniurias ab illo acceptas,infenſi; Ciceroni,conſulatus beneficio, coniuncti. ut omittam,quod Cicero patre natus erat equite Romano,& publicani omnes equeſtris ordinis,quo uidebatur quiddam inter eos neceſſitudinis intercedere. Foris ʒ paſſim,non ſolum in ſenatu,ſed apud caeteros etiam. ſic locutus eſt in epiſtola longa ad Lentulum: Cū ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tuliſſet. & ad Quinctum fratrem: Foris ualde plauditur.in uulgus alibi dixit,eadem ſententia. Clarivs ʒ hac,quam ſenatus dedit,ſignificatione uoluntati erga me. Teneo ʒ antique,pro teneo me.Teneo ſe Cicero ab accuſando Gabinio,quod infra quoque confirmat,in cauſſa maieſtatis: de repetundis uero non modo non accuſauit,uerum etiam rogatu Pompeii defendit: quod & Dio lib.XXXIX.narrat,& ipſe in epiſtola ad Marium,fam.95.ſignificat. Illud mirari nō ſatis poſſum,quod ab eodem Dione traditum uideo; Gabinium a Cicerone de maieſtate grauiſſime accuſatum. quod aperte falſum oſtendit ipſe Cicero & hic,& apertius etiam infra in epiſtola 4.niſi ſi, ut a teſte Cicerone,non ut ab accuſatore,Gabinium accuſatum intelligas. acerbe enim teſtimonium in illum dixit: quod infra in ultima ſcribit epiſtola: Teſtis,inquit,uehemens fui,praeterea quieui. Cvm *Pompeio* ʒ qui Gabinij patrocinium ideo ſuſcipiet,quod ipſe Gabinium,ut Ptolaemeum in regnum reduceret,ſcriptis litreris impulerat. Dio lib. XXXIX. Qvod *inſtat* ʒ in quo uereor ne Pompeij animum offendam. ille enim fauebit Guttae,ego Miloni,de me optime merito. infra,in ultima epiſtola. Vel *quod iudices nullos* ʒ etiam in ad Atticum epiſtola lib. IV. cauſam abſoluti Gabinij confert in Pompeij contentionem,iudicum ſordes. item hic,infra. Quod autem eſt in impreſſis libris, Vel quod; mendoſum exiſtimo. Nam Beſſarionis liber habet,id quod. unde factum ſuſpicor,uel quod, eorum temeritate, quorum aures imperitae antiquam,non tamen ſatis uſu peruulgatam,loquendi rationem inique ferrent.eſt enim,id quod,pro ideo quod. ſic locutus eſt is,qui mihi eſt poſt Ciceronem familiariſſimus Terentius in Heautontimorumeno:

> Id quod eſt conſimilis moribus,conuinces facile ex te natum. & in Hecyra :
>
> Illico laetae exclamant,Venit,id quod me repente aſpexerant. ſic & Liuius

libro XLI. id quod erat uetuſta coniunctio cum Macedonibus.totum igitur hunc locum ita legerem,ac diſtinguerem: Teneo ab accuſando,uix mehercule,ſed tamen teneo, id quod nolo cum Pompeio pugnare: (ſatis eſt,quod inſtat de Milone) id quod iudices nullos habemus; ἀπότευγμα formido. quemadmodum enim,ubi eſt in impreſſis, Vel quod iudices,mendoſum eſſe Beſſarionis liber oſtendit: ſic illud,

Vel

Vel quod nolo, non ſincerum eſſe, facile poſſum ſuſpicari: cum eadem utrumque potuerit cauſſa deprauare. ἀπότευγμα ʒ abſolutionem Gabinij, propter iudicum ſordes, formido. timeo, inquit, ne non aſſequar, quod uelim, nam ἀποτυγχάνω, ſpe fruſtror, non obtineo. MALEVOLENTIAM ʒ in ipſum, an in Gabinium? in ipſum: nam cauſſas colligit, cur ab accuſando ſe teneat, hae ſunt, Pompeius, iudices, hominum maleuolentia. ſuos enim ipſe quoque maleuolos habebat. ALIQVID *accidat.* ʒ contra quam accideret me non accuſante. timeo, ne abſoluatur, nam, qui me oderunt, fortaſſe illum, me accuſante, ſubleuarent. NEC *deſpero* ʒ nam, ne ſperem omnino, Pompeius, & iudicum infirmitas facit. NON *nihil per me* ʒ qui ut non accuſem, aliis tamen accuſantibus opem aliquam ſumminiſtrabo. &, Non nihil, ne, ſi uehementer, Pompeium a ſe abalienet: cum quo pugnare nolebat. CONFICI ʒ ut iudicio cõdemnetur. A MEMMIO *Domitius* ʒ candidatus a candidato. abſolutum conſtat, quia conſul fuit anno proximo cum Meſſalla: nec Domitium modo, ſed omnes plane candidatos. nã in ultima epiſtola, Meſſallam, inquit, iam noſtrum, reliquoſq. moleſtia leuatos, uehementer gaudeo. aut igitur is, qui exſulauit Athenis, ad quem ſcribuntur a Cicerone epiſtolae lib. fam. XIII. alius Memmius eſt; (meminimus autẽ ſupra quoque de duobus Memmijs, quorũ utrique praenomẽ fuerit Caio) aut, ſi hic eſt, poſtea in alio iudicio condẽnatus. A Q. *Curtio* ʒ hunc ignoro prorſus. Magnuli liber, ad manuſcripti exemplũ emẽdatus; Acutio, mendoſe; fortaſſe tamen cum ueſtigio ueritatis. Q. POMPEIO ʒ Rufo, ut Atticum epiſt. 16. l. 4. Sullae dictatoris ex filia nepote, ut apud Pedianum. hic biennio poſt tribunus pl. occiſo Clodio, ſaepe atque acriter in Milonem, ac Ciceronem etiam ipſum concionatus eſt. Pedianus. exſulẽ ſignificat Coelius in epiſt. 1. lib. IIX. fam. TRIARIO ʒ adoleſcente, qui eum paullo ante de repetundis accuſauerat. paratum fuiſſe ad dicendum, & noſtrae induſtriae, Pedianus tradit. filius fortaſſe fuit eius, cuius orationem Ciceroplenam litterae ſenectutis appellat in Bruto. AVT *hominum, aut legum* ʒ aut candidatorum, ſi condemnatur; aut legum, ſi abſoluuntur. leges enim uidentur interire, cum nocentes abſoluuntur rei. culpã ſignificat candidatorum, ut ſupra, cum dixit: Ita erant progreſſi candidati conſulares, ut non eſſet ferendum. & ad Att. 64: Tres candidati fore rei putabantur. quid poteris, inquies, pro ijs dicere? ne uiuam, ſi ſcio. INTERITVS ʒ calamitas, exſulium. mortis enim ſupplicium Sempronia lex a ciuibus R. amouebat. ſic infra, Periturus reliquis iudiciis, de Gabinio dixit, cum damnationem intelligeret. VT *iudicia ne fiant.* ʒ aliquo tribuno pl. intercedente. etiam edicto conſulis iudicia ſublata animaduerti, ut cum de ui Clodium accuſauit Milo, Lentulo & Nepote cos. pro Sextio, Conſul, inquit, praetor, tribunus pl. noua noui generis edicta proponunt: ne reus adſit, ne citetur: ne quaeratur: ne mentionem omnino cuiquam iudicum, aut iudiciorum facere liceat. idemq. ep. 9. l. 1. fam. his uerbis: Cum tribunus pl. poenas a ſeditioſo ciue per bonos uiros iudicio perſequi uellet, exemplum praeclariſſimum in poſterum uindicandae ſeditionis de rep. ſuſtulerunt. confirmat Dio libro, opinor, XXXIX. INTERREGNVM ʒ quo deducta eſt. quod autem hic, Res uidetur ſpectare ad interregnum, ad Att. ep. 16. l. 4. dixit, Res fluit ad interregnum. REI *nolunt* ʒ itaque obnuntiationibus dies comitiorum ſuſtulerunt. quod in epiſtola proxima oſtendetur. & ad Att. ep. 16. l. 4. Nolebant autem ideo haberi comitia candidati conſulares, quo plus haberent ſpatii ad hominum ſtudia colligenda. MAXIME *Memmius* ʒ cuius etiam cauſſa fore putaretur aliquis tribunus pl. qui comitia in aduentum Caeſaris detruderet. ad Att. ep. 16. l. 4. CAESARIS *aduentu* ʒ in urbem? minime: quia cum imperio Caeſar erat: nemo autem cum imperio urbẽ introibat, exceptis qui triumphabant: quorum ipſo triumphi die finiebatur imperium. Ad urbem? ne id quidẽ: praefectis enim prouinciarum egredi prouinciae terminis non licebat: & prouinciae Galliae, quam Caeſar adminiſtrabat, Rubico flumen erat finis. Quo igitur? in Galliam Togatam, Caeſaris prouinciae partem, quae ad ſuffragia ueniebat, non tamen uniuerſa, ſed coloniae tantum Romanae, & municipia. quod etiam diximus in commen. ep. 1. l. 1. ad Att. his igitur ad comitia uenientibus fore ſperabat Memmius ut a Caeſare commendaretur: ſimul illud, ut, cum peragendorum conuentuum cauſſa Caeſar alpes tranſiſſet, de ſuis militibus Romam mitteret, qui Memmium in petitione conſulatus adiuuarent. itaque ad Atti. ep. 17. l. 4. Memmius, inquit, Caeſaris commendetur militibus. & hic, in epiſtola ultima. IACET ʒ minime futurus conſul putatur. infra de eodem, Friget, dixit: ſupra de Meſſalla, Flaccet: & ad Atticum de eodem ep. 15. l. 4. Languet. haec ad copiam latinae linguae. VIDEBATVR ʒ & fuit, plebeius cũ patricio. populum enim liberalitate deleniuerunt. ad Att. ep. 16. l. 4. Meſſalla noſter, inquit, & eius competitor Domitius liberalis in populo ualde fuit. nihil gratius. certi erant conſules. REFRIXERAT ʒ deſertius a Pompeio. nam in poſtrema epiſtola, Scaurum, inquit, iam pridem Pompeius abiecit. de quo etiam ſuſpicio quaedam fuerat. nota enim erat Pompeii ſimulatio. itaque ad Att. ep. 15. l. 4. Pompeius Scauro ſtudet, ſed, utrum fronte, an mente, dubitatur. Refrixerat: deſierat conſul putari. amiſſo enim Pompeii ſtudio, ſimul opinionem conſulatus amiſerat. SINE *lege curiata* ʒ Aliquem, opinor, tribunum pl. cum ferretur curiata lex, timebat interceſſorem. ideo etiam cum C. Memmio & Cn. Domitio Caluino turpiſſima pactione coiit, de qua ad Atticum l. 4. ep. 18. ut ambo HS cccc conſulibus darent, ſi eſſent ipſi conſules facti, niſi tres augures dediſſent, qui ſe affuiſſe dicerent, cum lex curiata ferretur, quae lata non eſſet. quo patefit ſumma in Appio prouinciae cupiditatis. Imperium dabat populus lege curiata, ſenatus lege Cornelia. qui lege curiata, ſumptu publico, qui Cornelia, ſuo ibant in prouinciam. ideo in epiſtola ad Atticum 16. lib. IV. Appius, inquit, ſine lege, ſuo ſumptu in Ciliciam cogitat. & fam. epiſtola 9. lib. 1. LENTVLO *noſtro* ʒ Spintheri, Ciliciam adminiſtranti, qui Ciceronem conſul ab exilio reſtituerat. ILLO *die* ʒ de quo dixi iam, Ipſo decimo die: cum Gabinius in ſenatu actus & uexatus undique eſt, ACCVSAVIT ʒ non ad praetorem in foro, ſed in ſenatu, DATA ʒ prolata, eorum qui partici-

pes

pes aut conſcij fuerant maieſtatis imminutae:quibus teſtibus conuinci Gabinius poſſet. Ipsa *domus* ⁓ quod ſcilicet reliquum erat,expolitio.iam enim aedificatam magna ex parte crediderim; cum in proxima ſuperiore epiſtola dixerit,Vrbanam ex politionem urget Philotimus.& in ea , quae ſequitur proxima,Expolitiones utriuſque noſtrum ſunt in manibus.Nec unius Quincti,ſed utriuſque domum intelligo,cum ſequatur.A redemptoribus,ſuum enim uterque redemptorem habebat.itaque ep. iv.l.ii. Redemptori,inquit,tuo dimidium pecuniae curaui.quo itẽ in loco de utriuſque coniuncta domo cognoſcitur.ergo cum dixit,Domi recte,de utriuſque pariter domeſticis rebus intellexit.Tractatvr *non indiligenter* ⁓ ſatis curatur ſtrenue,urgentibus Philotimo & Cincio,ipſo etiam Cicerone crebro interuiſente.ſupra in epiſt.proxima.Et quod hic μεταφορικῶς dixit,Tractatur;in proxima epiſt. eadem tralatione uſus,In manibus ſunt.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 3.

Occvpationvm mearum ſignum tibi ſit librarij manus. diem ſcito eſſe nullum, quo die non dicam pro reo.ita,quidquid conficio,aut cogito , in ambulationis fere tempus.confero. negotia noſtra ſic ſe habent:domeſtica uero,ut uolumus.ualent pueri,ſtudio ſe diſcunt,diligenter docentur,& nos,& inter ſe amãt. Expolitiones utriuſque noſtrum ſunt in manibus , ſed tua ad perfectum.iam,res ruſtica Arcani , & Laterij. praeterea de aqua,de uia nihil praetermiſit quadam epiſtola,quin enucleate ad te perſcriberem. ſed me illa cura ſolicitat,angitq.uehementer, quod , dierum iam amplius l. *interuallo,nihil a te,nihil a Caeſare , nihil ex iſtis locis non modo litterarum,ſed ne rumoris quidem affluxit.me autem iam & mare iſtuc , & terra ſolicitat:neque deſino,ut fit in amore,ea , quae minime uolo,cogitare . quare non equidem iam te rogo , ut de me,de te,de rebus iſtis ſcribas:(numquam enim, cum potes,praetermittis)ſed hoc te ſcire uolo,nihil fere me umquam ita exſpectaſſe,ut cum haec ſcribebam, litteras tuas.Nunc cognoſce ea,quae ſunt in rep. Comitiorum quotidie ſinguli dies tolluntur obnunciationibus, magna uoluntate bonorum omnium:tanta inuidia ſunt conſules. propter ſuſpicionem pactorum a candidatis praemiorum.candidati conſulares quattuor omnes rei. cauſſae ſunt difficiles:ſed enitemur,ut Meſſalla noſter ſaluus ſit:quod eſt etiam cum reliquorum ſalute coniunctum.Gabinium de ambitu reum fecit P.Sulla,ſubſcribente priuigno Memmio,fratre Caecilio, Sulla filio. cõtra dixit L.Torquatus,omnibuſq.libentibus non obtinuit.quaeris.quid fiet. ſciemus de maieſtate triduo:quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum:maxime teſtibus caeditur:accuſatoribus frigidiſſimis utitur.conſilium uarium,quaeſitor grauis, & firmus Alfius,Pompeius uehemens in iudicibus rogandis,quid futurum ſit,neſcio:locum tamen illi in ciuitate non uideo. animum praebeo ad illius perniciem moderatum,ad rerum euentum leniſſimum. Habes fere de omnibus rebus.unum illud addam.Cicero tuus,noſterq.ſummo ſtudio eſt Paeonij ſui rhetoris,hominis,opinor , ualde exercitati,& boni:ſed noſtrum inſtituendi genus eſſe paullo eruditius,& θετικώτερον,non ignoras. quare neque ego impediri Ciceronis iter,atque illam diſciplinam uolo:& ipſe puer magis illo declamatorio genere duci,et delectari uidetur:in quo quoniam ipſi quoque fuimus, patiamur illum ire noſtris itineribus. eodem enim peruenturum eſſe confidimus.ſed tamen, ſi nobiſcum eum rus aliquo eduxerimus,in hanc noſtram rationem, conſuetudinemq.inducemus.magna enim nobis a te propoſita merces eſt; quam certe noſtra culpa numquam minus aſſequemur. Quibus in locis,& qua ſpe hiematurus ſis , ad me quamdiligentiſſime ſcribas , uelim. Vale.*

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

Qvidqvid *conficio,aut cogito,* ⁓ quidquid ſcribo,quidquid,quod deinde ſcribatur , cogito. Negotia *noſtra* ⁓ quae ad me pertinent,ea quo modo ſe habeant,oſtendi,cum dixi : Diem ſcito eſſe nullum &c. Expolitiones ⁓ aedium noſtrarum.ep.i.huius libri. Svnt *in manibus,* ⁓ tractantur,curantur.epiſtola,quae antecedit,proxima,in extremo.Iam *res ruſtica* ⁓ ſiue ſic,ut eſt in ſcripto Beſſarionis libro,legas;ſiue,ut in impreſſis omnibus,praeter hunc noſtrum poſtremo editum , Iam res eſt ruſtica;utroque,modo ſubeſſe mendum,intelligetur.mihi Beſſarionis librum,cuius habeo iam ſatis perſpectam bonitatem,ſequi placuit:ad eumq.uolo,quaſi minus remotum a ueritate,meam correctionem accommodare.opinor enim,nec fortaſſe non recte,legendum ſic:Iam,res ruſticas:ut Ruſticas , dictum accuſandi caſu,uerbum,Perſcriberem,infra poſitum ſpectet.nam & in ea ipſa, quam ſignificat, epiſtola , cum de Arcano & Laterio plene ſcripſiſſet,concluſit eam partem his uerbis:Habes fere de rebus ruſticis. deinde ſubiunxit de urbanarum aedium expolitione. Arcani, *& Laterij* ⁓ dixi iam , loca fuiſſe in Arpinati,quae Quinctus poſſidebat.quid aliud?etiam.nam mihi ſaepe, quae difficultatis habere nihil uidentur, in iis mea ſcrupulum iniecit cogitatio.Hic ſine dubio quaſi retractat Cicero breuiter ea,quae ſcripſit multis uerbis in epiſtola i. huius libri.dubitare igitur aliquis iure poſſit, cur hic Arcanum & Lateriũ modo nominet,cum in ea epiſtola de Manliano praeterea,de Fufidiano, deq.Bouiliano

ſundis mentionem fecerit. Ad hanc dubitationem id, de quo quidem mihi dubitatio nulla eſt, reſpondebo, Manlianum, Fufidianum, Bouilianum, non ab Arcano loca ſeparata, ſed ipſius Arcani partes fuiſſe: ut Arcanum loci generale nomen eſſet, quo multi fundi continerentur. PRAETEREA ʒ ergo, cum dixit, Res ruſtica, Arcani, & Laterii, non de tota ruſtica re, ſed de uillis tantum intellexit; cum adiungat, De aqua, de uia. ENVCLEATE ʒ diligenter, & plane. hoc enim uocabulum Nonius explanat, purgate, exquiſite, ſine aſperitate, aut duritia. ductum a nucleis nucum. E x *iſtis locis* ʒ ex Britannia. MARE *iſtuc, & terra* ʒ maritimae tempeſtates, terreſtres pugnae. TOLLVNTVR ʒ ſublatos ad uſque pridie Kal. Oct. conſtat ex epiſtola ad Atticum 26. lib. 4. OBNVNCIATIONIBVS ʒ per Q. Mucium Scaeuolam tribunum pl. interpoſitis, opera candidatorum cõſularium; qui produci comitia uolebant, quo poſſent, nummis interea diſtributis, populi uoluntatem ſibi adiungere. ſignificauit iam hoc in epiſtola proxima, dixit ad Atticum ep. 16. l. 4. Obnunciare quid ſit, notum ſatis eſt. BONORVM ʒ qui comitia haberi eo anno a conſulibus nolebant, ne praemia conſequerentur pacta a Mẽmio & Caluino, conſularibus candidatis. SVSPICIONEM ʒ nondum enim pactionem illam Memmius in ſenatu recitauerat. ad Att. epiſt. 18. l. 4. PRAEMIORVM ʒ HS quadringena, hoc eſt ſcutatos aureos duodecim millia. ep. ult. lib. IV. ad Att. QVATTVOR ʒ manifeſtum eſt, ſignificari duos patricios, Meſſallam, & Scaurum; duos plebeios, Caluinum, & Memmium. REI ʒ de ambitu poſtulati. epiſtola quae huic antecedit. DIFFICILIS ʒ quae non facile defendi poſſint. quorum enim ita progreſſa licentia eſt, ut nummos contra leges, palam, tributim, uno loco diuiſetint, pro iis quid eſt quod quiſquam poſſit dicere? ad Att. ep. 26. l. 4. ENITEMVR, ʒ ſtudio, & precibus, non patrocinio. non enim puto defenſum a Cicerone Meſſallam. nam etſi in epiſtola ad Att. 16. l. 4. cum dixit, Quid poteris, iniquies, pro iis dicere? ne uiuam, ſi ſcio: fore, uidetur ſignificare, ut eorum cauſſas ſuſcipiat: tamen, id ut exiſtimem non eſſe factum, adducor iis uerbis, quae ſunt infra in ultima epiſtola: Meſſallam iã noſtrum, reliquoſq. moleſtia leuatos, uehementer gaudeo. non enim de ſuo patrocinio tacuiſſet. CVM *reliquorum ſalute* ʒ Meſſallae enim abſolutio reliquorum candidatorum cauſſas praeiudicio ſubleuabit. Ergo Meſſallae iudicium uidet Cicero primo loco factum iri, deinde re liquorum. P. SVLLA ʒ is, qui de ambitu, accuſante L. Torquato competitore, damnatus eſt, poſtea de ui a Cicerone defenſus: quae exſtat oratio. dextrum in exercitu Caeſaris cornu rexit in acie Pharſalica. ipſi enim Caeſari, de ſe ipſo ſcribenti, fidem habeo potius, quam Plutarcho, qui dextro cornu Caeſarem, ſiniſtro Antonium praefuiſſe tradit, de P. Sulla uerbum facit nullum. hunc opinor ſignificari in epiſtola ad Dolabellam, fam. lib. 12. & de off. l. 2. Sed inquiro ipſe in me, ne quid in hiſtoria peccem, nominum ſimilitudine deceptus. quam eſſe lubricam admodum rationem, ideoq. labi in ea permultos animaduerto. Nam cum ſtatuiſſem iam, ut omnino nihil dubitans, hunc eſſe P. Sullam, qui conſul cum P. Autronio Paeto deſignatus eſt, de ambituq. L. Torquato accuſante damnatus: orta mihi ſuſpicio eſt, cũ hic Sulla Gabinium Romae reum faciat, non eſſe eum, qui iudicio de ambitu conuictus eſt. nam de ambitu damnatos exſulii poena ſequebatur. quod in oratione pro Plancio declaratur his uerbis: Nunc poſtulatur a uobis, ut eius exſulio, qui creatus ſit, iudicium populi reprehendatis. idq. in eadem infra confirmatur: Agitur, inquit, Plancii ſalus, patria, fortunae. Sane mihi haec aliquandiu moleſta dubitatio fuit. poſtea quaſi nodum ſoluit obſeruatio. reperi enim in oratione pro Sulla id ipſum, quod quia ſuſpicatus iam eram, attenta lectione quaerebam; hoc uidelicet: quo anno Sulla eſt damnatus, non dum ambitus poenam exſulium fuiſſe. ſic enim in ea de Sulla, ambitus antea condemnato, Cicero loquitur: Abfuit ab oculis noſtris, &, cum lege retineretur, ipse ſe exſulio paene multauit. Ergo, quo anno habita eſt oratio pro Plancio, exſulabant de ambitu damnati; quo damnatus eſt Sulla, non exſulabant. Placuit etiam quaerere, quo anno lex, quae exſulium irrogabat, lata ſit. comperi. lata eſt ab ipſo Cicerone conſule, triennio poſt Sullam damnatum. docet hoc duobus in locis oratio pro Murena. hoc amplius ex Dione cognoſcitur, exſulium illud per decem annos fuiſſe. FRATRE ʒ uterino, cum ſit Caeciliae gentis: nam Sulla Cornelius. SVLLA *filio* ʒ quem in ea, quam nominaui proxime, Caſſius epiſtola ſignificat, cum ait: Sectorem Caeſar non deſiderabit, cum filium uiderit. CONTRADIXIT ʒ in diuinationis iudicio: accuſator enim, Sulla reiecto, decipi uolebat. ad Att. ep. 16. l. 4. Gabinium, inquit, P. Sulla, non dubitans quin foris eſſet, poſtularat, contradicente, & nihil obtinente Torquato. TORQVATVS ʒ is, qui hunc Sullã de ui accuſauit, filius eius, qui eundem de ambitu accuſauerat, & damnauerat: ut aeternas cum P. Sulla gerere inimicitias uiderentur. LIBENTIBVS ʒ nimium enim infeſti Sullae Torquati uidebantur. damnauerant ambitus: conſulatum eripuerant: de ui accuſauerant: an etiam alterius accuſandi locum, ipſo repulſo, obtinerent? nimia haec quidem arrogantia. itaque propenſiores in Sullam homines, quam in Torquatum, qui uetere inimici calamitate contentus non eſſet. OMNIVM *generum* ʒ ut uniuerſus paene populus ad iudicium concurrerit; parumq. abfuerit, quin eum diſcerperet. Dio libro XXXIX. CAEDITVR ʒ accuſatur, affligitur. ductum a pugnantibus. ACCVSATORIBVS ʒ L. Lentulum, eiuſq. ſubſcriptores intelligit. epiſtola proxima, & ad Atticum epiſtola 16. lib. 4. CONSILIVM *uarium* ʒ iudices non omnes boni, non omnes improbi. QVAESITOR ʒ qui de maieſtate quaerebat, qui quaeſtioni praeerat, praetor Alfius. quaeſitor eſt quicumque de aliquo quaerit crimine etiem ſi praetor non ſit. itaque C. Iunium, qui de Oppianici ueneficio, accuſante Cluentio, quaeſierat, Pedianus quaeſitorem appellat: cum tamen is praetor non eſſet, ut pro Cluentio declarat oratio. praetor igitur omnis quaeſitor eſt, praeter urbanum, qui numquam quaerit, ſed tantũ ius dicit, quaeſitor autẽ non omnis eſt praetor. quod in libro de legibus Romanis demonſtratũ eſt. GRAVIS *& firmus* ʒ quem nihil moueat, nihil flectat.

LOCVM *tamen* ʒ etiam ſi de maieſtate abſoluatur;fore tamen uideo,ut aut de repetundis, aut de ambitu damnetur.itaque omnino locum in ciuitate non habebit:ibit in exſulium. MODERATVM ʒ non nimis cupidum.teſtis enim fuit,praeterea quieuit.epiſt.ult. LENISSIMVM ʒ quod euenerit, aequo animo feram. ϑετικώτερον, ʒ ſubtilius, philoſophicis quaeſtionibus magis refertum. DECLAMATORIO ʒ in quo illum rhetor Paeonius exercet: quod potius in quadam uerborum copia,quam in ſententiarum acumine, conſiſtit. MERCES ʒ amoris augendi erga me tui.epiſtola huius libri prima. SPE ʒ tui ditandi, uel ex praeda bellica,uel e Caeſaris liberalitate.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 4.

GABINIVS abſolutus eſt.omnino nihil accuſatore Lētulo,ſubſcriptoribusq.eius infantius:nihil illo conſilio ſordidius.ſed tamen, niſi incredibilis contētio,preces Pompeij,dictaturae etiam rumor plenus timoris fuiſſet,ipſi Lentulo non reſpondiſſet; qui cum illo accuſatore, illoq. conſilio ſententijs condemnatus ſit XXXI *cum* LXX *tuliſſent. eſt omnino tam graui fama hoc iudicium,ut uideatur reliquis iudicijs periturus, & maxime de pecunijs repetundis. ſed uides nullam eſſe remp.nullum ſenatum, nulla iudicia, nullam in ullo noſtrum dignitatem. quid plura de iudicibus? duo praetorij ſederunt, Domitius Caluinus: is aperte abſoluit,ut omnes uiderent: & Cato: is, diruptis tabellis, de circulo ſe ſubduxit,& Pompeio primus nunciauit. Aiunt non nulli,item Salluſtius,me oportuiſſe accuſare. his ego iudicibus committerem? quid eſſem,ſi me agente eſſet elapſus? ſed me alia mouerunt. non putaſſet ſibi Pompeius de illius ſalute, ſed de ſua dignitate mecum eſſe certamen: in urbem introiſſet: ad inimicitias res ueniſſet. cum Aeſernino Samnite Pacideianus comparatus uiderer: auriculam fortaſſe mordicus abſtuliſſet: cum Clodio quidem certe rediiſſet in gratiam. ego uero meum conſilium, ſi praeſertim tu non improbas,uehementer approbo. ille, cum a me ſingularibus meis ſtudiis ornatus eſſet;cumq.ego illi nihil deberem,ille mihi omnia;tamen in rep.me a ſe diſſentientem non tulit; (nihil dicā grauius)& minus potens eo tempore,quid in me florentem poſſet, oſtendit. nunc,cum ego ne curem quidem multum poſſe,res quidem publica certe nihil poſſit,unus ille omnia: cum illo ipſo contenderem? ſic enim faciendum fuiſſet. non exiſtimo te putare id mihi ſuſpiciendum fuiſſe. Alterutrum, inquit idem Salluſtius: defendiſſes, idq. Pompeio contendenti dediſſes. etenim uehementer orabat. lepidum amicum Salluſtium, qui mihi aut inimicitias putet periculoſas ſubeundas fuiſſe, aut infamiam ſempiternam. ego uero hac mediocritate delector. Ac mihi illud iucundum eſt, quod, cum teſtimonium ſecundum fidem, & religionem grauiſſime dixiſſem, reus dixit, ſi in ciuitate licuiſſet ſibi eſſe, mihi ſe ſatisfacturum; neque me quidquam interrogauit. De uerſibus, quos tibi a me ſcribi uis,deeſt mihi quidem opera, quae non modo tempus, ſed etiam animum uacuum ab omni cura deſiderat: ſed abeſt etiam* ἐνθουσιασμός. *non enim ſumus omnino ſine cura uenientis anni, etſi ſumus ſine timore. ſimul & illud, (ſine ulla mehercule ironia loquor)tibi iſtius generis in ſcribendo priores partes tribuo, quam mihi. De bibliotheca tua Graeca ſupplenda, libris commutandis, Latinis comparandis, ualde uelim iſta confici, praeſertim cum ad meum quoque uſum ſpectent. ſed ego, mihi ipſi iſta per quem agam,non habeo. neque enim uenalia ſunt,quae quidem placeant, & confici niſi per hominem & peritum, & diligentem non poſſunt. Chryſippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fiſco quid egerit Scipio, quaeram. quod uidebitur rectum eſſe,curabo.De Aſcanione, tu uero,quod uoles,facies: me nihil interpono.De ſuburbano,quod non properas,laudo:ut habeas,hortor. Haec ſcripſi ad* IIX.*Kal. Nou.quo die ludi committebantur, in Tuſculanum proficiſcens,ducenſq. mecum Ciceronē meum in ludum diſcendi, non luſionis, ea re non longius, quam uellem, quod Pontinio ad triumphum ad* III.*non. Nou. uolebam adeſſe. etenim erit neſcio quid negotioli.nam Cato, & Seruilius praetores prohibituros ſe minantur:nec,quid poſſint,ſcio.ille enim & Appium conſulem ſecum habebit,& praetores, & tribunos pl.ſed minantur tamen, in primiſq.* Ἄρη πνέων *Q. Scaeuola. Cura, mi ſuauiſſime, & cariſſime frater, ut ualeas.*

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

ABSOLVTVS ʒ de maieſtate. SORDIDIVS ʒ improbius.ſic ad Atti.epiſt. 16.lib.4.de iiſdem,Iudicum ſordes,dixit. DICTATVRAE ʒ quam Pompeio delatum iri,omnes uidebant,principi ciuitatis.hic igitur iudices timor commouit.quod in ad Atticum epiſtola confirmatur ab his uerbis: Eſt nō nullus odor dictaturae,ſermo quidem multus,qui etiā Gabiniū apud timidos iudices adiuuit. XXXII.ʒ in antiquis libris,XXII.ego,XXXII.ex epiſtola ad Atticum 16.l.4.LXXʒin oratione in Piſonem LXXV. cōmemorat.RELIQVIS *iudicijs*ʒde repetundis, de ambitu.ſupra.PERITVRVSʒquod euenit.damnatū enim Dio ſcribit lib.XXXIX.SEDERVNTʒde iudicibus proprie.paſſim exempla in Ciceronis orationibus. Et,iudicaſſe praetorios,ne miremur: cū uniuerſa iudicū ſortitio de tribus ordinibus a quaeſtoribus urbanis fieret,altera deinde ſortitio a ſingulis praetoribus.ita non modo praetorii, uerū etiā cōſulares interdū,

una cum ijs,qui nullos geſſerant magiſtratus, iudicabant. Aperte } ergo praetorius homo & improbus,qui Gabinium, manifeſtae culpae reum,abſolueret;& impudenter improbus,qui ſic abſolueret, ut omnes uiderent: cum ceteri ſententias recte ferrent. ex quo,quae tum fuerit forma reipublicae, quam inquinata uitijs,quam non ſimilis antiquae,licet exiſtimare:cum Caluinus,qui cum conſulibus turpiſſima pactione coierat,quam C.Memmius,eiuſdem pactionis particeps,in ſenatu recitauit;qui Gabiniũ, cuius crimina luce clarius patebant,aperte abſoluerat;conſul tamen fuerit anno ſequenti. Cato } non is, qui poſtea Vticenſis dictus eſt. erat enim hoc anno praetor, ut in prima huius libri epiſtola demonſtratum eſt.praetores autem in aliorum praetorum conſilio iudices ſediſſe,non eſt ut credi poſſit. Accedit illa ratio, quod,uir omnium optimus,& conſtantiſſimus cum eſſet,numquam,adulandi gratia,Gabinium abſolutum primus Pompeio nuntiaſſet.eſt igitur alius Cato,uel Porcius,uel Hoſtilius;qui ſua ſententia Gabinium uidetur abſoluiſſe. de C.Catone,qui tribunus pl.fuit Marcellino & Philippo cos. non licet intelligi.non enim uno tantum anno poſt tribunatum gerere praeturam potuit. Diruptis } malim diremptis,pro,diſcretis, dinumeratis: ut, quae abſoluiſſent,quae damnaſſent, cognoſceretur.non enim diſceſſit Cato,niſi poſtea quam,tabellis dinumeratis,Gabinium uidit abſolutum. eademq. coniectura ductus,legendum crediderim in oratione pro Plancio diremptio,non direptio.ſic Lucanus lib. v. Et non admiſſae dirimit ſuffragia plebis.ſic apud Varronem l. 3. de re ruſtica: dum dirimuntur ſuffragia,uillae publicae utamur umbra. Circulo } ubi iudices circa praetoris tribunal ſedentes, ſententias tulerant. Pompeio } extra urbem. nam erat cum imperio.id confirmant illa,quae paullo poſt ſequuntur,uerba: In urbem introiſſet.& Dio lib. xxxix. non affuiſſe Pompeium tradit: cum enim ad hoc iudicium uenire uoluiſſet,paulloq.tardior fuiſſet,ad urbem iudicii exitum exſpectaſſe. Nuntiavit } cupiens cupienti. Committerem? } cauſſam. Quid eſſem, } quam apud homines turpis? Elapsus? } non hic tantum, ſed alibi ſaepe hoc uerbum pro,abſolutus,uſurpatum. De ſua dignitate } quaſi ego uellem experiri,uter plus ualeret, ipſe ad abſolutionem, ego ad condemnationem Gabinii. Introisset } quod,me accuſante, plus impendere periculi Gabinio uideret,quam accuſante L. Lentulo.nunc.n.in urbem non introiuit: me accuſante introiſſet, ſicuti ante introierat,ut laudaret P.Sextium. cuius rei mentio fit ep.fam. ii.impetrabant hoc,opinor,a ſenatu,qui erant ad urbem cũ imperio. Cum Aeſernino } inſigne par gladiatorum inductum uideretur, ut Pacideianus, cum Aeſernino pugnaturus: de quibus Lucilius poeta,uide libellum de optimo genere oratorum. Auriculam } quod inter pugnãtes,ubi ad complexum uentum eſt,quandoque contigit.non diſcedit a ſimilitudine gladiatorum. Clodio } inimico ſuo,ut conſtat ex ep. iii. l. ii. Meum conſilium } quod Gabinium eam ob cauſſam maxime non accuſauerim,ne Pompeium offenderem. Singularibus } cum & praetor Maniliam rogationem, de committenda Pompeio belli Mithridatici cura,luculenta,quae exſtat,oratione ſuaſerit,& conſul,Mithridatico bello confecto,ſupplicationem ei dierum duodecim decreuerit.ep.fam. 12. & in oratione de prouincijs. Dissentientem } cum Cicero pro republica loqueretur;contra,Pompeius,Caeſar,Craſſus ad ſuam potentiam omnia referrent. Non tulit } offenſus enim ob eam cauſſam,eiici me, contra quã promiſerat,in exſulium a Clodio paſſus eſt. Nõn dicam grauius } Non dicã,quod uere poſſem, prodidit. eius enim in me perfidiam leuiter notatam uolo. Minus. potens } nam poſtea,diſceſſu Caeſaris,& Craſſi, potentia Pompeii ad ſummum peruenit. Altervtrum } ſi Pompeii cauſſa,Salluſtius aiebat, Gabinium accuſare noluiſti:at eiuſdem cauſſa defendiſſes. Defendisses } elegans & antiqua locutio,pro eo, quod uulgo dicunt,defendere debebas,ſic l. 3. in Verrem. Voconia lex te uidelicet delectabat: imitatus eſſes illũ ipſum C.Voconium.& de off. iii.Male Curio, cum cauſſam tranſpadanorum aequã eſſe dicebat; ſemper autem addebat, Vincat utilitas. potius diceret;non eſſe aequam,quia nõ eſſet utilis reipublicae, quã, cum aequam eſſe diceret,non eſſe utilem fateretur. Contendenti } uehementer oranti: ut ſe ipſe proxime ſequentibus uerbis exponit. Inimicitias } cum Pompeio,ſi Gabinium accuſarem. Infamiam } ſi defenderem. Hac mediocritate } cum neque accuſauerim,neque defenderim,ſed mediam quaſi uiam tenuerim,citra periculum,& infamiam.Infra,in ultima epiſtola,Illum,inquit, neque urſi, neque leuaui: teſtis uehemens fui: praeterea quieui. Gravissime } uehementer.nam infra, Teſtis,inquit,uehemens fui. In ciuitate } ſi abſolutus eſſet.damnati enim de maieſtate exulabant. Satisfactvrvm } gratiam relaturum,quod eum non accuſaſſem,teſtimonio contentus. Neqve me interrogauit } hoc faciebant rei,quo teſtes in mendacio deprehenderent.ſic apud Pedianũ,interrogatos a reo Milone teſtes, quos accuſator produxerat,legimus.fuit igitur honorificum Ciceroni,a reo nihil interrogari: quaſi nihil,niſi ſecũdum fidem & religionem,dixiſſet. Commvtandis } quia uel mendoſe,uel non belle ſcripti. Tibi ſcribi } quibus uteris,ut tuis.ſupra in ep.ult.lib. ii. in extremo,& prima lib. iii. Opera } operam in hac re ponere non poſſum. ἐνθουσιασμός } furor ille,qui poetis diuinitus inſpiratur.quod in epiſtola ſequenti dixit,Non ſatis commoueor animo ad ea,quae uis,cauenda. Sine cura } timebat omnino, ne praetor eſſet anno ſequenti P.Clodius.id.n.erat ei legitimus annus,cum aedilis fuiſſet Marcellino & Philippo cos. Chrysippo } & hic,& Tyrannio ſerui erant litterati,Tyrannio etiã Quincti filii magiſter. ſupra, & ad Atticũ. Fisco } aerario.hac de re extrema epiſtola ſequẽti his uerbis: Ab aerario puto confectũ eſſe, dũ abſum. quaerere praeterea,quid plane rei ſit,inepti hominis eſſet,uereq.,quod aiunt,nodũ in ſyrpo quaerẽtis. De Aſcanione } ſeruo fortaſſe manumittẽdo.quod Cicero nõ uidetur probare,ſicuti nec de Statio probauerat. De ſuburbano } emẽdo.de quo ſcripſerat Quinctus ad Antiũ.ep.huius l. i. Iix. Kal.Nou. } forte, vi.nam in uetere Romano Kalendario primũ uideo ludorũ Victoriae diem vi.Kal.Nou. Committebantvr } cõmitti ludos,pro incipi,ignorat,opinor,nemo. Qvam uellem } nõ placet haec loquẽdi ratio,

Non

Non longius, quam uellem. perpendatur ſententia: ineſſe quiddam, quod terretes aures offendat, ſentietur. forte abundat, Quam uellem.. PONTINIO ȝ C. Pontinio, de Allobrogibus triumphaturo. praeturam geſſit Cicerone conſule. eiuſdem in Cilicia legatus fuit. III. *Non.* ȝ in ad Atticum epiſtola 16. li. 4. eſt, IV. Non. SERVILIVS ȝ Iſaurici filius. SECVM *habebit* ȝ uide noſtrum commentarium. quo in loco illud expoſuimus, Erit cum Pontinio Appius conſul. ep. 16. li. 4. ἄρη πνέων ȝ Martem ſpirans. dictum de ijs, qui terribile quiddam uultu praeſeferunt. ſic in Atticum ep. XI. li. 15. Hoc loco, fortibus ſane oculis, Caſſius, (Martem ſpirare diceres) ſe in Siciliam non iturum. ἄρη βλέπων, dixit Ariſtophanes. SCAEVOLA ȝ tribunus pl. ad Atticum ep. 16. lib. 4.

Marcus S. D. Quincto fratri. 5.

QVOD quaeris, quid de illis libris egerim, quos, cum eſſem in Cumano, ſcribere inſtitui: non ceſſaui neque ceſſo: ſed ſaepe iam ſcribendi totum conſilium, rationemq. mutaui. nam, iam duobus factis libris, in quibus nouendialibus ijs ferijs, quae fuerunt Tuditano, & Aquillio cos. ſermo eſt a me inſtitutus Africani, paullo ante mortem, & Laelij, Phili, Manilij, Q. Tuberonis, & Laelij generorum, Fannij, & Scaeuolae; ſermo autem in nouem & dies, & libros diſtributus de optimo ſtatu ciuitatis, & de optimo ciue; (ſane texebatur opus luculenter; hominumq. dignitas aliquantũ orationi ponderis afferebat) hi libri cum in Tuſculano mihi legerentur, audiente Salluſtio, admonitus ſum ab illo, multo maiore auctorirate illis de rebus dici poſſe, ſi ipſe loquerer, de rep. praeſertim, cum eſſem non Heraclides Ponticus, ſed conſularis, & is, qui in maximis uerſatus in rep. rebus eſſem: quae tam antiquis hominibus attribuerem, ea uiſum iri ficta eſſe: oratorum ſermonem in illis noſtris libris, quod eſset de ratione dicendi, belli a me remouiſſe, ad eos tamen retuliſſe, quos ipſe uidiſſem: Ariſtotelem denique, quae de rep. & praeſtante uiro ſcribat, ipſum loqui. commouit me, & eo magis, quod maximos motus noſtrae ciuitatis attingere non poteram; quod erant inferiores, quam illorum aetas, qui loquebantur. ego autem id ipſum tum eram ſecutus, ne in noſtra tempora incurrens, offenderem quampiam. nunc & id uitabo; & loquar ipſe tecum; & tamen illa, quae inſtitueram, ad te, ſi Romam uenero, mittam. puto enim te exiſtimaturum, a me libros illos non ſine aliquo meo ſtomacho eſſe relictos. Caeſaris amorc, quem ad me perſcribis, unice delector: promiſſis ijs, quae oſtendit, non ualde pendeo; nec honores ſitio; nec deſiderio gloriam: magisq. eius uoluntatis perpetuitatem, quam promiſsorum exitum, exſpecto: uiuo tamen in ea ambitione, & labore, tanquam id, quod non poſtulo, exſpectem. Quod me de faciendis uerſibus rogas: incredibile eſt, mi frater, quam egeam tempore: nec ſane ſatis commoueor animo ad ea, quae uis, canenda. ὑποτέτεις uero, & ea. quae ipſe ego ne cogitando quidem conſequor, tu, qui omnes iſto eloquendi, & exprimendi genere ſuperaſti, a me petis? facerem tamen, ut poſſem: ſed, quod te minime fugit, opus eſt ad poema quadam animi alacritate, quam plane mihi tempora eripiunt. abduco equidem mc ab omni reip. cura, dedoq. litteris: ſed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te celatum uolebam. angor mi ſuauiſſimc frater, angor, nullam eſse remp. nulla iudicia, noſtrumq. hoc tempus aetatis, quod in illa auctoritate ſenatoria florere debebat, aut forenſi labore iactari, aut domeſticis litteris ſuſtentari. illud uero, quod a pucro adamaram,

Αἰὲν ἀριςεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidiſſe: inimicos a me partim non oppugnatos, partim etiam eſſe defenſos: meum non modo animum, ſed ne odium quidem eſſe liberum: unumq. ex omnibus Caeſarem eſſe inuentum, qui me tantum, quantum ego uellem, amaret; aut etiam, ſicut alij putant, hunc unum eſſe, qui uellet. quorum tamen nihil eſt eiuſmodi, ut ego me non multa conſolatione quotidie leniam. ſed illa erit conſolatio maxima, ſi una erimus. nunc ad illa uel grauiſſimum accedit tui deſiderium. Gabinium ſi, ut Panſa putat oportuiſſe, defendiſsem, occidiſſem. qui illum oderunt, (ij ſunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipſum odiſſe coepiſsent. tenui me, ut puto, egregie: tantum ut facerem, quantum omnes uiderent. & in omni ſumma, ut mones ualde me ad otium, pacemq. conuerto. De libris, Tyrannio eſt ceſſator, Chryſippo dicam: ſed res operoſa eſt, & hominis perdiligentis, ſentio ipſe, qui in ſummo ſtudio nihil aſſequor, de latinis uero quo me uertam, neſcio: ita mendoſe & ſcribuntur, & ueneunt: ſed tamen, quod fieri potuerit, non negligam. Crebrius, ut ante ad te ſcripſi, Romae eſt: & qui omnia adiurant, debere tibi ualde renunciant. Ab aerario puto confectum eſse, dum abſum.

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

DE *illis libris* ȝ de republica. libro II. epiſtola, Duas. NOVENDIALIBVS ȝ nouem dierum, ut proxime patebit. AFRICANI ȝ minoris, ut ex Macrobio colligitur. LAELII ȝ duo C. Laelij fuere, alter maioris Africani, alter minoris amiciſſimus, hic cum Q. Seruilio Caepione, ille cum L. Cornelio Aſiatico conſul. nunc de poſteriore fit mentio. PHILI ȝ P. Furij Phili, qui conſul fuit cum Sex. Atilio Serano. MANILII ȝ M. Manilij, qui cum L. Marcio Cenſorino conſul fuit. TVBERONIS, ȝ Q.

Aelij

Aelij Tuberonis; qui minoris Africani ſorore, L. Aemili Paulli filia, natus eſt. in oratione pro Murena, & alibi. FANNII, *& Scaeuolae* } quos in libro de amicitia cum ſocero colloquentes facit. Rutilium hic non nominat; de quo mentionem facit ad Atticum epiſt. 16. lib. 4. NOVEM *dies* } feriarum. ideo Nouemdiales dicti. LIBROS } quos tamen in ſex poſtea contulit. SALLVSTIO } de quo in epiſtola proxima ſuperiore. SI *ipſe loquerer* } ut Ariſtoteles in politicis, omiſſo dialogo. HERACLIDES *Ponticus* } mollis philoſophus, ut pro, Ponticus, Pompicus uocaretur. Laertius. CONSVLARIS } quem oratio de ſtatu ciuitatis optimo, deq. optimo item ciue decere uideretur. dignitas enim perſonae pondus affert orationi. NOSTRIS *libris* } tribus de oratore. BELLE } cum cauſſa: ne uiderer mihi perfectam dicendi rationem arrogare. VIDISSEM } uidit enim Cicero, ac ſaepe dicentes audiuit, Craſſum, Antonium, Scaeuolam, Catulum, Caeſarem, Cottam, Sulpicium, quibus tribuit ſermonem de ratione dicendi: at uero Africanum, Laelium, Philum, Manilium, Tuberonem non uidit: unum Scaeuolam puer cognouit: ut eſt in libro de amicitia. DE *rep. & praeſtante uiro* } ſcribit enim in ſuis, qui exſtant, politicis libris Ariſtoteles & de optima rep. & de optimo ciue. quales erant, qui perierunt, & Ciceronis libri. itaque dixit proxime, De optimo ſtatu ciuitatis, & de optimo ciue. COMMOVIT *me* } ſuum tamen inſtitutum Cicero perſecutus eſt. loquitur enim in ſomnio Scipionis Scipio ipſe, Laelio reſpondens, querenti nullas Naſicae, qui Ti. Gracchum, pernicioſe de re publica cogitantem, occiderat, ſtatuas in publico locatas. OFFENDEREM *quempiam* } cum attingerem maximos motus noſtrae ciuitatis. ID *uitabo* } ne quempiam offendam. LOQVAR *ipſe tecum* } te & me de rep. loquentes inducam. quod tamen, ut proxime oſtendi, non fecit. QVAE *inſtitueram* } duos libros, quos iam nominauit. ROMAM } ſcripſit igitur epiſtolam in aliqua uillarum ſuarum. STOMACHO } quod ingenij ſui quaſi partum non libenter imperfectum abiecerit. RELICTOS } omiſſos; cum me Salluſtij ſermo commouiſſet. IN *ea ambitione* } nullam enim ex ijs rebus, unde parantur honores, praetermitto: cum de honoribus tamen ipſis, quos mihi Caeſar promittit, non laborem. epiſtola huius libri ante ultimam. VERSIBVS } quos edas pro tuis. epiſtola, quae antecedit proxima. COMMOVEOR *animo* } abeſt ἐνθουσιασμός. ſic enim dixit in proxima. CANENDA. } aptius, quam ſcribenda: quod poetarum, qui animo commoueantur, quibus ſcilicet ἐνθουσιασμὸς ille adſit, canere proprium eſt. ὑποθέσεις } poematis argumentum: res, de quibus ſcribatur. EA } hoc non ad ὑπόθεσιν, ſed ad uerſuum elegantiam ſpectat. quod indicant proxima uerba: Tu, qui omnes &c. IPSE *ego* } cum mea cauſſa conor: nedum conſequi pro te poſſim. NE *cogitando quidem* } tu autem ita haec a me petis, quaſi uel ſine cogitatione poſſim praeſtare. ISTO } uerſibus faciendis. ANIMI *alacritate* } tria iam, quae ad poema requirantur, attigit, ἐνθουσιασμὸν, otium, animi alacritatem. TEMPORA } quia uideo, nullam eſſe remp. nulla iudicia. AVCTORITATE } ob magiſtratus adminiſtratos, maximasq. res pro republica geſtas. SENATORIA } aequum enim erat, ut homo hoc aetatis, ijs honoribus, iis rebus geſtis, ea tantum, quae in ſenatu grauiter agenda ſunt, curarem. FORENSI *labore* } agendis in foro cauſſis. IACTARI } quod eum, qui ſummos honores geſſerit, ſumma in remp. merita contulerit, decere non admodum uidetur. iactari, enim grauitatem non habet. DOMESTICIS } quibus domi operam do. SVSTENTARI } malis reip. fractum. hoc enim eo uerbum ſpectat. αἰὲν ἀριστεύειν } uerſus Homericus in Iliadis Z, a Glauco pronunciatus. ſed integra duobus uerſibus ſententia comprehenditur.

„ πέμπε δέ μ' ἐς Τροίην, καί μοι μάλα πόλλ' ἐπέτελλεν,
„ αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. id eſt:

miſit autem me ad Troiam, & mihi ualde multa mandauit, ſemper ſtrenue fortiterq. agere, & aliis praeſtare. TOTVM *occidiſſe* } nullo prorſus modo fieri. cur? quia, cum inimicos ſuos partim non oppugnarit, ut Gabinium Pompeij cauſſa, partim etiam defenderit, ut Vatinium propter Caeſarem; quod utrumque in his epiſtolis iam demonſtratam eſt; nimirum plane illud amiſit, αἰὲν ἀριστεύειν. NON *modo animum,* } non modo, inquit, libere ſentire non poſſum, ſed nec odiſſe quos debeo; ne ſcilicet eorum, qui nunc principes in rep. ſunt, animos offendam. QVI *uellet* } quaſi unus Caeſar non alicuius commodi ſpe, ſed uere, atque ex animo, planeq. ſua ſponte amaret; alii ſimulate, & aſtute. quod de Pompeio creditum eſt: (ideo dixit, ſicut alii putant) qui Ciceronem, quem, contra datam fidem, pelli paſſus erat, ideo reuocauit ab exſulio, ut eius opera cum ſenatu rediret in gratiam. Plutarchus. MVLTA *conſolatione* } domeſticis litteris. quod proxime dixit. & hic, eodem ſpectans, intulit, Quotidie. quotidiana enim tractatio litterarum. PANSA } C. Vibius Panſa, qui conſul cum Hirtio fuit, anno poſt Caeſaris necem proximo. is, opinor, in exercitu Caeſaris cum Quincto locutus erat de Gabinio defendendo. ſcripſit Quinctus: reſpondet Marcus; & rationem affert, cur eum non defenderit. CONCIDISSEM } collectam multis praeclare factis gratiam bonorum, hac una re profudiſſem, ac perdidiſſem. TOTI *ordines* } non modo omnes ordines. (hi tres erant, ſenatorius, equeſter, plebeius) ſed omnium ordinum omnes homines. PROPTER *quem oderunt,* } odiſſe coepiſſent: qui me ſimul cum rep. crudeliſſime ab illo conſule uexatum recordantur. TENVI *me* } progreſſus neque in hanc partem ſum, neque in illam: non accuſaui, non defendi. VIDERENT } dixi in illum, quae nota erant: praeterea quieui. IN *omni ſumma* } quidquid ago, otium meum ſpecto: inimicitias contentionesq. fugio. DE *libris* } de bibliotheca graeca ſupplenda, libris commutandis, latinis comparandis, ſupra. IN *ſummo ſtudio* } quod ipſe in curanda mihi bibliotheca pono. CRE-

BRIVS

BRIVS } malo ſic, quam, ut in impreſsis libris, Cerbrius: primum, quia Beſſarionis librum, quem ſequar, habeo: deinde, quia conuenit a creber ita deductum Crebrius, ut a ruber Rubrius. QVI *omnia adiurant* } qui cogunt ſibi credi, iureiurando ad aſſeuerationem adiuncto. RENVNCIANT } mihi, dum in uillis meis ſum. nam infert, Dum abſum, forte a Quincto Crebrius hic beneficia acceperat in Gallia. monet enim me illud, Romae eſt. AB *aerario* } quod ſupra dixit in proxima, De fiſco quid egerit Scipio.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 6.

QVATTVOR tragoedias XVI. diebus abſoluiße cum ſcribas, tu quidpuam ab alio mutuaris? & κλέος quaeris, cum Electram, & Troadem ſcripſeris? ceſſator eße noli, & illud, γνῶθι σεαυτόν, noli putare ad arrogantiam minuendam ſolum eſſe dictum, uerum etiam ut bona noſtra norimus. ſed & iſtas, & Erigonam mihi uelim mittas. Habes duas epiſtolas proximas. Vale.

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

AB ALIO } a me ſcilicet: quem de uerſibus tibi ſcribendis ſaepe rogas. ſupra quattuor in locis. κλέος quaeris? } laudem aliunde quaeris; cum in te ipſo ſit, unde illam pares? ISTAS } Electram, & Troadem. ERIGONAM } quam, a Quincto ante miſſam, quod ex huius libri epiſtola 1. liquet, tabellarius amiſerat: quod epiſtola ultima declarat. PROXIMAS } hanc breuem, & proximam ſuperiorem, utramque in eundum faſciculum coniectas. nam, cum illam ſcripſiſſet, atque obſignaſſet; alteram hanc, litteris a Quincto acceptis, illico ſcripſit, breuiorem omnino, quam ut uideri poſsit ad fratrem trans alpes uſque miſſa: uerum, ſi, cum proxima ſimul miſſam, intelligamus, tollitur admiratio. Aut dicamus epiſtolam falſo putari: particulam enim potius epiſtolae ſuperioris eſſe. quod eo etiam uериſimilius uidetur, quia, cum dixit, Epiſtolas proximas, epiſtolam non appellaret ſex aut ſeptem uerſus. quod ſi ita eſt; epiſtolas proximas uocabit, duas ſuperiores, quia ſimul utramque miſerit. Ac uereor, ne item ea, quae ſequitur, epiſtola cum hac ſit coniungenda: ut eam de ſe ipſo ſcripſerit Marcus, ſuperiora omnia ad Quincti litteras reſponderit.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 7.

ROMAE & maxime Appia, ad Martis, mira proluuies: Craſſipedis ambulatio ablata, horti, tabernae plurimae: magna uis aquae uſque ad piſcinam publicam. uiget illud Homeri.

ἤματ᾽ ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεύς. *cadit enim in abſolutionem Gabinij,*
ὅτε δή ῥ᾽ ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ:
Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

ſed haec non curare decreui. Romam cum uenero, quae perſpexero, ſcribam ad te, & maxime de dictatura; & ad Labienum, & ad Ligurium litteras dabo. Hanc ſcripſi ante lucem, ad lychnuchum ligneolum; qui mihi erat periucundus, quod eum te aiebant, cum eſſes Sami, curaſſe faciendum. Vale, mi ſuauiſſime, & optime frater.

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus.

APPIA, *ad Martis* } Appia uia, ad aedem Martis. & Appia uia, ad portam Capenam, extra urbem. ea ducebat uſque Brundiſium, omnium uiarum celeberrima, ab Ap. Claudio cenſore munita. Martis autem templum, quod in Appia uia fuit, ſignificat. nam de altero etiam intra urbem legimus. PISCINAM *publicam* } eam P. Victor collocat in regione XII. VIGET *illud Homeri* } accidit plane, quod in illis uerſibus, Iliados π, dixit Homerus: Iouem magnos imbres fundere, cum eſt hominibus, iuſtitiam non colentibus, iratus. uidetur enim ideo proluuiem hanc immiſiſſe, quia Gabinium contra leges abſolutum inique ferat. HAEC } quae fiunt in rep. non recte. DE *dictatura* } ad quam res uidetur ſpectare. diſcordiis enim ciuium comitia producuntur: quas dictatoris poteſtas ſedabit. ſupra, & infra, & ad Att. epiſt. 16. lib. 4. LABIENVM } T. Atium Labienum, Caeſaris in Gallia legatum, qui

poſtea

poſtea cum bello ad Pompeij partes tranſijt.tribunus pl.legem tulerat, auctore Caeſare,ut ſacerdotia, collegijs adempta, populus mandaret. LIGVRIVM ⸗ A. Ligurium, Caeſaris familiarem: de quo ad Atticum epiſt.9.lib.XI.& fam.263. DABO ⸗ uidetur hoc Quinctus a Marco petijſſe; ut eorum, quos maxime Caeſar diligeret, amicitiam litteris tueretur. LYCHNVCHVM ⸗ quo lucerna ſuſtinetur. SAMI ⸗ cum, Aſiam pro praetore adminiſtrans, Samum ueniſſes. fuit enim Samus in prouincia Quincti, epiſtola I.libri I.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 8.

SVPERIORI epiſtolae quod reſpondeam, nihil eſt: quae plena ſtomachi,& querellarum eſt,quo in genere alteram quoque te ſcribis pridie Labieno dediſſe, qui adhuc non uenerat.deleuit enim mihi omnem moleſtiam recentior epiſtola. tantum te & moneo, & rogo, ut in iſtis moleſtijs, & laboribus, & deſiderijs recordere,conſilium noſtrum quod fuerit profectionis tuae. non enim commoda quaedam ſequebamur parua,ac mediocria. quid enim erat,quod diſceſſu noſtro emendum putaremus? praeſidium firmiſſimum petebamus ex optimi, & potentiſſimi uiri beneuolentia ad omnem ſtatum noſtrae dignitatis. plura ponuntur in ſpe,quam in pecunijs: reliqua ad iacturam ſtruentur. quare ſi crebro referes animum tuum ad rationem & ueteris conſilij noſtri, & ſpei; facilius iſtos militiae labores,ceteraque,quae te offendunt,feres,& tamen,cum uoles,depones. ſed eius rei maturitas neque dum uenit, & tamen iam appropinquat.Etiã illud te admoneo, ne quid ullis litteris committas, quod ſi prolatum ſit, moleſte feramus.multa ſunt,quae ego neſcire malo, quam cum aliquo periculo fieri certior. Plura ad te uacuo animo ſcribam,cum,ut ſpero,ſe Cicero meus belle habebit. tu uelim cures,ut ſciã,quibus nos dare oporteat eas,quas ad te deinde litteras mittemus,Caeſaris ne tabellarijs, ut is ad te protinus mittat,an Labieno.ubi enim iſti ſunt Neruij,& quam longe abſint,neſcio.De uirtute,& grauitate Caeſaris,quam in ſummo dolore adhibuiſſet,magnam ex epiſtola tua accepi uoluptatem.Quod me inſtitutum ad illum poema iubes perficere: etſi diſtentus cũ opera,tum animo ſum multo magis,quoniam tamen ex epiſtola, quam ad te miſeram, cognouit Caeſar me aliquid eſſe exorſum,reuertar ad inſtitutum, idq. perficiam his ſupplicationem otioſis diebus: quibus Meſſallam iam noſtrum,reliquosq. moleſtia leuatos uehementer gaudeo: eumq. quod certum conſulem cum Domitio numeratis, nihil a noſtra opinione diſſentitis. ego Meſſallam Caeſari praeſtabo.ſed Memmius in aduentu Caeſaris habet ſpem. in quo illum puto errare. hic quidem friget. Scaurum autem iam pridem Pompeius abiecit: res prolatae: ad interregnum comitia adducta: rumor dictatoris,iniucundus bonis;mihi etiam magis, quae loquuntur.ſed tota res & timetur, & refrigeſcit. Pompeius plane ſe negat uelle.antea ipſe mihi non negabat. Hirrus auctor fore uidetur: o dij,quam ineptus, quam ſe ipſe amans ſine riuali. Craſſum Iunianum, hominem mihi deditum,per me deterruit.uelit,nolit, ſcire difficile eſt. Hirro tamen agente nolle ſe non probabit.aliud hoc tempore de rep. nihil loquebantur: agebatur quidẽ certe nihil. Serrani Domeſtici filij funus perluctuoſum fuit. ad IV. kal.Dec.laudauit pater ſcripto meo.Nunc de Milone.Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttae; dicitq. ſe perfecturum; ut in illo Caeſar incumbat. hoc horret Milo,nec iniuria:& ſi ille dictator factus ſit,paene diffidit. interceßorem dictaturae ſi iuuerit manu, & praeſidio ſuo. Pompeium metuit inimicum; ſi non iuuerit,timet,ne per uim perferatur. ludos apparat magnificentiſſimos,ſic inquam,ut nemo ſumptuoſiores:ſtulte,bis, terq., non poſtulatus: uel quia munus magnificum dederat:uel quia facultates non erant:uel quia magiſter:uel quia potuerat magiſtrum ſe,non aedilem,putare. Omnia fere ſcripſi. Cura, mi cariſſime frater, ut ualeas.

EXPLANATIO

Ijſdem conſulibus.

SVPERIORI *epiſtolae* ⸗ tres Quinctus ad Marcum epiſtolas dederat,primam Labieno, qui non dum uenerat;alteram,quam Marcus ante primam accepit;tertiam,quae ultima Marco eſt reddita. STOMACHI, *& querelarum* ⸗ ex militiae laboribus,ex urbis deſiderio. adde, ex periculo illo maximo,in quo his temporibus,Ambiorigis fraude,uerſatus eſt.Caeſar comm.lib.v. MOLESTIIS, *& laboribus* ⸗ moleſtiis animi,laboribus corporibus. DESIDERIIS ⸗ urbis,& tuorum. DISCESSV *noſtro* ⸗ ut alter ab altero diſiungeremur. PLVRA *ponuntur in ſpe* ⸗ plus in ſpe conſtituitur emolumenti, & praeſidij, quam in pecunijs: quas in hac legatione potes colligere. RELIQVA ⸗ praeter ſpem: aut, praeter ea, quae iam habemus,a nobis ipſis parta. quaecunque,inquit,ſtruas,ad iacturam ſtruentur;id eſt,eiuſmodi erunt,ut aliquid ex iis quotidie poſſis amittere. at Caeſaris praeſidium erit firmiſſimum: idq. petijmus ad omnem ſtatum noſtrae dignitatis. CVM *uoles* ⸗ arbitratu enim tuo in urbem redire tibi licebit. PROLATVM ⸗ diuulgatum. forte non nihil in ſuperiore illa epiſtola ſcripſerat Quinctus, quod Caeſar ſi noſſet,non aequo animo ferre potuerit:ut,ſe non ea,quae ſperauerat, a Caeſare commoda obtinere: quod etiam illa uerba uidentur ſignificare: Non enim commoda quaedam ſequebamur parua, ac me-

ac mediocria.& illa:Plura ponuntur in ſpe,quam in pecunijs. LABIENO } uidetur Labienus aliquandiu Romae fuiſſe manſurus;cum loquatur Cicero de multis epiſtolis , quas ad Quinctum deinde daturus erat. NERVII } ubi nunc hibernas cum legione.Caeſar comm.lib.v. IN *ſummo dolore* } ob legatos cũ legione,& cohortibus caeſos.comm.lib.v. POEMA } non illud,de quo in epiſt.huius lib.prima.dixit.n. ſe incidiſſe,iam compoſitum,& confectum.at hoc habere ſe ſcribit;neque compoſitum, ſed inſtitutum appellat.neque uero illud alterum poema ſignificat,de quo in epiſtola ultima libri II.in extremo. nam ad Caeſarem id non uidetur eſſe miſſum . ſed illud , de quo in eiuſdem libri epiſtola,Ad IV.non.in qua ſunt haec uerba : Quoniam ſcribis poema ab eo noſtrum probari . quod non eſſe id,de quo in extrema eius libri epiſtola fit mentio,inde patet,quia in ea,quae incipit,Ad IV.non.indicat ſe cognouiſſe ex litteris Quincti,poema ſuum a Caeſare probari:in ea uero, quae ultimum in eo libro locũ obtinet , rogat fratrem,ut iudiciũ Caeſaris de ſuis uerſibus perſcribat:nihilq.omnino ea de re Quincto ſignificat ante ſe accepiſſe,quod ait:Sed heus tu , celari uideor a te.ſunt igitur tria Ciceronis poemata , quae in his ad fratrem epiſtolis nominantur;unum ad Caeſarem,de quo non abſoluto,ſed inſtituto legitur in epiſtola, Ad IV. non.lib.II.& in hac huius ultimi libri ultima : alterum, de quo in extrema eius epiſtolae parte, quae librum II.concludit : quod non eſſe ad Caeſarem miſſum,probauimus: tertium, & ipſum ad Caeſarem : quod cum abſoluiſſet,incidit. de quo in epiſtola huius libri prima. CVM *opera, tum animo* } ſupra,non ijſdem uerbis,idem dixit : Deeſt mihi opera,quae non modo tempus , ſed etiam animum uacuum ab omni cura deſiderat . SVPPLICATIONVM } quas Caeſari fortaſſe ob Ambiorigem profligatum ſenatus decreuerat. OTIOSIS } per dies enim ſupplicationum lege non agebatur . ita otium illi a forenſi labore futurum erat . ne cum populo quidem tum potuiſſe agi, indicat illud in epiſtola , Dederam ad te, lib.II.Lentulus dies comitiales exemit omnes . nam etiam Latinae inſtaurantur : nec tamen deerant ſupplicationes.RELIQVOSQVE } candidatos.MOLESTIA *leuatos* } ambitus iudicio abſolutos. id fore diuinauit in epiſtola ad Atticum 16.l.4. inquit enim : Candidati conſulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinius . ſed omnes abſoluentur. cum tamen nocentes iudicaret,ut in eadem ad eundẽ, & hic in epiſtola huius libri II.poſtea tamen Memmius, & Meſſalla damnati.ad Att.ep.1.l.6. Appianus lib.11.fam.ep.4.lib.8.PRAESTABO } efficiam, ſi erit conſul , ne quid agat in magiſtratu contra Caeſaris uoluntatem.ADVENTV } hoc iam expoſuimus in epiſtola 11.huius libri.PVTO *errare* } forte,quia Caeſar conſulem nolet eum,quem ſibi fuiſſe inimicum in praetura meminerit . Suetonius . etiam Dio lib. XXXVIII.tradidit,hoc ingenio Caeſarem fuiſſe,ut,quos accepta iniuria odiſſet, eos tamen illico non ulciſceretur . itaque fieri poteſt,ut Memmius eum,delata ſuperioris temporis memoria , ſibi amicum fore crediderit in conſulatu petendo.ABIECIT } quem adiuuandum ſuſceperat.ad Att.ep.15.l.4.RES *prolatae* } negotia dilata . ita loquebantur,cum illud tempus.quo feriari hominibus licebat,intelligerent. iterare eadem non placet.diximus hac de re ſatis in commentario noſtro in ep.ad Att. ubi rerum prolatio nominatur,ep.12.l.7.ADDVCTA } affirmat id Cicero quod etſi pro certo habere non poſſit , (nam poſt id tempus,quo prolatae res dicebantur,dies praeterea multi ſupererant comitiales, quibus haberi comitia liceret) omnino tamẽ ob ciuium diſcordias futurum uidet. LOQVVNTVR } boni : de nimia Pompeij potentia,cui etiam dictatura deferretur,HIRRVS } Lucceiae gentis,plebeiae.AVCTOR } opinor,quia deſignatus tribunus pl.quod eo quoque,infra quod ſequitur, uidetur confirmari : Hirro agente nolle ſe non probabit.ut omittam,quod magiſtratuum ordo conſentit . petijt enim aedilitatem poſt : & aedilitas cur.poſt tribunatum pl.petebatur.ep.2.3. 4. 6. lib.8.fam. FORE } cum inierit magiſtratum : cuius erat primus dies IV. id. Dec.ut iam diximus. SE *ipſe amans* } qui etiam cum Cicerone , homine conſulari,non dum ipſe aedilicius auguratum biennio poſt,Pompeio III.cos. petere ſit auſus . CRASSVM *Iunianum* } quae ſit hic mea coniectura,dicam : ea probari debeat,nec ne,iudicium aliorum eſto.libenter legerem,Craſſum Licinianum:ut,cum eſſet Licinius Craſſus,in aliam poſtea familiam,adoptionis iure,tranſierit.at quam familiam ? opinor,Coeliam.placet enim, hunc eſſe Coelium illum , qui in M. Coelij epiſtola ad Ciceronem,fam.114.Coelius Vicinianus male nominatur : cum,Licinianus, uideatur eſſe reponendum.& congruit hic de dictatura locus cum illo.nam hic uerbum,Deterruit, ſignificat,eum , quod inſtituerat de dictatura,omiſiſſe: in epiſtola uero M.Coelij,promulgatam ab eo de dictatore legem,ſcriptum eſt.Eundemq.crediderim eſſe Coelium illum,qui lib.IV.de bello ciuili Vincianus uocatur , mendoſe,pro Licinianus.Praeterea,tribunũ pl.hunc eodem anno cum C Hirro fuiſſe,ideo credibile eſt,quia eodem etiam anno aedilitatem ſimul biennio poſt petierunt.quod ex ea,quam nominaui,M.Coelij epiſtola conſtat.Vt omittã,quod hunc ipſum,qui de dictatore Põpeio egit,Lucilium uideo apud Plutarchũ nominari.ut Liciniani nomen in Vicinianũ,Lucilium,ob ſimilitudinẽ facile uideatur abijſſe. Neq.uero quidquã obſtat,cur,etſi Coelius ex Licinio ſit factus , prioris tamen familiae nominibus Craſſus Licinianus appellari non poſſit.nã Scipionis cognomen retinuit is, qui Magni Põpeij ſocer fuit; qui tamen Caecilius,adoptante Metello Pio,factus erat:& Lucullus,frater L.Luculli,cum Terentius Varro per adoptionem factus eſſet,quod ſupra probauimus,Lucullus tamen,nouo cognomine omiſſo, uetere conſeruato,nominatur.PER *me deterruit* } mea opera Pompeius effecit , ut captũ de dictatura conſiliũ Craſſus abiecerit.Hoc enim,& quae ſequuntur,ad Pompeium,non ad Hirrũ,conuenit referri : ſi tamen is eſt, de quo Plutarchus,qui inito tribunatu egit de dictatore Pompeio.DETERRVIT } opinor tamen , ab eo mox, poſt initum tribunatum,promulgatã legem de dictatore Pompeio.aut,Deterruit,cũ iam legem promulgaſſet,ante quam tribunatũ pl.iniret.VELIT *nolit,* } quia Põpeius aliud ſentire , & loqui ſolebat.ad Att.

ep.10.& 15.lib.4.& ep.1.lib.8.fam. AGENTE } ad populum,ubi magiſtratum inierit. in epiſtola, quae ſequitur,Hirrus, inquit, parat. NON *probabit* } non perſuadebit hominibus,cum per eius amicum agatur. ſecutus eſt autem Hirrus Pompeium ciuili bello contra Caeſarem.comm.lib.1.quo in loco, Vlcillē Hirrum,mendoſe legitur: cum potius,Lucceium Hirrum,legendum uideatur.Lucceiae enim gentis cognomen Hirrus fuit.fam.lib.8. SERRANI. } gentis Atiliae. DOMESTICI } cognomen aut Serrani ipſius,aut filii. SCRIPTO *meo* } cum orationem,ei a me ſcriptam de laudibus filii,legeret. NIHIL *tribuit,* } minime illi,anno ſequenti conſulatum petituro,ſtudet,maxime uero Guttae. petiit anno ſequēti conſulatum Milo.etſi non habita,propter diſſenſiones candidatorum,comitia,uel ex Pediano cognoſcitur. uideo autem eum,interuerſa praetura,conſulatū petiiſſe: qui Lentulo & Metello cos.tribunatum pl.Pompeio & Craſſo aedilitatem geſſerit;Caluino autem & Meſſalla conſulatum petierit. GVTTAE } non habeo certum, quis hic ſit Gutta,competitor Milonis in conſulatu anno proximo futurus. Pedianus candidatos conſulares tres dumtaxat nominat,omnes plebeios,T.Annium Milonem,P.Plautium Hypſaeum,Q.Caeciliū Metellum Scipionem,Pompeii Magni ſocerum. ILLO } Gutta ad conſulatum efferendo. DIFFIDIT } ſe poſſe conſulatum adipiſci. INTERCESSOREM } tribunum pl.tribuno, rogationem de dictatore dicendo ferenti,intercedentem.multi autem interceſſuri uidebantur.epiſtola, quae ſequitur. PER *uim* } ſpreta interceſſione: quod ante,quo anno C.Caeſar, quo Pompeius conſul fuit,euenerat. quod ſi uim ui repellet Milo,ualebit interceſſio. LVDOS } ut eum honoraret mortuum, cuius legatam ſibi teſtamento hereditatem creuerat.cui & munus dederat. SVMPTVOSIORES } ſcribit Pedianus, Milonem in ſcenicorum ludorum,& gladiatorii muneris impenſas,effuſasq. largitiones tria patrimonia effudiſſe.idq.Cicero tum in oratione pro ipſo,tum in epiſtola ad Curionem ſignificat his uerbis: Studium habemus uulgi, ac multitudinis,propter magnificentiam munerum,liberalitatemq. naturae. TERQ. } ut fortaſſe trinos in ludos tria illa patrimonia,in ſingulos ſingula,profuderit. NON *poſtulatus* } a populo.ſolebat enim ludos interdum populus poſtulare.fam.lib.9.ep.8. MVNVS } gladiatorium. FACVLTATES *non erant* } binis iam ludis,& in gladiatoribus conſumptae. MAGISTER } hereditatis curandae inter coheredes. Dicit, opinor, hoc.magiſtratum non gerit Milo: ut eum ad impenſas huiuſmodi uideatur dignitas impuliſſe. tantum eſt magiſter,uile ſcilicet miniſterium. NON *aedilem* } uidetur hoc ſignificare.ludos dare,magiſtrorum non eſt,ſed aedilium.debuit igitur Milo,cum magiſter,non aedilis,eſſet, ludis abſtinere. Haec mihi non omnino probatur interpretatio.nam ſi hoc Cicero ſignificaret,idem diceret, quod proximis uerbis: Vel quia magiſter.dicit autem diuerſum quiddam, & hoc forte, cum is, cui mortuo ludos dat, aedilis fuerit hoc ipſo anno: putat Milo, ſe, qui magnam bonorum eius partem teſtamento acceperit, quodam modo in eius locum ſucceſſiſſe,ludosq. dare pro aedili debere.uerum potuerat ſe magiſtratum putare,ſicut eſt,non aedilem,qui re uera non ſit.

Marcus S. D. Quincto Fratri. 9.

DE Gabinio nihil fuit faciendum iſtorū,quae amētiſime cogitata ſunt. τὸ τε μοι χάνοι. *feci ſumma cum grauitate,ut omnes ſentiunt, & ſumma cum lenitate,quae feci.illum neque urſi,neque leuaui. teſtis uehemens fui, praeterea quieui:exitum iudicij foedum,& pernicioſum leuiſſime tuli. quod quidem bonum mihi nunc denique redundat,ut his malis reip. licentiaq.audacium,qua ante rumpebar, nūc ne mouear quidem.nihil eſt enim perditius his hominibus, his tēporibus. itaque ex rep. quoniam uoluptatis nihil iam capi poteſt;cur ſtomacher,neſcio.litterae me,& ſtudia noſtra,& otium,uillaeq.delectant,maximeq.pueri noſtri.angit unus Milo: ſed uelim finem afferat conſulatis. in quo enitar non minus, quam ſum eniſus in noſtro:tuq.iſtinc,quod facis,adiuuabis.de quo cetera, niſi plane uis eripuerit, recte ſunt. de re familiari timeo.* ὁ δὲ μαίνεται οὐ κέτ᾽ ἀνεκτῶς, *qui ludos HS CCC comparet:cuius in hoc uno conſiderantiam & ego ſuſtinebo,ut potero,&,tu ut poſſis,eſt tuorum neruorum. De motu temporum uenientis anni,nihil te intelligere uolueram domeſtici timoris,ſed de communi reip. ſtatu. in quo,etiam ſi nihil procuro, tamen nihil curare uix poſſum.quam autem te uelim cautum eſſe in ſcribendo,ex hoc coniicito,quod ego ad te ne haec quidem ſcribo,quae palam in rep.turbantur; ne cuiuſquam animū meae litterae interceptae offendant. quare domeſtica cura te leuatum uolo.In rep.ſcio quam ſolicitus eſſe ſoleas.uideo Meſſallam noſtrum conſulem;ſi per interregem,ſine iudicio;ſi per dictatorem;tamen ſine periculo.odij nihil habet.Hortenſii calor multum ualebit. Gabinij abſolutio lex impunitatis putatur.* ἐν παρέργῳ. *De dictatore tamen actum adhuc nihil eſt. Pompeius abeſt: Appius miſcet: Hirrus parat: multi interceſſores numerantur:populus non curat:princioes uolunt: ego quieſco.De mancipijs,quod mihi polliceris, ualde te amo:& ſum equidem uti ſcribis,& Rombe,& in praeſidijs infrequens.ſed caue,amabo,quidquam, quod ad meum commodum attineat, niſi maximo tuo commodo,& maxima tua facultate,mi frater, cogitaris. De epiſtola Vatinij riſi.ſed me ab eo ita obſeruari ſcio, ut eius iſta odia non ſorbeam ſolum, ſed etiam concoquā. Quod me hortaris,ut abſoluam;habeo abſolutum ſuaue,mihi quidem ut uidetur,* ἔπος *ad Caeſarem.ſed quaero lucupletem tabellarium; ne aecidat quod Erigonae tuae,cui ſoli,Caeſare imperatore,iter ex Gallia tutū non fuit.* * *quid,ſi cementum bonum non haberem, deturbem aedificium?quod quidem quotidie mihi magis placet;in primisq.inferior porticus, & eius conclauia fiunt recte. De Arcano, Caeſaris opus eſt,uel mehercule etiam elegantioris alicuius.imagines enim iſtae, & palaeſtra,& piſcina, & nilus multorum Philotimorū eſt,non Diphilorum.ſed & ipſi ea adibimus, & mittemus,*

mus,

mus, & mandabimus; De Felicis teſtamento, tum magis quereres; ſi ſcias. quas enim tabulas ſe putauit obſignare, in quibus in uncijs firmiſſimũ tenuerat, (lapſus eſt per errorem & ſuum, & Sicurae ſerui) non obſigna uit: quas noluit, eas obſignauit. ἀλλ' οἰμωζέτω: nos modo ualeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo: dimitto autem a me, & ut a magiſtris ne abducam, & quod mater Pomponia diſcedit, ſine qua edacitatem pueri pertimeſco. ſed ſumus una tamen ualde multum. Reſcripſi ad omnta, Mi ſuauiſſime, & optime frater uale.

EXPLANATIO

Iiſdem conſulibus, in extremo anno.

NIHIL *iſtorum* } ſine dubio ſcripſerat Quinctus, debuiſſe Marcum & Pompeii, & Caeſaris cauſſa reo Gabinio de maieſtate adeſſe. atque hoc facile mihi perſuadent illa, quae proxime ſequuntur, Graeca uerba: τότε μοι χάνοι: hoc eſt, tunc mihi dehiſcat lata terra: cum hoc ſcilicet flagitij commiſero. integrum enim eſt hemiſtichium apud Homerum, duobus in litteris Iliadis Δ, Ο, τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. NEQVE *urſi, neque leuaui.* } neque accuſaui, neque defendi. NVNC *denique redundat* } hoc bonum, quo antea nimium indigebam, (bonum appellat, animi ſiue patientiam ſiue fortitudinẽ quandam in malis reip. leuiter ferendis) mihi nunc denique ſatis ſuperq. eſt. CVR *ſtomacher*, } ſi quid accidit iniquius: cum reſpublica iam plane deſperata tota ſit. ANGIT } conſulatus cauſſa: quem petet aduerſante, ut uidetur, Pompeio: cum ego utrique ſumme debeam. FINEM } ſolicitudinis meae. uelim, inquit, poſt conſulatum, qui eſt honorum ſummus, nihil accidat praeterea, quod illius cauſſa me angat. ENITAR } quam eniſus ſit, intelliget, qui epiſtolam ad Curionem libro II. fam. legerit. ISTINC, } ut Caeſaris amicis in petitione Milonis utamur. DE *quo* } de conſulatu, niſi ui res agatur, ſpero fore quod uolumus. TIMEO } ne ſuſtinere tantos ſumptus non poſſit, ne ad inopiam redigatur. *μαίνεται &c.* } recte, & proprie, quod modum ſuperat, inſania uocatur. unde illud, de emptione, ad Atticum 216: Nec tamen inſaniturum puto. &, de ſumptu, in oratione pro Milone: Inſanas illas P. Clodij ſubſtructiones, recte igitur & hic, de Milone nimiam pecuniam in ludos erogante, ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς: quod eſt: Hic autem inſanit ſic, ut ferri amplius non poſſit. finis exametri uerſus apud Homerum, Iliadis I. 78. quod .n. ille de Ciclope Polyphemo, σὺ δὲ μαίνεαι οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς; Cicero de Milone, paullulum quiddã ſententiae cauſſa, ut ſolet; immutans, ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς. HS CCC } ſcutatis aureis decem millibus, & centum ſeptuaginta ſex, marculis, ut appellant, qui olim aſſes erant, ſexaginta quattuor. CONSIDERANTIAM } immo contra: cum in ſumptibus inſaniat. malim igitur, Inconſiderantiã, uocabulo inuſitato, ſed tamen ab, Inconſideratẽ, uſitato. & referetur ad μαίνεται. SVSTINEBO } & ego feram hoc in homine amiciſſimo uitium: & animi tui uires eae ſunt, ut ipſe quoque ferre poſſis. VENIENTIS *anni* }. de quo ad te ſcripſeram. SI *per interregem. ſine iudicio* } quem hic locum habet iudicij mentio; cum in proxima epiſtola iam dixerit, illum eſſe abſolutum? intellige de altero, quod impendebat, de ambitu iudicio. nam & poſt conſulatum de ambitu accuſatus. id ego locis obſeruatis cognoui, ad Att ep. 12. l. 5. & fam. ep. 2. & 4. ſi conſul, inquit, habitis ab interrege comitijs creabitur; iudicium uitabit; ſtatim. n. conſulatum inibit: & accuſari magiſtratus non licet. ſin a dictatore: fieri omnino poteſt, ut dictator pro ea, quã habet ſummam, poteſtate nolit eum inire antea conſulatum, quam iudicium fiat: ſed tamen, quin abſoluatur, mihi dubium non eſt. uideo. n. qui illum oderit, eſſe neminem. Et, quod ait, Si per interregem, ſine iudicio; uere dicit. nam, Meſſalla per interregem conſule creato, iudicium de eo factum non eſt: peracto autẽ conſulatu, bis accuſatus de ambitu eſt, primo abſolutus, deinde condemnatus. HORTENSII } fratris eius uterini: quod ex Plutarcho in Sulla conijcitur. CALOR } pro abſolutione contentio. defenſum ab eo Meſſallam, & abſolutum, ſignificat M. Coelius in duabus epiſtolis II. & III. lib. IIX. fam. LEX *impunitatis* } quaſi lata lex uidetur, ut, qui peccauerint, ijs impune ſit. his uerbis nocentem Meſſallam ſignificat. fore tamen, ut abſoluatur, tribus cauſſis, dixit: quod odij nihil habet: quod pro eo contendet Hortenſius: quod, abſoluto Gabinio, nemo iam uidetur ita nefarius, qui abſolui non poſſit. innocentiam Meſſallae ad has cauſſas non admiſcet. ſatis enim conſtabat, & ipſum, & reliquos candidatos pecuniam contra leges populo dediſſe. quo nomine poſt conſulatum damnatus eſt, ut proxime dixi. ἐν παρέργῳ } narrationem de rep. duas in partes tribuit; quarum ad Meſſallam una pertinet, ad dictaturam altera. atque hanc poſteriorem ἐν παρέργῳ, hoc eſt, breuiter, & uelut in curſu, exequi ſe uelle ſignificat. TAMEN } quamuis iam ante rumor fuerit. epiſtola, quae antecedit. ABEST } erat omnino Pompeius extra urbem, quia cum imperio, iturus, ad uidebatur, in Hiſpanias: ſed non diceret Cicero, Abeſt, de eo, qui ad urbem eſſet. longius, opinor, diſceſſerat, nimirum rei frumentariae cauſſa: quod legimus apud Dionem l. XXXIX. in extremo. APPIVS *miſcet*: } notat hominis ingenium, miſcentis potius, quam agentis. Miſcet autem, non quia dictatorem, ſed quia comitia uellet. nam in epiſtola huius libri III. Conſules, inquit, comitia habere cupiunt. quam uideo ſcriptam poſt rumorem de dictatura natum. nam in ea conſulares ait candidatos de ambitu poſtulatos: & ad Atticum 65: ubi eoſdem reos memorat, odorem eſſe nõ nullum dictaturae dicit. Atque hoc ideo dictum uolui, ne quis Appium dictaturae, quam Pompeio delatum iri

credebatur, exiſtimet fauere, quia filiam ſuam Pompeii filio collocaſſet, ut eſt in fam. 42. PARAT } ut legem ferat de dictatura, cum ſcilicet tribunus pl. erit. nunc enim deſignatus erat. quod in epiſtola proxima ſignificatum eſt in eo: Auctor fore uidetur. Quod ſi quis obiiciat, deſignatum eſſe non potuiſſe, cũ Cicero comitia non dum habita ſignificet: is, conſularia quidem comitia hoc anno habita non eſſe, tribunicia uero eſſe habita, ab hiſtoria diſcat. nam Plutarchus, Catone praetore, ideſt hoc anno, habita, perſpicue demonſtrat. & hic noſter ad Att. ep. 15. l. 4. cum dixiſſet de conſularibus comitiis: Comitia puto fore ut ducantur: de tribuniciis intulit: Haec ego pridie ſcribebam, quam comitia fore putabantur. NVMERANTVR } quod certo iam ſciretur, qui ferenti legem Hirro de dictatura interceſſuri uiderentur. NON *curat* } ſiue lex feratur, ſiue non feratur. PRINCIPES } uidetur eos ſignificare, quos in epiſtola proxima bonos nominauit. QVIESCO. } te monente; ut calamitate iam doctus inimicitias uitem. ſupra: In omnia ſumma, ut mones, ualde me ad otium pacemq. conuerto. MANCIPIIS } ad me mittendis, Gallico, aut Britannico bello captis. INFREQVENS } cum paucis admodum mancipiis. quo magis te amo; quia, quod mihi opus eſt, id polliceris. FACVLTATE } nihil ut mea cauſſa cures, niſi quod facillime poſſis. ISTA *odia* } de quibus ad me ſcribis. quia Vatinius, litteris Roma ad Caeſarem miſſis, quaecumque diceret ageret ue Cicero, tamquam explorator ſignificabat. ex quo Quinctus, litteris iis inſpectis, de odio illius in Marcum coniecit. CONCOQVAM } prorſus minimi faciam, facile feram. ſic, Deuorare hominum ineptias, in Bruto. ἔπος } poema: de quo in epiſtola proxima. LOCVPLETEM } cui meum ἔπος bene credatur. iocus: quia miſſa a Quincto Erigona tragoedia perierat in itinere, tabellarii culpa. ideo dixit in epiſtola, Quattuor, Erigonam mihi uelim mittas: cum tamen, eam aliquanto ante miſſam eſſe, iam ſignificauerit in epiſtola huius libri prima. CAESARE } qui omnia multis uictoriis tuta reddidit. QVID, *ſi caementum* } minime placet haec ab ἔπος ad aedificium ſubita tranſitio. nec dubito, quin huius partis, in qua de Quincti agitur uilla, fortaſſe in Laterio, initium deſideretur. itaque uiſum eſt, ut hac nota *, quaſi lacunam loci ſignificaret, a ſuperioribus inferiora diſiungentem. ARCANO } Quincti fundo: de quo in epiſtola huius libri prima. CAESARIS *opus* } maximum uidelicet. magnifica enim Caeſaris monumenta: qui forum uſque ad atrium libertatis explicare, deinde in campo Martio ſaepta, & tecta marmorea facere cogitauerit: ut eſt ad Atticum ep. 17. l. 4. legimus etiam apud Tranquillum, Italiae, Galliarum, Hiſpaniarum, Aſiae quoque, & Graeciae potentiſſimas urbes, eius munificentia, praecipuis operibus exornatas. IMAGINIS } quas in Arcani uilla conſtitui Quinctus mandauerat. NILVS } ut opinor, plures riuulos, e ſalientibus aquis in piſcinam diuerſis partibus confluentes, appellat Nilum: quod, ut hoc flumen oſtiis ſeptem profluit in mare, ſic ſalientes illae in piſcinam riuulis multis, quaſi paruus Nilus, perueniant. hanc ego coniecturam duco ex huius libri epiſtola I. in qua, cum de uilla, quae erat in agro Fufidiano, hoc eſt in Arcano, meminit; (iam enim, fundum Fufidianum in Arcano fuiſſe, oſtendimus) piſcinas, & ſalientes, & palaeſtram ſimul nominat. Nili etiam mentionem facit lib. II. de legibus in prooemio. PHILOTIMORVM *eſt, non Diphilorum* } diligentiam Philotimi, negligentiam Diphili ſignificat. hoc, inquit, Diphili negotium non eſt, ſed Philotimi; neque uero unius Philotimi, ſed multorum. Diphili tarditatem notauit iam illis uerbis: In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. is in Arcano Quincti uillas curabat; Philotimus autem urbanam expolitionem urgebat. quod utrumque in eadem I. epiſtola. IN *uncijs* } aſſis nomine tota ſignificatur hereditas. as, qui & libra, duodecim in partes, quae dicuntur. duodecim igitur partes bonorum ſuorum, poſtea quam eſſet mortuus, fieri Felix uolebat. ſed, ut in propinqua morte, mente perturbatus, Sicurae etiam ſerui imprudentia, tabulas de uncijs non obſignauit. ratae autem erant tabulae teſtamenti, quae non eſſent eius, qui teſtamentum fecerat, anulo obſignatae. FIRMISSIMVM *tenuerat* } conſilium illud de bonis ſuis in XII partes inter coheredes diuidendis mutare noluerat. LAPSVS *eſt per errorem* } errauit imprudentia. ſic in Tuſc. V. Labi errore ſermonis. ex lib. 3. de Rep. apud Lact. lib. 5. cap. 15. & in epitome cap. 50. Qui aut aurum pro aurichalcho, aut argentum pro plumbo uendat per errorem. ἀλλ᾽ οἰμοζέτω } iubent Graeci οἰμόζειν eos, quibus male precantur. Ariſtoph. ἐγὼ μὲν οἰμόζειν μέγω σοι. uidetur autem eſſe finis ſenarij ex aliqua uetere comoedia. nec uero dubium eſt, quin de mortuo loquatur. nam uiuens teſtamentum mutaſſet, erroremq. ſuum correxiſſet. VALEAMVS } & hoc ad mortuum pertinere, ἀλλ᾽ οἰμοζέτω, ſignificat. illi mortuo male ſit, qui tam male ſuis conſuluerit: nos ualeamus. DIMITTO } patior eum ire cum matre; cum antea mecum habitaret. ſupra dixit, Tyrannio docet apud me. MAGISTRIS } duobus, Tyrannione grammatico, Paeonio rhetore. quo de utroque iam facta mentio eſt. POMPONIA } gloſſema puto, ab imperito librario poſitum. PVERI } annum XIII. Quinctus filius, cum haec ſcripta eſt epiſtola, hoc eſt Appio & Ahenobarbo cos. non dum impleuerat. id ex eo conicio, quia togam puram ſumpſit Paullo & Marcello: quam non niſi anno aetatis XVI. finito ſumi ſolitam, ſatis conſtat. ad Att. ep. 20. l. V. & I. lib. VI. SVMVS *una tamen* } ergo non exierat urbe Pomponia, ſed ex illa domo, quam Ciceronis cum domo iunctam fuiſſe iam diximus, in aliam Quincti domum tranſierat.

AD . OCTAVIVM . EPISTOLA . QVAM . CICERONIS ESSE . VIX . CREDIMVS

SI per tuas legiones mihi licitum fuiſſet, quae nomini meo, populoq. R. ſunt inimiciſſimae, uenire in ſenatum, coramq. de rep. diſputare, feciſſem, neque tam libenter, quam neceſſario. nulla enim remedia, quae

uulne-

uulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quã quae
ſunt ſalutaria. ſed quoniam cohortibus armatis cir-
cumſcriptus ſenatus nihil aliud uere poteſt decernere,
niſi timere; in Capitolio ſigna ſunt; in urbe milites ua-
gantur; in campo caſtra ponuntur; & Italia tota le-
gionibus, ad libertatem noſtram conſcriptis; ad ſeruitu
tem adductis, equitatuq. exterarum nationum diſtine-
tur; cedam tibi in praeſentia foro, curia, & ſanctiſſimis
deorum immortalium templis: in quibus, reuiuiſcente
iam libertate, deinde rurſus oppreſſa, ſenatus nihil con
ſulitur, timet multa, aſſentitur omnia. poſt etiam paul
lo, temporibus ita poſtulantibus, cedam urbe: quam per
me conſeruatam, ut eſſet libera, in ſeruitute uidere nõ
potero: cedam uita; quae quamquam ſolicita eſt, tamẽ,
ſi profutura eſt reip. bona ſpe poſteritatis me conſola
tur; qua ſublata non dubitanter occidam: atque ita ce-
dam, ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuiße
uideatur. illud uero quod & praeſentis doloris eſt iudi
cium, & praeteritae iniuriae teſtimoniũ, & abſentiũ
ſenſus ſignificatio, non praetermittam, quin, quoniam
coram id facere prohibeor, abſens proſim, ſiquidem
mea ſalus aut utilis reip. eſt, aut coniuncta certe publi
cae ſaluti. nam per Deum immortalium fidem (niſi for-
te fruſtra eos appello, quorum aures, atque animus a
nobis abhorret) perq. fortunam populi R. quae quam-
quam nobis infeſta eſt, fuit, aliquando propitia, &, ut
ſpero, futura eſt, quis tam expers humanitatis, quis hu-
ius urbis nomini, ac ſedibus uſque adeo eſt inimicus,
ut iſta aut diſſimulare poſſit, aut non dolere? aut, ſi nul
la ratione publicis incommodis mederi queat, non mor
te proprium periculum uitet? nam, ut ordiar ab initio,
& perducam ad extremum, & nouiſſima conferam pri
mis, quae non, poſterior dies acerbior priore, & quae
non inſequens hora antecedente calamitoſior populo
R. illuxit? M. Antonius, uir animi maximi, (utinam
etiam ſapientis conſilij fuißet) C. Caeſare fortiſſime,
ſed parum feliciter reip. dominatione ſemoto, concupie
rat magis regium, quam libera ciuitas pati poterat,
principatum: publicam dilapidabat pecuniam: aerariũ
exhauriebat: minuebat uectigalia: donabat ciuitates
ex commentario: dictaturam gerebat: leges imponebat:
prohibebat dictatorem creari legibus: S. C. ipſe re-
pugnabat in ſenatu: prouincias unus omnes concupie-
bat, cui ſordebat Macedonia prouincia, quam uictor ſi-
bi ſumpſerat Caeſar. quid de hoc ſperare, aut exſpe-
ctare non oportebat? extitiſti tu uindex noſtrae liberta-
tis, ut tunc quidem, optimus; (quod utinam neque no-
ſtra nos opinio, neque tua fides fefelliſſet) & ueteranis
in unum conductis, & duabus legionibus a pernicie pa
triae ad ſalutem auocatis, ſubito prope iam affectam,
ac proſtratam remp. tuis opibus extuliſti. quae tibi non,
ante quam poſtulares, maiora quem uelles, plura quam
ſperares, detulit ſenatus? dedit faſces, ut eum auctorita-
te defenſorem haberet, non ut imperio ſe aduerſum ar-
maret: appellauit imperatorem: hoſtium exercitu pul-
ſo tribuens honorem, non ut ſua caede caeſus ille fu-
giens exercitus te nominaret imperatorem: decreui in
foro ſtatuam, locum in ſenatu, ſummum honorem ante
tempus: ſi quid aliud eſt, quod dari poſſit, addat. quid
aliud eſt maius, quod uelis ſumere? ſin autem ſupra
aetatem, ſupra conſuetudinem, ſupra etiam mortalita-
tem tuam tibi ſunt omnem tributa: cur aut ingratus
crudeliter, aut immemor beneficij ſcelerate circumſcri
bis ſenatum? quo te miſimus? a quibus reuerteris? con-
tra quos armauimus? quib. arma cogitas inferre? a qui
bus exercitum abducis? aduerſus quos aciẽ ſtruis? cur
hoſtis relinquitur, ciuis hoſtis loco ponitur? cur caſtra
medio itinere longius aduerſariorũ caſtris, & propius
urbẽ mouentur? o me numquam ſapientem, & aliquã-
do id, quod non erat, fruſtra exiſtimatum. quantum te
populo R. de me fefellit opinio. o meam calamitoſam,
ac praecipitem ſenectutem. o turpem exacta, demen-
tiq. aetate canitiem. ego patres conſcriptos ad parici-
dium induxi: ego remp. fefelli: ego ipſe ſenatum ſi-
bi manus afferre coegi, cum te Iunonium puerum,
& matris tuae partum aureum eße dixi. at te fata
patriae Paridem futurum praedicabant, qui uaſta-
res urbem incendio, Italiam bello, qui caſtra in tem-
plis deorum immortalium, ſenatum in caſtris habitu-
rus eſſes. o miſeram, & in breui tam celerem, &
tam uariam reip. commutationem. quiſnam tali futu-
rus ingenio eſt, qui poſſit haec ita mandare litteris, ut
facta, non ficta, uideantur eſſe? quis erit tanta ani-
mi facilitate, qui, quae uerißime memoria propaga-
ta fuerint, non fabulae ſimilia ſit exiſtimaturus? co-
gita enim Antonium hoſtem iudicatum, ab eo cir-
cumſeßum conſulem deſignatum, eundemq. reip. pa-
rentem: te profectum ad conſulem liberandum, & ho-
ſtem opprimendum, hoſtemq. a te fugatum, & con-
ſulem obſidione liberatum, deinde paullo poſt, fuga-
tum illum hoſtem, accerſitum tamquã coheredẽ mortua
rep. ad bona populi R. capienda; conſulẽ deſignatũ rur-
ſum incluſum eo, ubi ſe nõ moenib. ſed fluminibus, &
montib. tueretur. haec quis conabitur exponere? quis
credere audebit? liceat ſemel impune peccare. ſit erran
ti medicina cõfeſſio. uerũ .n. dicã. utinã te potius Antoni
dominũ non expulißemus, quã hunc reciperemus: non
quod ulla ſit optanda ſeruitus, ſed quia dignitate do-
mini minus turpis eſt fortuna ſerui. in duobus autem
malis cum fugiendum maius ſit, leuius eſt eligendum.
ille ea tamen exorabat, quae uolebat auferre: tu extor
ques. ille conſul prouinciam petebat: tu priuatus concu-
piſti. ille ad malorum ſalutem iudicia cõſtituebat, & le
ges ferebat: tu ad perniciem optimorum ille a ſangui-
ne, & incendio ſeruorum Capitolium tuebatur: tu cruo
re, & flamma cuncta delere uis. ſi, qui dabat prouin-
cias Caſſio, & Brutis, & illis cuſtodibus nominis no-
ſtri, regnabat, quid faciet, qui uitam adimit? ſi, qui
ex urbe eijciebat, tyrannus erat: quem hunc uocemus,
qui ne locum quidem reliquit exſulio? itaque, ſi quid
illae maiorum noſtrorum ſepultae reliquiae ſapiunt; ſi
non una cum corpore ſenſus omnis uno atque eodem cõ-
ſumptus eſt igni; quid illis interrogantibus, quid agat
nunc populus R. reſpondebit aliquis noſtrum, qui pro-
ximus in illam aeternam domum diſceßerit? aut quem
accipiente de ſuis poſteris nuncium illi ueteres Africa-
ni, Maximi, Paulli, Scipiones? quid de ſua patria au-
dient, quam ſpolijs, triumphisq. decorarunt? an eſſe
quendam annos XX natum, cuius auus fuerit argenta-
rius, adſtipulator pater, uterque uero precarium fece-
rit quaeſtum, ſed alteruſque ad ſenectutem ut non ne-
garet, alter a pueritia, ut non poſſet non confiteri: cum
agere, rapere remp. cui nulla uirtus, nullae bello ſuba-
ctae, & ad imperium adiunctae prouinciae, nulla di-
gnitas maiorum conciliaſſet opem potentium, ſed for-
ma per dedecus pecuniam, & nomen nobile conſcele-
ratum

ratum impudicitiae dediſſet; ueteres uulneribus, & aetate confectos Iulianos gladiatores, egentes, reliquias Caeſaris ludi, ad rudem compulißet, quibus ille ſcptus omnia miſceret, nulli parceret, ſibi uiueret? qui tamquam in dotali matrimonio remp. teſtamento legatam ſibi obtineret? audirent duo Decij, ſeruire eos ciues, qui ut hoſtibus imperarent, uictoriae ſe deuouerunt. audiet C. Marius, impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere uoluit, niſi pudicum. audiet Brutus, eum populum, quem ipſe primo, poſt progenies eius a regibus liberauit, pro turpi ſtupro datum in ſeruitutem. quae quidem ſi nullo alio, me tamen internuncio ad illos celeriter deferentur: nam ſi uiuus iſta ſubterfugere non potero, una cum iſtis uitam ſimul fugere decreui.

EPISTOLAM ad Octauium, ultimo loco impreſſam, & quia ſatis aperta, & multo etiam magis, quia, Ciceronis non eſſe, ἐκ τοῦ χαρακτῆρος intelligo, non placuit interpretari.

F I N I S.

V E R B A . G R AE C A,

LATINIS . EXPRESSA .

EX . LIBRO . I.

ep. 1. ἀδύνατον: quod fieri non poteſt.
eadem. ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην: quoniam non agitur de uictima, neque de bubulo tergore. Ex Homero enim uerbum ἀρνύσθην ſubauditum eſt.
eadem. ἑρμαθῆνα: Hermathena, Mineruae, Mercuriiq. ſtatua.
ep. 5. χρησιομαθεῖ: utilia diſcentem, hoc eſt, deditum literis non uulgaribus.
eadem. γυμνασιώδη: apta gymnaſio.
ep. 7. Εὐμολπιδῶν πάτρια: Eumolpidarum ritus patrios.
ep. 8. οἰκεῖον: proprium.
ep. 10. σκέψεις, καὶ ἀναβολαὶ: conſiderationes, & dilationes.
eadem. ταυτόματον ἡμῶν: caſus noſter.
ep. 11. ἐν τοῖς πολιτικοῖς: in ciuilibus.
eadem. τοποθεσίαν: loci deſcriptionem.
eadem. Ἀττικώτερα: magis Attica.
eadem. φιλορήτορα: rhetoricae ſtudioſum.
ep. 2. πανήγυρις: conuentus.
eadem. μάλ᾽ ἀριστοκρατικῶς: ualde pro ſtatu optimatum.
eadem. γενικῶς: generaliter.
eadem. ληκύθους: pigmentorum ampullas.
eadem. ἀνεπεπρτειρασάμην: uenditaui me.
eadem. ἐπιχειρήματα: argumenta.
eadem. ὑπόθεσις: materia.
eadem. Αρειος πάγος: Areopagus.
eadem. ἀπρακτότατος: rebus agendis ineptus, ignauiſſimus.
eadem. καχέκτης: habitu uitiorum deprauatus.
ep. 13. φιλέλληνες: Graecorum ſtudioſi, & amatores.
eadem. παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: omnis uirtutis reminiſcere.
ep. 14. ὕστερον πρότερον, Ομηρικῶς: ordine conuerſo, Homerice.
eadem. πρὸς τὸ πρότερον: ad prius.
eadem. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι: dicite nunc mihi muſae. hemiſticium Homericum.
eadem. παῤῥησίαν: loquendi licentiam.
eadem. ἀγῶνα: certamen.
eadem. ἐπισημασίας: ſignificationes.
eadem. ἀποθέωσιν: conſecrationem.
eadem. φιλοσοφητέον: philoſophandum.
eadem. ἀμαλθεῖον: Amaltheum, bibliotecas. tua.
eadem. Αμαλθεία: Amalthea.
ep. 15. τοποθεσία: loci deſcriptione.
ep. 16. ἀφελέστατος: ſimpliciſſimus.
eadem. πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ᾽ ὄναρ: ciuilis uir ne in ſomnio quid m.
ep. 17. τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον: in lente unguentum. prouerbium.
eadem. ἐπιφωνήματα: acclamationes.
eadem. νῆφε, καὶ μέμνασ᾽ ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν: uigila, & memineris non credere. hi ſunt nerui ſapientiae.
eadem. τίς πατέρ᾽ αἰνήσει: quis patrem laudabit?
eadem. ἐγκωμιαστικὰ: laudatiua.
eadem. ἱστορικὰ: hiſtorica.
ep. 18. οἱ μὲν πάρ, οὐδέν εἰσιν, οἷς δ᾽ οὐδὲν μέλει. hi, qui adſunt, nihili ſunt, illis uero, nihil curae eſt.
eadem. ὑπώπιον: liuor.

EX . LIBRO . II.

ep. 1. μυροθήκιον: unguenti, & pigmentorum arculam.
eadem. ὑπόμνημα: commentarium.
eadem. σεμνότερός, καὶ πολιτικώτερος: grauior, & ciuilior aliquis.
eadem. ἀποσπάσματα: partes quaedam auulſae.
eadem. φιλόπατρις: ſtudioſus patriae.
eadem. πολιτεία: republica.
eadem. ἅλις σπουδῆς: ſatis ſtudij eſt.
ep. 2. θεῖοι: patrui.
eadem. Πελιναίων: Pelinaeorum. (ſunt autẽ populi.)
eadem. Κορινθίων, καὶ Αθηναίων: Corinthiorum, et Athenienſium.
eadem. Ηρώδης: Herodes.
ep. 3. εὐαγγέλια: boni nuncij praemia.
eadem. Κύρου παιδείαν: Cyri inſtitutionem.
eadem. τὰς διαφάσεις: lucidas radiorum egreſſiones.
eadem. ἔστω ὄψις μὲν η, α, τὸ δὲ ὁρώμενον, β γ ἀκτῖνες δὲ δ καὶ ε: ſit aſpectus η, α: quod autem uidetur β, γ: radij uero δ, & ε.
eadem. κατ᾽ εἰδώλων ἐμπτώσεις; per ſimulacrorum incurſiones.
eadem. εἴδωλα: ſpecies, imagines.
eadem. ἔγχυσις: effuſio.
eadem. ὑπόστασιν: ſtatum.
eadem. πολιτείαν: remp.
eadem. σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: more Socraticorum in utramque partem.
eadem. τὴν ἀρέσκουσαν: ſententiam quae placeat.
eadem. κατάκρισις: ſanctio.
eadem. Αριστοκρατικῶς: pro ſtatu optimatum.
eadem. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης: unum augurium optimum defendere patriam. Homeri uerſus ιλ. μ.
eadem. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας: Theophraſti de honorum ſtudio.
ep. 5. αἰδέομαι Τρῶας, καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους: uereor Troianos, & Troianas longis indutas Homeri uerſus ιλ. ζ.

πολυ-

eadem. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει: *Polydamas mihi primus uitio dabit. Homeri uerſus ἰλ χ.*

eadem. Θεοφάνης: *Theophanes.*

eadem. φιλοσοφεῖν: *philoſophari.*

eadem. ἐπὶ σχολῆς: *in otio.*

ep. 6. γεωγραφικά: *de terrae deſcriptione commentarios.*

eadem. ὁμοειδεῖς: *uniformes.*

eadem. ἀνθηρογραφεῖσθαι: *floride ſcribi.*

eadem. πολιτευτέον: *nauanda opera reip.*

eadem. ἀνέκδοτα: *non edita.*

eadem. πολιτεύομαι: *publice curo.*

ep. 7. κατὰ τὸ πρακτικὸν: *ad agendi rationem quod ſpectet.*

eadem. καὶ ὑπὸ στέγη Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὕδοντι φρενί: *& ſub tecto frequentem audire guttam dormienti animo. eſt autem finis uerſus, & uerſus integer.*

ep. 9. βοῶπις: *bouis oculos habens.*

eadem. παλινῳδίαν: *mutationem cantus.*

eadem. διβάφῳ: *bis tincta purpura.*

eadem. σοφιστεύειν: *ſapientiae ſtudium exercere.*

eadem. ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι ὅς τις πρότερος χαλεπήνῃ: *profiteor me ulturum, quicumque prior laeſerit.*

eadem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον: *Cicero paruulus ſalutat Titum Athenienſem.*

ep. 10. ὑποσόλοικον: *ſubabſurdum.*

eadem. ἀναφαίνεσθαι: *apparere.*

ep. 13. τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος· οὔ τι ἔγωγε Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι: *Aſpera, ſed bona puerorum nutrix: nequaquam ego ea terra poſſum dulcius quidquam adſpicere.*

ep. 12. εὐαγγέλια: *boni nuncij.*

eadem. συγκύρημα: *caſum.*

eadem. ζώσης φωνῆς: *uiuae uocis.*

eadem. βοώπιδος: *bouis oculos habentis.*

eadem. ἀσελγοῦς: *intemperantis.*

eadem. ὀξύπεινος: *famelicus, auidiſſimus.*

eadem. συμπόσιον: *conuiuium.*

eadem. τατ' ὀπώρην τραχύτης: *autumno ipſo aſperitas.*

eadem. ἀδικαίαρχοι: *iniuſti magiſtratus.*

eadem. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται: *& Cicero philoſophus Titum ſalutat reip. deditum.*

ep. 13. αὐθωρεὶ: *eadem hora.*

eadem. Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην: *Telepylum urbem Laeſtrigoniam.*

eadem. φιλοσοφῶμεν: *philoſophemur.*

ep. 4. εὐανατρέπτους: *quae facile poſſint immutari.*

eadem. ἐντυραννεῖσθαι: *ſub tyranno eſſe.*

eadem. Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς: *Cicero ſtatus optimatum ſtudioſiſſimus puer.*

ep. 16. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτ', ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ: *intumeſcit enim non paruis tibiolis amplius, ſed efferis follibus ſine lingula.*

eadem. ἐσοφίζετο: *cauillabatur, malitioſe cogitabat.*

eadem. τὸν πρακτικὸν βίον: *uitam in agendo poſitam.*

eadem. τὸν θεωρητικὸν: *quae in rerum contemplatione collocatur.*

eadem. πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ: *ante leo, poſt uero. Hom. Il. ξ, & D. Hieron. in ep. ad Ruſticũ monachum, de uiuendi forma.*

eadem. εἰ δὲ μὴ: *ſi uero non.*

ep. 17. ὁμολογουμένως τυραννίδα σκευάζεται: *ſine dubio ad tyrannidem uiam ſtruit.*

eadem. εὐελπιστία: *bona ſpes.*

eadem. ἀδιαφορία: *aequanimitas.*

eadem. ἀφιλόδοξον: *ambitione uacans.*

eadem. κατὰ τὸ κηδεμονικὸν: *curioſe.*

eadem. ὑποθήκας: *documenta.*

eadem. περὶ τῶν ὅλων: *de ſumma rerum.*

ep. 38. σκοπὸς: *ſcopus.*

eadem. κατὰ λεπτὸν: *minutatim.*

ep. 19. ἅλις δρυὸς: *ſatis eſt quercus .i. glandium.*

eadem. τυφλώττω: *caecutio.*

eadem. τῷ καλῷ προσπέπονθα: *erga honeſtum ſum affectus.*

eadem. ἀσφάλειαν: *ſecuritatem, cautionẽ, praeſidium ad furorem Clodij.*

eadem. ἀκκιζόμεθα: *diſſimulamus.*

eadem. ἐν αἰνίγμασιν: *obſcure dictis.*

ep. 20. ἀλληγορίαις: *allegorijs.*

ep. 25. ἑλικτά, καὶ οὐδὲν: *inuoluta, & nihil.*

eadem. τὰς τῶν κρατούντων: *eſt autem initium ſenarioli, qui eſt huiuſmodi apud Euripidem in Phoeniſſis. τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών: Potentiũ ſtultitias ferre oportet.*

EX . LIBRO . IV.

ep. 3. μυστικώτερα: *ſecretiora.*

ep. 4. συλλάβους: *indices ex membranula.*

ep. 5. παλινῳδία: *mutatio cantus.*

eadem. ὑποθέσει: *argumento.*

ep. 6. πολιτικὸς. *reip. deditus.*

eadem. ὀπαδοὶ: *aſſectatores aliorum in militia.*

eadem. ταγοὶ: *duces.*

eadem. σπάρταν ἔλαχες ταύταν, κόσμει: *Spartam ſortitus es hanc, orna.*

eadem. βαθύτης: *profunditas.*

eadem. εὐκαιρότερον: *opportunius.*

ep. 7. οὐχ ὁσίη φθιμένοισι: *impium mortuis. uide commentarium.*

eadem. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων: *hic uero non curabat ſermones.*

ep. 8. μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς: *nihil magnum dixeris prius, quam mortuum uideris. ſenarius.*

eadem. σύκῳ, μὰ τὴν Δήμητρα, σῦκον, οὐδὲ ἓν οὕτως ὅμοιον γέγονεν: *fico, per Cererem, ficus nulla umquam tam ſimilis fuit. eſt autem ſenarius, & ſenarij principium.*

eadem. περίστασις: *ſtatus.*

eadem. πολιτικῶς: *ciuiliter.*

eadem. γραμμὴν: *lineam.*

ep. 10. καὶ τὸ δὲ Φωκυλίδου: *& hoc Phocylidis.*

ep. 15. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντα εἰδέναι: *nihil dulcius, quam omnia ſcire.*

ep. 13. σκυλμὸν: *uexationem, perturbationem.*

eadem. ὀξύπεινος: *ita curioſus, ut omnia ſcire cupiam: auidiſſimus, ut fame percitus.*

eadem. τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: praeſentem ſtatum reip. quoquo modo informatum.
ep. 15. συμπάθειαν: parem animi affectionem.
eadem. ἡμερόλεγδον: ut quaeque ſingulis diebus acciderunt.
eadem. ἀρεοπαγίτας: areopagitas.
eadem. τέμπη: loca amoena.
eadem. σῆμα δέ τοι ἐρέω: ſignum autem tibi dicam. Homerus. ἰλ. ψ.
eadem. ἐξοχὴ: excellentia.
ep. 16. ἐξωτερικοὺς: exteriores.
eadem. πολιτείᾳ: in libris de republica.
eadem. τεχνολογίαν: de arte ratiocinationem.
eadem. ἐμφιλοσοφῆσαι: philoſophari.
ep. 17. ἀττικισμὸς: Attica locutio.
eadem. συμπάθεια: ſimilis affectio.

EX. LIBRO. V.

ep. 3. σπουδαιότερον: grauius.
ep. 4. δυσδιάγνωστον: difficile cognitu.
ep. 5. διαλόγους: ſermones.
ep. 9. φιλοπροσηνέστατα: ſtudio benigniſſimo.
ep. 10. ἔρδοι τίς: faciat quiſque. (ſubaudi, quam nouit artem.)
eadem. δυσευκοίμητα: difficilia mitigatu.
eadem. βαθύτητα: profunditatem.
eadem. μελέτη: meditatio, exercitatio.
eadem. ἄνω καὶ κάτω: ſurſum, & deorſum.
ep. 11. ἄφρακτα: ſunt naues, non tectae, nec munitae ad pugnandum.
eadem. ἐπίκωπον: genus nauigij.
eadem. οἷα τ' ἂν δέσποινα: qualis hera fuerit.
eadem. ἀνεξίαν: tolerantiam.
eadem. μετέωρος: ſuſpenſus.
eadem. ὑπομνηματισμὸν: decretum, monumentum.
eadem. συμπαθῶς: cũ affecti animi ſignificatione.
eadem. νομανδρίαν: uide commentarios.
ep. 12. συνηγωνίων: cum illo maerebam.
eadem. πολιτικώτερον: ciuilius.
ep. 14. παράγγελμα ἐνιαύσιον: quod mandaui de annua adminiſtratione.
eadem. ἐνδόμυχον: occultum.
ep. 16. ἐπικεφάλια: tributa per capita.
ep. 17. συμφιλοδοξοῦσιν: ſimul gloriae ſeruiunt.
ep. 18. κεφάλαιον: caput.
eadem. συμπάθειαν: parem affectionem.
ep. 19. τὸ νεμεσᾶν: indignari.
eadem. τοῦ φθονεῖν: ab inuidendo.
ep. 20. ἐν ἐπιτομῇ: ſummatim.
eadem. πανικά: ſubita quaedam, tamquam auctore Pane deo, terricula.
eadem. κενὰ τοῦ πολέμου: inania quaedam in bello. Ariſtoteles lib. iij. ἠθικῶν.
eadem. μώμῳ: qui omnia carpit.
eadem. πεφυσίωμαι: elatus ſum.
eadem. λαμπρὰ: ſplendida.
eadem. ἐν παρόδῳ: in tranſcurſu.
eadem. ἀπρόσιτον: non facilem acceſſu.
eadem. ἀδωροδόκητον: incorruptum largitionẽ.
eadem. κέρας: cornu.
ep. 21. εὐημερήματι: felici eius diei ſucceſſu.
eadem. ἀκροτελεύτιον: concluſionem.
eadem. γλυκύπικρον: dulce & amarum.
eadem: ὑπερβολικῶς: ſupra ueritatem.
eadem. τέθριππα: quadrigas.
eadem. κέρας: cornu.
eadem. ὁδοῦ πάρεργον: obiter.
eadem. ἐνδομύχῳ: arcano.

EX. LIBRO. VI.

ep. 1. οἰκονομίαν: domeſticae rei ordinem.
eadem. οἴχεται: euaneſcit.
eadem. βαθύτητα: grauitatem.
eadem. ὑπομεμψιμοίρους: ſubquerulas.
eadem. ἐξ ἀφαιρέσεως: per extractionem.
eadem. προσανατρεφομένην: recreatam.
eadem. ἀκοινωνήτως: incommunicabiliter, ad tollendã amicitiae communionem.
eadem. ἐγκελεύσματα: hortationes.
eadem. τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ: quod enim bene eſt, mecum eſt.
eadem. ἱστορικὸν: hiſtoricum.
eadem. οὐκ ἔλαθες: non fefelliſti.
eadem. ἀφελῶς: ſimpliciter.
eadem. οἰκονομία: diſpoſitio.
eadem. σχεδιάζοντα: temere, non ordine ſcribentem.
eadem. πολίτευμα: adminiſtrationem publicam.
eadem. κέρας: cornu.
eadem. ἰσοδυναμοῦσαν: quae idem ualeat.
eadem. διαίρεσιν: diuiſionem.
eadem. ἄγραφον: non ſcriptum.
eadem. αὐτονομίαν: libertatem ſuis utendi legibus.
eadem. τὸ παραδοξότατον: inopinatiſſimum.
eadem. μηδὲν αὐτοῖς: nihil illis, ſubaudi, crede.
eadem. ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων: o res quae coniungi non poſſunt.
eadem. πολυδευκους: Pollucis aedem.
eadem. ἀνιστορησίαν: inſcitiam hiſtoriarum
eadem. ἠπόρησας: dubitaſti.
eadem. εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας: Eupolim illum ueteris.s. comoediae ſcriptorem.
eadem. τὶ λοιπόν: quid reliquum?
eadem. πολλοῦ γε καὶ δεῖ: multum quidem abeſt.
eadem. χρύσεα χαλκείων: aurea pro aereis. Homeri locus ἰλ. ζ.
eadem. ἀναντιφώνητον: ſine reſponſione.
eadem. αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι: ueriti ſunt quidẽ recuſare, timuerunt autem accipere. Homeri uerſus integer ex ἰλ. η.
eadem. παριστορῆσαι: ſcire.
eadem. προπύλαιον: ueſtibulum.
ep. 2. ἱστορικώτατος: hiſtoriarum peritiſſimus.
eadem. νεόκτιστα: nuper aedificata.
eadem. τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ: in nauium enumeratione, apud Homerum uidelicet.
eadem. ἀναλογία: proportio, analogia.
eadem. φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς: Phlius Phliuntis, urbs Lacedaemoniorum: Opus Opuntis, urbs Locrorum, per contractionem. integrum eſt ὀπόεις ὀπόεντος. Sipius Sipuntis, urbs Dauniorum in Apulia.
eadem. ὀπουώτιοι, σιπουώτοι: gentile nomen, ab ὀποῦς, σιποῦς.
eadem. αὐτονομίαν: libertatem ſuis legibus utendi.
eadem. ὑπερβολικῶς: ſupra modum.
peadem. εὐήθειαν: fatuam ſimplicitatem.

ep. 3. πολλὰδ᾽ ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κείματ᾽ εὐρείης ἁλὸς : *multos autem in intermedio Auſter uoluit fluctus lati maris. eſt enim propric μεταίχμιον id ſpatium, quod cſt inter duos exercitus.*

eadem. ἀκοινώνιτον : *aptum ad dirimendam amicitiam.*

eadem. μυςικώτερον : *ſecretius.*

ep. 4. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξῶν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τὸν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτίνου. δέδοικα δὴ μή τι νοήσης εἷς δήπου τοῦτο περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ασφαλίας : *uxoris meae libertus (noſti quem dico) uiſus eſt mthi dudum e uerbis, quae inconſiderate protulit, turbaſſe calculos, ſeu ſuffragia ex coemptione bonorum Crotoniatae tyrannicidae. timeo, ne quid intelligas. unus quidem hoc ſi conſideraueris, reliqua in tuto.*

ep. 5. τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς οὐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βαπαρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπότι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. *uxoris meae libertus uiſus eſt mihi ſaepe garriens, & in conciliabulis, & confeſſionibus nugantium aliquid turbaſse calculorum in bonis Crotoniatae.*

eadem. ἐξ ἄςεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. ἐκ τὸν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τὸν Χεῤῥονησιτικῶν μη. καὶ κληρονομῆσαι χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρι, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικεναι. ταῦτα οὖν, πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζῃ : δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τὸν τόκων ὀλιγωρήσης τὸν ἀπὸ τῆς προεκκειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καὶ τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέςη ἐπειπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. *e ſepticollis urbis moenibus tradidit (id eſt ſcripſit ad me) noſtri coniugij (id eſt, uxoris meae) aes alienum Camillus. debere eam uidelicet minas 24. ex bonis Crotoniaticis, ex Cherrhoneſiticis 48. ex hereditatib. autem percepiſſe 640.20.40. atque ex his ne obolũ quidẽ diſſoluiſse ex omni aere alieno, ſecundis mẽſis kalendis. libertum aũt ipſius eum, qui Cononis patri cognominis eſt, nihil ne ipſum quidem curaſse: primũ igitur hoc; omnia ut cuſtodias: deinde, ut ne uſuras quidẽ negligas eas, quae currẽt, ab eo, quẽ ante diximus, die. Ego quidẽ, per eos dies, quibus illum (Timotheum uidelicet) pertuli ualde, magno in timore fui. erat enim apud nos, ut exploraret, ac aliqua etiã ſpe adductus. qua eum excidiſset, temere abijt, fatus, Turpe quidẽ eſt remanere diu. Hoc autem poſtremum hemiſtichium eſt Homericum. totus uerſus hic eſt,*

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι.

Turpe quidem eſt remanere diu, uacuumq. reuerti. ἰλ. β.

eadem. λεληθότως : *latenter.*

eadem. ἄλλο πρόβλημα : *alia quaeſtio.*

ep. 6. πυροὺς εἰς δῆμον : *frumenta in populum.*

eadem. προπύλῳ : *ueſtibulo.*

eadem. ἐπέχειν : *haeſitare, dubitare.*

eadem. ἐποχῆς : *dubitationis.*

eadem. παλιγγενεσίαν : *regenerationem.*

ep. 7. ἐν αἰνιγμοῖς : *aenigmatice.*

eadem. ἀφελῶς : *ſimpliciter.*

ep. 8. αἰσχρὸν σιωπᾶν : *turpe tacere.*

ep. 9. σύγχυσιν : *confuſionem.*

eadem. παραφύλαξον : *obſerua.*

eadem. τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα : *turbatoris auaritiam quam maxime.*

eadem. κενὸν : *inanem.*

eadem. ἄτυφον : *ſine ambitione, parui animi.*

eadem. ἐπέχειν : *dubitare.*

eadem. ἀθέτησις : *improbatio.*

eadem. ἐποχὴ : *cunctatio.*

eadem. τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοί : *meum mihi ſomnium prouerbium eſt.*

eadem. ἐπιχρονία ἐποχὴ : *diuturna dubitatio.*

EX . LIBRO . VII.

ep. 1. φιλοτιμία : *ambitio.*

eadem. πρόβλημα : *quaeſtionem.*

eadem. ἀλλ᾽ ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ ςήθεσιν ἔπειθες.
Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος : *ſed meũ numquam animum in pectoribus perſuaſiſti. quod nihil dulcius ſua patria.*

eadem. αἰδέομαι : *uereor.*

eadem. τρῶας, καὶ τρωάδας : *Troas, & Troadas.*

eadem. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει : *Polydamas mihi primus probrum inferet.*

eadem. ὁδοῦ πάρεργον : *praeter propoſitum, ut egrediar a propoſito.*

eadem. ἐπίκτητα : *fluxa, non diuturna.*

eadem. ἐκβολὴ λόγου : *egreſsio orationis.*

eadem. εὐπόριςον : *parabilem.*

eadem. φυράτης : *permiſtor.*

eadem. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ : *ſed haec quidem facta eſſe ſinamus, licet dolentes. id eſt, praeterita omittamus, licet cum dolore.*

eadem. ἄμεμπτα : *non accuſanda.*

ep. 2. τὸν νεωτέρων : *iuniorum.*

eadem. αὐτόχθων : *natiua, & indigena.*

eadem. ςοργὴν φυσικὴν : *amorem naturalem.*

eadem. πρὸς τὰ τέκνα : *in filios.*

ep. 3. ἀμεταμέλητα : *non paenitenda.*

eadem. τὸ σκάφος τὸν ἀτρειδῶν : *nauigium Atridarum.*

eadem. σύντομα : *compendioſa.*

eadem. δήμους : *uicos.*

eadem. ζήτημα : *quaeſtionem.*

ep. 4. τεκμηριῶδες : *coniecturale, iudicium.*

ep. 5. τοῖς ἀπαντῶσι : *obuiam mihi uenientibus.*

eadem. δύσχρηςα : *inutilia.*

eadem. ἀπότριψαι : *abſtergito.*

ep. 6. οὐ γάρ ἂν τόδε μεῖζον ἕπει κακόν: *neque enim maius ſequetur malum. Hom.* ὀδ. μ.

ep. 7. παλινῳδία: *mutatio cantus.*

eadem. λῆψις: *quartanae correptio.*

eadem. ἀβδηριτικόν: *Abderiticum.*

eadem. ἐμπολιτεύομαί σοι: *tecum de republica diſputo.*

ep. 8. πολιτικὸν σκέμμα: *ciuilis conſideratio.*

eadem. φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν: *ſapientius dijudicabimus.*

eadem. σύγχυσιν τῆς πολιτείας: *confuſionem reipublicae.*

eadem. ξυνὸς ἐνυάλιος: *communis Mars. Homeri locus* ἰλ. Σ.

eadem. πολιτικῶς: *ciuiliter.*

eadem. ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην: *deforme, & turpe eſt, aduerſantis in republica debitorem eſſe.*

ep. 9. διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικόν: *dijudicabis quaeſtionem ciuilem.*

ep. 11. τοῦ καλοῦ: *honeſti.*

eadem. χρεῶν ἀποκοπάς, φυγάδων καθόδους: *tabulas nouas, exſulum reſtitutiones.*

eadem. τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ᾽ ἔχειν τυραννίδα: *dearum maximam ut obtineat tyrannidem. Euripides in Phoeniſſis.*

eadem. ἐνσχολάζω σοι: *otium tecum diſputans cõſumo.*

eadem. ἀπορῶ: *dubito.*

eadem. οὕτως που τὸν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν: *ſic ſane ſuperiorum lugebamus laudes uirorum.*

eadem. ἐπίσκοπον: *ſpeculatorem, cuſtodem.*

eadem. ὁρμή: *impetus.*

ep. 12. φαλαρισμόν: *Palaridis imitationem.*

eadem. αἰδέομαι τρῶας: *uereor Troianos.*

ep. 13. ἀπορίαν: *dubitationem.*

eadem. ἥρωα: *heroem.*

eadem. πολιτικῶς: *ciuiliter.*

eadem. ἀστρατήγητος: *regendi exercitus ignarus.*

eadem. πρὸς τὸ ἀσφαλές: *ad ſecuritatem.*

eadem. μάντις δ᾽ ἄριστος: *uates autem optimus.*

ep. 16. σηστιωδέστερον: *magis Sextianum.*

eadem. ὑπεκθέμενος: *cum dimiſero, tranſportauero.*

ep. 17. ψευδησιόδειον: *quod falſo Heſiodo adſcribitur.*

eadem. μηδὲ δίκην: *neque cauſſam. totum carmen eſt,* μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς: *ne cauſſam ante iudicaueris, quam utriuſque partis orationem audieris.*

ep. 19. καὶ συναποθανεῖν: *& ſimul mori.*

ep. 20. φαινοπροσωπεῖν: *apparere, uultum oſtendere.*

eadem. σκέμμα: *conſideratio.*

eadem. ἀπορία: *dubitatio.*

EX . LIBRO . VIII.

ep. 2. διπλῆ: *nota in margine adſcripta, ſic a Graecis appellata.*

ep. 8. ἀπροσφωνήτους: *inſalutatos.*

eadem. τὸ καλόν: *honeſtum.*

eadem. πρὸς ταῦθ᾽ ὅ, τι χρή, καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθων: *ad haec, quod oportet, & faciant, & omnia in me fabricentur.*

eadem. τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ: *quod enim bene eſt, mecum eſt.*

eadem. πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ: *multam ſalutem honeſto.*

ep. 9. εὐγενῆ: *generoſa, nobilia.*

eadem. συνδιημερεύομεν: *ſimul diem conterimus.*

eadem. τέρας: *monſtrum.*

ep. 11. σκοπός: *ſcopus.*

eadem. προθεσπίζω: *praeſagio*

eadem. ἰλίας: *ilias.*

eadem. περὶ ὁμονοίας: *de concordia.*

ep. 16. ἀπολιτικώτατον: *maxime ciuilis gubernationis expertem.*

eadem. ἀστρατηγικώτατον: *maxime imperatoriae artis ignarum.*

eadem. ἀπαντήσεις: *occurſus obuiam.*

eadem. αἰδέομαι τρῶας: *timeo Troianos.*

EX . LIBRO . IX.

ep. 1. κενόσπουδα: *inanis ſtudij plena.*

eadem. ἀναπάντητον: *in quo nemo occurrat.*

ep. 12. ἀπὸ τὴν διάληψιν: *ſub ipſa acceſſione febris.*

eadem. ἀπαρρησίαστον: *minime liberam.*

eadem. τίς δ᾽ ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν: *quiſnã eſt ſeruus, de morte ſecurus qui ſit?*

eadem. ἀσμενιστον: *gratiſſimum.*

ep. 4. θέσεις: *materias.*

eadem. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ: τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα μὴ αὐτὸς ἀρθῆται. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς. κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι᾽ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τὸν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν. ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιστείας: *an manendũ in patria tyrannide oppreſſa; ea uerò tyrannide oppreſſa, an quouis modo tyrannidis euerſio tentãda eſt, etiam ſi ciuitas propter id de ſumma rerum periculum ſubitura ſit. Utrum cauendum tyrannidem deſtruenti, ne ipſe de medio tollatur. An tentãdum ferre opem patriae pace potius, quam bello. Utrum ciuile ſit, ſecedentem aliquo, quieſcere, oppreßa a tyranno patria, an quodcũque ſubeundum diſcrimen pro libertate. an bellum inferendum regioni, eaq. ſit obſidenda a tyranno oppreſſa. an etiam is, qui non probet, ut bello tyrannis diſſoluatur, tamen ſubſcribere optimatibus debeat.*

An cum bene meritis & amicis una ſubeunda ſint pericula, etiam ſi illi minus recte de ſumma rerum conſuluiſſe uideantur. (hic Pompeium notat, ut ep. 1. huius l.) Vtrum de patria bene meritus, ob eăq. cauſſam grauiſſima quaeque paſſus, & inuiſus (hic ſe ipſum deſcribit, qui, Catilinae coniuratione oppreſſa, pro maximis meritis crudeliſſima ſupplicia pertulerat) ultro pro patria diſcrimen ſubire debeat, an permittendum ei, ut ſui ipſius interdum, & familiariſſimorum rationem habeat, dimiſſis aduerſus potentes concertationibus pro rep.

eadem. τῶν προύργου τι: *quae ſunt ex re.*

eadem. ἄκαιρος: *intempeſtiuus.*

ep. 5. εὐστομάχως: *bono ſtomacho.*

eadem. αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος: *ſtatim enim tibi deinde poſt Hectorem mors parata.*

eadem. αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι: *utinam ſtatim obeam, poſtea quam non eram ſocio, cum interficeretur, ſuppetias laturus.*

eadem. ἑταίρῳ: *ſodali.*

eadem. εὐεργέτῃ: *bene merito.*

ep. 6. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι: *neque enim mihi cor firmum, ſed conſternato ſum animo. Homerus* ἰλ. κ.

eadem. αἰσχροῦ φαντασία: *turpitudinis imago.*

eadem. ἐν δυνάμει: *in poteſtate.*

eadem. σύν τε δύ' ἐρχομένω: *pariterq. duo euntes.*

ep. 7. τὸ συνέχον: *proximum.*

eadem. ἀπάντησις: *occurſus.*

eadem. πολίτευμα: *actionem publicam.*

eadem. μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου: *ne mihi gorgoneum caput horrendi & grauis monſtri.*

eadem. εἰδώς σοι λέγω: *ſciens tibi dico.*

eadem. ἀχαριστίας: *ingrati animi.*

eadem. ὁ πλοῦς ὡραῖος: *nauigatio idonea.*

eadem. μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν: *Mentor, quonam modo audeam, &, quonam modo amplexabor ipſum? Homerus* ὀδ. γ.

ep. 8. θέσεις: *materias.*

eadem. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ: *Dionyſius Corinthi.*

eadem. τό τε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών: *tunc mihi dehiſcat lata terra.*

ep. 9. ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς: *in rebus amatorijs.*

eadem. ἀλογίστως: *inconſiderate.*

eadem. ὑποκορίζῃ: *leni uocabulo appellas.*

eadem. χρησμός: *oraculum.*

eadem. ἄσπονδον: *implacabile.*

eadem. φιλόπατριν, ac πολιτικόν: *ſtudioſum patriae, ac ciuilem.*

eadem. γενικώτερον: *generalius.*

eadem. νεκυίαν: *turbam mortuorum.*

eadem. ἀπορῶ: *dubito.*

eadem. στερκτέον: *probandum.*

eadem. τὸ μέλλον καραδοκήσεις: *quod futurum eſt, exſpectabis.*

eadem. ὑπὸ τὴν λῆψιν: *ſub acceſſionem quartanae febris.*

eadem. ἀσμενιστόν: *gratiſſimum.*

eadem. πολιτικόν: *ciuile.*

eadem. μακροψυχίαν: *affectionem animi longinqua ſpectantis.*

eadem. εὐδαίμονα: *felicem.*

ep. 10. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος: *non eſt uerus ſermo.*

eadem. εὐημερίαν: *felicem diei ſucceſſum.*

ep. 11. συναγωγή: *collectio.*

eadem. ἐσάλπιζεν: *turba canebat.*

eadem. λάπισμα: *falſa quaedam oſtentatio.*

eadem. γοητείαν: *praeſtigiationem.*

eadem. πειθανάγκην: *ſuaſionem uiolentam.*

eadem. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, φησὶ πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις: *tyrannorum enim preces, inquit Plato, noſti quam permiſtae neceſſitatibus.*

eadem. ἀλίμενα: *ſine portu loca.*

eadem. ὑπηρεσίαν: *miniſterium.*

eadem. ἀδημονῶν: *ſe occultans.*

ep. 12. διατροπήν: *infamiam.*

eadem. αὐθεντικῶς: *auctoritate quadam domini utentem.*

ep. 14. τέτλα, κύντερον: *perfer, grauius tuliſti. ſumptum ex Homeri uerſu de Vlyſſe ſuum cor alloquente.*

eadem. ἄλλα μὲν αὐτὸς: *alia quidem ipſe.*

eadem. ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται: *alia autem uel deus ſuggeret.*

ep. 18. ἀναθεώρησις: *ſpeculatio.*

EX . LIBRO . X.

ep. 1. μὴ μὰν ἀσπουδεί γε, καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην: *ne negligenter & inglorius pereeam.*

eadem. ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: *ſed magno aliquo facinore edito, quod uel a poſteris audiatur.*

eadem. τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων: *maxime ciuilium conſiderationum.*

eadem. ἄλη: *error.*

eadem. πολιτευτέον: *uerſandum in republica.*

ep. 7. τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής: *& praeſentium, quae repente accidunt, minima deliberatione peritiſſimus cognitor, & futurorum optimus plerunque coniector.*

eadem. τό τε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: *quid melius, aut quid peius, uel obſcuriſſimis in rebus prouidebat maxime.*

eadem. πλουδοκῶν: *tempeſtatem ad nauigandum idoneam exſpectans.*

eadem. στοργῆς: *amoris.*

eadem. σύντηξις: *colliquatio.*

eadem. συμπάθειαν: *parem affectionem animi.*

eadem. ζηλοτυπία: *aemulatio.*

ep. 8. τυραννικῶς: *tyrannice.*

eadem. αὐθεντικῶς: *pro certo.*

eadem. σκυτάλην λακωνικήν: *Scytalem Laconicam. ui de comment.*

eadem. σὺν θεῷ τοι λέγω: *ſaltem ſi deus fauerit.*

eadem. Δυσουρία: *urinae difficultas.*

eadem. ἀρχῇ: *principium.*

αγνθο-

eadem. ἀνηθοποίητον : nequaquam formatis moribus.
eadem. ἤθους ἐπιμελιτέον : moribus adhibenda diligentia.
ep. 9. ὕπουλον: ſubdolum.
eadem. ἀφράκτῳ : detecto nauigio.
eadem. ἀποτόμως : conciſe.
eadem. θυμικώτερον : ſtomachoſius.
ep. 10. παραπλουτέον: abnauigandum.
eadem. ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: ſed quae quidem ante acta ſunt, omittemus quamuis triſtes.
eadem. σφάλμα : error.
eadem. ἀρετὴ : uirtus.
eadem. διδακτὸν : res, quae tradi poſsit docendo.
ep. 11. περὶ κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι : circa uentris ſolutionem eſſe.
ep. 12. ὢ πολλῆς ἀγεννείας : o multam ignobilitatem.
ep. 16. ἑπταμηνιαῖον ηὐτόκησεν : ſeptimeſtrem ſalua peperit.
eadem. Κωρυκαῖοι : Corycaei.

EX . LIBRO . XII.

ep. 1. γεροντικώτερον : ſenilius.
eadem. λέσχη : confabulatio.
ep. 2. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; quid enim illi curae eſt?
eadem. βεβίωται; uita traducta eſt?
eadem. πρόβλημα: quaeſtio.
ep. 3. ἀγοητεύτως : ſincere, ſine fuco.
eadem. μακάρων νῆσοι : beatorum inſulae.
eadem. πάθει : affectione.
eadem. σκέψαι : conſidera.
eadem. ἀλογηθῇ : negligatur.
eadem. μελήσῃ : curae ſit.
ep. 4. ἐνερευθέστερον : rubicundiorem.
eadem. πρόβλημα ἀρχιμήδειον : quaeſtio Archimedea.
eadem. ψευδῶς : falſo.
eadem. ἄκουσμα : auditio.
ep. 5. ἔρανον: collationem.
eadem. διψῶσαν κρήνην : ſiticuloſum fontem.
eadem. πειρήνην : Pirenen.
eadem. ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ πειρήνην : requiem, uerendam Alphei Pirenen.
eadem. ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψῃ; quonam haec modo excuſabis.
eadem. γεωμετρικῶς: more geometrico.
eadem. ἀρχέτυπα : exemplaria.
ep. 6. πάντα φιλόδημον : omnem popularem.
eadem. θεωρίαν : ſpeculationem.
eadem. τέλος : finem.
ep. 7. εὐπινὲς : uenuſtum.
ep. 10. ᾧ ἀπεραντολογίαν δοὺς : cui infinitam loquacitatem tribue.
ep. 12. συμπάσχω: una afficior.
ep. 13. ἀποθέωσιν : conſecrationem.
eadem. μεθαρμόζομαι : adaptor. ἀνεμέσητον γάρ. nulla enim inuidia eſt.
ep. 22. πολιτικοὶ: optimates.
ep. 24. τετυφῶσθαι : tumefactum eſſe.
eadem. ἐγγήραμα: ſenectutis requies.
ep. 28. ἐντάφιον: ſepulcrum.
ep. 34. ἀλόγως: ſine ratione.
ep. 36. εἰς ἀποθέωσιν : in conſecrationem.
ep. 37. Κύριος : nomen libri ab Antiſthene ſcripti.
ep. 39. συμβουλευτικὸν : deliberatiuum.
eadem. Ἀριστοτέλους καὶ Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον. Ariſtotelis et Theopompi ad Alexandrum.
ep. 40. φιλαίτιον συμφορὰ : querula calamitas.
eadem. πρόπλασμα : praefigmentum.
ep. 43. συμπαθῶς : cum ſignificatione animi.
eadem. οἰκοδεσποτικὰ : patrisfamilias officia.
ep. 44. συντάγματα : opera.
eadem. ἀκηδία : torpedo.
eadem. ἀνεκτότερα : tolerabiliora.
eadem. σύνναον : contubernalem.
eadem. ὑπόθεσις: argumentum.
ep. 50. τοῦτο δὲ μηλώσῃ : haec uero conijcies, diſpicies, indagabis.
ep. 51. ἀπόγραφα: deſcripta.

EX . LIBRO . XIII.

ep. 1. καταβίωσιν : tenuem uictum.
ep. 4. εὔλογον : rationi conſentaneum.
ep. 6. εὐλογώτατον : maxime rationi conſentaneum.
ep. 8. Παναιτίου περὶ προνοίας : Panaetij de prouidentia.
ep. 6. ἐκτενέστερον: contentius.
eadem. φιλοστοργότερον : amantius.
eadem. ἄφατα : infanda.
eadem. ἀδιήγητα : inenarrabilia.
eadem. εὐκαίρως : opportune.
ep. 10. παρὰ τὴν ἱστορίαν : praeter hiſtoriam.
eadem. κοινότερα: communiora.
eadem. πολιτικώτερα : ciuiliora.
eadem. οὐ γὰρ ὄνειδος : non enim opprobrium.
ep. 12. φιλολογώτερα : eruditiora.
eadem. προσφώνησιν : nuncupationem.
eadem. καλλιπίδης : callipides.
eadem. αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον : eadem menſura, & melius.
eadem. αἴκε δύναι : ſi poſſis.
eadem. περὶ τελῶν σύνταξιν: de finibus opus.
eadem. ἀκαδημικὴν : Academicam.
eadem. Ἀντιόχεια: Antiochia.
ep. 13. ζηλοτυπεῖσθαι : inuideri.
eadem. φιλαυτία : amor ſui.
eadem. ἀπορῶ : dubito.
eadem. αἰδέομαι Τρῶας : uereor Troas.
eadem. μέμψιν : accuſationem.
ep. 16. παρὰ τὸ πρέπον : praeter decorum.
eadem. ἀπαιδευσία : ignorantia.
eadem. ἀτριψία : ruditas.
eadem. Ἀντιόχεια : Antiochia.
ep. 18. πολυγραφώτατος : in ſcribendo plurimus.
eadem. ζηλοτυπεῖν : inuidere.
ep. 19. ἀκίνδυνα : periculo carentia.
eadem. φιλένδοξος : ambitioſus.
eadem. ἀκαταληψίαν : opinionem eorum, qui nihil comprehendi poſſe dicunt.
eadem. κωφὸν πρόσωπον : muta perſona.
eadem. Ἀριστοτέλειον : Ariſtotelicum.
eadem. περὶ τελῶν : de finibus.
eadem. περιπατητικὰ : peripatetica.
eadem. ἀζηλότυπον ; ſine inuidia.

λογικώ-

eadem. λογικώτερα: eruditiora.
eadem. ἑρμαῖον: inſperatum lucrum.
eadem. πιθανὰ: ſuaſoria.
ep. 20. φιλαίτιος: contentionis cupidus.
eadem. φιλοσόφως: philoſophice.
eadem. δεδῆχθαι: morſum eſſe.
eadem. μὴ γὰρ αὐτοῖς: ne enim ipſis.
ep. 21. προβολὴν: ingreſſum.
eadem. ἐποχῇ: retentioni.
eadem. λόγοισι Ἑρμόδωρος: uerbis Hermodorus.
eadem. προσφωνῶ: nuncupo.
eadem. ἀδιόρθωτα: inchoata, non perfecta.
eadem. ἕωλα: obſoleta.
eadem. περὶ μικρὰ σπουδάζειν: paruis ſtudere.
eadem. εὐλόγως: facile.
eadem. εὐγενέστερος: generoſior.
ep. 22. ἀσμενέστατα: libentiſſime.
eadem. τὰ κατὰ μέρος: particularia.
eadem. εὐλογίαν: honeſtam rationem.
ep. 23. συμβίωσις: conuictus.
eadem. εὐλόγως: decenter.
ep. 24. διφθέραι: pellicea tegumenta.
eadem. αἰδέομαι Τρῶας: uereor Troas.
ep. 25. ἀσαφέστερος: obſcurior.
eadem. δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο: grauis uir, & qui forte uel inſontem accuſet.
eadem. περιοχὰς: argumenta.
ep. 27. κολακεία: aſſentatio.
eadem. ἐπίτευγμα: lucrum, quod acquiritur.
eadem. ἀπότευγμα: damnum, uel quod amittitur.
eadem. παρακινδυνεύειν: periclitari.
eadem. μείλιγμα: lenimentum.
eadem. σπουδὴ: ſtudium.
ep. 28. πρόβλημα Ἀρχιμήδειον: quaeſtio Archimedea.
ep. 29. ἀφίδρωμα: ſedes rei quae dedicatur.
eadem. τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον: elationi meae per deos morem gerito.
ep. 30. κολακεῖαι: aſſentationes.
eadem. πολιτικὸν σύλλογον: ciuilem conuentum.
ep. 31. καταβάσεως: deſcenſus.
eadem. κεμφικὰ: fatua.
ep. 32. περὶ ψυχῆς: de animo.
eadem. διὰ σημείων: per notas.
eadem. σύλλογον: conuentum.
eadem. πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις: oſtentare etiam perſonis.
ep. 33. δυσωπία: uitioſa uerecundia.
eadem. καταβάσεως: deſcenſus.
eadem. εὔλογον: conſentaneum.
ep. 37. ἀξιοπίστως: fide dignum.
eadem. φοβερὸν ἦν: formidabile erat.
eadem. ἀνεμοφόρητα: leuia, a uentis diſſipata.
ep. 38. οὐκ ἐπέστησεν: non aduertit.
eadem. πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις: utrum iuſtitiae murum altum, an obliquae fraudis. ἀναβὰς διαβιῶν, ſub intelligitur, quod ex Platonis lib. II. de republica cognoſcitur.
eadem. δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν: ambigit animus, ut uerum dicam.
ep. 39. σκολιὰ: obliqua, diſſimulationem.

eadem. Φαίδρου περὶ θεῶν: Phaedri de dijs.
eadem. φιλοτέχνημα: comminiſcendi artes.
eadem. τὰ ὅλα: cuncta.
ep. 40. σκολιαῖς ἀπάταις: obliquis fraudibus.
ep. 41. καὶ πάλα κατηφὴς: admodum triſtis.
eadem. σὺ δὲ, τί σύννους: tu uero, quid cogitabundus?
eadem. ἀσπόνδου: immitis.
ep. 43. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriae error.
ep. 46. ἀλόγως: temere.
ep. 47. μέμψιν ἀναφέρει: accuſationem imponit.
ep. 49. πρὸς ἴσον ὅμοιον: ad aequalem, ſimilemq.
eadem. ἀκολακεύτως: ſine aſſentatione.
ep. 50. ἀμεταμέλητον: quem non paenitet.
eadem. ἀμετικὴν: uomitum.
eadem. ἀδεῶς: intrepide.
eadem. οἱ περὶ αὐτόν: qui apud eum.
eadem. σπουδαῖον οὐδὲν: ſtudioſum, ſiue ſerium nihil.
eadem. φιλόλογα: erudita.
eadem. ἐπισταθμίαν: diuerſorium.

EX. LIBRO. XIV.

ep. 2. σαλάκωμα: inanem iactantiam.
eadem. φαλάκρωμα: caluitium.
ep. 3. πανικὸν: uanus terror.
eadem. διάθεσιν: affectum.
eadem. ἐπισημασίαν: ſignificationem mentis e geſtu.
ep. 4. ἥροες: heroes.
ep. 5. ἐσίγησας: tacuiſti.
eadem. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriae error.
eadem. φυρμὸς πολὺς: permiſtio multa.
eadem. εὐριπιστὰ: inſtabilia, ab Euripo.
eadem. νεωτερισμοῦ: innouationis.
ep. 6. πολιτεύεσθαι: adminiſtrare remp.
eadem. σόλοικον: abſurdum.
eadem. τυραννοκτόνους: tyrannicidas.
eadem. πεπολιτεύμεθα: remp. adminiſtrauimus.
ep. 7. πεπινωμέναι: eleganter ſcriptae.
ep. 10. γῆν πρὸ γῆς: terram terrae anteponendam. ſignificat ſe de metando ſolo cogitare.
eadem. ὑπηνέμιος: ſubiecta uento.
ep. 11. ἀκολασίαν: intemperantiam.
ep. 12. ὢ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. o factum pulchrum quidem, ſed imperfectum.
ep. 13. ἀλιτενεῖ: humili.

ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσορόωντες
Δείδιμεν, ἐν δοιῇ δὲ σαωσέμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

ſed non ea nobis curae ſunt, quae in amabili conuiuio fiunt: immo uero intuentes graue damnum, a Ioue immiſſum, extimeſcimus; ſalusque, & interitus in dubio ſunt.

Οὔτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα,
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Non tibi, mea progenies, data ſunt opera bellica: at tu quidem placida curato munera eloquentiae. Verba ſunt Iouis alloquentis Venerem: ſed quod apud Homerum eſt γάμοιο, Cicero mutat in λόγοιο.

ep. 14. πολιτικώτερα: ciuiliora.
ep. 15. ἀναθεώρησιν: animaduerſionem.
ep. 16. ἀριστείαν: praeclarum facinus.

ἀναθεώρησις:

eadem. ἀναθεώρησις: animaduerſio. ſignificat rem eſſe memorabilem, & quae multa in ſe contineat animaduerſione digna; qualia ſunt, quae ſupra tetigerat, de ſaxo, in crucem, columnam tollere, &c.
eadem. κατὰ μίτον: per filium. Vide comment.
ep. 17. μελήσει: curae erit.
eadem. ἀνέκδοτον: nō editum.
eadem. πρᾶξιν: facinus.
ep. 20. καθολικὸν θεώρημα: praeceptum, (ſic enim θεώρημα Cicero uertit in libro de fato) quod in omnes conueniat.
eadem. μὴ πολιτεύεσθαι: accedendum non eſſe ad remp.
ep. 21. ὑποσόλοικα: ſubabſurda.
eadem. βεβίωται: acta uita eſt.
eadem. πεντέλοιπον: quod reliquum eſt de quinque. Vide commentarium noſtrum.
eadem. λῆρος πολύς: multae nugae.
ep. 22. ὑπόθεσιν: argumentum.
eadem. εὔλογον: rationi conſentaneum.
eadem. φαινοπροσωπητέον: hilari uultu agendum eſt.
eadem. ἰτέον: eundum.
eadem. ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ᾽ ἀπωθοῦνται ψόγον: aliis in bonis dedecus hoc effugiunt.

EX . LIBRO . XV.

ep. 1. οὐδὲν ὑγιές: nihil ſani.
eadem. ὑπεραττικός: plus quam Atticus.
eadem. Δημοσθένους: Demoſthenis.
eadem. ἀττικώτατα: in primis Attica.
ep. 2. πεντέλοιπον: quod reliquum eſt de quinque.
ep. 3. ἄνω ποταμῶν: retro fluminum, ſcilicet curſus eſt.
eadem. ἀπορία: dubitatio.
eadem. μελήσει: curae erit.
eadem. παρεγχείρησις: conatus.
ep. 5. θησαυρὸς ἄνθρακες: theſaurus carbones.
ep. 11. ἡ δεῦρ᾽ ὁδὸς τί σοι δύναται νῦν θεοπρόπε; iter hoc tibi quid ualet nunc o uates?
eadem. βλάσφημα: maledictum.
ep. 12. καὶ μάλα σεμνός: & ualde grauis.
eadem. τὰν δ᾽ αἰτίαν τὸν Βρούτων τίς ἔχει; cauſſam uero Brutorum quis tuebatur?
eadem. κατηχήσει: inſtructione.
eadem. ἐὰν διαμένῃ: ſi permanſerit.
ep. 13. ἀναντιφωνησία: taciturnitas.
eadem. διάλογον: dialogum.
eadem. ἡρακλείδιον: Heraclideum opus.
eadem. φιλοσοφούμεθα: philoſophamur.
eadem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: quae de officio.
eadem. προσφωνοῦμεν: nuncupamus.
ep. 14. συντάξεις: confectionem librorum.
eadem. μετέωρος: animi pendens.
ep. 15. φιλόλογα: ab aequitate non aliena.
eadem. φιλοφρόνως: benigne.
ep. 16. πεπινωμένως: eleganter.
eadem. προκοπήν: progreſſum in litteris.
eadem. οἶκος φίλος: domus cara.
eadem. ῥωπογραφία: ſcriptio de plantis.
eadem. ῥητορεύουσιν: rhetoriſſant.
ep. 17. φιλοσόργος: peramanter.
eadem. διδόμενα: data.
ep. 19. ἐργῶδες: laborioſum.
eadem. ἀνεκτόν: tolerabile.
eadem. σχεδίασμα: ex tempore factum, ſubitum conſilium.
ep. 20. πάσχω τι: patior aliquid, angor.
ep. 21. ἐποχήν: retentionem.
eadem. ἀκεραίως: ſincere.
ep. 26. ψευδογράφῳ: falſe perſcripto.
eadem. ἀτοπώτατον: abſurdiſſimum.
ep. 27. πάνυ φιλοσόργως: ualde amanter.
eadem. βουλύσει: ueſpera.
ep. 29. ἀμηχανία: inopia conſilij.
eadem. σπείσασθαι: indutias facere.
eadem. ἐβδελυττόμην: abominabar.
eadem. σκοπός: ſcopus.
eadem. οὐ παρὰ τούτῳ: non apud hunc.

EX . LIBRO . XVI.

ep. 1. ἔλθωμεν: eamus.
eadem. ὁμοπλοΐα: ſocietate nauigandi.
eadem. λῆρος πολύς: nugae multae.
eadem. γλίσχως: parce, tenuiter.
ep. 3. σύνταγμα: uolumen elaboratum.
eadem. ἀρχέτυπον: archetypum, exemplar.
ep. 4. παρὰ λέξιν: praeter uerbum.
eadem. μετεωρότερον: ſuſpenſiore animo.
eadem. ἀσφαλές: tutum.
eadem. ῥοπή: momentum.
eadem. γαυριῶ: glorior.
eadem. μετ᾽ ἀμύμονα: poſt expertem culpae. alludit autem ad illud Homeri, μετ᾽ ἀμύμονα πηλείωνα.
eadem. ἀμύμων: reprehenſionis expers.
eadem. ἄμβροτος: immortalis.
eadem. συναγωγή: collectio, uolumen.
ep. 5. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες: longam nauigationem meditantes.
eadem. ἡ δεῦρ᾽ ὁδὸς τί σοι δύναται; iter huic tibi quid poteſt?
eadem. σύγγραμμα: conſcriptio.
ep. 6. ἀνεμέσητα: inuidia carentia.
eadem. εὐθανασίαν: facilem mortem.
eadem. σχόλιον: annotatiunculam.
eadem. ἀπολογισμὸν συντάξομαι: defenſionem componam.
eadem. ἀναπολόγητον: quod defendi nequit.
eadem. δυσχρησία: difficultas uerſurae faciendae.
eadem. πειράζεσθαι παραλύσει: tentare paralyſi.
ep. 7. εὐκαιρίαν: occaſionem.
eadem. ἀσφάλειαν: ſecuritatem.
eadem. ἀπορία: dubitatione.
ep. 8. σκέπτομαι: conſidero.
eadem. ἀριστεία: actio praeclara.
ep. 10. παῖδες παίδων: nati natorum.
eadem. εἷς ἐμοὶ μύριοι: unus mihi millae.
eadem. ἀδόλεσχος: loquax.
eadem. εὐμένεια: conſtantia.
eadem. εἰρωνεία: diſſimulatio.
eadem. πεπλογραφίαν: pepli deſcriptionem
eadem. ταξιάρχης: ordinis ductor.
eadem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: de officio.
eadem. τὰ κεφάλαια: capita.
eadem. περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος: de officio,
cui

cui quaedam adiecta eſt circumſtantia.

eadem. προσφωνῶ: alloquor, ſcribo.

eadem. ἀνοικεῖον: alienum.

eadem. αἰδεσθὲν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι; pudebat quidem abnuere, ueriti ſunt autem ſuſcipere.

eadem. ἀπάντησις: occurſus.

ep. 12. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα: longam nauigationem cogitantem.

eadem. ἀπροσδιόνυσον: inexſpectatum.

eadem. ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα: ſiniſtra habentem.

ep. 14. ἐν πολιτικῷ: in ciuili.

eadem. μηδὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτο: ne ſaluus quidem fiam, ſi quid tale umquam.

eadem. στρατηλάξ: imperator, dux.

EX. LIB. I. EPIS. AD BRVTVM.

ep. 1. ἐμφατικώτερον: expreſſius.

EX. LIB. I. EPIST. AD Q. FR.

ep. 2. ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: ſed ſemper quendam hominem ingentem.

eadem. ὀρθὰν τὴν ναῦν, ἅπαξ θανεῖν ἀφελῶς: rectam nauim, & ſemel mori.

EX. LIBRO. II.

ep. 3. προῳκονομησάμην: praecuraui, prouidi.

eadem. εὐκαίρως: opportune.

ep. 7. εἰλικρινὲς: ſincerum.

ep. 9. μουσοπάτακτος: a muſis percuſſus.

eadem. ἀντίεκτον: aequilibrem.

eadem. εἰδ' ἐν αἴα ἔζησας: ſi uero in terra uixiſſes.

eadem. ἔα πάσας: mitte omnes.

ep. 17. πολιτικὰ: de republica.

ep. 14. τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται: talia aerumnoſum bellum efficit.

eadem. πραγματικῶς: negotialiter.

eadem. ὑπερβολὰς: ſupra quam res eſt.

ep. 15. συνδείπνους σοφοκλέους: concenatores Sophoclis.

eadem. ὑπόθεσιν: argumentum.

eadem. γλαῦκα εἰς Ἀθήνας: noctuam Athenas.

eadem. ῥαθυμότερα: ſegniora.

eadem. χαρακτὴρ: ſtylus.

eadem. φιλαλήθως: ingenue.

EX. LIBRO. III.

ep. 1. ἀποδυτηρίῳ: loco, ubi lauaturi ueſtes exuebant.

eadem. δευτέρας φροντίδας: ſecundas curas.

eadem. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται: noſce, quemadmodũ alio uſus fuerit.

eadem. ἐμβόλιον: interpoſitionem.

ep. 2. ἀπότευγμα: repulſam.

ep. 3. θετικώτερον: Philoſophicis quaeſtionibus aptius.

ep. 4. ἐνθουσιασμὸς: diuinus furor.

eadem. ἄρη πνέων: Martem ſpirans.

eq. 5. ὑποθέσεις: argumenta.

eadem. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων: ſemper ſtrenue ſe gerere, & praeſtantiorem eſſe alijs.

ep. 6. κλέος: laudem.

eadem. γνῶθι σεαυτόν: noſce te ipſum.

ep. 7. ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεὺς ὅτε δή γ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ
Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.
die autumnali cum abundantiſſimam pluit aquã Iuppiter, cum iam hominibus iratus ſuccenſet, qui per uim in foro aliquas ſententias ferant, iuſtitiam autem expellant, deorum uocem non curantes.

ep. 9. τότε μοι χάνοι: tunc mihi dehiſcat.

eadem. ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς: hoc autem non amplius tolerabiliter.

eadem. ἐν παρέργῳ: obiter.

eadem. ἔμπος: tamen.

eadem. ἀλλ' οἰμωζέτω: ſed ploret.

FINIS.

CORNELIVS FRANGIPANIS
I. V. D.

Aldo Mannuccio S. D.

POSTVLASTI, *ut perdifficilem locum apud Cic. in his quae ad Atticum declarem; quo modo aequinoctium xvij. Kal euenturum ſcribat; quoniam tunc temporis non eo progreſsum neq. ratione, neq. auctoritate ulla animaduerteris. Iucunda fuit mihi ſane poſtulatio tua: nam tibi uiro eruditiſſimo, deq. litteraria re optime merito aliquando, quamuis puſilla in re, inſeruire ualuerim. Hunc locum perdifficilem eſſe aliorum interpretationes uariae, & inconſtantes arguunt: ego uero, dum uetus Kalendarium retinendum abſq. ulla reſtitutione temporum cenſerem; & annuam reuolutionem aequinoctium eliminare ad viij. Kal. Apriles, non ſolum praecedendo ſedem ſuam, uerum aliquando poſtponendo probare per mathematicos nitebar; & cum importune flagitantibus, & obſtinatis hiſtorias de hac re adducere nequiuerim; hunc locum ut acquieſcerent in medium ferebam: praeterea & Macrobium, qui Caeſarem non mutilum annum aliqua omiſſione dierum conſtituiſſe, uerum ſuperaddendo aequinoctij eliminationem ſubſtuliſſe teſtatur: ſic apparenter propoſitnm demoſtrabam; annuamq. quantitatem maiorem quam Caeſar adinuenerit aliquando fuiſſe intelligebant; ut apud Aegyptios uere compertum eſt. & cum aduerſantibus nullus aditus effugiendi pateret; contra Macrobium Solinum obijciebant, qui Caeſarem, 21. dies non addidiſſe, uerum abſtuliſſe ſcripſit; & Macrobium emendare, uel interpretari ſecus litteram laborabant: ego uero Dionem, & Cenſorinum cum Macrobio concordantes allegabam. ij Ciceronis locum poſtea deprauatũ contendebant; huiuſq. opinionis aſſertorem patrem tuum afferebant; uel ex cõmentario Corradi M. Antoniũ ſub nomine aequinoctij intelligi confirmabant; eo quod dies noctibus aequaret in luxu, & in facinoribus perpetrandis: & ego e contra, patrem tuum huius fictionis monſtraui contemptorem; & uerba in epiſtola, quae de M. Antonio nihil ſignificarent, & incongrua ibi aliqua contra ſtylum Ciceronis fore cogebam confiteri. Quod uero non eſſet ſuſpectus locus, contra patrem tuum adducebam argumentum ex Ariſtotele in Meteor. lib. 1. cap. 6. ubi inquit, ſub Euclo Molonis filio crinitam apparuiſſe menſe γαμηλιῶνος tunc ſole brumale ſignum obtinente; ſed ordo huius eſt ſecundus a menſe, quem uocant ποσειδέον, quem Plutarchus in Caeſare Ianuarium interpretatur; ergo tempus quo apparuit cometes ille, Februario; & ſi tunc in brumale tropicum ſol reperiebatur, menſe igitur Maij aequinoctiũ uernum incidiſſe neceſſe eſt. Haud aliter ex ſupra allegato loco Macrobij id confirmabatur, quia Caeſar ſi aequinoctium in Martium tranſtulit additione ſeptuaginta ſeptem dierum, ergo in Maio antea uerſabatur. ſic ergo elicietur locum Ciceronis carere mendo. ſordebunt igitur Turnebi, & Corradi commenta, ſuſpicioq. patris tui, & uerſutia Ioannis Baptiſtae Pij, qui tempus ab epiſtola abſtulit, oblitterentur oportet. Verum, quemadmodum eo aequinoctium progrederetur, id eſto, quod realiter conijci poteſt. Cicero annuam reſtitutionem Caeſaris in hac epiſtola omiſit; & ueterem anni computationem obſeruabat, ſicut in alijs etiã, ut ad Lentulum, ad Ligarium, ad Marium, & in pleriſq. ad Atticum ſubſcripſit. tunc uero annus uſualis Romanorum erat Lunaris, qui naturaliter diebus 354 tamtummodo conſtabat: hoc enim ſpatio ad amuſſim duodecim lunationes conficiebantur; Solaris uero circuitus undecim diebus illum ſuper-*

abundabat: ne igitur Sol omitti uideretur, quia & ab eo anni auſpicium eſſet accipiēdum, neue in nothas ſtationes eius principium pererraret; prouiſum eſt a Numa, ut ſcribit Macrobius, primum ut Ianuarius, Aprilis, Iunius, Sextilis, September, Nouember, December uiginti nouem diebus conſtarent; Martius uero, Maius, Quinctilis, & October dies unū, & triginta poſſiderent; & Februarius uiginti octo: ſic annus trecentis quinquaginta diebus cenſebatur, addito die numeri imparis relligione. Sed interim uagabatur aequinoctium; ut ſi aliquo anno incidebat in quintamdecimam Martij, altero per decem diem poſtponendo ſedem priorem uigeſima ſexta ſuccedebat; & ſic deinceps alijs annis per totidem alios dies. Et, ne omnes menſes aequinoctium ambiret, excogitata eſt reſtitutio in priora ſingulis 24 annis, quorū periodus potior uiſa eſt etiam Ptolemaeo; ſed reſtitutio erat auxilio trium interkalationum ſingulo octennio; nempe duobus prioribus nonaginta dierum, tertio autem tantummodo ſexaginta ſex; ſic aequinoctium intra certos limites ferebatur; & dies huic negotio deputabatur poſt ſextum Kal. Martij, quo celebrabantur Terminalia, quoniam ibi termini annualis putabantur: & quia aequinoctia fiebant in octauis partibus ſignorum, ut Plinius, Columella, & reliqui ſcripſerunt, ſignum intelligebatur terminus poſt 23 Februarij, quare aequinoctium octo diebus poſt Terminalia euenire contingebat; ſi hunc computum facies, tempus quo Cicero epiſtolam illam ſcripſit fuit ultimus annus ſecundi octennij, terminus enim, qui ad ſextum Kal. Martij reſtitui ſolebat, in 7 idus, ideſt in nonā diem Maij, incidebat, ita ut octo diebus elapſis, uidelicet xvj. Kal. Iunij, i. 17 Maij aequinoctium futurum erat; quare eo anno interkalatio ſecunda nonaginta dierum inſtabat. Cumq. omnes ij dies pro momento temporis obſeruari Cato putauit, ut Celſus memorat, praeſides, qui domi foriſq. magiſtratus gerebant, quia ipſis praeerant diuturniores per ipſam intercalationem, quando eueniret, aliqui ob taedium ut citius dignitates deponerent, ſacerdotes, & quibus id muneris erat, demandatum rogabant, ne interkalarent; & e cōtra alij amore lucri; ut publicani, & qui publica redimebant. quare ad libidinem potentiorum recta interkalatio deprauabatur, teſte Suetonio, Macrobio, Cenſorino, & ipſo Cicerone; apud quem multoties de hac intercalatione deſideria inuenies. Sed reliquum eſt ſcire, ut declaretur omnino epiſtola, cur apud antiquos mare ingredientes aequinoctium tamquam procelloſum ſuſpici conſueuit. ſed ea ſufficere poterunt, quae ſcribit Ariſtoteles problemate 28 ſect. 26. cum aequinoctium, inquit, hiemis, atq. aeſtatis confinium ſit, dum Sol nobis aequinoctium agit, aut iuſtum tranſgreſſus limitem regioni ſe dedit hibernae, accidit, ut uenti partis illius uernaculi ſpirent, quorum primus Africus eſt natura humidus; & eum Sol partem orbis terrarum hibernam perluſtrat, ſtatūſq. regionis eiuſdem mouet, euenit ut hiems ſuis fungatur muneribus; cuius generis imber eſt. Ad haec eum aequinoctium tamquam paribus examinatis uiribus hiemis, atq. aeſtatis conſtet, ſi alterutris quidquam additum ſit, obitus momentum exſultabit conſpicuum, ut in aequilibrio pondus lanci adiunctum alteri efficit. Ex his uidemus, quare Cicero iter ingreſſurus exſpectaret aequinoctium. Sed plura, & maiora in noſtro Kalendario, ſi aliquando concedetur edi, legere poteris, quae ad priſcorum temporum cognitionem conducent; cum omnes contrarietates de ijs dirimere, & obſcura declarare contentiones omnium penitus auferendo omni ingenio laborauerim. Vale.

INDEX
RERVM · ET · VERBORVM
LOCVPLETISSIMVS
Quae in his Epiſtolis continentur

A

A Me ſoluere ſe dicebant. 138
a pedibus—pollex ſeruus a pedibus 190
abalienato animo. 9
abdera 111
αϐδηριτικὸν 170
adicare me tutela cogito 143
abduco me ab omni reipub.cura, de doq. litteris 542
abduco parumper animum a moleſtijs 206
abducere animum a querellis 205
aberro—nihil equidem leuor, ſed tamen aberro 306
aberrare coniectura—uercor ne nihil coniectura aberrem 377
aberrare—nullo alio modo aberrare a miſeria poſſum 311
aberratio a dolore 306
abeſt—nihil abeſt quin ſim miſerrimus 361
aberant bidui—caſtra 131
abeße a ciuilibus controuerſijs uiro bono, & quieto, & bono cum maxime conuenit 232
abhorret animus a ſcribendo 52
abhorret ſenectus a bellis ciuilibus 373
abhorrere—a meis conſilijs ratio tua non abhorret 40
abhorrere a ſuſpicione—non abhorret a mea ſuſpicione eius oratio 263
abieci quod habebam in manibus 351
abiecit ſe ad generi pedes Cornificius 92
abiecerat conſilium aedificandi. 128
abijciamus iſta, & ſemiliberi ſaltem ſimus 340
abieciſsem ei me libenter ad pedes 192
abiicere arma 231
abijcere uitam 82
abijcere—quin nunc ipſum non dubito rem totam abijcere—triumphum 165
abijcere ſcutum 397
abieciſſe tua illa ἐγκελεύσματα. 143
abiecta ſpes compoſitionis 209
abire—non poße. iſtaec ſic abire 256
abiurare mihi certius eſt quam dependere 14
abrogare—cum lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quo eam abrogari oporteat 85
abſtergebo omnem dolorem 510
abſtinere a ſe manus. 74
abſtruſi me inſulam denſam & aſperam 287
abſtulimus a Caeſare liberaliſſimũ decretum 406
abundare conſilio—agere conſilio. 79
abundare—cum ex reliquis quae nonis Apr. fecit abundare debeam cogor mutuari 383
abuti gloria patris ad adipiſcendos honores paternos 441
abuti perfidia ſua ad alterius ſcelus 78
abuti poteſtate ad quaeſtum 472
academia—Cicero totam academiam ab hominibus nobiliſſimis abſtulit 325
academia uelatica 334
academica õis quaeſtio libris quattuor abſoluta 329
academica, quae Cicero in Catulũ Lucullum, Hortenſium contulerat, non cadebant in eas perſonas 329
academicam σύνταξιν totã ad Varronẽ traduxit Cicero, a Catulo, Lucullo, Hortenſio 327
acceſſit deſiderio noſtro & labori tuo tertius annus 471
acceßit hic mihi labor ad reliquos, ut omnes &c. 467
accedere ad aliquam condicionem 200
accenſus apud Cn.Octauium tacuit 473
accenſus quo numero eße debeat 472
acceſſio ad maximas aegritudines non maxima 294
acceßio—ad paternas magnas & ueteres & iuſtas neceſſitudines magnam attulit acceßionem tua uoluntas erga me 415
accidere ad animum—Quod me uetas ſuſpicari quidquam accidiſſe ad animum tuum, quo ſecus a me erga te commißum, aut praetermiſſum uideretur, geram tibi morem 53
accidente Clodio ad pedes omnium ſingulatim. 21
accipio in bonam partem—illud nõ accipio in bonam partem, quod ad me refers 318
acceperat plagam odioſam 135
accepi C.Herennium in ſenatu ut ſoleo. 34
accepi id in eam partem 186
accepi magnum dolorem 242
accepiſti dolorem: amiſiſti enim cui ſimile in terris nihil fuit 462
accipiam dolorem mihi illum iraſci 143
accipies in bonam partem quod dicam 444
accipiemus te hoſpitio agreſti. 61
accipies hoc aſperius 20
accepiſſent pecuniam ob iudicãdum 31
accipere aliquem in amicitiam 68
accipere beneficium in contumelia 385
accipere calamitatem 76
accipere dolorem 67
accipcre dolorem—minus accepiſſem doloris 251
accipere in bonam partem 253
accipere res aliquas de aliquo mancipio, dolo malo 4
accipere triumphum Ciceroni inuidioſum ad bonos non accipere, periculoſum 189
accipi realius non potui 406

accipienda plaga eſt 178
accepti copioſe οἱ περὶ αὐτόν 354
ἀκκιζόμεθα 64
acclamatio——non modo ut acclamatione, ſed ut conuicio, & male dictis impediretur 495
acclamatio ſenatus 488
accommodare ſua decreta ad edicta urbana 144
accommodare ſuas rationes ad aliquem caſum 231
accommodare ſumptus ad mercedes &c. 303
accommodare uultum, & orationem ad tempus 270
accuratiſſima diligentia litterarum 165
ἀκηδία tua me mouet 311
acerbitas orationis & iracundia 480.
achaia plena audaciſſimorum inimicorum Ciceronis 75
achaici deprecatores 260
acquieſco, & ſcribens ad te, & legens tua 174
acquieui in legendis tuis litteris 214
acquieſcere — habeo enim nihil tẽtatis rebus omnibus, in quo acquieſcam 288
acroaſis — ut eas uel in acroaſi audeam legere 391
acta ne agamus 207
actium uenit Cicero ad VII. kal. Quinct. 126
actuariolum nauigium 237
actuarijs minutis Patrus accedere 126
actum eſt 130
aculeatae litterae Cic. ad Dolabel. 372
aculeos domeſticarum ſollicitudinum occultabo 35
acueram me ad exagitandam hãc eius legationem 53
acuta, & grauis. 280
ad annum— Furnium ad annum tribunum pleb. uidebam fore 111
ad diem ſoluere pecuniam 416
ad numerum ——Domitius ad numerum iudices non habuit. 514
ad Opis. 144
ad πολυδεύκους. 144
ad ſummam. 378
ad ſummam. 227
adaequauit ——equitum urna adaequauit. 502
addidiſti mihi animos 164
addas uelim has litteras in eundem faſciculum. 315
addici. 229
addicta mihi omnia iſta uaſtitati uidentur. 211
adduxit Pompeium in eam uoluntatem Cicero, ut in ſenatu non ſemel ſed ſaepe multiſq. uerbis ſuis ei ſalutem imperij, atque orbis terrarum adiudicarit. 37
adducere aliquem in ſpem 82
aducere in diſcrimen ſuas fortunas 168
adducere——quo ad poßum adducito 300
adducere, ut —— ſi me adduxeris ut exiſtimem, me iudicium bonorum non funditus perdidiße. &c. 253
adducor —— non adducor quemquam bonum ullam ſalutem putare mihi tanti fuiße &c. 262
adducimur in eam ſpem ut &c. 68
adduci——eo adduci poſſe. Caeſarem, negant ut fiat conſul tradito exercitu 172
adduci in ſuſpicionem fauoris 69
adduci poteſt res ad concordiam 165
adduci tali tempore ad ullam condicionem uix poterit Pompeius. 175
adducta putabatur res in extremum diſcrimen. 440
adductae in diſcrimen multorum annorum oſtentationes 119
ademerunt inimici mei mea mihi, non me ipſum 73
ademit mihi partes omneis mentis dolor 74
adeſt iam meus aduentus 334
adhibebo omnes machinas ad tenendum adoleſcentem, ne ſubeã famam temeritatis 467
adhibebo ſeuerius Q. filium 238
adhibere diligentiam maiorem debes in his honoribus tuendis. 474
adhibere —— omne genus cautionis a nobis adhibetur 494
adhibere quandam cautionem & diligentiam priuatis ſuis rebus 37
adhibere ſe ——ſic ſe adhibere in tanta poteſtate, ut &c. 473
adhibebatur a nobis maxima contentio 471
adhiberi eos liberaliter oporteri dico 473
adhuc ——Leonides retinet illud ſuum Adhuc 390
ἀδιαφορία 62
ἀδιόρτωτα 331
adire in ius de ſuis controuerſis. 270
aditum ad caelum dederunt Bruto, & alijs, idus Martiae libertatem non dederunt. 368
ἀδικαίαρχοι 57
ἀδημονῶ 217
adiudicata—nemo dubitabat, quin domus nobis eſſet adiudicata 92
adiungeretur eodem 197
adiunctio naturae homini ad hominem 164
adiurat Pompeius. 66
adiuuare delectum 177
adminiſtrare bellum aliquod magnum, & periculoſum 471
admiſiſſe, tantum dedecoris mihi uidetur 207
admiſſum dedecus——cum angerer, & timerem, ne quid a me dedecoris eſſet admiſſum, &c. 214
admiſiſſe tantum dedecoris mihi uideor 207
admonitu talis amici 213
admouet calcar 143
ἀδόλεσχος——quod uereris, ne ἀδόλεσχος &c. 410
ἀδωροδόκητον me praebui 135
aduectus ſum naui in Luculli hoſpitium 374
aduenticia pecunia 37
aduerſarius acerrimus ſibi quiſq. eſt improbus & iniuſtus 231
aduerſus uentus 129
aduocati Clodij 24
ἀδύνατον 4
aediles ludos parant 216
aeger —— grauiter aegrum diligentiſſime curat 144
aegrimonia——ferrem grauiter, ſi nouae aegrimoniae locus eßet. 306
aegritudo me ſomno priuabat 213
aegrotus alij medico traditus 142
aegroti fortis eſt accipere medicinam 292
aegroto dum anima eſt, ſpes eſſe dicitur 213
aemulatio laudis erat inter Cic. & Hortenſium 419
aemulus —— licebit eum ſolus ames, me aemulum non habebis 153
aenaria 239
aequabilis iuriſdictio, lenis, grauis 134
aequabiliter ius dicere, & diligenter 473
aequi boni facere 170
aequi noctium exſpectat——ſi aequinoctiũ exſpectat Publius, ut ſcribis aledium dicere, nauigaturus uidetur 299
aequus —— meus animus eſt aequus 395

Index

aequitas animi 117
aerarium clauſum non tardabit Caeſarem 175
aes alienum 347
aes alienum contrahere 473
aes circumforaneum 43
aes Corinthium 45
aeſerniae 195
aeſopi filius Cicerone excruciat 261
aeſopi tragoedi noſtri familiaris Lucinius ſeruus aufugit 480
aeſtimandi horti meo tempore magis, quam ratione 110
aeſtimatio—accipiēda aliqua eſt, & danda aeſtimatio 292
aeſtuo—timeo, ne illum aliquorū furor excipiat: plane aeſtuo 441
aeſtuoſa, & pulueruienta uia 130
aetas a laboribus deuexa ad otium 213
aeterna domus—inferni 444
affers iuſtas cauſſas 260
affert magnam acerbitatem ſocijs publicanorum cauſſa 474
afferunt ſpem deprecationis Fuſio. 262
afferunt tuae uoluntati, ac diligentiae magnam difficultatem publicani. 474
afferebat aliquantum ponderis orationi hominum dignitas 541
afferebat dubitationem de Epiro non inconſtantia noſtra, ſed quod de fratre, ubi eum uiſuri eſſemus, neſciebamus 74
afferre aliquid lucis noſtris rebus. 42
afferre animum uacuam ad res difficiles ſcribendas 306
afferre conſolationem malis alienis 227
afferre manus ſaepius ſuis uulneribus 79
afferre moram 267
afferre offenſionem — quidnam accidiſſet, quod afferret fratri meo aut offenſionem tam grauē aut commutationem tantam uoluntatis 30
afferre rationem ſuae profectionis 258
afferre ſpem — quae nobis magnam ſpem attulerunt meliorum rerum 241
afficit me ea res quadam delectatione 62
afficiunt me cura 33
afficior magna ſollicitudine, magna inopia conſilij 152
affici laude — res illa ne laude quidem ſatis idonea affici poteſt 443
affici ſingulari calamitate, & iniuria 246
affectus ignominia 166
affectus incredibili laetitia 183
affectus moleſtia 30
affirmo tibi omni aſſeueratione. 333
affirmare temere de altero periculoſum eſt propter occultas hominum uoluntates, multipliceſq. naturas 438
affixus — iubes filium tuum mihi eſſe affixum, tamquam magiſtro 526
affligor acerbiſſime de noſtris rebus 245
afflixit me tuus diſceſſus 314
afflixerat nos ille annus 206
afflictus & fractus animus 292
afflictus incredibili, & ſingulari calamitate 75
afflictus magnis clamoribus Clodius conticuit 25
afflixit — nihil ex iſtis locis dierum iam amplius 50. interuallo non modo litterarum, ſed ne rumoris quidem affluxit 534
afranius ignauus, & ſine animo miles 34
afranius Pompeij ſtudio, & ſua pecunia factus conſul 25
afranius quid emerit, neſcit 37
afranius uoluntate κακέχτης 21
afranius uno uitio minus uitioſus, quod iners, quod ſomni plenus, quod imperitus 21
afranij conſulatus Magni ὑπώπιον 40
africanus Xenophontis libros κύρου παιδ. numquam ponere ſolebat de manibus 473
africanum C. Carbo interemit 496
africanae res 257
affuiſſe ſcribendo 37
affulſiſſe mihi uidebatur τὸ καλὸν ad oculos eius 192
Αγέννεια ὦ πολλῆς ἀγγεννείας 224
ager Campanus perijt 170
ager maximuus uineae, turris altiſſima 135
agglutinare — illud deſecabis, & hoc adglutinabis 406
aggredi—Damaſippum uelim aggredi, niſi Druſus ſe facilē praebuerit 303
agilitas, ut ita dicam, mollitiaque naturae 31
Αγὼν — remoto illo ſtudio contentionis, quam ἀγῶνα apppellatis 25
ago tecum iam non cohortatione, neque praeceptis, ſed precibus fraternis, totum ut animum, curam, cogitationem ponas in omnium laude undique colligenda 475
agit liberaliter 129
agit liberaliter 319
agere—alexim puerum humaniſſimum, niſi forte dum ego abſum adoleſcens factus eſt, id enim agere uidebatur, ſaluere iubeas uelim 170
agere diem natalem reditus ſui 83
agere forum 131
agere quietam ſenectam, & honorificam, praeſtat, quā ſollicitam 366
agere; rapere rempub. 441
agitur officium meum 229
agitur res permagna hominis familiariſſimi & mihi omnibus rebus coniunctiſſimi Attici noſtri 417
agitur — cum illius exiſtimatio ageret, noluit aduerſario tuo conſultum 416
agendi dies quondam a paucis petebantur 143
ἀγοητεύτως hoc dico 275
ἄγραπτον 144
agraria promulgat a Flauio 34
agricolis eſt optatiſsimum otium. 170.
agripetae reiecti a Buthrotijs. 397.
Αιδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ελκεσιπέπλυος 51
Αἰδέομαι τρῶας, καὶ τροάδας 162
Αἰδέομαι τρῶας, quicumque ſunt. 175. e 202.
Αἰδέομαι τρῶας, neque ſi aliquid potero μέμψιν effugere 325
Αιδομαι τρῶας. quid enim 334
Αιδεσθεν μεν ἀνηνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑπω δέχσθαι 144
Αιδεσθεν μὲν αὐήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑπο δέχσθαι. is tamen egit ſane ſtrenue. 410
Αἰὲν ἀριέςυιν — Illud uero, quod a puero ad amarā, αἰὲν ἀριςεύειν, καὶ ὑπείροχον ἄμμεναι ἄλλων 427
ἀιχρὸν σιαπᾶν 158
Αιχρον τοιδήρόντεμενιν, κενεον τενεσθαι. 268
Αισκρου φαντασία 207
Ακαδημαϊκη σύνταξισ 324
Α᾽καιροσ — uereor, ne tibi ἄκαιρος ſim 206
Ακεραιοίως reſtituta putabam 393
Ακύνδινα eſſe ſcribis 328
Ακροτελεύτιον 137
Ακαταληψια praeclare collecta ab Antiochoro 329
ακολακεύτως ſcripſi 354
ακολασίαν iſtorum ſcribis 364
ἀκοινώνητον — nullas umquam ad me litteras miſit Brutus, in quibus non ineſſet arrogans, & ακοινώνητον aliquid 153
Ακοινωνητοσ 143

Ακουσμα

Ακουσμα odioſum 276
ακυωτηρίων iura 129
alacritas mira ad litigandum 53
Αλας ἀγωνη αθεύθεις 380
Αγη in qua nunc ſumus 224
aledius 276
aledius 294
alexander ad Iſſum caſtra habuit contra Darium 134
alexander magnus adoleſcentem incenſum cupiditate ueriſſimae gloriae, cupientem ſibi aliquid conſilij dari, quod ad laudem ſempiternam ualeret, cohortatur ad decus 337
alexidis animum amabam, manum non amabam 163
alexim uideor agnoſcere in tuis epiſtolis 303
Alexio medicus 378
alienant immundae, inſulſae 213
alieno animo 259
alienum exiſtimatione mea 144
Αλίμεγα 217
aliquid egiſſem 116
aliquid —— ſi umquam in dicendo fuimus aliquid &c. 91
Ἄλκις δρύος 64
Α λις σπουδεῖς 43
alitur conſuetudo perditarum concionum 364
Ἀλιτενὴς ambulatio 366
Αλλ' ἀεί τινα φῶτα μέγαν 79
Αλλ' μὲν αυτος —— Αλλὰ δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται 220
Ἀλλ' ἐμὸν οἴποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσιν ἔπειθεις 159
Αλλ' ου δ' αυτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν &c. 366
Αλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ 162. 238
allegata ad me Caerellia 373
allegati — edidit ad allegatos Cn. Lentulum, al. ad allegatos. Vacciam, & C. Cornelium. 496
allegatio noſtra non poteſt offenſionem ex animo delere. 16
allegoria a naui 53
allegoria a nauigio —— male uehi malo &c. 55
Αλληγορίαις obſcurabo, ſi erunt mihi plura ſcribenda 66
alleuatum corpus febri 161
alleuor cum loquor tecū abſens 307
aliquatenus mihi concedunt 292
Αλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ' απωθῶῦται ψόγον 376
αλογηθῆ — ne talis uir ἀλογηθῆ. 175
αλογίςως 213
αλόγως 304
αλόγως 351
αλφειν κρήνη. 276
alienſis pugnae diem maiores noſtri funeſtiorem eſſe uoluerunt quam urbis captae 206
alſius — nihil alſius 102
alſius —— iam ἀποδυτηρίῳ nihil alſius, nihil muſcoſius 467
alucinari debent interdum epiſtolae 512
amo πάντα φιλόδημον 280
amare — ab eo quem non amas uidentur omnia inſulſe fieri 380
amans ſe ſine riuali ſirrus 540
amor — nec deſino, ut fit in amore, ea quae minime uolo cogitare 425
amor omnis ſollicitus atque anxius 69
amalthea 43
amalthea Attici 18
αμαλθεῖον Attici 26
amandandi interdum Cicerones noſtri in Graeciam 176
amanus Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit 134
amariorem me ſenectus facit 376
ambitioſae fucoſaeq. amicitiae ſunt in quodam ſplendore forenſi 33
ambitioſe corrigere orationem alienam 378
ambulationis tempus 425
Αμεμπτα 162
αμηχανία —— dij boni quantum αμηχανία 397
αμέταμελητον 354
αμεταμέλητος debet eſſe celeritas noſtri reditus 165
amici fucati —— cum bene completa domus eſt tempore matutino, cum ad forum ſtipati gregibus amicorū deſcendimus &c. 33
amiſimus omnem non modo ſuccum & ſanguinem, ſed etiam colorem & ſpeciem priſtinam ciuitatis 111
amiſimus unū quo tenebamur 294
amittere omnem uim iuris ſui 87
amittere receptum 198
amittere ſtudium populi 227
amiſſum tempus condicionum 176
amiſſas occaſiones queritur Caſſius 362
ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην εἶναι 171
αμφιλαφιαν autem illam, quam ſoles dicere, bono modo deſidero CCCC. 501
amplectere hanc cogitationem toto pectore 304
amplecti —— omnem tuum amorem, quo me amplexus es, confer ad eam curam &c. 161
amplius ab te non peti 14
amplum, excelſum, non ſummiſſum, neque populare 40
ἀμύμων —— tu uero ἀμύμων 404
anagnoſtes ſeruus 283
anagnoſtes 117
ἀναλογία me deceperat 150
ἄναντα πάντη τον 203
ἀναντίλυκτον cauſſam oppoſuiſti. 510.
αναντηφωνησία 387
ἀναντιφώνητον non relinquam puſillam illam epiſtolam 144
ἀναφαίνεσθαι 56
ἀναπολογήτον 407
ἀνατέλλουσα iam adeſt 225
αναθεώρησιν magnam habet res. 369.
anatociſmus anniuerſarius 138
anchiſetes leniſſimus nobis flauit. 163.
anchora ſoluta 18
anconem amiſimus 174
ἀνέκδοτον librum nondum per poliui 371
ανέκδοτα 52
ανεκτότερα erant Aſturcae. 311
ανεμέσητα —— ſed haec etiam ſi nō prudenter, tamen ἀνεμέσητα ſunt. 407.
ἀνεμέσητον 285
ἀνεμοφόρητα 392
ανητοποιητόν 236
ανεξία 128
ἀνιςορησία 144
angit me maxime reliquorum meorum ratio 403
angere —— nullus dolor me angit. 111.
angor intimis ſenſibus 126
animatus ita fore uidebatur Octauianus erga noſtros ἥρωας, ut nos uellemus 387
animus acceſſit Caſſio 135
animus afflictus, ac fractus 292
animus eſt in curſu 387
animus ſcientia alitur 280
animum laudo, conſilium reprehendo 211
annalium memoria — homo ex annalium memoria diuinus 472
animi non officijs, ſed temporibus ſeruientes 479
animos maximis in rebus gerendis & ſuſtinendis exercitatos frangi, & debilitari moleſtia non oportet 471
annonae caritas — inopia pecuniae, & annonae caritas 501
annui eſſemus 132
anulus ſit, non ut uas aliquod &c. 472
ἄνω καὶ κάτω 127
ἄνω ποταμῶν 380
ante meridianae litterae 333
ἀνθηρογραφεῖσθαι —— nō poſſunt γεωγρα-

γραφικά. 356
anthe ipſa poſuiſti: (id eſt flores ipſos) 410
anticipare rei moleſtiam. 296
antiphont ragoedus 108
antiquetur rogatio 19
antiqui ho mines——uide, quã ſim antiquorum hominum. 220
antiquum —— omnes intelligerent nihil ſibi antiquius noſtra amicitia fuiſſe. 68
antiquius —— ne dubitaris, quin, quod, honeſtius, id mihi futurum ſit antiquius. 165
antiquius nihil habiturus ſum 379
antiquiſſima cura naualis apparatus ſemper Pompeio fuit. 231
antiquiſſimam ſe habiturum dixit iudiciorum cauſſam Vetus Antiſtius. 488
antiquiſſimum —— de Tullia mea tibi antiquißimum eſſe uideo. 277
antiquiſſimum ——officium, ſit nobis antiquiſſimum. 292
antiquiſſimum—quod tibi, & eße antiquiſſimum, & ab initio fuiſſe &c. 473
antiſthenes, homo acutus magis quã eruditus. 306
antium. 42
antonius ab alio relictum, regni inſtrumentum occaſionem regnandi habuit. 447
antonius — Antonium putat Cicero epularum magis rationem habere, quam quidquam mali cogitare. 358
antonius caſtra media tollit 392
antonius Cytheridem lectica aperta portat, altera uxorem. 236
antonius, & L. Caßius nulla ui expulſi, ad Caeſarem cum Curione profecti ſunt &c. 292
antonius ex Q. Fadij filia liberos habuit. 410
antonius in cogendis pecunijs dictitabat partẽ quaeri Ciceroni 16
antonius, iracundus ——aditus ad Antonium difficilior 384
antonius legem fixit, a dictatore comitijs latam, qua Siculi ciues Rom. 364
antonius —— nullum certamen eſſet, niſi tum conſeruatus eßet Antonius 443
antonius regni heres relictus interfecto Caeſare. 375
antonius ſcripſit de reſtitutione Sexti Clodij. 366
antonij concio de Caeſare —— his uerbis de tanto uiro, de clariſſimo ciue. 364
antonij dominatio, & facta tyrannica. 444
antonij facta, cum Octauij comparantur. 444
antonij inter lictores lectica mima portatur. 242
antonij Leones. 238
antonij litterae, ad Cicero odioſae. 232
antonij nequitia, & leuitas 239
antonij totum conſilium ad bellum ſpectare uidetur 380
antonio has partes impoſuit Caeſar, ne quem omnino ex Italia diſcedere pateretur 236
ἀπαισευτία 328
ἀπάντησις——mira ἀπάντησις, & cohortatio 410
ἀπάντησις——ne aut ad urbẽ ἀπάντησις mea animaduertatur, aut, &c. 208
ἀπαντήσεις ex opidis 202
ἀπαῤῥασίαστον querellam ſuam eße ſcit 204
ἅπαξ θανεῖν 409
apelles Venerem pinxit 67
ἀπεραντολογία 283
aperuiſti. CI. CCC. 119
aperire fontem ſceleratiſſimorum conſiliorum. 455
aperire——ſcis quos aperuerimus 166
ἄφατα, ἀδιήγητα 331
ἄφατα——quaedam ἄφατα nolim. 392
ἀφελέσατος, Q. frater. 33
ἀφελῶς. 158
ἀφελῶς ſcripſi. 17
ἀφίδρυμα. 338
ἀφιλόδοξον. 62
ἄφρακτα Rhodiorum 128
aphractus Rhodiorum. 158
ἀφράκτῳ nauigans. 237
apiſcendi maris cauſſa 200
apodyterij angulus. 524
ἀπόγραφα ſunt 315
apollo Pythius——Haec ex oraculo Apollinis Pythij redita tibi pura 444
apollodorus 324
ἀπορία——mira me ἀπορία torquet 182
ἀπορία——nũquam in maiore ἀπορία fui. 408
ἀπορίαν tuam cupio cognoſcere. 175
ἀπορῶ 174
ἀπορῶ, quo me uertam 325
ἀποσιώπησις 182
ἀποσιώπησις——manebo igitur: & ſi uiuere 183
ἀποσιώπησις——ut in Milone, ut in ſed &c. 209
apricatio 174
ἀποσπασμάτα legis agrariae 142
ἀποθέωσις 25
ἀποθέωσιν ut aſſequi poßum ſepulcri ſimilitudinem effugere ſtudeo 304
ἀπότεγμα 369
ἀπότευγμα reformido 533
ἀποτόμως ad me ſcripſerat 237
ἀπότριψαι aliquando quarta nam iſtam diligentia, quae in te ſumma eſt. 169
apparitores neceſſarij. 472
apparatus ludorum 387
appellare —— de atiliano nomine ſcripſi ad Philotimum, ne appellaret Meſſallam 133
appellare ſponſorem 15
appellare, interpellare, obloqui, colloqui 510
appellatus imperator Cicero 134
appelleretur nauis ad uillam 331
appingent aliquid noui epiſtolae 54
app. Claudius inconſtans 186
appius ad Pompeium proficiſcitur. 203
appius litteras miſerat ad Ciceronẽ ὑπομεμψιμοίρους. 142
appius ut audiuit Ciceronem uenire in ultimam prouinciam, ſe coniecit Tarſum uſque. 131
appij forum. 56
appoſita ſecunda menſa, haec ad te ſcripſi 360
appoſita ſecunda menſa, haec dictaui 376
appoſitus——locus minime ad tolerandam tanto in luctu calamitatem, Theſſalonica 78
appuleius praediator liberalis 288
ἀπρακτότατως Afranius. 21
ἀπροσδιόνυσον —— nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo uidebatur, &c. 412
ἀπρόσιτον me praebui inſidiatoribus Ariobarzanis. 135
apud matrem recte eſt. 13
apud te eſt, ut uolumus. 14
aqua haeret——in hac cauſſa mihi aqua haeret. 507
aquaeductus. 319
aquillia Q. Cicer. fil. nouerca. 371
aquillia dotata. 366
arabarches 62
arabiai εὐδαίμων 214
arbitrum eſſe ſuum de rep. poſtulabat Antonius 462
arbitrium orationis cuſtodiendae, & proferendae tuum 387
arbuſcula ualde placuit 108
ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς. 229
arcanum —ſuſtinui me in arcano fratris 225

arceſſam

arceſſam te ad ſocietatem laboris. 66
ἀρχέτυπα Nicaſionum 277
ἀρχέτυπον ipſum crebris locis inculcatum, & refectum. 402
ἀρχή —— mederi dum eſt ἀρχή. 236
archilochi Iambus longiſſimus quiſque Ariſtophani optimus uidetur, ſic epiſtola Attici longiſſima quaeq. Ciceroni optima. 410
archilochia Bibuli edicta in Pompeium populo iucunda 67
archilochium edictum. 66
ἀρχιμήδειον πρόβλημα 337
ardeo dolore —— non angor, ſed ardeo dolore 207
ardet furore, & ſcelere Caeſar 226
ardet res inuidia 518
ardet ſtudeo noſtri, atque amore noſtra antiqua manus bonorum. 431
ardentes cupiditate perturbandae reipub. 460
ardentes dolore. 256
ardentes in eum litteras miſit 363
ardentius ſcripſiſſem ὑποθέσεις. 378
ἄρεος πάγος 21
ἀρετὴ ſit ne διδακτόν. 239
ἄρη πνέων Q. Scaeuola 446
argumentum —— nullam epiſtolam ad te ſine argumento, & ſententia peruenire. 36
argumento epiſtolarum egeo 205
argutiſsimae litterae. 155
argutuli libri ad Varronem 328
ariobarzanes opera Ciceronis uiuit 135
ariobarzanes non in Pompeiũ prolixior per ipſum, quam per me in Brutum. 153
ariobarzanes nullum aerariũ, nullum uectigal habet, Appij inſtituto tributa impetrat 142
ariolari 194
ariopagitae —— ſic appellãtur εἰρωνικῶς iudices Clodiani a Cicerone 24
ἀριοπαγῖται 108
ariſtarchus Ciceronis orationum Atticus 21
ariſtocratia 21
ἀριστοκρατικῶς 21
ἀριστοκρατικῶς ſcripta 48
ariſtophani Archilochi Iambus longiſſimus quiſque optimus uidetur 410
ariſtophanem repone pro Eupoli. 281
ἀριστοτέλους, & θεοπόμπου πρὸς ἀλέξανδρον 307
ariſtotelia pigmenta 42
ariſtoxenus 190
arithmetica —— in arithmeticis exercitatus Veſtorius 365
arma —— nemini exploratum eſt, cũ ad arma uentum eſt, quid futurum ſit 170
arpinates aquae 25
arripere —— cum Bruto, ſaepe inieciſſem de ὁμοπλοΐα, non perinde atque ego putaram, arripere uiſus eſt 404
arrepto ſermone aliquo pro mandatis abuſus eſt 176
ars difficilis recte rempub. gerere. 184
artificium beneuolentiae colligẽdae 480
artauaſdes rex Armeniae 134
artauaſidis filia Deiotari filio pacta 137
artaxerxes —— non uidit Artaxerxes, quid Themiſtocli polliceretur. 231
articulorum dolores 12
ἀσαφέστερος. 334
aſcendere in concionem 92
aſciuit nomen Tyranni 463
aſcribit tibi plurimam ſalutem. 12
aſcribito hunc ad tuum numerum. 472
aſcribito utrique ſalutem 144
aſinius Dento 135
ἀσμένιστον 214
ἀσμένιστον illi fore puto aduentum noſtrum 204
ἀσμένασατα te intexui 328
aſperſit mihi hoc moleſtiae, tua iucunditatis plena epiſtola 510
ἀσφαλεία 64
ἀσφαλείαν habet hic locus 408
aſpirare ad roſtra Bibulo cos. non licuit per Caeſarem 69
ἄσπουδον bellum. 213
ἄσπουδον Saturni templum 347
aſsa —— in balnearijs aſſa, in alterum apoditerij angulum promoui 524
aſſecla —— qui potentiſſimorum hominum contumaciam numquam tulerim, ferrem huius aſſeclae? 153
aſſentatio turpis 337
aſſequi cogitatione —— nihil ne cogitatione quidẽ aſſequi poſſum, quod mihi tolerabile eſſe poſſit. 268
aſſequi coniectura 176
aſſeueratio —— omni aſſeueratione affirmare 333
aſſignare —— amabo te, mi frater, miſi uno meo facto, tu, & omnes mei corruiſtis, improbitati, & ſceleri meo potius, quam imprudentiae, miſeriaeq. aſsignes. 486
aſsignare —— nihil aſsignabis nec patruo, nec patri 227
aſſus Sol 280
ἀστρατήγητος Pompeius. 176
aſtringere —— relaxare —— opp. pater enim quidquid aſtrinxit, relaxat 230
aſtrictus legibus 472
aſtute nihil reticere debeo 479
aſtyanax. 108
athenae —— ciuitas antiquitate, humanitate, doctrina praeſtans omnibus 419
athenae quam longe abſint ab Italia 74
athenio ſignifer 57
ἀσελγὲς conuiuium 57
ἀτέτησις iſta tua, non ἐποχὴ uidebatur. 159
atilius poeta duriſſimus 374
atriolum nõ ſolet fieri, niſi in ijs aedificijs, in quibus eſt atrium maius 524
ἀτρι†ία 327
atrocitas uerborum odioſa. 407
attendere ſermones minaces potuit 214
attici epiſtolarum reſolutio, ſeu replicatio 213
ἀττικισμὸς Latinus ex interuallo regustandus 115
ἀττικώτερα 19
ἀττικώτατα grauiſſime duci poſſunt. 379
atticus Athenas ſe contulit diſsociatis animis ciuium 419
atticus ab Athenienſibus ciuitate donari noluit 419
atticus Ciceroni in omnibus eius periculis ſingularem fidem praebuit 419
atticus, Ciceroni ſuppeditat 374
atticus Ciceronem obiurgabat, & animo infirmo eſſe dicebat 37
atticus clamabat omnia perijſſe, ſi Caeſar funere elatus eſſet 368
atticus cum Q. fratre Ciceronis in Aſiam proficiſci noluit 25
atticus cum Q. Cicerone noluit ire in Aſiam, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. 420
atticus cur honores non petierit. 420
atticus diſſuadet Ciceroni, ne cum Pompeio fugiat 213
atticus —— inter Ciceronem, & Atticum, quid interfuerit 397
atticus —— numquam niſi crudeliſſime de Attico, a Caeſarianis cogita-

cogitatium. 251
atticus plurimum operae, ſtudij, diligentiae: laberis ad conficiendũ reditum Ciceronis confecit. 89
atticus, ut Cicero ab eo diſceſſit in Graeciam proficiſcens, lacrymauit 396
atticus utebatur intime Hortenſio, qui illis temporibus principatum eloquentiae tenebat 419
attici auia deſiderio eius mortua. 9
attici condiſcipuli 419
attici integritas, & magnitudo animi 31
attici ſoror nupta erat Q. Cicer. 419
attici ſoror irata Q. fratri uiro ſuo. 248
attinuit—ea re, non uenit in mentem, quia nihil attinuit 289
attingit— ſi qua de Pompeio noſtro tuendo, & tibi, ac reip. reconciliando, te attingit. 214
attingũt nos sũma neceſſitudine 472
attingere —— nullam reip. partem attingere 211
attingere —— quos in ſenatu ne te nuiſſima quidem ſuſpicio ne attigerat 69
attribueo Seruilio 43
attribue Lentulo pueros quot, & quos uidebitur 244
attribuere—dicebat Saluſtius, quae Cicero tã antiquis hominib. attribueret, ea uisũ iri ficta eſſe. 426
attribui 123
attributio nominum 403
attuleras mihi exſpectationem non paruiam 82
attulerat mihi ſuſpicionem maiorem tua taciturnitas 171
attuliſti mihi eius cogitationis initium 282
ἄτυφος, ab abijciendo triũpho 159
auctor eſt mihi Hirtius, ut abſim 382
auctor —— non ſim tibi auctor, ſi Pomp. Italiam relinquit, te quoque profugere. 213
auctores latrocinij 363
auctorem conſiliorum, ſocium ſollicitudinum, omni in cogitatione coniunctum cupio 70
auctoritas perſcripta 121
auctoritatis apud te plurimum habere ſcio conſulum decretum, ac literas. 416
audire—uidere—nihil intereſt, audiam, an uideam 187
aue mihi dixit. 232
auelleretur ut excomplexu meo 76
auerruncare—dij, inquit, auerruncent. 204
auertit me ab amore illius fugae deformitas 213
auertit ſe totum ab noſtro ſermone. 201
auerſos ita eſſe deos a ſalute pop. Rom. non puto, ut Octauius orandus ſit pro ſalute cuiuſquam ciuis 462
auferebamus gladiatoribus miras ἐπισημασίας, ſine ulla paſtoricia fiſtula. 25
augeo commemorando dolorem 255
auges mihi ſcribendi alacritatẽ 402
augebant eius animum—— non augebant eius animũ, ſed timorẽ. 241
augere ſua in aliquem officia. 330
auctus filiolo Cicero ſalua Terẽtia 9
augurari coniectura —— quantum coniectura auguramur 55
augurari—recte auguraris de me 221
auguria non haec collegij noſtri ab Attio, ſed illa Platonis de tyrannis 231
auiarium —— balnearia, ambulatio, auiarium 524
auiditas infinita gloriae 476
a Plancius Romae ius dicit 130
auocas me a maeſtitia 305
auris, —— & ego in alterum aurem 334
aures meae uide quibus hominibus ſint deditae 58
aures meas A cutilio dedißem 12
auricula infima mollior 518
auriculam forte mordicus abſtuliſſet 534
auſpicia ad patres redire non poſſunt, dum unus erit patritius magiſtratus 452
ἀυθεντικῶς 219
ἀυθεντικῶς illud nuntiabatur 232
αυθωρεὶ 58
ἀυτικα γάρ τοι ἔπειτα, μετ᾽ ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος 206
ἀυτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ᾽ ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι 206
ἀυτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώιον αἴκε δύνηαι. 324
ἀυτονομίαν adeptae ciuitates reuixerunt 150
ἀυτονομίαν ſe adeptos putant 144
ἀυτοχθων urbanitas 164
ἀξιόπιστως 345
ἀζηλότυπον id fore putabam 329

B

BALBVS aedificat 274
balbus Cornelius 48
balbus, & Oppius 269
balbus minime tectus. 375
balbi epiſtola ad Ciceronem. 30
balneum calfieri iubebo 48
balnearia Q. laudat Chryſippo 338
barbarae nationes, Afri, Hiſpani Galli 474
barbatuli iuuenes 25
βαθύτης 99
βαθύτης——admirabere meam βαθύτητα 127
βαθύτης meam Appio 142
βατταρίζων 268
βδελύττομαι——ἐβδελυττόμην 397
beatae reſp. quando futurae 474
βεβίωται 376
bellator 210
bellum ἄσπονδον ſtrui 213
belli ciuilis inter Pomp. & Caeſarem exitus metuendus in utramque partem. 277
bello ciuili inter Ant. Lepid. & Brut. bonis uictoribus, aliqua erit reſpub. uictis nulla 460
bella ciuilia —— acrius prohibenda ſunt bella ciuilia, quam in ſuperatos iracundia exercenda. 444
bellum peſtiferum 217
belli initium ducetur a fame 211
bellum eſt ſua uitia noſſe 62
bene audire 142. 231
bene cocto, condito ſermone bono, & ſi quaeris libenter 354
bene emere 19
bene eueniat 164
benefacta pro debitis exigimus ab ijs, quorum uirtus nobis ſpectata eſt: quae aliter eueniunt, ut decepti ab his, infeſto animo reprehendimus 463
beneficia noſtra tueri ſolemus 389
benigni—neſcio, quo modo facilius in timore benigni, quam in uictoria grati reperimur—— al. repeгiuntur. 460
beſtia —— Cicero pro Beſtia dixit, de ambitu. 496
bibliotheca —— uelim cogites, quemadmodum bibliothecam nobis cõficere poſſis. 13
bibliotheca Fauſti paſcitur Cicero. 104
bibliothecam mihi tui pinxerunt cõſtructione, & ſittybis. 98
bibliothecam tuam caue cuiquam deſpondeas 15
bibulus cohortem primam totam perdidit, centurionemq. primi pili nobilem, &c. 135
bibulus de caelo tum ſeruaßet, necne, ſibi quaerendum non fuiſſe dicebat Pomp. 60
bibulus, dum unus hoſtis in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quam domo ſua 158
bibulus hominum admiratione, & beneuolentia, in caelo eſt 66
bibulus in caelo eſt 64

bibulus Pompeium certiorem fecit, ut caueret inſidias 69
bibu'i impudentiſſimae litterae 164
bibuli magnitudo animi 59
bibulo ſupplicatio decreta a ſenatu 164
bibulum Parthi ſemiuiuũ reliquerunt 164
blande——uideſne quã blande? 401
blandus minus, eſt unus Atticus, quam Cicero 275
blandus—ſcis me minime eſſe blandum 277
βλάσφημα mittamus 382
bonae res —— uocas me in forum, unde etiam bonis meis rebus fugiam 292
bono animo es. 133
bonorum, id eſt lautorum, & locupletium urbem refertã fore 186
bonum nihil eſſe, niſi quod honeſtũ: nihil malum, niſi quod turpe 226
bonum nomen. 138
bonus homo. 37
βοῶπις. 55.68
βοῶπιδος colloquium. 58
borea opidum 404
βουλύσει cenantibus nobis aduentabat. 396
breuiloquentem iam me tempus ipſum facit. 181
breuitas temporis. 15
britannia confecta, obſidibus acceptis, nulla praeda, imperata tamen pecunia. 111
britanniae inſulae aditus muniri mirificis molibus. 115
britannici belli exitus exſpectat. 115
brundiſij omne certamen, uertitur huius primi temporis 200
brutina conſilia inire coepi, Brutina plane reip. liberandae 460
brutus ——Brutũ ſpero iã tuto uel ſolum tota urbe uagari poſſe. 361
brutus Ciceronem reprehendit, & obiurgat, quod nimis credat ſpei ſuae, & quod omnia det, & permittat Octauio 444
brutus complexus, oſculatuſq. Q. fil. dimiſit. 404
brutus —— de Bruto ſolitus dicere Caeſar: magni refert quid hic uelit: ſed quidquid uult, ualde uult. 356
brutus Ciceronẽ obiurgat, quod ſalutẽ ſuã Octauio cõmendarit 462
brutus deprecatur Ciceronẽ pro liberis Lepidi, ſororis ſuae filijs 458
brutus dixit pro Deiotaro Niceae 356
brutus, & ceteri, quod per ipſos confici potuit, glorioſiſſime, & magnificentiſſime confecerunt: reliquae res opes, & copias deſiderant, 358
brutus, & Caſſius, & alij, animis uſi ſunt uirilibus, conſilijs puerilibus 380
brutus, etiã cum rogat aliquid cõtumaciter, arrogãter ἀκοινωνήτως, ſolet ad Ciceronem ſcribere. 143
brutus exſulium meditatur 373
brutus——haec õis culpa Bruti. 392
brutus iacit interdũ nonnullos igniculos uiriles 395
brutus lenitate delectabatur 444
brutus ludos facere abſens cogitat. 387
brutus noſter mihi uidetur, uel coronam auream, per forum fere poſſe. 370
brutus——nõ te Bruti noſtri uulticulus, ab iſta oratione deterret. 374
brutus——quid a Bruto, & ceteris fieri oportuerit Caeſare interfecto 382
brutus——res a Bruto geſta memorabilis, & paene caeleſtis: repellit omnes reprehenſiones 443
brutus rogat Ciceronẽ per litteras, ut ſpectet ludos ſuos. 395
brutus——ſed mihi prius omnia dij deaeq. eripuerint, quam illud iudicium, quo nõ modo heredi eius, quẽ occidi, non conceſſerim, quod in illo non tuli, ſed ne patri quidem meo, ſi reuiuiſcat, ut plus legibus, ac ſenatu poſſit. 462
brutus—— τὰνδ᾽ αἰτίαν, τῶν ῥυτῶν τις εἶχεν 387
brutus uolebat, in ijs, quos bello uiciſſet, clemẽtiã ſuã laudari. 460
bruti eruptio, pop. Ro. uictoria 444
bruti, & Caſſij edictum 373
bruti familiares creditores Salaminiorum 138
bruti iudicium de optimo genere dicendi 379
bruti oratio habita, in concione Capitolina 374
bruto non probatur, quod ſcripſit Cic. de optimo genere dicẽdi 374
brutũ cõſolatur Cic. per litteras 453
brutorum non eſt, culpa quod maneat tyrãnis tyrãno ſublato 278
bucca —— quod in buccam uenerit, ſcribito. 17.361
bucca——uel quod in buccam uenerit. 173
butrotius ager proſcriptus 416

C

CADIT in eum ſuſpicio——non cadit. 332
cadunt mihi ea, quae diligentiſſime ſunt cogitata, taeterrime 238
cadunt nummi in eum diem 392
cadere in unius poteſtatem 188
cadere—nec tam miſerum eſt quidquam, quod non in noſtram fortunam cadere uideatur 75
cadere priuatim turpius eſt, quam publice. 414
cadere—— quorſum id caſurum eſſet, uerebar 87
cadere res cõmodius non potuit 201
cadere —— ſurgere —— non recordor, unde ceciderim, ſed unde ſurrexerim 111
caeci fuimus in pẽſione ſecunda. 271
caecilius, malus auctor Latinitatis 166
caeditur maxime teſtibus Gabinius 537
caementum——Quid? ſi caementũ bonum non habeam, deturbem aedificium 546
caepione, Pomp. coſ. 277
caerelliae facile ſatisfeci: nec ualde laborare uiſa eſt: etſi illa ego certe non laborarem 378
caerellia ſtudio philoſophiae flagrans deſcribit libros Ciceronis a librarijs Attici 331
caeſar, & porrecta 133
caeſar ad Ciceronem ſcripſit, gratiſſimum ſibi eſſe, quod quierit 194
caeſar ad Corfinium 189
caeſar Antonium ſine ſorte delegit. 156
caeſar apud Ciceronem diuerſatus, eſt, & cenauit: editq. & bibit ἀδεῶς, & iucunde 354
caeſar audaciſſimus, & paratiſſimus 166
caeſar Ciceronem ad pacem hortatur. 182
caeſar Ciceronem mirabiliter ferebat 371
caeſar ciuis perditus ualet, exercitum tenet multa ſpe, & promiſſis, omnia omniũ concupiuit 176
caeſar claudit maritimos exitꝰ 220
caeſar Cn. Magium Põpei praefectũ & duos eiuſdẽ praefectos fabrũ deprehẽſos ſtatĩ miſſos fecit 363
caeſar cõſul primo cõſulatu imbecillus plus ualuit quã tota reſp. 378
caeſar cũ Dollabellae uillam praeteriret, õis armatorũ copia dextra, ſiniſtra, nec uſquã alibi 354
caeſar cũ praetor eſſet, Catulũ ex inferiore loco iuſſerat dicere 69
caeſar cum ſe purgat, ſolet conferre in Ciceronem omnem illorũ temporum culpam. 204
caeſar cupit Pompeium reconciliare 209
caeſar decreto ſuo Buthrotios liberauit 416

caeſar

Index

caeſar dicebat ſe Cn. Carbonis, & M. Bruti poenas perſequi, omniumq.eorum, in quos Sulla Pompeio ſocio crudelis fuiſſet 219
caeſar dum audiuit uerſus de Mamura uultum non mutauit 354
caeſar a bello Parthico numquam reuertiſſet, niſi nos timor confirmare, eius acta nō coegiſſet 380
caeſar erat popularis: iccirco praeſentium animos offendere nolebat 416
caeſar exſultat Catonis in Ciceronē ingratiſſima iniuria. 164
caeſar florentiſſimus, ac nouus, in odium acerbiſſimū perditae multitudini uenit. 231
caeſar — hoc τέρας horribili uigilantia, celeritate, diligētia eſt 193
caeſar ignouit Quincto, & Salluſtro. 265
caeſar in foro cōbuſtus, laudat uſq. miſerabiliter 363
caeſar ita conualuit, ut nunc in uno Pomp. ſpes rerum poſita ſit. 166
caeſar iuſsit proſcribi Formijs uelle ſe frequentem Senatum Kalēdis adeſse. 221
caeſar Kal. Arpis manſerat 205
caeſar miſit ad Ciceronem litteras conſolatorias 330
caeſar — nihil aliud agi nihil actū ab initio, quam ut Caeſar Pompeium occideret 206
caeſar nihil niſi ſaeuum, &, atrox cogitat, atque etiā loquitur. 232
caeſar, niſi conſtitutis rebus, non eſt iturus in Parthos 340
caeſar non uoluntate, aut natura nō eſt crudelis, ſed quod putat popularem eſse clementiam. 227
caeſar — odium Caeſaris ſignificatum theatro 238
caeſar — omnes damnatos, omnes ignominia affectos, &c. illac facere. 166
caeſar — pedem in Italia uideo eſſe nullum, qui non in ipſius poteſtate ſit 183
caeſar petit a Cicerone, ut eum in urbe uideat: ut eius conſilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti poſſit. 205
caeſar Phalarim ne, an Piſiſtratum ſit imitaturus, incertum. 182
caeſar Placētiam legiones quattuor 159
caeſar Pompeium perſequi dicitur. perſequi Caeſar Pompeiū? quid? ut interficiat? 183
caeſar poſuit caſtra apud Corfinium 198
caeſar praetorio loco ſententiam dixit de animaduerſione coniuratorum. 292
caeſar — quae Caeſar numquam neque feciſſet, neque paſſus eſſet, ea nunc ex eius falſis commentarijs proferuntur 366
caeſar quis tu, es qui dicas, ſi in Hiſpaniam profectus erit, ſi praeſidia dimiſerit 180
caeſar Q. fratri ignouit 266
caeſar — quo die audiui illū tyrannum in concione clariſſimum uirū appellari, ſubdiffidere coepi. 392
caeſar ruet, ſi deſperarit 238
caeſar — ſi funere elatus eſſet Caeſar, clamabat Atticus cauſſam periſſe 360
caeſar ſi uicerit, nec clementior, quā Cima fuit, futurus eſt, nec moderatior, quam Sulla, in pecunijs locupletium 170
caeſar — ſuſpicio de interitu Marcelli in Caeſarem collata 322
caeſar templa, & tecta non patriam, ſed paratam putat 176
caeſar tractat Q. fratrem mirum in modum honore, dignitate, & gratia 117
caeſar uicerit, ſi conſul factus erit, et minori ſcelere uicerit. 178
caeſar — uides ne, in quem hominē inciderit reſpub. quam acutum? quam uigilantē? quā paratū? 199
caeſar unus ex omnibus inuētus eſt qui Ciceronem tantum, quantum hic uellet, amaret, aut etiam unus eſſet, qui uellet 541
caeſar Vettium in roſtra produxit cum Bibulo cos. adſpirare non liceret. 69
caeſar uxori nuncium remiſit 19
caeſar — ὑπὸ θεῶν hanc habēt, qui timent otium: uirum clariſſimum interfectum. 376
caeſaris acta ſolet defendere Cicero, otij, paciſq. cauſſa 416
caeſaris acta, otij cauſſa confirmanda 416
caeſaris ad Ciceronē epiſtolae 232
caeſarus ad Cicer. non litterae 221
caeſaris audacia timenda 241
caeſaris celeritas. 100
caeſaris clementia inſidioſa 202
caeſaris confidentia 217
caeſaris, & Ciceronis congreſsus, & collocutio. 222
caeſaris dictum. 356
caeſaris facinora. 176
caeſaris facta, ſcripta, dicta, promiſſa cogitata plus ualere, quam ſi ipſe uiuat. 363
caeſaris interdicta, Si te ſecundo lumine hic offendero, reſpuuntur. 184
caeſaris interitus — acta res illa animi uirili, conſilio puerili. 375
caeſaris libri contra Catonem 353
caeſaris litterae ad M. Ciceronem liberales, omniq. officio, diligentia, ſuauitate refertae 518
caeſaris mandata ad conſul. & ad Pomp. 220
caeſaris nomen, ut confectum relinquas 124
caeſaris poſtulatio impudens 169
caeſaris potentia, & robur 170
caeſaris pueri mirifica indoles uirtutis 447
caeſaris uictoriam quid mali putat allaturam Cicero 231
caeſaris uirtus, & grauitas, quam in ſummo dolore adhibuit 544
caeſaris uituperatio in Catonem contra laudationem Ciceronis 307
caeſari annorum decem imperium latum 170
caeſari imbecillo reſiſtendū fuit 170
caeſari imperium prorogatum 166
caeſari occurrunt optimates, & ſe uenditant 202
caeſari omnia cumulate, quae poſtulat, dantur 180
caeſari perſuaderi, ut tradat exercitum, & ita conſul fiat, minimum omnium malorum. 172
caeſari quinquennium prorogatum: & ut abſentis ratio haberetur a decem trib. pleb. latum 119
caeſari ſero reſiſtimus, quem per annos decem aluimus cōtra nos 169
caeſari utilius eſse concedi quod poſtulat, quam ſigna conferri, putat Cicero 169
caeſarem iacere offenſione populari putat Cicero 220
caeſarem mortuum dij perdant 331
caeſarē municipia deū faciunt 202
caeſarem nullo modo exercitum dimiſſurum 161
caeſarem plerique negant in conditione manſurum. 178
caeſarem, quia plus oſtenderat, quā fecit, uulgo amant 217
caeſarem ruere nunciant, & iam iamq. adeſse, non, ut manum conferat, ſed, ut fugā intercludat 182
caeſarem σύνναον Quirini malo, quā ſalutis 311
caeſariana celeritate utitur Antonius 409
caeſariani facile algere, & eſurire conſueuerunt. 304
caius Antonius uoluerit ne fieri ſeptem uir. 304
caius Arrius, uicinus Ciceronis in Formiano. 58

c.Cato legem pro mulgauit de imperio Lentulo abrogando 495
c.Duronius Miloni amiciſſimus 125
c.Fannius in P.Clodium ſubſcripſerat. 69
c.Fannius M. F. quibus conſ. trib. pleb.fuerit 412
c.Herennius P. Clodium ad plebem traducit. 34
c.Herennius trib pleb. 341
c.Iulius quid olim mali fecerit, cum dieculam duxit. 39
c. Marcellus eadem cogitat, quae Cicero, aut bene ſimulat. 238
c.Marius C. filius 313
c. Marius, cũ in Cappadocia eſſet, factus eſt augur lege Domitia 450
c.Marius ne militem quidem habere uoluit niſi pudicum 444
c.Marium callidiſſimum uirũ quaedam fefellerunt. 231
c.Memmius candidatus 117
c.Meſſius 195
c. Tuditanus fuerit ne in decem legatis. 340
calamitas quae ſit incommodum quid. 361
calamus —— quicumque calamus in manus meas uenerit, eo ſic utor tamquam bono. 518
calamo, & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur. 518
calculus —— ad illos calculos reuertamur 193
caleſecit luculente Gabinium Memmius. 533
calent iudicia —— al.indicia 111
calere —— an ego, cum omnes caleant, ignauiter aliquid faciam. 383
calidum inire conſilium 383
caligae, & faſciae cretatae 48
callidus homo 164
calliopae mihi haec praeſcripſit 48
calliſthenes, & Philiſtus 514
calliſthenes uulgare, & notum negotium. 515
calumnia acerbiſſima miniſtra praetorum auaritiae. 473
calumnia dicendi. 94
caluus, ex Nanneianis 24
camillus 144
campus —— ne non habeat ſatis magnum campum ille tibi non ignotus curſus animi, & induſtriae meae. 130
candidatus Clodius —— cum cãdidatum deduceremus 43
candidatus firmior 197
candidati conſulares omnes, rei ambitus 111
caninium per uim rogationem perlaturum ſuſpicatur Cicero 494
canis P.Clodij. 153
capio magnam uoluptatem, tibi ea, tribui, quae debeantur. 325
cepi laetitiam oculis interitu tyranni: hoc tantum 368
capere conſilium —— conſilium totius rei capiemus 72
capere conſilium de toto itinere, & fuga mea potero, eo ſi ueneris. 3
capere partem nullam quietis. 214
capere ſomnum 186
capeſſamus Melitam 232
capi —— neque enim eos ſolos arbitramur capi qui in armatorũ manus incidiſſẽt, ſed eos nihilominus, qui regionib. excluſi intra praeſidia, atque intra arma aliena ueniſſent. 407
capitolini, & Mercuriales 501
capitonis diligentia. 292
captio eſt —— chartam tibi deeſſe, mea captio eſt, alias cautio eſt. 123
captiones omnes, in omni ſententia occurrunt. 241
captiunculas oẽs pertimeſcere 384
caput litterarum 371
care aeſtimare —— ualde care aeſtimas tot annos, quot iſta aetas recipit &c. 463
carere quartana 242
carere omni ſenſu doloris, in tã graui uulnere miſerius fortaſſe eſt, quam dolere 454
carinae. —— Q.Ciceronis domus in Carinis 496
caritas ſumma annonae 89
carneades προβολὴν pugilis, & retentionem aurigae ſemper ſimilem facit ἐποχῇ. 331
carpebatur Pompeius a Bibulo, &c. 496
caſca, unus ex percuſſoribus Caeſaris 464
caſſius Barba 354
caſſius petit a Cicerone, ut Hirtium, quam optimum faciat 382
caſſij litterae uictrices in ſenatu recitatae. 135
caſſius conſilium noſtri itineris iudicabit. 395
caſtella munitiſſima 134
caſus haec gubernabit 384
caſurus ſum in aliquam uituperationem 366
cato adoleſcens, nullius conſilij, ſed tamen ciuis Ro. & Cato. 481
cato conuicium Piſoni cos. maximũ fecit. 21
cato affirmat Pontinum ſerius non triumphaturum. 111
cato, Bruti liber de Coron. 350
cato Ciceronis 354
cato Ciceronis res geſtas de patefacta coniuratione Catilinae laudibus ad caelum extulit. 292
cato —— concurſus Siculorum ad Catonem factus. 238
cato —— de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον 376
cato dierum xx. ſupplicationem ſua ſententia Bibulo decreuit 164
cato ea, quae nunc ſunt, & futura uidit, & ne fierent, contendit, & facta ne uideret, uitam reliquit. 276
cato, & Seruilius praet. probibituros ſeminantur, ne Pontinio triũphus decernatur. 539
cato heros ille noſter 31
cato —— in ſententiam Catonis facta eſt diſceſſio 292
cato —— in ſententiam Catonis ierunt ſenatores de cõiuratis 292
cato maior Ciceronis, ad Atticum miſſus ſaepe legendus ſeni 376
cato me delectat 277
cato miſeros publicanos, quos habuit amiciſſimos ſui, tertium iam menſem uexat. 34
cato optimo animo utens, & ſumma fide nocet interdum reipub. dicit enim tamquam in Platonis πολιτείᾳ non tamquã in Romuli faece ſententiam 43
cato peccauit 55
cato πουλυδάμας, qui mihi unus eſt pro centum millibus 51
cato, qui non decreuit Ciceroni triũphum, plus decreuit, quam ſi omnes decreuiſſet triumphos. 162
cato reprehenditur. 55
cato —— ſi comitia gratuita fuerint plus unus Cato potuerit, quã omnes iudices 108
cato Siciliam tenere nullo negotio potuit 242
cato turpiter in Ciceronem fuit maleuolus 264
cato uehementer in Pompeium inuectus 496
cato uerbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat de coniuratorum poena 242
catonis conſilium 318
catonis uituperatio, quam Caeſar ſcripſit 369
catoni egregie impoſuit Milo 501
catonem Cicero ſcripſerat Attico ſibi inuidiſſe 79
catonem putabat Brutus primum, de animaduerſione ſententiam dixiſſe, quam omnes dixerant praeter Caeſarem. 292
Catuli dictum, in iudices Clodia-

nos

Index

nos. 25
catulo nihil fortunatius cum ſplendore uitae, tum mortis tempore 70
cauere iubent pragmatici homines. 66
cauere—ſi ſibi S.C.caueretur 138
cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate rideri ſolet facie magis quam facetijs ridiculus Piſo 191
cauillatus eſt Cicero praetextam togam regis Commageni 513
cauillor cum ipſo etiam,& iocor familiariter 43
cauſſa Buthrotiorum probata a conſulibus 417
cauſſa Pomp.eſt optima,ſed agetur memento foediſſime 209
cauſſa —— uereor ne haec magnorum reip. malorum cauſſa ſint: 19.
cauſſae ſumma bonitas, & aequitas 416
cauſſam ſolum illa cauſſa non habet: ceteris rebus abundat 166
cauſſam tollere 347
cauſſae euentorum ſemper magis mouent,quam ipſa euenta 206
cautio diligentior 472
cautionis omne genus a nobis adhibebitur 494
cautum eſſe uoluit uxori ſuae Milo 125
cautus in credendo 232
cautior eſt manſio 200
cautiſſime nauigabo,quantum homo poſſit 395
celebratur domus 68
celebratur hoc Graecorum laude,et multo ſermone 126
celebrare——ſimilis & frequētia, & plauſus Ciceronem uſque ad Capitolium celebrauit 89
celebrari ludos Bruti,& eſſe quam gratiſſimos mirabiliter cupit Cicero 395
celebratio ludorum 397
celebratum conſtante fama, atque omnium ſermone 473
celebritas illius diei 134
celebritas—— odi celebritatem,fugio homines, lucē adſpicere uix poſſum 74
celebritas—— ſequor celebritatem 298
celebritas uiae 78
celeripes ille 208
cenſeri ſub luſtrum,germani negotiatoris eſt 34
cenſeri —— ne abſens cenſeare,curabo edicendum 34
cenſor bonus 24
cenſorino,Manlio coſ. 277
centeſimae —— a Caecilio, minore centeſimis nummum mouere nō poſſunt 16
centeſimae ſexennij ductae cum renouatione ſingulorum annorum 143
centeſimae uſurae non perpetuae, ſed quotannis renouatae 145
centeſimae quaternae 138
centeſimae ut perpetuo fenore ducerentur S. C. factum eſt 138
centeſimis cum anatociſmo contentus non erat Scaptius 138
centuriare——Octauius centuriat, Capuae dinumerat 409
cephalus Athen. locuples ſenex. 110
cerealibus 57
cernere hereditatem ex teſtamento 246
certamen difficile cum cupido emptore, cum locuplete,cum herede 312
certus competitor. 4
certior tui conſilij factus 195
certi ſumus periſſe omnia 64
certiſſimum fuit Caeſari,antequam proficiſceretur, contentionem habere 227
cerulas illas tuas miniatulas extimeſcebam 410
certum ſcire —— cum certum ſciero,ſcribam ad te 309
ceterum——praeterquam quod ſine te ceterum ſatis commode me in Cumano oblectabam 517
χαίρειν——πολλὰ χαίρειν 192
cherſoneſus 144
chirographum ſignum 66
chirurgiae taedet 94
χρεῶν ἀποκοπαὶ 174
χρυσέα χαλκείων 144
χρησμός 210
χρησομαθὴς homo 13
chryſippus diſceſſit a Cicerone F.inſciente patre 164
cicero abijcit conſilium profectionis in Graeciam 407
cicero ab Oppio,& Balbo ualde diligitur 244
cicero a Bruto reprehenſus quadam epiſtola,quod in honoribus decernendis eſſet nimius,& tamquam prodigus,reſpondet 459
cicero a Pompeio legatus 92
cicero abſtinentia, iuſtitia, facilitate,clementia uicit omnes 135
cicero a Caeſare ualde liberaliter mutatur in legationem, ut ſit ei legatus 212
cicero a conſilio fugiendi abeſt,ut cenſet Attic. 183
cicero ait ſe ſatisfeciſſe Dicaearcho qui βίον πρακτικὸν omnibus anteponit,et reſpicere nunc ad Theophraſtū qui θεωρητικὸν magis probat 60
cicero a maxima multitudine uſque in Capitolium deductus, & maximo clamore,et plauſu in roſtris collocatus 447
cicero ad Caeſarem ſcripſit 187
cicero Antij aut libris ſe delectat, aut fluctus numerat 52
cicero & Pomp. duo quaſi pignora reip. retineri uidentur 37
cicero ardet dolore,quod cum Pompeio & ceteris mare tranſmiſerit 207
cicero ardet hiſtoriae ſtudio 412
cicero —— armatis hominibus ante diem tertio nonas Decemb. expulſi ſunt fabri de area. Ciceronis. 93
cicero Atticum accuſat 79
cicero auctor non eſt Bruto,ut ſe urbi committat 386
cicero auguratur fore,ut Caeſar corruat,aut per aduerſarios,aut ipſe per ſe 231
cicero beneficio uinctus ingratus eſſe non poteſt 230
cicero bibliotheca Fauſti paſcitur. 104
cicero Caeſari & cariſſimus, & iucundiſſimus 108
cicero Caeſari debet pecuniam 171
cicero Caeſarem reddit meliorem 43
cicero Capuae nonis Febr. eſſe a cōſul.iuſſus 180
cicero Clodium fregit in ſenatu 43
cicero Catilinam competitorem defendere cogitat 9
cicero Clodium praeſentem fregit tum oratione perpetua, tum altercatione &c. 25
cicero Clodium tamquam reum accuſauit in ſenatu multis, & ſecundis ad murmurationibus cunctí ſenatus 488
cicero cogitat Q. fratrem prouinciae praeficere 138
cicero commendat ſuum Ciceronem Attico 85
cicero commendauit Brutum Octauio 462
cicero——concurſus eſt ad Ciceronem factus tantae multitudinis, quantam capit ciuitas 438
cicero conſeruator urbis,& parens patriae 213
cicero cum conſurrexit ſenatus cum clamore ad unum ſis ut ad corpus Gabinij accederet,

cum

tum Ciceronem exſulem appellauit 533
cicero cupit Alexandriam, reliquãque Aegyptum uiſere 51
cicero cupit excurrere in Graeciam 370
cicero cupit ſe non plus annum eſſe in prouincia 121
cicero cupit toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν 51
cicero dat ſe hiſtoriae 54
cicero de dignitate & concordia ordinum multa dixit Kal. Decẽm. 31
cicero de Geographia ſcribere cogitat 50
cicero deflet ſuas miſerias. 79
cicero de profectione ad Pompeium cogitat 130
cicero de Graecia quotidie magis ac magis cogitat 372
cicero Caeſare interfecto deliberat, utrum proficiſcatur in Graecũ, nec ne 366
cicero de reditu deſperat potentiſſimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis 486
cicero de triumpho cogitat 157
cicero diſcedit ab armis 251
cicero —— diutius in hac uita eſſe non poſſum 484
cicero dixit apud pontifices de domo 91
cicero decreuit imperium Octauio: quod erat exercitum habenti neceſſarium 460
cicero doctiſſimorum hominum ſcripta de dolore minuendo non ſolum legit, uerum etiam in ſua ſcripta tranſtulit 286 292
cicero dubitat, quid agat, relicta urbe a Pompeio 135
cicero dubitat, quid ſit acturus, ſene Caeſari traditurus, an Pompeiũ perſecuturus 183
cicero dubitat, quẽ prouinciae praeficiat decedens, cum ſibi nemo ſuccedat 152
cicero dum habeat a quibus impetret quae uel t, & a quibus colatur, & laudetur, ſeruitutem honorificam non modo non aſpernatur, ſi quidquam in extrema & miſerrima contumelia poteſt honorificum eſſe. Brutus ad Cic. 465
cicero, & Laelius, nominatim excepti, ne Italia prohiberentur 253
cicero ex ampliſſimo ſtatu concidit in optima cauſſa; maximis facultatibus ingenij, conſilij, gratiae, maximis praeſidijs bonorum omnium 77
cicero a lege agraria, quae auctore Põpeio a Flauio trib. pleb. agitabatur, multa tollebat 77
cicero expertus eſt quae praeclara putabat, eſſe inania 51
cicero F. Corcyrae uiſus 374
cicero fatetur ſe multum Graecis debere 474
cicero ſanum uult conſecrare Tulliae filiae mortuae 306
cicero filius in Hiſpaniam ire uolẽs liberalitatem a patre requirit 282
cicero filius ſic Bruto ſe probat, induſtria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique officio, ut prorſus numquam dimittere uideatur cogitationem, cuius ſit filius 444
cicero fratre, liberis, coniuge, copijs, genere ipſo pecuniae beatiſſimus, dignitate, auctoritate, exiſtimatione nõ inferior, quam qui umquã fuerunt ampliſſimi 484
cicero grauitatem tenuit in congreſſu ſuo & Caeſaris, & ut ad urbem non accederet, perſeuerauit 216
cicero habet uolumen prooemiorum 406
cicero illud molitur, ut Caeſar ſibi concedat, ut abſit, cum aliquid in ſenatu agatur 208
cicero imparatam.al.imperatam Capuam accipere noluit 197
cicero imperator appellatus 134
cicero in campo Martio ſaepta marmorea & tecta facturus 115
cicero incidit in eas miſerias, quas ſuis triſtibus temporibus pertulit, per ſummam iniuriam, & ſcelus, non tam inimicorum ſuorum, quam inuidorum 74
cicero in exſulio ſuo diu Theſſalonicae manſit, apud Plancium 76
cicero in prouinciam non eſt profectus 25
cicero in ſingulis libris utitur prooemijs 110
cicero inſtituit poema ad Caeſarem 544
cicero in ſua fuga, ſuoq. exſulio Q. fratrem uitauit, ne uideret, ne aut illius luctum, ſqualoremq. adſpiceret, aut ſe, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum, afflictumq. ei offerret: 77
cicero—— intra parietes Ciceronis conſilia de eius pernicie inibantur 77
cicero lacrymis ſuorum mollitur 232
cicero laudis auidiſſimus, & praeter ceteros φιλέλλυ 24
cicero——legationum concurſus ad Ciceronem in Graecia 129
cicero legit omnia, quae ſcripta ſunt de maerore minuendo 286. 292
cicero librum ſcripſit de luctu minuendo 291
cicero libros Attici ſuos facere cogitat 10
cicero magnam pecuniam Pompeio dedit mutuam 247
cicero maximo odio egit, ut inſectaret. Antonios 444
cicero—— meus ille laudatus conſulatus mihi te, liberos, patriam, fortunas; tibi uelim ne quid eripuerit, praeter unum me 483
cicero minime blandus 275
cicero multa improbat in rogatione ueterum trib. pleb. de ſuo reditu 85
cicero nõ arbitratur? fore, ut Caeſar ſummam potentiam ſuam in diſcrimen adducat 168
cicero noluit contendere cum Pompeio 407
cicero non iuit in Africam 253
cicero non loquitur in libris de oratore 329
cicero non ſatisfecit Caeſari, quod in ſenatum non uenerit 231
cicero non uult exſpectare, quid in Hiſpania geratur 231
cicero non uult ſe ab Attico obiurgari 77
cicero—— nullum eſt meũ peccatũ niſi quod ijs credidi, a quibus nefas putabam eſſe me decipi: intimus, proximus, familiariſſimus quiſque, aut ſibi pertimuit, aut mihi inuidit 486
cicero obliuiſcitur ante facta Pompei in ſe 211
cicero odia libidinoſae, & delicatae iuuentutis, quae erant in eum incitata, mitigauit quadam comitate ſua 37
cicero odit celebritatem, fugit homines, lucẽ uix adſpicere poteſt 74
cicero odit Dionyſium 216
cicero omnibus horis Nonas Decẽbres ſuas habet in ore 464
cicero oppugnatur apud Caeſarem, & a praeſentibus per litteras 255
cicero optat euolare non tam ad belli, quam fugae ſocietatem 220
cicero paene ex Italia diſcedere iuſſus 253
cicero ea praedia, habebat in ora

maritima, ut in eis pro re nata non incommode poſſent eſſe mulieres 178
cicero parat nauigare ad Pomp. tota epiſt. 201
cicero peccati ſui ſocios ſe non habere moleſte fert 260
cicero perfidiam principum ciuitatis accuſat 98
cicero perſcribit ad Atticum res a ſe geſtas in Cilicia 134
cicero poema, quod ad Caeſarem inſtituerat, incidit 515
cicero Pompeio carus 25
cicero Pompeium, & Caeſarem eſt complexus 159
cicero Pompeium, & Caeſarem diligit, quos praecipue coleret, & quibus eſſet amiciſſimus 214
cicero Pompeium uictorem magis quam uictum relinquendum putat 231
cicero potentiſſimorum hominũ contumaciam numquam tulit 153
cicero praeclara conſcientia ſuſtentatur, cum cogitat ſe de rep. aut meruiſſe optime cum potuerit, aut certe numquam niſi diuine cogitaſſe 226
cicero prae ſe tulit ſe nihil malle, quam pacem 195
cicero pro Capitolino die clamabat ſenatum in Capitolium a praetoribus uocari 363
cicero prouinciae Coelium praefecit 156
cicero——prudentia nulla a Cicerone deſideratur, niſi modus in tribuendis honoribus 447
cicero putat remp. e Bruto pendere 374
cicero quamplurima ſcripſit in ſuo maerore de obitu filiae——legere iſti laeti, qui me reprehẽdunt, tam multa nõ poſſunt, quam ego ſcripſi 307
cicero quattuor liberos fecit Academicarum quaeſtionum 325
cicero queritur & angitur nullam eſſe rempub. nulla iudicia, &c. 541
cicero queritur ſe non eſſe defenſum a Pompeio, & Caeſare 166
cicero quo die in prouinciam uenerit 131
cicero re familiari comminutus 94
cicero refert quaedam ex oratione a ſe habita in ſenatu, & altercatione in Clodium epiſt. ad Attic. 25
cicero rem geſtam Dolabellae nimis in caelum uidetur efferre 372
cicero reuoluit uolumen epiſtolarum Attici, quod ſub ſigno habebat 213
cicero rogatione Clodiana ex Italia profugit 73
cicero Romae non modo floruit cum ſumma, uerum etiam ſeruiuit cum aliqua dignitate 382
cicero ſaepe ſententiam mutat 100
cicero ſcribit ad Atticum, mortis oppetendae tempus honeſtiſſimum praetermiſſum eſſe 74
cicero ſcribit Attico ſuo, ſe nihil reliquiſſe Ciceroni praeter inuidiam, & ignominiam nominis ſui 85
cicero ſcribit de prouincia Cilicia 248
cicero ſcribit de ſuo reditu uſque ab urbe Dyrrhachio Romam 89
cicero ſcribit multum die, etiam noctibus 335
cicero ſcribit πολιτικά, ſpiſſum ſane opus, & operoſum 418
cicero ſcribit ſe nũquã cauiſſe 264
cicero ſcripſit commentarium conſulatus ſui Graece 37
cicero ſcripſit librum de conſolatione 286
cicero ſe maxima cum Pompeio familiariter coniunxit 37
cicero ſemper extulit Pompeium, & eo quidẽ magis, ne quid ille ſuperiorum meminiſſe ſe putaret 217
cicero ſenatum ſibi manus adferre coegit 444
cicero ſi erit bellum cum Pompeio eſſe conſtituit 283
cicero —— ſi diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret 481
cicero σοφιςεύειν cogitat 55
cicero ſperat pacem eſſe 177
cicero tenet ſe ab accuſando Gabinio, uel quod non uult cum Pompeio pugnare, uel quod nulli ſunt Romae iudices 424
cicero teſtis in Clodium 24
cicero totos dies conſumit in litteris 291
cicero triumphi cupiditate tenetur 164
cicero Tuſculanum proſcripſit 92
cicero ualentiſſimum Antonium ſuſcepit pro repub. inimicum 464
cicero Vatinium defendit 521
cicero——uerba tantum affero, quibus abundo 315
cicero ——ueretur Atticus ne & gratia, & auctoritas Ciceronis minuatur eius maerore 307
cicero uidet, ſi caſtris res geretur cũ Pompeio, uinci ſatius eſſe, quam cum altero uincere 159
cicero uindex aeris alieni 43
cicero utitur Pompeio familiariſſime 31
cicero uult filiam conſecrare omni genere monumẽtorum ab omniũ ingenijs ſcriptorum, & Graecorum, & Latinorum 288
ciceronis abſtinentia in prouincia 130
ciceronis aduentus nemini ne minimo quidem ſumptui fuit 130
ciceronis auctoritatem tantam, ſenatus, ac pop. Rom. non ſolum eſſe patitur, ſed etiam cupit quanta maxima in libera ciuitate eſſe unius poteſt 444
ciceronis clariſſimum iuſiurandum pridie Kal. Ian. 144
ciceronis coniectura de bello ciuili inter Pomp. & Caeſarem 194
ciceronis conſulatus Graece perfectus 40
ciceronis cunctatio proficiſcendi nõ probatur 203
ciceronis deliberatio omnis haec eſt ſi Pomp. Italia cedat, (quod cum facturum eſſe ſuſpicatur) quid ſibi agendum ſit 188
ciceronis domeſtica, & maxima cura 132
ciceronis duo edicta 44
ciceronis facilitas in prouinciales 145
ciceronis augurium de Caeſare 231
ciceronis conſulatus commẽtarium ad Atticum Graece ſcriptum 42
ciceronis conſulatum Curio ἀποθέωσιν uocabat 25
cicero de optimo genere dicendi 374
ciceronis dicta in Clodium 43
ciceronis epiſtola ad Caeſarem 214
ciceronis epiſtola ad Caeſarem, qua eum hortabatur ad bellũ Parthicum 336
ciceronis erat exercitus hominum locupletium 37
ciceronis, & Curionis colloquium 227
ciceronis filij litterae πεπινωμέναι 360
ciceronis filij ſumptus in peregrinatione unde ſuppeditentur 302
ciceronis fletus, & lacrymae in ſcribendo 484
ciceronis gener —— gener eſt ſuauis mihi Dolabella 166
ciceronis iudicium de oratione Bruti habita in concione Capitolina 378
ciceronis iuſtitia, & iuriſdictio in

prouincia 138
ciceronis liber de gloria 396
ciceronis lib. ſecundo de rep. fortaſſe inducitur Apollo, dicens in concilio deorum qualis reditus duorum imperatorum futurus eſſet &c. 526
ciceronis Marci epiſtola ad Caeſarē ad purgandum fratrem 258
ciceronis Marci litteras uix legere potuit Q. F. 518
ciceronis negligentia, ſeu erratum in libro de gloria 406
ciceronis odium in Clodium non fuit inſigne 367
ciceronis orationes conſulares 42
ciceronis oratio contra Calenū —— Philipp. 441
ciceronis oratio cum Caeſare Pompeio ex Italia profecto 222
ciceronis oratiunculae 42
ciceronis pater quo tempore deceſſerit 13
ciceronis res domeſticae 92
ciceronis res familiaris fracta, diſſipatur direpta, ipſo abſente 89
ciceronis ſententia non eſſe urbem relinquendam 171
ciceronis τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος 378
ciceroni cogitatio iniecta eſt de triūpho 165
ciceronis cōpedes ſunt lictores laureati 189
ciceroni coniunctio ſumma cum Pōpeio etiam cum Caeſare, reditus in gratiam cum inimicis 48
ciceroni data eſt concio ab omnibus magiſtratibus, praeter unū praetorem, & duos tribunos 90
ciceroni domus ſua a pontificibus adiudicata 282
ciceroni lictores a populo dati 251
ciceroni mors, exſulium, paupertas uidentur ultima in malis 465
ciceroni nihil proſunt, quae de dignitate, quae de morte, de exſulio, paupertate ſcripſit copioſiſſime 465
ciceroni Pompeius reip. conſeruatae dat teſtimouium 43
ciceroni ſemper placuit non rege ſolum, ſed regno liberari rēp. 443
cicerone teſte producto in Clodium, conſurrexerunt iudices 24
ciceronem cruciat officij deliberatio 200
ciceronem M. F. placuit non modo liberaliter tractari, ſed etiam ornate, & cumulate 389
ciceronem lictores impediunt 175
ciceronem mentis errore ex dolore affici audierat Atticus 78
ciceronem nihil animi habere ſciebat Caeſar 345
ciceronem non inimici, ſed inuidi perdiderunt 76
ciceronem omnia feciſſe, optimo animo ſcio 440
ciceronē pro Octauio uadē accepit reſp. ille autem uix uidetur quod promiſit praeſtare poſſe 465
ciceronem prouinciae taedet 130
ciceronē regē appellat Clodius 25
ciceronem ſenatus frequens una uoce in urbe retinendum cenſuit, cum de cōſularibus eius ſors prima exißet 37
ciceronem tota Campania, & maritima ora habet ἐπίσκοπον 174
ciceronem uitae taedet 70
cicerones multum debent equeſtri ord ni 475
cicerones multorum inimicitias ſuſceperunt reip. cauß a 204
cicerones pecuniā a prouincialibus decretam ad templum, & monumentum ſuū, accipiendam nō putarunt cum alijs de cauſſis, tū ēt ut animo aequiore ferrēt quibus nec deberetur, nec liceret 474
cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur 143
cingere uallo, & foſſa 135
cingulum tenemus 276
circulus Flaminius 21
circuli —— in circulis, & conuiuijs ſermo eſt liberior, quam fuit 63
circum eos, qui circū illum ſunt, non ſine cauſſa times 211
circumfluens gloria 67
circumgeſtat litteras 480
circumrodo quod deuorandū eſt 98
circūſcriptus S. C. aut ſublatus, aut expulſus trib. pleb. 172
circūſidemur omnibus copijs 384
circūſpiciēdū diligēter, ut &c. 472
circumuectionis portorium 60
ciſtophorus Pompeianus 52
ciſtophorus 61
ciſtophorus —— in ciſtophoro habeo in Aſia ad HS bis, et uicies 245
clitellae boui ſunt impoſitae 131
clamor ſenatus prope concionalis 501
clamores efficiā, ſi puerum Q. mecū habuero otioſus 525
claudus homo bono auſpicio legem promulgauit 25
clauſula eſt difficilis in ſuadenda prouincia 25
clauum ex eo die commouebis 130
clementer ferre 142
clodia num D. Bruto conſulari mortuo uixerit 290
clodius —— Caeſaris conſilium probo, quod tibi amantiſſime petenti ueniam non dedit, uti ullum ad illum furiam uerbum reſcriberet 525
clodius ad conciones confugit 24
clodius Cicero Clodij legationem ad Tigranem, de qua opinio ſeu rumor erat, exagitat 53
clodius Ciceroni periculum denunciat 66
clodius Ciceroni tum uim, tum iudicium minatur 68
clodius concionatur in Pompeium 498
clodius cupit legationem aliquam ſi minus per ſenatum, at per populum 508
clodius in concionibus ſuis Lucullū, Hortenſium, C. Piſonem, & Meſſallam eos contumelioſe laedebat 21
clodius plebeius factus 307
clodius pulchellus puer 25
clodius, qui unus uir fuit domi Caeſaris, nunc ne in uiginti uiris eſſe poteſt 53
clodius ſanxerat, ut uix, aut omnino non poſſet, nec per ſenatum, nec per populum infirmari ſua lex 85
clodius ſe in interiorem partem aedium Sullae abdidit 94
clodius ſubcontumelioſe tractatur 53
clodius tribus horis Romae Interamnam 43
clodij abſolutionis quae cauß a fuerit 24
clodij furor in Cicerones 93
clodij impulſu homines clamabant opera Ciceronis inopiam eſſe frumenti 89
clodium oderat Cicero 43
clodium quēdam tribunū plebis deſignatum commendat Bruto Cicero 438
clodium xxxj. Iudices abſoluerūt, & xxv. condemnarunt 25
clodia cum uiro bellum gerit 43
clodio dicente, tantus clamor ſublatus eſt, ut neque mente, neque lingua, neque ore conſiſteret 495
clodianae fabulae introitus 33
clodiani iudices per unum ſeruum corrupti 24
clodiani iudices negarunt ſe uenturos, niſi praeſidio, conſtituto 24
clodiani iudicij hiſtoria 24
clodianorum iudicum inopia 24
cnaeus Cicero appellatus Pompeius 25
cn. Caepio Seruilius Claudij pater uiuo ne patre ſuo naufragio perierit,

Index

rierit,an mortuo 291
cn.Cornelio,L.Mummio coſ. 341
cn.Flauius Cn.filius qui protulit fa ſtos aedilis curulis fuit 143
cn.Magius Pompeij praefectus de prehenſus a Caeſare, & ab eo ſtatim miſſus factus 209
cn. Octauius in prouincia iucūdiſſimus 473
coartatus in opidis Pōpeius 173
coelius quaeſtor Ciceronis 151
coelij ad Cicer.epiſtolae 232
coeliano aīo fortuna meliore 239
coegit ſenatum infrequentem 513
cogere agmen 387
coactae in unum locum copiae 198
coactu tuo ſcribā,quae ſentio 464
cogito ea, quae minime uolo, ut ſit in amore 537
cogitare ſapienter,& amabiliter in aliquem 366
cohorrui primo 138
cohorrui 161
cohors praetoris 472
coitio candidatorum 63
coitio cādidatorum conſulariū 525
coitio Memmij —— fenus fuit 33. ex 3.coitione Memmij 518
coitio conſulum 108
collecturus ſum ex hoc labore magnam gratiam,magnamq. dignitatem 518
collegerunt ſe admiratione integritatis meae 166
collige quidquid habes, ad conſolandum 241
colligere ex eo poteris quanta occupatione diſtinear 69
colligere undiq.omnium laudē 475
colligitur omnis haec clementia ad unam illam crudelitatem 193
collocare aliquē ciuitatis ſtatū—— tua nobis auctoritate opus eſt ad collocandum aliquem ciuitatis ſtatum 460
collocatus in tali gradu 440
colloqui cum aliquo 370
colloqui——uelim quam ſaepiſſime mecum per litteras colloquare 144
colluuies——in ea quae proſpicitur futura,colluuie regnare 214
collybus——in collybo eſt detrimētū ſatis 280
columnae non rectae neque e regione collocatae 524
columnarium 319
comburere aliquem fumo 480
comediſſe nos ſuos nūmos putat 145
comes idoneus 283
comitia ſacerdotum in alterū annum reiecta 450
comitatus——Balbum mature bene comitatum eſſe uenturū 525
comitia dimittuntur 21
comitiorū quotidie ſinguli dies tolluntur obnunciationibus 501
comitijs ſacerdotum ratio abſentiū haberi poteſt 444
commiſſatores coniurationis 25
cōmeāt illius ad nos crebro ac alijs litterae 193
commendationes tuas lenio & ſtatim uerbis, & reliquo tempore reprobabo 137
commercium——quanti aeſtimet, ſi ſit commercio locus,poſſe tantum nobis auctoribus, quantum profecto poterit,&c. 462
committere filios ſuos paruo nauigio 237
committerem conſpectum—— prouidendum fuit,ne duae legiones ſine Picenis cohortibus in cōſpectum Caeſaris committerentur 189
committere —— in ſenatum ſe non committebat 526
committere——non committemus, ut ea quae geſſimus, fortuito geſſiſſe uideamur 40
committere omnia fortunae 325
committere proelium 189
cōmittere ſe ciuilibus fluctibus 419
committi infirmo iudicio 24
committebantur ludi——haec ſcripſi a.d.viij. kal.Nou.quo die ludi committebantur 539
committi —— anniuerſaria ſacra iuuentutis nō cōmitterentur 34
commiſſio Graecorum ludorum 40
commiſſio ludorum 395
committendae—— nō ſunt litterae noſtrae eiuſmodi periculo,ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi poſſint 18
comminus ad te acceſſit 47
commodare——uoluiſſe illi ordini commodare 60
commodiorem te, & mitiorem eſſe nunciat 405
commodum 117
commodum ad te dederam litteras &c. 241
commodum ad te miſeram Demeā, &c. 338
commodum diſceſſeras heri, cum Trebatius uenit,&c. 321
commodum diſceſſerat Hilarius cum,&c. 328
commodo meo——Furnium audire meo commodo non potui 207
cōmodo tuo——plane illuc te ire, niſi tuo magno cōmodo,nolo 336
commodo——nec ſuo commodo me conuenire poteſt 356
commorari me diutius, quam aut tuum tempus,aut firma ſpes poſtulabit, in tam miſera, tamq. turpi uita 521
commoues nobis crebras tui exſpectationes 10
commouere bilem aliquibus 53
cōmorat exſpectationē Lupus 488
commotam bonorum laetitiā quandam ſcribis 262
commotiūculis Atticae συμπάσχω 281
communicatio ſermonis 31
commutationes dominorum reformido 304
compacto prohibiti 238
comparant ſibi aditus ad alias res nefarias 62
comparare ſe,& quotidie meditari reſiſtendum eſſe iracundiae 475
cōparatū eſt hoc praeclare legibus, ut parentū ſcelera filiorū poenis luātur,& caritas liberorū parē tes amiciores reip.redderet 457
comparere——Pompeium non cōparere 274
compegit ſe in Apuliam Pōpeius 192
compēſare——o uix ullo otio cōpēſandā hanc reip.turpitudinē 181
comperiſſe omnia 21
cōperiſse ſe certis auctoribus 361
competitores 4
compitalicius dies eſt 170
complectebatur totam cauſſam noſtram iudicio 94
complexus, oſculatuſq. Q. filium Brutus dimiſit 404
complexus otium——ſic enim complexus ſum otium,ut ab eo diuelli non queam 52
complexus ſum Brutum omni ſtudio te auctore 264
complexus ſum homines iſtos omni mea comitate 479
complexus ſum rem magnam, & grauem, & plurimi otij 11
complere paginam uolui 344
complicabam hanc epiſtolam 273
complicare——cum hanc iam epiſtolam complicarem,&c. 526
compoſuit teſtimonium, quod cū uoles,obſignabo 389
compoſueram ſic itinera, ut nonis Quinct.Puteolis eſſem 395
componere actiones 133
componendum argumentum 380
compoſitiſſime litterae, & clariſſimae 159
compoſitio——cum in ſpem uenero de compoſitione aliquid me poſſe conficere &c. 218
compos mentis non ſum 207

compos patriae——ſi me aliquan do ueſtri & patriae compotem fortuna fecerit &c. 79
compreßerant frumentum 138
compromittere——tribunicij candidati compromiſerũt HS quingentis in praerogatiua apud M. Catonem depoſitis, petere eius arbitratu, ut, qui contra feciſſet, ab eo condemnaretur 518
conamur opus magnum 219
conata——utinam modo conata efficere poſſim 110
concalluit locus animi noſtri, 111
concedo——Seruio nibil in deſperatione concedo 372
conceſſimus praedam militibus, equis exceptis 135
concedere——de cupiditate nemini concedam 312
conceditur lege——plus inſumptũ in legem, quã neſcio quid, quod lege conceditur 304
concerpito eas epiſtolas, quibus aſperius de eo aliqd ſcripſi 238
conciliare——ad eorum uoluntatẽ mihi conciliandam maxime te mihi uſui fore uideo 9
conciliare pecuniã——capere 144
concipere uadimonium 518
concitationes animi uebementiores 475
concoqui——eius odia non ſorbeo ſolum, ſed etiam concoquo 546
cõcordia a Cicerone cõglutinata 31
conculcari miſeram Italiam uidebis proxima aeſtate ab utriuſq. mancipijs ex omni genere collectis 194
concurrere ſcripſi ad Balbum, ut, ſi quid tale accidiſſet, ut non concurrerent nomina, ſubueniret &c. 403
concurſus Siculorum ad Catonem factus 238
condicionem pacis nullam probauit Pomp. 192
condire——bilaritatẽ illã, qua bãc triſtitiam temporum condiebamus, in perpetuum amiſi 307
condonatum iudicium alicui 47
conducere noſtris maxime rationibus uidetur 4
conductis omnibus copijs te implicat 198
conferas uelim omnes tuas conſolationes in hanc unam rem 308
conferre cauſſam in alterum 245
conferre coram quae uolumus licebit, 71
conferre omnia in aliquem maledicta 255
conferre rationes 138
conſerre ſe ad——ad quem medicum te conferes 378
confeceram iuriſdictionem 200
confice cum Apella Chio de columnis 290
conficiamus hortos 328
conficere——etiam ſi nibil confecerit cum A. Silio, &c. 297
conficere negotium 138
conficior maximo dolore 73
confectae pactiones publicanorum 130
confectus cruciatu maximorum dolorum 258
confecto itinere ex ſententia 108
confidit ferocius ſuae caußae 130
confidito arcae noſtrae 15
confieret res ſine ſanguine. 201
confieri——res tota per ſe confieret 210
confirmatiue erat illud &c. 241
conflictari aduerſus miſeriam Tulliae tuis facultatibus fretus potero 271
conflictati duriore fortuna 226
confugere in otij portum 99
congiarium ab Antonio accipere noluerunt legiones Macedoniae 408
congiarium——ſpes magni congiarij 230
conglutinare ſoles amicitias teſtimonijs tuis 171
conglutinata concordia 31
congreſſuri ſumus continuo 273
congruo——ualde eius ſermo de Publio cum tuis litteris cõgruebat 54
conieci lictores in turbam 251
conieci plura in eandẽ epiſtolã 179
conieceram epiſtolam in illũ faſciculum 58
coniecerã in faſciculum una cũ tua uenientem ad illum epiſtolã 190
coniecißem Marium noſtrum in lecticam 510
coniectus in epiſtolam libellus 217
coniectus in fraudem 80
coniecti interſunt oculi, non ſolum exercitus tui, ſed omnium ciuium 454
coniecti lapides in Balbum 222
coniecta ſunt multa in hanc epiſtolam, quia multos dies eam habui in manibus propter commorationem tabellariorum 544
coniectura aſſequere 290
coniecturam faciebat ex litteris Meſſallae 321
coniectura——tranſiße eum iã putabat coniectura tẽpeſtatum, ac dierum 205
coniungere cõſilium cum alterius conſilio, fortunã cũ fortuna 188
coniungi optimũ quemquẽ hoſpitio, & amicitia dico oportere 473
coniunctio animorum noſtrorũ breuitate contenta eſt 69
coniunctionem poteſtatis, & ſapientiae ſaluti putauit ciuitatibus eſſe poſſe Plato 474
coniuraſſe mallem, &c. 47
coniurati——nomina eorum, qui ſententiam dixerũt de animaduerſione in coniuratos 292
conquieſco in his ſtudijs 40
conquieſcimus uno illo in loco ex oĩbus moleſtijs, & laboribus 12
conquiſitores non audent 182
conſcendens a Pompeiano tribus actuariolis, decem ſcalmis 403
conſcientia——mea mihi conſcientia plures eſt, quam omnium ſermo 299
conſcientia——non oportet a recta ſua conſcientia diſcedere uel tranſuerſum unguem 330
conſcindi Ciceronem ab optimatibus 202
cõſcium his rebus eſſe Piſonem 70
conſcripti milites ex delectibus cõſulum 198
cõſecrare uoluiſti memoriam nominis tui monumentis ampliſſimis 475
conſecratae uirtutes tuae ſunt in iſtis urbibus, & quaſi in deorũ numero collocatae 474
conſectantur boni Fuſium clamoribus, conuicijs, ſibilis 63
conſectari non debita——ne exiſtima eos qui non debita conſectari ſoleant, quod debeat, remiſſuros 333
conſenſio ſcelerata 226
conſenſio uniuerſorum uoluntatis, ac ſermonis 69
conſenſione omnium——nibil tam uidi conſenſione omnium laudatum 443
conſentiunt cum cõſilijs tuis mea & facta, & conſilia. 217
conſentiens exercitus ad beneuolẽtiam erga imperatorem 13
conſequi coniectura——quantum coniectura conſequebar 513
conſerere manum 182
conſeſſor 59
cõſeſſus ſenatorũ, nõ ſenatus 224
conſideratius conſilium 204
conſiliari——difficilis ad conſiliandum legatio 384
conſilium amantiſſimi 173
cõſilium cepi legari a Caeſare 366
conſilium cepi ſubito, ut, antequã luceret, exirem 173

conſi-

conſilium flagitij ſcilicet plenum, & dedecoris 407
conſilium capere ex re, & ex tempore 205
conſilium capere poßumus 158
conſilium periculo uacuum 231
conſilium prudens 231
conſilium —— qui conſilium dat, nihil debet praeſtare praeter fidem 407
conſilium uerum 236
conſilij negotium magis, quam fortunae 400
conſilia etiam hominum ampliſſimorum, ex euentu, non ex uoluntate a pleriſq. probari ſolent 209
conſilia temporum ſunt: quae in horas commutari uides 374
conſiſtebat ſalus reipub. in cauſſa Ciceronis 166
conſiſtere —— tarde nauigaturus conſiſtens in locis pluribus 404
conſiſtere uſura debuit, quae erat in edicto meo 143
conſolatio tenuis 260
conſonum——credo Platonem uix putaſſe ſatis conſonum fore, ſi &c. 11
conſpiratio——mira eſt conſpiratio copiarum noſtrarum 518
conſponſorum tabulae 282
conſputare noſtros coeperunt Clodiani 495
conſtantia eſt adhibenda, & grauitas, quae reſiſtat non ſolum gratiae uerum etiã ſuſpicioni 473
conſtare——nihil ab eo factum eſt, quo minus mea in re officia conſtarent 258
conſtare ſibi 253
conſtare ſibi, aut ſuae uirtuti, aut humanitati 16
conſtans eſſe nullam re malo, quam te amando 461
conſtituit certa pretia 303
conſtituit ipſe ſibi crucem 480
conſtituemus diẽ Tyrannioni 274
conſtituerem mercedulas praediorum 323
conſtituere concordiam 195
conſtituiſſe uectigal Romanis in monte Antelibano 60
conſtitui a nobis illa praediola neceſſe eſt 321
conſtituta——optime factis poena eſt maxima conſtituta 484
conſtituta repub. peruehi in portum uellem 373
conſtituta ciuitas a te eſt 389
conſtitutis rebus 247. & 340
conſtituto iure aquae 524
conſuetudo uictus 297
conſulere de——oro te, ne quid grauius de incolumitate tua conſulas 232
conſultus —— re conſulta, & explorata 60
conſumo omne tempus, conſiderans &c. 194
conſumere dies feriarum in philoſophia explicanda 349
conſumuntur tibi hi dies in magno noſtro negoti 319
conſumendus Quinctilis in itinere eſt 138
contenti uidentur eße improbi, uel minima re, ad reprehendendum 475
contentio inter Pompeium, & Caeſarem 161
conterere diem cum aliquo 203
conteſtari litem 414
contendere armis, cum aliquo 172
contenti idibus Martijs ſimus 368
contenti —— precor, ut dij noſtris malis contenti ſint 484
continentia uirtus, quae uoluptati reſiſſere uidetur 135
contineto libros, ne habeat Balbus, & Brutus 331
continere eos, quibus praeſis, non eſt difficile, ſi te ipſe contineas 400
continere linguam oportere in iracundia 475
continere omnes cupiditates 404
continentur omnia in epiſtola 133
contingo——ego, ut mihi omnia cõtingunt, quae uolo, leuari nõ poſſum 294
concialis hirudo 25
contio——erant mae dignitatis, ut uel in concione dicere auderem 389
contio—ne ego litteras iſtas in cõcione recitari uelim 193
contra uoluntatem alicuius aliquid facere 68
contra uoluntatem —— negat ſe, quidquam facturum contra noſtram uoluntat m
contraxi uela 24
contrahere, aut dimittere animum 471
contrahuntur omnes copiae Luceriam 186
contrahi mihi negotiũ uidetur 386
contracta——omnia culpa contracta ſunt 255
contracta eſt a nobis culpa 270
contractio paginae 123
contractae rei——male contractis rebus 170
contractis noſtris copijs, ſpero nos & reip. et communi ſaluti prodeſſe poſſe 198
contractum culpa moleſtiſſime ſerendum 471
contractum nihil eſt caſu 271
contrahẽda omnia in unum locum 195
contriuimus ea iam epiſtolarum argumenta, quae ſunt horum temporum 205
contrita——eadem quotidie, quae iam iamq. contrita ſunt 298
contudi animũ, & fortaſſe uici 310
cõtuli iter Brunduſium uerſus 73
conturbare 101
conturbare——ad quam ego reſcripſi, nihil eße, quod poſthac arcae noſtrae fiducia conturbaret 513
conturbare ſuorum fortunam 232
conturbantur ſigna, quibus uoluntas a ſimulatione diſtingui poſſet 193
cõuellerũt me epiſtolae tuae duae, de priſtino ſtatu iam tamen labantem 200
conuenire primo quoque tempore in unum locũ, omnes copias, ualde reip. intereſt 191
conuenire——ſuſtentabat me ſpes quaedam fore, ut aliquid conueniret 213
conuenientia huic ſentẽtiae—multa diſputas huic ſententiae conuenientia 214
cõuentus, qui initio celebrabantur, iamdiu fieri deſinunt 37
conuertere alicuius ſententiam a ſpe malorum ad ſuarum rerum laudem 40
conuertetur id, quod pulcherrime feciſti, ac facis in Antonium, a laude maximi animi ad opinionem formidinis 463
conuerti iter meum Vibonem 73
conuerſa res eſt 199
conueſtiunt omnia hedera 525
conuictor 243
conuictores domeſtici 472
conuiuia tempeſtiua 203
cooptari in ueſtrum collegium Ciceronem noſtrum uolo 450
copia —— cum omni copia ad nos ueniret 197
copia feſtiua librorum 52
copioſus a frumento locus 133
corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorũ 406
cordi eſſe——Dionyſius nobis cordi eſt 122
corfinium 189
coriolanus —— male Coriolanus, qui &c. 305
cornelius Balbus Caeſaris familiaris 48

cornicinus ad ſuam ueterem fabulam rediјt 92
corrependum occulte in aliquam onerariam nauim 238
corruerunt ciceroni tabernae duae 361
corrui——paene ille timore, ego riſu corrui 510
cotta περὶ τῆς ῥωμαίον πολιτείας 348
cotta Sardiniã utinam teneat 242
craßus ornatiſſime de Ciceronis cõſulatu locutus eſt 21
craſſus perſtructus omnibus Ciceronis litteris in Pompeiana laude 21
craſſus profectus paludatus 107
craſſipes Tulliam uxorem ducturus eſt 500
crater filicatus 54
craterus medicus——aſſentior Cratero 285
craterus Piliam angi uetat 287
crearetur mihi periculũ ab eo 68
crebrior eſſem in ſcripto, quã tu 36
crebritas tanta erat litterarum 328
credere —— uetant credere pragmatici 66
creui Galeonis hereditatem 258
creuiſſe amorẽ Appij erga me debet cũ reliqua hereditate 143
cretio ſimplex 258
cretio Cluuij ſimplex 350
croto 223
cruciat Ciceronem officij deliberatio 200
crucior exſpectatione 218
crudelitas eorum nondum eſſet noſtra calamitate ſatiata 484
cubicularius 150
cuicuimodi eſt 288
cuicuimodi——uelim ad me omnia quam diligentiſſime cuicuimodi ſunt ſcribas 84
culpa——ferre moleſtiſſime debent homines ea, quae ipſorum culpa contracta ſunt 471
cũ eo credo, quod ſine peccato meo fiat 143
cumulare gaudium——unus ad cumulãdum gaudium conſpectus, aut potius complexus tuus mihi defuit 84
cumulate omnia Caeſari quae poſtulat dantur 180
cumulate ei de ſuo negotio reſpondi 241
cumulate publicanis ſatisfactũ 152
cunctari, & tergiuerſari 175
cuniculus eo die quattuor Chilonis conſeruos oppreſſerat 166
cupidi multi mutationis rerũ 188
cupio——quid? ego Fundanio non cupio 480
curare ——iube mihi ſodes, nummos curari 166
curare —— uelim, ſi tibi uideatur, ut ea pecunia ſine mora curetur 258
curata Bruto talenta circiter &c. 153
curia aduerſatur potentibus 63
curio filio ita plauſum eſt, ut ſalua rep. Pompeio plaudi ſolebat 64
curionis plauſus maximi, conſalutatio forenſis perhonorifica 63
curioſi ——belli curioſi 14
currentem hortari 126. 158
currentem me hortaris ut omnia mea ſtudia ad Caeſarem conferam 518
curſus animi, & induſtriae meae non habet ſatis magnum campum 130
curſus —— eramus in curſu 131
curſus alios uidebamur habituri 230
curſus is, quem ſperaram, non patet 238
curſus in Graeciam 227
curſus ——fortaſſe alium curſum petiuit 75
curſum exſpectabamus 125
curtius——forte cum dubitet Curtius conſulatum petere 313
cuſtos communis quaeſtus, libertus ciceronis 16
cuſtos urbis 166
cybiſtra 133
cynicus conſularis 55
cynocephalus in eſſedo 145
cypros euocari ex inſula non licet 135
cyrrheſtica 133
cyrus a Xenophonte non ad hiſtoriae fidem ſcriptus, ſed ad effigiem iuſti 473
cyrus architectus —— de aedificatione tua Cyrum architectum urgere non ceſſo 494
cytheris 236

D

DEDI *me ad* 389
dedi operam ei funeri 378
dedit illi dolorem 176
dedit materiam omnem ſermonum ijs, qui de te detrahere uelint, Statius 479
dedit mihi facultatẽ ſui penitus cognoſcendi 170
da te in ſermonem 333
dare fidem 68
dare manus 68
dare menſes aeſtiuos rei militari, hibernos iuriſdictioni 130
dare ſe alicui ——uideo ut ſe huic dent, ut daturi ſint 206
dare ſe incertae, & periculoſae fugae 183
dare totum animum ſuum maerori 214
dari foras ſcripta noſtra uolo 332
datum tempus——facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum 416
de conſilij ſententia conſules hanc rem decreuerunt 417
de eodem oleo, & opera 345
de ſcripto dicta ſententia 223
de ſuo——pecuniam de ſuo numerauit 416
debeo——nec enim eius cauſſa ſane debeo 341
deberi——oratio illa iuuentuti noſtrae deberi non poteſt 91
debitores ——fit ſaepe, ut, qui debent, non reſpondeant ad tempus 401
debilitat ſpem meam tua profectio 123
debilitari moleſtia 471
decantata erat haec fabula 344
deceſſit febris 163
decedere de optimati illa ſua ratione 43
decedere de ſua ſententia 166
decedere de ſuo iure 401
decedere ex cõſpectu alicuius 288
decerno ——haec dum decernuntur 232
decreuerunt conſules ſecundũ Caeſaris decreta, & reſponſa 417
decernere armis 166
decernitur aliud nihil hoc bello, niſi utrum ſimus, necne 444
deciderat ex aſtris Pompeius 67
d. Bruti eruptio non ſolum ipſi ſalutaris fuit, ſed etiam maximo ad uictoriam adiumento 447
decimum Brutum grauiter accuſat Caſſius 386
declinatio periculi 64
dedere ſe totum aegritudini 205
dedita opera —— ueritus ſum, ne tabellarius illius epiſtolam ſolueret. itaque niſi dedita opera, &c. 380
dedititij——hoc S. C. plerique interpretantur etiam ad tuos, ſiue captiuos, ſiue dedititios, pertinere 447
δεδῆχθαι te nollem 330
deducebat ſpe, ad eam cogitationem 214
deduxit nos in hanc rationem uitae non cupiditas gloriae, ſed res ipſa, ac fortuna 475
deduxit rem in eum locum 69

deducere

Index

deducere candidatum 43
deducere——nullum ſignum, nulla pictura, ab ſumma integritate, cõtinentiaq. deducat 472
deducere praeſidia de opidis 177
deducere rem in iudicium 24
deducta eo res eſt uniuerſa, &c. 63
defendemus nos, ſi fuerit occaſio, manu; ſin minus, locis. 133
detuli ei tribunatum, ex Bruti litteris 153
detuli M. Scaptio, & L. Gauio, praefecturas 143
detuli rem ad te 296
deferto tribunos, quos uoles. 128
deferrem Scaptio praefecturã. 143
deferre——Cincius ſi quid ad me tui negotij detulerit, ſuſcipiam. 26
deferre, non in beneficij loco, ſed laboris ac muneris 472
deferebatur Caeſari conſulatus alter, & triumphus ampliſſimus, cum in armis eſſet ciuitas 195
delata eſt cauſſa Bathrociorum, ad conſules. 416
delata res ad ſenatum 227
deficit me uoluntas 33
defectio animi 82
defectio Pompeij, a Cicerone 486
deformatus 67
defugere munus. 188
deguſtes iſtum conuiuam uelim. 102
deguſtes ex ea altercatione pauca licet 25
deiectus eſt cito de illo inani ſermone 386
deiectus de gradu 414
deiectae copiae. al. delectae. 339
δοιὸς ἀνὴρ τάχα κεν, καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο. 334
deiotarus filium Ciceronis ſecũ duxit in regnum 132
delabor ad Clodium 312
delapſa eſt oratio mea ad praecipiẽdi rationem 473
delapſam in id genus morbi Piliam curam tibi afferre maiorem ſentio 168
delegare——Balbi regia condicio, eſt delegandi. 285
delegare —— Quincto delegabo, ſi quid aeri meo alieno ſuperabit, & emptionibus 350
deleuit mihi omnem moleſtiam recentior epiſtola 543
delere ius, & fas omne nummulis acceptis 25
deleta magna populi Rom. macula 460
deliberationem res habet. 166
deliberatum eſt Ciceroni abeſſe Roma. 382
delicatum conuiuium 58
demere alterius ſollicitudinem. 260
demetrius Magnes 105. 194
demigrare de ſuo ſtatu 111
Δεῖμοι ſint ne opida 166
demoſthenes enituit in Philippicis 42
demoſthenis Philippicae 42
Δημεθένους fulmina 379
denarius——ecqua ſit ſpes denarij, an ciſtophoro Pompeiano iaceamus 52
denegatum negotiatori praefecturã queritur Brutus 143
denſatae dexterae 162
dentata carta res agetur 518
denũciauerat mihi Varro magnam ſane, & grauem προσφώνησιν 324
depaciſci periculo honeſtiſſimo cupio, cum tot impendeant 303
depulſi ſumus prouinciae poßeſſione 441
dependere——puto eum praeſtaturum, ne pro ſe quodammodo dependatur 373
deplorat manſionem ſuam 60
depones cum uoles iſtos militiae labores 544
deponere aliquid de populari leuitate 43
deponere inimicitias 366
deponere offenſionem 31
deponere ſimultatem 87
depoſcenti mea mandata Hortenſio cetera uniuerſa mandaui, illud proprie, &c. 111
deprauatus indulgentia 227
deprecatores Achaici 260
depulſa magna peſtis per uos 460
dereptum tempus de ſummis occupationibus 21
deriuare in alios culpam 94
deriuata——omnis exſpectatio largitionis agrariae in agrum Campanum uidetur eße deriuata. 60
Δέῤῥις 111
deruam cumulum de laudibus Dolabellae 410
deſcendo inuitus in eam cauſſam, in qua neque pacis, neque uictoriae ratio quaeſita ſit umquam 186
deſcendere—— ſi Caeſar eo deſcendat 172
deſcenſurum ad omnia 222
deſciſcere a ſeipſo 50
deſcriptũ aequaliter uectigal Graecis a Sulla 474
deſederit —— quaſi deſederit &c. 57
deſerit me lucerna 170
deſerere alicuius preces, promißa, ſpem, obſecrationem 81
deſerere a ceteris oblectationibus, & uoluptatibus 104
deſeremur ocius a rep. quam a familiari 402
deſeri——non deſeri a mente 79
deſertior hominibus locus 332
deſignatio Tyrannionis librorum Ciceronis 97
deſignatorum prouinciae ornari ſolent 87
deſperanter tecum locutus eſt Seruius 373
deſperaui de rep. 195
deſperatis etiam Hippocrates uetat adhibere medicinam 414
deſpondimus illam περὶ τελῶν σύνταξιν. 324
deſponſam Piſoni Syriam ademit Cicero 25
deſtitutus ab omnibus 33
deſtitutus——quorum ego conſilijs, promiſſis, praeceptis deſtitutus, in hanc calamitatem incidi 484
detentus ſum ſpe, & cupiditate Theſſalonicae, quoad &c. 82
deterritus pudore 241
deterſimus primo anno lxxx. 363
detexti ſunt libri apud Varronem. 333
detraxit multum Pompeius de urbanis praeſidijs 180
detrahere de nobis non ceſſat 285
detractio——cuius loci detractionem fieri uelit 304
detrudere comitia in aduentum Caeſaris 115
detrudi comitia in menſem Martiũ. 514
detruſus in tantum luctum, & laborem &c. 486
deuexa aetas in diuturnis laboribus ad otium 213
deuium 74
deuium eſt, τοῖς ἅπαντῶσιν 168
deuiũ——tibi non erit deuium. 50
deuorarat ſpe regis hereditatẽ Clodius 25
ἢ δεῦρο ὁδὸς τι δύναται θεόπροπε. 386
ἢ δεῦρο ὁδός, &c. ſaepe mecum, ἢ δεῦρ, ὁδός. 406
deuoraſti libros illos 165
deus——niſi idem deus, qui nos melius, quam optare auderemus, Parthico bello liberauit. 161
deus——ſed haec deus aliquis gubernabit. 152
deus —— uix iam deus minuere hunc mihi dolorem poteſt. 207
dij approbent 156
dij illi irati 101

dij

dij illi mortuo, qui umquam Buthrotum. 392
dij mortuum Caeſarem perdant. 380
dijs hominibuſq. plaudentibus 500
δεύτεραι φροντίδες—ego uero nullas δευτέρας φροντίδας habere poſsũ, in Caeſaris rebus 526
dextella—Quinctus frater, ut ſcribis, eſt dextella 374
διὰ σημείων. 340
diaeta curari incipio: chirurgiae taedet 94
dialogus M.C. & Q. fil. 347
διαλόγους de repub. cum Pompeio habuimus 124
dialogorum Ciceronis genus 101
διαφάνσεις uiridariorum 48
diarijs ijs militum celeritatem incitat Caeſar, ut &c. 100
διαδρομὴν Corfinienſem reformidat 217
διβάφῳ ueſtiant atinij Vſtrumam. 55
dic M.Tulli. 159
dic M.Tulli — quid illa, dic M. Tulli quem habebunt exitum. 360
dic M.Tulli σύνταγμα 166
dicaearchus 47.190
dicaearchus, Luculentus homo, eſt & ciuis, &c. 57
dicaearchus — more Dicaearchi familiaris tui 338
dicaearchi libri— decaearchi περὶ ψυχῆς 340
dicaearchi tabulis perdidi 150
dicaearchi cum Theophraſto controuerſia eſt. 60
dicaearcho te aſſentiri negat 165
dic', cauſſa. 34
diceretur ius ex ſyngrapha. 150
δίχα μοι νοῦς ἀτρέκεια εἰπεῖν. 346
dicrota — Domitius bona plane habet dicrota. 404
dicrota Mytilenaeorum 128
dictaui hanc epiſtolam ſedens in rheda 132
dies agendi quondam a paucis petebantur. 143
dies—alios non ſoluere, aliorum diem nondum eſſe, al. ueniſſe. 133
dies — impetret ratio, quod dies impetratura eſt. 284
dies uitiare 104
diem dare — Tulliola tibi diem dat, ſponſorem non appellat. 16
diem ſatis laxam ſtatuere 144
diem tuum heri fuiſſe puto 209
diem tuum mihi notaueram. 171
die tuo exſpectabam epiſtolam a te longiorem 204
διευκρινήσις πρόβλημα ſane πολιτικόν 172
διευκρινήσομεν φιλοσοφώτερον. 171
diſtulimus ſermonem in poſterum. 241
differre cum aliquo uadimonium. 53
differre tempus petitionis ſuae. 456
differri diem poſſe. 345
dilata ex die in diem 440
dilata pernicies, in breue tempus — uereor ne in breue tempus dilata ſit ab te pernicies 462
dilata res eſt in Kal. Iunias 398
difficile eſt, ea, quae cõmodis, utilitate, & prope natura diuerſa ſunt. uoluntate coniungere. 475
difficultas pecuniaria 241
difficultas publica — miratur, te non habuiſſe rationem huius publicae difficultatis. 181
diſiunxit ille annus ordinum concordiam. 34
digamma 211
digerere—facies ſcilicet, ut mea mandata digeras, perſequare, conficias 517
digitum—mihi certum eſt, ab honeſta ſententia nuſquam digitum 166
digito caelum ſe attingere putant principes ciuitatis, ſi multi Barbari in piſcinis ſint, qui ad manum accedant 43
dignitas eſt ubi honeſtas 174
dignitatis ἅλις tamquam δρυός 25
diiudicauit noſtras contentiones reſpub. 367
dilapidabat pecuniam publicam Antonius. 444
dilaudare 111.151
diligo—amo — Claudius ualde me diligit, uel (ut ἐμφατικώτερον dicam) ualde me amat 438
dilectus al. delectus in familiaritatibus percautus, & diligens 473
dilectus habetur ciuium Rom. 133
dilectus inuitorum, & a pugnando abhorrentium 176
dimenſam iam, & ex aedificatã iam in animo habebas domum 3
dimicant homines de ſua potentia periculo ciuitatis. 166
dimicare de omnibus reipub. fortunis 198
dimicare non de ſperata, & reliqua gloria, ſed de parta 475
dimicatio proelij 471
dimitto —non dimitto iſtã curam 156
dimittere aduerſarios 232
dimittere cogitationem numquam uidetur Cicero fil. cuius ſit filius 441
dimiſſa concione 70
diodotus Luculli libertus 480
diodotus mortuus eſt 66
dionyſius a Cicerone deſideratur. 111
dionyſius a Cicerone uituperatur. 190
dionyſius apud Ciceronem honoratior fuit, quam apud Scipionem Panaetius 216
dionyſius bene apud Ciceronem fuit 242
dionyſius—Cicero de Dionyſio queritur 170
dionyſius furenter iraſcitur 143
dionyſius, homo mirificus 105
dionyſius, loquaciſſimus, et minime aptus ad docendum 190
dionyſius, impurus, & ſceleratus. 220
dionyſius, in Ciceronem improbus. 220
dionyſius nobis cordi eſt 122
dionyſius, ſanctus, plenus officij, frugi uir bonus 168
dionyſius, uir optimus, & doctiſſimus 170
Διόνυσος ἐν κορίνθῳ 211
dionyſium ſaluere iubet Cicero 108
dionyſio, quas litteris miſerit Cicero quantum honoris ſignificantes, quantum amoris 190
dionyſipolitae 479
diphilus columnas, neque tectas, neque e regione collocauit. 524
diphilus tragoedus in Pompeium petulanter inuectus eſt 64
διφθέραι quattuor 334
diploma 243
διψῶτα κρήνη. 277
dirimere—actum eſt eo die nihil, nox diremit. 514
dirempta coitione 117
diſceſſimus honeſte. 495
diſcedere—cum a fraterno amore diſceſſi, amoris tibi primas defero 31
diſcedere— ſpero nos aut cũ ſumma gloria, aut certe ſine moleſtia diſceſſuros 67
diſceſſiſſe a te quartanam audiui. 191
diſceſſio facta in ſententiam Catonis 292
diſceſſus eſt—ſi quis requirit, cur Romae non ſim, quia diſceſſus eſt 307
diſceſſu conſulum actio de pace ſublata eſt 211
diſceptare ſuis legibus 144
diſcidium — conſtitutum eſt eſſe diſcidium 397

diſcingor

diſcingor——iam pridem iſtum canto Caeſarem : mihi crede in ſinu eſt, neque ego diſcingor. 514
diſcordias maximas in rep. uerſari. 43
diſcrepat hoc ualde ab ijs epiſtolis, quarum exempla, ad te antea miſi. 388
diſcubuimus omnes praeter Pomponiam. 119
diſcunt ſtudioſe pueri. 537
diſcuſſerat caedem Q. Conſidij oratio 70
diſiecta manu pares aduerſarijs eſſe non poſſumus 198
diſiungor a te. 402
diſpenſarunt res noſtras domeſticas 345
diſpenſatio Erotis profectionẽ meã impedit 389
diſpiciam Phemio κέρας 138
diſpicere 66
diſplicebat ipſe ſibi Pompeius. 67
diſputatio de rep. a Cicerone inſtituta, & in quas perſonas ſit collata. 110
diſrumpor dolore. 175
diſrumpuntur, unum omnia poſſe, ij, qui Ciceronem aliquid poſſe doluerunt 306
diſrumparis licet 115
diſſentire ab alicuius opinione —— quod Meſſallam, certum conſulem cum Domitio numeraris, nihil a noſtra opinione dißentis. 544
dißolute iudicatis equites Rom. 514
dißolute remittere——ei neque crudeliter quidquam eripui, neque diſſolute quidquam remiſi. 444
dißolutum——nec tamen quidquã populare, ac diſſolutum. 37
diſſolutum——neque diſſolutum a te quidquam homines expectãt, neque crudele. 444
diſſolutior liberalitas 447
diſſuauiabor tuos oculos. al. diſſauiabor 297
diſtinere, quae ſint, quae diſtinere rẽ uideantur. 85
diſtineri——ita diſtinebar, ut uix huius tantulae epiſtolae tempus habuerim. 209
diſtineri——quanta occupatione diſtinear. 69
diſtentus——breuitate epiſtolae ſcire poteris, eum ualde eße diſtentum. 218
diſtentus cum opera, tum animo multo magis. 544
diſtentiſſimus qua de Buthrotijs, qua de Bruto 391
diſtracti pares aduerſario eſſe non poſſumus 198
diſtribuere tempora peregrinationis commodius. al. deſcribere. 203
diſtributas habet legiones 294
diſtrictus a cauſſis, & iudicijs 521
diſtulimus ſermonem in poſterum. 241
diuidere nummos 34
diuiſores 25
diuinatio in Gabinium futura apud Catonem, inter Memmium, & Ti. Neronem 533
diuulgare rem—— non diuulgandã potius, quam occultandam, rem putaremus 441
docere fabulas. 144
documentum ſtatuerem in poſterũ, nequis talem amentiam uellet imitari 460
dodonea quercus in Epiro 50
dodrans——Argiletani aedificij reliquum dodrantem emit 21
dolabella Ciceronis gener Appium accuſauit 1,6
dolabella crucem propoſuit, & edixit ſe de ſaxo deiecturum, qui buſtum in foro rurſum facere conaretur 369
dolabella debet Ciceroni, neque ſoluit. 473
dolabella heres Liuiae teſtamento ex trientis triente factus iubetur mutare nomen 171
dolabella hoſtis iudicatus, & decretum ab alijs, ut Caſſius eum bello perſequeretur, ab alijs, ut Brutus, ſi conducere reipub. ei uideretur. 447
dolabella improbißime Ciceronem tractauit 414
dolabella impudens 372
dolabella——inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium nihil intereſt 444
dolabella maximo ſe aere alieno Faberij manu liberauit. 372
dolabella ter contra ciues in acie. 410
dolabellae ἀριστεία 370
dolabellae auaritia. 373
dolabellae uillam cum praeteriret Caeſar, omnis armatorum copia dextra ſiniſtra nec uſquam albi. 354
dolabellam Cicero appellat ſuum. 369
dolabellam quinque cohortes miſiſſe in Cherroneſum 444
doleo uicem Pompeij. 187
dolere——dum modo doleant aliquid, doleant quaelibet. 401
dolor——maerorem minui: dolorem nec potui, nec ſi poßem uellem. 244
dolores mitigantur uetuſtate 79
δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες 406
δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα, —— qui me offendit δολιχον πλόον ὁρμαίνοντα. 412
dominari—— neque enim eiuſmodi partem reip. geris, in qua fortuna dominatur 460
dominatio ciuitatem oppreſſit 3
dominatio quaeſita a Caeſare, & Pompeio eſt 194
dominatio ſublata, — non ſublata dominatio, ſed dominus commutatus 438
domini dignitate minus turpis eſt fortuna ſerui 444
dominum ne parentem quidem maiorem noſtri uoluerunt eße 465
domini innumerabiles fieri poßunt infinita poſteritate 296
dominorum commutationes reformido 304
domitius Ahenobarbus diu deſignatus conſul fuit 241
domitius candidatus 115
domitius cum Meſſalla certus conſul eſſe uidebatur 533
domitius implicatur 197
domitius in Coſano eſt, iſte omnium turpißimus, et ſordidiſſimus, qui cõſularia comitia a praetore ait haberi poſſe 211
domus Ciceronis 90
domus Q. fratris fracta coniectu lapidum 93
domus ſuppeditat mihi hortorum amoenitatem 525
domi nummos non habet Quinctus, nec exigere a ſuis creditoribus, nec uerſuram uſquam facere poteſt 181
dormitanti mihi epiſtola tua eſt reddita 60
dotalia praedia——mercedes dotalium praediorum 392
druſus reus factus a Lucretio. 111
druſus Scaurus, non feciße uidentur 111
druſi praetoris in eo, qui eadem liber non iuraret 164
dubia uita optimi cuiuſque 150
dubijs rebus 232
dubio aīo cohortes xiiij habeo 197
dubitare de ſe——ſi de ſe dubitaret 197
ducant fenus quaternis centeſimis 151
ducetur bellum 467
ducere centeſimas uſuras 144
ducere diem——dieculam 139

ducere

ducere——S.C.factum eſt,ut cẽteſimae perpetuo ſenore ducerentur. 138
duci——ea comitia puto fore, ut ducantur. 108
duci—nimium diu duci. 277
ductus ſpe temporis non longinqui. 83
duxi meam rationem. 195
dulcedo iracundiae. 480
duplicare exercitum copijs omnibus. 135
duris Samius,in hiſtoria diligens. 144
durus,& ſuſpicioſus in ſuos. 472
duro tempore anni. 237
durior eſt condicio ſpectatae uirtutis,quam incognitae 463
durior Lepidi cauſſa, quam Antonij 457
durus accipere hoc mihi uiſus eſt, quam uellem, & quam homines belli ſolent. 4
duumuir Antij fuiſſe mallet Cicero,quam Romae 52
dynaſtae 55
δυσευχό ιμιςα 127

E

E caelo delapſus, homo diuinus 400.
ἔα πο̃ σας 510
ἐα τέον iſtos conſulatus non flocci. 25
e blandire,——enitere,elabora,ſeu potius e blandire, effice, ut &c. 416
ecce tibi 181
eclogarij —— notentur eclogarij. 401
ecquae ſpes pacificationis ſit 171
edacitatem pueri pertimeſco ſine Pomponio 547
edidi rationem permutationis eius, quam tecum feci,Philogeni 129
edere alicui rationes 166
edere pugnas,ſtrages —— dij immortales, quas ego pugnas, & quantas ſtruges edidi? 24
edere miros riſus 510
edere ſimile exemplum ſeueritatis 479
edictum Bruti,& Caſſij,& alia afferuntur Ciceroni, in Graeciam proficiſcenti 407
edolaui quod iuſſeras 351
edui fratres noſtri pugnant 36
effari —— ueniam ad templum affandum Saturni ἀσπόνδου 347
efferebat matrem Cn. Lucullus 378
efferre pedem—qui pedem porta non extulit 164
efferri ſtudio 14
elatus iracundia 227
effigies oris,ſermonis, animi mei filia 484
effigies ſpirantis mortui 409
efflagitarunt hanc epiſtolam conuicio tabellarij tui 510
effigere — ad effigendum Pomponium,aut certe capiendum, filiũ ſuum miſit Seruius. 223
effugi duas maximas uituperationes 407
effugere inuidiam ſuorum ciuium. 231
effugere odium non potuerunt 209
effuſio Pompeij,in alios 166
egeo argumento epiſtolarum 205
egeo conſilijs 183
egiſſe lapidibus hominem dicitur. 335
egeſtas iudicum,& turpitudo 24
ἐγγήραμα 296.310
ἐγγήραμα illud uetus, uel ἐντάφιον putato 224
ἐγκελώσματα 143
ἐγκωμίαστικα non ſunt haec, ſed ἱστορικα 37
egreſſi e portu ſine gubernaculis tẽpeſtati,nos tradimus culpa Pompey 191
ει μενετεόν ἐν τῆ πατρίδι τυραννουμένη, &c. 206
εἴδωλα 48
ἔκχυσις radiorum. 48
εἰδώς σοι λεγω 302
εἰλικρινές iudicium
εἷς ἐμοὶ μύριοι 394
εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. 48
ἐκ τοῦ αὐτοῦ σόματος 378
ἐκτενέστερον 321
ἐκβολὴ λόγου 162
ἐκτένεια. 243
ἐκφώνησις tua ὑπερεῦ 224
elaboratum munus 252
elapſus e manibus reip. ſtatus 25
elapſus e ſoceri manibus, ac ferro. 226
eleganter accepti lautiores ſerui. 354
elegantioris alicuius opus eſt—de arcano Caeſaris opus eſt, uel me etiam hercule elegantioris 546
eleutherocilices 135
elicere,ut tuos elicerem mirificos, cum Publio Dialogos 55
elicere cupio ſententiam meam 100
elicere aliquem blanditijs ad iudicium 479
elicere—inſtitui quotidie mittere, ut eliciam tuas litteras 285
elicere non potui cauſſam immutatae uoluntatis 15
elicere ſententiam alicuius 162
elicere tuas litteras uolo 175
ἑλικτὰ καὶ οὐδεν ὑγιὲς 71
elucubrari——eam epiſtolam, quã eram elucubratus,ad te non dedi 181
emanare——ne quando quid emanet 238
emanaturam orationem, quam ſcripſeram,non putaram 77
ἤ ματ' ὀπωρινῷ ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ, &c. 543
ἐμβόλον——mirificum ἐμβόλον cogito in ſecundum meorum librorũ inducere &c. 526
emere——bene emitur,quod neceſſe eſt 294
emere——quid enim erat, quod diſceſſu noſtro emendum putaremus. al. merendum. 544
emerentur mihi annuae operae a.d. IV. Kal. 145
emeritum iam prope habebamus annuum tempus 155
emergit rurſum dolor 207
emerſerunt ciuitates. 145
emerſeram commode Antium, cum &c. 57
emerſeram ex incommoda ualetudine 125
emerſerim ex hoc negotio 126
ἐμετικὴν agere 354
ἐμφατικώτερον,ut ἐμφατικώτερον dicam 438
ἐμφιλοσοφῆσαι uobis poſſum 111
ἐμπολιτεύομαι σοι. 170
emporeum Puteolanorum 121
emptio ab haſta 275
ἐν αἰνιγμοῖς 64.158
ἐν παρέργῳ. 429
ἐν παρόδῳ 134
ἐνδόμυχον 130.139
ἐν επερπερευσαμην 21
enitar omni ope, & opera 368
enitendum mihi eſt meis, eorumq. quos ſcio mihi non defuturos, facultatibus. 292
ἐνσχολάζω σοι 174
ἐνθουσιασμός,——abeſt ἐνθουσιασμος. 426
ἐντάφιον 300
ἐντυραννεῖται otio 58
enucleate ad te perſcripſi,de aqua, & uia 537
ἐπαγγέλλομαι ἄνδρα ἐπαμύνεσθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. 55
ἐπέχειν 156
ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοέιην 4
ἐπέστησεν——ſed fortaſſe οὐκ ἐπέστησεν 345
ἐπέχειν ad te ſcribebas. 159
ephorus, & Theopompus,quorum alter frenis eget, alter calcaribus.

Index

bus. 143
ἐπίσχολῆς ſcribe omnia 51
epicharmus Siculus uafer 37
epicharmi praeceptum γνῶθι πῶς ἀλλῳ κέχρηται 526
epicrates laſciuijs 48
epicuri eſt, μὴ πολιτεύεσθαι 374
ἐπιδήμιον 284
ἐπικεφάλια, imperata, ſoluere non poſſe 131
ἐπίκτητος 62
ἐπίκωπον — alias, ἐπιχόνδει 128
ἐπιμελητέον ἤθους 37.236
ἐπιφωνήματα 74
ἐπισαθμία — habes hoſpitum, ſiue ἐπισαθμίαν 354
ἐπισημασίαι 25
ἐπισημασία populi 358
epiſtola Cicercnis ad Lucceium data, quae eum rogat, ut res ſuas ſcribat, ualde bella eſt 99
epiſtola plena feſtinationis, & pulueris 130
epiſtola ſcripta miſerabiliter 58
epiſtolae debent interdum alucinari 512
ἐπίτευγμα 389
ὂν ἐπιτομῇ cognoſce 134
epitoma Bruti Fannianorum 277
ἐπιχρονία ἐποχὴ 159
ἐπιχειρήματα 21
ἐπόρησας 134
ἔπος — habeo abſolutum ſuaue, ut mihi quidem uidetur, ἔπος ad Caeſarem 546
ἐποχὴ 159
ἐποχὴ — remigant alio modo remiges, cum inhibere ſunt iuſſi. id ab ἐποχῆς remotiſſimum eſt. 331
ἐποχῆς cauſſae 156
equites grauiter tulerunt, ut de ijs, qui pecuniam ob iudicandum accepiſſent, quaereretur 31
equites ne a ſenatu alienarentur, ſi nihil impetrarent, ſummum erat periculum 31
equites Rom. in Cliuo Capitolino a Cicerone collocati 43
equites R. ſenatum deſeruerunt. 43
eratoſthenes 144
eratoſthenes a Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur 52
ἔρδοι τις 126
ἐργώδες quidem illud, ſed ἀνεκτόν. 392
erigone tuae ſoli Caeſare imperatore iter ex Gallia tutum non fuit 546
erexerat ſe ciuitas in retinenda libertate conſentiens 460
erige afflictos 80
erige, & confirma, ſi qua ſubeunda dimicatio erit 484
erigite animos 25
erigere remp. poſſumus 198
erecto animo, & minime perturbato ſumus 70
eripuiſti ex eius impuriſſimis faucibus inhoneſtiſſimam cupiditatem ſumma cum aequitate 473
eripies mihi me libente hunc errorem 227
eripe mihi hunc dolorem, aut minue ſaltem, aut conſolatione, aut conſilio &c. 207
erogare — ex inſula Cypro Cicerone obtinente prouinciam nullus nummus erogabatur 138
erogare in ſumptum — Tironem Curio commendes uelim, ut, ſi quid opus erit in ſumptum, eroget 190
erogare — mecum egit, ut ſe ne impedires, quo minus, quod Q. Publiceni ſtatuam decretum eſt, erogaretur 480
erogare omnium nomine, qui ludos Romae faciunt 474
erogari in prouincia Ciceronis nullum nummum niſi in aes alienū. 144
erogatus nummus nullus, nec priuatim, nec publice, Cicerone prouinciam obtinente 144
eros — negat Eros poſſe ſine me. 292
eros — uelim ab Erote quaeras, ubi merces inſularum 390
ἐρωτικά 305
errore mentis affici ex dolore. 78
erudire — uſus te erudiuit 472
eruditus doctrina, atque optimarū artium ſtudijs 473
eruditi ad nimiam aſſentationem diuturna ſeruitute 473
eruditi ſumus Graecorum praeceptis 404
erumpunt in eius nomen potiſſimū iniquorum ſermones 479
erumpere — quo fides eruperit cōſentionis ſceleratae, uidcs 226
erumpere — quorſum eruptura ſit horremus 67
erumpere — haec quo ſint eruptura, timeo 66
eruptio — domus unde eruptio fieret 70
eruptionem facturi fuiſſe dicebantur. 177
erupturum bellū in prouinciā 152
eruptura haec aliquo uidentur 68
eruo — fanum fieri uolo, neque hoc mihi erui poteſt 364
ἐσίτισας — ſpero tibi eſſe, ut uolumus, quoniam quidem ἐσίτισας, cum leniter commotus eſſes 367
ἐσοφίζετο — haec ἐσοφίζετο, &c. 60
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι 24
ἔσω ὄψις μὲν ἦα, τὸ δὲ ὁρώμενον β, γ. ἀκτίνες δὲ δ. καὶ ε. 48
eſſe in deſperatione rerum 237
eſſe in gratia cum aliquo 55
eſſe in oculis ciuium 92
eſſe in ſpe magna, fore, ut &c. 195
eſſe in ſumma perfidiae, & ſceleris infamia 68
eſſe totum in alicuius poteſtate 84
eteſiae ualde reflant 158
eteſiae nos uehementiſſimae tardarunt 158
eteſiarum diebus auſter Ciceronem in Italiam quaſi diſſuaſor eius conſilij retulit 460
ἦθος ἀκίμωλιον. al. ἀδόκιμον 239
euadere — nihil ante conſtituam de profectione, quam, iſta qua euaſura ſint, uidero 373
euadere — quorſum euaſura ſint. 180
euadere — tantus uir ex quanto potes euadere, qui ueſtras paucorum ſpondeat laudibus 452
euadere — uideamus, hoc quorſum euadat 222
εὐαγγέλια 48
εὐαγγέλια quae reddam tuis epiſtolis, neſcio 52
εὐανατρεπτοι actiones 58
εὐελπιστία 62
euentorum cauſſae ſemper magis mouent, quam ipſa euenta 206
εὐγερευθέστερον te ſibi uiſum dixerat. 276
εὐγειῆ conſilia pro temporibus non incauta 193
euigilare — tanta diligentia eſt, tantumq. euigilat in ſtudio, ut non maxima ingenio, quod in eo ſummum eſt, gratia habenda uideatur 459
euigilatae cogitationes 216
εὐίλατος νοῦς — al. εὐίλεως. al. Scytha ὄνος 240
εὐημέρημα — nullo noſtro εὐημερήματι 137
εὐημερία 216
εὐήθεια Sempronij Rufi 151
εὐχαρία — o Brute, ubi es? quantam εὐχαιρίαν amittis? 409
εὐκαίρως uenit 321
εὐκαιρότερον tua epiſtola nihil eſt. 101
εὐκόλως ferre 331

ἐυγενέστερος quam pater 332
ἐυλουσία. al. ἐυτηρία 332
ἐυμολπιδῶν πάτρια 15
euocem —— ne in eam ipſe συμπάθειαν euocem 231
euolabo hinc 236
ἐυπινὲς, & urbanum 281
ἐυπινῶς —ſcriptae litterae M. Ciceronis
ἐύπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας, ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum eſſe in mare 144
ἐυπόριστος 162
ἐυρίπιστα ſunt haec omnia 359
Eurota——ſedere ad Eurotam 484
ἐυστομάχος ferre 206
ἐυθανασία bene igitur tui 407
eutrapelus Antonij familiaris. 381
ἐυτόχησεν 243
ex animo amare 472
ἐξ ἀφαιρέσεως prouinciam curauit Appius 142
ἐξ ἄστεως ἐπταλόφου τειχῶν, &c. 155
ex contrario 210
ex die in diem delata 440
ex iure manum conſertum 384
ex ore tuo —— auſus es hoc ex ore tuo, &c. 150
ex pacto, & conuento 152
ex ſententia confecto itinere 108
ἐξαναυθίξειν 296
exactio nominum —— ne extrema exactio noſtrorum nominum exſpectetur. uide exigo 119
exacue Cluentium 305
exagitare ſuum maerorem 74
exagitati a Domitio publicani 514
exanimat me Tulliae morbus, & imbecillitas 211
exaraui hoc litterularum 273
exaraui statim hoc neſcio quid. 376
exarſit dolor, urgere illi, ut loco nos mouerent 496
exarſerunt ſibilis uulgi, ſermonibus honestorum, fremitu Italiae 67
exaruiſſe lacrymas tam diuturna miſeria putabam 241
excelſa humanitas—— tibi eo plus debebo, quo tua in me humanitas erit excelſior, quam in te mea 83
exceptionibus edictorum retineor 255
excidere —— te intelligere uolui mihi nõ excidiſſe illud &c. 143
excidere e manibus—— ut quodam modo uictoria excideret e manibus 455
excisa eſt arbor non euulſa 380
excipiam hominem 310
excepiſſe laudem ex aliqua re 21
excipere——aduenientem excipiã libenter 501
excipere——& quemadmodum redeuntem excipiat Caeſarẽ 200
exciperemur——caueremus, ne exciperemur a Caeſare 195
exceptum iri puto 183
exceptio extra, quam ſi ita negotiũ geſtum eſt, ut eo ſtari non oporteat, ex fide bona 144
cum Exceptione laudari 475
exceptum eſt ex praetereunte uiatore 56
exceptum——meipſum plane exceptum putabam 195
excitaui Brutum abiectum quantũ potui 135
excitare dormientem 476
excitari reſp. ſine ciuili pernicioſiſſimo bello non poteſt 195
excutere unumquemque ſuorum comitum 472
excitare abiectum 25
excluduntur his temporibus ea, quae ſoluto animo familiariter ſcribi ſolent 205
excluſam cubiculo tuo nullius inopiam, ac ſolitudinem constat inter omnes 474
excluſi regionibus 195
excogita——ad haec igitur cogita, uel potius excogita 207
excubo animo 214
exculpſeram e quercu neſcio quid, quod uidetur ſimile ſimulacri. 337
exculto animo nihil inhumanum est. 312
excurſiones in prouinciam faciunt Heluetij 36
excuſo me tibi in eo ipſo, in quo te accuſo 493
excuſes me Attice uelim, ita ut culpam omnem in me transferas. 397
excuſare——mandem illuc euntibus, ut me excuſent 267
excuſari in perpetuum, in dies. 287
excuſari morbi cauſſa in dies ſingulos 285
excuſatio ſapiens, non modo probabilis nihil a me praetermiſſum eſt quod non habeat ſapientem excuſationem, non modo probabilem 197
excuſationem hanc relicturus ſum ad Caeſarem 207
exemit dies omnes comitiales 501
eximere diem dicendo 488
exempti dies cum populo agendi. 502
exercebitur ſtatim Scauri iudicium 522
exerceri in eo ipſo, quod agitur. 205
exerceri —— te de praedio auiae exerceri moleſte fero 332
exercitus hominum locupletium Ciceronis erat 37
exercitus maximis in rebus gerendis, & ſuſtinendis animos frangi & debilitari moleſtiam nõ oportet 471
exercitus ſit—— niſi exercitus ſciret, non modo tironi dictare, ſed ne ipſe quidem auderem ſcribere 321
exercitum——nihil tam exercitum eſſe ſcito Romae, quam candidatos omnibus iniquitatibus 16
exercitus ſine imperio —— quid enim est ſine imperio exercitus. 460
exhauries omnia, quae tibi mandaui 124
exhauri mea mandata 129
exhaurire mandata alicuius 119
exhaurire——multa ſunt, quae me ſollicitant, anguntq. quae mihi uideor, aures nactus tuas, unius ambulationis ſermone exhaurire poſſe 35
exhaurire ſentinam urbis 37
exhauriri non poteſt amor ulla iniuria 67
exhauriri ſumptu 472
exhauſtus eſt ſermo hominum 479
exhauſta Appio imperante, ſumptibus, & iacturis prouincia 142
exhausta est amicorum Ciceronis benignitas in ea re, quae nihil habuit praeter dedecus 92
exhibeo pupillum 256
exhibere mihi molestiam destiterunt. 42
exigere——niſi praetermiſſos fructus tuae ſuauitatis praeteriti temporis omnes exegero, &c. 89
exigere uectigalia 474
exijt prima ſors mea 37
exire nondum uolo libros illos. 331
exitus difficiles habet Achaia. 75
exitum conſilij, non inuenimus. 240
exitum non habet mea ratio. 260
exitus proeliorum quam ſint incerti, non ignoras 459

exitus ſemper incerti: nunc in alteram partem magis timendi 166
eximium—nihil abs te eximiũ, nihil praeter aliorum conſuetudinem poſtularetur 475
exiſtimare bene de aliquo 222
exiſtimatio ciuium poſteritatis uerecundia 455
exiſtimationi alicuius conſulere. 401
exiſtimationes, & iudicia hominũ, quae nunc ſunt 475
exitiabile ciuibus bellum 226
exitioſum bellum impendet 211
ἐξοχὴ in nullo eſt 108
exorior—quoties exorior—paullum exorior 184
ἐξωτερικοὶ libri 110
expedio—nihil expedio 220
expedire—neque ſi uellet ſe expedire poßet 147
expedire—nomina mea per deos expedi, exſolue 406
expedire ſe ab omni occupatione. 83
expedire—ſi expediatur Faberianum 108
expedire—quod non ſolum mea, uerum etiam tua expedit, gratũ. 397
expeditum iter ad me tibi non eſt. 198
expeditum nomen Dolabellae 338
expeditũ—non dubito quin S.C. expeditum ſit 123
expedita conſilia 216
expedita ſunt omnia ad eum frangendum 518
expeditius nauiganti litteras dedimus 158
expeditiſſima ſunt ad explicandũ. 518
expenſum ferre 241
expenſum muneribus ferre 50
experrectus ſimul cum ſole 245
expilator—hoſpitem, non expilatorem recepiße uideatur 472
expiſcari—uelim a Theophane expiſcare 62
explere—nihil quo explere poßit eorum meritum qui illud malũ exciderunt tribuet umquam populus Romanus 463
explicaui tibi omnes meas cogitationes 230
explicabis Ciſpiana 296
explica mea mandata 333
explica noſtra negotia 129
explicare—de hortis quaeſo explica 224
explicare—ego de itinere niſi explicato nihil cogito 390
explicare nihil conſilio poſſum 207
explicare nomen—ſi Faberius nobis nomen illud explicat 338
explicare ſolutionem 393
explicare uel repraeſentatione non dubitarem 245
explicari mihi tuum conſilium plane uolo 197
explicari—nihil uidi umquam, quod minus explicari poſſit 175
explicandum eſt πρόβλημα 274
explicata mihi erunt omnia, ſi te uidero 68
explicatum—litteris illis nihil poteſt eſſe explicatius 208
explicatum ſit illud HS xx. 124
explicata ſunt reliqua mea 403
explicatum—mihi non erat explicatum, quid agerem 443
explora rem totam 159
explorandum Faberianum nomen. 403
exploratae litterae a timore 81
expolitiones utriuſque noſtrũ ſunt in manibus 537
exponis pluribus uerbis, nullum te habere conſilium, quo a te poſſum iuuari 271
expoſui tempora 193
expoſuiſti ei ꟾↃ CCC 123
expoſuit mihi plurima de tua erga ſe obſeruantia, & beneuolentia. 263
expreßimus—conſiderans, quanta uis ſit illius ueri, quem noſtris libris ſatis diligenter expreſſimus 194
expromere apud eos recte debemus id, quod ab ijs didicimus, quorum praeceptis eruditi ſumus 474
exprimere—nihil adhuc a L. Egnatio expreſſit 241
exprimere—HS CꟾↃ exprimes ab Hermogene 296
exprimere—tu ſi tuis blanditijs tamen a Sycionijs nummulorum aliquid expreſſeris &c. 37
exprimere uocem—multa cum ſe ditioſißime diceret Caeſar in cõcione, exprimere uocem non potuit 67
exprompſit ſuum odium 57
exſecratio—habet etiam lex Campana exſecrationem, in coitione candidatorum 65
exſequi—cur non omnes fatum illius exſecuti ſumus 368
exſpectat meum commodum ſedens 357
exſpectabam diem ex die 184
exſpectare cõmodum alicuius—homo nequam, qui tuum commodum non exſpectarit. 306
exſpectatio litterae 115
exſpectationem magnam dare alicuius rei 57
exſpectationes duas habemus &c. 179
exſpectatiſſimus—aduentus tuus eſt mihi ſuauiſſimus, & exſpectatißimus 97
exſpoliare exercitu, & prouincia Pompeium. 224
exſtabit opera peregrinationis huius 388
exſtare uolebam in crudeliſſimos hoſtes monumenta odij publici ſempiterna 460
extenuari ſpem noſtrã, & euaneſcere uidi 78
exſtruxeram mihi ante pedes magnum aceruum Dicaearchi 47
exſul—neque uſquam exſul eſſe poſſum, dum ſeruire, & pati contumelias peius odero malis omnibus 462
exſultat alacris improbitas in uictoria 25
exſultat gaudio Lepta 204
exſultat laetitia Q. fr. 393
exſultant Graeci, quod peregrinis iudicibus utuntur 144
exſurgere—ut exſurgere poterimus 260
extra quam ſit ita negotium geſtũ, eſt, ut eo ſtari non oporteat ex fide bona 144
extracta eſt res calumnia per obtrectatores Lentuli 494
extremum—iam mihi uidetur ad eſſe extremum 271
extruſi tabellarios 459
extrudimur furcilla 401
exturbare mentem—multa conuenerunt, quae mẽtem exturbarent meam 486
exſuimus omnes humanitatem 317
εὐλαβῶς 333
εὔλογον 341

F

FABIVS Gallus 197
fabius Luſcus 102
facilius non eße ex Italia exitus, cũ ea tota armis praeſidijſq. teneatur 205
facillimos eſſe aditus ad te 473
facilitas in audiendo adhibenda, praetori 422
facilitas—ne exſpectare quidem abs te, aut ab ullo homine tantum facilitatis, ac mãſuetudinis potuerim 40
facinus indignum 58

facio fraudem S.C. 106
facio tibi dolorem commemorando 251
fac tempus legitimum, non legis, ſed libidinis tuae: ſed fac legis 173
facere magnam rem aliquam 373
facere aliquem reum culpae alienae 430
facere cum Caeſare conſules 173
facere exſpectationem —— Varronis ſermo facit exſpectationem Caeſaris 79
facere initium prenſandi 4
facere excurſiones in prouinciam. 36
facere poteſtatem deſcribendi. 331
facere ſpem maiorem 81
facere uulnus —— ut nil a domeſticis uulneris factum ſit, illud quidem, quod erat, eos certe ſanare potuiße 31
factio —— decem anni per factionem Caeſari dati 173
factiones —— Gabinium tres factiones poſtulant 525
factus, inſtitutuſq. illuc uenit 69
factum male de Alexione 373
faex infima populi 501
fenus 518
fenus ex triente idibus Quinctil. factum erat beſſibus 108
fenus in ſingulos annos renouatum 153
fenore iniquiſſimo uerſuram facere Aurelius coactus eſt. 414
feneratores acerbiſſimi 143
fenicularium —— utrum ipſe in fenicularium cogitet, an in campũ Martium 283
fallere —— quem ſequimur etiam illa multa feſellerunt 222
feſelliſſe eam rem opinionem tuam 402
fama —— ratio ſaluſq. eorum omnium, qui ad remp. accedunt, non ueritate ſolum, ſed etiam fama nititur. 479
fama bonorũ 88
fames —— fama —— quos fames magis, quam fama commouit 25
fame nihil miſerius 138
fannius ſcripſit hiſtoriam 277
faſces, & ſecures maiora praeferant dignitatis inſignia, quam poteſtatis 472
faſces laureati Ciceroni ſunt compedes 189
faſciae cretatae 48
faſciculus litterarum. 132
faſciculum ſolui, ſi quid eßet ad me litterarum 256
fauces impuriſſimae —— ex eius impuriſſimis faucibus eripuiſti inhoneſtißimam cupiditatem. 473
fauonius 162
fauonius Ciceronis tribum tulit honeſtius, quam ſuam 43
fauonius —— uni Fauonio leges a Caeſare nobis imponi, non placebat. 178
fauſta Milonis uxor 125
febris deceſſit. 163
felicitas nauigationis 158
feneſtrarum anguſtiae 48
ferocius cauſſae ſuae confidet 193
fero —— ut opinio, & ſpes, & coniectura noſtra fert 71
fert —— quae fert uita hominum. 156
ferre condiciones 232
ferre —— de Bruto noſtro perodioſum, ſed uita fert 332
ferre expenſum 166. 241
ferre expenſum —— uideas unde nummi ſint: mihi feras expenſum 392
ferre fraudem — id mihi fraudem tulit 184
ferre in caelum 162
ferre in oculis —— bellum in oculis fero 525
feſtine odorare. al. feſtiue 108
ferre obſcure —— nihil minus obſcure tulit 209
ferre praeſidium labenti, & inclinatae reip. 467
ferri in caelum profectionem meã ſcribis 406
ferreus —— o te ferreum, qui illius periculis non moueris 338
feßus ſum plorando 384
feſtiua librorum copia 52
feſtus dies —— reſtitutus eſt mihi dies feſtus 276
fidelis tabellarius 18
fides iudiciorum 25
fidem publicam poſtulauit 69
fixit legem a dictatore comitijs latam Antonius, qua Siculi ciues Rom. 364
fixiſſe quoddam caput legis in poſte curiae 80
fixus, & fundatus reipub. ſtatus auctoritate conſulatus Ciceronis. 25
fixum conſilium 200
filicatus crater. al. delicatus 54
fingere me potero, ex forma totius reip. a te miſſa 153
finem feci eius ferendi 441
finem facere ſollicitudinis —— in te poſitum eſt, ut noſtrae ſollicitudinis finem quam primum facere poſſimus 416
firmamenta duo reip. per unum Ciceronem conſtituta unus annus ille euertit 34
firmata uox omnium odio magis, quam praeſidio. 64
firmitas animi 306
firmo ut ſim animo, me hortaris. 246
flaccet —— Meſſalla flaccet 518
flagitioſa atque calamitoſa fuga. 186
flagitioſe ſumus imperati, tum a militibus, tum a pecunia 178
flagro deſiderio urbis 127
flagrant infamia conſules 117
flagraturam bello totam Italiam, intelligo 180
flectere aduerſus alios iudicium ſuum Cicero non debet, quod tanta firmitate, ac magnitudine direxit in exturtando Antonio 463
flexibile —— nihil non flexibile ad bonitatem 237
flocci non facio 354
flocci non facere 108
florentiora —— ex quibus ante ipſa poſuiſti, quae mihi florentiora uiſa ſunt. &c. 394
fluctuat 57
fluctuantem ſententiam hominis ampliſſima fortuna confirmaſſem. 40
fluo —— uideamus illius rationes quorſum fluant 213
fluxit ex fonte cõſiliorum meorum Caeſar adoleſcens. 460
fluctũ totius barbariae ferre urbs una non poterat 174
fluxa fortuna —— huius belli fortuna, ut in ſecũdis fluxa, ut in aduerſis bona. 455
fluxae res 90
focus Curianus 62
fons malorum 170
fontes ipſi ſitiunt 525
foras dari ſcripta noſtra uolo. 332
foris eße 111
forma —— domus erit egregia: magis enim cerni poterat, quam quantam ex forma iudicabamus. 501
formam mihi reip. totius uelim mittes. 153
formam mihi urbis exponas uelim 175
formianum 500
fores —— quod fors attulerit, id facturus uidetur 68

fors —— de illa ambulatione fors uiderit, aut ſi quis eſt, qui curet deus 104
fors —— eundem, ut, quemcumque fors tulerit caſum, ſubeam potius, &c. 186
fors —— ſed haec, ut fors tulerit 178
fortiter, & ſapienter quidquid acciderit feramus, & accidiſſe hominibus meminerimus 366
fortuito —— non committemus, ut ea, quae geſſimus fortuito geſſiſſe uideamur 40
fortuna haec uiderit, quoniam ratio non gubernat 364
fortuna —— omne conſilium in fortuna poſitum uidebatur 371
fortuna —— ſed haec fortuna uiderit, quoniam conſilio nō multum uti licet 155
fortunae motum ratione quadam gubernabimus 190
forum Appij 56
fouebam —— dolores meos quaſi fouebam 288
fouere —— Caeſaris in nos amorem, & tu fouebis, & nos quibuſcūque modis poterimus augebimus 525
frangi, & debilitari moleſtia 471
fractus animo, & debilitatus 306
fractiore animo eſſe 258
fraterne te amari a me tibi, perſuade 13
fraudi eſſe 138
fremit —— Arrius conſulatum tibi ereptum fremit 53
frequentia litterarum 110
frequentari poſſe Italiae ſolitudinē arbitrabatur 37
frigidiſſimis accuſationibus utitur 537
frontem ferire 4
frumentatum ire 198
freti gratia Bruti 138
fruſtrari —— Cocceius uide ne fruſtretur 289
fruticari —— arbor quam fruticetur, uides 380
fucoſae amicitiae 33
fuſius ad me uenit, quo uultu? quo ſpiritu? 206
fugi omne munus 248
fugere reprehenſionem —— nec reprehendo, quippe cum iſtam reprehenſionem non fugerim 226
fugere lucem 82
fulmen —— ecce quartae epiſt. fulmen 99
fulmina Δημοσθένους 379
furina —— ab eo ponticulo, qui eſt ad Furinae Satricū uerſus 524
funeſtior dies Alienſis pugnae, quam urbis captae 206
furatum me abs te diceres 42
furcilla extrudimur 401
furnius Ciceroni inimiciſſimus 255

G

GABINIVS abſolutus 115
Gabinius abſolutus eſt —— omnino accuſatore Lentulo, ſubſcriptoribuſq. eius, nihil infantius. condemnatus eſt tamen ſententijs xxxij. cum lxx. tuliſſent 539
gabinius quo modo abſolutus 111
gabinius Ciceronem trementi uoce exſulem appellauit 533
gabinius noctu in urbem introiuit 526
gabinius, quacumque ueniebat, ſcū ſe poſtulare dixiſſet, in ſenatum ſe non committebat 533
gabinij abſolutio lex impunitatis appellatur 546
gabinio ſupplicatio denegata eſt a ſenatu 507
gabinium ad populum luculenter calefecerat Memmius 533
gabinium de ambitu reum fecit P. Sulla, ſubſcribente priuigno Mēmio 537
gabinium omnes ordines oderant 541
gabinium tres factiones poſtulant 525
gallia multum, ut in ſuffragijs 4
gallia Pompeij 115
gallici belli metus uerſatur in rep. 36
garrire —— cupiebam plura garrire 151
gaudere —— gaudere me tum dicā, ſi mihi hoc uerbo licebit uti 83
gauius Firmanus 102
γαυριῶ —— qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet 404
gemitur —— hic ſtatus una uoce omnium gemitur, neque uerbo cuiuſque ſubleuat 63
γῆν πρὸ γῆς cogito 363
γενικῶς 21
γενικώτερον 354
γεωγραφικὰ res difficilis, & ὁμοειδεῖς, nec tam poſſunt ἀνθρωπογραφεῖσθαι quam uidebantur 52
γεωμετρικῶς me fefelleras 277
γεράνδρυον 115
genuarios a Caeſare per herodem talenta Attica L. extorſiſtis 145
gerit ſe in Aſia taeterrime Dolabella 443
gerunt ſe ualde honeſte 143
geram tibi morem 83
gerere —— quemadmodum me geram 62
gerere —— quo me pacto geram 175
gerere ſe perdite 204
gerere ſimultatem cum aliquo 366
geſtio ſcire iſta omnia 105
germalum —— al. Carinae —— 239
germanus Lartidius 162
germani negotiatoris eſt ſub luſtrū cenſeri 34
germaniam ἀποθέωσιν habere poteſt uilla Arpinas 285
glarea —— eo loco puluis nō glarea iniecta eſt, & mutabitur 544
γλαῦκα εἰς Ἀθήνας mittam —— tibi uerſus quos rogas, γλ. εἰς Ἀθ. mittam 522
γλίσχρως praebere 399
gloria —— praeclara ingenia, quae gloria inuitantur 460
gloriari inſolenter 25
glutinatores 97
glycon medicus Panſae 452
γλυκύπικρον 135
γνώμων τῶν παχρημα κράτιστος Themiſt. 231
γνῶθι σεαυτὸν noli putare ad minuēdam arrogantiam ſolum eſſe datum, uerum etiam, ut bona noſtra norimus 543
γοήτεια Caeſaris, πειθανάγκη 309
gracchus augur, poſteaquam in Sardiniam prouinciam uenit, recordatus eſt, quid ſibi in cāpo Martio comitia conſulum habenti contra auſpicia accidiſſet 492
gradatio bella —— ſi dormis, expergiſcere; ſi ſtas, ingredere; ſi ingrederis, curre, &c. 69
graeci —— a Graecis ad alios perueniſſe putatur humanitas 474
graeci omnes uias pecuniae norunt 473
graeci —— non enim hoc me dicere pudebit, nos ea, quae conſecuti ſumus, ijs ſtudijs, & artibus eſſe adeptos, quae ſint nobis Graeciae monumentis diſciplinisq. tradita 474
graecis —— ſed haec non minis exquiro a Graecis 181
γραμμὴν tenere 102
grandis epiſtola 330
granius 153
gratias agere —— iam pridem hoc ex noſtra neceſſitudine ſublatū eſſe debet 452
gratias omnes non modo retinēdas, uerum etiam acquirendas putamus

tamus 4
grati —— neſcio quomodo facilius in timore benigni, quam in uictoria grati reperiuntur 460
gratidius unus ex Q. fratris legatis 472
gratulatio Ciceroni plauſu maximo ab infima plebe ſignificata 89
gratulatio —— mihi, ſtatim facta eſt gratulatio 92
gratulatus es mihi illius dici celebritatem 134
gratum in uulgus 68
gratum —— iucundum —— iſta ueritas iucunda non eſt, mihi tamen grata eſt 87
grauedo tua mihi moleſta eſt 410
grauedini quaeſo omni ratione ſubueni 413
grauedinem remouiſti 242
grauitas loci: al. caeli 266
grauiter aeger 144
gula inſulſa 340
gyarus 129

H

HABEO in delicijs publicanos 144
habeo in manibus 108
habeo ſatis negotij in ſanandis uulneribus, &c. 132
habeo ſcribere —— nihil habeo ad te ſcribere 68
habeo ſpem omnem exiſtimationis in tua erga me mihi perſpectiſſ. beneuolentia 245
habet in matrimonio ſororē Achilleos noſtri 452
habet nos in hoſtium numero 243
habet res deliberationem 166
habebam in manibus ſcripta quaedam 404
habebamus in manibus Antonij concionem 171
habebamus pro certo 175
habui multos dies epiſtolam in manibus propter commorationem tabellariorum 526
habet tuum negotium 292
habebamus impiā cupiditatem contra ſalutem tuam 232
habere aliquem in honore 164
habere rationem abſentis 166
habere rationem cum omnibus muſis cogito 51
habere rationem dierum 194
habere ſuſpicionem —— ſuſpicionē nullam habebam, te mare tranſiturum 195
habere uetuſtatem —— mori millies praeſtitit, quam haec pati, quae nec uidentur habitura uetuſtatem 262
habens febrem 159
habebātur hoſtium numero omnes, qui in Italia remanſerant 251
haberi Caeſaris rationem, illo exercitum, uel per ſenatum, uel per trib. obtinente 172
habere rationem exercitum retinētis, cum legis dies tranſierit, non oportet 172
haerent mihi in uiſceribus tua illa 143
haereſis Veſtoriana 368
haereſunt mihi illa male Tarquinius, &c. 213
haletes Fluuius citra Vetiam 407
halicarnaſſus Cariae urbs 473
halienus, noſter eſt cum animo, & beneuolentia, tum uero etiam imitatione uiuendi 472
haſta publica —— ad haſtam publicam numquam acceſſit Atticus 420
hebetem moleſtiae me reddiderunt 222
hegeſiae genus Varro laudat 280
ἡλίου ἀνάθημα 4
heluetij ſunt in armis 36
ἡμερόλεγδον 108
ἕωλα —— ne ἕωλα habeat Brutus 331
heraclides in ſuis libris non loquitur 329
heraclides pontifex —— ſcripſit de repub. 546
ἡρακλείδιον aliquot 380
ἡρακλείδιον illud a Varrone non abſtuliſti 410
herennius quidam trib. plebis tribulis Attici, homo nequam, & egens de P. Clodio ad plebē traducendo ſaepe agere coepit 37
heres —— heres poteſt dimiuuere de bonis, quae fuerūt teſtatoris, ſeu eius cui heres, antequam pecunia a teſtatore debita ſoluatur 480
ἥρως —— Labienum ἥρωα iudico 176
ἑρμαῖον —— tamquam ἑρμαῖον arripui 329
hermeracla 15
hermes commune omnium gymnaſiorum inſigne 10
hermodorus Platonis libros ſolitus diuulgare 331
ἑρμοδώρες λόγοισιν 331
heros Milo 94
heroes —— noſtri illi non heroes, ſed dij futuri ſunt ſempiterna gloria, non tamen ſine inuidia 364
ἥρωες 358
heſiodi uerſus 324
hiematurum te ſcribis in Epiro 401
hieroſolymarius traductor ad plebem 55
hilarus libertus Ciceronis, nequam homo 16
hipparchus ſcripſit γεωγραφικά 52
hippas Piſiſtrati filius 213
hippocrates deſperatis uetat adhibere medicinam 414
hirrus Ciceroni iratus 162
hirrus cum Domitio in gratia eſt 111
hirrus —— o dij quam ineptus, quam ſe ipſe amans ſine riuali 544
hirtius cum Quincto acerrime litigauit pro M. Cic. 345
hirtius in ipſa uictoria occidit, cum paucis diebus ante magno proelio uiciſſet 447
hirtium per Ciceronem fieri meliorem uolunt Brutus, & Caſſius 374
hiſpaniae —— opinio eſt non dubia, Hiſpanias aduentu Caeſaris fore Caeſarianorum 232
hiſtoria Vennonij 275
hiſtoria —— magis uerere debemus hiſtorias, quae de nobis loquentur ad annos multos, quam eorum, qui uiuunt, rumuſculos 51
ἱςορικὸν unum requiris 261
hoc metuere —— alterum in metu non ponere 314
homeri minerua ſimulata Mentori 209
homeri uerſus 370
homeri uerſus, quibus deſcribitur magnus imber, & magna proluuies 543
homo domi ſplendidus, gratioſus etiam extra domum 517
homo —— quoniam eſt homo, et nos diligit, &c. 237
homo —— ſed, cum ueneris, uirum te putabo, ſi Salluſtij Empedoclea legeris, hominem non putabo 512
homo —— ſi uis homo eſſe, recipe te ad nos, ad quod tempus confirmaſti 108
homines —— ea condicione, nati ſumus, ut nihil, quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus 378
homines —— ſi modo homines ſunt 306
homines uiſi ſumus 354
honeſta plaga 318
honeſtior eſt traiectio 200
honores non petijt Atticus 420
honores ſi uulgares eſſent, uiles; ſi

temporis

Index

temporis cauſſa conſtituerentur leues ſi meritis tribuerētur multa opera in eis tuendis ponenda 474
hora noctis nona 240
horreo conſpectum omnium 260
horridula, atque incompta 42
hortēſius——Cicero——inter quos erat tātae laudis aemulatio, nulla intercedebat obtrectatio Attici opera 419
hortenſius filius 153
hortenſius plena manu, & ornatiſſime laudes Cic. in aſtra ſuſtulit 71
hortenſij conſilium a Cicerone reprehenditur ex euentu ab alijs, a Cicerone ex ipſo initio 24
hortenſio commendari ſuam cauſſam ab Attico, ne onus ſuum ſit plus, quam annum, gaudet Cicero 143
hortenſio quantum credendum ſit, neſcit Cicero 484
hortenſium tibi puto eſſe fouendum per Pomponium 484
hortenſiana ut ſcribat, admonetur ab Attico Cicero 99
hortenſius mortuus 156
hoſtes omnes iudicati, qui Marci Antonij ſectam ſecuti ſunt 447
hoſtium numerum, & militum renunciare eum oportebat, qui triumphum poſtulabat——alias hoſtiarum 533
humana ferenda 392
humana omnia tolerabilia ducenda 284
humanitas a Graecis ad alios homines perueniße putatur 474

I

IACET in maerore Quinctus frater 227
iacis obſcuro 53
iacit interdum nonnullos uiriles igniculos Brutus 395
iacere terrores, ac denunciare 69
iactare ſe magnificentiſſime 67
iactari fluctibus 34
iactura rei familiaris tolerabilis eſt 467
ialyſus Protogenis opus 67
ibatur in eam ſententiam 488
idus Martiae nos conſolantur 358
idus Martiae——nihil me conſolatur, praeter idus Martias 360
idus Martiae non me non tam conſolantur, quam antea; magnum enim mendum continent 376
idus Martiae uereor ne nihil dederint praeter laetitiam, & odij poenam, ac doloris 364
iduum Martiarum ſtulta iam eſt conſolatio 380
ieiune——quis ieiunius dixit inimicus 292
ignari pulcherrimorum inſtitutorum 319
ignauus, ac ſine animo miles 34
ignominia nominis 85
ignoſcere, ideſt ſceleris poenam intermittere in ceteris rebus tolerabile eſt, in bello ciuili pernicioſum 460
ἰλιὰς malorum——tanta malorum impendet ἰλιὰς 194
illac facere omnes damnatos 166
illudimur cum militum delicijs, tū imperatoris inſolentia 455
illuſtris——alicuius iniuriam facere illuſtrem 99
illuxißet —— cum laetiſſimus ille dies ciuitatis illuxiſſet, &c. 460
imagunculae matronarum 145
imbres——magnos, & aſſiduos imbres habebamus 327
imbuere tenerum animum his, uel his opinionibus 367
imminet templis deorum immortalium ſpes hominum perditorum 444
imminere magis Ciliciae Parthos, certior factus ſum 134
impedimenta exſpectanda ſunt 408
impeditur meis negotijs tua cupiditas ad me ueniendi 277
impediri iter —— neque ego impediri iter Ciceronis, atque illam diſciplinā uolo, & ipſe puer magis eo declamatorio genere duci & delectari uidetur 537
impeditus negotijs 42
impeditas relinquere res domeſticas 245
impellere ad facinus —— ne utilitas quidem eum uidetur impulſura fuiße ad facinus 452
impellere in regni cupiditatem —— iſta uero imbecillitas, & deſperatio, cuius culpa non magis in te reſidet, quā in omnibus alijs, & Caeſarem in cupiditatem regni impulit, & Antonio &c. 462
impulerunt quidam Octauium in ſpem certiſſimam conſulatus 455
impendet bellum a Parthis 145
impendet exitioſum bellum 211
impenſam fecimus in macrocola 334
imperare tributa 143
imperium —— quid eſt ſine imperio exercitus 460
imperium maius a minore rogari ius non eſt 211
impertias aliquid temporis 192
impertit tibi multam ſalutem 57
impertire dolorem ſuum alijs 69
impertire——quoniam nihil impertiſti tuae prudentiae ad ſatutem meam 80
impertiuntur Curioni plauſus, conſaltatio forenſis perhonorifica, ſigna praeterea beneuolentiae permulta a bonis 63
impertiamur miſericordiam eius liberis 457
imperti aliquid temporis huic quoque cogitationi, ut, &c. 214
impetus animi —— impetu animi uti magis, quam cogitatione 249
impingit mihi Bruti epiſtolam Scaptius 143
implicatus hereꝫ 198
implicati nouis amicitijs 37
impoſuit Antonio has partes Caeſar, ne quem omnino ex Italia diſcedere pateretur 236
imponerem Bruto noſtro magnum onus obſeruantiae 323
imponere in nauem 14
imponere onus ſimultatis——ſententias ſe rogaturum, negauit, ne quod unus ſimultatis nobis imponeret 488
imponere——ſi mihi impoſuiſſet aliquid, quod paene feciſſet, niſi tua malitia affuißet, animo iniquo tuliſſem 396
imponere ſibi neceſſitatem nouae coniunctionis 98
impoſitus nobis conſul 34
impoſita ſeruitute fundo 524
impoſitae ſunt mihi partes duriores 232
impoſitum reipub. uulnus 25
impreſſa orbita 67
impuliſtis me in hunc caſum 76
in alteram aurem 334
in amoribus eſſe——Dionyſius mihi eſt in amoribus 272
in animo eſt mihi proficiſci, &c. 322
in auribus omnium gentium, ac nationum eſſe poſitam tuam temperantiam 472
in caelo eſſe 55
in caelo ſunt τυραννοκτόνοι, tyranni facta defenduntur 360
in ea opinione res erat 69
in ea opinione fui, qua reliqui omnes 195
in eam ſententiam cum haec, & multa alia dixiſſet 68

in gratia erat nomen noſtrum in Syria 135
in integro rem eſſe malunt 261
in magna offenſa eſſe 204
in manibus habent librarij 333
in manibus res eſt 152
in oculis clariſſimae prouinciae poſitam eſſe temperantiam tuam 472
in oculis ſumus publicanis 145
in odio ſummo eſſe 356
in officio eſt Nicanor 135
in omnes partus eſt moleſtum 251
in ore tibi eſſe ſolet 153
in pedem——is ſe ternis nummis in pedem ſe tranſegiſſe dicebat 524
in ſpe firmiore ſumus 194
in ſumma exſpectatione cum res eſſet 195
inambulamus domi ante lucem 150
inaudire——numquid de quo inaudiſti? 144
incauta conſilia —— non incauta 193
incendere in ſe odia improborum 203
incenſus ira 150
incenſus ueriſſimae gloriae cupiditate Alexander 337
incidebam in uarios ſermones 401
incidi in diſcrimen ipſum 162
incidi in hanc calamitatem 484
incidi in hanc fraudem ſpe pacis 262
incidi in hanc tarditatem 231
incidit cogitatio —— quae cogitatio ſi non incidiſſet, non laborarem 340
itciderat in grauem morbum Alexio 380
inciderunt in tempus turbulentiſſimum 443
incidere in magnas miſerias 79
incidere in alicuius manus —— nihil ſcribo, quod ſi in alicuius manus inciderit, moleſte ferendum ſit 526
incidere in manus armatorum 195
incidam in manus perditorum 238
incidere —— in quem diem humana incidant myſteria 145
incidere nolim litteras in alienum nomen 66
incidere pennas——ijdem, qui Ciceroni pennas inciderint, nolunt eas renaſci 92
incitabat omnes ſtudio ſuo Atticus 419
incitare——ſi omnem tuam mentē, curam, cogitationem laudis, & excellentem omnibus in rebus cupiditatem incitaris, &c. 471
incitare currentem —— non, ut te oratio dormientem excitaſſe, ſed, ut currentem incitaſſe uideatur 476
inclinare —— intelliges, ecquid inclinent ad hoc meum conſilium adiuuandum 244
inclinari timore —— ut me paullū inclinari timore uiderūt, ſic impulerunt, ut omni ſuo ſcelere, & perfidia abuterentur ad exitiū meum 38
inclinata iam re 232
includere aliquem in dialogos 329
includere orationem in epiſtolā 25
includetur in aliquem locum Varro 110
incluſus in carcere conſul 43
incluſa ſunt mihi medullis 380
incolumes fortunas habere ſe arbitrantur noſtri conſulatus beneficio 472
incommoda noſtra, ſiue uitia, ſiue iniuriae nobis inter nos tolerandae ſunt 31
incommoditas alienati illius a me animi, atque offenſi 31
inconſiderantia Milonis 546
inculcata libertas —— hanc ego ciuitatem uidere uelim, aut putē ullam, quae ne traditam quidē, atque inculcatam libertatem recipere poſſit? 463
inculcatum crebris locis ἀρχέτυπον 402
inculcatum illi nonnullorum artificijs 31
incumbamus ad illa praeclara ſtudia 60
incumbe ad illa recuperanda 83
incumbe in eam rem 132
incumbe quaeſo in eam curam: magna res eſt 395
incumbe toto animo, & ſtudio omni in eam rationem, qua adhuc uſus es, ut eos, &c. 474
incumbere — cum hi mores ad nimiam lenitatem, & ambitionem incubuerint 472
incumbere in cauſſam 79
incubuit in cupiditatem Caeſaris Cicero 129
incunabula 59
incurrere in oculos —— quid enim mihi cum foro ſine curia, in oculos incurrentibus ijs, quos aequo animo uidere non poſſum? 292
incurrere in tempora —— ego autem id ipſum eram ſecutus, ne in noſtra tempora incurrens offenderem quempiam 541
incurſabat in te dolor meus 308
indaga——hoc tu indaga 155
indagare —— quidquid indagaris de rep. facito, ut ſciam 50
indagata omnibus ueſtigijs 52
indices, quos Graeci συλλάβους appellant 97
inducitur hic ſermo puero me 329
induxit animū ſibi licere, quod uellet 366
inducemus illum in hanc noſtram rationem, & conſuetudinem 537
inducere animum non potui, ut &c. 105
inducere —— antequam inducerētur gladiatores 76
inducere —— ut induceretur locatio, poſtulauerunt 31
inducendi S. C. maturitas nondum eſt 40
induci, uel mutari poſſunt nomina 327
inductus ille a me locus diuinitus 30
inductio animi tui —— non eſt hoc poſitum in labore aliquo, ſed in quadā inductione animi, atque uoluntate 474
indulgentia tua in me 292
indutiae 180
ineunda nobis ratio eſt, quemadmodum, &c. 290
ineunte Ianuario 9
inexplicabilis——res ſunt inexplicabiles 225
inexplicabilis legatio 384
infantia accuſatorum 111
infecti partibus hominum animi, incerti ſunt 459
infectum ——uereor quod infectū eſt ſerpat longius 19
inferiores motus ciuitatis, quam illorum aetas, qui loquebantur 541
inferre ſuis ciuibus famem, uaſtitatem 213
inferre incommoda aliquibus, quaſi inimicis 480
infeſtū habere —— Dymaeos agro pulſos mare infeſtum habere, nil mirum 399
infeſtum habere——& boni ciues, & amantes patriae mare infeſtum habebimus 223
infirmitas aetatis 391
infirmitas exorcitus 133
infixus —— animus in patriae caritate 460
informatus ——nae tu haud multū requireres illum uirum, qui vj. libro informatus eſt 165
informata nominatim proſcriptio 251

Index

informata petitorum cogitatio 197
infrequens —— ſum equidem, ut ſcribis, & Romae, & in praedijs infrequens 546
infrequentem ſenatum coegit Appius 513
infringere —— quid te cogat cedere, & propemodū infringat 163
ingenue ——iſti autem ingenue, mihiq. gratum, quod, quid ſentirēt, non reticuerunt 336
ingero praeterita 251
ingrati animi crimen 204
ingratus —— nihil cognoui ingratius, in quo uitio nihil mali non ineſt 190
ingraueſcit in dies Caeſar 226
ingraueſcit in dies inteſtinum malum 454
ingreſſus eram dicere, quid oportuiſſet 386
ingreſſus orationem 385
inhibere illud tuum, quo d ude mihi arriſerat, uehemēter mihi diſplicet 331
inhibitio remigum motū habet 331
inijcere —— Bruto cum ſaepe inieciſſem de ὁμοπλοία, &c. 404
iniecta ſpes homini, poſſe nos una decedere 84
iniecta mihi ſpes eſt uelle mecum Ser. Sulp. colloqui 230
iniectus timor Parthis 135
iniecto eo metu, &c. 488
inimicitias non eſſe poſteris tradendas 366
iniquum ipſi Ioui 200
inire conſilium callidum 383
inire conſilia coepi, Brutina plane, reip. liberandae 460
initium belli ciuilis ducetur a fame 211
initia ſe hoc modo dederunt ——tu ad me uelim maximis litteris, ut ſe initia dederunt, perſcribas 85
inodoratus eſt 71
inopia conſilij 152
inopia rei pecuniariae maximus in rep. nodus eſt 467
inopia ſtipendij 471
inopes, & ab amicis, & ab existimatione 42
inſcriptiones falſae alienarum ſtatuarum 145
inſectari alicuius in ſe iniuriā 132
inſectari amicos paternos 366
inſectari miſerorum fortunam honeſtius, quam infinita tribuere potentibus, quae cupiditatem, & arrogantiam incendere poſſint 444
inſedit in eius animo 16
inſediſſe, quaſdam odioſas ſuſpiciones 30
inſequi contumelia homines beneuolos, qualeſcumque ſint, graue eſt 368
inſignes amoris notis epiſtolae 18
inſinuare —— ſemper in prohibendis malis praeſentibus, futura quoque explora, ne ſe inſinuent 463
inſitum penitus moribus, ſubito euellere difficile eſt 475
inſolens infamiae Pompeius 67
inſolentiam, & iactationem nonnullorum hominum ferre non poſſum, &c. 232
inſtar uoluminis epiſtola 226
inſtaurare ſacrificium 419
inſtaurantur Latinae 501
inſtillarunt mihi a te, quiddam animi tuae litterae 208
inſtituere auctionem 166
inſtituere —— ita res erat inſtituta, ut, &c. 45
inſtitutio, & diſciplina 473
inſtruar conſilijs idoneis, ad hoc noſtrum negotium 124
inſtrumentum regni delatū ad Lepidum, & Antonium 460
inſuere in culeum —— Smyrnae duos Myſos inſuit in culeum Q. frater 479
inſuetus contumeliae 67
inſulſitas uillae 338
inſuſurrat mihi crebro cantilenam illam ſuam 37
inſuſurrare —— ſint aures tuae, quae id, quod audiunt exiſtimentur audire non in quas ficte, & ſimulate: quaeſtus cauſſa inſuſurretur 472
integra mens 78
integrum ſe ſeruare —— quod me amiciſſime admones, ut me integrum quoad poſſem ſeruem, &c. 184
integritas, & continentia, fundamēta dignitatis 473
intendit dextram ad ſtatuam Caeſaris Octauianus inter concionādum 414
intendere —— celerius etiam, quā nos poſſemus, eo quo intenderat uenturus eſt 195
intenduntur mihi pericula 64
inter caeſa, & porrecta 133
interamnates 108
interkalare 129
interkalatum 143
intercedere —— ut apparet, noctē, & nocturnam deprecationē interceſſiſſe 70
interceſſiſſe —— adſcribit, & quaſi calcar admouet, interceſſiſſe pro ijs magnam pecuniam 143
intercludere commeatus Italiae 211
intercludere fugam 182
intercludor dolore 192
intercludendus reliquis copijs 172
interclusum iter meum 195
intercolumnia ambulationis 525
interfectio Trebonij 441
intermittere —— nullum intermiſi diem, quin, &c. 178
intermitti tui mentionem non ſinit 126
interpellare, quid ſit 508
interpellantium multitudo 370
interpellat ſermonem, quem habeo cum litteris, Sextus 287
interpellata bello res tota refrixerat 37
interpellatores illic minus moleſti 388
interpolaret praetextam togam quotannis 513
interponere ſe —— matris conſilio cum utatur Brutus, uel etiā precibus, quid me interponam 385
interponere ſuum iudiciū —— nullum ſuum iudiciū interponere, exquirere alterius 189
interponendis multis querellis de rep. nulla res tranſacta eſt 495
interregnum —— ad interregnum comitia adducta 544
interrumpere iter amoris tui, & officij ſui 91
interuenire diſcenti filio uult Cicero pater 370
intexui te ἀσμενέστατα 332
intexere nuſquam Varronem poteram 324
intorqueat mihi γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου 209
intrare penitus in alicuius familiaritatem 472
introitus primus in cauſſam fabulae Clodianae 35
intuentur unius hominis nutum 473
in ualetudine tua moueor 168
inueteraſcere aes alienum Athenienſium non patiebatur Atticus 419
inuertere negotium —— niſi noſter Pompeius dijs hominibuſque inuitis negotium inuertit 533
inuitari, ſeu uocari in locum mortui 64
inuolucrum —— multis ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi uelis

uelis quibuſdā obtenditur uniuſcuiuſque natura 472
inurere dolorem 25
ioca plena facetiarum 368
ioculatoria diſputatio —— al. iocularis 111
ioui ipſi iniquum 200
ipſi dies —— decem ipſos dies fui Athenis 127
iracundia ad imperium adiuncta —— nihil eſt, tam deforme, quā ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturae adiungere 475
iracundiae —— ſi implacabiles ſunt iracundiae, ſumma eſt acerbitas, ſin exorabiles, ſumma leuitas 475
iraſci —— non iraſci non ſolum nō non eſt grauitatis, ſed numquam etiam lentitudinis 475
ire alicui obuiam 43
ire in conſilium lege Pompeia de Sextio noſtro neceſſe erat eo die 352
ire noſtris itineribus —— patiamur illum ire noſtris itineribus 537
irrepſit Gabinius in ſenatum ſumma in frequentia 533
irritabiles eſſe animos optimorum hominum, & eoſdem placabiles 31
irruam in Druſum 335
iſocratis μυρηθήκιον 42
iſocrates de Ephoro, & Theopompo 143
iſtinc emanant 182
ἱϛορικώτατος 145
ἰσοδωαμοῦσαν *exceptionem habeo* 144
ita uiuam, ut &c. 130
ἰτέον *in caſtra* 376
itera dum eadem iſta mihi 368
iter habere Capuam 195
iter meum intercluſum 195
itineribus deniјs proficiſci 360
iudicium Clodianum praeter opinionem omnium factum 204
iudicium eorum hominum, qui futuri ſunt, uerius eſt, quam uiuorum, quia obtrectatione, & maleuolentia liberatum 475
iudicium emptū, & conſtupratum 34
iudicium tuum uoluit eſſe ſenatus, quid maxime conducere reip. tibi uideretur 447
iudiciorum leuitas Clodij abſolutione perſpecta eſt 37
iudicatu —— quae de iudicatu meo reſponſa ſunt 290
iuliae nonae 399
iumento Athenis nihil opus eſt 303
iunonius puer 444
iurabo perpetuum morbum 285
ius diceret in ſyngrapha alicuius creditoris 138
ius ſuum perſequi ſine ſumma alicuius ignominia 414
iuris uia eiuſmodi eſt quibuſdam in rebus, ut nihil ſit loci gratiae 480
iure aquae conſtituto, & ſeruitute fundo illi impoſita 524
iuſta itinera facere 111
iuſta —— multa affero iuſta ad impetrandum 220
iuuat magnifice loqui 462
iuuentutis ſacra 34

K

KAθῆκον —— *mihi non eſt dubium, quin, quod Graeci* καθῆκον, *nos officium* 413
καθῆκον —— τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος *magnifice explicamus* 388
καθῆκον —— τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, *quatenus Panaetius abſoluit, duobus libris Cicer.* 410
καθῆκον *non dubito, quin officium ſit* 294
καθολικὸν θεώρημα 276
καὶ κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν τίτον ἀσπάζεται 57
καὶ ἀποσέγῃ Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί 52
καραδοκήσας τὸ μέλλον *commodiſſime* 214
κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις *terminus ex ſententia Epicuri* 48
κατὰ μέρος 317
κατὰ μίτον 370
κατ' ὀπωραντραχυς 57
κατὰ λεπτὸν *quaerere de ſingulis rebus* 65
καταβίωσις 351
κατάλογος νεῶν 145
κατάστασις —— τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυποδῶς 107
κατηφὴς —— καὶ μάλα κατηφής 347
κατάχρισις 48. 222
κατήχησις 387
κελεύματα 69
κενὰ τοῦ πολέμου 134
κενὸς *in expetendo triumpho* 159
κενόσπουδα 203
κεπφικά 340
κέπφωμα 346
κατὰ τὸ πρακτικόν 53
κεφάλαιον 133
κέρας 135
κέρας *Phemio mandatum eſt* 144
κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς. 56
κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται τίτον τὸν Ἀθηναῖον 322
κοιλιολυσία 322
κοινότερα *quaedam, &* πολιτικώτερα 322
κολακίαι —— *iſtae autem* κολακίαι *non longe abſunt a ſcelere* 338
κορινθίων καὶ Ἀθηναίων 47
κωρυκαῖοι *omnes uidētur ſubauſcultare, quae loquor* 243
κρουῶομαι 346
κύρου παιδεία 48

L

LABAT *meum conſilium illud, quod ſatis iam fixum uidebatur* 100
labare 123
labenti, & inclinatae reip. praeſidium ferre 467
labentem, uel potius ruentem Pompeium, quod non ſit ſecutus, torquetur Cicero 213
labienus aliquantum auium nobis uidetur attuliſſe 176
labienus diſceſſit a Caeſare 170
labieni diuitiae 170
labienum a Caeſare propemodum conſtat 175
labienum ἥρωα *iudicat Cicero* 176
laboramus —— non externis magis quam domeſticis hoſtibus laboramus 454
laboramus ualde in re familiari 89
laborare —— laudari non laborauit 121
lacerare —— meus me maeror quotidianus lacerat, & conficit 75
lacertas captare 52
laceſſitus epiſtolis ad reſcribendum 18
lacuna —— de Coelio uide quaeſo, ne qua lacuna ſit in auro 280
lacus Velinus 108
laco qui plurimum bibit 410
laconicum 104
laetiora —— omnia erant facta hoc biduo laetiora 184
λαισρυγονίη —— *forma* 58
lamia ferocius paullo reſpondit Domitio, cum dixiſſet, equites Romanos diſsolute iudicare: Nos iudicamus, uos laudatis 514
lamiae mundi habitatores 414
λαμπρά 135
lacrymae meorum me interdū molliunt 232
lancibus ſplendidiſſimis, & caniſtris oluſculis nos ſoles paſcere: quid tibi in uaſis fictilibus appoſiturum putem? 144
laniſta clemens 24
languor bonorum 360
λαπίζειν λάπισμα 217
lapſus per errorem ſuum, & Sicurae ſerui 547

larentia

Index

larentia ——hunc honorem mulieri Larentiae noſtri maiores tribuerunt 460
larentiae põtifices, ad aram facere ſolebant 459
lartidius Germanus 162
latere in tenebris 144. 472
laterẽſis laute fecisse exiſtimatur, quod trib. pleb. petere deſtiterit, ne iuraret 63
latibulum, & perfugium doloris mei 285
latinae feriae inſtaurantur 501
laudari te cum exceptione non patiar 475
laudatio Porciae correcta 352
laureolam in muſtaceo quaerere 135
lautum negotium 143
lauti, & locupletes 186
lautiores eleganter accepti 354
laxam diem ſtatuere 144
λήκυθοι 21
legari aliquid 145
legatio uotiua 376
legationes liberae definitum tẽpus lege Iulia habent 386
legationes reiectas in Idus Februarias 495
legationes reiectum iri puto 34
λεληθότως ——dies deceſſionis mihi λεληθότως obrepebat 155
lenire aegritudinem——id mihi ſatis erat firmum ad leniendã aegritudinem 324
lenire offenſiones 253
leniendi, & ſanandi animi cauſſa facio 291
lente, & faſtidioſe probaui 42
lente ferre 58
lentulus Catonem a legibus remouit 501
lentulus cos. Formijs uiſus a Cicerone 175
lentulus conſul egregius 501
lentulus conſul tranſmiſit, nec eſt a minore Balbo conuentus 207
lentulus flamen 282
lentulus in ſumma magnitudine animi multa humanitate temperatus 99
lentulus multa fecit, quare Cicero ei iure ſuccenſere poſſet 494
lentulus Puteolis eſt 214
lentulus —— res a Lentulo remota uidetur 494
lentulus mortuus 98
lentulus uidebatur obtinere cauſſam Alexandrinam 494
lentuli filius ueſtitum mutauit 495
lentulo, & Marcello cos. acta ſine me in aede Apollinis 380
lentulo Philippoq. cos. 138
lentum negotium 19
lentum——nihil eſt illo homine lentius 34
lentus, & reſtrictus 237
lepido tempus datum eſt, in quo lenitatem eius ſaepe perſpectam maioribus in malis experiremur 455
lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidũ hoſtem iudicat 457
lepidus pulcherrime uiceramus, niſi Lepidus perdere omnia, & perire ipſe cum ſuis perdere concupiuiſſet 460
lepidi lenitas, & inconſtantia, animuſq. ſemper inimicus reipub. 441
lepidi uxor erat Bruti ſoror 458
lepreon 145
λῆψις 204. 214
λῆψις tua quem in diem incurrat 170
lepta noſter 132
λῆρος πολὺς in uino, & in ſomno iſtorum 396
λῆρος πολὺς 376
λέσχη 273
leuamen 288
leuamento mihi illam rem fore ſcribis 344
leuarat me tuus aduentus, diſceſſus afflixit 314
leuatur cura, cum aut conſiſtit conſilium, aut cogitando nihil explicatur 194
leuationem ab eo nullam exſpecto 244
leuctrica pugna 145
leui brachio 111
leuiſſime tuli exitum iudicij foedũ, & pernicioſum 546
lex ab octo tribunis promulgata de reditu Ciceronis 85
lex Aelia 55
lex Agraria 42
lex agraria a Flauio trib. pleb. uehementer agitabatur auctore Pompeio 37
lex Caecilia 55
lex Cenſoria 475
lex Cincia 40
lex Curiata 53
lex Didia 55
lex de religione a Fuſio trib. pleb. lata 24
lex de urbe augenda 342
lex Fuſia 111
lex Gabinia 138
lex Gabinia —— Salaminij pecuniam contra legem Gabiniã ſumpſerunt 150
lex Iulia 126. 135
lex Iulia definit tempus liberarum legationum 386
lex Iulia iubet rationes confectas apud duas ciuitates prouinciae a proconſulibus relinqui 158
lex Iulia —— quae de lege Iulia dari ſolent proconſulibus 131
legis Iuliae de ſacerdotijs uerba: QVI PETIT, cuiuſque ratio habebitur 450
lex Iunia, & Licinia 111
lex Iunia 55
lex Licinia 55
lex Papia 111
lex Pupia —— lege Pupia ſe non impedire quo minus habeat ſenatum 514
lex, quae earum rerum quas Caeſar ſtatuiſſet, decreuiſſet, egiſſet, conſulibus cognitionem dedit 416
lex, qua Cicero reuocatus eſt, comitijs centuriatis perlata eſt 89
lex Roſcia 64
lex ſumptuaria Iulia 320
lege Pompeia condemnati a Caeſare reſtituti 227
lege Domitia factus eſt augur Caius Marius, cum in Cappadocia eſſet 450
liber ab obſeruando homine peruerſo Cicero 18
libera me hac acceſſione ad maximas aegritudines non maxima 294
libera legatio 50
libera legatio uoti cauſſa 63
liberi eorum, qui pátriã oppugnãt, ſceleris parentum poenas luunt 457
liberi ſint ne poena afficiẽdi ob delictum parentum? 460
liberi tyrannorum in Graecis ciuitatibus tyrannis oppreſſis eodẽ ſupplicio afficiuntur 462
liber Ciceronis de Gloria ad Atticum miſſus 401
liber, o Tite 410
librum, quem rogas, perpoliam, & mittam 410
liber περὶ ὁμονοίας 194
libri Ciceroni donati 43
libri de Oratore de ratione dicendi 541
libri tres de Oratore Ciceroni ipſi ualde probati 329
libri Oratorij diu multumq. in annanibus fuerunt 107
libri de rep. 245
libri de rep. in Cumano inſtituti ſaepe mutati 541
libri Latini mendoſe et ſcribuntur, & ueneunt 541
libri quinque περὶ τελῶν 329

libri—— uelim domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant nõ ſecus, ac ſi ipſe adeßes 108
libri —— libros tuos conſerua, & noli deſperare eos me meos facere poſſe. quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum diuitijs, atque omnium uicos, & prata contemno 10
librorum Ciceronis deſignatio mirifica 97
libros tuos caue cuiquam tradas 16
libris ſe delectat Cicero 52
libellum compoſuit Atticus, eum mihi dedit, ut darẽ Caeſari 416
liberale reſponſum 79
liberaliſſime reſpondiſſe 353
liberalibus 368
liberare periculo obſidionis 197
liberatus quartana 79
liberatae omni acre alieno ciuitates 150
liberius—— ſpecies ipſa tam gratioſi liberti, aut ſerui, dignitatẽ habere certe nullam poteſt 479
libo uiſus Formijs a Cicerone 175
libonis annales 338
librarius —— epiſtola librarij manu eſt 110
librariorum menda tolluntur 333
liceat mihi hoc facere tua uoluntate 366
licitatione expleri poteſt pars minor hereditatis 261
lichnuchus ligneolus 543
lictor praetoriae lenitatis apparitor eſſe debet 472
lictores Ciceroni a populo dati 251
ligurianam praeclare auctoritas tua commendauit 328
ligurino μώμῳ ſatisfaciam 135
linguam continendam in iracundia 473
lintriculo me eripiam ex iſtorum paricidio, ſi nauis non erit 2,6
lippitudo —— dictaui epiſtolã propter lippitudinem 176
lippitudo mihi erat moleſtior, quã antea fuerat 197
lippitudo ſine ulla lacryma 241
lippitudinis meae tibi ſignum erit librarij manus 199
lippitudo parua adductus ſum, ut hanc epiſtolam dictarem 497
litterae —— refero me ad eam uitam, quae maxime ad naturã, ad litteras, & ſtudia noſtra 111
litteris ſuſtentor 104
litus, atque aer, & ſolitudo mea —— de homine quocum ſic loqui potes, ut tecum 33
litus profectionis 258
litus Βοώπιδος 57
locare —— ciuitas in Catonis, & Bruti fide locata 143
locuples eſt Cornificius 286
locupletem tabellarium 546
locus —— meliore loco res noſtrae erant 259
locus non praeſtat incolumitatem, ſed res uiro forti, & ſapienti 462
locus —— perbono loco res fuit 142
loca uenuſta, abdita, ab arbitris, libera 390
longinquum tempus 224
longum illud tempus, cum non ero 288
longum non erit —— dum erit ad quem des, quod longum non erit 271
longo interuallo nos uiſeris 10
loquuntur ſcelera 216
lucceius habet in animo cõſulatum petere 31
lucceio uult gloriam ſuam commendare Cicero 104
lucerna me deſerit 170
lucilianum uallum 394
lucilius Baſſus 277
lucilij uerſus —— ſuſtineat currũ ut bonus ſaepe agitator, equoſque 331
L. Antonius homo pereruditus, & deditus Graecis litteris 108
L. Caeſarem Cicero uidet Neapoli grauiter affectum 371
L. Caeſar mandata Caeſaris detulit ad Pomp. 177
L. Caeſar Minturnis uiſus a Cicerone cum mandatis non homo, ſed ſcopae ſolutae 176
L. Caeſar quae reſponſa referat a Pomp. 180
L. Curfidius —— al. Curſidius 349
L. Domitius cuius domus conſtituta fuerat, unde eruptio fieret 70
L. Domitius —— ſtultus 186
L. Epicureus 164
L. Flaccus in Cinnae dominatione ad Sullam profugit 288
L. Fuſius trib. pleb. Pompeium in concionem produxit 21
Lucius frater Ciceronis mortuus 12
L. Iulio Caeſare, C. Marcio Figulo cos. des. 9
L. Lentulus flaminis filius Gabiniũ de maieſtate poſtulauit 525
L. Libo —— qui de Ser. Galba rogationem tulit 277
L. Metello Q. Maximo cos. 277
L. Marcius Philippus uitricus nihil credendum Octauiano cenſebat 387
L. Papirius Paetus uir bonus 40
L. Sauſeius 161
L. Terẽtius deceſſit in Africa 263
lucretij poemata multis luminibus ingenij illuſtrata 510
luculentus ſcriptor Pompeius 180
luculentus auctor 238
luculentum factum Maſſilienſium 238
luculenti auctores 241
luculenta —— ſuntq. nauigia praeterea luculenta Sextij 404
lucullus de ſuis hiſtorijs dijs, ſe quo facilius probaret, illas Romani hominis eſſe, idcirco barbara quaedam, & ſolaeca diſperdiſſe 37
lucullus, Graecum poema condidit 20
lucullus, Hortenſius Ciceroni obſcure inuident 37
ludus diſcendi, non luſionis 426
ludus talarius 24
ludi Apollinares 64. & 404
ludi magnifici, & grati uenatio in aliud tempus dilata 108
ludos magnificentiſſimos apparat Milo 544
luere —— quomodo hoc ergo lues 280
lugeo fortunam reip. 195
lumina dimiſeramus, nec ſatis lucebat 412
lupercus Quinct. fil. & Statius 277
lupus egit caußam agri Campani ſane accurate 488
lupus in fabula 341
luſtrare exercitum 134
lurco tribunus pleb. 25
luſi in eo genere, & familiariter, & cum dignitate 513
luſtrare exitum 134
luſtrum —— ſub luſtrũ cenſeri germani negotiatoris eſt 34
lycurgei 19

M

MACHAEROPHORIS centũ ſequentibus 510
macrocolum lege in arcano conuiuijs tuis 402
macrocola charta maiores 334
macte uirtute 281
madarus —— Matius 357
maeror —— maerorem minui, dolorem nec potui, nec, ſi poſſem, uellem 244
maeſtitiam minuere 316
magiſter —— operas in portu, & ſcriptum Aſiae pro magiſtro dedit 275
magiſter —— quẽ putabant magiſtrum fore, ſi bona uenirent 4

maɡius Marcellum interſecit 322
μακάρων νῆσοι 275
μακροψυχία 214
male audire 34.142
male cogitans——nihil cuiquam ſe natus dare debet, quod male cogitantibus exemplo, aut praeſidio ſit 447
male de Seio 284
male factum ——male de Alexione 378
male empta 50
male mihi ſit, ſi umquã quidquam tam emtar 334
male ſeruus Dionyſius 220
maledicta omnia, uerſus etiam obſceniſſimi in Clodium, & Clodiam dicerentur 495
malo eſſe —— clementiam Caeſari malo fuiße 376
malum excidere—— nunc hoc agendum eſt, ne ſemper primi cuiuſq. mali cauſſa excidendi, cauſſa ſit cur aliud renaſcatur illo peius. 444
malum——tu (malũ) inquies actum ne agas 222
mamurra 354
mamurrae diuitiae 170
manare —— ſi haec ita manant, ut uidentur, ne Idus martiae, nõ delectant 380
mancipio dare 365
mancipij ſui eße——ut eſſet ſui iuris, ac mancipij reſpub. 462
mancipio res aliquas accipere ab aliquo dolo malo 4
mando——nihil tibi mando nominatim 83
maneo in ſententia 214
manent, & manſurae uidentur cauſſae, cur hoc tempore iſtic eſſe nolim 244
manſimus in eo ne &c. 222
maneas ne in ſententia ſcire uelim 328
manere ſuo ſtatu——memento curare ut annius noſter maneat ſuo ſtatu, nequid noui decernatur. 126
manſurum in cõdicionem Caeſarem negant 178
manipularis — quod non Pompeiũ labentem, uel potius ruentem, quaſi nouus manipularis ſecutus ſim. 213
μάντις δ' ἄριστος 176
manus—— haec ad te mea manu. 302
manus dediſti —— ſapienter quod manus dediſti 402
marcellinus Ciceronis cupidiſſimus. 92
marcelli ad Pompeium proficiſcuntur 203
marcellus candidatus ita ſtertebat, ut Cicero uicinus audiret 94
marcelli interitus——quem interfecit Magius 322
m. Annius 123
m. Antonius——hoſtes omnes iudicati, qui Marci Antonij ſectam ſecuti ſunt 447
m. Cicero F. fortior quam Q. frater 232
m. Cicero filius tractabilis 237
m. Cicero fratrem prouinciae non praefecit 161
m. Cornelius 18
m. Eppius 194
m. fuluius Nobilior condemnatus. 111
m. Curius 164
m. Lepidi cauſa non poteſt ab Antonij diſtingui, omniumq. iudicio etiam durior erat, quod, &c. 457
m. Luculli uxorem Memmius ſuis ſacris initiauit 34
m. Meßalla, & M. Piſone coſ. 19
mare clauſum —— adhuc clauſum mare ſcio fuiße 502
mario cuidam, qui hoc ſibi nomen adſciuerat, uncus impactus eſt. 361
maſſilienſum factum luculentum. 238
maſtigia germanus 98
matius homo temperatus, & prudens 214
matij, & Trebatij epiſtolae ad Ciceronem 210
matij oratio 356
matricida certiſſimus 479
maturitas eius rei neque dum uenit, & tamen iam appropinquat 428
μὴ γὰρ αὐτοῖς 330
μὴ δὴ δίκην 181
μηδὲ σώσειεν ἔ ποτε τοιοῦτο 396
μηδὲν αὐτοῖς 144
μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. 313
μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου intorqueat 208
μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν τέλους ἀντιάσαι 102
medere, dum eſt ἀρχή 236
mederi, ei uulneri 77
mederi incommodis hominum. 474
medicina imbecillior, quam morbus 241
medicina nõ minus probanda, quae ſanat uitioſas reip. partes, quam quae exſecet 43
megabocchus 33
μέλιγμα——uereor, ne putet me hoc quaſi Catonis μέλιγμα eſſe uoluiße 336
mellitus Cicero 33
μελήσει 371
μελέτη uirtutis 127
melitae uult eſſe Cicero, dum geritur bellum ciuile 231
melius ire——incipit res melius ire 369
μηλώσῃ ——τοῦτο δὲ μηλώσῃ 314
memmius candidatus commendatur Caeſaris militibus 115
memmius Gabinium ad populum luculentem calefecit 526
memmius M. Luculli uxorem ſuis ſacris initiauit 34
memoria recte factorum——quid enim melius eſt, quam memoria recte factorum, & libertate contentum negligere humana. 463
memoria uacillare γεροντικώτερον, quam igniculus matutinus. 273
μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquiſſimam 352
μέμψιν non potero effugere 325
menelaus aegre id paſſus diuortium fecit—ſignificatur M. Lucullus. 34
μέντορ, πῶς τ' ἄρ ἴω πῶς τ' ἂρ προσπτύξομαι αὐτόν 209
merae nugae Matinius, & Scaptius 153
merae proſcriptiones——meri Sullae 214
mercanda uita officia 206
mereri——quid enim erat, quod diſceſſu noſtro merendum putaremus? al. emendum 544
merum bellum loquitur 218
meſſalla candidatus 115
meßalla conſul egregius 21
meſſalla, conſul, partium ſtudioſus, ac defenſor bonorum 19
meſſalla flaccet 518
meſſalla graui iudicio, multaq. arte ſe exercuit in uerissimo genere dicendi 462
meſſalla languet 108
meßellam laudat Cicero ſuis ad Brutum litteris 462
meſcinius quaeſtor 155
meſcinius quaeſtor Ciceronis 158
meſſis nulla fuerat in Aſia 138
meſſius a Cicerone defenſus 108
metellus calumnia dicendi tempus exemit 94

metellus

metellus conſul, eſt egregius 34
metellus cum prima luce in Campum itineribus prope deuijs curr ebat 94
metellus eſt ſane conſul bonus 37
metellus ſimultatem in Ciceronem humaniſſime depoſuit 87
metelli Numidici tabulas iudices adſpicere noluerunt 24
μετέωρος 128
μετέωρος, *& magnis cogitationibus impeditus* 389
μετεωρότερος —— *exiſtimabam te* μετεωρότερον *eſſe* 404
μεθαρμόζομαι *in poſterum* 285
metia tribus 108
metior omnia officia 197
metuere——hoc metuere, alterum in metu non ponere 375
miliarium —— uos duo tales ad Quinctum miliarium 193
milleſimam partem uix intelligo. 205
milleſimum nihil ſapit 277
milo egregie impoſuit Catoni 501
milo heros 94
milo ludos apparat magnificentiſſimos, ſic inquam, ut nemo ſumptuoſiores 544
milo media nocte in Campum uenit 94
milo occidere Clodium cogitat 94
milo queritur per litteras iniuriã Ciceronis 125
milonis domum eam, quae eſt in Carinis al. in Germalo Clodius expugnare, & incendere conatus eſt. 94
milonis inſanus ſumptus in ludos ——ὁδέ, γεται οὐχ ἔτ᾽ ἀνεκτῶς. 546
mimorum dicta perſcribito, ſi nihil habebis pragmaticum 358
minerua ſimulata Mentori 347
miniata cerula tua —— uereor, ne hae συντάξεις *miniata cerula tua pluribus locis notandae ſint.* 389
miniatulas tuas cerulas extimeſcebam 410
minuere ſuſpicionem profectionis, aut cogitationis ſuae 242
minuere uiuendi dulcedinem debet aetas, aut honores, aut uirtus aliena 463
mirifica Ciceronis exſpectatio 170
miſcere——Appius miſcet 546
miſerabiliter ſcripta epiſtola 232
mitigare ſeueritatem condimentis lenitatis 473
mittere ſanguinem 142
miſſus eſt ſanguis inuidiae ſine dolore 25
miſſum facias cohortes 198
μνημονικὸν ἁμάρτημα 349
μνημονικὸν ἁμάρτημα *ab Alătore, &c.* 359
moderandus dolor 284
moderator ciuitatis a Cic. lib. 6. de repub. informatus 165
moderator reip. quo omnia referre debeat 194
modus——eſt utriuſque rei praemij & poenae modus, ſicut reliquarum rerum, & quaedam in utroque genere mediocritas 460
modus in tribuendis honoribus deſideratur in Cicerone 447
molis potius, quam Moloni, operam uidetur dediſſe Fauonius 43
moliri aliquid occulte 170
moliri aliquid de triumpho 162
moliri ſcelera 174
moliri——ſi quid moliti erimus, ad te ſtatim ſcribam 238
mollis animus, & ad accipiendam, & ad deponendam offenſionem 31
moli brachio obiurgare 43
molo Rhodius 43
monetali adſcripſi, quod ille ad me proconſuli 237
mons Albanus——in montem Albanum hoſtias non adducerent 9
mons Antilibanus 60
monitus ueſtigijs tuis acrius de te cogitabam 126
momorderunt me ualde epiſtolae tuae 324
montanus cum Cicerone F. Athenas profectus 315
morbus grauiſſimus hominem temperantem, ſummo medico improuiſo oppreſſit 378
mordere——in bonam partem accipio, ſi quid eſt in tuis litteris, quod me mordeat 253
morderi te interdum ſcribis, quod non ſimul ſis 150
morſu quodam dolorem efficiunt recordationes 288
morphagenes 131
mors, & ciectio minores ſunt, quam ſeruitus 63
mors, exſulium, paupertas uidentur Ciceroni ultima in malis. 465
mortuo plauſu 64
morem geſſi 194
mouere alicui magnam exſpectationem 58
mouere nummum a Caecilio non poſſum minore centeſimis 16
motus in rep. 75
motus meae mentis——ex epiſtolarum mearum inconſtantia puto te meae mentis motum uidere. 75
motus—— magna res in motu eſt. 533
motus temporum uenientis anni. 546
μονσοπάνταχτος 510
muciae diuortium 16
muginaris——de Ocella, dũ tu muginaris, nec mihi quidquam reſcribis, cepi conſilium domeſticum 412
muli barbari ad manum accedentes 43
mulier uetula. & multarum nuptiarum 338
mulieres bene olent, quae nihil olẽt 42
multiplex ingenium 145
multiplicandis uſuris, non ſinebat Athenienſium aes alienum creſcere Atticus 419
multiplicata gloria diſcedemus. 409
multus erit ſermo, me iudicium de cauſſa publica feciſſe 183
multum eſt nobiſcum 181
multiiuges litterae 361
multo mane 123
mundi habitatores Lamiae 496
muneratus eſt me opipare 164
muniamus uos miſericordia, & lenitate 209
munire tutam uiam ad retinendas opes ſuas 31
muniti ſumus firmiſſima beneuolentia hominum 71
munitiſſimum——annum puto fore plane aut tranquillum uobis, aut certe munitiſſimum 518
munus candidatorium 604
munus elaboratum 318
munus in rep. ſordidum 385
mures——non ſolum inquilini, uerum etiam mures migrauerunt. 361
muſae——cum omnibus muſis rationem habere cogito 51
muſcoſius——nihil muſcoſius ἀποδυτηρίῳ 525
muſtella ταξιάρχης 410
mutare animum in aetate corroborata, &, ſi quid eſt penitus inſitũ moribus, ſubito euellere, difficile eſt 475
mutatio dominorum, qui innumerabiles fieri poſſuut in infinita poſteritate 290
mutationem conſilij nemo doctus inconſtantiam dixit eſſe 40

mutuabimur a Caelio 166
mutuatus eſt ab alijs in ſumptum Tiro 191
mutum tempus a litteris 199
μυροθήκιον Iſocratis 42
myſiae latrocinia 473
myſteria—epiſtolae noſtrae tantum habent myſteriorum, ut eas ne librarijs quidem fere committamus 113
myſteria, quo die futura ſint 139
μυστικώτερον 155

N

NActvs ſum eius rei nonnullam conſuetudinem, Cicerone noſtro minore perdocendo. 517
nae ego iſtas litteras in concione recitari uelim 193
nar 108
naſſa—ex hac naſſa exire conſtitui 392
natalis dies idem Tulliae, & Brundiſinae coloniae, & Salutis. 89
naua—oderam hominem 102
nauabo operam 26
natura ferre non uidebatur, ut accidere poßet 322
nauare operam, & ſtudium tibi omnes uolunt 453
nauare ſtudium alicui 380
nauare—utinam aliquod in hac miſeria reip. πολιτικόν opus efficere, & nauare mihi liceat. 214
naufragia aliorum ex terra etiam intueri 217
nauicularij 205
nauigauimus incommodi 126
nauigauimus ſine timore, & ſine nauſea 233
nauigare — negotium magnum, eſt nauigare, atque id menſe Sextili 129
nauigaſſe ex ſententia 135
nauigatio amanda 115
nauigatio hiberna odioſa 395
nauigium dißolutum, uel potius diſſipatum 386
nauſea ὑπηνέμιος 363
nauſeola 361
ne multa, omnes ſuos, etiam quibus iraſcitur crebrius, tamen caros habet 237
ne uiuam 275
ne uiuam, ſi ſcio 111
nebulo—magnus rebulo 145
ne dum hominem 209
negare cum exceptione, ſi potero, ſi ante ſuſcepta cauſſa non impediar 190
negare praeciſe 190
negotianti ſe praefecturā dare cui quam negat Cicero 138
negotium conſilij magis, quam fortunae 472
uegotium eſſe uideo cum homine audaciſſimo, ac paratißimo. 160
negotium— nihil eſſe negotij arbitror 285
νεκῦα—ut hāc νεκῦαν relinquas. 214
νεκῦαν—qui comitatus, quae, ut ſoles dicere, νεκῦα 222
νεκῦαν illam timere mihi uiſus eſt. 214
νέοκτισα 145
νεωτερισμοῦ ſuſpicio 359
nepos euadit ſumptu 359
νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιςεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν 37
nequam—numquam uidi hominem nequiorem 145
neruij iſti ubi ſint, & quam longe abſint neſcio 544
neruulos tuos ſemper mihi cognito adhibe 416
ne ſim ſaluus, ſi aliter ſcribo, ac ſentio 412
nicias a Dolabella arceſſitus 337
nicas Cous 338
niciae noſtri imbecillitatem noſti, mollitiam, conſuetudinem uictus 297
nihil eſt tanti 58
nihil—imagines enim iſtae, & palaeſtra, & piſcina, & nlius, multorum philomorum eſt, non diphilorum 547
ninnius 85.242
nitor orationis 329
nitor omnia 286
nititur in hoc uno ambito noſtra 4
niteremur tuo tuorumq. praeſidio. 72
nix atra — riſi niuem atram. 418
noctes certarum mulierum pro mercedis cumulo fuerunt nonnullis iudicibus Clodianis 265
noctuabundus ad me uenit cum epiſtola tua Tabellarius 273
nodus expeditur—dum hic nodus expeditur 37
nodus in rep. maximus, inopia rei pecuniariae 467
νομανδρία 232
nomen Atilianum 133
nomen—bonum nomen 138
nomen Caeſaris ut confectum relinquas 124
nomina Milonis 127
nomina—quod in nominibus haberet neſcire, quo loci eſſet. al. in nummis 194
nomenclator 89
nominare—nominare digniorem, quam Bibulum, nullum potes. 452
nominatim 238
nominata informata proſcriptio. 251
nominatim—nihil tibi mando nominatim 83
nominatio—in Panſae locum petere conſtituit Bibulus, cum nominatim a te petimus 452
non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos 153
non ex iure manum conſertum, ſed quae ſequuntur 384
non magis in te deſperationis culpa reſidet, quae (deſper.) Caeſarem in cupiditatem regni impulit, & Anto. perſuaſit, ut interfecti locum occupare conaretur 462
nonae Decembres 224
uonarum Decembrium eximia gloria iuncta inuidiae, & multorū inimicitijs 37
nonas Decembres ſuas omnibus horis Cicero habet in ore 464
notaueram mihi diem tuam ex epiſtola quadam tua, quam incipiente fabricula ſcripſeras 171
nugae—amicos habet Brutus meras nugas, Matinium, Scaptium? 153
nugatores Graeci 144
nullus—ab armiſq. nullus diſcederet 368
nullus uenit—Philotimus nullus uenit 270
numerare—uterque me numerat ſuum 161
numero Platonis obſcurius 176
nummaria ratio 237
nummarius 224
nummarij iudices 25
nummorum caritas 211
nunciare ſalutem alicui — miſit ad me ſtatim, qui ſalutem mihi nunciaret 104
nuncium remitti 268
nuncij graues de Parthis uenirent. 134
nuncij triſtes, nec uarij 81
nundinae—negotia multarū nundinarum 111
nutus tuus mihi faceret fidem. 277

O ανι-

O

O ἀνισωρησίαν 144
obducere Curium 4
obduretur hoc triduum 27[illegible]
obiecto ſplendore falſi honoris aciẽ boni ingenij praeſtingui poſſe confidunt 467
obieris Q. fr. comitia 10
obligatio——grauior, & difficilior eſt animi, & ſententiae, maximis praeſertim in rebus, pro altero, quam pecuniae obligatio. 467
obnoxius——uiuat Cicero ſupplex, & obnoxius, ſi eum, neque aetatis, neque honorum, neque rerum geſtarum pudet 465
obnunciauit — Milo in campum 259
obnunciationes—Comitiorum quotidie ſinguli dies tolluntur obnũciationibus 537
obrepebat λεληθότως dies deceſſionis 155
obrepſit dies 152
obruerunt me aere circumforaneo Tuſcul. & Pompeianum 43
obſcurius numero Platonis 176
obſeruare —— in edicto translatio centeſimas, me obſeruaturum habebam 138
obſeruare—ſcribis tibi eſſe in animo obſeruare Caeſarem 198
obſignaram iam epiſtolam 133
obſignata iam epiſtola 191
obſoletis Cyrenaicis, et Anniceriјs, floret Epicurus 474
obſtinatior, & obfirmatior in iracundia 16
obſtrinxit ſe Cicero ſex libris de rep. tamquam praedibus 143
obſtructa——ſin omnia ſunt obſtructa 80
obſurdeſcunt quotidie magis, ac magis boni uiri ad uocem tributi. 467
obtineo meam priſtinam dignitatem 444
obtinuit ſemper malas cauſſas Pomp. 184
obtinebunt ſuam religionem ea, quae ſuat ſanctiſſime conſeruata 31
obtinere, & conſeruare nos eam neceſſitudinem patiuntur, quae eſt nobis cum publicanis 472
obtigiße Aſiam Q. fr. 24
obtrectabitur——ſi obtrectabitur, utar auctoritate ſenatus 114
obtrectatores Lentuli 494
obtulerunt ſe mihi alacres 129
occallui 63
occidere hominem—— omnes abſoluentur, nec quiſquam damnabitur, niſi qui hominem occiderit. 111
occupationum mearum ſignum, tibi ſit librarij manus 537
occupationum mearum, uel hoc ſignum erit, quod epiſtola librarij manu eſt 110
occurrere ——non occurrimus 194
occurrere occaſioni —— ſi occaſum potuit occurrere? 456
occurrere——ſcripſi ad filium tuũ, ut mihi Heracleam occurreret. 432
ocelli Tuliae, uillulae meae 406
octauianus——res in eum locum uenerant, ut, niſi Caeſari Octauiano deus quidam illam mentem dediße, in poteſtatem perditiſſimi hominis, & turpiſſimi ueniendum fuerit 443
octauius a ceruicibus noſtris auertit Antonium 460
octauius Caeſar——niſi is Antoniũ ab urbe auertißet, perijſſent omnia 447
octauius Caeſar adoleſcens fluxit ex fontibus conſiliorum meorum 460
octauius——ſi Octauius ſteterit, mihiq. paruerit ſatis habere uidemur habituri praeſidij: ſin autẽ impiorum conſilia plus ualuerint, quam noſtra, aut imbecillitas aetatis, non potuerit grauitatem rerum ſuſtinere, ſpes omnis eſt in Bruto 455
octauius——uidetur in eo eße indoles, ſed flexibilis aetas, multiq. ad deprauandum parati, &c. 464
octauius ueteranos produxit ad ſuã ſententiam 408
octauij concio 379
octauij aduentus 359
octauiano quid credendum ſit, quid aetati, quid nomini, quid hereditati, magni conſilij eſt 387
octauium, Caeſarem ſui ſalutabant 364
octauij auus argentarius, adſtipulator pater 444
octauij facta cum Antonij factis comparantur 444
octauio quos honores, decreuerit, & quae tribuerit ſenatus 444
octauio ſtatuam decreuit Philippus, celeritatem petitionis Seruius, maiorem etiam Seruilius 460
octauio, ut ouãti, introire liceret, decreuit Cicero 460
octauius, Ciceroni totus deditus. 364
octauium Ciceronis conſilijs adhuc gubernatum praeclara ipſum indole admirabiliq. conſtantia improbiſſimis litteris quidam, fallacibuſq. interpretibus, ac nuncijs, impulerunt in ſpem certiſſimam conſulatus 455
octauius poſtulat a Cicerone, ut clam cum eo colloquatur 408
octauium fata patriae Paridem futurum praedicebant 444
octauium ita multi labefactant, ut ne moueatur interdum extimeſcam 455
octauius Neapolim uenit XIV. Kal. 363
octauius, eſt plane puer 410
octauum principem duxit 453
octophoro Aniciano, portabam hominem 510
ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων 102
odorari ſagacius 155
odorere Fabium uelim, ſi quem habes aditum 102
odor nonnullus dictaturae, ſermo quidem multus 111
offendit uehementius hominum oculos 444
offendere alicuius animum 195
offendere alicuius animũ—damus operam, ne alicuius aaimum offendamus 522
offenſus contumelia nemo 152
offenſus —— pergrauiter offenſus. 15
offerre alicui fortunam ſuam perditam 76
οἷάτ' ὅγ δέσποινα 128
οἰμωζέτω—ἀλλ' οἰμωζέτω, nos modo ualeamus 547
οἱ περὶ αὐτόν 354
οἰκεῖον eius loci 15
οἰκοδεσποτικά 349
οἰκονομία 142
οἰκονομία——ſi perturbatior eſt, tibi aſſignata 143
οἱ μὲν παρ' οὐδέν εἰσι τοῖς δ' οὐδὲν μέλει 40
οἴχεται ——non οἴχεται tua induſtria 142
oleum, & opera philologiae noſtrae perierit 62
omen——ſin aliter, quod dij omen auertant 455
omni memoria 135
ὁ μελονουμένος τυραγγίδα συσκευάζεται 62
onagri 145
ὀπαδοί 99
operae Clodianae pontes occuparunt

... runt. 474

operas aditu prohibuerunt 94

opinionem de aliqua re habere—— impetrari non poteſt, quin quale quidque uideatur ei, talem quiſque de eo opinionem habeat 465

opinio eſt in his locis, coniectura magis, quam litteris, aut nūcio, Caeſ. Formijs a. d. Kal. Apr. fore. 209

oportet——opus eſt 99

oppius prudens 356

oppetendae mortis tempus honeſtiſſ. praetermiſſum 74

opponere——& omnes noſtra corpora opponimus? 183

oppoſuiſti ſemel ἀναντίλεκτον cauſſam 510

opprimi — neceſſe eſt, ut explores ad quam diem hic ita poſſim eſſe, ut ne opprimar 302

oppreſſa ab impijs ciuitas opitulandi poteſtate praeciſa taetrum ſpectaculum 460

oppreſſum me malis omnib. ne inci pis quidem conſolari 260

πραγμάτων ἀσυγχύτων 144

optabilis exitus——exſpectatio illa habuit exitum optabilem. 443

optima ratio 43

optima uia 40

optimorum ſaepe uirorum irritabiles animos eſſe, & eoſdem placabiles 31

optio eligendi delata 117

opus eſt—— oportet —— ſi loquor de repub. quod oportet, inſanus; ſi quod oportet, ſeruus exiſtimor; ſi taceo, oppreſſus, & captus 99

ora maritima tenere poteſt, quae opportunitatem, & dignitatem habet 195

oraculum Apollinis Pythij —— haec ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta 444

oratio Ciceronis de proſcriptorum filijs 42

oratio de Othone 42

orationes Ciceronis pro Scauro, & pro Plancio 525

orationis Ciceronis conſulares. 42

orbis hic in rep. eſt conuerſus minore cum ſonitu, quam putaram 55

orbis reip. ita conuerſus, ut uix ſonitum audire, uix impreſſam orbitam uidere poſſimus 67

orbita impreſſa 67

ordiri alterius uitae initium 90

ὁρμὴ Caeſaris 174

ornare conſules 83

ornaui eum ueris laudibus 496

ornamenta γυμνασιώδη 13

ornata hoc ipſo, quod ornamenta neglexerant 42

ornatae prouinciae 87

ortalus 108

ὡς οὐδὲν γλυκίον ἧς πατρίδος οὐδὲ τοκήων 271

orſares dux Parthorum 135

oſtenderam —— quod quidem tibi oſtenderam, cum a me Capuam reÿciebam 195

oſtendere —— nam de Italia nihil mihi umquam oſtenderas 195

oſtentarunt aperte iugula Clodio, pro capite Ciceronis iudices Clodiani 24

ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες 382

ὁ τῆς ξυνωρίδος τῆς ἐμῆς ὁ ἐξελεύθερος, &c. 155

ὀξύπεινος 107

οὐ γάρ ἄν τόδε μεῖζον ἔπει κακόν, quam, &c. 169

οὐχ ὅσίη φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι 241

οὐδὲν γλυκύτερόν ἐστιν ἢ πάντ' εἰδέναι 105

οὐκ ἔλαθέ σε illud de geſtu hiſtrionis 143

οὔχ τω που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν 174

ὀξύπεινος in curioſitate 52

P

PACORVS Orodis Parthorum regis filius 255

pacta eſt Artauaſdis filia Deiotari filio 137

pactum conuentum 152

pactio candidatorum 117

paeſtanus, & Vibonenſis ſinus. 406

paetus omnes libros, quos frater ſuus reliquerat, Ciceroni donauit 43

παῖδες παίδων ſcient 410

paleſtra—utemur ea paleſtra, quā te dedicimus 129

παλιγγενεσία 157

παλινῳδία 55. 98. 170

palmam tulit Antiphon 108

pammenia 151

πανήγυρις nundinarum 21

panaetius apud Scipionem honoratus 216

panaetius περὶ τοῦ καθήκοντος tres libros ſcripſit 410

παναιτίου περὶ προνοίας 321

pangere —— de pangendo quod me crebro adhortaris, &c. 58

pangentur Theopompino genere, aut etiam aſperiore 52

πανικὸν certe ſcripſiſſes enim. 358

πανικὰ 134

panſa fugit ex proelio, uulneribus acceptis, quae ferre non potuit 447

panſa, &, hirtius—— conſules duos bonos quidem, ſed dumtaxat bōnos amiſimus 447

παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο 24

πάνυ φιλοσόργως ſcriptae litterae. 396

παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα Νήσω ἔπι ψυρίης 412

παραλέξιν —— pauca παραλέξιν. 403

παρὰ τὴν ἱστορίαν 322

παρὰ τὸ πρέπον 327

πράγγελμα ἐνιαύσιον cōmoueto 130

παραδοξότατον 144

παρακινδυνεύειν 399

παραπλευτέον 237

παραφύλαξον των τοῦ φυρα τοῦ φιλοτιμίαν 159

parabam publice Romam litteras mittere 135

parare fugam—— ut ex eo loco pararetur fuga 186

parare——ualde dubito, an excuſationem aliquam ad illum parem 298

patere dolori, & iracundiae 67

παρεγχείρησις nulla fieri poteſt contumelioſior 380

parentes non alere nefariū eſt. 211

parentum ſcelera filiorum poenis ſoluuntur 457

parere officio 332

paria paribus reſpondimus 144

parilia 54. 104

παρισορήσαι 145

parochiae publicae —— parochÿs publicis eum occupauit——al. parochus pub. & ita leg. 317

παρρησίαν omnem eripuit omnibus ſtudioſis, & fautoribus illius uictoriae Cicero 25

partes —— tuae quoque ſunt partes inſtituendi, & monendi. 119

paruo animo, & prauo, Mar. Piſo. conſul 19

paſtor Idaeus 34

paſtoralia fiſtola 25

patefacere odium ſuum in aliquem 259

patere aures querellis omnium. 473

patina Tyrotarichi 102
patrare——τεῦ κρις *promiſsa patrauit* 21
patria, antiquiſſima, & ſanctiſſima parens 211
patricius adoptatus a plebeio 170
patricius magiſtratus.——*dū enim unus erit patricius magiſtratus, auſpicia ad patres redire non poſsunt* 450
patro 128
patro Epicureus 164
pauimentata porticus 524
pax oratione confici non poterat. 453
pax tota prouincia conſtituta 473
pax turpis——*miſerum bellum*——*ut ſciamus, utrum turpi pace nobis, an miſero bello ſit utendum.* 180
pax, & iniuſta utilior eſt, quam iuſtiſſimū bellū cū ciuibus 178
pacis ſimulatae pericula 171
pace opus eſt 169
pacificationis ecqua ſpes ſit 171
pacificationis non modo ſpes, ſed ne uoluntas quidem eſt, quantum ex Pompeij multo, & accurato ſermone perſpexit Cicero 171
pacificator 224
pacificator Allobrogum 18
pacificator Seruius 384
pecudes diſpulſae ſui generis ſequuntur greges 170
pecunia omnium dignitatem exaequat 108
pedarij raptim in eam ſententiam concurrerunt 40
pedarij——*S.C. factum ſumma pedariorum uoluntate* 37
pedem e uilla egreſſi non ſumus. 327
pedem in Italia uideo eſſe nullum, qui non in iſtius poteſtate ſit. 183
pedem ubi ponat in ſuo, non habet. 317
pedem unum ſolum mihi dat ſoror gladiatoribus 43
pedibus iter facere 126
pedetentim—— *quod me mones, id pedetentim aſſentior*—— 413
πειθανάγκη *Caeſaris* 217
πειράζεσθαι παραλύσει 407
πελλιναίων *in manibus tenebam.* 47
pelopidae——*eo minus dubito hinc euolare, idq. quam primum, ubi nec Pelopidarum facta, nec famam audiam* 381
pelopidae——*exire aueo, ubi nec Pelopidarum, &c.* 365
peloponneſias omnes ciuitates eſſe maritimas 150
peloponneſum iſtam ſuſtinebimus. 239
pendeo animi exſpectatione Corfinienſi 190
pendere animi 258
pendere animi——*ego uero, quidquid eſt tecum potius, quam animi pendeam, cum a te abſim, & de te, & de me* 412
pendo maximas poenas teneritatis meae 255
pendemus uſuram Silio 296
pendere poenas grauiſſimas ſtultitiae ſuae 258
pendere uectigal, quod illic aequaliter Sulla deſcripſit, ſine publicano Graeci non poſſunt 474
pendere uſuram 292
penetraſse neſcio quo itineribus occultis 100
penitus——*dimittam ne penitus me in cauſſam* 175
pentelici. Hermae 14
πουτέλοιπον *mouere iſta uidentur.* 380
penule——*ego uix attigi penulam, tamen remanſerunt* 341
πεπινωμέναι *litterae* 360
πεπινωμένως *ſcriptae litterae: eſt Ciceronis fil.* 390
πεπλογραφία *Varronis* 410
πεπολιτεύμεθα——*ſic* ποπυλιτεύματα *ut uictos metueremus* 337
πεφυσίημαι 135
percrebuit eius ſcelus 256
perculſa timore ciuitas ad Brutum ſe cum coniugibus, & liberis effundebat 447
perculſo animo, & abiecto 72
perculſi improborum animi Romae 183
percuſſit animum 102
percuſsit hominem ſtratagemate. 111
percuſſus uehementer nec magis, quam debui 159
produxit ad ſuam ſententiam ueteranos Octauius 408
perducere——*rogat, ut eos ad* CC. *perducam* 138
perexigue, & γλίσχρως *praebere.* 399
pertulit ad me illam ſuſpicionem. 390
perfuncturus es dignitate 457
perfugium nullum eſt, aut melius, aut paratius morse 380
perfundere,——*qui me horror perfudit?* 289
περὶ ὁμονοίας 194
περὶ πελῶν *libri quinque* 329
pericles praeter moenia nihil tenebat Perſico bello 174
perijſse funditus 88
περιοχαὶ——*ne Tironi quidem dictaui, qui totas* περιοχὰς *perſequi ſolet* 334
περίστασις *iſta noſtrae ſimilis eſt.* 99
perlectio, ſeu pellectio—— *quotus enim quiſque eſt, qui epiſtolam paullo grauiorem ferre poſſit, niſi eam pellectione eleuarit?* 18
permanebo in mea ſententia priſtina 40
permanſio——*quod uis ſupplicium leuius eſt hac permanſione* 264
permitto haec tuae fidei, & beneuolentiae 247
permitto tibi 253
permittere alicui 15
permittere——*ipſi permittam de tempore* 298
permutare——*ſcripſerat ut* H S. XII. *permutaret* 270
permutetur Athenas, quod ſit in annuum ſumptum 389
permutari——*quaero quod Ciceroni opus erit Athenis, permutari ne poſſit, an ipſi ſerendum ſit.* 396
permutatio pecuniae 325
perorata—— *ſed tū haec laudemus, cum erunt perorata* 126
perpendiculo, & linea aliquando diſcet uti Diphilus 524
perpetuitas uoluntatis——*magis q. perpetuitatem uoluntatis, quam promiſsorum exitum exſpecto.* 541
perpoliam librum, quem rogas, & mittam 410
perrexi in Ciliciam 134
perrumpere—— *exercitum firmū habere oportet, quo confidamus perrumpere nos poſſe* 198
perſcribere uſuras 216
perſcribi——*de Publilio quod perſcribi oportet, moram non puto eſſe faciendam* 401
perſecare, & conficere 333
perſequar tua mandata diligenter. 513
perſolui primae epiſtolae: uenio ad ſecundam 374
perſona mea ad improborum ciuiū ſemper impetus aliquid uideretur habere populare 195
perſpexi omnem eius ſenſum 378
perſpecta, atque explorata omnia ad nos perſcribe 80
perſuadeas tibi hoc penit⁹ uolo 367
pertaeſum eſt leuitatis, aſſentationis,

Index

nis,&c. 479
perterriti uoce, & uultu 54
pertinet ad noſtrum officium 315
perturbatus magno animi motu. 194
peruehi in portum 373
perueniret in hunc ſtatum reſp. — eorum artificijs perfectum eſt,ut reſp.in hunc ſtatum perueniret. 209
peruenire ad aliquam dignitatem. 19
peruerſitas Sextij 500
peruulgatam eſſe meam epiſtolam non fero moleſte 192
peſtiferum bellum 100
petiuit alium curſum 75
petiuit me epiſtola 47
peteret poenas ſui doloris, ab optimo quoque uictrix uequitia. 25
petere curſus animo, & uirtute. 48
petiturire 21
φαίδρου περὶ ὀρῶν τῆς ἑλλάδος 346
φαινοπροσωπεῖν 182
φαινοπροσωπητέον 376
φαλάκρωμα 357
φαλαρισμὸς Caeſaris 175
φαντασία αἰσχροῦ 207
pharnaces Caeſarem moratur. 266
phaſelus 18
phaſelus epiſcopus 370
phemio quaeritur κέρας 135
phemio diſpiciam κέρας 138
φιλαίτων συμφορα 308
φιλαίτιος 330
φιλαλήθως de hac re ſcribe ad me, & fraterne 522
φιλαυπία 325
φιλέλλην praeter ceteros Cicero. 24
φιλένδοξος 329
philippicae Demoſthenis 42
philippici libri 442
philippici libri Ciceronis — haec ad te oratio perferetur,quoniam te uideo delectari Philippicis noſtris 442
philippus in Cinnae denominatione quid fecerit 189
philippus minus tribuit Octauio priuigno, quam Cicero alieno. 465
philippus Neapoli eſt 220
philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat,in quae modo aſellus onuſtus auro poſſet adſcendere 25
philippus ſtatuam decreuit Octauio 460
philiſtus, capitalis, creber, acutus, breuis,paene puſillus Thucydides 515
philiſtus, & Galliſthenes 515
philoctetes accepta iniuria ſpectacula quaerebat 510
φιλόδημος 280
φιλόλογοι 324
philologi — nos ita philologi ſumus, ut uel cum fabris habitare poſſimus 510
φιλόλογα erant quae Cleopatra Ciceroni promiſerat 389
φιλογώτερα 324
φιλόπατρις, ac πολιτικος 213
φιλοφρόνως conſul Metellus 42
φιλοφρόνως ex eo quaerebam, quid ei opus eſſet 389
φιλοπροσηνέστατα opipare, & φιλοπροσηνέστατα 126
φιλορήτωρ 19
philoſophari 58
φιλοσοφεῖν 51
φιλοσοφητέον 25
φιλοσοφῶμεν 57
φιλοσοφως — uide quam φιλοσοφως 330
φιλοσοφούμεθα nos hic φιλοσοφούμεθα 383
philoſophia ἄνω καὶ κάτω 127
philoſophi tarde ambulant 161
φιλοσόργως ille quidem, ſed tumultuoſius ad me etiam illam ſuſpicionem pertulit 390
φιλοσοργώτερον 321
φιλοτέχνημα 346
philotimus 144
philotimus homo inſulſus 232
philotimus ſocius in bonis Milonis 125
philoxenus reduci in carcerem maluit, quam tyranno aſſentari. 99
phliaſii 150
φυγάδων κάθοδοι 174
φλιοῦς, ὀπους, σιποῦς 194
φοβερὸν ἦν 362
φυράτης merus 162
φυρμὸς πολὺς 359
φυσᾷ γὰρ, οὐ σμικροῖσιν αὐλίοκοις. 60
picena — Pompeio ne Picena quidem nota fuerunt 176
pigmenta Ariſtotelia 42
pigrari — quaeſo ſcribere ne pigrere 356
pilia uxor Attici 128
piliā uxori Attici πειζεσθαι παραλύσει 407
pilus — ne pilo quidem minus me amabo 522
pindeniſſum opidum Eleutherocilicum munitiſſimum 135
pindeniſſitae 154
pingam Britanniam coloribus tuis, penicillo meo 518
pirneea Pireaeum 166
piſcinae — ita ſunt ſtulti,ut amiſſa repub.piſcinas ſuas fore ſaluas ſperare uideantur 34
piſcinae — mulli barbari in piſcinis 43
piſcinarij amici noui 37
piſcinarij — Hortenſius Lucull. 37
piſo,cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate uideri ſolet:facie magis, quam facetijs,ridiculus 19
piſcinarij inuident Ciceroni 40
πιθανά, ſunt uehementer Antiochia 329
placare,aut etiam plane reſtituere. 15
placatis fluctibus uti 189
placideianus cū Aeſernino Samnite comparatus uiderer 539
plaga in Aſia accepta 262
plagiarius Licinius 408
plancius Ciceronem adhuc liberalitate ſua retinet, iam aliquoties conatum ire in Epirum. 84
plato Ciceronis deus 110
plato princeps ingenij, & doctrinae tum denique fore beatas reſp. putauit, ſi aut docti, aut ſapientes homines eas regere coepiſſent, aut ij, qui regerent,omne ſuum ſtudium in doctrina,ac ſapientia collocaſſent 474
plato quidam ſardianus Epicureus 480
platonis πολιτεία 43
plaudere — mihi eo plus ſtomachi & moleſtiae eſt,populum Roma. manus ſuas non in defendenda rep.ſed in plaudendo cōſumere. 401
plautinus pater in Trinummo — mihi quidem aetas ferme acta eſt 430
plotius unguentarius 350
plebecula — miſera, & ieiuna plebecula 25
plena manu laudes noſtras in aſtra ſuſtulit 71
πλουδοχῶν ſedeo 231
πλοῦς — hic autem quantus πλοῦς 366
pluma,& folio facilius mouentur conſ. 20
plumbeo gladio iugulare 242
plus uidiſſe 204
poema — opus eſt ad poema quadam

quadam animi alacritate, quam plane mihi tempora eripiunt. 541
poena maxima optime ſatis eſt conſtituta 484
poena debeat ne ad liberos perueni re 460
poenam ſceleris praetermittere, eſt id quod uocatur ignoſcere. 460
paenitet—— a Senatu quanti fiam minime me paenitet 40
paenitet——non paenitet me quantum profecerim 229
paenitere eum ſolet, cum aliquid furioſe fecit. 190
paenitere——nec me M. Lepidi, L. Volcatij, Ser. Sulpicij comitum paeniteret 186
poeta——orator—— nemo umquã, neque poeta, neque orator fuit, qui quemquam meliorem, quam ſe, arbitraretur. 374
poctae boni, & actores induſtrij in extrema parte, & concluſione muneris, ac negotij ſui diligentiſſimi ſunt. 476
ποῖ ταῦτ᾽ ἄρ᾽ ἀπο σκήψει 277
πολιτέυμα Catonis 143
πολιτέυμα de pace ſuſcipere. 208
πολιτέυμαι—— nihil aliud πολιτέυομαι, quam odiſſe improbos. 52
πολιτευτέον 52
πολιτικὸς συλλογός 338
πολιτικὸς οὐδ᾽ ἀ᾽γήρ ὄ᾽ναρ 34
πολιτικὸν σκέμμα; rectũ, ne ſit nobili adoleſcenti mutare nomen mulieris teſtamento 171
πολιτικώτερα illa uideamus 368
πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλένδαι, κύ᾽ματ᾽ εὐρεείης ἁλός. 152
πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμήναντα 389
πολλοῦ γε καὶ δεῖ 144
Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει 161
πολυγραφώτατος Varro 328
pompo——quid? tu hunc de Pompa Quirini cõtubernalem his noſtris litteris laetaturum putas? 337
pompa triumphi Hiſpanienſis 348
πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις 394
pompeius a Cicerone omnibus artis coloribus pictas, ac politus. 67
pompeius a Cicerone uituperatur. 188
pompeius ad annonae procurationem omnium ſermone uocatus. 89
pompeius, Caeſar, Craßus, tres homines immoderati 55
pompeius aduentu Labieni multo animi plus habet. 206
pompeius affirmat non eſſe periculum Ciceroni a Clodio 66
pompeius Afranium Auii filium eſſe ſtudet 206
pompeius ante fugit, quam ſcit, aut quem fugiat, aut quo: patriam reliquit: Italiam relinquit. 191
pompeius apud illam perditiſſimam plebem atque infamem fal cem populi ſuboffendit propter Milonem 501
pompeius ἀπολιτικώτατος, & ἀστρατηγικώτατος 202
pompeius ἀστρατήγητος 178
pompeius Brunduſio a.d. XVI. Kal. Apr. cum omnibus copijs quas habuerat, profectus eſt 220
pompeius Caeſari alterum conſulatum detulerat his uerbis, Pro tuis rebus ampliſſimis 184
pompeius Caeſarem aluit, auxit, armauit 188
pompeius carpitur a Cicerone. 218
pompeius carpebatur a Bibulo, Curione Fauonio, Seruil. fil. 496
pompeius— cauſſa põpeiana acta timide eſt, agetur improbe. 203
pompeius Cn. Magium de pace miſit, & tamen oppugnatur. 217
pompeius Ciceronem imperij ſalutem, & orbis terrarum adiudicauit in ſenatu 37
pompeius Ciceronem liberauit ijs incommodis, quibus eum affecerat 322
pompeius ciuis egregius 125
pompeius confirmat Ciceroni Clodium nihil eſſe contra eum facturum 67
pompeius——coniungo me cum homine magis ad uaſtandam Italiam, quam ad uincendum parato 202
pompeius conſcendiſſe dicitur ad IIII. nonas Mart. 207
pompeius contendit a Cicerone de reditu in gratiam cum Gabinio. 525
pompeius, culpam omnem in Domitium confert 197
pompeius cum ceteri omnes Caeſarem metuebant, ipſe eum diligebat 186
pompeius deformatus corpore, fractus animo 67
pompeius——dixerat Cicero, malle ſe cum Pompeio uinci, quam cum Caeſarianis uincere 191
pompeius —— Diphilus tragoedus in Pompeium petulanter inuectus 64
pompeius Domitio non ſubuenit. 191
pompeius eget, & in anguſtijs eſt, eiq. Cicero magnam pecuniam mutuo dedit 247
pompeius fremit, queritur, Scauro ſtudet 244
pompeius fugiens mirabiliter homĩnes mouet 174
pompeius haec ἐσοφίζετο, ſe leges Caeſaris probare, actiones ipſum praeſtare debere. 60
pompeius——homo integer, & caſtus, & grauis 251
pompeius hortatur Ciceronem, ut triumphum petat 168
pompeius in opidis coarctatus. 173
pompeius —— in Pompeio te ſpem omnem otij ponere non miror. 143
pompeius——in unius hominis quotannis periculoſe aegrotantis anima poſitas omnes noſtras ſpes habemus 187
pompeius intelligit inſidias uitae ſuae fieri 496
pompeius —— ita meruiſſe Pompeium de me puto, ut ἀχαριστίας crimen ſubire non audeam. 209
pompeius luculentus ſcriptor 180
pompeius malas cauſſas ſemper obtinuit, in hac concidit 184
pompeius mare tranſit cum omnibus militibus, quos ſecum habuit 207
pompeius mirandum in modum Sullani regni ſimilitudinem concupiuit 209
pompeius Miloni aduocatus uenit. 495
pompeius, modeſtior rex, & probior, & integrior, pulſus 230
pompeius multum praeſidij de urbanis praeſidijs detraxit 180
pompeius——nihil actum a Pompeio ſapienter, nihil fortiter. 188
pompeius nihil ad Ciceronem ſcripſit de ſuis conſilijs: nihil niſi fugam cogitauit 213
pompeius niſi uincit, nomen populĩ Romani deleatur neceſſe eſt 234
pompeius non putaſſet ſibi de Gabinij ſalute, ſed de ſua dignitate eſſe certamen, ſi Cicero Gabinium accuſaſſet 539
pompeius, noſtri amores, ipſe ſe affligit, 64

pompeius omnia S. C. γενικῶς laudat 21
pompeius praedicat palam,& militibus oſtendit, ſe largitione ipſa ſuperiorem, quam Caeſarem fore 211
pompeius praeſidij cauſſa ad Vrbē retentus urbem reliquit 176
pompeius putatur ad bellum Parthicum eſſe uenturus 142
pompeius —— quantū ex Pompeij multo,& accurato ſermone perſpexi,non modo ſpes pacificationis eſt, ſed ne uoluntas quidem 171
pompeius quibus ſignis iudicet Caeſarem a ſe eſſe alienatum 168
pompeius ——quidquam tu illa putas de ualetudine C. Pompeij, decreta municipiorum, prae his de gratulationibus uictoria 206
pompeius —— quem fugiā, habeo, quem ſequar,non habeo 191
pompeius quondam ſenatores ſibi ad pedes ſtratos ne ſubleuabat quidem 226
pompeius reſtituendi Ciceronis,quā retinendi ſtudioſior 188
pompeius ſcribit ad Ciceronem, ſe paucis diebus exercitum firmū habiturum 179
pompeius, ſi Caeſar fureret, uehementer hominem contemnebat, & ſuis, & reipub. copijs confidebat. 171
pompeius ſi ualebit,tegulam in Italia nullam relinquet 209
pompeius bene ſibi geſtae, Ciceroni conſeruatae reipub.dat teſtimonium 43
pompeius ſibi diſplicens, ut loquebatur 104
pompeius ſine ſorte Caſſium delegit 156
pompeius tertio conſulatu poſtquā defenſor reip.eſſe coepit,contendit,ut decem trib.plebis ferrēt, ut abſentis ratio haberetur 188
pompeium togulam illam pictam ſilentis tuetur ſuam 34
pompeius totus iacet, non animus eſt,non conſilium,non copiae,nō diligentia &c. 182
pompeius cū humilis, ac demiſſus, eſt,de edictis Bibuli concionabatur 67
pompeius turpiſſime fecit,quod Vrbem hoc eſt patriam reliquerit, pro qua,& in qua mori praeclarum fuit 187
pompeius Tyrannidē molitur 221
pompeius uere iudicat ea, quae de rep. ſentiat Ciceroni ualde probari 161
pompeius uituperatur 104
pompeius urbem reliquit 174
pompeij accuſatio uſque a toga pura 171
pompeij animus Sullaturit 213
pompeij claſſis 211
pompeij concio frigebat 21
pompeij conſilium omne Themiſtocleum eſt 231
pompeij crudelitas horribilis 241
pompeij dictum: Sulla potuit, ego non potero 213
pompeij epiſtolarum duarum negligentia 194
pompeij, & Caeſaris coniunctio 161
pompeij, & conſulum reſponſa ad Caeſaris poſtulata 179
pompeij exitus minuit officij a Cicerone praetermiſſi reprehenſionem 253
pompeij interitus 251
pompeij interitum finem belli fore 227
pompeij iracundia 202
pompeij magni cognomen una cum Craſſi Diuitis cognomine conſeneſcit 58
pompeij Magni filia 284
pompeij procuratores premunt Ariobarzanem 143
pompeij reſponſa grata populo, & concioni eſſe dicuntur 180
pompeij ſubita defectio a Cicerone 486
pompeij ſumma merita erga ſalutē Ciceronis,& ipſa reipub.cauſſa, eum adducunt, ut,& uel conſilium cum illius conſilio, uel fortuna cum fortuna coniungenda eſſe uideatur 188
pompeio in animo eſſe,urbem relinquere 158
pompeio omnis poteſtas rei frumētariae per quinquennium toto orbe terrarum data 90
pompeio quomodo ſoluatur,quod ei debetur 142
pompeium ad ullam condicionem eſſe acceſſurum non putat Cicero 200
pompeium audiens Cicero πολιτικῶς de pacis ſimulatae periculis differentem leuabatur cura. 171
pompeium cauſſa Ciceronis certe ſuſcepturum Varro Attico confirmauit 82
pompeium eſſe circumuallatum 216
pompeium foſſa,& uallo ſaeptum tenet pop.Rom.exercitus 216
pompeium nemo ſecutus eſt Italia cedentem, niſi qui Caeſarem ſibi inimicum putaret 223
pompeium non comparere 274
pompeium qui amarunt non amant 217
pompeium ſatius erat tantas uires Caeſari non dediſſe, quam ſero tam ualenti reſiſtere 166
pompeium ſimulatorem putat Cicero 484
pompeium uehementer ſui ſtatus paenitet 275
pompeio pro Milone dicere incipiēte, operae Clodianae clamorem ſuſtulerunt, idque ei perpetua oratione contigit 495
pompeianorum conſilium,ſuffocare Vrbem,& Italiam fame, agros uaſtare,urere 209
pompeianum 50
pompeius —— ego pro pompeio libenter emori poſſum 187
pomponia ſoror Attici 112
pomponia ſoror Attici, Quincto uiro ſuo irata 119
pomponius Numida Vrbem auget, quam hoc biennio primum uidit 344
pomponius uxorem ducit, eiuſque in nuptijs cenat Cicero 495
pomponij Attici genus,et uita 444
pomtinia tribus 108
pontinius Athenis a Cicerone expectatus 126
pontinij uxor Poſtumia 138
pontinium exſpectat Cicero Larenti 124
pontinius uir optimus 138
pontinius uult a.d.IV.Nonas triūphare 111
ponderoſa aliqua epiſtola 56
pondus —— ceteris,qui pondus habeant, factum noſtrum probari ſcribis 351
pondus —— quae epiſtola non pondus habuit 458
pondus —— ſimillimus eius filius eodem eſt apud me pondere, quo fuit ille 224
pono id mihi in optima ſpe, quod nihil mihi de Attica ſcribis 332
pono te in eodem πάθει 275
poſui te apud eum in magna gratia. al.in magnam gratiam 157
poſui te in maxima gratia apud Patronem 128
poſuiſti quae mihi florentiora ſunt uiſa tuo iudicio 410
poſuit me apud Leptam tua epiſtola in magna gratia 144
poſuimus male initia —— ut poſuimus male initia, ita cetera ſequuntur

ſequentur 243
pone ea ante oculos 231
ponere aliquem in gratiã apud aliquem 122
ponere in ſpe —— plura ponuntur in ſpe, quam in pecunijs, reliqua ad iacturam ſtruentur 544
ponere pedem in ſuo —— pedem ubi ponat in ſuo, non habet 317
ponere Quinctilem in reditu 150
ponere totum animum, curam, cogitationem ſuam in omnium laude undique colligenda 475
ponitur praeclare tua induſtria 142
poſita opera —— bene erit opera poſita 517
pons Miluius 341
pontes —— operae Clodianae pontes occuparant 21
pontifices nefas eſſe iudicarũt, quod in ſacrificium, quod pro populo fieret apud Caeſarem, ueniſſet uir muliebri ueſtitu 19
popularẽ eßе in populi ſalute, praeclarum eſt 447
populus id curat ſcilicet 334
populi urbani quae ſit uoluntas 176
populo, & ſcenae ſeruiendum 344
porciae laudatio a Cicerone ſcripta 345
porta Capena 89
porta flumentana 166
portenti ſimile 375
porticus Catuli —— Conſules porticum Catuli reſtituendam locarunt 92
portorium circumuectionis 60
poſidonius quod a Panaetio praetermiſſũ eſt perſecutus eſt 410
poſteritas infinita 290
poſtulauit fidem publicam 69
poſtulauit aequum 259
poſtulare aequa —— reſcripſit Attico, aequa eum poſtulare 416
poſtulare uolebat Gabinium Cato de ambitu 481
poſtulatio Caeſaris impudens 169
poſtulatio turpis 31
poſtulati ſunt de ambitu omnes, qui conſulatum petunt 533
poſtulata a Caeſare interpoſita, quo minus, quod opus eſſet ad bellũ, a nobis pararetur 178
poſtumius in decem legatis fuit 340
potentia iam in ui poſita eſt, & armis 455
πότερον τεῖχος ὕψιον ἢ σκόλιας ἀπάτας 346
poteſtas —— ſcripſi ad librarios, ut fieret tuis deſcribendi poteſtas 331
poteſtatis, & ſapientiae coniunctionem ſaluti cenſuit eſſe poſſe ciuitatibus Plato 474
πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει 52
πού τὸ σκάφος τῶν Ατρειδῶν 166
praebeo animum ad illius perniciẽ moderatum 537
praebeo me in hoc libenter credulum 390
praebet mihi mirabiles utilitates 169
praebui Craſſipedi ſponſalia 501
praebui me Antonio facillimum 366
praebuiſti tantum lacrymas dolori meo 79
praebuiſti te in litteris mittendis nimium exorabilem 480
praebuit ſe ſuperbum in fortuna noſtra 190
praebere os alicui ad male audiendum 34
praebere perexigue, & γλίσχρως 399
praebere ſe alicui facilem 366
praebere ſe duriorem alicuius miſerae, et afflictae fortunae 366
praebere ſe facilem 303
praeaere ſe facilem in rebus cognoſcendis, in hominibus audiendis, & admiitendis 474
praebere ſe placabilem 367
praecautum, atque prouiſum 43
praeceps profectio 213
praeciderat 242
praecidere ſine ulla exceptione 190
praecidiſſe, aut incendiſſe omnes naues, quibus uſus non eſt, Pompeium dicunt 207
praeciſa opitulandi poteſtas 460
praeciſa ſalus 82
praecipio —— ſed quid praecipio? al. praeripio 222
praecipere —— alienum eſt tanto uiro, quantus es tu, quod alteri praeceperit, id ipſum facere non poſſe 453
praecipere conſilium —— ea audiebamus, & ea uerebamur, ut, quodcumque conſilium praecepiſſes, id nobis perſequendum putaremus 194
praecipitare ad exitium 80
praecipuum —— idem iuris habet, quod ceterae Syngraphae, nihil praecipui 150
praecipuum mihi ullum incommodum impendere negas 247
praeciſe negare 190
praeconium tibi deferam, quidquid ſcripſerõ 324
praediator —— Appuleium praediatorem uidebis 286
praeditus ampliſſimo ſacerdotio 188
praeeße alijs —— huc omnia ſunt referenda ab ijs, qui praeſunt alijs, ut ij, qui in eorum imperio erunt, ſint quam beatiſſimi 473
praeficere aliquem alicui negotio 416
praeficere regioni, aut negotio 226
praefecturam nemini negotiatori tribuit Cicero 153
praefecturã petiuit a Cicerone Scaptius 138
praefulcire —— illud praefulci, atque praemuni 129
praeiudico —— quod nondum ſenatus cenſuit, nec populus Rom. iuſſit, id arroganter nõ praeiudico, neque reuoco ad arbitrium meum 444
praepropera prenſatio 4
praeripio —— nec praeripiam tamen 224
praeripere —— Viaticum Craſſipes praeripit 98
praes aliquando factus es 318
praes pro Flaminio Montanus 315
praeſcriptum eſt hac lege tribunis deſignatis, quid liceret 85
praeſentes ad nocendum habet uires 383
praeſtabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec Meſſallã maiores ſumptus facturos, quam quod ex eis mercedibus reficietur 303
praeſtabo, ſi Caeſarem bene noui, eum prius tuae dignitatis, quam ſuae utilitatis, rationem habiturum 209
praeſtabo, ſumptum nuſquam melius poſſe poni 524
praeſtabis tuos comites ijs dumtaxat finibus, quos tibi praeſripſi 472
praeſtabimus noſtra 126
praeſtare alteri fidem ſuam 138
praeſtare —— Ariobarzanẽ praaſtare non poteram 153
praeſtare beneuolentiam utrique potes 209
praeſtare beneuolentiam 245
praeſtare debent omnes fidem, uigilantiã patriae caritatem: ei autem, qui in principibus ſententiã de repub. dicat, puto etiam prudentiam eſſe praeſtandae. 440
praeſtare debet praetor in prouincia non ſeſe unum, ſed miniſtros

omnes

omnes imperij ſui 472
praeſtare —— ille conſul hunc conſularem praeſtare uidetur 463
praeſtare pueris noſtris debere rēp. uidemur 227
praeſtare —— qui conſilium dat, nihil praeter fidem praeſtare debet 407
praeſtare —— quis incolumitatem praeſtat? 385
praeſtare reip. conſtantiam 137
praeſtare ſe 150
praeſtanda ſunt nobis omnia dicta, & facta eorum, qui ſunt ex cohorte praetoris 472
praeſtingui aciem boni ingenij poſſe confidunt, ſplendore falſi honoris obiecto 467
praeſto eſſe —— Macroni uix uideor praeſto eſſe poſſe 106
praeſto eſſe —— ibi Dionyſius nobis praeſto fuit 106
praeſtoler tibi 59
praeſtolari uolui huic ſpei, & exſpectationi, quae proponitur 83
praeter opinionem meam ad me uenit 194
praeterit —— non te praeterit 198
praeterijt tempus legitimum, non legis, ſed libidinis tuae 173
praeterita omittenda 385
praeterquam quod ſine te ceterum ſatis commode me oblectabam 517
praetextatus —— magnus praetextatus illo die fui 144
praetor non ſolet iudicare deberi 480
praetori Polycharmo 128
praetores —— a praetoribus praetores creari ius non eſt, nedum conſules 211
praeuaricatum fremunt L.Lentulū Gabinij accuſatorem 115
pragmatici homines omnibus hiſtorijs praeceptis, uerſibus denique cauere iubent, & uetant credere 66
pragmaticon —— tu ſi quid pragmaticon habes ſcribe 358
πραγματικῶς —— *quae tu* πραγματικῶς *ualde ſcripſiſti* 518
πρακτικὸν βιον *louge omnibus ante ponit Dicaearchus* 60
πράξις πολιτικοῦ 239
πρᾶξιν *Dolabellae magnam facit Cicero* 373
precariam incolumitatem habere 462
precarium quaeſtum fecit pater, & auus Octauij 444
precibus omnibus te oro, & obteſtor 214
premor cum luctu, tum deſiderio rerum omnium 84
premitur odio omnium generū Gabinius 537
premi aere alieno 166
prende C.Septimium 285
prendere gubernacula reip. 440
prenſat unus Galba 4
priuare exſulio, non retinere in ciuitate 25
pro certo habebamus 175
pro derelicto habere 186
pro iure amicitiae noſtrae a te peto 232
pro re nata 171 178
probauerunt Buthrotiorum cauſſam conſules 416
probata condicio eſt, ſed ita, ut ille, &c. 177
πρόβλημα 155
πρόβλημα ἀρχιμήδειον 276 337
πρόβλημα *explicandum* 274
προβολὴν *pugilis, & retentionem aurigae Carneades ſemper ſimilem facit* ἐποχῇ 331
procedit —— cui nihil procedit 238
procedere —— te haec legente aliquantum uiae proceſſero 155
procillus —— de Procillo rumores non boni 111
procurabant rem Bruti 143
prodenda eſt libris noſtris memoria nominis tui, et gloria parta 475
prodromi nulli —— eteſias ſignificat 406
prodromi Pompeiani 16
produxit diem Clodius in Quirinalia 496
producere in concionem 21
producta dies eſt in IIX. Idus 495
productiones adoleſcentium nobilium. al. perductiones 24
proeliari 24
proferant paullum auctionem 324
proficiſcetur ab optima fide, & optimo animo —— ſi conſilium non fuerit prudens, at certe ab optima fide, & optimo animo proficiſcetur 210
profectum aliquid ad ſummam puto 176
proficimus aliquantum 128
profitebar me Ciceroni tuo magiſtrum 517
profeſſio —— profiteri 341
profeſſus eſt Philotimus 341
profudi omnes uires animi, atque ingenij mei 33
profuderūt ſe ſubito lacrymae 253
prognoſtica Ciceronis 43
prognoſtica —— ſi prognoſtica noſtra uera ſunt 390
progredi —— eo progrediar, ut ſtomachere 305
progredi longius 292
progreſſus praeceps —— reditus inconſtans 67
prohibeor fletu plura ſcribere 256
proijcere ſe —— ne me proijciam 207
proycere —— ſi una proieceris te 367
προκοπὴν *aliquam ſignificant litterae* πεπινωμένως *ſcriptae* 390
prolapſi cupiditate Aſiani nimiū magno conduxerunt 31
prolatae res 359
prolatio rerum 175
prolixa —— cetera ſpero prolixa eſſe 4
prolixe reſpondere —— parū prolixe reſpondent Campani 177
prolixior in Brutum 153
prolixius —— ſi mercedes dotaliū praediorum Ciceroni curabuntur quamquam uolo prolixius, tamen ei propemodum nihil deerit 392
prolixo animo —— animo prolixo, & libenti facere 416
prolixum —— nihil potuit eſſe pro lixius 168
proluuies mira Romae: Craſſipedis ambulatio ablata, horti Tabernae plurimae magna uis aquae uſque ad piſcinam publicam 543
promiſſa patrauit 21
promoui aſſa in alterum Apoditerij angulum 524
prompto animo ad iocandum 514
promulgare rogationem 220
pronunciare nummos —— qui nūmos in tribu pronunciauerit, ſi non dederit, impune ſit 25
pronunciare ſolitus Clodius, & non dare 25
prooemia librorum 340
προφχονομησάμην εὐκαίρως 496
propagatus hic annus ad ſalutem Aſiae uideatur 474
propenſus animus ad probandum 331
propior epiſtola —— uenio ad propiorem 380
propitius iratus 202
πρόπλασμα *uituperationis, quam ſcripſit Caeſar de Catone* 390
proponere in publico 180
proponitur —— cum mihi barbarorum aduentus proponitur, omnia timeo 176
propter —— quos propter omnia amiſimus 226

propul-

propulſare inoptam 268
προπύλαιον 156
πρόπυλον 145
πρόπρυμνα 111
πρῶρα πρύμνα 111
prorogare —— magna in ſpe ſum mihi nihil tẽpis prorogatũ iri 150
prorogare —— nobis modo temporis, nequid prorogetur 133
prorogare prouinciam —— ne prouincia nobis prorogetur, per fortunas prouide 127
prorogatur noſtrũ negotium 144
prorogari —— ne pateretur nobis prorogari prouincias 121
prorogator prouinciae 188
prorogatum Caeſari imperiũ 166
prorogatum imperium alicui 471
πρὸς τὰς δόξας 176
πρὸς ταῦτα κλέων καὶ παλαμάσθω, &c. 192
πρὸς τὸ ἀσφαλές 176
προσαναθρεφομένην prouinciam, quã mihi tradit enectam Appius, nõ libenter uidet 142
proſcribere auctionem 345
proſcribere —— Lentulum omnia praeter Tuſculanum proſcripſiſſe audio 144
proſcripturit Pompeius 213
proſequi —— me proficiſcentẽ Apameam non eſt proſecutus 153
proſequi —— ſi ſpes ea non eſt, quae nos proficiſcentes proſequebatur 74
πρόσνευσις 123
προσφώνησις 324
προσφωνῶ te auctore Bruto 331
προσφωνῶ Ciceroni filio: uiſum eſt non ἀνοίκειον 410
προσφωνοῦμεν 388
proſpicere tempeſtatem 226
proſpiciens coniectura 194
proſpectus maris 283
πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ 60
προθεσπίζω igitur non ariolans ut illa, &c. 194
protogenis opus Ialyſus 67
prouehor amore, non enim id mihi propoſitum eſt, Meſſallam ut laudem 460
prouidere —— cetera, quae quidem conſilio prouideri poterunt, cauebuntur 242
prouidere coniectura — quod adhuc coniectura prouideri poſſit 4
prouiſa —— oĩa mihi prouiſa ſunt praeter occultum, & tutum iter ad mare ſuperum 202
prouiſum a me minus ſapienter, cura, & perfice ut tua diligentia corrigatur 404
prouincia legataria. al. relegatoria 384
prouocatus beneficio te amaui 367
προὔργου τῶν προὔργου π—— delibero 206
proximi —— utinam noſtris miſerijs proximi mederi maluiſſent, quam obeſſe 271
prudens ad cogitandum 305
ψευδέγραφον 395
ψευδησιόδειον 181
ptolemaeum eſſe in regno, Puteolis magnus eſt rumor 104
publica male redempta 474
publicani a ſenatu diuelluntur 371
publicani —— ex eo genere ciuiũ, qui aut quod publicani ſunt, nos ſumma neceſſitudine attingunt, aut quod, &c. 472
publicani impudentes conductionẽ renunciantes 43
publicanis, & equeſtri ordini multum debent Cicerones 475
publicani numquã firmi nunc Caeſari amiciſſimi 170
publicanis in oculis ſumus 150
publicum nomen Graecia ſpernari non poſſunt 474
publilia 302
publius Clodius Appij filius cum ueſte muliebri deprehenſus eſt domi C. Caeſaris, cũ pro populo, fieret 16
P. Clodius Attici ſodalis 55
P. Clodius reus futurus eſt, niſi ante occiſus erit a Milone 94
P. Clodius trib. pl. petit 57
P. Furio, Sex. Attilio coſ. 227
P. Lentulum Rhodij eſſe aiunt 259
P. Mucius, L. Calpurnius coſ. 37
P. Scaeuola pontifex max. quibus coſ. trib. pleb. fuerit 259
pulchelli furor 42
pungunt me dubitationes tuae 137
pungere —— ſolebat me pungere, ne Sampſicerami in patriam merita ad annos DC maiora uiderentur, quam noſtra 62
pupugit — ita me pupugit tua epiſtola, ut mihi ſomnũ ademerit 60
purgat Caeſarem de interitu Marcelli Brutus 312
purgat ſe mihi Q. frater per litteras 37
purgati, & probati tui mihi ſunt mores 31
puſillum loci 294
pugnare rationes cum aliquo 105
putealia ſigillata 15
putidius 170
putidum, ſcribere ad te, quam ſim occupatus 21
putiſſimae orationes 55
πυρροῦς εἰς δῆμον 156

Q.

QVA de Buthrotijs, qua de Bruto 391
qua dominus, qua aduocati ſibilis conſciſſi 64
quadrare — uiſum eſt mihi hoc ad te multum quadrare 117
quadrigae poeticae 518
quae finis peregrinationis 213
quae tua prudentia, & temperantia eſt 159
quae plures uident 384
quaeri armorum cauſſam plane uideo 374
quaerere plauſus alterũ foediſſima cauſſa, aeternũ ĩ optima 193
quaerere —— ſuſpicans Põpeio nouam quando potentiã quaeri 37
quaeritur fuga, nihil praeterea 188
quaeri fuga ex Italia uidebatẽ 180
quaeſtiones politicae 200
quando uiuemus? 525
quantom homo poſſit 395
quantum in me erit 475
quartana liberatus 241
quatefecit Antonium Cicero nullo praeſidio 455
quercus Dodonaea 50
qui illi dij irati? 101
quid enim? nec tamẽ αἰδέομαι Τρῶας quid enim? ſed ipſi, &c. 334
quid ergo eſt pugnare malo 64
quid multa? 21
quid multa? ferebat grauiter 480
quid multa? homines uiſi ſumꝰ 354
quid multa? ille urget 409
quid multa? litteras hoc exemplo dedi 389
quid multa? nihil me aliud conſolatur, niſi quod eos 168
quid multa? nihil meo frẽ leniꝰ 119
quid multa? non modo non expetere pacem iſtam, ſed etiã timere uiſus eſt 171
quid multa? tenent omnia 508
quid multa? ut ei meam fidẽ praeſtarem, &c. 138
quid plura? ipſe enim adſum 344
quid plura? ſunt omnes ita mihi familiares, ut 140
quid quaeris? 42
quid quaeris? acueram me ad exagitandã hanc eius legationẽ 53
quid quaeris? alia cauſſa facta 144
quid quaeris? aliquantum eſt negotij 144
quid quaeris? confido rem, ut uolumus, eſſe 158
quid quaeris? delectatus eſt, & libenter fuit 354
quid quaeris? ducẽ ſe profitetẽ 408
quid quaeris? eſt conſul φιλόπατρις Metellus 43

quid

quid quaeris ? etſi crebro mihi occurrebat leuabat cura 171
quid quaeris ? etiam illud erat perſuaſum,&c. 232
quid quaeris ? fortaſſe miraberis 242
quid quaeris ? fuit tanti 135
quid quaeris ? heroica 369
quid quaeris ? homo petulans, & audax. Vatinius ualde perturbatus debilitatuſq. diſceſſit 500
quid quaeris ? hominem petulantē modeſtum reddo 43
quid quaeris? in hoc iudicio,& officio ſermonis nihil potuit eße prolixius 168
quid quaeris? mihi quoque idē maxime placuit 314
quid quaeris ? miram in eo pietatē, ſuauitatē, humanitatemq. perſpexi 153
quid quaeris? nihil feſtiuius 501
quid quaeris? nihil gratius illo monumento,&c. 115
quid quaeris ? nihil me infortunatius 70
quid quaeris? nihil ſinceri 375
quid quaeris? non mehercule alius ullus ſermo niſi de te 126
quid quaeris? omnes, tamquam ſi tu eſſes, ita fuerunt 533
quid quaeris ? oĩa plena pacis 262
quid quaeris? οὐδὲν ὑγιὲς 378
quid quaeris? perijſſe omnia aiebat 356
quid quaeris? probe premitur 533
quid quaeris ? reſtitutus eſt mihi dies feſtus 276
quid quaeris ? ſentiunt, ſe nullā ullius partis uoluntatē tenere 67
quid quaeris ? ſicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienant immundae, &c. ſic &c. 213
quid quaeris? ualde me paenitebat 336
quid quaeris ? uel uerba mihi dari facile patiar 390
quid quaeris ? uel ipſi hoc dicas licet humanitatem ei illo die defuiße 119
quid quaeris ? uidetur reſpub. ius ſuum recuperatura 387
quinquatrus 217
quinctus auerſiſſimo animo a Marco 250
quinctus Caecilius eques Romanus auunculus Attici aſperis moribus 419
q. Cicero fil. delectauit M. Cic. patruum 464
q. Ciceronis filij ingenium multiplex 150
q. Ciceronis epiſtolae ſaeuae, et crudeles 480
q. Cic. legati — ibid. quaeſtor 472
q. Conſidius ſenex 70
q. filius a C. Trebonio uiſus Antiochiae apud Caeſarē cum Q. fratre 265
q. filius ad patrē ſcripſit, domo ſibi carēdū eße propter matrē 246
q. fil. Aquilliam nouercam ſe negat laturum 371
q. F. Caeſari dixit Ciceronis patrui animum ab eius rationibus eſſe alieniſſimum 227
q. fil. Coronam habuit honoris Caeſaris cauſſa poſuit luctus gratia 373
q. fil. coronatus Parilibus 366
q. frater indulgentia patris, & patrui deprauatus 227
q. fil. mendax, auarus, non amans ſuorum 237
quinctus filius orationem ſcripſit, quam eſſet habiturus contra patruum apud Caeſarem 257
q. frater quattuor tragoedias XVI. diebus abſoluit 543
q. fratris Erigona 525
q. filij epiſtola ad M. Ciceronem, cuius principium non ſine maxima contumelia 345
q. fil. epiſtola ad patrem 245
q. fil. togam purā cogitat M. Tullius dare Liberalibus 143
q. pater nihil ſapit 277
q. Flaccus occidit homines ex latrocinio Clodiano notiſſimos 94
q. frater a ducenda uxore ſic abhorret, ut quidquam libero lectulo neget eße iucundius 366
q. frater ad Marcū acerbiſſime ſcripſit 260
q. frater ea de Marco loquitur, quae nemo ei amicus audire uelit 262
q. frater homo mirus 82
q. frater non homo, ſed litus, atque aer, & ſolitudo mera 33
q. frater in Pomponiam uxorē ſuā Attici ſororem offenſior 12
q. frater iracundus 475
q. frater miſit filium ad Caeſarem non ſolū ſui deprecatorem, ſed ēt accuſatorē M. Ciceronis 255
q. frater quo uolumus animo eſt in Pomponiam 13
q. fratris comitas 30
q. fratris epiſtolae ad alios plene omniū in Marcum probrorū 256
q. fratris epiſtolae iniquae, inuſitatae, contrariae 480
q. fratri Aſia obtigit 24
q. fratrē exiſtimabat Caeſar lituum Ciceronis profectionis fuiſſe 258
q. Fuſius inſulſus 380
q. Metellus Creticus, & L. Flaccus 36
q. Mucius 220
q. Mucius in Cinnae dominatione ad Sullam profugit 189
q. Titinius 138
q. Voluſius 138
quirini cōtubernalis—Caeſar 337
quo me nunc uertam 238
quo uerterē, me non haberem, niſi mihi uteniſſet in mentem ſcribere iſta neſcio quae 322
quoad rei natura patietur, ſis fortis 411
quod cōmodo tuo facere poteris 10
quod commodo tuo fiat 325
quod ſine moleſtia tua facere poteris 12
quo modo nunc eſt —— numquā ille mihi ſatis umquam laudari uidebitur, cum ita laudabitur, quo modo nunc eſt 370
quorſum id caſurum eſſet, uerebar 87
quorſum euadant — ut in his locis potiſſimū ſim, quoad audiamus, haec, quae commota ſunt, quorſum euadant 414

R

RACILIVS ſurrexit 488
Racilius unus hoc tēpore Tribun. pleb. 501
ranae ῥητορεύουσι 390
raptim in eam ſententiam concurrerunt 40
rapinas fieri ad Opis 368
raptim —— haec ſcripſi raptim 55
ῥαθυμότερα —— reliqua ad quendā locum ῥαθυμότερα 518
ratio abſentis habeatur 161
ratio dierum 180 231
ratio —— impetret ratio, quod dies impetratura eſt 284
ratio iudicij —— nihil amplum eſt, niſi in quo iudicij ratio exſtat 463
rationem afferre ſuae profectionis 258
rationes meas noſti 292
ratiocinator 16
rauduſculum 102
rauduſculum Numerianum 164
rauduſculum non me mouet 368
rauduſculum Puteolanum 158
reatim me ad ſua τέμπη duxerunt 108
recaſurum —— id ego puto ad nihil recaſurum 111
recedere a ſuo edicto 143
recedere de ſtatu ſuae dignitatis 40
receſſum, & ſolitudinem quaerere 227

recidere —— ab his remedijs noli me in iſtam turbam uocare, ne recidam 343
recidiße in eaſdem tenebras 462
receperam eius cauſſam 265
recipere alicuius cauſſam 190
recipere —— Laenas mihi totum receperat 286
recitatores moleſti 214
recogitaſſe in otio de nominibus Pomponianis 494
recognoui tuam priſtinam uirtutem etiam in ſalute communi 291
recolligi —— quod ſcribis, etiam ſi cuius animus i te eſſet offenſior, a me recolligi oportere, &c. 12
reconciliauit animũ patris ſui tuae ſorori 158
reconciliare gratiam —— ut agerẽ diligenter de ueſtra uetere gratia reconcilianda 16
reconciliare —— Pompeium darẽ operam, ut reconciliarem —— uerba Caeſaris 209
recõciliatio gratiae —— Caeſarem cognouimus ex ipſo, ſimul in Romam uenerit, de reconciliatione gratiae ſuae, & Pompeij acturum 474
reconcinno —— tribus locis aedifico reliquis reconcinno 501
recordatio praeteritae memoriae 493
recordationes fugio, quae quaſi morſu quodam dolorẽ efficiunt 288
recreaui afflictos animos bonorum 25
recreari a maerore 286
recreandae uoculae caußa ambulare 69
recreati bonorũ animi Romae 183
recreatas a te Vrbes dirutas, & paenae deſertas 473
recte eſt —— apud matrem recte eſt 3
recte eſſe 240
recte, inquam 154
recte litteras dare —— cum primũ fuit, cui recte litteras darem, &c. 89
recuperare non potui eam uoluntatem eius, quae fuerat erga te 16
recuperare omniũ uoluntates 209
recuſo —— nec ullam acerbitatem recuſo 208
redde idipſum 54
reddere uerbum uerbo 305
redimat ſibi aequo animo pacẽ ſempiternam, atque otium parte aliqua ſuorum fructuum 474
redempta male publica 474
redijt ad ſuam ueterem fabulã 92
redire in gratiam 290
reditus exſulum 231
reducas Caeſarem, & Pompeium in priſtinam cõcordiam perfidia hominum diſtractos 301
redundat mihi hoc bonum 546
refer animum tuum ad rationẽ, & ueteris cõſilij noſtri, & ſpei 546
retuliſſes te in tuum gregem 143
referre acceptam ſalutem meam tuae beneuolentiae petero 245
referre ad aliquem —— ſcripſeram ad Teren. & Tull. ut ad te referrent 180
referre ad aliquem — cum ei praeſcriptũ eßet, ne quid ſine Sexti noſtri ſententia ageret, neque ad illum, neque ad quemquam noſtrum retulit 403
referre ad ſe omnia 164
referre curas omnes ad —— cuius omnes curae ad te referuntur, & in te conſumuntur 467
referre fructum —— Ciceroni boni qui appellantur, non modo praemiorum, ſed ne ſermonum quidem fructum ullum, aut gratiã retulerunt 60
referre in aerariũ ad HS CIↃ 162
referre in commentarium 166
referre reſponſum 143
referendum eſt acceptum decẽ hominibus 285
reficio —— refeci me in Arpinati ex magnis laboribus 524
reficere —— pecunia aduenticia, quae ex nouis uectigalibus per quinquennium reficeretur 37
refectum eſt —— quod ex iſtis fructuoſis rebus refectum eſt 390
refractariolum dicendi genus 42
refricat crebro lippitudo 243
refricare uulnera alterius 130
refricatura eſt ea res fortaſſe uulnus meum 288
refrixit lex agraria 43
refrixerit forum a iudicijs 4
refugio a te admonendo 288
refugit —— ab inſtituta noſtra conſuetudine longe refugit 4
regere — regi —— ita ſeruio cupiditati, & dolori meo, ut a te regi uelim 302
regnum iudiciale 4
regnũ uelle inferius ducit Cicero, quam in crucem tolli 174
reguſto crebro tuas litteras 225
reijcere ſe —— ſi huc te reijcis 201
reieciſſe rem ad ſenatum 60
reijcientur in aduentum Caeſaris 270
reiectus eſt Cicero Auſtro uehemẽti ad Leucopetram, cum ab ea ſtadia circiter CCC proceſſiſſet 406
reiecti ſumus; abs te in menſem Quinctilem 10
reiectio iudicum 24
relanguiſſe 347
relaxare —— ſi te iſta occupatione relaxaris 415
relegatus uihi uideor 56
religione uoti obſtrictos 310
religioſus dies 207
relinque decedens, quam iucundiſſimam memoriam tui 480
relinquere locum —— ne cui iniquo relinqueremus uituperandi locum 500
reliqua —— bella reliqua, ſed opus eſt diligentia, &c. 402
reliqua —— nam cum ex reliquis, quae Nonis Aprilis fecit, abundare debeamus, cogor mutuari 284
reliqua ſatis apta ad ſoluendum 401
reliquorum meorum ratio me maxime angit 403
remedia —— nulla remedia, quae uulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quae ſunt ſalutaria 444
remigant alio modo remiges, cum inhibere ſunt iuſſi 331
remitto tibi, niſi quid neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris ualde otioſus 307
remiſiſtis Italiae ſuae uobis ſtudia profitenti 460
remittere nuncium uxori 19
remittere tibi nihil poſſum 236
remiſſum eſt de uoluntate mea in Ciceronem nihil de iudicio largiter 465
remouiſti morbum 242
remotus ab omni crudelitate 209
remunerari —— ne remunerere ſane uelim 186
renatum bellum eſt, idq. non paruo ſcelere Lepidi 459
renouatur memoria mei conſulatus 68
renouatio uſurarum ſingulorũ annorum 143
renouatum in ſingulos annos fenus 153
renunciare conductionem 43
repoſitum —— omnes in mea uita partem aliquam tuae uitae repoſitam eſſe dicebant 484
reportabant exercitum e Britannia 111
reprehenſorum duo genera opponẽtur labori noſtro 305
repraeſentabimus, uel a Faberio, uel ab aliquo q Faberio dẽt 296

reprae-

repraeſentare —— etiam ſi qua iactura facienda ſit in repraeſentando, quoad poßum adducito 244
repraeſentare —— magno ēt adiumē to nobis Hermogenes poteſt eſſe in repraeſentando 245
repraeſentare —— mihi uidētur eorum animi incendi etiam ad repraeſentandam improbitatem ſuam 401
repulit ſeruitutem a ceruicibus ciuiū Brutus Idibus Martijs 459
repulſam tuliſſe 134
requieſco paullum in his miſerijs, cum quaſi tecum loquor 199
requies tis — tantum requietis habeam 33
res diuina —— ad rem diuinam ait ſe uelle diſcedere 110
res fluit ad interregnum 111
res prolatae 359
res prolata : ad interregnum comitia adducta 544
reſecādae libidinis locū nactus 35
reſeruant tibi temporum cauſſam integram 467
reſeruarunt te iudices carceri 25
reſeruabo in congreßū noſtrum 40
reſidere inimicitias — ne quas inimicitias rrſidere in familijs noſtris arbitretur 367
reſidere —— ubi huius incommodi culpa reſideat 31
reſpectum nullum quaero —— meus animus eſt in acie, neque reſpectum ullum quaero 400
reſpicio — paullum reſpicio 176
reſpiraro, ſi te uiderim 70
reſpirare —— paullum lectis tuis litteris reſpiraui 224
reſpondemus Q. fratris libertati pro facultatibus noſtris 94
reſpondebant tempori tabellarij etiam breuioribus diebus 307
reſpondi lenius quā putabant oportuiſſe qui aderant 153
reſpondit mihi perbenigne Pompeius 507
reſpondimus paria paribus 144
reſpondere ad tempus —— qui debent, interdum non reſpondēt ad tempus 401
reſpondere aliquorū laudibus 452
reſpondere in amore —— nihil minus hominis uidetur, quam non reſpondere ijs in amore, a quibus prouocere 438
reſpondere —— niſi omnia tua facta atque dicta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, &c. 475
reſpōdere —— quod ſi bonitas tua reſpōderit iudicio meo, quod ſemper habui de te gaudebo 366
reſpondebatur a Pompeio honorifice, & large ad pacis condiciones 195
reſponſa conſulum, atque Pompeij ad Caeſaris poſtulata 178
reſp. non eſt in parietibus, ſed in aris, & foſſis 174
reſp. —— ratio ſalusq. omniū qui ad remp. accedunt, nō ueritate ſolū, ſed fama etiam nititur 479
reſpublicae quando beatae futurae 474
reſtinguere, aut ſedare ſermonem 322
reſtituere in eius ueterem gratiā Salluſtiū praeſentem nō potui 9
retinēs ſui iuris, & dignitatis 480
retentus multos dies tempeſtatibus 262
retractare —— augemus dolorem retractando 193
retractatius 402
retractio —— ſine ulla dubitatione, aut retractatione 334
reuellimus omnes ſuperioris quadriennij iniurias 134
reuertar ad inſtitutum 544
reuertamur ad illos calculos 197
reuerti ad priſtinas cogitationes 389
reuiuiſcunt Graeci iuſtitia, abſtinentia, clementia Ciceronis 131
reuocas me ad meam conſuetudinem 299
reuocat Sex. Clodium populus, & retrahatur neceſſe eſt 502
reuocaui me, ne te offenderem 264
reuocarunt illos ad uitam Philotimi litterae 183
reuocare ad arbitrium ſuum 430
reuocare ad certam dicendi formulam 305
reuocare ſe — me ipſe reuoco 316
reuoluor identulem in Tuſculanum 335
rex —— ille ipſe Ariſtoteli diſcipulus ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſteaquā Rex appellatus eſt, ſuperbus, crudelis, immoderatus fuit 337
rex Alexandrinus —— de rege Alexandrino factum eſt S.C. cū multitudine reduci periculoſum reip. uideri 494
regis Alexandrini in creditores aperte pecuniam ſuppeditant contra Lentulum 494
rex Commagenus 513
reguli caußa 410
ῥατυμότερα —— reliqua ad quendam locum ῥατυμότερα 522
rheda equis iuncta 264
rhinton 40
ῥητορευόυσι ranae 390
ῥοπὴ —— magna ῥοπὴ ad proficiſcēdum tuis litteris 404
ῥοπογραφία 390
rimas agunt reliquae tabernae 361
riualis —— Hirrus amat ſe ſine riuali 544
rixa auguratus 53
robora —— haec enim ſunt noſtra robora 268
rogatio de pernicie Ciceronis 73
rogatus ſententiam primus 18
romana urbe capta a Gallis, arcem tamen retinuerunt 174
romuli faex 43
rubeo, mihi crede, ſed iam ſcripſeram, delere nolui 380
ruet Caeſar, ſi deſperarit 238
ruere 168
ruere —— antiquiores litterae, quā ruere coepit 182
rufio noſter 111
rufus Ciceronis quaeſtor 127
rumor de aliquo prolatus 232
ruminatio quotidiana 57
rumor nō firmus, Caeſarem diſceſſiſſe ab Alexandria 271
rumor ortus ex Sulpicij litteris 271
rumpebar antea malis reip. licentiaq. audaciam 546
rutilia uiuone C. Cotta filio ſuo mortua ſit, an mortuo 291

S

SACRA anniuerſaria iuuentutis non commiſſa 34
ſacra uia 94
ſagacius odoraberis 155
ſal dicendi 480
ſal —— epiſtolae humanitatis ſparſae ſale 18
ſalaminj 138
ſalaminios adduxit Cicero, ut totum nomen Scaptio uellent ſoluere 150
ſaliarem in modum epulati ſumus 126
ſalientes —— piſcina, & ſalientibus additis palaeſtra, & ſilua uindicata 524
ſalluſtius admonuit Ciceronē, multo maiore auctoritate de rep. dici poſſe, ſi ipſe Cicero loqueretur, quam ſi alias perſonas induceret 546
ſalluſtij Empedoclea 512
ſaluidenus Octauij familiariſſ. —— quid inter Saluidenum, & Ciceronem intereſt 465
ſalutatio matutina —— hoc paullum exaraui ipſa in turba ma-

tutinae ſalutationis 442
ſalutatores——cũ paene cõpleta domus eſt tempore matutino,cũ ad forum ſtipati gregibus amicorũ deſcendimus,reperire ex magna turba neminem poſſimus, quocũ aut iocari libere, aut ſuſpirare familiariter poſſimus 33
ſaluum eſt exemplũepiſtolae 319
ſampſiceramus 58
ſampſiceramus —— Pomp. 60
ſampſiceramus turbat 62
ſanauerunt me epiſtolae tuae 324
ſanare uulnus 31
ſanare uulnera impoſita prouinciae 132
ſamus Vrbs Ioniae 473
ſancire acta Caeſaris 375
ſanctiones earum legum,quae abrogarentur,numquam obſeruatae fuerunt 255
ſanctius aerarium 182
ſanguinaria iuuentus 53
ſapere recta —— ſi recta ſaperet Antonius,facile iſta Caeſaris libertorum coniuratio opprimeretur 359
ſardanapali uice in lectulo mori 251
ſardinia habet quiddam appoſitum ad recordationem 493
ſatiata —— quorũ crudelitas nondum eſſet calamitate noſtra ſatiata 484
ſatietas noſtri—— diſcedere ab hac ſatietate noſtri, & cum aliquo deſiderio reuerti cupio 51
ſatiſdari amplius abs te nõ peto 14
ſatiſdatio ſecundum mancipiũ 119
ſatiſdato debet Dolabella 414
ſatisfacere eius mandatis maxime uolui 142
ſatisfacturus es de uiſceribus tuis, & filij tui 484
ſatrius C. Trebonij legatus 452
ſaturni templum 347
ſaturnalia hilara 135
ſaturnalia ſecunda — tertia paulo poſt 354
ſaturnalia tertia 135
ſaucius animus 30
ſaufeius Epicureus 99
ſcaeuola ſolus nouem mẽſes Aſiae praefuit 132
ſcaeuolae perſona ex libris de rep. demota.al.emota 110
σκάφος erit Ciceroni quod a Pompeio gubernabitur 166
ſcaptius Appij praefectus 151
ſcaptius turmis equitum incluſum in curia ſenatum obſederat, ut fame ſenatores quinque morirẽtur 143
ſcaurus abſolutus 111
ſcaurus refrixerat 354
ſcaurus triarium reum fecit 115
ſcauri iudicium ſtatim exercebitur 522
ſcaurum defendit Cicero —— Scaurum defenſionis beneficio ualde obligaui 526
ſcelus —— flagitium —— aut hic tantum flagitij, aut ille tantum ſceleris admitteret 213
σκέμμα magnum 182
σκέμμα τῶν πολιτικωτάτων ueniẽdum ne ſit in conſilium Tyranni, ſi is aliqua de re bona deliberaturus ſit 224
σκέψαι 275
σκέπτομαι —— ego autem σκέπτομαι 409
σκῆψις atque ἀναβολαί 16
σχεδίασμα ——poteſt totũ eſſe σχεδίασμα 392
σχεδιάζοντα te ſequor 143
σκόλιον —— σκόλιον aliquod elimes ad me, oportuiſſe te iſtuc facere 407
ſcida ne qua deprecor 40
ſciens prudenſq. eo te dimittis,unde exitum nullum uides 232
ſcire uis quo uno anim⁹ alitur 280
ſcindere penulam 341
ſcindere dolorem ſuum 79
ſcipio Metelli auus cenſor non fuit 144
ſcipionem Africanum quaedam fefellerunt 331
σκόλια tibi uideo placere 346
σκολιαῖς ἀπάταις 347
σκόλυμος 107
σκόπος hic eſt,huic noſtro nihil praebere 397
σκόπος illis, qui tenent nullam cuiquam largitionẽ relinquere 63
σκόπος —— neutri σκόπος eſt ille ut beati ſimus 194
ſcribendo affuit Cato 162
ſcribendo affuiße 117
ſcriptio,& litterae me non leniunt, ſed obturbant 288
ſcriptites —— haec ſcribas ad me uelim, uel potius ſcriptites 175
ſcriptura — operas in portu, et ſcriptura Aſiae pro magiſtro dedit 257
ſcripulus argenti 115
ſcripulus quem non ignoras 129
ſcripulus odioſus 241
ſcrupulos domeſticarum ſollicitudinum occultabo 33
ſcrutari omnes ſordes 472
σκυρδαλιλαχονική 236
ſecreto collocuti ſumus 171
ſecunda concionis uoluntate 37
ſecunda menſa appoſita 360
ſecundus in dicendo locus habet auctoritate poenae principis 19
ſecundum Buthrotios decreuerunt conſules 417
ſecuri es animi de lingua Latina qui talia conſcribas 315
ſecus—— affirmat nihil a ſe cuiquã de te: ſecus eſſe dictum 211
ſecutores 177
ſedatiore animo ſcripſi,quam proxime ſcripſeram 189
ſedecula ſub imagine Ariſtotelis 104
ſeditio militũ ſedata ab Appio 130
ſeditione commota 43
ſeducit me Scaptius 138
ſeduxi, & ad pacem ſum cohortatus 378
ſella curulis 104
ſeleuciana prouincia 117
ſementem fieri proſcriptionis 209
ſemiuiuus —— Parthi Bibulum ſemiuiuum reliquerunt 164
σεμνότερος τις καὶ πολιτικώτερος 42
ſenatus ἀρειόπαγος 21
ſenatum infrequentem coegit Appius 513
ſenatus Salaminius in curru incluſus 150
ſenatuſconſultum factum in ſententiam Marcellini 92
ſenectus me facit amariorem 376
ſenectutem longe a ſepulcro abeſſe negant oportere 407
ſeneſcens potius quam acquieſcens ciuitas 518
ſenſus mentis meae 93
ſententiae dictae de ijs,qui hoſtes iudicati ſũt,bello perſequẽdis 447
ſententiam Vrbis exhauriri arbitrabar 37
ſepire —— nulla lex eſt,quae nõ ſe ſepiat difficultate abrogationis. 85
ſeptem aquae 108
ſequani male pugnarunt 36
ſequor beneficium non cauſſã 209
ſerapion 144
ſerapionis liber 80
ſermo mihi eſt cum litteris in hac ſolitudine 287
ſermones iſtorum quicumque ſunt ferre non potero 205
ſermunculum omnem aut reſtinxerit,aut ſedarit 321
ſerperaſtra cohortis meae 166
ſerpere longius 19
ſerrani domeſtici ſi funus quẽ laudauit pater ſcripto Ciceronis 544
ſerranus interceſſit S. C. in ſententia Marcellini facto de domo Ciceroni reſtituenda 92

Serranus

Index

ſerranus noctem ſibi poſtulauit. 92
ſeruaſti grauitatem eam, quam mihi praecipis 224
ſeruare de caelo 94
ſeruare fidem 224
ſeruare ſibi omnia integra 232
ſeruare uſuras 144
Seruilius Catonis aemulator 43
ſeruilius furioſus, nobilis ille quidem, ſed parum ſanus: quam tulit reip. cauſa Cicerone daret praeditis ciuibus hominem parũ ſanum illum quidem, ſed nobilem quo concurrerent 441
ſeruire, & conſolationi, & ueritati 81
ſeruire exiſtimationi alieuius. 129
ſeruius pacificator 384
ſeruius Pola homo taeter, & ferus 514
ſeruus fugitius nihili eſt 480
ſeruis fidelibus, multa, quae recte committi poßunt, tamen ſermonis, ut uituperationis uitandae cauſſa, committenda non ſunt. 473
ſeruos omnibus in locis regere debemus 473
ſeſſio Capitolina 368
ſeſtius——σιςιωδῶς ſcriptum. 180
ſeueritas ſalutaris uincit inanem ſpeciem clementiae 444
ſex libris de Rep. tamquam praedibus ſe obſtrinxit Cicero. 143
ſextius abſolutus eſt omnibus ſententijs 499
ſextius de ambitu poſtulatus, & idem de ui. 496
ſextij lex de Cicerone reuocando, non placet Ciceroni 85
ſextij peruerſitas, & moroſitas. 500
ſex Clodius ab imbecillis accuſatoribus ſextus in armis permanebit 366
accuſatur. 502
ſex. Clodius P. filius—— a Caeſare petijt Antonius ut Sex. Clodiũ reſtitueret 366
ſex. Pompeius Corduba exijt, & fugit in Hiſpaniã citeriorem 305
ſex. Pomp.——de Sexto pro certo habebatur ad arma 399
ſi quaeris 107
ſi te hic ſecundo lumine offendero. 184
ſibilis conſciſci 64
ſibilare 64
ſica——in fundo ſicae diu fuit Cicero dum rogatio Clodiana, qua ei aqua, & igni erat interdictum, corrigitur 72
ſicyonij 40
ſignificatione parua oſtendam. 31
ſigna ad Caietam expoſita 9
ſigna bella quod &c. ſigna non bona quod legiones cum ſignis 359
ſigna conferri 169
ſigna conturbantur, quibus uoluntas ſimulatione diſtingui poſſet. 193
ſigna Megarica 260
ſignis collatis 131
σῖμα δὲ τοι ἐρέω 108
ſimile a medieo 142
ſimile a mulieribus immundis, & inſulſis 213
ſimile a pecudibus, & armentis. 170
ſimile a Venere Apellis, & Ialyſo Protogenis 67
ſimile ab aegroto 213
ſimile ab Vro — feſtiuo ſimili urus decurro 211
ſimile ductum a Gubernatore — ut gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, Imperatori uictoria: ſic huic moderatori reip. beata ciuium uita propoſita eſt, ut opibus firma &c. 194
ſimile ductum a uiatoribus properantibus 518
ſimilitudo morum plus ualet in amicitia, quam affinitas 419
ſimplex, eſt manere illud anceps. 282
ſimplex ſincerũ —— nihil ſimplex, nihil ſincerum 230
ſimulatio aperta 224
ſimulationes—— multis ſimulationum in uolucris tegitur, & quaſi uelis quibuſdam obtenditur uniuſcuiuſque natura 472
ſincere loqui—— Craſſi libertum nihil puto ſincere locutum 79
ſine fuco ac fallacijs more maiorum 4
ſingulares ſunt boni uiri multi 168
ſiſte te nobis uegetum in Graecia. 242
ſiſtere ſe——da operam, ut ubicumque erimus te ſiſtas 88
ſitio——nec honores ſitio, nec deſidero gloriam 541
ſitientes aures 58
Syttibae libros illuſtrarunt ualde. 98
Sitybis picta bibliotheca 98
ſocium culpae quaerere 79
ſocrates auctor locuples, qui, cũ triginta tyranni Athenis eſſent, pedem porta non extulit 187
ſocrates, & Socratici 266
σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον τὴν, ſed tamen ad extremum, ὥρεσκοσαν. 48
ſolaſſus 280
ſol mihi excidiſſe e mundo uidetur. 213
ſolidis pectoribus 111
ſolitudo——celebritas opp. 185
ſolitudo, & receſſus mihi prouincia eſt 297
ſolitudo Italiae frequentabitur. 37
ſolitudines —— abire in ſolitudines aliquas 255
ſollemne illud noſtrum ſeruemus, ut &c. 169
ſollicitare——nos exſpectatio ſollicitat, quae eſt omnis iã in extremum, addicta diſcrimen 441
ſollicitare——ſed me illa cura ſollicitat, Atticae noſtrae ualetudo, angitq. uehementer 537
ſollicitare——uehementer me ſollicitat Atticae ualetudo 303
ſollicitus exſpectatione magis, quã metu 522
σόλοικον — nihil tã σόλοικον, quam τυραννοκτόνον in coelo eße, tyranni facta defendi 360
ſolonis dictum, qui et ſapientiſſimus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor ſolus ex ſeptem, is remp. duobus contineri dixit, praemio, & poena 462
ſolonium 48
ſolocapite ſanxit, ſi qui in ſeditione, non alterius utrius partis fuiſſet 222
ſoluunt tolerabili fenore 144
ſoluere epiſtolam——ueritus ſum, ne epiſtolam ſoluerent 386
ſoluere ſe a me dicebant 359
ſoluere uerſuram, quod cum aliquo permutatum ſit 130
ſoluta ciuitatis uoluntas, uirtus alligata 63
ſoluto animo ——ſolutiore animo. 351
ſoluto animo 251
ſonus urgebat 283
ſommo repetito 345
ſomnia——haec meouo ne ſint ſomnia 183
σῶμα —— hoc totum σῶμα curabo, ut habeas 42
σοφιςέυειν 55
ſorbere——eius odia non ſorbeo ſolum, ſed etiam concoquo 546
ſordes iudicum 111
ſordes urbis, & faex——apud ſordem urbis, & faecem 25
ſors mea prima exijt 36

ſortiri

Index

ſortiri —— ut duo coſ. duas Gallias ſortirentur 36
ſortiri indices —— ſentētiam dixit, ut ipſe praetor urbanus indices ſortiretur 488
ſortiri prouincias praetores 19
ſoſitheus Ciceronis anagroſtes puer feſtiuus 17
ſpartacus 50
σπάρταν quam mihi dicis obtigiſſe, numquam deſeram 40
σπάρταν ἔλαχες, ταύτην κόσμει 99
ſpectaculum —— praeclarum ſpectaculum mihi propono 59
ſpecies —— haec me ſpecies, cogitatioq. perturbat 376
ſpectaculo eſſe —— noſtra incommoda tanta praeſertim ſpectaculo eſſe nollem 225
ſpecto ex meo otio tuum 307
ſpectare ad bellum uidetur totum Antonij conſilium 380
ſpectare —— res uidetur ſpectare ad inter regnum 533
ſpeculae —— in ſpeculis eſſe 213
σπείσασθαι mecum uult 397
ſpes exigua 87
ſpes firma 484
ſpes omnis huius leuādae moleſtiae mihi in tua humanitate, eſt poſita 31
ſpes reditus Ciceroni nulla, ad Pomponium eunti 220
ſpes ſublata 87
ſpes nobis nonnullam adfert Pompei uoluntatis 84
ſpecioſas cauſas reuerſionis habes ex meis litteris 406
σφάλμα 238
ſpicare Martem diceres 385
ſpiritus —— quem hominē? qua ira? quo ſpiritu? 476
ſpiritus —— quo uultu? quo ſpiritu? 206
ſpiſſa —— omnia tarda, & ſpiſſa. 243
ſpondere —— reip. quod ſpoponderis quemadmodum ſoluas, niſi is dependi facile patitur, pro quo ſpoponderis? 467
σπονδειάζοντα uerſum pro tuo uendito 163
ſpopondiſſe me pro Cornificio dicit Flauius 288
ſponſalia Craſſipedi praebui 501
ſponſor promiſſorum eius Hammonius 389
ſponſorem me accipere noluit 404
σπουδαῖον οὐδὲν in ſermone, φιλόλογα multa 354
σπουδαιότερον 122
σπουδάσειν περὶ σμικρῶν 356
σπουδὴ noſtra non eſt probata 336
ſpu. Mummius 338
ſpur Mummius non fuit in decem in legatis, ſed fratri fuit legatus. 318
ſtare animis, & manu 133
ſtabam tuo iudicio 190
ſtaret condicionibus ijs, quas tuliſſet 178
ſtare iudicio meo —— meo iudicio multo ſtare malo, quam omnium reliquorum 292
ſtare —— ſi in eo, quod oſtēderat, nō ſtat 50
ſtare —— ſi modo haec ſtabunt. 290
ſtare ſuis condicionibus 191
ſtatus omnium rerum qui ſit, uides. 258
ſtatus uitae 93
ſtatius Q. F. libertus 150
ſtatius Q. Ciceronis lib. ad Ciceronē uenit 479
ſtatius manumiſſus 63
ſtatius Q. Ciceronis ſeruus, aut libertus 392
ſtatius Quincti libertus Pomponiae inuiſus 119
ſtatuis ei nimium magnam mercedem 463
ſtatuebat me arbitrum, non modo huius rei, ſed totius conſulatus ſui 378
ſtatui Tironem ad te eſſe mittendum 391
ſtatuerem documētum in poſterum, ne quis talem amētiam uellet imitari 460
ſtatuere diem ſatis laxam 144
στερητέον quod egeris 214
ſtipati gregibus amicorum 33
ſtipendium militibus perſolutū. 130
ſtoici negant fugere ſapientis 460
ſtomachor omnia 376
ſtomachari deſinamus, tempori pareamus 181
ſtomachus —— nec tam animum me, quam ſtomachum non habere arbitrantur 389
ſtomachus —— puto te exiſtimaturum a me libros illos non ſine aliquo meo ſtomacho eſſe relictos. 541
ſtomacho eſſe —— multa praetereo, quae tum mihi maiori ſtomacho quam ipſi Quincto fuerunt 119
ſtomachoſius ei ſcripſi 229
στοχαστικὴ ἡ πρὸς τὰ τέχνα 164
ſtrati ad pedes 226
ſtratagemate hominē percuſſit. 121
ſtrenue —— domus utriuſque noſtrum aedificatur ſtrenue 500
ſtrictim attigiſti 42
ſtruere —— reliqua ad iacturam ſtruerentur 544
ſtruere ſibi ipſi ſollicitudinem 137
ſtructores noſtri 358
ſtructores —— res agebatur multis ſtructoribus 501
ſtudium honorum 288
ſtudio perditarum rerum, atque partium 21
ſtudia ſperat Cicero ſe habiturum ſumma omnium ordinum. 67
ſua cuique ſponſa: ſuas cuique amor 374
ſuaſiones hominum eloquentium, & doctorum ad Alexandrum. 337
ſuaſor, & impulſor profectionis. 407
ſuaſor —— rogator —— haec epiſtola non ſuaſoris eſt, ſed rogatoris. 41
ſub regno eſſe 170
ſub ſigno habeo, ſeruoq. diligentiſſime 213
ſub ſignis legionem ducere 408
ſub auſcultare 243
ſubdebilitatus 249
ſubdoceri 190
ſubducunt ad nummum 138
ſubducamus ſummam 138
ſubeſſe neſcio quid opiniouis incommodae 30
ſubeſſe —— ſi ulla ſpes ſalutis noſtrae ſubeſſet 88
ſubijci praeconi 307
ſubijci proelijs 195
ſubirent eandem calamitatem liberi bonis publicatis, ſi quis de ui damnatus eſſet 457
ſubire aliquorum odium 263
ſubire —— declinare 64
ſubire —— declinare, oppon. 195
ſubire dimicationem —— ſi qua ſubeunda dimicatio erit. 484
ſubire aut inimicitias periculoſas, aut infamiam ſempiternam. 544
ſubire famam temeritatis 467
ſubire —— minus ſermonis ſubijſſem 251
ſubire —— triſtitiam illorum temporum non ſubijſſem 197
ſubire uituperationem 373
ſubiſſe quidquid offenſum fuerit. 232
ſubeunda ſunt nobis ſumma ſupplicia, ſi Lepidus uicerit 457
ſubringi 98
ſubrogare alicui collegam 450
ſubſcripſeras illarum litterarum exemplum 195

ſub-

Index

ſubſcripſerre —— neminem neque ſuo nomine, neque ſubſribens accuſauit 420
ſubſcriptores —— Tib. Nero. Gabinium de Magiſt. poſtulauit cum bonis ſubſcriptoribus 525
ſubſedi in ipſa uita 131
ſubſidium noſtrae ſenectutis, Balbilius 387
ſubſidium ſenectuti parem 15
ſubterraneos ſpecus me rogat 287
ſubtilitas ueteris urbanitatis, & humaniſſimi ſermonis 510
ſuccedere ex ſententia —— ſine exercitu tuo, ut reliqua ex ſententia ſuccedãt, uix ſatis liberi uidemur fore 454
ſuccedere ex ſententia —— ſi ex ſententia ſucceßerit, bene erit opera poſita 515
ſuccurro —— cogitanti, haec fere ſuccurrebant 60
ſuccurrit —— ut enim quidque ſuccurit, libet ſcribere 356
ſuffenus, & Cato abſoluti 108
ſuffocare urbem, & Italiam fame 209
ſuffragari eius cupiditati uidebantur 455
ſuffragia Gallia multum, poteſt in ſuffragijs. 4
ſuggerendus ludus Druſo 310
ſulla Atticum nuſquam a ſe dimittebat 419
ſulla, Marius, Cinna 213
ſullana cum Caeſarianis non ſunt conferenda 266
ſullana genere ipſo praeclariſſima, moderatione paullo minus temperata, quam Caeſariana 266
ſullaturit Pompeij animus. 213
ſulpicij conſilium 74
ſulpicio, & Marcello coſ. 138
ſutrium, tam eſt opidum, quam Proaeus 166
ſumma fuit, ut &c. 222
ſummam orationis hanc habuit. 242
ſumma poſtulatorum, ut omnes excitus dimittantur 404
ſummum pretium conſtitucre. 245
ſummo cum imperio fuiße in Aſia, ſicut nullum ſignum. &c. ab ſumma integritate, continentiaq. diduxerit 472
ſumo —— cum mihi tantum ſumpſerim, ut gubernacula reip. prenderem 440
ſumpſi eas partes, ut &c. 329
ſumpſi hoc mihi pro cõiunctione, & beneuolentia noſtra, ut a te peterem, &c. 416
ſumpſi quiddam de tua eloquẽtia, nam tacui 344
ſumeres aliquid temporis 197
ſumere alium diem, &c. 352
ſumere —— hoc caußa ſumpſi, quod, &c 389
ſumere —— mihi non ſumo, ut meũ conſilium ualere debuerit 135
ſumptus nullus fit a ciuitatibus, neque in Ciceronem, neque in eius legatos, &c. 131
ſumptus nullus in imperio Ciceronis factus, eſt ne teruncij quidẽ 150
ſumus in ſpe firmiore 195
ſuo capiti, ut aiunt 190
ſuperficiem cõſules ex S. C. aeſtimabunt 90
ſuperficiem aedium Ciceronis conſules quanti aeſtimarint 92
ſuppeditetur ei ad uſum, & cultum copioſe 364
ſuppeditare alicui ſumptus ex mercedibus aedium 303
ſuppeditare ſumptus —— unde nobis neceſſarij ſumptus ſuppeditẽtur 259
ſupplere bibliothecam 539
ſupplemento, & pecunia eget Brutus 443
ſupplicare —— is uero is ſum, qui non modo ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulantes, ut ſibi ſupplicetur 463
ſuppoſuit exemplum Domitij. 191
ſupprimere —— neque ſupprimenda res erat, praeſertim cũ id fieri non poterat, &c. 441
ſupra caput —— ecce ſupra caput homo leuis, ac ſordidus, ſed tamẽ equeſtri cenſu 380
ſurripiendum aliquid ſpatij putaui 131
ſuſque deq. —— de Octauio ſuſque deq. 360
ſuſcipis, & ſuſtinere potes multas partes meae ſalutis 83
ſuſcepiſti magnum odium Poſſidonij 145
ſuſcipe cogitationem, quidnam iſtis agendum putes 374
ſuſcipe curã, & cogitationem digniſſimam tuae uirtutis 202
ſuſcipe hanc curam 163
ſuſcipe nunc meam deliberationem, qua ſollicitor 366
ſuſcipere cogitationem —— de his rebus, ut cogitationem ſuſcipiatis, uos rogo 209
ſuſcipere partes 162
ſuſcipere πολίτευμα de pace 208
ſuſcipere totam remp. 386
ſuſcipere totum negotium 290
ſuſcipere uituperationem itinere faciendo 406
ſuſceptas ex ijs rebus magnas ſimultates habemus 473
ſuſpenſo animo exſpecto quid agat. 108
ſuſpenſo animo, & ſollicito ſcire auebas, quid eſſet noui 63
ſuſpicionem nullam habebam, te reip. cauſſa mare tranſiturum. 195
ſuſpicare —— cum quo ſuſpicare familiariter poſſumus 33
ſuſpirare, gemere, loqui clamare. 67
ſuſtento —— me uix miſereq. ſuſtento 74
ſuſtentabam caſus meos alienis opibus 243
ſuſtentabat me ſpes quaedam, fore, &c 213
ſuſtentarunt me adhuc tuae litterae 213
ſuſtenta Terẽtiam omnium aerumnoſiſſimam tuis officijs 85
ſuſtentare —— erit ad ſuſtentandum quoad Pompeius ueniat 144
ſuſtentare —— uidebis, ut ſuſtentetur res per te 366
ſuſtentare uitam 82
ſuſtentor facillime hoc loco 330
ſuſtentor litteris, & recreor. 104
ſuſtentor praeclara conſcientia. 226
ſuſtentari aedificationem areae ad tuum reditum placebat. 506
ſuſtentari —— ijs uſuris facillime ſuſtentabitur 292
ſuſtentari litteris domeſticis 541
ſuſtinet caußam omnem furor Magij 322
ſuſtinebimus Pelopõneſum iſtum. 239
ſuſtineret in ſuo maerore maximã curam belli 152
ſuſtinere aliquantum negotij 472
ſuſtinere culpam alicuius rei 165
ſuſtinere —— facile communẽ cauſſam ſuſtinerent 4
ſuſtinere —— fama, & officium tuũ ſuſtinere non poſſunt, ut contra Pompeium arma feras 209
ſuſtinere —— hoc, & cetera plena ſeueritatis, quae ſtatuiſti in iſta prouincia, non facile ſine ſumma integritate ſuſtinebimus 473
ſuſtinere homines non potui 258
ſuſtinere —— neque enim tantum ui

rium

Index

rium habet ulla, aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem poſſit ſuſtinere 522
ſuſtinere nomen publicani non iniquo animo 474
ſuſtinere poteſt haec inſtitutio, & diſciplina eam ſeueritatem, qua tu uſus es &c. 473
ſuſtinere—quid te horum fugit? tot egentiſſimorum hominum nec priuatas poſſe res, nec remp. ſuſtinere? 209
ſuſtinere—ſed totum, ut hoc Balbus ſuſtineat diligentiam adhibebis 253
ſuſtinere tantam multitudinem, non poteris 198
ſuſtinere—uix poſſum huius caeli grauitatem ſuſtinere 267
ſuſtineri remos 351
ſuſtinenda ſolutio eſt nominis Caerelliani
ſuſtuli omnem ſuſpicionem 242
ſuſtulerunt magnum clamorum operae 412
ſuſtulerunt nos in caelum Salaminij ſuis decretis 151
σύγγραμμα—cum aliquod σύγγραμμα reſtitui 406
συγκώρημα 57
σύγχυσις πολιτείας 171
σύγχυσις litterularum 159
σύχωμα λίαν δὴ μητρὰ οὖκον οὐδὲ ἕν ὄυλως ὄμοιον γέγονεν 241
ſulla potuit efficere, ab interrege, ut dictator diceretur, cur Caeſar non poſſit 220
ſulla uectigal Graecis aequaliter deſcripſit 474
ſyllabatim ſpintheri dictaui 335
σύλλαβοι—indies 97
συμβίωσις 333
συμβουλευτικὸν conatur Cicero. 307
συμπάχω commotiunculis Atticae. 284
συμπάθεια 108
συμπάθεια—nulla eſt magnopere commoda συμπάθεια 304
συμπάθειαν amoris tui cerno 133
συμπάθειαν amoris tui cerno 133
συμπαθῶς de aliquo ſcribere 310
συμπαθῶς ſcripta epiſtola 128
συμφιλοδοξοῦσιν gloriae meae 132
συμφορὰ φιλαίτιον 308
συμπόσιον 57
σὺν θεῷ σοι λέγω 236
συναγωγὴ conſiliorum tuorum 384
συναγωγὴ epiſtolarum Ciceronis. 404
συναγωνιάω 129
συναποθανεῖν in Italia 182
συνδιημερεύομεν 193
συνδείπνοι Σοφοκλέους 522
συνέχον—plane τὸ συνέχον effeciſti 208
ſyngrapha 138
συνῳδία 230
σωνους—σὺ δὲ τὲ σωνους 347
σύνταγμα miſi ad te retractatius. 402
σύνταγμα 311
σύνταξις περὶ τελῶν 324
σύντηξις 207
σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω 231
συντάξομαι illum ἀπολογισμόν. 407
σηςωδέςερον—itaque nihil umquam legi σηςωδέςερον ſcriptum 180

T

Τὰ κατὰ μέρος 332
τὰ μὲν διδόμενα 390
tabellarius fidelis 18
tabellae nimis trahantur 21
tabernaculum—ne tectum quidẽ accipere, & in tabernaculo manere plerumque 131
tabeſcit dolore Pompeius 67
tabeſcere otio 88
tabeſcendam nobis eßе in hac calamitate uideo 88
tabula ex naufragio 117
tabulae nouae 231
tabulae nouae—exſpecto, quid Dolabella tinniat, an meo nomine tabulas fecerit 376
tabulae nouae—ſummum eſſe periculum, ne culpa ſenatus his decretis res ad nouas tabulas perueniat 139
tabularum nouarum metus 268
taetrum ſpectaculum oppreßa ab impijs ciuitas opitulandi poteſtate praeciſa 462
tagax—quaeſtor leuis, libidinoſus, tagax 152
ταγοὶ 241
talaria uideamus. al. inducamus. 376
talenta Attica xxxiij. triceſimo, quoque die Pompeio ſoluuntur ab Ariobarzane 142
tango—modice me tangunt 64
tetigit aures nuncius 351
tantum ne eſt ab re tua otij, ut etiã oratorem legas? 280
tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam
tanti—nihil tanti, ut a te abeſſem fuit 277
tanti—nihil tanti fuit, quo uenderemus fidem noſtram, & libertatem 462
tanti—quid quaeris? tanti fuit. 257
tardata, & procraſtinata 440
tarentum 24
tarquinius—male Tarquinius, qui Porſenam, &c. contra patriam &c. 213
tarteſius—L. Corn. Balbus, natus Gadibus 166
τὰς τῶν κρατούντων 71
ταὐτόματον ἡμῶν 16
tauri pylae 134
taurus propter niues ante menſem Iunium tranſiri non poteſt. 139
ταξιάρχης Muſtela 410
τεκμηριώδεις alienationis 168
τεχνολογία 111
τέκνον ἐμὸν, οὔ τοι δέδοται πολεμήια ἔργα, &c. 159
tectam auctoritate, & auxilio tuo hanc ciuitatem uelis eße 389
tectorium concinnum. al. continuũ. 524
tectorium atrioli 15
temperantia, & continentia, & integritas, quae debeat eſſe praetoris in prouincia 472
τηλέπυλος λαιςρυγονίην 58
τέμπη 108
temperate—ages, ut ſcribis, temperate 302
tempeſtas idonea—primam nauigationem, ne omiſeris dummodo idonea tempeſtas ſit 501
tempeſtas bona, & certa—uelim quamprimũ bona, & certa tempeſtate conſcendas 494
tempeſtas egregia 217
tempeſtates non ſunt idoneae ad lacertas captandas 226
tempeſtiuae cenae 217
tempus iniquum 380
tempus—longum illud tempus, cum non ero 288
tempus non amittere 189
tempori ſeruire 189
tempora—conſilia temporũ ſunt, quae in horas commutari uides 374
tempora uaria 208
temporum quantum quanta ſint in rep. momenta, non ignoras. 440
temporibus parere omnes πολιτικοὶ praecipiunt 314
τὴν ἀρέσκουσαν 48
tendere—eo tendit, id agit, ad eũ exitum properet uir optimus, ut ſit illi Octauius propitius 465

tenebrae

tenebrae—mihi tenebrae ſunt. 174
tenedia ſecuri praeciſa, eſt Tenedio rum libertas 512
tenet ſe opido Pompeius 219
tenemus gratiam Caeſaris 518
tenebimus grauitatem in congreßu 223
tenere aequabilem uiro rationem. 474
tenere in ſua poteſtate motum animi, & dolorem 475
tenere iudicia hominum — id ago ſcilicet, ut iudicia hominum uidear tenere 330
tenere lacrymas — non tenuit lacrymas 67
tenere narratione auditorem 305
tenere partem — ea pars tibi reip. commißa eſt, in qua nullam, aut perexiguam partem fortuna teneat 471
tenere — Pulchellum noſtrum facillime teneremus 68
tenere — ſi ullam partem libertatis tenebo, Pompeius nihil proficiet 525
tenere uiam optimatem 40
teneor — lege collegij ſui non tenebantur 83
tenemur undique 63
tenebatur Antiochia a Caßio. 135
teneri me uoto, & promiſſo puto. 288
teneri non potui, quin &c. 389
tentari te quodam ualetudinis genere ſcripſeras 258
tenationes 243
τέρας—hoc τέρας horribili uigilantia, celeritate, diligentia eſt —Caeſar 296
terentiam quaedam ſcelerate facere auditum ex Philotimo eſt 262
terentij fabellae propter elegantiā ſermonis putabantur a C. Laelio ſcribi 166
tergiuerſari — non eſt locus ad tergiuerſandum 162
terrae filius 19
terrores miri Caeſariani 158
tertius actus, perfectiſſ. atque ornatiß. ſit 475
tertullae nollē abortum, tam enim Caſſij ſunt, quam Bruti, ſerendi. 374
teruncius nullus Cicerone prouinciam obtinente ſumptus factus, eſt in remp. nec in quemquam comitum 138
teruncius nullus inſumitur in quemquam 132
teruncium ſumptus in prouinciam nullum fore ſpero 135
teſtamentum Ciceronis 289
τῆς δ᾽ ὡμαρτος μου ὁ ἀπελεύθερος, &c. 155
teſtificabar ſententiam meam. 186
teſtis ſum ipſe meo in animo. 119
τέτλαθι κύντερον 220
τέθριππα 138
tetrarchae 55
τετύφωσθαι—in qua reſcio me τετύφωσθαι. 296
teucris illa, lentum negotium. 16
teucris, lentum negotium 19
texuit baſilicam iiſdem antiquis columnis 115
texebatur opus luculenter 541
theanum Sidicinum 195
theatrum eiuſmodi tuis uirtutibus eſt datum celebritate refertiſſimum, magnitudine ampliſſimi, iudicio eruditißimnm, natura ita reſonans, ut uſque Romam ſignificationes, uoceſq. referantur: contende, &c. 475
theca nummaria — in hoc thecam nummariā, non retexeris 101
θεῖοι—id eſt patrui 214
themiſtocles — recte Themiſtocles, qui mori maluit, quam arma ferri, & patriam 305
themiſtocles reliquit Athenas. 174
themiſtoclis exſulium 317
themiſtoclis laus ex Thucydide. 231
themiſtoclis liberi eguerunt 460
themiſtoolem quaedam fefellerunt 231
θεῶν μεγίστην ὡς ἔχειν τυραννίδα. 174
θέωμεν — redeo ad meum igitur θέωμεν 399
θεοφάνης 51
theophanis auctoritas multum ualet apud Pompeium 127
theophraſtus τὸν θεωρητικὸν βίον omnibus anteponit 60
θεοφράστου περὶ φιλομαθείας 60
θεωρία 280
theopomp. genere, aut etiam aſperiore 52
θέσεις — ſumpſi mihi quaſdam θέσεις, quae & politicae ſunt, & temporum 205
theſprotia, & Chaonia 152
θετικώτερον — noſtrum inſtituendi genus paullo eſt eruditius, & θετικώτερον 537
thraſibulus ut patriam liberauita, matus in patriam uenit. 189
thurij 223
thurium Lucaniae 72
θυμικώτερον eram uocatus 237
τί λοιπόν 144
tiberim duci a ponte Miluio ſecundum montes Vaticanos, &c. 341
τεντέλοιπον 374
tigellius de Cicerone queritur. 352
timere tandiu maius malum, quam illud ipſum, quod timetur. 240
timori inconſideratus — o magnam ſtultitiam timoris, id ipſum, quod uerearis ita cauere, ut, cum uitare fortaſſe potuiſſeris, ultro acceras, atque attrahas 465
tinnire — exſpecto quid Dolabella tinniat 376
tiro grauiter aeger Sidae, aut Iſſi, aut Patris relictus 158
tiro Patris aeger relictus 164
tironis reficiēdi ſpes eſt in M'. Curio 166
tironi quantum ſit in acie committendum, nimium certe expertū habemus 218
tirone niſtil caſtius, nihil diligentius 158
τίς δ᾽ ἐστι δοῦλος τοῦ θανεῖν ἀφρόντις ὤν. 205
τίς πατέρ᾽ αἰνήσει 37
titinij filius apud Caeſarem eſt. 211
titus Ampius delectum habet diligentißime 495
t. Murcum periiſſe naufragio rumor eſt 271
t. Pinarius amabiles ad me de te litteras mittit 526
t. Quinctio, M'. Acilio coſ. 277
t. Viſellius 255
τὸ γὰρ εὖ μετ᾽ ἐμοῦ 143
τὸ γὰρ εὖ μετ᾽ ἐμοῦ 192
τὸ ἐπιφανὲς μύρον, Lentulus Clodiae F. 36
τὸ νεμεσᾶν intereſt τοῦ φθονεῖν. 134
τὸν τύφονμου πρὸς θεῶν τροποφόρησον 359
τῷ καλῷ nimium προσπέπονθα. 64
τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ 150
tocullio — neque te in Tocullionibus habebam 43
Togam Ciceroui meo dare uolebam 301
togam puram Ciceroni meo dare uolo 222

togam puram dedit Cice. F. Cicero frater Arpini 223
togam puram Quincto ſororis tuae filio iubeor dare 135
togula picta Pompeij 34
τοιαῦτα ὁ τλήμων πόλεμος ἐργάζεται 518
tolerabilia——omnia humana tolerabilia 284
tolerabilius nihil habeo, quam ſolitudinem 289
tolerare noſtram fortunam potuimus bono domino Antonio. 462
tolleret mihi omnem dubitationem. 281
tollere in aſtra laudes alicuius 71
tollere laudibus 119
tollere pedes 43
tolli in crucem 174
topiariam facere 525
topiarium laudaui, ita omnia conueſtiui edera 525
τοποθεσία 19.26
tormentorum copia 135
torquatus —— liber Academ. 340
torquere —— mira me ἀπορία torquet 182
torqueor hac exſpectatione. 200
torqueor infelix 368
torqueor——mirifice torqueor, ſine dolore tamen 368
torquetur debitione dotis 366
τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών 211
τότε μοι χάνοι——de Gabinio nihil fuit faciendum; iſtorum, quae amantiſſime abs te cogitata ſunt τότε μοι χάνοι 546
toto pectore de Scapulanis hortis cogitemus 324
τὸ ὑμὸν ὄνειρον ἐμοί 159
tractare iſta uulnera non poſſum, ſine maximo gemitu 292
tractatur a me liberaliter 135
tractari non modo liberaliter, ſed etiam ornate, & cumulato. 399
tractatum me a te liberaliſſime, atque honorificentiſſime puto. 367
traducemus munus hoc extraordinarium ſumma modeſtia, ſummaq. abſtinentia 126
traducere legiones in Siciliam. 265
traduci debet haec uita his factis, & cogitationibus 463
traduci licet ad mala conſilia corruptum largitionibus animum. 444
traductor ad plebem 55
trahere bellum 231
trahantur iſta pedibus per me licet 111
tralatitium caput 85
tramitti——duo ſinus fuerũt, quos tramitti oportet 406
tranquillatis rebus Rom. remigrauit Romam Atticus 419
tranquille a Parthis 138
transferre in ſe omnem culpam. 397
tranſijt legis dies 170
tranſire ad plebem 53
tranſire ſilentio 64
tranſmitti non poteſt niſi mari ſupero 205
translaticium edictum 138
tranſmiſſurum te prima nauigatione aiebant 502
tranſpadani 111
tranſportare—— de pueris in Graeciam tranſportandis tum cogitabam, cum, &c. 180
tranſportarentur copiae Dirrachiũ nauibus 197
tranſuerſus tuae extremae epiſtolae uerſiculus 119
tranſuerſus——ecce de tranſuerſo Caeſar 380
tranſuerſum unguẽ a recta conſcientio non oportet decedere 330
trebatius bonus uir, & ciuis. 224
trebatius eſt rogatus a Caeſare, ut ſcriberet ad Ciceronem, ut eſſet ad Vrbem 180
trebatium ad Caeſarem miſit Cicero 518
trebulanũm 11. & 122
τρηχεῖ᾽, ἀλλ᾽ ἀγαθὴ κουροτρόφος, οὔ τι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι 56
tremerem animo 471
tres tabernae 56
tribuo tibi iſtius generis priores in ſcribendo partes, quam mihi. 539
tribuebat reliqua tempora litteris, &c. 419
tribuas uelim miſeriae noſtrae potius, quam inconſtantiae, quod a Vibone ſubito diſceſſimus. 73
tribuere aliquid beneficij, & honoris 153
tribuni aerarij Sex. Clodium condemnarunt 502
tribuni non tam aerati, quam aerarij 285
tribun. pleb. qui Ciceronis cauſſam ſubleuant, & defendunt. 486
tribunicij candidati 518
tribunicij candidati iurarunt, ſe arbitrio Catonis petituros. 108
tribus Aemilia 58
tribus Pontina, Velina, & Metina 108
tributum ex centeſima collatum. 467
tributa ciuitatum 473
tricae domeſticae 216
tricatur ſcilicet, ut homo talis. 388
tricatus eſt tecum 373
triclinia tria —— tribus triclinijs accepti οἱ περὶ αὐτόν ualde copioſe 354
trinae litterae 263
τριπολιτικός Dicaearchi 340
triſtis & atrox ἀναθεώρησις huius ingentis malis 223
triſtiſſimum eo tempore 443
tritones piſcinarum 55
triumphat Caeſar de ſententia Catonis 162
triumpho, & gaudeo meum factum abs te probari 221
τροποφόρησον τὸν τῦφόν μου 338
trudi ad iudicium ad ſupplicium. 94
tubero cum ſcribat hiſtoriam multa ex annalibus deligere poteſt quos uelit, & poſſit imitari. 472
tubero dignitate, & aetate praeſtat legatis Quinct. Ciceronis. 472
tubero mirifice 330
tubulus praeter L. Metello, Q. Max. coſ. 277
tuditanus Hortenſij proauus 315
tueri beneficia noſtra ſolemus. 389
tueri beneuolentiam alicuius artificio aliquo 162
tueri dignitatem 31
tulimus omnes apertiſſime laetitiã ex morte Caeſaris 366
tullius 123
tullia Ciceronis peperit puerum. 243
tullia obijt 285
tulliae Ciceronis uirtus mirifica. 231
tullia Craſſipedi deſponſata. 501
tulliola delitiae noſtrae 14
tulliola C. Piſoni Frugi deſponſa. 9
tulliola praeſto fuit Ciceroni Brundiſij redeunti in urbem, natali ſuo ipſo die 89
tullus & Ser. filios miſerunt ad Cn. Pomp. circumcidendum. 226

tumor rerum 359
tument negotia 358
tumultus Gallicus —— minus xx. diebus tumultum Gallicum fore 356
turba —— magna turba eſt 144
turbat Sampſiceramus 221
turbare —— ad te ne haec quidem ſcribo, quae palam in rep. turbantur 546
turbare —— metuo, ne turbam, & irruam in Druſum 358
turbulentis in rebus 150
turmae equitum 266
turpe id ſolum eſſe miſerum, quod turpe ſit 192
turpius eſt priuatim cadere, quã publice 414
turpiter a Pompeio, quod urbem reliquerit 187
tuſculana prima diſputatio Atticũ confirmat 380
tutela legitima —— de tutela legitima, nihil uſucapi poteſt 12
tutiſſimo —— nam te hic tutiſſimo puto fore 291
τυφλώττω 64
τυπωδῶς 107
typos tibi mando 15
tyrannis uiuit, Tyrannus occidit 262
tyranni —— auguria Platonis de tyrannis 331
tyrannio 316
tyrannio docet Q. F. apud M. Cicer. 500
tyrannio eſt ceſſator 541
tyranno ſublato, tyrannida manere uideo 368
tyrannis oppreſſis in Graecis ciuitatibus liberi tyrannorum eodẽ ſupplicio afficiuntur 463
τυραννικῶς 236
τυράννων δεήσεις, μεμνημέναι ἀνάγκαις 217
τυραννοκτόνους in caelo eſſe, tyranni facta defendi 360
tyrotarichus —— ipſo autem eo die in Paeti noſtri tyrotarichum imminebam 370
tyrotarichi patina 102

V

VACARE —— quid noſtra, uictum eſſe Antonium, ſi uictus eſt, ut alij uacaret quod ille obtinuit 465
uacillarunt nomina, ſeu rationes 372
uacillare memoria 273
uacuum periculo conſilium 342
uacuus ab iſto periculo 410
uacui temporis nihil habebam 69
uacuum animum auferre ad res difficiles ſcribendas 306
uadimonium —— negat Caeſar in tanta multitudine eorũ, qui una eſſent, quemquam fuiſſe qui uadimonium concipere poſſet 518
uagamur egentes cum coniugibus, & liberis 187
ualerius abſolutus eſt Hortẽſio defendente 48
ualetudo incommoda 125
uaporarium, ex quo ignis erumpit 421
uapulare omnium ſermonibus 58
uariare —— ſit ſumma in iure dicẽdo ſeueritas, dummodo ea ne uarietur gratia, ſed conſeruetur aequabilis 473
uarietas magna uoluntatis 30
uarro, δεινὸς ἀνήρ, τάχα κεν, &c. 328
uarro, homo πολυγραφώτατος 328
uarrones 128
uas —— cum Ciceronem pro adoleſcentulo, ac pena puero accepiſſet uadem reſp. uix uidebatur ille quod promiſerat praeſtare poſſe 467
uaſtares urbem incendio, Italiam bello 444
uaticinatio litterarum 197
uatinius, homo petulans, & audax 500
uatinius, odioſus 52
uatinius ſtruma 55
uectigal aediliciorum 474
uectigal domeſticũ millum ſupereſt praeter uiceſimam, portorijs ſublatis, agroq. Campano diuiſo 60
uectigalibus ut his poſſum eſſe contentus, quae habeo ſic uix minoribus 296
uarro includetur in aliquem locum 110
uectura —— miſimus, qui pro uectura ſolueret 9
uedius, magnus nebulo Pompeij familiaris 145
uehi —— male uehi alio gubernante malo, quam tam ingratis uectoribus bene gubernare 55
ueientina tribus 245
uelabro —— Larentiae Pontifices ad aram in uelabro facere ſolebant 460
ueliae uidit Brutum cedentem Cicero 460
uelina tribus 108
uendidiſti praeclare Ligariana —— id eſt, laudauiſti. 324
uenditat Tuſculanum, ut, ſi poſſit, emat Pacilianam domum 21
uenditare ſe alicui etiam cum periculo 231
uenditare — te ualde uenditaui 25
uenena lenia 67
ueniſti in ſermonem 270
uenit in ſummam gloriam Bibulus nouo quodam genere 66
uenit in ſuſpicionem amicitiae 472
uenit in ſuſpicionem Torquato de morte Panſae 452
uenerunt in poteſtatẽ Caeſaris duo praefecti fabrum Pomp. 209
ueniſſet res ad inimicitias 539
uenire contra omnium exiſtimationem miſerrimo eius tempore 4
uenire in dubium de uoluntate ſua 260
uenire in poſſeſſionẽ reipub. 171
ueniſſe in ſermone cũ nemine, praeterquam cum Lepido 356
uentura ſunt in dubium acta Caeſaris, hoc genere cognitionum labefectato 416
uennonij hiſtoria 275
uentus ſaeuus 129
uenuſia 124
uere cogitare —— haec eſt una (ſi uere cogitare uelimus) in toto imperio tuo difficultas 474
uere loqui 105
uerius — id eſt iuſtius, — quid uerius quã in iudiciũ uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? 43
ueritas iſta etſi iucunda non eſt, mihi tamen grata eſt 87
uerum —— ain tu? uerum hoc fuit 280
uerbero nis —— diſcrucior, Sextilij fundum a Verberone Quinctilio poſſideri 360
uerebatur, ut maiorem fratrem 484
ueritus —— ne tui quidem teſtimonij, quod ei apud me dederas, ueritus 190
uerecundia inſulſa 510
uergere —— proſpice, quo iſta uergant 405
uergit tectum illud in tectum inferius 525
uerſamur in magnis anguſtijs 380
uerſatur mihi os tuum ob oculos 151
uerſamur in multa commemoratione earum rerum quas geſſimus, & deſiderio 69

uerſabatur tempus illud ante oculos, cum &c. 76
uerſari in tam miſera fortuna —— tale ingenium in tam miſera fortuna uerſari 263
uerſatus ſemper in laude — ſemp. in l.u. 67
uerſura—— non modo uerſur, auerum etiam uenditione, ſi opus erit, nos uindicabis 401
uerſura—— quae mihi credes, ea uel uerſura facta ſolui uolo. 119
uerſuram facere 138
uerſuram facere coactus eſt iniquiſſimo fenore 414
uerſuram facere —— cum uerſurã facere neceſſe eſſet Athenienſibus, neque eius condicionem aequam haberent, ſemper ſe interpoſuit Atticus 419
uerſuram ſcribis eſſe faciendã menſium quinque 392
uerſus—— quod de faciendis uerſibus me rogas, incredibile eſt, quam egeam tempore 541
uertitur omne certamen Brundiſij 100
ueſtigium —— Terentij nullum ueſtigium agnoui 143
ueſtorius, homo remotus a Dialecticis, in Arithmethicis ſatis exercitatus 365
ueſtorij epulae 374
uettius index, pollicitus eſt Caeſari ſe curaturum, ut in aliquam ſuſpicionem facinoris Curio adduceretur 69
uettius in roſtra productus a Caeſare. 69
uettius in uincula coniectus 69
uettius reus apud Craſſum diuitem de ui 69
uetula mulier, & multarum nuptiarum 338
uetus Antiſtius orationem Ciceronis collaudauit 488
uexare aliquem contumaciter, & inurbane 488
uexillo opus eſt 241
uia—— conſolationum multae uiae 284
uia deterrima 211
uia inepta—— alias moleſtia —— alias madida 412
uia iuris eiuſmodi eſt quibuſdam in rebus, ut nihil ſit loci gratiae. 480
uiae pars ualde accliuis 467
uias omnes pecuniae norunt Graeci 467
uiatoribus euenit, ut ſi ſeruius, quã uoluerunt ſurrexerint, properãdo etiam citius, quam ſi de multa nocte uigilaſſent, perueniant, quo uelint 518
uibius poeta ineptus 66
uibullius cum paucis militibus e Piceno currit ad Cnaeum 183
uicẽ doleo Paulli, et Curionis, meorum familiarium 152
uicem—— ipſius uicem minime dolemus 99
uide Othonem 305
uidere aliquid prudentius 87
uidiſſe tantum 24
uidentur non feciſſe 111
uiſus fit κατ᾽ ἐιδώλων ἐμπτώσεις*, ex ſententia Epicuri* 48
uiginti uiri 52
uilla tua, quae nunc eſt, tamquam philoſophia uidetur eſſe, quae obiurget ceterarum uillarum inſaniam 525
uincam animum 312
uincet oẽs difficultates tuus amor. 518
uictoria belli ciuilis—— ex uictoria cum multa mala, tum certe tyrannis exſiſtet 169
uincere loca occupata praeſidijs. 180
uinctus beneficio 230
uindemiolas omnes meas eo reſeruo 204
uindico—— te a Trebatio uindico, & libero 525
uindicat —— quod ſi te ſatis innocentia tua, & miſericordia hominum uindicat hoc tempore a moleſtia, &c. 486
uindicabis nos non modo uerſura, ſed etiam uenditione ſi opus erit 401
uindex aeris alieni 43
uir bonus 164
uiridariorum διαφάνσεις *latis luminibus, non tam ſunt ſuaues* 48
uirtutis diſciplinam meliorem reperiet nullã filius meus, quam contemplationem, & imitationem tui 444
uirtutis ſimulatio diuturna, difficilis 162
uirgines ſacrificium inſtaurarunt. 19
uirtus non eſt facilis 162
uirtus ſpectata, & cognita—— benefacta pro debitis exigimus ab ijs quorum uirtus eſt cognita; quae aliter eueniunt, ut decepti ab his infeſto animo reprehendimus 463
uirtutis ſpectatae condicio, durior eſt, quam incognitae 463
uiſcera—— cum de uiſceribus tuis, & filij tui ſatisfacturus ſis, quibus debes 484
uitare ſummam uituperationẽ uix poſſe uidemur, niſi &c. 475
uitandi caloris cauſſa Lanuuij tres horas acquieui 344
uitiare dies 104
uitularia uia profecti ſumus in Fufidianum fundum 524
uiuere —— quando uiuemus? 524
uita fert 332
uita hominum —— quae fert uita hominum 156
uita non eſt ſine dignitate, ac libertate 462
uita —— quibus enim potius haec uita factis, aut cogitationibus traducatur, quam ijs, quae pertinuerint ad ciues meos liberandos 463
uitam accipere nõ poſſimus, ſi prius dimittimus dignitatem, & libertatem 462
ulciſcentur illum mores ſui 216
umbra—— ne umbram quidem umquam uidit Caeſar 174
umbroſiorem locum aeſtate uidi nũquam 524
unctus eſt, accubuit 354
unguentarius Plotius 350
unus homo nobis cunctando reſtituit rem 64
uocare aliquem in ſpem 80
uocare alium in eundem luctũ. 74
uolare— litterae Capuam ad Pompeium uolare dicebantur 64
uolatica—— o Academiam uolaticam, & ſui ſimilem, modo huc, modo illuc 334
uolitat, furit, nihil habet certi Clodius 68
uolebam Phamiae cauſſa 352
uoluit noſtra cauſſa 255
uelle alicuius cauſſa 87
uoluiſſe illius cauſſa 299
uoluntas iuſta, & pro officio neceſſario ſuſcepta 452
uoluntas mea de ſumma rep. Brute, ſemper eadẽ fuit, quae tua 443
uoluntate tua hoc mihi facere liceat 366
uoluptas, quae naſcitur, ex integritate maxima eſt 135
Quinctus Voluſius 127
uocamus litteras cum homine mirifico Dionyſio 105
uoto quodam, & promiſſo me teneri puto 288
uota facere de aliquo 202
uotiua legatio 92

Index

uotiua legatio honeſtior eſt, quam libera 384
uotiua legatio cur Ciceroni non placeat 386
urania Ciceronis 507
urbem augere —— ſermo de urbe augenda 341
urgebamur ſollicitudine prouinciae 208
urna ſenatorum Sex. Clod. copioſe abſoluit: equitum adaequauit: tribuni aerarij condemnarunt. 502
urus decuruo 211
uſura menſtrua 142
ut in malis 303
ut mea memoria eſt 340
ut nunc eſt, nihil eſt neceſſe mittere 335
ut quiſque eſt uir optimus, ita difficillime eſſe alios improbos ſuſpicatur 472
ut uere loquamur 105
utar condicione 220
uteremur tuo conſilio 74
uterentur liberaliſſimo ſenatu 31
uti beneficio alicuius 366
uti excuſatione temporis 237
uti nomine alicuius ad inuidiam 24
uti placatis fluctibus 189
VTI ROGAS 21
uſus ſum meo inſtituto 209
uſus ſummis honoribus, et imperijs 189
uſus te erudiuit 472
uſi felicitate nauigandi 163
uſi ſumus animis uirilibus, conſilijs puerilibns 380
uſucapi—de tutela legitima nihil uſucapi poteſt 12
ulticulus Bruti 374

X

X*Enocratem teſtimonium dicentē iurare probibuerunt Athęnienſes* 24

Y

Yγειὲς,—— *nec ab eo quidquam* ὑγειὲς 338
ὑπερὲυ 313
ὑπεκ θέμενος *pueros in Graeciam.* 180
ὑπεραττικὸς *in iudicando* 379
ὑπερβολικῶς *loqui* 150
ὑπερβολικῶς *non——non* ὑπερβολικῶς, *ſed ueriſſime loquor* 138
ὑπερ εσία 217
ὑπὸ τωὶ λῆψιν 204
ὑποχορίζη, —*infinitum bellum iunctum miſerrima fuga, quam tu peregrinationem* ὑποχορίζη. 213
ὑπομεμψιμοίρους *litteras miſerat Appius* 142
ὑπόμνημα *Silio compoſitum, ſi quid noui* 368
ὑπομνηματισμὸς 128
ὑπόθεσις *uituperandi Catonis irrideretur* 311
ὑπόθεσιν *hanc habent, uirum clariſſimum interfectum.* 376
ὑπόθεσιν *ſcribendi egregiam te habere uideo* 522
ὑτόμνημα 42
ὑποσόλοικα 375
ὑποσόλοικον 56
ὑπουλον 237
ὑπώπιον 40
ὑστερον πρότερον, Ομηρικως 24

Z

Z*Aleucum leges Locris ſcripſiſſe, dixerunt omnes: Timaeus negat* 144
ζηλοτυπεῖσθαι 323
ζωσης φωνῆς 43
ζήτημα——*ſi hoc mihi* ζήτημα *perſolueris* 166

F I N I S.

INDEX
RERVM · ET · VERBORVM
LOCVPLETISSIMVS
Quae in hiſce Commentarijs continentur

A

ABſentis eſt, ſignificare 532
abſolutio 391
A. antiquo . V. R . Vti rogas. 23
abderitarum ſtupor, & inſania 113. 171
abrogare, & Antiquare uerborũ differentia 20.86
academia, Ciceronis uilla, porticu, & nemore celebrata, Atheníenſium gymnaſium 8.11
academici Ciceronis libri 335 344
accumbebant ueteres in lecto poſt balneum, cibi capiendi gratia 355
accuſare uerbi ſignificatio 498
accuſari magiſtratus non licet 547
accuſati poſt nominis delationẽ decimo die in iudicio adeſſe iubebantur 515.& 533
ακηδία, torpedo 311
achaei poſt pugnam Pharſalicã primum in Achaia remanſerant: deinde in Aſiam iuerant ut a Caeſare ueniam impetrarent 261
achilleus, pro Achilles 452
acidinus, Mãliorum cognomen 95
Man. Acilius Glabrio 489
acrimonia, ſiue Acrunoma ſaxa 347
aculanus, uel Herculanius 402
acutiliana controuerſia 10
adoleſcentia anno incipit xiij. deſinit xx. 532
adoleſcentes interdum appellabantur annos etiam plures, quam triginta nati 532
adoptatus a quo praenomen, nomen, &c. accipiat 70.148
adoptionis iure in aliam familiã qui tranſibant, duobus cognominibus, uno prioris familiae, altero poſterioris utebãtur, ita, ut nouum cognomen ueteri anteponeretur 489
adſciſci in ciuitatem 424
aduocatus qui 496
aedes Concordiae 45
aedes Salutis, in Quirinali Colle dedicata 90
aedes Telluris 529
aediles Cereales a Caeſare conſtituti 490
aediles ſollemnes ludos curabãt 349
aediles plebis de plebeia gente creabantur 439
aediles curules ſoli magiſtratus iure in ſenatum ibant 516
aediles ad ſuos ludos imperare prouincijs pecunias ſolebant 478
aediles pl. ideo creati ſunt, ut tribunorum pl. tamquam miniſtri eſſent 413
aediles, iure magiſtratus ad populum de Roſtris uerba facere poterant 497
aedilicia comitia 492. 494
aedilitas tribunatum anno interiecto ſequebatur 63
aedilitas cur poſt tribunatum pl. petebatur 545
a conſulatu quinquennium diſtabat. 97. petebatur anno 36 341
aedilitas erat in Arpinati municipio: alius magiſtratus praeterea non creabatur 389
aedui, fratres populi R. 37
aeduorum, & Sequanorum bellum 37
aegrotatio, corporis; Aegritudo, animi 215.324
aegypta, liberti nomen, a regione 201
aemilij 427
L. Aelius Lamia princeps equeſtris ordinis Ciceronis ſtudioſiſſimus 516
Q. Aelius Tubero 542. minoris Africani ſorore L. Aemilij Paulli filia natus ibid.
aemilia, Scauri ſoror, Pompeij uxor 110
L. Aemilius Paullus. 70. duas baſilicas, ueterem reſtituit, nouã exſtruxit 116
M. Aemilius Lepidus 441. M. Bruti ſororẽ in matrimonio habuit ibid.
M. Aemilius Lepidus imperator 467
M. Lepidi frater, in conſulatu collega C. Marcelli 361
M. Aemilius Lepidus prodita rep. ad Antonium deſciuerat 441
aequinoctio tempeſtas non ſolet eſſe ad nauigandum idonea 243
aeraria Romae tria 179
aerarium 543
aerati, & Aerarij tribuni, qui 26
aes Corinthium, probatiſſimum 46.47
aeſerninus gladiator 540
aeſtimatio, pro re aeſtimata 296 297
aeſtuare uerbi ſignificatio 442
aeſtuare dicitur, qui dubitatione angitur, & inopia conſilij 177
L. Afranius, Auli filius. 29.& 35. Pompeij potiſsimũ opera ad conſulatum peruenerat. 41. Pompeij legatus cũ duobus legatis Hiſpaniam adminiſtrabat 235
afranius, Petreius, Varro, Põpeii legati 531
africani ſtatua 148
africanus Aemilianus cẽſor fuit

cum

cum L. Mummio 148
africanus minor mane, in cubiculo ſuo mortuus repertus, putatur ſuorum ſcelere ſublatus, maxime Semproniae uxoris, cuius fratrem Ti. Gracchū, in concione interrogatus, dixerat, iure ſibi caeſum uideri 234
ager poſt pomeria, uocabatur Effatus, ubi captabantur auguria 348
agere in ſenatu eſt palam agere 442
ageſilaus Lacedemoniorum rex 482
agrarii 417
agripetae 398
agrippa, Pantheon condidit 134
agri Campani diuiſio 53
agri publici, de hoſtibus capti, tria genera 60
ahalae, & Bruti, uindicum libertatis, nomina, ab Attico Athenis poſita in Parthenone templo 347
alaudarum legio, unde dicta 409
C. Albanus 349
albianum negotium 378
alchandonius Arabs 362
alciphro 363
alexander, poeta 67
alexandrinae litterae, Epiroticae litterae, &c. 252
alexio, Ciceronis medicus 379
alexionis epiſtolae 335
alieni 353
aliphera, opidū maritimū 151
allidi uerbi ſignificatio 505
allaborare 479
A. Allienus 388
allobroges, qui 7
alpheus, fluuius 276
alſius praetor de maieſtate quaerebat 533
C. Alſius praetor 529
alſum, & Alſioſum eſt ſubfrigidum 528
alucinari uerbi ſignificatio 512
amalthea, in Epiro, Attici uilla, Ciceronis gymnaſiū, ſtudijs, & libris dicata 19.30
amanus, mons 135
ambitus, comitiorum tempore ſingulis annis redibat 521
ambiorigis fraus 544
amor plauſu, odium ſibilo ſignificatur 29
amor in uoluntate eſt, opiniones in mente 466
in amore, quae maxime ſint optanda 531
amphiaraus 265
ampius 196
anatociſmus anniuerſarius 145 151
anci Carſeolani teſtamentum, a Pompeio Magno ſignatū 335
andromenes 334
Ἀνεπτερωσάμην 22
animi aequi, & integri laus 118
animi ſedes eſt in cerebro, quo pertinent fere omnes uenae 182
animus curis aeque exercetur, ut labore corpus 182
annales Libonis 341.349
annalis Villiae gētis plebeiae unde cognomen ſumpſit 532
C. Annius Milonem adoptauit, qui antea fuerat ex Papia familia 95
T. Annius Milo, a quibus accuſatus. 82. a C Annio adoptatus. 65. eius fortitudo. 96. Maſſiliae exſulabat 125
annius, non eſt praenomen, ſed nomen, ideſt familia 146
annonae caritas tumultum excitat 91
annus ad petendum conſulatum legitimus XLIV. 7
annus Metonis 276
ante diem, IV. V. VI. &c. Kal. locutionis explicatio 54
antilibanus, mons 61
antiquare, & Abrogare uerborū differentia 20.86
C. Antiſtius Vetus 362
antium, locus, ubi nobiles Romani animi gratia ſe conferebāt 44
antius Reſtio 115
antonius, & Dolabella conſules prouincias Bruto, & Caſſio dederunt, ut eis cauſſam darent ab urbe diſcedendi, ne quid ab irata plebe paterentur 425
antonius proelio uictus ad Mutinam a Panſa, & Hirtio conſulibus, & ab Octauiano cauſſam reip. defendentibus, Italia ceſſit 425
C. & L. Antonij 534. fratres Marci Antonij triumuiri ibidem nepotes Marci clariſsimi oratoris. ibidem. filij Marci, eius, qui, gratia Cottae conſulis, & Cethegi factione in ſenatu curationem finitā nactus, totius orae maritimae, Siciliam, & prouincias omnes depopulatus eſt. ibidem. inferens Cretenſibus bellum morbo interijt ibid.
Antonius Q. Ciceronis creditor 485
C. Antonius. 5. Ciceronis in aedilitate, praetura, conſulatu collega. 5. a Cicerone in ſenatu defenſus. 17. dedit Apollinares ludos. 357. a Marco fratre in Macedoniā miſſus. 18. 388 ſeptem uir 392
C. Antonius a Bruto, & Caſsio captus 442. praetor fuit. ibid.
C. Antonius non proelio captus fuit a Bruto, ſed ſe ipſe dediderat 448
L. Antonius, tribunus pleb. 374. Marci frater. 383. ſeptemuir agris diuidundis, agri Buthrotii diuiſionem urgebat 389
M. Antonius 440. D. Brutum Mutinae obſeſsit. ibidem, acie uictus a Panſa, Hirtio, & Octauiano ibid.
M. Antonius hoſtis a ſenatu iudicatus 445
M. Antonius cū Attico ſumma amicitia fuit coniunctus 466. eum, uictis in Italia reip. partibus, de proſcriptorum numero Antonius exemit ibid.
M. Antonius dictatoris nomen funditus e rep. ſuſtulit, 451
M. Antonius regiam poteſtatem, Caeſare nequior, aſſumpſit 449
M. Antonius, Teucris dictus 17. a Caeſare in Gallia hibernis praefectus. 157. tribunus pl. 172. eum Caeſar, in Hiſpaniā contra Pompeij legatos proficiſcens, Italiae praeeſſe uoluit 234. curru leones iunxit 240. edixit, ne cui ex ijs, qui cum Pompeio contra Caeſarem in bello fuiſſent, liceret eſſe in Italia, excepto Cicerone, & Laelio. 254. Roma profectus, ut in Hiſpaniam ad Caeſarem iret, mutato deinde conſilio, reditu admodū celeri per Italiam cucurrit, & noctu urbē introiuit. 289. Antoniam, C. Antonij filiam, repudiat. 365. ei cum Fuluia ante nuptias cōſuetudo fuit. 365. arbitratu ſuo in Caeſaris Commentariis delebat, & reponebat 367 eius immoderata licentia unde. 369. eius mater L. Caeſarem, fratrem ſuum, proſcriptum ſeruauit. 372. magnam

pecuniae

pecuniae partẽ,a Caeſare relictae, interuertit,ad ſeq.trãſtulit 373.Dolabellam,collegam ſuũ, magno aere oppreſſum, pecunia a Caeſare relicta, & ad ſe translata, ad ſuas partes tranſduxit 373. Cytheris dictus 394.cum Armeniã Deiotaro, accepta grandi pecunia, uenderet, dixit, ſe reſtituere, ex Caeſaris libellis 404
anulo obſignatae tabulae teſtamenti,quae nõ eſſent eius,qui teſtamentum fecerat, ratae erant 548
aonum regio, cãtoribus celebrata; ideoq.in ea Cornua praeclariſſima 140
apamea 120
apamenſis Epheſius 481
apenas 103
apollinares ludi 65.C.Caſſij, p̃toris urbani,nomine,a C.Antonio,eius collega,dati 357
ἀποτυγχάνω, ſpe fruſtor 536
apparate 355
appellare,uerbum creditorũ 134
ap.Claudius Pulcher,conſul 18. P.Clodij frater 146. procõſul, prouinciam Ciceroni traditurus erat eum, a Dolabella accuſatum,omnibus officijs, Bruti maxime cauſſa, Cicero ſubleuauit 154
ap.Pulcher,& Domitius Ahenobarbus cos. Memmio, & Domitio Caluino conſulatũ pactione polliciti ſunt 8.110
appiae uiae duae, una ad aedem Martis, altera ad portam Capenam extra urbem,omnium uiarũ celeberrima, ab Appio Claudio cenſore munita 543
appii maioris dictum in ſenatu 60
appius Claudius Sabinus 439. conſul ibid.
appius filiam ſuam Pompeij filio collocarat 548
appius,P.Clodij frater 497
appuleia,quiſnam dictus 106
appuleius 453. genere inferior Domitio, & patre natus minus nobili ibid.
apodyterium quod 527
ἀπροσδιόνυσον 411
apud me,ideſt domi meae 500
apud te,id eſt,domi tuae 74.106 125
aqua dempta quae 527
aqua haeret, ductum a cleplydris, in quibus non ſemper fluebat aqua 507
aquae Baianae 28.366.& 388
aquae ſalientes 527. diſtinguuntur ab ijs, quae oriendo cadũt ibid.Hilus per ſimilitudinem dictae 548
aquila unus ex percuſſorib⁹ Caeſaris 462. periit in proelio Mutinenſi ibid.
aquilius Gallus, iuris ſcientia clarus 5. Ciceronis in praetura collega 5. 106
arabarches,cur Pompeius dictus 67
arati uerſus, a Cicerone conuerſi 390
arbuſcula 109
arcano, pro Arcane 115. 208. 403
arcanum, Quincti fratris praedium 420
arcanũ Quincti fratris uilla 506 526.537.548.in ea fuit Manlianus,Fufidianus,& Bouilianus fundus 527.loci generale nomẽ 538.imagines in ea cõſtitui mandauerat 548. in eo Diphilus Quincti uillas curabat ibid.
arcanus,pagus 121
archias,poeta 30
archimedis quaeſtiones 277
architectus qui 503
architectus,Cyrus 49
chryſippus Vettius 50
chryſippus,Cyri architecti libertus 338
cluatius 289
ardeae, & Nomenti Atticus habuit praedia 97
area Syra 511
ἄρειος πάγος 22
arethuſa,fons 278
areus,& Eutychides,liberti,Attici res agebant Corcyrae, & Sybotis 126
argentariis datur aliquid, cum pecunia permutatur 280
argutum, ualet, tenue, & ſubtile 156
ariminum primum prouinciae Caeſaris opidum 517
ariobarzanes,rex 133. Ciceronis tutelae commiſſus 133. ſoluit uſurae nomine ſingulis.mẽſibus Talenta Attica xxxiij. 145
ariobarzanes III. in Cappadocia regnauerũt; poſtea redacta eſt in formam prouinciae 136
ariopagitae, qui 27.109.eorum Conſilium, a Solone Athenis conſtitutum 22
ἀρισοκράτεια 22
ariſtophanes 281
ariſtophaneus modus 532
ariſtoxenus,muſicus 341
ariſtus,philoſophus 127
armenia minor a Caeſare mortuo adẽpta, mox,Caeſare mortuo,per Antoniũ,quaſi e Caeſaris Commentarijs, reſtituta 365
armis cum res geritur, Fortuna dominatur 126
arpinates nummos apud Ciceronem deponunt 389
arripere 405
arrius 53
Q.Arrius 485
arrogantia quae 449
artauaſdes,Armeniae rex 139
artem,quam non nouerit,nemo exerceat 127
articulate,ualet,diſtincte 156
articulus in oratione quis ſit 156
artifices,quos cultus domeſticus deſiderat 426
as ꝓ tota hereditate capitur 424
as,fenus centeſimarum, uſurarũ omnium grauiſſima 17
aſcanio,ſeruus 540
aſia prouincia Ciliciae finitima. 451
aſia,in Graecia eſſe dicebatur, & Graeco ſermone Aſiatici oẽs utebantur 24. eam Quinctus per trienniũ adminiſtrauit 24
aſiani quia Graeco ſermone uterentur Graeci appellati 476
aſiatici,quia Graeco ſermone uterentur,Graeci dicebãtur 24 130
aſinius Pollio 398
aſſa quae 527
aſſis, aut Librae nomine ſignificatur hereditas uniuerſa 164. 352
aſſis nomine ſignificatur haereditas tota 548
aſtuti,& ingenioſi ad fingẽdum, & perſuadendum Graeci ſunt 481
atedius 296
atedius Caeſar 277
ateius 510
C.Ateius Capito 417
athenae, a Minerua conditae,& nominatae 8
athenarum arx Cecropia 160
athenae ante Vrbem Romam annis octingentis conditae 424
Athenienſes in Peplo eos,qui aliquid fortiter geſſiſſent, expingere conſueuerant 411
atheniẽſes, αὐτόχθονες, ideſt Indigenae dicti 424
athenienſes noctua ſuos nummos ſignabant 523
atia Auguſti mater 106
atia, Caeſaris ſororis filia,Octa-

uiani mater,a L. Marcoi Philipo in matrimoniũ ducta 284 354. 413
atilius, ferreus ſcriptor a Licinio uocatus 375. eius uerba 375
M.Atilius Regulus 411
Sex.Atilius Serranus 92
atius Balbus,maternus auus Augusti,in xx.uiris fuit 57
T.Atius Labienus 543. Caeſaris in Gallia legatus. ibi.ciuili bello ad Pōpeij partes trāſijt 544 tribunus pl. legem tulerat auctore Caeſare, ut ſacerdotia collegijs erepta populus mandaret ibid.
atratinus Sempronius adoleſcēs Coelium accuſauit 516
atra nix 515
atreus,Attij tragoedia 365
attalus,Aſiae rex 120
attica,Attici filia 467
attica,Attici, & Piliae filia,M.Agrippae uxor 165. aegrotans 287
attici mater 14
attici ſoror Pomponia, Quincti Ciceronis uxor 528
attici procurator Cincius 528
atticus cur honores non appetiuerit,cauſſa 423
atticus,& Hortēſius ſumma fuerunt amicitia coniuncti 485
atticus medimnus ſex modios capit 424
T. Pōponio Attico omnis pecuniae reditus in Epiroticis, & urbanis poſſeſſionibus conſtabat 12. ciuitatis beneficio,ab Athenienſibus delato, uti noluit 26. equeſtri loco nat⁹ 32. 147.eius commentarius,de cōſulatu Ciceronis 44.eius oratio horridior 44. eius mr̄ uixit annos xc. 50.Nomenti, & Ardeae p̄dia habuit 97.Epicureus 99.amicus Meſſallae 129 in Theſprotia poſſeſſiones habuit 165.ſntiquitatis indagator,& cognitor 295.eius liber 295.eius domus,in colle Quirinali 312.Seruiliae pecuniam numerauerat, quā illa Bruto daret,in Aſiā proficiſcēti 391. quae minus probabat in Ciceronis libris, ea notare miniata cera ſolitus erat 420
attici librarii, Pharnaces, Antaeus,Saluius 349
attici ſerui amanuenſis, Alexis 137.
alexius 284
antiochus,litteratus
athamas 284
eutychis 109
Nicanor 122
Thallumetus 129
attii tragoedia Atreus 365. Tereus 402. 405
attius Nauius, Tarquinio Priſco Romae regnante, auguralem ſcientiam ſummum in honorem adduxit 233
attributa pecunia 317. 388
attributio 401
auctio 275
auctionis magiſter, q̃s dicatur 8
auctoritas quae 445
auctoritas ſenatus,quid ſit 93
auctor,quis proprie dicatur 82
auguratum petens a duobus auguribus nominatus erat,a pluribus non licebat 453
augures ſacerdotum numero cōtinentur 451
augures ſupra quindecim eſſe non poterant 504
augures erant xv.amplificato,lege Syllae dictatoris,Collegio; cū antea ix.oīno eſſent 212
augures creati collegis cenā dabāt:unde,Auguralis cena 286
auguria,ab Hectore contēpta 50
augurium optimū, Certare pro patria 50
augusti flamen 70
aurelianus Imperator ea condidit moenia, quibus nunc Roma ſaepta eſt 343
auiarius qui 527
L.Aurelius Cotta 329
aurelius,Montani abſentis nomine,Romae ſoluit 415
auricula infima 520
aurum Viceſimarium,in aerario ſanctiore,ad ultimos reip.caſus,ſeruari ſolitum 61
auſpicari de caelo, ſolis magiſtratibus conceſſum 96.iiſdem de caelo comitiis auſpicari leges prohibent 96. 114
auſpicia ad patricios magiſtratus pertinebant 451
auſpicia ad patres quando redire non poterant 113
αὐτόχθονες, ideſt Indigenae Athenienſes dicti 424
aut res, aut χαρακτὴρ 523
autroniana domus 20
P.Autronius, unus ex coniuratis 73
M.Axianus 397
axianus Gallius 242
axius, ſenator 80. 109

B

BAIANAE aquae 28. 388
baianus ſinus 366
balbi,tres 196
balbus,a Pompeio ciuitate donatus 49. eius apud Caeſarē auctoritas ſumma 332.Caeſaris amiciſſimus 375
barbam alere; apud Romanos moris non erat 22
barba Caſſius 354
baro mulier, philoſophiae ſtudioſa: & Barones qui 128
baſilicae Porciae,& Curiae incēdium 367
baſis quae 528
baſſus Lucilius, malus ſcriptor 278
bellaria mellita,quae 44
bellator,utiliſſimus reip. 199
bello ciuili nihil miſerius 196
bellorum dubius euentus 369
bellum, nō ad pulchritudinem, ſed ad iucunditatem,& cōmoditatē quandam refertur 517
bellum Aeduorum, & Sequanorum 37
bellum ciuile,ex qua primum radice emanatum uideatur 32
bellum Mithridaticum 7
bellum Parthicum 336
bellum ſeruile,Pompeii aduentu ſublatum 22
benedictus Accoltus, Cardinalis, Ciceronianae eloquentiae ſtudioſiſsimus 477
beneficia conſulum,& dictatorū primis reip.temporibus 520
bene narras,& Male narras, eleganter dictum 413
bene olere 44
bernardus Iuſtinianus
bero aldi error 6
bes,duo trientes fuit 521
beſtia 465. reprehenſus a Cicerone ob ea, quae in conſulatu geſſerat ibid.
bibulus Bruti priuignus 453.M. Calpurnii Bibuli. C. Caeſaris in cōſulatu collegae filius ibi.
bibulus armis foro expellitur 66.conſul,domo abditus, per edicta obnunciabat 66. domi incluſus, conſulatum peragit 68.procōſul in Syriam iturus 123. triumphi cupiditate adductus, uoluit cum obſcuris, paucis, infirmis hoſtibus confligere 136. equitibus grauis inimicus 147
bibulus, Caeſaris inimiciſſimus 531
bibulus Curio,Fauonius, Seruilius,quare boni uocati 498
bibuli, & Ciceronis exceptiones 147
M.Bibulus,C.Caeſaris in conſulatu

latu

Index

latu collega 512
blandenonae 519
blaudus,urbs in Phrygia 481
bleſammius, & Hiera, Deiotari legati 147
bona dea 50
bonae deae aedem ullum introire,religioſum fuiſſe 18
bonae deae ſacra uiris adſpici, nefas apud Romanos erat 18. pro populi ſalute eidem ſupplicabatur ibid.
bono modo 503
bonum,quod 547
bouilianus fundus erat in Areano 527.536.unde dictus 527
bouilla pugna, quae nam dicatur 129
bouillae, locus inter Ariciam, & Romam 527
brachio molli 451
brinniana auctio 350
brinnius 325
bruti mater Catonis Vticẽſis ſoror uterina 467
bruti ſorores duae, altera Lepido, altera Caſſio nupſerat 441.& 467
bruto Creta prouincia data fuit 425
brundiſiũ,deducta colonia 90
brutus Celticam Galliã proconſul adminiſtrabat 530
brutus filias ſororis ſuae, uxoris Lepidi neceſſarijs rebus ſuſtẽtabat 462
brutus ualde breuitatem amabat in ſcribendo 459. natura ſeuerior.ibid.Stoicus ibid.& 461
brutus Tarquinium eiecit 347
brutus eum Caeſarem occidit, quadragenariꝰ erat 425. praeturam gerebat ibid.
brutus,& Caſſius, Caeſare interfecto,Italia receſſerãt,copiasq. pro reip. partibus comparabant 441
brutus, & Caſſius diffiſi prouincijs, quae illis datae fuerãt, in exſulium abierunt 425
M.Iunius Brutus 438. utrũ fuerit patricius,an plebeius.ibid. tres filios habuit ibid.
M. Brutus fuit ex Iunia familia 427
M.Iunius Brutus 357.Caeſarem occidit. 70. Appij gener 132. 152.ab auũculo Caepione adoptatus 70. eius epitoma 279. Caeſaris interfector 286. dimiſſa Claudia,Appij filia,Porciam duxit Catonis Vticenſis filiam 321.& 345.Seruiliae filius, Catonis uterinae ſororis 345. a Bruto, qui Tarquiniũ eiecit, paternum genus ducebat;maternum,ab Ahala, qui Q.Melium,regnum appetentẽ,occidit 347.orationis uim, & ſententiaurm grauitatẽ cõtẽnebat,Atticos oratores imitabatur,humili quodam in genere uerſantes 375. eius edictum ibid.
D.Brutus 383.eum, Celtica prouincia nõ decedentem, armis expellere parabat Antonius 409
M.& D.Bruti 368
Brutus,quo tempore a Cicerone conſcriptus 67
bucilianus,& Sextius,ex percuſſoribus Caeſaris fuerunt 391. 405.
budaei error 297
buſrhenus,regis Barbari nomen 514.paullo,quam Commagenus,nobilior.ibid.ei permiſerat ſenatus,ut praetexta,itidẽ, ut Magiſtratus Romani,poſſet uti 514
buthrotij 363.365. 369
buthrotum,urbs 74.75. 103

C

CAECILIA, Attici filia 152
caecilius 8
caecilius 482
caecilius,fenerator 17
caecilius Atticũ teſtamento adoptauit 66
L. Caecilij praetoris domũ multitudo, annonae caritate concitata,oppugnat 91
Q. Caecilius Baſſus 802. 388
Q. Caecilius 424. familiaris L. L.Luculli.ibid.Mithridatem, Tigranemq. uicit.ibid. haeredem Atticum reliquit praeter opinionem omnium,cum diceret uelle relinquere L. Lucullũ.ibid. eius cadauer populus Romanus recte circumdatum per uiam traxit.ibid.teſtamento Atticũ adoptauit. ibid. propterea praenomen, & nomen ab eo ſumpſit ibid.
Q. Caecilius Metellus Celer 33
Q.Caecilius Nepos, conſul 489
caedi,uerbi ſignificatio 538
caerellia 314. 332
caeſar ad ſenatum retulit de honore togae praetextae Commageno regi impertiẽdo 514
caeſar Bibuli inimiciſsimus 531
caeſar conſul Clodium ad plebẽ traduxit 483
caeſar cupiebat Marcum Ciceronem ſua cauſſa Romae manere 531
caeſar eo ingenio fuit, ut, quos accepta iniuria odiſſet,eos tamẽ illico nõ ulciſceretur 545
caeſaris flamen 70
caeſar,& Bibulus 49 51
caeſar,& Figulus, conſules deſignati 9
caeſaris inimici qui 522
caeſaris munificentia in aedificando 548
caeſar Octauianus 444
caeſar,Piſonis gener 529
caeſar plurimum ualebat in comitijs, cum popularis ſemper fuiſſet 505
caeſaris,Pompeij,& Craſsi inter ſe inuicem gratificatio 53
caeſaris prouincia,quae eſſet 519
caeſar,Pompeius,& Craſſus, Ciceronis dignitati obtrectãtes Clodium fouerunt 486
caeſaris, & Pompeij diuerſa officia 53
caeſaris tres aduerſi caſus 530
caeſaris ſenatus ob Ambiorigen profligatũ ſupplicationes decreuerat 545
caeſar, uictis ſaepe Gallis ex eorum ſpolijs, & urbium direptione uim pecuniae maximã coegerat 514. belli ciuilis initio uni Paullo conſul talentorum M.D. dono dedit ibid.
caeſar conſul legem tulerat, ut ager Campanus, & qui publicus erat, & qui poſsidebatur a priuatis plebi diuideretur 491. 503
C.Caeſar,qui domi remãſiſſent, amicorum numero ſe habiturum eſſe dixit, Pompeius hoſtium 425
C.Iulius Caeſar, proſcriptus,ſeruatus a Iulia 6.eius uxor, a P. Clodio in ſacris Bonae deae ſtuprata 18.Põt. Max.factus in locũ Metelli Pii.18.equeſtrem ordinẽ quo modo ſibi coniunxerit 32. Lucceiũ collegã malebat in conſulatu; ut qui non dubitaret, Bibulũ, optime de rep.ſentientẽ, ſuis actionibus aduerſaturum 33. in conſulatu acta Pompeij ſanxerat,legibusq.firmauerat 59. ante quã legem agrariam ferret, ſcriptam in ſenatu recitauit; ſi quis quid improbaret, correcturum pollicitus. praeter Catonẽ,contra nemo dixit 61.

ſeruāte de caelo Bibulo, leges tulit 61. Bibulū armis, foro pepulerat, M.Catonē, optimum ciuem, in carcerem duci iuſſerat 66. matrimonium ambiēs, repudiatur 67. Galliarum proconſul 68. Seruiliae, Bruti matris, amator 70. eius, & Pompeij cum Spartanis comparatio 71. eius inimici qui 98. in Britannia cum legionibus traijcit 110. eius munificentia in aedificando 149. Rauennae quotannis ad conuentus agendos uenire ſolitus erat 163. ei conſulatum lege lata a x. tribunis pl. populus concesſerat 163. per decennium Galliam obtinuit, contra legem Semproniam. 162. eo conſule, Pompeius ſe cum eo affinitate coniunxit, Iulia uxore ducta 177. eius clementia 177. lege agraria promulgata, obnunciantem collegam armis foro expulit 189. eius uituperatio 192. eius uigilantia 201. Piſiſtrato ſimilis 202. ſceleratus 215. eum M. Lepidus praetor dictatorem dixit 221. Curioni Siciliam prouinciam aſſignauerat, quam propraetor adminiſtraret 218. Q. Fuſium Calenum, uicto in Pharſalia Pompeio, Achaiae praefecerat 261. eius quot in locis parum ſecunda fortuna fuerit 262. praetor deſignatus, quo tempore de coniuratione Catilinae ſententiam dixit 293. ter cum ciuibus depugnauit 306. eius Anticatones 308. 353. eius ſtatua, in Quirini templo 312. 338. eius ſimulacrum, inter deorum ſigna geſtatum in ferculo 338. eius ambitio 338. eius de pomerio proferendo ſentētia 342. 343. Aſturam cum ueniſſet, apud Ciceronem cenauit 346. eius ferculum 349. negligi ſuas leges nolebat 355. eum Brutus idibus Mart. occidit 372. eius percuſſores 391. 405

L. Caeſar, Antonij auūculus 372

caepio Q. Ciceronis creditor 485

caieta 11

caio praenomine numquam Domitia gens uſa 117

caleni oratio, pro Antonio, aduerſus Ciceronem 411

calere, qui dicantur 182

calere, id eſt, acriter uerſari in agendis rebus 383

M. Calidius orator potius dulcis, quam uehemens 534

M. Calidius orator dulcis 485. praetor de reditu Ciceronis legem promulgauit 485

M. Calidius orator dulcis potius, quā uehemens 512. praetor in Cicerone reſtituēdo diligentem operā nauauit ibid.

callipedes, tragoediarum ſcriptor 324

calliſthenes, hiſtoricus 517

caloris cauſſa, motus ſanguinis 182

calpurnia, Piſonis filia, Caeſaris uxor 62

C. Calpurnius Piſo 19. Galliae Narbonenſis praefectus 7

L. Calpurnius Beſtia tribunus pl. Ciceronem extremo conſulatus die cōcionis habendae poteſtate priuauit 466

L. Calpurnius Beſtia cōſulatum Ciceronis reprehendere ſolitus erat 499. de ambitu accuſatus, & condemnatus ob emptam praeturam ibid.

M. Calpurnius Bibulus C. Caeſaris inimiciſſimus generū eius Pompeium amare non poterat 497

M. Calpurnius Bibulus conſularis, Caeſaris inimicus 522

L. Calpurnius Piſo, Gabinij in conſulatu collega 176

caluinus plebeius 538

caluus l. 27. Vide, C. Licinius Macer

camerae fornicatae uocantur teſtudines 527

camillus, non minus, quam Pōponius, Ciceronis res, & negotia curabat 263. ei Cicero, maxime, poſt Atticum confidebat 343

campani agri diuiſio 53

campus Martius extra pomeriū fuit, quo populus ad comitia conuenire ſolitus eſt 95. 343

campus Vaticanus poſt Campū Martium fuit, interfluente Tiberi 343

canai filia 347

candidati nummos tribubus promittebant, ſi ſibi, quem petebant, magiſtratum ſuffragijs demandaſſent 29. eos, ad commendationem, Martium in Campū clari uiri deducebant 45. eorum conſilia 113

canduuia longiſſime diſtat ab urbe Roma 452

caninius Rebilus, Caeſaris legatus 167

caninius trib. pl. rogationē promulgauit, ut Pompeius regem Ptolemaeum cum duobus legatis reſtitueret 504

canis Clodianus, quis 154

canius, Attici, & Othonis amicus 340

Ti. Canutius, trib. pl. Antonio infenſus, Octauiano concionem aduocauit 415

capito gēris Ateiae plebeius 529

C. Capito, Ateiae gentis, Attici maxime ſtudioſus 342

capito, Fonteiae gentis, M. Antonij amiciſſimus 342

capitolini, & Mercuriales hominum genera 503

cappadociae rex, ſub tutela Ciceronis 122. in prouinciam redacta 136

capta res, quae dicatur 12

C. Carbo de gente Papiria 498

C. Carbo 21

Cn. Carbonem, & M. Brutum Pompeius, Sullae ſocius, occiderat 219

C. Carinas, Albiae gentis, conſul cum P. Ventidio 342

carmentalis flamen 70

carneades 165. Academicus, & Diogenes Stoicus, & Critolaus Peripateticus ab Athenieſibus legati Romā ꝓfecti 295

carolus Sigonius, Romanae hiſtoriae peritiſſimus 38

D. Carſulenus 381

cartheia, opidū in extrema Baetica 306. 311. 393

caſca 465. Caeſari uulnus primus inflixt. ibid. e gente Seruilia fuit ibid.

caſca, Caeſaris percuſſor 415. eius tribunatus ibid.

caſelius, iuriſconſultus peritiſsimus 396

caſsia lex frumentaria 489

caſsij tres, fratres 139

caſsio Libya prouincia data fuit 425

C. Caſsius 425. Bruti ſororis uir ibid.

C. Q. L. Caſsij, fratres 357

caſsius Syriā ad Reip. partes traduxit 441

caſsius auaritiae nomine male audijt 468

caſsius, & Brutus diffiſi prouincijs quae illis datae fuerant in exſulium abierunt 415

caſsius, tribunus pl.

caſsius

Index

caſſius tribunus pl. 492
L.Caſſius,tribunus pl. C. Caſſis frater,eius , qui Caeſarem occiderat 357
Q.Caſſius.181.in Syriam profugit.139.Caeſarem occidit.139 ſibi mortem ſua manu conſciuit.139.tribunus pl. ad Caeſarem cum Antonio , & Curione confugit 167
Q.Caſſius,& M.Antonius, tribuni pl. 253
Q.Caſſius Longinus.137. tribunus pl.deſignatus 172
caſſius Scaeua, Centurio 363
caſſius,Craſſo a Parthis caeſo,reliquias exercitus Antiochiam reduxit.133. 139
caſtricius 299
catienus.482.obſcurae arti deditus ibidem
L.Sergius Catilina. 5. 28. propraetor, Africae adminiſtrator. 5.cauſſam de pecunijs repetundis dixit.5.Ciceronis in conſulatus petitione competitor.5.6. bis tantum conſulatũ petiit.6.a Cicerone non defenſus.9.ter abſolutus.28.eius cõiuratio propter aes alienum facta,odio maxime creditorũ 46. ipſe, & Cornelius Lentulus,patricii, principes coniurationis.45. ipſe, & Manlius Acidinus , duarum coniurationum duces 95
catilinae coniurationis temporibus equites conſuli liceroni aſſidue cum gladijs adſtiterant 478
M.Porcius Cato.8.eius culpa.32 eius nimia ſeueritas Reip.nocet.42.ipſe,& Caeſar cum natura,tum uitae inſtituto diſſidebant.46.ab omni ambitione alienus. 51. heluo librorũ. 106. eius iniquum iudicium. 146. ſupplicationem Ciceroni concedi negauit 147. eius ſoror Portia. 205
cato, bonarum legum , omnisq. iuris acerrimus obſeruator. 521
cato,Ciceronis liber. 278
cato maior 376
cato momus 136
C.Cato tribunus pl. 492
C.Cato tribunus pl, Pompeium priuatus dictatorem appellauerat. 497. mutata uoluntate uehementer eundem accuſauit 498
M.Cato,in magno Catonum numero , ſingularis uirtute à Cicerone appellatus 504
M. Cato praetor de repetundis quaeſiuit 529
catuli mors 71
catuli porticus 92
catuli porticus 529
cauillandi plura genera 20
cauillatio , quid ſit. 20. in cauſſa Milonis quaeſtor Cn. Domitius Ahenobarbus.8. quini ex ſingulis ordinib. reiecti ſunt. 26
caunii in Caria. 78
cecropia,arx Athenarum. 160
celer,& Nepos,fratres patrueles. 96
celticam Galliam Brutus proconſul adminiſtrabat 530
celticam regionem a populo M. Antonius accepit 87
penes Cenſores cura uectigaliũ locandorum erat 32
cenſores poſt cenſum urbem luſtrabant. 116. cum imperio nõ ſunt.
cenſores,Ap. Claudius Pulcher, L.Calpurnius Piſo Caeſonianus 160
cenſores ferendarum legum ius non habebant 478
cenſoris officium 32
cenſorini fundus 363
cenſus equeſtris erat quadringẽta millia nummum 482
centeſima 468
centeſimae uſurae.140. 146
centumuirorum numerus erat cv,licet centumuiri nominarentur. 26. ſingulis tribubus terni creabantur 26
centuriae, ex omnibus tribubus 4
centuria praerogatiua quae. 521. unde dicta 521 ibidem
centurio. 136
centurio primi pili 453
centuriatis, & tributis comitijs conſules creabantur 521
ceramium 95
ceramici duo, Athenis 15
cereales Aediles a Caeſare conſtituti 490
cereales Praetores a Caeſare cõſtituti 490
cernere hereditatem , & hereditate, quid ſit. 146. 247. 351. 372
certi 5
certus uocabuli interpretatio. 5
ceterum, quid ſignificet 517
chaeron. 151
chaonia,& Theſprotia, Epiri loca. 153
charta dentata quae 520
cherippus,libertus. 123
chilius,poeta.15.18. 30
chilo 528
chryſippus litteratus ſeruus. 540
chryſippus Vettius, architectus. 50
chryſippus Architectus, Cyri architecti libertus 338
cibaria praefectis de publico dabantur 154
cibyra 120
cibyratae,uenandi ſtudio dediti. 149
cibyraticum forum 120
cicero a Pompeio deſtitutus cũ in exſuliũ a P. Clodio pulſus eſt.498.540.& 542. cum pro rep.loquebatur,contra, Pompeius , Caeſar, Craſſus ad ſuã potentiam omnia referebant. 504
cicero,ab eo Quinctus frater petierat,ut eorum,quos maxime Caeſar diligeret,amicitiam litteris tueretur 544
cicero ab exſulio a Lentulo Spinthere conſule fuit reſtitutio. 536
cicero ab exſulio reuocatus a Lentulo Spinthere conſule. 459
Quinctus Cicero ad Telluris aedem fieri quiddam, atque inſcribi ſuo nomine uolebat. 508
cicero extraordinariis honorib. Octauio decernendis cupiditatem illius, & licentiam irritauit.466.ouationem decreuerat ei,quia Mutinenſi proelio Antonium uiciſſet ibidem
cicero Gabinium rogatu Pompeij de repetundis defendit. 535.cauſſae cur ab eo accuſando ſe tenuerit.536.540 542
cicero praeter Maniliam rogationem de committenda Pompeio belli Mithridatici cura oratione ſuaſit.540.conſul Mithridatico bello confecto ſupplicationem ei duodecim dierum decreuit 540
cicero praetor ius inter peregrinos dixit 490
cicero,profligato Antonio ſupplicationes decreuerat quinquaginta

quaginta dierum tribus reip.
ducibus. Panſae & Hirtio con
ſulibus,& Octauiano 466
cicero,Quincti filius 528
cicero,quaecumque diceret, age
ret ne,Vatinius Roma litteris
ad Caeſarem miſſis tamquam
explorator ſignificabat 548
M. Tullius Cicero timebat, ne
quis reuerſo Q. fratri in urbē
diem diceret ob prouinciam
ab eo auare adminiſtratam.
485
cicero uidit,ac ſaepe dicentes au
diuit Craſſum, Antonium,
Scaeuolam,Catulum, Caeſa-
rem,Cottam,Sulpicium, qui-
bus tribuit ſermonem de ra-
tionem de ratione dicendi, at
uero Africanum,Laelium,Phi
lum, Manilium,Tuberonem
non uidit, unum Scaeuolam
puer cognouit. 542.nullam ex
ijs rebus,unde parantur hono
res praetermittebat 542
M.Tullius Cicero in magno Ca-
tonum numero, ſingularem
uirtute fecit M. Catonem.
504
cicero in ſenatu conſuluit, ut
amiſſis conſulibus Octauia-
nus ſurrogaretur,eique colle-
ga adderetur, qui adoleſcen-
tiam illius quaſi magiſter rege
re, & moderari poſſit. 449.
eius filium,qui Athenis philo
ſophiae operam dabat,Brutus
ſecum abduxit, & equitibus
perfecit. 450
M. Tullius Cicero lege Clodia
promulgata ueſtitum cum in-
numerabili amicorum,dicen-
tiumque multitudine muta-
uerat 497
M.Tullius Cicero Lentuli,& Mi-
lonis opera in patriam redie-
rat 497
cicero cum Pompeio pugnare
nolebat. 535 536
cicero libros de rep. aggreſſus
eſt ſcribere in Cumano. 517.
541
cicero menſe Sextili ab exſulio
fuit reſtitutus 489
cicero minor 518
cicero nimium pro Octauiano
promiſit 467
cicero Nonis Decembris de con
iuratis ſupplicium ſumpſit.
466
cicero,ut futurum prouidit, ita
cecidit 446
ciceronis auita domus erat in Ca
rinis 499
ciceroni conſuli aſſidue equites
cum gladijs adſtiterant Catili
nae cōiurationis temporibus.
478
M.Tullij Ciceronis dignitati Pō-
peius Caeſar,& Craſſus obtre
ctantes Clodium fouerunt.
486
M. T. Ciceronis exſulij, annus.
476
ciceronis in fide Dyrrhachium
fuit 452
M. Tullij Ciceronis filius cum
Bruto ſe coniunxit.442.proe-
lio uicit C. Antonium ibidem
ciceronis legatus in Cilicia C.Pō
tinius.541.Caeſaris cauſſa Va
tinium defendit cum antea eū
accuſauerit.523. & 542. Cae-
ſarem ex animo amabat ibi-
dem eum Pompeius ab exſu-
lio reuocauit,ut eius ope cum
ſenatu rediret in gratiam ibi-
dem
ciceronis libri de oratore 542
ciceronis libri 533
ciceronis libri de rep. 529.& 533
& 541
ciceronis liber, quo erat Iouis
oratio 508
ciceronis in odium in Antonios
grauiſſimum fuit 448
ciceronis Poemata tria 445
M. Tullius Cicero, praetor. 5.
equeſtri loco natus. 5. eius in
conſulatus petitione competi
tores. 5. orationem habuit in
toga candida. 5. Mineruam co
luit. 11. in exſulium a P. Clo-
dio pulſus. 18. eius in patriam
reditus. 31. ipſe, & Atticus
equeſtri loco nati erant. 32.
eum, ut imprudentem, atque
etiam ut pernicioſum patriae
ciuem inſimulabant. 32. nonis
Decembris ſupplicium ſum-
pſit de coniuratis. 39. 413. ip-
ſius,& Catuli,& Catonis, in
defendenda libertate, ſocie-
tas,& conſenſio. 41. eius ora-
tiones de lege agraria contra
Rullum. 44. pro Roſcio Otho
ne. 44. pro C. Rabirio, perduel
lionis reo. 44. in Catilinam.
44. Siculorum patronus. 45.
equitum Romanorum opera
in defendenda rep. cōſul uſus
eſt. 46. uindex, & ſeruator cre-
ditorum. 46. augur fuit, poſt
reditum ab exſulio. 51. eius
Gymnaſium. 54. eius reditus
in mutatione rerum. l. 75. eius
domus Libertati conſecrata.
81. 84. eius bona, Clodij lege
publicata. 90. quot menſibus
exſulauerit. 90. eius oratio ad
Quirites, poſt reditū. 91. eius
reſtituendi cauſſa, incredibilis
multitudo Romam ad comi-
tia confluxerat; unde grauior
annonae caritas paullo poſt
exorta. 91. eius in aedificanda
domo ſumptus. 93. oratio pro
Milone, quando ſcripta. 95.
exſulij quae cauſſa. 97. 162.
Tulliam Furio Craſſipedi col
locat. 98. ei tres dioeceſes Aſia
ticae attributae. 120. quattuor
legatos habuit in Ciliciensi
adminiſtratione, 122. tres
quaeſtores habuit. 128. eius
abſtinentia. 140. profectus eſt
in Ciliciam pridie Kal. Sext.
147. ab equeſtri ordine in ſena
toriū adſcendit. 147. primus
Cilicibus permiſit, ut ad ius
dicendum, ſuis etiam legibus,
iudicibusq. uterentur; cum
ante a Romanis legibus ius di
cerent Romani homines, aut
qui prouinciae praeerant, aut
ab ipſis dati. 151. tranſiit ad
Pompeium non ante idus
Quinct. 244. eius natalis dies.
256. augur. 286. eius ex interi-
tu Tulliolae dolor. 286. 287.
fanum erigere Tulliolae uole
bat. 286. 289. 291. 310. 390.
Tulliolam, erecto templo, cō-
ſecrare non poterat, niſi Col-
legium Pontificum adhibere-
tur. id porro non ſolebat adhi
beri, niſi ad cōſecrādos, quos
publice populus in deorum
numerum referri uellet 291.
eius de Conſolatione liber.
299. Lentuli pueri tutor. 301.
eius Academicae quaeſtiones.
325. eius libri, de Finibus, ad
Brutum. 326. eius de laudibus
Catonis liber. 337. diuortiū
cum Pubilia. 344. Porciam
laudauit, Catonis ſororem,
laudatione ſcripta. 345. cum
Publilia diuortium facit. 352
eius uilla, in Pompeiano. 354
de Gloria libri duo. 396. ora-
tio pro Gallo Caninio 413
M. Tullius Cicero decretis ho-
norificentiſſimis a ſenatu or-
natus. 440. in ſummo dignita
tis gradu populi iudicio collo

çatus ibidem
M.Tullius Cicero ex equeſtri familia natus erat 476
M.Tullius Cicero indicta cauſſa ciues Romanos contra legem Sempronia condemnauit. 483
M. Cicero uolebat quantum in ipſo erat Caeſaris amicitiam tueri. 531. Euripidis lectione mirum in modum tenebatur. 531. Caeſarem habuit eadem loco, quo fratrem, & liberos. 531 ibidem
M.Cicero filius. 315. eius Athenis immoderati ſumptus. 352
Quinctus Cicero Aſiam per trienium poſt praeturam adminiſtrauit 425
Q. Cicero contra conſuetudinē cum eſſet praetor iudicauit. 482
Quinctus Cicero cum Pomponia Attici ſorore diuortium fecit 424
Q.Cicero, Erigonam tragoediā ſcripſit, & ad Oppium miſit. 529.& 543.& 548
Quinctus Cicero, fratrem rogabat, ut uerſus quibus ipſe ad opus Britannicū pro ſuis uteretur, ſcriberet 523
Quinctus Cicero in Arcano imagines conſtitui mandauerat. 548
Q. Cicero in petenda aedilitate pecuniam contra leges dedit. 485
Q.Cicero prouinciam auare adminiſtrauit. 485
Quinctus Cicero per triennium prouinciā adminiſtrauit. 481. omnibus in rebus utebatur conſilio Statii Liberti. 481. ibidem
Quinct. Cicero ſatis bonus poeta. 519. legatus apud Caeſarem ibidem
Quinctus Cicero Tenedum, & Sipylum rexit 512
Quinct. Cicero in Sardinia legatus fuit a Pompeio miſſus. 489
Q. Cicero pecuniam Attico debebat 494
Quinctus Cicero Pomponiam Attici ſororem uxorem habebat 528
Q.Cicero epiſtolas contra Marcum fratrem ſcripſerat, ad Caeſarem; Caeſar illas ad Oppium, & Balbum miſit; illi Attico dederunt; Atticus ad M. Ciceronem curauit perferendas 267
Quinctus Cicero a Marco fratre petierat, ut eorum, quos maxime Caeſar diligeret, amicitiā litteris tueretur 544
Quinctus Cicero ad Telluris aedem fieri quiddam, atque inſcribi ſuo nomine uolebat. 508
Q. Cicero, Pomponiae, Attici ſororis, & Q. Ciceronis filius. 337. eius uanitas
ciliciam Seleucus urbibus auxit 118. prouincia. 120. non omnis Romanis, ſed pars quaedam regibus ſubiecta fuit. 120. eā Veſpaſianus in prouinciae formam redegit. 120. ab Appio ſumptibus, & iactura exhauſta 145
cinnanus tumultus 424
P.Clodij uxor Fuluia 425
L. Cincius Attici negocia Romae procurabat 494
L.Cincius. 14. 30. 41. 97. 151
circeij montes 343
circenſi pompa Caeſaris ſignum inter deorum ſigna, prope Victoriae ſignum, geſtatum eſt, decreto ſenatus 249
circulus qui 540
ciſalpinae Galliae terminus. 7
ciſpadana Gallia, Ciſalpinae pars, ſuffragijs ius cum tota Italia lege Pompeia obtinuerat, ſicut Tranſpadana ius Latij eadem lege 7
ciſpius 342
ciſtophorus, Aſiaticus nummus. 52. 60 246
ciuile bellum ex qua primum radice emanatum uideatur. 32
ciuili bello nihil miſerius. 196
ciuitas, & Vrbs, differūt. 372 478
ciuitatem Romanam habere. 365
clamor, dictio de magnis rebus, atque mirabilibus uſurpata. 528
claudiae gētis Marcelli, Pulchri, & Nerones fuerunt. 427. Marcelli plebeij, Pulchri, & Nerones patricii ibidem
Claudij plebeij 529
claudius Nero poſt Auguſtum imperauit 427
M.Claudius Marcellus, conſul, collega Ser. Sulpicij 123
claudij patricij cognomē habuere Pulchrorum, & Neronum. 157
clemētia, populo gratior, quam ſeueritas 372
cleopatra, Aegypti regina. 361 379. eius filium natum appellari ſuo nomine Caeſar paſſus eſt. 361. a Caeſare amata. 362
clodia P Clodij ſoror Q.Metelli Celeris uxor. 516. ſuas omnes ad oppuguandum Coelium opes contulerat ibidem
clodia P.Clodii ſoror. 497. Q. Metelli Celeris uxor. ibidem Quadrantaria appellata. ibidem. Βοώπιδα a Cicerone appellata ibidem
clodiauae fabulae 34
clodiana rogatio 78
clodianus, canis, quis 154
clodii ſorores male audiebant impudicitiae nomine 497
clodius Bouillis eſt interfectus. 527. locus fuir inter Ariciam, & Romam ibidem
clodius. 439. tribunus pl. deſignatus ibidem
clodius ſuam factionem habebat 493
c.Clodius, Publij nepos 5
P. Clodius cum ſororibus rem habuit 497
P.Clodius tribunus pl. Byrantios ab exſulio ſua lege reſtituerat 509. Brogitarum Matris Magnae templo praefecerat ibidem
P.Clodius, amens 520
P.Clodius tribunus pl. opificum collegia multis, & S.C. & legibus ſublata lege lata reſtituit. 503
P. Clodius, cur Ciceronem in exſulium egerit. 18. tribuni opera iudicio ereptus. 26. quare Pulchellus puer a Cicerone dictus. 28. ſtuprum a piratis paſſus. 28. a xxv. iudicibus dānatus, a xxx. abſolutus. 28. a iudicibus abſolutus, licet Cicero iuratus in eum teſtimoniū dixiſſet. 28. patriciaa gentis 35. ad plebem tranſire adoptionis iure cupiebat: ut deinde, tribunus factus, Ciceroni diem ad populū diceret, quod ciues Romanos, contra leges, occidiſſet. 35. cum tribus ſororibus rem habuit. 45. 55. purpureis

pureis faſcijs utebatur. 49.ad Tigranem, Armeniae legem, legatus.50.53.ſacerdos Bonae deae, muliebri ueſtitu ad ſacra Bonae deae penetrauit.50 contra auſpicia adoptatus.55 Armeniae legationem ſpreuit 57.adoptionis iure,cum patricius eſſet, ad plebem tranſiit. 57.tribunus pl.185.189.rogationem tulit,de exſulio Ciceronis.72.189. quattuor leges tulit in tribunatu,Reip.pernicioſas.80.duas leges tulit. 80. Ciceronis domum Libertati conſecrauerat.84.iudicium effugit.95.Milonem de ui accuſauit.107.ad Bouillas caeſus. 129. III. Kal. Feb.eſt interfectus.149.adoptione factus eſt plebeius,ſtatimq. tribunus pl. rogationem tulit in Ciceronē, quia ciues Romanos, contra leges,occidiſſet. 189
P.Clodius,Antonij priuignus,P. Clodij filius 367
Sex.Clodius.367.P.Clodij ſororis opera abſolutus 28
Sex.Clodius,Milonis,& Ciceronis inimiciſſimus.505. omniū ſeditioſiſſimus fuit ibidem
cluatius architectus. 289
clunius Puteolanus.350 351
cocceius, unus ex procuratoribus Dolabellae, in Syriam profecti. 415
codicillum quod 512
codicillus,& Litterae, non idem ſunt. 282
codicilli ad eos tantum mittebātur,qui ijſdem,aut certe minime longinquis in locis eſſent 530
codicillorum pagellae contractae admodum erant 530
coelius 318
L.Coelius Antipater, hiſtoricus. 279
coelius equitis Romani filius,noſter a Cic. appellatus.516.Ciceronis amantiſſimus. ibidem ei curam collocandae filiae Cicero dedit, cum iret in prouinciam ibidem
M.Coelius Puteolanus. 168
M.Coelius Rufus,aedilis curulis deſignatus cum M. Octauio.
M,Coelius Rufus trib.pl.515.aedilis curulis. ibidem praetor. ibidem
coelius,argentarius.278 280
cogere,uerbi ſignificatio 445
cognomina interdum proponūtur 442
cognomen Lucceiae gentis Hirius fuit 546
cohortes,manipuli 136
cohortes,ex Vegetio 136
cohor praetoria,comitum conſularium 476
cohors prima, expeditib. ∞ cv. 136
cohortes nouem,ex DLV. 136
cohortes x.in legione 136
cohortes multis ante Polybium, aetatibus fuere 136
cohors,de Peditibus dicitur;Turma,de Equitibus. 152
cohors praetoria eſt, quae tum tum in caſtris, tum in agmine, atque acie ſemper adeſt praetori 164
cohortes erant duae praetoriae: una,euocatorum militum; altera, nobilium adoleſcētium, qui ſua ſponte cum proconſulibus exibant; dumtaxat ob hanc cauſſam, ut uſu rerum peritiores domnm redirent. 164
coitio 529
coitio Memmij quae 521
collybum,pecuniae permutatio. 280
colonia,Brundiſium 90
coloniae Romanae, & municipia Galliae togatae ad ſuffragia ueniebant 536
columnae e Chio marmore, reliquis firmiores 291
columna prope xx.pedum, lapidis Numidici in honorē mortui Caeſaris in foro poſita, & inſcripta,Parēti patriae, a Dolabella euerſa 357
columnam prope xx.pedum lapidis Numidici,de plebe homines perditi in foro ſtatuerunt, inſcriptam Caeſari, parenti patriae 369
comata Gallia, cur Caeſari a Senatu tradita 87
comediſſe,pro, auide praeripuiſſe 149
comenſem Marcellus, in Caeſaris contumeliam, caedi iuſſit. 128
comitia aedilia.492. 494
comitia conſularia ante praetoria fiebant 451
comitiales dies erant de numero factorum, ſed eodem tempore,& lege,& cum populo non agebatur 516
comitiales dies tollebātur ferijs indicendis 504
comitia ſacerdotum non, niſi a conſulibus, aut ab interrege, aut a Pont. Maximo haberi poterant 451
comitia ſacerdotum non quotānis habebantur, ſed cum ſurrogandus aliquis erat in demortui locum 451
comitialibus, diebus ſenatus nō habebatur 516
comitialibus diebus ſenatus haberi non poterat 493
comitij tributis deſignabantur Tribuni plebis 439
comitia fieri non poterant eo die, quo de caelo ſeruabatur. 96.nundinis haberi non licebat.97.obnunciare 97
comitia centuriata.90. conſularia.l.1.in ord. ep. 7. praetoria ibid.tributa 116
comitiales dies 96
comitijs pecunia diuidebatur. 68
comitiorum dies 9
comitium in Foro 96
comitium, ubi ius dicebatur.
committi ludos,pro,incipi 540
commodo pro Commode,ut Arcano,pro Arcane.115. 208
compacto,id eſt conſulto 239
compitalicius dies 50
concidi uerbi ſignificatio 505
concionari priuato nemini licebat 482
concionari priuato non licebat, niſi magiſtratus curulis, aut tribunus pl.concionem daret. 91
concoquere 548
concordiae aedes 45
conficere,conſtantiae eſt. 518
coniugium non ſemper ſponſalia ſequitur 97
coniuratio Catilinae,quare facta 46
coniurati,ſupplicio affecti. 39
conrectum,pro,Correctum, ueterum more 73
conſiderantia 547
conſidij, & Caeſaris altercatio. 71
conſidius,fenerator 17
conſilium conſiſtere quando dicatur 196
conſilia candidatorum diuerſa. 113
conſilium dicitur exitum habere,cum ſuccedit, quod uolumus 174

conſilium iudicum ex triplici ordine conſtabat, ſenatoribus, equitibus, tribunis aerariis, &c.26 32
conſpiratio inter Antonium, Lepidum, Octauianum contra remp.facta 455
conſuetudo aliquando leges uincit ibidem
conſul priore loco creatus comitia ſequentis anni conſulibus rogandis habebat 494
conſulares candidati quattuor. 521.& 530.
conſulares, & praetorii interdũ cum iis, qui nullos geſſerant magiſtratus, iudicabant, 539. 540
conſulares, L. Licinius Lucullus, Q. Hortenſius, C. Calpurnius Piſo 23
conſularia comitia. l.1.in ord. epiſtolarum. 9
conſularia comitia ante praetoria fiebant 451
conſularis exercitus 65
conſulatus diſtat biennio a praetura. 506 515
conſulatus honorum ſummus. 547
conſulatus centuriatis comitiis dabatur. 4. petebatur anno xlij.7 341
conſulatum duobus patriciis mãdari lex Licinia uetabat. 439
conſulatum nemo inibat, niſi aetatis annum quadrageſimũ tertium abſoluiſſet 456.extra ordinem quandoque iunioribus dabatur ibidem
conſulem deſignari in praetura, inuſitatum. 18
conſules centuriatis, & tributis comitiis creabantur 521
conſules ex interregno creati. 509.& 517.& 520.& 529.
conſules magiſtratum inibant Kal. Ianuarii 491
conſules per totum Decembrem magiſtratum gerebant. 491
conſules ſeruare de caelo poterant 504
conſules Kal. Ian. magiſtratum inibant. 83. 133
conſulis edicto iudicia ſublata ſunt 536
conſulum primis reip. temporibus beneficia 520
conſulum nomina in Faſtis publicis ſcribebantur 103
conſulibus praeter S.C.etiam lege negotium datum eſt, ut de actis Caeſaris cognoſcerent. 417
conſtituere uerbi ſignificatio. 24
conſtitutum, eſt uerbum iuris. 273
continentia, uoluptati contraria. 136
controuerſia Acutiana. 10. Mulliana 59
conturbare uerbi ſignificatio. 101
conuicio. 512 514
copiae 93
coponius 199
corbita, oneraria nauis 406
corinthium aes, probatiſſimum. 46 47
cornelia Pompeio marito ſuperuixit 18
cornelia, tribus Ciceronis uidetur fuiſſe: cum in ea cenſeri ſoliti ſint Arpinates 46
cornelia, mater Gracchorum. 423. filios, non tam in eius gremio, quã in ſermone educauit ibidem
cornelii, plebeii 529
cornelius 17
cornelius Balb. Gaditanus. 428 Attici familiaris ibidem
cn. Cornelius Lentulus Marcellinus 92
cn. Cornelius Lentulus Marcellinus conſul deſignatus. 489
L. Cornelius Balbus Gaditanus Caeſaris amiciſſimus. 528. urbe donatus ibidem
cn. Cornelius Balbus Gaditanus. 168. 196. negotium Caeſaris procurator 354
L. Cornelius Lentulus Crus, conſul deſignatus 159
L. Cornelius Sulla Fauſtus, Sullae dictatoris filius, Fauſtae, Milonis uxoris, frater, Pompeii gener, quem unum cum Afranio, & L. Caeſare filio C. Caeſar, deuicto Pompeio, uoluit interfici 104
P. Cornelius Dolabella Ciceronis antea gener. 445. aliquandiu bonum ciuem ſimulauit, ut etiam columnam illum Caeſaris erectam auerteret, ad extremum corruptus ab Antonio, reip. cauſſam deſeruit, & Syriae adminiſtratione a populo accepta, uictus a Caſſio, & Laodiceae oppreſſus, ſeruo ſuo ceruicem feriendam praebuit. ibidem. patricius ad plebem tranſijt. ibidem. eum cedentem ex Aſia, & in Vrbem Laodiceam receptum C. Caſſius cum xij legionibus obſedit ibidem
P. Cornelius Dolabella, Ciceronis gener. 372. Vide, Dolabella
P. Cornelius Lentulus Spinther Ciliciae proconſul. 495. conſul ad ſenatum de Cicerone reſtituendo contra legem Clodiam retulerat. ibidem. aduerſarios habuit in reductione Ptolemaei regis, Catonem, & Caninium tribunos plebeis. ibidem. de abrogando ei Ciliciae imperio Cato trib. pl. legem promulgauit ibidem
P. Cornelius Lentulus Spinther conſul Ciceronem ab exſulio reuocauit 497
P. Cornelius Lentulus Spinther, conſul 489
cornificius, a Caeſare Syriae praepoſitus 287
cornix, Oppiorum cognomen. 93
cornutus. 445. praetor urbanus. ibidem
corumbus, architectus. 358. Balbi ſeruus ibidem
corycaei, occulto auſcultantes. 244
c. Coſconius 65
coſmus Gherius, Epiſcopus Fanenſis 127
c. Cotta 5
L. Cotta, conſul cum L. Torquato 295
cottae liber 349
crantoris uerba 299
craſſo Syria in ſecundo conſulatu lege Trebonia decreta. 531
craſſus Iunianus 545
craſſus a Parthis caeſus eſt. 485
craſſus, Pompeius, & Caeſar, Ciceronis dignitati obtrectantes Clodium fuerunt 486
craſſus, & Pompeius conſules nullam Catonis rationem uidentur habuiſſe 510
craſſus, Pompeius & Caeſar, perniciosam reip. ſocietatem inierant 483

craſſus Romanorum omnium ditiſſimus 483. Pompeij potentiae ſemper infenſus. ibidem
M.Craſſus, caluus. 27. Sulla dictatore, ingentes diuitias congeſſerat. ibidem. omnium Romanorum ditiſſimus. 58.71. Clodij ſorore plurimum utebatur. 68. a Parthis occiſus, 71 133. male audiit, quod Sullanis temporibus multorum ciuium proſcriptorum bona ſolus fere propter auaritiam emiſſet: unde opes illae immanes, & inuidioſa pecunia breui congeſta 276
P. Craſſus, Marci conſulis filius. 508. eloquentiae deditus. ibidem. lege Clodia promulgata cum Romanae iuuentutis uiginti fere millibus ueſtitum Ciceronis cauſſa mutauit. ibidem
craterus, medicus 286
crebrius a Creber 543
creta prouincia Bruto data fuit.
cretatae faſciae, quae ſint. 48
cretio 350
criſpus. 278. 336 337
criſpus Baſſus 442
critolaus, Peripateticus 295
culeo 199
L. Cullelous 154
cum tu eo, genus loquendi. 445
cumana, Ciceronis ulla, ad Lucretium 372
cumanus, Ciceronis fundus. 506
curia Hoſtilia 497
cupiditas quae 449
curia pro Senatu aliquando a Cicerone ſumitur 41
curiae, & Porciae baſilicae, curiae iunctae, incendium, 367
curiae triginta tres ueteres tribus repraeſentabant, quas ſingulas in denas curias Romulus diuiſit. 117 118
c. Curio, adoleſcens. 54. trib. pl. S. C. fieri de prouincijs non patiebatur. 151. in Vmbria pro Caeſare militabat. 177. eius litterae. 181. eius, & Caeſaris cum Pompeio, & Sulla comparatio. 219. bellum gerens. 228. Ciceronem admodum diligebat. 237. a Caeſare miſſus, ut Siciliam Pompeianis eriperet. 242
curio, Bibulus, Fauonius, Seruilius, quare boni uocati 498
c. Curio. 425. periit in Africa Caeſariano ciuili bello. ibidem. eius uxor Fuluia. ibidem
M'Curius 109
Q. Curius, aleator notiſſimus. 7
curſare, huc illuc ire 236
curtilius, a Curtio 507
curtilius Verbero 363
curtio 519
curtio 528
curtius Nicias, grammaticus, Dolabellae familiaris 355
curuli ſella cenſor, conſul, praetor, aedilis utebantur. 104
curulem magiſtratum qui geſſerant, ij ſi a cenſore nondum in ſenatu lecti eſſent, iure tamen magiſtratus in ſenatum introibant, & dicendae ſententiae ius habebant 39
curulium magiſtratum petendorum anni certi 341
Inter Curules magiſtratus biennium neceſſario intererat. 341
cypro Cicero praefuit 120
cyprios ex inſula euocari non licet 120
cyprus, lege P. Clodii, tribuni pl. Piſone, & Gabinio cos. Ptolemaeo regi ablata, prouincia praetoria facta eſt. 120. Catonis, & Bruti erat clientela. 146
cyrheſtica, Syriae pars 139
cyrus, architectus. 49. eius de radiis oculorum opinio 49
cytheris, mima 237
cytherius, M. Antonius, a Cytheride mima: quam uſque adeo amauit, ut eam, in Galliam cum legionibus proficiſcens, hiberno tempore ſecum adduxerit. 394
cyzicum 81

D

DAMIVM ſacrum 18
damnati de maieſtate exſulabant 540
dare ludos, magiſtrorum nõ eſt, ſed aedilium 546
dare ueniam 140
debere, quid ſignificet 531
de Canuleio, pro A Canuleio. 229
debilitatus refertur ad audax. 363
debitio 367
decedere 167
decernendum nihil cenſeo, uſitata concluſio in ſententiis ſenatoriis, ubi nihil nouari placeret 514
decreta, quae 477
declamatorium genus 539
decuria quae 499
defendiſſes, pro, defendere debebas 540
deguſtare, uerbi ſignificatio. 104
deiotarus, Galatiae rex. 133. pro Pompeio contra Caeſarem in Pharſalia pugnauit. 357. ei Antonius ereptam a Caeſare Armeniam, accepta grandi pecunia, reſtituit. 374. eius legati, Bleſamius, & Hiera 403
delegare. 351. eſt, quod ipſi facere debemus, alteri mandare, non, ſimpliciter mandare 276
de menſe Decembri, uſitata locutio 493
demetrius apud Pompeium gratioſiſſimus libertus 106
demetrii Magnetis liber, περὶ ὁμονοίας 106
denarius, pro Drachma 409
denarii ſeptem Romae feriebantur in Vncia 409
denarii ſeptem ſunt argenti uncia, drachmae autem octo. 527
dentata charta quae 520
deos non reſpicere mortalia, ſenſit Epicurius 104
derogari uerbi ſignificatio 86
de ſe 532
deſignator 94
deuexa, decliuis 215
dextra ſiniſtra 355
dialis flumen 79
diaria 200
dibapha Tyria, quae 423
dibapha Tyria Lẽtulus Spinther aedilis curulis primus in praetexta uſus eſt 423
διβάφα praetexta, qui auguratu praediti eſſent, utebantur 56
dicacitas, quae dicatur 20
dicaearchus, Ariſtotelis auditor. 47. 58. 342. eius liber, de populis Pelenaeis. 47. eius libri, de anima. 340. eius libri, περὶ τῆς εἰς τροφωνίου καταβάσεως. ibidem. eius liber

τριπο-

Index

πολιτικὸς 540
diceret, pro, dicere debebas. 349
dicis cauſſa 425
dicrota 128
dictator a Conſule dici ſolebat. 483
dictatoris nomen M. Antonius funditus a rep. ſuſtulit 451
dictatorum primis in reip. temporibus beneficia 520
diebus nefaſtis ſenatus habebatur 513
dies comitiales erant de numero faſtorum, ſed eodem tempore, & lege, & cum populo non agebatur 516
dies in horas duodecim ſemper a ueteribus tribuebatur, quae pro dierum inaequalitate modo breuiores erant, modo longiores 533
dies idem comitialis, & feſtus eſſe non poterat 504
dies comitiales tollebantur ferijs indicendis 504
dies legitimi habendo ſenatui 496
dies iuſti qui 515
dies omnes Poſtridie Kal. Nonas, Idus, decreto Pontificum atri fuerunt 507
dies Religioſi, qui 500
dies auctionis 325
dies comitiales 96
dies faſti, a quo publicati 146
dies feſti 277
dies natalis Ciceronis 257
difficilius. i. cum aliqua difficultate 522
digamma, eſt F. Latinum, factum ex duobus Γ Graecis. 213
dignitas eſt in ijs, qui, uel ſummos magiſtratus adminiſtrarunt, uel maximas res pro patria geſſerunt 445
dignitas nō in ſenatore tantum, ſed etiam in equite 423
dignitas perſonae pondus affert orationi 542
dignitas in patriciis, quare maior, quam in plebeiis 53
diligere, leuius, quam, Amare. 372
dimittere ex ſinu 453
diochares, Caeſaris libertus. 10 349
diodotus 66
dioeceſes ſeptem complectebatur prouincia Ciceronis. 120
diogenes Stoicus. 295
dionyſipolitae de Quincto quaerebantur 481
dionyſius 517
dionyſius, & Menophilus, glutinatores 103
dionyſius, Ciceronū puerorum magiſter. 122. 226. 147
διονύσιος ἐν κορίνθῳ 212
diphilus architectus. 527. in Māliano fundo uillam Quincto Ciceroni aedificabat. ibidem natura tardus. ibidem 548. in Arcano Quincti uillas curabat. 548 ibidem
diphilus 65
δίπλῆ 188
dirigere, prudentia eſt 518
diſſoluere nomen 275
diues, Craſſi cognomen
diuinatio quid ſignificet 534
diuinus, a diuinatione, non a diuinitate 425
diuiſores 29
diuortium Metellae Muciae. 18 320
dodrans nouem unciae ſunt, id eſt nouem aſſis partes 424
P. Cornellius Dolabella. 306. 321. Ciceronis gener, pro Caeſare contra reip. partes. 178. eius actiones in tribunatu turpiſſimae. 259. maritus Tulliae. 26. in eo ſimulatio deſiderii, uon deſiderium, fuit. 370 conſul cum Antonio. 372. ipſe, & Hirtius, Ciceronis dicendi diſcipuli, cenandi magiſtri. 375. Baianas aquas petiit, ualetudinis cauſſa 388
dolabella Trebonium Smyrnae, eiuſque prouinciam occuparat. 442. 445. 452
dolabella hoſtis a ſenatu iudicatus 445
doloris, & luctus natura 7
domitia gens numquam Caio praenomine uſa eſt 117
domitius Caluinus conſularis candidatus 530
domitius conſul, Pompeii inimiciſſimi ſui cauſſa Gabinium oderat 535
domitius, & Meſſalla cōſules populum liberalitate deleniuerunt 536
domitius a Memmio accuſatus. 536
cn. domitius Caluinus 499
cn. Domitius, unus de percuſſoribus Caeſaris 405
cn. Domitius Ahenobarbus, Porciae, Catonis ſororis, uir 8. conſul. 8. in cauſſa Milonis quaeſitor. 8. Pompeii partes ſequitur. 8. Pharſalica pugna a M. Antonio interfectus. 8. proconſul. 201
L. Domitius Ahenobarbus. 81. conſul cum Ap. Claudio. conſularis candidatus, competitor Pompeij Magni. 101
L. Domitius Ahenobarbus Catonis ſororem in matrimonio habebat 510
L. Domitius Ahenobarbus conſul Caeſaris inimicus 522
L. Domitius Ahenobarbus. 483. Caeſaris inimiciſſimus. ibidem praetor eum C. Memmio de Ciceronis actis ad ſenatum retulit. ibidem eius metu conſenſit Caeſar cum P. Clodio tribuno pl. de Ciceronis exſulio ibidem
domitius Ahenobarbus conſul. 519. diffidebat capitali odio cum Caeſare. ibidem. praetor in ſenatu retulerat, ut, quae Caeſar conſul egiſſet, recognoſcerentur ibidem
domitius Caluinus, plebeius. 113. ipſe a Caeſare, Ahenobarbus a Pompeio fuit. 196
domus Attici in colle Quirinali 426
domus Attici, in colle Quirinali. 312. & in Attici uita. 426. Autroniana. 20
domus auita Ciceronis erat in Carinis 499
domus, pro Domeſticis. 235
dormire in alteram aurem ibidem.
drachma, pro Denario. 409. paullo leuior Denario. 409
drachmae octo apud Athenienſes in unica feriebantur. 409
druſus a Cicerone defenſus. 513 bis accuſatus ibidem
druſus, Liuiae gentis plebeiae, accuſatus a Lucretio. 522. pater fortaſſe Liuiae, quam Auguſtus a marito Ti. Dlaudio Nerone praegnantem abduxit ibidem
M. Druſus, Liuiae gentis, patriciae, pater Liuiae Auguſtae. 113. praetor. 165
ducere rationes. 145
duci uiam 528
duo Myſos 452
duum uiri, municipiorum praefecti.

fecti. 376
δυσωπία 415
δυσχρηςία 408
dyme,ciuitas in Achaia 400
dyrrhachium in fide Ciceronis fuit 452

E

ECLOGARII edicta,quae 477
edicto conſulis iudicia ſublata ſunt 536
edictorum duo genera 533
edictum Aſiaticum Q. Mucij. 122. prouinciale P. Licinij. 122.Bruti 375
effari templa , cur dicantur . 348
effata,augurum preces 348
effari,uerbum,in templorum de dicationibus,& in foederibus uſurpatum. 348
egnatius 367
egnatius,argentarius 247
eiuſmodi eſt 289
elapſus,pro abſolutus 540
electra 543
eleuſin , Athenis propinqua. 149
eleutherocilix 136
emere ab haſta 276
emeritum annuum tempus, pro, confectum 151
eniti 538
ennij uerſus.65. 384
εντολη 278
enucleate , quid ſignificet . 538
ephorus , Iſocratis diſcipulus . 44
epicharmus Siculus poeta comi cus 522.eum Plautus imitandum ſibi propoſuiſſe putabatur.532 ibidem
epicharmus,comicus 39
epicopus 370
epicrates,princeps Athenienſiū. 371
epicurei ſua tantum curabant, alienam uicem non dolebant 426
epicurei , & Stoicorum placita de uiſu. 49. eius aedes Athenis,uilla fuit. 295 ad ſeipſum omnia referebat , aliena cauſſa nihil agendum eſſe dicebat 375
epicurei nihil dolere ſoliti ſunt. 99.eorum dogma. 99. Barones dicti.128.molles. 162.ſummum in dolore malum, ſummum in uoluptate bonum col labant. 165
epicurus auctor fuit philoſophiae 426
epicurus montibus a Macedonia diſcluditur 75
ἐπισημασίαι, ſignificationes . 29 358
epiſtola uolumen dicebatur.530 uſitatius longioribus de litteris, quae plures haberent paginas,uoluminis uocabulum uſurpabatur 531
epiſtola grauior 19
epiſtolae claudēdae genus apud antiquos 530
ἐπιχειρήματα 22
εποχὴ aſſenſus retentio. 394
eppiorum familia 196
equidem,dictio,quibus perſonis coniungatur 73
equites R.opem Metello non ferunt. 46. Cicero conſul cum ſenatu coniunxerat.46. publicani.46.ſedebant.XIV. ordini bus,lege Roſcia datis. 381
equotuticum ,opidum 145
era,miſſus a Deiotaro, ut Armeniam,ſibi a Caeſare ereptam, emeret ab Antonio 403
ἔρανον,mandatum 278
e regione eſſe,quid ſit. 527
e re nata 172
erigona tragoedia a Q. Cicerone ſcripta , & ad Oppium miſſa. 529.& 543.& 548. eius fabula 529
erophilus, Equarius medicus. 314 360
eros,libertus Q.Metelli Celeris. 222. Ciceronis res domeſticas adminiſtrabat. 282. Ciceronis rationum adminiſtrator.289 390
error Budaei 297
erumpit malum,pro,Erumpit ſe malum 425
eſſe ad Vrbem,hoc eſt prope Vrbem 445
eſſe in poteſtate, &, In poteſtatē. 96
eteſiae uenti 461
etiam 20
ἐυγενέςερος 332
eumolpidae,ſacrorum praeſides 15
eumolpus,Muſaei filius. 15
euphrates 514
eupolis 281
euripidis lectione Cicero mirum in modum tenebatur. 531. eius uerſuum laus ibidem
euripus 360
euratos,fluuius Laconiae. 385
εξ ἀφαιρέσεως 145
exarare uerbi ſignificatio 443
exardere 67
excoli 522
exigere nomiua 275
ex iure manu conſertum uocare,quid ſit 384
exoriri uerbi ſignificatio 184
expolitio quae 528
exſulium Ciceronis,ultra xl. millia 71
exſul a Gabinio uocatus quia Cicero lege Clodia, conſule Gabinio pulſus per ſexdecim mēſes urbe caruerat. 535.ei publicani conſulatus tui beneficio coniuncti fuerunt. ibidem patre natus equite Romano.ibidem
exſulabant de maieſtate damnati. 540
exſulii poena de ambitu damnatos ſequebatur 538
ἐξωτερικοὶ libri 112

F

FABER qui 513
Q.Faberius.308.388. Caeſaris ſcriba,ad arbitrium Antonii mutabat,aut addebat in Caeſaris libellis 373
fabii 427
fabius Maximus. 427. Cōſul cū C. Caeſare fuit. ibid. ultimo conſultus die mortuus eſt.ibidem.
fabius Gallus, Caeſaris legatus. 167
fabrum praefecturae de fereban tur honoris gratia 425
fabulae Clodianae 34
facere topiariam 527
factio Mariana 424
factiones Gabinij.529.& 533. & 534.noctu in urbem,quia cōſpici puderet introiuit. 533. 534. ibidem
factus 162
T.Fadius 86
faex populi P. Clodii ſtudioſa. 505
falacer flamen 70
de Fama non curandum : at unicuique curandum , ne in omni uita ſua a recta conſcientia tranſuerſum unguem diſcedat 330
familiae nomen ita liberri aſſumebant,

mebant, ut patricij ab homine patricio manumiſſi tamen eſſe non poſſent 439
fana nominata 348
fannius, Siciliae cum imperio pfectus 201. initio belli ciuilis, a Pompeio in Siciliam cũ imperio praemiſſus 252
fannius hiſtoricus, Laelij gener 276
fanum, unde dictum 348. diceba tur, quod a pontificum collegio cõſecratum erat; & in quo deus aliquis publice coli con ſueuerat 291
fanum Tulliolae erigere uolebat Cicero 289. 291. 310. 390
faſces, ex bacillis, & uirgis conſtrictis conſtabant 252
faſciae cretatae 48
faſciculus litterarũ unde nomen ſumpſerit 530
faſti dies, a quo publicati 146
fauonius 91. a quo eloquentiam didicit 46. Catonis imitator dictus 398. qui, de rep. quidquid ſentiret, libere loqueretur 114
fauonius, Bibulus, Curio, Seruilius, quare boni uocati 498
M. Fauonius, Catonis amicus, & aemulus in tuenda libertate, atque inſectanda paucorum potentia 512. interfectus poſt obitum Caeſaris trium uirorum iuſſu ibid.
M. Fauonius Catonis aemulus 498
fauſta, Sullae dictatoris filia, Milonis uxor 107. 125
fauſtus Sulla erat in Pompeianis praeſidijs 216
fauſtus, & Fauſta, gemelli 190
februarij dies ſex menſis comitiales fuerunt 517
felix 548. duodecim partes bonorum ſuorum poſtquam eſſet mortuus fieri uolebat ibi. in propinqua morte mente perturbatus Sicurae etiam ſerui imprudentia tabulas de un cijs non obſignauit ibid.
feminae eius gentis nomine appellabantur, ex qua earum pa tres eſſent 467
feminae unde nomen accipiebant 375
feneratorum nomina 17
fenicularius campus.
fenus ſemunciarium 17
fenus 22. ex 2. duplicatum 521
feriae Latinae 9. 10. 67
feriae Latinae 500. 504
feridij, & Coelij conuentio 149
ferire frontem 5
ferre tribum quis dicatur 46
feſtiuum, amabile quiddam in pueris 503
feſti dies 277
feſti dies, Sat urnalia, Opalia, Angeronalia, Larentinalia, Iuuenalia, erant a xvij. Kal. Ianuarij ad uſque fere extremum menſem 489
fibrenus, amnis 285
fibrenus flumẽ, quo nihil amoenius, nihil frigidius 526
fides, quid ſignificet 246
figere leges 365
figulus, quare Thermus dictus 9
filii a praenomine patris oſtendebantur 146
filii primi patris praenomine appellabantur 259
filius Ciceronis cum Bruto ſe cõ iũxit 442. proelio uicit C. Antonium ibid. & 444.
fiſcus 540
L. Flaccus 38
flamines, ſtante rep. xiij. fuere 70
flaminiaee uia munitor quis 7
flaminius Flamma 379
flauius 452. in exercitu Bruti opificum praefectus ibid. in extrema Philippenſi pugna caeſus ibid. a Bruto in illius mentione uehementer ſuſpiratus ibidem
C. Flauius 425. praefectus opificum in exercitu Bruti ibid.
Cn. Flauius, Cn. filius, ſcriba, cum populus, qui dies aut nefaſti, aut faſti eſſent, ignoraret eorumq. notionẽ a Iuriſconſultis peteret; ipſe Faſtos circa Forum in albo propoſuit, ut, quando lege agi poſſet, ſciretur. quo beneficio, populi gratiam, indeq. curulem aedilitatem, libertino patre natus, obtinuit 146
L. Flauius 482
L. Flauius, tribunus pl. Metellum conſulem in carcere incluſit, quia legem agrariam referri non fineret 36
flocci facteon 30
floralis, flamen 70
fluxa 91
fonteius 109
foris 535
foris, eſt in uulgus
formiani in Aemilia tribu ſuffragium ferebant 59
formianus fundus 59
formiae, in Campania 477
fornicatae camerae uocantur teſtudines 527
fortuna Praeneſte culta 274
fortunam ſui cuique mores conciliant 426
fortunae munus optandum potius, quam laudandum 424
forum Iſauricum 120. Laodicenſe 120. Synnadenſe 120
forum, pro populo; Curia, pro ſenatu, a Cicerone ſaepe uſurpatum 41
fouere 388
fouere, uerbi ſignificatio 528
franciſcus Petrarcha, poeta ſermonis Italici hodierni omnium elegantiſſimus 485
fraudẽ pro poena, & damno ueteres uſurpabant 140
fraus Ambiorigis 544
frontem ferire 5
frugi homines egere non ſolent 26
frugi, proprie de libertis uſurpatur 168
frui, abſolute poſitum, eſt, praeſentibus commodis, & uoluptatibus uti 275
fruſinas, fundus Ciceronis 249
C. Fuficius Fango 363
fufidiana praedia, ad Ciceronem hereditate peruenta 260
fuluia 425. uxor primum P. Clodij Ciceronis inimici, deinde C. Curionis qui perijt in Africa Caeſariano ciuili bello 425
fuluiaſter 311
fuluia, uxor P. Clodij 237. eam, antea P. Clodii cõiugem, quẽ Milo interfecit, M. Antonius uxorem duxit, Antonia repudiata, C. Antonii filia 365. Antonii uxor, cum Deiotari legatis de Armenia ipſi reddenda pacta eſt 403
fundus Formianus 59. Fruſinas 249. Lanuinus 212. Laterium 102. 225. Sextilii 360
fundus Manlianus, Fufidianus, & Bouilianus erat in Arcano 527
fundus Manlianus 526. in eo uillam Diphilus architectus Q. Ciceroni aedificabat 527
furinae templum 528
Furinalia, dies feſtus eius deae ibidem

P. Furius

furinalis, flamen 70
P. Furius Philus 541. conſul cum Sex. Atilio Serrano ibid.
furnius 255. tribunus pl. Ciceronis amicus 146. de rectoribus tranſmarinis legem tulit 146
fufidianus fundus erat in Arcano 527. 538. & 548. unde dictus 527
Q. Fufius Calenus 455. Panſae ſocer ibid.
Q. Fuſius Calenus 21. 206. 332. 403. Caeſaris amicus 63. Caeſarianus 206. Achaiae praefectus 261. Ciceronis inimicus 381. ipſe, & Cn. Marius Antonio amicitia coniuncti 411

G

GABINIA lex iubebat, ut quotidie ſenatus legationibus daretur menſe Februario 516
gabinij factiones 529. & 533. & 534. noctu in urbem, quia cõſpici puderet, introiuit 533. & 534
gabinij patrocinium Pompeius ideo ſuſcepit, quod ipſe eum, ut Ptolemaeum in regnum reduceret, ſcriptis litteris impulerat 535
gabinius Appium in Syria legatum miſſum recipere noluit 535. ab eodem maieſtatis accuſatus ibid. & Syriani infenſi ibid. exſulem Ciceronem appellauit ibid. ei publicani infenſi ibid.
gabinius bonus imperator per illuſionem a Cicerone dictus 534
gabinius de maieſtate abſolutus, & 539. Pompeij ſtudio 534. & 535. eius leuitas, & inconſtantia, turpitudo, & improbitatis conſcientia 534
gabinius exercitũ uendidit 533. eius filius Siſenna ibid.
gabinius finib⁹ prouinciae ſuae, cõtra leges, egreſſus eſt, & Alexandriam ad reſtituendã Ptolemaeum cum exercitu profectus 535. hac de cauſſa Syriani queſtum ſua damna ad ſenatum uenerant, quia praedones per eius abſentiam maritima Syriae loca uaſtarunt ibidem
gabinius, in publicanos iniquiſſimus fuit 516. Syriae procõſulari imperio praefuit ibid.
gabinius rogatu Pompeij a Cicerone de repetundis defenſus 535. cauſſae; cur Cicero ab eo accuſando ſe tenuerit 536. & 540. 542
gabinius ſenatuſconſulto de prouincia reuocatus, noctu, quia cõſpici puderet, in urbem introiuit 533. & 534. eius factiones 529. & 533. & 534
A. Gabinius Syriae proconſul Ptolemaeum regem reſtituit 494 495
A. Gabinius, ſupplicio affectus 21. Caeſaris amiciſſimus 70. eius gladiatores qui 70. eius abſolutionis cauſſa quae 114. nocens de ambitu abſolutus 114. 116
gabius, a Gabiis, & inde Gabinius 115
Ser. Galba, orator eximius 279
galliae Ciſalpinae terminus 7
gallia Ciſpadana, Ciſalpinae pars, ſuffragii ius cum tota Italia lege Pompeia obtinuerat, ſicut Tranſpadana ius Latii eadem lege 7
gallia Comata, cum Caeſari a Senatu tradita 87
gallia Pompeii quae 116
gallia Togata, quae 7
gallia Togata 536. eius coloniae Romanae, & municipia ad ſuffragia ueniebant ibid.
galliae Caeſaris prouinciae Rubico flumen erat finis 536
gallicus tumultus 356
gallius Axianus 242
gallus 353
quae Gentes in Pompeii caſtris. 231
gellius Canius 425
gellius conſul cum Gn. Cornelio Lentulo 491
genuarii, nummi Genuae percuſſi 149
genuine quid ſignificet 520
genus claudẽdae epiſtolae apud antiquos 530
genus declamatorium 539
germalus, Romae mons 95
germana, ideſt, uera 286
germani 36
geſta, quae ſint 185
gladiatores A. Gabinii 70
gladiatores binos ſingulis patribus familias Pompeius diſtribuerat 187
gladiatores, in funere dabantur 97
gladiatores plũbeo iugulari 26
glutinatores, Dionyſius, & Menophilus 103
glyco medicus 452. uenenũ Panſae uulneri indidit ibid.
gracchi fratres, non tam in gremio Corneliae matris educati, quam in eius ſermone 423
gracchus, quia tabernaculum uitio ceperat, contra auſpicia cõſules creauit 494
graecae Pantherae 476
graeci iubent οἰμώζειν eis, quibus male precantur 548
graeci ſunt aſtuti, & ingenioſi ad fingendum, & perſuadendum 481
graeci iudices, leues 148. & ob quaeſtum publica conducentes 148
graeci ludi 405
graecoſtaſis 493
gutta 546
gymnaſium Ciceronis 54

H

HABERE, pro, habitare 29
habere infeſtum, ſolicitum 402
halicarnaſſus Cariae 478. Patria Herodoti, & Dionyſii ibid.
hammonius, Ptolemaei, Cleopatrae patris, legatus 361. Ciceroni quiddam ſpoponderat pro Cleopatra 390
haſta ponebatur, ubi auctio fiebat 276
hegeſias, Cyrenaicus philoſophus 281
hegeſias, Magneſius, orator 281
ἡλίου ἀνάθημα 8
heluetii omnibus uirtute praeſtant 38
heraclides Ponticus 542. mollis philoſophus, ut pro Ponticus uocaretur ibid.
heraclides Ponticus, ſiue Pompicus 329. de rep. ſcripſit 411
ἡρακλείδιον, Varronis opus 411
hereditas cum diuidi commode non poteſt, propter coheredũ nõ aequas partes, ad licitationem confugitur; quae certior eſt, quam aeſtimatio 261
hereditas uniuerſa nomine Aſſis, aut Librae, ſignificatur 164. 352
hereditas tota ſignificatur aſſis nomine 548
herennius, tribunus pl. 35
heres, ex triente, ex uncia 352

Index

hermathena 8
hermeraclae 15
ηρώδης Athenienſis 48
herodes 373. 403
herones fuerunt ex gente Claudiorum 427. patricij ibid.
hiera, & Bleſamius, Deiotari legati 403
hipparchus Nicaeus erata collegit Eratoſthenis 52
hippocrates
hippodami, qui 528
hirrus Lucceiae gentis plebeiae 545. tribunus pl. deſignatus ibid. ſecutus eſt Pompeium ciuili bello contra Caeſarem 546
C. Hirrus 134. a Cicerone in auguratus petitione ſuperatus 163. gentis Lucceiae 196
hirtius, maxime deditus eloquētiae 375. ipſe, & Dolabella, Ciceronis diſcendi diſcipuli, cenandi magiſtri 375
hirtius, & Panſa Caeſarianas partes ciuili bello ſemper fouerunt 446
hirudo aerarij 29
hiſpaniarum adminiſtratio, tribus legatis mandata 91
hiſtriones omnes ſerui 209
homerus utitur ſaepe Hyſterologia 26
homeri uerſus de Vlyſſe a Polyphemo pronunciatus 481
homines legibus cogebantur, uel in amiciſſimos, poſtulante accuſatore teſtimonium dicere 500
homines frugi egere non ſolent 26
homo nihili, antiqua locutio 482
homo 355
honeſte, aduerbij ſignificatio 529
honeſtus
honores, qui extra urbem gerebantur, ingredientibus in urbem deponebantur 509
honorum ſummus conſulatus 547
hora diei tertia iudiciorum erat prima 497
horae, accuſatori, & reo datae 353
T. Hordeonius, Cluuij cum Cicerone heres 351
hortalius, Hortenſiorum cognomeo 109
hortēſius, & Atticus ſumma fuerunt amicitia coniuncti 485
Q. Hortenſius 9. 279. eum, & Lucullum, Ciceronis, noui hominis, dignitas angebat 41. eo Atticus intime utebatur 95. bis, quod animum Ciceronis offenderet, commiſiſſe uidetur 100. Baulis in Cumano uillam habuit 122. Meſſallae patronus 129. orator 279. primus occidit pauonē cibi gratia 286. Cluuij heres 401
horti circa Romā plurimi 286. Balbi 171. Clodiae 309. Cluuiani 351. Cuſinij 309. Druſiani 297. Othonis 309. Scapulani 305. 304. Silii 297. Tranſtiberini 286. 303. 309
hoſpitia publice magiſtratibus, in prouincias proficiſcētibus, dabantur 127
hoſtilia Curia 497
humanitatis genus quoddā eſt, cum ad eos, quos amamus, qua uolumus hora libere accedimus 510
hypſaeus, Pompeij quaeſtor 76
hypſaeus, Plautiae gentis cognomen 493
hyſterologia Homerus ſaepe utitur 26

I

IACTARI, grauitatem non habet 542
idaeus paſtor 35
idibus Mart. Caeſarem Brutus occidit 372. uſurae ſoluebantur 110
id quod, pro, Ideo quod 535
id temporis, pro, Eo tempore; Id aetatis, pro, Ea aetate 342
imagines in Arcano Q. Cicero conſtitui mandauerat 548
impendium eſt uſura 145
impertiri, uerbi ſignificatio 423
imponi
imperatores e prouincia reuerſos, quo primum die ad ſenatum adibant propinqui, familiares, clientes comitatu maximo ſolebant honeſtare 535
imperatores, Octauianus, Antonius, Lepidus 425
imperatores & in litteris, & in lictorū faſcibus utebantur laurea, deuictos hoſtes indicante 173
imperatori trāſitus per alienam prouinciam dabatur, morari diutius in ea cum imperio nō licebat 76
imperatoribus omnibus e prouincia reuerſis uſitatum hoc erat, ut caeſorum, nō tam hoſtium, quam militum numerum in ſenatu exponerent 535
imperatoribus ſupplicationes ꝓ re bene geſta decernebantur 504. dum fiebant, lege agere non licebat ibid.
imperium dabat populus lege curiata 536
imperium habentibus urbem ingredi non licebat 491
imperiū quo modo populus dabat 115. intra urbem habere non licebat ibid. militare non licebat ſine curiata lege in ꝓuincijs habere 118
in aciem eſſe 440
in amoribus eſſe, pro, cariſſimū eſſe 147
inaudiſti uerbi explicatio 149
inceſſere, iactu, uel uerbis petere 280
indignatio diſtat ab inuidia 134
indulgentia parentum nimia filios perdit 47
infeſtum habere 402
infectum, i. inquinatum, contaminatum 20
informare uerbi ſignificatio 7
ingemuiſſe 5
inguium, Vgubiū, Vmbriae opidum 177
inhibere 331
in iudicio adeſſe, decimo poſt nominis delationem die accuſati iubebantur 515. & 533
in manibus eſſe 537
in nominibus habere 194
in oculis ferre, nota locutio 528
inodorari uerbi ſignificatio 71
in re haerere 535
inſanire 339
in ſenatu agere, eſt, palam agere 442
in ſinu eſſe 515
inſtare, pro, adeſſe 35
inſula in urbe, quid ſit 391
inſula in urbe, & Praedia, non idem ſunt 393
inſulſitas 338
integritas 32
interkalatio ordinem dierū mutat 147. dies interponebat: diebus uero interpoſitis, longior fiebat adminiſtratio prouinciarum 126
intercedere uerbi explicatio 145
intercolumnium 528
interire uidentur leges, cum no-

centes

centes abſolnuntur 536
interpellare quid 510
interpretes qui 456
interior epiſtola quae 530
interregnum 536
interregnum dicitur, cum comitia uſque eo protrahuntur, ut inſequens annus ſine conſulibus fit 173
interrex a ſolis patriciis ſenatoribus creabatur 451
interrex creabatur, cum nullus erat patricius magiſtratus. 451
interrex eodẽ iure erat, quo conſules 451. toto anno a ſenatu creari non poterat ibid.
interrex quando, & cur crearetur 114. eius auctoritas ibid. eo creato, pertinebat ad eum conſulum deſignatio 212
inuidia diſtat ab Indignatione 134. exſiſtit inter pares ibid.
io, apud Aeſchylum 363
ipſi fontes iam ſitiunt, prouerbium 523. & 529
ipſi uocabuli ſignificatio 84
ire rem 375
iſauricum forum 120
iſocrates, a Catone maiore deriſus, quod eius diſcipuli ſeneſcerent dicendo, ut apud Ditẽ cauſſas agerent 44
iſſus, nota Ciliciae urbs 158
iudex grauis eſſe non poteſt, qui, ob quaeſtum, publica conducat, uel emat 148
iudex ſatisfacit duobus modis 477
iudices a praetore dati iudicabit 482
iudices quaeſtionis qui 490. eorum duo genera ibid.
iudicia bis in die conueniebant 523
iudicia repetundarum, non ciuium, ſed ſociorum, hoc eſt peregrinorum cauſſa fuerant inſtituta 490
iudiciũ de ambitu praetor exercebat 408
iudicum numerus non erat idẽ in omnibus cauſſis 515
iudicum uniuerſa ſortitio de tribus ordinibus a quaeſtoribus urbanis fiebat 539
iudices ex tribus ordinibus legebantur 202. in cauſſa Clodii LI, totidem, quot in Milonis cauſſa, in qua ſenatores iudicarunt XIIX, equites XVII, tribuni aerarii 26
iudicia lege Plotia tribus ordinibus communicata 117. in foro fiebant, ſenatus in curia habebatur 293
iudiciorum dimiſſio 7
iudicum cognomina, Caluus, Plautus, Spongia 27
iudicum conſilium ex triplici ordine 26
ex Iudicum numero reiecti, uoluntate rei, uel accuſatoris 9
iulia, Antonii triumuiri mater 6
iulia, Caeſaris filia, Pompeii uxor 62
iulius menſis e Caeſaris nomine S.C. uocatus 400. Iunia Tertia, filia Seruiliae 375. C. Caſſij uxor ibid.
L. Iulius Calidus 426. eques ibidem
C. Iunius de Oppianici ueneficio accuſante Cluentio quaeſiuit 538
M. Iunius Brutus, Caeſaris interfector, adoptatus ab auunculo Seruilio Caepione 70
D. Iunius Silanus 7
iuno βοῶπις 55
iurandi mos, apud Graecos 27
ius dandarum legationum ad ſenatum pertinebat 509
ius Latij 7. 128
ius Latij habere 365
iuſti dies qui 515
iuſtitiae, ceterarumq. uirtutum templa in Graecia fuerunt 478
iuuenalia, feſti dies 489
iuuentutis ludi 35
M. Iuuentius Laterenſis 63
M. Iuuentius Thalna 494
iuuentus dea, quae & Iuuentas, Iuuẽtuti praeeſſe creditur 35. eius ſacra, a iuuenibus inſtituta ibid.
iuuentutis dea ibid.

K

KAL. Quinctilis terminus erat locatarum aedium 449
κατάχρισις 50
κεπφικά 340
κέπφος, auis 340

L

LABIENVS Galliae togatae praefectus 7. Caeſaris legatus, ſummae auctoritatis uir in exercitu 174
labi errore 548
labeo, Seguliae gentis plebeiae 532
labro, Ligurni portus 503
lacedaemoniorũ litterae ad imperatores ſuos, in loco ſcriptae, unde Σκυτάλαι 237
lacerta, uel Lacertus, piſcis 52
lacuna in auro 280
C. Laelij duo fuere, alter maioris Africani, alter minoris amiciſſimus 541
C. Laelij duo fuere, alter maioris Africani, alter minoris amiciſſimus, hic cum Q. Seruilio Caepione, ille cum L. Cornelio Aſiatico conſul fuit 541
Laelius, Africani Scipionis, ſummus amicus 279
laenas, unus ex augurum collegio 286
laenas, Naſo, Laterenſis, Ciceronis in auguratus collegae 288
laenates, ex gente Popillia 286
lamia, aedilis 349
lamiae ex gente Aelia fuerunt 499
laniſtae, gladiatorum domini, & magiſtri 26
lanuinum 350
lanuinus fundus 222
lanuuii porticus, Penſice dictus 385
laodicea 120 131
laodicenſe forum 120
large, eſt liberaliter, prolixe 196
larentia populo Romano agros, Turacem, Semurium, Lincerium, & Solinium reliquit 461
larentinalia, feſti dies 489
largiter 466
laterium, fundus Quincti fratris in Arpinati 506. & 537. & 528. in eo uillam habebat ibidem
latiare, Latinarum feriarum ſollemne 591
latinae feriae 500. 504. a conſulibus in Albano monte factae ibidem primus eas in unum diẽ Tarquinius Superbus inſtituit ibid. ſecundus dies additus pulſis regibus ibid. tertius poſt ſe ceſſionem in Auẽtinum ibid. quartus, plebe, & patribus a dictatore Camillo in concordiam reductis ibid.
lartidius, fur famoſus
laterenſis, Naſo, Laenas, Ciceronis

his in auguratu collegae 228
laterium, Q.Ciceronis fundus, in ipſius patria Arpino 102. 225
latini uiri,& mulieres 9
latij ius 7
latij ius habere 365
latinae feriae 10. 67
laude,opidum, Placentiae proximum 519
laudis eſt,uirum uocari,hominẽ non item 513
legati quindecim in Sardinia rei frumentariae cauſſa a Põpeio miſſi 489
legati Tenedij ex inſula Tenedo Romam miſſi,petentes, ut Tenedij ſuis legibus uiuerent. 512
legati Sipyli potius, quam Tenedi Q. Ciceronem in ſenatu laudarant 512
legati tribunis mil. in caſtris honore praeſtabant 519
legatio libera 457
legatio libera 508.unde dicta ibidem
legationes audiebantur Februario menſe,ex lege Gabinia 23. 36
legationes liberae 306
legationis liberae ius 7
legatio uotiua,& libera 377
legatio ad Tigranẽ a Clodio ſpernitur 54
lege Aurelia tres ordines iudicabant,ſenatores, equites, tribuni aerarij 505.& 516
lege annali quaeſtura non ante annum xxxi. gerebatur 532
lege cautum erat,ne quis triumpharet, niſi quinque millia hoſtiũ una acie cecidiſſet 535
lege Cornelia qui imperium habebant, ſuo ſumptu ibant in prouinciam 536
lege Cornelia ſenatus imperium dabat 536
lege curiata qui imperium habebant,ſumptu publico ibant in prouinciam 536
lege non agebatur per dies ſupplicationum 545
legem ferri non licebat, cum de caelo ſeruaretur 61
leges uetabant, ut illius bona haſtae ſubijcierentur,qui in reatu obierat 506
leges remouebant libertos a gente patricia, eorum tamen poſteris aditum ad magiſtratum dabant 439
leges uidentur interire,cum nocentes abſoluuntur 536
leges a conſuetudine aliquando uincuntur
leges cum abrogantur,ſimul abrogantur ſanctiones 86
in Legibus omnibus aliquid ſancitur,quo difficilior ſit earum abrogatio 86
legibus qui eiiciuntur, ordinem ſenatorium cũ ciuitate ſimul amittunt 85
leges, ne comitiis magiſtratuum de caelo ſeruaretur 96
leges cum populo ante horã primam agere uetabant 115
leges Liuiae a ſenatu ſublatae 59
leges Plotiae, de ui, de reditu L. Cinnae 36
legio,ex Polybio, conſtabat peditibus ∞ ∞ ∞ ∞ c c. 136
legiones ſub ſignis ducere,uſitata ueterum figura 409
legio,ex Vegetio conſtabat peditibus ∞ ∞ ∞ ∞ ∞ ∞ c. 136
legio xii. Sullam lapidibus egit 267
legionum ordo 453
legitimi habendo ſenatui dies. 496
legum ferendarum ius cenſores non habebant 478
leius 136
λήκυθοι 22
lenius negotiator 149
lentitudo,quae 479
lentulus Corneliae gentis patricius 529
L. Lẽtulus ab eodem Ptolemaeo rege,qui Pompeium interfecerat,comprehenſus,& in cuſtodia necatus eſt 252
L.Lentulus Crus 483. conſul cũ C.Claudio Marcello ibid.
L.Lentulus Niger, flamen Martialis 282
lentulus pecuniam Q. Ciceroni debebat 494
lentulus Spinther,aedilis curulis primus in praetexta uſus eſt Dibapha Tyria 423
lentulus Spinther Ciliciam adminiſtrabat 536. cõſul ab exſulio Ciceronẽ reſtituit ibid.
lentulus Spinther conſul Ciceronem ab exſulio reuocauit 459
P. Lentulus 183. falſo Ciceronis gener dictus 10. cõſul deſignatus cum Metello Nepote 84. rexit per triennium Ciliciaã 139. ipſe triennium, Ap.Claudius biennium Cypro inſulae ante Ciceronem praefuerant 140. cõſul cum ad aperiendũ aerarium ueniſſet, ad pecuniã Põpeio ex S.C.proferendam, audito Caeſaris aduentu, p rotinus, aperto ſanctiore aerario, ex urbe profugit 179. eius cũ Metella diuortium 320. eius mors 28
lentulus Spinther 7.eum,& Domitium Ahenobarbum Caeſar,Corfinio potitus, dimiſit incolumes 199
leones M.Antonii 240
leonidae epiſtola 370
lepidi filii, cum eius pater hoſtis eſſet iudicatus,boniſq. omnibus exſutus,ad inopiam redacti 462.Brutus eos neceſſariis rebus ſuſtentabat ibid.
lepido ſtatua in roſtris fuit erecta 452
lepidus inconſtans 461
M.Lepidus,L.Paulli frater, Tertullam, Bruti ſororem, habebat in matrimonio 146.Iuniae uir 361
lepreon 151
Q.Lepta,praefectus fabrum 132
leptae tabellarius 345. 352
leucopetra,Tarentinorum 406
leuctrica pugna 149
leuiter,parum 20
lex Aelia 55
lex Aelia,& Fuſia,a Clodio euerſa,quae auſpicia tuebatur 29
lex Agraria 36. 49
lex Aurelia 485
lex Caſſia, frumentaria 489
lex Cenſoria 478
lex curiata 536. ea dabat populus imperium ibid.
lex de repetundis 478
lex Gabinia iubebat, ut quotidie ſenatus legationibus daretur menſe Februario 516
lex impunitatis 547
lex iubebat, non ordinum iudicia,ſed ſententiarum numerũ ſpectari 505
lex Licinia uetabat, conſulatum duobus patriciis mãdari 439
lex Pupia, haberi ſenatum uetabat, a xiix.Kal.Februarii, uſque ad Kal.Februarii,niſi perfectis, aut reiectis legationibus 516
lex, quae exſuliũ irrogabat,quo anno lata ſit 538
lex Sempronia a ciuibus Romanis mortis ſupplicium amouebat 536
lex xii.tabularum, & decreta Põtificum uetabant ſepeliri intra urbem 428

lex Trebonia 531. Pompeio Hipanias, Graſſo Syriam decreuerat ibid.
lex T. Ampij, & T. Labieni tribunorum pl. ut Pomponius ludis Circenſibus corona aurea, & omni cultu triumphãtium uteretur; ſcenicis autem praetexta, coronaq. aurea. quod ille non plus, quam ſemel, uſurpare ſuſtinuit 36
lex annoniana 80
lex Aurelia 32
lex Caecilia, & Didia 56
lex Campana 63
lex Cincia, de donis, & muneribus 41
leges Clodiae 80
lex Coelia 56
lex Curiata, de adoptione ſua, lata ab Octauiano 365
lex de ſepulcris 304
lex perlata a Dolabella, tribuno pl. 256
lex Fuluij 38
lex frumentaria, a quo lata 65
lex Furnij, tribuni pl. de rectoribus tranſmarinis 146
lex Gabinia 140. uſuram centeſima maiorem uetat. ibid. & debitores in ius uocari 140
lex Ser. Galbae praetoris, de imperio Pontinij, clam lata 115
lex Iulia 127. de prouincijs 132
lex Iunia Licinia 55. & quae ea uetentur 56
lex Licinia 56. alterum de conſulibus plebeiae gentis eſſe iubebat 103
lex Q. Metelli Nepotis, ut uectigalia omnia tollerentur 61
lex Papia, de maieſtate 115
lex Petillia 137
lex Plotia, de iudiciis 517. de ui 71. agraria, tribunicia 36
lex Pompeia 7. de ambitu 172. 219. 228. 353. 357. magiſtratuum 219. 189. 228
lex Pupia 308
lex Roſcia, xiv. ordines in theatro equitibus dabat 65
lex Sextia uetus tribunicia utroſque ſimul conſules patricios fieri uetabat 110
lex L. Sullae, de pomerio proferendo 342
lex Thoria 60
lex Trebonia 167
lex Vatinia iuſſu Caeſaris lata 128
lex differt a Priuilegio 89
lex uetabat ire cum telo in ſenatum 71
lex, promulgatur, cum pro palã conſtituitur, ut intercedat, qui uelit, antequam feratur 86
cum lex ad populum fertur, adſint neceſſe eſt, qui dicant, licere per Iouem legem ferri 117
lex erat, ut abſentes conſulatum petere non poſſent 158
libelli neque complicantur, ut epiſtolae; neque ſcribuntur: ſiquidem in his inſcriptio illa, qua amicis ſalutem dicimus, omittitur 245
liber Ciceronis, in quo erat Iouis oratio 508
liber, pro oratione 442
libera legatio 508. unde dicta ibid.
libera, & uotiua legatio 377
liberae legationis ius 7
liberae legationes 386
liberalia 147. 363
liberalitas, pro clementia 447
liber, pro Volumine 342. 396
libertatis atrium, a Clodio aedificatum 93
libertini 46
liberti patronis, & patroni aeque libertis heredes erant, cũ aut inteſtati, aut ſine filiis obiiſſent 149
libya prouincia Caſſio data fuit 425
libo, Sexti, Pompeii filii, ſocer 175
libonis annalis 341. 349
librae, aut Aſſis nomine ſignificatur hereditas uniuerſa 164. 352
libri Ciceronis 533
libri Ciceronis de oratore 542
libri Ciceronis de rep. 529. & 533. & 541
libri Sibyllini uetabant Ptolemaeum regem cum multitudine reduci 494
librorum paginae olim circa ſignum, quem Vmbilicum uocabant, inuoluebantur, expertes glutini 97
licaeum Peripateticorum, Porticus Stoicorum, Academia Platonicorum fuit 295
lychnucus qui 544
liciniae gentis cognomen Lucullus 489
licinius Macer 500
C. Licinius Macer, Calui pater, a Cicerone condemnatus 10. repetundarũ reus inuſitato mortis genere periit 10
L. Licinius Craſſus, orator, Q. Mucii Scaeuolae in conſulatu collega 313
M. Licinius Lucullus 92
lictoribus duodecim extra ordinem Paullus Aemilius ad bellum Ibericum proficiſcens, uſus eſt 228
lictores ſex, proconſulibus dati 252
lictores obſtrepebant, & ſilentium dicentibus imperabant 477
A. Ligurius 544. Caeſaris familiaris ibid.
ligus, Aeliorum cognomen 295
linea quae 527
lippitudo, eſt humor, a capite fluens, non ſine lacryma 241
litterae aculeatae 376
litterae patris ad filium puerum quales eſſe debeant 532
litterarum faſciculus unde nomen ſumpſerit 530
liuiae Auguſtae pater, M. Druſus 113
liuineius, Regulorum cognomẽ 81
loca, quae lumine carent, iucunditatis habent minus, quam quae ſol illuſtrat 511
locuples teſtis, quis dicatur 188
locuſtae fundum 528
lollia, familia Romana 48
lollius, & Varro Porciam laudauerant 352
lucceiae gentis cognomen Hirrus fuit 546
lucceius 10
lucilii uerſus 355
lucilius, poeta maledicus 411
lucius 12. praenomen deriuatũ a Luce 154
luctus, quid proprie ſignificet 533
lucretilis, mons in Sabinis 174
lucrinum 104
luculente calefacere 534
lucullus 8
lucullus, frater L. Luculli cum Terentius Varro per adoptionem factus eſſet, Lucullus nouo cognomine omiſſo uetere conſeruato nominatur 545
L. Lucullus, Graeciae linguae peritiſſimus 30
M. Lucullus, collega C. Caſſii in conſulatu 489
ludi Romani, pridie nonas Sept. commiſsi, per nouem continuos dies ante Matris magnae templum ab aedilibus curulibus fiebant 526. per quinque dies in circo fiebant ibidem

ludi victoriae 540
ludi Apollinares 65.402. Caſſij, praetoris urbani, nomine, a C. Antonio, eius collega, dati 357
ludi dum ſunt, neque iudicia, in urbe exercentur, neque negotij publici quidquam geritur 103
ludi Graeci 405. Iuuentatis 35. Plebeij 115. Votiui 7
ludorum nomina, Votiui, Romani, Victoriae, Plebeij 175
ludos committi, pro incipi 540
ludos interdum populus poſtulare ſolebat 546
ludos dare magiſtrorum nō eſt, ſed aedilium ibid.
ludos facere ſoliti erant praetores 385
ludos ſollemnes curabant aediles 349
luere 281
lunae nouae tempus, maxime nauigantibus uitandum 229
lupercalia, unde dicta 278
lupercalia ſacra, ad expiādos manes, Romae Februario celebrabantur ibid.
luperci, qui ibid.
lupus, praetor 204
P. Lupus, ex gente Rutilia, tribunus pl. Marcellino, & Philippo cos 199
lurco, gentis Aufidiae cognomen 29
luſtrum, quid 151
luſtrum conditum 36
Q. Lutatius Catulus, optimus uir a Sulla dictatore uocatus 27. eius Porticus 92
lycaonia 120
lycij a Sulla libertate donati ſunt 155
lycurgei 20
lycurgus Spartanis leges dedit 20

M

M 'pro Manius 109.191.154
macedonia, Romanorū prouincia 47
C. Macer 10
C. Macrus, reus Cicerone praetore de repetundis factus, cum ſe damnatum iri uideret, uolūtaria morte iacturam rei familiaris effugit 500
macrophorus quae 511
macrocola 335
macrocolus, regia charta 403
macte 281
maecia, tribus 110
magala 295
magiſter 546
magiſter auctionis, quis dicatur 8
magiſtratu geſto praetores exibant in prouincias 489
magiſtratum gerebant conſules per totum Decembrem 491
magiſtratum inibant conſules Kal. Ianuarij 491
magiſtratum gerebant tribuni pl. uſque ad 4. idus Decembr. 491
magiſtratus accuſari non licet 547
magiſtratus deſignabātur Quinctili menſe 510
magiſtratus omnes in campo Marcio creabantur 494
magiſtratus patricij dicebantur ij, qui, maiorum aetate, patriciorum cauſſa ex gentibus patricijs erant inſtituti 451
magiſtratuum gerentes non erat ius accuſari 95
magiſtratus in campo Martio petebantur 109. 283
magiſtratus omnes de caelo ſeruandi poteſtatem habebant 114
magiſtratus omnes, quibus pareret exercitus, Praetor, antiquo more, appellabantur 140
magiſtratibus in prouinciā proficiſcentibus, publice hoſpitia dabantur 127
magiſtratus anno certo petebantur 341
P. Magius Chilo 323
M. Marcellum interfecit ibid.
magna obſcura non ſunt 80
magnitudo animi 32
mamurra eo dictus, quod prim⁹ Romae parietes cruſta marmoris operuerit totius domus ſuae in Coelio monte, columnis omnibus marmore ſolidis, Charyſtio, aut Lunenſi; cum eſſet praefectus fabrum Caeſaris in Gallia 171. Caeſaris praefectus fabrum in Gallia, & eius opulentia, & luxuria 355
manceps quid ſit 424
manilius poeta 458. Auguſti tēporibus uixit ibid.
M. Manilius 541. conſul cum L. Marcio Cenſorino ibid.
manipuli in legione Decem 453
manipulus haſtatorū 136. principium. ibid. triariorum ibid.
manius, hac M' nota ſignatus, p̄nomē ueteribus uſitatum 109. 192 154
manius, tam praenomen, quam nomen, deriuatum a Mane; Manilius nomē, a Manio 154. praenomen Acilii Balbi 279
manlianus fundus 526. in eo uillam Diphilus architectus Q. Ciceroni aedificabat 527
manlianus fundus erat in Arcano 527
C. Manlius Acidinus 95
marcelli fuerunt ex gente Claudiorum 427. plebeij ibid.
marcelli, plebeij 529
M. & duo C. Marcelli, Caeſaris dignitatem oppugnauerant. 204
marcellinus conſul deſignatus 442
marcellinus, Pompeio infenſus 504
C. Marcellus 97. Atiae filiam Octauiam, Octauiani ſororem, in matrimonio habuit 388. 413
L. Marcius Philippus 284
M Marcellus a P. Magio Chilone interfectus 497
Q. Marcius Rex, unam e Clodij ſororibus in matrimonio habuit 28
M. & D. Brutus cum C. Caſſio M. Bruti ſororis uiro principes coniurationis in Caeſarē fuere 425
mare clauſum dicebatur, quod eo uti per anni tempus non liceret 506
marius Caluentus L. Piſonis maternus auus 528
marcius 442
C. Marius, ſepties conſul 313
M. Marius 380
martem ſpirare 386
martialis, flamen 70
martianus 315
L. Marcius Philippus 461. conſul cum Marcellino ibid. Octauiani uitricus ibid.
martem ſpirare, dictam de ijs, qui terribile quiddam uultu praeſeferunt 541
martis templū in Appia uia 543
L Marcius Philippus Octauij uitricus 492. conſul deſignatus cum Lentulo Marcellino ſententiam poſt eum proximus rogatus eſt ibid.
maſſilienſes Caeſari portas clauſerunt

ferunt 239.a Phocenſibus ortum ducebant 369
mariana factio 424.in ea fuit. P. Sulpicius ibid.
C.Marij filius 423. Praeneſte a Lucretio Offella obſeſſus, deſperata ſalute ipſe ſibi manus intulit ibid.
marius litterarum ſtudioſus incommoda ualetudine homo 511.eius uilla in agro Pōpeiano ibid.
marius,quem & Caluenā, & Madarum, ficto nomine Cicero appellat 356.Caluus 357.Bruti gratia laborabat 359
Cn.Marius,& Q.Fuſius Calen⁹, Antonio amicitia coniuncti 411
meander,fl. 120
medimnus Atticus ſex modios capit 424
megarae 14
megariſtus Antandrius 482
melite,inſula 73
C.Memmius 529. plebeius ibid. & 530.conſularis candidatus ibidem
C.Memmius 483. ſacris Iuuentutis praefuit ibid. M. Luculli uxorem initiauit ibid. Gn. Pompeij uxorē de ſtupro ſollicitauit ibid.
C.Memmius 35.57. eius ſpes de conſulatu 116.de ambitu condemnatus, exſulabat Athenis 128. 149
menophilus,& Dionyſius, glutinatores 103
menſes quinque priuatos eſſe oportebat 510
menſura eadem redde,qua acceperis 324
mercedulae 323
mercuriales, & Capitolini hominum genera 503
mercurij,& Mineruae ſtatua, in gymnaſio poſita 8
mercurii ſtatuae,ex marmore Pētelico 14
mercurius litteris, & ingenijs praeeſt 11
meretrices inſignes, eaedemq. mimae,Arbuſcula, Cytheris, Origo 109
meſſalla a Cicerone dilect⁹ 529. patricius 530.conſularis candidatus ibid.
meſſalla Coruinus 458. Bruti amiciſſimus ibidem.apud Auguſtum opibus, & gratia floruit.ibidem.duxit originem a Valerio illo, qui a coruo, qui ei pugnanti opem tulit Corui cognomen eſt adeptus ibid.
meſſalla conſularis candidatus 521
meſſalla, & Domitius conſules populum liberalitate deleniuerunt 536
meſſalla orator praeſtantiſſimus 461
meſſalla patricius 538.eius abſolutio reliquorum candidatorum cauſſas praeiudicio ſubleuauit ibid.
meſſalla per interregem conſul creatus, iudicium de eo factum non eſt, peracto autem conſulatu, bis accuſatus de ambitu eſt, primo abſolutus, deinde condemnatus 547
M.Meſſalla 34.cenſorius 104.cōſul cum Domitio Caluino 110. Patricius 113.qui & ipſe Athenis fuerat ſtudiorum cauſſa, Ciceroni de filio mirabilia narrabat 391
meſſidius, redemptor aquae ducendae 526.527
meſſius,uel Meſcinius 91
meſſius 110
metellina oratio Ciceronis 20
metellus imperator 453. a Creta deuicta creticus, eſt cognominatus ibid. conſul cum Q. Martio Vatia ibid.
Q.Metellus Nepos,& celer, fratres patrueles 51
Q.Metelli Celeris mors 51
Q.Metelli Nepotis mors 101
metelli Pii mors 102
Q.Metelli Numidici tabulae 27
metellus,non Coeliae, ſed Caeciliae gentis cognomen 56
L. Metellus tribunus pl. Caeſarem, ne pecuniam ex aerario promeret, impedire conatus eſt 251. 235
metellus Balbinus 332
metelli conſuetudo 34
metelli cupiditas triumphandi 35
Q.Metellus, quare Creticus dictus 38
metellus obſtitit,ne plebeius fieret P.Clodius 45
Q.Metellus Celer,augur, moritur 51.conſul cum L. Afranio 283
Q.Metellus conſul comitia aedilicia ideo fieri uolebat, ut Clodius, aedilis creatus, in iudicium de[q]ui maxime propter fabros,de Ciceronis area pulſos,uocari non poſſet 95
metellus Creticus, Silano & Murena cos.triumphauit 102
Q.Metellus Nepos 51.oderat Pōpeium,propter diuortium ſororis Muciae 57
Q.Metellus Scipio quis ſit 148
meto 275
metonis Athenienſis Mathematici annus conſtabat ex annis xix. 276
μετρίως 503
micillus 354
milites diſcedere ex Italia Panſa conſul nolebat, quo maiores ipſe copias habere poſſet 442
militum genera quattuor 136
mille hac nota CIↃ ueteres ſignificant 409
milo Crotoniata 155
milo a quo accuſaretur 496
milo, gladiatoribus, & beſtiarijs contra leges uſus eſt 498.504
milo in ſcenicorum ludorum,& gladiatorii muneris impēſas, effuſaſq. largitiones tria patrimonia effudit 546. trinos in ludos in ſingulos ſingula patrimonia profudit ibid.
milo ſuam factionem habebat 493
miluinus 482. Licinij ſeruulus, aut comes in rapinis ibid.
minerua, Athenarum conditrix 11.eius ſtatua, cur proprium, & ſingulare ornamentū Academiae Ciceronis ibid. eius ſtatuam in exſulium proficiſcens Ciceto, in templo Iouis Capitolini poſuit, cū hac inſcriptione,Cuſtos Vrbis 167
minucius architectus 494
Q.Minucius Thermus 330.183. Aſiae adminiſtrator 7
modeſte,quid 46
molli brachio 45
molo 46
mons Taurus 141
montanis HS 111. Planco debebat 415.eius negotium 372
montes, aquarum diuortio diuiſi 135
monumentum 289
more maiorum 5
more maiorum 424
more maiorum 521
moris apud Romanos erat, ut amicis,& tribulib⁹,& in circo, & in foro locus ad ſpectandū daretur 526
morphagenes, latronū dux 131

mortis

mortis ſuppliciũ a ciuibus Romanis lex Sempronia amouebat 536
mos apud Romanos erat,ut non ſolum propinquos uerum & amicos ad prouinciae adminiſtrandas proficiſcentes, proſequerentur extra urbem. 485
mos erat, ut auctoritate praediti uiri reos in iudicio antequã ſententiae ferrentur laudarẽt 516
mos maiorum 5
μουσοπάταχτος ſubito muſarum furore percitus 511
mucia,Pompeii uxor.285. Tertia dicta 18
Q. Mucius Scaeuola tribunus pl. obnunciationes interpoſuit opera candidatorum conſularium 538
Q.Mucius Scaeuola,iuriſconſultus 113
Q.Mucius a Damaſippo eſt interfectus.217.a Mario iuniore occiſus 221
Q.Mucii duo eodem tempore uixerant,uterque iuris prudentia clarus 147
mulieres familiae nomine appellabantur 303
muli,& tabernacula publicis magiſtratibus dabantur de publico 391
mulli barbari, unde dicti 46
multiiuges litterae 362
muluiana controuerſia 59
muluius,pons 343
mummi legati.x. 318
L.Mummius Achaius. 319. Corinthum euertit anno urbis DCIIX 342
L.Munatius Plancus 441. defecit ad Antonium ibidem
T.Munatius Plancus Burſa lege Pompeia de ambitu accuſatus a Cicerone, uicto Pompeio, cum aliis non paucis, lege Põpeia damnatis,a Caeſare reſtituitur 146
munda
municipia multa in Gallia Togata, Caeſaris prouincia erant, quae ſuffragium in ſua quodque tribu, aut centuria Romae ferrent 505
munificentia Caeſaris in aedificando 548
T.Murcus 274
murcus 442
L.Murcius Philippus conſul deſignatus 489
muri ueteres Vrbis Romae, a Seruio rege conditi 343
muſcorum 518
muſicus 116
muſtaceis lauri folia ſubiiciebantur 136
muſtaceorum confectio 136
muſtella.278.336. Antonii ſodalis 363
myrmillones, & Secutores, iidem 178

N

NANCISCI morbum 427
nanneij, Sulla dictatore proſcripti 27
nar 109
narycae,opidum 72
naſidius Pompeianus, ex ordine equeſtri 264
naſo,Laterenſis,Laenas,Ciceronis in auguratu collegae 288
natalis dies Ciceronis 257
nero, Claudiae gentis patricius. 529
Tib.Nero,Tulliam Ciceronis filiam uxorem cupiuit. & Liuiam poſtea duxit, ex qua Tiberium imperatorem genuit. 529
neptis Attici ex Agrippa nata, a Caeſare Ti. Claudio Neroni Druſillae filio priuigno ſuo deſponſa 427
nero, cognomen Claudiae gentis patriciae 157
neruii 545
nerus,uillicus in Arcano 526
νησὶς,parua inſula 402
nicea,Bithyniae urbs 357
nicephorus uillicus in Laterio. 526
nicias Grammaticus 483
nicias Smyrnaeus 482
nicias. 317. 392. grammaticus 298
nigidius 48
P.Nigidius Figulus, Romanorũ omnium excepto M. Varrone doctiſſimus 483
nilus 548
L.Ninnius Quadratus 86
niſi,pro, Sed.252 268
nix atra 515
noctua ſuos nummos ſignabant Athenienſes 523
noctuabundus 274
nomen dicitur,quod in codicem refertur. 118,id, quod nobis debetur 275
nomenti,& Ardeae praedia Atticus habuit 97
nominis ſignificatio duplex. 275
non curantia,pro ἀμελία. 508
non,particula,ad maiorem negationem iterata 238
non belle ualere,id eſt, aegrotare 371
non ex iure manu conſertũ &c. Ennii uerſus 384
non liquere,& Non lucere 6
nonis Decembris de coniuratis ſupplicium a Cicerone eſt ſumptum 446
nota, ſignum monumentum. 461
nota.3.triens indicabatur. 521
beſſis dimidium ibidem
notarum antiquarum ſignificationes 13
nouendiales. 541. unde dicti 541
noui 85
nullus,pro Non. 271. 358
numerius, familiae nomen, & praenomen 69
numerorum antiquae notae. 13
nummerus nullus,apud ueteres, ultra centum millia 13
nummi genus Aſiatici Ciſtophorus 60
nummus, ſiue Seſtertius, quadrantes aereos, quos hodie uocant,duodecim ualet 270
nunc,pro Verum, Cicero ſaepe uſurpauit 527
nunciatur domum 96
nundinis haberi comitia non licebat. 93
nuptiae Attici 499
nymphon colophonius 484

O

OBDVCERE uesbi ſignificatio 7
obnunciare,& Nunciare in campum 96
obrogari uerbi ſignificatio 86
obſequi uerbi ſignificatio 424
obſeruare, quid ſit.8 323
obſeſſi liberi non ſunt 369
obſignatione in teſtamento. 335
occupare 317
Ser.Ocella 240
octauia maior,& Octauia minor 375
octauius a C. Caeſare adoptatus fuit 446

octauius, Caeſaris ex dodrante heres, & adoptiuus filius. 464. Caeſaris nomen aſſumpſit ibidem
octauius Pantagathus, uir doctiſſimus 477
octauius 482
octauianus a Bruto odio proſequebatur, ut Caeſaris filius, & quia eum pugnare contra Antonium, non tam pro rep. ut uidebatur, quam priuatae potentiae cauſſa ſuſpicabatur. 448
octauianus annum agebat XIX cum praetorum iura conſecutus eſt. 449. conſulibus ad Mutinam occiſis conſul fieri uoluit, quod cum non impetraſſet, iratus quaſi ob ignominiam, prodita reip. cauſſa cũ Antonio, ac Lepido ſocietatem iniuit ibidem
octauianus Antonium ex Mutinenſi proelio fugientem perſecutus non eſt. 456
octauianus, Antonius, Lepidus, ſocietate aduerſus libertatem inita, exercitum ad urbem duxerunt, plurimosq. ciues bene de rep. ſentientes, & maxime ſuum quiſque proſcripſit inimicum 425
octauianus puer a Cicerone uocatus, maiore admiratione earum rerum, quas contra Antonium pro rep. geſſerat. 447
octauianus, & Pedius, interfectis Hirtio, & Panſa, conſules facti ſunt 342
octauius, Antonio inimicus, quia ex Caeſaris hereditate grandem pecuniam auerterat, ſuadentibus maxime uitrico Philippo, & Marcello, ſororis uiro, ad Ciceronem ſe contulit, ſeq. ei, & ſuam cauſſam commendauit, id ſpectãs, ut, propter eius gratiam, & auctoritatem, a ſenatu cõtra Antonium iuuaretur 364
octauiani concio, in templo Caſtoris, & Pollucis 415
cn. Octauius fugitiuos in itinere deleuit. 47. prouinciae Macedoniae non minore iuſtitia, quam fortitudine, praefuit. 47
octophorus qui 511
ὀγχισμήτης, uenti nomen, ab Onchesmo, Epiri portu. 164
odium ſibilo, amor plauſit ſignificatur 29
odorari uerbi ſignificatio 71
offendi 476
officium eius, cui aliquid mandatum eſt, quibus uirtutibus cõtineatur 518
οἰκονομία, eſt ordo in re domeſtica 145
omnes magiſtratus in campo Martio creabantur 494
omnis. pro unuſquiſque 167
olbia, Sardiniae urbs. 499 586
olympia 395
ὁμοπλία 405
opàlia, feſti dies 489
opes, quantumcumque poſſumus, ſignificat 247
opibus facultates includuntur, facultatibus opes non item. 247
opimii cognomen Veietorantius 113
opipare 355
oppianici ueneficium 538
oppius, Caeſaris in urbe procurator. 528. & 531. ſcripſit librum octauum de bello Gallico ibidem
Cn. Oppius Cornicinus 93
oppius, Caeſaris amiciſſimus. 121
ordo legionum 453
ordo ſenatoris maior appellabatur, equeſtris minor 423
ordine, pro Sapienter 152
ordines Romani qui 542
ordines tres, ſenatores, equites, tribuni aerarii ex ea lege, quã tulerat in praetura L. Aurelius Cotta iudicabant. 505. & 516. & 523
orgetorix rex 38
oris, & uocis ſuauitas gratiam oratori conciliat 423
ornare prouinciam, quid ſit. 87. 497
orodes, Parthorum rex, Pacori pater. 139 147
orcpus, urbs, ab Athenienſibus direpta 295
oſaces 236
oſim, pro Auſim 278
otho, Scapulae heres 306
ouatio Octauio a Cicerone decreta fuerat, quia Mutinenſi proelio Antonium deuicerat. 466
ouia, C. Lollii uxor 293

P.

PACIDEIANVS gladiator 540
pacorus, a Ventidio cum toto exercitu caeſus 132
pactio inter Ap. Claudium Pulchrum, & L. Domitium Ahenobarbum conſules, & Memmium, & Caluinum candidatos 117
paeonius rhetor 548
palliati qui 528
palaeſtra Palatina 50
palatualis, flamen 70
palicanus. 6 36
παλιγγενεσία, regeneratio 140
paludamentum, ueſtis, erat imperatoria, qua imperatores induti ad bellum exibant 107
pamphylia 120
panaetius 411
πανικὰ, terrores 358
panſa, animi ſui uoluntatem diuturna ſimulatione obtectam aperuit ultimo uitae die 446
panſa Bononiam fugit 448
panſa Bononiae periit ex uulneribus Mutinenſi proelio acceptis 451
panſa conſul diſcedere ex Italia milites nolebat, quo maiores ipſe copias habere poſſet. 442
panſa, & Hirtius Caeſarianas partes ciuili bello ſemper fouerunt 446
panſae negotium 331
pantherae Graecae 476
papirius Ciceronis familiariſſimus 530
parietini 134
parilia. 104. 368. celebrabantur a coronatis cum tibiis, & cymbalis. 368 374
paris 35
parochus, quid ſignificet 317
parthicum bellum 336
partim, pro, partim alii 425
paſtoricia fiſtula 29
patrem familias uendacem, non emacem eſſe oportet 426
patron. 165. Epicureus. 128
patroni libertis, & liberti patronis heredes erant 149
L. Paullus Lepidus. 441. conſul cum Q. Marcello. ibidem. a fratre ad necem traditus, ſocietate cum triumuiris perdẽdae reip. facta ibidem
L. Paullus, L. Paulli filius, qui cõſul periit Cannenſi proelio, Africani minoris pater naturalis. 107. in ſecundo conſulatu paludatus exiit ad bellum Macedonicum; nec multo

poſt

Index

poſt uictor, capto etiam rege Perſe, triumphauit. 138
pauimentata porticus 527
pauperes, nouarum rerum cupidi. 38
peccati dolore numquam liberamur 261
peculiaria quae ſint 511
pecunia attributa. 317 388
pecuniam ueteres non niſi iniquo fenore poterunt inuenire 424
pedarii, unde dicti 39
pedis menſura 45
Sex. Peducaeus. 415. Attici amiciſſimus. 10 314
egmata 103
pelopidae qui. 365. 386
penicillum 519
πεντέλοιπον 376
πεπινωμένως, eleganter 390
perduelles qui 458
per fortunas 235
perfungi dignitatem 457
pericles 280
perpendiculum quod 527
perpurga, pro, Explica, Confice. 285
perſcribere, eſt, creditori, nō praeſenti pecunia numerata, ſed per ſcriptum ſatisfacere. 401
perſequi, diligentiae eſt 518
perſequi ſententias quid 509
perſillus Virbialis, flamen 70
perſonae dignitas pondus affert orationi 542
perſtringere, ualet leuiter offendere 411
perturbatus, refertur ad petulās 500
petere conſulatum. 4 7
petreius, Afranius, Varro, Pompeii legati 531
petrus Alcyonius, homo improbus. 396. eius opuſculum, de exſulio 397
phaedus 408
phaeton libertus 487
φαλακρός, Graece 358
phalerae, quid ſint 398
phamea. 352. Lanuini fundi dominus 213
pharnaces 266
pheriones, cognomen familiae Puteolanae. 368. φιλέν δοξος. 324
phidias Athenienſis. 424. in omni procuratione Reipublicae actor, & auctor fuit ibidem
philippus Atiam Octauii matrē poſt obitum prioris uiri uxorem duxit 466
philippus Atiam, Iulia, Caeſaris ſorore, natam, habebat in matrimonio, poſt Octauii, prioris uiri, obitum. 228. Amyntae filius. 284. Octauiani uitricus. 365 387
philiſtus, hiſtoricus 517
philo 329
philoctetes a Graecis in Lemno Inſula deſtitutus. 511. de ipſo exſtat Sophoclis tragoedia. 512
philogenes, Attici libertus 170
philologi 338
φιλοτιμία, auaritia 159
philotimus, Terentiae libertus. 528
philotimus a Cicerone uocatus diligens. 548. urbanam expolitionem urgebat ibidem
philotimus, Terentiae libertus. 124 342
philoxenus, poeta 100
philoxenus, redemptor aquae deducendae 526
phocenſes, Atticae regioni finitimi 369
phocylides, poeta 105
phrygia, regio minoris Aſiae. 120
in Pictura uarietas delectat. 22
pieria Seleuciae cognomen. 265
pilia, Attici uxor. 97 414 424
pinarius. 532. Lucii fortaſſe frater, quem C. Caeſar nepotem ſororis ſuae heredem cum Q. Pedio, & C. Octauio reliquit 532
pindentiſſae 135
pirene, fons 278
piſcina Publica 543
piſcinae L. Luculli, Q. Hortenſii, L. Philippi. 36. 39. 41
piſcinarii, qui 39
piſidia. 120
piſo exercitum perdidit 533
C. Piſo Ciceronis gener 485. & 486. eius mores, & ingenium uehementer a Cicerone laudati. 485. obiit ante reditum Ciceronis ab exſulio 486
C. Piſo. 10. Frugi, Tulliolae uir. 84
L. Piſo. 528. eius maternus auus Caluentius eſt appellauit. ibidem
piſoni, in Senatu in Antonium inuehenti, nemo aſſenſus eſt, armorum metu 408
piſo, argentarius 278
pituaniorum familia 109
plaetorianum incendium 137
plaetorius, condemnatus. 137
Fonteii accuſator 325
plancius, in Macedonia quaeſtor 79. praetore L. Appuleio. 48
Cn. Plancius, Ciceronis amiciſſimus 493
plancus cum Antonio ſocietate inita reip. cauſſam deſeruit. 459
L. Plancus. 397
plato Pythagoricis numeris philoſophiam obſcurauit 177
plauſu amor, ſibilo odium ſignificantur 29
plauſus mortuus, quis dicatur. 65
plautiae, gentis cognomen, Hypſaeus 493
plautus 27
plebeiis hominibus, inter quaeſturam, & aedilitatem, interpoſitus tribunatus pl. patebat 45
plebs urbana infima, & perdita; plebs ruſtica, bonorum uirorum ex omni ordine 171
plecti uerbi ſignificatio 426
plinius ſuos libros de naturali hiſtoria appellauit uolumina. 427
plus eſt, ex priuato loco ad praetorium adſcendere, quam ex praetorio ad conſularem. 449
poena exſulii de ambitu damnatos ſequebatur 538
poetica, imitatio eſt 513
pola Seruius. 512. de gente Clodia plebeia fuit. ibidem. eius opera, Ap. Pulcher P. Clodii frater in accuſando Coelio uti cogitauit. ibidem. accuſationes factitauit 516
pollex. 350. ſeruus Ciceronis a pedibus 249
pomerium, a Caeſare prolatum 343
pomerium, quid ſit 343
pomonalis, flamen 70
pompeiani prodromi 17
pompeii filius Appii filiam uxorem habebat 543
pompeii filius Appii filiam uxorem habebat 548
pompeii, Caeſaris, & Craſſi potentia 55
pompeius, & Craſſus conſules nullam Catonis rationem uidentur habuiſſe 510

Pompeius

pompeius Gabinii patrocinium ideo ſuſcepit, quod ipſe eum, ut Prolemaeum in regnum reduceret, ſcriptis litteris impulerat. 535. cum eo Cicero pugnare nolebat. ibidem 536

pompeius maxime popularis fuerat quia populo tribuniciam poteſtatem ereptam a L. Sulla dictatore, conſul reſtituerat 498

pompeius per tres legatos Hiſpanias adminiſtrauit. 531. decretae ei fuerunt in ſecundo conſulatu lege Trebonia. ibidem

pompeius, prope tēplum Apollinis habitat. 498. contra fidem ſuam Ciceronem deſtituit, pellique in exſulium a P. Clodio paſſus eſt. ibidem. & 540. 542

pompeius quindecim legatos in Sardinia rei frumētariae cauſſa miſit 489

pompeius ſolebat, & ſilentio regere uoluntatem, & aliud ſentire, ac loqui. 495. eius familiares ibidem

pompeius aliud ſentire, & loqui ſolebat 545

pompeius aſtute Caeſarem amabat. 542. Ciceronem ideo reuocauit ab exſulio, ut eius opera cum ſenatu rediret in gratiam ibidem

pompeius, Caeſar, & Craſſus perniciosam reip. ſocietatem inierant 485

pompeius, Caeſar, & Craſſus Ciceronis dignitati obtrectantes Clodium fouerunt 486

pompeius cum eques Romanus eſſet triumphauit, quo facto deſijt eſſe eques Romanus. 516

Cn. Pompeius Cn. F. Magnus, ad bellum Mithridaticum profectus. 7. eius uxor Mucia, Tertia dicta. 18. deuicto Mithridate, Muciam uxorem, propter adulterium, repudiat. 18. quinque uxores habuit. ibidē. duas repudiauit. ibidem. eius concio prima. l. 21. ei ueſte triumphali ludis Circenſibus uti conceſſum fuit. 36. eum populus R. diligebat. 38. eius ficta nomina, Epicrates, Sampſiceramus, Arabarches, Hieroſolymarius, Megabocchus. 48. 53. 55. 59. 62. in rep. princeps. 48. cretatas geſtabat, cum aliorū eo colore non eſſent. ibidem. in ueſtitu, neglecta uulgari cō ſuetudine, inane quiddā amauit ad perſpicuitatem. ibidem eius, & Craſſi diſſenſio. 49. diuerſis nominibus a Cicerone inſignitur. 53. ne non ſatis firmae eſſent Caeſaris leges, ſuo nomine timebat. 59. Caeſarē ſero coepit timere. 65. eius praeſtantia in bello. 68. Craſſo recōciliatur. 67. ei utraque Hiſpania data eſt, rogatione Trebonia. 91. remp. perdidit. 100. eius uxor Aemilia. ibidē. Gabinii amiciſſimus. ibidem. diſſimulator. 146. conſul ſine collega ex S.C. creatus fuerat, quo liberius poſſet perturbatam ciuilibus diſcordiis rēp. conſtituere. 163. eius malum conſilium. 180. eius magna ingratitudo. 185. eius tarditas, & ignauia. 189. uictus Italia cedit. 191. eius perfidia. 197. Hiſpaniarum proconſul. 201. in Campania, aegrotans. 202. eius temeritas, in bello ſuſcipiendo. 207. Sullani regni cupidus. 212. flagitioſus. 215. illud ſaepe uſurpabat, Sulla regnum armis peperit, ego non potero. 215. eius, & Sullae comparatio. 219. omnibus minabatur, qui ipſius in praeſidiis non fuiſſent. 220. eius in proelio fortuna. 249. nauigatio in Graeciam. 250. eum Ptolemaeus, Aegypti rex, interfecit. 252 ei, & Caeſari non libertas, ſed dominatio ꝓpoſita erat. 265. 256. a Caeſare magno proelio uictus. 312. captis piratis, magnam eorum partem conſtituit in agro Dymaeo. 400

pompeii filius Appii filiam habebat in matrimonio 152

pompeio de committenda belli Mithridatici cura Cicero praetor Maniliam rogationē oratione ſuaſit. 540. & conſul, Mithridatico bello confecto, ſupplicationem ei duodecim dierum decreuit. ibidem. diſceſſu Caeſaris, & Craſſi eius potentia ad ſummum peruenit. ibidem

Q. Pompeius Ruſus 114

Sex. Pompeius, Magni filius. 377 Libonis gener 405

pomponia, Attici ſoror, Quincti Ciceronis uxor 528

pomponiae gentis in ipſa Vrbe Roma origo prima fuit 423

T. Pomp. Atticus adoleſcens ſeni Sullae fuit iucundiſſimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto 425

T. Pomp. Atticus bona ciuium Romanorum publicata, quae ad haſtam in auctione ueniebant, numquam emit 424

T. Pomp. Atticus confecit librū Graece de conſulatu Ciceronis. 427. eius neptis ex Agrippa nata, a Caeſare Ti. Clau. Neroni Druſillae filio priuigno ſuo deſponſa ibidem

T. Pomp. Atticus cum M. Ant. amicitia coniunctus 466

T. Pomp. Atticus cum M. Bruto ſummam amicitiam habebat. 425

T. Pomp. Atticus, heres a Quincto Caecilio relictus. 424. ab eodem teſtamēto adoptatus, praenomen, & nomen ab eo ſumpſit ibidem

T. Pomp. Atticus inter litigantes iudex numquam fuit 452

T. Pomp. Atticus nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumptuoſam uillam habuit. 426. eius domus in Colle Quirinali ibidem

T. Pomp. Atticus, quia Graece loquebatur, Attici cognomen adeptus eſt 424

T. Pomp. Atticus ſeruis uſus eſt non peregrinis pretio emptis, ſed uernis 426

T. Pomp. Atticus ſepultus eſt iuxta uiam Appiam 428

T. Pomponii Attici nuptiae. 499

T. Pomponius Atticus, qui, & patrem, & matrem equites tantum habuerat non geſtis magiſtratibus claros, generoſus non erat. 423. M. Vipſanius Agrippa eius potiſſimum dilexit affinitatem ibidem

T. Pomponius Atticus. Ciceroni ex patria fugienti HS. cc. & quinquaginta millia donauit. 424

T. Pomponius Atticus adoleſcentulus gratia ualebat 424

T. Pomponius Atticus in Epiro poſſeſſiones habebat 426

T. Pomponius Atticus nullos habuit hortos 427

T. Pomponius Atticus praeter Ardeatinum, & Nomentanū, ruſticum praedium in Italia nullum

nullum habuit 424
T. Pomponius Atticus ſenator numquam fuit 423
T. Pomp. Atticus uxorẽ duxit aliquanto poſt quã Romã remigrauit. 424. eius uxor Pilia. ibi.
pontes, quibus ciſtae ſuffragiorum ſuperimponebantur. 23
pontificum collegium, ex quibus ordinibus 92
pontina tribus 110
C. Pontinius. 541. de Allobrogibus triumphaturus. ibi. praetor Cicerone Conſule ibi. eiuſdem legatus in Cilicia. ibid.
C Pontinius, praetor, Cicerone conſule. 115. in Ciliciam legatus. ibidem. uir praetorius, & triumphalis. 124 153
pomptinus, & Pompeinius, ſiue Pomtinius, a Pomoetia 115
pontinum Praedium, ad Pontinas paludes 169
põtius Titinianus. 242. cũ Caeſare cõtra Pomp. arma tulit 223
popularẽ eſſe qũo accipiat 447
populares, qui dicti. 65 281.
populus interdum ludos poſtulare ſolebat, 546
populus, malis ciuibus theatrum ingredientibus, plauſum, aut nullum, aut clamore, & ſibilis diſſonum dabat; bonis, & in rep. praeſtantibus magnũ, & aequabilem 510
populus Romanus conſtabat cccc L. millia hominum 503
populus Romanus poſt deiectã a Paullo Macedoniam nullũ tributum pependerat 468
populus non rogat, ſed rogatus iubet 23
porcia, Catonis ſororis. 205. L. Domitii Ahenobarbi uxor. 345. M Bruti coniux. 321. 386
porcia, poſt obitum M. Calpurnii Bibuli Bruto nupſit 453
porciae Baſilicae, & Curiae incẽdium 367
porciae duae, altera Ahenobarbo, altera Bruto in matrimonio coniunctae 451
M. Porcius Cato, praetor, Caeſaris inimicus 522
porcilius, a Porcio 507
porticus Catuli 529
portoriũ circũuectionis, quid 61
portumnalis flamen 70
poſidonius, Panaetii diſcipulus, Rhodius Philoſophus, e Stoica diſciplina 411
poſtulare eos, qui in magiſtratu eſſent, non licebat 410
poſtulare uerbi ſignificatio 498
poſtumia, Sulpicii iuriſconſulti uxor. 285. uel uxor, uel amica Pontinii 140
potuit uerbi explicatio 55
praeconiũ, i. uendẽdi munus 324
praediator, qui 287
praediorum nomine & domus, & agri comprehẽduntur 393
praefecti prouinciarum imperiũ habebant ſenatus conſulto, & lege curiata 497
praefectis ꝓuinciarũ egredi ꝓuinciae terminis non licebat 536
praefecturae fabrum deferebantur honoris gratia 425
praenomina duo ſimul eſſe non poſſunt. 423. & 465
praerogatiua centuria quae. 521 unde dicta ibidem
praerogatiua tribus quae 521. unde dicta ibidem
praeſtare aliquem dicimus, cum effecimus, ne quid is committat ſecus, quam uolumus 154
praetexta, magiſtratuum toga, & puerorũ ad annum XVII. 149
praetor, quis dicatur 140
praetor, etſi, quo die rerum adeſſe iubebat, ipſe non affuiſſet, deinde tamen peragere quaeſtionem poterat 515
praetor non iudicabat, ſed ius dicebat. 482. eius iudices iudicabant ibidem
praetor iudicium de ambitu exercebat 498
praetor omnis quaeſitor eſt. 538
praetor urbanꝰ abſentib. cõſulib. cõſulare munꝰ ſuſtinebat 445
praetor urbanus nũquam quaerit, ſed tantum ius dicit 538
praetores Cereales, a Caeſare cõſtituti 490
praetores eodem, quo conſules, iure non erant 451
praetores, geſto magiſtratu, exibant in prouincias 489
praetores in aliorum praetorum cõſilio iudices nõ ſedebãt 540
praetores omnino erant octo. 483. & 489.
praetores publicis quaeſtionib. praeerant 490
praetores nõ ſemper in foro, ſed pro arbitratu, modo in hac, modo in illa urbis parte tribunal habebant 499
praetores mente Quinctili deſignari ſoliti erant 510
praetores non iudicant, ſed ius dicunt, hoc eſt iudicii formulam dant. Iudicant autem dati a praetore iudices. 217. tribunos dignitate anteibant. 293. ludos facere ſoliti erant. 385
praetoria Cohors, comitum conſularium 476
praetorii, & cõſulares interdum cũ iis, qui nullos geſſerant magiſtratus, iudicabant. 539. 540
praetorum creandorum cura ad conſules pertinebat 517
praetorib. ire in prouincias non licebat, niſi Latinarum feriarum ſacro perpetrato 500
praetoris annũ Imperium ultra Decembrem menſem nõ producebatur 482
praetura biennio ab aedilitate diſtat 515
praetura a cõſulatu biẽnio diſtabat. 103. 483. petebatur, & legibus dabatur anno XXXIX. 341. curulis magiſtratus fuit 346
praeuaricari 523
pragmatici 66
prandium non dicitur conuiuium. 426
prenſare 5
primipilus 136
principes 453. 136
principes coniurationis in Caeſarem qui fuerint 425
praes, & Manceps 424
praes, quid ſit ibidem
priuata, & publica uis 499
priuati menſes quinque 510
priuato concionari, niſi magiſtratu permittẽte, nõ licebat 70. 91
priuilegium differt a Lege. 80
probare, uerbi ſignificatio 445
προβολή 331
procilioru[m] familia 109
procilius, grammaticus 47
proconſul Romam ingredi eum imperio non poterat 116
proconſules interdũ prouincias praetorias adminiſtrabãt. 494
prodita idẽ ualet, qđ ꝓducta 506
producere teſtes, quid ſit 500
proficiſci, non eſt peruenire, ſed diſcedere, ut peruenias 189
prognoſtica Ciceronis, Arati uerſus, a Cicerone Latinitate donati 47
prolata res quae 545
prolatio rerum 175
prolixior, ideſt facilior, liberalior 154
promiſſio ꝑ ſtipũonem facta 425
promouere 107
promulgare uerbi ſignificatio. 20. 86. 330
pronuuciare, uerbi ſignificatio. 521

propius abeſſe,eſt,minus diſtare
8
prora, & puppis, Prouerbium.
114
pro re nata,E re nata 172
proſcribere 93
proſcribere tabulam 504
prouincia Caeſaris quae eſſet.
519
prouincia in duo genera diuiſa.
476
prouinciae Romanorũ octo 489
prouinciarum praefecti imperiũ habebãt ſenatuſconſulto, & lege curiata 497
prouinciarum quaeſtores ſorte rectoribus dabantur 476
prouinciarum praefectis egredi prouinciae terminis non licebat. 536

PROVERBIA

ἅλις δρυός 64
ἄνω ποταμῶν,retro flumina 381
καλλιππίδης 324
Κωρυκαῖοι 244
Μὴ πῶ μέγαν 102
Ξῖα τ᾽ ἂν δέσποινα 128
Οἶκος φίλος οἶκος ἄριστος 390
παῖδες παίδων 411
προ ὤρα προύμνα 114
Σπάρταν ἔλαχες,ταύτην κόσμει 41
τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον 38
dormio in alteram aurem 34
menſura eadem reddere, qua ac ceperis 324
prouinciam ornare,quid ſit 87
prouinciarũ adminiſtratio quattuor annorum 7
proximo, pro Proxime 115
ptolemaeus 61
publica,& priuata uis 499
publica Piſcina 543
publicani equites erant. 476.&
478
publicani in plures ſocietates diſpertiti 478
publicani omnes equites. 516
535.
Gabinio infenſi.ibidem.Ciceroni coniuncti conſulatus beneficio ibidem
publicani omnes equites erant.
32. 147
publicanis cum prouincialibus negotium 147
publicani uectigalia quĩcto quoque anno redimebant 151
publilia, altara Ciceronis poſt Terentiam uxor.303.285.eã, poſt Terentiae diuortium, uirginem duxit; cum qua & ipſa poſtea diuortium fecit, quia laetari Tulliolae morte uidebatur.285.& 401
pudet magis, cum ſponſorem, quam cum ipſum debitorem appellamus 415
pueri haerebant magiſtris, donec praetexta utebantur. 532. praetexta depoſita,& uirili toga ſumpta,adibant fere ad iuriſconſultos,ut ius ciuile cauſſis agendis maxime neceſſarium cognoſcerent ibidem
pulchri fuerunt ex gente Claudiorum.427.patricii ibidem
punire odium, ac dolorem 365
pupillorum bona, qui in legitima tutela ſunt, uſucapi non poſſunt 12
ptolemaeus, Aegypti rex, lecticã Anicio dono dederat 511
ptolemaeus, Alexandrinus rex,a ſuis ciuibus pulſus ad ſenatũ confugerat, petebatq. ut reſtitueretur.494.reſtitutus ab A. Gabinio Syriae proconſule.
494 495
pupinia tribus ruſtica 498
purum.putum,quid ſit 55
putare uerbi ſignificatio 106
putealia ſigillata 16
puteoli,& Lucrinum, loca, maris adſpectu,iucũdiſſima 204
puteoli, in uia, quae ex Apulia Romam fert 116
puteoli fuit Cicero, cum quinque Caeſarianis 376
putum,quid ſit 55

Q

QVADRIGAE poeticae 519
quaecumque,i.omnia 84
quaeſitor,qui 538
quaeſtio,de pollutis ſacris, a ſenatu decreta 18
quaeſtiones publicae ſeptẽ. 490. eis praetores praeerant. ibidẽ. diuerſae a capitalibus.ibidem
quaeſtionis iudices qui.490. eorum duo genera ibidem
quaeſtores prouinciarum ſorte rectoribus dabantur 476
quaeſtores ſorte in prouincias ibant 497
quaeſtoribus a ſenatu prouinciae aſſignari ſolitae 157
quaeſtura non ante annum xxxi. lege anuli gerebatur 532
quaeſo 121
quaeſturam aedilitas conſequebatur 45
quaeſturae petendae annus certus non erat 341
quanta maxima,antiqua locutio
449
quattuor uiri municipiis praeerant 240
quercus Dodonaea 50
qui,pro Vtinam 101
quid eſt illud quidẽ ipſum? 532
quid praeterea?quid? etiam, genus dicendi,in epiſtolis, quae ad familiares mittuntur in extremo uſitatum 532
quincti fratris aedilitas. 10. eius uxor, Attici ſoror. 12. proconſulatum Aſiae parum feliciter adminiſtrat.47.frenis egebat, ut ingenio ualens, plus etiam,quam ſatis eſſet;calcaribus Marcus,ut tardior: ergo hic Ephoro, ille Theopompo ſimilis,utrique Iſocratis diſcipulo. 147. triennium Aſiae praefuit.157.eius in Marcum Ciceronem fratrem acta.250. eius cum Pomponia,Attici ſoror,diuortium
quincti Ciceronis creditores.
485
T. Quinctus Capitolinus. 439. conſul ibidem
quinctilius a Quinctio 507
quinctus filius Parilia coronatus celebrauerat, ut amorem ſuũ erga Caeſarem etiam mortuũ oſtenderet.368. Antonii familiaris 375
quinquatruum primus,xiv.Kal. Apr. 215
in colle Quirinali, & Quirini tẽplum erat,& ſalutis aedes, Salutis augurium dicta 312
quirinalia erant.12.Kal. Martii.
498
quirinalis,flamen 70
quod.223 229
quom,pro,Cum,ueteres ſcribebant 259
quo modo, frequens locutio, apud Ciceronem 267
quotus 313

R

L. Racilius tribunus plebis.
492 493
ranae ῥητορεύουσιν.390.earum clamor futuram pluuiam indicat 47
raudusculum,quid.102 369
raudum,pro aere, apud ueteres.
102. 369
reatina cauſſa 109
rectores prouinciarum, ſine ſucceſſore decedentes, legatos, qui praeeſſent,relinquebant.
139

redemptor qui 503
redeo,pro uenio 517
redire quid ſit 451
reficere,uerbi ſignificatio 526
regia,publicum erat aedificium, in quo ſacra fiebant ex antiquo Numae inſtituto 226
regis Tennis fabula 512
regna Puteolana, & Cumana praedia 370
regnum iudiciale 5
rei, quo teſtes in mendacio deprehenderant interrogabant. 540
reip. praeſidium in quattuor maxime hominibus fuit 446
relatio ut quaeſtores prouincias ſortirentur ad conſules pertinebat 497
relictio 408
religioſi dies qui 500
religioſus triſti omine infamis. 207
reliqua facere 392
renouare fenus per ſingulos annos,quid ſit.145 145
reorum in petitione magiſtratuũ ratio non habebatur 6
repetundarum accuſatus eſt Catilina ab Afris oratoribus. 5 6
repetundarum iudicia, non ciuium,ſed ſociorum,hoc eſt peregrinorum cauſſa fuerunt inſtituta 490
repraeſentare.297 302
repraeſentatio 339
rerum prolatio 175
reſiſtere 70
reſp.certam pecuniam prouinciarum rectorib.numerabat.485
res,& fortuna 478
reſpublica pro reb. urbanis. 497
res prolata quae 545
reſtat id hercle 326
retiarii 178
retinere 331
reus,ſi ad diem dictam non aderat,condemnabatur 515
ρηξό θεμις 363
rhinton,poeta comicus Tarentinus 41
riſiſſe 5
romae ueteres muri,a Seruio rege conditi 343
romani ludi, pridie Nonas Sept. commiſſi, per nouem continuos dies ante Matris magnae templum ab aedilibus curulibus fiebant. 526. per quinque dies in circo fiebant. ibidem
romani multi ex diuerſis Italiae locis originem ducebant 423
romani ordines qui 542
romanis barbam alere,moris nõ erat 22
romanis mos erat, ut non ſolum propinquos, uerum, & amicos ad prouincias adminiſtrãda, proficiſcentes, proſequerentur extra urbem 485
romani ueteres crura faſciis induebant 48
romani in funere mortuos laudabant 345
romanorũ prouinciae,octo 489
roſcius Otho trib. pl. quadriennio ante Cic.conſulem legem tulerat, ut equites in theatro ſeparatim a plebe in quattuordecim proximis ordinibus ſederent 44
roſea,campus 109
de Roſtris uerba facere priuato cuiquam non licebat,niſi magiſtratus ei concionem daret. 446
rubico flumen Galliae Caeſaris prouinciae finis 536
rubna Tarentina,quae 423
rubrius a Ruber 543
rufus, cognomen Sulpiciae gentis 424
ruri uicinitas horti requiritur maxime 512
ruſtica, & Vrbana praedia ueteres habebant, ſed urbana uiliora 427
P.Rutilius Lupus tribunus plebis 491
rufio Veſtorianus. 368
ruſticari 274

S

SACERDOTVM comitia non, niſi a conſulibus aut ab interrege, aut a pontifice max. haberi poterant 451
ſacerdotum comitia non quotãnis habebantur, ſed cum ſurrogandus aliquis erat in demortui locum 451
ſacerdotum creandorum rõ 450
ſacerdotum numero augures cõtinentur 451
ſacra bonae deae, Clodii ſcelere contaminata 12
ſacra uia 95
ſagacitas neque uitium ſignificat,neque laudem 153
ſalientes aquae 527. diſtinguuntur ab iis,quae oriendo cadũt ibidem. Nilus per ſimilitudinem dictae 548
ſaliorum ſacerdotum cenae. 126
P.& Cn.Salluſtii argentarii,alter Romae,alter Brundiſii 258
Q Saluidenus Rufus.446.Octauii ſtudioſiſſimus ibidem
ſalluſtius.10 354
ſamus. 544. in prouincia Quincti Ciceronis fuit ibidem
ſamus Ioniae 478
ſamothracia 426
ſalluſtius.540 542
ſalutis Aedes, in Quirinali colle dedicata.90 312
ſaluius. 402.532
ſanctiones ſi manerent,leges abrogari non poſſent 86
ſardinia prouincia graui caelo. 358
ſardis,urbs in Lydia fuit 482
ſatisfacit iudex duob.modis 477
ſatricum opidum in Latio 528
ſaturnalia, feſti dies 489
ſatisfactionem ſecundum mancipium uenditor quaerit,ut ſibi de mancipiis caueatur 121
ſaturnaliorum dies,XIV.Kal.Ian. 135
ſaturnalia,Ciceronis aetate, triduum celebrabantur 136
ſaturni aſtrum 348
ſaufeij liber 373
ſaufeius.10.54.Epicureus 162
ſaufeius, & Atticus Epicureus 426
ſcaeuola tutor pro Glabrione pupillo fenus, & impendium recuſauit aduerſus creditores pupilli 145
ſcaptii duo.145 154
ſcaptius Cyprius,Bruto familiaris 388
ſcaptij duo Bruti familiares 443
ſcauri,patricii 116
M.Scaurus, C. Catonis patronus 113
ſcaurus conſularis candidatus. 530
ſcaurus de repetundis accuſatus 523
ſcaurus,patricius 538
ſcaurus accuſatus erat a P. Valerio Triario repetundarum ex Sardinia: iudicium Cato praetor exercuit 110
ſcaeuola tribunus pl. 541
ſcilicet 274
ſcilicet,pro Scire licet 507
ſcindere uerbi ſignificatio 80
ſcipionis cognomen retinuit is, qui magni Põpeii ſocer fuit, cum tamen Caecilius adoptãte Metello Pio factus eſſet. 545
ſcipio Cornelius.427. ſocer Põpeii Magni ibidem

ſcipionis cognomen retinuit is, qui Magni Põpeii ſocer fuit, cum tamen Caecilius adoptante Metello Pio factus eſſet 545

P.Scipio Metellus, Pompeii Magni ſocer, Syriae proconſul. 8.148 201

P.Scipio Naſica, a Q. Metello Pio adoptatus. 46. is, qui Ti. Gracchum pontifex max. interfecit, Serapio fuit.148. Serapio, eius filius, qui Corculum uocatus eſt, genuit Scipionẽ Naſicam oratorem, qui conſul fuit cum Beſtia, anno urbis DCXLII. hic autem Naſicam, Craſſi oratoris generum; ex quo Naſica, a Metello Pio adoptatus.148. Serapionis cognomen accepit a mancipio, ob ſimilitudinem formae. 148

L. Scipio, a Sulla proſcriptus. 221

C.Scribonius Curio uir conſularis. 497 pater eius Curionis, qui ciuili bello Caeſaris partes ſecutus in Africa eſt interfectus 498

C.Scribonius Curio, tribunus pl 149

L. Scribonius Libo rogationem tulit in Ser.Sulpicium, quod praetor Luſitanos contra interpoſitam fidem occidiſſet. 279

ſcrofa, Tremelliorum cognomẽ.

ſcutum abiicere. 398

ſecuris Tenedia, iocoſe uſurpata 512

ſecutores, genus gladiatorum. 178

ſecutores, & Myrmillones, iidẽ. 178

ſed tamen 508

ſedere, de iudicibus proprie dicitur 539

ſedere dicuntur, qui turpi otio languent 217

ſedere quandoque ualet, nihil agere 368

ſeius Romanum nomen 505

ſelicia, ſiue Seruilia 388

σημεία, ſignum 136

ſemiſſis, uſura eſt, cum pro centenis nummis ſeni penduntur in anno 276

C.Sempronius Rufus. 122. Rufio per irriſionem uocatus. 152

Ti.Sempronius Gracchus, Tiberii, & Caii clariſſimorum oratorum pater 494

ſenatoribus ab urbe diutius abeſſe non licebat, niſi iure liberae legationis impetrato. 7

ſenatores, equites, tribuni aerarii ex ea lege, quam tulerat in praetura L.Aurelius Cotta iudicabant.505.& 516.& 522

ſenatores, qui curules magiſtratus geſſiſſent, curru in curiam honoris gratiam uehebantur 39

ſenatores plerique XVI. Kal.Feb. Roma diſcedebant: quod ſenatus reliquis Ianuarii diebus per legem Pupiam haberi nõ poterat, ac ne Februario quidem toto, niſi perfectis, aut reiectis legationibus 308

ſenatorium ordinem qui adipiſcebatur, retinebat equeſtria ornamenta, anulum, equum publicum, eques tamen, & equeſtris ordinis, neque erat, neque dicebatur, ſed ſenator, & ordinis ſenatorii 516

ſenatorium ordinum qui cum ciuitate amittant 85

ſenatorius ordo maior appellabatur, minor equeſtris 423

ſenatus auctoritas, quid ſit. 93. 122

ſenatum habere licebat tribunis plebis 491

In Senatum ire cum telo lex uetabat 71

ſenatus Caeſari ob Ambiorigem profligatum ſupplicationes decreuerat 545

ſenatus comitialibus diebus haberi non poterat 493

ſenatus comitialibus non habebatur 516

ſenatus diebus nefaſtis habebatur 516

ſenatus ex Ciceronis ſententia, nomen propraetoris, dignitatem ſenatoriam, ſententiae praetorio loco dicendae poteſtatem Octauiano decreuit. 449

ſenatus Gabinis imperatoris litteris bene geſtam remp. nunciantibus non credidit.507. ei poſtulanti ſupplicationem denegauit ibidem

ſenatus haberi de nocte non poterat 516

ſenatus haberi non poterat feſtis diebus 493

ſenatus habebatur per faſtos tantum dies.493 497

ſenatus lege Cornelia imperium dabat 536

ſenatus lege Gabinia menſe Februario habebatur audiendis legalionibus 496

ſenatus modo in templa, modo in ſacras aedes uocabatur. 498

ſenatus, populuſq. Romanus annonae ſubleuandae cauſſa, Pompeium rei frumentariae praefecit 502

ſenatus uoluntas infirmior erat, quam ſenatus cõſultum. 455

ſenatus cum uocabatur, ſenatores, qui erant in urbe, adeſſe iubebantur in ſenatu: qui non erant, iuberi non poterãt. 107

ſenatus ut Kalendis haberetur, uidetur in conſuetudine poſitum fuiſſe 280

ſenatus ex M.Lepidi ſentẽtia decreuerat, ut in patriam Sex. Pompeius redire poſſet, dimiſſo prius exercitu 394

ſenatuſcõſulti auctoritates quae dicantur. 39

ſenatuſ conſultum, de populis liberis 46

S.C.ut, quae Caeſar egiſſet, rata manerent, Cicerone ſuadente factum 362

S. C. de praemiis ueteranorum. 363

S.C.improbata a Caeſare 253

libri de Senectute initium 411

ſententiae non niſi a magiſtratu rogabantur 491

ſententiae omnium ordinum numerabantur, & ex maiore parte, uel abſoluebatur, uel condemnabatur reus.523. ordinum ratio nõ habebatur.ibid.

ſenentiam primi rogabantur cõſules deſignati 492

ſententias perſequi quid 509

ſepeliri intra urbem, & lex XII. tabularum, & decreta pontificum uetabant 428

ſeptem aquae 109

ſeptem fora 120

ſeptem uiri, diuidundis agris praepoſiti 390

ſeptimia, uxor Sicae 411

ſerapion Antiochenſis Geographus, & Hipparchus, uariarũ rerum ſcriptores. 52. eius liber, de Geographia 50

ſerperaſtra, inſtrumenta ſunt, quae geniculis puerorum, dũ ambulare diſcunt, alligantur, ne uari fiant, aut compernes. 167

ſerranus, gentis Atiliae 546

Quo die Seruabatur de caelo, eo

die comitia fieri non poterãt 96
ſeruare de caelo 61
ſeruare de caelo conſules poterant 504
ſeruile bellum, Pompeii aduentu ſublatum 22
ſeruilia 426. Bruto ſuperſtes ibi.
ſeruilia, M. Bruti mr̃, M. Catonis uterina ſoror 141. 383. 386. eam Caeſar amauit 70. 376
ſeruilia, Claudij uxor 292
ſeruilius, Aſiae praefectus 120
ſeruilius, Bibulus, Curio, Fauonius, quare boni uocati 498
ſeruilius 441. conſul cum C. Caeſare ibid.
ſeruilius, Iſaurici filius 450. C. Caeſaris collega in conſulatu ibid. ex humili admodum fortuna ad conſulatũ eſt euectus ibid. primus Romanorum de Parthis triumphũ duxit ibid.
M. Seruilius 445
P. Seruilius Iſauricus 489
ſeruilius Ahala, Q. Melij occiſor 71. Q. Melium, regnum appetentem, occidit 347
P. Seruilius Iſauricus 39. 120. 148
P. Seruilius, Iſaurici filius 110
ſeruius, praenomẽ familiare Sulpiciorum 423
ſeſtertius eſt duodecim trientes, hoc eſt aſſes quattuor 527
ſeſtertius, & Nummus nihil differunt 270
P. Sextilij fundus 360
ſextius 254. 352. trib. pl. deſignatus 82. rogationem ſcripſerat de Cicerone reſtituendo, quã deinde ĩ magiſtratu ferret 84 Siciliam ſorte habuit 201
ſextius, Caeſaris percuſſor 405
P. Sextius 445
P. Sextius trib. pl. cum ſeptẽ collegis de Cicerone reſtituendo rogationem pertulerat 498
P. Sextius trib. pl. deſignat⁹ 486
ſextilius, a Sextio 507
ſextius pecuniã Q. Ciceroni debebat 494
ſibi 93
ſibilo odium, plauſu amor ſignificatur 29
ſibyllae uerſus 349
ſibyllini libri uetabãt Ptolemaeũ regem cum multitudine reduci 494
ſic 388
ſica 302. Ciceronis amicus 406
ſicinius 124
ſiculi Ciceronis erant in cliẽtela 365. eis Antonius ciuitatẽdedit ibid. eos Caeſar Latinitate donauit 365
ſicyon, ciuitas Achaiae 19
ſicyonii pecuniam Attico debebant 19. 39. 46
ſignificare, abſentis eſt 532
ſilius 354
ſin, pro, Sin aliter 413
ſine fuco, ac fallacijs 521
ſinus Baianus 366
ſipyli legati potius, quam Tenedi Q. Ciceronẽ in ſenatu laudarant 512
ſiſenna, filius Gabinij 534
ſittybae, membranunculae, quarum integumento libri a pulueris, temporisq. iniuria diutius integri conſeruantur 99
ſocrate nemo ſapientior 188
ſocratici ueteres εἰς ἑκάτερον diſputabant 49
ſodalitates in urbe fiebat multarum rerum cauſſa 499. quae ambitus cauſſa fiebant, coitiones appellabantur ibid.
ſol aſſus 281
ſolicitum habere 402
σοφιστεύειν 56
ſophiſtarum in diſputando conſuetudo 56
ſortitio iudicum a ſingulis praetoribus fiebat 539
ſpe fruſtror, ἀποτυγχάνω 536
σπεῖρα 136
ſpinther, ſeruus amanuenſis
ſpiſſum 518
ſplẽdidũ refertur ad diuitias 518
ſpongia 27
ſponſalibus iã factis, coniugium non ſemper eſt conſecutũ 97
ſonſaliorũ dies fuit 8. id. Ap. 503
ſpuri⁹, nepos Spurij Mũmii 320
ſtatius, libertus Q. Ciceronis 121. 278. 392
ſtatores, qui homines ſiſtũt 242
ſtatius Q. Ciceronis libertus 481
ſtatua Lepido in roſtris fuit erecta 458
ſtipulationes 411
ſtirpis Romanae generatus 423
ſtoicorum de uiſu ſententia 49
ſtomachari 468
ſtrictum 44
ſtructor qui 503
ſtruma, tumidum Vatinii guttur 56
ſtupere dicitur is, q, torpore quodã captus, languet immobilis, aut inopia conſilij, aut aliqua re, tarditatem inijciente 173
ſuauitas oris, & uocis gratiã oratori conciliat 423
ſub ſignis 499
ſubito 534
ſubſellia quae 500
ſubtilitas quae 461. 511
ſuccumbere ſuccũbentibus 464
ſueſſae duae 453
ſui cuique mores conciliant fortunam 426
P. Sulla 538. de ambitu accuſante L. Torquato competitore damnatus eſt, poſtea de uia Cicerone defenſus ibid. dextrũ in exercitu Caeſaris cornu rexit in acie Pharſalica ibi. Corneliae gentis ibid. ei Torquati nimium infeſti ibid.
ſulla, ueteres ſcribebant nõ Sylla, quia uitabant Graecas litteras in Romanis nominib. 424
ſulpiciae gentis cognomen Rufus 424
P. Sulpici⁹, Attici affinis 424. fuit in factione Mariana ibid.
P. Sulpicius 423. clarus orator ibid. interfectus, cum de abrogando Sullae imperio Mithridaticum bellũ gerenti legem ferret ibid.
ſer. Sulpicius 167. 332. iutiſconſultus, legat⁹ ad Antoniũ 584
ſer. Sulpicij filius 223
ſuppeditari, ſuppetias iri 373
ſupplicationem triumphus fere conſequitur 163
ſupplicationes imperatoribus pre bene geſta decernebantur, dum fiebant lege agere non licebat 504
ſupra, & Vltra idem ualent 424
ſuſcipere uerbi ſignificatio 459
ſuſtineri, ideſt defendi, foueri 82
ſuſtinere currum 331. inhibere equos 331
ſuſtentari, uerbi ſignificatio 506
ſuſtineri uerbi ſignificatio 447
ſuum, praenomen 234
ſulla uictor donauerat amicis ſuis eorum agros, qui, Marium ſecuti, contra ipſum arma tulerant 38. proſcriptorum liberis aditũ ad magiſtratus lege obſtruxerat 44. dictator, duos gemellos ex Metella ſuſcepit; Fauſtum, quem poſtea uictor Caeſar ſuſtulit; & Fauſtã, quae Miloni nupſit 190. ipſe, & Meſſalla erant ex ijs, quos Caeſar in Italiam miſerat, ut legiones in Siciliam traducerent 267
ſynnadenſe forum 120
ſynnadẽ in Phrygia maiore Geographi ponunt 120
ſyria, prouincia, Piſoni a ſenatu deſponſa 27

συριγγα,

συριγγα, pro Sibilo, & Fiſtula paſtoricia 29
συρίζειν, pro, Sibilare, & Fiſtula ſonum edere ibid.

T

TABELLARIVS Lepta 652
tabulae teſtamēti quae nō eſſent eius, qui teſtamentū fecerāt, anulo obſignatae ratae erant 548
tabulam proſcribere 504
τάγμα, Ordo 136
talentum Atticū, ſcutati DCLXX 145
tanti, pro, tam paruo 301. 313
tantum quod 389
tantum, pro, Neque 520
tarquinius Superbus in unū diē primus ferias Latinas inſtituit 504
tarteſſos, altera ex Gadibus 168
taurus, mons 133. 141
ταξιάρχης 411
telluris aedes 529
telluris aedes 508. in ea Q. Cicero fieri quiddam, atque inſcribi ſuo nomine uolebat ibid.
telluris templo decretum eſt, ut, quae Caeſar ſtatuiſſet, decreuiſſet, egiſſet, rata manerent 413. 417
templa iuſtitiae, ceterarumq. uirtutum in Graecia fuerunt 478
templum Furinae 528. eius deae dies feſtus, Furinalia ibid.
templū Martis in Appia uia 543
temporaria, exigui tēporis 426
tectoria, quae ſint 15
tene opidum maritimum 151
tenedia ſecuris, iocoſe uſurpata 512
tenedij legati ex inſula Tenedo Romā, miſſi, petentes, ut Tenedii ſuis legibus uiuerent 512
teneo antique dictum, pro teneo me 535
tennis regis fabula 512
terentia, Ciceronis uxor, a Cicerone dimiſſa 248. eius teſtamentum 267. ſuſpicioſa 268. cur uideatur diuortium denūciare 269. poſt Ciceronem Criſpo Salluſtio nupſit; deinde Valerio Meſſallae 293
terentij locus 33
tereᵘˢ, Attii tragoedia, ludis Apollinaribus populo recitata 402
terentiae gentis cognomen, Varro 489
terētiae libertus, Philotimus 528
terminus locatarum aediū erat Kal. Quinctilis 499
tertia 442. Caſſij uxor ibid. cum matre Seruilia a C. Caeſare ſtuprata 442
tertulla, M. Bruti ſoror, Caſſij uxor 375. 386
teruncia, eſt quarta pars Librae, ergo & quarta pars bonorum 164
teſtae nomen 405
teſtamento facto, ueteres ex lege Obſignatores adhibebāt 335
teſtamentum Terentiae 267
teſtes dumtaxat ea de re, qua de agitur teſtimoniū dicunt 439
teſtis locuples, quis dicatur 188
τέτριππα 140
M. Tettius Damon 95
teucris 21
thallumetus 284. litteratus, Attici ſeruus 129
thalna 338. Iuuentiorum cognomen 406
themiſtocles 215. pulſus inuidia ciuiū, ad Artaxerxem, Perſarū regem, exſul confugit 234
theophanes 199, Mitylenaeus 51
theophanis liberii apud Pompeium auctoritas ſumma 128
theophraſtus, Ciceronis deliciae 56. eius libri, de rep. 56
theopompus, Iſocratis diſcipulus 44. in hiſtorijs ſuis hominū mores aſpere accuſabat 52
theſphrotia, & Chaonia, Epiri loca 153
Sp. Thorius agrum publicum uectigali leuauerat 60
thraſybulus Athenienſis armatus acceſſit ad patriae moenia, ut eam a triginta tyrannis liberaret 190
thucydides 517
thurium, opidum 74
thyamis, fluuius, Theſprotidem, Ceſtrinamq. diſcriminat 165
tigellius, Sardus, tibicen, & cantor, Caeſaris familiaris, Phameae nepos 352
tignium, opidum in Piceno 177
Q. Titinius 139. eius filius 208
τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον 38
toga pura 548. non niſi anno aetatis XVI. ſummi ſolita ibid.
toga picta 36. pura 172. uirilis 137
topiariam facere 528
topiarium opus ex hedera 528
torquati nomine liber inſcriptus 319
torquatus Panſae quaeſtor 452. conſulis ſui mortem perſecutus eſt, pro ea neceſſitudine, quae inter conſulem, & quaeſtorem fuit ibid.
torquatus Sullam de ui accuſauit, 538. filius eius, qui eūdem de ambitu accuſauerat. ibid. aeternas cum P. Sulla inimicitias gerere uidebantur ibid. nimium ei infeſti damnauerant ambitus, conſulatum eripuerāt de ui accuſauerāt ibid.
A. Torquatus 321
L. Torquatus 165. 321. Epicuri ſectator 286
L. Torquatus 423. Manliae gētis ibid. conſul cum L. Cotta biēnio ante Ciceronē cōſulē ibid.
L. Torquatus Attici familiariſſimus 424
torquati negotium 331
tractactari 537
tralles, in Caria 477
tranſlaticium, quid ſignificet 86
tranſpadani, a Cn. Pompeio ciuitate donati 123
Trebatius Epicureus 375
trebonius 442. a Dolabella Smyrnae occiſus ibid. optimus ciuis ibid. ei Aſia a ſenatu tradita ibid.
C. Treboniᵘˢ 528. legatus in exercitu Caeſaris ibid. trib. pl. rogationem tulerat, ut Caeſari Galliarū adminiſtratio in alterum quinquennium prorogaretur ibid. Maximo ibid. Smyrnae a Dolabella occiſus ibid.
C. Trebonius, trib. pl. qui legem ferebat de prorogando in alterū quinquenniū Caeſaris imperio, M. Catonem, legi obſiſtentem, in carcerē duxit 167. tulit iterum Pompeio, & Craſſo cos. ut Caeſari prouincia in alterum quinquenniū prorogaretur 189
Tremelliorum cognomen, quod 124
tres Tabernae 19
triarij 136. 453
triarius adoleſcēs, 536. filius fortaſſe eius, cuius orationem Cicero plenam litterae ſenectutis appellat in Bruto ibid.
tribules qui 526
tribunatus pl. patricio homini non dabatur 35
inter Tribunatū, & Praeturā anni quattuor intererant 279
tribunatus pl. primus dies erat IV. id. Dec. 545
tribunatus pl. magiſtratus nō eſt, ſed a Cicerone magiſtratus appellatur 513
tribunatus pl. magiſtratus non erat, cum neque, purpurā haberet

beret

beret, neque lictoribus uteretur, neque ſella curuli ſedens ius dicat, neque poteſtatem, creato dictatore, deponat more omnium magiſtratuũ 439
tribunatus pl. primus dies erat IV.id.Dec.87. 413
tribuni aerarii plebeij generis erant, cum in iudiciis plebem referrent. 26. terni e ſingulis tribubus delecti erant, ut eſſent omnino CV. 26
trib.pleb. IV. Id. Decemb. magiſtratum inibant 439
tribuni pl. ante alios magiſtratus, & deſignabantur, & magiſtratum inibant 256
trib. pl. deſignabantur comitijs tributis 439
trib.pl.uſque ad IV.idus Decẽb. magiſtratum gerebant 491
trib.pl.licebat ſenatũ habere 491
tribunus licebat, quem uellet in cõcionem abreptum interrogare qualibet de re 375
tribunorum pl. nomina, qui de reditu Ciceronis promulgarunt 486
tribunatus militũ dari per populũ coeptus eſt, poſtremo alios ĩ exercitu imperator alios Romae populus creauit 52P
tribunorum pl. deſignatio
ante Tribunum pl. deſignatũ priuatus ſenator ſententiam non dixiſſet 293
tribunorum pl. poteſtas quae 21
tribum ferre 46
in Tribu Aemilia Formiani ſuffragium ferebant 59
trib. Cornelia, Ciceronis fuit 46
tribus Maecia 110
tribus Pontina ibid.
tribus praerogatiua quae 521. unde dicta ibid.
tribus Pupinia ruſtica 498
tribus Velina 110
tribus omnes XXXV. erant 36
tribus ruſticae, ingenuorũ erant; urbanae, libertinorum 167
tribus ueteres ſuum quaeque augurem habuit 118
tributa comitia, quae dicantur 116
tributis, & centuriatis comitiis conſules creabantur 521
tribunum nomina 110. 115
tricatur, qui falſa loquitur 374
triens nota 3. indicabatur 521. beſſis dimidium 521
tritia, opidum maritimum 151
troades 543
troia dictus locus is, in quem primum egreſſus eſt Aeneas, uicinus agro Laurenti, Ardeati, Lanuino 218
tubi 15
L. Tubulus 279
tuditanus 341. Mummii legatus, Hortenſij proauus 319
tullia Ciceronis filia tribus nupſit, Piſoni, Craſſipedi, Dolabellae 500. eam Tib. Nero uxorẽ cupiuit 529
tulliola, Furio Craſſipedi nupta 10. eam Cicero, poſt mortem L. Piſonis, cognomento Frugi, Furio Craſſipedi collocauit, Marcellino, & Philippo cos. 98. poſt pugnam Pharſalicam a Dolabella dimiſſa 247. maritus Dolabellae 263. ei erigere fanũ Cicero uolebat 289. 291. 289
tullius Cimber 452. Bithyniam adminiſtrauit ibid.
M. Tullius Albinouanus 499
M. Tullius Laurea 333. Ciceronis ſcriba 123
L. Tullius Montanus 283. 316
tumores rerum 359
tumultus Cinnanus 424
tunica palmata, & Toga picta indutos imperatores triũphaſſe 36
turma, dicitur de Equitibus; Cohors, de Peditibus 152
tuſculanae quaeſtiones 341
tuſculanarum liber primus, Saufeianus appellatus 382
tuſculanum 390. Romae propinquum 329
tutelae legitimae 12
typi 15
tyrannio 500. 503. 518. 548
tyrannio litteratus ſeruus 540. Q. filij magiſter 540
tyrannio, grammaticus 97. eruditus 275. Amiſenus 281
tyrãni, quos in urbe occidere nõ audent, eos primum aſtuto cõſilio relegant; deinde, ab oculis populi remotos, interfici mandant 360
tyrannio, geographus 52
tyrotarichi uocabuli ſignificatio 102. 370

V

VACILLARE 373
ualerius 48. interpres 70
M. Valerius Meſſalla lib. 23
uarietas in pictura delectat 22
uarro, Afranius, Petreius, Pompeii legati 531
M. Varro, Põpeij praefectus bello maritimo contra piratas Pompeii in Hiſpania legatus claroruṁ uirorum nomina in unum librum congeſſerat, eumq. inſcripſerat, Πεπλογραφίαν 411. eius opus, Ηρακλείδιον ibid. ipſe & Lollius Porciã laudauerant 352
uates optimus is eſt, qui bene cõiecit 177
uaticani montes 343
uatini⁹ a Cicerone defenſus Caeſaris cauſſa, cum antea fuerit accuſatus 523. 542. tribu. pl. Caeſare conſule, leges ꝑ Caeſaris potentia multas, inuito ſenatu, collegis etiam ſuis de caelo ſeruantibus pertulerat ibid.
uatinius ab omnibus hominib. odio habitus 500
uatinius litteris Roma ad Caeſarem miſſis quaecũque diceret ageret ue Cicero, tamquã explorator ſignificabat 548
uatinius trib. pl. Caeſaris cõſulis miniſter in ſeditionibus 52
uectenus 276. 388
uectigalia per quinquenniũ locabantur 38. 151
uectigalium locandorũ cura penes cenſores erat 32
uectigalium cauſſa inter prouinciales, & publicanos, numquã defuit contentio 513
uectigalium locandorum cura penes cenſores erat 478
uectigal, quid 61
ueietorantius, Opimij cognomẽ 113
uelabrum 461
uelle, nolle, in noſtra poteſtate eſt 466
uelina, tribus 110
uelites 136. 453
ueluinus 528
uendacem, non emacem, patrem familias oportet eſſe 426
ueneficium Oppianici 538
uennonius 275
P. Ventidius 342
uenus Coa 67
uernae 426
uerres 478. accuſatores locupletum cõparabat, atque inſtruebat, quo maximos ex eorum condemnatione quaeſtus faceret 478
uerſurã facere 121. 393. 424. 425
uerum, pro, Aequum 281
uerumtamen 100
ueſtales ſacrificio interſunt 20
ueſtalis uirgo, a Catilina ſtuprata 28

ueſto-

ueſtoriana haereſis 368
ueſtorius Puteolanus 116
ueteres nihil non auſpicato gerebant 494
ueteres parce prandebant, cenabant largius 426
ueteres ſemper diē in horas duodecim tribuebant, quae pro dierum inaequalitate modo breuiores erant, modo largiores 533
ueteres ſordidatam ueſtē ad cōmouendā miſericordiam ſumebant 497
uia uti 65
uia Appia 173. Flaminia 7. Sacra 95
uiae Appiae duae, una ad aedem Martis, altera ad portam Capenam extra urbem omnium uiarū celeberrima, ab Appio Claudio cenſore munita 543
C. Vibius Panſa 542. conſul cum Hirtio fuit anno poſt Caeſaris necem proximo ibid.
uibullius 531
uibullius Rufus Pompeij ſtudioſiſſimus 508. eiuſdem praefectus fabrum ibid.
uice 234
uiceſima tributum 61
uictimae, ab exercituum ductoribus caedebātur, priuſquam ad bellum exirent 19
uictoria, dea 349
uictoriae ludi 540
uiginti uiri a Caeſare, perlata lege agraria, creati ad aeſtimationem agri Campani 52
uindex, dupliciter ponitur 46
uindullus 149
uiolacea purpurea, quae 423
M. Vipſanius Agrippa 426. eius monumētum inſigne templū Pantheon Ioui ultori dicatum Romae exſtat 426
M. Vipſanius Agrippa 423. Attici potiſſimum dilexit affinitatem ibid.
uirgilius, unus ex coheredibus Scapulanis 335. Othonis heres 342
uirgilius 482
uirginius 278
uiridicata pro uirens 527
uirtus uiris attribuitur, indoles adoleſcentibus 447
uiri auctoritate praediti reos in iudicio antequam ſententiae ferrentur laudare ſolebāt 516
uirum uocari, laudis eſt, hominē non item 513
uis publica 499
uis 350
uiſceratio 10
T. Viſellius 86
uiſus 49
uiuere 333. quandoque ualet iucunde uiuere 275
ultra, & ſupra idem ualent 424
ulyſſes apud Homerū legatus ab Agamemnone ad Achillē 367
unciariam uſuram XII. Tabulae uetabant 17
Q. Voconius Naſo 490
uolcanalis, flamen 70
L. Volcatius Tullius, conſularis 167. conſul fuit cum M' Aemilio Lepido
uoles, pro Celeriter uenias 520
nolturnalis, flamen 70
uolumē epiſtola dicebatur 530. uſitatius longioribus de litteris, quae plures haberent paginas, uoluminis uocabulum uſurpabatur 531
uolumnius Eutrapelus, Antonij familiariſſimus 384
P. Volumnius 425. praefectus fabrum Antonij ibid.
uoluntas ſenatus infirmior erat, quam ſenatuſconſultum 455
uoluntatis augetur ſignificatio, cum, & ſtudium dicimus, & ad ſtudium epithetum adiungimus 519
uolutari, uerbi ſignificatio 517
uorare litteras 106
uotiua, & Libera legatio 377
uotiui ludi 7
urbani, pro, Ex urbe 7
urbanus praetor numquā quaerit, ſed tantum ius dicit 538
urbem ingredi non licebat imperium habentibus 491
urbis auctio 330
urbs, & Ciuitas, differūt 372. 478
urbs Roma ex tribus ordinibus, ſenatu, equitibus, & plebe conſtabat 32
urnae tres fuerunt, cum tres ordines iudicarēt 505. in eas ſeparatim cuiuſque ordinis tabellae conijciebantur ibid.
uſucapere 12
uſura grauiſsima, quae 17. unciaria, XII. Tabulis prohibita 17
uſurae centeſimae, omnium grauiſsimae, unde dictae 17
uſurae quaternae 140
uſurae ſublatae 17. idibus Quinctilibus ſoluebantur 109
ut ſe emerſerat, pro, ut emerſerat 425
ut 267. pro, Etiam 248. pro, Etiā ſi 134. pro, Quam 77
utilitas, ab Vτοι; non ab eo, quod Vtile eſt, & quod expedit 169
uulnerari uerbi ſignificatio 535
uulturtius, unus ex Catilinae ſocijs, & legati Allobrogum cōprehenſi 71
uxoris, ſubauditur: uſitatae figura 285

X

XENO 345. Attico mandante, pecuniam Athenis Ciceroni filio numerabat, ſed perexigue, multisq. penſionibus conciſam 400
xenocratis iuramentum 27
xyſtus 14

Y

Yπόμνημα 395

Z

ZEVGMA opidum 514

F I N I S.

Aldine
583
C568m
2-SIZE
V. 7